donatımı taşıyan aerodrom, [*ing.* Land aerodrome; *Fr.* Aérodrome terrestre].
~ gümrüğü, § ❶ Kara yoluyle gelen eşyalardan alınan resim. [*ing.* Custom(s) duties, *Fr.* Droit de douane]. § ❷ Bu işlemin yapıldığı daire. [*ing.* Custom-house; *Fr.* Douane].
~ iklimi, *iklimbil.* Bir kıtanın iç kısmına doğru ilerledikçe deniz etkilerinin azalmasiyle nitelenen iklim özelliklerinin tümü. [*ing.* Continental climate; *Fr.* Climat continental].
~ kumu, *inş.* Kasalardaki kum ocaklarından çıkartılan kum.
☆ *Kars.* Deniz kumu.
~ kuvvetleri, *ask.* ◘ Silâhlı kuvvetler.
~ ordusu, *ask.* Silâhlı kuvvetlerin bir parçası. Bütün kara sınıf ve silâhlarını içine alır. [*ing.* Land forces, Ground forces; Fr. Effetifs terrestres].
~ platosu, *den.* Kıtalar kenarındaki deniz bölgesi; derinliği 200 m. yi aşmaz. *(Kara platosu çok derin yerlere doğru eğintileri çok daha dik olan kıta şeviyle sınırlıdır; boyutları çok değişkendir, ortalama genişliği 90 km' yi bulur).* [*Fr.* Plateau continental].
~ postası, Karadan gidip gelen posta; Kara yoluyle gönderilen posta. [*ing.* Overland post; [*Fr.* Service de poste par voie de terre].
~ resmi, *teşk. tar.* Gümrüklerin bulunduğu limanlara çıkan gezgin ve tüccarlardan alınan karaya çıkış vergisi. *(Memlûklar gibi Osmanlılarda da kara resmi alındığına dair kayıtlar vardır.)*
~ savunması, *ask.* Karadan yapılacak bir düşman saldırısına karşı koymak için ateş ve arazi engebelerinden yararlanarak alınan tertip ve tedbirlerin toplamı.
~ suları, ◘ Karasuları.
~ ticareti, *tic.* Kara yoluyle yapılan ticaret. [*Ing.* Overland trade; *Fr.* Commerce terrestre].
~ vapuru, *dey. h. d.* Tren. [*ing.* ve *Fr.* Train].
~ yolu, ◘ Karayolu
~ yosunları, *bot.* ◘ Karayosunları.

kara[2], s. *esk. T.* § ❶ Renklerin en koyusu, kömür renginde olan: *Kara toprak. Kara boya.* [*Osm.* Siyah, esved; *Lat. Niger, nigra, nigrum*; *ing.* Black; *Fr.* Noir, noire] *Karş.* ak; § ❷ Esmer *(tenli): Kara ekmek. Kara kız. Kara oğlan. Kara Ahmet.* [*Ing.* Dark; *Fr.* Brun, -une]. § ❸ Kara sıfatı çok kez çeşit belirtmeye yarar: *Kara ardıç, Kara çam, Kara çöpleme, Kara dut, Kara kavak, Kara keçi, Kara kimyon, Kara lahana, Kara pazı, Kara pelin, Kara sapan, Kara sarılık, Kara sığır, Kara sungur, Kara turp, Kara üzüm;* § ❹ *mec.* Yumsuz, üzüntü getiren, gamlı ters ,yaşlı, meş'um: *Kara günler, Kara haber, Kara kuvvet* [*Ing.* Sinister; *Fr.* Noir, noire, sombre, triste, sinistre, funeste]; § ❺ İyi nitelikte olmayan, kötü: *Kara baht* [*Ing.* Unlucky, gloomy; *Fr.* Noir, noire] § ❻ *h. d.* Büyük, şiddetli; § ❼ *i.* Kara renk, karalık: *Karaya boyamak.* [*Ing.* Black; *Fr.* Noir, -noire]; ◉ ~lar bağlamak (giymek) *dey.* Yas tutmak, [*Ing.* To be in mourning; *Fr.* Porter le deuil, être en deuil]. ◉ ~ları çıkarmak, *dey.* Yas sona ermek [*Ing.* To come out of mourning; *Fr.* Quitter le deuil]; ◉ ~sı elinde, ~ları giymek, Yas tutmak. [*Ing.* To go into mourning; *Fr.* Prendre le deuil, être vêtu de noir, être en deuil]; ◉ ~ sı elinde, *dey.* Başkalarına iftira atmaktan zevk alan, iftiracı. [*Ing.* Slanderer, calumniator; *Fr.* Calomniateur, -trice, diffamateur, -trice]. ~ ya sabun, deliye öğüt neylesin, at. Özü bozuk olan şey, düzeltme çabalarıyle iyi duruma getirilemez. ◉ ağzı ~, *dey.* ◘ Ağız, akı ~, ~ yı ak göstermek, *dey.* ◘ Ak; akla ~ yı seçmek, *dey.* ◘ Ak; aralarından ~ kedi geçmek, *dey.* ◘ Ara; kestane ~ sı, *dey.* Kahverengine çalar siyah renk. [*Ing.* Dark brown; *Fr.* Brun noir]; ◉ on parmağında on ~, *dey.* Başkalarına kolayca iftira eden kimseler için kullanılır.
~ ağaç, *bot.* ◘ Karaağaç.
~ ağaçkakan, *zool.* ◘ Ağaçkakan.
~ ağızlı, *dey.* Uğursuz: *Hani bir gün, kara ağızlı bir dost hocaya sormuştu.* [*Osm.* Meş'um; *Ing.* Deadly, fatal, baleful; *Fr.* Funeste].
~ akrep, *zool.* ◘ Akrep.
~ alınlı örümcek kuşu, *zool.* ◘ Örümcek kuşu
~ antilop, *zool.* ◘ Antilop.
~ ardıç, *bot.* ◘ Sabin ardıcı.
~ ayı, *zool.* ◘ Ayı.
~ balık, *zool.* ◘ Tatlı su kayası
~ balina, *zool.* ◘ Balina.
~ barut, *fişekç.* ◘ Barut.
~ basan, *dey.* ◘ Karabasan.
~ baş, *dey.* ◘ Karabaş.
~ baş yılanı, *zool.* ◘ Yılan.
~ başlı iskete, *zool.* ◘ Karabaşlıiskete.
~ başlı martı, *zool.* ◘ Martı.
~ başlı öteğen, *zool.* ◘ Öteğen.
~ başlı yalı bülbülü, zool.. ◘ Bülbül.
~ batak, *zool.* ◘ Karabatak
~ belâ, *dey.* Büyük sıkıntı ve güçlük. Şaka yollu esmer kimselere söylenir. [*Ing.* Great trouble; *Fr.* Grand peine, chagrin, affliction, malheur].
~ biber, *zool.* ◘ Karabiber.
~ borsa, *dey.* ◘ Karaborsa.
~ boya, *kim.* ◘ Karaboya.
~ boyunlu, dalgıç, *zool.* ◘ Dalgıç[3].
~ buğday, *bot.* ◘ Karabuğday.
~ buhur, *bot.* ◘ Ayı fındığı.
~ bulut, ◘ Karabulut.
~ cahil, *dey.* ◘ Karacahil.
~ camgöz, *zool.* Camgöz.[2]
~ cehennem, *dey.* Yüzü gülmez, asık suratlı kimseler için kullanılır. [*ing.* Morose; *Fr.* Maussade].
~ ceviz, *bot.* ◘ Ceviz.
~ ciğer, *anat.* ◘ Karaciğer.
~ cümle, *h. d.* Aritmetikte dört işlem.
~ cümlesi zayıf, (yok), *dey.* En basit aritmetik hesaplarını dahi beceremeyen kimseseler hakkında kullanılır. [*ing.* His arithmetic is weak, he does not know much about accounts].
~ çalı, *bot.* ◘ Karaçalı.
~ çalmak (sürmek) *(birine)*, dey. Birine iftira etmek. [*Ing.* To blacken, to calumniate; *Fr.* Calomnier].
~ çam, *bot.* ◘ Çam.
~ çayır, *bot.* ◘ Karaçayır.
~ çaylak, *zool.* ◘ Çaylak.
~ çöpleme, *bot.* ◘ Çöpleme.
~ çullu at, *teşk. tar.* Osmanlı devleti zamanında saray atlarından bir kısmına verilen ad. *(Çulların siyah olması sebebiyle bu ad verilmiştir).*

Kaptan

Kaptanpaşa

Kaptanpaşa

~ **çürük,** *fitopatol. Sclerotinia pseudotuberosa* mantarının atkestanesinde oluşturduğu çürüme.
~ **damar,** *anat.* ◘ **Toplardamar.**
~ **deniz kırlangıcı,** *zool.* ◘ **Kırlangıç.**
~ **dil,** *vet.* Ağız mukozasında, özellikle dilin kenarlarında görülen nekrozlu iltihaplanma. *(Bu iltihaplanma köpeklerde, seyrek olarak kedilerde görülür ve B vitamini eksikliğinden ileri gelir; PP vitamini eksikliği de hastalığın gelişmesinde rol oynar).* [*ing.* ve *Fr.* Black - tongue, black - tong].
~ **dut,** *bot.* ◘ **Dut.**
~ **duvar,** ◘ **Duvar.**
~ **elmas,** ◘ **Karaelmas.**
~ **et,** *dey.* Hiç yağı olmayan, yağsız *(et).* [*ing.* Lend and sinewy (*meat*)].
~ **fatma,** ◘ **Karafatma.**
~ **fersahı,** *metrol.* ◘ **Fersah.**
~ **fleksürü,** *oky. bil.* ◘ **Fleksür.**
~ **gerdanlı dalgıç,** *zool.* ◘**Dalgıç**[3].
~ **gül,** ◘ **Karagül.**
~ **gün dostu,** *dey.* Felâketli zamanlarında dostunu bırakmayıp yardım eden, üzüntüsünü paylaşan kimse, gerçek dost. [*Ing.* Helper in need or distress, foul weather friend; *Fr.* Ami des mauvais jours].
~ **gün kararıp kalmaz (durmaz), (Koç yiğit bulanıp ölmez),** at. insanın sıkıntılı zamanı sürüp gitmez, arkasından ferahlı günler de gelir.
~ **günlere kalmak,** *dey.* Bir felâkete uğramak.
~ **haber,** *dey.* Bir ölüm veya felâket haberi. [*Ing.* News of a death or disaster; *Fr.* Mauvaise nouvelle].
~ **(kötü) haber tez duyulur,** *at.* Ölüm gibi, başka felâketler gibi haberler, bununla ilgili kimselerin kulağına çabuk yetişir.
~ **hardal,** *bot.* ◘ **Hardalotu.**
~ **(kötü) haber tez duyulur,** *at.* Insanlar, kara haberi çabucak duyarlar.
~ **hidra,** *zool.* ◘ **Hidra.**
~ **hindiba,** *bot.* ◘ **Karahindiba.**
~ **humma,** *tıp.* ◘ **Karahumma.**
~ **iğne,** *zool.* ◘ **Karaiğne.**
~ **kabarcık,** *tıp.* ◘ **Karakabarcık.**
~ **kabuk midyesi,** *zool.* Yenilir midye. [*Lat. Mytilus edulis; ing.* /Edible/ mussel; *Fr.* Moule commune]. ◘ **Midye.**
~ **kafes,** *bot.* ◘ **Karakafesotu .**
~ **kalem,** ◘ **Karakalem.**
~ **kalkanı,** *jeol.* Dağoluş dizgelerinin dışında, uzun dönemlerde etken bir biçim değişikliğine uğramış dengeli bir dilimi. [*Ing.* Shield continental shield, craton; *Fr.* Bouclier, block continentale].
~ **kaplı kitap,** *h. d.* Başvurulması gereken kitap. Yasa kitabı. [*ing.* Orthodox, formal, traditional way, the law].
~ **karga,** *zool.* ◘ **Karga**[1].
~ **kaş,** ◘ **Karakaş.**
~ **kavza,** *bot.* ◘ **Karakavza.**
~ **kaya balığı,** *zool.* ◘ **Kömürcin kayası.**
~ **keçi,** *zool.* ◘ **Karakeçi.**
~ **kehribar,** *Kim.* ◘ **Kehribar.**
~ **kekik,** *bot.* ◘ **Kekik.**
~ **kış,** *dey.* ◘ **Karakış .**
~ **koca,** *dey.* ◘ **Karakoca.**
~ **koncolos,** *dey.* ◘ **Karakoncolos.**
~ **koşnil,** *paraz.* ◘ **zeytin kabuklu biti.**
~ **kulak,** *zool.* ◘ **Karakulak.**
~ **kuldklı kuyrukkakan,** *zool.* ◘ **Kuyrukkakan.**
~ **kuru,** *dey.* Esmer ve çok zayıf. [*ing.* Swarthy and skinny, ugly; *Fr.* Maigre, decharné, -ée].
~ **kuş,** *zool.* ◘ **Karakuş.**
~ **kuvvet,** *dey.* Gericilik, irtica. [*ing.* The force of religious fanaticism; *Fr.* La forche de fanatisme].
~ **lâdin,** bot. ◘ **Lâdin.**
~ **leylek,** *zool.* ◘ **Leylek.**
~ **liste,** *dey.* ◘ **Karaliste.**
~ **makak,** *zool.* ◘ **Makak.**
~ **martı,** zool. ◘ **Martı.**
~ **mersin,** *zool.* Mersin balığının bir türü. [*Lat. Acipenser rubicundus; ing.* Black myrtle].
~ **mika,** *jeol.* ◘ **Mika.**
~ **oğlan,** *dey.* § ❶ Esmer genç. [*Ing.* Dark youth]. § ❷ Çingene [*Ing.* Gipsy, bohemian; *Fr.* Bohémien,-ienne].
~ **palmiye misk kedisi,** *zool.* ◘ **Misk kedisi.**
~ **pazı,** *bot.* Bir pazı çeşidi. [*Lat. Atriplex* hortensis; *ing.* Orach; *Fr.* Bonne-dame, arrache].
~ **renk,** *mec.* § ❶ Manevî leke; § ❷ Siyah renkli giyecek. [*Ing.* Black garment; *Fr.* Noir, vêtements noirs].
~ **saban,** ◘ **Karasaban.**
~ **sakız,** Zift. [*Ing.* Pitch, rosin].
~ **sandık,** *ask, tar.* Her yeniçeri ortasında bulunan kasaya verilen ad. *(ORTA SANDIĞI da denir).* [*Ing.* Cash department where money reçeived from sales of deceased Janissaries' properties was deposited].
~ **sevda,** *dey.* ◘ **Karasevda.**
~ **sığır,** *zool.* [*Lat. Bos rubulus*].
~ **su,** ◘ **Karasu.**
~ **suları,** *jeol.* Denizin alçak suları sınırının altında, düzensiz ve kara düzlükleri derinliğinden daha derin olan deniz kuşağı. [*Ing.* Continental border land; *Fr.* Bordure continentale].
~ **sungur,** *zool.* Doğanın bir cinsi. [*Lat. Astur palum bravis; Ing.* Black-winged kite]
~ **sürgün,** *paraz.* Mide bağırsak kıl solucanlarından ileri gelen ve ipekböceği tırtılına da bulaşarak geniş çapta ölümlere yolaçan kelebek hastalığı; yavru çürüğü hastalığı. *(Konakçı yumurtasıyle kuşaktan kuşağa geçebilir),* ve koyu renkli sürgünle birlikte, kansızlık, zayıflık, iştahsızlık belirtileri de gösteren öldürücü hastalık. [*Osm.* Didanî mide ve bağırsak iltihabı; [*Lat.* Trichostrongylosis; *Fr.* Trichostrongylose].
~ **sürmek,** *mec.* Lekelemek, kara sürmek, iftira etmek. [*ing.* To blacken to calumniate; *Fr.* Calomnier].
~ **tahta,** Üzerine tebeşirle yazı yazılan, siyaha boyanmış yekpare tahta. [*Ing.* Blackboard; *Fr.* Tableau noir].
~ **tavuk,** *zool,* ◘ **Karatavuk.**
~ **toprak,** *jeol.* Koyu renkli, taneli, belli bir derinlikte bol hümüslü, *B* katı kil'li ya da kilsiz, altı kireçli, sulak çayır toprağı. [*Ing.* Black soil, chernozem; *Fr.* Sols noirs, chernosem].
~ **turp,** *bot.* ◘ **Karaturp.**
~ **yanık,** *tıp.* ve *bot.* ◘ **Karayanık.**
~ **yazı,** *dey.* Önceden hazırlanıldığına inanılan kötü talih, kötü alın yazısı. [*ing.* Black decree of providence evil fate].
~ **yer.** ◘ **Karayel.**
~ **mika,** *jeol.* ◘ **Mika.**
~ **yılan,** *zool,* ◘ **Karayılan**
~ **yonca,** *bot.* Bir yonca çeşidi. [*Lat.* Medicago lupulina; *ing.* Black medick].
~ **yüz,** *dey.* Utanılacak durum. [*ing.* Dishonor, disgrace, ignominy; *Fr.* Deshonneur, honte, infamie].
~ **yüzlü,** *dey.* Suçlu, lekeli, günahkâr. [*ing.* Dishonored, disgraced, who is ashamed by some bad act].

kara.ağaç, -cı, b.i. *bot.* Ikiçenekliler (*Dicotyledoneae*) sınıfının, Karaağaççiller (*Ulmaceae*) familyasından, kışın yaprak döken, boylu orman ağacı cinsi. Yaprakları kısa saplı, kenarları çift dişlidir. Çiçekler erdişi olup bileşik salkım durumunda bulunurlar. Meyva kanatlı nukstur. Öz odunu koyu, diri kısmı açık renkte olan odunu güzel cilâ kabul eder. Gövde ve kabukları müsilâj bakımından zengin olup, vaktiyle yumuşatıcı olarak çok kullanılmıştır. Kuzey yarı küresinin ılıman bölgelerinde yetişen 18 türü vardır. Türkiye'de Ova karaağacı, Dağ karaağacı ,Hercaî karaağaç doğal olarak yetişmektedir. Karaağaçlar genellikle *Ceratostomella ulmi* adlı bir mantarın ve *Scolytus scolytus* denen bir ağaç kurdunun dadanmasından zarar görürler. [*Lat. Ulmus, Ing.* Elm; *Fr.* Orme]. ◉ **dağ karaağacı,** *bot.* Kuzey ve Batı Avrupa, Batı Asya ve Türkiye'nin hemen bütün orman bölgelerinde, özellikle Karadeniz sahillerinde yetişen 30 - 40 m. boyunda, narin gövdeli, bir karaağaç türü. Yaprakları yumurta veya elips biçiminde olup kenarları keskin, kaba çift dişlidir. Çiçekler zengin kurullar halinde bulunur. 2 sm. kadar büyüklükteki kanatlı meyvanın tam ortasında tohum bulunur. Kaba yapılı odunu ova karaağacininki kadar makbul değildir. Değerli bir park ve yol ağacıdır. Çeşitli varyete ve formları vardır. [*Lat. U. glabra = U. montana = U. scabra; ing.* Scotch elm, Wych elm; *Fr.* Orme de montagne, orme blanc]; ◉ **hercai ~,** *bot.* Avrupa, Kafkasya, Batı Asya ve Türkiye'de diğer iki türden daha az raslanan, 30 m. ye kadar boylanabilen ince dallı bir karaağaç türü. Genel görünüşü ova karaağacına benzer, fakat ondan daha narin yapılıdır. Kısa saplı yaprakları elips veya yumurta biçimindedir. Çiçek ve meyveleri çok uzun saplıdır. Odunu makbuldür. [*Lat U. laevis = U. effusa = U. racemosa*]; ◉ **ova karaağacı,** *bot.* Avrupa, Kuzey Afrika, Suriye, Kafkasya, Iran, Himalâya, Çin, Japonya ve Türkiye'nin hemen her tarafında yetişen, 30-40 m'ye kadar boylanabilen, 1-2 m. çap yapan, yüzlerce sene yaşayan bir ağaç, bazen de boylu çalı veya ağaççık halinde bulunan bir karaağaç türü. Yaprakları kısa saplı, eliptik-ters yumurta biçiminde ve sivri uçludur. Çiçekler çok kısa saplı olup adeta demet halinde bir araya toplanmışlardır. Ovalık ve düzlüklerde yetişen bu ağacın odunu karaağaç türleri içersinde en değerli olanıdır. Civata somunu makara, disli çark tekerleri ve çeşitli yuva ve zıvana parçaları yapımında makbul sayılan bir ağaçtır. Ayrıca araba, vagon, otomobil ahşap kısımları, tarım âletleri ve deniz tekneleri imalâtında, mobilya, tahta tabanlı ayakkabı, kavila ve takoz yapımında kullanılır. Bahçe ve parklarda süs bitkisi olarak da yetiştirilir. [*Lat. U. carpinifolia = U. campestris = U. diversifolia; ing.* Smooth - leaved elm; *Fr.* Orme champêtre, orme rouge]. ◉ **sibirya karaağacı,** *bot.* Anayurdu Doğu Sibirya, Kuzey Çin ve Türkistan olan, Istanbul'un park ve bahçelerinde yetiştirilen, boyu 20-25 m. ye kadar ulaşabilen yuvarlak tepeli bir ağaç, bazen de boylu bir çalı halinde bulunan bir karaağaç türü. Yapraklar 2-7 sm. boyunda, eliptik veya eliptik-mızrağımsı, kenarları basit dişlidir. Çiçekler kısa saplıdır. Kültüre alınan bu tür özellikle ale ağacı olarak çok kullanılmaktadır. [*Lat. U. pumila = U. mandschurica; ing.* Siberian elm]. ◘ *LEVHA: 4. — AĞAÇLAR.* ◉ **Amerika karaağacı,** *bot.* ◘ **Guaruma.**
~ **böceği,** *zool. ve paraz. Galerucidae (Chrysomelidae)* familyasından, yapraklara üşüşerek, kara ağaçları çırılçıplak bırakabilen, üreme yeteneği çok üstün, kınkanatlı böcek. [*Lat. Galerucella luteola; ing.* Galeruca; *Fr.* Galerucelle].
~ **yaprak böceği,** *zool.* Yaprakböcekgiller *(Chrysomelidae)* familyasına giren bir kınkanatlı böcek türü. Uzunluğu 1 sm.'ye kadar ve sarıdan yeşile kadar değişen renklerde karaağaçlara dadanan bir tür. [*Lat. Galerucella luteola; ing.* Elm leaf beetle].

kara.ağaçgiller, ç. b. i .*bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Urticales* takımından, Kuzey yarıkürenin tropikal ve subtropikal bölgelerinde yetişen, çoğunluğu ağaç, bazı örnekleri de boylu çalı halinde bulunan ve kışın yapraklarını döken odunsu bitkileri kapsayan bir familya. Yaprakları kısa saplı, almaşık, kenarları dişli, ender olarak tamdır. Çiçekler erdişi veya tek eşeyli olup teker teker veya kurullar halinde bulunur. Tek eşeyli çiçekleri olan bitkiler birevciklidir. Meyva nuks veya drupadır. 15 cinsi ve yaklaşık olarak 150 türü bulunur. Türkiye'de 3 cinsi *(karaağaç, çitlembik ve Zelkova carpini folia)* yetişir. [*Osm.* Dürdaniye; *Lat.* ve *ing. Ulmaceae; Fr.* Ulmacées].

kara.ağaç.kakan, b. i. *zool.* ◘ **Ağaçkakan.**
kara.akrep,-bi, b. i. *zool.* ◘ **Akrep.**
kara.antilop,-pu, b. i. *zool.* ◘ **Antilop.**
kara.ardıç, b. i. *bot.* ◘ **Sabin ardıcı.**
kara.asma, b. i. *bot.* ◘ **Lohusaotu.**
kara.asmagiller, ç. b. i. *bot.* ◘ **Lohusaotugiller.**
kara.ayı, b. i. *zool.* ◘ **Ayı.**
kara.bacak, -ğı, b.i. *paraz.* § ❶ Pancar fidelerinde gelişerek, fidenin ölümüne veya cılız

kalmasına yol açan ve yerleştiği bölgeleri kara beneklerle örten asklımantar. [*Lat. Pleospora bjoerlingii*]. § ❷ Bu mantarın doğurduğu hastalık.

kara.baldır, b. i. *bot.* ◘ Baldırıkara.

kara.balık, -ğı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar (*Teleostei*) takımının Sazangiller (*Cyprinidae*) familyasından bir balık türü. Uzunluğu 20-30 sm. kadardır. Avrupa ve Anadolu tatlı sularında yaşar. [*Lat. Vimba vimba*].

kara.balina, b. i. *zool.* ◘ Balina.

kara.balık, -ğı, i. *paraz.* Gerek yaprakbitleri, gerekse kabuklubitler gibi, sokup emici nitelikte böceklerin çıkardıkları şekerli sıvıya yapışarak, yaprak, filiz ve meyvelerin kurum karası bir renkle kaplanmasına yol açan ilkel mantar. [*Lat. Capnodium elaeophilum; Ing.* ve *Fr.* Fumagine].

kara.barut, b. i. *kim.* ◘ Barut.

kara.basan, b. i. *h. d.* § ❶ Sıkıntı ve boğulma duygusu ile karışık korkulu rüya. [*Osm.* Kâbus; *Ing.* Nightmare; *Fr.* Cauchemar]. § ❷ Bir kimsenin içine düştüğü pek sıkıntılı ve karmakarışık ruh durumu.

kara.baş[1], b. i. *bot.* § ❶ Ikiçenekliler (*Dicotyledoneae*) sınıfının, Ballıbabagiller (*Labiatae*) familyasından bir veya çokyıllık otsu veya dip kısmı odunsu bitki cinsi. Ezildiği zaman çok kuvvetli ve genellikle nahoş bir koku çıkarır. Çiçekleri mavi veya menekşe renginde başakçıklar durumundadır. Çin ve Japonya'dan Batı Avrupa'ya götürülen (1882) *S. affinis* adlı türü yenebilen yumru köksapları için yetiştirilir; besleyici olan bu yumrular sebze olarak yenir. *S. lavendula* adlı türünden **karabaşyağı** denen bir esans çıkarılır. **Birsenelik karabaş** (*S. annua*), **kır karabaşı** (*S. arvensis*), **Girit karabaşı** (*S. Cretica*), **Doğu karabaşı** (*S. Orientalis*) türleri Türkiye'de yaygındır. [*Lat. Stachys Ing.* Stachys, hedge neetle; *Fr.* Epiaire]. §❷ Ikiçenekliler (*Dicotyledoneae*) sınıfının, Ballıbabagiller (*Labiatae*) familyasından, Akdeniz ülkelerinde ve Türkiye'de alçak makide sık rastlanan, çiçek durumunun tepesinde mor renkli verimsiz brakteler taşıyan bir çalı. Çiçek durumunun sapı kısa veya eksiktir. [*Lat. Lavandula stoechas; Ing.* French lavender; *Fr.* Lavande].

~ yılanı, *zool.* ◘ Yılan.

kara.baş[2], b. i. *h. d.* § ❶ Çoban köpeği, § ❷ Evlenmesi mümkün olmayan papaz, keşiş. § ❸ Hiç evlenmemiş yaşlı erkek, müzmin bekâr. [*Ing.* Old bachelor; *Fr.* Célibataire], § ❹ *esk.* Cariye. [*Ing.* Female slave; *Fr.* Esclave, servante]; § ❺ *paraz.* Bir hücreli özel bir asalağın hindi karaciğerine yerleşerek meydana getirdiği, büyük ölçüde ölümler doğuran evecen kümes hastalığı. [*Lat. Histomonosas meleagridis; Ing.* Blackhead; *Fr.* Entérohépatite, crise du rouge].

kara.başlı iskete, b. i. Ötücü-kuşlar (*Passeriformes*) takımının, Ispinozgiller (*Fringillidae*) familyasından, 12 sm. uzunluğunda, ispinoza benzer bir kuş türü. Sırtı koyu sarı yeşil, karnı külrengi akdır. Erkeğin tepesi kara olur. Avrupa, Kuzey Batı Asya'da orman ve bahçelerde yaşar. *Yaşayışı ispinozlar gibidir. Bitki taneleri ve böceklerle beslenir).* [*Lat. Carduelis Spinus*].

kara.başlı öteğen, b. i. *zool.* ◘ Öteğen.

kara.başlı.yalı.bülbülü, b. i. *zool.* ◘ Bülbül.

kara.batak[1], -ğı, b. i. *zool.* Leyleksiler (*Ciconiiformes*) takımının, Karabatakgiller (*Phalacrocoracidae*) familyasından, sivri gagalı, 60-80 sm. uzunlukta, esmer parıltılı siyah bir deniz kuşu. Bazı türlerinde karın kısmı, beyaz olur. Yüz çıplak ve renkli, gaga kuvvetli ve kıvrak ayaklar dört parmağı birleştirecek şekilde perdelidir. Dünyanın her tarafında, deniz ve göl kıyılarında yaşar, dalarak yakaladığı balıklarla beslenir. **büyük karabatak** (*P. carbo*) adlı türünün uzunluğu 36 sm. olup bütün tüyleri karadır. Avrupa, Asya, Afrika, Avustralya ve Kuzey Amerika'nın deniz, ırmak, göl kenarlarında toplu halde yaşar. Çinde balık avlamağa alıştırırlar, avladığı balığı yutmaması için de boynuna dar bir halka geçirirler. **Tepeli karabatak** ve **cüce karabatak**. [*Lat. Phalacrocorax; Ing.* Cormorant; *Fr.* Cormoran]. ◘ *ŞEKİL: 352.* — **KUŞLAR** II. ◉ **cüce ~**, *zool.* Leyleksiler (*Ciconiiformes*) takımının Karabatakgiller (*Phalacrocoracidae*) familyasına giren bir kuş türü. Yunanistan hariç, Balkan yarımadası, Karadeniz, Hazer denizi, Anadolu, Mezopotamya'ya kadar yayılmıştır. Baş ve boynu kahverengi, diğer yerleri siyahtır ve yeşil bir parlaklık gösterir. Alnının üzerinde bir demet tüy vardır. Göçücü ve gezici olup balık yer. Güvercin büyüklüğündedir. [*Lat. Phalacrocorax pygmaeus; Ing.* Pygmy, cormorant; *Fr.* Phalacrocorax pygmaeus]. ◉ **tepeli ~**, *zool.* Leyleksiler (*Ciconiiformes*) takımının, Karabatakgiller (*Phalacrocoracidae*) familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 26-28 sm. Tüyleri karadır. Avrupa ve Kuzey Amerika'da göl ve ırmak kenarlarında yaşar. [*Lat. Phalacrocorax aristotelis; Ing.* Green cormorant; *Fr.* Cormoran huppé].

~ gibi *dey.* Bir görünüp bir ortadan çekilen *(kimse).* [*Ing.* Person who is frequently in and out of sight].

kara.batak[2], b. i. *müz.* Türk musikisinde saz eserlerinin özel bir şekli. *(Icrasında dalgınlık yapıldığı takdirde eserin karışacağı, batağa düşüleceğini belirtmek için bu ad verilmiştir).* [*Ing.* The playing alternately of the bowed instruments and those played with a plectrum in a musical performance].

kara.batakgiller, b. i. *zool.* Omurgalılardan Kuşlar (*Aves*) sınıfının Leyleksiler (*Ciconiiformes*) takımının Kürekayaklılar (*Steganopodes*) alt takımına giren bir familyası. Gagaları sivri olup çengel uçludur. Karabatak (*Phalacrocorax carbo*), tepeli karabatak (*Phalacrocorax aristotelis*), yılan kuşu (*Anhinga rufa*) türleri iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Phalacrocoracidae; Fr.* Phalacrocoracidés].

kara.batan, b. i. *fitopatol.* Birhücrelilerden Nosema bombycis veya *Phytoptera parasitica* adlı bir mantarın yaptığı hastalık olup tütün köklerinin siyahlaşması ve bitkinin solması şeklinde belirir. [*Fr.* Pébrine].

kara.bayraklılar, ç. b. i. Eski çin ordusunun düzensiz askerlerine, sancaklarının rengi dolayısiyle verilen ad .*(Bunlar XIX yüzyılda Çinin güneyinde, ücretli askerlerden kurulu çeteler halinde toplaşmışlardı. «Kara bayraklılar» amiral Coubert kumandasındaki Fransız kuvvetlerine karşı 1883-1885 arasında, çin birliklerinin yanında Tonkin'de ve Güney Çin'de muharebelere girdiler. Öbür topluluklara sarı bayraklılar deniyordu).*

karabet,-ti /karâbet/, i. *Osm.* < *Ar. kurb. esk.* § ❶ Yakınlık, ortak ilişkilerin ve niteliklerin bulunması hali. [*Ing.* Nearness, proximity; *Fr.* Voisinage, proximité]. § ❷ Hısımlık, akrabalık. [*Ing.* Relationship, kinship, affinity; *Fr.* Parenté, liens du sang, consanguinité].

kara.biber, b. i. § ❶ *bot.* Ikiçenekliler (*Dicotyledoneae*) sınıfının Karabibergiller (*Piperaceae*) familyasından, Doğu Hindistan ve Malakka'nın sıcak ve nemli ormanlarında yabanî olarak yetişen, fakat birçok sıcak memleketlerde kültürü yapılan, yaprak dökmeyen, tırmanıcı bir bitki. Yaprakları yürek biçiminde, almaşık ve saplı, lamina tam, geniş ovat akuminat, etli-derimsi, palmat damarlarıdır. Çiçek durumları sarkıktır. Zeytinsi meyvaları küçük, toparlak ve sapsızdır. Bu meyvalardan iki çeşit drog hazırlanır: *Fructus piperis nigri*, Karabiberin henüz olgunlaşmadan önce toplanmış ve kurutulmuş meyvalarıdır. Bir uçucu yağ ile bir alkaloid olan *piperin* taşır. Midevî ve ateş düşürücü olarak fakat daha çok baharat olarak kullanılır. *Fructus piperis albi*, ise karabiberin olgun meyvalarının kabuklarının soyulup atılmasıyle elde edilir. Baharat olarak kullanılır. [*Lat. Piper nigrum; Ing.* Black-pepper (plant); *Fr.* Poivrier noir]. ◘ *ŞEKİL: 96.* — **TROPIK UYARICI VE BAHARAT BITKILERI.** § ❷ Bunun baharat olarak kullanılan kuru ve siyah taneleri. [*Osm.* Dâr-i fülfül; *Ing.* Black pepper; *Fr.* Poivre noire]. § ❸ *mec.* Sevimli ve ufak tefek esmer güzeli. ◉ **yalancı ~**, *bot.* Iki-çenekliler (*Dicotyledoneae*) sınıfının, *Anacardiaceae* familyasından, anayurdu Güney Amerika olan, fakat Batı ve Güney Anadolu'da da yetiştirilen, dar foliollü ve küçük toparlak meyvalı bir ağaç. [*Lat. Schinus molle ; Ing.* Pepper tree; *Fr.* Faux poivrier].

kara.bibergiller, b. ç. i. *bot.* Ikiçenekliler (*Dicotyledoneae*) sınıfının, *Piperales* takımından, tropik bölgelerde yetişen, çokyıllık, dik veya tırmanıcı, otsu veya çalımsı bitkileri kapsayan familya. Odunlular daima yeşil, otsular genellikle sukkulenttir. Yaprakları, almaşık, karşılıklı veya dairesel dizilişlidir. Lamina tam, palmat veya pennat damarlı, genellikle etli-derimsidir. Çiçekler erdişi olup yoğun bir spika veya kesif bir salkım durumundadır. Çiçek örtüsü yoktur. Yumurtalık üst durumludur. Meyva küçük bir drupa olup tohumu yağlı ve bol perispermalıdır. 10 kadar cins ve yaklaşık olarak 1500 türü vardır. En önemli cinsi bütün tropiklerde yetişen ve 700 kadar türü bulunan *Piper* cinsidir. [*Osm.* Biberiye; *Lat.* ve *Ing. Piperaceae; Fr.* Pipéracées].

karabin /karâbin/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kurbân. esk.* Kurbanlar; adak, bağlılık ve şükran belirtisi olarak tanrı adına kesilen hayvanlar.

kara.bina /karabi:na/, i. *It. carabina.* Ağzı yayvan, namlusu genellikle yivli, kısa ve hafif bir eski zaman tüfeği. [*Ing.* Carbine, blunderbuss; *Fr.* Carabine].

karabinyer, i. *Fr. carabinier.* Italyan jandarmalarına verilen ad. [*Ing.* Italian gendarme].

kara.borsa, b. i. § ❶ Piyasada olmayan malın gizlice alınıp satılması işi. [*Ing.* Black market; *Fr.* Marché noir]. § ❷ *huk.* Resmî ve serbest borsalarda işlem gören her çeşit kambiyo nukut, esham, tahvilât ve emtianın şu veya bu suretle gizli bir şekilde alınıp satıldığı, resmî ve meşru olmayan piyasaların veya bu türlü işlemlerin tümü. [*Ing.* Black-market; *Fr.* Marché noir]. ◉ **~ ya düşmek**, *dey.* Bulunmaz olmak, değeri çok yükselmek.

karaborsacı, i. Karaborsa yapan kimse. [*Ing.* Black marketer; *Fr.* Profiteur du marché noir].

kara.boya, b. i. ◘ **Demir sülfat.**

kara.böcekgiller, b. i. *zool.* Genellikle son kanatları körelmiş, kınkanatları kaynaşmış, karanlık sever, pis kokulu böcekler familyası. [*Lat.* ve *Ing.* Tenebrionidae; *Fr.* Ténébrionidés].

kara.buğday, b. i. *bot.* Iki çenekliler (*Dicotyledoneae*) sınıfının, Karabuğdaygiller (*Polygonaceae*) familyasından, ılıman bölgelerde yetiştirilen bir yıllık bitki. Yaprakları saplı, lamina ok şeklinde, çiçekler yaprakların koltuğundan çıkan saplı salkımlar halindedir. Meyva akendir. Bitki rutin bakımından zengindir. Meyvalardan insan ve hayvan gıdası olarak kullanılan bir un elde edilir. Bu unla galeta, çorba, gözleme tatlısı yapılır. Tanesinden at, sığır ve kümes hayvanları için yem olarak faydalanılır. [*Lat. Fagopyrum esculentum; Ing.* Common buck wheat; *Fr.* Blé noir, sarrasin commun, bucail, carabin].

kara.buğdaygiller, b. ç. i. *bot.* Iki-çenekliler (*Dicotyledoneae*) sınıfının, *Polygonales* takımından, çoğunluğu Kuzey Yarıkürenin ılıman bölgelerinde yetişen, otsu, çalımsı veya tırmanıcı, yıllık veya çokyıllık bitkileri kapsayan bir familya. Yapraklar almaşık ve basittir. Çiçekler genellikle erdişi, küçük kümeler halinde; bu kümeler de panikula, başak veya baş durumlardadır. Meyva tek tohumlu, genellikle 3 köşeli veya 3 kanatlı bir nukstur. 32 cins ve 300'den fazla türü bulunur. Türkiye'de 9 cins ve yaklaşık olarak 50 türü vardır. Başlıca bitkiler: Ravent, ışgın, kuzukulağı, çobandeğneği, karabuğday. [*Lat.* ve *Ing. Polygonaceae; Fr.* Polygonacées].

kara.bulut,-tu, b. i. *coğr.* Koyu esmer renkte büyük yağmur bulutu. [*Osm.* Bakî; *Lat.* Nimbus; *Ing.* Nimbus, rain-cloud; *Fr.* Nimbus].

kara.bulutsu°, b. i. *astr.* Işık vermeyen evren bulutu. [*Ing.* Dark nebula; *Fr.* Nébuleeuse obscure, nébuleuse noire].

kara.burun, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 50 sm. Yırtıcıdır. Avrupa sularında yaşar. [*Lat. Chondrostoma nasus; Fr.* Chondrostome].

karaca[1], s. Rengi biraz kara olan. Kara renge yakın olan. [*Ing.* Blackish, darkish; *Fr.* Noirâtre].
~ **darı**, *bot.* ◘ **Darı.**
~ **otu**, *bot.* ◘ **Bohçaotu.**

karaca[2], i. *anat.* Üst kol; kolun dirsekle omuz arasında kalan kısmı. [*Ing.* Upper arm; *Fr.* Partie supérieure du bras].
~ **kemiği**, *anat.* ◘ **Kemik.**

karaca.darı, b. i. *bot.* ◘ **Darı.**

kara.cahil, b. i. *dey.* Çok cahil, hiç bilgisi olmayan [*Ing.* Utterly ignorant; *Fr. illetré,-ée,* inculte, ignorant, -ante].

karaca.ot, -tu, b. i. *bot.* ◘ **Kara çöpleme.**

karacı[1], i. ve s. *ask.* Kara kuvvetlerine bağlı subay ve er.

karacı[2], s. § ❶ Bir kimseye işlemediği bir suçu yükleyen, iftira eden, kara çalan. [*Osm.* Müfteri; *Ing.* Calumniator; *Fr.* Calumniateur,-trice, diffamateur,-trice], § ❷ i. Çingene. [*Ing.* Gipsy; *Fr.* Bohémien, tzigane]. § ❸ Haydut, şaki, yağmacı. [*Ing.* Bandit, brigand, robber; *Fr.* Brigand, bandit]. § ❹ Gelecek hakkında kehanette bulunan kimse, falcı. [*Ing.* Fortuneteller; *Fr.* Devin, devineresse].

karaca[3], i. *zool.* ↗ Gevişgetirenler *(Ruminantia)* takımının, Geyikgiller *(Cervidae)* familyasından, 25-40 kg. ağırlığında, erkeği küçük ve çatallı boynuzlu olan bir av hayvanı. Yedi aylık karaca'nın alnında iki çıkıntı bulunur. Bu çıkıntılar uzayarak yılın sonunda iki küçük boynuz olur. Dört yıl içinde her boynuzda bir arka bir de ön dal meydana gelir. Karaca boynuzunun son şekli budur. Karaca tek eşlidir, yani bir erkek bir disi bir arada yaşar. Ot, çalı, yonca, elma, meşe palamudu gibi çeşitli şeylerle beslenir. Eti çok lezzetlidir. Avrupa, Anadolu, Sibirya, Mançurya, Türkistan ve Çin'de yaşar. [*Lat. Capreolus capreolus; ing.* Roebuck, roe deer; *Fr.* Chevreuil, chevrette].

kara.ceviz, b. i. ◘ **Ceviz.**

karacılık°, -ğı, i. Kara sürme huyu, kara çalma huyu, [*Osm.* Müfterilik; *Ing.* Calumniation; Fr. Calomnie].
☆ *Eşanl.* **iftiracılık.**
~ **etmek**, Bir kimseye iftirada bulunmak, kara çalmak. [*Ing.* To calumniate; *Fr.* Calomnier].

kara.ciğer, b. i. *anat.* (a) İnsanlarda sağ geğrekte bulunan ve öd salgılayan büyük bez; (b) Bazı omurgasız hayvanlarda bir sindirim bezi; (c) Omurgalı hayvanlarda sağ geğrekte bulunan öd salgılayan ve glikojen depo eden bir organ. [*Osm.* Kebed; *Lat.* Hepar; *Ing.* Liver; *Fr.* Foie). ◘ *ŞEKİL: 259.*— **İGORGANLAR;** *ŞEKİL: 283.*— **KARACİĞER;** *ŞEKİL: 485.*— **SİNDİRİM SİSTEMİ VE İÇORGANLARI.**
~ **apsesi**, *tıp.* Karaciğer parenkim dokusunun sınırlı olarak irinli bir erimeye uğraması. *(Tropik ülkelerdeki amipli-dizanteriden de karaciğer apsesi olur).* [*Ing.* Hepatic abscess; *Fr.* Abcès hépatique].
~ **atardamarı**, *biy.* Büyük karın atardamarının *(büyük mezenter)* üç dalından biri; bütün karaciğer atardamarları buna bağlıdır. *(Sonunda iki dala ayrılmadan önce üç yan dal daha verir).* [*Osm.* Şiryan-ı kebdî; *Ing.* Hepatic artery; *Fr.* Artère hepatique].
~ **dosimazisi**, *tıp.* ◘ **Dosimazi.**
~ **enfarktüsü**, *tıp.* Ana toplardamarın kollarından birinin tıkanmasından, karaciğer bölgesinin kanının dolaşım tıkanıklığı sonucu konik biçimde koyu kırmızı bir doku harabiyeti. [*Ing.* Hepatic infarction].
~ **falı**, *sosy.* Kurban olarak kesilmiş olan hayvanların karaciğerine bakarak falcılık yapmadan ibaret bazı ilkel kavimlerde görülen bir inanç tarzı. [*Ing.* Hepatoscopy; *Fr.* Hepatoscopie].
~ **fonksiyon denemeleri**, *tıp.* Klinik bulgulara kadar varmayan gizli kalmış karaciğer bozukluklarını ortaya çıkartmak için yapılan laboratuvar testleri.
~ **kanalı**, *anat.* Öd kanallarının birleşerek meydana getirdiği iki kanalın *(sağ ve sol)* döküldüğü büyük öd kanalı; öd kesesi kanalıyle birleştikten sonra koledok kanalı adını alır. *(Karaciğer kanalı ile koledok kanalının tümü birden esas öd yolunu meydana getirir. Karaciğer kanalının boyu 3-4 sm. dir. Karaciğer sapının içinde devam eder).* [*Ing.* Hepatic canal; *Fr.* Canal hepatique].
~ **kanseri**, *tıp.* Doğrudan doğruya karaciğerde kanserleşme. Oldukça seyrektir. Deneme şartlarında yumurta akı ve *kolin* ad-

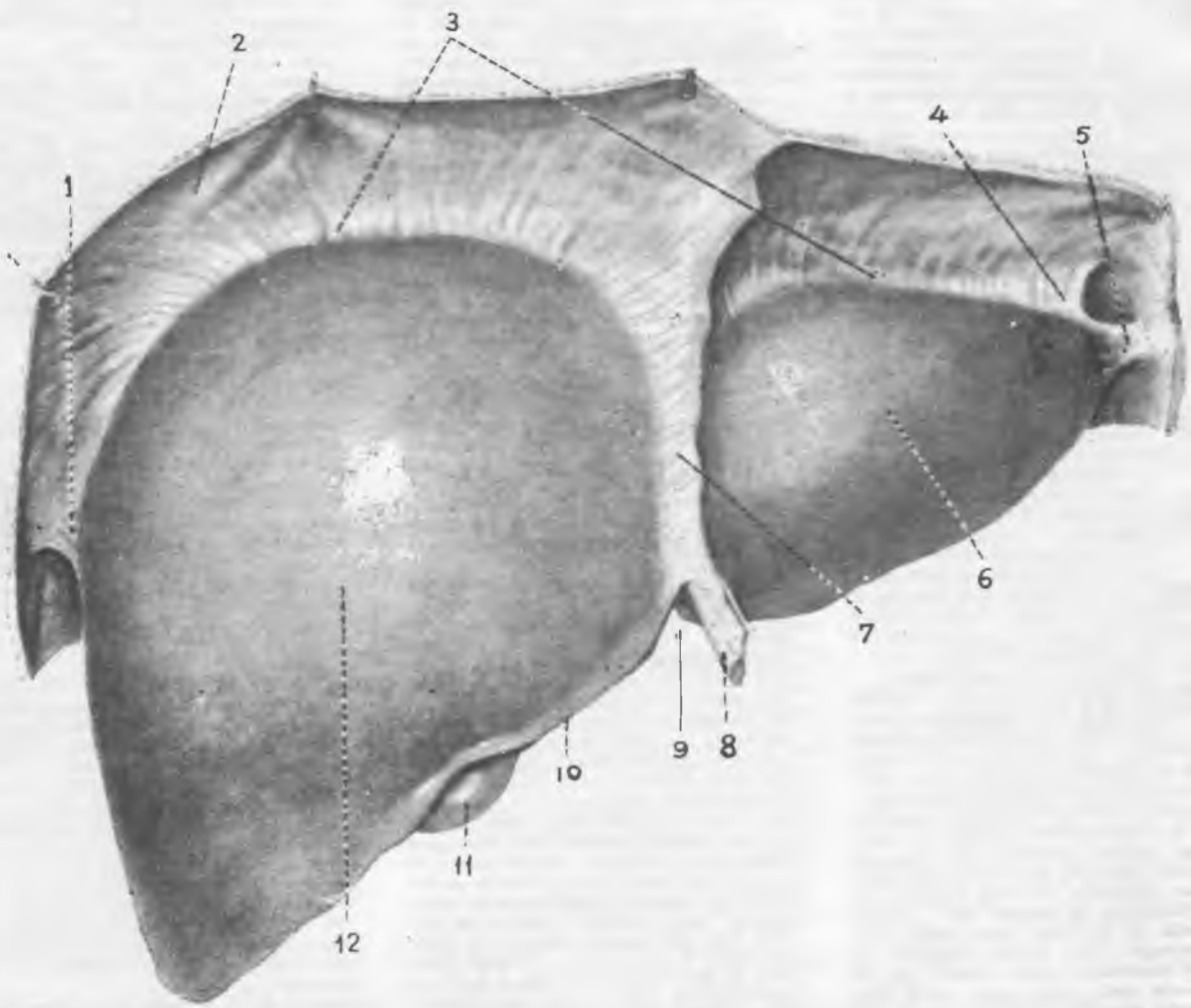

ŞEKİL: 283.— **KARACİĞER: 1.** Sağ üçgen bağ. **2.** Diyafram. **3-4.** Koroner bağ *(taçsı).* **5.** Sol üçgen bağ. **6.** Karaciğer sol lobu. **7.** Orakşı bağ. **8.** Yuvarlak bağ. **9.** Çentik. **10.** Karaciğer ön kenarı. **11.** Safra kesesi. **12.** Karaciğer sağ lobu.

lı maddeden yoksun beslenme ile hayvanlarda karaciğer kanseri yapılabilir.

~ **kapı damarı**, *zool.* Kanı, sindirim kanalı, dalak ve pankreastan karaciğere taşıyan damar veya damar sistemi. [*Osm.* Verîd-i bâb; *ing.* Portal vein; *Fr.* Veine porte].

☆ *Eşanl.* **kapı toplardamarı.**

~ **kelebeği**, *zool.* ve *paraz.* Ilkelsolucanlardan, Yassısolucanlar *(Plathelminthes)* sınıfının Trematodlar *(Trematodes)* takımına giren bir cins. Bunun **Büyük karaciğer kelebeği** *(D. hepatica)* ve **Küçük karaciğer kelebeği** *(D. lanceolatum)* türleri koyun ve sığırların karaciğerlerinde yaşar. Iki ara konağı gerektiren gelişmeleri oldukça karışık ve uzundur. [*Osm.* Dûd-ül-kabed; *Lat. Distomum = Fasciola; ing.* Liver fluke; *Fr.* Douve, distome].

~ **kelebek hastalığı**, *paraz.* Karaciğere düşkün emici kurtların bu organda ortaya çıkardığı bozukluk. [*Osm.* Da-i distom-i kebedî; *Lat. Distomatosis hepaticus; ing.* Hepatic distomatosis; *Fr.* Distomatose hépatique].

~ **kılcal solucanı**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Solucan.**

~ **körelmesi**, *tıp.* Karaciğer hücrelerinin zehirlenerek kısa süre içinde yok olmalarıyle kendini gösteren, çok ağır, çoğunlukla öldürücü bir hastalık.

~ **sinir ağı**, *anat.* Üst karın sinir ağından ve akciğer-mide sinirinden gelen, karaciğer ve atardamarını saran sinir tellerinin tümü. [*ing.* Hepatic plexus].

~ **sirozu**, *patol.* Karaciğer damarlarındaki destek dokunun iltihaplanıp, çoğalması, karaciğer hücrelerinin devre devre beslenemeyip yıkılmaları ile kendini gösteren genellikle kronik bir karaciğer hastalığı. [*ing.* Hepatocirrhosis; *Fr.* Cirrhose].

~ **tedavisi**, *tıp.* Bazı kansızlık hastalıklarında, genel beden zayıflığında karaciğerdeki önemli maddelerin tümünü içine alan ve karaciğerin özel şekilde yapılmış ezmelerinden elde edilen ilâçların kullanılması. [*ing.* Hepatotherapy; *Fr.* Hépatothérapie].

~ **üstü**, *anat.* Karaciğerin üstünde bulunan. [*ing.* Suprahepatic; *Fr.* Sus-hépatique].

~ **üstü toplardamarları**, *anat.* ◘ **Toplardamar.**

kara.cisim,-smi, b. i. *astr.* Üzerine düşen bütün ışığı hiç yansıtmadan olduğu gibi soğuran sanal cisim. [*ing.* Black body; *Fr.* Corps noir].

~ **ışınımı**, *astr.* ◘ **Işınım.**

kara.cümle, b. i. *dey.* Kötü söz. [*ing.* Addition, reckoning].

kara.çalı, b. i. § ❶ *bot.* Iki-çeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Cehrigiller *(Rhamnaceae)* familyasından Güney Avrupa, Batı Asya ve Türkiye'nin hemen her tarafında yetişen, Haziran-Temmuz aylarında yeşilimsi sarı renkli, küçük, erdişi çiçekler açan, 2-3 m. yüksekliğinde, dikenli bir ağaççık. Yaprakları ovat, stipular diken şeklinde; Meyva yassı, kanatlı, 3 tohumlu ve kurudur. Meyvalarında tanen, yağ, *paliurin* adlı bir alkaloid ve *flavon* sınıfı bir glikozit tesbit edilmiştir. Meyvaları peklik verici, idrar söktürücü, ve bazı göğüs hastalıklarını geçirici olarak, yaprakları cerahatin akışını kolaylaştırmak için, yakı şeklinde çıbanların üzerine konulur. [*Lat. Paliurus aculeatus = Paliurus spina christi = Paliurus australis; ing.* Christ's-thorn; *Fr.* Argalon, porte-chapeau]. ☆ *Eşanl.* **çalı dikeni, isa çalısı, karadiken.** § ❷ *zool.* Rengi kirli bir cins barbunya balığı. § ❸ *mec.* Iki kişi arasına girerek işleri bozmaya çalışan kötü kalbli kimse. [*ing.* Unpleasant person in the company; *Fr.* Bête noire]. ⊙ ~ **sı elinde**, *dey.* Dedikodu, fitne gibi her türlü kötülük yapmaktan çekinmeyen kimseler için kullanılır. [*ing.* Habitual backbiter].

~ **gibi**, *dey.* Kişiler arasındaki dostluk, sevgi ve bağlılıkları çekemeyip onların arasını açmaya çalışan kötü kalbli kimseler için kullanılır.

kara.çam, b. i. *bot.* ◘ **Çam.**

kara.çayır, b. i. *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, çimen şeklinde veya geniş çayır halinde yetiştirilen bir park bitkisi. *(Tahıllar arasında yetişir, ekinlere zararlıdır).* [*Lat. Lolium; ing.* Raygrass, ryegrass; *Fr.* Ray-grasse].

kara.çaylak, b. i. *zool.* ◘ **Çaylak.**

kara.çaylar, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Kafkasya'da 1944 yılına kadar yaşamış eski türk kabilesi. *(Dil, gelenek, din, folklor, edebiyat ve tarih yönünden bir bütün olan kabile, XV. yüzyıldan sonra Karaçay ve Balkar veya Tavlı adları altında, ayrı iki topluluk haline geldi).*

kara.damar, b. i. *anat.* ◘ **Toplardamar.**

karadan, z. Kara yoluyle. [*Osm.* Berren; *ing.* By land; *Fr.* Par voie de terre].

~ **kıyılarına akmak**, Karadeniz sahillerine kayar gibi gitmek, varmak.

Karadeniz, öz. i. *coğr.* Asya ve Avrupa arasında bir iç deniz. Yüzölçümü 410.000 km². Güney batıda Istanbul boğazı yoluyla Marmara ve Çanakkale boğazı yoluyle de Ege denizi ve dolaylı olarak Akdeniz'le birleşir. [*ing.* Black sea; *Fr.* Mer-noire].

Kara.Denizi, öz. i. *coğr.* Kuzey Buz denizinin Asya kıtası ile Novaya Zemlyen arasında kalan kısmı.

kara.doğu, b. i. *paraz.* ◘ **Sürme.**

kara.dul, b. i. *zool.* Örümceğimsiler *(Arachnoidea)* sınıfının, Örümcekler *(Araneida)* takımından bir eklembacaklı türü. Ince uzun bacaklı, siyah renkli çok zehirli bir örümcek türü olup yaygındır. [*Lat. Latrodectus mactans; ing.* Black widow; *Fr.* Veuve noire].

kara.dut, b. i. ◘ **Dut.**

kara.düzen, b. i. *müz.* Bir çeşit mızraplı türk çalgısı. *(Kanunî Sultan Süleyman'ın oğullarından Bayezid'in sazendelerinden Kuduz Ferhad tarafından icat edildi. /XVI yüzyıl/. 3 kirişli, perdeli bir çeşit tamburaydı. XVIII yüzyılda 4 telli oldu. Gitara benzer, fakat uzun saplıydı).*

kara.elmas, b. i. § ❶ Kayaları delmek işinde kullanılan siyah elmas. [*Osm.* Karbonado; *ing.* Carbonado, carbon diamond; *Fr.* Carbonado]. § ❷ *mec.* Maden kömürü. [*ing.* Coal, black diamond; *Fr.* Houille, charbon *(de terre)*].

karafa, i. *It. caraffa.* Sürahi, rakı şişesi.

kara.faki, i. *Yun. karafaki.* § ❶ Eski koltuk meyhanelerinde kullanılan rakı sürahisi. § ❷ Bu sürahinin aldığı miktar.

kara.fatma, b. i. *zool.* § ❶ Karafatmagiller *(Carabidae)* familyasından kınkanatlı bir böcek türü, parlak siyah renkli, larva sümüklüböceklerini yediği için tarıma yararlı sayılır. [*Lat. Carabus coriaceus, carabus granulatus; ing.* Carabus, carabid; *Fr.* Carabe]. § ❷ ◘ **Hamamböceği.**

kara.fatmagiller, ç. b. i. *zool.* ve *paraz.* Tarım yönünden kimi zararlı, kimi yararlı birçok türü içine alan ve asalak solucanlara arakonakçı olanlarıyle ayrıca ilgimizi çeken, genellikle gececi, kınkanatlılar familyası. Yer yüzüne yaygın on beş bin kadar türü vardır. [*Lat.* ve *ing. Carabidae; Fr.* Carabidés].

kara.fındık,-ğı, b. i. *trm.* Kabuğu kalın, rengi koyu bir fındık türü.

kara.film, b. i. *sin.* Gangster ve polis filimlerinin bir çeşidi. *(Ikinci dünya savaşı sırasında, A.B.D.'nde gangster filimlerinin yerini almaya başlayan karafilim, suçlu çevresini psikolojik özellikleriyle yansıtmakta; soygun, öldürme, şantaj, uyuşturucu madde kaçakçılığı.. gibi suçların birbirini kovaladığı, feci ölümlerin birbirini izlediği bir çevreyi çok kez bu çevreden birinin gözüyle yansıtmaktadır).* [*ing.* Black film; *Fr.* Film noir].

kara.gagalı.yelkovan, b. i. *zool.* Fırtınakuşları *(Tubinares)* takımının Yelkovangiller *(puffinidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 30 sm. kadardır. Tüyleri kara, ak, kahverengi karışıktır. Kuzey ve Doğu Atlantik Okyanusunda yaşar. [*Lat. Puffinus puffinus; ing.* Black-vented shearwater; *Fr.* Puffin des Anglais].

~ **gerdanlı dalgıç kuşu**, *zool.* ◘ **Dalgıç kuşu.**

karagan, i. *zool.* Volga'dan Tibet'e, Hazar gölünden Baykal gölüne kadar yaygın küçük tilki.

Karagaslar, ç. öz. i. *etn.* Güney Sibirya'da yaşayan türk boylarından biri; yaklaşık olarak 2 000 nüf. *Tuba (Tuva)* veya *Uranhaylar* diye de bilinir. Sayan dağlarının **doğu bölgesinde**; Oka, Uda, Biryusa ve Kan ırmakları arasında yaşarlar; ren geyiği beslerler. Bazı bilginler *(Castren, Schiefner, Katanov)* Karagasları beş boya ayırırlar: (a) Kaş; (b) Sarığkaş; (c) Çoğdu; (d) Karayoğdu; (e) Çeptay.

~ **dili**, *dilb.* Eski Uygur Oğuz dil birliğinden sayılmaktadır. Karagasların yazıları ve edebiyatları yoktur. [*ing.* Turkish shadow show; *Fr.* Jeu des ombres chinoises orientales].

karagiri,i. Japonların oynattıkları bir tarz kukla. [*Fr.* Fantoche Japonaise].

kara.göbek,-ği, b. i. *trm.* Dizideki tütünlerin orta kısımlarında anadamarların etrafı koyu kahverengi, siyaha yakın bir renk alması.

kara.göz[1]**,-zü**, b.i. § ❶ Deri veya mukavvadan kesilerek hareket edebilecek şekilde birleştirilmiş insan şekillerini perde üzerine yansıtarak oynatılan oyun, hayal oyunu. § ❷ Bu oyunda halkın görüşünü, düşüncesini yansıtan kişi. [*ing.* Main figure of the Turkish shadow, punch, punchinello; *Fr.* Bouffon dans ce jeu, polichinelle]. § ❸ *(Geniş anlamda)* Şakacı, hoşsohbet kimse. § ❹ *arg.* Küçük tavla zarı. § ❺ *esk.* Çingene. § ❻ s.h.d. Gözleri kara olanlar için söylenir. [*ing.* Black-eyed; *Fr.* Qui a œuils noirs]. § ❼ *bot.* Bir fasulye türü. ⊙ **canlı** ~, *tiy.* ◘ **Canlı**[1] ◘ **sivri-burun** ~, *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Izmaritgiller *(Sparidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 20 sm. Burnu sivridir. Karadeniz'de *yaşar.* [*Lat. Charax puntazzo; Fr.* Becofino, mourragut].

~ **oynatmak**, *dey.* Komik bir davranışta bulunmak: *Deminden beri ne gülüp duruyorsun, biz burada karagöz mü oynatıyoruz?* [*ing.* To perform the shadow-show].

~ **perdesi gibi**, *dey.* Iğreti takılmış perde v.b. için kullanılır.

kara.göz[2], b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Izmaritgiller *(Sparidae)* familyasından bir balık türü. Orta boyda *(12-15 sm),* oval, basık gövdeli, iri kısa kafalı, parlak renkli veya gümüşsü gri, yer yer esmer benekli, kuyruk yüzgeci çatallı bir balıktır. Atlantik Okyanusu, Karadeniz ve Akdeniz'de boldur. Sürü halinde Akdeniz'e geçerken yakalanır. [*Lat. Sargus sargus; ing.* Sargo; *Fr.* Sar].

~ **tirsi**, *zool.* Karadeniz'de yaşayan ringa balığı türü. [*Lat. Clupea Pontica*].

kara.gözcü, b. i. § ❶ Karagöz oyunu oynatan kimse. [*Osm.* Hayalî; *ing.* Shadow show operator, Karagöz player; *Fr.* Montreur de «*Karagöz*» ou celui qui fabrique et vend les formes de ce jeu]. § ❷ Karagöz oyununda kullanılan şekilleri yapıp satan kimse.

kara.gözcülük,-gü, i. Karagöz oynatanın yaptığı iş. [*ing.* Profession of a *Karagöz* showman; *Fr.* Métier de montreur du *Karagöz.*].

Karagözlü, öz. i. Hamedan'da yaşayan türk topluluğu. *(Iranda meydana gelen (XVIII. yüzyılın ikinci yarısı) iç karışıklıklara sık sık Karagözlü'lerin de adı karıştı. XIX yüzyıldan sonra aşağı yukarı 12000 kişilik bir topluluktu. Fars'taki türk aşiretinin küçük bir kolu da bu adla anılır. Bu kol Ilatı Hamse aşiret birliğinin Inanlu bölümündedir. Yelisavetpol eyaletinde Cevanşir kazasında Karagözlü adında bir de köy vardır).*

kara.gözlük,-ğü, b. i. Güldürüp eğlendirecek davranış. [*ing.* Buffoonery; *Fr.* Bouffonerie].

☆ *Eşanl.* **soytarılık, maskaralık.**

~ **etmek**, Güldürücü, komik davranışlarda bulunmak, maskaralık yapmak. [*ing.* To play the fool].

karagu, i. Zac denilen kara boyu.

kara.gül,-lü, b. i. *vet.* ◘ **Karakul.**

kara.gün, b. i. Büyük bir yasa düşülen gün.

[*ing.* Time of distress or need, misfortune; *Fr.* Mauvais jours].
~ **dostu,** *dey.* Felâket ve düşkünlük sıralarında dostlarını bırakmayan kimse. [*ing.* Helper in need or distress, foul-weather friend; *Fr.* Ami des mauvais jours].

kara.günlük,-ğü, b. i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Karagünlükgiller *(Styracaceae)* familyasından, Asya'nın tropikal bölgelerinde yetişen ve gövdelerinin yaralanmasıyle **Benzoe** (asilbent) adlı kokulu bir reçine veren ağaç. Bu reçine balgam söktürücüdür. Aynı zamanda bazı güzellik preparatlarının bileşimine girer. İyi bir fiksatiftir. [*Lat. Styrax benzoides; ing.* ve *Fr.* Styrax].

kara.günlükgiller, ç. b. i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Ebenales* takımından, başlıca tropiklerde ve Akdeniz havzasında yetişen, yıldız tüyler taşıyan ağaç veya çalı halindeki odunsu bitkileri kapsayan familya. Yapraklar basit, almaşık, çoğunlukla derimsi veya etlidir. Çiçekler erdişi, aktinomorftur. Ovaryum üst durumlu veya yarı alt durumludur. Meyva, perikarpı etli veya derimsi olan bir drupa, bazen kapsüldür. 8 cinsi ve yaklaşık olarak 120 türü vardır. Türkiye'de bir cins ve bir türü bulunmaktadır. [*Lat.* ve *ing. Styracaceae; Fr.* Styracacées].

karağı[1], i. < *karmak.* Ocak karıştırmaya yarayan eğri uçlu demir çubuk. [*ing.* Fire-rake crook; *Fr.* Barre de fer courbée à l'extrémité].

karağı[2], i. *esk. T. karagu.* Gece körlüğü. [*ing.* Nightblindness, nyctalopia; *Fr.* Nyctalopie].
☆ *Eşanl.* **niktalopi.**

kara.haber, b. i. Ölüm veya felâket haberi. [*ing.* Bad news, news of a death or disaster; *Fr.* Mauvaise nouvelle, nouvelle douloureuse].

kara.haberci, b. i. Karahaber getiren kimse. [*ing.* Bringer of bad news].

Karahanlıca, öz. i. *dilb.* Türk lehçesi. Eski Orhonca *(Göktürkçe)* ve Eski Uygurcanın bir devamı sayılan Karahanlıcanın klasik türk edebî lehçelerinin gelişmesinde büyük etkisi oldu. İlk islâmî edebiyat dili olan Karahanlıca X.-XII. yüzyıllar arasında Kaşgar'da, Doğu ve Batı Türkistan'da yayıldı. Karahanlıca kaynaklarda çeşitli adlarla anılmıştır. *(«Karahanlı-Harezm Türkçesi», «Karluk-Uygun Türkçesi» v.d. Kaşgârlı Mahmud'un Hakaniye Türkçesi» adını verdiği bu edebî Türkçe, çağının en zarif ve ince bir lehçesi olmakla kalmamış, ayrıca türk hakanlarının da kullandığı bir çeşit devlet dili olmuştur).*
☆ *Eşanl.* **karahanlı türkçesi, hakaniye türkçesi.**

Karahanlılar, ç. öz. i. Doğu ve Batı Türkistan'da hüküm süren ilk İslâm-türk sülâlesi ve bu sülâlenin kurduğu devlet *(840-1212).*
☆ *Eşanl.* **ilek-Hanlar.**

kara.hidra, b. i. *zool.* ◘ **Hidra.**

kara.hindiba, b. i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından Avrupa, Asya, Afrika ve Amerikada yaygın olan çok yıllık otsu bitki. Yaprakları uzun ve diş diş, çiçekleri sarı ve kömeç şeklindedir. Meyvesi, üzerinde tuğcukları bulunan ve en hafif bir esintiyle sürüklenen kapçıklar halindedir. Salata yapmak için genç sürgünleri ilkbaharda toplanır. Öğütülen kökü hindiba kahvesine katılır. Kökünde *Torexacin, levulin, inulin* ve *şeker* bulunduğundan tıpta tonik ve amarum olarak kullanılır. **Büyük köklü karahindiba** *(T. megalorrhizon)* ve **Tıbbî karahindiba** *(T. Officinale)* adlı türleri Türkiye'de yaygındır. **Köksakız** *(T. kok-saghyz)* adlı türü kauçuk elde etmek için özellikle Rusya'da yetiştirilir. [*Lat. Taraxacum; Ing.* Dandelion, canker-wort; *Fr.* Dent-de-lion, pissenlit]. ◘ *ŞEKİL: 37.* — **YABANI OTSU BİTKİLER.**

kara.humma /karahummâ/, b. i. *tıp.* ve *paraz.* Ağız yoluyle bulaşan ve üç hafta süren, ateşli, ağır bir ince bağırsak hastalığı. [*Ing.* A kind of typhus; *Fr.* Fièvre noire].

Karaib denizi, öz. i. *coğr.* Antil adalarının diğer adı.

kara.iğne, b. i. *zool.* Iğnesi olan bir karınca çeşidi. [*ing.* Stinging ant].

Karaimler, Karaitler, ç. öz. *etn.* Göçebe türk boylarından biri. Musevîdirler. Kendi aralarında *Karay (veya Karaylar)* adını benimsemişlerdir. Karaimlerin tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. Moğol istilâsına karşı Kıpçaklar ile birleştiler. Batı Avrupa'nın ilk halklarından sayılan Hazarlar ile yakın ilişki kurdular. Bu ilişkiden dolayı bazı bilginler Karaimleri Hazarların bir boyu olarak gösterdiler. [*Ing.* ve *Fr.* Karaites].

karain, ç. i. < *kara ne. esk.* Ip uçları, emareler, karineler.

karaitler, ◘ **Karaimler.**

Karaja'lar, ç. öz. i. *etn.* Brezilya yerlileri; Araquaia kıyısında yaşar, balıkçılıkla geçinirler. [*Ing.* ve *Fr.* Carajas, carayas, Karajas, karayas].

karak, -ğı, i. *Osm.* < *Ar. hisar* anlamında, Suriye'de Haçlılar tarafından yapılmış hisar.

karak, i. XVI. yüzyılda Doğu Hindistanla Brezilya arasında sefer eden özel sekilde portekiz gemisi. Bu gemi ile getirilen bir çeşit doğu porselenlerine de bu ad verilmiştir. [*Fr.* Caraque].

kara.kabarcık,-ğı, b. i. *patol.* Koyunlardan deri veya epitelyum yoluyle insana bulaşan, bulaştığı yerde kara bir çıban meydana getiren tehlikeli bir iç hastalığı. [*Osm.* Şarbon; *ing.* Anthrax; *Fr.* Charbon].
☆ *Eşanl.* **karayanık.**

kara.kafes.otu, b. i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sığırdiliğiller *(Boraginaceae)* familyasından su kenarlarında yetişen, beyazımsı, sarımsı veya morumsu çiçekli bitki. **Tıbbî karakafesotu** *(S. officinale)* Avrupa'da ve Türkiye'de Kuzey Anadolu bölgesinde yetişen, çokyıllık otsu bir türdür. Yaprakları büyük, ovat, korollası beyaz, tüp şeklinde ve sarkık, boğaz pulları lanseolat, filamentler çok kısadır. Köklerinin kabız etkisi vardır. **Doğu karakafes otu** *(S. orientale)* ve **Tıbbî Karakafes otu** *(S. Officinale)* ve **Yumrulu karakafes otu** *(S. tuberosum)* adlı türleri Türkiye'de yaygındır. [*Lat. Symphytum; ing.* Comfrey, cumfrey; *Fr.* Symphytum]. ◘ *ŞEKİL: 130.* — **ÇİÇEKLER** I.

kara.kalem, b. i. § ❶ Resim yapmada kullanılan kömür kalem. [*ing.* Pencil or charcoal drawing; *Fr.* Crayon noir]. § ❷ Kömür kalemle yapılan resim. § ❸ b. s. Kömür kalemle çizilmiş olan. [*Ing.* Having a black design].

Karakalpaklar, ç. öz. i. *etn.* Orta Asya'da yaşayan türk boyu. Asılları bakımından Peçeneklerden sayılırlar. Tarihî kaynaklarda *«Karakalpak»* etnik adı yerine rusça *«Corniye Klobuki»* *«Kara külâhlılar»* adıyle anılmaktadırlar. Özbek, Kazak, Kırgız, kısmen de Türkmenlerle akrabadırlar. Yaşayış tarzı bakımından da bu boylarla ortaktırlar. Tarihî Hun, Oğuz ve Kıpçakların etkisini tasırlar. [*ing.* ve *Fr.* Karakalpaks, Quaraqalpaqs].

kara.kaplumbağasıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Kaplumbağalar *(Testudinata)* takımının, Gizli-boyunlular *(Testudinata)* takımının, Gizli-boyunlular *(Cryptodira)* alt takımına giren bir familyası. Boyunları dikey kıvrılır. 150 yıl yaşayanları vardır. Karada yaşayanların parmak arası perdesiz, parmakları tırnaklıdır. **Bataklık kaplumbağası** *(Emys orbicularis),* **Yunanistan kaplumbağası** *(Testudo graeae)* iyi bilinen türleridir. [*Osm.* Türâbiye; *Lat.* ve *ing. Taestudinidae; Fr.* Testudinides].

kara kara[1], z. *(Yalnız* **kara kara düşünmek** *deyiminde geçer).*
~ ~ **düşünmek,** *dey.* Üzgün ve umutsuz olmak çok düşünceli olmak.

karakara, i. *(Amerika yerli dillerinden) zool.* Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından, enine siyah çizgili esmerimsi ve beyaz tüylü yırtıcı kuş; kuvvetli bir gaga, kısmen çıplak bir yüz, zayıf, uzun bacaklar belirtici özellikleridir. *(Genellikle konutların çevresinde, leşlerle ve çerçöple beslenir. Amerika Birleşik devletlerinin güneyinden Patagonya'ya kadar yaygın* **Polyborus cheriway** *gibi birçok türü bilinmektedir, Arjantin karakarasına /P. plancu/ «şimango»* denir). [*Lat. Polyborus; ing.* ve *Fr.* Caracara].

kara.karınca, b. i. *zool.* ve *paraz.* Yaşama yeri olarak çoğunlukla ılıman ülkeleri seçen ve küçük karaciğer kelebeğinin ikinci ara konakçıları arasında bulunan zarkanatlı böcek. [*Lat. Lasius niger; ing.* Grayish black ant; *Fr.* Fourmi noire].

kara.kaş, b. s. ve i. Kaşları gür ve siyah olan, kara kaşlı *(kimse).* [*ing.* Black-eyebrowed; *Fr.* Personne à sourcils noire].

kara-kavak, -ğı, b. i. *bot.* ◘ **Kavak.**

kara.kavza, b. i. *zool.* ◘ **Yabanhavucu.**

kara.keçi, b. i. *zool.* Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasına giren Bıyıklı Balık'ın *(Barbus barbus-Barbus fluviatilis)* Anadolunun bazı bölgelerindeki adı. [*ing.* Barbel; *Fr.* Barbeau]. ◘ **Bıyıklı balık.**

kara.kehribar, b. i. Süs eşyası yapılan parlak, siyah linyit. *(Değerli taşlar gibi ve aynı yöntemlerle köşeli olarak tıraşlanır. Kırıkları kavkımsı olan gerçek karakehribar tıpkı kömür gibi alev alev yanar, siyah renkli bir cam olan yalancı karakehribar ise yumuşar, ama yanmaz.* [*Ing.* Jet; *Fr.* Jais].

kara.kemik, -ği, b. i. ◘ **Karasüyek.**

kara-kılçık, -ğı, b. i. *trm.* Kılçıklar koyu kırmızı renkte, taneleri güç ayrılan, geç kemale gelen, danesi ufak, yuvarlak ve sert, hastalıklara dayanıklı bir pirinç çeşidi.

kara.kış, b.i. Kışın en şiddetli zamanı, şiddetli kış, kış ortası. [*ing.* Severe winter, depth of winter; *Fr.* Hiver rigoureux, coeur de l'hiver]. ◉ ~ **ta karlar, martta yağmaz, nisanda durmazsa değme çiftçinin keyfine, (Martta yağmaz, nisanda durmazsa sabanlar altın olur),** *at.* Karakışta kar yağar, martta yağış olmaz, nisanda da çok yağmur yağarsa o yıl bol ürün alınır; çiftçinin yüzü güler. ☆ *Eşanl.* **«Nisan yağmuru...**

karakol, i. *esk. T. karagul* ve *karavul.* § ❶ Halkın baysallık ve güvenliğini sağlamak için hükûmetçe dolaştırılan her türlü silâhlı kuvvet. [*Ing.* Patrol; *Fr.* Parouille, sentinelle]. § ❷ Bu maksatla şuraya buraya serpilmiş bulunan bu gibi kuvvetlerin oturduğu ve merkez edindiği konut: *Polis karakolu. Jandarma karakolu. Sınır karakolu.* [*ing.* Police-station, station house; *Fr.* Garde poste de police]. § ❸ *ask. den.* Bir liman ağzında, bir boğaz içinde veya dışında, bir demir (atma) yerinin etrafında veya herhangi bir sahada, savaşta düşmanı haber vermek, denizaltıları batırmak, mayın dökmesine engel olmak gibi işlerle siyasî gerginlik zamanlarında veya barışta, güvenlik ve asayişi sağlamak için alınan mayın dökmesine engel olmak gibi işlerle, siyasî gerginlik zamanlarında veya barışta, güvenlik ve asayişi sağlamak için alınan tertibat. [*ing.* Outpost, guard; *Fr.* Avant poste]. § ❹ *huk.* Polis teşkilâtı bulunan yerlerde kanun ve tüzüklerin öngördüğü görevleri yerine getirmek ve özellikle adlî zabıta faaliyetini yürütmek üzere, ihtiyaca göre kurulan merci. ◉ ~ **a celbetmek** *(bir kimseyi),* Birini herhangi bir meseleden dolayı karakola çağırmak. [*ing.* To summon (someone) to the police station]. ◉ **iç ~,** *ask.* Bir ordugâh veya garnizonun sınırları içerisinde, nizamları yürütmek, asayişi personel ve mal güvenliğini sağlamak amacıyle kurulan güvenlik tertibi. *(Genellikle bir nizamiye karakolu, bir özel karakol ve güvenlik için tertiplenmiş bir muhafız grupundan kurulur).* [*Ing.* Security force]. ◉ **ileri ~,** *ask.* Savaşta düşmanla temas ihtimali olan hallerde geride bulunan esas birliği düşman baskınından korumak için ileri sürülen daha küçük birlik. [*ing.* Advance outpost, advance-guard; *Fr.* Poste avancé, avant-garde]. ◉ **Jandarma ~u,** *ask.* Polis teşkilâtının bulunmadığı bölgelerde sınırlarda ve kıyılarda asayişi ve güvenliği korumakla görevli adlî zabıta yetkisine sahip en küçük jandarma

kuruluşu. [*Fr.* Poste de gendarmerie]. ◉ **askerî ~,** *huk.* ◘ **Askerî.** ◉ **ileri ~,** *ask.* ◘ **ileri.** ◉ **ince ~,** *ask. tar.* ◘ **İnce.** ◉ **muharebe ileri ~,** *ask.* Düşmanla temas edildikten sonra ileri sürülen emniyet birliği. ◉ **nizam ~ u,** *ask.* Bir askerî birlik veya kuruluşta, güvenlik ve disiplin için ayrılan 24 saatte bir değiştirilen manga, takım ve bazı durumlarda bölük. ◉ **sınır ~ u,** *ask.* Sınır boyunda giriş çıkışı kontrol etmek ve sınır güvenliğini sağlamakla görevli askerlerin bulunduğu konut. [*Ing.* Frontier post; *Fr.* Poste de frontière].

~ filikası, *den.* ◘ **Karakol gemisi.** [*Fr.* Canot de ronde, (bateau) patrouilleur].

~ gemisi, *ask. den.* (a) Askerî yasak bölge sınırlarına girmeyi önlemek, bü bölgelerin ve deniz kuvvetlerinin güvenliğini sağlamak, kaçakçıları yakalamak için kara sularında ve donanmanın bulunduğu bölgede dolaşan ve bu görevlerin yapılmasına uygun şekilde donatılan silâhlı gemi; (b) Belirli bir kıyı bölgesi veya deniz sınırı boyunca düzenli ve sürekli faaliyet göstererek buralardan düşmanın sızmasını önleyen küçük çapta savaş gemisi. [*Ing.* Guard-boat, patrol-boat; *Fr.* (Bateau) patrouilleur].

~ gezmek (karakolda gezmek), *dey.* Karakol göreviyle dolaşmak, devriye gezmek. [*ing.* To patrol the boat, to go the rounds, to go on patrol; *Fr.* Aller en patrouille, faire la patrouille, faire une ronde].

~ hattı, § ❶ *den.* Karakol gemilerinin, karakol sahasında üzerinde dolaşmaları ve ayrılmaları en uygun olan ve maksada elverişli bulunan yönü seyirlerine denir. [*Ing.* Line of outpost; *Fr.* Ligne de poste]. § ❷ Sınır karakollarının meydana getirdiği hat.

~ hizmeti, Askerî devriye görevi. [*Ing.* Patrol service; *Fr.* Service de patrouille].

~ kumandanı, Askerî karakolun idare amiri. [*Ing.* Commander on guard, officer of the watch; *Fr.* Homme de garde, homme de quart].

~ müfrezesi, *ask.* Güvenliği korumak amacıyle gezen asker bölüğü. [*Ing.* Patrol detachment; *Fr.* Détachement de patrouille].

~ nöbetçi, *ask.* Karakol hizmetinde bulunan subay, assubay, erbaş ve erler. *(Karakol nöbetçi devriyeleri bölge içinde, nöbet esas ve talimatına uygun olarak görevlendirilir).* [*Ing.* Sentry, post, guard, picket, lookout; *Fr.* Garde de patrouille].

karakol.hane, /karakolhāne/, b. i. *karakol* + *Fars. -hâne esk.* Polis karakolu. [*ing.* Police-station, station-house; *Fr.* Corps de garde, poste].

karakolit,-ti, i. *Fr. caracolite. min.* Doğal kurşun ve sodyum klorosülfat. [*ing.* Caracolite].

karakolluk, s. Karakolu ilgilendiren, karakolun baktığı: *Karakolluk mesele.*

~ olmak, *dey.* Kavga sonucu karakola gitmek zorunda kalmak. Şiddetle kavga etmek. [*Ing.* To be taken to the police-station].

kara.koncolos, b. i. § ❶ Çocukları korkutmak için uydurulan hayalî yaratık, umacı. [*Ing.* Black bogey, demon invoked for frightening naughty children; *Fr.* Croque-mitaine, Loup-garou]. § ❷ *mec.* Çok çirkin ve sevimsiz kimse. [*Ing.* Very ugly person; *Fr.* Personne trop laide].

Karakoyunlular, ç. öz. i. *etn.* XVI. yüzyılın ikinci yarısında Erciş merkez olmak üzere, Erzurum ve Musul'a kadar uzayan bölgede kurulan türkmen beyliği. Adını bu boyda yetiştirilen koyun sürülerinin renginden aldığı sanılmaktadır.

kara.kök,-kü, b. i. *trm.* Şemsiyeçiçeğigiller'den, 15 türü bulunan bitki cinsi. [*Lat. Pastinak-Pastinaca*].

karaksgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Kemikdesteklikeseliler *(Ostariophysi)* alt takımına giren bir familyası. Keskin dişleri vardır. Yırtıcıdırlar. Afrika ve tropik Amerika'da tatlı sularda yaşarlar. Bazısı süs balığıdır. Piraya *(Pygocentrus piraye),* haymora *(Macrodon trahira),* neon balığı *(Hyphessobrycon innesi)* türleri iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing. Characinidae; Fr.* Characinidés].

karakter, i. *Fr. caractère* < *Yun.* § ❶ Bir kimsenin veya topluluğun psikolojik veya manevî ayırıcı özelliklerinin tümü. [*Ing.* character]. § ❷ Üstün manevî özellik; *Karakter sahibi genç.* § ❸ Bir nesnenin ayırıcı özelliği; Bir şeyi benzerlerinden ayırt etmeye yarayan uydurma temel özellik. [*Osm.* Vasıf, seciye, hasisa; *Ing.* Character]. ☆ *Eşanl.* **ırz.** § ❹ *ed.* Bir eserde duygu, tutku ve düşünceleri açısından ele alınan kişi. [*Ing.* Character]. § ❺ *matb.* ◘ **Harf,** hurufat. § ❻ *psik.* ve *fels.* (a) Belli ahlâk ölçülerine veya değer kriterlerine göre değerlendirilen kişilik (b) Genetik terimi olarak bir organizmanın belirgen yönü veya yanlarının bütünü. [*Osm.* Seciye; *Ing.* Character]. § ❼ *biy.* Bir organizmayı meydana getiren özelliklerin herbiri olup, dölden döle taşınır. [*Osm.* Vasıf; *ing.* Character; *Fr.* Caractère]. § ❽ *matb.* Basımda harf çeşidi. [*Ing.* Type; *Fr.* Caractère]. ◉ **ayırıcı nitelik veya ~,** ◘ **Ayırıcı.** ◉ **başat ~,** *biy.* ve *fels.* ◘ **Başat.** ◉ **çekinik ~,** *biy.* ◘ **Çekinik.** ◉ **hâkim ~,** *biy.* ◘ **Başat karakter.** ◉ **ikincil cinsiyet ~leri,** *biy.* ◘ **İkincil.** ◉ **danscısı,** ◘ **Dansçı.** ◉ **gizli ~,** *biy;* ◘ **Gizli.**

~ bozukluğu, *psik.* Karakteri meydana getiren bir veya birkaç unsurun bozulması, kusurlu hale gelmesi.

~ dansı, *dans.* Belli bir ülkenin folkloruna ait olan dans. [*Fr.* Danse de caractère].

~ eğitim, *eğt.* Belli bir ahlâk sistemine uyan karakterde insanlar yetiştirmek üzere plânlanmış olan eğitim; çocukların ve gençlerin özellikle ahlâkî niteliklerini geliştirmeyi amaç edinen veya eğitimin ahlakî yönüne önem veren eğitim. [*Ing.* Character training].

~ hataları, *psik.* Kısmen beden yapısından çoğu zaman da uygun olmayan çevre *(yanlış eğitim düzensizlik, inatçılık, yalancılık gibi)* sebeplerle meydana gelen karakter bozuklukları. Bunlar psikolojiye ve psikopatolojiye konu teşkil ederler.

~ kalıbı, *psik.* Bir kimse, bir grup veya bir kültürle ilgili olarak davranış tahminine esas teşkil eden bir takım eylem, düşünce ve duygusal eğilimler.

~ komedisi veya **dramı,** *tiy.* Özellikle karakterlerin gelişmesine dayanan komedi veya dram. [*Ing.* Character comedy, comedy of manners; *Fr.* Comédie de moeurs].

~ nevrozu, *psikopatol.* Bilinen nevroz belirtilerinin *(fobiler, takınaklar v.b.)* yerini karakter değişikliklerinin aldığı nevroz tipi. *(Öteki nevroz tiplerinde olanın tersine, burada, bu düzensizlikler benliğe yabancı gelmez, çocuklukta yaşanmış çalışma durumlarını durmadan günün konusu yaparlar).*

~ noktası, *müz.* Özel bir karakter ve önem sağlayan nota. [*ing.* Characteristic note; *Fr.* Note caractéristique].

~ oyuncusu, *sin.* ve *tiy.* Belirli bir karakteri bütün ayrıntılarıyle yaratmakta usta olan tiyatro ve sinema oyuncusu. [*ing.* Character actor, actor of composition; *Fr.* Acteur de composition; Acteur de genre].

~ özelliği, *psik.* Hepsi bir araya geldiği vakit, bir kimsenin ahlakî değer ve statüsünü meydana getiren sayısız belirli niteliklerden biri.

karakteristik, s. ve i. *Fr. caractéristique* < *Yun.* § ❶ Ayırıcı, üstünde durulmaya değer, dikkat çekici *(özellik, nitelik).* [*ing.* Characteristic]. § ❷ *mat.* Bir logaritmanın tam birimler ifade eden kısmı. [*Osm.* Kısm-ı tam; *ing.* Characteristic]. ☆ *Eşanl.* **belirti, belirtgen.** ◉ **bir halkanın karakteristiği,** *mat. a* herhangi bir sayı olmak şartıyle, aynı *a* değerindeki *n* elemanı toplayınca, her *a* elemanı *n*'inci basamaktan çevrimsel bir grup meydana getireceğine göre, halkanın sıfırına eşit bir sonuç alınacak şekilde seçilmiş *n* tamsayısı; *5 modüllü kongrüans sınıflarının Z/5 halkasının karakteristiği 5'tir. (Z halkasında, hiç bir elemanın 0'a eşit bir katı yoktur; bu halkanın karakteristiği sıfırdır denir).* [*Ing.* Characteristic of a ring; *Fr.* Caractéristique d'un anneau]. ◉ **çekiş karakteristiği,** *demir.* Bir kazanda, saniyede üretilen sıcak gaz miktarı Q ve dumanlıktaki basınç düşmesi su cinsinden milimetre olarak h ile gösterildiğine göre

$$T = \frac{Q}{\sqrt{h}}$$

formülüyle ifade edilen büyüklük. ◉ **intişar ~leri,** *hava.* ◘ **İntişar.** ◉ **matris ~leri,** *mat.* Bir kere matrise dayanarak tanımlanan, öz doğrultuların bulunmasında ve köşegenleştirmede rol oynayan, *karakteristik denklem, karakteristik determinant ve karakteristik matris'*i kapsayan elemanlar. [*Ing.* Matrical characteristics; *Fr.* Caractéristiques matricielles].

~ empedans, *elek.* ◘ **Empedans.**

karakterizasyon, i. *psik.* ve *eğt.* Çocuğun, resim yaparken, bir objenin bir hareket veya durumun en karakteristik yönünü betimlemesi. *(Bir erkek çocuğu anlatmak için resimde figürcü pantolonlu yapmak gibi).*

karakterize, s. *Fr. caractérisé.* Ayırıcı özelliği ortaya konulmuş, ayırt edilmiş. [*Ing.* Characterized].

~ etmek, Ayırt etmek, ayırıcı özelliğini ortaya koymak. [*Ing.* To Characterize; *Fr.* Caracteriser].

karakterli, s. § ❶ Sağlam karakteri olan: *Karakterli bir adam.* [*Ing.* Honest, having good character; *Fr.* Qui a du caractère]. § ❷ ... Karakteri olan: *Bozuk karakterli adam.* [*Ing.* Of a ... character; *Fr.* D'un ... caractère].

karakterolog, i. *Fr. caractérologue.* Karakteroloji incelemesinde uzmanlaşmış psikolog. [*ing.* Characterologist].

☆ *Eşanl.* **karakteroloji uzmanı, karakterolojist.**

karakteroloji, i. *Fr. caractérologie* < *Yun. psik.* Bireylerde karakterin gelişmesini ve özelliklerini inceleyen bilim dalı olup bireylerin huy, fizikî dayanıklılık ve zihnî yetenek gibi özelliklerin üzerinde durur. [*Osm.* Ilm-i secaya; *Ing.* Characterology, ethology].

☆ *Eşanl.* **ırabilim.**

karakterolojist,-ti, i. ◘ **Karakterolog.**

karaktersiz, s. Karakteri, ahlakı bozuk olan: *Karaktersiz adam.* [*Ing.* Characterless, unprincipled; *Fr.* Sans caractère].

kara.kucak,-ğı, b. i. *sp.* En eski türk güreş biçimi.

kara.kuğu, b. i. *zool.* ◘ **Kuğu.**

karakul, karapül, i. *zoot.* Kıvırcık yünlü koyun. Karakul'un anayurdu Buhara dolaylarında Karakul bölgesidir, en çok Türkistan ve Afganistan'da bulunur. [*Ing.* Breed of sheep from whose lambs astrakhan is obtained; *Fr. (Race)* caracul].

☆ *Eşanl.* **karagül.**

kara.kulak[1], b. i. § ❶ *teşk. tar.* Osmanlı devletinde emir çavuşu, haberci. [*Ing.* Confidential messenger of the Grand Vizier, detective; *Fr.* Personne employée aux services de correspondance des vizirs]. § ❷ Bu görevde bulunanların meydana getirdiği sınıfın adı.

kara.kulak[2], b. i. *zool.* Kedigiller *(Felidae)* familyasından çakala benzer yabanî hayvan. *(Asya'nın sıcak bölgelerinde ve Kuzey Afrikada yaşar; ortalama 20 kg ağırlığında çevik bir hayvandır; kulaklarının ucunda püskül biçiminde tüy demetleri bulunur. Hintliler bunu eskiden beri avcılıkta yardımcı olarak kullanır).* [*Lat. Caracal melanotis; Ing.* ve *Fr.* Caracal].

kara.kullukçu, b. i. *ask. tar.* Yeniçeri ocağı bölük ve ortalarında görevli olan küçük çavuşlara verilen ad. [*Ing.* Orderly of a Janissary officer]. ◘ *ŞEKİL: 308.* — **KIYAFETLER I.**

kara.kumulu, b. i. *jeol.* Deniz kıyısından uzak çöllerde meydana gelen kumul. [*Osm.* Eksibe-i berriye; *Ing.* Sand-dune; *Fr.* Dune continentale].

kara.kurbağası, b. i. *zool.* ◘ **Kurbağa.**

kara.kurbağasıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sı-

nıfının, Kurbağalar *(Anura)* takımının Obruk-önlüler *(Procoela)* ait takımına giren bir familyası. Dişleri yoktur. Çok türü vardır. Bütün dünyaya yayılmışlardır. **Yeşil kara kurbağası** *(Bufo viridis)*, **Haçlı Kara kurbağası** *(Bufo calamita)*, **Adi karakurbağası** *(Bufo vulgaris)*, **Beş parmaklı kara kurbağası** *(Liptodactylus pentadactylus)* adlı türleri iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing. Bufonidae; Fr.* Bufonidés].

kara.kurt,-du, b. i. *paraz.* ◘ **Tırpankurdu.**

kara.kuşmuk,-ğu, b. i. *patol.* İçinde bol miktarda kara kan bulunan kusmuk. *(Had apancitin bazı ağır şekilleriyle sarı hummada görülür).*

kara.kuş /kara:kuş/, b. i. § ❶ Kartal cinsinden siyah kuşlara verilen ad. § ❷ *vet.* Atların ayaklarında şişlikler halinde beliren bir hastalık. [*ing.* Morbid enlargement of the erus of a hoofed animal].

karakuşî /karakuşi/, s. Kanun veya kurala, normal ve mantıkî ölçülere dayanmayan: *Karakuşî hükümler.* [*ing.* Despotic arbitrary high handed (from the name of a despotic ruler; *Fr.* Ordre despotique].
☆ *Eşanl.* **keyfî.**

kara.kuvvet,-ti, b. i. Eskiden medresenin temsil ettiği taassup kuvveti. [*ing.* The force of religious fanaticism; *Fr.* La force de fanatisme].

kara.küf,-ü, b. i. *fitopatol. Spheriales* takımından, *Guignadia bidwellii* adlı asklı mantarın asmalarda meydana getirdiği hastalık. [*ing.* ve *Fr.* Black rot]. ☆ *Eşanl.* **kara çürüklük hastalığı.**

kara.lahana, b. i. *bot.* ◘ **Lahana.**

karalama, i. § ❶ Karalamak eylemi. § ❷ El alıştırmak için tekrar tekrar yazılan yazı. § ❸ Taslak halinde yazı. § ❹ Siyahlatma, kirletme. [*ing.* Blackening; *Fr.* Noircissement, brouillon]. § ❺ Yazı öğrenmek ve el alıştırmak için tekrar tekrar yazılan satırlar: *Karalama defteri.* [*ing.* Writing exercise]. § ❻ Okulda öğrenciye verilen yazı cezası. [*ing.* Imposition; *Fr.* Pensum]. § ❼ Taslak halinde ve acele ile *(gelişigüzel)* yazılan şey. [*ing.* Rough sketch; *Fr.* Ebauche, minute, esquisse]. § ❽ *hat.* El alıştırmak, güzel yazı yazmak için tekrarlanarak yazılan yazı. *(Yazı yazmayı öğrenenlerin, hattat olacak öğrencilerin, bir harfi, bir kelimeyi veya bir cümleyi, otuz kırk defa yazdıkları olurdu. Öğreticiler bu yazıları gözden geçirir, düzeltir ve değerlendirirlerdi. Kullanılan kâğıdın alıştırmalar sırasında gittikçe kararması yüzünden ona bu ad verilirdi. Karalama yapılan deftere karalama defteri denirdi).*

~ **kâğıdı**, § ❶ Karalama yazılan kâğıt, müsvedde kâğıdı. § ❷ Eskiden hattatların güzel yazı yazmak için alıştırma yaptıkları, üzerindeki yazı kolayca silinebilen, iyi cins saydam kâğıt.

~ **yazmak**, Bir yazının taslağını hazırlamak, müsvedde yapmak. El alışkanlığı kazanmak için tekrar yazı yazmak. [*ing.* To practise handwriting by scribbling, to write calligraphic exercises].

karalamak(-i), f. § ❶ Kalem veya boya ile birtakım şekiller çizerek bir yeri kirletmek: *Duvarı karalamışlar.* [*ing.* To blacken, to blot out, to scribble, to scrawl; *Fr.* Noircir, barbouiller]. ☆ *Eşanl.* **cızıktırmak, kaleme almak.** ☆ *Karş.* **bozmak, silmek.** § ❷ Yazıyı çizip battal etmek; üzerini çizerek bir yazıyı geçersiz kılmak: *Son iki satırı karalamalı.* § ❸ *mec.* Leke *(kara)* sürmek, bir kimseye bir suç veya kötülük yüklemek, lekelemek, fenalık yüklemek: *Onun şöhretini karalamak istiyorlar.* [*ing.* To blacken, to calumniate, to slander, besmirch; *Fr.* Souiller]. § ❹ Bir yazının taslağını hazırlamak: *Bir mektup, bir dilekçe karalamak.* [*ing.* To draft; *Fr.* Rédiger]. § ❺ Yazmak veya çizmek: *Uzun süre elindeki kâğıda bir şeyler karalayıp durdu.*

karalar.arası, b. i. *coğr.* Dünya kıtaları arasında olan. [*Osm.* Beyn-el kıtâât; *ing.* ve *Fr.* Intercontinental].

~ **demiryolu**, Birbiri yanında, birbirine bitişik büyük kara parçalarının bir ucundan öteki ucuna kadar uzanan demiryolu. [*Ing.* Intercontinental «Rail-way»; *Fr.* «Chemin de fer» intercontinental].

karalatmak(-i), f. § ❶ Kara hale gelmesine yol açmak: *Dikkat et, ödevini kardeşlerine karalatma.* § ❷ *mec.* Leke sürdürmek.

kara.leke, b. i. Meyve ağaçlarında yaprak, dal ve meyve üzerinde kara leke şeklinde beliren çeşitli hasatlıklara verilen ad.

kara.leylek,-ği, b. i. *zool.* ◘ **Leylek.**

karalı, s. § ❶ Üzerinde karası olan: *Karalı kumaş.* [*ing.* Having black spots, mixed or spotted with black; *Fr.* Qui tire sur le noir, noirâtre]. § ❷ Kalemle karalanmış olan: *Yazının birkaç satırı karalı.*

~ **beyazlı**, Üzerinde siyah ve beyaz renkleri bulunan: *Karalı beyazlı elbiselik.*

lık. [*Ing.* Backness; *Fr. Noirceur*].

karalık,-ğı, i. § ❶ Kara olma hali. [*Osm.* Siyahlık; *Ing.* Blackness; *Fr.* Noirceur]. § ❷ *mec.* Kötülük. [*Osm.* Habaset; *ing.* Villainy, infamy, baseness; *Fr.* Malice, mechancete].

kara.liste, b. i. § ❶ *iş. huk.* İşverenlerin işuyuşmazlığı çıkaran işçileri işten çıkartmak veya işe aldırtmamak için yaptıkları liste. Bundan başka tröstler ve kartellerin de bazı kimseleri vurmak üzere hazırlattıkları kara listeler vardır. [*ing.* Black-list; *Fr.* Registre des punitions]. § ❷ *sosy.* Eski Yunanda bir sitelinin sitedışı edilmesi; geniş anlamla belirli bir görüş açısından kötü görülen insanın herkese duyurulması. [*ing.* Ostracism; *Fr.* Ostracisme]. ☆ *Eşanl.* **ostrasizm.** § ❸ Bir toplulukta istenmeyen veya durumu şüpheli görülen kimselerin bütünü. [*Ing.* Black-list].

karaltı, i. < *karalmak.* § ❶ Uzaklık veya karanlık sebebiyle kim veya ne olduğu seçilemeyen belli belirsiz karaması şekil: *Uzaktan bir karaltı göründü.* [*ing.* Indistinct figure, blackness; *Fr.* Noirceur]. § ❷ Hafif karalık, karaması leke. [*ing.* Household year, mass; *Fr.* Tache noire *(à l'horizon)*]. § ❸ *inş.* Bir anahtar dilinin, sapa dik olarak alınan kesitinin karakteristik biçimi.

karamak(-i), f. § ❶ Birini kötü ve kusurlu diye tanıtmak, yermek, kovlamak. § ❷ Bakmak, gözetmek.

kara.makak,-kı, b. i. *zool.* ◘ **Makak.**

karaman[1], i. *zoot.* Orta Anadolu'da yetişen, kuyruğu pek iri ve yağlı, eti ağır kokulu bir cins koyun. *(Step iklimine uygun bir koyun tipidir; gövdece iri olan bu hayvanın kuyruğu iki katlıdır. Altta yuvarlak iri bir kütle, onun üzerinde yumruk iriliğinde veya biraz daha büyük ikinci bir kütle bulunur. Kuyruk ağırlığı 3-15 kg arasında değişir. Karamanda baş biraz dar, küçük ve boynuzsuzdur. Koçların bazılarında boynuz olabilir. Boyun genellikle çıplak, bacak ve karın altı açık, kulaklar geniş, uzun ve sarkıktır. Ak karaman ve kızıl (mor) karaman diye iki çeşidi vardır. Ak karamanlar özellikle Orta Anadolu'da (Ankara, Yozgat, Konya) ve Erzurum dolaylarında yetişir. Kızıl Karamanlar ise daha çok doğu illerinde /Erzurum, Kars, Ağrı, Van/ yetiştirilir).* [*Ing.* Fat-tailed sheep of inferior quality; *Fr.* Mouton à grosse queue provenant de l'Asie-mineure].

~ **kimyonu**, *bot.* ◘ **Karaman kimyonu.**

karaman[2], i. *esk.* Civataları yerlerine yerleştirmek ve oturtmak için kullanılan demirden bir çeşit el şahmerdanına verilen ad. [*Ing.* Drop-hammer; *Fr.* Marteau-pilon à friction; mouton].

~ **halatı**, *den. esk.* Karaya oturmuş gemilere, bağlayıp çekecek gemiler tarafından karamanlamak için verilen yedek halat. [*Ing.* Drag-rope used for floating a ship].

~ **kancası**, *den. esk.* Karaman halatının karamanlayan gemide kalan çımasının geçirildiği bosa tertibatı taşıyan kancalara verilen ad. *(Karaman halatının römorkörde bağlandığı sağlam özel bir tip halkadır).* [*Ing.* Hook for a dragrope].

~ **mapası**, *den. esk.* ◘ **Karaman kancası.**

karamandola /karamando:la/, i. *Yun. karamandulon.* Genellikle ayakkabı ve terlik yüzü olarak kullanılan satene benzer dayanıklı ve parlak kumaş. [*Ing.* Prinella prunello, satin jean; *Fr.* Prunelle].

karaman.kimyonu, b. i. *bot.* İki-çeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından Doğu Anadolu bölgesinde yetişen Mayıs-Temmuz ayları arasında beyaz renkli çiçekler açan, kazık köklü, 30 - 90 sm. yüksekliğinde, 2 yıllık, otsu bir bitki. Yaprakları almaşık, saplı, pennatisekt; çiçekler bileşik şemsiye durumlarda toplanmıştır. Meyva esmer renkli ve uzunca bir şizokarptır. Meyvalarında tanen, reçine, sabit ve uçucu yağ bulunmaktadır. Uçucu yağ içinde başlıca *d-karvon, karven (=d-limonen), dihidrokarvon* ve *dihidrokarveol* vardır. Midevî, idrar söktürücü ve özellikle bağırsaklarda gaz oluşumunu önleyici ve ayrıca süt arttırıcı özellikleri bulunmaktadır. [*Lat. Carum carvi; ing.* Caraway; *Fr.* Carvi, cumin des près, kummel, anis des Vosges].
☆ *Eşanl.* **frenk kimyonu.**

karamanlamak, (-i), *den. (Römorkör v. b. araçlar hk.)* Karaya oturmuş bir gemiyi çekip yüzdürmek üzere atılan yedek halat doblin durumdayken makinelerini birden tamyol ileri çalıştırarak oturmuş gemiyi silkip çekmek. [*ing.* To flap wildly about *(sail)*].
☆ *Eşanl.* **karamun vurmak.**

Karamanlılar, Karamanoğulları, ç. öz. i. Orta Anadolu'nunun güneyinde bir türkmen boyu ve bu boyun kurduğu beylik. *(Afşarların bir kolu olan karaman boyu, XIII yüzyılda, Moğol istilâsı sırasında, ülkelerini terkederek, önce Azerbeycan ve Şirvan taraflarına geldiler ve bir kısmı burada kaldı. Karaman boyunun Anadolu'ya geçen büyük kısmı, diğer türkmen boyları gibi, uçları (hudut) korumak üzere, Keykubad I tarafından 1228 de Ermenek bölgesine yerleştirildi. Bu bölgeye yerleşen Karamanlılar, hıristiyan beylerinden çiftlik yapma izni istediler, karşılığında ösür vereceklerini bildirdiler).*

kara-martı, b. i. *zool.* ◘ **Martı.**

kara.maru, b. i. *zool.* Akciğerli-balıklar *(Dipnoi)* takımının, Balçıkbalığıgiller *(Lepidosirenidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 14 m. Eti lezzetlidir. Güney Amerika'da Amazon ırmağı boyunca bataklıklarda yaşar. [Lat. *Lepidosiren paradoxa; Ing.* Lepidosiren; *Fr.* Lepidosirène].

kara.marul, b. i. *trm.* Yaprakları koyu yeşil renkte, orta büyüklükte bir marul çeşidi.

karambol, i. *Fr. carambole < Isp. carambol*, bilya. § ❶ *oyun.* Bilardoda, isteka ile vurulan bilyanın kırmızı bilya ile karşı tarafın bilyasına çarpması. [*Ing.* Cannon, carom *(billiards)*; *Fr. (Billard)* carambolage]. ◘ *ŞEKİL: 81.* — **BİLÂRDO.** § ❷ *mec.* Kişilerin veya nesnelerin birbirine çarpması, birriyle çarpışması sonucu ortaya çıkan karışık durum, karışıklık [*ing.* Collision *(of vehicles)*; *Fr.* Collision, rencontre, heurt, tamponnement *(de trains)*, abordage *(de navires)*].

~ **yapmak**, *oyun.* Bilyasını kırmızı bilya ile rakibin bilyasına vurdurmak. [*ing.* To cannon; *Fr.* Caramboler].

karamela /karame:la/, i. *It. caramella. mutf.* Belli ölçüde şeker, süt, tereyağ, krema v. b. den yapılan şekerleme. *(Karamela, çeşitli tatlılara koku vermeye, üzerlerini örtmeye şerbet ve özellikle likörleri renklendirmeye yarar.)* [*Ing.* Caramel, burnt sugar; *Fr.* Caramel].

kara.meşe, b. i. *bot.* ◘ **Sapsız meşe.**

kara.mika, b. i. *Granit*, siyenit gibi püskürme kayalarının bileşimine giren demirli magnezyum. [*ing.* Black mica, biotite; *Fr.* Biotite].

Karamoco, i. *dilb.* Nil öbeğinden zenci Afrika dili.

kara.molinezya, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Lebistesgiller *(Poeciliidae)* familyasından çok süslü bir akvaryum balığı. Anayurdu Güney Meksika'nın Yucatan bölgesidir. Rengi kadifemsi mat siyah, erkeği dişisinden küçüktür. Boyu 2-3 sm. kadardır. 16°-28° C arasında yaşayabilmesine rağmen ısı değişikliğinden çabuk etkilenir ve hastalanır. [*Lat. Mollieni-*

sia latipinna; Ing. Sailfin, sailfin mollie; *Fr.* Mollienisie].

karamsar *, s. < *karamsamak.* Herşeyi kötüye yoran; ortalığı kapkara gören, iyi bir gelişmeden umudunu kesen. [*Osm.* Bedbin; *Ing.* Pessimistic; *Fr.* Pessimiste].

☆ *Eşanl.* **kötümser.**

☆ *Karş.* **iyimser.**

karamsarlık,-ğı, i. Karamsar olma hali. [*Ing.* Pessimism; *Fr.* Pessimisme].

karamuk,-ğu, i. § ● *bot.* Iki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Karanfilgiller *(Caryophyllaceae)* familyasından, Türkiye'de hububat tarlalarında rastlanan, çoğu zaman buğdayla karışık biten, 30-100 sm. yüksekliğinde tohumları zehirli, bir yıllık otsu bitki, üzeri tüycüklerle kaplı, yaprakları almaşık, çiçekleri tek tek, büyük ve güzel morumsu pembe, ender olarak da beyazdır. Tahıllara çok zarar verir. Karamsı esmer tohumları zehirlidir. Karamuk buğday ile birlikte biçildiği için, yemle beslenen sığır, koyun ve kümes hayvanlarında *karamuk zehirlenmesi*'ne yol açar. [*Lat. Agrostemma githago; Ing.* Corn-cockle, crown - of - the - field; *Fr.* Nielle des bles]. ◘ *ŞEKİL: 97.* — **YABANI OTSU BİTKİLER;** *ŞEKİL: 98.* — **ZEHİRLİ BİTKİLER.** § ● *tıp.* Çoğu süt çocuklarında görülen kırmızı lekeli, az ateşli bir hastalık; § ● *bot.* ◘ **Kadın tuzluğu.**

~ **zehirlenmesi,** *vet.* Buğdaya karışan karamuk tanelerinden yiyen hayvanların zehirlenmesi. (Gitajin *(sapotoksin) adı verilen karamuk zehiri, kasları, solunum merkezlerini, sinirleri ve yürek kaslarını etkileyerek felce uğratır).* ◘ **Sürme.** [*Ing.* Githagism; *Fr.* Githagisme].

karamusal, i. *it. den.* Çifte demir atan geminin zincirlerinin dolaşmaması için kullanılan ve bir fırdöndüye bağlı dört parça zincirden meydana gelen zincir düzeni. [*Ing.* Mooring swivel]; ◉ ~ **a vurmak** , *den.* Çifte demirde yatan gemilerin, her iki zincir gominalarının bir loçadan içeri alınarak karamusala bağlandıktan sonra aynı loçadan akıtması.

karamürsel ,i. *den. esk.* Marmara denizi kıyılarında işleyen küçük teknelere verilen ad. *(Osmanlılar denizde ilk defa bu tekneleri kullandılar).* [*Ing.* Small craft carrying cargo].

~ **(karamusal) sepeti,** *dey.* Önemsiz kimse veya şey.

~ **(karamusal) sepeti sanmak,** *dey. (Birini veya birşeyi).* Küçümsemek, önemsemek. [*Ing.* To underestimate; *Fr.* Sous - estimer, sous - evaluer, mésestimer].

kara nadas, b. i. *trm.* Anız bozulduktan sonra toprak yüzeyinde özel maksatla malç bırakılmayan toprak.

karanfil, i. *Yun. kariofillon > Ar. karanfül veya karanfil.* § ● *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Karanfilgiller *(Caryophyllaceae)* familyasından, karşılıklı ensiz, sivri yapraklı, düğüm düğüm ince saplı, 300 kadar türü bulunan, otsu bir süs bitkisi. Taç yaprakları beyaz, pembe veya kırmızı olur; taç kısmı bir çanak meydana getiren dört örtü yaprağı ile sarılıdır. En tanınan türü olan **çiçek karanfili** *(D. caryophyllus)* nin katmerli, yarı katmerli, renkli, çok karışık çiçekli, çok hoş kokulu sayısız kültür formları vardır. Genellikle önce fidelikte yetiştirilir ve sonra yerine dikilir. **Küçük karanfil** *(D. plumarius),* bahçelerde kenar süsü olarak kullanılan çokyıllık bir türdür. [*Lat. Dianthus; Ing.* Pink; *Fr.* Oeillet]; § ● *bot.* Bu bitkinin çiçeği. [*Ing.* Pink; *Fr.* Oeillet]. ◘ *ŞEKİL: 132.* — **ÇİÇEKLER III.** § ● *bot.* Karanfil ağacı adlı bitkinin çiçek tomurcuklarına verilen ad olup baharat olarak kullanılır ◘ **Karanfil ağacı.** [*Ing.* Clove; *Fr.* Girofle, clou de girofle]; § ● *arg.* Makat, büzük [*ing.* The behind, anus, rear; *Fr.* Anus, cul, pop, popo]. ☆ *Eşanl.* **maça.** § ● *den.* Üzerine bir şey asmak veya bağlamak için, yüksek iki nokta arasına çekilen halat; § ● *san.* al Fildisi ile yapılmış süslemelerde karanfil çiçeğine benzeyen üslûplaştırılmış motif: bi Çini, mezar taşı, çeşme v. b. ye kabartma olarak yapılan motif; § ● *mutf.* Karanfil, yemekleri, şerbetleri, meyveli likörleri kokulandırmak için mutfaklarda, tarçınla birlikte kullanılır. Diş macunlarının bileşiminde bulunur; ◉ ~ **i sıkmak,** *arg.* Sıkıntı ve zorluklara katlanmak, uğraşmak, dayanmak. [*Ing.* To endure, to hold out; *Fr.* Supporter, endurer, souffrir]. ◉ **işaret** ~ **i,** *den.* ◘ **işaret; küçük** —, *bot.* ◘ **Karanfil**[1]. — **ağacı,** *bot.* Iki çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Mersingilfer *(Myrtaceae)* familyasından ,anayurdu Molük adaları olan ,birçok tropikal ülkelerde ve başlıca Zengibar ve Pemba'da yetiştirilen, kışın yaprak dökmeyen bir ağaç. Çiçeğinde 4 sepal. 4 petal ve pek çok erkek organ bulunur. Çiçek tomurcukları *(Flores caryophylli veya caryophyllus)* karanfil adını taşır ve baharat olarak kullanılır. Tomurcuklardan elde edilen uçucu yağı *(Oleum caryophylli)* hidrokarbür, öjenol, salisilik asid ve karyofilin taşır. Antiseptik, ağrı dindirici, uyarıcıdır. [*Lat. Eugenia caryophyllata = Eugenia aromatica = Caryophyllus aromaticus = jambosa caryophyllus; Ing.* Clove, clove-tree; *Fr.* Giroflier]. ◘ *ŞEKİL: 96.*— **TROPİK UYARICI VE BAHARAT BİTKİLERİ** ~ **çarkı,** *(dişlisi),* saatç. Bir kol saatine de, yelkovanı taşıyan minütöri parçası.

— **palangası,** *den.* Kazayağı meydana getirecek biçimde hazırlanmış iki ucu kancalı bir karanfil halat ile bu halatın ortasına bağlı bir palangadan meydana gelen donanım. *(Gerektiğinde kancalarından karşılıklı olarak takılmak suretiyle ağır eşya kaldırmakta kullanılır).* [*Ing.* Guy tackle, span; *Fr.* Patte d'oie].

karanfilgiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Centrospermae* takımından, çoğunluğu Kuzey yarıkürenin ılıman bölgelerinde ve özellikle Akdeniz havzasında yetişen, bir veya çok yıllık otsu, nadiren çalı halindeki bitkileri kapsayan familya. Gövdeleri şişkin noduslu; yaprakları karşılıklı, basit, çoğunlukla şerit şeklinde, stipulalı veya stipulasızdır. Beyaz veya kırmızı renkli çiçekler erdişi, nadiren tek eşeyli (bu takdirde bitki ikievciklidir), aktinomorf olup dikasyum durumlarda toplanmıştır. Yumurtalık üst durumlu, 2 - 5 karpelli, çok övüllüdür. Meyva tepede valvler ile açılan bir kapsül, bazan nuks veya bakkadır. 80 kadar cinsi ve yaklaşık olarak 2100 türü bulunur. Türkiye'de 35 cins ve 470 den fazla türü yetişir. [*Lat.* ve *Ing. Caryophyllaceae; Fr.* Caryophyllacees].

karanfilsi, s. *bot.* Karanfile benzer çok uzun beş taçyaprağı olan çiçeklere ve bitkilere verilen sıfat: *Karanfilsi çiçekler, Karanfilsi bitkiler.* [*Ing.* Caryophyll(ac)eous; *Fr.* Caryophyllé, -ée].

karanfüliye, i. *Osm. < Ar. Karanfüliyye. bot. esk.* ◘ **Karanfilgiller.**

karanga, i. *< caranga (Amerika yerli dillerinden birinden alınan).* Saurel'in adlarından biri.

karaniya, i. *Osm. < Ar. karäniyā. esk. bot.* ◘ **Kızılcık.**

karanlık,-ğı, s. *esk. T. karangug > karanulık.* § ❶ Gereği kadar anlaşılıp bilinememeyen: *Durum çok karanlık.* [*Osm.* Muzlim; *ing.* Obscure; *Fr.* Obscur, -e; § ❷ *i.* Işıksız yer veya bu yerin hali, ışık bulunmaması: *Karanlıkta çalışılmaz.* [*Ing.* Darkness, obscurity; *Fr.* Obscurité]; § ● *i.* Gereğince anlaşılıp bilinmeyen, şüpheli bir yanı olan şey veya bunun durumu: *Durum karanlığını muhafaza ediyor* [*Ing.* Obscurity; *Fr.* Obscurité]. § ● s. Işık almadığı için veya ışığı olmadığı için içindekiler görünmeyen, aydınlık olmayan: *Karanlık oda* [*Ing.* Dark; *Fr.* Sombre, obscur, -e, noir, e]; § ❸ *mec.* Açık ve seçik olmayan, gereğince bilinmeyen: *Tarihin karanlık devirleri* [*ing.* Unknown; *Fr.* Inconnu, -ue]; § ● Gizli kapaklı, kanun dışı, kötü, esrarengiz; *Karanlık işler;* [*Ing.* Mysterious, sinister, deep; *Fr.* Ténébreux, -euse]; ◉ **karanlığa kalmak,** *dey.* Varılacak yere varmadan aksam olmak; ◉ **karanlığa kalmak,** *dey.* istenilen yere varamadan akşam olmak. [*Ing.* To be benighted] ◉ ~ **ta görme,** *fizyol.* Zayıf ışıkta görme. *(Zayıf ışıkta görme retinanın duyar hücre konileriyle değil, hücre çomaklarıyle sağlanır. Bu hücre çomaklarında daha çok tayfın mavi ışığına duyarlı rodopsin veya retina erguvanî denen bir madde vardır).* ◉ **ay karanlığı,** *astr.* ◘ **Ay**[1]. ◘ **Görme.** ◉ ~ **ta göz kırpmak,** *dey.* Anlaşılması imkânsız, belli belirsiz bir işaretle bir şeyi anlatmaya çalışmak; ◉ ~ **ta göz kırpmak,** *dey.* Bir şeyi anlatmak isterken karşısındakinin anlayamayacağı bir işarette bulunmak veya bir söz söylemek. [*Ing.* To wink in the dark *(said of a wasted effort to communicate)*].

~ **basmak (olmak),** *dey. (hava hk.)* Kararmak, akşam olmak. [*Ing.* To grow dark, to become dusk, to fall *(night); Fr.* Faire nuit, s'obscurcir].

~ **etmek,** Bir şeyin önünde durarak görünmesine engel olmak, gölge yapmak. [*Ing.* To cause darkness, to render dark or obscure, to darken; *Fr.* Obscurcir *(la chambre etc.),* assombrir; rembrunir *(le ciel,* l'avenir, le front de qn), brunir *(le teint),* foncer *(une couleur),* ternir *(l'éclat de qch),* attrister *(la vie de qn)*].

~ **kutu,** § ● *fot.* Fotoğrafı almaya mahsus âletlerin hassas plâk konulan ve objektif açılmadıkça ışık görmeyen küçük kutu şeklindeki kısmı olup bazı âletlerde plâkı gereği kadar objektife yaklaştırıp uzaklaştırarak resmin keskinliğini sağlayabilmek için körüklü olur. [*Ing.* Camera; *Fr.* Chambre noire] § ● *sin.* Her tarafı sıkıca kapalı, yalnız küçük bir deliği olan çeşitli büyüklükte kutu. *(Bu kutu delikten içeri giren ışınlar dışardaki konunun, kutunun delik karşısına düşen üzerine ters bir görüntüsünü çıkarır. 16 yüzyıl ortalarından beri kullanılan karanlık kutu, bugünkü fotoğraf aygıtlarının ve alıcıların temelini meydana getirmiştir)* [*Ing* Dark chamber; *Fr.* Chambre noire] § ● *matb.* Aslı lâtince *Camera Obscura,* fotoğraf kamerasının ilk şekli olan karanlık ve kapalı bir kutu olup önünde sadece 0.5 milimetre bir delik vardır. *(Milâttan önce 350 de Aristo, milâttan sonra 150 de Ptolomeus, 1558 de J. Babtista Porta bu kutunun deliğine bir mercek koyarak geliştirmiştir. Bu kutunun arka kısmına bir hassaslaştırılmış cam veya metal levha koymak suretiyle, içeri giren manzaranın resmini almak mümkün olur. Böyle bir aletle perspektifi çok doğru resimler, kısa dalga ışınlarla (röntgen) resim çekmek mümkündür. Yalnız delik küçük olduğundan ışık ve netlik az olur. Ayrıca bu kutuyu, iç içe girip çıkan iki parça halinde yapmak suretiyle net keskinliğini ayarlamak kabildir. Böylece seni ışıkla içeride resim çekmek kolaylaşır).* § ❹ *opt.* Belirli uzaklıktaki bir ekran üzerine görüntüsü düşürülecek cisimlerin yaydığı ışınları alan ve bir mercekle donatılmış küçük bir delik dışında her yanı kapalı olan kutu [*ing.* Camera obscura].

~ **maksat,** *dey.* Gizli ve kötü bir davranışta bulunma isteği, düşüncesi. [*Ing.* Malicious intent; *Fr.* Mauvaise intention].

~ **oda,** *fot.* Işık almaması gereken filimlerin banyo edildiği ışıksız oda. [*Ing.* Darkroom; *Fr.* Cabinet noir].

karanlıkçı, s. ◘ **Obskürantist.**

karanlıkçılık,-ğı, i. ◘ **Obskürantizm.**

— **gözlemi,** *den.* ◘ **Gözlem**

karans, i. *Fr. carence, tıp.* Bazı elemanların yetersiz olarak soğrulması, emilmesi. [*Ing.* Deficiency].

karantina /karanti:na/, i. *It. quarantina.* § ❶ Bir ülkeyi bulaşık hastalıklardan korumak için oraya dışarıdan şüpheli olarak gelenlerin ayrı bir yerde veya hastalık çıkan evdeki halkın o evde belli bir süre için beklotilmesi. [*Ing.* Quarantine; *Fr.* Quarantaine]; § ❷ Karantinada bekletilen veya bulaşkı eşyayı, temizlik belgelerini muayeneye memur olan daire, karantina yeri, karantinahane. [*Osm.* Tahaffuzhane; *Ing.* Quarantine office; *Fr.* Lazaret, station quarantaine] § ● *esk.* Limana uğrayan gemilerin bulaşıcı hastalık taşımalarını önlemek amacıyla kurulan kıyı sağlık teşkilâtı.

§ ❹ Hastanelerde yatacak hastaların kayıt ve kabul edildikleri yer; § ❺ Bir bulaşıcı hastalığın yayılmasını önlemek üzere hasta olup olmadığı bilinmeyen insan ve hayvanlarla temasın önüne geçilmesi. ◉ ~ **dayatmak**, *(gemi hk.), den.* Karantinada kalmak. [*ing.* To be in quarantine *(ship, etc.);* ◉ ~ **nadan geçmek**, *den.* Karantina gereken süreyi tamamlayıp dışarı çıkmak. [*ing.* To go through quarantine; *Fr.* Purger sa quarantaine]; ◉ ~**ya tâbi olmak**, *den.* Bir süre karantinada beklemek zorunda olmak. [*ing.* To be subject to quarantine].

~ **bayrağı**, *(flaması), den.* Bulaşıcı hastalık işareti olan sağlık kontrolundan geçmemiş gemilere çekilen sarı renkli bayrak. [*ing.* Quarantine flag, yellow flag; *Fr.* Pavillon de quarantaine, le pavillon].

~ **belgesi**, *den. huk.* Mahallî yetkililerince gemi kaptanına hastalık olmadığına dair verilen belge; Karantinanın kaldırılmasından sonra kıyı sağlık görevlilerince kaptana limana çıkmak için verilen izin belgesi. [*Osm.* Sıhhat varakası; *ing.* Pratique, bill of health; *Fr.* Libre pratique].

☆ *Eşanl.* **pratika.**

~ **dairesi**, *den.* Kıyı sağlık teşkilâtı ve bu teşkilâtın çalıştığı bina. [*ing.* Quarantine service, Quarantine office; *Fr.* Service de santé].

~ **flaması**, *den.* ◘ **Karantina bayrağı**

~ **kordonu**, Bulaşıcı hastalıklar bulunan bir yeri çeviren kordon. [*ing.* Quarantine or sanitary cordon].

~ **koymak**, a) Hastalık sebebiyle giriş ve çıkışı bir süre durdurmak; b) *(Geniş anlamda).* Bir topluluğun baskısıyle herhangi bir kimseye tek başına kalacak duruma sokmak. [*ing.* To quarantine, to put in quarantine; *Fr.* Mettre *(qn, un navire)* en quarantaine].

~ **tahliyesi**, *den.* Sıhhî bakımdan şüpheli olan bir geminin, hastalığın yayılmasını önlemek için gerekli tedbirler alınarak boşaltılması.

karantinahane, i. Bulaşık ve salgın hastalıklar olan bir memleketten gelen yolcular arasında hastalar mevcut olup olmadığını anlamak ve hastalığın belli olmasına kadar gerekli sürece bunları şehir halkından ayrı tutmak için iskân etmeye ve nezaret altında bulundurmaya mahsus hastane ve otel gibi binalar. [*ing.* Quarantine hospital, lazaretto, quarantine office; *Fr.* Lazaret].

kara.oluş, b. i. *jeol.* Geniş alanları ilgilendiren büyük tomrukların yükselmesini veya geniş havzaların oluşunu sonuçlayan yavaş, uzun süreli yerkabuğu devimleri. [*ing.* Epeirogenesis, epirogeny; *Fr.* Epeirogénèse].

☆ *Eşanl.* **epirojeni.**

kara.oluşuk,-ğu, b. i. *coğr.* Yer kabuğunun kara kısmındaki katmanlarında olan oluşuk.

kara.ölüm,-ü, b. i. Ortaçağda, mistik bir anlayış içinde, vebadan ölenler için kullanılan deyim.

kara.pas, b. i. *trm.* Arpalara ârız olarak sap, yaprak, kavuz ve kılçıklarda siyah lekeler yapan, *Pucciniaceae* familyasına bağlı, *Puccinina graminis secalis* mantarının yaptığı bir hastalık. [*ing.* Wheat rust; *Fr.* Rouille noire].

kara.pazı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ispanakgiller *(Chenopodiaceae)* familyasından, ıspanak gibi yenen bir bitki [*Lat. Atriplex hortensis; Ing.* Garden orache; *Fr.* Bonne-dame].

kara.pırasa, b. i. *trm.* ◘ **Pırasa.**

karar /karâr/, i. *Osm.* < *Ar* § ❶ Sonuca bağlanması gerekli bir iş veya mesele hakkında düşünülerek veya birlikte tartışılarak verilen kesin hüküm. *Bir iş hakkında düşünüp taşınılarak uygun diye üstünde durulan çare; Meclis kararı. Mahkeme kararı. Ben bu kararımdan dönemem. Mahkeme kararı. Jüri heyeti kararı.* [*ing.* determination, decision, resolution; *Fr.* Résolution, décision]; § ❷ Temelli ve düzenli durum, süreklilik, düzenlilik, yöntemlilik, kararlılık: *İşler bir kararda gidiyor. Makine bir karar üzere çalışır;* [*Ing.* Stability, firmness; *Fr.* Stabilité, fermeté]. § ❸ Ölçülülük: *Her şey kararında gerek.* [*ing.* Right quantity, reasonable degree]. § ❹ Oranlama: *Göz kararıyle. (Osm. Tahmin);* [*Ing.* Estimation; *Fr.* Estimation, supposition, conjecture]; § ❺ *müz. (a)* Doğu musikisinde taksim yaparken ana makama geçiş, (b) Türk musikisinde bir makamın seyrinin bitişi. *Seyrin bittiği son ses «karargâh»tır).* § ❻ s. Istenildiği gibi, tam ölçüsünde, ne az ne çok: *Yemeğin tuzu karar.* § ❼ Durma: *Bir yerde karar etmez.* [*Osm.* Sükûn; *Ing.* Consistency; *Fr.* Consistence, -uniformité]. § ❽ *huk.* (a) Yasama, yürütme ve yargı organlarınca verilen ve yeni hukukî durumlar yaratıp herkesin uymasını zorunlu kılan hukuk tasarrufu. [*ing.* Decree; Décision, arrête, arrêt]; (b) Birden fazla kişinin kendilerine oy hakkı veren bir hukukî ilişkiye dayanarak bir başkasına yönelttikleri irade açıklaması sonucu ortaya çıkan uyuşma; § ❾ *(hava hk.)* Değişmez olma, istikrar: *Bu günlerde havanın hiç kararı yok;* § ❿ Ölçü, derece, sınır: *Şakanın da bir kararı olmalı;* § ⓫ *esk.* Bir yerde durma. § ⓬ Dinlenme, rahat etme; ◉ ~ **a bağlamak**, *dey. (Bir meseleyi, dâvayı)* sonuçlandırmak. [*ing.* To arrive at a decision, to bring to a conclusion; Fr. Faire aboutir, conclure]. ◉ ~ **a kalmak** *(dâva hk.) huk.* Görüşülmesi bitip hâkimin vereceği kararı beklemek. [*ing* To await the decision *(of the tribunal),* proceeding to terminate pending the decision]; ◉ ~ **ın düzeltilmesi** *(tashihi), huk.* Bir mahkeme tarafından verilen hükmün yine aynı mahkeme tarafından yeniden incelenerek değiştirilmesi, düzeltilmesi. [*Osm.* Tashihi karar]; ◉ ~ **ında olmak**, *dey.* Istenildiği veya gerektiği gibi olmak: *Yemeğin tuzu kararında olmuş.* [*ing.* To be determined, resolved, decided, to have made up one's mind *(to do),* to be bent *(on doing)*]. ◉ ~ **a varmak**, *dey.* Bir şeyi kararlaştırmak, karar vermek, bir konuda anlaşmak; ◉ **anayasa mahkemesi iptal** ~ **ları**, *huk.* ◘ **Danıştay;** ◉ **ara** ~**ı**, *huk.* Hükümden farklı olarak hâkimin dâvadan el çekmesi sonucunu doğurmayan ve yargılanmanın yürüyüp ilerlemesi amacıyle verilen karar. *(Örnek: yetki itirazının reddi, ara kararı, taraflardan biri lehine müktesep hak doğurmadıkça hâkimi bağlamaz. Hâkim, ara kararından dönerek yeni bir karar alabilir. Ara kararına karşı tek başına temyiz yoluna başvurulamaz).* [*ing.* Provisional decision *(of a court); Fr.* Sentence interlocutoire, interlocutaire]; ◉ **asliyet** ~**ı** *müz.* ◘ **Asliyet;** ◉ **bir** ~ **üzre** *(bir* ... *da), dey.* ◘ **Bir;** ◉ **bozma** ~**ı**, *huk.* ◘ Bozma. ◉ **danıştay** ~**ı**, *huk.* ◘ **Danıştay;** ◉ **direnme** ~**i**, *huk.* ◘ **Israr kararı. gaiplik** ~ **ı**, *huk.* ◘ **Gaiplik.** ◉ **Görevsizlik** ~**ı**, *huk.* ◘ **Görevsizlik.** ◉ **göz** ~**ı**, *dey.* Gözle yapılan hesaplama: *Göz kararı ile üç dört metre yüksekliğinde görülüyordu.* [*ing.* Judgment at sight, visual estimation, guess, conjecture, by rule of thumb; *Fr.* Mesure par l'oeil, conjecture]. ◉ **hakem** ~ **ları**, *huk.* ◘ **Hakem.** ◉ **ısrar** ~ **ı**, *ikt.* ◘ **Israr.** ◉**içtihadı birleştirme** ~ **ları**, *huk.* ◘ **içtihat;** ◉ **idarî** ~ **lar**, *huk.* Idarî tasarruf yetkisi olan kurulların kararları. *(Bakanlar Kurulundan çıkanlara kararname denir. Bunlar Cumhurbaşkanının tasdikinden geçer).* [*ing.* Administrative decisions; *Fr.* Décisions administratives]; ◉ **iflâs** ~**ı**, *huk.* ◘ **iflâs.** ◉ **kesin** ~, *huk.* Kesinliği kanunda açıkça gösterilmek suretiyle başka bir merciden incelenmesine imkân bulunmayan kararlar. [*ing.* Judgment of the final court of appeal, final judgment; *Fr.* Jugement souverain, décision souveraine]. ◉ **Kesinleşmiş** ~, Adlî ve idarî mahkemelerle idarî mercilerden verilip yargıtay ve danıştay tasdikinden geçen veya kazaî ve idarî mercilerden verilip de kanun yollarına başvurma imkânı bulunan ve fakat belirli süreler içinde itiraz, istinaf ve temyiz yollarına gidilmemek suretiyle kesinlik kazanmış kararlar. [*Fr.* Décision passée en force de chose jugée]; ◉ **kazaî** ~ **lar**, *huk.* Yargı yetkisi olan makamlar tarafından verilen kararlar *(Tanık getirtilmesine, sanık ibrazına, tutuklamaya, hacze, mahkûmiyete ve beraate, vergi tahsiline karar verilmesi* gibi). [*Ing.* Juridical decisions; *Fr.* Décisions juridictionnelles] ◉ **nihaî** ~, *huk.* Bir kaza merciinde ihtilâfa son veren kararlar. *(Bunlar hakkında ancak yargıtay ve danıştaya başvurulabilir. Eski Usulü Muhakematı Hukukiye Kanununa göre dâvaların incelenmesi sırasında Kararı Idadî, Kararı Muvakkat, Kararı Karine ve Kararı Katî adlarında dört karar verilirdi).* [*Ing.* Definitive judgment; final judgment; *Fr.* Décision définitive *(rendue in terminis)*]. ◉ **statü** ~ **ları**, *huk.* Tüzel kişiliği olan kurumlar, şirketler veya dernekler idare kurullarının verdiği kararlar. *(Başka bir açıdan* kararları). ◉ **teşrii** ~ **lar**, *huk.* Bir kanun emri veya Türkiye Büyük Millet meclisi iç tüzüğünün gösterdiği gerek ve müsaade üzerine verilen kararlar. *(Bunlar kazaî kararlara aykırı olmamak şartıyle icraîdir).* [*ing.* Legislative votes, legislative judgement; *Fr.* Votes législatifs]. ◉ **yargıtay** ~ **ları**, *huk.* ◘ **Yargıtay.** ◉ **yetersizlik** ~ **ı**, Büyük Millet Meclisinde bir mevzuun yeter derecede görüşülmediği yolunda alınan karar. [*Osm.* Adem-i kifaye kararı].

~ **bulmak**, *dey.* Kararlı hale gelmek, yatışmak. [*Ing.* To settle down, to become stable or settled; *Fr.* S'apaiser, se calmer, s'adoucir, se tranquilliser, se pacifier].

~ **defteri**, *huk.* Mahkeme kâtibinin tuttuğu karar kayıt defteri. [*Ing.* Judgment book; *Fr.* Livre de jugement].

~ **değişkeni**, *istat.* ◘ **Değişken.**

~ **kılmak** *(bir şeyde), dey.* § ❶ Dönüp dolaşıp bir şeyin üzerinde durmak; *Hiç bir işe karar kılamadı.* Bir çok şeyi deneyip birini seçmek. [*ing.* To decide on; *Fr.* Arrêter son choix sur qch]. § ❷ Oturmak, durmak.

~ **tashihi**, *huk.* ◘ **kararın düzeltilmesi.**

~ **vermek**, Bir iş *(mesele)* hakkında karara varmak, kararlaştırmak. [*Ing.* To decide, to resolve, to determine, to make a decision, to render a judgment; *Fr.* Décider prononcer un jugement].

karargâh /karargâh/, i. *Osm.* < *Ar. karar* + *Fars. gâh. ask. Ordunun büyük birliklerinde* komuta ve güdüm kurullarının topluca bulunduğu yer. Ordunun uzun süre veya iğreti olarak konakladığı yer. *(Savaşlarda belirli karargâhlar olduğu gibi barış zamanlarında da manevrada ordu kışladan çıkarak karargâha yerleşir). Tümen karargâhı.* [*Ing.* Headquarters; *Fr.* Grand quartier général]. ◉ **genel** ~, *ask.* ◘ **Genel.**

kararınca, s. ve z. Gerektiği kadar, ne az, ne de çok: *Yemeye kararınca tuz ve biber katmalı. Kararınca gülmek.* [*ing.* As much as necessary]. ◉ **karınca** ~, *dey.* ◘ Karınca.

kararlama, i. § ❶ Kararlamak işi, kararlayış, [*ing.* ve *Fr.* Approximation]. § ❷ s. ve z. Göz kararıyle, tahminen yapılan, kararlayarak yapılan, karara dayanan: *Kararlama iş.* [*Osm.* Tahminî; *Ing.* Approximate, conjectural; *Fr.* Approximatif,-ive].

kararlamadan, z. Kararlama yoluyle, göz karanyle; [*Osm.* Tahminen; *Ing.* Approximately; *Fr.* Approximativement].

kararlamak(-i), f. Oranlayarak hesap etmek, tasımlayarak hesap etmek: *Şöyle bir kararladı ve tetiği çekti.* [*Osm.* Tahmin etmek; *ing.* To estimate by eye, by sight; *Fr.* Mesurer par l'œil, conjecturer].

kararlarında, z. Sıralarında, yakınlarında, sularında; civarında: *Yirmi, yirmi iki kararlarında bir genç. Saat iki buçuk kararlarında.* [*ing.* About, aroud time].

kararlaştırılmak, nsz. f. Karar altına alınmak, bir şey için karar verilmek, karar bulmak: *Düğün ilkbahar için kararlaştı. Bu iş artık kararlaştı. Benim gitmem kararlaştı.* [*Osm.* Mukarrer, musammem olmak; *Ing.* To be agreed upon; *Fr.* Être décidé, être résolu].

kararlaştırmak(-i), f. Bir konu hakkında karara varmak: Karar altına almak, bir şey için şöyle veya böyle karar vermek: *Bu işi kararlaştırdık. Pazara buluşmayı kararlaştırdık.* [*Ing.* To fix, to decide, to reach a decision, to determine; *Fr.* Fixer, décider]; ◉ **kararlaştırılmış yol**, *hava.* Bir hava gemisinin

hareketinden önce takip etmesi bildirilen tesbit edilmiş yol. [*Ing.* Intended track; *Fr.* Route prévue].

kararlı, s. § ❶ Bir karar üzerinde olan. [*Ing.* Stable, constant; *Fr.* Stable, constant]. ☆ *Eşanl.* dengeli, düzenli, iradeli, direşken, sebatlı; ☆ *Karş.* dengesiz, düzensiz, kararsız, bikarar; § ❷ Bir konu hakkında kesin kararı olan, karar sahibi; § ❸ *fiz.* Sabit, sürekli; [*Ing.* Permanent, constant, unchanging, lasting, continuous; *Fr.* Constant,-ante; permanent,-ente]. § ❹ *kim.* Genellikle kimyasal ayıraçlardan çok etkilenmeyen ve ancak yüksek sıcaklıkta ayrışabilen bir madde için kullanılır; § ❺ *pirotekn.* Kendiliğinden patlamayan bir patlayıcı madde için kullanılır. ⊛ **bir bileşim kanunu için ~ kısım**, *mat.* Bir iç bileşim kanunuyle donatılmış bir cümlede, *A*'nın iki elemanına bu kanun uygulandığı zaman yine *A*'nın bir elemanını veren *A* kısmı. *(Bir dış bileşim kanunu söz konusu olursa, A'nın bir a elemanı ile bir operatörünün bileşimi yine A'ya aittir); (KAPALI KISIM da denir/;* ⊛ **birçok bileşim kanunu için ~ kısım**, *mat.* Bu kanunlarla donatılmış bir *E* cümlesinde her biri için kararlı kısım; ⊛ **bir eşdeğerlik için ~ kanun**, *mat.* Bir *E* cümlesinde, sırayle *a* ve *b*'ye eşdeğer iki elemana uygulandığı zaman *a* ile *b*'nin bileşimine eşdeğer bir sonuç veren kanun. *(Bu halde eşdeğerliği de bileşim kanunu için düzgündür denir);* ⊛ **yarı ~**, *kim.* Göz önüne alınan şartlar içinde teorik olarak kararlı olmayan, fakat dönüşüm hızı çok düşük olduğu için kararlı gibi gözüken bir sistem *(kimyasal bir madde veya karışım)* için kullanılır. *(Örnek: Hidrojen - oksijen karışım, âdi sıcaklıkta, dönüşmesi gereken suya göre yarı kararlı denge durumundadır. platin köpüğü gibi bir katalizör'ün katılması, daha önce pratik olarak hissedilmeyen dönüşüm hızını büyük ölçüde arttırır).*

~ dalga, § ❶ *fiz.* ◘ **Dalga.** § ❷ *telekom.* ◘ **Duraklı dalga.**

~ denge, *fiz.* Kolay bozulmayan denge. Bir kuvvet etkisiyle hareket ettikten sonra gene aynı duruma gelen cisimlerin konumunu anlatır. [*Osm.* Muvâzenet-i müstakirre; *Ing.* Stable equilibrium; *Fr.* Équilibre stable].

~ evren, *astr.* Dengesi zamanla bozulmayan evren. [*Ing.* Stationary universe; *Fr.* Univers stationnaire].

~ hava, Yükselmeye zorlanan havanın sıcaklık gredyeninin 1.0°C'den küçük olması ve yerinde kalmak istemesi hali.

~ önerme, *mat.* Hipotezleri yeteri kadar az değiştirildiğinde hükümleri ancak istenildiği kadar az değişen önerme.

kararlılık,-ğı, i. § ❶ Kararlı olma hali. [*Osm.* Istikrar; *Ing.* Stability, decidedness, steadiness, constancy; *Fr.* Stabilité, constance, persistance, permanence]. § ❷ *hava.* Herhangi bir sebeple denge durumundan ayrılmış bir uçağın yeniden ilk durumuna gelebilme yeteneği; § ❸ *kim.* Kimyasal bir maddenin bozulmadan ve ayrışmadan kalabilme özelliği; § ❹ *mat.* Denge konumundan az çok ayrılan bir cismin yeniden denge konumuna dönebilmesi; § ❺ *mant.* Çelişmeli olmayan eksiksiz bir varsayımsal - tümdengelimli sistemin özelliği *(Bu bir metalojik kavramıdır).*

kararma*, i. § ❶ *fiz.* Işığın kaybolması olayı; [*Ing.* Becoming obscure; growing dark, dim; *Fr.* Obscurcissement]. § ❷ *sin.* Görüntülerin gittikçe kararıp görünmez duruma geçmesine dayanan bir noktalama çeşidi. [*Ing.* Fade-out, fade; *Fr.* Fondu, fondu a la fermetura, fondu au noir]. ☆ *Eşanl.* fondu. ☆ *Karş.* açılma. § ❸ *res.* Siyahlaşma, siyah renk alma, ışığını kaybetme. Bu resmin renkleri zamanla kararmış gibi. [*Ing.* Growing black, dark; *Fr.* Se noircir, pousser au noir]. § ❹ **gün ~ sı**, *astr.* ◘ **Gün. ~ eğrisi**, *astr.* Fotoğraf plakları üzerine düşürülen ışığın erkesi *(ışınım* yeğinliği ile *duruş süresi çarpımı logaritması)* ile plağın kararma derecesi arasındaki bağıntıyı veren çizgi. [*Ing.* Characteristic curve; *Fr.* Courbe caractéristique].

kararmak, *nsz. f.* § ❶ Rengi karaya dönmek, kara olmak, siyahlaşmak: *Plâjda güneşten pek kararmış.* [*Ing.* To be blackened; *Fr.* Se noircir, brunir]; § ❷ *astr. (Işık)* Sönmek, kısılmak veya örtülmek. [*Ing.* To become obscure (darkened); *Fr.* S'obscurcir] § ❸ Berraklığı azalmak ,bulutla örtülmek: *Hava kararıyor.* [*Ing.* To darken, to become cloudy, overcast; *Fr.* S'assombrir]. § ❹ *(ateş hk.)* Kül bağlamak, sönmeye yüztutmak: *Ateşi kararmış küllere döndüm;* § ❺ *esk.* Kederlenmek, kaygıya düşmek, canı sıkılmak; ⊛ **hava (gök) ~**, *dey.* ◘ **Hava; ⊛ gönlü** *(içi veya kalbi)* **~**, *dey.* ◘ **Gönül; ⊛ gözü ~**, *dey.* ◘ **Göz. ⊛ ortalık ~**, *dey.* ◘ **Ortalık; ⊛ sular ~** *dey.* Akşam olmak, karanlık basmak. [*Ing.* To grow dark, to become dusk *(night)* to fall, *(evening)* to close in].

karar.name /kararnâme/, b. i. *Osm.* < *Ar. karâr* + *Fars. nâme.* § ❶ Cumhurbaşkanının imzasiyle onaylanan hükûmet kararı. [*Ing.* Decree, government decision; *Fr.* Decret presidentiel]; § ❷ Bakanlar kuruluna verilen yetkilere dayanılarak alınan karar. [*Ing.* Enactment; *Fr.* Décret ministeriel]. § ❸ Verilen kararı bildiren resmî yazı. ⊛ **ceza ~ si**, *huk.* ◘ Ceza.

kararsız, s. § ❶ Bir kararda olmayan, kararı olmayan, oynak, düzensiz, bir yerde durmaz: *Havalar pek kararsız gidiyor.* [*Osm.* Gayri sabit; *Ing.* Unstable; *Fr.* Endecis, inconstant,-ante, instable]. § ❷ Hiç bir işe bir türlü karar veremeyen: *Kararsız adam.* [*Osm.* Mütereddit;*Ing.* Undecided, irresolute, hesitating; *Fr.* Irrésolu,-ue, Resitant,-ante, indécis]. ☆ *Eşanl.* **ikircimli, gel geç tabiatlı, daldan dala konan, hercaî, maymun iştahlı, mülevvin, bukalemun.** ☆ *Karş.* **kararlı, sebatlı, direşken, sebatkâr.** § ❸ Süreksiz, devamsız, sebatsız. [*Ing.* Inconsistant; *Fr.* Inconstant,-ante]. § ❶ Kararı verilmemiş, ne olacağı bilinmeyen. [*Osm.* Gayri mukarrer; *Ing.* Undecided; *Fr.* Non décide, irrésolu]. § ❺ Rahatı, huzuru olmayan. [*Ing.* Uncomfortable; *Fr.* Inquiet].

~ bileşim, *kim.* Kolaylıkla ayrışan bileşim.

~ denge, *mek.* ve *fiz.* Denge halindeki cismin küçük bir yer değiştirmesiyle bozulan denge: Kolay bozulan denge. Bir kuvvet etkisiyle hareket ettikten sonra tekrar aynı duruma gelemeyen veya aynı duruma gelmesi için ayrıca bir kuvveti gerektiren cisimlerin konumunu anlatır. *(Bir eksen etrafında dönebilen bir cisim, ağırlık merkezi bu eksenin üzerindeyse kararsız denge halindedir).* [*Osm.* Muvâzenet-i gayr-i müstakirre; *Ing.* Unstable equilibrium; *Fr.* Équilibre instable].

~ hava, *trm.* Yükselmeye zorlanan havanın sıcaklık gredyeninin 1.0° C den yüksek olması ve ufak bir hareketle yerini hemen değiştirebilmesi hali. [*Ing.* Changeable weather; *Fr.* Temps inconstant].

~ irade, *psikopatol.* Istekleri sık sık değişen hastanın kaypak, değişken iradesi.

~ meltem, *den.* Sabit bir yönden esmeyen ve devamlı olarak yön değiştiren hafif rüzgâr. [*Ing.* Changeable breeze; *Fr.* Brise inconstante].

~ (istikrarsız) pusula, *den.* Geminin birden hareketiyle veya başka sebeplerle pusula ibresinin bir süre belirli bir yönde durmayıp hızla her yöne dönmesi.

~ rüzgâr, *den.* Bir süre içinde bir yönden diğer bir yöne dirisa eden veya dirisa ettiği taraflardan birinde devam göstermeyen rüzgâra verilen ad.

kararsızlık,-ğı, i. § ❶ Karar verememe hali: *Bu adam hırsızlığı yüzünden hiç bir iş başaramıyor.* [*Osm.* Tereddüt; *Ing.* Indecision, irresoluteness, undecidedness, wavering, hesitation; *Fr.* Irrésolution, indécision]. ☆ *Eşanl.* **ikircim, duraksama.** § ❷ Bir kararda olmama hali: *Havada kararsızlık var.* [*Osm.* Gayri sabitlik; *Ing.* Instability, inconstance; *Fr.* Instabilité, inconstance]. ☆ *Eşanl.* **oynaklık, düzensizlik;** § ❸ Kendi türünün alışık olduğu ortam şartlarından farklı şartlar içinde yaşayan bireylerin karakterlerinde meydana gelen değişiklik; ⊛ **düşey ~**, *meteor.* Atmosferin, ufuküstü düşey hareketlere yolaçan dinamik veya termik dengesizlik durumu.

~ sağnağı, *hava.* Soğuk bir hava cereyanının nisbeten sıcak bir yüzey üzerinden geçişi sırasında alt tabakaların âni ısınma sından doğan yağmur. [*Ing.* Instability shower; *Fr.* Averse d'instabilité].

karartı, i. < *kararmak.* § ❶ Kararmış yer, siyahlık, leke, karaltı. [*Ing* Indistinct figure, blackness; *Fr.* Noirceur, tache noire *(à l'horizon)*]. § ❷ Karanlık: *Akşam karartısı.* [*Ing.* Darkness, obscurity; *Fr.* Obscurité].

karartma, i. § ❶ Karartmak eylemi veya kara hale getirmek; [*Ing.* Blackout; *Fr.* Extinction des lumières, black-out]. § ❷ *ask.* Savaş halinde düşman uçaklarının hedeflerini bulmasını ve bulunduğu mevkileri tanımasını güçleştirmek için, hükümetçe gerekli görüldüğü takdirde bütün yurtta veya belirli bölgelerde ışıkların söndürülmesi veya karartılması için alınan tedbirlerin tümü.

karartmak(-i), f. § ❶ Rengini karaya çevirmek, siyah hale getirmek; *Is ellerini karartmış.* [*Ing.* To blacken; *Fr.* Noircir]. § ❷ *(ışık)* kısmak veya örtmek. [*Ing.* To darken; *Fr.* Obscurcir]. § ❸ Esmerleştirmek: *Güneş tenini karartti.* [*Ing.* To cause to be brown; *Fr.* Brunir]. § ❹ Karanlık hale getirmek:*Dünyayı karartmak. Odayı karartmak.* [*Ing.* To darken; *Fr.* Obscurcir]. § ❺ Gölgelendirmek: *Kalın perdeler odayı iyice karartmış.* [*Ing.* To shade; *Fr.* Assombrir]. § ❻ *mec.* Kötü hale getirmek, kötüleştirmek; § ❼ *res.* Birbiriyle karıştırarak renklerin parlaklık ve saydamlılığını söndürmek. [*Ing.* To fade away].

kara.saban, b. i. Kulaksız ilkel bir saban olup, toprağın altını gereği kadar üstüne getirmediği gibi derine de gitmez. [*Ing.* Wooden plow; *Fr.* Araire].

kara.sağan, b. i. *zool.* Gök kuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, Sağangiller *(Cypselidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 17 sm. Tüyleri kahverengi karadır. Göçücüdür. Palearktik bölgede ağaçlarda yaşar. *Lat.* Micropus apus = *Apus apus; Ing.* Swift; *Fr.* Martinet noir].

karasakız, i. Saf, balmumu katılmış bitümün haşhaş yağında eritilmesiyle elde edilen çok parlak siyah renkli boya. [*Ing.* Pitch, rosin; *Fr.* Colophane].

karasal*, s. § ❶ Kara ile ilgili. [*Osm. Berrî,* kıtavî; *Ing.* Continental, terrestrial; *Fr.* Continental, aux, terrestre]. § ❷ *jeol.* Gereçleri denizden değil de su üzerindeki topraklardan gelen. *(Deniz dibinde meydana gelen çökeller arasında, kum ve balçıktan meydana gelen karasal çamurlar ile özellikle su üzerinde yaşayan mikro organizmaların kireç veya silisli iskeletlerin yığışmasından türeyen deniz çamurları ayırtedilir).*

~ kumul, *jeol.* ◘ **Kara kumulu.**

~ ortam, *jeol.* Açık hava ve kara koşullarında bulunan ortam. [*Osm.* Berrî vasat; [*Ing.* Terrestrial environment; *Fr.* Milieu terrestre].

~ tortul, *jeol* Karalardan koparılıp getirilmiş ve denizlerde çökeltilmiş tortul. [*Ing.* Terrigenous deposit; *Fr.* Dépôt terrigène].

kara.saman.kapan, b. i. *jeol.* ◘ **Karakehribar.**

kara.sarmısak,-ğı, b. i. *bot.* ◘ **Sarmısak.**

kara.sevda /karasevdâ/, b. i. § ❶ Ümitsiz ve şiddetli aşk. [*Ing.* Melancholy; *Fr.* Mélancolie]. § ❷ *tıp.* ve *psik.* Suç veya felâket duygusu, derin keder, insanlardan çekinme, kaçınma ve nefret hali, kendi gereksinmelerini savsaklama gbii belirtilerle kendini gösteren bir akıl hastalığı. [*Osm.* Malihulya; *Ing.* Melancholy; *Fr.* Mélancolie]. ☆ *Eşanl.* **melankoli;** ⊛ **~ ya düşmek (tutulmak, uğramak),** *dey. Derin ve ümitsiz bir şekilde* veya hastalık derecesinde bir kimseye âsık olmak. [*Ing* To fall in melancholy].

kara.sığırcık,-ğı, b. i. *zool.* ◘ **Sığırcık.**

kara.sinek, b. i. *zool.* ◘ **Sinek.**

kara.sinekkapan, b. i. *zool.* ◘ **Sinekkapan.**

kara.su, b. i. § ❶ *tıp.* Çoğunlukla gözün iç basıncının artmasıyle beliren ve körlüğe yol açabilen bir göz hastalığı. [*Osm* Re-

med; *ing.* Ophthalmia; *Fr.* Ophthalmie]. ◘ **Glokom**; § ❷ Ağır akan; § ❸ *vet.* Atın ayak kemiğinde meydana gelen şişkinlik. *(İkinci tarak kemiği ile birinci tarak kemiğinin bitişme çizgisinde oluşum. Kabartıcı ve yumuşatıcı ilâçlarla tedavi edilir): Saatlerce dimdik beklemekten ayağına karasu inmiş.*

~ **humması**, *paraz.* Isı yükselmesi, kân işeme, bulantı ve kusma gibi ağır belirtilerle kendisini belli eden bir sıtma çeşidi. [*Osm.* Safravî tebevvül-i madde-i mülevvene-i dem; *Lat. Febris bilio - haemoglobinuria; Ing.* Blackwater fever; *Fr* Fièvre bilieuse hémoglobinurique].

~ **humması asalağı**, *paraz.* Sıtma asalağı soyundan olup, karasu humması etkeni olarak bilinen sporlu hayvan. [*Lat. Plasmodium falciparum*].

kara.suları, ç. b. i. § ❶ *jeol.* Denizin alçak suları sınırının altında, düzensiz ve kara düzlükleri derinliğinden daha derin olan deniz kuşağı. [*Ing.* Continental borderland; *Fr.* Bordure continentale] § ❷ *devl. huk.* Bir devletin kıyılarından itibaren hakimiyeti altında bulunan belirli genişlikteki su şeridi.

kara süyek,-ği, b. i. *sosy.* Eski Türklerde asiller *(aksüyek)* karşılığı olan halk tabakası.

Karaşi (Kurraşe), öz. i. *coğr.* Pakistan devletinin başkenti.

karâşın, s. § ❶ Esmer. [*ing.* Brown, dark, dark skinned, swarthy]. § ❷ Siyaha çalar koyu ve karanlık renkler.

kara.taban[1], b. i. Horasan şehrinde imal olunan ve silâh yapmaya yarayan bir çeşit demir.

kara.taban[2], b. i. *paraz. Nosemosis bombyeis* adlı asalağından ileri gelen ve ipekböceği tırtılına da bulaşarak, geniş çapta ölümlere yol açan kelebek hastalığı; yavru çürüğü hastalığı. *(Konakçı yumurtasıyla kuşaktan kuşağa geçebilir).* [*Fr.* Pébrine].

~ **asalağı**, *paraz.* İpek böceğinde, sindirim aygıtı ve başka örgen dokularına yerleşerek karabatan hastalığını doğuran sporlu hayvan. [*Lat. Nosema bombycis*].

kara.tahta, b. i. Okullarda üzerine tebeşirle yazı yazılan, çoğu tahtadan, siyah ve geniş levha. [*ing.* Blackboard]. ◘ *ŞEKİL: 411.* — OKUL.

kara.tarlakuşu, b. i. *zool.* ◘ Tarlakuşu.

karatas, karata, i. *bot.* Orta Amerika'da yetişen *aregeia* cinsinden, ananasa yakın bitki; yer altında olgunlaşan meyvesine tadından dolayı *yer limonu* denir.

kara.tatarlar, ç. b. i. *tar.* İç Asya Moğollarından bir kol. *(Sivas, Malatya ve Kayseri yöresinde yurt tutmuşlardı. Hulagû Han tarafından bu bölgelere yerleştirildiler. Ebu Said Bahadır Hanın ölümünden sonra Anadolu'da meydana gelen karışıklıklar sırasında bulundukları yerleri yağmaladılar. Eretnaoğulları çağında önemli rol oynayarak Kadı Burhaneddin Ahmed'e bazen yardım ettiler ve bazen de ona karşı geldiler. Yıldırım Bayezid Doğu Anadolu'yu alınca bunları da eyalet süvarisi olarak kullandı; Fakat Ankara savaşında Karatatarlar Timur tarafına geçerek Yıldırım Bayezid'e cephe aldılar. Ankara savaşından sonra Timur bunları bulundukları yerden toplatıp Maveraünnehir'e götürdü).*

kara.tavuk,-ğu, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Karatavukgiller *(Turdidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 25 sm., ağırlığı 75 - 120 gr. dır. Gagası sarıdır. Erkeği kara, dişisi kahverengidir. Çok güzel öter ve çoğu zaman insana yakınlık gösterir. Orta Asya'ya kadar batı palearktik bölgede, Akdeniz dolaylarında, Orta Asya ve Çin'de ovalardan yüksek dağlara kadar, orman, fundalık ve bahçelerde yaşar. Çam ormanlarında görülmez. Böceklerle ve bitki taneleriyle beslenir. [*Lat. Turdus merula; Ing.* Blackbird; *Fr.* Merle noir]. ◘ *ŞEKİL: 352.*— KUŞLAR II.

kara.tavukgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Öz Ötücüler *(Oscines)* üst familyasının bir familyası. Bu familyadaki kuşlar orta veya ufak boylu, genellikle esmer, değişik mat renklidir. Gagaları hafifçe yay gibidir. Dünyanın hemen her tarafında yaygın olmakla beraber, Eski Dünyada daha çoktur. Böcekle beslenir ve güzel öterler. Yavruların tüyleri, yetişkinlerden farklı olarak daima beneklidir. Göçücüdürler. **Karatavuk** *(Turdus merula)*, **ardıç kuşu** *(Turdus pilaris)*, **pas rengi ardıç kuşu** *(Turdus torquatus)*, **ökse ardıcı** *(Turdus viscicorus)*, **kaya ardıcı** *(Montibola saxatilis)*, **gök ardıç** *(Monticola solitarius)*, **kuyrukkakan** *(Oenanthe oenanthe)*, **kara kulaklı kuyrukkakan** *(Oenanthe hispanica)*, **yınlayan kuyrukkakan** *(Saxicola rubetra)* **takırdayan kuyrukkakan** *(Saxicola torquata)*, **bahçe kızılkuyruğu** *(Phoenicurus phoenicurus)*, **ev kızılkuyruğu** *(Phoenicurus ochruros)*, **bülbül** *(Luscinia magarhynchos)*, **ardıç bülbülü** *(Luscinia luscinia)*, **buğdaycıl bülbül** *(Luscinia avecica cyaneculla)*, **nar bülbülü** *(Erithacus rubecula)* en iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Turdidae; Fr.* Turdidés].

☆ *Eşanl.* **ardıçkuşugiller**.

karate, i. § ❶ Bir Japon sporu. *(Bu oyunda eski öldürücü jiu-jitsu yöntemlerinin izleri görülebilir. Aikido da bu türden bir spordur. Karate VI. yüzyılda ortaya çıkan bir savunma ve saldırı oyunudur. XVII. yüzyılda Okinawa tarafından geliştirilmiştir).* § ❷ *patol.* Deri hastalığı. *(Uzun zaman bir mantar hastalığı olarak tanınan karate'nin etkeni frengininkine yakın bir treponemadır. /treponema carateum/. Sankr çoğunlukla farkedilmez. Menekşemsi pembe lekeler belirtici hastalık işaretleridir. Bunlar, eskidikçe esmerleşir veya renksizleşirler. Cildin kıvrım yerlerinde (plilerde) ve üretim organlarında görülmez. Bordet - Wassermann tepkimesi pozitif olur. And dağlarının sıcak bölgesinde çok görülür).* [*ing.* Carate, pinta; *Fr.* Carate].

karatis /karâtis/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kırtâs*, esk. Kâğıt parçaları, kâğıt tabakaları, kâğıtlar.

kara.toprak,-ğı, b. i. § ❶ Verimli toprak. [*ing.* Black earth, black soil; *Fr.* Terre noir]; § ❷ *mec.* Mezar. [*ing.* Tomb, grave; *Fr.* Tombe].

kara.turp,-pu, b. i. § ❶ *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, kalın çotuklu çokyıllık otsu bitki. Etli, iri beyaz köklüdür. Taze rendelenmişi hardal yerini tutar. Beyaz çiçekleri salkım başak durumunda, meyvesi hardalsıdır. Kökünde, *mirozin* ve *potasyum mironat* vardır. Bu maddeler su ile temas edilince, karşılıklı etkileriyle hardalınkine benzeyen ve iskorbüt hastalığına iyi gelen bir yağ meydana getirir. Taze olarak, turp bileşikli veya iskorbüt için hazırlanan şuruplara, kaşıkotu bileşikli, kokulu alkollere, portal şurubuna, iskorbüte karşı hazırlanan şaraba katılır. Karaturp deri kızartıcı olarak dıştan da kullanılır. [*Lat. Armoracia lapathifolia = Cochlearia Armoracia; ing.* Horseradish; *Fr.* Raifort sauvage, grand raifort, armoracie, cran, cranson de Bretagne]; § ❷ İri kış turpuna yanlış olarak verilen ad.

kara.uyuz, b. i. *patol.* Patates hastalığı; etkeni, *Erwinia phytophthera* adlı bakteridir. *(Sapın alt kısmı kararır ve incelir, bu yüzden yapraklar sarармaya başlar; ya hiç ürün olmaz veya içi esmer etli küçük yumrular halinde olur ve hastalığın üremesini sağlar).*

karavan, i. *Osm.* < *Ar. kervân* > *Ing. caravan.* Bir otomobilin ardına takılan, insan taşımaya yarayan tekerlekli, üstü kapalı bölme.

karavana /karava:na/, i. § ❶ Çok miktarda yiyecek alan, kenarları dik, derince maden kap olup genellikle orduda erlerin yemeğini dağıtmada kullanılır: *Karavana borusu.* [*ing.* Mess-tin, dixie, pannikin; *Fr.* Gamelle]; § ❷ *(Genellikle asker, denizci, yatılı öğrenci, mahkûm, v.b. arasında)* Yemek: *Karavana borusu. Karavana daha çıkmadı. Bugün karavana çok iyi idi;* § ❸ *min.* İnce, yassı elmas. [*ing.* Flat diamond; *Fr.* Diamant mince]; § ❹ *ask. arg.* Isabetsiz atış, boş atış; ◉ ~ **dan yemek**, *dey. h. d.* Toplu halde aynı kaptan yemek yemek; sade bir hayat sürmek. [*ing.* To eat out of a platter, to mess together, to lead a simple existence, to live simply].

~ **borusu**, *ask.* Yemek borusu, yemek yeme vaktini bildiren boru sesi. [*ing.* Trumpet signal for mess].

karavanacı, i. § ❶ *ask.* Karavanayı taşıyan asker. [*ing.* Mess carrier]; § ❷ Atışlar sırasında amaç tahtasını bile vuramayan asker. [*ing.* soldier who misses in target shooting].

karavaş, i. *esk. T. karabaş. esk.* Hürriyeti olmayan, alınıp satılabilen kadın veya kız köle. [*Ing.* Bondwoman; *Fr.* Esclave *(domestique)*].

☆ *Eşanl.* **cariye, halayık.**

karavel, i. *Fr. caravelle.* § ❶ Jet motörlü uçak tipi; [*ing.* Caravel, carvel]; § ❷ Bir kadın saç şekli.

karavela /karave:la/, i. *It. caravella* < *Port. caravela. den.* § ❶ Gemilerde denizcilik kurallarına aykırı hal. § ❶ *esk.* Osmanlı donanmasında çok büyük, dört yelkenli deniz teknesi. [*ing.* caravel, carvel; *Fr.* caravelle].

~ **kaplama**, *den.* İç kaplamaları çapraz ve dış kaplamaları baştan kıça doğru boy dan boya döşenmiş ikikat kaplama.

karavide, i. *zool.* ◘ **istakoz.**

karavul, i. *Moğ.* § ❶ *ask.* Nöbetçi, bekçi. [*ing.* Sentry, guard, wacthman); § ❶ *ask. tar.* Düşmanın anî baskınlarını kontrol altına alabilmek amacıyla ordunun çevresini korumakla görevlendirilen piyade ve süvari askerlerine verilen ad. *(Sonraları karakol şekline dönüştü).*

karavul.hane, b. i. *esk.* Şehir ve kasabalarda güvenliğin sağlanmasıyle görevli subay ve erlerin oturduğu bina. [*ing.* Guardhouse, sentry or outpost station].

kara.yağız, b. i. Koyu esmer. [*ing.* Dark - complexioned; *Fr.* Brun foncé].

kara.yaka, b. i. *zool.* Uzun kuyruklu beyaz koyun ırkı; Doğu Karadeniz kıyı bölgelerinde yetiştirilir. *(Başı küçük ve hotozlu, alnı geniştir. Dişileri boynuzsuz, koçları genellikle kalın burma boynuzludur. Yapağısı düşük kaliteli, süt verimi azdır. Eti makbul dayanıklı bir koyundur. Karagöz ve Çakrak diye iki tipi vardır).* [*ing.* Breed of sheep of the Black - Sea region of Anatolia].

kara.yandık,-ğı, b. i. *bot.* ◘ **Devedikeni.**

kara.yanık, b. i. *tıp.* ◘ **Karakabarcık.**

kara.yara, b. i. *tıp.* Heksaklorobenzenle ilâçlanmış buğday ürünlerini *(ekmek, bulgur v. b.)* yemekten ileri gelen toksik deri porfiriyazı.

kara.yazı, b. i. *mec.* Kötü talih. [*ing.* Black decree of Providence, evil fate; *Fr.* Infortune, malchance].

kara.yel, b. i. § ❶ Geceleri, karadan denize doğru esen rüzgâr; Kuzeybatı rüzgârı. [*ing.* North-west wind; *Fr.* Vend de nord-ouest]. ☆ *Karş.* **keşişleme.** § ❷ Kuzey batı. [*ing.* North-west; *Fr.* Nord-ouest]. ◉ **batı** ~, *den.* ◘ Batı.

kara.yemiş, b. i. *bot.* ◘ **Taflan.**

kara.yılan, b. i. § ❶ *zool.* ◘ **Yılan.** § ❷ *mec.* Esmer ve kötü kalbli insanların niteliği olarak kullanılır.

karayip (karaibler denizi), öz. i. *coğr.* ◘ **Antil Denizi.**

~ **adaları**, *coğr.* Küçük Antil'lerin bir başka adı. [*ing.* Caribbean Islands; *Fr.* Iles caraïbes, Petites Antilles].

~ **dili**, *dilb.* Antiller'de ve Güney Amerika'nın kuzeyinde oturan kabilelerin konuştuğu dillerden biri. *(Karayip dili'nin yayılma alanı yukarı Xingu ile Tapajoz arasında kalan bölgedir. Karayip kabileleri, bu bölgeden hareket ederek Güney Amerika'nın kuzey kesimine ve Antillere dağılmışlardır.* ◘ **(Aravaklar).** *Karayip dili, Amazon'un kuzeyinde /Amazon'un yukarı kesimine kadar bütün sol kıyısı. Orinoco havzasının bir bölümü, Venezuela'nın doğusu, Guyana'lar, Kolombiya'nın bir bölümü/ yoğun bir blok meydana getirir).* [*ing.* Carib; *Fr.* Karib].

Karayipler, ç. öz. i. *etn.* Aralarında dil ve kül-

tür birliği olan Güney Amerika yerlileri ailesi. Karayipler eskiden Amazonas'tan başlayarak kuzeye doğru büyük kitleler halinde göçtüler: Antiller'de *(asıl Antil adaları)* ve Guyanalar'da Aravakları içerilere doğru sürdüler. ◘ **Galibiler Motilonlar, Oyanalar.** [*Ing.* Caribs; *Fr.* Karibs, Caribs, Caraïbes].

Karayipliler, Kalinalar, ç. öz. i. *etn.* Avrupalılar geldiği sırada bütün Küçük Antiller'de ve Guyana'nın Oyapok'dan Orinoco'ya kadar uzanan kısmında yaşayan halk. [*Ing.* ve *Fr.* Kalinas].

kara.yolu, b. i. Şehirlerarası asfalt, şose gibi büyük yol. [*ing.* Overland route; *Fr.* Voie de terre].

kara.yosunları, ç. b. i. *bot.* Yapraklı karayosunları ile ciğer yosunlarını kapsayan bitki topluluğu. Nemli yerlerde yetişen, birleşim veya spor verme yoluyle üreyen, pek çok türleri bulunan şeritsi veya loplara ayrılmış çiçektozlu veya loplosa ayrılmış çiçektozlu veya yapraklı basit gövdeli, klorofilli, kendibeslek çiçeksiz bitkilerdir. Karayosunlarının benzerliği üremelerinin benzer oluşundandır. *(Bariz bir döl almacı gösterirler. Eşeysel hücreleri taşıyan organlar /gametangiyum'lar/ yeşil bitki üzerinde oluşur. Böyle yeşil bitki gametofittir ve haploittir. Dişi gametangiyum /arkegonyum/ yumurta hücresini taşır. Erkek gametangiyum /anteridyum/ içinde spermatozoitler oluşur. Döllenmiş yumurta hücresinden meydana gelen sporogon /sporları taşıyan organ/, ye şil bitki üzerine bağlı kalır ve diploittir. Meyoz sonucu meydana gelen haploit sporların çimlenmesiyle küçük ve ipliksi bir protonema meydana gelir ve bu protonema üzerinden ergin yeşil bitki /gametofit bitki/ yükselir.* [*Osm.* Üşniye-i berriye; *Lat.* ve *ing.* Bryophyta; *Fr.* Bryophytes].

☆ *Eşanl.* **briyofitler.**

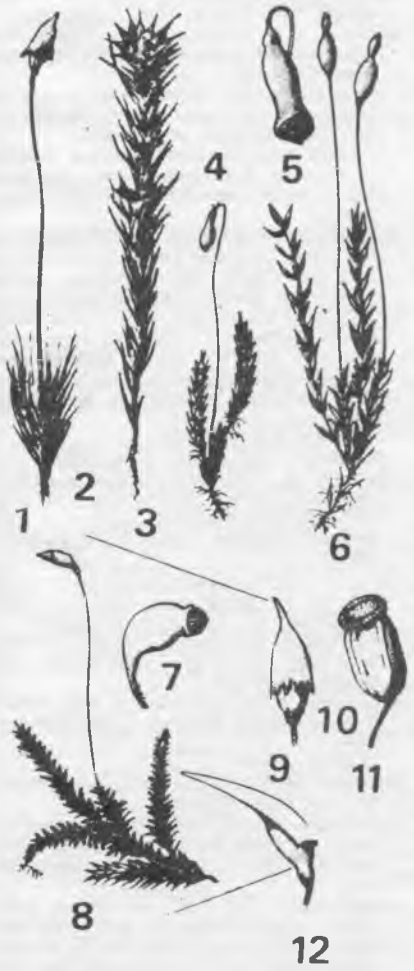

ŞEKİL: **KARAYOSUNU**: **1.** Dişi. **2.** Politrik. **3.** Erkek. **4.** *Bryum.* **5.** Olgun kapsül. **6.** *Splachnum.* **7.** Olgun kapsül. **8.** *Hypnum.* **9.** Körpe. **10.** Kapsül. **11.** Olgun. **12.** Körpe kapsül.

kara.yosunu, b. i. *bot.* Çayır ve ormanlarda yumuşak bir örtü meydana getiren çiçeksiz bitki. Karayosunu sporu, yerde veya nemli kayaların üzerinde *(veya bazı türleri tatlı sularda)* çimlenir. Türlerinin çoğu, topraktaki sudan yararlanmayı sağlayacak kökü ve damarı olmadığı halde karada yetişir. Bu yüzden karayosunları yapraklarıyle yağmur sularını emer; kurakçıl türleri ise üzerlerinde barınan çok küçük hayvanlar *(sirke kurtları, rotatorlar, tardigradlar)* gibi canlı uyuşukluğa *(anhidrobiyoz)* gömülerek kuraklığa aylarca dayanabilir. [*ing.* Moss; *Fr.* Mousse]. ◉ **irlanda ~ u,** *bot.* Batı Avrupa kıyılarında görülen bir kızıl suyosununun kulfanılagelen adı. [*Lat. Chondrus crispus; ing.* Irish moss; *Fr.* Mousse d'Irlande]. ◉ **izlanda ~ u,** *bot.* Izlanda likeninin başka adı. [*Lat. Cetraria islandica; ing.* Iceland moss, iceland lichen; *Fr.* Lichen d'Islande]. ◉ **sucul ~ u,** *bot.* Durgun suların yüzünde yetişen bitkiler. [*ing.* Aquatic moss; *Fr.* Mousse aquatique].

kara.yüz, b. i. *mec.* Utandıracak hal, yüz karası. [*Osm.* Âr; *ing.* Dishonor, disgrace, ignominy; *Fr.* Déshonneur].

karbajel, i. *Fr. carbagel.* Gazı alındıktan sonra yüksek sıcaklıkta susuz kalsiyum klorüre batırılarak etkinleştirilmiş kömür; kurutucu olarak kullanılır.

karbalilik, s. *Fr. carb(one), karbon + alylique,* alilik. *kim.* ◘ **Trikarbalilik.**

karbamat, i. *Fr. carbamate.* Karbamik asidin tuzu veya esteri. [*Ing.* Carbamate].

karbamazepin, i. *Fr. carbamazepine.* Benzodiazepinden türetilmiş ilâç. *(Sara'ya karşı, ayrıca da uyuşturucu ve sakinleştirici etkileri vardır. Ağır saranın, psikomotris saranın tedavisinde, ayrıca üçüz sinir nevraljisinde de yardımcı olarak kullanılır.)* [*ing.* Carbamazepine].

karbamid, i. *Fr. carbamide. kim.* ◘ **Üre.**

karbamik, s. *Fr. carbamique.* Formülü $NH_2-CO-OH$ olan ve serbest halde elde edilmeyen bir asid için kullanılır. *(Karbonik asidin monoamidini meydana getirir).* [*ing.* Carbamic; *Fr.* Acide carbamique].

☆ *Eşanl.* **aminofomik.**

karbamil, i. *Fr. carbamyle.* Karbamik asidden türeyen NH_2-CO- formülündeki kök: *Karbamil klorür* $NH_2-CO-Cl$. [*ing.* Carbamyl].

kârban /kârbân/, i. *Fars. esk.* ◘ **Kervan.**

~ ı râh-ı tecrid, *esk.* Ruhu maddî şeylerden sıyırma yolunda olanların meydana getirdikleri topluluk.

karbanil, i. *Fr. carbanile.* Formülü $C_6H_5-N=C=O$ olan fenil izosiyanata verilen ad. *(Sıcakta, fazla miktardaki karbon oksiklorürün anilin üzerine etkimesinden elde edilir. Tahriş edici, kokusu göz yaşartıcı 169° C'ta kaynayan ve su ile ayrışan bir sıvıdır. Alkollere etkiyerek alkol hidroksilin tanınmasını sağlayan fenilüretanları verir).* [*ing.* Carbanil].

☆ *Eşanl.* **fenilkarbimit.**

karbaniyon, i. *Fr. carbanion. kim.* Eksi yüklü bir karbon atomu üzerine yerleşmiş olan iyon, meselâ H_3C. Bu basit karbaniyonlar ancak alkali maden türevlerinde bulunur. */CH_3 Na+/;* bunlar çok etkindir: CH_3 *Na+ RBr* ◘ $R-CH_3$. [*Ing.* Carbanion].

kârbansaray, i. ◘ **Kervansaray.**

karbas, i. *Rus.* Beyaz denizde ayı balığı avında kullanılan küçük gemi.

karbatine, i. *Yun. esk. Rom.* § ❶ Pamuk ve pamuktan yapılmış kumaş. § ❷ *(Geniş anlamda)* Her çeşit ince kumaşa verilen ad.

karbazid, i. *Fr. carbazide.* Formülü $OC(NH-NH_2)_2$ olan uçucu ve billûrlu patlayıcı madde; nitroz asidin karbohidrazite etkimesiyle elde edilir; buharları sersemletici ve uyuşturucu etki yapar. [*Ing.* Carbazide].

☆ *Eşanl* **.karbodiazi.**

karbazol, i. *Fr. carbazole. kim.* Maden kömürü katranından çıkarılan ham üründe antrasen ile birlikte bulunan, $C_{12}H_9N$ formülündeki azotlu heterosiklik madde. Hafif baz özelliklerinden *(seyreltik sülfürik asid içinde çözünen sülfat)* veya hafif asid özelliklerinden *(potasyum hidroksid üzerinde damıtıldığında karbozal ortamda kalır, antrasen ise damıtılır)* yararlanarak antresenden ayrılır. 238° C'ta erir, 351° C'ta kaynar. [*Ing.* Carbazole].

☆ *Eşanl.* **dibenzopirol.**

karbazolik, s. *Fr. carbazolique.* Formülü $(C_{12}H_8)\ N-CO_2H$ olan bir asid için kullanılır; bu asidin potasyum tuzu, potasyum hidroksitli karbazolün karbon dioksidle işlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Carbazolic].

karbenler, ç. i. *Fr. carbenes.* Asfaltlı bitüm veya asfaltitlerin, karbon sülfür içinde eriyen fakat karbon tetraklorürde erimeyen ve en ağır hidrokarbonlardan meydana gelen kısımları. [*Ing.* Carbenes].

karbenyum, i. *Fr. carbénium. kim.* Yükü bir karbon atomu tarafından taşınan, artı bir değerli bir iyonun adı. [*Ing.* Carbenium].

☆ *Eşanl.* **karbonyum.**

karberin, i. *Fr. carbérine. kim.* Genel formülü $R-C(OH)_3$ olan ortoasidlerin eski adı. [*Ing.* Carberine].

karbilamin, i. *Fr. carbylamine. kim.* Bileşiminde tek değerli $-N\rightarrow C$ grupu bulunan nitril izomeri maddelere verilen genel ad. [*Ing.* Carbylamine].

☆ *Eşanl.* **izonitril.**

karbimid, i. *Fr. carbimide. kim.* ◘ **Siyanik.**

karbinol, i. *Fr. carbinol. kim.* 1869 yılında Kolbe, hidrojen atomlarının köklerle ornatılmasından elde edilen alkollerin, metil alkol veya karbinol'dan türetilerek adlandırılmasını teklif etti. *(Örnek: Etil alkol metilkarbinol'dür.* $CH_3\ CH_2\ OH$; *izopropil alkol dimetilkarbinol'dür* $(CH_3)_2\ CHOH$; *ikincil bütil alkol metiletilkarbinol'dur* $CH_3\ CH\ OHC_2\ H_5$ *v.b.).* [*Ing.* Carbinol].

☆ *Eşanl.* **metil alkol.**

karbit,-ti, i. *Fr. carbite.* ◘ **Karpit.**

karbo- ve karbi-, *kim.* Bileşik maddelerde karbonun bulunduğunu belirten önekler. [*ing.* ve *Fr.* Carbo].

karbo, i. *matb.* Pigment jelâtin kâğıdı ile 3 esas renklerle kâğıt üzerine kopya almayı temin eden fotoğraf metodu. Gümüş ve pigment resimlerinin kombine edilmesi suretiyle gümüş bromürlü fotoğraf kâğıdı üzerine alınan kopyayı bir kromat çözeltisi içinde banyo edilmiş pigment kâğıdına geçirmek. [*ing.* Carbo; *Fr.* Impression carbo].

karbodiimid, i. *Fr. carbodiimide. kim.* Formülü $HN=C=NH$ olan siyanamid totomeri. [*ing.* Carbodiimide].

karbohemoglobin, i. *Fr. carbohemoglobine. biyokim.* Karbon dioksidin hemoglobinle meydana getirdiği kararsız bileşim. *(Karbohemoglobin, kılcaldokularda kılcaldamarlardan geçerken, alyuvarlar içinde oluşur; karbon dioksid akciğer hava peteklerinde dışarı atıldığı için bileşim, akciğer kılcaldamarlarından geçerken çözülür).* [*Ing.* Carbohemoglobin].

karbohidrat,-tı, i. *Fr. carbohydrate < Lat. carbo,* kömür + *Yun. hydor,* su, *zool.* Karbon oksijen ve hidrojenin birleşmesiyle meydana gelmiş olan maddeler, şekerler, glikojen, selüloz, nişasta. [*Ing.* Carbonhydrate; *Fr.* Hydrate de carbon].

karbohidraz, i. *Fr. carbohydrase < Lat. hydor,* su. *kim.* Karbohidratları sindiren *(parçalayan)* enzimler *(ptiyalin, amilaz, maltaz, v.b. gibi).* [*ing.* Carbohydrase].

karbohidrazid, i. *Fr. carbohydrazide.* Formülü $(NH_2\ NH)_2CO$ olan madde; hidrazin'in etil karbolat üzerine etkimesiyle elde edilir; 152° C'ta erir. [*ing.* Carbohydrazide].

karbojen, i. *Fr. carbogène. tıp.* Bileşiminde yüzde 95 oksijen ve yüzde 5 karbondioksit bulunan gaz karışımı. *(Bazen karbondioksid oranı % 7'ye kadar çıkarılabilir. Karbon gazının solunum üzerindeki olumlu etkileri oksijenle karıştırmakla arttırılmış olur).* [*Ing.* Carbogene].

~ tedavisi, Soluk tıkanıklığı tedâvisinde,

çoğu zaman buğu yoluyle karbojen kullanılması.

karboksil, i. *Fr. carboxyle. kim.* Organik asid grupunda bulunan COOH formülünde ki tek değerli köklere verilen ad. [*ing.* Carboxyl]. ◘ **Asid.**

karboksilaz, i. *Fr. carboxylase. biy.* Bira mayasında, hayvansal ve bitkisel dokularda bulunan ve bir CO_2 karboksil grupunu bir protein molekülünden çözme özelliği gösteren enzim. *(Karboksilaz, özellikle, histidin'i histamin'e dönüştürür. Karboksilaz, olarak bir fermentle özgül bir protid'den oluşmadır).* [*ing.* Carboxylase].

karboksilik, s. *Fr. carboxylique. kim. (Bu terim, özellikle, asid, eter veya ester'den önce, R—CO_2H abidleri R—CO_2R' esterlerinin söz konusu olduğunu belirtmek için kullanılır).* [*Ing.* Carboxylic].

☆ *Eşanl.* **karboksilli.**

karboksillendirme, i. *kim.* Organik bir bileşiğe karboksil kökü katma. [*ing.* ve *Fr.* Carboxylation].

karboksilli, s. *kim.* Yapısında bir veya bir çok karboksil kökü bulunan maddeler için kullanılır. [*Ing.* Carboxylic; *Fr.* Carboxylique].

karbolik, s. *Fr. carbolique. kim.* ◘ **Fenik.**

~ **yağ**, Maden kömürü katranlarının damıtma ürünü; 150° C' ile 210° C arasında ayrışır, soğuma sonucu naftalinin billûrlaşmasına yolaçar. *(Çökeltinin bileşiminde, sodyum hidroksitle işlenerek çıkarılabilen karbolik asidler bulunur. Bu çökelti, temel maddesi fenol olan, dezenfektan, antiseptik ve böcek ilâcı olarak kullanılan kahverengi bir sıvıdır).* [*ing.* Carbolic oil; *Fr.* Huile carbolique].

karbolit,-ti, i. *Fr. carbolite.* Karmaşık alüminyum, silisyum ve kalsiyum karbür; su etkisiyle etilen verir; yüksek fırın curufunun kömürle indirgenmesinden elde edilir. [*Ing.* Carbolite].

karbol-ksilol, b.i. *trm.* Böcek koleksiyonlarını temizlemek için kullanılan 3 kısım ksilol ve bir kısım erimiş kristal karbolik asidden ibaret bir karışım. [*Ing.* Carbolic acid].

karbometre, i. *Fr. carbometre. kim.* Karbonatlardaki karbon dioksid oranını belirlemeye yarayan cihaz. [*ing.* Carbometer].

karbomisin, i. *Fr. Carbomycine. ecz. Streptomyces Halstedii*'den elde edilen antibiyotik. Enterokoklara ve stafilokoklara karşı etkilidir; ağız yoluyle alınır. [*Ing.* Carbomycin].

karbon, i. *Fr. carbone* < *Isl. karbovantz* < *Lat. carbo-onis*, kömür. *kim.* Sembolü **C**, A. n. 6, A. a. 12,01 olan kimyasal element; Doğada veya maden kömürü, linyit antrasit gibi şekilsiz bir halde bulunan ve kömürlerin temel maddesini meydana getiren ametal basit bir cisimdir. *(Arı olmayan karbona kömür denir).* [*ing.* Carbon]. ☆ *Eşanl.* **kömür.**

~ **14 veya radyokarbon**, *nükl.* Güneş ışımalarının etkisiyle atmosferde devamlı olarak meydana gelen ve kütle numarası 14 olan radyoaktif karbon izotopu. *(Havanı karbon dioksiti içinde çok daha bol olan 12 kütle numaralı âdi karbonla beraber bulunur. Her ikisi de canlı varlıklar tarafından soğurulur. Organizmanın ölümünden sonra, karbon 14 radyoaktifliği sonucu belli bir hızla yavaş yavaş yok olur. Canlı varlıkların /örnek. ağaçlar/ kalıntılarındaki karbon 14 miktarı, bu kalıntıların yaşlarını belirlemek imkânı verir).* [*ing.* Carbon]. ◉ **erimiş** ~, *met.* ◘ **Erimiş.** ◉ **iki** ~ **iu**, *kim.* ◘ **iki.**

~ **asimilasyonu**, *bot.* ◘ **Asimilasyon.**

~ **baskısı**, *matb.* Kopye işlerinde kullanılan pigment kâğıtlarının basılması işi. [*Ing.* Carbon printing; *Fr.* Impression au carbone].

~ **bisülfit**, *trm.* İnsanlar kadar böceklere de zehirli olan, çabuk alev alan ve patlayan, böcek koleksiyonları ve diğer hususlarda dezenfektan olarak ve aynı zamanda yağlı böcekleri temizlemek için kullanılan, yağları sıcaklıkta eriten, karbon ve kükürt bileşimi, adî kokulu ve renksiz bir madde

~ **çağ**, *jeol.* Birinci zamanda Devonyen ile Permiyen arasındaki dönem. Yeryüzü tarihinin 280 milyon yıl kadar bir zaman önce başlayıp 50 milyon yıl kadar sürmüş ve maden kömürlerinin oluşmuş olduğu jeolojik dönem. *(Dünyanın en büyük kömür yataklarından pek çoğu bu zaman içinde Kuzey Amerika, Avrupa, Orta Asya ve öbür bazı yerler bataklık topraklarında yetişen kel ağaç bitkilerinin teşkil ettiği geniş ormanlar tarafından meydana getirilmiştir. Bu çağa «Karson çağı» adının verilmiş olması şu sebeptendir. Karbon çağının ılık, nemli ikliminde bitki hızla gelişmesine paralel olarak da gelişmiştir. Sürühgenler, yumurtaları sert bir kabuk içinde bulunduğundan orada yaşamaya daha elverişlidir.)* [*Osm.* Devr-i fahm; *Ing.* Carboniferous age; *Fr.* Carbonifere].

~ **devri**, *jeol.* ◘ **Karbon çağı.**

~ **dioksid**, *kim.* Karbonun, CO_2 formülündeki oksidlenme ürünlerinden biri. [*ing.* Carbon dioxyde of air; *Fr.* Dioxyde de carbone].

☆ *Eşanl.* **karbonik asid anhidridi.**

~ **dioksid karı**, *kim.* Şiddetli bir soğuk meydana getirerek süblimleşen katı karbon dioksid.

☆ *Eşanl.* **kurubuz.**

~ **dönemi**, *jeol.* ◘ **Karbon çağı.**

~ **elektrod**, *elek.* ◘ **Elektrod.**

~ **gazlı duş**, ◘ **Duş.**

~ **giderici**, *met.* Bir madde içinde başka bir elementle bileşik halinde olan karbonu ayırma özelliği olan: Manganez, curufu akıcı hale getirir ve ham demir üzerindeki karbon giderici etkiyi yavaşlatır. [*ing.* Decarbonator; *Fr.* Décarbonisateur].

~ **giderme**, *met.* Bir metalürji ürünündeki karbonu ayırma işlemi: *Ham demirin karbonunu giderme.* [*ing.* Decarbonation, decarbonization; *Fr.* Décarbonization].

~ **kâğıdı**, *kâğıtç.* ◘ **Kâğıt.**

~ **kalıntısı**, *(petrol.)* Bir petrol ürününün damıtılmasında en sona kalan ürün: *(Karbonlaştırma denemesiyle ölçülen bu karbon kalıntısının miktarı, hafif yakıtların brülörde yanma nitelikleri hakkında bilgi verir).*

~ **karı**, *kim.* ◘ **Kar.**

~ **kimyası**, *kim.* Karbonun hidrojenli bileşikleriyle ilgili kimya sanayii dalı.

~ **kömür**, Arı olmayan kömür.

~ **monoksid**, *kim.* Karbonun CO formülündeki oksidlenme ürünü. [*ing.* Carbon monoxide; *Fr.* Oxyde de carbone].

~ **monoksidli**, *kim.* Karbon monoksidle meydana gelen bir bileşim için kullanılır: *Karbon monoksidli hemoglobin.*

~ **sülfür**, *trm.* Anbar ve toprak fümigasyonunda kullanılan, sıvı halde, sarımsı renkte nahoş kokulu bir fümigant. [*ing.* Carbon bisulphide; *Fr.* Bisulfure de carbon].

~ **tetraklorür**, *trm.* Tahıl fümigasyonununda kullanılan, sıvı halde, renksiz tatlı, aromatik kokulu bir fümigant.

karbonado, i. *Isp. carbonado*, Kömürleşmiş şey. Bir çeşit kara elmas. *(İri parçalar halinde bulunur. Çok sert olduğu için kayaları delmekte kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Carbonado].

karbonat,-tı, i. *Fr. carbonate.* § ● *kim.* Karbonik asidin tuzu veya esteri. [*ing.* Carbonate *(salt)*]. § ❷ *ecz.* Hazımsızlığa karşı kullanılan *sodyum bikarbonat*'ın halk arasındaki kısa adı. ◘ **Bikarbonat.** § ❸ *mutf.* Kabartıcı maddelerin adı. *(Pastacılıkta en çok bikarbonat dö sud /sodyum bikarbonat/ kullanılır. Hamura fazla konursa, hamur acılaşır ve kararır. 1 kg' una 1 kahve kaşığı yeterlidir).* ◉ **bakır** ~, *kim.* ◘ **Bakır.** ◉ **baryum** ~, *kim.* ◘ **Baryum.**

~ **giderme**, *kim.* Bir maddedeki karbonatı ayırma: *Suların karbonatını giderme.* [*ing.* Decarbonation; *Fr.* Décarbonation].

karbonatlama, i. § ● *kim.* Karbonik asid alabilen maddelere bu gazı vererek onları karbonat haline sokma işi. [*ing.* ve *Fr.* Carbonatation]. § ● *şekerc.* Fazla kireci kalsiyum karbonat halinde çökeltmek için, kireçlenmiş şerbet üzerinden karbon dioksid gazı geçirme. ◘ **Şeker.**

karbonatlamak,-i), f. *kim.* Karbonat haline dönüştürmek. [*ing.* To carbonate, to impregnate with carbonic asid; *Fr.* Carbonater].

karbonatlaşma, i. *jeol.* Kayaç minerallerine CO_2 nin girmesiyle karbon tuzu ya da iki karbon tuzuna dönüşülme. [*ing.* Carbonation, carbonatization; *Fr.* Carbonatisation].

karbonatlaştırmak(-i), f. *kim.* ◘ **Karbonatlamak.**

karbonatlı, s. § ● *kim.* Karbonata dönüşmüs. [*ing.* Carbonated; *Fr.* Carbonaté]. § ❷ İçine karbonat *(sodyum bikarbonat)* katılmış: *Karbonatlı hamur.*

~ **demiri**, *min.* ◘ **Demir.**

~ **kaya**, *jeol.* Büyük kısmı kalsiyum ve magnezyum karbonattan meydana gelen kaya. *(kireçtaşı, dolotaşı, marnlı kireçtaşı, mermer).*

karbon.hidrat,-tı, b. i. *kim.* Yağlar ve yumurta akı maddeleri yanısıra, insan ve hayvanların organsal besinlerinden en önemlisi olan organik kimya bileşiklerinin genel adı. Genel formülü Cn $(H_2O)_p$ olan ozların ve holozitlerin eski adı. *(Bu deyim, günümüzde iki $(H_2O)_2$ yapısı karbonhidrat yapısındadır, fakat ne bir oz ne de holozittir; ramnoz CH_3—$(CHOH)_4$—CNO bir ozdur, fakat Cn$(H_2O)_p$ formülüyle gösterilemez; aynı şekilde bundan türeyen bütün holozitler de bu formülle gösterilemez.* [*Osm.* Mâ'iyet-i karbon; *Ing.* Carbohydrate; *Fr.* Hydrate de carbone].

karbonid, i. *Fr. carbonide. kim.* Karbon grupundan basit madde. [*ing.* Carbonide].

karbonik, s. *Fr. carbonique. kim.* Karbon, karbonik asid veya karbon dioksidle ilgili olan. [*ing.* Carbonic].

~ **anhidraz**, *biy.* Alyuvarlarda bulunan bir enzim olup CO_2 taşınmasında da rol oynar. [*ing.* Carbonic anhydrase].

~ **asid anhidriti**, *kim.* ◘ **Karbon dioksid.**

~ **yapı**, *tıp.* Kısa, geniş, dişleri dört köşe, kol ve bacak hareketleri sınırlı olan insan yapısı.

karbonil, i. *Fr. carbonyle. kim.* İki değerli bir kök olarak düşünülen karbon monoksidde verilen ad. *(Demir, nikel ve kobaltın karbon monoksidle verdiği maden karbonilleri, sıvı ve uçucu bileşiklerdir. Nikel tetrakarbonil Ni(CO)$_4$ patlamalı motorlarda yararlanılan patlamayı önleyici özellik gösterir; daha çok saf nikel elde edilmesinde kullanılır).* [*Ing.* Carbonyl]. ◉ **demir** ~, *kim.* ◘ **Demir.**

~ **demir**, *met.* ◘ **Demir.**

~ **klorür**, *kim.* $COCl_2$. ◘ **Karbon.**

karbonilleme, i. *res.* Bazı maddelerin ve özellikle ağaç eşyanın bozulmasını önlemek amacıyle üzerine karbonil sürme veya içine karbonil emdirmek. [*Ing.* ve *Fr.* Carbonylation].

karbonilli, s. *kim.* Yapısında karbonil grupu bulunan bir bileşik için kullanılır. [*ing.* Carbonylic; *Fr.* Carbonylique].

~ **türevler**, *kim.* Ayırım yapmak istenmediği zaman, aldehid veya ketonlar için kullanılan adlandırma.

karbonitrin, i. *Fr. carbonyttrine. min.* Hidratlı doğal itriyum karbonat. [*ing.* Carbonytrine].

☆ *Eşanl.* **tanjerit.**

karbonitrürleme, i. Çeliğin karbon ve azot kullanılarak sertleştirilmesi.

karbonlama, i. *met.* Çeliğe karbon verme işlemi. *(Bu işlem, genellikle ferromanganez katılarak yapılır).* [*ing.* ve *Fr.* Carbonization].

karbonlamak(-i), f. *met.* Bir maden veya alaşımı karbon bakımından zenginleştirmek: *Demir, çelik veya dökme demir haline dönüştürülerek kolayca karbonlanır.* [*Ing.* To carbonize; *Fr.* Carboniser].

karbonlaşmak, nsz. f. Karbon haline gelmek, kömürleşmek. [*Ing.* To become carbonized, charred; *Fr.* Se carboniser, être carbonisé].

karbonlaştırma, i. §. ● *dok.* Yüne karışmış olan bitkisel parçacıkları temizlemek işle-

mi. § ❷ *sny.* (a) Organik maddeleri ve özellikle *odun kömürü* veren odunu karbon haline dönüştürme; b) Kömürü havasız yerde işleme. [*Fr.* Coéfaction, distillation]. ☆ *Eşanl.* **koklaştırma, dantma.**

~ **denemesi,** *sny.* Artık karbonu hafif fuel, yağ veya asfalt içinde değerlendirme. [*Ing.* Carbonization test; *Fr.* Essai de carbonisation].

karbonil, i. *Fr. Carbonyle. kim.* Bileşme değeri iki olan CO kökü. [*ing.* Carbonyl].

karbonlu, s. *kim.* Bileşiminde karbon bulunan: *Karbonlu hidrojen.* [*ing.* Carbonaceous, carboniferous; *Fr.* Carboné (e), carbonatée].

~ **kaya,** *jeol.* Büyük kısmı amorf karbondan *(turba, linyit, taş kömürü, antrasit ve öbür kömürler* meydana gelen kaya. [*ing.* Carbonaceous rock; *Fr.* Roche carbonatée].

karbonyum, i. *Fr. carbonium. kim.* ◘ **Karbenyum.**

karborund, i. *kim.* Karbonla silisyum bileşimi. [*Ing.* Carborundum, silicon carbide; *Fr.* carborundum].

karborundum, i. ◘ **Karborund.**

karboserin, i. *Fr. carbocérine. min.* Lantanit çeşidi. [*Ing.* Carbocerine].

karbosiklik, i. *Fr. carbocyclique. kim.* Kapalı zincirinde yalnız karbon atomları bulunan çevrimsel organik bileşikler için kullanılır. [*ing.* Carbocyclic].

☆ *Eşanl.* **homosiklik.**

karbostiril, i. *Fr. carbostyryle.* Orto-aminosinnamik asidin laktamı; bu asidin hidroklorik asidle ısıtılması veya orto-nitrosinnamik asidle indirgenmesiyle elde edilir. *(a-hidroksikinolein C_9H_7ON yapısındadır. 199° C'ta erir).* [*ing.* Carbostyryl].

karbotiyolik, s. *Fr. carbothiolique. kim.* Bileşiminde

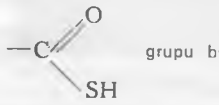

grupu bulunan kükürtlü organik asidler için kullanılır. [*ing.* Carbothiolic].

karbotiyonik, s. *Fr. carbothionique. kim.* Bileşiminde

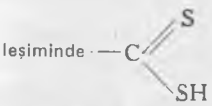

grupu bulunan kükürtlü organik asidler için kullanılır. [*ing.* Carbothionic].

kar.buzu, b. i. Karın buza dönüştüğü buzulun yukarı kesimi. ◘ **Buzul.**

karbür,-rü, i. *Fr. carbure* < *Lat. carbo, kömür. kim.* Karbonun başka bir elementle yaptığı ikili bileşik; hidrojenle yaptığı ikili bileşiklere *hidrokarbon* adı verilir. *(Maden karbürleri, bir madenin yüksek sıcaklıkta karbonla birleşmesinden meydana gelir; bu yüzden dökme demirde demir karbür Fe_3C vardır. En önemli karbürler, elektrik fırınında karbonun kireç üzerine etkimesiyle elde edilen ve soğukta suyun etkisiyle asetilen hazırlamada kullanılan kalsiyum karbür CaC_2 ve gene elektrik fırınında karbonun silise etkimesiyle elde edilen ve aşındırıcı olarak kullanılan silisyum karbürdür. SiC. Maden işlerinde kullanılan çok hızlı kesici âletlerin yapımında, elektrik fırınlarında hazırlanan tungsten karbür ve titan karbür kullanılır. Bu karbürler, âletin gövdesi üzerine küçük levhalar halinde kaplanmıştır. Bu kullanılış biçimi, madenlerin kesim alanında son yılların en büyük buluşu olmuştur).* [*ing.* Carbide].

karbüran, i. *Fr. carburane. min.* Dört değerli uranyum bileşikleri ile kömürün doğal karışımı; A.B.D. ve Arjantin'de önemli maden cevherlerini meydana getirir. [*ing.* Carburan].

karbürasyon, i. *Fr. carburation.* ◘ **Karbürleme.**

karbüratör,-rü, i. *Fr. carburateur.* Patlamalı bir motoru beslemek için, hava-yakıt karışımını belli oranlarda otomatik olarak meydana getiren cihaz. [*Ing.* Carburator, collimator; *Fr.* collimateur]. ◘ *ŞEKİL: 398.* ◘ **MOTOR I;** *ŞEKİL: 420.* — **OTOMOBİL; *ŞEKİL: 424.*— OTOMOBİL MOTORU VE VİTES KUTUSU.**

~ **gaz,** *otom.* ◘ **Gaz²**.

~ **geri tepmesi,** *hava.* Bir içten yanmalı motorun silindiri içinde erken bir patlama. [*Ing.* Backfire; *Fr.* Retour de flamme *(carburateur)*].

karbürleme, i. § ❶ *met.* Madenî bir ürünün karbon bakımından zenginlestirilmesi: *Demir veya yumuşak çeliğin semantasyonu, sert çelik haline dönüşen yüzey tabakalarında karbürleme meydana getirir).* [*Ing.* ve *Fr.* Carburation]. § ❷ *tekn.* Patlamalı motorları besleyen yakıt ve yanıcı gaz karışımının karbüratörde hazırlanması. [*ing.* Carburation; *Fr.* Dosage]. ☆ *Eşanl.* **dozaj.**

☆ *Eşanl.* **semantasyon.**

karcığar /kârcığâr/, i. *Osm. müz.* Türk musikisi makamlarından biri. *(Karcığar makamının yapılışı, uşşak dörtlüsünün tiz tarafına, hicaz beşlisinin eklenmesiyle olur. Durağı dügâh, güçlüsü neva perdesidir. Donanımına ta için B riyezi, mi için S bemolü ve si için F bemolü konulur. Kullanılışı inici ve çıkıcıdır. Dizisindeki sesler, dügâh, segâh, çargâh, neva, nim-hisar, eviç, gerdaniye, muhayyer, perdeleridir. Türk halk musikisinde 1,5 yüzyıldan beri, çok kullanılan hareketli bir makamdır).* [*ing.* A simple **makam** about five centuries old; *Fr.* Mode de musique turque].

kârçe /kârçe/, i. *Osm.* < *Fars. kâr* + *küçültme eki -çe'- müz.* Kâr'ların küçük ve kısa olanlarına verilen ad. ◘ **Kâr.** [*ing.* Small **kâr**].

karçer, i. § ❶ Eski Yunanlılar ve Romalılarda at ve araba koşuları yapılan hipodromlarda koşu arabalarının koşuya katılmak üzere bekledikleri yer. Burası genellikle tonozlu oniki hücreden ibaret olup ön taraflarında koşu meydanına açılan tahta kapılar vardı ki koşu arabaları bu kapılardan meydana çıkarlardı. § ❷ Romalılarda zindana verilen ad. *(Bunlar genellikle üç katlı olup her kat başka şekilde idi).*

kar.çiçeği, b. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, süsengiller *(Iridaceae)* familyasından, beyaz veya pembe çiçekli, süs olarak yetiştirilen soğanlı bitki. *(Uzun süre kardelenle karıştırılmıştır).* [*Lat. Leuconium*].

kard /kârd/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bıçak. [*ing.* Sheath knife].

kardan, i. *Fr. cardan. mek.* Bütün yönlerde hareket etme imkânı sağlayan bağlantı: *Otomobilde kardan birbirine göre konumları değişebilen iki döner mili irtibatlandırmak için kullanılır.* ☆ *Eşanl.* **kardanlı bağlantı, Kardan kavraması.** [*Ing.* Cardan].

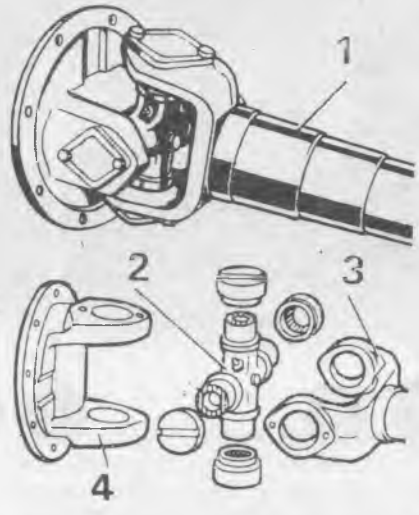

ŞEKİL: **KARDAN: 1.** Mil. **2.** Istavroz. **3.** Çatal, **4.** Köprülü çatal.

kardatip, i. *Fr. cardatype.* Bir delikli kart okuyucu ile birbirine bağlı birkaç *(1 ile 4)* yazı makinesinden meydana gelen ve verilmiş tek tip örneklere dayanarak çok sayıda değişik belgenin *(faturalar, satış fişleri, depo giriş ve çıkış kayıtları)* otomatik olarak baskısını yapabilen makine. [*ing.* Cardatype].

kar.delen, b. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Güzelhatunçiçeğigiller *(Amaryllidaceae)* familyasından, şubat-mart ayında bazen kar kalkmadan çiçek açan, beyaz renkli, tek ve sarkık çiçek taşıyan, soğanlı, alçak bir bitki. [*Lat. Galanthus nivalis; ing.* Snowdrop; *Fr.* Perce-neige, goutte-de-lait]. ◘ *ŞEKİL: 132.* — **CİÇEKLER III.**

☆ *Eşanl.* **kış çanı, süt çiçeği.**

kardeş, i. *esk. T. karındaş* > *kardaş.* § ❶ Analarının babalarının ikisi veya bunlardan biri aynı olan çocukların birbirine göre olan adı: *Öz kardeş. Üvey kardeş. Kız kardeş. Erkek kardeş.* [*ing.* Brother, sister; *Fr.* Frère, sœur]. § ❷ Aralarında çok değer verilen ortak bir bağ bulunanlardan her biri: *Süt kardeşi. Kan kardeşi.Ülke kardeşi. Din kardeşi. Meslek kardeşi. Tarikat kardeşi.* [*Ing.* Bosom friend; *Fr.* Ami intime]. § ❸ Küçük kardeş: *Bir ağabeyi ve iki kardeşi var.* [*Ing.* Younger, junior; *Fr.* Cadet, puîne]. § ❹ ünl. *tkz.* Seslenme sözü olarak genellikle adı bilinmeyen kimseler için kullanılır: *Kardeş! Buraya bakar mısın?* ◉ ~ **im olsun da kanlım olsun,** *at.* Kendisine çok büyük kötülük de yapsa, insan kardeşinden vaz geçemez. Çünkü kardeş, sırası gelince, eski yaptıklarını unutturacak kadar büyük yardımda ve iyilikte bulunur. ☆ *Eşanl.* **kardeş kardeşi atmış, yar başında tutmuş. (Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış).** ◉ ~ **ten ileri olmak.** [*ing.* To be bosom friends; *Fr.* Être amis intimes]. ◉ ~ **ten karın yakın (kulaktan burun yakın), (karın kardeşten yakın),** *at.* § ❶ Kişi kardeşini de sever çocuklarını da. Ama çocuklarını kardeşinden daha ileri tutar. § ❷ Kendi çıkarıyle, başkasının, hatta kardeşinin çıkarı çatışan kişi, öğce kendi çıkarını düşünür. ◉ ~ **ten yakın bilmek,** *dey.* Candan arkadaş, dost olarak kabul etmek. ◉ **ahret ~ i,** ◘ **Ahret.** ◉ **anasoylu ~ ailesi,** *etn.* Erkek kardeşler topluluğunun, karıları ve kız kardeşlerinin erkek ve çocuklarıyle birlikte yaşadıkları geniş aile. ◉ **beş ~,** ◘ **Beş.** ◉ **bir ~ li,** *biy.* ◘ **Bir.** ◉ **din ~i,** *dey.* Aynı dinden olan. ◉ **dünya ahiret ~ im olsun,** *dey.* Arkadaş olan kadınla erkek arasında güven belirtisi olarak söylenir. ◉ **kan ~ i,** ◘ **Kan.** ◉ **öz ~,** ◘ **Öz.** ◉ **süt ~ i,** ◘ **Sütkardeş.** ◉ **üvey ~,** ◘ **Üvey.**

~ **bilmek** *(birini), dey.* Bir kimseyi kardeşi imiş gibi kabul etmek.

~ **dil,** *dilb.* ◘ **Dil.**

~ **gibi,** *dey.* § ❶ Candan arkadaş. § ❷ Kardeşçe, kardeşe yakışır şekilde. [*ing.* Brotherly, fraternal; *Fr.* Fraternel,-elle].

~ **ikiz,** *zool.* ◘ **ikiz.**

~ **kanı,** *bot.* ◘ **Ejder kanı.**

~ ~ **i atmış, yar başında tutmuş (Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış),** *at.* Kimi zaman kişi, kardeşine büyük bir kötülük yapar. Ama o kötülüğün kardeşini mahve götürmekte olduğunu görünce pişmanlık duyar ve yaptığını düzeltecek davranışlarla yardımına koşar. *(Yar «uçurum» anlamıyle alındığına göre)*

~ ~ **i bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış,** *at.* ◘ **«Kardeş kardeşi atmış, yar başında tutmuş».**

~ ~ **in (hısım hısımın) ne öldüğünü ister, ne onduğunu,** *at.* Kardeş, kardeşe ziyan gelmesini istemez. Ama onun kendisinden üstün olmasını da kıskanır.

~ **kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış,** *at.* ◘ **Kardeş kardeşi atmış, yar başında tutmuş.**

~ **katili,** *dey.* Kendi kardeşini öldüren kimse. [*ing.* Fratricide, brother's or sister's murderer; *Fr.* Fratricide].

~ **kavgası,** Bir ülkede yurttaşların birbi-

rine zıt fikirlere sahip olmasından doğan silâhlı çatışma: *Kardeş kavgasını önlemek için silâhlı kuvvetler müdahale etti.* [*Ing.* Fratricidal quarrel; *Fr.* Querelle entre frères].

~ **okulları**, *eğt.* Bir okulun, sosyal ve kültürel bakımdan yardıma muhtaç olduğu için seçtiği, maddî ve manevî yardımlarını esirgemediği okul. *(Genel olarak şehir okulları yakın çevrelerinde ve uzakta bulunan bir köy okulunu kardeş okul olarak seçmekte ve gerekli yardımı yapmaktadır).*

~ **payı**, *dey.* Yarı yarıya bölüşme, bir şeyi eşit olarak paylaşma. [*Ing.* Equal share].

~ **payı yapmak**, *dey.* Eşit olarak paylaşmak veya paylaştırmak. [*Ing.* To divide equally, to go halves *(with someone)*; *Fr.* Partager avec qn., se mettre de moitie, de compte à demi, avec qn].

~ **şehir**, Aralarında çok sıkı ilişkileri olan şehirlerin birbirine göre aldığı ad.

~ **yutarlık**, *biy.* Yumurtadan çıkan embriyonların koruyucu kabuk içersinde bulunan öteki yumurtaları yutma eylemi. *(Bu yolla bir yumuşakça embriyonu eşliğindeki 300 yumurta ile beslenebilir).*

kardeşçe, s. Kardeşlere *(kardeşliğe)* yakışan şekilde: *Kardeşçe konuşmak, Kardeşçe duygular.* [*Osm.* Biraderane; *ing.* Brotherly, fraternally; *Fr.* Fraternellement].

☆ *Eşanl.* **içten, samimî, dostane.**

kardeş.kanı, b. i. *bot.* ◘ **Ejder kanı.**

~ **ağacı**, *bot.* ◘ **Ejder ağacı.**

kardeş kardeş, s. Kardeşçe, kardese yakışır şekilde: *Kardeş kardeş oturmak.* [*Ing.* Brotherly, sisterly, fraternally; *Fr.* Fraternellement].

kardeşlenme, i. *trm.* Bir bitkide sürgünlerin tümü. *(Tahıllar arpa, buğday v.b. tek tohum dan fazla sap çıkarsın diye tarla biraz yeşerdikten sonra içinden koyun sürüsü geçirilir; zedelenen bitki korunmak amacıyle yeni filizler meydana getirir. Bu olaya kardeşlenme denir. Kendiliğinden az olduğu yerlerde seyrek olarak bu usule başvurulur).*

kardeşlik,-ği, i. § ❶ Kardeş olma hali, yakın dostluk. [*Osm.* Uhüvvet; *Ing.* Fraternity; *Fr.* Fraternité]. § ❷ Kardeş olarak kabul edilen kimse. § ❸ Yakın dostluk, candan arkadaşlık [*Ing.* Intimacy; *Fr.* Intimité]. § ❹ Birlik, beraberlik. [*Ing.* Reunion; *Fr.* Reunion]. ◉ **kan kardeşliği**, *folk.* ve *sosy.* ◘ **Kan.**

~ **etmek (yapmak)**, *dey.* Kardeşe yakışan davranışlarda bulunmak.

kardigan, i. *İng. cardigan. (lord Cardigan'ın adından).* Yün örgü ceket çeşidi. [*Fr.* Gilet de tricot *(avec ou sans manches)*; chandail].

kar.dikeni, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Dişotugiller *(Plumbaginaceae)* familyasından, Türkiye'de dağların kıraç bölgelerinde yetişen ve yastık teskil eden bitki. Yaprakları sert ve uçları diken gibi sivridir. Türkiye'de 20 kadar türü vardır. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Acantholimon].

kardinal[1]**,-li**, i. *Fr. cardinal.* Papayı seçen, ona danışmanlık eden veya onun bakanları görevinde bulunan yetmiş başpapazdan her biri: *Kardinaller kurulu.* [*Ing.* Cardinal *(of the Catholic church)*]. ◉ **vekil** ~, Roma piskoposluğu görevinde papaya vekâlet eden kardinal. [*Ing.* Vice cardinal; *Fr.* Cardinal-vicaire].

kardinal[2], i. ◘ **Sayma sayısı.**

kardinal.kuşu, b. i. Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasından genellikle kırmızı parlak renkli, oldukça büyük boylu, iri gagalı, dikilgen tepelikli birçok kuş cinsine verilen ad. Başlıca kardinalkuşları: **boz kardinal kuşu** *(Paroaria)* **Güney Amerika'da, kırmızı kardinal kuşu** Kuzey Amerika'da bulunur. *A.B.D.'de yaşayan* **Virginia kardinal kuşu** *(Richmondena cardinalis)* un her tarafı kırmızı, sadece yüzü siyahtır. [**Ing.** ve *Fr.* Cardinal].

kardinallik,-ği, i. § ❶ Kardinalin görevi veya rütbesi. [*Ing.* Cardinalship; *Fr.* Cardinalat]. § ❷ Kardinalin mevkii. [*Ing.* Cardinalate *Fr.* Cardinalat].

kardit,-ti, i. *Fr. cardite. < Yun. kardia. tıp* Yürek iltihabı. [*Ing.* Carditis].

kardiya, i. *anat.* ◘ **Mide ağzı.**

kardiyak, i. *Fr. cardiaque. tıp.* § ❶ Kalbl ilgili [*Ing.* Cardiac; *Fr.* Cardiaire] § ❷ kalb hastalığı olan kimse. [*Ing.* Person suffering from the heart].

kardiyal, s. *Fr. Cardiale. tıp.* Mide ağzı il ilgili olan. [*Ing.* Cardial].

kardiyalji, i. *Fr. cardialgie. tıp.* § ❶ Kalb ağ rısı. [*Ing.* Cardialgia, cardiodynia]. § ❷ Mide kaynamasından boğazda duyulan yan ma duygusu. [*Ing.* Cardialgia, heartburn].

kardiyaljik, s. *Fr. cardialgique. tıp.* Kardiyalji ile ilgili veya vasıflı olan. [*Ing.* cardialgic].

kardiyanestezi, i. *Fr. cardianesthésie. tıp.* Kalbte duyarlık yokluğu. [*Ing.* Cardianesthesia].

ŞEKİL: **KARDİYOFON.**

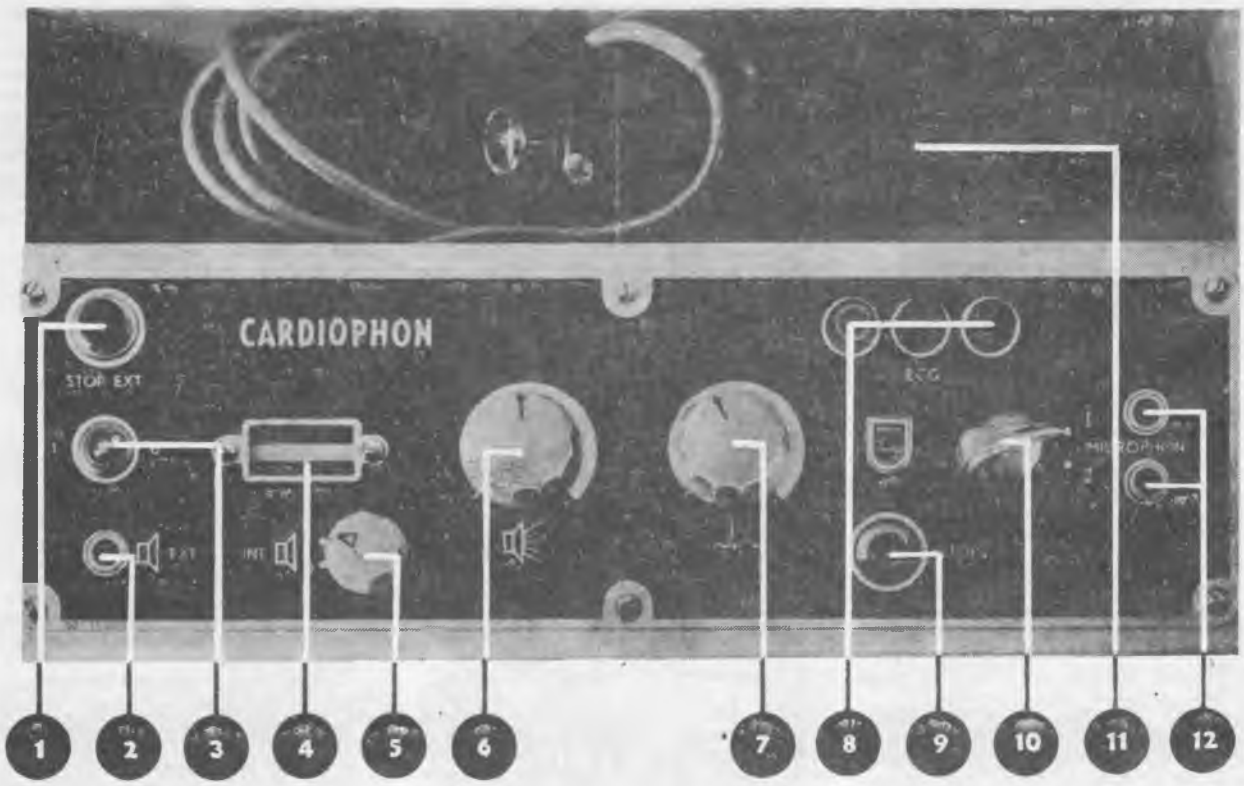

ŞEKİL: KARDIYOFON: 1. Uzaktan kumandalı kablo duyu. 2. Ikinci hoparlör duyu. 3. Ana şalter. 4. Katod ışının göstergesi. 5. Hoparlör selektör düğmesi. 6. Ses ayarı kontrolü. 7. E. C. G. genlik kontrolü. 8. Hasta kablo prizleri. 9. Ses kesme düğmesi. 10. Mikrofon selektör düğmesi. 11. Aksesuvar bölgesi. 12. Iki mikrofon duyu.

kardiyasteni, i. *Fr. Cardiasthenie. tıp.* Kalbin nevrastenik zayıflığı. [*ing.* Cardiasthenia].

kardiyataksi, i. *Fr. Cardiataxie. tıp.* Kalb hareketlerindeki tutarsızlık. [*ing.* Cardiataxia].

kardiyektazi, i. *Fr. Cardiectasie.* tıp. Kalb genişlemesi. [*ing.* Cardiectasis].

kardiyektomi, i. *Fr. Cardiectomie. tıp.* Midenin kalb parçasının ameliyatla çıkarılması. [*ing.* Cardiectomy].

kardiyo-, *Yun. kardis,* Kalb. alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek.

kardiyoanjiyoloji, i. *Fr. Cardioangiologie. tıp.* Kalb ve kan damarları ile uğraşan tıp bölümü.

kardiyofobi, i. *Fr. Cardiophobie. tıp.* Marazî kalb hastalığına tutulma korkusu. [*ing.* Cardiophobia].

kardiyofon, i. *Fr. cardiophone. tıp.* Ana rahmindeki çocuğun kalb seslerini kaydeden cihaz. [*ing.* Cardiophone]. ◘ *ŞEKİL:* KARDİYOFON.

kardiyograf, i. *Fr. cardiographe.* Kalb faaliyetini grafik olarak yazabilen âlet. *(Mekanik kardiyografiar bir manometre aracılığıyle basınç değişikliklerini yazar. Iki çeşidi vardır; biri, fransız fizyoloğu Marey tarafından geliştirilen üstü kauçuk bir zarla kaplı madensel bir kapsüldür. Kalbin tepesi hizasında göğüs duvarı üzerinde tutulur (kalbin vuruşlarının göğüs duvarı üzerindeki itişleri basınç değişikliklerini meydana getirir); öbürü, kalb boşlukları içindeki basınç değişikliklerini kaydeder. Toplardamar yoluyle sağ kalb boşluklarına sondalar sokulur, bunların naklettiği basınçları özel yazıcı bir manometre kaydeder. Elektrik kardiyografiar sadece elektrik potansiyelindeki değişiklikleri yazar.* [*ing.* Cardiographer]. ◘ *ŞEKİL: 284* ve *285.* — KARDİYOGRAF.

kardiyografi, i. *Fr. cardiographie. tıp.* Kalb hareketlerinin kaydedilmesi *(usulü).* [*ing.* Cardiography].

kardiyografik, s. *Fr. cardiographique. tıp.* Kardiyografiyle ilgili olan. [*ing.* Cardiographic].

kardiyogram, i. *Fr. cardiogramme* < *Yun.* Kardiyografın kaydettiği kalb hareketlerinin çizgilerle gösterilmiş grafiği. *(Kalb boşluklarına sokulan bir sonda ile elde edilen eğri).* [*ing.* Cardiogram(me)].

kardiyoid, i. *Fr. cardioïde.* § ❶ Kalb biçiminde olan, yüreksi. [*ing.* Cardioid]. § ❷ ◘ **Kalb eğrisi.**

kardiyojeni, i. *Fr. cardiogénie. tıp.* Embriyonda kalbin gelişmesi. [*ing.* cardiogenesis].

kardiyojenik, s. *Fr. cardiogénique. tıp.* (a) Kalbte başlayan, kalbten başlangıç alan; (b) Kardiyojenle ilgili olan. [*ing.* Cardiogenic].

kardiyokinetik, s. *Fr. cardiocinétique. tıp.* (a) Kalbi uyaran; (b) Kalb uyarıcı ilâç veya tedbir. [*ing.* cardiokinetic].

kardiyoklaz, i. *Fr. cardioclase. tıp.* Kalbin yırtılması. [*ing.* Cardioclasis].

kardiyolipid, kardiyolipin, i. *cardiolipide veya cardiolipine. biyokim.* Kalb kasında bulunan fosforlu lipidler grupu. *(Kolesterolle birleşen kardiyolipid, frengi serolojisinde kullanılan kalb özütlerinin antijenik denilen özelliğini meydana getirir).*

kardiyolit, -ti, i. *Fr. cardiolithe. tıp.* Kalb taşı. [*ing.* Cardiolith].

kardiyoliz, i. *Fr. cardiolyse.* Kalbin işlemesini güçleştiren dışsal yapışmalarında bu arızayı giderecek kalbi ferahlatmayı öngören cerrahî işlem. [*ing.* Cardiolysis].

kardiyolizin, i. *Fr. cardiolysine. tıp.* Kalb kaslarını etkileyen bir lizin. [*ing.* Cardiolysin].

kardiyolog, i. *Fr. cardiologue.* Kalb hastalıklarında uzmanlaşmış hekim; kalb mütehassısı. [*ing.* Cardiologist].

kardiyoloji, i. *Fr. cardiologie.* Anatomi, fizyoloji ve patolojinin kalb ile ilgili bölümleri. [*ing.* Cardiology].

kardiyomegali, i. *Fr. cardiomégalie. tıp.* Kalbin genellikle doğuştan olan aşırı hacimliliği: *(Kardiyomegali, kalb kası hipertrofisi ve kalb boşluklarının genişlemesiyle benzer radyolojik görünümler verirse de bu üç hastalık birbiriyle karıştırılmamalıdır).* [*ing.* Cardiomegaly].

kardiyometre, i. *Fr. cardiomètre. tıp.* Kalb hareketlerinin gücünü ölçmeye yarayan âlet. [*ing.* Cardiometer].

kardiyometri, i. *Fr. cardiométrie. tıp.* Kalb hareketlerinin gücünü ölçme yöntemi. [*ing.* Cardiometry].

kardiyomiyopati, i. *Fr. cardiomyopathie. tıp.* Daha çok iki karıncığı ayıran bölmenin üst kısmında yerleşen kalb kası hipertrofisiyle belirli bir sistol'ün ikinci kısmında sol karıncık içinde bir «*çubuk*» yaparak kanın atımını engelleyen kalb hastalığı. [*ing.* Cardiomyopathy].

☆ *Eşanl,* **tıkayıcı miyokardiyopati.**

kardiyopat, -tı, i. *Fr. cardiopathe. tıp.* Kalb hastası. [*ing.* Cardiopath].

kardiyopati, i. *Fr. cardiopathie.* Kalb hastalıklarının genel adı. [*ing.* Cardiopathy].

ŞEKİL: 284. **ELEKTRON TÜPLÜ SABİT KARDİYOGRAF** [*Genel görünüş*].

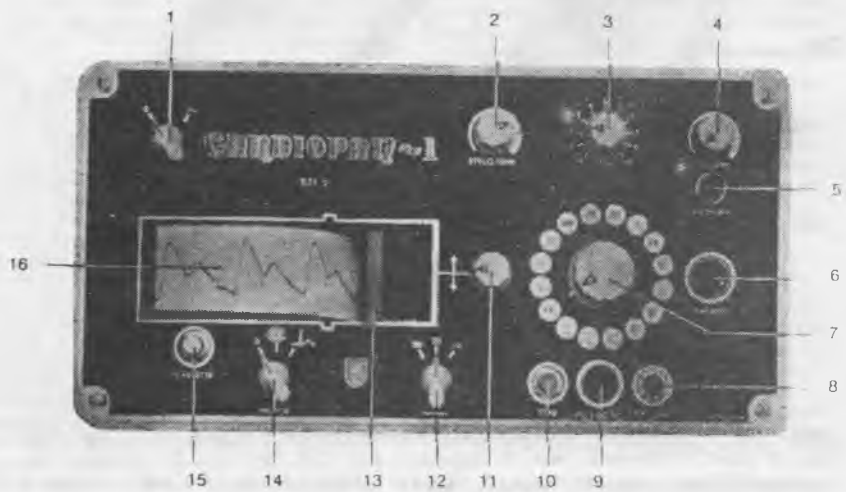

ŞEKİL: 285. — **ELEKTRON TÜPLÜ SABİT KARDİYOGRAF** [*Üstten görünüş şeması*]. **1.** Ana şalter. **2.** Yazıcı ucun ısı ayarı. **3.** EKG, nabız genlik kontrolü. **4.** Kalb seslerinin genlik kontrolü. **5.** Mikrofon prizi. **6.** Hasta kablo prizi. **7.** Derivasyon tayin selektörü. **8.** Kalibrasyon testi. **9.** Nabız kayıt prizi. **10.** Kararlılık *(Stabilizasyon)* **11.** Sıfır hat kontrolü *(izoelektrik).* **12.** Kâğıt hız kontrolü. **13.** Kâğıt keskisi. **14.** Motor selektörü. **15.** Kaset sökücü. **16.** Kayıt kâğıt bobini.

kardiyopatik, s. *Fr. cardiopathique. tıp.* Kardiyopatiyle ilgili olan. [*Ing.* Cardiopathic].

kardiyoperikardit,-tl, i. *Fr. cardiopéricardite.* Kalbin ve kalb dışzarının iltihabı. [*Ing.* Cardiopericarditis].

kardiyopnömograf, i. *Fr. cardiopneumographe.* Kalb kasılmalarının, akciğerler üzerine yaptığı basınç değişiklikleri yardımıyle incelenmesine yarayan âlet. [*Ing.* Cardiopneumograph].

kardiyopteris, i. *Fr. cardioptéris.* Oval veya iplik gibi uzun yapraklı fosil eğreltiotu; özellikle alt karbonifer tabakalarında bulunur. [*Ing.* Cardiopteris].

kardiyoptoz, i. *Fr. cardioptose. tıp.* Kalbin aşağıya kayması, kalbin aşağıya doğru yer değiştirmesi. [*Ing.* Cardioptosis].

kardiyorafi, i. *Fr. cardiorrhaphie. tıp.* Kalb kasını dikme ameliyatı. [*Ing.* Cardiorrhaphy].

kardiyoreksi, i. *Fr. cardiorrhexie. tıp.* Kalb yırtılması. [*Ing.* Cardiorrhexis].

kardiyorenal, s. *Fr. cardio-rénal.* Hem böbrek, hem kalb yetmezliği gösteren. *(Çoğu zaman hangisinin öbürünü meydana getirdiğini söylemek zordur. Çünkü bunlar birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır ve belirtileri birbirine karışır; asıl sebep dokuların ödemli bir enfiltrasyonudur).* [*Ing.* Cardiorenal].

kardiyosel, i. *Fr. cardiocèle.* Kalb fıtığı. [*ing.* Cardiocele].

kardiyosentez, i. *Fr. cardiosyntèse. tıp.* Kalbi delme veya kesme ameliyatı. [*Ing.* cardiocentesis].

kardiyoskleroz, i. *Fr. cardiosclérose. patol.* Kalb dokusu sertleşmesi; bazen atardamar sertleşmesiyle birlikte görülür. [*Ing.* Cardiosclerosis].

kardiyoskop, i. *Fr. cardioscope. tıp.* Kalb kasılmalarının incelenmesine yarayan âlet. [*Ing.* Cardioscope].

kardiyoskopi, i. *Fr. Cardioscopie. tıp.* Kalb muayenesi; kalb kasılmalarının kardiyoskopla dinlenmesi. [*Ing.* Cardioscopy].

kardiyoterapi, i. *Fr. cardiothérapie. tıp.* Kalb hastalıkları tedavisi. [*Ing.* Cardiotherapy].

kardiyotireoz, i. *Fr. cardiothyréose. patol.* Tiroid bezinin fazla çalışmasından *(hipertiroidi)* meydana gelen kalb bozukluklarının tümü. *(Nabız hazırlanması, çarpıntı ile kendini belli eder ve kalb yetmezliği ile son bulabilir).* [*Ing.* Cardiothyreosis].

kardiyotomi, i. *Fr. cardiotomie. tıp.* Yürek boşluklarını açma ameliyatı. *(Kardiyotomiye kalb cerrahîsinde daima başvurulmaktadır).* [*Ing.* Cardiotomy].

kardiyotonik, s. *Fr. cardiotonique. tıp.* Kalbin kasılma gücünü arttıran. [*Ing.* Cardiotonic].

☆ *Eşanl.* **tonikardiyak.**

kardiyotrofi, i. *Fr. cardiotrophie. tıp.* Kalb beslenmesi. [*Ing.* Cardiotrophy].

kardiyovasküler, s. *Fr. cardiovasculaire. tıp.* Kalb ve kan damarlarıyle ilgili olan. [*Ing.* Cardiovascular].

kardo, i. *Lat. cardo.* kapı rezesi. Böceklerde, çenenin dip tarafında bulunan parçanın adı. [*Ing.* ve *Fr.* Cardo].

kardöfinal, i. *Fr. quart-de-final. sp.* Dömi finale hazırlık için yapılan eleme maçları veya kısmı. Kazanan takımın dömifinale katıldığı, eleme usulüne göre yapılan turnuva. ☆ *Eşanl.* **çeyrek final.**

Karduk'lar, ç. öz. i. *Yun. kardukhoi. esk. coğr.* Anadolu'da savaşçı halk. Ermenistan ve Asur sınırında; «onbinler» geri çekilirken Karduk'larla savaşmıştı. Karduk'ların kürtlerin ataları olduğu sanılır. [*Ing.* ve *Fr. re köküdür.* [*Ing.* Square root of a number; Carduques].

kare, i. *Fr. carré.* § ● *mat.* (a) Dört kenarı birbirine eşit ve yanyana gelen kenarları birbirine dik olan düzlem dörtgen. *(Dört açısı da birbirine eşit ve 90° C dir. Köşegenleri de birbirine dik ve eşittir);* (b) Bir sayının kendisiyle çarpılmasından elde edilen sayı: *3'ün karesi 9'dur.* [*Osm.* Murabba; *Lat. Quadratas; Ing.* Square, quadrat]. § ❷ (a) Briç, poker gibi oyunlarda dört kişilik oyun. [*ing.* Party of four players]; (b) Pokerde aynı değerde olan 4 kâğıdın bir elde bulunması: *Kare vale. Kare dam.* [*Ing.* The four]; (c) Birbiri, rulet v.b. gibi oyunlarda para sürülen dört numara grupu. *(Para bu numara gruplarının ortasına konur).* § ● *(Geniş anlamda)* Kare biçiminde olan nesne: *Kâğıttan bir kare.* [*Ing.* Square]. § ● *ask.* Geniş olduğu kadar derinliği de bulunan ve süvari saldırılarına karşı direnmek üzere kullanılan eski piyade düzeni: *Kare teşkil etmek. Bir kareye dalmak.* [*Ing.* Square]. § ● *den.* (a) Gündüz kırmızı-beyaz damalı kare bir kokart, gece veya ışıklı işaretleşmede iki kırmızı ışıktan meydana gelen ve işaretten önce mutlaka durmayı emreden işaret *(servis yollarında kare mor renktedir veya bir mor ışıkla gösterilir);* (b) Bir vagonun kompartımanlarını kapatmaya yarayan özel anahtar. § ● s. Açıları dik ve kenarları eşit bir dörtgen biçiminde olan: *Kare masa.* [*Ing.* Square] § ● Iki katına yükseltilmiş, karesi alınmış. [*Ing.* Square]. § ● *(Geniş anlamda)* Aralarında dik açı yapacak şekilde birleşmiş dört yüzü olan prizma veya piramid biçiminde bir yüzey için kullanılır: *Kare kiriş. Kare yapı.* [*Ing.* Square]. ◉ ~ **sini almak**, *mat.* Bir sayı veya cebirsel ifadeyi yanyana iki defa yazıp çarpmaktır. [*Osm.* Terbi'etmek; *Ing.* To square; *Fr.* Elever au carre]. ◉ ~ **ye yükseltmek**, *mat.* ◘ **Karesini almak.** ◉ ~ **yi bağlamak**, *mim.* ◘ **Bağlamak.** ◉ ~ **bir sayının ~ kökü**, *mat.* Karesi, ele alınan sayıya eşit olan sayı: *Beş, yirmibeşin kare köküdür.* [*Ing.* Square root of a number; *Fr.* Racine carrée d'un nombre]. ◘ **Kök.** ◉ **bir sayının ~ si**, *mat.* Bir sayının kendisiyle çarpımı. [*Ing.* Square of a number; *Fr.* Carré d'un nombre]. ◉ **bir sayının ~ sini almak**, *mat.* Bu sayıyı kendisiyle çarpmak. [*Ing.* To square a number; *Fr.* Élever un nombre au carré]. ◉ **büyülü ~**, Yatay ve düşey sütunların her birindeki sayıların toplamı aynı olan ve kare biçiminde sıralanmış sayılardan oluşan tılsım. *(Tılsım veya satürn karesinin sabit sayısı 15 idi, bu karelere olağanüstü özellikler verilirdi, etkili olmaları için göz önüne alınmış güne tekabül eden gezegeni belirtecek maden üzerine kazılırdı; bundan dolayı Satürn karesi kurşun plaka üzerine kazılmıştı).* [*Ing.* Magic square; *Fr.* Carré magique]. ◉ **çukur ~**, *nüm.* Başlangıçta birçok yunan parasının arka yüzüne uygulanan kare şeklinde ve bölmeli oyuk. *(Bu oyuk, örs üzerine yerleştirilen madenî pulun üzerindeki kalıba çekiçle vurarak elde edilir)!* [*Ing.* Hollow square; *Fr.* Caré creux]; ◉ **desimetre ~**, *mat.* ◘ **Desimetre;** ◉ **en küçük ~ lere ayırma**, *mat. Le* Gendre tarafından bulunmuş, *Gauss* ve *Laplace* tarafından geliştirilmiş ve bilinmeyen sayısı denklem sayısından daha çok olan denklem sistemini çözmeye yarayan cebirsel yöntem. [*Fr.* Méthode des moindres carres]. ◉ **hektometre ~**, ◘ **Hektometre.** ◉ **kanatlı at ~ si**, *astr.* ◘ **Kanatlıat.** ◉ **kilometre ~**, *mat.* Kenarları birer kilometre uzunluğunda olan dördül, dördül kilometre. [*Ing.* Square kilometer; *Fr.* Kilometre carré]. ◉ **kök ~**, ◘ **Kök.** ◉ **latin ~ si**, *istat.* Gözlerinin her birinde, her sırada ve her sütunda sadece bir kare yer alan harfler bulunan ve çeşitli deneme planlarında *(tarım, sanayi)* kullanılan bir çeşit dama tahtası; istatistikte, değişkenliklerin çözümlenmesinde bu kareler kullanılır *(Çok eski bir matematik eğlencesi olan latin kareleri hâlâ çözülememiş cebir problemleri ve Evariste Galois kuramlarına ilişkin problemler meydana getirir).* [*Ing.* Latin square; *Fr.* Carré latin]. ◉ **metre ~**, *mat.* Kenarları, birer metre uzunluğunda olan dördül, dördül metre. [*Ing.* Square meter; *Fr.* Mètre carré]. ◉ **ortalama hız**, *fiz.* Hareket halindeki çeşitli taneciklerin hızlarının kareleri ortalaması *(Gazların kinetik kuramında, moleküllerin ortalama kare hızı bir gazın sıcaklığını verir).* ◉ **SATOR ~ si** Romalıların büyü-

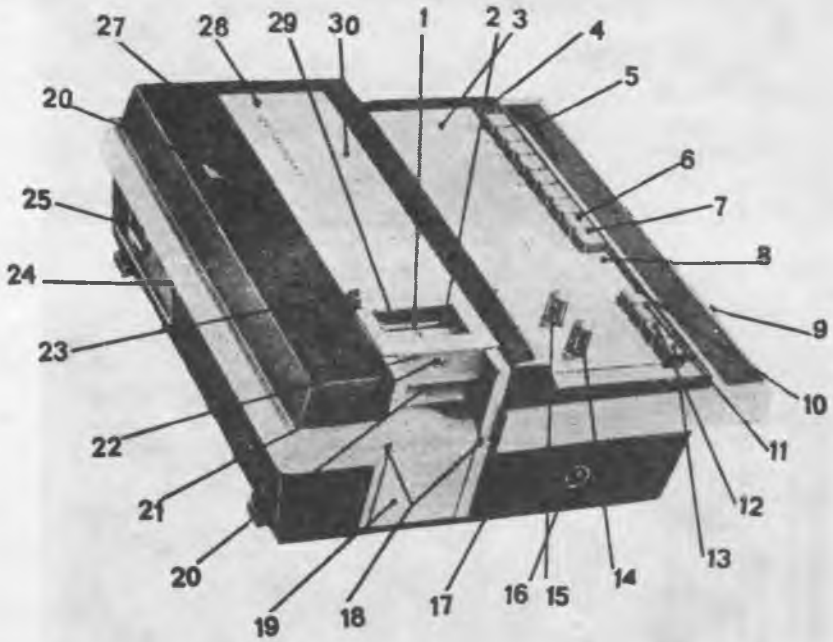

ŞEKİL: 286 — **PORTATİF TRANSİSTÖRLÜ KARDİYOGRAF**: 1. Yazıcı uç. 2. Kaset baskısı. 3. Kapak. 4. Durdurma tuşu. 5. Derivasyon tuşları. 6. Test tuşu. 7. Motoru durdurma ve stabilizasyon tuşu. 8. Kapak. 9. Sap. 10. Kalibrasyon tuşu. 11. Kas parazitlerinin filtre tuşu. 12. Kâğıt hız ayar tuşu. 13. Ana komütatör. 14. Sıfır durumunu ayarlamaya yarayan kumanda düğmesi. 15. Sıfır hat kontrolu (Izoelektrik). 16. Hasta kablosu prizi. 17. Kutu alt kısmı. 18. Kaset tespit yivleri. 19. Kayıt kâğıdının kaseti. 20. Kayıt kâğıdı *(Isıya hassas).* 21. Arka kapak tespit vidası. 22. Kâğıt kesici. 23. Kaset sökme düzeni. 24. Toprak hattı. 25. Şebekeye giriş. 26. Akümülâtör bataryası şarj göstergesi. 27. Kutu üst kısmı. 29. Arka kapak plakası. 29. Kâğıdı frenleme düzeni. 30. Isı miktarını ayarlama potansiyometresi.

lü formülü. [*ing.* SATOR square; *Fr.* Carré SATOR]. ◉ **şeytan ~ sı**, Kenarlarına paralel olarak kesildiğinde ikinci bir büyülü kare elde edilen büyülü kare. [*ing.* Diabolic square; *Fr.* Carré diabolique]. ◉ **tam ~**, *mat.* Iki eşit çarpanın çarpımı olan sayı. [*ing.* Whole square; *Fr.* Carre parfait].

~ kelimeler, *oyun.* Bir kare meydana getiren ve hem yatay hem de dikey olarak okunabilen kelimeler. [*ing.* Square words; *Fr.* Mots carres].

~ matris, *mat.* ◘ Matris.

~ prizma dizgesi, *jeol.* Eksenleri birbirine dik, ikisi eşit üçüncüsü eşit olmayan kristal dizgesi *(a=b, c)* [*Osm.* Kaidesi murabbâ menşûr-ı kaim mecmuası; *Ing.* Tetraedric system; *Fr.* Système tetragonale].

kare.kök,-kü, b. i. *mat.* Bir sayı veya cebirsel ifade eşit iki çarpana ayrılacak olursa, bu çarpanlardan herbirine verilen sayı veya cebirsel ifadenin karekökü denir. [*Osm.* Cezr-i murabba; *ing.* Squareroot; *Fr.* Racine carrée].

~ alma, *mat.* Bir sayı veya cebirsel ifade nin kare, kökünün ne olduğunu hesaplama işlemi [*Osm.* Cezr-i murabba alma; *ing.* Extraction of square-root; *Fr.* Extraction de la racine carrée].

kareleme*, i. § ● *büro.* Bir resmin, büyüterek veya küçülterek kopyasını çıkarma yöntemi *(Kareli bir mika levhadan yararlanarak resim belirli sayıda karelere bölünür. Aynı sayıda kare istenen ölçekte kâğıda çizilir ve bunun her karesine modelde karşılık düşen karedeki şeklin benzeri çıkartılır);* [*Osm.* Terbi; *ing.* ve *Fr.* Quadrature]. § ❷ *mat.* Eşdeğer bir kare ile hesaplama. [*ing.* ve *Fr.* Quadrature].

karelemek(-i), f. *san.* Bir resmi büyütme veya küçültme işleminden sonra asıl örneğin oranlarını kopyasında da elde etmek amacıyla bir resmi eşit sayıda büyük veya küçük dördüllere ayırmak. [*Ing.* To quadrate; *Fr.* Réduire au carré équivalent].

kareleştirici, i. Dairenin kareleştirilmesini sağlamak için eski matematikçilerin bulduğu eğri.

kareleştirme, i. *mat.* (a) Verilen bir alana eşdeğer bir kare çizme. *(Eski geometriciler, dairenin yalnız pergel ve cetvelle kareleştirilebileceğini öne sürmüşlerdi. Bu problemin çözülemeyeceği bugün ispatlanmıştır).* [*ing.* ve *Fr.* Quadrature]; (b) Analizde, bir alanın integralle hesaplanması. [*Osm.* Terbi; *ing* ve *Fr.* Quadrature].

kareli, s. § ● Damalı, satrançlı, dört köşe *(kare)* şekilleri olan: *Kare kare olan.* [*Ing.* Chequered, cross-lined; *Fr.* Quadrillé, à carreaux, en damier, en échéquier]. § ● *mat.* Kare biçiminde olan, kareleştirilmiş olan. [*Osm.* Murabbâ; *ing.* Quadratic, square, squared; *Fr.* Quadratique, équarri, *(élevé)*. au carré, quadrillé, à carreaux].

~ aritmetik tablosu, *mat.* Her birine bir sayı yazılmış gözlerden meydana gelen ve tablonun amacına göre, sayıların yerleşme düzeni belirli bir kanuna uyan, genellikle kare veya dikdörtgen biçiminde tablo; *Pythagoras'ın çarpım cetveli kareli bir aritmetik tablosudur. (Kareli tablodan yararlanılabileceğini ilk defa E. Lucas öne sürdü ve daha çok dikdörtgen biçimi tablolar kullandı. Daha sonraları, ihtimalle hesabı, gibi karışık problemlerin çözümünde de üçgen, beşgen ve altıgen biçiminde kareli tablolar kullanıldı).*

~ grafik, *mat.* ◘ Grafik.

~ kâğıt, ◘ Kâğıt.

~ taksimat, *hava.* Yön ve durum referansları için kullanılan harita üzerine çizilmiş hatlar şebekesi. [*Ing.* Grid, graticul; *Fr.* Quadrillage, canevas].

karelinit, -ti, i. *Fr. karelinite. min.* Doğal bizmut oksisülfür. [*Ing.* Karelinite].

karelya dili, b. i. *dilb.* S.S.C.B.'de Karelya'da konuşulan, Fin-ugur öbeğinden Baltık-Fin dili. [*Ing.* Karelian, Carelian; *Fr.* Carélien].

karen, i. *Fr. carène. kim.* Pinen izomeri, çift halkalı bir terpenin adı; üç karbon çevrimi vardır ve sarı çam esansında bulunur. [*Ing.* Carene].

Karen'ler, ç. öz i. Pegu, Tenasserim ve Karenni Devlet dağları ile Şanlar devletinin bir kısmında yaşayan birmanya halkı *(1.400.000 kişi), (Moğol asıllı olan Karenler Çin ve Siyam sınırlarından gelmişlerdir. Göçleri sırasında Şan'lar tarafından Güneye doğru sürülmüş, Mon'ların baskısıyle dağlara sığınmışlardır. Yarı göçebe halinde yaşayan ve çiftçilikle uğraşan Karenler, Birmanların etkisiyle toprağa yerleşmeye ve sulama yolu ile pirinç yetiştirmeye, köy bahçelerinde tembol ve arek denilen palmiye türünden ağaçlar yetiştirmeye başlamışlardır. Hıristiyanlığın etkisiyle animizmi bırakmışlarsa da bazı geleneklerini korumuşlardır. Bunların en göze çarpanları temel kazıklar üzerine oturtulmuş bambudan kulübeler ile kadınların taktığı bakır halkalardan yapılmış kolyelerdir. Ikinci Dünya Savaşının sona erdiği günden beri merkezî hükümete karşı devamlı olarak başkaldıran ve silâhlı komünist gruplariyle çarpışma halinde bulunan Karen'ler, 1949'da Mandalay'ı ele geçirerek Rangoon'a yerleşmiş ve 1950 de ise hemen hemen bütün Birmanya'yı kontrolleri altına almışlardır.* [*Ing.* ve *Fr.* Karens].

karet.kaplumbağası, b. i. *zool.* ◘ Kaplumbağa.

karfiçe, i. *Yun. karphi*, çivi. Küçük başlı, orta boy demir çivi. [*Ing.* Small-headed nail, pin; *Fr.* Petit clou, épingle].

karfo-, *Yun. karphos.* Küçük yumak'tan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren unsur.

karfolit, -ti, i. *Fr. carpholite. min.* Doğal alüminyum ve manganez hidrosilikat. *(Sarı renkli, sedef parlaklığında ipeksi elyaflar halinde bulunur).* [*Ing.* Carpholite].

karfoloji, i. *Fr. carphologie. tıp.* Yüksek ateşli hastalıklarda dalgın yatan hastanın havayı veya yatak çarşafını avuçlaması v. b. gibi devamlı ve bilinçsiz hareketler. *(Karfoloji vahîm bir hastalık belirtisidir, bazı sıtma hezeyanlarında, menenjitte, delirium tremens'te görülür; fakat, bazen iddia edildiği gibi, bir can çekişme belirtisi değildir).* [*Ing.* Carphology].

karfosiderit, -ti, I. *Fr. carphosiderite. min.* Hidratlı doğal demir sülfat. [*Ing.* Carphosiderite].

karfostilbit, -ti, I. *Fr. carphostilbite. min.* Thomsonit çeşidi. [*Ing.* Carphostilbite].

karga[1], i. *esk. T. zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Kargagiller *(Corvidae)* familyasından, siyah tüylü, geniş kanatlı, gagası güçlü gezici ve ötücü kuş; tohumları yediği için tarlalara zararlıdır. [*Osm.* Gurâb; *Lat. Corvus; Ing.* Crow; *Fr.* Corbeau]. ◘ *ŞEKIL: 352.*— **KUŞLAR II**; ◉ **~ yı bülbül diye satmak**, *dey.* Kötü bir şeyi başkasına iyi diye satmak, dolandırmak. [*Ing.* To swindle; *Fr.* Duper, tromper]; ◉ **ala ~**, *zool.* ◘ **Kestane kargası**; ◉ **boynuzlu ~**, *zool.* Gök-kuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, Boynuzlu-gagalıgiller *(Bucerotidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 35 sm. Afrika'da yaşar. [*Lat. Bucorvus abyssinicus*]; ◉ **büyük ~**, *zool.* ◘ **kara karga**; ◉ **çeltik ~sı**, *zool.* Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının, Ibisgiller *(Ibidldae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 27-28 sm. Tüyleri kırmızı, yeşil, kahverengi karışıktır. Güney Avrupa, Güney Asya ve Avustralya'da bataklık ve su kenarlarında yaşar. [*Lat. Plegadis falcinellus; Ing.* Glossy Ibis; *Fr.* Ibis falcinelle]; ◉ **dağ ~sı**, *zool.* ◘ **Gök kuzgun**; ◉ **ekin ~sı**, *zool.* Bir karga türü. kara olan tüyleri menekşemsi bir parlaklık gösterir. Uzunluğu 44 sm. Avrupa ve Asya'da ova ve çayırlarda yaşar. [*Lat. Corvus frugilegus; Ing.* Rook; *Fr.* Freux]. ◉ **ıslak ~**, *dey. (Kadın hk.)* Uyuşuk, mıskın. ◉ **kara ~**, *zool.* Bir karga türü. Uzunluğu 60 sm. Ötücükuşların en büyüklerinden biridir. Kanat açıklığı 1 m. yi geçer. Tüyleri parlak kara renkte olup mavi erguvanî parlaklık gösterir. Hem bitkisel, hem de hayvansal besinlerle beslenir. Palearktik bölge ve Kuzey Amerika'da dağlık, fundalık yerlerde bulunur. [*Lat. Corvus corax; Ing.* Raven; *Fr.* Grand corbeau, corbeau noir, corbeau du Nord]. ☆ *Eşanl.* **kuzgun, büyük karga**. ◉ **kestane ~ sı**, *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının kargagiller *(Corvidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 34 sm. Sırtı ve karnı külrengi-kırmızımsı, kanatları mavi ve enine çizgili, kuyruğu kara olur. Palearktik bölgenin kapalı ormanlarında yaşar. [*Lat. Garrulus glandarius; Ing.* Jay; *Fr.* Geai d'Europe]. ☆ *Eşanl.* **alakarga**. ◉ **kılavuzu ~ olmak**, *dey.* Ehliyetsiz bir kimse tarafından yönetilmek. ◉ **kır mızı gagalı dağ ~ sı**, *zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının kargagiller *(Corvidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 40 sm. Tüyleri kara olup, gagası ve ayakları kırmızıdır. Avrupa, Kuzey Afrika ve Asya'da kayalık yerlerde yaşar. [*Lat. Pyrrhocorax pyrrhocorax; ing.* Cornish chough; *Fr.* Crave à bec rouge]. ◉ **küçük ~**, *zool.* Uzunluğu 31 sm. Tüyleri kara, boynu külrengi bir karga türü. Avrupa ve Asya'da her yerde yaşar. [*Lat. Corvus monedula; ing.* Jackdaw; *Fr.* Choucas]. ◉ **sarı-gagalı dağ ~ sı**, *zool.* ◘ **Sarı**.

~ akbabası, *zool.* ◘ **Akbaba**.

~ ayağı, *bot.* ◘ **Kargaayağı**.

~ beyni (beyin), *mutf. h.d.* Yoğurt ve üzüm pekmeziyle hazırlanan yemek. [*Ing.* Meal prepared with yogurt and grape syrup].

~ bok yemeden, *arg.* Çok erken bir saatte.. [*Ing.* Very early in the morning; *Fr.* Aux aurores, de grand matin].

~ burun, *dey.* ◘ **Kargaburun**[2].

~ delen, *bot.* ◘ **Kargadelen**.

~ derneği, *dey.* Aşağılık kimselerin toplantısı. [*Ing.* Crowd of roughs; *Fr.* Réunion des personnes méprisables].

~ döleği, *dey.* ◘ **Acıhıyar**.

~ gibi, *dey.* Esmer ve çok zayıf *(kimse)*. [*Ing.* Swarthy and skinny].

~ ile gezen boka konar, *at.* ◘ **isin yanına varan is, misin yanına varan mis kokar**.

~ kekliği taklit edeyim derken, kendi yürüyüşünü şaşırmış, *at.* Görgüsüz kişi, görgülü kişinin yaptığını yapmaya kalkışırsa beceremez, kendisinin doğal davranışını da yitirir, gülünç olur.

~ mandayı (saksağan danayı) babası hayrına bitlemez, *at.* Bir kimse başkasına hizmet ediyorsa bunda kendisinin de bir çıkarı vardır.

~ nane yemeden (karga boku yemeden), *dey.* Sabahın çok erken bir saatinde. [*Ing.* Very early in the morning; *Fr.* Aux aurores, de grand matin].

~ otu, *bot.* ◘ **Kargaotu**.

~ sekmez, *dey.* Issız yer. [*Ing.* Desolate place].

~ taşlamak, *arg. (kadın veya kıza)* Sataşmak; Duraklarda bir kıza veya kadına sarkıntılık etmek. *Mehmed'i karga taşlarken gördüm.* [*Ing.* To molest or beset a girl or woman].

☆ *Eşanl.* **hallenmek, iskele almak, saraka etmek, yeşillenmek**.

~ tulumba, *dey.* ◘ **Kargatulumba**.

~ üzümü, *bot.* ◘ **Karga üzümü**.

~ yavrusuna bakmış, «benim ak pak evlâdım» demiş, *at.* Kişi kendi çocuğunu güzel, kendi eserini kusursuz görür. Başkalarına göre ne denli çirkin ve kusurlu olurlarsa olsunlar.

☆ *Eşanl.* **kuzguna yavrusu anka görünür**.

~ yürüyüşü, *cimn.* Çömelik duruşta, arada bir çift ayakla sıçrayarak yapılan yürüyüş.

karga[2] /kar:ga/, i. *Isp. cargare. den.* (a) Bir şeyin esas durumunu kaybederek başaşağı olması; (b) Yelkenleri toplama. [*Ing.* Haul down, upside down, topped].

~ etmek, *den.* § ● Uzun zaman işletilmediği için köseleleri kurumuş su almayan tulumbaların köselelerini ıslatıp yumuşatarak işletmek, § ● Bir geminin serenlerini az yer tutsun diye veya yas işareti olarak eğik duruma getirmek. [*Ing.* To top].

~ olmak, *den.* Yukarı toplamak. [*ing.* To be toppod].
~ yuvası, *den.* Bazı gemilerin pruva direklerinde görülen nöbetçi barınağı.

Karga, öz. i. *astr.* Başak takımyıldızının altında çıplak gözle görülen on kadar yıldızdan meydana gelen güney yarım gökküresinin küçük takımyıldızı. *(En parlak takımyıldızın oluşturduğu özel şeklin köşelerinde bulunur).* [*Osm.* Gurâb; *Lat. Corvus (= crv); Ing.* Crow; *Fr.* Corbeau].

karga.ayağı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, Istanbul'da rastlanan bir bitki türü. [*Lat. Coronopus procumbens; Ing.* Swine cress, wart cress; *Fr.* Coronope].

kargabaso, ünl. *It. caricabbasso. den.* Yelkenlerin indirilmesi için verilen kumanda. *Ing.* Lower sail; *Fr.* Amenerl calerl]. ◘ *ŞEKIL: 518.*— TAKIMYILDIZLAR

karga.burun¹, -nu, b. i. § ❶ Burnu karga gagasına benzeyen kimse. [*ing.* Person with a prominent nose; *Fr.* Personne au nez aquilin] § ❷ Uçları karga gagası gibi kıvrık olan âletlerin ortak adı: *Kargaburun pense.* [*Ing.* Rave-hook; *Fr.* Bec-de-corbeau]; § ❸ Tel kıvırmak için kullanılan uçları sivri, koni biçiminde, madenden yapılmış kıskaç. [*Ing.* (Long-nose) wire nippers; *Fr.* Bec-de-corbeau]; § ❹ Kalın halat tellerinden örülerek yapılmış, ipleri sökmek için kullanılan, uçları eğriltilerek kanca şekline sokulmuş demir çubuklar. [*Ing.* Round or flat pliers; *Fr.* Sorte de pincettes pour manier le fil de fer etc.]; § ❺ Bir çeşit ucu kıvrık kapı mandalı. [*Ing.* Doorlatch].
~ çıkıntısı, *anat.* ◘ Kargaması çıkıntı.
~ kol kası, *anat.* ◘ Kas.

karga.burun², b. s. Burnu karga gagasına benzeyen *(kimse).* [*ing. (Person)* with a prominent nose; *Fr. (Personne)* au nez aquilin].

karga.büken, b. i. *bot.* § ❶ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *(Loganiaceae)* familyasından, Hindistan ve Tropikal Asya'da yetişen, kabuğu ve meyvesi zehirli bir ağaç. Yaprakları karşılıklı, stipulalı, derimsi, ovat şekilli ve üç damarlıdır. Çiçekleri beyaz, dik ve dallanmış salkımlar halindedir. Kabuğu kokusuz ve çok acıdır. Içinde brüsin ve biraz striknin vardır. Meyva, küçük ve portakal büyüklüğünde bir bakka olup 1-8 tane ve yassı ve yuvarlak tohum taşır. Tohumu *(Semen strychni)* kokusuz ve son derece acı olup brüsin, striknin ve vomisin alkaloidlerini taşır. Bütün asteni ve sinirsel atoni hallerinde uyarıcı olarak kullanılır. Çok zehirli olup toz, tozlu özüt ve tentür halinde verilir. Ayrıca kemirici hayvanları yok etmek için kullanılan zehirli ilâçların bileşimine girer. [*Osm. Habb-ül-gurâb; Lat. Strychnos nux-vomica; Ing.* Nux-vomica (tree); *Fr.* Vomiquier, fausse angusture]. ◘ *ŞEKIL: 98.* — ZEHİRLİ BİTKİLER. § ❷ Kargabüken adlı bitkinin striknin elde edilen tohumu. [*Lat. Semen strychni; Ing.* Nux-vomica; *Fr.* Noix vomique].
~ ağacı, *bot.* ◘ Kargabüken¹.

kargacık¹,-ğı, i. Arap alfabesinin harfleri sonuna ve yazıda bazı boş kalan yerlere konulan bir süs. [*Ing.* Flourishes; *Fr.* Fioritures].

kargacık², s. *(yalnız kargacık burgacık sözünde geçer),* ◘ Burgacık.

karga.delen, b. i. *bot.* Kabuğunun çok ince ve yumuşak olması dolayısıyle kolay kırılan ve delinen bir çeşit badem. [*Ing.* Soft-shelled almond; *Fr.* Amande à écorce très molle].

kargafunda, kargafundo, *(kargafunda, kargafundo).* i. *It. caricafunda. den.* Yelkeni toplayıp kaldırmaya yarayan iplerden orta kısımda olanı. [*Ing.* Buntline of a sail].
~ etmek, *den.* Yelkeni toplayıp kaldırmak. [*Ing.* To haul up with a buntline].

kargagiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Özötücüler *(Oscines)* üst familyasının bir familyası. Iri yapılı kuşlar olup dipleri kıllı olan kuvvetli ve kalın, ucuna doğru biraz kıvrık ve hafifçe yuvarlak. bir gagaları, büyük ve kuvvetli ayakları vardır. Tüyleri çok parlak ve renklidir. Hem hayvansal, hem bitkisel besinlerle beslenirler. Toplu halde yasarlar. Bazıları göçücüdür. 200 kadar türü vardır. **Kara karga** *(Corvus corax),* **leş kargası** *(Corvus cornix,* **ekin kargası** *(Corvus frugilegus),* **kestane kargası** *(Garrulus glandarius),* **küçük karga** *(Coloeus monedula),* **köknar kargası** *(Nucifraga caryocatactes),* **sarıgagalı dağ kargası** *(Pyrrhocorax pyrrhocorax),* **saksağan** *(Pica pica)* türleri iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Corvidae; Fr.* Corvides].

kargaması*, s. Kargaburnu biçiminde olan [*ing.* Coracoid; *Fr.* Coracoïde].
☆ *Eşanl.* korakoid.
~ çıkıntı, *anat.* Kürek kemiğinin üst kenarında bulunan çıkıntıya denir, biçimi yüzünden bir karga gagasına benzetilmiştir. *Kargaburun çıkıntısına bir çok kas ve bağ yapışmıştır. Dış tarafta kargaburun çentiğini sınırlar. Kuşlarla sürüngenlerde kargaburun kemiği başlı başına bir kemiktir).* [*Osm.* nütü-ı gurâbî; *Lat. Processus coracoïdes; ing.* Coracoid process; *Fr.* Coracoïde].
☆*Eşanl.* korakoid çıkıntı.

karga.otu, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Çuhaçiçeğigiller *(Primulaceae)* familyasından, yaprakları tam, beyazımsı veya sarı çiçekli çok yıllık otsu bitki. *Süs bitkisi olarak nemli killi topraklarda yetiştirilen* bir çok türü vardır. Bunlardan **sürünücü kargaotu** *(L. nummularia)* ve *L. vulgaris* Türkiyede yetişir. [*Lat. Lysimachia; Ing.* Lysimachia, loosestrife; *Fr.* Lysimachia, lysimaque].

kargaşa, i. < *kargaşmak. fels.* § ❶ Topluluk içinde düzen bozukluğu ve yasaya saygısızlık. [*Osm.* Temellül; *Ing.* ve *Fr.* Agitation). ☆ *Eşanl.* taşkınlık; § ❷ *müz.* Maksatsız surette ve bilgisizlik yüzünden karmakarışık yazılıvermiş olan armoni fıkrasının biçareliği. Aşırı muğlak ve çetrefil bir musiki. [*Ing.* Comlicated; *Fr.* Compliqué].
☆ *Eşanl.* girift, dolaşık.

kargaşacı*, i. Kargaşa çıkaran, kargaşa seven, kargaşa yanlısı. [*ing.* Anarchist; *Fr.* Anarchiste].

kargaşacılık*,-ğı, i. § ❶ Kargaşacı olma hali. § ❷ *fels.* ve *psik. «Insan aslında iyidir, onu toplum ve toplumun ortaya koyup uyduğu kurallar kötü yapar»* görüşünden yola çıkan, her türlü biçimleriyle hükümeti yok etmeyi kendine erek edinen toplumda hiç bir kural tanımayan, başsızlığı en iyi düzen sayan siyasal akım ki, kökleri eski Yunana değin uzanan bir dünya görüşüdür. [*ing.* Anarchism; *Fr.* Anarchisme].

kargaşalık, -ğı, i. *esk. T. kargaşmak.* § ❶ Topluluk içinde herhangi bir konuda fikir uyuşmazlığından veya hoşnutsuzluktan meydana gelen karışıklık, yasaya saygısızlık. [*Osm.* Şûriş; *Ing.* Confusion, confused cries; *Fr.* Désordre, trouble]. § ❷ *esk.* Fitne. § ❸ *(Geniş anlamda)* Karışıklık, düzen yokluğu. [*ing.* Anarchy; *Fr.* Anarchie]. ☆ *Eşanl.* anarşi.

karga.tulumba, b. s. *Isp. cargare,* < *It. tulumba.* Birkaç kişinin birini eller üzerinde havaya kaldırarak: *Mehmed'i arkadaşları kargatulumba götürdüler.* ◉ ~ etmek *(ettirmek), dey.* Birkaç kişi birini ansızın yakalayıp eller üzerinde havaya kaldırmak *kaldırtmak).* [*Ing.* To carry someone by arms and legs].

kargaz.gezgini, b. i. *jeom.* Güneş ışınları dolayısıyle farklı erimeler sonucu tropikal buzullarda *(özellikle Andlar'da)* ortaya çıkan biçim. *(Kargezginleri, uzun ve muntazam olmayan 1-2 m. yükseklikte karkonilerinden meydana gelir. Bunlar buzul yüzeyine serpiştirilmiştir).*

kargı¹, i. *esk. T. sil.* Eskiden silâh olarak kullanılan ucu sivri demirli, sert ağaçtan yapılmış uzun sırık, mızrak. *(Ucundaki demirin arkaya dönük karşılıklı iki dişi veya kancası vardı, bu sebeple girdiği yeri yırtmadan, girdiği yerden çıkarılması mümkün değildi. Eski devirlerde kargılar, bazı cins mancınıklarla veya elle atılabilirdi).* [*ing.* ve *Fr.* Lance]; ◉ ~ lı baston ◘ Baston¹; ◉ ateş ~ sı, *sil.* Çoğu zaman v. b. gibi âletlerle, bazen de elle atılan ve yangın çıkaran kargı. *(Eskiden kara ordusunda bir istihkâm veya siper içine sığınmış düşmana karşı, deniz sınıfında da düşman gemilerinin yelkenlerini yakmak amacıyla kullanılmıştır).* ◉ çatal ~, *balıkç.* ◘ Çatal.
~ cinsi silâh, *sil.* Sivri uçlu demiri uzun bir sırığa tesbit edilmiş her çeşit silâh.

kargı², i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, Batı ve Güney Anadolu'da özellikle tarla kenarlarında çit olarak dikilen, yüksek bir bitki. Hasırcılık işlerinde, mobilya, sırık, bölme imalinde istifade edilir. [*Lat. Arundo donax; Ing.* Giant reed; *Fr.* Canne de Provence].

kargıcık,-ğı, i. (a) Çeşitli hayvanlarda bazı organların üzerinde bulunan ince ve sivri çıkıntı; (b) Erkek örümceklerde, soğancıkta bulunan ve hayvanın çiftleşmesine yarayan dışarı fırlamaya elverişli ince organ; (c) Çift kanatlı böceklerde duyargaların üçüncü halkasına ekli bulunan eklemli uzantı; (d) Bazı deniz şakayıklarının özel organı. *(Bu organ, uçlarından biriyle iç bölmelerden birine bağlı, bütün uzunluğunca, serbest, hayvanın iç boşluğunda dalgalanan ve çok sayıda «nematosist» ile kas lifleri taşıyan bir iplikçikten ibarettir. Kargıcık, yakalanan avları öldürmeye yarar).*

kargılık, -ğı, i. Fişeklerin konulduğu meşin kuşak. [*Ing.* Cartridge belt; *Fr.* Cartouchiere].
☆ *Eşanl.* fişeklik.

kargımak (-i), f. *esk. T. kargamak. h. d.* Birinin, Tanrının ve insanların sevgi ve ilgisinden yoksun kalıp nefretlerine uğraması dileğinde bulunmak, lânet etmek, beddua etmek. [*Ing.* To curse; *Fr.* Maudire].

kargın, i. Bir odun parçasının kabasını almak ve doğrama haline getirmek için kullanılan bir tür rende. [*Ing.* Large carpenter's plane; *Fr.* Sorte de grand rabot].

kargış, i. *esk. T. kargamak, esk.* Kargımak eylemi veya bu erekle söylenen sözler, beddua. [*Osm.* Lânet, tel'in; *Ing.* Cursing; Malediction].
~ etmek (vermek), ◘ Kargımak.

kargışlı, kargışlık, i. Tanrının ve insanların nefretine uğramış. [*Osm.* Mel'un, lâin; *Ing.* Cursed; *Fr.* Maudit, -ite].

kargışlamak*, (-i), f. ◘ Kargımak.

kârgir, s. ◘ Kâgir.

kargo, i. *Ing. cargo,* Özellikle yük taşımadı kullanılan gemi. [*Fr.* Cargo boat, navire de charge].
☆ *Eşanl.* şilep.
~ tankı, Akaryakıt gemilerinde yük taşınan tank veya sarnıç.

kargu, i. Düşmanın geldiğini haber vermek üzere dağ tepelerine yapılan kulübe ve kule.

karh, i. *Osm.* < *Ar.* Yaralanma veya yaralama, vücutta çıkan çıban. [*Ing.* Wounding, sore, wound].

karha, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Yara, çıban, ülser. [*Ing.* Ulcer; *Fr.* Ulcère].

karhana, i. *Osm.* < *T. kar.* + *Fars.hâne. esk.* § ❶ Karın yaz mevsiminde satılmak üzere saklandığı yer. [*Ing.* House or place for storing snow]; § ❷ Kar doldurulan kuyu. *(Kış aylarında, kar yağmadan önce hazırlanan kuyular, kar yağınca, yazın kullanıl-*

mak üzere doldurulurdu Karların erimesini önlemek için karlar sıkıca bastırılır, kuyular iyice örtülürdü. Yaz aylarında kuyular açılır, karlar satılmak için İstanbul'a götürülürdü. Kar kuyuları bugün de Anadolu'nun birçok yerinde kullanılır. Bunlara «soğukluk» da denir].

kâr.hane /kârhâne/, b. i. *Osm.* < *Fars. kâr+hâne esk.* § ❶ Makine ve insan gücü ile çalışan, çeşitli maddelerin seri halinde yapımı için kurulmuş işyeri. [*Ing.* Factory, workshop; *Fr.* Fabrique]. ☆ *Eşanl.* **fabrika.** § ❷ Süt satılan veya sütten yapılan çeşitli yiyeceklerin yapılıp satıldığı yer; § ❸ ◘ **Kerhane.** § ❹ *mec.* Dünya.

karhanell, /kârhâneli/, s. *teşk. tar.* Yenİçeri ocağının gereçlerini sağlamak için kurulan yapım evlerinde çalışanlara verilen ad. [*Ing.* Worker of a Janissary factory].
☆ *Eşanl.* **ehli hiref.**

karharyas, i. *Yun. karcharias. zool.* Köpek balıkları *(Selachii)* takımının, Kar haryasgiller *(Carchariidae)* familyasından köpekbalığı cinsi. Örnek türü *C. glaucus* denizlerin çoğunda görülür. Boyu 7-8 m'yi bulur. Yüzüşü çok hızlı, yırtıcılığı korkunçtur. Dişileri doğurgandır; yılda otuz kadar yavru yapar. *C. Lamia* adlı türünün uzunluğu 2 m. dir. Balık sürülerinin peşinden gider. Tehlikelidir. Atlantik Okyanusu ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Carcharhinus*]. ◘ *ŞEKİL: 338.*— **KÖPEK BALIKLARI**; *LEVHA: 17.*— **KARHARYAS.**
◉ **dik burunlu** ~, *zool.* Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının dev-köpek-balığıgiller *(Lamnıgae)* familyasından sivri burunlu köpekbalığı. Uzunluğu 3-4 m. olup yırtıcıdır. Sürü halinde dolaşır. Çok tehlikelidir. Eti fena değildir. Kuzey denizlerde, Akdeniz'de ve Atlantik'te yaşar. Clat. *Lamna cornubica = Lamna nasus;* [*Ing.* (common) Porbeagle, porbeagle shark; *Fr.* Lamie, touille, tampe au long nez].

karharyasgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Köpek balıkları *(Selachii)* takımının, Yıldız omurlular *(Asterospondyli)* alt takımına giren bir familyası. Solungaç yarıkları ve dişleri küçüktür. Derileri saydamdır. Bu köpekbalıklarında iki sırt yüzgecinden birincisi karın yüzgeci hizasından biraz ileride bulunur. Gözlerinde üçüncü gözkapağı vardır. Beş çift solungaç yarığı bulunur. Doğururlar. Hemen bütün denizlerde yaşarlar. **Harhariyas** *(Carcharhinus* lamla), **Öz köpek balığı** *(Mustelus mustelus),* **pamuk balığı** *(Carcharias glauca)* türleri iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Carchariidae=Galeidae; Fr.* Carcharhinidés, galeidés].

karı, i. *esk. T.* § ❶ Erkeğin evlenmiş olduğu kadın: *Filâncanın karısı. Karı koca kavgası.* [*Osm.* Zevce; *Ing.* Wife; *Fr.* Epousse, femme]; § ❷ Kadın: *Şu karı kim? Aşçı karı. Çamaşırcı karı. Hele şu sürtük karıya bak!* [*Ing.* Woman; *Fr.* Femme]; § ❸ *esk.* Yaşlı, ihtiyar kimse; § ❹ *huk.* Evli kadın; ◉ ~ **nın birliği temsil yetkisi**, *huk.* Karının, evlilik birliğinin üyesi olarak ve belli kayıtlar içersinde bu birliği temsil etmek konusunda taşıdığı yetkiler. Karının evlenme birliğini temsilde yetkisi bulunduğu haller. [*Ing.* Agent of necessity *(liabilities of the husband for debts which the wife has incurred for necessaries); Fr.* Droit de representation de la femme mariée]; ◉ ~ **sı ağızlı**, *dey.* Karısının düşüncelerini benimseyip tekrar eden *(koca).* [*Ing.* Who chimes in with his wife]. ◉ ~ **sı (karım) köylü**, *dey.* Karısının akrabalarını benimseyip kendininkileri unutan erkekler için kullanılır; ◉ ~ **sı kurusu**, *dey.* Karısı ve bütün ev halkı. [*Ing.* His wife and his household].
~ **ağızlı**, *dey.* Kadın gibi dedikodu yapan *(erkek): Bırak o karı ağızlıyı.* [*Ing.* Womanish; *Fr.* Efféminé].
~ **akrabalığı**, *sosy.* ◘ **Hısımlık.**
~ **gibi**, *dey.* Korkak ve dönek *(erkek).*
~ **kardeşiyle evlenme**, *sosy.* Çokkarılı evlenmenin özel bir şekli olup karının hayatında evlenmeden ibarettir. [*Fr.* Polygynie corporale].
~ **kızan**, *dey.* Çoluk çocuk bütün ev halkı: *Çoluk çocuk, karı kızan hepsi geliyor.* [*Ing.* The whole household, wife and children].
~ **koca**, *dey.* ◘ **Karıkoca.**
~ **(kadın) malı kapı mandalı (hamam tokmağıdır)**, *at.* ◘ **Avrat malı kapı mandalı.**
~ **oyunu**, *dey.* Verilen sözde durmayıp, dönekliK yapma.

karık, -ğı, i. < *esk. T. karmak.* § ❶ Kar yağmış bir alana bakmaktan meydana gelen göz hastalığı; § ❷ s. Bu hastalığa tutulmuş olan. § ❸ i. *trm.* (a) Bahçe sulamak için açılmış kanal, ark; (b) Bu arklar arasında kalan toprak parçası; (c) Sabanla açılan çizi, oyuk, yarık. [*Ing.* Furrow, drill; *Fr.* Sillon]. ☆ *Eşanl.* **çizi.**
~ **bağlaması**, *trm.* Karıklardan suyu gölgelendirme amacıyle kullanılan küçük toprak bentler.
~ **usulü sulama**, *trm.* Sıra ürünlerinin sulanmasında ürün sıraları arasına açılmış karıklara su alınması suretiyle yapılan sulama.

karıkmak, nsz. f. *h. d. (Göz hk.)* Kar yağmış bir alana bakmaktan kamaşmak. [*Ing.* To be dazzled *(eyes); Fr.* S'éblouir].

karı.koca, b. i. Birbiriyle evlenmiş kadın ve erkek: *Bunlar karı koca mı?* [*Ing.* Husband and wife; *Fr.* époux et épouse].
~ **bir sözle yakın, bir sözle uzaktır**, *at.* Bir kadınla bir erkek, birbirlerine bağlılıklarını bildiren bir sözle karı-koca olurlar. Böyle bir bağın kalmadığını bildiren bir sözle de yabancı olurlar.
~ **gibi yaşama**, *huk.* Bir kadın veya erkekle metres hayatı yaşama, bir kadınla bir erkek nikâhsız olarak beraber yaşama *(oturma).* [*Ing.* ve *Fr.* Cohabitation].
~ **hayatı yaşamak**, ◘ **Karıkoca gibi yaşama.**
~ **ocağı**, *fels.* ◘ **Yuva.**

karı.kocalık, -ğı, b. i. Karı koca olma hali, evlilik. [*Ing.* Matrimony; *Fr.* Mariage].

karılaşmak, nsz. f. *(Erkek hk.)* Huyları kadına benzer olmak, kadın gibi olmak, kadınlaşmak. [*Ing.* To become woman-like; *Fr.* Devenir efféminé].

karılı, s. *(Söyle veya şu kadar)* Karısı olan: *Bazı toplumlarda erkekler çok karılı olabilirler. İki karılı adam.* [*Ing.* Having a wife, married; *Fr.* Qui a une *(plusieurs)* femmes].
~ **kocalı**, Karı koca birlikte: *Karılı kocalı bize geldiler.* [*Ing.* Husband and wife].

karılık, -ğı, i. § ❶ Karı olma hali veya görevi: *Kadın, artık ben o adama karılık yapamam diyor.* [*Ing.* Wifehood; *Fr.* Fonction d'une épouse, condition d'épouse]; § ❷ Evli bir kadının kocasına göre olan durumu, kadınlık görevi. [*Ing.* Wifehood; *Fr.* Situation de femme mariée].
~ **etmek**, *dey.* Kalleşlik etmek, hile yapmak. *(kaba).* [*Ing.* To play a dirty trick].

karılmak, nsz. f. § ❶ Bir çok şey bir araya gelerek birbirinin içinde dağılmak, karışmak; § ❷ *h. d. (hayvan hk.)* Çiftleşmek. [*Fr.* Toucher au ventre d'un mouton etc. pour s'assurer de l'état de son engraissement].

karımak, nsz. f. *esk. T. esk. (Daha çok kadınlar hk.)* İhtiyarlanmak, çok yaşlanmak, kocamak. [*Ing.* To grow old, to become old].

karın,-n, i. § ❶ *anat.* (a) İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi. [*Osm.* Batın; *Lat. Abdomen, venter; ing.* Abdomen, belly; *Fr.* Ventre]; § ❷ *(Bazı şeylerde)* Şiş ve içi boş kısım, her şeyin iç boşluğu, geniş ve boş olan kısmı: *Geminin karnı. Şişenin karnı. Tencerenin karnı.* [*Osm.* Cevfi; *Ing.* Bulge, belly; *Fr.* Ventre, partie renflée d'un objet]; § ❸ *(kimi deyimlerde)* Dölyatağı: *Beni dokuz ay karnında taşıyan annem. Seni dokuz ay karnında taşıyan anan. Karnındaki çocuğun erkek mi, kız mı olduğu bilinmez.* [*Osm.* Rahim; *Ing.* Womb; *Fr.* Matrice, utérus]; § ❹ *mec. h. d.* İç akıl, kafa, gönül: *Ben senin karnındakini ne bileyim? Herkesin karnındakini Tanrı bilir.* [*Ing.* Inside; *Fr.* Interieur]; § ❺ *fiz.* Dalgalı bir harekette, genliği en büyük olan noktanın iki uç durumu arasındaki uzunluk: *Ardışık iki karın arası yarım dalga boyuna eşittir.* [*Osm.* Batın; *Fr.* Ventre]. § ❻ Genellikle sindirim aygıtı ve özellikle mide: *Karnı acıkmak.* [*Ing.* Alimentary system, digestive system, stomach; *Fr.* Ventre, système digestif, l'estomac]. § ❼ *anat.* Bazı kasların dolgun bölümüne verilen ad: *İki karınlı kas, iki dolgun karından yapılır.* [*Fr.* Ventre]; § ❽ *hat.* Bir harfin iki orta çizgi arasında bulunan kısmı; birbirine paralel dört satır arasına yazıldığında, kuyruk ve kol kısmı, aşağıya ve yukarıya olmak üzere uç satırlara kadar uzanır; § ❾ *met.* Sıvı halde dökme demir elde etmek için içinde demirin karbürleştiği yüksek fırın gövdesinin en geniş yeri *(üst kısmı daha dardır).* [*Ing.* Belly, body; *Fr.* Ventre]; § ❿ *mim.* Taş veya ağaçtan yapılmış bir korkuluk dikmesinin altındaki şişkin kısım. [*Ing.* Bulge, paunch, swell; *Fr.* Ventre]. § ⓫ *zool.* (a) Öküz veya manda boynuzlarının alt bölümü. *(Üst kısmına* ◘ **kapak** *denir. Yay kemiği yapılmaya elverişlidir. Karın, kapağa göre daha yumuşak olduğu için tımar yaylarında da kullanılırdı);*
(b) Omurgalı hayvanlarda vücudun, sindirim organını içine alan bölgesi. Gövdenin, sırta oranla çoğunlukla daha açık renkte olan göğüs tarafı, yani yerebakan yüzü. [*Ing.* Abdomen, belly; *Fr.* Ventre]; (c) Eklembacaklı hayvanlarda ve bazı solucanlarda vücudun arka bölümü. [*Osm.* Batın; *Lat. Abdomen; ing.* Belly; *Fr.* ventre].
☆ *Eşanl.* **Abdomen** ◉ **karnı aç**, *dey.* Açıkmış. [*Ing.* Hungry; *Fr.* Faim]. ◉ **karnı burnunda**, *dey.* Gebeliğin son devresinde. Gebeliği pek ilerlemiş; ◉ **karnı geniş** *(geniş karınlı), dey.* Kendisini sıkıntıdan uzak tutan, hiç bir şeye aldırış etmeyen kaygısız: *Burada rahat çalışabilmek için geniş karınlı olmak gerekir.* [*Ing.* Easygoing, tolerant; *Fr.* Patlent, endurant]; ◉ **karnı karnına geçmek**, *dey.* Çok zayıflamak. [*Ing.* To become very thin]. ◉ **karnı tok**, *dey.* Acıkmamış olan, doymuş. [*Ing.* Not hungry, full up, fed up]. ◉ **karnı tok, sırtı pek**, *dey.* Rahatı yerinde. [*Ing.* Well fed and well clad]. ◉ **karnı tok it gölgede**, *at.* Akılsız kişi bugün karnını doyurunca yarını düşünmez, yan gelir yatar, keyfine bakar. ◉ **karnı zil (dümbelek) çalmak**, Çok acıkmak: *Karnım açlıktan zil çalıyor.* [*Ing.* To rumble *(stomach),* to be very hungry; *Fr.* Avoir trop faim]; ◉ **karnım tok** *(bu sözlere), tkz.* Öğütlere kulak asılmadığını, sözlere aldırış edilmediğini belirtmek için kullanılır; ◉ **karnından geçmek**, *h. d.* Aklından geçmek, düşünmek, içine doğmak. [*Ing.* To come into one's mind]; ◉ **karnını deşmek**, *dey.* Karnını yarmak, içini boşaltmak, içini dışına çıkarmak. [*Ing.* To disembowel, to eviscerate; *Fr.* Éventrer, éviscérer]; ◉ **karnından konuşmak (söylemek)**, *dey. tkz.* Düşünmeden kabaca konuşmak. Uydurup söylemek; ◉ **karnıyarık**, *mutf.* ◘ **Karnıyarık**; ◉ **aç karnına**, *dey.* Açken, aç olarak: *Aç karnına sigara içmek.* [*Ing.* On an empty stomach; *Fr.* A jeun]. ; ◉ **anasının karnına düşmek**, *dey.* Döllenmek; ◉ **anasının karnından düşmek**, *dey.* Doğmak. [*Ing.* To be born; *Fr.* Naître]; ◉ **endoskopla** ~ **muayenesi**, *tıp.* Hava verilerek şişirilmiş olan karınzarı boşluğunun, bağırları görebilecek şekilde bu boşluğu aydınlatabilen bir endoskopla muayenesi. [*Ing.* Peritoneoscopy, cœlioscopy, laparoscopy; *Fr.* Péritonéoscopie, cœlioscopie, laparoscopie]; ☆ *Eşanl.* **çeliyoskopi, laparoskopi**; ◉ **inek karnı**, *etç.* Kaburgalardan içeri göçen çökük karın. [*Fr.* Ventre de vache] ◉ **tankın karnı**, *sil.* Bir zırhlı aracın döşemesinin alt yüzü. [*Fr.* Ventre du char]; ◉ **tok karnına**, *dey.* Tokken, tok olarak; ◉ **iki** ~ **lı**, ◘ **İkikarınlı.**
~ **ağrısı**, § ❶ Karında duyulan ağrı. [*Ing.* Stomach ache, colic; *Fr.* Colique, mal au

ventre]; § ◎ *mec.* Çekilmez kimseler veya seçilmeyen veya adı iyi bilinmeyen şeyler için söylenir: *Aman ne karın ağrısı! Vagonlu mu, vagonli mi, ne karın ağrısı, ise, işte o!* [*Ing.* Tiresome person].

~ **ağrısına uğramak,** *dey.* Üzücü bir durumla karşılaşmak. [*Ing.* To have a grievance, worries].

~ **altı,** § ● *anat.* Karnın alt kısmı, alt karın. [*Ing.* Hypogastric region; *Fr.* Région hypogastrique, hypogastre]. § ◎ *(kasaplık).* Sığır ve danada karın çeperinin alt kısımlarından alınan parça.

~ **altı atardamarı,** *(iç kalça atardamarı), anat.* Ana kalça atarmadarının bir dalı. *(Leğen-içi organlara ve leğen çeperine dağılır. Cinsel organlara, kalça ve siyatik bölgelerine dallar verir. Bu atardamar sistemine bağlı bir toplardamar sistemi vardır, karın altı toplardamarına dökülür).* [*Ing.* Hypogastric artery; *Fr.* Artère hypogastrique].

~ **altı kesit,** *cerr.* Eski cerrahîde karın yoluyle sidik torbasına ulaşmak için başvurulan yarma. [*Ing.* Hypogastric incision; *Fr.* Taille hypogastrique].

~ **altı sinir ağı,** *anat.* Sempatik sinir tellerinden meydana gelir; sidik torbasına gödenbağırsağına ve cinsel organlara sinir dalları verir. [*Ing.* Hypogastric nerve plexus; *Fr.* Plexus nerveux hypogastrique].

~ **altı yüksekliği,** *sil.* Tankın döşemesinin alt yüzüyle zemin arasındaki yükseklik; 40 ilâ 50 sm. kadardır. [*Fr.* Hauteur sous ventre].

~ **altı yünü,** *dok.* Koyunların karın altından alınan kıtıklı tortu yün.

~ **aortu,** *anat.* ◘ **Aort.**

~ **apışarası,** *anat.* Karın ve apışarasına ait. [*Ing.* Abdominoperineal; *Fr.* Abdomino-périnéal,-ale,-aux].

~ **apışarası ameliyatı,** *cerr.* Tüm göden bağırsağının çıkarılması; iki zamanlı bir ameliyattır; birincisi karın, ikincisi apışarası yoluyle yapılır. [*Ing.* Abdominoperineal amputation; *Fr.* Amputation abdomino - périnéale, une abdomino-périnéale].

~ **boşluğu,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Boşluk.**

~ **çatlağı,** *tıp.* Karın fıtığı. [*Ing.* Abdominal rupture].

~ **dikişi,** *bot.* ◘ **Dikiş.**

~ **diyaframı,** *zool.* ◘ **Diyafram.**

~ **kardeşten yakın,** *at.* ◘ **Kardeşten karın yakın.**

~ **kovuğu,** *biy.* ◘ **Karın boşluğu.**

~ **refleksi,** *tıp.* Karın derisinin iğne ucu veya bir başka sivri cisimle çizilmesinde karın kaslarının kasılması sonucu deride görülen geçici büzüklük. *(Normal bir refleksdir).*

~ **salya bezi,** *anat.* Salgıladığı sıvıyle karındaki sindirim işine yardımcı olan bez. [*Ing.* Pancreas; *Fr.* Pancréas].

☆ *Eşanl.* **pankreas.**

~ **sinir zinciri,** *zool.* Halkalı solucanlarda ve eklembacaklı hayvanlarda bulunan ve vücudun karın bögesi boyunca her bölütte bir çift olarak tekrarlanan sinir düğümleri dizisi. [*Ing.* Ventral nerve cord; *Fr.* Chaine nerveuse ventrale].

~ **solucan,** *paraz.* ◘ **Bağırsak solucanı.**

~ **solunumu,** *tıp.* Başlıca erkeklerde görülen solunum tipi. Kadınlarda solunum göğüs tipindedir. [*Osm.* Sadrî teneffüs; *Ing.* Abdominal respiration; *Fr.* Réspiration abdominale].

~ **şişkinliği,** *patol.* ve *vet.* Mide ve bağırsaklarda gaz birikmesi. [*Ing.* Meteorism, tympanism; *Fr.* Météorisme, tympanisme].

☆ *Eşanl.* **timpanizm, meteorizm.**

~ **üstüne iniş,** *hava.* Uçağın iniş takımların açılmadığı için yaptığı mecburî iniş. [*Ing.* Pancake-landing].

~ **vermek,** Bir duvar veya tavanın baskı etkisiyle kamburlaşarak tümsekleşmek (dışbükeyleşmek). [*Ing.* To bulge; *Fr.* Boucler].

~ **vuruşu,** *sp. (Eskrimde)* Kesici kılıçla karşı yarışmacının göğüs ya da karın kesimine, namlunun esnek bölümü ile özel biçimde yapılan vuruş.

~ **yüzgeci,** *zool.* Balıklarda, vücudun karın bölgesinde bulunan yüzgeç. [*Osm.* Misbâh-ı batnî; *Ing.* Ventral fin; *Fr.* Nageoire ventrale, nageoire abdominale].

~ **zarı,** ◘ **Karınzarı.**

~ **zarı diyalizi,** *tıp.* ◘ **Diyaliz.**

kârınâtık, -ğı, b. i. *Osm.* < *Fars.kâr+Ar. nâtık. müz.* Dindışı klasik Türk musikisinde güfteli büyük form.

karınca /karın:ca/, i. *esk. T. karınça. zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, Karıncagiller *(Formicidae)* familyasından, duyargaları dirsekli, çeneleri güçlü, boyları birkaç milimetre olan ve oldukça kalabalık bir toplum düzeni içerisinde yaşayan böceklerin genel adı. *(Solucan arakonakçısı türleri vardır. Emici olarak, biçimlenmiş bir ağzı olan karıncalar özellikle sıvılarla beslenir. Kursaklarında sakladıkları özsuları, günü gününe beslenen kurtçukların ağzına kusar. Karınca toplumunun çoğunluğunu kısır ve kanatsız dişiler veya ne erkek-ne dişi denilen «işçiler» meydana getirir. Geri kalanı, erkekler ve kanatlı dişilerdir. Erkekler gerektiği zaman türü üretmek için yaşar. Dişiler ise, birkaç saat uçtuktan sonra yalnız veya bazı işçilerle yeni bir yuva yapar veya eski yuvaya döner. O zaman işçiler bunların kanatlarını yolar ve onlar da yumurtlamak için dehlizlerde kalır. İşçiler yuva yapar, kurtçuklar yetiştirir, besler ve topluluğu korur).* [*Osm.* Nemlmûr; *Ing.* Ant; *Fr.* Fourmi]. ◎ ~ **ya binmek,** *dey.* Çok yavaş yürümek. [*Ing.* To go at a snail's pace]. ◎ ~ **dan ibret al, yazdan kışı karşılar,** *at.* Kişi çalışıp kazanabildiği zamanı boş geçirmemeli, çalışamayacağı günler için geçimini sağlayacak varlık edinmelidir; ◎ ~ **yı bile incitmemek (ezmemek),** *dey.* Çok merhametli, ince ve duygulu olmak: *O karıncayı bile incitmez.* ◎ **Arjantin ~ sı,** *zool.* Karıncagiller *(Formicidae)* familyasına giren zarkanatlı bir böcek türü. Küçük ve kahverengi olan bu karınca evlerde dayanılmaz bir hal alır; meyve ağaçlarını harap eder; bitki asalaklarını korur, ekilmiş tohumları çalar, kovanları yağma eder, yuvalardaki yavru kuşları öldürür. Bunları yok etmek için, karıncalara karşı kullanılan usuller uygulanır. Tasmanya, Avustralya ve Yeni Gine'de bulunur. [*Lat. Iridomyrmex humilis; Ing.* Argentine ant; *Fr.* Fourmi d'Argentine]; ◎ **ateş ~ sı,** *zool.* Karıncagiller *(Formicidae)* familyasından, 0.48 sm. boyunda, ekili tohumları çalan, çok fena kokan bir karınca türü. [*Lat. Solenopsis saevissima richeteri; Ing.* Fire ant; *Fr.* Solénopsis]. ☆ *Eşanl.* **hırsız karınca.** ◎ **beyaz ~,** *zool.* ◘ **Termit.** ◎ **buğday ~ sı,** *zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının Karıncagiller *(Formicidae)* familyasından bir eklembacaklı türü. Sosyete yapar. Kraliçelerde ve işçilerde zehir dikeni bulunur. [*Lat. Messor semirufus; Ing.* Harvester ant; *Fr.* Fourmi moissonneuse]. ◎ **kadife ~,** *zool.* Kadifekarıncagiller *(Mutillidae)* familyasına giren zar kanatlı böceklere verilen genel bir ad. [*Ing.* Velvet ant; *Fr.* Mutille]. ◘ *LEVHA: 34.* — **BÖCEKLER.** ◎ **kara ~,** *zool.* ve *paraz.* ◘ **Karakarınca.** ◎ **küçük ev ~ sı,** *zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, Karıncagiller *(Formicidae)* familyasından bir tür. Evlerin duvarlarına yuva yapan ve evlere arız olan küçük, sarımsı renkli bir karıncadır. [*Lat. Monomorium minimum; Ing.* Little black ant; *Fr.* Monomorium]. ◎ **orman ~ sı,** *zool.* ◘ **Kırmızı orman karıncası.** ◎ **kırmızı orman ~ sı,** *zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, Karıncagiller *(Formicidae)* familyasından, çok yaygın bir karınca türü. Kırmızı ve siyah renkte, 5-6 mm. boyunda olur. Yuvasını ormanlar içinde, üzerine çam iğneleri diktiği büyük tümsekler halinde yapar. Zehir dikeni yoktur. Sosyete meydana getirir. Karınca yumurtası denilen kurtçuklarıyle nemflerini sülünler yer. Bu karınca, zararlı böceklere ve tırtıllara karşı ormanları korur, yapraklanan en uçtaki dallara kadar çıkarak onları yakalar. Bir kırmızı karınca topluluğu günde 100 000 böcek yakalar. İsviçre'de bu karıncaların yuvalarının bozulması kanunla yasaklanmıştır. Avrupa ormanlarında yaygındır. [*Lat. Formica rufa; Ing.* Wood ant, red ant; *Fr.* Fourmi rouge]. ☆ *Eşanl.* **orman karıncası.** ◎ **şemsiyeli ~,** *zool.* Tropik Amerika'ya özgü, attas grupundan bir mantar karıncasının yaygın adı; mantarlara tokurcun yığınları yapmak için, ganimet toplayan işçiler ağızlarında ağaç yapraklarından kopardıkları bir parça olduğu halde yuvaya döndüklerinden bu ad verilmiştir. *(Kalabalık topluluklar halinde yaşayan bazı türler, civarındaki çiftçiler için tehlikeli komşulardır).* [*Lat.* ve *Ing. Atta; Fr.* Fourmi à parasol,atta]. ◎ **ziyaret ~ sı,** Tropik ülkelerde bulunan *anomma, doryle, eciton* cinsinden zarkanatlı türlere verilen ad, bunlar bazen büyük sürüler halinde evlere girer ve orada bulduğu fare, sıçan ve böcekleri yer. [*Ing.* Visiting ant; *Fr.* Fourmi de visite].

~ **ağzı,** *dey.* Çok küçük açıklık, küçük delik. [*Ing.* Very small opening].

~ **asıldi,** *kim.* ◘ **Asid.**

~ **bahçesi,** *zool.* ◘ **Bahçe.**

~ **belli,** *dey. (Kadın ve kız hk.)* İnce beli olan. [*Ing.* Small walsted; *Fr.* Taille fine].

~ **beyi,** Dölleme görevini yaptıktan sonra öldürülen erkek karınca. [*Ing.* Myrmillo; *Fr.* Mirmillon].

~ **duası,** *din.* Bereket getirdiğine inanılarak okunan veya yazılarak asılan dua. [*Ing.* Kind of written charm for keeping ants away].

~ **duası gibi,** *dey. (yazı hk.)* Karışık ve okunaksız, çok küçük ve çirkin. [*Ing.* Undecipherable, illegible; *Fr.* Indéchiffrable, illisible].

~ **ezmez,** *dey.* İnce, duygulu ve merhametli kimseler hakkında kullanılır.

~ **gibi,** *dey.* Çokluğu belirtmek için kullanılır.

~ **gibi kaynamak,** *dey.* Pek kalabalık ve kıpırdak olmak. [*Ing.* To swarm like ants; *Fr.* Fourmiller].

~ **kararınca (kaderince),** *dey. «Az da olsa elinden geldiği kadar»* anlamında. [*Ing.* In all modesty as much as one could do or offer, every one according to his means; *Fr.* Très modestement].

~ **tımarı,** *zool.* Tüylerinin arasındaki bazı asalakları yok etmek için, bazı kuşların kendilerini karıncalara temizletme alışkanlığı.

~ **yağı,** *tıp.* ◘ **Kloroform.**

~ **yuvası,** *atç.* Kronik bıcılgandan sonra toynak tabanı ile toynak çeperi arasında meydana gelen toz halinde kuru kan dolu boşluk. [*Ing.* Ant's nest, ant hill, formicary; *Fr.* Fourmilière].

~ **yuvası gibi kaynamak (kaynaşmak),** *dey. (Yer hk.)* Pek kalabalık ve kıpırdak olmak, çok hareketli olmak. [*Ing.* To be very crowded, to be teeming; *Fr.* être très populeuse, être surpeuplés].

~ **(-nın) zevali gelince kanatlanır,** *at.* Kişi lâyık olmadığı aşamaya yükselir, ya da durumunun gereklerine aykırı taşkınlıklarda bulunursa artık düşecek demektir.

karınca[2], i. *met.* (a) Döküm sırasında madenlerin içinde hava kalmasından meydana gelen küçük boşluk. [*Ing.* Blowhole *(in cast iron);* Fr. Soufflure; bouillon]; (b) Pastan meydana gelen yenik. [*Ing.* Iron rust; *Fr.* Rouille de fer]. ◎ **demir ~ sı,** *sny.* ◘ **Demir.**

karınca aslanı, b. i. *zool.* ve *paraz.* Eklembacaklılardan Böcekler *(Insecta)* sınıfının Sinirkanatlılar *(Neuroptera)* takımının Karıncaaslanıgiller *(Myrmeleonitidae)* familyasından, kızböceklerine benzeyen bir tür.Erişkini kanatlı ve ince gövdelidir, çiçekler üzerinde yaşar. Kırtçuklar tıknaz ve topludur; mandibülleri çok büyük ve orak biçimindedir. korunaklı kumsal yerlerde yaşar, huni şeklinde bir çukur kazar, dibine yerleşerek böceklerin *(özellikle karıncaların)* gelip düşmesini bekler. Çukura düşen böceklerin üze-

rine kum atarak onları sersemletir, sonra uçları delik mandibülleriyle kanını emer. En irileri tropik ülkelerde yaşar. Afrika ormanlarında bulunan bazı türleri çok büyük sürüler halinde birarada görülür. [*Osm.* Şirmürçe; *Lat. Myrmeleon formicarius; ing.* Ant-lion; *Fr.* Fourmi-lion].

karınca.aslanıgiller, ç. b. i. Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Sinirkanatlılar *(Neuroptera)* takımından, Karıncaaslanları ile yakın türlerini kapsayan böcekler familyası. [*Lat.* ve *ing. Myrmeleontidae; Fr.* Myrméléonidés].

karınca.böceği, b. i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Kısakanatlıböcekgiller *(Staphylinidae)* familyasından, karınca yuvalarında karıncalarla birarada yaşayan bir böcek cinsi. Karıncaböcekleri, üzerindeki saçaklı kıllardan uçucu bir sıvı salgılar; karıncalar bu sıvıyı pek sever. Bu salgıya karşılık karıncalar bu böcekleri besler, kurtçuklarını yetiştirir; oysa aynı kurtçuklar karıncaların yumurtalarını ve yavrularını yer. [*Lat. Lomechusa; Fr.* Lomechuse].

karıncagiller, ç. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımından bir familya. Kendilerine özgü bir toplumsal yaşama biçimi gösterir. Karıncaların topluluğunda erkek, dişi ve işçi olmak üzere üç tip birey ve işbölümü bulunur. Yeryüzüne dağılmış beş bine yakın türü vardır. [*Osm.* Nemeliye; *Lat.* ve *ing. Formicidae; Fr.* Formicidés].

karınca.kuşu, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Karıncakuşugiller *(Formicariidae)* familyasından, tropikal Amerika'nın ormanlık bölgelerinde yaşayan, küçük veya orta boylu, çoğunlukla siyahbeyaz veya kahverengi tüyleri olan çekingen huylu kuş. [*Lat. Formicarius; ing.* Ant bird, ant thrush; *Fr.* Fourmilier].

karınca.kuşugiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Bağırganlar *(Clamatores)* üst familyasına giren bir familyası. Gagaları kısa ve yuvarlaktır. Tüyleri yün gibidir. İyi uçamazlar. Güney Amerika'nın kuzey ormanlarında yaşarlar. **Karınca kuşu** *(Formicarius),* **Ateşgöz** *(Pyriglena leucoptera)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing. Formicariidae; Fr.* Formicariidés]. ◘ *TABLO: 23.* — **KUŞ TAKIMLARI.**

karıncalanma, i. § ● Karınca gibi kaynaşma. [*Ing.* Swarming; *Fr.* Fourmillement]. § ❷ *den.* Deniz kurdu adındaki böceğin ağaç teknelerde açtığı delik. § ● *met.* Bir döküm parçasında, gaz tıkanmasından meydana gelen küçük şişkinlik. *(Karıncalanma'lar, genellikle, kalıbın geçirgen olmaması yüzünden, gaz çıkışının olmadığı yerlerde veya kalıp kütlesi ile sıvı maden arasındaki tepkimeler dolayısıyle yüzeye yakın kısımlarda bulunur. Karıncalanma, parçanın her tarafına dağıldığı zaman, oluş sebebine göre, değişik renkli çeperler gösterir: parlak karıncalanma ayrışmış su buharının tıkanmasından, mavi karıncalanmalar, iç kimyasal veya kalıp arasındaki tepkimelerden, oksidlenmiş karıncalanmalar döküm sırasında havanın maden bünyesine girmesinden ileri gelir).* § ● *tıp.* Karıncaların varlığını andıran iğnelenme duyusu, hiç bir sebep yokken kendiliğinden olur, veya bir damarın yahut sinirin sıkıştırılması veya bazı hastalıklar sırasında görülür. [*Ing.* Formication, pins and needles; *Fr.* Fourmillement]. ☆ *Eşanl.* uyuşma.

karıncalanmak, nsz. f. § ● Bir yere karınca üşüşmek, karınca ile dolmak. [*Ing.* To swarm; *Fr.* Fourmiller]. § ● Yer yer ve ufak ufak pas yeniği olmak: *Silâhın namlusu karıncalanmış.* [*Ing.* To teem; *Fr.* être rouillé] § ● *patol.* Vücudun herhangi bir yerinde uyuşukluktan sonra kan hücumu dolayısıyle binlerce böcek ısırıyormuşcasına acı duymak: *Ayaklarım karıncalanıyor.* [*Ing.* To have pins and needles; *Fr.* Fourmiller]. § ● *(Geniş anlamda)* Fazla zihin yorgunluğundan yeni bir meseleyi kavramada zorluk çekmek: *Kafası hâlâ karıncalanıyor, hâlâ bir şey düşünemiyordu.*

karıncalı /karın:calı/, s. § ● İçinde karınca bulunan, karınsa ile dolmuş: *Karıncalı reçel).* [*Ing.* Infested of ants; *Fr.* Mêlé de fourmis]. § ● Karıncalanmış, pas yeniği olan. *(maden hk.)* Paslı veya kötü döküldüğü için ince delikleri olan: *Karıncalı top.* [*Ing.* Blowholed, honey combed, eaten into with rust *(cast iron)*]. § ● *mücevhercilik.* Kusur, çatlak veya içinde yabancı madde bulunan değerli taş.

~ bitkiler, *bot.* Tropik bölgelerde yetişen gövde ve yaprak içindeki boşluklarda veya şişkinliklerde karınca barındıran ağaçlar olup üzerlerinde karıncaların dışarıyle ilişkilerini sağlayan küçük delikler bulunur. Bunlarınki karşılıklı faydaya dayanan tam bir işbirliği sayılabilir; bitki karıncaları barındırır ve besler; karıncalar da onu düşmanlarına karşı korur. Meselâ, Brezilya'da yetişen *(Cecropia adenopus,* sapının içindeki boşluklarda *azteca* adlı karıncaları barındırır; bu karıncalar bitkiye musallat olan yaprak kesici diğer karıncalarla savaşır. Buna karşılık *azteca*'lar, yapraklardan edindiği *Müller* cisimcikleri denen küçük oval cisimciklerde beslenir. *Acacia sphaerocephala, myrmecodia, hydnophytum, duroia, tococa (melastomaceae)* karıncalı bitkilerdir. [*Ing.* Myrmecophilous plants; *Fr.* Plantes myrmécophiles, plantes à fourmis].

karınca.marazı, b. i. *paraz.* ◘ **Yaprakbiti.**

karınca.sever.böcekgiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kanatlılar *(Pterygota)* altsınıfının Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımına giren bir familyası. Karınca yuvalarında yaşayan bu küçük böceklerin salgıladığı bir sıvıyı karıncalar emerler. [*Lat.* ve *ing.* Clavigeridae; *Fr.* Clavigéridés].

karınca.sever, b. s. *bot.* § ● Karıncaların yaşamasına elverişli *(bitki).* [*Ing.* Myrmecophilous; *Fr.* Myrmécophile]. § ● Karıncalarca sevilen; özellikle karıncaları konak edinerek ya onlarla bir arada, ya onlardan geçinerek ya da geçinmeyerek yaşayan veya düpedüz karıncalardan asalak olarak yararlanan canlılar için kullanılır: *Karıncasever bitkiler. Karıncasever bitki bitleri.* [*Ing.* Myrmecophilous; *Fr.* Myrmécophile]. § ● Karıncalarla birarada yaşayan. [*Ing.* Myrmecophilous; *Fr.* Myrmécophile]. § ❷ I. *zool.* Bazı karıncaların yuvasında yaşayan Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımının, Cırcırböceğigiller (gryllidae) familyasından, kanatsız küçük cırcırböceği. [*Lat. Myrmecophilus acervorum; ing.* Myrmecophile; *Fr.* Myrmécophile].

karınca.severlik,-ği, b. i. § ❶ *bot.* Bitkilerde karıncaları kendine çekmeye yarayan ortak yasarlık veya buna yarar niteliklerin tümü. [*Ing.* Myrmecophily; *Fr.* Myrmécophilie]. § ❷ *zool.* Karıncaları veya karınca yuvasını konak edinerek onlarla bir arada yaşayan veya onlardan yararlanan böceklerin durumu. [*Ing.* Myrmecoxenia, symphile; *Fr.* Myrmécoxénie].

karınca.yiyen, b. i. *zool.* § ● Tekdelikliler *(Monotremata)* takımının, Karıncayiyengiller *(Echidnidae)* familyasından kıvrık gaga biçiminde uzun ağızlı, kazıcı bir memeli türü. Uzunluğu 35 sm. olup kirpiye benzer. Üzeri silindirimsi sivri dikenlerle kaplıdır; tehlike anında kirpi gibi tortop olabilir. Parmakları arasında perde yoktur fakat taban yastığı vardır. Parmaklarının ucunda kuvvetli ve büyük tırnaklar bulunur. Böcekçil olan bu hayvan karınca ve böceklerle beslenir, ip gibi ince ve uzun pütürlü ve yapışkan dilliyle bunları yakalar. Yumurtlayarak ürer; iki yavru yapar. Yavrular ananın karın bölgesindeki bir çukurlukta bulunan deliklerden akan sütsü bir sıvı ile beslenir. Çok iyi kazıcı olup yuvasını yerin içine yapar. Avustralya, Tasmanya ve Yeni Gine'de, özellikle dağlık yerlerde yaşar. Yerliler etini yer. [*Osm.* Akil-ül-nemel; *Lat. Echidna aculeata; ing.* Spiny ant-eater; *Fr.* Échidné]. ☆ *Karş.* **ekidne.** § ● Karınca ile beslenen çeşitli memeli hayvanlara verilen ortak ad. (Özellikle *Myrmecophaga jubata,* **Tamandua** */Tamandua tetradactyla/, Cycloturus didactylus* gibi ince, uzun, yapışkan dilli, dişsiz hayvanlara denir. [*Ing.* Anteater; *Fr.* Fourmilier]. ◉ **büyük** ~, *zool.* Dişsizler *(Edentata)* takımının, Karınca-yiyengiller *(Myrmecophagidae)* familyasından böcekçil bir memeli türü. Uzunluğu 120, kuyruğu 100 sm. Kılları uzun ve külrengi olup, üzerinde kara-ak bantlar bulunur. Ayakları beyaz, ayak ucu siyah, başı uzun, burnu sivridir. Dişleri yoktur. Başı ve ağzı uzamıştır. Dili iplik gibi dışarı uzayarak karıncaları yakalar. Anne yavrusunu sırtında taşır. Ön ayak tırnakları kuvvetlidir. Toprağı kazmaya yarar. Karınca ve termit yer. Tropikal Amerika'da yaşar. [*Lat. Myrmecophaga tridactyla; ing.* Giant anteater, antbear; *Fr.* Grand fourmilier, tamanoir]. ◉ **cüce** ~, *zool.* Dişsizler *(Edentata)* takımının, Karıncayiyengiller *(Myrmecophagidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 20, kuyruğu 18 sm. Rengi sarımsıdır. Ön ayakları iki parmaklıdır. Tropik Amerika'da yasar. [*Lat. Cyclopes didactylus; Ing.* Little anteater, two-toed anteater; *Fr.* Petit fourmilier].

karınca.yiyengiller, ç. b. i. *zool.* (a) Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Tekdelikliler *(Monotremata)* takımına giren bir familyası. Vücutları kirpi gibi dikenli olup ağızları boru biçiminde uzamıştır. Dillerini solucan gibi dışarı uzatabilirler. Dişleri yoktur. Karınca yerler. Karıncayiyen *(Echidna aculeata)* en iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Echidnidae; Fr.* Échidnidés]; (b) Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Dişsizler *(Edentata)* takımına giren bir familyası. Yalnız karınca yiyerek beslendikleri için ağızları bu işe elverişli olmak üzere uzamıştır. Dilleri de uzun olup karıncaları yalamaya yarar. Dişleri yoktur. Vücutları uzun kıllıdır. Güney Amerika'da yaşarlar. Büyük karınca yiyen *(Myrmecophaga tridactyla),* cüce karıncayiyen *(Cyclopes didactylus),* tamandua *(Tamandua tetradactyla)* iyi bilinen türlerldir. [*Lat.* ve *Ing. Myrmecophagidae; Fr.* Myrmécophagidés].

karınca.yiyenler, ç. b. i. *zool.* İplik biçiminde dar, uzun ve yapışkan dilli dişsiz memeli hayvanlar alttakımı; biricik familyası karıncayiyengillerdir. [*Lat. Xenarthra; Ing.* anteaters, xenarthra; *Fr.* Xénarthres].

karıncık,-ğı, i. *anat.* (a) Vücudun çeşitli organları içindeki boşluklar; (b) Yüreğin ard odaları; (c) Merkez sinir sisteminin içinde bulunan ve sayısı dört kadar olan boşluklar; beyin karıncıkları. [*Osm.* Buteyn; *Lat. Ventriculus; Ing.* Ventricle; *Fr.* Ventricule]. ☆ *Eşanl.* **ventrikül.** ◉ **beyin** ~ **ları,** *anat.* İkisi ön beyin, biri ara-beyin ve biri de art ve son-beyinde bulunan ve içi omurilik sıvısıyle dolu olan dört özel boşluk; Beyin yarımkürelerinin *(yan karıncıklar),* orta beynin *(üçüncü karıncık)* ve beyin sapının *(dördüncü karıncık)* içinde bulunan boşluklar. [*Osm.* Buteynatı-ı muhiye; *Ing.* Cerebral ventricles; *Fr.* Ventricules cérébraux]. ◉ **kalb** ~ **ları,** *anat.* Kulakçıklardan gelen kanın toplandığı iki kalb boşluğu. [*Ing.* Ventricle of heart; *Fr.* Ventricules du cœur]. ◉ **Morgagni** ~ **ları,** *anat.* Gırtlak içindeki iki çıkmaza verilen ad. [*Ing.* Ventricles of Morgagni; *Fr.* Ventricules de Morgagni]. ◉ **sağ** ~, *anat.* ve *zool.* Yüreğin ard iki odasından sağda bulunanı. [*Osm.* Buteyn-i eysel; *Ing.* Right ventricle; *Fr.* Ventricule droite]. ◉ **sol** ~, *anat.* ve *zool.* Yüreğin iki ard odasından solda bulunanı. [*Osm.* Buteyn-i eymen; *Ing.* Left ventricle; *Fr.* Ventricule gauche].

~ fibrilasyonu, *tıp.* ◘ **Fibrilasyon.**

~ içi şırınga, *tıp.* Beynin yan karıncıklarından veya kalb karıncıklarından birisi içine ilâçlı bir eriyiğin şırınga edilmesi. [*Ing.* Intraventricular injection; *Fr.* Injection intraventriculaire].

~ sıvısı, *anat.* Beyin karıncıklarını dolduran sıvı. [*Ing.* Ventricular liquid; *Fr.* Liquide ventriculaire].

~ sistolu, *anat.* Kalb karıncıklarının kasılması. [*Ing.* Ventricular systole; *Fr.* Systole ventriculaire].

karın. çatlağı, b. i. *h.d.* Karın fıtığına verilen ad. [*Ing.* Abdominal rupture; *Fr.* Rupture abdominale].

karından.ayaklılar, ç. b. i. *zool.* Çokgözeli hayvanlardan Birincil-ağızlılar *(Protostomia)* filumunun Yumuşakçalar *(Mollusca)* dalına giren geniş bir sınıfı. Vücutları çıplak veya bir parçalı bir kabukla örtülüdür. Kabuk çoğunluk, bir eksen çevresinde konimsi bir biçimde kıvrılmıştır. Kambriyumdan beri tasılları mevcuttur. *(Hemen daima bakışımsız hayvanlardır. Bunlarda vücut üç kısma ayrılır; baş, ayak, içorganlar kesesi. Başta bir dişlidil (radula) ve dokunaçlar bulunur; dokunaçların ucunda veya dibinde gözler yer alır; ayak karın tarafında geniş bir taban şeklindedir; sürünerek yürümeye yarar; içorganlar kesesi, sırt tarafındaki genellikle tek parçadan ibaret bir kavkı içinde, bazen de çıplak şekilde bulunur. Bu yumuşakçalar bir eşeyli veya erdişi, yumurtlayıcı veya doğurgan olabilir. Gelişiminin bir evresinde, kapakçıklı küçük sarmal bir kavkısı ve kirpikli bir eteği bulunan kurtçuk serbestçe yüzer. Yumuşakçalara özgü bu kurtçuğa trokofor denir. Ama karada yaşayan karındanbacaklılarda trokofor yoktur. Bu hayvanların çoğu denizde yaşar (konikabuklu salyangoz buccinium), hattâ denizde serbestçe yüzebilir. (yüzgeçayaklılar). Sümüklüböcek ve salyangoz gibi bir kısmı karada; sivrî tatlısu salyangozu ve bataklık salyangozu gibi bir kısmı da tatlısularda yaşar. Karındanbacaklıların kavkısı daima sarmaldır ve tepesi hayvanın sağ böğründe bulunur. Kavkının biçimi, büyüklüğü, bezekleri pek değişiktir; Eğer hayvan içeriye çekilen cinstense, kavkının ağzı çoğu zaman bir kapakçıkla kapanır. Bazı kavkılar sedef eşya yapımında kullanılır; bazılarında değerli bir meta olan inci elde edilir. Karındanbacaklıların tür sayısı binlercedir; dünyanın her yerinde bulunur; kambriyenden beri fosil olarak bilinir).* Önden solungaçlılar *(Prosobranchia),* Arttan solungaçlılar *(Opisthobranchia),* Akciğerli salyangozlar *(Pulmonate)* gibi takımları vardır. *Osm.* Mercûl-ül batn-zât-ül-ercül-ül-batniye; *Lat.* ve *Ing. Gastropoda; Fr.* Gastéropodes, gastropodes]. ◘ **HAYVANLAR ALEMİ.**

☆ *Eşanl.* **salyangozlar.**

karından.bacaklılar, ç. b. i. *zool.* ◘ **Karındanayaklılar.**

karından.çıkarma, b.i. *cerr.* Karın cerrahîsinde karınzarı boşluğundan bir organın veya bütün bir bölgenin çıkarılması ameliyatı *(tek ameliyat): Leğenin, bir kalın bağırsak dikişinin karından çıkarılması v.b.)* [*Ing.* Extraperitonization; *Fr.* Extra-péritonisation, extra péritonisation].

☆ *Eşnal.* **ekstraperitonizasyon.**

karındaş, i. Kardeş kelimesinin eski şekli. [*Ing.* Brother, sister; *Fr.* Frère, sœur].

karınlama, i. *den.* Karınlamak eylemi.

~ **kancası**, *den.* Borda kancası. [*Ing.* Grappling-iron; *Fr.* Grappin, crochet, drague, harpeau].

karınlamak(-e), f. *(Gemi hk.)* Yanasırken sürtünerek yanını dayamak: *Vapur rıhtıma karınladı. Gemi rıhtıma karınlamış.* [*Ing.* To board; *Fr.* S'approcher, toucher].

karınlanma, i. *patol.* Karın çeperinin zayıflığı yüzünden iç organların dışarı sarkması. Iki tip karınlanma ayırd edilir: 1. *Kendiliğinden olma karınlanmalar,* karın çeperinin zayıflığından ileri gelir, doğuştan veya sonradan edinilmiş olurlar; 2. *travmalardan olma karınlanmalar,* kaza veya ameliyatlardan sonra görülür; ameliyat sonrası karınlanmaların, özellikle bir cerahat akıtma tekniği uygulamak gerektiğinde meydana gelmesinden korkulur. ◉ **diyafram ~sı**, *patol.* Kasta herhangi bir kesinti bulunmadığı halde, diyaframın, noksan gelişme yüzünden, devamlı yükselti meydana getirecek şekilde kubbelenmiş olması.

karınları.yüzgeçsizler, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımından bir alt takım. Yüzgeçleri dikensizdir. Karın yüzgeçleri bulunmaz. Yılanbalığıgiller *(Anguillidae)* familyası vardır. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Apodes]. ◘ **KUŞ TAKIMLARI.**

karınlaşma, i. *embry.* Blastulanın, esasen makrometrelerden türemiş olan büyütken yarım yuvarının büyük bir kısmının çökerek kendi içine geçmesi. *(Bu karınlaşma büyütken yarım yuvarının, meselâ deniz kestanesinde, bağırsak oluşumunu sağlar).* [*Ing.* Bulge, bulging, swelling; *Fr.* Ballonnement].

karınlı, s. Karnı büyük ve çıkık olan: *Karınlı adam. Karınlı şişe. Karınlı tencere.* [*Ing.* Pot-bellied, having a large belly, corpulent, fat; *Fr.* Ventru,-ue]. ◉ **yuvarlak ~**, Nargile şişesi seklinde top gibi yuvarlak karınlı şişkinliği olan *(şey).* [*Ing.* Blistered; *Fr.* Ampoulé].

~ **sütun**, *mim.* Gövdesi düz değil de ortasına doğru şişkin sütun.

karınmak, nsz. f. § ❶ Iki yana sallanıp karışmak. [*Ing.* To be mixed; *Fr.* Être mélangé]. § ❷ *(Kümes hayvanları hk.)* Çiftleşmek. [*Ing.* To mate, to pair; *Fr.* S'accoupler].

karınsa, i. *h.d.* Kuşların tüy değiştirme zamanı. [*Ing.* Molting *(birds); Fr.* Mue].

~ **ya girmek**, *dey.* Tüy dökmeye başlamak.

karınsal, s. *biy.* ve *bot.* Karna ait, karınla ilgili. [*Osm.* Batnî; *Ing.* Abdominal, ventral; *Fr.* Ventral, -ale, abdominal, -ale].

karıntı, i. < *karmak. den.* (a) Geminin yanından vurarak gemiyi çalkalayan dalga. [*Ing.* Vortex *(in water),* eddy *(of water); Fr.* Petites vagues qui ne battent que les flancs inferieurs du navire]; (b) Akıntıların anafor sularına karışmasından meydana gelen çevrinti.

karın.zarı, b. i. *anat.* Karın leğen boşlukları içindeki organları tutan zar. *(Iki katlıdır; dıştaki birinci kat, yani çeper katı, karın ve leğen boşluğunun çeperlerine yapışıktır; ikinci kat, yani bağır katı iç organları sarar. Bu kat iç organlara öylesine yapışıktır ki bunların örtülerinden birini meydana getirir.* [*Osm.* Gışâ-yi mustabtın-ül-batın; sıfak; *Lat. Peritonaeum; Ing.* Peritoneum; *Fr.* Péritoine].

☆ *Eşanl.* **perituan.**

~ **bağları**, *anat.* ◘ **Bağ**[3].

~ **diyalizi**, *tıp.* ◘ **Diyaliz.**

~ **iltihabı**, *patol.* Karınzarının had veya kronik iltihabı. *(Yaygınlık/genişlemiş veya bir organ etrafında yerleşmiş iltihaplanmalar/ mekanizmalarına / delinmeli veya bulaşmalı peritonit/* ve özellikle evrim şekilleri, *yani had veya kronik oluşuna göre çeşitlere ayrılır).* [*Ing.* Peritonitis; *Fr.* Péritonite].

~ **inondasyonu**, *tıp.* ◘ **inondasyon.**

karış, i. *esk. T.* § ❶ Parmaklar birbirinden uzak duracak şekilde açık ve gergin duran elde, baş ve serçe parmakların uçları arasındaki uzaklık: *Masanın eni üç karış geldi.* [*Ing. Span; Fr.* Empan]; § ❷ *metrol.* Küçük uzaklıkları yaklaşık olarak ölçmeye yarayan, bir karışın genişliğine eşit uzunluk birimi; [*Ing.* Hand, hand's-breadth; *Fr.* Palme]; ◉ **bir ~ boylu**, *dey.* Çok kısa boylu, bodur; [*Ing.* Thick-set, squat, dumpy, stocky; *Fr.* Trapu, -ue]; ◉ **bir ~ dil uzatmak** *(büyüklere), dey.* Saygısızca, terbiyesizce cecap vermek. [*Ing.* To behave impertinently, to answer back rudely]; ◉ **bir ~ boyunmu uzayacak?**, *dey. (Herhangi bir şey hk.)* «*Bunu yapmakla ne kazanacaksın», «eline ne geçecek?*» anlamında kullanılır. [*Ing.* What does it profit you? Wkat is the use of it?].

karışık, s. < *karışmak.* § ❶ Karışmış olan çeşitli, ayrı çeşitlerden meydana gelmiş olan: *Istanbul çok karışık bir şehir, her çeşit insan var.* [*Osm.* Mahlût; *ing.* Mixed; *Fr.* Mixte, mêlé, -ée, melangé, -ée]; § ❷ Halk inancına göre cinlerle, perilerle ilişkisi olan; § ❸ Birbirine geçmiş, dolaşmış, karmakarışık: *Karışık tiplik. Karışık saçlı.* [*Ing.* Tangled; *Fr.* Embrouillé, -ée]; § ❹ Düzensiz, sırasız, darmadağınık, karışmış olan: Karışık bir salon. [*Ing.* Out of order in disorder, untidy; *Fr.* en désordre]; § ❺ *mec.* Anlaşılmaz aydınlık olmayan, anlaşılması güç, açık seçik olmayan: *Karışık bir ifade. Karışık ibare.* [*Ing.* Confused, *Fr.* Confus, -use]; § ❻ Saf olmayan: *Karışık süt.* [*Ing.* Adulterated, not pure; *Fr.* Impur, -ure]; § ❼ Çalkantılı, karışıklık olan: *Karışık bir zamanda geldin, seninle ilgilenemiyeceğim.* [*Ing.* Agitated, troubled; [*Fr.* Agité, -ée, ému, -e, trouble, -ée].

~ **gaz**, *sny.* ◘ **Gaz**[2].

~ **gazojen gazı**, *sny.* ◘ **Gaz**[2].

~ **ismi fail**, *dey.* Anlaşılması güç iş, mesele. [*Ing.* Complicated matter; *Fr.* Question compliquée].

~ **işlem**, *mat.* Çeşitli aritmetik işlemlerinin bir arada yeraldıkları işlemler. [*Osm.* A'mâl'-i mürekkebe; *Ing.* Compound operation; *Fr.* Opération composée].

~ **kavrama**, *cimn.* Asılma aracını, biri tersten, öteki yüzden ellerle kavrama. [*Ing.* Combined grasp; *Fr.* Empoigne mixte].

~ **kitap**, *psikopedagoji.* Dallara ayrılmış bir programa göre düzenlenmiş öğretim kitabı. *(Bu kitapların ilki 1958'de Amerikalı psikoloğ R. A. Crowder tarafından meydana getirildi. Kitaptaki konuların, her biri, alt programlara ait bir konuya yollayan birkaç cevabı olması dolayısıyle, okur, verdiği cevaba göre kitabın önceki veya sonraki sayfalardan birine yönelir ve sayfa sırasına göre okuma yapamaz. Bu öğretim kitabının, «karışık» adıyle anılmasının da sebebi de budur).*

~ **kumaş**, *dok.* Atkısı ve çözgüsü değişik iplikten olan veya ipllkleri değişik birçok elyafın karışımından meydana gelen kumaş. [*Ing.* Mixture, union *(of Wool and* cotton); *Fr.* Drap mélangé, étoffe mélangée, mélangé].

~ **liken**, *bot.* Suyosunu ile mantarın ayrı tabakalar halinde bulunmadığı liken. *(Bu gibi likenlerin sayısı pek azdır).*

~ **oranı**, *hava.* Dahill ihtiraklı bir motorda yakıt hava hacımlarının oranı. [*Ing.* Mixture ratio; *Fr.* Rapport de mélange].

~ **orman**, *trm.* Iki veya daha fazla ağaç türünden ibaret orman.

~ **ot**, *bot.* Çesitli tohum ve tanelerin ekilmesiyle elde edilen hayvan yemi.

~ **örgülü duvar**, *inş.* ◘ **Duvar.**

~ **ses**, *elektroakust.* Belli bir tonu olmayan veya müzik niteliği taşımayan ses.

~ **tip**, *tıp.* ve *psik.* Astenik ve atletik tiplerin karışımı olan tip.

~ **yakıtlı**, *hava.* Çalışma sırasında içine sıvı propergol salınan, katı propergolle dolu bir kaptan meydana gelmiş yanma odalı tepkili motor için kullanılır.

~ **yem**, *trm.* Dövülmüş çeşitli tanelerle *(saklar, arpa, yulaf, çavdar, mısır)* artıklardan karıştırılarak yapılan karma yem. *(Karışık yemler, besiye çekilmiş hayvanların her günkü tayınını tamamlamaya veya davara ilâçlı maddeler vermeye yarar).*

karışıkçılık, -ğı, i. *sosy.* ve *fels.* Himayeciliğin daha ileri bir seklidir, burada devlet, teşebbüsleri korumakla kalmaz, kendisi de iktisadî teşebbüslere girişir ve özel teşebbüsleri kontrol eder ki, bunun daha ileri şekli sıkı tekelcilik halindeki devletçi rejimidir. [*ing.* Interventionism; *Fr.* Interventionnisme].

☆ *Eşanl.* **entervansiyonizm.**

karışık.dolaşık, b. s. ◘ **Komplike.**

karışıklık, -ğı, i. § ❶ Karışık olma hali, düzensizlik, intizamsızlık. *(Osm.* Teşevvüş; *ing.* Disorder, confusion; *Fr.* Désordre; confusion]; ☆ *Eşanl.* **hercümerç, keşmekeş, kargaşalık**; § ❷ Kargaşa, fesat, fitne. [*Osm.* Şûriş; *Ing.* Tumult, commotion; hubbub, turmoil, uproar; *Fr.* Tumulte]; § ❸ Ayaklanma. [*Osm.* Isyan; *ing.* Riot; *Fr.* Émeute].

~ **çıkarmak**, Düzeni bozmak, bölücülük yapmak. [*Ing.* To cause troubles, disorders, agitations; *Fr.* Créer, semer le désordre, mettre en désordre].

~ **çıkmak**, Düzen bozulmak, karışmak. *Ing.* To arise *(Troubles, disorders, agitation).*

~ **devri**, *tar.* Rusya tarihinde, Müt-

his Ivan'ın ölümüyle *(1584)* Mihail Romanov'un tahta çıkması *(1613)* arasındaki dönem.

karışılmak, nsz. f. Başkası tarafından engellenmeye uğramak: *İşlerine karışılsın istemez.* [*ing.* To be interfered *(with)*; *Fr.* Quand le sujet est indéterminé].

karışım*, i. < *karışmak.* § ❶ Karışmış olanın durumu: *Et ve sebze karışımı.* [*ing.* Mixture, medley; *Fr.* Mélange]; § ❷ Irkların karışması: *Beyazlarla siyahların karışımından melezler doğar.* [*ing.* Crossing, intermixture; *Fr.* Mélange]; § ❸ *kim.* (a) Iki veya daha çok maddenin kimyasal bir tepkime olmaksızın biraraya gelmesi; *(Karışımı meydana getiren maddeler gözle veya optik âletlerle görülmüyorsa, karışma «homogen» denir, aksi halde karışım «heterogen» olur).* ◘ **Analiz.** [*Osm.* Mahlût; *Ing.* Mixture; *Fr.* Mélange]; (b) Kauçuk veya benzeri bir elastomerden katı kütle veya sulu çözelti halinde hazırlanan kimyasal madde. [*ing.* Mixture; *Fr.* Mélange]; § ❹ *plast. mad.* Boyanacak plastik kütleyle bağdaşan reçineden temel bir maddeye yoğun halde karıştırılan boya maddesi veya boyayıcı kütlesi: *Bir karışımın kullanılması boyama işlemini kolaylaştırır, kirlenmeyi önler ve boyayıcıların en iyi dağılmasını sağlar.* [*Fr.* Mélange - maître]; § ❺ *fiz.* Birden fazla maddenin fizikçe karışması sonucu meydana gelen madde; § ❻ *sosy.* Demografide çeşitli kökten gelen nüfus yığınlarının karışması. [*Ing.* ve *Fr.* Mixture]; ◉ **~ ın kuvveti,** *hava.* Karışımın birim hacmindeki yakıt miktarı. [*Ing.* Mixture strength; *Fr.* Richesse du mélange]; ◉ **~ la yoğunlaşma,** *mek.* Buharın üzerine püskürtülen soğuk su etkisiyle soğuyarak yoğunlaşması; ◉ **~ lar yöntemi,** *fiz.* Bir sistemin değişmesiyle ortaya çıkan ısı toplamının çoğu zaman su olan kalorimetrik cisimde, o değişmeden ötürü sıcaklık değişimini değerlendirmek bakımından ölçme yöntemi. ◘ **Kalorimetri.** [*Ing.* Method of mixture; *Fr.* Méthode des mélanges]; ◉ **ana ~,** *kim.* Bir veya birçok maddeden oluşmuş ve başka bir karışımın hazırlanmasına yarayan yüksek oranlı karışım. [*ing.* Main mixture; *Fr.* Mélange-maître]. ◉ **etkin ~,** *kim.* ◘ **Etkin. euteknik ~,** *fiz.* ◘ **Euteknik.** ◉ **fakir ~,** *hava.* ◘**Fakir.** ◉ **ham ~,** *kim.* İçine belirli sayıda ürün katılmış ve kükürtle işlenmemiş bir elastomerin meydana getirdiği homogen madde. [*Ing.* Raw mixture; *Fr.* Mélange cru]; ◉ **hava-yakıt ~ ı,** *kim.* Patlamalı motorlar ile aydınlatmada kullanılan hava ve karbonlu yakıt karışımı. [*Ing.* Air fuel mixture]; ◉ **soğutucu ~,** *fiz.* Karıştırılmış olan maddelerin sıcaklık düşmesi meydana getirdikleri karışım. ◘ **Soğutucu.** [*Ing.* Freezing mixture, refrigerating mixture; *Fr.* Mélange frigorifique, mélange réfrigérant]; ◉ **zayıf ~,** *term.* Bir motorda kullanılan ve içindeki yakıt ağırlığının havanın ağırlığına oranı en uygun değer olan 14.5'in bir hayli altında olan gaz karışımı. [*ing.* Poor mixture; *Fr.* Mélange pauvre]; ◉ **zengin ~,** *term.* İçindeki yakıtın ağırlığının havanın ağırlığına oranı en uygun değere yakın olan karışımı. *(Yakıt oranının bu değeri aşmasiyle kimyasal tepkime olarak meydana gelmez ve bir miktar yakıt kullanılmamış olur).* [*ing.* Rich mixture; *Fr.* Mélange riche].

~ kuralı, *mat.* Gerek karıştırılan maddelerin miktarları ve fiyatları bilindiğinde karışımın birim başına ortalama fiyatını, gerek ortalama fiyatları belli çeşitli maddeleri hangi oranda karıştırmak gerektiğini bulmaya yarayan problem. [*Ing.* Alligation rule; *Fr.* Règle d'alliage, règle de mélange].

karış karış, s. § ❶ Adım adım: *Asırlarca karış karış kan dökerek aldığımız yerleri bir hamlede kapıştılar.* [*Ing.* Step by step; Fr. Pas à pas];] ❷ Inceden inceye; *İstanbul'un her tarafını karış karış biliyor.* [*ing.* Every inch *(of)*, inch by inch, closely, carefully; *Fr.* Tous le coins, en détail].

~ ~, Her yanını ve inceden inceye: *Ben orasını karış karış bilirim.*

~ ~ aramak, *dey.* Her tarafı dikkatle aramak. [*ing.* To search, look for it high and low; *Fr.* Chercher partout].

~ ~ gezmek, *dey.* Her tarafını iyice dolaşmak.

~ ~ ölçmek, *dey.* Iyice ölçmek, karışlamak. [*Fr.* Mesurer par empans].

karışlamak (-ı), Karışla ölçmek. [*ing.* To span; *Fr.* Mesurer à l'empant]; ◉ **alnını ~** *(birinin), dey.* Karşısındaki rakibi küçümseyerek meydan okumak: *Bunu yapanın alnını karışlarım.* [*ing.* To defy, to challenge someone to do something; *Fr.* Approuver, applaudir].

karışma, i. § ❶ Karışmak işi. [*ing.* Being mingled, commingled, mixed; *Fr.* Action de se mêler;] § ❷ Birleşme, birbiri içinde dağılma; § ❸ Alt üst olma; § ❹ Bulanma, duruluğunu kaybetme; § ❺ Burnunu sokma, müdahale. [*ing.* Interfering, intervening; *Fr.* S'ingérer]; § ❻ Katılma, dahil olma. Bakma, ilgilenme. [*ing.* Being added *(to)*, being mixed *(with)*, joining, participating; *Fr.* Action d'être adjoint, ajouté, attaché, de suivre, d'être mêlé]; § ❼ Cin ve perilerle ilgisi olma; § ❽ *fot.* Bir fotoğrafın jaletininde ya iki banyo arasındaki sıcaklık farkından veya aşırı alkali banyodan aşırı asid bir banyoya geçmesi sebebiyle meydana gelen burusma; § ❾ *huk.* Iki menkülün hüviyetlerini kaybederek, birbirinden ayrılmayacak şekilde yeni bir hüviyet alması; § ❿ *dilb.* Bulasma ile birbirini etkileyen iki kelimenin eylem; § ⓫ *telekom.* Iletimi saptıracak ve bozacak şekilde iki telin birbirine değmesi. § ⓬ *sosy.* Bir takım unsurların birbiri içinde erimeksizin yanyana yanaşmasından ibaret bir zümre hayatı. Dil, din ve ırkça ayrı kökten etnik unsurların aynı mahallelerde veya karışık olarak, fakat birbirinden ayrı hayatları olmak üzere yaşamaları bir karışma halidir. Orta Doğu'da bu tip şehirlere rastlanır. [*Osm.* Ihtilât; *Ing. Mixture;* Fr. *Mélange*].

~ ve birleşme, *ikt.* Menkul malların iktisap yollarından biridir. Iki malın bribiriyle karışma veya birleşmesi. Malları, fazla masraf yapmadan ayrılamıyacak şekilde karışmış olanlar.

karışmak(-lE), f. *esk. T.* § ❶ Iki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak: *Kum toprakla karışır, yağ su ile karışmaz.* [*Osm.* ihtilât etmek; *ing.* To mix; *Fr.* Se mêler, se mélanger, s'intremêler]; § ❷ nsz. Düzeni bozulmak; dağılmak, altüst olmak: *Bu kâğıtlar pek karışmış. Kâğıtlarım karışmış.* [*ing.* To get tangled; *Fr.* Se mettre en désordre, se confondre]; § ❸ (nsz) Bulanmak, duruluğunu kaybetmek: *Hava karıştı. Zihnim karıştı.* [*ing.* To be confused; *Fr.* S'embrouiller]; § ❹ (-e) El atmak, el sokmak, müdahale etmek: *Sen bu işe karışma.* [*ing.* To interfere, to intervene; *Fr.* Intervenir]; § ❺ (e), Dahil olmak, katılmak: *Çubuk çayı, Sakarya'ya karışır.* [*ing.* To be added *(to)*, to be mixed *(with)*, to join, to participate; *Fr.* Etre adjoint, être ajouté, être attaché, se joindre, se mêler]; § ❻ (e) Bakmak, is edinmek, isi olmak: *Bu işe belediye karışır;* § ❼ Birleşmek, iki ırmağın suyu birbirine veya bir ırmağın suyu denize, göle dökülmek: *Tuna, Karadeniz'e karışır.* [*ing.* To join; *Fr.* Joindre]; § ❽ Yönetmek, bakmak, nezaret etmek: *Belediye, polis işine karışmaz.* [*ing.* To direct, manage, to control; *Fr.* Diriger, surveiller]; § ❾ Yetkisi altında bulunmak: *O işlere ben karışmıyorum.* ☆ *Eşanl.* **araya girmek, el atmak, burnunu sokmak, parmağı olmak, ilgilenmek, müdahale etmek;** ☆ *Karş.* **ilgisiz (bigâne) kalmak, karışmamak, çekimser kalmak, istinkâf etmek;** ◉ **karışanı görüşeni olmamak** *(birinin), dey.* Işine karışan kimse olmamak, başına buyruk olmak. [*ing.* To be free from interference, to be able to act independently; *Fr.* Être indépendant]; ◉ **etliye sütlüye karışmamak,** *dey.* Üstüne vazife olmayan şeylerle ilgilenmemek: *Burada rahat edeyim dersen, etliye, sütlüye karışmayacaksın;* ◉ **işe ~,** *dey.* (işe) Dahil olmak; ◉ **işler ~,** dey. Işler alt üst olmak; ◉ **kafası** *(aklı)* **~,** dey. ◘ **Akıl;** ◉ **kayıplara ~,** *dey.* ◘ **Kayıp;** ◉ **saçı sakalı birbirine ~,** *dey.* Bakımsız bir hal almak; ◉ **söze ~,** *dey.* Konuşmaya katılmak.

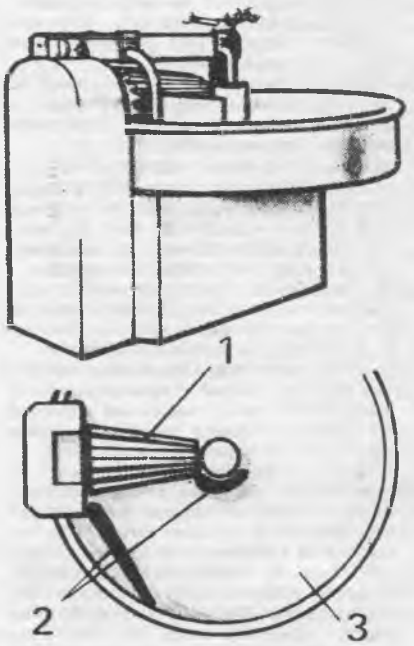

ŞEKİL: **MERDANELİ KARIŞTIRICI:** 1. Kanallı merdane. 2. Deflektör. 3. Tabla.

karıştıran, i. ◘ **Büyükkarıştıran.**

karıştırıcı, s. ve i. § ❶ Karıştırmak işini yapan *(kimse).* [*ing.* Mixer; *Fr.* Mélangeur,--euse]. § ❷ *mec.* Ortalığı birbirine katan, Fitneci, arabozucu. [*Osm.* Müfsit, muharrik; *ing.* Trouble maker, gossiper; *Fr.* Provocateur, instigateur]. ☆ *Eşanl.* **bozguncu, fesatçı, ordubozan.** § ❸ *kim.* Kaplar içindeki sıvıyı karıştırmaya yarayan cam çubuk. [*ing.* Mixer; *Fr.* Agitateur]. ☆ *Eşanl.* **karmaç.** § ❹ *met.* Yüksek fırından alınan sıvı dökme demirin arıtılmak üzere *Martin* fırınlarına veya konvertisörlere gönderilmeden önce boşaltıldığı büyük hazne. [*Ing.* Mixer; *Fr.* Mélangeur, melangeuse, malaxeur, brasseur]. § ❺ *petrol.* Petrol rafinerilerinde, temel ürünlerinin belli oranda karışımını sağlayan ve katılma ürünleriyle boyarmaddelerini girisini ayarlayan düzenek. [*ing.* Mixer; *Fr.* Mélangeuse en ligne]. § ❻ *plast. mad.* Termoplastik maddelerin homogen halde getirilmesi, renklendirilmesi ve gazların giderilmesi için kullanılan âlet. [*ing.* Mixer; *Fr.* Mélangeur, gélificateur]. § ❼ *radyotekn.* Aynı anda birkaç mikrofondan gelen alçak frekanslı akımları alan ve modülasyonu yapılacak radyo vericisine bu akımları karıştırarak göndermeden önce etkilerini ayarlayan elektrik devresi. [*ing.* Mixer; *Fr.* Mélangeur, mixeur]. § ❽ *san.* (a) Pişirme kabından çıkan pişmiş şeker kütlesini alarak, kristal şeker verimini arttırmak için türbinlere göndermeden önce soğutan kollarla donatılmış büyük gerdel; (b) Yağ sanayiinde, yayıkta dövülmüş yağın içindeki suyu çok küçük damlacıklar halinde dağıtarak nem oranını ayarlayan ve yağı homogen hale getiren cihaz. § ❾ *sibern.* Aynı fiziksel nitelikte iki veya daha çok işareti belirli oranlarda karıştıran eleman. [*ing.* Mixer; *Fr.* Mélangeur-doseur].

§ ● *tekn.* (a) Iki veya daha fazla maddeyi mekanik olarak birbiri içinde dağıtmaya ve iyice karıştırmaya yarayan âlet. [*Ing.* Mixer; *Fr.* Melangeur]; (b) Sıvı veya hamur kıvamındaki maddeleri karıştırmağa, yoğurmağa ve homogen hale getirmeye yarayan âletlerin genel adı. [*Ing.* Mixer; *Fr.* Agitateur]; (c) Yumurta, süt, meyve ve sebze suları, yağ gibi çeşitli gıda maddelerini karıştırmaya yarayan elektrikli âlet. [*Ing.* Mixer; *Fr.* Agitateur]. ☆ *Eşanl.* **mikser**. ◉ **fıçılı ~**, *plast. mad.* Kalıplamada ve ekstrüzyonda kullanılacak tanelerin kuru kuruya boyandığı sızdırmasız fıçıların dönmesini sağlayan düzenek. [*Ing.* Barreled mixer; *Fr.* Mélangeur à fûts].

karıştırılmak (nsz, -le, -e), f. Karıştırmak işine konu olmak. [*Ing.* To be added or mixed, to make a blend; *Fr.* Être mêlé, mélangé, être embrouillé].

karıştırma, i. § ● Karıştırmak eylemi veya tarzı. [*Ing.* Mixing, mingling; *Fr.* Mélange]. § ● Karıştırmak işini başkasına yaptırma. § ❷ Karışım yapma. § ❸ Ayırt edememe, şaşırma. § ❹ Benzetme. § ❺ Kurcalama, oynama. § ● Üstünkörü gözden geçirme. § ❻ *camc.* Erimiş kurşunu optik camın, soğuma sırasında farklı yoğunlukta iki tabakaya ayrılmasına engel olmak için ısıya dayanıklı bir silindir yardımıyla karıştırılması.
~ **eğimi**, *radyotekn.* Orta frekans akımının değişimleriyle yüksek frekans işaretlerinin sebep olduğu gerilim değişimleri arasındaki oranı gösteren frekans değiştirici transistor veya radyo lambalarının belirtî eğimi.
☆ *Eşanl.* **konsensiyon eğimi**.

karıştırmak, (-ı, -le, -ı, -e), f. § ● Karışmasına sebep olmak, karışmasını sağlamak. *Çorbayı karıştırmak. Kâğıtları karıştırmak. Toprağı kumla karıştırmak. Sirkeye su karıştırmak.* [*Ing.* To mix; *Fr.* Mêler, mélanger]. ☆ *Eşanl.* **karmak**. § ● Karıştırmak işini başkasına yaptırmak: *Çorbayı uşağına karıştırdı.* [*Ing.* To make mix; *Fr.* Faire mêler]. § ● Müdahale ettirmek: *Ben kimseyi işime karıştırmam.* [*Ing.* To have someone interfere, meddle, mingle *(with, in)*; *Fr.* Faire intervenir]. § ❷ Bir yerde bir şey aramak ve onarın düzenini bozmak: *Dolabımı karıştırmışlar.* [*ing.* To muddle; *Fr.* Mettre en désordre]. § ❸ Birinden söz etmek: *Beni karıştırmayınız.* [*Ing.* To talk, to gossip; *Fr.* Parler, traiter]. § ● Birçok şeyden bir bütün meydana getirecek biçimde bir karışım yapmak: *Konyakla kinini karıştırıp içerler.* [*Ing.* To mix, to mingle; *Fr.* Mélanger]. § ● İçinde ne olduğunu anlamak amacıyle elle yoklamak, elden geçirmek: *Başkasının çantasını karıştırmak.* § ● *(Geniş anlamda)* Ayırt edememek, tam olarak seçememek: *Geçmiş günlerimi unutmadım, çoğunu oldukları gibi söyleyebilirim; ama hepsini birbirine karıştırırım.* § [*ing.* To confuse; *Fr.* Confondre]. § ● Sırasını şaşırmak: *Nihal o günün vakalarını karıştırıyordu.* § ● Bozmak, bulandırmak: *Rabıtasız konuşuyor ve sözleriyle daha ziyade Selâhattin Beyin zihnini karıştırıyordu.* § ● Eş tutmak, benzetmek: *Şu dakikada sizi ve köylerinizi hep birbirinize karıştırıyorum.* § ● Kurcalamak, oynamak: *Nereye korsunuz bilmem ki? .. Hayır şu ense düğmesini kim karıştırır anlamam.* § ● Gözden geçirmek, üstünkörü okumak: *Şeyh Galip Beyhan Sultanı sevmiştir, bunu anlamak için çok şey bilmek değil, onun Divanını karıştırmak kâfi gelir.* [*Ing.* To get (go) through, to go over, to look over; *Fr* Jeter un coup d'œuil, passer en revue]. § ● Sokmak, dahil etmek: *Beni de işin içine karıştırmayı istediler.* [*Ing.* To insert, to include; *Fr.* Entrer, introduire, inclure insérer]. § ● *mutf.* Bir salçayı veya bir yemeği, dibini tutmaması için bir kaşıkla alt üst etmek. [*Ing.* To stir (up); *Fr.* Remuer]. ◉ **harç ~**, ◘ **Harç²**.

kari,-I /kārī/, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Okuyan, okur. [*Ing.* Reader; *Fr.* Lecteur]. § ❷ Kur'anı usulüne uygun olarak okuyan. [*Ing.* Professional reader of the Quran].

karia /kāria/, i. *Osm.* < *Ar. kār'ı, esk.* § ● Kıyamet. [*Ing.* Last judgment, doom]. § ● Ansızın gelen belâ, felâket. § ❸ *din.* Belâdan kurtulmak için okunan *el Kariatü* suresi. [*Ing.* Misfortune, word that offends, verse or the Quran recited to repel evil].

karib[1] /karib/, s. *Osm.* < *Ar. kurb. esk.* ◘ Karip.

Karib[2], öz. i. *dilb.* Güney Amerika'nın kuzeyindeki ve Antiller'deki yerli kabilelerin konuştuğu dillerden biri. [*ing.* Carib; *Fr.* Karib].

karıba, i. *zool.* Güney Amerika'da tatlı sularda yaşayan yırtıcı *piranha* veya *piraya* balığının diğer adı. [*Ing.* Caribe, piranha; *Fr.* Cariba, piranha, piraya, serrasalme].

karibu, I. *zool.* Çift parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Geyikgiller *(Cervidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 180 sm. Sırtı kahverengi, yanları ve karnı ak olur. Amerika'nın kuzey bölgelerinde ormanlık yerlerde yaşar. [*Lat. Rangifer caribou; Ing.* Woodland caribou; *Fr.* Caribou, renne].

kariben, zf. *esk.* Yakın olarak, çok geçmeden. [*Ing.* Soon, in a short time; *Fr.* Bientôt, tôt].

karıblik, **-ği**, *esk.* Yakın olma, yakınlık. [*ing.* Nearness, proximity; *Fr.* Voisinage, proximité].

karides /karı:des/, i. *Yun. karis. zool.* Kabuklulardan tuzlu ve tatlı sularda yaşayan, istakoz ve yengece yakın eti yenir bir kısım kabukluların genel adı. *(Karideslerin gövdesi uzunca ve silindirimsidir; duyargaları çok uzundur. Yalnız öngöğüsteki iki çift bacağında kıskaç bulunur. Hepsi iyi yüzer. Birçoğu yenir. Karideslerin en gösterişlisi karamot'tur. /Penaeus caramotal/. Bunun üç çift bacağı kıskaçlıdır. Boyu 15-20 sm'yi bulan karamot'a akdeniz kıyılarının derin sularında rastlanır. Yenir. Asıl karides (veya tekke) /Palaemon veya Leander serratus/ 7-8 sm. boyundadır; Atlas okyanusu kıyılarında çok olur ve pişirince pembeleşir. Karideslerin daha pek çok türü vardır).* [*Ing.* Shrimp; *Fr.* Crevette]. ☆ *Eşanl.* **deniz tekesi**, **teke**. ◉ **büyük ~**, *zool.* Kabuklular *(Crustacea)* sınıfının *Peneidae* familyasından bir eklembacaklı türü. Uzunluğu 15-20 sm. yenir. Akdeniz'de boldur. [*Lat. Penaeus trisulcatus; Ing.* Prawn; *Fr.* Crevette rouge]. ◉ **çalı ~i**, *zool.* Kabuklular *(Crustacea)* sınıfının *Crangonidae* familyasından bir eklembacaklı türü. Canlıyken kül rengi saydamdır. Uzunluğu 5-6 sm. Avrupa denizlerinde yaşar. Yenir. Yılın her mevsiminde avlanır, pişirilince pembeleşir. [*Lat. Crangon crangon; ing.* Shrimp; *Fr.* Crevette grise, crangon commun, salicoque]. ◉ **küçük ~**, *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan kabuklular *(Crustacea)* sınıfının *Palaemonidae* familyasından, bir karides türü. Hortumu uzun ve testerelidir. Uzunluğu 5-10 sm. Akdeniz'de boldur. [*Lat. Palaemon serratus; Ing.* Prawn; *Fr.* Crevette rose].
~ **ağı**, *balıkç.* Karides tutmaya yarayan ağ. [*Ing.* Prawn-net, shrimp-net, shove-net; *Fr.* Crevettier, bourraque, crevettière, haveneau, havenet, pousseux].
~ **haşlaması**, *mutf.* Karidesleri örtecek kadar su, bir çay kaşığı tuz, birkaç tane defne ve kereviz yaprağı, biraz limon kabuğu ve sirke ile yapılan bir yemek. *(Suda 5-10 dakika pişirilir, sonra sudan çıkarılır. Karides kokteyli ise mayonez ve ketçap ile yapılmış salça içine haşlanmış karidesler katılarak hazırlanır. Boğaziçi ve Marmara'da çıkan karidesler Akdeniz'de kıyılarda yetişenlere oranla daha küçük, fakat çok daha lezzetli olur).*

karidesgiller, ç. i. *zool.* Eklem-bacaklılar *(Arthropoda)* sınıfına giren Onayaklılar *(Decapoda)* takımının bir familyası. *(Bu familyadaki kabuklular karın kısmında bulunan uzun bacaklar yardımıyle yüzer).* [*Lat.* ve *Ing. Caridıdae; Fr.* Carıdıdés].

karies, i. *tıp.* Bulaşıcı hastalıkların, özellikle veremin veya yaralanmaların sonucu, kemik dokusunun yerel veya genel olarak harap olması, irinli bir erime göstermesi.

kariha /karïha/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Insanda kendi kendine oluşan düşünce; § ● Yaratıcı güç, bir fikrî meydana koyma niteliği; § ● Padişahın verdiği yazılı veya sözlü emir. [*Ing.* Fertile mind, imaginative power; *Fr.* Intelligence, talent, aptitude]; ◉ ~ **sı geniş**, *dey.* Yaratıcı güce sahip. [*Ing.* Having a fertile, resourceful mind].

karihadan, z. *esk.* Hazırlıksız olarak, düşünmeksizin. [*Ing.* As an inspiration, improvised, extempore].
~ **atmak**, *dey.* Uydurmak. [*Ing.* To contrive, to invent].
~ **konuşmak (söylemek)**, *dey.* Hazırlıksız olarak içinden geldiği gibi konuşmak. [*Ing.* To extemporize, to improvise, to speak off the cuff].

harihazad, b. s. *esk.* Karihadan doğan, zihninde kendiliğinden meydana gelen. [*Ing.* Sudden inspiration, improvisation; *Fr.* Improvisation].

karikatür, **-rü**, i. *Fr. caricature* < *It. caricare* > *caricatura;* § ● Resim sanatlarında, çoğunlukla, belirli bir kişinin veya bir insan tipinin ayrıntılara önem vermeksizin *(ve genellikle acayip ve gülünç bir şekilde)* bazı özelliklerinin mübalâğalı bir şekilde betimlenmesi. [*ing.* ve *Fr.* Caricature]; § ❷ *mec.* Bu yolda yazılmış yazı. [*ing.* ve *Fr.* Satire]; § ● *mec.* Beceriksizce yapılmış şey, taslak: *Ev karikatürü. Insan karikatürü.* [*Ing.* Cartoon, rough outline; *Fr.* Ebauche].

karikatürcü, i. § ● Karikatür çizen ressam. [*Ing.* Caricaturist, cartoonist; *Fr.* Caricaturiste]; § ❷ Hoş bir şekilde taklit yapan kimse.
☆ *Eşanl.* **karikatürist**.

karikatürist,-ti, i. ◘ **Karikatürcü**.

karikatürize, s. *Fr. Caricaturisé.* Karikatür haline getirilmiş. [*Ing.* Caricatured].
~ **etmek**, Karikatür şekline sokmak; mübalâğalıca, gülünç hale getirmek, anlatmak. [*ing.* To caricature; *Fr.* Caricaturer].

karikatürleştirmek (-i), f. § ● Karikatür haline sokmak. [*Ing.* To caricature; *Fr.* Caricaturer]; § ● Bir durumu veya olayı çarpıtarak gülünç bir şekilde anlatmak. [*Ing.* To caricature; *Fr.* Caricaturer].

karin, **-rni**, /karïn/, i. *Osm.* < *Ar. karn. esk.* § ❶ Boynuz. [*Ing.* Horn; *Fr.* Corne]. § ● Yakın, arkadaş, hısım: *Kişi karininden* azar. [*ing.* Near, associated, companion; *Fr.* Proche, parent, apparenté]; § ● Eskiden hükümdarların özel hizmetlerinde bulunan en yakın memurlarına verilen ünvan. Daha çok çoğul şekli olan «*kurana*» kullanılırdı;◉ **karni bir cisim**, Boynuzumsu bir cisim.

karina /karï:na/, i. *It. carena.* § ❶ *den.* Gemi teknesinin su içinde kalan kısmı, kaburgaların temeli demek olan omurganın altına bağlı iğreti omurga. [*ing.* Bottom; *Fr.* Carène]; § ● *antr.* Bazı kişilerin veya bazı insanların kafatası kemikleri arasında gelişen orta ve ön arka çıkıntı. *(Karina, bazen kendiliğinden olur ve bir ırk özelliği meydana getirir, bu özellikle, Eskimolarda ve daha hafif ölçüde, Malenezyalı'larda görülür. Kimi zaman, oksu dikişin erken kemikleşmesi sonucunda meydana gelir);* [*Ing.* Carina; *Fr.* Carène]; § ● *hava.* Ilerlemeye karşı direnci çok azaltan bir biçim verilmiş cisim. [*Ing.* Stream-line body; *Fr.* Carène]; § ● *zool.* (a) Vücudun herhangi bir yerinde bulunan yüksek, sürekli ve genellikle keskin çıkıntılara verilen ad. *(Bazı böceklerin elitralaları, bazı kuşların göğüs kemikleri karina şeklindedir).* [*Ing.* Carina; *Fr.* Carène]; (b) Bazı kuşların göğüs kemiğinin orta kısmında bulunan kemik çıkıntısı. *(Vücudun bakışım düzlemine göre, göğüs kafesinin dışına doğru yer alan karina kanat kaşlarının tutunmasına yarar. Çok iyi uçan kuşlarda iyice gelişmiş olan karina, uçamayan bazı kuşlarda (örnek koşucu kuşlar) yoktur.* [*Ing.* Carina; *Fr.* Carène]; ◉ **bir geminin ~ kaplamasını (...) kadar sökmek**, *den.* Karina onarımında, su çizgisinden itiba-

ren o sayı kadar kaplamayı değiştirmek üzere sökmek; ◉ **çivi kaplaması,** *den.* Bir geminin su altında kalan kısmının geniş tepeli çivilerle kaplı yüzeyi; ◉ **eş ~ lı,** *den.* ◘ **Eşkarinalı;** ◉ **güdümlü balon ~ sı,** *hava.* Balonun gazla şişirilmiş ve biçimi az çok uzatılmış bir püro biçiminde olan kısmı. *(En çok kullanılan karinanın önü hemen hemen küresel veya yumurtamsı olur ve arkası koni biçiminde* biter). [*Ing.* Stream-line body of a dirigible airship; *Fr.* Carène de dirigeable].

~ bakımı, *den.* Bir geminin karinasını temizlemek veya onarmak işi. [*Ing.* Careening; *Fr.* Carénage].

~ başlı yılan, *zool.* ◘ **Yılan.**

~ borda kaplaması, *den.* Bir geminin karinasında baştan kıça uzanan kaplama dizisi.

~ bordası, *den.* Teknenin dış kenarı. [*Ing.* Board of an hull; *Fr.* Borde de carène].

~ boyası, *den.* Gemilerin karinalarını boyamak için kullanılan ve teknenin yıpranmasını önlediği gibi, bileşimindeki zehirli tuzlar sayesinde tekneyi taretlerin, suyosunlarının ve kabuklu deniz hayvanlarının zararlı etkilerinden de koruyan sualtı boyası.

~ cıvatası, *den.* Kaplamaları yekdiğerine kaynaşmalı olarak bağlanmakta kullanılan, iki ucu sivri ve iğri olarak pirinç veya bakırdan yapılmış cıvatalara denir.

~ çarmığı basmak, *dey.* İç omurgaya karinaya kadar oturtulmuş bir ana direğin alt çarmıklarını karinaya bağlamak için germek. [*Fr.* Raidir la basse carène].

~ etmek (basmak), *den.* Bir gemiyi, su altında kalan kısımlarını muayene ve tamir için, gerekirse omurgası sudan çıkıncaya kadar bir bordasının üstüne yatırmak. [*Ing.* To careen, to heaven down *(a ship); Fr.* Caréner, abattre un navire en carène].

~ fırçası, *den.* Ağaç gemilerde kullanılan çok sert bir çeşit fırçaya denirdi. *(Karinaya yapışarak geminin hızını kesen yosunları, kabuklu böcekleri v.b. temizlemek için, iki ipe takılarak geminin altında geçirildikten sonra iki taraftan çekmek suretiyle kullanılırdı).* [*Ing.* Hog; *Fr.* Goret].

~ ızgarası, *den.* Bakım yapmak isteyen gemilerin, deniz gelgit sırasında çekildiği zaman üzerine oturtulması için kullanılan tahtadan yapılmış yatay kızak. *(Bu onarım tarzı ucuza mal olur, ama yalnız kısa süreli onarmalarda elverişlidir; daha çok zaman isteyen işlerde gemiyi kuru havuza sokmak gerekir).* [*ing.* Gridiron; *Fr.* Gril de carénage].

~ kalafat sakızı, *den.* Gemilerin karinalarını kalafat etmek veya sıvamak için kullanılan, katranla karıştırılmış içyağı.

~ kaplama levhası, *den.* Ağaçtan yapılmış gemilerin karinasına saplanan pirinç levha.

~ koyu, *den.* Antiller'de gemilerin kışı geçirdiği koylara verilen ad.

~ kuşak kaplaması, *den.* Kuşakları meydana getiren kaplamaların her biri.

~ oluşumu, *antr.* Bir insan kafatası üzerinde karina belirmesi veya oluşması. [*Fr.* Carénisation].

~ payandalarını kaldırmak, *den.* ◘ **Kaldırmak.**

~ sillği, *den.* Denize indirilmeye hazır durumdaki bir teknenin indirme işlemi sırasında bir yana yatmaması için karinasının geçici olarak tesbit edilmiş olması.

~ takviye kaplaması, *den.* Geminin başlıca borda kaplamalarından her biri.

~ yağlamak, *den.* Bir geminin karinasını temizlyerek içyağı veya kalafat sakızıyla sıvamak.

~ zincirı, *den.* Gemilerin karinalarından doblin olarak dolaştırılmış ve çımaları karşılıklı küpeştelerin elverişli noktalarına alınarak ve bağlanarak hazırlanmış zincirler olup müsademe paletinin kullanılmasına lüzum görüldüğü zamanlarda paletin atılacağı taraf aksine aşırıp almak için kullanılır. [*Ing.* Careen chain; *Fr.* Chaîne de carène].

Karina, öz. i. *astr.* Güney yarım gökküresinde, *Argo* gemisi grupunu meydana getiren takımyıldızlardan birinin adı. *(Bu takımyıldızın en parlak yıldızı olan 0.86 kadirden Canopus, Sirius'tan sonra gökyüzünün en parlak yıldızıdır).* [*Lat. Carina (=car); Ing.* Carina; *Fr.* Carène]. ◘ *ŞEKİL: 518.*— **TAKIMYILDIZLAR I.**

karinalama, i. *tekn.* Bir hareketli cismin dış organlarını *(uçak gövdesi, motör, gövde, zarf v. b.)* karinalamak işlemi. [*Ing.* Careening; *Fr.* Carénage].

karinalamak(-i), f. *tekn.* Bir akışkan içinde hızla yer değiştirecek hareketli cisimlere ilerlemeye daha elverişli biçim vermek. [*Ing.* To caren; *Fr.* Caréner].

karinalılar, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının hemen bütün kuşları içine alan büyük bir bölümü. Bu kuşlarda göğüs kemiği gemi karinasına benzer; kanatlarsa göğüs kemiği bulunmayan koşucu kuşların *(devekuşu)* aksine uçmağa elverişlidir. **Dalgıçkuşları** *(Colymbiformes),* **Penguenler** *(Sphenisciformes),* **Fırtınakuşları** *(Tubinares),* **Leyleksiler** *(Ciconiiformes),* **Kazsılar** *(Anseriformes),* **kartallar** *(Falconiformes),* **Tinamular** *(Tinamiformes),* **Tavuksular** *(Galliformes),* **Bataklık-kuşları** *(Grallae),* **Yağmurkuşları** *(Charadriiformes),* **Guguksular** *(Cuculiformes),* **Gökkuzgunumsular** *(Coraciiformes),* **Ötücükuşlar** *(Passeriformes)* takımlarını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Carinatae; Fr.* Carinates].

karinasızlar, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının bir bölümü. İlkel yapılı kuşlardır. Karinaları yoktur. Uçmalarına imkân vermeyen çok küçük körelmiş kanatları vardır. **Özdevekuşları** *(Struthiones),* **Amerikadevekuşları** *(Rheae),* **Tepelidevekuşları** *(Casuarii),* **Moalar** *(Dinornithes),* **Boylukuşlar** *(Aepyornithes),* **Kiviler** *(Apteryges)* takımları vardır. [*Lat.* ve *Ing.* Ratitae; *Fr.* Ratites].

karine, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Karışık bir iş veya meselenin anlaşılmasına ve çözümlenebilmesine yarayan iz. [*ing.* Clue, indication, hint; *Fr.* cause, prise]. ☆ *Eşanl.* ipucu; § ● Bir durumun anlaşılmasına yardım eden hal. [*Ing.* Sign, sympton; *Fr.* Symptôme]. ☆ *Eşanl.* **belirti.** § ● *huk.* Bilinenden bilinmeyeni çıkarmaya yarayan hukukî istidlâllere verilen ad. [*Ing.* Conjecture, deduction from an accompanying circumstance; *Fr.* Supposition, conjecture, présomption, jugement avant preuves, fondé sur de simple indices]; ◉ **baba ~ si,** *huk.* ◘ **Baba.** ◉ **ifa ~ si,** *huk.* ◘ **ifa.** ◉ **kanunî ~,** *huk.* Kanunun, bir olayı başka bir olayın olduğuna veya olmadığına delil sayması; kanunun yaptığı istidlâl. [*Lat. Praesumptio iuris tantum; Ing.* Rebuttable presumption of law; *Fr.* Présomption légale]; ◉ **katî ~,** *huk.* Aksi ispat edilemeyen kanunî istidlâl. [*Lat. Praesumptio iuris et de iure; Ing.* Irrebutable *(conclusive)* presumption; *Fr.* Présomption absolue, irréfragable]; ◉ **maddî ~,** *huk.* Hayat tecrübelerinden çıkan karine. [*Lat. Praesumptio hominis et facti; Ing.* Presumption of fact; *Fr.* Présomption de l'homme *(de fait)*].

~ ile anlamak, *dey.* Sözün gelişinden anlamak. [*Ing.* To infer, to conjecture, to deduce from an accompanying circumstance].

karintin, i. *Fr. carinthine. min.* Karnten'de bulunan mavimsi hornblend çeşidi. [*Ing.* Carinthine].

karip, s. *Osm.* < *Ar. Kurb* > *Karib.* § ❶ Yakın, yerce veya zamanca uzak olmayan. [*Ing.* Near, nigh; *Fr.* Près, proche]; § ❷ i. Hısım, akraba. [*Ing.* Relation, kinsman; *Fr.* Parent]; § ● z. Hemen hemen, yaklaşık. [*Ing.* Approximate; *Fr.* Auprès].

karîr/karir/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Herhangi bir durumdan sevinç, duymuş olan, sevinmiş, kıvançlı.

Kariri'ler, ç. öz. i. *etn.* Bugün büyük bir çoğunluğu medenileşmiş olan ve *Bahia, Pernamboue, Piaui Ceara* devletlerinin sınırları içinde yaşayan Brezilya yerlileri. [*Ing.* Cariris, kariris; *Fr.* Cariris, kariris].

Karitas, i. *Lat. caritas.* Hıristiyan ilâhiyatçıların dilinde, kişinin hem kendi adına Tanrı'ya, hem Tanrı yaratığı olarak hemcinslerine karşı beslediği tabiatüstü sevgi. [*Ing.* Charity; *Fr.* Charité].

karite, i. *(uolofça), bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Sapotaceae* familyasından' tropik Afrika'da Mali, Senegal ve Gabon'da yetişen ve yağlı meyvesi yenebilen ağaç. Solgun yeşil renkli, eti tatlı, yumurtamsı meyvesinin içinde bir bademi vardır; bundan *«karite yağı»* veya *«galom yağı»* denilen, yenilebilir bir yağ çıkarılır. Karitenin açık pembe kerestesi, doğramacılık, marangozluk, ince marangozluk, tornacılık ve araba yapımı için çok elverişlidir. [*Lat. Butyrospermum Parkii; Ing.* Shea tree, karite, kariti; *Fr.* Karité]. ◉ **~ yağı,** ◘ **Yağ.**

kariyama, i. *zool.* Bataklık-kuşları *(Grallae)* takımının, Kariyamagiller *(Cariamidae)* familyasından oldukça ince yapılı, külrengînde büyük bir kuş türü. Uzunluğu 52 sm. Ayakları ve gagası kırmızıdır. Güney Amerikanın geniş kırlarında yaşar. Kolayca evcilleşir. [*Lat. Cariama cristata; Ing.* Crested cariama; *Fr.* Cariama huppé].

kariyamagiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Bataklık kuşları *(Grallae)* takımının bir familyası. Kuyrukları ve bacakları uzun, kanatları kısadır. Kariyama *(Cariama cristata)* iyibilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Cariamidae; Fr.* Cariamidés].

kariyer, i. *Fr. carrière.* § ● Meslek. [*Ing.* Career]; § ● Diplomatlık; § ● Üniversite öğretim üyeliği mesleği. [*Ing.* Academic Career]. ☆ *Eşanl.* **akademik kariyer.** ◉ **akademik ~,** *eğt.* ◘ **Akademik.**

kariyon, i. *Fr. carillon.* Aralarında uyumlu olan dört çanı sırayle çalmak için kullanılan bir âlet. [*Ing.* Chime (s), carillon].

kâriz /käriz/, i. *Osm.* < *Fars. kâhriz, esk.* Pis suların akıp gitmesi için yer altında açılan su yolu, lâğım, keriz. [*Ing.* Sewer, drain].

karize, i. *Fr. cariset* < *Lat. carex,* bitki. § ● XVIII yüzyılda İngiltere'de dokunan, Flandre'da boyanan ve dimi örgülü bir cins kaba yün şayak; § ● Yolluk için kullanılan bir tip kaba kanava.

karkaju, i. *zool. (Bir Amerika yerli dilinden).* Amerika porsuğunun yaygın adı. [*Lat. Taxidea Americana; Ing.* ve *Fr.* Carcajou].

karkara, i. *Ar. kerker, karkar,* su kuşu. *zool. esk.* Bataklık bölgelerde yaşayan ve sorguç tüyleri süs olarak kullanılan turna türü. [*Ing.* Crowned crane, heron; *Fr.* Grue couronnée].

karkas, i. *Fr. carcasse.* Yapı iskeleti; bir yapının veya bir makinenin ağırlığı taşıyan iskeleti. [*Ing.* Cadaver (used) in anatomical study); *(hava gemisi).* ◉ **~ sı,** *hava.* Bir hava gemisinin motor ve kontrollerinden ayrı olan kısmı. *(Karkas, gövde, kanat, kuyruk, iniş takımı ve esas kontrol yüzeylerinden ibarettir.* [*Ing.* Airframe; *Fr.* Cellule].

~ döşek postası, *den.* ◘ **Döşek.**

kar.kazı, b. i. *zool.* ◘ **Kaz.**

karkez, i. *Fr. carcaise.* Camların tavlanması ve eritme potalarıyle frit'lerin ısıtılmasında kullanılan alçak tavanlı ve küçük boyutlu camcı fırını.

kar.kuşu, b. i. *zool.* Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasından, hemen her tarafı beyaz tüylü, 15 sm. uzunluğunda ötücü kuş. Üzeri az çok açık esmer ve yer yer siyah beneklidir. Kutup bölgelerinde yaşar. Kuzey kutbuna en yakın *(Grönland'ın kuzeyinde 83° enlem)* yuva yapan ötücü kuştur. [*Lat. Plectrophenax nivalis; Ing.* Snow bunting, snow flake; *Fr.* Bruant des neiges].

karlamak, nsz. f. Kar yağmak: *Hava karlı-*

yacağa benziyor. [*Ing.* To snow, to begin to fall *(snow)*; *Fr.* Neiger].

Kar'lar, ç. öz. i. *etn.* Karia bölgesinde oturan halka verilen ad. Eski Yunanlılar Kar'ları, Leleg'ler ve Pelasgos'larla birlikte Ege'nin en eski halkı olarak gösterirler. [*Ing.* Carians; *Fr.* Cariens].

karlı, s. § ● Üstünde kar bulunan, karla örtülü, üzeri karla kaplı: *Karlı dağ.* [*Ing.* Snow-clad, covered with snow, snow-covered; *Fr.* Enneigee, neigeux,-euse, couvert de neige]. § ● Kar yağan, karın yağdığı: *Karlı gün. Karlı hava;* [*Ing.* Snowy; *Fr.* Neigeux, -euse]; § ● *hidr.* Karla beslenen akarsuların rejimi için kullanılır. *(Bir akarsuyun kar rejiminin başlıca özelliği, suların karların erimesi sebebiyle ilkbaharda yükselmesidir. Yükselti ne kadar azsa, enlem ne kadar güneydeyse ve yamaç ne kadar güneye bakarsa, erime de o kadar erken başlar. (İlkbahar, debileri havzanın genişliği ve katılığıyle orantılı olarak yükseltir).* [*Fr.* Régime nival d'un cours d'eau].

~ **bölge**, *trm.* Kar yağışının başka yağış çeşitlerinden çok olduğu bölge. [*Ing.* Snow-covered region; *Fr.* Région enneigée].

~ **gün**, *trm.* Kar yağışının miktarı 0.1 mm. veya daha fazla olan günler.

~ **hava**, *trm.* Kar yağışının görüldüğü hava. [*Ing.* Snowy weather; *Fr.* Temps neigeux].

~ **iklim**, *trm.* Yağışın daha çok, kar olarak yağdığı iklim. [*Ing.* Nival climate; *Fr.* Climat nival].

kârlı, s. *Osm.* < *Fars.* Kâr sağlayan, kazançlı, yararlı. [*Ing.* Profitable; *Fr.* Avantageux, -euse, profitable].

karlı.buzlu, b. s. *hidr.* Kar ve buzullarla beslenen akarsuların rejimi için kullanılır; karlı buzlu rejimin başlıca özelliği suların ilkbaharda *(karların erimesi)* ve yaz aylarında *(buzulların beslemesi)* kabarması ve kış aylarında alçalmasıdır.

karlık.-ğı, i. § ● Kar kuyusu. [*Ing.* Pit for storing snow or ice; *Fr.* Seau à glace]; § ● Hasır veya sepet örgüsüyle kaplı olup içinde kar veya buz koymak için ayrı bölmesi bulunan yuvarlak karınlı büyük şişe: *Karlıkta su ve şerbet soğutulur.* [*Ing.* Glass vessel of two compartments, one of which is filled with snow or ice for cooling liquids, cooling vessels; *Fr.* Vase d'eau en verre ou en cuivre présentant au milieu une cavité où l'on place de la neige pour refroidir l'eau]; § ● *coğr.* Yazın da erimeyen kalıcı karlar alanlarında, daha önce kürtün halinde yığılmış karların bulunduğu yer olup buralardan yaz boyunca kar kesilir.

karlılık.-ğı, i. *coğr.* (a) Yerin kar altında kalması olayı; (b) Bir bölgede yıllık yağış toplamına göre katı yağış oranını gösteren katsayı. [*Ing.* Snowiness; *Fr.* Enneigement].

karling, i. *Ing. carling.* Uçakta pilot ve oturma yeri.

karludovika, i. *Lat. carludovica. bot. Cyclanthaceae* familyasından, tropikal Amerika'da yetişen, sarmaşık dallı, odunlu bitki. Peru'da ve Yeni Granada'da yetişen *C. palmata* en önemli türü olup sapından baston yapılır, tohumundan yağ çıkarılır. Yaprakları «*Panama*» adı verilen şapkaların yapımında kullanılır. Birçok türleri süs bitkisi olarak limonluklarda yetiştirilir. [*Lat., ing.* ve *Fr. Carludovica*].

Karluk, öz. i. *etn.* Türk boylarından biri. *Karluklar hakkında tam ve kesin bilgi yoktur: VIII. yüzyıl ortalarına doğru, Yedisu eyaletini hâkimiyetleri altına aldılar. Altaylar'dan yavaş yavaş Amuderya kenarına kadar indiler. 715'te Çinlileri yenilgiye uğratan Araplar tarafından Fergana eyaletini kısmen boşaltmak zorunda bırakıldılar. 776'da Suyab'ı işgal ederek, burasını başkent yaptılar. Hükümdarları, «cabgu» unvanını taşıyordu).*

~ **türkçesi**, dilb. Karahanlıca'nın kaynağını meydana getiren dil. *(Bu dil diğer Orta Asya Türk dillerini de etkilemiştir. Bazı türkologlar Harizmceyi de Karluk Türkçesi içinde saymaktadırlar. Karluk Türkçesine Arapça ve Farsçanın büyük ölçüde etkisi olmuştur).*

karma, i. < *karmak.* § ● Karmak eylemi. [*Ing.* Mixing; *Fr.* Mélange]; § ● *sosy.* Irklar veya kavimlerin birbiriyle karışması ve melezleşmesinden doğan bir çeşit nüfus amalgamı halindeki ilk süreç. § ● *ecz.* Basit veya bileşik eczaları karıştırmak eylemi. [*Ing.* Mixture; *Fr.* Mixtion]; § ● *fels. Eflatun*'un felsefesinde, ayrı evrenlere bağlı çeşitli gerçekliklerden oluşmuş varlık. [*Fr.* Mixte]; § ● *oyun.* Kâğıtların her oyundan önce iyice karışmasını sağlama. [*Ing.* Shuffling; *Fr.* Mélange]; § ● *sin.* Bir filme ait birçok ses bandını belirli şiddet ölçülerine göre karıştırmaya dayanan işlem. [*ing.* Mixing; *Fr.* Mixage]. ☆ *Eşanl.* **miksaj**. § ● *sp.* (a) Çeşitli takımların *(bazen çeşitli şehirlerin)* sporcularının bir araya getirilmesiyle doğan takım veya ekip: *İstanbul futbol karması. Fenerbahçe - Galatasaray basketbol karması.* [*Osm.* Muhtelit; *ing.* Composite; *Fr.* Compose]; (b) Teniste çiftlerde, bir kadın ve erkekten kurulu tenis takımı. [*Ing.* Mixed; *Fr.* Mixte]; c) Kürek yarışlarında, ayrı iki kulüp kürekçilerinden meydana gelen takım. [*Ing.* Mixed; *Fr.* Mixte]; § ● s. Aynı türden farklı çeşitlerin karıştırılmasıyle meydana gelmiş: *Karma futbol takımı, karma hükümet. Karmasınıf.* [*Osm.* Muhtelit; *Ing.* Mixed; *Fr.* Mixte]. § ● *mad. oc.* (a) Cevher hazırlama işleminde, saf almayan cevher veya kömür için kullanılır. [*Ing.* Half - produet mixed; *Fr.* Mixte, barré, demi - prduit, bas produit]; ☆ *Eşanl.* **yarı ürün**, **alt ürün**; (b) İçinde işe yaramaz kısımlar bulunan *(kömür veya maden). (Karma kömür içindeki kül oranı yüksek olduğu için iyi bir yakıt değildir. Büyük karma parçaları karışık kısımlardan ayırmak için, ufak parçalara ayırarak yıkama yerlerine gönderilir).* [*Ing.* Composite, mixed; *Fr.* Barré, mixte]; § ● *kim.* NO_2 nitröz - nitrik anhidrid gibi iki oksiasid veren bir anhidrid için kullanılır. [*Ing.* Composite; *Fr.* Mixte]; ◉ **çıkarmalı** ~ **uyarma**, *elek.* İki devredeki amper sarımların zıt yönde olduğu uyarma' [*Ing.* Substractive compopound; *Fr.* Excitation compound soustractive]; ◉ **hileli** ~, *oyun.* İskambil kâğıtlarını bir veya birkaç kâğıdı daima üstte bırakarak veya bütün kâğıtları aynı sırada tutarak karıştırır gibi yapmak. [*Ing.* False shuffling; *Fr.* Faux mélange]. ◉ **katmalı** ~ **uyarma**, *elek.* İki devredeki amper - sarımların aynı yönde olduğu uyarma. [*Ing.* Additive compound excitation; *Fr.* Excitation compound additive]. ◉ **üç vektörün - çarpımı** *(karışık çarpımı), mat.* a) Bu vektörlerin yazılış sırasına göre, birinci ile son ikisinin vektörel çarpımının skaler çarpımı. [*Ing.* Composite product of three vectors; *Fr.* Produit mixte de trois vecteurs]. (b) Üç boyutlu uzayın üç $\vec{U}, \vec{V}, \vec{W}$ vektörü için $\vec{U} \times \vec{V}$ vektörel çarpımının $\vec{W}$ ile Skaler olarak çarpımı, yani $(\vec{U} \times \vec{V}), \vec{W}$ dir. [*Ing.* Composite product of three vectors; *Fr.* Produit mixte de trois vecteurs].

~ **açı**, *mat.* ◘ **Açı**.

~ **barut**, *fişekç.* Çeşitli madde tanelerinin birleştirilmesinden meydana gelen barut.

~ **bez**, *dok.* ◘ **Bez**[1].

~ **billûr**, *min.* «İzomorf» denilen iki veya daha fazla mineralin karışımından meydana gelen billûr. [*Ing.* Mixed crystal; *Fr.* Cristal mixte].

~ **çizgi**, *mat.* Doğru ve eğri parçalarından meydana gelen çizgi. [*Ing.* Composite line; *Fr.* Ligne mixte].

~ **damarlı**, *bot.* Damarları orta damarın tabanından ve iki yanından çıkan *(yaprak).*

~ **doldurma**, *pirotekn.* İki veya daha çok çeşitli barutla doldurma.

~ **düzen**, *mim.* Ion ve korinthos düzeninin birleşmesinden doğan ve yanlış bir deyimle mimarînin beşinci düzeni olarak adlandırılan düzen.

~ **eğitim**, ◘ **Eğitim**.

~ **ekonomi**, *ikt.* Devletçilikle liberalizmin bir arada yürütülmesine çalışılan ekonomik sistem. Hem özel teşebbüs, hem de devlet teşebbüslerine yer veren İktisat sistemi.

~ **eşeyli**, *biy.* ◘ **Karmaeşeyli**.

~ **eşeylilik**, *biy.* ◘ **Karmaeşeylilik**.

~ **fonem**, *fonet.* Genellikle iki ayrı fonem dizisinin niteliklerini taşıyan fonem. *(İngilizce sir kelimesindeki i karma bir ünlüdür).* [*Ing.* Mixed phoneme; *Fr.* Phoneme mixte].

~ **füze**, *astron.* Uçuş sırasında arka arkaya ateşlenen birçok itiş kademesi olan füze.

~ **gübre**, ◘ **Gübre**.

~ **ham petrol**, *petrol.* Kalıntısında hem parafin hem asfalt bulunan ham petrol sınıfı. [*Ing.* Mixed crude oil; *Fr.* Brut mixte].

~ **holding**, *huk.* ◘ **Holding**.

~ **ısıtma**, *inş.* Kömür ve akaryakıt gibi çeşitli yakıtları art arda veya bir arada ocakta kullanma.

~ **kelime**, *dilb.* Bükünü farklı köklerden alınan kelime. *(Örnek: fransızcadaki aller fiili: j'allais, je vais, j'irai).* [*Ing.* Heteroclite word; *Fr.* Mot heteroclite].

~ **komisyon**, *siy.* Millet Meclisi temsilcilerini eşit sayıda içine alan meclis komisyonuna verilen ad. *(Buna senatosu olan meclislerde senatörler de eşit sayıda katılırlar. Karma komisyonun görevi, meclislerden birinin onayladığı bir metni, diğerinin onaylamaması, veya her iki meclisin de kabul etmemesi halinde ortak bir metin hazırlamaktır).* [*Ing.* Joint committee; *Fr.* Commission mixte].

~ **koro**, *müz.* ◘ **Karma sesli koro**.

~ **liste**, *siy.* Bir seçimde kullanılan ve çeşitli partilerin adaylarını bir araya getiren liste. *(Seçmene çeşitli listelerden beğendiği adayı seçip, ayrı bir liste yapma imkânını verir. Bu seçimde seçmen, aday olmayan kişilerin adını listesine koyabilir).* [*Ing.* Composite list; *Fr.* Liste mixte].

~ **mod**, *müz.* Ya bir gregoryen mod'un tonlarını *(veya ince ve kalın perde aralarını)* aynı parçada kullanmayı; ya bir plagal *(4. ton)* olarak ele alınan, doayısıyle de tonik *(inici son durgusu la /majör/ üzerinden armonilenir).* 5. derece gibi görünen kilise *mi* mod'unu; ya da eski karma lydia mod'unu belirten terim. [*Ing.* Composite mode; *Fr.* Mode mixte].

~ **okul**, **lise**, *eğt.* Erkek ve kız çocuklarının birarada bulunduğu öğrenim kuruluşu. [*Ing.* Coeducational school; *Fr.* École mixte, lycée mixte].

~ **öğretim**, *eğt.* Özellikle ilk ve yüksek öğretimde erkek ve kız çocukların birlikte öğretim yaptığı ve 1926'dan beri Türkiye'de uygulanan öğretim sistemi. [*Ing.* Mixed education; *Fr.* Éducation mixte].

~ **ölçülü**, *ed.* Ayrı ölçüde iki veya daha çok mısrayı içine alan bentlere denir *(meselâ on iki ve sekiz heceli bentler).*

~ **püskürmeler**, *coğr.* Birbiri ardınca katı, sıvı maddelerin yanardağdan püskürmesi olayı. [*Osm.* İndifât-ı muhtelite; *Ing.* Mixed volcans; *Fr.* Volcans mixtes].

~ **resim**, *res.* Karma teknikli resim, hem minyatür gibi nokta hem de detramp gibi fırçayı serbestçe kullanarak yapılan resim. [*Ing.* Composite painting; *Fr.* Peinture mixte].

~ **sarım**, *elek.* Bir elektrik makinesinde seri ve paralel *(shunt)* sarımların birlikte uygulanması. [*Ing.* Compound winding; *Fr.* Enroulement compound].

~ **ses**, *müz.* Gürlükçe enikonu dolgun bir sesin kuvvetinde olmayan, sonra da hem baş sesine, hem de göğüs sesine çalıyor

görünen bir sese, ses kuramında verilen ad. [*Ing.* Mixed voice; *Fr.* Voix mixtes].

~ **sesli koro**, *müz.* Hem kadın *(çocuklar veya kastralar)* hem erkek seslerinin yer aldığı koro. *(Bir karmakoro genellikle 4* sesten kurulur; soprano, alto, tenor, bas, *3. Sesli karma korolarda bir tek erkek sesi vardır /genellikle bir bariton/.* [*Ing.* Mixed, fulled chorus; *Fr.* Chœur à voix mixtes].

~ **sinir**, *biy.* ve *zool.* ◘ **Sinir**.

~ **sözleşme**, *huk.* Kanunun değişik sözleşme tiplerinde öngördüğü unsurların, kanunun öngörmediği bir şekilde biraraya gelmesiyle doğan sözleşme. [*Ing.* Composite agreement].

~ **tabaka**, *mad. oc.* İçinde bir veya birkaç karma madde bulunan düşük kalite tabaka. [*Ing.* Mixed layer; *Fr.* Couche barrée].

~ **tamlama**, *gram.* İsim tamlamasındaki isimlerden biri veya ikisi sıfat olan tamlama: *Öğretmenin en iyi dileği, yeşil köşkün lambası gibi.*

~ **tarım**, *coğr.* Türlü bitkilerin yanyana yetiştirilmesi. Bu, çoğunca bahçe tarımında görülür. [*Osm.* Muhtelit ziraat; *ing.* Mixed culture; *Fr.* Culture mixte].

~ **tomurcuk**, *bot.* Hem çiçek hem yaprak veren tomurcuk. [*Ing.* Composite bud; *Fr.* Bourgeon mixte].

~ **(bileşik) uyarma**, *elek.* Bir elektrik makinesinde, indükleyicilerin, indüvi ile seri, makinenin kutupları ile paralel bağlı iki devreyle beslenmesi. [*Ing.* Compound excitation; *Fr.* Excitation compound, excitation composée].

~ **yağış**, *coğr.* Birbiri ardınca yağmurun ve karın yağması olayı. [*Osm.* Muhtelit teressübât; *Ing.* Mixed precipitation; *Fr.* Précipitation mixte].

~ **yanardağ**, *coğr.* İç içe oluşmuş tepeleri, kraterleri olan yanardağ. İtalya'da Vezüv yanardağı bunun bir örneğidir. [*Osm.* Muhtelit bürkân; *Ing.* Nested craters; *Fr.* Volcan emboite].

~ **yem**, *trm.* Birden fazla yemin öğütülmüş olarak *(sadece hububat tanelerinden ibaret ise bazan kırılmış veya bütün durumda)* karıştırılması suretiyle ve belli besleme isteklerini karşılayacak sekilde hazırlanmış yem karmaları. [*Ing.* Mixed feed; *Fr.* Aliment composé].

~ **yüzeyli**, *min.* Düzlem ve eğri yüzeyleri olan billür için kullanılır: *Karma yüzeyli alçı taşı.*

karmaç*,-cı, i. < *Karmak.* Bir kabın içindeki maddeleri karıştırmak için kullanılan çubuk. [*Ing.* Loam mud mixed with straw for filling up gaps; *Fr.* Baguette à mêler].

karma.eşeyli, b. s. *biy.* Her iki eseye ait karakterleri, vücudunun belirli bölgelerinde gösteren *(birey): Karma eşeyli kelebek.* [*Ing.* Gynandromorph; *Fr.* Gynandromorphe].

☆ *Eşanl.* **jinandromorf**.

karma.eşeylilik,-ği, b. i. *biy.* Aynı bireyle yan yana iki cinsiyetin bulunması. Dişi ve erkek karakterlerini, vücudun bir bölgesinde dişilik, diğer bölgesinde erkeklik karakterleri olarak taşıma. [*Ing.* Gynandromorphism; *Fr.* Gynandromorphisme].

☆ *Eşanl.* **jinandromorfizm**.

karmak(-i), f, *esk. T.* § ❶ Karıştırmak, bir birine katmak. [*Ing.* To mix, to mingle, to blend; *Fr.* Mélanger, mêler]. § ❷ Toz halindeki bir şeyi bir sıvı ile karıştırarak çamur veya hamur haline getirmek: *Yapı için harç karmak, Boya karmak.* [*Ing.* To make a mash of, to mix; *Fr.* Mélanger]. § ❸ Sokmak, batırmak. [*Ing.* To thrust into; *Fr.* Enfoncer, plonger]. ◉ **kâğıtları** ~, *oyun.* İskambil kâğıtlarını karıştırmak. [*Ing.* To shuffle the cards, the pack; *Fr.* Mêler les cartes].

karmakarış /kar:makarış/, s. Karışık, düzensiz. [*Ing.* In utter disorder, in complete confusion; *Fr.* Embrouillé, confus, pêle-mêle].

~ **etmek**, *dey.* Karışık hale sokmak.

~ **olmak**, *dey.* Dağınık ve karışık bir halde olmak.

karmakarışık /kar:makarışık/, s. Pek karışık, dağınık, düzensiz: *Karmaşık bir oda.* [*Osm.* Nizamsız, tertipsiz; *Ing.* All mixed up; *Fr.* Embouillé, confus].

karman çorman, z. Pek karışık ve düzensiz. [*Ing.* In utter confusion or disorder; *Fr.* Pêle-mêle, confus, embrouillé].

Karmanyalılar, ç. öz. i. *etn. esk. coğr.* Pers imparatorluğunda Karmanya bölgesinde yaşayan halk. [*Ing.* Carmanians; *Fr.* Carmaniens].

karmanyola /karmanyo:la/, i. *It. carmagnola. arg.* Şehir içinde tenha yolda ölümle korkutularak yapılan soygunculuk: *Onu karmanyolaya getirmişler.* [*Ing.* Robbery, onslaught; *Fr.* Agression nocturne].

~ **etmek**, Ansızın birine hücum ederek soymak. [*Ing.* To rob; *Fr.* Attaquer par surprise].

karmanyolacı /karmanyo:lacı/, i. Karmanyola yoluyle adam soyan. [*Ing.* Robber; *Fr.* Brigand, bandit].

karmanyolacılık,-ğı, i. Karmanyola yoluyle soygun yapma işi.

karmaş, i. Kireç, çimento, alçı ve kum gibi maddelerin su ile karıştırılarak hamur haline getirilmiş hali. [*Ing.* Wet mortar; *Fr.* Gâchis].

☆ *Eşanl.* harc.

karmaşa*, i. < *karmaşmak.* § ❶ Karmaşık olma hali. [*Osm.* Mudil ve mürekkep olus; *ing.* Complexity; *Fr.* Complexité]. § ❷ *fels.* Birçok etkiler altında meydana gelen ruh durumu. [*Osm.* Mudile; *ing.* Complex; *Fr.* Complexe]. § ❸ *kim.* Görünüşte doymus olan birçok molekül veya iyonun birbirleriyle birleşip kimyasal özelliklerini kaybederek meydana getirdiği bileşik. ☆ *Eşanl.* **kompleks**. § ❹ *mat.* Verilen bir sartı sağlayan doğrular sistemi: *Doğrular karmaşası.* § ❺ *psik.* Çeşitli etkenlerden ileri gelen karmaşık ruh hali.

karmaşık*, s. ve i. § ❶ Birbirinden farklı birçok unsuru içinde bulunduran, karışık olan *(şey): Karmaşık düşünce. Karmaşık duygu. Karmaşık bir sorun.* [*Osm.* Mu'dil; *ing.* Complex; *Fr.* Complexe]. § ❷ *tiy.* Durumu inceleme ve düğümün çözülmüs bölümü içeren tiyatro oyunu. *(Entrikası karışık bütün eserler için kullanılır).*

~ **cümle**, *gram.* Birçok yan cümlecikten meydana gelen cümleye denir. [*ing.* Complex phrase; *Fr.* Phrase complexe].

~ **fay**, *jeol.* ◘ **Fay**.

~ **güç**, *mek.* ◘ **Güç**[1].

~ **nicelik**, *mat.* Sanal nicelik. [*Ing.* Complex quantity; *Fr.* Quantité complexe].

~ **sayı**, *mat.* İçinde hem gerçek hem de sanal sayılar bulunan bileşik sayı; 6 saat 20 dakika 12 saniye veya 30 derece 14 dakika 35 saniye gibi ondalık sayılama ile ifade edilmeyen sayı. [*Osm.* Muhtelit adet; *ing.* Complex number; *Fr.* Nombre complexe].

~ **ses**, *akust.* Tam bir sinüsoidal hareket olmayan ve devirli bir titreşimden meydana gelen ses. [*Ing.* Complex sound; *Fr.* Son complexe].

~ **soğurucu**, *toprakbilim.* Toprak içinde soğurucu gücü olan elektronegatif koloidler bütünü. [*Ing.* Complex absorbant; *Fr.* Complexe absorbant].

~ **sonek**, *gram.* Birçok unsurdan meydana gelen sonek. [*Ing.* Complex suffix; *Fr.* Suffixe complexe].

~ **tuz**, *kim.* ◘ **Tuz**.

karmaşıklık,-ğı, i. § ❶ Karmaşık olma hali veya karmaşık olanın niteliği. [*Ing.* Complexity; *Fr.* Complexité]. § ❷ *sosy.* Bir toplumda, görevler, değerler ve işlerin çeşitli şekiller almak üzere birbirini tamamlamasından doğan evrimli veya gelişmiş yeni şekillerin meydana gelmesine o toplumda karmaşıklık derecesinin artması denir. [*Ing.* Complexity; *Fr.* Complexité].

~ **faktörü**, *psik.* Üstün zihin işlevleri alanında, faktör analizi yoluyle ortaya çıkarılan etken: bu, bilinç alanının kaplamı olarak nitelenebilir. *(Karmaşıklık faktörü, birtakım kısmî toplulukları, basit bir yapı halinde biraraya getirmeyi sağlayan zihnî gerilime tekabül eder. Karmaşıklık faktörü bakımından iyice doygun hale gelmiş bulunan bir «ödev» örneği olmak üzere şu talimat gösterilebilir: 1-32 sayıları arasında numaralar taşıyan belli sayıda karton, birkaç kümeye ayrılacaktır. Bu kümelerin herbiri, sadece 4'ün iki katı /1-4 veya 5-8/ arasında bulunan sayıları taşıyacaktır).*

karmaşma, i. *sosy.* Toplumdaki içinden çıkılmaz buhran hallerine verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Complication].

karmaşmak, ortaklş. *f. h. d.* İyice karışmak, iç içe girmek, alt üst olmak. [*Ing.* To be in utter confusion].

Karmati'ler, Karamatiler, ç. öz. i. *(Hemedenî Karamatî'nin adından).* IX. yüzyılda kurulan ve İsmailiyenin kollarından biri olduğu da söylenen bir tarikata bağlı olanlar. [*Ing.* Carmathians, Karmatians, Karmathians, qarmatians; *Fr.* Karmatiens].

Karmatilik,-ği, i. *fels.* Bâtınilik genel adı altında toplanan toplumculuk akımı. *(Bağdat ve Maverâünnehirde bu adı almış olan bu akım 9. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar islâm dünyasını sarsan, ortaklaşacılık temeline dayanmış geniş bir toplumsal tepkidir).*

karma.tip, b. i. *sosy.* Belçikalı sosyolog Haesaert'a göre, bazı değişme halindeki toplumlarda şehirlerin birbirine etki yapan karmaşık ve birbirini işlemeksizin yanyana yer alan izleri. *(Örnek: Kahire, Beyrut, İstanbul'da; fes, şapka, sarık, batılı ve doğulu kadın kılığı karışık olarak bulunmakta olup bu şehirler birer karmatiptir).* [*Ing.* ve *Fr.* Mixotype].

karmel, i. *(Karmel tarikatının doğuş yeri olan karmel tepesinden).* XII. yüzyıla doğru Suriye'de kurulan bir dilenci tarikatına bağlı rahip. [*Ing.* Carmelite friar, white friar; *Fr.* Carme].

karmelit,-ti, i. *Fr. carmélite.* XV. yüzyılda kurulan ve sert disiplini ile tanınan tarikata mensup rahibe. [*ing.* Carmelite].

karmen, i. *Fr. carmin* < *Ar. kırmızı. Lat. minium* > *carminium.* § ❶ Kırmız böceğinden *elde edilen kırmızı saydam bir boya olup,* sulu ve yağlı boya yapımında kullanılır. *(Karmenin aynı tonlarında olan alizarinli kırmızılar, hem kuvvet hem de dayanıklılık bakımından daha iyidir).* § ❷ Bu rengin kendisi. [*ing.* Carmine].

karmenit,-ti, i. *Fr. carmenite. min.* Doğal kalkozin *(kara bakır sülfürü)* ile kovelin *(mavi bakır sülfürü)* karışımı: *Kaliforniya körfezindeki carmen adasında rastlanır).* [*Ing.* Carmenite].

karmık, i. *h.d.* Çay ve dere ağzında yapılmış olan balıkçı büğeti, seddi. [*Ing.* Coffer dam; *Fr.* Barrage].

karminik, s. *Fr. carminique. kim.* Karminle ilgili veya karminden türeyen. [*Ing.* Carminic].

~ **asid**, *kim.* Kırmız böceğinden çıkarılan bir asid. *(Günümüzde, artık sınaî olarak üretilmektedir).* [*Ing.* Carminic acid; *Fr.* Acide carminique].

karminit, karminspat, i. *Fr. carminite* veya *carminspath. min.* Doğal demir ve kurşun arsenyat; Hornhausen'de *(Saksonya)* beudantin ile birleşmiş olarak bulunur. [*Ing.* Carminite].

karmuk,-ğu, i. *h.d.* Büyük kanca. [*Ing.* Grappling iron, hook; *Fr.* Grand crochet de fer].

karn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Boynuz. [*Ing.* Horn]. § ❷ Yüzyıllık süre, çağ. [*Ing.* Century, age, period; *Fr.* Siècle].

karnabahar, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, anayurdu Doğu Akdeniz bölgesi olan, yaprakları koyu yeşil, çiçekliği beyaz veya sarımtrak ikiyıllık otsu bitki. Kış sebzelerinden olup lahanaya benzer; aslında lahananın çiçek saplarının kısalıp etlenmesiyle lahanadan türemiştir. Yenen kısmı, henüz açmamış yoğun çiçek durumudur. Türkiye'de üç çeşidi yetiştirilir: **Güzlük turfanda karnabahar** *(baş orta büyüklükte, be-*

yaz ve sıkı); **kışlık karnabahar** *(baş beyaz ve sıkı);* **Mart karnabaharı** *(baş ufak, beyaz ve sıkı).* [*Osm.* Karnabit; *Lat. Brassica oleracea* var. *botrytis; Ing.* Cauliflower; *Fr.* Choufleur]. ◘ *ŞEKİL: 477.* — **SEBZELER.**

karnabit /karnabit/, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* ◘ **Karnabahar.**

karnak, i. *h.d. esk.* Yaşlı veya kart cariye.

karnakası, s. *h.d.* Can sıkan şeyler hakkında sövüntü olarak söylenir: *Aman, ne karnakası şey!* [*Ing.* Tiresome person, nuisance, pest]

karnalit,-ti, i. *Fr. carnallite. (Von carnall'in adından) min.* Hidratlı potasyum ve manganez çift klorürü, Stassfurt ve İran'da bulunur. *(Avrupa'da 1858'den beri tarımsal gübre olarak işletilmektedir. Günümüzde, en ilgi çekici magnezyum cevherlerinden biridir. Formülü Mg Cl_2, KCl, H_2O dur).* [*Ing.* Carnallite].

karnatit, i. *Fr. carnatite (Karnatik yer adı'ndan. min.* Labrador çeşidi. [*ing.* Carnatite].

karnauba, i. *Brezilya dillerinden = Carnauba.* Bir Brezilya palmiyesinden *(Copernicia cerifera)* elde edilen önemli bir bitkisel mum. Cilâcılıkta makbuldur. Sert mumların ve birçok deri ve mobilya cilâsı karışımların bileşimine girer. Eczacılık sanayiinde drajelerin cilâlanmasında çok kullanılır [*Ing.* ve *Fr.* Carnauba].

karnaval, i. *Fr. carnaval.* < *It. carnelevare* > *carnevale.* § ● Hıristiyanların büyük perhizden önceki eğlence *(şenlik)* dönemi. [*Ing.* Carnival]. § ● Bu dönemde, tuhaf kılıklara girilerek yapılan eğlence, şenlik. § ● *(Geniş anlamda)* Gülünç ve tuhaf giyimli kimse.

~ **maskarası**, Karnaval için süslenmiş, tuhaf, gülünç kılıklara girmiş kimse.

~ **maskesi**, Karnavalda takılan güldürücü maske. [*Ing.* Carnival mask; *Fr.* Masque de carnaval].

karne, i. *Fr. carnet.* § ● *eğt.* Öğrencilerin ders notlarını, devam durumlarını gösteren ve belirli zamanlarda verilerek, ailenin durumunu öğrenebilmesini sağlayan belge. [*Ing.* Pupil's report card]. § ● Yaprakları gerektikçe koparılıp kullanılmak üzere hazırlanmış bilet v.b. defteri: *Ekmek karnesi. Vapur karnesi.* [*Ing.* Book of tickets, ration card]. ◎ **benzin** ~ **si**, ◘ **Benzin.** ◎ **çalışma ve kimlik** ~ **si**, *iş. huk.* ◘ **Çalışma.** ◎ **devam** ~ **si**, Bir öğretim kurumunda devamı gösteren öğrenci defteri. ◎ **ekmek** ~ **si**, *tar.* ◘ **Ekmek.** ◎ **gemi adamı çalışma ve kimlik** ~ **si**, *iş. huk.* ◘ **Gemi.** ◎ **gözlem** ~ **si**, *eğt.* ◘ **Gözlem.** ◎ **işçi** ~ **si**, *huk.* ◘ **İşçi.** ◎ **işçi çalışma ve kimlik** ~ **si**, *iş. huk.* ◘ **İşçi.** ◎ **işçi muayene ve sağlık** ~ **leri**, *huk.* İş veren tarafından sigortalı işçiye verilmesi gereken belge.

~ **kayıt defteri**, *eğt.* İlkokullar yönetmenliğine göre, ilkokullarda her sınıf için tutulan defter. Bu defterde her öğrenci için bir yer ayrılmış olup, buraya öğrencinin dönem sonlarında aldığı notlarla, ortalama ve bütünleme notları işlenir. Öğrencilere verilen karneler ile karne kayıt defterlerindeki bilgiler arasında uyarlık olması ve bu defterin mürekkeple silintisiz bir şekilde doldurulması gerekir.

kârne /kârne/, i. Bir çember üzerine örülmüş torba şeklindeki balık ağı.

karnelyan, i. *Fr. carnéliane. min.* ◘ **Kornalin.**

karneol, i. ◘ **Kuars.**

karneyn, s. *Osm.* < *Ar. karn. esk.* İki boynuz.

karnı.yarık,-ğı, b. i. *karın* + *yarık. mutf.* Türk mutfağında çok geçerli olan kıymalı bir patlıcan yemeği çeşidi. [*Ing.* Dish of split eggplant stuffed with chopped meat; *Fr.* Sorte de plat compose d'aubergines fendues et remplies de hâchis, d'olgnons etc.].

~ **otu**, *bot.* ◘ **Sinirliot.**

karni, i. *Fr. cornue. kim.* § ● Laboratuvarlarda damıtma işlemi sırasında kullanılan geniş karınlı dar boyunlu cam kap. [*Ing.* Retort]. § ● *gaz. sny.* Bir fırında, damıtılacak kömürün konulduğu yatay veya düşey yerleştirilmiş, ateşe dayanıklı uzun kap. [*ing.* Retort; *Fr.* Cornue].

~ **kafası**, *gaz. sny.* Fırının dışında kalacak şekilde bir gaz karnisinin önüne yerleştirilen ve karni ile fıçı arasında bağlantı sağlayan, kömürün damıtılması sırasında içeriye hiç hava girmeyecek şekilde bir tamponla sıkı sıkıya kapatılan, dökme demirden yapılmış parça. *(Kafa ile tampon arasına kil sıvıyarak sızdırmazlık sağlanırsa macunlu karni kafası denilir. Macunsuz karni kafalarında, karninin kapatılması, dönme eksenine bağlanmış bir kolun hareketiyle sağlandığından, kömürleşme sırasında gaz kaybını önlemek için, kafa ile tamponun değme yüzeyleri birbirine iyice yapışacak şekilde düzeltilmelidir).* [*Ing.* Retort head; *Fr.* Tête de cornue].

~ **kömürü**, ◘ Kömür.

~ **tamponu**, *gaz. sny.* Bir gaz karnisinin ağzını kapatmaya yarayan, demir veya dökme demirden parça. [*ing.* Retort bumper; *Fr.* Tampon de cornue].

karnifiçinia, i. Romalılarda canilere işkence yapılan ve idam edilen zindanlara verilen ad. *(Bu zindanlar yer altında ve diğer hapislerin bulundurulduğu yerlerin en aşağı kısmında inşa olunan karanlık ve havasız mahzenlerdi).*

karnitin, i. *Fr. carnitine.* Bir oksibütirik asidden türeme polipeptit. *(Karnitin, kas dokusunun yapıtaşlarından biridir).* [*Ing.* Carnitine].

karnivor, s. *Fr. carnivore* < *Lat. caro*, et + *vorare*, yemek. *zool.* ◘ **Etçil.**

karniye, i. *Osm.* < *Ar. karniyye. anat. esk.* Gözün dış tabakasının ön kısmı, saydam tabaka. [*Ing.* Cornea; *Fr.* Cornée].

~ **tabakası**, *anat. esk.* Derinin sertleşmesiyle meydana gelen nasır, tırnak, boynuz v.b. gibi sert tabaka. [*Ing.* Horny layer *(of the epidermis)*, cornea].

karniyöl,-lü, i. *jeol.* Dokusu düzensiz, gözenekli veya boşluklu dolomit. [*Ing.* Cellular dolomite; *Fr.* Cargneule].

karnotit,-ti, i. *Fr. carnotite. min.* Hidratlı potasyum ve uranyum vanadat; bileşiminde radyum da bulunur. [*ing.* Carnotite].

karnozin, i. *Fr. carnosine* < *Lat. caro, carnis*, et. Histidinden türeyen polipeptid; kas dokusunun yapı taşlarından biridir; fizyolojik görevi belli değildir. [*Ing.* Carnosine].

karo, i. *Fr. carreau.* § ● *oyun.* (a) Iskambil kâğıtlarının dört işaretinden biri. [*Ing.* Diamonds]. ☆ *Eşanl.* **orya, dineyri**; (b) Bu işareti taşıyan kâğıt: *Karo ası. Karo papazı.* § ● Dört köşe kesilmiş beton döşeme taşı. [*Ing.* Flagstone, (paving-) flag; *Fr.* Carreau *(en pierre);* **dalle, cadette**]. § ● *dok.* (a) Herhangi bir kumaşın tezgâha çekilebilmesi için gerekli desenin yapımında kullanılan kareli kâğıtlardaki küçük kareler. *(Bu karelerin üzerine çözgü veya atkı ipliğinin alttan veya üstten oluşunu gösteren işaretler konur).* [*Ing.* Small square; *Fr.* Carreau]; (b) Mekikle işlenen el dantellerinde işleme yastığı. *(Bu yastık çeşitli ülkenin iş geleneğine göre, değişik olabilir).* [*ing.* Pillow; *Fr.* Carreau]. ◎ **cam** ~, Bir pencere çerçevesinin kayıtların arasına konan dikdörtgen biçiminde cam. [*Ing.* Windowpane; *Fr.* Carreau de vitre]. ◎ **çimento** ~, Bazen hidrolik kireç de katılan, kum ve çimento karışımı sıkıştırılarak pişirilmeden elde edilen karo. [*Ing.* Cement flag; *Fr.* Carreau de ciment]. ◎ **çini** ~, Saydam veya donuk bir sırla kaplı *sırsız porselen* denen bir destekten meydana gelmiş karo. [*Ing.* Ceramic flag; *Fr.* Carreau de faïence]. ◎ **gre seram** ~, Feldispat ve madenî boyarmaddelerden meydana gelmiş bir hamurun yüksek sıcaklıkta pişirilmesiyle elde edilen karo. *(Bu karoların camsı bir görünüşü vardır; gözenekli değildir ve tavlanmış çelikle çizilemez).* [*Ing.* Stoneware flag; *Fr.* Carreau de grès cérame]. ◎ **kabartma** ~, Duvar ayak veya duvar kiliflenmesinde kullanılan duvara göre kabarık yontulmuş taş karo. [*Ing.* Bossage flag; *Fr.* Carreau de bossage]. ◎ **pişmiş toprak** ~, Killi toprakların düşük sıcaklıkta *(900° C' ile 100° C)* pişirilmesiyle elde edilen karo. *(Bu karolar diğerlerine oranla daha gözenekli ve aşınmaya karşı daha az dayanıklıdır).* [*Ing.* Terracotta flag; *Fr.* Carreau de terre cuite, carreau de Beauvais, carreau de Marseille]. ◎ **şamot denen çini** ~, Saydam sır çekilmiş sarı bir destekten meydana gelen karo. [*Fr.* Carreau de faïence dit «chamotte»]. ◎ **yarım gre** ~, Kil, curuf ve madenî boyarmaddelerle yapılmış bir hamurun pişirilmesiyle elde edilen karo. *(Bu karolar gre seram karolara oranla aşınmaya daha az dayanıklıdır ve daha çabuk leke yapar).* [*Ing.* Half stoneware flag; *Fr.* Carreau de demi-grès].

karoça, i. ◘ **Karuça.**

Karok'lar, ç. öz. i. *etn.* Eskiden Kaliforniya'nın kuzeybatısında yaşayan yerliler. [*Ing.* ve *Fr.* Karoks].

karol, i. Kiliselerde kora denilen ve dua okumaya mahsus olan mihrabî kısmın etrafında fırdolayı dolaşan alçak tavanlı dehliz.

Karolin (Adaları), öz. i. *coğr.* ◘ **Carolİne adaları.**

~ **gri sincabı**, *zool.* ◘ **Sincap.**

~ **tiranı**, *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Bağırganlar *(Clamatores)* üst familyasının Tirangiller *(Tyrannidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 21 sm. Kuzey Amerika'da yaşar. [*Lat. Tyrannus carolinensis; Ing.* Carolinian tyrant flycatcher; *Fr.* Tyran de caroline].

Karolina, öz. i. *coğr.* ◘ **Carolina.**

sınıfının, Çoban püskülgüller *(Aquifoliceae)* familyasından bir bitkinin *(Ilex votiroia)* yaprakları: Amerika Birleşik Devletlerinin güneyinde oturan bazı insanlar bundan sinirleri uyarıcı bir çay yaparlar. *(Kızılderili yerliler buna yaupon adını verir ve daha çok bu ad altında bilinir. Çoğu zaman, aynı familyadan başka türlerle karışıktır. İçinde kafein vardır).* [*Ing.* Youpon; *Fr.* Thé de la Caroline, thé des Appalaches, yaupon].

☆ *Eşanl.* **apalaş çayı.**

~ **ördeği**, *zoot.* ◘ **Ördek.**

karolit, i. *Fr. carrollite* < *yer adı Carroll. min.* Formülü $(Co, Cu)_3S_4$ olan doğal bakır ve kobalt sülfür. [*Ing.* Carrollite].

karon, i. *Fr. carone. kim.* Diniorokarvonun önce hidroklorik asidle tespiti, sonra asidin giderilmesi ile polimerleşmesi sonucu elde edilen $C_{10}H_{16}O$ formülünde Hidroterpenik keton.

karonad, i. *Fr. caronade* < *Ing. caronade. sil.* Canlı hedefe karşı misketli mermilerle atış yapan ve XVIII yüzyıl sonlarına doğru yelkenli gemilerde kullanılan top. [*Ing.* Carronade].

karonkül,-lü, i. *Fr. caroncule. tıp.* ◘ **Etçik.**

karon'lar, ç. öz. i. *etn.* Yeni Gine'de zenci halk. Negrito'larla Papu'ların ırk karışımı oldukları sanılır. [*Ing.* ve *Fr.* Karons].

karosa, i. *It. carrozza; carro*, araba. Atlarla çekilen, dört tekerlekli, kapalı lüks araba. [*Ing.* Coach; *Fr.* Carrosse].

karoser(i), *Fr. carroserie.* Bir çerçeveye tutturulmuş levhalardan meydana gelen otomobil veya araba yapısı. [*Ing.* Body *(of a car or carriage)*]. ◘ *ŞEKİL: 421.* — **OTOMOBİL; *ŞEKİL: 423.*** — **OTOMOBİL KAROSERİSİNİN PARÇALARI.**

karot,-tu, i. *Fr. carotte. mad. oc.* ve *den. bil.* Karot alıcı denilen özel bir delme âletiyle, incelenecek araziden alınan silindir şeklinde parça. *(Âletin tırnaklarıyle ve bir çekme-burma hareketiyle koparılır ve arazinin incelenmesinde yararlanılır).* [*Ing.* Bore-specimen]. ◎ ~ **çift** ~ **alıcı**, *mad. oc.* Eşeksenli iki borudan meydana gelen karot alıcı, iç kısımdaki boru karotu dıştaki borunun dönme hareketinden korur. *(Bu sistem çabuk ufalanan topraklarda kullanılır; iç boru karotu çamurun aşındırmasından korur).* [*Ing.* Carottier double]. ◎ **elektrikle** ~ **alma**, *mad. oc.* Bir sonda kuyusunda

ŞEKİL: **ÇEŞİTLİ KAROSERİLER**: 1. Açılır-kapanır. 2. Kupa. 3. Koçu. 4. Berlin. 5. Limusin. 6. Steyşın. 7. Yarış arabası.

arazi keşitinin, kuyu içinde bir kablo ucunda indirilen elektrodlardan geçen elektrik akımıyle incelenmesi. *(Arazinin, petrol yataklarının incelenmesini sağlayan, özdirenç ve gözeneklilik grafikleri sağlayan, özdirenç ve gözeneklilik grafikleri çizilir. Petrolun araştırılması veya işletilmesi için yapılan bütün sondajlar, elektrikle karot alma yöntemiyle incelenmiştir).* [*Ing.* Electric core-drill; *Fr.* Carottage électrique]. ◉ **radyoaktif ~ alma**, *mad. oc.* Bir sonda kuyusunun arazi kesitini radyoaktif *(gamma ışınları)* bir detektör yardımıyle inceleme. *(Petrol arama sondajlarında, elektrikli karot alma yöntemiyle birlikte uygulanır).* [*Ing.* Radioactive Core-drill; *Fr.* Carottage radio-actif]. ◉ **sürekli ~ alma sondajı**, *mad. oc.* Kuyu dibinde, sert alaşımlardan veya elmastan yapılmış bir uç bulunan ve arazi kesiti numunelerinin tam olarak toplanmasını sağlayan sondaj. [*Ing.* Sondage à carrotage continu]. ◉ **yan ~ alma**, *mad. oc.* Sonda kuyusunda, az miktardaki patlayıcı maddelerle yanlara doğru gönderilen kısa numune boruları yardımıyle yan kısımlardan katod alma. *(Alet, sonda kuyusuna, içinde elektrik bağlantıları bulunan bir kablo yardımıyle indirilir).* [*Ing.* Lateral core-drill; *Fr.* Carottage latéral]. **~ alıcı**, § ● *petrol.* Sondajlar sırasında karot adı verilen silindir şeklindeki kaya nümunesini çıkaran bütün âletler için kullanılır; § ◉ *mad. oc.* Halka şeklindeki uç kısmı dişli bir tekerlek veya kesici bir elmasla donatılmış ve sondaj borusunun ucuna vidalanarak kuyu dibinden karot almaya yarayan özel âlet. [*Fr.* Carottier]; **~ alma**, *mad. oc.* Sondaj sırasında arazi karotunun çıkarılması. [*ng.* Core-drill; *Fr.* Carottage].

karoten, i. *Fr. carotène.* < *Yun. karoton.* havuç. § ● *biyokim.* Bitkilerde *(özellikle havuç'ta)* ve hayvanlarda *(yumurtalığın sarı cisimleri, kabukluların bağası)* sarı veya kırmızı bir madde meydana getiren hidrokarbon. ◘ **Vitamin.** [*Ing.* Carotene]. ☆ *Eşanl.* **provitamin A.**; § ● Bazı böceklerin sarı ve kırmızı renklerini veren organik renk maddesi.

~ albümü, *trm.* Bazı böceklerde pembe, mor ve yeşil renkleri meydana getiren kandaki cevher.

karotenaz, i. *Fr. caroténase, biy.* ve *zool.* Karaciğerde bulunan bir enzim olup karo tenlerden A vitamini meydana gelmesine yardım eder. [*Ing.* Carotenase].

karotenoyid, i. *Fr. carotenoïde* < *Lat. carota* + *Yun. eidos*, biçim. *bot.* Kimyasal bakımdan birbirine yakın, biri kırmızı *karoten)*, öbürü sarı *(ksantofil)* iki boya maddesini belirtmek için kullanılan terim. Karotinemi artışına bağlı olarak örteneklerin sarıya boyanması. [*Ing.* Carotenoid].

karotinemi, i. *Fr. carotinémie, tıp.* Kanda karoten bulunması: *Karotinemi, bolca olduğu zaman daha çok el ayaları ve taban derisinde portakal rengine benzer bir renklenme görülür.* [*Ing.* Carotinemia].

karotis, i. *anat.* ◘ **Şahdamar.**

karotye, i. *Fr. carottier. den. bil.* Sondajlar yapmaya ve okyanusların dibinden örnekler almaya yarayan cihaz. *(Bazı karotyeler barutla 19.000 m'den, 3 metre yüksekliğinde örnekler çıkaran /Piggot topu/, öbürleri /Kullenberg veya Sletson karotyesi/ kendi ağırlıkları etkisiyle dalar).*

karpat.eteği, b. s. Karpatların eteğindeki bölgeler için kullanılır. *(Terim özellikle Rutenya'nın bir kısmına uygulanır ve bugün Ukranya'daki bir bölgeyi niteler).*

karpel, i. *Fr. carpelle. bot.* Tohum tomurcuklarını taşıyan metomorfoze olmuş yaprak. [*Ing.* Carpel].

kar.piresi, b. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kanatsızlar *(Apterygota)* alt sınıfının *Entomobryidae* familyasından tür. Vücudu tıknaz ve silindir biçimidir. Uzunluğu 1.5 mm. Sıçramaya yarayan uzun organları vardır. [*Lat. Entomobryia nivalis; Ing.* Snow-flea; *Fr.* Entomobryia].

karpit,-ti, i. *Fr. carbite.* § ● *kim.* Kalsiyum karbürün ticarî adı. *(Elektrik fırınında karbonun kireç üzerine etkimesiyle elde edilir. Su etkisiyle ayrışarak asetilen gazı verir).* [*Ing.* Carbide, calcium carbide]; § ● Grizu dinamit çeşidi.

~ lambası, *kim.* Karpitin su etkisiyle asetilen gazı vermesi temeline dayanan lamba, *(Üzerine su damlatılan karpitten açığa çıkan asetilen yakılarak ışık elde edilir).* [*Ing.* Carbide lamp, acetylene lamp].

karpofaj, i. *Fr. carpophage. bot.* Meyve yiyen. [*Ing.* Carpophagous].

karpofor, *i. Fr. carpophore.* Bazitlimantarlarda sporları taşıyan organ. *(Bitkinin asıl «mantar» diye bilinen kısmıdır; aslında bu kısım mantarın üreme organıdır).* [*Ing.* Carpophore].

karpogon, i. *Fr. carpogone.* Kızıl suyosunları ve *Pyrenomycetales'lerde* yumurta hücresini kapsayan kısım. [*Ing.* Carpogonium].

karpopodit, -tl, i. *Fr. carpopodite.* Üstün yapılı kabukluların ayak bölümlerinden biri; meropodit ile propodit arasında bulunur. [*Ing.* Carpopodite].

karpus, i. *Lat. carpus. anat.* ◘ **El bileği kemiği.**

karpuz, i. *Osm.* < *Fars. harbuz. bot.* İkiçenekiler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kabakgiller *(Cucurbitaceae)* familyasından, Afrika, Avrupa ve Amerika'da çok yetişen, sürüngen gövdeli, parçalı sert yapraklı, sarı çiçekli, iri meyveli, bir yıllık bir bitki. Yabanîsine Kuzey Afrika'nın kurak bölgelerinde ve Sudan'da rastlanır. Meyvesi yuvarlak, basık yuvarlak, oval şekilde ve çeşitli büyüklüktedir; içinde pek çok çekirdek bulunur. Çekirdekler çeşitli renkte olur; en çok rastlananlar sarımsı beyaz, siyah ve kiremit kırmızısı renginde olanlardır. Türkiye'de yetişen başlıca karpuz çeşitleri: **Yeni dünya karpuzu, Washington karpuzu, yuvarlak alaca karpuz, uzun oval alaca karpuz, karabuz karpuzu, güle karpuzu.** [*Lat. Citrullus vulgaris; Ing.* Watermelon; *Fr.* Pastèque]; § ◉ Aynı bitkinin etli sulu meyvesi. [*Ing.* Watermelon; *Fr.* Pastèque]; § ● Karpuz gibi yuvarlak ve iri şey: *Lamba karpuzu.* [*Ing.* Bulb; *Fr.* Boule, globe]; § ◉ *camc.* Işığı dağıtmak için elektrik lambalarının üzerine geçirilen, küre biçiminde cam veya kristal fanus. [*Ing.* Bulb; *Fr.* Boule, globe]; § ◉ s. Karpuz biçiminde olan [*Ing.* Globular, globulous, globose; *Fr.* Globulaire, globeux, -euse]. ◉ **ayağının altına ~ kabuğu koymak**, *(birinin), dey.* ◘ **Ayak**; ◉ **ebucehil ~ u**, *bot.* ◘ **Ebucehil**; ◉ **eşekten düşmüş ~ a dönmek**, *dey.* Çok şaşırmak, bozulmak.

~ araba, Yuvarlak, üstü kapalı araba.

~ fener, *den.* ◘ **Fener.**

~ kabuğunu görmeden denize girme, *at.* Bir işi en uygun zamanı gelmeden yapma; denize girmek için karpuzun olgunlaşma zamanını beklediğin gibi.

~ kesmekle hararet sönmez, *(yürek soğumaz), at.* Size kötülük yapmış bir kimseden başkasına zarar vermekle o kimseden öç almış olamazsınız.

~ kıçlı, *den.* Kıç tarafları, değirmi şekilde nihayetlenerek ve küpeşteleri geriye doğru çıkarak kareyi andırır aynalık meydana getiren *(gemiler hk.).* [*Ing.* Round-pooped].

☆ *Eşanl.* **devrimkıçlı.**

~ kol, *kıyf.* Üstten ve alttan büzgülü kısa şişkin, kadın elbisesi kolu.

~ (kavun) kökeninde büyür, *at.* Çocuk ana baba ocağında, herhangi bir kişi doğup büyüdüğü çevrede yetişir, gelişir.

karpuzcu, s. Karpuz yetiştiren veya satan kimse. [*Ing.* Watermelon seller; *Fr.* Marchand des pastèques].

karra, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kur'anı usulüne göre ve güzel okuyan. [*Ing.* Professional Quran reader].

karraûn, ç. i. *esk.* Kur'anı güzel okuyanlar.

Kars, öz. i. Anadolu'nun kuzeydoğusunda Sovyetler Birliği sınırında bir il ve merkezi olan şehir.

kars, i. Deve veya koyun tüyünden yapılan elbise.

karruça, i. ◘ **Karuça.**

karsak, -ğı, i. *esk. T. zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Köpekgiller *(Canidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 52, kuyruğu 30 sm. olan, derisinden kürk yapılan, soluk kahverengi, karnı beyaz tüylü, kısa kulaklı küçük bir cins tilkidir. *(Volga'dan Baykal'a ve Çin'e kadar Sibirya ovalarında yaşar).* [*Lat. Canis corsac = vulpes corsac; Ing.* Corsac, Afghan fox; *Fr.* Corsac, adire].

karsaz/kârsâz/, b. s. *Osm.* < *Fars. kâr, iş+ -sâz*, yapan. *esk.* Becerikli, hünerli. [*Ing.* Dexterous, skillful, clever].

kârsazan, ç. i. *esk.* Iş yapanlar, becerikliler.

kârsı[1], s. § ● Kâr sağlamayan, kazançsız, yararsız: *Kârsız iş.* [*Ing.* Without profit or gain; *Fr.* Sans profit, sans benéfice]; § ● esk. Işsiz, güçsüz. [*Ing.* Without work, idle].

karsinojen, i. *Fr. carcinogène. patol.* ◘ **Kanser yapıcı.**

karsinojenez, i. *tıp.* Kanser meydana gelmesi olayı. [*Ing.* Carsinogenesis; *Fr.* Carsinogenese].

karsinoloji, i. *Fr. carcinologie.* § ● Kabuk luları inceleyen zooloji dalı; § ● *tıp.* Habis urları inceleyen tıp dalı; her büyük tıp fakültesinde bir karsinoloji kürsüsü bulunur. [*Ing.* Carcinology; *Fr.* Carcinologie, cancérologie]. ☆ *Eşanl.* **kanseroloji.**

karsinom, i. *Fr. carcinome* < *Yun. karkinoma. patol.* Deri veya bez dokusunda oluşan kanser uru. *(Bağdokusunda oluşan ve sarkom denen kanser urlarına zıt olarak kullanılır).* [*Ing.* Carcinoma; ◉ **ben ~** u, patol. Renkli veya renksiz, düz veya pütürlü bir ben'in büyümesiyle oluşan habis ur. [*Ing.* Melanocarcinoma; *Fr.* Mélanosarcome, naevo-carcinome, mélanocarcinome]. ☆ *Eşanl.* **melanokarsinom, melanosarkom.**

karsinoz, i. *Fr. carcinose. patol.* Bedenin her yanını kanser urlarının sarmış olması, bedende lokal olarak değil yaygın kanser hastalığı. Bir karsinomun metastazlarının genelleşerek yayılması.

karst, i. < *Karst.* § ● Karstik şekiller arzeden bölge. [*Ing.* ve *Fr.* Karst]; § ● *jeom.* s. Yüzey şekilleri karst bölgesi yüzey şekillerine *(yani kireçtaşları ve geniş anlamda öbür eriyebilir kayalar içinde kimyasal aşınımın hâkim olduğu bölgeler).* ◉

benzeyen bölgelere özgü. *(Terim, yanlış olarak mağara oluşumu ve kayalardaki çöküntüler sonucu oluşan yerşekline de uygulandı. Buz mercek ve tıkaçlarına bu yüzden termokarşt adı verilmiştir).* [*ing.* Karstic; *Fr.* Karstique].

~ **bölgesi,** *jeol.* Kayaçların eritilmesiyle yeraltı akıntıları olan, kireçtaşı ve dolomit bölgesi. [*ing.* Kars region; *Fr.* Région karstique].

~ **dönemi,** *coğr.* Kendine göre bir gelişme gösteren karst biçimlerinin aşınma dönemi. [*ing.* Karst cycle; *Fr.* Cycle karstique].

~ **kaynağı,** *hidr.* Kalkerli dik bayırların eteğinden fışkıran çok bol sulu kaynak. *(Yağmurların, eriyen kar sularının sayısız çatmaklarından, yarıklardan kalker ve benzeri kayalar içine sızdıktan buralarda dönüp dolaştıktan sonra suyu geçirmeyen bir tabakaya yakın bir yerden hızla çıktığı yer bir karst kaynağıdır).* [*ing.* Karst «spring»; *Fr.* Source vauclusienne, résurgence].

~ **olayları,** *jeol.* Yağmur ve eriyen kar sularının eritici etkisiyle, eriyebilen taşların bulunduğu yerlerde, görülen özel olaylar ve bunların doğurduğu bir çok yeryüzü biçimleri. Kireçtaşlı ya da dolomitli bölgelerde, suların bu kayaçları eriterek yaptığı kimyasal aşındırma olayları. [*Osm.* Kars hâdisâtı; *ing.* Karst «*phenomenon*»; *Fr.* Phénomenes karstiques].

~ **su yolu,** *coğr.* Kalker tabakalarının kalın olarak bulunduğu nemli bölgelerde, yer altında birbirleriye ilgisi olmayan dallı budaklı türlü genişlikteki su yolları. [*Osm.* Tahtelarz mecrâ; *ing.* Underground stream; *Fr.* Riviere souterraine].

~ **suyu,** *jeol.* Eriyebilen taşlar içinde birikmiş olan bir çeşit yeraltı suyu. Böyle yerlerde sular dibe sızar, türlü yarıklardan, oyuklardan inip çıkar, dereler biçiminde akar, sonunda bir yerden dışarı fırlar. [*ing.* Karst «groundwater»; *Fr.* Nappe karstique].

~ **yapısı,** *trm.* Masif kireçtaşı örtüsüne sahip sahalarda oluşan arazi şekilleri.

~ **yeraltı suyu,** *jeol.* Karst bölgelerinde yer altındaki suların bulunuş, akış ve beslenişleriyle ilgili durum. [*ing.* Karst hydrography; *Fr.* Hydrographie karstique].

~ **yöresi,** *jeol.* Suları dibe geçiren, eriyebilen taşların *(kireçtaşı, alçıtaşı)* çok bulunduğu türlü erimelerden doğmuş, yer yüzü biçimleri yöresi. [*ing.* Karstland, karstlandscape; *Fr.* Topographie karstique].

karstenit, -ti, i. *Fr. karstenite. min.* ◘ **Anhidrit.**

karşı, i. *esk. T. karşu.* § ❶ Bir şeyin, bir bir kimsenin veya bir yerin önü, esas tutulan yüzünün ilerisi: *Evin karşısı. Karşıdakiler. Dağın karşısı.* [*ing.* Opposite, opposite side or direction; *Fr.* Opposite]; § ❷ Bir denizin, bir nehrin, bir yolun öbür kıyısı veya tarafı: *Buralarda köprü yok, karşıya kayıkla geçiliyor;* § ❸ Ön, huzur, kat: *Müdür onu tekrar karşısında görünce sinirlendi;* § ❹ s. Karşıda olan, öteki tarafta bulunan: *Karşı taraf. Karşı mahalle. Karşı* vaka. [*ing.* Contrary, opposed; § ❺ Birbiriyle uğraşanların her birine göre öbür taraf: *Karşı parti. Karşı takım.* [*ing.* Adversary, opponent, antagonist; *Fr.* Adversaire]; § ❻ e. Yüzünü bir şeye doğru çevirerek: *Denize karşı hareket. Bahçeye karşı oturmak.* [*ing.* Against; *Fr.* Contre]; § ❼ Karşılık olarak, mukabilinde: *Bu söze karşı ne denir?* [*ing.* Upon; *Fr.* Contre]; § ❽ e. İçin; hakkında: *Birine karşı söylemek. Birine karşı beklenilen saygı.* [*ing.* On, about, of; *Fr.* Sur, au sujet de, concernant]; § ❾ Birinin aleyhinde bulunan zıt, muhalif: *Size karşı söz, insanlığa karşı hareket.* [*ing.* Contrary; *Fr.* Contraire]; § ❿ z. Hasım olarak, aleyhinde olmak üzere: *Ona karşı bu çıktı.* [*ing.* Against; *Fr.* Contre]; § ⓫ Doğru, sularında: *Sabaha karşı hava soğudu;* § ⓬ s. Bulunulan yere göre ön ileride olan; § ⓭ Aykırı olarak, zıddına: *Akıntıya karşı kürek çekmek. Anlaşmaya karşı hareket etmek.* [*ing.* Contrary; *Fr.* Contre]; § ⓮ Aleyhinde, karşı çıkarak: *Onun yaptığı insanlığa karşı işlenmiş bir suçtur.* [*ing.* Against; *Fr.* Contre]; § ⓯ *mant.* Aynı konu ve aynı yükleme sahip oldukları halde, birbirlerinden, ya nicelik ya nitelik veya aynı zamanda, hem nicelik hem de nitelik bakımından farklı olan iki önerme arasında mevcut olabilecek ilişkilerin tümü. [*ing.* ve *Fr.* Opposition]; ⓰ *sp.* a) Eksrimde iki hasmın yalancıktan, tahrik amacıyla yaptıkları hamle sonunda bir taraftan gelecek saldırıyı önleyerek vuruş veya dürtüş yapması. [*ing.* Contra tempo; *Fr.* Contretemps]; b) Hasımlardan birinin yaptığı aldatıcı hareketten yararlanarak duruma hâkim olması. [*ing.* Contra tempo; *Fr.* Contretemps]; § ⓱ *tar.* Osmanlı sarayında saygı ifadesi olarak Kur'an yerine kullanılan deyim. *(Kur'an okunuyor veya okundu yerine «karşı okunuyor veya okundu» denirdi).*

~ **dan karşıya,** *dey.* § ❶ Bir yandan öbür yana. [*ing.* From one side to another, across]; § ❷ Karışmaz görünerek, uzaktan; ⓲ ~ **dan rüzgâr,** *hava.* Bir uçağın uçuş yönüne yaklaşık olarak paralel esen ve arza göre hızını azaltan rüzgâr. [*ing.* Head wind; *Fr.* Vent contraire, vent de bout]: ⓳ ~ **sına çıkmak,** *dey.* Önüne geçmek, yolunu kesmek. [*ing.* To appear suddenly in front of one]; ⓴ **bir teoremin ~ teoremi,** *mat.* Hipotez ve hükmü, ilk teoremin hipotez ve hükmünün olumsuzları olan teorem. *(Örnek: Bir doğru parçasının orta dikmesi üzerinde bulunan her nokta, bu doğru parçasının uçlarından eşit uzaklıktadır. Bu teoremin karşı teoremi şudur: Bir nokta bir doğru parçasının orta dikmesi üzerinde değilse, doğru parçasının uçlarından eşit uzaklıkta değildir).* [*Fr.* Théorème contraire d'un autre].

~ **açı,** *sin.* Kendinden önceki çekimdeki alıcı açısıyle 180° lik bir değişiklik gösteren açı. [*ing.* Reverse angle; *Fr.* Contrechamp, contre-champ].

~ **açı çekimi,** *sin.* Kendisinden önceki çekimle karşı açı meydana getiren çekim. [*ing.* Reverse angle shot; *Fr.* Plan contre-champs].

~ **açıklama,** *müz.* Bir füg'de serimi izleyen ayrıntı: serimi yansıtır. *(Her biri, karşı konu eşliğinde birer kere olmak üzere cevap, arkasından konu duyurulur).* [*ing.* Reverse-exposition; *Fr.* Contre-exposition].

~ **ağırlık,** § ❶ *radyotekn.* Bir antenin altına topraktan yalıtılmış olarak yerleştirilen ve toprakla doğrudan doğruya yapılacak bağlantı yerine kullanılan iletken grupu. [*ing.* Counterpoise; *Fr.* Contrepoids]; § ❷ *mek.* Bir ağırlığı veya bir kuvveti dengelemek veya etkisini azaltmak için kullanılan ağırlık. [*ing.* Counterweight, counterbalance; *Fr.* Contrepoids]; § ❸ *inş.* Kapının açıldıktan sonra kendi kendine kapanmasını sağlayan denge ağırlığı. [*ing.* Balance-weight].

~ **akımları frenleme,** ◘ **Frenleme.**

~ **aktarma,** *psik.* Psikanalizcinin kendisinde bulunan bilinçli veya bilinçdışı bir takım öznel tepkiler. *(Bunlar, psikanalizcinin yorumlarındaki nesnelliği bozabilir. Karşı aktarmanın etkileri, didaktik çözümleme ve psikanalizcinin kişisel denetlemeleri ile hafifletilebilir. Bazı bilginlere göre, karşı aktarma, sadece bilinçdışı belirtilerde ortaya çıkar).* [*ing.* Countertransfer; *Fr.* Contre-transfert].

~ **alan,** *sin.* ◘ **Alan.**

~ **alize,** *coğr.* Ekvator kuşağından dönencelere doğru yüksekten esen sürekli yel. Bunlar her iki yarımküredeki alizelerin ters yönünde yani kutuplara doğru, 3-10 km. yükseklerde eserler. [*Osm.* Ma'kûs alize, mukabil alize; *Ing.* Antitrades; *Fr.* Contre-alizé].

~ **basınç,** *term.* Bir makine, bir pompa veya bir boru donatımının boşlatma kabiliyetini hesaplarken gözönünde tutulması gereken geri basınç; Çıkan buharın ısıtma cihazlarında kullanılabilmesi için, bazı buhar makinelerinin çıkışında hava basıncından yüksek tutulan basınç: *Karşı basınç makineleri. Karşı basınç türbini.* [*Ing.* Back pressure, counter pressure; *Fr.* Contre - pression].

~ **boşaltma,** *oyun.* Hasım ile birlikte yapılan boşaltma: *Karşı boşaltma hareketi çırpma ve çatlamalara karşı yapılır.*

~ **casusluk,** Millî topraklar içindeki ve dışındaki düşman haber alma ajanlarının faaliyetlerini ve eylemlerini meydana çıkarmakla görevli güvenlik servisi. [*ing.* Counter-espionage; *Fr.* Contre-espionnage].

~ **çağrı,** *sp.* Hasım tarafından yapılan çağrıya sağ ayağı birkaç kere yere vurarak verilen karşılık.

~ **çekirdek,** *nükl.* Yalnız karşı parçacıklardan meydana gelen, atom çekirdeğine benzer yapı. [*Ing.* Antinucleon; *Fr.* Antinoyau].

~ **çıkış hareketi,** *ask.* Bir yeri muhasara eden kıtaların, muhasara edilenlerin çıkış hareketine karşı koymak üzere yaptıkları hareket.

~ **çıkmak,** *dey.* § ❶ Geleni karşılamak üzere yoluna çıkmak. [*ing.* To go to meet]; § ❷ Biriyle boy ölçüşmek istemek, mücadeleye girmek. [*ing.* To come out opposite (in argument, etc.)]; § ❸ Zıt düşüncede olmak.

~ **dava,** *huk.* ◘ **Dava.**

~ **değişme,** *mat.* Vektör ve tansörler hesabında, bir vektörel uzayın tabanını değiştirirken ortaya çıkan bazı dönüşümlerin özelliği. [*ing.* Countervariance; *Fr.* Contrevariance, covariance].

~ **denklik,** ◘ **Denklik.**

~ **devrim,** *siy.* Bir devrimi yıkmayı ve devrimin sonuçlarını ortadan kaldırmayı amaçlayan siyasî hareket. [*ing.* Counter-revolution; *Fr.* Contre-revolution].

~ **döngü,** *çoğr.* ◘ **Antisiklon.**

~ **durmak** *(birine), dey.* § ❶ Boyun eğmemek. [*ing.* To resist, to oppose; *Fr.* Résister, s'opposer]; § ❷ Biriyle boy ölçüşmek istemek.

~ **düğüm noktaları,** *opt.* Merkezlenmiş bir optik sistemde, asal eksenle ters yönlü eşit açılar yapan genel ışın ile bunu karşılayan ışının asal ekseni kestiği iki nokta. [*ing.* Antinodal points; *Fr.* Points antinodaux].

~ **düşünce,** ◘ **Karşısav.**

~ **edim,** *ikt.* ◘ **Mukabil ivaz.**

~ **edim hasarı,** *huk.* ◘ **Hasar.**

~ **erek,** *astr.* Topluca devinme halinde bulunan bir yıldız kümesinin gittiği doğrultunun göğü deldiği noktaya *(erek)* bakışık olan nokta. [*ing.* ve *Fr.* Antivertex].

~ **filigran,** *matb.* Kâğıt tabakasının ikinci yarısındaki filigran. [*ing.* Counter mark; *Fr.* Contremarque].

~ **gelme,** *sp. (boksta),* Karşılaşma sonucunda verilen yargıyı veya ileri sürülen bir öneriyi geçersiz sayma. [*ing.* ve *Fr.* Objection].

~ **gelmek,** *(birine), dey.* Birisine artık boyun eğmediğini yüzüne karşı belli etmek, itaatsizlik etmek, diklenmek. [*ing.* To resist; *Fr.* Résister].

~ **gerilim hattı,** *elek.* Alternatif akım taşıyan bazı enerji iletim hatlarına zincir şeklinde paralel olarak çekilen, fakat enerji taşımayan elektrik hattı. *(Yakındaki madenî parçalarda /telekomünikasyon hatları v.b./ indüksiyon etkilerini yok etmek için bu hat üzerindeki akım, asıl iletim hattının akımıyle zıt fazlıdır).* [*ing.* Back - pressure line; *Fr.* Fil ou ligne de contre - tension].

~ **gerilla,** *ask.* Aynı taktiği kullanarak düşman karşı kuvvetlerini etkisiz hale getirmek üzere devlet tarafından yönetilen gerilla harekâtı. [*Ing.* Counter querilla; *Fr.* Contre-guérill].

~ **gitmek,** *dey.* Üzerine yürümek. [*ing.* To go out to meet; *Fr.* Aller à la rencontre].

~ **gömme ayak,** *mim.* Bir gömme ayağın

karşısına yerleştirilen ve onu destekleyen ikinci gömme ayak.

~ görüş, ◘ **Karşısav.**

~ gün, *astr.* Tutulum'da ve Güneş'in Yer'e göre bakışı olan noktada görülen yaygın ışık lekesi. [*Ing.* Counterglow, gegenschein; *Fr.* Lueur, antisolaire].

~ hücum, *ask.* ◘ **Karşı saldırı.**

~ ihtilâl, ◘ **Karşı devrim.**

~ karşıya, § ❶ Yüz yüze. [*Ing.* Face to face; *Fr.* Face à face]; ❷ *hava.* Karşılaşan iki hava gemisinin yaklaşık olarak aynı yön fakat aksi cihetlerde olması hali. [*Ing.* Head on; *Fr.* Face à face].

~ karşıya bırakmak, *dey.* Müdahale etmemek, teke tek bırakmak.

~ konu, *müz.* Bir füg'de konuya eşlik etmesi için çevrimlenebilir kontrapunto tarzında yapılmış tema. *(Melodi ve ritim nitelikleri bakımından konudan ayrı olan karşı konu uyum bakımından konuyla bir bütün meydana getirir. Füg'ün ara bölümlerinde karşı konudan yararlanılabilir).* [*Ing.* Counter-subject; *Fr.* Contre-sujet].

~ konum, *astr.* Güneşle bir dış gezegeninin Güneş'le Ay'ın Yer'e göre bakışık olduğu *(uzanım 180°)* konum. [*Osm.* Vaz-ı istikbâl; *Ing.* ve *Fr.* Opposition].

~ koyan, *fiz.* Bir tepki niteliği taşıyan: *Karşı koyan kuvvet.*

~ koyma yöntemi, *elek.* Elektromotor kuvvetleri ve potansiyel farklarını, ölçek olarak alınan bir elektromotor kuvvetin karşı koyma etkisinden yararlanarak ölçme yöntemi. [*Ing.* Method of opposition; *Fr.* Methode d'opposition].

~ koymak (durmak), *dey.* Muhalefet etmek, mukabele etmek, önlemek üzere harekete geçmek, dayanmak, direnmek. [*Ing.* To oppose; *Fr.* S'Opposer].

~ lâğım, *ask.* Bir yere veya bir mevzie lâğımla yapılan saldırıyla bu saldırının benzeri bir yoldan karşılık vermek amacını güden yeraltı tahkimatı. [*Ing.* Countermine; *Fr.* Contre-mine, contremine].

~ madde, *nükl.* Maddenin parçacıklarından meydana gelen sanal madde. [*Ing.* Antimaterial; *Fr.* Antimatière].

~ nota, *siy.* Bir evvelkine ters yönde kaleme alınmış diplomatik nota. [*Ing.* Counter-note; *Fr.* Contre-note].

~ olmak, *dey.* Muhalefet etmek. [*Ing.* To be against; *Fr.* Être oppose à].

~ örnek, *mat.* Bir ifadeyi çelişkiye düşüren örnek. *(Örnekler ne kadar çok olursa olsun, genel bir özelliğin doğruluğunu ispata yetmez; oysa bir tek karşı örnek bir kanunu bozar).* [*Ing.* Counter-example; *Fr.* Contre-exemple].

~ öteleme, *mat.* ◘ **Öteleme.**

~ parçacık, *nükl.* ◘ **Antipartikül.**

~ reform, *hıristiyanlık,* Alman tarihçilerinin, XVI. yüzyıl protestan reformuna karşı bir tepki olarak meydana gelen katolik reformuna verdikleri ad. *(Karşı reformun amacı kilisenin dogma ve geleneklere uygun olarak manevî yönden geliştirilmesi ve Roma'dan ayrılmış olan ülke ve kişilerin yeniden Roma'ya bağlanmasıydı).* [*Ing.* Revision, reconsideration, counter-reform; *Fr.* Contre-réforme, contre-réformation].

~ saldırı, § ❶ *(Eskrimde)* Karşı yarışmacının son saldırı eylemi bitmeden, bir eskrim zamanından önce yapılan saldırı. *(«engel vuruşu», «karşılama vuruşu» gibi).* [*Osm.* Mukabil taarruz; *ing.* Counter-attack; *Fr.* Contre-attaque]; § ❷ *ask.* Düşman saldırısına uğramış bir kumandanlığın harekete geçerek genel bir harekât planı içinde ve önemli sayılabilecek imkânlarla inisyatifi tekrar eline almak amacıyla giriştiği stratejik harekât. [*Ing.* Counter-offensive; *Fr.* Contre-offensive].

~ sav, *mant.* ◘ **Karşısav.**

~ sürüm, *sin.* ◘ **Karşısürüm.**

~ şan, *müz.* Bir melodiye eşlik etmesi gereken kontrapunto. *(Karşı şan, bir çeşit karşı konu'dur. Epizodik'tir; çevrik bir şekle sokulabilecek nitelikte olması gerekmez).* [*ing.* Counter-melody, accompaniment figure; *Fr.* Contre-chant].

~ taarruz, *ask.* ◘ **Karşı saldırı.**

~ teklif, Bir öneriye karşı ileri sürülen öneri. [*Ing.* Counter-offer; *Fr.* Contre-offre].

~ takım, *sp.* Spor karşılaşmalarında, taraflardan birine göre öbürü. [*ing.* Opposite team].

~ töreni, *(Önemli bir kimse hk.)* Bir yere gelişi sırasında o yer halkınca yapılan kabul töreni. [*ing.* Welcoming ceremony].

~ vuruşu, *sp. (Eskrimde)* Karşı yarışmacının dürtüş ya da vuruş doğrultusunu kapatarak, saldırısının sonuçlanmasını beklemeden yapılan karşı vuruş. [*Osm.* Kudötan; *ing.* Time hit; *Fr.* Coup de temps].

~ yaka, Deniz veya nehrin, bulunulan yere göre, öbür kıyısı. [*ing.* Opposite shore; *Fr.* Rive opposee].

~ yarışmacı, *sp. (Eskrimde)* Bir kılıçoyuncusuyle yarışma yapan öteki oyuncu. [*Osm.* Hasım; *ing.* Opponent; *Fr.* Adversaire].

karşıcı, s. § ❶ Geleni karşılamaya giden *(kimse)*, karşılayıcı. [*ing.* Person who goes out to meet a visitor, welcomer]; § ❷ Karşı düşüncede olan. [*Osm.* Muhalif, muarız; *ing.* Opposing, opposed, contrary, contradictory, against; *Fr.* Contraire, opposé, adverse, opposant, adversaire].

karşı.gelim, b. i. *biy.* Görevleri birbirine karşıt olan iki şeyin birbirine göre olan durumları: *Uyluğun ön kasları ile arka kasları arasında karşıgelim hali vardır.* [*Osm.* Tezâd; *ing.* Antagonism; *Fr.* Antagonisme]. ☆ *Eşanl.* **karşıtlık.**

karşıla, ünl. § ❶ Tekil üçüncü sahıs emir sözü. § ❷ *den.* Dümen viyaya *(tam omurga yönüne)* alındığı halde, gemi gerektiğinden çok dönmekte devam ederse, dümeni geminin döndüğü tarafın aksi yöne basması *(çevirmesi)*, için dümenciye verilen kumanda.

karşılama, i. § ❶ Karşılık olma, denk gelme. [*Ing.* Meeting, covering, contre-balance; *Fr.* Action de couvrir, contre-balance]. § ❷ Gelenin hatırını hoş etmek için yoluna çıkma, karşı çıkma: *Misafirleri karşılama.* [*Osm.* İstikbal; *ing.* Reception, meeting, welcome; *Fr.* Accueil, action d'aller à la rencontre plegn, céremonie d'accueil]. § ❸ Türk halk oyunlarından birinin adı. Halay veya Bar gibi sıra ile değil karşılıklı oynanır. ☆ *Eşanl.* **karşı-beri, vargel, varma-gelme.** § ❹ *folk.* Düğünlerde oğlan evi gelin almaya geldiği zaman, gelin evden çıkarak ata, deveye v.b. ye binerek, ince saz veya davul-zurna ile, özel bir bestesi bulunan havanın *(karşılama havası)* çalınması ve bu sırada yapılan tören. [*ing.* Turkish folk music played or sung when meeting a bridal procession etc.].

~ icra, *müz.* § ❶ İki koro, iki sesçi veya iki çalıcının nöbetleşe ve cevaplaşarak söyleşmelerinden veya çalmalarından ibaret ahenk. Sırf seslerin münavebesini şarkılaşmaca ile ifade etmek açıklık sağlar. § ❷ Bir nota kıymetinin bir misli fazlasını ifadede kullanılırdı.

karşılamak(-i), f. § ❶ Karşılık olmak, denk gelmek: *Bu kadar para onun ihtiyacını karşılayabilir mi?* [*Osm.* Tekabül etmek; *Ing.* To meet; cover, counterbalance; *Fr.* Couvrir]. § ❷ Gelenin hatırını hoş etmek için yoluna çıkmak, karşı çıkmak. [*Osm.* İstikbal etmek; *Ing.* To receive, meet, give a welcome; *Fr.* Reçevoir, accueillir, aller au devant de]. ☆ *Karş.* **uğurlamak.** § ❸ Şöyle veya böyle bir duygu göstermek: *Bu öneriyi iyi karşıladılar. Teklifi iyi karşıladı.* [*Ing.* To respond; *Fr.* Accueillir]. § ❹ Önlemek, gidermek: *Bu ilâç sıtmayı karşılar.* [*Osm.* Defetmek; *ing.* To prevent; *Fr.* Prévenir, détourner, parer]. § ❺ *bank.* ve *bors.* Bir hesabı tasfiye için veya garanti olarak karşılık vermek; Borçlu olduğu bir meblâğ için bir müşteriye poliçe çekmek. § ❻ *den.* Dümen ortalanmışken, geminin, bir yana istenilenden fazla dönmekte devam edeceği anlaşıldığı vakit, dümeni, geminin saldığı tarafın aksine basmak, bastırmak. § ❼ *işletm.* ve *ikt.* Telâfi etmek, denk gelmek. § ❽ *sp.* (a) *(Boksta)* rakibinin yumruklarını savmak. *(Bunun için kollarıyle aldığı pozisyona grand denir);* (b) *(Eskrimde)*, değme çizgisi içinde rakibin kılıcını savmak, savuşturmak. ⊙ **dümeni ~ (yalnız ~),** *den.* Dümeni bulunduğu tarafın karşı tarafına basmak, cevirmek. ⊙ **kılıcını ~,** *sp. (Eskrimde)* Rakibin hamlelerinden kurtulmak.

karşılamalık, -ğı, i. § ❶ Karşılamak işini yapan şey, § ❷ *mim.* Bir tonozun ağırlığını karşılamaya yarayan som duvar.

karşılanmak, nsz. f. § ❶ Karşılamak isine konu olmak. § ❷ Kabul edilmek. [*ing.* To be received, to be given a welcome; *Fr.* Être reçu, accueilli].

karşılaşma, i. § ❶ Yüz yüze gelme, rastlasma. [*ing.* Meeting, interview; *Fr.* Rencontre, entrevue]. § ❷ Boy ölçüsme, yarışma. § ❸ *anat.* ve *fizyol.* Başparmağın öne ve içe doğru gelerek öteki parmaklarla birleşmesi hareketi. *(Bu hareket insan cinsine vergidir ve el eklemlerinin karmaşık eğilip bükülüşleri içinde hizmet yönünden en önemli olandır; cisimlerin tutulup alınmasını sağlar);* § ❹ *sp.* (a) İki spor takımı arasında kazanma amacıyle yapılan yarışma, temas: *Futbol karşılaşması;* ⊙ (b) *(Eskrimde) İki yarışmacının yenismek* ereğiyle yaptıkları vurusma. [*Osm.* Maç; *Ing.* Bout; *Fr.* Match]; ⊙ **dönel ~,** *sp.* ◘ **Dönel;** ⊙ **tak m ~ sı,** *(Eskrimde)* İki takım arasında birbirini yenmek ere giyle yapılan yarışmaların tümü. [*Osm* Takım müsabakası; *ing.* Match; *Fr.* Rencontre].

karşılaşmak (nsz,-le), *ortaklaş.* f. § ❶ Karsı karşıya gelmek; yüz yüze gelmek: *Onunla kapıda karşılaştık.* [*ing.* To encounter; *Fr.* Se rencontrer]; § ❷ Rastlasmak. [*Ing.* To confront; *Fr.* S'affronter]; § ❸ Biriyle uğraşma haline girmek, boy ölçüsmek, yarışmak. [*ing.* To contend; *Fr.* Lutter, se mesurer]; § ❹ *sp.* Yarışa girmek, maç yapmak, yarısmak.

karşılaştırılabilir, s. Birbiriyle mukayese edilebilen *(şeyler).* [*Osm.* Kabil-i kıyas; *Ing.* ve *Fr.* Comparable].

~ büyüklükler, *mat.* Aralarındaki oranı sağlamak için karşılaştırılabilen aynı türden iki büyüklük. [*ing.* Comparable grandeur; *Fr.* Grandeurs comparables].

karşılaştırılmak, (nsz.-le), f. Karşılastırmak işine konu olmak. [*Ing.* To be compared; *Fr.* Être comparé]. ☆ *Eşanl.* **kıyaslanmak.**

karşılaştırma, i. § ❶ *mat.* Karşılastırmak eylemi. [*Osm.* Mukayese etme; *ing.* Comparison; *Fr.* Comparaison]; ☆ *Eşanl.* **kıyaslama;** § ❷ *kim.* İşlem. [*Ing.* Treatment; *Fr.* Traitement]; § ❸ Benzerilk veya ayrılıklarını incelemek üzere kişileri veya nesneleri birbiriyle karşılaştırmak, birbirine yaklaştırmak işi; oranlama: *İki eseri birbiriyle karşılaştırması* § ❶ *ed.* İki kişi veya **nesne** arasındaki benzeyen veya benzemeyen yanları ortaya koyma. *(Karşılaştırma, Eskiçağ hitabet okullarında çok kullanılan bir alıştırmaydı; Plutharkos, Ünlü Kişilerin Hayatı adlı eserini bu yöntemle yazdı).* § ❸ *terz.* Prova sırasında vücudun bir tarafında alınan işaretleri öbür tarafın parçalarına geçirerek elbiseye son şeklini vermek.

~ çizgisi, *hava.* Hesap ve ölçülerin kıyas edildiği çizgi. [*ing.* Datum line; *Fr.* Ligne de référence].

~ düzlemi, *mat.* Ölçüstürülmek istenen bir kaç düzlem içinden bir tanesi; iki düzlemi karşılaştırmak için ele alınan üçüncü düzlem. [*Osm.* Mukayese müstevisi; *Ing.* Comparison plan; *Fr.* Plan de comparaison].

~ seviyesi, *hava.* Bütün cisimlerin yüksekliklerinin kıyas edildiği deniz seviyesinin üstünde veya altında bir yükseklik. Genellikle deniz seviyesi karşılaştırma seviyesi olarak alınır. [*Ing.* Height datum, datum level; *Fr.* Niveau de reference].

~ sistemi, *mat.* Değişken bir elemanın konumunu belirlemeye yarayan elemanlar

sistemi: *Analitik geometride, koordinat eksenleri bir karşılaştırma sistemi meydana getirir.* [*Ing.* Reference system; *Fr.* Système de référence].

☆ *Eşanl.* **referans sistemi**.

~ **üçgeni**, ~ **dörtgeni**, *mat.* Düzlem üzerindeki veya uzaydaki bir noktanın homogen koordinatlarını belirlemeye yarayan üçgen, dörtgen. [*Ing.* Reference triangle, reference tetrahedron; *Fr.* Triangle de référence, tétraèdre de référence].

~ **yöntemi**, *sosy.* Çeşitli kültürlerde ben zer tiplere ait yapılmış incelemeleri karşılaştırdıktan sonra, onlardan ortak nitelikleri bulup çıkarmaya ve toplumların ortak işlemlerini ve aynı tipte olan toplumlardaki ortak organlaşmaları göstermeye yarayan yöntem. *(Sosyolojide sınıflama ve kanun araştırmasına bu yoldan başlanır).* [*Ing.* Comparative method; *Fr.* Méthode comparatif].

karşılaştırmak, (-ı, -u, -le), f. § ❶ Karşılaşmak işini yaptırmak, raslamak, karşı karşıya getirmek, [*Osm.* Mukayese etmek; *Ing.* To compare; *Fr.* Comparer]; § ❷ Benzerliklerini ve ayrımlarını meydana çıkarmak üzere yanyana getirip incelemek, ölçüştürmek. [*Osm.* Mukayese etmek, kıyaslamak; *Ing.* To compare; *Fr.* Comparer]; § ❸ *kim.* Iki maddeyi yolunca bir araya getirmek. [*Osm.* Muamele etmek; *ing.* To process; *Fr.* Traiter].

karşılaştırmalı*, s. Karşılaştırılarak yapılmış olan. [*Osm.* Mukayeseli, kıyasî; *Ing.* Comparative; *Fr.* Comparatif, -ive].

~ **anatomi**, *biy.* ◘ **Anatomi**.

~ **dilbilgisi**, *gram.* ◘ **Dilbilgisi**.

~ **edebiyat**, *ed.* Edebiyat tarihinin çeşitli ülkelerin edebiyatları arasındaki ilişkileri inceleyen kolu. [*Ing.* Comparative literature; *Fr.* Littérature comparative].

~ **embriyoloji**, *tıp.* ve *zool.* ◘ Embriyoloji.

~ **fizyoloji**, *tıp.* ◘ **Fizyoloji**.

~ **grafik**, *mat.* ◘ **Grafik**.

karşılayan, i. *sp. (futbolda)*, i. Başlama vuruşunu karşılayan oyuncu. [*Ing.* Receiver; *Fr.* Relanceur].

~ **ilerde**, *sp. (futbolda)*, Sayılar berabere iken atışı karşılayan oyuncunun ilk sayıyı kazanması durumu. [*Ing.* Advantage to receiver; *Fr.* Avantage au relanceur].

karşılayıcı, s. § ❶ Önleyen: *Hastalığı karşılayıcı bir ilâç.* [*Ing.* Preventive; *Fr.* Préventif, -ive]; § ❷ Oldurucu, yapan; § ❸ i. Karşı çıkan kimse.

karşılık*, -ğı, i. § ❶ Bir davranışın karşı tarafta uyandırdığı, gerektirdiği başka bir davranış. [*Osm.* Mukabele; *Ing.* Recompense, return, requital; *Fr.* Compensation, récompense]; § ❷ Söylenen, yazılan veya istenilen şeye karşı söylenen veya yazılan şey. [*Osm.* Cevap; *Ing.* Answer, reply; *Fr.* Réplique, réponse]; ☆ *Eşanl.* **yanıt**; § ❸ Bir iş için ayrılmış para. [*Osm.* Tahsisat; *Ing.* Appropriation; Fr. Allocation]; ☆ *Eşanl.* **ödenek**; § ❹ Bir şey alınırken karşı tarafa verilen başka şey. [*Osm.* Bedel; *Ing.* Exchange value, worth; *Fr.* Contre-valeur]; § ❺ Bir dildeki kelimeyi diğer bir dilde anlam bakımından karşılayan kelime. [*Ing.* Equivalent; *Fr.* Équivalent]; § ❻ *müz.* Bir füg'de, dominant'ın tonunda sunulan konuyu belirtmeye yarayan terim. *(Gerçek bir füg'de karşılık, tıpkı bir aktarımda olduğu gibi, notaya nota şeklinde uygulanır. Tonal fügde ise, konu «mütasyon» adı verilen ses değişikliklerine uğrar).* [*Ing.* Response; *Fr.* Réponse]; § ❼ *sibern.* Bir sistemin uyarma sonucunda aldığı durum. [*Ing.* Response; *Fr.* Réponse]; § ❽ *mal.* ◘ **ihtiyat**. ◉ **karşılığı olmak**, *bank.* ve bors. Bir alacağın tasfiyesi için sağlam garantilere sahip olmak; ◉ **karşılığı yetmez**, *ikt.* Bankaya ibraz edilen ve hesaptaki karşılığı kâfi gelmeyen çek üzerine yazılan ibare. [*Ing.* «Not sufficient»]; ◉ **karşılığı yoktur**, *ikt.* Keşidecinin bankadaki hesabında çeki karşılayacak kadar parası olmadığı zaman çekin üzerine yazılan kayıt. Türkiye'de yoktur. [*Ing.* «No funds»]; ◉ **karşılığında borç senedi verilen temettü**, *ikt.* Gelecekte dağıtılacak temettü için verilen ve tedavül edebilen emre yazılı senet, muvakkat senet. [*Ing.* Scrip dividend]; ◉ **bakım karşılığı**, *ikt.* ◘ **Bakım**; ◉ **empülsiyon karşılığı**, *sibern.* Giriş işareti empülsiyonla gösterildiği, yani normal halde sıfır olan bu işaret çıkış işaretinin ifadesidir. [*İng.* Impulsive response; *Fr.* Réponse impulsionnelle]; ◉ **harmonik** ~, *sibern.* Sürekli harmonik rejimde giriş ve çıkış işaretleri arasında faz ve genlik bağıntısı. [*Ing.* Harmonic response; *Fr.* Réponse harmonique].

~ **eğrisi**, *sibern.* Bağımsız bir değişkenin fonksiyonu halinde genellikle eğri ile gösterilen bir karşılığın değişim kanunu. [*Ing.* Response curve; *Fr.* Courbe de réponse].

~ **ilkesi**, *Bronson-Roscoe* kanunu diye de anılan ve sadece dar bir sınır içinde uygulanabilen bu ilkeye göre bir uyarın karşısındaki tepkide hem devamlılığını, hem de şiddetin etkisi vardır. Başka bir deyişle, kısa süreli, fakat şiddetli bir uyaran ile daha az derecede şiddetli ve uzun süreli bir uyaran birbirine eşittir.

~ **örge**, Bezemede bir örgüye *(motif)* karşılıklı olarak konan örge.

~ **süresi**, *sibern.* Bir regülâtörde ayarlanan büyüklüğün anî bir değişimi ile zahiri sapmanın son değerinin verilen bir kesrine erişmesi arasında geçen zaman. [*Ing.* Response period; *Fr.* Durée de réponse].

~ **tertibatı**, *mek.* Bir takım tezgâhında, fener millerinin devir sayısını düşürmek için transmisyon millerine eklenen dişli tertibat.

~ **tertibatıyle** *(karşılıklı)* **çalışma**, *mek.* Işlenecek parçanın bağlandığı fener mili ile kumanda kasnağı arasında bir çift dişli çark tertibatı bulunan bir takım tezgâhının çalışma durumu.

~ **vermek**, *dey. (Küçük büyüğüne)*, Karşı gelmek, tepkide bulunmak, cevap vermek. [*Ing.* To oppose, to answer back; *Fr.* S'opposer, répliquer].

karşılıklı, s. § ❶ Iki kişi, iki topluluk, iki nesne arasında geçen ve uğranılan eyleme eşdeğer bir eylemi belirten: *Karşılıklı sevgi. Karşılıklı güven. Karşılıklı iyilik.* [*Osm.* Mütekabil; *Ing.* Mutual, reciprocal; *Fr.* Réciproque, mutuel, -elle]; § ❷ Karşı karşıya olan: *Karşılıklı güldüler, karşılıklı masalar.* [*Ing.* Opposite, facing one another, facing each other; *Fr.* L'un en face de l'autre]. § ❸ *bot.* Bir sürgün üzerinde aynı seviyede iki tomurcuğun karşılıklı bulunduğu *(tomurcuk, yaprak hk.).* [*Ing.* Opposite; *Fr.* Oppose, -ée]; § ❹ z. Karşılıklı olarak: *Elbisenin düğmeleri karşılıklı dikilecek.* [*Ing.* Mutually, reciprocally; *Fr.* Mutuellement, l'un l'autre, réciproquement]; § ❺ *mant.* Birbirini karşılıklı olarak içeren önermelere verilen ad. [*Ing.* Reciprocal; *Fr.* Réciproque].

~ **akitler**, *ikt.* Iki taraflı akitler, iki tarafa da borç yükleyen akitlerdir. Taraflardan her biri hem alacaklı, hem borçlu sıfatını alır. Tam karşılıklı akitler, trampa, beyi ve istisnadır. [*Ing.* Mutual contracts].

~ **asalaklık**, *paraz.* Konukla konakçının karşılıklı olarak birbirinden geçinme, birbirine yarar sağlama durumu. [*Osm.* Mütekabil tufeyliyet; *Lat. Mutualismus; ing.* Mutualism; *Fr.* Mutualisme].

~ **atış**, *sp. (basketbolde)*, Karşılıklı sapkıdan doğan karşılıklı ceza atışı. [*ing.* Reciprocal shot].

~ **bağlılık**, *sosy.* ◘ **Bağlılaşma**.

~ **dava**, *huk.* Hukuk usulünde, dâvacının açtığı dâvaya karşı, bu dâva ile beraber görülmek üzere, dâvalının açtığı dâva. Karşılıklı dâva, asıl dâva ile igili ise, kabul ve tetkik olunur. [*Osm.* Mukabil dâva; *Ing.* Counter claim; *Fr.* Contre-demande, reconvention].

☆ *Eşanl.* **karşı dâva**, Mütekabil dâva. Mukabil dâva.

~ **destek**, *ask.* Savaşta kuvvetlerin ve çeşitli savunma araçlarının karşılıklı olarak kullanılması. *(Savaşta özellikle savunmada, birlik, silâh ve araçların duruma uygun düşecek biçimde yerleştirilmesi gerekir. Karşılıklı destek, kademeli bir biçimde yanlara ve derinliğe doğru yapılırken birlikler arasında kalabilecek boşlukların kontrolu için gerekli tedbirler alınır. Bu maksatla, yer gözetlemesi, engeller, plânlanmış ateşler ve devriyeler kullanılır).*

~ **düz vuruş**, *sp. (boksta)*, Karşılaşan iki yumruk oyuncusunun aynı anda yaptıkları dolaysız vuruş. [*Ing.* Cross; *Fr.* Arrangement illicite].

~ **eda sözleşmeleri**, *ikt.* Karşılıklı ödeme sözleşmeleri. Taraflara karşılıklı olarak, bir şey yapmak veya ödemek yükemeleri koyan sözleşmeler.

~ **elemanlar**, *(elektrostatik).* Elektriklenmiş iki iletkenin yüzleri üzerinde aynı kuvvet tübünün kestiği yüzey parçaları. *(Karşılıklı elemanlar teoremine göre, bu yüzey parçaları üzerindeki yüklerin mutlak değerleri eşit, işaretleri ise terstir).*

~ **engelleme**, *psik.* Birbirleriyle karıştırılmaları yüzünden aralarında çok sıkı bağ bulunan şeylerden birini hatırlıyamama.

~ **etki**, *ikt., fels.* ve *sosy.* Marx'ı genis anlamda yorumlayan bir kısım iktisatçı ve sosyologlara göre altbünye ve üstbünye olaylarının birbirine karşılıklı olarak etkileri oduğunu ve yalnızca birincilerden ikincilere doğru bir yönlü bir sebeplik etkisinin bulunmadığını ileri süren görüş. [*Ing.* Reciprocal action; *Fr.* Action réciproque].

~ **eylem**, *fels.* ve *gram.* Bir işin karşılıklı yapıldığını anlatan eylem: *Sevişmek, şakalaşmak, koşuşmak gibi.* [*Osm.* Fi'l-i müşareket; *Ing.* ve *Fr.* Interaction].

~ **fiil**, *gram.* Bir işin karşılıklı olarak yapıldığını anlatan fiil. [*ing.* Reciprocal verb; *Fr.* Verbe réciproque].

☆ *Eşanl.* **ortaklaşa fiil**.

~ **hesaplarda fark**, *muh.* ◘ **Fark**.

~ **hülûl ve nüfuz**, *esk.* Birbirinin içine girme.

~ **iletkenlik**, *radyotekn.* ◘ **iletkenlik**.

~ **indükleme**, *elek.* Indükleyici devrenin indüvi devresine gönderdiği magnetik akının değişmesiyle indüvi devresinde meydana gelen elektromagnetik indükleme. [*Ing.* Mutual induction; *Fr.* Induction mutuelle].

~ **indükleme katsayısı**, *elek.* Indüvi devresinin kapsadığı magnetik akımın, o akımı meydana getiren indükleyici devreden geçen akımın şiddetine oranı. [*ing.* Mutual induction coefficient; *Fr.* coefficient d'induction mutuelle].

~ **münasebet**, Birbiriyle ilişkisi olma. [*ing.* Mutual intercourse, mutual contact; mutual relation; *Fr.* Rapport mutuel, relation mutuelle].

~ **münasebette bulunmak**, Birbiriyle ilişkisi olmak.

~ **nüfuz**, *sosy.* Toplum olgularında ve kültürde çok kullanılan bir terim olup, iki toplum arasında komşuluk olduğu zaman onların âdetleri, tekniği ve nüfusunun girmesi veya tanışması hali. [*ing.* Interpenetration; *Fr.* Interpénétration].

~ **rıza ile boşanma**, *huk.* ◘ **Boşanma**.

~ **sapkı**, *sp. (basketbolde)*, Karşılıklı takımlardan iki oyuncunun, aynı anda birbirlerine karşı yaptıkları kural dışı davranış. [*Ing.* Reciprocal foul; *Fr.* Faute réciproque].

~ **satmak**, *bank.* ve *bors.* Elde bulunan tahvilleri alışveriş anında satmak.

~ **sigorta**, *ikt.* Bir çok kimselerin bir araya gelerek birbirlerini sigorta etmeleri hali. Kârın belirli bir kısmının poliçe sahibine ödenmesini gerektiren sigorta. [*Ing.* Mutual insurance; *Fr.* Assurance mutuelle].

~ **sürekli uygulama**, *mat.* $x_1\ x_2\ \ldots\ x_n'$ dizisinin bir cümle içindeki limiti x elemanı ise $x'_1\ x'_2 \ldots\ x' \ldots$ görüntüsünü

limit kabul eden bir dizi meydana getirecek şekilde iki cümlenin birebir uygulaması.

~ **taahhüt**, *huk.* İki kişinin birbiriyle yaptığı sözleşme. [*ing.* Mutual liability; *Fr.* Engagement mutuel *(réciproque)*].

~ **taahhütleri kapsayan akitler**, *ikt.* Karşılıklı taahhüt taşıyan akitler.

~ **tercüme**, *ed.* Bir tercüme türüne verilen ad. *(Bu tür tercümede, metin ve tercümesi iki bitişik sütunda yer alır ve metnin her satırının karşılığı yandaki satırda bulunur).*

~ **tesir**, ◘ Karşılıklı etki.

~ **tez**, ◘ Karşıtez.

~ **yapraklar**, *bot.* ◘ Yaprak.

~ **yardım**, İki taraflı yardım. [*ing.* Mutual assistance; *Fr.* Assistance mutuelle].

karşılıklılık, -ğı, i. § ❶ Karşılıklı olma hali. [*Osm.* Mütekabiliyet; *ing.* Reciprocity; *Fr.* Réciprocité]; § ❷ *mant.* Belli bir yönde ve bunun tersinde etkili olabilecek iki unsurun veya bölümün ilişki haline girebilmesi: *Bir önerme, bir başkasının zorunlu ve kâfi şartıysa, bu iki önerme arasında karşılıklılık vardır.* [*Osm.* Mütekabiliyet; *ing.* Reciprocity; *Fr.* Reciprocité]; § ❸ *ikt.* ve sosy. Karşılıklı denge ve yükümlülük kavramı üzerine kurulmuş olan Proudhon'un iktisat sistemine verilen ad. [*Ing.* Mutualism; *Fr.* Mutualisme]; ◉ **diplomatik** ~, *huk.* Birbiriyle anlaşmış iki veya daha fazla devletin uyruklarına, karşılıklı olarak, bir antlaşma ile ve belirli bir konuda tanınmış muamele eşitliliği. [*ing.* Diplomatic reciprocity; *Fr.* Réciprocité diplomatique].

karşlıksız, s. § ❶ Karşılık verilmeksizin yapılan. [*ing.* Uncovered, unsecured, without provision; *Fr.* Découvert]; § ❷ Karşılığı olmayan; § ❸ Karşılık gerektirmeyen; § ● *bank.* Bankanın bir tüccara verdiği para veya kredi avansı. [*Ing.* Uncovered balance, unsecured bank loan, overdraft; *Fr.* Découvert]; § ● *ikt.* Kâğıt para rayicinin zorunlu olduğu ve hiç bir değerli maden stoku ile teminat altına alınamadığı *(para sistemi)*. [*ing.* Unsecured; *Fr.* Découvert].

~ **çek**, *huk.* ◘ Çek.

~ **emre yazılı senet**, *ikt.* Amerika'da mahallî hükûmetler tarafından para gibi tedavüle çıkarılan senetler. [*ing.* Bill of credit].

~ **para çıkarma**, *ikt.* Hükûmetin veya bankaların karşılıksız olarak itibara müstenid kâğıt para çıkarmaları' [*ing.* Fiduciary note issue].

~ **satış**, *tic.* Satılırken karşılığı bulunmayan *(mal)*. [*ing.* Uncovered sale; *Fr.* Vente à découvert].

karşı.gelim*, b. i. ◘ Karşıtlık.

karşılılık*, -ğı, i. Karşılıklı olma hali. [*Osm.* Mütekabiliyet; *ing.* Reciprocity; *Fr.* Réciprocité].

karşıma*, i. *astr.* Yermerkezli enlemleri aralarında 180° lik açı yapan iki gökcismi-nin durumu. Yer ortada olmak üzere, güneşin, yerin ve herhangi bir gezegenin bir doğru üzerine gelmeleri. [*Osm.* İstikbal; *ing.* ve *Fr.* Opposition].

☆ *Eşanl.* **karşıkonum**.

karşın*, e. Gerekenin veya mantığın tersine olarak; karşıt olarak: *Bu kadar güçlü olmasına karşın gene dayanamadı.* [*Osm.* Rağmen; *ing.* Contrary, despite; *Fr.* Malgré, en dépit de].

karşı.olum*, b. i. Karşı olma. [*Osm.* Tekabül, tezat; *ing.* ve *Fr.* Opposition].

karşı.sav*, b. i. *fels.* ve *mant.* Bir olgu veya iddiayı ifade eden belli bir tez *(sav)* e karşıt olan önerme. Bir düşünceye karşı bir başka düşüncenin belirtilerek denge kurulması, Tez ile birleşerek sentezi meydana getiren zihnin hareketli üç haddinden biri. *(Bu terim Marx tarafından sınıf çatışmasını açıklamak için benimsenmiştir).* [*Osm.* Nakiz-i müddea; *ing.* Antithesis; *Fr.* Antithèse].

☆ *Eşanl.* **karşıtez, antitez, karşıgörüş, karşıdüşünce**.

karşı.serim*, b. i. *müz.* İlk fıkranın veya divertimentonun arkasından gelen füg kısım. *(Bunda genel olarak cevap konudan önce gelir).* [*ing.* Counter-exposition; Fr. Contre-exposition].

karşı.sürüm*, b. i. *sin.* Bir filimde görüntünün içindekilerde, görüntüler arasında, ses ve müzikte, görüntü ile ses arasındaki çatışmanın belirli bir amaçla düzenlenmesi. [*ing.* Counterpoint; *Fr.* Contrepoint].

karşıt*, -tı, s. § ● Bir şeyin karşısında yer alacak derecede başkalık, zıtlık gösteren Esas niteliklerinde ak ile kara arasındaki kadar uzaklık ve aykırılık bulunan. [*Osm.* Zıt; *ing.* Contrary; *Fr.* Contraire]; § ● i. Karşı olan şey. [*Osm.* Muhalif; *ing.* Opponent; *Fr.* Opposant, -ante]; § ❷ anat. Üç küçük kasa verilen ad: *başparmak karşıt kası*, kenar kaslarından biridir; birinci tarak kemiğini öne ve içe doğru götürür, böylece başparmağı öteki parmaklara karşı getirir, *serçeparmak karşıt kası* hipotenar kaslarından biridir; *ayak serçeparmak karşıt kası*, ayağın dış kenarında bulunan yumusak bir kastır; [*ing.* Opponens *(muscle)*; *Fr.* Opposant]; § ● *bot.* Sapın iki yanında, karşı karşıya ikiser dizili *(dal ve yapraklar hk.)*. [*ing.* Opposite; *Fr.* Opposé, -ée); ◉ **bir önerme'nin** ~**sı**, mat. Birinci önermenin hipotezini yargı ve yargısını hipotez olarak almakla elde edilen önerme. [*Fr.* Proposition réciproque d'une autre]; ◉ **bir T_1 dönüşümünün** ~ **dönüşümü**, *mat.* T_1 ile çarpımı *(çarpım T_1 T_3 ile gösterilir)*. ilk matematiksel elemanı veren T_2 dönüşümü. [*ing.* Reciprocal transformation of a T_1 transformation; *Fr.* Transformation réciproque d'une transformation T_1]; ◉ **birbirinin** ~ **sı nicelikler**, Çarpımı bir olan nicelikler. *(Daha çok TERS deyimi kullanılır).* [*Fr.* Quantités réciproques l'une de l'autre, inverses]. ~ **anlamlı**, *gram.* Anlamları birbirine karşıt olan kelimelere verilen ad: *Aşağı-yukarı; iyi-kötü; güzel-çirkin, büyük-küçük; irili-ufaklı v. b.* [*ing.* Antonymous; *Fr.* Antonyme].

☆ *Karş.* eşanlamlı, **sinonim**.

~ **çekme**, *cerr.* Kırık veya çıkık bulunan bir organı yerine getirmek için aşağıdaki kısım çekilirken yukarıdaki kısmı yerinde tutmak eylemi. [*Fr.* Contre-extension].

~ **denklem**, *mat.* Her a köküne, ya $\frac{1}{a}$ 'ya a *(birinci türden karşıt denklem)* veya $-a$ *(ikinci türden karşıt denklem)* eşit bir başkök tekabül eden cebirsel denklem. [*ing.* Reciprocal; *Fr.* Reciproque].

~ **devinim**, *cinm.* Herhangi bir alıştırmanın uyumlu akışına karşıt olan devinim. [*Osm.* Zıt hareket; *Fr.* Contre-mouvement, mouvement antagoniste].

~ **hareket**, *tıp.* Bir organın, kendisine yaptırılmak istenen hareketin tersini yapması şeklinde anormal hareket: *(çizgili cisimde bozukluk olursa görülür)*. [*ing.* Opposite movement; *Fr.* Mouvement oppositionniste].

~ **kas**, *anat.* ◘ Kas.

~ **matris**, *mat.* Tersine eşit olan matris: -2^3 -3^4 matrisi karşıttır. [*Ing.* Reciprocal matrix, involutive matrix; *Fr.* Matrice réciproque, matrice involutive].

☆ *Eşanl.* **involüsyonlu matris, ters matris**.

~ **olarak**, *mat.* Karşılıklı olarak. [*Osm.* Mütekabilen; *ing.* Reciprocally; *Fr.* Réciproquement].

~ **tekabül**, *mat.* A cümlesinin x elemanına *B* cümlesinin xRy ikili bağıntısını gerçekleyecek *y* elemanlarını eşlik ettiren her iki cümle arasındaki bir tekabül için *B*'nin her elemanına *A*'nın aynı bağıntıyı gerçekleyecek *x* elemanlarını eşlik ettiren tekabül. [*Ing.* Reciprocal correspondence; *Fr.* Correspondance réciproque].

~ **teorem**, *mat.* Varsayımı ile hükmü birbirinin yerine konarak elde edilen teorem [*ing.* Mütekabil dava; *Ing.* Opposite theorem; *Fr.* Théorème contraire (réciproque)].

~ **uyaran**, *fizyol.* ◘ Karşıtuyaran.

~ **uyarıcılık**, *tıp.* Aşırı bir uyartı veya uyarımdan ilerigelen hastalıkları karşıt uyaranla vermek esasına dayanan eski tıp görüşü. [*Ing.* Rasorism, contrastimulism; *Fr.* Contro-stimulisme, rasorisme].

☆ *Eşanl.* **rasorizm**.

~ **uyartı**, *tıp* Uyarıma, uyartıya karşıt durum.

~ **uygulama**, *mat.* *A* cümlesinin *B* cümlesi üzerine birebir bir *f* uygulaması için, *B*'nin her elemanı tarafından *f* uygulamasındaki asılları görüntü olarak edilen *B*'nin *A* üzerine uygulaması. [*ing.* Reciprocal application; *Fr.* Application réciproque application inverse].

☆ *Eşanl.* **ters uygulama**.

~ **yargılar veya önermeler**, *mant.* Birbirine karşıt olan iki şeyi ileri süren yargı ve önermeler. *(«Bütün insanlar adaletlidir, hiç bir insan adaletli değildir» gibi).*

~ **yarıçap vektörler**, *mat.* ◘ inversiyon.

karşıt.alize, b. i. *coğr.* ◘ Üstalize.

karşıtçı, s. Karşıt olan, karşı çıkan. [*Osm.* Aleyhtar; *ing.* Antagonist; *Fr.* Antagoniste].

karşıt.duygu*, b. i. Bazı kimselere karşı duyulan ve belirli bir nedene dayanmayan hoşlanmamazlık hali. [*Osm.* Tenakür, tenafür; *ing.* Antipathy aversion; *Fr.* Antipathie].

☆ *Eşanl.* **antipati**.

karşı.tez, b. i. ◘ Karşısav.

karşıtlama*, i. İleri sürülen bir tezin karşıtı olan tez tarafından reddedilmesi.

karşıtlamalı*, s. Karşıt savı olan, antitezli, [*ing.* Antithetic, antithetical; *Fr.* Antithétique].

karşıtlaşmak*, f. § ❶ Birbirine karşıt olmak, karşıtlık meydana getirmek; § ❷ Bir sava karşıt olarak bir tez ileri sürmek.

karşıtlayıcı*, s. *gram.* Bir karşıtlığı belirten *(bağlaç) veya zarflar hk.)*. [*ing.* Adversative; *Fr.* Adversatif, -ive].

karşıtlı*, s. Karşıtlık anlatan veya gösteren. [*ing.* Adversative; *Fr.* Adversatif, -ive]. ~ **cümle**, *gram.* Karşıtlık anlatan, zıtlık gösteren cümle: *Ben vaktinde geldim ama sizi bulamadım.* [*Osm.* Cümlesi istidrakiye; *ing.* Adversative clause; *Fr.* Proposition adversative].

karşıtlık*, -ğı, i. § ❶ Karşıt olma hali. [*Osm.* Zıddiyet, tezat; *ing.* Contrast, contrariety; *Fr.* Opposition, contraste, contrariété]; § ❷ *mat.* Bir teoremin karşıtının da doğru olması hali. [*Osm.* Mütekabiliyet; *Ing.* Reciprocity; *Fr.* Reciprocité]; § ❸ *sosy.* Zümreler, sınıflar, meslekler, hatta büyük toplumlar arasındaki gerginlik. [*ing.* Antagonism; *Fr.* Antagonisme]. ☆ *Eşanl.* **antagonizma**; § ❹ *biy.* ◘ Karşıgelim; § ❺ *fizyol.* İki sistem, iki organ veya iki biyoşimik madde arasındaki görev karşıtlığı: *Sempatik ve parasempatik sistemler arasındaki karşıtlık. Gerici ve bükücü iki kas arasındaki karşıtlık. Adrenalin ile asetilkolin arasındaki karşıtlık.* [*ing.* Antagonism; *Fr.* Antagonisme]; § ❻ *dilb.* Prag okulu terim listesinde aynı boyutun farklı terimlerini gösteren unsurlar arasındaki paradigma bağıntısı *(kelime çoğunlukla fonolojide kullanılır). (Bu terimin anlamı aykırılık terimininkinden farklıdır.)* [*Ing.* ve *Fr.* Opposition]; ◉ ~ **la çağrışım**, psik. Kendisiyle çevresi arasındaki bütün ilişkileri kesmeye çalışan hastanın davranışı. [*ing.* Association by contrast]; ◉ **mikrop karşıtlığı**, *bakt.* Bir mikrobun, başka bir türden mikrobun üreme ve gelişmesini engellemesi. [*ing.* Microbial antagonism; *Fr.* Antagonisme microbien].

~ **kurmak**, *biy.* § ● Karşıt düşünceleri savunan kişileri karşıkarşıya getirip bir çatışma sağlamak; § ❷ Kahramanı daha iyi belirtebilmek için tam karşıtından yararlanmak. [*Ing.* To create a contrast; *Fr.* Créer un contraste].

~ **teoremi**, *mat.* Sayılar teorisinin, *Legendre teoremi* adı ile de bilinen teorem.

*(b, a'nın kuadratik kalanı /a modülüne bir tam karenin uygunu/ olduğuna göre, hangi şartlarda a, b'nin kuadrik kalanıdır. /*Esas *hal asal iki p ve q tek sayıları ile ilgilidir. p ve q'nun her ikisi de 4 n - 1 şeklindedir, bunlardan biri öbürünün kuadratik kalanıdır veya sayılardan hiç biri bu özelliği taşımaz).* [*ing.* Reciprocity theorem; *Fr.* Théorème de réciprocité].

~ **tepkileri,** *psik.* Kendisiyle çevresi arasındaki bütün ilişkileri kesmeye çalışan hastanın davranışı. [*ing.* Contrast reactions; *Fr.* Réactions d'opposition].

karşıt.uyaran[*], b. s. ve i. *fizyol.* Eskiden bir uyartı veya uyarımı yenmek amacıyla kullanılan *(ilâç veya tedavi).*] *Ing.* Contrastimulant; *Fr.* Contro-stimulant, -ante].

karşıt.yan.ağrı, b. i. *patol.* Siyatik olaylarında sağlam bacağı ileri derecede bükme veya dışa doğru çevirme şeklinde yapılan bir harekette hasta bacakta duyulan ağrı.

karşıt.yan.etki, b. i. *fizyol.* Şiddeti birbirinden farklı iki sesin aynı anda her iki kulağa gelmesi sonucunda ortaya çıkan karşıt etki. *(Bir kulağın yüksek şiddetli bir sesi algılaması sonucunda ortaya çıkan karşıt.yan etki, öteki kulağın daha düşük şiddetteki sesi algılamasına engel olur.)*

karşıt.yan.refleks, b. i. *fizyol.* Uyartıyı alan tarafın karşı tarafından meydana gelen refleks. [*ing.* Contralateral reflex; *Fr.* Réflexe contro-latéral].

Karşıyaka, öz. i. *coğr.* İzmir'in ilçelerinden biri.

~ **çileği,** *trm.* Şekli yuvarlak oval, rengi kırmızı ve orta büyüklükte, lezzeti ve kokusu iyice, verimli, turfanda bir çilek çeşidi.

kart[1], -tı, s. *esk. T.* § ❶ Gençliği ve körpeliği kalmamış, tazeliğini kaybetmiş, zamanı geçmiş sertleşmiş: *Kart tavuk. Kart salatalık.* [*ing.* Tough, hard, not fresh or tender; *Fr.* Défraîchi, fané, -ée]; § ❷ *tkz.* Yaşlanmış *(kimse),* yaşlı, ihtiyar: *Kart adam.* [*ing.* Old, past its prime; *Fr.* Avancé en âge, vieux, vieille]; § ❸ *mutf.* Kart hayvanların etini ve kart sebzeleri pişirmek çok güçtür, bu türlü yiyecekler körpeleri kadar lezzetli de olamaz; ◉ ~ **a kaçmak,** *arg.* Kartlaşmak; tazeliğini ve gençliğini kaybetmek.

~ **kız,** *dey.* Evlenmemiş yaşlı kız. [*ing.* Old maid; *Fr.* Vieille fille].

kart[2], -tı, i. *Fr. carte* < *Yun.* § ❶ Birlikte yapıştırılmış kâğıt tabakalarından meydana gelen, düzgün kesilmiş ince mukavva parçası. [*ing.* Card; *Fr.* Carte]; § ❷ Üzerinde insanın adı, soyadı, işi yazılı bulunan ve kutlamalarda veya kendini tanıtmada kullanılan beyaz, küçük ve ince mukavva parçası: *Kimlik kartı. Seçmen kartı;* § ❸ Açık mektuplaşmada kullanılan ve bir yüzü adrese, öbürü yazıya ayrılmış olan ince mukavva parçası: *Yılbaşı kartı.* ☆ *Eşanl.* kartpostal; § ❹ Bazı yerlere girmek veya bazı şeylerden yararlanmak üzere verilen üstü yazılı ince mukavva parçası; § ❺ *kâğıtç.* Üzerinde kartvizit olarak kullanılmak amacıyla isim basmaya veya firma adı yazmaya yarayan ince karton; § ❻ oyun. İskambil kâğıdı. [*ing.* Playing card; *Fr.* Carte (à jouer)]; § ❼ *sp.* Bir federasyon tarafından verilen ve resmî yarışmalara katılmak için sahip olunması gereken kayıt fişi veya kimlik kartı; ◉ ~ **basın** ~ı, Türk ve yabancı basın mensuplarına, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından verilen ve sahiplerine bazı kolaylıklar sağlayan kimlik kartı. [*ing.* Press card, journalist's card, pressman's card; *Fr.* carte de presse, carte de journaliste]; ◉ **basın** ~ı **beyannamesi,** Basın kartı alabilmek için doldurulan resmî beyanname; ◉ **basın şeref** ~ı, Basın hayatında 25 yıl sürekli hizmet görenlere verilen basın kartı; ◉ **biniş** ~ı, ◘ **Biniş;** ◉ **delikli** ~, ◘ **Delikli;** ◉ **gemi** ~ı, *ikt.* ◘ **Gemi;** ◉ **geniş** ~, *oyun.* ◘ **Geniş;** ◉ **mavi basın** ~ı, Yabancı basın-yayın organlarını Türkiye'de temsil edenlere veya Türkiye'de yabancı dilde çıkan yayım organlarının Türk vatandaşı olmayan mensuplarına daimî veya geçici olarak verilen basın kartı; ◉ **posta** ~ı, *post.* Posta ile yapılan yazışmalarda kullanılan kartondan yapılmış dikdörtgen biçiminde kart. [*ing.* Post-card; *Fr.* Carte postale]; ☆ *Eşanl.* kartpostal. ◉ **pnömatik** ~, *post.* Posta kartlarına benzeyen, ama gideceği adrese daha çabuk varmasını sağlamak amacıyla basınçlı hava aracılığıyle gönderildiği için posta kartından daha hafif bir kâğıttan yapılmış olan kart. [*ing.* Preumatic card; *Fr.* Carte pneumatique, pneu, carte-telégramme]; ☆ *Eşanl.* telgraf kartı. ◉ **sarı basın** ~ı, Türk basın yayın organlarında çalışan belirli niteliklere sahip kimselere verilen basın kartı.

~ **bırakmak,** *arg.* ◘ **Kartvizit bırakmak.**

~ **değiştirme,** ◘ **Değiştirme.**

~ **kataloğu,** *küt.* Kütüphanenin indeksi olan kataloğ. *(Bugün kütüphaneler indeks olarak kart usulünü kabul etmişlerdir. Üç türlü kart vardır. Yazar kartı, isim kartı, konu kartı. Alfabetik sıraya göre bunların hepsi bir arada düzenlenir).* [*ing.* Card-catalogue; *Fr.* Catalogue sur fiches; Fichier de bibliothèque].

kart[3] *(Gokart),* i. Otomatik kavrama sistemine sahip, spor otomobil; vites kutusu, karoserisi ve süspansiyonu yoktur. *(İki türü vardır. 50 sm³ ten küçük olan küçük çocuklar için; 50 sm³ ile 100 sm arasında olan on altı yaşından büyükler içindir).*

karta, i. İt. *carta.* Kâğıt ve en çok da iskambil kâğıdı. [*ing.* Sea chart]

Kartaca lehçesi, *dilb.* Kartaca'da konuşulmuş Fenike dili lehçesi; Kartaca, Kuzey Afrika da ve Batı Akdeniz adalarında üstünlüğünü kabul ettirdiği ölçüde *kartaca lehçesi,* Fenike dilinden uzaklaşmaya başladı. Bu farklılaşma Afrika'da oluşan *(kartaca toprakları hariç) «libya-fenike»* halkının dilinde daha da belirgindir. *(Bu halk Fenikeliler ve Berberîlerin karışımından meydana gelirdi).* [*ing.* Punic; *Fr.* Punique].

Kartal, öz. i. *astr.* Kuzey yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızı. Samanyolu sınırları üzerinde, karanlık bir şeritle iki kola ayrılmış olarak görülür. Bu takımyıldız, başı *a, ß* ve *γ* parlak yıldızlarıyle belirlenen, kanat açmış bir kuş görünüşündedir. En parlak yıldızı Uçucu'dur. [*Osm.* Nesritair, an-Nasr-ut-Tair; *Lat. Aquila (=Aql); ing.* Eagle; *Fr.* Aigle]. ◘ *ŞEKİL:* 519. – **TAKIMYILDIZLAR II.**

kartal, i. *zool.* § ❶ (a) Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından yeryüzünün hemen her yerinde bulunan, yırtıcı kuşların en büyüklerinden biri. Uzun kanatlı, sağlam yapılı, genellikle beyazla karışık esmer renkte büyük gündüz-yırtıcısıdır. Gaga çok kuvvetli ve ucu iyice kıvrıktır. Ayakları, parmaklarına kadar tüylerle kaplıdır. Uçuşu düzgün ve güçlüdür. İki veya üç yumurta yapar, fakat ancak bir kartal yavrusu yetişkin hale gelebilir. Çok türü bulunur. Özellikle salgın hastalıkların kaynağı olan hasta hayvanları yok ederek tabiatta denge unsuru olmaktadır. Türkiye'de görülen başlıca kartallar: *kaya kartalı, şah kartal, büyük bağırgan kartal, küçük bağırgan kartal, atmaca kartalı, cüce kartal, at kuyruklu kartal, kuzu kartalı, balık kartalı.* [*Lat. Aquila; ing.* Eagle; *Fr.* Aigle]; (b) Kartalgillerden *Hieraetus, Haliaëtus, Ircaetus, gypaetus ve Pandiron* cinslerinin bazı türlerine verilen ad. [*ing.* Eagle; *Fr.* Aigle]. ◘ *ŞEKİL: 353.*– **(KUŞLAR III), YIRTICI KUŞLAR.** § ❷ *teşk. tar.* Bir kartal resminden meydana gelen millî ve askerî alâmet: *Germen kartalı. Roma kartalları;* § ❸ *ikonogr.* (a) Güçlülüğün, kudretin ve yüceliğin sembolü. [*ing.* Eagle; *Fr.* Aigle]; (b) Yeniden diriliş sembolü. [*ing.* Eagle; *Fr.* Aigle]; ◉ **at kuyruklu** ~, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* alt takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kuş türü. Kartalların en büyüğüdür. Koyu kahverengi olur. [*Lat. Haliaetus albicilla; ing.* Erne, white-tailed sea eagle; *Fr.* Pygargue à queue blanche, orfraie]; ☆ *Eşanl.* beyaz **kuyruklu kartal;** ◉ **altın** ~, *zool.* ◘ **Kaya kartalı;** ◉ **atmaca** ~ı, zool. Kartallar *(Falconiformes) takımının* Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kuş türü. Şekli ve renği atmacaya, uçuşu kartala benzer. Orta büyüklükte, ince yapılıdır. Sırtı koyu kahverengi, karnı pas sarısı, kuyruğu çizgilidir. Göçmen değildir. Fare, kuş, sürüngen ve böceklerle beslenir. Avrupa, Ön ve Güney Asya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Hieraaetus fasciatus; ing.* Bonelli's eagle; *Fr.* Aigle de Bonelli]; ◉ **balık** ~ı, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Balık - kartalığiller *(Pandionidae)* familyasından yırtıcı bir kuş türü. Karnı ak, diğer tarafları kahverengi ve çizgilidir. Kanatları güçlü, pençesi balıkları yakalamağa elverişlidir. Palearktik bölge, Afrika, Avustralya ve Güney Amerika'da su kenarlarında yaşar ve yakaladığı balıklarla beslenir. [*Lat. Pandion haliaetus; ing.* Osprey; *Fr.* Balbuzard fluviatile, aigle pêcheur]; ◉ **beyaz kuyruklu** ~, *zool.* ◘ **At kuyruklu kartal;** ◉ **büyük bağırgan** ~, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kartal türü. Sırtı ve karnı kahverengi olup, kara, sarı, ak karışıktır. Asya ve Doğu Avrupa'da çamlık ormanlarda yaşar. [*Lat. Aquila clanga; ing.* Spotted eagle; *Fr.* Grand aigle criard]; ◉ **cüce** ~, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kuş türü. Sırtı koyu kül kahverengi olup çizgilidir. Kuzey Doğu Avrupa ve Kuzey ve Ön Asya'da düzlük ormanlarda yaşar. [*Lat. Hieraaëtus pennatus; ing.* Booted eagle; *Fr.* Aigle botte]; ◉ **Kanada** ~ı, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kartal türü. Kanada'da yaşar. [*Lat. Aquila canadensis; ing.* Eagle of Canada; *Fr.* Aigle de Canada]; ◉ **kaya** ~ı, *zool.* Uzunluğu 80-95 sm., sırtı koyu kahverengi, karnı açık kahverengi, kanatları kara, sarı-ak lekeli bir kartal türü. Kuzey Afrika, Avrupa, Ön, Orta ve Doğu Asya'da ve Anadolu'da yüksek dağlarda yaşar. [*Lat. Aquila chrysaëtos; ing.* Golden eagle; *Fr.* Aigle royal, aigle fauve, aigle dore]. ☆ *Eşanl.* **altınkartal;** ◉ **kuzu** ~ı, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 115 sm. Sırtı kara olup beyaz çizgilidir. Karnı daha açık renktedir. Başı kara olur. Kamta biçimindeki kuyruğu kahverengidir .Orta Güney Avrupa ve Orta Asya'da yüksek dağlarda yaşar. [*Lat. Gypaetus barbatus; ing.* Bearded vulture, lammergeier; *Fr.* Gypaete barbu, vautour des agneaux, lammergeier, vautour barbu]. ◉ **küçük bağırgan** ~ı, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kartal türü. Sırtı ve karnı kahverengi olup sarı kara karışıktır. Avrupa, Ön ve Kuzey Asya'da su kenarlarındaki ormanlarda yaşar. [*Lat. Aquila pumarina;ing.* Lesser spotted eagle; *Fr.* Petit aigle criard, aigle pomarin]; ◉ **şah** ~ı, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kartal türü. Uzunluğu 80-86 sm. Tüyleri koyu ve açık kahverengi, beyaz, külrengi karışıktır. Güney Avrupa, Kuzey Afrika, Batı ve Orta Asya'da orman ve steplerde yaşarlar. [*Lat. Aquila heliaca; ing.* Imperial eagle, king eagle; *Fr.* Aigle impérial]; ◉ **yılan** ~ı, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kuş türü. Tüyleri kahve-külrengi karışıktır. Göğsü beyazdır. Zehirli yılanları yok eden göçmen bir kuştur. Güney ve Orta Avrupa, Kuzey Afrika, Ön ve Güney Asya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Circaëtus gallicus; ing.* Harrier eagle, short-toed eagle; *Fr.* Circaète jeanle-blanc, aigle des serpents].

~ **alınlık,** *mim.* Roma mimarisinde alınlıkların yatay kornişleriyle yanlardaki eğik kornişleri arasında bulunan üçgen yüzeye verilen ad.

~ **eğreltisi**, *bot.* ◘ Eğreltiotu.
~ **taşı**, *min.* ◘ Aetit.

kartalgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan, Kuşlar *(Aves)* sınıfının Kartallar *(Falconiformes)* takımının Gündüzyırtıcıları *(Accipitres)* alt takımına giren, Amerika akbabaları ile yılankapanlar dışında gün düz yırtıcılarının çoğunluğunu kapsayan bir familya. Büyüklükleri çeşitli olan kuvvetli ve yarık gagalı kuşlardır. Pençeleri sivri ve çengel tırnaklı (cırnak), kanatları hızlı ve sürekli uçuşa elverişlidir. Çok yaygındırlar. Çok türü vardır. **Kaya kartalı** *(Aquila chrysaetus)*, **Kanada kartalı** *Aquila canadensis)*, **Büyük bağırgan kartal** *(Aquila clanga)*, **Küçük bağırgan kartal** *(Aquilla pomarina)*, **Şah kartal** *Aquila heliaca)*, **Yılan kartalı** *(Circaëtus gallicus)*, **Kızıl doğan** *(Circus aeriginosus)*, **Gök doğan** *(Circus cyaneus)*, **Bozkır doğanı** *(Circus macrourus)*, **Çayır doğanı** *(Circus pygargus)*, **Doğan** *(Falco peregrinus)*, **Küçük doğan** *(Falco minor)*, **Delice doğan** *(Falco subbuteo)*, **Kerkenez** *(Falco tinnunculus)*, **Küçük kerkenez** *(Falco naumanni)*, **Kuzu kartalı** *(Gypaetus barbatus)*, **Akkuyruklu kartal** *(Haliaëtus albicilla)*, **Cüce kartal** *(Hieraaëtus pennatus)*, **Atmaca kartalı** *(Hieraaëtus fasciatus)*, **Kızıl çaylak** *(Milvus milvus)*, **Kara çaylak** *(Milvus migrans)*, **Mısır çaylağı** *(Migrus aegyptius)*, **Şahin** *(Buteo buteo)*, **Kızıl şahin** *(Buteo rufinus)*, **Paçalı şahin** *(Buteo lagopus)*, **Atmaca** *(Accipiter nisus)*, **Çakır kuşu** *Accipiter gentilis)*, **Arı şahini** *(Pernis apivorus)* iyi bilinirler. [*Lat.* ve *ing. Falconidae; Fr.* Falconidés].

kartallar, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Karinalılar *(Carinatae)* bölümüne giren bir takım. Et yiyen kara kuşlarıdır. Gagaları çengellidir. Yenidünya-kuşları *(Cathartae)* ve gündüzyırtıcıları *(Accipitres)* olmak üzere 2 alt takımı vardır. [*Lat.* ve *ing. Falconiformes; Fr.* Falconiformes] ◘ *TABLO: 23.*— **KUŞ TAKIMLARI.**

kartallı, s. Kartalı olan.
~ **eğreltiotu**, *bot.* ◘ **Kartal eğreltisi.**

kartalmak, nsz. f. *h. d.* Kart hale gelmek, kartlaşmak, yaşlanmak. [*ing.* To harden, to lose one's freshness, to fade; *Fr.* Se défraîchir].

kartaloş, s. ◘ **Kartaloz.**

kartaloz, s. *arg.* Kartlaşmış, yaşı geçkin, yaşlı, kart. [*ing.* Old, aged; *Fr.* Vieille *(femme)*].

kar.tavşanı, b. i. *zool.* ◘ **Tavşan.**

kar.tavuğu, b. i. *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Ormantavuğugiller *(Tetraonidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 35 sm. Monogamdır. Eti yenir. Alpler'de yaşar. [*Lat. Lagopus mutus; ing.* Rock ptarmigan; *Fr.* Lagopède muet].

kartel, i. *Fr. cartel* < *It. cartello* < *Lat. charta.* § ❶ *ikt.* Bir takım ticaret veya yapım kuruluşlarının daha çok kazanmak veya başka kuruluşlara karşı tutunabilmek gibi ereklerle aralarında meydana getirdikleri dayanışma birliği. Birbirinden iktisadî, teknik ve malî bakımdan bağımsız işletmelerin, rekabeti ortadan kaldırmak veya düzene koymak, rekabet yerine bir tekel rejimi geçirmek ve böylece daha büyük bir güvenlik sağlamak amacıyla kurdukları topluluk. [*ing.* Cartel, trust]. ☆ *Eşanl.* **tröst**; § ❷ Gemilerde içlerine içme suyu konan ortası basık küçük fıçı; § ❸ Anlaşma ile değiştirilmiş harb esirlerini taşıyan gemi. [*ing.* Cartel (-ship); *Fr.* Navire parlementaire]; § ❹ *fels.* Anamalcı ekonominin geliştirici gücü olan serbest rekabet ilkesi. *(Tam karşıtı olan tekelciliğe dönüşmüştür).* [*ing.* ve *Fr.* Cartel]; § ❺ *ask. den.* Harb esirleri değiştirme anlaşması. [*ing.* (Agreement for) exchange of prisoners; *Fr.* Cartel].
~ **gemisi**, *ikt.* ◘ **Kartel³.**

kartela, i. *It. cartella.* § ❶ Piyango kartı; § ❷ Bir yazı veya kitabevi ihtiva eden ve onu çerçeveleyen şekilde küçük levha. Bir kitabın ismini veya bir resmin üzerinde veya altında onu yapan ressamın ismini çerçeveleyen kitabe şekli; § ❸ *tiy.* Tülûat tiyatrolarının kapılarına asılan tabelâ. Tiyatrolarda oynanacak oyunu halka bildirmek üzere, kapılara asılan büyücek levha ve ilân. [*ing.* (show-) card; *Fr.* Cartel, pancarte]; § ❹ *res.* Bir tablonun çerçevesine veya kenarlıklarına yapılan süs.

kartelleştirme, i. *ikt.* İşletmeleri, kartel halinde gruplandırma *(toplama)* amacı güden faaliyet. [*ing.* Cartelization; *Fr.* Cartellisation].

karter, i. *(Bulucusu J. H. Carter'in adından). tekn.* Hızlı çalışan makina parçalarını yabancı cisimlerin girmesine karşı koruyan zarf veya gövde. [*ing.* ve *Fr.* Carter].

kartezyanizm, i. *Fr. cartesianisme. fels.* ◘ **Descartes'çılık.**

kartezyen, s. ve i. *Fr. cartésien. fels.* **Descartes'çi**; ⊙ **doğrucu elemanları x ve y olan E ve F gibi iki cümlenin kartezyen çarpımı**, *mat. E*'nin bir elemanı ile *F*'nin bir elemanını, bütün yapı kavramlarından bağımsız olarak birleştirmekle elde edilen sıralı (*x, y*) çiftlerinin cümlesi. [*Fr.* Produit cartésien-de deux ensembles E et F d'elements génériques x et y, produit ensembliste]. ☆ *Eşanl.* **cümlesel çarpım.**
~ **dikgen koordinatlı grafik**, *mat.* ◘ **Grafik.**
~ **grafik**, *mat.* Eğriler veya kırık çizgilerle birleştirilen veya tek tek alınan noktaların, kendi kartezyen koordinatlarıyle belirtildiği grafik: bu grafik, incelenen nitelikleri, gözlemlerin sayısını ve sıklığını v. b. gösterir. [*ing.* Cartesian diagram, cartesian graphics; *Fr.* Graphique cartésien].
~ **koordinatları**, *mat.* ◘ **Koordinat.**
~ **felsefe**, *fels.* ◘ **Descartes'çılık.**

kartı, hartı, i. *Yun. karti.* Kâğıt harita. [*ing.* Sea chart].

kartil, i. *Fr. quartile.istat.* Bir değişkenin, bir dağılımı eşit sayıda gözlemi kapsayan dört kısma bölen üç değerinden her biri *(Bu değerlere sırasıyle birinci /veya alt/ kartil, ikinci kartil üçüncü /veya üst/ kartil adı verilir; birinci ile üçüncü kartil arasındaki uzaklığa «kartiller arası fark» denilir).* [*ing.* Quartile].

kartlanmak, kartlaşmak, nsz. f. § ❶ Tazeliğini kaybetmek: *Sebzeler kartlaşmış.* [*ing.* To lose one's freshness, to fade; *Fr.* Se défraîchir, se flétrir]. § ❷ *tkz.* İhtiyarlamak, yaşlanmak. [*ing.* To grow old; *Fr.* Vieillir].

kartlık, -ğı, i. § ❶ Kart olma hali, bayatlık, körpe olmayış. [*ing.* Lack of freshness; *Fr.* Monté en graine]; § ❷ Fazla yaşlılık. [*ing.* Oldness, senility; *Fr.* Vieillissement].

karto, i. Ticarette, suların, özellikle bira ve şarabın taşınmasında kullanılan küçük fıçı. *(Eskiden 72 pinti alan bir ölçeğin dörtte biri idi ve çeyreğin eşdeğeri oldu; bu aşağı yukarı her bölgede kullanılan fıçıların dörtte birine eşittir. Fransa'da Bourgogne'da bir karto 57 litre, Orléans'da 114 litre, Vouvray'da 125 litre ve Auvergne'de 137 litre alır).*

kartograf, i. *Fr. cartographe.* ◘ **Haritacı.**

kartografi, kartografya, i. *Fr. cartographie.* ◘ **Haritacılık.**

kartografik, s. *Fr. cartographique.* Haritacılıkla ilgili olan. [*ing.* Cartographic].

kartogram, *i. Fr. cartogramme.* Haritaya dayanan şema. *(Kartogramlarda istatistik bilgileri daha iyi belirtmek amacıyle topografya şekilleri mahsus gösterilmez. Bazı kartogramlarda ülkelere kare, dörtgen v.b. gibi basit geometrik şekillerle gösterilmiştir. Bu şekillerin yüzeyleri, bildirilmek istenen değerlerle orantılıdır);* Bir işletmenin çeşitli şubeleriyle ilgili bilgilerin renkli veya değişik şekilli iğneler yardımıyle genel olarak gösterildiği çizelge, grafik v. b.

kartoloz, s. ◘ **Kartaloz.**

kartomansi, i. *Fr. cartomancie.* İskambil falı. [*ing.* Cartomancy].

karton, i. *Fr. carton* < *It. cartone* < *Lat. charta.* § ❶ *kâğıtç.* Kâğıt hamuruyla hazırlanan, ayrıca içinde bir veya birkaç lif tabakası bulunan kalınca ve sert kâğıt. [*ing.* Cardboard, pasteboard]; § ❷ Bir duvar resmi *(fresk)* veya bir nakışlı cam pencere *(vitray)* veya bir duvara yapılacak bir mozaik veya örülecek bir halı veya duvar örtüsü gibi şeylerin yapılmasına model olmak üzere evvelce mukavva veya karton üstüne çizilmiş örnek resmi: *Raffaello'nun kartonları.* [*ing.* Cartoon]; § ❸ *terz.* Terzilerin yapacakları elbise biçimine göre kumaşı kesmek için evvelce kaba kâğıt üzerine çizerek kesip hazırladıkları kalıplar. [*ing.* Pattern, model; *Fr.* Patrone]. ☆ *Eşanl.* **patron.** § ❹ Resim, plân, harita v. b. nı muhafaza etmek üzere kullanılan mukavvadan kitap kapağı gibi açılır kapanır kaplar. [*Osm.* Cildbent; *Fr.* Carton mappe]; § ❺ *ambalâj sny.* On paket sigarayı bir araya getiren ambalâj; § ❻ *(ipekböcekçiliği).* Dişi böceklerin yumurtalarını bıraktığı sağlam kâğıt tabakası. *(Önceleri, Uzakdoğu'dan Avrupa'ya ipekböceği yumurtaları bu şekilde getirilirdi);* § ❼ *mim.* Profil çizmeye yarayan, kesilmiş teneke veya mukavva levha; § ❽ *dok.* (a) Bir mekanik tezgâhta veya bir jakar tezgâhında silindir üzerine takılan ve dokunacak kumaşın desenine göre çözgü ipliklerini idare etmeye yarayan, üzerine delikler açılmış, dikdörtgen biçiminde mukavva parçası. [*ing.* Point paper; *Fr.* Carte, carton]. ◘ **DOKUMA**; (b) Bütün desen tonlarının sicimlerle birbirine bağlanmasından meydana gelen bütün; *(böylece, tam bir armüre tekabül eden sonsuz bir karton halkası elde edilir.)* § ❾ *(geniş. anlamda).* Bazı mekanik tezgâhlarda mukavva parçalarının yerine kullanılan ve üzerinde ağaç çiviler bulunan tahta levha; e ❿ *res.* Bir tabloyu resmetmeden önce ressamların o resme model olmak üzere yaptığı taslak. [*ing.* Cartoon). ☆ *Eşanl.* **eskiz**; ⊙ **amyantlı ~**, Dokusunda amyant lifleri bulunan karton: *Amyantlı karton ışı ve elektriğe karşı yalıtkan olarak kullanılır.* [*ing.* Cardboard of asbestos; *Fr.* Carton d'amiante]; ⊙ **başlık ~ u**, *sin.* ◘ **Başlık**; ⊙ **beyaz ~**, Üst tabakalarından en az biri beyaz selülozdan yapılmış karton. [*ing.* White cardboard; *Fr.* Carton blanchi]; ⊙ **çift katlı (dübleks) ~**, İki kâğıt veya karton tabakasının üst üste konarak yapıştırılmasıyle elde edilen karton. [*ing.* Duplex cardboard; *Fr.* Carton duplex]; ⊙ **fildişi ~**, *matb.* ◘ **Fildişi**; ⊙ **gri ~**, Başlıca hammaddesi kullanılmış eski kâğıtlardan meydana gelen düşük kaliteli karton. [*ing.* Chipboard; *Fr.* Carton gris]; ⊙ **imza ~ u**, *ikt.* ◘ **imza.** ⊙ **jakar ~ u**, *dok.* ◘ **Jakar**; ⊙ **kartotek ~ u**, *matb.* Nispeten iyi kaliteli, az odunlu karton cinsi. Fabrikadan hemen, bütün pastel renkleriyle boyalı olarak çıkar. [*ing.* Index card; *Fr.* Carton pour cartes de cartothèques]; ⊙ **kuşe ~**, Üzeri özel bir vernik tabakasıyle kaplandığı için su, buhar ve yağ gibi maddeleri geçirmeyen baskıya elverişli iyi cins karton. [*ing.* Cast-coated board, art board, coated board; *Fr.* Carton couché]; ⊙ **kutu ~ u.** Karton kutular yapmakta ve çeşitli mukavva işlerinde kullanılan, genellikle ince ve iyi kaliteli karton. [*Fr.* Carton pour boîtes pliantes]; ⊙ **litografya ~ u**, Yüzeyine bir madde sürülerek ihzar edilen ve taş basması tarzında resimler için taş makamında kullanılan ve üzerine resim nakledilen mukavva levha. [*ing.* Lithographic cardboard; *Fr.* Carton lithographique]; ⊙ **oluklu ~**, Üzerinde eşit aralıklarla açılmış oluklar veya dalgalı girinti çıkıntılar bulunan, genellikle üstüste yapıştırılmış iki ince karton tabakasından meydana gelen karton: *Oluklu karton çok çeşitli malların ambalâjlarında kullanılan kutuların yapımına yarar.* [*ing.* Undulated cardboard, corrugated cardboard; *Fr.* Carton ondulé]; ⊙ **Rafael'in ~ ları**, Ressam Rafael tarafından duvar örtüsü olmak üzere yapılmış ünlü on parça model olup bunların yedisi *South Kensington* resim galerisinde muhafaza edilmektedir. [*ing.* Rafael's cardboard; *Fr.*

Carton de Raphael]; ⊙ **samanlı** ~, Kıyılmış samandan yapılan mukavva. [*ing.* Strawboard; *Fr.* Carton-paille]; ⊙ **sert** ~, insaatta ve çesitli sanayi dallarında tahta yerine kullanılan, ağaç liflerinden yapılmış ve sıcak presten geçirilerek sadelestirilmiş karton. [*ing.* Stiff cardboard; *Fr.* Carton dur]; ⊙ **sıkıştırılmış (prese)** ~, Birkac tabaka âdi kartonun üst üste konularak yapıştırılması ve presten geçirilmesiyle elde edilen kalın karton. *(Ambalâj yapımında oluklu kartonla rekabet halinde olan bu karton daha çok kutu yapımında kullanılır).* [*ing.* Compacted (pressed, compressed) cardboard; *Fr.* Carton compact]; ⊙ **sırt** ~ **u**, *ciltç.* Kapağın iç kısmına, ciltlerin sırtına yapıstırılan ince karton. [*ing.* Book back cardboard]; ⊙ **yağlı boya resim** ~ **u**, Üzerine yağlı boya resim yapmak için musamba yerine kullanılan, yüzeyleri bir çesit boya astariyle hazırlanmıs levha halinde mukavvalar. *(Bunların üzerine genellikle pasad ve eskizler yapılır. Bunlar da yağlı boya muşambaları gibi çeşitli ebad'da olup boylarına göre numaralar altında satılırlar).* ~ **cilt**, *ciltç.* Mukavvadan yapılmış cilt. [*ing.* Cardboard covered book, binding in boards; *Fr.* Livre cartonne, reliure de carton].

~ **delme**, *dok.* Herhangi bir desenin kumasa uygulanması için kullanılan jakar kartonları üzerinde sarbonla, elle veya mekanik piyano sistemiye gerekli desen deliklerini açma islemi. *(Karton üzerine açılan her delik, o deseni meydana getiren belirli çözgü tellerinin kalkmasını sağlar).*

~ **dolabı**, Cilbentleri veya tasnif olunmus dosya kaplarını koymaya yarayan gözleri olan dolap kisis ve idare yazıhanelerinin başlıca mobilyalarından biridir. [*ing.* Filing cabinet; *Fr.* Cartonnier].

~ **espas**, *matb.* Dizgi islerinde boslardan daha az puntuda ince espaslar lâzım olduğu zaman, harf ve satır arasına konan kartondan kesilmis serit ve parçalar. [*ing.* Cardboard space; *Fr.* Espace de limoges].

~ **geçirmek**, *ciltç.* Karton kapakların üzerinde açılmıs deliklerden sicim veya seritleri geçirerek, bu kapakları dikilmis formaların üzerine tutturmak. [*ing.* To bind (book) in boards; *Fr.* Passer en carton].

~ **kalıp**, *ciltç.* Istenilen büyüklükte kesilmis, dikdörtgen biciminde karton. *(Ciltçi, deriden bir parça kesmek için bu kalıbı derinin üzerine koyar ve keski kalemiyle etrafını çizer).*

~ **kaplama**, ◘ **Kartonlama**.

~ **kaplamak**, ◘ **Kaplamak**.

~ **pimi**, *dok.* Mekanik tezgâh veya jakar tezgâhının dört köse silindirleri üzerinde bulunan ve karton baslarını tutarak kartonların kaymasını önleyen kavelalardan her biri.

~ **rahlesi**, Resim cilbentlerini dikliğine ve yanyana koyarak istenildigi zaman herhangi birisini açarak içinden gereken resmi kolayca bulabilmek veya kendi cilbendine koyabilmek için, üzerine bu cilbentleri koymaya yarayan iki tarafı muhafazalı sabit veya açılır kapanır rahle.

Eşanl. **cilbent rahlesi**.

~ **zımbası**, *tekn.* Karton yapraklar üzerine düğme gibi küçük parçaları tutturmaya yarayan makine.

kartonaj, i. *Fr. cartonnage.* ◘ **Kartonlama**.

kartoniye, i. *Fr. cartonnier.* ◘ **Karton dolabı**.

kartonlama, i. § ❶ *ciltç.* Bir kitap veya defterin forması içine karton yerleştirme islemi. [*ing.* Binding in cardboard, cardboard lining, boarding, casing; *Fr.* Cartonnage]; § ❷ *dok.* (a) Herhangi bir kumaş desenini veya armürünü kareli kâğıt üzerine çıkarma. *(Kareli kâğıt üzerindeki dikey sütunların çözgü tellerini ve yatay sütunların da atkı tellerini gösterdiği düşünülürse, çözgünün üstte olduğu yerlere denk gelen karenin karalanması ile elde edilecek desenin, kumaş üzerindeki örgü deseninin büyütülmüşü olacağı bellidir);* (b) Kumas aprelenmesinde idrolik baskıya tutulacak ku-

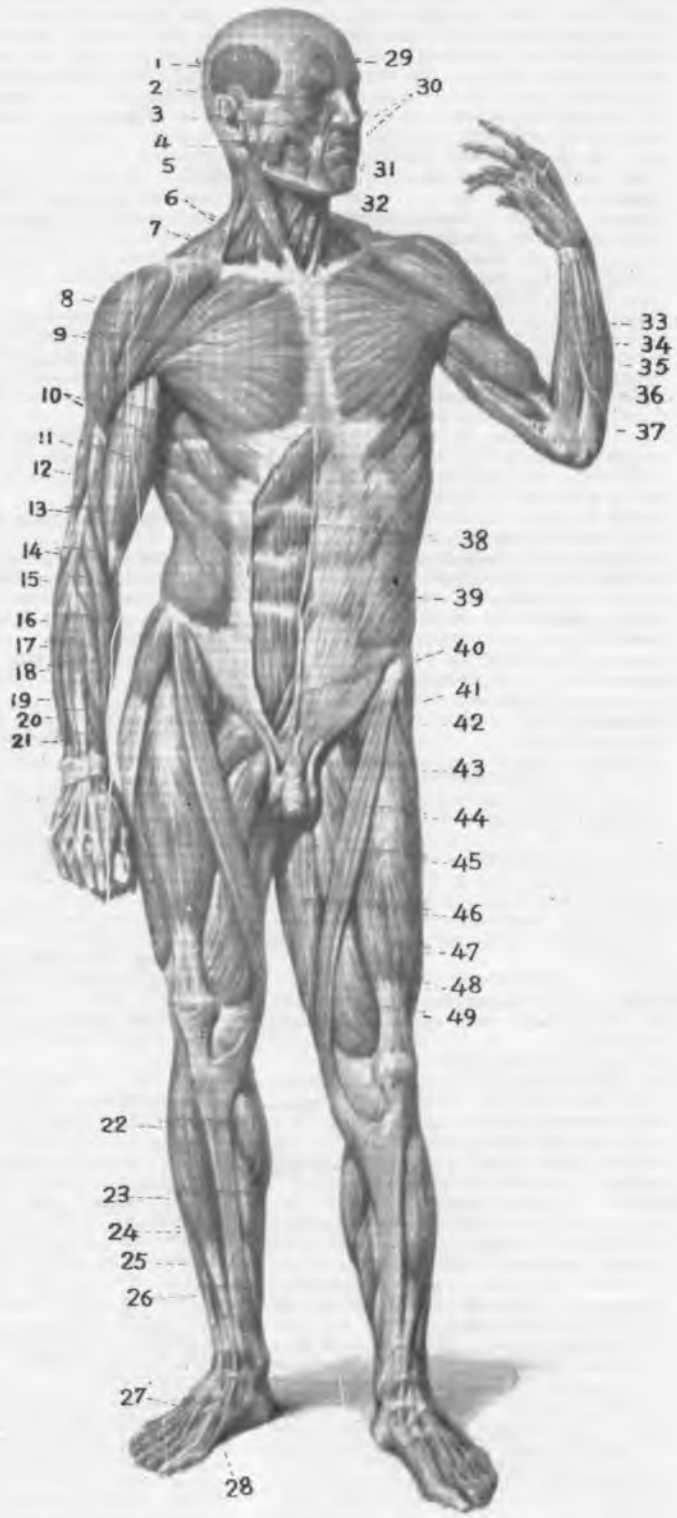

ŞEKİL: 287. – **KASLAR** [*Ön*]: **1**. Şakak kası. **2**. Göz kapağı çevre kası. **3**. Elmacık kesi. **4**. Masseter kas *(çiğneme).* **5**. Üçgen kas. **6**. Sterno - cleido - mastoid kas. **7**. Trapez kas. **8**. Omuz kası. **9**. Göğüs büyük kası. **10**. Dişli yan kas. **11**. Kol iki baslı kası. *(pazı)* **12-13**. Kol üç baslı kası. **14-21**. Ön kol arka grup kasları. **22-23**. Bacak arka kasları. **24-27** Bacak önü kasları. **28**. Ayak tabanı. **29**. Alın kası. **30**. Dudak çevre kası. **31**. Çene ucu kası. **32**. Sternihioid kas. **33-37**. Ön kol arka grup kasları. **38**. Karın doğru kası. **39**. Karın dış eğik kası. **40**. Piramidal kas. **41**. Ilio-psoas kası. **42**. Uyluk zar geren kası. **43**. Taraksı kas. **44**. Uzun yaklastırıcı kas. **45**. Terzi kası. **46**. Doğru kas. **47-48-49**. Uyluk dört baslı kası.

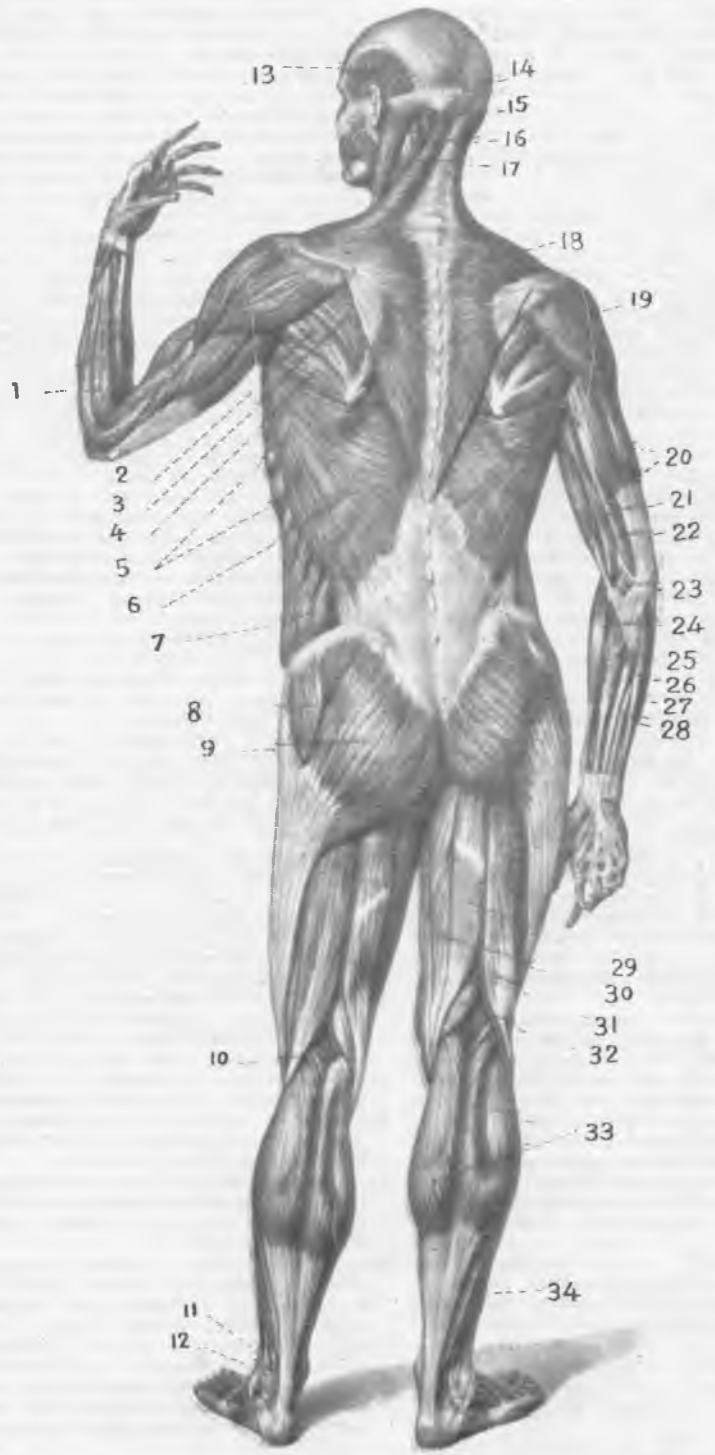

ŞEKİL: 288. — **KASLAR** [*Arka*]: 1. Önkol dış grup kasları. 2. Küçük yuvarlak kas. 3. Dikenaltı kası. 4. Büyük yuvarlak kas. 5. Dişli yan kas. 6. Sırt geniş kası. 7. Karın dış eğik kası. 8. İlye orta kası. 9. İlye büyük kası. 10. Taban kası. 11-12. Fibular uzun ve kısa kaslar. 13. Şakak kası. 14. Artkafa kası. 15-16. Splenius kasları. 17. Sterno-cleido-mastoid kası. 18. Trapez kas. 19. Omuz kası. 20. Kol üçbaşlı kası. 21-22 Kol ikibaşlı kası. 23-28. Önkol ön grup kasları. 29. Yarı kiriş kas. 30. Yarı zar kas. 31. Uyluk iki başlı kası. 32. Büyük yaklaştırıcı kas. 33. Bacak üç başlı kası. 34. Fibular kaslar.

maşların kırmaları arasına basma kartonları yerleştirme işlemi.

kartonlamak, f. § ❶ Mukavva kaplamak, mukavva kapak yapmak, bir kitaba mukavva dan cilt geçirmek. [*ing.* To bind (*book*) in boards, to case, to put in the cancels; *Fr.* Cartonner]; § ❷ Bir tablonun bozulmuş olan musambasını, değiştirmek için o resmin boya yüzeyine bir mukavva yapıştırdıktan sonra o boyaların altındaki musambayı büyük bir ihtimamla boya tabakasından ayırmak ve sonra sağlam ve yeni bir bezeye yapıştırıp bu mukavvayı çıkarmak işi. [*ing.* To bind in a stiff cover; *Fr.* Cartonner].

kartonluk, -ğu, i. Gömlekler içine konulan her çeşit belge ve evrakı sıra ile tasnif ederek muhafaza ve gerektiğinde kolayca bulmaya yarayan mukavva kutular olup bunların bir tarafında ve üstlerinde kapakları olur. [*ing.* Filing cabinet; *Fr.* Cartonnier] *Eşanl.* **fiş kutusu, tasnif kutusu.**

kartonpiyer, i. *Fr. carton pierre* *Yun. mim.* Özellikle doğrama süsü yapmak; Yapıları bezemek için kullanılan sertleştirilmiş mukavva. [*ing.* Ceiling decoration of paste board, thick cardboard].

kar.topu, b. i. § ❶ bot. ikiçeneklikler (*Dicotyledoneae*) sınıfının, Hanımeliğiller (*Caprifoliaceae*) familyasından, kışın yaprağını döken veya herdem yeşil çalı veya ağaççık halinde odunsu bitki cinsi. Yaprakların kenarları tam, dişli veya loplu olup karşılıklı, ender olarak da çevrel dizilmişlerdir. Beyaz veya pembemsi küçük çiçekler sem siye veya basak gibi bileşik salkım durumunda kurullar oluştururlar. Meyva bakkadır. Asya, Avrupa, Kuzey Afrika, Kuzey ve Orta Amerika'da yayılmış 120 kadar türü vardır. Bunlardan çoğu süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. Bazı türleri Türkiye'de doğal olarak yetişir; birkaçına da bahçe ve parklarda rastlanır. [*Lat. Viburnum; ing.* Snowball bush, viburnum; *Fr.* Viorne]; • **adi** ~, *bot.* Nehir boylarındaki ormanlarda, nemli yerlerdeki çalılıklar içerisinde su kenarlarında yetişen, 2-4 m. ye kadar boylanabilen, kalın dallı, kışın yaprağını döken, çalı halinde bir kartopu türü. Yaprakları ovat, saplı, üst yüzü tüysüz, 3-5 toplu, kenarları kaba dişli olup karşılıklı dizilmiştir. Sonbaharda dökülmeden önce rengi parlak kırmızıya değişir. Çiçekleri kirli beyaz renkli olup bileşik koremp durumundadır. Çevredeki çiçekler büyük ve verimsiz, ortadaki çiçekler küçük ve ve rimlidir. Meyva kırmızı bir bakkadır. Kayseri havalisinde, mide ağrılarına karşı kullanılır. Ayrıca bu havalide, meyvalardan bir şerbet hazırlanır. Gövde kabuğu (*Cortex Viburni opuli*) nda reçine, valerian asidi, fitosterol, şekerler (*glikoz, saklaroz*), tanen viburin adlı bir acı madde ve birçok organik asid bulunur. Yatıştırıcı (*özellikle uterus üzerinde*) olarak tanınmış bir drogtur. *V. opulus rosum* adındaki formu süs bitkisi olarak yetiştirilir. *V. opulus sterile* adlı formunun bütün çiçekleri steril olup süs bitkisi olarak yetiştirilir. [Lat. *V. opulus = Opulus vulgaris; ing.* Cranberry tree; *Fr.* Viorne obier]. *Eşanl.* **gilaburu**; • **defne yapraklı** ~, *bot.* Anayurdu Güney Avrupa'nın Akdeniz kıyıları olan, 2-3 m. ye kadar boylanabilen, sık dallı, herdem yeşil, çalı halinde bir kartopu türü. Yaprakları sivri yumurta biçiminde, 3-10 sm. boyunda olup damarların birleşim noktalarında tüy demetleri vardır. Çiçekleri beyaz ve hafif kokuludur. Meyva mavi madeni renkli bir bakkadır. Kültüre alınan bu bitki ılıman yerlerde yetişmektedir. İstanbul'daki park ve bahçelerde sık rastlanır. [*Lat. V. tinus = V. laurifolium; ing.* Laurustine; *Fr.* Laurier-tin]; ❷ **tüylü** ~, *bot.* Avrupa, Küçük Asya, Kafkasya ve Türkiye'nin orman bölgelerinde yetişen, kışın yaprak döken, 5 m. ye kadar boylanabilen bir kartopu türü. Yaprakları yumurta biçiminde, sivri uçlu veya küt, kenarları muntazam sık dişlidir. Çiçek kurulları yıldız tüylüdür. Meyva önce kırmızı sonra

parlak siyah renkli bir bakkadır. Birkaç bahçe formu vardır. [*Lat. V. lantana; ing.* Way faring tree; *Fr.* Bois d'orignal]. ◘ *ŞEKİL: 90.*— **ALP, SU VE BATAKLIK BİTKİLERİ.** § ❷ Kardan yapılan yuvarlak. [*Ing.* Snowball; *Fr.* Boule de neige]; § ❸ *mec.* Pek beyaz ve tombul.

kartotek, i. *Fr. cartotheque.* (a) Coğrafya haritalarının saklandığı ve sınıflandırıldığı yer; (b) Fiş kartonlarının saklandığı dolap. [*ing.* Card register, card index, card catalogue].

kartoteks, i. *Fr. cartotheque.* ◘ **Kartoteks.**

kart.postal, b. i. *Fr. carte postale.* Dikdörtgen şeklinde, ince kartondan yapılmış, bir yüzü resimli yazışma kâğıdı, posta kartı. [*ing.* Postcard; *Fr.* Carte-postale].

kart.postalcı, i. Kartpostal satan kimse. [*Fr.* Marchand de carte postale].

kartuk, -ğu, i. < *karmak. h. d.* Büyük tarla tarağı, tırmık. [*Ing.* Large-rake; *Fr.* Sorte de grand râteau d'agriculture, herse].

kartuş[1], i. *Fr. cartouche* < *It. cartuccia.* § ❶ sil. Av tüfekleri ve bazı silâhlarda kullanılan içine barutla saçma doldurulan mukavva veya maden zarf. [*ing.* Cartridge). ☆ *Eşanl.* **hartuç;** § ❷ *ambalaj sny.* Küçük silindirler şeklinde bir mamulün sunulması; § ❸ *fot.* İçinde döner bir eksene sarılmış belirli uzunlukta bir filim bulunan, ışık geçirmez, silindirsi mahfaza. *(Filmin öbür ucu da enine yapılmış bir yarıktan dışarı çıkar);* ◉ **mürekkep ~ u,** *büro.* Bir dolmakalemin içine yerlestirilen mürekkep dolu ampul. [*Fr.* Cartouche d'encre].

~ malafası, Karton veya kâğıt kartuşları yuvarlatmaya ve aynı zamanda kartuşların doldurulması sırasında patlayıcı maddeyi yığmaya yarayan tahtadan yapılmış silindir.

kartuş[2], i. Ortasındaki boş bir yere kitabe gibi yazılan veya bir işaret ve marka veya süsleme motifi yapılan bezeme üzerinde olan kitabelikler olup bazen etrafı silmeler ve genellikle kıvrımlar ve çiçeklere süslü olur.

kartvel, i. *dilb.* Gürcücenin yerli dilindeki adı. [*ing.* Kartvelian; *Fr.* Kartvel].

kart.vizit, -ti, b. i. *Fr. carte de visite.* Üstünde bir kimsenin adı yazılı olan, dikdörtgen şeklinde ince karton: *Dünyanın israfını yaparlar da kendilerine bir kartvizit bastırmazlar.* [*Ing.* Calling card, visiting card].

~ bırakmak, *arg.* Kusmak, kayetmek: *Hangi kerata buraya kartvizit bırakmış.* [*Ing.* To vomit, to throw up; *Fr.* Vomir, rendre].

karuba, i. *(Amerika yerli dillerinden)* Amerika menşeli kereste; *Vochysia'*nın çeşitli türlerinden elde edilir: *Vochysia Hondurensis, V. Guianensis, V. Tomentosa, (Kerestesi açık kırmızıdan turuncu pembeye kadar değişir. Brezilya ve Paraguay'da karabu; Hollanda Guyanasında kvari adını alır. Sert, kalın, pürtüklü ve damarlıdır; doğramacılık ve marangozlukta kullanılır: demiryolu traversi, sandal, kontrplak yapılır).* [*Ing.* Copaiye wood].

karuça, karoca, i. *It. carozza.* Dört tekerlekli yaylı, üstü örtülü binek arabası: *Meydanı çeviren parmaklığın öte tarafındaki caddede bir sıra karuça, deniz kenarında iki açık yaz tramvayı vardı.* [*ing.* Coach, four-wheeled carriage; *Fr.* Carrosse].

karula, i. *It. den.* Yan yelkenlerinin *(direk boyunca açılan yelken)* direğe bağlanan alt uçlarındaki bağlama ipi. [*Ing.* Tack, of a spanker or trysail sail gasket].

~ kandilisası, *den.* Karula yakasını aşağıya doğru çekip geren donanım. [*Ing.* Tack tie].

~ palangası, *den.* Karula kandilisasını germek veya gevşetmek için kullanılan palanga. *(Karula kandilisa ve palangası büyük yüzeyli yelkenlerde kullanılır).* [*Ing.* Tack tackle].

~ yakası, § ❶ *den.* Karulanın bağlandığı yelken köşesi; § ❷ *sp.* Yelken sporunda yelkenin alt ucundan direğe tespit edildiği köşesine verilen ad. [*Ing.* Corner of a tack].

karun /karün/, i. Zenginliğiyle ün almış birinin adı olup dilimizde kinaye yoluyle *«çok zengin kimse»: Adamcağız Karun değil ya, bu kadar parayı nasıl versin.* [*ing.* Very rich person, a Croesus; *Fr.* Personne très riche, Crésus].

karure /kärüre/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Camdan yapılmış kap veya şişe. [*ing.* Gourd shaped bottle, flank]. § ❷ Hastaların kullandığı sidik kabı, ördek. [*ing.* Bottle shaped urinal; *Fr.* Urinal].

karus, i. *Yun. karos,* derin uyku. *Tıp.* Son derece derin koma hali. *(Karus'ta refleksler tamamen kaybolur, solunum ve dolaşım iyice bozulur.*

karusel, i. *Fr. carrousel* < *It. carosela.* (a) Yüklerin, eşyaların ve malların taşınmasına yarayan taşıma sistemi. *Karusel, genellikle sabit ve kapalı devre halinde bir yol ve çekmeye yarayan bir kablo veya sonsuz zincirden meydana gelir; yükler ve karuselin altındaki kancalara asılır veya tablalar üzerinde taşınır).* (b) Çoğu zaman dökümhanelerde kullanılan, yatay kapalı devreli, madenî kanatlı taşıyıcı.

karvakrol, i. *Fr. carvacrol* < *carvi,* kimyon. *kim.* Formülü $C_{10}H_{13}OH$ olan timol izomeri fenol. *(Yabanî mercankösk, geyikotu ve kekik gibi bitkilerin esanslarında bulunur).* [*Ing.* Carvacrol; *Fr.* Carvacrol, cymophénol, camphothymol]. ◘ **Kâfur.**

☆ *Eşanl.* **simofenol ve kanfotimol.**

karven, i. *Fr. carvène. kim.* ◘ **d-LİMONEN.**

karvenon, i. *Fr. carvénone.* Formülü $C_{10}H_{16}O$ olan doymamış keton. *(Susuz formik asid eşliğinde dihidrokarvon'un izomerleşmesinden elde edilir. Sülfürik asidin kanfan diklor veya kâfur üzerine etkimesiyle de meydana gelir. 232° C'ta eriyen bir sıvıdır.).* [*Ing.* Carvenone].

karveol,-lü, i. *Fr. carvéol.* Karvon'a tekabül eden $C_{10}H_{17}OH$ formülündeki terpenik alkol. [*ing.* Carveol].

karvestren, i. *carvestrène. kim.* Etkin olmayan silvestrenden meydana gelen terpenik hidrokarbon. [*ing.* Carvestrene]..

karveyor, i. *İng. car,* araba + *belt-conveyor,* kayışlı taşıyıcı. > *carveyor. demir.* Kayışlı taşıyıcı bantlar veya rulolarla çekilen küçük vagon dizilerinden meydana gelen **şehiriçi** taşıt aracı. *(Bu arabalar, taşıyıcı bantlar üzerinde hareket ederek istasyonlar arasında oldukça hızlı seyreder. İstasyona girince, yolcuların iniş ve binişlerini kolaylaştırmak için rulolar üzerinde yavaşlayarak durur)'*

karvoksim, i. *Fr. carvoxime. kim.* Karvon'un $C_{10}H_{14}NOH$ formülündeki oksimi. *(Hidroksilamin'in karvona etkimesiyle elde edilen karvoksim, limonen nitrozoklorür üzerine bazların etkimesiyle elde edilen nitrozolimonen'e benzer. Polarılmış ışığa etki eden iki türü vardır; bunlar 72° C'ta erir. Etkisiz olan bir başka çeşidi ise 93° C'ta erir. Izokaryoksim, bir halojenli asidin kavroksim üzerine önce bağlanıp, sonra giderilmesiyle elde edilir).* [*Ing.* Carvoxime].

karvomenten, i. *Fr. carvomenthene. kim.* Doymamış terpenik hidrokarbon; karvomentol'ün suyunun giderilmesiyle elde edilir. Limonen'in katalitik hidrojenlenmesiyle hazırlanır. [*İng.* Carvomenthene].

karvomentol, i. *Fr. carvomenthol.* Formülü $C_{10}H_{20}O$ olan, mentol izomeri doymuş terpenik alkol. *(Karbonun hidrojenleşmesiyle elde edilir).*

karvomenton, i. *Fr. carvomenthone.* Formülü $C_{10}H_{18}O$ olan, menton izomeri doymuş renksiz terpenik keton. [*Ing.* Carvomenthone; *Fr.* Tétrahydrocarvone].

☆ *Eşanl.* **tetrahidrokarvon.**

karvon, i. *Fr. carvone.* < *carvi,* kimyon. Formülü $C_{10}H_{14}O$ olan doymamış terpenik keton. *(Işığın polarma düzlemini sağa döndüren karvon, kimyon esansında bulunur; kümmel (kimyon rakısı) yapımında, tat ve koku için karvondan yararlanılır. Dereotu esansında da bulunur. 230° C'ta kaynayan bir sıvıdır. Doymuş ketondan (karvomenton) farkı, bir kapalı zincirde, diğeri de izopropil zincirinde olmak üzere iki çifte bağ bulunmasıdır. Bu yüzden kolayca katılma ürünleri verir. Hidrojenlendirme sonucu, işlem şartlarına göre dihidrokarvon, dihidrokarveol, karvomenton ve karvomentol'e dönüşür. Bromik ve hidroklorik asidi bağlar; birinci halde, bağlanan hidrasid giderildiği zaman karvonun izomeri ökarvon elde edilir. Alkaliler, fosforik asid v.b. etkisiyle, kendi kendine karvakrol halinde izomerleşir. Seyreltik sülfürik asidle bir keton-alkol vererek hidratlanır (karvon hidrat). Hidroksilaminle bir oksim (karvoksim) verir. Işığın polarmal düzlemini sola döndüren karvon, kıvırcık nane (menthe crepue) esansında az miktarda bulunur).* [*ing.* Carvone].

karvotanaseton, i. *Fr. carvotanacetone. kim.* Formülü $C_{10}H_{14}O$ olan karvenon izomeri keton; 228° C'ta kaynar. *(Etkin şekli, nitro-a-fellandrenin indirgenmesi, etkin olmayan şekli ise, tüyon'un (tanaseton) ısıtılmasıyle elde edilir).* [*ing.* Carvotanacetone].

kar.yağdı, b. s. § ❶ Üstü kar yağmış gibi, benek benek, beyaz olan: *Karyağdı bir kumaş.* [*Ing.* Pepper and salt color; *Fr.* Tâchete de blanch]. § ❷ i. *dok.* Beyaz benekli deseni olan kumaş çeşidi: *Karyağdı kumaştan elbiselik aldım.*

karyatid, i. *Fr. caryatide* veya *cariatide* < *Yun. karyatides,* karyai kadınları. (a) Yunan mimarisinde, kadın heykeli biçiminde destek; (b) Erkek heykeli biçiminde sütun. [*Ing.* Caryatid; *Fr.* Caryatide, cariatide, statue-colonne, atlante, télamon]. ☆ *Eşanl.* **heykel-sütun.**

karye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Köy. [*ing.* ve *Fr.* Village].

karyinit,-ti, i. *Fr. caryinite. min.* Doğal kursun manganez, kalsiyum ve magnezyum arsenyat. [*ing.* Caryinite].

karyodiyerez, i. *Fr. caryodiérese. sit.* Mitoz süreçlerinden biri; çekirdek kromozomlarının iki paya bölünmesini sağlar; bu paylardan her biri, ana hücrenin başlangıçtaki kromozom sayısına eşittir. [*ing.* Caryodieresis].

karyofilen, i. *Fr. caryophyllène.* Formülü $C_{15}H_{24}$ olan seskiterpen; 161° C'ta erir ve şebboy ile kopahu esansından tek olarak elde edilir. [*Ing.* Caryophyllene].

karyogami, i. *Fr. caryogamie. biy.* Döllenmeden sonra, dişi ve erkek gamet çekirdeklerinin birleşmesi. [*ing.* Karyogamy].

karyogram, i. *Fr. caryogramme. biy.* Bir canlı türündeki diploid kromozomları boylarına ve biçimlerine göre gösteren grafik. kromozom grafiği. [*Ing.* Karyogram(me)].

karyojenez, i. *Fr. Caryogénèse. sit.* Hücre çekirdeği gelişimi. [*ing.* Karyogenesis].

karyokinez, i. *Fr. karyokinèse, caryocinèse* < *Yun. karyon,* çekirdek + *kinesis,* değişiklik, *biy.* ◘ **Mitoz.**

karyoklazik, s. *Fr. caryoclasique. sit.* Hücre çekirdeğine saldırıp karyokinezi durdurarak hücreyi bozan maddeye denir. [*ing.* Karyoclasic].

karyokrom, i. *Fr. caryochrome. dokb.* Genç, bazen de erişkin sinir hücrelerine denir; bunlar özellikle, beyincikte, koku soğanlarında, ağtabakada, Rolando bölgesi unsurlarında görülür. *(Bu hücrelerin kromofil maddesi, bütün öteki sinir hücrelerinde olduğu gibi protoplazma içine tanecikler veya çomaklar halinde yayılarak yerde, yalnız çekirdekte bulunur).* [*ing.* Karyochrome].

karyola, i. *It. carriola.* Somyayı taşıyan tahta veya maden kısmı, yataklık. [*ing.* Bedstead, bed; *Fr.* Bois de lit].

karyolenf, i. *Fr. caryolymphe. bot.* ◘ **Çekirdek özsuyu.**

karyolitik, s. *Fr. caryolytique. sit.* (a) Karyolizle ilgili olan. (b) Hücre çekirdeğini tahrip eden. [*ing.* Karyolytic].

karyoliz, i. *Fr. caryolyse. sit.* Hücre çekirdeğinin dağılması, şişmesi ve kromatinin gittikçe eriyerek yok olması ile belirli bir nekrobiyoz şekli. [*ing.* Karyolysis].

karyoloji, i. *Fr. caryologie,* < *Yun. karyon,* çekirdek + logos, bilim. Hücrebilimin ö-

zellikle hücre çekirdeğini inceleyen bölümü. [*ing.* Karyology].

karyomer, i. *Fr. caryomère.* < *Yun. karyon,* çekirdek + *meros,* kısım, *sit.* Eşeyli bölünmeden sonra bazen çekirdeğin içinde görülen ve bir tek kromozom kapsayan küçük kesecik. [*Ing.* Karyomere].

karyometri, i. *sit.* Hücre çekirdeğinin ölçülmesi, hücre çekirdeğini ölçme bilimi. [*ing.* Karyometry].

karyoplazma, i. *sit.* Bir hücre çekirdeğinin nükleoplazması veya protoplâzması. [*ing.* Karyoplasm].

karyops(is), i. *Fr. caryopse, cariopse. bot.* ◘ **Buğdaysı meyva.**

karyoreksis, i. *Fr. caryorrhexis. patol.* Hücrelerde görülen yozlaşma şekli: kromatin ağı kümeler halinde çekirdek zarının içyüzünde toplanabilir. *(Bu zar kaybolduğu zaman kromatik toprak protoplazma içine dağılarak parçalanabilir).*

karyoserit,-ti, i. *Fr. caryocérite. min.* Doğal borosilikat; melaserite benzer. [*Ing.* Caryocerite].

karyospor, i. *bot.* Karyosporanlarda tek olarak meydana gelen bir aplanospor tipi. [*ing.* Karyospore].

karyota, i. *Lat. caryota. bot.* Doğu Hindistan'da Cava'da, Filipinler'de, Molük adalarında ve Koşinşin'de yetişen, basit, dik, parlak bir gövdesi olan palmiye cinsi. En ilgi çekici türü olan *C. urens'in* kerestesi oldukça kalın, çok sert ve boynuz gibi dayanıklıdır. Hindistan'da yapı kerestesi olarak kullanılır. Özü beyazdır. Bundan düşük kaliteli bir çeşit sagu elde edilir. Birçok karyota türü, yapraklarının güzelliğinden dolayı limonluklarda yetiştirilir. Karyota'dan ayrıca palmiye şarabı, alkol ve fırça yapımında kullanılan lif elde edilir. [*Lat., ing.* ve *Fr.* Caryota].

karyotip,-pi, i. *Fr caryotype* < *Yun. karyon,* çekirdek. *(genetik)* Bir hücredeki kromozomların, özdeş çift kromozomlar halinde eşlendikten ve belli bir düzene göre yer aldıktan sonraki toplamı. *(Karyotip terimi bir bireyin kromozomlarına uygulanır ve meselâ 46'lık, XX/ 45'lik karışık/ mozaik/ karyotipten söz edilebilir).* [*Ing.* Karyotype].

karyozom, i. *Fr. caryosome* < *Yun. karyon,* çekirdek + *soma,* vücut, *sit.* Çekirdek içinde bulunan özel kromatin topluluğu. Bazı hayvan ve bitki türlerinin hücre çekirdeğindeki düzensiz kalınlaşmış kromatin ağı. [*Ing.* Karyosome].

☆ *Eşanl.* **yalancı çekirdekçik.**

karz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ödünç verme veya ödünç olarak alma. [*ing.* Lending]; § ❷ Ödünç olarak alınan veya verilen şey, borç [*Ing.* Loan; *Fr.* Prêt, emprunt]; § ❸ *huk.* Ödünç verenin, bir miktar para veya misli eşyanın mülkiyetini ödünç alana geçirme ve ödünç alanın da söz konusu miktarı geri verme borcu altına girdikleri sözleşme.

~ almak, *(para, v. b.)* Ödünç almak. [*Ing.* To borrow *(money); Fr.* Emprunter].

~ etmek (vermek), Borç para vermek. [*Ing.* To lend money; *Fr.* Prêter].

kârzar, i. *Osm.* < *Fars. kār,* iş+*zar,* yer eki, *esk.* Savaş, harb, kavga, cenk. [*Ing.* Battle, combat, field of battle; *Fr.* Bataille]

kas , i. *esk. T. kasmak, anat.* Kasılma ve gerilme gücü ile vücuda *(hareket)* imkânı sağlayan telsi et dokusu: *Kol kasları. Eğelerarası kaslar. Yüreğin kası.* [*Osm.* Adale; *Lat. Musculus; Ing.* ve *Fr.* Muscle]; ◘ *ŞEKİL: 287.— ve 288.—* **KASLAR I** *(ön)* **ve KASLAR II** *(arka);* ◉ **alt dil ~ ı,** *anat.* Dilin yapısına giren bir çift küçük kas. [*Lat. Musculus linguale inferior; Ing.* Inferior lingual muscle; *Fr.* Muscle lingual inférieur]; ◉ **alın ~ ı,** *anat.* Alnın derisi altında bulunan deri kaslarından biri olup, arkada *galea* aponevrozundan başlar, önde kaşlara kadar uzar. [*Ing.* Frontal muscle; *Fr.* Muscle frontal]; ◉ **bacak ~ deri siniri,** *anat.* ◘ **Sinir;** ◉ **baldır ~ ları,** *anat.* ◘ **Baldır İkiz kası;** ◉ **baldır İkiz ~ ı,** *anat.* Bacakla arka bölgede baldır kasının önünde bulunan iki başlı kas. [*Osm.* Tev'emiye-i sâkiye; *Lat.* ve *Ing. Gastrocnemius; Fr.* Jumeaux de la jambe]. ☆ *Eşanl.* **gastroknemyus;** ◉ **basit ~ lar,** *anat.* Bir tek parça halinde bulunan ve bütün telleri aynı doğrultuda olan kaslar. [*Ing.* Simple muscles; *Fr.* Muscles simples]. ◉ **bileşik ~ lar,** *anat.* Uçlarından biri bir kaç kirişe ayrılan veya şınsal olan kaslar. [*Ing.* Compound muscles; *Fr.* Muscles composés]. ◉ **boyun deri ~ ı,** *anat.* Boynun derisi altındaki geniş kas tabakası. [*Osm.* Adale-i cildiye-i unk; *Ing.* ve *Fr.* Platysma]; ◉ **burnun enine ~ ı,** *anat.* Yüzün bir yanı deriye bitişik küçük kası. [*Fr.* Muscle transverse du nez]; ◉ **büzgen ~,** *anat.* Vücuttaki bazı deliklerin büzülüp kapanmasını veya açılmasını sağlayan dairesel kaslara verilen genel ad. **Düz büzgenkaslar ve çizgili büzgenkaslar olmak üzere iki çeşide ayrılır.** [*Osm.* Adale-i muassıra; *Ing.* ve *Fr.* Sphincter]. ☆ *Eşanl.* **sfinkter;** ◉ **çene dil ~ ı,** *anat.* Dilin yapısına giren bir çift kas; ◉ **çene ucu ~ ı,** *anat.* Çenenin kaslarından birine verilen ad; ◉ **çevre ~ ı,** *biy.* Göz kapaklarında deri tabakalarının altında bulunan ince bir tabaka halindeki kas tabakası. [*Osm.* Adale-i med'âriye; *Lat. Orbicularis oculi; Ing.* Ring muscle of the eye, orbicular muscle; *Fr. (muscle)* Orbiculaire]. ◉ **çiğneme ~ ı,** anat. Çiğnemeyi sağlayan kaslara verilen ad. *(çiğneme kasları 4 tanedir: Şakak kası, çiğneme kası, iç kanatsı kas ve dış kanatsı kas).* [*Osm.* Adale-i madgiye; *Lat. Masseter; Ing.* Masseter; *Fr. (Muscle)* Masséter]. ☆ *Eşanl.* **masseter;** ◉ **çizgili ~,** *anat.* Kas telleri üzerinde enine çizgiler gösteren ve çalışması istemli olan bir kas dokusu tipi. *(Organları dıştan görünür şekilde hareket ettirirler).* [*Osm.* Adale-i muhattata; *Ing.* Striated muscle; *Fr.* Muscle; strié]. ◉ **damak-küçük dil ~ ı,** *anat.* Damak eteğini meydana getiren kaslardan bir çift küçük kas. [*ing.* Palatostaphylinus; *Fr.* Palato-staphylin]; ◉ **delikli bükücü ~,** *anat.* El veya ayak parmaklarına ait yüzeysel bükücü kas: ◉ **delta ~ ı,** *anat.* Omuz başında bulunan üçgen biçimindeki kas. [*Osm.* Adale-i daliye; *ing.* Deltoid muscle *Fr.* Muscle deltoïde, deltoïde]; ◉ **deri ~ ı,** *anat.* Bağlı olduğu yerlerden hiç değilse biri deride bulunan kas. [*Ing.* Cutaneous muscle; *Fr.* Muscle cutané]; ◉ **diken altı ~ ı,** *anat.* Büyük bir kısmı diken altı çukuruna yapışık bulunan ve kol kemiğinin büyük tümseğinin orta kısmına bağlanan üçgenimsi kas. [*Ing.* Infraspinator *(muscle); Fr.* Muscle sous-épineux]; ◉ **diken üstü ~ ı,** *anat.* Diken üstü çukurunun üçte ikisine yapışık bulunan ve kol kemiğinin büyük tümseğine bağlanan kas. [*Ing.* Supraspinator *(muscle); Fr.* Muscle sus-épineux]; ◉ **dil bademcik ~ ı,** *anat.* Bademciklerin üzerinde bulunan, dile ait küçük kas demeti; ◉ **dil damak ~ ı,** *anat.* Damak eteğinden çıkan ve dilin içinde son bulan küçük kas. [*Ing.* Palatoglossal muscle; *Fr.* Palato - glosse, glosso - staphylin]. ◉ **dilin enine ~ ı,** *anat.* Dilin küçük kası. [*Ing.* Transverse muscle of tongue; *Fr.* Muscle transverse de la langue]; ◉ **dirsek ~ ı,** *anat.* Dirseğin arka yüzünde bulunan üçgen biçimindeki kas. *(Önkolu gerginleştirir).* [*Osm.* Adale-i miftakiye; *Lat. Musculus anconeus; Ing.* Anconeus muscle; *Fr.* Ancon]; ◉ **dirsek art ~ ı,** *anat.* Önkolun dış yüzünde bulunan kas. *(Lokma başından el tarağının 5. kemiğine ulaşır. Bu ikisi elin yaklaştırıcı kasıdır).* [*Ing.* Posterior cubital muscle; *Fr.* Muscle cubital postérieur]; ◉ **dirsek ön ~ ı,** *anat.* Önkolun iç yüzünde bulunur; bilekteki nohutsu kemikte sona erer. [*Ing.* Anterior cubital muscle; *Fr.* Muscle cubital antérieur]; ◉ **dişli ~ lar,** *anat.* Göğüsteki çift kas. [*Osm.* Adale-i müsennene; *Lat. M.* serratus; *Ing.* Serrate muscle; *Fr.* Muscles dentelés]; ◉ **diyafram ~ ı,** *anat.* Memeli hayvanlarda diyaframın yapısına giren kas. [*Osm.* Adale-i hicâb-ı hâciz; *Ing.* Muscle of diaphragm; *Fr.* (Muscle) Phrénique]; ◉ **doğru ~,** *anat.* İnsan vücudundaki birçok kasa verilen ad. [*Ing.* Straight muscle; *Fr.* Muscle droit, droit]. ◉ **döl yatağı ~ ı,** *anat.* Döl yatağı duvarının esas tabakası olup düz kastan oluşmuştur. [*Osm.* Adale-i rahmiye; *Ing.* Myometrium; *Fr.* Myometrium]. ☆ *Eşanl.* **miyometriyum.** ◉ **düz ~,** *anat.* Demetler halindeki uzun, iğ biçimi kas hücrelerinin bağ dokusu içinde çeşitli yönlerde dağılmasıyle meydana gelmiş olup, iç organların hareketlerini sağlayan ve çalışması istemsiz olan bir kas tipi. [*Ing.* Smooth muscle; *Fr.* Muscle lisse]. ◉ **düz ~ uru,** Kas tellerinden oluşan zararsız ve habis ur. *(Döl yatağında görülen bir kısım düz kas urları zararsız cinstendir; bunlara yemek borusunda, incebağırsakta, v. b. rastlanır);* ◉ **enine derin ve enine yüzeysel ~ lar,** *anat.* Apışarası düzecinde enlemesine yayılan kaslar.. [*Ing.* Transverse muscle of perineum, superficial and deep; *Fr.* Muscle transverse profond et transverse superficiel]. ◉ **göğüs ~ ları,** *anat.* ◘ **Göğüs.** ◉ **görevdeş ~ lar,** *fizyol.* Bir hareketi sağlamak için birlikte kasılan kaslar. [*Ing.* Synergic muscles; *Fr.* Muscles synergiques]. ◉ **güldürücü ~,** *anat.* Dudakların kenarında bulunan deri altı yüz kaslarından biri. *(Değişken bir kastır).* [*Osm* Adale-i mudhike; *Lat. Musculus* risorius; *Ing.* Risorius; *Fr.* Muscle risorius, risorius]; ☆ *Eşanl.* **rizoryus;** ◉ **hemcins ~,** *anat.* Aynı hareketi yaptırmaya yarayan kaslar. [*Ing.* Congenerous muscles; *Fr.* Muscles congénères]; ◉ **Horner ~ ı,** Göz kapaklarının iç tarafında bulunan küçük yassı kas. [*Ing.* Horner's muscle; *Fr.* Muscle de Horner]; ◉ **ikiz ~,** *anat.* Organizmadaki dört çift kasa verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Jumeau]; ◉ **kaburga altı ~ ı,** *anat.* Kaburgalar arası iç kasların bazı demetlerine verilen ad. [*Ing.* Subcostal muscle; *Fr.* Muscle sous-costal]; ◉ **kaburgalararası dış ~ ları,** *anat.* İki kaburga arasında gerili ve birçok demetten yapılı küçük kaslara verilen ad. ☆ *Eşanl.* **kaburgalar üstü kas.** [*Ing.* Intercostal muscle; *Fr.* Intercostal externe, muscle surcostal, surcostal]; ◉ **kalb ~ ı,** *anat.* Çizgili olmakla beraber istemsiz hareket eden, yapı özellikleri gösteren ve kalbin ana duvarlarını meydana getiren bir tip kas. [*Osm.* Şizaf-ı mutavassıt; *Ing.* Myocardium; *Fr.* Myocarde]. ☆ *Eşanl.* **miyokard.** ◉ **kalça ~ ı,** *anat.* Kalça kemiğinin iç yüzünden uyluk, kemiğinin küçük yumrusuna kadar uzanan kas. [*Ing.* Iliac muscle; *Fr.* Muscle iliaque]. ◉ **kanatsı çıkıntı ~ ları,** *anat.* Kanatsı çıkıntıyı çene kemiklerine bağlayan kaslar. *(Kanatsı çıkıntı kasları iki tanedir; kanatsı çıkıntı dış kası, kanatsı çıkıntıdan alt çene kemiğinin eklem çıkıntısına uzanır; kanatsı çıkıntı iç kası, öncekinin iç tarafında bulunur ve altçene kemiği açısının iç yüzüne uzanır. Çiğneme kaslarından olan bu iki kas özellikle alt çenenin yana doğru devinmesinde rol oynar).* [*Ing.* Pterygoid muscle; *Fr.* Muscle ptérygoïdiens]. ◉ **kargakol ~ -,** *anat.* Kargaburun çıkıntısından kol kemiğinin iç yüzüne kadar uzanan kasa verilen ad. *(Kolu ileriye ve içe doğru hareket ettirir.* [*Ing.* Coracobrachial muscle; *Fr. (muscle)* Coraco-brachial]; ◉ **kirpiksi ~,** *zool.* **Göz** uyumunu sağlayan kaslar olup göz çukurunun iç yüzünden ön tarafında çember biçiminde yerleşmişlerdir. [*Ing.* Ciliary muscle; *Fr.* Muscle ciliaire]; ◉ **karnın enine ~ ı,** *anat.* Karnın ön yan iç tarafını teşkil eden geniş ve düz kas. [*Ing.* Transverse muscle of abdomen; *Fr.* Muscle transverse de l'abdoman]; ◉ **kol ~ deri sinirı.** *anat.* ◘ **Sinir;** ◉ **kulak kemikçiklerinin hareket ~ ları,** *anat.* ve *fizyol.* Orta kulaktaki çekiç ve üzengi kemiklerinin gerginliğini ve duruşunu ayarlayan küçük kaslar. *(Çekiç kası, üzengi kası). (Maddî bakımdan bütün öteki kaslar da hareket kasıdır, fakat onların başına hareket sözü takılmaz, sadece birkaç kastan oluşan bir*

kas grupuna bu sıfat verilir; göz hareket kasları v. b. gibi). [*Fr.* Muscles moteurs des osselets]; ◉ **leğen ikiz ~ ı,** *anat.* İlye bölgesi derin planda bulunan iki adet kasdan her birine verilen ad. [*Osm.* Tevemiye-i havsaliye; *Lat.* ve *İng. Gemellus; Fr.* Jumeau pelvien]. ◉ **ses ~ ları,** *anat.* Larinks içine doğru uzanmış olan ve ses meydana getiren mukoza zarı katlanmaları. [*İng.* Vocal cords; *Fr.* Cordes vocales]. ◉ **üst dil ~ ı,** *anat.* Dilin ortasında bulunan tek kas. [*Fr.* Muscle lingual supérieur]; ◉ **üst gözkapağı kaldırıcı ~ ı,** *anat.* Burun ve dudak iç ve dış kaldırıcı kasları gibi küçük bir yüz kası; ◉ **anus kaldırıcı ~ ı,** *anat.* Apış arasının derin kısmında, küçük leğenin tabanını teşkil eden geniş bir kas. *(Bu kas iki parçadan ibarettir: birincisi, yani dıştaki büzgen, ikincisi, yani içteki kaldırıcıdır. Bu kas, çatı kemğinin arka kısmından kuyruk kemiğine ve gödene uzanır. İçinden, erkekte arkada göden, önde siyek kadında önde dölyoluyle siyek geçer);* ◉ **yutak kaldırıcı ~ ları,** *anat.* Üç çifttir: yutak-küçük dil kası, siilo yutak kası. Bunların her üçü de büzücü kaslara karşılık yutağı kaldırıcı bir görev yapar. Anus kaldırıcı kasının kaldıran kısmı, büzücü kasın dış kısmına karşıt olan iç kısmıdır.

~ ağrısı, *patol.* Kaslarda duyulan ağrı. [*İng.* Myalgia; *Fr.* Myalgie].

☆ *Eşanl.* **miyalji.**

~ ameliyatı, *cerr.* Bir kası kısmen veya tamamen kesmeyi öngören cerrahî müdahale. [*İng.* Myotomy; *Fr.* Myotomie].

~ bölüt, *dokb.* ◘ **Bölüt.**

~ dalgası, *fizyol.* ◘ **Dalga.**

~ deri siniri, *anat.* ◘ **Sinir.**

~ deri dışyan siniri, *anat.* ◘ **Sinir.**

~ deri içyan siniri, *anat.* ◘ **Sinir.**

~ dikişi, *cerr.* Bir kası dikme ameliyatı. [*İng.* Myorrhaphy; *Fr.* Myorraphie].

~ diski, *dokb.* ◘ **Disk.**

~ dokusu, *hist.* Kasılgan tellerden oluşan ve birleşerek kasları meydana getiren doku. [*İng.* Muscular tissue; *Fr.* Tissu musculaire].

~ duyarlığı, *cimn.* ve *anat.* Kasın, alıştırma ile kendisinin yapacağı işe kolayca ayarlanması. [*İng.* Muscular sensibility; *Fr.* Sens musculaire].

~ duyusu, *fizyol.* Çıkış noktası kaslarla bunlara ekli organlarda *(eklem, eklem bağları ve kirişler)* bulunan içe dönük duyarlık; *(kasların ve bütün bu organların içinde merkezcil sinir elemanları, sinir kas iğleri ve Golgi sinir kiriş organları bulunur. Bu duyarlık kasların kasılması sırasında harcanan güç, kol ve bacakların boşluktaki konumu hakkında bilgi verir ve hareketlerin düzenliliğinin sağlanmasında rol oynar).* [*İng.* Muscular sense; *Fr.* Sens musculaire].

~ gerilimi, tepkisi, *tıp.* Galvanik akımın sebep olduğu kas kasılmasının, akım kesildikten sonra da sürmesi. [*İng.* Myotonic reaction; *Fr.* Réaction myotonique].

~ gücü, § ● *fizyol.* Kasın, sinir irkilmesiyle ilişkisiz olarak ağırlıklarla ölçülen kasılma gücü. [*İng.* Myodynamies; *Fr.* Myodynamie]; § ● *cimn.* Kasın alıştırmalarla arttırılabilen iş başarma yeteneği. [*İng.* Muscular strength; *Fr.* Force musculaire].

~ hareketi, *fizyol.* ◘ **Hareket.**

~ hücreleri, *anat.* ◘ **Hücre.**

~ hücresi telciği, *anat.* Bir araya gelerek kas dokusunun tellerini yapan, kasılabilme özellikleri taşıyan telcikler. [*Osm.* Adale lifçiği; *İng.* Myofibril; *Fr.* Myofibrille].

☆ *Eşanl.* **miyobril.**

~ içi, *anat.* ◘ **Kasıçı.**

~ iltihabı, *patol.* Kaslarda yerleşen iltihap. [*İng.* Myositis; *Fr.* Myosite].

☆ *Eşanl.* **miyozit.**

~ ipliği, *anat.* ◘ **Kas teli.**

~ kopması, *cimn.* ve *tıp.* Bir kas bölümünün yeteri kadar ısınmadan aşırı ölçüde çalıştırılması sonucu oluşan gerilme ve kopma. [*İng.* Muscular strain; *Fr.* Rupture musculaire].

~ kurulması, *cimn.* ve *tıp.* Kasın tek yanlı çalışıp yorulması veya yetersiz kan dolaşımı sonucu oluşan ve masajla, sıcak tutma ile giderilen bir aksaklık. [*İng.* Cramp; *Fr.* Crampe *(musculaire)*].

~ oluşumu, *embry.* Embriyonda ortaderideki bazı elemanların farklılaşarak çizgili veya düz kaslara dönüşümü sağlayan süreçlerin tümü. [*İng.* Myogenesis; *Fr.* Myogénie)].

~ ödemi, *patol.* Bir şok veya lokal irkilme sebebiyle ortaya çıkan ve kasa yuvarlak bir biçim veren yüzeysel kasıntı. *(Tifo başlangıcında, kaşeksili veremde ikibaşlı kasta görülür).* [*İng.* Myo-edema; *Fr.* Myoœdeme].

~ plâstiği, *cerr.* Bir kasın biçimini düzeltmek amacıyla yapılan ameliyat. [*İng.* Myoplasty; *Fr.* Myoplastie].

~ plazması, *dokb.* Kas hücresinin içini dolduran ve çekirdeğin dışında kalan protoplazma. [*İng.* Myoplasm; *Fr.* Myoplasma, sarcoplasme].

☆ *Eşanl.* **miyoplazma-sarkoplazma.**

~ seğirmesi, *patol.* İstemsiz ve düzensiz olarak kaslarda beliren kasılma. [*İng.* Myoclonia; *Fr.* Myoclonie].

~ sistemi, *anat.* Vücut kaslarının tümü; iskeleti saran ve *hareket* imkânıyle vücudu biçimlendiren et örtüsü. [*İng.* Muscular system; *Fr.* Système musculaire, musculature].

~ taslağı, *hist.* Mezodermin kas ipliği haline dönüşen elemanları. [*İng.* Myogenous elements; *Fr.* éléments myogènes].

~ teli, § ● *hist.* Kas hücrelerine telsi görünüm veren farklılaşmış kısımlar. *(Çizgili kaslarda kas telleri, almaşık düzende koyulu, açıklı disklerden meydana gelir).* [*İng.* Myofibril; *Fr.* Myofibrille]. § ❷ *anat.* Bir çok kas telciklerinden yapılmış olan ve yanyana uzanarak üzerinde enine bir çizgilenme gösteren teller. [*Osm.* Lif-i adalî; *İng.* Muscle fibre; *Fr.* Fibre musculaire].

~ tutukluluğu, *cimn.* İşe alıştırılmamış kasların çalışma durumunda duyulan ağrı ve sızılar. [*İng.* Pain in the muscle; *Fr.* Mal aux muscles].

~ tutulması, *sp. (boksta),* Bir çalışma veya karşılaşma sırasında kaslarda CO_2 birikmesi sonucu kas sertliğinin meydana gelmesi. [*İng.* Cramp; *Fr.* Crampe].

~ uru, *patol.* Kas dokusundan oluşan ur. [*İng.* Myoma; *Fr.* Myome].

~ yeri çıkıntısı, *anat.* ◘ **Çıkıntı.**

~ yırtılması, *cimn.* ve *tıp.* Dışardan bir etkiyle veya gerilmiş bir kasın, yine gerilmiş bir karşı kasın direncini yenmek için, aşırı ölçüde gerilmesiyle oluşan ve olduğu yerde şişkinlik, kan oturması ve bastırınca ağrıma gibi belirtileri olan dinlenme, masaj veya benzeri yavaş hareketi gerektiren bir aksaklık. [*İng.* Muscular rupture; *Fr.* Dechirure musculaire].

~ yorgünluğu, *cimn.* ve *patol.* Kaslara aşırı yüklenmeyle oluşan güç azalması. [*İng.* Muscular exertion; *Fr.* Surménage musculaire].

~ zarı, *anat.* Demetler halinde bulunan kas tellerini dıştan örten ince bir zar. [*Osm.* Gılâf-ı lif-i adalî; *İng.* Myolemma, sarcolemma; *Fr.* Myolemme, sarcolemme].

☆ *Eşanl.* **sarkolem(ma), miyolemma.**

~ zayıflığı, *patol.* Kaslarda, özellikle sinirlerini beyin sapından alan kaslarda aşırı yorulabilme ile belirlenen hastalık. [*İng.* Myasthenia; *Fr.* Myasthénie].

kasa, i. *It. cassa.* § ● Emniyet kilidi veya karışık açma düzeniyle donatılmış para veya değerli eşya saklamaya yarayan çelik dolap: *Kasayı açıp para çıkardı.* [*İng.* Safe; *Fr.* Caisse, coffre-fort]. § ❷ Ticaret evlerinde para alınıp verilen yer. *(Genellikle çekmeceli bir masa veya yazar kasa): Parayı kasaya ödeyiniz.* [*İng.* Cash; *Fr.* Caisse]; § ❸ *Oyun.* (a) Bazı oyunlarda oyunu yönetme veya para karşılığında fiş verme işi: *Kasa kimde?* [*İng.* Cash - box, till; *Fr.* Caisse]; (b) Oyunu yönetme ve parayı toplama işini yapan kimse. [*İng.* Banker; *Fr.* Banquier]. § ❹ Vagonlarda karoseri kısmı. [*İng.* Frame; *Fr.* Châsis]; § ❺ *(Bazı şeyler hk.)* Sandık: *Bir kasa bira.* [*İng.* Coffer; *Fr.* Coffre]; § ❻ *matb.* Dizgi harflerini koymak için göz göz tabla. [*İng.* Chase; *Fr.* Châssis]. ◘ *ŞEKİL: 172.* — **DİZGİ EVİ.** § ❼ *den.* Halatın ucunda veya bedeninde yapılan halka kıvrım. Bir halatın uç kısmını bedeni üzerine kıvırıp bağlamak veya halat dikişi yapmak suretiyle meydana getirilen göz; ❽ Kanatların bağlı bulunduğu kapı veya pencere çerçevesi; § ❾ *cimn.* 1.50 m. uzunluk, 1.10 m. yükseklik ve 0.50 m. genişliğinde, alttan başlayarak 30, 25, 20, 15, 10 sm. yüksekliketki beş parçasıyle yüksekliği ayarlanabilen bir atlama aracı. [*İng.* Box; *Fr.* Plint]; § ❿ *çiçekç.* Soğuktan zarar gören küçük fidanların istenildiği zaman limonluklara taşınması için, genellike tahta latalardan yapılmış dörtgen veya dikdörtgen biçiminde büyük sandık: *Portakal ağacı kasaları.* [*İng.* Case; *Fr.* Caisse]; § ⓫ *demir.* Bir vagonun şasiye bağlanmış üst bölümünü meydana getiren parçası. [*İng.* Body; *Fr.* Caisse; § ⓬ *inş.* Kapı ve pencere tabanının oturduğu çerçeve. [*İng.* Frame]; ⓭ *otom.* Malzeme taşımak için karoseriye eklenen sandık. [*İng.* Case; *Fr.* Caisse]; § ⓮ *süsl. sant.* Bir ayna veya resmi çevreleyen yaldızlı tahta veya zamklı karton; ◉ **~ nın içinden almak,** *den.* Daha önce rıhtıma yanaşmış bir geminin önüne veya arkasına yanaşacak başka bir geminin, önceki geminin kullandığı babayı kullanması gerektiğinde, halatının kasasını bu geminin halatının kasası içinden aşağıdan yukarıya doğru alarak babanın başına geçirmek. *(Bu suretle önce kalkan geminin halatını babadan kolaylıkla çıkarması sağlanmış olur);* ◉ **büyük ~,** *tic.* ◘ **Büyük;** ◉ **çatal ~,** *den.* ◘ **Çatal;** ◉ **damar ~ sı,** *mad. oc.* Bir cevher damarının tavan ile taban arasında kalan kısmı. *(Boş kasa tavan ile taban arasında mineralleşme olmadığını, cevherli kasa ise iyi bir mineralleşme olduğunu gösterir).* [*Fr.* Caisse filonienne]; ◉ **devrilir ~,** *otom.* Bir şasinin bütün enini kaplayan ve elle veya motorla kumanda edilen zincir veya sonsuz vidalar yardımıyle kenarlarından biri kalkan, böylece içindeki bütün yükü boşaltan kasa. ☆ *Eşanl.* **damper.** ◉ **dikişli ~,** *den.* ◘ **Dikişli;** ◉ **dizgi (mürettip) ~ sı,** *matb.* ◘ **Dizgi;** ◉ **falakalı ~,** *den.* **Falakalı;** ◉ **felemenk ~ sı,** *den.* ◘ **Felemenk;** ◉ **filadorlu ~,** *den.* ◘ **Filadorlu;** ◉ **hurufat ~ sı,** *matb.* § ❶ ◘ **Kasa[a].** § ❷ Fazla harfler, çizgiler, çizgi aralıkları v. b. yi muhafazaya yarayan özel kasa. [*İng.* (Type) case; *Fr.* Casse]; ◉ **ilyon ~ sı,** den. ◘ **ilyon;** ◉ **küçük ~,** *matb.* Büyük kasanın iki büyük bölümünden her biri. *(Küçük kasaya değişik harfler, cebir işaretleri v. b. konur).* [*İng.* Small case; *Fr.* Petite casse]. ◉ **pencere ~ sı,** *doğr.* Pencereyi kapamaya yarayan ve cam takılan çerçeve. [*İng.* Sash frame, window case; *Fr.* Châssis]. ◉ **semantasyon ~ sı,** *met.* Yüzeysel bir semantasyon meydana getirmek üzere katı semantasyon malzemesiyle işlem görecek olan iş parçalarının konduğu, genellikle özel ateşe dayanıklı çelikten yapılmış madenî kap. [*İng.* Cementing case; *Fr.* Caisse de cémentation]; ◉ **su ~ sı,** *demir.* Tankerin üst bölümünü meydana getiren ve lokomotifin beslenmesine gerekli suyu taşıyan saçtan yapılmış depo bölümü. [*İng.* Water case; *Fr.* Caisse à eau]. ◉ **şifreli ~,** *tekn.* Şifreyi bilmeyenler için açılması imkânsız veya çok güç olan şifreli kilit takılmış kasa. [*İng.* Combination safe; *Fr.* Coffre-caisse chiffrée]; ◉ **tavlama ~ sı,** *met.* Tavlama işlemi sırasında oksidlenmeye karşı korunmak amacıyle *(yüzeysel karbon giderme tehlikesi)* iş parçalarının konduğu maden kap. [*İng.* Annealing box, tempering box; *Fr.* Caisse de recuit]; ◉ **yazar ~,** *büro.* Ticarette tezgâhtarların ve kasadarların he-

sap işlerini kolaylaştırmaya, satış bedellerinin tahsilinden sonra hesabın doğru yapıldığına dair müşteriye kontrol imkânı vermeye ve kasaya giren parayı muhafazaya yarayan makine. [*ing.* Cash register; *Fr.* Caisse enregistreuse, totalisatrice]; ◉ **yıkama ~ sı**, *mad. oc.* Cevherin yıkanması sırasında yıkama sularıyle sürüklenen cevherin topladığı kısım. [*Fr.* Caisse pointue].

~ avansı, *muh.* Bir veya iki gün gibi kısa bir süre sonra ödenmesi gereken bir para yerine, hak sahibine ödeme gününden önce ödenen alacak. *(Özellikle küçük ticarî işletmelerde görülür).*

~ bordrosu, *ikt.* ◘ **Bordro.**

~ çeliği, *den.* İki halatı kasalarından birbirine geçirerek tutturmakta kullanılan kısa ve yuvarlak çubuk.

~ dairesi, *muh.* Banka ve büyük işletmelerde, para, değerli madenler ve evrakın korunmasına mahsus kasaların bulunduğu bölüm. Bankalarda kiralık kasaların bulunduğu daire. [*ing.* Safe deposit, strong room; *Fr.* Cave des coffres-forts, cave forte].

~ defteri, *muh.* Kasaya giren ve çıkan paraların kaydedildiği defter; bu defterin borçlu tablosuna *(sol sayfa)* ödemeler, alacak tablosuna *(sağ sayfa)* gelirler kaydedilir. [*ing.* Cash ledger; *Fr.* Livre de caisse].

~ dikişi, *den.* Halatların uçlarına göz yapmakta kullanılan bir çeşit bağ. *(Halatın kolları gerekli uzunlukta açılır, çatal biçiminde tutularak bedeni üzerine yatırılır. Her kol sıra ile ve aykırı olarak bedendeki bir kolu altından geçirilir ve her kolun karşısına gelen kolun bir üstünden, bir altından alınarak devam edilir).*

~ durumu, *muh.* ◘ **Durum.**

~ etmek, *den.* Yan yelkenlerinin iskotalarının lâva edilerek yerlerine toka edilmesi.

~ fazlası, *muh.* Bir tesbit sırasında kasa defterine göre kasada olması gerekene oranla mevcudun fazlası. *(Bu fazlalık muvakkat alacaklılar hesabına nakledilir; ancak açıklar bazen veznedarın kusurundan doğabilir).* [*ing.* Cash-over].

~ gözü, *matb.* Matbaa kasasının bölümlerine verilen ad. [*ing.* Case-box; *Fr.* Cassier].

~ hesabı, *muh.* Kasaya giren ve çıkan paraları ve mevcutları tesbite yarayan hesap. [*Ing.* Cash-account; *Fr.* Compte de caisse].

~ hırsızı, Kasaları açıp içindekileri çalan soyguncu. [*ing.* Safebreaker; *Fr.* Sauvegarde].

~ iskontosu, *muh.* İşletmelerin günlük alımları karşılığında satıcılara ödeyecekleri tutarı, kendi işlerinin kolaylığı yönünden bir veya iki gün sonra ödemeyi usul olarak kabul etmeleri. [*ing.* Cash-discount; *Fr.* Escompte de caisse, escompte au comptant].

~ kolaylığı, *bank.* Ticarî işletmelere, günlük ödemelerin karsılanması veya doğrudan doğruya bankaca yapılması için açılan borçlu cari hesapların niteliğini gösteren genel deyim.

~ kontrol fişi, *muh.* Ödeme fişi kesildikten sonra, bu fiş servis âmir veya kontrolörlerinin imzasından geçerek kasaya gönderilirken, bir parçası belgenin üzerine yapıştırılan ve öteki parçası müşteriye verilen numaralı kontrol fişi.

~ mevcudu, § ● *muh.* Belirli bir tarihte veya herhangi bir fırsatta hesabın kapanışı, düzenlenmesi veya devrinde kasada bulunan tutar; § ● *bank.* Bankanın müşterilerinin ihtiyacını karşılamak üzere elinde bulundurduğu paranın oranı. [*ing.* Cash ratio; *Fr.* Encaisse].

~ ofisi, *muh.* Nakdî ödeme veya tahsil için muhasebelerce kasaya gönderilen fişler. *(Niteliklerine göre kasa tediye ve kasa* tahsil fişi olarak ikiye ayrılır).

~ randa, *den.* Randa yelkeninin iskotasını lâva ederek yerine toka edilmesi için verilen komuta.

~ sayım zaptı (kasa sayımı), *muh.* Kasa sayımı sonucunu tesbit etmek üzere tutulan zabıt.

~ sayımı, *muh.* Aylık mizan, bilânço veya devir ve teslim gibi sebeplerle veya herhangi bir teftiş ve kontrol sebebiyle mevcudun tesbiti için kasanın sayılması.

~ tazminatı, *muh.* Sürekli para alma, verme ve bunun sonucunda doğal olarak para kaçırma ihtimallerine karşı veznedarlara kanunen ödenen aylık veya yıllık tazminat.

~ tutması, *muh.* Kasa mevcudunun kasa defteri kaydına uygun olması.

~ vaziyeti, *ikt.* Bir müessesenin veya bankanın günlük para hareketlerini gösteren, günlük tediyat ve tahsilâtın özetini bildiren hülâsa.

~ yevmiyesi, *muh.* Günlük işlemlerin yevmiye veya günlük defterine geçirilmesinde kasa kayıtları esas alınarak diğer hesapları kasanın borcuna karşılık alacaklandırmak veya kasanın alacağına karşılık borçlandırmak seklinde yazılan kayıt. [*Ing.* Daily cash-book].

kasa, i. *Osm.* < *ar. esk.* Çanak, yemek kabı, kâse. [*ing.* Bowl, basin].

kasab, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Saplarının içi bos ve boğumlu ot, kamış. [*Ing.* Reed, culm, windpipe]; § ❷ Keten; § ● *anat. esk.* Bronş, nefes borusu.

kasaba, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Iliden küçük, bucaktan büyük idare merkezi ilçe için kullanılan deyim. [*Ing.* Town; *Fr.* Petite ville, bourg]; § ❷ Vücudun içinde çeşitli görevleri bulunan borucuklara eskiden verilen ad. Çoğul şekli «*kasabat*» dır. [*Ing.* Bronchial tube; *Fr.* Bronches]; ☆ *Eşanl.* **bronş.** § ● Küçük şehir olup, kendine bağlı bulunan köylerin ve çevrenin (a) İdare; (b) Kültür; (c) İktisat; (ç) Sağlık; (d) Ulaşım merkezliğini yapar. [*Ing.* Town; *Fr.* Petite ville]. ☆ *Eşanl.* **kent.**

kasabalı, s. ve i. Kasaba halkından olan (kimse). [*Ing.* Townsman; *Fr.* Bourgeois, villageois].
☆ *Eşanl.* **kentli.**

kasabât, ç i. *esk. Kasab*[1]'ün çoğulu.

kasabî /kasabî/, s. *esk.* Kamışımsı. [*Ing.* Red-like, culm-like, bronchial; *Fr.* Bronchial, bronchique, tibial].

kasadar, i. *Osm.* < *Fars.* Bir ticaretevinde kasada oturup para alıp veren kimse. [*Ing.* Cashier; *Fr.* Caissier].

kasadarlık, -ğı, i. Kasadarın yaptığı iş. [*Ing.* Occupation of a cashier].

kasalama, i. *bahç.* Bitkileri bir kasaya yerleştirme işi.

kasame /kasâme/, i. *Osm.* < *Ar. kasem*, yemin. *esk. huk.* Katili meçhul bir cinayetin olduğu yer halkından elli kişinin mahkemede yemin etmesi [*Ing.* Oath of accusation taken by fifty persons in a case of murder where the murderer is not identified].

kasaid /kasâîd/, ç. i. *esk.* **Kaside**'nin çoğulu.

kasan, i. *esk. sil.* Yayların baş tarafının bir karış kadar altına gelen ve balık sırtı görünümünde olan kısmına verilen ad. [*Ing.* Grip of an archery bow].

kasan.başı, b. i. Yaylarda, kasanla salın birleştiği noktaya verilen ad.
☆ *Eşanl.* **kasan gözü.**

kasaniye, i. *tasav.* Naksıbendî tarikatından Ahrârîyenin bir kolu. *(Kurucusu Mahdumı Azam diye tanınan Hacei Şemsüddin Ahmed el-Kasaniye'dir. /öl. 1543/).*

kasap,-bı, i. *Osm.* < *Ar. kasb.* boğazlamak > *kassâb.* § ● Sığır, dana, koyun, kuzu gibi eti yenen hayvanların kesim için ayrılmış olanlarını kesen kimse. [*Ing.* Butcher; *Fr.* Boucher]; § ● Bu hayvanların etini perakende satan kimse: *Kasap etlerinin iyi olduğunu söyledi.* [*Ing.* Butcher; *Fr.* Boucher]; § ● Kasap dükkânı: *Sokağın başında iki kasap birden açıldı.* § ● *mec.* Kan dökücü olan veya cana kıymaktan çekinmeyen kimse. [*Ing.* Murderer, killer; *Fr.* Meurtrier, assassin].

~ akçesi, *mal.* esk. İstanbul'daki meralara getirilen hayvanlar için alınan vergi. [*Ing.* Tax levied on animals brought to Istanbul landing places].

~ başı, § ❶ *dok.* Gerek kendi kendine ölen, gerekse kasaplık olarak kesilen hayvanların postlarından, kireçleme veya zırnıklama yoluyle elde edilen yün elyafı; § ❷ *mal. esk.* Hayvan vergisinin alınmasıyle ve kasapların idaresiyle sorumlu olan kimse. [*Ing.* Chief butcher, superintendent of the butcher's guild and director of the sheep tax].

~ bıçağı, Kasabın et kesmek için kullandığı büyük bıçak. [*Ing.* Butcher's knife, slaughtering knife].

~ çırağı (yamağı), Kasap dükkânında çalışan yardımcı. [*Ing.* Butcher's boy].

~ dükkânı, Kasabın perakende et sattığı yer. [*Ing.* Butcher's shop, the butcher's; *Fr.* Boucherie].

~ et derdinde, koyun can derdinde, *dey.* Herkesin kendi çıkarını düşündüğünü belirtmek için kullanılır.

~ havası, *folk.* El ele tutuşarak oynanan bir halk oyunu. *(Balkan ve Türk folk müziğinin karışımından doğmuş bir çeşit oyun havasıdır).* [*Ing.* Melody of a folk dance].

~ kâğıdı, ◘ **Kâğıt.**

~ kancası, Etleri asmak için kullanılan madenden çengel. [*Ing.* Butcher's hook].

~ merhemi, *tıp.* Siyah zift, kolofon reçinesi, sarı balmumu ve zeytinyağından yapılan merhem. [*ing.* Basilicon ointment composed of oil, suet, resin and other ingredients].

~ satırı, Kasabın kemik parçalamak için kullandığı satır. [*ing.* Butcher's cleaver].

~ sinek, ◘ **Sinek.**

~ süngeri, *dey.* Çok pis, kirli şeyler hakkında kullanılır]. [*Ing.* Very nasty thing].

~ süngeri ile silinmiş yüz, *dey.* Utanmaz kimseler için kullanılan söz. [*Ing.* Half washed or dirtier than if not washed at all, disgusting, nasty dirt, most unabashed].

~ yağı bol olunca gerisini yağlar, *at.* Elinde kendisine gerek olandan artık şey bulunan kimse, bunu gereksiz yere savurup telef eder.
☆ *Eşanl.* «**abdalın yağı çok olursa gâh borusuna çalar, gâh gerisine, çobanın yağı çok olursa çarığına sürer**».

kasabiye, i. *esk.* Kasaba verilen hayvan kesme ücreti.

kasap.hane /kasaphâne/, b. i. *kasap* + *Fars. hâne. esk.* Kasabın et sattığı yer, kasap dükkânı. [*Ing.* Slaughterhouse, butchery; *Fr.* Boucherie, abattoir].

kasaplık,-ğı, i. § ● Kasap olanın işi ve sanatı: *Kasaplıkla para kazandı.* [*Ing.* Butchery; *Fr.* Boucherie]. § ● Kanaraya gönderilip kesilmek üzere ayrılmış *(hayvan): Kasaplık kuzu.* [*Ing.* For slaughter; *Fr.* Pour abattre]. § ● *mec.* Kan dökücülük, hunharlık, canilik. [*Ing.* Butchery; *Fr.* Tuerie, boucherie, massacre].

kasap.sinek, b. i. *paraz.* ve *zool. Calliphoridae* familyasından, genellikle ölü hayvansal maddeleri, bu arada diri insan ve hayvan derilerini kurtlandıran, yine böyle genç evrede burun gibi doğal vücut boşluklarına da yerleşerek ağır sonuçlar doğuran korkunç etsineği *(Amerika kökenlidir).* [*Lat. Callitroga americana; ing.* Screw-worm fly; *Fr.* Lucilie bouchère].

kasar, i. *Osm.* < *Ar.* kassar. ◘ **Kastar.**

kasara /kasa:ra/, i. *It. cassaro* > *cassero. den.* (a) Geminin baş ve kıç tarafında, asıl güverteden yüksek olan kısa güverte: *Baş kasarası. Kıç kasarası. Bunların gemilerin orta kısmında kalanları ile üst güvertenin baş ve kıç taraflarını birbirinden ayıranları vardır).* [*ing.* Castle, deckcabin; *Fr.* Gaillard]; (b) *esk.* Yelken devri denizciliğinde, üst güvertede baş ve kıç taraftaki kamaralar. ◉ **~ lı gemi**, *den.* ◘ **Gemi.** ◉ **baş ~ sı**, Gemilerin pruva payında, ana güverteden yüksek olarak yapılan güverte. [*Ing.* Forecastle; *Fr.* Gaillard]. **~ altı**, *den.* Gemilerin kasaralı altına rastlayan güverte aksamı. [*Ing.* Steerage].

~ **altı topu**, *den.* Kadırgalarda, baş kasara altında sancak ve iskele taraflarına yerleştirilen toplara verilen ad.

~ **kamarası**, *den.* Kasara altında bulunan kamaralar. [*Ing.* Steerage cabin].

kasarlamak(-ı), f. ◘ **Kastarlamak.**

kasas, ç. i. *Osm.* < *Ar. kıssa. esk.* § ❶ Kıssalar, hikâyeler; § ❷ Olaylar, olgular; § ❸ *hat.* Bir yazı çeşidi.

~ **suresi**, *din.* Kur'anın XXVIII. suresi; *88 ayettir. Mekke'de indirildi. (Bazı ayetlerinin Hicret sırasında indirildiği söylenir. Bu surede müslümanların bir ibret vermek amacıyla Musa peygamberin hayatı, Firavun ile aralarında geçen olaylar anlatılır ve Allah'tan başka Tanrı olmadığı ondan başka bir şeyin yok olacağı bildirilir).*

kasato, i. *It. cassata.* İtalyan usulü kaymaklı dondurma.

kasatura /kasatu:ra/, i. *It. cacciatore.* Askerlerin beide taşıdıkları ve gerektiğinde tüfeğin namlusuna taktıkları düz ve kısa kılıç. [*Ing.* Sword-bayonet; *Fr.* Sabre-baionnette].

~ **askı kayışı**, *ask.* ◘ **Kayış.**

kasavele, i. *It. den.* Gemilerde. yıkanan yelken, tente ve personel çamaşırlarının asılıp kurutulması için, genellikle baş direkten baş tarafa gerilen halat. [*Ing.* Clothesline, heavy tackle; *Fr.* Cartahu *(de ligne)*].

~ **palangası**, *den.* Gabya ve kontra serenlerini kaldırıp indirmekte kullanılan palanga. *(Tam armalı yelkenli gemilerde yelken toplanacağı zaman gabya sereni abaşo gabya; kontra sereni babafingo sereni üzerine indirilir. Yelkenleri sarıldıktan sonra, tekrar açmak üzere oldukları yerde bırakılır).* [*ing.* Clothesline tackle].

kasavet /kasâvet/, i. *Osm.* < *Ar. h.d.* § ❶ Üzüntü, kaygı, tasa, kasvet. [*ing.* Anxiety, sorrow, pain; *Fr.* Chagrin, regret]; § ❷ *esk.* Sertlik, katılık. [*Ing.* Stiffness, hardness; *Fr.* Dureté]; § ❸ Katı yüreklilik, merhametsizlik, acımazlık; ⊙ ~ **siz ağız anahtarsız açılır**, *at.* Sıkıntısı olan kimseye bir şey söyletmek güçtür. Ama sıkıntısı, kaygısı olmayan kimse, her konuda rahat konuşur.

~ **çekmek**, *h. d.* Üzülmek, tasalanmak. [*Ing.* To labor under care or sorrow; *Fr.* Être comblé d'affliction]

~ **etmek**, *h. d.* Kuruntu etmek, endişelenmek. [*ing.* To be anxious or sorry; *Fr.* Regretter, s'inquiéter].

kasavetlenmek, nsz. f. Bir şeyi kendine üzüntü etmek, kederlenmek, üzülmek. [*ing.* To be anxious *(about)*, to become sorrowful *(at, over)*; *Fr.* S'affliger, regretter, s'inquieter].

☆ *Eşanl.* **sıkılmak, tasalanmak, kaygılanmak, dertlenmek, bunalmak, kederlenmek.** ☆ *Karş.* **sevinmek, neşelenmek.**

kasavetli, s. Tasalı, üzüntülü. [*Ing.* Anxious, sorrowful; *Fr.* Affligé, triste, inquiet].

kas.bilim*, b. i. *anat.* Vücut kaslarını inceleyen bilim dalı. [*Osm.* Mebha-sı adalât; *Lat. Myologia; ing.* Myology; *Fr.* Myologie].

☆ *Eşanl.* **miyoloji.**

kas.bilimsel*, b. s. Kasbilimle ilgili. [*Ing.* Myologic (al); *Fr.* Myologique].

☆ *Eşanl.* **kasbilimsel.**

kasd, i. ◘ **Kasıt.**

kasden, z. ◘ **Kasten.**

kasdî /kasdî/, s. *esk.* ◘ Kasıtlı.

kas.doku, b. i. *biy.* Hareket görevini taşıyan ve kasılabilen telleri kapsayan hücreler topluluğu; istemli veya istemsiz olarak kasılma durumlarına göre **düz kas, çizgili kas, yürek kası** olmak üzere çeşitli tipleri vardır. [*Osm.* Nesc-i adalî; *Ing.* Muscular tissue; *Fr.* Tissu musculaire].

kâse /käse/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Cam, çini, toprak v. b. den yapılmış, kaşıklı içilen şeylerin konulduğu derince çanak: *Çorba kâsesi* [*Ing.* Bowl, basin; *Fr.* Tasse]; ☆ *Eşanl.* **tas**; § ❷ Baş kemiklerinin beyni kaplayan üst kısmı: *Kafa kâsesi, kâsei ser.* [*Ing.* Posterior; *Fr.* Derrière]; § ❸ Kaşık ve hokka gibi şeylerin çukur kısmı. [*Ing.* Hollow; *Fr.* Creux]; § ❹ Eski yazıda harflerin kâseye benzer çukur ve iç bükey olan kısımları; § ❺ *ağaç.* Bazı meyve ağaçlarında gövde etrafında, 4, 5, 6, 7, 8 taç dalının budanıp ortasının kâse şeklinde boş bırakılması. § ❻ *çiçekç.* Çiçeğin taç yapraklarının kâse şeklinde açılması: *Bu lâlenin kasesi fazla açılmış; hat.* Hattatlıkta arap harflerinin alt taraflarındaki boşuklara verilen ad; § ❼ *müz.* Darbuka çeşidinden bir vurma âleti. *(Daha çok Mısır ve Sudan'da kullanılmıştır. Arap musikisinde eskiden çok yaygındı);* ⊙ ~ **i dervişan** *(kâsei şikeste veya kâsei yetiman), astr. esk.* Kuzey takımyıldızı. [*Ing.* Constellation of Northern Crown, Corona Borealis, the constellation Corona Borealis]; ⊙ **ayaklı** ~, Yüksekçe bir altlığa oturtulmuş çanak; ⊙ **çorba** ~ **sı**, ◘ **Çorba**; ⊙ **dilimli** ~, *ark.* Bir şey dökmek için kulanılan, tek veya çift kulplu, kenarları dilimli kâse. ⊙ **dudaklı** ~, İçindeki sıvıyı kolayca boşaltmaya elverişli olmak üzere ağız tarafında bir oluğu, yani dudağı olan kâse. [*Fr.* Tasse a bec]. ⊙ **gondol** ~ ◘ Gondol. ⊙ **kapaklı** ~, Üstünü örtmek için yuvarlak bir kapağı olan kâse. [*Fr.* Tasse à couvercle]. ⊙ **kulplu** ~, Bir veya iki tarafında tutulacak sapı bulunan çanak.

kâse.baz /käsebâz/, b. i. *Osm.* < *Fars. kâse* + *-bâz*, oynayan. *esk.* Şenliklerde, çini tabakları parmaklarının ucunda fırıl fırıl döndürerek dans eden oyuncu.

kâselis /käselis/, ç: **kâselisân**. *Osm.* < *Fars. kâse+lis.* Yalayan, *esk.* Yaranmak kaygısıyle kendinden üstün kimselere aşırı derecede yakınlık gösteren, yaltaklanan. [*Ing.* Sponger, parasite, toady, sycophant].

☆ *Eşanl.* **çanak yalayıcı, dalkavuk, tüfeyli.**

kâselisân, ç. i. *esk.* **Kâselis**'in çoğulu.

kaselisâne /käselisâne/, z. Dalkavukca [*Ing.* Toadying, sycophantic].

kasem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yemin, ant içme; *Tanrının adına kasem ederim.* [*ing.* Oath; *Fr.* Serment collectif, serment déféré a toute une population *(pour un meurtre par exemple)*]

~ **etmek**, Yemin etmek, ant içmek. [*ing.* To swear by God; *Fr.* Jurer, prêter serment].

kasıd /käsıd/, s. *Osm.* < *Ar. kasd. esk.* § ❶ Kast eden, bir şey yapmayı aklına koymuş olan, tasarlayan. [*Ing.* Who has an intention, is aiming *(at)*]; ❷ i. Mektup veya haber götüren, ulak. [*ing.* Messenger, courier]; *Fr.* Messager, -ère, courrier].

kasık, -ğı, i. § ❶ (a) Uyluğun üst kısmı ile karnın alt kısmı arasında kalan vücut parçası; (b) Uyluğun karın üzerine bükülme kıvrıntısı: *Gülmekten kasığı çatlayacak.* [*Osm.* Magben. âne, ibt; *Lat. Inguen; ing.* Groin; *Fr.* Aine]; ◘ *ŞEKİL: 16.*— **İNSAN ANATOMİSİ**; *ŞEKİL: 262.*— **İNSAN VÜCUDU** I.; § ❷ s. Kasıkla ilgili. [*Osm.* Magbenî; *Lat. Inguinalis; Ing.* Inguinal; *Fr.* Inguinale]; ⊙ **gülmekten** ~ **ları çatlamak**, *dey.* Çok gülmek. [*Ing.* To burst out laughing; *Fr.* Mourir de rire, se pâmer de rire].

~ **altı (bölgesi)**, *anat.* Kasığın alt bölümü. [*Osm.* nahiyey-i magbeniye-i fahziye; *Lat. Regio subinguinalis; ing.* Subinguinal region; *Fr.* Inguino-crurale].

~ **bağcı**, Kasık bağı yapan veya satan kimse. [*ing.* Truss-maker; *Fr.* Bandagiste].

~ **bağı**, *tıp.* ◘ **Bağ**[1].

~ **biti**, *zool.* ◘ **Bit.**

~ **bölgesi**, *anat.* Kasık kemiğinin yan tarafına doğru uzanan ve kasık kanalının çevresinde yer alan karnın iki yanındaki bölgelere verilen ad. [*Osm.* Nahiye-i magbeniye-i batniye; *Lat. Regio inguinalis; ing.* Inguinal region; *Fr.* Région inguinale].

~ **çatlağı**, *patol.* ◘ **Kasık fıtığı.**

~ **çevresi**, *vet.* Beygirin vücudunda kalça ile karın arasındaki bölge. *(Kasık çevresinde çeşitli rahatsızlıklar meydana gelir. Bunların en önemlisi kasık fıtığıdır. Bölme yarası diye adlandırılan ve hayvanın, bir bacağını ahır bölmesi üzerinden aşırarak kendini kurtarmak için debelenirken aldığı yara da kasık çevresindedir).*

~ **çizmesi**, *avc.* ve *balıkç.* ◘ **Çizme**[1].

~ **fıtığı**, *vet.* ◘ **Fıtık.**

~ **kanalı**, *anat.* Karın çeperinde bulunan ve erkekte sperma kordonunun, kadında yuvarlak bağın geçtiği aralık. [*Osm.* Kanad-ı magbenî; *Lat. Canalis inguinalis; Ing.* Inguinal canal; *Fr.* Canale inguinale].

~ **kemiği**, *biy.* ◘ **Çatı kemiği.**

~ **otu**, *bot.* ◘ **Kasıkotu.**

kasık.küflücesi, b. i. *zool. paraz.* Asalak mantarların üreme organları çevresine yerleşmesinden doğan deri hastalığı. [*Osm.* Dâ-i fütr-i berbah; *Lat. Epididymophytia; Fr.* Épididymopyhtie].

kasık.otu, b. i. *bot.* İki çeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Karanfilgiller *(Caryophyllaceae)* familyasından, Avrupa'da Asyada ve Türkiye'de yetişen, toprak yüzeyinde yatık olarak gelişen bir veya çok yıllık otsu bitkiler. Çiçekler, küçük olup 7 - 10 tanesi bir arada, yaprakların koltuğunda küçük yoğun kümeler halinde bulunur. Toprak üstü kısımları, böbrek ve mesane hastalıklarında, fıtıklarda idrar söktürücü olarak kullanılır. [*Lat. Herniaria glabra, Herniaria hirsuta; Ing.* Herniaria, herniary ; *Fr.* Herniaria, herniaire].

kasıl*, s. *biy.* Kası olan veya kasla ilgili bulunan. [*Osm.* Adalî; *Ing.* Muscular; *Fr.* Musculaire].

~ **duyumlar**, *psik.* Kasların istemli kasılmasıyle meydana gelip devimlerimizi düzenleştirmeye yardım eden duyumlar. [*Osm.* Hissiyet-i adaliye; *ing.* Muscular sensations; *Fr.* Sensations musculaires].

~ **sarsılma**, *biy.* Kaslarda meydana gelen titreme, kaslarla ilgili titreşim. Çok defa bir sinir hastalığı sonucu olur. [*Osm.* Irticâc-ı adalî; *Ing.* Muscular shock; *Fr.* Secousse musculaire].

kasılım*, s. < *kasılmak. biy.* Kasılma, büzülüp kasılma, çekilip toplanma. [*Osm.* Takallûs; *ing.* ve *Fr.* Contraction].

kasılma, i. § ❶ Kasılmak eylemi, büzülme. [*Osm.* Takallûs etme; *ing.* Contracting; *Fr.* Action de se contracter]; § ❷ *tıp.* Sinirsel veya ruhsal bir irkilmeye bağlı kas çekilmesi. ⊙ **elektriksel** ~, ◘ Elektriksel. ⊙ **eşölçülü** ~, *fizyol.* ◘ Eşölçülü; ⊙ gövde ~ **sı**, *psik.* Gövdenin çoğu zaman öne doğru bükülmesi.

kasılmak, nsz. f. § ❶ Boyu kısaltılmak veya miktarı azaltılmak: *Pantolonun biraz kısalması gerek.* [*Ing.* To be shortened; *Fr.* Baisser, s'amoindrir]; § ❷ Büzülüp kısalmak. [*Osm.* Takallûs etmek; *Ing.* To contract; *Fr.* Se contracter]. § ❸ *mec.* Büyüklenmek, kurulmak, gururlanmak. [*Ing.* To become proud, to pose, to swagger; *Fr.* Se donner de grands airs, prendre un air de grandeur, poser]; ⊙ **konsolos köpeği gibi** ~, *dey.* Yersiz gurura kapılmak.

kasım[1]*, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Yılın on birinci ayı, otuz gün sürer. [*Osm.* Ikinci teşrin, teşrinisani; *ing.* November; *Fr.* Novembre]; § ❷ Kışın başlangıcı sayılan 8 Kasım günü başlayıp hıdrellezin ilk günü olan 6 Mayısa kadar altı ay süren yılın ilk yarısı. [*ing.* the 8th of November, popularly reckoned the beginning of the winter period ending on the 5 th of May].

~ **dan on gün evvel ek, on gün sonra ekme**, *at.* Ekim zamanı kasımdan on gün önce biter. Kasım'dan on gün sonra ekilen tohum verimli olmaz.

~ **fırtınası**, *den.* Kasımın girmesiyle hüküm süren sayılı fırtına. [*Ing.* Storm about the beginning of the winter period].

~ **yüz elli, yaz belli**, *at.* Kasımın 150. günü *(6 nisan)* olunca kötü havalar geçer, yaz gelmiş sayılır.

kasım[2] /kâsım/, s. *Osm.* < *Ar. kısmet. esk.* § ❶ Kısımlara ayıran, taksim eden, bölen. [*Ing.* Dividing, divider; *Fr.* Qui divise ou distribue]. § ❷ i. Erkek adı. ⊙ ~ **ı müşterek**, *mat.* Ortak tambölen. [*Ing.* Common factor; *Fr.* Diviseur commune]. ⊙ ~ **ı müşterek azâm**, *mat.* En büyük ortak tambö-

len. [*Ing.* Greatest common factor; *Fr. (plus grand)* Commun diviseur].

kasımiye, i. *(Tarikat kurucusu Seydi Ebul Kasım Gazi-üs-Selma'nın adından).* Şazeliye tarikatının Reşidiye kollarından biri. *(Yine kurucusunun adlarının birinden ötürü bu tarikata Gaziye de denilir).*

kasım.patı, -nı, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, sonbaharda çiçek açan süs bitkisi. Bir çok türleri ve varyeteleri vardır. En yaygınları, *C. indicum* ve *C. morfolium* adlı iki türün melezleştirilmesiyle elde edilen, ve bahçelerde yetiştirilen varyetelerdir. Bunlardan da melezleştirme ile binlerce şekil ve renkte çeşitler meydana gelmiştir. **Bahçe kasımpatı** *(C. coronarium)* 1,5 m. boyunda, yalın veya katmerli çiçekli bir türdür. **Karinalı kasımpatı** *(C. carinatum),* anayurdu Fas olan, 0.40 m. boyunda, sarı çiçekli, esmer göbekli bir yıllık bir bitkidir. *C. frutescens,* anayurdu Kanarya adaları olan çokyıllık, beyaz ve sarı çiçekli bir bitkidir. *C. cinerariæfolium* Balkanlarda yetişir, böcekleri öldürücü ilâç yapımında kullanılır. *C. pyrethrum* adlı türün süs bitkisi olarak yetiştirilen birçok varyetesi vardır. **Yabanî kasımpatı** *(C. balsamita)* Doğu Anadolu bölgesinde yaygındır. *C. parthenium* adlı türü ise İstanbulda yetişir. [*Lat.* ve *Ing. Chrysanthemum; Fr.* Chrysanthème]
☆ *Eşanl.* **krizantem.**
~ **çiçeği tozu,** *ecz. Chrysanthemum cinerariæfolium* adlı türün çiçeklerinden elde edilen drog. *(Etkileyici maddesi piretrin veya piretron denilen iki ester'in karışımından meydana gelir.* [*Ing.* Pyrethrum (-powder), insect powder; *Fr.* Poudre de pyrethre].

kasımsı, s. < *kas.* Kasa benzeyen, kas yapısında olan ve onun gibi kasılabilen: *Çan hayvanının ayakları kasımsı tabiattadır.*
~ **tümör,** *patol.* Düz kas dokusundan yapılı ur. ◘ **Fibromiyom.**

kasınç*,-cı, i. < *kasınmak.* Kasların büzülmesinden doğan ağrılı kasınma. [*Osm.* Takallüs; *Ing.* Cramp; *Fr.* Crampe].
☆ *Eşanl.* **kramp.**

kasınma, i. *patol.* Kasınmak eylemi. Kas tellerinde bir bozukluk olmadığı halde bir veya bir çok kasın istemsiz olarak ve uzun süre kasılı kalması. [*Osm.* Teşennüç; *Ing.* ve *Fr.* Contraction].

kasınmak, nsz. f. *(kaslar hk.)* Kasılmak, kasılıp kalmak. [*Ing.* To contract, to shrink; *Fr.* Se contracter].

kasıntı, i. < *kasınmak.* § ❶ Giyeceği eğrotiden kısaltmak için yapılan dikiş: *Bu kolun kasıntısını sökmeli.* [*Ing.* Tightening, taking in *(a dress); Fr.* Couture faite après la fonfection d'un vêtement pour le rétrécir]; § ❷ *mec.* Büyüklenme, kurulma, büyüklük taslama. [*Ing.* Posing attitude]; § ❸ s. Büyüklenen, gururlanan ve bunu davranışlarıyle belli eden. [*Ing.* Poseur; *Fr.* Poseur, -euse].

kasıntılı, s. § ❶ *(nesneler hk.)* Kasıntısı olan; § ❷ *mec.* Gururlu, kibirli. [*Ing.* Conceited, vain, haughty; *Fr.* Fier orgueilleux, altier, hautain].

kasır /kasır/, s. *Osm.* < *Ar. kusur. esk.* § ❶ Kısa, eksik. § ❷ Kusurlu. [*Ing.* Short deficient, defective; *Fr.* Incorrecte, defectueux,-euse].

kasır², -**srı,** i. *Osm.* <*Ar. kasr. esk.* Kösk, küçük saray, yüksek ve ferah bina. [*Ing.* Summer palace, mansion; *Fr.* Chateau, palais]

kasır.ane /kasırâne/, z. *esk.* Beceriksizcesine, eksik olarak. [*Ing.* Humbly; *Fr.* Modeste, modere, simple].

kasırga /kasır:ga/, i. *esk. T. kasırku* > *kasurga.* § ❶ *meteor.* Rüzgâr hızının saatte 120 km.'yi aştığı çok şiddetli fırtına: *Dünkü kasırga damlardan kiremitleri uçurdu.* [*Ing.* Whirlwind, cyclone; *Fr.* Tourbillon *(de vent)*]. § ❷ *mec.* Duyguların, tutkuların patlak verişi, büyük heyecan, şiddetli sarsıntı: *Ruhunda patlak veren kasırga;* ◉ **ağır** ~, *den.* ◘ **Ağır.**
~ **gibi,** *dey.* Aniden ve şiddetle: *İçeriye kasırga gibi girdi.*
~ **ihbarı,** *hava.* Bir kasırganın yıkıcı etkisinden can ve mal kaybını önlemek maksadıyle kasırganın şiddet, yön ve gelişini halka bildirmek ve alınacak tedbirleri anlatmak üzere yapılan işlerin tümü. [*Ing.* Hurricane warning; *Fr.* Avertissement d'ouragan].

kasıt, -dı, i. *Osm.* < *Ar. kasd.* § ❶ Bir şey yaparken erişilmek istenen sonuç: *Kitap almak kastıyle kitapçıya girdim. Benim kastım bu değildi. Öldürme kastıyle silâh çekmiş.* [*Ing.* ve *Fr.* Intention]. ☆ *Eşanl.* **amaç, amaçlama, erek, istek, niyet, tertip, kurma;** § ❷ Kötülük niyeti, garaz, biri aleyhinde teşebbüs: *Bana kastın mı var?* [*Ing.* ve *Fr. Conspiration*]; § ❸ *huk.* (a) *(ceza hukukunda),* Failin bir suçu işlemek için harekete geçtiği zaman, bu hareketinin sonucunu kanunun suç saydığını bilmesi ve bu sonucu istememesi; (b) *(özel hukukta)* Hukuka aykırı sonuca yönelmiş irade; ◉ **kastı olmak** *(birine), dey.* Birine karşı kötülük etmek, zarar verme niyeti beslemek: *Bana kastın mı var?*
~ **etmek,** ◘ Kastetmek.

kasıtlı, s. Maksatlı, bir amaca dayanan, önceden tasarlanmış: *Evin yakılması kasıtlı değildir.* [*Ing.* Purposeful, having a hidden meaning].

kasî /kâsî/, s. *Osm.* < *Ar. kasvet. esk.* Duygusuz, hissiz [*Ing.* Hard, unyielding, unfeeling]

kasib /kâsib/, i. *Osm.* < *Ar. kesb. esk.* § ❶ Geçimini sağlamak için çalışan, çalışıp kazanan. [*Ing.* Who earns, gains; *Fr.* Qui gagne]; § ❷ Ticaretle geçinen [*Ing.* Merchant; *Fr.* Marchand].

kas.içi, b. s. § ❶ *anat.* Bir kasın içinde bulunan: *Kasiçi damarlar.* [*Ing.* Intermuscular; *Fr.* Intermusculaire]; § ❷ Bir kasın içine yapılan: *Kasiçi iğne.*

kasid /kasid/; i. *Osm.* < *Ar. kasd. esk. ed* ◘ **Kaside.**

kâsid /kâsid/, s. *Osm.* < *Ar. kesâd. esk.* Geçersiz, sürümsüz, aranmaz. [*Ing.* Not in demand, dull *(market)*].

kaside¹ /kasîde/, i. *Osm.* < *Ar. kasd. esk ed.* § ❶ On beş ilâ yüz beyitten meydana gelen ve tek kafiye düzenine göre kurulan, genellikle büyüklere övgü niteliği taşıyan nazım. § ❷ Bu türde yazılmış şiir. [*Ing.* Poem of more than fifteen rhyming distichs in which a person is praised, eulogy or commemorative poem put to music and considered as religious music; *Fr.* Poeme arabe compose de plus de quinze distiques et ayant pour sujet un éloge, une elegie etc.]. ◉ ~ **-gû (kaside-serâ veya kaside-perdâz),** *esk. ed.* Kaside yazan, söyleyen. [*Ing.* The poet of a kaside]. ◉ ~ **i sulhiye,** *esk. ed.* Padişah buyruğu ile savaştan barışa geçilmesi üzerine yazılan yazı. [*Ing. Kaside* written on the occasion of the establishment of peace]. ◉ ~ **i sûriye,** *esk. ed.* Düğün v.b. senlikleri tasvir için yazılan kaside. [*Ing.* Epithalamium]. ◉ ~ **i tebrikiye,** *esk. ed.* Devlet ilerigelenlerinden birine, yeni görev alınması, mevkiinin yükseltilmesi v.b. değişiklikler dolayısıyle tebrik etmek amacıyle yazılan kaside. *(Bu tür kasideler, bazen hangi amaçla yazılmışsa, onu bildiren adla anılırdı).* ◉ ~ **i tevdiye,** *esk. ed.* Sevilen kimseden ayrılma dolayısıyle yazılan kaside. ◉ ~ **perdazî,** *esk. ed.* Kaside yazıcılığı. ◉ ~ **serâyân,** (**kaside-perdâzân**), *esk. ed.* Kaside söyleyenler, yazanlar.

kaside², i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından. Ege, Akdeniz ve İç Anadolu bölgesinde yaygın bir yıllık otsu bir bitki. [*Lat. Scutellaria orientalis; Ing.* Scutellaria, skullcap; *Fr.* Scutellaire].

kasideci /kasîdeci/, i. Eskiden kaside yazıp sunmayı iş edinen ozan. [*Osm.* Kaside-gû; *Ing.* The poet of a kaside; *Fr.* Poète qui fait des élegies].

kasin, i. *Fr. cassine. ecz.* Acıağaç'ın *(quassia)* acı lezzetli, billûrlu ana maddesi. [*Ing.* Cassina, cassine].

kasir /kâsir/, s. *Osm.* < *Ar. kesr. esk.* Kıran, parçalayan, bozan, kırıcı, bozucu. [*Ing.* Breaking, refractive]. ◉ ~ **-ül-hacer,** *bot. esk.* Kaya koruğu veya dam koruğu denen ve ılık iklimlerde yetişen bitki.

kasirâne, z. *esk.* Alçak gönüllülükle. [*Ing.* Humbly; *Fr.* Humblement].

kasire /kasîre/, s. *Osm.* < *Ar. kasr. esk.* Kısa. [*Ing.* Short; *Fr.* Courte]: ◉ ~ **-ul-akl,** *esk.* Düşünme yeteneği gelişmemiş, aklı kısa. ◉ ~ **ul-basar,** *esk.* Uzağı iyi göremeyen. ☆ *Eşanl.* **miyop.** ◉ ~ **-ul-himme,** *esk.* Gayretsiz, çabasız. ◉ ~ **-ül-inan,** *esk.* Boynu kısa at, Pinti, hasis kimse. ◉ ~ **-u -neseb,** *esk.* Babası kötü ün kazanmış olduğu için, soyunu saymaktan çekinen. ◉ ~ **un-res,** *(«kısa kafalı»)* brakisefal. ◉ **seyl-i** ~ *esk.* Düz yerlerden çıkan akarsu.

kasis³, i. *Fr. cassis. bot.* ◘ **Siyah frenküzümü.**

kasis², i. *Fr. cassis. bayınd.* § ❶ Bir inişle bir rampanın arakesitinde, suyun akması için yola dik doğrultuda açılan ark. [*Ing.* Water-bar, crossdrain]. § ❷ *(Geniş anlamda).* Karayolunda bulunan çukurlar ve bozukluklar. [*Ing.* Open gutter; *Fr.* Cassis].

Kasit,-ti, i. *Fr. kassite. dilb.* M.Ö. XVI. yüzyıldan X. yüzyıla kadar Zagros'ta konuşulan eski dil. [*Ing.* Kassite, Cassite].

kasiterit,-ti, i. *Fr. cassitérite* < *Yun. kassiteros,* kalay. *min.* Formülü SnO_2 olan Doğal kalay oksidi. kuadratik sistemde billûrlaşır. Kızıl veya koyu kahverengidir. Hemen hemen işletilen tek kalay cevheridir. Birçok kayanın bileşiminde inklüzyon halinde ve damarların tabanında bulunur. [*Ing.* Cassiterite].

kasiyer, i. *It. cassiere.* Kasada otararak para alan kimse. [*Ing.* Cashier, teller, treasurer].

kaska, i. *It. den.* Germe, gergin tutma.
~ **etmek,** Germek. [*Ing.* To make fast, to hold fast; *Fr.* Tendre].

kaskad, i. *Fr. cascade. nükl.* Çok yüksek enerjili kozmik ışınların geçişi yüzünden gittikçe artan bir şekilde meydana gelen parçacık yörüngelerinin demeti. [*Ing.* Cascade]. ◘ **Demet.**

kaskadlı, s. Kaskadı olan.
~ **konvertisör,** *elek.* Bir indükleme motoruyle bir komütatörün, motor rotorunun indükleme akımı komütatör indüvisini doğrudan doğruya besleyecek şekilde aynı mil üzerinde birleşimi. [*Ing.* Cascade converter; *Fr.* Convertisseur en cascade].
~ **montaj,** elek. Pil veya kondansörlerin seri halinde montajı. *(İki alternatif akım motoru veya iki transformator grupunun kaskadlı montajı, birincisinin sögonder akımı değerinin primer devresini beslediği zaman yapılır. Bu tür montaj trifaze akım motorlarının hızını değiştirmeye elverişlidir).* [*Ing.* Cascade mounting, cascade fitting *Fr.* Montage en cascade].

kaskalyo, i. *Port. cascalho,* çakıl. *min.* İçinde brezilya elması bulunan, demirli yapıştırıcı madde. [*Ing.* ve *Fr.* Cascalho].

kaskaslamak, f. *arg. (İnsanlar hk.)* Çiftleşmek, cinsel temasta bulunmak, birleşmek. [*Osm.* Cimâ etmek; *Ing.* To copulate; *Fr.* S'accoupler].
☆ *Eşanl.* **çivilemek, fişek atmak, lehimlemek, nefes çekmek, parmağını ıslatmak, kalıba çekmek, perçinlemek, pipo temizlemek, şimendiferi raya sokmak, şişirmek, tezgâh kurmak, uçuşa gitmek, üfürmek, yefallemek, zımbalamak.**

kaskatı /kas:katı/, s. İyice katı, çok sert, çok katılaşmış, sertleşmiş. [*Ing.* Very hard, as hard as a stone, rigid; *Fr.* Rigide, tres dur, tout à fait epais (dur)].
~ **kesilmek,** Fazla bir heyecan, şaşkınlık, rahat edemeyecek ve bir şey söyleyemeyecek hale gelmek: *Bu sözleri duyunca kaskatı kesilip kaldı.*

kasket,-ti, i. *Fr. casquette* < *Yun. kasketta.* Deri, kumaş veya muşambadan yapılmış, korku v.b. karşısında donup kalmak, ha-

oldukça yassı, önü siperli ve çok defa köylüler, iş adamları, yolcular, askerler veya avcılar tarafından giyilen baş giysisi. [*ing.* Cap]. ◘ *ŞEKİL: 511.* — **ŞAPKALAR**.

~ **siperi.** Kasketin önüne takılan ve gözü güneşten korumaya yarayan, hilâl biçimindeki çıkıntılı kısım. [*ing.* Peak of a cap].

kasketçi, i. Kasket yapan veya satan kimse. [*Ing.* Capmaker, capseller; *Fr.* Casquettier,-ère, casquetier,-ère].

kasketli, s. § ● Başında kasket bulunan, kasket giymiş olan: *Kasketli adam.* [*ing.* Wearing a cap]. § ● *(Geniş anlamda)* Köylü. [*ing.* Villager; *Fr.* Villageois,-oise].

kasko, i. *it. casco. huk.* Taşıma araçlarının uğrayacakları kazadan doğacak zararların karşılanması için kurulan sigorta. *(Taşıma araçları ile taşınan mal ve sahıs sigortalarından sadece araçın uğrayacağı zararı karşılaması ile ayrılır).* ◘ **Sigorta**.

kaskod, i. *Fr. cascode. radyotekn.* Birinci tübün anodu, ızgarası kütle halinde olan ikinci tübün katoduna yükseltilmiş gerilimler iletecek şekilde yapılmış yükselteç montajı. *(Fon gürültüsünü azaltmak amacıyle triyod lambalarından yararlanan kaskot, genellikle frekans modülasyonu veya televizyon alıcılarının yükseltici katlarında kullanılır).*

Kas'lar, c. öz. i. ◘ **Kassit'ler**.

kasmak(-i), f. *esk. T.* § ● Eğretiden kısaltmak, çekip daraltmak; asılarak germek: *Su ceketi biraz kasmalı. Gömleğin kollarını biraz kasmalı.* [*ing.* To tighten, to shrink; *Fr.* Resserer, retrécir]. § ● Baskı altında tutmak. ◉ **kasıp kavurmak,** *dey.* Canından bezdirecek kadar üzmek veya zulmetmek; baskı yaparak veya kıyıcı davranışlarla bir topluluğu ezmek. Çok zarar vermek, mahvetmek, perişan etmek. [*ing.* To tyrannize, to oppress, to terrorize; *Fr.* Terroriser, tyranniser]. ◉ **gem** ~, *atç.* Ata hükmetmek için dizginleri çekmek. *(Binici gem kasarak atı sağa sola yöneltir veya durdurur).*

kasmofit.-ti, i. ve s. *Fr. chasmophyte* < *Yun. khasma,* açıklık, çukur + *phyton,* bitki. Kaya çatlaklarında yetişen bitkilere verilen sıfat. [*ing.* Chasmophyte].

kasmogam, i. ve s. *Fr. chasmogame* < *Yun. khasma,* açıklık + *gamos* evlenme. Dişi organ tepeciği, çiçektozunun tutunmasına elverişli şekilde acık bulunan çiçeklerin durumu. [*Ing.* Chasmogamic, chasmogamous].

kasmogami, i. *Fr. chasmogamie. bot.* Kasmogam bir çiçeğin tozlaşması. [*ing.* Chasmogamy].

kasnak,-ğı, i. < *kasmak* > *kasınmak* > *kasınak.* § ❶ Enli çember. § ● Kalbur, elek, tef gibi şeylerin tahta çemberi. [*ing.* Hoop or rim of a sieve, tambourine etc; *Fr.* Cerce]. § ● *işl.* Nakış işlemek için gergef gibi kumas germeye yarayan, iç içe geçmiş, enlice tahtadan çember. [*Ing.* Embroidery frame, embroiderer's hoop, embroidery hoop; *Fr.* Métier à broder, tambour à broder]. § ❷ *heyk.* Heykelin, alçı modelden, daha önce kabası alınmış mermer veya taş blokuna tam uygunlukla geçirilmesi için kullanılan tahta örgü. *(Heykelin alçı modelden mermer ve taşa aktarılması işini genellikle uzman işçiler sağlar).* § ❸ *mek.* Fren tamburunun iç veya dış yüzeyinde sürtünme katsayısı yüksek maddelerle kaplanmış fren patenleri veya çenelerinin sürtündüğü sistem. [*Ing.* Brake pulley; *Fr.* Frein à tambour]. § ● *metrol.* Çevresindeki dereceler üzerinden bir göstergeyle okuyarak, dönmeleri veya uzunlukları ölçmeye yarayan büyük saplı silindir. [*Ing.* Drum; *Fr.* Tambour]. § ● *mim.* (a) Bir sütunun gövdesini meydana getiren silindirsi taşların her biri; (b) Bir yapının silindirsi kısmı. [*Ing.* Tambour, drum; *Fr.* Tambour]. § ● *res.* Tuvalin gerilerek küçük çivilerle mıhlandığı tahta çerçeve. *(Köşelere iliştirilmiş üçgen biçiminde tahta «anahtarlar» tuvalin gerilim derecesini ayarlar).* § ● *sp.* (a) Yağlı güreşte giyilen kispet'in uçkurluk çevresine verilen ad. *(Rakip tarafından kolayca tutulmaması için birkaç kat deriden, sert ve enli olarak yapılır. Bazı bölgelerde peşkuvaz da denir).* [*ing.* Deep hem on a wrestler's garment]. (b) Rakibin kispetinin kasnak kısmından, bas parmak dışarıda kalacak şekilde yakalama. *(Kispetin ön kısmından yakalamaya iç kasnak, arka kısmından yakalamaya da dış kasnak adı verilir).* § ❹ Yuvarlak bir kablonun sarılmasına yarayan ve dönmesiyle kablo üzerine çekmeye elverişli olan aygıt. [*ing.* Drum; *Fr.* Tambour]. § ❺ *tekn.* (a) Makinelerde hareketi bir milden başka mile geçiren kayışların takıldığı demir çember. [*ing.* Drum; *Fr.* Tambour]; (b) Üretim sırasında akan mumu sarmağa yarayan tahta silindir. [*ing.* Drum; *Fr.* Tambour]; (c) Balmumu ağartıcıları tarafından kullanılan ve soğuk su içinde dönen tahta silindir. [*ing.* Drum; *Fr.* Tambour]; (d) Kil yoğurma makinesi. [*ing.* Drum; *Fr.* Tambour]. ◉ **ağaç** ~, *mek.* ◘ **Avara**. ◉ **bir veya iki** ~ **lı bocurgat** *taşıma.* Bir tek kablo veya biri çıkan biri inen iki kablo kullanılmasına göre bir yahut iki kasnaklı donatımış bocurgat. *(İçinde kablonun bir makara üzerine yapıştırılmasıyle sürüklendiği makaralı bocurgatın tersidir).* [*Fr.* Treuil à un ou a deux tambours]. ◉ **cimnastik kasnağı** *cimn.* ◘ **Cimnastik**. ◉ **döşeme kasnağı** *inş.* Ahşap binalarda döşemeyi delerek geçen bacalara mahsus bırakılan boşlukların etrafını kusatan kiriş ve çeliklerden ibaret cerçeve. [*ing.* Binding, chimney beam, frame of timber for a chimney; *Fr.* Enchevêtrure]. ◉ **filtre kasnağı**, *tekn.* Sürekli dönen bir filtrenin bez kaplı hareketli kısmı. [*Fr.* Tambour de filtre]. ◉ **gergi kasnağı,** *mek.* ◘ **Gergi**. ◉ **iç** ~, *müz.* ◘ **içkasnak**. ◉ **kapı kasnağı,** *inş.* Döner kapı kanatlarının etrafında silindir bir dolap teşkil eden kısım. *(Genellikle bu tarz kapılar girip çıkanı çok olan kahve, tiyatro, otel gibi binalarda yapılır. Bir mile bağlı olarak dönen birçok kapı kanatları bu kasnağın iç tarafındaki yuvarlak cidarına temas ederek dönmek suretiyle içeriye giren ve çıkanların geçmesine elverişli bir durum alır. Girenler bir kanadı iterek döndürdükleri vakit diğer kanat arka taraftan gelerek meydana gelen boşluğu kaplar ve bu suretle soğuk havanın içeriye girmesini önler. Kasnak içinde dönen kanatlar dört parçadır.)* [*Fr.* Tambour de porte]. ◉ **muşamba kasnağı,** *res.* Üzerine yağlıboya resim yapılacak muşambaları germek için kullanılan tahta çerçeve. *(Bunlar her ressamın yapmak istediği resim boyunda marangoza sipariş edilerek yaptırıldığı gibi resim malzemesi satanlarda standart olarak kabul edilmiş olan boylara ve numara itibariyle hazır yapılmış halde de bulunur).* [*Fr.* Chassis à toile]. ◉ **sütun kasnağı,** *mim.* Bir sütun gövdesinin alt tarafına gelen silindir şeklideki kaidelere ve parçalı sütunlarda birbiri üstüne bindirilen silindir parçalara denir. *(Bu kasnaklar iç taraflarından birbirlerine demir kenetlerle bağlanır. Bunların yivleri genellikle yerine konduktan sonra açılırdı).*

~ **boyunduruğu,** *inş.* Döşeme kasnaklarında kasnak kirişi denilen iki paralel döşeme kirişi arasına dikine mıhlanan çelik veya kiriş. [*ing.* Trimmer; *Fr.* Solive d'enchevêtrure, chevêtre].

~ **çenberi,** § ● *işl.* Bir işleme kasnağına bezin gerilmesine mahsus çubuk şeklinde ince yuvarlak bir çenber. [*Ing.* Embroidery frame; *Fr.* Tambour]. § ● *müz.* Bir davul kasnağına derisinin gerilmesine mahsus çubuk şeklinde ince yuvarlak bir çember. *(Davul ve trampetlerde her biri bir tarafta olmak üzere iki tane olur ve çaprazlama ipilerle karşılıklı olarak birbirlerine bağlanarak gerilir. Yeni davullarda bu işi iki tarafı vidalarla donatılmış madenî çubuklar görür. Bu suretle davul ve trampetlerin derisi gerilerek istenilen tizlikte ses vermek üzere ayarlanır).* [*Ing.* Hoop *(of drum)*; *Fr.* Virgette].

~ **iğne,** *işl.* Zincir gibi halkaları birbiri içinden geçen ve kasnakta işlenen dikiş ve işleme tarzı. [*Ing.* Chain-stitch; *Fr.* Point de chaînnette].

☆ *Eşanl.* **kasnak işi.**

~ **iğnesi,** *işl.* Tahta bir sapa tespit edilmiş, ucu sivri ve çengelli büyücek iğne. *(Bunların, elle kolay tutmak için, sapları yuvarlakça ve armut şeklinde olur).* [*ing.* Embroidery needle, crewel needle; *Fr.* Crochet].

~ **işi,** *işl.* Kasnak üzerine gerilmiş kumasa tığ ile yapılan renkli nakısa verilen ad. [*ing.* Tambour work, embroidery; *Fr.* Broderie au tambour].

☆ *Eşanl.* **suzeni.**

~ **işlemek,** *işl.* Kumaşı kasnağa takarak nakış yapmak. [*Ing.* To tambour; *Fr.* Faire la broderie sur le métier].

~ **kayışı,** *mek.* ve *tekn.* Çarkları çevirmek için bir çarkın merkezine bağlı olan mil üzerindeki bir kasnağa takılarak diğer tarafı motorün kasnağına geçirilen halka seklinde iki ucu birbirine bağlı enlice kayış olup, mütemadiyen devrederek kasnağı çevirir. [*ing.* Belt; *Fr.* Courroie].

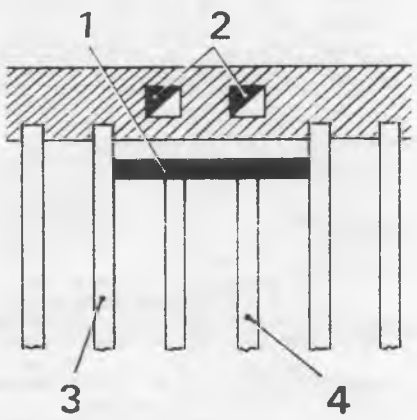

ŞEKİL: **KASNAK KİRİŞİ**: 1. Kasnak kirişi. 2. Bacalar. 3. Normal kiriş. 4. Kesik kiriş.

~ **kirişi,** *inş.* (a) Bir dayanak duvarına 15 sm. mesafede paralel olarak yerleştirilen ve üzerine döşeme kirişleri oturtulan kiriş. *(Açıtların, bacaların v.b. bulunduğu daha az dirençli kısımlarda duvarın yükünü alır. Döşeme çeliği güvenlik sebepleriyle duvardan çok daha uzakta bulunan bir kasnak kirişidir);* (b) Bir baca gövdesinin geçişini veya bir çatı penceresinin yerleştirilmesini sağlamak için bir çatı iskeletinin kesik kiriş uçlarını tutan parça. [*Ing.* Trimmer beam; *Fr.* Chevêtre].

~ **tahtası,** *tekn.* (a) Kalbur, elek v.b. nin dairesel kenarlarını yapmaya yarayan ve yarılarak elde edilen meşe ve gürgenden geniş tahta; (b) Taş yontucusunun işini doğrulamak için kullandığı ve bir eğrinin karşı profilini veren bir tür odundan ölçü âleti.

~ **tığı,** *işl.* Ucunda kıvrık küçük bir çengeli olan ve kasnak işlemeye yarayan tahta saplı iğne. [*Ing.* Crochet needle; *Fr.* Crochet].

kasnakçı, i. Kasnak elek, ölçek gibi tahta işleri yapan kimse. [*Ing.* Frameworker, hooper; *Fr.* Travailleur au métier].

kasnaklama, i. § ● Kasnaklamak eylemi, bir cismi kasnakla kuşatma, kasnağa alma. § ● *inş.* Betonun şişmesini önlemek ve direncini arttırmak için, sıkıştırılmış bir beton parçasının etrafını madenî bir kasnakla *(çember)* sarmaya dayanan usul.

kasnaklamak, f. *arg. (Birisini)* Kertmek.

kasnaklı, s. *inş.* Kasnağı olan, kasnakla geçirilerek yapılan.

~ **beton,** *inş.* Birbirinden ayrı bağlama bi-

lezikleri yerine tek bir kasnak geçirilerek hazırlanan betonarme.

kasnı, i. Maydanozgillerden bir bitkinin zamksakızı. Eskiden spazmlara karşı ilâç olarak kullanılırdı. [*Fr.* Galbanum].

kaspanak, kaspannek, kaspeannek, z. *Osm.* < *Ar. gasbenannek. arg.* Zorla: *Kaspanak uçlanmış papelleri.* [*ing.* By force, willynilly, like it or not; *Fr.* Bon gre, mal gre]. ☆ *Eşanl.* **metazori.**

kasr, i. ◘ **Kasır.**

kasr, i. *Osm.* < *Ar. kasr. esk.* Zorlama, birine istemediği bir işi zorla yaptırma. [*ing.* Forcing, constraining to act against the will, force, constraint].

kasr, i. *Osm.* < *Ar. kasr. esk.* § ❶ Kısa kesme, kısaltma: *Kasr-ı ifade. Kasr-ı kelâm.* § ❷ Kısma, sınırlama. § ❸ Eksiklik, noksanlık. § ❹ *ed. esk.* (a) Bir sözün gereğinden fazla kısaltılması; (b) Mısra veya beyitte vezin gereği olarak kelimenin kısaltılması: *fâilâtün'ün fâilât* olması gibi. [*ing.* Shortening, reduction of a foot]. ◉ **~ ı basar,** *tıp. esk.* Uzağı görememe. [*ing.* Myopia, short-sightedness; *Fr.* Myopie]. ☆ *Eşanl.* **miyop.** ◉ **~ ı basar.** Uzaktan görememek hali. ◉ **~ hakikî,** *ed. esk.* Kelimenin aslında kısa okunuşlu olması. ◉ **~ -ı izafî,** *ed. esk.* Kelimenin bazı sebeplere bağlı olarak kısaltılması. ◉ **~ -ı vaz'î,** *ed. esk.* Kelimenin kullanılış şekline göre kısa okunması. ◉ **~ -ı zevkî,** *ed. esk.* Kelimenin edebî zevke bağlı olarak kısaltılması. ◉ **~ ı yed,** *esk.* Vaz geçme, el çekme. [*ing.* Renunciation resignation, abandonment]. ◉ **edatı ~,** *gram.* «*Ancak, sade, yalnız*» v.b. edatlar. ◉ **icaz-ı ~,** *ed. esk.* Sözün kısa fakat zengin anlamlı olması: *Atasözü, vecize v.b.*

kasr.etmek,(-i), f. *Osm.* < *Ar. kasr* + *T. etmek.* § ❶ *esk.* Kısaltmak, azaltmak, indirmek. Küçültmek. § ❷ *huk. esk.* Kanunlara uygun olarak iptal etmek.

kasrî /kasrî/, s. *esk.* Zorla ilgili, zorla yapılan: *Naçar verilen karar-ı serfî gösterir kasrî bir tavırla elindekileri şiltenin arasına sokuverdi.* [*ing.* Compulsory, obligatory; *Fr.* Obligatoire, forcé par contrainte].

kasriye[1], s. *esk.* **Kasrî'nin** dişili. ◉ **harikât-ı ~,** *esk.* Herhangi bir gücün, zorun etkisiyle yapılan veya meydana gelen eylemler.

kasriye[2], i. *Osm.* < *Ar. kasr* > *kasriyye. esk. ed.* Divan edebiyatında, yeni bir kasr, köşk yapıldığı zaman yazılan şiirlere verilen ad.

kasriyet, i. *esk.* Zorlama hali: *Kasriyet-i fialimi söylerdi lik hep; Feryad edip ayaklarımın altında her giyah.* [*ing.* Compulsoriness].

kassam /kassâm/, i. *Osm.* < *Ar. kısmet.* § ❶ Bölüm bölüm ayırıp veren kimse. § ❷ *huk. esk.* Osmanlı devletinde, şeriat mahkemeleri zamanında, ölen bir kimsenin terekesini, şeriat kurallarına göre vârisleri arasında paylaştıran görevli. [*ing.* Law official who fixes inheritance shares, distributor, divider]. ◉ **kazasker ~ ları,** *teşk. tar.* ◘ **Kazasker.**

kassamiye, i. *esk.* Kassamlık.

kassamlık,-ğı, i. § ❶ Kassamın yaptığı iş. § ❷ Kassamın oturduğu daire. [*Ing.* Fee payable to the legal distributor of inheritance shares].

kassandra, i. *coğr.* ◘ **Kesendire.**

kassar /kassâr/, i. *Osm.* < *Ar. kasâret. esk.* § ❶ Yıkayıcı, leke çıkarıcı, leke temizleyici. [*Ing.* Bleacher; *Fr.* Blanchisseur,-euse]. § ❷ *(Halı ve v.b. şeyler hk.)* Çırpıcı, döğücü, silkeleyici. ◘ **KASTAR.** [*Ing.* Bleacher, fuller].

kassiopeyum, i. *Lat. cassiopeium. kim.* Sembolü **Cp**, A. n. 71, A. a. 175,00 olan kimyasal element. [*Ing.* Cassiopeium; *Fr.* Cassiopéum, cassiopéium, lutécium].
☆ *Eşanl.* **lütekyum.**

Kassit,-tî, öz. i. *dilb.* Zagros'ta M. Ö. XVI yüzyıldan X. yüzyıla kadar konuşulan dil. [*Ing.* ve *Fr.* Kassite].

kassiterit,-ti, i. *jeol.* ◘ **Kasiterit.**

Kassît'ler, Kas'lar, ç. öz. i. *etn.* M. Ö. 1680-1160 arasında Zagros dağlarından güneye inerek Mezopotamya'da devlet kuran dağ kavmi. *(Üçüncü Ur sülâlesi ve Birinci Babil devleti zamanında, Kassitler, asker, işçi, köle olarak veya atlarını satmak üzere babil bölgesine girmeye başladılar. Kerkük ovasında, bugünkü Süleymaniye dolaylarına yerleştiler, fakat sonra Babilliler tarafından batıya doğru sürüldüler. Mezopotamya'nın karışık durumundan faydalanarak Gandaş adlı bir liderin başkanlığında birleştiler. Fırat boylarından güneye inerek babil bölgesini istilâ ettiler. Burada altı yüzyıl hüküm sürdüler; sümer ve akkad kültürlerinin büyük ölçüde etkisi altında kaldılar).* [*ing.* ve *Fr.* Kassites].

Kassonke'ler, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'da zenci halk. Kayes *(Mali)* bölgesinde yaşar. Malinke'lerin ve Pöl'lerin melezleri olan Kassonke'ler damı koni biçiminde kulübelerde yaşarlar. [*ing.* Kassonkes; *Fr.* Kassonkés].

kast,-tı, i. *Fr. caste* < *Port. casta* < *Lat. castus.* § ❶ Toplumun hiyerarşik bölümlerinden birim meydana getiren sınıf. [*Ing.* Caste]. § ❷ Ön yargıları ve töreleriyle öteki vatandaşlardan ayrı yaşamakta direnen sınıf. § ❸ *fels.* ve *sosy.* Hindistan'da halkın ayrılmış olduğu birbirine karşı kapalı sınıfların adı. Soydan gelme ve içten evlenmeli toplum tabakası olup, eskiden beri yayılmış bir sanıya göre üyeleri aynı ırka, aynı etnik zümreye aynı meslek veya ri yayılmış bir sanıya göre üyeleri aynı dine mensuptur. [*Ing.* Caste].
~ sistem, İçinde şahısların dinsel, sosyal ve ekonomik durumları bakımından bölünmediği bir sosyal düzen. Bu düzenin en tipik örneği Hindistan'da görülür. Burada halk beş büyük kasta ayrılır. Panditler, askerler, çiftçiler, tüccar ve esnaflar.

Kastamonu, öz. i. *coğr.* Türkiye'nin Batı Karadeniz'deki illerinden biri ve merkezi olan şehir.

kastanyet, -ti, i. *Fr. castagnette* < *Isp. castaneta.* Parmaklara takılıp çalınan ve özel bir ses çıkaran İspanyol çalparası. [*ing.* Castanet, castanets]. ◘ *ŞEKİL: 407.* — **MÜZİK ALETLERİ III.**

kastanyola /kastanyo:la/, i. *It. castanda.* § ❶ Bir çarkın dişlerine takılıp geriye doğru dönmesini önleyen dil. § ❷ *den.* Akan gemi zincirini sıkarak durdurmak için kullanılan güverte loçasının altına konmuş hareketli demir kol. [*ing.* Cleat, pawl *(of a capstain)*]. ◉ **dirisa ~ sı,** *den.* ◘ **Dirisa.** ◉ **ırgat ~ sı,** *den.* ◘ **Irgat.**
~ palangası, *den.* Kastanyolanın ucuna bağlı bulunan palangalardır. [*ing.* Cleat tackle, sail tackle].
~ pimleri kuşağı, Irgat üzerindeki kastanyola pimlerinin mıhlandığı çember.
~ yatağı, Bir ırgat veya vincin alt tarafına kastanyola pimlerinin geçmesi için bağlanmış olan dökme demirden yuvalı çember.
~ yuvası, *den.* Çarkta kastanyola için açılmış dişlerin arası. [*Ing.* Pawl's rack].

kastar, i. *Osm.* < *Ar. kasaret* > *kassâr. h.d. dok.* § ❶ Pamuk ipliğini veya bezini soğuk su ile yıkayarak ağartma işi. § ❷ *esk.* Yıkayıcı, temizleyici. [*Ing.* Bleaching, fulling *(cloth)*; *Fr.* Blanchissage des fils de coton ou de lin, métier de foulon]. ◘ **Kassar.**
~ etmek, *esk.* Ağartmak, beyazlatmak. [*ing.* To bleach, to full; *Fr.* Blanchir].

kastarcı, i. *h.d. dok.* Temizleyici. [*Ing.* Bleacher; *Fr.* Blanchisseur,-euse, buandier,-ère].

kastarlamak (-ı), f. § ❶ *dok.* Temizlemek, ağartmak, lekesini çıkarmak. [*Ing.* To bleach, to full; *Fr.* Blanchir]; § ❷ *(halı v.b. şeyler hk.)* Çırpmak, tozunu almak, silkmek.

kastarlı, s. *dok.* Kastarlanmış olan. [*Ing.* Bleached, fulled; *Fr.* Blanchi].

kaste /kâste/, s. *Osm.* < *Fars. kâsten,* eksilmek. *esk.* Eksilmiş, eksik. [*Ing.* Diminished, lessened; *Fr.* Diminué, -ée, amoindri].

kastel, i. *It. castello,* şato. Tahkim edilerek kale şekline getirilmiş yapı. [*ing.* Castle, fort].

kastellanus, i. *meteor.* Bulutların milletlerarası sınıflandırılmasında, sirrüs, sirrokümülüs, altostratüs, stratokümülüs cinsinden bulutlara verilen genel ad. *(Ortak ve yatay bir taban üzerine oturan, üst kısmında küme biçimi yığılımlar olan bir bulut tipidir).* [*ing.* ve *Fr.* Castellanus].

kastellit,-ti, i. *Fr. castellite* < *It. castelli. min.* Sfen çeşidi. [*Ing.* Castellite].

kastelnodit,-ti, i. *Fr. castelnaudite. (Özel ad Castelnau'nun adından). min.* ◘ **Ksenotim.**

kasten /kas:ten/, i. *Osm.* < *Ar. kasden.* Kasıtla, bilerek, isteyerek, bile bile, bir maksatla: *Kaza değil, bu işi kasten yaptı.* [*Osm.* Taammüden; *ing.* Intentionally, purposely, deliberately, wil (l) fully; *Fr.* Intentionnellement, délibérément].
☆ *Eşanl.* **ankasdin, bililtizam.**

kaster, i. *Ing. caster. otom.*
~ açısı, *otom.* Bir otomobilin ön tekerlek millerinin bir motosiklet veya bisiklet direksiyonunun arkaya doğru eğilme açısı.

kast.etmek (-i), b. f. *Osm.* < *Ar. kasd*+ *T. -etmek.* § ❶ Amaçlamak, amaç olarak almak, niyet edip girişmek, hedef almak: *Ben bu sözü kimseyi kastedmeden söyledim.* [*ing.* To intend, to aim at; *Fr.* Se proposer, intenter, avoir dans l'esprit, entendre, avoir l'intention de]; § ❷ (-e) Kötülük etmek, zarar vermek istemek: *Bu davranışıyle canımıza kastetmiş oluyor.* [*ing.* To wish *(to harm)*, to have design *(against)*. § ❸ Biri aleyhine tesebbüse girişmek. [*ing.* To conspire; *Fr.* Conspirer].

kastî /kastî/, b. z. *Osm.* < *Ar. kasdî.* Bir amaca, kasta, maksada dayanan: *Onun bu hareketi kastidir.* [*Osm.* Taammüdî; *ing.* Intentional, wil(l)ful, deliberate; *Fr.* Intentionnel, -elle, délibéré].

kastor[1], i. *Fr. castor, zool.* ◘ **Kunduz.**
~ şekeri, Özellikle çok ince taneli toz şekere verilen bir ad. *(Bu şekeri en çok İngiltere harcar).*

kastor[2], öz. i. *astr.* İkizler takımyıldızının *a* yıldızına veya α Geninorum yıldızına verilen ad. Kadiri 1, 6, Tayf örneği A. O. Kastor, gözle veya spektroskopla gözlemlenen bir çiftyıldızdır. [*ing.* ve Castor].

kastor[3], **kastorit**, i. *Fr. castor veya castorite.* min. Litinli doğal alüminyum silikat. [*Ing.* Castor, castorite].

kastoreks, i. *Fr. castorex veya castorrex. zool.* Uzun ve kalın kılları bulunmayan, buna karşılık, dokununca ipeksi bir duygu veren ince, sık ve dolgun tüylü postuyle özellik gösteren evcil tavşan ırkı. *(Fransa'nın Sarthe yönetim bölgesindeki bir yetiştirme çiftliğinde 1919'da beliren bir değişinim bu ırkı vermiştir. Boyanarak parlatılan kürk, çocuk paltoları, palto yakaları ve küçük başlıklar gibi eşya yapımında kullanılır).*

kastorin, i. *Fr. castorine.* İçine yün karıştırılmış kunduz tüylerinden yapılan ve eskiden kışlık elbise dikiminde kullanılan kumaş.

kastorit, i. ◘ **Kastor.**

kastra, i. *Fr. castrat. müz.* ◘ **Hadım.**

kastrasyon, i. *Fr. castration.* ◘ **Hadımlaştırma** ..
~ kaygısı, *psik.* Psikoanalizde anne için duyulan cinsel arzunun ve babaya karşı yöneltilen düşmanlık duygusunun bastırılması sebebiyle meydana gelen bilinçsiz kaygılara verilen ad.
~ kompleksi, *psik.* § ❶ Evrensel bir yaşantı olarak cinsel organları kaysetme korkusu; § ❷ Psikoanalitik kurama göre, kız çocuğunun penise karşı düşmanlık duygusu.

kastula, i. *Kıyf. tar.* Etrüks ve Romalı kadınların göğüslerinden aşağıya doğru omuzlarından asılı olup vücutlarının yukarı kısmını gösteren bir jipon.

kasuk, -ğu, i. At derisinden yapılan tulum.

kasula, i. Katolik rahiplerin mes yaparken giydikleri süslü cüppe. *(VI.ncı asırda giyilmesi âdet olan bu libas VIII'inci asırda peşli ve iki yırtmaçlı bir şekil almış ve bugün ön ve arkaya gelen iki parçadan ibaret olup arka tarafına büyük haç işlen-*

miştir. Bunlar çuha veya ipekten olup sırma işlemelidir). [*Fr.* Chassuble].

kasumat /kasumât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kısemi. mal.* Osmanlı devletinde, Suriye ve Sayda eyaletinde, hazineye kalan toprağın kiralanmasına verilen ad. *(Bu çeşit arazi kiraya verildiği gibi kiracının gelirinden öşür de alınırdı eğer toprağı kiralayacak kimse bulunamazsa, arazi devlet tarafından idare edilirdi).*

kasvet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Sıkıntı, kaygı, iç sıkıntısı, gönül darlığı. *Kasvetli bir hava.* [*Ing.* Glum; *Fr.* Tristesse]; § ❷ *esk.* Katılık, sertlik; § ❸ Katı yüreklilik, merhametsizlik. [*Ing.* Mercilessness, cruelty; *Fr.* Caractère, impitoyable, manque de pitié, cruauté].

~ **basmak (çökmek)**, *dey.* Sıkılmak, içi daralmak. [*Ing.* To become dejected, low-spirited or gloomy].

~ **vermek**, *dey.* Sıkıntı vermek, hüzün vermek: *Odanın loşluğu kasvet veriyor pek.* [*Ing.* To annoy; *Fr.* Causer de la gêne à qn, donner de l'embarras à qn].

kasvetli, s. İç sıkıcı, sıkıntılı: *Kasvetli bir hava. Kasvetli bir ev.* [*Ing.* Gloomy; *Fr.* Triste, ennuyé].

kaş, i. *esk. T.* § ● Göz çukuru üzerinde kavis şeklinde uzanan, kılla kaplı çıkıntı. [*Ing.* Brow; *Fr.* Sourcil]; § ❷ Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi meydana getiren kısa kıllar olup, gözü ter ve toza karşı korur. [*Osm.* Hacip; *ing.* Eyebrow; *Fr.* Sourcil]; § ❸ Kemerli ve çıkıntılı şey veya yer: *Yüzük kaşı. Dağ kaşı. Eyerin ön ve arka kaşları.* [*Ing.* Curved or projecting, salient thing; *Fr.* Toute chose courbee comme sourcil]; § ❹ Sur, çit, duvar, parmaklık. [*Ing.* Curve; *Fr.* Courbe]; § ❺ Ön kısım; § ❻ *binic.* Eyerin hafif bombeli ön kısmı; § ❼ *graf. san.* Klişelerin basılmasında aslına sadık kalabilmek için maskelerle yapılan fotoğraf rötuş tekniği; § ❽ *kuymc.* (a) Kuyumculukta kullanılan bir tasın, önemli bir süs mıhlanan kısmı; (b) *kuymc.* Değerli taşların çerçevesini yapan işçinin işi: *Bir takım kaşlar taştan daha pahalıdır;* ❾ *mim.* Bir mimarlık projesinin bir tarafına bir değişikliği belirtmek için yapıştırılmış parça; § ❿ *müz.* (a) ◘ **Bağ**; (b) Aynı anda icra edilmesi gereken birden fazla porteleri birleştirmek için kullanılan işaret. [*Ing.* Brace, bracket; *Fr.* Accolade]; (c) *müz.* Partiturun aynı satırından sayılan sahife dizeklerini okuyana toplu gösterebilmek üzere cümlesini başlardan ulaşık tutan, piyano notasında da iki elin dizeklerini yine anahtarlardan önce çift bağı bağlayan *«kaş biçimli»* uzun ulama çizgisi. [*Ing.* Brace, bracket; *Fr.* Accolade]; § ⓫ *matb.* İki kelimeyi birbirine bağlamak için kullanılan kaş şeklinde işaret. [*Ing.* Brace, bracket; *Fr.* Accolade]; ☆ *Eşanl.* **kavrama işareti, akolat**; § ⓬ Lekesiz taş ve beyaz kaya; § ⓭ Herhangi bir şeyin çıkıntı teşkil eden kenarı. ◘ *ŞEKİL: 230.*—**GÖZ** I. ◉ ~ **ının altında gözün var dememek**, *dey.* Birine karşı iyi davranmak, incitecek veya gönül kıracak hiç bir davranışta bulunmamak. [*Ing.* Not to raise the slightest objection] ◉ ~ **la göz arasında**, *dey.* Kimsenin anlamasına olanak bırakmayacak kadar kısa zaman içinde ve çabuklukla. [*Ing.* In the twinklik of an eye, in a trice; *Fr.* En un clin d'œil, en moins de rien]; ◉ ~ **larını çatmak**, öfkelenmek üzere bulunmak. [*Ing.* To frown; *Fr.* Froncer le sourcil]; ◉ **açık** ~, § ● Ortası birleşmeyen kaşlar. [*Fr.* Sourcils écartés]; § ❷ Kaşlarının bitiştiği yerde fazla açıklık olan; ◉ **baca** ~ **ı**, *mim.* ◘ **Baca**; ◉ **civan** ~ **ı**, *işl.* ◘ **Civan**. ◉ **çatık** ~, § ● Ortası birbirine bitişen kaşlar. [*Ing.* Eyebrows *(joining over) the nose; Fr.* Sourcils unis; § ❷ Kalın, birbirine bitişik kaşı olan; ◉ **çatma** ~, ◘ **Çatma**; ◉ **duvar** ~ **ı**, Duvarların üstünde harpusta gibi bırakılan sivrice çıkıntılı kısım; ◉ **düz** ~, *tar.* Sarayda dilsizlerin giydiği özel bir kavuk; ◉ **eyer** ~ **ı**, Eyerlerin ön ve arka taraflarındaki yüksekçe ve çıkıntılı kısımlar olup öndekine ön kas ve arkadakine art kaş denir. [*Ing.* The pommel of a saddle; *Fr.* Bord de la selle, arçon]; ◉ **hilâl** ~, Hilâl gibi kavisli ve güzel olan kaş; ◉ **hokka çukuru** ~ **ı**, *anat.* Kalça kemiğinin, hokka çukurunu sınırlayan kemik çıkıntısı. [*ing.* Cotyloid brow; *Fr.* Sourcil cotyloïdien]; ◉ **kalem** ~, İnce ve güzel kaş. [*Ing.* Slender eyebrows, long and thin eyebrows; *Fr.* Sourcils fins, bien dessines]; ◉ **kara** ~, ◘ **Karakaş**; ◉ keman ~, Kası keman *(ok yayı)* gibi kavisli ve güzel olan. [*Ing.* Arched brows; *Fr.* Sourcils arques]; ◉ **kılıç** ~ **ı**, Kılıç kabzalarında kaş gibi kavisli olan demir. [*Ing.* The guard of a sword]; ◉ **yüzük** ~ **ı**, *kuymc.* Yüzüğün, taşı tutan mıhlayıcıyı taşıyan başlıca kısmı.

~ **atmak**, *dey.* Kaşla işaret etmek, kasını oynatarak bir maksadı anlatmak. [*Ing.* To make a signal with the eyebrow]; § ❷ *esk.* ◘ **Kaş çatmak**.

~ **bastı**, ◘ **Kaşbastı**.

~ **arası**, *anat.* ◘ **Kaşarası**.

~ **çatmak**, *dey.* Öfkelenmek, öfkelenmek üzere olmak. [*Ing.* To knit the eyebrows, to frown; *Fr.* Froncer les sourcils].

~ **etmek**, **(kaş göz etmek)**, *dey.* Bir maksadı kaş ve göz işaretleriyle anlatmak için kasını ve gözünü oynatmak. [*Ing.* To give a sign with the eyebrows *(to); Fr.* Faire des signes d'intelligence].

~ **ile göz, gerisi (kalanı, artanı, dahası) söz**, *at.* Yüzde en çok dikkati çeken yerler, kaş ve gözlerdir. (Yüz güzelliğinin önemini belirtmek için söylenir). [*Ing.* Very nice, handsome *(woman); Fr.* Tres jolie].

~ **kantarmak (kaş karak çatmak)**, *esk. dey.* ◘ **Kaş çatmak**.

~ **(kaş göz) kararmak**, *dey.* Ortalık kararmak, karanlık basmak, akşam olmak. [*Ing.* To be getting dark; *Fr.* Tomber (le nuit), se faire tard].

~ **kemer**, *mim.* ◘ **Kemer**.

~ **kemeri**, *anat.* Gözçukurunun alınkemiğine ait üst çıkıntı kenarı. [*Ing.* Superciliary arch; *Fr.* Arcade sourcilière].

~ **kemeri uçları**, *anat.* Aynı adı taşıyan kemerin uçları, dıştaki üst çenekemiğiyle içteki burun kemiğiyle eklemlenir.

~ **yapayım derken göz çıkarmak**, *at.* Bir işi düzeltmek isterken hata yaparak, büsbütün bozmak. [*Ing.* To make a greater blunder, to make matters worse; *Fr.* Gâter une chose une affaire en tâchant de l'améliorer, jeter l'or avec les crasses, outrepasser le but proposé].

☆ *Eşanl.* **özrü kabahatinden büyük olmak**.

kaş[2], i. *Fr. cache* < *cacher*, gizlemek. *fot.* Negatif fotoğrafı pozitif fotoğraf haline getirirken, bazı kısımlarının pozitif fotoğrafta yer almasını önlemek için kullanılan ve bu kısımları örtecek biçimde kesilmiş olan ince siyah kâğıt tabakası veya saydamsız plastik maddeden veya maden bir levhadan yapılmış örtü. *(Sinemacılıkta, bir kimsenin kendi kendisiyle konuşması gibi özel etkiler elde etmek için, kameranın üzerinde örtüler ve dişi örtüler kullanılır).*

kaş[3] /käs/, e. *Osm.* < *Fars. esk.* «*Keşke*» anlamında dilek edatı.

kastin, i. *Fr. castine* < *Alm. kalkstein*, kireçtaşı, *met.* Demir cevherlerinin işlenmesi sırasında, curufun iyi bir şekilde oluşması için eritici olarak katılan kalker. [*Ing.* Castine].

kaşa[1], i. *Fr. kasha.* Genellikle kaşmir'den yapılan bri çeşit yumuşak yün kumaş. *(Bu kumaşların dokunması hafif bir saç örgü veye çapraz örgü biçimindedir).* [*Ing.* Kasha]

kaşa[2], i. Temizlenmiş arpayı sütle pişirerek yapılan Polonya ve Rus yemeği. [*Ing.* Gruel made of rice or corn meal].

kaşağı, i. < *kaşamak* > *kaşakı.* § ● *trm.* Hayvanları tımar etmek için kullanılan madenî dişli âlet: *Kaşağı yerine değdikçe hayvan huysuzlanıyordu.* [*Ing.* Curry-comb; *Fr.* Étrille]. § ❷ Kendi kendine sırtını kaşımak için kullanılan uzun saplı, ucu kaşık şeklinde ve tırtıklı âlet olup, şimşir, bağa, fildişi, naylon veya maden den yapılır; ◉ **kavga** ~ **sı**, *dey.* ◘ **Kavga**.

~ **rendesi**, Tahta, kalas v.b. nin yüzlerini düzeltmeye yarayan, çok hassas bıçağı olan araç. [*Ing.* Very fine polishing plane].

~ **törpüsü**, Kaşıkçı törpüsü.

kaşağılamak, kaşamak(-i), f. Hayvana kaşağı sürmek, kaşımak, kaşağı ile hayvanı tımar etmek. [*Ing.* To curry; *Fr.* Etriller].

kaşağılanmak, nsz. f. < *kaşımak. h. d.* § ❶ *(hayvan hk).* Tımar edilmek, kaşağı ile kaşağılanmak. [*Ing.* To be curried, groomed] § ❷ özs. f. *(insan hk.)* Özel bir araçla kendi kendine sırtını kaşımak.

kaşak, ◘ **Kaşağı**.

kaşalot,-tu, i. *Fr. cachalot* < *Port. cacholotle* > *cachalut.* § ❶ *zool.* ◘ **ispermeçet balinası** § ❷ *arg.* Budala, aptal, salak: *Ulan kaşalot, nereden düştün buraya.*

☆ *Eşanl.* abeci, abullabut, **ahlat**, andavallı, **angut**, **armut**, aval, **ayran ağızlı**, dümbelek, **gebeş**, gebeşâki, habeci, **hebeci**, **kostik**, **hafız**, **halalım**, **handavallı**, **hırbo**, **hırt**, **hırtapoz**, **hışır**, hışar, **ıspanak**, **kanser ilâcı**, kaşkalotzâde, kaşkaval, **kereste**, **keriz**, **keş**, korodyo, **mantar**, **mayın**, naval, **pangodoz**, **pilâki**, **saloz**, **tereyağı**, **yanbolu**.

kaşalot.zade, b. s. *arg.* Enayi oğlu enayi, aptal oğlu aptal: *Kaşalotzade, babanın zenginliği para etmez.* [*Ing.* Son of an idiot, utterly stupid].

kaşamak, f. *esk. T.* ◘ **Kaşağılamak**.

kaşan, i. *esk. T. h. d.* § ● Binek veya hizmet hayvanlarının durup işemesi. [*Ing.* Urine *(of horse, donkey, etc.); Fr.* Urine de cheval, de mulet etc.]. § ● Bu tür hayvanların idrarı.

~ **yeri**, h.d. Uzun yolculuklarda hayvanların çok az dinlendirildiği yer.

kaşandırmak(-i), f. Hayvanı durdurup işetmek. [*Ing.* To let stale a horse; *Fr.* Faire uriner *(cheval etc.)*].

kâşane /kâşane/, i. *Osm.* < *Fars. kâş*, Küçük balıkçı kulübesi + *-âne. esk.* Büyük, süslü, fazla cam kullanılarak aydınlatılmış, güzel ev, saray, köşk. [*Ing.* Luxurious dwelling, mansion; *Fr.* Maison d'habitation luxueuse, château].

kaşanmak, nsz. f. *esk. T. h.d. (hizmet hayvanları hk.)* Durup işemek. [*Ing.* To stale; *Fr.* Uriner].

kaşar, i. *Yun. kaseri.* § ● *mutf.* Koyun sütünden yapılan, tekerlek biçiminde, kalınca sarımtrak yağlı bir peynir. *(Kaşar Türkiye'de yapılır. 100 yıl önce bir Yahudi kızı tarafından yapılmış, elde edilen peynir zamanın tat uzmanı Hahama tattırılmış, o da tadını beğendiğinden yenilebilir «kaşar» damgasını vurmuştur. O günden beri bu adla anılmaktadır.)* [*Ing.* Sheep cheese *(prepared especially in Thrace); Fr.* Sorte du fromage fabriqué en Thrace]. ☆ *Eşanl.* **kaşar peynir**; § ❷ Yahudilerce yenilmesi dince fena sayılmayan şey. § ● *arg.* e. Oyunda açıkgöz, kurnaz olan *(kimse): Yanındaki kaşar peyniridir, dalga geçme, aç gözünü* [*Ing.* Deceitful, sly *(in gambling); Fr.* Fourbe, matois, rusé, madré].

☆ *Eşanl.* **çakal, hapetmez, yamez**.

kaş.arası, b. i. *anat.* Alın kemiğinin üstündeki kaş kemerlerinin arasında yer alan düz bölge. [*Osm.* Beynelhaceban; *Lat.* ve *Ing. Glabella; Fr.* Glabelle]. ☆ *Eşanl.* **belce**.

kaşarlanmak, nsz. f. § ● Hoşa gitmeyen bir eyleme veya bir işe alışarak artık ondan üzüntü duymaz olmak; § ● *arg.* Bir işte eskimek, çok tecrübe ve macera geçirmiş olmak: *Bu denizci türlü fırtınalar ve kazalar atlatarak kaşarlanmıştır.* [*Ing.* To become callous *(about)*, to become hardened or insensitive *(to); Fr.* S'endurcir, s'accoutumer].

kaşarlı, s. § ● Kaşarla yapılmış olan: *Kaşarlı sandviç.* [*Ing.* Made of sheep cheese] § ❷ *arg.* Kaşarlanmış. [*Ing.* Callous, insensible, experienced, cunning; *Fr.* Insensible, endurci].

kaş.bastı, b. i. *h.d.* § ❶ Kaşların üstünden geçerek başın çevresini dolaşan ve çember gibi bağlanan bağ, çatkı. [*Ing.* Fillet around the forehead]. ☆ *Eşanl.* **dildade, asabe**. §

❷ Rahibelerin alınlarını örtmek için bağladıkları bez. [*İng.* Frontlet; *Fr.* Fronteau].

kaşe, i. *Fr. cachet.* § ❶ Hap, güllâç: *Aspirin kâşesi.* [*İng.* Pill; *Fr.* Cachet, capsule]. § ❷ Mühür, damga, işaret, bir şeyin asıl niteliği: *Onun kaşesini bilirim.* [*İng.* Seal; *Fr.* Cachet, sean].

kaşeksi, i. *Fr. cachexie* < *Yun. kakoş*, kötü + *heksis*, durum. *tıp.* İleri derecede arıklık, erimişlik. Bütün beslenme fonksiyonlarının zayıflaması ve bozulması. [*İng.* Cachexia]. ◉ **kemik ~si**, *vet.* Kemik bozukluklarına bağlı organizma çöküntüsü [*İng.* Osseous cachexia; *Fr.* Cachexie osseuse]. ◉ **kuru ~**, *vet.* Eti çok zayıf olan, fakat katılgan dokusu sızıntılı olmayan kasaplık hayvan gövdesinin durumu. [*İng.* Dry. cachexia; *Fr.* Cachexie sèche]. ◉ **strumipriva ~**, *tıp.* Ameliyattan sonra meydana çıkan miksödem. [*İng.* Strumiprival (strumiprivous) cachexia; *Fr.* Cachexie strumiprive]. ◉ **sulu ~**, *vet.* Eti hem zayıf, hem ödemli olan kasaplık hayvan gövdesinin durumu. ☆ *Eşanl.* **hidrokaşeksi**. [*Lat. Cachexia aquosa; İng.* Aqueous cachexia; *Fr.* Cachexie aqueuse, hydro - cachexie].

kaşeksili, s. *tıp.* Kaşeksisi olan: *Kaşeksili çocuk.* [*İng.* Cachectic; *Fr.* Cachectique].

kaşektik, s. *Fr. cachectique. tıp.* § ❶ Kaşeksi ile ilgili. [*İng.* Cachectic]. § ❷ ◘ **Kaşeksili**

kaşer, i. ◘ **Kaşar.**

Kaşga'lar, ç. öz. i. ◘ **Gaşkalar.**

kaşık,-ğı, *i. esk. T.* § ❶ Çorba, hoşaf, reçel gibi sulu besinleri, kimi vakit de pilav gibi ufak taneli, yiyecekleri ağıza götürmeye yarayan küçük kürek biçimindeki sofra âleti; *Sofra kaşığı.* [*İng.* Spoon; *Fr.* Cuiller, cuillère]. ◘ *ŞEKİL: 289.* — **KAŞIKLAR**; *ŞEKİL:* **TÜRK KAŞIKLARI**; § ❷ *müz.* Batının kastanyetlerine mukabil Türk halk müziğinde kullanılan bir âlet: *Kaşık oyunu;* § ❸ *balıkç.* Biçimi sapsız kaşığı andıran ve genellikle madenden yapılaln âlet. *(Döner bir çengele veya maden bir telin ucuna suda dönebilecek şekilde takılır. Kaşık döndükçe parıldar, parıltısı küçük bir balığı andırdığından etçil balıkları, ırmak balıklarını, uskumru gibi deniz balıklarını çeker. Bu kaşıklar dönerli dalgalı olduğu gibi sofra biçiminde de olabilir).* [*İng.* Spoon (bait), trolling - spoon; *Fr.* Cuiller, cuillère]. § ❹ *folk.* Anadolu halk müziğinde çalparanın aldığı isim. *(Çalparaya göre daha ilkeldir. Uzun bir çift tahtadan ibarettir. Hattâ bazen sadece iki tahta kaşık avuç içinde vurulmakla yetinilir. Özellikle Konya bölgesinde kullanılır).* ◘ **Çalpara.** § ❺ *cerr.* Cerrahide kullanılan çeşitli âletlere verilen ad: *Forseps kaşıkları.* [*İng.* Spoon; *Fr.* Cuiller, cuillère]. § ❻ *tekn.* (a) Bir kabın içindeki sıvı veya hamurumsu maddeleri almaya yarayan ve çeşitli sanayide kullanılan bir kaşık çukurunun şekline sahip pek çok sayıda takımın adı: *Dökümcü, kurşuncu v.b. kaşığı;* (b) Aynı şekilde odun ve toprak kazmaya da yarayanları vardır: *Nalıncı kaşığı v.b..* [*İng.* Spoon-drill; *Fr.* Cuiller, cuillère]; (c) Bir bağımsız demir çubuğu sürükleyen kanat sürgüsünün hareketli parçası. [*Fr.* Cuiller, cuillère]; (d) Taş işçilerinin kullandığı ucu kasığa benzer kaldıraç. [*İng.* Scoop, bucket; *Fr.* Cuiller, cuillère]. ◉ **kaşığı ile verip (yedirip) sapı ile göz çıkarmak**, *dey.* Yapılan bir iyiliğin arkasından zarar verici bir davranışta bulunmak. Başa kakmak. [*İng.* To feed someone with one's spoon and knock his eye out with its handle; to spoil a good deed by a bad one; *Fr.* Faire autant de mal que de bien]. ◉ **kaşığını yanında taşır**, *dey.* Boğazına düşkün; ◉ **ağzımın kaşığı ,gözümün ışığı**, *dey. h. d.* Mektup başlığına yazılan hitap sözü. ◉ **ağzının kaşığı olmamak (ağzının kaşığı değil)**, *dey.* Bir iş birinin harcı olmamak. ◉ **bağa ~**, *dey.* Kaplumbağa kabuğundan yapılan kasık; ◉ **bir ~**, *dey.* Çok az, az bir miktar: *Bir kaşık yiyip sofradan kalktı;* ◉ **bir ~ suda boğmak**, *dey.* ◘ **Boğmak;** ◉ **bir ~ la aş yemek**, *dey.* Aynı fikirde olmak; ◉ **cümlenin kaşığı bir kaba girsin**, *dey.* «*Bir şeyden herkes yararlansın, herkes beraber olsun*» anlamında kullanılır; ◉ **çay (kahve) kaşığı**, *esk.* Kahve ve çay karıştırmaya yarayan küçük kaşık. [*İng.* Tea-spoon, coffee-spoon; *Fr.* Cuiller à thé ă café]. ◉ **çorba kaşığı**, *esk.* Genellikle çorba içilen sofra kasığı. [*İng.* Table - spoon; *Fr.* Cuiller à soupe, cuiller à bouche]. ◉ **gümüş ~**, *esk.* Gümüşten yapılmış işlemeli kaşık. [*İng.* Silver spoon; *Fr.* Cuiller en argent]. ◉ **herkesin kaşığı, ağzının yakışığı**, *dey.* «*Herkesin kısmeti kendine göredir*» anlamın. da kullanılır; ◉ **hoşaf (muhallebi) kaşığı**, *esk.* Hoşaf, muhallebi v.b. yiyecekleri içmeye yarayan orta boy kaşık. ◉ **kahve kaşığı**, ◘ **Kaşık.** ◉ **kürtaj kaşığı** *cerr.* Kenarları keskin veya küt kaşık biçiminde cerrahî âlet, kürtaj, özellikle dölyatağı kürtajı yapmaya yarar. [*İng.* ve *Fr.* Curette]. ◉ **mercan ~**, *esk.* Sapı mercan işlemeli kaşıklara verilen ad. ◉ **pilâv kaşığı**, *esk.* Normal boy yemek kaşığı; ◉ **pilâvdan dönenin kaşığı kırılsın**, *dey.* «*Ne olursa olsun bu işten vazgeçmem*» anlamında kullanılır. [*İng.* I will not swerve, I am ready to face any eventuality]. ◉ **servis (tevzi) kaşığı**, *esk.* Yemek dağıtılırken kullanılan büyük kaşık; ◉ **şimşir ~**, Şimşirden oyulmuş kaşık. ◉ **tahta ~**, Tahtadan yapılmış, üzeri boya, sedef, boncuk v.b. ile süslenmiş kaşık. [*İng.* Box wood spoon; *Fr.* Cuiller de bois]. ◉ **tatlı kaşığı**, Reçel,, tatlı v.b. yemeye yarayan çay kaşığından büyük, çorba kaşığından küçük kaşık. Mutfakta ve sıvı ilâç içiminde ölçü olarak kullanılır. [*İng.* Dessert-spoon; *Fr.* Cuiller à dessert, cuiller à entremets]; ◉ **yemek kaşığı**, Çorba, pilâv v.b. yerken kullanılan normal boyda sofra kaşığı. [*İng.* Table - spoon; *Fr.* Cuiller de table]; ◉ **yüzü ~ kadar kalmak**, *dey.* Çok zayıflamak.

ŞEKİL: **KONYA KAŞIKLARINDAN ÖRNEKLER.**

~ ağırlığı, *esk.* Kaşık koymaya yarar kutu, kaşıklık. [*İng.* Case for carrying a spoon].

~ ağızlı mersin (balığı), *zool.* ◘ **Kaşıkağızlı mersin.**

~ atmak (çalmak), *dey.* Çabuk çabuk yemek. atıştırmak, iştah ve hırsla yemek. [*İng.* To eat heartly; *Fr.* Manger beaucoup dévorer avec appétit].

~ balıkçıl, *zool.* ◘ **Balıkçıl.**

~ çalımı, § ❶ *tasav.* Akşam üzeri okunan dua. [*İng.* Evening prayer]. § ❷ *h.d.* Akşam yemeği vakti. [*İng.* Time of dinner].

~ çalmak, *folk.* Parmakların arasına sıkıştırılarak ikişer kaşığın sırtlarını birbirine vurarak tempo tutmak.

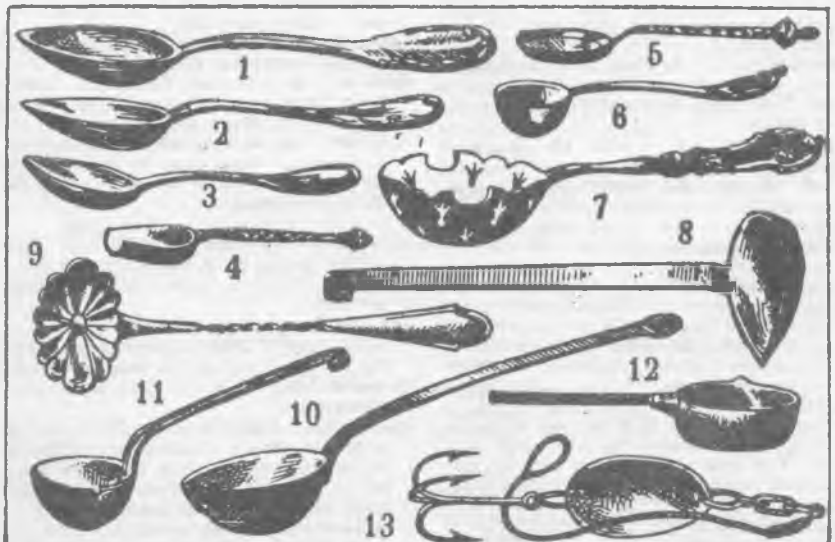

ŞEKİL: 289. — **KAŞIKLAR. 1.** Çorba kaşığı. **2.** Tatlı kaşığı. **3.** Kahve kaşığı. **4.** Tuz kaşığı. **5.** Yumurta kaşığı. **6.** Hardal kaşığı. **7.** Şeker kaşığı. **8.** Salça kaşığı. **9.** Punç kaşığı. **10.** Eritme kaşığı *(karıştırıp eritme kaşığı).* **11.** Kepçe. **12.** Kurşuncu kaşığı. **13.** Balıkçı kaşığı

ŞEKİL: **TÜRK OYMA KAŞIK ÖRNEKLERİ: 1.** Tire müzesinden. **2.** Konya'da kaşıkçı Yusuf BELVİRANLI'dan. **3.** Kütahya'dan.

~ **dolusu**, *ecz.* Sıvı ilâçların alınması için kullanılan pratik ölçek. *(Çorba kaşığı dolusu 15 sm³ tatlı kaşığı dolusu 10 sm³ ve kahve kaşığı dolusu 5 sm³ hacmindedir).* [*ing.* Spoonful; *Fr.* Cuillerée].

~ **düşmanı**, *şak.* Karı, eş ,kadın. [*ing.* One's wife; *Fr.* Personne inutile dont la nouriture est à la charge de qn].

~ **elması**, Bu adla anılan ünlü bir büyük elmas.

~ **fırça**, *den.* Uzunca, saplı, sapının başladığı yerden eni yönüne hafifçe eğik yassı fırça. *(Diğer fırçaların girmediği yerleri boyamakta kullanılır.).*

~ **kadar**, *dey.* Çok küçük. [*ing.* Emaciated; *Fr.* Émacié, amaigri, décharné].

~ **kaşı**, Kaşığın sapıyle çukur kısmını birleştiren, kaşa benzer kavisli kısmı.

~ **kepçesi**, Kaşığın çukur kısmı. [*ing.* Bowl of a spoon; *Fr.* Cuilleron].

~ **kısmete vasıta (kaşık kısmete bağlıdır)**, *dey.* «*Herkesin kısmeti karşısına gelir*» anlamında kullanılır.

~ **kuşu**, *zool.* ◘ **Pelikan**.

~ **matkabı**, *tekn.* ◘ **Matkap**.

~ **otu**, *bot.* ◘ Kaşıkotu.

~ **oyunu**, *folk.* Parmaklar arasına sıkıştırılmış kaşıklarla tempo tutarak oynanan halk dansı. [*ing.* Folk dance performed with wooden spoons; *Fr.* Danse populaire dans laquelle on emploit des cuillères en bois comme les cliquettes].

☆ *Eşanl.* **şıkıltım havası**.

~ **sepetinde fareler oynuyor**, *dey.* «*Yiyecek hiç bir şey olmadığı gibi kaşık bile yok*» anlamında.

~ **tırnaklılık**, *patol.* Tırnakta doğuştan olan ve dışa dönük kaşığı andıran şekil bozukluğu. *(Kaşık tırnaklılığın bir çeşit hipokrom anemi ile ilişkili olduğu sanılmaktadır).*

~ **(çanak) tutmak** *(bir şeye)*, *dey.* ◘ **Çanak**.

kaşık.ağızlı.mersin (balığı), b. i. *zool.* Mersin balıkları *(Chondrostei)* takımının Çok dişli-Mersin balığıgiller *(Polyodontidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 1 m. den fazladır. Ağız bölgesi kaşık gibi uzamıştır. Derisi düzdür. Eti yenir, yumurtasından havyar yapılır. Mississipi ırmağında yaşar]. [*Lat. Polyodon spathula; Ing.* Padlefish].

kaşık.ağzı, b. i. *anat.* Orta kulaktaki çekiç kemiğinin arka kanalının ucu.

kaşıkçı, i. § ❶ Kaşık yapan ve satan kimse: *Kaşıkçı dükkânını geçerek sola kıvrıldı.* [*Ing.* Spoonmaker, spoon seller; *Fr.* Fabricant et vendeur de cuillères]. § ❷ *esk.* Şimşir, kemik, sedef v.b. gibi şeyleri oyarak kaşık haline getiren ve üzerine süslemeler yapan kimse.

~ **avurdu**, *dey.* Kaşık gibi içine çökmüş yanak. [*Ing.* Grimace of disappointment *(such as the spoonmaker may be supposed to havemade when his diamond was seized by the crown)*].

kaşıkçık,-ğı, i. *zool.* İkikanatlı böceklerde, göğüste kanatların dibinde, arka tarafta bulunan yarım daire biçimindeki zarsı levhacık. [*Ing.* Alula, alulet, winglet; *Fr.* Cuilleron].

kaşıkçılık,-ğı, i. Kaşık yapma ve satma işi.

kaşık.gaga, b. i. *zool.* Kazsılar *(Anseriformes)* takımının, Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 48 sm. Gagası kaşık biçimindedir. Gagası kara, ayakları kırmızıdır. Erkeğinin tüyleri genellikle yeşil alazlı siyah-beyaz renkte, yan tarafları kızıl olur. Kuzey ve orta Avrupa, orta ve güney Asya ve Kuzey Amerika'da yaşar. [*Lat. Anas clypeata; Ing.* Shovel(l)er; *Fr.* Souchet].

kaşıklamak(-i), f. § ❶ *(Bir şeyi)* Kaşık yardımıyle yemek; § ❷ *mec. (kaşıkla yenen şeyler hk.) Seve seve, çabuk çabuk, oburca* yemek, kaşık çalmak. [*Ing.* To eat with a spoon, to spoon out, to ladle out].

kaşıklı, s. Kaşığı olan. [*Ing.* Having a spoon]

kaşıklı.balıkçıl, b. i. *zool.* ◘ **Balıkçıl**.

kaşıklı.balıkçılgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının Leylekler *(Ciconiae)* alt takımına giren bir familyası. Düz ve yassı olan gagaları kasık gibidir. Iridirler. Su kenarlarında yaşar ve su hayvanları yerler. Kaşıklı balıkçıl *(Platalea leucorodia)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Plataleidae; Fr.* Plataléides].

kaşıklık,-ğı, i. § ❶ Kaşık koymaya yarayan raf, kutu v.b. [*Ing.* Spoon rack] § ❷ *tar.* Yeniçerilerin giydiği başlığın dış kısmında bulunan ve içine bir tüy sokulan madeni parça. [*Ing.* Metal piece in the front part of the janissary cap into which a feather is fixed]; § ❸ s. Kaşık yapmaya elverişli olan: *Kaşıklık tahta.* § ❹ (...) Kaşık ölçüsünde olan: *Üç kaşıklık çorba.* [*Ing.* Spoonful; *Fr.* Cuillerée].

kaşık.otu, b. i. *bot.* İçiçekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, Marttan Temmuza kadar beyaz çiçekler açan, güzel yeşil renkli bitki cinsi. *C. officinalis* adlı türü, hardala benzer acımsı lezzette, keskin kokulu bir bitki olup skorbüte karşı en iyi ilâç olarak bilinir. Şurubu ve alkolatı da yapılır. [*Lat.* ve *Ing. Cochlearia; Fr.* Cochléaria].

kaşıksı, s. Kasık şeklinde olan. [*Fr.* Cochléaire].

kaşımak(-i), f. *esk. T.* § ❶ Kaşınan yeri *(deriyi)* tırnakla veya başka bir seyle kazır gibi yapmak. [*ing.* To scratch; *Fr.* Gratter]; § ❷ Kazımak, aşındırmak, basını kaşımaya vakti olmamak. § ❸ *dey.* ◘ **Baş**.

kaşındırmak(-i), f. Kaşınmasına yol açmak, kaşıntı vermek: *Şu ot dokunduğu yeri kaşındırır.* [*ing.* To cause itching; *Fr.* Causer des démangeaisons].

kaşınma, i. Kaşınmak işi: *Sırtında siyah lekelerin belirmesiyle gelen kaşınma nöbeti* saatlerce sürüyordu. [*Ing.* Itching, pruriency, scratching oneself, itchiness; *Fr.* Action de se gratter, démangeaison, picottement].

kaşınmak, nsz. f. § ❶ Kaşıntısı olmak, kaşıntı *(kaşıma ihtiyacı)* duymak: *Burada galiba pire var, ensem kaşındı.* [*Ing.* To itch; *Fr.* Demanger]; § ❷ Tırnaklarıyle kendi kendini kaşımak: *Güneşe uzanmış tatlı tatlı kaşınıyordu.* [*Ing.* To scratch oneself; *Fr.* Se gratter]. § ❸ *mec.* Kötü bir karşılık *(cezayı)* gerektiren kotü davranışlarda bulunmak, kavgaya sebep aramak: *Sen kaşınıyorsun galiba, git işine, beni belâya sokma. Dayak yemek için kaşınıyorsun;* ◉ **kaşınacak tırnak aramak**, *dey.* Bahane aramak, sebep aramak. [*ing.* To seek a pretext, to try to find an excuse].

kaşıntı, i. < *kaşınmak.* § ❶ Kaşınma isteği veren özel duygu. [*ing.* Itching; *Fr.* Démangeaison, picottement]. § ❷ *tıp.* Vücudun bir yerinde duyulan böcek gezinmesi, hafif yanma veya batma gibi tedirginlik.

kaşıntılı, s. Kaşıntısı olan veya kaşıntıya yolaçan: *Kaşıntılı hastalık.* [*Ing.* Itchy; *Fr.* Galeux,-euse].

kaşıyacak,-ğı, i. < *kaşımak.* Özel olarak yapılmış, el biçiminde ve sırt kaşımaya yarar araç. [*Ing.* Back scratcher; *Fr.* Gratte-dos]. ◘ **Kaşağı**.

kâşî /kâşi/, i. *Osm.* < *Fars. kâş, san. esk.* Iran'da Kaşan şehrinde yapılan bir çeşit sırlı ve renkli çini, fayans. [*Ing.* Painted and glazed tile *(originally made in Kashan)*]

kâşif /kâşif/, i. *Osm.* < *Ar. keşf. esk.* § ❶ Bilinmeyen bir şeyi veya yeri meydana çıkaran, keşfeden, bulan: *Amerikanın kâşifi Radyumun kâşifi.* [*Osm.* Muhteri; *ing.* Inventor, discoverer; *Fr.* Découvreur]. ☆ *Eşanl.* **bulucu, keşfedici;** § ❷ Hakkında bir şey bilinmeyen bir ülkeyi dolaşarak o ülkenin durumu hakkında bilgi veren. *(bilinmeyen bir kara parçası v.b.)* meydana çıkaran. [*ing.* Explorer; *Fr.* Explorateur - trice]. ☆ *Eşanl.* **Açımsayan;** § ❸ Bir şeyi örten esrar perdesini kaldıran, bir şeyi açığa çıkaran; § ❹ Erkek adı. § ❺ *teşk. tar. esk.* Mısır'daki bucak ve kaza yöneticilerinin ünvanı.

kâşife /kâşife/, s. *esk.* § ❶ Kâşif'in dişili; § ❷ i. Kadın adı.

kâşiger /kâşiger/, b. i. *Osm.* < *Fars. kâşi,,* çini + *ger,* yapan. *san. esk.* Çinici, çiniyapan, işleyen kimse, çini sanatkârı. [*ing.* Maker of glazed tiles].

kaşiman, i. *Fr. cachiman, cachiment.* Ekvatorda yetişen annona cinsinden bir ağacın yenilebilen meyvesi. [*ing.* Sour-sop, custard -apple].

kaşinasyon, i. *Fr. cachination* < *Yun.* < *Lat. cachinnare,* kahkaha ile gülmek *psikiyatr.* Şizofrenlerde görülen sebepsiz gülümseme ve kahkaha nöbetleri. *(Bu mimik belirtiler, hasta için hiç bir duygunluk anlamı taşımaz. Kaşinasyon, parami'nin /mimiklerin bozulması/ bir örneğidir).* [*Ing.* Cachinnation].

Kaşin'ler ,ç. öz. i. *etn.* Birmanya halkı, Hindistan ile Çin sınırında Kaşin dağlarında yaşarlar. Kaşinler bitki toplayarak, avcılık yaparak ve bitkilerini söktükleri alanları ekerek geçinirler. Tibet-Birmanya asıllıdırlar. [*ing.* ve *Fr.* Kachins].

kaşka, i. Muharebelerde hayvanların alnına takılan demir zırh. [*Ing.* Blaze on the forehead of an animal, esp, a horse; *Fr.* Fronteau, frontal].

kaşkariko /kaşkari:ko/, i. *Yun. arg.* (a) Oyun, dolap, hile entrika: *Herifin işi gücü hep kaşkariko;* (b) Yalan, dolap; (c) Fesat. [*Ing.* Trick, deceit; *Fr.* Duperie, filouterie].

kaşkaval, i. *It. caccia cavalli;* § ❶ Oldukça yumuşak, tekerlek biçiminde hazırlanmış bir çeşit peynir. [*ing.* Sheep cheese; *Fr.* Sorte de fromage]. § ❷ s. *arg.* ◘ **Abeci, kaşalot.** § ❸ *den.* Gabya ve babafingo çubuklarının topuk taraflarında açılan deliklerden geçirilerek uçları mavnalara dayatılan demir veya ağaç takozlar. *(Böylece gabye ve babafingo çubuklarının mavnalara bindirilmesi ve kımıldamaması sağlanır).*

~ **deliği**, *den.* Gabya ve babafingo çubuklarının topuk taraflarında, kaşkaval takozlarının geçirilmesi için açılan delikler.

~ **tokmağı**, *den.* Gerektiğinde çıkarmak için kullanılan tokmak veya ufak balyozlar.

kaşkavallık,-ğı, i. *arg.* Aptallık, budalalık: *Kaşkavallık para etmez ,gözünü dört aç! Buraya İstanbul demişler!*

Kaşkay'lar, ç. öz. i. *etn.* Güney Iran'ın Fars eyaletinde yaşayan yarı göçebe Türk kavmi. Adını, «*alnı beyaz lekeli at*» anlamına gelen «*kaşka*» dan almaktadır. Oğuz boyundan geldikleri, Cengiz Han ordusuna katılarak Iran'da yerleştikleri ileri sürülür. Kendi ifalerine göre, Hulâgu Han devrinde Kafkasya eteklerine inmişlerdi.

kâşki /kâşki/, b. i. e. *Osm.* < *Fars. kâş* + *ki. esk.* «*Ne olurdu, olsaydı*» anlamlarında istek, üzüntü, pişmanlık belirtir. ◘ **Keşke**. [*Ing.* I wish].

kaşkol, i. *Fr. cachecol.* ◘ **Boyun atkısı**.

kaşkorse, i. *Fr. cache-corset.* Vücudun üst kısmına, iç çamaşırı olarak giyilen dekolte ve süslü kadın iç çamaşırı. *(Vücudun külot üstünde kalan üst kısmını korur).* [*Ing.* Under - bodice, camisole].

kaşlamak(-i), f. Yüzük taşını halkaya takmak, yüzüğün kaşına taş takmak.

kaşlı, s. § ❶ Kaşı olan: *Kara kaşlı. Samur kaşlı. Çatık kaşlı. İnce kaşlı.* [*Ing.* Having *eyebrows; Fr.* Qui a des sourcils]. § ❷ *(yüzük hk.)* Taşı veya taş takılacak çıkıntılı yeri bulunan: *Elmas kaşlı bir altın halka.* [*Ing* Having a collet or stone *(ring); Fr.* Qui a un chaton].

~ **akgöz patatesi**, *trm.* ◘ **Patates**.

~ **gözlü**, *dey.* Yüzü çok güzel olan. [*Ing.* perfect, pretty; Fr. Assez joli *(figure)*].

kaşmer, s. Maskara, soytarı. [*Ing.* Buffoon, tomfool].

kaşmerdikoz, s. *arg.* Münasebetsiz, çirkin, acaip, tuhaf *(kimse): Kaşmerdikozun biri, yan çiz!* [*Ing.* Odd sort of chap, screwball]

kaşmerlik, -ğı,i. Soytarılık. [*ing.* Buffoonery, tomfoolery].

Kaşmir, öz. i. § ❶ *coğr. esk.* Hindistan'da eski bir ülke. Bugün Hindistan ve Pakistan arasında bölünmüştür. [*Ing.* Cashmere, kashmir; *Fr.* Cachemire, kashmir]; § ❷ Bu bölgede yetişen koyun ve keçilerin yünleriyle yapılan şallara ve kumaşlara verilen ad. [*Ing.* Cashmere; *Fr.* Cachemire]. ◉ **iskoç** ~ **i**, *dok.* ◘ **iskoç**.

kaşolon, i. *Fr. cacholong.* < *cach,* nehir adı + *cholon,* taş. *min.* Beyaz porselen görünüşünde opal çeşidi. [*Ing.* Cacholong].

kaşot, i. *Yun. kasos.* Akdeniz'de, Rodos ve

Karpatos *(Kerpe)* adasının güneybatısında, Yunanistan'a ait adanın Türkçe adı.

kaşpusiyer, i. *Fr. cache-poussière.* Tozdan korunmak için giyilen manto, pardesü gibi hafif kadın giyeceği. [*ing.* Dust-coat].

Kaşşi, öz. i. *dilb.* Bombay eyaletinin kuzeyindeki kıyı bölgesinde yaklaşık olarak 600 bin kişi tarafından konuşulan Sindhi lehçesi. *(Devanagari harfleriyle yazılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Kachchhi].

kaşu, i. *Port. cacho* < *Tamulca.* (a) Kasu akasyasından *(Acacia catechu)* elde edilen peklik verici ve sepilik özüt *(ağacı Hindistan ve Birmanya ormanlarında yetişir).* [*Ing.* Catechu; *Fr.* Cachou]. (b) *Acacia catechu ve Areca catechu* gibi kaşu çıkarılan bazı bitkilere verilen ad. [*Ing.* Catechu; *Fr.* Cachou]; *(Acacia catechu'dan elde edilen kaşu, biçimsiz, katı, ağır, kırılabilir bir maddedir. Kırıldığında kırık yerleri parlak görünür. Rengi kırmızımsı kahverengidir. Kokusu yoktur. Ekşi ve buruşturucu bir tadı vardır. Ağızda bir şeker izlenimi bırakır. Bileşimi, kateşin «kaşutanik» asid ve zamktan ibarettir. Derileri boyamakta ve tabaklamakta kullanılır. Tıpta ishale ve sidik yolu iltihabına karşı kullanılır. Çeşitli diş macunlarına katılır. Sigara içenler tütün kokusunu gidermek için pastil şeklinde kullanırlar. Eczacılıkta, toz, şurup, şarap, hap, macun gibi çeşitli şekillerde yararlanılır. Ticarette kullanılan iki önemli çeşidi: Pegu Kaşusu ve Bombay Kaşusu'dur. Hindistan'da yapılır.` Güzel ve buruk bir tadı vardır. Ağızda bir serinlik bırakır).*

Kaşub'lar, ç. öz. i. *etn.* Gdansk'ın batısında yerleşmiş Polonya veya Vendi asıllı halk. Polca ile yakın akraba olan ve Gdansk'ın batı kıyısında bugün hâlâ konuşulan Kaşubların dili, bir batı Islavca lehçesidir. [*Ing.* ve *Fr.* Kachoubes].

kat[1]**,-tı,** i. *esk. T.* § ❶ Bir apartmanda, bir binada, iki döşeme arasında yer alan aynı seviyedeki dairelerin veya odaların tümü: *Evin ikinci katı.* [*Ing.* Stor(e)y, floor; *Fr.* Étage]. § ❷ Üst üste parçalardan meydana gelen bir nesnenin her bölümü: *Bir kat peynir. Bir kat hamur. Iki kat pencere. Kat kat tel örgü.* [*Ing.* Layer, stratum; *Fr.* Étage]. § ❸ *(Giyecekler hk.)* Takım; adet: *Iki kat elbise. Üç kat çamaşır. Üç kat elbisesi var.* [*ing.* Set; *Fr.* Ensemble]. § ❹ *esk.* Ön yan: *Başkanlığın yüksek katına.* [*Osm.* Huzur, nezd; *Ing.* Presence, side, near; *Fr.* Présence]. § ❺ *(Miktarca, değerce)* Defa: *Bu, ondan iki kat daha pahalı, Verdiğinin iki katını aldı.* [*Ing.* Time; *Fr.* Fois]. § ❻ Bükülen veya kıvrılan bir şeyin her kıvrımı: *Kumaşın katı.* [*Ing.* Fold, pleat; *Fr.* Pli]. § ❼ *mat.* Tekrarlanan bir sayının toplamı: *6, 9, 12 ve 15 sayıları 3 sayısının katlarındandır.* [*Osm.* Misil; *Ing.* ve *Fr.* Multiple]. § ❽ *sin.* Filim tabanı üzerine sürülen çeşitli özellikteki duyar maddenin meydana getirdiği tabaka. [*Ing.* Layer; *Fr.* Couche] § ❾ *sosy.* Üyeleri belli bir yaşa gelmiş olan biyolojik sosyal tabaka. [*Ing.* Stratum; *Fr.* couche *(d'âge),* couche *(sociale);* § ❿ *jeol.* ◘ **Katman.** § ⓫ *hava.* Geçmeli bir füzedeki çeşitli elemanların her biri. [*Ing.* Step; *Fr.* Étage]. ⊛ **alt ~,** § ⓬ *orm.* Bir ormanda, asıl ağaçların altında yetişen daha küçük boylu ağaç topluluğu. [*Ing.* Under-plant, *Fr.* Sous-étage]; § ⓭ *inş.* Binanın üstündeki kata göre aşağıda bulunan kat. *(Üç katlı bir binada en aşağıdaki kata alt kat, en yukarıdakine üst kat ve ikisi arasındakine orta kat denir).* [*Ing.* Lower story; *Fr.* étage inférieur]; ⊛ **ara ~,** *dokb.* Diş özünde merkez kütle ile çevresel kütle arasında kalan geçit tabakası; [*Lat., Ing.* ve *Fr. Stratum intermedium*]. ☆ *Eşanl.* **ara tabaka.** ⊛ **asma ~,** *inş.* Bir yapıda, zemin katla birinci kat arasına eklenen basık tavanlı kat. [*Ing.* Entresol, mezzanine *(floor);* *Fr.* Entresol]. ⊛ **bir sayının ~ ı,** *mat.* Göz önüne alınan sayıyı herhangi bir tam sayı ile çarpmakla elde edilen sayı: *27 sayısı 9'un üç katıdır.* ⊛ **bin ~,** *dey.* Kıyas kabul etmeyecek kadar fazla: *Onun vereceği üç beş kuruş için bu onur kırıcı sözleri dinlemektense, aç durmak bin kat iyidir.* [*ing.* A thousand fold]. ⊛ **birçok sayının ortak ~ ı,** *mat.* Göz önüne alınan sayıların aynı zamanda katı olan sayı. ⊛ **bir ~ (daha),** *dey.* Biraz daha, iki şey arasındaki farkın az olduğunu belirtmek için kullanılır. Bir kez daha, bir sıra daha: *Bu boya iyi tutmamış, bir kat daha çekmek gerekiyor.* [*Ing.* Doubly, more, increased, one more or the same; *Fr.* Encore autant, encore un étage]; ⊛ **bitki ~ ları,** *bot.* Bir dağın yamacında, yükseltiye göre üst üste dizilen bitki tipleri. *(Gaussen, Canigou'da /Akdeniz bölgesi/ şöyle bir ayırım yapar; yeşil meşe katı; sapsız yapraklı meşe katı; gürgen ve köknar katı, çengelli çam /veya alpleraltı çam, 1800-2400 m/ katı ve daha yukarıda, yalnız otsu bitkilerin yetiştiği alper katı).* [*Ing.* Vegetation stratums; *Fr.* étages de végétation]. ⊛ **bodrum ~ ı,** *inş.* Yol seviyesinin altında kalan kat. *(Döşemesi toprak zeminden aşağıya olan ve toprak altında bulunan kat olup, tavanı zemin katının döşemesi altına gelir).* [*Ing.* Basement; *Fr.* Sous-sol]. ⊛ **camsı ~,** *dokb.* Üst deride Malpighi tabakasıyle boynuzsu tabaka arasında bulunan hücre tabakası. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Stratum lucidum*]. ⊛ **çatı ~ ı,** *inş.* ◘ **Çatı.** ⊛ **çekme ~ (teras katı),** *inş.* Binanın en üstündeki ve öbür katlara oranla daha geride ve daha ufak olan kat. [*Ing.* Pen-

JEOLOJİK KATLAR

ZAMAN	DEVİR		KAT	MİLYON YIL	KIVRIMLANMA
DÖRDÜNCÜ	PLEYİSTOSEN			1	
ÜÇÜNCÜ	PLİYOSEN		Astiyen	3	Kalabriyen
			Plezansiyen	10	Rodaniyen
	MİYOSEN		Ponsiyen		Attike
			Tortoniyen	15	Yeni Stiriyen
			Helvesiyen	20	Eski stirilyen
			Burdigaliyen	25	
	OLİGOSEN		Akitaniyen	32	Saviyen
			Stampiyen	37	
			Sanuvaziyen	45	Pireneen
	EYOSEN		Lüdiyen		
			Barthoniyen		
			Lütesyen	50	
			İpreziyen	55	
			Thanesiyen	60	
			Monsiyen	65	Laramiyen
MEZOZOİK (İkinci)	TEBEŞİR		Daniyen		
			Senoniyen	73	
			Türoniyen	82	Üst hersinyen
			Senomaniyen	85	
			Albiyen	90	Oreponiyen
			Apsiyen	95	
			Barremiyen	100	
			Hauteriviyen		
			Valanjiniyen	105	
				110	Nevadiyen veya yeni Simmeriyen
	JÜRA	Oolitik	Portlandiyen		
			Kimmeridgiyen	115	
			Lüsitaniyen	120	
			Oksfordiyen		
			Kalloviyen	125	
			Batoniyen		
			Bajosiyen	130	
		Liyas	Aaleniyen	135	
			Toarsiyen		
			Şarmutiyen		
			Lotarenjiyen		
			sinemüriyen	145	
			Hettanjiyen		
			Resiyen	150	Eski Simmeriyen
	TRİYAS		Kauper	160	
			Müşelkalk	175	
			Alacalı kumtaşı	190	Pfalziyen
PALEOZOYİK (Birinci)	PERMİYEN		Saksoniyen	205	Saaliyen
			Autuniyen	220	
	KARBON		Stefaniyen	240	Astüriyen
			Vestfaliyen	260	Südetik
			Dinansiyen	280	Akadiyen
	DEVONYEN		Famenniyen		
			Frasniyen	285	
			Givetiyen	290	
			Eifel	300	
			Koblensiyen	310	
			Gedinyen	320	
	SİLÜRYEN		Gotlandiyen	330	Kaledoniyen
			Ordovisiyen	360	Takoniyen
	KABRİYEN		Potstamiyen	400	Sard
			Akadiyen	430	
			Georgiyen	460	
				500	Killarney
PREKAMBRİYEN			Algonkiyen	1 200	
			Arkeen	3 500	

thouse; *Fr.* Appentis]. ◉ **çok ~ lı,** *inş.* ◘ **Çok;** ◉ **D ~ ı,** *meteor.* ◘ **D;** ◉ **doruk ~ ı,** *coğr.* ◘ **Doruk.** ◉ **döküm ~ ı,** *met.* Tamamen ergimemiş iki maddenin döküm sırasında iyice karışmamasından ileri gelen döküm hatası; ◉ **giriş ~ ı,** *inş.* ◘ **Zemin katı.** ◉ **hava dönüş ~ ı,** *mad. oc.* Üretimin yapıldığı kattaki yatay galeriler şebekesi. [*Fr.* Étage de retour d'air]. ◉ **hava giriş ~ ı,** *mad. oc.* İşletilen katın kaidesindeki yatay galeriler şebekesi. [*Fr.* Étage d'extraction, étage d'entrée d'air] ☆ *Eşanl.* **ihraç katı;** ◉ **iki ~,** *dey.* Bükülmüş, kambur. [*Ing.* ve *Fr.* Double]. ◉ **iki ~ olmak,** *dey.* Yaşlanarak beli bükülmek. [*Ing.* To bow to the ground; *Fr.* Être redouble, être courbe, plié]. ◉ **ılık ~,** *coğr.* ◘ **Ilık.** ◉ **kafes ~ ı,** *mad. oc.* ◘ **Kafes.** ◉ **kırk ~,** *zool.* Geviş getiren hayvanların midesi; ◉ **ortak ~,** *mat.* Bir takım tamsayıların katı olabilen sayı. [*Ing.* Common multiple; *Fr.* Commun multiple]. ◉ **teras ~ ı,** *inş.* ◘ **Çekme katı;** ◉ **üretim ~ ı,** *mad. oc.* Iki yatay düzlem arasında kalan ve işletmenin yapıldığı galerilerle donatılmış arazi kütlesi. *(Kat yüksekliği genellikle 100 m'dir; üretim üstten alta doğru inen katlar halinde yapılır).* [*Fr.* Étage d'exploitation]. ◉ **yalın ~,** *dey.* Tek katlı, tek sıra. [*Ing.* Single fold, not double; *Fr.* Non redoublé]. ◉ **yer ~ ı,** *inş.* ◘ **Zemin katı.** ◉ **zemin ~ ı,** *inş.* Binanın *zemini ile bir seviyede bulunan veya ondan* birkaç basamak yüksek veya alçak olan kat. *(Zemin toprağın da aşağıda olanlarına* **yer altı katı** *denir).* [*Ing.* Ground floor; *Fr.* Rez de chaussée].

☆ *Eşanl.* **yer katı.**

~ bürü, *mad. oc.* ◘ **Bür.**

~ çıkmak, *inş.* Bir yapıya bir kat daha eklemek: *Terası bozarak küçük bir çatı katı çıktılar.* [*Ing.* To add a story *(to a building)* *Fr.* Apouter un étage].

~ irtifakı, *huk.* Yapılmakta olan veya ileride yapılacak bir binanın, ayrı ayrı ve başlı başına kullanılmaya elverişli bağımsız bölümleri üstünde yapı tamamlandıktan sonra kurulacak kat mülkiyetine esas olmak üzere, arsa maliki *(veya ortak malikleri)* tarafından arsa payına bağlı olarak kurulan irtifak hakkı.

~ maliki, *huk.* Bağımsız bölümler üstünde kurulan mülkiyet hakkının maliki.

~ mülkiyeti, *huk.* Tamamlanmış, bir yapının kat, daire, iş bürosu, dükkân, mağaza, mahzen depo gibi bölümlerinden ayrı ayrı ve başlı başına kullanılmaya elverişli olanları üstünde kurulmuş bağımsız mülkiyet hakkı. [*Ing.* Ownership of a flat in an apartment house].

~ mülkiyeti kütüğü, *huk.* Tapu sicilinde kat mülkiyetinin kaydedildiği kütük.

~ mülkiyeti zabıt defteri, *huk.* Kadastrosu yapılmamış olan yerlerde Tapu Sicil tüzüğüne uygun olarak tutulan ve kat mülkiyetinin kaydedildiği defter.

~ silmesi, *mim.* Cephede katları belirtmek için çıkıntı yapan silme. *(Binaların dışında her katın döşemesi seviyesinden geçirilen ve cepheyi yatay kısımlara ayırarak yeknesaklığı kaybettirmeye hizmet eden bir binayı çepe çevre dolaşan silmeler: (Inci, yumurta, kesme çubuk, kaval kesmesi kat silmelerine rastlanır].* [*Ing.* String - course, cordon; *Fr.* Cordon]. ☆ *Eşanl.* **kat kordonu, meyan bend.**

~ yuvarı, *astr.* Yer gazyuvarının 10 km. ile 60 km. yükseklikleri arasında kalan katmanı. [*Ing.* Stratosphere; *Fr.* Stratosphère].

kat², i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kesme, kesilme biçme. § ❷ İlişiği, ilgiyi kesme. § ❸ Tamamen ortadan kaldırma: § ❹ Sonuca bağlama, bitirme. § ❺ *din.* Kur'an okurken gerek anlam bakımından, gerek nefes almak için duraklama. ☆ *Eşanl.* **vakf.** § ❻ *ed.* Etkisini arttırmak için sözü yarıda kesme. § ❼ *san. esk.* Kâğıtları keserek dantel gibi süslü şekiller meydana getirme sanatı. § ❽ *mat. esk.* Doğru ve yüzeylerde birinin diğer bir doğru yüzey veya cismi kesmesi: ◉ **~ ı alâka.** *esk.* Biriyle ve bir şeyle olan ilgiyi kesme. [*Ing.* To discontinue relations, to cut relations with]. ◉ **~ ı amudî,** *mat.* Dikey. [*Ing.* Perpendicular section]. ◉ **~ ı cevap etmek,** *esk.* Cevapsız bırakmak. [*Ing.* To cease replying]; ◉ **daire,** *mat. esk.* Daire dilimi. [*Ing.* Segment of a circle]. ◉ **~ı, da'vâ,** Davayı halletme. ◉**~ı hayat** *esk.* Ölüm. [*Ing.* Ending of life; death].◉ **~ ı kelâm,** *esk.* Sözü kesme. [*Ing.* Interruption of a speech].◉ **~ı merahil** *(kat-ı mesafe), esk.* Yolculuk yapma, yol alma. [*Ing.* To travel, to make a journey]. ◉ **~ ı meratip,** *esk.* Bir meslekte yükselme, terfi etme. [*Ing.* Promotion to higher ranks]. ◉ **~ ı mail,** *mat. esk.* Eğri. [*Ing.* Oblique section]. ◉ **~ ı mükâfi,** *mat. esk.* Parabol. [*Ing.* Parabola]; ◉ **~ ı mükâfi mücessem,** *mat. esk.* Parabol biçiminde olan. [*Ing.* Paraboloid]. ◉ **~ münasebet,** *esk.* Ahbaplığı kesme. [*Ing.* Interruption of relation]. ◉ **~ ı nakış,** *mat. esk.* Elips. [*Ing.* Ellipse]; ◉ **~ ı nakıs-ı mücessem,** *mat.* Elips biçiminde olan elipsoid. [*Ing.* Ellipsoid]; ◉ **~ ı nazar etmek** *(veya eylemek), esk.* Önem vermemek, hesaba katmamak. [*Ing.* To leave out of consideration]. ◉ **~ ı tarik,** *esk.* Yolu kapama, kesme, yol kesicilik, haydutluk. [*Ing.* Barring or blocking the road, highway robbery]. ◉ **~ ı ufkî,** *mat.* Yatay doğru. [*Ing.* Horizontal section].◉ **~ı uzuv,** *esk.* Bir uzvun kesilmesi. [*Ing.* Cutting off a limb, amputation].◉ **~ ı zaid,** *mat.* Hiperbol. [*Ing.* Hyperbola]. ◉ **~ı zaid-i mücessem,** *mat.* Hiperbol biçiminde olan. [*Ing.* Hyperboloid].

kat³, i. *bot.* Habeşistan ve Somail'de yetişen bitki ve bundan elde edilen keyif verici ürün. *(Kat, aynı adı taşıyan ağaççığın yaprak larından yapılan bir salatadır. Bunun kullanımı, özellikle Cibuti'de, bir sağlık meselesi yaratacak derecede yaygındır. Kat'ın içinde kuvvet verici, zihnî ve cinsî gücü uyarıcı bir amfetamin vardır. Fakat uzun süre kullanılırsa çok tehlikelidir. Yorgunluk, uykusuzluk, kabızlık, gastrit, vereme dayanıksızlık, bazen şiddetli kansızlık ve yemek borusu kanseri gibi rahatsızlıklara yol açar).* [*Ing.* Kat, khat, gat; *Fr.* Kat, qat].

kat⁴, *jeol.* Jeoloji zamanlarından bir dönem süresi içinde oluşmuş katmanlı kayaçlar. [*Ing.* Stage; *Fr.* étage].

kat'a /katâ/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Olumsuz cümlelerde *«hiç bir zaman, asla, hiç, büsbütün»* anlamında kullanılır. [*Ing.* Absolutely *(not),* in no way; *Fr.* Aucunement, nullement, point, jamais].

katabasis, i. *tiy.* Düşüm. Dönümden sonraki olayların gerilim yönünden gevşeyişinde, bir iniş durumu alması. Aristoteles'in Poetika kitabında verdiği ad.

katabatik, s. *Fr. katabatique* < *Yun. kata,* aşağı, *meteor.* Inen dikey bileşimli rüzgâr için kullanılır. *(Katabatik rüzgârlar arasında bora ve Grönland'ın buzul tıkacı yamaçlarından oserek okyanusa doğru yönelen rüzgârlar sayılabilir).* [*Ing.* Katabatic].

katabolit,-ti, i. *Fr. catabolite. biyokim.* Bir maddenin katabolizmasından meydana gelen cisim: *Nükleoproteinlerin sidik katabo liti ürik asiddir.* [*Ing.* Catabolite].

katabolizm(a), i. *Fr. catabolisme* < *Yun. kata,* aşağı + *bole,* atış. *fizyol.* Canlı organizmada meydana gelen parçalanma olayları. Canlı protoplâzmayı yapan büyük ve karışık yapılı moleküllerin enerji çıkararak yanması *(okside olması);* dokularda maddelerin yüksek bileşimlerinin yıkılarak daha basit bileşimde maddeler meydana gelmesi [*Ing.* Catabolism, katabolism].

☆ *Karş.* **anabolizm.**

katadiyoptr, i. *Fr. catadioptre* < *catadioptrique.* Herhangi bir doğrultuda gelen ışık ışınlarını aynı doğrultuda geri gönderen optik sistemi. [*Ing.* Catadioptric(al)].

katadiyoptrik, i. *Fr. catadioptrique* < *catoptrique* + *dioptrique kelimelerinin bileşimi. opt.* (a) Işığın yansıma ve kırılmasıyle meydana gelen olayları inceleyen fizik bölümü; (b) İçinde mercekler ve bir ayna bulunan optik sistem. [*Ing.* Catadioptric(al)].

katadrom, s. *Fr. catadrome* < *Yun. kata,* aşağı + *dromein,* koşmak veya *dromos,* koşu. *zool.* Her yıl yumurta bırakmak üzere tatlı sudan tuzlu suya göçeden *(yılan balığı v.b. gibi) balıklar.* [*Ing.* Catadromous; *Fr.* Catadrome].

☆ *Eşanl.* **talasotok.**

☆ *Karş.* **anadrom, potamotok.**

katafalk,-kı, i. *Fr. catafalque* < *It. catafalco.* Önünden geçilerek kendisine saygı gösterilmek istenilen ölünün tabutu konulmak üzere yapılmış, kumaşla örtülü yüksekçe taban. [*Ing.* Catafalque, hearse].

katafat, -tı, i. *Yun.* Dışarıdan gelen bir ışığın etkisiyle, geceleyin ışıklı görünen yansıtaç.

katafazi, i. *Fr. cataphasie.* < *Yun. kata,* aşağı + *phasis, söz.* > *kataphora. tıp.* Konuşma bozukluğu; hasta kendisine sorulanı cevaplandırır, fakat sonra bu cevabı durmadan tekrarlar. [*Ing.* Cataphasia].

katafora, i. *Fr. cataphora* < *Yun. kata,* aşağı + *pherein,* taşımak. *tıp.* Uyku ile koma arasında derin baygınlık hali. [*Ing.* Cataphora].

kataforez, i. *Fr. cataphorèse* < *Yun. kata,* aşağıda + *pherein,* taşımak. *fiz.* Koloidal asıltılarda meydana gelen elektroliz çeşidi.. [*Ing.* Cataphoresis].

katafront,-tu, i. *Fr. katafront* < *Yun. kata,* aşağı. *meteor.* Etken havanın edilgen havaya oranla daha az hızlı olduğu alın. *(Bunun sonucu, sıcak hava çöker, soğuk hava ise yükselir. Iki kütle yakından karşı karşıya gelmediği için ara kesikliği azalır. Bir alın antisiklon alanına girdiğinde bu oluşum meydana gelir; ıraksama katafront meydana getirir).*

ŞEKİL: **KATAFRONT.**

katagalafobi, i. Gülünç olmaktan marazi şekilde korkma.

katagenez, i. *Fr. catagenèse* < *Yun. kata,* aşağı. + *genesis,* döl. *biy.* Canlı türlerin gerilek evrimi. [*Ing.* Catagenesis].

katahetik yöntem, *eğt.* Ezberlenen soru ve cevaplara dayanan bir öğretim yöntemi. *(Ilk hıristiyanlık devrinde kiliselerde peygamberler Isa'nın dinini öğreten öğretmenlere «Katehet» denildiği için onların kullandıkları yönteme bu ad verilmiştir. Tama-*

miyle ezberciliğe dayanan bu yöntem, Osmanlı İmparatorluğu zamanında mahalle ve sibyan mekteplerinde ve özellikle medreselerde uzun süre uygulanmıştır).

kataklastik, s. *Fr. cataclastique. jeol.* Dağoluşum hareketleri sırasında mekanik olaylardan sonra billûrları burulmuş, kırılmış, ezilmiş veya ufalanmış, başkalaşım kayaların dokularından birine denir. [*Ing.* Cataclastic].

kataklinal, s. *Fr. cataclinal,-ale,-aux. jeom.* Akaçlanan bölgedeki jeolojik tabakaların eğimine uyan akarsuyun doğrultusuna denir.

kataklizm, i. *Fr. cataclysme. jeol.* Yerküreninyüzeyinde genel değişiklik. *(Sıradağların yüze çıkması gibi sebebi iyi bilinmeyen büyük olaylara sebep olduğu sanılırdı. Bugün deprem, volkan, taşkın v.b. dışındaki birçok jeoloji olayının yavaş bir şekilde meydana geldiği anlaşılmıştır).* [*Osm.* Hercümerc nazariyesi, hercü-ü-merc olma nazariyesi; *Ing.* Cataclysm; *Fr.* Cataclysme].

katakofti[1], i. *Yun. katakopto*, doğrama, *arg.* § ❶ Kabadayılık; § ❷ Uydurma söz, yalan. [*Fr.* Craque, blagues].

katakofti[2] i. *müz.* Türk müziğinde 8/8 lik bir usul.

☆ *Eşanl.* kıtır, mantar ,palavra, atmasyon, dolma.

katakomb, i. *Fr. catacombes* < *Yun. kata*, alt + *tumba*, mezar, yeraltı mezarı > *It. catacomba.* Genellikle ceset *(Roma katakompları)* veya kemik *(Paris katakompları)* saklamaya yarayan veya yaramış olan geniş yeraltı mezarı. *(Önceleri Roma civarında surlarının dışında San Sebastian adında Hıristiyan mezarlığına verilen addı. Sonraları bütün Hıristiyanların yeraltı mezarlıklarına dendi. İlk Hıristiyanlar putperest Romalıların tâkibat ve işkencelerinden kurtulmak için bu yeraltındaki gizli mezarlık dehlizlerine saklanırlardı. Hıristiyanlar, Romalılardan gizli olarak ibadetlerini burada yapar ve ölülerini buraya gömerlerdi. Roma'daki Katakomplar birkaç katlı olup duvarları Hıristiyanlığın sembolü olan birtakım renkli resimlerle süslenmiştir).* [*Ing.* Catacomb].

katakrotizm, i. *Fr. catacrotisme* < *Yun. kata*, *aşağı*+*krotos*, vuruş. *tıp.* Sfigmografla çizilen nabız eğrisinde inen çizginin yükselmesi. *(Bu, normal olarak hissedilmez. fakat bazı patolojik hallerde, özellikle dikrotizm halinde parmakla duyulabilir).* [*Ing.* Catacrotism].

katakula, i. *balıkç.* Sürülme ağlarda yan takviye ipleri: *Manyat veya traol katakulası.*

katakulli, i. *arg.* Yalan dolan, düzen, dalavere, tuzak, hile, dolap. [*Ing.* Cheat trick, swindle; *Fr.* Action de s'emparer de qch. par ruse, action d'escroquer]. ◉ ~ **ye gelmek**, *dey.* Oyuna gelmek, aldatılmak, tuzağa düşmek. [*Ing.* To be taken in].

~ **yapmak (oynamak)**, *dey.* Hile yapmak, aldatmak. [*Ing.* To cheat, to swindle; *Fr.* Tromper, duper].

kataloviz, i. *arg.* Anladın mı?: *Çok ötme buralarda, yersin marizi, katalaviz!*

katalaz, i. *Fr. catalase. biyokim.* Tabiatta sık sık rastlanan ve hidrojen peroksidin oksijen ve su halinde bozunmasını sağlayan enzim. *(Dokularda hidrojen peroksit birikimini önler).* [*Ing.* Catalase].

katalepsi, i. *Fr. catalepsie* < *Yun. katalepsis. tıp. Kişiyi çevre ile ilişkiye getiren kasların* iradeye bağlı kasılma gücünün geçici olarak kaybedilmesiyle beliren sendrom; bu durumda, kollarla bacaklar ve gövde, sanki balmumundanmış gibi kendilerine verilen duruş ve konumu aynen muhafaza eder. [*Ing.* Catalepsy].

kataleptik, i. *Fr. cataleptique. tıp.* Katalepsiye tutulmuş; katalepsi ile ilgili, onu andırır yolda. [*Ing.* Cataleptic].

kataleptokatatoni, i. b. i. *Fr. catalepto - catatonie. tıp.* Yüksek ateşli, intanlı hastalıklarda *(özellikle tifoda)* görülen, beyin menşeli belirti. *(Bu belirtinin başlıca özelliği, ağır dalgınlık halinin katalepsiye eklenmesidir).* [*Ing.* Cataleptocatatonia].

katalitik, i. *Fr. catalytique* < *Yun kim.* Katalizle ilgili, kataliz niteliğinde olan. [*Ing.* Catalytical].

kataliz, i. *Fr. catalyse* < *Yun. kim.* Bazı cisimlerin kendileri hiç bir değişmeye uğramadan, başka cisimlerin birleşmeleri üzerine yaptıkları etki. *(Katalitik etki olayıdır).* [*Ing.* Catalysis]; ◉ **foto** ~, *kim.* ◘ **Fotokataliz.** ◉ ~ **edici**, *kim.* ◘ **Katalizör.**

~ **sobası**, *inş.* Petrol esansının *(benzininin)* katalizör *(amyant ve platin köpüğü)* yardımıyle normal ısıdan daha düşük ısıda *(650° C yerine 320° C'ta)* âlev ve duman çıkarmadan yanma özelliğinden faydalanan ısıtma cihazı. [*Ing.* Stove of catalysis; *Fr.* Poêle à catalyse].

katalizlemek (-i), *kim.* Bir dönüşüme katalizör olarak katılmak. [*Ing.* To catalyze; *Fr.* Catalyser].

katalizleyen, i. *kim.* ◘ Katalizör.

katalizör,-rü, i. *Fr. catalyseur. kim.* Bir katalitik etkiye yolaçan madde: *İnce toz halinde ki kömür, hidrojen peroksit için ayrıştırma katalizörüdür.* [*Ing.* Catalyzer].

katalog, i. *Fr. catalogue* < *Yun. katalogus*, liste. > *Lat. catalogus.* § ● Belli bir sıraya göre hazırlanmış insan veya eşya listesi: *Kitap kataloğu, Eşya kataloğu.* [*Ing.* Catalogue]; § ● Sergilerde teşhir olunan sanat eserlerinin kimler tarafından yapıldığı ve mevzuları hakkında bilgileri ve bazı tabloların kopyalarını taşıyan fihrist kitapları. *(Müzelerdeki eşyanın da kendi numaralarıyle tertipedilmiş böyle katalogları olur.)* [*Ing.* Catalogue]. § ● Bir kurumun tarihçesini ve çalışmalarını anlatan her hangi bir broşür veya kitap; § ● Bir öğretim kurumunun amaçlarını ve görüşünü, programını, öğrenim şartlarını ve başka konuları açıklayan ve genellikle yılda bir yayımlanan eser; § ● Defter, kitap veya indeks vücuda getirecek kadar uzun liste; § ● Kitabın ve kütüphane malzemesinin bibliyografik künyelerini kapsayan kayıtların bir plâna göre bir araya gelmesinden meydana gelen topluluk; § ● *matb.* Genellikle dökümcüler tarafından hazırlanan ve bir takım meydana getiren bütün harflerin listesi. *(Listede harflerin belli bir toplama göre oranları belirtilir);* § ● *tic.* Malların, ürünlerin veya hizmetlerin satış amacıyle yapılan listesi: *Eşya, oyuncak, çamaşır kataloğu:* [*Ing.* Catalogue]. ◉ **biyo bibliyografik** ~, *kût.* ◘ **Biyo;** ◉ **bölge kataloğu**, *astr.* ◘ **Bölge;** ◉ **cilt kataloğu**, *kût.* ◘ **Cilt;** ◉ **eski kitap kataloğu**, *matb.* ◘ **Eski;** ◉ **filim** ~ u, *sin.* ◘ **Filim;** ◉ **genel** ~, ◘ **Genel;** ◉ **gök** ~ u, *astr.* ◘ **Gök**[2]; ◉ **kart** ~ u, ◘ **Kart.**

~ **fişi**, *kût.* Kitabın veya kütüphane malzemesinin bibliyografik künyesinin kaydedildiği ve kataloğda bir plâna göre düzenlenen genellikle 7'50X12.50 ebadında olan sert kartondan yapılmış fiş.

kataloji, i. Aralarında herhangi bir düşünce bağı olmayan kelime ve cümlelerin sık sık tekrarlanması. Genellikle bu hal zekâca geri kalmış kimselerde görülür.

katalonya, i. *Isp. cataluna (Katalan dilinde = Catalunya). çoğr.* Kuzeydoğu İspanya'da tarihî bölge; 3.925.800 nüf. Catalonya, gerek diline ve medeniyetine, gerekse İberik yarımadasında eşine rastlanmayan iktisadî kalkınmasının temeli olan teşebbüs anlayışına dayanan güçlü kişiliğini muhafaza etmiştir. [*Ing.* Catalonia; *Fr.* Catalogne].

katalpa /katal:pa/, i. *Fr. catalpa. (Amerika yerlilerinin dilinden = Kutuhlpa). bot.* İkiçeneklilerden. *Bignoniaceae* familyasından, yaprakları pek iri ve yürek biçiminde, çiçekli bir süs bitkisi. Bunun boyu on metre ve yaprakları da yirmi santimetre kadar büyük olan çeşitleri vardır. [*Lat. Catalpa, bignonioides; Ing.* Catalpa].

katamaran, i. *(Tamil dilinden = kattumaram).* Birbirine paralel tutulmuş iki ağaç kütükten yapılan sal. *(Brezilya, Hindistan, Antil adaları yerlileri tarafından kullanılır; yelken ve padıl kürekle yürütülen ilkel bir teknedir. Bu teknenin modern örneklerine de aynı ad verilir).* [*Ing.* Catamaran; *Fr.* Catamaran, catimaron].

katamnez, i. *Fr, catamnèse* < *Yun. kata. izleyerek* + *mnesis,* hatıra). Hastanın hastahaneden çıktıktan sonra verdiği bilgi; bunun değerlendirilmesiyle hastalık seyrinin takibi ve teşhis konulması mümkün olur. [*Ing.* Catamnesis].

katan, z. ◘ Katen.

katana, kadana, i. *Mac.* Bir cins iri at: ~ **(kadana) gibi**, *dey. kab. (kadın hk.)* İri vücutlu, iriyarı.

katana, i. *It. catana.* Eskiden küreğe verilen esirlerin ayaklarına takılan zincirli halka, pıranga.

kataplazm(a), i. *Fr. cataplasme. tıp.* Sıcağı özellikle taşıyan ve tedavi amacı ile sınırlı beden bölgelerine uygulanan, özel olarak pişirilip hazırlanmış bitkisel ezmeler. [*Ing.* Cataplasm, poultice].

☆ *Eşanl.* lapa.

kataplexi, i. *Fr. cataplexie* < *Yun. kata*, aşağı + *plessein*, vurmak. *tıp.* (a) Kasların donması, irade ve hissin birdenbire kaybolması hastalığı; ani felç koması; (b) Hipnotizma edilmekten veya bir korkudan dolayı meydana gelen kas gerilmesi. [*Ing.* Catalepsy]. ◘ **Narkolepsi.**

katapleyit,-ti, i. *Fr. catapléite* < *Yun. katapleos*, dolmuş. *min.* Hidratlı doğal sodyum ve zirkonyum silikat. [*Ing.* Catapleite].

kataptoz, i. *Fr. cataptôse.* < *Yun. kataptosis*, aşağıya düşüş. *tıp.* Bir apopleksi veya epilepsinin nöbetiyle ansızın yere düşme [*Ing.* Cataptosis].

katapült, i. *Fr. catapulte.* Ilk çağlarda kale hücum ve kuşatmalarında ok ve taş fırlatan mancınık çeşidi bir savaş âleti. [*Ing.* Catapult].

Katar, öz. i. Arabistan'da İran körfezinde bir yarımada. Yüzölçümü 22.014 km², başkenti Daha'dır. İngiliz himayesinde bir şeyhliktir. [*Ing.* ve *Fr.* Qatar, Al-Qatar].

katar /katâr/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Çeşitli taşıtların meydana getirdiği dizi: *Otomobil katarı. Kamyon katarı. Katar komutanı.* [*Ing.* Chain; *Fr.* Chaîne]; § ❷ Lokomotif ile onun çektiği vagonların meydana getirdiği dizi, tren: *Bugün beş katar geçecek. Bazı büyük şehir garlarında 15-20 katar birden hareket eder. Edirne katarı.* [*Ing.* ve *Fr.* Train]. ☆ *Eşanl.* tren.[1] § ❸ Birbiri arkasına sıralanmış hayvan sürüsü: *Deve katarı.* ◉ **bronşiyal** ~, Bronş nezlesi; ◉ **hamal** ~ ı, ◘ **Hamal;** ◉ **intestinal** ~, Bağırsak nezlesi.

~ **ağaları**, *ask. tar.* Yeniçeri ocağında bulunan büyük rütbeli subaylara verilen ad. [*Ing.* Commanders-in-chief of the Janissaries].

~ **kılavuzu**, § ● Katarın önünde giderek yol gösteren eşek. [*Ing.* Donkey at the head of a file of camels]. § ● Kılavuz lokomotif. [*Ing.* Pilot engine].

~ **tutmak**, *esk.* Katar düzmek. [*Ing.* To form a file or train].

katarakt,-tı, i. *Fr. cataracte* < *Yun. katarraktes. oft* Göz billûrunun veya bunun kapsül zarının tamamen veya kısmen donuklaşmasıyle sonuçlanan göz hastalığı. *(Eskiden kataraktın, ön oda sıvısının gözlere inmesinden ileri geldiği sanılıyordu).* [*Ing.* Cataract].

☆ *Eşanl.* aksu, perde, akbasma.

katarinin, i. *Fr. catarinine. (Yer adı Catarina'dan), min.* Bazı meteoritlerde rastlanan demir ve nikel alaşımı.

katar katar, z. Dizi dizi, katar gibi dizilmiş: *Leylekler katar katar geçiyor.* [*Ing.* In rows, in files; *Fr.* Par rangé].

katarlamak, nsz. f. *h d.* § ● Katar haline getirmek ,bir sürü veya topluluğu arka arkaya dizmek. § ● *esk.* Bir topluluğu önüne katıp sürmek: *Kendisine hücum edenleri katarladı.* [*Ing.* To arrange in a file; *Fr.* Ramasser et ranger à la ligne].

katarlanmak, nsz. f. *h.d.* Katarlamak işine konu olmak: *Develer katarlanmış, yola çıkmaya hazır durumda.*

katarraktes, i. *Lat. cataracta* > *Yun. katarraktes, düşme.* § ● Eski çağda bir köprünün veya bir şehrin giriş yerine konulan ve girişe engel olan iner çıkar parmaklık veya demir çubuk. [*Ing.* Cataract; *Fr.* Cataracta] § ● *ark.* Hıristiyanlıkta, bir azizin kemiklerinin bulunduğu günah çıkarma kubbesindeki delik. *(Bu delikten uzanarak mezardaki*

eşyalara el sürerler). [*Ing.* Cataract; *Fr.* Cataracta].

katarsis, i. *Yun. katharsis,* temizleme. § ❶ *tiy.* Bir dram temsilinin seyirciler üzerindeki «arınma» etkisini belirtmek üzere, *Aristoteles* tarafından kullanılan terim. *(Bazı araştırıcılar, katarsisi, estetik olmayan her türlü unsurdan arınma olarak anlarlar; başkaları da /Racine/, tutkulardan, endişe ve acıma duygularından manevî bir sıyrılma sayarlar; daha başka araştırıcılar ise, katarsisi, fizyolojik bir boşalma olarak görmüşlerdir).* [*Ing.* ve *Fr.* Catharsis]; § ❷ *psik.* ve *psiky.* Eski bir heyecanın serbest kalmasını veya psişik hayatın normal akışını bozan içe itilmiş çatışmalı bir durumun ortadan kalkmasını sağlayan her türlü etki veya tepki. *(Bu terim, katarsis yöntemini ortaya koyan Josef Breur tarafından kullanılmıştır. Breuer, isterik bir genç kadına ipnoz uyguladığı sırada, hastalık belirtilerinin, hasta bu belirtileri meydana getiren olayları anlattıkça ortadan kalktığını görmüş ve bu yöntemin gerekliliğine inanmıştı).* [*Ing.* ve *Fr.* Catharsis]. ☆ *Eşanl.* **boşalma.**

katastrof, i. *Fr. catastrophe.* § ❶ Felâketli bir olay psişik bir travmanın yaptığı tahrip; § ❷ *ed.* Bir tiyatro eserini çözülüşe götüren önemli ve son olay. *(Bu bölüm sergileme bölümü kadar önemlidir. Oyundaki bütün soru işaretleri, katasrof'ta eriyeceğinden yazar bu gücü isabetli bir görüşte tam yerinde kullanmasını bilmelidir).* [*Ing.* Catastrophe].

~ **kuramı,** *Cuvier* tarafından savunulan bu kurama göre, yeryüzü tarihi boyunca, birçok doğal yıkım çeşitli bölgelerde yaşayan canlı varlıkları yok eder. Bu bölgelerde hayatın yeniden başlaması, başka bölgelerden canlıların buralara gelmeleriyle olur. Marksizm katastrof kuramını kavramını toplumsal olaylara da uygulamıştır. [*Ing.* Catastrophism; *Fr.* Catastrophisme].

katatermometre, i. *Fr. catathermomètre. L. Hill'in* bulduğu, soğuma değerini ölçmek için biyolojik klimatolojide yararlanılan âlet. [*Ing.* Catathermometer].

katatimi, i. *Fr. catathymie* < *Yun. katathymios,* hoşa giden, istenen. § ❶ Düzenli, farklılaşmış ve sosyalleşmiş duygunluk. *(Bu duygunluk, duygularda görülür).* [*Ing.* Catathymia]. § ❷ *psik. Kretschmer'e* göre, duygunluğun psişik kapsamlarda meydana getirdiği değişiklik. [*Ing.* Catathymia].

katatoni, i. *Fr. catatonie* < *Yun. kata,* aşağı + *ton os,* gerilim. *tıp.* ve *psik.* Şizofreni veya psişik dağılma grupuna giren akıl hastalığı. [*Ing.* Catatonia].

katavasya, i. *Yun. katabasis.* Göçebe balıkların kışa doğru Karadeniz'den Marmara denizine veya Akdeniz'e geçmesi. [*Ing.* Winter migration of fish from the Black Sea into the Mediterranean].

katbek, i. *ing. cut-back.* Yol bitümü; *white* - spirit, kerozen veya kreozot gibi bir seyrelticiyle sıvı haline getirilir. bitüm döşendikten sonra bu seyreltici buharlaşarak uçar. *(Katbekler, özellikle sıvılarda, toprakların sindirilmesinde, kararlılaştırılmasında ve kaplamaların yapımında kullanılır).* [*Fr.* Cut - back].

katedral,-li, i. *Fr. cathédrale* < *Lat. cathedralis* < *kathedra.* Piskoposluk kilisesi, bir şehrin büyük kilisesi: *Notre-dame, Paris'in katedralidir.* [*Ing.* Cathedral].

~ **ciltleri,** *san.* Aynı dönemde yapılan ciltler; bu ciltçilik anlayışı *Silvestre* ve *Thouvenin* tarafından geliştirildi. *(Bu ciltlerin kapakları gotik unsurlarla bolca süslenmiştir).* [*Ing.* Cathedral bindings; *Fr.* Reliures à la cathédrale].

~ **üslûbu,** *san. Trubadur* anlayışına verilen adlardan biri. Bu anlayış 1825 - 1935 arasında çok tutuldu; gotik katedrallerindeki süslemelerin çalakalem taklidiyle belirgindir. [*Ing.* Cathedral style; *Fr.* Style à la cathédrale].

kategorema, i. *Yun. mant. Aristoteles'in* sisteminde, bir şeyin, ötekine oranla belirtilmesini sağlayan genel kiplere ilişkin evrensel önkavram: *Beş kategorema vardır: cins, tür, ayrım, özellik ve ilinek.* [*Ing.* Categorem; *Fr.* Catégorème].

kategorematik, s. *Fr. catégorématique, mant.* Isim, sıfat gibi, kendi başına anlamı olan terimler için kullanılır. *(Buna karşılık, ancak başka terimlerle birleştiği zaman; bir anlam kazanlara senkategorematik.* [*ing.* Categorematic].

kategori, i. *Fr. catégorie* < *Lat. categorie* < *Yun. kategoria.* § ❶ Ulam; § ❷ Aralarında herhangi bir bakımdan ilişki veya benzerlik bulunan şeylerin tümü. zümre, grup. [*Ing.* Category]. § ❸ Mantıkta bir konu için düşünülen sıfatlardan meydana gelen en geniş cinslerden her birine verilen ad. [*Osm.* Makule; *Ing.* Category]; § ❹ *fels. Aristoteles'e* göre, düşünce konularının yer aldığı en genel cinslerin herbiri: *Mekân ve zaman, birer kategoridir.* [*Ing.* Category]. § ❺ *Kant'a* göre, insan zihninin *a priori* kavramlarından herbiri; zihin, deneyin ele aldığı nesneleri zorlunlu olarak bu kavramlar uyarınca kavrar. [*Ing.* Category]. § ❻ *mat.* Cümle kelimesi ve aynı türden ve aynı anlamda terim. *(Elemanlarını taban kategorisi adı verilen bir üst cümleden alan çeşitli cümleler geçtiği zaman, işin içine çoğunlukla kategori sokulur);* [*Ing.* Category]. § ❼ *sosy.* ve *psik.* (a) Muhteva çözümlenmesinde anlam birimlerinin içinde yer aldığı sınıf. *(Bu durum, kategorinin daha önceden, işlemsel bir tanımlanmasının yapılmış olmasını gerektirir. Bu tanımlamada, muhtevanın belirtici neteliklerinin açık kuralları ortaya konur; bu kurallar ise anlam biriminin otomatik olarak yerleştirilebilmesini sağlar); (b)* Grup davranışının çözümlenmesinde, gözlenen davranışın, içine yerleştirilebileceği olaylar sınıfı. [*Ing.* Category]; ◉ **dilbilgisi** ~ **leri,** *gram.* Kelime, yer sınıfları: Fiil, isim kategorisi: cinslik, sayı kategorisi. [*Ing.* Grammatical categories; *Fr.* Catégories grammaticales]. ◉ **taban** ~ **si,** *mat.* Incelenen cümlelerin alt-cümleler meydana getirdiği genel cümle. [*Ing.* Basic category; *Fr.* Catégorie de base]. ☆ *Eşanl.* **ana veya evrensel cümle.** ~ **çizelgeleri,** *fels.* ◘ **Çizelge.**

~ **derecesi,** *hava.* Bir lisans üzerinde lisans sahibinin hangi sınıftan bir hava gemisinde çalışabileceğini gösteren kayıt. [*Ing.* Category rating; *Fr.* Qualification de catégorie].

kategorik, s. *Fr. catégorique.* Açık, kesin, süphe bırakmayan. [*Ing.* Categoric].

kategorileştirme, i. *sosy.* ve *psik.* Gözlem verilerinin ve özellikle grup davranışlarının bir kategoriler sistemine göre sınıflandırılması. [*Ing.* Categorization; *Fr.* Catégorisation].

katekolaminler, ç. i. *Fr. catécholamines.* Etkisi sempatik sistemin etkisine benzeyen ve kolin ile parasempatik sisteminin etkisine zıt olan aminli kimyasal maddeler. [*Ing.* Catecholamines].

kateksi, i. *Fr. cathexie* < *Yun. katheksis,* muhafaza etmek. *psik. Freud'un* kuramında, el altında bulunan psişik enerji miktarı. *(Freud, iki çesit kateksi ayırt eder; biri serbest ve hareket eden kateksi; diğeri, bir yapı çerçevesinde yer alan bağlı kateksi'dir).* [*Ing.* Cathexis].

katelektrotonus, i. *Fr. catélectrotonus. fizyol.* Bir doğru akımın negatif kutbu (katot) yakınlarında bir kas veya sinirin faradik uyarılabilirliğinin artması. [*Ing.* Catelectrotonus].

katen, katan, z. *Osm.* < *Ar. kat.* > *ket en. esk.* Hiç bir zaman, asla.

~ **ve katıbeten,** *esk.* Asla, hiç bir zaman.

katena-, *Lat. catena,* zincir. *kim.* Organik veya makromolekülllü bir bileşiğin zincir yapısına sahip olduğunu belirten önek.

katena, I. *trm.* Aynı toprak sonunda benzeri ana materyalden oluşan, fakat rölyef ve drenajdaki farklardan dolayı değişik toprak karakteristiklerine sahip bir toprak grupu.

katenas, i. XV inci yüzyılda kullanılan gemi şeklinde çekmece. Birisi tarafından zehirlenilmek zorkusuyla ekmek, tuz, bıçak ve tabak gibi şeyleri içine koyarak kilitlenen çekmecelere de sonradan bu ad verilmiştir. [*Ing.* Padlock; *Fr.* Cadenas].

katener, i. *Fr. caténaire* < *Lat. catena.* zincir. *demir.* Elektrikli lokomotif veya tramvayın, hattan akım alan cihazına sürekli değmesi gereken bir taşıyıcı kablo'ya sarkaçlar veya düşey tellerle tutturulmuş bir askı sistemi meydana getiren iletken kablo. [*Ing.* Catenary].

~ **bölgesi,** *demir.* Komşu iki bölgeyi elektrik bakımından yalıtan iki şalter arasındaki katener kısmı. [*Ing.* Catenary region; *Fr.* Région Caténaire].

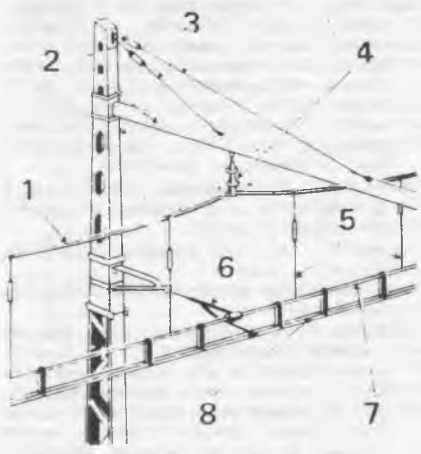

ŞEKİL: **KATENER: 1.** Ana tel taşıyıcı. **2.** Konsol. **3.** Direk kabloları. **4.** Askı izolatörü. **5.** Pandüller. **6.** Sallanma durdurucu. **7.** Yardımcı taşıyıcı. **8.** Iki değme teli.

katepano, i. *Yun.* X ve XI yüzyıllarda Calabria ve Longobardia *(Pouilles ve Basilicate)* birleşik *thema'larını* yöneten Bizanslı yüksek görevli. [*Fr.* Catépan, catapan].

katepsinler, ç. i. *biyokim. Katepsin I:* Memeli karaciğer ve dalağından elde edilen ve pepsine benzeyen bir enzim olup nötür veya hafif asid ortamlarda faaldır. *Katepsin II:* Tripsine benzeyen, fakat zayıf asid ortamlarda, faal olan bir enzim. [*Ing.* Cathepsins; *Fr.* Cathepsines].

kateptaz, i. *Fr. catheptase. biyokim.* Proteini hidrolize eden hücre mayası; nötre yakın bir pH'ta etkilidir. *(Kateptazların etkisi papayin'in etkisiyle kıyaslanabilir).* [*Ing.* Catheptase].

kater, i. *(Henry Kater'in ardından). tekn.* Bir perdah takımını taşıyan, döndüren veya hareket ettiren silindir biçiminde kol. [*Ing.* ve *Fr.* Kater].

katergol, i. *Fr. catergol. hava. Eksometrik* çözülmesi bir katalizör ile sağlanan ve tek sıvıdan meydana gelen propergollere verilen genel ad. [*Ing.* Catergol].

kateşik, s. *Fr.* catechique].

~ **tanenler,** Bitkisel tanenler. *(Eriyik halindeyken hidrolize uğramaz ve kuru damıtma ile pirokateşin verir. Tanenlerin önemli bir sınıfıdır. Freudenberg'e göre bitkilerde kateşinlerin yoğunlaşmasıyle meydana gelir. Kuşu, ourouparia gambir, kebraço odunu, mioza kabuğu, kateşik tanen maddeleridir).* [*Fr.* Tanins catéchiques].

kateşin, i. *Fr. catéchine. kim.* Kaşu'nun etkin ana maddesi. [*Ing.* Catechin].

☆ *Eşanl.* **kateşik asid.**

kateşizm, i. *Fr. catéchisme* < *Lat. catechismus.* Hıristiyanlarda dinî kuralları ve ahlâk anlayışını, soru - cevap şeklinde açıklayan eğitim kitabı. [*Ing.* Catechism].

kateter, i. *Yun. tıp.* Vücudun içindeki organ boşluklarına erişebilmek için kullanılan değişik kalınlıklardaki yapay borucuklara verilen genel ad, Genellikle esnek plastik maddelerden yapılır. [*Ing.* **Catheter:** *Fr.* Cathéter].

katetmek,(-i), f. *Osm.* < *Ar. kat.* + *T. etmek.* § ❶ *esk.* Kesmek, bölmek. § ❷ Bir yeri

aşarak geçmek, bir yandan öbür yana geçmek *(yol) almak, ilerlemek.* [*Ing.* To cut, to cut off or through, to clip, to interrupt, to intersect, to travel over, to traverse; *Fr.* Couper, trancher, traverser, franchir]; ⊙ **katedilen ton kilometre,** *hava.* Bir metrik tonun bir kilometre taşınmasına tekabül eden bir havadan yük taşıma birimi. Katedilen ton kilometre her seferdeki metrik tonu *(yolcu dahil)* katedilen kilometre ile çarpılmasında elde edilen sonuçları toplayarak bulunur. [*Ing.* Ton-kilometres performed; *Fr.* Tonnes-kilometres transportées effectuées)].

katetometre, i. *Fr. cathétomètre* < *Yun. kathetos, dik* + *metron,* ölçme. Iki nokta arasındaki düşey uzaklığı ölçmek için kullanılan fizik âleti. [*Ing.* Cathetometer].

katetos, i. *Yun. kathetos. mim.* Ionia sütun başlığında bezeme kıvrımı gözünden geçen dikey. [*Ing.* Cathetos; *Fr.* Cathète].

katgüt, -tü, i. *cerr.* ◘ **Katküt.**

kathar, i. ve s. *Fr. cathare* < *Yun. katharos,* § ❶ *saf.* Eflâtun'cu doktrinlerde katıksız kavramlara, yani tip kavramlara verilen ad. [*Ing.* Catharian]. § ❷ *tar.* Davranışlarının ahlâk ve iman bakımından saf ve kusursuz olduğunu ileri süren ortaçağ din sapkını. [*Ing.* Catharian].

kat'ı, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kesme, ayırma. § ❷ Geçme, aşma.
⁓ **alâka,** Ilgiyi kesme.
⁓ **mesafe,** Yol açma.

katı,-tı[1] / kâtı/, s. *Osm.* < *Ar. kat. esk.* §❶ Kesen, kat'eden; kesici. [*Ing.* Cutting, incisive, sharp; *Fr.* Action de couper, de trancher]. § ❷ Durduran, sınırlandıran. [*Ing.* Decisive, definitive; *Fr.* Decisif, -ive, définitif,-ive]. § ❸ *mat.* Geometride bir daireyi iki noktasından keserek uzanan doğru çizgi: *Hattı katı.* [*Ing.* Secant; *Fr.* Sécant]. ☆ *Eşanl.* **kesen, sekan.**

katı[2], s. *esk.* *T. katığ.* § ❶ Üzerine parmakla basıldığı zaman basılan yeri çökmeyen veya az çöken, yumuşak olmayan, sert: *Katı toprak, Katı tahta. Tahta katıdır. Bu yumurta katı olmuş.* [*Ing.* Stiff, hard, tough; *Fr.* Dur]. § ❷ *mec.* Sert, insafsız, kırıcı, yeğin, haşin: *Katı tedbirler. Katı bir söz.* [*Osm.* Şiddetli; *Ing.* Violent, vehement; *Fr.* Violent, véhément]. § ❸ Kuru, bayat, eskimiş: *Katı yumurta, katı ekmek.* [*Ing.* Hard; *Fr.* Sec, sèche]; § ❹ *fiz., kim. ve coğr.* Sıvıların ve gazların tersine içinde bulunduğu yerin biçimini almayan *(madde);* belirli bir şekliyle durabilen ve dış etkilere direnen sıvı ve gaz halinde bulunmayan. [*Osm.* Sulp; *Ing.* Solid; *Fr.* Solide]. § ❺ *z. esk.* Pek ,artık derecede. [*Ing.* Very, much; *Fr.* Très, trop]. § ❻ Acı, ağır, dayanılması güç. § ❼ Iyice, sıkı sıkı; adamakıllı; ⊙ **eşit dirençli ⁓ cisim,** *mek.* Onu koparmaya kalkışan bir güce bütün parçaları aynı direnci gösteren katı cisim. [*Ing.* Solid of equal resistence; *Fr.* Solide d'égale résistance].
⁓ **cisim**[1], § ❶ *mek.* Sapasağlam cisim, doğal bir cismin matematiksel idealleştirilmesi. [*Ing.* Solid; *Fr.* Solide]. § ❷ *astr.* Her konumda biçimini koruyan cisim. [*Osm.* Cism-i sulb; *Ing.* Solid body; *Fr.* Corps solide]. § ❸ *fiz.* Şekli ve hacmi belirli olacak şekilde kısımları arasındaki uzaklıklar değişmeyen cisim: *Madenlerin hemen hepsi normal sıcaklıkta birer katı cisimdir.* [*Ing.* Solid; *Fr.* Solide].
⁓ **çözelti,** *kim.* ◘ **Çözelti .**
⁓ **mum,** Eskiden mühür yapmaya yarar mum balmumu. [*Ing.* Sealing vax; *Fr.* Cire à cacheter; cire d'Espagne].
⁓ **söz,** *dey.* Sert, kırıcı, ağır söz. [*Ing.* Harsh word; *Fr.* Paroles dures, sévères].
⁓ **taş,** Direnci 120 ile 520 kg/sm² arasında değişen, yoğunluğu 1 850 - 2 350 kg/m³ arasında kabul edilen ve inşaatta kullanılan kalker taşı: *Taşların sertliği cetvelinde katı taş - yumuşak ve sert taşların arasında yer alır.* [*Ing.* Hard stone; *Fr.* Pierre dure].
⁓ **tutmak,** sert, kırıcı davranışlarda bulunmak. [*Ing.* To be hard *(on a person),* to be severe or strict *(with a person)*].
⁓ **yağ,** *kim.* ◘ **Katıyağ.**
⁓ **yakıt,** *kim.* Normal sıcaklıkta katı şeklinde bulunan ve özel maksatlarla kullanılan yakıt. [*Ing.* Solid fuel; *Fr.* Combustion *(carburant)* solide].
⁓ **yumurta,** § ❶ Iyice kaynayarak sertleşmiş yumurta. [*Ing.* Hard boiled egg; *Fr.* Œuf dur]. § ❷ Bozuk, bayatlamış yumurta.
⁓ **yürek (yürekli),** *dey.* Taş yürekli, acıması olmayan, insafsız. [*Ing.* Hard of heart; *Fr.* Qui a le cœur dur, sec].
⁓ **yüzlü,** *esk.* Arsız, sırnaşık, utanmaz, onuruna düşkün olmayan. [*Ing.* Shameless, importunate; *Fr.* Éhonté, effronté, impudent, cynique, importun].

Katayama, i. *(Japonya'daki Batı Honşu'da bir şehir). zool. Bulimidae* familyasından, bir Doğu tatlısu salyangozu cinsi olup insanlarda meydana gelen *schistosoma hastalığıyle* iliskin önemli arakonakçı türleri kapsar. [*Ing.* ve *Fr.* Katayama].
⁓ **hastalığı,** *paraz. Schistosoma* adlı bir trematod asalaktan veya doğu kan kelebeğinden ileri gelen ve dalak, karaciğer büyümesi, sürgün, peklik, deri kabarmaları, zayıflık gibi belirtilerle tanınan sıcak ülkeler hastalığı. [*Lat. Schistosoma japonicum; Ing.* Katayama disease; *Fr.* Maladie de Katayama].

katı[3], i. *esk. T. katığ zool.* (a) Kuşlarda bezli mideden sonra gelen sindirim kesesi. *(Katı, kuşun beslenme tarzına uygun olarak, az veya çok kalın çeperli, kalın kaslı, oldukça geniş bir kese şeklindedir. Bazı kuşlar yediği yemle birlikte ufak çakıl ve kum taneleri de yutarlar; bunlar katının içinde tanelerin övütülüp parçalanmasına yarar).* [*Osm.* Konse; *Ing.* Gizzard, maw, crop; *Fr.* Gesier] (b) Böceklerin ve diğer omurgasız hayvanların sindirim aygıtının yapı ve görev bakımından omurgalı hayvanlarınkine benzeyen kısmı. [*Ing.* Gizzard; *Fr.* Gesier].

katıa, i. *Osm.* < *Ar.* Eskiden kesici dişlere verilen ad. [*Ing.* Incisor *(tooth)*].

katıbe /kâtıbe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bütün, hep, cümle. [*Ing.* The whole, totality, all]

katıbeten, z. *esk.* § ❶ Aslâ, hiç, hiç bir zaman: *Kat'an ve katıbeten bilmediğini söylüyor.* [*Ing.* Not at all, in no wise]. ☆ *Eşanl.* **kat'en, katiyyen;** § ❷ Bütün olarak, hepsi, tümüyle. [*Ing.* Wholly, all together, all of it, all of them; *Fr.* Tout entier, complet, tous ensemble]. *Eşanl.* **kâffeten, cümleten.**

katık,-ğı, i. < *katmak.* § ❶ Başlıca ekmekle karın doyurmak gerektiği vakit, ekmeye katılan peynir, zeytin, helva gibi yiyecek: *Zavallılar bu akşam katıksız yattılar.* [*Ing.* Relish; *Fr.* Mets]. § ❷ *h.d.* Yoğurt; ⊙ **katığı ekmeğine denk olmak,** *dey.* Işi iyi olmak, keyfi yerinde olmak.
⁓ **baha,** *mal. esk.* Osmanlı Devleti zamanında, asker, subay ve memurlara, bir yerde ikamet, geceleme ve istirahatleri sırasında verilen bir çeşit geçici ödenek. [*Fr.* Ce qu'on paye à un soldat ou à un ouvrier pour acheter quelque chose à manger avec le pain qu'il reçoit].
⁓ **etmek,** § ❶ Bir şeyi ekmekle birlikte yemek; § ❷ Katığı ekmeğe göre idare etmek; ekmeğin fazla yemeğin az olduğu durumlarda, yemeği idareli yemek. [*Ing.* To eat with bread; *Fr.* Ce qu'on mange avec le pain]; § ❸ *mec.* Kıt kanaat geçinmek, zorla geçinmek.

katıklı, s. Katığı olan. [*Ing.* Adulterated, mixed *(with baser substances)*].
⁓ **aş,** *h.d.* Bulgur pilavı ve yoğurttan yapılan yiyecek. [*Ing.* Soup of cracked wheat with yogurt].

katıksız, s. § ❶ Adi maddelerle karışmamış, içine daha kötü bir maddei karıştırılmamış olan, tağşiş edilmemiş, saflığı giderilmemiş olan. [*Ing.* Unadulterated, unmixed *(with baser substances)*; *Fr.* Sans mélange, pur]. ☆ *Eşanl.* **saf.** § ❷ Katığı olmayan, kuru *(ekmek).* [*Ing.* Eaten with nothing else *(bread)*; *Fr. (Pain) sec*].
⁓ **hapis,** *ask.* ◘ **Hapis.**

katılak,-ğı, i. *bot.* Odunu oldukça büyük ve kalın, kuvvetli bir armut çeşidi. *(Tam boylu olarak veya espalya şeklinde yetiştirildiği takdirde iri meyvalar oluşturur. Bunlar, iri yuvarlak, çok kalın kabuklu, açık yeşil veya sarı renkte, eti ise kuru ve tatlıdır. Uzun müddet saklanabilir. Pişirilmeye de elverişlidir).*

katıla katıla, z. Sürekli ve aşırı bir şekilde katılacak derecede.

katılan, i. *huk.* Dâvalı veya davacı olmadığı halde kanunun kendisine dâvaya girmek hakkını tanıdığı kimse. [*Osm.* Müdahil; *Ing.* Meddler, intervener; *Fr.* Codemandeur].

katılanmak, nsz. f. ◘ **Katılaşmak.**

katılaşma*, i. *fiz.* Bir cismin sıvı halden katı hale geçmesi. [*Osm.* Tasallup; *Ing.* Solidification; *Fr.* Solidification, prise]. ◘ **Donma.**
⁓ **kanunları,** *fiz.* Bir sıvının katılaşmasıyle ilgili kanunlar. [*Osm.* Incimad kanunu; *Ing.* Law of solidification; *Fr.* Lois de la solidification].

katılaşmak*, nsz. f. Katı hale gelmek, katılaşmak, donmak. [*Ing.* To solidify, to become solid; *Fr.* Se solidifier].

katılaştırmak(-i), f. Katı hale getirmek, katılaşmasına yolaçmak. [*Ing.* To solidify; *Fr.* Solidifier, rendre dur, endurcir].

katılgan.doku*, b. i. *anat.* ◘ **Doku (Bağ dokusu).**

katılık,-ğı, i. § ❶ Katı olma hali, sertlik [*Osm.* Huşunet; *Ing.* Rigidity, hardness, stiffness rigidness; *Fr.* Raideur, dureté]. § ❷ Bir cismin, boyut değişikliklerine sebep olan baskı ortadan kalktıktan sonra da bu boyutları sonsuz olarak muhafaza etme özgürlüğü: *Katılık esneklik karşıtıdır.* [*Ing.* Solidity; *Fr.* Solidité]. § ❸ *mec.* Sert ve haşin karakterli, duygusuz olma hali: *Yürek katılığı.* [*Ing.* Violence, vehemence; *Fr.* Violence, véhémence]. § ❹ *esk.* Güçlük, zorluk. [*Ing.* Hardship, suffering, difficulty; *Fr.* Difficulté]. § ❺ *biy.* Canlı maddenin, az veya çok karmaşık yapılı canlı varlıklar halinde sekillenme ve çeşitli fizik, biyolojik ve kimyasal etmenlere uyacak tarzda tepki gösterebilme özelliği. *(Bitkilerde bu özellik daha da belirgin olabilir).* § ❻ *patol.* Dokuların kalınlığı içinde eklemlerde, kanallarda ve haznelerdeki katı yapılı hasta ürün. *(Katılıklar, taşların aksine ,ekseri şekillenmemiş oluşumları anlatır);* § ❼ *fels.* Kurallara sıkıca bağlılık. [*Osm.* Salâbet; *Ing.* Rigorism, firmness, strength, hardiness, toughness; *Fr.* Rigorisme]. ⊙ **kalker ⁓ lar (taşlar),** *patol.* Kalsiyumun çökmesiyle bir bağır veya organizma içinde oluşmuş yabancı cisimler.

katılım, i. < *Katılmak,* Katılmak eylemi.

katılma, i. § ❶ Katılmak işi veya eylemi. [*Osm.* Zam, inzimam; *Ing.* Being added or mixed, adjunction; *Fr.* Adjonction]. § ❷ *mat.* (a) Bir cümlenin iç bileşimi kanununun özelliğidir. *(Bu kanun o ile gösterilince)* buna göre sıra ile ele alınan üç *a, b, c* elemanının bileşimi a_c, b_o, c_o = $a_o(b_oc)$ şartını doğrular./ *Birinci kısımda a,b'yi c ile birleştirmek söz konusudur; ikinci kısımda önce b ile c ve sonra sonuç a ile birleştirilir. Herhangi sayıda elemanların bileşiminin sonucu, ardışık elemanlar üzerine yapılan gruplandırmalara bağlı değildir, yeter ki bileşim sırası olduğu gibi kalsın; söz konusu tek şart bunu gerektirir. Bir kanun katılmalı olup da komütatif değilse, buna temel cebirde kullanılan kanunları uygulamamak gerekir; meselâ böyle bir kanun için bilinen* $(a_ob)^2 = a_o{}^2\ b^2$ *bağıntısı yazılamaz/;* (b) Mantıksal cebirde, *P* ve *Q* gibi iki önerme için «*P ve Q*» şeklinde gösterilen önerme. *(Verilen önermelerden her ikisi de gerçek ise katılma gerçektir /değeri 1/, bütün diğer hallerde katılma gerçek değildir. /değeri sıfır/);* § ❸ *sosy.* (a) Yaratıklar veya eşya arasında bağ, karşılıklı ilişki; (b) Toplum etkileşmesinde pay alma. [*Ing.* ve *Fr.* Participation]; ⊙ **⁓ nın düşmesi,** *ikt.* Müdahalenin sükutu; ⊙ **çoğul ⁓,** *kim.* Bir monomer molekül dışındaki bir molekül üzerinde başlayan polimerleşme tepkimesi; ⊙ **davaya ⁓,** *huk.* ◘ **Dava.**
⁓ **bileşiği,** *kim.* Iki veya daha çok molekülün birleşmesiyle meydana gelen bileşik: *Etilen klorür $C_2H_4Cl_2$ etilen C_2H_4 ile klorun*

Cl₂ katılma bileşiğidir. [*Ing.* Additlon composé d'addition].

~ **payı,** *huk.* ◘ **iştirak payı.**

~ **taahhüdü,** *huk.* ◘ **iştirak taahhüdü.**

~ **ürünü,** *petrol.* Benzinin daha az patlayıcı olması, yağların yüksek nitelikler kazanması. *(yağlayıcı özelliğinin artması, oksitlenmeye dayanıklılık, donma noktası, viskozite indisi v.b.)* bitümlerin sübyelenmesi için, bu maddeler içine katılan ürünlerin genel adı. [*Ing.* Additive; *Fr.* Additif, adjuvant, dope, produit d'addition].

~ **yetkisi,** *huk.* İş kolu esasına göre yapılan bir çağırıya uymak zorunda olup da çağırılmamış olan işveren federasyonu veya sendikasının veya işverenin o çağırı ile yapılan toplu görüşmeye ve bu toplu görüşme sonucunda aktedilen toplu iş sözleşmesine dilediği an katılma yetkisinin varlığını ifade eder.

~ **yoluyle dâva,** *ikt.* Müdahale yoluyle dâva.

katılmak(-e), nsz f. § ● Katmak işine konu olmak, karıştırılmak: *Süte su katılmış.* [*Ing.* To be added or mixed; *Fr.* Être ajouté, être additionné, être adjoint,, être mêlé, se mêler]. § ● Kendini bir topluluğa katmak: *Kervana katıldı. Kalabalığa katıldı.* [*Osm.* Iltihak, inzimam etmek, bir cemaatin içine girmek; *Ing.* To join; *Fr.* Se joindre]. § ● Ortak olmak, bir fikri bir görüşü benimsemek: *Düşüncenize ben de katılıyorum.* [*Ing.* To participate; *Fr.* Prendre part à, participer, s'associer à]. § ❷ Aşırı derecede gülmek, ağlamak, gıdıklanmak gibi tepkiler sırasında solunum kaslarının üzerine soluk kesilmek, donmuş gibi kalmak: *Çocuk ağlamaktan katılacak. Katıldık gülmekten;* [*Ing.* To be out of breath *(from laughing or weeping); Fr.* Suffoquer]. ◉ **gemiye** ~, *den.* Gemiye dönmek; ◉ **hatta** ~, *den. (gemi hk.)* Hattaki yerini almak; hattaki yerini bırakmak zorunda kaldıktan sonra, eski yerine dönmek.

katılmalı, s. Katılma yoluyle gerçekleşen, katılma ile ilgili. [*Ing.* Associative; *Fr.* Associatif,-ive].

~ **işlem,** *mat.* Sıralı *n* çarpandan ibaret bir sistem üstünde yapılan işlem; bu işlemde art arda gelen, birçok çarpan birbirine *«katılabilir»* ve bu çarpanların yerine, çarpanlar üstünde yapılan kısmî işlemin sonucu da konabilir ve gene de toplam sonuç değişmez: *Toplama, katılmalı bir işlemdir.* [*Ing.* Associative operation; *Fr.* Opération associative].

kâtiltmak (-i), f. Katılaşmasına yol açmak, katılacak derecede güldürmek veya ağlatmak: *Yaptığı komiklikler ve esprilerle hepimizi gülmekten katılttı,* [*Ing.* To choke *(with); Fr.* Suffoquer].

katım*, i. < *katmak.* § ● Katma işi. [*Ing.* Mixing, adding, joining; *Fr.* Mélange]. § ❷ Katma zamanı; § ❸ Karıştırma, erkek hayvanları dişilerle bir araya getirme ve bunun zamanı; [*Fr.* Action de laisser les animaux mâles rejoindre les femmeles]. § ● *esk.* Ilhak. [*Ing.* An adding, a mixing, a joining]

katımlık,-ğı, i. < *Katmak.* Bir şeye bir defada katılacak miktar. [*Ing.* Quantity to be added, mixed in; *Fr.* Quantité à ajouter].

katıntı, i. < *katmak.* § ● Birbirine katılmış karışık şeyler, karıştırılmış şeylerin her biri. *Birçok dillerin katıntısı bir lehçe.* [*Ing.* Mixture; *Fr.* Mélange]. § ❷ s. Dışarıdan gelip katılmış, sonradan katılan, bir yere hakkı yokken giren, katılan. [*Ing.* Added, mixed; *Fr.* Mélangé]. § ● *esk.* Parazit, asalak. [*Osm.* Tufeyli; *Ing.* ve *Fr.* Parasite].

katır, i. *esk. T.* § ● *zool.* Tek parmaklılar *(Perissodactyla)* takımının, Atgiller *(Equidae)* familyasından bir tür olup kısrak ile erkek eşeğin çiftleşmesinden hasıl olmuş bir melezdir. Başlıca iki tipi vardır: Küçük tipleri hafif yük ve koşuma, büyük tipleri ağır koşuma elverişlidir. Eşekten büyüktür, hattâ at kadar bile olabilir. Donu genellikle esmer, doru, kahverengi veya siyah, bazen gri veya al olur. Başı uzun ve iri, burun delikleri dar, kaş kemerleri çıkık, kulakları uzundur. Omuz başı düz, yelesi kısa, göğsü dar, karnı geniş, sağrı kısmı ve bacakları genellikle cılız tırnakları dar, yandan basık, tabanı yüksektir; art bacaklarında kestanecik ya yoktur ya da iyice körelmiştir. Çok kuvvetli, uyanık, dayanıklı ve kanaatkâr olduğu için yük ve çekim hayvanı olarak kullanılır. Erkekleri kısırdır. Dişileri bazen doğurur. [*Aygırla dişi eşekten olana bardo denir*]. [*Osm.* Ester; *Lat. Equus mulus; Ing.* Mule; *Fr.* Mulet]. § ❷ s. *mec.* Inatçı, kaba, huysuz. [*Ing.* Stubborn *(person),* mule, ungrateful or malicious *(person); Fr.* Têtu,-ue, entêté, -ée]; ◉ ~ **a «baban kim?» demişler, «dayım at» demiş,** *at.* Aşağılık duygusu içinde bulunan kişi, kendisini olduğu gibi göstermeye utanır da kötü yönünü gizler, sadece iyi yönüyle övünür; ◉ ~ **a (eşeğe) cilve yap demişler, çifte (tekme) atmış,** *at.* ◘ **Eşeğe (katıra) cilve yap demişler, çifte (tekme) atmış.** ◉ ~ **dan olmaz şeker, olsa da cinsine çeker,** *at.* Kötü asıllı şey ve kişi iyiye dönmez, Ona iyi niteliği kazandırmak için ne kadar uğraşılırsa uğraşılsın yine aslından bir kötü iz kalır.

~ **boncuğu,** ◘ **Katırboncuğu.**

~ **gibi,** *dey.* Inatçı *(kimse).* [*Ing.* Stubborn; *Fr.* Têtu,-ue, entêté,-ée].

~ **inadı,** *dey.* Aşırı inat, huysuzluk.

~ **tırnağı,** *bot.* ◘ **Katırtırnağı.**

~ **yemeni,** *dey.* Genellikle çocuklara giydirilen kalın altlı ve tabanları ağaç kabuğuyle doldurulmuş ayakkabı. [*Ing.* A coarse kind of shoe with heels tipped with iron *(commonly worn by children); Fr.* Sabot].

~ **yılanı,** *zool.* Bir cins engerek. [*Ing.* A kind of adder or viper; *Fr.* Sorte de grand reptile].

~ **yuları,** *sp.* Yağlı güreşte bir oyun. *(Hasmın başını boyunduruk gibi alarak elleri gırtlağı üzerinde sıkıca kilitlemek suretiyle uygulanır).*

katır.boncuğu, b.i. § ● Binek hayvanlarının en çoğu katırların boynuna süs olarak takılan iri mavi sırçadan boncuk. [*Ing. Blue-beads*] § ❷ Bu boncuklarla birlikte dizilen küçük deniz kabukları. [*Ing.* Cowrie *(shell); Fr.* Porcelaine, pucelage]. § ● *zool.* Karındanayaklılar *(Gastropodes)* sınıfından bir yumuşakça cinsi. Bazı türleri yenir. [*Lat.* ve *Ing. Littorina; Fr.* Littorine].

katırcı, i. Katırları olup kira ile işleten veya bunlarla kervan düzüp eşya taşıyan kimse. [*Ing.* Muleteer, mule-driver; *Fr.* Muletier,-ière].

katırcılık,-ğı, i. Katırcının yaptığı iş.

katır kutur, b. z. ve s. *Yans.* § ● Sert ve kaba bir ses çıkararak: *Köpek kemiği katır kutur yedi.* [*Ing.* Crackling (sound); *Fr.* Onomatopée qui désigne broquer en mangeant, ou un bruit sec, un claquement]. § ❷ s. Kaba ses çıkaran: *katır kutur ayakkabılar.*

katır.kuyruğu, b. i. *bot.* Baklagillerden çiçekleri sarı ve şemsiye durumunda olan acı bir bitki.

katırlık,-ğı, i. *mec.* Hırçın ve sert huylu olma hali, inatçılık.

katır.tırnağı, b.'i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, dik duran çalı halinde daimî yeşil odunsu bitki cinsi. Genç sürgünler nârin yapılı ve yeşil renkte olup üzerlerinde çok sayıda yaprak bulunur veya tamamen yapraksızdır. Yapraklar sade, tam kenarlı ve saplıdır. Çiçekler terminal durumlu, seyrek salkım durumundadır. Içerisinde çok sayıda tohum bulunan bakla uzundur. Akdeniz çevresinde yetişen *S. junceum* adında tek bir türü vardır. Bazı sistematikçiler *genista* ve *sarothamnus* cinslerine ait türleri de *spartium* içerisine almak tadırlar. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Spartium]. ◉ **boyacı** ~, *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, en fazla 1-1,5 m. ye kadar boylanabilen, seyrek dallı bir bitki. Yapraklar eliptik veya mızrağımsı olup kenarları kirpiklidir. Terminal durumlu, altın sarısı renkteki çiçekleri salkım vaziyetindedir. Akdenlz bölgesinden başlayarak, güney Iskandinavya, Polonya, Ural, Kafkasya ve küçük Asya'ya kadar yayılmıştır. Süs bitkisi olarak da yetiştirilir. Türkiye'de Istanbul ve Karadeniz bölgesinde rastlanır. [*Lat. Genista tinctoria = Spartium tinctorum = Cytisus tinctorius; Ing.* Woodwaxen, woodwax, dyer's-broom, dyeweed, greenweed, greenwood, whin, woadwaxen; *Fr.* Genêt]. ◉ **ispanyol** ~, *bot.* 3-5 m. ye kadar boylanabilen seyrek dallı bir katırtırnağı türü. Çok az sayıdaki mavi yeşil yaprakları 1-2,5 sm. uzunluğundadır. Keskin kokulu, açık sarı renkli çiçekleri salkım durumundadır. 4-8 sm. uzunluğundaki bakla siyah esmer, ipek gibi gri tüylüdür. Bitkinin idrar söktürücü etkisi vardır. Akdeniz çevresindeki maki formasyonun tipik elemanlarından biri olan bu çalı Türkiye'de de yaygındır. Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak da yetiştirilir. [*Lat. Spartium junceum = genista hispanica; Ing.* Spanish broom; *Fr.* Genêt d'Espagne].

katış, i. < *katmak.* Katma, karıştırma işi. [*Osm.* Ilhak; *Ing.* Joining, adding; *Fr.* Action et manière d'adjoindre, d'ajouter ou de mêler].

katışık*, s. < *katışmak.* Içine başka şeyler karışmış olan: *Katışık yağ.* [*Osm.* Mahlût; *Ing.* Mixed, adulterated;. *Fr.* Mêlé, mélangé, falsifie].

☆ *Eşanl.* **karışık, karmaşık.**

~ **fiil,** *gram.* Bitirme, başlama, davranma fiillerinin genel adı: Bir ortaç ve bir yardımcı fiilden meydana gelen bileşik fiil: *Dönmüş olmak, gelecek olmak.* [*Ing.* Complex verb; *Fr.* Verbe complexe].

katışıksız, s. Içine başka şeyler karışmamış veya katılmamış olan. [*Osm.* Saf; *Ing.* Pure; *Fr.* Pure, non falsifié].

katışma, i. § ● Katışma işi; § ❷ Başka cinsten biriyle karışma.

katışmaç, -cı, i. *fels.* Aynı cinsten şeylerin bitişip yapışmasından meydana gelen küme. Bazı canlılar, kendilerini meydana getiren hücreler aynı cinsten olup aralarında bağımlılık bulunmadığı için birer katışmaçtan başka birşey değildirler, hücreler ayrımlaşıp aralarında bir görev uyumu kurulmuş olursa meydana getirdikleri bütün örgenlik *(organizma)* adını alır. [*ing.* Aggregate; *Fr.* Aggregat].

katışmak (-e), nsz. f. § ● Bir topluluğa kendini katmak, katılmak, dahil olmak, karışmak: *O da bize karıştı.* [*Ing.* To join; *Fr.* Se joindre]; § ● Uymak, katılmak. [*ing.* To participate; *Fr.* Participer].

katıştırma, i. Içine başka şeyler karıştırma. [*Osm.* Tağşiş; *Ing.* Adulteration; *Fr.* Adulteration].

katıştırmak*, (-e), f. § ● Bir parçayı bir bütüne veya topluluğa karıştırmak, katmak. [*ing.* To add; *Fr.* Faire ajouter et mêler]; § ❷ *ecz.* Ilâçların soğurulmasını, etkimesini kolaylaştırmak için yumuşak kıvamda veya sıvı bir maddeyle birçok ilâcı karıştırmak.

katı.yağ, b. i. Donyağı, parafin gibi bayağı sıcaklıkta katı halde bulunan yağ. [*ing.* Grease; *Fr.* Suif].

katî /kat'î/, *s. Osm.* < *Ar. kat, kesme.* § ● Bir işi sona erdiren, değiştirilmeyecek olan, son ve değişmeyen. [*Ing.* Decisive, definitive, final; *Fr.* Definitif, -ive]; § ❷ Kesinlikle belirten. [*ing.* Definite, certain; *Fr.* Défini, bien détermine]. ☆ *Eşanl.* **kesin.**

~ **aciz vesikası,** *huk.* Borçlunun, takip olunan alacağın tamamını veya bir kısmını ödemeden âciz bulunduğunu kesin olarak tevsik eden belge.

~ **ferağ,** *huk.* Sahibi tarafından vefa ve beslemek şartları olmadan yapılan ferağdır. [*ing.* Absolute transfer of property].

~ **hesap,** *huk.* ◘ **Kesin hesap.**

~ **karar,** *huk.* ◘ **Karar.**

~ **karine,** *huk.* ◘ **Karine.**

~ **olarak (katî bir şekilde),** ◘ **Kesinlikle.**

~ **teklif,** *ikt.* Belirli bir süre için muteber olan satıcının, belirli fiyat üzerinden yaptığı satış teklifi.

~ **teminat,** *huk.* ◘ **Teminat.**

~ **yemin,** *huk.* ◘ **Yemin.**

kati, s. Pek çok, son derece *(bu sıfata eski Türk edebî eserlerinde çok rastlanır).*

kâtib, s. ve i. ◘ **Kâtip.**

kâtibân /katibān/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kātib. esk.* **Kâtib**'in çoğulu.
~ **ı kütüp,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde padişah sarayında, kitap kopya etmekle görevli olanlara verilen ad.

kâtibâne /kātibāne/, z. *esk.* Güzel yazma kurallarına uygun olarak. [*ing.* In a literary style].

kâtibe /kātibe/, i. *Osm.* < *Ar. kātib.* § ❶ Kadın kâtip, kadın sekreter. [*ing.* Lady clerk, secretary]; § ❷ Kadın adı.

kâtibi.âdil, -dli /kātibiādil/, b. i. *Osm.* < *Ar. kātip.*+*adl. huk. esk.* Adalet kâtibi. Noterin islâm hukukundaki adı. Mukavele yazmanı. ◘ **Noter.**

katkofti, i. *Osm.* < *Yun. katakopto, doğrama. müz.* Müsemmen usulüne verilen bir ad. [*ing.* A fast rhythmic pattern of eight beaks].

katil[1] /katil/, *Osm.* < *Ar. katl.* § ❶ İnsan öldüren, cana kıyan kimse. [*ing.* Murderer, assassin, killer; *Fr.* Homicide, misc à mort]. ☆ *Eşanl.* **cani;** § ❷ s. Öldüren, öldürücü, ölüme sebep olan. [*ing.* Killer, killing; *Fr.* Mortel, meurtrier].
— **etmek,** § ❶ Birinin katil olmasına sebep olmak; § ❷ Adam öldürmek.
~ **olmak,** Bir kimseyi öldürmek. [*Ing.* To become a murderer, a killer; *Fr.* Assassiner, commettre un meurtre].

katil[2], **-tli,** i. *Osm.* < *Ar. katl, huk.* ve *sosy.* Adam öldürme. *(Her toplumda en ağır suçu teşkil eder).* [*Ing.* Assassination, manslaughter, killing, murder; *Fr.* Assassination, meurtre].
~ **suçu,** *huk.* İnsan öldürme. [*ing.* Felonious homicide].

katıl /kātil/, s. *Osm.* < *Ar. katl. esk.* Öldürülmüş, vurulmuş, katledilmis *(kimse).*

katlleşmek, nsz. f. ◘ **Kesinleşmek.**

katillik, -ği, i. Katil olma hali: *Katillikten yirmi yıldır yatıyor.* [*ing.* A being murderer, murder; *Fr.* Meurtre].

katim, s. *Osm.* < *Ar. ketm. esk.* Sır saklayan, ağzı sıkı. [*ing.* Who keeps a secret].

katinga, i. *(tupi dilinden).* Brezilya'nın kuzeydoğu bölgelerindeki kurakçıl bitki örtüsüne verilen yerli ad. *(Bu bitki örtüsü, kurak mevsimde dökülen boz renkte ince yapraklı küçük ağaçlardan oluşur. genellikle yer yer kesintili, yani aralıklıdır. Bunlar arasında bir çok dikenli bitkiden, kaktüs ve sütleğenlerden ibaret bir ara kat yer alır. Yer yer sert otlarla kaplı olan toprak, sığır ve keçilere otlak ödevi görür).* [*ing.* Caatinga, catinga; *Fr.* Caatinga].

kâtip,-bi /kātip/, i. *Osm.*<*Ar. kitâbet* >*kâtib.* § ❶ Resmî bir dairede yazı yazmakla görevli kimse; Yazı işleriyle uğrasan, bu işi kendine meslek edinmiş kimse. [*ing.* Clerk, secretary; *Fr.* Secrétaire]. ☆ *Eşanl.* **yazman.** § ❷ *teşk. tar.* (a) Osmanlı devletinde divanlarda resmî yazıları yazmakla görevli memur; (b) Osmanlı devletinde hükümdar sarayı harem dairesinin yazı işlerine bakan kimse. *(Hazinedar ustanın emrinde çalışan kâtip, harem dairesi giderlerinin hesabını tutardı);* § ❸ *tic.* Bir ticaret evinde, yapılan satışların toplamını kaydeden veya ilgili şubeye kaydettiren memur; ◉ **kâtibi ağai evvel,** *teşk. tar.* Sarayda imrahor ağasının kâtibi; ◉ **kâtibi beytülmal,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağının ölen er ve subaylarının geride bıraktıkları eşyalara ait işlerle uğraşan kâtip. *(Yeniçeri ocağı mensuplarından ölenlerin eşyaları, beytülmalcının yanında bulunan kâtip, müfettiş ve kassamı askerî tarafından mühürlenirdi. Satılan eşyanın bedeli de kâtip tarafından deftere yazılarak, kara sandık adı verilen sandıkla saklanırdı).* [*Ing.* Officer of the bureau of inheritances]; ◉ **kâtibi sekban,** *teşk. tar.* XVIII. Sekban bölüğüne verilen ad. *(Bölüğün âmiri, sekban kâtibi olduğu için bu adla anılırdı. Diğer sekban bölüklerinde olduğu gibi kâtibi sekban bölüğünde de bölükbaşı, odabaşı ve diğer küçük rütbeli subaylar bulunurdu);* ◉ **kâtibi yeniçeriyan,** *teşk. tar.* Yeniçeri kâtibine verilen ad; ◉ **fetva kalemi kâtibi,** *teşk. tar.* Şeyhülislâma bağlı ve fetva eminin başında bulunduğu kalemde görevli memur. *(Sayıları 20'yi bulan bu kâtipler, verilen fetvaları yazarlardı. Her fetvadan bir akçe alırlardı);* ◉ **kadı sicillerini tutan** —, *teş. tar.* Kadının dinlediği davayı sicile geçiren kâtip; ◉ **kazasker kâtibi,** *teşk. tar.* ◘ **Kazasker.**
— **çimdiği,** Örme çorapların yüzlerinde iplikten bırakılan kabarcık şekilde süs.
— **kalfa,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde padişah tarafından saray içindeki ve dışındaki sultanlar ve diğer harem mensuplarına gönderilen yazılar yazmakla görevli kalfa.

kâtiplik, -ği, i. *Osm.* < *Ar.* Kâtip olma hali. kâtibin mesleği veya makamı. [*Ing.* Quality or profession of a clerk or secretary, clerkship, secretaryship; *Fr.* Charge et office de secrétaire, secretariat].
☆ *Eşanl.* **yazmanlık, sekreterlik.**

kati'ye, s. *esk.* **Kati**'nin dişili.

katiyen, z. *Osm.* < *Ar. Kat'iyyen.* § ❶ Asla, hiç bir zaman, hiç bir şekilde. [*Ing.* Never; *Fr.* Jamais]; § ❷ *esk.* Kesin olarak, kesinlikle, hiç bir süphe ve kuskuya yer vermeyecek sekilde. [*ing.* Definitely, absolutely; *Fr.* Definitivement, absolument].

katiyet, i. *Osm.* < *Ar. kat'iyyet.* § ❶ Şüpheye yer bırakmayacak nitelikte olma. mutlak ve muhakkak olus. [*ing.* Definiteness, decisiveness, irrevocability, exactitude; *Fr.* Certitude, precision, nettete, exactitude]. ☆ *Eşanl.* **kesinlik;** § ❷ *huk.* ◘ **Kesinlik.**
— **kespetmek,** *esk.* Kesinlik kazanmak, süpheye yer vermeyecek hale gelmek. [*ing.* To become definite].

kat kat, z. § ❶ Birbiri üstüne gelen tabakalara denir. [*Osm.* Tabaka tabaka; *Ing.* In layers, coats, folds or pleats, in several stories; *Fr.* Superposé]; § ❷ Çok, pek çok.

katkı, i. < *katmak.* § ❶ Bir seye katılmıs olan baska bir sey. [*Osm.* Ilâve; *ing.* Addition, supplement, annex; *Fr.* Addition, adjonction, supplement, annexe]; ☆ *Eşanl.* **ek, ulama;** § ❷ Edebi veya bilimsel bir konuda tamamlayıcı inceleme; § ❸ *esk.* Düğün töreninde evlenen çifte verilen hediye. [*ing.* Wedding gift]; § ❹ *met.* Maden ve alasımların hazırlanması sırasında içlerine katılan değisik nitelikteki maddeler; § ❺ *petrol.* Benzin, yağ, bitüm gibi maddelerin kalitesini arttırmak amacıyle bu maddelerin içine katılan ürün; ◉ ~ **da bulunmak** *(bir şeye), dey.* Bir şeyin gerçekleşmesine, yapılmasına yardım etmek. [*Osm.* Iştirak etmek; *Ing* To participate *(in); Fr.* Participer, prendre part à].

katkısız, s. İçine veya üzerine hiç bir sey katılmamış, eklenmemis, ilâve edilmemis. [*ing.* Without supplement; *Fr.* Sans supplement].
☆ *Eşanl.* **arı, katışıksız, ilâvesiz, su katılmamış, yalın, sâf, halis, pirüpâk.**
☆ *Karş.* **kirli, katışık.**

kitkinit,-ti, *Fr. cathkinite. min.* ◘ **Saponit.**

katküt, -tü, i. *Ing. cat,* kedi + *gut,* bağırsak. *cerr.* Cerrahlıkta damarları bağlamak veya yaraları dikmek için kullanılan bir çesit iplik. *(Kedi veya koyun bağırsağından yapılan bu iplik, dokular tarafından tamamiyle emilebilme üstünlüğüne sahiptir. Bazı hallerde, bu emilmenin daha ağır oluşması için iplik bazı özel geçirilir; kromlu katküt gibi).* [*ing.* ve *Fr.* Catgut].

katl, i. ◘ **Katil.**

katla /katlā/, ç. i. *Osm.* < *Ar. katl. esk.* Maktuller, öldürülmüs kimseler.
☆ *Eşanl.* **kutelâ.**

katlam, i. Büküm, büküntü, kırma. [*ing.* Fold, pleat; *Fr.* Pli].

katlama, i. § ❶ Katlamak eylemi. [*Ing.* Folding, pleating, doubling; *Fr.* Plissage, plissement, pliage]; § ❷ Bir kumaş veya bezin bir kısmı diğer kısmını üstüne devirerek kat kat yapıp devsirme; § ❸ Fistan ve elbise eteklerine yapılan kat kat bükülü kısımlara verilen ad. [*ing.* Pleating, kilting; *Fr.* Plissage]; ❹ Kanatları birbiri üzerine katlanarak açılıp kapanan pencere ve kapı kanatları hakkında kullanılan bir deyim; § ❺ *h. d.* Saç üzerinde pişirilen mayasız hamurdan yapılmış ekmek; § ❻ *dok.* Iplik fabrikalarında şerit, lif veya iplikleri birleştirme işlemi. [*ing.* Drawing, doubling; *Fr.* Doublage]; ☆ *Eşanl.* **dublaj;** § ❼ s. Katlanmış olan. [*ing.* Folded, pleated, doubled; *Fr.* Plié, -ée, plissé, -ée; double, -ée].
— **(körük) cilt,** *matb.* Uzak Doğu'da, Çin ve Japonya'da özellikle eskiden ince olan ipek kâğıdı, üzerine bir taraflı basmak zorunluğunda olduklarından kâğıtlar *(formalar)* bizde olduğu gibi üst üste katlanarak değil, tıpkı bir köpük kıvrımları gibi katlanarak kitap haline getirilir. Bu suretle kâğıdın boş olan tarafları katların arasında kalır, yalnız resimli taraflar görünür ve sayfalar daha kalın ve tok görünür. Sanatlı ve resimli iyi kâğıda basılmıs olan hediyelik kitaplar, Avrupa'da da aynı şekilde ciltlenmektedir. [*Ing.* Folding book; *Fr.* Livre pliant].
~ **kapı,** *doğr.* ◘ **Kapı.**
~ **kutu kartonu,** *matb.* Bir veya iki tarafı beyaz veya renkli, çizgi *(oluk)* veya oluk açmaya elverişli bir veya iki tarafı parlak karton. [*ing.* Cardboard of folding boxes; *Fr.* Carton pour boites pliantes].
~ **küreği,** *dok.* Yuvarlak bir sap ile dar kumasların top haline getirilmesinde kullanılan el aracı.
~ **makinesi,** § ❶ *dok.* (a) Iki veya daha çok ipliği bükmeksizin biraraya sarmakta kullanılan makine; (b) Yapılmış kumaşları özel tamburlar üzerine katlayarak top yapan ve aynı zamanda uzunuğunu ölçen apre makinesi. [*Ing.* Pleating machine; *Fr.* Plisseuse]. § ❷ *mat.* Daha çok kitap katlamaya ve kırmağa yarar makine, kırma makinesi. [*Ing.* (Book) Folding machine; *Fr.* Machine de pliage, plieuse].
~ **masası,** *dok.* Katlamak için üzerine kumasların konulduğu bir çesit masa.

katlamak (-i), f. § ❶ Kâğıt, kumaş gibi yaprak halinde bulunan bir şeyi üst üste ve düzgün bir sekilde bükerek kat kat etmek: *Kâğıdı ikiye katlamak. Mektubu zarfa koymak üzere katlamak.* [*Ing.* To fold, to pleat; *Fr.* Plier, plisser]; § ❷ h. d. Hamuru ince bir tabaka haline getirmek, yufka yapmak; § ❸ *müz.* Bir aralıktaki notalardan birini başka bir oktavda mükerrer kılmak. *(Katlı aralıklar, basit aralıkların bir veya daha fazla oktav arayla mükerrer kılmışlardır. Yani, katlı aralık tek oktav genişliğini aşmış bulunur).* [*ing.* To redouble; *Fr.* Redoubler]; § ❹ *dok.* (a) Apre islemlerinde makinelerden çıkan kumasları dürerek makine önünde veya arkasında yığın haline getirmek, pastaflamak; (b) Dokumacılıkta, dokunması bitmiş ham kumaş toplarını, kumas levendi üzerinden sökerek kıvrımlar halinde dürmek; (c) Iplikçilikte, iki veya daha fazla tek kat ipliği bükümsüz olarak birarada bobin haline sarmak. [*ing.* To double; *Fr.* Doubler].

katlamalı, s. Katlaması olan.
~ **kumaş,** *dok.* Çift çözgü ve tek atkı veya çift atkı ve tek çözgüden meydana gelen üç elemanlı kumas.

katlamlama, i. Katlamlardan, büyükleriyle orantılı olarak bireyler seçme yoluyle alınan örnekleme.

katlamlar, i. Örnekleme bakımından evrenin *(ana-grupun)* bölümlerine verilen ad.

katlandırmak (-ı, -e), f. Birinin, bir hale katlanmasını sağlamak. [*Ing.* To cause to consent, or acquiesce, cause to cringe or writhe; *Fr.* Faire consentir, faire accepter].

katlanılmak (ösz, -e), f. Katlanmak işine konu olmak: *Yurt için her yoksunluğa katlanılır.* [*Ing.* To be consented or acquiesced; *Fr.* Etre consenti].

katlanır, s. Katlanma özelliği olan, katlanabilen; çeşitli kısımları birbiri üstüne gelmek üzere açılıp kapanan *(şeyler).* [*ing.* Folding, collapsible; *Fr.* Pliant].
☆ *Eşanl.* **katlama.**

~ **iskemle (sandalya)**, Istenildiği zaman bir kısmı diğer kısmı üzerine bükülerek küçük bir hacimden toplanan sandalye olup genellikle bahçeler ve vapurlarda kullanılır. [*Ing.* Folding chair, folding stool, collapsible chair, camp stool; *Fr.* Chaise pliante].
☆ *Eşanl.* **açılır kapanır iskemle.**
~ **merdiven**, Ayakları birbiri üstüne katlanarak toplanan merdiven. [*Ing.* Folding ladder; *Fr.* Echelle pliante, echelle brisée].
~ **metre (mezura)**, Cepde taşınmak için bükülerek toplanan ve uzanıp kısalan marangoz metresi. [*Ing.* Folding rule; *Fr.* Mètre pliant].
~ **sehpa**, Ayakları düzlem kısmının üzerine veya düzlem kısmı ortasından kendi üzerine katlanan sehpa. [*Ing.* Collapsible tripod, folding tripod; *Fr.* Pied a brisures, pied pliant].
~ **tahta perde**, *tiy.* Dekor düzeninde katlanılan paravana. [*Ing.* Book - flat; *Fr.* Châssis pliant].
~ **tavan**, *tiy.* Sahnede kullanılan katlanabilir tavan düzeni. [*Ing.* Book-ceiling; *Fr.* Plafond pliant].
~ **yatak**, Karyola, Yolculukta kullanılan ve katlanarak küçük bir hale konabilen karyola. [*Ing.* Folding bed; *Fr.* Lit pliant].
~ **yelpaze**, Bir ucu sabitleştirilmiş, diğer bölümleri ise kendi üzerine katlanabilen yelpaze. [*Ing.* Folding fan; *Fr.* Van pliant].

katlanma, i. § ❶ Katlanmak eylemi. [*ing.* Being folded or pleated; *Fr.* Pliage, plissage]; § ❷ *met.* Saç levhalarda, demir çemberlerde veya tellerde, malzemenin boyunca bir kalınlık ayrıntısı biçiminde beliren hata. *(Maden külçesi içindeki hava kabarcıkları ve kesikler veya eksenden kaçma, dövme, haddeleme, çekme veya telçekme yoluyle yapılan mekanik deformasyonlar sırasında metalin kaynamasına engel olan ayrıntı düzlemleri meydana getirir);* § ❸ Kaynak edilen parçaların tam kaynaşmasından doğan kaynak hatası. *(Bu yüzden parçalar kolayca ayrılabilir);* § ❹ *min.* Bir kömür damarının kıvrılarak ters katlanması. *(Genellikle kıvrıntı simetrik olmaz; bir kanadı dik ve ince, öbürü kalın ve az yatımlıdır. Katlama yerinde katman önemli bir kalınlık fazlalığı gösterir).*

katlanmak, nsz. f. § ❶ Katlamak işine konu olmak: *Bu kumaş, iyi katlanmamış.* [*Ing.* To be folded, to be pleated; *Fr.* Se plier]; § ❷ (-e) *mec.* Kaçınılabilirken ezici bir hal altında yaşamak. Hoş olmayan bir duruma ses çıkarmadan dayanmak, ezici bir durum altında yaşamak: *İnsan şerefi için her yoksulluğa katlanmalıdır).* [*Osm.* Tahammül etmek; *ing.* To bear, stand; *Fr.* Se résigner, supporter]; ☆ *Eşanl.* **dayanmak, göğüs germek, dişini sıkmak, iktiham etmek, sineye çekmek.** ☆ *Karş.* **karşı durmak, boyun eğmemek, müdahale etmek, isyan etmek, direnmek, direşmek**

katlanmış, s. Katlamak eylemine konu olmuş, katlanması sağlanmış. [*ing.* Folded, pleated; *Fr.* Plié, -ée, plissé, -ée].
~ **dipol**, *telekom.* Frekans modülasyonunda ve desimetre veya metre ölçüşünde dalgaları almak için kullanılan yarım dalga anteni.

katlantı, i. < *katlanmak. müz.* Katlanım, katlanış. Birkaç partili musikide üç sesli düzenlerin bileşimindeki notalardan bir tanesinin üst oktavda ve ayrı bir partide mükerrer kılmaya zaruret vardır. İşte bu mükerrer nota *«katlı perde»* adını alarak, katılık vukubulmuş olur. [*ing.* Doubling; *Fr.* Redoublement].

katlaşma, ◘ Katmanlaşma.

katlatmak (-i, -e), f. Katlamak işini başkasına yaptırmak. [*Ing.* To let fold or pleat; *Fr.* Faire plair].

katledilmek, nsz. f. Öldürülmek: *Efendiler Yahya Kemal'in katledildiğine şüphe kalmamıştı.*

Katlegat, öz. i. *coğr.* Isveç ile Danimarka arasındaki deniz.

katl.etmek (-i), f. *Osm.* <*Ar.* Insan öldürmek. Bir kimsenin canına kıymak. [*Ing.* To slay, to kill, to assassinate, to murder; *Fr.* Tuer, assassiner].

katlettirmek, (-i), f. Birini öldürtmek.

katlı, s. § ❶ Kat kat katlanmış, kıvrılmış, bükülmüş. [*Ing.* Manifold; *Fr.* Redouble, feuilleté]; § ❷ Katı veya katları olan: *Tek katlı bir yapı. Üç katlı bir ev.* [*Ing.* Folded; *Fr.* Doublé, -ee, plié, -ée]; ◉ **bir p(( ) çokterimlisinin.— kökü**, *mat.* Yalnız *z-a* ile değil, *z-a*'nın daha büyük kuvvetleriyle de bölünebilen çokterimlinin *a* kökü. [*Ing.* Multiple root of a polynomial; *Fr.* Racine multiple d'un polynôme p(z)].
~ **füze**, *hava.* ◘ **Füze.**
~ **nokta**, *mat.* Aynı eğrinin birçok kolunda ortak olan nokta. [*Ing.* Multiple point; Point multiple].
~ **perde**, *zool.* Salyangozlarda ve karada yaşayan akciğerli karındanbacaklı öbür yumuşakçalarda kavkı ağzını geçici olarak kapamaya yarayan örtü.

katli.am /katliâm/, b. i. *Osm.* < *Ar. katl* +*āmm.* Kılıçtan geçirme, topluca öldürme, toplu kıyım. [*Ing.* ve *Fr.* Massacre].
☆ *Eşanl.* **kırım.**

katma*, i. § ❶ Katmak işi. [*Ing.* Addition,appendage, adding, joining; *Fr.* Action d'adjoindre, d'ajouter, d'attacher, rattachement, annexion]. ☆ *Eşanl.* **ekleme**; § ❷ s. Katılan, katılmış olan: *O sonradan katmadır.* [*Osm.* Mülhak; *Ing.* Annexed, added *(to)*, appended, joined *(to)*, attached; *Fr.* Annexé, -ée, ajouté, -ée, attaché, -ee]; § ❸ *bayınd.* Özelliklerini değiştirmek için, yapımı sırasında betona katılan madde. *(Bunlar priz hızlandırıcı veya geciktiricileri, havalandırıcılar ve özlüleştiricileridir. Sonuncuların başlıca görevi suyu az, dolayısıyle daha dirençli betonlara, dökümü kolaylaştırmak için yumuşaklık vermektedir. Havalandırıcılar ise betonların dona karşı direncini arttırır).* [*Ing.* Adjuvant; *Fr.* Adjuvant]; § ❹ *Elektr.* Bir monokristale, onu yarı iletken yapmak üzere az miktarda yabancı madde ekleme; § ❺ *kim.* Bir bileşime sonradan katılan eleman. [*Ing.* ve *Fr.* Addition]; § ❻ *dilb.* Fonetik gelişme veya imlâ yanlışlığı sonucunda kelime içine sokulan ses veya harfler; § ❼ Birçok Amerika dilinde, Eskimocada ve Sibirya dillerinin büyük kısmında görülen özel kullanım. *(Bu kullanıma göre cümlenin nesnesi /isim veya zamir/ fiilin içine katılır).*
~ **bütçe**, *ikt.* ve *huk.* ◘ **Bütçe.**
~ **çizgiler**, *müz.* Dizinin üst veya alt boşluğuna katılan geçici çizgicikler. [*Osm.* Hatt-ı munzamlar; *ing.* Additional lines, supplementary lines; *Fr.* Lignes supplementaires, lignes additionelles]. ☆ *Eşanl.* **katım çizgileri.**
~ **değer**, *ikt.* ◘ **Değer.**
~ **kısım**, *ikt.* ◘ **Munzam kesir.**

katmak(-i, -e), f. *esk. T.* § ❶ Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak üzere başka bir şey koymak: *Şaraba su katmak. Sirkeye su katmak. On liraya iki lira daha katmak. Kuzuları sürüye katmak.* [*Osm.* Ilâve etmek; *Ing.* To add; to join; *Fr.* Ajouter, joindre, rattacher, annexer]. ☆ *Eşanl.* **eklemek.** § ❷ Yanına vermek, birlikte göndermek: *Onların yanına bir de koruyucu kattılar. Kafileye muhafız katmak.* [*Ing.* To join; *Fr.* Adjoindre, faire accompagner]. § ❸ *h.d.* Döllenmeyi sağlamak için erkek hayvanı dişinin yanına salmak. [*Ing.* To let pair, to let cover]. § ❹ *elektr.* Bir billûrluya, elektrik iletkenliğini değiştiren çok az miktarda yabancı madde eklemek. ◉ **birbirine ~**, *dey.* Bir birine düşürmek, ara bozmak, fesat çıkarmak. [*Ing.* To incite one against the other; *Fr.* Semer le discorde]. ◉ **bire bir ~**, *dey.* ◘ **Bir.** ◉ **geceyi gündüze ~**, *dey.* ◘ **Gece.** ◉ **önüne ~**, *dey.* Kovalamak, sürmek: *Düşmanı önüne katmak.* [*Ing.* To drive before oneself, to drive in front of one; *Fr.* Pousser, chasser devant soi]. ◉ **tozu dumana ~**, *dey.* Ortalığı alt üst etmek. [*Ing.* To make a great ado; to create confusion].

katmalı*, s. *dilb.* Cümlelerindeki bazı kelimeler *(özellikle zamirler)* fiil köküyle birleşerek bir tek uzun kelime meydana getiren *(bazı diller hk.)* ◘ **Katma.**
☆ *Eşanl.* **Katma.**
~ **işlem**, *sin.* Bir renkli filim işlemi. Cismin üç ana renkteki görüntüsü tek bir filim üzerinde yer alır. [*Ing.* Additive *(method, process)*, additive color process; *Fr.* Procédé additif, additif].

katman*, i. *jeol.* Birbiri üzerine uygulanmış yassıca jeolojik maddelerin her biri. Altında ve üstünde bulunan kayaçlardan gözle ya da fiziksel olarak az çok açıkça ayrılabilen, kalınlığı 1 sm'den az olmayan tortul kayaç birimi. [*Osm.* Tabaka; *Ing.* Layer, stratum, bed; *Fr.* Couche, strate, assise]. ☆ *Eşanl.* **kat.** ◉ ~ **lı beton**, ◘ **Beton.** ◉ ~ **lı kayaç**, *jeol.* Som olmayıp, katman katman olan kayaç. [*Ing.* Bedded, stratified; *Fr.* Stratifié, lité]. ◉ ~ **lı grev**, *jeom.* ◘ **Grev.**
~ **eksikliği**, *jeol.* Tortullanmanın herhangi bir nedenden ötürü durmasıyle, tortul dizileri arasında oluşan eksiklik. [*Ing.* Stratigraphical break, hiatus; *Fr.* lacune stratigraphique].
~ **kapanı**, *jeol.* Petrolün hazne yatağını, geçirimsiz katmanların açılı bir uyumsuzluğu örtmesiyle oluşmuş petrol yatağı. [*Ing.* Stratigraphic trap; *Fr.* Piège stratigraphique].
~ **süreklilliği**, *jeol.* Katmanların birbiri üzerinde kat sırası ile bulunması. [*Ing.* Conformity; *Fr.* Concordance stratigraphique, continuité].

katman.bilim*, b. i. *jeol.* Katmanlı kayaçların zaman bakımından oluş sıralarını, hayvan ve bitki kalıntılarının yardımıyle geçmiş zamanlardaki yaşantının çağdan çağa geçirdiği evrensel değişiklikleri, tortul kayaçların özelliklerine ve taşıllarına dayanarak, kara ve denizlerin geçmişteki dağılışlarını inceleyen bilim dalı. [*Osm.* Ilm-i tabakat-ül-arz; *Ing.* Stratigraphic geology; *Fr.* Stratigraphie].

katman.bilimsel*, b. s. Katmanbilimle ilgili. [*Ing.* Stratigraphical; *Fr.* Stratigraphique].

katman.bulut,-tu, b. i. *coğr.* Şerit biçiminde bulut. [*Osm.* Arız; *Lat., ing.* ve *Fr. Stratus*].
☆ *Eşanl.* **stratüs.**

katmandu, öz. i. *coğr.* Nepal'in başkenti.

katman.karabulut,-tu, b. i. *coğr.* ◘ **Nimbostratüs.**

katmanlaşma*, i. *jeol.* Katmanlaşmak işi. [*Osm.* Tetabbuk; *Ing.* Bedding, stratification, layering; *Fr.* Stratification]. ◉ **aykırı ~**, *jeol.* Katmanları düzenli bir şekilde olmayan katmanlaşma. ◉ **uygun ~**, *jeol.* Bir katman meydana getiren tortuların dümdüz ve birbirine koşut olarak yığılması.
~ **yüzeyi**, *jeol.* Tabakalı kayaçların her birini üstekinden ayıran düzlem. [*Ing.* Bedding plane; *Fr.* Plan de stratification].

katmanlaşmak*, nsz. f. *jeol.* Üst üste gelip katmanlar halinde yerleşmek. [*Ing.* To be stratified; *Fr.* Se stratifier].

katma.ses*, b. i. *akust.* Farklı frekanslarda iki sesin algılanması sırasında duyulan ve frekansı iki sesin frekansının toplamı veya katları olan öznel sesler. [*Ing.* Additional sound; *Fr.* Sons de sommation, sons additionnels].

katmer, i. § ❶ Çiçek, börek gibi bazı küçük şeyler kat kat olması hali: *Bu gülün katmeri az. Çiçeğin katmeri. Elbise katmeri.* [*Ing.* Fold; *Fr.* Pli]. § ❷ Bir çeşit böcek. § ❸ *met.* Dövülmüş veya haddelenmiş ürünlerde bulunan, mekanik biçim değiştirme sırasında kenarları kaynamamış gaz kabarcığından ileri gelen, uzun ve düz bir çukurdan oluşan yapısal kusur.
~ **akıllı**, *dey.* Çok kurnaz, hilekâr. [*Ing.* Very sly, very cunning].
~ **böreği**, *mutf.* Yağ ve unla yapılan börek çeşidi. *(Bu hamurda yağ nispeti, un ölçüsüne yakın olduğundan özellikle yazın yapılması güç olur. Bu sebeple Avrupalılar*

içi boş, uçları tıpalı merdane kullanır ve içine buz doldururlar. Soğuk merdane ile açılan hamurun bozulması böylece önlenir).
~ **kaldırmak**, *dey.* Karışıklık yaratmak, ortalığı alt üst etmek. [*Ing.* To cause troubles or disorder].

katmerci, i. Katmer böreği yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker and seller of flaky pastry].

katmer katmer, z. Kat kat, üst üste. [*Ing.* In layers, double *(flower)*, many-petaled; *Fr.* En plusieurs plis, en plusieurs couches].

katmerlemek(-i), f. Bir şeyi kat kat etmek, katmer halinde yerleştirmek. [*Ing.*To double, to redouble; *Fr.* Replier]. ◉ **yufkayı** ~, *mutf.* Açılmış yufkayı kenarlarından ortaya doğru sekize bölmek. *(Bu bölümlerin her bir yufkanın ortasına doğru katlanır. Yufka küçük bir top haline getirilir. Sonra yeniden oklava ile açılır. Bu türlü açılmış yufkaya katmerli açılmış yufka denir).*

katmerlenme, i. *bot.* Katmeri veya tam çiçeklerin tacını veya çiçek örtüsünü meydana getiren organların çoğalması; bu çoğalmanın, bir organın bir çeşit ikiye bölünmesiyle meydana geldiği sanılmaktadır.

katmerleşmek, nsz, f. § ❶ Kat kat olmak; Katmerli hale gelmek. [*Ing.* To be manifolded, to become double, redoubled or many petaled; *Fr.* Se redoubler, multiplier, plisser]. § ❷ *mec.* Artmak, çoğalmak.

katmerli, s. § ❶ Katmerli olan, kat kat olan: *Katmerli karanfil. Katmerli çiçek.* [*Ing.* Manifold; *Fr.* Feuilleté]. § ❷ *mec.* Abartılmış, aşırı derecede olan, birçok bakıma göre olan: *Katmerli ahlâksızlık.* [*Ing.* Multiple; *Fr.* Excessif, exorbitant]. § ❸ *bot.* Bir çiçekte çeşitli kısımların, özellikle tac yaprakların birden çok dizili ve kat kat olduğunu belirten sıfat. [*Ing.* Double, many-petaled; *Fr.* Double, plein]; § ❹ *met.* iç kısımlarında döküm hataları katmerli bulunan: *Katmeri bir çelik ıskartaya çıkarılmalıdır.*
~ **badem**, ◘ **Badem**.
~ **bileşik zaman**, *gram.* Yakın zamanlı bir fiil ile ek fiilin iki zamanın birlikte kullanılması *(katmerli)* bileşik zaman pek yaygın *bir kullanışa sahip değildir): Bakar idiysem, bakmış idiysem, bakıyor idiysem* v.b. [*Fr.* Temps surcomposé].
~ **bulut**, ◘ **Bulut**.
~ **çiçek**, *bot.* ◘ **Çiçek**.
~ **uyku**, Derin, tatlı uyku.
~ **yalan**, *dey.* Yalan üstüne söylenmiş yalan.

katmeril.papatya, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, güzel çiçekleri için yetiştirilen, çin patına verilen ad. *(1731'lere doğru Avrupa'ya girdi. Boyları, dilsi çiçeklerinin konumu ve kömeçlerinin biçimiyle birbirinden ayrılan birçok çeşidi üretildi; kasımpatı ponponlu pat, düğünpatı, iğneli pat v.b. Bunların her birinin de cücesi, büyüğü veya piramit şeklinde olanı vardır. Çiçekleri de çeşitlidir; katmerli, dolu çiçekli, tek renkli, kareli sorguçlu, taçlı v.b. Renklerin çeşitliliği biçimlerin çeşidinden az değildir. Katmerli papatyalar mart-nisan aylarında yastığa veya, gerektiğinde korunacak şekilde, güneşe yönelik bir duvar dibine ekilir. Fide haline gelince fideliğe geçirilir, sonra, mayıs sonunda, çeşitlerine göre değişik aralıklarla yerlerine dikilir. Katmerli papatyaların çiçekleri kesilerek satıldığı gibi, bunlardan bahçe süsü olarak da yararlanılır.)* [*Lat. Callistephus chinensis; Ing.* China aster; *Fr.* Reine-marguerite].

katnaniye, i. *(Seyyid Hasan el-Katnani'nin adından). tasav.* Rıfaî tarikatının kollarından biri. *(Kuralları, zikir ve törenleri, rıfaî tarikatınınkinin aynıdır).*

katobleps, i. *(Yun. katoblepein.* Eskiçağda hayali bir hayvanın adı.

, s. Fr. cathodiue. **elek.** Katodla oş-6lo

katod, i. *Fr. cathode* < *Yun. kata*, aşağı + *hodos*, yol > *kathodos. elek.* Bir elektrolizörde *(voltametre)* akımın çıktığı elektronların kaynağı olan elektrod. [*Ing.* Cathode]. ◘ *ŞEKİL: 204.* ◘ **FİZİK ALETLERİ II.** ◉ **depolu** ~, *elek.* Madenî bir depo içinde elektron yayan bir madde bulunan ve ekseni boyunca bir filamanla ısıtılan katod. [*Ing.* Compensation cathode; *Fr.* Cathode compensée]. ◉ **dolaylı ısıtmalı** ~, *elek.* Flaman denen ayrı bir eleman yardımıyle ısıtılan katod. [*Ing.* Equipotential cathode, indirect heating cathode; *Fr.* Cathode à chauffage indirect, cathode équipotentielle]. ☆ *Eşanl.* **eşpotansiyel katodu**. ◉ **dolaysız ısıtmalı** ~, *elek.* Akımın geçmesiyle doğrudan doğruya ısınan katod. [*Ing.* Direct heating cathode; *Fr.* Cathode à chauffage direct]. ◉ **potansiyel** ~, *elek.* ◘ **Eşpotansiyel**. ◉ **foto** ~, *elek.* ◘ **Fotokatod**. ◉ **koruyucu** ~, *tekn.* Oksidlenmeye karşı kullanılan, madenî yapıda koruyucu sistem. *(Potansiyeli değişmeyen bir kütle /örnek: toprak/* ile bu *maden arasında uygun bir gerilim uygulamakla, madenin katod haline gelmesi ve indirgeyici iyonlar yayarak indirgeme tepkimelerine yolaçması sağlanır. Bu teknik, özellikle vanaların, gemi karkaslarının ve madenî desteklerin, içinde zararlı kimyasal maddeler bulunan tuzlu acı sulara karşı korunmasında kullanılır).* [*Ing.* Cathodic protection; *Fr.* Protection cathodique]. ◉ **supap** ~ u, *elek.* Elektron akımının başlangıcı olan elektrod. [*Ing.* Cathode of a rectifier, rectifier cathode d'une soupape]. ◉ **zahiri** ~, *elek.* Uzay yükünün, potansiyelin en düşük olduğu bölgesi; uzay yükünün yoğunluğu fazla olduğundan burası bir elektron kaynağı gibidir. [*Ing.* Apparent cathode; *Fr.* Cathode virtuelle].

KATOD

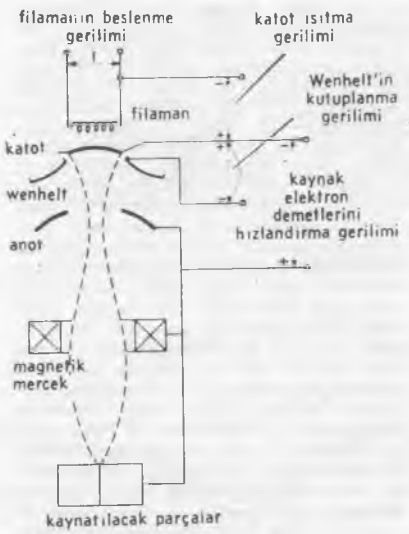

~ **bombardımanı**, *elek.* ◘ **Bombardıman**.
~ **demeti**, *elek.* ◘ **Demet**.
~ **ışınları**, *elek.* Vakumlu lamba katodundan yayılan ve elektronlardan meydana gelen bir elektrik boşalımı. [*Osm.* Katod şuâları; *ing.* Cathodic rays; *Fr.* Rayons cathodiques].
~ **ışınlı dizgi makinesi**, ◘ **Dizgi**.

katodik, s. *Fr. cathodique. elek.* Katodla veya katod yayımıyle ilgili. [*Ing.* Cathodic].
~ **püskürme**, *elek.* Bir yüzey üzerine ince bir maden tabakası kaplamak için uygulanan usul. *(Kaplanacak madenden yapılmış bir katod ve içindeki gazın yoğunluğu azaltılmış bir tüp kullanılır; boşalmayı meydana getirmek için bir gerilim uygulanır, katoddan çıkan maden atomları elektrodlar arasına yerleştirilen yüzeyi kaplar).* [*Ing.* Cathode spluttering].

katodin, i. *Fr. cathodyne. radyotekn.* Kendisinden sonraki kat *(pentot)* ile bağlantısı, bir triyodun katod devresine yerleştirilen yük empedansından alınan gerilimlerle elde edilen alçak frekans yükseltici. *(Katodin, simetrik yükselteçle faz değiştirici olarak da kullanılır).* [*Ing.* Cathodyne].

katof, i. *Ing. Cut-off. den.* Pistonun silindirin herhangi bir noktasında iken silindire giren buharı kesmesi.

katolik, i. *Fr. catholique.* < *Lat. catholicus* < *Yun. katholikos*, evrensel. § ❶ Roma kilisesinin kendine verdiği ad: *Katolik kilisesi.* [*Ing.* Catholic]. § ❷ i. ve s. Katolik mezhebinden olan *(kimse): Parisli olmakla iftihar eder. βabası, anası katoliktir.* [*Ing.* Catholic].
~ **Hollanda**, *tar.* Tümüyle protestanlığı benimseyen Birleşik eyaletlerden ayırmak üzere eskiden Belçika'ya verilen ad. [*Ing.* Catholic lowlands; *Fr.* Pays- Bas catholiques].
~ **kral**, ~ **kraliçe**, *tar.* Ispanya krallarına verilen unvan: *Katolik hükümdarlar: Fernando* ve isabet. [*Ing.* Catholic king, queen; *Fr.* Le Roi, la Reine catholique, sa Majesté Catholique].

katoliklik, i. § ❶ Katolik doktrin. [*Ing.* Catholicism, catholicity; *Fr.* Catholicité]. § ❷ Katolik doktrine bağlılık. [*Ing.* Catholicity; *Fr.* Catholicité]. § ❸ Hıristiyanlıkta Papayı baş olarak tanıyan mezhep. [*Ing.* Catholicism].

katolikos, i. *Erm. gatoghigos* < *Lat. catolicus* < *Yun. Katholikos.* Genellikle bazı bağımsız doğu kiliselerinin başkanlarına, özellikle de Ermenilerin en büyük *(evrensel)* ruhanî başkanlarına verilen ad. *(Bulunduğu yer bütün dünya Ermenilerinin kilise merkezi olan Eçmiyadzin'dir).* [*Ing.* ve *Fr.* Catholicos].

katolit,-ti, i. *Fr. catholyte. elektrokim.* Elektrolizli lambada katoda yakın olan elektrolit kısmı. [*Ing.* Catholyte].

katoptrik, i. *Fr. catoptrique* < *Yun. katoptron*, ayna. § ❶ Optiğin yansımayı inceleyen kısmı, § ❷ s. Işığın yansıması ile ilgili. [*Ing.* Catoptric(al)].

katoskop,-pu, i. *Fr. cathoscope* < *Fr. cathodique* + *Yun. skopein*, inceleme. *telvz.* Televizyon alıcılarında kullanılan katod ışınlı lamba; dairesel ve dikdörtgen biçiminde ekranlı olabilir. [*ing.* Cathoscope].

katra, i. *Osm.* < *Ar.* Damla demek olup **katrası kalmadı, katrası yok** gibi sözlerde *«hiç»* anlamında kullanılır: *Aradığım şeyin depoda katrası kalmamış.* [*ing.* Drop; *Fr.* Goutte].
~ **katra**, Damla damla. [*Ing.* Drop by drop, by drops].

katrak,-ğı, i. *mar.* Tomrukları biçmeye yarayan ve birden fazla testeresi olan biçme makinesi. ◉ **düşey** ~, *mar.* Testere çerçevesi düşey yönde inip kalkarak kesme yapan biçme makinesi. ◉ **yatay** ~, *mar.* Testeresi yatay ve ileri geri hareket ederek kesme yapan biçme makinesi.

katran /katrân/, i. *Osm.* < *Ar. kim.* § ❶ Organik maddelerden kuru damıtma yoluyle elde edilen sıvı yağ kıvamında, siyah renkte, ağır ve kokulu, suda erimeyen bir madde olup bitkilerden *(çam ağaçlarından)* çıkarılanına **bitki katranı**, maden kömüründen çıkarılanına da **maden katranı** adı verilir. [*Ing.* Tar; *Fr.* Goudron]. § ❷ *Statica latifolia*'nın kırmızı renkteki odunsu kökü. *(Rusya'da derilerin sepilenmesinde kullanılır).* ◉ **ardıç** ~ ı, *kim.* ◘ **Ardıç**[1]. ◉ **asid** ~, Cracking benzini, gazyağı veya yağların sülfürik asidle rafine edilmesinden elde edilen alt ürün. *(Asid katranlar, kara ağdalı veya hamursu, karmaşık yapılı, aşındırıcı ve kötü bir yakıttır. Özel kazanların fırınlarında yakılarak yok edilir).* [*Ing.* Acid tar; *Fr.* Goudron acide]. ◉ **çam** ~ ı, *kim.* Sarı çam. *(P. silvestris)* in odunundan kuru distilasyon ile elde edilen katran. Hariçten deri hastalıklarında kullanılır. [*Lat. Pix liquida; ing.* Pine tar; *Fr.* Goudron de pin]. ◉ **maden** ~ ı, Maden kömüründen elde edilen katran. ◉ **mineral** ~, *min.* Bitüm türü. [*Ing.* Asphalt, mineral pitch; *Fr.* Goudron minéral].
~ **ağacı**, *bot.* ◘ **Lübnan sediri**.

~ **ardıcı**, *bot.* ◘ **Ardıç**[1].
~ **çam**, *bot.* Gemilerde kullanılan katranın çıkarıldığı çam cinsi. ◘ **Çıralı çam.**
~ **gibi**, *dey.* Çok koyu siyah renkli; siyaha yakın, koyu renkte. [*Ing.* Jet black; *Fr.* Tout à fait noir].
~ **giderici**, Ham petrolün katranını almak için kullanılan cihaz: *Katran gidericiler darbeyle, yıkama ile elektrostatik etkiyle veya merkezkaç kuvvetle çalışır.* [*Ing.* Detarring; *Fr.* Dégoudronneur].
~ **giderme**, *gaz. sny.* Katranı, ham gaz buharından ayırma işlemi. *(Ham gaz içinde, katran gidericiler tarafından tutulan, çok küçük çaplı / 1 ile 2 mikron/ katran zerrecikleri vardır).* [*Ing.* Detarring; *Fr.* Dégoudronnage].
~ **gidermek**, *gaz. sny.* Katranı, ham gaz buharından ayırmak. [*ing.* To detar; *Fr.* Dégoudronner].
~ **köpüğü**, *bot.* Çayır mantarlarından, şapkasının alt yüzü dilim dilim ve halka ile çevrili bulunan bir cins mantar. [*Lat. Polyporus igniarius; Ing.* Agaric; *Fr.* Polypore].
~ **püskürtme**, Bir şeye katran sürmek veya bir bileşime katran eklemek. [*Ing.* Infusion of tar].
~ **ruhu**, *ecz.* Kayın ağacından çıkarılan katranın damıtılmasıyla elde edilen ve hekimlikte kullanılan renksiz, keskin kokulu ve yakıcı bir sıvı. [*Ing.* Creosote; *Fr.* Créosote].
~ **suyu**, *ecz.* Su ile karıştırılmış bitkisel katran olup göğüs hastalıklarında kullanılır. [*Ing.* Tar-water; *Fr.* Eau de goudron, élixir de goudron].
~ **taşı**, *min.* Bileşimindeki su miktarı çok olan bir çeşit yanardağ çamı. *(Yağlı görünüştedir ve kırıklar konboid biçimi gösterir).* [*Ing.* Bitumen; *Fr.* Péchstein].
☆ *Eşanl.* **pekştayn.**
~ **yağı**, Katrandan elde edilen ve ilâç olarak kullanılan sıvı. [*Ing.* Tar oil; *Fr.* Huile de goudron].
~ **yoncası**, *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, İstanbul, Karadeniz bölgesi, İç Anadolu bölgesi ve Adana bölümünde yaygın bir bitki. [*Lat. Psoralea bituminosa; Ing.* Bitumen trefoil; *Fr.* Trèfle bitumineux, trèfle en arbre, trèfle odorant].

katranağacı, b. i. *bot.* ◘ **Lübnan sediri.**
katran.ardıcı, b, i. *bot.* ◘ **Ardıç**[1].
katrancı, i. *(Bir yere)* katran süren kimse [*Ing.* Tar boiling man, tar sprayer, tar spreader; *Fr.* Goudronneur,-euse]. ◉ ~ **lar ortası**, *ask. tar.* Yeniçeri ocağında 52. ortaya bağlı olanların genel adı. *(Ocağın eşya ve her türlü gereçlerini taşıyan arabalar için kullanılan katran işlerine baktıklarından bu adı almışlardı).*
katranlama, i. § ● Neme karşı korumak amacıyle halat, bez, tahta v.b. yi katranla kaplama. [*Ing.* Tarring; *Fr.* Goudronnage]. § ● Bir şosenin yüzeyini katranla sıvama. [*Ing.* Tar spraying, tarring; *Fr.* Goudronnage].
katranlamak, (-i), f. Bir yere katran sürmek. [*Ing.* To tar, to smear with tar; *Fr.* Goudronner].
katranlı, s. § ● Üzerine katran sürülmüş: *Katranlı direk.* [*Ing.* Tarred; *Fr.* Goudronné]. § ● Bileşiminde katran bulunan: *Katranlı kükürt.* [*Ing.* Tarry; *Fr.* Goudronneux,-euse]. § ● İçine katran karıştırılmış: *Katranlı su.* [*Ing.* Tarry; *Fr.* Goudronneux,-euse].
~ **halat**, Telleri katranla terbiye edilmiş halatlara verilen ad. *(Bu halatlar gemilerde kullanılır.* [*Ing.* Tarred rope; *Fr.* Cordage goudronné].
~ **kâğıt**, ◘ **Kâğıt.**
katransız, s. Katranlanmamış. [*Ing.* Free from tar; *Fr.* Exempt de goudron].
~ **kendir halat**, *den.* Daha sağlam ve yumuşak olması için, katranlanmamış, birinci kalite kendir halat.
katran.taşı, b. i. *min.* ◘ **Katran.**
katrat, -tı, i. ◘ **Kadrat.**

katre, katra, i. *Osm.* < *Ar. katre. esk.* Damla, damlayan şey.
katre katre, katra katra, z. Damla damla, azar azar.
~ **si kalmadı (katresi yok)**, *dey. «Hiç kalmadı», «hiç yok»* anlamında kullanılır.
katrilyon, i. *Fr. quatrillon.* Bir milyon trilyon, yani 10^{24}. [*Ing.* Quadrillion *(10[15] French ano U.S.A.; 10^{30} English and German)*].
kat.sayı*, b. i.§ ● *fiz.* ve *mat.* Tekterimli bir cebirsel ifade ile çarpılan bir sayı veya harf *(Daima birinci çarpan olarak yazılır).* [*Osm.* Emsâl; *Ing.* ve *Fr.* Coefficient]. § ● *fiz.* (a) Bir kanunu ifade eden formülün yazılışında yer alan sabit sayı. [*ing.* ve *Fr.* Coefficient]; (b) Belirli bir cismin çeşitli özelliklerini belirten sayısal değer. [*ing.* ve *Fr.* Coefficient]. § ● *kim.* Bir kimya denkleminde, tepkime sırasında kaybolan veya meydana gelen her cins molekül-gramların sayısını gösteren çarpan. [*Ing.* ve *Fr.* Coefficient]. § ● *eğt.* Bir sınavın çeşitli yoklama sonuçlarına ilişkin görece değeri belirten sayı. [*Ing.* ve *Fr.* Coefficient]. ◉ **absorbsiyon** ~ **sı**, *fiz.* ◘ **Absorbsiyon.** ◉ **akrobatik** ~, *hava.* ◘ **Akrobatik.** ◉ **aşırı gerilim** ~ **sı**, *telekom.* Bir özindüklemenin ve bir sığanın etkisiyle bir devrenin uçlarındaki gerilimin artma oranı. [*Ing.* Overpressure factor; *Fr.* Facteur de surtension]. ◉ **atenüasyon** ~ **sı**, *fiz.* ◘ **Atenüasyon.** ◉ **Auger** ~ **sı**, *elek.* ◘ **Auger.** ◉ **balistik** ~, ◘ **Direnç.** ◉ **bir doğrunun açısal** ~, *mat.* Düzlem analitik geometride, bu doğrunun *x* eksenine göre eğimi. *(Descartes koordinat sistemine göre, denklemi y = ax+ b şekline konulmuş olan doğrunun açısal katsayısı a'dır).* [*ing.* Angular coefficient of a straight line; *Fr.* Coefficient angulaire d'une droite]; ◉ **bir elektrik lâmbasının etkinlik** ~ **sı**, *elek.* Bir ışık akısının, harcanan elektrik gücüne oranı. *(Bu katsayı wat karşılığı lümen olarak ifade edilir).* [*Ing.* Efficiency coefficient of an electric lamp; *Fr.* Coefficient d'efficacite d'une lampe electrique]; ◉ **bir elektrik motorunun kararlılık** ~ **sı**, *elek.* Motoru döndüren maksimum kuvvet çiftinin normal kuvvet çiftine oranı. [*Ing.* Stability coefficient of an electric motor; *Fr.* Coefficient de stabilité d'un moteur electrique]; ◉ **bir ölçü âletinin balistik** ~ **sı**, *metrol.* Belli şartlarda âlet içinden anî bir akım geçirildiği zaman, birinci uzanım ile sürekli sapma arasındaki oran. [*Ing.* Balistic factor of a measuring instrument; *Fr.* Facteur balistique d'un appareil de mesure]; ◉ **çevirme** ~ **sı**, *elek.* Bir birimler sistemine göre ifade edilmiş olan bir çokluğu, başka bir sisteme göre çevirme için o çokluğun çarpılması gereken sayı. [*ing.* Reduction coefficient; *Fr.* Coefficient de réduction]; ◉ **çoğalma** ~ **sı**, *bayınd.* ◘ **Çoğalma;** ◉ **değişkenlik** ~ **sı**, *psik.* ◘ **Değişkenlik;** ◉ **diferansiyel** ~ *mat.* ◘ **Türev;** ◉ **doğrultman** ~ **sı**, *mat.* ◘ **Doğrultman;** ◉ **donatım** ~ **sı**, *elek.* Bir elektrik fabrikasında kurulan grupların toplam gücü ile, fabrikanın sağladığı ortalama güç arasındaki oran. [*Ing.* Fitting coefficient; *Fr.* Coefficient d'armement]; ◉ **emniyet** ~ **sı**, *hava.* ◘ **Emniyet;** ◉ **erirlik** ~ **sı**, *fiz.* ◘ **Erirlik;** ◉ **faydalı iş** ~ **sı**, *mek.* ◘ **Verim;** ◉ **gelgit** ~ **ları**, *den.* Denizin kabarma ve alçalma sırasındaki yüksekliğini harita üzerinde gösteren sayılar. [*ing.* Tide coefficient; *Fr.* Coefficients d'une marée]; ◉ **gelir** ~ **sı**, *ikt.* ◘ **Gelir;** ◉ **genleşme** ~ **sı**, *fiz.* ◘ **Genleşme;** ◉ **gider** ~ **sı**, *işletm.* ◘ **Gider;** ◉ **ısı** ~ **ları**, *term.* Termoelastik *(tersinir)* bir dönüşüm sırasında bir akışkanın aldığı ısı miktarıyle ilgili katsayılar. [*Ing.* Calorimetric coefficients; *Fr.* Coefficients calorimétriques]; ◉ **ikili** ~, *istat.* İki değişken arasındaki korelasyon katsayısı. *(Değişkinlerde biri sayısal bir değerde, diğeri sürekli bir değişkenin iki şıkta gruplanmasıyle elde edilmiş olarak düşünülebilir);* ◉ **istif** ~ **sı**, *den.* Bir ton eşyanın, geminin dip ambarında kaplayacağı boşluk. [*Ing.* Stowing coefficient; *Fr.* Coefficient d'arrimags, coefficient d'encombrement, facteur d'arrimage]; ◉ **işletme** ~ **sı**, *demir.* Bir demiryolu şebekesi için yapılan gider ve gelirler arasındaki oran. [*Ing.* Exploiting coefficient; *Fr.* Coefficient d'exploitation]; ◉ **kaçak** ~ **sı**, *elek.* Bir elektrik makinesindeki faydalı akıya karşılık kaçan magnetik akıyı ifade eden çarpan. [*ing.* Leakage coefficient; *Fr.* Coefficient de fuite]; ◉ **kaldırma** ~ **sı**, *mek.* ◘ **Kaldırma;** ◉ **kalorimetrik** ~, *term.* ◘ **Isı katsayıları;** ◉ **karşılıklı indükleme** ~ **sı**, *elek.* ◘ **Karşılıklı;** ◉ **moment** ~ **sı**, *hava.* ◘ **Moment;** ◉ **ölçü âletlerinde düzeltme** ~ **sı**, *metrol.* Ölçülecek büyüklüğün gerçek değerini elde etmek için, ölçme sonucunun çarpıldığı miktar. [*Ing.* Correcting factor; *Fr.* Facteur de correction]; ◉ **sıcaklık** ~ **sı**, *elek.* Elektrikle ilgili bir özelliğin *(direnç, geçirgenik v. b.)* sıcaklığa bağlı olarak değişme katsayısı. [*Ing.* Temperature (heat) coefficient; *Fr.* Coefficient de température]; ◉ **soğurma** ~ **sı**, *fiz.* ◘ **Soğurma;** ◉ **sürtünme** ~ **sı**, *mek* . ◘ **Sürtünme;** ◉ **sürüklenme** ~ **sı**, *C.*, ◘ **Sürüklenme;** ◉ **taşıma** ~ **sı**, *Cz.*, *hava.* ◘ **Taşıma;** ◉ **uzama** ~ **sı**, *fiz.* ◘ **Genleşme;** ◉ **yük** ~ **sı**, elek. Donatım katsayısının tersi. [*Ing.* Charge coefficient; *Fr.* Coefficient de charge].
katyon, i. *Fr. cation* < *Fr. cathode* + *ion. elek.* (a) Bir çözeltinin elektrolizi sırasında katodda toplanan iyon; (b) Elektron kaybetmiş pozitif yüklü atom veya atom grupu. [*Ing.* Cation, positive ion].
~ **antagonizması**, *trm.* Farklı katyonların birbirlerine olan menfi veya müsbet etkileri.
~ **mübadele kapasitesi**, *trm.* Bir toprağın katyon mübadelesiyle adsorbe edilebileceği toplam katyon miktarı. [*ing.* Cation exchange capacity; *Fr.* Capacite d'échange de cation].
~ **mübadelesi**, *trm.* Çözeltideki bir katyonla, mübadele kompleksi üzerindeki diğer bir katyonun yer değiştirmesi. [*Ing.* Cation exchange; *Fr.* échange de cation].
~ **tutucu**, Katyonları bağlayan sentetik reçineler için kullanılır. ◘ **İyon. değiştirici reçine'ler.** [*Ing.* Cationic; *Fr.* Cationique].
kauçuk, i. *Fr. caoutchouc* < *Isp. cauchio* < *caa-o-chu*, ağlayan, akan odun. *(Ekvator yerlilerinin dilinden).* § ● **Çeşitli bitkilerden ham olarak elde edilen, molekül tartısı 100.000'in üstünde balata ağacı gütaperkasının aksine stereo-kimyasal yapısı «*sis*» olan doymamış bir hidrokarbondan** *izopren polimleri)* **oluşan elastomer;** *Kauçuk, uzakdoğu tarım işletmelerinde, Brezilya kauçuk ağacı, (Hevea Brasiliensis) ağacının kabuğunu yararak akıtılan lateksten elde edilir.* [*Ing.* (India-) Rubber, caoutchouc; *Fr.* Caoutchouc]; § ● *(geniş anlamda).* Ham veya işlenmiş her türlü elastomer. [*Ing.* Rubber; *Fr.* Caoutchouc, tout élastomère brut ou manufacturé]; § ● *kıyf.* Çamur ve ıslaklıktan koruyan ayakkabı mahfazası, aynı amaçla giyilen çizme ve botlar. [*Ing.* Rubber boots, gum-boots; *Fr.* Caoutchouc, couvre-chaussure en caoutchouc, bottes, botillons]; § ● s. Kauçuktan yapılmış: *Kauçuk şerit.* [*Ing.* Made of rubber; *Fr.* En caoutchouc]; ◉ **bütil kauçuğu**, *kim.* ◘ **Bütil;** ◉ **ham** ~, Doğal kaynaklı kauçuk hidrokarbonu *(en az yüzde 75 oranında)* ile genellikle «*kauçuk olmayan bileşenler*» adı verilen maddelerden meydana gelen katı ürün: *Krep ve dumandan geçirilmiş yaprak, ham kauçuk şekilleridir.* [*ing.* Raw rubber; *Fr.* Caoutchouc brut]; ◉ **hücresel** ~, Alveolleri birbiriyle bağıntılı olmayan köpük kauçuk türü. [*Ing.* Cellular caoutchouc; *Fr.* Caoutchouc cellulaire]; ◉ **köpük** ~, Düşük yoğunlukta, oldukça düzgün ve hacimli alveol yapısında elastomer. [*Ing.* Foam rubber, sponge rubber; *Fr.* Caoutchouc mousse]; **mineral (fosil)** ~, *min.* Siyah

renkte, yumuşak ve esnek, bitümlü mineral. [*İng.* Elaterite, elastic bitumen; *Fr.* Caoutchouc minéral ou fossile, élatérite]; ☆ *Eşanl.* **elaterit**; ◉ **özel** ~, Şekil alma, kolay pişme yeteneğine veya işleme sırasında gösterdiği herhangi bir özelliğe göre sınıflandırılmış ham kauçuk. [*İng.* Special rubber; *Fr.* Caoutchouc spécifié]; ◉ **sunî** ~, Sentezle elde edilen elastomer: *Neopren, gerçek bir sunî kauçuk olarak kabul edilebilir.* [*İng.* Artificial rubber; *Fr.* Caoutchouc artificiel]; ◉ **sünger** ~, Alveolleri birbiriyle bağlantılı olan köpük kauçuk türü. [*İng.* Spongy rubber; *Fr.* Caoutchouc spongieux]; ◉ **SBR kauçuğu**, Temel maddesi bütadien ile stiren olan GR-S kauçuğunun yeni adı.

~ **ağacı**, *bot.* ◘ Kauçukağacı.

~ **amortisör**, *balıkç.* Olta kamışı az eğilgen olduğu zaman oltanın gövdesiyle uçu arasına konan lâstikten amortisör. [*İng.* Rubber shock absorber; *Fr.* Caoutchouc amortisseur, caoutchouc roubaisien].

kauçuk.ağacı, b. i. bot. İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sütleğengiller *(Euphorbiaceae)* familyasından, 20-30 m. yüksekliğinde, silindir gövdeli, kauçuk veren sütlü ağaç. Tepesinde koyu yeşil renkte bir yaprak demeti bulunur. Her biri üç yaprakçıktan ibaret yaprakları her yıl dökülür; çiçekleri bireşeylidir; şamfıstığı iriliğindeki meyveleri, kapsül çatladığı zaman bir hayli uzağa fırlar. Kauçukağacı, humusça zengin derin toprakları ister; istediği ortalama ısı 27° C'tır; ısı 18° C'tan aşağı düşmemelidir. Ağaç altı yaşına vardığı zaman ancak üretime başlanabilir. Kurak mevsimde ağacın gövdesine, 10-15 sm. aralıkla, eğri, sarmal veya V şeklinde çizikler yapılır. Süt hemen akar ve küçük çanaklarla toplanır; çizikler her altı-sekiz günde bir yenilenir. Süt tütsülenerek istenilen hacmi *(bölgelere göre 2-50 kg.)* bulunca kadar ince tabakalar halinde pıhtılaştırılır. Pıhtılaştırıcı maddelerle veya santrfüjlemeyle pıhtılaşmayı sağlayan daha modern usuller de vardır. Her ne şekilde sağlanırsa sağlansın, hazırlama safhası kauçuğun kalitesi bakımından önemlidir. Hektar başına kuru kauçuk verimi 400 kg. kadardır. En ilgi çekici türü olan **Brezilya kauçukağacı** *(H. Brasiliensis)* Güney Amerika'da Amazon havzasında yetişen, Tropikal Asya'da da yetiştirilen, 30 m. ye kadar yükselebilen bir orman ağacıdır. *H. guyanensis* Brezilya ve Guyana'da yetişir. Her iki tür de kauçuk üretiminde kullanılır. [*Lat. Hevea; İng.* Rubber tree, hevea; *Fr.* Hévéa, caoutchoutier].

kauçuklu, s. Üzerine kauçuk sürülmüş veya içine kauçuk katılmış *(nesne).* [*İng.* Rubbery; *Fr.* Caoutchouteux, -euse, gomméux, euse].

~ **branda**, *otom.* Kauçuğa batırıldıktan sonra bir dış lâstik zarfının iskeletini meydana getiren branda tipi dokumaların tümü.

~ **tafta**, *ecz.* Pansıman ve yakıları nemli tutmak için kullanılan, su geçirmez hale getirilmiş dokuma.

KAUFMANN, Edward, öz. i. (1860-1931). Alman hekimi.

~ **denemesi**, *tıp.* Kalb hastalarında vücutta ödem olarak dokularda birikmiş suyun bilinmesini sağlamak için içilen su ile idrar miktarının ölçülmesine ait bir inceleme yöntemi. [*İng.* Kauffmann's test; *Fr.* Épreuve de Kauffmann].

kaur /kâur/, s. *Osm.* < *Ar. esk. (Kuyu, deniz, çukur v. b. hk.)* § ● Çok derin, derinliği çok fazla olan. [*İng.* Very deep]; § ● i. Çölde, fırtına sonucu tepecikler halinde yığılan kum kütlesi; § ● *esk.* Eksibe. ☆ *Eşanl.* **kumul**.

kauri, i. Fosil reçine; özellikle Yeni Zelanda, Yeni Kaledonya ve Filipinler'de yetişen *Dammara Australis'ten (kozalaklı)* elde edilen ürün *(Vernik yapımında kullanılır).* [*İng.* Kauri gum, kauri resin, kauri copal; *Fr.* Kauri].

kaurit, -ti, i. *Fr. kaurite.* Üre-formol reçinesi esasına göre hazırlanmış tahta tutkal. [*İng.* Kaurite].

kausali, öz. i. dilb. Doğu Hindi'nin lehçesi; Madhya Prades eyaletinin kuzeyinde ve Uttar Prades *(Hindistan)* eyaletinin doğusunda yaklaşık olarak 22 milyon kişi tarafından konuşulur. [*İng.* Awadhi; *Fr.* Kausali, Awadhî, Baiswari, Kosali, Pardesi]. ☆ *Eşanl.* **Avadhi, Baişvari, Kosali, Pardesi**.

kav[1], i. § ● Çakmaktan çıkan kıvılcım yanına tutularak yakılan ve sigara yakmak için kullanılan kurumuş ve kof bir hale gelmiş ağaç kabuğu; § ● Eskiyerek ve çürüyerek kav haline gelmiş olan şey ve tahta; § ● Mahzen.

~ **mantarı**, *bot.* ◘ **Kavmantarı**.

kav[2], i. *esk. T.* § ● Meşe, dişbudak, söğüt kavak gibi ağaçların kabuğunda yetişen bir mantardan *(kavmantarı)* elde edilen süngerimsi madde. [*İng.* German tinder, amadou, touchwood; *Fr.* Amadou]; § ● Ateş veya sigara yakmak için çakmak çakarak tutuşturulan madde. *Mantar kavı, Bez kavı.* [*İng.* Tinder, punk; *Fr.* Matière préparée pour prendre feu aisément].

~ **gibi**, *dey.* Çok kuru, hafif ve çabuk tutuşur *(nesne).* [*İng.* Easily burned, very inflammable; *Fr.* Très sec].

kava, i. § ● *bot.* Karabibergiller *(Piperaceae)* familyasından. Markiz ve Hawaii adalarında bol yetişen karabiber türünün polinezca adı. [*Lat. Piper methysticum; İng.* Kavascava, kavakava; *Fr.* Kava, awa, kava, kawa-kawa]. ☆ *Eşanl.* **ava, kava-kava**; § ● Kava ile yapılan içki. [*İng.* Kava; *Fr.* Kawa].

kavabil /kavâbil/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kabile. esk.* Ebe'nin çoğulu.

kavaf, i. *Osm.* < *Ar. haffâf.* Hazır ve ucuz, özenilmeden yapılmış ayakkabı yapan veya satan kimse. [*İng.* Maker or seller of cheap shoes; *Fr.* Marchand de souliers, de bottes etc.]; ◉ ~ **lar çarşısı**, Hazır ayakkabı satan esnafa mahsus çarşı; ◉ **kâğıt** ~ **ı**, *dey.* Yalancı, dolandırıcı, sahte senet ve belge düzenleyerek başkalarını dolandıran kimse. [*İng.* Petty official]; ◉ **laf** *(çene)* ~ **ı**, *dey.* Çok konuşan, geveze, dedikoducu. [*İng.* Chatterbox; *Fr.* Babillard, -arde].

kavaf.hane, b. i. *Osm.* < *Ar. haffâf* > *kavvâf* + *Fars. -hâne* > *kavvâf-hâne. esk.* Hazır ayakkabıların yapıldığı işyeri, ayakkabı atelyesi. [*İng.* Shoe workshop; *Fr.* Boutique ou atelier de marchand de souliers].

kavâfi /kavâfi/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **kafiye**'nin çoğulu.

Kavâfil /kavâfil/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **kâfile**'nin çoğulu.

DÜNYADA KAUÇUK ÜRETİMİ

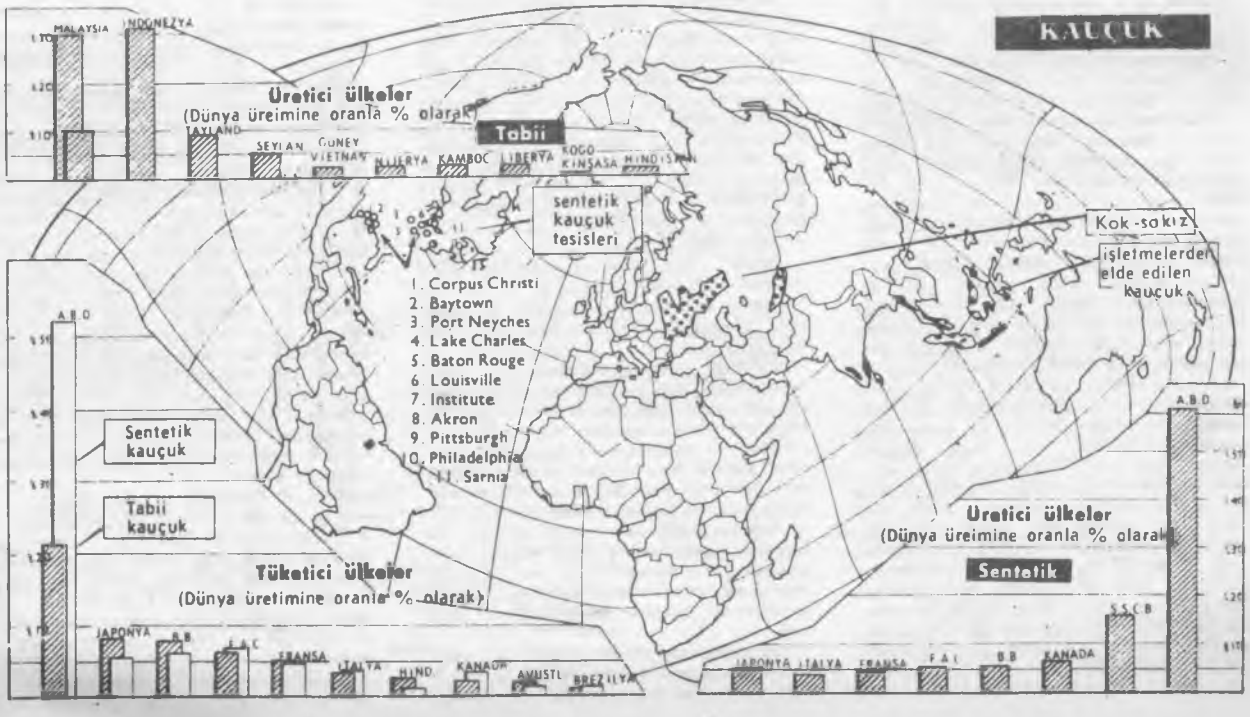

kavaflık, -ğı, Kavafın yaptığı iş. [*Ing.* The cheap shoe trade; *Fr.* Metier et commerce de marchand de souliers].

kavâim /kavâim/, i. *Osm.* < *Ar. kaime. Esk.* § ❶ Fermanlar, buyruklar; § ❷ Kitap yaprakları; § ❸ Senetler.

kavait, -dl /kavâit/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kavâid.* § ❶ Kâide'nin çoğulu; § ❷ Bir dilin doğru söylenip yazılması için bilinmesi gereken temel bilgiler, gramer. [*Osm.* Sarf ve nahiv; *Fr.* Bases, fondements].

kavak,-ğı, i.bot. Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Söğütgiller *(Salicaceae)* familyasından, sulak bölgelerde yetişen bir cinsli, iki evcikli, anemogam, hemen bütün örnekleri ağaç halini alan odunsu bitki cinsi. Almaşık dizilişli yaprakları üçgen, ovat, eliptik veya kordat biçimdedir. Yaprakların ortak özelliği uzun saplı ve dişli olmalarıdır. Kulakçıklar dikkati çekecek şekilde büyüktür. Çiçekleri sarkık kedicik durumunda kurullar oluşturur. Meyva çoğunlukla 2, bazen de 3 veya 4 parçaya ayrılan lokulisit kapsüldür. İçerisinde sayısız küçük tohumlar vardır. Bunlar uçmaya yarayan tüy demetlerine sahiptir. Kavak ağaçlandırma işlerinde çok kullanılır. Hafif ve yumuşak olan odunu kolay işlenir. Kibrit yapımında çok kullanıldığı gibi bugün selüloz ve kâğıt endüstrisinin de değerli ham maddesidir. Orman olmayan yerlerde yapı işlerinde önemli bir yeri vardır. Birçok bölgelerin makbul yakıt maddesidir. Kalın çaplı kavaklar genellikle kaplama ve kontrplak endüstrisinde kullanıldığı halde, orta çaplı tomruklardan daha çok tahta ve kalas yapılır. Ayrıca ambalâj sanayiinde, sandık, müzik âletleri, kürdan, kâğıt yapımında kullanılır. Protezde takma kol ve bacak yapımında ıhlamur odunu yanında kavak da önemli bir yer alır. 100'den fazla türü, bu türlerin birçok varyete ve formları ile pek çok doğal ve sunî melezleri, ayrıca sayısız klonları vardır. Türkiye'de doğal olarak yetişen 4 tür bir de varyetesi vardır. Bunlardan başka son yıllarda bir takım yabancı tür /Kuzey Amerika'da yetişen ve tomurcukları tıbbî olan *P. balsamifera (P. canadensis)* gibi/ ve klonlar da yetiştirilmektedir. [*Osm.* Şecer-ül-hür; *Lat. Populus; ing.* Poplar; *Fr.* Peuplier]; ◉ **ak** ~, *bot.* Kuzey Afrika, Güney ve Orta Avrupa'dan Orta Asya'ya kadar uzanan çok geniş bir coğrafi yayılışa sahip olan Türkiyenin hemen her tarafında rastlanan, 20-30 m. ye kadar boylanabilen kalın dallı,, geniş tepeli bir kavak türü. Yapraklarının sapı, alt yüzü, genç sürgünler ve tomurcukları ipek gibi yumuşak beyaz tüylü olduğundan bu adı taşır. Yaprakları yumurta biçiminde ve lopludur. Erkek kedicikler kalın, 3-7 sm. boyunda, dişiler ise bunlara göre daha kısadır. Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak da yetiştirilir. [*Osm.* Şecer-ül-hur-i beyzâ; *Lat. P. alba; ing.* White poplar; *Fr.* Peuplier blanc, peuplier de Hollande, ypreau]. ☆ *Eşanl.* **telli kavak, Hollanda kavağı, akça kavak**; ◉ **akça** ~, *bot.* ◘ **Ak kavak**; ◉ **başında** ~ **yelleri esmek**, *dey.* ◘ **Baş**; ◉ **balık kavağa çıkınca**, *dey.* ◘ **Balık**; ◉ **çeyiz kavağı**, *folk.* Anadolu'nun bazı yerlerinde, kız çocuk dünyaya gelince babası veya diğer büyükleri tarafından, çeyiz olarak veya çeyiz masrafını karşılamak üzere dikilen kavaklara verilen ad; ◉ **ehramî** ~, *bot.* ◘ **Servi kavağı**; ◉ **Fırat kavağı**, *bot.* Güney Avrupa ile Kuzey Afrika'dan başlayarak, Küçük Asya, Suriye Filistin, Irak, Iran, Türkistan'a kadar uzanan, Türkiye'de Güneydoğu Anadolu'da nehir yataklarında sık rastlanan, Antik Devir'den beri bilinen, adı kutsal kitaplarda yer alan, çoğunlukla ağaççık veya boylu çalı, bazen de 10-12 m. kadar boylanan bir kavak türü. Gri-mavimsi yeşil yaprakları yuvarlak, üçgen veya mızrak biçiminde, hattâ bazıları söğüt yaprağı gibi geniş şerit halindedir. Dişi çiçek kurulları uzun ve narin salkımlar halinde aşağıya sarkarlar. Kapsül yumurta biçimindedir. [*Lat. P.' euphratica = P. diversifolia*]; ☆ *Eşanl.* **yabanî kavak**; ◉ **Hollanda kavağı**, *bot.* ◘ **Ak kavak**; ◉ **kara** ~, *bot.* Orta ve Güney Avrupa ile Kuzey Afrika ve Batı Asya'dan doğuya doğru uzanan, Türkiye'de doğal olarak yetişen 25-30 m. boy, 2 m. çap yapabilen, kalın ve seyrek dallı, geniş tepeli bir kavak türü. Yaprakları almaşık dizilişli, basit, saplı, stipulalı, üçgen şeklinde, dişli ve tüysüzdür. Erkek çiçekler sarkık amentum durumlarda toplanmışlardır. Dişi kedicik narin ve 10 sm. kadar uzunluktadır. Yumurtalık tek meskenli ve çok tohum taslaklıdır. Meyva, iki kapak ile açılan lokulisit kapsüldür. Odunu kaplamada iskelet olarak, kibrit yapımında, selüloz ve kâğıt endüstrisinde, özellikle Orta Anadolu'da yapı ve yakacak odunu olarak çok kullanılır. Yaprak tomurcukları *(gemmae Populi)* tanen, uçucu yağ *(Oleum Populi)*, mum, ayrıca salisin ve populin *(benzoylsalicin)* adı verilen glikozitleri taşır. Kavak tomurcuklarından hazırlanan merhemler *(Unguentum Populi compositum)* basur memelerinin ve romatizmanın lokal tedavisinde kullanılmaktadır. [*Lat. P. nigra; ing.* Black poplar; *Fr.* Peuplier noir]. ◘ *ŞEKİL: 4.*— **AĞAÇLAR**; ◉ **servi kavağı**, *bot.* Italya başta olmak üzere Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde rastlanan en iyi geliştiği ve en fazla yetiştirildiği ülke Anadolu olan bir kara kavak varyetesi. Dallar gövdeye paralel denecek sekilde çok dar bir açı yaparak uzandığı için sülün gibi bir dış görünüşe sahiptir. Yaprakları kara kavaktan daha küçük ve yuvarlakça, dip tarafları dar kama biçimindedir. Yaprak tomurcukları kara kavak gibi kullanılır. Orta, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da yapı işlerinde kullanılmak üzere yetiştirilmektedir. [*Lat. P. nigra var pyramidalis = P. pyramidalis = P. italica = P. dilatata; ing.* Lombardy poplar, Italian poplar; *Fr.* Peuplier pyramidal, peuplier d'Italie]. ☆ *Eşanl.* **ehramî kavak, sivri kavak**; ◉ **sivri** ~, *bot.* ◘ **Servi kavağı**; ◉ **telli** ~, *bot.* ◘ **Ak kavak**; ◉ **titrek** ~, *bot.* Bütün Avrupa, Kuzey Afrika, Ön Asya, Kafkasya, Sibirya, Japonya ve Türkiye'nin bütün orman bölgelerinde yetişen, ender olarak 20-30 m. ye kadar boylanabilen çalı veya ağaççık halinde bir kavak türü. Uzun saplı, kenarları dişli, yaprakları yumurta biçiminde veya dairemsidir. Yaprak sapı yanlardan basılmış olduğundan en ufak hava hareketinden yaprak ayasının sallanmasına sebep olur. Odunu makbul olup özellikle kibrit yapımında çok kullanılır. Dal kabukları populin ve salisin adında 2 glikozit taşır. Kabukları veya populin glikoziti ateş düşürücü ve romatizma ağrılarını dindirici olarak kullanılmaktadır. [*Lat. P. tremula = P. australis = P. graeca; Ing.* European aspen; *Fr.* Peuplier tremble]; ◉ **yabanî** ~, *bot.* ◘ **Fırat kavağı**. ◘ *LEVHA: 4.*— **BAZI AĞAÇ ÖRNEKLERİ**, ◘ *ŞEKİL: 4.*— **AĞAÇLAR**.

~ **ağacı**, *bot.* ◘ **Kavak**.

~ **boylu**, *dey.* Ince, uzun boylu. [*Fr.* Homme de haute taille].

~ **inciri**, *bot.* Açık, mor renkli bir çeşit incir. [*Ing.* Purple fig; *Fr.* Une espece de figue].

~ **kelebeği**, *zool.* ◘ **Kelebek**.

~ **merhemi**, *ecz.* Kavak tomurcuklarının ve patlıcangillerden çeşitli bitkilerin yapraklarının domuz yağında uzun süre bekletilerek sindirilmesiyle elde edilen merhem. *Basura karşı kullanılan bu merhem aynı zamanda bazı iâçlara kıvam vermekte de işe yarar).* [*Fr.* Onguent populéum].

~ **ustası**, *teşk. tar;* Rumeli Kavağı ve Anadolu kavağı'nda çalışan bostancıların basında bulunanlara verilen ad. Bunlar asayişi sağlamakla da görevliydiler. Bu görev yeniçeri ocağının kaldırılmasıyle sona erdi.

~ **vurması**, *sp.* Ciritte oyuncuların ellerini atın eğerine koyarak ve ayaklarını havaya kaldırarak kaçması. *Bu oyunda çok usta olanlar kavak vururken yaylanarak ileriye fırlayan ciriti kapar, rakibine atardı).*

~ **yaprağını tepeden dökerse kış çok olur**, *at.* Kavak ağacının yaprakları tepeden dökülmeye başlar, aşağıdakiler daha sonra dökülürse o yıl kış zorlu olur.

kavak.cam.kanatlısı, b. i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Cam.kanatlıgiller *(Sesiidae)* familyasından bir böcek türü. Kavak ağaçlarına arız olur. [*Lat. Sesia tabaniformis; Fr.* Sésia tabaniforme].

kavakçılık, -ğı, i. Kavak yetiştirmek işl. [*Ing.* Poplar growing].

kavaklık, -ğı, i. Kavakları çok olan yer. [*Ing.* Poplar grove; *Fr.* Peupleraie].

kavak.oyan, b.i. *zool.* ve *paraz.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Cerambycidae* familyasından, 3 sm. boyunda kavakların odun katında uzunlamasına oluklar açarak onları sarartıp kurutan kınkanatlı böcek: büyük kavak tekeböceği. [*Lat. Saperda* carcharias; *ing.* Poplar borer; *Fr.* Saperde chagrinée].

kaval, i. *esk. T. kav.* § ❶ *müz.* Genellikle kamıştan yapılan, perdeli, yumuşak sesli büyük düdük. [*Ing.* Shepherd's pipe, flageolet; *Fr.* Flûte de berger, chalumeau]. § ❷ *inş.* (a) Lataya bağlamak için düz kiremitlerde yapılan küçük çıkıntı; (b) Üçgen biçimi, buruna benzeyen, bir boşaltma borusunun dayanaklarından düşey olarak kaymasını önlemek amacıyle üzerine kaynatılmış ufak çinko parçası. § ❸ *mim.* (a) Yarım-silindirik, çıkıntılı ve iri süs. *(Sütun ayakları genellikle iki kaval arasında bir ince kavaldan meydana gelir);* (b) Üzerinde sütun yükselen yuvarlak silme. [*Ing.* Torus; *Fr.* Tore]. § ❹ *sil. esk.* Yivsiz tüfeğin namlusu. [*Ing.* Smooth-bore gun barrel]. ◉ **ters yarım** ~, Profili dairenin dörtte biri olan ve şişkin tarafı üste gelen dışbükey silme. ◉ **yanık** ~, *müz.* Güzel ve duygulandırıcı nağmeler çıkaran kaval için söylenir. ◉ **yarım** ~, Tersine çevrilmiş şekilde yarım kaval silme. [*Ing.* Quarter round, ovolo; *Fr.* Quart-de-rond].

~ **çubuk**, Kaval şeklinin daha incesi. Silmelerde kullanılan, profili yuvarlak çubuk olup yüzeyi sade veya süslü de olur. *(Resim çerçevelerinin böyle süslü kaval çubuk şeklinde olanları da vardır. Buna sadece çubuk silme de denir. Köşelere gelen kaval veya çubuk silmelere köşe kavalı veya çubuğu denir).* [*ing.* Astragal, baguette; *Fr.* Baguette].

~ **kemiği**, *anat.* ◘ **Kemik**.

~ **namlu**, *sil. esk.* Mücefinde *(iç boşluğu)* yivler bulunmayan namlu: *Havan topları kaval namluludur.* [*Ing.* Smooth-bore gun barrel].

~ **top**, *sil. esk.* Ağızdan dolma ve mücefi düz olan toplara verilen ad. *(Yuvarlak güller atar, savaş gemilerinde kullanılırdı).* [*Ing.* Muzzle loader; *Fr.* Pièce se chargeant par la bouche].

☆ *Eşanl.* **ağızdan dolma**.

~ **topu**, *den.* Ağızdan dolma, yuvarlak güle atan ve bugün ancak müzelerde görülen eski devirlerde kullanılmış toplardır. Bunlara *(ağızdan dolma)* da denilmektedir.

~ **tüfek**, Namlusu yivsiz tüfek. [*Ing.* Smoothbore; *Fr.* Fusil non ravé].

kavala, i. Deniz kenarında salas ve dam gibi barınılacak yer. [*Ing.* A plot on the seashore *(with huts or sheds on it); Fr.* Abri prés de la mer].

kavalcı, i. Kaval yapan, satan veya kaval çalan kimse: *Kavalcı, elindeki kavalları hem satıyor, hem çalıyordu.* [*Ing.* Pipe player, flageolet player].

kavalet, i. ◘ **Kavaleta**[1].

kavaleta, kaveleta /kavale:ta, kavele:ta/, i. *it. cavaletto.* § ❶ *den. esk.* Yelkenli gemilerde demiri vira etmek için kullanılan, ince zincirden yapılmış donanım. [*Ing.* Trestle; *Fr.* Tréteau]. § ❷ *bayınd.* Bir tarak dubası veya bir ekskavatörde, zincirin geçmesi için kılavuz vazifesi gören eklemli kol. *(Merdiven şeklinde birleştirilmiş iki sıradan meydana gelen kavaletanın uçlarında, üzerinde zincirin döndüğü birer*

kasnak bulunur). § ❸ *demir.* Bir köprü çekilmesinde veya raydan çıkmış lokomotif, vagon gibi araçların kaldırılması işlerinde, tahta traversleri birbiri üzerine yerleştirerek yapılan domuz damına verilen ad. § ❶ *deric.* Derilerin iç yüzlerinde kalan etleri kazıma işlemi.

~ **ağacı,** *deric.* Üzerinde, sepicilerin deri iç yüzlerini kazıdıkları, kıllarını aldıkları veya demir vurdukları yarı silindir biçimindeki eğik tezgâh.

~ **bıçağı,** *deric.* Derilerin iç yüzlerini kazımaya yarayan, keskin ve esnek olmayan, kesiti tırpana benzeyen iki saplı bıçak. *(Esnek bir laması olan bir başka kavaleta bıçağı da vardır).*

~ **halatı,** *den.* Kavaleta zincirini demir zincirine bağlamak için kullanılan halat. [*ing.* Messenger; *Fr.* Tournevire, marguerite].

~ **makinesi,** *tekn.* Derilerin iç yüzlerindeki etleri kazımaya yarayan makine.

kavalib /kavâlib/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **kalıb**'ın çoğulu.

kaval.kemik, b. i. *anat.* ◘ **Kemik.**

kavallanmak, f. *arg.* Can sıkmak, baş ağrıtmak: *Yeter be, sabahtan beri kavallanıyorsun.* [*ing.* To bother, to annoy; *Fr.* Gêner, ennuyer, tracasser, tourmenter].

☆ *Eşanl.* **kafa ütülemek, kafese almak.**

kavalo, i. ◘ **Boy.**

kavalya, kavelya, kavelye /kaval:ya, kavel:ya, kavel:ye/, i. *It caviglia.* < *Provence dilinde* = *cavilla. den.* § ❶ Uçlarında kasa *(halka)* bulunan iki halatı, birinin kasasını ötekinin içinden geçirmek ve aralarına sokulmak suretiyle birleştiren küçük tahta tomar; [*ing.* Whipping]. § ❷ Sert ağaçtan yapılmış ,kısa ,yuvarlak ve tepesi kesik konik kama. *(Sapan dikişleri yapmak, matafyon deliği açmak ve benzeri işler için kullanılır).* [*ing.* Treenail; *Fr.* Gournable]. § ❸ *sp.* ◘ **Kavela.**

~ **bağı,** *den.* Bindirme kanca bağı veya mühendis bağı denen bağ. [*ing.* Marline (spike) hitch; *Fr.* Transfilage avec demi-clef].

~ **vurmak,** *den.* Bir halatı açtıktan sonra halat iplerinin uçlarına koni biçiminde örgü yapmak.

kavalye, i. *Fr. cavalier.* < *It. cavaliere.* Bir toplantıda kadına veya genç kıza refakat eden veya dansta eşlik eden erkek. [*ing.* Lady's escort].

kavalyelik,-ği, i. Kadına dansta eşlik etme işi.

kavança, kavançe /kavan:ça, kavan:çe/, i. § ❶ *den.* (a) Yolkeni bir bordadan öbür bordaya geçirme; (b) Yelkenle seyreden filikalarda orsa alabanda tıramola ederken *(rüzgârın estiği taraftan dönerken)* filikayı idare edenin, *«alesta tramolal»* kumandasını verdikten ve filikayı rüzgârın estiği tarafa çevirmek üzere dümene bastıktan sonra büyük yelkeni *(Randa)* filikanın ortasına getirmek ve dönüşü kolaylaştırmak için verdiği kumanda. [*ing.* Shift!] § ❷ *mec.* Değiştirmek: *Bana geleni, tadına baktıktan sonra, ben size devrediyorum, size geleni bana siz kavançe ediyorsunuz.* [*ing.* Transshipment *(of goods),* transfer, handing over; *Fr.* Transbordement]; § ❸ (a) *arg.* Bir işi başka birine yükleme ve daha çok başına sarma: *Bu işi de mi sana kavançe ettiler?;* (b) Değiştirme ,aynı cinsten bir şeyin yerine baskasını koyma: *Kahvecinin getirdiği kâğıtları, çaktırmadan, cebimdeki kâğıtla kavançe ettim;* ⊙ **ıskotaları ~ etmek,** *den.* Iskotaları bir bordadan öteki bordaya geçirerek tespit etmek. ⊙ **yelkenleri ~ etmek,** *den.* Öteki bordadan praysa etmek *(sereni öteki bordaya çevirmek)* veya yelkenleri bulunduğu bordadan öteki bordaya aktarma etmek. [*ing.* To shift a sail; *Fr.* Changer une voile].

~ **tornosu,** *den.* Çekilmekte olan ve yönü değiştirilmek istenen bir ipin *(halat, tirenti, selvice)* yön dönüm noktasından az berisine takılan ve ip içinden geçirilen tek dilli makara.

~ **yelken etmek,** *den.* Eğri serenli yelkenleri *(latin yelkeni gibi)* tıramolada bir bordadan ötekine aşırmak.

kavânin /kavânin/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Kanun**'un çoğulu.

kavanoz, i. *Yun. koukos,* çanak. § ❶ Toprak tan veya sırçadan ,ağzı geniş, orta veya ufak boyda kap: *Reçel kavanozu. Turşu kavanozu.* [*ing. Glass, earthenware or wooden)* jar, pot; *Fr.* Pot *(de terre ou de verre)*]. § ❷ Kavanoz dolusu: *Bir kavanoz zeytin.*

~ **dipli dünya,** *dey.* «*Boş dünya, kahpe felek*» anlamında kullanılan esef sözü.

kavara /kava:ra/, i. § ❶ Gürültü, patırdı. [*ing.* Idle talk, mere noise]. § ❷ *h.d.* Yellenme. [*ing.* Fart, breaking wind]. § ❸ Balı alınmış petek. [*ing.* Emptied honeycomb] § ❹ Kovanda bırakılan bal.

kavari /kavâri/, ç. i. *Osm.* < *Ar. karia.* § ❶ *esk.* Şiddetli rüzgârlar, fırtınalar; § ❷ Birdenbire gelen büyük âfetler, belâlar; § ❸ Kıyamet gününü andırır büyük felâketler; § ❹ *din. esk.* Afet ve büyük tasa yaratacak olay ve durumlardan korunması için Tanrı'ya yöneltilen yakarışların tümü.

kavas, i. *Osm.* < *Ar. kavvâs.* § ❶ Elçilik veya konsolosluklarda çalışan ve özel kıyafeti olan koruma memuru. *«[ing.* Messenger of an embassy or consulate, doorkeeper of a big establishment; *Fr.* Garde attaché au service des missions et consulats étrangers]. § ❷ *esk.* Osmanlılarda vezirlerin maiyetinde görevli silâhlı kimselere verilen ad. *(Her vezirin yanında görevli olan kavasların sayısı farklı olurdu. Bu görev 1908'den sonra kaldırıldı).* § ❸ Dava sahiplerini mahkemeye çağıran, gerekli emir ve evrakı yerine işletmeye memur mahkeme görevlisi, mübaşir; § ❹ Banka v.b. gibi özel kurum ve kuruluşlardaki silâhlı koruma memuru. ⊙ **değnekli ~,** *tar.* ◘ **Değnekli.**

kavaslık,-ğı, i. Kavasın yaptığı iş, kavasın görevi. [*Fr.* Charge de garde attaché au service des missions et consulats étrangers].

kavasya, i. *Fr. quassia. Lat.* ◘ **Acıağaç.**

kavat, i. *Osm.* < *Ar. kıyâde* veya *kıyâdet* > *kavvâd.* «*Muhabbet tellâlı, pezevenk*» anlamında sövgü sözü olarak kullanılır. [*ing.* Cuckold; *Fr.* cocu, proxénète].

☆ *Eşanl.* **gavat.**

kavata /kava:ta/, *Lat. gabata* veya *gavata.* § ❶ *bot.* Sert ve fazla kızarmayan, genellikle turşu yapılan bir domates türü. [*Lat. Solanum capsicum; Fr.* Bitter and green tomato *(for pickles),* a bitter kind of tomato used for pickling; *Fr.* Sorte de tomate verte et acide]. § ❷ Yekpare ağaçtan oyma kap. [*ing.* Round wooden bowl].

kavatin, i. *Fr. cavatine* < *It cavatina. müz.* § ❶ XVIII ve XIX yüzyıl operasında, tek ses içinde yazılan kısa parça. *(Mozart, Rossini, Gounod'da bunun örneklerine rastlanır);* § ❷ Lirik karakteri, serbestliği çoğunlukla da kısalığı yönünden tiyatro kavatinini andıran çalgı parçası. (Örnek: *Beethoven'in 13. dörtlüsündeki 5. bölüm olan Cavatina ve Raff'ın keman kavatini).*

kavea, i. Romalılarda bir tiyatro veya bir amfitiyatrın seyircilerin oturmasına mahsus kademeli sedleri kapsayan iç kısmı. [*ing.* ve *Fr.* Cavea].

kavedium, i. *Lat. Cavedium.* Eski Roma evlerinde dört-köse küçük bir avlu etrafına yapılmış üstü örtülü revaklara verilen ad. Bazı evlerin önlerinde böyle revaklar bulunurdu. [*ing.* ve *Fr.* Cavedium].

kavela, kavele, i. *It. caviglia.* < *Provence dilinde* = *cavilla. sp.* Yelkenin kasa ve halat dikişlerinde kollar arasını açmak için kullanılan, sivri ağaç veya demirden yapılmış sert parçalar. [*ing.* Whipping; *Fr.* Surliure]. ⊙ **ağaç ~,** *den.* ◘ **Ağaç.** ⊙ **çıma ~sı,** *den.* ◘ **Çıma.**

kaveleta, i. ◘ **Kavaleta.**

kavelya, kavelye, i. ◘ **Kavalya.**

kavernöz, s. *Fr. caverneuse. anat.* İçinde boşluk bulunan, boşluğa ait. [*ing.* Cavernous]

kaveza, i. *Isp. cabeza. esk.* § ❶ Yahudilerin eskiden giydikleri başlık; § ❷ Hokkabaz yardakçısının giydiği başlık. *(Siyah çuhadan yapılırdı; üzerinde kırmızı bir tepelik vardı Yardakçı renkli kumaştan yapılmış uzunca bir üstlük ile şalvara benzeyen bir tür pantalon giyerdi. Elinde ise vurarak gürültü yapmak için kullandığı, şakşak adı verilen bir âlet bulunurdu).*

kavga /kavgâ/, i. *Osm.* < *Fars. gevgâ* > *gavgâ* § ❶ Iki taraf arasında yapılan gürültülü, birbirini suçlandırıcı tartışma olup çok defa dargınlıkla ve kimi vakit dövüşle sona erer. [*ing.* Quarrel; *Fr.* Querelle, dispute]. ☆ *Eşanl.* **çekişme, dırıltı, hır, hırıltı, zırıltı, atışma, hırlaşma, didişme, dövüş, dalaş, boğuşma, tatsızlık, maraza, niza, münazaa, muaraza, arbede;** § ❷ *huk.* En az üç kişi arasında, bedenî temas şeklinde, gerçekleşen fiilî anlaşmazlık. [*ing.* Fight; *Fr.* Combat, lutte]. § ❶ Bir dâva uğruna yapılan mücadele; uğraşı. § ❶ *esk.* Cenk, savaş, mücadele. ⊙ ~ **da kılıç ödünç verilmez,** *at.* Kişi, savunma silâhını başkasına verip kendisini savunamayacak ve yenilgiye uğrayacak duruma düşmemelidir; ⊙ ~ **da yumruk sayılmaz,** *at.* § ❶ Kavga eden taraflardan herbiri, ötekine karşı olabildiğince sert ve çok saldırıda bulunmak zorundadır. Amaç düşmanı ezmektir. Saldırının sayısı ve neye mal olduğu düşünülemez; § ❷ Bir şeyin meydana gelmesi için çok gereç harcamak zorunluluğu varsa esirgenmeden harcanır. Ne kadar çok harcanıyor diye düşünülmez; ⊙ ~ **nın sonu dayak,** *at.* Tehlikeli bir işin sonunun kötü ve zararlı olacağını belirtmek için kullanılır; ⊙ ~ **ya çanak tutmak,** *dey.* Kavgaya sebep olacak davranışta bulunmak veya söz sarfetmek. ⊙ ~ **ya kaşınmak,** *dey.* Kavgayı gerektirecek davranışlarda bulunmak. [*ing.* To keep doing things likely to lead to a quarrel]; ⊙ ~ **ya tutuşmak (girişmek),** *dey.* Kavgaya başlamak. [*ing.* To take up a quarrel (with)]. ⊙ **sınıf ~sı,** ◘ **Sınıf.**

~ **bizim yorganın başına imiş,** *dey.* Başkalarının düzme bir davası sonunda zarar gören kimsenin söylediği söz.

~ **çıkarmak,** *dey.* Kavgaya yolaçmak. [*ing.* To provoke a quarrel].

~ **etmek,** § ❶ Atışmak, tartışmak, çekişmek, dövüşmek: [*ing.* To quarrel *(with),* to fight; *Fr.* Se quereller, se disputer, se chamailler]. § ❷ *esk.* Savaşmak.

~ **kaşağısı,** *dey.* Kavga etmek için bahane arayan kimse. [*ing.* Frivolous pretext for a quarrel].

kavgacı, s. § ❶ Kavga etmeyi seven, her vakit kavga çıkaran. [*ing.* Quarrelsome; *Fr.* Querelleur]. ☆ *Eşanl.* **aksi, ters, asi, afacan, asabi, serkeş, geçimsiz;** ☆ *Karş.* **iyi huylu, yumuşak başlı, uysal, halim selim, mülâyim.** § ❷ Iyi döğüşen, iyi savaşan, mücadeleci. [*ing.* Contestant; *Fr.* Contestant,-ante].

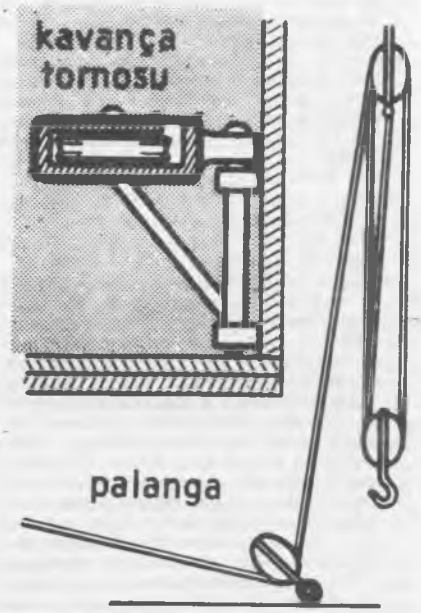

ŞEKİL: KAVANÇA TORNOSU.

kavgalaşmak, nsz. f. *(iki veya daha fazla kimse hk.)* Birbiriyle kavga etmek. [*ing.* To quarrel, bicker, wrangle].

kavgalı, s. § ● İçine kavga karışan, anlaşmazlığa yol açmış olan: *Kavgalı bir mesele.* [*Osm.* Münazaünlih; *ing.* Controversial; *Fr.* Controverse,-ée]. ☆ *Eşanl.* **ihtilâflı, münazaralı.** § ❷ Birisiyle kavga ederek darılmış olan kızgın, dargın, küs: *Biz onunla kavgalıyız.* [*Ing.* Quarrelling, indignant, angry; *Fr.* Brouïllé,-ée].

kavi /kävī/, s. *Osm.* < *Ar. kuvvet.* § ❶ Dayanıklı ,güçlü, zorlu, kuvvetli: *Kavi bünye, kavi bina.* [*ing.* Strong robust; *Fr.* Fort,-e, puissant,-ante]. ☆ *Karş.* **güçsüz, dayanıksız, zayıf, çelimsiz, cılız, çabuk yıkılan, âciz, nahif.** § ❷ Sağlam, güvenli, güvenilir: *Kavi ihtimal, Kavi vaat.* [*Ing.* Sound; *Fr.* Sain, solide]; § ❸ Varlıklı, zengin. [*Ing.* Rich, wealthy, well-off; *Fr.* Riche].

kavi /kävi/, s. *Osm.* < *Ar. keyy. esk.* Yakan, dağlayan, dağlayıcı, acı verici.

Kavi, öz. i. *dilb.* XVIII. ve XIX yüzyıl. Cava bilginleri tarafından eski Cava diline verilen ad.

kavil,-vli, i. *Osm.* < *Ar. kavl. esk.* § ● Söz, lâkırdı: *Onun kavli haline uymuyor?* [*ing.* Word; *Fr.* Parole]. § ❷ Anlaşma, sözleşme: *Sizin kavliniz böyle miydi?* [*Ing.* Agreement, accord; pact; *Fr.* Accord, pacte, convention]. § ❸ Yapılmayıp sözde kalan şey. [*Ing.* Promise; *Fr.* Promesse]. ◉ **Allah'ın emri Peygamberin kavliyle,** *dey. (Evlenme konusunda)* Kız isterken kullanılan bir söz: *Allah'ın emriyle Peygamberin kavliyle, kızlarını oğullarına istediler.*

kavileşmek /kavileşmek/, nsz. f. Pekişmek, dayanıklılasmak, güçlenmek, kuvvetlenmek. [*Ing.* To become strong, solid or robust; *Fr.* Devenir fort, solide].
☆ *Eşanl.* **sağlamlaşmak.**
☆ *Karş.* **çürümek, incelmek.**

kavileştirmek, nsz. f. *esk.* Güçlü, sağlam olmasını sağlamak.

kavilleşmek (-le), nsz. f. Sözleşmek, söz birliği etmek. [*Ing.* To agree, to decide mutually; *Fr.* Convenir, faire une convention, s'accorder].
☆ *Eşanl.* **uyuşmak, mutabık kalmak, sözleşmek, bağdaşmak, imtizaç etmek, kaynaşmak, samimileşmek, senli benli olmak, uzlaşmak, sulh olmak, barışmak.**

kavil.name, b. i. *esk.* Anlaşma belgesi. [*Ing.* Written agreement; *Fr.* Contrat, convention].

kavilya, i. *It. cavglia* ◘ Takoz.

kavim,-vmi, i. *Osm.* < *Ar. kavm.* Dil, örf, kültür niteliklerinin bir olmasından dolayı birbirine bağlı bulunan insan topluluğu. [*Ing.* People; *Fr.* Peuple]. ☆ *Eşanl.* **budun.** ◉ ~ **ler psikolojisi,** *psik.* Sosyolojiyi psikoloji ile açıklamak isteyen kurama dayanan bir psikoloji dalı. *Bu kuram bir topumda kolektif tasavvur ve duyguların, ferdlerin birbirleriyle temasları yoluyle geçtiğini ,sosyal ruhun bir özellik taşımadığını iddia eder. Bu akım, biri Almanya'da, diğeri İtalya'da olmak üzere iki kol halinde gelişmiştir. Bu akımı Fransa'da Gustave Le Bon temsil eder);* ◉ **avcı** ~ **ler,** *fels.* ◘ Avcı.

kavim, s. *Osm.* < *Ar. kıvâm. esk.* § ● Kıvamında olan doğru dürüst. § ❷ Dik olan. [*Ing.* Straight, right, correct].

kavis,-vsi, i. *Osm.* < *Ar. kavs.* § ❶ Eğmeç, eğri ve yay biçiminde olan şey. [*Ing.* Curve; *Fr.* Courbe]. § ❷ *mat.* ve *anat.* Yay. [*Lat.* Arcus;*Ing.* ve *Fr.* Arc]. § ❸ Ayraç, parantez, ( ) şeklindeki yazı işareti. § ❹ *(Geniş anlamda)* Kaş. § ❺ *astr.* Zodyaktaki 12 burçtan biri. [*Ing.* Sagittarius; *Fr.* Sagittaire]. ☆ *Eşanl.* **yay.** ◉ ~ **li bend,** *trm.* Sağlamlığını daha çok kavis şeklinden alan ve derenin yukarısına doğru kavisli bend; ◉ ~ **li oymak,** Kavis şeklinde yuvarlak bir çukur meydana getirmek suretiyle oymak. [*Ing.* To channel; *Fr.* Echancrer]. ◉ **atış kavsi,** *den.* ◘ Atış. ◉ **dirisa kavsi,** *den.* ◘ Dirisa. ◉ **ters** ~, Tersine çevrilmiş kavis. *(Kaş kemerler bir kavisle bir ters kavsin yanyana birleşmesinden meydana gelmiştir).* [*Ing.* Reversed curve; *Fr.* Contrecourbe] § ❻ *tıp.* Çene-yüz cerrahisinde ve ortodonti'de kullanılan cihaz. *(Az veya çok sayıda dişi birbirlerine bağlamaya yarar. Dişlere bağ veya çengelle tespit edilen madenî bir telden yapılır).* § ● *geom. esk.* Çember parçası, kesiti.
~ **burcu,** *astr. esk.* Güneş kasım ayında girdiği ve oğlakla Akrep burçları arasındaki yay burcu. *(On iki burçtan dokuzuncusudur).* [*Ing.* The sign or constellations of sagittarius].
☆ *Eşanl.* **yay burcu.**
~ **çizmek,** Yay biçiminde bir yol izlemek. [*Ing.* To describe a curve].
~ **ışığı,** *fiz.* Ark lambası. [*Ing.* Arclight; *Fr.* Arc voltaïque].
~ **şeklinde,** Yay, kemer biçiminde olan. [*Ing.* Bent, vurved, arched, arc shaped, in a curve; *Fr.* Courbé,-ée].

kaviş /kâviş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kazma, esme, eseleme. [*Ing.* Digging, excavating]. § ❷ Arama, araştırma. [*Ing.* Scrutinizing, investigation]. § ❸ Denetleme. § ❹ *(Bir şeyi)* Derinliğine yarma.

kavişger, s. § ❷ Kazan, kazıcı. [*Ing.* Digger] § ● Arastırıcı, arayan. § ● Denetici; müfettiş; § ❹ Yaran, yarıcı.

kavitasyon, i. *Fr. cavitation* < *Lat. cavus. den.* Hareket sırasında gemi pervanesinin etrafında meydana gelen buharlaşma ve buharın yoğunlaşmasıyle meydana gelen devamlı fiskeleme hareketi. [*Ing.* Cavitation].

kavite, i. *Fr. cavité* < *Lat. cavitas.* tıp. ◘ Boşluk.

kavitron, i. *Fr. cavitron. nükl.* Demir çekirdeği olmayan bir solonoidin ürettjği magnetik alan içinde, titresimli bir oluktaki yörüngeler üzerinde parçacıklara yön veren elektrikli parçacık hızlandırıcı. [*Ing.* Cavitron]

kaviyen, z. *esk.* Kesinlikle, kuvvetle. [*Ing.* Strongly; *Fr.* Fortement, solidement, fermement].

kaviyet,-ti, i. *esk.* Dağlayıcılık, yakıcılık.

kavkaa, i. *Osm.* < *Ar. zool. esk.* ◘ Kavkı.

kavkı*, i. § ● *zool.* Midye, salyangoz v.b. gibi kabuklu yumusakçaların kireçten sert kabuğu. [*Osm.* Kavkaa; *Ing.* Shell; *Fr.* Coquille]. § ❷ *anat.* Kulak salyangozu. [*Osm.* Kavkaa, helezon; *Lat.* ve *Ing.* Cochlea; *Fr.* Limaçon]. ☆ *Eşanl.* **koklea, salyangoz;** ◉ **kurtçuk** ~ **sı,** İkiçenetli yumusakçaların kurtçuklarının kavkısı. *(Bu kavkı yüzen kurtçuğu, yani trokofor'u korur; çok zaman, sonradan belirsiz hale gelir, bazen de belirli ol rak kalır ve kabuğun göbeğini meydana getirir).*
~ **kayaç,** *jeol.* Kavkılarla ve kavkı parçalarıyle yapılan bir kireçtaşı. [*Ing.* Coquina; *Fr.* Lumachelle].
~ **taslağı,** Karındanbacaklı yumuşakçaların kurtçuk kavkısı.

kavkılı, s. İçinde kavkı olan.
~ **kum,** *jeol.* Fosil kavkı bakımından zengin ,kolay ufalanır kireçli çökelti; toprağı iyileştirmek için kireçleme ve fosfatlamada kullanılır. *(Kavkılı kumlar beyaz, gri veya kızıl olur).* [*Ing.* Shelly sand; *Fr.* Sable coquillier].

kavl, i. ◘ Kavl.

kavlak, s. < *kavlamak.* § ● Kabuğu dökülmüş *Kavlak bir ağaç.* [*Ing.* Peeled off, risen in blisters; *Fr.* Decortiqué]. § ❷ Kabuğu soyulmus ,kabuksuz. [*Ing.* Barkless; *Fr.* Ecorcé, depouille, ecaillée]. § ● Sakalsız. [*Ing.* Beardless, unbearde ; *Fr.* Imberbe]. § ● *mec.* Aptal. budala. [*Ing.* Simpleton, idiot].

kavlama, i. Asmalarda görülen mantar hastalığı: *Phellinus ingiarius veya stereum hirsutum adlı mantarlardan ileri gelir. (Hastalığa tutulan asmanın odun kısmı zamanla kava benzeyen bir kitle halini alır. Dış belirtiler ,hastalığın bulaşmasından yıllarca sonra birdenbire ortaya çıkar ;asmanın kökü ve dalları kurur).*

kavlamak, nsz. f. *esk. T.* § ❷ *(Kabuğu, derisi)* Pul pul olup dökülmek, kabarıp düşmek, soyulmak. [*Ing.* To peel off; to scale off, to rise in blisters; *Fr.* Se séparer, se boursoufler, tomber]. § ❷ Bir resmin boyaları kabarıp çatlayarak parça parça pul halinde dökülmek. [*Ing.* To chip off; *Fr.* S'écailler].

kavlanma, *jeol.* ◘ Yapraklanma.

kavlaşmak, nsz. f. Kav haline gelmek.

kavlen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Sözle, lâkırdıyle, konuşarak, sözlü olarak: *Kavlen çok şey vaad eder ,ama fiilen bir şey yapmaz.* [*Ing.* By word, by agreement; *Fr.* En parole]. ~ **ve fiilen,** Sözle ve hareketle. [*Ing.* By word and deed].

kavlıç, s. ve i. *h.d.* § ● Fıtıklı. [*Ing.* Hernial; *Fr.* Hernieux-euse]; § ❷ Fıtık. [*Ing.* Hernia; *Fr.* Hernie].

kavlî, s. *esk.* § ● Sözle ilgiii. [*Ing.* Verbal; *Fr.* Verbal, -aux]. § ❷ Sözde kalan. [*Ing.* Promised, asserted; *Fr.* Promis].

kavlince, z. *esk.* Onun sözüne göre.

kavliyât /kavliyât/, ç. i. *esk.* Boş lâflar. [*Ing.* Mere words, verbal statements or assertions].

kavm, i. ◘ Kavim.

kav.mantarı, b .i. *bot. Basidiomycetes* altsınıfının *(Polyporaceae)* familyasından *ağaçların (özellikle kayın ağacı)* gövdeleri üzerinde yaşayan, odun katını hızla çürüten sapsız, büyük, ağır bir mantar. Kav yapmağa yarayan bu mantarın karpoforu çok büyüktür. *(bazen 50 sm. çapında)* Dıştaki sert tabakası atıldıktan sonra, dilimler halinde kesilir, sulu kalevî içine bir müddet batırılır, sonra su ile yıkanır, çekiçlerle dövülür ve kurutulur. Süngerimsidir. Eskiden *Fungus chirurgorum adı altında kan dindirici olarak kullanılmıştır.* [*Bunlarla savaşmanın çaresi nemi ortadan kaldırmak, fazlaca mantarlı ağaçları keserek yok etmek, önleyici tedbir olarak ağacı fenollü eriyiklerle badana etmektir*]. [*Lat. Fomes fomentarius;; Ing.* Shelf fungus, bracket fungus; *Fr.* Amadouvier].

kav.mantarıgiller, ç. b. i. *bot. Basidiomycetes* altsınıfından, asalak yaşama uymuş kavmantarlarını, da içine alan mantar familyası [*Lat.* ve *ing. Polyporaceae; Fr.* Polyporacées].
☆ *Eşahl.* **deliklimantargiller** .

kavmî /kavmi/, s. *Osm.* < *Ar.* Kavme ait, kavimle ilgili, kavimci. [*Ing.* Ethnic(al); *Fr.* Ethnique].

kavmiyat, i. *Osm.* < *Ar. kavm.* > *kavmiyyât. esk. Kavimlerin gelenek ve göreneklerini,* kültürlerini inceleyen bilim. [*Ing.* Ethnography; *Fr.* Ethnography].
☆ *Eşanl.* **etnografya ,budunbetim.**

kavmiye, s. *esk.* Kavmi'nin dişili.

kavmiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. kavmiyyet. esk.* § ● Bir kimsenin şu veya bu kavimden olması hali. [*Ing.* Ethnical character; *Fr.* Caractère ethnique]. § ❷ Kavme bağlılık, milliyetçilik. [*Ing.* Nationality; *Fr.* Nationalité]

kavo, i. Bir kilisenin zemini altında veya bir mezarlıkta aynı aileye mahsus olmak üzere yeraltında yapılan küçük oda şeklinde mezar bodrumu, meyit mahzeni [*Ing.* Burial vault; *Fr.* Caveau].

kavraç*,-cı, i. < *kavramak.* § ● Ağır taşları tutup kaldırmaya yarayan, iki tutaklı demir âlet; § ❷ İnce olan kısmı çengel şeklinde bükülmüs madenî kama; § ❸ Yontma taşları bir yerden bir yere taşımak ve yerine yerleştirmek için kullanılan kama. [*Ing.* Lewis, lewisson; *Fr.* Louve].

kavrak[1], i. < *kavurmak* > *kavur-ak.* Ateş yakmak için kullanılan kuru yaprak veya çalı. [*Ing.* Dry leaves or brushwood for lighting a fire; *Fr.* Poigné].

kavrak[2], i. *müz.* Nefesli tahta veya teneke sazların ellerle kavranan esas gövde borusu. [*Ing.* Pipe; *Fr.* Tuyau].

kavram*[1], i. < *kavramak.* § ● Bir şey hakkında ve özellikle o şeyin nitelikleri veya imleri üzerine taşıdığımız genel düşünce. [*Osm.* Mefhum; *Ing.* Concept, idea, notion; *Fr.* Concept, notion, idée]. § ❷ *mant.* Soyut ve genel fikir: *Masa kavramı. Adalet* kavramı. § ❸ *psik.* Bir olayı, bir nitelik veya nicelik hakkında oluşan zihnî imaj, bir şey hakkında bir çok ayrı algıları kapsayan genel düşünce, kapsamı ve sınırları bir işaret veya kelime ile ifade edilerek manâlandırılan soyut, fikir ,mefhum. *(Kavramlar akıl yürütme veya zekânın çalışması için gerekli unsurlardır. Okul çalışmalarının bir amacı da öğrencilere bilimsel kavramlar kazandırmak ve onların kullandığı açık olmayan (kapalı) kavramları bilimsel kavramlara çevir-*

mek ve onları bilimsel kavramları anlayabilecek duruma getirmektir).

~ **bilgisi,** ◘ **ideoloji.**

~ **geçerliği,** *mant* ve *psik.* Teste konu olan kavram ve davranışların mantıkî yoldan çözümlenmesiyle etki yapılan geçerlik, yapı geçerliği.

kavram[2] ,i. < *kavramak. h.d.* Karın zarı, periton, [*ing.* Peritoneum; *Fr.* Péritoine].

~ **yağı,** Bağırsakları örten yağ.

kavrama, i. § ❶ Kavramak eylemi. § ❷ Ağaç kuşak; § ❸ Alma, algılama, anlama yetisi; § ❹ Deneme ve yanılmalara gitmeden veya bunlara çok zaman ayırmadan güçlükleri zihnin bir kavrayışı ile yenme; § ❺ Birden bire anlayarak harekete geçme. Anlayış, kavrama ile öğrenme, öğrenmelerin en süratli ,ekonomik ve yüksek olanıdır; § ❻ *doğr.* Civata, çivi veya çatı direğiyle birleştirilen ve genellikle gönyelenmiş modern yapı kafesinde kullanılan ,birleştirilmiş tahta parçalarından her biri; § ❼ *inş.* Binalarda bulunan bağlama parçası, ağaç kuşak. [*ing.* Crosspiece, binding piece, tie beam; *Fr. (Barre)* de traverse, entretoise]. § ❽ *mad. oc.* Iki ucuyle kuyu çeperlerine veya kaplamasına tesbit edilen ve kılavuzları taşımakta kullanılan yatay parça. *(Kavramlar tahtadan veya madenî olabilir; kızak yolunun şekline göre 1,5 ile 3 m. aralıklarla düşey olarak dizilirler; kavrama, bir kuyu donatımının en önemli parçasıdır).* ☆ *Eşanl.* **kuşak;** § ❾ *mek.* Hareket ileten iki mili birbirine bağlamaya yarayan makine elemanı; [*ing.* Coupling; *Fr.* Accouplement]. § ❿ *otom.* ◘ **Debreyaj..** ⊙ **çapraz** ~, *cimn.* ◘ **Çapraz**[1]. ⊙ **çözülür** ~, *mek.* Motorlu araçlarda, vites değiştirildiği zaman kavrama yapan ve motorun dönme hızı rölanti bölgesindeyken vitesi otomatik olarak boşa alan mekanizma; ⊙ **düz** ~, *cimn.* ◘ **Düz**[1]. ⊙ **grafitli** ~, *tekn.* Konik dişli çiftinin hareketini sınırlayan otomatik kavrama. *(Grafitli kavrama, içinde, çelik saçtan yapılmış özel profilli bir rotor diskinin döndüğü bir karterden meydana gelir. Kavrama kutusu motora, rotor ise makineye bağlıdır. Kutu ile rotor arasındaki bağlantı elemanı bir grafit tozudur. Bu toz bir bir akışkan görevi yapar).* [*ing.* Graphitic coupling]. ⊙ **iç** ~, *psik.* ◘ **içkavrama;** ⊙ **merkezkaç** ~, *tekn.* Merkezkaç kuvvetle çalışan bir düzen yardımıyle ilk hareket sartlarını ayarlayan motor üzerine yerleştirilmiş cihaz; [*ing.* Centrifugal coupling]. ⊙ **tırnaklı** ~, *mek.* Iki parçadan birindeki diş veya tırnakların öbür parçadaki uygun yuvalara girmesiyle meydana gelen kavrama. *(Bu ilke otomobilde, başka bir aracı eleman olmaksızın transmisyon mili ile krank millerinden birinin rijit bağlantısını sağlamak ve böylece «priz direk» durumunu gerçekleştirmek için kullanılır).* [*ing.* Claw coupling, Clutch; *Fr.* Embrayage à griffe(s)].

~ **işareti,** *matb.* Yazıda birkaç kelimeyi birleştirmek için kullanılan yazı işareti. [*ing.* Brace; *Fr.* Accolade].

☆ *Eşanl.* **kaş.**

kavramak(-i), f. *esk. T.* § ❶ El veya kolla yakalamak, sıkıca tutmak; İçine alırcasına her yanından tutmak: *Taşı kavradı. Kılıcın kabzasını avucuyle kavramak.* [*ing.* To grasp, to seize, to grab; *Fr.* Empoigner]. ☆ **yakalamak, kapmak, pençelemek, kıstırmak, enselemek, ele geçirmek, pençesine geçirmek.** § ❷ Her yanına yayılmak; her tarafını kaplamak, sarmak: *Sızılar vücudunu kavramış.* [*ing.* To cover; *Fr.* Couvrir]. § ❸ *mec.* Bir şeyin her yönünü anlamak: *Durumu henüz kavrayamadım. Durumu kavradı.* [*ing.* To comprehend; *Fr.* Saisir, comprendre]. § ❹ *fels.* Algılanan bir şeyi zihinde oluşturmak: *Bir düşüncenin iyi anlatılabilmesi için onun zihinde iyi kavranmış olması gerek.* [*Osm.* Fehmetmek; *Ing.* To conceive; *Fr.* Concevoir].

kavramcı*, s. ve i. *fels.* Kavramcılığı benimseyen veya kavramcılığa ilişkin olan. [*ing.* Conceptualist, conceptualistic; *Fr.* Conceptualiste].

☆ *Eşanl.* **Konseptüalist.**

kavramcılık*,-ğı, i. *fels.* Tümellerin veya genel adların işaret ettiği kavramlar eşyada var olan nitelikleri anlatmakla birlikte, bunların birer kavram olmak dolayısıyle düşünen kimsenin de zihninde gerçek birer varlık meydana getirdiklerini ileri süren *Abaelardus'*un doktrini olup **gerçekçilik** ile **adcılık** arasında ortalama bir yer alır. [*Osm.* Mefhumiye; *ing.* Conceptualism; *Fr.* Conceptualisme].

☆ *Eşanl.* **konseptüalizm .**

kavramsal, s. Kavramla ilgili, kavrama ilişkin. [*ing.* Conceptional; *Fr.* Conceptionnel,-elle].

kavranılmak, kavranmak, nsz. f. § ❶ Kavranmak işine konu olmak. § ❷ *mec.* Anlaşılır hale gelmek. [*ing.* To be conceived or understood].

kavranılmaz*, s. *psik.* ve *fels.* Zihinde oluşturulamayan veya oluşturulabildiği halde gerçekten böyle bir şeyin var olması akla sığmayan. [*Osm.* Lâyüfhem; *ing.* Inconceivable; *Fr.* Inconcevable].

kavratma, i. *camc.* Renkli cam işlerinde camın yüzeyine bazı killi maddeler uygulanarak atese tutmak suretiyle camın rengini ve saydamlığını gidermek ve donuklastırmak isi. *(Bu kile kurutma veya kavratma kili denir),* [*Ing.* Cementation; *Fr.* Cémentation]

kavrayış, i. < *kavramak. fels.* Kavrama yeteneği ve tarzı. *(Kavrayış kelimesi, somut olarak algılanan bir nesneye ait olmayan bütün tasavvur ve önkavramları anlatmak için kullanılır. Genel fikirler, hatıralar ve yaratıcı hayalgücünün çeşitli kurguları birer kavrayıştır. Bir tasarı, bir varsayım veya bir icat söz konusu olduğu zaman, kavrayış kelimesi, her şeyden önce doğuş ve yaratış fikirlerini akla getirir).* [*Osm.* Telâkki; *Ing.* ve *Fr.* Conception]. ☆ *Eşanl.* **tasarlayış.** ⊙ **derinden** ~, *psik.* ◘ **Derinden.**

kavrayışlı, s. Kavrayışı olan, yetenekli. [*Ing.* Quick at understanding; *Fr.* Compréhensif, -ive, perspicace].

kavruk, s. < *kavurmak* > *kavuruk.* § ❶ Kavrulmuş olan: *Kavruk mısır.* [*ing.* Scorched, Dried up; *Fr.* Torrefié]. § ❷ *mec.* Yaşı ilerlediği halde boyu yaşıtlarından küçük kalan, bodur kalmış: *Bu çocuk kavruk kaldı. Kavruk ağaç, kavruk çocuk.* [*ing.* Stunted, dwarfed; *Fr.* Rabougri].

kavrukluk,-ğu, i. Kavruk olma hali, bodurluk. [*ing.* Stuntedness; *Fr.* État rabougri].

kavrulmak, nsz. f. § ❶ Kavurmak işine konu olmak. § ❷ Ateste kızartılmak. [*Ing.* To be scorched; *Fr.* Être torrefié]. § ❸ Güneşte veya ateste biraz yanmak: *Dünkü sıcakta kavrulduk.* [*Ing.* To be fried; *Fr.* Être brûlé].

kavs, i. ◘ **Kavis.**

kavruk, s. < *kavurmak* > *kavuruk.* § ❶ Kavrulmuş olan: *Kavruk mısır.* [*ing.* Dried up; *Fr.* Torrefié], § ❷ *mec.* Yaşı ilerlediği halde boyu yasıtlarından küçük kalan, bodur kalmış: *Bu çocuk kavruk kaldı. Kavruk ağaç. Kavruk çocuk.* [*Ing.* Stunted, Dwarfed; *Fr.* Rabougri].

kavruklık,-ğu, i. Kavruk olma hali, bodurluk. [*ing.* Stuntedness; *Fr.* État rabougri].

kavrulmak, nsz. f. § ❶ Kavurma işine konu olmak; § ❷ Ateşte kızartılmak. [*Ing.* To be scorched; *Fr.* Être torrefié]; § ❸ Güneşte veya ateste biraz yanmak: *Dünkü sıcakta kavrulduk.* [*Ing.* To be fried; *Fr.* Être brûle].

kavs, i. ◘ **Kavis.**

kavsara, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hurma dalından veya kamıstan yapılmış iki kulplu meyve sepeti. [*ing.* Basket or box made of matting]; § ❷ *anat.* Insan veya hayvan kaburgası, iskelet; § ❸ *mim.* (a) Kemer ve tonozların dışbükey bir yüzey oluşturan iç kalınlıkları; (b) Bir tackapıda bas kemer'in kalınlığını teşkil eden kısımda birbiri altına gelerek gittikçe küçülen ve o kısma huni gibi bir şekil veren kavislerin meydana getirdiği eğik tonoz kısmı. *(Roman ve Gotik taçkapıları böyle müşterek merkezli ve süslemeli birçok kemerlerin aşağıdan yukarıya doğru gittikçe taşkınlaşarak üstüste dizilmesinden meydana gelmiştir. Bunlar bazen küçük heykellerle de süslenir).* [*Ing.* Curve, bend; *Fr.* Voussure]; ⊙ ~ **sı dar,** *dey.* Çabuk sinirlenen, titiz. [*ing.* Easily vexed, irritabe; *Fr.* Irritable, irascible, atrabilaire]; ⊙ **art** ~, Bir açıttan arka tarafındaki daha büyük bir açıt veya kapıya geçmek ve bu iki açıt arasındaki duvarları birbirine kavuşturmak için yapılan huni şeklinde kemerli kısım. [*Ing.* Back curve; *Fr.* Arrière voussure].

kavseyn, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *esk.* Yayın iki kavisi; § ❷ *mec. (Insanlardaki)* iki kaş.

kavsî /kavsî/, s. *Osm.* < *Ar. kavs. esk.* Kavis biçiminde, yay gibi olan, yayla ilgili olan. [*ing.* Curved, arched].

kavşa, i. Iki yüzeyin kavuştuğu ve birleştiği yerde meydana gelen dış köşe.

kavşak,-ğı, i. < *kavuşmak* > *kavuşak.* § ❶ Irmak, dere, nehir, yol gibi uzayıp giden şeylerin kavuşma yeri. [*Osm.* Mülteka; *ing.* Confluent, junction; *Fr.* Confluent, jonction]. ☆ *Eşanl.* **kavuşak.** § ❷ s. Kağşamış olan. [*Ing.* Relaxed; *Fr.* Relaché, râpé]; ❸ *anat.* Birbiriyle birleşen iki damarın bağlantı noktası: *Iki toplardamar veya atardamar kavşağı.* § ❹ *coğr.* Akarsuların buzulların veya deniz akıntılarının birleşme yeri; § ❺ *demir.* Büyük garlarda bulunan ve hatları gösteren şemalar üzerinde belli sayıda güzergâhın kesiştiğini belirten nokta; § ❻ *mad. oc.* (a) iki galerinin kesişme noktası; (b) Bu kesişmenin olduğu yer; § ❼ *jeol.* Kıvrımların veya kıvrım dizgelerinin birleştiği yer. [*Ing.* Junction; *Fr.* Jonction]. § ❽ ◘ **Kağşak.** ⊙ **dönel** ~, *bayınd.* Trafikte dönüşü sağlamak için düzenlenmiş yol kavşağı. *(Bu sistem mimar Hénard tarafından ileri sürüldü);* ⊙ **pirogoff kavşağı,** *anat.* Iç boyun toplardamarı ile köprücükaltı toplardamarının, kol-baş toplardamarını oluşturmak üzere birleştiği yer; ⊙ **yonca yapraği** ~, *bayınd.* Önem bakımından eşdeğer, bağlantıları simetrik olarak düzenlenmiş, dört yönlü kavşak. [*Ing.* Trefoil junction]. ☆ *Eşanl.* **çifte sekiz biçimli kavşak.**

~ **basamağı,** *jeom.* Ana vâdiyle küçük yan vâdi arasındaki büyük düzey farkı sebebiyle ortaya çıkan buzul engebesi biçimi.

~ **bölgesi,** *coğr.* Bir akarsuyun birçok kol aldığı kısa kesim; kolun birkaç kola bölünmesiyle ikiye ayrılan kavşak yeri.

~ **garı,** ◘ **Gar.**

~ **işaret direği,** *bayınd.* Yol kavşaklarına yerleştirilen ve üzerinde izlenecek yolları gösterir levhalar bulunan direk.

kavuk, -ğu, i. *esk. T. kav. kıyf. esk.* § ❶ *tar.* Pamuktan yapılan ve etrafına sarık dolanan erkek başlığı: *Vezir kavuğu.* [*Ing.* Quilted turban; *Fr.* Grand bonnet de drap ouaté que les turcs portaient autrefois]. § ❷ Sidik torbası. [*ing.* Urinary bladder *(animals)*]. § ❸ *esk.* Içi boş şey, içi boş kap; ⊙ **kavuğu büyük, kendi küçük şalgam efendi,** *dey.* Hiç değeri ve önemi olmayan birinin büyüklenmesi halinde kullanılan söz. [*Ing.* Little master turnip who has a big turban but is small himself *term of derision applied to any insignificant but pretentious man];* ⊙ **bektaşi kavuğu,** *bot.* ◘ **Bektaşi;** ⊙ **çatal** ~, *tar.* ◘ **Çatal;** ⊙ **sen onu kavuğuma (külâhıma) anlat,** *dey.* ◘ **Külâh.**

~ **devirmek,** *tiy.*. Kavuklu'nun kavuğunu yere düşürmeden bir baş hareketiyle devirmesi.

~ **fitili,** *kıyf.* Kavuğun dikiş yerindeki kaytan. [*Ing.* Piping in the seam of a wadded turban].

~ **sallamak,** *dey.* Hatır için birinin söz veya davranışlarını uygun bulur gibi görünmek; olur olmaz her şeyi kabul etmek, onaylamak. [*Ing.* To fawn on, to act the sycophant; *Fr.* Flatter, opiner du bonnet, approuver sans conviction].

~ **sarığı,** *kıyf.* Kavuğun etrafına dolanan bez sargı. [*ing.* Turban cloth].

kavukçu, i. § ❶ Kavuk yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of quilted turbans]; § ❷ *mec.* Yağcı, olur olmaz her şeyi onaylayan, kabullenen. [*Ing.* Toady, sycophant, flatterer].

kavuklu, s. § ❶ Kavuk giymiş olan. [*ing.* Wearing a quilted turban; *Fr.* Qui porte un kavouk]; § ❷ i. *tiy.* Ortaoyununda başrole çıkan ve başına kavuk giyerek pişekârla muhavareyi yürüten kaba saba, hazırcevap, güldürücü kişi. [*Ing.* Name of one of the who staple characters in the old Turkish theater «*Orta Oyunu*»; *Fr.* Un de deux personnage principal de l'ancienne comédie Turque dite «*Orta Oyunu*»]; ◉ **çifte ~**, *tiy.* ◘ **Çifte.**

~ **arkası**, *tiy.* Orta oyununda kavuklunun arkasında dolaşan oyuncunun adı. *(Çoğunlukla cüce veya kamburdur).*

kavukluk, **-ğu**, i. *esk.* Kavuk koymaya yarayan küçük raf. [*ing.* Wooden stand for a quilted turban; *Fr.* Sorte de porte-chaqeaux pour les kavouks].

kavun, i. *bot.* § ❶ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kabakgiller *(Cucurbitaceae)* familyasından, anayurdu Küçük Asya olan, sürüngen gövdeli, iri meyveli, biryıllık otsu bir bitki. Gövdesi yerde metrelerce uzayabilir. Yaprakları oldukça büyük, yürek biçiminde, belli belirsiz köşelidir. Çiçekleri yaprakların koltuğundan çıkar, bir eşeyli ve bir evciklidir. Tozlaşma böceklerle sağlanır. Meyvesi sulu ve güzel kokuludur. Dünyanın en güzel ve tatlı kavunları Türkiye'de yetişir. Türkiye'de yetişen başlıca kavun çeşitleri: (a) **Yazlık kavunlar**: **1. Topatan**, en çok Trakya ve İstanbul bölgelerinde yetiştirilir; sekli uzun ve oval, rengi sarı, parlak düz veya hafif ağımsı pütürlüdür. Kabuğu ince olduğundan uzağa taşımağa elverişli değildir. Ortalama ağırlığı 2 - 3 kg.' dır. **2. Van kavunu**. Avrupalı'ların kantalup dedikleri ünlü kavunu olup şekli basık yuvarlak, düzgün on dilimli rengi sarı, üzeri ağımsı çizgili, kabuğu ince, etli kısmı turuncudur. Çok tatlı ve keskin kokuludur. (b) **Kışlık kavunlar**: **1. Hasanbey**, En çok Manisa, Balıkesir, İzmir dolaylarında yetişen, orta büyüklükte, yuvarlak, sap tarafı hafif sivri, dip tarafı basık, rengi koyu yeşil, kabuğu buruşuk bir kavundur. Etinin kabuğa yakın kısmı yeşil, içi turuncudur. Çok tatlı olan bu kavun saklamağa ve uzaklara taşımağa elverişlidir. Ortalama 3 - 3 kg. gelir. **2. altınbaş**, Hasanbey kavununa benzer fakat rengi sarı ile karışık yer yer yeşil, eti turuncu ve çok lezzetlidir. Trakya, Marmara ve Ege bölgesinde yetiştirilir. Ortalama ağırlığı 3-6 kg.'dır. [*Lat. Cucumis melo; ing.* Muskmelon; *Fr.* Melon]; § ❷ Kavun ağacının sarıdan koyu yeşile kadar değişen renklerde kabuğu olan, içi sulu, tatlı ve çoğu pembeye kaçan sarı renkli, güzel kokulu, yenen meyvası. [*ing.* ve *Fr.* Melon]; ◉ **ağaç ~ u**, *bot.* ◘ **Ağaç**; ◉ ~ **ağacı**, *bot.* ◘ **Kavunağacı.**

~ **içi**, ◘ **Kavuniçi.**

~, **karpuz kökeninde büyür**, *at.* ◘ **Karpuz kökeninde büyür.**

~ **karpuz yata yata büyür**, *at.* Bu söz tembel tembel yatanlara takılmak için söylenir.

kavun.ağacı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Caricaceae* familyasından, anayurdu Tropikal Amerika olmakla beraber, bütün tropiklerde yetiştirilen bir ağaç. Meyvaları kavun büyüklüğünde olup yenir. Meyvaların çizilmesiyle akan sütte proteolitik bir ferment olan *papain* vardır. [*Lat. Carica papaya; ing.* Papaya, papaia, melon tree; *Fr.* Papayer].

kavun.ağacıgiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Parietales* takımından, tropiklerde yetişen, dallanmamış dik gövdeli, süt taşıyan, birevcikli veya ikievcikli ağaçları kapsayan, 3 cins ve 27 türü bulunan küçük bir familya. Yapraklar gövdenin tepesinde demet halinde bulunur; palmat loplu ve uzun saplıdır. Çiçekler gamepetaldır. Meyva 20 sm. kadar boyunda yumurtamsı bir bakkadır. *(Afrika ve Amerika'da yetişen bu bitkilerin örnek cinsi Amerika'ya özgü Carica'dır).* [*Lat.* ve *ing. Caricaceae; Fr.* Caricacées].

kavun.içi, b. s. ve i. Sarı ile pembe arası *renk)*, turuncu; *Kavuniçi bluz.* [*ing.* Pinky dark yellow; *Fr.* Jaune foncé et rougeâtre].

kavun.kurdu, b. i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımından, 3.18 sm. boyunda sarı saydam, sarımtrak yeşil renkli lârvası Kabakgillerin yaprak ve meyvelerinde beslenen böcek. [*Lat. Diaphania hyalinata*].

~ **kurdu**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kavunkurdu.**

~ **sineği**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Sinek.**

~ **tripsi**, *bot.* ◘ **Draba.**

kavurd.oğulları, ç. b. öz. i. *tar. Kirman* bölgesinde Kavurd Bey tarafından kurulan devlet. Dandanakan meydan savaşından sonra, *(1040)* Selçuklu ailesinden Çağrı Beyin oğlu Kavurd *(hük. 1043-1073)* Kirman meliki oldu. Yaptığı savaşlarla bütün Kirman bölgesine, daha sonra Arabistan yarımadasının doğu kısmına ve Uman'a kadar yayılan bir devlet kurdu. Büyük Selçuklu devletine bağlı olan devletin kendine ait tuğrası vardı. Kavurd'un oğulları Kirman Selçuklu devletini sürdürdüler. Bölge bunların zamanında Kavurd *diyarı (kavurdeli), Kavurdlular ülkesi* diye anıldı.

kavurga, i. < *kavurmak. h. d.* Buğday, mısır v. b. tahılların kuruyemiş gibi yenilmek üzere kavrulmuş olanı, [*ing.* Dried or roasted wheat, corn or chickpeas; *Fr.* Ble torréfié].

~ **karın doyurmaz**, *at.* ◘ **Kar susuzluk kandırmaz.**

kavurma, i. < *kavurmak.* § ❶ Kavurmak işi veya eylemi. [*ing.* Frying, roasting, drying; *Fr.* Torrefaction]. § ❷ *kim.* Bir oksidlenme meydana getirmek amacıyle kimyasal bir maddenin veya bir cevherin hava temasıyle ısıtılması. *(Blen ve piritler, kükürtün kükürt dioksid gazı şeklinde oksidlenmesi için kavrulur; maden oksidi katı tortu halinde kalır. Sülfürlerin daha düşük sıcaklıkta kavrulmalarıyle sülfatlar meydana gelir).* § ❸ *met.* Katı halde kalan metalürji ürünlerinin ısıtılması. § ❷ *mutf.* Tencerede kızartıldıktan sonra dondurulup saklanan et. [*ing.* Fried meat; *Fr.* Viande frite viande fricassée, viande rôtie]. § ❸ s. Kavrulmuş olan: *Kavurma et.* [*ing.* Roasted, fried; *Fr.* Torréfié,-ée, fricassé,-ée, rôti,-e]. ◉ **çoban ~ sı**, *mutf.* ◘ **Çoban.**

kavurmaç.-cı, i. *h.d.* < *kavurmak.* Kavrulmuş buğday tanesi. [*ing.* Roasted wheat; *Fr.* Blé torréfié].

kavurmak(-i), f. *esk. T.* § ❶ Bir yiyeceği bir kabın içinde tutup karıştırarak yanmayacak şekilde kızartmak: *Pirinci kavurmak. Eti kavurmak.* [*ing.* To fry, to roast; *Fr.* Griller, rôtir]. § ❷ *(Rüzgâr, soğuk veya sıcak hk.)* Kurutmak: *Rüzgâr ekinleri kavurdu. Rüzgâr yüzümü kavurdu.* [*Ing.* To burn out, to dry; *Fr.* Brûler]. § ❸ Yakmak: *Güneş derimi kavurdu.* [*ing.* To burn, to scorch; *Fr.* Brûler, roussir]. § ❹ *fiz.* Eksik bir karbonlaşma yapan harlı ateşe tutmak. § ❺ *kim.* ve *met.* Bir sülfürü v.b. cevheri hava içinde ısıtarak oksidlemek. ◘ **Kavurma.** ◉ **kasıp ~**, *dey.* Mahvetmek. [*Ing.* To turn topsy turvy, to plague, tyrannize; *Fr.* Ruiner, anéantir].

kavurmalık,-ğı, i. § ❶ Kavurma yapmaya elverişli olan: *Kavurmalık et.* § ❷ Kavurma için ayrılmış olan: *Kavurmalık kahve.*

kavurtmak(-i, -e), f. Kavurmak işini yaptırmak.

kavuş, i. *müz.* Kitara ve mandolin çalarken şehadet parmağı ile birkaç tele birden basışlar. [*ing.* Barring; *Fr.* Barré].

kavuşak, i. ◘ **Kavşak.**

kavuşma, i. § ❶ Kavuşmak eylemi; ayrı kalınmış biriyle buluşma. [*ing.* Meeting, coming together, meeting again after a long absence; *Fr.* Action de se joindre, de se revoir, de se rencontrer]. § ❷ Ulaşma, varma: *Düzlüğe kavuşma.* [*ing.* Arrival, reaching; *Fr.* Action d'aller, d'arriver]. § ❸ Erişme, elde etme: *Hürriyetine kavuşma.* [*ing.* Obtaining, attaining, touching; *Fr.* Action d'atteindre, d'arriver, de parvenir]. § ❹ Varma, gitme. § ❺ *bot.* Mantar ve yosun sınıfından kimi aşağıda bitkilerde yeni bir birey meydana gelmek üzere iki ayrı hücrenin kaynaşması yolundaki en basit cinsel birlesim. [*Osm.* Ittisal; *Ing.* Conjugation; *Fr.* Conjugaison]. § ❻ *astr.* ◘ **Kavuşum.** § ❼ s. **Kavuşarak birleşen.**

~ **yaprak**, *san.* Birbirine geçme ve kırma yaprak seklinde süslemelere verilen ad. *(Bu tür süslemeler, özellikle lake eşyalarda kullanılırdı).*

kavuşmak(-e), f. § ❶ Bir ayrılıktan sonra sevilen birini yeniden görmek: *Nihayet arkadaşlarına kavuştu.* [*ing.* To meet, to come together, to meet again after a long absence; *Fr.* Se joindre, se rencontrer, se revoir, retrouver qn ou qch que l'on regrettait depuis longtemps]. § ❷ Yokluğu çekilen bir şeye veya bir kimseye erişmek; onu elde etmek: *Ana oğul kavuştular. Baba oğluna kavuştu. Köy elektriğe kavuştu.* [*ing.* To meet; *Fr.* Se joindre]. ☆ *Karş.* **ayrılmak.** § ❸ Gidip katılmak: *Bu su Sakaryaya kavuşur. Bu yol şoseye kavuşur.* [*ing.* To join; *Fr.* Confluer]. § ❹ nsz. Bir araya gelmek, birleşmek: *Ceketin önü iyi kavuşmuyor. Paltosu iyi kavuşmuyor.* [*Ing.* To fold over; *Fr.* Croiser]. ☆ *Karş.* **uzaklaşmak, kopmak.** § ❺ *den.* Yurya edilen bir palanganın makaraları biribirine dayanmak, bosu alınacak veta payı kalmamak. ☆ *Eşanl.* **minde olmak.**

kavuşturmak(-i, -e, -a), f. Kavuşmak işini yaptırmak veya kavuşmasını sağlamak. [*Ing.* To let meet or come *(together)*, to let join or close up; *Fr.* Joindre, faire toucher, joindre les deux bouts]. ◉ **hasret kavuşturan**, *dey.* Tren. [*Ing.* Train; *Fr.* Train].

kavuşturmalık,-ğı, i. Iki boruyu birbirine kavusturmak için aralarına eklenen boru parçası. Yangına mahsus su borularının ağzındaki yivli kısım ki diğer boru veya hortumun yivli ucu buraya takılır. [*Ing.* Join, joining, juncture *(in a building)*, joint, coupling, junction *(of pipes)*; *Fr.* Raccord].

kavuşum*, i. < *kavuşmak. astr.* (a) Çok sayıda gökcisminin, Yer'e göre düşey olan aynı düzlemden aynı anda geçmesi; (b) Yer yuvarlağı bir uçta kalmak üzere, yerin, güneşin ve herhangi bir gezegenin bir doğru üzerine gelmeleri. [*Osm.* Içtimaî; *ing.* Conjunction; *Fr.* Conjonction]. ☆ *Eşanl.* **kavuşma konumu.** ◉ **alçak ~**, Kavuşumda gezegenin güneşle yer arasında bulunması. [*ing.* Inferior conjunction; *Fr.* Conjonction inférieure]; ◉ **ayrık ~ ayı**, *astr.* ◘ **Ay**[1]. ◉ **yüksek ~**, Kavuşumda güneşin yerle gezegen arasında bulunması. [*Ing.* Superior conjunction; *Fr.* Conjonction supérieure].

~ **ayı**, *astr.* ◘ **Ayı**[2].

~ **ayı**, *astr.* Ay'ın kavuşum dolanımını tamamlaması için geçen süre; art arda iki yeniay evresi arasında geçen zaman aralığı. *(Kavuşum ayının ortalama süresi, birkaç saatlik değişikliklerle, 29 gün, 12 saat, 44 dk., 2.9 sn'dir).* [*Ing.* Synodic(al) month, lunation; *Fr.* Mois synodique, lunasion].

~ **devri**, *astr.* ◘ **Kavuşum dolanımı.**

~ **dolanımı (dönümü, devri)**, *astr.* Bir gezegenin Güneş ile art arda iki kere kavuşması için geçen süre: *Ay'ın kavuşum dolanımı yaklaşık olarak 29 gündür.* [*ing.* Synodic period, period of conjunction; *Fr.* Période synodique].

~ **dönümü**, *astr.* ◘ **Kavuşum dolanımı.**

~ **konumu**, *astr.* Güneş'le herhangi bir gezegenin, Güneş'le Ay'ın Yer'e göre aynı hizada ve aynı yanda *(uzanım 0°)* bulunduğu konum. [*Osm.* Vaz-ı ictimâ; *ing.* Conjunction; *Fr.* Conjonction].

kavuşur.suyosunları, ç. b. i. *bot.* Tatlı sularda yaşayan suyosunu sınıfı. *(Bu sınıftaki yosunlar ya tek hücreler halinde ya da birçok hücrenin uç uca dizilmesiyle iplikler halinde bulunur. Bunlarda spor izogam /Mougeoita/* veya noksan izogam */spirogyra/* olarak üreyip çoğalır. */üç takıma*

ayrılır: desmidiales, mesoteniales, zygnemales./ Yalnız sonuncular çok hücrelidir). [*Osm.* Müzdeviç algler; *Lat.* ve *ing. Conjugatae; Fr.* Conjugées, Akontées].

kavuşur.suyosunu, b. i. *bot.* Kavuşursuyosunları *(Conjugatae)* sınıfının, *Zygnemales* takımından, basit bir hücre dizisinden meydana gelen, sarmal klorofil şeritli yeşil suyosunu, tatlı sularda bulunur. *(Kavuşursuyosunu, iki komşu ve paralel yosun ipliği arasında hücre köprüleri kurmak suretiyle çoğalır, bir dizideki hücrelerin sitoplazma ve çekirdeği öteki dizideki hücrelere bu köprülerden geçerek onlarla birleşir. Bu birleşmeden yumurtalar meydana gelir, dişi ipliğin ölmesiyle serbest kalan bu yumurtalardan her biri çimlenerek, yeni bir iplik verir).* [*Lat.* ve *ing. Spirogyra; Fr.* Spirogyre].

kavut,-tu, i. *esk. T.* Kavrulmuş buğday ve ahlat kurusu dövülerek yapılan bir çeşit yiyecek. [*ing.* Roasted wheat ground to flour, gruel made of such flour; *Fr.* Toute sorte de mets faits avec de la farine frite dans le beurre ou l'huile].

kavuz, i. Buğdaygillerin başağında, başakçıkları veya çiçekleri saran yeşil örtü pulu: *Yulaf kavuzu; Kavuz*'lar tahıl tanelerinden harmanda ayrılır ve hayvan yemi olarak *(başlıca buğday ve yulaf kavuzları)* kullanılır. Bunlar, küspe, çeşitli posalar ve kıyılmış köklerle *(havuç, pancar v.b.)* karıştırılarak verilir. [*Osm. Hasele; Ing.* ve *Fr.* Glume].

ŞEKİL: **KAVUZ**: 1. Başak ekseni. 2. İç kavuz. 3. Çiçek. 4. Çiçek. 5. Iç kavuzcuk. 6. Çiçek. 7. Küçük kavuzcuklar. 8. Dış kavuz. 9. Dış kavuz.

kavuzcuk,-ğu, i. Buğdaygillerde taneyi doğrudan doğruya saran, hemen hemen renksiz ve saydam iki pulcuktan her biri. [*ing.* Glumella; *Fr.* Glumelle].

kavuzlu*, s. Tanesi bir veya birçok kavuzla kaplı olan. [*ing.* Glumaceous, glumiferous; *Fr.* Glumacé,-ée].

~ **buğday**, *trm.* ◘ **Buğday**.

kavuzlular*, ç. i. *bot.* Birçenekliler, *(Monocotyledoneae)* sınıfından, çimen şeklinde, bir veya çok yıllık otsu, bazıları odunlu bitkileri kapsayan, çiçeklerinde renkli taçyaprağı yerine kavuz *(gluma)* denilen yeşil renkte yaprakçıklar bulunan bitki takımı. Yumurtalık üst durumlu, 2-3 karpellidir. Stigma kılları kuş tüyü gibi parçalıdır. Familyaları: Buğdaygiller *(Gramineae), cyperaceae.* [*Osm.* Zû-l hasale; *Lat.* ve *ing. Glumiflorae* = *graminales; Fr.* Glumiflores].

kavval /kavvâl/, s. *Osm.* < *Ar. kavl. esk.* § ❶ Çok konuşan, geveze. [*ing.* Babbler, tattler, chatterbox, who speaks fluently, eloquent; *Fr.* Babillard,-arde]. § ❷ Yerinde konuşan, açık sözlü. § ❸ *müz. esk.* Türk musikisinde, «*şarkı okuyan, şarkıcı*» yerine kullanılan arapça kelime.

~ **bil-hak**, *esk.* Doğru sözlü.

kavvas, i. ◘ **Kavas**.

kavya, i. *ed.* Sanskrit edebiyatında birçok kurala bağlanan din dışı şiir türü. [*ing.* ve *Fr.* Kavya].

kavza, i. Sert kabuk, kof, kap, muhafaza: *Buğdayın kavzası.* [*ing.* Parsnip; *Fr.* Vase].

kavzamak(-i), f. *h.d.* § ❶ Sıkı tutmak. [*ing.* To hold firmly; *Fr.* Tenir d'une main ferme]. § ❷ Saklamak, korumak, muhafaza etmek: «*Kız, ben suya gidiyorum, sen çocuğu kavza*». [*Ing.* To keep, to guard, to protect; *Fr.* Préserver, garder, protéger]. § ❸ *mec.* Derleyip toparlamak, yoluna koymak: *Ahmet askerden gelir gelmez hemen işini kavzadı.* [*Osm.* Tanzim etmek; *ing.* To reorganize, to arrange; *Fr.* Régler]. ☆ *Eşanl.* **düzenlemek**. § ❹ Kabarmak, üfürlemek, kabarıklar peyda etmek. [*ing.* To swell; *Fr.* Enfler, gonfler].

kay, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kusma, istifrağ etme, çıkartma. [*Ing.* Vomiting; *Fr.* Vomissement].

~ **etmek**, Kusmak, istifrağ etmek. [*ing.* To vomit; *Fr.* Vomir].

kaya[1], i. *esk. T.* § ❶ Büyük ve sert taş kütlesi. [*ing.* Rock; *Fr.* Rocher]. § ❷ Sarp dağ, taşlık uçurum. ⊙ **kayalı** ~, *coğr.* ◘ **Buzul**. ⊙ ~ **yı çatlatmak**, ◘ **Çatlatmak**. ⊙ **ana** ~, *coğr.* ◘ **Ana**. ⊙ **aşırı bazik** ~, *jeol.* ◘ **Aşırı**. ⊙ **başkalaşmış** ~ **lar**, *jeol.* Başlangıçta içkaya veya tortul kayayken iç menşeli etkilerle değişikliğe uğrayan kayalar. [*Ing.* Metamorphic rocks, metamorphous rocks; *Fr.* Roches métamorphiques]. ⊙ **bazik** ~, *jeol.* ◘ **Bazik**. ⊙ **boynuz** ~, *petr.* Katı ve sert yapıda, kırık yüzeyleri eğri görünüşlü, oldukça kırıklı başkalaşım kütlesi. *(Kalkerlerin granit yakınında başkalaşma ürünlerinden biri olan boynuz kaya özellikle Morvan'da sık görülür).* [*Ing.* Horn; *Fr.* Corne]. ⊙ **dalgakıran** ~ **lar**, *inş.* ◘ **Dalgakıran**. ⊙ **gevşek** ~, *jeol.* ◘ **Gevşek**. ⊙ **hazne** ~, *petr.* ◘ **Hazne**. ⊙ **hiperalkalin** ~, *petr.* Bileşiminde bol miktarda sodyum veya potasyum hidroksid bulunan iç kaya. *(Bileşiminde, çoğu zaman, aejirin, riebeckit v.b. de bulunur).* [*Ing.* Hyperalkaline rock; *Fr.* Roche hyperalcaline]. ⊙ **hipojen** ~, *jeol.* Yer kabuğunun çok derin kesimlerinde oluşan kaya: *Başkalaşmış kayalar ve plüton kayaları hipojen kayalardır.* [*Ing.* Hypogene rock; *Fr.* Roche hypogène]. ⊙ **holokristalin** ~, *petr.* Bütünüyle billûrlaşmış, camdan yoksun iç kaya. *(Bu kayalar, elementlerin bütünüyle billûrlaşması mümkün olacak şekilde yavaş yavaş soğumuştur: örnek: granit).* [*Ing.* Holocrystalline rock; *Fr.* Roche holocristalline]. ⊙ **iç** ~, *petr.* ◘ **içkaya**. ⊙ **karbonatlı** ~, *jeol.* ◘ **Karbonatlı**. ⊙ **karbonlu** ~, *jeol.* ◘ **Karbonlu**. ⊙ **kör** ~, Denizin sığ kısımlarının dibindeki kaya veya toprak. ⊙ **mikalı boynuz** ~, *petr.* İçinde mika parçacıkları bulunan boynuz kaya. [*ing.* Micaceous rock; *Fr.* Corne micacée]. ⊙ **sallantılı** ~, *jeol.* Doğal olarak, en küçük yüzeylerinden biri üzerinde hemen hemen dengeli bir biçimde duran, fakat küçük bir gayretle sallanmaya hazır kaya. *(Granitin küresel aşınma geçirdiği yerlerde bu tür kayalara sık rastlanır).* [*Ing.* Rocking stone, logan-stone; *Fr.* Rocher branlant].

~ **antilopu**, *zool.* ◘ **Antilop**.

~ **ardıcı**, *zool.* ◘ **Ardıç**.

~ **bina**, Kayaların oyularak bir bina şekline konulması. *(Eski Mısır'da, Iran'da ve Hindistan'da böyle mezarlar ve tapınaklar çoktur).* [*Ing.* Rock building, cave building; *Fr.* Rupestre].

~ **bitkileri**, *coğr.* Kayalar üzerinde cılız, seyrek bir örtü meydana getiren bitkiler. [*ing.* ve *Fr.* Lithophyte].

~ **çölü**, *jeol.* Yellerin bütün toz ve kumları kaldırmasıyle, yalnız devindiremediği çıplak, iri tomruklarla kayalıklardan oluşan çöl. [*Ing.* Rocky desert; *Fr.* Désert rocheux].

~ **delme tabancası**, *tekn.* Kayaları patlatmak amaciyle dinamit delikleri açmak için kullanılan motorlu âlet. *(Bunların elle kullanılanları, sehpalı, lastikli arabalı ve paletli olanları vardır).* [*Ing.* Rock drill; *Fr.* Marteau perforateur]. ◘ *ŞEKİL: 290.* — **KAYA DELME TABANCALARI**.

~ **döküntüsü**, Rıhtımların ve sahillerin deniz dalgalarının aşındırmaması için önlerine ve denize sıra ile bir hâil oluşturacak şekilde dökülen kayalar. [*Ing.* Reef of rocks; *Fr.* Enrochement].

~ **eğreltisi**, *bot.* ◘ **Eğreltiotu**.

~ **gibi**, *dey.* Çok sağlam ve sert olan şeyler için kullanılır.

~ **güvercini**, *zool.* ◘ **Güvercin**.

~ **horozu**, *zool.* ◘ **Kayahorozu**.

~ **kangurusu**, *zool.* ◘ **Kayakangurusu**.

~ **karmaşası**, *jeom.* Dağ yamaçlarında veya dağ doruklarında görülen, köşeli, veya yuvarlakça bir biçim almış çok irl, birbirine karışmış kaya parçaları. *(Kaya karmaşaları kayaların çatlaklarının genişlemesi yüzünden iri parçalara ayrılmalarından ileri gelmiştir).* [*Ing.* Rock-block field; *Fr.* Chaos de blocs].

~ **kartalı**, *zool.* ◘ **Kartal**.

~ **keleri**, *zool.* ◘ **Bukalemun**.

~ **kertenkelesi**, *zool.* ◘ **Kertenkele**.

~ **kırlangıcı**, *zool.* ◘ **Kırlangıç**.

~ **lifi**, ◘ **Kayalifi**.

~ **matkabı**, *tekn.* Sondajda kullanılan matkaplardan bir grup'a verilen ad. [*Ing.* Rock bit; *Fr.* Fraiseuse].

~ **mezar**, Bir kayanın içine oyulmuş mezar. *(Hindliler, eski Mısırlılar ve eski Iranlılar böyle kaya içine oyulmuş birçok mezarlar yapmışlardır. Bunlar bir mimarî eser sayılacak derecede güzel işlenmiş ve kabartmalarla süslenmişlerdir).* [*Ing.* Rock Tombe rupestre].

~ **pitonu**, *zool.* ◘ **Piton**.

~ **resmi**, *ark.* Genellikle mağaralarda kaya üstüne çizgi ve boya ile yapılan motifler.

~ **sansarı**, *zool.* ◘ **Sansar**.

~ **sekisi**, *coğr.* Yer yer serpinti halinde de olsa üzerinde, çakıl, kum birikintileri bulunan, fakat temeli hemen kayalara dayanan seki. [*Ing.* Rock terrace; *Fr.* Terrasse rocheuse].

~ **serçesi**, *zool.* ◘ **Serçe**.

~ **sıvacıkuşu**, *zool.* ◘ **Sıvacıkuşu**.

~ **suyu**, Kayaların arasından sızan su. [*ing.* Rock spring].

~ **taşlar**, *jeol.* ◘ **Kayaç**.

~ **tuzu**, ◘ **Kayatuzu**.

~ **uçması**, jeol. Sağlam ya az ufalanmış kaya kütlelerinin dik yarlardan, dağ yamaç ve tepelerinden, altı oyulmuş koyak aklanlarından koparak aşağı düşme, yuvarlanma ya da yıkılma devimi. [*Ing.* Rock-fall; *Fr.* Écroulement].

~ **uçmazsa, dere dolmaz**, *at.* Büyük bir eksiği kapatabilmek için büyük fedakârlıklara katlanmak gerektri.

~ **yelvesi**, *zool.* ◘ **Yelve**.

~ **yuvarlanması**, *coğr.* Dik yamaçlarda dipleri oyulan, veya sızıntı suları ile altları kayganlaşan kayaların, iri parçaların yığınlar halinde kopması, yuvarlanması, kayması olayı. [*Osm.* Kaya inhidâmı; *Ing.* Rock-fall; *Fr.* Chute des pierres].

kaya (balığı), b. i. *zool.* § ❶ Kayabalığıgiller *(Gobiidae)* familyasından kemikli küçük balıklara verilen genel ad. Bunların gövdesi uzun, sırt ve anus yüzgeçleri kısadır; alt çenesinde iki bıyık teli bulunur. **Akın kayası**, *(G. quadrimaculatus)* adlı türü denizlerde yaşar. **Azman kaya** *(G. jozo)* Akdeniz ve Atlantik Okyanusunda yaşar. **Hurma kayası** *(G. minutus)* 11 sm. uzunluğundadır. **Kömürcin kayası** *(G. niger)* Atlantik Okyanusu ve Akdenizde yaşayan, 10-16 sm. uzunluğunda, kömür gibi kara renkli bir türdür. **Sarı kaya** ve ya **saz kayası** *(G. auratus)* nın rengi sarı olup üzeri beneklidir. **Salyangoz kayası** *(G. elongatus)* **diğer** bir türüdür. **Tatlı su kayası** *(G. fluviatilis)* ve **tekir kayası**

ÇEŞİTLİ KAYA DELME TABANCALARI

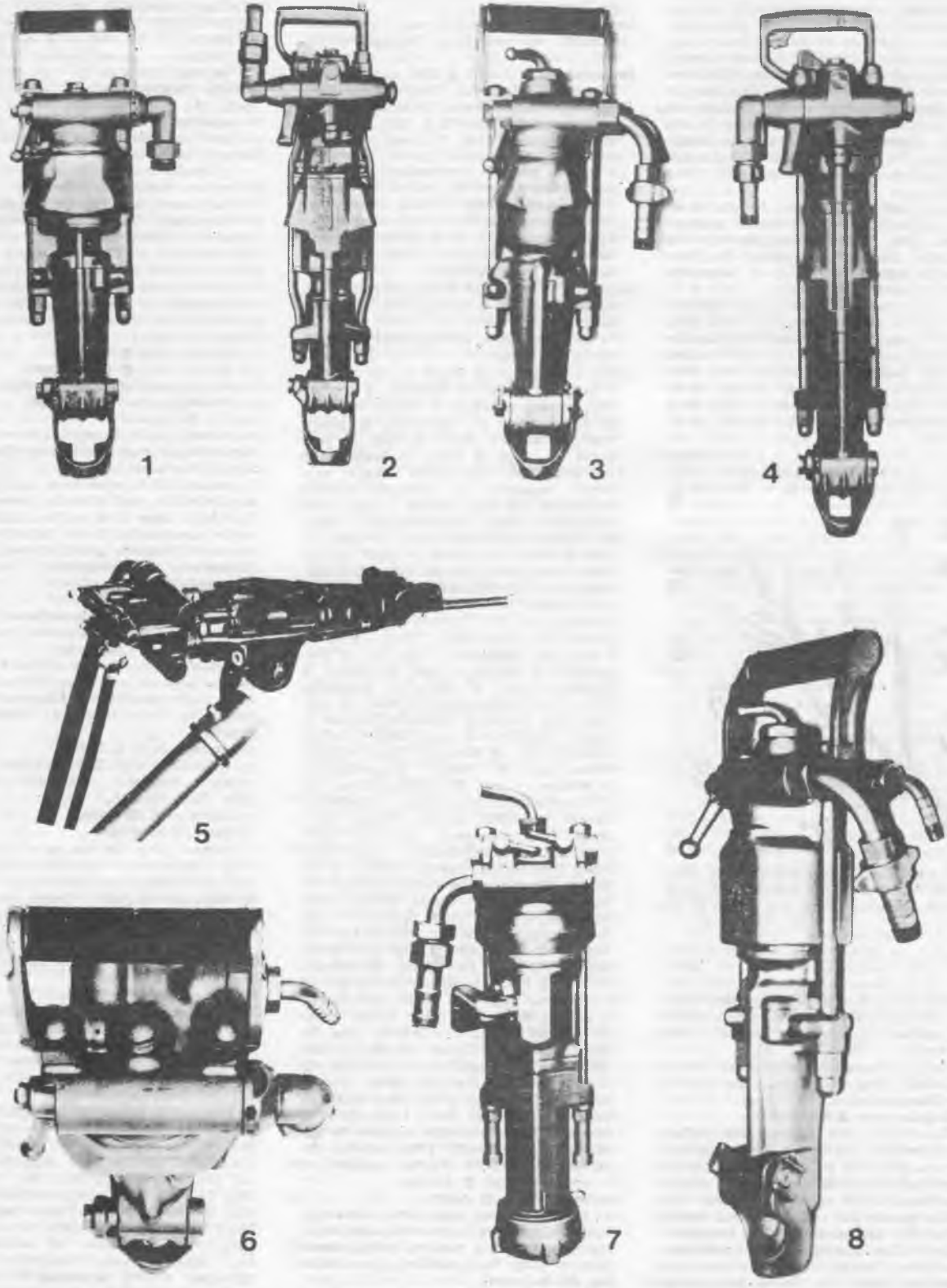

ŞEKİL: 290. — **ÇEŞİTLİ SULU TİP AĞIR HİZMET KAYA DELME TABANCALARI: 1.** BBM91W 27,4 kg. *(60 lb)* dakikada darbe adedi 3100. **2.** BBC35W 30,2 kg. *(66,6 lb)* dakikada darbe adedi 2300. **3.** BBD43W 23 kg. *(50, lb)* dakikada darbe adedi 3050. **4.** BBC16W 26,4 kg. *(58,2 lb)* dakikada darbe adedi 2300. **5.** İtici kızaklı kaya delme tabancası, BBC17WTH 27,1 kg. *(59,7 lb)* dakikada darbe adedi 2250. **6.** BBD91W Üstten görünüs. **7.** Wafon-drill tipi, BBC100F 65,2 kg. *(144 lb)* dakikada darbe adedi 2150. **8.** BBD44WK 22,6 kg. *(49,6 lb)* dakikada darbe adedi 3050

(G. cruentatus) Türkiye sularında yaşar. **Tokmakbaş kaya** *(G. ophiocephalus)* tanınan diğer bir türdür. Örnek türü ise dere **kayası** *(Gobius gobius)* dır. Bunun boyu 15 sm.' yi geçmez; sırtında sarı, esmer ve mavi parıltılar bulunur. Avrupa ve Kuzey Asya'da yaygın olan bu balıklar serin, duru akarsularda sürüler halinde yaşar, nisandan ağustosun ortasına kadar bir çok defa yumurta atar. İlkbaharda yumurtlamak için göllerden akarsulara geçer. Yetişkin hale gelmesi için üç yıl geçmesi gerekir. Lezzetli balıklar olup genellikle kızartılarak yenir. En iyisi kömürcin kayasıdır. [*Lat. Gobius; ing.* Goby; *Fr.* Gobie]; § ❸ Camgözgiller *(Squalidae)* familyasından bir köpek balığı türü. Atlantik Okyanusu ve Akdenizde yaşar. 2 m. kadar uzun olabilir. Tehlikeli olmayan ve doğurucu bir balıktır. [*Lat. Squalus squatina; ing.* Monkfish; *Fr.* Ange].

kaya.balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Gerikemikli-omuzlular *(Catosteomi)* alt takımına giren bir familyası. Büyük başlı, basık ve uzun yapılı küçük balıklardır. Karın yüzgeçleri ventral bir disk yapacak biçimde birleşmiştir. Etçildirler. Yumurtalarını çeşitli nesneler üzerine bırakırlar; yumurtaları erkek besler. Genel olarak denizlerde ve haliçlerde yaşarlar. Birçok türü tatlı suda yaşar. Pek çok türü vardır. **Kömürcin kayası** *(Gobius niger)*, **Hurma kayası** *(Gobius minutus)*, **azman kaya** (*Gobius jose*), **salyangoz kayası** *(Gobius elongatus)*, **tekir kayası** *(Gobius cruentatus)*, **tokmak-baş kaya** *(Gobius ophicephalus)*, **akın kayası** *(Gobius quadrimaculatus)*, ***sarı kaya balığı*** (Gobius suratus), **tatlı su kayası** *(Gobius fluviatilis)* iyi bilinirler. [*Lat.* ve *ing.* Gobiidae; *Fr.* Gobiidés].

kaya.başı, b. i. § ❶ Türk halk şiirinin kısa biçimindeki türlerinden biri. *(Anlam bakımından basit, dil yönünden ilkel şiirlere de bu ad verilir);* § ❷ *müz.* Türk halk musikisi türlerinden biri. *(Türkü tarzında, genellikle serbest söyleyişin hâkim olduğu, ağır ve lirik bir üslûpta bestelenir).* [*ing.* Rural ballad; sphepherd's song; *Fr.* Chanson des bergers et des montagnards]; § ❸ *coğr.* Yanları dimdik, fakat üstü düz veya düzce olan kayaların bu üst bölümüne kayabası adı verilir. [*ing.* Top of a rock cliff].

kaya.bilim*, b. i. *jeol.* Kayaların *(kültelerin)* tanıtma, tanımlama ve sınıflandırılmasıyle uğraşan bilim dalı. [*Osm.* Ilm-i ahcâr; *Ing.* Petrography; *Fr.* Petrographie].
☆ *Eşanl.* **petrografi.**

kaya.burun, -rnu, b. i. *zool.* Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından komikli balık. Ağzı başının biraz altına doğru, dudakları sert ve boynuzsudur. Orta Avrupa tatlı sularında yaşar. *Chondrostoma nasus* türü XIX yüzyılda, Ren kanalları yoluyle Almanya'dan Fransa'ya geçmiştir. Bugün Meuse, Seine, Loire ve Rhône nehirlerinde bulunur. Büyük akarsuları ve kanalları sever. Uzunluğu 20-40 sm'dir. Eti pek makbul değildir. *C. toxostoma* Rhône havzasında bulunur. Ötekinden daha küçüktür. Boyu 15-25 sm'dir. [*Lat. Chondrostoma; Fr.* Chondrostome].

kayacık, -ğı, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Huşgiller *(Betulaceae)* familyasının *Coryleae* altfamilyasından, kışın yaprak döken ağaç veya ağaççık halinde bitki cinsi. Çoğunluğu yumurta biçiminde olan yaprakları sivri uçlu, kenarları keskin çift dişlidir. Erkek çiçekler asağıya sarkan bir eksen üzerinde toplanmıştır. Erkek çiçeğin periyantı yoktur. Dişi çiçek durumları dik duran kedicik halindedir. Yumurtalık iki kaspelden oluşmuştur. Meyva küçük bir nukstur. Meyva örtüsü meyvayı saran bir torba şeklindedir. Kuzey ve Orta Amerika ile Avrupa ve Asya'da yayılmış olan 7 türü vardır. Bunlardan yalnız **gürgen yapraklı kayacık** *(O. carpinifolia)* Türkiye'de doğal olarak yetişmektedir. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Ostrya*]; ⊙ **gürgen yapraklı ~,** *bot.* Akdeniz çevresinde ve Türkiye'de Güney ve Kuzeydoğu Anadolu'da yaygın olan, ayrıca Batı Anadolu'da ve Hatay'da da yer yer görülen, çoğunlukla ağaççık halinde, bazen de 15-20 m. ye kadar boylanabilen bir kayacık türü. Gençlerde tepe küremsi, yaşlılarda dağınık ve düzensizdir. Kısa saplı, yumurta biçimindeki yaprakların kenarları keskin çift dişlidir. Kulakçıklar büyüktür. Erkek çiçekler ince uzun bir eksen üzerinde, 2-3 tanesi bir arada toplanmışlardır. Dişi çiçek kurulları önceleri dik durur, sonra aşağıya sarkar. Meyva yumurta biçiminde, parlak kahverenginde ve ucu genellikle tüylüdür. Koyu renkli, ağır ve çok dayanıklı kıymetli odunu vardır. Tornacılıkta özellikle marangoz âletlerinin ağaç kısımları ve mekik yapımında çok kullanılır. Yakacak odunu ve kömür olarak da makbuldur. [*Lat. O. carpinifolia = O. vulgaris = O. italica*].
~ **ağacı,** *bot.* ◘ **Kayacık.**

kayaç, -cı, i. *jeol.* Bilesimi, yapısı veya mensei aynı olan mineral kütlesi: *kayaç çıkarmak. Kayaç yontmak. (Doğada büyük yerler tutar, yer kabuğunun yapı gerecidir).* [*Osm.* Sahre; *Ing.* Rocks; *Fr.* Roches].
☆ *Eşanl.* **kaya taşlar;** ⊙ **ana ~,** *jeol.* Toprağı meydana getiren kayaç; ⊙ **canlı ~,** *jeol.* Yabancı cisim kapsamayan sert, sıkışık kayaç; ⊙ **donsal ~ lar,** *jeom.* Şiddetli don asındırmasına uğrayan kayaçlar. ⊙ **kavkı ~ı,** *jeol.* ◘ **Kavkı.**
~ **bölgesi, (doğal kayaç bölgesi),** *jeol.* Belli bir yerbilim döneminde, kimyasal ve mineral bileşimleri, yapıları, dokuları ve sayıları bakımından magmasal kayaçları özdes soydan olan doğal bölge. [*Osm.* Petrografi nâhiyesi; *ing.* Pétrographical province; *Fr.* Province pétrographique].
~ **damarı,** *jeol.* ◘ **Kesen damar.**
~ **dilinimi,** *jeol.* Bir kayacın birbirine kosut düzlemler boyunca yarılabilme özelliği. [*ing.* Cleavage; *Fr.* Clivage].
~ **fasiyezi,** *jeol.* Çökeltildiği ortamın kosullarını gösteren bir tortul kayacın, fiziksel ve organik özellikleri. Kumlu fasiyez, acı su, tatlı su fasiyezi gibi. [*Ing.* Lithofacies; *Fr.* Lithofaciès].
~ **kalıntısı,** Kayaçların ufalanmasıyle bulunduğu yerde olusmus ve kimi maddeleri eriyip gittikten sonra bir kalıntı olarak bırakılmış toprak. [*ing.* Eluvium, residual soil; *Fr.* Dépôts éluviaux].
~ **kapanımı,** *jeol.* İçinde bulundukları kor kayaca yabancı tas parçaları. [*Ing.* Xenalith; *Fr.* Enclave].
~ **katman birimi,** *jeol.* Bir ya da birkaç kayaç cinsini, özel biçimde yapısı içinde toplayan ve komşu birimlerden bu niteliklerle ayrılan kayaç birimi. [*ing.* Lithostraphique unit; *Fr.* Unité lithostraphique].

kayaç.bilim*, b. i. *jeol.* Kayaçların her çeşit bileşimleri ve özelliklerinin nicel incelenmesini, doğal tarihini, asıllarını, bugünkü kosullarını, değişme ve çürümüş olaylarını inceleyen bilim. [*ing.* Petrology; *Fr.* Pétrologie].
☆ *Eşanl.* **petroloji.**

kayaç.bilimsel*, b. s. Kayaçbilimle ilgili olan. [*ing.* Petrologic (al); *Fr.* Pétrologique].
☆ *Eşanl.* **petrolojik.**

kayağan*, s. < *kaymak.* Üzerinde kolaylıkla kayılabilen, kaypak: *Kayağan bir toprak. kayağan bir yol.* [*Ing.* Slippery, polished; *Fr.* Glissant, -ante].

kayağan.taş*, b. i. *jeol.* ◘ **Arduvaz.**

kaya.horozu, b. i. *zool.* Kotingagiller *(Cotingidae)* familyasından, 30-35 sm. uzunluğunda ötücü kuş. Erkeğinde tüyler tamamen turuncu veya kırmızıdır; başının üzerinde dik tüylerden yelpaze biçiminde bir tepelik bulunur; bu tepeliğin boyu önde gagayı geçer; dişisi esmerdir. Guyana ve Amazon bölgelerinde kayalık yerlerde yaşar. Erkeklerin çiftleşme mevsiminde yaptığı gösterilen çok ünlüdür. [*Lat. Rupicola; Ing.* Rupicola, cock of the rock; *Fr.* Rupicole, coq de roche].

kayak- -ğı, i. < *kaymak.* § ❶ *sp.* Kar veya su üzerinde kayarak yol almak için ayaklara takılan uzun tahta basacak. [*Ing.* ve *Fr.* Ski]; § ❷ Bu basacaklarla yapılan kayma sporu: *Kayağa gitmek.* [*Ing.* Ski; *Fr.* Ski];§ ❸ *hava.* Bazı uçaklarda iniş tekerlekleri yerine geçen iniş kazıkları. [*Ing.* ve *Fr.* Ski]; ⊙ **~ lı keşif kolu,** *ask.* Kışın karlı bölgelerde savaşan birliklerin düşman hakkında bilgi edinmek için kayaklı erlerden kurdukları keşif kolu. ⊙ **su kayağı,** *sp.* Su üzerinde kayakla yapılan spor. *(Bir sürat teknesi tarafından hızla çekilen kayakçı bir veya iki tahta üzerinde ayakta durarak su üzerinde kayar).* [*Ing.* Nautical ski; *Fr.* Ski nautique].
~ **gözlüğü,** ◘ **Gözlük.**
~ **yapmak,** Kar veya su üzerinde kayarak oyl almak. Kayma sporu yapma. [*Ing.* To ski, to goin for skiing; *Fr.* Faire du ski, pratiquer le ski, aller, avancer à ski, skier].

kaya-kangurusu, b. i. *zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Kangurugiller *(Macropodae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 65, kuyruğu 60 sm. Doğu Avustralya'da yaşar. [*Lat. Petrogale penicillata; Ing.* Rock wallaby, rock kangaroo, petrogale; *Fr.* Wallaby de rochers, pétrogale].

kayakçı, s. Kayak² yapan; Kayak sporcusu. [*Ing.* Skier; *Fr.* Skieur, -euse].

kayakçılık, -ğı, i. Kayakçı olma hali; Kayak sporculuğu. [*Ing.* Ski-ing, skiing, skirunning; *Fr.* Ski].

kaya.koruğu, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Damkoruğugiller *(Crassulaceae)* familyasından tam ve etli yapraklı, odunsu veya otsu bitki cinsi. Çiçekleri talkım biçiminde, çiçek halkaları çok parçalıdır. Taban yaprakları rozet biçiminde toplanmıştır. Manzaralı bahçeleri, bezeme kayaları süslemekte kullanılır; mozaik-ekim yapmakta yararlanılır; pek bakım istemez. [*Lat.* ve *ing. Sempervivum; Fr.* Joubarbe].
☆ *Eşanl.* **saksı güzeli.**

kayalık, -ğı, i, ve s. Kayası çok olan *(yer).* [*Ing.* Rocky *(place); Fr.* Rocheux, -euse]. ⊙ **gizli ~,** *coğr.* Su seviyesi yakınında kum seti veya kaya; ⊙ **sun'î (yapma) ~,** Bahçe ve parklarda doğal bir manzara meydana getirmek için bırakılan veya sunî olarak yapılan kaya parçaları. [*Ing.* Rockery; *Fr.* Rocher artificiel].
~ **döküntüsü,** *den.* ◘ **Döküntü.**

Kayalık Dağları, öz. i. *coğr.* Kuzey Amerika'da Alaska'dan başlayıp Meksika'ya kadar Büyük Okyanus'a paralel uzanan sıradağlar. *Mc Kinley* tepesi *(6.240 m.)* en yüksek noktasıdır.

kaya.lifi, b. i. ◘ **Asbest.**

kayan, s. < *kaymak.* § ❶ Kayarak yer değiştiren. [*ing.* Slippery, sliding; *Fr.* Glissant, -ante]; § ❷ i. *h. d.* Dağdan hızla inen sel. [*Ing.* ve *Fr.* Torrent].
~ **nokta,** *sibern.* Bir hesapta, yalnız tamsayılar üzerinde işlem yapacak ve verilen sayıları göstermek için gerekli birim bölüklerinin sayısını mümkün olduğu kadar azaltacak şekilde ondalık noktalarını kaydırma: *Kayan noktalı sayılar.*
~ **toprak,** *bayınd.* Hendek kazıldığı vakit kenarları yıkılan toprak.
~ **vektör,** *mat.* Yönü ve uzunluğu değişmeksizin bir destek üzerinde kayabilen vektör. *(Katı bir cisme uygulanan kuvvetler, bir kayan vektör olarak kabul edilebilir. Kayan vektörler cümlesi bir torsör meydana getirir).* [*ing.* Sliding vector; *Fr.* Vecteur glissant, glisseur].

kayapota.ağacı, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Mersingiller *(Myrtaceae)* familyasından, Güney-Doğu Asya ve Avustralya'da yetişen, yaprakları paralel damarlı bir bitki. Meyvası toparlak bir kapsül olup bitki üzerinde senelerce düşmeden kalır. Yapraklarının uçucu yağı *(oleum cajeputi),* % 50 kadar sineol taşır. Teneffüs yolları antiseptiği olarak ve diş

ağrılarına karşı kullanılır. [*Lat. Melaleuca leucadendron; Ing.* Cajeput, paperbark (tree); *Fr.* Cajeput, cajeputier].

kayar, i. < *kaymak. h. d.* § ❶ Hayvanın buz üstünde kaymasını önleyen çengelli nal. [*Ing.* Rough or hooked horseshoe *(for walking on ice); Fr.* Fer à cheval à crochets pour marcher sur la glace]; § ❷ Keçiyolu; § ❸ Hayvanların eskimiş nallarını, yalnız mıhlarını değiştirmek suretiyle yeniden kullanma; § ❹ Hayvanların tırnaklarını kestirme; § ❺ s. Kayabilen, kolayca kayan. [*ing.* Slippery, sliding; *Fr.* Glissant,-ante].

~ **geçme,** *mek.* Çalışma sırasında birbirlerine göre hareket etmemesi, buna karşılık kolayca takılıp sökülmesi gereken iki mekanik organın birleştirilmesi. [*Ing.* Sliding adjustment; *Fr.* Ajustement glissant].

~ **sahne,** *tiy.* İleri, geri veya sağ sola, ray üstünde kaydırılabilen sahne. [*Ing.* Sliding stage; *Fr.* Scene coulissante].

kayarlama, i. § ❶ Eskimiş nalları yeni çivilerle çakma; § ❷ At nalını veya düven taşlarını yeniden koyma ve onarma.

kayarlamak (-i), *arg.* Ağzını bozmak, küfretmek. [*Ing.* To scold, to rebuke; *Fr.* Réprimander].

kayarlı, s. Düz ve kaygan yüzeyler hakkında kullanılır. [*Ing.* With a hoof worn or broken from passing over rocky country; *Fr.* Lustré, -ée].

kayartı, i. *tiy.* Zenci cariye, halayık.

kayarto, i. *(çingenece), arg.* ◘ **Beşlik,** beş².

kayasa /kayâsa/, i. *Osm.* < *Fars. heyâse.* Eyer kolanının tokaya geçen kayışı. [*ing.* Strap; *Fr.* Courroie étroite àttachée au bout d'une sangle et servant à boucler].

kayası, s. § ❶ Kayaya benzer, kaya gibi. [*Ing.* Petrous; *Fr.* Pierreux,-euse]. § ❷ *anat.* Şakak kemiğinin kaya parçasına ait. [*Osm.* Sakravî; *Lat. Petrosus; Ing.* Petrous; *Fr.* Pétreux, -euse].

kaya.sıvacı.kuşu, b. i. *zool.* ◘ **Sıvacıkuşu.**

kaya.tuzu, b. i. *min.* Doğada *(yer tabakaları içinde)* billûr halinde bulunan ve eski iç denizlerin çökeleklerinden sayılan âdi tuzun bir çeşidi. *(NaCl; metalimsi olmayan parıltı, renksiz, ak, sarı, mavi, çizgi ak, sertlik 2, özgül ağırlık 2.1-2, kubusal).* [*Osm.* Milh-i cem; *Ing.* Rock salt; *Fr.* Sel gemme].

kayb.etme, b. i. Kaybetmek eylemi. [*Ing.* Losing; *Fr.* Action de perdre]. ⊙ **kendini** ~, *tıp.* Kısa süren şuur kaybı; hasta yere düşmez, bazen bu hali hafif bir sersemlik izler, fakat geçince hiç bir şey hatırlamaz.

kayb.etmek(-i), b. f. *Osm.* < *Ar. gayb*>*gâib* +*T. etmek* > *gaib etmek.* § ❶ Sahip olunan bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak. [*Ing.* To lose; *Fr.* Perdre]. ☆ *Karş.* **bulmak;** § ❷ Fiziksel bir unsurundan veya manevî bir özelliğinden, niteliğinden yoksun kalmak: *Düşünmek istiyordu fakat zihni her zamanki açıklığını kaybetmişti.* [*Ing.* To lose; *Fr.* Perdre]. § ❸ *(Anlaşmazlık, uyuşmazlık sonucu).* Ayrılmak: *Gurbet elindeki tek dostumu münakaşa çıkarıp kaybettim.* [*Ing.* To lose; *Fr.* Perdre]; § ❹ Ölümle ayrılmak: *Çok küçük yaşta kaybettiğim annemden aklıma pek fazla bir şey kalmamıştı.* [*Ing.* To lose; *Fr.* Perdre, être séparé par la mort];§ ❺ Bir şeyde yenik düşmek: *Bir savaşı, bir maçı, bir davayı kaybetmek.* [*Ing.* To lose; *Fr.* Perdre]; § ❻ *(Kumarda)* elden çıkarmak, kayba uğramak, kaybı olmak: *Kumarda yüz lira kaybetti.* [*Ing.* To lose; *Fr.* Perdre, avoir le désavantage]; § ❼ Şaşırmak: *Geceleyin yollarını kaybettiler.* [*ing.* To lose; *Fr.* Perdre]; ⊙ **kaybedecek bir şeyi olmamak,** *dey.* Daha kötü bir duruma düşmekten çekinmemek. [*Ing.* To have nothing to lose; *Fr.* N'avoir rien à perdre]; ⊙ **kaybolmuş şey,** *huk.* Sahibinin elinden çıkmış eşya; ⊙ **aklını** ~, *dey.* ◘ **Akıl;** ⊙ **birbirini** ~, *dey.* Yol, kalabalık v. b.'de ayrılmak, buluşamamak; ⊙ **bir gemiyi** ~, *den.* Gemiyi batırmak; ⊙ **kendini** ~, *dey.* ◘ **Kendi;** ⊙ **vakit (zaman)** ~, *dey.* Vakti boş yere harcamak, oyalanmak; ⊙ **yol** ~, *den.* Hızı azaltmak. [*Fr.* Perdre, diminuer la vitesse].

kaybolma, b. i. Kaybolmak eylemi; ⊙ **ırmağın** ~ **sı,** *jeom.* Çoğunlukla kireçtaşından meydana gelen gözenekli kayaçlar üzerinde akarken derinlere sızma sonucunda ırmak sularının azalması veya bütünüyle yok olması. [*Ing.* Swallow, disappearance andergrounf of a river; *Fr.* Perte de rivière, perte d'un fleuve].

kayb.olmak, nsz. b. f. *Ar. gayb* > *gaib* + *T. olmak* > *gayb olmak.* § ❶ Görünür olmaktan çıkmak: *Kitap kayboldu.* [*ing.* To be lost, to disappear from sight; *Fr.* Se perdre, disparaître]; § ❷ Silinmek: *Tavandaki gölgeler kayboldu.* [*ing.* To disappear; *Fr.* Disparaître]; § ❸ Birdenbire bulunduğu yerden ayrılarak başkalarınca görünmez olmak. [*Ing.* To disappear; *Fr.* Disparaître]; § ❹ Yolunu şaşırmak, yitmek. [*Fr.* Se perdre, s'égarer, se fourvoyer]; § ❺ Bir şeye çok fazla bağlanarak onunla kaynasıp başka şeylerle ilgilenmemek: *Çocuk kitapların arasında kaybolmuş, sabahtan beri çalışıyor;* § ❻ Bitmek, geçip gitmek: *Yavaş yavaş herkes evin kaybolmuş hayatının orada toplandığına inanmıştı.* [*Ing.* To disappear; *Fr.* Se perdre, disparaître]; ⊙ **kaybolan** *(zayi olan)* **koyunun kuyruğu büyük olur,** *at.* ◘ **Kaçan balık büyük olur.**

kayd, i. ◘ **Kayıt.**

kaydedici, s. § ❶ Basan veya kaydetmeye yarayan: *Kaydedici silindir.* [*Ing.* (self) recording, registering; *Fr.* Enregistreur, -euse]; § ❷ *bilgi işlem.* Ordinatörde basılı sonuçların çıkışını sağlayan eleman. *(Bu âletlerin en hızlıları, 50 ie 130 harfli olmak üzere dakikada 500, 600, 900 bazen 1000 satır basabilir;* § ❸ i. Kaydetmeye yarayan âlet; § ❹ *büro.* Bir hesap makinesinde, rakamları makineye geçiren organ. *(Kızaklı, kalvyeli veya kaldıraçlı olur);* § ❺ *elektr.* Ucunda bir çelik kalem bulunan ve elektrik işaretlerini, plak üzerinde kalemin hareketlerine çeviren elektromekanik güç ileticisi; § ❻ *mek.* Çalışması süresince bir cihazın verdiği çeşitli belirtileri kâğıt üzerine çizen bir gösterge âletinin organı; ⊙ **diyagram** ~, *mek.* ◘ **Diyagram;** ⊙ **elektrodinamik** ~, *elektr.* Kalemin hareketi, üzerinden değişen şiddette bir akım geçen bir devreye sabit bir magnetik alanın etkilediği elektromagnetik kuvvetlerle düzenlenen kaydedici; ⊙ **piezoelektrik** ~, *elektr.* Kalemin hareketini, değişken bir gerilim uygulanan bir kristalin piezoelektrik şekil değişmelerini düzenleyen kaydedici.

~ **âlet,** *hava.* Bir meteorolojik olayın değişimini otomatik olarak kaydetmek için özel tertibatlı bir ölçü âleti. [*Ing.* Self-recording instrument; *Fr.* Appareil enregistreur].

~ **barometre,** *hava.* Hava basınçlarının değişimini otomatik olarak kaydeden özel bir barometre tipi. [*Ing.* Self-recording barometer; *Fr.* Barometre enregistreur].

~ **higrometre,** *hava.* Havadaki nemin değişimini otomatik olarak kaydeden özel bir higrometre tipi. [*Ing.* Selfrecording hygrometer; *Fr.* Hygrometre enregistreur].

~ **kasa,** *büro* ◘ **Kasa.**

~ **termometre,** *hava.* Havanın sıcaklık değişimini otomatik olarak kaydeden özel bir termometre tipi. [*Ing.* Self-recording thermometer; *Fr.* Thermometre enregistreur].

kaydedilmek, nsz. f. § ❶ Yazılmak; § ❷ Olduğu görülmek: *Dört isabet kaydedildi.*

kaydetme, b. i. § ❶ Kaydetmek eylemi. [*ing.* Registering, recording; *Fr.* Action d'enregistrer, enregistrement]. § ❷ *elek.* Bazı karakteristiklerini, her noktasında, kaydedilecek işaretin o andaki değerinin belirttiği helezon şeklindeki izin kazıntı ile bir plâk üzerine çizilmesi. *(Yana doğru kayıtta izin modülasyonu plak yüzüne paralel derinliğine kayıtta plak yüzüne diktir).*

kayd.etmek(-i, -e), f. *Osm.*<*Ar. kayd*+*T. etmek.* § ❶ Yazmak; yazıya aktarmak: *Not defterine kaydetmek. Çocuğu okula kaydetmek. Nüfusu kaydetmek. Bunu benim hesabıma kaydedin.* [*ing.* To register, to enroll, note down, to record; *Fr.* Enregistrer, noter]. ☆ *Eşanl.* **çızıktırmak, kaleme almak;** ☆ *Karş.* **bozmak, çizmek, karalamak;** § ❷ Olduğu görülmek: *Iki isabet kaydedildi.* [*ing.* To be recorded, to enter in a record; *Fr.* Atteindre]; § ❸ Önemi dolayısıyle hatırda tutmak. [*Ing.* To take notice *(of),* to deem, consider; *Fr.* Considérer]; § ❹ Herhangi bir şeyi bir yere mal etmek, bir şeyin tarih, numara veya adını bir deftere geçirmek: *Çocuğu okula kaydetmek;* § ❺ Belirtmek: *Yalnız bir noktayı hatıra kaydedeyim;* § ❻ *mec.* Endişe etmek, kaygılanmak; § ❼ *(bilgi-işlem)* Ordinatörün hafıza ünitelerinden birinde veya ana hafızada bir bilgi veya bir ara sonucu muhafaza etmek.

kaydettirmek (-i) f. Yazdırmak: *Çocuğu nüfusa kaydettirdiler.*

kaydı.hayat,-tı /kaydıhayât/, b. i. *Osm.* < *Ar. kayd* + *hayât,* «*Yaşadığı kadar, yaşamaca*» anlamında kullanılan **kaydıhayatla** ve **kaydıhayat şartiyle** sözlerinde geçer. [*Ing.* For life; *Fr. A* vie]; ⊙ ~ **la bakma (sözleşmesi),** *huk.* Sağlığınca bakma sözleşmesi. [*Ing.* Maintenance for life]; ⊙ ~ **la (irat akdi),** *huk.* Ömür boyunca gelir akti. Bir kimsenin başka bir kimseden yasadığı sürece belli bir gelir alabilmesini sağlayan. [*ing.* Life annuity; *Fr.* Rente viagère pension viagère].

~ **şartiyle,** *dey. (Birinin)* Hayatı boyunca, ölünceye kadar, yaşadığı sürece.

~ **şartıyle irat,** *huk.* Bir kimsenin diğer bir kimseye hayat süresiyle sınırlı olarak devrî edimlerde bulunması.

kaydırak, -ğı, i. < *kaydırmak.* § ❶ Yassı, kaypak ve irice çakıl. [*Ing.* Pebble; *Fr.* Galet]; § ❷ Böyle bir çakılı ayakla kaydırarak çocukların oynadığı oyun. [*Ing.* Quoit; *Fr.* Palet]; § ❸ Çocukların oturup kayarak eğlenmeleri için, çocuk bahçelerinde bulundurulan oyun aracı; § ❹ Genellikle uzun tahta parçası. *(Kaldırılacak yükün altına uzunlamasına yerleştirilerek zeminde kaymasını koaylaştırır).*

kaydırılmak, (-i), f. Kayması sağlanmak. [*ing.* To let be slipped, glided or slided; *Fr.* être glisser].

kaydırma, i. § ❶ Kaydırmak eylemi, kaymasına yolaçma. [*Ing.* Making slip or glide; *Fr.* Action de faire glisser etc.]; § ❷ *demir.* Levyeler yardımıyle demiryolunu sökmeden yana kaydırmaya dayanan yol çalışması; § ❸ *orm.* Kesilmiş tomrukları buzlu dağ yamaçlarından aşağı kızakla indirme. [*Ing.* Sliding down; *Fr.* Glissage, lançage]; § ❹ *sin.* (a) Bir plânı hareketli kamerayla çekmeye dayanan çekim tekniği. *(Kamera genellikle raylar üzerinde hareket eden bir şaryo'ya yerleştirilir. Kaydırma sabit veya panoramik olabilir.* [*ing.* ve *Fr.* Travelling]; § ❺ *sp. (Eskrimde)* Karşı namlu üzerinden kaydırılarak yapılan doğru dürtüş. [*Osm.* Kule; *Ing.* Coulé, graze; *Fr.* Coulé]; ⊙ ~ **lı çekim,** *sin.* Kaydırma ile elde edilmiş çekim. [*ing.* Moving shot, tracking shot, perambulator shot; *Fr.* Plan en travelling, plan de chariot]; ⊙ ~ **lı çırpma,** *(eskrimde)* Hasmın silâhını elinden almak ve duruma hâkim olmak için epe ile yapılan çırpmanın baskıyle sürdürülmesi. *(Hasmın namlusu, zayıf tarafından başlanarak sonuna kadar kaydırılır);* ⊙ **ağırlık** ~ **sı,** *binic.* Binicinin atın üzerinde ağırlığını ön veya arkaya vererek atın ön veya arka tarafının daha hafif olmasını sağlaması. Böylece atın ağırlık merkezi yer değiştirmiş olur. *(Boucher tarafından ispatlanmıştır);* ⊙ **çapraşık** ~, *sin.* ◘ **Çapraşık;** ⊙ **diklemesine** ~, *sin.* ◘ **Dik;** ⊙ **eğik** ~, *sin.* ◘ **Eğik;** ⊙ **frekans** ~ **sı,** *hava.* ◘ **Frekans;** ⊙ **optik** ~, *sin.* Kaydırmayla varılan sonuçların eşini kamerayı sabit tutarak ve değişir odaklı bir objektif kullanarak elde etme tekniği. (b) *sin.* Alı-

cının herhangi bir araç üzerinde çeşitli yönlere hareket ettirilmesi. [*ing.* Dolly, travelling, trackling; *Fr.* Travelling optique].

~ **arabası**, *sin.* Alıcının kaydırmasında kullanılan tekerlekli araç. [*ing.* Velocilator; *Fr.* Charlot travelling, chariot vélocilateur].

~ **rayı**, *sin.* Kaydırmanın düzgünlüğünü sağlamak üzere kaydırma arabasının üzerinde yürüdüğü ray. [*ing.* Camera rails, tracking rails; *Fr.* Rails pour traveling].

kaydırmak (-ı, -e), f. § ❶ Kaymak eylemini yaptırmak, kaymasını sağlamak, kaymasına yol açmak. [*ing.* To cause to slip; *Fr.* Glisser, faire glisser]; § ❷ *müz.* Daha tiz sesler elde etmek için sol eli birdenbire kemanın, viyolanın, kontrbasın çellonun, gitarın, utun, sazın v. b. gövdesine doğru götürmek; ⊙ **kaydırılmış frekanslı simpleks**, *hava.* Bu iş için ayrılmış bir frekans bandı dahilinde kalmak şartıyle birbirine göre, istenerek farklı iki frekans kullanan bir tek kanallı simpleks usulü. [*Fr.* Offset fredécalées].

kaydî /kaydî/, s. *Osm.* < *Ar. kayd. Esk.* Kayıtla ilgili.

~ **para** (**banka parası**), *ikt.* Hiç bir kâğıt veya madenî cisimle temsil edilmeyen ama basit bir yazı işlemi ile yaratılan ve dolaşıma *(tedavüle)* giren para. *(Kredi veren kurumlar veya banker posta çeklerinde olduğu gibi, alacağın vereceğin kaydedildiği veya yapılan işlemlere göre zimmete geçirildiği bir hesap açar).*

kaydiye, i. *Osm.* < *Ar. kaydiyye. huk.* Kayıt için alınan para. [*ing.* Registration fees or duties; *Fr.* Frais d'enregistrement].

kaygan, s. < *kaymak.* Islak veya düz olduğu için kolayca kayan veya üzerine de kayılan. [*Ing.* Slippery; *Fr.* Glissant, -ante].

~ **balinagiller**, *zool.* ◘ **Gerçek balinagiller.**

~ **derili bayağı, köpek balığı**, *zool.* ◘ **Bayağı köpek balığı.**

kaygana /kâygana/, i. *Osm.* < *Fars. hâye*, yumurta + *gine* > *hâygine* > *Kaygına. mutf.* Peynir veya kıyma gibi şeyler un ve yumurta ile karıştırıldıktan sonra yağda kızartılarak yapılan yemek. [*Ing.* Omelet with cheese or chopped meat, sweet dessert made of eggs; *Fr.* Omelette]; § ❷ Yumurta çalkalanarak yapılan bir çeşit tatlı.

kayganlık,-ğı, i. § ❶ Kaygan olma hali; § ❷ *bayınd.* Bir yüzeyin, özellikle sürtünme katsayısı çok düşük bir şosenin durumu; ⊙ **kayganlığı giderme**, *bayınd.* Dona elverişli balçık tabakası yerine, suyun kılcallıkla yükselmesini asan bir yükseklikte yandan drenajlı bir kum, çakıl veya curuf tabakası yerleştirme.

kaygı, kaygu*, i. <*kad*>*kadku* >*kadgu*>*kaygu.* § ❶ Kötü bir sonuca varılacak korkusuyle duyulan üzüntü; endişeyle karışık üzüntü, tasa. [*ing.* Anxiety, grief, care; *Fr.* Anxiété, angoisse]; § ❷ *psik.* (a) Öğrenme ve genelleme yoluyle ve çoğunlukla yılgı sonucu meydana gelen belirsiz korku, endişe, anksiete; (b) Psikoanalizde yaygın bir tehlike korkusuna verilen ad. *(Gerçek kaygı dış tehlikelerden korkuya dayanır. Nörotik kaygının kaynağı, cezalandırılması muhtemel eylemlere geçmekle ilgili içgüdüsel tahriklerdir. Ahlâkî kaygı ise kabul görmeyen bir süperego'nun sonucudur. Kaygı, çocukuk yıllarının en sık rastlanan belirtisidir ve çok değişik birimlerde kendisini gösterir. Kaygılı çocuk kediden, köpekten, kardan, yaradan, kandan, dişçiden, doktordan, yalnızlıktan, sınavdan, ölümden v. b. korkabilir);* § ❸ İlgi, uğraşı: *Dünya kaygısını, dünya hırsını, hırka ve abaya değişen dedelerin en ulusu Galip Dede'nin;* ⊙ ~ **lar testi**, *psik.* ◘ **Test;** ⊙ ~ **sına düşmek**, *(Bir şeyden dolayı)* Kaygı duymak, endişelenmek. [*ing.* To be anxious *(for)*].

~ **çekmek**, Merak etmek, endişe duymak. [*Ing.* To worry or grieve *(about)*].

~ **yemek**, *dey. esk.* Tasalanmak, üzülmek.

kaygılandırmak, kaygulandırmak, (-i), t. Kaygıya düşürmek, endişe ettirmek. [*Ing.* To worry; *Fr.* Tourmenter, tracasser, ennuyer, harceler, importuner *(qn)*].

kaygılanmak, nsz. f. Kaygıya düşmek, endişe etmek, üzülmek. [*Ing.* To get anxious, to get (be) worried; *Fr.* Se sourcier, s'angoisser].

kaygılı, s. Kaygısı olan, endiseli, üzgün, gamlı. [*ing.* Anxious, worried, çausing anxiety; *Fr.* Soucieux, -euse, affligé, -ée, inquiet, attristé, -ée, chagrine, -e, anxieux, -euse].

kaygın, s. < *kaymak.* § ❶ Elden kayan: *Kaygın balık.* [*ing.* Slippery; *Fr.* Glissant, -ante]; § ❷ Üzerinde el kayan: *Kaygın kâğıt.* [*Fr.* Poli, -ie, lustré, -ée]; § ❸ *h. d. (hayvan hk.)* Gebe, hâmile. [*ing.* Pregnant *(animal)*].

kaygırmak, f. Bir şeyin kaygısını çekmek. [*ing.* To worry; *Fr.* Se préoccuper].

kaygısız, kaygusuz, s. § ❶ Endişesiz, hiç bir şeye aldırış etmeyen. [*Osm.* Lâkayd; *ing.* Carefree; *Fr.* Insouciant, -ante]; § ❷ Üzüntüsüz, gamsız].

kaygısızlık, -ğı, i. Kaygısız olma hali. [*Ing.* Carefreeness, freedom from care or anxiety; *Fr.* Insouciance].

kaygu, i. ◘ **Kaygı.**

kaygulanmak, nsz. f. ◘ **Kaygılanmak.**

kaygulu, s. ◘ **Kaygılı.**

kaygusuz, s. ◘ **Kaygısız.**

kayık, -ğı, i. < *kaymak.* § ❶ *den.* Çeşitli boy ve biçimlerde, kürek, yelken veya bazen motorla hareket eden nehir, göl ve denizde dolaşmak veya belirli ağırlıkta yük taşımak için kullanılan güvertesiz küçük tekne: *Balıkçı kayığı. Odun kayığı. İki çifte kayık.* [*ing.* Boat; *Fr.* Barque]; § ❷ Bas tarafı öne doğru uzun, kıç tarafı çok yüksek, livard biçimi yelken ve bir de serene açılan galya yelkeni olan tek direkli kıyı gemisi; § ❸ *den.* Portekiz'de Agarve kıyısında kullanılan 12 m. uzunluğunda, her birine latin yelken açılan iki direkli balıkçı gemisi; § ❹ XVI ve XVII. yüzyıllarda bir kadırgada bulunan iki sandaldan her biri. *(Kayık, kürekçilerin oturması için altı tane oturağı bulunan, oniki kürekli, 8.45 m. uzunluğunda ve 2.11 m. genişliğinde bir tekne idi. Kano/kano/ denilen sandallar kadırganın yedeğinde çekilerek görüldüğü halde kayık hemen her zaman kadırganın güvertesine alınırdı);*

ağ kayığı, *balık.* ◘ **Ağ;** ⊙ **ateş kayığı**, ◘ **Ateş;** ⊙ **balık kayığı**, *den.* ◘ **Balık;** ⊙ **balık kayığı**, *den.* ◘ **Balıkçı teknesi;** ⊙ **çember** ~, *den.* ◘ **Çember;** ⊙ **çete kayığı**, *den.* ◘ **Çete;** ⊙ **çifte** ~, *den.* Bir kayıkta bulunan kürek sayısına göre kayıklara verilen ad; ⊙ **foroz kayığı**, *balıkç.* ◘ **Foroz;** ⊙ **hünkâr kayığı**, *tar.* Padişahlara mahsus kayık; ⊙ **ığrıp kayığı**,◘ **Iğrıp;** ⊙ **kira kayığı**, *esk.* Gezinti için kiralanan kayık; ⊙ **odun kayığı**, *den.* Odun taşımakta kullanılan büyükçe tekne; ⊙ **pazar kayığı**, *den.* Yedi çifte yük kayığı; ⊙ **piyade** ~, *den.* Dar ve uzun, küçük kayık çeşidi; ⊙ **saz kayığı**, Boğaziçi'nde düzenlenen mehtap gecelerinde, içinde saz takımının bulunduğu büyükçe kayık; ⊙ **yarış kayığı**, *sp.* Hızlı gidebilen dar ve uzun bir kayık çeşidi.

~ **astarı**, *den.* Kayığın üst ve yan kısımlarındaki tahta kaplama. [*Ing.* Side lining boards of a rowboat].

~ **biçimi**, *kıyf.* Bir çeşit kadın ayakkabısı. [*ing.* Kind of lady's shoe].

~ **boynası**, *den.* Bazı durumlarda kayığı hareket ettirmek için veya dümen olarak kullanılan arkadaki tek kürek. [*ing.* Steering paddle, steering-oar; *Fr.* Aviron de queue].

~ **iskarmozu**, *den.* Kayıkların üst ve yan çeperlerinde bulunan ve küreklerin takıldığı ağaç veya maden çelik. [*Ing.* Thole pin; *Fr.* Tolet, touret].

~ **kızağı**, *den.* Kayığın karaya çekilmesini sağlayan ağaçtan yapılmış düzen, ızgara. [*Ing.* Cradle on which a boat is drawn up on the land].

~ **oyunu**, *tiy.* Karagöz oyunlarından biri.

~ **yarışı**, *sp.* Özel kayıklarla yapılan su sporu. [*ing.* Boat race; *Fr.* Course de bateaux].

kayık², s. § ❶ Bir yana kaymış olan; § ❷ Biçimi kayığa benzeyen.

~ **hotoz**, *kıyf.* Kayık biçiminde yapılmış saç. [*ing.* Boat-shaped headdress].

~ **tabak**, *mutf.* Kayık biçiminde uzunca oval tabak olup genellikle balık ve bu gibi uzunca şeyleri koymak için kullanılır. [*Ing.* Oval dish; *Fr.* Plat-long].

~ **yaka**, *kıyf.* Açıklığı omuzlara doğru olan yuvarlak yaka.

kayıkçı, i. § ❶ Kayıkla yüklü veya insan taşıyan kimse. Kayık kullanan, kürek çekerek kayığı yürüten kimse. [*Ing.* To boatman; *Fr.* Canotier, batelier]; § ❷ *esk.* Zengin kimselerin kayıklarını kullanan görevli.

kayıkçık, -ğı, i. § ❶ *Bot.* Baklagiller familyasından bitkilerin bir gemi karinasına benzeyen zigomorf çiçeklerinde kısmen yapışık durumda bulunan en alttaki iki petalin büyümesi ile meydana gelen petal; § ❷ *kim.* Isıtma borusu içine konabilen maden, cam veya porselenden yapılmış küçük kap.

kayıkçılık, -ğı, i. § ❶ Kayık yapma ve satma işi; § ❷ Kayık işletme veya kiralama işi.

kayık hane, b. i. Kayıkların çekilip bağlandığı üstü örtülü yer. [*Ing.* Boat house; *Fr.* Abri à bateaux].

~ **ocağı**, *teşk. tar.* Osmanlı devleti zamanında saray kayıklarında görevli bulunanlara ait teşkilât.

kayıksı, s. Kayık biçiminde olan. [*ing.* Navicular; *Fr.* Naviculaire].

~ **kemik**, *anat.* ◘ **Kemik.**

Kayılar, ç. öz. i. *etn.* Oğuz boylarından biri; Osmanlı Hanedanının dayandığı boy, bu boyun taşıdığı ad *Kayı*'dan *(muhkem, sert)* gelmektedir. Kayı, Türk geleneğine göre, Oğuz Han oğlu Gün Han'ın oğludur.

kayım, i. Dama ve satranç oyunlarında iki tarafın eşit olması, kit olması. [*Ing.* Tie; *Fr.* Faire quitte à quitte].

kayın¹, **-nı**, i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kayıngiller *(Fagaceae)* familyasından, kışın yaprak döken güzel görünüşlü orman ağacı. Uzun saplı, telek damarlı, almaşık, kenarları dişli veya düz olan yapraklarının zamanla dökülen uzun serit halinde kulakçıkları vardır. Erkek çiçekler, ince, uzun bir sapın ucunda sarkık toparlak bir küme halinde bulunur. Dişi çiçek dikasyumunun ortadaki çiçeği körelmiş, yandakiler gelişmiştir. Bazan çok çiçekli de olabilir. Kupula seyrek ve yumuşak dikenli olup meyvaları tamamen örter. Dört lopla açılır. Her kupula içinde 2-1 meyva vardır. Meyva yağlı, üç köşeli, kahverengi sert kabuku, büyük bir nukstur. Odunu, gerçek odundan yoksundur ama dayanıklı ve az esnektir. Çoğu zaman çatlar fakat darbe altında pul pul kabarmaz. Pek çok işte kullanılır. Biçmek, tahta yapmak, kaplamacılıkta kullanmak için en güzel kayın tomrukları seçilir. Daha az kaliteli olanlar karoseri, marangozluk, kasnakçılık, takunyacılık, eğri tahtalı mobilya, oyuncak, fırça sapı yapımı gibi işlerde, tomruk artıkları demiryolu traversi ve arabacılıkta, dalları kömür yapımında ve yakacak olarak kullanılır. Meyvesinden yenebilir bir yağ elde edilir. Ilıman hattâ soğuk bölgelerde yetişen 15 kadar türü bilinir. [*Lat. Fagus; Ing.* Beech; *Fr.* Hêtre]; ⊙ **Avrupa** ~**ı**, *bot.* Batı, Orta ve Güney Avrupa'da yetişen 40. me.ye kadar boylanan, yaklaşık olarak 300 yıl yaşayan birinci sınıf orman ağacı. Gövdesi hemen hemen silindirimsi, kabuğu külrenginde ve pütürsüzdür. Tepe önceleri konik, ileri yaşta kubbe gibidir. Yaprakların çoğunluğu yumurta biçiminde, kenarları genellikle hafif dalgalı veya seyrek ufak dişlidir. Körpe iken her iki yüzü de ipek gibi tüylü, kenarları kirpiklidir. Dökülmeden önce sarı-kırmızı bir renk alırlar. Yan durumlu çiçekler yaprakların koltuğunda yer alır. Bunlardan erkek çiçek kurulları uzun saplı, küre biçiminde ve bol

çiçeklidir. Dişi çiçek dikazyumu teker teker veya birkaç çiçek bir arada bulunur. Subatlantik iklimin ağacıdır. Dökülen yaprakları ile fazla soğuk ve ıslak olmayan yererde genellikle toprağı ıslah eder. Odunu çeşitli maksatlar için kullanılır. Yakacak oarak da makbuldur. Yağlı tohumlarından da faydalanılır. Parkçılıkta makbul süs bitkisi olan birçok varyete ve sayısız formları vardır. [*Lat. F. sylvatica; ing.* European beech; *Fr.* Hêtre commun]. ☆ *Eşanl.* **orman kayını**, ◉ doğu ~ ı, *bot.* Genel görünüşü ve gerekse ekolojik istekleri bakımından Avrupa kayınına çok benzeyen, 30-40 m. ye kadar boylanan, 1 m. nin üstünde çap yapabilen, dolgun ve düzgün gövdeli birinci sınıf orman ağacı. Çok kere Avrupa kayının bir formu, varyetesi olarak kabul edilmekte ise de özellikle yaprak ve kadeh pullarının yapısı itibariyle ve odunu bakımından ayrılır. Yaprakları elips, ters yumurta biçiminde, sivri uzun veya kısa uçludur. Körpe iken kenarları kirpiklidir. Kafkasya, Kuzey İran, Küçük Asya ve Kuzeydoğu Avrupa'da yayılmıştır. Türkiye'de esas yayılış ve en iyi gelişimini Karadeniz sahillerinde yapar. Baltalık işletmesine elverişli bir ağaç değildir. Odunun kalitesi Avrupa kayınınkinden daha üstündür. [*Lat. F. orientalis = F. sylvatica var. macrophylla = F. macrophylla = F. winkleriana*].

~ **ağacı**, *bot.* ◘ **Kayın**[1].

~ **biti**, *zool.* ◘ **Bit.**

~ **geometresi**, *zool.* ◘ **Kayıngeometresi.**

~ **tavuğu**, *zool.* ◘ **Kayıntavuğu.**

kayın[2], -nı, i. *esk. T.* Karı ve kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi. [*ing.* Brother in-law; *Fr.* Beau-frère].

☆ *Eşanl.* **kayınbirader.**

~ **hısımlığı**, *huk.* ◘ **Hısımlık.**

kayın.ata, kayın.baba, b. i. ◘ Kaynata.

kayın.birader /kayınbirâder/, b. i. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Kayın.**

kayın.geometresi, b. i. *zool.* Geometresgiller *(Geometridae)* familyasından pul kanatlı bir böcek türü. Kayın ağaçlarına zarar verir. [*Lat. Geometra papilionaria; ing.* Geometer; *Fr.* Géomètre].

kayın.giller, ç. b. i. bot. İkiçenkliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Fagales* takımından çoğunluğu Kuzey yarıkürenin ılıman ve subtropikal bölgelerinde yetişen, yaprak döken veya daima yeşil kalan, birevcikli ağaç veya bodur ağaçları kapsayan, 7 cins ve yaklaşık olarak 600 türü bulunan bir familya. Yaprakları almaşık, basit, çiçekler tek eşeylidir. Erkek çiçekler sarkık, toparlak veya silendrik amentumlar halinde bulunur. Dişi çiçekler tek veya 2-3 çiçekli küçük, dik bir grup halindedir. Meyva bir, ender olarak da iki tohumlu nukstur. 4 brakteçik veya çiçek tablasından oluşmuş bir örtüsü *(kupula)* vardır. Kupula meyve ile gelişir, odunlaşır veya deri gibi sertleşir. Üzeri pürüzlü dikenli veya imbrikat pulludur. Yumurtalık alt durumludur. Türkiye'de 3 cinsi vardır. [*Lat.* ve *ing. Fagaceae; Fr. Fagacées*].

kayınlık[1], -ğı, i. Yalnız erkek tarafından akrabalık; Kayın olma hali. [*Osm.* Karabeti sıhriye; *ing.* ve *Fr.* Agnation].

kayınlık[2], -ğı, i. Gürgen ve meşelerle karışık şekilde kayınların çoğunlukla bulunduğu seyrek orman. [*ing.* Beech-grove, beech plantation; *Fr.* Hêtraie].

kayın.peder, b. i. *(T. kayın + Fars. peder, baba.* Karı veya kocaya göre birbirinin babası. [*ing.* Father-in-law; *Fr.* Beau - père].

☆ *Eşanl.* **kaynata.**

kayınsa, i. Güney Amerika'da yetişen *Chiococca anguifuga* bitkisinin kök kabuklarından elde edilen, romatizma ve frengi tedavisinde kullanılan, hem sürdürücü, hem kuvvet verici glikozid. *(Kayınsa'nın yılan ısırmasına da iyi geldiği söylenir; bu* yüzden çıkarıldığı ağaççığa anguifuga adı verilmiştir). [*ing.* Cainca, cahinca; *Fr.* Caïnça].

kayın.tavuğu, b. i. *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının Ormantavuğugiller *(Tetraonidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 55-60 sm. Avrupa ve Asya'da yaşar. [*Lat. Lyrurus tetrix; ing.* Black grouse; *Fr.* Tétras-lyre, coq des bouleaux, coq de montagne, petit coq de bruyere].

kayıntı, i. < *kaymak. arg.* Yiyecek. [*ing* Food; *Fr.* Aliment].

~ **yapmak**, *dey.* Yemek yemek. [*ing.* To have a meal; *Fr.* Faire une repas].

kayın.valide, b. i. *esk. T. kayın + Ar. vâlide.* Karı veya kocaya göre birbirinin annesi. [*ing.* Mother-in-law; *Fr.* Belle-mère].

☆ *Eşanl.* **kaynana.**

kayıp, -ybı, i. *Osm.* < *Ar. gayb* > *gâib.* § ❶ Yitme, yitim; kaybolma. [*Ing.* Loss; *Fr.* Perte]. ☆ *Eşanl.* **ziyan, hasar, cereme, zayiat, telefat, ziya;** ☆ *Karş.* **kâr, kazanç, yarar, menfaat, çıkar, fayda, istifade.** § ❷ Görünmez evren: *Kayıptan, gaipten haber vermek.* [*ing.* ve *Fr.* Invisible]; § ❸ *petrol.* Bir ürünün işlemden sonra ele geçmeyen kısmı. *(Bir laboratuvar imbiğinde, damıtma ürünü ile kalıntının toplamı, atmosferde meydana gelen kaçaklar yüzünden ilk ürüne tamamiyle eşit değildir. Arındırma işlemlerinin etkinliği, uçucu sıvıların kendi kendine buharlaşması, sızdırmazlık contalarının, takımların veya sızıntıları önleyen değiştirici boruların, boşaltıcıların yetersizliği yüzünden meydana gelen kaçakların sıkı sıkıya gözetimesini gerektirir. Su kalıntılarının biriktiği durulma havuzları, sıvı kayıplarından büyük bir kısmının toplanmasını sağlar).* [*Ing.* Loss; *Fr.* Perte]; § ❹ s. Nerede olduğu bilinmeyen, kaybedilmiş, yitik, kaybolan kimse veya şey. [*ing.* Lost; *Fr.* Perdu, -ue]; § ❺ Hazır olmayan, gözönünde bulunmayan. [*Ing.* ve *Fr.* Absent]; ◉ ~ **lara karışmak**, *dey.* Görünmez olmak, kaybolmak. [*Ing.* To disappear, to abscond; *Fr.* Disparaître, Se perdre]; ◉ **ateş (ergime) kaybı**, *met.* Ergime'de çeşitli sebeplerle *(oksidlenme, uçunma, curuflaşma v. b.)* kaybolan maden miktarı. [*ing.* Fire waste; *Fr.* Perte au feu, perte à la fusion]; ◉ **istif kaybı**, *den.* ◘ **istif;** ◉ **kan kaybı**, *patol.* Büyükçe bir yaradan anormal ölçüde kan akması sonucunda vücuttaki kanın azalması. [*Ing.* Loss of blood; *Fr.* Perte de sang]; ◉ **kütle kaybı**, *nükl.* Bir atomu meydana getiren taneciklerin toplam kütlesiyle atomun kütlesi arasındaki fark. *(Kütle ile enerjinin eşdeğerliliği formülüne göre, bu fark, atomun elemanlarından itibaren meydana gelebilmesi için gerekli olan enerjiyi gösterir);* ◉ **yalıtkan kaybı**, *elek.* Değişken bir elektrik alanının etkisiyle bir yalıtkan içinde ısıya dönüşen enerji. [*ing.* Dielectric loss; *Fr.* Perte diélectrique]; ◉ **yük kaybı**, *mek.* Bir boru şebekesinde dolaşan akışkan basıncının küçülmesi. [*ing.* Drop in voltage, loss of pressure; *Fr.* Perte de charge].

~ **bülteni**, *ikt.* ◘ **Bülten.**

~ **listesi**, *ask.* Savaş sırasında birliğe dönmeyenlerin listesi. [*ing.* Casualty list, casualties; *Fr.* Listes des pertes].

kayır, i. *esk. T. h. d.* Irice kum, çakıl. [*ing.* Shifting sandbank in a stream; *Fr.* Tas de sable à l'embouchure d'une riviere, barre].

kayırıcı, i. < *kayırmak.* Koruyan, kayıran, iltimas eden. [*Osm.* Mültemis; *ing.* Protector; *Fr.* Protecteur].

kayırıcılık, -ğı, i. *(Birine)* Haksız ve yasa dışı kolaylıklar sağlama. [*ing.* ve *Fr.* Protection].

kayırılmak, nsz. f. Kayırmak işine konu olmak. [*ing.* To be protected; *Fr.* être protégé].

kayırış, i. < *kayırmak.* Kayırmak eylemi, koruma, destek olma. [*Osm.* Himmet; *ing.* Protection, backing, support; *Fr.* Protection, sollicitation].

kayırma, i. ◘ **Kayırış.**

kayırmak (-i), f. *esk. T. kaygurmak.* § ❶ Koruyarak başarısını sağlamak, elinden tutmak; yardımcı ve destek olmak: *Yoksulları kayırmak.* [*Osm.* Himmet etmek; *Ing.* To protect, to support, to patronize; *Fr.* Protéger]; ☆ *Eşanl.* **tutmak, himaye etmek, arkalamak, kollamak, gözetmek, vikaye etmek, sahabet etmek, müzaheret etmek, sıyanet etmek, şefaat etmek;** ☆ *Karş.* **yalnız bırakmak,** çekilmek, ortada bırakmak, elinden tutmamak, yüz çevirmek; § ❷ Birini, başkalarının veya işin zararı pahasına tutmak: *Adam kayırmak.* [*Osm.* İltimas etmek; *ing.* To favor, to back; *Fr.* Favoriser, avantager, protéger]; § ❸ *esk.* Kaygılanmak, üzülmek. [*ing.* To get worried, to be anxious; *Fr.* Se soucier].

kayırtmak (-i, -e) f. Kayırmak işini yaptırmak. [*ing.* To let protect or support].

kayısı, i. *bot.* § ❶ İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Gülgiller *(Rosaceae)* familyasının *Prunoideae* altfamilyasından anayurdunun tarihi Ermenistan *(Doğu anadolu)* olduğu sanılan, 4-6 m. boyunda bir meyva ağacı. Dalları yaygın ve dik, yaprakları az çok yürek biçiminde oval, değirmi, çiçekleri pembemsi beyaz ve oldukça büyüktür. Yapraklarından önce çiçek açar. Meyvası etli, tek çekirdekli, sarı-turuncu bir drupadır. Eti az sulu, fakat tatlı ve kokuludur. Çekirdeği pürtüklü değildir, etinden kolayca ayrılır. Çekirdeğinin içi yenebilir. Kayısıda bol miktarda şeker, C vitamini, A provitamini bulunur. Yaş ve kuru olarak yendiği gibi tatlısı, reçeli, kompostosu v.b. de yapılır. Türkiye'deki başlıca çeşitleri: **şekerpare, şam, tokaloğlu, imrahor, muhittinbey, hacıkız, hasanbey, darende** v.b. [*Osm.* Şecere-i mışmış; *Lat. Prunus Armeniaca; Ing.* Apricot (tree); *Fr.* Abricotier]. ☆ *Eşanl.* **zerdali.** § ❷ Kayısı ağacının meyvesi. ◘ **kayısı**[1]. [*ing.* Apricot; *Fr.* Abricot]. ◘ *ŞEKİL: 386.* — **SERT ÇEKİRDEKLİ ve SERT KABUKLU MEYVALAR;** ◉ **Amerikan** ~ **ağacı**, *bot.* ◘ **Amerikan.** ◉ **antil** ~ **sı**, *bot.* ◘ **Amerikan kayısı ağacı.**

~ **çiçeği**, *bot.* ◘ **Kayısıçiçeği.**

~ **erinosu**, *zool.* Kayısı yapraklarının kenarlarında kırmızı beyaz renkte ve 2-3 mm. boyunda kabarık külâhlar meydana getiren, çok küçük bir akaryen. [*Lat. Eriophyes similis*].

~ **yaprak arısı**, *zool. Lydidae* familyasından, çiğ yeşil renkte, siyah başlı, vücudun son halkasında sağa ve sola boynuz gibi çıkıntıları olan, ağ içerisinde bulunduğu halde, yaprakları yiyen bir böcek. [*Lat. Lyda*].

kayısıçiçeği, b.i. *bot.* Birçenekliler *(monocotyledoneae)* sınıfının, süsengiller *(Iridaceae)* familyasından, anayurdu Afrika'nın Akdeniz kıyı bölgesi olan, süs bitkisi olarak yetiştirilen soğanlı bir bitki. Başlıca türleri: *F. refrecta, F. Armstrongii, F. hybrida, F. Leichtlinii.* [*Lat. Freesia*].

☆ *Eşanl.* **arap çiçeği.**

kayış, i. < *kaymak.* § ❶ Bağlamak ve sıkmak gibi işlerde kullanılan darı ve uzun kösele dilimi: *Koşum kayışları, Bel kayışı.* [*ing.* Strap, thong, belt; *Fr.* Courroie, sangle]. § ❷ Kaymak işi ve biçimi. [*Ing.* Act of slipping; *Fr.* Glissement]. § ❸ Ustura bilenen cilâlı kösele: *Berber kayışı.* [*ing. (Razor-)* strop; *Fr.* Cuir *(à repasser, à rasoir)*]. ◉ ~ **a çekmek** *(birini), arg.* Aldanmak, tongaya bastırmak. [*ing.* To make a dupe *(of)*]. ◉ ~ **a çekmek** *(usturayı), dey.* § ❶ Usturanın kılağısını almak veya bilemek için berber kayışına sürtmek. [*ing.* To strop; *Fr.* Repasser, affiler son rasoir]. § ❷ *arg.* Bir kimseyi aldatmak, kandırmak. ◉ ~ **a vurmak**, *dey.* ◘ **Kayışa çekmek.** ◉ **askı** ~ **ı**, ◘ **Askı.** ◉ **aşırma** ~, *mek.* Bir çarkı döndürmek için kasnaktan kasnağa geçirilen kuşak şeklindeki kayış çember. ◉ **bağlantı** ~ **ı**, ◘ **Bağlantı.** ◉ **başlık** ~ **ı**, ◘ **Başlık.** ◉ **bel** ~ **ı**, Deriden ensiz kuşak. [*Fr.* Ceinture en cuir]. ◉ **bileği** ~ **ı**, ◘ **Bileği.** ◉ **boyun altı** ~ **ı**, ◘ **Boyun.** ◉ **çapraz** ~ **ı**, ◘ **Çapraz.** ◉ **çark** ~ **ı**, ◘ **Çark.** ◉ **çeki** ~ **ı**, ◘

Çekl. ⊙ **çene ~ ı,** *atç.* ◘ **Çene.** ⊙ **çift ~ ı,** Çift sürerken sabanı boyunduruğa bağlayan kayış. ⊙ **fren ~ ı,** *otom.* ◘ **Fren.** ⊙ **gem ~ ı,** *saraç.* Başlık gemine geçen, karşı küçük kayış. ⊙ **gergef ~ ı,** *işl.* ◘ **Gergef.** ⊙ **göğüs ~ ı,** *saraç.* ◘ **Göğüs.** ⊙ **kalkan ~ ı,** *sil.* ◘ **Kalkan**[1]. ⊙ **kamçı ~ ı,** ◘ **Kamçı.** ⊙ **kasnak ~ ı,** *mek.* Çarkları çevirmek için onların millerine merbut kasnaklara geçirilen ve iki uçları birleştirilmiş olan uzun ve halka şeklinde kayış. [*Ing.* Belt; *Fr.* Courroie].

~ aşırmak, *arg.* Hile yapmak: *Herifin işi gücü kayış aşırmak.* [*Ing.* To swindle, to cheat; *Fr.* Ruser, user de finesse].

☆ *Eşanl.* **açmaz yapmak, kayış atmak.**

~ atmak, *arg.* ◘ **Kayış aşırmak.**

~ balığı, *zool.* ◘ **Kayışbalığı.**

~ bilir kutan ne çeker, *at.* Ağır bir işin ne kadar güç yapıldığını ancak o işin yapılmasında aracı olan, emeği geçen bilir.

~ çatalı, *tekn.* Duran veya dönen kasnaklara kayış geçirmeye yarayan çatal. [*Ing.* Belt fork; *Fr.* Fourchette de débrayage].

~ dili, *arg.* Kaba ve çirkin kelimeler kullanılan dil. [*Ing.* Thieves'slang].

~ etmek, *dey.* Aldatmak, iğfal etmek. [*Ing.* To cheat; *Fr.* Tromper].

~ gibi, § ❶ *arg.* Kesilip koparılmayan, sert: *Kayış gibi et.* [*Ing.* Hard as leather *(meat)*; *Fr.* Très dur, mal cuit]. § ❷ *dey.* İyi örülmüş, sağlam.. [*Ing.* Well-knit, strong]. § ❸ Zayıf, kuru ve bünyesi kuvvetli olan *(kimse).*

~ kolu, *mek.* Bir kayışın makara veya kasnak üzerine geçen ve hareketi ileten kısmı. *(İki kayış kolu şöyle adlandırılır: gezgin kol veya ileten kol /üzerine ileten makaranın çekme gücü uygulanan kol/; yumuşak kol veya iletilen kol / iletilen makaradan ileten makaraya gelen kol/).* ⊙ **kasatura askı ~ ı,** *ask.* Palaskanın sol tarafına eklenen ve üzerine kasatura kınının geçirildiği meşin parça. ⊙ **sırt ~ ı,** *saraç.* Araba beygirlerinin sırtlarındaki deri kayış. *(Arabanın okları ile geri basma kayışını tutar).*

kayış.balığı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)*ının Kâğıtbalığıgiller *(Trachypteridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 5-6 m. Kuzey Avrupa denizlerinde, Akdeniz'de derinlerde yaşar. [*Lat. Regalecus glesne; ing.* Oarfish; *Fr.* Régalec].

kayışçı, i. § ❶ Kayış yapan veya satan kimse. [*Ing.* Strap maker, strap cutter, belt maker, strap seller, belt seller; *Fr.* Marchand de courroie]. § ❷ s. *mec.* Aldatıcı, hileci, dolandırıcı. [*Ing.* Thief, pilferer; *Fr.* Trompeur].

kayış.dili, b. i. § ❶ Kaba ve çirkin kelimeler kullanılarak konuşulan dil. § ❷ Hırsız argosu.

kayış.kıran, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, boş yerlerde, kurak tepelerde sık rastlanan, 30-60 sm. yüksekliğinde, çokyıllık, dikenli bir bitki. Yaprakları kısa saplı, stipulalı ve almaşık dizilişlidir. Pembe renkli çiçekleri kısa saplı olup, tek veya çift halde, yaprakların koltuğunda bulunur. Meyva küçüktür, kaliks içinde kalır. Kökleri toprağa derince girerek tarlalar sürülürken sabanı tutar. Köklerinde *(Radix Ononidis)* tanen, şeker *(sakkaroz)*, zamk, uçucu ve sabit yağ, *spinosin* ve *ononin (glikozit)* vardır. İdrar söktürücü ve terletici etkileri vardır. [*Lat. Ononis spinosa; İng.* Restharrow; *Fr.* Bugrane, arrête-bœuf].

kayışlı, s. Kayışı olan, kayışla işleyen veya çalışan. [*Ing.* Having a strap or belt].

kayış.şerit,-di, b. i. *paraz.* ve *zool.* Yassısolucanlar *(Plathelminthes)* sınıfından, Kurtçuk çağını tatlısu balıkarında geçiren ve son konakçı olarak çeşitli su kuşlarını kullanan en çok bir metre boyunda şerit. [*Lat. Ligula intestinalis; İng.* Ligula; *Fr.* Ligule, ligula].

kayıt[1]**,-ydı,** i. *Osm.* < *Ar. kayıd.* § ❶ Bir şeyi veya bir kimseyi bir yere mal ederek deftere geçirme, adını yazarak bağlama: *Çocuğun okul kaydı. Adamın kaydı bulunamadı.* [*Ing.* Registering, record(ing), enlistment, registration, enrollment; *Fr.* Enregistrement]. § ❷ *mec.* Sınırlama, davranışlarını belirleyip çerçeveleme, şart: *Ben kayıt altına girmem. Hiçbir kayıt ileri sürmeksizin.* [*Ing.* Condition, restriction, reservation; *Fr.* Restriction, condition]. § ❸ Önem verme, gözetme, umursama, görev edinme: *Şimdi bir ev yaptırma kaydındadır. Pek kalender mizaçlıdır, dünyayı kaydetmiyor.* [*Ing.* Caring, paying attention; *Fr.* Action de faire attention à qch, de s'arrêter à, sur qch, d'avoir égard à qch, de tenir compte de qch]. § ❹ Bir cümlenin anlamını çerçeveleyen, iyice belirten kısım: *istenilenden başka bir şey anlaşılmasın. Sözün kayıtlarını yerli yerine koymalı ki.* § ❺ Kaydedilmiş *(kayıtlı) şey.* [*Ing.* Record; *Fr.* Enregistrement]; ❻ İlgi, münasebet. § ❼ Endişe, kaygı, tasa. [*Ing.* Carry, anxiety, worry; *Fr.* Souci, chagrin]. § ❽ *ed. esk.* Kafiyede, sondan bir önceki ortak ünsüz harf: «*Kapısından çıkıp hemen şehrin /Oldu azim boyunca nehrin*» beyitinde, «*şehir*» ve «*nehir*» kelimelerindeki *(h)* harfi gibi. § ❾ *eğt.* Bir öğretim kurumuna devam eden bir öğrencinin yerine getirmek zorunda olduğu formalite. § ❿ *fizyol.* Fizyolojik *(mekanik veya elektrik)* bir olayın kâğıt veya fotoğraf filmi üzerine değişimi gösteren, çizgileri sivri *(kardiyograf v.b.)* grafik biçiminde çizimi. [*Ing.* Registration; *Fr.* Enregistrement]. § ⓫ *inş.* (a) Kapı veya pencere kanadının iki dikmesinden her biri. *(Kasaya bağlanan dikmeye yan kayıt, açılan tarafta kalana orta kayıt denir);* (b) İki tahtayı, iki parçayı birbirine bağlayan tahta. § ⓬ *tekn.* (a) Bir bilgiyi saklamak veya istenildiği zaman yeniden yayımlamak amacıyle maddesel bir ortamına geçirmeye dayanan tekniklerin tümü. [*ing.* Registratoin; *Fr.* Enregistrement]; (b) İşaretleri, plak, filim veya magnetik şerit gibi maddesel bir kayıt ortamına uygun biçimde aktarma işlemi. [*ing.* Registration; *Fr.* Enregistrement]. § ⓭ Resmî belge. [*Ing.* Legal document; *Fr.* Document officiel]. § ⓮ *esk.* Bağlama, rapt etme. § ⓯ Bağlayacak şey, bağ, rabıta. § ⓰ Bir yazının veya hesabın tarih numara veya suretinin bir yerde yazılı bulunması. ⊙ **kayd olmak,** Yazılmak. [*Ing.* To be enrolled, registered]. ⊙ **kayda değer,** *dey.* Önemli, üstünde durulacak nitelikte olan: *Kayda değer hiç bir şey olmadı.* [*ing.* Worthy of note, note worthy; *Fr.* Digne de remarque]. ⊙ **kaydım değil,** *dey.* «*Endişe etmem*» anlamındadır. ⊙ **kaydın terkini,** *ikt.* Hususî hukukta, doğumu ve üçüncü şahıslara karsı hüküm ifade etmesi resmî bir sicille kaydedilmeye bağlı olan hakların bu sicillerden silinmesi. [*ing.* Deletion of the record]. ⊙ **kaydına düşmek (kaydında olmak),** *dey.* Tasasında olmak, kaygusunu çekmek. [*ing.* To be concerned *(with)*]. ⊙ **kaydını silmek (kayıttan düşmek).** Birini veya bir şeyi bir yere mal olmaktan çıkarıp defterden adını silmek. ⊙ **kaydı ihtirazî,** Çekingi, ihtiyat için konulan şart. [*Ing.* Reservation, proviso; *Fr.* Réservation, clause conditionnelle]. ⊙ **kaydı ihtiyatî,** İhtiyat kaydı. [*Ing.* Reservation; *Fr.* Réserve]. ⊙ **kayıda geçirmek,** İlişikli bulunduğu deftere geçirmek. [*ing.* To register, to enter in the register]. ⊙ **~ ları nakletmek,** *muh.* Kayıtları bir yerden bir yere geçirmek. [*ing.* To post, to transfer an entry]. ⊙ **~ tan düşmek** *(birini, bir şeyi),* Bir yere mal olmaktan çıkarak deftere öylece işaret etmek. [*ing.* To cancel an entry in a register]. ⊙ **alçı ~,** Nakışla revzenlerin camlarını tutan ince alçı çubuklar ve kısımlar. [*Fr.* Verge en plâtre]. ⊙ **bagaj kaydı** ◘ **Bagaj.** ⊙ **baskı kaydı,** *matb.* ve *küt.* ◘ **Baskı.** ⊙ **cam kaydı,** Pencere camlarını tutan yuvalı ve silmeli tahta veya demir çubuklar. [*Fr.* Croisée fenêtre]. ☆ *Eşanl.* **pencere çeliplemesi.** ⊙ **çelipleme ~,** Birbirine dik durumda yatay ve düşey olarak geçirilen çerçeve kayıtları. [*Fr.* Croisée]. ☆ *Eşanl.* **gönye kayıt** ⊙ **demir ~,** Pencere ve limonluk gibi yerlerin camlarını tutmak için yapılmış yuvalı ince demir çubuklar. [*ing.* Iron-rod; *Fr.* Verge de fer]. ⊙ **dolaysız ~,** *tekn.* Galvanoplasti, fotoğraf baskı v.b. gibi bir ara işleme başvurmadan, aynı kayıt ortamının hem kaydetmekte, hem okumakta kullanıldığı yöntem. [*ing.* Direct recording; *Fr.* Enregistrement direct]. ⊙ **eğrimli ~,** *mim.* ◘ **Eğrim.** ⊙ **fotoğrafla ~,** *tekn.* Kayıt ortamı olarak, değişken bir ışık akışından etkilenebilen bir fotoğraf kâğıdı kullanılan optik yöntem. [*ing.* Photographic recording; *Fr.* Enregistrement photographique]. ⊙ **gönye ~,** ◘ **Gönye.** ⊙ **ihtiraz kaydı,** *huk.* ◘ **ihtiraz.** ⊙ **kambiyo kaydı,** *ikt.* ve *huk.* ◘ **Kambiyo.** ⊙ **kurşun ~,** Avrupakâri nakışlı revzenlerde küçük renkli camları tutan ince kurşun çubuklar. Bunların kenarları cam geçirmek için yuvalı, yani oluklu olur. Bu çubuklar, kesilmiş camları tutmak için çerçeve şeklinde kullanılan kenarı yuvak ince kurşun çubuklar olup, kayıt çivisi denilen dört köşeli pitonlarla ana demir çerçeveye bağlanır. Türk revzenlerinde ve nakışlı camlarında kurşun kayıt yerine alçı kayıt kullanılır. [*Fr.* Plomb de vitrail, verge]. ⊙ **magnetik ~,** *tekn.* İşaretlerin ferromagnetik bir ortamda, değişken bir artık mıknatıslanma şeklinde saklandığı kayıt usulü. [*ing.* Magnetic recording; *Fr.* Enregistrement magnétique]. ⊙ **mekanik ~,** *tekn.* İşaretlerin, herhangi bir maddeye mekanik yoldan kalıcı bir şekil değişimi vererek kaydedilmesine dayanan usul. [*ing.* Mechanical recording; *Fr.* Enregistrement mécanique]. ⊙ **optik ~,** *tekn.* İşaretleri, kayıt ortamının saydamlığındaki değişimlere dayanarak kaydeden usul. [*ing.* Optical recording; *Fr.* Enregistrement optique]. ⊙ **plak üzerine ~,** Bir plağın yüzeyine helis şeklinde çizilen bir kayıt izinin yanlamasına veya derinlemesine modülasyonuyle işaretleri kaydetmeye yarayan usul. [*ing.* Sound-on-disk recording; *Fr.* Enregistrement sur disque]. ⊙ **zaman ~ makinesi,** *tekn.* Bir çalışma karnesi veya bordro cetveli üzerine, ayın günlerini, saati, dakikayı veya saatin 1/100'ini otomatik olarak basan cihaz. [*ing.* Time recorder; *Fr.* Enregistreur de temps, pendule de pointage].

~ altına girmek, *dey.* § ❶ Sınırlandırılmak. [*Ing.* To be bound by restrictions]. § ❷ *(bir şey için)* Zorlanmak.

~ altında, *dey.* Sınırlandırılmış, bağlanmış. [*ing.* Restricted; *Fr.* Restreint,-einte, limité,-ée, borné,-ée réduit,-ite].

~ bordrosu, *ikt.* ◘ **Bordro.**

~ defteri, § ❶ Kayıt yapılan defter. § ❷ *demir.* Bir gardan gönderilen veya bu gara gelen eşya ve malların işlendiği büyük defter. [*ing.* Register book; *Fr.* Registre, journal].

~ etme, *muh.* Deftere, yevmiyeye geçirme. [*ing.* Entering; *Fr.* Enregistrement].

~ evrak, *muh.* Muyasebe kayıtlarına dayanak olan fatura, makbuz, sözleşme, yevmiye gibi evrak. [*ing.* Record medium].

~ iğnesi, *fiz.* Bir değişimin aldığı değerleri gösteren eğriyi, sivri ucu ile bir kayıt silindiri üzerine çizen eklemli küçük mil. [*ing.* Recording needle; *Fr.* Aiguille à graver; style].

~ kuyut, *dey.* Sınırlandırmalar. [*ing.* ve *Fr.* Restrictions].

~ kuyut tanımamak, *dey.* Kayıtları sınırlamaları hiçe saymak, yasakları dinlememek. [*ing.* To pay no attention to restrictions].

~ makinesi, *tekn.* Doğrudan doğruya gözlenmesi güç veya imkânsız olan bazı olayları sürekli veya aralıklı olarak kaydedebilen cihaz. [*ing.* Recording machine, recorder; *Fr.* Enregistreur].

☆ *Eşanl.* **kaydedici.**

~ muamelesi, Kaydolma veya kaydetme işlemi. [*ing.* Formalities of registration or enrollment].

~ pisti, *elektroakust.* Seslerin kaydedilece-

ği bir yüzey üzerinde kayıt için ayrılmış bölge.
~ **silme işlemi**, *eğt.* Okulda kayıtlı bir öğrencinin yönetmeliğin gösterdiği hallerden biri sebebiyle okulla ilgisinin kesilmesi. *(Belgelenmesi gereken haller şunlar olabilir: Başka bir okula veya semte nakil, hastalık, zorunlu öğrenim çağının dolması, nişanlanma, evlenme, erken gelişme, okuldan mezun olma, mahkûm olma, ölüm).*
~ **ücreti**, Kaydolma veya kaydetme işlemlerinde harç v.b. masraflar. [*ing.* Registration free; *Fr.* Taxe de recommandation].
~ **ve kabul**, *eğt.* Bir öğrenci adayının okul veya diğer eğitim kurumlarına yazılıp kabul edilmesi.

kayıt²,-ydı, i. Bir çevreyi meydana getiren parçalardan her biri.

kayıtım*, i. < *kayıtmak. fels.* Bir olayın kendi nedenleri üzerindeki tepkisi. [*ing.* Rücû; *ing.* Recurrence; *Fr.* Récurrence].
~ **formülü**, *mat.* ◘ Formül.

kayıtlama, i. § ❶ Kayıtlamak eylemi. [*Osm.* Takyit; *ing.* ve *Fr.* Restriction].

kayıtlamak(-i), f. Birtakım koşullarla bağlamak, sınırlandırmak. [*Osm.* Takyit etmek; *ing.* To restrict; *Fr.* Conditionner, restreindre]. § ❷ Bir şeyi bir yere kaydetmek, kayda geçirmek, yazmak. [*ing.* To enroll, to register, to note down; *Fr.* Écrire, inscrir dans, enregistrer].

kayıtlı, s. § ❶ Kaydı yapılmış, kayda geçirilmiş olan. [*ing.* Registered, recorded; *Fr.* Enregistré,-ée]. § ❷ *mec.* Koşula bağlı, kayda, şarta bağlı. [*ing.* Restricted; *Fr.* Restreint,-einte].

kayıtmak(-den), f. *esk. T.* Bir şeyi yapmaktan veya bir fikirden vazgeçmek; Bir karardan, bir kanıdan geri dönmek. [*Osm.* Nükûl etmek, rücû etmek; *ing.* To renounce, repudiate; *Fr.* Renoncer].

kayıtsız (-den), f. § ❶ Tasasız, aldırmaz, umursamaz: *Pek kayıtsız bir adamdır.* [*Osm.* Lâkayt; *ing.* Carefree, indifferent, careless; *Fr.* Insouciant,-e, insoucieux,-euse]. ☆ *Yak. anl.* **aldırışsız, duygusuz, hissiz, vurdumduymaz, adam sendeci, kalbsiz, bencil, alâkasız, nemelâzımcı.** ☆ *Karş.* **ilgili, alâkalı, alâkadar, tez canlı.** § ❷ Kaydı yapılmamış, deftere veya yazıya geçirilmemiş olan: *Okula kayıtsız gidip geliyor.* [*Ing.* Unregistered, uninscribed; *Fr.* Non enregistré, non enrôle, non inscrit]. § ❸ Koşula bağlı olmayan, kayda bağlı olmayan. [*Ing.* Unconditional, absolute; *Fr.* Inconditionnel,-elle].
~ **kalmak**, *dey.* Önem vermemek, umursamamak, aldırmamak. [*Ing.* To remain indifferent, to be indifferent *(to, towards)*; *Fr.* Rester insoucieux].
~ **şartsız**, *dey.* Hiç bir koşul ve bağ olmaksızın, hiçbir şartı ve bağı olmaksızın. [*Osm.* Bilâ kayd-ü şart; *ing.* Unconditional, with no reservations; *Fr.* Sans aucune réserve, inconditionnel].

kayıtsızca, z. Kayıtsız olarak, umursamaksızın. [*Ing.* Indifferently; *Fr.* Indifféremment].

kayıtsızlık,-ğı, i. § ❶ Kayıtsız² olma hali. [*Ing.* The condition of being unregistered]. § ❷ Tasasızlık, aldırmazlık, umursamama. [*Osm.* Lâkaydî; *Ing.* Indifference, unconcern, carelessness, nonchalance; *Fr.* Indifférence].

kaykılma, i. § ❶ Kaykılmak eylemi. [*Ing.* Leaning, resting, inclining; *Fr.* Inclinaison]. § ❷ *mim.* Tonozların itici etkisiyle bir yapının duvar, ayak gibi taşıyıcı unsurlarının düşey durumdan çıkıp eğikleşmesi. *(Bunu düzeltmek için ahşap veya madenî gergiler ve berkitme ayağı, iki veya üç aralıklı payanda kemeri gibi destek unsurları kullanılır).* § ❸ *esk.* Ölme. [*Ing.* Dying; *Fr.* Action de mourir, mort].

kaykılmak(-e), f. Bir yana doğru yaslanıp, yatar gibi olmak, meyletmek. [*ing.* To lean, te rest, to incline; *Fr.* Incliner, s'appuyer].

kaylule /kaylüle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Öğle uykusu. [*Ing.* Siesta; *Fr.* Sieste]. § ❷ *tasav.* Tanrı'nın evrende görünüşü *(tecellisi)* sonucu birlik'in *(vahdet)* çokluk'ta *(kesret)*, çokluk'un birlikte ortaya çıkışı. § ❸ *Masiva* denen bu âlemin ilahî tecelli yüzünden yok oluşu.

kayma, i. < *kaymak.* § ❶ Kaymak eylemi; Kayarken yapılan hareket: *Ayağının kaymasıyle düşmesi bir oldu.* [*Ing.* Slipping, gliding, sliding; *Fr.* Action de glisser, glissement]. § ❷ Çocukların kayarak oynadıkları oyun. [*ing.* ve *Fr.* Glissade]. § ❸ *jeol.* Toprağın yerinden kopup boy boy geniş bir yüzeye yayılması. Tabaka keseneğinin bir yamaç veya yar üstünde altüst olmadan yer değiştirmesi. [*Osm.* Heyelân; *ing.* Landslip, land-slide; *Fr.* Glissement (de terrain)]. § ❹ *matb.* Iki işaretin, iki harfin, iki satırın, iki sütunun, iki sayfanın v.b. yer değiştirmesi. § ❺ *sin.* Bir gösterim bozukluğu. *(Filmin her hangi bir sebepten dolayı atlaması, görüntü çerçevesinin pencereye tam olarak gelmesini önler, böylelikle perdeye alt alta bulunan iki görüntünün yarı bölümleri yansır).* [*ing.* Out of rack, misframe; *Fr.* Decadrage]. § ❻ Bir taşın diğer taş üzerinde bir yöne doğru yürümesi. [*Fr.* Glissement]. § ❼ *hava.* Ortalama geometrik hatve ile etkileyen hatve arasındaki fark. [*ing.* Slip *(of a propeller)*; *Fr.* Glissement *(d'une helice)*]. ◉ **dörtlük ~**, *psik.* ◘ Dörtlük. ◉ **evre ~sı**, *astr.* ◘ Evre. ◉ **toprak ~sı**, *jeol.* ◘ Kayma¹.
~ **devimi**, *astr.* Bir cismin kayarak gitmesi. [*Ing.* Drift, drift motion; *Fr.* Dérivé, glissement].
~ **oluşumu**, *jeol.* Katmanların çekim etkisi ve aşağıya doğru kaymasıyle oluşan yapı. [*ing.* Sliding tectonic; *Fr.* Tectonique d'ecoulement, tectonique de glissement].
~ **yüzeyi**, *jeol.* Iki parçası birbirine oranla bir çatlak boyunca kaymış olan yüzey. *(Bu yüzey genellikle düz ve sürtünme etkisiyle çizik çiziktir).* [*ing.* Sliding surface, slipping surface; *Fr.* Surface de glissement].

kayma², i. ◘ Kayme.

kaymaç*, s. < *kaymak. (Göz hk.)* Uçları yukarı doğru çekik olan: *Çinlilerin gözü kaymaçtır.* [*ing.* Slanting; *Fr.* Bridé,-ée].

kaymak¹ i. *esk. T.* § ❶ *trm.* Bazı sıvıların ve özellikle sütün yüzünde zar halinde toplanan koyuca katman, kısım: *Bir lüle kaymak. Kaymaklı komposto. Yağmurdan sonra toprak kaymak bağlamış.* [*ing.* Cream clotted cream; *Fr.* Creme]. § ❷ *mutf.* Sütü hafif ateste ve yayvan kaplar içinde tutarak yapılan ağartı. [*ing.* Custard, cream; *Fr.* Crème]. § ❸ *mec.* Bir şeyin en iyi ve seçkin kısmı. [*Osm.* Züpte, hülâsa, güzide; *Ing.* Essence, the best; *Fr.* Crème, ce qu'il y a de meilleur]. § ❹ Yağmur veya selden sonra toprağın üzerinde kalan özü ve gübreli tabaka. [*Ing.* Hard crust]. § ❺ *kim.* Bazı çözeltilerin yüzeyinde katılaşan madde: *Kireç kaymağı.* [*ing.* Cream; *Fr.* Crème]. ◉ **kaymağı seven mandayı yanında taşır**, *at.* Sevdiği seyden yoksun kalmak istemeyen kişi, onu sağlayacak araçları eli altında bulundurmalı ve bunun için gereken sıkıntılara katlanmalıdır. ☆ *Eşanl.* **Zemheride yoğurt isteyen ..... Canı kaymak isteyen mandayı yanında taşır.** ◉ **bir şeyin kaymağını almak**, *dey.* Bir işin kârını, aslan payını ele geçirmek. ◉ **kuru ~**, *mutf.* Suyu uçurulmus kaymak, kaymağın güneş veya küllenmiş ateşte kurutulmuş şekli.
~ **ağacı**, *bot.* ◘ Kaymakağacı.
~ **altı**, *trm.* Yağı alınmış süt. [*ing.* Skimmilk; *Fr.* Lait écrémé, essévé].
~ **bağlamak (tutmak)**, *(Bazı sıvılar ve toprak hk.)* Kaymaklanmak. (b) *mutf. (süt hk.)* Üzeri kaymak tabakasıyle kaplanmak. [*ing.* To form cream; *Fr.* Crémer].
~ **gibi**, *dey.* Bembeyaz ve pürüzsüz; tadı güzel ve yumuşak. [*Ing.* Very white and smooth, delicious, attractive].
~ **kâğıdı (kâğıt)**, Bir tarafı cilâlanmış *(parlak)* kalınca kâğıt. [*ing.* Surface-coated paper, baryta paper, art paper; *Fr.* Papier couché].
☆ *Eşanl.* **kuşe kâğıt, papyekuşe.**
~ **mutf.** Inek sütünden yapılan ve taze iken yenen bir peynir çeşidi.
~ **takımı (tabakası)**, *dey.* Bir zümrenin seçkin, zengin kimseleri.
~ **taşı**, ◘ Kaymaktaşı.
~ **yağı**, Taze tereyağı. [*ing.* Fresh butter; *Fr.* Beurre frais, salé].

kaymak², nsz. f. *esk. T.* § ❶ Düz ve cilâlı *(kaygan)* veya ıslak bir yüzey üzerinde akar gibi yer değiştirmek, yuvarlanmadan *(sürtünerek) yer değiştirmek, yuvarlanmadan* öteleme hareketi yapmak: *Buz veya kar üzerinde kaymak eğlenceli bir spordur.* [*ing.* To slide, to glide, to slip; *Fr.* Glisser]. § ❷ *mec.* Belli etmeden yerini değiştirmek: *Yastık kayar. Örtü kayar. Kimi vakit kelimeler başka anlamlara kayar.* [*ing.* To shift; *Fr.* Glisser]. § ❸ *mec.* «*Istemeden bir şey yapmak*» anlamıyle kimi deyimlerde geçer: *Dili kaymak. Gönlü kaymak. Gözü kaymak.* [*ing.* To slip; *Fr.* Faillir]. § ❹ Kaygan bir yerde birdenbire dengesini kaybetmek: *Ayağı kaydı.* [*Ing.* To slip; *Fr.* Glisser]. § ❺ Kurtulmak: *Bardak elinden kaydı.* [*ing.* To slip from *(one's hand)*; *Fr.* Glisser, echapper]. § ❻ Düşecek durumda olmak: *Şapkası arkaya kaymış.* § ❼ *dans.* Ayakların yerini değiştirmek ve kayarcasına ilerlemek. [*Ing.* To glide; *Fr.* Glisser]. § ❽ *mek.* Bir kavramadan söz ederken sürtünme yüzeylerinin harekete geçmeden birbiri üzerinden hareket etmesi. [*Ing.* To creep; *Fr.* Glisser].

kaymak.ağacı, b. i. *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyldoneae)* sınıfının, Mersingiller *(Myrtaceae)* familyasından, Istanbul bahçelerinde yetiştirilen, yaprak dökmeyen küçük bir ağaç. Yaprakları karşılıklı, meyvaları yumurtamsı, etli ve hos kokulu bir bakkadır. ◂ [*Lat. Feijoa sellowiana; Ing.* ve *Fr.* Feijoa].

kaymakam, i. *Osm.* < *Ar. kıyâm* > *kâim* + *makam* > *kâim -makâm.* § ❶ Bir ilçenin en büyük yönetim görevlisi, mülkî âmiri. [*Ing.* District governor, county governer; *Fr.* Sous-préfet, sous gouverneur]. ☆ *Eşanl.* **ilçebay.** § ❷ *esk.* Yarbay. [*Ing.* ve *Fr.* Lieutenant colonel]. § ❸ Bir kimsenin yerine geçen vekil. § ❹ *huk.* Ilçenin genel idaresinden sorumlu ve hükümetin temsilcisi durumunda olan devlet memuru, § ❺ *teşk. tar.* Osmanlılarda sadrazam hükûmet merkezinden ayrıldığı zaman, kendisine vekâlet eden kubbe veziri, vezir-i sâni. ☆ *Eşanl.* **kaymakam paşa.** ◉ **yalova ~ı**, *dey. tkz.* Gereksiz yere kendini önemli kişi sayanlar için saka yollu söylenir.
~ **divanı**, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde padişah tarafından sadrazamın yerine tayin olunan kaymakamın başkanlığı altında toplanan divan. *(Bu divana genellikle, vezirler, kazaskerler, defterdar, nişancı ve reisülküttap sadrazamla birlikte sefere çıkmış olduklarından, İstanbul kadısı, ikinci ve üçüncü defterdar, nişancı ve reisüküttap vekilleri katılırdı. Çarşamba divanına, Galata, Üsküdar, Eyüp kadıları ile yeniçeri ağasının vekili olan* sekbanbaşı da gelir, *fakat çok kalmazdı. Cuma divanına sekbanbaşı katılmazdı).*

kaymakamlık,-ğı, i. § ❶ Kaymakam olma hali; kaymakamın görevi, rütbesi veya makamı. [*ing.* Rank or office of a district-governor; *Fr.* Sous-préfecture]. § ❷ ilçe; § ❸ Vekâlet, vekillik: *Filâna kaymakamlık ediyor.*
~ **fermanı**, *teşk. tar.* Sadrazama vekâlet edecek kaymakamın tayinine dair padişah fermanı. *(Bu ferman önceleri ilk divan toplantısında okunurdu).*

kaymakçı, i. Kaymak yapan veya satan kimse. [*ing.* Maker or seller of clotted cream]

kaymak.kâğıt,-dı, b. i. ◘ Kaymak.

kaymaklanmak, nsz. f. Bir şeyin üstü kaymak bağlamak: *Kireç kaymaklandı..* [*Ing.* To become creamy; *Fr.* Crémer].

kaymaklı, s. § ❶ Kaymağı olan: *Kaymaklı süt* [*Ing.* Creamy; *Fr.* Crémé,-ée]. § ❷ Kaymakla yapılmış olan. *Kaymaklı kadayıf.*
~ **dondurma**, ◘ Dondurma.
~ **saray ekmeği**, *mutf. esk.* Osmanlılarda

padişah için, has fırında yapılan bir ekmek

kaymak.taşı, b. i. Bir kalsiyum karbonat veya kalsiyum sülfat türü olan, cilâlamaya elverişli, beyaz, yumuşak, yarı saydam ve yoğun taş. Bileşimleri yönünden çok farklı olan iki ayrı minerale *kaymaktaşı adı verilir:* Bir kalsiyum karbonat *(kalsit)* türü olan kalker *kaymaktaşı* ile bir alçı taşı *(jips)* türü olan *jipsli kaymaktaşı.* Birincisi, çeşitli renkler gösteren yarı saydam tabakalar halinde bulunur. *(Mısırda doğu kaymaktaşı, Cezayir'de damarlı akik)* ve asidlerin etkisiyle köpürür. İkincisi, yani alabasrit ise asidlerde köpürmez. [*Ing.* Alabaster; *Fr.* Albâtre].

☆ *Eşanl.* **sumermeri, alabaster.**

kayman, i. *isp. caiman (Antil dillerinde = akayuman). zool.* Timsahlar *(Crocodilia)* takımının, Timsahgiller *(Crocodilidae)* familyasından, Orta ve Güney Amerika ırmaklarında yaşayan timsah: Uzunluğu 6 m. yi bulur, derisi için üretilir. Kaymanlar, kemiklerinin ve karın pullarının daha sert oluşu ile aligatorlardan ayrılır. *C. niger* Amazonda yaşar. ◉ **Bataklık kaymanı** *(C. Latirostris)* adlı türünün uzunluğu 4-5 m. olup Güney Amerika'da sürüler halinde yaşar [*Lat.* ve *Ing. Caiman; Fr.* Caïman].

kayme, i. *Osm.* < *Ar. kıyâm* > *käime. esk. h.d.* Kâğıt para.

kaynaç[*], -cı, i. < *kaynamak. jeol.* Zaman zaman sıcak kükürtlü su fışkırtan kaynak, ara sıra akan sıcak su çağlayanı. [*Ing.* ve *Fr.* Geyser].

☆ *Eşanl.* **gayzer.**

kaynaç.taşı, b. i. *jeol.* Kaynaçlarda opal halinde ve çoğu karnabahar görünüşünde oluşan silisli çökelti. [*Ing.* ve *Fr.* Geyserite]

☆ *Eşanl.* **gayzerit.**

kaynak[1], -ğı, i. < *kaynamak.* § ❶ 'İçinde su kaynayıp çıkan yer; yeraltı sularının yeryüzüne çıktıkları yer. [*Osm.* Menba; *Ing.* Spring, fountain, source; *Fr.* Source, fontaine]. § ❷ *(Geniş anlamda)* Bir şeyin çıkageldiği veya ilk çıktığı yer, ilke, sebep, menşe: *Halk şiirinin kaynağı Yunus Emre'dir.* [*Osm.* Menşe; *Ing.* Origin; *Fr.* Source, principe, cause, origine, provenance]. § ❸ *fiz.* Herhangi bir etkenin meydana gelip çevreye yayıldığı yer: *Işık kaynağı, Isı kaynağı.* [*Ing.* ve *Fr.* Source]; § ❹ *h.d.* Kaba et, kıç [*Ing.* The buttocks; *Fr.* Le derrière, le postérieur, les fesses]. § ❺ Yerden çıkan su, pınar. [*Ing.* Source, spring, fountain; *Fr.* Source]. § ❻ Bir haberin çıktığı yer. [*Ing.* Origin; *Fr.* Source, origine]. § ❼ Tarih, edebiyat, v.b. araştırmalarında başvurulacak orijinal metinler, belgeler. [*Ing.* Source; *Fr.* Source]. § ❽ *arg.* Esrar. [*Ing.* A kind of hashish]. § ❾ *elek.* MOS tipi olan etkili bol katıklı transistorun, bir devrede potansiyel başlangıcı olarak alınan P veya N uçlarından biri. [*Ing.* ve *Fr.* Source]. § ❿ *dilb.* Belli bir terimin etimolojisi olarak kabul edilen kelime; § ⓫ s. *h. d.* Canlı, kıpırdak, sıcak kanlı olan; ◉ **ark kaynağı**, *elek.* ◘ **Ark**[1]; ◉ **atomik hidrojen kaynağı**, ◘ **Atomik**; ◉ **ateş kaynağı**, *jeol.* Topraktan fışkıran gazların meydana getirdiği alev püskürmesi. *(Bunlar düzgün rejimli çamur volkanlarıdır).* [*Ing.* Fire-well; *Fr.* Fontaine ardente, sources de feu]. ◉ **bariyer kaynağı**, *trm.* Fay hattı üzerinde kaya bloku ile üzeri kalın bir aluvyum depoziti ile kaplı çökmüs kaya bloku arasında olusan bir kaynak. [*Ing.* Barrier spring]. ◉ **buzul kaynağı**, *coğr.* ve *jeol.* ◘ **Buzul**. ◉ **çamur kaynağı**, *jeol.* ◘ **Çamur**; ◉ **çevre ~ları**, *eğt.* ◘ **Çevre**; ◉ **fışkıran ~**, *hidr.* ◘ **Fışkıran**; ◉ **foto ~**, *nükl.* ◘ **Foto-kaynak**; ◉ **güç kaynağı**, *otom.* ◘ **Güç**[1]. ◉ **haber kaynağı** *(gazetecilik).* ◘ **Haber**. ◉ **hipojen ~**, *jeol.* Yanardağ olayları etkisiyle derinlerde oluşan kaynak. [*Fr.* Source hypogène] ◉ **ısı kaynağı**, *fiz.* Gelişen bir sistemin ısı aldığı veya verdiği ortam. ◘ **Termodinamik**. [*Ing.* Heat source, source of heat; *Fr.* Source de chaleur]. ◉ **ışık kaynağı**, *fiz.* Işık ışınlarını yayan cisim. [*Ing.* Light source lighting source, luminous source of light, luminant; *Fr.* Source de lumière, source lumineuse]. ◉ **kesikli ~**, *hidr.* Zaman zaman akıp kesilen akma ve kesilme zamanları az çok belirli olan kaynak, *(Kesiklik, dolan ve boşalan bir sifondan ileri gelir).* [*Ing.* Intermittent fountain; *Fr.* Fontaine intermittente]. ◉ **karst kaynağı**, *hidr.* ◘ **Karst.** ◉ **lav kaynağı**, *jeol.* İçerideki gazların basıncıyle sıvı haldeki lavın fışkırması: *Mauna-Loa'da Lav kaynakları 200 m yüksekliğe ulaşır.* [*Ing.* Fountain of lava; *Fr.* Fontaine de lave]. ◉ **ses kaynağı**, *fiz.* Ses titreşimleri yayan cisim. [*Ing.* Sound source; *Fr.* Source sonore].

~ **ağzı**, *coğr.* Yeraltı sularının yeryüzüne çıktığı yer, Kaynak sularının fışkırdığı ağız. [*Ing.* Emergence, point, outlet; *Fr.* Point d'émergence].

~ **fonksiyonu**, *astr.* Işınım yapan bir gaz küresi içinde, t derinliğindeki 1 sm^3 lük bir oylum parçasının, v. titreşim sayısında ve dv= aralığında saniyede dışarı saldığı erke. Çoğu kitaplarda S_v *(t)* gösterilir). [*Ing.* Source function; *Fr.* Fonction source].

~ **gözü**, *hidr.* ◘ **Kaynak ağzı**.

~ **grupları**, *sosy.* ve *psik.* ◘ **Grup**.

~ **hakkı**, *ikt.* Bir kimsenin arazisinde bulunan kaynaktan başka bir kimsenin istifade etme hakkı.

~ **materyal**, *eğt.* Bir araştırmada hipotezleri sınamak için belli değişkenleri kontrol ederek sistemli bir sekilde derelenen materyale verilen ad. *(Bir belge, bir hatıra, olayı gözüyle görmüş bir şahsın anlattıkları birer kaynak materyal sayılabilir. Araştırma ve incelemelerde hükümler bu materyale dayanarak verilir).*

~ **suyu**, *jeol.* Kaynaktan çıkan su. Bu suların kimisi çok derinlerden gelir, kimisi yer üstüne yakın yerlerdeki taslar içinde toplanıp yüzeye çıkar. [*Osm.* Memba suyu; *Ing.* Spring water; fountain; *Fr.* Eau de source].

~ **ünite**, *eğt.* Öğretmenlere ve öğrencilere yardım etmek amacıyle bir konu veya problem ile ilgili olarak ne gibi öğretim faaliyetleri yapabileceğinin, ne gibi yöntem ve kaynaklardan faydalanabileceğini tavsiye şeklinde açıklayan etkili bir plân. *(Bu türlü üniteler genel şekli bakımından iyi bir öğretim (ders) ünitesine çok benzer. Tipik bir kaynak ünitede şu bölümler vardır. Muhteva, istenilen sonuçlar, öğrencilere kazandırılacak yaşantılar, üniteye nasıl başlanacağı, geliştirileceği ve bitirileceği, değerlendirme öğrenciler ve öğretmenler için istifade edilecek dergi ve kitapların listesi).*

kaynak[2], i. < *kaynaştırmak. tekn.* (a) Iki madeni veya sentetik parçayı termik yolla birleştirme usulü; (b) Birçok madeni çubuk veya levhayı sıcakta, yeniden bir haddeleme uygulamadan önce birbiriyle birleştirme işlemi; (c) Iki maden veya kauçuk parçasının birbiriyle kaynaşıp yapıştıkları yer [*Ing.* Weld, welding; *Fr.* Soudure]. ◉ **alın kaynağı**, *tekn.* Demir veya çok yumusak çelikten iki parçayı uç uca birleştirmek için kullanılan kaynak. *(Yapılması çok zor olan bu kaynak zayıf direnci yüzünden birçok atelyede yasaklanmıştır).* [*Ing.* Butt weld (ing); *Fr.* Soudure en bout]. ◉ **elektrik kaynağı**, *tekn.* Işlem için gerekli ısının elektrik enerjisiyle elde edildiği kaynak usulü. [*Ing.* Electric welding ,electric weld *Fr.* électrosoudure, soudure électrique]. ◉ **elektrik ark kaynağı**, *tekn.* Işlem için gerekli ısının elektrik arkıyle elde edildiği kaynak usulü. [*Ing.* Electric arc welding; *Fr.* Soudure électrique à larc]. ◉ **elektrik direnç kaynağı**, *tekn.* Gerekli ısının birleştirilecek parçalardan geçen elektrik akımının dokunma bölgesinde dirençle karşılaşması sonucunda elde edildiği basınçlı kaynak usulü. [*Ing.* Electric, resistance welding; *Fr.* Soudure électrique par résistance]. ◉ **otojen ~**, *tekn.* Aynı madenden iki parçayı dolgu madeni olmadan veya aynı bileşimli dolgu madeni kullanarak ergimeyle yapılan kaynak. [*Ing.* Autogenous welding; *Fr.* Soudure autogène].

~ **dikişi**, *tekn.* ◘ **Dikiş**.

~ **gözlüğü**, ◘ **Gözlük**.

~ **ısısı**, *tekn.* Kaynak yapılmak için iki demir çubuğa verilen akkor sıcaklığı. [*Ing.* Welding heat; *Fr.* Blanc soudant, blanc soudant chaude soudante, blanc suant, chaleur soudante].

~ **makinesi**, *tekn.* Nokta veya indüksiyon kaynağı yapan elektrik kaynak makinesi. [*Ing.* Welding apparatus, welding machine; *Fr.* Machine à souder, soudeuse].

~ **pirinci**, *kim.* Bakır, çinko alaşımı. *(Bazen başka metallere özellikle gümüşe katılır. Bakır miktarı kullanılacağı yere göre % 40- % 55 ve bazan daha fazla da olabilir. Bakırın artması ile lehimin erime noktası da artar ve iyi kaynamayı sağlar. Özellikle kullanıldığı yerler: bakır, pirinç, bronz yeni gümüş, gümüş, demir ve çelik birleştirmelerindedir).* [*Ing.* Hard solder; *Fr.* Laiton de soudure].

☆ *Eşanl.* **sert lehim.**

~ **tozu**, *tekn.* Kaynak işlerinde kullanılan ve yapıştırıcı özelliği olan madde. [*Ing.* Welding powder, brazing compound, flux, welding compound, welding flux; *Fr.* Flux, poudre à souder].

~ **yapmak**, *tekn.* Maden, kauçuk v.b. şeyleri birbirine kaynaştırıp yapıştırmak. [*Ing.* To weld, to sweat; *Fr.* Souder].

~ **yeri**, *tekn.* Kaynak yapılan yer. [*Ing.* Welding place; *Fr.* Place à souder].

kaynakçı, i. Maden, kauçuk v.b. şeyleri birbirine kaynaştırıp yapıştıran kimse. [*Ing.* Welder; *Fr.* Soudeur,-euse].

kaynakçılık, -ğı, i. Kaynak yapma işi, kaynakçının yaptığı iş. [*Ing.* Welding, brazing; *Fr.* Soudure].

kaynaklama, i. Kaynaklamak eylemi. [*Ing.* Welding; *Fr.* Soudage].

kaynaklamak(-i), f. § ❶ Birbirine kaynaştırıp yapıştırmak. [*Ing.* To weld, to sweat; *Fr.* Souder]. § ❷ *(Lastik hk.).* Yamamak. [*Ing.* To weld *(together)*, to patch *(a tire)*].

kaynaklı, s. § ❶ Kaynak yapılmış olan. [*Ing.* Welded, brazed; *Fr.* Soudé,-ee]. § ❷ *h.d. mec.* Sıcak kanlı ,kıpırdak. [*Ing.* Amiable, lovable, warm-hearted; quivering, restless; *Fr.* Chaleureux,-euse, enthousiaste].

kaynama, i. § ❶ *kim.* Kaynamak eylemi. [*Ing.* Boiling; *Fr.* Action de bouillir, ebullition]. § ❷ Bitişme. [*Ing.* Being welded welding; *Fr.* Soudage. § ❸ Kaynayan bir sıvı içinde haslanma, pişme: *Sebzelerin kaynaması.* [*Ing.* To be boiled; *Fr.* Action de bouillir] § ❹ *(İçinde sıvı kaynayan kap hk.)* Fokur fokur diye ses çıkarma. [*Ing.* Boiling up; *Fr.* Bouillonnement]. § ❺ Yerden çıkma, fışkırma: *Suyun kaynaması kesilince o ılıca kapatıldı.* [*Ing.* Gushing forth, welling up out *(of)*, Spurt (ing), springing *(out, forth)*; *Fr.* Jaillissement]. § ❻ Maden parçaları ve kırılmış vücut kemikleri için sıkıca yapışma, bir bütün halini alma: *Kırılan kol kemiğinin kaynaması uzun sürdü.* [*Ing.* Joining, uniting; *Fr.* Action de souder]. § ❼ *(Yara hk.)* Büzülüp bitişme: Yarasının kaynamasına fırsat kalmadı; § ❽ *(Bazı bitkiler hk.)* Aşının tutması; § ❾ Çalkantılı olma, dalgalanma. § ❿ *(Mayalı bir şey hk.)* Kabarıp köpürme. [*Ing.* Fermenting, effervescing; *Fr.* Action de fermenter]. § ⓫ Midede duyulan ekşilik: *Mide kaynaması;* [*Ing.* Burning, souring]. § ⓬ *mec. (hava hk.)* Isınma, çok sıcak olma. [*Ing.* Being hot]. § ⓭ *(heves, duygu v.b. bakımlarından)* Coşma, taşkınlık gösterme; [*Osm.* Galeyân; *Ing.* Becoming exuberant, enthusiastic, boiling up; *Fr.* Action de déborder, bouillonner, s'enthousiasmer]. § ⓮ Rahat durmama, devamlı kıpırdanma. § ⓯ Çok sayıda ve hareketli olma hali: *Karıncaların kaynamalarını seyretmek.* § ⓰ *arg.* Arada kaybolma, gürültüye gitme: *Sorulan soru derdin kaynamasına yolaçtı.*

~ **noktası**, *kim.* ve *fiz.* Bir sıvının kaynayabilmesi için ısıtılması gereken en düşük sıcaklık. [*Osm.* Nokta-i galeyân; *ing.* Boiling point; *Fr.* Point d'ébullition].

kaynamak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Bir sıvı bulunduğu yerde, sıcaklığı belli bir dereceyi bulunca, buhar haline geçerek fokurdamak: *Su ,yüz derecede kaynar.* [*Ing.* To boil; *Fr.* Bouillir]; § ❷ Kaynayan bir sıvı içinde haşlanmak, pişmek: *Et iyi kaynasın.* [*Ing.* To boil; *Fr.* Bouillir]. § ❸ *(Mayalı şeyler*

hk.) Kabarıp köpürmek: *Şıranın kaynaması.* [*Osm.* Tahammür etmek; *Ing.* To ferment, to effervesce; *Fr.* Fermenter]. ☆ *Eşanl.* **mayalanmak**: § ❹ *(İçinde sıvı kaynayan kap hk.)* Fokur fokur diye ses çıkarmak: *Tencere kaynadı.* [*Ing.* To boil up, to bubble noisily; *Fr.* Bouillonner]. § ❺ Yerden çıkmak: *Su kaynayan bataklıktan güçlükle geçtiler.* [*Ing.* To bubble up; *Fr.* Sortir à gros bouillons]. § ❻ *(maden parçaları ve kırık vücut kemikleri hk.)* Birbirine yapışmak, bir bütün halini almak: *Kırılan kol kemiği kaynadı.* [*Ing.* To knit, to join; *Fr.* Se souder]. § ❼ *(Yara hk.)* Açık kısmının iki ucu bir araya gelmek, büzülerek bitişmek: *Yarası çabuk kaynadı.* [*Ing.* To heal up; *Fr.* (se)guerir]. § ❽ *(Bazı bitkiler hk.)* Aşı tutmak: *Zeytine yapılan aşı kaynamış.* § ❾ *(mide hk.)* Ekşimek: *Midem kaynıyor;* [*Ing.* To burn, to sour] § ❿ *mec. (hava hk.)* Çok sıcak olmak: *Kaynayan bir sıcaklık var, ağaçları, toprakları bile titretiyor.* [*Ing.* To be hot]. § ⓫ *(heves, duygu v.b. bakımlarından)* Coşmak, taşmak; [*Ing.* To become exuberant, enthusiastic, boiling up; *Fr.* Déborder, bouillonner, S'enthousiasmer]. § ⓬ Rahat durmamak, fıkırdamak, depremmek: *Çocuk çok yaramaz, kaynayıp duruyor.* [*Ing.* To be restless; *Fr.* Ne pas rester tranquille]. § ⓭ Çalkantı halinde olmak, hareket halinde bulunmak, yerinde duramamak; dalgalanmak: *Deniz kaynıyor, Sular şöyle bir kaynadı.* [*Ing.* To stir; *Fr.* Mouvoir, remuer]; § ⓮ Çok miktarda bulunmak: *Burada karıncalar kaynıyor.* [*Ing.* To teem with, to be full *(of)*; *Fr.* Fourmiller]. § ⓯ İçin için hazırlanmak, gizlice ve el altından tertip olunmak: *Burada bir iş kaynıyor. Orada bir isyan kaynıyor.* [*Ing.* To brew; *Fr.* Brasser]; § ⓰ Sıkıca yapışmak, kaynak meydana getirmek: *Kırık kemik daha kaynamadı, Kırılan kol kemiği kaynadı.* [*Ing.* To join; *Fr.* Joindre]; § ⓱ *arg.* Arada kaybolmak, batmak: *Bizim para kaynadı. Gemi beş dakikada kaynadı. Lâkırdıya daldık, ders kaynadı;* ⊙ **kaynamış bezir**, kaynatılarak pişirilmiş keten tohumu yağı olup yağlı boyada kullanılır. [*Ing.* Boiled linseed oil; *Fr.* Huile de lin cuite]. ⊙ **kaynayan kazan kapak tutmaz**, *at.* İçin için büyüyen bir olay ,bir duygu, çok geçmeden patlak verir; ⊙ **fıkır fıkır** ~, *dey.* ◘ Fıkır; ⊙ **kanı** ~, *dey.* ◘ Kan. ⊙ **karınca gibi** ~ *dey.* ◘ Karınca; ⊙ **kum gibi** ~, *dey.* ◘ Kum. ⊙ (...) **taşım** ~, ◘ Taşım.

kayn.ana /kay:nana/, b. i. *esk.T. kayın+ana* > *kayınana.* Kadına göre kocasının ve kocaya göre karısının anası. [*Ing.* Mother-in-law; *Fr.* Belle-mère].
☆ *Eşanl.* **kayınvalide**.
~ **dili**, *bot.* ◘ **Kaynanadili**.
~ **öcü, oğlu cici**, *at.* Gelinler kocalarını severler de kaynanalarını rahatsızlık veren bir yaratık sayarlar.
~ **pamuk ipliği olup raftan düşse, gelinin başını yarar.** *at.* Kaynana ne kadar yumuşak huylu, ne kadar iyi davranışlı olursa olsun her hali gelini rahatsız eder.
~ **zırıltısı**, ◘ **Kaynanazırıltısı**.

kaynana.dili, b. i. *bot.* Iki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Atlasçiçeğigiller *(Cactaceae)* familyasından, tropikal Amerika'da yüzden fazla türü yetişen bitki cinsi. Gövde dallanmış olup, dalları yassı ve ovat şekilli etli bölümlerden ibarettir. Yapraklar, küçük linear ve etlidir; diken demetlerinin koltuğunda tek olarak bulunur. Çiçekleri değirmi taçlı ve iridir. En önemli türü **hintinciri**'dir. *O leucotricha, O. tuna, O. ursina* gibi türleri ılık limonluklarda yetiştirilir. Dizanteri ve ishale karşı kullanılır. Ayrıca nopal zamkı elde edilir. [*Lat.* Opuntia; *Ing.* Opuntia, cactus; *Fr.* Cactus opuntia, oponce, raquette].
☆ *Eşanl.* **kaktüs**.

kaynanalık,-ğı, i. Kaynana olma hali; Kaynanaya yakışır davranış.
~ **etmek**, Geline veya damada kötü davranmak. [*Ing.* To interfere; *Fr.* S'ingérer, s'immiscer, intervenir].

kaynana.zırıltısı, b. i. *dey.* Bir sap çevresinde çevrilen, çevrildikçe takırtılı bir ses çıkaran çocuk oyuncağı. [*Ing.* Rattle *(toy)*; Fr. Claquette *(jouet d'enfant)*].

kaynar, s. < *kaynamak.* § ❶ Kaynamakta olan: *Sebzeyi kaynar suya attı.* [*Ing.* Boiling, ebullient, bubbling; *Fr.* Bouillant,-ante, bouillonnant,-ante]. § ❷ Çok sıcak: *Ayağına kaynar su döküldü.* [*Ing.* Very hot; *Fr.* Tres chaud]. § ❸ i. *h.d.* Kaynak, pınar. [*Ing.* Spring, source; *Fr.* Source]. § ❹ *arg.* Esrar. [*Ing.* Hashish; *Fr.* Hachisch]. ☆ *Eşanl.* **Ampes, cıgaralık, cuk, dalga, diş, dumanı, hurda, kabza, konça, nefes, ot, paspal, sarıkız, toprak.** ⊙ **başından aşağı** ~ **sular dökülmek (inmek)**, ◘ Baş.

kaynarca /kaynar:ca/, *t.* § ❶ Su kaynağı. § ❷ Sıcak su kaynağı. [*Ing.* Hot spring, ther mal spring; *Fr.* Source d'eau chaude, source d'eau thermale].
☆ *Eşanl.* **ılıca, kaplıca**.

kaynaşık,-ğı, i. < *kaynaşmak.* Birbirine kaynamış, kaynaşmış.
~ **organlar**, *biy.* Diplerinden bazen yarı boya kadar biribirine kaynamış ikili veya üçlü benzer organlar: *Çobandeğneğinin yaprakları, bazı mantarların karpoforları, bazı zarkanatlıların çeneleri kaynaşıktır.* [*Ing.* Adherent organs; *Fr.* Organes adherents, organes soudes].
~ **renkler**, Birbirlerine karıştıkları vakit ahenkli tonlar meydana getiren renkler. [*Fr.* Couleurs amies].
☆ *Eşanl.* **barışık renkler**.

kaynaşık.çeneliler, ç. b. i. *zool.* ◘ **Çengelçeneliler**.

kaynaşıklık.-ğı, i. *fels.* Bütün öğelerin karmakarışık bulundukları ilkel durum; Evrensel kaynaşıklık Yunan düşüncesiyle ortaya atılmıştır. [*Osm.* Arz-ı haviye; *Ing.* ve *Fr.* Chaos].

kaynaşım.kuşağı, b. i. *jeol.* Yeraltı su tablası yakınında, ikincil kükürtlülerin zenginleştiği kusak. [*Ing.* Supergene sulphide zone; *Fr.* Zone de cémentation].

kaynaşma, i. § ❶ Kaynaşmak eylemi; birleşme: *Kırık kemiklerin kaynaşması* [*Ing.* Unison, being welded together, knitting; *Fr.* Action de se souder]. § ❷ Kalabalık olan seylerde zorlu bir kımıldanış, hareket, kargaşalık: *Dinleyiciler arasında birdenbire bir kaynaşma oldu.* [*Ing.* Moving restlessly, becoming agitated]; § ❷ *biy.* Iki veya daha çok etnik zümrenin, iki veya daha çok ırkın birbiri içinde erimesi. [*Ing.* ve *Fr.* Fusion]. § ❹ *mec.* Uyuşup bağdaşma. [*Ing.* Coalescing *(with)*, getting on friendly with (someone), getting on well *(with each other)*]. § ❺ *patol.* Bir organizmada birbirine yakın olan, fakat farklı kaynaktan doğan iki parçanın bitişmesi. *(Kaynaşma basit bir yapışma değildir, çünkü koparıp ayırmak gerekirse yırtılma çizgisi iki organın ayrılma çizgisine uymaz)* § ❻ *kim.* Koloidal asıltı halindeki tanelerin veya emülsiyon damlalarının daha büyük tane veya damlalar meydana getirmek üzere birleşmesi; § ❼ *dilb.* ◘ **Kaynaştırma**. § ❽ *sosy.* Ayrı etnik köklerden gelen toplumların bir kültür bütünlüğü kazanmaları hali. *(Çağdaş uluslar etnik heterojenlikten kültür bütünlüğüne geçişin, yani toplum kaynaşmasının örnekleridir).* [*Osm.* Imtizaç; *Ing.* ve *Fr.* Composition].

kaynaşmak(-le), nsz. f. § ❶ Iyice yapışıp birlesmek: *Demirle çimento kaynaşabilir.* [*Osm.* Imtizaç etmek; *ing.* To amalgamate, to coalesce *(with)*; *Fr.* Se combiner, s'amalgamer]. ☆ *Eşanl* **bitişmek**. ☆ *Karş.* **ayrılmak, uzaklaşmak, kopmak**. § ❷ Birbirine iyice uymak, sıkı fıkı olmak; iyice uyuşup bağdasmak: *Onlar çabucak kaynaşıverdiler.* [*ing.* To be in accord, to become good friends, to go on well with each other; *Fr.* S'unir d'une manière inséparable]; *Fr'* S'entendre, s'accorder]. § ❸ Çok ve kıpırdak bir halde olmak: *Karıncalar kaynaşıyor.* [*ing.* To swarm, to be full; *Fr.* Fourmiller] § ❹ *kim.* Iki veya daha çok cismin molekülleri birbiriyle birleşerek ortaya yeni bir cisim çıkmak, birleşmek. [*ing.* To form a compound, to mix; *Fr.* S'allier]; § ❺ Renkler birbiri yanına geldikleri zaman gözde çirkin bir etki yapmayan ve birbirine uyan ahenkli tonlardan ibaret olmak. [*Ing.* To get on, to go with; *Fr.* S'accorder]. § ❻ *mec.* Bir yerde çok kalabalık ve hareket halinde olmak: *Bayram günü sokakta insanlar kaynaşıyordu. Akşamüstü caddenin kaynaştığı bir vakit.* [*Ing.* To swarm; *Fr.* Fourmiller].

kaynaştırılmak, nsz. f. Kaynaştırmak eylemine konu olmak, bağdaştırılmak.

kaynaştırma, i. § ❶ Kaynaştırmak eylemi, § ❷ Birbirine yapıştırma, birleştirme; § ❸ *mec.* Yakınlaşmasını sağlama; Bağdaştırma uyuşturma. § ❹ *dilb.* ünlüyle biten bir kök ve gövdeden sonra yine ünlüyle başlayan bir baska kök veya gövde getirilince, ünlülerin çatışmasından doğan hece kaybı: *kahvaltı (< kahve + altı), cumartesi (< cuma + ertesi), nasıl (< ne + asil), bakamadım < baka + umadım), v.b.*
~ **dikişi**, ◘ **Dikiş**.
~ **harfi, sesi**, *gram.* Açık hece ile sona eren bir kelimeye sesli ile başlayan bir ek geldiği vakit araya giren n, s, ş ve y seslerine verilen ad: *Ikiyi, ikinin, ikisi ve ikişer sözlerinde y, n, s ve ş harfleri birer kaynaştırma harfidir.*
☆ *Eşanl.* **yardımcı sesi**.

kaynaştırmak(-i,-ı,-le), f. § ❶ Kaynaşmasını sağlamak; birleştirmek, yapıştırmak. [*ing.* To cause to unite, weld together; *Fr.* Unir d'une maniere inseparable]. § ❷ Bir rengi diğer renkle kaynasacak, birbirine karışacak surette temas eden kısımlarını eriterek yanındaki tona bağlamak, onunla kaynaştırmak. § ❸ *mec.* Yakınlaşmasını sağlamak, sıkı fıkı etmek: *Bu evlilik iki aileyi kaynaştırdı.* § ❹ Bağdaştırmak uyuşturmak: *Bu görüşleri birbiriyle kaynaştırmak çok güç;* § ❺ *dilb.* Iki veya birçok ünlüyü bir ünlü veya diftong halinde birleştirmek.

kayn.ata /kay:nata/, b. i. *esk. T. kayın + ata.* Kadına göre kocasının ve kocaya göre karısının babası. [*ing.* Father-in-law; *Fr.* Beau-père].
☆ *Eşanl.* **kayınpeder, kayınbaba**.

kaynatıcı, s. < *kaynatmak.* § ❶ Kaynatan, kaynatmak işini yapan. § ❷ *term.* Bazı kazanlarda ana gövdenin altına yerleştirilip ona borularla bağlanan, ısıtma yüzeyinin silindir biçimindeki bir parçası.

kaynatma, i. < *kaynatmak.* § ❶ Kaynatmak eylemi. [*ing.* Boiling, ebullition; *Fr.* Action de bouillir, ébullition]. § ❷ *şekerc.* Kalsiyum tuzlarını çökeltmek için, serbetin deristirilmeden önce kaynatılması; § ❸ *dok.* Kumasların veya iplikların kaynama derecesindeki bir banyoda işlenmesi. *(Özellikle, kumaşları ve iplikleri beyazlatma işlemlerinden önce uygulanır. Bu işlem, işlenecek mal zemenin boya niteliğini sağlamak için de yapılabilir).*

kaynatmak(-i), § ❶ Bir sıvıyı kaynama noktasına eriştirmek; Kaynamasını sağlamak: *Suyu kaynatmak.* [*ing.* To boil; *Fr.* Faire bouillir]. § ❷ *tkz. (söz hk.)* Konuşmayı tatlı bir hale getirerek uzatmak. [*ing.* To chat to have a friendly chat]. § ❸ Iki madenî parçayı ateşte eriterek veya yumuşatarak birbirine birlestirmek, lehimlemek, kaynak yapmak [*ing.* To weld; *Fr.* Souder, braser] § ❹ Bir şeyi suda pişirmek, haslamak: *Eti on dakika kaynattı.* [*ing.* To boil; *Fr.* Faire bouillir]. § ❺ Kaynaştırmak, bütün hale getirmek: *Son ameliyat kemiği kaynattı.* [*ing.* To knit; *Fr.* Souder]. § ❻ Yakmak, eksitmek: *Yemek, midemi kaynattı.* [*ing.* To burn, to sore]. § ❼ *arg.* Sohbet etmek, konusmak. [*ing.* To chat, to have a friendly talk *(with)*; *Fr.* Causer]. § ❽ Belli etmeden almak, çalmak, gizlice ortadan kaldırmak. [*ing.* To pilfer, to steal; *Fr.* Dérober, chaparder, chiper, marauder, escamoter]. § ❾ *met.* Civa, çinko, kadmiyum gibi bir madeni buharlaştırarak ayırmak veya arılaştırmak.

kayne, i. *Osm* < *Ar. kayne, müz.* Islâmlıktan önceki çağlarda, arap kadın şarkıcılarına verilen ad.

kaynosit,-ti, i. *Fr. kainosite. min. Hidratlı doğal ytriyum, seryum ve kalsiyum silikat.* [*ing.* Kainosite].
☆ *Eşanl.* **senozit**.

kaypak, s. < *kaymak.* § ❶ Kayağan; kaygan:

Kaypak bir yol. Kaypak bir toprak. [*ing.* Slippery, sliding; *Fr.* Glissant,-ante]. § ❷ *mec.* Sözünde durmaz, sözüne güvenilmez, dönek: *Kaypak bir adam.* [*ing.* Unreliable, slippery, fickle; *Fr.* Instable, inconstant, qui ne tient pas ses engagements]. § ❸ *kim.* (a) Sürmek veya oğmak için kullanılan *(sıvı).* [*Osm.* Dühanî; *ing.* Unctuous, fat, oily; *Fr.* Onctueux,-euse]. (b) Yağa batırılmış gibi olan. § ❹ *arg.* Hırsız gibi, hırsızlık kabilinden, çalınmış, aşırılmış. [*Ing.* Stolen, thievish; *Fr.* Dérobé, volé, voleur].

Kaypakçı, s. *arg.* Aşıran ,yağmacı, kapıp sıvışan, hırsız, kaçakçı, çalınmış eşya alan *(kimse).* [*ing.* Thief smuggler, receiver of stolen goods; *Fr.* Voleur, pilleur].

kaypaklaşmak, nsz. f. Kaypak bir hal almak.

kaypaklık,-ğı, i. § ❶ Kaypak olma özelliği: § ❷ *mec.* Kaypakça davranış, sözünde durmazlık: *Ondan her türlü kaypaklığı beklerim.* § ❸ *müz.* Bir armoni çözümünde bilerek veya bilmeksizin, birkaç yoruma elverişli bir durum yaratan belirsizlik. *(Ses veya makam perdesi konusundaki bir belirsizliği ortaya koyabileceği gibi uygulama bakımından çeşitli yorumlara yol açabilecek nitelikte de olabilir. Çözümlenemeden kalan bir ses uyuşmazlığı veya gecikmesinde de, yine kaypaklık söz konusudur. Bu nota bir pedal olarak göz önünde tutulabilir).*

kaypamak, kaypımak, nsz. f. Kayıp sıvısmak, sıyrılmak. [*Ing.* To slip, to get away by slipping off, to slide; to disappear; *Fr.* Glisser].

kayra*, i. < *kayırmak* > *kayıra.* § ❶ Yüksek tutulan veya sayılan birinden gelen iyilik. [*Osm.* Lütuf, ihsan, atıfet; *Ing.* Favour; *Fr.* Faveur, bienfait]. § ❷ Erkek adı.

kayracılık*, **-ğı**, i. *fels.* Evrendeki bütün olayları Tanrısal irade ve bağısla açıklamaya çalışan doktrinlerin genel adı; Tanrı kayrası fikri üzerine kurulmuş olan felsefe; metafizik doktrinlerin çoğu kayracıdır. [*Osm.* Inayet-i rabbaniye mesleği; *Ing.* Providentialism; *Fr.* Providentialisme].
☆ *Eşanl.* **providansiyalizm.**

kayrak*,-ğı, i. < *kaymak.* § ❶ Üzerinde kayılacak yer; kayma yeri: *Uludağ güzel bir kayraktır.* [*Ing.* Slippery ground; *Fr.* Glissade, glissoire]; § ❷ ◘ **Kayağantaş.** § ❸ Kaygan, kaypak toprak. [*Ing.* Sliding place; *Fr.* terrain dont la terre est glissante et meuble]. § ❹ Bileği taşı; § ❺ Oyunda kullanılan yassı ve yuvarlak taş. § ❻ s. Kayşa yapan *(toprak).* [*Ing.* Shifting, sandy; *Fr.* Changeant,-ante, mouvant,-ante].
— **kum**, Toprak gibi sıkışarak bir kütle halinde durmayan ve taneleri birbiri üstünden kayan ince kum. Genellikle sahra kısımları böyledir ve bu sebeple kum tepecikleri rüzgârla daima şekillerini ve yerlerini değiştirirler. [*Ing.* Quicksand, shifting sand; *Fr.* Sable mouvant, banc changeant].

kayralmak, nsz. f. *esk. T. kayıralmak. h.d. (ırmak hk.) Kum setleri meydana getirmek.* [*Ing.* To become choked with sand *(stream, etc); Fr.* être barré par un amas de sable *(rivière, fleuve)*].

kayramak, f. Kayra olarak vermek. [*Osm.* Lütfetmek, inayet etmek, ihsan etmek; *Ing.* To grant; *Fr.* Gratifier].

kayran, i. *h. d.* Orman içindeki genişçe ağaçsız *(çıplak)* alan; [*ing.* Clearing in a forest ›*Fr.* Espace libre dans une forêt].

kayrevan.güvercini, b. i. *zool.* Güvercin ırkı, *(Anayurdu Kayrevan olan bu güvercin, Tunus'ta pek yaygındır; üç ayrı renkte /beyaz, çikolata, sütlükahve/ olur; hem süs, hem üretim güvercini sayılır ;ama verimi az olduğu için bu bakımdan pek tutulmaz.* [*Fr.* Pigeon de Kairouan].

kayrevaniye, i. *(Kayrevân,* şehir adından > *kayrevâniyye.)* Kyrene okulu.

kaysarlye, i. *Osm.* < *Ar. kaysâriyye.* Depo, atelye, satış yapan dükkân ve hücreleri ile avlu biçiminde dizilmiş resmî binaların tümü.

kayser /kay:ser/, i. *Alm.* < *L. caesar. esk.* § ❶ Eskiden Roma, Bizans ve Alman imparatorlarına verilen ünvan. [*Fr.* Kaiser]. § ❷ *(Geniş anlamda)* Hükümdar. [*Ing.* Emperor, caesar; *Fr.* Empereur, kaiser].

Kayseri, öz. i. *Lat. Caesarea* < *Yun. kaisareia. coğr.* Türkiye'de Iç Anadolu bölgesinde *(Orta Kızılırmak bölümü)* il merkezi büyük şehir. [*Osm.* Kayseriye; *ing.* Kayseri, ancient Caesarea; *Fr.* Kayseri].

kayserî /kayserî/, s. *esk.* § ❶ Hükümdara ait hükümdarla ilgili; § ❷ Kayser olma hali, hükümdarlık.

kayseriye, s. *esk.* Kayserî'nin dişili

kayşa*, i.< *kaymak, jeol.* Eğilimli yereylerde suların etkisiyle bir yer parçasının kopması; Kayşamak olayı. [*Osm.* Heyelân; *ing.* Land-slide, landslip; *Fr.* Affaissement de terrain].
☆ *Eşanl.* **göçü, yer göçmesi, göçme.**

kavşamak*, nsz. f, *jeol. (toprak veya kaya hk.)* Heyelân sebebiyle yerinden kopup boy boy kütleler halinde geniş bir yüzeye yayılmak. [*Ing.* To collapse; *Fr.* Affaisser, eboulir].

kayşat*, **-tı**, i. <*kayşamak, coğr.* Heyelân sebebiyle yerinden kopmuş toprak veya kaya parçası. [*Ing.* Debris; *Fr.* Debris].
☆ *Eşanl.* **döküntü.**
— **konisi**, *jeol.* ◘ **Birikinti konisi.**

kaytak,-ğı, i. § ❶ Kuytu; § ❷ Sözünde durmayan; § ❸ s. Eskiyi ve geriyi özleyen. [*Osm.* Mürteci; *ing.* Reactionary; *Fr.* Réactionnaire].

kaytan, i. § ❶ Pamuk veya ipten cisim. [*ing.* Cotton or silk cord, braid; *Fr.* Cordonnet de coton ou de soie, ganse]. § ❷ *balıkç.* Iki ağı birbirine birleştiren bağ; § ❸ *den.* Yelkeni yarı kapatmak için kullanılan örgü köstek. [*ing.* Gasket; *Fr.* Garcette].§ ❹ s. Kaytandan yapılmış; [*ing.* Made of braid]. ⊙ **başlık** — ı, *mim.* ◘ **Başlık**; ⊙ **bükme;** — ı, ◘ **Bükme.** ⊙ **kenar** — ı, ◘ **Zırh kaytanı.** ⊙ **tel** —, Pencere çerçevelerini kolaylıkla yukarı sürmek için iki taraflarına bağlanan ve yanlara açılmış yuvalar içinde aşağı yukarı hareket eden ağırlıkları bağlamaya yarayan madenî burma tellere verilen ad.. ⊙ **zırh** — ı, Elbise kumaşlarının ve eldivenlerin kenar kısımlarına dikilen kaytan. [*ing.* Braid, piping; *Fr.* Passepoil].
— **bıyık**, *dey.* ◘ Bıyık.
— **bıyıklı**, *dey.* Ince ve uzun bıyıklı. [*ing.* Having a thin curling moustache; *Fr.* Qui a des mustaches fines et longues].
— **demiri**, *den.* Kaytan kalafat yapmakta kullanılan demir.
— **halka**, *mim.* Dorik üslûbundaki başlıkların altına gelen ve başlığı fırdolayı çeviren kordon seklinde ince silme halka. [*Osm.* Muska; *ing.* Amulet; *Fr.* Armilles].
— **iskele**, *den.* Halattan yapılmış iskele. [*ing.* Rope ladder; *Fr.* échelle de corde].
— **işleri**, kaytancılık; pamuk, yün, ipek ve bazıları kılaptan ve sırma, boncuk, çelikle çesitli surette yapılan ve çeşitli yerlerde kullanılan işler. [*Ing.* Braid trimming].
— **kalafat**, *den.* Kazan borularını ve saç levha kenarlarını kıvrıntı meydana getirmek üzere kalafatlamak.
— **örgü**, *mim.* ◘ **Girişik örgü.**
— **yakısı**, Kaytan biçiminde dar ve uzun yaki; *(Şerit gibi kesilerek yapıştırılır).* [*ing.* Seton; *Fr.* Seton].

kaytancı, i. *dok.* (a) Iplik fabrikalarında kopan kaytan veya şeritleri bağlayan işçi: (b) Tekstil vargellerine kaytan veya şerit yapan işçi. [*ing.* Rope fitter].

kaytancılık, -ğı, i. ◘ **Kaytan işleri.**

kaytanlı, s. Kaytanı olan, kaytanla dikilmiş. [*Ing.* Having a cord braided *Fr.* Guipé,-ée]
— **yiv**, *mim.* Bir sütunun yivleri içini dolduran, kordonlarla süslenmiş burgaçlar. *(Böyle sütunlara kaytanlı sütun denir. Bu kaytanlar genellikle sütun yivlerinin yalnız alt kısımlarına konur; bundan maksat da o raya temas ederek geçenlerin çarpmasından köşelerin kırılmaması içindir).* [*ing.* Cabling; *Fr.* Rudenture].

kaytarıcı, i. < *kaytarmak.* Kaytaran, ipten kaçan kimse.

kaytarmak(-i), f. *esk. T.* § ❶ Geri çevirmek, geri vermek. [*Osm.* Iade etmek, reddetmek *ing.* To let return, to recall; *Fr.* Rendre, restituer]. § ❷ nsz. Işten kaçmak. [*Ing.* To evade to get out of, to dodge; *Fr.* Se défiler, s'esquiver]. ☆ *Eşanl.* **yan çizmek.**

kaytaz, i. ◘ **Hotoz.**

kayyum[1] /kayyûm/, i. *Osm.* < *Ar. kıyam.* > *kayyım, esk.* § ❶ Cami hademesi; cami işlerini gören ve temizleyen kimse. [*ing.* Caretaker of a mosque; *Fr.* Conservateur de la mosquée]. § ❷ *huk.* Kanunun belirttiği hallerde, bir malın yönetimi veya bir işin görülmesi için tâyin edilen kimse. [*ing.* Trustee, administrator, curator; *Fr.* Curateur, administrator,-trice]; § ❸ s. *esk.* Vasi, veli; ⊙ **cami — u,** ◘ **Cami**[1].

kayyum[2] /kayyûm/, s. *Osm.* < *Ar. kıyâm. esk.* Ezelî ve ebedî olan, değişmeyen. *(Tanrının sıfatlarındandır).*

kayyumiyet,-ti /kayyûmiyet/, i. *Osm.* < *Ar. kayyûmiyyet, esk.* Ezelî ve ebedî olma. *fels.* [*ing.* Aseity, self-existence of God].
☆ *Eşanl.* **özdenlik.**

kayyumluk,-ğu, i. Kayyumun işi veya mesleği.

kayutaj, i. *Fr. cailloutage. seram.* Kil, silisli kum, çakmak taşından meydana gelen ince çini hamuru. [*ing.* Fine stoneware].

kayute, s. *Fr. cailloute. dok.* Özellikle pamuk veya keten masa örtüleri dokunmasında kullanılan ve saten örgüsünün büyük armürlü bir bilesimi olan dokuma tipi. [*ing.* Pebbled].
☆ *Eşanl.* **çakıllı.**

kaz[1], i. *esk. T.* § ❶ zool. Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bazı türlere verilen genel ad. Erkeği dişisi birbirine çok benzeyen sırtında ve göğsünde az çok belirgin koyu çizgiler bulunan ,gri ve beyaz tüylü, perdeayaklı, büyük boylu bir kuştur. Yürümeye elverişli kuvvetli bacakları sudan çok karada yaşamasına uygundur. Başlıca besini bitkidir. Otçul memeliler gibi otlar. Dişisiyle erkeği birbirine çok bağlıdır, ömür boyu bir arada yaşar. Yaban kazları sonbaharda göç için büyük sürüler halinde toplanır. Kazların, Kuzey yarımkürenin soğuk bölgelerinde yaşayan, kışın daha güneye inen bir çok türü vardır. Bellibaşlı kaz türleri; evcil kazların atası **yaban kazı** *(Anser anser),* **ak alınlı kaz** *(A. albifrons),* **ekin kazı** *(A. fabalis)* v.b. Avrupa'da görülür. Sibirya'da yuva yapan **kuğu kazı** *(A. cygnoides)* Çin'de evcilleştirilmiştir ve kümes hayvanı olarak **Gine kazı** adıyle bilinir. **Çizgili kaz** *(A. indicus),* Tibet'te bulunur. Tamamen beyaz olan **kar kazı** *(A. cærulescens)* ile **imparator kazı** *(A. canagicus)* Amerika'nın kutup bölgelerinde yaşar. [*Osm.* Bat; *Lat. Anser; ing.* Goose; *Fr.* Oie]. ◘*TABLO: 23.* — **KUŞ TAKIMLARI.** § ❷ *mec.* Budala, aptal. [*Ing.* Silly simpleton; *Fr.* Oie, personne fort sotte, fort niaise, stupide].§ ❸ *arg.* Gürültücü, patırtıcı *(kimse),* ⊙ — ı **koz anlamak**, *dey.* Söylenen bir şeyin tam tersini anlamak. Yanlış işitmek. [*Ing.* To misunderstand out of ignorance; *Fr.* Mal comprendre,se méprendre sur]. ⊙ — ın **ayağı öyle değil**, *dey.* bir işin zannedildiği gibi olmadığını belirtir. [*Ing.* The fact of the matter is really quite otherwise, the thing is altogether different; *Fr.* Les choses se passent différemment]. ⊙ **Agop'un** — ı **gibi yutmak**, *dey.* Birbiri ardınca oburcasına yemek; ⊙ **Agop'un** — ı **gibi bakmak**, *dey.* Aptal aptal anlamadan bakmak; ⊙ **boynu hilâlli** —, *zool.* Kazsılar *(Anseriformes)* takımının, Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 58 sm. Tüyleri kara, kahve ve külrengi karısıktır. Kutuplara yakın yerlerde yaşar. [*Lat. Branta bernicla; ing.* Brent goose, brant, brant goose; *Fr.* Bernache cravant]. ⊙ **Bresse** — ı, *zool.* Tüyü, derisi, eti ve yağı beyaz olan küçüğe yakın orta boyda kaz çesidi. [*Ing.* Bressan goose; *Fr.* Oie de Bresse]. ⊙ **ekin** — ı, *zool.* Kazsılar *(Anseriformes)* takımının, Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir kaz türü. Uzunluğu 70 sm. Tüyleri külrengi, gagası kara, ayakları kırmızıdır. Palearktik bölgenin kuzeyinde ve Asya'nın güneyinde yaşar. [*Lat. Anser fabalis; Ing.* Bean goose; *Fr.* Oie des moissons]. ⊙ **kar** — ı *zool.* Kazsılar *(Anseriformes)* takımının, ördekglller *(Anatidae)* familyasından bir kus türü. Uzunluğu 96 sm. Tüyleri beyazdır ,Tarla ve meralara zarar verir. Kuzey Asya ve Amerika'da yaşar.

[*Lat. Chen hyperboreus; ing.* Snow goose; *Fr.* Oie des neiges]; ◉ **kutup ~ı**, *zool.* ◘ **Kar kazı**; ◉ **yaban ~ı**, *zool.* Kazsılar *(Anseriformes)* takımının Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir kaz türü. Uzunluğu 80 sm. Kazların en büyüğüdür. Tüyleri beyaz, kahve ve külrengi karışıktır. Gagası kavuniçi renkte olur. Ayakları et renginde dır. Orta ve Kuzey Asya, Orta Kuzey Avrupa'da yaşar. [*Lat. Anser anser = Anser cinereus; ing.* Greylag, greylag goose, graylag; *Fr.* Oie cendrée].

~ **adımı**, *ask.* ◘ **Adım.**

~ **ayağı**, *bot., anat., den., inş., mim., tekn., terz. ve trafik.* ◘ **Kazayağı.**

~ **gelen yerden tavuk esirgenmez**, *at.* Büyük çıkar sağlanan yerden ufak tefek fedakârlıklar esirgenmemelidir. [*ing.* Small sacrifices are not spared for big advantages, don't grudge a penny where you may get a pound].

~ **gibi yolmak**, *at.* Bütün parasını, varını, yoğunu almak: *Dün gece bizi kaz gibi yoldu.*

~ **göğsü.** Bir taş veya ağaç tomurcuğunun köşelerini çalarak ona kaz göğsü biçiminde verilen şekil. *(Bu şekil çeşitli iki yüzeyi birbirine bağlamak için kullanılır. Kubbeleri tutmak üzere köşelere yapılan bingilerin böyle kaz göğsü şeklinde yapılmışları da vardır. Bunlar aynı zamanda baklava gibi olduklarından* **kaz göğsü başlık** *veya* **baklavalı başlık** *da denir ki Osmanlı sütunlarının başlıca iki çeşidinden birini teşkil eder).* [*Ing.* Chamfer, chamfered edge, bevelled edge; *Fr.* Chanfrein].

~ **kafa (kafalı)**, *dey.* Aptal *(kimse).* [*Ing.* Simple, gullible; *Fr.* Stupide].

~ **kanadı**, *sp.* ◘ **Kazkanadı.**

~ **kazla, daz dazla, kel tavuk kel (topal) horozla**, *at.* Herkes kendi durumuna uygun gelen kişilerle anlaşıp arkadaşlık eder.

~ **oyunu**, *oyun.* Hanelere bölünmüş bir karton üzerinde iki zarla oynanan oyun. *(Her dokuz haneye bir kaz resmi düşer).*

~ **tüyü**, Kaz kanadından koparılmış tüy olup kalem gibi açılarak yazı yazmak için kullanılır. Kazmaresimlerde bakırın yüzeyindeki her noktaya eczanın temasını sağlamak için o eczayı tahrik konusunda kullanılır. [*ing.* Quill *(for writing); Fr.* Plume d'oie].

kaz[2], i. *Osm.* < *Fars. kej* > *Ar. kazz. esk.* Ham ipek ibrişim. [*Ing.* Raw silk; *Fr.* God's decree, chance, fate, hazard].

kaza[1] /kazâ/, i. *Osm.* < *Ar kadâ.* § ❶ Can veya mal kaybına yolaçan kötü olay: *Trafik kazası.* [*ing.* Accident, mishap, mischance, misfortune; *Fr.* Accident, sinistre]. § ❷ Tanrı tarafından ezelde yazılanların gerçekleşmesi. Tanrı'nın bütün varlıklar üstündeki sınırsız ve sonsuz takdir yetkisi. [*Ing.* God's decree, chance, fate, hazard]. § ❸ *din.* Vaktinde kılınmayan namaz ve tutulmayan orucun İslâm din kurallarına uygun olarak yerine getirilmesi. [*Ing.* Late performance of an act of worship omitted at the proper time], § ❹ Yapma, yerine getirme, ifa etme. [*Ing.* Performance of an act]. ◉ ~ **ya karşı sigorta**, *huk.* ◘ **Sigorta.** ◉ ~ **ya rıza gerek**, *at.* Kazaya boyun eğilmelidir. Olup biteni değiştirmeye insanın gücü yetmediğine göre zaten başka bir şey de yapılamaz. ◉ ~ **ya uğramak**, *dey.* Ansızın kötü bir olgu karşısında kalmak, bir belâ ile karşılaşmak. [*Ing.* To meet with an accident, to suffer a mishap; *Fr.* Avoir un accident, subir un accident]. ◉ **dalgıç ~ ları**, *patol.* ◘ **Dalgıç.** ◉ **deniz ~ sı**, *huk.* ◘ **Deniz.** ◉ **elinden ~ çıkmak**, *dey.* ◘ **El.** ◉ **hafif ~**, *hava.* ◘ **Hafif.** ◉ **görünür görünmez ~**, *dey.* eBklenen veya beklenmeyen her türlü kaza. [*ing.* An event which can be foreseen and prevented, that cannot be seen and prevented]. ◉ **hava gemisi ~ sı**, *hava.* ◘ **Hava.** ◉ **iş ~ sı**, *huk.* ◘ **iş.**

~ **atlatmak**, *dey.* Ansızın gelen tehlikeli bir durumdan, olaydan kurtulmak.

~ **etmek**, *dey.* Vaktinde yapılması gereken oruç veya namaz gibi farzları sonradan yerine getirmek: *Hastalığında kılamadığı namazı kaza edecekmiş.*

~ **frenlemesi**, *demir.* ◘ **Frenleme.**

~ **geçirmek**, *dey.* Başına bir kaza gelmek. [*Ing.* To have an accident; *Fr.* Avoir un accident.

~ **geliyorum demez**, *at.* Kaza, beklenmedik zamanda, ansızın olur. Olacağı bilinse önleyici tedbir alınır.

~ **ile**, *dey.* Bilmeden, istemeden, farkında olmadan. [*ing.* By chance, by accident; *Fr.* Par accident, par hasard].

~ **kurşunu**, *dey.* Tesadüfen isabet ederek öldüren veya yaralayan kurşun. Belli bir kimseyi, bir şeyi hedef almaksızın ona gelen zarar: *Kaza kurşununa kurban gitmek.* [*ing.* Stray bullet; *Fr.* Balle perdue].

~ **sigortası**, *huk.* ◘ **Sigorta.**

~ **tahkikatı**, *hava.* Bir kazanın sebebini tesbit etmek için izlenmesi gereken usullerin tümü. [*Ing.* Accident inquiry; *Fr.* Enquête sur accident].

~ **ve keder**, *dey.* ◘ **Alınyazısı.**

kaza[2], i. *Osm.* < *Ar. kâzâ.* § ❶ *huk.* Davaları görme işi, davaları bir hükme bağlama işi. [*Ing.* Judg(e)ment; *Fr.* Jugement]. § ❷ *esk.* Kadılık görevi, kadı'nın hüküm vermesi: *Yirmi sene kazada bulundu.* [*Ing.* Office and functions of a Cadi; *Fr.* Accomplissement posterieur d'une prière, action de jeûner pour remplacer un jeûne omie]. § ❸ (a) İdarî bakımdan il ve bucak arasındaki bölüm, kaymakamlık, ilçe. [*Ing.* District of a **vilâyet**, township governed by a **kaymakam**; *Fr.* District gouverné par un sous-préfet]; (b) Kaymakamın oturduğu resmî yapı; ◉ **askerî ~**, *huk.* Askerî mahkemelerin sahip olduğu yetki. ◉ **silki ~**, *huk.* Kadılık mesleği; ◉ **tahtı ~**, *huk.* Kadının yöntemi altında olan.

~ **hakkı**, *huk.* Yargı kuvvetini kullanma gücü *(erk).* Bizde bu hak millet namına usulü ve kanunu dairesinde genel veya özel mahkemeler tarafından kullanılır. [*Ing.* Right of jurisdiction; *Fr.* Droit de jurisdiction].

~ **kadıları**, *huk.* Osmanlı Devletinde, kaza merkezlerinde görevli kadılar. *(Sonraları bunlara naip denildi).*

~ **kuvveti**, *huk.* Kişilerle kişiler arasında, veya kişilerle devlet arasındaki hukuki anlaşmazlıkları düzeltmek yetkisi. *(Kaza kuvvetini millet adına adlî, askerî ve idarî bağımsız mahkemeler kullanır. Mahkemeler sadece kanun hükümlerine bağlıdırlar. Mahkemelerin kararlarını millet meclisi, hükümet veya herhangi bir başka organ gecikti remez ve yerine getirilmesine engel olamaz. Cumhurbaşkanının bazı hususlarındaki af yetkileriyle Millet Meclisinin af kanunu çıkarma yetkisi bu düşüncelerin dışında mütalâa edilmelidir.* [*Lat. Potestas iudiciaria; Ing.* Judicial power; *Fr.* Pouvoir juridictionnel]. ☆ *Eşanl.* **yargı erki.**

~ **mercii**, *huk.* Yargı mercii, yargı işiyle görevli örgüt.

~ **organı**, *huk.* ◘ **Kaza kuvveti.**

kazaen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Kaza olarak, istemeyerek; kötü bir raslantı sonucu olarak: *Bardağı kazaen kırdı.* [*Ing.* By accident, accidental, by chance; *Fr.* Par hasard, par accident, accidentellement].

~ **takdir**, *huk.* Yargıcın takdir ve hüküm etmesi. *(Hakim, boşanma dâvalarında karıya nafaka tespit ederken, uygun gördüğü miktarı takdir ve hükm eder).* [*Ing.* Fixing by judicial or legal decision].

kazağı, i. < *kazmak.* § ❶ Kazımakta kullanılan âlet. [*ing.* Scraper; *Fr.* Grattoir]. § ❷ *met.* Çıkıntıları yok edilerek işlenecek bir yüzeyi düzeltmeyi sağlayan çok sert su verilmiş kromlu çelikten yapılan ,hafifçe yuvarlaklaştırılmış düz ev takımı: *Kazağı çok ince yağlı bir taş üzerinde bilenir.* [*Ing.* Scraper; *Fr.* Grattoir]. § ❸ *pirotekn.* Bıçağa benzeyen, barutlu bir kütle yüzeyinin yakınına saplanmış olan ve barutun işlenen maddesini ayırmaya yarayan bakır âlet. [*Ing.* Scraper; *Fr.* Grattoir]. § ❹ *Tarihöncesi.* En uzun kenarı düzeltilmiş bir taş parçasından meydana gelen araç: *Kazağılara en çok Musterliyen devirde rastlanır.* [*Ing.* Scraper; *Fr.* Racloir]. ◉ **hamur ~ sı**, *fırıncılık.* Hamur teknesine yapışan hamurları kazımaya mahsus bıçak şeklindeki araç.

kazaha /kazahâ/, ç. İ. *Osm.* < *Ar. kaza. esk.* Kazalar, ilçeler.

kazaî /kazâî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yargıya, bir yargının kararma ait, böyle bir kararla ilgili olan: *Kazaî muamele. Kazaî salâhiyet.* [*Ing.* Juridical; *Fr.* Juridique, judiciaire].

~ **kararlar**, *huk.* ◘ **Karar.**

~ **muamele**, *huk.* Mahkemelerin ve yargıçların çalışma alanlarına giren işlemler. *(Hukuk nizamına etki yapan fiiller ve durumlar, bunların var olup olmadığı uygulanacak hukuk kurallarının tespiti, kanunlara uymayı temin etmek için alınacak tedbirler gibi işlemler bu terimin kapsamına girer).* [*Ing.* Judicial proceeding, legal procedure; *Fr.* Acte juridictionnel].

☆ *Eşanl.* **yargı işlemleri.**

~ **rüşt**, *huk.* Bir kimsenin hâkimin kararı ile reşit sayılması. *(Buna medenî kanunda mezuniyet deniliyor. On beş yaşını dolduran bir kimse kendisinin ve ana babasının kabulü, varsa vasisinin fikri alındıktan sonra hâkimin kararı ile reşit ilân olunabilir).* [*Lat. Emancipatio; ing.* Majority by a court decision; *Fr.* émancipation par décision judiciaire].

~ **tefsir**, *huk.* ◘ **Yasama yorumu, yargı yorumu.**

~ **temlik**, *huk.* Bir nesnenin yargı yoluyle birisine mülk olarak verilmesi veya taraflardan birinin istemede bulunması gerekmeden, bir alacağın mahkeme kararıyle başka birisine intikal etmesi. *(Ortak bir memleketin tasfiyesinde bu duruma rastlanabilir),* [*Ing.* Transfer *(of choses in action)* by judgment; *Fr.* Cession judiciaire].

~ **yetki**, *huk.* Yargı yetkisi, Yargı mercilerinin dâvalara bakmak ve karar vermek için sahip oldukları kudret ve yükümlülük.

Kazak,-ğı, öz. i. *Rus. kosak. («Göçebe» ve «Akıncı» anlamında esk. T. kelime). etn.* § ❶ Türkistan'da ve Güney Sibirya'da yaşayan bir Türk oymağı ve bu oymaktan olan kimse. [*Ing.* ve *Fr.* Kazakh]. § ❷ Güney Rusya'da yaşayan İslâvlaşmış bir topluluk. [*Ing.* Cossack, the cossacks; *Fr.* Cosaque] ◘ **Kazaklar.** ◉ **çeçen kazağı.** ◘ **Çeçen.**

~ **çömelmesi**, *cimn.* Bir bacak üzerinde dizi iyice bükerken, öteki bacağı önde tutma biçiminde yapılan bir güç alıştırması.

kazak[1],-ğı, i. *Fr. casaque.* § ❶ Rusya'da ve İran'da ayrı bir sınıf meydana getiren atlı asker. [*Ing.* Cossack; *Fr.* Cosaque]. § ❷ s. *mec.* Karısına söz geçirebilen *(erkek);* Karısına karşı sert davranan ve ev buyruğunu eline almış *(erkek).* [*Ing.* Despotic husband; *Fr.* Mari autoritaire et respecté]. ☆ **kılıbık.**

kazak[2],-ğı, i. *Fr. casaque, kıyf.* (a) Kollu veya kolsuz, bastan geçirilerek giyilen yünlü veya pamuklu örme üstlük:*Yeni bir kazak satın aldı.* [*Ing.* Jersey, pullover; *Fr.* Pull-over]; (b) Cokeylerin giydiği renkli gömlek. [*Ing.* Coat, jacket *(of jockey); Fr.* Casaque].

Kazakça, öz. i. *dilb.* Türk lehçelerinden biri. Bugün dağınık olarak Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan gibi S. S. C. B. Cumhuriyetlerinde yaşayan Kazaklar tarafından konuşulmaktadır .Türk dillerinin sınıflandırılmasında Kazakça, Kıpçak-Nogay dil grupuna girmektedir. Kazakça'nın Kırgızca ile de birçok ortak noktaları vardır. Bugün Kazaklar arasında Rus alfabesi, kullanılmaktadır. *(Özellikleri. Kazakçada, gerçekte dokuz ünlü, yirmialtı ünsüz vardır. Kazakçada ünsüz değişmeleri içinde en önemlisi y > j'dir: jatırmak (yatırmak) v.b. Ayrıca ç > ş, ş > s değişmeleri de görülür; aç > aş kış- > kıs-v.b. Benzeşme özellikle köke yakın ünsüzlerde olmaktadır: jassa (yazsa), söşşen (konuşkan)/ > sözşen/ v.b.;* **Morfoloji.** Kazakça kullanılan çeşitli tipteki *ekler şunlardır: İyelik ekleri: -m (-ım, -im), n (-ın, in), -sı (si; -ı, -i), -mız (-miz), -ınız (iniz, -nız, -nız, -niz), -ı (-i), İsim çekim ekleri: genitif eki: -nın (-nin, -dın, -din, -tın, -tin): akkuzatif eki: -nı (-ni, -dı, -di, -tı, -ti); datif eki: -ka (-ke, -gə, -ge); lokatif eki: -da (-de, -ta, -te); ablatif eki: -nan (-nen, -dan, -den, -tan, -ten); vasıta (instrumental) eki: -man (-ben, -pen /nadir/, -menen, -benen, -penen); eşlik eki: -şa (-şe). Kazakçada asıl geçmiş zaman eki: -dı (-di, -tı, -ti) dir. Şim-*

diki zaman turmak, gurmak, otırmak, jatırmak gibi yardımcı fiillerle yapılır. Geniş zaman eki -atın (-etin, -ıtın, -itin) dir). [*ing.* ve *Fr.* Kazakh].

Kazakistan, öz. i. S.S.C.B. federe cumhuriyetlerinden biri. Hazar deniziyle Aral denizi ve Çin Türkmenistan'ı arasındadır. Yüzölçümü 2.750,000 km², başkenti *Alma Ata*'dır. [*ing.* Kazakhstan; *Fr.* Kazakhstan, Republique socialiste sovietique du Kazakhstan, Kazakhie].

Kazaklar, ç. öz. i. *etn.* Güney Rusya bozkırlarında eskiden göçebe veya yarı yerleşik yaşayan halk. *(Kazaklar, Rusya'nın güneyindeki bozkırlarda XV yüzyıldan itibaren Asyalı göçebelerin çekilmesi sırasında göründüler. Sefaletten veya askerden kaçak Rus asıllı süvariler olan Kazaklar, yeni topraklar ararken, avcılık balıkçılık, devşirmecilik veya henüz tam yerleşmemiş halkların zararına yağmacılıkla yaşarlardı. Yerli halkla büyük ölçüde kaynaştılar. Hemen hemen tam hür olarak yaşar, önderlerini oyla seçerlerdi.* [*ing.* Kazakh(s); *Fr.* Cosaques]. ◉ **Dnieper ~ ı,** *etn. Küçük Rusya dili konuşan Dnieper Kazakları, Polonya - Litvanya krallığının güneydoğusunda, Kırım hanlığıyle temas noktasındaki bir marklığa (Ukrayna) yerleştiler.* [*ing.* Cossacks of Dnieper; *Fr.* Cosaques du Dniepr]; ◉ **Don ~ ı,** *Büyük Rusya dili konuşan Don Kazakları da Kırım için tehlikeli bir rakip oldular. Ama savaşçı enerjileri başka yönlere de yayıldı. Korkunç Ivan'ı çar olarak tanıdılar ve Kazan (1552) ve Astrahan'ın (1566) alınışına katılarak Asyalı göçebe kabilelerin püskürtülmesinde ilk çarlara büyük ölçüde yardım ettiler. Yermak yönetiminde).* [*ing.* Cossacks of Don; *Fr.* Cosaques du Don].

kazaklık,-ğı, i. Kazak olma hali. [*ing.* Despotism *(of a husband); Fr.* Despotisme].

kazalı[1] /kazâlı/, s. Kazası *(ilçesi)* olan: *Üç kazalı bir vilâyet.* [*ing.* Having /so many/ districts or towns; *Fr.* Qui a des districts gouvernes par un «*Kaymakam*»].

kazalı[2], s. § ❶ Kazaya sebep olabilecek nitelikler taşıyan, tehlikeli: *Kazalı bir yol.* [*ing.* Dangerous, unsafe, causing accidents; *Fr.* Dangereux,-euse, expose au danger, en danger]. § ❷ Kaza geçirilen: *Kazalı bir yolculuk.* [*ing.* Dangerous; *Fr.* Dangereux,-euse] ☆ *Eşanl.* **korkulu, tekin değil, muhataralı, netameli.** ☆ *Karş.* **tehlikesiz.**

kazamat,-tı, i. *Fr. casemate* < *It. casamatta. istihk.* § ❶ Tahkimli bir yer üzerinde, muhabere mevkilerinin yakınında bulunan ve kıtaları barındırmak ve cephaneyi depo etmek amacıyle kullanılan gömme siper. [*ing.* Casemate]. § ❷ Küçük tahkimli tesis: *Maginot hattı kazamatları.* [*ing.* Casemate]. ◉ **çıkma ~,** *esk.* ◘ **Çıkma.**

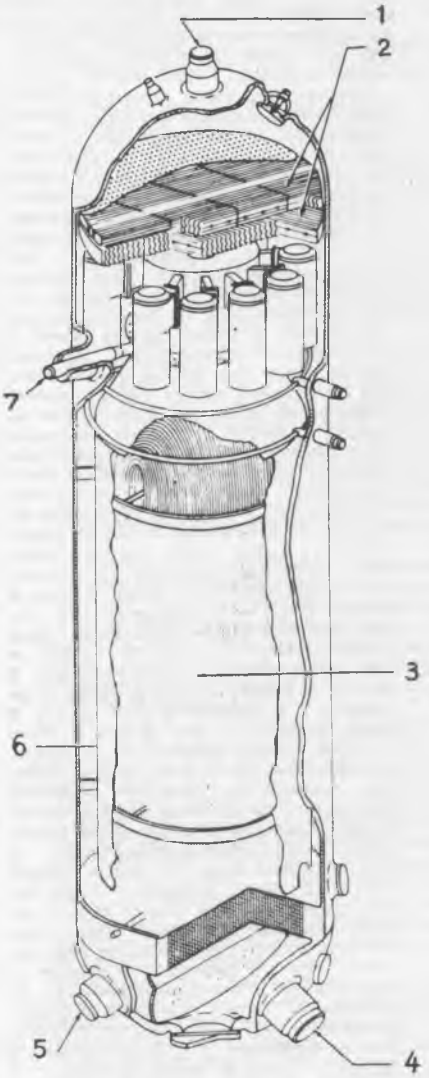

ŞEKİL: 291. — **KAZAN: 1.** Buhar deliği, **2.** Buhar temizleyicileri. **3.** Borular. **4.** Ana giriş borusu. **5.** Ana çıkış borusu. **6.** Devir bölmesi. **7.** Kazan *(besleme)* suyu girişi.

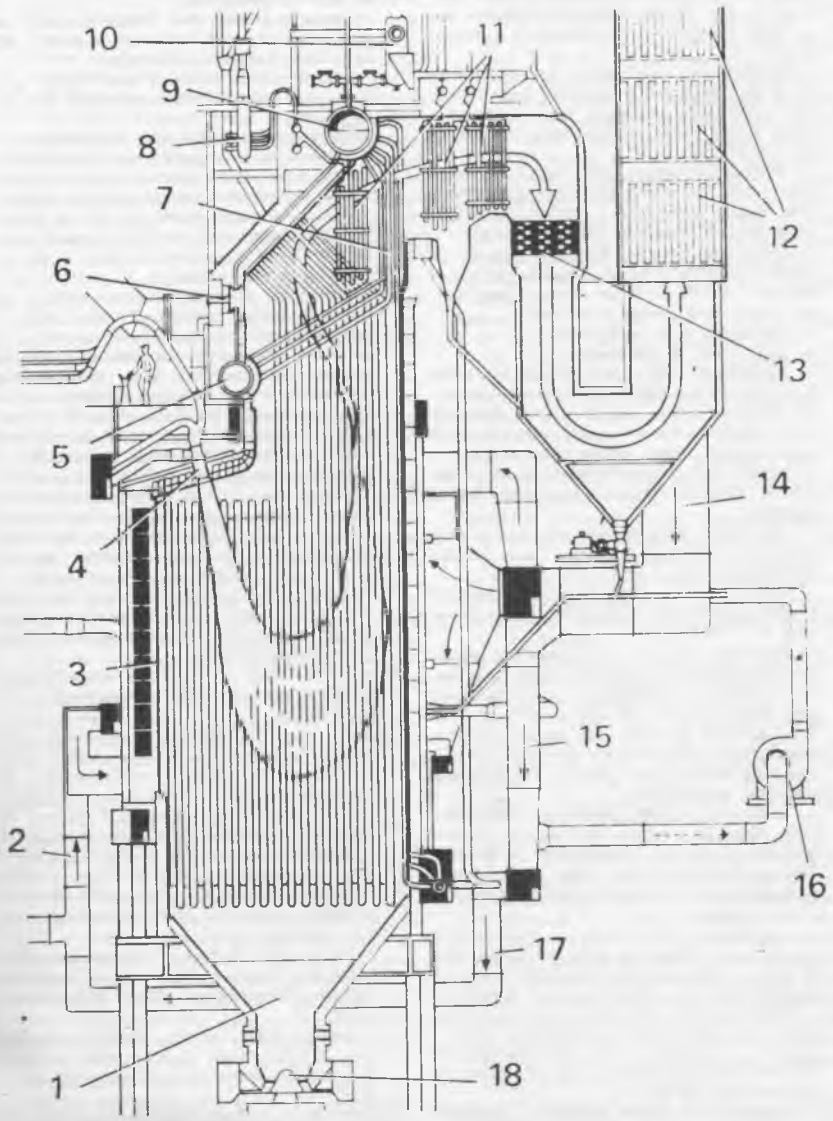

ŞEKİL: **KAZAN** [*Bir termik santralın buhar jeneratörü*]: **1.** Küllük. **2.** Sıcak hava. **3.** Su perdesi. **4.** Karma brülör *(toz kömür ve mazot).* **5.** Boru kolektör. **6.** Yardımcı mazotlu brülör. **7.** Buharlaştırıcı boru demeti. **8.** Kızgın buhar. **9.** Dom. **10.** Kızgınlık giderici. **11.** Kızdırıcılar. **12.** Hava ısıtıcıları. **13.** Ekonomizör. **14.** Sıcak hava. **15.** Sıcak hava. **16.** Vantilatör *(Kazanların püskürtülmesi).* **17.** Sıcak hava. **18.** Küllük boşaltıcı.

kazan, i. *esk. T. kazgan.* § ❶ Çok miktarda yemek pişirmeye veya su kaynatmaya yarayan *büyük ve derin kap.* [*ing.* Cauldron, boiler; *Fr.* Chaudron]. § ❷ Buhar makinelerinde suyun kaynatıldığı kap: *Kazan patladı.Vapur kazanı.* [*ing.* Boiler; *Fr.* Chaudière]. ◘ *ŞEKİL: 291.* — **KAZAN:** § ❶ *esk.* Bir çeşit büyük top; § ❷ *den.* Alternatif buhar makinelerini, türbinlerini, türbinleri harekete geçiren ve bazı bölümleri ısıtmakta kullanılan buharı üreten kapalı çelik bölme. *(Gemi kazanları alev borulu, suborulu v.b. tiplerde olur).* § ❸ *matb.* Baskı makinelerinde kâğıdın üzerinde dolanarak basıma sürüldüğü silindir şeklindeki bölüm. [*ing.* Printing drum; *Fr.* Cylindre d'impression]. ◉ **~ a yol verme,** *-sny.* Bir kazanın veya bir fırının ocağını ateşlemek için yapılan işlemlerin tümü. ☆ *Eşanl.* **kazanı devreye sokma.** ◉ **~ ı devreden çıkarma,** *sny.* Bir kazanın, bir fırının ocağındaki brülörleri durdurma; ◉ **~ ı imlâ etmek,** *den.* Kazana su koy-

mak. ◉ ~ ı **kapalı kaynamak**, *dey.* Gizlilikleri başkası tarafından bilinmemek. [*ing.* Not to allow others to know about his affairs]. ◉ ~ ı **şerif**, *tar.* Yeniçeri ocağı mensupları tarafından kutsal sayılan kazan. *(Kutsallığı Hacı Bektaş Veli'nin bu kazanla çorba pişirmiş olmasına ocaklıların itikat etmesindendir. Kazan bulunduğu yerden kaldırılarak yerine bir kova su dökülse büyük karışıklıklar çıkardı. Bu kazana sığınan caniler, ocağın himayesini kazanırlardı).* ◉ ~ ım **kaynarken maymunum oynarken**, *dey.* «Varlıklı ve iyi durumda iken» anlamında kullanılır; ◉ **alevborulu** ~, *den.* Yanmadan meydana gelen kızgın gazların dışında su dolaşımı bulunan borular içinden geçirilmesi yolu ile buhar üreten kazan. *(Silindir biçiminde olan bu kazanın içine yerleştirilmiş gene silindir biçiminde ocaklar vardır. Dış basınca dayanabilmesi için bu ocakların saçları, çevresi yönünde oluklu olarak yapılmıştır. Kömür yakan kazanların külhanları bir ızgara ile ortadan ikiye bölünmüştür. Her ocağın arkası alev mahalline açılır. Külhanda yakılan ateşin alevi, duman ve kızgın gazlar, önce cehennemliğe geçer. Burada yön değiştirerek borulardan geçer ve duman sandığına, oradan da bacaya gider).* [*ing.* Fire tube boiler, flame tube boiler, flue boiler; *Fr.* Chaudière a foyer interieur]. ◉ **amudi** ~, *den.* ◘ **Amudi**. ◉ **bir** ~ **da, kaynamak**, *dey.* Her bakımdan fikir birliği içinde olmak. [*Ing.* To be in complete agreement, to get on very well together]. ◉ **borulu** ~, *term.* ◘ **Borulu**. ◉ **buhar** ~ ı, *döş.* ◘ **Buhar**. ◉ **çamaşır** ~ ı, ◘ **Çamaşır**. ◉ **çelik** ~, *döş.* ◘ **Çelik**. ◉ **dev** ~ ı, *jeom.* ◘ **Dev**. ◉ **donki** ~ ı, *den.* Güverte makinelerinin ve yardımcı makinelerin çalıştırılması ve bazı bölümlerin ısıtılması için, genellikle limanlarda ana kazanın söndürülmesi ile faaliyete geçirilen kazan. *(Yatık ve dik olarak yapılan tipleri vardır).* [*ing.* Auxiliary boiler]. ☆ *Eşanl.* **yardımcı kazan**. ◉ **dökme dilimli** ~, *döş.* ◘ **Dökme**; ◉ **egzost** ~ ı, *den.* Motorlu gemilerde egzost denilen gazların ısısından faydalanılarak yapılan kazan. *(Yardımcı makineleri çalıştırmada ve bazı bölümleri ısıtmada kullanılır).* ◉ **ekspres** ~, *den.* Çok kısa zamanda buhar üreten bir çeşit suborulu kazan. *(Genellikle muhriplerde ve diğer bazı savaş gemilerinde kullanılır).* ◉ **hipsometri** ~ ı, ◘ **Hipsometri**. ◉ **ısıtma** ~ ı, *döş.* ◘ **Isıtma**. ◉ **iskoç** ~ ı, *den.* ◘ **Alevborulu kazan**. ◉ **kapalı** ~, *den.* ◘ **Kapalı**; ◉ **semaver** ~, *den.* Dikine olarak yapılmış borulu kazan; ◉ **suborulu** ~, § ❶ *den.* Ocağındaki alev ve kızgın gazların doğrudan doğruya borularını yalayarak geçmesiyle bu borular içinde dolaşım halindeki suya ısı vererek buhar üreten kazan. § ❷ *trm.* Ocak veya gaz ısısı üstünde, içinden başlıca su veya su-buhar karışımı geçen, ısıtma yüzeyi borulardan meydana gelen buhar veya sıcak su kazanı. [*Ing.* Water tube boiler; *Fr.* Chaudière aquatubulaire].

~ **alev mahalli**, *den.* ◘ **Cehennemlik**.

~ **alev sandığı**, *den.* ◘ **Cehennemlik**.

~ **apteyki**, *den. Ing. uptake.* Alevboruiu kazanlarda, borulardan geçen kızgın gaz ve dumanların toplanarak bacaya gittiği bölüm. ☆ *Eşanl.* **duman sandığı**.

~ **astarı**, *den.* Kazandaki sıcaklığın yayınını önlemek için kazanların dış yüzeyleri üzerine sürülen asbestos sıvısı ve bu sıvı üzerine çekilen tahta kaplaması. [*Ing.* Boiler covering].

~ **ayarı**, *matb.* Kazanın basıma en elverişli şekli alması için sayfa üzerinde yükseltilip alçaltılması. [*Ing.* Regulation of boiler]

~ **aynası**, *den.* Kazanın ön ve arka yüzeyleri.

~ **bağı**, *den.* Kazanın ısı yüzeylerini karşılıklı olarak pekiştiren bağlantıların tümü.

~ **beygir gücü**, *den.* 37,8° C'ta ve 4,7 kg/sm² basınç altında 13.6 kg. suyun bir saatte buharlaşması.

~ **borusu**, *den.* Kazanın ısı yüzeyini meydana getiren boru demetinden biri. *(Çelik veya demirdendir. Alevborulu kazanlarda cehennemlikten yükselen alev ve kızgın gazlar, etrafında su bulunan bu boruların içinden geçerek duman sandığına (apteyk) varır, buradan bacaya gider. Suborulu kazanlarda ise su, boruların içinde dolaşım yaparken ocaktaki ateş doğrudan doğruya dış yüzeylerini yalayarak geçer).* [*ing.* Boiler tube, boiler pipe; *Fr.* Tube de chaudiere].

~ **buharlaşma oranı**, *den.* Her kg. yakıtın buharlaştırdığı veya her m² ısı yüzeyinin bir saatte buharlaştırdığı su miktarı. [*ing.* Boiler steam rate].

~ **cidarı**, *den.* Kazanın kabuğu. [*Ing.* Boiler wall, boiler face, boiler shell plate].

~ **çakısı**, *den.* Kazanlarda kullanılan suların içindeki maden tuzlarının çökelmesi ile kazan borularının iç yüzeylerinde meydana gelen kabuklaşmayı temizlemek için borular içine salınan döner çakı.

~ **çamur dramı**, *den.* Kazanın alt tarafında ve alev mahallinin gerisinde, silindir veya dikdörtgen prizma biçiminde kap. *(Kirli suların toplanarak içindeki yabancı maddelerin çökmesi için yapılmıştır. İçindeki çöktetinin temizlenmesi için bir kapağı vardır).* [*ing.* Boiler deposit drum].

~ **çökek**, *coğr.* Yer kabuğunun bir bölümünü her yandan çevirircesine uzanan kırıklar arasında kalarak çevresine göre çökmüs bir yer. [*Osm.* Dairevî münhedim saha; *ing.* Trench; *Fr.* Effondrement en chaudron].

~ **dairesi**, *inş.* (a) Fabrika ve konutlarda ısı üreten tesisatın bulunduğu özel bölme; (b) Gemilerde kazanın bulunduğu yer; [*ing.* Boiler, room, boiler house, stokehold; *Fr.* Chaufferie].

~ **dairesi kaplaması**, den. Kazan dairesindeki sıcaklığın öteki bölmelere geçmemesi için tranka çepeçevre yapılan izolasyon. [*Ing.* Boiler covering, boiler lagging].

~ **dairesi tankı**, *den.* Bacanın geçmesi ve kazanın indirilip çıkartılabilmesi için kazan dairesi üzerinde bırakılan boşluk. [*Ing.* Boiler house tank, boiler room tank].

~ **denemesi**, *trm.* ~ **Deneme**.

~ **dibi**, *mutf.* ◘ **Kazandibi**.

~ **elektrolizi** ,*den.* Uzun süreli bir dolasım sonucu niteliğini kaybederek iletkenlik kazanan suyun içinde olusan galvanik akım sebebiyle kazan iç yüzeyinde meydana gelen aşınma. [*Ing.* Boiler electrolysis].

~ **geyci**, *den.* Kazan içindeki buharın basıncını gösteren manometre. [*Ing.* Boiler gauge].

~ **ısı yüzeyi**, *den.* Kazanın ateşten ısı alan yüzeyinin m² olarak ölçümü. [*ing.* Boiler heating surface].

~ **kâğıdı**, *matb.* Kazan ayarı için kazanın etrafına sarılan kauçuk levha [*Ing.* Covering; *Fr.* Habilage].

~ **kaldırma**, *tar.* ve *sosy.* Hassa ordusunun imparatorluklarda imparatora karşı direnmeleri. Özellikle Osmanlılarda Yeniçerilerin, yeni padişah tahta çıkınca «*ulufe*» istemek için yaptıkları gösteris olup, bazan geniş bir başkaldırma halini alır ve padişahın ölümüne sebep olurdu. [*Ing.* Mutiny; *Fr.* Insurrection des jannissaires].

~ **kaldırmak**, *tar.* § ❶ *(Yeniçeriler)* Ayaklanmak. *(ing.* To overturn the kettle *a sign of mutiny among the Janissaries*]. § ❷ *mec.* Topluca baş kaldırmak. [*ing.* To mutiny].

~ **kaynamak** *(bir yerde), dey.* O yerde karışıklık olmak.

~ **kaynaması**, *den.* Kazanda, makine için gerekli olan buhardan daha az buhar üretilmesi ve bu sebeple kazandaki basıncın azalması sonucu, kazan suyunun kaynaması. *(Bu durumda, kazandan makineye buhar yerine su gider, buna su yürümesi denir).*

(...) ~ (...) **kepçe**, *dey.* Bir kimsenin bir yeri dolaşıp iyice araştırıp incelediğini belirtmek için kullanılır.

~ **kaynamayan yerde maymun oynamaz**, *at.* Hiç bir iş karşılıksız yapılmaz. [*Ing.* People won't work without proper recompense].

~ **köpüklenmesi**, *den.* Uzun süre değiştirilmeden kullanılan kazan suyunda biriken yabancı maddelerin yüzeyde toplanarak meydana getirdiği tabakanın suyun buhara dönüşümünü güçleştirmesi sebebiyle yüzeyde meydana gelen köpürme.

~ **külhanı**, *den.* Kazanda ateşin yakıldığı bölüm.

☆ *Eşanl.* **ocak**.

~ **menholu**, *den.* ◘ **Menhol**.

~ **mevcudu**, *ask.* Bir günde yemek yiyecek eratın sayısı. [*Ing.* All present].

~ **önü**, *den.* Kazan dairesinde kazanın ön tarafına rastlayan düzlük. *(Ocak kapakları, kazan geyçleri, tesviye şişeleri v.b. ayrıntılar kazanın bu bölüme bakan yüzündedir).*

~ **payanda borusu**, *den.* Aynı zamanda payanda olarak kullanılan kazan borusu.

~ **payandası**, *den.* Kazanı içerden boyuna olarak pekiştiren çubuk veya kazan borusu.

~ **piraçolu**, *den.* Kazanı bulunduğu durumda tespit eden piraçolar.

~ **puntalı**, *den.* Kazan bağına verilen diğer bir ad.

~ **saçı**, *den.* Her sm²'sinde 2 600 kg'lık bir gerileme direnci olan, 6-12 mm. kalınlığında kullanılacağı kazanın boyutlarına göre kesilmiş ve çapına göre eğmeçlenmiş saç. [*ing.* Boilerplate; *Fr.* Tôle à chaudière].

~ **sığılı**, *den.* İleri geri hareketleri önlemek için kazanın her iki başına düşey olarak tespit edilmiş biriketler.

~ **taşı**, ◘ **Kazantaşı**.

~ **tesviye şişesi**, *den.* Kazan içindeki su yüzeyini göstermek için kazanın dışına düşey olarak bağlanmış cam tüp.

~ **üzengi**, Ayak koyacak yeri kazan şeklinde olan bir çeşit Türk üzengisi. [*Fr.* Etrier turc].

~ **verimi**, *den.* Yanmadan elde edilen ısının, kazan suyuna geçiş oranı. *(Bir kazanın, verimi, ateş yakma sistemi ve alev mahalli ile ,iyi tertiplenmiş bir ısı yüzeyine bağlıdır. Ayrıca iyi bir baca çekişi, iyi bir su dolaşımı ve ısı yüzeyinin temizliği önemle üstünde durulacak konulardır).* [*Ing.* Boiler efficiency, boiler output].

~ **yanması**, *term.* Bir kazanın ısınma yüzeyinde, ocağın ışımasına veya alevlerin dokunmasına açık olan kısmın içteki su ile yeterince soğutulmaması sebebiyle yanmasından meydana gelen kaza. *(Kazanın su ile yeterince beslenmemesi, dolaşım bozukluğu ve kireçtaşı meydana gelmesi, iç çeperin su ile temasını kestiğinden, genel olarak büyük su hacimli kazanlarda, çok tehlikeli olan kazan yanmasına yolaçar).*

~ **yatağı**, *den.* Silindir biçimindeki kazanları yerine oturtmak için, üst kenarlarına kazanın altına göre biçim verilmiş, alttan tabana, üstten kazana tesbit edilmiş taşıyıcı. [*Ing.* Boiler emplacement, boiler stays].

~ **zarfı**, *den.* Isı kaybını önlemek için kazanın dışına aspestos veya magnezyumdan yapılmış izolasyon ve bu izolasyonu örten ince saçtan kaplama.

Kazan, öz. i. *coğr.* S.S.C.B. de Volga Tatarları Muhtar Cumhuriyetinin başkenti. [*Ing.* ve *Fr.* Kazan].

kazancı, s. ve i. § ❶ Kazan yapan veya satan kimse, [*ing.* Cauldron maker, boiler or kettle, maker, cauldron or kettle seller; *Fr.* Chaudronnier, -ère]. § ❷ Kazanı ateşleyen kimse, ateşçi. [*Ing.* Stoker, fireman; *Fr.* Chauffeur, chargeur]. ◉ ~ **lar düyeği**, Ismail Hakkı beyin düyek usulünün bir çeşidi için kullanıldığı yanlış ve fantezi terim. *(Kazancılar bakırı bu ritimle döğerlermiş).*

~ **dede**, *tasav.* Mevlevî tekkelerinde mutfak görevlilerinden biri.

~ **örsü**, *mek.* Çekmeye, kıvırmaya, düzeltmeye v.b. yarayan, kazancıların kullandığı burunsuz küçük örs. [*ing.* Boilermaker's anvil].

~ **postu**, *tasav.* Kazancı dedenin oturduğu post. *(Beyaz renkli olan bu post, mutfakta, kazanın tam karşısına rastlayan yere serilirdi).*

kazancılık,-ğı, i. Kazan yapma veya satma işi. [*Ing.* Cauldron making or selling; *Fr.* Chaudronnerie].

kazanç,-cı, i. < *kazanmak.* § ❶ Bir kimse veya topluluğun mallarından belli zaman aralıklarıyle edindiği gelir veya emek karşılığı olarak aldığı para. [*Ing.* Gain, profit, ear-

nings, winnings; *Fr.* Gain, bénéfice, profit] § ❷ Ticarî bir işlemden doğan kâr: Son aylarda müessesenin kazancı arttı. [*Osm.* Hisse-i menfaat; *ing.* Benefit, advantage; *Fr.* Profit, bénéfice]. § ❸ *(Geniş anlamda)* Yarar, fayda, çıkar: *Bencil kişi yalnız kendi kazancını gözetir.* [*ing.* Advantage, benefit. *Fr.* Avantage, gain, profit]. ◉ **gayrisafi ~**, *ikt.* Gelir kavramına giren iki unsurdan *(irat, kazanç)*, irat dışında kalan miktar. Hiç bir indirim yapılmadan, masraflar çıkarılmadan elde edilen kazanç. *(İktisadî faaliyette, her dalda elde edilen olumlu sonuçlar toplamı gayrisafî kazançtır. Bu toplamı elde etmek için yapılan harcamalarla iktisadî faaliyette kullanılan her türlü araçların amortismanlar tutarı ve zararlar gayrisafi kazançtan çıkarılmakla safi kazanç bulunur. Mal alışverişlerinde maliyetle satış fiyat ve tutarları arasındaki, masraflar dahil, olumlu, farka da gayrisafi kazanç denir).* [*ing.* Gross profit; *Fr.* Bénéfice brut]. ☆ *Eşanl.* **brüt kâr**. ◉ **bir yükseltecin veya katlarından birinin) kazancı**, *telekom.* Çıkışta elde edilen büyüklük değerinin girişteki oranı. *(Göz önünde bulundurulan büyüklüğe göre, gerilim kazancı, akım kazancı veya güç kazancı hesaplanabilir. Kazanç birden küçükse, bir zayıflama var demektir. Kazanç çoğu zaman desibel olarak belirtilir. Bu logaritmik birimi kullanmakta, bir yükseltecin kazancı katlarının ayrı ayrı kazançlarını toplamakla bulunur)* [*Fr.* Gain d'un amplificateur ou d'un de ses etages].

~ **elde etme kudreti**, *ikt.* İşletmenin kazanç elde etme kudreti. [*ing.* Earning power].

~ **vergisi**, *huk.* 1950 yılında yürürlüğe giren gelir vergisi sisteminden evvel mevcut olan dolaysız vergi, ücretler dışındaki kazançlardan birtakım karinelere göre tahakkuk ettirilen, sabit oranlı bir vergi idi. [*ing.* Income tax; *Fr.* Impôt sur le profit *(sur le revenu)*].

kazançlı, s. § ❶ Kârlı, kazanç getiren, yarar sağlayan: *Kazançlı bir iş.* [*ing.* Profitable: *Fr.* Lucratif, -ive]; § ❷ Kazancı olan: *Bu işte onlar kazançlı.* [*ing.* Advantageous: *Fr.* Avantageux,-euse].

kazandırıcı, s. < *kazandırmak.* Kazandıran, kazandırmak işini yapan.

~ **işlem**, *huk.* Bir kimsenin diğer bir kimseye malvarlığına ilişkin bir kazandırmada bulunduğu işlem.

kazandırma, i. § ❶ Kazandırmak eylemi. [*ing.* Making earn or gain, making win; *Fr.* Action de faire gagner]. § ❷ *gaz. sny.* Gazın kimyasal arıtılması sırasında sülfüre dönüşen arıtma maddelerini oksidleme yoluyle demir oksid haline getirme işlemi. § ❸ *sny.* Bir katalizörün çalışmasını sağlama. *(Kraking ve reforming'de kok kömürünü veya katalizörlerin üzerinde zamanla biriken pisliklerin sıcak hava yakmasıyle oksidlenmesi gerekir).*

~ **zamanaşımı**, *huk.* ◘ **Zamanaşımı**

kazandırmak(-ı,-e), f. Kazanmasını sağlamak, elde etmesine yol açmak. [*ing.* To make win to secure *(for)*; *Fr.* Faire gagner, faire obtenir].

kazan.dibi, b. i. *mutf.* Dibi tutturularak hafifçe kızartılan mahallebi. *(Süt, şeker, nişasta, pirinçunu ile yapılır. Pişirildikten sonra bir tepsiye pudra şekeri serpilir. Pişen muhallebi, yarım parmak kalınlığında tepsiye dökülür. Ateş üzerinde çevirerek dibi kızartılır. Soğuduktan sonra karelere kesilir. Bir keski ile çıkartılan parçalar tabağa ters çevrilir. Üzerine pudra şekeri ve gülsuyu serpilir.* [*ing.* Slightly burned milk pudding].

kazanılmak, nsz. f. Kazanmak işine konu olmak: *Dava kazanıldı.* [*ing.* To be earned or gained, to be won, to be obtained or secured, to be acquired; *Fr.* Être gagné etc.]; ◉ **kazanılmış karakter**, *biy.* Bireyin hayatı sırasında, çevresinin etkisi sonucu bir organın kullanılması veya kullanılmaması ile meydana gelen yapı ve görev değişmeleri. [*Osm.* Seciye-i kisbî; *ing.* Acquired character; *Fr.* Caractère acquis].

kazanlık,-ğı, i. § ● Kazanların konulduğu yer. § ● *tasav.* Mevlevîlerin mutfağın altında lokma kazanının bulunduğu bölüme verdiği ad. *(Bu bodrum, bazen suçluların hapsedilmesi için hapishane olarak da kullanılırdı).*

kazanmak(-ı), f. *esk. T.* ***kazganmak***. § ❶ Kendi hesabına çalışarak elde etmek; kazanç sağlamak: *Bu demirci haftada ikiyüz lira kazanıyor. Çok okuyan çok kazanır.* [*ing.* To win, to gain, to earn, to make a profit. to make money. *Fr.* Gagner]. ☆ ***Karş.*** **yitirmek, kaybetmek**; § ❷ Edinmek, sahip olmak; elde etmek: *Büyük ikramiyeyi kazandı.* [*Osm.* Iktisap etmek; *ing.* To acquire; *Fr.* Acquerir]. § ❸ Kendisine düşmek, isabet etmek, çıkmak: *Büyük ikramiyeyi kazandı.* [*Ing.* To win; *Fr.* Gagner]. § ❹ *mec.* Kendinden yana çekmek: *Bu adam tatlı diliyle bütün halkı kazandı.* [*ing.* To attract; *Fr.* Acquérir, attirer, appeler sur soi]. § ❺ Ele geçirmek, fethetmek, hâkim olmak: *Düşmandan yer kazanmak.* [*ing.* To win, to conquer; *Fr.* Gagner, conquérir]. § ❻ Başkalarının hükmüyle dileği gerçekleşmek: *Davayı kazanmak. Birinciliği kazanmak.* [*ing.* To gain; *Fr.* Gagner]. § ❼ *(Bir şeye)* Uğramak, yakalanmak: *Hastalık kazanmak.* [*Osm.* Duçar olmak; *ing.* To get, to cath; *Fr.* Gagner]. § ❽ *(Geniş anlamda)* Olumlu bir sonuç elde etmek. [*ing.* To gain; *Fr.* Gagner obtenir comme avantage, comme heureux resultat]. § ❾ nsz. *(Bir oyunda)* Galip gelmek: *Kumarda kazanmak.* [*ing.* To best; *Fr.* Gagner, être vainqueur dans un jeu]. § ❿ *(Bir şeyden)* Kazançlı çıkmak, kazanç sağlamak: *Sen bu işte kazanacaksın.* [*ing.* To gain; *Fr.* Gagner];◉ **kazanırsan** *(sen)* **dost kazan, düşmanı anan da doğurur, (sen dost kazan; düşman ocağın başından çıkar)**, *at.* Sen dost kazanmanın yoluna bak, düşman kolay kazanılır. Anan bile düşman olacak bir kardeş doğurur; ◉ **kazanmayanın kazanı kaynamaz**, *at.* Kazancı olmayan kişinin evinde yemek pişmez. ◉ **vakit (zaman) ~**, *dey.* Karşısındakini oyalamak. [*Ing.* To gain time; *Fr.* Gagner du temps].

kazan.taşı, b. i. *term.* Bazı cisimlerin, özellikle kalsiyum tuzları kapsayan suyun ısıtıldığı kapların iç çeperleri üzerinde meydana gelen katı madde. [*ing.* Scale, incrustation; *Fr. dépôt de)* tartre, entartrage, incrustations].

☆ *Eşanl.* **kefeki**.

kazar, i. *ing. quas-i-st-ar* > *quasar. astr.* Çok uzakta ve çok güçlü radyokaynakları olan gökcisimleri kümesi.

kazar[2], i. Kazıresim veya kazmaresim yapan sanatçı. Resim kazıcı, Kazı ressamı. [*Osm.* Hakkâk; *ing.* Engraver; *Fr.* Graveur].

~ **döker**, Yol inşaatında kullanılan bir makine olup toprağı kazar ve kamyon veya vagonlara doldurur. [*Ing.* Digger, excavator; *Fr.* Excavateur].

kazara /kazā:rā/, i. *Osm.* < *Ar. kazâ* + *Fars. -râ.* § ❶ Rast gelerek; tesadüfen. [*Ing.* By Chance, by accident; *Fr.* Par hasard]; § ❷ Kaza ile, yanlışlıkla, bilmeyerek. [*Ing.* By chance, by accident; *Fr.* Par hasard]. § ❸ Şayet, eğer. [*ing.* If, perchance; *Fr.* Si].

kazarka, i. *zool.* ◘ **Angıt**[1].

kazaska, i. *Rus.* Rus halk dansı. *(Bacak figürlerine önem veren hızlı ritimli bir danstir).*

kazasker, i. *Osm.* < *Ar. kādi veya kāzī*+*asker* > *kādi-asker veya kāzi-asker.* § ❶ ***teşk. tar.*** En yüksek ilmî ve kazaî rütbe. Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa ve Asya topraklarındaki kadıların başında bulunan iki görevli: *Rumeli kazaskeri. Anadolu kazaskeri;* § ❷ ***teşk. tar.*** Osmanlılarda ordu mensuplarının hukukî ve şerî dava ve işlerine bakan, sefer zamanında padişaha eşlik ederek aynı işi gören kadı. [*Ing.* Chief military judge, high official in the hierarchy of the Muslim Judiciary; *Fr.* Le plus haute dignité de la hierarchie des ulémas].

~ **divittari**, ***teşk. tar.*** Osmanlı devletinde, kazaskere hizmet eden memurlardan biri. *(Görevi yazı takımlarına ve kırtasiye işlerine bakmaktı).*

~ **ikindi divanı**, ***teşk. tar.*** Osmanlı devletinde kazaskerlerin, Divanı Hümayunda dava dinleme görevlerinden ayrı olarak salı ve çarşamba dışındaki günlerde havale edilen şerî ve hukukî işlere bakmak için yaptıkları toplantı.

~ **kassamları**, ***teşk. tar.*** Osmanlı devletinde kazaskerin emrinde görevli memurlardan biri.

~ **kâtibi**, ***teşk. tar.*** Osmanlı devletinde, kazaskerin yazı işlerine bakmakla görevli memur. *(Kazaskerin birkaç kâtibi vardı. XVII. yüzyılda kazasker kâtipleri cihet ve medrese beratlarını yazarak kazaskere imzalatırlardı)*

~ **lokması**, *mutf.* Bir çeşit süslü lokma.

~ **muhzırbaşı**, ***teşk. tar.*** Osmanlı devletinde, kazaskerlerin baktıkları davalara dinlenmesi için gerekenleri bulup getiren görevlilerin başı. *(Muhzırbaşılığa, genellikle sarayda kapıcılar kethüdasının seçtiği kapıcılardan biri tayin edilirdi. Muhzırbaşılar terfi ettikleri zaman, tımarla dergâhıâli çavuşluğuna alınırlardı).*

~ **muhzırı**, ***teşk. tar.*** Osmanlı devletinde kazaskere hizmet eden memurlardan biri. *(Dava sırasında divana çağırılması gerekenleri getirmekle görevliydi. Muhzırların belirli maaşları yoktu. Kadı ve müderris tayinlerinde bu tayinlerden müjdecilik adlı belli bir bahşiş alırlardı. Bunlar terfi ederlerse timar ile dergâhıâli çavuşluğuna alınırlardı).*

~ **tevcihi**, ***teşk. tar.*** Osmanlı devletinde kazaskerlerin yaptıkları tayinler hakkında kullanılır. *Tanzimat devrinden önce, kadıları ve müderrisleri kazasker tayin ederdi).*

kazaskerlik, -ği, i. *Osm.*< *Ar. teşk. tar.* Kazaskerin görevi ve makamı. [*Ing.* Rank and functions of a *kazasker; Fr.* Grade et dignite de «kazasker»]

kazâyâ /kazāyā/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kaza* + *kaziyye, mant. esk.* **Kaziye**'nin çoğulu.

kaz.ayağı[1], b. i. § ❶ *anat.* Birtakım kas kirişlerinin *(terzi kası, doğru içyan ve yarızar kaslar)* kaval kemiğinin iç üst kısmından yapıştığı yere verilen ad. [*Osm.* Ricl-ülbat; ***Lat. Pes anserinus; ing.*** Anserine foot; *Fr.* Patte-d'oie, patte anserine]. § ❷ *den.* Iki ucundan herhangi bir yere bağlanmış bir halatın ortasından başka bir halatla terazilenmiş durumu. Bir ucuna, ortasından bir ikinci bağlanarak meydana gelen üç uçlu halat. [*ing.* Branching lanyard, three-ended rope; *Fr.* Patte-d'oie, corde à trois bout]. § ❸ *inş.* (a) Düzlem olarak üçgen biçimini veren kerestelerin biraraya getirilmiş durumu; [*Fr.* Patte-d'oie]. (b) Bir kat veya sütun borusundan çıkan ve suyu, kullanma cihazlarına doğrudan doğruya götüren borular; § ❹ *mim.* Eskiden üzerinde üç destek bulunan kollu tahta direk başlığına verilen ad. § ❺ *tekn.* Çok kollu çengel. [*ing.* Many pronged hook]. § ❻ *terz.* Genellikle etek baskılarında uygulanan zikzaklı el dikişinin adı. § ❼ *trafik* Tek bir yol meydana getirecek şekilde iki ayrı yolun meydana getirdiği kavşak tipi. [*ing.* Cross roads, goose-foot; *Fr.* Patte-d'oie]. § ❽ *mec.* Alman askerlerin geçit resminde adım atışı, § ❾ s. *(renk hk).* Açık turuncu. ◘ *ŞEKİL: 97.*– **YABANİ OTSU BİTKİLER**.

~ **kalıbı**, ◘ **Kalıp**.

kaz.ayağı[2], b. i. *bot* Ikiçenekliler *(Dicotyledodeae)* sınıfının, Ispanakgiller *(Chenopodiaceae)* familyasından ,yaprakları kaz ayağına benzer, Kuzey Amerika'nın doğu bölgelerinde yetişen ve kültürü yapılan, Akdeniz bölgesinde de tabiileşmiş olarak rastlanan, kokulu, otsu bir bitki. Yaprakları dar oblong kenarları sinuat, periyant 5 parçalı, parçalar tabanda birleşik ve meyva zamanında olduğu gibi kalıcıdır. Topraküstü kısımlarından su buharı distilasyonu ile elde edilen uçucu yağ *(Oleum chenopodii)* kazayağı esansı adını taşır. Askaridol bakımından zengindir. Zehirli ve solucan düşürücüdür. ◘ **Kazayağı esansı.** [*Osm* Kenopodyum; ***Lat. Chenopodium anthelminthicum; Ing.*** Goosefoot; *Fr.* Chénopode, ansérine].

~ **esansı**, *ecz.* **Kazayağı** *(Chenopodium anthelminthicum)* adlı bir bitkinin yapraklarından elde edilen bir esans.İçinde yüzde 60-80 kadar terpenperoksit bulunur.*(askaridol).* kancalısolucanlara, kırbaç solucanlarına ve hattâ iğnekurtlara *(oksiyür)* karşı oldukça Kapsül şeklinde alındığında askaritlere,

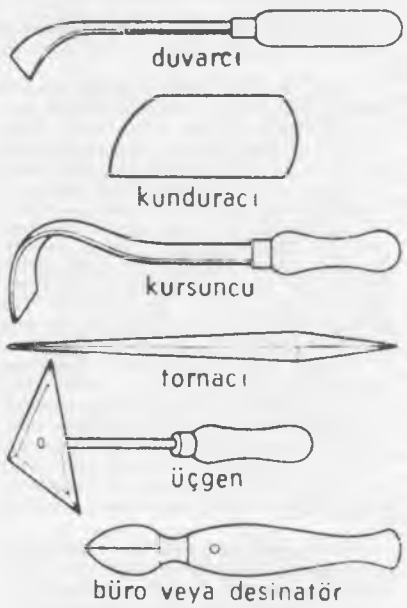

ŞEKİL: **KAZAYAĞI**.

etkili bir solucan düşürücüdür, Şeritlere ve *bothricephalus*'lere fazla etkisi yoktur. [*Osm.* Itr-ı kenopodyum; *Lat. Oleum chenopodii; ing.* Wormseed oil; *Fr.* Essence de chénopode]. ☆ *Eşanl.* **kenopod esansı, kazayağı uçaryağı.**

~ **uçaryağı,** *ecz.* ◘ **Kazayağı esansı.**

kazaz, i. *Osm.* < *Ar. kazz* > *kazzāz esk.* Ham ipeği iplik ve ibrişim haline sokan kimse, ipekçi. [*ing.* Silk manufacturer].

kaza:zede /kazâzede/, b .s. *Osm.* < *Ar. kaza* + *Fars. zede.* § ❶ Kazaya uğramış olan, kaza geçirmiş olan: *Kazazede bir gemi.* [*Ing.* Wrecked, shipwrecked; *Fr.* Sinistré,-ée, naufragé,-ée]. § ❷ b .i. Kaza geçirmiş kimse: *Kazazedeler Kızılay'ın gönderdiği çadırlarda kalıyorlardı.* [*Ing.* Who has had an accident].

kazbeği, i. Bakırdan yapılmış İran sikkesi; zir şahînin onda biri değerindeydi. *(Bugün kullanılmamaktadır).*

kaz.boku, b. s. *(renk hk.)* Yeşile çalar kirli sarı. [*ing.* Ugly pale green color; *Fr.* Couleur jaune verdâtre].

kaz.boynu. b. i. *den.* Bumbaların düşey ve yatay hareketlerini sağlamak için topuklarına konulan iki yünlü menteşe. [*Ing.* Goosineck, curved tube or pipe resembling the neck of a goose].

kazdırmak(-i,-e), f. Kazmak işini yaptırmak. [*Ing.* To make dig or excavate; *Fr.* Faire creuser].

kazein, i. *Fr. caséine* < *Lat. caseus.* Memeli hayvanların sütlerindeki azotlu maddelerin temelini meydana getiren, **fosfoproteid** grupundan proteinli madde. *(Kazein, yağsız süt tozu ile birlikte yağ yapımının en önemli yan ürünlerinden biridir. Kazein türleri şunlardır: maya kazein, kaymak altı sütün maya ile 30-35° C'ta pıhtılaştırılması ve çökeleğin sıkılarak 63° C'a kadar pişirilmesiyle elde edilir; sulu kısım bu şekilde giderilmiş olur, geriyekalan kısım sıcak suda yıkanır ve çok beyaz bir kazein elde edilir; laktik kazein, kaymak altı sütün laktik mayalanması sonucu pıhtılaştırılmasıyla hazırlanır; çökelek 75° C'a kadar yavaş yavaş pişirilerek sulu kısım giderilir; her iki usulde ele geçen ürün sıkılır ve 60 ile 65° C'lık sıcak hava akımında kurutulur. /Kazein bazen hidroklorik asidle de hazırlanır/).* ◉ **bitkisel** ~, Küspeden, sıvı yağ artıklarından elde edilen azotlu madde. [*ing.* Vegetable casein; *Fr.* Caséine végétale].

~ **reçineleri,** *kim.* Sütten elde edilen kazeinin formaldehidle sertleştirilmesiyle elde edilen reçine. *(Boynuz, fildişi ve mermere benzeyen cinsleri vardır. Özellikle düğme yapımında kullanılır).* [*Fr.* Résines de caséine]

kazeinleşme, i. *patol.* Urcukların kangrensi dönüşümü. [*ing.* Caseification; *Fr.* Caséification].

kazeinojen, i, *Fr. caseinogene. biyokim.* Kazeinin ön maddesi; renin enzimi ile kazeine çevrilen madde. [*ing.* Caseinogen; *Fr.* Caséinogene].

kazeinsi, s. *tıp.* Kazein görünüşünde olan; kazeini andıran: *Kazeinsi lezyon.* [*Ing.* Caseous, cheesy; *Fr.* Caséeux,-euse].

~ **nekroz,** *patol.* Tüberküloza özgü nekroz; tümseciklerin merkezine kadar ulaşır; özelliği, kesilince peynire benzeyen tıkız, sarımtrak, tanecikli bir madde uretmektedir. [*ing.* Caseous necrosis; *Fr.* Nécrose caséeuse].

kazel, i. Kuruyup dökülen yaprak. [*Osm.* Gazel; *Ing.* Dead leaf, falling-leaf; *Fr.* Feuille morte].

☆ *Eşanl.* **gazel.**

kazellenmek, nsz. f. ◘ **Gazellenmek.**

kazemat, i. ◘ Kazamat.

kazeolitik, s. *Fr. caséolytique.* Kazeolizle ilgigili olan: *Kazeolitik mikroplar tereyağlarının tadını bozabilir.* [*ing.* Caseolytic].

kazeoliz, i. *Fr. caséolyse.* Kazein'in mikroorganizma veya mayanın enzim etkisiyle meydana gelen hidrolizi. *(Kazeoliz peynir artılmasının başlıca olaylarından biridir).* [*Ing.* Caseolysis].

kazet,-ti, i. *Fr. casette. seram.* Pişirme sırasında, ateşin doğrudan doğruya etkisinden korumak için, porselen veya çini parçaların içine konduğu ateşe dayanıklı pişmiş toprak kap. [*ing.* Casette].

kazevi, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İçine, taşımak için pirinç ve bahçe hurması gibi şeyler doldurularak ağzı dikilen kulpsuz zembil. [*ing.* Basket of palm-leaves, receptacle made of palm-leaves or reeds; *Fr.* Sac en feuille de dattier dans lequel on met du riz, etc.].

kazf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Atma, fırlatma; § ❷ *huk. esk.* (a) İftira; (b) Namuslu bir kadını zina suçuyle itham etme. [*Ing.* Throwing *(a missile, etc.),* an accusing of incontinence *(a virtuous woman)*].

kazgal, i. Kaba ayakkabı.

kazgiller, ç. i. *zool.* Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından, perde ayaklılar altfamilyası. *(Kazları, kuğular ve dendrocygna'ları kapsayan bu altfamilyadaki kuşların başlıca özelliği, erkek ve dişide tüylerin aynı renkte olmasıdır).* [*Fr.* Anserinés].

kazı*, i. < *kazmak.* § ❶ İnşaat yapma, yer altındaki eski anıtları ortaya çıkarma v.b. sebeplerle toprağı kazma, araştırma işi. [*Osm.* Hafriyat; *Ing.* Excavation; *Fr.* Excavation, fouille]; ☆ *Eşanl.* **kazın;** § ❷ Tahta, maden gibi şeyler üzerine yazı veya resim oyma, nakış yapma işi. [*Osm.* Hak; *Ing.* Engraving; *Fr.* Gravure]; § ❸ Kazılan yer; § ❹ *ark.* Araştırma yapmak amacı ile toprağı kazma işi. [*Ing.* Excavation; *Fr.* Fouille]; § ❺ *bayınd.* Düşey ve yatay yarıklar açarak bu yarıklar arasındaki prizma şeklinde toprak parçasını kamalar yardımıyle kaldırarak yapılan toprak düzenleme yöntemi; § ❻ *sn.* ◘ **Gravür;** § ❼ *huk.* Menkul veya gayrımenkul bütün eski eserleri, kesif, inceleme, araştırma ve meydana çıkarma gibi amaçlarla yapılan işlemler. [*Ing.* Excavations; *Fr.* Fouile]; § ❽ *mad. oc.* ve *taşçılık* (a) Cevher, kömür veya taşı yatak içinden koparma: *Kazı, maden işletmesinin en önemli işlemlerindendir.* [*Ing.* Cutting, working, stoping; *Fr.* Abattage]; (b) Bu amaçla yapılan ocak açma, ocakları doldurma ve ateşleme işlemlerinin tümü. [*Ing.* Cutting, working, stoping; *Fr.* Abattage]; § ❾ *mim.* Çok derin olmayan yarıklar açarak yapılan bezeme. [*Ing.* Engraving: *Fr.* Gravure]; ◉ **ayak önü** ~, *mad. oc.* ◘ **Ayak;** ◉ **bakır üzerine** ~, ◘ **Bakır;** ◉ **boşaltma** ~, **kabartma** ~, Tümsek kazı; ◉ **cam üzerine** ~, ◘ **Cam**[1]; ◉ **destekli** ~, *bayınd.* Çeperleri bir kalıp sistemiyle yerinde tutulan kazı. [*Ing.* Timbered excavation; *Fr.* Fouille blindée]; ◉ **dönümlü** ~, *mad. oc.* ◘ **Dönümlü;** ◉ **erkek** ~, ◘ **Erkek;** ◉ **ıslak** ~, *san.* ◘ **Islak;** ◉ **ışık** ~ **sı,** ◘ **Fotogravür;** ◉ **iğne** ~ **sı,** *san.* ◘ **iğne;** ◉ **kabartma** ~, ◘ **Kabartma;** ◉ **kömür** ~ **makinesi,** *tekn.* ◘ Havöz; ◉ **ofort** ~, Kezzaplı su ile resim kazma usulü. [*ing.* Etching; *Fr.* Gravure à l'eau forte]; ☆ *Eşanl.* **kezzap kazısı;** ◉ **örtülü** ~ **(oyma),** *bayınd.* Toprak altında yapılan kazı. [*Ing.* Covered excavation; *Fr.* Fouille couverte, fouille en excavation]; ◉ **renkli** ~, Tahta, bakır veya muşamba üstüne yapılan kazmaresim. [*Ing.* Colour-printing; *Fr.* Gravure en couleurs]; ◉ **simili** ~, Fotoğrafya usulleriyle yapılan kazmaresimlere benzeyen iş. [*Ing.* Process-engraving; *Fr.* Similigravure]; ◉ **sivri kalem** ~, Bakır üzerine ucu sivri keskin kalemle yapılan kazma resim tarzı. [*Ing.* Copper-plate engraving; *Fr.* Gravure en taille-douce]; ◉ **temel** ~ **sı,** *bayınd.* Dar, çoğu zaman destekli, özellikle duvar temelleri için yapılan kazı. [*Fr.* Fouile en rigole]; ◉ **torna** ~ **sı,** Tornada süratle döndürülen kalemler ve zımpara tozu ile billûr üzerine kazılan işler. [*Fr.* Gravure sur la tour]; ◉ **yarma** ~, *bayınd.* Açıkta yapılan kazı. [*Fr.* Fouille en déblai]; ◉ **yedirme** ~, ◘ **Ofort kazı.**

~ **çerçevesi,** ◘ **Çerçeve.**

~ **dilimi,** *mad. oc.* ve *taşçılık.* Duvarlara paralel veya yatay olarak kazı alanında uygulanan keslom. [*Ing.* Cutting, undercutting; *Fr.* Havage].

~ **ekibi,** *esk.* Istihkâm sınıfında kazı işleriyle görevli erattan kurulu ekip.

~ **kalemi,** *grav.* Dörtgen veya üçgen biçiminde sivri bir uç ile tahta bir saptan meydana gelen ve oyma işlerinde kullanılan gravürcü âleti. [*Ing.* Graver, graving tool, etcher's needle, burin; *Fr.* Burin]; ◘ *ŞEKİL:* **KAZI KALEMLERİ.**

☆ *Eşanl.* **tığ kalem.**

~ **mesafesi,** *mad. oc.* ve *taşçılık.* Kuyu kazısı sırasında, daimi tahkimatın bir defada yapıldığı mesafe. *(Bir kuyuda, kazı, kesik kesik devam eder: önce 20-30 m'lik bir kısım aşağı doğru kazılır ve geçici tah-*

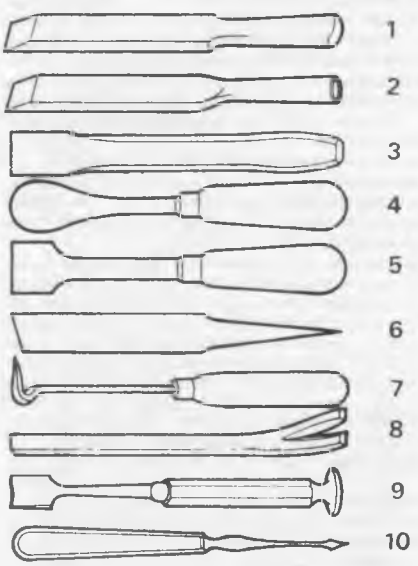

ŞEKİL: **KAZI KALEMLERİ.** **1.** Marangoz kalemi. **2.** Dülger kalemi. **3.** Soğuk oyma kalemi. **5.** Yuvarlak uçlu mermerci kalemi. **5.** Dik uçlu mermerci kalemi. **6.** Torna kalemi. **7.** Duvarcı kalemi. **8.** Çivi sökme kalemi. **9.** Cerrah kalemi. **10.** Disisyon kalemi *(cerrahi).*

kimatla tutturulur, sonra aşağıdan yukarıya daimî tahkimat /beton, tuğla/ yapılarak açılan kuyunun bu mesafesi bitirilir). ~ **ressamı.** Kazı usulleriyle resim yapan sanatçı. [*Osm.* Hâk ressamı; *Fr.* Artiste graveur].

~ **sanatçı,** Kazı resimleri yapan sanatçı. [*Ing.* Engraver; *Fr.* Graveur].

☆ *Eşanl.* **kazı ressamı, resim kazıcı, mühür kazıcı.**

~ **üstü evleri,** *bayınd.* Taşkınlardan, toprağın ıslaklığından, yaban hayvanlarından korunmak üzere, tabansuyu çok yüzde olan yerlerde toprağa kakılmış kazıklar üzerine oturtulmuş evler. [*Osm.* Gadiri meskenler; *Ing.* Lake dwelling; *Fr.* Cités lacustres].

~ **yükleme makinesi,** *mad. oc.* ve *taşçılık.* Devamlı çalışarak 3 ile 5,20 m. genişliğinde dehlizler kazan makine. [*Fr.* Mineur continu].

kazı.bilim*, b. i. ◘ **Arkeoloji.**

kazıcı[1], i. < *kazmak.* Kazı işi yapan, kazmak işini yapan: *Mezar kazıcısı.* [*Ing.* Digger; *Fr.* Creuseur].

kazıcı[2], i. < *kazımak.* § ❶ Kazı yapan kimse: *Mühür kazıcısı. Mermer kazıcısı.* [*Osm.* Hâfir; *Ing.* Engraver, carver; *Fr.* Graveur, -euse]; § ❷ Oyma işleriyle uğraşan kimse; ◉ **mühür** ~, Taş ve maden üzerine mühür kazan sanatkâr. [*Fr.* Graveur de sceau].

kazık, -ğı, i. < *kazmak.* § ❶ Toprağa çakılmak için hazırlanmış ucu sivri çubuk: *Çadır kazığı. Binanın kazıkları. Hayvanı kazığa bağlamak. Kazıklar üzerinde kurulmuş yapı.* [*Osm.* Veted; *Fr.* Pale, stake, pile; *Fr.* Piquet, pieu]; § ❷ *Sp.* Yağlı güreşte, güreşçinin, elini rakibin kispeti içine sokarak uyguladığı bir oyun. *(El arka taraftan sokulursa dış kazık, ön taraftan sokulursa iç kazık adını alır. Tehlikeli bir oyundur. Bu oyunu uygulayan acemi ise* kispetin içindeki kolu kırılabilir). [*Ing.* Putting one hand deep into the opponent's shorts]; § ❸ *arg.* (a) Alışverişte aldatılma. [*Ing.* Deceit, trick, swindle; *Fr.* Fourberie, dommage subi par suite d'une duperie]; (b) Böylece aldatılarak sürülmüş olan, çok pahalı, fahiş: *Bu kalem on liraya kazıktır. O dükkânda çok kazık vardır.* [*Ing.* Very expensive; *Fr.* Très cher]; § ❹ *mec.* Dimdik, donmuş gibi bir şey: *Karşımda kazık gibi duruyor.* [*Ing.* Stiff; *Fr.* Raide, rigide]; § ❺ Eskiden insanları üzerine oturtarak öldürdükleri yere dik çakılmış odun: *Kazığa vurmak. Kazığa oturtmak cezası, asmaktan çok ağır ve vahşi bir ceza usulü idi.* [*Ing.* Pile; *Fr.* Pieu]; § ❻ Direk, sopa; § ❼ Kazığa oturtmak suretiyle uygulanan ceza. [*Fr.* Pal]; § ❽ *den.* (a) İskele yapmak üzere denize çakılan ağaç, demir veya beton direk. (◘ **İSKELE**); (b) Kapalı limanlar içine bir hat üzerinde belirli aralıklarla, birçoğu birarada çakılarak tepeleri bir düzlük meydana gelecek biçimde aynı düzeyde kesilmiş ağaç kütükleri. *(Son yıllarda çelik borulardan yapılmış örneklerine de rastlanmaktadır. Üzerlerine gemi yanaştırarak bağlamak için kullanılır. Daha çok Alman ve Hollanda limanlarında vardır);* § ❾ *inş.* ve *bayınd.* Toprağa çakılan veya toprak içine giren tahta, maden veya betonarmeden silindir veya prizma biçiminde uzun parça. [*Ing.* Pile; *Fr.* Pieu]; § ❿ *orm.* Ağacın toprağa dikine giren en büyük *(ana)* kökü. [*Ing.* Tap-root; *Fr.* Pivot]; § ⓫ Mafsallı veya bir bütün olarak bağlanabilen gezer vinçlerde, yatay kirişleri taşıyan ayak veya sütun. [*Ing.* Row of piles; sheet piling; *Fr.* Palée]. ◉ ⓬ *trm.* Tarlada çizgi çizmek için kullanılan tahta. § ⓭ s. *arg.* Alışverişte gerçek fiyatından fazlasına satılan: *O mağazanın bütün malları kazıktır.* ◉ **kazığa oturtmak,** *dey. (Eskiden)* Bir kimseyi idam için yere dikilmiş ucu sivri bir kazığa oturtup boydan boya geçirmek. [*ing.* To impale; *Fr.* Empaler]. ◉ **ağaç** ~, *mim.* ◘ **Ağaç.** ◉ **ayakta dış** ~ **ve paça,** *sp.* Dış kazık'tan sonra öbür elle rakibi paçasından kavrama. ◉ **ayakta iç** ~ **ve paça,** *sp.* Çaprazda veya elensede iken, rakibi kasnağından tutup çektikten sonra eli kasnağı içine sokarken diğer elle de paçasından tutma. ◉ **burgulu** ~, *sil.* Alt kısmında madenî ve keskin burgusu bulunan kazık. *(Çabuk set inşasında yere çakılmak suretiyle kullanılır).* [*Fr.* Pieu à vis]. ◉ **çadır kazığı,** ◘ **Çadır.** ◉ **demir** ~, *astr.* ◘ **Demirkazık.** ◉ **İpten** ~ **tan kurtulmuş,** Kendisinden her türlü kötülük gelebilecek serseri kişi. [*ing.* Gallowsbird; *Fr.* Criminel dangereux]. ◉ **işaret kazığı,** ◘ **işaret.** ◉ **tecrübe kazığı,** Deneme kazığı. [*Ing.* Pretest pile]. ◉ **yalancı** ~, *inş.* ve *bayınd.* Çakma makinesi tırnaklarının veya tokmaklama tesislerinin altına kazıkları uzatmak için kullanılan madenî parça. [*Ing.* False pile; *Fr.* Faux pieu].

~ **atmak,** *arg.* (a) Aldatıp ziyana, zarara sokmak: *Sana kazık atmışlar, boşuna yoruldun;* (b) Bir malı bir kimseye değerinden pahalıya satmak. [*Ing.* To cheat, to play a trick *(on); Fr.* Prendre des prix exagérés, estamper].

~ **bağı,** *den.* Birbirinin tersine olarak yan yana yapılmış iki mezevoltadan meydana gelen bağ. *(Kolay yapılıp kolay çözülebilen ve en çok kullanılan sağlam bir bağdır. Bir halatı şamandıra analesine bağlamak, ağaç ve demir bir kütüğü bir iple yukarı çekmek veya aşağı indirmek, düşey serenleri çubuklara bağlamak v.b. işlerde kullanılır).* [*Ing.* Clove hitch; *Fr.* Demi-clefs à capeler].

~ **çakma,** *bayınd.* ◘ **Çakma.**

~ **çarığı,** *tekn.* Toprağa kolaylıkla girmesi ve sivri uçlarının kırılmaması için bir kazığın ucuna takılan madenî uçlu sivri pabuç. Kazıkların ve önemle tahtalarının toprağa giren kısımlarına geçirilen demir pabuç. [*Ing.* Shoe *(of pile); Fr.* Lardoire].

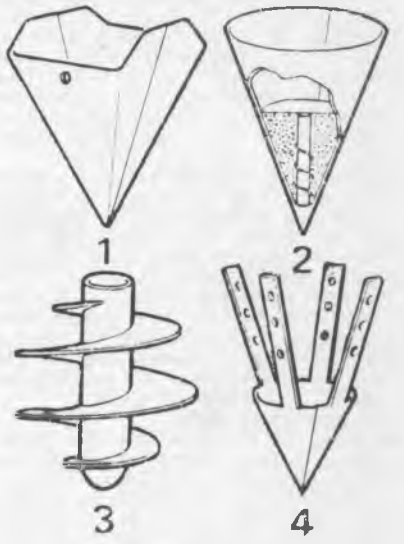

ŞEKİL: **KAZIK ÇARIKLARI:** 1. Piramitsi. 2. Konik. 3. Burgulu. 4. Dört kollu.

~ **duvar,** Kazıklarla yapılan duvar ve parmaklık. [*Ing.* Palisade; *Fr.* Palissade].

☆ *Eşanl.* **palanga.**

~ **gibi,** *dey.* § ❶ Dimdik ve sert olan. [*Ing.* Straight as a mast; *Fr.* Droit, raide comme un piquet]. § ❷ Donmuş.

~ **hattı,** *ask.* Kazıklardan yapılmış tahta duvar. [*Ing.* Pile line, palisade; *Fr.* Palissade].

~ **kadar,** *h.d. tkz.* Kocaman *(kimse);* bir kimsenin artık çocuk olmadığını belirtmek için kullanılır. [*Ing.* Big *(boy or girl)*].

~ **kesilmek,** *dey.* Kaskatı olmak, sertleşmek. [*Ing.* To be as if petrified].

~ **kök,** *bot.* ◘ **Kök.**

~ **marka,** *arg.* Çok pahalı olan şey veya yer: *Orası kazık markadır, bizi açmazl* [*Ing.* Very expensive; *Fr.* Très cher].

~ **pabucu,** ◘ **Kazık çarığı.**

~ **sıralaması,** Yere sıra ile çakılmış kazıklar. [*Fr.* Rangée de pieux].

~ **sivrisi** (ucu), Kazıkların toprağa girmek için yontulmuş olan sivri uçları. [*Fr.* Pointe de pieu].

~ **temel,** *inş.* Çürük toprak üzerine yapılacak binaların temellerini alttaki sağlam bir tabakaya yüklemek için o sağlam tabakaya kadar inmek üzere toprağa çakılan kalın ve kuvvetli kazıklar olup temel duvarı bunların üstüne bindirilir. Bu kazıklar toprak içinde çürümemek için atranlanır. [*Ing.* Pile foundation; *Fr.* Pilotis de support].

~ **yemek,** *arg.* Aldatılmak. [*Ing.* To be duped, cheated; *Fr.* être dupé].

~ **yutmuş gibi,** *dey.* Dimdik duran. [*Ing.* Very stiff *(person)*].

kazıkçı, s. *arg.* Alışverişte aldatan, pahalı mal satan. [*Ing.* Trickster, swindler; *Fr.* Dupeur qui vend trop cher].

kazık.kök, b. i. *bot.* ◘ **Kök.**

kazıklamak(-ı), f. § ❶ Kazık çakmak. § ❷ Kazık cezasına çarptırmak. [*Ing.* To furnish with stakes or piles; *Fr.* Empaler]. § ❸ *arg.* Alışverişte birini aldatmak. [*Ing.* To dupe or deceive; *Fr.* Prendre des prix exagérés, estamper]. § ❹ *(Şoförler hk.)* İş yapamayıp beklemek.

kazıklanmak, nsz. f. § ❶ *esk.* Kazığa oturtulmak, kazığa vurulmak, kazığa çakılarak öldürülmek. [*Ing.* To be impaled; *Fr.* être empalé]. § ❷ *arg.* Alışverişte aldatılmak. [*Ing.* To be cheated; *Fr.* être dupé].

kazıklı, s. § ❶ Kazığı olan, kazıkla yapılmış veya desteklenmiş olan. [*Ing.* Furnished with or supported by stakes, pales or piles].

~ **humma,** *patol.* ◘ **Tetanoz.**

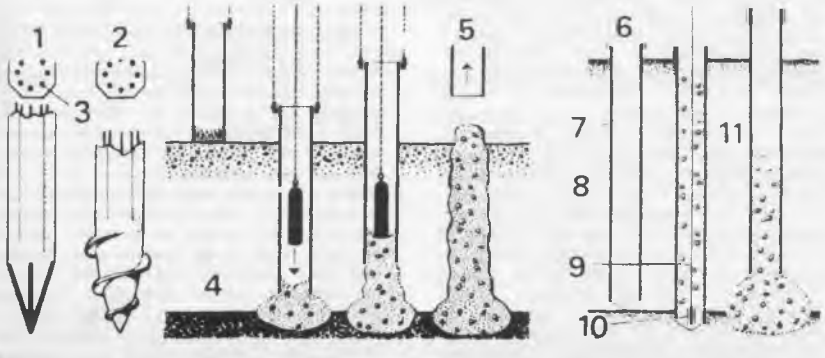

ŞEKİL: **KAZIKLAR: 1. Beton kazık. 2. Burgulu kazık. 3. Armatür. 4. Yeraltı suyu. 5. Dökme kazık. 6. Patlamalık. 7. Kılıf. 8. Ağaçtan yalancı kazık. 9. Fitil. 10. Patlayıcı. 11. Beton.**

~ **tahkimat**, *ask.* Kazıklardan yapılmış engel, havale. [*ing.* Stockade; *Fr.* Palissade].

Kazıkumuk, öz. i. *dilb.* Kuzeydoğu Kafkasya'da dil; Orta Dağıstan'da yaklaşık olarak 40 bin dağlı tarafından konuşulur. [*ing.* Lakh; *Fr.* Kazikoumouk, lak]. ☆ *Eşanl.* **lak.**

kazıl, i. Keçi kılından kınnap kalınlığında bükülmüş iplere denir. [*ing.* Thread of goat hair; *Fr.* Corde de poil de chevre].

kazılı, s. § ❶ Kazılmış, kazılarak araştırılmış olan. § ❷ Oyulmuş, nakşedilmiş. [*Ing.* Dug up, excavated; *Fr.* Gravé,-ée]. ~ **taş**, Üzerine çukur olarak yazı veya resim kazılmış âdi veya değerli taş. [*Fr.* Pierre gravée, intaille].

~ **yazı (kazma yazı)**, Ağaç, taş veya maden üzerine keskin bir âletle oyularak çukur ve derince yarıklar şeklinde kazılmış yazılar ve kitabeler. *(Bunların kabartma olarak yapılanlarına oyma veya kabartma yazı denir).* [*Fr.* Inscription gravée].

☆ *Eşanl.* **kazılı kitabe.**

kazılmak, nsz. f. Kazmak işine konu olmak, kazıma işlemine uğramak. [*Ing* To be dug, to be excavated, to be engraved or shaved off, to be scratched, to be scraped, to be erased; *Fr.* Être creusé, fouillé etc.]. ⊙ **kazılarak aşınma**, *Jeom.* Gereçlerin akarsu tarafından yerel olarak kaldırılması.

kazım /kâzım/, s. *kazm. esk.* Kemirici, kemiren.

kâzım /kâzım/, s. *kazm. esk.* Kemirici, kemiren. § ❶ Kendini tutan, öfkesini yenen. [*ing.* Who suppresses or controls anger]. § ❷ Erkek adı.

kazıma, i. § ❶ Kazımak isi: *Elindeki çakıyle masayı kazımaya başladı.* [*ing.* Erasing, scratching; *Fr.* Creusage, grattage]. § ❷ *tıp.* Hasta olan veya gereksiz, zararlı sayılan dokuları kazıyarak alma. [*ing.* Curetting; *Fr.* Curettage]. ☆ *Eşanl.* **kürtaj.** § ❸ *deric.* Derinin kıllarını kireçlikle alacak yerde keskin bir bıçakla temizleme. § ❶ *grav.* Kazı kalemiyle tahta veya madenî levhayı oyma. § ❷ *mek.* Bir kızak yolunun veya hassas bir birleştirmenin yüzeyini veya mil yataklarının iç yüzeyini düzeltmek amacını güden işlem. [*ing.* Scraping (off); *Fr.* Grattage]. § ❻ *trm.* Derin sürmede olduğu gibi üste çıkarmadan toprak altına yerinde işleme şekli. [*Fr.* Fouillage]. ⊙ **alttan** ~, *mad. oc.* Bir kuyuyu derinleştirme.

~ **bıçağı**, Resim ve yazıların çizgi ve boyalarını kazımaya yarayan iki tarafı keskin küçük ağızlı ve saplı çakı. *(Yağlı boya resimde kurumuş boya tabakalarını kazımak ve kaldırmak için kullanılır. Yazıda bazı hâtalı kısımları kazıyıp kaldırmaya yarayan ince kazıma bıçakları vardır. Bunların sanayide, marangozlukta kullanılan büyüklerine kazıyacak denir).* [*ing.* Scraper; *Fr.* Grattoir].

~ **fresk**, Kabartma taklidi olarak kamayö tarzında, yani aynı bir rengin açıklı koyulu dereceleriyle duvarlara yapılan süslemelik resim tarzı. *(Bu usulde resimler yapmak için siyah bir ustuka sıva tabakası üstüne açık renkte bir ince tabaka geçirildikten sonra üzerine çizilen bir resme göre, ucu sivri bir demir kalemle gereken kısımlar kaldırılarak alttaki siyah tabakayı meydana çıkarmak suretiyle yapılır).* [*ing.* (S)graffito; *Fr.* Sgraffite].

kazımak(-ı), f. *esk. T.* § ❶ Keskin bir âletle bir şeyin yüzündeki kısmı çıkarmak, kaldırmak: bir şeyi çentiklemek: *Tahtanın boyasını kazımak. Yazıyı kazımak.* [*ing.* To erase by scraping, to scratch; *Fr.* Gratter, racler]. § ❷ Bir cismin yüzeyinden ince bir tabaka kısmını keskince bir çakı veya kazıma bıçağı ile kaldırmak. § ❸ Sertçe kaşımak. [*Ing.* To scratch; *Fr.* Arracher avec les ongles]. § ❶ Tıraş etmek, tüylerini kesmek: *Sakalını kazıdı.* [*ing.* To shave off; *Fr.* Se raser]. § ❸ Kökünden söküp çıkarmak, yok etmek: *Sırtındaki çıbanı kazıdılar.* [*ing.* To extirpate, to eradicate, to destroy; *Fr.* Extirper, déraciner]. § ❸ Çıkarmak, silmek: *Yazıdaki hataları jiletle kazıdı.* [*ing.* To erase; *Fr.* Effacer, gratter]. § ❹ Keskin bir âletle çizmek, nakşetmek: *Mühür, marka kazımak.* [*Osm.* Hakketmek]. [*ing.* To engrave, to incise; *Fr.* Graver]. § ❽ arg. (a) Lâkırdıya boğmak, birisini boş sözlerle kandırmaya çalışmak: *Ne de çene varmış beybabada, amma da kazıyor hal;* (b) Birinin bütün paralarını almak, elindekini, avucundakini kurutmak; (c) Önemsemek, etkilenmek. ☆ *Eşanl.* **sızdırmak, sövüşlemek.** § ❾ *grav.* (a) Derinleştirmek için bir oymanın üzerinden tekrar geçmek; (b) Tahta üzerine oymacılıkta bazı kısımların içini oymak. § ❿ *mar.* Bir parçayı sistire ile temizlemek. [*ing.* To scrape; *Fr.* Racler].

kazımık,-ığı, i. < *kazımak. h.d.* Tencerenin dibinde kalan ve kazınarak alınan yemek kısmı. [*ing.* Scraping, scraped off matter; *Fr.* Partie d'une mets obtenu par grattage d'une casserole].

kazın*, i. *ark.* (a) Toprak altında kalmış olan eserleri araştırmak için yapılan hafriyat.

kazınmak, nsz. f. § ❶ Kendi kendini kazımak. § ❷ Derisini kazırcasına kaşımak. [*ing.* To scratch oneself, to be scraped out; *Fr.* Se gratter, s'egratigner]. § ❸ Derisini yüzercesine traş olmak. § ❹ *arg.* Varını yoğunu çıkarıp vermek. Elindeki bütün parası alınmak.

kazıntı, i. < *kazınmak.* § ❶ Bir şeyi kazımakla çıkarılan parça; kazınan bir yerden çıkan kırıntı, parça, yonga: *Boyaların kazıntısı tahtanın üstünde duruyor.* [*ing.* Scrapings; *Fr.* Raclure]. § ❷ Kâğıtta kazıma işi, yazı üstündeki kazımanın bıraktığı iz: *Resmi belgelerde hiçbir kazıntı olmaması gerekir.* [*ing.* Erasure; *Fr.* Grattage]. ☆ *Eşanl.* **silinti.** ⊙ **bağırsak** ~ **sı**, *tıp.* ◘ **Bağırsak.** ⊙ **tekne** ~ **sı**, *dey.* Karı kocanın yaşlılıklarında doğan son çocuk. [*ing.* Last child of an elderly woman; *Fr.* Enfant ne pendant la vieillesse de sa mere, retardataire].

kazıntılı, s. Kazıntısı olan *(kâğıt, resim, yazı v.b.).* [*ing.* Scraped; *Fr.* Gratté,-ée].

kazış, i. Kazma işi veya biçimi, oyma. [*ing.* Excavation, engraving; *Fr.* Grattage].

kazıtmak(-ı, -e), f. Kazımak işini yaptırmak. [*ing.* To let scratch or scrape, to let erase or eradicate; *Fr.* Faire graver, gratter].

kazıyıcı, i. < *kazımak.* § ❸ Maden ve tahta lar üzerindeki pas, leke, boya ve pürüzleri kazımaya yarayan çelikten, kenarı keskin bir levha halinde saplı âlet. [*ing.* Scraper; *Fr.* Racloir]. *ŞEKİL: 292* ◘ **KAZIYICILAR.** § ❷ *ark.* Genellikle çakmak taşı ve obsidiyenden yapılan, deri, tahta v.b. gibi maddelerin düzeltilmesinde, temizlenmesinde kullanılan taş âlet. *(İlk olarak orta Paleolitikte ortaya çıkan kazıyıcılar, Üst Paleolitikte değişik tiplerde yapıldı. İlk ve Orta Bronz çağda çok gelişen kazıyıcılar madenlerin kullanılmasından sonra ortadan kalktı).* § ❸ *bayınd.* Şosenin yüzeyini belirli derinlikte kazmak için kullanılan bir bıçakla donatılmış makine. [*ing.* ve *Fr.* Rooter, ripper]. ☆ *Eşanl.* **rooter.** § ❹ *gaz sny.* Izgaralı bir fırın ocağının çubukları arasında biriken curufu atmak için kullanılan yassı demirden dirsekli kol. § ❺ *petrol.* Bir boru hattını temizleyen piston: *Özel bir gözden boru hattının içine sokulan kazıyıcı, boru hattında geri itilen sıvı veya gazın ilerisine sürülür.* [*ing.* Scraper; *Fr.* Racleur]. § ❻ *sin.* Yapıştırmaya hazırlık olmak üzere filmin duyarkatını sıyırmakta kullanılan keskin kenarlı aygıt. [*ing.* Scraper; *Fr.* Grattoir, raclette]. ⊙ **elektrikli** ~, *graf. san.* Baskı klişelerini kazımaya yarayan elektrikli makine. *(Makinede bulunan okuyucu, klişesi hazırlanacak orijinali izler ve her noktasındaki ışık yoğunluğuna tekabül eden işaretler verir. Elektrikli bir sistem bu işareteri alarak düzeltir ve yorumlar; işaretler, maden levhası, plastik silindir veya filim gibi zeminler üzerine klişenin kazınmasına aracı olur).* ⊙ **ön** ~, *ark.* Herhangi bir lama veya yonganın dar kenarlarının düzeltilmesiyle hazırlanan kazıyıcı. ⊙ **sarp** ~ **(çekirdek kazıyıcı)**, *ark.* Büyük bir obsidiyen veya çakmak taşı parçasının uzun taraflarından biri veya her ikisinin yontulmasıyle elde edilen kazıyıcı. ⊙ **somak (burunlu)** ~, *ark.* Yonganın uç tarafını düzelterek burun biçimine getirmekle elde edilen kazıyıcı. ⊙ **yan** ~, *ark.* Lama ve yongaların uzun kenarlarının yontulmasıyle yapılan kazıyıcı. *(Kenar, içbükey, dışbükey, düz, iç-dışbükey türde olabilir).* ⊙ **yuvarlak (disk biçimli)** ~, *ark.* Yonga kenarının 4/3 ünün düzeltilmesi sonucu elde edilen kazıyıcı. *(Genel görünüşü yuvarlaktır).*

ŞEKİL: 292. – **KAZIYICILAR.** 1. Duvarcı kazıyıcısı. 2. Kunduracı kazıyıcısı. 3. Kurşuncu kazıyıcısı. 4. Tornacı kazıyıcısı. 5. Üç köşeli kazıyıcı. 6. Yazı ve resim kazıyıcı *(Kazıma bıçağı).*

kâzıme, s *esk.* § ❶ Kazım'ın dişili. § ❷ i. Kadın adı. ⊙ **hayvanat-ı** ~, Tavşan ve kunduz gibi kemirici hayvanlar.

kâzibe, s. *esk.* **Kazib**'in dişili.

kâzip, s. *Osm.* < *Ar. kizb.* > *kâzib, esk.* § ❶ Yalancı, aldatıcı: *Halinden hiç de kâzip bir adam olduğu umulmaz.* [*ing.* Liar; *Fr.* Menteur, imposteur]; § ❷ Yalan, sahte, doğru ve gerçek olmayan, uydurma. [*ing.* False; *Fr.* Faux].

kaziye, i. *Osm.* < *ar. kazā*> *kaziyye. esk.*§ ❶ Iş, husus, mesele, madde; § ❷ *gram. esk.* Cümlecik, cümle; § ❸ *mant. esk.* Önerme; § ❹ *mat. esk.* Ispat edilebilir iddia, teklif, teorem; ⊙ ~ **i muhakeme**, *huk. esk.* ◘ **Kesin hüküm.**

kaz.kanadı, b. i. *sp.* Yağlı güreşte bir oyun. [*ing.* Joining of hands at the back of the opponent]; ⊙ ~ **na almak**, *sp.* Kazkanadı oyununu uygulamak; ⊙ ~ **ndan paçaya**, *sp.* Kazkanadından sıyrıldıktan sonra rakibin paçasına doğru dalıp kapma hareketi; ⊙ ~ **ndan sıyrılma**, *sp.* Kolları arkaya ve omuzları da geriye yatırarak rakibin kilidinden kurtulmak; ⊙ ~ **nı sökme**, *sp.* Kazkanadına alınan pehlivanın ellerini önde birleştirecek şekilde anî olarak yaptığı sert hareket. *(Bu harekette, rakibin yağlı elleri, boyun ve sırttaki kilitten çözülebilir).*

~ **alana çengel**, *sp.* Kazkanadı alınan pehlivanın, kazkanadını alan rakibinin bacağına çengel takması.

kazlar, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Kazsılar *(Anseriformes)* takımına giren bir alt takımı. Yeryüzünde çok yayılmış, iyi uçan ve yüzen göçücü su kuşlarıdır. Ördekgiller *(Anatidae)* olmak üzere tek familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing. Anseres*].

kazma, i. < *kazmak.* § ❶ Kazmak eylemi, oyma, eşeleme. [*ing.* Excavating, digging, trenching; *Fr.* Action de creuser, fouiller ou de graver]; § ❷ Toprağı kazıp kaldırmak veya düzeltmek gibi işlerde kullanılan ağaç saplı demir âlet. [*Ing.* Pickaxe, mattock; *Fr.* Pioche, pic]. *ŞEKİL: 293.*– **KAZMALAR**; § ❶ *mad. oc.* Kazıya yardım etmek için kömürün altının kazılmasında kullanılan iki ucu sivri âlet; § ❶ *biy.* Bir hayvanın saklanmak, barınmak, hattâ içinde dolaşmak için toprağı, dip çamurunu

veya başka zeminleri eşelemesi. [*ing.* Digging; *Fr.* Fouïssage]; § ❺ s. Kazılarak yapılmış: *Kazma yazı.* [*ing.* Engraved; *Fr.* Gravé,-ée]; ⊙ **dağcı ~ sı**, *dağc.* Dağcıların buzlu yamaçlara tırmanırken kullandıkları, özel bir kazması bulunan demirli baston. [*ing.* Ice axe, piolet; *Fr.* Piolet]; ⊙ **derin ~**, *gravür.* ◘ **Derin**[1]; ⊙ **sıkıştırma ~ sı**, *demir.* Sivri uçlarından birinin yerinde bir tokmak veya belirli genişlikte yuvarlatılmış kalın bir kısım bulunan ve çakılları traverslerin altına sıkıştırmaya yarayan kazma. [*ing.* Tamping pick; *Fr.* Pioche à bourrer].

~ **dişli**, *dey.* Koca dişli.

~ **elin kuyusunu, kazarlar kuyunu**, *at.* Sen başkasına kötülük yapma yolunu tutarsan, başkası da sana kötülük yapma yolunu tutar.

☆ *Esanl.* **kazma kuyuyu kendin düşersin, el için kuyu kazan, evvelâ kendi düşer, az kaz uz kaz, boyunca kaz.**

~ **gibi**, *dey.* Büyük, kocaman *(diş)*, büyük işler için kullanılır.

~ **kuyuya kendin düşersin**, *at.* ◘ **El için kuyu kazan, evvelâ kendi düşer.**

~ **resim**, ◘ **Gravür.**

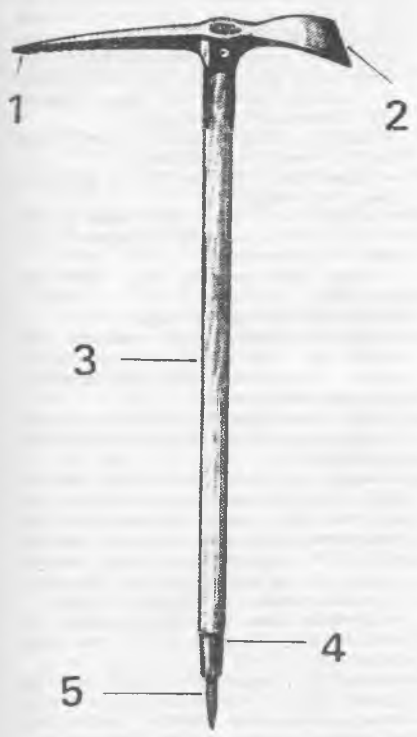

ŞEKİL: **DAĞCI KAZMASI**: 1. Külünk. 2. Manşon. 3. Sap. 4. Ağız. 5. Kanca.

ŞEKİL: 293. — **KAZMALAR**. § ❶ Adi kazma. 2. Balçık kazması. 3. Taşçı kazması. 4. Çekiçli kazma. 5. Yontma kazması. 6. Madenci kazması.

---

kazmacı, i. § ❶ *ask.* Kazıcı asker. [*ing.* Sapper, pioneer; *Fr.* Mineur]; § ❷ *mad. oc.* Kömür ocaklarında kazma ile kömür çıkaran işçi. [*ing.* Miner; *Fr.* Mineur].

kazmaç*, i. ◘ **Ekskavatör.**

kazmak (-i), f. *esk. T.* § ❶ Herhangi bir âletle toprağı yarmak, oymak, eşelemek ve bu yolla çukur, kuyu v.b. meydana getirmek. [*ing.* To dig; *Fr.* Creuser]; § ❷ İnce ince oyarak şekil meydana getirmek, ince uçlu bir çelik kalemle oymak: *Mühür kazmak.* [*Osm.* Hakketmek; *ing.* To engrave; *Fr.* Graver]; § ❸ Bir maddenin yüzeyinde çukurluklar meydana getirme. [*Osm.* Hafretmek; *Fr.* Creuser]; ⊙ **kazdığı çukura kendisi düşmek**, *dey.* Başkası için hazırladığı kötülüğe kendi uğramak; ⊙ **kazma kuyuyu, kazarlar kuyunu**, *at.* Her kötü davranış tepki uyandırır ve yapanın felâketini hazırlar; ⊙ **kuyusunu ~ (birinin)**, *dey.* Bir kimsenin aleyhinde tuzak hazırlamak.

kazma.resim, b. i. Üzerine resim kazılmış tahta veya madenî levhalarla basılan resim. [*ing.* Engraving *(picture)*; *Fr.* Gravure].

kazmet, i. *den.* Güverteler üzerindeki topların önlerine yapılan siperler.

kazmir, i. ◘ **Kaşmir.**

kazmirci, i. Kazmir denen kumaş satıcısı. [*ing.* Cassimere merchant; *Fr.* Marchand des casimir].

kazolit, **-ti**, i. *Fr. kasolite, min.* Hidratlı doğal kurşun ve uranyum silikat; rengi kahverengi-sarıdır. [*ing.* Kasolite].

kazsılar, ç. i. *zool. Lat. anser*, kaz + *forkis*, biçim. Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Karinalılar *(Carinatae)* bölümünün bir takımı. Yeryüzünde çok yayılmış olan su kuşlarıdır. Vücutları ağır, boyunları uzundur. Gagaları geniş ve yassı olur. Kanatları uzun, kuyrukları kısadır. Ayakları perdelidir. İyi yüzer ve dalarlar. Toplu yaşarlar ve göçederler. Boynuzlu-kuşlar *(Palamedeae)* ve Kazlar *(Anseres)* olmak üzere iki büyük alt takımı içine alır. [*Lat.* ve *ing. Anseriformes; Fr.* Anséiformes].

kazuarina, i. *bot.* ◘ **Demir ağacı.**

kazulet, **-ti**, i. *h. d.* Kocaman, korkunç irilikte olan, kaba ve çirkin olan. [*ing.* Ugly and coarse fellow].

kazurat, **-tı** /kâzürât/, i. *Osm.* < *Ar. kâzure.* İnsan veya hayvan pisliği dışkı, çıkartı. [*ing.* Feces; *Fr.* Excrément].

kazüist, i. *Lat. casus*, olgu > *Isp. casuista* > *casuiste. fels.* Vicdan meselelerini tartışan ve çözüm yolları arayan ilâhiyatçı. [*ing.* Casuist].

kazüistik, i. *Fr. casuistique. fels.* Ahlâkın ve ilâhiyatın, vicdan meselelerini inceleyen bölümü. [*ing.* Casuistics].

kazzaz, i. ◘ **Kazaz.**

ke, önek. *Osm.* < *Ar. esk.* Arapça zarf yapan. «*gibi*» anlamında benzetme öneki. [*ing.* As, like]; ⊙ **ke-en-lem-yekûn.** ◘ **Keenlemyekûn.**

ke, ka, i. K harfinin adı. [*ing.* Name of the letter K].

kea, i. *zool. Fr. kea.* ◘ **Yeni Zelanda, koca papağanı.**

kebab, i. ◘ **Kebap.**

kebabe /kebâbe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kuyruklu biber; § ❷ Hint biberi tohumu veya bundan yapılarak ilâç için içilen sigara. [*ing.* Cubeb; *Fr.* Cubèbe].

kebabiye, i. *Osm.* < *Ar. kebâbiyye. esk.* Lülenin dibinde kalan tütün, sigara artığı, izmarit. [*ing.* Cigarette stub, pipe residue, dottle].

kebab.hane, b. i. *esk.* Kebap yapılıp satılan yer.

kebabî /kebabî/, i. ve s. *esk.* Kebap yapan ve satan kimse, kebapçı.

kebade /kebâde/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Talim yayı, acemilere ok atışını öğretmek için kullanılan gevşek yay. [*ing.* Junior-sized bow for archery beginners].

kebade.keş, b. s. *esk.* Talim yayını çeken veya ok atmaya hevesli olan.

kebade.keşî, b. i. *esk.* Talim yayını çekme, ok atmaya hevesli olma.

kebair /kebâir/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kibr.* > *kebîre. esk.* Öldürme, zina v.b. gibi büyük günahlar: *Bu davranış kebairden sayılır.*

kebap, **-bı**, i. *Osm.* < *Ar. kebâb.* § ❶ Doğrudan doğruya ateşe tutularak veya bir kap, kâğıt içinde susuz olarak pişirilmiş et yemeği: *Şiş kebabı. Kestane kebabı. Tencere kebabı. Kâğıt kebabı.* [*ing.* Roast, broiled flesh or meat; *Fr.* Rôti]; § ❷ Çevirme, kızartma veya kavurma suretiyle hazırlanan her türlü yiyecek: *Kestane kebabı. Patlıcan kebabı;* § ❸ s. Böylece pişmis, kavrulmuş, kızarmış: *Kebap mısır.* [*ing.* Roasted; *Fr.* Rôti]; § ❶ *mec.* Yanmış, yanık; ⊙ **buğu kebabı**, *mutf.* ◘ **Buğu**; ⊙ **ciğeri ~ olmak**, *dey.* Gönlü yanmak, aşka düşmek; ⊙ **çayır kebabı**, *mutf.* ◘ **Çayır**; ⊙ **çoban kebabı**, *mutf.* ◘ **Çoban**; ⊙ **çömlek kebabı**, *mutf.* ◘ **Çömlek**; ⊙ **çöp kebabı**, *mutf.* ◘ **Çöp**; ⊙ **döner ~**, *mutf.* ◘ **Döner**; ⊙ **kâğıt kebabı**, *mutf.* Kâğıt içinde ve fırında pişirilen sebzeli kuzu eti. [*ing.* Pieces of meat cooked in paper]; ⊙ **ne şiş yansın ne ~**, *dey.* ◘ **Şiş**; ⊙ **yanıp ~ olmak**, *dey.* Güneş altında fazla kalmaktan derisi aşırı derecede yanmak.

~ **etmek**, Susuz olarak ve doğrudan doğruya ateşe göstererek pişirmek. [*ing.* To roast; *Fr.* Griller, rôtir].

~ **olmak**, Kavrulmak. [*ing.* To be roasted, broiled, to suffer from intense heat].

kebapçı, i. § ❶ Kebap yapıp satan veya kebapçı dükkânı işleten kimse. [*ing.* Cook and seller of roast meat; *Fr.* Rôtisseur]; § ❷ Kebapçı dükkânı. [*ing.* Grill-shop, cook-shop; *Fr.* Rôtisserie].

~ **kedisi gibi yutkunmak**, *dey.* Bir şeyi boş yere arzulamak. [*ing.* To desire in vain].

kebapçılık, **-ğı**, i. Kebap, şiş gibi et yemekleri kızartıp satma işi. [*ing.* Profession of a roast meat cook].

kebaplık, s. Kebap olmaya hazır durumda olan, kebap olmak için ayrılmış: *Kebaplık et.*

Kebbi, öz. i. Afrika'da zenci krallığı. Nijer ırmağının sol kıyısında, Zamfara ile Dendi arasında, Songhay ve Haussa'ların birarada yaşadığı krallık: *(başkenti Sokoto'nun batısında Surame veya Silane)*, XVI. yüzyıl başında kral Kanta zamanında en parlak dönemini yaşadı. Kanta'nın sülâlesi, 1805'e kadar iktidarda kaldı. [*ing.* ve *Fr.* Kebbi].

kebd, i. ◘ **Kebed.**

kebe, i. *It. cappa* < *yun. kappa.* § ❶ Kalın ceket, kaput; § ❷ *dok.* Özellikle Bursa'da yapılan, kilim ve kapı perdesi olarak kullanılan işlemeli keçe. [*ing.* A very thick kind of felt; *Fr.* Kèbe]; § ❸ Kepenek, çobanların giydiği kaba aba.

kebed, i. *Osm.* < *Ar. kebd. esk.* Karaciğer. [*ing.* Liver; *Fr.* Foie].

kebedî /kebedî/, s. *esk.* § ❶ Karaciğere ait, karaciğerle ilgili. [*ing.* Hepatic; *Fr.* Hépatique]; § ❷ Karaciğer renginde olan.

kebediye, s. ve i. *esk.* § ❶ Kebedî'nin dişili; § ❷ *bot. esk.* Karaciğer otu veya yosunu. ◘ **Ciğer otu.** [*ing.* Liverwort, hepatica hepatica].

kebere, i. *bot.* ◘ **Gebreotu.**

kebeş, i. *Osm.* < *Ar.* Koyunun erkeği, koç. [*ing.* Ram, buck; *Fr.* Bélier].

kebg, i. ◘ **Kebk.**

kebikeç, i. *süryanice («zararlı böcekleri yok etmekle görevli bir melek» in adından).* Eskiden elyazması kitaplara yazılan bir tılsım. *(Kitapları güveden korumak için yapılırdı).* [*ing.* King of the moths *(in the form of ya kebikeç frequently inscribed on the pages of a manuscript, under the belief that, out of respect for the name of their king, the moths will spare it)*].

kebir /kebîr/, i. *Osm.* < *Ar. kibr. esk.* § ❶ Büyük, ulu. [*ing.* Great, grand; *Fr.* Grand, considérable, énorme]; § ❷ Yaşlı, yaşça büyük olan. [*ing.* Old person; *Fr.* Agé, -ée]; § ❷ Çocukluktan çıkmış olan; ⊙ **camii ~**, *esk.* ◘ **Cami**[1]; ⊙ **defteri ~**, *muh.* ◘ **Defter.**

kebire /kebîre/, i. *Osm.* < *Ar. kebir. esk.* § ❶ Öldürme, zina v.b. gibi büyük günah. [*ing.* Heinous or deadly sin]; § ❶ Kebir'in dişili.

kebir.panthi'ler, ç. b. öz. i. *(Hintli mutasavıf «Kebir» ve hint dilinde «panth», yol,*

tarikat kelimesinden). Kebir tarikatına girenler. *(Kebir'in görüşlerini, düşüncelerini benimseyenler, sonradan Kebir adıyle bir tarikat kurdular. Hindistan'da 1911 nüfus sayımına göre, merkez eyaletlerinde 597.199 ve birleşik eyaletlerde de 49.905 kebir-panthi vardı).*

kebise /kebîse/, i. *Osm.* < *Ar. kebs. esk.* Yılda fazla olan gün artık gün. [*ing.* Leapyear; *Fr.* Jour intercalaire, bissexte]; ◉ **sene-i ~**, ◘ **Artıkyıl.**

kebraço, kebrako, i. *bot.* Amerika'da yetişen Antepfıstığıgiller, Zakkumgiller Baklagiller, Dutgiller, Sandalağacıgillerden çeşitli ağaçlara verilen ad. *(Beyaz kebraço, Zakkumgillerden Arjantin'de yetişen Aspidosperma quebracoblanco'dur. Çeşitli alkaloitler taşır; bunlardan biri olan kebrasin yohimbin ile özdeşir. Kolorado kebraçosu, Schinopsis Lorentzii ve S. balansae'den /antepfıstığıgiller/ elde edilir).* [*Ing.* Quebracho; *Fr.* Quebracho, quebraco].

kebraşit, kebrakit, i. *Fr. québrachite. kim.* Levojik inozit'in CH_3O (C_6H_8) $(OH)_5$ formülündeki metil eter; 186°C'ta erir ve kebraço kabuğunda bulunur.

kebs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir çukuru toprak v. b. gibi şeylerle doldurarak düzleme. [*Ing.* Filling and leveling a pit, well, etc. with earth].

~ **etmek,** *esk.* Doldurmak, düzlemek. [*Ing.* To fill up and level with earth].

kebş, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Erkek koyun. koç. [*ing.* Ram]; § ❷ *mec.* Bir grupun başı, aile reisi; ◉ ~ **i ismail,** *din.* Ismail'in yerine kurban edilen ve gökten inen koç. ◘ **İsmail.**

kebûd /kebûd/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Mavi, gök rengi. [*Ing.* Blue, azure; *Fr.* Blue, blue ciel, azur].

kebudî /kebûdî/, i. *esk.* Mavilik.

kebut, i. *Osm.* < *Fars.* Mavi, gök rengi. [*ing.* Blue, azur; *Fr.* Bleu, blue ciel, azur].

kebuter, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Güvercin. [*Ing.* Pigeon; *Fr.* Pigeon]; ◉ ~ **ban,** *esk.* Güvercin bakıcısı; ◉ ~ **baz,** *esk.* Güvercin yetiştirip satan kimse; ◉ ~ **hâne,** *esk.* Güvercinlik; ◉ ~ **i çarhî,** *esk.* Uçarken takla atan güvercin. [*Ing.* Tumbler pigeon]; ◉ ~ **i dil,** *esk. (Güvercine benzeyen gönül)* Gönül kuşu; ◉ ~ **i dübame** *(kebuter-i dübürcl), esk.* Kararsız, çabuk fikir değiştiren; ◉ ~ **i harem,** *esk.* Kâbe civarında yaşayan ve yakalanması yasak olan güvercin cinsi; § ❷ *mec.* Kavuşulması imkânsız görülen sevgili. [*Ing.* Lady whose hand it is difficult to obtain]; ◉ ~ **i nâme-ber,** *esk.* Mektup taşımaya alıştırılmış güvercin, posta güvercini. [*Ing.* Carrier pigeon]; ◉ ~ **i şalvarî,** *esk.* Bir cins paçalı güvercin. [*Ing.* Pigeon with plumage to its toes]; ◉ ~ **i tizper,** *esk.* Yarış güvercini. [*Ing.* Racing pigeon]; ◉ ~ **i yahu,** *esk.* Yüksek sesle öten güvercin.

kebuterân, ç. i. *esk.* Güvercin'in çoğulu.

kebze, i. *h. d.* § ❶ Kürek kemiği, omuz kemiği [*Osm.* Azmı ketif; *Ing.* Shoulder blade, omoplate, scapula; *Fr.* Omoplate]; § ❷ Kürek kemiğine bakarak kehanette bulunma. [*Ing.* Soothsaying by inspection of shoulder blades, omoplastoscopy, scapulimancy].

kebzeci, s. *h. d.* Eskiden koyunların kebzesine bakarak gelecekten haber verdiğini ileri süren kimse. [*Ing.* Soothsayer, foreteller of events by inspecting the shoulder blades of sheep].

kec, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Düzgün olmayan eğri, çarpık. [*Ing.* Crooked, bent, distorted, slating, oblique, treacherous].

~ **bahs,** *esk.* Düşüncesi aykırı olan.

~ **baz,** *esk.* Oyunda hile yapan.

~ **be-kec,** *esk.* Çok eğri.

~ **bey,** *esk.* Bir şeyi satarken hile yapan, başkalarını aldatan.

~ **bîn,** *esk.* § ❶ Çarpık bakan; § ❷ *mec.* Ters düşünen.

~ **çeşm,** *esk.* Gözü şaşı olan.

~ **fehm,** *esk.* Söyleneni yanlış anlayan, ters anlayan.

~ **han,** *esk.* Başkalarının kötülüğünü isteyen.

~ **huy,** *esk.* Kötü huylu.

~ **külâh,** *esk.* § ❶ Külâhını eğri giyen; § ❷ *mec.* Serseri.

~ **mizac,** *esk.* Kötü huylu, geçimsiz.

~ **nazar,** *esk.* Kötü bakışlı, kıskanç.

~ **nigâh,** *esk.* Eğri bakışlı.

~ **nihad,** *esk.* Fena yaradılışlı, kötü huylu, bozuk ahlâklı.

~ **rev (kec-reftar),** *esk.* § ❶ Çarpık yürüyen, topal; § ❷ *mec.* Takip ettiği yol aykırı olan.

~ **rey,** *esk.* Düşüncesi sakat olan.

~ **tab,** *esk.* Mizacı ters olan, aksi mizaçlı.

kecâbe, kecave, i. *Osm.* < *Fars. kecâbe veya kecâve. esk.* Devenin üzerine konulan bir çeşit oturacak sepet. [*Ing.* Camel litter for woman].

☆ *Eşanl.* **mahfe.**

kec.üstün, i. Yapı iskelelerinde düşey olarak konulan dikmeleri sağlamak ve çeliklere tutturmak için mailen vurulan payandalar.

keç, i. *ing. ketch. den.* Çift direkli yelkenli gemi. *(Arka direği ön direğinden küçük ve dümen çatkınının önündedir).* [*Fr.* Ketch]. ◘ *ŞEKİL: 294.* — **KEÇ.**

keçe, i. § ❶ Yapağıyı hasır üzerine yaydıktan ve ikisini birlikte dürdükten sonra ayakla basa basa ve yuvarlaya yuvarlaya meydana getirilen kaba kumaş, kepenek, döşeme örtüsü, haşa gibi şeylerin yapımında kullanılır. *(Kalınına kebe denir).* [*ing.* Felt; *Fr.* Feutre]; § ❷ s. Keçeden yapılmış olan: *Keçe kulâh. Keçe çadır.* [*Ing.* Made of felt; *Fr.* En feutre]; § ❸ Yere serilen halı, kilim gibi yünlü şeyler: *Yaz geldi keçeleri kaldırmalı.* [*Ing.* Carpet; *Fr.* Tapis]; § ❹ *dok.* Yalnız elyafın birbirlerine kenetlenmesiyle meydana getirilen dokunmamış kumaş. [*Ing.* Felt; *Fr.* Feutre]; ◉ ~ **den minare,** *dey.* Sahte asılsız. [*Ing.* False, unreal, sham]; ◉ ~ **ini sudan çıkarmak,** *dey.* Ustalıkla güç bir durumdan sıyrılmak, tekrar işlerini yoluna koymak. [*Ing.* To back out cleverly, to retreat cleverly from a difficulty, to manage dexterously]; ◉ ~ **yi suya salmak (atmak),** *arg.* Ar ve namusu terketmek: *Herif düpedüz keçeyi suya saldı.* ◉ ~ **cilâ ~ si,** *kâğıtç.* Yalınkat ovulmuş kâğıt yapımında kullanılan özel kurutucu keçe. [*Fr.* Feutre glaceur]; ◉ **çizici ~,** *kâğıtç.* Yüzeyinde kabarıklıklar bulunan ve kâğıda koyu ve açık renkte paralel çizgiler çıkaran özel keçe. [*Fr.* Feutre vergeur]; ◉ **dokuma ~,** *dok.* ◘ **Dokuma;** ◉ **dövme ~,** Tokaçla dövülerek yapılan keçe; ◉ **eyer ~ si,** Eyerlerin hayvana vurmaması için eyer altlarına kaplanan keçe. [*Ing.* Felt; *Fr.* Feutre]; ◉ **ince ~,** *dok.* İyice preslenmiş hafif keçe. *(Bu tip keçeler boyandıktan sonra kadın elbisesi konfeksiyonunda, döşemelik olarak ve bazı dekorasyon işlerinde kullanılır).* [*Fr.* Feutrine]; ◉ **kaldırıcı ~,** *kâğıtç.* Karton makinesinin yuvarlak kalıplarından elyaflı tabakaları söküp kaldıran keçe. [*Fr.* Feutre leveur]; ◉ **kar ~ si,** Erimemesi için karın sarıldığı keçe; ◉ **karine ~ si,** *den.* Geminin karinesinin iç kısmına döşenen keçe; ◉ **kurutucu ~,** *kâğıtç.* Kâğıt veya karton yaprağını kurutucu silindirlerin üzerine yerleştirilen keçe. [*Fr.* Feutre sécheur]; ◉ **tepme ~,** Ayakla tepilerek yapılan keçe; ◉ **yatak ~,** *kâğıtç.* Islak kâğıdı taşıyan ve yatak presinin silindirleri arasında tutan keçe. [*Ing.* Bearing felt, bearing seal; *Fr.* Feutre coucheur].

~ **açma makinesi,** *dok.* Keçeleşmiş kirli yünün parçalanarak elyaf haline getirilmesini ve böylece kolaylıkla yıkanmasını sağlayan makine. Taranmış yün iplikçiğinde elyafı açan, keçeleşmiş olanları birbirinden ayıran ve böylece çekimi kolaylaştırarak düzgün bir fitil elde edilmesini sağlayan taraklı ve iğneli makine. [*Fr.* Défeutreur, défeutreuse].

~ **baş,** *tıp.* Keçi ve koyun veremi. [*Ing.* Goat or sheep tuberculosis].

~ **bıçak,** *dey.* Elinden bir iş gelmeyen. [*Ing.* Felt knife].

~ **çivisi,** *tekn.* Geniş başlı, kısa gövdeli ve basından ucuna doğru düzenli bir şekilde incelen çivi.

~ **delen (keçe geçiren),** *dey.* Hafif yağmur. [*Ing.* Light rain].

~ **dövmek,** *sny.* ◘ **Dövmek.**

~ **garnitür,** *demir.* Dingil yataklarını yağlamak için, bazı dingil kutularına yerleştirilen, at kılı veya yün artığı karışımı, yağ emdirilmiş destek.

~ **gibi,** *dey. (Saç hk.)* Dolaşmış, karmakarışık olmuş. [*Ing.* Matted; *Fr.* Emmêlés, entremêlés].

~ **külâh,** *kıyf. esk.* Osmanlılarda, keçeden külâh giyenlere verilen ad. *(Farsça keç, eğri ve külâh, başlık kelimelerinin birleşmesiye meydana gelen bu deyim, özellikle eğri külâh giyenler ve çapkınlığı ile tanınanlar için kullanılırdı).* [*Ing.* Felt cap].

~ **külâh etmek,** *dey.* Rütbesini almak.

~ **rondela,** *tekn.* Vida somunu altına konan, keçeden yapılmış delikli pul. [*Ing.* Felt ring].

keçe.bent, b. i. *keçe* + *Fars. bend. sp.* Yağlı güreşte kispetin paçası ile baldır arasına konulan keçe veya bezden yapılma özel dolak. *(Paça bağının baldırı boğmasını engeller).*

keçeci, i. Keçe yapan veya satan kimse. [*Ing.* Felt-maker, felt seller; *Fr.* Fabricant du marchand de feutre, feutrier]; ◉ ~ **ler hamamı,** İçinde keçe döğülen hamam. *(Anadolu'da bazı hamamların bir kısmı keçecilere ayrılmış ve bu işe göre inşa edilmiştir).*

~ **tokmağı,** *dok.* Keçe yapmak için yün parçalarını döğüp sıkıştırmaya mahsus tokmak. [*Ing.* Beater, fulling-stock; *Fr.* Fouloir].

keçecilik, -ği, i. Keçecinin yaptığı iş.

keçeleme, i. § ❶ Keçelemek eylemi. [*Ing.* Felting; *Fr.* Feutrage]; § ❷ *kâğıtç.* Bir kâğıt makinesinin bezi veya bir karton makinesinin yuvarlak kalıpları üzerinde tek biçimli ve sağlam bir yaprak elde etmek için lifleri birbirine karıştırma işlemi. [*Ing.* Felting; *Fr.* Feutrage]; § ❸ *müz.* Piyano mekanizmasının bazı duyarlı bölümlerini değişik kalınlıkta az veya çok yumuşaklıkta keçelerle kaplama işlemi. *(Kısmaçlar, çekiçler, yastıklar ve itme dili, fren engelleyiciler, yay dayanakları, küçük kaldıraçların yastıkları, klavye düğmeleri, yu-*

ŞEKİL: 294. — **KEÇ. 1.** Chassé à la figure. **2.** Boğma. **3.** Bacak kilitleme.

muşak ayaklık /pedal/ çubukları, yankılı ayaklık, yumuşak ve sert ayaklık dayanakları ve üst eşik keçelenen başlıca kısımlardır). [*Ing.* Felting; *Fr.* Feutrage].

keçelemek, (-i), f. § ❶ Bir nesneye keçe geçirmek. [*Ing.* To felt; *Fr.* Feutrer]; § ❷ *met.* Madenî bir yüzeyi keçeyle parlatmak: *Keçelenmiş bir parça, kösele rondelaları arasına sürülmüş yapışkan tabakasının sert olması yüzünden hassas bir düzgünlük göstermez.* [*Ing.* To felt; *Fr.* Feutrer].

keçeleşme, i. *matb.* Kâğıt yapımı sırasında kâğıt hamurunun süzgeçlerde suyu süzülmeye başlarken lifleri birbiri üstüne oturtarak aynı zamanda, katgı maddeleriyle de karışarak keçe gibi bir kumaş haline gelmesi. [*Ing.* Felting; *Fr.* Feutrage].

keçeleşmek, keçelenmek, nsz. f. § ❶ Telleri bribirinin içine iyice girip keçe gibi ayrılmaz olmak: *Keçeleşmiş saçlar. Kazak yıkanınca keçeleşti.* [*Ing.* To become numb, to become gradually felted or matted; *Fr.* Feutrer, se feutrer]; § ❷ *mec. (Vücudun bir yeri hk.)* Duyarlığını kaybetmek, hissizleşmek, uyuşmak. [*Ing.* To grow numb; *Fr.* S'engourdir]; § ❸ Varlığı duyulmaz olmak; § ❹ *(cilt hk.)* Keçe gibi sert ve pürüzlü olmak, hışır hışır olmak: *Bahçede uzun zaman toprakla uğraşmaktan elleri keçeleşmiş.*

keçeleştirme, i. § ❶ Keçeleştirmek eylemi. [*Ing.* Felting; *Fr.* Feutrage]; § ❷ *dok.* Yün gibi hayvansal dokuma elyafını, bükme ve dokuma işlemleri yapmadan birbirine bağlayarak sağlam, bükülgen bir kumaş meydana getirme işlemi. [*Ing.* Felting; *Fr.* Feutrage].

keçeleştirmek (-i), f. Bir şeyin keçeleşmesine yol açmak veya keçeleşmesini sağlamak. [*Ing.* To make numb, to make felted].

keçeli, i. § ❶ Keçesi olan. [*Ing.* Felted over, made of felt; *Fr.* Feutre, -ée]; § ❷ *teşk. tar.* Keçe külâh giyen yeniçerilere verilen ad.

~ **dilcik**, *müz.* ◘ **Dilcik.**

keçi, i. *esk. T.* § ❶ *zool.* Boynuzgiller *(Bovidae)* familyasının Keçiler *(Caprinae)* alt familyasına giren türlere verilen genel ad. Eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen evcil bir hayvandır. (Çenesinde sakal vardır. Başın ön tarafı düzdür. Şakak ve topuk çıkıntısı yoktur. Keçi cinsi *(capra)* dört alt cinse ayrılır: (a) *Capra* alt cinsinin türleri **evcil keçi** *(C. hircus)*, **yaban keçisi** *(C. aegagrus)* ve **yılan-yiyen keçi** *(C. falconeri);* (b) turus alt cinsine **Kafkas keçisi** ile **Pirene keçisi** girer; (c) *ibex* alt cinsine **Alp dağ keçisi** girer; (ç) *aegoceros* alt cinsinde ise **dağ keçisi** *(A. sibirica)* ile **Nübye** keçisi türleri vardır. Keçi bitkiler için bir felâkettir. Bütün Akdeniz çevresi ülkelerinde ormanları mahveder. Kılları kabadır. Fakat Ankara, Tibet ve Kesmir keçilerinin kıl ve tiftiklerinden çok iyi dokumalar elde edilir. Eti değerlidir. Sütünden iyi peynir olur. Keçinin iki memesi vardır. Çoğunlukla ikiz doğurur. Gebelik süresi beş aydır. Yavrusuna oğlak, erkeğine teke denir). ◘ *ŞEKİL: 380.*— **MEMELİ HAYVANLAR II.** [*Lat. Capra; Ing.* Goat; *Fr.* Chèvre]; § ❷ *arg.* Pasif durumda olan homoseksüel; § ❸ s. *mec.* Inatçı. [*Ing.* Obstinate; *Fr.* Entêté, -ée]; § ⊙ ~ **leri koyunlardan ayırmak**, *tiy.* Tiyatrocuların kullandığı bir deyimdir. Beceriklileri beceriksizlerden ayırmak anlamına gelir; ⊙ ~ **de de (keçinin de) sakal (sakalı) var, (sakal keçide de var)**, *at.* Sakal kişiye değer kazandırmaz. O, keçilerde bile vardır. ⊙ ~ **nin de sakalı var**, *at.* ◘ **Keçide de sakal var**; ⊙ ~ **nin uyuzu, çeşmenin (pınarın) gözünden su içer (içer suyunu)**, *at.* § ❶ Değersiz kişiler kendilerini değerli ve en güzel şeye lâyık görürler; § ❷ Iğrenç olanlar, durumlarına bakmazlar da iğrenilmeyecek şey ararlar; ⊙ ~ **ye can kaygısı, kasaba yağ kaygısı, (Koyun can derdinde, kasap yağ derdinde)**, *at.* Değişmez bir kuraldır: Bir kişi önemli bir kaybından dolayı çırpınıp kıvranırken başka bir kişi bu durumdan ne kadar çok yararlanabileceğini düşünür; ⊙ **ahfeşin ~ si gibi başını sallamak**, *dey.* Her söylenene anlamadan, bilmeden baş sallamak; ⊙ **akdağ ~ si**, *zool.* ◘ **Ak**; ⊙ **Alp dağ ~ si**, *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasının bir keçi türü. Uzunluğu 150, yüksekliği 80 sm. Büyük, kıvrık boynuzları vardır. Dölü tükenmektedir. [*Lat. Capra ibex; Ing.* Alpine wild goat, Alpine ibex; *Fr.* Ibex des Alpes suisses, bouquetin des Alpes]; ⊙ **Ankara ~ si**, *zool.* Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından, evcil keçinin bir ırkı. İnce uzun, kıvırcık ipek gibi yumuşak tüyleri için beslenir. [*Lat. Capra hircus angoriensis; Ing.* Angora goat; *Fr.* Chevre d'Angora]. ☆ *Eşanl.* **tiftik keçisi**; ⊙ **dağ ~ si**, *zool.* Çift parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir antilop türü. Uzunluğu 120, yüksekliği 75 sm. Çok çeviktir. Kayadan kayaya büyük bir ustalıkla sıçrayıp atlayabilir. Eti ve derisi için avlanır. Avrupa ve Kafkasya'da yüksek dağlarda ufak sürüler halinde yaşar. [*Lat. Rupicapra rupicapra; Ing.* Chamois; *Fr.* Chamois]. ☆ *Eşanl.* **şamua**; ⊙ **evcil ~**, *zool.* Çift parmaklılar (*Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir memeli türü. Yaban keçisinden evcilleştirilmiştir. Sütü, tüyü ev derisi için yetiştirilir. Avrupa'da yaşar. [*Lat. Capra domesticus; Ing.* Goat; *Fr.* Chevre domestique]; ⊙ **günah ~ si**, *din.* ◘ **Günah**; ⊙ **tiftik ~ si**, *zool.* ◘ **Ankara keçisi**; ⊙ **yaban ~ si**, *zool.* Çift parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir keçi türü. Uzunluğu 130, yüksekliği 90 sm. Kırmızımsı kırçıl renkli olup kara çizgilidir. Sakallıdır. Evcil keçinin atasıdır. Kana'da, Anadolu, Iran ve yakınlarındaki memleketlerde yaşar. [*Lat. Capra aegagrus; ing.* Bezoar goat, pasang; *Fr.* Chevre sauvage]; ⊙ **yılan-yiyen ~**, *zool.* Çift parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir keçi türü. Uzunluğu 135, yüksekliği 80 sm. Himalâya dağlarında yaşar. [*Lat. Capra falconeri; Ing.* Markhor; *Fr.* Chevre Markhor].

~ **ağızlı**, *dey.* h. d. Aç gözlü, obur. [*Ing.* Glutton, gluttonous, gourmand; *Fr.* Gour mand, -ande, glouton].

~ **antilopu**, *zool.* ◘ **Antilop.**

~ **ayağı**, *bot.* ◘ **Keçiayağı.**

~ **ayaklı**, *sil.* Eski tatar oklarından bir kısmı.

~ **biti**, *zool.* ◘ **Keçibiti.**

~ **boğan**, *bot.* ◘ **Keçiboğan.**

~ **boynuzu**, *bot.* ◘ **Keçiboynuzu.**

~ **çiçeği**, *vet.* ◘ **Çiçek.**

~ **emceği**, *bot.* Bir çeşit siyah incir. [*Ing.* A kind of black fig].

~ **geberse de kuyruğunu indirmez**, *at.* Inatçı, ölür de inadından vazgeçmez.

~ **kafalı**, *dey. h. d.* Dik kafalı, inatçı. [*Ing.* Obstinate, stubborn; *Fr.* Obstiné, -ée, entêté, -ée, têtu, -ue].

~ **kulağı**, *bot.* Yabanî râvent. [*Ing.* Wild rhubarb].

~ **kurttan kurtulsa gergedan olur**, *at.* Tehlikeler, zararlar olmasa her şey alabildiğine gelişir.

~ **mantarı**, *bot.* ◘ **Keçimantarı.**

~ **memesi**, *bot.* İri ve uzun taneli bir üzüm çeşidi.

~ **nereye çıkarsa, oğlağı da oraya çıkar**, at. Büyüklerin tuttuğu yol, küçüklere örnek olur. Onlar da aynı yolu izlerler. ☆ *Eşanl.* **ağaca (taşa) çıkan keçinin dala bakan (ağaca çıkan) oğlağı olur.**

~ **peyniri**, *mutf.* Keçi sütünden yapılan peynir. [*Ing.* Goat cheese; *Fr.* Fromage de chevre].

~ **pöstekisi**, Keçi derisinden yapılan pösteki. [*Ing.* Goat's skin with the hair on it].

~ **sağan**, ◘ **Keçisağan.**

~ **sakal**, ◘ **Keçisakal.**

~ **sedefi**, *bot.* ◘ **Keçisedefotu.**

~ **sesi**, *tıp.* ◘ **Egofoni.**

~ **söğüdü**, *bot.* ◘ **Söğüt.**

~ **yemişi**, *bot.* ◘ **Keçiyemişi.**

~ **yolu**, ◘ **Keçiyolu.**

keçi.ayağı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, nemli ormanlarda ve çayırlarda yetişen, 1 m.'ye kadar boylanan, sürünücü rizomlu, çıplak bir bitki. Yaprakları açık yeşil, çiçekleri beyazdır. Nikris hastalığını iyi eder diye bilinir. Türkiye'de Doğu Karadeniz bölgesinde yetişir. [*Lat. Aegopodium podagraria; Ing.* Goutweed; *Fr.* Herbe aux goutteux].

keçi.biti, b. i. *zool. Hematopinidae* familyasından en çok iki milimetre uzunluğunda olabilen ve keçilerin sırtında yaşayan sokucu bit. [*Lat. Linognathus stenopsis; ing.* Goat louse; *Fr.* Pou de la chèvre].

keçi.boğan, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, kışın yaprak döken, dikenli bodur çalı. Sürgünler çoğunlukla karşılıklıdır. Tüysü yapraklar 3 lü, yaprakçıklar küçük ve çok kısa saplıdır. Çiçekleri teker teker veya kurullar halindedir. Yumurtalık sapsız; içerisinde çok sayıda tohum bulunan bakla uzundur. Akdeniz çevresinde yayılmış olan 5 türü vardır. En fazla tanınan ve kültüre alınmış olanı **tüysüz keçiboğan** ve **tüylü keçiboğan** adındaki türleridir. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Calycotome]. ⊙ **tüylü ~**, *bot.* Doğu Akdeniz ülkeleri ve Anadolu'da yetişen ve tüysüz keçiboğan'a çok benzeyen ufak bir çalı. Genç sürgünler, yaprakçıkların alt yüzü, sapları, çiçeğin çanağı ve baklalar ipek gibi tüylerle örtülüdür. [*Lat. C. villosa*]. ⊙ **tüysüz ~**, *bot.* Anayurdu Batı Akdeniz çevresi olan, kuzeye doğru Orta Italya'ya kadar ulaşan, en fazla 1-1,5 m. kadar boylanabilen bodur bir çalı. Sürgünler tüysüzdür. Yaprakçıklar 1-1,2 sm. boyunda, uçları yuvarlak ve kısa saplıdır. Çiçekleri sarı renkli, bakla çıplaktır. Zehirli bir alkaloid taşıyan bu bitki çit yapmağa fevkalâde elverişlidir. [*Lat. C. Spinosa*].

keçi.boynuzu, b. i. *bot.* § ❶ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, Güney Avrupa, Asya ve Afrika'da nehir ve deniz kenarlarında yetişen, Türkiye'de Güney Anadolu ve Akdeniz havzasında yetişen ve yetiştirilen, 6-10 m. boyunda, kışın yaprak dökmeyen bir ağaç. Yaprakları paripennat, 5-11 yaprakçıklı, derimsi ve tam kenarlıdır. Yeşilimtrak renkli, çok küçük çiçekleri poligamdır *(erdişi, dişi ve erkek).* Petal yoktur. Yumurtalık bir karpellidir. Meyva 10-20 sm. boyunda, yassı, etli, açılmayan, koyu renkli bir legumendir. Pulpası şeker bakımından zengindir. Meyvalarda *(Fructus Ceratoniae)* yağ, şekerler *(sakkaroz, glikoz),* selüloz ve azotlu bileşikler vardır. Olgun meyvalar gıda olarak veya reçel ve likör yapımında kullanılır. Sığır ve at yemlerine de katılabilir. Kuru meyvaların tozu, unlu besin maddesi olarak mide ve bağırsak hastalıklarında, azellikle memedeki çocuklara yedirilir. Tohumları bir zamanlar *«karat»* adıyle, kuyumculukta ağırlık ölçüsü olarak kullanılmıştır. Odunu marangozlukta, kabuğu sepicilikte kullanılır. [*Osm.* Harnup; *Lat. Ceratonia siliqua; Ing.* Carob, carob beam, carob tree; *Fr.* Caroubier]. § ❷ Keçiboynuzunun meyvası. [*Ing.* Carob; *Fr.* Caroube, carouge]. ◘ *ŞEKİL: 388.* — **ILIMAN VE TROPİK BÖLGE MEYVALARI.** ⊙ **yabanî ~**, *bot.* ◘ **Yabani.**

~ **gibi**, *dey.* Çok emek isteyen, buna karşılık yararı az olan işler için kullanılır.

~ **şerbeti (şurubu)**, *mutf.* Kuru keçiboynuzunun kaynatılmasıyle yapılan, hafif tatlımsı ve hararet kesici surup. [*Osm.* Harubiye; *Ing.* Sherbet or light drink of carobs, a drink made of locust-beans].

keçi.güvesigiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımından bir familya. Kocaman karınlı

iri kelebekleri kapsar. Hortumları yoktur. Dişilerde, karın kısmının son halkasında içe çekilebilen burgumsu bir organ vardır. Hayvan bununla yumurtalarını ağaçların gövdesindeki çatlaklara ve kabuktaki çukurlara koyar. Tırtılları tahta yiyici olup kök ve gövdelerde yaşar. Güçlü ağız parçalarıyle ağaçlara delik açar. Başlıca 3 cinsi vardır: *Cossus, dyspessa, zeuzera.* [*Lat.* ve *Ing. Cossidae; Fr.* Cossides].

keçiler, ç. i. *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Gevişgetirenler *(Ruminantia)* alt takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasına giren bir alt familyası. **Evcil keçi** *(Capra hircus),* **yılan-yiyen keçi** *(Capra falconeri),* **Alp dağ keçisi** *(Capra ibex),* **yaban keçisi** *(Oreamnos montanus),* **dağ keçisi** *(Rupicapra rupicapra),* **keçi antilopu** *(Naemorhedus thar)* ve çeşitli koyun türlerini içine alır. **Ankara keçisi** *(Capra hircus angorensis)* bir keçi ırkıdır. Keçiler dağlık ve kayalık yerlerde yaşayan, hafif yapılı, çevik, boynuzları geriye doğru ve yaklaşık olan ve sakalları bulunan hayvanlardır. [*Lat.* ve *ing. Caprinae; Fr.* Caprines]. ◉ **dağ keçileri,** *zool.* Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasının, Dağkeçisigiller alt familyasından Gevişgetiren memeli hayvanlar grupu. **Dağ keçisi** gibi. Antiloplarla keçiler arasında kalan hayvanları kapsar. [*Ing.* Rupicapra; *Fr.* Rupicaprins].

keçileşmek, nsz. f. *mec.* Inadı tutmak, inat etmek, hırçınlaşmak. [*Ing.* To get headstrong, to become pigheaded; *Fr.* S'entêter, s'opiniâtrer, s'obstiner].

keçili, s. *arg.* Yüz liralık *(bütün): Şu hacıağanın iki keçilisini yürütmüşler.* [*Ing.* Hundred-lira piece].

keçilik,-ği, i. *mec.* Inatçılık, inadından vaz geçmeme. [*Ing.* Obstinacy, stubbornness; *Fr.* Obstination, entêtement, opiniâtreté]. ~ **etmek,** Inat etmek. [*Ing.* To be obstinate, stubborn; *Fr.* S'entêter, s'opiniâtrer, s'obstiner].

keçi.mantarı, b. i. *bot.* Yenebilen birçok mantarın ortak adı. *(Çayırlarda, çit ve orman kenarlarında ilkbaharda yetişen, şapkası kirli beyaz, bazen saman sarısı veya benekli mantarlardır. Agarius camptestris ve Clitopilus prunulus türleri başta olmak üzere birçok mantara aynı ad verilir).*

keçi.öldüren, b. i. *bot.* ◘ **Keçiboğan.**

keçi.sağan, b. i. *zool.* Serçegillerden, geniş gagalı, böceklerle beslenen bir kuş. [*Lat. Caprimulgus; Ing.* Goatsucker, nightjar; *Fr.* Engoulevent]. ◘ **Çobanaldatan.**

keçi.sakal, b.s. Sakalı yalnız çenesinde uzunca ve seyrek olan, keçi sakallı *(kimse).* [*Ing.* French beard, goatee; *Fr.* Barbiche. *(Sous le menton),* bouc].

keçi.sakalı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgesinde raslanan, genellikle beyaz veya pembe *(bazen canlı kırmızı)* çiçekli, çok yıllık otsu bitki, veya ağaççık. [*Lat. Spiraea ulmaria*]. ◘ *ŞEKİL: 91.* — **ORMAN BATAKLIK VE KIR BİTKİLERİ.**

keçi.sedef.otu, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, Haziran-Ağustos ayları arasında, açık mor *(seyrek olarak beyaz)* renkli çiçekler açan, 0.50-1 m. yüksekliğinde, çok yıllık, otsu bir bitki. Yaprakları almaşık dizilişli, saplı, imparipennat ve koyu yeşil renklidir. Her yaprakta 13-19 tane uzunca mızrak şekilli ve sivri uçlu foliol bulunur. Çiçekler gövde ve dalların ucunda, çok çiçekli, salkım durumlar oluşturur. Meyva esmer kırmızımtrak renkli, tüysüz ve çok tohumlu bir legumendir. Bitkinin toprak üstü kısımları *(Herba galegae)* tanen ve acı maddelerden başka önemli olarak galegin adlı bir alkaloid taşır. Bu alkaloid tohumlar ve yapraklarda bulunur. Halk arasında kuru bitkiden hazırlanan infuzyon süt ifrazını arttırıcı olarak kullanılmaktadır. Galegin yüksek dozlarda verildiği zaman sinir merkezlerini felç ederse de küçük dozlarda kandaki şeker miktarını azaltır. Bu yüzden hafif şeker hastalığına karşı da kullanılmaktadır. Trakya, İstanbul, İzmit, Uludağ'ın etek kısımları, Zonguldak, Ayancık, Samsun, Toros dağları ve Urfa'da çok raslanır. [*Lat. Galega officinalis; ing.* Goat's rue, goat rue; *Fr.* Galega].

☆ *Eşanl.* **keçisedefi.**

keçi.yemişi, b. i. *bot. h.d.* Yaban mersini. [*ing.* Whortleberry; *Fr.* Airelle, myrtille].

keçi.yolu, i. Ancak yayaların geçebileceği kadar dar yol. [*ing.* Goat trail, footpath *(on the hills, etc.)* narrow path, byway; *Fr.* Sentier].

keçkül, i. *Osm.* < *Fars. keckül. esk.* Dervişlerin ve dilencilerin ellerinde taşıdıkları çanak, dilenci çanağı. ◘ **Keşkül.**

Keçua, Kiçua, öz. i. *dilb.* Kolomb'dan önce Güney Amerika'da konuşulan medeniyet dili. [*ing.* ve *Fr.* Quechua, quichua].

Keçua'lar, Kıçua'lar, ç. öz. i. Peru halkı; Inka'ların yönetimindeydiler. [*ing.* ve *Fr.* Quechuas, Quichuas].

ked[1], i. *Osm.* < *Ar. kedd. esk.* Bir isi yapmak için çabalayıp uğraşma; çaba, ceht. [*ing.* An exerting oneself in manual labour; diligent labor].

ked[2], i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ev.

keder, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Tasa, kaygı, üzüntü, acı. [*ing.* Grief; *Fr.* Peine, chagrin]. § ❷ *esk.* Bulanık olma, bulanıklık. ~ **çekmek,** Acı duymak, ıstırap çekmek. [*ing.* To suffer from grief; *Fr.* Souffrir]. ~ **etmek** *(bir şeyi kendine), dey. (Bir şeyden)* Üzüntü duymak, kederlenmek. [*ing.* To grieve; *Fr.* S'affliger]. ~ **vermek,** Üzüntü, acı vermek, kederlendirmek, tasalandırmak. [*ing.* To cause grief; *Fr.* Faire de la peine].

kederlendirmek (-i), f. Keder duymasına, üzülmesine yol açmak. [*ing.* To cause grief; *Fr.* Faire de la peine].

kederlenmek, f. Kederli olmak, üzülmek, tasalanmak, keder etmek, acılanmak, acı duymak. [*ing.* To grieve; *Fr.* S'attrister].

kederli, s. § ❶ Üzüntüsü olan, acılı, tasalı, acıklı. § ❷ Üzüntü veren, hüzünlü: *Kederli günlerinin en vefalı dostuydu.* [*ing.* Sorrowful, grieved, grievous; *Fr.* Triste, attristé,-ée, contriste,-ée, affligé, -ée].

kedersiz, s. § ❶ Üzüntüsü olmayan, acısız: *Kedersiz insan olmaz.* § ❷ Üzüntü vermeyen, üzüntüsüz. [*ing.* Free from grief, free from injury or loss; *Fr.* Sans chagrin, tranquille].

kedeş, ◘ **Kadeş.**

kedi, i. Etçiller takımının Kedigiller *(Felidae)* familyasından, memeli hayvanlara verilen genel ad. *(Aynı adı taşıyan evcil hayvanlardan başka, kısa ve yuvarlak bir burun, çok kuvvetli çeneler, gizlenebilir tırnaklar gibi belirleyici özellikler taşıyan çok sayıda türü kapsar. Kedi cinsi, Kedigillerden hemen bütün yırtıcı memelileri kapsar. Örnek hayvanı, en kuzeydekiler sayılmazsa, bütün büyük Avrupa ormanlarında bulunan yaban kedisidir. Evcil kedi, büyük çoğunluğuyle, Eski Mısırlıların kedisinden türemiştir; bu da, çok erken çağlarda Nübyalılarca evcilleştirilmiş* **eldivenli kedi'***dir. /Felis maniculata/. Çinhindinde olduğu gibi Hindistan'da da birçok tür, evcil kedi ile çaprazlanabilmektedir;* **minyon kedi** *(F. minuta) ve* **avcı kedi** *(F. viverrina) gibi, Siyam'da uzun veya kısa.kuyruklu evcil ırklar vardır. Siyam* **Şah kedisi** *açık çikolata rengindedir; başı, kuyruğu ve bacakları daha koyudur;* **malezya kedi'***sinin kuyruğu kısa veya kesiktir;* **man adası kedisi** *kuyruksuzdur. Kedi, elli beş elli altı gün gebe kaldıktan sonra, iki ile beş arasında yavru yapar, yavruların gözleri dokuz gün sonra açılır. Genellikle yılda iki defa yavrular. Irklara göre ayaklarının altı, dudaklar ve burun pembe veya siyah olur. Mavi gözü beyaz kediler genellikle sağırdır. Kedinin postu çok çeşitli renklerde, daha çok da çizgili olur. Sayısız türler arasında: Asya'da,* **çin kedisi, ebrulu kedi** *(F. marmorata),* **avcı kedi** *(F. viverrina),* **Ankara** kedisi, **Siyam kedisi, Birmanya** kedisi, *Amerika'da* **Pampa kedisi** *(F. pajeros). Yabani veya evcil olan bu türlerin çoğu kürk sanayiine önemli bir katkı sağlar. Açık kulamsı renkte postu olan yaban kedisi üç siyah halka ile çevrilmiş kısa kuyruğu ile bir vaşak'a benzer. Çok sağlam olan kürkünden mantolar ve kürklü giysiler yapılır. Kedi çeşitli hastalıklara tutulabilir, bunlardan en ağırları tüberküloz ve kuduzdur. Bu hastalıkların ikisi de insan için tehlikelidir.* [*Lat. Felis; ing.* Cat; *Fr.* Chat, chatte]. ◘ *ŞEKİL: 295.* — **KEDİ** *(İç yapısı); ŞEKİL: 296:* — **KEDİ** *(İskeleti).* ◉ ~ **nin boynuna ciğer asılmaz,** *at.* Bir kimseye, kullanıp zarar vereceği, kendine mal edip ortadan kaldıracağı şey emanet edilmez. ◉ ~ **nin fare ile oynaması gibi,** *dey.* Bir mücadelede aralarında büyük kuvvet farkı olan iki kişinin durumunu anlatır. [*ing.* Playing cat-and-mouse *(with); Fr.* Jouer comme le chat avec la souris, jouer au chat et à la souris]. ◉ ~ **nin gideceği samanlığı kadar,** *at.* Uygunsuz bir iş yapan kişi, ne kadar kaçarsa kaçsın, gideceği yerler bellidir. Az sonra yakayı ele verir. ◉ ~ **nin kabahatini önüne koyarlar, öyle döverler,** *at.* Cezalandırılan kimse suçunun ne olduğunu bilmelidir ki o suçu bir daha işlemesin. ◉ **kedinin kanadı olsaydı serçenin adı kalmazdı,** *at.* Saldırganlar istediklerini yapabilecek durumda olsalardı, zayıfları kolaylıkla ortadan kaldırır, bol bol çıkarlarını sağlardı. ◉ ~ **nin usluluğu sıçan görünceye kadar,** *at.* Atılgan kişilerin sessiz ve eylemsiz durmaları, onları çileden çıkaran bir durum baş gösterince sona erer. ◉ ~ **ye «bokun kimya» demişler, üstünü örtmüş,** *at.* Iyilik sevmeyen, kimsenin onduğunu istemeyen kişi, atacağı zararlı şeyi başkasının aradığını anlarsa-faydalanılamayacak duruma getirir. ◉ ~ **ye (peynir, ciğer) ısmarlamak (emanet etmek),** *dey.* Güvenilmeyecek birine beklemesi için bir şey emanet bırakmak. [*Ing.* To entrust something to an untrustworthy person]. ◉ ~**yi sıkıştırırsan üstüne atılır,** *at.* Senden çekinen, korkan kişi, çok sıkıştırırsan sana karşı gelir. ◉ **Afrika misk** ~ **si,** *zool.* ◘ **Misk kedisi.** ◉ **Ankara** ~ **si,** *zool.* Evcil kedinin bir ırkı. Tüyleri ak, kulakları sağır ve iki gözü ayrı renklerde olur. Avrupa'ya Anadolu'dan yayılan Ankara kedisi, âdi ev kedisinin değişinimiyle meydana gelmiştir. [*Lat. Felis domesticus angorensis; ing.* Angora cat, coon cat, maine cat; *Fr.* Chat angora]. ◉ **Asya mis** ~ **si,** *zool.* ◘ **Misk kedisi.** ◉ **bozkır** ~ **si,** *zool. zool.* ◘ **Misk kedisi.** ◉ **bozkır** ~ **si,** *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Kedigiller *(Felidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 52, kuyruğu 27 sm. Orta ve Kuzey Asya'da yaşar. [*Lat. Felis manul; Ing.* Pallas's cat, manul; *Fr.* Manoul, manul]. ☆ *Eşanl.* **yabani kedi.** ◉ **evcil** ~, *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Kedigiller *(Felidae)* familyasından bir memeli türü. Kuyrukları hariç 50 sm. kadar olurlar. Mısırlılar tarafından evcilleştirilmiş ve Akdeniz memleketlerinden dünyaya yayılmıştır. Pek çok çeşit renkleri vardır. [*Lat. Felis ocreata domestica; Ing.* Domestic cat; *Fr.* Chat domestique]. ◉ **kap** ~ **si,** *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Kedigiller *(Felidae)* familyasından, Afrika'da yaşayan vahşi kedi. Uzunluğu 1 m.'den fazladır. Başı uzunca, kulakları büyük ve sivri, bacakları uzundur. Üst tarafı sarımtrak, alt tarafı beyazımsı kızıl-sarı postu siyah beneklidir; değirmi olan bu benekler genellikle uzunlamasına şeritler halinde birleşir. Kürkü ticaret kaynağıdır. [*Lat. Felis serval; ing.* Serval, bush cat; *Fr.* Serval, chat du cap]. ◉ **kaplan** ~ **sı,** *zool.* Etçiller *(Cornivora)* takımının Kedigiller *(Felidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 50, kuyruğu 30 sm. Güney Amerika yaban kedisidir. Guyana ve Brezilya'da yaşar. Yakalanıp alıştırılırsa evlerde fare ve sıçanları yok eder. [*Lat. Felis tigrina; ing.* ve *Fr.* Margay]. ◉ **kara palmiye misk** ~ **si,** *zool.* ◘ **Miskkedisi.** ◉ **misk** ~ **si,** *zool.* ◘ **Miskkedisi.** ◉ **kırk evin** ~ **si,** ◘ **Kırk.** ◉ **kül**

~ si, ◘ Kül. ◉ **uzun-kuyruklu ~,** *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Kedigiller (Felidae) familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 90-100, kuyruğu 40-46 sm. Postunun güzelliği için avlanır. Brezilya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Felis macrura*]. ◉ **yaban ~ si,** *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Kedigiller *(Felidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 60, kuyruğu 25 sm. Kırçıl renklidir. Avrupa ve Batı Asya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Felis sylvestris; ing.* European wildcat; *Fr.* Chat sauvage]

~ ayağı, *bot.* ◘ Kediayağı.

~ bağırsak solucanı, *zool.* ◘ Solucan.

~ balı, ◘ Kedibalı.

~ balığı, *zool.* ◘ Kedibalığı.

~ balığıgiller, *zool.* ◘ Kedibalığıgiller.

~ başı, *bot.* ◘ Kedibaşı.

~ ciğere bakar gibi bakmak, *dey.* Bir şeye imrenerek ve açgözlülükle bakmak. [*ing.* To stare covetously].

~ dili, *mutf.* Bir çeşit tatlı bisküvi. [*Fr.* Langue de chat].

~ gibi dört ayak üzerine düşmek, *dey.* Zor durumdan kolaylıkla sıyrılmasını bilmek, tehlikeleri daima kolayca ve zararsız olarak anlatmak. [*ing.* To fall on all four feet like a cat, to be always safe and sound].

~ götünü görmüş, «yaram var» demiş. (Kedi kıçına bakar da «yaram var» dermiş), *dey.* Sıkıntısı olmayan densiz kişi, hiç yoktan kendine sıkıntı çıkarır.

~ gözü, Eski yazıda harfinin kedi gözüne benzeyen iki delik kısmı. [*Osm.* Ayn ül-hirre].

~ ile harara gitmek, *dey.* Geçimsiz, inatçı biri ile iş yapmaya kalkışmak.

~ ile köpek, *dey.* Aralarında sürekli geçimsizlik bulunanlar hakkında söylenir: *Onlar sabahtan akşama kadar kediyle köpek.* [*ing.* Cat-and-dog, always quarrelling; *Fr.* Chien et chat].

~ ile köpek gibi, *dey.* Aralarında iyi geçim olmayanlar için söylenir. [*ing.* Cat and dog, always quarrelling].

~ karaciğer kelebeği, *zool.* ve *paraz.* ◘ Kedikaraciğerkelebeği.

~ köprüsü, *den.* Tanker gemilerde baş kasara güvertesi düzeyinde orta üst binaya, oradan da kıç üst binaya kadar gemi boyunca uzanan köprü. *(En çok iki kişinin geçebileceği genişlikteki bu köprü tanker güvertelerinin genellikle yağlı, dolayısıyle de kaygan olması yüzünden dalgalı havalarda binalar arasında gidip gelme kolaylığı sağlar).* Geçit vermeyecek biçimde güverteye yayılarak istif edilmiş yüklerin üzerinden gidip gelmek için tahtadan geçici olarak yapılan geçit.

~ makisi, *zool.* ◘ Maki.

~ nanesi, *bot.* ◘ Kedinanesi.

~ ne, budu ne?, *dey.* Kendisinden çok şey beklenmemesi gerekenler için söylenir. [*ing.* What can you expect from such a poor creature].

~ olalı bir fare tuttu, *dey.* Neden sonra, kendisinden beklenen işlerden birini yapabildi. [*ing.* At last, he has done something worth-while].

~ otu, ◘ Kediotu.

~ otugiller, *bot.* ◘ Kediotugiller.

~ pençesi, *tekn.* Bir tahta veya bir kaplama yaprağı üzerinde küçük boyutlu budakların birikimi; Fıçı tahtalarını yontmada kullanılan uzun saplı bir tür rende.

~ piresi, *zool.* ◘ Pire.

~ sesi *tıp.* Mitral kapağı darlığında, kalbin tepe bölgesinde el ile hissedilen titresim. *(Bu titresim kedi mırıltısına benzetilir).* [*ing.* Purring tremor; *Fr.* Frémissement cataire].

~ sıçraması, *dans.* Yanlamasına yapılan bir dizi sıçrama; sıçrama anında bacaklar açılır ve içe doğru bükülür. [*ing.* Leap-cat; *Fr.* Saut de chat].

~ tırmığı hastalığı, *patol.* Giriş yerinin bağlı bulunduğu lenf düğümleri alanında, mevzii subakut bir lenf düğümü iltihabıyle belirlenen virüslü intan. *(Çoğunluk kedi tırmalamasıyle meydana gelir. Reilly ve Tournier'nin deri içi tepkimesiyle teşhis edilir).* [*ing.* Cat-scratch disease, benign lymphoreticulosis; *Fr.* Maladie due aux griffes du chat, lympho-reticulose bénigne d'inoculation].

Eşanl. **selim lenfo-retiküloz aşılanma.**

~ tırnağı, *bot.* ◘ Gebreotu.

~ uzanamadığı (yetişemediği) ciğere, pis (murdar) der, *at.* Kisi, elde edemediği seyi istemiyormuş, beğenmiyormuş gibi görünür. [*ing.* The cat could not reach the liver so he said it was dirty].

~ yavrusu gibi, *dey.* Uysal ve sokulgan çocuklar için kullanılır.

~ yavrusunu taşır gibi taşımak, *dey* Yanındaki kimseyi veya şeyi gittiği her yere götürmek, yanından hiç ayrılmamak.

~ yavrusunu yerken sıçana benzetir, *at* Kisi, yakını olan sucsuz birisini ezmeyi çıkarına uygun görürse onda düşmanına benzeyen nitelikler bulur. Yolsuz olduğunu bildiği bir işi yaparken kendini mazur göstermek üzere bahane uydurur.

~ yetişemediği ciğere pis (murdar) der, *at.* Insanlar, erisemedikleri kıymetleri, küçültmeye çalışırlar.

~ yılanı, *zool.* ◘ Yılan.

kedi.ayağı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bilesikgiller *(Compositae)* famiyasından, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgesinde yetisen, beyazımsı yumusak sık tüylü ikievcikli bitki. Çimlerin ve çalıların arasında bulunur. Bazen süs bitkisi olarak da yetistirilir. [*Lat. Antennaria dioica; ing.* Cat's-foot; *Fr.* Pied-de-chat].

kedi.balı, b. i. Erik, kayısı v.b. ağaçların gövdesinden sızan bir çesit zamk. [*ing.* Gum of plum tree or apricot tree].

kedi.balığı, b. i. *zool.* Köpekbalıkları *(Selachii)* takımın kedibalığıgiller *(Scyl(l)iorhinidae)* familyasından, genellikle *Scyliorhinus* cinsinden köpekbalıklarına verilen ad. Küçük boylu, fakat kıyılarda son derece hareketli balıklardır. Bunların kendinden küçük balıkların pesinde durmadan yüzdüğü görülür. Bellibaslı iki türü vardır: **Küçük kedibalığı** ve **büyük kedibalığı.** [*Lat. Scliorhinus; ing.* Roussette, dogfish; *Fr.* Rousette]. ◘ *LEVHA 18.*— **BALIKLAR** ◉ **benekli ~,** *zool. Callichthyidae* familyasından, anayurdu Güney Amerika ve Brezilya olan, akvaryumlarda beslenen tatlısu balığı. Boyu 6, 5-7 sm'dir. Gövdesi yeşil ve siyah renkli sarıdır; kuyruğunda siyah lekeler bulunur. Anus ve karın yüzgeçleri saydamdır. [*Lat. Corydoras paleteus*]; ◉ **büyük ~,** *zool.* 60-120 sm. olan üzerinde büyük benekler bulunan bir kedibalığı türü. Avrupa kıyılarında ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat. Scyl(l)iorhinus (Scyllium) stellaris; ing.* Large spotted dogfish; *Fr.* Grande rousette]. *Eşanl.* **büyük sakız levreği;** ◉ **küçük ~,** *zool.* Uzunluğu 50-80 sm. olan, Avrupa kıyılarında ve Akdeniz

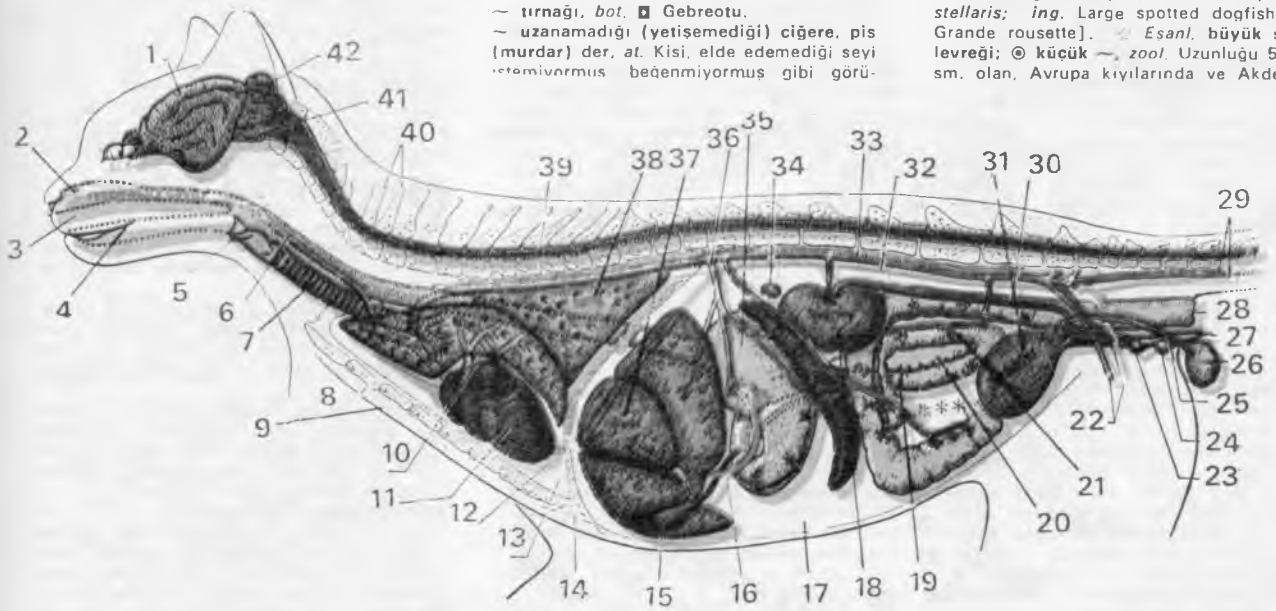

ŞEKİL: 297. — **KEDİ** [*iç yapısı*]. 1. Beyin. 2. Burun boslugu. 3. Damak. 4. Ağız bosluğu. 5. Gırtlak. 6. Karotis atardamarı *(şahdamar).* 7. Soluk borusu. 8. Üst vena cava. 9. Gögüs kemiği. 10. Akciğer atardamarları ve toplardamarları. 11. Kalb. 12. Karaciğer toplardamarı. 13. Göğüs bosluğu. 14. Diyafram. 15. Safra kesesi *(öd torbası).* 16. Karaciğer kapı toplardamarı. 17. Sölom. 18. Böbrek. 19. Bağırsak. 20. Pankreas. 21. Ince bağırsak. 22. Beyincik. 23. Omurilik başlangıcı. 24. Omurga 25. Omurilik. 26. Akciğer. 27. Karaciğer. 28. Bağırsak kanalı *(Sölyak atardamar).* 29. Mide. 30. Böbreküstü bezi. 31. Sırt aortu. 32. Alt vena cava. 33. Mesane. 34. Sidik borusu *(üreter).* 35. Kuyruk aortu ve toplardamarı. 36. Rektum. 37. Erkek üreme organı *(kamış, penis).* 38. Erbezi *(testis).* 39. Sperma kanalı. 40. Cowper bezi. 41. Prostat bezi

de yaşayan bir kedibalığı türü. [*Lat.* Scylliorhinus canicula; *ing.* European smallspotted dogfish; *Fr.* Petite rousette]. ☆ *Eşanl.* **küçük sakız levreği, benekli köpek balığı.**

kedi.balığıgiller, b. ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Köpekbalıkları *(Selachii)* takımının, Yıldızomurlular *(Asterospondyli)* alt takımına giren bir familyası. Her iki sırt yüzgeci karın yüzgeci hizasında geride bulunur. Beş çift solungaç yarığı vardır. Dişleri ve solungaç yarıkları küçüktür. Bazısı yumurtlar. İnsanlar için pek tehlikeli değildir. Küçük kedi balığı *(Scyllium, Scylliorhinus canicula),* Büyük kedibalığı *(Scyllium, scylliorhinus stellaris)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Scylliorhinidae; Fr.* Scyliorhinidés]. ☆ *Eşanl.* **Sakız levreğigiller.** ◉ **öz** ~, *zool.* ◘ **Özkedibalığıgiller.**

kedibaşı, b. i. İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, Doğu Karadeniz bölümünde yetişen bir yıllık bir bitki. [*Lat. Galeopsis ladanum; Ing.* Hemp nettle, galeopsis; *Fr.* Galéopse, figure de chat].

kedicik, -ği, i. *bot.* ◘ **Tırtıl**[c].

kedigiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etçiller *(Carnivora)* takımının, Yarıkayaklılar *(Fissipedia)* alt-takımının, Kedimsiler *(Herpestoidea)* üst familyasına giren bir familya. Etçiler arasında yırtıcılığa en elverişli, en maharetli, en iyi silâhlı ve en güçlü hayvanlardır. Azı dişlerinin hepsi parçalayıcı, köpekdişleri sivri ve çok iyi gelişmiş olup çeneleri kuvvetlidir. Avladığı hayvanı pençeleriyle öldürebilir. Genel olarak narin vücutlu olup zarif ve yumuşak tüylerle örtülüdürler. Kasları çevik ve kuvvetlidir. Bacakları nispeten kısadır. Tabanlarında gürültü çıkarmadan yürümeye yarayan yastıklar bulunur. Kanca tırnaklar kullanılmadığı zaman parmaklar ve tüyler arasında gömülü durur. Tırmanabilirler. Geniş bir familyadır. Dünyada yayılma alanı pek geniştir; yalnız Madagaskar'da ve Avustralya bölgesinde bulunmaz. Yırtıcı hayvanların çitadan gayrısı insanlara alışmaz. Kedi ise evcilleşen tek yırtıcı hayvandır. **Evcil kedi** *(Felis ocreata domestica),* **yaban kedisi** *(Felis silvestris),* **aslan** *(Felis leo),* **jaguar** *(Felis once),* **pars** *(Felis pardus),* **kaplan** *(Felis tigris),* **kaplan kedisi** *(Felis tigrina),* **bozkır kedisi** *(Felis manul),* **puma** *(Felis concolor),* **uzun kuyruklu kedi.***(Felis macrura),* **vaşak** *(Lynx lynx),* **çita** *(Actinonyx jubatus)* iyi bilinen türleridir. **Ankara kedisi** *(Felis domesticus angorensis)* ünlü bir ırkıdır. [*Osm.* Herriye, esediye; *Lat.* ve *Ing. Felidae; Fr.* Félidés, félins].

kedi.gözü, i. ❶ *min.* (a) İçinde amyant lifleri bulunan ve çok güzel yansımalar gösteren kuvars çeşidi. [*Ing* Cat's-eye, tiger-eye; *Fr.* Oeil-de-chat, œil-de-tigre]. ☆ *Eşanl.* **kaplangözü.** (b) Korindon çeşidi. [*ing.* Cat's eye, tiger-eye; *Fr.* Oeil-de-chat, œil-de-tigre]. ☆ *Eşanl.* **kaplangözü,** § ❷ *otom.* Yollarda ışık vurduğu zaman parlayan trafik işareti. [*Ing.* Rear light of a certain shape; *Fr.* Feu arriere, reflecteur rouge].

kedi.karaciğer.kelebeği, b. i. *zool.* ve *paraz. Opisthorchiidae* familyasından, başta kedi olmak üzere birçok memelinin, bu arada insanların safra yollarında yaşayan 8-10 mm. boyunda yaprağımsı yassı kurt. [*Lat. Opisthorchis felineus; ing.* Cat liver fluke].

kedimsiler, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Etçiller *(Fissipedia)* alt takımına giren bir üst familya. Genel yapıları kediye benzeyen hayvanları içine alır. Kedigiller *(Felidae)* misk-kedisigiller *(Viverridae),* sırtlangiller *(Hyaenidae)* familyaları vardır. [*Lat.* ve *ing. Herpestoidea* = **Aeluroidea**].

kedi.nanesi, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, kırlarda yetişen beyaz veya pembemsi çiçekli bitki türü. **Kediler bunun kokusundan çok hoşlanır.** İstanbul ve İç Anadolu bölgesinde rastlanır. [*Lat. Nepeta cataria; Ing.* Catnip, catmint; *Fr.* Cataire].
☆ *Eşanl.* **yabanî sümbül.**

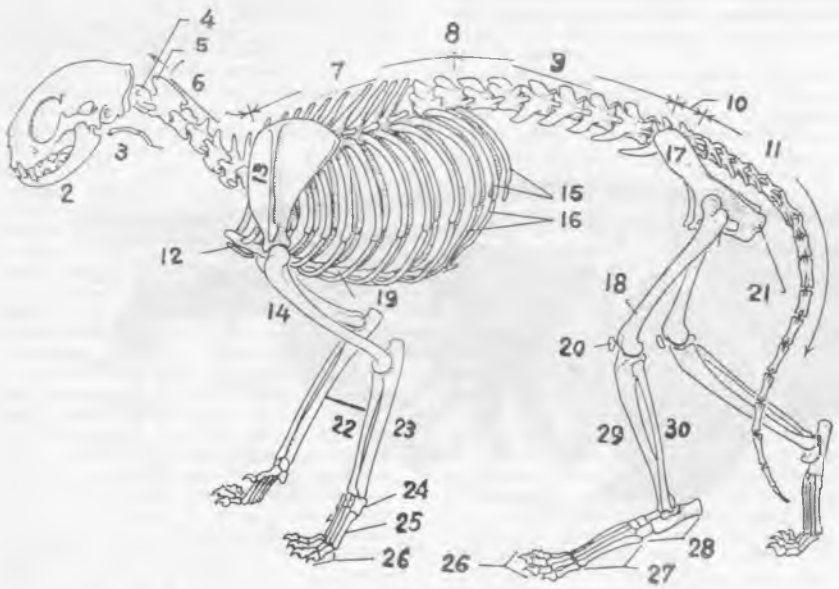

ŞEKİL: 296. — **KEDİ İSKELETİ: 1.** Kafatası. **2.** Altçene kemiği. **3.** Dil kemiği. **4.** Birinci omur *(Atlas kemiği).* **5.** Eksen. **6.** Boyun omuru. **7.** Göğüs omuru. **8.** Omurlar. **9.** Bel omuru. **10.** Kuyruk sokumu kemiği. **11.** Kuyruk. **12.** Köprücük kemik. **13.** Kürek kemiği. **14.** Kol kemiği. **15.** Eğe kemikleri *(kaburgalar).* **16.** Kıkırdak. **17.** Kalça kemiği. **18.** Uyluk kemiği. **19.** Göğüs kemiği. **20.** Dizkapağı kemiği. **21.** Oturga kemiği. **22.** Döner kemik. **23.** Dirsek kemiği. **24.** Bilek kemikleri. **25.** El tarağı kemikleri. **26.** Parmak kemikleri. **27.** Ayak tarağı kemikleri. **28.** Ayak bileği kemikleri. **29.** Kaval kemik. **30.** Kamış kemik...

kedi.otu, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kedigiller *(Valerianacea)* familyasından, kökü az çok etli, çokyıllık otsu bitki cinsi. Boyları ile birbirinden ayrılan iki kediotu grupu vardır; bir kısmının boyu 5-50 sm. kadardır; diğer bir kısmı ise 2 m.'yi bulabilir. Kediotu, içindeki terpenik esanstan ileri gelen spazm giderici nitelikler taşır. Sıvı, tentür ve özüt yapılmak üzere kullanılan kısmı köksapıdır. En yaygın türü **tıbbî kediotu** *(V. officinalis)* tir. Türkiye'de yetişen diğer türleri: **büyük yapraklı kediotu** *(V. alliariafolia),* **küçük kediotu** *(V. dioica),* **dağ kediotu** *(V. montana)* ve *(V. dioscoridis).* Birçok türü bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat. Valeriana; ing.* Valerian; *Fr.* Valériane]; ◉ **tıbbi** ~, *bot.* Avrupa ve Kuzey Asya'da yabanî olarak bulunan ve önemiden dolayı kültüre alınmış olan kedilerin hoşuna giden uçucu bir yağ taşıyan 1-1,5 m. yüksekliğinde, çok yıllık, otsu bir kediotu türü. Gövdenin içi boş, yaprakları karşılıklı dizilişli, kısa saplı, stipulasız, pennatisek ve kenarları dişlidir. Çiçekleri küçük, beyaz veya pembe renkte olup umbellaya benzer durumlarda bulunur. Meyva papuslu, küçük ve tüylü bir akendir. Rizom ve kökerinde nişasta, şeker, reçine, *chatinin* ve valerin adlı iki alkaloid ve bir uçucu yağ bulunur. Distilasyon ile elde edilen bu yağ pinen, camphen, limonen, borneol ve özellikle berneol'ün izovalerian asidi ile yaptığı esteri taşır. Eskiden infuzyon halinde, yara tedavisinde kullanılırdı. Bugün özellikle bir sinir sistemi yatıştırıcısı olarak önemlidir' İyi bir histeri ve nevrasteni ilâcıdır. Spazm giderici ve ateş düşürücü etkisi vardır. [*Lat. V. officinalis; Ing.* Garden heliotrope; *Fr.* Herbe aux chats]. ◘ *ŞEKİL: 95.*— **TIBBİ BİTKİLER.**

kedi.otugiller, ç. b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Rubiales* takımından, ılıman bölgelerde yetişen, bitişik taçyapraklı, bir veya çokyıllık otsu bitkileri kapsayan bir familya. Yapraklar gövdenin tabanında rozet halinde, gövde üzerinde karşılıklı, çok parçalı, stipulasız ve sapsızdır. Çiçekleri erdişi, nadiren tek eşeyli, asimetrik, yalancı umbellalar biçiminde veya daha sık durumlardadır. Yumurtalık alt durumlu, 3 karpelli, 3 gözlüdür. Meyva tek tohumlu bir akendir. Meyva tepesinde genellikle tüylü bir papus vardır. 10 cins ve yaklaşık olarak 370 türü vardır. Türkiye'de 4 cins ve 40 dan fazla türü yetişir. [*Lat.* ve *ing. Valerianaceae; Fr.* Valérianacées].

kedi.tırnağı, b. i. *bot.* ◘ **Gebreotu.**

kedi.yılanı, b. i. *zool.* ◘ **Yılan.**

kedme, i. *Osm.* < *Ar.* Yara ve yaradan kalan iz: *Yüzünde bir kedme var.* [*Ing.* Mark, scar; *Fr.* Marque imprimee avec un fer rouge].

kedû /kedû/, *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kabak. [*ing.* Pumpkin, gourd, vegetable marrow]; § ❷ Şarap kabı olarak kullanılan kurutulmuş kabak; § ❸ *(Geniş anlamda)* Kafatası.

keduret, küduret /kedüret, küdüret/, i. *Osm.* < *Ar. keder. esk.* § ❶ Bulanık olma hali, bulanıklık; § ❷ Tas, kaygı, gam: *Sever ve sevdiği hep derd, hep musîbetdir; Safâsı, nes'esi yokdur, bütün keduretdir).*

keenlemyekûn /keenlemyekûn/, z. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* . Hiç olmamış veya yokmuş gibi: *Teklifini keenlemyekûn sayarak gündeme bile almadılar.* [*Ing.* Nugatory, absolutely null and void; *Fr.* Nul, inefficace].

keenne, e. *Osm.* < *Ar.* Sanki, güya. [*ing.* As if, as though, quasi; *Fr.* Comme si, on drait que].

kef, kâf, i. *Osm.* < *Ar.* Osmanlı alfabesinin yirmi beşinci, Arap alfabesinin yirmi ikinci harfi. [*Ing.* This is the twenty second letter of the Arabic, the twenty-fifth letter of the Ottoman alphabet].

kef[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ El. [*Ing.* Palm of the hand]; § ❷ Ayak tabanı. [*Ing.* Sole of the foot]; § ❸ *(Geniş anlamda)*

Avuç, avuç dolusu; § ❸ Gir sanatta usta olmak, ustalık.

kef[2], i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Köpük; § ❷ *h. d.* Tortu.

kef[3], i. *Osm.* < *Ar. keff. esk.* Haklarından kendi isteğiyle vazgeçme, feragat etme, çekilme.

kefaet /kefâet], i. *Osm.* < *Ar. küfv.* Bir şeyin eşi ve dengi olma. [*ing.* Equality in social or legal estimation].

kefaf /kefâf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «*Ancak, yetecek kadar azık*» demek olup, «*Ancak yaşıyacak kadar yemek yemek*» anlamıyle **kefafı** *(veya kifafı)* **nefs etmek** deyiminde geçer. [*ing.* Sufficiency of the means of subsistence; *Fr.* Ce qui suffit pour vivre]; ◉ ~ **ı nefs**, Yaşaması için bir kimseye gereken azık. [*ing.* Enough to supply the wants of life]; ◉ ~ **ı nefsetmek**, Yalnız ölmeyecek kadar şeyle yetinmek. [*ing.* To ba contented *(with frugal nourishment)*; *Fr.* Se nourir de, se suffire de, vivre avec].

kefal, i. *Yun. kephalos.* § ❶ *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Kefalgiller *(Mugilidae)* familyasından bir balık türü. Kefallerin en büyüğüdür. Mekik biçimindedir; üzeri değirmi büyük pullarla kaplıdır. Oldukça büyük boylu, gümüş veya yaldız rengindedir; özellikle acı suları sever, yazın ırmakların çok yukarılarına kadar çıkar. Yumurtalarından bir çeşit havyar elde edilir. Cüce bağırsak kelebeğinin ikinci arakonakçılığını yapar. Atlantik Okyanusu kıyılarında, Akdeniz ve Karadeniz'de yaşar. [*Lat. Mugil chelo*; *Ing.* Lesser grey mullet; *Fr.* Muge *(mulet, meuille, mujon)* à grosses lèvres]. ☆ *Eşanl.* **kebabiye, mavri**; § ❷ *arg.* (a) Sınıf geçmek için yeterli not orta *(beş numara)*: *Bir kefal beni kurtarır.* [*ing.* A grade of five *(in Turkish schools, just enough to pass the class)*; (b) Sigara izmariti; ◉ **ak** ~, *zool.* ◘ **Akkefal**; ◉ **altın baş** ~, *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Kefalgiller *(Mugilidae)* familyasından bir balık türü. Eti lezzetlidir. Solungaç kapaklarının üzerinde birer sarı leke bulunur. Uzunluğu 30 sm. Akdeniz ve Karadeniz'de yaşar. [*Lat. Mugil auratus*; *ing.* Long-finned gray mullet; *Fr.* Muge *(mulet, meuille, mujon)* doré]; ◉ **has** ~, *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Kefalgiller *(Mugilidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 30-70 sm. Akdeniz ve Karadeniz'de yaşar. Eti lezzetlidir. [*Lat. Mugil cephalus*; *ing.* Striped mullet; *Fr.* Muge *(mulet, meuille, mujon)* à grosse tête, cabot]; ◉ **tatlı su** ~**i**, *zool.* ◘ **Tatlısukefali**; ◉ **uçar** ~, *zool.* ◘ **Uçarkefal.**

~ **kavunu**, *bot.* Daha çok Ege bölgesinde yetişen, yuvarlak biçimli, kalınca kabuklu bir kavun çeşidi. [*ing.* The name of a choice kind melon; *Fr.* Sorte de melon].

~ **tutmak**, *arg.* Sınıf geçmek için iyi numara, kurtarıcı numara almak: *Bugün ben amma kefal tuttum ha!.* [*ing.* To obtain the grade of five].

kefalet, -ti /kefâlet/, i. *Osm.* < *Ar. huk.* Birinin borcunu ödemediği veya verdiği sözü yerine getirmediği takdirde bütün sorumluluğu üzerine alma hali. [*ing.* Bail, suretyship; *Fr.* Caution, cautionnement]. ☆ *Eşanl.* **kefillik**; ◉ ~ **e bağlama**, *ikt.* Verilen kefalet, teminat. [*Fr.* Garant]; ◉ ~ **le salıverme**, *huk.* ◘ **Kefaletle tahliye**; ◉ ~ **le tahliye**, *huk.* Yargı organlarının kararıyle tutuklanmış bulunan bir sanığın belirli bir teminat karşılığında, yine yargıç kararıyle salıverilmesi. Kefalet olarak para, devlet tahvillleri, güvenilir birinin malî kefaleti kullanılabilir. [*ing.* Release on bail; *Fr.* Miese en liberté provisoire sans caution]; ◉ **âdi** ~, *huk.* ◘ **Adi**; ◉ **birlikte** ~, *huk.* Birden çok kimsenin aynı borç için kefil olması. [*ing.* Joint guarantee]; ◉ **icra** ~ **i**, *huk.* ◘ **icra**; ◉ **kefile** ~, *huk.* Bir alacaklıya karşı daha önce kefil olmuş veya olacak bir kefilin borcuna kefil olma; ◉ **müteselsil** ~, *huk.* Alacaklının doğrudan doğruya kefil aleyhine takibata geçebileceği kefalet. [*ing.* Jointly responsible guarantee]; ◉ **rücua** ~, *huk.* Ilk kefilin borçluya karşı olan rücu hakkına kefil olma.

~ **mektubu**, *ikt.* Bankalar, belirli bir işin ifasını veya bir malın teslimini taahhüt veya bir borcun edasını deruhte eden kimselerin bu taahhütlerini kararlaştırılan şartlara uygun olarak yerine getireceklerini veya borçlandıkları paraları vâdelerinde ödeyeceklerini temin etmek üzere karşı tarafa hitaben kefalet mektupları verirler.

~ **mukabili avans**, Kefillerin imza veya şahsî teminatlarına dayanan borç. [*ing.* Advance on guaranty; *Fr.* Avance sur garantie].

~ **senedi**, *ikt.* Tahliye ve serbest kalmak için verilen senet, geminin serbest bırakılması için gemi sahibine banka tarafından kefalet edilmesi için verilen kefalet senedi veya mektubu. [*ing.* Bail bond; *Fr.* Acte de garantie].

kefaleten, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Kefillik yoluyle, kefil olarak: *Kefaleten borç ödüyor.* [*ing.* As bailment; *Fr.* En cautionnement, en garantie].

kefalet.name /kefâletnâme/, i. *Osm.* < *Ar. kefâlet* + *Fars. nâme.* Kefillik kâğıdı, senedi, belgesi. [*ing.* Written guarantee; *Fr.* Acte de caution].

kefalgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının Kefaller *(Percesoces)* alt takımına giren kefallerle onlara yakın türleri kapsayan, birçok türü çeşitli solucanlara arakonakçılık eden bir familya. Sırt kısmı geniş, başın üzeri yassı, iki sırt yüzgecinden birincisi dört kılçıklıdır. Pulları oldukça büyüktür. Dişleri zayıf olur. Etleri çok lezzetlidir. Az tuzlu sularda yaşarlar. **Has kefal** *(Mugil cephalus)*, **altınbaş kefal** *(Mugil auratus)*, **kefal** *(Mugil chelo)*, **kobar** *(Mugil saliens)*, **pulaterina** *(Mugil capito)*, **iskarmos** *(Sphyraena sphyraena)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Mugilidae*; *Fr.* Mugilidés].

kefaller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının bir alt takımı. Yüzgeçleri dikenlidir. Uskumrulara benzerler. Yüzme keseleri, bulunursa kapalıdır. **Kefalgiller** *(Mugilidae)*, **Kumbalığıgiller** *(Anabantidae)*, **Gümüş-balığıgiller** *(Atherimidae)*, **uskumrugiller** *(Scombresocidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *ing. Percesoces*; *Fr.* Percésoces].

kefalometre, i. *Fr. céphalomètre* < *Yun. kephale*, baş + *metro*, ölçmek, *antr.* Başın boyutlarını ölçmeye yarayan âlet. [*ing.* Cephalometer].

kefalometri, i. *Fr. céphalométrie* < *Yun. kephale*, baş + *metro*, ölçmek. *antr.* Kefalometreyle kafanın ölçülmesi. [*ing.* Cephalometry].

kefalotoraks, i. *Fr. céphalothorax.* Baslıgöğüs. [*ing.* Cephalothorax].

kefaret, -ti /kefâret/, i. *Osm.* < *Ar. küfr.* > *keffâret.* § ❶ *din.* Tanrı'nın bir günahı, suçu veya kabahati bağışlamasını sağlamak amacıyle verilen sadaka veya tutulan oruç; § ❷ *sosy.* ve *fels.* İşlenen bir günahın bağışlanması için dince suçlu sayılanın çekmesi gereken çile olup, tövbe, benliğini öldürmek, iyilik yapmak *(sadaka)*, v.b. şekillerde olur. [*ing.* Atonement, penitence; *Fr.* Expiation, pénitence]; ◉ ~ **ini ödemek**, *dey. (Bir şeyin)* Cezasını çekmek: *Gençlikte yaptıklarının kefaretini ödüyor.* [*ing.* To expiate, to atone *(for)*; *Fr.* Expier].

kefçegir, i. *Osm.* < *Fars. kefçe* + *-gir, teşk. tar.* Devlet dökümhanelerinde silâh yapılırken erimiş demiri karıştıran işçi. [*ing.* Worker whose job was to stir the melted iron for making guns in the state foundry].

kefe, *h. d.* At tımarında kullanılan ince gebre. [*ing.* Hair-cloth bag used for grooming horses].

kefe, i. *Osm.* < *Ar. keffe. metrol. fiz.* Terazi gözü. [*ing.* Scale; *Fr.* Plateau]. ☆ *Eşanl.* **göz.**

~ **mukataası**, *mal. esk.* Osmanlı devleti zamanında, Kefe'de, öşür ve ağnam gibi kesintiye bağlanan gelirler hakkında kullanılan terim. *(Bu cins gelirler, bir bedel karşılığında kiralanır, kesintiye bağlanırdı).*

~ **mukataası kalemi**, *mal. esk.* Osmanlı devletinde, Kefe ile ilgili mukataa işlerine bakmakla görevli daire. *(Kefe'nin Ruslar tarafından alınması üzerine, Anadolu'daki birçok ilçenin mukataa işleri de bu kalem tarafından takip edilirdi).*

kefekî, küfeki, köfeki, i. § ❶ Kabaca bir taş çeşidi; § ❷ Dişlerin diplerinde ve kaplarda meydana gelen kireç çökeli. [*ing.* Tartar *(on teeth)*; *Fr.* Tartre]; ◉ ~ **ye dönmek**, *dey.* Delik deşik olmak. [*ing.* To be all in holes]; ◉ **diş** ~ **si**, *diş. cerr.* Dişlerin dibinde veya içinde biriken kireç tabakası. [*ing.* ve *Fr.* Tartre dentaire]. ~ **giderici**, *term.* (a) Bir kazanın suyuna katılınca kefeki'yi eriten çeperlerden ayıran veya çamur haline getiren madde. [*ing.* Scale-preventer; *Fr.* Détartrant, -ante]; (b) Çeperlerin kefeki tutmasını önleyen madde. [*ing.* Boiler-compound, scale-preventer; *Fr.* Tartrifuge].

~ **taşı**, *jeol.* ◘ **Kumtaşı, pamuktaşı.**

kefelemek, (-i) , f. § ❶ *(At hk.)* Tüylerini kefe ile temizleyip parlatmak. [*ing.* To rub *(a horse)* down with a hair-cloth bag]; § ❷ *esk.* Uğraşmak, mücadele etmek.

kefeli, s. *(At hk.)* Tımar edilmiş, tüyleri parlatılmış. [*ing.* Rubbed down *(horse)*].

kefen, kefin, i. *Osm.* < *Ar.* Gömülmeden önce ölünün sarıldığı beyaz bez. [*ing.* Coffin, shroud; *Fr.* Linceul]; ◉ ~ **e sarmak**, ◘ **Kefenlemek**; ◉ ~ **i yırtmak**, *dey.* Ağır bir hastalıkta ölüm tehlikesini atlatmak. [*ing.* To recover from a serious illness, to cheat death; *Fr.* Guerir d'une grave maladie]; ◉ ~ **siz yatanlar**, *dey.* Şehitler.

~ **alacak adam yüzünden belli olur**, *at.* Bir kimsenin herhangi bir eyleme girişeceği, o eyleme girişmesini zorunlu kılan durumundan anlaşılır.

~ **soyucu**, Yeni mezarları açıp kefen çalan veya böyle işleri yapacak derecede aşağı olan kimse. [*Osm.* Nebbaş; *ing.* Grave robber].

kefenci, i. § ❶ Kefen ve cenazeyle ilgili şeyleri satan; § ❷ *mec.* Mezar hırsızı, mezar, soyguncu; § ❸ *arg.* Istediğini zorla elde etmeye kalkan, zorba, zalim.

kefenlemek (-i), f. § ❶ Ölüyü kefene sarmak, gömülebilecek hale getirmek. [*Osm.* Tekfin etmek; *ing.* To wind in a shroud, to wrap in a coffin; *Fr.* Envelopper du linceul]; § ❷ *(Tavuk, hindi v.b.)* Yufkaya sarıp pişirmek.

kefenli, s. § ❶ Kefenle sarılmış. [*ing.* Wrapped in a shroud; *Fr.* Enveloppé dans le drap mortuaire]; § ❷ *(tavuk eti hk.)* Yufka ile sarılmış.

kefenlik, -ği, i. ve s. Kefen olarak kullanılmaya elverişli: *Kefenlik amerikan.*

kefere, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **kâfir**'in çoğulu. Eskiden halkın, ulusça fenalık gördüğü Hıristiyanlar için kullandığı bir söz. [*ing.* Unbelievers; *ing.* Infidèles].

keffe, i. *Osm.* < *Ar.* Terazi gözü, kefe.

keffi.yed, b. i. Ei çekme, vazgeçme.

kefil /kefil/, i. *Osm.* < *Ar. kefâlet.* § ❶ Birinin borcunu ödemediği veya verdiği sözü yerine getirmediği takdirde bütün sorumluluğu kabul eden kimse; § ❷ *bank.* ve *bors.* Herhangi bir tutar için, üçüncü bir şahsa garantisini veren kimse. [*ing.* Surety; *Fr.* Caution]; ◉ ~ **e kefalet**, *huk.* ◘ **Kefalet**; ◉ ~ **e kefil (kefilin kefili)**, *huk.* Kefilin kabul ettiği sorumluluğu üzerine alan kimse, ikinci derecede kefil. [*ing.* Secondary guaranty; *Fr.* Certificateur de caution]; ◉ **adi** ~, *huk.* Alacaklının kefile başvurabilmesi, borçlunun iflâs etmesine veya borçlu aleyhinde yapılan takibatın alacaklının hatası olmaksızın semeresiz kalmasına veya borçlu aleyhine Türkiye'de takibat icrasının imkânsız hâle gelmesine bağlıdır. [*ing.* Ordinary surety; *Fr.* Caution simple]; ◉ **birlikte** ~, *huk.* Birden çok kimsenin, parçalanması kabil

olan bir borca, beraberce kefil olmaları. [*ing.* Co-sureties, co-guaranties; *Fr.* Caution conjointe]; ◉ **dostluk** ~ i, *masonluk.* Bir locanın, uzak localar ile kardeşlik ilişkilerini sürdürmekle görevli üyesi. [*ing.* Guaranty of friendship; *Fr.* Garant d'amitié]; ◉ **müteselsil** ~, *huk.* Borçlu ile birlikte müşterek müteselsil borçlu sıfatiyle borcun ifasını deruhte eden kimse. *(Burada alacaklı asıl borçluya başvurmak zorunda kalmaksızın kefilden alacağının tamamını isteyebilir).* [*ing.* Joint guaranties; *Fr.* Caution solidaire]; ◉ **rücua** ~, *huk.* Alacaklıya tediyede bulunup da borçludan hakkını istifa edemeyen kefile kefalet eden kimse. [*ing.* Counter-guaranty; *Fr.* Arriere-caution].

~ **göstermek.** Bir iş için gerekli olan kefili bulmak. [*ing.* To appoint a guarantor; *Fr.* Fournir *(une)* caution].

~ **olmak,** Biri, üzerine düşeni yapmaktan kaçındığı takdirde onun yerine sorumlu tutulmayı kabul etmek. [*ing.* To go bail, to stand surety *(for)*, to be the guarantor *(of)*; *Fr.* Cautionner, garantir, être garant].

kefilleme, i. *mal. esk.* Osmanlı devletinde hıristiyanlardan alınan bir çeşit vergi. *(Cizye, bir topluluktan alınacağı için bunun verilmesine kefil olan mahalle, köy, muhtar ve kocabaşılar ile üyelerden, teminat olarak belirli bir miktar para alınırdı. Kefillik olarak alınan bu paraya kefilleme denirdi. 1830 yılında, bir kararname ile kaldırıldı.).*

kefillik, -ği, i. ◘ **Kefalet.**

kefin, i. ◘ **Kefen.**

kefir, i. *h. d.* Sütten yapılan alkollü bir Türk içkisi.

kefiye, i. *Osm.* < *Ar. ketfiyye. kıyf.* Arap erkekleri tarafından kullanılan ve omuzları da örten, püsküllü erkek başörtüsü. [*ing.* Light shawl *(worn as headdress by Arabs)*; *Fr.* Grand fichu qui tombe de la tête aux épaules].

kefne, i. *Osm.* < *Ar. kef.* Çuvaldız veya biz kullanarak iş görenlerin avuçlarını korumak için ellerine geçirdikleri demirli kayış. [*ing.* Sailmaker's gauntlet; *Fr.* Gantelet de cuir dont les ouvriers se servent pour se préserver la main de la pique de l'aléne, ou de l'aiguille].

kefr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Köy; § ❷ Örtü.

kefş, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ayakkabı, papuç. [*ing.* Shoe, slipper].

~ **dâr,** *esk.* Cami, tekke gibi yerlerde ayakkabıları muhafaza eden kimse.

~ **düz,** *esk.* Ayakkabıcı, ayakkabı yapıcısı veya tamircisi, kösker.

~ **gen,** *esk.* Pabuçluk, ayakkabı çıkarılan yer.

~ **ger'dan,** *esk.* Ayakkabıları çevirip düzene koyan hizmetkâr.

keftar /keftār/, i. *Osm.* < *Fars. zool. esk.* Sırtlan.

kefter, i. *Osm.* < *Fars. zool. esk.* Güvercin.

Keftiu, öz, i. *İbr. kaftor. etn. esk. coğr.* Akdeniz havzasının Kuzeydoğu kesiminde halk. [*ing.* ve *Fr.* Keftiou].

keh[1], i. ◘ **Kâh.**

keh[2], i. *Fars. esk.* Saman.

keha, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çok utanan, utangaç.

kehanet, -ti /kehānet/, i. *Osm.* < *Ar.* Bir olayı doğrudan doğruya veya bazı araçlar yardımıyle önceden haber verme eylemi. Kâhinlik. [*ing.* Soothsaying, augury, presage, oracle; *Fr.* Prédiction, divination, art divinatoire].

kehel, s. *Osm.* < *Ar. kahil. esk. h. d.* İş yapmaktan hoşlanmayan, tembel. [*ing.* Lazy, indolent; *Fr.* Paresseux, -euse].

kehf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ In, mağara sığınacak yer. [*ing.* Cave, cavern]; § ❷ *anat.* Bir hastalık sebebiyle veya doğuştan vücudun herhangi bir organındaki oyuk yer. [*ing.* Cavern]; § ❸ *mec.* Sığınılacak yer, himayesine başvurulacak makam.

kehfî /kehfî/, s. İçinde **kofluklar** olan şey. İçinde mağara gibi boşluklar olan arazi-

ye **kehfî** denir. [*ing.* Cavernous; *Fr.* Caverneux, -euse].

kehhal /kehhāl/, i. *kuhl. esk.* § ❶ Gözüne çok sürme çeken; § ❷ Sürme yapan veya satan kimse, sürmeci. [*ing.* Maker or dealer in antimony for the eyes; *Fr.* Oculiste]; § ❸ Göz doktoru. [*ing.* Eyedoctor, oculist]; § ❹ *mec.* Hz. Muhammed.

kehhâllik, -ği, i. *esk.* Göz hekimi olma hali ve göz hekiminin yaptığı iş.

kehkelenmek, geçz. f. *esk.* Bitlenmek. [*ing.* To become infested with lice; *Fr.* Avoir des poux].

kehkeşan, kahkeşan /kehkeşān, kāhkeşān/, z. i. *(Fars, keh veya kāh, saman + keşān, çekenler'den kehkeşān veya kākeşān). Esk.* Özellikle açık ve berrak gecelerde gökyüzünün güneyden kuzeydoğu yönünde görülen ve boydan boya uzanan yıldız kümesi. [*ing.* Milky way; *Fr.* Voie lactee].

☆ *Eşanl.* **samanyolu.**

kehl, s. ve i. *Osm.* < *Ar.* Olgunluk çağında bulunan *(kimse).* [*ing.* Of full age *(from thirty to fifty)*].

kehle, i. *Osm.* < *Ar. kehl. esk.* Bit. [*ing.* Louse; *Fr.* Pou].

kehleci, i. *mal. esk.* Osmanlı devleti zamanında, darphanede çalışan bir işçi topluluğu. *(Görevleri çekilmiş telleri parça parça kesmekti; sayıları yüz kişi kadardı).*

kehleli, s. *esk.* Üzerinde bit bulunan, bitli. [*ing.* Lousy; *Fr.* Pouilleux, -euse, pédiculaire].

kehlibar, i. ◘ **Kehribar.**

kehribar, i. *Osm.* < *Fars. kehrübâ.* § ❶ Çamgillerden *Pinus (Ptiyoxylon) succinifer* adlı *(Baltık denizi ülkelerinde vaktiyle yaşamış ve ormanlar teşkil etmiş olan)* ağacın fosilleşmiş reçinesine verilen ad. Ufak tefek *(kolye, yüzük, tespih gibi)* süs eşyası yapımında kullanılan, açık sarıdan kızıla kadar türlü renklerde, yarısaydam, kolay kırılır ve bir yere hızlıca sürtüldüğü zaman hafif cisimleri kendine çeken bir reçine fosili. [*Lat. Succinum; ing.* Amber, yellow amber; *Fr.* Ambre jaune, succin]. ☆ *Eşanl.* **samankapan;** § ❷ s. Kehribardan yapılmış: *Kehribar ağızlık. Kehribar tesbih.* [*ing.* Amber; *Fr.* D'ambre jaune]; ◉ **kara** ~, ◘ **Karakehribar.**

~ **ağızlık,** Açık sarıdan kızıla kadar türlü renklerde, yarısaydam, kolay kırılır ve bir yere hızlıca sürtüldüğü vakit hafif hafif cisimleri kendine çeken bir maddeden yapılmış olan ağızlık.

~ **balı,** *dey.* Açık sarı renkli, iyi cins bal. [*ing.* Clear yellow honey].

~ **gibi,** *dey.* Sapsarı, koyu sarı. [*ing.* Amber-coloured; *Fr.* Ambré, -ée].

~ **sarısı,** Açık ve parlak sarı. [*ing.* Amber yellow; *Fr.* Jaune d'ambre].

~ **yağı,** Vernik yapmakta kullanılan bir cins reçine. [*ing.* Copal varnish; *Fr.* Vernis au copal].

kehribarcı, i. Kehribardan tespih, ağızlık gibi süs eşyası yapan veya satan kimse. [*Fr.* Fabricant ou marchand des objets de l'ambre jaune].

kehrübâ /kehrübā/, b. i. *Osm.* < *Fars. keh,* saman + *-rübâ,* -kapan. *Esk.* Kehribar.

kehrübaî /kehrübāī/, s. *esk.* Kehribarla ilgili veya kehribara ait. [*ing.* Electrical; *Fr.* Ambré].

keilhauit, i. *Fr. keilhauite. min.* Doğal kalsiyum ve demir silikotitanat; itriyum ve seryum bakımından zengindir. [*ing.* Keilhauite; *Fr.* Yttrotitanite]. ☆ *Eşanl.* **itrotitanit.**

keilit,-ti, i. *Fr. chéilite,* Dudak iltihabı. [*ing.* Cheilitis].

keiloplasti, i. *Fr. chéiloplastie.* Dudağın otoplasti yoluyle onarılması. *(Otoplastinin ayrı bir bölümüdür; Fransız metoduna göre, doku kaybına uğrayan yer, buraya en yakın bölgeden alınan deri parçasıyle onarılır).* [*ing.* Cheiloplasty].

keilorafi, i. *Fr. chéiloraphie.* Ağzın veya komşu bölgelerin hareketini engellemek için dudakların geçici olarak kısmen veya tamamen dikilmesine dayanan cerrahî müdahale. [*ing.* Cheilorrhaphy]. ☆ *Eşanl.* **kilorafi.**

keis, ke's, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kadeh, bardak. [*ing.* Cup, goblet, glass of wine; *Fr.* Corolle]; § ❷ *bot.* Çanak, çiçeğin alt tarafını kuşatan yeşil kapçık. [*ing.* Calyx; *Fr.* Calice].

kej, s. *Osm.* < *Fars. kej. esk.* Eğri, çarpık.

~ **çeşm,** Çarpık, akan, şaşı.

~ **-tab,** Kötü yaradılışlı, yaradılışı iyi olmayan. ◘ **Kec.**

kej-düm, b. i. *Osm.* < *Fars. kep,* eğri + *düm,* kuyruk. *zool. esk.* Akrep.

kejdüme, i. *Osm.* < *Fars. kejdüme. tıp. esk.* Tırnak diplerinde çıkan ve «*etyaran*» denilen bir hastalık.

kejdümî /kejdümī/, b. s. *esk.* Akreple ilgili.

~ **bahrî,** *zool.* Deniz akrebi. [*Lat. Scorpena scrofa; ing.* Sea-scorpion].

~ **felek,** *astr. esk.* Akrep burcu.

kek,-ki, i. *ing. cake. mutf.* Genellikle içine çekirdeksiz kuru üzüm konulan, yumurta ve unla yapılan bir çeşit tatlı çörek.

~ **kalıbı,** ◘ **Forma.**

-kek, ek. İsimden isim yapma eki: *Erkek, eşek (< eş-kek) v.b.* Ek, eski türkçede *-gak, -gek, -kak, -kek* şeklinde idi.

keka, kekah, edat. *h.d.* «*Ne âlâ, ne hoş*» anlamında iyi bir olayı, durumu anlatırken söylenir. [*ing.* Expression of a feeling of comfort].

kekâ, kekâh /kekā, kekāh/, *ünl.* Keyifli bir hal anlatılırken söylenir.

keke, s. *yans. h.d.* Kekeme. [*ing.* Stammering, stutterer; *Fr.* Bégayeur].

kekelemek, nsz. f. § ◉ Damak sesleriyle başlayan kelimeleri birdenbire söyleyemeyip baş seslerini tekrar ederek arkasını güçlükle söylemek. [*ing.* To stutter, to stammer, to falter; *Fr.* Bégayer, bredouiller, ânonner, parler d'une façon inintelligible]. § ❷ Ne söyleyeceğini bilmeyip lakırdıyı ağzında çiğnemek.

kekelik,-ği, i. Kekeme olma hali.

kekeme, s. Damak sesleriyle baslayan kelimeleri birden söylemeyip tekrar ede ede ve güçlükle telâffuz eden: *Kekeme çocuk.* [*ing.* Having a stammr, stammerer; *Fr.* Bégayant, bègue].

kekemelik,-ği, i. Bazı heceleri tekrarlamak, bazılarını patlayıcı bir konuşma şeklinde zorlukla söylemek ve söylenemeyenlerin önünde de duraklamaktan ibaret konuşma bozukluğu. [*ing.* Stuttering, stammer; *Fr.* Bégaiement].

kekez, i. s. *arg.* ◘ **Beşlik, beş**[2].

kekik,-ği, i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, odunsu saplı, karşılıklı küçük yapraklı, sürüngen, çok yıllık, *timol* kokulu alçak bir bitki. Çiçekleri halk arasında baharat olarak kullanılır. Güney Avrupa'da yetişen *(T. vulgaris)* adlı türünden elde edilen hafif sarı renkte uçucu yağı *(oleum thymi)*, timol, karvakrol bakımından zengin olup midevî, idrar söktürücü ve antiseptiktir. **Yabanî kekik** *(T. serpyllum),* **başlı kekik** *(T. capitatus), T. nummularius* Türkiye'de yetişen türlerdendir. Türkiye'deki **Mercanköşk merzengüş** *(Origanum)* türlerinin çoğu «**kekik**» adıyle tanınmakta ve **kekik** yerine kullanılmaktadır. Örnek: **istanbul kekiği** *(O. heracleoticum = O. hirtum),* **izmir kekiği** *(O. smyrnaeum = O. onites),* **Güveyi otu veya keklik otu** *(O. vulgare).* Trabzon çevresinde ise **Trabzon kekiği** *(Satureia spicigera),* kekik yerine kullanılmaktadır. [*Lat. Thymus; ing.* Thyme; *Fr.* Thym]. ◉ **karabaş** ~, *bot.* ◘ **Zahter.** ◉ **kaya kekiği,** *bot.* ◘ **Yabanî kekik.** ◉ **yabanî** ~, *bot.* Yol kenarlarında, kurak tepelerde, yüksek dağlarda yetişen, Mayıs-Eylül ayları arasında çiçek açan, çokyıllık ve çok dallı bir kekik türü. Odunlaşmış bir gövdesi, kırmızımtrak renkli dalları vardır. Yaprakları tam, oval, kısa saplı ve karşılıklıdır. Çiçekleri zigomorf, küçük ve pembe renkli olup dalların ucunda küresel durumlar oluşturur. Uçucu yağı timol, karvakrol, borneol, simen

KELEBEKLER

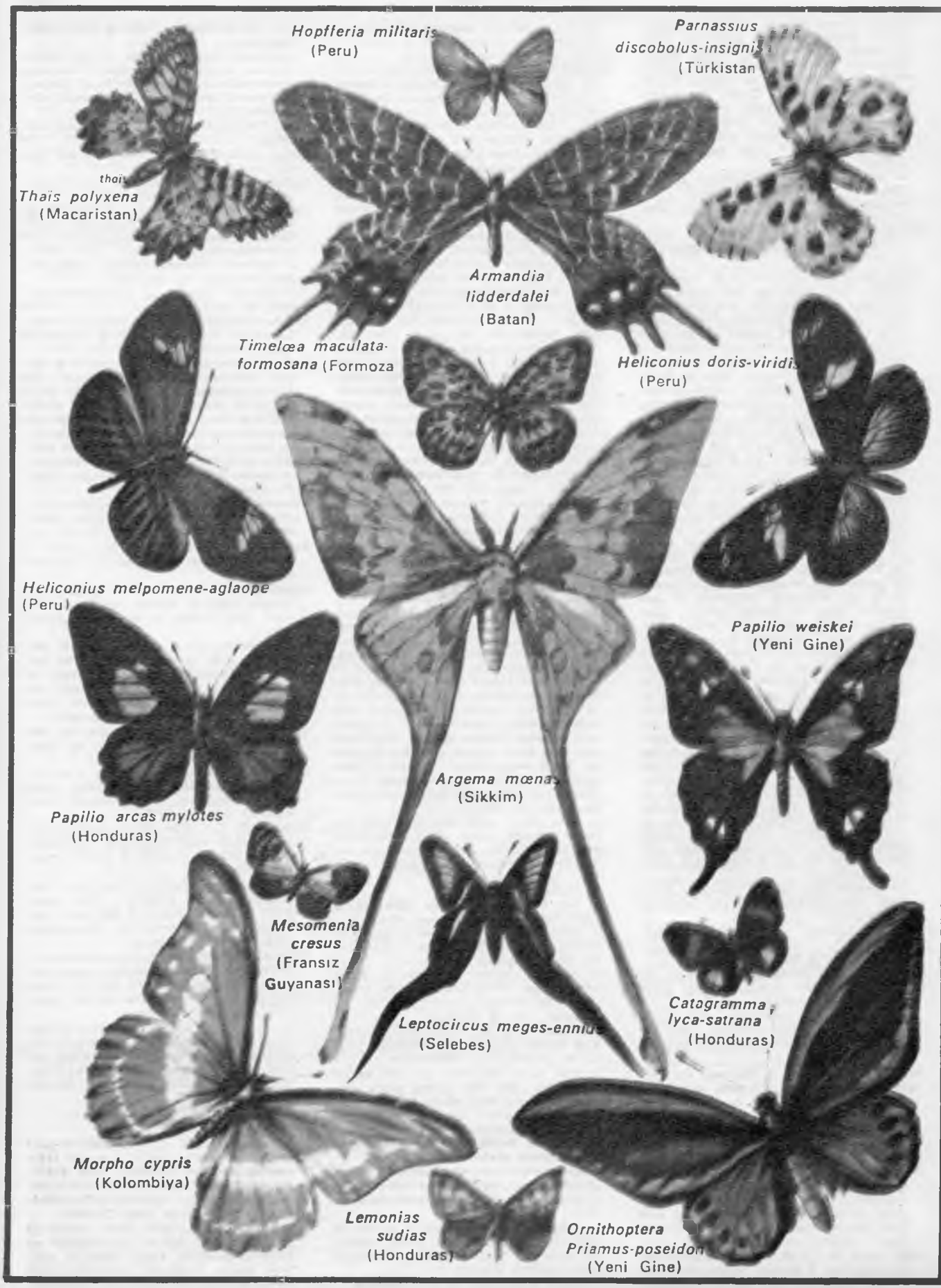
Hopfferia militaris
(Peru)
Parnassius
discobolus-insignis
(Türkistan
thoïs
Thaïs polyxena
(Macaristan)
Armandia
lidderdalei
(Batan)
Timelœa maculata-
formosana (Formoza
Heliconius doris-viridis
(Peru)
Heliconius melpomene-aglaope
(Peru)
Papilio weiskei
(Yeni Gine)
Argema mœna
(Sikkim)
Papilio arcas mylotes
(Honduras)
Mesomenia
cresus
(Fransız
Guyanası)
Leptocircus meges-ennius
(Selebes)
Catogramma
lyca-satrana
(Honduras)
Morpho cypris
(Kolombiya)
Lemonias
sudias
(Honduras)
Ornithoptera
Priamus-poseidon
(Yeni Gine)

taşır. Infuzyon halinde dolaşım uyarıcısı, spazm giderici ve idrar söktürücü olarak kullanılır. Zayıf dozlarda midevî, balgam söktürücü ve sinir kuvvetlendirici, yüksek dozlarda ise antiseptik ve solucan düşürücü olarak kullanılır. Çiçekli ve yapraklı dalları *(Herba Serpylli)* yellendirici ve baharat olarak kullanılır. [*Lat. Thymus serpyllum; Ing.* Wild thyme, creeping thyme; *Fr.* Thym bâtard]. ☆ *Eşanl.* **saterotu, kaya kekiği.**

~ **azmak,** *dey. esk.* Hazımsızlık çekmek. [*ing.* To suffer from indigestion].

~ **yağı,** Kekikten çıkarılan esans. [*Ing.* Thyme oil; *Fr.* Essence de thym].

kekiz, i. § ❶ Paçavra. § ❷ s. *mec.* Uysal, iradesiz ve hiç değeri, benliği olmayan kimse.

keklik,-ği, i. *esk. T. zool.* § ❶ Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından, orta büyüklükte, kalın gövdeli, kısa kuyruklu, *Perdrix, Alectoris* v.b. cinslerden kuşlara verilen genel ad. Ayaklarında mahmuz yoktur fakat bazı türlerinin erkeklerinde yuvarlak bir kabartı bulunur. Bütün Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da, yerde yaşayan makbul av kuşlarıdır. Daima iki eş birarada yaşar ama üreme mevsimi dışında, birçok keklik ailesi sürüler halinde bir arada bulunur. **boz keklik, kırmızı keklik** *(taş kekliği), kınalı keklik (dağ kekliği),* **çil keklik** gibi türleri Türkiye'de özellikle Fırat ve Dicle yöresinde, Güney Toroslarda, Güneybatı Anadolu'da çok bulunur. [*ing.* Partridge; *Fr.* Perdrix]. § ❷ Adî dil balığının yaygın adı. ⊙ **boz** ~, *zool.* Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından, Avrupa ve Orta Asya'da yaşayan, uzunluğu 26 sm. olan bir keklik türü. Gövdesi esmer ve kızıl yanakları ve gerdanı pas rengindedir. Göğüs kısmında at nalı biçiminde kahverengi bir leke bulunur. Gaga ve ayakları gridir. [*Lat. Perdrix perdrix; Ing.* Common partridge; *Fr.* Perdrix grise]. ⊙ **kınalı** ~, *zool.* Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 38 sm. Sırtı gri kahverengi, gerdanı beyaz, gerdan çevresi siyah ve şeritli alın çizgisi, gaga ile göz arası siyah, gaga ve ayakları kırmızıdır. Dişisi erkeğinden biraz daha küçüktür. Balkan yarımadası, ön, orta ve doğu Asya'da kayalıklarda yaşar. [*Lat. Alectoris graeca; Ing.* Greek partridge; *Fr.* Bartavelle]. ☆ *Eşanl.* **dağ kekliği.** ⊙ **kum kekliği,** Kızıl kekliğe yakın keklik türü. *(Asya'nın güneybatı ve Afrika'nın kuzeydoğusundaki ülkelerde bulunur).* ⊙ **Şam kekliği,** *zool.* Özel bir tür olduğu öne sürülen keklik çeşidi; aslında gezgin sürüler halinde gezen bayağı keklikten başka bir şey değildir. [*Lat. Perdrix damascena*].

~ **çiğdemi,** *bot.* Glayöl, kuzgun kılıcı. [*Lat. Gladiolus byzantinus; ing.* Gladiolus; *Fr.* Glaieul].

~ **gibi sekmek,** *dey.* Çevik bir şekilde, zıplayarak yürümek.

~ **gözü,** *bot.* ◘ **Kan avcıotu.**

~ **otu,** *bot.* ◘ **Güveyotu.**

~ **palazı,** Keklik yavrusu. [*ing.* Small partridge; *Fr.* Perdreau].

~ **sürüsü,** Aynı kuluçkadan çıkan ve bir arada yaşayan keklik topluluğu. [*ing.* Covey of partridges; *Fr.* Compagnie de perdrix].

keklik.gözü, b. i. *bot.* ◘ **Kan avcı otu.**

kekre, s. *esk. T.* Tadı acımtrak, ekşimsi ve buruk olan. [*Ing.* Acrid; *Fr.* Acre].

~ **şarap,** Keskin şarap. [*ing.* Rough wine].

kekrelik,-ği, i. Tadı kekre olma hali; [*ing.* Acridity; *Fr.* Acrete].

kekremsi, s. ve i. § ❶ Hafif kekre tadda olan, buruk: *Önceden dilimle bir tecrübe yaptım. Yakmadı.. Kekremsinin tatlısı bir mayi.* [*ing.* Somewhat acrid; *Fr.* Acidulé]. § ❷ *mec. (kişiler hk.)* Asık suratlı, varlığı başkalarını rahatsız eden, yüzü gülmez.

kekremsilik,-ği, i. § ❶ Ekşimsi ve acımsı tadda olma hali. § ❷ *mec. (kişiler hk.)* Hosnut olmama hali, istenmezlik: *Hallerinde benim gelişimden memnun olmadıklarını gösteren bir kekremsilik var.*

kekresi, s. ◘ Kekremsi.

kekropidesler, ç. i. Atina kabilelerinden birinin adı; özellikle, *Kekrops'un Aglauros, Pandrosos* ve *Herse* adlarındaki üç kızına verilen ad.

kel, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *patol.* Bir cins mantarın, vücudun kıllı yerlerinde meydana getirdiği bulaşık bir hastalık, önce sarı kabuklu yaralarla başlayarak sonunda kılların bir daha çıkmamak üzere dökülmesiyle geçer. [*ing.* Ringworm disease, fovus; *Fr.* Teigne]. § ❷ Saç dökülmesi veya kel hastalığı sebebiyle başın saçsız kalan kısmı. § ❸ s. Kel hastalığı yüzünden saçı dökülmüş olan *(kimse).* [*Ing.* Ringwormy, scabby, scabby-headed; *Fr.* Teigneux, galeux]. § ❹ Irsî olarak veya yaşlılık sebebiyle saçları dökülmüş olan. [*Ing.* Bald; *Fr.* Chauve]. § ❺ s. *mec. (Tabiat ve eşya hk.)* Çıplak: *Kel dağ. Kel topraklar.* [*ing.* Barren; *Fr.* Nu]. § ❻ *(Bitki hk.)* Cılız, gelişmemiş: *Kel bir ağaç.* [*ing.* Bare of vegetation]. § ❼ İçinde az eşya bulunan: *Kel bir oda.* ⊙ ~ **den köseye yardım,** *dey.* Yardıma muhtaç olan birinin başkalarına yardım etmeye kalkıştığını anlatır. [*Ing.* The blind leading the blind]. ⊙ ~ **e köşeden yardım olmaz,** *at.* Kişi, kendisinin yardıma muhtaç olduğu konuda başkasına yardım edemez. ☆ *Eşanl.* «**Kelin ilâcı olsa, başına sürer**». ⊙ ~ **i görünmek (açılmak),** *dey.* Bir kusuru, kötü bir yanı meydana çıkmak. [*Ing.* To become evident (defect); *Fr.* Se révéler *(défauts)*;], ⊙ ~ **i kızmak,** *dey. (Soğukkanlı ve güç öfkelenen kimseler hk.)* Öfkelenmek, itidalini kaybetmek. [*ing.* To lose one's temper (of one not easily angered; *Fr.* S'irriter]. ⊙ ~ **i körü toplamak,** *dey.* Ne kadar işe yaramaz kimse varsa hepsini bir araya getirmek. [*ing.* To fill with incompetent people *(an office, etc.)*]. § ❷ *(bir yeri)* Yeteneksiz insanlarla doldurmak. ⊙ ~ **in ayıbını takke örter,** *at.* Birçok kimselerin kusurlarını zenginlik, iş başında oluş v.b. durumlar örter. ⊙ ~ **in ilâcı olsa başına sürer,** (**kel ilâç bilse kendi başına sürer**), *at.* Kendi derdine çare bulamayan kişiden aynı durumda olan başkası yardım beklememelidir. ☆ *Eşanl.* **kele köseden yardım olmaz. Kelin medarı olsa kendi başına olur, kel ilâç bilse, kendi başına sürer.** ⊙ **hem** ~ **hem fodul,** *dey.* ◘ **Hem.** ⊙ **takke düştü** ~ **göründü,** *dey.* «*Gizli olan her şey açığa çıktı*» anlamında kullanılır.

~ **başa şimşir tarak,** *dey.* Bir ihtiyaç dururken gereksiz özenti ve gösterişi belirtmek için kullanılır. [*ing.* Out of place luxury; *Fr.* A la tête chauve le peigne en buis].

~ **hastalığı,** *tıp.* ◘ **Kellik.**

~ **ilâç bilse kendi başına sürer,** *at.* ◘ **Kelin ilâçı olsa kendi başına sürer.**

~ **kâhya,** *dey.* Gereksiz yere ve yetkisi olmadığı halde her işe burnunu sokan kimse. [*Ing.* Busybody; *Fr.* Fouiner].

~ **mantarı,** *paraz.* Kel hastalığı etkeni asklı mantar. [*Osm.* Fütr-i sâfe; *Fr.* Champignon du favus].

~ **oğlan,** *dey.* ◘ **Keloğlan.**

~ **olmak,** § ❶ Kel hastalığına tutulmak. § ❷ Saçları dökülüp saçsız kalmak. [*ing.* To be or to become baldheaded].

~ **ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur, (Kör ölür badem gözlü olur, kel ölür sırma saçlı olur),** *at.* Kişi, elinden giden önemsiz, kusurlu bir şeyi çok önemli, çok güzelmiş gibi anlatır. ☆ *Eşanl.* **kaçak balık büyük olur, kaybolan koyunun kuyruğu büyük olur.**

~ **ölür sırma saçlı olur, kör ölür badem gözlü olur,** *at.* Bir şey veya insan kaybedildikten sonra olduğundan fazla değerlendirilir.

~ **örten,** *kıyf. esk.* Osmanlılar zamanında kullanılan bir çeşit başlık. *(Ayıp kapayan da denen bu başlık, fes'ten daha büyük olur, kulakları örterdi).*

~ **turna balığı,** *zool.* ◘ **Kelturnabalığı.**

~ **turna balığıgiller,** *zool.* ◘ **Kelturnabalığıgiller.**

~ **yanında kabak anılmaz,** *at.* Bir kişinin yanında uzaktan da olsa onun kusurunu hatırlatabilecek sözler söylemekten çekinilmelidir. ☆ *Eşanl.* **aç yanında sarpın kurcalanmaz.**

kelâb /kelâb/, i. *Osm.* < *Ar. tıp.* Kuduz hastalığı.

kelâcu /kelâcû/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kadeh.

keladon, i. *Yun. mit.* Dalgalar veya rüzgârların kişileştirilmiş sıfatı.

kelâl /kelâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Usanç, bıkkınlık. § ❷ Yorgunluk. [*ing.* Lassitude, weariness, exhaustion; *Fr.* Fatigue, lassitude].

~ **gelmek,** Usanmak, bıkmak. [*ing.* To become weary; *Fr.* Être las].

~ **vermek,** Usandırmak, bıkkınlık vermek. [*Ing.* To tire].

kelâlet, -ti /kelâlet/, i. § ❶ Yorgunluk. [*Ing.* Lassitude, weariness]; § ❷ Bıkkınlık, usanç. [*ing.* Boredom].

kelâm /kelâm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir şeyi anlatmak için birbiri ardı sıra söylenen kelimeler dizisi, lâkırdı, söz. [*ing.* Word; *Fr.* Parole]; § ❷ Söyleyiş, söyleme; § ❸ Dil, lisan; § ❹ Kur'an; § ❺ Tanrının varlığını ve islâm dininin doğruluğunu konu edinen bilim. [*Osm.* İlmi kelâ, ilm-i akaid; *Ing.* Theology; *Fr.* Théologie].

~ **etmek,** Konuşmak, söz söylemek. [*Ing.* To speak; *Fr.* Parler].

kelamcı, i. *esk.* Allah'ın birliği ilminde bilgili kişi, kelâm. [*ing.* Versed in knowledge of the Quran].

kelamı.kadim /kelâmıkadîm/, b. i. *Osm.* < *Ar.* Kur'an. [*ing.* The Quran; *Fr.* Le Coran par cœur].

kelamı.kibar, b. i. *esk.* Ünlü bir kimsenin hatırlarda kalan ve atasözü niteliğinde olan sözü. [*Ing.* Saying of the sages, apothegm].

kelamî /kelâmî/, s. § ❶ *esk.* Söze ait, sözle ilgili. § ❷ Kur'ana ait, Kur'an ile ilgili. [*Ing.* Pertaining to a word, speech, or to the Quran, verbal]. § ❸ Iskolastik görenekçi. [*Ing.* Scholastic theologian, scholastic]. § ❹ Kelâm ilmiyle uğraşan.

kelamiye, i. *Osm.* < *Ar. kelâmiyye. din. esk.* Kelâm ilmi, Kelâmcıların izlediği yol. [*Ing.* Sect of the Kelamians].

kelamiyûn /kelâmiyûn/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kelâmi. esk.* Kelâmiye taraftarı olanlar, iskolastik ilâhiyatçılar. [*Ing.* Sholastic theologians].

kelam.ullah, b. i. *Osm.* < *Ar. kelâm* + *Allah* > *kelâm-ullah. esk.* § ❶ Tanrı sözü. [*Ing.* Word of God]. § ❷ Kur'an. [*ing.* The Quran].

kelân /kelân/, s. *Osm.* < *Fars. kelân. esk.* § ❶ İri, büyük, gösterişli. [*ing.* Large, great, important, chîef]. § ❷ Önemli, belli başlı. ⊙ ~ **ı ravza,** Hz. Muhammed. [*Ing.* Prophet Muhammed].

Kelantan, öz. i. Malezya Federasyonun'dan bir devletin adı. Güney Malakke yarım adasında olup, yüzölçümü 14 887 km², merkezi *Kota Bahru*'dur. [*ing.* ve *Fr.* Kelantan].

kelat,-tı, i. *Fr. chélate* < *Yun. khele,* kıskaç. *kim.* İçindeki maden iyonu, organik bir köke bağlı olan elektronegatif atomlar *(oksijen, kükürt, azot)* arasına sıkışmış metalo-organik bileşik. *(Bir kelat bağında*

$$-R-L<\begin{matrix}Y\\X\end{matrix}>M \qquad \begin{matrix}X\\Y\end{matrix}>L-$$

M maden iyonu, X ve Y elektronegatif atomlar, L ise kelat bağını R organik köküne bağlayan atom grupudur. Kelat bağları bulunan yüksek polimerler elde edilmiştir. Bu polimerler yarı iletkendir ve mıknatıslık özelliği gösterir). [*Ing.* Chelate].

~ **yapıcı,** *kim.* Toprak alkali tuzlara ve madenlere karşı özel bir ilgi gösteren ve bunlarla, eriyebilen kararlı bileşikler meydana getiren maddeler için kullanılır; birleştiği element iyon özelliklerini kaybeder

Kelat yapıcı etkenler, iyonlaşmamış ürünü zehirsiz hale getirdiği için, meslek zehirlenmelerinden korunmada çok önemlidir. [*Fr.* Chélateur].

~ **yapma**, Madenî bir iyonun, kimyasal bir maddeyle, çözünür fakat iyonlaşmamış bir madde meydana getirerek tespit edlimesi. [*ing.* Chelation; *Fr.* Chélation].

kelaynak, i. *zool.* Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının, Ibişgiller *(Ibididae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 70-75 sm. Tüyleri kırmızı, kara, yeşil, külkahverengi karışıktır. Gagası ve ayakları kırmızı olur. Afrika'da yaşar. [*Lat. Geronticus eremita*].

kelb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Köpek. [*Ing.* Dog].

kelbî /kelbī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Köpekle ilgili. [*Ing.* Canine; *Fr.* Chien]. § ❷ Toplum kuram ve davranışlarını hiçe sayan eski bir felsefeye inanan kimse: *Kelbiyundan birî.*

kelbiye, i. *Osm.* < *Ar. kelbiyye. esk.* § ❶ Kelbî'nin dişili. § ❷ *fels.* ◘ **Kinizm.**

kelbiyun /kelbiyün/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kelbiyyün. fels. esk.* Kelbiye denen ve toplum kuramlarını hiçe sayan felsefeye inananlar.

kelbül.asgar, i. *esk. astr.* ◘ **Küçükayı.**

kelbül.ekber, i. *esk. astr.* ◘ **Büyükayı.**

kele, i. Tosun. [*Ing.* Bull, young bull].

kelebek,-ği, i. *esk. T.* § ❶ *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımından, genellikle evrim geçiren kurtların kanatlanmış çeşit çeşit renkli ince pullarla kaplı haline verilen ad. Bunların kanatları son derece küçük pul cuklarla kaplıdır; pulların diziliş tarzından dolayı bazılarının kanatları essiz denecek kadar parlak ve renkli görünür. Kelebekler çiçeklerdeki balözüyle beslenir; bu sıvıyı, dinlenme halindeyken başının altında kıvrık duran az çok uzun bükülgen bir hortumla emer. Duyargaları çok sayıda halkadan oluşur. Üç göğüs halkası bir tek parça halinde birleşiktir. Belirgin altı veya yedi halkadan oluşan karın kısmında iğne ve burgu bulunmaz. Kelebeklerden hiç biri, hiç değilse yetişkin iken etçil değildir. Kurtçuğu *(tırtıl)* genellikle bitkilerle beslenir ve çoğunlukla tarım bitkilerine zararlıdır. İpekböceği kelebeğinden başka hiç bir kelebeğin faydası yoktur. Kelebekler, aylarca hattâ yıllarca tırtıl halinde yaşadığı halde kelebek olarak, yani yetişkin iken çok kısa bir süre yaşar. Bu yüzden bir kısım kelebeklerde ağız ve hortum bulunmaz. Onun için denebilir ki kelebek bir çeşit çiçektir. yani bir hayvanın, tırtılın çiçeğidir. (◘ *KRIZALIT, KURTÇUK, BAŞKALAŞMA).* Bilimsel bakımdan kelebekler iki alt takıma ayrılır: *homoneura ve heteroneura.* Sonuncusu da sekiz büyük familyaya ayrılır: *güvegiller, tortricidae, pyralidae, psychidae, lasiocampidae, papilionidae (rhopalocera), notodontidae, noctuidae.* Gece ve gündüz kelebekleri diye yapılan ayırım sunîdir. Bazı kelebekler böceklerin en büyükleri sayılır *(erebus, thysania, hepialus, tavuskelebeği, pavonia),* Amerika'da yaşayan *Thysania Agrippina*'nın kanat açıklığı 30 sm.'yi bulur. Pulkanatlıların en güzelleri ve en büyükleri ekvator bölgelerinde yaşar. Siyah hareli, yeşil, sarı veya mavi kanatlı şahane güzel kelebekler *(Ornithoptera)* çinhindi, malezya, papuazi ormanlarında, madenî mavi veya sedef mavisi rengindeki güzelim kelebekler *(morphos)* Amerika'nın ekvator bölgelerinde (Örnek: *Amazon bölgesi)* bulunur. Avrupa'da çok güzel renkli, yanar döner parıltılı çeşitli kelebekler vardır: *mars, vanessa, morio, gieris, colias, anthocharis v. b.* Bunlar güzellikte ekvator bölgesi kelebeklerinden aşağı kalmaz. *Saturnia, sphynx* ve büyük *noctuella* gibi bir kısım kelebeklerin rengi daha çeşitli ve zengindir. Mavi atlas renkli *lycaena*'lar, kanat pulcukları al, beyaz ve siyah, vücudu mavi kırmızı *zygaena*'lar ve daha birçok kelebek çayırlarda ve korularda uçuşur durur ve güzellikte ekvator kelebaklerinden aşağı kalmaz. Kelebeklerde yasayan çevreyle renk uygunluğu vardır. Bazıları üzerine konduğu cisimlere ve diğer böceklere renk bakımından şaşılacak derecede benzer; *Papillio* cinsinin bellibaşlı özelliği büyük cüsseli, parlak renkli olusu ve alt kanatlarının ucunda kuyruk gibi bir uzantının bulunuşudur. Onun için eskiden bunlara *kuyruklu kelebek* denirdi. Avrupa'da bu cinsin birçok türü yaşar. Örnek: *Papillio machaon.* ◘ **Kuyruklu kelebek.** *Papillio podalirus,* enlemesine siyah çizgili sarımsıbeyaz renkli bir kelebektir; tırtılı kara diken, badem, şeftali ve erik ağaçlarında yaşar. Sıcak ülkelerde yaşayan kelebeklerde dişiler bazen iki çesit olur; bir kısmı erkeklere benzer, diğeri ise tamamen farklıdır. *(Malezya'da bulunan P. memnon, Hindistan'da bulunan P. pamon v. b.).* Madenî mavi ve parlak siyah renkte çok güzel bazı türleri Asya dağlarında *(P. ganesa, Hindistan'da; P. arjuna, Cava'da)* veya Molük ormanlarında *(P. Ulysses)* yaşar. [*ing.* Butterfly; *Fr.* Papillon]; § ❷ Kolayca çevrilebilmesi için kanat biçiminde iki küçük kolu bulunan vida, somun, mandal gibi parça. [*ing.* Throttle); § ❸ *balıkç.* Ölta ipinin sarıldığı yassı ve kertikli ağaç parçası veya ağaçtan küçük çerçeve; § ❹ *doğr.* Pencere sürgüsü; § ❺ *dok.* Çile halindeki ipliklerin elle sarıldığı çıkrık; § ❻ *otom.* Motor tarafından emilen yakıt hava karışımı gazı ayarlayan karbüratör klapesi. *(Gaz pedali, emme borusuna enlemesine yerleştirilmiş döner bir lama'yı hareket ettirir. Ayarlama, gazın bu boru içinde geçişini düzenleyerek yapılır).* [*ing.* Disc (type) throttle; *Fr.* Papillon]; § ❼ *vet.* ve *paraz.* Gevişgetiren hayvanların karaciğerinde yerleşip en çok öd yollarını tıkayan ve kelebek hastalığına sebep olan bir cins asalak hayvancık. *(Kelebek karaciğer sülükleri sınıfının Distromidae familyasından yassı bir solucandır. Veteriner hekimlikte önemli rol oynayan* iki türü vardır: büyük kelebek */Fasciola veya distomum hepatica/* ve **küçük kelebek).** [*Lat. Distomum, dicrocoelium; Ing.* Fluke worm; *Fr.* Douve, distome]; § ❽ *tekn.* Genellikle elips biçiminde silindirsel bir borunun içine yerleştirilmiş ve elipsin küçük ekseni etrafında dönerek yer değiştiren vana. [*ing.* Throttle valve, butterfly valve; *Fr.* Papillon]; § ❾ *paraz.* ◘ **Kelebek hastalığı**; § ❿ s. Kelebek biçiminde olan. [*ing.* Butterfly-shaped; *Fr.* Papillon]; ⊙ **altın ~,** *zool.* ⓫ **Altın kıçlı kelebek;** ⊙ **altın kıçlı ~,** *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Lymantriidae (Liparidae)* familyasından bir böcek. Ergin kelebeğin son karın halkasında altın sarısı kıllar vardır. 30-35 mm. boyundaki tırtılları meşe ve elma, armut, ayva gibi çeşitli meyva ağaçlarının yapraklarını yerler. [*Lat. Euproctis chrysorrhoea*]; ⊙ **Amerika bakır kelebeği,** *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımından küçük bir gündüz kelebeği türü. [*Lat. Chrysophanus hypophlaeus*]; ⊙ **Apollon kelebeği,** *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Pulkanatlılar *(Lepidoptera) takımının Papilionidae* familyasından gündüzlü, çok güzel renkli bir eklembacaklı türü. Avrupa'da yaşar. [*Lat. Parnassius apollo; ing.* Apollo butterfly, Apollo; *Fr.* Apollon]; ⊙ **atlas kelebeği,** *zool.* Böcekler *(Insecta)*

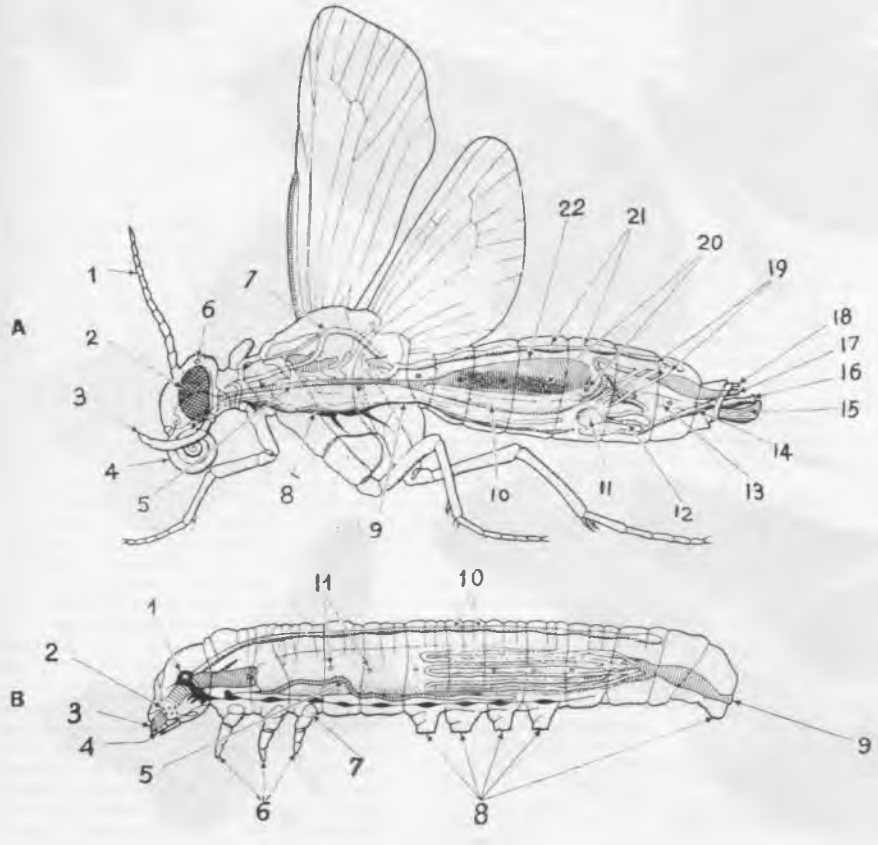

ŞEKİL: 297. — **KELEBEK.** [*Bir kelebeğin ve tırtılının iç ve dış yapısı*]. **A.** Ergin hayvan. **1.** Duyarga *(anten).* **2.** Petek göz *(Bileşik göz).* **3.** Palp. **4.** Hortum. **5.** Yemek borusu *(Özofagus).* **6.** Basit göz. **7.** Aort. **8.** Gangliyonlar. **9.** Sinir teli. **10.** Orta bağırsak. **11.** Testis. **12.** Sperma taşıma kanalı. **13.** Trakea. **14.** Atmık kanalı. **15.** Vulva. **16.** Penis. **17.** Anus. **18.** Çengel *(Çengelsi organ).* **19.** Malpighi borucukları. **20.** Hava delikleri *(Stigmalar).* **21.** Kalb boğumları. **22.** Kursak. **B. Tırtıl** 1. Beyin gangliyonu. **2.** Basit gözler. **3.** ve **4.** Tırtılın ağız parçaları. **5.** Salya *(tükrük)* bezi. **6.** Göğüs ayakları. **7.** Koksa. **8.** Karın ayakları. **9.** Anus.

KELEBEKLER

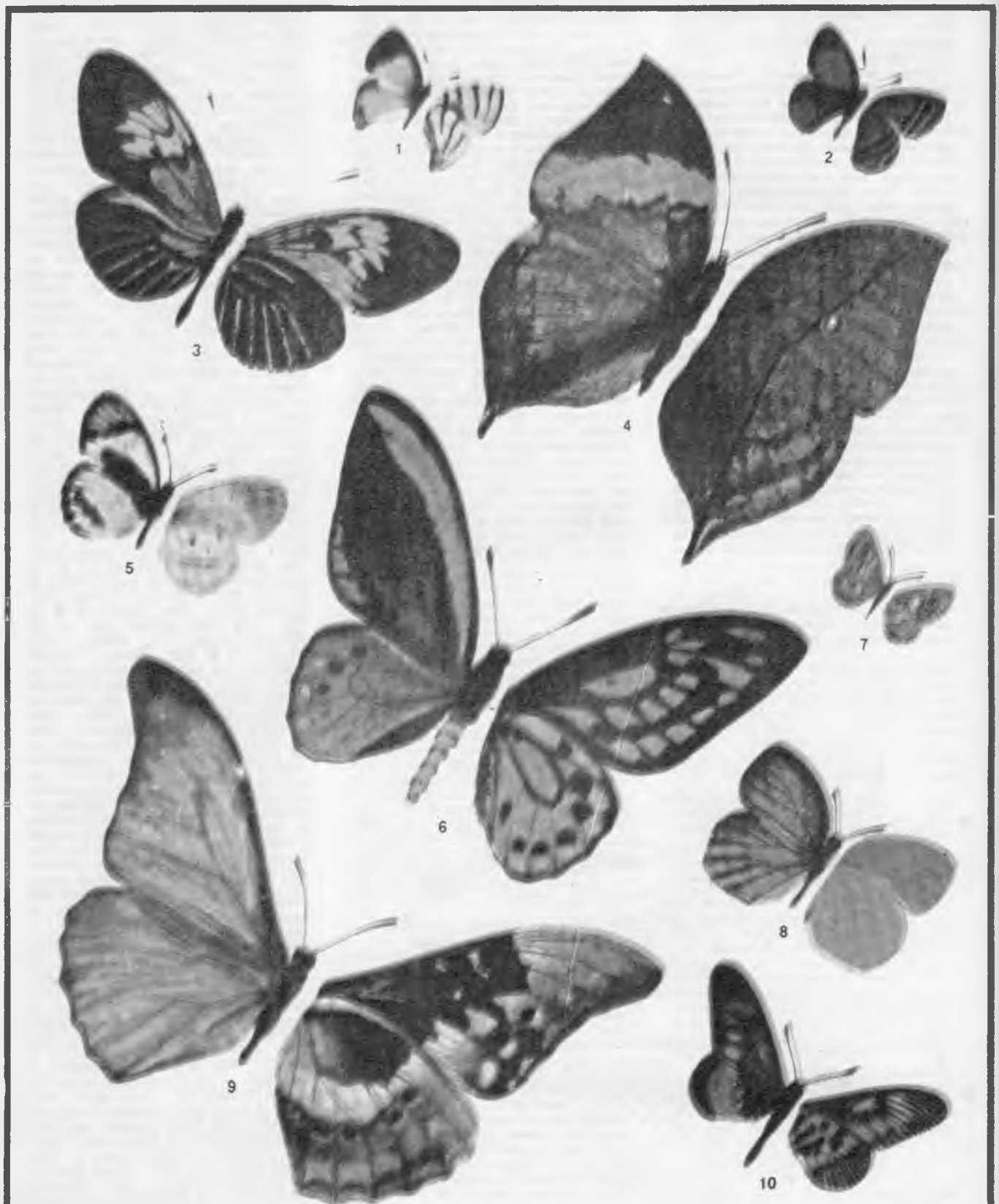

1. ***Thecla phaea*** (Guatemala'dan Ekvador'a kadar yaygındır). 2. ***Euselasia zena*** (Amazon). 3. ***Heliconius elevatus*** (Güney Amerika). 4. ***Kallima Limborgi*** (Güney Asya). 5. ***Colotis evippe*** (Batı Afrika). 6. ***Ornithoptera priamus*** (Avustralya, Yeni Gine, Moluccalar v.b.). 7. ***Perophalma tullius*** (Yeni dünya tropikleri). 8. ***Eurema proterpia watsonia*** (Arizona'dan Arjantin'e kadar yaygındır). 9. ***Morpho rhetenor*** (Güney Amerika'nın Orta ve Kuzey bölgelerinde). 10. ***Acraea peneleos*** (Afrika).

Not: Her örneğin sağ yanındakiler, kanat altındaki renkleri belirtmektedir.

sınıfının Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının bir türü. Dünyanın en büyük kelebeklerindendir. Kanatlar açık olarak 25 sm.'dir. Güney Amerika ve Afrika'dan Japonya'ya kadar yayılmıştır. [*Lat. Attacus atlas; Ing.* Atlas moth; *Fr.* Atlas]; ◉ **atmaca kelebeği**, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının *Saturniidae* familyasından kanat açıklığı 8.89 sm., larvaları birçok bitkiye zarar veren bir kelebek. [*Lat. Celerio lineata*]. ◉ **bal kelebeği**, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Galleridae familyasından, kovanlara çok zarar veren külrengi bir kelebek. Yumurtasını peteklere bırakır, tırtıllar petek gözlerinin ağzını dışkıyle karışık bir güve ağıyle kaplar, içerde kalan arı kurtçuğu çok geçmeden ölür. Bal pis bir koku alır ve akar. [*Lat. Galleria mellonella; Ing.* Bee moth, wax moth; *Fr.* Gallerie de la cire]; ◉ **boyalı hanım kelebeği**, *zool.* Fırça.ayaklıgiller *(Nymphalidae)* familyasına giren bir pulkanatlı böcek türü. Eni 53-57 mm. olur. Deve dikeni ve benzeri bitkilere dadanır. [*Lat. Vanessa (Pyrameis) cardui; Ing.* Painted lady; *Fr.* Belle-dame]. ☆ *Eşanl.* **deve dikeni kelebeği**; ◉ **büyük tavus kelebeği**, *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Saturniidae* familyasından bir eklembacaklı türü. Kalın bacaklı ve yün gibi tüylüdür. Genişliği 14 sm. kadardır. [*Lat. Saturnia pyri; Ing.* Emperor moth; *Fr.* Saturnie grand paon de nuit]; ◉ **çam baykuş kelebeği**, *zool.* Noktüidgüvegiller *(Noctuidae)* familyasına giren pulkanatlı bir böcek türü. 3-4 sm. uzunluğunda olur. Çok zararlıdır. Avrupa çam ormanlarında yaşar ve yumurtalarını bir kaçı bir arada çam yapraklarına yapıştırır. [*Lat. Panolis griseovariegata*]. ☆ *Eşanl.* **noktuid**; ◉ **çam kese tırtılı kelebeği**, *zool.* Notodontidgiller *(Notodontidae)* familyasından bir pul kanatlı böcek türü. Uzunluğu 33-42 mm. olur. Tırtılları çamlarda ağdan örülü büyük keseler yapar. Gündüzleri toplu halde bu keselerin içinde otururlar. İstanbul ve İzmir taraflarında çamlarda çok sık rastlanır. Kılları yakıcıdır. [*Lat. Cnethocampa pityocampa; Fr.* Chenilles processionnaires du pin]; ◉ **dişli** ⁓, *den.* ◘ **Dişli**; ◉ **deve dikeni kelebeği**, *zool.* ◘ **Boyalı hanım kelebeği**; ◉ **esmer ayı kelebeği**, *zool.* Ayı.kelebeğigiller *(Arctiidae)* familyasından bir pulkanatlı türü. Eni 63-80 mm. olur. Tırtılları ısırgan v.b. gibi kısa bitkileri yer. [*Lat. Arctia caja; Ing.* Tiger moth; *Fr.* Ecaille martre, hérissonne]; ◉ **evcil-ipekböceği kelebeği**, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımından bir eklembacaklı türü. Çin'den bütün dünyaya yayılmıştır. Vücudu kaba yapılı ve yumuşak pulludur. Kanatları geniştir. Dut yaprakları yiyen tırtıllarının 800 m. olan tek parça bir ipek.telinden ördüğü kozalar ipek endüstrisinde kullanılır. Tükrük bezi salgısı havaya değince sertleşerek ipek iplikleri hasıl eder. [*Lat. Bombyx mori; Ing.* Silk-moth, silkworm; *Fr.* Bombyx du mûrier]; ◉ **gece** ⁓ **leri**, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının familyalarından gri, esmer renkli türleri içine alanları kabaca bir grup halinde toplayarak bu ad verilir. [*Ing.* Moths; *Fr.* Papillons de nuit, papillons nocturnes]; ◉ **gündüz tavus kelebeği**, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Fırçaayaklıgiller *(Nymphalidae)* familyasına giren bir eklembacaklı türü. Kanatları dişli ve köşeli olur. [*Lat. Vanessa io; ing.* Peacock butterfly; *Fr.* Paon de jour]; ◉**hava ayar kelebeği**, *term.* Bir kazanın veya ocakın bir ısıtma aygıtının borusuna dumanı boşaltmak için baca üzerine yerleştirilen, bir eksen çevresinde salınımlar yapan ve bir karşı ağırlıkla otomatik olarak dengelenen kanat. *(Bazı kelebeklerin ayarı elle yapılır, kanat açılınca çekim artar)*; ◉ **kavak kelebeği**, *zool.* ve *paraz. Nymphalidae* familyasından, kanat genişliği 75 mm. olan ve Avrupa'nın yaprakdöken ağaçlarında yaşayan pulkanatlı. [*Lat. Limenitis populi; Fr.* Papillon du tremble]; ◉ **kedi karaciğer kelebeği**, *zool.* ◘ **Kedi**; ◉ **kral kelebeği**, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının Sütleğenkelebeğigiller *(Danaidae)* familyasına giren bir böcek türü. Larvaları sütleğen bitkileri üzerinde beslenen, kanat açıklığı 10-16 sm. olan bir kelebek. [*Lat. Danaus plexippus; Ing.* Monarch butterfly, monarch; *Fr.* Danaïde]; ◉ **kraliçe kelebeği**, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Sütleğenkelebeğigiller *(Danaidae)* familyasından bir böcek türü. Larvaları sütleğenler üzerinde beslenen büyük koyu renkli bir tür. [*Lat. Danaus glippus; Ing.* Queen butterfly, queen; *Fr.* Danaïde]; ◉ **kuyruklu** ⁓, *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Böcekler *(Insecta)* sınıfının Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımından bir tür. Uzunluğu 4-5 sm. sarı-kara-mavi renkli olan kanatlarının ard uçları kuyruk gibi uzamıştır. Tırtılı eylülde rezene, havuç ve kimyon üzerinde yaşar. [*Lat. Papillio* machaon; *Ing.* Swallowtail, swallow tail butterfly; *Fr.* Machaon, grand porte-queue]; ◉ **küçük karaciğer kelebeği**, *zool.* Trematodlar *(Trematodes)* takımının *Dicrocoeliidae* familyasından, bir yassı solucan türü. Koyun ve sığırların karaciğerinde yaşar. Uzunluğu 8-10 mm. olur. Çok konak değiştiren uzun ve karışık bir hayvan devresi vardır. [*Lat. Dicrocoelium (Distomum) lanceolatum; Ing.* Liver fluke; *Fr.* Petite douve]. ☆ *Eşanl.* **dikrosölyum**; ◉ **küçük lahana kelebeği**, *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Piyeridgiller *(Pieridae)* familyasına giren bir böcek türü. Lahanalara arız olur. [*Lat. Pieris rapae; Ing.* Cabbage butterfly, small white; *Fr.* Piéride du chou, piéride brassicaire]; ◉ **lahana kelebeği**, *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan böcekler, *(Insecta)* sınıfının, Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımına giren bir türü. Genişliği 6 sm. kadardır. Beyaz renkli ve beneklidir. Tırtılları lâhana v.b. yaprakları üzerinde yaşar. [*Lat. Pieris brassicae; Ing.* Cabbage butterfly, large white; *Fr.* Piéride du chou, papillon du chou]. ◉ **mavi süzgeç kelebeği**, *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *(Cossidae)* familyasındandır. Kurdu yapraklı ağaçların odununda tahribat yapar. [*Lat. Zeuzera pyrina; Ing.* Leopard moth; *Fr.* Zeuzere]. ◉ **sekropya kelebeği**, *zool.* Dev.ipekböceğigiller *(Saturniidae)* familyasına giren pul kanatlı bir böcek türü. Eni 15 sm. kadar olur. [*Lat. Hyalophora cecropia; Ing.* Cecropia moth].

⁓ **ağı**, Böcek toplayanların kelebek yakalamak için kullandıkları tülbentten çok hafif ağ.

⁓ **camı**, *otom.* Otomobillerin ön kapı penceresinde, ekseni etrafında dönerek açılan küçük cam. [*Ing.* Butterfly glass; *Fr.* Verre de papillon].

⁓ **çıkarma**, *ipekböcekçiliği.* Kelebekleri kozadan çıkarma *(ipekböceği tohumculuğu)*.

⁓ **çiçeği**, *bot.* ◘ **Kelebekçiçeği.**

⁓ **gözlük**, *opt.* ◘ **Gözlük.**

⁓ **hastalığı**, *paraz.* Yaprağımsı emici kurtlardan ileri gelen asalaksal hastalıkların ortak adı. *(Hastalık, solucanların yerleştiği yere göre adlandırılır; karaciğer kelebek hastalığı, akciğer kelebek hastalığı, bağırsak kelebek hastalığı gibi)*. [*Osm.* Dâ-i distom; *Lat. Distomatosis; Ing.* Fluke disease; *Fr.* Distomatose].

☆ *Eşanl.* **distomatoz.**

⁓ **kravat**, *kıyf.* Papiyon, kravat. [*Ing.* Bow tie; *Fr.* Papillon].

⁓ **kulacı**, *sp.* Bir çeşit kulaçla yüzme tekniği. [*Ing.* Butterfly (stroke); *Fr.* Brasse papillon].

⁓ **masti**, *zoot.* Cüce mastiler grupundan köpek. *(Kulaklarının, başın yanlarındaki çok değişik oluşu bunlara açılmış kelebek kanatları görünüşünü verir, adı da buradan gelir)*. [*Fr.* Epagneul papillon].

⁓ **otu**, *bot.* ◘ **Sarı yonca.**

⁓ **sümüklüsü**, *paraz.* Genellikle bataklık sularında yaşayan ve büyük karaciğer kelebeğinin arakonakçısı olarak önem taşıyan küçük salyangoz.

⁓ **valf**, *tekn.* Kelebek şeklinde zarp musluğu. [*Ing.* Butterfly valve, throttle valve].

⁓ **vida**, *tekn.* Kanatlı somun. [*Ing.* Thumb. screw, butterfly nut; *Fr.* Vis à ailettes]

kelebek.çiçeği, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Patlıcangiller *(Solanaceae)* familyasından, camekân ve salonlarda aydınlık kısımları seven, tohumla üretilen bir süs bitkisi cinsi. [*Lat. Schizanthus; Ing.* Butterfly flower].

kelebekler, ç. i. *zool.* ◘ **Pulkanatlılar.**

kelebek.otu, b. i. *bot.* ◘ **Sarı yonca.**

kelefe, i. ◘ **Keleve.**

keleh, i. Mısır'da kullanılan 15 litreden biraz fazla değerde sığa ölçüsü. [*Ing.* ve *Fr.* Keleh].

kelek, s. *Osm.* < *Fars. kâlek.* § ❶ Yer yer çıplaklığı veya boşluğu olan: *Kelek mısır.* [*Ing.* Partly bald, little ringworm, tetter *(patch)*; *Fr.* Qui a des taches semblables aux traces de la teigne]. § ❷ Kılsız, tüysüz; *Kelek tulum.* § ❸ *(Meyveler hk.)* Gelişmeyerek yamru yumru kalmış: *Kelek armut.* § ❹ i. Irmaklarda işleyen ve şişirilmiş tulumlar üzerine kurulan bir çeşit sal. [*Ing.* Raft or float constructed of inflated skins; *Fr.* Radeau formé d'outres soufflées]. § ❺ *arg.* Yersiz davranışlarda bulunan, aptal. § ❻ i. Ham kavun. [*Ing.* Unripe melon; *Fr.* Melon non mûr].

kalek, i. *Asurca=kalaku.* Şişirilmiş tulumlar üzerine kurulmuş olan ve nehirler üzerinde çalışan bir çeşit sal.

keleklik,-ği, i. *arg.* Aptallık, salaklık.

⁓ **etmek**, Yersiz ve aptalca davranışlarda bulunmak.

kelem, i. *h. d.* Lâhana. [*ing.* Cabbage; *Fr.* Chou].

kelender, i. *Yun. kulindros.* Silindir şeklinde şarap ölçüsü, sarap kadehi.

kelep, i. *Osm.* < *Fars. kelâbe, h. d.* Büyük iplik çilesi, çile halinde sarılmış iplik.

kelepçe /kelep:çe/, i. *Osm.* < *Fars.* kelebçe. § ❶ Tutukluların kaçmasını önlemek için bileklerine takılan madenî bağ *(halka)*. [*ing.* Handcuffs, manacles; *Fr.* Menottes]. § ❷ Kablo boru gibi silindir biçimindeki şeyleri bir yere bağlı tutmak için kullanılan madenî halka. [*Ing.* Pipe clip]. § ❸ *arabacılık.* Arabacılıkta, ya ok ile kasa arasında ara parça olarak veya arabaların süspansiyon kısmı olarak kullanılan, açık kısmına bir cıvata ve somun geçirilmiş madenî yarım halka. [*ing.* Link, shackle; *Fr.* Menotte]. § ❹ *mar.* İki parçayı birleştirmeye yarayan, üst kolu düz ve sivri madenî çengel. [*Ing.* Clamp; *Fr.* Serre-joint]. § ❺ s. Kelepçe biçiminde olan, kelepçe gibi saran. ◉ **derece** ⁓ **si**, *met.* (a) Birçok mala yüzeyi düzlemi olan model, çok sayıda derecenin kullanılmasını gerektirdiği zaman içinde kalıp parçalarının birleştirildiği ve birbirine tutturulduğu zarf; (b) Dökümden sonra, döküm kalıbının açılmasına yarayan kollardan biri.

⁓ **sargı**, *tekn.* Eskimiş bir lastiğin gömleğini, geçici olarak tutmak için, tekerlek jantı çevresine sarılan bez veya deri parça.

⁓ **takmak (vurmak)**, Bir kimsenin ellerini kelepçe ile bağlamak. [*ing.* To put handcuffs *(on)*, to handcuff; *Fr.* Mettre les monettes à *(qn)*]

kelepçeli, s. § ❶ Bileklerine kelepçe takılmış olan. [*Ing.* Handcuffed]. § ❷ Kelepçesi olan. [*Ing.* With handcuffs].

⁓ **saat**, Kola açılan bir halka ile takılan saat. [*Ing.* Bracelet-watch; *Fr.* Montre-bracelet].

kelepir, i. *Yun.* § ❶ Değerinden çok aşağı bir fiyata alınan veya alınabilen şey. [*Ing.* Bargain; *Fr.* Occasion]. § ❷ *esk.* Üvey evlât. [*Ing.* Stepchild]. § ❸ s. Çok ucuza alınan kolaylıkla ele geçen: *Kelepir eşya satışı.* [*Ing.* Worth its price, very cheap; *Fr.* A vil prix, bon marché, qui vaut son prix]. ◉ ⁓ **e konmak**, *dey.* Bir şeyi çok ucuza ve zahmetsizce ele geçirmek. [*Ing.*

To get a prize or bargain; *Fr.* Obtenir d occasion].

kelepirci, s. Her şeyi çok ucuz fiyata almak isteyen; Hazıra konmaya alışmış, bir şeyi emeksiz olarak elde etmek isteyen. [*Ing.* Bargain hunter, habitual buyer of bargain goods; *Fr.* Qui achete acquiert ou vend des occasions].

kelepser, i. *Osm.* < *Fars. atç.* Atın baş vurmasını engellemek için takılan kayış. *(Başlıca iki türü vardır: sabit kelepser ve müteharrik kelepser. Ayrıca ata göğüslük takıldığı zamanlarda, bu göğüslüğe ve çene altı kayışına bağlanan kelepsere de sahate kelepser denir).*

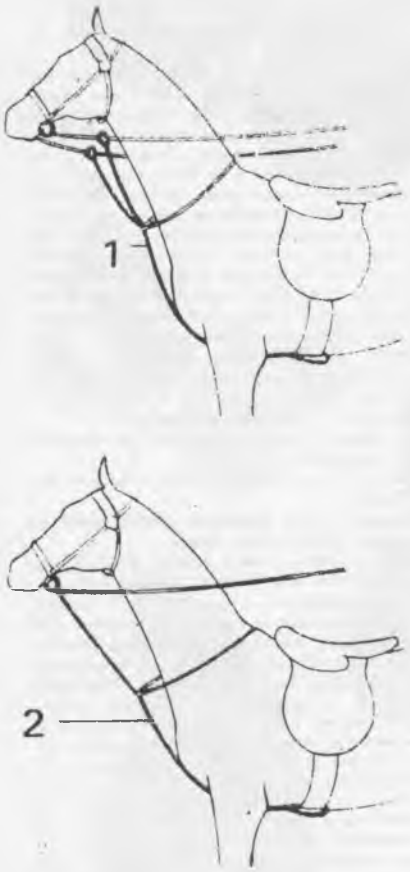

ŞEKİL: **KELEPSERLER**: 1. Halkalı kelepser 2. Sabit kelepser.

keler[1], i. *zool.* Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının, Kelergiller *(Rhinidae)* familyasından bir balık türü. Asıl köpekbalıkları ile vatozlar arasında bir geçit hayvandır. Uzunluğu 1.5 m. Bir defada 20 yavru doğurur. Derisi dericilikte ve ciltçilikte kullanılır. Eti yenir. Özellikle sürtme ağıyle avlanır. Gececi olan keler, ucuna yem olarak ahtapot perçası takılı oltalara vurur. Ilık ve tropik denizlerde geniş olarak yayılmıştır. [*Lat. Rhina squatina; Ing.* Angel shark; *Fr.* Ange (de mer)].

keler[2] i. *esk.T.* § ❶ *zool.* Sürüngenler takımındaki hayvanların genel adı: *Yeşil keler.* [*Ing* Reptile of the lizard family]. § ❷ Zımpara kâğıdı gibi kullanılan ve saat kabı yapılan keler derisi. ⊙ **kaya ~ i**, *zool.* ◘ **Bukalemun**. ⊙ **kerten ~ i**, *zool.* ◘ **Kertenkeler**. ⊙ **kaya ~ i**, *zool.* ◘ **Bukalemun**. ⊙ **kertenkele ~ i**, ◘ **Keler**. ⊙ **kum ~ i**, *zool.* Sakangur. [*Fr.* Lézard d'Egypte]. ⊙ **su ~**, Kurbağagillerden, durgun sularda ve karada yaşayan bir cins küçük hayvan. [*Lat.* ve *Ing. Lophius; Fr.* Lézard d'eau, salamandre].

keler.bilim*, b. i. *zool.* ◘ **Erpetoloji**.

keler.bilimsel*, b. s. *zool.* ◘ **Erpetolojik**.

kelergiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Köpek balıkları *(Selachii)* takımının, Örtülü omurlular *(Tectospondyli)* alt takımına giren bir familyası. Asıl köpekbalıklarıyle vatozlar arasında geçit sayılabilecek balıkları kapsar. Başları ve vücutları yassıdır. Göğüs yüzgeçleri çok büyüktür ve kısmen solungaçları örter. Solungaç yarıkları karına doğru yandadır. Anüs yüzgeci bulunmaz. Keler *(Rhine squatina)* olmak üzere tek türü vardır. [*Lat.* ve *Ing. Rhinidae; Fr.* Rhinobatidés].

keleş, s. *esk. T.* § ❶ Kel, saçları dökülmüş. [*Ing.* Ringwormy, bald; *Fr.* Teigneux, -euse]. § ❷ *mec.* Aptal, salak. [*Ing.* Idiot; *Fr.* Idiot, -ote]. § ❸ Yiğit, kahraman, cesur. [*Ing.* Bold, valiant, brave, heroic; *Fr.* Brave, vaillant, -ante, courageux, -euse]. § ❹ Yakışıklı, güzel, [*Ing.* Handsome, generous, brave; *Fr.* Beau, belle].

keleşlik,-ği, i. Keles olma hali.

koleteci, i. *trm.* Az miktardaki pamuğunu fabrikada çektirdikten sonra bir iki çuval içinde satan kimse.

keleve, kelefe, i. *Osm.* < *Fars. h.d.* § ❶ Eğrilmiş pamuk veya ipek çilesi. § ❷ Iğ.

kelidamik, s. *Fr. chélidamique.* Formülü $C_7H_5NO_5$ olan hidroksipridin dikarbonsilik asid için kullanılır. *(Amonyağın kelidonik asid üzerine atkimesiyle meydana gelir).* [*Ing.* Chelidamic (acid)].

kelidonik, s. *Fr. chelidonique.* Kırlangıç otunda, malik asidle birlikte bulunan bir asid için kullanılır. *(Bu piron-4 dikarboksilik -2-6 asididir).* [*Ing.* Chelidonic (acid)].

kelidonin, i. *biyokim.* Kırlangıç otu *(Chelidonium majus)* nun yapraklarından elde edilen bir alkaloid olup, sülfat veya kloridrat tuzu, antispazmodik olarak, mide ve bağırsak hastalıklarında kullanılır. [*Ing.* Chelidonin; *Fr.* Chélidonine].

kelifit,-ti, i. *Fr. kelyphite. min.* Hidratlı doğal magnezyum silikat; grenaların ayrışması sonunda meydana gelir. [*Ing.* Kelyphite].

kelil, s. *Osm.* < *Ar. kelîl. esk.* Körleşmiş, keskinliğini kaybetmiş; Gözleri iyi görmeyen. [*Ing.* Dull *(organ or faculty)*, dim *(sight)*, blunt *(sword)*, tired, fatigued].

kelile, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çakal.

kelimât,-tı /kelimât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kelime'nin çoğulu.

kelime, i. ç. **kelimât**. *Ar. kelâm.* § ❶ Bir varlığı, bir kavramı gösteren ses veya sesler birliği. [*Ing.* Word, vocable; *Fr.* Mot, vocable, terme]. § ❷ Tam bir kelimeyi gösteren harf veya harfler bütünü: *Bu kelimeyi okuyamadım.* § ❸ *bilgi-işlem.* Bir cümlede *başvurulabilecek en küçük hafıza konumları grupu. (Kelimenin uzunluğu ordinatörü belirleyen özelliklerden biridir. Ordinatörlerden bir kısmı sabit uzunlukta kelimeleri kapsar /örnek: 10 harf/; bir diğer kısmında da değişen uzunlukta kelimeler kullanılır, bu halde kelimeleri başı ve sonu özel işaretlerle belirlenir. Öbür ordinatörlerde, kelime kavramı, örneğin bir tek özellik gösteren oktet gibi bir temel birim yararına kaldırılmıştır).* [*Ing.* Word; *Fr.* Mot]. ⊙ **~ i şahadet**, *din.* İslâmlığın birinci şartı olan «*eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammedün abdühü ve resulühü*» cümlesi. [*Ing.* The confession of faith]. **~ i şahadet getirmek**, *din.* Kelime şahadetin belirttiği esasa inanarak bu inancı yüksek sesle söylemek; Islâmlığı kabul etmek. [*Ing.* To confess one's faith by pronouncing the **Kelime-i şahadet**]. ⊙ **~ i tevhid**, *din.* «*la ilahe illallah, Muhammedün resulüllah*» cümlesi. [*Ing.* Declarations of God's unity]; ⊙ **~ (t) - ullah**, *din.* Tanrı sözü, kelimei tevhit. [*Ing.* The word of God, Jesus Christ]. ⊙ **~ lerin üzerinde durmak (kelimelere basmak)**, *dey.* Dikkati, söylenen söze çekmek için kelimeleri, ağır ağır ve teker teker söylemek. [*Fr.* Compter ses mots]. ⊙ **~ lerini tartarak**, *dey.* Dikkatle, ihtiyatla *(konuşma).* [*Fr.* (Parler) en pesant ses mots]. ⊙ **bağlantı ~ si**, *dilb.* ◘ **Bağlantı**. ⊙ **basit ~**, *gram.* Bileşik olmayan kelime. [*Ing.* Simple word; *Fr.* Mot simple]. ⊙ **bileşik ~**, İki veya daha çok kelimeden meydana gelen ve ayrı bir kavram anlatan kelime takımı. *(hanımeli gibi).* [*Ing.* Compound word; *Fr.* Mot Compose]. ⊙ **bir iki ~ yle**, *dey.* Kısaca, öz olarak: *Bir iki kelimeyle durumu anlattı.* [*Ing.* In one word; *Fr.* En un mot]. ⊙ **değer ~ si**, *tiy.* ◘ **Değer**. ⊙ **eş ~**, *tiy.* ◘ **Eş**. ⊙ **eş anlam ~ ler**, *gram.* ◘ **Eşanlam**. ⊙ **eş sesli ~**, *gram.* ◘ **Eşsesli**. ⊙ **eylem soylu ~**, *gram.* ◘ **Eylem**. ⊙ **gezgin ~**, *gram.* ◘ **Gezgin**. ⊙ **gösterici ~**, *matb.* ◘ **Gösterici**. ⊙ **kare ~ ler**, *oyun.* ◘ **Kare**. ⊙ **karma ~**, *dilb.* ◘ **Karma**. ⊙ **kesik ~**, Bir kısmı kesilerek söylenen kelime. *(Foto /fotoğraf, fotoğrafçı/, oto /otomobil/ gibi).* ⊙ **kısaltmalı ~**, Birkaç kelimenin baş harfleriyle kurulmuş kelime: *ABD, NATO, CENTO v.b.* ⊙ **melez ~**, Çeşitli dillerden aktarılmış köklerle yapılan kelime: *sanat çı, çaydan-lık v.b.* [*Ing.* Hybrid word; *Fr.* Mot hybride]. ⊙ **temel ~**, Türevlere ve bileşik kelimelere karşıt olarak, bunların yapımına giren yalın kelime. [*Ing.* Primitive word; *Fr.* Mot primitif]. ⊙ **türemiş ~**, Bir sonekle yapılmış kelime *(şarkı'dan şarkı-cı gibi).* [*Ing.* Derived word; *Fr.* Mot dérivé]. ⊙ **yalın ~**, Yapımında önek veya sonekler bulunmadığı gibi bir başka kelime de bulunmayan kelime: *Şarkı, ev yalın kelimelerdir.* [*Ing.* Simple word; *Fr.* Mot simple].

~ ailesi, *dilb.* ◘ **Aile**.

~ analizi, *dilb.* ◘ **Analiz**.

~ be kelime, Her kelimeyi birer birer ve hiç birini atlamaksızın. [*Ing.* Word by word; *Fr.* Mot à mot].

~ bölünmesi, *matb.* Dizgilerde, satır sonlarında kelimelerin bölünmesi, imlâ kurallarına göre hecelerden bölmek suretiyle yapılır. Bu konuda dil kurumunun imlâ kılavuzuna baş vurmalı. [*Ing.* Word division; *Fr.* Division des mots].

~ çağrışım testi, *psik.* ◘ **Kelime**.

~ çeşitleri, *dilb.* Cümledeki görevlerine göre sınıflandırılmış kelimeler. [*Ing.* Kinds of words, sorts of words; *Fr.* Espèces de mots].

~ düzeni, *gram.* ◘ **Düzen**.

~ grupu, *dilb.* Birden çok kelimeden kurulu, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan dil birliği. [*Ing.* Word group; *Fr.* Groupe de mots].

~ hazinesi, *dilb.* Bir dilde, bir çağda, bir eserde kullanılan veya bir kimsenin, bir yazarın kullandığı kelimelerin topu. [*Ing.* Thesaurus, vocabulary; *Fr.* Vocabulaire].

~ karışıklığı, *tıp., psik.* ve *fels.* Konuşma sırasında, bir düşünceyi anlatırken yanlış kelime kullanma hastalığı. [*Osm.* Teşevvüş-ü kelimat; *Ing.* Paraphasy, paraphasia; *Fr.* Paraphasie].

☆ *Eşanl.* **parafazi**.

~ kataloğu, *küt.* Esası, alfabe sırasına sokulmuş vurgu kelimeleri, yani bir eserin esas kapsamını veya konusunun neden ibaret olduğunu anlatan kısa söz olan katalog çeşidi. *(Kelime kataloğu eserleri konularına göre tasnit eder. Eserler de ait oldukları vurgu veya arama kelimelerinin yanına konur. Bu katalog da tamamen sistematik kataloğun gördüğü işi görür).*

☆ *Eşanl.* **sözlük kataloğu**.

~ kesme, *matb.* ◘ **Kesme**.

~ oyunu, *eğt.* Kelimelerin çok anlamlı olmasından veya benzerliklerinden yararlanarak yapılan nükte veya aykırı anlamlandırma. [*Ing.* Pun, quibble, word-play; *Fr.* Jeu de mots].

~ pelteklığı, *psik.* Kelimeler doğal ve fonetik kurallarına uygun bir şekilde söyleyememe hali. Pelteklik daha çok beyinde vukua gelen ağır incinmeler sebebiyle zekâca geri kalmış çocuklarda görülür.

~ sağırlığı, Beyindeki bir bölgenin zedelenmesi sonucunda söylenen sözleri işitmek, fakat bunların ne anlam taşıdığını bilmemek hali.

~ sayılama, *dilb.* Kelimebilimin, özellikle

kelime haznesinin incelenmesinde nicelik belirlemeleri ve istatistik eğrilerle uğraşan bölümü.

~ **yapımı,** *dilb.* Çeşitli yollardan kelime meydana getirme.

kelime.bilim*, b. i. *dilb.* Kelime haznesi olgularının yapısal bakımından incelenmesi. [*ing.* Lexicology; *Fr.* Lexicologie].

☆ *Eşanl.* **leksikoloji, sözbilim.**

kelime.bilimsel*, b. s. *dilb.* Dilbilimle ilgili. [*ing.* Lexicological; *Fr.* Lexicologique].

☆ *Eşanl.* **leksikolojik, sözbilimsel.**

kelimeteyn, kelimetan, ikil. i. *Osm.* < *Ar. kelime. esk.* İslâm inancının temelini meydana getiren «*Allah'tan başka tapacak yoktur ve Hz. Muhammed onun resulüdür*» cümleleri. [*ing.* The two propositions of the Moslem confession of faith, «There is no God but God and Muhammed is the apostle of God].

kelimul.lah /kelimullâh/, b. i. *Osm.* < *Ar. kelim Allâh.* Musa peygamberin lakabı. Allah ile konuşan kimse veya Allah'ın konuştuğu kimse, anlamına gelir. Kur'an'da *(Nisa suresi, 164)* Allah'ın Musa'ya hitap ile konuştuğu bildirilir. [*ing.* One who speaks to God, a title of Moses].

keliser, i. *Yun. khele,* çengel + *keras,* boynuz. *zool.* ◘ **Zehir çengeli.**

keliserliler, ç.i. *zool.* Eklembacaklılar *(Arthropoda)* fiumunun bir alt filumu. Vücutları sefalotoraks ve abdomen olmak üzere iki bölgedir. Besin alınışında kullanılan bir çift ağız organı *(keliser)* dolayısıyle bu ad verilmiştir. Antenleri yoktur. [*Lat.* ve *ing.* Chelicerata; *Fr.* Chélicérates].

kelle, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *tkz. (Aşağsama anlamında)* Baş, kafa: *Haydudun kellesini teşhir ettiler.* [*ing.* Head; *Fr.* Tête]. § ❷ *(Bazı peynir cinsleri, şeker ve yuvarlak külçe halindeki şeyler hk.)* Tane: Adet: *Iki kelle lahana. Bir kelle Mihalıç peyniri.* [*ing.* Cake *(of cheese);* Loaf *(of sugar); Fr.* Pain *(de fromage, sucre, etc.)*]. § ❸ Ekinlerde başak. [*ing.* Ear or head of grain]. ⊙ ~ **sini uçurmak** *(birinin), dey.* Bir kimsenin kafasını gövdesinden ayırmak. [*ing.* To behead, to execute; *Fr.* Trancher la tête]. ⊙ ~ **sini koltuğuna almak (kellesi koltuğunda olmak),** *dey.* Ölümü göze almak. [*ing.* To take a great risk; *Fr.* Risquer sa vie]. ⊙ ~ **sini ortaya koymak,** *dey.* Bütün tehlikeleri, hatta ölümü bile göze almak. ⊙ ~ **yi vermek,** *dey. tkz.* Canını feda etmek. ⊙ **pişmiş** ~ **gibi sırıtmak,** *dey.* Devamlı sırıtmak, gülmek. [*ing.* To grin foolishly].

~ **götürür gibi,** *dey.* Gereğinden fazla bir çabuklukla, yerinde olmayan bir evecenlikle, acelecilikle; [*ing.* With unnecessary haste and fuss; *Fr.* Avec une precipitation exagérée].

~ **kulak yerinde,** *dey.* Kanlı canlı ve vücudu gösterişli olan, iri yapılı *(kimse).* [*ing.* Strongly built and big *(man); Fr.* Corpulent, replet, obèse].

~ **peyniri (mihalıç peyniri),** *mutf.* Balıkesir ve İzmir dolaylarında yapılan bir türk peyniri. [*ing.* Cheese in cakes].

~ **sağ olsun da külâh bulunur (eksik olmaz),** *at.* Kişi yaşasın da elbet bir iş sahibi olur.

~ **şekeri,** Eskiden ince rafine kristal şekerin prese edilmesiyle elde edilen ve koni biçiminde olan şeker. [*ing.* Loaf sugar; *Fr.* Sucre en pains].

☆ *Eşanl.* **külâh şekeri.**

kellenme, i. *tıp.* Kılların düşmesi. *(Memelilerden kellenme insanlardaki kurallara uyar, fakat bunlarda mevsimlik kellenmeler çok daha belirgindir).* [*ing.* Alopecia, baldness; *Fr.* Alopécie].

☆ *Eşanl.* **alopesi.**

kellepuş /kellepüş/, b. i. *Fars. kelle* + *-püş,* örten. *kıyf. esk.* § ❶ Baş örtüsü. [*ing.* Headdress, head covering]. § ❷ Bir cins takke. *(Başı tamamen içine aldığı için bu ad verildi. Kellepuş, kavuk altına giyilirdi.* § ❸ *ask.* Osmanlı askerlerinin savaş sırasında giydikleri zırhlı başlık. *(Bu zırh başın her tarafını örter, yalnız gözleri açıkta bırakırdı).* ☆ *Eşanl.* **miğfer, tulga.**

kelleşme, i. ◘ **Ağaçsızlanma.**

kelli, e. *h.d.* «*Sonra*» edatı gibi, -den halindeki kelimelerin ardı sıra geldiğinde birbirine bağladığı iki hükümden birincisini zorlayıcı bir neden olarak gösterir: *Sen böyle dedikten kelli ben ne yapabilirim!* [*ing.* After, since, because, as].

kelli.felli, kerlifelli, b. s. *Osm.* < *Ar. kerr ü fer (Kişiler hk.)* Kılık kıyafeti yerinde ve gösterişli. [*ing.* Well-dressed, showy; *Fr. (Personne)* Respectabe, notable].

kellik, -ği, i. § ❶ Kel olma hali. [*ing.* Baldness; *Fr.* Calvitie]. § ❷ Üzerinde bitki yetişmeyen, çıplak, çorak yer. [*ing.* Barren spot, bare waste land; *Fr.* Terre nus, terre vague]; § ❷ paraz. *Kel* mantarından ileri gelen ve vücudun kıllı bölgelerinde, özellikle başta, önce kabuklanmalara, sonra saç dökülmelerine yol açan süregen deri hastalığı. [*Osm.* Sâfe; *Lat. Favus; ing.* Honeycomb ringworm; *Fr.* Teigne faveuse, favus, teigne favique].

kellin, i. Maydanozgillerden kılır veya **dişotu** *(Ammi visnosa)* adlı bitkinin tohumlarından elde edilen glükozid. *(Sentez yoluyle elde edilebilen kellin, düz kas iplikleri üzerinde spazm çözücü etki gösterir. Koroner atardamarların, bronşların, sidikborusunun kaslarını gevşetici özgülüğü vardır. Bazı sindirim bozukluklarına (bulantı, kusma), halsızlık ve uykusuzluğa sebep olabilir).* [*ing.* Khellin, kellin; *Fr.* Kelline, khelline].

kel.oğlan, b. i. Türk masallarının çoğunda geçen ve ilkin silik bir kişi iken yavaş yavaş birçok erdemleri beliren ve sonunda zekâsı ve yiğitliğiyle muradına eren bir kahramanın adı olup bir ailenin himayesine veya bir yere çıraklığa alınan öksüz çocukları anlatmak üzere bir okşama sözü gibi de kullanılır: *Bizim keloğlanı incitmeyin.* [*ing.* A popular hero of Turkish folk tales, who starts as an unknown and poor boy but thanks to his talents, eventually achieves success *(used sometimes affectionately for a poor child adopted by a family or taken as an apprentice); Fr. (Conte)* Garçon sans famille].

kelostat, -tı, i. ◘ **Döner ayna.**

keloyid, i. *Fr. chéloïde* < *Yun. kele,* kıskaç + *-oide* sonek. *tıp.* Deri üzerinde bir tümör görünümü olan kaba yara izi; Sert; deri tümörü. *(Fibrom ve fibrosarkom).* [*ing.* Keloid, Cheloid]; ⊙ **nedbe** ~ **i,** *tıp.* Nedbelerde olan keloid görünüşündeki yapılar.

kelp, i. *Ing.* Güney denizlerinde görülen ve bazen önemli miktarı buian yüzer suyosunu yığınlarına verilen ad. [*Fr.* Varech].

kelpe, i. *h.d.* Bağlarda kullanılan büyük sırık, bağ hereği. [*ing.* Vine prop; *Fr.* Échalas de vigne].

kelp.kuyruğu, b. i. *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından içinde önemli çayırotlarının bulunduğu 16 türü bulunan bitki cinsi. [*Lat.* ve *ing. Phleum; Fr.* Fléole, phléole].

kelt,-ti, i. *Ing. zool.* (a) Küçük sombalığı; (b) Yumurtlama mevsiminden sonra denize inmemiş sombalığı. [*Fr.* Kelt].

Keltçe, öz. i. *dilb.* Keltlerin dili. *(Keltçe terimi, Hint-avrupa dil ailesinin italik öbeğine yakın bir dalından gelen birçok lehçeye uygulanır).* [*ing.* Celtic; *Fr.* Celtique, celte].

Keltiberce, öz. i. *dilb.* Bazıları iber harfleriyle diğerleri lâtin harfleriyle yazılmış para yazılarının aracılığıyle bilinen ve Milâttan kısa bir süre sonra ortadan kalktığı sanılan dil. *(Galya dili gibi Hint-Avrupa dil ailesinin kelt öbeğinden gelirdi).* [*ing.* Celtiberian; *Fr.* Langue celtibérienne, celtibère].

☆ *Eşanl.* **keltiber dili.**

Keltiberler, ç. öz. i. *esk. coğr.* Ispanya halkı. *Keltiber* adı bazen Italya'nın *(Ispanya)* merkezindeki keltli halka, bazen de Tajo, Guadiana ile Jucar'ın kaynaklarından itibaren *Valencia* dolaylarına kadar uzanan bölgede yerleşen halka verilmiştir. [*Ing.* Celtiberi; *Fr.* Celtibères].

Keltler, ç. öz. i. *etn.* Hint-Avrupa dili konuşan bir milletler topluluğu; Romalılar onlara *Galli* derlerdi. Italyan dilleriyle yakınlığı olan kelt dilleri Irlanda, İskoçya, Galya ve Bretagne'da devam etti. [*ing.* Kelts, celts; *Fr.* Celtes].

kel.turna.balığı, b. i. *zool.* Yuvarlak-pullular *(Cycloganoidea)* takımının, kel-turnabalığıgiller *(Amiidae)* familyasından yaşayan tek balık türü. Uzunluğu 60 sm. dir. Kemikleşmiş iskeleti, değirmi pulları ve iki parçası az çok birbirine eşit kuyruğu ile kemikli balıklara çok yakındır. Eti beğenilmez. [*Lat. Amia calva; ing.* Bowfin, mudfish; *Fr.* Amie].

kel.turna.balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Yuvarlakpullular *(Cycloganoidea)* takımının bir familyası. Hepsi taşıllaşmış olan ilkel balıklardır. Yaşayan tek türü vardır. Kel turna balığı. *(Amiatus calvus).* [*Lat.* ve [*ing.* Amiidae; *Fr.* Amioïdés].

kelvin, i. Suyun üçlü noktasının termodinamik sıcaklığının 273, 16'da birine eşit olan sıcaklık temel birimi *(sembolü =°K).* [*Ing.* Kelvin; *Fr.* Kelvin (degré)].

~ **etkisi,** *fiz.* ◘ **Etki.**

kelvinometre, i. *Fr. kelvinomètre. (İngiliz fizikçisi lord Kelvin'in adından).* ◘ **Fotokolorimetre.**

kem, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Kötü, fena. [*ing.* Bad, malicious, evil; *Fr.* Mauvais, méchant,-ante, vicieux,-euse]. § ❷ *esk.* Ayarı veya tartısı düsük: *Kem akçe.* § ❸ Az, eksik, noksan. [*ing.* Little, few].

~ **göz,** *dey.* Baktığı şeye nazar değdiren göz., [*Osm.* Ayn-ül-lâme; *Ing.* Evil-eye, green eye; *Fr.* Regard méchant].

☆ *Eşanl.* **kötü nazar.**

~ **gözle (nazarla) bakmak,** *dey.* ◘ **Fena gözle (nazarla) bakmak.**

~ **söz, kalp (kem) akçe sahibinindir,** *at.* Kötü sözü, kalp akçeyi kimse kabul etmez. Bunlar yine sahiplerine çevrilir.

kem, edat. *Osm.* < *Ar. kem. esk.* «*Kaç, ne kadar*» anlamında soru edatı. [*Ing.* How much? How many?].

kemâ /kemâ/, e. *Osm.* < *Ar. esk.* «*Gibi, benzer, olduğu üzere*» anlamında benzetme edatı. [*ing.* As, like].

kem.abiş, b. s. ve z. *Osm.* < *Fars. kemâ-biş. esk.* Aşağı yukarı, takriben. [*ing.* More or less].

kemal,-li /kemâl'/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, erginlik, eksiksizlik, noksansızlık, tamlık, mükemmellik: *Kemal sahibi bir insan.* [*ing.* Perfection, maturity; *Fr.* Perfection, maturite]. ☆ *Karş.* **hamlık, çiğlik, natamamlık.** § ❷ *(İsim takımlarında belirtilen halinde)* En yüksek değer: *Bunun kemali on kuruş, ne değeri var!* § ❸ Erdem, bilgi ve manevî değer, hüner ve fazilet. [*Ing.* Moral quality; *Fr.* Vertus]. § ❹ Çokluk, fazlalık: *Kemali ehemmiyetle. Kemali azametle. Kemali merhametinden.* § ❺ Erkeklik adı. § ❻ *tasav.* (a) Bir insanın manevî varlık âleminde basamak basamak yükselmesi, olgunlaşması. Kendini, bütün varlık türlerinde ortaya çıkan yüce birliği kavrayabilecek bir duruma getirmesi; (b) Gönlünde bütün âlemi görmesi; (c) İçinde bulunduğumuz varlık âleminin, Tanrı'nın sonsuz ve sınırsız bir görünüş *(tecellî)* alanı olduğunu kavrayacak yeteneği kazanması. ⊙ ~ **e gelmek (ermek),** *dey. (Maddî ve manevi bakımdan)* Olgunlaşmak, kemal bulmak, mükemmelleşmek, olgunluk derecesine ulaşmak. [*ing.* To reach perfection, to arrive at maturity]. ⊙ ~ **i asayiş,** *esk.* Güvenliğin tamamen sağlanmış olması. ⊙ ~ **i bülûğ,** *esk.* Ergenlik çağının ilk devresi. [*Ing.* Prime of manhood]. ⊙ ~ **-i cddiyetle,** *esk.* Son derece ciddî olarak. [*ing.* In good earnest, quite seriously]. ⊙ ~ **i dirayet,** Dirayetin son derecesi. ⊙ ~ **-i hayretle,** Çok şaşırarak, hayret ederek. ⊙ ~ **-i ihtimamla,** *esk.* Büyük ihtimam göstererek. ⊙ ~ **-i lûtf,** *esk.* Bağışın büyüklüğü. ⊙ ~ **-i vecd ile,** *esk.* Huşu içinde,

kendinden geçerek. ◉ **sinn-î ~**, *esk.* Olgunluk çağı.
~ derecesinde, *dey.* Olgunluğun en üst derecesinde. [*ing.* To perfection].

kemâlât /kemâlât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kemâl.* **Kemal**'in çoğulu. *esk.* Bilgi ve erdem bakımından olgunluklar, eksiksizlikler. ◉ **~ -perver**, *esk.* Olgun, bilgi ve erdem sahibi *(kimse)*.

kemalist,-ti, i. *Fr. Kémaliste. (Mustafa Kemal'in adından).* ◘ **Atatürkçü**.
☆ *Eşanl.* **Atatürkçülük**.

Kemalizm, i. *Fr. kémalisme. (Mustafa Kemal Atatürk'ün adı ve Fr. sonek -isme'den).* Türkiye'de siyasi ve ideolojik bir bağımsızlık anlayışından hareketle, bilim ve aklın ağır bastığı bir toplum yaratmak ve bu yoldan türk milletine, batı medeniyeti içinde, sosyal ve tarihî kişiliğini kaybetmeden hakettiği yeri kazandırmak, ülküsü, felsefesi ve çabası. *(Kemalizm deyince milliyetçilik, laiklik, halkçılık, devletçilik, cumhuriyetçilik ve devrimcilik anlaşılır).* [*ing.* Kemalism].
☆ *Eşanl.* **Atatürk'çülük**.

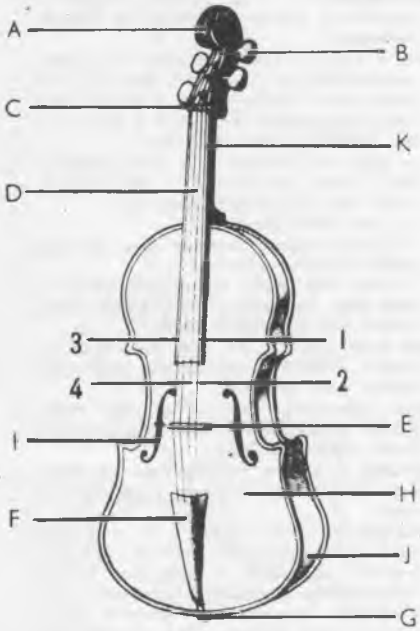

ŞEKİL: **KEMAN**: **A**. Sap kıvrımı. **B**. Kulak *(Akort vidası, kurgu anahtarı)*. **C**. Köprü. **D**. Tuş. **E**. Köprü. **F**. Kuyruk. **G**. Buton. **H**. Göğüs. **I**. Ses delikleri *(f delikleri)*. **J**. Kasnak tahtası. **K**. Sap. **1**. Birinci *Mi* teli. **2**. İkinci *la* teli **3**. Üçüncü *Re* teli. **4**. Dördüncü *sol* teli.

---

keman[1] /kemân/, i. *Osm.* < *Fars. müz.* Çene altı ile omuz arasına sıkıştırılarak yayla çalınan dört telli çalgı. *(Solo ve orkestra çalgılarının en önemlisidir).* [*ing.* Violin; *Fr.* Violon]. ◉ **kese ~ ı**, *müz.* ◘ **Kese**[1]. **~ yapıcı**, *müz.* Keman işçiliğinde onarımcılıktan «*yeniden yapıcılığa*» ulaşmak üzere çıraklık ve kalfalık yaparak ustalığa ulaşmış erbap hırfetçi.

keman[2], i. *Osm.* < *Fars. kemân. esk.* § ❶ Ok atmaya yarayan, iki ucu kirişle birleştirilerek kavisledirilmiş esnek çubuk, yay. [*Ing.* Archery bow; *Fr.* Arc]. § ❷ Eğmeç, kavis. § ❸ Yay burcunun işareti. [*Ing.* Sign and constellation of sagittarius]. § ❹ s. Eğri, yay gibi olan. [*Ing.* Arched; *Fr.* Arché,-ée]. ◉ **~ dar**, *esk.* Yay tutan; güzel olan keman kaşlı. ◉ **~ -ger**, *esk.* Yay yapan kimse. ◉ **~ -ı asuman (keman-ı çarh, veya keman-ı felek veya keman-ı gerdun)**, *esk.* Yay burcu. Gökkuşağı, alkım. ◉ **~ -ı bahmen**, *esk.* Gökkuşağı. ◉ **~ -ı halka**, *esk.* Sarılı halde bulunan yay. [*Ing.* Unstrung bow curled reversely into a complete circle, a bow not drawn]. ◉ **~ -ı hallacî**, *esk.* Hallaçların pamuk atarken kullandıkları âlet. [*Ing.* Cotton-carder's bow]. ◉ **~ -ı hikmet**, *esk.* Taş veya ok atmaya yarayan bir çeşit mancınık. [*Ing.* Ballista for throwing stones or arrows]. ◉ **~ -ı mühre**, *esk.* Tatar yayı, arbalet. [*Ing.* Crossbow]. ◉ **~ -ı pulâd**, *esk.* Kol kaslarını geliştirmekte kullanılan çelik yay. [*Ing.* Steel bow, used for practicing the muscles]. ◉ **~ -ı resm**, *esk.* Gökkusağı. ◉ **~ -ı sade**, *esk.* Güneş. Güneş ışığı. [*Ing.* The sun, sunshine, moonlight]. ◉ **~ -ı sadmen (keman-ı sadmeni)**, *esk.* Sert ve ağır yay. ◉ **~ -i sam (keman-ı şeytan)**, *esk. (eski şiirde)* Gökkuşağı. ◉ **~ -ı zenburî**, *esk.* Eskiden kullanılan bir çeşit tüfek.
~ baha, *ask. esk.* Yeniçeri er ve subaylarına bostancı ve cebecilere yılda bir defa verilen ücret. *(Ateşli silâhlar bulunmadan önce, lezez denilen zevval, zilkade ve zilhicce aylarında yay yaptırmak için verildiğinden bu adı aldı).*
~ etmek, Bir şeyi yay gibi kavislendirmek. [*ing.* To bend into the shape of a bow].
~ gibi, *dey. (Kaş hk.)* Kavisli, ince ve düzgün.
~ kaş (kaşlı), *dey.* Kaşları yay gibi kavisli ve ince olan. [*ing.* Arched eyebrow, who has arched eyebrows].
~ kaş *(veya kaşlı) dey.* Kavisli kaşlar. [*ing.* Arched eyebrow, who has arched eyebrows].
~ olmak, Yay gibi eğrilmek. [*ing.* To become bent *(into the shape of a bow)*].

kemancı, i. § ❶ Keman çalan kimse. [*ing.* Violonist; *Fr.* Violoniste]. § ❷ Keman yapan veya satan kimse. [*ing.* Maker and seller of violins; *Fr.* Marchand ou fabricant de violon].

kemancılık,-ğı, i. Keman çalarak para kazanma işi.

kemançe, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ ◘ **Kemençe**. § ❷ *tar.* Resmî imzalara çekilen uzun kavis. [*ing.* Long curved flourish to an official signature].

kemandân, i. Ok yaylarını koymaya yarayan mahfaza *(sadak)*. *(Yalnız okları koymaya*

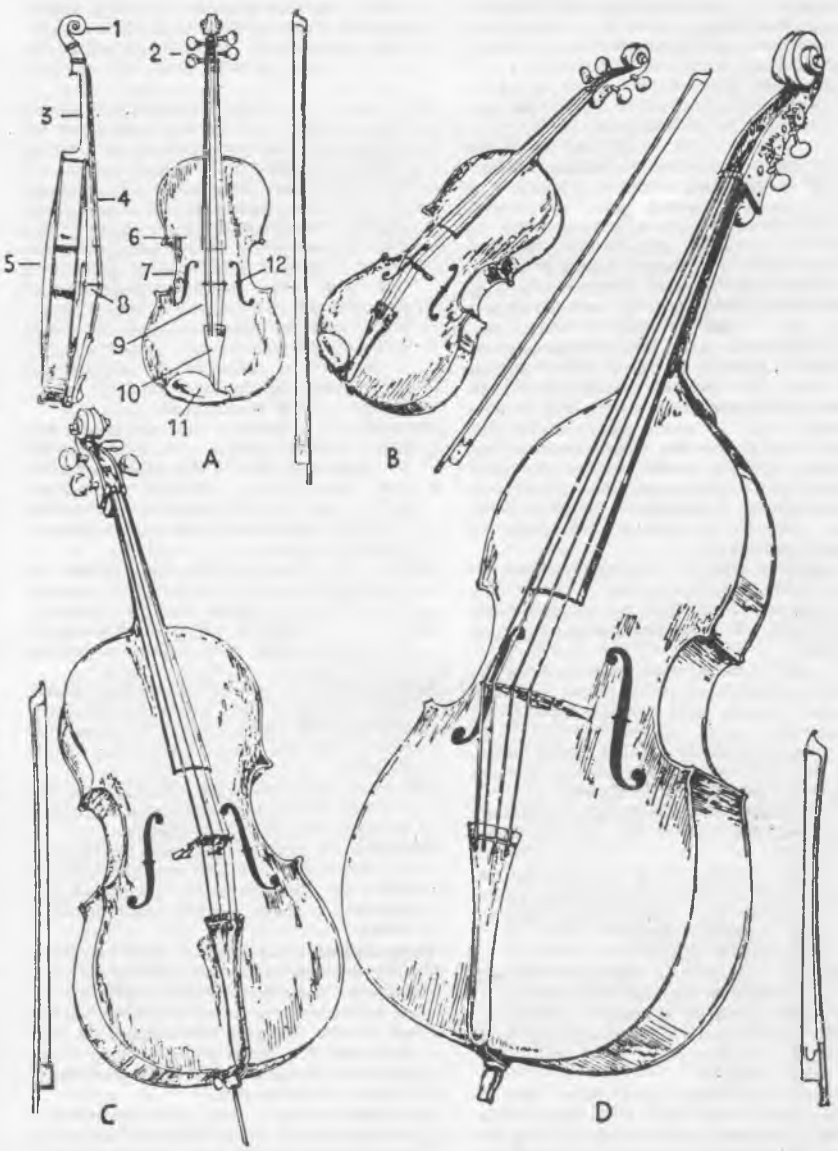

ŞEKİL: 298. — **KEMANLAR** [*Yaylı çalgılar*]: **A**. Keman. **B**. Viyola. **C**. Viyolonsel *(çello)*. **D**. Kontrabas. **1**. Baş. **2**. Akort vidası *(kulak)*. **3**. Sap. **4**. Tuş. **5**. Sırt. **6**. Karın. **7**. Bouts. **8**. Köprü. **9**. Kiriş. **10**. Kiriş bağlama parçası *(telgeren, kordiye)*. **11**. Çenelik. **12**. Ses deliği *(f. deliği)*.

mahsus olanlarına tirkeş denir). [*ing.* Bow case].

kemander, i. Eskiden büyüklerin oklarını taşıyanlara verilen ad. [*ing.* Archer, bowman; *Fr.* Archer].

kemane /kemäne/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *müz.* Keman ve kemençe yayı. [*ing.* Bow for violin; *Fr.* Archet]. § ❷ *den.* Ağaç gemilerde, talimar'ın üst tarafıyle suya yakın tarafı arasındaki içbükey kısım. [*ing.* Head sail; *Fr.* Foc]. § ❸ *folk.* Bir türk halk çalgısı. *(Kemandan biraz büyük, beş telli bir sazdır. Kucakta, karadeniz kemençesi gibi yay ile çalınır).* § ❹ *san.* Heykelcilerin mermer delmek için kullandıkları keskin kalem. § ❺ *sp.* Yağlı güreşte bir oyun. *(Rakibin arkasına geçerek, göğsü veya karnı üzerine, eller kilitlenir. Ayaklar, ayrık ve gergin olarak arkada durur).* [*ing.* A locking the hands on the breast or stomach of the opponent]. § ❻ *tekn.* (a) Çömlekçilerle tuğlacıların toprak kesmede kullandıkları demir telden araç; (b) Çelik veya balina kemiğinden yapılmış, iki ucundan bağlanan bir kabloya gerilmiş ve çeşitli işlerde parçaya hızlı bir gitgel hareketi vermek için kullanılan yay; (c) Bir yay yardımıyle çalışan küçük el çıkrığı. § ❼ *dok.* Üzerine kemanda olduğu gibi, demir teller gerilerek hazırlanan ve kumaş basmacılığında kullanılan bir cins şablon. ⊙ **~ de dış kazık,** *sp.* Kemane kilidini sökerek, bir kol ile dış kasnaktan içeri dalma. *(Bu durumdan sonra, rakibin göğsü üzerindeki elle, çenesinden tutarak arka üstü itmeye, çeneleme denir).* ⊙ **~ de taban basma,** *sp.* Bir ayağın ucu ile kemaneye alınan rakibin dış kasnağına basma. *(Bu hareket sırasında da, çeneleme yapılır).* ⊙ **~ den dönme,** *sp.* Sağ veya sol el ile, kemaneye alanın sağ veya sol kolu dışından uzanarak iç kasnaktan yakalama ve o yana dönme. ⊙ **~ den sarmaya,** *sp.* Kemaneye alınan rakibi, yerden biraz yükselterek, sağa veya sola eğerken sarma takma. **~ baş,** *den.* Talimarın üst başındaki kıvrımına denir. *(Bazı gemilerde bunun yerine baş tasviri konur).*

~ çekme, *sp.* Güreste, elleri hasmının arkasından göğsü üzerinde kilitledikten sonra midesi ve karnı üzerinde basabasa gezdirme.

~ çekmek (çelmek), *sp.* Kilitlenmiş ellerin yumruğunun tersi ile, bastırarak, rakibin göğsü veya karnını ezmek. [*ing.* To press on the breast or stomach of the opponent by moving the locked hands].

~ payı, *den.* Kemaneden başlıyarak demir locası gerisine kadar uzanan, üzeri oymalı, ağaç kaplama.

kemanî /kemanî/, i. *Osm.* < *Fars.* Doğu usulünce keman çalan kimse. [*ing.* Violinist who plays Turkish music; *Fr.* Violoniste].

keman.keş /kemânkeş/, b. i. *Osm.* < *Fars. kemân* + *keş.* § ❶ Ok atıcı, okçu, yay kullanıp ok atan kimse. [*ing.* Bowman, archer; *Fr.* Archer]. § ❷ Keman çalan kimse. [*ing.* Violinist; *Fr.* Violoniste]. § ❸ *tar.* Cemiyet üyesi. [*ing.* Member of fraternity].

~ sırrı, *sp.* Kemankeş olmak isteyenlere, kabza alma töreni sırasında kemankeş ustası tarafından verilen sırlar *(Bu sırlar usta tarafından kemankeş olacakların kulağına söylenirdi. Ne olduğu kesin olarak bilinmeyen bu sırlar, tahminlere göre, okçuluk ile ilgili iki Kur'an ayeti idi. Usta, bu ayetleri kemankeşin kulağına okur ve bunlar kemankeş için sır olurdu).* [*ing.* Mere humbug].

~ tekkesi, Ok atma talimleri yapmaya mahsus kemankeşlerin toplandığı bir çeşit klüp. Ok meydanında böyle bir kemankeş tekkesi vardı.

kemankeşî /kemankeşî/, b. s. Okçu olma hali. Okçuluk, ok atıcılığı.

kemansâz /kemânsâz/, i. *esk.* Keman yapan kimse. [*ing.* Bow maker, archer, violin maker].

kem.ayar, b. s. *Fars. kem* + *Ar. -ayar. kem-ayâr. düm.* Ayarı fena, karışık *(altın ve gümüş sikkeler). (Osmanlı devleti zamanında basılan madenî, altın ve gümüş sikkelerin kesik, hileli ve ayarı düşük olması halk arasında iyi etki bırakmıyordu. Sarraflar bu gibi kemayar sikkeleri rayiç üzerine değil, terazi ile tartarak alıyorlardı).* [*ing.* Below standard, of base alloy].

keme, i. *zool.* Sıçangiller *(Muridae)* familyasına giren büyük boylu hayvanlara verilen genel ad. [*Lat. Rattus; ing.* Rat; *Fr.* Rat]. ⊙ **ev ~ si,** *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 21, kuyruğu 23.5 sm. Tüyleri kara, kulakları uzun ve kuyruğu çıplaktır. Dünyanın her tarafına yayılmıştır. [*Lat. Rattus rattus; ing.* Black rat; *Fr.* Rat noir]. ⊙ **göçmen ~,** *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 25, kuyruğu 22 sm. dir. Kahverengi kaba tüylüdür. Kuyruğunda pullu çemberler vardır. Batı Asya'dan dünyanın her bölgesine yayılmıştır. [*Lat. Rattus norvegicus; ing.* Brown rat; *Fr.* Rat surmulot].

~ yılanı, *zool.* ◘ Yılan.

kemençe /kemen:çe/, i. *Osm.* < *Fars. keman* + *-çe.* § ❶ *müz.* Diz üzerinde çalınan, kemana benzer, üç telli, küçük yaylı saz. [*ing.* Small violin with three strings, played like a cello; *Fr.* Sorte de petit violon]. § ❷ Burguyu çeviren yay biçimindeki âlet. [*ing.* Instrument for spreading artificial fertilizer].

kemençeci, i. Kemençe çalan kimse. [*ing.* Player or seller of **kemençes**].

kemend, i. ◘ **Kement.**

kement,-di, i. *Osm*<*Fars. kemend.* § ❶ Kovaladıkları hayvanları yakalamak için sığırtmaçların savurduğu ucu ilmikli uzun ip veya deri kayış. [*ing.* ve *Fr.* Lasso]. § ❷ İlmik atılmış ip, bağ. § ❸ *(Eskiden)* Idam için kullanılan, ilmikli, yağlı kayış. § ❹ Geyik ve ona benzer hayvanlara takılan yular. [*ing.* Halter; *Fr.* Licol, licou]. § ❺ *ed. esk.* Sevgilinin saçı, sevgilinin saçının kıvrımı: *Kemendi zülfüne esir oldu.* [*ing.* Dangling curls, tress]. § ❻ *okç.* Okçulukta kullanılan, yaya, çember biçimini vermeye yarayan âlet. *(Üç parmak genişliğinde, kuvvetli şerit veya kayışın iki başına birer demir halka geçirilerek yapılırdı. Yayın uçları bu halkalara sokularak bükülür ve uzun süre bu şekilde kalan yay, kavis biçimini alırdı).* ⊙ **yıldıza ~ atmak,** *dey.* Gerçekleşmesi imkânsız bir şeyi dilemek. **~ atmak,** *okç.* Uzakta olan bir şeyi yakalamak için kementi, bir ucu elde kalacak şekilde ileri doğru fırlatmak. [*ing.* To throw a lasso *(at)*].

kementlemek, f. *arg.* Hırsızlıkla, trişörlükle para kazanmak, birini bu suretle boğmak: *Otuz askeri vardı, bir saatte alayını birden kementledim.* [*ing.* To swindle money out *(of)*].

kemer, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Bele bir defa dolayıp toka ile tutturulan ve kalın kumaş, metal veya deri gibi sertçe şeylerden yapılan bel bağı: *Kayış kemer. Sırmalı kemer.* [*ing.* Belt, girdle; *Fr.* Ceinture, ceinturon]. § ❷ Don veya pantalon gibi giysilerin bele rastlayan kısmı. [*Fr.* Ceinture]. § ❸ Sıra sıra altın para yerleştirmeye yarar gözleri olan meşin kuşak. § ❹ Kapı, pencere, geçit, köprü gözü gibi açmaların oyuğu aşağı bakan yay şeklindeki üst eşiği: *Yarım daire biçiminde kemer. Sivil kemer.* [*ing.* Arch, vault; *Fr.* Arc, voute]. § ❺ *anat.* (a) Kemiklerde meydana gelmiş kemer biçiminde tavan: *Damak kemeri. Ayak kemeri;* (b) Bazı aponevroz, damar ve sinir parçalarının çizdiği eğri. [*Fr.* Arcade]; (c) Gidiş yollarının şeklinden ötürü bazı organ bölümlerine verilen ad. [*Lat. Arcus; Ing.* Arch; *Fr.* Crosse]. § ❼ Kapı, pencere, geçit, köprü gözü gibi iki duvar arasındaki açıklığın üstünü örtmek için yapılan yay biçimindeki mimarî örtü: *Su kemeri. Sıra kemer. Sivri kemer. Yarım kemer. Çift kemer.* [*Osm.* Kavis, tâk; *ing.* Arch; *Fr.* Arc]. § ❽ s. Yay gibi olan, kavisli: *Kemer burun. Kemer patlıcan.* [*ing.* Arched, arch-like; *Fr.* A arc, en voûte, voutê, -ée, voussé, surélevé]. § ❾ *bayınd.* Sütunlar üstüne yapılmış bir yolu veya bir dehlizin tavanını alttan destekleyen parçalardan her biri. [*ing.* ve *Fr.* Arcade]. § ❿ *din.* Kadirî tarikatından olanların bellerine doladıkları yün, çuha veya pamuk bezinden dokunmuş kuşak. *(18 sm. genişliğinde olurdu. Ön tarafına parça parça dikilen meşinin üzerine de üç sıra halka takılırdı. Bu halkalara takılmak için kemerin diğer ucunda çengel bulunurdu. Kemeri ancak şeyhlere biat eden dervişler takabilirdi).* § ⓫ *eğt. esk.* Medreselerde disiplinle görevli yöneticilerin yardımcılarına verilen ad. *(Kemerler, öğrenciler arasından seçilirdi. Medresedeki öğrencilerin çorbalarını imaretten alıp getirmek de bunların görevleri arasındaydı. Öğrencilere öğretmenler arasındaki her türlü ilişkiyi bunlar sağlardı).* § ⓬ *hava.* Bir pilotu koltuğunda veya paraşütünde tutmaya yarayan kayışların tümü.

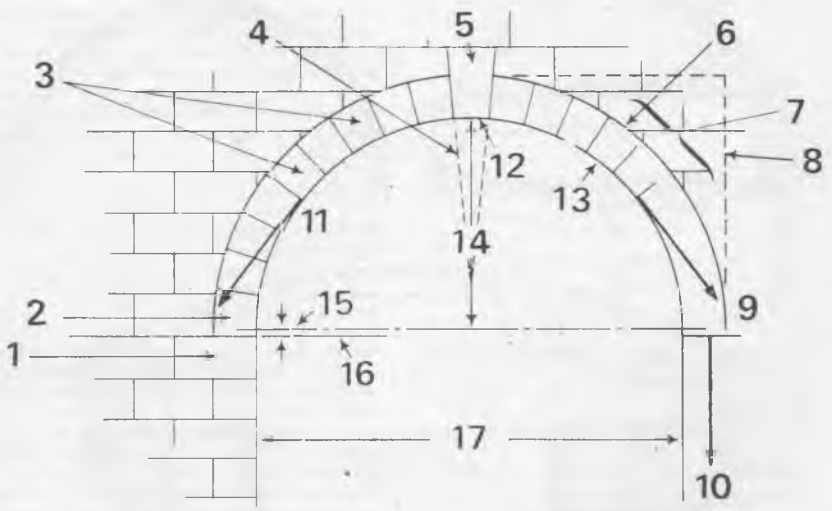

ŞEKİL: 299. — **KEMER** [*Bir kemerin elemanları*]. **1.** Kemer tabanı. **2.** Kemer kıvrımının başladığı yerdeki taş. **3.** Kemer taşı. **4.** Kenet taşı açısı. **5.** Kenet taşı. **6.** Kemer sırtı. **7.** Kemer koltuğu. **8.** Alın. **9.** İtme kuvveti. **10.** Ağırlık. **11.** İtme kuvveti. **12.** Kemer tacı. **13.** Kemer iç kavsi. **14.** Yükseliş. **15.** Sütun *(kolon).* **16.** Taban çizgisi. **17.** Kemerin ayakları arasındaki açıklık.

§ ❶ *inş.* Bir balkonun veya merdivenin atnalı biçimindeki parmaklığı. [*Ing.* ve *Fr.* Arcade]. § ❷ *mar.* Bir pencere veya kapı boşluğunun üzerindeki kısım. ◉ **~ i aftab,** *astr. esk.* Güneş'in geçtiği farzedilen çizgi. ◉ **~ i (kemerleri) sıkmak,** *dey.* Çok idareli bir şekilde yaşamaya başlamak. [*Ing.* To tighten one's belt; *Fr.* Se serrer la boucle]. ◉ **abanık ~,** *mim.* Üzengi taşları aynı seviyede olmayan yani ayaklarının biri aşağıda, biri yukarıda olan kemerler. *(Arap mimarisinde bu çeşit kemerler çok kullanılır. Gotik mimarisinde kullanılan dayama kemerler birer abanık kemer şeklindedir. Bu çeşit kemerlere rampa kemer de denir. Mimarî kısımların iki yanlarına abanır ve rampa eder vaziyette dayanırlar.* [*Ing.* Rampant arch or vault; *Fr.* Arc rampante, voûte rampante]. ◉ **açılı (kırık) ~,** *mim.* İkizkenar bir üçgenin eğri kenarları gibi eğik iki doğru veya daire parçasından meydana gelen kemer. [*Ing.* Triangular arch; *Fr.* Arc angulaire, arc brisé, arc en fronton, are en mitre]. ☆ *Eşanl.* **alın kemeri, külâh kemer.** ◉ **ağaç ~,** *mad.* Yeraltı taş ocağının tavanını taşıyan ağaçtan yapılmış kemer. ◉ **akıntılı ~,** *mim.* İki ucunun yüksekliği aynı olmayan kemer. ◉ **aort ~ i,** *anat.* Aortun birinci parçası; içbükeyliği alta bakar ve sol akciğer sapını çevreler. [*Ing.* Arch of the aorta; *Fr.* Crosse de l'aorte]. ◉ **armudî ~,** *mim.* Almaşık olarak içbükey ve dışbükey bir biçimi olan eğik kemer. [*Fr.* Arc en doucine]. ◉ **atnalı ~,** *mim.* ◘ **Nal kemer.** ◉ **azigos ~ i,** *anat.* Büyük azigos toplardamarının bitim parçası olup sağ akciğer sapını çevreler. [*Fr.* Crosse de l'azygos]. ◉ **bağ ~,** *mim.* Çelipleme kemerli tonozlar oluşturan takviye kemerleriyle yanlama kemerlerinin reislerini kilid altına bağlayan talî kemerler. *(Öncekilerle beraber bunların bütünü tonozun iskeletini, yani çatkısını teşkil eder. Gotik mimaride kullanılan bu tarz kemerler XIV. üncü asırda zuhur etmiş ve XV inci asırda çok kullanılmıştır.).* [*Ing.* Lierne; *Fr.* Lièrne]. ◉ **bağlama ~ i,** § ❶ *inş.* İki ayağı veya diğer inşaat malzemesini bağlamak için karşıdan karşıya konulmuş bir veya daha fazla kemer. [*Ing.* Bracing arch; *Fr.* Arc d'entretoisement]. ☆ *Eşanl.* **boyunduruk kemer.** § ❷ *mim.* (a) Tonoz eksenine paralel bir kiriş aralığının yan kemeri; (b) Tali kaburgaların tepesini kemerlerin kilit taşına bağlayan gotik tonoz kaburgası. ☆ *Eşanl.* **yan yana kemer.** ◉ **basık ~,** *mim.* Yüksekliği, yani üzengi hattından kemerin başına kadar olan uzaklığı, açıklığının, yani iki ayağı arasındaki mesafesinin yarısından az olan kemer. *(Sepet kulpu denilen kemer, uzunca bir basık kemerdir).* [*Ing.* Obtuse arch, depressed arch, surbased vault; *Fr.* Arc surbaissé, voûte surbaissée, anse de panier]. ◉ **bekâret ~ i,** *tar.* ◘ **Bekâret.** ◉ **berkitme ~ i,** *mim.* Bazı kemerleri berkitmek için altlarına yapılan daha kalınca ikinci ve taşkın kemer. [*Fr.* Arc doubleau]. ☆ *Eşanl.* **takviye kemeri.** ◉ **beş dilim ~,** *mim.* Beş küçük eğrinin yan yana gelerek meydana getirdiği bir kemer şekli olup, Hint ve Mağrip mimarlıklarında çok kullanılır. [*Osm.* Humasiulfusus; *Ing.* Five-lobed arch; *Fr.* Arc quintilobé]. ◉ **beşik ~,** *mim.* Yarım daire biçimindeki kemer. [*Ing.* Barrel vault, cradle vault, tunnel vault, cylindrical vault; *Fr.* (voûte en) tonnelle, (voûte en) berceau]. ◉ **beşlik ~,** *mim.* Birbirini kesen iki yay parçasının doğurduğu kırık kemer. ◉ **beyzî ~,** *mim.* ◘ **Elipsoidal kemer.** ◉ **bindirme ~,** *mim.* Taşları yatay olarak birbiri üstüne konulan ve herbir taşın ucu daha ileriye taşırılarak kademe kademe yükseltilmek suretiyle insa olunan kemerler. [*Ing.* Corbelling arch, overhung arch; *Fr.* Arc en encorbellement]. ◉ **bodur sıra ~ ler,** *mim.* Gotik mimarisinde pencerelerin altındaki etek duvarlarını süslemek için sıra ile yapılan kemerler. [*Ing.* Low arcature; *Fr.* Arcature basse]. ◉ **boşaltma ~ i,** *mim.* Bir kapı veya pencere açıklığının üstündeki duvar ağırlığını o kapı veya pencerenin düz atkısı üzerine yüklemeyip iki taraftaki ayaklara bindirmek veya bir duvar kısmının ağırlığını iki taraflardaki daha sağlam kısımlara oturtmak için yapılan ve içi doldurulan kemer. [*Ing.* Relieving vault; *Fr.* Arc de décharge, arc en decharge]. ◉ **boyunduruk ~,** *mim.* İki kâgir ayağı birbirine bağlamak için aralarına yapılan ve üstü boş bırakılan kemer olup, *(Endülüs mimarlığında bu çeşit kemerler çok kullanılmıştır).* [*Ing.* Bracing arch; *Fr.* Arc d'entretoisement]. ◉ **bölücü ~,** *mim.* Bir yapıda orta sahını yan sahından ayıran kemerlerden her biri. ◉ **Bursa ~ i,** *mim.* Türk mimarisinin Bursa usulünde kullanılan basık ve düz kemer şekli. ◉ **çatma ~,** *mim.* Daire kavsi şeklinde olmayıp karşılıklı iki doğru çizginin çatılmasından meydana gelen bir çeşit kemer olup kemerle bir benzerliği olmayan üçgenimsi bir delik ve boşluk oluşturur. Kemerin ilkel şekli olup hattiler ve Sümerler'de bu şekil kemerler görülmektedir. [*Fr.* Arc en mître]. ◉ **çeliplemeli sivri ~,** *mim.* Bir tonozun dayanıklılığını artırmak ve tonozun itme kuvvetini ayaklar üzerinde diğer tonoz akmasıyle bir denge meydana getirmek için birbirine çapraz ve geçme olarak bağlayan ve birbirini keserek tonozu dörde ayıran sivri kemerler. *(Geçme kemerlerin aynı zamanda birer sivri kemer olması bu deyimin sivri kemerler için de kullanılmasına sebep olmuştur).* [*Fr.* Arc ou voûte en ogive croisé]. ◉ **çevrik ~,** *mim.* ◘ **Devrik kemer.** ◉ **çift dilimli ~,** *mim.* Yanyana iki kavisten oluşan kemer. [*Ing.* Bilobate arch; *Fr.* Arc bilobé]. ◉ **çifte ~,** *mim.* Yanyana bitişik olarak yapılan ve çoğunlukla üstüne başka büyük bir kemer örülerek çerçevelenen ikiz kemer. *(Bunlar bazan birbiri içine geçer şekilde de yapılır).* [*Ing.* Twin arch; *Fr.* Arcade géminée]. ◉ **dairesel ~,** *mim.* ◘ **Beşik kemer.** ◉ **damak ~ i,** *anat.* Ağzın üst çeperi ile burun boşluklarının alt çeperini meydana getiren bölme. [*Osm.* Kubbet-ül hanek; *Lat. Arcus palatinum; Ing.* Palatine arch; *Fr.* Arc de palais] ◉ **dar açılı (mızrak) ~,** *mim.* Tepe açısı taban açılarından dar olan bir üçgen üzerine kurulmuş kemer. [*Fr.* Arc aigu, arc en lancette]. ◉ **dar sivri ~,** *mim.* Merkez noktaları uzakta alınmak suretiyle çizilen ve mızrak ucu sekinde olan sivri kemer. [*Fr.* Arc aigu]. ◉ **dayama ~,** *mim.* Bir istinat ayağı, yani dayanak üzerine binerek tonoz ve kubbelerin itme ve açılma kuvvetlerine karşı koyan, yani dayaklık ve payandalık vazifesini gören iticî abanık kemerlere verilen ad olup bunlar mailen yukarıya doğru atılmış bir köprüye benzer. *(Büyük camilerin kubbeleri etrafında çok görülen bu çeşit kemerler gotik mimarisinin başlıca unsurlarındandır).* [*Ing.* Flying-buttress, arched buttress; *Fr.* Arc-boutant (contre-boutant)]. ☆ *Eşanl.* **payanda kemer.** ◉ **deri ~,** *saraç.* Toka dilinin geçmesi için belli aralıklarda delik açılmış kayış. ◉ **devrik ~,** *mim.* Bir yapının temelinde, dışbükey olan, yani zemine oturan kemer. [*Osm.* Mâkûs kemer; *Ing.* Inverted arch; *Fr.* Arc renversé]. ◉ **dilimli ~,** *mim.* Yan yana bir çok daire kavislerinden oluşmuş kemer. *(Hint ve Arap mimarisinde çok kullanılır).* [*Osm.* Tak-ı zülfusus; *Ing.* Multifoil arch; *Fr.* Arc poly-

KEMER KARNI

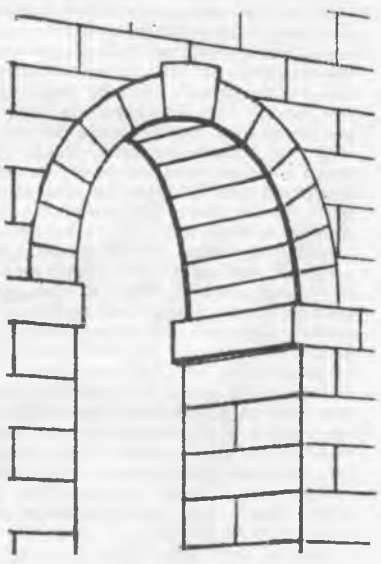

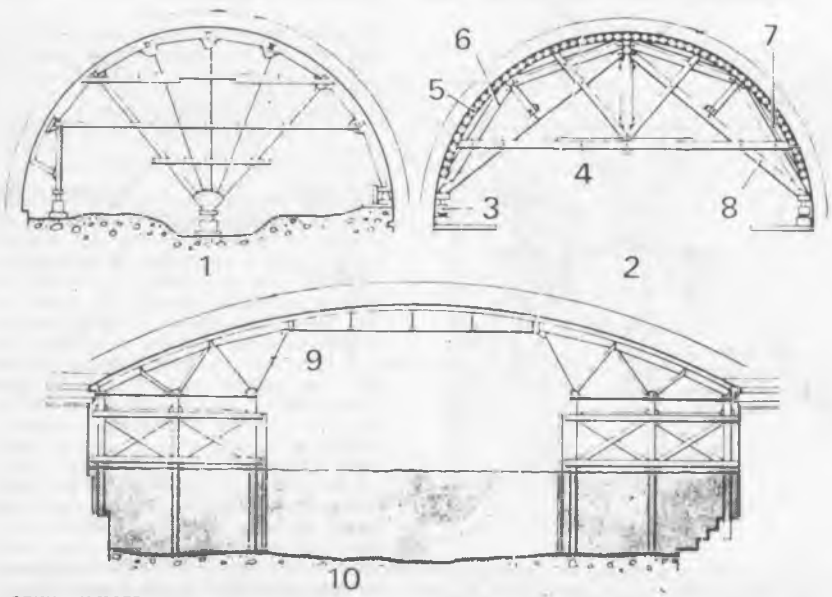

ŞEKİL: KEMER İSKELESİ: 1. Sabit ışınlı. **2.** Makas kirişli. **3.** Kum kutusu. **4.** Gergi. **5.** Kalaslar. **6.** Alt döşeme kirişi. **7.** Döşeme kirişi. **8.** Makas kirişi. **9.** Madenî kirişler. **10.** Madenî, deniz trafiğini sağlayan köprü gözü.

lobé]. ◉ **diş ~ i**, *anat.* Yatay düzlemden bakılınca, aynı çene kemiği üzerindeki dişlerin yan yana duruşundan meydana gelen yay. *(Biri üst, öbürü alt çenede olmak üzere iki diş kemeri vardır).* [*Ing.* Dental arch; *Fr.* Arcade dentaire]. ◉ **diş çukuru ~ leri**, *anat.* Üst ve alt çene kemikleri üzerinde dişlerin kenarları. [*Ing.* Alveolar arch; *Fr.* Arcades alvéolaires]. ◉ **dişli ~**, *mim.* Diş diş kavislerden oluşan kemer. [*Ing.* Toothed arch; *Fr.* Arc rudenté]. ◉ **döl yatağı atardamar ~ i**, *anat.* Bu atardamarın sidik borusuyle kesişme yeri. [*Ing.* Arch of uterine artery; *Fr.* Crosse de l'artère utérin]. ◉ **düzey ~**, *mim.* Iki tarafında ve üzengi kısımlarında bir rubu daire teşkil eden ve ortadaki yüksek kısmı doğru olan bir kemer olup sepet kulpuna benzer bir yayık kemerdir. *(Yapısal görevleri ve uyguladıkları yer itibariyle şekillerine ve yerlerine göre çeşitli adlar alırlar).* [*Osm.* Müstevî kemer; *Ing.* Flat arch; *Fr.* Arc déprimé]. ◉ **elayası ~ leri**, *anat.* Dirsek kemiği ve önkol kemiği atardamar uçlarının ağızlaşmasından meydana gelen elayası atardamar sistemi. *(Biri derin biri yüzeysel olmak üzere iki elayası kemeri vardır).* [*Ing.* Palmar arch; *Fr.* Arcades palmaires]. ◉ **elipsoidal (eliptik) ~**, *mim.* Yarım elips biçimindeki kemer. [*Ing.* Ellipsoidal arch, elliptic(al) arch; *Fr.* Arc elliptique, arc ellipsoïdal]. ☆ *Eşanl.* **beyzi kemer, yürüme kemer.** ◉ **elmacık ~ i**, *anat.* Şakak kemiğinin elmacık çıkıntısı ile çene kemiği art açının birleşmesinden meydana gelen kemik köprü. [*Ing.* Zygomatic arch; *Fr.* Arcade zygomatique]. ◉ **emniyet ~ i**, *otom.* Sürücü ve yolcuların koltuğa bağlanmasını sağlayan tertibat. [*Ing.* Safety strap, safety belt, seat belt]. ◉ **eşeğimli ~**, *mim.* Bütün taşları aynı uzunlukta ve karnı ile sırtı, merkezi aynı nokta olan iki dairenin parçaları biçiminde olan kemer. [*Ing.* Extradosed arch; *Fr.* Arc extradossé]. ◉ **eşkenar ~**, *mim.* Bir eşkenar üçgen üzerine kurulmuş kemer. [*Ing.* Equilateral arch; *Fr.* Arc équilatéral , arc en tiers - point]. ◉ **eyer ~ i**, *saraç.* Eğer kaşının önünde ve ardında bulunan kemer biçimindeki kısım. [*Ing.* Arch of a saddle; *Fr.* Arcade de selle]. ◉ **geçme, girişik sıra ~ ler**, *mim.* Kavisleri birbirini kesen girift sırakemerler. [*Fr.* Arcatures geminées, entrelacées ou intersectées]. ◉ **göz çukuru ~ leri**, *anat.* Göz çukurlarının alın kemiğince oluşturulan üst kenarları. [*Ing.* Orbital arches; *Fr.* Les arcades orbitaires]. ◉ **iç safen ~ i**, *mim.* Bu toplardamarın uyluk toplardamarına dökülmezden önceki parçası. [*Ing.* Internal saphenous arch; *Fr.* Crosse de la saphène interne]. ◉ **ikiz ~**, *mim.* Yan yana yapılan iki küçük kemerden oluşmuş kemer. [*Osm.* Tak-ı müsenna; *Ing.* Twin arch; *Fr.* Arcade géminée]. ◉ **kalça ~ i**, *anat.* Omurgaya bağlanmış ve ard ayakları taşıyan kemik veya kıkırdaklı kemer. Balıklar dışta kalmak üzere, öteki omurgalılarda üç kemiğin birleşmesinden meydana gelmiştir. İnsanda tek parçalı bir kemikten *(kalça kemiği)* ibarettir. [*Osm.* Kavs-ı rahî; *Ing.* Hip girdle; *Fr.* Arcade palmaire]. ☆ *Eşanl.* **aya kemeri.** ◉ **kalkık ~**, *mim.* Tepesi bir yarım daire ve alt kenarları düşey olan kemer. *(Bu çeşit kemerler, çoğunlukla binaların yüksek kısımlarına aşağıdan bakıldığı zaman kısa görülmeleri hesabiyle tam bir dairesel kemer görünüşü meydana getirmek için yapılır).* [*Ing.* Raised arch; Surmounted vault; Stilted vault; *Fr.* Arc surhaussé, arc exhaussé, arc surmonté]. ◉ **karşı eğrili ~**, *mim.* Biri içbükey, diğeri dışbükey ve tepelerinden birbirine teğet geçen iki çeyrek daire biçiminde kemer. [*Ing.* Inflected (bent) arch; *Fr.* Arc inflechi, arc à contre-courbures]. ◉ **kasık ~ i**, *anat.* Kalça kemiğinin üst ön dikeninden çatı kemiğine doğru uzanan telsel kiriş. *(Kasık çukuruna rastlar).* [*Ing.* Fallopian arch; *Fr.* Arcade crurale, arcade fémorale, ligament de Fallope]. ☆ *Eşanl.* **fallop kirişi.** ◉ **kaş ~ leri**, *anat.* Her iki kaşın altına rastlayan alınkemiği çıkıntısı. [*Ing.* Arches of the eyebrows; *Fr.* Arcades sourcilières]. ◉ **kaş ~**, *mim.* Dört daire kavisinden meydana gelen kemer. *(Dört merkezle çizilir. Gotik mimarisinde çok kullanılır).* [*Ing.* Moorish arch; *Fr.* Arc en accolade]. ◉ **kırık ~**, *mim.* ◘ **Kırık.** ◉ **kısa sıra ~ ler**, *mim.* Bir sıraya yapılmış kısa sütunlu veya ayaklı kemerler. [*Fr.* Arcature basse]. ◉ **kör sıra ~**, *mim.* Açıklığı, dayandığı duvar tarafından kapanmış olan sıra kemer. [*Ing.* Obtuse arch, depressed arch; *Fr.* Arc surbaissé]. ◉ **köşeli ~**, *mim.* Eğri kavisli olmayıp kırık hatlardan veya birbirine eğik olarak dayanmış iki dilimden açık kemer. [*Ing.* Triangular arch; *Fr.* Arc angulaire]. ◉ **lastik ~**, *esk. sp.* Parlak madenî tokalı kemer. *(Futbol meraklıları, tuttukları takımın bayrağı renginde lastik kemerler takarlardı. Kemerin madenî tokalarında takım arması bulunurdu).* ◉ **mızrak ucu ~**, *mim.* Mızrakların ucundaki temren şeklinde iki tarafı şişkince ve tepesi sivri dar kemer. [*Ing.* Lancet arch; *Fr.* Arc en lancette]. ◉ **nal ~**, *mim.* Yarım daireden daha fazla bir kavsi olan ve üst kısmı daha geniş bulunan, nala benzeyen kemer. *(Bu çeşit kemerler, Tunus, Fas, Cezayir gibi Arap ülkelerinin mimarilerinde çok kullanılır).* [*Ing.* Moorish arch, horseshoe arch; *Fr.* Arc en fer à cheval, arc outrepassé, arc byzantin, arc moresque]. ☆ *Eşanl.* **Mağrıp kemeri, Bizans kemeri.** ◉ **omuz ~ i**, *anat.* Tipik olarak kürek kemiği, köprücük kemiği ve kargaburun çıkıntısından meydana gelen ön ayak veya kol iskeletini taşıyan kemer. [*Ing.* Shoulder girdle; *Fr.* Arcade de Fallope]. ◉ **payanda ~** *mim.* Kubbe ve kemerlerin dışa doğru açılmasına karşı koymak için payanda niteliğinde yapılan kemer. *(Bu çeşit kemerler bir dayanak vaziyesini görürlerse de dayanaklarla bunların arasında oldukça fark vardır. Dayanakların karşı koyduğu itme ve açılma kuvveti kaldırılacak olursa onlar yine yıkılmadan dururlar).* [*Osm.* Tak pâyende; *Ing.* Flying-buttress, arched buttress; *Fr.* Arc-boutant]. ◉ **pencf ~**, *mim.* Üzengi hattı beşe bölünerek başlardaki ilk ve son ikinci noktalar merkez alınmak suretiyle çizilen kemer. *(Türk mimarisinde en çok* kullanılan kemer şekli). ☆ *Eşanl.* **türk kemeri.** ◉ **pervane evi alt ~ i**, *den.* Kıç bodoslamanın alt kısmının geriye doğru uzayan parçası. ◉ **psoas kası ~ i**, *anat.* Birinci ve ikinci bel omurları arasında gerili, diyaframın bağlı bulunduğu telsel kiriş. [*Ing.* Arch of psoas; *Fr.* Arcade du psoas]. ◉ **sağır ~**, *mim.* Içi dolu kemer,

KEMER TAŞI

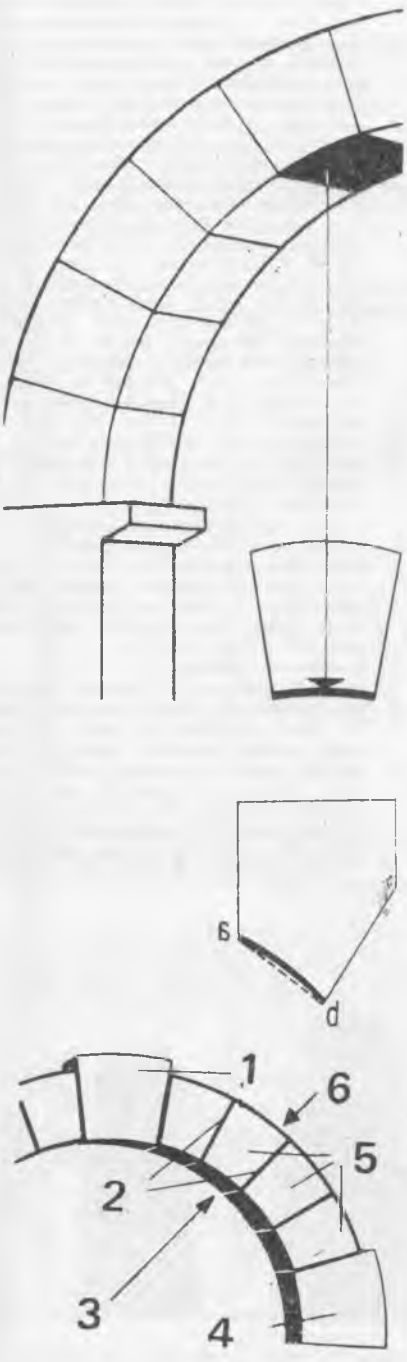

ŞEKİL: **KEMER TAŞI**: 1. Kilit taşı. 2. Yatak. 3. Karın. 4. Koituk. 5. Kemer taşları. 6. Sırt.

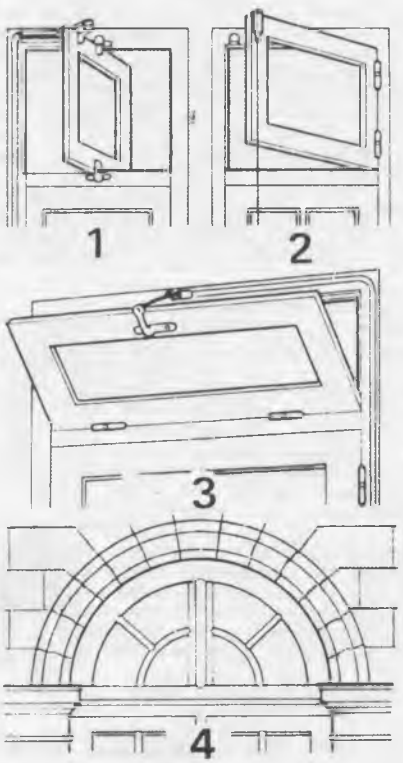

ŞEKİL: **KEMER**: 1. Eksenel kemer. 2. Döner kemer. 3. Iner kalkar kemer. 4. Sabit kemer.

İnşa edilmiş olduğu duvarla bir yüzey oluşturmak üzere kemerin boşluğu taş veya tuğla ile örülmüş olan kemer. *(Çoğunlukla duvarları berkitmek ve ağırlığı sağlam kısımlara nakletmek için kullanılır. Bunların süsleme niteliğinde olanlarına yalancı kemer denir).* [*Ing.* Blind arch; *Fr.* Arcade aveugle]; ◉ **sağır sıra ~ ler**, *mim.* İçleri dolu olarak kemer taklidi yapılan sıra kemerler. [*Ing.* Blind arcature; *Fr.* Arcature aveugle]; ◉ **sepet kulpu ~**, *mim.* İki küçük ve bir büyük daire kavisle çizilmiş yarım şekilde kemer. *(Üç merkezlidir. Sepet sapına benzediği için sepet kulpu kemer denilmiştir. Buna çok merkezli kemer de denir).* [*Ing.* Basket-handle vault; *Fr.* Anse de panier, arc surbaissé]; ◉ **sivri (çapraz) ~**, *mim.* Tonozun çatısını tamamlayan kemer. Çeşitli merkezlerle çizilen karşılıklı iki daire kavsinin oluşturduğu kemer. *(Türk mimarisinde en çok kullanılan kemerler bu şekildedir. Sivri kemerler başlıca üç suretle çizilir).* [*Ing.* Pointed arch ogive; *Fr.* Arc en ogive, arc diagonal de renfort]. ☆ *Eşanl.* **çapraz kemer, Türk kemeri;** ◉ **sivri ~ çeliplemesi**, *mim.* Bir tonozun bölümlerini ayıran ve itme kuvvetlerini belirli ayaklar üzerine taşıyan sivri kemer şeklindeki kaburgaların birbirlerini çaprazlama olarak kesmek suretiyle birleşmelerinden meydana gelen çatkı olup bunların içi taşla doldurulmak suretiyle tonoz örülür. *(Her kemerin kilit taşına kadar olan kısmına bağ kemer veya bağlama kolu denir).* [*Ing.* Crossing of ogive; *Fr.* Croisee d'ogive]; ◉ **sıra ~ ler (sıralama kemerler)**, *mim.* Bir sıraya yan yana inşa olunan kemerlere *(Cami revakları ve bazı binaların cepheleri böyle sıra kemerlerle süslenmiştir. Gotik mimarisindeki sivri kemer üslûbundaki bu çeşit sıra kemerlere çok rastlanır).* [*Ing.* ve *Fr.* Arcature]; ◉ **su ~ i**, *mim.* Bir şehre uzaklardan su getirmek için iki yüksek tepe arasındaki vâdiye yapılan köprü gibi su yolları olup suyu aynı seviyeden akıtmaya yarar. *(Türkler İstanbul'a civardan su getirmek için böyle birçok su kemerleri inşa etmişlerdir).* [*Ing.* Aqueduct; *Fr.* Aqueduc]; ◉ **şebekli sıra ~ ler**, *mim.* Bir duvarın önüne ve yakınına hemen bitişik gibi yapılan ve sırf süsleme niteliğinde olan kafes oyma süslemeli kemerler. [*Fr.* Arcature à claire-voie]; ◉ **şevli ~**, *mim.* Dış yüzeyleri şevli olan kemer. [*Ing.* Sloping arch; *Fr.* Arc en talus]; ◉ **şişkin ~**, *mim.* ◘ **Tümsekli kemer;** ◉ **taban ~ i**, *anat.* Ayak tabanı atardamar sistemi. [*Ing.* Plantar arch; *Fr.* Areade plantaire]; ◉ **tac ~**, *mim.* Büyük bir kapının volto şeklinde birbiri üstüne binen silmelerinden oluşmuş kavsarlı kemer. [*Ing.* Archivolt; *Fr.* Archivolte]; ◉ **tahfif ~ i**, *mim.* ◘ **Boşaltma kemeri;** ◉ **takviye ~ i**, *mim.* ◘ **Berkitme kemeri;** ◉ **taşıyıcı ~**, *mim.* Duvarın üst kısmının ağırlığını sağlam dayanak noktalarına aktarmak için, bir duvardaki boşlukların, kapı ve pencereleri üzerine yapılan kemer. [*Ing.* Discharging vault, discharging arch; *Fr.* Arc en décharge]. ◉ **tepelik sıra ~ ler**, *mim.* Korniş ve şerefeleri süslemek ve binaların üstünde bir tepelik oluşturmak üzere konulan küçük sıra kemerler. [*Ing.* Crowning arcature; *Fr.* Arcature de courronnement]; ◉ **ters ~**, *mim.* ◘ **Devrik kemer;** ◉ **tonoz ~**, *mim.* Bir tonozun veya bir tünelin kemer oluşturan kavisli yapı kısmı. [*Ing.* Arch; *Fr.* Arceau]; ◉ **tudor ~ i**, *mim.* Çökük sivri kemer. [*Ing.* Tudor arch; *Fr.* Arc tudor]; ◉ **tümsekli (çember) ~**, *mim.* Merkezi başlangıç noktasının altında olan kemer. [*Ing.* Bulging arch, convex arch; *Fr.* Arc bombé arc en segment de cercle]; ◉ **türk ~**, *mim.* ◘ **Penci kemer;** ◉ **üçlük ~**, Kemer açıklığını iki ucundaki noktaların her biri merkez alınarak diğer noktadan geçmek üzere çizilen iki kavisten meydana gelen daire kavisli sivri kemer. *(Böyle bir kemerde kavislerin kesekleri kemer açıklığına eşittir. Binaenaleyh böyle bir kemerin iki alt noktasıyla çizilen üçgen, bir eşitkenar üçgen olur. Bu şekil kemer gotik mimarisinde kullanılan ogive denilen kemerdir).* [*Ing.* Pointed equilateral arch; *Fr.* Arc (ogive) en tiers point]; ◉ **üçüz ~**, Yanyana üç kemeri olan pencere *(Bu gibi pencereler çoğunlukla büyük bir boşaltma kemeri altına yapılır. Hıristiyanlığın dinî esaslarından olan teslis'i temsilen yapılan bu kemerlere Orta Çağ mimarilerinde ve özellikle Bizans mimarisinde çok rastlanır.* [*Ing.* Triplet arch; *Fr.* Arc triplet]; ◉ **Venüs ~ i**, *zool.* ◘ **Venüs;** ◉ **yalancı ~**, *mim.* Sırf süsleme niteliğinde olarak kemer şeklinde yapılıp kemerin boşluğu yani gözü bir duvarla örülmüş olan ve bakıldığı vakit kemer etkisi yapan sağır kemer. [*Osm.* Tak-ı kâzib; *Ing.* False arch; *Fr.* Arcade feinte]; ◉ **yalancı sıra ~**, *mim.* Gerçek bir sıra kemerle simetrik olması için bir duvarın yüzeyine verilen sıra kemer görünüşü; ◉ **yanlama ~ i**, *mim.* Bir çeliplemeli tonozda binanın yan duvarlarına ve ortadaki merkezi sahının uzunluğuna paralel olarak inşa olunan ve çeliplemeli tonozun dört kemerinden yanlardakilerini oluşturan kemerler. *(Bunlar, merkezî sahnı, yan sahınlardan ayıran ve tonozun eksenine paralel olan kısımlar olup, berkitme kemerlerine dik olur. Her çeliplemeli tonozdaki karşılıklı iki yanlama kemeri ve yine karşılıklı berkitme kemeri bulunur. Yanlama kemerlerini diğer kemer kaburgalarıyle karıştırmamalıdır).* [*Fr.* Arc-formeret]; ◉ **yaprak ~**, *mim.* Çapının en büyük olduğu noktadan sonra gitgide daralan kemer; ◉ **yarım daire ~**, *mim.* ◘ **Yay kemer;** ◉ **yassı ~**, *mim.* Dört merkezli kemer. *(Bu merkezleri kemerin kirişinden başlayan ve kenarları bu kirişin üçte birine eşit olan bir kare tâyin eder).* *Ing.* Flat arch; *Fr.* Arc aplati]. ◉ **yavru ~**, *mim.* Büyük bir kemerin içine yapılan daha küçük kemer. [*Osm.* Dahile mersum kemer; *Fr.* Arcade inscrite]; ◉ **yay ~**, *mim.* Yarım daire şeklinde olan kemer. [*Osm.* Kavs-i daire kemer; *Ing.* Semicircular arch, round arch, perfect arc; *Fr.* Arc (en) plein cintre, arc roman]; ◉ **yayvan ~**, *mim.* Basık kemerden daha yayvan olan kemer; ◉ **yıldız ~**, *mim.* Kenarları yıldız şeklinde zikzaklı hatlardan oluşmuş kemer. [*Osm.* Kevkebî kemer; *Ing.* Arch in-zigzags; *Fr.* Arc zigzagué]. ◉ **~ i**, *mim.* Yolların üstüne inşa olunan binalarda altından halkın geçebilmesi için bırakılan geçidin iki tarafındaki duvarlara yapılan kemer. *(İstanbul'da Yenicami kemeri gibi).* ☆ *Eşanl.* **sokak kemeri, geçit kemeri;** ◉ **yonca ~**, *mim.* Daire parçalarından meydana gelen kemer. [*Ing.* Trefoil arch; *Fr.* Arc tréflé]. ◉ **zafer ~ i**, *mim.* Muharebede kazanılmış bir zaferin hâtırasını yad etmek üzere yapılan anıt mahiyetinde anıtsal büyük kemerler. *(Bu kemerler iki ayak üstüne oturtulmuş büyük bir kemerden ibaret olup bu ayakların yüzeyi mezkûr zafere ait bir takım kabartmalar ve yazılarla süslenmiştir. Bazı zafer kemerleri, biri ortada büyük, diğer ikisi yanlarda daha küçük, üç kemerden oluşur).* [*Osm.* Tak-ı zafer; *Fr.* Arc de triomphe, arc triomphal]; ◉ **zikzaklı ~**, *mim.* ◘ **Yıldız kemer.**

~ açıklığı, *mim.* Bir kemerin bindiği iki duvar, iki ayak veya sütun arasındaki mesafe. İki üzengi taşının arasındaki boyut. [*Ing.* Arch span; *Fr.* Travée].

~ alnı, *mim.* ◘ **Başkemer kaburgası.**

~ ardı, *mim.* Herhangi şekildeki bir kemerin arka tarafında daha büyük bir açıtla birleşmek ve o kemeri arkadan takviye etmek üzere yapılan huni şeklinde tonos kısmı. [*Osm.* Zahrı kavsara; *Ing.* Rear-vault; *Fr.* Arriere voussure].

☆ *Eşanl.* **art kavsara.**

~ ayağı, *mim.* (a) Bir kemerin veya bir takviye kemerinin bindiği ayak veya sütun. İki kemer arasındaki tek ayak. *(Kemer ayağı, aralama duvarında olduğu gibi, taşma veya gömme bir ayakla birlikte değildir).* [*Osm.* Kemer payesi; *Ing.* Arch pier; *Fr.* Dosseret]; (b) Duvar-ayağın dört köşe bir ayakla donatılmış olan ve açık kalan kısmı. [*Ing.* Hance, arch abutment].

~ ayağı tablası. § ❶ *mim.* Bir anakapı-

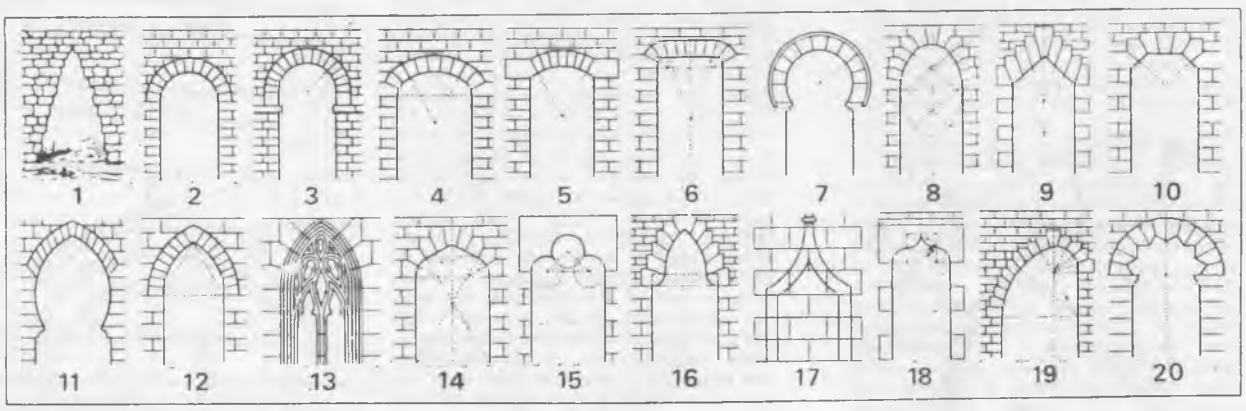

ŞEKİL: 300. — **KEMERLER.** 1. Üçgen kemer. 2. Daire kemer. 3. Kalkık kemer. 4. Basık kemer. 5. Basık kavisli kemer. 6. Düz kemer. 7. Yuvarlak nal kemer 8. Yumurta kemer. 9. Kırma kemer. 10. Köşeli kemer. 11. Sivri nal kemer. 12. Sivri kemer. 13. Gotik sivri kemer. 14. Tudor kemeri. 15. Üç dilimli kemer. 16. Armudî kemer. 17. Ters kavisli kemer. 18. Kaş kemer. 19. Abanık kemer. 20. Yıldız kemer.

nın ayağının üzerinde bulunan veya bir kemere dayanak olan genellikle çıkıntılı taş; § ❷ *mar.* Bir kapı veya pencerenin üzerinde bulunan ve o kapı veya pencereden sabit bir atma ile ayrılan açılır kapanır veya sabit çerçeve.

~ **bağlama,** *dey.* Aile büyüğünün, gelinin beline altın veya gümüş kemer bağlaması töreni.

~ **basıklığı,** *mim.* Bir kemerin yükseklik açıklığının yarısından az olması hali. [*ing.* Arch subasement; *Fr.* Surbaissement d'un arc].

~ **başı,** *teşk. tar.* Osmanlılarda medrese öğrencilerinin önderi anlamında kullanılan bir terim. *(Öğrencilerin meselelerini çözmeye çalışır, bazen de öğrencileri ayaklanmak için kışkırtırdı).*

~ **başlangıcı,** *mim.* Bir kemer veya tonoz kavsinin başladığı nokta ve düzey. [*Fr.* Naissance de voûte].

~ **boynu,** *inş.* Bir döşemenin alt yüzeyinde kalan kirişin çıkıntısı.

~ **çatalı,** *mim.* Bir kemerin iki eğri yüzeyinin meydana getirdiği açı; birbirini kesen kemerlerin birleştiği kısım. [*Ing.* Meeting-angle of a groin arch; *Fr.* Enfourchement].

~ **gözü,** *mim.* § ❶ Bir yapının iki dayanak noktası arasındaki kemer parçası. § ❷ *(Geniş anlamda)* İki üzengi noktası arasındaki kemer parçası. [*Ing.* Bay of an arch].

~ **hastalığı,** *fitopatol.* Şekerpancarı yumrusunun daha çok üst yarısında kemer gibi kabuğun sertleşmesi, çatlaması ve adeta pul pul kalkması şeklinde beliren, *streptomycetacea* familyasından *Actinomyces*'lerin yaptığı bir hastalık.

~ **içliği,** *mim.* Kemer kalıbına göre kesilmiş kemer iç yüzeylerinin oluşturduğu kavisli yüzey. *(Tonozlarda tonoz içliği denir).* [*Ing.* ve *Fr.* Intrados].

☆ *Eşanl.* **kemer karnı.**

~ **içyüzü lengesi,** *mim.* ◘ **Kemer içliği.**

~ **iskelesi,** § ❶ *den.* Bir köprü yapımı çalışmaları sırasında gemilerin geçmesine elveren iskele; § ❷ *bayınd.* Kemer yapımına yarayan demir veya tahta iskele.

~ **kaburgası,** *mim.* Çelipleme kemerlerinin birbirleriyle birleştiği fasl-ı müştereklere silme şeklinde yapılan ve tonozun iskeletini, yani çatkısını oluşturan çıkıntılı ve yuvarlak çubuklar. *(Gotik mimaride sivri kemerlerin iskeletini oluşturmak ve kemerin kalınlığı daha narin görünmesini temin eylemek üzere kemer taşlarını muhtelif profillerde yontmak suretiyle vücuda getirilen kemer kısımları).* [*Ing.* ve *Fr.* Nervure].

~ **kalıbı,** *mim.*Bir kemeri inşa etmek için kantarası şeklinde tahtadan yapılan ve kemer taşları örülüp bağlanıncaya kadar onları tutmaya yarayan kalıp. *(Kalıpsız olarak tuğlaları birbiri üzerine dayamak suretiyle yapılan kemerlere kalıpsız kemer örme denir. Bizanslılar ve Türkler böyle kalıpsız olarak gayet önemli kemer ve tomozlar örmüşlerdir).* [*ing.* Arch form, arch centering; *Fr.* Cintre].

~ **kalıbı kurmak,** *mim.* Kemer ve tonoz örmek için o kemerin şekline göre ahşaptan kalıba bağlamak. [*Ing.* Centering; *Fr.* Cintrage].

~ **kalıbını sökmek,** *mim.* Kemer ve tonozları inşa ettikten sonra kalıplarını söküp çıkarmak. [*Ing.* To discentre; *Fr.* Décintrer].

~ **kalkıklığı,** *mim.* İki üzengisi arasındaki açıklığın yarısından fazla yüksekliği olan kemerlerin üzengi hattından kilit taşına kadar olan yüksekliği. [*Ing.* Superelevation of an arch; *Fr.* Surhaussement d'un arc].

~ **karnı,** § ❶ *inş.* Bir kemerin alt yüzeyi; § ❷ *mim.* Bir kemerin veya tonozun iç yüzeyi. *(Kemer kesiksiz bir yarım daire biçimindeyse daire eğrisi kemer, okunun yüksekliği kirişinin yarısından kısaysa basık kemer, uzunsa da yüksek kemer adını alır).* [*Ing.* ve *Fr.* Intrados].

~ **kaşeksisi,** *tıp.* ◘ **Kaşeksi.**

~ **kavsi,** *mim.* Kemerin alttaki iç yüzünün oluşturduğu eğri. [*Ing.* Arch, *Fr.* Arc].

~ **keseği,** ◘ **Kemer kıtası.**

~ **kıtası,** *mim.* Bir kemerin veya tonozun bir kısmı.

☆ *Eşanl.* **kemer keseği.**

~ **kilidi,** *mim.* Bir kemer kavsinin en yüksek noktasına konulan ve kemer taşlarını sıkıştırarak bağlayan daha büyücek kemer taşı. [*Ing.* Keystone, arch stone, key block; *Fr.* Clef].

☆ *Eşanl.* **kilit taşı.**

~ **kilidi çevresi,** *mim.* Bir kemerin kilit taşının pervazı.

~ **kovanı,** § ❶ *mar.* Bir kapı boşluğunun, bir kapının veya pencerenin üzerini meydana getiren yay biçimindeki eğri kısım; § ❷ *inş.* Bir tonozun, bir kemerin, başlangıcı ile en yüksek yerinin ötesinde bulunan bir nokta arasındaki eğik yüzey; § ❸ Bir tonozun, tavan sergeni veya korniş bağlantısı görevi yapan kısmı.

~ **köşeleri,** *mim.* Köşe tablası. Bir kemerin teşkil ettiği kavisle o kemerin etrafına silmelerle yapılmış olan ve onu çerçeveleyen dört köse şeklin arasında ve köşelerde kalan üçgen yüzeyler. [*Osm.* Fakulya; *Ing.* Tympanum; *Fr.* Tympan].

~ **kuşağı,** *mim.* Kemerlerde kavis şeklinde konulmuş taşlardan ibaret sıra. [*Ing.* Cummerband; *Fr.* Rouleau].

~ **lahanası,** *bot.* ◘ **Lahana.**

~ **omuzlaması,** *mim.* Bir dayama kemerin veya bir köprü kemerinin itme kuvvetlerini karşılamak üzere yapılan duvar kütlesi. [*Ing.* Abutment (-pier); *Fr.* Culée].

~ **patlıcanı,** *trm.* Bir çeşit ince uzun patlıcan. [*Ing.* Large round eggplant].

~ **püskülü,** *mim.* Kemerlerin ve tonozların kavsi ortasından püskül gibi aşağıya doğru sarkıtılan kısım. *(Kilit taşları).* [*Ing.* Pendant, cul-de-lampe; *Fr.* Cul-de-lampe].

~ **sarkıtması,** mim. ◘ **Kemer püskülü.**

~ **sırtı,** *mim.* Bir kemer veya tonozun içbükey olan iç yüzeyine karşılık dışbükey olan dış yüzeyi. [*Ing.* Extrados, back; *Fr.* Extrados].

~ **sorgucu,** *mim.* Bir kemerin kilit taşına konulan silmeli ve taşkınca taş. [*Ing.* Impost, summerungs; *Fr.* Imposte].

~ **tabanı,** *mim.* ◘ **Kemer sorgucu.**

~ **tablası,** *mim.* Bir kemerin kavsi ile üzengi hattına konulmuş bir düzatkı arasındaki devirli yüzey kısmı. [*Ing.* Gable; *Fr.* Gâble].

~ **tacı,** *mim.* Orta çağ Avrupa mimarisinde büyük kapı kemerlerinin üst tarafına sivri bir kalkan şeklinde ve çoğunlukla ağ ve kafes gibi örülerek yapılan üçgen biçiminde kısım. *(Bunun eğik kenarları çengel bezeklerle süslüdür.* [*Ing.* Gable; *Fr.* Gâble].

☆ *Eşanl.* **kemer tepeliği, açıt tepeliği.**

~ **taşı,** *mim.* Kemer eğrisini meydana getiren taşlardan her biri. Bir kemeri oluşturan ve o kemerin eğrisine göre eğrili şekillerde yontularak yan yana konulan ve kemeri meydana getiren taşların her biri. [*Ing.* Keystone of an arch; *Fr.* Voussoir, vousseau, claveau].

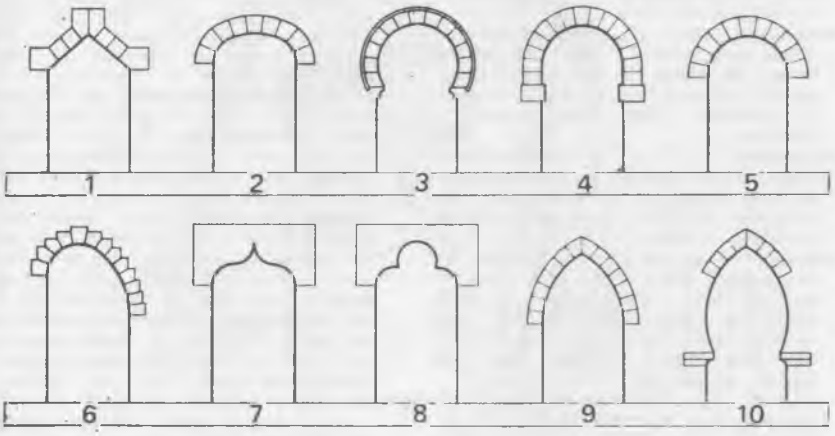

ŞEKİL: **KEMERLER: 1.** Açılı kemer *(kırık kemer)* **2.** Sepet sapı kemer. **3.** Atnalı kemer. **4.** Kalkık kemer. **5.** Yarım daire kemer. **6.** Akıntılı kemer. **7.** Armudi kemer. *(kaş kemer).* **8.** Yonca kemer. **9.** Sivri kemer *(çapraz kemer).* **10.** Yaprak kemer.

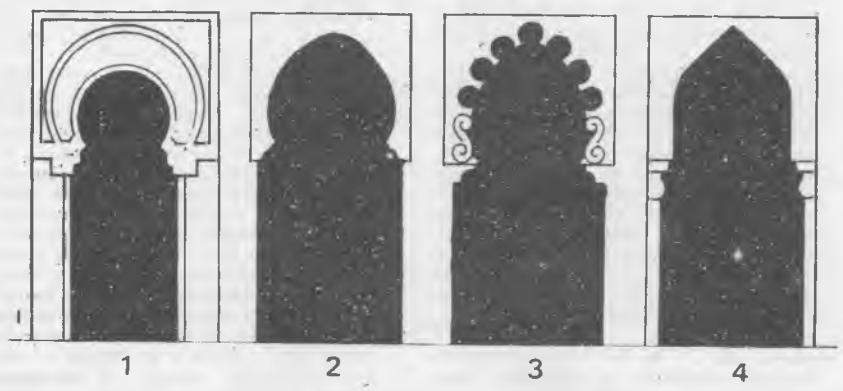

ŞEKİL: **ISLAM KEMERLERİ. 1.** Dairesel *(Yay biçimi)* Kalkık kemer. **2.** Sivri kalkık kemer. **3.** Çok dilimli kemer. **4.** Omurgalı kemer *(Acem kemeri).*

~ **taşı devri, yuvarlağı,** *mim.* Bir kemer veya kilit taşının eğri olan alt ve üst yüzeyleri ve bu yüzeylerdeki eğrilik. [*ing.* Soffit; *Fr.* Douelle].
~ **taşı eğimi,** *mim.* Bir kemer taşının eğri *(iç veya dış)* yüzeyi. *(İç eğimler kemer karnını, dış eğimler de kemer sırtını meydana getirir).* [*ing.* Soffit; *Fr.* Douelle].
~ **taşı karnı,** *mim.* Bir kemer taşının alt tarafına gelen içbükey yüzey. [*ing.* Intrados; *Fr.* Douelle interieure].
~ **taşı sırtı,** *mim.* Bir kemer taşının üst tarafına gelen dışbükey yüzey. [*ing.* Extrados; *Fr.* Douelle extérieure].
~ **tepeliği,** *mim.* ◘ **Kemer tacı.**
~ **tepesi,** *mim.* Kemer kavsinin üzengi hattına göre en yüksek olan tepesi olup buradan üzengi hattına kadar düşey olan mesafeye kemer yüksekliği denir. [*ing.* Top, summit; *Fr.* Sommet].
~ **üzengi taşı,** *mim.* Bir kemerin oturduğu ayağın üst tarafında ve kemerin başladığı yerde kemer yatağının bindiği çıkıntılı taş. [*ing.* Springer; *Fr.* Sommier].
~ **vâdisi,** *coğr.* Gevsek kıvrımlı yörelerde kemer üzerinde *(antiklinal boyunca)* açılmış, genişlemiş olan vadi. [*Osm.* Serc-i bâriz vâdisi; *ing.* Anticlinal valley; *Fr.* Vallée anticlinale].
~ **yastık taşı,** *mim.* ◘ **Kemer üzengi taşı.**
~ **yatağı,** *mim.* Kemerin oturduğu duvar kısmı. [*Ing.* Impost; *Fr.* Tas de charge].
~ **yeri,** *mim.* İçine kemer örülen duvar boşluğu.
~ **yılanı,** *zool.* ◘ **Yılan.**
~ **yüksekliği,** *inş.* § ❶ Kilit taşının üzengi çizgisi üstündeki düşey yükseklik; § ❷ *mim.* Bir kemerin altından, yani kemer ayağı tablasından kilit taşına kadar olan yükseklik.

kemer[2], i. *jeol.* Katmanlı kayaçlarda, katmanları tepeden ters yanlara yatımlı, kemer biçiminde kıvrım.
~ **doruk çizgisi,** *jeol.* Kemerin en yüksek yerinden geçen çizgi. [*ing.* Crest line; *Fr.* Arête anticlinale].
~ **ekseni,** *jeol.* Belli bir katman ile bir kemer eksen düzleminin kesiştiği çizgi. [*ing.* Anticlinal axis; *Fr.* Axe anticlinale].

kemer.bend, i. Bir kemerin kavsaraları üstünde ve o kemer şeklinde devam eden ve o kemeri çerçeveleyen silmelerden oluşmuş kuşak. [*ing.* Archivolt, ready for service; *Fr.* Archivolte].

kemer.beste, b. i. *Osm. < Fars. kemer + beste,* bağlanmış, *tasav.* Bektaşilerde, belini bağlamış, hizmete hazırlanmış kimselere verilen ad. *(Elden, dilden, belden bağlılık alâmetidir. Bektaşilere göre Ali, on yedi kişiye kılıç kuşatmış ve savaşa göndermiştir. Bu on yedi kişiye kemerbesteler veya kemerbestegân denilir).* ☆ *Eşanl.* **kemere istralyası.** [*ing.* Girded].

kemere, i. *Yun. den.* Gemi güvertesinin enine konmuş kirişlerinden her biri. [*ing.* Beam under the deck; *Fr.* Poutrelle en largeur du pont d'un navire]; ◉ ~ **den esmek,** *den.* Rüzgârın kemere doğrultusunda esmesi; ◉ **boylam** ~, *den.* ◘ **Boylam;** ◉ **buz** ~ **si,** *den.* ◘ **Buz;** ◉ **davlumbaz** ~ **si,** *den.* ◘ **Davlumbaz;** ◉ **göğüs** ◉ **si,** *den.* ◘ **Göğüs;** ◉ **güverte takviye** ~ **si,** *den.* ◘ **Güverte;** ◉ **ıskaça** ~ **leri,** *den.* ◘ **Iskaça;** ◉ **öksüz** ~, *den.* Bir güverteden, daha alt güverteye ulaşmak için bırakılan, ambar ağzı, kaporta gibi boşluklara rastlaması yüzünden kesilerek kısaltılan kemere.
~ **astarı,** *den.* Kemere başlarının altlarına isabet eden ikinci sıra alabanda astarıdır. [*ing.* Clamp of an under-deck beam].
~ **atmak,** *den.* § ❶ Kemerleri *(bordadan bordaya uzayan kiriş)* yerlerine oturtmak; § ❷ Bir geminin ambarını kemerelere yani alt güverteye kadar doldurmak.
☆ *Eşanl.* **hap etmek.**
~ **çeliği,** *den.* (a) Güverteye oturtulan ırgat, vinç, baba v.b. nin basınçlarını altlarına gelen kemerlere dağıtmak için kullanılan araçlar. *(Bunlar ağaç gemilerde çelikten yapılır).* [*ing.* Carling; *Fr.* Traversin, entremise, elongis]. (b) Ambar kapaklarının oturtulmak için ambar ağızlarına omurgaya paralel olarak konan mezarnaların *(çelik mezarnası)* oturtuldukları kemereler üzerindeki yuvalar.
~ **doğrultusu,** *den.* Geminin rota çizgisine dikey doğrultu.
~ **doğrultusunda,** *mim.* Gemi dışında herhangi bir maddenin üzerinde durulduğu varsayılan kemere doğrultusunda bulunması.
☆ *Eşanl.* **bordalamak.**
~ **gerisi,** *den.* Kemere doğrultusunun gerisi.
~ **ilerisi,** *den.* Kemere doğrultusunun ilerisi.
~ **kuşağı,** *den.* Bir geminin iç tarafında bastan geriye kadar uzayan, postaları birbirine bağlayan ve uçlarına, üzerine kemereler oturtulan kusak: *Kemere kuşağı, bir kemere kuşağı, praçolu ile beslenir. (Çelikten yapılan gemilerde bu praçol eğrilere perçinlenmiş olan profillerdir).*
☆ *Eşanl.* **kemere istralyası.**
~ **praçolu,** *den.* Kemereleri postalara bağlayan ağaç dirsek *(ağaç yapılarda)* veya çelik üçgen levha.
~ **yönü,** *den.* Herhangi bir maddeyi teknenin gidiş yönüne dikey yani omurgası ile doksan derecelik açı oluşturan bir kerteriz hattı üzerinde görüşe verilen ad.
~ **yönünde,** *den.* Bir gemi ile herhangi bir maddeyi yönü seyrine tamamen dikey yani omurgasıyle doksan derece açı oluşturan bir kerteriz hattı üzerinde görüş. [*ing.* Abeam; *Fr.* Par le travers; en belle].

kemergâh, i. Kemerin üzengi tasının oturduğu yüzeyler olup kemerin kavisli taşları buradan itibaren başlar.

kemerleme, i. *mim.* (a) Kemer seklinde yapılmış insai kısımlar. [*ing.* ve *Fr.* Arcade]; (b) Genellikle sırf binaların cephelerini süslemek için bir küçük ve sağır sıra kemerler. [*ing.* (Blind) arcade; *Fr.* Arcature].

kemerlemek (-i), f. *ciltç.* (a) Dikisten sonra, kitabın sırtına yuvarlak bir biçim vermek; (b) Kap mukavvalarının yerlesmesini düzenlemek için ilk ve son formaların dip kısımlarını dövmek.

kemerli, s. § ❶ Kemeri olan, üzerinde kemer bulunan, kemer takmış olan: *Kalın kemerli pantolon.* [*ing.* Girdled; *Fr.* Ceinturé]; § ❷ Kemer biçiminde olan veya yapılmış tavanı kavisli olan: *Kemerli pencere.* [*ing.* Arched; *Fr.* Arque, -ee]; § ❸ Kavisli, yay gibi eğri: *Kemerli burun.*
~ **bingi,** *mim.* Dördül bir düzlemdeki duvarlardan veya aralarında herhangi bir açı oluşturan iki duvardan bir kubbenin dairesel tabanına geçmek veya bu duvarların üst tarafında çok dilili bir taban meydana getirmek üzere söz konusu iki duvar arasına verevleme olarak inşa edilen diğer bir duvar kısmını tutmak üzere altına örülen hücresel tonoz bingi.
~ **hayvangiller,** *zool.* ◘ **Kemerlihayvangiller.**
~ **korniş,** Kemer şeklindeki alınlıklarda o alınlığın kavsine göre eğri olarak devam eden korniş. [*Fr.* Corniche cintrée].

kemerli.hayvangiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Dişsizler *(Edentata)* takımına giren bir familya. Başları ve vücutları küçük kemik safihalardan yapılmış bir zırh içinde bulunur. Bu zırh sırtta oynak kemerler meydana getirir. In kazarlar. Hücuma uğrayınca tespih böceği gibi yuvarlaklaşırlar. Altı-kemerli tatu *(Dasypus sexcinctus),* dokuz-kemerli tatu *(Dasypus novemcinstus),* üç-kemerli tatu *(Tolypeutes tricinctus)* türleri iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing.* Dasypodidae; *Fr.* Dasypodides].
☆ *Eşanl.* **tatugiller.**

kemerlik, -ği, i. § ❶ Bazı işçi ve satıcıların âlet veya gereçlerini koymak üzere bellerine taktıkları, gözlere ayrılmış, tahta, meşin veya maden kemer. [*ing.* Leather belt used by lemonade sellers for holding glasses; *Fr.* Ceinturon, ceinture de cuir destiné à mettre les outils ou ustensiles]; § ❷ *jeol.* Küçük kemer ve teknelerle yapılı, tümü birden bir kemer biçiminde olan büyük bir kıvrım topluluğu. [*ing.* ve *Fr.* Anticlinorium].

keme.yılanı, b. i. *zool.* ◘ **Yılan.**

kem.göz, b. i. Baktığı şeye nazar değdiren göz; büyücülük inançları ile ilgili olarak bazı gözlerin bakışında uğursuzluk getirdiği sanısı. [*ing.* Evil-eye; *Fr.* Mauvais œil].
☆ *Eşanl.* **nazar değme.**

kemha /kemhâ/, i. *Osm. < Fars. esk.* Üzeri hafifçe tüylü bir çeşit ipek kumaş. [*ing.* Brocade, silk velvet; *Fr.* Sorte d'étoffe de soie, brocart].
~ **payanda,** *ins.* Duvar desteği. [*Ing.* Flying buttress; *Fr.* Arc-boutant].

kemhacı, i. Osmanlı devletinde, ipekli kumaş yapımında çalışanlara verilen ad. [*Ing.* Maker or seller of brocade; *Fr.* Tisseur d'étoffes de soie]; ◉ ~ **cılar kethüdası,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde, kemhacı esnafı bölükbaşlarının bağlı olduğu kâhya.

kemik, -ği, i. § ❶ *anat.* ve *zool.* İnsanın ve omurgalı hayvanların çatısını meydana getiren ve kemik dokusundan meydana gelmiş olup, organizmanın yumuşak kısımlarına destek olan, çeşitli şekildeki bevazımsı, sert ve dayanıklı madde: *Kürek kemiği. Eğe kemiği. Kol kemiği.* [*Osm.* Azm (azım); *Lat. Os; ing.* Bone; *Fr.* Os]. ◘ *ŞEKİL: 301.*— **KEMİKLER;** § ❷ **s.** Kemikten yapılmış olan: *Kemik tarak. Kemik düğme.* [*ing.* Bony, made up of bones; *Fr.* En os]; § ❸ Kemik niteliğinde olan: *Kemik doku.* [*Ing.* Bony, osseous; *Fr.* Osseux, -euse]; § ◉ **kemiğe işlemek,** *dey. (soğuk veya yağmur hk.)* İçine kadar geçmek, etkisi altında bırakmak. [*ing.* To penetrate to the very marrow; *Fr.* Pénetrer *(en parlant du froid etc.)*]; ◉ **kemiğe (kemiklerine) kadar,** *dey.* Ta içine kadar. [*Fr.* Jusqu'à la moelle des os]; ◉ ~ **leri sayılmak,** *dey.* Çok zayıf olmak, çok zayıflamak. [*Fr.* N'avoir que les os et la peau, avoir la peau collee sur les os]; ◉ ~ **le iletim,** *akust.* ◘ **iletim;** ◉ ~ **leri titremek (sızlamak),** *dey. (ölüler hk.)* Rahat ve huzur içinde olmamak; ◉ ~ **lerini kırmak** *(bir kimsenin), dey.* Birini çok fazla dövmek, hırpalamak. [*Fr.* Rompre, casser, briser les os à quelqu'un]; ◉ **alın kemiği,** *anat.* ve *zool.* Kafatasının ön üst kemiği; tek veya çift sayıda yassı bir kemik olup yan kafa kemiklerine bağlıdır. [*Osm.* Azm-ı cebhî; *Lat. Os frontalis; ing.* Frontal bone; *Fr.* Os frontal, frontal]

Eşanl. **frontal kem;** ◉ **alt-çene kemiği** *anat.* ve *zool.* Yüzün en büyük kemiği olup, yay biçiminde bir gövde ile şakak kemiklerine uzanan iki koldan meydana gelir. Alt dişleri taşır. [*Osm.* Azm-ı fekki esfer; *Lat. Mandibulum; ing.* Mandible; *Fr.* Maxillaire inferieur]; ☆ *Eşanl.* **mandibula kemiği;** ◉ **anahtar kemiği,** *anat.* ◘ **Anahtar;** ◉ **artkafa kemiği,** *anat.* ve *zool.* Kafatasının art parçasını meydana getiren bilesik bir kemik. [*Osm.* Azm-ı kafa; *ing.* Occipital bone; *Fr.* Os occipital, occipital]. ☆ *Eşanl.* **oksipital kemik.** ◘ *ŞEKİL: 108.*— **BURUN BOŞLUĞU;** ◉ **aşık kemiği,** *anat.* ◘ **Aşık**[1]; ◉ **ayak bileği** ~ **leri,** *zool.* ve *anat.* Kaval ve kamış kemikleriyle ayak tarağı kemikleri arasında bulunan yedi küçük kemik. [*Osm.* Rusgül kadem; *Ing.* Ankle-bone; *Fr.* Os tarsiens]; ☆ *Eşanl.* **tarsus kemikleri;** ◉ **ayak tarağı kemiği,** *anat.* ve *zool.* Ayak bileği ile ayak parmakları arasında kalan genel olarak silindir biçimi beş küçük, uzun kemik. [*Osm.* Muşt-ul-kadem; *Lat.* ve *Ing. Metatarsus; Fr.* Metatarse]; ◉ **baldır kemiği,** *anat.* ◘ **Kaval kemiği;** ◉ **bıçak kemiğe dayanmak,** *dey.* ◘ **Bıçak;** ◉ **bir deri bir kemik,** *dey.* ◘ **Deri;** ◉ **boğmak** ~ **leri,** *anat.* ◘ **Parmak kemiği;** ◉ **boynuzcuk kemiği,** *zool.* ve *anat.* Burnun yan duvarlarının alt bölgelerini meydana getiren iki ince kemik. [*Osm.* Azm-ı kureyni; *Ing.* Concha bone; *Fr.* Condque]. ☆ *Eşanl.* **kon-**

ka kemiği; ◉ burun kemiği, *anat.* ve *zool.* Kısmen burun boşluğunu örten, birleşerek burnun köprüsünü meydana getiren iki kemik. [*Osm.* Azm-ı enfi; *İng.* Nasal bone; *Fr.* Os nasale]. ☆ *Eşanl.* **nazal kemik; ◉ çatı kemiği,** *anat.* ve *zool.* Kalçakemerinin altı bölgesi. [*Osm.* Azm-ı âne; *İng.* Pubis bone; *Fr.* Os pubis]. ☆ *Eşanl.* **kasık kemiği; ◉ çekiç kemiği,** *anat.* Orta kulağın üç küçük kemiğinden birincisi olup *(diğerleri: örs kemiği, üzengi kemiği)* çekiç biçimindedir. [*Osm.* Azm-ı matraka; *Lat. Malleus; İng.* Hammer-bone; *Fr.* (Os) marteau]; ◉ **çene kemiği,** *anat.* Çeneyi meydana getiren kemiklerden her biri. [*İng.* Jaw bone; *Fr.* Maxillaire]. ◘ *ŞEKİL: 16.*— **İNSAN ANATOMİSİ; ◉ çengel ⁓,** *anat.* El bileği kemiklerinden ikinci sırada en içte olan, *(Ön yüzünde çengel biçiminde bir çıkıntı bulunur.* [*Lat. Os hamatum; İng.* Hamate bone; *Fr.* Os hamatum]. ◉ **çeper kemiği,** *anat.* ve *zool.* **Yan kafa kemiği; ◉ damak kemiği,** *anat.* Burun ve ağız boşluklarıyla göz çukurunun yapısında yer alan yüzdeki iki küçük kemiğe verilen ad. *(Üst çene kemikleri arasında geriye doğru yerleşmiştir.)* [*Osm.* Azm-ı hanek; *Lat. Os palatinum; İng.* Palatine bone; *Fr.* Os palatins]; ◉ **dil kemiği,** *anat.* Şakak kemiğine asılmış olan yay biçiminde bir kemik. Gırtlağın üst tarafında orta çizgide bulunan at nalı şeklinde küçük kemik. [*Osm.* Azm-ı lâmî; *Lat. Os hyoides; İng.* Hyoid bone; *Fr.* Os hyoïde], ☆ *Eşanl.* **hiyoid kemiği; ◉ dirsek kemiği,** *anat. ve zool.* Önkolun iki kemiğinden biri olup kol kemiğiyle el bileği kemikleri arasında bulunur. [*Osm.* Azm-ı zend; *İng.* Arm - bne; *Fr.* Cubitus]. ☆ *Eşanl.* **ulna; ◉ diz kapağı kemiği,** *anat.* Uyluk kemiği ile kaval ve kamış kemiklerinin birleştiği yerde bulunan küçük bir kemik. [*İng.* Kneecap; *Fr.* Rotule]. ☆ *Eşanl.* **patella; ◉ döner ⁓,** *anat.* Ön kolun iki kemiğinden baş parmak doğrultusunda olanı olup kol gemiği ile el bileği kemikleri arasında bulunur. [*Osm.* Azm-ı kûbere; *Lat. Radius; İng.* ve *Fr.* Radius]. ☆ *Eşanl.* **radyus, ön kol kemiği; ◉ eksen ⁓,** § ❶ *anat.* Boyun omurlarının ikincisi. *(Üzerindeki eksen kemik dişi çıkıntısı, başın sağa sola dönüşünde eksen vazifesi gördüğü için bu adı almıştır).* § ❷ *zool.* Amniyotlu hayvanlarda boyun omurlarının ikincisi. Bunun bir uzantısı çevresinde çember biçimindeki birinci boyun omuru *(Atlas kemiği)* döner. [*Osm.* Azm-ı mih-

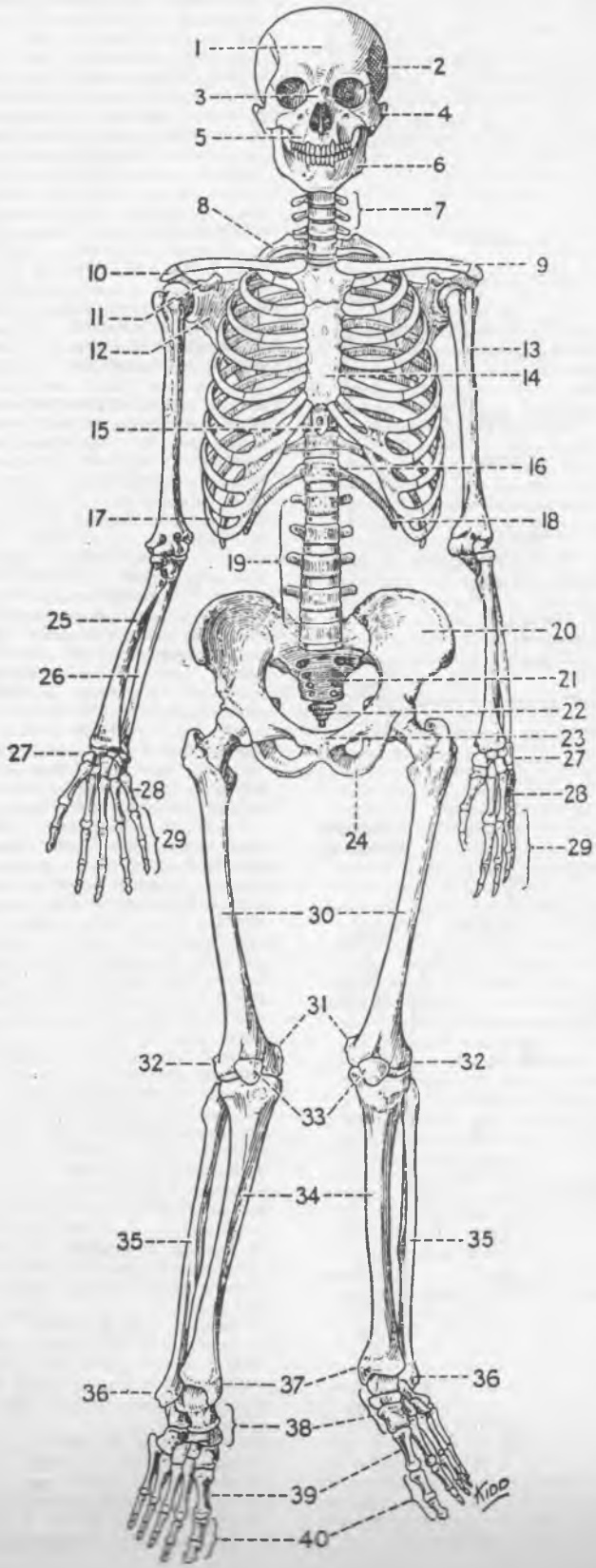

ŞEKİL: 301. — **KEMİKLER** [*İnsan iskeleti*]:

1. Alın kemiği.
2. Çeper »
3. Burun »
4. Elmacık *(yanak)* kemiği.
5. Üstçene kemiği.
6. Altçene »
7. Boyun omurları.
8. 1. inci eğe *(kaburga)* kemiği.
9. Köprücük kemiği.
10. Kürekkemiğinin omuz çıkıntısı *(omuzucu, akromyon).*
11. Kürekkemiğinin kargamsı *(korakoid)* çıkıntısı.
12. Kürek kemiği.
13. Kol *(pazı)* kemiği.
14. Göğüs kemiği.
15. Hançersi *(zifoid)* kemik.
16. 12. nci göğüs omuru.
17. 10. ncu eğe *(kaburga)* kemiği.
18. 12. nci eğe *(kaburga)* kemiği.
19. Bel omurları.
20. Ilye kemiği.
21. Kuyruk sokumu *(sağrı)* kemiği.
22. Kuyruk sokumu *(kemiği).*
23. Çatı *(kasık)* kemiği.
24. Oturga gemiği *(Iskiyum).*
25. Önkol kemiği.
26. Dirsek kemiği.
27. El bileği kemikleri.
29. Parmak *(dizi)* kemikleri.
30. Uyluk *(kalça)* kemiği.
31. Uyluğun içyan lokması.
32. Uyluğun dışyan lokması.
33. Dizkapağı *(kemiği).*
34. Kavalkemik.
35. Kamışkemik.
36. Kamış kemiğinin dışyan aşıkçığı.
37. Kamış kemiğinin içyan aşıkçığı
38. Ayak bileği kemiği.
39. Ayak tarağı kemikleri.
40. Ayak bileği dizi *(parmak)* kemikleri.

ver; *Lat.* Axis; *Fr.* Axis]; ⊙ **el bileği kemiği,** *anat.* El tarağı kemikleriyle önkol kemikleri arasında kalan 8 küçük kemikten her biri. [*Osm.* Rusg-ul yet; *ing.* Wrist-bone; *Fr.* Carpe]. ☆ *Eşanl.* **karpus;** ⊙ **elmacık kemiği,** *anat.* Yüzün üst ve yan tarafında, üstçene, alın, temel kemiğin büyük kanadı ve şakak kemikleri arasında bulunan kemik. *(Göz çukurunun yapısına girer).* [*Osm.* Azm-ı vecenî; *Fr.* Os zygomatique, os malaire]; ⊙ **ense kemiği,** *anat.* Başı omurga kemiğinin üzerinde .durduran yüksük gibi kemik. ☆ *Eşanl.* **ense mıhı;** ⊙ **fildişimsi** ~, *patol.* ◘ **Fildişimsi;** ⊙ **geyik kalbi kemiği,** *tıp esk.* ◘ **Geyik;** ⊙ **eksen kemiği,** *anat.* ◘ **Atlas**[1], ⊙ **etmoyid** ~, *anat.* ◘ **Kalbur kemiği;** ⊙ **eti senin kemiği benim,** *dey.* ◘ **Et;** ⊙ **göğüs kemiği,** (a) *anat.* Göğsün ön tarafında eğelerin eklemlendiği kemik; (b) *zool.* Balıklar ve kurbağalar dışta kalmak üzere, omurgalı hayvanlarda göğüsün alt orta tarafında bulunan, eğe *(kaburga)* ve omuz yemeriyle bağlı bir veya birkaç kemik veya kıkırdaklı parçadan oluşmuş bir safiha. [*Osm.* Azm-ı kas; *Lat. Sternum; ing.* Breast bone; *Fr.* Sternum, *(kuşlarda)* brechet]; ⊙ **hiyoid** ~, *anat.* ◘ **Dil kemiği;** ⊙ **incik kemiği;** *anat.* Bacağın diz kapağından topuğuna kadar olan kısmındaki kemik. [*ing.* Shinbone; *Fr.* Os de la jambe ou de la patte]. ⊙ **kalbur kemiği,** *anat.* Burun boşluğunun duvarlarının bir parçasını yapan kemik. [*Osm.* Azm-ı gırbalî; *ing.* Ethmoide bone; *Fr.* Os ethmoide]. ☆ *Eşanl.* **etmoyid kemik.** *(Kafatası tabanında, alın kemiği arkasında, kalbur gibi küçük delikleri bulunan bir kemiktir).* ⊙ **kalça kemiği,** *anat.* Kalçayı meydana getiren bağ dokusunun tutunduğu kemik; Kalça kemerinin üst bölgesi. [*Osm.* Azm-ı harkafa; *ing.* Hipbone; *Fr.* Os iliaque, os coxal]. ☆ *Eşanl.* **koksa kemiği.** ⊙ **kamış kemiği,** *zool.* Diz ile ayak bileği arasında bulunan iki kemikten dışta ve ince olanı. [*Osm.* Azm-ı sak; *Lat. Fibula; ing.* Fibula, splint-bone; *Fr.* Fibule, perone]. ☆ *Eşanl.* **fibula, baldır, kemiği.** ⊙ **kamış** ~, *anat.* Bacağın dış taraf iskeletini meydana getiren ince uzun kemik. ⊙ **karaca kemiği,** *anat.* ◘ **Kol kemiği.** ⊙ **kasık kemiği,** *biy.* ◘ **Çatı kemiği.** ⊙ **kaval kemiği,** *anat.* Dizle ayak bileği arasında bulunan iki kemikten içte ve kalın olanı. [*Osm.* Azm-ı sâzye; azm-ı kasaba; *Lat. Tibia; ing.* Tibia, shin-bone; *Fr.* Tibia]. ☆ *Eşanl.* **tibya, baldır kemiği.** ⊙ **kayıksı** ~, *vet.* Beygirde, ayağın üçüncü boğmak kemiğini tamamlayan küçük susamsı kemik. *(Ufak bir kayığa benzediği için bu ad verilmiştir).* ⊙ **kayıksı** ~ **hastalığı,** *vet.* Beygir ayağındaki susamsı kemik dokularının iltihabı. ⊙ **kol kemiği,** *anat.* Kolun omuz başından dirseğe kadar olan kısmındaki tek ve uzun kemik. [*Osm.* Azm-ı adût; *Lat.* ve *ing. Humerus: Fr.* Humérus]. ☆ *Eşanl.* **pazu kemiği.** ⊙ **konka kemiği,** *anat.* ◘ **Boynuzcuk kemiği.** ⊙ **köprücük kemiği,** *anat.* ve *zool.* Omuz kemerinin ön parçası olan ince ve uzun bir kemik. [*Osm.* Azm-ı terkova; *Lat. Clavicula; ing.* Collar bone; *Fr.* Clavicule]. ☆ *Eşanl.* **klavikül.** ⊙ **kürek kemiği,** *anat.* ve *zool.* Omuz kemerinin bir parçası olup kol kemiğine bağlı büyük yassı bir kemik. [*Osm.* Azm-ı ketif; *Lat. Scapula; ing.* Shoulder blade; *Fr.* Omoplate]. ⊙ **lakrimal** ~, *anat.* ve *zool.* ◘ **Tırnak kemikleri.** ⊙ **nazal** ~, *anat.* ◘ **Burun kemiği,** ⊙ **oksipital** ~, *anat.* ve *zool.* ◘ **Art kafa kemiği.** ⊙ **ön kol kemiği,** *anat.* ◘ **Döner kemik.** ⊙ **örs kemiği,** *anat.* ve *zool.* Orta kulağın üç küçük kemiğinden biri olup örs biçimindedir. ◘ **Çekiç kemiği, üzengi kemiği.** [*Osm.* Azm-ı senedanî; *Lat. Incus; ing.* Anvil; *Fr.* Enclume]. ⊙ **parmak kemiği,** *anat.* ve *zool.* Parmakları meydana getiren küçük kemik parçaları. [*Osm.* Eseb-i ülyet, selâmi; *Lat.* ve *ing. Phalanx; Fr.* Phalange]. ☆ *Eşanl.* **falanj.** ⊙ **pazu kemiği,** *anat.* ◘ **Sapan kemiği.** ⊙ **sapan kemiği,** *anat.* ve *zool.* Burun bölmesinin bir parçasını oluşturan yassı bir kemik. [*Osm.* Azm-ı mik'a; *ing.* ve *Fr.* Vomer]. ◘ *Eşanl.* **vomer kemiği.** ⊙ **sert** ~, *zool.* Çıplak gözle incelendiği zaman katı, devamlı bir kitle halinde gözüken yapı. [*ing.* Compact bone; *Fr.* Os compact]. ⊙ **sfenoyid** ~, *anat.* ◘ **Temel kemiği.** ⊙ **süngersi** ~, *zool.* Çıplak gözle incelendiği zaman, içinde kemik iliğinin yerleşmiş olduğu, birbirine bağlı bir labirent sistemini çevreleyen, üç boyutlu bir ağ şeklindeki kemik uzantılarından oluşmuş sünger manzarasında gözüken bir yapı. [*ing.* Spongy bone; *Fr.* Os spongieux]. ⊙ **şakak** ~ **leri,** *anat.* ve *zool.* Kafatasının yanlarında bulunan ve birkaç parçadan meydana gelen bir çift kemik. [*Osm.* Azm-ı sudagi; *ing.* Temporal bone; *Fr.* Os temporal]. ☆ *Eşanl.* **temporal kemikler.** ⊙ **tarsus** ~ **leri,** *anat.* ◘ **Ayak bileği kemikleri.** ⊙ **temel kemiği,** *anat.* ve *zool.* Şakak kemikleri arasında uzanan kelebek biçimi bir kemik. [*Osm.* Azm-ı vetedî; *ing.* Butterfly bone; *Fr.* Os sphenoïde]. ☆ *Eşanl.* **sfenoyid kemik.** ⊙ **temporal** ~ **ler,** *anat.* ◘ **Şakak kemikleri.** ⊙ **tırnak** ~ **leri,** *anat.* ve *zool.* Gözlerin iç yanlarında, göz çukurları içine yerleşmiş olan çift kemikler. [*Osm.* Azm-ı zifrî; fer; *ing.* Lacrymal bone; *Fr.* Os lacrymal]. ☆ *Eşanl.* **lakrimal kemikler.** ⊙ **topuk kemiği,** *anat.* ve *zool.* Ayak bileği kemiklerinden topuğu yapan en büyük kemik. *(Tarsus'un arkasındaki dörtgen kemiktir).* [*Lat. Calcaneus, calcaneum; ing.* Heel bone, calcaneus; *Fr.* Os calsis]. ⊙ **uyluk kemiği,** *zool.* Omurgalı hayvanlarda ard bacakların kalçakemeri ile diz kapağı arasında bulunan uzun bir kemik. [*Osm.* Azm-ı fahız; *ing.* Thigh-bone; *Fr.* Fémur]. ☆ *Eşanl.* **femur.** ⊙ **üst çene kemiği,** *anat.* ve *zool.* Yüzün en büyük kemiklerinden biri olup ağız tavanını, burun duvarlarını ve göz çukurlarının bir parçasını meydana getirerek disleri taşır. [*Osm.* Azm-ı fekkî ülya; *ing.* Upper jaw bone; *Fr.* Maxillaire superieure]. ☆ *Eşanl.* **maksila kemiği.** ⊙ **üzengi kemiği,** *anat.* ve *zool.* Orta kulağın üzengi biçiminde olan en iç kemiği. [*Osm.* Azm-ı rıkâb; *Lat. Stapes; ing.* Stirrup; *Fr.* Étrier]. ⊙ **vomer kemiği,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Sapan kemiği.** ⊙ **yan kafa** ~ **leri,** *anat.* ve *zool.* Kafatasının tepesini örten ve alın kemiği ile art-kafa kemiği arasında yerleşmiş bulunan bir çift yassı kemik. [*Osm.* Azm-ı cedarî; *ing.* Parietal bones; *Fr.* Os pariétal]. ☆ *Eşanl.* **paryetal kemikler.** ⊙ **zigomatik** ~, *anat.* ve *zool.* ◘ **Elmacık kemiği.**

~ **ameliyatı,** *cerr.* Iskeletteki bir şekil bozukluğunu düzeltmek için bir kemiği kesmekten ibaret cerrahî müdahale. [*ing.* Osteotomy; *Fr.* Ostéotomie].

~ **atmak** *(birinin önüne), dey.* Birini susturmak veya oyalamak için ona az bir şey vermek. [*ing.* To throw a bone *(to a dog),* to appease by 'a favor; *Fr.* Donner quelque chose à quelqu'un pour la faire taire, donner (jeter) un os à ronger à quelqu'un].

~ **bankası,** *tıp.* ◘ **Banka.**

~ **cilâsı,** Taş ve mermerler üzerine demir tarakla perdah yapıldıktan sonra yüzeyini parlatmak için paça kemiğini yakarak elde edilen tozla yapılan cilâ. [*ing.* Bone varnish].

~ **çatısı,** *anat.* ◘ **iskelet**[1].

~ **çıkıntısı,** *biy.* ◘ **Apofiz.**

~ **dış zarı,** ◘ **Kemik zarı.**

~ **dilli balık,** zool. ◘ **Kemikdillibalık.**

~ **çürüğü,** *patol.* ve *vet.* ◘ **Çürük.**

~ **dokusu**[*], *dokb.* ◘ **Kemikdoku.**

KOL KEMiĞi

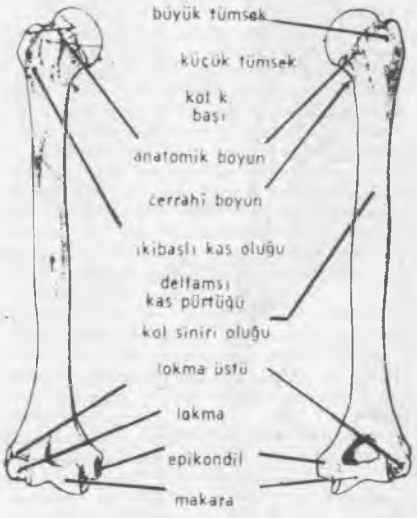

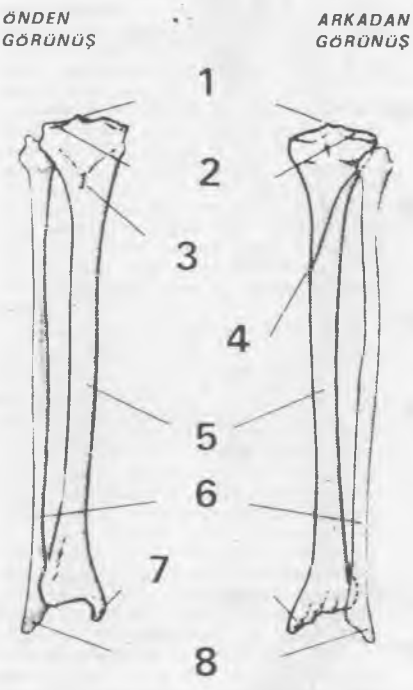

ŞEKİL: **KAVAL KEMiĞi:** 1. Kaval kemik dikeni. 2. Kaval kemiği. 3. Ön pürtük. 4. Eğik çizgi. 5. Kaval kemiği. 6. Kamış kemik. 7. İç aşık çıkıntısı. 8. Dış aşık çıkıntısı.

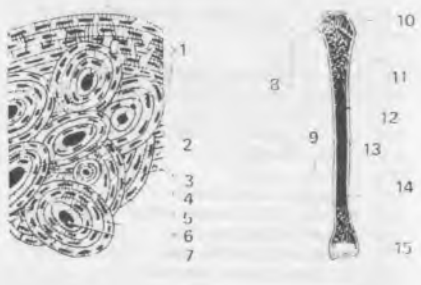

ŞEKİL: **KEMiK:** 1. Zara yakın **sık kemik dokusu.** 2. Havers bölgesi kemik dokusu. 3. Ara lamcller. 4. Havers sistemi. 5. Kemik hücresi. 6. Kemik lamel. 7. Havers kanalı. 8. Tıkız kemik dokusu. 9. Kemik gövdesi. 10. Kemik ucu. 11. Süngersi kemik. 12. Tıkız kemik. 13. İlik kanalı. 14. Kemik zarı. 15. Kemik ucu.

~ **gibi**, *dey.* Pek (çok) kuru ve katı: *Ekmek kemik gibi olmuş.* [*ing.* As hard as a bone; *Fr.* Dur comme un os].
~ **gövdesi**, *biy.* ve *zool.* Uzun kemiklerin iki ucu arasında kalan kısmı. [*ing.* Diaphysis; *Fr.* Diaphyse].
~ **hastalığı**, *patol.* Sebepleri ve belirtileri göz önünde bulundurulmadan kemik hastalıklarının genel adı. [*ing.* Osteopathy; *Fr.* Ostéopathie].
~ **hokkası (yuvası)**, *anat.* Bir kemiğin eklem çukuru; özellikle kalça kemiği hokkası.
~ **hücresi**, *zool.* ◘ **Hücre.**
~ **iliği**, ◘ **Kemikiliği.**
~ **iliği iltihabı**, *patol.* Kemiklerin, özellikle de kemik iliğinin iltihaplanması. [*ing.* Osteomyelitis; *Fr.* Ostéomyélite].
☆ *Eşanl.* **osteomiyelit.**
~ **kömürü**, *ecz.* ◘ **Hayvan kömürü.**
~ **külü**, *kim.* ◘ **Kömür tozu.**
~ **labirent**, *zool.* ◘ **Labirent.**
~ **lamelleri**, *zool.* ◘ **Kemik yaprakçıkları.**
~ **özü**, *biy.* ◘ **Kemik iliği.**
~ **pensi**, ◘ **Pens.**
~ **plastiği**, *cerr.* Kırılmış bir kemiği, yakınından veya uzağından alınmış kemik parçalarıyle eski haline getirmeyi öngören cerrahî usul. [*ing.* Osteoplasty; *Fr.* Ostéoplastie].
~ **sistemi**, Vücut yapısını meydana getiren kemiklerin tümü. [*ing.* Bone system; *Fr.* Système osseux].
~ **testeresi**, *cerr.* Kemik kesmekte kullanılan zincir biçiminde testere.
~ **tozu (külü)**, *kim.* Kavrularak organik maddeleri giderilmiş kemiklerin öğütülmesiyle elde edilen toz. *(Eskiden bir tarım gübresi olarak kullanılırdı).* [*ing.* Bone ash; *Fr.* Poudre d'os, cendre d'os].
~ **ucu**, *anat.* Uzun kemiklerin iki ucundan her biri; Kemiğin çıkıntılı olan her hangi bir bölgesi. [*Osm.* Nihâyet-i azm; *Lat.* ve *ing.* Epiphysis; *Fr.* Épiphyse].
☆ *Karş.* **epifiz.**
~ **ucu iltihabı**, *patol.* Bir kemik ucuna yerleşmiş kemik iltihabı. [*ing.* Epiphysitis; *Fr.* Épiphysite].
~ **ucu kopması**, *patol.* Kırık çizgisi bir kıkırdak bağı düzeyinde bulunan kırık tipi *(çocuklarda görülür).* [*ing.* Detachment of the epiphysis; *Fr.* Décollement epiphysaire].
~ **unu**, *trm.* Hayvan kemiklerinin buharlanmasile elde olunan, içinde pekaz organik azot ve % 15-30 fosforik asid ihtiva eden, yavaş tesirli bir gübre. [*ing.* Bone dust; *Fr.* Poudre d'os].
~ **uru**, *patol.* Kemik dokusu yapısında ur. [*ing.* Osteoma; *Fr.* Ostéome].
~ **yalayıcı**, *dey.* Dalkavuk, asalak. [*ing.* Toady, sycophant, bootlicker; *Fr.* Flatteur, parasite, lèchecul].
~ **yapıcı**, *dokb.* Kemik oluşturan. [*ing.* Osteogenous; *Fr.* Ostéogène].
~ **yapıcı hücre**, *dokb.* ◘ **Osteoblast.**
~ **yapıcı tabaka**, *dokb.* Kemik zarının iç kısmı. *(İçinde periosttan olma ve fibröz kemikleşmeye hizmet eden embriyon hücreleri veya osteoblastlar vardır).* [*ing.* Osteogenic bed; *Fr.* Couche ostéogène].
~ **yaprakcıkları**, *zool.* Kemik dokusunda Havers kanallarının çevresinde ortak merkezli silindirler halinde içiçe oluşmuş tabakalar. [*Osm.* Sufeyha-i azmiye; *ing.* Lamellae of bone; *Fr.* Lamelle osseuses].
☆ *Eşanl.* **kemik lamellaları.**
~ **yaşı**, Bebeklik döneminden başlayarak yetişkinlik dönemine kadar vücuttaki kemiklerin gelişme derecesi göz önünde tutularak ifade edilen yaş.
~ **yatağı**, *jeol.* İçinde çok taşıllaşmış kemik veya kemik parçaları bulunan katman. [*ing.* Bone bed; *Fr.* Couche d'ossements].
~ **yumuşaması**, *patol.* Kemiklerin yavaş yavaş madensel tuzlarını kaybederek yumuşayıp bükülür hale gelmesi ve şekillerinin bozulmasıyle beliren hastalık. [*ing.* Osteomalacia; *Fr.* Ostéomalacie].
~ **zarı**, *anat.* Kemikleri dıştan saran telsel katılgan zar. Kemiğin üstünü örten özel bir telli bağ dokusundan yapılmış ince bir örtü. [*Osm.* Simhâk; *Lat.* ve *ing. Periosteum; Fr.* Périoste].
☆ *Eşanl.* **periyost.**
~ **zarı iltihabı**, *patol.* (a) Kemik zarı *(periyost)* nın iltihaplanması. [*ing.* Periostitis; *Fr.* Périostite]. ☆ *Eşanl.* **periyostit.** (b) *(Diş çukurunda),* Dişle diş eti arasında cerahat toplanmasıyle beliren hastalık. *(Bu hastalık bazen ilgili dişin çıkarılmasını gerektirir).* [*ing.* Periostitis; *Fr.* Périostite].
~ **zemin maddesi**, *zool.* Sert kemiği meydana getiren kireçlenmiş hücre arası maddesi. [*ing.* Bone matrix; *Fr.* Matrice osseuse].

kemik.bilim*, b. i. *anat.* İskelet *(kemik çatısı)* i inceleyen bilim dalı; vücut kemiklerinin bilimsel incelenmesi. [*Osm.* Mebhasül-e'zâm; *Lat. Osteologia; ing.* Osteology; *Fr.* Ostéologie].
☆ *Eşanl.* **osteoloji.**

kemik.bilimsel*, b. s. Kemikbilimle ilgili olan. [*ing.* Osteological; *Fr.* Ostéologique].
☆ *Eşanl.* **osteolojik.**

kemikçik,-ği, i. *anat.* § ❶ Küçük kemik: *Orta kulak kemikçikleri.* [*Osm.* Uzeym; *Lat. Ossiculus; ing.* Bonelet, ossicle; *Fr.* Osselet]. § ❷ *zool.* Bazı derisidikenlilerde kemik rolü oynayan küçük sert organ: *Denizkestanesi «calveriasının kemikçikleri.* [*ing.* Ossicle; *Fr.* Ossicule]. ⊙ **kulak ~leri**, *zool.* Ortakulakta bulunan ve ses titreşimlerini dış-kulaktan iç kulağa iletmeye yarayan üç küçük kemiğe *(örs, üzengi, çekiç)* verilen genel bir ad. [*ing.* Ossicles; *Fr.* Osselets].

kemik.destekli.keseliler, b.ç.i. *zool* Omurgalı hayvanlardan balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımına giren bir alt takımı. Hepsinde Weber organı vardır: Orta kulak kemikçikleri ilk omurlardan türer ve iki bağla yüzme kesesini kulaklara bağlar. Ön 4 omur başka biçimlerdedir ve kaynaşmıştır. Yüzgeçleri dikensizdir. Yalnız sırt ve göğüs yüzgeçlerinde birer diken vardır. Yüzme kesesi, varsa, bağırsakla bağlantı halindedir. Çoğunluğu tatlı sularda yaşar. Sazangiller *(Cyprinidae),* Yayınbalığıgiller *(Siluridae),* Karaksgiller *(Characinidae),* Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopsidae),* Elektrik - yılan - balığıgiller *(Electrophoridae)* gibi familyaları vardır. [*Lat.* ve *ing. Ostariophysi; Fr.* Ostariophysaires].

kemik.dilli.balık, b. i. *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Kemik - dilliguiller *(Osteoglossidae)* familyasından bir balık türü. Brezilya ve Guyana'da yaşar. [*Lat. Osteoglossum bicirrosum*].

kemik.dilliguiller, ç.i. *zool* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının Yumusakyüzgeçliler *(Malacopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Başları çıplak, vücutları sert ve büyük pullarla örtülüdür. Dilleri kemikli dişlerle kaplıdır; tek yüzgeçlerin hepsi arkada toplu halde bulunur. Tropik tatlı sularda yaşarlar. Kemik - dilli - balık *(Osteoglossum bicirrosum)* Arapayma *(Arapaima gigas),* Barramunda *(Scleropages leichhardti),* Bantang *(Heterotis niloticus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Osteoglossidae; Fr.* Ostéoglossidés].

kemik.doku*, b. i. § ❶ *anat* Kemikleri meydana getiren doku. Canlı kemik örgüsünü oluşturan organik doku. [*Osm.* Nesc-i azmî; *ing.* Bone tissue; *Fr.* Tissu osseux]. § ❷ *biy.* ve *zool.* Omurgalı hayvanlarda iskeleti meydana getiren bir bağ dokusu tipi olup, kemik hücreleri ile bunların arasında bulunan kireç tuzlarıyle sertleşmiş hücre arası maddesinden yapılmıştır. [*Osm.* Nesc-i azmî; *ing.* Bone tissue; *Fr.* Tissu osseux].

kemik.iliği, b. i. *zool.* Kemiklerin aralarında veya ortalarında bulunan boşlukları doldurun sünger görünüsündeki bağ dokusu. Sarı kemik iliği ve kırmızı kemik iliği olmak üzere iki tipi vardır. Sarı kemik iliğinde fazlaca yağ bulunduğu için bu rengi alır. Uzun kemiklerin *(kol kemikleri, bacak kemikleri gibi) ortalarında bulunur.* Kırmızı kemik iliği yassı *(kafa tası kemikleri)* ve kısa *(omurlar, kaburga kemikleri, göğüs kemiği gibi)* yassı kemiklerin ortasında bulunur ve miyeloid dokuyu meydana getirir. [*Osm.* Muh; *ing.* Bone marrow; *Fr.* Moelle osseuse]. ⊙ **kırmızı ~**, *zool.* Omurlar, kaburga kemikleri, göğüs kemiği ve uzun kemiklerin uç kısımlarında bulunan ve kan hücrelerini meydana getiren kemik iliği, aktif miyeloid doku. [*ing.* Red marrow; *Fr.* Moelle rosée]. ⊙ **sarı ~**, *zool.* Genellikle uzun kemiklerin ortasını işgal eden kemik iliği tipi olup yağ miktarı miyeloid hücreler aleyhine arttığı için kan hücreleri meydana getiremez. [*ing.* Yellow, bone marrow; *Fr.* Moelle jaunâtre].

kemikler.arası, b. s. *anat.* Kemikler arasında bulunan. *(Pek çok sayıdaki organı anlatmaya yarar: Ön kolun kemiklerarası kirişi, bacağın kemiklerarası kirişi, elayası ve ayaktarağı kemiklerarası atardamarları, ön kolun kemiklerarası ön ve arka sinirleri v.b.).* [*Osm.* Beynelazmî; *Lat. Interosseus; ing.* Interosseous; *Fr.* Interosseux,-euse].

kemikleşme, i. Yumuşak bir dokunun kemik dokusuna dönüşmesi. Kemik meydana gelmesi; bağ ve özellikle kıkırdak dokusunun kemikleşme merkezlerinde başlayan ve osteoblastlar aracıyle tamamlanan olay. *(Kemikeşme normal veya patolojik olur. Normal kemikleşmede, kemiğin uzunluğunu arttıran kıkırdakiçi kemikleşme ile kemiğin kalınlığını arttıran kemik zarı kemikleşmesi adı da verilir) ayırt edilir. Fibröz kemikleşme, kemik zarı kemikleşmesinin bir çeşididir. Kıkırdakiçi kemikleşme kıkırdak kalıbın (birleşme kıkırdağı) zararına meydana gelir. Orada önemli bir damar ağı oluşarak kıkırdağı harap eder ve kemiğin oluşması için gerekli malzemeyi taşır. Osteojenez, kemik katılgan hücreleriyle temel madde arasında karşılıklı bir etkileşmeden doğar; bunun ürünü osein'dir. Kemik zarı kemikleşmesi ise doğrudan doğruya katılgandoku zararına olur; çünkü kemik zarının iç yüzü kemik hücrelerinden oluşmuştur. Patolojik kemikleşme, çoğu halde bir ihtiyarlama olayı olarak kabul edilir. Bazen, çeşitli dokularda (kemikleşmiş gırtlak, nefes borusu; süregen romatizmada geniş hareketli eklem kıkırdakları; sırt zarın, kalb dış zarının, kalb kasının kemik yapracıkları; damar tabakanın kemikleşmesi; süvarilerde görülen kas kemikleşmesi v.b.) irkilme etkilerinden de meydana gelir).* [*Osm.* Taazzum; *ing.* ve *Fr.* Ossification]. ☆ *Eşanl.* **osifikasyon, kemik oluşumu.** § ❷ *sosy.* Bazı kültür unsurlarının, başlıca kurumların anlamlarını ve asıl görevlerini kaybetmeleri, toplum değişmelerine karşı koymaları ve daha önceki bir kültür seviyesinin kalıntıları halinde sürüp gitmelerinden ibaret süreç. [*ing.* ve *Fr.* Ossification].
~ **kıkırdakları**, *anat.* ◘ **Kıkırdak.**

kemikleşmek, nsz. f. § ❶ Kemik halini almak, kemik haline gelmek. [*ing.* To ossify, to become bone; *Fr.* Ossifier]. § ❷ *mec.* Kupkuru ve sert olmak.

kemikleştirmek(-i), f. *dokb.* Kemiğe dönüştürmek: *İhtiyarlık, evvelce yumuşak olan bazı vücut bölgelerini kemikleştirir.* [*ing.* To ossify; *Fr.* Ossifier].

kemikli, s. § ❶ Kemiği *(çok)* olan. [*ing.* Bony; *Fr.* Ossu,-ue]. § ❷ Kemikleri iyi gelişmiş kemiği iri: *Kemikli çocuk.* [*ing.* Strongly built; *Fr.* Ossu,-ue], § ❸ Çok zayıf, kuru: *Kemikli yüz, Kemikli bacak.*

kemikli.balıklar, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Tükelağızlılar *(Teleostomi)* alt sınıfına giren bir takım. İskeletleri tüm olarak kemikleşmiştir. Pulları ktenoyid veya sikloyid tipdir. Bazan kemik-pläklarla örtülüdürler. Her iki yanlarında dörder solungaç bulunur. Kuyruk yüzgeçleri homoserktir. Bir-

çok türü alalak yassı - solucanların arakonakçısıdır. Yumuşakyüzgeçliler *(Malacopterygii)*, Kemikdesteklikeseliler *(Östariophysi)*, Tek omuzlular *(Haplomi)* Karınlarıyüzgeçsizler *(Apodes)*, Dikensizler *(Anacanthini)*, Benzemez-omuzlular *(Heteromi)*, Kefaller *(Percesoces)*, Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)*, Gerikemikli omuzlular *(Carosteomi)*, Ayakçıklılar *(Pediculati)*, Çengelçeneliler *(Plectognathi)* alt takımlarını içine alır. [*Osm.* Esmâk-ı azmiye; *Lat.* ve *ing. Teleostei; Fr.* Téléostéens]. ◘ *TABLO: 18.* — **HAYVANLAR ÂLEMİ**.

kemiklik,-ği, i. § ❶ İçine kemiklerin konulduğu ve çoğu zaman üstü kapalı olan yer. [*Osm.* Mahzen-i izâm; *ing.* Ossuary, charnelhouse, bone - yard; *Fr.* Ossuaire]. § ❷ *esk. Rom.* İçinde bir ölünün kemik ve külleri bulunan kavanozun konduğu, taştan, mermerden v.b. yapılmış sandık. [*ing.* Ossuary; *Fr.* Ossuaire, ostotheque].

kemikli.turna.balığı, b. i. *zool.* Eşkenarpullular *(Rhomboganoidea)* takımının Kemikli-turna-balığıgiller *(Lepisosteidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 1,5 m. üzeri sağlam ganoyit pullarla kaplı, ağızburun kısmı çok uzundur. Ağzında kuvvetli sivri dişler ve fırça gibi sık küçük dişler bulunur. Orta ve Kuzey Amerika ırmaklarında yaşar. [*Lat. Lepisosteus osseus; ing.* Longnose gar, long-nosed gar; *Fr.* Lépidostée].

kemikli.turna.balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Eşkenarpullular *(Rhomboganoidea)* takımına giren bir familiyası. Yuvarlak ve parlak pullarla örtülüdürler. Kemikli turna balığı *(Lepisosteus osseus)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing. Lepisosteidae; Fr.* Lepisostéidés].

kemiksel, s. Kemiklerle ilgili, kemik cinsinden; kemikli. [*Ing.* Osseous, bony; *Fr.* Osseux, -euse].

~ **büyüme,** Vücuttaki kemiksel yapının yaşla birlikte büyüklük, sayı, örgü v.b. bakımından değişmeler göstermesi.

~ **kas,** İskelet kemiklerine bağlı, merkezi sinir sistemi tarafından kontrol edilen, vücudun dış hareketlerini yöneten çizgili kas.

kemiksi, s. *anat.* Kemiğe benzeyen. [*Ing.* Ossiform, bone-shaped; *Fr.* Ossiforme].

~ **böğe,** *anat.* Kıkırdağın kemiğe dönüşmekte olduğu kemik tabakası. *(İçinde kıkırdak hücreleri bulunan boşlukların kılcal damar halkaları ve osteoblastlarla dolmasıyle belirlidir).* [*Ing.* Ossiform bone; *Fr.* Zona ossiforme].

kemiksiz, s. Kemiği olmayan: *Kemiksiz et. Kemiksiz hayvanlar.* [*ing.* Boneless, without bones; *Fr.* Sans os, desossé].

kemik.ucu, b. i. ◘ **Kemik.**

kemin[1], s. *Osm.* < *Fars. esk.* Çok az, çok küçük, küçücük, ufacık. [*Ing.* Very little, very small, very few].

kemin[2], *Osm.* < *Ar. kemîn. esk.* § ❶ Saldırıya hazır vaziyette gizlenilen yer, pusu. [*ing.* Ambush]; § ❷ Pusuda olan, pusuda gizlenen kimse. [*Ing.* Who lies in ambush].

kemine, s. *Osm.* < *Fars. kemine. esk.* § ❶ Çok az, noksan, eksik, küçük; § ❷ Zavallı, âciz, güçsüz; § ❸ Aşağı, küçümsenen, hakir.

kemircik,-ği, i. Burun ve kulak gibi organlar da bulunan küçük kıkırdak. [*Ing.* Cartilage, gristle *(of nose, ear)*; *Fr.* Os du nez, vomer].

kemirdek, i. *h. d.* Kuyruk iskeleti. [*ing.* Cartilage, gristly part of a tail bone; *Fr.* Le bout de la colonne vertébrale, coccyx].

kemirgen[*], s. < *kemirmek, zool.* Kemiren, kemirme alışkanlığı olan: *Kemirgen hayvanlar.* [*Ing.* Rodent; *Fr.* Rongeur,-euse].

kemirgen.gagalı, b. i. *zool.* Kemirgengagalıgiller *(Trogonidae)* familyasından, tüyleri madenî parıltılı kuş. [*Lat., ing.* ve *Fr. Trogon*].

kemirgen.gagalıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Gökkuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, Kemirgen-gagalılar *(Trogones)* alt takımına giren bir familyası. Kenarları dişli olan kuvvetli ve kısa gagaları vardır. Kanatları kısa ve kuyrukları uzundur. Çok güzel renkli olan tüyleri madensel bir parlaklık gösterir. Göğüs kısmında daima parlak kırmızı veya bazen sarı bir bezek bulunur. Orta Amerikada yaşarlar. Küesal *(Pharomactus mocinna)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *ing. Trogonidae; Fr.* Trogonides].

kemirgen.gagalılar, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Gökkuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımına giren bir alt takım. Gagalarının kenarları dişlidir. Gövde oldukça toplu, gaga kısa ve derin yarık, kuyruk uzun ve geniş, bacaklar kısadır. Bunların diğer kuşlarda bulunmayan önemli bir özelliği başparmağın geriye dönebilmesidir. Kanatları kısa ve kuyrukları uzun olur. Böcek ve meyvelerle beslenirler. Indonezya'da, Afrika'da, özellikle tropik Amerika ormanlarında yaşar, ağaçların içindeki oyuklarda yuvalanırlar. Kemirgen.gagalıgiller *(Trogonidae)* olmak üzere bir familyası vardır. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Trogones*].

kemirgenler, ç. i. *zool.* ◘ **Kemiriciler.**

kemirici, i. § ❶ Kemirme alışkanlığı olan: *Kemirici hayvan.* [*ing.* Gnawer, nibbler; *Fr.* Rongeur]; § ❷ *patol.* Dokuları kemiren: *Kemirici şankr;* § ❸ *sny.* Bazı boyar maddeleri tahrip eden kimyasal madde. *(Renkli bir kumaşa kemirici bir maddeyle baskı yapılınca zemin üzerinde beyaz bir desen elde edilir. Buna boya sökme de denir. Eğer kemiriciyle beraber onun etkisine dayanabilen bir boya da basılırsa renkli zemin üzerinde renkli bir baskı sağlanır, buna da renkli boya sökme denir).*

~ **ilâç,** *ecz.* Süblimenin kireç suyundaki eriyiği. *(Zührevî hastalıklara ait yaraların pansumanında ve parazit öldürücü olarak eski hekimlerce kullanılır).*

kemiriciler, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Etenliler *(Placentalia)* alt sınıfına giren geniş bir takımı. Küçük boyludurlar. Sadece iki çeşit disleri vardır; sürekli olarak büyüyen dört ilâ altı kesici diş ve entemesine mine kıvrımlı azı dişleri. Üstçenede bir çift kesici diş vardır. Bunlar keski biçiminde olup, kemirmeye yarar. Aşındıkça alttan büyür. Köpek dişleri yoktur. Tırnakları kancalıdır. Tabanlarıyle yürürler. Bazılarının yanakları keselidir. Soğuk mevsimlerde, bazıları kış uykusuna yatar, bazıları sürüler halinde göçeder. Bitki kökü, meyva v.b. yerler. Çiftdişliler *(Duplicidentata)* ve yalın-dişliler *(Simplicidentata)* olmak üzere iki alt takımı vardır. [*Osm.* Kadıma; *Lat.* ve *ing. Rodentia; Fr.* Rongeurs].

kemirilme, i. *patol.* Ülserin bir organda sonsuz yayılması.

kemirilmek, nsz. f. Kemirmek işine konu olmak. [*Ing.* To be gnawed, nibbled, corroded].

kemirmek, (-i), f. *esk. T. kemürmek.* § ❶ Sert bir şeyi dişleriyle azar azar yontmak: *Sıçan tahtaları kemirir.* [*Ing.* To nibble; *Fr.* Ronger]; § ❷ *mec.* Yavaş yavaş, içine işleye işleye harap etmek. [*ing.* To corrode; *Fr.* Corroder]; § ❸ Aşındırmak.

kemirtik, i. ◘ **Kemircik.**

kemiyat, -tı, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Kemiyet**'in çoğulu.

kemiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. kemm.* > *kemmiyet. felс.* ve *müz.* ◘ **Nicelik.**

kemküm, i. *yans.* «*Verecek cevap bulamayıp açık bir anlamı olmayan derme çatma sözler söylemek:* demek olan **kem küm etmek** deyiminde geçer: *Şaşırmış, kemküm edip duruyor.* [*Ing.* Hesitatingly, confusedly *(said of speech)*; *Fr.* Paroles non resolues].

~ **etmek,** *dey.* Karşılık veremeyip bir takım saçma sapan sözler söylemek, kekelemek. [*Ing.* To hem and haw, to talk falteringly; *Fr.* Etre indecis].

kemlik,-ği, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kötülük. [*Ing.* Badness, evil, ill will, malicious act; *Fr.* Méchancaté].

~ **etmek,** Kötülük etmek. [*Ing.* To do evil, to act in a malicious manner].

kemling, i. *dok.* Yün ve pamuk iplikçiliğinde, elyafın taranması sırasında çıkarılan kısa elyaf dökünütleri ve tarak artıkları. *(Bu artıklar, strayhgarn yün iplik yapımında kullanıldığı gibi, ayrıca keçecilikte çok iyi bir ham madde meydana getirir. Pamuk kemlingi çok kısa olduğu için kullanılma alanı pek yoktur).*

kemoreseptör,-rü, i. *Fr. chemorécepteur. biy.* Kimyasal uyarmaları alan organ. [*Ing.* Chemoreceptor].

kemosentez, i. *Fr. chemeocentèse. bot.* Kimyasal enerjiden yararlanılarak karbon dioksid özümlemesi olayı. [*Ing.* Chemocentesis].

kemotaksi, i. *Fr. chemotaxie. biy.* Bir hücre veya organın kimyasal bir uyartıya karşı gösterdiği tepki. [*ing.* Chimiotaxy].

kemotropizm, i. *Fr. chémotropisme. bot.* Koku ve lezzet gibi kimyasal uyartılara karşı gösterilen tropistik reaksiyon. [*Ing.* Chemotropism].

kemozis, i. *Fr. chemosis* < *Yun. khemê,* delik, oyuk. *oft.* Göz sümüksel zarının ödemli infiltrasyonu, saydam tabaka etrafında dairesel bir kabarıklık oluşmasına yol açar. [*Ing.* Chemosis].

kemp, i. *trm.* Tiftik yünü içinde bulunan, kısa, porselen veya kireç beyazlığında kıllar.

kempit, -ti, i. *Fr. kempite. min.* Hidratlı doğal manganez oksiklorür. [*Ing.* Kempite].

kemra, i. Burhan-ı Kaatı'da «*Saray kapılarının ve âli divanhanelerin kemerlerine denir*» diye tarif edildiğine göre kemerli kapı ve tackemer mânasına geiir. [*Ing.* Arcade, archivolt; *Fr.* Arcade, archivolte, portail].

kemre, i. *h. d.* § ❶ Hayvansal gübre. [*Ing.* Dung, manure]; § ❷ Yaraların üzerindeki kabuk. [*ing.* Scab; *Fr.* Croûte, eschare].

~ **tutmak,** *(yara hk.)* Kabuk bağlamak. [*Ing.* To scab *(over)*; *Fr.* Former une croûte, se cicatriser].

kemter, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Daha aşağı, daha değersiz. [*ing.* Less inferior, worse; *Fr.* Inférieur, vil, humble]; § ❷ Tam olmayan, eksik.

ken, z. § ❶ «*iken*» in kısaltması: *Gelirken kırıldı.* [*Ing.* As, while; *Fr.* Quant, tant que, étant]; § ❷ Uçurum kenarı: *Kenin başında duruyordu.*

kenar /kenar/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Bir şeyin sınırını meydana getiren çizgi veya bu çizginin yakınındaki yer: *Yolun kenarı. Denizin kenarı.* [*Osm.* Hâfe, dılı; *Lat. Margo; ing.* Edge, border, brink, bank; *Fr.* Bord, rive, côte]; § ❷ Bir şeyi çevreleyen veya süsleyen pervaz, çizgi, antika, baskı, yan veya çevre süsleri: *Bu mendilin kenarı ötekinden daha sade. Mendilin kenarı. Mektubun, kitabın, sayfanın* kenarı. [*ing.* Margin; *Fr.* Marge]; § ❸ Bir yerin ucu, sonu, uzak. kısmı, kuytu yer, uç, köşe, sıra, yer: *Bir kenara çekilmiş, Kenar mahallede oturur.* [*Ing.* End, corner, nook, retired place; *Fr.* bout, coin, extremité]; § ❹ s. Merkezden uzak olan: *Kenar bir yer.* [*ing.* Remote, out of the way; *Fr.* Éloigné, écarté]; § ❺ *esk.* Kitap veya yazının altına ve yan tarafına yazılan not, haşiye. [*ing.* Marginal (note), postscript; *Fr.* Note marginale, glose marginale]; § ❻ Kucaklama, sarılma; § ❼ *anat.* Bazı deliklerin veya organların çevre kısmı [*Fr.* Marge]; § ❽ *bot.* (a) Yamişlenmelerin veya liken telinin, çoğu zaman öbür tarafılarından başka yapıda veya başka renkte olan çevresi. [*Fr.* Marge]. (b) Mantar yapraklarının, sınıflandırmada yararlanılan bazı özellikler gösteren kısmı. [*Fr.* Marge]; § ❾ *camc.* Camcıların, cam levhaları almak için kurşun kanadın üzerinde bıraktığı kısım. [*ing.* Hem; *Fr.* Ourlet]. § ❿ *ciltç.* Ciltlenmiş veya dikilmiş kitap formalarının kalınlık yüzeyi. [*ing.* (Cut) edge; *Fr.* Tranche]; § ⓫ *kıyf.* (a) Giyeceklerin veya döşeme eşyasının kenarına geçirilen altın, gümüş veya ipek şerit. [*Ing.* Edging, border, braid; *Fr.* Bordé];

KEMİRİCİLER

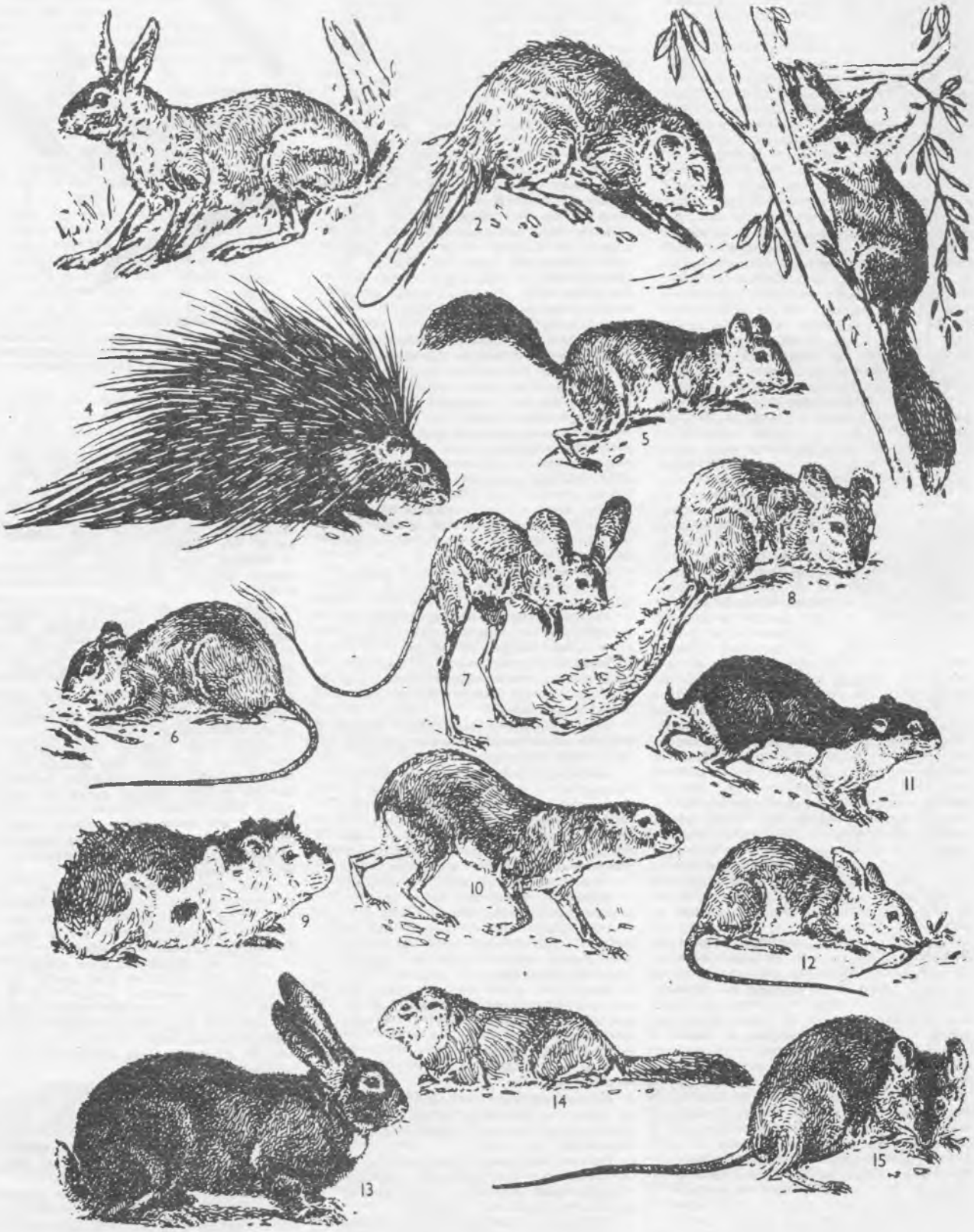

1. Tavşan. 2. Kunduz. 3. Sincap. 4. Kirpi. 5. Tarla sıçanı. 6. Tarla faresi. 7. Afrika tarla faresi. 8. Chinchilla lanigère. 9. Kobay. 10. Aguti. 11. Lemming. 12. Fındık sıçanı. 13. Ada tavşanı. 14. Köstebek. 15. Fare.

(b) Bir şapkanın başa geçirilen kısmının devamı olan pervaz. [*ing.* Rim, brim; *Fr.* Bord, passe]; § ⓫ *mat.* Bir şekli sınırlayan çizgilerden her biri: *Bir açının, bir üçgenin kenarları.* [*Osm.* Dılı; *Lat.* Margo; *ing.* Side; *Fr.* Côte]. § ⓬ *meteor.* Yüksek ve orta bulutları *(sirrüs ve altokümülüs)* kapsayan bulut sisteminin yan kısmı. [*ing.* Border; *Fr.* Marge]. § ⓭ *min.* Billûrlarda, iki yüzeyinin birbiriyle kesişmesinden meydana gelen doğru. § ⓮ Bir organın kenarlarında bulunan bölgelere denir: *Kenar tüyleri, Kenar lekeleri.* [*ing.* Marginal; *Fr.* Marginal,-ale,-aux]. § ⓯ *terz.* Bir giyeceğin veya cebin kenarına çekilen biye veya düz örgü. [*ing.* Edging, border, braid; *Fr.* Bordé]. § ⓰ *deniz bil.* ◘ **Praçol.** ◉ **~ a almak**, *esk.* Kucağa almak, kucaklamak. ◉ **~ a atmak** *(bir şeyi)*, *esk.* Bir şeyin üstünde durmamak, bir şeyi önemsememek: *Üzüntülerini kenara atmak.* [*ing.* To put aside; *Fr.* Mettre (qch.) de côté]. ◉ **~ a atılmak**, *esk.* Üzerinde düşünülmemek, dikkate alınmak. ◉ **~ a çekilmek**, *dey.* *Artık hiçbir şeye karışmamak, hiç bir şeyle uğraşmamak.* [*ing.* To get out of the way; *Fr.* Se ranger, s'effacer, s'ôter du chemin, se garer]. ◉ **~ da kalmak**, *dey.* Kendine yakışan yeri tutamıyarak önemsiz bir duruma düşmek, eski önemini kaybetmek. [*ing.* To remain aside]. ◉ **~ da köşede**, *dey.* Dikkati veya hiç umulmadık yerlerde, kıyıda bucakta. [*ing.* In nooks and corners]. ◉ **~ ı kesmek**, *ciltç.* Dikilmiş veya ciltlenmiş bir kitabın kenar yüzeyini eşitlemek için, bütün sayfaların açılmasına engel olabilecek yaprakların boyut farklarını ve katlanmasını giderecek, kenar boşluklarını kesmek. *(Birtakım lüks ciltlerde, yalnız üst kenar kesilmiştir).* [*Fr.* Rogner]. ◉ **~ ın dilberi**, *dey.* Bir kız veya kadının görgü eksikliğini anlatmak için söylenir. [*ing.* Girl or woman lacking in refinement; *Fr.* Beauté faubourienne]. ◉ **~ ın dilberi nazik de olsa, nazenin olmaz**, *at.* Kibar çevrede yetişmemiş olanlar, ne kadar özenseler kibarlığın bütün inceliklerini gösteremezler; kaba davranışlardan kendilerini büsbütün kurtaramazlar. [*ing.* A suberban beauty *(however polite she can never be refined)*]. ◉ **ağız ~ ı**, *ciltç.* ◘ **Ön kenar.** ◉ **alt ~**, *ciltç.* Bir kitabın alt kısmındaki kenar. [*ing.* Under edge; *Fr.* Tranche de queue]. ◉ **ay ~ ı**, *astr.* ◘ **Ay**[1]. ◉ **balast banketi ~ ı**, *demir.* ◘ **Balast.** ◉ **bilinçaltı ~ ı**, *spik.* Açıkça algılanan bilinç kapsamının çevresinde bir çeşit kenar veya «*saçak*» meydana getiren yarı bilinçli ruh hallerini *(bulanık algılar, belli belirsiz duygular ve iyice ortaya çıkmamış itkiler)* belirtmek için, bazı bilginlerce kullanılan terim. [*Ing.* ve *Fr.* Subconscient marginal]. ◉ **çekilme ~ ı**, *şehirc.* Yol hizalaması ile bir yapının cephesi arasında kalan serbest alan şeridi. [*ing.* Extension border; *Fr.* Marge de reculement]. ◉ **dış ~**, *ciltç.* ◘ **Dışkenar.** ◉ **dik ~**, *mat.* Bir üçgen veya bir dörtgende, aralarında dik açı yapan kenarlar. [*ing.* Square edge; *Fr.* Bord rectangulaire]. ◉ **firar ~ ı**, *hava.* ◘ **Firar.** ◉ **güneş ~ ı**, *astr.* ◘ **Güneş.** ◉ **homolog ~ lar**, *mat.* ◘ **Homolog.** ◉ **hücre ~ ı**, *hava.* ◘ **Hücre.** ◉ **hücum ~ ı**, *hava.* Bir kanadın ön kenarı. [*ing.* Leading edge; *Fr.* Bord d'attaque]. ◉ **ikiz ~**, *mat.* ◘ **ikizkenar.** ◉ **kabartma ~**, *sil.* ◘ **Kabartma.** ◉ **iskele ~ ı**, *denizb.* İskele *(merdiven)* basamaklarının yerleştirilmesine yarayan karşılıklı yuvalar. ◉ **kaçış ~ ı**, *hava.* Hücum kenarına zıt yöndeki kanadın arka kenarı. [*Ing.* Trailing edge, following edge; *Fr.* Bord de fuite, bord de sortie]. ◉ **kesilmiş ~**, *ciltç.* Düz bir yüzey elde etmek için kenar boşlukları kesilen kenar. [*ing.* Trimmed edge; *Fr.* Tranche ébarbée]. ◉ **kırmalı ~**, *ciltç.* ◘ **Kırmalı.** ◉ **marjinal ~**, *hava.* Bir kanadın yan ucu. [*ing.* Marginal edge; *Fr.* Bord marginal]. ◉ **ön ~**, *ciltç.* Ciltli bir kitabın, genellikle içbükey olan ve sırtının karşısında bulunan kenarı. [*ing.* Front edge; *Fr.* Tranche de gouttière]. ◉ **rıhtım ~ ı (duvarı)**, *demir.* Demiryolu boyunca ray düzeyinden yüksekte bulunan rıhtımların toprağını tutmak üzere taş, tuğla, tahta, beton, eski demir travers ve buna benzer malzemeden yapılmış küçük duvar. [*ing.* Quay border; *Fr.* Bordure de quai]. ◉ **sahife ~ ı**, Kitap sahifelerindeki yazının etrafında kalan boş kâğıt kısmı. [*Osm.* Haşiye; *ing.* Marginal note, tootnote, gloss; *Fr.* Marge]. ◉ **süslü ~**, *ciltç.* ◘ **Süs.** ◉ **tecrit ~ ı**, *şehirc.* Bir yapının ,genellikle arkasında ve yanlarında bulunan serbest alan şeridi. *(Eskiden «non aedificandi» inşaat yapılmayan bölge şeridi deyimi kullanılırdı).* [*Fr.* Marge d'isolement]. ◉ **tıraş edilmiş ~**, *ciltç.* Düzgün bir yüzey elde etmek için yanları kesilmiş kenar. [*ing.* Cut edge, trimmed edge; *Fr.* Tranche rognée]. ◉ **üst ~**, *ciltç.* Genellikle tıraş edilmiş ciltli bir kitabın üst kısmına düşen kenar. [*ing.* Head edge, upper edge; *Fr.* Tranche de tête]. ◉ **vinç ~ ı (kuşağı)**, *denizb.* Vinç in dikey kısmı. *(Vinci meydana getiren parçaların uçları buraya geçirilir).*

~ ayak, *inş.* ◘ **Ayak.**

~ baskısı, § ❶ *dok.* Bir bez veya kumaşın iplikleri çözülüp akmaması için kenarlarının kıvrılıp dikilen kısmı. [*ing.* Hem *(of cloth)*; *Fr.* Ourlet]. § ❷ *camc.* Cam bir tabağın çevresini meydana getiren kalın kısmı. [*ing.* Hem; *Fr.* Ourlet].

~ basma, *nüm.* Madenî para yapımında, para basmak için kullanılan madenî levhanın kenar kısmını meydana getirmek amacıyle uygulanan sıkıştırma işlemi. *(Paranın basımı sırasında aynı işlem sikkeye de uygulanır. Kenar basma, paranın kenarına bir işaret veya motif oymak için de kullanılabilir).* [*Ing.* Milling; *Fr.* Cordonnage].

~ bastırmak, *terz.* Bir kumaşın kenarını kıvırarak dikmek. [*Ing.* To bevel; *Fr.* Ourler].

~ boşluğu, *matb.* Basılacak kâğıdın iki yanında, alt ve üstünde bırakılan yazısız kısım. [*Ing.* Margin; *Fr.* Marge]

~ boşluğu yapmak, *matb.* Baskısı yapılacak kâğıda, kesime uygun kenar boşluğunu vermek için gerekli tedbirleri almak. [*Fr.* Faire la marge].

~ boşluğunu ayarlamak, *matb.* Rotatif baskıda kâğıt bobinini enine ayarlamak. [*Fr.* Régler la marge].

~ çekmek (yapmak), § ❶ *dey.* Bir yazı veya resmin etrafına cetvel veya kenar suyu çekerek onu çerçevelemek. Elbise veya örtülerin kenarlarını bastırmak. [*ing.* To border; *Fr.* Border]. § ❷ *grav.* Bir levhanın kenarlarını, içine konan ofortu tutması için balmumu ile çevrelemek. [*ing.* To hem, to border, to edge; *Fr.* Border].

~ çerçevesi, *matb.* Bir sanat dizgisine çerçeve görevi yapan hafif süs sırası.

~ çizgisi, *sp.* Topun oynanacağı alanı sınırlayan çizgilerden her biri. *(Top bu çizgiler dışına çıkınca oyun dışı sayılır).* [*ing.* Boundary lines; *Fr.* Limites].

~ damar, *bot.* Bazı bazı yaprakların kenarı boyunca uzanan ikinci derecede damar. [*ing.* Marginal nervure; *Fr.* Nervure marginale].

~ deniz, *coğr.* ◘ **Deniz.**

~ dere, *inş.* ◘ **Dere.**

~ dikişi, ◘ **Dikiş.**

~ eten düzeni, *bot.* Yumurtacıkların meyve yaprağının, kenarında yerlestikleri eten düzeni. [*ing.* Marginal placentation; *Fr.* Pacentation marginale].

~ fasiyezi, *jeol.* Derinlik kayaçlarında kenar bölgelerinin, orta bölgelerine göre gösterdiği oluşum değişikliği. [*ing.* Façes of border; *Fr.* Facies de bordure].

~ geçirmesi, *bayınd.* Üzerine dalgakıran yapılacak taş veya tuğla örgüsünün çevresindeki kalıbı dıştan örten kerestelerin tümü. [*ing.* Border(ing); *Fr.* Bordage].

~ göz, *bayınd.* Bir köprünün ayaklarını tutan iki kemerden her biri.

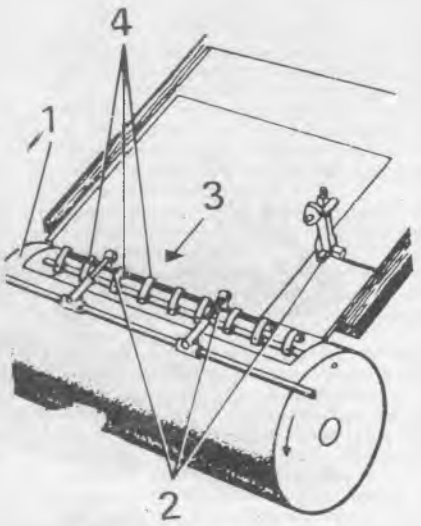

ŞEKİL: **KENAR BOŞLUĞU:** 1. Silindir. 2. Silindir maşaları tarafından alınmadan önce kâğıda konumu veren pozalar. 3. Kâğıt. 4. Baskı sırasında kâğıdı tutan silindir maşaları.

~ halısı, ◘ **Halı.**

~ kabartması, *nüm.* Madenî parada, paranın çevre çizgisini meydana getiren daire. *(Kenar kabartması paranın yüzeyinden, dolayısıyle yüzeydeki kabartmalardan da yüksektir).* [*Fr.* Listel].

~ kertmesi, Bir şeyin kenarına yapılan kertik. [*Fr.* Entaille d'extrémité].

~ kesmek, *tekn.* Bir kurşun tabelasının düzgün olmayan kenarlarını keskiyle almak

~ kirişi, *bayınd.* Bir köprünün en uç kısmına yereştirilen ve köprü tablasını destekleyen uzunlamasına kirişlerden her biri; Taş döşenmiş bir yolun her iki yanında uzanan, kenarları biçimli taş bloklarının tümü.

~ mahkemesi, *huk. esk.* Kadılıklara bağlı mahkemelere verilen ad. *(Bu mahkemeler naipler tarafından yönetilirdi).*

~ notlar, *matb.* Kitapları kenarlarına basılan hâşiye, der kenar, esas dizginin, sayfanın dışında, kenar başlığında bulunan izah ve işaretler. *(Bunlar ayrıca bir kumpasta, belirli ölçüde dizilerek sayfaya eklenir Bu gibi kenar notları, dizgiyi olduk.ça güçleştirir ve pahalandırırlar, baskıda da güçlükler çıkarırlar).* [*ing.* Marginal note; *Fr.* Notes marginales].

~ ortay, *mat.* ◘ **Kenarortay.**

~ pervazı (suyu), Bir mendil, bir kumaş veya bir tahtanın kenarlarına fırdolayı çerçeve gibi geçirilen dar süslü parça. [*Ing.* Border, rim, edging; *Fr.* Bordure].

~ sayısı, *sin.* Birçok boş film çeşitlerinde, birer ayak arayla yer alan sayılar. Basım sırasında negatiften pozitif filme de geçen bu sayılar yardımıyle iki ayrı kuşağın eşleşmesi kolaylıkla gerçekleşir. [*ing* Footage number, edge number, key lettering; *Fr.* Chiffres repères, numéro de bord, piétage].

~ sıkma işkencesi, *mar.* ◘ **işkence.**

~ suyu, Bir yazı, bir işleme veya bir halı etrafına süsleme niteliğinde yapılan veya işlenen dar ve uzun çerçeve şeklinde bezeme. *(Bunların yalnız çizgiden yapılanlarına cetvel denir).* [*Osm.* Pervaz; *ing.* Border, rim, edging; *Fr.* Bordure].

~ taşı, *bayınd.* Yaya kaldırımının anayol kenarına bakan yanına sıralanan dikdörtgen biçimindeki taşlar dizisi. [*Ing.* Curb stone, kerb stone; *Fr.* Bordure].

~ tiyatrosu, *tiy.* Bir kentin kenar semtlerinde oynanan yerleşik veya gezici tiyatro topluluğu.

~ yarığı, *jeol.* Buzulun girintili çıkıntılı

bir yüzey üzerinde devinip gerilmesiyle ortaya çıkan genişçe, derin çatlak ya da yarık. [*ing.* Marginal crevasse; *Fr.* Crevasse marginale].

~ yazısı, *num.* Paraların çevresindeki yazı. [*ing.* Marginal inscription, legend *(on coins)*; *Fr.* Légende].

kenarcı, i. Deniz kıyılarında avlanan balıkçı. [*ing.* Fisher *(on the riverside)*, shore fisherman; *Fr.* Pêcheur qui ne s'écarte pas du rivage].

kenare /kenâre/, i. *Osm.* < *Fars. kenâr. esk.* § ❶ Bir şeyin sınırını meydana getiren kısım, kenar kıyı. [*ing.* Edge, margin; *Fr.* Lisière]. § ❷ Bir kumaşın veya duvar örtüsünün düz renkte ve bezemesiz olarak yapılmış olan pervazı. § ❸ Odalara serilen yer halılarının iki yanlara konulanları.

kenarlama, i. Birkaç paftadan ibâret harita ve planlarda bir paftadan yanındaki paftaya geçen çizgilerin birbirine tefavuk etmesi için ayarlamak ve tam düşürmek işi.

kenarlı, s. §. ❶ Kenarı olan: *Kenarlı tepsi.* [*ing.* Having an edge, border or margin; *Fr.* Qui a des bords, des marges]. § ❷ Kenarı süslü, kenarı işlenmiş, kenarı pervaz süslü dikiş veya nakışla süslenmiş olan: *Kenarlı bohça.* [*ing.* Edged, bordered; *Fr.* Bordé,-ée]. § ❸ *esk.* Haşiyesi olan.

~ geçitler, *bot.* ◘ Geçit.

kenarlık,-ğı, i. § ❶ Bir şeyin kenarına dikilen şerit, dantel gibi süs. [*ing.* Fringe, edging; *Fr.* Bordure]. § ❷ Çiçek tarhının kenarı. [*ing.* Edging, border of a flower bed; *Fr.* Bordure]. § ❸ Kenarına tutunulacak veya dayanılacak yer: *Merdivenin kenarlığı. Balkon kenarlığı.* § ❹ *saraç.* Güzelleştirmek veya sağlamlaştırmak için parçaların kenarına dikey olarak konulan, deri ve ya deri benzeri, kaytan veya kumaş şerit: *Kenarlıklar duruma göre ya elle dikilir veya makine ile tutturulur).* [*ing.* Fringe, edging; *Fr.* Bordure].

kenar.ortay", b. i. *mat.* (a) Bir üçgende, bir kenarın ortasını karşı tepeye birleştiren doğru parçası, [*Osm.* Hatt-ı vâsıt; *ing.* Median line; *Fr.* Médiane]; (b) Bir dikdörtgenin karşılıklı iki kenar ortasını birleştiren doğru parçası: *Bir dikdörtgenin kenar ortayları, bu dikdörtgenin simetri eksenleridir.* [*ing.* Median; *Fr.* Médiane].

~ simetriği, *mat.* Bir üçgende, bir tepeden çekilen, ve iç açıortaya göre kenarortayın simetriği olan doğru parçası: *Bir üçgenin üç kenarortay simetriği, «Lemoine noktası» denilen bir noktada kesişirler».*

KENARORTAY SİMETRİĞİ

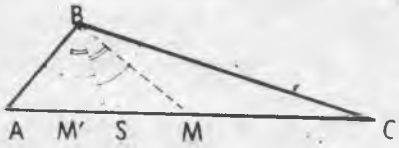

BM: kenarortay
BS: B açısının açıortayı
BM': kenarortay simetriği

kend, i. Etrafı hendek ve kale ile muhafazalı büyükçe şehir. Taşkend, Yarkend, Samarkend *(Samarkand)* gibi. [*Fr.* Ville, citadelle].

kendallit,-ti, i. *Fr. kendallite. min.* Göktaşında bulunan demir çeşidi. [*ing.* Kendallite].

kende, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Bir şeyin kenarına ve etrafına kazılmış çukur, hendek. § ❷ Kesilmiş, ayrılmış. § ❸ Kazılmış, oyulmuş. [*ing.* Ditch, trench, moat, dug, excavated, engraved, carved].

kendi, z, *esk. T. kendü.* § ❶ İyelik ekleri olarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarar: öz, asıl varlık, zat: *Bunu kendime ayırdım. Kendini kolla, Kendinizden pay biçin.* Bu kullanışta üçüncü kişinin iyelik eki, kural dışı olarak, hale göre -ni, -ne, -nden, -nin şeklinde olur: *O kendini ileri sürdü, O kendine güveniyor.* Özne ile nesne ayrı kişiler olursa, ekler kurala uygun olarak kullanılır: *O, kendine çekinmeden söyledi.* [*ing.* Oneself, -self, own; *Fr.* Même]. § ❷ Kişiler üzerinde direnilerek durulduğunu anlatır: *Kendisi gelsin. Kendimiz görmeliyiz;* § ❸ Bir işte başkalarının etkisi bulunmadığını belirtir: *Kendim kazandım. Kendiniz sebep oldunuz.* Bu kullanışta üçüncü kişiye iyelik eki gelmez: *«Kendi düşen ağlamaz»;* § ❹ *«Kendisi», «kendileri»* kimi vakit saygı duygusuyla veya söz konusu olanları amaçlayarak o ve onlar yerine kullanılır: *Kendileri evde yoklar mı?;* § ❺ İyelik eki almış bulunan isimlerden önce eksiz olarak, sıfat gibi de kullanılır ve iyelik fikrini pekiştirir: *Kendi evim, Kendi düşüncenize.* [*ing.* Oneself, self, own; *Fr.* Même]; ⊙ **~ nde olmamak,** *dey.* Kendini bilmeyecek durumda olmak. [*ing.* To have lost all self-control, to be beside oneself; *Fr.* N'est pas être dans un etat normal]; ⊙ **~ nden (kendisinden) geçmek,** *dey.* § ❶ Bir şey karşısında çok fazla sevinç duymak; § ❷ Bayılmak, kendini kaybetmek. [*ing.* To be in ecstasy, to be enraptured, enravished; *Fr.* S'évanouir]. ⊙ **~ nden küçükten kız al, kendinden büyüğe kız ver,** *at.* § ❶ Gelinler kocalarına karşı saygı duymalıdırlar. Bunu sağlamanın yolu, Erkek ailesinin kız ailesinden yüksek olmasıdır. § ❷ Bu yolu tutarsan aldığın kız seninle övünür; sen de iyi bir yere kız verdim diye mutluluk duyarsın. ⊙ **~ e çeki düzen vermek,** *dey.* Kıyafetine ve davranışlarına dikkat etmek. [*ing.* To tidy oneself up]; ⊙ **~ ne etmek,** *dey.* Kendine zararı dokunmak. [*ing.* To harm oneself]; ⊙ **~ ne gel,** *dey. «Aklını başına topla»* anlamında bir uyarma sözü; ⊙ **~ ne (kendisine) gelmek,** *dey.* § ❶ Ayılmak. [*ing.* To recover from stupor or drunkenness, to come to; *Fr.* Revenir à soi reprendre conscience]; § ❷ Aklı başına *(daha iyi düşünebilecek hale)* gelmek. [*ing.* To come to oneself again, to pull oneself together; *Fr.* Revenir à soi]; § ❸ Durumu düzelmek; ⊙ **~ ne güvenmek,** *dey.* Yetenek ve kişiliğine güveni olmak. [*ing.* Self confidence, self reliance]; ⊙ **~ ne hâkim olamamak,** *dey.* Bir şeyi yapmaktan kendini alamamak; ⊙ **~ ne has,** *dey.* Başkalarında olmayıp yalnız bir kişiye özgü olan. [*ing.* Individual, particular special]; ⊙ **~ ne kapanma,** *sosy.* İçine kapanmadan ibaret bir hastalık hali olup, sosyalleşmeden önce çocukta, şizofrende, bunakta görülür. [*ing.* Autism; *Fr.* Autisme]; ⊙ **~ ne özgü devim,** *astr.* Bir yıldızın bağlı olduğu dizgenin deviminden ayırt edilmiş devimi. *(Samanyolundaki bir yıldızın gözlenen devimi, kendi devimi ile samanyolunun dönmesinin bileşimidir. O halde gözlenen devimden Samanyolu devimi çıkarılırsa geri kalan devim onun kendine özgü devimidir).* [*ing.* Peculiar motion; *Fr.* Mouvement particulier]; ⊙ **~ ne rehberlik etme,** *psik.* Bireyin kendi bilgisini kullanarak, yaşantılarından faydalanarak ve kendi hüküm ve kararını esas alarak kendisini yönetme çabası; ⊙ **~ ne /.../ süsü vermek,** *dey.* Kendini /.../ gibi göstermek; ⊙ **~ ne yedirememek,** *dey.* Kendisine veya başkasına yapılanı kabul etmemek, uygun bulmamak. [*ing.* To be unable to bring oneself to do]; ⊙ **~ ne yedirememek,** *dey.* Kendine yapılan veya kendisinin başkasına yapması hatıra gelen bir şeyi onamamak; ⊙ **~ ne yeten yönetim,** *sosy.* Başlıca ekonomik bakımdan dış pazarla ilişiğini kesen ve kendi içine kapanan rejim. [*ing.* Autarchy; *Fr.* Autarchie]. ☆ *Eşanl.* **otarşi;** ⊙ **~ ne yontmak,** *dey.* Çıkan bir fırsattan yararlanarak ve başkalarını hiç düşünmeyerek hep kendi çıkarını sağlamak. [*ing.* To care oneself only, to turn to one's own advantage]; ⊙ **~ ni alamamak,** *dey.* Bir şeyi yapmaktan vaz geçememek, yapmak zorunda kalmak; ⊙ **~ ni atmak,** *(bir yere), dey.* Vakit geçirmeden gitmek; ⊙ **~ ni beğenmek,** *dey.* Başkalarını hor ve kendini üstün görerek böbürlenmek; ⊙ **~ ni beğenmiş,** *dey.* Kibirli, başkalarını hor gören. [*ing.* Conceited, arrogant, haughty; *Fr.* Suffisant,-ante, vaniteux,-euse, fat]; ⊙ **~ ni benzetme,** *psik.* (a) Bir kimsenin çocukluk döneminde beğendiği bir yetişkinin davranışlarını âdeta farkında olmaksızın taklit ederek toplum içinde kendine özgü sosyal rolleri öğrenmesi oluşumu; (b) Bireyin, kendine olan güvenini sağlamak üzere gerçekten veya hayalden kendine benzettiği şahıs gibi davranması. Kendini onunla bir tutması; (c) Ortak ilgilere sahip şahıs veya grupların çok sıkı olarak bağlanması; (d) Psikoanalizde, başka bir kimseyi taklit etmek üzere seçerek bilinçsiz bir halde egoyu kuvvetlendirme oluşumu; (e) Kendini başkalarıyla bir tutma, akranlarını benimseme. [*ing.* ve *Fr.* Identification]; ☆ *Eşanl.* **aynileştirme, idantifikasyon;** ⊙ **~ ni bırakmak,** *dey.* § ❶ İrade ve gücünü kullanmamak. [*ing.* To get into slovenly ways or habits, to become slack; *Fr.* Se laisser aller]; § ❷ *(bir şeye)* Dalmak; ⊙ **~ ni bilen (bilir),** *dey.* Yerli yerinde hareket eden, ağırbaşlı. [*ing.* Reasonable and decent *(person)*]; ⊙ **~ ni bilmek,** *dey.* § ❶ Mantıklı davranmak; Akıl ve muhakemesi yerinde olmak; [*ing.* To be reasonable; *Fr.* être raisonnable]; § ❷ Erin olmak, bülûga ermek. [*ing.* To be conscious, to have self-respect; *Fr.* Atteindre l'âge de puberté]; ⊙ **~ ni bilmez,** *dey.* Yersiz ve yanlış davranışları olan kimseler için kullanılır. [*ing.* Assuming, impertinent; *Fr.* Présomptueux, -euse, prétentieux, -euse, arrogant, -ante, impertinent]; ⊙ **~ ni bulmak,** *dey.* § ❶ Farkında olmadan bir yere ulaşmış olmak; § ❷ İyi hale dönmek; eski iyi durumuna tekrar kavuşmak. [*ing.* To regain a former good state]; § ❸ Kişilik kazanmak; § ❹ Kendine gelmek. [*ing.* To recover oneself; *Fr.* Se remettre, se ressaisir]; § ❺ Rahat etmek; ⊙ **~ ni bir şey sanmak,** *dey.* Kendini önemli biri olarak görmek. [*ing.* To think himself important; *Fr.* Se donner de l'importance]; ⊙ **~ ni çekme,** *cimn.* Asılmada, kolları dirseklerden bükerek vücudu yukarı çekme. [*Fr.* Élévation de la suspension]; ⊙ **~ ni dar atmak,** *(bir yere), dey.* Ferahlık ve güven sağlayacak bir yere zor yetişmek. [*ing.* To manage to take refuge]; ⊙ **~ ni denetleme,** *sin.* (a) Denetleme mevzuatının bulunmadığı bazı ülkelerde, sinema endüstrisinin kendiliğinden meydana getirdiği denetleme mevzuatı ve denetleme kurulu; (b) Ayrıca, filmin ileride herhangi bir bakımdan denetlemeden geçmemesi ihtimalini düşünen sinemacının kendi filmine uyguladığı denetleme. [*ing.* Auto-censorship; *Fr.* Auto-censure, auto-contrôle]; ⊙ **~ ni devaynasında görmek,** *dey.* Kendini olduğundan çok daha önemli görmek. [*ing.* To overrate oneself enormously; *Fr.* Se donner de l'importance]; ⊙ **~ ni dirhem dirhem satmak,** *dey.* Çok nazlanmak. [*ing.* To give oneself airs, to act in a very self-important way]; ⊙ **~ ni eğitme,** *eğt.* ve *sosy.* Bir kimsenin, kendi istek ve iradesi ile kendi kendini yetiştirip geliştirmesi. [*ing.* Self-education; *Fr.* Autodidaxie]; ⊙ **~ ni ele vermek,** *dey.* Yaptığı bir davranış veya söylediği sözle kendi suçunu veya kabahatini ortaya çıkarmak; ⊙ **~ ni eleştirme,** *sosy.* İnsanın veya toplumun kendi eylemlerine çevirdiği eleştirme ve kontrol. [*ing.* Autocriticism; *Fr.* Autocritique]. ☆ *Eşanl.* **otokritisizm;** ⊙ **~ ni fasulye gibi nimetten saymak,** *tkz.* Kendini çok önemli bulmak. [*ing.* To overrate oneself ridiculously]; ⊙ **~ ni göstermek,** *dey.* Erkini, gücünü göstermek, değer ve

gücünü ortaya koymak. [*ing.* To prove one's worth]; ◉ ~ **ni hiçleştirmek**, *fels.* ◘ **Hiçleştirmek**; ◉ ~**ini hissettirmek**, *dey.* Varlığını belli etmek. [*ing.* To make itself felt; *Fr.* Se faire sentir]; ◉ ~ **ini kapıp koyvermek (bir işe)**, *dey.* § ❶ Kendine dikkat etmemek. [*ing.* To cease to take an interest in oneself, to let oneself go; *Fr.* Se laisser aller]; § ❷ Bir şeyle çok fazla uğraşmak. [*ing.* To give oneself up, to devote oneself; *Fr.* Se livrer à, s'adonner à]; ◉ ~ **ni kaptırmak**, *dey.* Bir şeyin etkisinden kurtulamayacak duruma düşmek. [*ing.* To give oneself up or over (to), to be an addict *(to)*; *Fr.* Se livrer à]; ◉ ~ **ni naza çekmek**, *dey.* Aşırı derecede ve yapmacık bir şekilde nazlanmak. [*ing.* To show affected reluctance; *Fr.* Faire de manières, minauder, faire la précieuse, faire semblant de refuser]; ◉ ~ **ni kaybetmek**, *dey.* Bayılmak. [*ing.* To become unconscious; *Fr.* S'évanouir, perdre connaissance]; ◉ ~ **ni öldürme**, *huk., psik.* ve *sosy.* Kişinin kendi hayatına son verişi, kendi kendini öldürmesi. *(Bazı ülke ceza kanunları, intihara teşebbüs eden kimse ölmezse cezalandırırlar. Bizim kanunumuz intihara teşebbüsü suç saymamıştır.* [*Osm.* Intihar; *ing.* ve *Fr.* Suicide]; ◉ ~ **ni savunmak**, *sosy.* Çatışmaları doğrudan doğruya çözemediği zaman insanın kendi itibarını korumak için göstердiği tepkilerden veya kaçamaklardan biri, kendini koruma. [*ing.* To justify oneself; *Fr.* Se justifier]; ◉ ~ **ni sevme**, *psik.* ve *sosy.* Başka kimse ve kimselerin varlığına bağlı olmaksızın kendi kendine cinsel haz duyma hali. [*ing.* Auto-erotism; *Fr.* Auto-érotisme]. ☆ *Eşanl.* **otoerotizm**; ◉ ~ **ni tartmak**, *dey.* Kendi yeteneklerini gözönünde tutmak. [*ing.* To weigh up one's own abilities]; ◉ ~ **ni toplamak (toparlamak)**, *dey.* Kendine gelmek. [*ing.* To pull oneself together, to brace oneself; *Fr.* Se repondre, se ressaisir, se raidir]; ◉ ~ **ni tutmak (tutamamak)**, *dey.* Kendine hâkim olmak (olamamak). [*ing.* To keep one's countenance, to keep calm; *Fr.* Se maîtriser, se contenir, se retenir, se dominer]; ◉ ~ **ni vermek** *(bir yere)*, *dey.* Bir şeye aşırı derecede bağlanmak. [*ing.* To devote oneself *(to)*; *Fr.* Se donner à quelque chose, se livrer, s'adonner]; ◉ ~ **ni yakma**, *sosy.* İnsanlığa aykırı sayılan hareketi protesto için budist rahiplerinin başvurdukları bir mazosist nümayiş şekli. Bu âdet son zamanlarda batı ülkelerinde de uygulanmıştır. [*ing.* Self-burning; *Fr.* Culte d'auto-brûlure]; ◉ ~ **ni yönetme**, *eğt. ve sosy.* (a) Kurallara veya yönetmeliklere uygun olarak seçilmiş temsilcilerin aracılığı ile öğrencilerin ders dışı faaliyetleri kontrol etmeleri; (b) Okulda düzenin ve türlü konularla ilgili yönetmenliklerin uygulanmamasının öğrenciler veya onların temsilcileri tarafından sağlanması; (c) Kişilik geliştirmek amacıyla okullarda öğrencilerin kendi kendilerini yönetme ilkesi. [*ing.* Self-government; *Fr.* Autonomie]; ◉ ~ **sini sakatlamak**, *huk.* Bir kimsenin isteyerek ve bilerek kendisini sakat bırakacak hareketleri yapması. Bu hareket askerlik hizmetlerinden sıyrılmak amacıyla yapılırsa askerî sadakate karşı işlenmiş bir suç sayılır. Kazaya karşı sigortalarda, sigortalının kendisini isteyerek sakatlaması halinde sigortacı sigorta bedelini ödemeye zorunlu tutulamaz. [*ing.* Self-mutilation; *Fr.* Mutilation volontaire].

~ **ağzıyle tutulmak**, *dey.* Suçu, yalanı veya savının yanlışlığı kendi sözüyle meydana çıkmak, yalan söylediği kendi konuşmasından anlaşılmak. [*ing.* To be given away by his own words].

~ **âleminde olmak**, *dey.* Kendi dünyasına çekilerek başkalarıyle ilgilenmemek. [*ing.* To live in his own world].

~ **başına**, *dey.* § ❶ Başkasının payı veya yardımı olmaksızın: *Kendi başına koca tarlayı ekip biçiyor.* [*ing.* All alone; *Fr.* Tout seul, -seule]. ☆ *Eşanl.* **yalnızca**; § ❷ Kendiliğinden, başkasının etkisi olmadan: *Kendi başına bu işe karar verdi.* [*ing.* By oneself, by himself; *Fr.* Soi-même].

~ **derdine düşmek**, *dey.* Kendi derdi yüzünden başkalarına yararlı olamamak, şahsı dışında hiç bir şeyle ilgilenemez hale gelmek. [*ing.* To be completely preoccupied with his own troubles].

~ **düşen ağlamaz**, *at.* Kendi zararına kendi sebep olanın yakınmaya hakkı olmaz; felâketini eliyle hazırlayan, sonradan dövünmemelidir. [*ing.* One has to bear the consequence of his own acts; *Fr.* On ne peut aider celui qui ne veut rien entendre].

~ **eliyle**, *dey.* Bir işin belirtilen kimse tarafından yapıldığını belirtir. [*ing.* With one's own hand].

~ **gelen**, *dey.* Habersiz olarak gelen ve gelişinden sevinç duyulan kimse veya şey için kullanılır: [*ing.* Godsend; *Fr.* Aubaine].

~ **göbeğini kendi kesmek**, *dey.* Gereksediği yardımı başkalarının esirgemesi üzerine ne yapıp yapıp kendi işini kendi görmek. [*ing.* To rely only on oneself in everything].

~ **hakkını cebren vikaye**, *huk.* Kişinin kendi hakkını zor kullanarak koruması. *(Fert hiç bir zaman hakkını elde etmek için kendi kuvvetini kullanamaz. Ancak devlet kuvvetlerinin gelmesi mümkün değilse, hakkın kaybolması veya beklenildiği takdirde hakkın korunması çok zorlaşacaksa veya başka bir yol bulmak mümkün değilse fert kendi kuvvetini kullanarak hakkını koruyabilir).* [*ing.* Trespass; *Fr.* Usage *(autorisé)* de la force, droit de se faire justice à soi-même].

~ **halindo**, *dey.* Sessiz, sakin, kimseye zararı dokunmayan kimseler için kullanılır. [*ing.* Quiet, inoffensive, harmless (person); *Fr.* Calme, inoffensif, -ive].

~ **halino**, *dey.* § ❶ Hiç bir işe karışmayan; § ❷ Saf, aptalca. [*ing.* Simple-minded, credulous, guileless; *Fr.* Naïf, -naïve, crédule].

~ **halino bırakmak**, *dey.* İlgilenmemek, bir kimse veya şeyi olduğu gibi bırakmak. [*ing.* To leave to himself or to his fate, to let *(a think)* take care of itself].

~ **havasına gitmek**, *dey.* ◘ **Kendi havasında olmak.**

~ **havasında olmak (kendi havasına gitmek)**, *dey.* Yalnız başına istediği gibi davranmak. [*ing.* To follow one's own fancies; *Fr.* N'en faire qu'à sa tête].

~ **işler**, *dey.* Otomatik. [*ing.* Automatic; *Fr.* Automatique].

~ **kendine**, § ❶ Kimseye danışmaksızın. [*Fr.* De soi-même]; § ❷ Yalnız başına. [*ing.* By himself, alone, spontaneously, automatically; *Fr.* Tout seul]; § ❸ *tiy.* Tiyatro eserlerinde bir oyuncunun sözde sahnedekilere duyurmadan seyircilere işittirerek söz söyleyeceğine işaret eder; § ❹ Kimseye işittirmeden, kendi içinden.

~ **kendine akan sular**, *huk.* Kar, yağmur, sahipsiz kaynak suları gibi gayrimenkullerin üzerinde akan sular. *(Gayrimenkul sahipleri bunları kabule mecburdurlar. Komşulardan hiç biri diğerlerinin zararına olarak bu akıntılara engel olamaz ve her gayrimenkul sahibi kendisine lâzım olandan fazlasını kendinde tutamaz).*

☆ *Eşanl.* **akar sular.**

~ **kendine değerlendirme**, *psik.* Bir kimsenin belli amaçları göz önünde tutarak kendi durum veya ilerlemesini ölçmesi ve değerlendirmesi.

~ **kendine döllenme**, *bot.* ◘ **Döllenme.**

~ **kendine faaliyet yöntemi**, *eğt.* Öğrencilerin seçtikleri konuları tek tek veya gruplar halinde çalışarak yasantılarını bu çalışmalar yardımıyle elde etmeleri gerektiği düşüncesine dayanan bir öğretim yöntemi. *(Bu yöntem, gözlemlere, deneylere ve uygulamalara çok önem verir).*

~ **kendine gelin güvey olmak**, *dey.* ◘ **Gelin.**

~ **kendine hizmet**, *ikt.* Malın kasaya taşınması da dahil olmak üzere, satış işleminin bütün safhalarının, görevli bir satıcının aracılığı olmaksızın, sadece müşteri tarafından gerçekleştirilmesi esasına dayanan satış yöntemi. [*ing.* Self-service].

☆ *Eşanl.* **self-servis.**

~ **kendini iğdiş etme**, *psikopatol.* ◘ **iğdiş.**

~ **kendine istihlâk**, *ikt.* ◘ **istihlâk.**

~ **kendini taklit**, *psik.* Çocuğun tesadüfen çıkardığı sesleri ve yaptığı hareketleri tekrar ederek kendi kendini taklit etmesi. *(Çocuk zekâ ve beş duyusu gelişince yavaş yavaş başkalarını taklit etmeye başlar).* [*ing.* Self-imitation; *Fr.* Autoimitation].

~ **kendini yemek**, *dey.* Dert etmek, için için üzülmek, kahrolmak. [*ing.* To worry or torment oneself to death].

~ **kuyusunu kendi kazmak**, *dey.* Kendi kendine zarar vermek. [*ing.* To dig one's own pit, to be caught in one's own trap].

~ **namına hutbe okutmak**, *din. (Bir padişah hk.)* Hükümdarlığını ilân ederek cuma namazından sonra kendi adına hutbe okutmak. [*ing.* To have the Friday sermon preached with his own name *(as a sign of independence)*].

~ **payıma**, *dey.* Bana gelince, ben ise; bana göre: *Kendi payıma, ben bu işi doğru bulmuyorum.* [*ing.* For my part, as to me; *Fr.* De mon côté, quant à moi, pour ma part, selon moi, en ce qui me concerne].

~ **yağıyle kavrulmak**, *dey.* Eldekilerle yetinerek *(olanıyle idare ederek)* kimseye muhtaç olmamak. [*ing.* To get along by oneself, to carry on by one's own means, to live or subsist modestly].

~ **yapma zorunluğu**, *huk.* Aksi, akitten veya durumdan anlaşılmıyorsa, işçinin kabul ettiği işi kendisinin yapması zorunluğu demektir. Başkasına devredemez.

~ **yazısı**, Bir adamın kendi eliyle yazdığı yazı. *(Bu yazı mimar Sinan'ın kendi yazısı veya hatt-ı destisidir gibi).* [*Osm.* Hatt-ı destî, hatt-ı zatî; *ing.* Autograph; *Fr.* Autographe].

☆ *Eşanl.* **otograf, özyazı.**

kendi.beslek*, -ği, b. s. ve i. *biy.* Kendi besinini kendisi yaparak onunla beslenen *(bitki).* Hazır besinlerden yararlanan bitkilerin tersine olarak, klorofil yardımıyle, güneşin ışığı altında havadan aldığı karbon diyoksid ve su buharından kendilerine gerekli besin yapan bitkilere verilen sıfat. Asimilasyon yapma yeteneğini gösteren *(organizmalar).* (Bütün klorofilli bitkiler *ototroftur).* [*ing.* Autotrophic; *Fr.* Autotrophe].

☆ *Eşanl.* **ototrof.**

☆ *Karş.* **dışbeslek.**

kendi.beslek.lik, -ği, i. *biy.* Kendibeslek bitkilerin beslenme tarzı. *(Kendibeslekliğin en önemli şekli fotosentezdir).* [*ing.* Autotrophy; *Fr.* Autotrophie].

Eşanl. **ototrofi.**

kendi.döllek, b. i. ve s. *bot.* Kendi çiçek tozuyle döllenen *(bitki).* [*ing.* ve *Fr.* Autofertile].

kendi.için, b. i. *fels.* Özgül olarak insansı varlık, bilinçli varlık. *(Mutlak varlığın /kendinde/ karşıtıdır).* [*ing.* For oneself; *Fr.* Pour-soi].

kendiliğinden, z. < *kendilikinden.* § ❶ Başka şeylerin etkisi olmaksızın kendi kendine meydana gelerek, dış bir etki olmaksızın, kendi kendine. [*Osm.* Tav'i, binefsihî; *ing.* Spontaneously; *Fr.* Spontané, -ée].

Eşanl. **içinden.** § ❷ *huk.* Kendi başına, kendi kendine. [*Osm.* Bizatihi; *Lat. Ipso facto;* ing. By itself, automatically; *Fr.* Par soi].

~ **açılır vana**, *tekn.* Normal durumda açık bulunan, kapanması için elektrik veya basınçlı hava kuvveti gerektiren vana. [*ing.* Normally open valve].

~ **anestezi**, *tıp.* ◘ **Anestezi.**

~ **ateşlenme**, *otom.* Silindir kapağının kızması, kalamin birikmesi veya atesleme sistemindeki ayarsızlık sebebiyle, hava ya-

kıt karışımının beklenmedik bir zamanda kendiliğinden tutuşması. *(Kendiliğinden ateşlenme motorun kızmasına ve boğuk gürültüler çıkarmasına yolaçar).* [*ing.* Self-ignition, spontaneous ignition, auto-ignition; *Fr.* Auto-allumage].

~ **boşalma**, *tıp.* Bir ilâç veya cerrahî müdahale olmadan bosalma. [*ing.* Spontaneous evacuation; *Fr.* Évacuation spontanee].

~ **davranma**, *psik.* § ❶ Birey tarafından kendiliğinden baslatılmış uyarımlar; § ❷ Isteğe bağlı eylem.

~ **dikkat**, *psik.* Insanın içinden gelen ve bir yorgunluk vermeyen dikkat. *(Meyil ve çıkarlara uygun gelen veya insanda korku uyandıran konu veya durumlar kendiliğinden dikkatin meydana gelmesine sebep olur).*

~ **dolaşım**, Suyun özgül ağırlık ayrımından doğan bir kuvvetle olusan dolasım. [*ing.* Gravity circulation].

~ **erir**, *met.* Gang kısmının bilesimi, eritme fırınında hiç bir madde katılmaksızın kolayca eriyebilecek nitelikte olan cevher için söylenir. [*ing.* Self-melting; *Fr.* Autofondant, -ante].

~ **faaliyet**, *psik.* (a) Içsel uyarımdan meydana gelen dıs hareketler; (b) Bir kimsenin kendi tesebbüsü ile yaptığı faaliyet. [*Ing.* Self-action, self-activity].

~ **hareket**, *fizyol.* Kendi kendine oluyormus gibi görünen hareketler. [*ing.* Spontaneous movement; *Fr.* Mouvement spontane].

~ **hastalık**, *tıp.* Görünür hiç bir sebebe dayanmayan hastalık. [*ing.* Spontaneous disease; *Fr.* Maladie spontanée].

~ **iletim**, *elek.* Üzerinden yüksek frekanslı bir akımın geçtiği bir solenoid içine yerlestirilen bir cisimde, elektriksel bakımdan devreye bağlı olmaksızın akım meydana gelmesi. *(Yüksek frekanslarla tedavide, bu akımlar hastanın vücudunu etkiler /arsonvalizasyon/).* [*Ing.* Self-conduction; *Fr.* Autoconduction].

~ **kapanır vana**, Normal durumda kapalı bulunan, açılması için elektrik veya basınçlı, hava kuvveti gerektiren vana. [*ing.* Normally closed valve].

~ **özdekçilik**, *fels.* Nedenlerinin bilinmesi gerekmeksizin anlasılabilen maddecilik; doğru düsünebilen her insanın, çevresinde, kendisinden bağımsız bir dünya bulunduğunu anlamasıdır. [*Osm.* Tav-î maddecilik; *ing.* Spontaneous materialism; *Fr.* Materialisme spontané].

~ **türeme**, ◘ **kendiliğinden üreme**.

~ **üreme**, *fizyol.* Herhangi bir tohum veya ana-babanın müdahalesi olmadan canlı bir yaratığın üremesi. *(Pasteur'ün araştırmaları, böyle bir üremenin var sayıldığı bütün vakalarda aslında bir tohumun ekili bulunduğunu göstermiştir, canlı bir maddenin kendiliğinden ürediğini bilimsel yoldan ispatlamış hiç bir misal yoktur).* [*Osm.* Tenasül-i binefsihî; *Ing.* Spontaneous generation; *Fr.* Generation spontanee].

kendiliğindenlik*, -ği, i. *psık., fels.* ve *sosy.* (a) Davranışların, başkalarının önünde sıkılıp utanma söz konusu olmaksızın özgür veya esnek oluşu hali; (b) Dışarıdan gelme hiçbir etkiye tâbi olmaksızın organik olarak meydana gelen çalışma; (c) Ruhsal yetilerin kendiliğinden hareketi ile beliren iş; (ç) Içten gelme isteklerin faaliyet sekline dönüşümü hali. Baska seylerin etkisi olmaksızın kendi kendine meydana gelmis olma. [*Osm.* Tav'iyet; *ing.* Spontaneity, spontaneousness; *Fr.* Spontaneité]. ☆ *Eşanl.* **içindenlik**.

~ **eğitimi**, *eğt.* Morena'ya göre usta bir terapistin rehberliği altında kişiler arası ilişkilere *(sosyodram)* veya ruhsal çalışmalara *(psikodram)* bağlı hareket etmede tecrübeler elde etmek.

kendilik*, -ği, i. *fels.* Görünenin altındaki öz; Bir nesnenin varlığını veya tözünü *(cevherini)* meydana getiren sey. [*Osm.* Zatiyet; *ing.* Entity; *Fr.* Entité].

☆ *Eşanl.* **metafizik kişilik**.

kendince /kendin:ce/, s. ◘ **indi**.

kendinde, i. *fels.* Cevher, öz tabiat. [*ing.* In oneself; *Fr.* En-soi]; ◉ **kendinde, kendisi için**, *fels.* Varoluşçu filozofların ayırt ettikleri varlık biçimleri. *(Kendinde, cevher olarak, dış görünüş veya tasavvurdan bağımsız olarak varlıktır. Kendinde'nin karşıtı olan kendisi-için ise, varoluşunun bilincinde olan ve kendini bilip tanıyan varlıktır).* [*ing.* For oneself; *Fr.* En-soi, pour-soi].

☆ *Karş.* **kendisi - için**

kendinden, z. § ❶ Kendi.aklından, kendi kendine: *Kendinden uyduruyor.* [*Ing.* By oneself; *Fr.* Tout seul]; § ❷ s. Dışardan gelme olmayıp bir şeyin doğasına bağlı bulunan, bir seyin özünde, tabiatında olan: *Güneşin aydınlığı, ayınkinin tersine olarak, kendindendir.* [*Osm.* Bizatihî; *Ing.* Intrinsic; *Fr.* En soi].

kendir, i. *esk. T. kentir.* § ❶ *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kendirgiller *(Cannabinaceae)* familyasından, anayurdu Hindistan olan, sıcak ülkelerde ve Türkiye'de de kültürü yapılan, bir yıllık, ikievcikli bir bitki türü. Gövde dik ve içi bos olup yüzeyi taşıdığı diken biçimindeki tüylerden dolayı pürtüklüdür Yaprakları palmat, uzun saplı, 5-11 parçalı, parçaları lanseolat olup almaşık veya gövdenin alt taraflarında karşılıklı olarak dizilmistir. Erkek çiçekler salkım biçiminde, dişileri ise bir tek yaprakcık üzerinde toplu başak halindedir. Meyva 3-5 mm. boyunda, mercimek biçiminde bir nukstur. Besidokusu olmayan tanelerinin içinde etli bir cücük bulunur. Dişi çiçekli dal uçları *(Herba cannabis)* organik eriticilerde eriyen bir reçine ile bir uçucu yağ tasır. Reçine içinde *cannabinol, cannabidiol* ve *tetrahydro cannabinol* adı verilen 3 fenolik bilesik bulunmaktadır. Yatıstırıcı ve uyutucu olarak kullanılan bir drogdur. Meyvaları *(Fructus, cannabis)* yağ bakımından zengindir. Tohumlarından elde edilen yağ, sabun sanayiinde kullanılır. Bitkinin gövdesinin kabuk kısmından, dokumacılıkta kullanılan ve kenevir veya kendir denilen bir lif elde edilir. Bu liflerden ip, halat ve kaba dokumalar yapılır. Ayrıca bitkinin dişi çiçek durumlarını taşıyan dalları esrar hazırlamakta kullanılır. Kendir üretimi XIX. yüzyıldan beri hayli azalmıs olmakla beraber bugün hemen hemen tamamiyle Sovyetler Birliği, Hindistan ve Italya'nın elindedir. Bunlardan başka sayılmağa değer diğer üretici ülkeler, Yugoslavya, Romanya, Kore ve Çin'dir. [*Lat. Cannabis sativa; ing.* Hemp; *Fr.* Chanvre]. ☆ *Eşanl.* **kenevir, esrarotu**. ◘ *ŞEKİL: 92.*— **SINAİ BİTKİLER**; ◉ **dev** ~ i, *bot.* 4 m.den fazla boylanan sekli hint kendirine benzeyen bir kendir çesidi. [*Lat. Cannabis sativa gigantea*]; ◉ **-hint** ~ i, *bot.* Kendirgiller *(cannabinaceae)* familyasından, tohumlarından kendir yağı, yapraklarından da esrar çıkarılan bir bitki türü. [*Lat. Cannabis indica; ing.* Indian hemp; *Fr.* Chanvre Indien]; § ❷ *h. d.* Halat, ip; § ❸ s. Kendirden yapılmıs.

~ **bezi**, *dok.* Kendir sapındaki liflerden yapılan kaba kumas. [*ing.* Hempen cloth; *Fr.* Toile de chanvre].

~ **deşesi**, *dok.* Özellikle Kendirin ve genellikle her türden bitkisel gövde liflerinin sıyrılması ve taranması sırasında meydana gelen döküntüler, deşeler, kısa ve kırpıntı lifler. [*ing.* Waste; *Fr.* Étoupe].

~ **halat**, *den.* (a) Beyaz renkte veya karamanlanmamıs ipliklerden yapılmıs bitkisel halatlara verilen genel ad; (b) Beş kollu halat. [*ing.* Hemp, rope, cord; *Fr.* Corde de chanvre].

~ **tarağı**, *dok.* Birbirlerine epeyce yaklaşık, ağaçtan dışleri bulunan bir cins tarak. *(Bu tarak, kendir veya keten gövdelerinin taranarak tohumlarının ayrılmasını sağlayan bir el âletidir).* [*ing.* Hemp breaker, Hemp comb; *Fr.* Broie, echanvroir].

~ **tohumu**, Kendirin kuş yemi olarak kullanılan ve yağ çıkarılan tohumu. [*ing.* Hemp-seed; *Fr.* Chènevis].

~ **yağı**, Kuruyan yağlar grupundan, kendirtohumlarından çıkarılan yesil renkte, sabun imalinde kullanılan bir yağ. [*ing.* Hemp-oil; *Fr.* Huile de chénevis]

kendircilik, -gi, i. Kendir yetiştirme işi.

kendirgiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Isırganlar *(Urticales)* takımından, Kuzey yarıkürenin ılıman bölgelerinde yetişen, süt taşımayan, dik veya tırmanıcı otsu, ikievcikli bitkileri kapsayan bir familya. Yaprakları almaşık veya karşılıklı olup genellikle palmat lopludur. Çiçekler tek eşeylidir. Erkek çiçekler panikula durumunda, dişi çiçekler küçük sık kümeler veya strobil biçimindedir. Tozlaşma çaprazdır; tohumlar rüzgârla veya kuşlarla dağılır. Bu familya, anatomik olarak, epidermada sistolitler taşıması ve epiderma üzerinde reçine taşıyan salgı tüylerinin bulunması ile tanılır. 2 cins ve 3 türü vardır. Türkiye'de **şerbetçiotu** doğal olarak yetişir, **kendir**'in ise kültürü yapılır. [*Osm.* Kendîriye; *Lat.* ve *ing. Cannabinaceae; Fr.* Cannabinacées].

kendiriye, i. *Osm. kendiriyye. esk. bot.* ◘ **Kendirgiller**.

kendisi, z. ◘ **Kendinden**.

kenduri, i. *Osm.* < *Fars. kendüre* veya *kendüri*, masa örtüsü, *din.* Bazı islâm ülkelerinde sünnet düğünü, çocuğun hatim indirmesi, aile ölülerini veya velileri anma gibi sebeplerle düzenlenen yemekli dinî toplantı.

kendümküp, *(kendümküp)*, b. i. *Osm.*, < *Fars. gendüm*, buğday. + *küpal*, topuz. *teşk. tar.* Osmanlı devleti zamanında, hastahane ve bu tür hayır müesseselerinde buğday dövme, un hazırlama görevini yapan kişiye verilen ad.

kene, i. *Osm.* < *Fars, zool.* ve *paraz.* Kenegiller *(Ixodidae)* familyasından, insan ve köpek, koyun, at, deve v.b. hayvanlara saldıran, kan emici, ağılayıcı, sokup sömürücü özelliklerinden başka spiroketoz, tülaremi, sarı humma, andemik, tifüs gibi çesitli hastalıklar bulastırmasıyle de suçlu görülen örümceğimsi eklembacaklıların genel adı. *Ixodes ricinus* adlı türünün gözleri yoktur. Erginleri koyun, köpek, at v.b. üzerinde asalak yaşar. Kan emer. 4 mm. olan dişi, kan emdikten sonra 12 mm.'ye kadar şişer. [*Lat. Ixodes; ing.* Tick; *Fr.* Ixode, tique]. ☆ *Eşanl.* **sakırga, kırışak, yavsı**; ◉ **Amerika köpek** ~ **si**, *zool.* Örümceğimsiler *(Arachnoidea)* sınıfının Keneler *(Acarina)* takımının Kenegiller *(Ixodidae)* familyasına giren bir tür. Köpek ve diğer evcil hayvanlara arız olur. Insanlarda hastalık yapar. [*Lat. Dermacentor variabilis*]; ◉ **koyun** ~ **si**, *zool.* ◘ **Koyunkenesi**.

~ **gibi yapışmak**, *dey.* Dadandığı kimsenin yakasını bırakmamak, istenmediği halde birinin peşinden hiç ayrılmamak. [*ing.* To stick like a bur, to be a bore; *Fr.* Être comme une tique apres quelqu'un]

~ **göz**, ◘ **Kenegöz**.

~ **humması**, *patol.* Küçük vahşî memelilerde yaşayan *ornithodorus* grupundan kenelerle insana geçen çeşitli spiroketa'ların meydana getirdiği dönüşlü humma. *(Hastalık insana tesadüfen geçer. Hastalık yapıcı etkenler ve mikrop taşıyıcı böcekler bölgelere göre değişir; hastalığın gidişi ve ağırlığı da aynı şartlara bağlıdır).* [*Ing.* Tick fever; *Fr.* Fievre à tiques].

~ **yılı**, Soğuk, yek kıtlığı ve başka bakım yetersizliklerinin de katılmasıyle koyun sürülerinde kenelerden ileri gelen ölüm oranının çok yükseldiği yağışlı yıl.

keneci, i. Kene yıllarında köy köy dolaşıp, hayvan sürülerini bu korkunç saldırıya karsı koruyacağını ileri süren bilgisiz ve şarlatan kimse.

kenef*, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Taraf, cihet, yan. [*ing.* Side, edge]; § ❷ Bölge, kısım. [*ing.* Region, district]; § ❸ Sığınılacak yer. [*ing.* Refuge, shelter]; § ❹ Korunma, himaye. [*ing.* ve *Fr.* Protection].

kenef, i. *Osm.* < *Ar. kenîf*, § ❶ *kab.* Ayak yolu, abdesthane, tuvalet. [*Ing.* Toilet, watar closet; *Fr.* Lieux d'aisance, latrines]; § ❷ s. Çok pis, berbat, çirkin. [*Ing.* Very dirty, very ugly; *Fr.* Très laid]. ~ **sağlığı (süpürgesi)**, *dey.* Seyrek bıyıklı kimse. [*Ing.* Man with a sparse mustache].

kenegiller, ç. i. *zool.* Keneler *(Acarina)* takımından, kene diye bilinen ve omurgalılar üzerinde sadece asalak olarak yaşayan böcekleri kapsayan bir familya. *(İnsanara ve hayvanlara, bazen çok tehlikeli olan mikroplu veya asalaklı hastalıklar geçirir).* [*Lat.* ve *Ing. Ixodidae; Fr.* Ixodidés].

kene.göz, b. s. ve i. *h. d.* Çok küçük gözlü *(kimse).* [*Ing.* Very small-eyed *(person)*].

keneler, ç. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan gerçek-eklembacaklılar *(Euarthopoda)* alt dalının Örümceğimsiler *(Arachnoidea)* sınıfına giren bir takım, Başlı-göğüs *(sefalotoraks)* ve karın *(abdomen)* bölge ve bölütleri kaybolmuş olan yuvarlak, torba biçiminde vücutlu hayvanlardır. Gelişmelerinde başkalaşma vardır. Ayrı eşeyli ve çoğu kan emen dış asalaklardır. Bazısı suda yaşar. Bazısı bitkiler üzerinde yaşar ve mazılar yapar. Oligoserdenberi yaşamaktadırlar. Uyuz böceği *(Sarcoptes scabei)*, kene *(Ixodes)*, demodeks *(Demodex)*, peynirlerin üzerinde sık rastlanan *Tyroglyphus siro*, eski çamaşırlara, kürklere, tüylere saldıran *cheyletus*, asmada asalak yaşayan *eriophyes*, yumuşakçalarda asalak yaşayan *hydrachnes* başlıca türleridir. Keneler altı alt takıma ayrılır. [*Lat.* ve *Ing. Acarina; Fr.* Acariens, acarides].

kene.otu, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Sütleğengiller *(Euphorbiaceae)* familyasından tropiklerde boyu 10-15 m. yi bulan, ağaç veya ağaççık halini alabilen biryıllık otsu bitki cinsi. Yaprakarı çok büyük, sekiz veya dokuzu bir arada bileşiktir' Çiçekler bazen ikievcikli, bazen erkek ve dişi çiçekler aynı sapa bağlı ayrı başaklar halinde, bazen de her iki çeşit çiçek bir arada tek başak halindedir. Erkek çiçekler parlak sarı renkte püskül biçimindedir. Dişi çiçeklerin beş parçalı bir çanağı vardır. Meyvesi olgunlaşınca kendiliğinden açılır. Küçük bir fasulye büyüklüğündeki tohumunu üç katlı bir kabuk sarar. Tohumlarında çok yapışkan, tatsız, kokusuz bir yağ bulunur. Bitkisel yağların en koyusu olan bu yağ, saf alkolde ve sirke asidinde erir. Kayganlık verici olarak kullanılır. **Hintyağı ağacı** *(R. communis)* adlı türü, tohumlarından hintyağı elde edilen önemli bir bitkidir. [*Lat. Ricinus; Ing.* Ricinus; *Fr.* Ricin].

kenet, -ti, i. § ❶ İki sert cismi birbirine bağlamaya yarayan iki ucu sivri ve kıvrık maden parça: *Mermerleri, rıhtım taşlarını veya kırılan bir tabağın parçalarını kenet etmek.* [*Ing.* Clamp; *Fr.* Crampon]; § ❷ *inş.* Çinko örtülerde, binme şeritlerini bağlamaya yarayan çinko şerit; § ❸ *mim.* (a) İki taşı veya cephe kaplama elemanlarını çıplak duvara bağlamak için kullanılan madenî çengel. [*Ing.* Keystone; *Fr.* Agrafe]; (b) Bir pencere kanadını, bir kapıyı v.b. üst kısma bağlamaya yarayan halka. [*Ing.* Clamp; *Fr.* Agrafe]; (c) Eğik pencere kasalarında camın kaymasını önlemek için *T* demirinin lambası içine yerleştirilen *S* biçiminde parça. [*Ing.* Crampiron; *Fr.* Agrafe]; ⊛ **dik çifte ~**, *döş.* ◘ **Dik**; ⊛ **duvar kenedi**, *inş.* ◘ **Duvar.**

~ **etmek**, Kenetle birbirine tutturmak, bağlamak. [*Ing.* To clamp together, to cramp together; *Fr.* Cramponner].

~ **gibi bağlanmak (yapışmak)**, *dey.* Birbirine içten bağlanmak, sıkı fıkı dost olmak.

~ **taşı**, *mim.* Kemerin orta yerinde bulunan ve iki ayağı birbirine bağlayan taş. [*Ing.* Keystone; *Fr.* Clef de voûte].

kenetçi, i. *mek.* Madenden parça kenarların kenetlenmesi katlanması ve kenetlenerek birleşmesini sağlayan kimse. [*Ing.* Crimping tool; *Fr.* Sertisseur].

kenetleme, i. § ❶ *bayınd.* Yeraltı çalışmalarında, tünel açımında, tavan kayalarını kendi aralarında yuvarlak bir demirle birleştirerek sağlamlaştırma işlemi. *(Kenetleme kötü nitelikte topraklarda özellikle çok kalın bir toprak tabaka altında kalan dağ tünellerinde ve kazı sonucunda bir yanda basıncın azalması yüzünden çatlamalar gösteren kayaların desteklenmesinde kullanılır).* § ❷ *tekn.* İki saç parçasını birleştirmek için, birinci parçanın kenarını ikinci parça üzerine kıvırarak dövme. [*Ing.* Crimping; *Fr.* Sertissage].

kenetlemek(-i), f. § ❶ Kenetle birbirine bağlamak, kenetle tutturmak. [*Ing.* To clamp; *Fr.* Cramponner]. § ❷ Birbirinin içine geçirerek sıkıca bağlamak. § ❸ *inş.* Çinko levhaları tutması için çatı tahtalarına kenet ayaklarını tespit etmek. [*Ing.* To clamp, to cramp; *Fr.* Agrafer]. § ❹ *tekn.* (a) Bir parçayı, oturtulacağı boşluğun çevresindeki küçük çıkıntılarla tespit etmek. [*Ing.* To clamp, to cramp; Fr. Sertir]; (b) iki saç parçasını birbirine tutturmak için birinin kenarını diğerinin çıkıntılı kenarı üzerine kıvırmak. [*Ing.* To clamp; *Fr.* Sertir].; (c) İki saç veya teneke parçasını birleştirmek için, kenarlarını düzleştirmek.

kenetlenme, i. § ❶ Kenetle bağlanma. § ❷ *kim.* Aminli veya hidroksilli bir madde ile diazoik bir bileşiğin yoğunlaşması. § ❸ *astronotik* ◘ **Uzay buluşması.** § ❹ *jeol.* Başka başka nitelikte kayaç birimleri yan yana bulundukları zaman, katmanların birbirlerinin arasına sokulması. [*Osm.* Girift olma; *Ing.* Interfingering; *Fr.* Interdigitation].

kenetlenmek, nsz. f. § ❶ Kenetle tutturulmak, bağlanmak. [*Ing.* To be clamped; *Fr.* Se cramponner]. § ❷ Açılamayacak şekilde sıkıca birbirinin üzerine kapanmak: *Çeneleri kenetlenmiş.* [*Ing.* To be binded; *Fr.* Se fermer, serrer]. § ❸ Kenetle bağlanmış gibi sımsıkı birbirinin içine geçmek. § ❹ Sıkıca sarılmak.

kenetli, s. § ❶ Kenetle biribirine bağlanmış bulunan, kenedi olan: *Kenetli taş.* [*Ing.* Clamped, cramped; *Fr.* Agrafé,-ée]. § ❷ *mec.* Birbirinin içine geçerek sıkıca kapanmış, kenetlenmiş: *Dişlerim birbirine kenetli, bir müddet olduğum yerde kaldım.* [*Ing.* Clamped together, closely united; *Fr.* Agrafé,-ée, serré,-ée].

kenevirksit,-ti, i. *Fr. chenevixite. min.* Hidratlı doğal demir ve bakır arsenyofosfat. [*Ing.* Chenevixite].

kenevir, i. *Yun. kannabis. bot.* ◘ **Kendir.** ⊛ **dev ~** i, *bot.* ◘ **Kendir (dev kendiri).** ⊛ **hint ~** i, *bot.* ◘ **Kendir (hint kendiri)** ⊛ **Manila ~** i, *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Muzgiller *(Musaceae)* familyasından, Filipinlerde yetiştirilen *Musa textilis* adlı bitkinin yaprak vaginalarından elde edilen elyafa verilen ad. Halat yapımına çok elverişlidir. Çünkü adi kenevirinkinden daha sağlam, daha ince ve deniz suyunun aşındırıcı etkisine karşı daha dayanıklı lifleri vardır. [*Ing.* Manila hemp: *Fr.* Chanvre de Manille].

~ **kuşu**, *zool.* ◘ **Kenevirkuşu.**

kenevircilik,-ği, i. ◘ **Kendircilik.**

kenevir.kuşu, b. i. *zool.* Ötücü kuşlar *(Passeriformes)* takımının, İspinozgiller *(Fringillidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 13.5 sm. Sırtı ve kanatları kestane rengi, karnı kül rengi akdır. Erkeğin göğsü ve tepesi kırmızı olur. Avrupa'da, Kuzey Afrika ve Batı Asya'da bahçe ve bataklıklarda yaşar. [*Lat. Carduelis cannabina; Ing.* Linnet; *Fr.* Linotte, linot].

Kenga'lar, ç. öz. i. *etn.* Müslümanlaşmış zenci halk; Çat'ta yaşarlar. [*Ing* ve *Fr.* Kengas].

kenger (ota), **kengel**, i. *Osm.* < *Fars. bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, Güney ve Doğu Anadolu'da yetişen, Nisan-Mayıs aylarında çiçek açan, 40-50 sm. yüksekliğinde, tüylü, çok yıllık, sütlü, dikenli, ve otsu bir bitki. Gövde basit veya az dallı, kalın kısadır. Yapraklar derimsi oblong- lanseolat, parçalı, damarlar çok belirli ve beyazımsı tüylü, gövdedekiler sapsızdır. Çiçek durumu küreye benzer baş şeklindedir. Gövdenin kesilmesi ile çıkan sütten bir sakız *(kenger sakızı)* hazırlanır Akdeniz. bölgesinde olgun kapitulumların kavrulmasıyle bir çeşit kahve *(kenger kahvesi)* hazırlanır. [*Lat. Gundelia tournefortii; Ing.* Cardoon; *Fr.* Cardon, cardonnette].

~ **sakızı**, Çiğnemek için kullanılan ve kengerin sütünden çıkarılan bir çeşit sakız. [*Lat. Condrilla; Fr.* Boiled-down juice of the milk thistle].

☆ *Eşanl.* **çengel sakızı.**

kenif, i. ◘ **Kenef.**

kenisa, kenise, i. *Osm.* < *Ar. kenîsâ, kenîse* < *Yun. ekklesia. esk.* ◘ **Kilise.**

kenız /kenîz/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kadın köle, cariye. [*Ing.* Slave girl, maid girl]; § ❷ Evlenmemiş genç kız, bâkire. [*Ing.* Virgin; *Fr.* Vierge].

kenizek /kenîzek/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Küçük odalık, çok genç cariye. § ❷ Küçük kız. [*Ing.* Slave girl, little girl].

kennas /kennâs/, i. *Osm.* < *Ar. kens.* Süpürme. § ❶ Çöpleri süpürmeyi ve toplamayı meslek edinmiş kimse, çöpçü. [*Ing.* Sweeper; *Fr.* Balayeur,-euse]. § ❷ Mevlevî tekkelerinde ayakyolunu temizleyen kimse.

kennedya, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, anayurdu Avustralya olan, salkım ağacına benzeyen, sürüngen veya tırmanıcı ağaççık. Özellikle iri salkımlar halinde koyu kırmızı çiçekleriyle genis alanları kaplayan, *kennedya rubicunda* adlı türü *bahçelerde yetiştirilir.* [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Kennedya].

kenofobi, i. *Fr. kenophobie. tıp.* ◘ **Agorafobi.**

kenokolik, s. *Fr. chenocholique* < *Yun. khen*, kaz + *kole, safra. kim.* Formülü $C_{21}H_{40}O_4$ olan bir asid için kullanılır; kaz safrasında bulunur. *(Barit suyu ile torokolik asidinin ısıtılmasından elde edilir).* [*Ing.* Chenocholic (acid)].

kenotaf, i. *Fr. cénotaphe* < *Yun. kenos, boş + taphos, mezar* > *kenotaphion.* Bir ölünün hatırasına dikilen anıt. *(Bu anıta ceset konmaz).* [*Ing.* Cenotaph; *Fr.* Cénotaphe].

kenotoksin, i. *Fr. cénotoxine* < *Yun. koinos*, genel + *toksin. fizyol.* Yorgun organizmaların kanında bulunan madde *(Yorgunluktan bitkin bir hayvandan alınan kan normal bir hayvana şırınga edilirse içindeki kenotoksin'e bağlı yorgunluk belirtileri meydana getirir. Bu maddenin yapısı henüz bilinmemektedir).* [*Ing.* Cenotoxin, kenotoxin].

kenotron, i. *Fr. kénotron* < *Yun. kenos*, boş. Boşlukta sıcak bir elektrottan soğuk bir elektroda doğru akımın tek yönde akma özelliğinden faydalanan iki elektrotlu lâmba. *(Kenotron, şiddeti az, fakat gerilimi yüksek veya çok yüksek olan /10.000'den 150.000 V'a kadar/ alternatif akımların doğrultulmasında, ayrıca X ışını tüplerinin beslenmesinde çok kullanılır).*

kenozit, i. *Fr. cénosite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum, itriyum ve erbiyum silikat. [*Ing.* Cenosite].

kenozoyik, i. *Fr. cénozoïque. jeol.* ◘ **Üçüncü zaman, neozoik.**

kent, öz. i. Büyük Britanya'da idare bölümü. İdare merkezi *Maidstone.*

~ **ırkı**, *zool.* İngiliz koyun ırkı. *Romney* Marsh ırkı da denilen bu koyunlar yayılıma elverişli, çok iri hayvanlardır. [*Ing.* Race of kent, Romney marsh; *Fr.* Race de kent, Romney-Marsh].

kent*, i. *esk.T. kend* < *soğdakça.* § ❶ Çarşı, lokanta, otel, eğlence yerleri gibi kuruluşları bulunan geniş ev topluluğu, kasaba: *(Başkent, Taşkent).* [*Osm.* Şehir; *Ing.* City; *Fr.* Ville]. § ❷ *sosy. (Eski zamanlarda)* Kendi kanunlarıyle yönetilen ve bir

veya birkaç şehir veya kentten ibaret olan ülke. [*Osm.* Belde; *ing.* Town; *Fr.* Cite].

kental,-li, *Fr. quintal* < *Lat. quintale* < *Ar. kıntār. metrol.* (a) Yüz kilogram ağırlığında tartı birimi. (b) Eskiden 100 librelik ağırlık; (c) Ülkelerin büyük bir kısmında kullanılan ve değerli bir ülkeden diğerine göre değişen kütle birimi. [*ing.* Quintal].

kentar, i. Arnavutluk'un para birimi *lek*'in bölümü: *1 lek 100 kentardır.* [*ing.* ve *Fr.* Quintar].

kentet.-ti, i. *Fr. quintette* < *Lat. müz.* Bir müzik parçasını çalmak için bir araya gelmiş beş ayrı çalgı veya ses. [*Ing.* Quintet]. ☆ *Eşanl.* **beşli.**

kentiyon, i. *Fr. quintillion. mat.* Bir milyon katriliyon. *(10^{15}).* [*Ing.* Quintillion, trillion (10^{18})].

kentli, s. ve i. Kente yerleşmiş olan *(kimse),* şehirli. [*Ing.* Townsman; citizen; *Fr.* Habitant de la ville].

kenton, i. *Fr. quinton.* Viyola benzeri çalgı; ancak viyolada altı tel bulunmasına karşılık kentonda beş tel vardır. *(XVIII. yüzyılda ve özellikle Fransa'da yapılan bu çalgı aşağı yukarı keman boyundadır. Genel olarak akordu 6. pes tel dışında, viyola'nın akordu ile aynıdır).* [*Ing.* Quinton].

kentrolit, i. *Fr. kentrolite. min.* Doğal manganez ve kurşun silikat. [*Ing.* Kentrolite].

kentron, i. *Yun.* Eskilerin değişik parçalarla dokudukları örtü. *(İsveçli zanaatçılar bu usulü yeni bir zevkle geliştirdiler).*

kent soylu*, b. i. ◘ **Burjuva.**

Kentucky, öz. i. *coğr.* A.B.D. eyaletlerinden biri. Güneydoğudadır. Merkezi *Frankfort*'dur

Kenya, öz. i. *coğr.* Doğu Afrika'da bağımsız bir devlet. Commonwealth üyesi; Kuzeyde Habeşistan ve Somali, batıda Uganda, güneyde, Tanzanya, doğuda Hint Okyanusu ile sınırlıdır; 583.000 km²; baskenti: Nairobi, Başlıca şehri *Mombasa.* [*ing.* ve *Fr.* Kenya].

~ **dağı,** *coğr.* Kenya'nın batısında bulunan 5.194 m. yüksekliğinde volkanik dağ.

kenyapitek, i. *Fr. kényapithèque. Leakey* tarafından 1961'de Kenya'da bulunan 14 milyon yıl önce yaşamış insansı maymun fosili. *(Köpek dişlerinin az gelişmiş olması ve bütün brakiasyon eğilimlerinden yoksun bulunması kenyapitekin, insanın ataları arasında sayılmasını haklı gösterecek niteliklerdir).*

kenz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Maddî ve manevî çok değerli şeylerin bulunduğu yer veya bunların bütünü, hazine. [*Ing.* Buried treasure].

kep, i. *ing. cap.* § ❶ Siperli veya sipersiz hafif başlık: *Okul kepi.* [*Fr.* Bonnet]; § ❷ Bazı törenlerde profesör ve öğrencilerin giydikleri özel başlık. [*Fr.* Toque]; § ❸ Hastabakıcı *(hemşire)* başlığı.

~ **bastı,** ◘ **Kepbastı.**

kepaze /kepäze/, s. *Osm.* < *Fars. kebāde.* § ❶ *(Nesneler hk.)* Gülünç ve değersiz, iyi niteliği olmayan. [*Ing.* Ridiculous or contemptible]. § ❷ *(Kişiler hk.)* Rezil. rüsva, arsız, utanmaz: *Yaptıkları duyulunca kepaze oldu.* [*Ing.* Vile, contemptible, shameless; *Fr.* Vil, déshonoré, éhonté risée]; § ❷ i. Eskiden talimde kullanılan gevşek ok yayı; § ❸ İtibarsız, haysiyet ve değerini kaybetmiş: *Bolluk yıllarında ihracat yapamayan yerlerimizde meyvalar ve daha birçok ürünler kepaze* oluyor. [*Ing.* Vile, cheap; *Fr.* Goujet, paltoquet].

~ **etmek,** Utanılacak bir duruma düşürmek, rezil etmek. [*Ing.* To treat with scorn, to disgrace; *Fr.* Déshonorer, avilir].

~ **olmak,** Gülünç veya utanılacak duruma düşmek, rezil olmak. [*Ing.* To be a laughingstock to be ashamed, humiliated; *Fr.* S'avilir, se déshonorer].

kepazelik, -ği /kepäzelik/, i. Kepaze olma hali veya kepazece davranış. [*Ing.* Dishonor, degradation, vileness; *Fr.* Avilissement, déshonneur].

kep.bastı, b. *i. balıkç.* İki katlı büyük dalyan ağı.

kepçe, i. *Osm.* < *Fars. kefçe,* küçük el. § ❶ Sulu yiyecekleri karıştırmaya, dağıtmaya yarayan uzun saplı yuvarlak ve derince kaşık: *Çorba kepçesi. Yemek kepçesi.* [*Ing.* Skimmer, ladle, scoop; *Fr.* Cuiller à pot, louche]; § ❷ *balıkç.* Saplı bir çembere geçirilmiş olan ve balık, kelebek tutmada kullanılan ağ. [*Ing.* Landing-net, spoon-net, butterfly net; *Fr.* Épuisette, freloche, filoche]; § ❷ *den.* Gemilerde, ortasında dümen evi bulunan yuvarlak kıç çıkıntısı. [*Ing.* Buttock; *Fr.* Fesse, arcasse]. § ❸ s. Bir kepçenin alabildiği miktar: *İki kepçe pilâv;* § ❺ *bayınd.* (a) Çok büyük tesviye islerinde kullanılan güçlü mekanik kürek; (b) Deniz dibini taramaya yarayan kavrayıcı âlet; § ❻ *bot.* Buğdaygillerin arka çeneği. [*Ing.* Scutellum; *Fr.* Scutellum, scutelle, ecusson]; ☆ *Eşanl.* **skutellum;** § ❼ *camc.* (a) Cam yapımında ergimiş cam dolu potayı tutmaya yarayan âlet; (b) Potalardaki malzemeyi karıştırmaya yarayan camcı âleti. [*Ing.* Ladle; *Fr.* Louche]; § ❽ *met.* Metalürji fırınında, yükleme makinesi kolunun en uç kısmı. *(Erimiş madenî kalıba boşaltmaya yarar).* [*Ing.* Casting-ladle; *Fr.* Cuiller]. § ❾ Tahıl, kömür, kum gibi dökme yüklerin, yüklenip boşaltılmasında kullanılan kavrayıcı âlet. *(Bir noktadan birbirlerine ağız ağıza menteselenmiş kepçe biçiminde, çelikten yapılmış iki kaptan meydana gelir. Boşaltılacak yükün üzerine indirildiği sırada açılabilen, kaldırılmaya başlanınca kavradığı yükün ağırlığı ile kendi kendine kapanan bu araçtır).* [*Ing.* Skimming ladle; *Fr.* Écumoir]; ☆ *Eşanl.* **grap.** § ❿ *petr.* Üretime geçilmeden önce bir kuyunun boşaltılmasını sağlayan, silindir biçiminde ve otomatik kapaklı çelik kap. [*Fr.* Cuiller]; § ⓫ *peynircilik.* Telemeyi kazandan kalıplara aktaran kotarma aracı; § ⓬ *saatç.* ◘ **Sarkaç;** ⓭ *sil. esk.* Bir topun kartulusunu veya güllesini kaldırmak ve tasımak için kullanılan âlet. [*Fr.* Cuiller]. § ⓮ *sp.* Yağlı güreste, bir eli arkadan rakibin bacakları arasına sokarak uygulanan oyun. § ⓯ Eşya veya malzemeyi tutmak veya bunların yerlerini değiştirmek için kullanılan cihaz; § ⓰ *trm.* Gübre serbetini tarlaya serpmeye yarayan uzun saplı, genis kapsamlı yuvarlak âlet. [*Ing.* (Manure-) shovel or scoop; *Fr.* Louche]. § ⓱ *zool.* Bir embriyonda, mide kovuğunun içderi tabakası; ◉ **balıkçı ~si,** *balıkç.* (a) Uzun bir sapın ucuna tutturulmuş bir demir çember etrafına ağız tarafından bağlanmış ağ torba. *(Denizden balık çıkartmakta kullanılır).* [*Ing.* Landing-net, spoon net; *Fr.* Épuisette]; (b) Mercan avlamakta kullanılan sürtme ağ çeşidi; (c) Kayalık yerlerde yosunları kaldırarak kabukluları araştırmaya veya küçük kum yılanbalıklarını toplamak için kumları karıştırmaya yarayan kör ağızı levha şeklinde âlet. [*Ing.* Fisherman's scoop-net; *Fr.* Épuisette]; ◉ **dip ~si,** *balıkç.* Bir çesit sürme ağzı. ◉ **kaşık ~si,** ◘ **Kaşık.** ◉ **kulak ~si,** *anat.* (a) Kulak kıkırdağı, memelilerin dış kulağı; (b) Fallope borusunun dış-ucu. [*Ing.* Earlap; *Fr.* Lobe de l'oreille]; ◉ **torpil kovanı ~si,** *sil. esk.* Torpilin kuyruğu serbest kalıncaya kadar onu havada veya su altında kovanın dışına süren şişkin parça. [*Fr.* Cuiller de tube lance-torpille]; ◉ **tutucu ~,** Otomatik yüklemede kullanılan kepçe.

~ **askısı,** *saatç.* Sarkaçlı bir duvar saatinde kepçeyi taşıyan parçaların tümü.

~ **dayağı,** *den.* ◘ **Dayak.**

~ **döküm ~si,** ◘ **Döküm.**

~ **gibi,** *dey. (kulak hk.)* Büyük ve öne doğru gelen.

~ **kulak,** ◘ **Kepçekulak.**

~ **kuyruk,** ◘ **Kepçekuyruk.**

~ **surat,** ◘ **Kepçesurat.**

~ **vurmak,** *balıkç.* Denizin yüzeyinde bulunan balıkları kepçeyle avlamak veya gırgır ağı içersinde kapalı kalan fazla miktardaki balığı motora kepçeyle aktarmak.

~ **yuvarlağı,** Bir duvar saatinde, ağırlık yapması için kepçenin alt ucuna tutturulan, mercimek biçiminde bakır parça.

kepçe.kulak, b. s. Çok büyük ve öne doğru kulakları olan. [*Ing.* Having large, prominent ears; *Fr.* Qui a de grands oreilles à forme des cuillère].

kepçe.kuyruk, b. s. *arg.* Başkalarının sırtından geçinen, kaparozcu. [*Ing.* Sponger; *Fr.* Rapace, parasite].

kepçe.surat, b. s. Çok ufak yüzlü, kaşık suratlı *(kimse).* [*Ing.* Having a small face; *Fr.* Qui a un petit visage].

kepek, -ği, i. *esk. T.* § ❶ *trm.* Un yapmaya yarayan taneler öğütülüp elendiği zaman elek üstünde kalan kabuk kırıntıları. *(Hayvan yemi olarak kullanılır).* [*Ing.* Bran; *Fr.* Sond]; § ❷ Kimi hallerde baştan pul

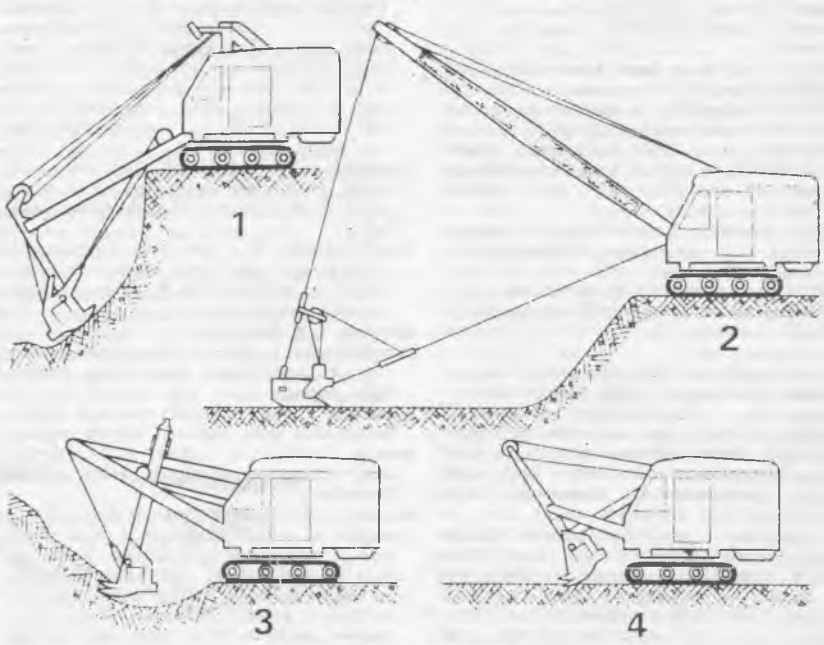

ŞEKİL: **KEPÇELER. 1. Kanal. 2. Dâzleme. 3. Tepe düzleyici. 4. Dranine.**

pul dökülen ufacık beyaz kabuklar. [*Ing.* Dandruff, scurf; *Fr.* Pellicule]; § ❸ *esk. h. d.* Yaşamak için gerekli olan yiyecek; § ❹ *patol.* Bazı deri hastalıklarında veya kızıldan sonra dökülen parçacıklar; § ❺ *tıp.* Saçlı derinin anormal derecede pullanması. *(Saçlı derinin kepekleri, gerekli şampuanlar ve losyonlarla tedavi edilir);* ◉ **unlu ~,** Unla karışık kepek. *(Arıtılması için başka bir kalbur cihazından geçirilir).* Sert içkilerin imalinde damıtılma safhasına geçecek olan alkollü sıvı; ◉ **yağlı ~,** Çok unlu kepek. [*Fr.* Son gras]; ◉ **yavan (kuru) ~,** İçinde un bulunmayan kepek. **~ yalı,** Kaynatılmış kepekli su veya sadece içine kepek katılmış su. [*Ing.* Branwater; *Fr.* Eau de son].

kepekçi, i. Kepek satıcısı.

kepeklenmek, nsz. f. § ❶ Kepekli hale gelmek, başta kepek meydana gelmek. [*Ing.* To become scurfy]. § ❷ *(elma)* Susuz ve tatsız hale gelmek: *Bu elma kepeklenmiş, çok tatsız.*

kepekli, s. § ❶ İçinde kepek bulunan, kepeği olan: *Kepekli un.* [*Ing.* Branny, mixed with bran, containing bran; *Fr.* Plein de son]; § ❷ Üzerinde kepek olan kepeklenmiş: *Kepekli saçlar.* [*Ing.* Scurfy, covered with scurf; *Fr.* Pelliculeux,-euse]. § ❸ *meyve.* Etli kısmı sünger gibi kaba ve tatsız bir hal alan meyve ve sebzeler için kullanılır: *Kepekli elma.*

kepenek,-ği, i. *Osm.* < *Fars. kipenek.* § ❶ Tüylü ve kanatlı buğday böceği. [*Ing.* Butterfly, moth; *Fr.* Papillon]. § ❷ Çobanların giydikleri dikissiz, kolsuz, keçeden üstlük. [*Ing.* Coarse cape or cloak worn by shepherds]; § ❸ Çerçeve kanatlarını açıp kapamak için o kanatların kenarlarına vida ile tesbit olunan, kelebek kanadı şeklinde iki parçadan ibaret küçük menteşe. [*ing.* Hinge, butt-hinge; *Fr.* Charnière]. ☆ *Eşanl.* **kelebek menteşe.**

~ altında er yatar, *at.* İnsanları kılık ve kıyafetlerine bakarak değerlendirmemelidir. Kaba kaba, perişan bir kılık içinde değerli bir kişi bulunabilir.

kepenez, i. *zool.* ◘ **Tatlı su kefali.**

kepenk,-gi, i. *Erm. gapank.* Dükkân vitrini, kapı, pencere gibi açıklıkları örtmek için kullanılan saç levha veya türlü biçimlerdeki demir veya tahta kapak. [*Ing.* Large pull-down shutter, trapdoor, wooden cover; *Fr.* Rideau de fer, volet roulant, persienne, contrevent]; ◉ **~ leri indirmek,** *dey.* Isı tatil etmek.

kepenklik, -ği, i. Bazı dükkânların altındaki depoya inmek için döşemeye açılan ve bir kepenkle kapatılan delik. [*Ing.* Trap; *Fr.* Trappe].

kepez, i. *h. d.* § ❶ Deniz kıyısındaki büyük kaya. [*Ing.* Rock on shore, cliff; *Fr.* Rocher au bord de la mer]; § ❷ Gelinlerin başına takılan duvak. [*Ing.* Headdress, headgear of a bride, bride's veil, crest *(of a bird)*]. § ❸ Bazı kuşların tepelerinde olan uzun uzun tüy, taç. [*Ing.* Cock's comb; *Fr.* Houppe].

kepi, i. *Fr. képi* < *Alm. kappe* > *kaeppi.* Fransız kara ordusu subay ve assubaylarının giydiği kasket.

kepir, i. *h. d.* Verimsiz, çorak toprak. [*Ing.* Marshy, barren soil; *Fr.* Sol marécageux].

KEPLER, Johannes, öz. i. *(1571-1630).* Alman astronomu.

~ hareketi, *astr.* Bir gökcisminin *Kepler* kanunlarına uygun olarak yaptığı hareket. Buna göre, gökcisimlerinin hızları çekim merkezine yaklaştıkça artar. Bu hız, gökcisminin çekim merkezine olan uzaklığının kare köküyle ters orantılıdır. [*Ing.* Keplerian movement; *Fr.* Mouvement képlérien].

~ kanunları, *astr.* Gezegenlerin Güneş çevresindeki hareketiyle ilgili olarak Kepler'in ortaya attığı deneysel kanunlar. Bu kanunları üç tanedir: **1.** *Her gezegen, odaklarından birinde Güneş'in bulunduğu doğru yönde bir elips çizer:* **2.** *Güneş'in merkeziyle gezegenin merkezini birleştiren vektör yarıçapının çizdiği alan, bu alanın çizilmesi için geçen zamanla doğru orantılıdır:* **3.** *Gezegenlerin kavuşum dolanımı için geçen zamanın karesi, yörüngelerinin büyük ekseninin küpüyle doğru orantılıdır.* [*Ing.* Kepler's law; *Fr.* Lois de Kepler].

kepmek, f. Çökmek, yıkılmak.

ker[1], s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kulağı duymayan, sağır. [*Ing.* Deaf; *Fr.* Sourd]; § ❷ i. Güç, erk; § ❸ Amaç, erek.

ker[2], i. *Osm.* < *Ar. kerr. ask. esk.* Savaşta ateş keserek geriledikten sonra tekrar hücuma geçme. [*Ing.* An attacking and renewing an attack].

Kerabo, i. Malezya'da yaygın hint mandasının yerli adı. Büyük boylu *(omuz başından yüksekliği 1.45 m),* uzun *(1.65 m.)* ve kılıç gibi yassı boynuzludur. Asya'da yaşayan *Bubalus bubalus*'un evcil çeşididir. Filipinler'e götürülerek orada evcilleştirilmiştir. [*Fr.* Kérabau].

kerah, i. Arşın ve endazenin on altıda biri.

kerahet,-ti /kerâhet/, i. *Osm.* < *Ar. kerh. esk.* § ❶ Bir şeyi kötü ve iğrenç bulma, iğrençlik, iğrenme. [*Osm.* Mekruhluk; *Ing.* Dislike, aversion, repugnance; *Fr.* Répugnance, aversion]. § ❷ *(iş hk.)* Zorla, baskı ile yapma; § ❸ *din.* Şeriatın kesin olarak yasaklamadığı, fakat harama yakın olduğu için yapılmaması gereken şeyin durumu.

~ vakti, *şak. (Akşamcılar arasında),* İçkiye başlama vakti. [*Ing.* Drinking time].

keraheten, z. *esk.* Tiksinerek, istemeyerek. [*Ing.* With aversion, repugnantly; *Fr.* Avec repugnance, à contrecœur].

kerake, i. Eskiden sof denilen kumaştan üste giyilen bir çeşit darca cüppe gibi elbise olup çoğunlukla gençler giyerlerdi.

keramet,-ti /kerâmet/, i. *Osm.* < *Ar. kerem.* § ❶ Bazı ermiş insanların doğaüstü bir takım yetenekleri bulunduğuna inanılan hayret uyandırıcı hal. [*Ing.* Miracle worked through the agency of a saint; power of sanctity by wtih miracles are worked; wonder, marvel; *Fr.* Miracle d'un saint]. § ❷ mec. Keramet sayılacak derecede isabetli ve doğru söz veya hareket: *Keramet buyurdunuz, bu söz ayni keramettir.* [*Ing.* Opportune word, hint; *Fr.* Parole ou opinion tres juste]; § ❸ *sosy.* Dinî bir önderde görülen olağanüstü niteliklerin bütün. [*Ing.* Charism; *Fr.* Charisme]; § ❹ *esk.* Cömertlik, bağış. [*Ing.* Generosity, munificence, excellence; *Fr.* Generosité]; § ❺ Saygı gösterme, kerem, bağış, lûtuf, ağırlama; ◉ **~ te bulunmak (keramet göstermek),** Doğaüstü durumlar yaratmak. [*Ing.* To work miracles; *Fr.* Faire des miracles]; ◉ **~ buyurdunuz (~ te bulundunuz),** *dey.* *«Çok doğru söylediniz», «pek güzel yaptınız»* gibi anlamlarda kullanılan ve eskidan, daha çok dalkavukların kullandığı bir yaranma sözü. [*Ing.* Your words are wonderful; *Fr.* Ce que vous dites est tres juste].

kerametli, s. § ❶ Doğaüstü güce sahip, mübarek. [*Ing.* Holy *(as a medium of miracles)*]; § ❷ Cömert. [*Ing.* Generous, noble].

keramet.medar, b. i. *esk.* § ❶ Keramet gösteren kimse. [*Ing.* Man of sanctity manifested by miracles]; § ❷ İyi huylu, hayır yapmayı seven kimse.

keramik, i. ◘ **Seramik.**

keran, kerane, i. *Osm.* < *Fars. kerân, kerâne. esk.* Uç, kenar, son. [*Ing.* Edge, margin, side, shore].

keranegir, s. *esk.* Bir yana çekilerek toplum hayatından uzak yaşayan, kenara çekilen.

keraris /kerâris/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kürrâse. esk.* Elyazması kitapların sekiz sayfalık formaları.

kerarjir, i. *Fr. kérargyre. min.* ◘ **Kerarjirit.**

kerarjirit,-ti, i. *Fr. cérargyrite.* < *Yun. keras,* boynuz + *arguros,* gümüş. *min.* Doğal gümüş klorür. Formülü AgCl olan *kerarjirit*'in özgül ağırlığı 5.6'dır; kübik sistemde billûrlaşır; bıçakla balmumu kadar kolay kesilen küçük billûrlar veya sert kütleler halinde bulunur. [*Ing.* Cerargyrite].

☆ *Eşanl.* **kerarjir.**

kerasin, i. *kim.* Kiraz ve erik ağaçlarından elde edilen ve zamkta bulunan bir madde. [*Ing.* Cerasin; *Fr.* Cérasine].

kerasit,-ti, i. *Fr. cérasite. min.* Arasına kömür girmiş kordiyerit çeşidi. [*Ing.* Cerasite].

kerata, i. *Yun. keratas, keration.* § ❶ Karısı tarafından aldatılan erkek: *(«Boynuzlu» anlamında olup küfür veya sevgi sözü olarak kullanılır).* [*Ing.* Pander, pimp, cuckold; *Fr.* Gredin, coquin]; § ❷ Ayakkabı çekeceği. [*ing.* Shoehorn; *Fr.* Chaussepied].

keratektomi, i. *Fr. keratectomie. oft.* Saydam tabakanın *(kornea)* bir parçasının ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Keratectomy].

keraterpeton, i. *Fr. kératerpéton. paleont.* İskeletleri Bohemya, Britanya adaları ve A.B.D. maden kömürü yataklarında bulunan zırhbaslı amfibyum. *(Çok uzun kuyruklu ve üzerinde bir çift boynuz bulunan üçgen kafalı bir semendere benzer).* [*ing.* Keraterpeton].

keratin, i. *Fr. kératine. biy.* Boynuz maddesi; destek dokuların *(kabuk, tüy, tüy)* yapısına giren tırnak, boynuz, kıl gibi üst deri ürünü olan yapıları meydana getiren kükürtçe zengin proteinli bir madde. *(Keratin, ayıraçların çoğuna dayanır, fakat sıcak alkalilerle erir, bu yüzden midede erimez, yalnız bağırsaklarda etki yapması gereken hapların üzeri keratinle kaplanır).* [*Ing.* Keratin].

keratinleşme, i. *biy.* Protoplazma proteinlerinin keratin haline dönüşmesi. [*ing.* Keratinization; *Fr.* Kératinisation].

keratinli, s. Boynuzsu maddesi olan veya boynuzsu maddesi bulunan. [*Ing.* Keratinous; *Fr.* Kératinisé, -ée].

~ haplar, *ecz.* Keratin veya keratine benzer özellikler taşıyan bir maddeyle kaplanmış haplar. [*Ing.* Keratinous pills; *Fr.* Pilules keratinisées].

~ süngerler, *zool.* ◘ **Keratinlisüngerler.**

~ tabaka, *biy.* ve *zool.* Çok tatlı yassı örtü dokusu tipinde olan üst-derinin en üst katı olup gözelerinin sitoplâzmasındaki proteinlerden meydana gelmiş olan keratin maddesi bakımından zengindirler. [*Lat. Stratum corneum; Ing.* Horny layer; *Fr.* Strate corné].

keratinli.süngerler, ç. b. i. *zool.* Çok hücreli hayvanlardan Parazoonlar *(Parazoa)* bölümünün, Süngerler *(Porifera)* filumuna giren bir altsınıf. İskeletleri silis iğneleri ve sponking tellerinden ya da sadece spongin tellerinden yapılmıştır. Banyo süngeri *(Euspongia officinalis)* iyi bilinen türüdür. [*Osm.* İsfenc-i karnî; *Lat.* ve *Ing. Corna* cuspiongida; *Fr.* Cornacuspongiées].

keratit,-ti, i. *Fr. kératite. oft.* Saydam tabaka *(kornea)* iltihabı. *(Dış menşeli keratit'ler, ya bir travmadan, ya da bir dış intandan ileri gelir. Başlıca belirtileri: yabancı cisim varlığı duyusuyle beraber ağrı; ışık isteksizliği (fotofobi); göz yaşarması. Bunlar saydam tabakada bir ülserlemeyle belirlidir (keratit ülseröz). Ağır vakalarda (cerahatli keratit'ler) saydam tabakanın kalınlığı içinde gerçek bir apse meydana gelebilir. Apseli olarak tedavi edilen dış menşeli keratitler bazen birkaç günde iyileşebilir. Ülserler, mikrop bulaştırıldığı zaman, bir daha kaybolmayacak yara izleri (beyaz leke) bırakmakla kalmaz, bazen bütün gözün çıkarılmasına kadar varan durumlara yolaçabilir. İç menşeli keratitler arasında parankimalı veya dokuiçi keratit'i saymak gerekir. Bu keratit saydam tabakanın öz dokusuna yerleşir; sebebi hemen her zaman frengi veya soydan geçme frengidir. Dokuiçi keratit, görmeyi iyice bozabilen beyaz lekeler bırakır, beraberinde iritis görülebilir. Bundan başka kirpiksi cisme, merceğe, lifsel tabakaya v.b. yayılabilir. Tedavi özellikle frengi tedavisidir. Bunlardan başka, saydam tabaka üzerinde ağır iltihaplı gri bir leke belirmesiyle kendini gösteren ve saydam tabakanın en alt katı (descemet zarı) iltihabı da denilen noktalı keratit, üçüz sinirin felçlenmesinden ileri gelen sinirsel felçli keratit de sayılabilir).* [*Ing.* Keratitis].

keratoakantom, i. *Fr. kérato-acanthome. patol.* Ortası boynuzsu oluşumlu, çevresi bağdoku hücreleri kanserini düşündürecek bir kabartı gösteren, fakat gelişimi iyi tabiatlı deri dokusu bozukluğu. [*Ing.* Keratoxanthoma].

keratoderm, i. *Fr. keratoderme. derm.* Derinin sertleşmesi, boynuzsu cilt. [*Ing.* Keratoderma].

keratodermi, i. *Fr. kératodermie. patol.* El ve ayakta üstderideki keratin tabakasının kalınlaşması şeklinde deri hastalığı. *(Çeşitli sebepleri vardır: arsenik, sedef hastalığı, frengi, el işleriyle uğraşma v.b.).* [*Ing.* Keratodermia].

keratofit,-ti i. *Fr. kératophyte. patol.* Boynuzsu görünüşlü saydam polip. [*Ing.* Keratophyte].

keratohiyalin, i. *Yun. keras,* boynuz + *hyalos,* cam. *zool.* Üstderinin tanecikli katının *(stratum granulosum)* gözelerinde bulunan bir madde. [*Ing.* Keratohyalin; *Fr.* Keratohyaline].

keratojen, s. *Fr. kératogène.* Boynuzsu madde meydana getiren. [*Ing.* Keratogenous].

keratojenez, i. *Fr. kératogénèse.* Boynuzsu madde oluşması. [*Ing.* Keratogenesis].

keratokonjonktivit, -ti, i. *Fr. kérato-conjonctivite. oft.* Saydam tabaka *(kornea)* ile konjonktivanın bir arada iltihabı. *Fiskecikli kerato-konjonktivit* saydam tabaka ile konjonktiva üzerinde küçük grimsi düğümcüklerin meydana gelmesiyle belirli bir göz hastalığıdır. Gözlerde kamaşma ve yasarmaya sebep olur; küçük bir fiskeciğin oluşmasıyle sonuçlanır. Bu hastalık çoğu zaman ilkel bir tüberküloz intanının belirtisidir. [*Ing.* Keratoconjunctivitis].

keratokonus, i. *Fr. kératocône. oft.* Saydam tabakanın *(kornea)* eğriliğinde meydana gelen değişiklik; saydam tabaka yine saydam kalmakla beraber bir koni sekli alır. [*Ing.* Keratoconus].

keratolitik, s. ve i. *Fr. kératolytique.* Altderinin aşırı keratinleşme eğilimini azaltan ilâçlara denir. *(salisatlı vazelin, ardıç yağı v.b.).* [*Ing.* Keratolytic].

keratom, i. *tıp.* ◘ **Keratotom.**

keratomalasi, i. *Fr. keratomalacie. oft.* Saydam tabaka *(Kornea)* nın beslenme bozukluğu sonucu yumusayıp yaralar göstererek parçalanması. Atrepsi'li yeni doğmuş bebeklerde bazen görülen derin keratit. [*Ing.* Keratomalacia].

keratometre, i. *Fr. kératomètre. oft.* Saydam tabaka *(Kornea)* kavislerini ölçmekte kullanılan âlet. [*Ing.* Keratometer].

keratometri, i. *Fr. kératométrie. oft.* Saydam tabakayı *(Kornea)* ölçme ameliyesi *(bilgisi).* [*Ing.* Keratometry].

keratomikoz, i. *Fr. kératomycose. oft.* Saydam tabaka *(Kornea)* hastalığı; *aspergillus fumigatus* adlı küçük bir mantardan ileri gelir, saydam tabakanın tam merkezinde bir ülserle ortaya çıkar ve bu ülserin yerinde az çok büyükçe beyaz bir leke kalır. [*Ing.* Keratomycosis].

keratoplasti, i. *Fr. kératoplastie. oft.* Hasta saydam tabakanın *(kornea)* bir parçasını, sağlam bir saydam tabaka parçasıyle değiştirme ameliyatı. [*Ing.* Keratoplasty; *Fr.* Kératoplastie, greffe cornéenne].
☆ *Eşanl.* **saydam tabaka aşısı.**

keratoplastik, s. *Fr. kératoplastique.* Deri sertleştirici. [*Ing.* Keratoplastic].
— **özellik**, *derm.* Deri ve mukoza yaraların kapanmasını hızlandırmak, epitelyum hücrelerinin keratinleşmesini kolaylaştırmak bakımından bazı ilâçların taşıdığı özel nitelik. [*Ing.* Keratoplastic propriety; *Fr.* Propriété kératoplastique].

keratosel, i. *Fr. kératocèle. oft.* Saydam tabakanın *(kornea)* en iç tabakasının fıtığı. [*Ing.* Keratocele].

keratosentez, i. *Fr. kératocentèse. oft.* Saydam tabakayı *(Kornea)* delme ameliyatı, kornea delinmesi. [*Ing.* Keratocentesis].

keratoskop, -pu, i. *Fr. kératoscope. oft.* Saydam tabaka astigmatizmini teşhis için *Placido*'nun bulduğu âlet. [*Ing.* Keratoscope].

keratoskopi, i. *Fr. kératoscopie. oft.* Işığın kırılma derecesini tayin etmek amacıyle gözbebeği gölgesinin göz içindeki hareketlerinin muayenesi. [*Ing.* Keratoscopy].

keratotom, i. *Fr. kératotome. oft.* Saydam tabakayı kesmek için kullanılan çok ince küçük bıçak. [*Ing.* Keratotome, keratome].
☆ *Eşanl.* **keratom.**

keratotomi, i. *Fr. kératotomie. oft.* Katarakt *(perde)* ameliyatında saydam tabakanın kesilmesi. [*Ing.* Keratotomy].

keratoz, i. *Fr. kératose. derm.* Üstderi boynuzsu tabakasının kalınlaşması. *(Keratozlar çoğu zaman, derinin aynı noktasına uzun bir süre yapılan baskı sonucu meydana gelir. Önce sertçe bir kabarıklık, köksüz bir nasır ve nihayet tam bir nasır meydana gelir. Bu lezyonlarda memeciklerin aşırı büyümesi görülmez ve keratozlar eritici maddelerin kullanılmasıyle kaybolur. Siğiller de deri keratozlarına sebep olur, fakat o zaman deri memeciklerinde aşırı büyüme görülür. Yaşlılık keratozu, elli yaşlarından sonra, yüzde, el sırtında, bazen boyun ve önkolda rastlanan esmerimsi, kuru, pürtüklü lekelerdir; kıl keratozu, kıl diplerini çevreleyen, koni şekilli boynuzsu çıkıntılardır, kılın atrofisine sebep olur; kolların arka yüzünde, butların arka dış kısımlarında sık sık görülür. Yüzde pek seyrek rastlanırsa da, olduğu zaman kirpiklerin atrofisine yolaçar. Deri kendi renginde kalabildiği gibi morumsu kırmızı da olabilir (kırmızı kıl keratozu); Tıkayıcı keratoz, dış kulak yolu ve zarı hastalığıdır. Bol miktarda kepeklenme görülür, üstderi tıkaçları meydana gelir ve işitme gücü büyük ölçüde azalır.* [*Ing. Keratosis*]; ◉ **köpek yüz** — u, *vet.* Bazı bölgelerin bakısık hiperkeratozu ile belirli deri hastalığı. *(Özellikle yüzde görülür ve vago-sempatik bir dengesizliğin belirtisi sayılır. Sempatolitikler iyi sonuçlar vermektedir).* [*Fr.* Keratose faciale du chien].

keraviya, keraviye, */kerâviya veya keraviye/.* i. *Osm.* < *Fars. bot. esk.* ◘ **Karamankimyonu.**

kerb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Üzüntü, tasa, kaygı. [*Ing.* Care, anxiety, grief].

kerçûnî /kerçûnî/, i. *dilb.* Süryanî yazısı.

kerdometre, i. *Fr. kerdomètre.* < *Yun. kerdos,* kazanç + *metron,* ölçü. Telefon hatları üzerindeki gürültülü gerilimlerini ve düzeylerini ölçmekte kullanılan âlet. [*Ing.* Kerdometer].

kere, i. *Osm.* < *Ar. kerre,* Defa, kez, sefer, anlamıyle sayı belirten bir kelimeye eklenir: § ❶ Bir olgunun teklifini veya tekrarını belirtmek için kullanılır: *Bir kere. beş kere. Ilk keresinde.* [*Ing.* Time; *Fr.* Fois]; § ❷ Bir çeşit birim olarak kabul edilen bir eyleme göre başka bir eylemin ölçülebilir büyüklüğünü belirtmek için kullanılır: *Benzerlerinden üç kere daha fazla aydınlık sağlayan bir lâmba.* [*Ing.* Time; *Fr.* Fois]; § ❸ Kendi kendisine eklenen bir niceliğin tekrarını veya çarpımını belirtmek için kullanılır. *Üç kere sekiz yirmi dört eder.* [*Ing.* Time, times; *Fr.* Fois].

kerekü, i. Türkmenlerde çadır ve çergeye verilen ad.

kerem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Soy temizliği, soyluluk, asalet, ululuk, büyüklük. [*Ing.* Kindness, goodness, benevolence, favor; *Fr.* Noblesse de caractère, magnanimité]; § ❷ Lûtuf olarak verme, bağış, iyilik. [*Ing.* Beneficence, munificence; *Fr.* Bienfait, grâce].
— **buyurun (eyleyin)**, *dey. esk.* Konuşmada *«müsaade edin, beni dinleyin»* anlamında kullanılır. [*Ing.* Please, I beg you; *Fr.* Faites moi la grâce, écoutez moi, je vous prie].
— **etmek**, İyilikte bulunmak, bağış yapmak. [*Ing.* To have the kindness to *(so and so)*, to be kind].
— **sahibi**, Cömert, iyi huylu. [*Ing.* Generous, munificient, magnanimous; *Fr.* Généreux, -euse].

kerem.kâr, s. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Cömert.**

kerempe, i. *Yun. korymbos,* § ❶ Uç, kenar. Denize doğru uzanan kayalık çıkıntı. [*Ing.* Rocky promontory; *Fr.* Langue de terre formée de rochers et s'avançant dans la mer]; § ❷ Dağın en yüksek yeri, tepesi; § ❸ Geminin baş tarafı.

keren, i. Damların üstüne konan killi toprak. Kuruyunca çatlayan çamur.

keres, i. *h.d.* § ❶ Büyük ve derin karavana; [*Ing.* Large bowl, vessel; *Fr.* Grande cuvette]. § ❷ Ağaçtan oyulmuş büyük ve derince kab.
☆ *Eşanl.* **Kavata, Kersen .**

kereste /kereste/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Tomrukların boyuna biçilmesiyle elde edilen, yapı işlerinde ve marangozlukta kullanılan ağaç ve tahta çeşidinden gereç. [*Ing.* Timber, lumber; *Fr.* Bois de construction, bois de charpente]. § ❷ Ayakkabı yapımında ve bazı işlerde kullanılan gereç: *Kunduracı pek usta ama iyi kereste kullanmıyor.* [*Ing.* Material; *Fr.* Matière]. § ❸ s. *mec. kab.* Kaba saba *(kimse);* [*Ing.* Boorish, clownish loutish; *Fr.* Rustre, pataud, rustaud]. § ❹ *arg.* ◘ **Abaci;** ◉ **alaçam — si,** *inş.* İnşaatta kullanılan bir çeşit çam ağacından kesilmiş kereste. [*Ing.* Deal; *Fr.* Bois de sapin]; ◉ **baş — si,** Ağaçların baş *(uç)* tarafından çıkarılan kereste. [*Fr.* Bois de bout]. ◉ **dal — si,** Ağacın dallarından çıkarılan kereste. [*Fr.* Bois des branches]. ◉ **dıştabaka — si,** Ağacın dış tabakalarından çıkarılan kereste. [*Fr.* Bois d'acebier] ◉ **düzgün elyaflı —,** *tekn.* **Düzgün**[1]. ◉ **gövde — si,** Ağacın gövde kısmından çıkarılan kereste. [*Ing.* Stock wood, trunk timber; *Fr.* Bois de tronc] ◉ **kök — si,** Ağacın kök kısmından çıkarılan kereste. [*Fr.* Bois de racine]. ◉ **yürek — si,** Ağacın iç kısmından çıkarılan kereste. [*Ing.* Heart - wood; *Fr.* Bois de cœur].
— **ambarı,** *den.* Gemi yapımında kullanılmak üzere ihtiyat kerestelerinin depo edildiği yer. [*Ing.* Timber yard; *Fr.* Magasin de bois].
— **çapı,** ◘ **Çap .**
— **eb'adı,** *den.* Kerestelere biçilirken kullanılacakları işlere göre elverişli tarzda verilen kalınlık ve enle boydur.
— **memuru,** *den.* Eskiden ambarlara istif edilen kerestelerı kullanılacak işlere göre ayırıp markalayanlara verilen ad.

kerestesi /kerestesi/, i. Kereste satan kimse. [*Ing.* Timber merchant; *Fr.* Marchand de bois de construction].

kerestecilik,-ği, i. Kereste alıp satma işi. [*Ing.* Timber trade; *Fr.* Commerce de bois de construction].

keresteli, s. *h.d.* Iri yapılı: *Keresteli adam.* [*Ing.* Strongly built; *Fr.* D'une construction grande].

kerevet, kerevit, i. *Yun. krevat,* [illegible] ◉ Üzerine şilte serilen tahtadan eğreti olarak

ŞEKİL: KERATİT. **1. Konjonktivada. 2. Lekecikli. 3. Yaralı.**

yapılmış ,yüksekçe yer. [*Ing.* Wooden bedstead, wooden divan; *Fr.* Châlit]. § ❸ *ipekböcekçiliği.* İpekböceklerinin yemleme ve yatak değiştirme işlerinde kullanılan içine tel örgü geçirilmiş çerçeve. [*Ing.* Prawn; *Fr.* Crevette]; ◉ **asma ~,** Oturmak veya yatmak için yüksekte ve asma olarak yapılan kerevet. [*Osm.* Arişe]; ◉ **fıçı ~ i,** *şarapçılık.* ◘ **Fıçı.** ◉ **yatak ~ i,** Dört ayak üstüne yatay bir çerçeve şeklinde geçirilmiş tahtalardan ibaret yatak sermeye mahsus kerevet]. [*Ing.* Bedstead; *Fr.* Châlit].

kerevid(es) /kerevi:des/, i. ◘ **Tatlı su istakozu;** ◉ **Amerika ~ i,** *zool. (Crustacea)* sınıfının *Astacidae* familyasından bir eklembacaklı türü. Çoğu zaman sulardan uzak yuvalarda, karada yaşar. *C. limosus* gibi bazı türleri Kuzey Amerika'da, Avrupa'da yenilen tatlısu yengeçlerinin yerini tutar. [*Lat. Cambarus; ing.* Cambarus, crayfish; *Fr.* Cambarus, cambare].

kerevit, i. ◘ **Kerevet.**

kereviz, i. < *kerefs.* § ❶ *bot.* İkiçeneklikler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, kökleri ve yaprakları sebze olarak kullanılan kokulu, 2 yıllık bir bitki. Makbul sebzelerden olup bileşiminde tıbbi nitelikler taşıyan maddeler bulunur. *(Sedanonik anhidrit, sedanolin, limonen, palmitik asid, gayakol v.b.)* Kerevizin uyartıcı ve sidik söktürücü nitelikleri ilkçağlardan beri bilinir. Tohumunda bulunan açıcı yağ damıtma işlerinde kullanılır. [*Lat. Apium graveolens; ing.* Celery; *Fr.* Céleri, ache douce, ache des marais]. § ❷ *arg.* Talebe arasında kullanılan küfürümsü bir söz: *Bana bak kereviz;* ◉ **bahçe ~ i,** Avrupa, Akdeniz bölgesi ve Kafkasya'da yetişen yabani kerevizden ayıklama ve ıslah yoluyle türemis olan eski bir tarım bitkisi. Yaprakları çok parçalı, yaprak sapı oluklu, kökü siskin ve etlidir. Kökü gelişkin olanlara *kök kereviz,* sapı gelişkin olanlara *yaprak kereviz* denir. Kereviz birinci yıl sadece kök ve yaprak yapar; ancak ikinci yılda sap sürerek çiçek açar, tohum verir. Türkiye'de yetiştirilen başlıca iki çeşit kök kereviz vardır; 1. *Odesa kereviz:* Büyük şehirlerin sebze bahçelerinde çok yetiştirilir. Kökü iri, kabuğu hafifçe burusuk, lezzetli verimlidir. 2. *Sarı kereviz:* Yan kökleri fazla olduğu için öteki kadar makbul değildir. Yaprak kerevizler daha çok yabani kerevize benzer ve birçok ilde yetistirilir.

kereviz.mühendis.böceği, b. i. *zool.* Noktüidgüvesigiller *(Noctuidae)* familyasına giren pul kanatlı bir böcek türü. Kerevizlere çok zararlıdır. [*Lat. Anagrapga falcifera; Ing.* Celery looper].

kerez, i. § ❶ Bazı kusların tepelerindeki tüy. § ❷ *arg.* İkram: *Dün akşam kereze konduk.* [*Ing.* Coffee, drink, food, etc. offered to a guest].

kerh, i. *Osm.*< *Ar. esk.*§ ❶ *Tiksinme, iğrenme.* [*ing.* Aversion, detestation, abhorrence; repugnance; *Fr.* Répugnance, aversion]. § ❷ İstemediği bir isi yapmak için kendini zorlama, zorla yapma.

kerhane /kerhäne/, b. i. *Osm.* < *Fars. kār.* iş + *hāne,* ev, Yolsuz kadınların bulunduğu ev, genelev. [*ing.* Brothel, stew, bawdy house; *Fr.* Maison publique, maison de prostitution, bordel, maison de tolérance, bouge, boxon, lupanar, maison à gros numéro].

kerhaneci, i. § ❶ Kerhane işleten kimse. [*Ing.* Brothel keeper; *Fr.* Reneur ou teneuse d'une maison de prostitution]. § ❷ *arg.* sövgü sözü olarak kullanılır.

kerhen /ker:hen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tiksinerek, iğrenerek. [*ing.* Reluctantly, with aversion of repugnance]. § ❷ İstemiyerek, gönülsüz. [*ing.* Unwillingly; *Fr.* A Contre - cœur].

kerih /kerih/, i. *Osm.* < *Ar kerāhet, esk.* Tiksindirici, iğrenç, çirkin, kötü, pis. [*Ing.* Disgusting, detestable, abominable; *Fr.* Sale, fétide, abominable].

keri ırkı, i. *zoot.* İrlanda sığır cinsi. *(Keri ırkı, çok ufak cüsseli, kiloca hafif bir ırktır, fakat süt ve yağ verimi, boyuna göre, çok iyidir).*

kerilik, s. *Fr. cérylique.* Formülü $C_{26}H_{53}OH$ olan bir alkol için kullanılır. Çin mumunda kerotik ester halinde bulunur. [*Ing.* Cerylic].

☆ *Eşanl.* **seril alkol.**

kerim /kerim/, s. *Osm.* < *Ar. kerem. esk.* § ❶ Kerem sahibi, cömert, eli açık. [*Ing.* Kind, generous, munificent, gracious; *Fr.* Généreux,-euse, libéral]. § ❷ Soylu, serefli, büyük. [*ing.* Noble, honorable; *Fr.* Noble, illustre]. § ❸ Tanrının adlarından biri; § ❹ i. Erkek adı, ◉ **Allah Kerim,** *«Allah büyüktür, Allah kerem sahibidir»* anlamında kullanılır. [*ing.* God is allgracious, never mind, God will help us; *Fr.* Espérez en Dieu *(exprime la résignation)*].

kerim, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Asalet ve şeref sahibi. [*ing.* Kind, generous; *Fr.* Noble, généreux,-euse]. § ❷ i. Erkek adı.

kerimâne /kerimäne/, z. *esk.* Kerem sahibine yakışacak sekilde, cömertçe. [*ing.* Kindly, in a generous manner; *Fr.* D'une manière généreuse, généreusement, libéralement].

kerime, i. *Osm.* < *Ar. kerime. esk.* § ❶ *(Saygılı konuşmada)* Kız evlât.[*ing.* Daughter; *Fr.* Fille]. § ❷ Kadın adı; § ❸ *din.* Kur'an'ın surelerini meydana getiren cümlelerden her biri, âyet. [*ing.* Verse of the Quran].

keriz, i. *Osm.* < *Fars. kāhriz,* çirkef. § ❶ Pislik ve çirkef lâğımı. [*ing.* Sewer, drain; *Fr.* Égout]. § ❷ *arg.* (a) Kumar: *Keriz deyince, gözleri faltası gibi açılıyor;* (b) Sazlı sözlü eğlence, eğlenti; (c) Kolayca kandırılabilen oyuncu; (d) ◘ **Abeci;** [*ing.* Gambling, credulous, easy to be duped, amusement]; ◉ **~ e bayılmak,** *arg.* Kumarda kaybetmek: *Topu topu kırk üç papelimiz vardı, onu da kerize bayıldık.* [*ing.* To lose in gambling]. ☆ *Eşanl.* **sabunlamak;** ◉ **~ e etmek,** *arg.* Hileli oyun oynamak, civalı zar kullanmak, işaretli kâğıtla oynamak. [*ing.* To be a cardsharp].

~ alayı, *arg.* Çalgıcı grupu. [*ing.* Troop of Gipsy musicians].

kerizci, i. *arg.* (a) Çalgıcı. [*ing.* Musician; *Fr.* Musicien]; (b) Hilekâr oyuncu: *Kerizcidir pek yüz verme.* [*ing.* Cheating gamester, sharper].

kerizlemek, f. *arg.* Çalgı çalmak: *Dün akşam ikiye kadar kerizledik.* [*Ing.* To play music].

kerke, i. Aba hırka.

kerkeç, i. *mim,* Eskiden kaleleri kusatmak top ve tüfekle dövmek için yapılan kule ve tabyalara verilen ad.

kerken, i. ◘ **Kerki.**

kerkenez, i. *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından yırtıcı bir kuş türü. Uzunluğu 33-35 sm., tüyleri kırmızı, kara kahverengi karışık renklidir. Erkeğinin başı ve kuyruğu külrengi olur. Böceklerle ve küçük kemirgenlerle beslendiği için çok faydalıdır. Avrupa, Afrika ve Asya'da ova ve yüksek yerlerde yaşar. [*Lat. Falco tinnunculus; ing.* Kestrel; *Fr.* Crécerelle]. ◉ **Amerika ~ i,** *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından, bir kuş türü. [*Lat. Falco sparverius; ing.* Sparrow hawk]. ◉ **kırmızı ayaklı ~,** *zool.* Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından, ayakları kırmızı renkli, yırtıcı bir kus türü. Macaristandan itibaren Sibirya ve Kuzey Çin'de bulunur. Göçücüdür, böcek yer. [*Lat. Falco vespertinus; Ing.* Red-footed falcon-red-legged falcon; *Fr.* Faucon aux pattes rouges]. ◉ **küçük ~,** *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından, kerkenezden daha ufak, daha parlak renkli ve ondan gümeyde yaşayan bir kus türü. Tüyleri mavi külrengi, kırmızı kahverengi karışıktır. Insana kolay alışabilen bu böcekçil kuş yarman bir çekirge avcısıdır. Kuzey Batı Afrika, Güney Afrika, Güney Avrupa, Ön ve Orta Asya'da ova ve yüksek dağlarda yaşar. [*Lat. Falco Naumanni; ing.* Lesser kestrel; *Fr.* Crecerellette].

kerkes, i. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Akbaba. [*Ing.* Vulture; Fr. Vautour]]. ◉ **~ i felek,** *astr. esk.* Kartal takımyıldızı, Şilyak burcu. [*Ing.* The constellation Aquilla, the constellation Lyra].

~ taşı, Eski bir inanışa göre kartalların yuvalarında fol yapmak için kullandıkları ceviz büyüklüğündeki taş.

kerki, i. *esk. T.* Odun v.b. şeyleri kesmeye yarayan, sapı ağaçtan demir keski, büyük balta. [*ing.* Large ax; *Fr.* Hâche].

kerkin, s. Azmış, azgın.

kerkinmek, f. Hızla basmak ve sarılmak. [*ing.* To mount upon a person of thing in a violent manner, clinging as by use of the claws].

kerkur, kerkuz /kerkür veya kerküz/, i. *Osm.* < *Fars.* Taş yığınları, özellikle kutsal taş yığınları.

kerli.ferli, b. s. ◘ **Kelli felli.**

kerm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sık ağaç dallarıyla kaplı olduğu için sürülmesi güç olan yer, bağ, bostan. [*ing.* Grapevine, vineyard].

Kerma, i. *(Ing. Kinetic Energy Released in Material deyiminden),* Nükleer fizikte iyonlaştırıcı ışınımların madde üzerindeki etkisini incelemede kullanılan birim. *(Bu birim, yüklü olmayan parçacıkların, belirli bir maddenin bir hacim elemanından çıkardıkları yüklü parçacıkların ilk toplam kinetik enerjisinin o hacim elemanındaki maddenin kültesine oranıdır. Yüklü olmayan parçacıklar, nötronlar, fotonlar v.b. gibi nükleer bir değişme yapabilen veya yüklü parçacıklar çıkarabilen parçacıklardır.* [*ing.* ve *Fr.* Kerma].

kerman, i. § ❶ Yün iğmeye yarayan ağaçtan yapılmış baslı iğ. § ❷ ◘ **Kirman.**

kermanî, i. Vaktiyle Kermanda yapılan demir işleri.

kermason, i. *dok.* Özellikle Halep'te dokunan ipek kumas. [*ing.* ve *Fr.* Kermasson].

kermen, kirman, i. *T. kermen veya kirman.* Yüksek ve kalın duvarlı, burçlu genis taş yapı, kale, hisar. [*Ing.* Wooden spindle; spindle; *Fr.* Fort, fortresse].

kermes[1], i. *Osm.*< *Ar. kırmızı, Lat. zool* § ❶ Bazı kırmız böceklerinin ilmî adı. § ❷ Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımının, *Coccidae* familyasından meyve ağaçlarında yasayan zararlı kırmızböceği. *(Kabuksu Kermes, armuç ağaçlarının gövdesinde, virgül kermes ise elmanın dallarında bulunur).*

~ meşesi, *bot.* ◘ **Meşe.**

kermes[2], i. *Fr. kermesse.* < *Flamanca* = *kermisse,* kilise âyini. § ❶ Hollanda ve Flandre'de kilise bayramlarına ve yıllık panayırlara verilen ad; § ❷ *(geniş anl.)* Küçük şehirlerde bayram ve panayır günlerinde yapılan açık hava senliği. [*Ing.* Kermess, kermis; *Fr.* Kermesse].

kermesit,-ti, i. *Fr. kermesite. min.* Doğal antimon oksisülfür. [*ing.* Kermesite].

kernera, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, Güney ve Orta Avrupa dağlarında *(400-2500 m.)* yetişen bitki; iç yaprakları rozet halinde, diğerleri kınlıdır, taslık ve kayalık yerlerde yetişir. [*Ing.* ve *Fr.* Kernera].

KERNIG, Vladimir Mikhailovitch, öz. i. (1840 - 1917) Rus hekimi.

~ belirtisi, Hastanın, oturur durumda iken bacaklarını tam olarak geremememesinden veya yatar halde iken bacağını bükmeden budunu leğen üzerine çekememesinden ibaret klinik belirti. *(Kering belirtisi, menşei beyin - omurilik zarlarında bulunan bir kasılmayı gösterir).*. [*ing.* Kernig's sign; *Fr.* Signe de kernig].

kernit, i. *Fr. kernite (Amerikan Kern kontluğundan), min.* Hidratlı doğal sodyum borat. *ing.* Kernite].

kernuak, i. *dilb.* İngiliz *Cornwall*'indeki kelt dili. *Galce* ve *Armorik Bretonca*'sıyle yakın akraba olan *Kernuak* XVIII Yüzyılda bütünüyle ortadan kalkmadan önce Anglosakson fetihleri sonrasında *(VIX yüzyıl).* Büyük Britanya'nın güney batısına sıkışan ana Keltçe'sinin *(Brittonca'nın dalı)* bir kalıntısıydı. [*ing.* Cornish; *Fr.* Cornique].

kerojen, i. *Fr. kérogène* < *Yun. keros,* balmumu + *gennan,* üremek, *petr.* En ağır hidrokarbon yataklarını meydana getiren kaya; yoğunluğu 1,2 ile 1,5 arasında değişir.

(Kerojen'ler, Colorado'nun ve Brezilya'nın şist yataklarında bulunur). [*İng.* Kerogen]

keroksilin, i. *Fr. céroxyline.* And dağlarında yetişen keroksilon'dan elde edilen, sanayide kullanılmaya elverişli bitkisel mum. [*İng.* Ceroxylin].

keromani, i. *Fr. chéromanie. psikopatol.* Marazî taşkınlık ve dinçlik hali. Bu hal, sınırsız bir güce sahip olma duygusu ile ortaya çıkar. Keromani, ileri derecedeki manyaklık nöbetlerinde, bazı zehirlenmelerde *(alkol, eter, afyon),* bazı bunama hallerinde ve geri zekâlılıkta görülür. [*İng.* Cheromania]

keronofobi, i. *Fr. kéraunophobie. tıp.* Marazi şimşek korkusu. [*İng.* Keraunophobia].

keroplast,-tı, i. *Fr. Céroplaste.* Balmumu ile kabartma şekiller ve heykeller yapan sanatkâr. [*İng.* Ceroplast].

keroplasti, i. Balmumu ile kabartma şekil ve heykeller yapmak sanatı. [*İng.* Ceroplastic(s), wax-modelling; *Fr.* Céroplastique]. ☆ *Eşanl.* **balmumu heykelciliği.**

kerotik, s. *Fr. cérotique.* Formülünün $C_{26}H_{53}CO_2H$ olduğu sanılan bir yağ asidi için kullanılır; 78° C'ta erir; serbest halde, melisik asidle beraber balmumunda keriklik ester halinde de Çin mumunda bulunur. *Yapılan son araştırmalara göre formülü C_{24} ile C_{36} arasında değişen bir asid olduğu öne sürülmüştür).* [*İng.* Cerotic].

kerozen, i. *Fr. kérosène.* ◘ **Gazyağı.**

kerozin, i. *Fr. cérosine. kim.* Formülü $C_{24}H_{50}O$ olan alkol; balmumu kıvamındadır ve şeker kamışından çıkarılır. [*İng.* Cerosine].

kerpeten, i. *Osm.* < *Ar. kelbetân. tekn.* Pim, vida veya mille birbirine çapraz bağlı iki parçadan yapılan ve bazı cisimleri tutmaya yarayan iki çeneli âlet. [*İng.* Pair of forceps, pincers; *Fr.* Tenaille(s), arracheclou] § ❷ Diş çekmek için kullanılan âlet ◘ *ŞEKİL: 134.* — **ÇİLİNGİR ÂLETLERİ;** *ŞEKİL: 304.* — **KERPETENLER.** ⊙ **çeneli** ~, *den.* ◘ **Çeneli;** ⊙ **demirci** ~, *tekn.* Çok büyük madenî parçaları tutabilen kerpeten. [*İng* Blacksmith's tongs, forge tongs, hardy, smith tongs; *Fr.* Goulue, tenaille de forge]. ⊙ **marangoz** ~ **i,** *tekn.* Marangozların çivi ve kamaları tutmak ve sökmek için kullandıkları âlet; ⊙ **nalbant** ~ **i,** *tekn.* Nal çivilerini sökmek için nalbantların kullandığı âlet. [*İng.* Farrier's tongs, horseshoe's tongs] ⊙ **oluklu** ~, *tekn.* Kilitçilerin kullandıkları bir tür büyük pense. [*İng.* Bevelled vice - clamp; *Fr.* Tenaille à chanfrein(er)]. ⊙ **ray** ~ **i,** *tekn.* Rayları kaldırmaya yarayan yuvarlak çeneli kerpeten çesidi. [*İng.* Rail tongs; *Fr.* Tenaille à rails]. ⊙ **vidalı** ~, *tekn.* Kilitçilerin kullandığı bir tür el mengenesi. [*İng.* Hand-vice; *Fr.* Tenaille à vis].

kerpiç, i. *est. T.* § ❶ Duvar örtmekte kullanılmak üzere kalıplara dökülüp güneşte kurutulmuş saman ve balçık karışımı pişmemiş tuğla. [*İng.* Sundried brick, adobe; *Fr.* Pisé, briquette non cuite]. § ❷ s. Kerpiçten yapılmış: *Kerpiç duvar,* [*İng.* Made of sundried bricks; *Fr.* En pisé]. ⊙ **samanlı** ~, İçine kıyılmış saman karıştırılmış balçıktan yapılan kerpiç. *(Bu çeşit kerpiçler samansızlardan daha güç dağılır).* [*İng.* Cob, daub; *Fr.* Torchis].

ŞEKİL: 304. — **KERPETENLER.** 1. Marangoz kerpeteni, 2. Çarpık kıskaç, 3. Dişli kerpeten, 4. Kollu kerpeten, 5. ve 6. Demirci kerpeteni *(Kıskaç).*

~ **çukuru,** Kerpiç yapmak için toprak çıkarılan yer.

~ **ev,** ◘ **Ev..**

~ **gibi,** *dey.* Pek kuru ve sert (şey). [*İng.* Very hard and dry, petrified; *Fr.* Tres sec et dur].

~ **kalıbı,** Samanla karıştırılmış killi çamura şekil vermek için küçük kutucuk şeklindeki göz göz bölmeleri olan tahta sandık. [*İng.* Mold for sundried bricks; *Fr.* Banche].

~ **kömür,** *den* .Eritilmiş zift içine maden kömürü tozu karıştırılıp kalıplara dökülerek dondurulmuş kömür.

~ **topraklar.** *trm.* Yıllık yağışı 500 mm. den az, yağışlı ve yağışsız mevsimleri arasında önemli farklar bulunan yerlerde oluşan, kuruyunca çatlayan, gayrimuntazam fakat kaba kübik şekil alan, ağır killi topraklar.

~ **tuğlası,** Adi tuğla.

~ **yapmak (kesmek),** Daha sık bir hale sokmak ve basit insaatta kullanmak üzere balçığa kalıpla şekil vermek. [*İng.* To cut out sundried bricks; *Fr.* Piser].

kerpiççi, i. Kerpiç yapan veya satan kimse. [*İng.* Maker or cutter of sundried bricks].

kerpiçleme, i. *inş.* Kerpiçle kaplama, bir kuşaklama yüzeyini, bir duvarı kil veya çamur tabakasıyle sıvama.

KERR, John, öz. i. *(1824 - 1907),* Iskoçyalı fizikçi.

~ **etkisi,** *mek.* ◘ **Etki.**

~ **fotoseli,** *radyotekn.* ◘ **Fotosel.**

~ **olayı,** *fiz.* Elektriklenen yalıtkan bir cismin çift kırıcı olmasına dayanan, 1875'te *J. Kerr*'in bulduğu olay. Cisim katı ise bu özelliği yavaş yavaş, sıvı ise birdenbire kazanır. Bu olaydan *Kerr* aygıtında yararlanılır. [*İng.* Kerr's phenomena; *Fr.* Phénomène de Kerr].

kerrake /kerräke/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eskiden kullanılan ince softan hafif ve dar bir üstlüğün adı olup *«isin iç yüzü anlaşıldı»* anlamına gelen **«Vehbinin kerrakesi»** deyiminde geçer. [*İng.* A former kind of light cloak; *Fr.* Longue habit, manteau d'une etoffe de laine très légère].

kerramiye, i. *(Ebu Abdullah Muhammed bin Kerram'ın adından).* IX. yüzyılda ortaya çıkan islâm mezhebi.

kerrat,-tı, /kerrät/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* «*Çarpım tablosu*» anlamında kullanılan kerrat cetveli sözünde geçer.

~ **cetveli,** Çarpım tablosu. [*İng.* Multiplication table; *Fr.* Table de multiplication].

kerrit,-ti, i. *Fr. kerrite* < *Amerikalı jeolog W. C. Kerr'in adından. min.* Hidratlı doğal magnezyum, demir ve alüminyum silikat; vermikülit grupundandır. [*İng.* Kerrite].

kersantit,-ti, i. *jeol.* ◘ **Lamprofir .**

kersen, i. Büyük ağaç tekne. [*İng.* Wooden trough].

kersetin, i. *Fr. quercetine. kim.* Formülü $C_{15}H_{10}O_7$ olan, flavonlar grupundan doğal boyarmadde. Kersitrinin seyreltik asidler etkisiyle ikiye bölünmesinden elde edilir. [*İng.* Quercetin, quercitin].

kersin, kersitol, i. *Fr. quercite* veya *quercitol. kim.* Formülü $C_6H_7(OH)_5$ olan pentalkol; sikloheksan'dan türer, polarilmiş ışığı sağa çevirir, 235° C'ta erir, Meşe palamudu ile bazı palmiyelerin yapraklarından çıkarılır. [*İng.* Quercitol; *Fr.* Cyclohexanepentol]. ☆ *Eşanl.* **sikloheksanpentol.**

kersitrin, i. *Fr. quercitrin. kim.* Formülü $C_{21}H_{20}O_{12}$ olan ve quercitron mesesinin kabuğunda bulunan boyarmadde. [*İng.* Quercitrin].

kerş, ◘ **Kerç.**

kertan, s. *arg.* Endiseli, nazik, korkulu, fena *(durum): Baktım ki vaziyet kertan, cızlamı çektim.*

kerte[1], i. < *esk. T. kertmek.* § ❶ İşaret içine yapılmış çentik veya iz: *Çetelenin kerteleri.* [*İng.* Incised mark, notch;]. § ❶ Sert bir cisimde, başka bir şeyi asmak için açılan yarık veya kertik. § ❷ Bir ateşli silâhın horozunda, mekanizmasında veya pistonunda açılan ve silâhı kurma anında bu parçaları tutmaya yarayan kertikler. *(Bu kertikler, silâhın işlemesinde yaptıkları göreve göre ad alır: kurma kertesi; çıkış kertesi, düşüş kertesi v.b.).* ⊙ **emniyet** ~ **si,** *sil.* Bir silâh tetiğini, merminin ateş almasına engel olacak duruma getiren kerte.

kerte[2], i. *it. quarto,* çeyrek. § ❷ *den.* Yıldız kıble, doğu ve batı gibi dört ana rüzgârın aralarından esen rüzgârların yönünü belirten pusula kadraninin ayrılmış olduğu otuz iki kısımdan her biri. [*İng.* Rhumb of the mariner's compass, each of the sixteen smallest points of the compass; *Fr.* Chacun des quarts de la boussole]. § ❷ *mec.* Derece, radde: *İş bu kerteye geldikten sonra yapılacak bir şey yoktur.* [*İng.* Degree, bearing; *Fr.* Degré]. § ❸ En uygun nitelik, en uygun zaman, ⊙ ~ **si kertesine,** *dey.* Tam zamanında. [*İng.* Best state or quality, right moment; *Fr.* État, quantité ou moment convenable]. ⊙ ~ **sine gelmek,** *dey.* Tam yerini bulmak, [*İng.* To reach just the right point, degree or moment]; ⊙ ~ **sine getirmek,** *dey.* Tam sırasını, en uygun zamanını seçmek. [*İng.* To bring to the right point, to choose the very best time; *Fr.* Trouver le moment propice]. ⊙ ~ **sini geçmek,** *dey.* Derecesini aşmak, basıp geçmek. [*İng.* To pass, the exact point to be overdone].

~ **hattı,** Seyir halinde bulunan bir geminin her boylam dairesiyle yaptığı açı.

☆ *Eşanl.* **loksodrom.**

kerteleme[*], i. § ❷ Kerte kerte ilerleme hali, azar azar değişme. [*Osm.* Tedriç; *İng.* Graduation, gradualness; *Fr.* Graduation] § ❷ *fiz.* Bir ölçü âletinin kertelere ayrılması: *Bir galvanometrenin kertelemesi.* [*İng.* Standardization; *Fr.* Étalonnage, etalonnement] § ❷ *sin.* Düzgün, tekbiçimli, yoğunluğu doğru ve değişmez, pozitif bir kopya elde etmek için, yoğunluğu değişik bir negatife basım sırasında verilecek ışığı ayarlama. [*İng.* Rating, grading; *Fr.* Étallonnage].

~ **gediği,** *tiy.* Oyunun duygu bakımından doruk noktasından sonra yeni bir durum yaratan eylem, yeni bir duruma geçiş. [*İng.* ve *Fr.* Anticlimax].

kertelemek, f. Çamur veya alçı modelden taşa nakledilen bir heykeli yaparken modeldeki noktaları taş üzerine aynı bir oranla geçirmek işi. [*İng.* Grade; *Fr.* Mettre au point].

☆ *Eşanl.* **yıldızlamak.**

kerteleyici, i. sin. Kerteleme işini yapan kimse. [*İng.* Film grader, light controller; *Fr.* Étalonneur].

kertenkele /kerten:kele/, i. *kerten* + *esk. T. keler,* sürüngen. *zool.* Kertenkelelerden özellikle Özkertenkelegillerden sürüngenlerin genel adı. İnce uzun gövdeli, uzun kuyruklu, yılanlarda olduğu gibi ileri uzayan ince, çatal dilli bir hayvandır. Göz kapakları hareketlidir. Kuyruğunu tehlike anında koparıp düşürebilir. Böcekçildir, fakat solucanları ve yumuşakçaları da yer. Bu bakımdan yararlıdır. Bir kısmı yumurtlayıcıdır, bir kısmının ise yumurtaları karnında açılır. Hepsi de Eski dünya'da yaşar. Asıl kertenkelenin *(Lacerta)* 20 türü vardır. En yaygını **duvar kertenkelesi**'dir. [*Osm.* Susmar; *İng.* Lizard; *Fr.* Lézard]; ◘ *LEVHA:* **63-64-65-66-67-68-69-70.** — **KERTENKELELER;** ⊙ **Anadolu** ~ **si,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından bir kertenkele türü. Iran ve Anadoluda yaşar. [*Lat. Lacerta anatolica*]. ⊙ **art ayaklı** ~, *zool.* Ard ayaklı - kertenkelegiller *(Pygopodidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 58 sm. Avustralya'da, Yeni Gine'de, Tasmanya'da yaşar. [*Lat. Pygopus lepidopus; İng.* Pygopus; *Fr.* Pygope]. ⊙ **benekli** ~, *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından boyu 60 sm'yi bulan bir kertenkele türü Batı Avrupa'da bulunan en güzel ve en büyük kertenkele olup üstü siyah halkalı mavi beneklerle süslüdür. [*Lat. Lacerta lepida; İng.* Eyed lizard; *Fr.* Lézard ocellé]. ⊙ **boncuklu** ~, *zool.* Boncuklu-kertenkelegiller *(Helodermatidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 60 sm. Alt-çenede bulunan zehir bezleri oluklu zehir dişlerine açılır. Isırınca yarım saatte insanı öldürebilir. Kara ve turuncu renklidir. Arizona ve

Yeni Meksika'da yaşar. [*Lat. Heloderma suspectum; Ing.* Gila monster; *Fr.* Héloderme]. ◉ **çayır ~ si,** *Zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından bir kertenkele türü. Güney Doğu Asya ve Doğu Karadeniz bölgesi memleketlerinde yaşar. [*Lat. Lacerta praticola*]. ◉ **çizgili ~,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından bir kertenkele türü. Güney Batı Asya'da ve Güney Doğu Karadeniz bölgesi ülkelerinde yaşar. [*Lat. Lacerta strigita; Ing. Striped lizard*]. ◉ **danford ~ si,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından bir kertenkele türü. Güney Batı Asya ve Anadolu'da yaşar. [*Lat. Lacerta danfordi*]. ◉ **diken parmaklı ~,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından, İspanya ve Fransa'nın güneyinde yaşayan parmaklarında pullu saçaklar bulunan kertenkele. [*Lat. Acanthodactylus vulgaris; Fr.* Acanthodactyle]. ◉ **doğurgan ~,** *zool.* Öz-kertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından dağlarda bulunan bir kertenkele türü. Yumurtalarını karnında saklar ve yavrular yumurtlama sırasında hayvanın karnında yumurtadan çıkar. [*Lat. Lacerta vivipara; Ing. Common lizard, viviparous lizard; Fr.* Lézard vivipare]. ◉ **duvar ~ si,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından çok yaygın bir kertenkele türü. Uzunluğu 17 sm. Yazın eski duvarların üzerinde güneşte ısınırken görülür ve duvardan ayırt edilemez. Akdeniz bölgesi memleketlerinde iyi bilinir. [*Lat. Lacerta muralis; Ing.* Wall lizard; *Fr.* Lezard des murailles]. ◉ **göz kapaksız ~,** *zool.* Skinkgiller *(Scincidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 9-11 sm. Doğu Akdeniz bölgesi memleketlerinde yaşar. [*Lat. Ablepharus kitaibeli*]. ◉ **hafif ~,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından bir kertenkele türü. Doğu Akdeniz bölgesi memleketlerinde yaşar. [*Lat. Lacerta laevis*]. ◉ **Hint ~ si,** İki yanında paraşüt görevinde iki zarı olan bir çeşit kertenkele; ◉ **iki yönlü ~,** *zool.* İkiyönlü-kertenkelegiller *(Amphisbaenidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 40 sm. Tropik Amerika'da yaşar. [*Lat. Amphisbaena fuliginosa; Ing.* Amphisbaena; *Fr.* Amphisbene]. ◉ **kamamsı ~,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasına giren bir tür. Doğu Akdeniz bölgesi memleketlerinde yaşar. [*Lat. Lacerta sicula*]; ◉ **kaya ~ si,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından bir sürüngen türü. Güney Batı Asya, Güney Rusya ve Anadolu'da yaşar. [*Lat. Lacerta saxicola*]. ◉ **kırım ~ si,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından, Güney Batı Asya ve Doğu Karadeniz bölgesin de yaşayan bir kertenkele türü. [*Lat. Lacerta taurica*]. ◉ **küçük ~,** *zool.* Öz-kertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından bir sürüngen türü. Güney Batı Asya ve Anadolu da yaşar. [*Lat. Lacertâ parva*]; ◉ **ön ayaklı ~,** *zool.* İkiyönlükertenkelegiller *(Amphisbaenidae)* familyasından bir sürüngen türü. Meksika'da yaşar. [*Lat. Chirotes canalicalatus; Ing.* Chirotes]; ◉ **strauch iki yönlü ~ si,** *zool.* İkiyönlükertenkelegiller *(Amphisbaenidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 22 sm. Avrupa'da yaşar. [*Lat. Blanus strauchii; Fr.* Blane]. ◉ **üç çizgili ~,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından bir kertenkele türü. Doğu Akdeniz memleketlerinde yaşar. [*Lat. Lacerta trilineata*]. ◉ **yeşil ~,** *zool.* Özkertenkelegiller *(Lacertidae)* familyasından bir kertenkele türü. Uzunluğu 30-35 sm. Renginin yeşilliği sayesinde, otlar ve yapraklar arasında kolay seçilmez. Doğu Akdeniz memleketlerinde yaşar. [*Lat. Lacerta viridis; Ing.* True green lizard; *Fr.* Lézard vert]. ~ **gözü,** *bot.* ◘ **Kertenkelegözü.**

~ **kuyruğu,** *bot.* ◘ **Kertenkelekuyruğu.**

~ **tornosu,** *den.* Eskiden harb gemilerinde filika mataforalarında dik ventolarının donandığı çanaklık altlarındaki kamçılı tornolara verilen ad.

~ **yılanı,** *zool* ◘ Yılan.

~ **yürüyüşü,** *cimn.* Cephe durusunda, ellere dayanıp bacakları sürükleyerek yürüme.

Kertenkele, öz. i. *astr.* Kuğu ile Andromeda takımyıldızları arasında bulunan ve çok az yıldızdan meydana gelen, kuzey gökküresinde küçük takımyıldız. En parlak yıldız 4. kadirdendir. [*Lat. Lacerta (= lac); Ing.* Lizard; *Fr.* Lezard]. ◘ *ŞEKİL: 519.* **TAKIMYILDIZLAR II.**

kerten.kelegözü, b. i. *bot.* Birçeneklıler *(Monocotyledoneae)* sınıfının Yılanyastığıgiller *(Araceae)* familyasından, anayurdu Afrika ve Endonezya olan, iri, şişkin, yassı biçimde ve kursunî renkte soğanlı bir süs bitkisi. *S. Guttatum ve S. Venenosum.* adlı türlerinin Himalâyalarda kültürü yapılır. [*Lat.* ve *Ing. Sauromatum; Fr.* Sauromatum].

kertenkele.kuyruğu, b. i. *bot.* Kuzey Amerika bataklıklarında yetişen, *Saururaceae* familyasından, basak seklinde çiçekli, almaşık yapraklı, otsu, rizomlu bir bitki türü. [*Lat. Saururus cernuus; Ing.* Lizard's-tail, breastweed; *Fr.* Saururus].

kertenkeleler, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının Pullu -sürüngenler *(Squamata)* takımına giren bir alt takımı. Bes parmaklı olan ayakları iyi gelişmiştir. Altçene kemiğinin iki parçası önde birbirine kaynamıştır, ağız genişleyemez, kulak kepçesi yoktur fakat kulak zarı ve kulak boşluğu vardır. Bu hayvanlarda daima bir göğüs kemiği, iki kürek kemiği, genellikle dört veya iki bacak, bir sidik torbası ve yana doğru kapanan üçüncü bir göz kapağı bulunur. Uzun vücutları, uzun sivri bir kuyrukla son bulur ve üzeri baştan basa küçük parlak pullar, yumrular veya sık pürtüklerle kaplı olur. Ayrı cinsiyetli ,yumurtlayıcı ve genellikle zehirsiz olan bu hayvanlar çoğunlukla küçük boydadır. Pek az istisnaları dısında etçildir, her çeşit omurgalı hayvan, böcek ve kus yumurtası yer. Uzun tırnaklı parmaklarıyle ağaçlara tırmanır, sarp kayalar üzerinde kosar; **geko** gibi bazı tipleri parmak uçlarında bulunan çekmenler veya yapısıcı lameller sayesinde, ev tavanları gibi yalnız ters yüzeylere tutunabilir. Birçoğunun kuyruğu kopunca tekrar gelisir, bir düsman kuyruklarından yakalayınca kertenkele bunu koparabilir. Çok genis bir gruptur. **Özkertenkelegiller** *(Lacertidae),* **Varangiller** *(Varanidae),* **gekogiller** *(Geckonidae),* **agamagiller** *(Agamidae),* **kör yılansıgiller** *(Anguidae),* **boncuklu-kertenkelegiller** *(Helodermatidae)* **iguanagiller** *(Iguanidae),* **ikiyönlü kertenkelegiller ,skinkgiller, Bukalemungiller,** *tejidae, zonaridae* familyaları vardır. [*Osm.* Meskuk-ül-lisan; *Lat* ve *Ing. Lacertilia; Fr.* Lacertiliens, lacertiens]. ◘ *LEVHA:* **63-64-65-66-67-68-69-70.**— **KERTENKELELER.**

kertenkelemsi, i. *zool.* Ayaksızlar *(Gymnophiona)* takımının, Kertenkelemsigiller *(Caeciliiformes)* famliyasından bir amfibyum türü. Kurt biçimindedir. Amerika'da yaşar. [*Lat. Caecilia gracilis; Ing.* Worm-like amphibian].

kertenkelemsigiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının Ayaksızlar *(Gymnophiona)* takımına giren bir familyası. Bacaksız ve yılan biçiminde olup tropik memleketlerin ıslak topraklarında oyuklar açarak içinde yaşarlar. Kertenkelemsi *(Caecilia gracilis)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Caeciliidae; Fr.* Caeciliides].

kerteriz, i. *Ing. quarters.* § ❶ *balıkç.* (a) Balıkçıların denizde sığlıkları belirtmek için kullandıkları işaretlerin tümü. [*Fr.* Alignement, relevement]; (b) Karadaki belirli noktalardan balık avlanan yeri tekrar bulabilmek için mevki tayini *(bunun için en az iki belirli nokta lâzımdır).* [*Fr.* Relevement]. § ❷ *den.* Bir noktadan bakıldığında bir maddenin yönü ile başlangıç yönü arasında kalan yatay açı. *(Bu açı 100° den başlayarak saat yelkovanı yönünde 360 dereceye kadar ölçülür).* [*Ing.* Bearing; *Fr.* Relèvement]. ◉ **Arenberg ~ i** *(bulanın adından) balıkç.* Yarışmalarda ağırlığın veya yapma sineğin atılacağı yeri gösteren yüzer **işaret.** ◉ **bir ~i düzeltmek,** *den.* Pusulanın yan hatasından ileri gelen düzeltmeyi kerterize uygulamak. [*Ing.* To correct a bearing; *Fr.* Corriger un relevement]; ◉ **bir ~ i haritaya geçirmek (koymak),** *den.* Bu kerteriz ile verilen yönü haritaya çizmek. [*Fr.* Porter un relevement sur une carte]. ◉ **çapraz ~ ler,** *den.* Bir geminin bir kıyı civarındaki yerini tayin eden ve yeter derecede aralıklı haritada gösterilen iki maddenin kerterizleri. [*Ing.* Cross - bearings; *Fr.* Relevements croisés]. ◉ **gerçek** *(astronomik)* **~,** *den.* Güneşin gerçek mevkiinin hesapla bulunması suretiyle elde olunan kerteriz. [*Ing.* Real bearing, astronomic(al) bearing; *Fr.* Relevement vrai, relevement astronomique]. ◉ **hakiki ~,** *den.* Gerçek kutba göre, bir maddenin yönü. *(Mıknatıslı pusula ile ölçülen kerteriz /yön/, geminin rotasına ait pusula sapması (arızî(inhiraf) ve doğal sapma (doğal inhiraf) toplamı eklenerek veya çıkarılarak hakiki kerterize çevrilir. Cayroskoplu pusulalarda, enlem dairesi ve gemi hızından ileri gelen toplam hata, hazırlanmış çizelgeden bulunur ve yapılan kerterize eklenmek veya çıkarılmak suretiyle hakikî kerteriz tespit edilir).* ◉ **mıknatıslı ~,** *den.* Mıknatıslı pusula ile yapılarak bulunan kerteriz. [*Ing.* Magnetic bearing; *Fr.* Relevement magnétique].

~ **âleti,** *den.* Kerteriz yapmakta kullanılan âlet.

~ **almak (etmek** *veya* **yapmak),** *den.* Bir yerin hangi yönde veya geminin nerede bulunduğunu pusula ile ölçmek. Herhangi bir maddenin, başlangıç yönünde olan açısını ölçmek. [*Ing.* To take a bearing; *Fr.* Etablir la distance, la hauteur, la direction].

~ **hattı,** *den.* Seyir nizamı *(düzeni);* bu nizamda gemiler birbirine göre verilmiş bir kerteriz hattı üzerinde mevki alır. [*Ing.* Line of bearing; *Fr.* Ligne de relevement].

~ **koymak,** *den.* (a) Çeşitli maddelerden alınan kerterizleri harita üzerine çizerek geminin mevkiini göstermek. ◘ **(Mevki koymak);** (b) Demirli bulunan bir gemide demirin tarayıp taramadığını kontrol etmek için, pes pese gelen iki kara maddesine gözle nişan koymak.

~ **noktası,** *den.* Kerteriz alınan herhangi bir maddenin harita üzerindeki mevkii. [*Ing.* Point of a bearing; *Fr.* Le point connu pour etablir la direction d'un navire sur la bousole].

kerti, i. Kerte.

kertik,-ği, s. § ❶ Kertilmiş olan. [*Ing.* Notched, gashed, cut, tallied; *Fr.* Entaillé,-ée]. § ❷ i. Kertilmiş yer. [*Ing.* Notch, cut, score, incision, gash; *Fr.* Coche]. § ❸ Çentik ve oyuk çizgi. § ❹ Sütunların veya direklerin başına çember geçirmek için oyulan yer; § ❺ *ciltç.* Formaların sırtında açılmış, içine cilt kordonlarını meydana getiren sicimin yerleşeceği yarık; § ❻ Bir bilgi veya bir bölümün araştırılmasını daha çabuklaştırmak için, bir kitap kenarına açılan çukurluk veya kesik. *(Kertiğin görünen kısmında, bir rakam, bir harf veya bir işaret vardır. Başparmak kertikleri, kitap kenarında yarı kubbe biçiminde oyulmuştur. Fihrist kertikleri art arda kesilip, kenar üzerinde üst üste dizilerek hazırlanır).* [*Ing.* Thumb-index; *Fr.* Toucher, onglets]. § ❼ *matb.* Harfin yönünü belirtmek için yüzlerinden birine yapılan küçük yarık. *(Aynı kalınlıkta, fakat* farklı yapıdaki harfleri ayırt etmek için, her *türe daha küçük ve farklı olarak yerleştirilmiş bir veya birçok kertik yapılır).* § ❽ *met.* Dövülmüş veya çekilmiş madenî bir parçanın üzerinde, küçük boyutlu ve çok hafif çukur şeklinde beliren yüzey hatası; § ❾ *tekn.* Bir tas veya tahta parçasında, bir kısım yerlerin kaldırılmasıyle elde edilen kesme. *(Genellikle, meydana gelen boşluğa başka bir parça yerleştirmek için yapılır.* [*Ing.* Notch, jag, nick, cut; *Fr.* Entaille],. § ❿ *vet. hek.* Kıskaçla veya özel bir araçla, çatlak bir beygir tırnağına açılan çentik. *(Böylece hayvan yattığı yerden kalkarken yaptığı hareketlerde veya ayağını dayadığında, yırtık yerin takılmasına engel olunur).* ◉ **kertiğine koymak,** *mar.* İki keresteyi, kenarlarında açılan dişleri denk getirerek, bir-

birine eklemek. [*İng.* To join by a notch or scarfjoint *(timbers)*; *Fr.* Endenter]. ◉ **çetele kertiği**, Bir seyi saymak için küçük bir tahta çubuk üstüne yapılan kertikler. Böyle kertiklerde tutulan sayı hesaplarına çetele tutmak denir. [*İng.* Tally; *Fr.* Taille, entaille]. ◉ **duvar kertiği**, ◘ **Duvar.**
~ **duyarlığı**, ◘ **Duyarlık.**
~ **hatvesi**, *elek.* ◘ **Hatve.**
~ **vadi**, *coğr.* Henüz genç, olmamış, olgunlaşmamış, dik yamaçlı ,tabansız vadi. Dağlık bölgelerdeki derelerin vadileri çok yerde V biçimindedir. Bunlar böylece birer kertik vadidir. [*İng.* V-shaped valley; *Fr.* Valle en V].

kertik kertik, s. Üzeri çentikli, kertiklerle dolu olan.

kertikleme, i. § ❶ Kertiklemek eylemi; § ❷ *ciltç.* Bir kitabın kenarlarına kertik açma.

kertiklemek,(-i), § ❶ Kertik açmak. § ❷ *ciltç.* Dikişten önce, birleştirilmiş formaların sırtına, içine sicimlerin yerleşeceği enine kertikler ve bu formaların uçlarına teyel dikişi düğümleri için daha küçük iki kertik yapmak; § ❸ *matb.* Bir harfin yüzlerinden birini kertikle, bir yarıkla veya bir ara çizgiyle işaretlemek.

kertikli, s. Kertiği olan. [*Osm.* Meşkuk, müsennen; *Lat. Crenatus; İng.* Notched, crenate; *Fr.* Entaillé,-ée].

kertilme, i. *vet.* Bir beygir veya başka bir hayvan yürürken bir ayağını öbürüne sürterek yaralanması.

kertilmek, nsz. f. § ❶ Kertmek işine konu olmak, kertik açılmak, yüzeyinde kertik olmak [*İng.* To be notched, incised, gashed; *Fr.* Être taillé, recevoir une entaille]. § ❷ *atç. (At. hk.)* Yürüdüğü sırada ayaklarını çarpıp yaralamak.

kertme, i. § ❶ Kertmek eylemi. [*İng.* Notching, gashing, tallying]. § ❷ Bıçak yarası, çentik. ◉ **haçvari ~**, Haç seklinde kertik açma. [*Fr.* Entaille en forme de croix]. ◉ **kenar ~si**, Kerestenin kenarına açılan kertme. [*Fr.* Entaillure d'extrémité].

kertmek(-i), f. *esk. T.* § ❶ Çentik açmak, kazımak, çentmek. [*İng.* To notch; *Fr.* Faire une coche, une entaille, un cran]. § ❷ *h.d.* Sertçe sürtünmek: *Kayık rıhtımı kerterek geçti.*

kerubî /kerubî/, i. *Osm.* < *Ar. kerrubî* < *ibr.* Büyük melek. [*İng.* Cherub; *Fr.* Chérubin]

kerubiyun, kerubiyan, ç. i. *esk.* Kerubi'nin çoğulu.

kervan /kervân/, i. *Osm.* < *Fars. kārbān.* > *kārvān*, § ❶ Uzak yerlere yolcu veya ticaret eşyası taşıyan deve, katır v.b. yük hayvanı dizisi. [*İng.* Caravan; *Fr.* Caravane]; § ❷ *mec.* Birbiri ardınca giden, toplu halde hareket eden seyler. [*İng.* Caravan; *Fr.* Caravane]. ◉ ~ **a katılmak**, *dey.* Bir grupa dahil olmak. [*İng.* To go with the rest, to join in].
~ **başı**, ◘ **Kervanbaşı.**
~ **çulluğu**, *zool.* ◘ **Kervançulluğu.**
~ **kıran**, ◘ **Kervankıran**
~ **sarayı**, ◘ **Kervansaray.**

kervan.başı, b. i. Kervanı yöneten kimse, kervancı. [*İng.* Leader, commander of a caravan, front of a caravan; *Fr.* Chef d'une caravane].

kervancı, i. Kervan düzen veya güden *(yöneten)* kimse. [*İng.* Caravan leader; *Fr.* Caravanier].

kervancılık,-ğı, i. *sosy.* Ortaçağ toplumlarında, başlıca göçebe zümrelerin aracı ile yapılan ticaret şekli.

kervan.çulluğu, b. i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Çullukgiller *(Scolopacidae)* familyasından, uzun kıvrık gagalı büyük bir kuş. Tüyleri kurşunî ve beyaz karışımı kahverengi, bacakları uzundur. Yazın bataklık ve açık ovalarda, kışın sahillerde yaşar. Solucan, böcek, salyangoz ve kabuklularla beslenir. Kışın güneye sıcak ülkelere göçer. Yeryüzünün her tarafında yaygın birçok türü vardır. **Büyük kervançulluğu** *(Numenius arquata)* nun uzunluğu 70 sm. olup Avrupa, Asya ve Afrika'da yaşar. **ince gagalı kervançulluğu** *(Numenius tenuirostris)* Batı Sibirya'da yaşayan ve Akdeniz ülkelerinde kışlayan göçücü bir kuş olup bataklık yerlerde bulunur. Uzunluğu 40 sm. dir. **Yağmur kervançulluğu** *(Numenius phaeopus)* göçücü bir kus olup Sibirya ve Kuzey Avrupa'dan Güney Avrupa ve Afrika'ya kadar gider. [*İng.* Curlew; *Fr.* Courlis].

kervan.kıran, b. s. *astr.* Çolpan yıldızının diğer adı. Venüs gezegeni.

kervan.saray, b. i. (a) Kervanların konaklaması için yapılmış büyük han. [*İng.* Caravanserai, inn with a large courtyard; *Fr.* Caravanserail]; (b) Ortaçağda Türk imparatorluklarının dağınık ve uzak bölgelerini birbirine bağlayan konak teskilâtı.

kerze, i. *trm.* Aydınlık ölçüsü olup 50 mm. yüksekliğinde bir alev ile yanan parafin mumunun verdiği aydınlık.

kes, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bardak, kadeh. [*İng.* Cup]. § ❷ Şarap dolu kadeh. [*İng.* Goblet with a beverage in it, cupful of wine]. § ❸ *bot.* Çiçeklerin en dısında bulunan yesil yapraklar. [*İng.* Calyx *(of a flower)*].

kes[2], i. *Osm.* < *Fars.* Kişi, sahıs, kimse *(yalnız kullanılmaz): Herkes.* [*İng.* Person; *Fr.* Personne].

kes[1], i. Jimnastik ayakkabısı, Ayak bileklerini de içine alan bağlı ayakkabı. Altı ve yanları anî dönüslerde kaymaları önlemek amacıyle elastomer bir madde ile kaplanmıştır. ◉ **yarım ~**, Bileği içine almayan aynı özelliklere sahip jimnastik ayakkabısı.

kesad, i. ◘ **Kesat.**

kesafet,-ti /kesâfet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Yoğunluk, kalınlık. [*İng.* Density; *Fr.* Densite]. § ❷ *esk.* Sıklık, çokluk. § ❸ Saydam olmama, bulanıklık. § ❹ *mec.* Sayıca çok oma, kalabalık. § ❺ Duru olmayıs, bulanıklık. § ❻ Pislik, kir.
~ **altitüdü**, *hava.* Standart atmosferdeki yoğunluğa tekabül eden ve altitüd cinsinden ifade edilen atmosferik yoğunluk. [*İng.* Density altitude; *Fr.* Altitude de densite].
~ **devamsızlığı**, *hava.* Kuvvetli bir yatay yoğunluk gradyanı bölgesi. Bir yoğunluk devamsızlığı soğuk bir cephede tazyik hattının kaybolması ve yatay rüzgâr kesmenin düsmesiyle veya yatay sıcaklık sahasında bir devamsızlık sonucunda doğabilir. [*İng.* Density discontinuity; *Fr.* Discontinuite de densite].

kesân /kesân/, ç. i. *esk.* Kişiler şahıslar, kimseler. [*İng.* Persons, people; *Fr.* Personnes].

kesâne /kesâne/, z. *esk.* İnsana yakışır sekilde, insanca. [*İng.* Humanely, noble *(acts, etc.)*].

kesateş, i. *den.* Herhangi bir batarya veya tek topun atesine devam etmemesi için verilen komuta.

kesatlık,-ğı, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Sürümsüzlük, alısveriste durgunluk. [*İng.* Dullness, fatness, slackness, stagnancy, stagnation; *Fr.* Marasme]; § ❷ *(Ürün hk.)* Az yetisme; § ❸ Yokluk, bulunmazlık, kıtlık.

kesber, i. *trm.* Dağlıç koçu ile dişi karaman melezi.

kesbî /kesbî/, s. *esk.* Sonradan edinilmis olan.

kese[1], i. *Osm.* < *Fars. kise.* § ❶ Küçük torba, cepte taşınan ve içine para, tütün v.b. seyler koymak için kullanılan kumaş veya örgü ufak torba: *Para kesesi. Mühür kesesi.* [*İng.* Purse; *Fr.* Bourse, porte monnaie]. § ❷ Bazı şeylerin üzerine geçirilen kumastan çanta biçiminde kap, kılıf: *Kur'an kesesi.* [*İng.* Sack; *Fr.* Sachet]. § ❸ Yıkanırken kir çıkartmak için ele geçirilerek vücudu ovmaya yarayan cep biçiminde bez: *Hamamda kese sürünmek.* [*İng.* Coarse cloth bath glove;; *Fr.* Sachet de serge ou de crin]. § ❸ *biy.* İçi tamamiyle veya yarı yarıya su, irin dolu olup derinin altında bulunan şiş veya ur. [*Osm.* Kise; *Lat. Saccus, bursa; ing.* Cyst; *Fr.* Sac, kyste]. ☆ *Eşanl.* **kist.** § ❸ *bot.* (a) Kapalı bosluk. [*İng.* Vesicle; *Fr.* Vesicule]; (b) Su bitkilerinde *(füküs, utricularia)* içi hava ile dolu olan ve bitkinin suda yüzer durumda durmasına yarayan şiskinlik. [*Osm.* Huveysal; *ing.* Vesicule; *Fr.* Vésicule]. § ❻ *mec.* Bir kimsenin şahsına ait parası, serveti: *Masrafı kesesinden yaptı. Bu fiyat keseme elvermiyor.* [*İng.* Wealth; *Fr.* Richesse(s)]. § ❼ *esk.* Küçük torba. § ❽ *anat.* Organizmanın çeşitli boşluklarına verilen ad. [*İng.* ve *Fr.* Sac]. ☆ *Eşanl.* **kese akçe, kese ahça.** § ❾ *zool.* Keseli memelilerin karnı üzerindeki dış cep. [*İng.* Bag pouch; *Fr.* Poche, bourse]. § ❿ Kese biçiminde olan: *Üç kese altın.* ◉ ~ **den eklemek**, *dey.* Kendi parasından katmak. [*İng.* To add from one's own pocket]. ◉ ~ **nin ağzını açmak**, *dey.* Para harcamaya girişmek, gerekli harcamalar için para sarfetmek. [*İng.* To loosen the purse strings; *Fr.* Commencer à depenser]. ◉ ~ **nin dibi görünmek**, *dey.* Parası tükenmek. [*İng.* To run out of money]. ◉ ~ **nize bereket**, *dey. (Maddi yardım görülen bir kimseye teşekkür sözü olarak)* «*Çok kazan, kazancın bol olsun!*» anlamında kullanılır. ◉ ~ **si elvermek**, *dey.* Bütçesi, hesabı elverişli olmak. ◉ ~ **sine danışıp pazarlığa girişmek**, *dey.* Kesesine göre alışveriş etmek. ◉ ~ **sine girmek**, *dey.* Kazanç sağlamak, çıkarı olmak: *Bu işten benim keseme bir şey girmedi.* ◉ ~ **sine göre**, *dey.* Mali imkânlarına göre. ◉ ~ **sine güvenmek**, *dey.* Parasına güvenmek. [*İng.* To be able to afford]. ◉ ~ **sine hiç birşey girmemek**, dey. Hiç bir yarar sağlamamak: *Sen kalsan da, gitsen de, benim keseme ne girecek?* ◉ ~ **ye danış, pazarlığa sonradan giriş**, *at.* Ödeyecek paranız yoksa bir şey satın almaya girişmeyin. ◉ **bir ~ altın**, *teşk. tar.* On bin kuruş tutarında para birimi. ◉ **bol ~ den atmak**, *dey.* ◘ **Bol.** ◉ **cüz ~ si**, Eskiden din kitaplarını koymaya yarayan bez veya meşinden, zarf gibi kab. *(Mektep çocukları okudukları kur'anı kerim cüzlerini böyle keseler içinde taşırlardı).* [*Fr.* Sac, etui, chemise, poche]. ◉ **çiçek tozu ~ si**, *bot.* ◘ **Çiçek.** ◉ **çiftleşme ~ si**, *biy.* ◘ **Çiftleşme.** ◉ **dikili ~**, ◘ **Di-**

ŞEKİL: **KESELER.** [*Türk kese örnekleri*]. 1. Para kesesi. 2. Mühür kesesi. 3. Saat kesesi. 4. Tütün kesesi. 5. Kur'an ve cüz kesesi. 6. Ok yay kesesi.

kili. ◉ **döl ~ si,** *biy.* ◘ **Döl.** ◉ **eğik spor ~ si,** *bot.* ◘ **Eğik.** ◉ **embriyon ~ si,** Yumurtacığın içinde bulunan çok iri çekirdekli dev hücre. *(Hücre genişlerken çekirdeği önce ikiye, sonra dörde ve sekize ayrılır; böylece kesenin içinde bir oosfer /yumurta hücresi/, iki yardımcı hücre, üç tane antipot hücresi ve ortada tek bir çekirdek halinde bir araya gelen iki çekirdek.) /embriyon kesesi çekirdeği/ bulunur).* [*Ing.* Embryonic sac; *Fr.* Sac embryonnaire, prothalle femelle]. ◉ **epiplon ~ si,** *anat.* Daha fazla **BÜYÜK EPİPLON** diye anılan periton kıvrımı. [*Ing.* Epiploic sac; *Fr.* Sac épiploïque, grand épiploon]. ◉ **fıtık ~ si,** *patol.* Fıtık kapsamını saran, peritondan oluşmuş seröz kese. *(Fıtık ameliyatında fıtık kesesinin kesilip çıkarılması, tedavinin en önemli safhasıdır).* [*Ing.* Hernial sac; *Fr.* Sac herniaire]. ◉ **gamet ~ si,** *bot.* ◘ **Gamet.** ◉ **dişi gamet ~ si,** *bot.* İçinde makrogametlerin oluştuğu kese. [*Ing.* Macrogametangium; *Fr.* Macrogametange]. ☆ *Eşanl.* **makrogametang.** ◉ **erkek gamet ~ si,** *bot.* İçinde erkek gametlerin oluştuğu kese. [*Ing.* Microgametangium; *Fr.* Microgametange]. ☆ *Eşanl.* **mikrogametang.** ◉ **göbek ~ si,** *embry.* ◘ **Göbek.** ◉ **gözyaşı ~ si,** *anat.* Gözün iç köşesinde bulunan ve burun-gözyaşı borusuyle devam eden dikey kanal. *(Gözyaşını gözyaşı kanalcıklarından burun boşluklarına akıtmaya yarar).* [*Ing.* Lacrymal sac; *Fr.* Sac lacrymal]. ◉ **hamam ~ si,** Hamamda vücudun kirini çıkarmak için cilde sürülen, sert, yünden veya kıldan yapılmış ve ağzı el girecek kadar geniş olan küçük torba; ◉ **hava ~ si,** *zool.* ◘ **Hava.** ◉ **helme ~ si,** *zool.* Laminaryalarda bulunan, helme salgı hücreleriyle çevrili boşluk. [*Fr.* Poche à mucilage]. ◉ **her ~ ye uygun,** *dey.* Bir şeyin ucuz olduğunu belirtmek için kullanılır. ◉ **herkes kendi ~ sinden,** *den.* «*Herkes kendi parasından harcama yapsın*» anlamında kullanılır. ◉ **işitme ~ si,** *biy.* ◘ **işitme.** ◉ **kaime ~ si,** ◘ **Kaime.** ◉ **kömür ~,** Silkme usulüyle bir kâğıda geçirilecek olan resimlerin çizgileri üzerine açılan delikler üstünden gezdirilerek altına siyah toz geçirerek bir iz meydana getirmek için kullanılan içi kömür dolu ve ağzı kapalı kesecik. [*Fr.* Sac à pancis]. ◉ **kör ~,** *biy.* Bir boşluktan veya bir kanaldan ayrılıp dallanan ucu kapalı bir kese. [*ing.* ve *Fr.* Diverticule]. ☆ *Eşanl.* **divertikül.** ◉ **öd ~ si,** *anat.* ◘ **Safra kesesi.** ◉ **perikard ~ si,** *anat.* Bazen fibröz perikarda verilen ad. [*Ing.* Pericardial sac; *Fr.* Sac péricardique]. ◉ **Poli ~ si,** *zool.* Derisidikenlilerde çember kanallarla bağlı olan armut biçimi küçük keseler. [*ing.* Polian vesicle; *Fr.* Vésicule de Poli]. ◉ **safra ~ si,** *anat.* Karaciğerin alt yüzüne yapışmış, armut şeklinde zardan yapılı hazne. *(Safra kesesi, öd kanalıyle koledok kanalına bağlanır, sindirim dönemleri arasında safra kese de toplanarak yoğunlaşır, sindirim sırasın da kese kasılarak boşalır).* [*ing.* Gall bladder *Fr.* Vésicule biliaire]. ◉ **salgı ~ si,** *bot.* Bir hücrenin bölünmesinden meydana gelen salgı hücreleri topluluğu. *(Bu yeni hücreler kenarlara çekilerek ortada, salgıların birikti̇ği bir boşluk oluşturur).* [*ing.* Secreting vesicle, secretory vesicle; *Fr.* Poche sécrétrice]. ◉ **sindirim ~ si,** *bot.* Körpe kökçüklerin ucunda bulunan ve bunların kalın köklerini dokuları arasında kolaylıkla ilerlemesini sağayan sindirim hücreleri tabakası. [*Ing.* Digestive vesicle; *Fr.* Poche digestive]. ◉ **solungaç ~ si,** *zool.* Gömleklilerde, sindirim kanalının genişlemiş yutak parçası olup damarlı duvarlarının üzerindeki yarıklar aracıyle solungaç görevini görür. [*ing.* Branchial sac; *Fr.* Branchie]. ◉ **sölom ~ si,** *zool.* Sölomu çevreleyen örtü olup dıştan vücut duvarını astarlayan ve içten bağırsağı çeviren 2 kattan yapılmıştır. [*ing.* Coelomic sac; *Fr.* Sac coelomique]. ◉ **sperma ~ si,** (a) *anat.* Erkek cinsel organının çift eklenti bezi. *(sidik torbasının arkasında bulunur. Siyekin prostat parçası içine atarkanallar aracılığıyle boşalır);* (b) *zool.* Erkek hayvanda bulunan ve spermaların, gelişmelerini tamamladıktan sonra, geçici olarak depo edildikleri bir kese. [*Lat. Vesicula seminalis; ing.* Seminal vesicle; *Fr.* Vésicule séminale]. ◉ **spor ~ si,** *bot.* Kara yosunlarının kapsülündeki ana spor hücrelerinin tümü. [*Ing.* Sporiferous vesicle; *Fr.* Sac sporifère]; ◉ **su ~ si,** *tıp.* Doğum sırasında, rahim mukozasından ayrılan yumurta zarlarının; açılan rahim boynu arasında gösterdiği çıkıntı, sarkma. [*Fr.* Poche des eaux]; ◉ **vitellüs ~ si,** *zool.* Embriyona bağlı ve içinde vitellüs bulunan bir kese olup bir kanal aracıyle gelişen embriyona besin sağlar. [*ing.* Yolk sac; *Fr.* Sac vitelline]; ◉ **yüzme ~ si,** *zool.* Bazı balıklarda bulunan içi hava dolu bir kese. [*ing.* Swim bladder; *Fr.* Vessie natatoire].

~ barut, *sil.* Dokuma veya kâğıttan yapılma küçük bir torba içine konmuş ve bir topun ateslenmesi için hazır bulunan barut hakkı.

~ cebi, Elbiselerde para kesesi koymaya yarayan cep. [*Ing.* Pocket for a money bag; *Fr.* Poche pour la bourse].

~ kâğıdı, ◘ **Kâğıt.**

~ kemanı, *müz.* Cep kemençesi. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda dans ustalarınca kullanılan dar ve uzun kemence olup kendi torbacığı içinde yanda taşırlardı. Dans dersinde havaları bununla çalarlardı. Karadeniz kemencemizin hemen aynıdır. [*Ing.* Kit; *Fr.* Pochette, pochette-violon, poche, courdine].

~ kemikleri, *zool.* Keseli hayvanlarda legenin önünde bulunan ve çatı kemiğine bağlı olan iki kemik. Disilerde memeleri örten kese bu kemiklere tutunur. [*Ing.* Marsupial bones; *Fr.* Os marsupiaux].

kese[2], s. < *kesmek. h. d.* Kestirme: *Kese yol. Irdan gidilse iki saatte varılır.* [*ing.* shortcut; *Fr.* Sans detours].

~ yol, Kısa, kestirme yol. [*ing.* Shortcut; *Fr.* Chemin raccourci].

kesecik, -ği, i. § ❶ Küçük kese. [*ing.* Small purse; *Fr.* Petite bourse]; § ❷ *anat.* İç-kulakta zar bosluğunun ortasında *(kırbağın altında)* bulunan küçük bir kese olup kıvrık bir zarla salyangoz kanalına bağlanır. *(Dengede önemli rolü vardır).* [*Osm.* Küveys; *Lat. Sacculus; ing.* ve *Fr.* Saccule]; § ❸ *biy.* Küçük bir kese biçiminde herhangi bir yapı. [*Osm.* Huveysal; *ing.* Vesicle; *Fr.* Vesicule]; § ❹ *bot.* Orkidelerde çiçektozu topraklarının alt ucundaki bezimsi küçük organın bulunduğu cukurcuk; § ❺ *dokb.* Bir salgılayıcı kanala açılan, eldiven parmağı biçimindeki küçük bosluk: *Tükürük bezleri, gözyası bezleri v.b. keseciklerden oluşmuştur;* § ❻ *zool.* Deniz lâlelerinin bağdokusu içinde bulunan kapalı kürecik. [*ing.* ve *Fr.* Saccule]; ◉ **göbek keseciği,** *biy.* Yumurtanın içinde, fakat embriyonun dışında iç deriden olusan, embriyonla bağırsak arasında göbek kanalı yoluyle ilişki sağlayan bosluk. *(Telolesit yumurtalarda çok önemli olan ve bütün besleyici vitellüsü kapsayan /kuşlar/ bu kesecik oligolesit veya alesit yumurtalarda /memeliler/ çok basittir ve insanlarda sadece göbek bağında bir iz olarak bulunur).* [*ing.* Umbilical vesicle; *Fr.* Vesicule ombilicale]; ◉ **jerminatif ~,** *biy.* ◘ **Jerminatif;** ◉ **kıl keseciği,** *zool.* Üst derinin *(epidermis)* içeri çökmesiyle meydana gelmis olan ve tüyün alt bölgesini saran tüp biçiminde bir kılıf. [*ing.* Hair follicle; *Fr.* Follicule pileux]. ☆ *Eşanl.* **kız folikülü;** ◉ **mezoderm ~ leri,** *biy.* Derisidikenlilerin gastrula devresinde, arkenteronun tepesinde biri sağda, diğeri solda bulunan iki keseciğe verilen ad. *(Bu keseciklerin boşluğu vücut boşluğunu meydana getirir).* [*Ing.* Mesodermic vesicles; *Fr.* Vésicules mésodermiques]; ◉ **purkinje keseciği,** *biy.* Yumurtacığın çekirdeği. [*ing.* Vesicle of Purkinje; *Fr.* Vésicule de Purkinje] ◉ **sölom ~ leri,** *biy.* Amfibyum yumurtalarının gelişimi sırasında orta deriden olusan çukur ve uzun iki keseciğe verilen ad. *(Bu keseciklер enlemesine bölünerek ardışık keseciklere ayrılır).* [*Ing.* Coelomic vesicle; *Fr.* Vésicules cœlomiques]; ◉ **tohum keseciği,** *biy.* Yumurta hücresinin keseciği. [*Ing.* Germinative vesicle; *Fr.* Vésicule germinative]; ◉ **tümbeyin ~ leri,** *biy.* Embriyonda sinir borusunun gelişmesi sırasında beliren bosluklar. [*Ing.* Encephalic vesicles; *Fr.* Vésicules encéphaliques].

~ iltihabı, *dokb.* İçi sıvı dolu bir kesenin iltihabı; bazen had higroma adıyle de anılır. *(Bu lezyon, bir travmadan, iltihaptan, damla veya romatizmadan ileri gelebilir).* [*Ing.* Bursitis, vesiculitis; *Fr.* Bursite, vésiculite].

kesedar /kesedâr/, i. *Osm.* < *Fars. kîse* + *dâr* tutan. *esk.* § ❶ Eskiden zenginlerin para hesabını tutan ve harcama işlerini yapan kimse. [*Ing.* Keeper or the purse, treasurer]; § ❷ Hamal bölüklerinde her günkü kazancı toplayan kimse; § ❸ *teşk. tar.* Osmanlı devletinde, kalem âmirinin yamağı. *(Resmî kâğıtları, kese içinde emrinde çalıştığı kişiye götürdüğü için bu adla anılırdı);* § ❹ *tic. esk.* Esnafların gelirlerini toplayıp saklayan kimse. *(Paraları saklamasına karşılık ücret alan kesedar, istenildiği zaman, isteyene parasını geri verirdi).*

~ efendi razı olmaz, *dey.* Bütçenin girisilecek herhangi bir harcama için uygun olmadığını belirtmek için kullanılır. [*ing.* I cannot afford it].

kesegen, i. § ❶ Küçük fare, elbise kesen sıçan. Büyüğüne geme derler. [*Ing.* Cockchafer; *Fr.* Petite souris qui ronge les habits]; § ❷ ◘ **Danaburnu.**

kesek,-ği, i. *esk. T.* § ❶ Bel, kazma, saban veya pulluğun çıkardığı iri sert toprak parçası. [*Ing.* Clod, lump of earth; *Fr.* Motte de terre, glebe]; § ❷ Yakıt olarak kullanılan kurutulmus gübre, yer kömürü. [*Ing.* Lump of manure dried for fuel, peat; *Fr.* Tourbe]. ☆ *Eşanl.* **turba;** § ❶ Çimen yapmak için üstündeki otla birlikte çıkarılmış çayır parçası; § ❷ *esk.* Parça; § ❸ *jeol.* Dağolusum hareketlerinin gelişmesinde bir engel meydana getiren yer kabuğunun kaskatı kesimi. *(Kıvrımlar engel blokunun kalıbına uyar veya bu engel yüzünden daha ötelere ilerleyemeden kalır);* § ❹ *orm.* Kesilecek bir orman alanında işletmeleri birbirinden ayıran çizgi; § ❺ *trm.* Bir bitki sasırtılırken tutmasını sağlamak ve tazeliğini korumak için köklerinin üzerinde bırakılan toprak.

~ kırma, *term.* ◘ **Kırma.**

~ kırma makinesi, *trm.* Pulluk demirinin kaldırdığı kesekleri kırmak için kullanılan bir çesit tapan veya merdane. *(Merdaneli kesek kırma makinesinde ortak bir eksene dizili hepsi birbirine benzer bir sıra dişli ve bir sürü disk bulunur, bu diskler art arda keseklere çarparak onları parçalamaya yarar).* [*ing.* Clod-breaker, clod-crusher; *Fr.* Brise-mottes, émoteuse].

kese.kâğıdı, b. i. ◘ **Kâğıt.**

kese.karınlılık, -ğı, b. i. *zool.* § ❶ Karınca ve divik yiyen böceklerin karnının genisleyip kese şeklini alması. *(Yağ birikiminden ileri gelen bu genişleme sonucunda tergit ve sternitler birbirinden uzaklaşarak araları geniş ve yaygın bir zarla kaplanır).*

keseklenmek, nsz. f. *h. d. (Toprak hk.)* Parça parça, yumru yumru olmak. [*Ing.* To become a clod, to become cloddy].

kesekleşme, i. Çimentoda serbest kirecin, hafif bir el basıncıyle az miktarda su buharını tutarak kolayca kesek haline gelmesi.

kesekli, s. *(Toprak hk.)* Kesekleri olan, parça parça kabarmış. [*Ing.* Peaty, cloddy, lump; *Fr. (sol)* Rempli de mottes, qui se casse en mottes].

~ dikim, *trm.* Köklerinde toprak bırakılan fideleri dikme işi.

kesel, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uyusukluk, bitkin-

lik, gevşeklik, tembellik. [*Osm.* Rehavet; *ing.* Lethargy; *Fr.* Nonchalance].
~ **gelmek**, Usanmak, tembelleşmek. [*Ing.* To become tired, wearied, sluggish, indolent].

keselân /kəselân/, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Kesel.**

keselek, -ği, i. ◘ **Blok diyagram.**

keselemek, (-i), f. Kir çıkarmak için hamamda vücuda kese sürmek. [*ing.* To rub with a bath glove; *Fr.* Frotter avec un sachet de crin *(bain)*].

keselenmek, nsz. f. Kendini keselemek veya başkasına kendini keseletmek. [*Ing.* To rub oneself with a coarse glove; *Fr.* Se frotter avec un sachet de crin *(bain)*].

keseleştirme, f. *cerr.* Kısmen çıkarılan bir kistin çeperlerini yaranın dudaklarına dikme ameliyatı. [*Ing.* ve *Fr.* Marsupialisation].
~ **bindirmesi**, *coğr.* Kırılmalar sırasında belirmiş bulunan türlü yer kabuğu keseklerinin birbiri üzerine bindirilmesi olayı.
~ **tokmağı**, Toprak keseklerini ezmeye ve ufalamaya yarayan tokmak. [*Ing.* Clodbreaker; *Fr.* Casse-mottes].

keseli, s. Kesesi olan. [*Ing.* Having a bag, purse, case or pouch; *Fr.* Qui a la bourse, ou le sachet, le sac].
~ **antilop**, *zool.* ◘ **Antilop.**
~ **avurtlugiller**, *zool.* ◘ **Avurdukeseligiller.**
~ **ayı**, *zool.* ◘ **Ayı.**
~ **karıncacıl**, *zool.* ◘ **Keselikarıncacıl.**
~ **köstebek**, *zool.* ◘ **Keseliköstebek.**
~ **köstebekgiller**, *zool.* ◘ **Keseliköstebekgiller.**
~ **kurbağa**, *zool.* ◘ **Keselikurbağa.**
~ **kurt**, *zool.* ◘ **Keselikurt.**
~ **porsukgiller**, *zool.* ◘ **Keseliporsukgiller.**
~ **solucan**, *zool.* ◘ **Keselisolucan.**

keseli.karıncacıl, b. i. *zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Keseli-sansargiller *(Dasyiridae)* familyasından sincap boyunda keseli bir memeli türü. Kuyruğu sincabınki kadar uzun ve tüylüdür. Postu kızılımsı külrengi olup üzerinde enlemesine sarımsı kuşaklar bulunur. Yapışkan bir sıvıyla kaplı uzun diliyle topladığı karıncaları yiyerek yaşar. Avustralya'da bulunur. [*Lat. Myrmecobius fasciatus; Ing.* Banded anteater; *Fr.* Myrmecobie à bandes].

keseli.köstebek, -ği, b. i. *zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Keseliköstebekgiller *(Notorycidae)* familyasından, Avrupa köstebeklerine benzeyen toprak kazıcı, keseli bir memeli türü. Uzunluğu 12 sm. Rengi sarımsı, kuyruğu çıplaktır. Dişisinde geriye açılan bir kese vardır. Güney Avustralya'da toprak altında yaşar. [*Lat. Notoryctes typhlops; ing.* Marsupial mole; *Fr.* Notoryctes].

keseli.köstebekgiller, b. ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Çokön-dişliler *(Polyprotodontia)* alt takımına giren bir familyası. Dış yapıları bakımından köstebeğe benzerler. Ön ayakları kazmaya elverişlidir. Avustralya'da toprak altında yaşarlar. Keseli köstebek *(Notoryctes typhlops)* türü iyi biljnir. [*Lat.* ve *ing. Notorycidae*].

keseli.kurbağa, b. i. *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Ağaçkurbağasıgiller *(Hylidae)* familyasından yeşilimsi bir amfibyum türü. Sırtında uzunlamasına siyah çizgiler, ayağında esmer halkalar vardır. Dişisi yumurtalarını sırtında bir deri kıvrımından oluşmuş genişçe bir kese içinde taşır. Yavrular burada yumurtadan çıkar. Benzeri türlerin yavruları ise başkalaşımını bu kesenin içinde geçirir. Peru ve Ekvator'da yaşar. [*Lat. Nototrema marsupiatum; ing.* Marsupial frog; *Fr.* Nototreme].

keseli.kurt, b. i. *zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Keseli sansargiller *(Dasyurides)* familyasından köpek iriliğinde bir memeli türü. Uzunluğu 100 kuyruğu 50 sm. Postu külrengi esmer, gövdesinin arka kısmı sırtının ortasından kuyruğunun ucuna kadar enlemesine sıra sıra siyah çizgilidir. Dişisi dört yavru vaktinden dört ay süreyle kesesinde taşır, sonra inine bırakır. Gececi ve yırtıcı etçil bir hayvan olup Tasmanya'da yaşar. Soyu tükenmektedir. [*Lat. Thylacinus cynocephalus; ing.* Marsupial wolf, tasmanian wolf, tasmanian tiger; *Fr.* Thylacine, loup marsupial de Tasmanie].

keseli.porsukgiller, b. ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Çokön-dişliler *(Polyprotodontia)* alt takımına giren bir familyası. Ön ayakları kazıcıdır. Sürü halinde yaşarlar. Bandikut *(Perameles obesula)* en iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Peramelidae; Fr.* Peramelidés].

keseliler, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının hem bir alt sınıfı, hem de aynı ismi taşıyan takımıdır. Tekdelikliler. *(Monotremata)* dışta kalmak üzere yaşayan memelilerden en ilkelleridirler. Etenleri *(plasenta)* yoktur ve dişinin karnı üzerinde memeleri kapsayan bir kese bulunur. Yavrular gelişene kadar bu kese içine taşınırlar. Dişilerin iki tane dölyatağı vardır. Vücut yapıları, boyları dişleri ve sucul, karasal ve ağaççıl yaşama biçimleri yönünden çok farklılık gösterir. 44 den fazla dişleri olup beyinleri olağan üstü küçüktür. Böcekçil, otçul veya etçildirler. Bugün için anayurtları Amerika veya Yeni Gine ve Molük adalarıdır. Iki-ön-dişliler *(Diprotodontia)* ve Çok-ön-dişliler *(Polyprotodontia)* olmak üzere 2 alt takımı vardır. Opossum *(Didelphysvirginianus)* dan başka hepsi Avustralya'da yaşar. [*Osm.* Keysiye; *Lat.* ve *ing. Marsupialia; Fr.* Marsupiaux].

keseli.sansar, b. i. *zool.* Keseliler *(Marsupialiä)* takımının, Keseli-porsukgiller *(Dasyuridae)* familyasından bir memeli türü. Postu esmer veya kızıl renkte ve genellikle beyaz beneklidir. Uzunluğu 30 sm.dir. Gelinciğe benzer. Ağaçta yaşayan gececi bir hayvan olup kuşları avlar. Zararlıdır. Avustralya ve Yeni Gine'de yaşar. [*Lat. Dasyurus viverrinus; Ing.* Native cat; *Fr.* Dasyure].

keseli.sansargiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Keseliler *(Marsupialia)* takımının Çok-ön-dişliler *(Polyprotodontia)* alt takımına giren bir familyası. Böcekçillere ve yırtıcı hayvanlara benzerler. Kısmen sıçrayıcıdırlar. Postları alacalı olur. Keseli kurt *(Thylacinus cynocephalus)*, Keseli karıncacıl *(Myrmecobius fasciatus)*, Keseli sansar *(Dasyurus viverrinus)*, Keseli şeytan *(Sarcophilis satanicus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Dasyuridae; Fr.* Dasyuridés].

keseli.sıçangiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Keseliler *(Marsupialia)* takımının Çok-ön-dişliler *(Polyprotodontia)* alt takımına giren bir familyası. Keseleri 2 küçük kıvrım halindedir. Opossum *(Didelphys virginianus)*, Yüzücü keseli *(Chironectes minimus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Didelphyidae; Fr.* Didelphidés].

keseli.solucan, b. i. *paraz.* Kasların içinde kist halinde bulunan şerit embriyonu. *(Bir ucunda başı ve çengelleri bulunur, genellikle omurgalılarda gelişen şerit solucanlarının ortak adıdır).* [*Osm.* Dûd-i mükeyyes; *Lat. Cysticercus; Ing.* Bladderworm; *Fr.* Cysticerque].
☆ *Eşanl.* **kabarcıklı solucan.**
~ **hastalığı**, *patol.* Şerit *(tenya)* kurtlarının çeşitli dokularda, özellikle kasların içinde gelişmesinden ileri gelen hastalık; insanlarda domuzda ve gevişgetiren hayvanlarda görülür. *(Domuzda görüleni insan bağırsağında yaşayan şeritlerden silâhlı tenyanın /taenia solium/ kurtçuklarından ileri gelir; hastalık en çok dil, boyun ve omuz kaslarında yerleşir. Sığırlarda görüleni ise gene insan bağırsağında yaşayan şeritlerden silâhsız tenyanın /T. Sagineta/ kurtçuklarından olur).* [*Ing.* Cysticercosis; Fr. Cysticercose].

keseli.şeytan, b. i. *zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Keseli-sansargiller *(Dasyuridae)* familyasından keseli bir memeli türü. Ağır kalın gövdeli, oldukça kısa bacaklı, kocaman kafalı, çok dişli *(42 diş)* bir hayvandır. Uzunluğu 75 sm.dir. Ayıya benzer. Kuzguni kara renklidir. Çok yabandır. Bunun kadar yırtıcı ve hunhar bir hayvan daha yoktur denebilir. Tasmanya'da yaşar. Soyu tükenmektedir. [*Lat. Sarcophilus satanious; ing.* Tasmanian devil; *Fr.* Sarcophile, diable de Tasmanie].

kesen*, s. < *kesmek.* § ❶ Kesmek eylemini yapan. [*ing.* That cuts, cuts off]; § ❷ *mat.* (a) Bir cismi veya bir şekli iki parçaya ayıran; (b) Bir başka cümle ile ortak olan. *(Bu cümlelerden her biri, bir doğru, bir çizgi, bir düzlem, bir yüzey v.b. olabilir).* [*ing.* Secant; *Fr.* Sécant, -ante]; § ❸ i. *mat.* Bir şekli *(çokgen, eğri, yüzey noktaları olan bir cümle için kullanılır v.b.)* kesen doğru; özellikle, bir üçgenin kenarlarını kesen doğru. [*Osm.* Katı'; *ing.* Secant; *Fr.* Sécante]. ☆ *Eşanl.* **sekant.**
~ **damar**, *jeol.* Komşu kayaçların yapısını gelişigüzel kesen çatlak ya da yarıkları, magmanın doldurmasıyle oluşmuş kayaç damarı. [*Ing.* Dyke, dike; *Fr.* Filon rocheuse].

kesene, i. *h. d.* § ❶ Sözleşme; § ❷ Abone; § ❸ İşi götürü verme.

kesenek*, i. < *kesmek.* Fabrika, çiftlik v.b. gelir kaynaklarından birinin veya bir şeyin gellrini satın alma. [*Osm.* Iltizam; *Ing.* A farming of a branch of the public revenue; *Fr.* Achat de revenus publics, ferme, affermage]; ◉ **keseneğe almak**, Gelirini satın almak. [*Fr.* Acheter des revenues publics]; ◉ **keseneğe vermek**, *(Bir şeyin)* Gelirini önceden götürü olarak satmak.

kesenekçi, i. Keseneği alan kimse. [*Osm.* Mültezim; *Ing.* Contractor; contractor or farmer of any branch of the public revenue; *Fr.* Fermier, contractant des revenus publics].

kesenkes, z. *h. d.* Kesin olarak, kesinlikle: *Gitmeyeceğini kesenkes söyledi.* [*Ing.* Definitely; *Fr.* Définitivement].

keser, i. < *kesmek.* Kısa bir tahta sap üzerine takılmış, bir tarafı keskin ağızlı, öbür tarafı köşeli âlet. *(Tahta yontmak, çivi çakmak veya ortasındaki delik yardımıyle çivi sökmek için kullanılır).* [*Ing.* Adze; *Fr.* Herminette, doloire]; ◉ **Amerikan ~ i**, Bir tarafı çekiç hizmetini gören küçük balta şeklinde keser; ◉ **ayak ~ i**, Ağaçların dışını ve yüzünü yontmaya yarayan baltamsı bir âlet. ◉ **dişli ~**, Yüzü dişli olan ve kaba sıvayı düzeltmek için kullanılan duvarcı âleti; ◉ **iki ağızlı ~**, Bir ucunda adî bir kesici, öbür ucunda adî bir iskarpela bulunan maden bir lamadan meydana gelen âlet: *Iki ağızlı keserler büyük parçaların dişi ve erkek zıvanalarını yapmaya, baltayla kesilmiş ağaçları yontmaya yarar.* [*Ing.* Mortising axe, twibill; *Fr.* Besaiguë, Bisaiguë]; ◉ **madenci ~ i**, *mad. oc.* Bir sapla tutulabilen ve sert kaya kütlelerini koparmak için üzerine bir balyozla vurulan sivri çelik uçlu âlet: *Çapraz olarak çizilmiş bir madenci keseri ile balyoz, hemen hemen bütün dünyada maden ocağı ve madencilerin amblemidir.* [*Ing.* Miner's adze]; ◉ **nalıncı ~ i gibi kendine yontmak**, dey. Yalnız kendi çıkarını gözetmek. [*Ing.* To think only of one's own advantage]; ◉ **oyma ~ i (baltası)**, Demiri oluk gibi olan ayak keseri. *(Bununla ağaç ve keresteler oyuk olarak yontulur).* [*Ing.* Rounding adze; *Fr.* Herminette à gouge].

kesf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *(Güneş ve ay hk.)* Işığı tutulma. [*Ing.* Eclipsing *(sun, moon)*; *Fr.* Éclipse]; § ❷ Görünmez olma.

kesi, i. < *kesmek. esk.* § ❶ Kesenek: *Zeytinliği kesiye verdiler.* [*Osm.* Iltizam; *Ing.* Lease; *Fr.* Affermage]; § ❷ Çamaşır, beden biçilmiş elbise, kesilmis kumaş. [*Ing.* Cut out garments, especially linen under clothing: *Fr.* Coupon]; § ❸ Bir atımlık bir defa sıkın doldurmaya yetecek barut

barut ölçüsü: *Bir kesi barut.* [*Ing.* Charge measure at the mouth of a powder flask; *Fr.* Mesure]; ◉ **boyuna** ~, *zool.* ◘ **Boyuna**; ◉ **eğik** ~, *biy.* ◘ **Eğik**; ◉ **enine** ~, *zool.* ◘ **Enine**; ◉ **sagital** ~, *anat.* Vücudu sağ ve sol olmak üzere iki eşit bölgeye ayıran boyuna bir kesi. [*Ing.* Sagittal section; *Fr.* Section sagittale].

~ **taşı,** Çırpıcıların bez çırptıkları yassı taş. [*Ing.* Flat stone in a brook or fountain on which clothes are beaten; *Fr.* Pierre d'une fontaine ou d'une riviere sur laquelle on bat le ligne].

kesi[1], /kesî/, i. *esk.* İnsanlık, mertlik.

kesi[2] /kesî/, s. *esk.* Kadehle ilgili, çanağa benzer.

kesici, s. < *kesmek.* § ❶ Kesmek eylemini yapan, kesen: *Yol kesici.* [*Ing.* Cutting, *Fr.* Coupant]; § ❷ Kesme niteliği taşıyan, keskin. [*Ing.* Cutting, sharp, incisive; *Fr.* Tranchant, -ante, coupant, -ante] § ❸ i. Kasaplık hayvanları kesen kimse. [*Ing.* Slaughterer; *Fr.* Abatteur]; § ❹ *sin.* Filmin kurgusuna hazırlık olarak kesim işini yapan, kaba kurguyu hazırlayan kimse. [*Ing.* Cutter; *Fr.* Aidemonteur]; § ❺ Kesmek işinde kullanılan âlet. [*Ing.* Cutter; *Fr.* Coupeur tailleur]; § ❻ *kâğıtç.* Yapraklar halinde kesen veya bobin yahut rulolardan *(şerit)* kâğıt, karton meydana getiren âlet; § ❼ *otom.* Bir ateşleme sisteminde, bujilerle kıvılcım meydana getirmek için elektrik akımının kesilmesini sağlayan tertibat; § ❽ *dok.* Özellikle tarama makinelerinde taranmış elyafı sıyırma yoluyle keserek taranmamış elyaftan ayıran, yassı ve kabarık madenî parçalardan her biri. Yün taraklarında, sürekli olarak birbirleri üzerinde sıyırma yapan, alt ve üst iki kesici bulunur; ◉ **bilet** ~, ◘ **Bilet**; ◉ **darbe** ~, *otom.* ◘ **Darbe**; ◉ **devre** ~, *fiz.* ◘ **Enterüptör, Devre**; ◉ **duman** ~, *inş.* ◘ **Duman**; ◉ **taş** ~, Binalarda kullanılacak taşları, verilen ölçülere ve taş kesimi denilen bilginin kaidelerine göre keserek şekil veren sanatkâr. [*Osm.* Senktraş; *Ing.* Stone cutter; *Fr.* Tailleur de pierre].

~ **çizgi,** *mat.* Bir yüzeyi veya çizgiyi kesen çizgi. [*Ing.* Secant line; *Fr.* Ligne secante].

~ **damar,** *mad. oc.* ◘ **Damar.**

~ **(keser), diş,** *anat.* Çenelerin ön tarafında bulunan besini kesmeye elverişli olan diş. [*Osm.* Sinn-i kaatı; *Lat. Incisivus (dens); Ing.* Incisor; *Fr.* Dent incisive].

~ **dren sistemi,** *trm.* Etraftan veya daha yüksek araziden vâki sızıntıların ıslak ve taban araziye girmesine mani olmak için yapılan bir dren sistemi.

~ **kılıç,** *(eskrimde)* Namlusu ve keskin yüzü körletilmiş üçgen kesitinde, tutağa değin uzanan balçağı *(çelgigiliği)* ile tümü 500 gr. ağırlığında, 105 sm. boyunda, kesis ve dürtüş nitteliğindeki vuruşlara elverişli, üç kılıç oyunu savutundan biri. [*Osm.* Kılıç; *Ing.* ve *Fr.* Sabre].

~ **kılıççı,** *(eskrimde)* Kesici kılıçla yarışan kılıç oyuncusu. [*Osm.* Kılıççı; *Fr.* Sabreur].

kesif /kesîf/, s. *Osm.* < *Ar. kesâfet, esk.* § ❶ Yoğun. [*Ing.* ve *Fr.* Dense]; § ❷ Donuk, saydam olmayan. [*Ing.* ve *Fr.* Opaque]; § ❸ Sulu olmayan, koyu. [*Ing.* Thick, dense; *Fr.* Épais, -aisse]; § ❹ Sık, kalın. [*Ing.* Thick; *Fr.* Touffu, -e].

~ **nüfus,** Yoğun nüfus.

~ **oluşum,** *bot.* Bireylerin arasında çıplak toprak bırakmadan, yeri boydan boya kaplayan bitki örtüsü.

☆ *Eşanl.* **yoğun oluşum.**

☆ *Karş.* **açık oluşum veya yarıçöl oluşum.**

~ **orman,** *trm.* Normal neşvünemayı durduracak kadar fazla miktarda ağaçların bulunduğu meşçereler. [*Ing.* Thick forest; *Fr.* Forêt touffue].

~ **yabanlık,** *trm.* Bir yabanlıkta yetişme muhitinin taşıma kapasitesinin üstünde istiap ettiği hayvan miktarı.

kesik, s. < *kesmek.* § ❶ Kesilmiş olan: *Kesik ağaç. Kesik parmak. Kesik kumaş.* [*Osm.* Maktu; *Ing.* Cut *(through, off); Fr* Coupé,-ée], § ❷ s. Çökelek, eksimik, bozuk, kesilip bozulmuş; *Kesik süt. Kesik mayonez.* [*Ing.* Curdled, coagulated; *Fr.* Caillé,-ée]; § ❸ Kesilerek yaralanmış, sakatlanmış: *Kesik kol. Kesik parmak.* [*Ing.* Broken *(off); Fr.* Mutilé]; § ❹ Yorgun, bitkin: *Dizlerim, kollarım kesik.* [*Ing.* Weary; *Fr.* Fatigue]; ❺ *arg.* Fena, kötü: *Karmanyolacı İsmailin enselendiği gündenberi vaziyetler kesik.* [*Ing.* Bad; *Fr.* Mauvais, -aise]; ☆ *Eşanl.* **aynasız, duman, kertan, madara, yaş.** § ❻ Arada duraklamalar yapan, ara veren. [*Ing.* Interrupted; *Fr.* Interrompu]; § ❼ i. *huk.* Keskin bir âletle meydana gelen yara. [*Ing.* Incised wound; *Fr.* Incision]; § ❽ i. Kesilmiş olan yer: *Parmağında kesik var.* [*Ing.* Cut; *Fr.* Coupure]; § ❾ *h. d.* Çökerek; ◉ **eski kulağı** ~ **lerden,** *dey.* ◘ **Kulak.**

~ **arazi,** *esk.* ◘ **Arazi**[1].

~ **boyun kuşu,** *zool.* ◘ **Kesikboyunkuşu.**

~ **düz,** *coğr.* Türlü tabakaların birlikte aşındığı yüz. [*Ing.* Erosion surface; *Fr.* Surface d'erosion].

~ **ehram,** ◘ **Kesik piramid.**

~ **göğüs,** *zool.* Arka kesiti böcek eksenine dik olan ön göğüs.

~ **hatlar,** *geom.* Araları kesik, yani aralıklı olarak devam eden küçük hatlardan ibaret çizgi. [*Osm.* Hutut-u munkatıa; *Ing.* Truncated lines; *Fr.* Lignes entrecoupées].

~ **kapı,** ◘ **Kapı.**

~ **kelime,** ◘ **Kelime.**

~ **kerem,** *ed.* Koşma niteliğinde ve hep içli bir beste ile okunan, dörtlüklerden meydana gelmiş bir çeşit halk şiiri ve türküsü.

~ **koni,** *mat.* Tepesi tabanına paralel olan veya olmayan bir düzlemle kesilmiş koni. Bir koninin bütün anadoğrularını kesen bir düzlemle elde edilen kesiti ile tabanı arasında kalan cisim. [*Osm.* Mahrût-ı nâkıs; *Ing.* Frustum of a cone; *Fr.* Tronc de cône].

~ **korniş,** Kesik parçalardan ibaret korniş. [*Ing.* Truncated cornice; *Fr.* Corniche mutilée].

~ **küpür,** ◘ **Küpür.**

~ **otu,** *h. d.* Kanı durdurmak için kullanılan ot. [*Ing.* A kind of blood-staunching plant].

~ **piramid,** *mat.* Tabanına paralel olan veya olmayan bir düzlemle kesilmiş piramid. Bir piramidin bütün yan ayrıntılarını kesen bir düzlemle elde edilen kesiti ile tabanı arasında kalan cisim. [*Osm.* Ehrâm-ı nâkıs; *Ing.* Frustum of a pyramid, conic furstum, truncated pyramid; *Fr.* Pyramide tronquée].

~ **prizma,** *mat.* Bir prizmanın bütün yan ayrıntılarını kesen bir düzlemle elde edilen kesiti ile tabanı arasında kalan cisim. [*Ing.* Prismatoid, truncated prism, furstum of a prism; *Fr.* Prisme entrecoupe].

ŞEKİL: **KESİCİ:** 1. Avans otomatiği. 2. Kam. 3. Tabla. 4. Eksantrik vida. 5. Kontak. 6. Platin. 7. Meksefe. 8. Akım girisi.

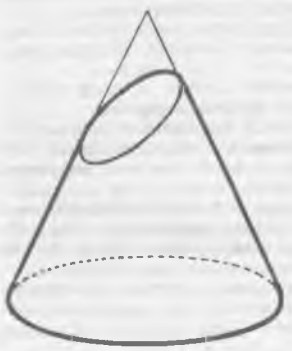
1

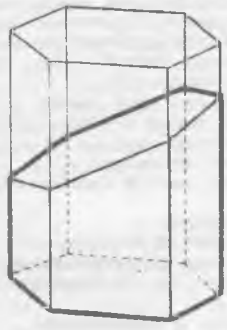
2

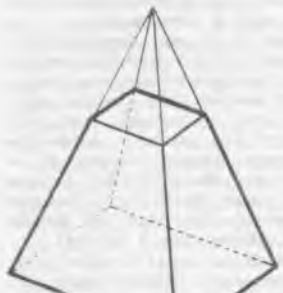
3

ŞEKİL: **KESİKLER:** 1. Kesik koni. 2. Kesik-prizma. 3. Kesik piramit.

~ **silindir,** *mat.* Bir silindirin tabana paralel olmayan bir düzlemle kesilmesinden meydana gelen parçalardan her biri. [*Ing.* Truncated cylinder; *Fr.* Cylindre entrecoupé].

~ **sütun,** *mim.* Gövdesinin bir kısmı özel olarak kesilmiş sütun. [*Ing.* Truncated column; *Fr.* Colonne tronquee].

~ **top,** *sp. (futbol'da)* Gidiş yönüne ters yönde kendi çevresinde dönen top. [*Ing.* Sliced or chopped ball; *Fr.* Balle coupée].

~ **vagon dizisi,** *demir.* Yokuş aşağı ayırmada, trenin öteki vagonlarından ayrılmış halde birbirine bağlı duran ve aynı hat üzerinde bulunan vagonlar topluluğu.

~ **vuruş,** *sp.* Teniste veya masa tenisinde *(pingpong)* topun hızını kesmek ve kısa düşürmek için, kolun yukarıdan aşağı hareketiyle, raketi topun üst kısmına hafifçe değdirerek yapılan vuruş. [*Ing.* Cut; *Fr.* Coupe].

~ **yaprak,** *bot.* ◘ **Yaprak.**

kesik.boyun.kuşu, b. i. *zool.* Dokumacıkuşugiller *(Ploceidae)* familyasından, gagası kuvvetli, kuyruğu kısa ve ucu yuvarlak, vücudu kül rengi kırmızımtrak renkte, boynunda karmen kırmızısı bir şerit bulunan 12,5 sm. kadar boyunda bir kuş türü. [*Lat. Amadina fasciata; Fr.* Amadine, cou-coupé].

kesik kesik, z. Ara vererek, kısa kısa. [*Osm.*

Fasılalı; *ing.* Intermittently; *Fr.* Intermittent].

kesiklenme, i. *min.* Bir billûrda, köşe veya kenarın yerine façetanın geçmesi.

kesikli, s. § ❶ Kesiği olan, arada duraklamalar yapan: *Kesikli akım.* [*Osm.* Mütekatti; *ing.* Discontinued, interrupted; *Fr.* Discontinu, intermittent, -ente]; ☆ *Eşanl.* **süreksiz, aralıksız;** § ❷ i. ve *fels.* Kök bakımından, birbirinin dışında yer alan unsurlardan kurulmuş olan *(şey).* [*Ing.* Discotinuous; *Fr.* Discontinu, -ue].

~ **akım***, *fiz.* Aralıklarla devam eden duraklamalar yapan elektrik akımı. [*Ing.* Alternating current; *Fr.* Courant alternatif].

~ **baştaban**, *mim.* ◘ **Baştaban.**

~ **etki**, *sibern.* ◘ **Etki.**

~ **gösterme**, *bilgi-işlem.* ◘ **Gösterme.**

~ **kaynak**, *hidr.* ◘ **Kaynak**[1].

~ **nabız**, *patol.* Atımları arasındaki süreler eşit olmayan nabız. [*Ing.* Intermittent pulse; *Fr.* Pouls intermittent].

~ **nöbetler**, *patol.* Zaman zaman bastıran nöbetler. -[*Ing.* Intermittent fevers; *Fr.* Fievres intermittentes]. ◘ **Sıtma.**

~ **tayf***, *fiz.* Bir elementin atomları tarafından meydana getirilen spektrum. [*Osm.* Tayf-ı munkatı; *ing.* Discontinuous spectrum; *Fr.* Spectre discontinu].

☆ *Eşanl.* **süreksiz spektrum.**

kesiklik, -ği, i. § ❶ Kesik olma hali. [*Ing.* State of being cut or broken; *Fr.* État d'une chose coupée ou d'un membre mutilé]; § ❷ Ansızın duyulan takatsizlik, kırıklık, halsizlik, yorgunluk. [*Ing.* Weakness, langour, lassitude; *Fr.* Faiblesse, débilité, langueur, lassitude]; ⊙ **eğim kesikliği**, *jeom.* ◘ **Eğim.**

kesiklilik, -ği, i. Kesikli olma hali. [*Ing.* Discontinuity; *Fr.* Discontinuite]; ⊙ **olayların ~ kanunu**, *fels.* Yenitenkitçi akımda ileri sürülen kozmolojik kanun. *(Matematikçiler, kesikli veya süresiz büyüklükler /sayılar/ ile kesiksiz veya sürekli büyüklükler /geometrik uzam/ arasında fark gözetirler. Kesiklilik veya süreksizlik kanununun somut gerçeğe uygulanması, gerçeğin, kesikli niceliklerden kurulmuş olduğunu ileri sürmek demektir. Bu kanun, kesin bir determinizmi kabul eden öğretilere taban tabana karşıttır. Çünkü bu öğretiler, birliği, kesiksizliği ve ilişkiyi mutlak olarak görür).*

~ **yüzeyi**, *jeol.* Yerin içinde fiziksel özellikleri başka başka olan iki katman arasındaki sınır düzlemi. *(Deprem ışınlarının niteliği bu düzlemde birdenbire değişir).* [*Ing.* Surface of discontinuity; *Fr.* Surface de discontinuité].

kesiksiz, s. Kesilmeden devam eden biteviye sürüp giden: *Kesiksiz akım.* [*Ing.* Continued, continuous, direct; *Fr.* Continu, -ue]; ☆ *Eşanl.* **aralıksız, sürekli.** ☆ *Karş.* **süreksiz;** § ❷ *dilb.* Fonolojide, akustik bakımdan sesle sessizlik arasında anî bir geçiş göstermemekle, telâffuz bakımından ise ses aygıtının kapanması veya hızlı açılması *(daralmalılar)* veya titresim yokluğu *(kesiksiz akıcılar)* ile belirlenen bu ayırıcı özellik için kullanılır; § ❸ i. *fels.* Bölümü, kesintisi olmayan şey. [*Ing.* Continuous; *Fr.* Continu].

~ **akım***, *elek.* Kesilmeden, ara vermeden sürüp giden elektrik akımı. [*Ing.* Direct current; *Fr.* Courant continu].

~ **tayf***, *fiz.* Dalga uzunlukları iki sınır arasında bulunan bütün ışınımlardan ileri gelen spektrum. [*Osm.* Tayf-ı mütemadî; *ing.* Continuous spectrum; *Fr.* Spectre continu].

☆ *Eşanl.* **sürekli spektrum.**

kesiksizlik, -ği, i. Kesiksiz olma hali. [*Ing.* Continuity, continuousness; *Fr.* Continuité].

☆ *Eşanl.* **süreklilik, aralıksızlık.**

kesilme, i. § ❶ Kesilmek eylemi; § ❷ *huk.* (a) Diplomatik ilişkilerin kesilmesi. İki devletten birinin diğer devletle her türlü diplomatik temas ve ilişkiye son vermesi. *(Birbiriyle diplomatik ilişkileri kesen devletlerin diplomasi memurları geri çağırılır);* (b) Görüşmelerin kesilmesi. Bir kongre veya konferans sırasında görüşmelerin bir çıkmaza girerek kesilmesi. [*ing.* Breaking off; *Fr.* Rupture]; § ❸ *elek.* Elektrik akımının durması. [*ing.* Rupture; *Fr.* Coupure]; ⊙ **bir devrin ~ si**, *elek.* Bir devre açılmasının sonucu. [*ing.* interruption of a circuit; *Fr.* Interruption d'un circuit]; ⊙ **diplomatik ilişkilerinin ~ si**, *ikt.* İki devletten birinin diğer devletle her türlü diplomatik temas ve münasebete son vermesi. [*ing.* Breaking-off diplomatic relations; *Fr.* Rupture des relations diplomatiques]; ⊙ **görüşmelerin ~ si**, *ikt.* Bir kongre veya konferans sırasında görüşmelerin bir çıkmaza girerek kesilmesi; ⊙ **otomatik ~**, *elek.* Şamandralı kesiçi, saat anahtarı, salter v.b. gibi bir aygıtın otomatik çalışmasıyle meydana gelen kesilme. [*ing.* Automatic interruption; *Fr.* Interruption automatique]; ⊙ **perçin ~ si**, *tekn.* Perçinlenmiş madenî iki parçadan birinin şiddetli zorlama karşısında azar azar kayması yüzünden perçinin kopması.

~ **dış akımı**, *elek.* Bir devrenin kesilmesiyle meydana gelen indükleme akımı. [*ing.* Extracurrent rupture; *Fr.* Extracourant de rupture].

~ **direği**, *telekom.* İki izolatör arasında kesilmenin kolayca uygulanabildiği direk. [*ing.* Rupture post; *Fr.* Poteau de coupure].

~ **istasyonu**, *telekom.* Gerektiğinde kolayca kesilebilmesi için hatların çift izolatöre bağlandığı istasyon. [*Ing.* Rupture point station; *Fr.* Station point de coupure].

~ **kıvılcımı**, *elek.* ◘ **Kıvılcım.**

~ **kuvvet**, *den.* Bir halatı en nihayet kesebilecek kuvvete denir. Bu her halat için cer makinesiyle tâyin ve takdir edilir.

kesilmek, nsz, f. § ❶ Kesmek eylemine konu olmak veya kendini kesmek: *Ağaç kesildi, Koyun, piliç kesildi.* [*Osm.* Kat'edilmek; *Ing.* To be cut; *Fr.* Être coupé, etre tranché]; § ❷ Bitkin hale gelmek, gücü ve takatı kalmamak, yorulmak, tükenmek: *Koşucular dan biri kesildi. Yokuşu çıkmadan kesildi.* [*Ing.* To be exhausted, to be tired out; *Fr.* Être epuisé, extenué, rendu (de fatigue), recru de fatigue]; § ❸ *mec.* ... gibi olmak, benzemek, dönmek: *Buz kesilmek. Taş kesilmek.* [*Ing.* To become like; *Fr.* Devenir, ressembler à]; § ❹ İçindeki maddeler birbirinden ayrılıp bozulmak, ekşimek: *Süt kesildi. Mayonez kesildi.* [*Osm.* Tahassür etmek; *Ing.* To become curdled, coagulated, clotted; *Fr.* Se cailler]; § ❺ Dinmek, durmak, bitmek, sona ermek: *Rüzgâr kesildi. Yağmur kesildi.* [*Ing.* To come down, to settle down, to abate; *Fr.* Cesser]; § ❻ (-den) Artık yapamaz hale gelmek: *Kuvvetten kesilmek. İştahtan kesilmek. Yemekten kesildi. Okumaktan kesildi.* [*Ing.* To cease *(from doing),* to be unable to do any longer; *Fr.* Être interrompu, s'arrêter]; § ❼ Biçilmek: *Kostüm kesildi, yarın prova edilecek.* [*Ing.* To be cut; *Fr.* Être taillé, coupé]; § ❽ Kesin olarak kararlaşmak: *Pazarlık kesildi.* [*Ing.* To be decided; *Fr.* Être décidé, se conclure]; § ❾ *arg.* Beğenmek, çok hoşlanmak: *O kıza kesildim;* § ❿ Bir eğlence yerinde veya kumarda çok para elden çıkarmak § ⓫ *avc. (Takip edilen bir hayvan hk.)* Bitik olmak, koşamamak, kaçamaz duruma gelmek, bastırılmak üzere olmak; § ⓬ *den. (Halat veya zincir hk.)* Kopmak; § ⓭ Yüzme gücü tükenmek; § ⓮ *mutf.* (a) *(yiyecekler hk.)* İçindeki maddeler birbirinden ayrılarak bozulmak: *Mayonez kesilmiş;* (b) *(Bazı yiyecekler hk.)* Bakteriler etkisiyle bozulmak: *Süt kesildi;* ⊙ **kesilen baş (bir daha) yerine konmaz**, *at.* Kesin olarak yapılıp sonuçlandırılan iş, eski haline getirilemez. Onun için her davranıştan önce, bunun nasıl bir sonuç doğuracağını iyi hesap etmek, ondan sonra işe girişmeye, ya da girişmemeye karar vermek gerektir; ⊙ **arkası (ardı arkası) ~**, *dey.* ◘ **Arka;** ⊙ **ateş ~**, *dey.* Kızmak, sinirlenmek. [*Ing.* To blow one's top]; ⊙ **ayağı yerden ~**, *dey.* ◘ **Ayak;** ⊙ **(Birinin başına) belâ ~**, *dey.* Bir kimseyi rahatsız etmek, rahatsız edecek şekilde üstüne düşmek: *Başıma belâ kesildi, her şeye karışıyor.* [*Ing.* To be a nuisance *(to)];* ⊙ **(birine) düşman ~**, *dey.* Bir kimseye düşman olmak; ⊙ **dikkat ~**, *dey.* Dikkatini bir noktaya toplamak, iyice bakmak, önem vermek. [*Ing.* To be all ears, to be all attention; *Fr.* Être tout oreilles]; ⊙ **eli, ayağı buz kesilmek**, *dey.* ◘ **El;** ⊙ **iştahı ~**, *dey.* Yemek yeme isteği kalmamak. [*Ing.* To lose one's appetite]; ⊙ **kulak ~**, ◘ **Kulak;** ⊙ **nefesi ~**, ◘ **Nefes;** ⊙ **söz ~**, *dey.* Evlenme kararı verilmek: *Dün Ayşe'ye söz kesildi;* ⊙ **sütten ~**, *dey. (çocuk hk.)* Artık meme emmez olmak; ⊙ **taş ~**, *dey. (korku, üzüntü, şaşkınlık v.b. hallerde)* Donup kalmak, ne yapacağını bilmemek; ⊙ **yemeden içmeden ~**, *dey.* Üzüntü sebebiyle yiyip içmez olmak.

kesim*, i. < *kesmek.* § ❶ Kesmek eylemi veya tarzı: *Hayvan kesimi. Ağaçların kesimi. Kumaşın kesimi.* [*ing.* (Act of) cutting; *Fr.* Action on maniere de couper, de tailler, coupe]; § ❷ Kesme zamanı, bırakma, aralık verme, tatil: *Ders kesimi.* [*Ing.* Time of cutting, break; *Fr.* Interruption]; § ❸ Bölge, kısım, bölük, parça, takım: *Marmara kesiminde yoğun sis var.* [*Ing.* Section, zone, sector; *Fr.* Zone]; ❹ Bu kelime su kesimi deyiminde su yüzünün «*rastladığı yer*» anlamına gelir: *Gemi, su kesiminin üstünden yaralandı;* § ❺ Biçim, şekil. [*Osm.* Tarz, tavır; *ing.* Figure, stature; *Fr.* Forme]; § ❻ Bir şeyin bütününe toptan biçilen değer: *Çiftliği kesime vermek.* [*Osm.* Iltizam bedeli, mukataa; *Ing.* Fixed or agreed price; *Fr.* Affermage]. ☆ *Eşanl.* **kesenek;** § ❼ *h. d.* Boy bos, biçim; § ❽ *esk.* Fidye. [*ing.* Ransom; *Fr.* Rançon]; § ❾ *biyocoğr. Flahault*'e göre, Jordanon türlerinin yerleşikliğinin çok seçik oduğu alan; § ❿ *mal.* Osmanlı devletinde Irak, Basra körfezi ve Tuna nehrinin öbür tarafında oturan halkın öşür karşılığı ödediği vergi. *(Bu vergi bağ, bahçe, hurmalık gibi gelir sağlayan arazi için alınırdı);* § ⓫ *mat.* (a) Çokdeğerli bir fonksiyonun çeşitli belirtimlerini tekdeğerli kılmak için karmaşık düzlemin bir bölgesinde çizilen yarımdoğru *(veya doğru parçası);* (b) Gerçek bir sayının, orandışı sayılarda çok yararlanılan tanım usulü; § ⓬ *orm.* (a) Bir ormanın belirli bir kısmı; (b) Bir koru veya ormanda yapılmış olan kesim: *Meşe kesimi;* § ⓭ *şehirc.* Şehircilikte ayrı ayrı üç büyük bölge olarak ele alınan bölgelerin altbölümlerinin her birine verilen ad. *(Bu üç büyük bölge, kır bölgeleri, yerleşme bölgeleri ve sanayi* bölgeleridir); § ⓮ *meteor. Norveç siklonu*'nun her bir kısmı. *(Her kesim bir hava kütlesine tekabül eder);* ⊙ **~ e bağlamak,** Fidye alabilmek için birini esir tutmak. Taksite bağlamak. [*ing.* To hold *(a captive)* for ransom, to agree on installments]; ⊙ **~ e elverişlilik**, *orm.* Yerinde bırakılarak yaşlandırılmaktansa kesilmesi daha yararlı olan ağacın durumu; ⊙ **~ e kesmek (kesim kesmek),** Bir işi belli bir şekilde yapmak için iki taraf aralarında anlaşmak. Taksite bağlamak. [*ing.* To agree on installments]; ⊙ **~ e vermek,** Kiraya vermek, keseneğe vermek. [*ing.* To put up for rent; *Fr.* Donner à ferme, affermer, action de céder la gestion d'un bien à un prix déterminé d'avance]; ⊙ **akarsu ~ i**, *trm.* ◘ **Akarsu;** ⊙ **alan ~ i**, *orm.* Birbirini izleyen belirli ölçüdeki orman alanlarında yapılan kesim. [*Fr.* Coupe à tire et à aire]; ⊙ **ara ~**, *orm.* Genç fidanların hava ve ışık almasını sağlamak amacıyle yapılan seyreltme kesimi. [*ing.* Secondary cutting; *Fr.* Coupe secondaire]; ⊙ **aşağı ~**, *coğr.* ◘ **Aşağı;** ⊙ **çıplak ~**, *orm.* Ormanın bir kısmını hiç bir ağaç bırakmadan kesip açmak. [*Fr.* Coupe à blanc estoc]; ⊙ **duru ~**, *oky.* bil. ◘ **Duru;** ⊙ **dış bükey yüzeylerde ~**, *mat.* ◘ **Bağım;** ⊙ **düzenli ~**, *orm* Ormandan gereği

gibi faydalanmak, yıllık randımanları arttırmak amacıyla ağaçların bir usule göre kesilmesi. [*ing.* Periodical cutting; *Fr.* Coupe réglée]; ◉ **hesap ~ i,** *huk.* ◘ **Hesap**; ◉ **ikili ~,** *müz.* ◘ **ikili**; ◉ **ikincil ~,** *orm.* ◘ **ikincil**; ◉ **ikişerli, üçerli ~,** *müz.* Bir müzik parçasının iki veya üç bölüme ayrılması. *(Aria da capo, sonat allegro'sunda da olduğu gibi üçer kesimlidir. Süit tarzına giren bölümlerin hepsi ikişer kesimli olur).* [*ing.* Binary, ternary stroke; *Fr.* Coupe binaire, coupe ternaire]; ◉ **kaçak ~,** *huk.* ◘ **Kaçak**; ◉ **küme ~ i,** *orm.* Küme halinde büyümüş ağaçların bir kısmını keserek küme açılıp seyreltilmesi. *(Geri kalanların dökülecek tohumlarından kendi kendine biten yeni fidanlar yetişmesine imkân sağlar. Bu küme seyreltilmesine tohum kesimi de denir).* [*ing.* Slight thinning; *Fr.* Coupe sombre, coupe d'ensemencement]; ◉ **ölçülü ~,** *orm.* Boylanıp yaşlanmış ağaçlardan belirli bir kısmını her yıl kesme. [*ing.* Periodical cutting; *Fr.* Coupe réglée]; ◉ **son ~,** *orm.* Tohumla üretimden itibaren seyreltme amacıyla kesilen birkaç ağaçtan ve ikinci bir ara kesimden sonra, geri kalan genç ağaçlar hava değişikliklerine dayanacak halde geliştiğinden, bunların da son bir kesime tâbi tutulması işlemi. [*ing.* Definitive cutting; *Fr.* Coupe definitive]; ◉ **su ~ i,** *den.* Deniz araçlarının suyun içinde kalan kısmını gösteren dereceler; ◉ **su ~ i,** Bir gemi, bir köprü ayağı veya bir rıhtım duvarının su içine batan kısmı. *(Suyun yüksekliğini göstermek üzere bunlar üzerine yapılan çizgilerin gösterdiği miktar. Gemilerde su kesimi, o geminin suya batmaya elverişli olan son haddini gösteren ve geminin dışına boya ile işaret edilen hattır).* [*ing.* Waterline of a ship; *Fr.* Hauteur d'eau]; ◉ **taş ~ i,** Binalarda kullanılacak taşları ölçü ile yerleri ve şekillerine göre hesap ederek kesmek ve yontmak sanatı. [*Osm.* Kat-ı ahcar; *Fr.* Coupe de pierre, taille de pierre, stéréotomie]; ◉ **temizlik ~ i,** *orm.* Aralarda kalan çelimsiz, cılız ağaçların ve zararlı bitkilerin kesilmesi. [*ing.* Cleaning cutting; *Fr.* Coupe de nettoiement]; ◉ **tükетilmiş ~,** *orm.* Ormanın kesim işi tamamlanmış ve ağacı tükenmiş olan kısmı. [*ing.* Exhausted cutting; *Fr.* Coupe usée].

~ **akçesi,** Erkeğin boşandığı takdirde karısına ödemesi gereken para. [*ing.* Dower agreed to be paid to a wife in the event of her being divorced].

~ **alanı,** *orm.* Ormanın kesim bölümü.

~ **bindirmesi,** *jeol.* Kırık düzlemi, yatay ya da yataya yakın bir ters kırıkla, eski bir kesimin daha yenisinin üstüne bindirmesi. [*ing.* Block overthrust; *Fr.* Charriage du second genre].

~ **bölgesi,** *orm.* Ormanın devamlı kesim için ayrılan parçası.

~ **damgası,** *trm.* Kesilecek veya kesilmeyecek ağaçların boya ile veya ateşle dağlamak suretiyle, işaretlenmesi.

~ **noktası,** *mat.* Birbirini kesen iki hat veya iki şeklin birbirine tesadüf ettiği nokta. Fasl-ı müşterek. Kesişme noktası da denebilir. Bir yolun diğerini kestiği nokta. [*Osm.* Nokta-i tekatu'; *Ing.* Intersection point; *Fr.* Point d'intersection].

~ **oranı,** *fiz.* Bir doğru parçasının bölünme oranı. [*Fr.* Rapport de division d'un segment].

~ **parası,** Fidye miktarı. [*ing.* Ransom money, money to be paid by agreement].

~ **sıkleti,** *trm.* Hayvanlarda, kesimi müteakip kan, deri, iç uzuvlar *(böbrek hariç)* tenasül uzuvları, baş ve bacaklar, dişilerde memeler çıktıktan sonra kalan gövde ağırlığı.

~ **süresi,** *orm.* Bir orman işletmesinde satılan odunu kesmek için müteahhide tanınan süre. [*ing.* Time of cutting, reaping].

~ **vakti,** Ödeme zamanı. [*ing.* Agreed time of payment].

~ **ve ... resi,** *sin.* Filmin kesilerek kaba kurgusunun yapılması işi. [*ing.* Cutting and editing; *Fr.* Découpage et montage].

~ **yapmak,** *saraç.* Mekanik veya ayakla çalışan bir bıçak yardımıyle, çeşitli genişlikteki derileri uzunlamasına parçalara ayırmak.

~ **yasağı,** *orm.* Bir ormandan izinsiz odun kesme yasağı.

~ **yaşı,** *ağ. iş.* Olgunlaşmış ağaçlığın veya ağacın kesilme zorunluğunda olduğu yaş; bir meşcere veya ağacın kesimlik çağa ulaşmış olduğu yaş. [*ing.* Cutting age, exploitable age, rotation age; *Fr.* Âge de coupe, âge d'exploitabilite].

~ **yeri, yüzeyi,** Bir hattın veya bir yüzeyin diğer bir hattı veya bir yüzeyi kestiği nokta veya yüzey. [*ing.* ve *Fr.* Section].

Eşanl. **kesişme noktası.**

kesimci, i. Bir işi belli bir para karşılığında yapmayı üzerine alan kimse. [*Osm.* Mültezim; *ing.* Contractor who undertakes to farm a branch of revenue; *Fr.* Affermataire].

Eşanl. **kesenekçi.**

kesimlemek, nsz. f. § ❶ *ed.* Düzünleyen *(yani uzun ve kısaların almaşmasını hissettirerek)* bir mısrayı okumak; daha sonra *(Latince ve Grekçeye kuvvet vurgusu girince)* kuvvetli zamanları daha güçlü olarak belirlemek. § ❷ Mısrayı kurucu unsurlarına ayırmak. § ❸ *(Geniş anl.)* Güçlü bir biçimde işaret etmek, belirtmek.

kesimli, s. *(Bir şeyin biçilmiş değeri hk.)* Kesin, kararlaştırılmış. [*ing.* Fixed, rationed]. § ❷ *h.d.* Biçimli, boyu bosu yerinde. [*ing.* Shapely, well-formed].

kesimlik, s. Kesilmeye elverişli: *Kesimlik küçük baş hayvan.*

~ **orman,** Kesilmeye elverişli boyutlara erişmiş orman.

kesin*, i.<*kesmek.* § ❶ Şüphe ve duraksamaya yer bırakmayan veya geri dönülmeyen, değişmeyen: *Kesin bir cevap. Kesni tedbirler. Kesin bir hüküm. Kesin karar.* [*Osm.* Kat'î; *ing.* Defniite, final, absolute, decisive, conclusive; *Fr.* Definitif,-ive, absolu, certain]. § ❷ *fels.* Alman düşünürü *Kant*'ın ileri sürdüğü saltık töresel buyruk. [*ing.* Categorical; *Fr.* Catégorique]. ☆ *Eşanl.* **kategorik.** § ❸ *ahl. Aristoteles*'e göre, yüklemi, kesinlikle ve mutak bir şekilde ileri süren önerme, *«kesin»* önermedir. *(Kesin yargı, bir şarta bağlı bulunan varsayımsal yargı'ya karşıt, bağımsız bir olumlayıcı yargıdır).*

Eşanl. **şüphesiz.**

Karş. **şüpheli, belirsiz, gayri muayyen.**

~ **bilgi*,** *fels.* Kendini herhangi bir konuda gerçeğe ermiş bilen zihnin hali; herhangi bir konuda gerçek ve derin bilgi. [*Osm.* Yakîn, ilmülyakin; *Ing.* ve *Fr.* Certitude].

Karş. **şüphe.**

~ **bilimler,** ◘ **Bilim.**

~ **buyruk,** *ahl. Kant*'ın, ahlâk kanununa ve ödeve verdiği ad.

~ **dışarıya göç,** ◘ **Göç.**

~ **hesap kanunu,** *huk.* Bir malî yılın sonunda, o malî yıl içinde gerçekleşen gelirleri ve yapılan masrafları karşılıklı olarak gösteren Bütçe Kanunundaki ilgili hükümlerin uygulanmasını belirten kanun.

~ **hüküm,** *huk.* (a) Medenîusul hukukunda, Şeklî anlanmda, bir hükme karşı kanun yoluna başvurma imkânının bulunmaması; maddî anlamda bir hükme tanınan adlî gerçek niteliği; (b) Ceza Usul hukukunda, belli bir kişinin belli bir eylemi hakkında karar verildikten ve bu karar kesinleştikten sonra, aynı kişi hakkında bir daha kovuşturma konusu yapılmaması. [*Ing.* Final judgement; *Fr.* Jugement définitif].

~ **işlem,** *ikt.* ◘ **Borsa.**

~ **konakçı,** *paraz.* ◘ **Son konakçı.**

~ **kriter puvanları,** Elverişli bir örnekleme dayanılarak elde edilen ve bu maksatla ilişkisi yüksek olan kriter puvanları.

~ **olarak,** Kesinlikle: *Şimdi, kesin olarak nerede olduğunu bilmiyorum.* [*Ing.* For certain, certainly, categorically; *Fr.* Certainement].

~ **olmayan değişim,** *ist.* ◘ **Değişim.**

~ **releve,** Boy istatistiğinde olduğu gibi basit gözlemlerde deneme releve yapmaya lüzum kalmadan, doğrudan doğruya bilgi toplamaya başlanılmasına verilen ad.

~ **senaryo,** *sin.* Bir filim oynatıma hazır duruma geldikten sonra hazırlanan ve tamamlanmış filmi bütün ayrıntılarıyle veren senaryo. [*ing.* Release script; *Fr.* Scénario d'exploitation].

kesinleme*, i. Bir şey için kesin konuşma, yani *«bu böyledir», «şu söyledir»* gibi kesin yargı verme. [*ing.* Specification; *Fr.* Spécification].

kesinleşmek*, nsz. f. *(Durum, karar v.b.)* Kesin, değişmez bir hal almak: *Burada kalmamız kesinleşti.* [*ing.* To become final or conclusive, to become decisive; *Fr.* Se déterminer, devenir certain; passer en force *(prendre force)* de loi].

kesinleştirmek(-i), f. § ❶ Kesin bir hale sokmak. § ❷ *san.* Bir kompozisyonun çevre çizgilerini belirlemek: *Bir grupun ana çizgilerini kesinleştirmek.* [*Ing.* To make final, decisive, definitive; *Fr.* Rendre certain, définitif].

kesinlik,-ği, i. § ❶ Kesin olma hali veya kesince davranış: *Bu sözde kesinlik yok. Bu kesinlik karşısında kimse ağzını açmadı.* [*Osm.* Katiyet; *Ing.* Decisiveness, definitiveness; *Fr.* État ou caractère absolu d'une chose, précision]. § ❷ *fels.* Düşüncenin bir gerçeği kavraması ve kabullenmesi.

kesinmek(-i), f. *h.d.* Kendine kesmek veya kendisi için kestirmek: *Elbiselik kumaş kesinmek.* [*ing.* To cut out for oneself *(clothes); Fr.* Se tailler des habits].

kesinsiz, s. Kesin olmayan.

kesinsizlik,-ği, i. Kesin olmama hali.

kesinti, i. < *kesmek.* § ❶ Kesilen herhangi bir şeyden çıkan küçük parçalar, kırpıntı. [*ing.* Cuttings, clippings, cuts, curtailment; *Fr.* Coupure]. § ❷ Bir işin aralık vermesi, kesilme; durgu: *İşimiz hiç bir kesintiye uğramadan yürüyor. İş kesintiye uğramadan devam etti.* [*Osm.* Inkıta; *Ing.* ve *Fr.* Interruption]. § ❸ Ödenen bir ücretten herhangi bir gerek dolayısıyle kesilen kısım: *Bu ücretin hiç bir kesintisi yoktur.* [*Osm.* Tevfikat; *Ing.* Deduction, subtraction; *Fr.* Retenue, diminution]. § ❹ *tkz.* Alay, taklit. ◉ ~ **ye almak** *(birini), tkz.* Biriyle gizli gizli eğlenmek, alay etmek. [*ing.* To make fun of someone secretly]. ◉ ~ **ye uğramak,** *dey.* Bir zaman için durmak, sekteye uğramak.

kesintili, s. Kesintisi olan. [*Ing.* Liable to deduction].

~ **evrim,** *sin.* Her hangi bir filmin, yapımcı veya yönetmeninin isteği dışında kesintilere uğramış biçimi.

kesintisiz, s. § ❶ Kesintisi, aralığı olmayan. [*ing.* Uninterrupted; *Fr.* Ininterrompu, sans interruption, continu]. § ❷ *(ücret hk.)* Hiç bir vergi kesilmeden verilen veya alınan. [*ing.* Clear, without deduction, net; *Fr.* Net, nette].

~ **ücret,** Brüt ücret. [*ing.* Net price; *Fr.* Prix net].

kesir /kesîr/, s. *Osm.* < *Ar. kesret. esk.* § ❶ Çok bulunan, bol. [*ing.* Many, much, copious; *Fr.* Copieux,-euse, abondant,-ante, ample]. § ❷ Sık sık, çok defa olan. [*ing.* Frequent; *Fr.* Fréquent]. § ❸ Çeşidi çok olan, türlü. [*ing.* Numerous; *Fr.* En grand nombre, nombreux,-euse].

kesir,-sri, i. *Osm.* < *Ar. kesret* > *kesr.* § ❶ *esk.* Kırık. [*Ing.* Breaking; *Fr.* Fracture]. § ❷ *mat.* Bir birimin bölündüğü eşit parçalardan biri veya birkaçı: *Yarım. üçte bir, yüzde üç birer kesirdir.* [*ing.* ve *Fr.* Fraction]. § ❸ Kırma, paralama: *Camın kesredilmesi. Kolun kesri.* [*ing.* ve *Fr.* Fracture]. § ❹ Bozma, kötüleştirme, azaltma: *İtibarın kesri. kesri namus.* ◉ **kesrin ~ i,** *mat.* Bir kesrin, eşit parçalara bölünmüş bir veya birkaç parçasını ifade eden sayı.

6 4
(——'nin ——'i gibi). [*ing.* Fraction of fraction; *Fr.* Fraction de fraction]. ◉ **adî** ~, *mat.* Bir sayının başka bir sayıya bölünmesiyle elde edilen kesir. Ondalık olmayan kesir: *Sekizde üç, yirmide yedi gibi.* [*Osm.* Kesr-i adî; *ing.* Simple fraction, common fraction; *Fr.* Fraction ordinaire]. ◉ **aşarî** ~, *mat.* ◘ **Aşarî.** ◉ **bayağı** ~, *mat.* ◘ **Bayağı kesir.** ◉ **bileşik** ~, *mat.* Payı paydasından büyük olan kesir; Ondalık kesirle birlikte bir veya birkaç birimi de içine alan sayı: *1, 5, 2.75 birer bileşik kesirdir.* [*Ing.* Compound fraction; *Fr.* Fraction composée]. ◉ **cebirsel** ~, *mat.* Cebirsel ifadelerin oranı. [*ing.* Algebraic fraction; *Fr.* Fraction algebrique]. ◉ **ondalık** ~, Paydası 10 veya 10'un herhangi bir kuvvetinden ibaret olan kesir: *0.3 (onda üç), 0.15 (yüzde onbeş) 0.007 (binde yedi)* gibi. [*Ing.* Decimal fraction; *Fr.* Fraction décimale, decimale]. ◉ **ondalık** ~ **sayı,** *mat.* Birimin 10'un bir kuvvetinin gösterdiği sayı kadar eşit parçalara bölünmesiyle meydana gelen kesirli sayı. [*ing.* Decimal fractional number; *Fr.* Nombre fractionnaire décimale]. ◉ **rasyonel** ~, *mat.* Pay ve paydası tam çok terimliler olan cebirsel kesir. [*ing.* Rational fraction; *Fr.* Fraction rationnelle].

~ **çizgisi,** *mat.* Bir bayağı kesrin, pay ve paydasını birbirinden ayıran çizgi. [*ing.* Fraction line; *Fr.* Trait de fraction].

kesirli, s. *mat.* Kesir taşıyan veya kesir niteliğinde olan: *Kesirli ifade.* [*Osm.* Kesrî; *Ing.* Fractional; *Fr.* Fractionnaire].

~ **denklem,** *mat.* Paydalarında bilinmeyen bulunan denklem. [*ing.* Fractional equation].

~ **fonksiyon,** *mat.* ◘ **Fonksiyon.**

~ **sayı,** *mat.* Bir birimle, bu birimi eşit parçalara bölerek ve bu parçalardan bir veya birkaçını alarak elde edilen bir büyüklüğün bileşim tarzının ifadesi. [*Osm.* Aded-i kesrî; *ing.* Fractional number; *Fr.* Nombre fractionnaire].

kesişen*, s. < *kesmek. mat.* Bir nokta veya çizgi üzerinde birbirine kavuşup giden *(çizgiler veya yüzeyler).* [*Osm.* Mütekat'ı; *ing.* Intersecting; *Fr.* Concourant, entrecroisé].

☆ *Eşanl.* **birleşen.**

~ **bezeme,** *süsl.* Devamlı bir süsleme motifinin başka bir motifi düzenli olarak kestiği süsleme bileşimi.

~ **daireler,** *astr.* Birincisinde iki gündönümü noktası, ikincisinde iki ılım noktası bulunan iki gökküresi meridyeninden her biri.

~ **doğrular,** *geom.* Aynı noktadan geçen doğrular. [*ing.* Concurrent straight lines; converging straightlines; *Fr.* Droites concourantes].

~ **gözlem,** *den.* ◘ **Gözlem.**

~ **kuvvetler,** *mek.* Eksenleri aynı noktadan geçen kuvvetler. [*Ing.* Concurrent forces; *Fr.* Forces concourants].

kesişme, i. § ❶ Kesişmek[1] eylemi. [*ing.* Cutting across, cutting each other, intersecting, intersection]. § ❷ Fiyatta su veya bu miktar üzerinde uyuşma. [*ing.* Settlements of accounts, agreement; *Fr.* Arrangement definitif]. § ❸ *müz.* Ses sıralanmasının birden altüst olması. *(Sopranonun melodi çizgisi alto çizgisinin altına düşer veya baş tenorun üstüne çıkarsa v.b. kesişme var demektir. Kesişmeler kısa sürelidir; bazı nazariyeciler kesişmenin iki değişik tınıdaki sesler arasında yapılmasını öğütlerler).* ◉ **K ve L sınıfının** ~ **si,** *mant.* Hem *K*, hem de *L* sınıfına giren unsurlardan kurulan sınıf ve bu işlemin kendisi *(sözkonusu işlem, K L şeklinde gösterilir).* ◉ **iki bağlantının** ~ **si,** *mant.* İki bağıntı arasında bulunan ve «*ve*» ile belirtilen ilinti. *(Bu ilinti, iki bağlantının doğrulanması şartıyle doğrulanabilir).*

~ **geçerliği,** Test puvanları ile aynı zamanda elde edilen diğer gözlemler arasındaki korelasyon katsayısına verilen ad.

kesişmek,-le, nsz. f. § ❶ Birbirini kesmek. [*Ing.* To cut across, to cut each other]. § ❷ Fiyatta şu veya bu miktar üzerinde uyuşmak: *Pazarlıkta kesiştiler.* [*ing.* To decide, to come to an agreement, to settle with one another; *Fr.* Conclure un arrangement à conditions définitives, s'entendre sur un prix]. § ❸ *mat. (Doğru veya yüzeyler hk.)* Bir nokta veya çizgi üzerinde birbirine kavuşmak. [*ing.* To intersect; *Fr.* Intersecter]. § ❹ *arg. (Erkek ve kadın hk.)* Bakışlarla anlaşmak.

kesiştirmek(-i), f. § ❶ Kesişmek eylemi yaptırmak. [*ing.* To make intersect; *Fr.* Faire intersecter]. § ❷ *den.* İki veya daha çok kerteriz ile bulunan yönleri veya gökcisimlerinde gözlemle elde edilen mevki hatlarını harita üzerine çizerek mevki koymak. ◘ **Mevki koymak.**

kesit*,-di, i. < *kesmek.* § ❶ Bir şeyi incelyebilmek için, enlemesine kesildiğinde meydana çıkan şekil. [*ing.* Crosscut, cross-section; *Fr.* Coupe en travers, section droite, vue en coupe]. § ❷ Kesilerek alınmış parça: *Küre kesiti.* [*Osm.* Makta; *ing.* ve *Fr.* Section]. § ❸ *biy.* Hücrelerin saydamlığı sayesinde mikroskop altında incelemek üzere bir organdan alınan ince dilim. *(Bitkisel dokularda bu kesitler, gerekirse, bitki, önceden kurutulmuş mürver özü içinde tutularak ustura ile yapılır; hayvansal dokularda, organ, parafin içine konulduktan sonra bir mikrotom kullanılır).* [*ing.* Section; *Fr.* Coupe, trance, section, portion]. § ❹ *den.* Geminin karinasını gösteren kesme. [*ing.* ve *Fr.* Section]. § ❺ *inş.* ve *bayınd.* Bir bina projesinde çeşitli katların yükseklik ve derinliklerini belirtecek şekilde çıkarılan enine veya boyuna profil. [*ing.* Section; *Fr.* Coupe, profil, section]. § ❻ *istihk.* Bir tahkimli tesisin tepesinden dikey olarak geçen yüzeyin meydana getirdiği düşey düzlem. *(Çizgilerle gösterilen bir taslak ve bir kesit, bir tahkimli tesisi üç boyut içinde tanımlayan elemanlardır).* § ❼ *jeol.* Bir topografya haritası *(topografya kesiti)* veya bunu karşılayan bir jeoloji haritasındaki *(jeoloji kesiti)* çizgisel bir hattan *(kesit çizgisi)* yararlanılarak hazırlanan profil. § ❽ *mat.* Bir şeklin aynı zamanda kendisini kesen şekle de ait olan parçası: *Bir yüzeyin bir düzlemle kesiti, noktaları hem bu yüzey, hem de düzlem üzerinde olan eğridir.* [*Ing.* ve *Fr.* Section]. § ❾ *met.* (a) Madenî bir parçada, sıcak veya soğuk işlem sonucu meydana gelen mekanik şekil değiştirme doğrultudan dik olan yön; (b) Çekme işleminin yapıldığı doğrultuya dik olan doğrultu. § ❿ *mim.* Düşey bir planla kesildiği farzolunan bir yapının içini gösteren resim. *(Eğer kesit uzunluk doğrultusunda düşünülüyorsa enine kesit olur. Cephe veya planlarla birlikte kesitler, bir yapının katlarının dağılımı, duvarların içimi döşemelerin kalınlığı, çatıların biçimi gibi gerekli bütün bilgilerin incelenmesini sağlar).* [*Ing.* Section; *Fr.* Coupe, profil, section]. § ⓫ *topog.* Bir bölge engebelerinin belli-başlı çizgilerini belirtmek için, uzunluklara göre yükseklikler abartılarak topografya haritası üzerinde bir doğru boyunca alınan profil. [*Ing.* ve *Fr.* Section]. ◉ **ağaç** ~ **i,** *bot.* ◘ **Ağaç.** ◉ **ana** ~, § ❶ *mat.* Göz önüne alınan noktada, arakesit eğrisi en büyük veya en küçük olan dik kesit. [*ing.* Principal section; *Fr.* Section principale]. § ❷ *hava.* Bir uçak gövdesinin veya herhangi bir cismin atmosferde yer değiştirme yönüne dikey olan en büyük yüzey parçası. ◉ **bir koniğin** ~ **i,** *mat.* Özellikle dairesel tabanlı ikinci dereceden bir koniğin bir düzlemle kesiti. [*ing.* Conic section; *Fr.* Section conique]. ◉ **bir prizma (silindirin) dik** ~ **i,** *mat.* Bir prizma *(silindirin)* ayrıtlarına veya ana doğrularına dik bir düzlemle kesiti. [*ing.* Vertical section, of a prism; *Fr.* Section droite d'un prisme ou d'un cylindre]; ◉ **bir tekne veya dubanın** ~ **i,** *hava.* Bir tekne veya dubanın referans hattına dik bir düzlemle kesiti. [*Ing.* Crossection *(of a hull or float)*; *Fr.* Section droite *(d'une coque ou d'un flotteur)*]. ◉ **bir yüzeyin, bir noktasındaki dik** ~ **i,** *mat.* Bu yüzeyin, noktadaki normalini kapsayan düzlemle kesiti. [*Fr.* Section normale en un point d'une surface]. ◉ **boylam** ~, *den.* Geminin baştan kıça doğru boylamasına kesiti. [*ing.* Longitudinal section; *Fr.* Profil en long]. ◉ **boyuna** ~, ◘ **Boyuna.** ◉ **dikey** ~, *san.* ◘ **Dikey.** ◉ **düzlem** ~, *mat.* Bir düzlemle elde edilen kesit. [*Ing.* Plane section; *Fr.* Section plane]. ◉ **enine** ~, *mim.* Bir bina planının ensiz kısmında alınan her hangi bir yönden geçtiği varsayılan bir düşey yüzeyle binanın o yüzeye rastlayan duvar, döşeme, tavan gibi kısımlarının birleştikleri noktalardan meydana gelen ölçekli şekil. [*Osm.* Makta-i arzanî; *Ing.* Cross section, transverse section; *Fr.* Coupe transversale]. ◉ **etkin** ~, *nükl.* Bir atom çekirdeğinin parçacık bombardımanına karşı gösterdiği itibarî yüzey. [*Ing.* Efficacious section; *Fr.* Section efficace]. ◉ **frontal** ~, *zool.* ◘ **Frontal.** ◉ **göğüs karın** ~ **i,** *anat.* ◘ **Göğüs.** ◉ **ilik** ~, *cerr.* ◘ **ilik²,** ◉ **postalar** ~ **i,** *den.* Gemi, kaburgasının dışarıdan içeriye doğru görünüşünü gösteren kesit. [*Ing.* Outer section; *Fr.* Section hors membres]. ◉ **su** ~ **i,** *hidr.* Bir akarsuyun enine kesiti. *(Akar suyun hızı, kesitin her noktasında eşit değildir; engebeler yüzünden kıyılara ve dibe doğru azalır, yüzeye doğru artar. Metre küp cinsinden debiyi hesaplamak için, su kesitinin yüzeyi metre kare cinsinden alınır ve suyun saniyede metre olarak ortalama hızıyle çarpılır. Hız hayli karışık ölçmeler ve formüllerle yaklaşık olarak hesaplanır).* [*ing.* Wet section; *Fr.* Section mouillée]. ◉ **uzunluğuna** ~, *mim.* Bir bina planının uzun kısmında, onun eksenine paralel olarak alınan bir yönden geçtiği varsayılan düşey bir yüzeyle binanın o hat üzerine rastlayan duvar, döşeme tavan gibi kısımlarının birleştiği noktadamardan meydana gelen ölçekli şekil. [*Osm.* Makta-i tûlanî; *ing.* Longitudinal section; *Fr.* Coupe longitudinale].

kesi.taşı, b. i. Akarsularda yıkanan çamaşırların üzerinde tokmakla dövüldüğü yassı taş. [*ing.* Flat stone in a brook or fountain on which clothes are beaten; *Fr.* Pierre d'une fontaine ou d'une riviere sur la quelle on bat le linge].

kesitleme, i. *mim.* Bir yapının içini gösteren resim. *(Kesitleme'ler bir yapının güney kesitini, iç görünüşünü ve bu görünüşü meydana getiren bölümlerin porspektifli kesitini gösteren resimlerdir. Kesitlemeler aynı şekilde mekaniğe, anatomiye, tabiat bilimlerine de uygulanabilir).*

kesken, i. *zool.* Danaburnu denen böceğin başka bir adı.

keskenmek(-e), f. Elini kaldırarak vuracakmış gibi davranmak: *Keskendi, ama vuramadı.* [*Osm.* Tehdit etmek; *ing.* To threaten; *Fr.* Menacer].

keski, i. *esk. T. keskü.* § ❶ Genellikle kesmeye yarayan âlet. ◘ *ŞEKİL: 133* ◘ **ÇiLiNGiR.** ◘ *ŞEKİL: 151* ◘ **DEMiRCi.** ◘ *ŞEKİL: 169* ◘ **DiŞ HEKiMLiĞi ÂLETLERi.** ◘ *ŞEKİL: 366* ◘ **MAKASLAR.** [*Ing.* Chisel, burin, ciseau, pince coupante]. § ❷ Demir ve saç kesmek için üzerine çekiç vurularak yürütülen keskin âlet. [*Ing.* Shear(s); plate shears; *Fr.* Hachard]. § ❸ Dalları kesmek için kullanılan küçük balta, el baltası. [*Ing.* Hatchet, ringing shears; *Fr.* Hachereau, bagueur]. § ❹ *ciltç.* İki ağzı da kesici çelik bir lamadan meydana gelen ve deri, bez, kâğıt veya karton kesmekte kullanılan âlet. § ❺ *met.* Demircilerin bir maden çubuğu kesmek için kullandıkları kama biçiminde âlet [*ing.* Shears; *Fr.* Hachard]. § ❻ *tekn.* Madenleri kesmek veya madenî parçaların kabasını almakta kullanılan çelik âlet. *(Genellikle el çekiciyle başına vurularak kullanılır; geniş çaplı yontma işlemlerinde daha verimli olan havalı çekiçler kullanılır).* [*ing.* Shears; *Fr.* Hachard]. § ❼

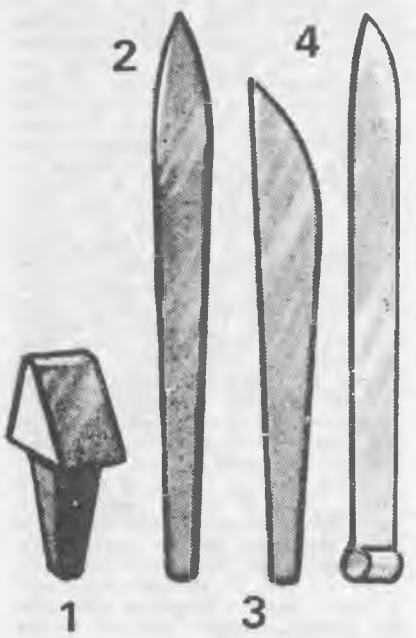

ŞEKİL: **KESKİLER**: 1. Örs keskisi. 2. Kunduracı keskisi. 3. Saraç keskisi. 4. Dökümcü keskisi.

trm. Pulluğun kulaklık ve uç demirine yapışan toprağı temizlemeye yarayan kazıma âleti. ◉ **boru ~ sı**, *dôş.* ◘ **Boru**[1], ◉ **çivi ~ sı**, *tekn.* ◘ **Çivi**.. ◉ **delik ~ sı**, *ağ. iş.* ◘ **Delik**. ◉ **demirci ~ sı**, *tekn.* (a) Sapı, örs tablası üzerinde açılmış bir yarığa yerleştirilen ve demiri kesmeye yarayan kama biçiminde âlet. [*ing.* Anvil chisel, anvil cutter; *Fr.* Tranchet]. ☆ *Eşanl.* **örs keskisi**; (b) Muslukçuların kurşunu kesmek için kullandıkları âlet; (c) Balta ile kabası alınmış odunları işlemek için dülgerlerin kullandıkları küçük balta; (d) Küçük oduncu baltası. [*Ing.* Cleaver, felling axe; *Fr.* Merlin]. ☆ *Eşanl.* **nacak**; (e) Nalıncıların ve fırıncıların, yontmak kabasını almak ve oymakta kullandıkları âlet. [*ing.* Round axe, rounding adze, cooper's adze, coopers, hollowing knife; *Fr.* Cochoir, doloire, aisceau, aissette, hachotte, tille, plane creuse de tonnelier]; (f) Saraçların ve kunduracıların, deriyi kesmek ve işlemekte kullandıkları değişik biçimde âlet. [*Ing.* Shoe knife, shoemaker's paring knife]. ◉ **kâğıt ~ i**, Ciltçilerin kâğıt kesmek için kullandıkları âlet. [*ing.* Paper cutter, paper knife; *Fr.* Plïoir, coupeuse]. ◉ **kalafat ~ sı**, *den.* ◘ **Kalafat**. ◉ **kalem ~**, *den.* ◘ **Kalem**. ◉ **kıvrık (çengelli) ~**, *san.* Heykeltraşların kullandığı, ucu çengel biçiminde kıvrılmış çelik keski. ◉ **sıcak ~**, *met.* Kızıl derecede ısıtılmış çubukları kesmeye yarayan keski. [*Ing.* Hot chisel; *Fr.* Ciseau â chaud]. ◉ **soğuk ~**, *met.* Normal ısıdaki madenleri kesmeye yarayan keski. [*Ing.* Cold chisel; *Fr.* Ciceau â froid].

~ **bileziği**, *trm.* Pulluk bıçağını, kazılacak toprağın derinlik ve genişliğine göre pulluk okuna tespit edilen demir parçası.

☆ *Eşanl.* **keski demiri** .

~ **demiri**, § ❶ Demir kesmeye yarayan keskin ve ucu yassı kalem olup bunun üzerine balyozla vurularak demir kesilir. [*Ing.* Iron cutter; *Fr.* Tranchet]. § ❷ *matb.* Kitap ciltleri üzerine gömme şekseler yapmak için deri altına konan mukavvaları kesmeye yarayan ağzı ay şeklinde keskin çelik âlet. § ❸ *trm.* Toprak şeridini dikey bir düzlemde kesmeye ve işlenmemiş topraktan ayırmaya yarayan ve pulluk gövdesinin önüne takılan bıçak veya disk biçimindeki keskin parça. [*Ing.* Colter; *Fr.* Coutre].

keskin, s. < *kesmek.* § ❶ İyi kesen, çok kesici: *Keskin bıçak.* [*Ing.* Sharp, keen; *Fr.* Tranchant,-ante, coupant,-ante]. § ❷ Etkisi çok sert olan, kuvvetli: *Keskin sirke. Keskin bir soğuk.* [*ing.* Pungent; *Fr.* Acerê,-êe, mordant,-ante]. § ❸ Görevini iyi yapan: *Keskin göz. Keskin kulak. Keskın nişancı.* [*ing.* Sharp, keen; *Fr.* Perçant,--ante]. § ❹ *dilb.* Fonolojide, ses yönünden nispeten şiddetli bir gürültüyle, telâffuz açısından ise keskinlik izlenimi uyandıran ek bir engellemeyle nitelenen ayırıcı özellik için kullanılır. § ❺ *arg.* Anormal cinsel temas düşkünü *(erkek)*, oğlancı. [*ing.* Sodomite; *Fr.* Sodomite, pederaste]. § ❻ *esk.* Hareketli, çevik.

~ **akıl (zekâ) keramete kıç attırır**, *at.* Çok zeki olan kişi, bir işin nereye varacağını keramet sahibi kişiden daha iyi bilir.

~ **doruk**, *coğr.* Dağların dişlik dişlek görülen sivri uçlu keskin doruk dizileri. [*Ing.* Sharp «crest»; *Fr.* Crête aigue].

~ **eşikli savak**, *trm.* Nispeten ince tabakalar halinde kesilmiş ve eşiğin üst tarafı keskin kenarlı olan bir savak.

~ **kavaleta bıçağı**, *deric.* Iki çaplı yüzlü ve dikkatlice bilenmiş esnek bıçak. *(Su ve kireçlik işlerinde derileri kazımaya yarar).*

~ **kenar**, *mar.* Tahta parçasının köşeleri kesilmemiş ve yuvarlanmamış kenarı. [*ing.* Sharp edge].

~ **kış**, *den.* ◘ **Kış**.

~ **köşe**, Iki yüzeyin birleştiği yerde sivri olarak meydana gelen ayırma çizgisi. [*Ing.* Sharp corner; *Fr.* Arette vive].

~ **ses**, *tiy.* Tiyatro konuşmasında şiddet yönünden bir sesin haykırışlı oluşu. [*Ing.* Squeak; *Fr.* Voix criante].

~ **sırt**, *jeom.* Dağların keskin dişli sarp yamaçlı sırtları; Yamaçlardan biri sert tabakanın en yüksek zeminini karşılayan yapısal yüzey. *(Keskin sırtın ikinci yamacı, bir aşınım yüzeyidir).* [*ing.* Crest; *Fr.* Crête, arête].

~ **sirke kabına (küpüne) zarardır**, *at.* Çok öfkeli kişi, kendi sağlığını bozar, vücudunu yıpratır ve işlerini altüst eder. [*Ing.* Sour vinegar harms its own jad *(said of one whose bad temper does his harms)*].

~ **soğancık**, *tasav esk.* Dervişlerin kendilerine acı vermek için kullandıkları, ucu sivri demir top. [*Ing.* Iron ball with a point, formerly used by dervishes in self-inflicted torture].

~ **şarap**, Eski ve alkolü fazla olan şarap. [*ing.* Strong wine].

~ **viraj**, Sert dönemeç. [*Ing.* Sharp turning, hairpin bend; *Fr.* Virage prononcé].

~ **yazı**, *hat.* Okunaklı, düzgün yazı; kurallara uyularak yazılan yazı. *(Hattatlar, kâtipler bu tür yazı yazanlardan sayılırdı).* [*Ing.* Clear and legible writing; *Fr.* Ecriture nette].

~ **zekâ keramete kıç attırır**, *at.* Zekâ, kimi vakit keramet sanılacak kadar şaşırtıcı işler görür.

~ **zekâlı**, *dey.* Çok zeki: *Keskin zekâlı çocuk.* [*Ing.* Sagacious, Ingenious, sharp-witted; *Fr.* Inteiligent].

keskinler, ç. i. *teşk. tar.* Osmanlı devletinde binicilikte başarı gösterenlere verilen ad.

keskinleşmek, nsz. f. § ❶ Keskin hale gelmek. [*Ing.* To become sharp or pungent, to be sharpened; *Fr.* Devenir tranchant, aigu ou fort etc.]. § ❷ *mec. esk.* Çevik ve hareketli hale gelmek.

keskinleştirmek(-i), f. Keskin hale getirmek. [*Ing.* To make sharp, to sharpen; *Fr.* Affiler, affûter, aiguiser].

keskinletmek(-i), f. ◘ **Keskinleştirmek**.

keskinliğine, z. *(Kalas gibi kalınlığı eninden az olan şeyler hk.)* **Dikine, dik olarak.**

~ **koymak**, Eni dik gelecek şekilde kılıçlamasına koymak.

keskinlik,-ği, I. § ❶ Keskin olma hali. [*Ing.* Sharpness, keenness; *Fr.* Acuité, finesse]. § ❷ *(koku, tat v.b. hk.)* Acılık, sertlik, kuvvetlilik: *Sirkenin keskinliği.* [*Ing.* Pungency; *Fr.* Apreté, odeur forte, piquante]. § ❸ Kılıçlama durum. [*Ing.* Edgewise position]. § ❹ *tütüncülük.* Enfiyenin burun mukozalarını uyarıcı özelliği; keskinliği, hazırlanışı sırasındaki mayalanmaların oluşturduğu büzücü maddelerden ileri gelir. ◉ **duyusal ~**, *psik.* Çeşitli duyuların duyarlık derecesi. *(Kişilere göre değişen bu duyarlık derecesi. keskinlik ölçekleri vasıtasıyle deneysel olarak ölçülür).* ◉ **görüş keskinliği**, Magnetik etki altındaki kişilerde bulunduğu sanılan başkasının aklından geçenleri okuma, uzaktan ve saydam olmayan cisimler arasından görme yeteneği. § ❷ *opt.* Gözün ayırma yeteneğini gösteren açıya verilen ad. *(Görüş keskinliği retinanın yapısına, gözün optik sistemine /saydam tabaka, billûr cisim/ ve cismin ışıklılığına bağlıdır. Görüş keskinliği gündüzün geceden daha iyidir).* § ❸ *psik.* ◘ **Görüş**.

keski.solungaçlılar, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan balıklar *(Pisces)* sınıfının bir alt sınıfı. Modern sınıflandırmalara göre Çeneliağızlılar *(Gnathostomata)* üst sınıfına giren bir sınıf. Kedi ve köpek balıklarını içine alır. Iskeletleri kıkırdaktan yapılmıştır. Pulları, eğer varsa, plakoyid tiptedir. Solungaç yarıkları 5-7 çifttir. Yüzme keseleri yoktur. Kuyruk yüzgeçleri heteroserktir. Dışkılıkları vardır. Devondanberi yaşamaktadırlar. Köpek-balıkları *(Selachii)* ve Tüm-başlılar *(Holocephali)* takımlarını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Elasmobranchii; Fr.* Élasmobranches].

kesme, I. § ❶ Kesmek eylemi; bıçak, makas v.b. kesici âletle parçalara ayırma, bölme. [*Osm.* Kat'; *Ing.* Cutting *(through, off, down); Fr.* Action de couper, de tailler, de trancher]. § ❷ *esk.* At eğerlerinin üstüne örtülen örtü. [*Ing.* Horse armor, bard]. ☆ *Eşanl.* **gaşiye**. § ❸ Lokum şekeri. [*Ing.* A kind of sweet cut in squares]. § ❹ *bayınd.* Bir baraj için kazı veya temel atılmasını sağlamak üzere nehrin debisini bir başka geçici yatağa *(kanal veya tünel)* çevirme. § ❺ *cerr.* Yumuşak kısımların yöntemli bir şekilde bölünmesi. *(Kesme, bir absenin, olgun bir kistin açılması için veya daha önemli bir ameliyatın birinci safhası olarak gerekebilir. Kesme için bisturi, makas gibi keskin âletleri kullanılır).* § ❻ *tıp.* Ölü bir dölütün herhangi başka yoldan çıkarılmasına imkân kalmadığı zaman boynunun parçalanarak bölünmesi işlemi. § ❼ *ciltç. esk.* Cilt köşelerinin dış taraflarına yapılan motiflere bu ad verilirdi. *(Buna «parça su dendiği de olurdu. Motiflerin birbirine bitişik bir durumda olmasına «yekpare su» denirdi).* [*Ing.* Cutting; *Fr.* Cognage]. § ❽ *sp. (Eskrim'de)* Çatma durumunda veya karşı yarışmacının bir çelgi alması sırasında, karşısavutun ucundan bir kesiş ha-

SIRT KESME

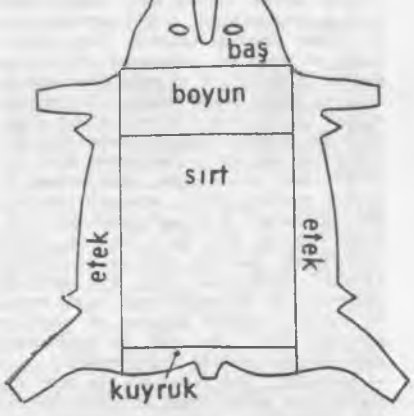

reketi yaparcasına savut ucunu bir öteki doğrultuya geçirme. *(Kesme hareketini bir boşaltma takip ederse buna kesme-boşaltma denir)* [*Ing.* Coupe, cut over; *Fr.* Coupe]. § ❽ *dilb.* Bir ünsüzün erimesi sonucu iki ünlünün yan yana gelmesi. [*ing.* ve *Fr.* Hiatus]. § ❾ *mat.* Çizgisel iki doğru parçası ve bir eğri yayı ile sınırlanan düzlem yüzey. [*Ing.* Sector; *Fr.* Secteur]. § ❿ *mek.* (a) Bir tornada, dönme eksenine dik çalışırken, kesici takımın malzeme içine girmesi. *(Kesmede hep çıkıntılı takımlar ve şekilli bıçaklar kullanılır);* (b) Bir kesici takımın işlenecek parça üzerinden talaş kaldırmasına dayanan işlem. § ❽ *züm.* Eskiçağda, gümüş ve bazen altınsikkelerin üzerinde herhangi bir âletle meydana getirilen keskilere verilen ad. *(Küçük Asya'da satrap sikkeleri üzerinde çok sık rastlanan bu keskiler, söz konusu paraların geçerlikten kaldırıldığını gösteren bir işaret olmaktan çok, sikkelerin üzerine vurulmuş olan ikinci bir damgadır).* § ❽ *oyun.* Bir deste kâğıdın, kesmeden önce altta bulunan kısmını üste koymak üzere ikiye bölme. [*Ing.* Cut, cutting; *Fr.* Coupe]. § ❽ *seram.* Seramik hamurunun, daha sonra gene birbirine eklenecek olan parçalara bölünmesi. § ❽ *sp.* Teniste, pingpongda, raket ile topu keser gibi yapan özel vuruş. *(Bu vuruşun sonucunda top yön değiştirir).* § ❽ *tekn.* Doğrusal veya herhangi bir çizgi boyunca bir madenî levhayı belirli şekillere göre kesmek amacını güden ve levha halindeki madenlere uygulanan işlem. *Kesme, el makası veya kesme makinesiyle yapılır).* § ❽ Sac, teneke v.b. kesmek için kullanılan makas. [*Ing.* Shears; *Fr.* Hachard]. § ❽ *sin.* İki çekimin birbirine doğrudan doğruya bağlanmasından, iki ayrı çekimin birbirini izlemesinden doğan durum. Noktalama çeşitlerinin en yalını olan bu durumda bir çekimden öbürüne doğrudan doğruya geçilir. [*Ing.* Cut out, cut; *Fr.* Coupure, coupure franche, passage immédiat changement simple de plan]. § ❽ *heyk.* Bir büstün kollarından kesilmiş kısmı. *(Burada meydana gelen düzlüğe çoğu zaman sanatçı imzasını yazar).* [*Ing.* Slab; *Fr.* Tranche]. § ❽ *süsl.* Etrafı kesilerek vücuda getirilen süsleme şekilleri. [*Ing.* Cutting; *Fr.* Découpage]. § ❽ *jeol.* Yumuşak taş veya sert kil halinde bulunan kayalık. Henüz tamamiyle taş olmamış tabaka. § ❽ *bot.* ◘ **Akçe kesme.** § ❽ s. Küp şeklinde veya köşeli olarak kesilmiş olan.§ ❽ s. Kesin, değişmez: *Kesme fiyat.* [*Osm.* Maktu; *Ing.* Fixed; *Fr.* Fixe]. ⊙ **~ yi atlatmak,** *oyun.* Çeşitli kâğıt oyunlarında hileci oyuncuların kâğıt kesişini bozmak amacıyle kâğıt dağıtıcının iki paket kâğıdı topladığı bir sırada, hiç belli etmeden alt paketi üst paketin üzerine koymak. ⊙ **~ yi bozmak,** *oyun.* Kesilen desteyi kesilmeden önceki durumuna koymak. ⊙ **baş ~,** § ❶ *tasav.* ◘ **Baş.** § ❷ *trm.* Yetiştirilen bazı kök bitkilerinin *(pancar, havuç v.b.)* kökboynunu ve yapraklarını kesme. ⊙ **bitişme yerinden ~,** *tıp.* ◘ **Bitişme.** ⊙ **boy ~,** *ağ. iş.* Biçme fabrikasında kapak kısımlarında kusur bulunan kerestelerin, kusurlu kısımları almak için yeniden hizara verilmesi. ⊙ **boy ~ testere makinesi,** *ağ. iş.* Kerestenin her iki kenarını aynı anda kesebilen, aynı mil üzerine yerleşmiş, uzaklıkları ayarlanabilen iki dairesel testeresi olan modern boy kesme makinesi. ⊙ **çubuk ~ leri,** Kesik çubuklar. Kesilmiş küçük çubukların aralıklı olarak bir sıraya dizilmesi ve altlarına da yine böyle, fakat her çubuğun altı boş bırakılarak dama tahtası gibi bir şekil verilmesi suretiyle bir kaç sıra çubuk kesmelerinden yapılan tezyinat. ⊙ **daire ~ si,** *mat.* Iki yarıçap ve bu yarıçapların arasında kalan bir daire yayı ile sınırlanan kesme. [*Ing.* Sector; *Fr.* Secteur]. ⊙ **duvar (taban veya tavan) ~,** *mad. oc.* Bir galerinin açılması sırasında yeterli derecede yükseklik elde etmek veya dolgu maddesi sağlamak için tavandan *(veya tabandan)* bazı bir tabakanın alınması. [*Ing.* Wall section]. ⊙ **enine ~, boyuna ~,** *tekn.* Testerenin biçili odundan geçişi. ⊙ **gönye ~ kutusu,** Kerestelerin ve çerçeve çubuklarının köşelerini gönye oluşturacak surette kesmek için kullanılan üstü açık uzun bir kutu şeklinde ve kenarlarında testere geçecek karşılıklı yarıkları bulunan kutu. ⊙ **kâğıt veya karton ~,** *kâğıtç.* Kâğıt veya kartonun top haline konması. [*Ing.* Paper cutting, carton slitting, cardboard cutting; *Fr.* Coup de papier, de carton]. ⊙ **kelime ~,** *matb.* Satır sonunda bulunan bir kelimeyi ikiye bölme ve ikinci bölümü bir sonraki satırın başına atma işlemi. *(Satır sonunda bırakılan hecenin sonuna küçük bir çizgi eklenir; bu çizgiye kesme çizgisi denir. Kesme çizgisi terimi tipocular tarafından yanlış olarak ayırma çizgisi için de kullanılır).* ⊙ **küre ~ si,** *mat.* Bir daire kesmesinin kendisini bölmeyen bir çap etrafında dönmesiyle meydana gelen kesme. ⊙ **taş ~,** Kesme taşlarla yapılan duvarlarda yüzleri çıkıntılı olarak muntazam şekillerde ve süsleme niteliğinde oyulmuş taşlardan yapılan duvar. [*Ing.* ve *Fr.* Bossage]. ⊙ **uç ~,** *orm.* Kesilen bir ağacın devrilmesiyle meydana gelebilecek zararların azaltılması için kesimden önce tepe uçlarının budanması.

~ açısı, *mat.* Bir kesme takımında, talaşın üzerinde kaydığı yüzey ile işlenecek parçanın yüzeyine değen taban yüzeyinin meydana getirdiği açı. [*Ing.* Cutting angle; *Fr.* Angle de coupe].

~ ağzı, *tekn.* Bir dekupaj tezgâhın kesici bıçağı.

~ almak, *dey. arg.* Işaret ve orta parmak ile yanağı kıstırmak, makas almak. [*Ing.* To pinch one's cheek; *Fr.* Pincer la joue de, à qn].

☆ *Eşanl.* **makas almak, makas geçmek.**

~ çizgisi, *gram.* Satır sonuna konulan ve kelimenin alttaki satırda da devam ettiğini gösteren işaret. [*Ing.* Hyphen; *Fr.* Trait-d'union].

~ çubuğu, *elek.* ◘ **Çubuk.**

~ çubuk, *mim.* Kornişlerin, kemer alınlarının üzerinde süslemeler oluşturan çok küçük bilyalar dizisi.

~ ev, ◘ **Kesme.**

~ gerilimi, *elek.* ◘ **Gerilim.**

~ hamlacı, *tekn.* Saçların kesilmesinde kullanılan oksiasetilen hamlacı. [*Ing.* Flame cutter].

~ işareti, *gram.* Iki harf arasında düşen bir harfi belirtmek için konulan yazı işareti (') ç n'ola *(ne ola)* v.b. *(Kesme işareti bir harfin düştüğünü belirtir. Bu işaret XVI. yüzyılda J. Sylvius tarafından eski gramercilerden alınmıştır).* [*Ing.* ve *Fr.* Apostrophe].

~ izolatörü, *elek.* ◘ **izolatör.**

~ kalıp, Duvarlara süsleme nakışları yapmak için kullanılan, mukavva veya çinkodan bezeme şekline göre kesilmiş kalıplar olup üzerine fırça ile boya sürülmek ve kesilmiş olan boş yerlerinden görülen zemin doldurulmak suretiyle nakış meydana getirilir. [*Ing.* Stencil, stencil paper; *Fr.* Chablon].

~ kapaksız cep, *kıyf.* ◘ **Cep.**

~ kaya, *jeol.* Kolayca parçalanabilen yumuşak taş çürük kaya. [*Ing.* Soft rock stratum].

~ makarna, ◘ **Makarna.**

~ montaj, *sin.* Herhangi bir geçişe baş vurmadan bir plandan diğerine arasız geçişi belirten terim.

~ oymak, Taş, maden, tahta, ve kâğıt levhaları istenilen şekilde kesip oymak.

~ pimi, *tekn.* Birbirine dokunan iki cismin içine tıpatıp takılmış ve iki cisimden birini öbürüne göre kaydıracak kesme gücünü karşılamayı sağlayan silindir biçiminde parça.

~ sıvısı, *mek.* Mekanik imalât atelyelerinde, kesici takımların, taşlama taşlarının v.b. soğutulması ve yağlanması için kullanılan sodyum karbonat ve mineral yağlar katılmış su.

~ süs, *ciltç.* Yazma kitapların ciltleri üzerine çepeçevre yapılan motiflere verilen ad.

~ şeker, ◘ **Kesmeşeker.**

~ takımı, *mek.* Madenleri kesmek için kullanılan takım. [*Ing.* Cutting tool, edge tool, tool bit].

~ taş, *inş.* Yontulmuş yapı taşı; yerine göre kesilmiş ve düzeltilmiş taş. [*ing.* Hewn stone, ashlar; *Fr.* Pierre de taille].

~ taş ev, ◘ **Ev.**

~ taş kaplama, ◘ **Kaplama.**

~ yazı, *hat.* Eski Türk hattatlarının kâğıdı kesip oymak suretiyle yazdıkları süslü yazılar ve yaptıkları nakışlar. [*ing.* A kind of ornamental writing made by cutting out the letters and pasting them on colored paper; *Fr.* Ecriture découpée].

☆ *Eşanl.* **oyma yazı, mukatta yazı.**

kesmece, s. < *kesmek.* § ❶ *(Kavun, karpuz gibi meyveler hk.)* Kesip bakarak beğenmek şartıyle: *Karpuzu kesmece verirlerse, alırız).* [*ing.* On condition of being cut for examination *(in buying a watermelon etc.); Fr.* A condition de couper]. § ❷ Satın alınan şeyler arasında aradaki değer farkı gözetilmeksizin hepsi bir fiyattan hepsine toptan fiyat biçerek: *Bu kitapları kesmece onar liradan aldım.* [*ing.* In a lump lot *(something that is bought),* for a lump sum]. § ❸ s. Kesilip müşteriye gösterilerek satılan: *Kesmece karpuz.*

kesmedi, i. *den.* Iskandil kullanılmakta iken iskandil kurşununun ka'rı bulmadığını yani iskandil savlosunun alvermediği derinlikte bulunduğunu ifade eden bir deyim.

kesmek(-i), f. *esk. T.* § ❶ Bıçak,, makas gibi kesici bir âletle iki parçaya ayırmak biçmek: *Ekmeği kesmek. Kumaş kesmek. İpi kesmek.* [*Osm.* Katetmek; *Ing.* To cut *(through, down, off); Fr.* Couper]. § ❷ Dip kısmından ayırmak: *Ağaçları kesmek. Dalları kesmek.* § ❸ Düzgünce parçalara ayırmak: *Eti kesmek. Patatesi kesmek.* § ❹ Keskin bir âletle yaralamak, yarmak, sıyırmak: *Parmağını kesmek. Elini kesmek.* § ❺ Ucunu almak: *Saç kesmek. Tırnak kesmek.* § ❻ *(hayvan hk.)* Boğazlamak, başını gövdesinden ayırmak: *Koyun kesmek. Tavuk kesmek. Adam kesmek.* [*Ing.* To slaughter, to butcher; *Fr.* Égorger, abattre]. § ❼ Bitirmek, son veya ara vermek: *Yardımı kesmek. Bu ilâç baş ağrısını keser. Ikide birde sözümü kesmeyiniz.* [*ing.* Interrupt, to intercept, to break off, to discontinue, to stop; *Fr.* Faire cesser, Interrompre]. § ❽ Belirtmek, kararlaştırmak: *Gününü daha kesmedik.* [*ing.* To define, to determine, to decide, to agree upon; *Fr.* Déterminer, désigner]. § ❾ Alıkoyup vermemek, eksik vermek: *Ücretinden beş lira kesmişler. Hizmetçinin aylığından beş lira kesti.* [*Ing.* To withold; *Fr.* Retenir]. § ❿ *(para hk.)* Basmak: *Para kesmek, yalnız devletin hakkıdır.* [*Ing.* To coin; *Fr.* Battre *(monnaie)*]. § ⓫ Azaltmak, güçleştirmek: *Vapur yolunu kesti. Rüzgâr geminin yolunu kesiyor.* [*ing.* To reduce; *Fr.* Diminuer]. § ⓬ *(Iskambil kâğıtları hk.)* (a) Destenin üzerinden bir kısım kaldırıp öte yana koymak. [*Ing.* To cut; *Fr.* Couper]; (b) Oynanan kağıttan daha kuvvetli bir kcğıt oynamak. § ⓭ *arg.* Yalan söylemek, uydurmak, çok konuşmak: *Sabahtan beri kesiyorsun.* [*ing.* To talk boringly]. § ⓮ Kesinleştirmek, katileştirmek, tayin etmek: *Davayı kesti.* [*Ing.* To end; *Fr.* Fixer]. § ⓯ Hasta bir uzvu çıkarıp almak: *Kangrenli ayağı kestiler.* [*ing.* To cut off]. § ⓰ Bir kimseyi keserek öldürmek: *Katil iki kişiyi kesti.* [*Ing.* To kill, to cut the throat off; *Fr.* Tuer].. § ⓱ Geçişi önlemek: *Yolu kesmek.* [*Ing.* To block; *Fr.* Bloquer, obstruer]. § ⓲ Geçirmek, durdurmak, dindirmek: *Rüzgâr yağmuru kesti.* § ⓳ Vermemek, bir şeyden yoksun bırakmak: *Kredileri kesmek.* § ⓴ Kesici niteliği şöyle veya böyle olmak: *Bu bıçak iyi keser.* [*Ing.* To cut well, to be sharp; *Fr.* Être tranchant]. § ㉑ *elek.* Bir anahtar yardımıyle, bir devreden elektrik akımının geçme-

sine engel olmak. [*ing.* To break; *Fr.* Couper]. § Ⓐ *sp.* (a) Bir hamleyi, bir akını durdurmak, karşılamak; (b) Koşuda rakibin önüne geçerek onun hareket serbestliğine engel olmak. § Ⓑ *terz.* Elbise yapılacak bir kumaşı vücut ölçüsüne göre dikişe hazırlamak. [*ing.* To cut up, to cut out; *Fr.* Couper]. ☆ *Eşanl.* **biçmek.** ⊙ **(kör) bıçak ele, iş bilmeyen avrat dile,** *at.* ◘ **Kör bıçak ele (yavuz), iş bilmeyen avrat dile (yavuz).** ⊙ **kes parmağını çık pazara, em (merhem, ilâç) buyuran çok olur,** *at.* Kişinin bir gerekseme içinde bulunduğunu gören herkes ona türlü yol gösterir.. ⊙ **kesip atmak,** *dey.* Kesin şekilde halletmek, bitirmek; Uzun uzadıya düşünmeden kesin yargıya varmak. [*ing.* To settle offhand, settle once and for all, to destroy root and branch]. ⊙ **kesip biçmek,** *dey. tkz.* Ağzına geleni söylemek, atıp tutmak. [*ing.* To consider and decide]. ⊙ *(birinin)* **kestiği (attığı) tırnak olmamak,** *dey.* Değerce ondan pek aşağı olmak. [*ing.* To be of very little value]. ⊙ **aklı ~, anlamak,** *dey.* Aklı ermek, tahmin etmek. ⊙ **alçı ~,** *heyk.* Alçıdan, elle çeşitli süsleme ve işlemeler yapmak. ⊙ **altın ~,** *tekn.* Ezme sırasında bir altın yaprağı dört kısma bölmek. ⊙ **ardını (arkasını) ~** *(bir şeyin), dey.* Bir şeye son vermek. ⊙ **ayağını yerden ~,** *dey.* ◘ **Ayak.** ⊙ **baş (boyun) ~,** *dey.* ◘ **Baş.** ⊙ **ceza ~,** ◘ **Ceza.** ⊙ **bir el ~,** *oyun.* Briçte el almak. ⊙ **çivi ~,** *dey.* Çok üşümek, donmak: *Sogukta otobüs beklerken ayaklarım çivi kesti.* ⊙ **elini ~,** *dey.* ◘ **El.** ⊙ **geminin rotasını ~,** *den.* Öteki geminin pruvasından geçen bir rotada seyir etmek. ⊙ **gözü ~ (kesmemek),** *dey.* ◘ **Göz.** ⊙ **hamur ~,** *seram.* Çömlek hamurunu parçalara ayırmak. ⊙ **haraca ~** *(birini), dey.* Birinden devamlı olarak para koparmak. ⊙ **havyar ~,** *arg. dey.* ◘ **Havyar.** ⊙ **hudut ~,** *dey. (Bir yerin)* sınırını belirlemek. ⊙ **iflâhını ~,** *dey.* ◘ **iflâh.** ⊙ **iş ~,** *dey.* Aldatmak, oyun oynamak. ⊙ **kâğıdı (kartonu) ~,** *kâğıtç.* Kâğıdı (kartonu) top haline koymak. ⊙ **kenar ~,** *ciltç.* ◘ **Kenar.** ⊙ **kısa ~ (geçmek),** *dey.* Az sözle anlatmak, sözü uzatmamak. ⊙ **kurban ~,** *dey.* ◘ **Kurban.** ⊙ **memeden ~,** *dey.* Çocuğa artık süt vermemek. [*ing.* To wean; *Fr. Sevrer*]. ⊙ **önünü (yolunu) ~,** *dey.* Birinin önüne çıkmak, bir kimseyi durdurmak. [*ing.* To bar the way *(of)*, to waylay; *Fr.* Barrer le chemin à; ne pas laisser avancer]. ⊙ **para (altın) ~,** *dey.* § ❶ Çok para kazanmak. [*ing.* To mint money; *Fr.* Gagner beaucoup de l'argent]. § ❷ *esk.* Para basmak. [*ing.* To coin; *Fr.* Battre monnaie]. ⊙ **postayı ~,** *dey. arg.* Ilgiyi kesmek, ilişiği kesmek, ilişiği kalmamak. [*ing.* To cease frequenting a place, to cut relationships; *Fr.* Cesser toutes relations]. ⊙ **sesini ~,** *dey.* Susmak. [*ing.* To be silent, to hold one's tongue, to stop talking, to be quiet: *Fr.* Se taire, faire silence, ne dire mot]. ⊙ **söz ~,** *dey.* Evlenmek üzere karar ve söz vermek: *Dün Fatma'ya söz kestiler.* [*ing.* To conclude a marriage agreement; *Fr.* Terminer une convention de mariage]. § ❸ Konuşmayı yarıda bıraktırmak: *Bir dakika, sözümü kesmeyin, anlatıyorum.* ⊙ **sürgün ~,** *bahç.* Ağaçların yeni sürgünlerini budamak. ⊙ **tekrar ~,** *oyun.* Iskambil oyunlarında kesilen desteyi tekrar kesmek. ⊙ **top ~,** *sp.* Tenis ve pingpongda topa falso verilebilecek bir şekilde vurmak. Eli topunda ve futbolda bir kütü veya şutu, son anda topu karşılayarak etkisiz ve sonuçsuz kılmak. ⊙ **ümit (ümidini),** *~, dey.* Umudu kalmamak. [*ing.* To despair]. ⊙ **yan ~,** *arg.* Yankesicilik yapmak. ⊙ **yol ~,** *avc.* § ❶ (a) *(At veya taşıt hk.)* Av hayvanlarının önüne çıkacak şekilde kestirmeden gitmek; (b) *(Av köpeği hk.)* Diğer köpeklerin başına geçmek için kestirmeden gitmek. [*ing.* To bar the way]. § ❷ Eşkiyalık yapmak, adam soymak.

kesmeli, s. Kesmesi olan, üzerine kesme açılmış olan.

~ at, tar. Eyeri kesme denilen motiflerle süslü at. *(Osmanlı sarayında bu tür eyerler, büyük devlet adamlarının atlarına konurdu. Elçilerin ikinci derecedeki maiyet memurları da bu tür eyerli atlara bindirilirdi).*

kesmelik,-ği, i. § ❶ Taş ocağı. [*ing.* Quarry; *Fr.* Carrier]. § ❷ Kaba kaya haline gelmiş toprak tabakası. [*ing.* Stratum of soft rock]. § ❸ Tahta kilit. § ❹ Konut olarak dağ yamaçlarına yapılan mağara. [*ing.* Artificial cave in a hillside used as a dwelling place].

kesme. sıyırma, b. i. *sp. (Eskrim'de)* Sıyırma ile birlikte uygulanan bir kesme türü. [*ing.* Coupe-disengagement; *Fr.* Coupé-dégagé]. ☆ *Eşanl.* **kupe degaje.**

kesme.şeker, b. i. Köşeli olarak kesilmiş küçük tane şeker. [*ing.* Lump sugar, cube sugar; *Fr.* Sucre en morceaux].

kesmeyen, i. *mat.* Bir daire *(eğri)* veya üçgen *(çokgen)* ile hiç ortak noktası bulunmayan doğru.

kesmez, s. Keskin olmayan, kör: *Bu, kesmez bir bıçaktır.* [*ing.* Blunt; *Fr.* Emousse].

kesmik,-ği, i. < *kesmek.* § ❶ *h.d.* Kesilmiş sütün koyu, peynirleşmiş kısmı. [*ing.* Clot or film of cream or curd in milk; *Fr.* Paille fine produite par le brisement d'epis].

kesp,-bi, i. *Osm.* < *Ar. kesb. esk.* § ❶ Çalışma ile elde etme, çalışıp kazanma. [*ing.* Gaining, earning, acquiring, acquisition; *Fr.* Acquisition]; § ❷ Sahip olma, edinme; § ❸ Geçimi sağlamak için yapılan iş veya kullanılan âlet. § ❹ *din.* Kur'an'a göre Tanrı tarafından yaratılan bir eylem veya yeteneğin, sonradan insan zihniyle kazanılması; ⊙ **kesb-i fezâil,** Erdem sahibi olma. [*ing.* Acquisition of excellencies]; ⊙ **kesb-i haram,** Gayrımeşru kazanç. [*ing.* Illegal gain]; ⊙ **kesb-i helâl,** Meşru veya helâl kazanç. [*ing.* Lawful gain]; ⊙ **kesb-i hayat,** Canlanma; ⊙ **kesb-i ıttıla** *(vukuf eylemek),* Bilgi edinmek. [*ing.* To acquire information]; ⊙ **kesb-i istihkak etmek,** Hak kazanmak. [*ing.* To acquire the right (of), to deserve]; ⊙ **kesb-i itidal ~,** Olgunlaşmak. [*ing.* To keep within bounds]; ⊙ **kesb-i maaş etmek,** Geçimini sağlamak. [*ing.* To gain one's livelihood; ⊙ **kesb-i mümâreset etmek,** Yatkınlık, alışkanlık kazanmak. [*ing.* To acquire dexterity by practice *(in)*]; ⊙ **kesb-i sükûnet etmek,** Yatışmak, susmak. [*ing.* To be calmed, appeased]; ⊙ **kesb-i şeref eylemek,** Şereflenmek. [*ing.* To have the honor *(of)*]; ⊙ **kesb-i takarrub eylemek,** Yüksek mevkide bulunan bir kimsenin yanına girebilme hakkına sahip olmak. [*ing.* To be favored with free access *(to the presence of a great person)*]. ⊙ **kesb-ü kâr,** Kazanç. [*ing.* Business].

kespetmek (-i) f. *Osm.* < *Ar. esk. kesb* + *T. etmek.* Kazanmak, edinmek. [*ing.* To acquire; *Fr.* Acquerir, prendre].

kesre, i. *Osm.* < *Ar. esk. gram.* Esre.

kesret,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çokluk. [*ing.* Great quantity or number, abundance; *Fr.* Grand nombre, multitude].

kesretgâh /kesretgāh/, i. *tasav.* Dünya, kâinat.

kesretiye, s. *Osm.* < *Ar. kesretiyye. esk. fels.* ◘ **Çokçuluk.**

kesretli, s. *esk.* Çok, kalabalık, bol. [*ing.* Abundant, excessive, great many, much; *Fr.* En grand nombre, abondant,-ante].

kesretmek, f. Kırmak, kötüleştirmek. [*ing.* To harm, damage *(a person's honor, etc.)*; *Fr.* Casser, briser, rompre].

kesrî /kesrī/, s. *Osm.* < *Ar. mat. esk.* Kesirle ilgili. [*ing.* Fractional; *Fr.* Fractionné, -ée, fractionnaire].

kestane /kestane/, i. *Yun. kastanon. bot.*§ ❶ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kayıngiller *(Fagaceae)* familyasından, kışın yaprağını döken 25-30 m. boyunda ağaç, ender olarak da ağaççık halinde bulunan bir orman ağacı cinsi. Kabuk genç gövdelerde düzgün, yaşlılarda çatlaklıdır. Geniş şerit halindeki tam kenarları dişli yaprakları almaşık olarak dizilmiştir. Erkek çiçek kurulları dik duran kedicik halindedir. Dişi çiçekler üçlü bir grup halinde *(tam dikasyum)* bulunur. Kupula sert dikenli olup meyvaları tamamen örter. Her kupula içinde genellikle 3, bazen 1-2 meyva vardır. Meyva iri bir nukstur. Odunu sert, bükülgen, dayanıklı ve esnektir. Çatı, yol parkesi ve özellikle fıçı yapımına pek elverişlidir. Genç dalları, âlet sapı, çember, kafes veya herek olarak kullanılır. Yakıt olarak kestane odunu makbul değildir, çünkü patlar ve kıvılcım saçar. Kuru kestane odununda yüzde 7-10 tanen vardır. Kebraks odunu ile birlikte, dünya tanen üretiminde en önemli hammaddeyi meydana getirir. Toz veya sıvı özütleri derilerin tabaklanmasında kullanılır. Kestane ağacı aşılandıktan 5 yıl sonra meyve vermeğe başlar ve en yüksek verimine 60 yıla doğru ulaşır. Kestane mürekkep hastalığından çok zarar görür. Kuzey yarıküresinin ılıman bölgelerinde yetişen yaklaşık olarak 10 türü vardır. Bunlardan **Anadolu kestanesi** *(C. sativa)* Türkiye'de yetişmektedir. *C. vulgaris* Avrupa'da yetişir. *C. dentata* Kuzey Amerika'nın Atlantik sahillerinde yetişen boyu 20 m. ye kadar ulaşan bir türdür. Amerika'nın Louisiana eyaletinde yayılmış olan *C. pumila* ise bodur bir türdür. **Japon kestanesi** *(C. crenata)* 10 m. ye kadar ulaşan ufak bir ağaç veya boylu çalı halindedir. **Çin kestanesi** *(C. mollissima)* boyu 20 m. ye ulaşabilen, bazen de çalı halinde bulunan bir türdür. *C. seguinii* Doğu ve Orta Çin'de yetişen, çalı veya ufak ağaç halinde bir türdür. Orta ve Batı Çinde ise boyu 25-30 m. ye ulaşan *C. henry* yetişmektedir. [*Lat. Castanea; ing.* Chestnut (-tree); *Fr.* Châtaignier]; § ❷ Kestane ağacının yeşil ve dikenli bir kabuk içinde bulunan kahverengi kabuklu, yenilen lezzetli meyvesi. [*ing.* Chestnut; *Fr.* Marron, châtaigne]; § ❸ s. *(Saç hk.)* Açık kahverengi. [*ing.* Chestnut colored; *Fr.* Châtain, -aine]. ◘ *ŞEKİL: 388.*— **ILIMAN VE TROPİK BÖLGE MEYVALARI;** ⊙ **Anadolu ~ si,** *bot.* Güney Avrupa, Kuzey Afrika, Türkiye ve Kafkasya'da yetişen, boyu 20-25 m. ye ulaşan dolgun gövdeli, geniş tepeli, uzun ömürlü *(1000 sene kadar)* bir kestane türü. Yaprakları uzun lanseolat ve kenarları dişlidir. Erkek çiçekler uzunlukları 10-20 sm. ye ulaşan dik kedicik durumunda kurullar oluştururlar. Dişiler bunların alt taraflarında yer alır veya kısa sürgünlerde ayrı olarak bulunur. 2-3 sm. büyüklüğündeki meyvaları nişasta bakımından zengin olup gıda olarak kullanılır. Tanence zengin olan koyu renkli odunu çok dayanıklıdır. Karadeniz sahilinde ev yapımı ve gemi teknelerinde kullanılır. Ince dallardan sepet yapılır. Çubuklarından **fasulye** sırığı olarak faydalanılır. [*Lat. C. sativa= C. vesca = C. vulgaris = C. castanea*]; ⊙ **at ~ si,** *bot.* ◘ **At;** ⊙ **deniz ~ leri,** *zool.* ◘ **Deniz;** ⊙ **deniz ~ si,** *zool.* ◘ **Deniz;** ⊙ **göl ~ si,** *bot.* ◘ **Su kestanesi;** ⊙ **kuzu ~ si,** *bot.* Bir cins küçük kestane. [*ing.* Small chestnut; *Fr.* Espèce de petite châtaigne]; ⊙ **Su ~ si,** *bot.* ◘ **Sukestanesi.**

~ **dorusu,** *atç.* At donlarından kestane kabuğu renginde *(açık kahverengi)* olanı. [*ing.* Chestnut bay; *Fr.* Bai brun cheval]. *~* **fişeği,** *sil.* ◘ **Kestanefişeği.**

~ **fişeği taşıyıcısı,** *demir.* Demiryolu rayı üzerine otomatik olarak kestane fişekleri yerleştirmeye elveren cihaz. *(Kesinlikle durma işaretlerinde, işaretin manevrası kestane fişeği taşıyıcıları dayanaklarıyle donatılmıştır).*

~ **kabağı,** *bot.* Gayet iri, basık yuvarlak şekilli, kabuğu kurşunimtrak beyaz, eti sarı renkte bir kabak çeşidi. [*ing.* Large gourd or pumpkin; *Fr.* Grosse courge, citrouille].

~ **kabuğundan çıkmış, kabuğunu beğenmemiş,** *at.* Yükselince aslını veya kaynağını *(eski çevresini)* hor görenler hakkında kınama yollu söylenir. [*ing.* The chestnut emerged from its shell and did not like the look of it *(said for a person who disdains his origin, who is ashamed of his early background)*].

~ **kanseri (Amerika kestane kanseri),** *fitopatol.* § ❶ Hızla yayılan ve kestane ağaçlarını baştanbaşa kurutabilen mantar hastalığı. [*Ing.* Chestnut blight, chestnut-bark disease, chestnut canter; *Fr.* Maladie de châtaignier causée par endothia]; § ❷ *zool.* ve *pataz.* Bu hastalığın etkeni olan *Valsaceae* familyasından ilkel mantar. [*Lat. Endothia parasitica; ing.* ve *Fr.* Endothia].

~ **karası,** *den.* Yirmialtı eylülde vukubulan sürekli bir Kuzey fırtınası. [*Ing.* Strong north wind blowing over the Black Sea on September 26].

~ **kargası,** *zool.* ◘ **Karga.**

~ **kebabı,** *mutf.* Doğrudan doğruya ateste pişirilmiş kestane. [*ing.* Roasted chestnut; *Fr.* Marrons frits].

~ **mürekkep hastalığı,** *fitopatol.* Kestane ağaçlarını sarartıp kurutan ve kabuk altındaki mürekkebimsi sızıntılarla tanınan *Peronosporaceae* familyasından, *Phytophtora cambivora* adlı bir mantarın sebep olduğu ilkel mantar hastalığı. [*ing.* Chestnut ink; *Fr.* Encre du châtaignier].

~ **palamudu,** *zool.* ◘ **Palamut.**

~ **rengi,** Kestane kabuğu renginde kahve rengine çalan koyuca ve sarımtrak renk. [*Ing.* Maroon, chestnut-coloured reddish-brown; *Fr.* Marron, châtain].

~ **renkli toprak,** *trm.* Yarı kurak bozkırları *(az yağışlı Akdeniz iklimi)* örten kalsiyumlu toprak. [*ing.* Chesnut soil; *Fr.* Sol châtaai].

~ **suyu gibi,** *dey.* Kahvesi az veya çok sulu *(kahve).* [*ing.* Very weak coffee].

~ **şekeri (şekerlemesi),** *mutf.* Kestanenin şeker şerbeti içinde kaynatılmasıyle yapılan şekerleme. [*ing.* Maron glacé, candied chestnut; *Fr.* Marron glacé].

~ **tahtası,** Kestane ağacından elde edilen tahta olup marangozlukta kullanılır. Sert olduğu için iyi mobilya yapılır. [*ing.* Chestnut wood; *Fr.* Bois de châtaignier].

~ **turpu,** *bot.* ◘ **Turp.**

kestaneci, i. Kestane kebabı yapan ve satan kimse. [*ing.* Chestnut man, chestnut seller; *Fr.* Marchand de marrons].

kestanecik, -ği /kestânecik/, i. § ❶ *anat.* Erkeklerde sidik yolunun en arka kısmında, biçim ve büyüklük bakımından kestaneyi andıran bir bez. [*ing.* ve *Fr.* Prostate]. ☆ *Eşanl.* **prostat;** § ❷ Atların her bacağında birer tane çıkan ve boynuz dokusunda olan kısa ve yaygın uzantı.

kestane.fişeği, b. i. İçinde tane barut ve fitilin geçmesine yarayan küçük bir kanal olan küp veya silindir biçiminde karton fişek. *Patlaması ateş üstündeki kestanenin patlama gürültüsü gibi kesik kesiktir).* [*Ing.* Shot, blast, firecracker; *Fr.* Coup de feu].

kestanelik, -ği, /kestânelik/ i. Kestane ağaçlarının toplu olarak bulunduğu yer. [*Ing.* Chestnut grove; *Fr.* Châtaigneraie].

kestel, i. *It. castello, Hisarcık, kasır.* [*ing.* Fortress; *Fr.* Castel-château].

~ **çileği,** *bot.* Meyvesi ceviz kadar iri, koyu kırmızı renkte, lezzet ve kokusu az konservelik bir çilek çeşidi.

kestere, i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, gövdesi oldukça tüylü, çiçekleri firfirî veya sarı renkli, çokyıllık otsu bitki cinsi. ◉ **Tıbbî kestere** *(B. officinalis)* adlı türü tıbbî amaçlarla kullanılır. ◉ **Doğu kesteresi** *(B. orientalis)* Doğu Anadolu bölgesinde görülür. [*Lat.* ve *Ing. Betonica; Fr.* Bétoine]; ◉ **tıbbî** ~, *bot.* İstanbul ve Marmara bölgesinde yetişen, Haziran-Ekim ayları arasında pembe renkli çiçekler açan, 15-60 sm. yüksekliğinde, çokyıllık, otsu bir kestere türü. Gövde basit, dik, tüylü ve az yapraklıdır. Kaidede bulunan rozet yaprakları uzunca saplı oval şekilli, kenarları derin ve geniş dişli veya krenelat olup damarları belirgin ve ağ şeklindedir. Gövde üzerindeki yapraklar karşılıklı, kısa saplı veya sapsızdır. Çiçekler gövdenin ucunda yalancı başaklar halinde toplanmıştır. Yumurtalık 4 gözlüdür. Meyva nukstur. Yaprakları *(Folia Betonicae)* uçucu yağ, tanen, acı madde ve betain *(betonicin* ve *turicin)* taşır. Midevî, uyarıcı ve tonik özelliklere sahiptir. Yara tedavisinde de kullanılır. Tozu aksırtıcıdır. Sigara halinde kullananlar vardır. [*Lat. B. officinalis* = *Stachys betonica* = *Stachys officinalis*].

kestirilmek, nsz. f. Kestirmek işine konu olmak. [*ing.* To let be cut or curtailed, to let be decucted or reduced, to let be slaughtered or slayed; *Fr.* être coupé, retranché par l'intervention d'un tiers, être conjecturé].

kestirme*, i. § ❶ Kestirmek eylemi. [*ing.* Making cut; *Fr.* Action de faire couper]; § ❷ Alışılan yolun dışında, kısa yol, kese. [*ing.* Short cut; *Fr.* Raccourci]. § ❸ s. Hiç bir giriş yapılmadan maksadı anlatan: *Kestirme cevap. Kestirme söz.* [*ing.* Decisive; *Fr.* Decisif, -ive]; § ❹ Tahmin etme. [*ing.* Guessing, estimating] § ❺ Uyuklama; § ❻ *(süt hk.)* Kesik hale getirme; § ❼ *ask.* Yeri bilinmeyen uçak, gemi veya mayınlar için deteksiyon yoluyle yer tayini. [*ing.* Locating, finding the place *(of)*]. ◘ **DETEKSİYON;** § ❽ *mutf.* Koyu şurupların sekerlemesini önlemek için yapılan islem. *(Şurupların kestirilmesinde çokluk limon suyu veya limontozu kullanılır. Şekerciler şurubu kestirmek için glikoz veya krem tartarı tercih ederler);* § ❾ *topogr.* Yanına varılamayan bir noktanın koordinatlarını, bilinen bazı noktalardan nisan alarak belirleme yöntemi. *(Bilinen bir B noktasından çıkan doğrultu üzerinde bulunan bir A noktasının konumunu, A noktasından C ve D gibi bilinen iki başka noktaya bir veya iki doğrultu çıkarak belirleme işlemi);* § ❿ s. Tereddüde yer vermeyen, kesin ve çabuk. § ⓫ s. Kısa olan: *Yolların en kestirmesi.* § ⓬ s. Tahmini: *Kestirme bir sayı söyle.* [*ing.* Approximative; *Fr.* Approximatif,-ive]. § ⓭ z. Kısaca, özetleyerek; § ⓮ Kısa yoldan; ◉ ~ **den gitmek,** *dey.* Isi kısa tarafından ele almak. [*ing.* To take a shortcut, to speak or act directly; *Fr.* Raccourcir son chemin, prendre un raccourd]. ◉ **direk** ~ **si,** *den.* ◘ **Direk**[1].

~ **cevap,** *dey.* Kısa ve kesin cevap. [*ing.* Decisive or short answer; *Fr.* Reponse nette].

kestirmek, (-i, -e), f. § ❶ Kesmek eylemini yaptırmak: *Saçlarımı kestirdim.* [*Ing.* To have something cut; *Fr.* Faire couper]; § ❷ (-i), Düşünerek gerçeğe yakın bir hüküm vermek, oranlamak: *Nedenini bir türlü kestiremedim.* [*Osm.* Tahmin etmek; *ing.* To guess, to estimate, to discern, to perceive, clearly understand; *Fr.* Conjecturer]; § ❸ nsz. *mec.* Arada uyuyuvermek; hafif uykuya dalmak; uyuklamak: *Siz işinizi bitirinceye kadar ben biraz kestireyim.* [*ing.* To take a nap; *Fr.* Faire un sommeil]; § ❹ *esk.* Bıraktırmak, vaz geçirmek; § ❺ *ask.* Düşman askerlerinin mevzilendiği yeri bulmaya çalışmak. [*ing* To locate, to find the place *(of)*]. § ❻ *den.* (a) Dayanma gücünü aşan bir güc uygulayarak halatı veya zinciri koparmak; (b) Sekstantla bir gökcisminden yükseklik almak veya iki madde arasındaki yatay açıyı ölçmek; § ❼ *mutf.* Sütün peynirleşmesini sağlamak; ◉ **mesafe** ~, *den.* Mesafe tahmin etmek; ◉ **şeker** ~, *mutf.* Şekeri kaynatarak eritmek.

Kesver denizi, öz. i. *astr.* Ay yüzeyinde bir düzlüğün adı. [*ing.* Mare nectaris; *Fr.* Mer du Nectar].

-keş[1], *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ *Sonek* olarak kullanılır. Çeken, katlanan: *cefakeş,* üzüntüye, eziyete katlanan; *mihnet-keş,* sıkıntı çeken; *afyon-keş,* afyon çeken; *hasret-keş,* özlem çeken. [*Ing.* Who pulls, draws, drinks, bears, endures, suffers, smokes; *Fr.* Qui, tire, traîne, quiconduit]. § ❷ İlgi uyandıran, çekici: *dil-keş,* gönül-çekici. § ❸ Kaldıran: *ser-keş,* başkaldıran. § ❹ Çekilen: *peş-keş,* öne çekilen armağan.

keş[2], i. § ❶ Yağsız peynir, kuru yoğurt. [*Ing.* Dry sour curd, skim milk cheese; *Fr.* Sorte de fromage maigre]; § ❷ s. *arg.* Aptal, sersem. [*ing.* Simpleton, idiot; *Fr.* Nigaud]; ◉ ~ **ten gelmek,** *dey.* Önem vermemek, aldırış etmemek. [*Ing.* To remain indifferent, not to care].

~ **etmek,** *arg.* Utandırmak, bozmak, mahcup etmek: *Iki çift söze herifi keş ettin be kardeşim.* [*ing.* To bring to confusion, to shame].

☆ *Eşanl.* **bozum havası çalmak, façasını almak.**

keşâkeş /keşâkes/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Çekişme, tartışma, kavga. [*ing.* Confusion, turmoil, struggle, conflict, uncertainty; *Fr.* Désaccord]; § ❷ Tereddüt, kararsızlıktan gelen sıkıntı; § ❸ Iki kişinin bir şeyi iki ucundan tutarak kendilerine çekmeleri; § ❹ Tasa, üzüntü, kaygı.

keşân[1], /kesân/, ç. i. *Osm.* < *Fars. keş. esk.* Çekenler, çekiciler.

keşân[2] /kesân/, s. *Osm.*< *Fars. keşîden. esk.* çeken, çekerek götüren. ◉ ~ **ber,** *(keşân keşân),* Çeke çeke, sürükleyerek, zorla. [*ing.* Dragging along, all struggling pulling and fighting; *Fr.* A force de tirer, en traînant].

keşef, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kaplumbağa. [*ing.* Tortoise]; § ❷ Yengeç burcu yerine de kullanılır; § ❸ Kaplumbağa biçiminde, başı yassı, ağzı geniş su kabı.

kesen, i. *h. d.* Zincirden yapılmış yular veya ayak kösteği.

keşende, s. *Osm.* < *Fars. keşiden,* çekmek. *esk.* «*Çeken, çekici*» anlamlarıyle bileşik sıfat yapar: *mihnet-keşende,* sıkıntı çeken. [*ing.* Who or that pulls, attracts, bears, endures].

keşf, i. ◘ **Keşif.**

keşfedilmek, *ösz. f.* Kesfetmek eylemine konu olmak.

keşfetme, i. Kesfetmek eylemi.

~ **oyunları,** *eğt.* ve *psik.* Çocuğun kendi eliyle ve ayağıyle yaptığı ve tesadüfen bulduğu bir hareketi tekrar etmesi şeklinde beliren oyunları. Ilk avuçlama, ilk yer değiştirme, çocuk için bir kesif sayılır. Çocuk bu tip hareketleri yapmaktan zevk duyar.

keşfetmek, f. *Osm.* < *Ar. keşf.* + *T. etmek.* § ❶ Bulmak, var olan fakat bilinmeyen bir şeyi ortadan çıkarmak, açınlamak. [*ing.* To discover; *Fr.* Découvrir, deviner]; § ❷ Bilinmeyen bir kara parçasını ortaya çıkarmak, bulmak. [*ing.* To explore; *Fr.* Explorer]; § ❸ Gizliliğine son vermek, bulmak; § ❹ Tahmin etmek, sezmek, bilmek. [*ing.* To guess, to divine, to find out; *Fr.* Deviner]; § ❺ *esk.* Meydana çıkarmak, açmak. [*ing.* To reconnoiter; *Fr.* Reconnaître].

keşfi /kesfi/, s. *esk.* Kesifle ilgili olan. [*ing.* Pertaining to discovery, estimation or reconnoitering].

kesfiyât, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Keşif'in** çoğulu. [*ing.* Discoveries; *Fr.* Découvertes].

kesfiye, i. *Osm.* < *Ar. keşf* > *keşfiyye.* Kalâmcı mezheplerinden biri.

keşide /keşîde/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *(Banka ve her türlü piyango ikramiyeleri hk.)* Çekiliş: *Bankanın yaz keşidesine katılın.* [*ing.* Drawing *(lots, in a lottery, bill, check; Fr.* Tirage, tire]. § ❷ *hat.* Bazı harflerin üzerine çizilen küçük çizgi; § ❸ *Sin, vav, kaf* v.b. harflerde, kuyruğunun yazıya güzellik vermesi için özel şekilde uzatılması; § ❹ *huk.* Poliçe veya çek düzenlenme. ◘ POLİÇE ÇEK. § ❺ s. *esk.* Çekilmiş. [*ing.* Pulled, drawn]; § ❻ s. Düzenlenmiş, dizilmis.

~ **etmek,** *huk.* ve ikt. Çekmek. [*ing.* To draw; *Fr.* Tirer].

keşideci, i. *huk.* Poliçe, çek gibi ticarî senetleri düzenleyen kimse. [*Ing.* Drawer, *Fr.* Tireur].

keşif, -şfi, i. *Osm.* < *Ar. keşf.* § ❶ Var olduğu daha önce bilinmeyen bir şeyin ortaya çıkarılması: *Mühim bir keşif. Verem mikrobunun keşfi. Amerika'nın keşfi.* [*Ing.* Discovery, exploration; *Fr.* Decouverte]. ☆ *Eşanl.* **bulgu**; § ❷ Gizli tutulan bir şey hakkında geniş bilgi edinme. [*Ing.* Revelation, bringing to light; *Fr.* Révélation]; § ● Bir olayın oluş sebeplerini anlayabilmek için yerinde inceleme yapma: *Yetkili kişiler cinayeti keşfe geldi;* § ❸ Bir şeyin olacağını önceden bilme, sezme. [*Ing.* Guess, divination, finding; out; *Fr.* Estimation, conjecture]; § ❹ *esk.* Meydana çıkarma, açma. [*Ing.* ve *Fr.* Exploration]. § ❺ *ask.* Orduda muharip sınıfların çeşitli araçlarla düşman ve arazi hakkında bilgi toplaması için yapılan özel çalışma. *(Bu amaçla yaya, zırhlı, motorlu muharip sınıflar, küçük, büyük savaş gemileri, uçaklar, keşif araçları olarak keşif işlerinde görevlendirilir. Alınan bilgiler sonradan, belirli görüşlere göre değerlendirilir).* [*Ing.* Reconnaissance, reconnoitering; *Fr.* Reconnaissance]; § ❻ *den.* Kaza, tehlike v.b. üstüne bilgi almak için yapılan çalışma; § ❼ *huk.* (a) Hâkimin bir ihtilâf konusunu incelemesi ve onun hakkında bilgi edinmesi; (b) Hâkimin doğru karar verebilmek için suç yeri, suç eşyası, suça hedef olan kişi, suç iz ve eserleri hakkında, beş duyusu vasıtasiyle yaptığı inceleme; § ❽ *inş.* Bir yapı için gerekli masrafların önceden hesaplanması: *Binanın keşfi bitti;* § ● *tasav.* Tanrıya ait manevî sırların ortaya çıkarılması; § ❿ Bulma, yaratma, türetme. [*Osm.* İhtira; *Ing.* ve *Fr.* Invention]; ⊙ **arazi keşfi**, ask. ◘ **Arazi**[1]; ⊙ **cebrî ~**, *ask.* ◘ **Cebrî**; ⊙ **göz keşfi**, *ask.* ◘ **Göz**; ⊙ **hava keşfi**, *esk.* ◘ **Hava**; ⊙ **kayaklı ~ kolu**, ◘ **Kayak**.

~ arabası, *ask.* Keşif veya irtibat arabası olarak kullanılan hafif zırhlı ve süratli taşıt aracı. [*Ing.* Scout car].

~ araçları, *ask.* Bir savaşın başarıya ulaşması için gerekli bilgileri edinmeye yarayan araçların genel adı.

~ birlikleri, *ask.* Keşif yapma amacıyle kurulan birlikler. [*Ing.* Reconnaisance troop, reconnoitering party].

~ elemanı, *ask.* Bir birliğin geçeceği yeri önceden inceleyen, arazideki engelleri ve düşman bulunup bulunmadığını araştırarak yürüyüşe kılavuzluk eden asker *(piyade veya süvari).*

~ gemisi, *den.* Keşif hizmetlerinde kullanılan gemi. [*Ing.* Scouting vessel].

~ hizmeti, *ask.* Savaş alanında düşman ve hareket bölgesi hakkında bilgi toplamak üzere düzenlenen çeşitli çalışmalar. *(Muharebe keşfi, muharebeden önce ve muharebe sırasında düşman ve harekât bölgesi hakkında muharebe istihbaratı amacıyle yapılır. Keşif, amacına, mesafesine ve yöneltildiği şartlara göre uzak keşif, yakın keşif, muharebe keşfi gibi adlar alır).* [*Ing.* Reconnaissance duty].

~ kıtası, *ask.* Taktik ve stratejik alanda keşif görevini yapmak üzere özel olarak kurulmuş, motorlu, zırhlı ve bunların karışımından meydana gelmiş birlikler. [*Ing.* Reconnaissance troop, reconnoitering party].

~ kolu, *ask.* Düşman veya arazi hakkında haber toplamak, savaş esirlerini ele geçirmek, düşmanı yıpratmak, düşmandan temizleme veya bölgenin güvenliğini sağlamak amacıyle düzenlenen müfreze veya ekip. [*Ing.* Reconnaissance patrol; *Fr.* Corps de reconnaissance].

~ sahibi, *fels.* İnsan için gizli olan şeyleri, tabiatüstü haberleşmelerle algılayan veya algıladığına inanan kişi.

~ uçağı, *ask.* Savaşta düşman durumunu öğrenmek için havadan gözetleme ve fotoğraf çekerek keşif yapmakla görevli uçak. *(Bu amaçla, fotoğraf ve telsiz cihazlarıyle donatılan keşif uçakları, düşmanın belli bir andaki durumunu fotoğrafla havadan tesbit ederken, modern haberleşme gereci olan telsizle de kontrol görevi yapar).* [*Ing.* Reconnaissance plane; *Fr.* Avion de reconnaissance].

~ ve muayene, *huk.* Hukuk Mahkemeleri usulünde keşif ihtilâflı olan şeyin yargıç tarafından bizzat tetkik ve tesbiti. *(Keşfe taraflardan biirnin talebi ile veya resen karar verilir. Keşfi yargıç yapar. Çok önemli meselelerde heyetçe keşif yapılabilir).* [*Ing.* Inspection *(of property)*, discovery *(of documents)*; *Fr.* Descante sur les lieux, visite des lieux].

keşif.name /keşifnâme/, b. i. *Osm.* < *Ar. keşf.* + *Fars. nâme. esk.* Bir yapının önceden hesaplanan masraflarını gösteren defter. Keşif defteri. [*Ing.* Estimate of quantities and cost].

keşik[*], İ. Sıra. [*Osm.* Nöbet; *Ing.* Turn *(of duty, work, etc.)*].

keşikleme[*], i. § ● Almaş. [*Osm.* Münavebe]; § ● İki veya daha çok şeyin sıra ile değiştirilerek kullanılması veya kendiliğinden değişerek çalışması.

KEŞİFLER

TARİH	KEŞFEDİLEN YERLER	DENİZCİ VEYA GEZGİNLER
860'a doğru	İzlanda	Naddod
875'e doğru	Beyaz deniz	Ottar
892'ye doğru	Grönland	Kızıl Erik
1246	Tataristan	Giovanni, Dal Piano Dei Carpini
1253	Moğolistan	Rubroek
1271-1275	Çin	Marco Polo
1431	Asor adl.	Gonçalvo Velho Cabral
1441	Beyaz burun	Nuno Tristao
1445	Senegal	Lançarote Peçanha
1471	Gine körfezi	Joao de Santarem
1482	Kongo	Diego Cam
1487	Ümit burnu	Bartolomeu Dias
1492	Amerika (San Salvador)	Kristof Kolomb
1492	Haiti	Kristof Kolomb
1497	Newfoundland	G. ve S. Caboto
1497-1499	Afrika ve Hindistan kıyıları	Vasco de Gama
1498	Labrador	Giovanni Caboto
1499	Venezuela	Ojeda ve Vespucci
1500	Amazon	Pinzon
1500	Brezilya	Pedro Alvares Cabal
1502	Orta Amerika	Kristof Kolomb
1505	Seylan	Almeida
1508	Malakka	Siqueira
1511	Sunda adaları	A. d'Abreu
1513	Florida	Ponce de Leon
1513	Panama kıstağı	Nunez de Balboa
1515'e doğru	Bermuda adl.	Juan Bermudez
1516	Rio de la Plata	Diaz de Solis
1518	Meksika	Fernandez de Cordoba
1519	Tenochtitlan (Mexico)	Cortes
1520	Ateş Ülkesi	Magellan
1521	Filipin adaları	Magellan
1524	Nouvelle France	Versazano
1532-1534	Peru'nun fethi	F. Pizarro
1535	Kanada	Jacques Cartier
1535	Kaliforniya	Cortes
1535	Şili	D. de Almagro
1540	Colorado	F. Alarcon
1542	Japonya	Mendes Pinto
1568	Salomon adaları	Mendana
1576	Baffin adası	Frobisher
1577	Virginia	W. Raleigh
1581-1584	Sibirya	Yermak
1585	Davis boğazı	J. Davis
1594	Novaya zemiya	Barents
1595	Marquises adaları	Mendana
1605	Yeni Hollanda (Avustralya)	Willem Janszoon
1606	Yeni Hebrides adaları	Queiros
1610	Hudson körfezi	H. Hudson
1615'e doğru	Horn burnu	J. Lemaire
1642	Tasmanya	A. Tasman
1642	Yeni Zelanda	A. Tasman
1697	Kamçatka	Atlasov
1700	New Britain	Dampier
1722	Samoa adaları	Roggeveen
1739	Bering boğazı	Bering
1741	Aleut adaları	Bering ve Delisle
1767	Tahiti	Wallis
1768	Louisiade takımadaları	Bougainville
1772	Kerguelen adaları	Kerguelen
1774	Yeni Kaledonya	Cook
1778	»	Cook
1788	Mackenzie ırmağı	Mackenzie
1791	Vancouver adası	Vancouver
1840	Adélie toprağı	Dumont d'Urville
1939-1842	Victoria toprağı	J. C. Rosse
1878-1879	Kuzeydoğu geçiti	E. Nordenskjöld
1903-1906	Kuzeybatı geçiti	R. Amundsen
1908-1909	Magnetik Güney kutbu	E. Schackleton
1909	Kuzey kutbu	Peary
1911	Güney kutbu	R. Amundsen
1926	»	R. Amundsen ve Noblle

keşikleşmek*, nsz. f. Keşikle çalışmak, sıra ile çalışmak.

keşiş, i. ç. **keşişân**. *Osm.* < *Fars. esk. din.* Doğu Hıristiyan kiliselerinde manastırda, zühd hayatı geçiren, evlenmemiş rahiplere verilen ad. [*Ing.* Rahip; monk; *Fr.* Prêtre, moine chrétien].
☆ *Eşanl.* **karabaş.**
~ **külâhı**, *bot.* ◘ **Keşişkülâhı.**

keşiş.hane, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Keşişlerin oturduğu inziva yeri, manastır. [*Ing.* Monastery, cloister; *Fr.* Monastere, couvent chrétien].

keşiş.külâhı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Kadıntuzluğugiller *(Berberidaceae)* familyasından, rizomlu, otsu bir bitki. Yaprakları bipennat, çiçekleri 4 sepalli, 4 petalli ve 4 stamenlidir. Durum gevşek bir panikuladır. Istanbul, Marmara ve Karadeniz bölgelerinde yaygındır. [*Lat. Epimedium pubigerum*].

keşişleme, i. *(Keşiş dağı'nın adından).* § ❶ *coğr.* Doğu ile Güney arasından esen rüzgâr. Güneydoğu rüzgârı. [*Ing.* South-east breeze; *Fr.* Vent du sud-est]. ☆ *Eşanl.* **akçayel**; ☆ *Karş.* **karayel**; § ❷ Pusulanın güney doğuyu gösteren yönü; § ❸ Akdeniz'de Güneydoğudan esen sıcak rüzgâr. ~ **rüzgârı**, *den.* Güneydoğu yönünden esen rüzgâr. [*Ing.* Southeast wind].

keşişlik,-ği, i. § ❶ Keşiş olma hali; keşiş hayatı, [*Ing.* Monachism, monkhood, priesthood; *Fr.* Monachisme]; § ❷ Manastır. [*Ing.* Monastery; *Fr.* Monastère].

keşke/keş:ke/, e. *Osm.* < *Fars. kāşki.* Dilek anlatan cümlelerin başına getirilerek «*ne olurdu*» gibi özleme veya pişmanlık anlatır: *Keşke gelseler. Keşke haber gönderseydik.* [*Ing.* I wish; *Fr.* Il aurait, mieux valu].
☆ *Eşanl.* **keşki.**

keşkek,-ği, i. *Osm.* < *Ar. keşk. mutf.* Dibekte iyice dövülmüş, kabuğu kepermiş buğday ve kemikli etle yapılan bir çeşit yemek. [*Ing.* Wheat boiled with meat; *Fr.* Gruau bouilli avec de la viande coupée en petits morceaux].
☆ *Eşanl.* **dövme pilâv.**

keşki/keşki/, s. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Keşke.**

keşkül, i. *Osm.* < *Fars. keşkül.* § ❶ Eskiden ülke ülke gezen, kimi dervişlerin ellerinde tuttukları, hindistancevizi kabuğundan veya abanozdan yapılmış dilenci çanağı. [*Ing.* Boat shaped beggar's cup; *Fr.* Écuelle en grande coque de coco que les derviches mendiants portent suspendue à leur bras et dans lequel ils mangent]; § ❷ Üstü dövülmüş fıstık ve rendelenmiş hindistancevizi gibi şeylerle bezenmiş bir çeşit süt tatlısı. [*Ing.* Sweetened milk or custard with almonds and pistachio; *Fr.* Sorte d'olla podrida, gelée de pignons doux, amandes, noisettes pilées au lait, farine de riz et sucre].

keşkülü.fukara /keşkülüfukara/, b. i. *Osm.* < *Fars. keşkül* + *Ar. fukara.* ◘ **Keşkül.**

keşlemek, f. *arg.* Bir işe veya bir kimseye önem vermemek, aldırış etmemek, itibar etmemek: *Keşleme, çeksin arabasını.* [*Ing.* To take no notice, to pay no attention to]. ☆ *Eşanl.* **boşlamak, boş vermek, dalga geçmek, haspi geçmek, ıska geçmek, haylamamak, kumpas sallamak, omuz vermek, tonel geçmek, yan çizmek, yan sallamak.**

keş.me.keş, b. i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Karışıklık, allak, bullaklık. [*Ing.* Great confusion, disorder; *Fr.* Tohu-bohu, brouhaha]. ☆ *Eşanl.* **düzensizlik, teşevvüş, hercümerç, kargaşalık, iğtişaş, tezebzüp, kararsızlık, kargaşa, suriş, teşettüt**; § ❷ Çekişme, kavga: *Evde bir keşmekeştir gidiyor.* [*Osm.* Muaraza; *Ing.* Quarrel; *Fr.* Querelle]. § ❸ Kararsızlık, tereddüt: üzüntü, elem: *O iş keşmekeşte kaldı.* [*Ing.* Embarrassment; *Fr.* Embarras]; § ❹ *esk.* Bir şeyi iki tarafından karşılıklı olarak çekme.

Keşmir, öz. i. Hindistan'da eski eyalet. [*Ing.* Cashmere, Kashmir; *Fr.* Cachemire, Kashmir]. ◉ **ipekli** ~, *kıyf. esk.* ◘ **ipekli.**
~ **dili**, dilb. Keşmir'de konuşulan dard menşeli dil; sarada veya Iran harfleriyle yazılır. [*Ing.* Cashmerian, kashmirian; *Fr.* Cachemirien, kashmiri].
~ **keçisi**, *zool.* Himalaya dağlarının doğu yaylalarında yaşayan ufak boylu keçi ırkı. *(Yünü beyazdan kahverengiye kadar değişir. Hindistan'dan başka Tibet, Moğolistan ve Çin'de geliştirilmiştir. Dokumacılıkta yalnız ince tüyleri /postun taranmasıyla elde edilen tiftik/ kullanılır, verimi keçi başına en çok 150 gramı bulur. Bu bakımdan değeri çok olan keşmir yününden, bebe giyim eşyaları, yumuşak paltoluklar ve dünyaca ünlü kaşmir şalları yapılır).* [*Ing.* Cashmerian goat; *Fr.* Chèvre du cachemire].
~ **servisi**, *bot.* ◘ **Servi.**

keşşaf/keşşâf/, s. *Osm.* < *Ar. keşf. esk.* § ❶ Çok iyi keşfeden. [*Ing.* Explorer, discoverer, investigator; *Fr.* Qui dévoile, découvre]; § ❷ *(eskiden)* Izci. [*Ing.* Scout; *Fr.* Éclaireur]; § ❸ Gizli şeyleri, anlamları meydana çıkaran, sırları çözen.

keşşaflık,-ğı, i. *esk.* § ❶ Izcilik. [*Ing.* Scouting, reconnaissance]; § ❷ *ask.* Düşmanın bulunduğu yeri ve düşman hakkında gerekli bilgiyi edinme işi. § ❸ *sp.* Türkiye'de ikinci Meşrutiyetten sonraki yıllarda başlayarak gelişen izcilik çalışmalarına verilen ad.

keşşavak, i. *arg.* Acemi ve saf hovarda: *Keşşavaktır, akşama doğru piyastos olur.*

keşti, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Gemi. [*Ing.* Boat, ship, vessel]; § ❷ *mec.* Ayyaş.

keşufiye, i. *Osm.* < *Ar. keşufiyye.* Osmanlı devletinde Mısır valilerinin topladığı vergi. *(Öküz Mehmet Paşa, Mısır'a Vali olduğu zaman keşufiyeyi kaldırdı. Mısır hazinesinden Istanbul'a gelen keşufiye akçesi, padişahın cep harçlığı olurdu).*

ket[1], i. ◘ **Nişasta.**

ket[2], s. *Osm.* < *Ar. Engel.* [*Ing.* ve *Fr.* Obstacle].
~ **vurma**, *psikanaliz.* ◘ **inhibisyon**; ◉ **geriye** ~, *psik.* ◘ **Geri.**
~ **vurmak**, *dey.* Güçleştirmek, engellemek: *Bütün bu olanlar işime ket vurdu.* •[*Ing.* To handicap, impede, hinder; *Fr.* Porter préjudice à, être unobstacle].
~ **vurucu gen**, *biy.* Başka bir genin hareketini engelleyen gen.

ket[3], i. *dilb.* Yenisey'deki sibirya dili. ◘ **YENİSEYCE.**

ket[4], i. *ing. cat. den.* Tek yelkenli donanım sekli.

keta, i *h. d.* Kolalı bir çeşit parlak bez. [*Ing.* Starched and glazed cotton or linen stuff; *Fr.* Toile collee].

ketaib/ketâib/, ç. i. *Osm.* < *Ar. ketîbe, esk. ask.* Askerler, askerî birlikler.

Ketâme, öz. i. Büyük Berberî kabilelerinden biri. Islâmiyetin Kuzey Afrika'da yayılmaya başladığı dönemlerde, Kosantina eyaletinin Avras ile deniz arasındaki kuzey bölgesinde, Cezayir'in batısındaki Sahel ile Sebau yöresinde oturuyorlardı. Efsaneye göre atalarının adı *Ketam* idi.

ketb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yazma. [*Ing.* Writing, composing].
~ **etmek**, Yazmak, kaleme almak. [*Ing.* To write, compose, inscribe].
~ **ü tahrir etmek**, Yazmak, kaydetmek, [*Ing.* To write, compose, inscribe].

ketçap, i. *Ing. ketchup.* Mantar suyu veya domates suyu ile yapılan ve piyasada hazır olarak satılan ingiliz salçası.

kete, i. *h.d.* Külde pişmiş bir çeşit çörek, katmerli çörek, pirinç unu hamurundan bir çeşit çörek. [*Ing.* Cake of rice flour; *Fr.* Sorte de pâtisserie].

ketebe[1], ç. i. *Osm.* < *Ar.* **kātib**'in çoğulu.

ketebe[2], i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Eskiden hattatların kendilerinden yazı dersi alanlara verdikleri icazetname: *Filân hattattan ketebe almış.* § ❷ Eskiden yazı levhalarına veya yazma kitaplara konulan hattat imzası: *Bu levhanın ketebesi yok.*

keten, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ketengiller *(Linaceae)* familyasından 100 kadar türü bilinen, zıt renkli, göz alıcı çiçekleri olan, basit yapraklı, kireçli toprakları seven ve özellikle ılıman bölgelerde yetişen otsu bitki. En iyi bilinen ve geniş çapta kültürü yapılan türü olan *Linum usitatissimum*, 30-100 sm. boyunda, bir yıllık bir bitkidir. Çiçekleri açık mavi renkte, meyvaları toparlak, 5 gözlü ve 10 tohumludur. Tohumları *(Semen Lini)* sabit yağ, müsilaj, protein, siyanogenetik bir glikozit olan linamarin taşır. **Keten yağı** veya bezir yağı denilen sabit yağ, *(Oleum Lini)* doymamış *(linoleik, linolenik* ve *oleik)* asidler taşır. Havada kuruyan bir yağ olup boya ve muşamba sanayiinde, ayrıca bazen gıda olarak kullanılır. Ezilmiş keten tohumu *(Linum contusum)* haricen lapa halinde yumuşatıcı, tohumlar dahilen müshil *(özellikle baytarlıkta)* olarak kullanılmaktadır. Keten küspesi kıymetli bir hayvan yemidir. Gövdeden elde edilen lifler dokumacılıkta kullanılır. [*Lat. Linum; Ing.* Flax; *Fr.* Lin]. ◘ *ŞEKİL: 92.* — **SINAI BİTKİLER.** § ❷ Bu bitkinin elyafından yapılmış dokuma. [*Ing.* Linen; *Fr.* Lin]. § ❸ s. Keten bezinden veya kumaşından yapılmış: *Keten gömlek.* [*Ing.* Linen; *Fr.* De lin].
◉ **bataklık** ~, i. *bot.* Bataklıklarda yetişen papirüsgiller *(Cyperaceae)* familyasından bir bitki cinsi. [*Lat. Eriophorum; ng.* Cotton grass, cotton rush; *Fr.* Ériophorum, jonc à coton, linaigrette]. ☆ *Eşanl.* **pamuk otu, fıkara saçı.** ◉ **müshil** ~, *bot.* Ketengiller *(Linaceae)* familyasından, 15-30 sm. boyunda, beyaz çiçekli, 1-2 yıllık bir keten türü. Yaprakları karşılıklı, sapsız ve küt uçludur. Otsu kısmı müshil, idrar söktürücü ve solucan düsürücü olarak kullanılır. Bitkide tanen, reçine, uçucu yağ ve bir glikozit vardır. Adana ve Doğu Anadolu bölgelerinde yetişir. [*Lat. Linum cathartlcum*]. ◉ **Yeni Zelanda** ~ i, *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, Yeni Zelandada yetişen ve kültürü yapılan, uzun ve sert yapraklı, çok yıllık bir bitki türü. Yapraklarından sağlam bir dokuma lifi elde edilir. [*Lat. Phormium tenax; Ing.* New Zealand flax, New Zealand hemp; *Fr.* Lin de la Nouvelle- Zélande].
~ **dövme tahtası**, *tekn.* 1-1, 20 m yüksekliğinde, düsey duran ve üzerinde yerden 80 sm kadar yukarıda geniş bir delik bulunan tahta. *(Bu delikten, dövülecek keten ve kenevir sapları geçirilir).*
~ **dövmek**, *tekn.* Önceden suya bastırılmış keten veya kenevir saplarını, tel tel ayırmak üzere boylamasına dövmek.
~ **grisi**, Yıkanmamış keten bezi renginde. [*Fr.* Couleur gris de lin].
~ **helvası**, *mutf.* ◘ **Helva.**
~ **kâğıdı**, *matb.* Kapak ve sırtın bez veya ketenle kaplandığı bir ciltleme usulu ve cilt çeşidi. Üzerine keten dokuması taklidi desen basılmış olan mektup veya cilt kâğıtları. [*Ing.* Linen paper; *Fr.* Chiffons de lin].
~ **kuşu**, *zool.* ◘ **Ketenkuşu.**
~ **samanı**, *dok.* Keten liflerinin ayrılması sırasında meydana gelen elyaf ve saf dökküntüleri.
~ **tarağı**, *dok.* Keten ve kenevirin işlemesine yarayan makine; aynı işlem için eskiden kullanılan kaba tarak. [*Ing.* Hatchel, hackle; *Fr.* Peigne, seran, serancoir, regayoir, drège, échanvroir].
~ **tohumu**, Ketenin küçük olan taneleri. Yağ alınır ve bezir yağı adıyle boyacılıkta kullanılır. Kabızlığa karşı doğrudan doğruya veya binde 10'luk sulu ilâç halinde kullanılır. [*Osm.* Bezr-ül-ketaen; *Ing.* Linseed; *Fr.* Graine de lin].
~ **tohumu lapası**, *ted.* Keten tohumundan yapılan yumuşatıcı yakı. [*Ing.* Flax seed poultice].
~ **tokmağı**, *dok.* Keten ve kenevirî dövmekte kullanılan âlet. *(Bir tahta parçasından meydana gelen ve bir kenarında küt bir eşik bulunan bu âletle, keten dövme tahtasından gelen keten ve kenevir sapları boylamasına dövülür.)* [*Ing.* Swingle,

swiple; *Fr.* écang, écangue]. ◘ *ŞEKİL: 521* ◘ **TARIM ALETLERİ.**

~ yağı, *kim.* Kuruyan yağlar grupundan olup keten tohumundan çıkarılan, içinde % 90 doymamış *(linoleik, linolenik* ve *oleik)* asid bulunan, açık veya esmer sarı renkte, özel koku ve lezzette, yer muşambaları, sabun, vernik yapımında, matbaacılıkta ve boya ve cilâ sanayiinde kullanılan bir yağ. Ayrıca yemek yağı olarak da kullanılır. [*Lat. Oleum lini; Ing.* Flax oil; *Fr.* Huile de lin].

☆ *Eşanl.* **bezir yağı.**

keten, i. *Fr. cétène* < *Yun. kētos,* balina. *mim.* Formülü $C_{16}H_{32}$ olan etilenik karbür; ketilik alkolden hidrojenin ayrılmasıyle elde edilir. *(Bromu bağlayarak keten bromür verir).*

ketenci, i. § ❶ Keten bezi yapan, dokumacı. [*Ing.* Flax weaver, linen weaver; *Fr.* Toilier]. § ❷ Keten satan. [*Ing.* Seller of linen cloth; *Fr.* Fabricant ou marchand de lin, toilier].

ketencik,-ği, i. *bot.* § ❶ Deniz yosununun ince bir cinsi. [*Ing.* Sea-weed; *Fr.* Algue fin]. § ❷ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, küçük sarı çiçekli 30-80 sm. boyunda, ekinlerin arasında çok rastlanan, bir yıllık, yağlı bir bitki. Eskiden sabun yapımında ve ressamlıkta kullanılan kurutucu bir yağ elde edilirdi. [*Lat. Chamalina sativa; Ing.* Camelina, gold of pleasure; *Fr.* Caméline]. § ❸ Ketencikten çıkarılan ve ışık için yakılan, boyacılıkta kullanılan yağ.

ketencilik,-ği, i. § ❶ Keten yapımı. [*Ing.* Linen weaving, flax spinning, linen industry; *Fr.* Industrie linière, toilière]. § ❷ Keten ticareti. [*Ing.* Linen trade; *Fr.* Commerce des toiles].

ketengiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Geraniales* takımından, ılıman bölgelerde yetişen otları, ağaççıkları ve ağaçları kapsayan, 9 cinsi ve 200 kadar türü bulunan bir familya. Yaprakları basit, tam, düz kenarlı, almaşık, bazen karşılıklı dizilişlidir. Tek veya toplu, kömeç veya dal uçlarında demet halinde bulunan çiçekleri düzgün ve aktinomorftur. Yumurtalık 5 *(bazen 4)* karpellidir. Meyva septisit kapsüldür. Türkiye'de iki cinsi ve 40'a yakın türü vardır. En çok biten cinsi ketendir. [*Osm.* Ketâniye; *Lat.* ve *ing. Linaceae; Fr.* Linacées].

keten.helva, b. i. ◘ **Helva.**

keten.kuşu, b. i. *zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasından, 13 sm. uzunluğunda, kül rengi ve esmer tüylü bir kuş türü. Erkeğinin başı ve göğsü koyu kırmızı bezeklidir. Doğu Türkistan'a kadar Avrupa'nın her tarafında ve Akdeniz dolaylarında yaygındır. Sürüler halinde yaşar, çitlerle çevrilmiş ekili yerleri sever. Erginleri küçük tanelerle, yavruları tırtıl ve böceklerle beslenir. Ahenkli bir ötüsü vardır. Avrupa ve Kuzey Amerika'da tarla ve çalılıklarda yaşar. [*Lat. Carduelis cannabina, acanthis cannabina; ing.* Linnet; *Fr.* Linot, linotte]. ◉ **sarı-gagalı ~,** *zool.* Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasından bir ketenkuşu türü. Uzunluğu 13,5 sm. Sırtı sarı-kahverengi, karnı beyazımsı, gagası sarıdır. Asya ve Kuzey Avrupa'da kayalıklarda yaşar. [*Lat. Carduelis flavirostris; ing.* Twite, twite finch *Fr.* Linotte à bec jaune].

ketenler, ç. i. *kim.* Bileşiminde = C = C = O fonksiyonu grupu bulunan bileşikler. $CH_2BR-CO-Br$ tipi bromlanmış *X* bromür asidler üzerine çinkonun etkimesiyle bulunmuştur.

tipi asidlerin kuru kuruya ısıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Ketenes; *Fr.* Cétènes].

ketfiye, i. *Osm.* < *Ar. ketf.* > *ketfiyye. esk.* Arapların omuzları örtecek şekilde başlarına sardıkları ipekten, püsküllü ince örtü.

kethüda /kethüdâ/, i. *Osm.* < *Fars. kedhudâ. teşk. tar.* § ❶ Zenginlerin ve devlet adamlarının işlerini gören kimse *(Kâhya kelimesinin aslı olup Osmanlı Imparatorluğunun eski devirlerinde kullanılmış bazı deyimlerde geçer).* [*Osm.* Vekili umur; *ing.* Steward, majordomo; *Fr.* Intendant, chef d'une corporation]. § ❷ Bir esnaf topluluğunu yöneten: *Esnaf kâhyası, arabacılar kethüdası.* ◉ **~ yı attarân,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde attaran *(attarlar; halk ağzı, aktar)* kâhyasına verilen ad. *(Attaran sınıfının görevi eczacılıktı. Çiçekleri, otları, kökleri kurutarak ilâç yaparlar, merhem ve yakı gibi şeyleri hazırlardı. Attaran kethüdasına devlet tarafından berat verilirdi).* ◉ **~ yı bevvabân,** *teşk. tar.* Sarayın bâbıhümayun ve orta kapısını bekleyen kapıcıları yöneten görevli. *(Divan-ı hümayunda ayak hizmeti de görür, padişah ile sadrazam arasındaki yazılı haberleşmeleri ulaştırma görevi de vardı. Yabancı eser ve seyahatnamelerde adı saray müşiri veya saray nazırı diye geçer).* [*Ing.* Chief of the doorkeepers guarding the Bâb-ı Hümayun and the central door of the palace]. ◉ **~ yı kassaban,** *teşk. tar.* Saray kasaplarının başı. [*ing.* Chief butcher of the palace]. ◉ **~ yı sadrı alî,** *teşk. tar.* Sadrazam yardımcısı yerinde olan memur. [*Ing.* Office of the minister for Home Affairs]. ◉ **~ yı sadrı âlî çuhadarı,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde sadrazam yardımcılarının kâtibi. *(Dahiliye nazırı görevinde bulunan sadaret kethüdasının işlerine bakar. Kethüda kaleminden yazılan kâğıtları gerekli kişilere denirdi).* ◉ **~ yı sadrı âlî hazinedarı,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde sadrazam yardımcısı olan kethüda beyin para işlerine bakan memur. *(Şimdiki mutemetlerin görevine benzer bir görevi vardı).* ◉ **~ y sadrı âlî kaftanctsı,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde sadrazam yardımcısı olan kethüda beyin giyim eşyasını saklamak ve düzenlemekle görevli kimse. ◉ **~ yı sadrı âlî kâtibi,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde sadrazam yardımcısının *(kethüda bey)* işlerine bakan kimse. *(Kethüda dairesiyle ilgili bütün işlere bakar, kethüda beye ait resim ve vergileri toplardı. XVIII yüzyılda mahiyetinde otuz kâtip çalışıyordu).* ◉ **~ yı sadrı âlî mühürdarı,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde sadrazam yardımcısının maiyet memurlarından biri. *(Görevi, kethüda beye gelen bütün belgeleri ve mektupları okumak, mühürlenmesi gerekenleri mühürlemekti).* ◉ **hazine ~ sı,** *teşk. tar.* ◘ **Hazine;** ◉ **iskele ~ sı,** *teşk. tar.* ◘ **iskele;** ◉ **kapı ~ sı,** *teşk. tar.* Valilerle sancakbeylerinin resmî dairelerle olan işlerine bakan kimse; ◉ **kapı ~ sı,** *teşk. tar.* ◘ **Kapıcı;** ◉ **köy ~ sı,** *esk.* Osmanlılarda, köylerde görevli devletle halk arasında ilişkiyi sağlayan görevli. *(Sonradan, buna muhtar adı verildi).* ◉ **kul ~ sı,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağında ağadan sonra gelen en yetkili şahıs.

~ bey, *teşk. tar.* Eskiden devletin iç işlerine bakan kimse. Yeniçeri ocağının büyük rütbeli subaylarından birinin unvanı. *(Kethüdabey, yeniçeri, ağasının yardımcısıydı. Bunlar, ocaktan yetiştikleri için, ocakta ağadan daha çok sayılırlardı. Kethüda bey, ağa divanı üyesiydi).* [*Ing.* Office of the minister for Home Affairs].

☆ *Eşanl.* **kul kethüdası, ocak kethüdası.**

~ bölüğü, *teşk. tar.* Yeniçeri ocağındaki ağa bölüklerinden birincisi. *(Kul kethudalarının yönettiği bu bölük, ötekilerden daha kalabalıktı. Sayısı yedi ile sekiz yüz kişiarasında değişirdi. Bölüğün kalabalık olması kethüda mevkiinin yüksekliği yüzündendi).*

~ dairesi, *teşk. tar.* Yeniçeri ocağı kethüdası dairesi.

~ yeri, *teşk. tar.* Savaşta Otuz Üçüncü alayı yönetmekle görevli yeniçeri albayı. Sipahi ve silâhtar bölüğünün âmiri olan subay.

~ yeri kâtibi, *teşk. tar.* Yeniçeri ocağı subaylarından birinin adı. *(Kul kethüdası yardımcısının ve yeniçeri ağası kapı çuhadarının emirlerini kethüda yerine yazılı olarak iletmekle görevliydi. Kâtibin yazdığı, kethüda yerinin gördüğü emir ve mektuplar, ağa tarafından mühürlenirdi. Görevleri arasında kethüda yerinin işleriyle ilgili defterleri tutmak da vardı).*

kethüdalık,-ğı, i. *esk.* Kethüdanın yaptığı iş. [*ing.* Office and rank of a **kethüda**].

~ ağırlığı, *teşk. tar.* Köy halkından kethüdanın topladığı para. [*ing.* Money collected from the village people by village **kethüdas**.].

kethüda.perver, b. s. *esk.* Yeniçeri askerlerini koruyan, yetiştiren.

ketibe, i. *Osm.* < *Ar. ask. esk.* Asker bölüğü, alay.

ketibe.perver, b i. *esk.* Asker yetiştiren, askerî koruyan. [*Ing.* Protector of the soldiers].

ketif,-tfl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Omuz. § ❷ Kürek kemiği.

ketil, i. *Fr. cétyle. kim.* Formülü $C_{16}H_3$ olan tek değerli kök. *(Ketilik alkolden hidroksilin giderilmesiyle türer).*

ketil-, *kim.* Bir molekülde ketil kökü bulunduğunu gösteren önek. [*Ing.* Cetyl; *Fr.* Cétyl-].

ketilik, s. *Fr. cétylique. kim.* Formülü $CH_3-(CH_2)_{14}-CH_2OH$ olan, normal zincirli bir primer alkol için kullanılır. [*Ing.* Cetyl alcohol; *Fr.* Alcool hexadécylique, éthal, hexadécanol].

☆ *Eşanl.* **heksadesilik alkol, etal, heksadekanol.**

ketim,-tmi i. *Osm.* < *Ar.* Gizleme; saklama, sır tutma. [*Ing.* Action de cacher].

ketimin, i. *Fr. cétimine.* Bir ketonda, oksijen yerine tek değerli NH veya NR gruplarından briinin girmesiyle meydana gelen bütün bileşiklere verilen ad. *(NH tipi ketimer kararsızdır ve ender olarak elde edilir; NR tipi ketiminler biraz daha kararlıdır).* [*Ing.* Ketimine].

☆ *Eşanl.* **keton-imin.**

ketm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sır tutma, gizleme, göstermeme, söylemeyiş. [*Ing.* Hiding, concealing, keeping a secret]. ◉ **~ i adem,** *din.* Tanrı'nın ruh ve madde âlemlerini yaratma kistediği zaman yaratıkların ilki olan cevheri ahzar'ın *(Yeşilcevher çıktığı yer).* [*Ing.* Hidden world before the creation].

ketmetmek, b. f. Gizlemek, saklamak. [*Ing.* To conceal the truth; *Fr.* Cacher, celer, tenir secret].

ketmi, i. *bot.* Ebegümecigiller *(Malvaceae)* familyasının *Hibiscus* cinsinden, Antiller, Afrika, Madakasker ve Yeni Kaledonya'da çeşitli şekilleri bulunan bir ağaç. [*Ing.* Ketmia; *Fr.* Ketmie].

keto-, *kim.* Bir bileşikte keton grubu bulunduğunu gösteren önek. [*Ing.* Keto; *Fr.* Céto-].

ketoheksoz, i. *Fr. cétohexose. kim.* Keton grupu taşıyan heksoz. [*Ing.* Ketohexose].

ketojen, s. *Fr. cetogène. biyokim.* Karaciğerden geçerken, β - oksibütirik asid, asetilasetik asid ve aseton oluşumunu sağlayan açık zincirli bazı yağlı maddeler *(asitler)* için kullanılır. *(Bütirik, valerik ve kaproik asidlerin aminli türevleri bu sınıfa girer. Bu bakımdan, şeker hastalarının yiyeceklerini belirtirken, eğer asidoz eğilimi varsa bu noktaya dikkat etmek gerekir).* [*Ing.* Ketogenic].

ketojenez, i. *Fr. cétogenèse. biyokim.* Organizmada keton oluşması. *(Ketojenez, organizmaların normal görevidir fakat normal durumda ketonlu cisimler hemen çok oksijenli cisimler haline dönüşür, öyle ki bunların kandaki üremi pek önemsiz olarak kalır. Ketonların normal oksidlenme tepkimeleri bozulunca, keton üremi artar, bu da tam bir iç zehirlenme demek olan kezon'u veya asidoketoz'u oluşturur].* [*Ing.* Ketogenesis].

ketoksim, i. *Fr. cétoxime. kim.* Bir ketondan oluşan oksim. [*Ing.* Ketoxime].

ketol, i. *Fr. cétol. kim.* ◘ **Keton-alkol.**

ketolleşme, i. < *ketol, kim.* Bir ketonun iki

molekülünün bir ketol molekülü halinde değişmesi. [*Ing.* Ketolisation; *Fr.* Cétolisation].

keton, i. *Fr. cétone. kim.* Formülü R—CO—R' olan karbonilli ikincil türevlere verilen genel ad; R ve R' benzer veya farklı iki hidrokarbon köküdür. [*Ing.* Ketone].

keton-alkol, i. *Fr. cétone-alcool. kim.* Bileşiminde alkol ve keton grupları bulunan madde.

☆ *Eşanl.* **ketol**.

ketonik, s. *Fr. cétonique.* Ketonlarla ilgili; keton grupu taşıyan: *Ketonik asid.* [*Ing.* Ketonic].

keton-imin, i. *Fr. cétone-imin. kim.* ◘ **Ketimin**.

ketonüri, i. *Fr. cétonurie, tıp.* İdrarla keton çıkarılması. [*Ing.* Ketonuria].

ketopentoz, i. *Fr. cétopentose. kim.* ◘ **Pentoz**.

ketosteroyid, i. *Fr. cétostéroïde. biyokim.* Molekülünde karbonil (CO) bulunan sterolar grupundan türev. *(Yapılarına göre 11- veya 17- ketosteroyitler denilen bu steroid'lerin sidikle dışarı atılması, biyokimyada, bazı içsalgı bezi hastalıklarının teşhisinde yararlanılan bir hormon etkinliğinin belirtisi sayılmaktadır).* [*Ing.* Ketosteroid].

ketotaksi, i. *Fr. chétotaxie. zool.* Tanımlamalı böcek biliminin bir dalı; böceklerde, dokunaç veya fener şeklindeki önemli kılların vücut yüzeyindeki dağılımını inceler. [*Ing.* Chetotaxy].

ketoz, s. *Fr. cétose. biyokim.* § ❶ Bir keton görevinde olan şekerlerin cins adı. § ❷ *tıp.* Vücutta keton cisimlerin çoğalması hali. [*Ing.* Ketosis].

ketum /ketûm/, s. *Osm.* < *Ar. ketm. esk.* Sır saklayan, ağzı sıkı, ağzı pek. [*Ing.* Discreet, reticent; *Fr.* Discret].

☆ *Eşanl.* **gizer, sır saklayan, ağzı pek**.

☆ *Karş.* **boşboğaz, çenesi düşük, geveze**.

~ **davranmak**, Sır saklayıcı olmak. [*Ing.* To behave discreetly, to keep silent; *Fr.* Garder le silence].

ketumâne, z. *esk.* Sır saklayana yakışacak şekilde.

ketumiyet,-ti /ketûmiyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ketumluk. [*Ing.* Discretion; *Fr.* Discrétion].

ketupa, ketupu, i. *zool.* Puhu'ya benzeyen büyük baykuş; Asya'nın büyük nehirleri kıyısında yaşar, balıklarla beslenir. [*Ing.* Ketupa; *Fr.* Kétupa, ketupu].

☆ *Eşanl.* **balıkçı baykuş**.

ket.vurma, i. *psik.* ve *sosy.* Eylemlerini durdurma gücü; içten gelen hareketlerin, bir fonksiyonunun, özellikle sinir ve zihin çalışmalarıyle ilgili bir fonksiyonun baskı altında tutması veya sinemaya gidecek yerde oturup çalışmaya karar vermesi. [*Ing.* ve *Fr.* Inhibition].

☆ *Eşanl.* **tutma, engelleme, inhibisyon**.

ket.vurmak, b. i. Engel olmak, güçleştirmek, sekte vurmak: *Bu hareketiyle benim işime ket vurmuş oldu.* [*Ing.* To hamper, impede, to inhibit; *Fr.* Empêcher, embarrasser].

kev, i. *tekn.* Kilo elektron-volt. [*Ing.* ve *Fr.* Kev].

kevabis /kevâbis/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **kebise'**nin çoğulu. ◘ **Artıkyıl**.

kevakip,-bi, /kevâkip/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **kevkeb'**in çoğulu.

kevatron, i. *(kev, kilo-elektron-volt'un sembolü ve siklotron). nükl.* Bir milyon elektron volttan daha az enerji üreten hızlandırıcılara verilen ad. [*Ing.* Kevatron; *Fr.* Kévatron].

kevel, i. Erzurum taraflarında koyun postundan yapılan deri kürke denir. [*Ing.* Cloak of sheepskin].

kevelci, i. Kevel yapan.

keven, i. *coğr.* Kurak bölgelerin dağlarında çok bulunan, kirpiyi andıracak biçimde dikenleri olan yastık görünüşlü bir bitki. Buna iç Anadoluda keven, doğu Anadolu'da geven denir. Kevenin boyu 1-2 karış, veya diz boyu kadardır. [*Ing.* Tragacanth shrub; *Fr.* Astragale vari].

kevgir, b. i. *Osm.* < *Fars. kef.* köpük + *-gir, tutan kef-gir.* § ❶ *mutf.* Uzunsaplı, yayvan ve delikli kepçe. *(Köpük almak, yemeği karıştırmak, taneli yiyecekleri sudan veya yağdan çıkarmak için kullanılır).* [*Ing.* Skimmer, perforated ladle; *Fr.* Écumoire]. § ❷ Pirinç v.b. yıkamak için kullanılan delikli büyük kap, süzgeç; .§ ❸ *tekn.* Çinko, bakır, kalay, kurşun gibi bazı ergimiş madenlerin veya şeker, surup, v.b. eriyiklerinin üzerinde yüzen pislikleri toplamaya yarayan bir çeşit süzgeç.

~ **taşı**, Taşlıklar veya avluların suyunu mecraya vermek için döşeme seviyesinden veya biraz aşağıya konulan içi çukurca ve birkaç delikli taş. [*Ing.* Stone sewer grating.].

☆ *Eşanl.* **delikli taş**.

kevinaviyen, i. ve s. *Fr. keweenawien. jeol.* Algonkiyen'in üst kısmına denir. *(Kevinaviyen Kuzey Amerika'da Hüroniyen ile Kambriyen arasında yer alır. Enfrakambriyen /en alt Kambriyen/ ile hemen hemen yaşıttır ve buzul çökeltileri kapsar).* [*Ing.* Keweenawan]. ◘ **EOKAMBRİYEN**.

kevkebe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yıldız. [*Ing.* Star]; § ❷ Hükümdarın yanında sancak gibi tutulan, bir sırık ucuna yerleştirilmiş çelikten parlak taş; § ❸ Atlı asker alayı; § ❹ *mec.* Gösteriş, ihtişam, görkem; § ❺ Roman ve gotik üslûplarında yuvarlak pencereleri süsleyen yıldız şeklindeki süslerin bütünü. [*Ing.* ve *Fr.* Rose].

☆ *Eşanl.* **gülpencere**.

kevkebî /kevkebî/, s. *esk.* Yıldızla ilgili, yıldıza ait. [*Ing.* Astral, starry].

kevkep, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *astr.* Yıldız. [*Ing.* Star; *Fr.* étoile, astre]; § ❷ Parıltılı şey. [*Ing.* Anything round and shining].

kevme, i. ve s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yığın, küme; § ❷ *fels.* Bir cinsten veya aralarında az çok benzeyiş bulunan unsurların bütünü.

kevn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sonradan meydana gelme, olma; § ❷ Varlık, var olma. [*Ing.* ve *Fr.* Existence]; § ❸ Dünya. [*Ing.* World; *Fr.* Monde].

kevneyn, i. *esk.* § ❶ Madde ve ruh âlemi; § ❷ Dünya ve âhiret. [*Ing.* The two worlds, corporeal and spiritual].

kevnî /kevnî/, s. *esk.* Evrenle ilgili. [*Ing.* Cosmic; *Fr.* Cosmique].

kevniyat,-tı, i. *esk.* Evrenbilim. [*Ing.* Cosmology; *Fr.* Cosmologie].

kevniye, s. *esk.* **Kevnî'**nin dişili.

kevser, i. *Osm.* < *Ar. din.* Cennette bulunduğuna inanılan bir akarsunun adı olup içilen şeyler hakkında *«pek lezzetli»* anlamında kullanılan **kevser gibi** deyiminde geçer.

key[1], e. *Osm.* < *Fars. esk. «Ne zaman?»* «Ne vakit?» anlamlarında kullanılır. [*Ing.* What time?, When?; *Fr.* Quand?].

key[2], i. *Osm.* < *Fars. esk.* İran hükümdarlarının sınıflanmasında ikinci derecede bulunanların adları başına getirilen unvan: *Keyhüsrev, Keykubad, Keykâvuz.* [*Ing.* Great king, sovereign. *(Name or surname of the old legendary Persian monarch)*].

key[3], i. *Osm.* < *Ar. keyy. tıp. esk.* Yarayı kızgın demirle yakma , dağlama. [*Ing.* Marking with a brand, cauterizing; *Fr.* Cautérisation]

keyf, i. ◘ **Keyif**.

keyfer, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ceza veya mükâfat olarak verilen karşılık. [*Ing.* Retribution, reward or punishment].

keyf.etmek, nsz. f. *Ar. keyf* + *T. etmek* > *keyifetmek.* Hos ve eğlenceli vakit geçirmek. [*Ing.* To amuse oneself, to enjoy oneself; Fr. S'amuser].

keyfî /keyfî/, s. *Osm.* < *Ar. keyf.* § ❶ Yoluna, kuralına bakmadan birinin kendi istediği gibi yaptığı, keyfi sıra, yalnız keyfe, isteğe bağlı olan, keyfe göre: *Keyfî muamele. Keyfî karar.* [*Ing.* Arbitrary; *Fr.* Arbitraire]. ☆ *Eşanl.* **keyfince**; § ❷ *(Geniş anlamda)* Gerçeğe, akla veya adalete aykırı olan: *Keyfî kararlar. Keyfî hüküm. Keyfî idare.*

~ **fonksiyon**, *mat.* Parça türevli bir denklemin genel integralinin ifadesinde bulunan fonksiyon. *(Meselâ, titreşen teller denkleminin:*

$$\frac{\partial^2}{\partial X^2} - \frac{1}{a^2} - \frac{\partial^2 u}{\partial t} = 0$$

genel integrali

$$u(x,t) = f(x+at) + g(x-at)$$

şeklinde yazılır. *f* ve *g* bir değişkene bağlı iki keyfî seçilmiş herhangi bir değer verilebilen nicelik. [*Ing.* Arbitrary function; *Fr.* Fonction arbitraire].

~ **muamele**, *huk.* Hukuk kurallarına uymayan, bu kurallara aykırı bulunan veya bir idare organ veya memurunun görev ve yetkisi dışında yapılan fiil ve hareketler. [*Lat. Ex libidine, ad libidinem; Ing.* Arbitrary treatment *(act); Fr.* Acte arbitraire].

~ **nicelik**, *mat.* Keyfî seçilmiş herhangi bir değer verilebilen nicelik. [*Ing.* Arbitrary quantity; *Fr.* Quantité arbitraire].

~ **sabit**, *mat.* Bir işlemde nümerik değerler verilebilen ve işlem süresince bu değeri koruyan çokluklara verilen ad.

~ **testler**, ◘ **Test**.

keyfiye, s. *esk.* **Keyfî'**nin dişili.

keyfiyat,-tı, ç. i. *esk.* **Keyfiyet'**in çoğulu.

keyfiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. keyfiyyet.* § ❶ Bir şeyin niteliği. Durum, hal, vaziyet, husus. [*Ing.* Matter, state of affairs, circumstance, quality; *Fr.* Qualité, circonstance, état]; § ❷ *gram.* Bazı dillerde kelimelerin erillik ve dişillik, tekillik ve çoğulluk bakımından durumu. [*Ing.* Gender; *Fr.* Genre].

~ **zarfı**, *gram.* Nitelik bildiren zarf. [*Ing.* Qualitative adverb; *Fr.* Adverbe qualitative].

keyif,-fi, i. *Osm.* < *Ar. keyf.* § ❶ Kendini, yaşayışında iyi bulma duygusu veya hali: *Bugün keyfim yok. Keyfimi bozmayın. Bu haber keyfimi kaçırdı. Onun keyfi yerinde.* [*Ing.* Disposition, humor, spirits; *Fr.* Aise, disposition]; § ❷ Hoş vakti geçirme, eğlence: *O ancak keyfini düşünür. Herkes* keyfinde. [*Ing.* Pleasure, delight, joy, enjoyment merriment; *Fr.* Plaisir, bonne humeur]; § ❸ Alkol veya uyuşturucu maddeler kullanıldığı vakit insanda meydana gelen neşeli hal; çakır keyif olma: *Keyif verici zehirler.* [*Ing.* Slight intoxication, state of being slight drunk]; § ❹ Yolsuz ve kural dışı istek, heves, düşüncesiz istek: *Ben keyfe hizmet etmem.* [*Ing.* ve *Fr.* Caprice]; § ❺ Sağlık, esenlik: *Filâna keyif sormaya gideceğim.* [*Ing.* Health; *Fr.* Bonne santé]; § ❻ Hafif sarhoşluk. [*Ing.* Good spirits; *Fr.* Ivresse]; § ❼ Hoşlanma, coşma, sevinç; § ❽ *arg.* Esrar. [*Ing.* Hashish; *Fr.* Hachisch]; § ❾ *esk.* Huy, mizaç; ◉ **keyfi bozuk**, *dey.* Canı sıkılmış, üzüntülü. [*Ing.* Low spirited, depressed; *Fr.* Abattu,-e, triste, déprimé, découragé]; ◉ **keyfi bozulmak**, *dey.* Canı sıkılmak. Neşesi kaçmak. Rahatsız olmak, hastalanmak. [*Ing.* To be bored *(by)*, to be annoyed, vexed *(by); Fr.* être troublé, avoir des tourments]; ◉ **keyfi düzelmek (yerine gelmek)**, *dey.* § ❶ Neşelenmek. [*Ing.* To become good humored, to grow merry; *Fr.* Devenir gai, s'animer, s'enivrer légèrement]; § ❷ *(hasta hk.)* İyileşmek. [*Ing.* To recover from sickness; *Fr.* Guérir]; ◉ **keyfi gelmek**, *dey.* Keyfi iyi olmak, sağlıklı ve neşeli olmak. [*Ing.* To feel in good humor, to become pleased]; ◉ **keyfi için**, *dey.* Sırf canı istediği için. [*Ing.* For pleasure, for fun]; ◉ **keyfi, keyfini bozmak**, *dey.* Hastalanmak. [*Ing.* To feel unwell]; ◉ **keyfi gelmek**, *dey.* Neşelenmek; ◉ **keyfi kaçmak**, *dey.* Nesesi kalmamak. [*ing.* To be out of humor, to be depressed, annoyed or vexed; *Fr.* être de mauvaise humeur, avoir de l'humeur, être troublé, avoir des tourments, être indisposé]; ◉ **keyfi olmamak**, *dey.* Kendini iyi hissetmemek, içi sıkılmak. Hasta olmak. [*Ing.* Not to feel well, not to feel like, not to feel up to]; ◉ **keyfi oluncaya kadar** *(birinin bir şey yapmaya), dey.* İstediği ana kadar, razı

oluncaya kadar; ◉ **keyfi sıra** *(birinin), dey.* Kendi istediği gibi; ◉ **keyfi yerinde,** *dey.* Neşesi, sağlığı yerinde. [*Ing.* In good spirits in good humor, in good health; *Fr.* De bonne humeur, bien disposé; ◉ **keyfim böyle istiyor,** *dey.* Ben öyle olmasını istiyorum. [*Ing.* It pleases me so, I want it so]; ◉ **keyfine bakmak,** *dey.* Kendi isteğince yaşamak; ◉ **keyfine diyecek yok!** *dey.* Sıkıntısız, neşeli; ◉ **keyfine (keyfince) gitmek,** *dey.* Hoşlandırmak; ◉ **keyfine gitmek** *(birl kendi), dey.* Hoş vakit geçirecek çarelere başvurmak, hoşlandırmak; ◉ **keyfine göre,** *dey.* İstediği gibi. [*Ing.* At his pleasure; *Fr.* Au gré de *(qn),* au bon plaisir de *(qn)*]; ◉ **keyfini bozmak (kaçırmak)** *(birinin), dey.* Bir kimsenin rahatını kaçırmak, canını sıkmak, üzmek. [*Ing.* To spoil one's joy, to make someone feel unwell; *Fr.* Causer du dépit à, contrarier]; ◉ **keyfini çıkarmak** *(bir şeyin) dey.* Zevkinden bol bol yararlanmak, bir şeyden iyice zevk almak. [*Ing.* To enjoy, to savor, to have a good time *(of)*; *Fr.* Savourer]. ◉ **keyfini kaçırmak** *(birinin), dey.* ◘ **Keyfini bozmak;** ◉ **keyfinin kâhyası olmamak** *(birinin), dey.* Bir kimsenin davranış ve işlerine karışmaya hakkı olmamak; ◉ **çakır ~,** *dey.* ◘ **Çakırkeyif.** ~ **benim, köy Mehmet ağanın,** «*Kim olursa olsun, kimsenin işime karışmasını istemem*» anlamında. [*Ing.* It's my concern, no one else need interfere].

~ **(keyfini) bozmak,** *dey.* Hastalanmak.

~ **çatmak,** ◘ **Çatmak.**

~ **hali,** *dey.* İçki içmiş bir halde.

~ **halinde,** *dey.* Sarhoş, çakırkeyf. [*Ing.* Tipsy, slightly drunk; *Fr.* Éméché, à moitié ivre, gris].

~ **olmak,** *dey.* Çakırkeyf olmak. [*Ing.* To be tipsy, to become slightly drunk; *Fr.* être gris, éméché être dans un état voisin de l'ivresse].

~ **sormak,** *dey.* Birine «*İyi misin?*», «*nasılsınız?*» gibi nezaket sorularıyle saygı göstermek. [*Ing.* To inquire about one's health; *Fr.* S'informer de la santé de quelqu'un].

~ **sürmek,** *dey.* Sıkıntısız ve rahat yaşamak. [*Ing.* To have e pleasant and comfortable life, to enjoy pleasure].

~ **vermek,** *dey.* Neşe vermek, sarhoş etmek. [*Ing.* To intoxicate, to make tipsy; *Fr.* Enivrer].

~ **yetiştirmek,** Keyfetmek.

keyfince, z. İsteğine göre, nasıl isterse. [*Ing.* At his pleasure; *Fr.* Au gré de *(qn),* au bon plaisir de *(qn)*].

keyfiyeten, z. *esk.* Keyfiyet bakımından. [*Ing.* Qualitatively; *Fr.* Qualitativement].

keyiflendirmek, (-i), f. Keyiflenmesine sebep olmak. [*Ing.* To amuse someone, to cause to enjoy oneself].

keyiflenmek, nsz. f. § ● Keyifli hale gelmek, neşelenmek, sevinmek. [*Ing.* To become gay or merry, to enjoy oneself; *Fr.* Se rejouir, éprouver du plaisir]; § ❷ Sarhoş olmak. [*Ing.* To get drunk].

keyifli, s. Keyfi yerinde, şen, neşeli. [*Ing.* Gay, merry; *Fr.* Gai].

☆ *Eşanl.* **mesrur, şadgâm, şad, şadan, şadman.**

☆ *Karş.* **üzüntülü, tasalı, kederli.**

keyifsiz, s. Hafif hasta, neşesiz, rahatsız. [*Ing.* In bad humor, indisposed, unwell, out of sorts; *Fr.* De mauvaise humeur, indisposé, malade].

keyifsizlenmek, nsz. f. Biraz hastalanmak. [*Ing.* To become gloomy; *Fr.* être indisposé, devenir malade].

keyifsizlik,-ği, i. Hafif hastalık, rahatsızlık [*Ing.* Indisposition; *Fr.* Indisposition, incommodité].

keyis, s. *Osm.* < *Ar. kiyâset.* > *esk.* Akıllı, zeki, anlayışlı; ince, zarif.

keyise, s *esk.* § ❶ Keyis'in dişili; § ● Kadın adı.

keyks, i. *Yun. (Ceyx'in adından), zool.* Çok küçük yalıçapkını; eflatun, sarı veya turuncu karışık renklidir; her ayağında sadece üç parmak bulunur; İndo-Malezya ve Yeni Gine'de yaşar. [*Ing.* ve *Fr.* Ceyx].

keyl, i. *Osm.*< *Ar. esk.* § ❶ Tahıl ölçmek için kullanılan ölçek, kile. [*Ing.* Bushel; *Fr.* Boisseau]; § ❷ Kile ile ölçme. [*Ing.* A measuring with a bushel]; § ❸ *metrol. esk.* Bir hacim ölçüsü. *(0.5-2 litre /veya kg./ arasında değişir).*

~ **etmek,** Kile ile ölçmek. [*Ing.* To measure; *Fr.* Mesurer].

keylî /keylî/, s. *esk.* Kile ile ölçülen. [*Ing.* Measurable with a bushel].

keylüs, i. ◘ **Kilüs.**

keymüs, i. ◘ **Kimus.**

Keynes'çi, s. *(Keynes'in adından)* Keynes ile ilgili. [*Ing.* Keynesian; *Fr.* Keynésien, -enne].

~ **kuram,** Bağımlı değişkenlerle ve üç «*bağımsız*» değişkenle *(tüketime olan eğilim, sermayenin marjinal yeterliliği ve para miktarı ile birlikte faiz oranını belirleyen likidite tercihi),* kısa vadede, gelir seviyesi ve iş alanındaki muhtemel dalgalanmaları açıklamaya çalışan kuram. [*Ing.* Keynesian theory; *Fr.* Théorie keynésienne].

keynünet,-ti/keynünet/, i. *Osm.* < *Ar. kevn. esk.* Var olma, varlık. [*Ing.* Existence, a being].

keys, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Anlama yeteneği, anlayış, kavrayış. [*Ing.* Shrewdness, intelligence; *Fr.* Intelligence].

keysaniye, i. *(Keysan Ebu Amre'nin adından).* Şia'nın kollarından biri. [*Ing.* Name of a Muslim sect].

keysiye, i. *Osm.* < *Ar. kis* > *keysiyye. esk. zool.* ◘ **Keseliler.**

keyvan, i. *den.* Zuhale verilen diğer bir ad. [*Ing.* The planet Saturn].

keyyaliye, i. *(Şeyh İsmail El-Rifaî El-Keyyalî' adından Ar. keyyâliyye.* Rifaiye tarikatının kollarından biri. [*Ing.* Fee paid to the public measurer].

kez°, i. *esk. T.* § ● Sayı gösteren bir kelimeyle kullanılınca bir olayın meydana geldiği durumların her birini gösterir, defa, kere: *Buraya bir kez daha gelmiştim.* [*Ing.* Time; *Fr.* Fois]; § ● Okun kirişe dayanan ucundaki yarık; § ● Bir çeşit ipekli Çin ve Hind kumaşı.

☆ *Eşanl.* **kezl, gezi.**

keza /kezâ/, e. *Osm.* < *Ar. ke.* har-i cer + *za,* işaret zamiri. *esk.* Böyle, böylece, aynı şekilde, öylece anlamlarıyle kullanılır: *Siz gitmek istemiyorsunuz ben de keza.* [*Ing.* Also, likewise, in like manner, ditto; *Fr.* De même, aussi, également, ainsi de suite]; ◉ **ha ~,** İşte böyle.

~ **ve ~,** ... ve saire... ve bunun gibi. [*Ing.* And so forth].

kezalik /kezâlik/, e. *Osm.* < *Ar. ke,* harf-i cer + *zâlik. esk.* Böylece, bunun gibi, bu da öyle. [*Ing.* Also, likewise, in the same way; *Fr.* De même, aussi, également, ainsi de suite].

Kezhama'lar, ç. öz. i. *etn.* Tibet ve Birmanya'da İndonezyalılara yakın bir halk olan bazı Naga'lara verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Kezhamas].

kezîm/kezîm/, s. *Osm.* < *Ar. kezm. esk.* Öfkesini yenen.

kezlemek, f. Nişan almak. [*Ing.* To wait for an opportunity *(to-do)*].

kezlik,-ği, i. § ● Okun kirişe dayanan ucundaki gezi yani yarığı açmaya yarayan küçük bıçak; § ❷ Vaktiyle kadınların elbiseleri üstüne süs olarak taktıkları küçük bıçaklara ve makta üstünde kalemin ucunu kesmeye yarayan küçük kalemtraş.

kezm. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Öfkeyi, hiddeti yenme. [*Ing.* Suppressing or controlling one's anger].

kezzap[1], s. *Osm.* < *Ar. kizb* > *kezzâb.* Çok yalan söyleyen [*Ing.* Habitual liar; *Fr.* Menteur, imposteur].

kezzap[2],-bı, i. *Osm.*< *Fars.* tiz, keskin+ab, su > *tîzâb* > *kezzâb.* § ❶ Kimyada azotik asid veya nitrik asid adıyle anılan, sıvı halinde, dağlayıcı bir asid. Derişik nitrik asidin halk arasındaki adı. *(Taş ve mermerleri temizlemekte, kuyumculukta ise altın alaşımlarının ayarını bulmakta kullanılır).* [*Ing.* Nitric acid; *Fr.* Acide nitrique, acide azotique]; § ● Ofortçuların kullandığı sulandırılmış nitrik asid. *(Üstteki vernik tabakası kalemle kaldırılır ve açığa çıkan bakır kezzabla işlenir).* ◘ **OFORT.**

kg, Kütle birimi olan **kilogram**'ın sembolü.

kgm, **Kilogrammetre**'nin sembolü.

kg/m³, Metre küpün kilogram cinsinden kütlesini veren yoğunluk birimi sembolü.

Kha, öz. i. *dilb.* Laos ve Vietnam'ın merkezinde birkaç dil adacığı meydana getiren mon khmer lehçesi. [*Ing.* ve *Fr.* Kha].

Kha'lar, ç. öz. i. *(Laos dilinde «kök» veya «vahşi» anlamındadır). etn.* Laos'ta İndonezya asıllı halk; yaklaşık 250.000 kişi. Çok kalabalık gruplar halinde dağınık bir şekilde yerleşen KhA'lar, küçük köylerde yaşayan ve ormanı yakarak açtıkları tarlalarda *(ray)* yetiştirdikleri ürünleri ortaklaşa kullanan moi dağlılarıdır. Çok eski borçlar yüzünden vâdi ve ovalardaki Tay'lara pirinç verir ve bedava çalışırlar. [*Ing.* ve *Fr.* Khas].

khi, i. *dilb.* Soluklu titreşimsiz bir boğazsıyı gösteren *(k+h)* Yunan alfabesi harfi; sağ üst köşesinde *(X)* işareti konulduğunda ise 600.000 değerini alan sayı işareti. [*Ing.* ve *Fr.* Khi].

kıbab/kıbâb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kubbe. esk.* Kubbeler.

kıbal, i. *Osm.* < *Ar. kıbâl, esk.* Hareket, davranış şekli: *Salonda haller, kıballer ve lisanlar değişti.* [*Ing.* Shape, manner, style, attire, cut].

kıbâle/kıbâle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ebelik; çocuk doğurtma sanatı. [*Ing.* Midwifery].

kıbel, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Taraf, yön, cihet; § ● Yan, kat, huzur. [*Ing.* Presence; *Fr.* Présence]; § ● Bir şeyi kolayca yapabilme, muktedir olma. [*Ing.* Part, side, presence]; ◉ ~ **inden gelmek,** *esk.* Birisinin yanından gelmek; ◉ ~ **ine vüsûl,** *esk.* Birisinin yanına varmak.

kıble, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Namazda dönülen yön, Mekke, Kâbe tarafı. [*Ing.* Direction of Mecca *(to which a Muslim turns in worship); Fr.* Côté vers lequel on se tourne en faisant la prière *(la Mecque, pour musulmans, et Jerusalem pour les israélites)*]; § ● Canup, güney yönü. [*Ing.* South; *Fr.* Sud]; § ● Güneyden esen rüzgâr. [*Ing.* South-wind]; § ● *mec.* Herkesin darlıkta başvurduğu kapı; § ● *den.* Güney yönü; ◉ ~ **nin keşişlemeden yana kertesi,** *den.* Güneydoğu rüzgârı. [*Ing.* Southeast by east]; ◉ ~ **nin lodostan yana kertesi,** *den.* Güneybatı rüzgârı. [*Ing.* Southwest; *Fr.* Sud-ouest]; ◉ ~ **ye dönmek,** Yönünü Kâbe'ye çevirmek. [*Ing.* To turn toward Mecca]; ◉ ~ **si belli değil,** *dey.* Neye inandığı, kime hizmet ettiği belli olmayan kimseler hakkında kullanılır; ◉ **ehl-i ~** *(ehl-i habre), esk.* İslâm dininden olan, Müslüman.

~ **lodosu,** Güneydoğu yeli. [*Ing.* Southeast wind; *Fr.* Vent de sud-est].

~ **rüzgârı (yeli),** Güneyden esen rüzgâr, güney rüzgârı. [*Ing.* South-wind].

kıble.gâh, b. i. *esk.* Kâbe'nin bulunduğu yer veya yön. [*Ing.* Direction of Mecca, any place one faces during prayer].

kıblei-âlem, *(«dünyanın kıblesi»),* şark hükümdarları hakkında kullanılmıştır. [*Ing.* Title assumed by Oriental sovereigns].

kıblei.hâcet, b. i. Bir isteğin gerçekleşmesi ricasıyle yönelinen veya başvurulan makam. [*Ing.* Person from whom aid is expected, one who supplies another's needs].

kıble.keşişleme, b. i. *den.* Güney-güneydoğu rüzgârı. [*Ing.* South southeast; *Fr.* Vent du sud-sud-est].

kıble.lodos, b. i. *den.* Güney-güneybatı rüzgârı. [*Ing.* South southwest; *Fr.* Vent du Sud-sud-ouest].

kıble.nüma, b. i. *Osm.* < *Ar. kıble* + *Fars. nüma.* Kıble yönünü göstermek için, bulunulan yere göre, özel işareti olan pusula. [*Ing.* Compass; *Fr.* Boussole].

kıble.ru, b. i. *esk.* Yüzünü Kâbe yönüne çevirmiş olan kimse. [*Ing.* One whose face is turned in the direction Mecca].

Kıble.teyn, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mekke'de bulunan Kâbe ile Kudüs'te bulunan Beyt-i Makdis'e verilen ad; Kıble-i Muhammed ve Kıble-i Musa.

kıblî/kıblî/, s. *esk.* § ❶ Güneye ait, güney ile ilgili. [*Ing.* Southern; *Fr.* Du sud]; § ❷ Güneyli.

Kıbrıs, öz. i. *ing. cyprus* < *Yun. kypros* veya *kipro.* Doğu Akdeniz'de ada; 9.282 km²; Başkenti *Lefkoşe.* Başlıca şehirleri: *Limasol, Magosa, Larnaka, Famagusta.* [*Ing.* Cyprus; *Fr.* Chypre].

Kıbrıs.Minos, b. öz. i. *dilb.* Bronz çağının son döneminde Kıbrıs dillerinden birinin yazılmasında kullanılan hece yazısı.

~ sediri, *bot.* ◘ **Sedir.**

kıç,-çı, i. *esk. T.* § ❶ *kab.* İnsan veya hayvan vücudunun gerisi, kuyruk sokumu bölgesi: *Çocuğun kıçını şamarladı. Ayağı takılınca kıçı üstüne düştü.* [*Ing.* Buttocks, botton, butt, rump, behind; *Fr.* Derrière]. ◘ *ŞEKİL: 16.—* **İNSAN ANATOMİSİ**; § ❷ *h. d. (Kimi bölgelerde)* Bacak, ayak. [*Ing.* Leg, foot; *Fr.* Jambe, pied]; § ❸ *esk.* Arka, son: *Bu hikâyenin başı, kıçı belli değil.* [*Ing.* End; *Fr.* Fin]; § ❹ *den.* (a) Geminin arka, geri tarafı, pupası. [*Ing.* Stern poop; *Fr.* Poupe, arrière, croupe, derriere]; (b) Bir makaranın dip tarafı, alt tarafı; (c) Borda kaplamalarının çeşitli biçimlerde son bulduğu genellike kıç bodoslamanın üzerinde ve gerisinde kalan kısım; § ❺ s. Arka kısımda olan. [*Ing.* At the back; *Fr.* En arrière]; ◉ **~ a tırımlı**, *den.* Kıç tarafı baş tarafından daha fazla su çeken gemi. ☆ *Eşanl.* **kıçlı**; ◉ **~ ı kırık**, *arg.* Önemsiz, kıymetsiz, değersiz: *Kıçı kırık bir saat yüzünden başım belâya* giriyordu. [*Ing.* Of no importance; *Fr.* De peu d'importance, sans aucune importance]; ☆ *Eşanl.* cavalacoz, çırnık, fasafiso, kırtipil, külüstür, marka, mıcır, moloz, tapon, zımbırtı; ◉ **~ ına almak**, *den.* Yan yana aynı rota ile seyreden iki gemiden birinin yol keserek diğerinin gerisine kalması. ☆ *Eşanl.* **kıçına sarmak**; ◉ **~ ına tekmeyi atmak (vurmak, yapıştırmak)**, *arg.* Birini kovmak. [*Ing.* To drive away, to kick out]; ◉ **~ ını kaldıramamak**, *dey.* Çok tembel olmak. [*Ing.* Not to budge]; ◉ **~ ını sıkmak**, *dey.* Başına göre geminin kıçını, iskele veya rıhtıma daha fazla yaklaştırmak; ◉ **~ ını yırtmak**, *arg.* Didinircesine bağırıp çağırarak söylemek, bütün gücünü harcayarak uğraşmak. [*Ing.* To cry and shout excitedly; ◉ **~ nın kılı ağarmak**, *dey.* İhtiyarlamak. [*Ing.* To become old *(said in contempt)*]; ◉ **~ nın kılları enginar çiçeği gibi ağarmak**, *arg.* Yaşlı, ihtiyar ibneler hakkında kullanılır; ◉ **~ nın kıllarıyle balık yakalamak (tutmak)**, *arg.* Çok şanslı olmak. [*Ing.* To be very fortunate]; ◉ **~ ının üzerinde durmaz**, *den.* Çok sallanan gemi için kullanılır; ◉ **~ ta (geride) kalıyor**, *den.* Önüne başka gemilerin geçtiği gemi için söylenir; ◉ **~ tan gidiyor**, *den.* Batarken kıçı üzerine dikilen bir gemiden söz edilirken söylenir; ◉ **~ tan kara**, *den.* Baştan demirleyen, kıçtan da halatlarla kıyıya bağlanan gemi. Baştan demirleyip kıçtan palamar tutarak geminin kıyıya dik olarak yatışı. [*Ing.* Moored by the stern]; **~ tan kara bağlamak**, *den.* Bir gemiyi kıçtan kara duruma getirmek. ☆ *Eşanl.* **kıçtan kara etmek**; ◉ **~ tan takma motor**, *den.* Küçük bir sandalın kıç aynalıklarının dış tarafına yerleştirilen, sökülüp takılabilen motor makinesi. *(Motor genellikle düzey durur ve hareketini dikey bir eksen ile pervaneye intikal ettirir, bu dikey eksen ise kendi hareketini pervanenin düzey eksenine intikal ettirir);* ◉ **ayna ~**, *den.* Borda kaplamalarının düşeye yakın bir biçimde son bulmasıyle şekillenen kıç; ◉ **aynalı yat ~ ı**, *den.* Uç kısmı çok küçük bir aynalıkla son bulan yat kıçı; ◉ **baştan ~ a haber yok**, *dey.* «*Yönetenle, yönetilen arasında hiç bir bağlantı yok, her şey karmakarışık*» *anlamında kullanılır.* [*Ing.* There is neither leader nor led]; ◉ **düz ~ lı**, *den.* ◘ **Düz**[1]; ◉ **kano ~**, *den.* Sudan yukarı kısmı eğri biçimde olan ve keskin şekilde son bulan kıç; ◉ **kepçe ~**, *den.* Kıç bodoslamasının yüksekçe bir noktasında başlayarak tablo gibi geriye sarkan kıç. *(Kepçe veya kefçe denir);* ◉ **karpuz ~**, *den* Kesiti dışbükey veren toparlak kıç; ◉ **karpuz ~ lı**, *den.* ◘ **Karpuz**; ◉ **keskin ~**, *den.* Kaplamaların kıç bodoslamasında son bulduğu, baştan pek farklı olmayan kıç biçimi; ◉ **kontra-bodoslama**, *den.* Kıç bodoslama üzerine vurulan ve dümenin bütününü taşıyan parça; ◉ **sarkık ~**, *den.* Kıç bodoslamanın gerisine uzanan bütün kıç biçimleri. ◉ **yat ~ ı**, *den.* Bodoslamasından uzaklaştıkça daralıp yassılaşarak, güverte kaplamasıyle oldukça geride dar bir açı yaparak son bulan kıç biçimi.

~ altı, *den.* Kıç kasara güvertesi veya kıç güvertesi altına rastlayan kapalı bölüm. *(Kamara ve benzeri olarak kullanıldığı gibi, malzeme koymakta da kullanılır).*

~ arması, *den.* Geminin pupasındaki süslü levha; eskiden oraya geminin adı yazılırdı. *(Kadırgalarda gerideki kamaranın tavanının sivri kısmına takılmış bir levhaya kralın armasını taşıyan böyle bir levha takılırdı).*

~ atmak, *dey.* § ❶ *(hayvan hk.)* **Çifte atmak.** [*Ing.* To lash out with both feet *(horse).* [*Fr.* Conner des ruades, ruer]. § ❷ *mec. h. d.* Pek istemek. [*Ing.* To desire eagerly or passionately].

~ attırmak, *dey.* Birinden üstün olmak. [*Ing.* To get the better *(of someone)*; *Fr.* Être supérieur, être plus fort].

~ ayak, Arka ayak. [*Ing.* Hind foot; *Fr.* Pied de derrière].

☆ *Eşanl.* **art ayak.**

~ bezleri, *vet.* ◘ **Anal.**

~ bodoslama kavsi, *den.* Ağaçtan yapılmış gemilerde, kıç bodoslamayı omurgaya birleştiren kavisli ağaç kısım.

~ bodoslaması, *den.* ◘ **Bodoslama.**

~ bölme, *den.* Bir geminin bastan itibaren en gerisindeki su sızdırmaz bölme. *(Pervanenin birden konması halinde, gemiye su girmesini önlemek için yapılmıştır).*

~ devrimi, *den.* Karpuz veya yuvarlak kıçlı bir geminin pupası *(gerisi).*

~ döşemesi, *den.* Stimbotların, *kiklerin,* filikaların kıç taraflarına konan minderlerdir.

~ filikası, *den.* Eski harb ve ticaret gemilerinde ve halen büyük yelkenlilerde morfidar üzerinden ve kıç omuzlukları gerisinden kaldırılmış mataforlara asılan filikalardır.

~ gönderi, Ait olduğu milletin bayrağını çekmek için gemilerin kıç taraflarına dikilen sancak direği.

☆ *Eşanl.* **sancak gönderi.**

~ güverte, *den.* Geminin kıç tarafında kalan güverte. [*Ing.* Quarterdeck; *Fr.* Gaillard (d')arrière].

~ halatlar, *den.* Gemiyi iskeleye veya rıhtıma bağlamak için kıç taraftan verilen halatlar. [*Ing.* Stern-fast; *Fr.* Amarre (de l') arrière].

~ havuz, *den.* Üç kasaralı gemilerde orta kasara ile kıç kasara arasında kalan güverte.

~ kafes, *den.* Kıçı kemerli gemilerin kıç kafesi.

~ kaportası, *den.* Üst güvertelerde, kıç salonuna ve kıç kamaralarına inilip çıkılmak üzere açılmış kaportalara denir.

~ kasara, *den.* Geminin geri taraf ucunda bir bordadan ötekine kadar genişlemesine uzayan, tamamen kapalı kısa güverte üstü bölüm. [*Ing.* Poop(-deck); *Fr.* (Pont de) dunette].

~ kasara (kıç köşkü), *den.* Gemilerin geri tarafındaki üstü açık veya kapalı balkon biçimindeki bölme. *(Yelkenli kalyonlarda, bordadaki top sırası kadar ve çok güzel oymalar ile süslenmiş iki üç tane vardı ve bunlara bahçeler denirdi. Günümüzde bunlar gerektiğinde son derece sade yapılmaktadır).*

~ köşk, *den.* Kadırgalarda güverte üzerinde kıç tarafta, üzeri bir tente ile örtülü oturma yeri. *(Burası kaptan ile suvarilere ve seçkin misafirlere ayrılmış bir yerdi).*

~ kruz, *den.* Kıç bodoslama kirişinin geri tarafı. *(Yukarıya doğru hafif kıvrık olup boğazının konulduğu yerdir).*

~ kruzu, *den.* Bir geminin karinasının geriye kıç bodoslamaya doğru daralması.

~ küpeştesi, *den.* Gemilerin aynalıklarına rastlayan küpeşte aksamına denir. [*Ing.* Taffrail; *Fr.* (Lisse de) couronnement].

~ mataforası, *den.* Kıç filikalarının kaldırıldıkları mataforalardır.

~ omuzluğu, *den.* Geminin tam bordası ile 45 derece pupaya *(geriye)* kadar kısmı, yani mizana *(kıç)* direği ile kıç kıvrım arası. *(Rüzgâr üstü kıç omuzluğu, rüzgâr altı kıç omuzluğu, kara sancak kıç omuzluktan veya rüzgâr kıç omuzluktan alınıyor denir).* [*Ing.* Stern quarter].

~ omuzluğundan kullanmak, *den.* Yelkenleri, rüzgâr kıç omuzluğundan estiğine göre kullanmaktır. Buna *(kolay rüzgâr)* da denir.

~ omuzluk hattı, *den.* Nâzım sefine hattın gerisinde olarak gemilerin yekdiğerini kıç omuzluklarında aynı derecede kerteriz eylemek üzere vücuda getirdikleri teşkilâttır.

~ palamar, *den.* Gemilerin kıçlarını sahile veya rıhtımlarda bulunan kolonlara bağlamak üzere kullanılan halatlar. [*Ing.* Sternfast].

~ postaları, *den.* Geminin kıçını teşkil eden tırandiri postalarına denir. [*Ing.* Stern frames].

~ set güverte, *den.* Bir geminin kıç güvertesinde orta kasara ile kasara arasındaki kısım. Geminin orta üst binasının gerisinde kalan kısmı.

~ tentesi, *den.* Gemilerin kıç güverteleri üzerine yaptıkları tentelerdir.

~ top, *den.* Bir savaş gemisinin arka ucunda bulunan top. [*Ing.* Sternchaser, rear gun, aftergun; *Fr.* Canon, pièce du retraite].

~ üstü, *den.* Kıç tarafı suya çok gömülmüş gemi, kıç kasara güvertesi.

~ (kıçı) üstüne oturmak, *dey.* Herhangi bir meselede alt olmak, artık söyleyecek şeyi kalmamak. [*Ing.* To remain helpless].

~ yatırmaları, *den.* Kıç bodoslamalarıyle bocu postalarını içeriden yekdiğerine bağlayan kuşaklardır.

~ yelkenleri veya kıç arma donanımı, *den.* Grandi ve mizana direkleri. [*Ing.* After sails; *Fr.* Voiles de l'arriere].

~ yığması, ◘ **Yığma.**

kıçın kıçın, z. *h.d. tkz.* Geri geri, gerisin geriye. [*Ing.* Backwards, astern; *Fr.* En reculant].

~ ~ gitmek, Geriye doğru gitmek, geri geri gitmek. [*Ing.* To go more and more backward, to have sternway *(ship)*; *Fr.* Aller à reculons].

kıdem, i. *Osm.* < *Ar. tkz.* § ❶ Bir işte eskilik, öncelik: *Bu memurun kıdemi ötekinden çoktur.* [*Ing.* Seniority, priority of service; precedence; *Fr.* Préexistence, ancienneté] § ❷ *esk.* Başlangıcı olmayacak derecede eskilik. *(Tanrıdan bahsedilirken kullanılır).* [*Ing.* Antiquity, eternal existence in the past]; ◉ **işçinin ~ ı**, *iş. huk.* ◘ **işçi.**

~ hakkı, *huk.* Gazetecilerin kıdem tazminatı alabilmesi hakkı. *(Bu hak meslekte en az beş yıl çalışmış gazeteciye tanınır).* [*Ing.* Right of seniority; *Fr.* Droit d'ancienneté].

~ tazminatı, *iş. huk.* Hizmet akdinin kanuna gösterilen haller içinde işçi veya işveren tarafından feshinde ve işçinin kanunda gösterilen çalışmış olma şartını yerine getirmiş olduğu takdirde, işveren tarafından işçiye veya ölümü halinde kanuni varislerine ödenecek tazminat. [*Ing.* Severance pay, longevity bonus; *Fr.* Indemnité d'ancienneté].

~ **zammı**, *huk.* Eskilik zammı. Memurların eskidikçe, belli sürelerde maaşlarına eklenen belirli miktarlar, işçilere, aynı işte eskidikçe kanunlara göre ilâvesi gereken zam. [*Ing.* Increase of reglementary seniority; *Fr.* Supplément d'ancienneté de service].

kıdemce, z. Bir işte tecrübe ve eskilik bakımından, kıdeme göre. [*Ing.* By seniority, according to the length of service; *Fr.* Par rang d'ancienneté, par préséance, par droit].

kıdemen, z. *esk.* ◘ **Kıdemce.**

kıdemî /Kıdemî/, s. *esk.* Rütbe ve memurlukta eskilikle ilgili. [*Ing.* Pertaining to seniority etc.].

kıdemiye, s. *esk.* Kıdemî'nin dişili. Kıdeme ait, kıdemle ilgili.

kıdemli, s. Bir işte eski ve tecrübeli olan, çoktanki. [*Ing.* Senior, in service; *Fr.* Qui a la préséance].

~ **süvari**, *den.* Müfreze ve kuvvei bahriye de kıdemen en ileride bulunan gemi komutanlarına eskiden verilen unvandı. Halen bunlara *(kıdemli komutan)* denmektedir.

~ **süvari forsu**, *den.* Kıdemli komutanların bulundukları gemilerin seren cundalarına çektikleri ortasında tek beyaz yıldız bulunan kırmızı flama. *(Bu fors serenin sancak cundasına çekilir).*

~ **ticari pilot**, *hava.* On dört tona kadar bir uçakta birinci pilotluk ve daha büyük uçaklarda ikinci pilotluk yapmak hakkını taşıyan bir pilot. [*Ing.* Senior commercial pilot; *Fr.* Pilote professionnel de première classe].

~ **yüzbaşı**, *den.* Bahriyede yüzbaşı ile binbaşılık arasında bir rütbe idi. Bu rütbeyi taşıyanlar kol işareti olarak iki kalın şerit ortasına bir ince şerit dikerlerdi.

kıdemlilik,-ği, i. Kıdemli olma hali. [*Ing.* Seniority; *Fr.* Ancienneté].

kıdemsiz, s. Bir işte yeni olan, kıdemi olmayan. [*Ing.* Junior *(in service)*; *Fr.* Qui n'a pas la préséance].

kıdemsizlik,-ği, i. Kıdemi olmama, bir işte yeni olma hali. [*Ing.* Junior status, shortness of service].

kıdve, kıdvet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uyulup ardından gidilecek örnek kimse; Bir sınıf veya topluluğun başında olan kimse. [*Ing.* Example, model, person or thing imitated, leader, chief].

kığ, kığı, i. *esk. T. h.d.* Koyun, keçi, veya deve pisliği. [*Ing.* Dung of sheep, goat, rabbit camel etc. in pellets; *Fr.* Fiente de mouton, chèvre, chameau etc.].

kığımsı, s. § ❶ Kığ'a benzeyen, kığ gibi. § ❷ *patol.* Koyun kığı görünüşünde sert kara yuvarlaklar halinde olan *(dışkı hk.)*

kığırmak, f. Çağırmak, bağırmak, çağırmak. [*Ing.* To cry out; *Fr.* Crier].

kığıştı, i. Hışırtı, şakırtı. [*Ing.* Rustling, rattling sound; *Fr.* Cliquetis].

kığlamak, nsz. f. *(Koyun, keçi, deve hk.)* Tersiemek, pislemek. [*Ing.* To dung in rounds pellets; *Fr.* Fienter *(mouton etc.)*].

kıh, i. ve s. *yans.* Çocuk dilinde «*kirli, pis*» anlamında kullanılır. [*Ing.* Dirty, bad; *Fr.* Sal, mauvais].

kıhfî /kıhfî/, s. *esk.* Kafatasına ait, kafatası ile ilgili. [*Ing.* Cranial; *Fr.* Cranien].

kıhfiyat, ç. i. *Osm.* < *Ar. kıhf* > *Kıhfiyyât. esk. fels.* Kafatası kemiğinin, biçim bakımından akıl yetilerinin belirtisi olduğunu savunan kuram. [*Ing.* Phrenology; *Fr.* Phrenologie].

kıhıf,-hfı, i. *Osm.* < *Ar. kıhf. anat. esk.* Beyinin, içinde bulunduğu kafa kemiği, kafatası. [*Ing.* Skull; *Fr.* Crâne].

kıkırdak,-ğı, i. § ❶ *biy.* Bazı organlarda, kemik kadar sert olmayan, esnek, damarsız ve beyaz doku: *Kulak kıkırdağı.* [*Osm.* Gudrûf, gadruf; *Lat. Cartilago; Ing.* Cartilage, gristle, chondrus; *Fr.* Cartilage]. § ❷ Kuyruk eritilip yağı alındıktan sonra kalan gevrek posa: *Kıkırdak poğaçası.* [*Ing.* Greaves, crackling; *Fr.* Reste de graisse fondue]. § ❸ *kasaplık.* (a) Sığır ve danada, hayvanın göğüs boşluğunun arka tarafının alt kısmında bulunan parça; (b) Kuyruğun eritilerek yağı alındıktan sonra arta kalan posası, kıkırdak. ◉ **birleştirme** ~ **ları**, *anat.* Uzun kemiklerin gövdesiyle ucu arasında kalan kıkırdaklar kemiğin uzunlamasına büyüme yeridir. *(Bu kıkırdaklar erişkin çağda kaybolur, kemikleşmesi, büyümenin son bulduğuna işarettir).* [*Ing.* Conjugating cartilages; *Fr.* Cartilages de conjugaison]. ◉ **kemikleşme** ~ **ları**, *anat.* Dölütken ve genç yaşlarda bazı kemiklerin yerini tutan kıkırdaklar; zamanla bu kıkırdakların yerini kemikler alır. [*Ing.* Cartilages of ossification; *Fr.* Cartilages d'ossification].

~ **doku**, *anat.* ◘ **Kıkırdakdoku.**

~ **halka**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Halka.**

~ **hücresi**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Hücre.**

~ **poğaçası**, *mutf.* İçine kıkırdak koyarak yapılan bir cins çörek. [*Ing.* Pastry prepared with cracklings].

~ **tutkalı**, *tekn.* Kıkırdaktan elde edilen bir çeşit yapıştırıcı. [*Ing.* Chondrin; *Fr.* Chondrine].

~ **uru**, *patol.* Bir kemiğin içinde gelişen kıkırdak ur. [*Ing.* Chondroma; *Fr.* Chondrome].

kıkırdak.bilim, b.i. *anat.* Anatominin kıkırdaklarla ilgili bölümü. [*Ing.* Chondrology; *Fr.* Chondrologie].

kıkırdak.bilimsel, b. s. *anat.* Kıkırdakbilimle ilgili olan. [*Ing.* Chondrological; *Fr.* Chondrologique].

kıkırdak.doku, b i. *anat* ve *zool.* Katı ve elâstik olan saydam ve akımsı bir doku olup genel olarak kemiklerle olan bağlantı yerlerinde bulunur. Hücrearası maddesinde bulunan tellerin yapılarına göre çeşitli tipleri vardır; **saydam kıkırdak, elâstik kıkırdak, telli kıkırdak** gibi. [*Osm.* Nesc-i gudrûfî; *Ing.* cartilage tissue; *Fr.* Tissu cartilagineux].

kıkırdaklı, s. Yapısında kıkırdak bulunan. [*Ing.* Cartilaginous, gristly; *Fr.* Cartilagineux,-euse].

kıkırdaklı.balıklar, b. i. ç. b. i. *zool.* İskeletleri tamamen kıkırdaktan olan balıklar. *(Köpek balıkları ve tümbaşlılar diye iki grupa ayrılır).* [*Ing.* Cartilaginous fishes; *Fr.* Chondrichthyens].

☆ *Karş.* **kemiklibalıklar.**

kıkırdamak, nsz. f. *yans.* § ❶ Kıkır kıkır diye ses çıkararak gülmek. [*Ing.* To rustle, rattle or cracke *(from thinness and dryness)*; *Fr.* Cliqueter]. § ❷ Donacak kadar üşümek. § ❸ *arg.* Ölmek [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir].

kıkır kıkır, z. *yans.* Ses çıkararak içten gülmek anlamındaki **kıkır kıkır gülmek** deyiminde geçer. [*Ing.* Giggling; *Fr.* Qui rit nerveusement].

~ ~ **gülmek**, *dey.* İçten gelerek seslice gülmek. [*Ing.* To giggle, chuckle; *Fr.* Rire sous cape, glousser].

kıl, i. *esk. T.* § ❶ *biy.* İnsanın ve bazı hayvanların vücudunda biten sertçe ve kalınca tüy. [*Osm.* Şa'r; *Lat. Pilus; Ing.* Hair, bristle; *Fr.* Poil, cheveu]. § ❷ Keçi tüyü: *Kıldan çuval.* [*Ing.* Bristle; *Fr.* Poil]. § ❸ s. Kıldan yapılmış veya dokunmuş olan: *Kıl heybe.* [*Ing.* Made of hair, bristle; *Fr.* De poil, en poil]. § ❹ Pek az: *Düşmesine kıl kaldı.* [*Ing.* Hair's breadth; *Fr.* Épaisseur d'un cheveu]. § ❺ *arg.* Sinire dokunan: *Ne kıl adam;* § ❻ *bot.* Bitkilerde görülen, genellikle silindirimsi, içi boş, çok ince uzantılara verilen ad. *(Bunların şekil ve görünüşleri çok çeşitlidir. Kıllar yüzeydeki bir hücrenin uzamasıyle üst deriden oluşur. Kimisi bir hücreli /ısırgan/, kimisi çok hücreli olur. Kıllar çok hücreli ve hücreler de uç uca dizili iseler bunlar eklemli kıl, hücreler her yönde dizili ise onlara da toplu kıl / gül ağacının dikeni / denir).* [*Osm.* Şa'r; *ing.* Down pubescence; *Fr.* Poil]: § ❼ *zool.* Halkalı solucanların yan tarafında bulunan ince uzantı. ◉ ~ **dan ince kılıçtan keskin**, *dey.* Sırat köprüsü için kullanılır. [*Ing.* Very thin and sharp]. ◉ ~ **dan** ~ **a**, *dey.* Dakik, titiz. [*Ing.* Minutely, thoroughly, *Fr.* Minutieusement]. ◉ ~ **ı kırk yarmak**, *dey.* Titizce incelemek; uzun uzun üstünde durmak. [*Ing.* To split, hairs, to act most meticulously, to cavil, to argue at length *(on details)*; *Fr.* Couper, fendre un cheveu en quatre]. ◉ ~ **ına (bile) dokunmamak**, *dey.* Zarar verecek hiç bir davranışta bulunmamak. ◉ ~ **ını dökmek**, *(hayvan hk.)* Tüyünü değiştirmek. [*Ing.* To shed its hair]. ◉ ~ **ını kıpırdatmamak (oynatmamak)**, *dey.* Bir olay karşısında tamamen ilgisiz kalmak. [*Ing.* Without turning a hair]. ◉ **bitkisel** ~ *bot.* ◘ **Bitkisel.** ◉ **burnundan** ~ **aldırmamak**, ◘ **Burun.** ◉ **burun** ~ **ı**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Burun.** ◉ **emici** ~ **lar**, *bot.* ◘ **Emici tüyler.** ◉ **işitme** ~ **ı**, *zool.* ve *anat.* ◘ **işitme.** ◉ **tereyağından** ~ **çeker gibi**, *dey.* İşin sessizce ve kolayca yapılmasını anlatır. ◉ **yay** ~ **ı**, *müz.* Yay'a gerilmek üzere at kuyruğu kıllarından yapılan demet. *(Bu kıl demetinin tellerle sürtüşmesinden titreşimler doğar).* [*Ing.* Horsehair; *Fr.* Crin].

~ **ağarması**, *tıp.* Kılların rengini kaybederek beyazlaşması.

~ **ağı**, *tekn.* ◘ **Kılağı.**

~ **alma**, *kozmetik.* Kılları koparma yolma işlemi. [*Ing.* Depilation; *Fr.* Épilation].

~ **barak**, *zool.* Midilli at. [*Ing.* Shetland pony *(bred in Turkey)*].

~ **biti**, *zool.* ◘ **Kasık biti.**

~ **bitleri**, *zool.* ◘ **Kılbitleri.**

~ **burun**, Deniz içine uzanmış ince kara parçası. [*Ing.* Narrow neck of land].

☆ *Eşanl.* **dil.**

~ **çadır**, Keçi kılından yapılmış çadır. [*Ing.* Haircloth tent; *Fr.* Tente en poil].

~ **çekmek**, *dey.* Bir kimseyi pohpohlamak, birine dalkavukluk etmek. [*Ing.* To flatter, to sponge; *Fr.* Flatter].

☆ *Eşanl.* **yağcılık etmek.**

~ **çuval**, Keçi kılından yapılmış çuval. [*Ing.* Haircloth sack].

~ **damar**, *anat.* ◘ **Kılcal damar.**

~ **devindiren refleks**, *fizyol.* Deriye hafifçe vurarak uyarma yoluyle sağlanan refleks. *(Bazı sinir hastalıklarında kılların dikelmesine ve derinin diken diken olmasına yolaçar).* [*Ing.* Pilomotor reflex; *Fr.* Reflexe pilomoteur].

~ **dökücü**, *kozmetik.* Kılları kökünden yolmadan döken madde. *(Krem veya sıvı şeklindeki bu maddelerin etkin maddesi kalsiyum veya stronsiyum tiyoglikolat veya tiyolaklat'tır).* [*Ing.* Depilatory; *Fr.* Dépilatoire, épilatoire].

☆ *Eşanl.* **epilatuvar.**

~ **eldiven**, ◘ **Eldiven.**

~ **elek**, *tekn.* Toz halindeki maddeleri elemeye, sıvıları süzmeye yarayan ve çember biçiminde ağaç bir kasnaktan meydana gelen elek. [*Ing.* Hair sieve; *Fr.* Tamis fin, tamis de crin].

~ **fırça**, *san.* ◘ **Fırça.**

~ **folikülü**, ◘ **Folikül.**

~ **gibi**, *dey.* İpince, incecik. [*Ing.* Thin as a hair].

~ **gömlek**, *tekn.* Kıl kumaştan veya keçi kılından yapılmış gömlek. [*Ing.* Hairshirt; *Fr.* Haire, cilice].

~ **kadar**, *dey.* Çok az miktarda veya derecede. [*Ing.* The smallest quantity, the slightest degree; *Fr.* Le moindre du monde, une parcelle].

~ **kadifesi**, *dok.* Keçe kadifesi cinsinden, seyrek dokumalı, uzun havlı ipek kumaş. *(Kıl kadife Doğudan gelmiştir. Ortaçağda çok kullanılırdı; daha çok yastık ve eyer kılıfı yapılırdı).*

~ **(kadar) kalmak**, *(bir şeyin olmasına), dey.* Pek az kalmak, olayazmak.

~ **keseciği**, ◘ **Kesecik.**

~ **koparma tiki**, *patol.* Kılları, saçları, kirpikleri v.b. yolma tiki

~ **kökü**, *zool.* Kılın kıl keseciği içinde bulunan alt bölgesi olup az çok soğana benzetilebilir. İçine papilla uzanır. [*Osm.* Cezr-i sâri; *Ing.* Hair, root; *Fr.* Racine du poil].

~ **olta**, *balıkç.* Iki, üç veya daha çok sa-

yıda kılın uç uça düğümlenmesiyle yapılan olta.
~ **payı**, *dey.* Çok az.
~ **pranga kızıl çengi**, *dey.* Hafifmeşrep ve oynak *(kadın)*.
~ **şaşmadan**, *dey.* Dikkatle. [*ing.* Attentively, carefully; *Fr.* Attentivement].
~ **testere**, İplik kadar ince bir çeşit testere. İnce tahtadan kesme olarak yapılan işler için kullanılan gayet ince ve küçük dişli destere. [*ing.* Fretsaw, scrollsaw, ribbonsaw; *Fr.* Scie à marqueterie].
~ **tüyü**, *zool.* Kuşlarda, ince ve uzun bir ekseni olan ve tüy bayrağı körelmiş veya hiç bulunmayan tüyler. Telekler arasında dağınık olarak bulunurlar veya ağız çevresindeki kalın kılları meydana getirirler. [*ing.* Filoplume].
~ **uru**, *patol.* Saçlarını yeme alışkanlığı olan bazı kimselerin midesinde oluşan ur.
~ **vatka**, *saraç.* Zamklanarak bir araya getirilmiş, 5 sm. kalınlığında kıldan yapılmış yapraklar.
~ **ve deri bitleri**, *zool.* ◘ **Bit.**
~ **yağ folikülü**, ◘ **Folikül.**
~ **yakı**, *vet.* Hayvanın yarasını delerek geçirilen yakı.
~ **yolma**, *deric.* ◘ **Yolma.**
~ **yumağı**, *vet.* Besin maddeleriyle karışık olarak hayvan kıllarından veya bitkisel liflerden oluşan, geviş getiren hayvanların midesinde, özellikle atın kalınbağırsağında görülen yuvarlak veya yumurtamsı topak. *(Kıl yumağı hayvanın yalanırken yuttuğu kılların mide hareketleriyle bir araya gelerek topaklaşmasıyle oluşur, bağırsak tıkanmasına ve ölüme yolaçabilir).*

kılâ /kılâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kala. esk.* Kaleler, surlar.

kılaç, i. *trm.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, 30-60 sm. boyunda, boğumları tüylü ve tohumu mızrak gibi bir çayırmer'a bitkisi. [*Lat. Stipa leucotricha*].

kılade /kılâde/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gerdanlık, boyuna takılan süs eşyası. [*Ing.* Necklace; *Fr.* Collier].

kılağı, b. i. < *kıl.* Ustura, bıçak gibi kesici âletler çarka vurulunca yüzlerinde meydana gelip keskinliklerini azaltan ve kayışa veya bileği taşına çekilerek giderilen kıl gibi ince kalıntı. [*Ing.* Wire-edge; *Fr.* Tranchant, fil].
~ **sını almak**, *dey.* Kesici âletleri bileği taşına veya kayışa sürerek keskinliğini arttırmak. [*Ing.* To give a fine edge to a cutting instrument *(by removing the kılağı)*].

kılağılamak (-i), f. Kesici âletlerin bileği taşında veya berber kayışında kılağısını alarak keskinliğini arttırmak. [*Ing.* To give a fine edge to a cutting instrument *(by removing the* kılağı); *Fr.* Aiguiser, filer].

kılağılı, s. Kılağısı alınmış, keskin hale getirilmiş, kılağılanmış. [*Ing.* Very sharp, keen; *Fr.* Aiguisé,-ée].

kılağısız, s. Keskin olmayan, kör *(bıçak, ustura v.b.)*. [*Ing.* Blunt, dull; *Fr.* Mousse].

kılaptan, i. *Osm.* < *Ar. kullāb* + *Fars. -dān* > *kullābdān.* § ❶ Pirinç, bakır, kalay gibi madenlerden çekilerek gümüş ve altın yaldız vurulmuş, saç kadar ince madenî iplikler. [*Ing.* Gilt copper wire or thread, gold wire wound on silk, trimming of imitation gold thread; *Fr.* Métallique composé d'argent et de cuivre, imitation du fil d'or]. ☆ *Eşanl.* **sırma tırtıl**. § ❷ Eğirme çarkıyla pamuk ipliğine sarılmış madenî tellerden meydana gelen sim iplikleri; § ❸ s. Kılaptandan yapılmış.
~ **işi**, Havlu ve keten üzerine kılaptanla yapılan işleme. [*Ing.* Imitation gold embroidery].
~ **işleme**, Sırma taklidi iplikle işlenmiş süs. [*Ing.* Worked with imitation gold thread; *Fr.* Brodé avec ce fil].
~ **şerit**, Taklit altın iplikle işlenmiş şerit. [*Ing.* Imitation gold lace braid].
~ **tel**, Sırmalı nakış ipliği. [*Ing.* Gilt thread *(for embroidery)*].

kılaptancı, i. Kılaptan yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of imitation gold thread or lace].

kılaptanlı, s. Taklit sırma ile karışık olarak dokunmuş olan: *Kılaptanlı perdelik.* [*Ing.* Worked or trimmed with imitation gold thread].

kılav, i. *h d. vet.* Koyunlarda görülen tehlikeli bir hastalık. Ağızlarından köpük gelir, sonunda ölürler. [*Ing.* A disease of sheep causing foaming of the mouth, staggers *(in beasts)*; *Fr.* Maladie mortele des bestiaux qui fait écumer la bouche].

kılavuz, i. *esk. T. kulabuz* > *kulavuz.* § ❶ Genel olarak yol gösteren kimse veya şey: *Yol kılavuzu, İmlâ kılavuzu.* [*Ing.* Guide, leader; *Fr.* Guide]; § ❷ Evlenecek olan erkek veya kadına eş bulan veya düğün hazırlıklarında yol gösteren kimse. [*Ing.* Go-between *(in arranging a marriage)*; *Fr.* Agent de mariage]; § ❸ *Tekn.* Dar ve uzun bir yerden yumuşak bir tel geçirmek için telin ucuna bağlanan sert madde. [*Ing.* Conductor; *Fr.* Conducteur]; § ❹ *mek.* Vidaların geçirileceği küçük çaplı deliklerin içine diş açmaya yarayan makine veya el âleti. [*Ing.* Screw-tap; *Fr.* Pas de vis]; § ❺ *sin.* Makaradaki filimlerin başında ve sonunda yer alan, filmin alıcı, yıkama aygıtı, basım aygıtı, göstericı gibi aygıtlara takılıp çıkarılmasında kolaylık sağlayan, asıl filim için pay bırakan çeşitli renklerde filim parçası. [*Ing.* Leader, leader strip, lead, projection leader; *Fr.* Amorce, bande amorce]; § ❻ *den. huk.* Bir gemiyi bir limana girip çıkarken veya bir nehir veya kanaldan geçerken sevketmek üzere belirli bir noktada gemiye alınan kılavuz. [*Ing.* Pilot; *Fr.* Pilote]; § ❼ *mec.* Manevî, zihinsel bir yön gösteren; § ❽ *demir.* Bir tek yol üzerinde iki yönde gidip gelmeli geçici bir sefer olduğu zaman, trenlerin yola çıkmasına izin vermek ve ters yönden gelen trenlerin karşılaşmasını önlemek için onlara eşlik eden görevli memur. [*Ing.* Pilot; *Fr.* Pilote]; § ❾ Herhangi bir konuda bilgi veren elkitabı; § ❿ Özellikle turistler için hazırlanmış el kitabı. [*Ing.* Touristic guide (-book); *Fr.* (Livret-) guide de touriste (s)]; ⓫ *den.* Belirli bir kılavuzluk bölgesi için gemilerin seyir ve yönetimi ile görevli, bu bölgedeki seyir rotaları, geçitler, işaretler ve yöresel tehlikeler hakkında geniş bilgiye sahip kimse. [*Ing.* Pilot; *Fr.* Pilote]; § ⓬ *esk.* Limanların yerini gösteren harita; § ⓭ s. Yol gösteren, kılavuz olan; ⊙ ~ **la seyir sistemi**, Tek yol halindeki işletme işinde geçici olarak uygulanan ve hattın bir ucunda veya trenin içinde bulunan ve aynı yola karşılıklı olarak iki trenin gönderilmesini önleyen bir kılavuzun sorumluluğu altındaki işletme sistemi. *(Özel bir değnek de kılavuzun yerini tutabilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Pilotage]; ⊙ ~ **u karga olanın burnu boktan kalkmaz** *(kurtulmaz, çıkmaz), at.* Kötü kimsenin arkasına düşen kişinin başı dertten kurtulmaz. [*Ing.* If you take bad advice you will regret it]; ⊙ **açık deniz** ~ **u**, *den.* Görevini kıyı boyu sularda yapan kılavuz. [*Ing.* Coast-pilot, inshore pilot, proper pilot; *Fr.* Pilote côtier]. ⊙ **bölge** ~ **u**, *den.* Kıyının yalnız bir kesiminde kılavuzluk yapmak için izni olan görevli. [*Ing.* Inshore pilot; *Fr.* Pilote lamaneur]; ⊙ **burgu** ~ **u**, *mad. oc.* ◘ **Burgu**; ⊙ **çap** ~ **u**, *otom.* ◘ **Çap**; ⊙ **dağ** ~ **u**, *coğr.* ◘ **Dağ**[2]; ⊙ **dalga** ~ **u**, *elek.* ◘ **Dalga**; ⊙ **gemici** ~ **u**, *den.* ◘ **Gemici**; ⊙ **gösterim** ~ **u**, *sin.* ◘ **Gösterim**; ⊙ **haliç** ~ **u**, *den.* ◘ **Haliç**; ⊙ **otomatik devirli** ~ **çekme tezgâhı**, *mek.* Bir elektrik motoruna bağlı, avansı ve kursu ayarlanabilen bir mille donatılmış takım tezgâhı. *(Parçanın hatve için hareketini, bir çift pinyon dişli sağlar. Ayarlanabilen bir büte, dönme yönünü tersine çevirebilir ve kılavuzun otomatik olarak geri gelmesini sağlar).* ⊙ **sahne** ~ **u**, *tiy.* Bir tiyatro eseri sahnede oynanırken kulis arasında durarak önündeki kitabı takip ve sahneye girmesi gereken sanatçıların sırasını göstererek zamanında onlara haber veren ve dekor ve ışık değişme zamanlarını o işlerle uğraşanlara ihtar ederek bir yanlışlığa meydan vermemeye görevli kimse. [*Fr.* Conduite]; ⊙ **serbest** ~, *den.* Bir müesseseye bağlı olmayan kendi ad ve hesabına kılavuzluk yapan kılavuz.
~ **almak**, *den.* Kılavuz sahası dışında durarak gemiyi kendi aracı ile karşılayan kılavuzu almak.
~ **barkosu**, *den.* ◘ **Barko.**
~ **bayrağı**, *den.* ◘ **Bayrak.**
~ **boji (-dingil)**, *demir.* Lokomotifin eğri yollara uymasını sağlayan bir düzenle şasiye bağlanan ve gidiş yönüne göre ön tarafta bulunan boji veya dingil. [*Ing.* Tap and reamer wrench, leading axle; *Fr.* Essieux avant].
~ **çarmıhı**, *den.* Birbirine paralel halatlar arasına eşit aralıklarla tespit edilmiş tahta basamaklardan yapılan halat merdiven. [*Ing.* Jacob's-ladder; *Fr.* Échelle de revers].
☆ *Eşanl.* **şeytan çarmıhı.**
~ **çavuşu**, *teşk. tar.* Osmanlılar zamanında padişahla sadrazama mevkiblerde *(alay)* yol açan memur. *(Genellikle halka «savulun» diye bağırırdı; kılavuz yamağı adı verilen bir yardımcısı vardı).* [*Ing.* Herald leading in the imperial procession, bugleman in military exercises].
~ **çekme**, *mek.* Silindir biçiminde bir deliğin çeperlerine, bir kılavuz yardımıyle diş açma.
☆ *Eşanl.* **kılavuz salma.**
~ **çekme tezgâhı**, *mek.* Her çeşit parça üzerinde mekanik olarak kılavuz çekmeye yarayan takım tezgâhı.
~ **dingil**, *demir.* ◘ **Kılavuz boji.**
~ **düzey**, *jeol.* ◘ **Düzey.**
~ **ehliyeti**, *den.* Kılavuzlara, belirli bir kılavuzluk bölgesinde bir süre staj yaptırarak sınava tabi tuttuktan sonra, başarı sağlayanlara verilen kılavuzluk belgesi.
~ **flaması**, *den.* Milletlerarası işaret kodunda, «*Kılavuz istiyorum*» anlamına gelen *G* flaması veya «*gemimde kılavuz var*» anlamına gelen *H* flaması. *(Gemilerde her ikisine birden kılavuz flaması /veya sancağı/ denir. Hangisinin kullanılacağı kılavuzun durumu ile anlaşılmaktadır).* [*Ing.* Pilot's flag; *Fr.* Pavillon des pilotes].
~ **gemisi**, *den.* Kılavuzluk sahaları arasında demirlenmiş olarak veya dolaşarak denizden gemileri karşılayıp motoru ile kılavuz veren, küçük fakat denize dayanıklı gemi. [*Ing.* Pilot ship; *Fr.* Bateau-pilote].
~ **halatı**, *den.* Dalgıçların daldıkları sularda dalgıç filikası içerisindekilerle haberlesebilmek için kullandıkları ince halat *(savlo). (Bunların bir çıması dalgıçların bellerine bağlı diğer çımaları dalgıç filikası içinde dolaba sarılı bulunur).* [*Ing.* Leading rope, guide rope; *Fr.* Câble de guidage].
~ **haritası**, *den.* Amerikan Hidrografi dairesi *(Son yıllarda İngiliz Amirallik dairesi)* tarafından her ay yayımlanan, denizcilerin faydalandığı yardımcı harita. *(Dünyanın başlıca büyük denizleri için hazırlanır. Denizcilere faydalı meteoroloji, hidrografi ve seyrüsefer bilgileri verir).*
~ **hattı**, *den.* Limanlara giriş ve çıkışlarda, nehirlerin, kanalların taranarak seyrüsefere elverişli duruma getirilmiş geçitlerinde takip edilecek yolu göstermek için geçitlerin gerilerindeki karalar üzerine, birbirlerinden belirli aralıkla peş peşe dikilmiş direklerden geçen doğru. *(Geceleri şehir ışıklarına karışmayacak nitelikteki ışıkları ile seçilebilen bu işaretlerden geçen doğru, geçidin orta hattını verir. Bu hattı tutmak suretiyle güvenlikle seyir sağlanır).*
~ **ilerleme uzunluğu**, *mad. oc.* Bir kılavuz şantiyenin başlangıcı yerinden itibaren uzaklaştığı mesafe. *(Normal arazide bir kılavuz kesme başlangıç noktasından 500 metreye kadar uzaklaşabilir. Çok fazla uzun mesafedeki bir kılavuz çalışması, maden kesilen galerilerde fazla iş süresi ge-*

rektireceği için, bunların bakımı çok pahalıya mal olur).

~ **istasyonu**, *den.* Görev almak üzere kılavuzların topluca bulundukları bina.

~ **katı**, *radyotekn.* Bir vericide, genellikle bir piezoelektrik kuvars yardımıyle iyice kararlı taban frekansını meydana getiren osilatör donatımı.

~ **katman**, *jeol.* § ❶ Belli bir yer düzeyine ya da kuşağa özellik veren katman; § ❷ Kayaç dizileri içinde süreli olarak bulunan ve birbirlerine yakın bölümlerin bağlanabilmesini sağlayan özel bir katman. [*Ing.* Index, marker bed, keybed; *Fr.* Couche repère, couche caractéristique].

~ **kavram**, *sin.* Bir düşüncenin, bir durumun, bir kişinin ilk görünüşü sırasında onunla bağlı olarak ortaya çıkan, daha sonra parçanın sonuna kadar tekrarlandığı vakitler bu durum, düşünce ve kişiyi hatırlatan motif. Bir filimde önemli bir yer tutan bir ana kavramı gösteren ve filim boyunca sık sık tekrarlanan görüntüler. [*ing.* Leitmotive, leading-motive; *Fr.* Leitmotif, motif conducteur].

~ **kesme (-şantiye, -işletme)**, *mad. oc.* Ana galeriden uzaklaşarak yapılan kesme, şantiye ve işletme.

~ **kitabı**, *den.* Denizci milletlerin hidrografi daireleri tarafından basılarak denizcilerin faydalanmasına sunulan seyrüsefere yardımcı kitap. *(Deniz haritalarına ek olarak basılır. Haritalarda ayrıntıları ile gösterilemeyen yerler hakkında açıklamalar yapar, bilgi ve öğütlerde bulunur).*

~ **kol**, *tekn.* Isı veya elektriği ileten kol. [*Ing.* Boom, conducting rod, front arm, trolley pole; *Fr.* (tram, trolley) Perche].

~ **manivela**, *demir.* Kilitleme düzeniyle donatılmış bir makas veya işaret odasında bulunan ve birçok yolun ortak güzergâhını aynı işaret grupuyla kilitlemeye yarayan manivela.

~ **motoru**, *den.* Gemilere kılavuz taşıyan motorlu deniz aracı. [*Ing.* Pilot motor].

~ **resmi**, *den.* Kılavuzlanan gemilerden kılavuz ücreti olarak alınan vergi. [*Ing.* Pilotage, pilotage fee; *Fr.* Pilotage].

☆ *Eşanl.* **kılavuz ücreti.**

~ **sancağı**, *den.* ◘ **Kılavuz flâması.**

~ **ses**, *sin.* Bir çevirim sırasında alınıp, bitmiş filimde kullanılmayan, fakat sonradan seslendirmede yardımcı olarak yararlanılan ses kuşağı. [*Ing.* Guide track; *Fr.* Son-témoin].

~ **ses kuşağı**, *sin.* Ses şiddetini arttırmak veya hoparlörleri çalıştırmak üzere asıl ses kuşağından ayrı olarak hazırlanan yardımcı ses kuşağı. [*ing.* Guide track, control track; *Fr.* Bande pilot, bande de contrôle].

~ **ses yolu**, *sin.* Kılavuz sesi taşıyan ses yolu. [*ing.* Guide track, control track; *Fr.* Piste pilote, piste de controle].

~ **seyri**, *den.* Yol boyunca takip edilen kıyılar, fenerler ve şamandıralar gibi seyrüsefer yardımcılarından faydalanarak gemiyi bir yerden bir yere götürmek. *(Elleye elleye seyir de denir).*

~ **suları**, *den.* Seyrin kılavuz yardımı ile yapılmasında zorunluk bulunan sular. [*Ing.* Pilot waters, pilot's fairway].

~ **şekil**, *coğr.* Belirli olayların etkisi ile oluşmuş öyle bir yer biçimi olup, onun özel bir takım işaretleri, o yer biçiminin hangi olaylardan doğmuş bulunduğunu anlatır.

~ **taşıl**, *jeol.* Kısa bir süre yaşamış, evrimsel olaylarla çabuk değişmiş, çok sayıda geniş alanlara yayılmış olmasıyle, içinde bulunduğu katmanın yaşını belirtmeye yarayan taşıl. [*Osm.* Mümeyyiz müstehâse; *ing.* Key fossil; *Fr.* Fossile caractéristique].

~ **torna**, *mek.* Profili yapılacak parçaların profiline karşılık olan modellerin kopyasını alarak çalışan özel torna. *(Çalışma sistemi yarı veya tam otomatik olabilir. Kılavuz tornanın kullanılmasıyle önemli zaman kazançları elde edilebilir.).*

~ **ücreti**, *den.* ◘ **Kılavuz resmi.**

~ **yatak**, § ❶ *mek.* Bir takım tezgâhında işlenen bir parçaya, bir hareket veya bir kesici âlete yön vermeye yarayan eleman. [*Ing.* Bearing pedestal, bearing strip, bracked guide, guide bearing, guide way, pilot bearing]; § ❷ *jeol.* Bir yer, düzey ya da kuşağı ayıran yatak. [*Osm.* Tabaka-i mümeyyize; *ing.* Keybed, marker bed; *Fr.* Couche repère, couche caracteristique].

~ **yıldız**, *astr.* Bulunması güç sönük bir yıldızın yöresinde seçilen parlak bir yıldız. Önce parlak yıldız bulunur, sonra onun yardımıyle sönük yıldıza gidilir. [*Ing.* Guide star; *Fr.* Étoile guide].

kılavuz.balığı, b. i. *zool.* ◘ **Malta palamudu.**

kılavuzlamak, f. Kılavuzluk etmek, rehberlik etmek. [*Ing.* To guide; *Fr.* Guider].

kılavuzluk,-ğu, i. § ❶ Kılavuz olanın hali veya işi, yol gösterme. [*Osm.* Rehberlik; *ing.* Guidance, leadership, pilotage, piloting; *Fr.* Pilotage, guidage]; § ❷ *den.* Bir gemiyi limana sokmak veya limandan çıkarmak işi. [*Ing.* ve *Fr.* Pilotage]; § ❸ *den. huk.* Denizlerde kılavuzluğu düzenleyen ve koruyan kurallar. [*Ing.* ve *Fr.* Pilotage]; ◉ **mecburi ~ sahası**, *den.* Sınırları içinde her türlü seyir ve yönetimin kılavuz yardımında yapılmasının zorunlu olduğu sular; ◉ **serbest kılavuzluk sahası**, *den.* Kılavuzdan faydalanmanın isteğe bırakıldığı sular. *(İstanbul ve Çanakkale boğazları gibi).*

~ **etmek**, Yol göstermek, rehberlik etmek. [*Ing.* To act as a guide, pilot, go-between; *Fr.* Faire le guide, le conducteur, guider, conduire].

~ **hakkı**, *den.* Gemi kaptanlarının kılavuzlara ödedikleri ücret.

~ **tarifesi**, *den.* Pilotluk hizmetleri karşılığında gemilerin ödeyeceği ücretleri gösteren tarife. *(Genellikle liman dışı sular için devlet veya vilâyet otoriteleri, limanlar ve dolayları için o limanların liman otoriteleri veya belediyeleri tarafından hazırlanır. Esasları, geminin çektiği suya, tonajına, tipine, gidilen uzaklığa, bazen mevsime göre, otoriteler tarafından seçilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Pilotage].

kıl.ayaklılar, b. ç. i. *zool.* ◘ **Kıllıayaklılar.**

kılbarak, i. Orta Asya'ya mahsus uzun tüylü bir at. [*Ing.* Horse with long hairs, *(Turkish)* shetland pony].

kıl.baz, b. s. ve i. *T. kıl +Fars. bâz. arg.* Dalkavuk; pohpohlayıcı: *Ne kılbazdır, o bana sarı* [*ing.* Flatterer, coaxer, cringer].

☆ *Eşanl.* **piyazcı, yağcı.**

kıl.bitleri, b. ç. i. *zool.* Kanatlılar *(Pterygota)* alt sınıfının bir takımı. Kuş ve memelilerin vücudu üzerinde dış asalak olarak yaşayan küçük, genellikle yassı, kanatsız böceklerdir. Ev sahibinin derisi, tüyü ve kılları üzerinde yaşarlar. Hiçbir zaman insana dadanmazlar. [*Lat.* ve *ing. Mallophaga; Fr.* Mallophages].

☆ *Eşanl.* **tüy bitleri.**

kıl.burun,-nu, b. i. *coğr.* Denizin içine, uzanmış ince kara parçası. [*Ing.* Promontory, spit or land very long and narrow; *Fr.* Langue de terre mince s'avançant dans la mer].

kılcal*, s. § ❶ Kıl gibi olan, çok ince: *Kılcal boru.* [*Ing.* Capillary; *Fr.* Capillaire]. § ❷ *biy.* ve *fiz.* Kılcallıkla ilgili, kendinde kılcallık olayı beliren. [*Osm.* Şâ'rî; *ing.* Capillary; *Fr.* Capillaire]. ◉ **lenf ~ damarı**, *zool.* İnce duvarlı, kör olarak biten ve dokular arasında sıkı bir bağ şeklinde yayılmış olan en ufak lenf damarları. [*Ing.* Lymphatic capillary; *Fr.* Capillaire lymphatique].

~ **boru**, *fiz.* ◘ **Boru.**[1]

~ **boru bronşiti**, *tıp.* ◘ **Bronşit.**

~ **damar**, *biy.* ve *zool.* Vücudun her yanında kan ve lenf damarları ile karaciğerde safra kanatlarını birbirine bağlayan ince duvarlı çok ufak damarlar. [*Osm.* Ev'iye-i şâ'riye; *Lat. Vasa capillaria; Ing.* Capillary vessel; *Fr.* Vaisseau capillaire].

~ **damar direnci**, *tıp.* ◘ **Direnç.**

~ **damarcık**, *dokb.* Kılcal damarlardan da ince lenf kanalı. *(Sappey'e göre lenf dolaşımı buradan başlar).* [*Ing.* ve *Fr.* Capillicule].

~ **elektrometre**, *elek.* Küçük potansiyel farklarını, onların etkisiyle meydana gelen bir elektrokılcal olaydan yararlanarak ölçen bir elektrokılcal olaydan yararlanarak ölçen âlet. [*Ing.* Capillary electrometer; *Fr.* Electromètre capillaire].

~ **etki**, *fiz.* Birbirine değen bir sıvı ile bir katının molekülleri arasındaki etki. [*Ing.* Capillary action; *Fr.* Action capillaire].

~ **olaylar**, *fiz.* Kılcal etkilerden doğan olaylar. ◘ **KILCALLIK.** [*Ing.* Capillary phenomenas; *Fr.* Phénomènes capillaires].

~ **solucan hastalığı**, *patol.* Vücuda kılcal solucanların yerleşmesinden ileri gelen sağlık bozulması. [*Lat. Capillariosis; Ing.* Capillariosis; *Fr.* Capillariose].

kılcal.damar, b. i. *anat.* ◘ **Kılcal.**

kılcallık*,-ğı, i. *fiz.* (a) Bir kılcal boru veya tüpün durumu. [*Ing.* Capillarity; *Fr.* Capillarité]; (b) kapsadığı sıvılar bakımından kılcal boruların özellikleri: *Toprak içinde suyun yükselişi bir kılcallık olayıdır.* [*Ing.* Capillarity, capillary action; *Fr.* Capillarité].

kılcal.solucanlar, ç. b. i. *paraz.* Bir dizi gözeden yapılma yemek boruları kılcal ve yarı boydan kısa, yumurtalıkları tek, gövdelerinin son ucu ön ucundan kalın olmayan yuvarlak solucanlar familyası.

kılcal.su, b. i. *trm.* Toprak parçacıkları arasında bulunan kılcal borulardaki su. [*Ing.* Capillary water; *Fr.* Eau capillaire].

kılcan, i. *h. d.* At kuyruğu kılından örülen kuş tutma ağı.

kılcın, i. *paraz.* ◘ **Domuz şeridi.**

kıl.çatlak,-ğı, i. Kıl gibi ince çatlak. Seramik işlerinde sıcaklığın etkisiyle meydana gelen sır çatlaklarına **zar çatlağı** denir. [*Ing.* Crack; *Fr.* Craquelure].

kılçık,-ğı, i. § ❶ *zool.* Balıkların eti arasında bulunan diken gibi ince ve küçücük kemik. [*Ing.* Fish-bone, fishspine; *Fr.* Arête]. § ❷ *anat.* Beyinde yarım daire şeklindeki şeritçiğin Monro deliğinin yanında meydana getirdiği uzunlamasına yükseklik. [*Fr.* Arête]. § ● *bot.* (a) Arpa, buğday gibi tahılların başakçığında bulunan kavuzların orta damarının kıl şeklindeki sert uzantısı. [*Ing.* Awn, beard, arista; *Fr.* Barbe]; (b) Baklagillerin badıcında çeneklerin bitişme çizgisinde bulunan **tel** şeklinde uzun lif. [*Ing.* String; *Fr.* Fibre, filament]; (c) Yaprak, yaprak sapı, çiçek gibi bazı organların uçlarındaki ipliksi ve sert uzantı. [*Ing.* Arista; *Fr.* Arête]. § ● *sp.* Güreşte bir oyun çeşidi. *(Yerde yatan güreşçinin, bir oyun uygulaması için üzerine eğilen rakibinin iki bacağı arasına bir bacağını sokarken diğer ayağının üzerinde süratle dönerek hasmını sırtından baş aşağı yuvarlamasıdır).* ◉ ~ **sı çatlaklar**, *paraz.* Çoğunlukla yerinden oynamış kırık kesimlerin kenarlarında görülen ve bir kuş tüyünün kenar kıl-

KILCAL DAMAR

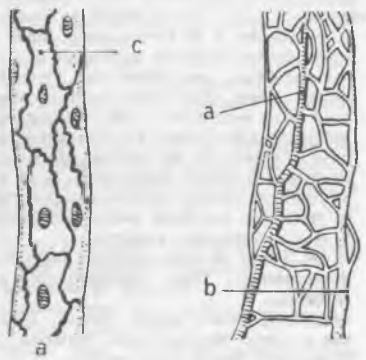

a atardamarcık X 100
b toplardamarcık
c kılcal damar endotelyumu X 1 000

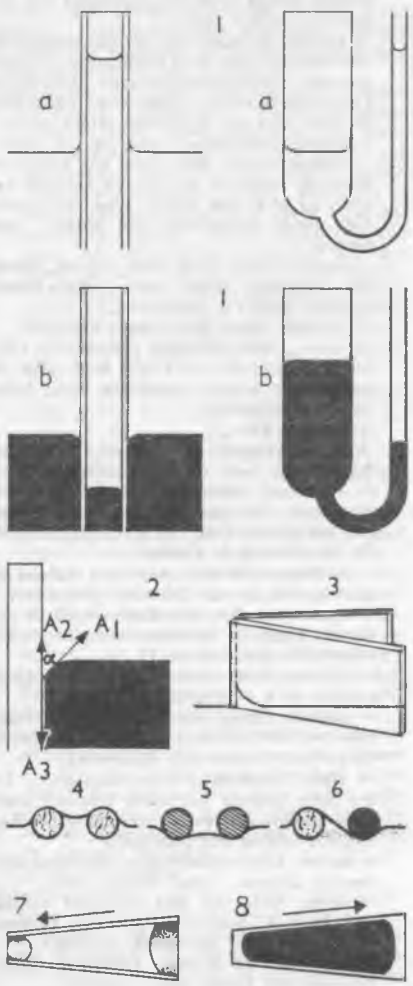

ŞEKİL: **KILCALLIK OLAYI:** 1. a, suyun kılcal borularda yükselmesi; b, civa düşmesi. 2. Bir katı, bir sıvı ve bir gazın birbirine teması (*a*, kavuşma açısı). 3. Bir sıvının birbiri üzerine eğilmiş iki lam arasında yükselmesi. 4. Su üzerine konmuş ıslak mantar biyeler. 5. Islanmamış mum bilyeler. 6. Islak mantar bilye ve ıslanmamış mum bilye. 7. ve 8. Konik bir boruda sıvı damlaları.

ları biçiminde sıralanmış çok sık, ince makaslama çatlaklar. [*Ing.* Feather joints; *Fr.* Diacles de cisaillement satellites]. ◉ **balık kılçığı,** *süsl.* ◘ **Balık.**

~ **arpa,** *bot. h.d.* Peygamber arpası.

~ **atmak** *(birine), arg.* Bir kimsenin işini karıştırmak, bozmak. [*Ing.* To shake oneself free and throw off the opponent].

~ **brom,** *trm.* 60-120 sm. boyunda, tohum ve rizomla çoğalan, Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasına bağlı çok yıllık bir soğuk mevsim çayır mer'a bitkisi. [*Lat. Bromus inermis; Ing.* Bromus; *Fr.* Bromus, brome].

~ **çeltik,** *trm.* Hastalıklara mukavim, verimli ve kuvvetli toprak isteyen bir pirinç çeşidi.

~ **kesmek,** *trm.* Maydanozgillerin tohumlarını *(maydanoz, havuç),* kılçıklarını temizlemek ve ekilmesini kolaylaştırmak için makineden geçirmek.

~ **kıran,** *trm.* Harman sonunda arpa tanelerinin uçlarında kalan kılçıkları temizleme aracı.

kılçık.başlılar, ç. b. i. Sindirim aygıtları olmayan, yaşamları boyunca asalaklık eden, genellikle uzunlamasına yuvarlak, hortumları dikenli solucanlar sınıfı; başdikenliler. [*Osm.* Müşevvek-ür-re's; *Lat.* ve *Ing. Acanthocephala; Fr.* Acanthocéphales].

kılçıklı, s. § ❶ Kılçığı olan: *Kılçıklı buğday.* [*Ing.* Bony *(fish),* stringy *(beans);* awned *(plant); Fr.* A arête, qui à beaucoup d'arêtes, plain d'arêtes]. § ❷ *mec.* Pürüzlü, batıcı; içinden çıkılmaz durumda olan, güçlüklerle dolu: *Kılçıklı bir mesele. Bu iş çok kılçıklı.* [*Ing.* Beset with difficulties; *Fr.* Difficile].

kıl.damar, b. i. *anat.* ◘ Kılcaldamar.

kıldırmak(-ı, -e), f. § ❶ Kılmak işini yaptırmak. [*Ing.* To let make, to let be done or performed; *Fr.* Faire faire, faire exécuter *(prière)*]. § ❷ Namaz kılınmasını sağlamak.

kılgı°, i. < *kılmak. fels.* Tasavvur halindeki bir düşüncenin uygulama alanına geçmesi, gerçekleşmesi. [*Osm.* Tatbik, ameliyat, amel; *Ing.* Practice; *Fr.* Pratique].
☆ *Eşanl.* **pratik.**

kılgılamak°, f. *fels.* Kuramı yapılan bir şeyi düşünce alanından iş alanına geçirip gerçekleştirmek. [*Osm.* Tatbik etmek; *Ing.* To practise; *Fr.* Pratiquer].

kılgılı°, s. *fels.* Yalnız düşünce alanında kalmayıp iş haline geçen, uygulanan, kılgı halinde olan: *Kılgılı hekimlik. Kılgılı öğretim. Kılgılı felsefe.* [*Osm.* Amelî, tatbikî; *Ing.* Practical; *Fr.* Pratique].
☆ *Eşanl.* **pratik.**
☆ *Karş.* **kuramsal.**

kılgın°, i. < *kılmak. fels.* Kılgı haline geçirilebilen, kabili tatbik: *Bu tasarıyı kılgın bulamadım.* [*Osm.* Amelî, tatbikî; *Ing.* Practicable; *Fr.* Practicable].

kılıbık, s. ve i. < *kıl* + *ibik. sosy.* Karısının baskısı *(etkisi)* altında kalarak onun sözünden dışarı çıkmayan *(erkek);* ailede nüfuzu tamamen karısına bırakmış *(erkek).* [*Ing.* Henpecked husband; *Fr.* Pantouflard, mari mené par sa femme].
☆ *Karş.* **kazak.**

kılıbıklık,-ğı, i. Kılıbık olma hali. [*Ing.* Condition of a henpecked husband, submission to one's wife].

~ **etmek,** Kılıbık olana yakışan davranışlarda bulunmak.

kılıcına, z. *(Kalas, cetvel, tahtası gibi kalınlığı eninden az olan şeyler hk.)* Eni dik gelmek üzere: *Kirişleri kılıcına yerleştirmeli.* [*Ing.* Edgewise, on edge; *Fr.* (Vu) latéralement, de côte; de champ, sur champ].

~ **koymak,** Bir kereste veya demir veya taşı, dar tarafı yukarı ve iki enli tarafları yanlara gelmek suretiyle dikliğine koymak. Bunun aksi olan vaziyete yatırmak denir. [*Ing.* To set on edge (wise); *Fr.* Mettre de champ, de can, sur can, poser de champs].

kılıç,-cı, i. *esk. T.* § ❶ *sil.* Uzun, düz veya eğrice, ucu sivri, bir veya iki yüzü keskin kın içinde bele takılan, çelikten yapılı silâh olup ortaçağların esaslı savaş aracı idi: *Kılıç kuşanmak. Kılıç çekmek.* [*Osm.* Sayf; *Ing.* Sword, saber; *Fr.* Glaive, sabre]. ◘ *ŞEKİL: 305.* — **KILIÇ;** *ŞEKİL: 306.* — **KILIÇLAR.** § ❷ *sp.* Eskrim sporunda bir silâh türü. [*Ing.* Fencing sword; *Fr.* Épée]. § ❸ *inş.* Iki duvarın ayrılmasını önlemeye yarayan duvar içine gömülen maden çubuk. [*Ing.* Brace; *Fr.* Bracon]. ◘ **Bağlama hançeri.** § ❹ *masonluk.* Masonun tapınaktaki toplantılarda taşıdığı sembolik silâh. § ❺ *mim.* Destek, bağ. § ❻ *oyun.* Elli iki kâğıtla oynanan bir çeşit iskambil oyunu. [*Ing.* A card game played with fifty-two cards] . ◉ **kıldan ince,** ~ **tan keskin,** *dey.* ◘ **Kıl.** ◉ **kılıcı kınına koymak,** *dey.* Savaşı bırakmak, savaştan vaz geçmek. [*Ing.* To put the sword into the scabbard, to sheathe a sword, to cease fighting; *Fr.* Remettre le glaive dans le fourreau, remettre l'épée dans le fourreau, poser l'épée]. **kılıcın sağlam yeri,** Kılıcın namlusunun üst uca en yakın olan kısmı. ◉ **kılıcını karşılamak,** *sp.* ◘ **Karşılamak.** ◉ **kılıcını kırmak,** *dey.* Askerlikten ayrılmak. [*Ing.* To quit the service; *Fr.* Briser son épée]. ◉ ~ **la bağlama,** *tekn.* 60° eğimli çelik çivilerle par-

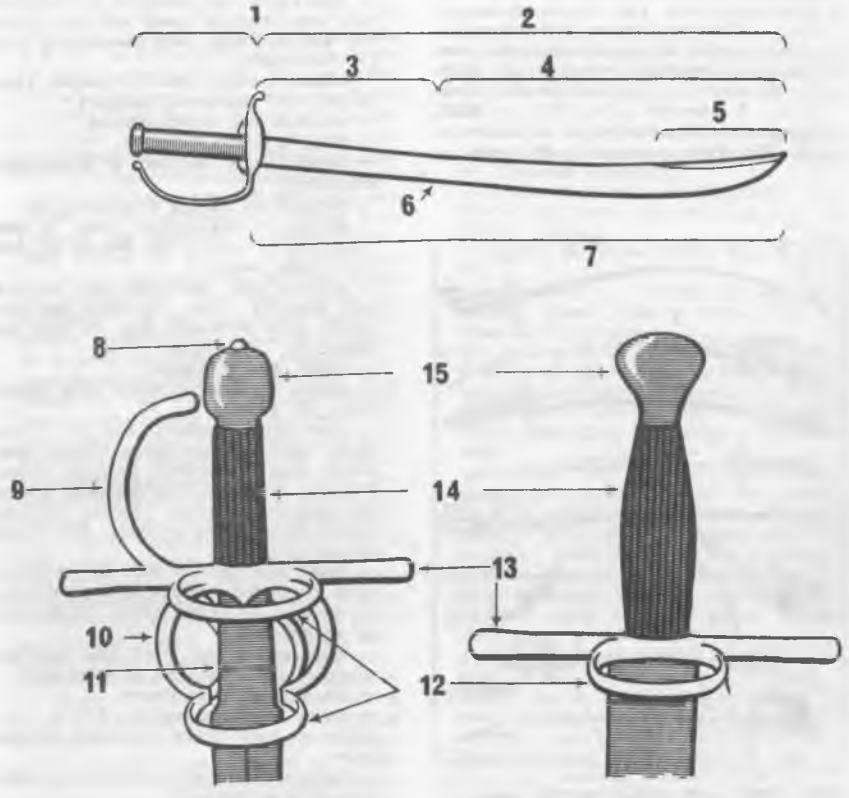

ŞEKİL: 305.— **KILIÇ. 1.** Kabza **2.** Kılıç. **3.** Sırt. **4.** Kol. **5.** Yalman. **6.** Yalım. **7.** Ağız. **8.** Irgat perçini. **9.** Balçak kavsi. **10.** Pas d'âne. **11.** Ricasso. **12.** Halka. **13.** Balçak. **14.** Kabza. **15.** Topuz.

çanın çevresine çivilenmiş odun çıtalar kullanarak görünmeyecek biçimde kadife kaplama usulü. ◉ **~ tan geçirme**, *sosy.* Eski savaşlarda yenen tarafın yenilen tarafı esir almayarak kılıçla öldürüp yok etmesi. [*ing.* Putting to the sword; *Fr.* Passer de l'épée]. ◉ **~ tan geçirmek**, *dey.* Çok sayıda kimseyi topluca kılıçla öldürmek. [*ing.* To put to the sword, to massacre; *Fr.* Passer au fil de l'épée]. ☆ *Eşanl.* **kılıç atmak** *(esk.)* ◉ **acem kılıcı**, ◘ **Acem**. ◉ **âdi ~**, (a) XV. Yüzyılda okçuların kullandıkları kılıç; (b) XVIII. yüzyılda geniş ve kısa kılıç. [*Fr.* Epée bâtarde]. ◉ **ağır ~**, İki elle tutularak kullanılan ağır ve uzun kılıç. (◘ *ESPADON).* [*Fr.* Épée à deux mains]. ◉ **Allahın kılına gelsinl**, *dey.* «*Allahın cezasını versin!*» anlamında kullanılan beddua sözü. ◉ **araba kılıcı**, Arabalarda oku enege ve tekerleği dingile tutturan kavilâ. ◉ **bağlama ~ ı**, ◘ **Bağlama hançeri**. ◉ **burma ~**, Gövdesi yılankavi biçiminde olan kılıç. ◉ **cirit kılıcı**, XV ve XVI yüz yıllarda kullanılan ve kesici olmayan enli kılıç. [*Fr.* Épée de tournoi]. ◉ **çatal ~**, Eğri gövdeli ve tek ağızlı kılıç. *(Kabzadan tek olarak hemen gövde eğriliğinin başladığı yerden itibaren çift gövdeli olur).* ◉ **dal (yalın) ~**, *dey.* ◘ Dal. ◉ **dal kesme kılıcı**, Fundalıklarda yol açmak amacıyla kullanılan geniş namlulu kısa kılıç. [*Fr.* Sabre d'abattis]. ◉ **dalgalı ~**, Namlusu alev seklinde dalga dalga olan silâh kılıç. [*Fr.* Epée flamboyant]. ◉ **davlumbaz pervanesi ~ ları**, *den.* ◘ **Davlumbaz**. ◉ **demoklesin kılıcı**, Her an gerçeklesebilecek tehlike. [*Ing.* The sword of Damocles; *Fr.* Épée de Damoclès]. ◉ **devlet kılıcı**, Törenlerde ingiliz hükümdarlarının önünde taşınan kılıç. [*Fr.* Épée d'Etat]. ◉ **doğru ~**, *sil.* ◘ **Doğru**. ◉ **düz ~**, Taban demiri *(gövde)* düz olarak yapılan kılıç. *(Düz kılıçların çoğunlukla iki yüzü de keskin olur. Yalnız bir yüzü keskin olanları da vardır. Osmanlı kılıçları arasında düz kılıç pek azdır).* ◉ **eğri ~**, Taban demiri dengeli biçimde eğri olarak yapılan kılıç: *Eğri kılıç kında paslanmalıdır.(Köroğlu) / Arslanın dinlenirken kuyruğuna verdiği biçimi andırdığından Iranlılar buna şimşir adı vermiştir. Bir ağızlıları da vardır/).* [*ing.* Scimitar; *Fr.* Cimeterre]. ◉ **ispanyol kılıcı**, XVII. ve XVIII. yüzyılda özellikle düellolarda kullanılan kılıç. [*Fr.* Épée espagnole]. ◉ **kamçı ~**, Kamçı gibi ince ve ucu sivri kılıç. [*ing.* Foil; *Fr.* Fleuret]. ◉ **kamış ~**, Ensiz kılıç, meç. ◉ **kısa ~**, XVIII. ve XIX yüzyılda piyade ve topçuların taşıdığı kılıç. [*Fr.* Sabre-briquet]. (◘ **GADDARE**). ◉ **kutlu ~**, Eskiden papaların hükümdarlara hatıra veya ödül olarak gönderdikleri kılıç. [*Fr.* Épée bénite]. ◉ **rampa ~**, Borda bordaya savaş sırasında kullanılan denizci kılıcı. [*Ing.* Cutlass; *Fr.* Sabre d'abordage]. ◉ **saban kılıcı**, *trm.* Saban demirinin ucundaki keskin demir. *(Saban hareket ettirildiği zaman, saban kılıcı topraktan dikey bir yönde bir parça kaldırır. Saban demiri, aynı anda, bu parçayı alarak böler. Ardından, sabanın ilerlemesiyle saban kulağına gelen bu toprak ters çevrilir. Saban kılıcı çok zaman bir bıçak görünüşünde olmakla birlikte yuvarlak saban kılıçları da vardır).* [*Ing.* Coulter of a plow]. ◉ **şahir kılıcı**, Savaşta kullanılmayan kılıçların genel adı. [*Fr.* Épée de ville]. ◉ **tören kılıcı**, Geçit törenleri için hazırlanmış süslü kılıç. [*Fr.* Épée de parement]. ◉ **uzun ~**, Merovenjlerin su verilmis çelikten kaynakla yapılmış kılıcı. *(Roma ordularının yardımcıları Keltler ve Iran geleneklerinin etkisinde kalmış olan Hunlar tarafından kullanılan kılıç).* [*Fr.* Épée longue]. ◉ **Wallonne (valon) kılıcı**, Düz siperli atlı kılıcı. *(Çağımız süvarilerinin kılıcı'nın atasıdır).*

~ ağzı, Kılıcın keskin kısmı, yüzü. [*ing.* Edge of a sword].

~ alayı, *tar.* Eski padişahların tahta çıkışlarında kılıç kuşanmaları için yapılan tören. [*ing.* Sultan's procession, after accession, to gird on the sword of sovereignty].

☆ *Eşanl.* **taklidi seyf, taklidi şemşir.**

~ artığı, *teşk. tar.* Müslümanlar tarafından ele geçirilen bir ülkede hayatları bağışlanan kimseler; Bu kimselerden kurulu ve fatihler tarafından belli bir yere yerleştirilen azınlık. *(Genellikle böyle bir azınlığa, kendi gelenek ve inançları uyarınca yaşama serbestiği verilir, yönetim müslümanlar elinde bulunurdu).*

~ askı kayışı, Bel kayışının sol tarafına, kılıç veya kasatura asmak için takılan meşin veya bez parça. [*ing.* Sword-knot, frog; *Fr.* Porte-épée].

~ askısı, Omuzdan aşan kılıç kayışı. [*ing.* Baldric; *Fr.* Ceinturon, baudrier].

~ atlamak, *teşk. tar.* ◘ **Atlamak**.

~ bağı, ◘ **Kılıç kayışı**.

~ balığı, *zool.* ve *astr.* ◘ **Kılıçbalığı[1], kılıçbalığı[2]**.

~ balığıgiller, *zool.* ◘ **Kılıçbalığgiller**.

~ çalmak, Kılıçla vurmak. [*ing.* To deal blows with a sword; *Fr.* Blesser ou tuer avec l'épée, sabrer].

~ çekmek, *dey.* Saldırmak veya selâmlamak amacıyle kılıcı kınından çıkarmak. [*Osm.* Selli seyretmek; *Ing.* To draw the sword; *Fr.* Tirer l'épée].

~ çiçeği, *bot.* ◘ **Glayöl**.

~ demiri, Kılıç yapılan demir. [*ing.* Sword blade; *Fr.* Lame].

~ erleri (kılıç erenleri) *teşk. tar.* Tımar sahibi asker. *(Selçuklularda tımarlı asker olarak sefere çıkarlardı. Selçuklu sultanı Alâeddin Keykubad III'ün Moğollar tarafından hakarete uğraması üzerine 1299'da, Osman Beyin yanına geldiler).* [*ing.* Good swordsman].

~ hakkı, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde savaşla alınan topraklardan savaşa katılanların bir kısmına verilen yerler. *(Sadece kılıç da denirdi).*

~ hakkı olarak, *dey.* Fetih için, fetih dolayısıyle. [*Ing.* By right of conquest].

~ ipi, *den.* ◘ **Halat aksamı**.

~ kabza siperi (siperliği), Kılıçla vuruşurken eli karşı tarafın kılıcından koruyan kısım.

~ kabzası, Kılıcın elle tutulan kısmı, sapı. [*Ing.* Hilt; *Fr.* Poigne].

~ kabzası alt siperi, Bir kılıcın veya hançerin siperinin alta doğru genişlemesinden meydana gelen ve eli korumaya yarayan şişkinlik. *(Kılıç kabzası alt siperleri ya üstleri kazı işle ve deliksiz veya rakibin hamlelerini tutmak veya boşa çıkarmak için oymalı ve delikli olur).*

~ kabzası art siperi, Bir kılıcın kabzasının, elin içini koruyan arka kısmı. *(XV. yüzyılın sonunda, kabzanın aşağısından başlayan ve kabza başına doğru gitgide birbiriyle bitişen üç veya dört kol biçiminde ortaya çıktı).*

~ kaftan göndermek, *teşk. tar.* ◘ **Teşrif**.

~ kalkan oyunu, *folk.* Daha çok Bursa yörelerinde rastlanan ve kılıç ve kalkanla yapılan bir türk halk dansı. [*Ing.* A Turkish folk dance performed with shield and sword].

~ kayışı, Kılıcı bele veya omuza asmak için kullanılan tokalı kayış. [*Ing.* Sword or saber belt; *Fr.* Ceinturon].

~ kesmek, *oyun.* Kılıç oyunu oynamak.

~ kılıfı, Eyere bağlanan meşin kılıf. *(Süvari kılıcının kınını bu kılıfın içine sokar ve sağlam bir meşin parçasıyle kılıfı kının halkasına tutturur).*

~ kını, ◘ **Kın**.

~ kınını kesmez, *at.* Sert ve aşırı davranışlı kişinin başı dertten kurtulmaz.

~ kuşanmak (takmak), *dey.* Bir kılıca sahip olmak, onu taşıyacak güce ve yetkiye hak kazanmak. [*Ing.* To gird on a sword; *Fr.* Se seindre de l'épée].

~ namlusu, Kılıçların kesmeye mahsus olarak yalnız bir ağzı bilenmiş olan demir.

~ oynatmak, *dey. esk.* Egemen olarak yaşamak. [*Ing.* To dominate over, to predominate; *Fr.* Dominer sur].

~ papucu, Kılıç kınının aşağı kısmı. [*Ing.* Ferrule of a scabbard].

~ püskül kayışı, Kılıcın kabzasına bağlı olan ve bir ilmikle bileğe takılan kayış. [*Ing.* Sword knot; *Fr.* Dragonne].

~ siperi (siperliği), Kılıç kabzasının, kının içine yağmur girmesini önlemek amacıyle kın evini örten parçası. [*Ing.* Basket hilt; *Fr.* (Garde en) coquille].

~ talimi, Kılıç kullanmasını öğrenmek için yapılan çalışma. [*Ing.* Sword drill].

~ tımar, *teşk. tar.* Boş tımarlara verilen ad. *(Savaşta yararlık gösterenlere, kudretli sipahi ve sipahi oğullarına verilirdi).*

~ vurmak, *dey.* Kılıçla saldırmak. [*Ing.* To deal out blows with a sword].

kılıç.balığı, b. i. *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Kılıçbalığıgiller *(Xiphiidae)* familyasından bir balık türü. (Yüz kemiklerinin bir kısmı ile üst çene kemiği öne doğru uzayarak kılıç gibi uzun ve sivri bir şiş meydana getirir. Uzunluğu 3-5 m. Eti çok beğenilir. Sudan dışarı sıçrar. Atlantik Okyanusu. Akdeniz ve Karadenizde yaşar. Türkiye'de özellikle Istanbul Boğazında ve Marmara'da bulunur. Ağustos ve Kasım aylarında yakalananları lezzetli olur. [*Lat. Xiphias gladius; Ing.* Swordfish, broadbill, espada, espadon; *Fr.* Espadon]. ◘ *LEVHA: 14.* — **BALIKLAR**; ◉ **yelkenli ~**, *zool.* Ağız - burun kısmı mahmuz gibi uzun olan, *Histiophoridae (= Istiophoridae)* familyasından kemikli balık. *(Uskumruya yakın olan bu balığın sırt yüzgeci çok büyüktür, bir yelken gibi açılır. Yelkenli kılıç balığı sıcak denizlerde yaşar, yüzgecini yelken gibi açarak denizin yüzünde rüzgârla sürüklenir).* [*Lat. Histiophorus gladius; Ing.* Sailfish; *Fr.* Voilier].

Kılıç.balığı, b. öz. i. *astr.* Irmak ve gemi arasında yer alan güney küre takımyıldızı. En parlağı üçüncü kadirden olan, az parlak birkaç yıldızdan meydana gelir. Takımyıldızın üst kısmını *Büyük Magellan bulutu* kaplar. Bu bölgede çapı 120 1.y. olan dağınık bir bulutsu (NGC 2070) çıplak gözle görülebilir. Bilinen yıldızlar içinde mutlak kadiri en büyük olan δ *Doradus* adlı üstdev de yine bu bölgede teleskopla gözlemlenebilir. Bu yıldızın aydınlatma gücü, Güneş'ten 500 000 defa büyüktür. [*Lat. Dorado=Dor); Ing.* Swordfish; *Fr.* Dorade].

kılıç.balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Dikenli-yüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Dişleri ve pulları yoktur.

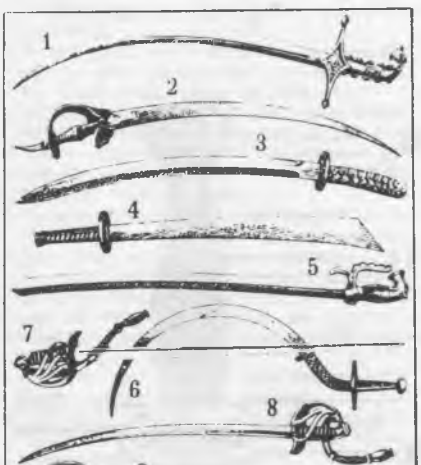

ŞEKİL: 306. — **KILIÇLAR**. **1.** Türk kılıcı. **2.** Hint kılıcı. **3.** Japon kılıcı. **4.** Çin kılıcı. **5.** Arap *(Faslı)* kılıcı. **6.** Habeş kılıcı. **7.** Fransız süvari kılıcı. **8.** Eğri Fransız kılıcı. **9.** *(Fransız ihtilâli zamanı)* Şeref kılıcı.

Tek türü vardır. Kılıç balığı *(Xiphias gladius).* [*Lat.* ve *ing. Xiphiidae; Fr.* Xiphiides]

kılıççı, i. *Tar.* Kılıç yapan usta. [*Ing.* Sword seller; *Fr.* Fabricant ou vendeur de sabres].

kılıç.çiçeği, b. i. *bot.* ◘ Glayöl.

kılıç.gagalı, b. i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Yağmurkuşugiller *(Charadriides)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 43 sm. Çok ince, uzun ve ucu yukarıya doğru iyice kıvrık bir gagası vardır. Tüyleri ak, kanatları karadır. Bacakları uzundur. Kuzey Avrupa'da ve Asya'da su kenarlarında yaşar. Kışın Afrika'ya göç eder. [*Lat. Recurvirostra avocetta; ing.* European avocet; *Fr.* Avocette à tête noire]; ◉ **Amerika ~ sı**, *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Yağmurkuşugiller *(Charadriidae)* familyasından bir tür. Uzunluğu 50 sm. [*Lat. Recurvirostra Americana*].

kılıç.hane, b. i. *esk.T.* kılıç + *Fars.* hâne. esk. Kılıç yapılan yer. [*Ing.* Sword factory; *Fr.* Fabrique de sabres pour l'armée *(vx)*].

kılıç.kırlangıcı, b. i. *zool.* ◘ **Kara Sağan.**

kılıç.kırlangıcıgiller, ç. b. i. *zool.* ◘ **Sağangiller.**

kılıç.kuyruk,-ğu, b. i. *zool.* Kemikli - balıklar *(Teleostei)* takımının, Lebistesgiller *(Poecilidae)* familyasından anayurdu Amerika olan bir balık türü. Uzunluğu 6-10 sm. Tropik süs balığıdır. Doğurur. Eti çok beğenilir. Erkeğin anüs yüzgeci çiftleşme organına değişmiştir. Kuyruk tarafında «*kılıç*» adı verilen uzun bir uzantı vardır. Orta Amerika'da yaşar. [*Lat. Xiphophorus helleri; ing.* Swordtail; *Fr.* Xiphophore, xipho]. ◘ *LEVHA:* **TROPİK BALIKLAR.**

kılıç.kuyruklu, b. i. *zool.* Kılıçkuyruklular *(Xiphosura)* takımının *Limulidae* familyasından bir cins. Trias devrinden beri hiçbir değişikliğe uğramadan bugüne kadar yaşamıştır. Yarım metre kadar olurlar. [*Lat. Limulus; Ing.* Horseshoe crab, king crab; *Fr.* Limule, limulus].
☆ *Eşanl.* **Limulus.**

kılıç.kuyruklular, ç. b. i. *zool.* Merostomlular *(Merostomata)* sınıfına giren bir eklembacaklı takımı. Kalkan şeklinde kubbeli bir sefalotoraks ile altı köşeli yassı bir abdomenleri vardır. Uzun ve sivri bir telzonu bulunur. Denizlerde yaşarlar. [*Lat.* ve *ing. Xiphosura; Fr.* Xiphosurides].

kılıçlama, z. § ❶ Bir şeyin keskin ve dar tarafı yukarı gelecek şekilde, dikine, kılıcına: *Tahtayı kılıçlama koydular.* ☆ *Karş.* **palasına**; [*ing.* Edgewise, set on edge; *Fr.* De côté, en écharpe]. § ❷ Çaprazlama, bir yandan öbür yana: *Çantayı kılıçlama asmak.* [*ing.* Crosswise; *Fr.* En croix, en travers]. **~ kaçmak**, yan yan koşmak, çaprazlamasına gitmek.

kılıçlı, s. ve i. Kılıçla silâhlanmış olan, kılıç takmış *(kimse).* [*Ing.* Armed with a sword, wearing ä sword; *Fr.* Qui porte l'épee].
~ asa, *ask.* XVI. ve XVII. Yüzyıllarda kullanılan ve ucuna, içeriye çekilebilen bir kılıç takılmış asa.
~ bağlama, § ❶ *bayınd.* Bir asma köprünün kablolarını, yatay yükü taşıyan putrellerin uçlarına tutturarak yapılan bağlama; § ❷ *mim.* Bir duvarı bağlamak için konulan kirişlerin uçlarına kılıç geçirmek suretiyle yapılan bağlama. Çekme etkisi altındaki bir yapı unsurunun sabit kalmasını sağlamaya yarayan düzen. *(Betonarme bir parçada iskeletin dengesi ancak kılıçlı bağlama ile sağlanır).* [*Ing.* Wall tie; *Fr.* Ancrage].

kılıç.otu, b. i. *bot.* İki.çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kılıçotugiller *(Hypericaceae)* familyasından, Mayıs - Eylül ayları arasında, parlak sarı renkli çiçekler açan 30-100 sm. yüksekliğinde çok yıllık otsu bitki. Yaprakları sapsız, dekussat, uzunca oval, tam kenarlı ve koyu yesil renklidir. Üzerinde saydam noktalar halinde, uçucu yağ guddeleri görülür. Çiçekleri, dalların ucunda yaygın paniküller oluşturur. Meyva septisit kapsüldür. Çiçekli dalları *(Herba Hyperici)* uçucu yağ *(pinen ve cadinen)*, tanen, reçine ,acı maddeler ,zamk ve boya maddesi taşır. Boya maddelerinden biri sarı renkli *(hiperin)*, diğeri ise kırmızı renkli *(hipericin)* dir. Hiperisin bazı hayvanlarda fotosansibilite meydana getirmektedir. Yatıştırıcı, göğüs yumuşatıcı, iştah açıcı, idrar ve balgam söktürücü olarak infuzyon halinde kullanılır. Zeytin yağındaki maserasyonu halk arasında yara iyi edici olarak tanınmıştır. [*Lat. Hypericum perforatum; Ing.* Klamath weed; *Fr.* Millepertuis commun].
☆ *Eşanl.* **sarı kantaron, koyunkıran, kuzukıran, yaraotu.**

kılıç.otugiller, b. i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Parietales* takımından, ucucu yağ ve reçine taşıyan otsu veya odunlu bitkileri kapsayan bir familya. Yaprakları genellikle saydam noktacıklı veya kenarları siyah gudde tüylüdür. Çiçekleri erdişi, genellikle sarı renkli, beş taçyapraklı ve beş çanakyapraklıdır. Meyva 3-5 gözlü bir kapsüldür. 8 cins ve yaklaşık olarak 350 türü bulunur.Türkiye'de 2 cinsi ve 70 kadar türü yetişmektedir. [*Lat.* ve *ing. Hypericaceae; Fr.* Hypéricacées].

kılıç.oyuncusu, b. i. Kılıçoyunu savutlarıyle çalışan ve yarışan sporcu. [*Ing.* Fencer, swordsman; *Fr.* Escrimeur].
☆ *Eşanl.* **eskrimci.**

kılıç.oyunu, b. i. Dürtücü kılıç, delici kılıç ve kesici kılıç adı verilen üç savutla yapılan spor. [*Ing.* Fencing; *Fr.* Escrime].
~ zamanı, Yalın bir kılıç oyunu eyleminin yapılabilmesi için geçmesi gereken süre. [*Osm.* Eskrim zamanı; *ing.* Fencing time; *Fr.* Temps d'escrime].

kılıçsı, s. *bot.* Laminası kılıç biçiminde olan *(basit yapraklar hk.)* [*Lat. Ensiformis; ing.* Ensiform; *Fr.* Ensiforme, ensifolié.-ée].
~ yaprak, *bot.* ◘ **Yaprak.**

kılıf, i. *Osm.* < *Ar. gılâf.* § ❶ Bir şeyin, kendi biçimine göre ve yumusak bir nesneden yapılmış özel kabı: *Yatakkılıfı, Yastıkkılıfı.* [*Ing.* Cover, case, sheath; *Fr.* Fourreau, gaine]. ☆ *Eşanl.* **kın.** § ❷ Bir seyi içine alan mahfaza. kın; § ❸ *den.* Yelkenlerin, filika tentelerinin kullanılmadıkları zamanlarda muhafazaları için yapılmış branda, torba. ☆ *Eşanl.* **kab, mahfaza.** § ❹ *anat.* Bir organı kaplayan ince deri, zar. [*Osm.* Kamis, gılâf; *Lat. Tunica; ing.* Tunic; *Fr.* Tunique]. ☆ *Eşanl.* **gömlek**, örtü, tabaka; § ❺ *biy.* (a) Bir organı, kası, kirişi v.b. saran oldukça dayanıklı örtü. *(Bu çeşit akörtülerin en gelişmişi, karnın doğru kaslarının kılıfıdır).* [*ing.* Sheath; *Fr.* Gaine]; (b) Bazı organları çevreleyen telli oluşumlara verilen ad: Tirvid'in kılıfı. [*Ing.* Sheath; *Fr.* Gaine]. (c) Orgunların ve organizmaların farklılaşmış çevre kısmı; § ❻ *elek.* Bir x ışını ampulünü ,yüksek gerilime ve ışınımlara karşı korumak için tamamiyle çevreleyen düzen; [*ing.* Sheath; *Fr.* Gaine]. § ❼ Mobilyaları kısmen veya tamamiyle kaplayan kumaş örtü: *Koltuk kılıfı.* [*Ing.* Sheath cover; *Fr.* Fourreau]. § ❽ *inş.* Döşemelerin veya bölmelerin ,duvarların birbirini kesen yerlerinde eşyaları veya dayanıksız maddeleri korumaya yarayan boru veya mahfaza. [*ing.* Sheath; *Fr.* Fourreau]. § ❾ *otom.* Lastikte hava odasını çevreleyen kauçuk kaplı bez şerit. [*Ing.* Gaiter; *Fr.* Gaine]. § ❿ *tekn.* Bir çatıyı, bir taşlama taşını, bir makineyi tutmaya yarayan demir parçaları. [*Ing.* Sleeve; *Fr.* Fourreau]. § ⓫ *zoot.* ve *vet.* Hayvanlarda kamışı koruyan ve insandaki sünnet derisinin karşılığı olan karına yapışık deri kıvrımı. *(Atta sidiğin mayalanarak keskinleşmesi veya yağlı maddelerin birikmesi ile iltihaplanmaya yolaçabilir).* [*Ing.* Sheath; *Fr.* Fourreau]. ◉ **akörtü ~ ı**, *anat.* Bir kası veya bir kas grupunu saran dayanıklı akörtü. *(Bu çeşit akörtülerin en gelişmişi karnın doğru kaslarının kılıfıdır).* [*Ing.* Aponeurotic Sheath; *Fr.* Gaine aponévrotique], ◉ **hasır ~ ı**, ◘ **Hasır**; ◉ **katod ~ ı** *elek.* Düşük basınçlı bir deşarj tüpünde Aston karanlık uzayını izleyen ve gazı uyarmak için orada hızlandırılan elektronların yeterli hız kazandığı ışıklı bölge. [*Ing.* Cathodic sheath; *Fr.* Gaine cathodique]; ◉ **parmak ~ ı**, *deric.* Sırmacının atkı örmek için kullandığı iki ucu açık yüksük; ◉ **yalıtkan ~**, *elek.* Elektrik kablolarında orta iletkeni yalıtmak için kullanılan madde. [*Ing.* Insulating sheath; *Fr.* Gaine isolatrice].

kılıfçık,-ğı, i. *bot.* Karayosunlarında sapçığın dibinde bulunan zarımsı boru.

kılıflama, i. § ❶ *elek.* Ergiyen maddeye bir takım üstün özellikler kazandırmak için bir elektrik kaynağı elektrodunun ortasını maden veya organik bir maddeyle kaplama işlemi; § ❷ *inş.* ◘ **Gömlek geçirme.**

kılıflamak(-i), f. Kılıf geçirmek, kılıfla örtmek. [*Ing.* To sheathe; *Fr.* Envelopper *(qch.)* dans une gaine].

kılıflı, s. Kılıfı olan veya kılıf içinde bulunan. [*Ing.* Having a case, cover, tunic, sheath; *Fr.* Qui a une gaine, un étui].

kılıflık,-ğı, i. Koyun derisinden yapılmış kolye veya öbür süs eşyaları kılıfı.

kılık,-ğı, i. *esk. T.* § ❶ Bir kimsenin giyinişi, veya dış görünüşü. [*Osm.* Kıyafet; *ing.* Appearance outward form, shape, aspect; *Fr.* Tenue]. § ❷ Görünüş, suret. [*ing.* Appearance; *Fr.* Apparence]. § ❸ *h.d.* Resim, tasvir, § ❹ *fels.* Bir nesnenin, dış sınırlarıyle meydana gelen geometrik betisi. *Balmumuna mühür basıldığı zaman balmumu mührün kılığını alır.* [*ing.* Form; *Fr.* Forme, Gestalt]. ☆ *Eşanl.* **geştalt.** § ❺ *sosy.* Her toplumda âdetlere göre düzenlenen giyim ve kuşam şekli. [*Osm.* Kıyafet; *ing.* Dress, attire, costume; *Fr.* Costume]; § ❻ *esk.* Benzer sekil, biçim; § ❼ Hareket tarzı, davranış. [*ing.* Conduct, behaviour; *Fr.* Comportement ,conduite]. ◉ **kılığına girmek**, *(birinin), dey.* Onun gibi giyinmek. ◉ **çağdaş —**, *sosy.* ◘ **Çağdaş.**
~ çekmek (çıkarmak), *dey. h.d.* Resim çekmek veya yapmak. [*ing.* To draw or paint a likeness].
~ değiştirme, *psiky.* Bir kişinin kendisinden farklı cinsin kılığına girmesi veya başka bir sosyal sınıfa bağlı kimselerce kullanılan elbiseleri giymesi. *(Kılık değiştirmelere ,tarih, tiyatro, edebiyat ve kriminoloji alanlarında sık sık rastlanmıştır. Akıl hastalıkları alanında ise, bu davranış, yalan söyleme hastalığında, aşırı manyaklıkta ve bazı yerleşik hezeyanlarda görülür).**
~ değiştirmek, *dey.* Giyiniş veya davranışı değiştirmek. [*Ing.* To change form or costume; *Fr.* Se déguiser].
~ değiştirmeli oyun (~ değiştirmeli rol), *tiy.* Oyuncuların sıra ile çeşitli kişileri veya başka bir cinsi canlandırdıkları oyun veya rol.
~ kıyafet, *dey.* Üst baş ve dış görünüş. [*ing.* External appearance, dress, attire; *Fr.* Costume, extérieur].
~ kıyafet düşkünü, *dey.* Giyecekleri eskimiş ve kötü olan. [*ing.* Wearing worn or shabby clothes].
~ kıyafet köpeklere ziyafet, *dey.* ◘ **Kıyafet.**

kılıklandırmak*(-i), f. Zihinde bir şeye kılık vermek. [*Osm.* Tasavvur etmek; *ing.* To imagine; *Fr.* Imaginer].

kılıklı, s. § ❶ Şu veya bu kılıkta olan: *Dilenci kılıklı bir adam: Papaz kılıklı.* [*ing.* Having such and such an appearance or dress; *Fr.* Habillé de telle manière]. § ❷ *h.d.* Gösterişli, güzel. [*ing.* Well-shaped, well-dressed].
~ kıyafetli, *dey.* Kılığı kıyafeti düzgün, yerinde, iyi giyinmiş. [*ing.* Welldressed; *Fr.* D'un extérieur, d'une forme agréable].

kılıksız, s. Kılığı düzgün olmayan, üstü başı düzensiz. [*Ing.* Deformed; *Fr.* Difforme].
☆ *Eşanl.* **çapaçul ,şapşal, eteği düşük, hırpani, hırtlamba, babayani, zibidi, harabati, süflî, rüküş, zemheri zürafası, perişan kılıklı.**
☆ *Karş.* **kılıklı ,iyi giyimli ,eli yüzü düzgün.**

kılınmak, nsz. f. § ❶ Kılmak işine konu olmak: *Camide namaz kılınır;* § ❷ Namaz eda edilmek. [*Ing.* To intend *(to do)*, to cringe, flatter; *Fr.* être, exécuté, ecquitté *(prière)*]

kılır, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, Trakya, Batı ve Güney Anadolu bölgelerinde, tarlalarda, boş arazilerde yetişen, 30-80 sm. boyunda, çıplak, bir yıllık, otsu ve özel kokulu bir bitki. yaprak-

ları tripennatisekt olup parçalar iplik biçimindedir. Çiçek durumu çok kollu bileşik umbella şeklindedir. Meyva 2 sm. boyunda ovat, ve kalın kostalı bir şizokarptır. Meyvalar olgunlaşmaya başlayınca umbellanın kolları birbiri üzerine kapanır, reseptakulum şişer. Meyvaları *(Fructus ammi visnagae)* sabit yağ, uçucu yağ ve kromon çekirdeği taşıyan bileşikler *(kellin, kellolglikozit, visnagin, visamminol v.b.)* tasır. Kılır meyvaları pek eski tarihlerden beri Doğu ülkelerinde karminatif ve idrar söktürücü olarak kullanılmaktadır. İkinci dünya harbinden sonra bu meyvalardan elde edilen kellin antispasmodik olarak kullanılmaktadır. Antispazmodik etki özellikle bronşlar, idrar yolları, safra yolları ve koronerler üzerinde görülmektedir. Ağız yolu veya enjeksiyon suretiyle *angina pectoris* ve bronsiyal astmaya karşı kullanılır. [*Lat.* *Ammi visnaga; ing.* Bishop's - weed; *Fr.* Visnage, visnague, ammi vlsnage, fenouil annuel, herbe aux gencives, herbe aux cure-dents].

☆ *Eşanl.* hıltan, dişotu.

kıliper, i. § ❶ XIX. yüzyılda çok kullanılan hızlı yelkenli. [*Ing.* ve *Fr.* Clipper]. § ❷ İnce uzun gezinti teknesi. [*Ing.* ve *Fr.* Clipper].

kıl.kapan, b. i. Kehribara verilen diğer bir ad. [*Ing.* Amber; *Fr.* Ambre].

kıl.kıra, b. i. *tıp.* ◘ Saçkıran, alopesi.

kıl.kök,-ü, b. i. ◘ Kıl kökü.

kıl.kurt, b. i. *zool.* ve *paraz.* Sivrikuyruk.

kıl.kuyruk,-ğu, b. i. § ❶ *zool.* Kazsılar *(Anseriformes)* takımının Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından ince uzun gövdeli bir kuş türü. Uzunluğu 55-65 sm. Kuyruğu sivridir. Tüyleri ak, yeşil, kara karışıktır. Gagası ve ayakları mavidir Kuzey Amerika, Kuzey Avrupa ve Asya'da yaşar. Göçmen bir kuş olup kışı Akdeniz dolaylarında ,Afrika ve güney Asya'da geçirir. Güney Amerika'da benzer çeşitleri vardır. [*Lat.* *Anas acuta; ing.* Pintail, pin - tailed duck; *Fr.* Pilet]. § ❷ *zool.* ◘ Gümüşçün; § ❸ s. *arg.* Züğürt ve kılıksız. *(kimse).* [*ing.* Unstable and untrustworthy person, wretched and very poor fellow].

kıl.kuyruklar, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kanatsızlar *(Aptcrygota)* altsınıfına giren bir takımı, Genellikle uzunca olan orta boylu hayvanlar. Abdomenin arka ucunda iki veya üç tane kuyruk şeklinde çıkıntılar vardır. [*Lat.* ve *ing.* *Thysanura; Fr.* Thysanoures].

kıl.küflücesi, b. i. *zool.* ve *paraz.* Ilkel mantar türlerinden ileri gelen saç hastalıklarının genel adı. [*Osm.* Dâ-i fütr-i şa'rî; *Lat.* ve *Ing.* *Trichomycosis; Fr.* Trichomycose].

kıllama, i. Köylü kadınların süs olarak arkalarına sarkıttıkları püsküllü ip. [*ing.* Tasseled girdle].

kıllanmak, nsz. f. § ❶ Kıl peyda etmek; kıllarr çıkmak. [*Ing.* To become hairy; *Fr.* Se couvrir de cheveux, de polis]. § ❷ Bıyığı sakalı çıkmak. § ❸ *mec.* Kartlaşmak.

kıllet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk* § ❶ Azlık, eksiklik. [*ing.* Littleness, fewness; *Fr.* Petit nombre, petite quantite]. § ❷ Kıtlık. [*Ing.* Rareness; *Fr.* Rareté].

kıllı, s. Kılı olan, kıl ile kaplı. [*ing.* Hairy; *Fr.* Poilu,-ue, velu,-ue].

~ **ayaklılar**, *zool.* ◘ Kıllıayaklılar .

~ *(sakallı)* **bebek**, *dey.* ◘ Bebek.

~ **dil**, *patol.* Dili kılla kaplı gibi gösteron patolojik durum. [*Ing.* Hairy tongue].

~ **kara dil**, *patol.* ◘ Dil.

kıllı.ayaklılar, ç. b. i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Birincil-ağızlılar *(Protostomia)* filumunun 'Halkalı-solucanlar *(Annelida)* dalının bir sınıfı. Vücutları soloma göre dıştan bölütlere ayrılmıştır. Gövde bölütlerinin yanlarında padapod denen çıkıntılar ve bunların üzerinde kitin kıl demetleri bulunur. Çeşitli türleri, birçok asalak solucanın arakonakçılığını yapar. **Çok-kıllılar** *(Polychaeta)*, **Solucanlar** *(Oligochaeta)*, **Sülükler** *(Hirudinea)*, **Ekiuroyidler** *(Echiuroides)* en önemli takımlarıdır. [*Osm.* Mercul-ül-harir; *Lat.* ve *Ing.* *Chaetopoda; Fr.* Chetopodes].

kıllı.çeneliler, ç. b. i. *zool.* Engin denizlerde yaşayan iğ biçiminde, solucanımsı, etçil hayvan sınıfı. *(Yalnız üç cinsi bilinir: Sagitta, spadella, Krohnia).* Kıllıçeneliler planktonlarda çoktur. Dosdoğru bir cizgi üzerinde ve gayet hızlı yüzer, bazen mavi bir ışık saçar, canlı avlarını çengelli dişleriyle yakalar. Gövdesi bakışım düzlemine göre bölmelidir. 3 000 m. kadar derinliğe iner. kambriyenden beri bilinir. Bazı bilginler bunların kolsuayaklılardan türemiş olabileceğini ileri sürer. Çünkü onların kurtçuklarına benzer. [*Lat* ve *Ing.* *Chaetognatha; Fr.* Chétognathes].

kıllı.dişli.balık,-ğı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Kıllıdişliginer *(Chaetodontidae)* familyasından bir balık türü.Orta boylu, yandan basık gövdeli, yol yol gözalıcı parlak renkli güzel bir balıktır. Kızıldeniz ve Hint Okyanusunda yaşar. [*Lat.* *Chaetodon fasciatus; ing.* Chaetodon; *Fr.* Chétodon].

kıllı.dişligiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Tropik denizlerde, yaşayan küçük boylu, çok güzel renkli etçil balıklardır. 200 kadar türü vardır. Süs balıklarıdır. **Kıllı-dişli-balık** *(Chaetodon fasciatus)*, **parmak balığı** *(Chaetodon argentatus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing.* Chaetodontidae; *Fr.* Chetodontides].

kılmak*, f. *esk. T.* § ❶ Genellikle «*Etmek, yapmak*» anlamıyle başlıca **namaz kılmak** sözünde ve kimi vakit başka kelimelerle yardımcı fiil olarak kullanılır: *Beni böyle söylemeye mecbur kıldı.* [*Ing.* To render, to make; *Fr.* Faire]. § ❷ Namazı eda etmek. [*ing.* To perform].

kılsız, s. Kılı olmayan. [*ing.* Hairless, without bristles; *Fr.* Sans cheveux, chauve].

kıl.şalvar, b. i. Bükülmüş kıldan dokunan kumaşla yapılan salvar.

kılükal, b. i. *Osm.* <*Ar. Dedikodu.* [*ing.* Gossip, tittle-tattle].

kım, i. *bot.* Bazı bitkilerde sapı kucaklayan yaprak biti.

kımıl, i. < *kaml. zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Hortumlu böcekler *(Rhynchota)* takımının, Yarımkanatlılar *(Hemiptera)* alt takımının *(Pentatomidae)* familyasından bir tür, 11-12 mm. uzunluğunda, 4-6 mm. genişliğinde bir böcek olup vücudu kalkan biçimindedir. Yumurtalarını ekinlerin yapraklarına bırakır. Böceklerin gençleri ekinlerin yaprağını yer, yetişkinleri süslü taneleri emer. Pis kokar. Bazı yıllar, özellikle güneydoğu Anadolu'da büyük zararlara yolaçar. [*Lat.* *Aelia rostrata; ing.* An insect pest of cereals; *Fr.* Aelie].

kımıldamak, f. *yans.* § ❶ Yerinden biraz oynamak; [*ing.* To stir ,to move slightly; to budge; *Fr.* Bouger, se remuer, se mouvoir legèrement]. § ❷ Yerinden hafif hafif hareket etmek; § ❷ Olduğu yerde belli belirsiz hareket etmek. § ❹ *tıp (dölüt hk.)* Dölyatağında hareket etmek; ⊙ **yerinden** ~ *(kımıldanmak), dey.* Kalkmaya teşebbüs etmek, davranmak.

kımıldanış, i. Kımıldanmak eylemi veya tarzı. [*Ing.* Slight motion, movement, agitation; *Fr.* Mouvement].

kımıldanmak, nsz .f. ◘ Kımıldamak.

kımıldatmak, f. Yerinden biraz oynatmak, hafifçe hareket ettirmek. [*Ing.* To cause to move, to agitate, to shake; Fr. Mouvoir, agiter, remuer, mettre en mouvement, faire mouvoir, faire bouger].

kımıl kımıl, z. *yans.* Kım kım, durmadan kımıldanan bir şeyin halini anlatır: *Kımıl kımıl kımıldanıyor.* [*ing.* Wiggling, fidgety; *Fr.* Exprime action de se remuer continuellement].

kımıltı, i. < *kımıldamak. yans.* Hareket. [*ing.* Motion, mouvement, agitation; *Fr.* Mouvement]. ⊙ **çemberleme** ~, *coğr.* ◘ Çemberleme.

kımız, i. *esk. T.* Kısrak sütünü mayalamakla yapılan az alkollü ekşi ve içindeki CO_2 sebebiyle gazozumsu tatta eski bir Türk içkisi. [*Ing.* Koumis, kumiss *(fermented mare's milk); Fr.* Koumys, koumis, coumys].

kım kım, z. *yans.* Durmadan kımıldanan bir şeyin halini anlatır. [*Ing.* Slow, acting or moving without haste or rapidity; *Fr.* Exprime action de se remuer continuellement].

kımlanmak, f. Ayağa kalkmaya veya uçmaya davranmak. [*Ing.* To prepare to fly *(bird)*, to make a motion as if to rise; *Fr.* Se mouvoir legerement].

kın, i. *esk. T.* § ❶ *sil.* Bıçak, kılıç, hançer gibi kesici âletlerin kabı: *Kılıç kını.* [*ing.* Sheath, scabbard; *Fr.* Fourreau]; § ❷ *bot.* (a) Buğdaygillerde olduğu gibi bazı bitkilerde sapı kucaklayan yaprak dibi; yapraklarda sapın bir bölümünü uzunlamasına saran geniş dış kısmı; (b) İçinde yosun kavanozcuğunun dip kısmının yer aldığı silindir biçimindeki organ; (c) Erkek organ başçıkları veya ipçiklerin birbirleriyle kaynaştığı zaman dişi organ çevresinde meydana getirdikleri boru veya kanal. [*Osm.* Gılâf; *ing.* Ocrea, sheath; *Fr.* Gaine]; § ❸ *zool.* (a) Delip emici böceklerde delici organın bulunduğu kısım *(veya alt dudak);* [*Fr.* Gaine]; (b) Kıllıayaklılarda kıl demetlerinin bulunduğu kabarcık. [*Fr.* Gaine]; (c) Eskiden, kınkanatlıların dış kanatlarına verilen ad. ⊙ **SCHWANN** ~ ı, *anat.* ve *zool.* Sinir telinde aksonun ve miyelinin çevresini örten ince elâstik bir doku. [*Osm.* Schwann gılafı; *ing.* Schwann's sheeth; *Fr.* Gaine de schwann]. *Eşanl.* **nörolemma.** ⊙ **kılıç** ~ ı, Kılıcın, içine konulduğu deri veya madenî kın. [*ing.* Sheath, scabbard of a sword; *Fr.* Fourreau d'épée]; ⊙ **yaprak** ~ ı, *bot.* ◘ Yaprak.

~ **ağızlığı**, Kınların kılıç veya bıçak giren ağız tarafındaki kısmı aşındırmamak ve iki parçadan ibaret olan kının açılmasını önlemek için oraya konan halka seklinde ve çoğunlukla altın ve gümüşten kabartma süslemeli parçalara verilen ad.. [*ing.* Sheath; *Fr.* Gaine].

~ **ayak**, Bir kın gibi yukarısı geniş ve alt tarafı darca, tersine çevrilmiş kesik ve uzunca bir piramid şeklinde, üstüne heykel, vazo koymaya yarayan ayak. [*Fr.* Gaine].

~ **bağlama**, Kılıç veya bıçağın demirini muhafazaya yarayan kınları yapmak için, içi oyuk iki tahtayı birlestirip üzerine deri geçirerek dikme.

~ **çamurluğu**, Kılıç kınının ucuna takılan madenî süs.

~ **tahtası**, Kılıç ve daga kınlarının yapımında kullanılan ve genellikle gürgen ağacından yapılan ince latalar.

~ **üstü süsü**, Kılıç kınının üst kenarındaki süs. *(Bu parça üzerine takılmış olan ve kılıcı donatıma asmayı sağlayan halka veya çengel).*

kına, i. *Osm.* < *Ar. hınna.* § ❶ *bot.* ◘ Kınaağacı. § ❷ Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen yaprak toz olup doğu ülkelerinde kadınların parmaklarını, saçlarını kırmızımsı bir renge boyamakta kullanılır. [*ing.* Henna; Fr. Henné];⊙ ~ **lar yakmak**, *dey. (Birinin uğradığı kötü durumlara),* Çok sevinmek, memnun olmak. [*ing.* To be in great joy, to be highly pleased or delighted*(at); Fr.* Se réjouir beaucoup]; ⊙ ~ **ya çıkmak** *(konuklar hk.)*'folk. Kına gecesi gelinin yanında toplanmak.

~ **ağacı**, *bot.* ◘ Kınaağacı.

~ **ezmek**, *(ezmesi), folk.* Kına gecesi konuklar gittikten sonra aile arasında yapılan tören.

~ **çiçeği**, *bot.* ◘ Kınaçiçeği.

~ **çiçeğigiller**, *bot.* ◘ Kınaçiçeğigiller.

~ **gecesi**, *(kına basma, kına basması, kına düğünü) folk.* Türklerde düğün gecesinden bir gece önce güveyin bekârlık arkadaslarına verdiği ziyafet. *(Özellikle bu gece gelinlere kına yakılır).* [*Ing.* Night next before the wedding day, a women's entertainment when the bride is taken to the public bath and has her fingers and toes freshly tinged with henna; *Fr.* Nuit précedent de quelques jours les noces et au cours de laquelle on teint les ongles de la jeune fille à marier].

~ **gibi**, *dey. (Toz halindeki şeyler hk.)* Pek ince. [*Ing.* Very fine *(powder)*].

~ **yakmak (koymak, sürmek, vurmak)**, *dey.* Kınayı su ile karıştırıp bulamaç haline

getirerek boyanacak yere sürmek. [*ing.* To apply henna *(to)*, to tinge with henna; *Fr.* Teindre avec la poudre des feuilles de henné].

kına.ağacı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kınaağacıgiller *(Lythraceae)* familyasından, anayurdu Hindistan olan ve Arabistan'da ve Akdeniz ikliminde yetiştirilen, ayrık dallı, beyazımsı kabuklu, karşıt yapraklı küçük bir ağaç. Yaprakları, bitki yaşlandıkça dikenleşir. Beyaz renkli,güzel kömeç şeklindeki çiçekleri keskin kokuludur. Yaprakları tanen bakımından zengin olup tozu saç, sakal ve tırnakları turuncu renge boyamakta kullanılır. Ayrıca birçok saç boyasının bileşimine girer. Güney Anadolunun sahil bölgelerinde yetiştirilmektedir. [*Lat. Lawsonia inermis; Ing.* Henna; *Fr.* Hennè].

kına.ağacıgiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Mersinler *(Myrtiflorae)* takımından, otsu bitkiler, çalılar veya ağaçları kapsayan, 23 cinsi ve yaklaşık olarak 475 türü bulunan bir familya. Yapraklar basit, tam, karşılıklı veya vertisillat; çiçekler erdişi, aktinomorf, bazen zigomorftur. Yumurtalık üst durumlu, 2-6 karpelli, 2-6 gözlü olup her göz çok ovüllüdür. Meyva kapsüldür. Türkiye'de 3 cinsi ve 7 türü vardır. [*Lat.* ve *ing. Lythraceae; Fr.* Lythracées].

kınacık,-ğı, i. *bot.* Pasmantarıgiller *(Pucciniaceae)* familyasından *Puccinia glumarum*'un tahılların *(Buğday, arpa, çavdar, yulaf)* sap ve yapraklarında meydana getirdiği lekeli hastalık. [*Osm.* Nebat pası: *ing.* Plant rust; *Fr.* Rouille jaune].

☆ *Eşanl.* **ekin pası**, **sarı pas**.

kına.çiçeği, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kınaçiçeğigiller *(Balsaminaceae)* familyasından, anayurdu Hindistan olan, pembe çiçekli, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, bir yıllık otsu bir bitki. Meyva valvleri etli olan lokulisit kapsüldür. Dokunulduğu zaman, valvlerin hemen Içe doğru kıvrılmasıyle, meyva birden açılır ve tohumlar fırlatılır. [*Lat. Impatiens balsamina; ing.* Garden balsam, balsam, balsamine; *Fr.* Balsamine, impatiens]. ◘ *ŞEKİL: 91.* — **ORMAN, BATAKLIK VE KIR BİTKİLERİ**.

☆ *Eşanl.* **dokunmabana**.

kına.çiçeğigiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Sapindales* takımından, başlıca Asya'nın ve Afrika'nın tropiklerinde yetişen, gövde ve dalları saydam olan otsu bitkileri kapsayan bir familya. Yapraklar basit, almaşık, karşılıklı veya üçlü vertisiller halindedir. Çiçekler erdişi, zigomorftur. Yumurtalık üst durumlu, 5 karpelli, 5 gözlü olup her gözde 3 ovül bulunur. Meyva, valvleri etli olan lokulisit kapsüldür. Dokunulduğu zaman, valvlerin hemen içe doğru kıvrılmasıyle, meyva birden açılır ve tohumlar fırlatılır. 2 cinsi ve yaklaşık olarak 450 türü vardır.Türkiyede yerli olan bir türü *(Impatiens nolitangere)* bulunur. [*Osm.* Balsamiye; *Lat.* ve *ing. Balsaminaceae; Fr.* Balsaminacées].

kınak,-ğı, i. Parmak eklemi. [*ing.* Finger - joint; *Fr.* Articulation de doigt].

kınakına /kınakı:na/, i. *Isp. quinaquina (Peru dilinden)*, § ❶ *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kökboyasıgiller *(Rubiaceae)* familyasından, anayurdu Peru ve Bolivya olup sanayi bitkisi olarak başlıca Cava, Güney Hindistan, Kolombiya, Seylân, Guatemala, Kamerun, Kongo gibi tropikal ülkelerde yetiştirilen 15-20 m. yüksekliğinde kabuğundan kinin çıkarılan bir ağaç. Yaprakları parlak, basit, tam, ovattan lanseolata kadar şekilli, karşılıklı ve stipulalıdır. Çiçekler sarımsı, pembe veya kırmızı renklidir. Meyva 2 karpelli ve tabandan tepeye doğru açılan bir kapsüldür. Tohumları çok küçük ve zarımsı kanatlıdır. Kınakınalar üç büyük grupa ayrılır: **külrengi kınakına** *(C. officinalis)*; **sarı kınakına** *(C. calisaya, ledgeriana)*; **kırmızı kınakına** *(C. succirubra)*. Kabuğun görünüşü türlere göre değişir; düzgün boru biçiminde kıvrılan likenle kaplı külrengi kabukların tadı buruktur; koyu sarı veya esmer tabakalar halindeki sarıların tadı çok acıdır. Bunlar daha kalın olduğu gibi kırıldığı zaman telsi bir yapı gösterir; likensiz ,kıvrık veya düz olabilen kırmızılar ise hem acı, hem buruktur. Kınakınanın içinde yirmi kadar alkaloid *(kinin, kinidin, kinşonin, kinşonidin, v.b.)* fitosteroller *(sinşol ,kupreol, kebraşol)*, tananli bir madde *(kinotanik* asid) ile bu tananin erimeyen bir türevi *(kırmızı şinşonik)*, çok acı bir glükozik *(kinovin)*, kinik asid v. b. bulunur, Kınakınanın gövde ve kök kabukları *(Cortex Chinae)* içindeki tanen ve kinovin sebebiyle iştah açıcı, kuvvet ve peklik vericidir. Kaşeksili rahatsızlıklarla, ağır ve mikroplu hastalıkların nekahat devrelerinde kullanılır. Içindeki kininden dolayı ateş düsürücü ve sıtma giderici özellikleri de vardır. Bu yüzden sıtmaya ve çesitli mikroplu hastalıklara *(tifo, grup v.b.)* karşı klâsik bir ilâç haline gelmiştir. Kaynatılmış sıvı, surup, tentür halinde kullanılır. Kinidin alkaloidinin ise kalb hareketlerini düzenleyici özelliği vardır; taşikardi'de kullanılır. [*Lat.* ve *ing. Cinchona; Fr.* Quinquina, kına]. ◘ *ŞEKİL: 95.*— **TIBBİ BİTKİLER**; § ❷ Kınakına ağacından yapılan içki.

kınalamak(-i), f. Kına sürmek, kına yakmak.

kınalı, s. § ❶ Kına ile boyanmış olan. [*ing.* Tinged with henna, mixed or prepared with henna]. § ❷ Kızıl renkli olan. [*ing.* Golden red *(hair)*].

— **keklik**, *zool.* ◘ **Keklik**.

— **yapıncak**, *bot.* Bir çeşit kırmızı üzüm. [*ing.* Golden red grapes].

kınalı.keklik,-ği, b. i. *zool.* ◘ **Keklik**.

kınama*, s. § ❶ Kınamak eylemi, ayıplama. [*Osm.* Takbih; *ing.* Blaming, reproaching; *Fr.* Action de blâmer, action de reprocher]. § ❷ Yapılan bir işin kötü görüldüğünü bildiren söz söyleme.

☆ *Eşanl.* **ayıplama, takbih, kakıma, muaheze yerme, kötüleme, zem, kovuculuk, çekiştirme, gıybet, tezvir, tayip**.

☆ *Karş.* **övme, methetme, yüceltme, takdir etme**.

kınamak*(-i), f. *esk. T.* Yapılan bir işin kötü görüldüğünü bildirir söz söylemek. [*Osm.* Ayıplamak, takbih etmek; *ing.* To blame, to reproach; *Fr.* Blâmer, reprocher].

kınamsık*, s. Herşeyi kınayan, her şeyle eğlenen. [*ing.* Criticiser; *Fr.* Critiqueur].

☆ *Eşanl.* **tenkid eden**.

kınamsımak*(-i), f. Bir işin yanlışlıklarını, eksikliklerini meydana koymak. [*Osm.* Tenkit etmek, muahaze etmek; *ing.* To criticise; *Fr.* Critiquer].

kınanmak, nsz. f. Kınamak eylemine konu olmak. [*ing.* To be blamed, reproached or criticized; *Fr.* Être blâmé, reprocbé, critique].

kına.otu, b. i. ◘ **Kınaağacı**.

kın.ayaklı, b. s. *heyk.* Uzuvları bir çeşit kınla örtülü heykellere verilen ad; kolsuz ve alt kısmı kılıf içindeki heykellere *term* denir. [*Ing.* Gaine; *Fr.* Engaine,-ee].

kındıraç,-cı, i. *h.d.* Oluk ve yiv açmaya yarayan âlet. [*ing.* Drill; *Fr.* Foret].

kın.kanat, b. i. *paraz.* Kınkanatlılar dizisine bağlı böceklerin ,gövdeyi korumakla görevli ve çok sert yapıda birinci çift kanatları. [*Osm.* Cenâh-ı gamedi; *Lat. Elytron; Ing.* Wing cover, elytra; *Fr.* élytre].

☆ *Eşanl.* **elitra**.

kın.kanatlılar, ç. b. i. zool. Çokhücreli hayvanlardan Eklembacaklılar *(Arthropoda)* dalının, Gerçek - eklembacaklılar *(Euarthropoda)* alt dalının Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kanatlılar *(Pterygota)* alt sınıfına giren bir takımı. Büyüklük, biçim ve renk bakımından oldukça geniş değişiklikler gösterirler. Orta - göğüs bölütü büyüktür. Ön kanatlar elitra denen kın biçimindeki kanat örtülerine değişmişlerdir. Bazan elitralar bulunmayabilir. Ard kanatlar uçmayı sağlar ve zar gibidir. Ağız parçaları çiğneyici tipdir. Gelişmede, tüm-başkalaşma vardır. Kınkanatlıların ağzında bir üst dudak, bir çift mandibül, bir çift çene *(her birinde bir çene dokunacı)* ve bir alt dudak *(üzerinde dudak dokunaçları)* bulunur. Başta ayrıca duyargalar vardır. Bacaklar, tipine göre değişik biçimdedir: koşucu ,kazıcı, sıçrayıcı, yüzücü v.b. Kınkanatlılar iki alttakıma ayrılır: 1. *Adephaga* alttakımında ayak beş eklemli, kanatlar damarlıdır. Avcı ve etçil olan bu böceklerin kurtçukları *campodea*'ya benzer *(cicindelidae, carabidae, paussidae, dytiscidae, grynidae)*; 2. *Polyhaga* alttakımındaki böcekler öncekilerden hem daha çok, hem daha çeşitlidir. Kanat damarlarının değişik oluşu bunların başlıca özelliğidir. Bu alttakım altı büyük familya dizisine ayrılır; (a) *Staphylinoidae (staphylinidae, pselaphidae, histeridae, silphidae, trichopterygidae)*; (b) *Diversicornia /eski bilginlerin clavicornia ve serricornia dedikleri/ trogositidae, nitudilidae, cucujidae, erotylidae, colydiidae, coccinellidae, dermestidae, hydrophilidae, malacodermae, dermestidae, hydrophilidae, malacodermae, cleridae, anobiidae buprestidae, elateridae)*; (c) *Heteromera (tenebrionidae, cictelidae, œdemeridae, mordellidae, meloidae)*; (ç) *Phytophaga (bruchidae, chrysomelidae, cerambycidae)*; (d) *Rhyncophora (brenthidae, curculionidae, scolytidae)*; (e) *Lamellicornia (scarabeidae, lucanidae, passalidae)*. *Yaklaşık olarak 500 000 türü vardır. Bitkiler ve ev eşyası için zararlı olanlardan başka, az sayıda, insanlarla hayvanların dış asalağı olarak yaşayanları da vardır. Ayrıca kimi türleri, başka asalaklara, özellikle türlü solucanlara arakonakçı olarak önem taşırlar.* ◉ **Altın böcek** *Cetonia aurata)*, **uğur böceği** *(Coccinella septempunctata)*, **Mayıs böceği** *(Melolontha vulgaris)*, **Ateş böceği** *(Lampyrus noctiluca)*, **Un böceği** *(Tenebrio molitor)*, **kürk böceği** *(Attagenus pellio)*, **buğday böceği** *(Calandra granaria)*, **geyik böceği** *(Lucanus cervus)*, **mercimek böceği** *(Bruchus lentis)*, **su böceği** *(Hydrophilus caraboides)*, **Lomeküze** *(Lomechusa)*, **girinus** *(Gyrinus)*, **klaviger** *(Claviger)*, **pislik böceği** *(Ateuchus sacer)* bu zengin takımın en iyi bilinen tür ve cinsleridir. [*Osm.* Mugammed-ül-cenâh; *Lat.* ve *Ing. Coleoptera; Fr.* Coléoptères]. ◘ *LEVHA: 72. - 73* — **KINKANATLILAR**.

kınlamak,(-i), f. Bir şeye kın yapmak veya kın geçirmek. [*ing.* To fit with a sheath or scabbard, to envelope; *Fr.* Faire le fourreau].

kınlı, s. § ❶ Bir kınla sarılı olan. [*Ing.* Sheathed; *Fr.* Engaine,-ee]. § ❷ *bot.* Kını çok gelişerek bağlı bulunduğu sapı az veya çok saran yaprağa denir. *(Örnek: buğday yaprağı)*. [*Ing.* Ensheathed; *Fr.* Engaine,-ee].

kınnap,-bı, i. *Osm.* < *Ar. kınneb.* < *Yun: kannabi.* Kenevirden yapılmış sicim, kalınca iplik. [*Ing.* Yarn; *Fr.* Corde, ficelle].

Kıpçakça, kumanca, öz. i. *dilb.* Türk lehçelerinden biri. *(KIPÇAK TÜRKÇESİ de denir). (Kıpçakça, XI. yüzyıldan XV. Yüzyıla kadar Güney Rusya bozkırlarında göçebe olarak yaşayan Kıpçakların dilidir. Moğol akınlarından sonra birçok Kıpçak grupu Mısır ve Suriye'ye göç etmek zorunda kaldı. Mısır'da kurulan Memlûk Devletinde Arap filolojî biliminin ilkelerine uygun olarak birtakım kipçakça sözlük ve gramerler meydana getirildi. XI. Yüzyılın ortalarında Ermenilerin Bagratlılar Selçuklu akınları sonucu parçalandı ve Ermenilerin çoğu çeşitli yerlere göç etti; bir kısım Ermeni de Kırım'a yerleşti. Ermeni göçmenlerinin Kıpçaklara yakın ilişki kurmalarının sonucu Kıpçakça Kırım'*daki Ermenilerin resmî dili oldu. Ermeni *Kıpçakçası ile yazılmış bazı gramer, sözlük v.b. eserler vardır)* [*ing.* Kipchak language; *Fr.* Kiptchak].

Kıpçaklar, ç. öz. i. *etn.* Türk boylarından biri; Altınordu devletinin kuruluşundan önce XI. Yüzyıldan XV. Yüzyıla kadar Güney Rusya bozkırlarında göçebe olarak yaşadılar. Volga nehrinin aşağı bölgesinden başlayarak Don ve Dnieper nehirleri arasında kalan bu bölgeye Arap ve Fars kaynaklarında *Deşti-kıpçak* adı verildi. Müslüman yazarlarca *kıpçak*, Avrupalılarca genellikle *kuman («sarışın») /Bizans yıllıklarında koman veya kuman, Rusça kaynaklarda polovest v.b./* diye adlandırılan bu Türk boyu gerçekte sonradan kaynasan iki ayrı Türk boyudur. [*ing.* Kipchak *(a Turkish tribe occupying*

the region north of the Caspian in the Middle age); Fr. Coumans, comans, Kiptchaks, Kipçaks, Qiptchaqs, Polovtsy].

kıpık, s. < *kıpmak*. Yarı kapalı *(göz)*. [ing. Half-shut; *Fr.* Demi-fermé].

~ **gözlü**, Gözleri yarı kapalı duran. [*ing.* Winking, blinking].

kıpıklık,-ğı, i. *tıp.* Bir kasın felcinden ileri gelen ,gözün üst kapağının sarkması hali. [*Ing.* Ptosis; *Fr.* Ptose].

kıpırdak, s. < *kıpırdamak*. Kıpırdanışı çabuk ve canlı olan, çok hareketli, yerinde durамayan. [*Osm.* Cevval; *ing.* Active; *Fr.* Actif,-ive].

kıpırdama, i. Kımıldama, kıpır kıpır etme.

kıpırdamak, nsz. f. Kımıldamak, sürekli ve hafifçe oynamak. [*Ing.* To move slightly and quickly, to stir; *Fr.* Se mouvoir, se remuer, légèrement, bouger].

kıpırdanmak, nsz. f. ◘ **Kıpırdamak**.

kıpırdaşmak, nsz. f. Kımıldasmak, kıpır kıpır etmek.

kıpırdatmak,(-i), f. Kımıldatmak, yerinden oynatmak. [*Ing.* To move slightly; *Fr.* Mouvoir].

kıpır kıpır, z. *yans.* Sürekli ve aralıksız kıpırdamayı anlatır. [*Ing.* Wiggling, fidgeting; *Fr.* Exprime un mouvement leger mais continuel].

kıpırtı, i. < *kıpırdamak*. § ❶ Hafif ve sürekli kımıldanış. [*Ing.* Slight and quick movement, a stirring; *Fr.* Mouvement, frétillement, bouillonnement]. § ❷ *sin.* Görüntünün alıcıda saptanması sırasında veya göstericide oynatılırken hosa gitmeyecek biçimde sallanmasını anlatan terim. Birincisi alıcının çalıştırılırken sağlam bir desteğe oturtulmasından ,ikincisi, göstericinin iyice yerleştirilmesinden doğar. [*Ing.* Unsteadiness; *Fr.* Instabilité].

kıpışık, s. ◘ **Kıpık**.

kıpıştırma, i. § ❶ Gözkapaklarının hızlı hızlı birbirine çarpması. [*Ing.* Winking; *Fr.* Action de cligner des yeux]. § ❷ *(Geniş anl.)* Bazı işaret verici cihazlarda ışığın sürekli olarak görünmesi ve kaybolması.

kıpıştırmak(-i), f. *(Gözleri)* Üst üste açıp kapamak. [*ing. (Eyes)* To wink; *Fr.* Cligner des yeux].

kıpkıl, s. Kır sakallı.

kıp kıp, z. *yans.* Kıpır kıpır.

kıpkırmızı /kıp:kırmızı/, s. Her yanı kırmızı veya çok parlak kırmızı olan. [*Ing.* Very red; *Fr.* Tut rouge].

~ **kesilen dişler**, Kana bulanmış dişler.

~ **kesilmek (olmak)**, *dey. (Yüz hk.)* Herhangi bir sebeple kızarmak.

kıpkızıl /kıp:kızıl/, s. Her yanı kızıl veya pek kızıl. [*Ing.* Scarlet, glaring red; *Fr.* Rouge feu, rouge vif].

kıpmak,(-i), f. *h.d. (Göz hk.)* Hızlıca açıp kapamak. [*Ing.* To wink, blink *(eye)*; *Fr.* Cligner, clignoter].

Kıpt, öz. i. *Osm.* < *Ar. kıbt. esk.* § ❶ Mısırın eski ve yerli halkı. Fellâh kopt. [*Ing.* Copt] § ❷ Çingene.

Kıptça, öz. i. ◘ **Kıptice**.

Kıptî /kıptî/, öz. i. ç: **kıptiyân**. *Osm.* < *Ar. kıbt. esk.* § ❶ Eski Mısır halkından olan kimse. [*Ing.* Copt, coptic; *Fr.* Copte]. § ❷ *(Yanlış olarak Çingene.* [*Ing.* Gypsy; *Fr.* Bohemien,-ienne, tzigane, gitan,-ne, romanichel,-elle]. § ❸ Mısırda dokunan bir çeşit kumaş; § ❹ s. Çingenelerle ilgili. [*ing.* Bohemian; *Fr.* Bohemien,-ienne].

Kıptice, **Kıptça**, öz. i. § ❶ *dilb.* Kıptilerin dili. [*Ing.* Coptic language; *Fr.* Copte]. § ❷ s. Çingenelerin tarz ve tavrına uygun olan: *Kıptîce yaşayış.* [*Ing.* Bohemian; *Fr.* Bohème].

Kıptiler, ç. öz. i. *etn.* Arapların Mısır Hıristiyanlarına verdikleri ad. *(Arap kaynaklarına göre bu kelime eski Mısır kralı Kıbt'ın adından gelir. Avrupa kaynakları bu kelimenin koptos veya jacobites kelimesinin bozulmuş bir biçimi olduğunu yazar. Kıptiler Mısırın en eski halkıdır).* [*Ing.* Copts; *Fr.* Coptes].

kıptîlik,-ği, i. *esk. Kıptî olma hali.* Kıptilere yakışır davranış.

kıptiye, i. ve s. **Kıptî**'nin dişili.

-kır-, **-kır-**, **-kur-**, **-kur-**, *ek.* İsimden fiil yapma eki; yansımalardan fiil yapar; *haykır-mak, kış-kır-mak, tü-kür-mek v.b.*

kır[1], s. *esk. T.* § ❶ Külrengine çalan beyaz, beyazla az miktarda siyahın karışmasından meydana gelen *(renk): Kır sakal, kır at.* [*Ing.* Grey, greyness; *Fr.* Gris, grisâtre]. § ❷ *atç.* At renklerinden biri. *(Kır atlarda kıllar diğer renklerle karışık beyazdır. Yelede, kuyrukta ve topukta koyu renkli kıllar vardır Kırmızımsı tüylerle karışık olanına, akla kırı, kırılmış demir rengindekine demir kırı denir Ayrıca üveyik kırı, pamuk kırı gibi çeşitleri de vardır).* § ❸ i. Gök rengine çalan beyaz renk, kır rengi: *Saçlarının kırı siyahından çok;* § ❹ Kır donlu at: Onun *güzel bir kırı vardır).* ◉ **ala** ~, Karışık renkli kır. [*ing.* Deppled grey]. ◉ **bakla** ~ ı, *atç.* ◘ **Bakla**; ◉ **boz** ~, Beyazla boz arasında, boza çalan kır; ◉ **demir** ~ ı, Siyahı fazlaca olan kır renk.◉ **gök** ~, Maviye çalan kır; ◉ **saçına sakalına** ~ **düşmek**, *dey.* Yaslanmaktan dolayı saçı sakalı, saçı veya sakalı kırlaşmak. ◉ **sıçan** ~ ı, Sincap rengine yakın bir renk; ◉ **turna** ~ı, Griye çalan, kirli beyaz renk.

~ **atın yanında duran ya huyundan ya suyundan (tüyünden)**, *at.* Kisi kiminle arkadaşlık ederse ondan etkilenir, huy kapar. [*Ing.* Who stands by a grey horse *(will be affected)* either by his hairs or his temper, one is bound to be influenced by one's environment, birds of a feather flock together; *Fr.* Qui se ressemble s'assemble].

☞ *Eşanl.* **itle yatan bitle kalkar; kişi refikinden azar; isin yanına varan is olur. körle yatan şaşı kalkar, topalla gezen sakat kalır; üzüm üzüme baka baka kararır.**

kır[2], i. *esk. T.* § ❶ Şehir ve kasabalar dışında kalan yerler. [*ing.* Countryside, uncultivated land; *Fr. Champs, campagne, terre inculte, lande*]. § ❷ Orman, dağ, v.b. ye karşit olan açıklık yer.

~ **akçaağacı**, *bot.* ◘ **Akçaağaç**.

~ **ayrığı**, *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Buğdaygiller (Gramineae) familyasından çok yıllık, yumak teskil eden gövdesi ince ve dik, 30-90 sm. boy alan, bir soğuk mevsim bitkisi. [*Lat. Agropyron, desertorum*].

~ **bekçileri**, Kırların ve ovaların güvenliğiyle görevli kimse. *(Kasabalar dışında ürünü korumak ve gözetlemekle görevli, jandarma nezareti altında çalışan memurlardır).* [*ing.* Field keeper; *Fr.* Village guard].

☞ *Eşanl.* **köy koruyucusu.**

~ **çekirgesigiller**, *zool.* ◘ **Kırçekirgesigiller**.

~ **çiçeği**, Kırlarda kendi kendine yetisen yabani çiçek. [*Ing.* Field flower, wild flower; *Fr.* Fleur des champs].

~ **dökme demir**, *met.* ◘ **Dökme demir**.

~ **eğitim yurdu**, «*yenî okul*» adı ile 1890 yılından önce İngiltere'de açılan ve genis şekilde faydalandırmak amacını güden bir okul tipi. Bu tip okullar İngilteredeki örneğine uygun olarak 1898 yılında Almanya'da ve Avrupanın diğer memleketlerinde de açılmıştır.

~ **gazinosu**, *(kahvesi)*, ◘ **Gazino**.

~ **gerillası**, Dağlarda, köy ve kasabalarda bir çetenin faaliyeti.

~ **gezisi**, Gezip eğlenmek için kıra çıkma, piknik.

~ **incir kuşu**, *zool.* ◘ **incir kuşu**.

~ **kahvesi**, ◘ **Kahve**.

~ **kekiği**, *bot.* ◘ **(Kekik) yabani kekik**.

~ **kırlangıcı**, *zool.* ◘ **Kırlangıç**.

~ **koşusu**, *sp.* Açık arazide yapılan mukavemet koşusu. [*ing.* Crosscountry race].

~ **kum kınkanatlısı**, ◘ *zool.* **Kırkumkınkanatlısı**.

~ **kurdu**, *zool.* ◘ **Kırkurdu**.

~ **nüfusu**, Şehir dışında yaşayan nüfus.

~ **romanı**, *ed.* Şehir dışındaki hayatı konu edinen roman türü, pastoral roman. [*Ing.* Pastoral novel; *Fr.* Roman pastoral].

~ **sansarı**, *zool.* ◘ **Sansar**.

~ **sekbanı**, *ask. esk.* ◘ **Sekban**.

~ **serdarı**, ask. esk. Eskiden kırlarda eskiyanın ardına düsüp, yolların güvenini sağlamakla görevli örgütün bası. [*Ing.* Chief of the rural police; *Fr.* Anciennement chef d'un corps de gendarmerie irregulière].

~ **seymeni**, *ask. esk.* ◘ **Seymen**.

~ **sıçanı**, zool. ◘ **Sıçan**.

~ **tırtılı**, *zool.* ◘ **Kırtırtılı**.

~ **yerleşmesi**, Şehir dışında ekili, dikili topraklar üzerinde, veya otlak ve çayır yerlerinde, köy, çiftlik v.b. yerleşmeler. [*Ing.* Rural habitat; *Fr.* Habitat rurale].

~ **yürüyüşü**, *sp. (boksta).* Soluğu açmak, direnmeyi çoğaltmak için giyinik olarak kırda yapılan yürüyüş. [*Ing.* Walking].

kıraat,-tı, /kıraat/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Okuma: *Kıraatı pek sever.* [*Osm.* Mütalâa; *Ing.* Reading, lesson; *Fr.* Lecture]; § ❷ Okuma kitabı. [*Ing.* Reading book; *Fr.* Livre de lecture]. § ❸ *din.* Kur'an'ın, tecvid ve secavend adı verilen belli kural vşe işaretlere göre okunması. [*ing.* Special method of pronouncing each word of the Quran].

kıraatçı, i. ve s. *esk.* Okuyan, okuyucu. [*ing.* Reader; *Fr.* Liseur,-euse, lecteur,-trice].

kıraathane /kıraathâne/, b. i. *Osm.* < *Ar.* kı*râat* + *Fars. hâne. esk.* Müsterilerinin okumaları için gazete ve dergi bulunduran genisçe, temiz ve iyi döşenmiş kahvehane. [*ing.* Public reading room, coffee house where newspapers are kept; *Fr.* Cabinet de lecture, cafe où des journaux sont mis à la disposition des clients, café].

kıraç, s. Verimsiz veya sulanmayan *(toprak).* [*Osm.* Akîm; *Ing.* Parched, uncultivated; *Fr.* Inculte, aride].

~ **tabiatle döğüşen insan**, *dey.* Kurak, verimsiz toprakla uğrasan insan.

~ **toprak**, *coğr.* Buharlasmanın yağıştan çok olduğu yerlerdeki topraklar. Bu topraklar yerine göre kireçli de olur. [*Osm.* Yâbis türâb; *ing.* Desert soil; *Fr.* Sol aride].

kıraca /kıra:ça/, i. *zool.* Istavrit balığının küçüğü.

kıraçlaşma, i. Bir yerin kıraç olmaya doğru gitmesi olayı, kurak bir bölgenin topraklarının, daha da kurumaya doğru gitmesi. [*Fr.* Devenir steppe].

kıraçlık,-ğı, i. Kıraç olma hali; kıraç yer: *Kıraçlık bölge.* [*Ing.* Aridity, aridness; *Fr.* Aridité].

kırağı, i. *esk. T. kıragu.* Gece soğuğundan sonra sabahları bitkilerde ve toprakta görülen donmus çiy, jale: *Bir haftadır devam eden kırağı ekinleri yaktı.* [*Ing.* Hoar-frost; *Fr.* Gelée blanche, rosée]; ◉ ~ **lı gün**, *trm.* Kırağı hadisesinin vukubulduğu günler.

~ **çalmak**, *dey. (Bitkiler hk.)* Kırağı dondurup bozmak. kırağıdan zarar görmek. [*ing.* To become frostbitten, to be injured by frost; *Fr.* Être endommagé par la gelée blanche *(plantes)*].

kırak,-ğı, i. *esk. T. kıyırak.* § ❶ Dağ sırtı; § ❷ Kıyı, yan, kenar. [*ing.* Edge, border, side, shore; *Fr.* Bord, rive, côte, proche, voisin].

kıral, i. ◘ **Kral**.

kıran[1], i.< *kırmak.* § ❶ Kırmak işini *yapan (kimse): Taş kıran. Odun kıran.* [*ing.* Who breaks, kills, cuts, breaking, destroying; *Fr.* Qui brise, casse]. § ❷ i. Bir topluluğun ve özellikle hayvanların büyük bir kısmını yok eden salgın hastalık veya başka sebep: *Bu yıl sığırlara kıran girdi.* ◉ **fındık (ceviz)** ~, ◘ **Fındıkkıran**; ◉ **kıtlığına** ~ **girmek**, *dey.* ◘ **Kıtlık**; ◉ **saç** ~, ◘ **Saçkıran**.

~ **girmek**, Öldürücü ve salgın hastalık bulasmak. [*ing.* To be struck by an epidemic]

kıran[2], i. *esk. T. kıyırak* > *kırak* > *kırag* > *kırang.* § ❶ Kenar, kıyı; § ❷ Dağ sırtı. [*ing.* Horizon, treeless bare top of a mountain, hillside, slope].

kırân /kırân/, *i. Osm.* < *Ar. karn. esk.* § ❶ Yakınlasma, bir araya gelme, bitisme. [*Ing.* Joining oneself to another as a companion, company]. § ❷ *astr. esk.* İki yıldızın aynı burçta birlesmesi. *(Eskiden yıldızlardan bazılarının kırânı hayra, bazılarınınki ise uğursuzluğa yorumlanırdı).* [*ing.* Conjunction of planets]; ◉ **sahip** ~, *esk.* Talihli, devrinde uğurlu yıldız yakınlaşmaları olan ve çok kuvvetli hükümdar.

kırânât/kırânât/, ç. i. esk. § ❶ Yakınlasmalar, bir araya gelmeler; § ❷ *astr. esk. (Gezegenler hk.)* Aynı burçta bulunmalar.

kıran kırana, z. § ❶ Birbirini öldürürcesine, yenince kadar, kıyasıya: *Kıran kırana dövüşmek. Kıran kırana güreşmek.* [*ing.* With full force]. § ❷ Zorlu, çetin: *Kıran kırana bir mücadele.*

kıranta /kıran:ta/, i. *It. quaranta,* § ❶ Saçları ağarmaya başlamış orta yaşlı erkek. [*ing.* Man whose hair, mustache or beard, is beginning to turn grey, grey-haired, grizzled; *Fr.* Qui a les cheveux gris, aux cheveux gris]; § ❷ s. Kerli ferli, oturaklı, yaşına rağmen süslü ve itinalı *(erkek);* § ❸ *(saç v.b. hk.)* Kırlaşmış. [*ing.* Became grey, grow wed grey; *Fr.* Grissaille.-ée].

kırat,-tı /kırat/, i. *Osm.* < *Ar. Yun. keration,* § ❶ *metrol.* Elmas, zümrüt gibi değerli taşların tartısında kullanılan ölçü birimi olup miskalin yirmi dörtte biridir. [*ing.* ve *Fr.* Carat]. § ❷ *mec.* Nitelik, değer: *Bu hareket onun ne kıratta bir adam olduğunu gösteriyor. Ne kıratta bir adam olduğunu son davranışı gösterdi.* [*Osm.* Seviye; *ing.* Calibre; *Fr.* Qualite, valeur].

kıratlık, s. /.../ Kırat değerinde olan: *Kırk kıratlık elmas.* [*ing.* Of... carats].

kırba, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Eskiden sakaların içinde su taşıdıkları ,ağzı dar, altı geniş, deriden yapılmış kap. [*ing.* Waterskin, leather water bag or water bottle, leather milk bag]; § ❷ *h.d.* Çocuklarda karın şişiren hastalık. [*ing.* Rickets or pot belly, rachitism; *Fr.* Rachitisme]. § ❸ *mec.* Çok içki içen kimse, ayyaş, bekrî. [*ing.* Wine-bibber; *Fr.* Buveur,-euse]. ⊙ **su ~ sı**, Su tulumu. **~ olmak**, *(Çocuklar hk).* Kırba hastalığına yakalanmak, karnı şişmek. [*Ing.* To be rickety or potbellied *(child)*].

kırbacı, i. § ❶ Kırba hastalığına yakalanmış bir çocuğu iyilestirmek için okuyup üfleyen kimse. [*ing.* Man who cures rickets by incantation]. § ❷ Su tulumu yapan ve satan kimse. [*ing.* Maker or seller of water skins]

kırbacık,-ğı, i. *anat.* İçkulağın zar labirentinin enlice bir parçası. [*Osm.* Kureybe; *Lat.* Utriculus; *ing.* Utricle; *Fr.* Utricule]. ◘ *ŞEKİL: 341.* — KULAK.

kırbaç,-cı, i. *esk. T.* § ❶ Ucu esnek tek parça deriden yapılmış veya ucuna sırım bağlanmış, esnek vurma aracı. [*ing.* Whip, scourge; *Fr.* Fouet]. § ❷ Koşum hayvanlarına vurmaya yarayan uzun değnekli kamçı. [*Ing.* Riding whip, horsewhip; *Fr.* Cravache].

~ cezası, *huk.* Eskiden uygulanan kırbaçla dövme cezası, Kırbaçlama. [*ing.* Flogging, whipping; *Fr.* Fouettage].

~ kurdu, *zool.* ◘ **Kırbaçsolucanı**.

~ solucanı, *zool.* ◘ **Kırbaçsolucanı**.

~ vurmak, Kırbaçla dövmek. [*ing.* To whip, to strike with a whip; *Fr.* Donner un coup de fouet, fouetter].

~ yemek, Kırbaçlanmak. [*ing.* To be whipped, flogged, lashed, scourged; *Fr.* Être fouetté].

kırbaçlama, i. Kırbaçlamak eylemi. [*ing.* Flogging, whipping; *Fr.* Fouettement, fouettage].

kırbaçlamak(-i), f. Kırbaçla vurmak, dövmek. [*ing.* To whip, to flog, to lash, to scourge *Fr.* Fouetter, cravacher, flageller].

kırbaçlanma, i. *sosy.* İlkellerde birçok ayinlerde, başlıca topluma girme ayininde adayın doğum disiplinine alıştırılması için kullanılan bir usul. [*ing.* ve *Fr.* Flagellation].

kırbaçlanmak, özs. f. Kırbaçla dövülmek. [*Ing.* To be whipped; *Fr.* Être fouetté, être cravaché].

kırbaç.solucanı, b. i. *zool.* ve *paraz.* Yuvarlaksolucanlar *(Aschelminthes)* sınıfının, Ipliksolucanları *(Nematodes)* takımının, Kırbaçsolucanıgiller *(Trichuridae)* familyasından insan ve çeşitli memelilerde asalak yaşayan bir ilkel-solucan cinsi. Küçük beyaz bir solucan olup rengi bazen kırmızıdır. Erkeği ile dişisinin uzunlukları 30-50 mm. arasında değişir. Gövdenin ön kısmı kırbaç gibi ince uzundur. *(adını buradan alır).* Hayvan bu kısmıyle bağırsak mukozasına saplanır, damarlardan kan emerek beslenir. Dışkılarla dışarı atılan yumurtalardan meydana gelen embriyon, dış ortamda *(sıcaklığa göre)* 1-12 ayda yavaş yavaş gelişir. Embriyon haline gelmiş yumurtaların alınmasıyle de insana bulaşır; yumurta bağırsakta açılır ve hastalığa sebep olur. [*Osm.* Dûd-i zürre's-i şa'rî beşer; *Lat. Trichuris; ing.* Trichuris, whipworm;; *Fr.* Trichocephale].

☆ *Eşanl.* **trihurus**.

~ hastalığı, paraz. Bağırsakta kırbaçsolucanı bulunmasından doğan asalak hastalığı. *(Kırbaçsolucanının bağırsakta bulunması genellikle farkedilmez fakat bazen rahatsızlıklar ortaya çıkar, sindirim ve sinir bozuklukları belirir; Kırbaçsolucanı apandisiti gibi tehlikelisi de olur. Solucan mukozaya girerek iltihaba yolaçar, devamlı olarak kıpırdanması da sürekli tahrişe sebep olur. Çıkardığı toksinler de az çok ağır bir konsızlığa yolaçar. Tek teşhis yolu, dışkıda yumurta bulunup bulunmadığını, araştırmaktır).* [*Ing.* Trichuriasis; *Fr.* Trichocephalose].

kırbaç.solucanıgiller, b. ç. i. *zool.* Yemekboruları, kılcal yumurtalıkları tek, ön uçları ince bir kırbacı andıran yuvarlaksolucanlar familyası. *(Çeşitli türleri insanların ve çeşitli hayvanların kalınbarsağında yaşamaktadır).* [*Osm.* Didan-i zür-re's-i şa'riye; *Lat.* ve *Ing.* Trichuridae; *Fr.* Trichinides].

kırbak,-ğı, i. Çağatayca'da külâhların kenarlarına ve etrafına dikilen post *(kürk).*

kırcı, i. *coğr.* Ufak, sert taneli kar. Kar ile dolu arasında bir yağış çeşidi. Kırcının biçimi düzensizdir. kolaylıkla ezilir, kırılır, çapı birkaç mm. kadar olur Kırcının daha ufak taneli olanlarına ebe bulguru, çok ufak taneli bulunanlarına da ottohumu denir. [*Ing.* Icy snow small grained hail; [*Fr.* Grésil].

kırcın, i. Hayvan kıranı, hayvanlara gelen salgın hastalık: *Son kırcında çok davar gitti.* [*ing.* Epizooty; *Fr.* Epizootie].

kırç, i. § ❶ Fazla düşen ve konduğu yerlerde billürlasıp çiçekli dallar biçimini alan kırağı. [*Ing.* Icy snow; *Fr.* Grésil]. § ❷ *hava.* Kırağı ve sisin bir arada bulunduğu zamanlarda açıkta bulunan cisimlerin rüzgâra maruz kısımlarında olusan tüy gibi buz teressübatı. [*ing.* Rime; *Fr.* Givre].

kırçan, i. *paraz.* ◘ **Ağrıma**.

kır.çekirgesigiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, düzkanatlılar *Orthoptera)* takımına giren bir familyası. Yaz boyunca cayırlarda ve yollarda bolca görülen kısa antenli çekirgeler olup yumurtlama boruları kısadır. Erkekler ses çıkarır. Ot yerler. Çoğu kışı yumurta halinde geçirir. [*Lat.* ve *ing. Acrididae; Fr.* Acrididés, acridiens]

kırcıl, s. § ❶ Kırlaşmaya başlamış. beyazla karışık: *Kırçıl bir sakal. Kırçıl at.* [*ing.* Mixed or sprinkled with grey; *Fr.* Gris, mêlé de blanc]. § ❷ *esk.* Kısa ve birbirine giroln sert kıl; § ❸ *h.d.* İhtiyar, yaslı kimse. [*Ing.* Hoary, old person].

~ et sineği, *zool.* ◘ **Külrengi et sineği**.

kırçıllanmak, nsz. f. ◘ **Kırçıllaşmak**.

kırçıllaşmak, nsz. f. Kırçıl hale gelmek, kırlasmaya başlamak. [*ing.* To become sprinkled with grey, to become hoary].

kırçoz, i. *arg.* Orta yaşlı, bıyıklı adam, kıranta: *Şu kırçozu kaçırma, onda iş var.* [*ing.* Whose hair is beginning to turn grey, grizzled].

kırçozlaşmak, f. *arg.* Orta yaslı olup kırantalaşmak: *Epeydir görmüyordum, bayağı kırçozlaşmışsın yahu!* [*Ing.* To begin to turn grey *(hair)*].

kırd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Maymun. [*ing.* Monkey; *Fr.* Singe].

kırde, i. *esk.* Kırd'ın disili [*ing.* Female monkey, she-ape, she-monkey; *Fr.* Singe femelle].

kırdırmak(-i,-e), f. § ❶ Kırmak eylemini yaptırmak. [*ing.* To let break; *Fr.* Faire casser, rompre]. § ❷ *tic.* Ticarî bir senedi *(bono)* vadenin bitiminden önce bir bankaya iskonto ettirmek. *(Bu işlem sıdasında borçlu lehine bir indirim yapılması gerekir; indirim iskonto haddine göre yapılır).* / ◘ *İSKONTO/* [*ing.* To let discount, to sell at a discount; *Fr.* Faire escompter]. § ❸ Ödenme zamanı henüz gelmemiş maaş veya ücretlerin tamamını veya bir kısmını önceden almak. ⊙ **yeniden ~**, *tic. (Banka hk.)* Kırarak aldığı bir senedi Merkez Bankasına iskonto ettirerek vermek. ☆ *Eşanl.* **reeskont**.

kırdırtmak,(-i,-e), f. § ❶ Kırmak işini yaptırmak; § ❷ Düşük fiyat verdirtmek: *İşi kırdırtarak verelim;* § ❸ Bir bonoyu süresi gelmeden düşük fiyatla birine devretmek veya satmak.

kırgı.bayır, b. i. *coğr.* Sağnak yağmurlarının yağdığı bölgelerde, killi, marnlı tabakaların uzandığı alanlarda, hele dikçe yamaçlarda görülen delik delik yerler. [*ing.* Badlands; *Fr.* Terres mauvaises].

kırgın, s. < *kırmak.* § ❶ Gücenmiş, hatırı kırılmış, gücenik: *Hiç beklemediğim davranışından ötürü ona biraz kırgınım.* [*Osm.* Hatırmande; *Ing.* Disappointed; *Fr.* Blessé -ée, dépité,-ée]. ☆ *Eşanl.* **gücenik, rencide, münkesir ,dilgir;** ☆ *Kars.* **barışık;** § ❷ Şiddeti azalmış: *Soğuklar bu günlerde kırgındır (ılıktır).* [*ing.* Faint; *Fr.* Tempéré, tiède]. § ❸ i. *h.d.* Doğay şartların değişmesinden ileri gelen ve hayvanlar arasında genellikle ölümle sonuçlanan salgın hastalık: *Kırgında pek çok koyun öldü:* § ❹ *esk.* Kırım, katliam.

~ olmak, § ❶ Gücenik olmak; § ❷ Salgın hastalık sebebiyle çok ölüm olmak.

kırgınlık,-ğı, i. § ❶ Kırgın olma hali, hafif dargınlık, güceniklik. [*ing.* Resentment; *Fr.* Ressentiment, dépit]; § ❷ Kırıklık, vücutta duyulan gevşeklik; rahatsızlık: *Bugün biraz kırgınlık hissediyorum.* [*Ing.* Exhaustion; *Fr.* Equlsement]. ⊙ **kırgınlığını gidermek**, *dey.* Gücenikliğini yok etmek, gönlünü almak.

Kırgızca, öz. i. *dilb.* Türk lehçelerinden biri olup bugün Kırgızistan S. S. B.'inde yasayan Kırgızların dilidir. Kırgızca, Türk dilinin sınıflandırılmasında «*Dağlı-Altay*» grupuna girmektedir. Üç tarihî dönem geçiren Kırgızcanın bugün üç ağzı vardır. Kırgızlar arasında bugün kiril alfabesi kullanılmaktadır. [*Ing.* Kirghiz, kirghese; *Fr.* Kirghize, kirghise].

Kırgızistan, öz. i. *coğr. (*Rusça *Kırgızkaya s. S. R.) S. S. C. B.*'de federal cumhuriyet. Orta Asya'dadır. Merkezi *Frunze'dir.* [*Ing.* Kirghizistan; *Fr.* Kirghizistan, Kirghizie].

Kırgızlar, ç. öz. i. *etn.* Türk boylarından biri. M. ö. 201 tarihlerindeki Çin kaynaklarında *kırgız* adına rastlanır. Bu tarihte ataları Yenisey ırmağının yukarı boylarında yaşamaktaydı. Yenisey Ostyaklarının bir devamı sayılan Dinlin'lerle, daha sonraları Hunlar ve Çinlilerle, karışık bir hayat sürdüler. M. S. I. yüzyılın başlarında Hun birliğine katıldılar. Zamanla genişleyerek Orta Asya ile Tien-San arasındaki sahaya yerlesmeye başladılar. [*Ing.* Kirghizes; *Fr.* Kirghiz].

kırı*, i. ◘ **iskonto**.

kırıcı, s. < *kırmak.* § ❶ Kırmak eylemini yapan, kıran. [*ing.* Breaker; *Fr.* Casseur,-euse]. § ❷ *sp.* Sert ve zorbaca oynanan. § ❸ *(Geniş anlamda)* Davranışlarıyle çevresindekileri inciten, sert ve kaba: *Kırıcı söylemek.* [*Ing.* Harsh; *Fr.* Violent,-ente]. § ❹ *tic.* Senet, her türlü para, tahvil, bono ve vadesi gelmemiş alacaklar üzerine alışveriş veya muamele yapan kimse. [*Osm.* Sarraf; *Ing.* Banker; *Fr.* Courtier]. § ❺ *opt.* Kırınım meydana getiren: *Kırıcı ortam.* [*ing.* Refractive, refringent; *Fr.* Réfractif,-ive, refringent,-ente]. § ❻ i. *ciltç.* Matbaadan gelen düz yaprakları, kitap meydana getirilirken formalar halinde katlayan işçi [*ing.* Folder; *Fr.* Plieuse]. § ❼ *tekn.* Şeker kırma fabrikasında, şekeri düzgün parçalar haline getiren makineyi kullanan işçi. [*ing.* Breaker, *Fr.* Casseur]. § ❽ *dok.* Eskiden, çürütüldükten sonra iyice kurutulan kendir veya keten gövdeleri içindeki elyafın çıkarılması için, bu gövdenin üzerindeki odun kısımlarını kırılmasında kullanılan el âleti. *(İnce ve kaba olmak üzere iki tiptir. Kabasında iki, incesinde dört kırma çenesi vardır. Günümüzde bu iş otomatik olarak ve sıyırma işlemiyle birlikte yapılır).* ⊙ **buz ~**, *hava.* ◘ **Buz,** ⊙ **çift ~**, *opt.* ◘ **Çift;** ⊙ **taş ~**, *tekn.* Yol yapımı için taşları kıran işçi. [*Ing.* Stone - breaker; *Fr.* Casseur de pierres].

~ **güç**, *opt.* $n^2 - 1$ ifadesine verilen ad. $\frac{}{d}$ *(burada d cismin yoğunluğu, n kırma indisidir).* [*Ing.* Refractive power; *Fr.* Pouvoir réfringent].

kırıcılık,-ğı, i. § ❶ *psik.* Kırıcı, sert ve zorba olma hali, kırıcılığı üç kategoriye ayırabilmek mümkündür. (a) Görme, anlama merakını doyurmak, yepyeni bir şey deneyip öğrenmek için uğraşırken yapılan kırıcılık; (b) Dikkatsizlik veya kayıtsızlığından doğan kırıcılık; (c) Intikam, kıskançlık, isyan duygusu ve istek gibi karmakarışık psikolojik sebeplerden ileri gelen kırıcılık. § ❷ *opt.* (a) Işığı kırma özelliği: *Camın kırıcılığı*; [*Ing.* Refringency, refractivity; *Fr.* Réfringence]; (b) $n - 1$ ifadesine verilen ad; $\frac{}{d}$ burada *n*, incelenen maddenin kırma indisi, *d* de yoğunluğudur. *(Kırıcılık sıcaklıkta pek değişmez ve madde için ayırt edici bir değer taşır. /Gladstone ve Dale, 1880/).*

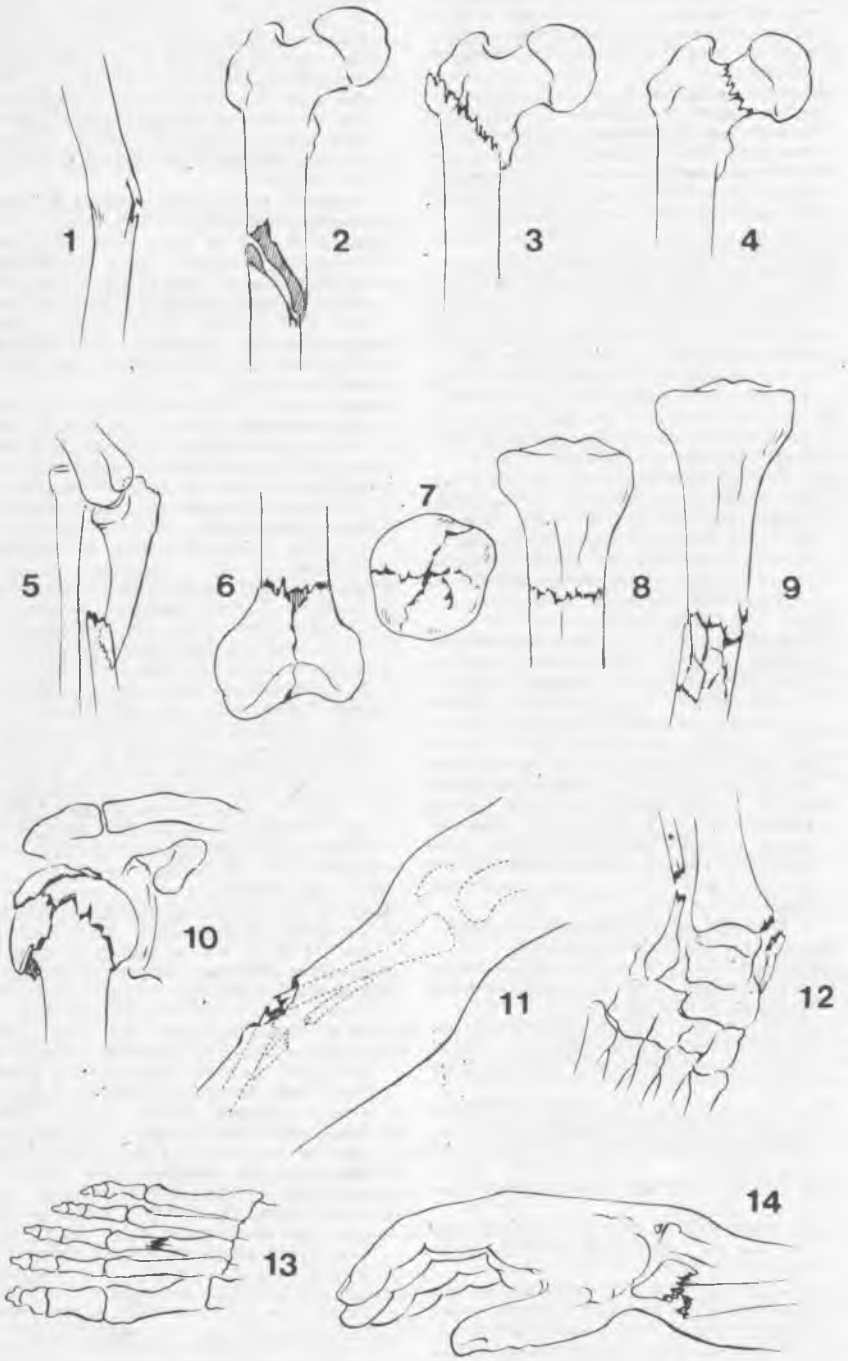

ŞEKİL: **KIRIKLAR.** **1.** Yağ ağaç kırığı *(Yeşil dal kırığı).* **2.** Helisel kırık *(Sarmal kırık).* **3.** Uyluk-trokanter kırığı. **4.** Uyluk kemiği boynunun tamamen kırılması. **5.** Monteggia kırığı. **6.** Lokmalararası kırık *(T şeklinde kırık).* **7.** Yıldızsı kırık. **8.** Enine *(enlemesine)* kırık. **9.** Çok parçalı kırık. **10.** Bir kırık ucunun diğerin içine girdiği kırık. **11.** Bileşik kırık *katınç kırık, açık kırık).* **12.** Pott kırığı. **13.** Ayak tabanı kemiği kırığı *(Yürüyüş sırasında ayaklarını sertçe yere vuran askerlerde meydana gelir).* **14.** Colles kırığı.

[*Ing.* Refractivity; *Fr.* Réfractivité]. ◉ **çift** ~, *opt.* ◘ **Çift.** ◉ **grev kırıcılığı**, *iş. huk.* ◘ **Grev.**

~ **krizi**, *psiky.* Akıl ve sinir hastalıklarında, ele geçen her şeyi kırıp dökme şeklinde beliren kriz. *Kırıcılık krizleri yalnız klastomani'de değil, saradan veya daha başka hastalıklardan ileri gelen bazı çoşkunuk ve taşkınlık halerinde de görülür; bu takdirde kırıcılık, klastomanidekinin tersine, bilinçsiz bir harekettir.* [*Ing.* Clastic crisis; *Fr.* Crise clastique].

kırık, s. < *kırmak.* § ❶ Kırılmış olan: *Kırık sandalye, Kırık cam.* [*Osm.* Şikeste, münkesir; *Ing.* Broken; *Fr.* Cassé, rompu] § ❷ *(Geniş anlamda)* Soyu karışık olan, halis cins olmayan: *Kırık tazı.* [*Osm.* Melez; *Ing.* Hybrid; *Fr.* Métis]. § ❸ i. Kırılmış bir şeyden ayrılan parça: *Cam kırığı, Kâsenin kırığı.* [*Ing.* Scrap; *Fr.* Brisure]. § ❹ Bir organın özellikle kemiğin kırılmış olması: *Kolunun kırığını bağladılar.* [*Ing.* Fracture; *Fr.* Cassure]. § ❺ Bir şeyin kırılan yeri: *Bunun kırığı neresinde?* [*ing.* Break ,fracture; *Fr.* Cassure]. § ❻ i. Parça haline konmuş şey: *Arpa kırığı, Buğday kırığı;* § ❼ Bir kadının oynaşı; § ❽ *jeol.* Sıkışma, bükülme ve gerilme gibi jeolojik kuvvetlerin etkisiyle taşlarda meydana gelen oluşuklar; [*Osm.* İnşikak; *Ing.* Crack; *Fr.* Faille, fracture] § ❾ *arg.* Oğlan, güzel çocuk: *Oksula (kov) başından şu kırığı.* ☆ *Eşanl.* **şıkırdım, şorulu.** § ❿ *mec.* Kötü veya zayıf not: *Karnesinde üç kırığı var.* § ⓫ *cama.* Cam yapımında meydana gelen ve cam hamuruna katılan artıklar topluluğu: *Kırıklar camlaştırılacak karışıma yeniden sokulur.* § ⓬ *orm.* Bu ormanda ekilebilir alan, açıklık. § ⓭ *oyun.* Tavlada kırılan, yani oyun dışı kalan pul. § ⓮ *patol.* ve *cerr.* Organizmada sert bir dokunun devamlılığında meydana gelen kesinti. [*Ing.* ve *Fr.* Fracture] § ⓯ *petr.* Bir kuyu çevresinde ürün bulunan tabakada geçirimliliği artırmak amacıyla sunî olarak yapılan çatlak. [*Ing.* ve *Fr.* Fracture]. § ⓰ *dok.* Çok uzun ve güçlü bir baskı ile kumaş üzerinde meydana getirilen çizik ve kırmalar topluluğu. § ⓱ *jeol.* ◘ **Fay.** ◉ ~ **la değinme**, *jeol.* Iki katman ya da oluşuğun, bir kırıkla yan yana gelmesi. [*Osm.* İnşikakla temasa gelme; *Ing.* Faulted junction; *Fr.* Juxtaposition par faille]. ◉ ~ **lı bölgeler**, *jeol.* Ana yapısı kırılmalarla belirmiş, özelliği de bu yüzden olmuş bulunan bölgeler. [*Osm.* Münşak menâtik, inşikaklı mıntakalar; *Ing.* Fault regions; *Fr.* Régions des failles]; ◉ ~ **lı kıvrılma**, *jeol.* Hem kıvrılmaya, hem de kırılmaya uğramış, belki de aynı zamanda doğmuş tabaka yapılarına ve yerinden oynamalara verilen ad. [*Osm.* Münşak iltivâ; *Ing.* Faulted anticline; *Fr.* Pli-faille]; ◉ ~ **lı şekiller**, *jeol.* Yeryüzü biçimleri olan kabarıklıkların, çukurlukların, kırılmalar yüzünden doğmuş olanlarına verilen ad [*Osm.* Münşak eşkâl; *Fr.* Reliefs tectoniques]; ◉ ~ **lı tomruk**, *jeol.* Karşılıklı iki sınırında, kırık düzlemleri bulunan dağ ya da kayaç kütlesi. [*Ing.* Fault black; *Fr.* Block faille]; ◉ ~ **lı yapı**, *jeol.* Yer kabuğunun kırık dizileri veya kırık çizgileri ile sınırlanmış bölümleri [*Osm.* Münşak bünye; *ing.* Fault structure; *Fr.* Structure faillé]; ◉ ~ **lı yatık kıvrım**, *jeol.* Ters yanı çok ileri doğru sürüklenerek, büsbütün makaslanmış olan yatık kıvrım [*Ing.* Overthrust, fold, fold overthrust; *Fr.* Charriage de premier genre, pli-faille couché]; ◉ **açık** ~, *patol.* ve *cerr.* Kırık noktası dışarıdan görülebilen kırık şekli. [*Ing.* Open fracture; *Fr.* Fracture ouverte]; **BENNETT kırığı**, *cerr.* Birinci el bileği kemiğinin süblüksasyonla beraber uzunlamasına kırılması. ◉ **bileşik** ~, *cerr.* Kırılan kemik uçlarının deriyi delerek dışarı çıkması hali. [*Ing.* Open fracture, compound fracture; *Fr.* Fracture compliqué]. ☆ *Eşanl.* **katınç kırık, açık kırık, cam kırığı**, *camc.* ◘ **Cam'.** ◉ **camsı** ~, *min.* ◘ **Çamsı.** ◉ **COLLES kırığı**, *cerr.* Döner kemiğinin *(Radyus)* alt ucunda meyda-

na gelen kırık. ◉ **DUPUYTREN kırığı**, *cerr.* ◘ **POTT kırığı**; ◉ **katınç ~**, *cerr.* ◘ **Bileşik kırık**; ◉ **MONTEGGIA kırığı**, *cerr.* Dirsek kemiği *(Ulna)* nin üst ucunda kol kemiği *(humerus)* çıkığı ile birlikte olan kırık; ◉ **patolojik ~**, *cerr.* Kendiliğinden olan kırık; ◉ **POTT kırığı**, *cerr.* Kaval kemiği *(Fibula)* nin alt ucunda olan ve tibyal eklemin zedelenmesiyle birikte bulunan kırık; ◉ **WAGSTAFFE kırığı**, *cerr.* İç malleolün ayrılmasından ileri gelen kırık; ◉ **Yaş ağaç kırığı**, *cerr.* Küçük çocuklarda kemiğin iki parçaya ayrılmadan kırılması. [*İng.* Greenstick fracture; *Fr.* Fracture incomplète]. ☆ *Eşanl.* **yeşil dal kırığı**.

~ atımı, *jeol.* Bir kırıkta, yer değiştiren iki nokta arasındaki en kısa uzaklık. [*İng.* Net slip; *Fr.* Rejet net, déplacement vertical]

~ aynası, *jeol.* Bir kırıkta, iki kanadın yerlerinden oynaması ve birbirlerine sürtünmesiyle oluşan, koşut çizikli, cilâlı kırık düzlemi. [*Osm.* İnşikak aynası; *İng.* Slickenside; *Fr.* Miroir de faille, miroir de glissement, miroir de frottement].

☆ *Eşanl.* **fay aynası**.

~ ayrığı, *jeol.* Kırığın çeperleri arasındaki ayrılık. [*İng.* Gap; *Fr.* Baillement].

~ basamağı, *jeol.* Yer kabuğunun kırılmaya uğramış yerlerinde, kırık çizgisi boyunca beliren yükselme ve çökmelerden doğmuş, dik veya dikçe yamaç ile üstündeki düz yer. [*Osm.* İnşikak kademesi; *İng.* Fault scarp; *Fr.* Gradin de faille].

~ boyun vadisi, *jeol.* Kırıkların uzandığı yerlerde açılmış vadi. [*Osm.* İnşikak vâdisi; *İng.* Faultine valley; *Fr.* Vallee de ligne de faille].

~ bölgesi, *jeol.* Karmasık bir ağ meydana getiren faylar bölgesi. *(Bu ağın çizgileri Daubrée'nin cam levhaları bükerek deneysel olarak elde ettiği çizgilere benzer).* [*İng.* Ground of fracture; *Fr.* Champ de fractures].

~ çizgi, *mat.* Bir veya birkaç noktada doğrultu değiştiren çizgi; birbirini değişik yönlerde izleyen doğrulardan meydana gelen çizgi. [*Osm.* Hatt-ı münkesir; *İng.* Broken line; *Fr.* Ligne brisée].

~ çizgisi, *jeol.* Bir kırığın, yeryüzü ile kesiştiği çizgi. [*Osm.* İnşikak hattı; *İng.* Fault-line; *Fr.* Ligne de faille].

~ dağlar, *jeol.* Kırıklarla çevrili dağlar. [*Osm.* İnsikak dağları; *İng.* Fault block mountains; *Fr.* Montagnes-blocs].

~ doğrultusu, *jeol.* Kırık düzleminin yatay düzlemle kesiştiği çizgi. [*Osm.* İnşikak istikameti; *İng.* Strike of the faul trend; *Fr.* Direction].

~ dökük, *dey.* § ❶ Sağlam ve düzgün olmayan, derme çatma: *Kırık dökük bir kanepe. Kırık dökük bir anlatış;* § ❷ Kullanılmayan değersiz *(eşya);* ise yaramayan gereksiz *(şey); Kırığı döküğü toplayıp bir hal etmeli.* [*İng.* In pieces, smashed, down, odds and ends of, metal, scrap; *Fr.* Cassé, brisé, décousu]; § ❸ Derme çatma.

~ düzen, *müz.* Notaları melodik olarak, yani arka arkaya isitilen akora kırık düzen denir. Aynı perdeler her zaman olarak birlikte çıkarılınca da kalıp düzen olur. [*İng.* Disorderly, untidy; *Fr.* Accord brise, accord plaqué].

~ düzlemi, *jeol.* Üzerinde kırık kanatlarının devindiği düzlem. [*Osm.* Sath-ı inşikak; *İng.* Fault plane; *Fr.* Plan de faille].

~ gölge, ◘ **Gölge**.

~ gönül *(kalb)*, *dey.* Üzgün, gücenip incinmiş gönül veya kalb. [*İng.* Broken heart; *Fr.* Cœur brisé].

~ kanadı, *jeol.* Kırık düzleminin yanlarındakî kayaç kütleleri. [*İng.* Slide; *Fr.* Compartiment, lèvre].

~ kaynağı, *jeol.* ◘ **Fay kaynağı**.

~ kemer, *mim.* ve *inş.* Yarım daire kemerin karşıtı olan sivri kemer. *(Kırık kemer örneklerine roman mimarisinde rastlanır. Gotik devirden itibaren mimarlar kırık kemeri daha çok kullanmaya başladılar.* [*İng.* Broken arch; *Fr.* Are brisé].

~ köşeli yığışım, *jeol.* ◘ **Oluşum köşeli yığışımı**.

~ kuşağı, *jeol.* Kırılarak yerinden oynamış kanatlarla yapılı bir bölge. [*Osm.* İnşikak mıntakası; *İng.* Fault zone; *Fr.* Zone de faille, zone de broyage].

~ renkler, Başka renklerle karıştırılarak kuvveti ve renkliliği söndürülmüs ve şiddeti kırılmış renklere denir. [*Osm.* Muaddel renkler; *İng.* Broken colors; *Fr.* Couleurs rompues].

~ sapması, *jeol.* Başka bir kırıkla kesişen kırığın doğrultusunu değiştirmesi. [*Osm.* İnhirâf; *İng.* Fault deflection; *Fr.* Déviation d'une faille].

~ sarmak, *cerr.* Kırılan bir kemiği yerine koyarak üstünü bazı şeylerle sarıp bağlamak. [*İng.* To set and bind up a broken bone].

~ tahtası, *cerr.* Kırılan bir kemiğin sarılmasında kullanılan tahta. [*İng.* Splint *(to immobilize a fractured bone); Fr.* Éclisse, clisse, attelle].

kırıkçı, i. Kırık kemikleri ve çıkıkları yerine koyan, saran ve tedavi eden diplomasız hekim. [*İng.* Bone-setter; *Fr.* Rebouteur, -euse, rebouteux,-euse].

kırıkçılık -ğı, i. Kırıkçı veya çıkıkçının işi, kırılmış organları bağlayarak iyi etme işi; kırılan veya çıkan kemikleri iyileştirme sanatı. [*İng.* Bone-setting; *Fr.* Reboutement].

kırıklık,-ğı, i. § ❶ Kırık olma hali: *Bu camekânda kırıklık yok.* [*İng.* Breakage; *Fr.* Bris, fracture]; § ❷ *mec.* Vücutta duyulan ağrı ve yorgunluk, hafif rahatsızlık: *Bugün kırıklığım var, sokağa çıkmayacağım. Galiba soğuk almışım kırıklığım var.* [*İng.* Fatigue; *Fr.* Abattement]; § ❷ Isteksizlik, güceniklik. [*İng.* ve *Fr.* Indisposition].

kırıla.bilen, b. s. Kırılma özelliği olan: *Mor ışınlar en çok, kırmızı ışınlar en az kırılabilen ışınlardır.* [*İng.* Refrangible; *Fr.* Refrangible].

kırılan, s. ◘ **Kırılabilen**.

~ ışın, *opt.* ◘ **Işın**.

kırıla.yazmak, b. f. Nerdeyse kırılacak gibi olmak.

kırılgan, s. § ❶ Kırılabilir olan, kolay ve çabuk kırılan. [*İng.* ve *Fr.* Fragile]; § ❷ *mec.* Çabuk ve kolay gücenen, alıngan. [*İng.* Touchy, easily offended, susceptible; *Fr.* Sensible, susceptible].

kırılganlık,-ğı, i. ❶ Kırılgan olma hali ve özelliği; § ❷ i. *coğr.* Bükülmeleri halinde hemen kırılmadan cisimlerde, esneklik var demektir. Katı, sert cisimlerin, ayrıca kırılma özelliği de göstermesi olayı. [*İng.* Rigidity; *Fr.* Rigidité]; § ❸ *mek.* Bir madenin çarpma etkisiyle kırılmaya elverişliliği.

kırılma, i. § ❶ Kırılmak eylemi. [*İng.* Being broken; *Fr.* Action de se casser, de se briser]; § ❷ *jeol.* Yer kabuğunun bir bölümünün kırılıp yarılmasıyle birlikte kırığın iki yanının iki kırılma kanadının yerinden oynaması. [*Osm.* Tesekkül-ü insikak; *İng.* Faultage; *Fr.* Dislocation]; § ❸ *mec.* Nazlı yürüyüs, yürürken salınma; § ❹ *fiz.* Yarı yatay bir ışık ışınımının atmosfer içinde gerilmesinden doğan ışık olayı. Işının, yoğunlukları farklı bir ortamdan baska bir ortama geçerken doğrultusunu değiştirmesi. [*İng.* Refraction; *Fr.* Refraction]. ☆ *Eşanl.* **refraksiyon**; § ❺ *gözbilim.* Gözün ışığı kırma gücü. *(Sonsuz ile 5 m. arasında bulunan bir cismin görüntüsü, hiç bir değişiklik olmadan, bütün ayrıntıları ile ağtabaka üzerine düserse, gözün ışığı kırma gücünün normal olduğu kabul edilir. Böyle bir göze ametrop /veya normal/ göz denir. Göz anormal, yani ametrop olduğu zaman, kırılmanın tayini net bir şekilde görmeyi sağlayacak olan merceği bulmaktan ibaret kalır).* [*İng.* Refraction; *Fr.* Refraction]; § ❻ *jeof.* Değişik yapıda iki kayanın ayrılma yüzeyinin bir deprem dalgasıyle yarılması. [*İng.* Refraction; *Fr.* Réfraction]; § ❼ *opt.* Saydam bir ortamdan öbürüne geçerken ışık doğrultusunun değişmesi. [*İng.* Refraction; *Fr.* Réfraction]; ◉ **~ lı ırakgörür** (dürbün), *astr.* Mercekler düzeniyle ışık toplayan ırakgörür. [*İng.* Refractor; *Fr.* Réfracteur]; ◉ **ışığın ~ sı**, *fiz.* ◘ **Işık**; ◉ **akustik ~**, *akus.* Izotrop olmayan bir ortamda veya değişik iki ortamın ayrılma yüzeyinde, bir ses dalgasının, yayılma hızına bağlı olarak doğrultusunun değişmesi. [*İng.* Acoustic refraction; *Fr.* Réfraction acoustique]; ◉ **astronomik ~**, *astr.* Gökcisminden Yer'e giden ışık ışınının yer atmosferinden geçmesiyle, gökcisminin gerçek doğrultusunda meydana gelen değişiklik. [*İng.* Astronomic refraction; *Fr.* Réfraction astronomique]; ◉ **atomik ~**, *fiz.* ◘ **Atomik**; ◉ **basamaklı ~**, *jeol.* ◘ **Basamaklı**; ◉ **boyuna ~**, *coğr.* ◘ **Boyuna**. ◉ **depremsel ~**, *jeof.* Kırılmaya dayanan deprem arama tekniği. [*İng.* Seismic refraction; *Fr.* Refraction séismique]; ◉ **enine ~**, *coğr.* ◘ **Enine**. **~ belirteci**, *jeol.* Geçen bir ışık ışını, eğri bir açı ile bir kristale çarptığında, gelen ışın ile sapan ışının normal ile yaptıkları açıların sinüslerine oranı. [*Osm.* İnkisâr müs'iri; *İng.* Clastic sediments; *Fr.* Sédiments clastique, sédiments détritiques].

~ çöküntüsü, *coğr.* Her yanı kırıklarla çevrili çöküntü yanağı. [*İng.* Fault trough; *Fr.* Fossé tectonique].

~ dağları, *coğr.* Her yanı, veya bir yanı kırıklarla çevrili bulunan, bu yüzden doğmus olan dağlar. [*Osm.* Münşak cibâl; *İng.* Fault-block mountains; *Fr.* Montagnes blocs].

~ hattı, *inş.* ◘ **Hat**.

~ yüzeyi, § ❶ *inş.* Taşların kırılan kısımlarındaki yüzey. [*İng.* Break surface; *Fr.* Surface de la cassure]; § ❷ *jeol.* Yer kabuğunun bir bölümünde kırılmalar sonucu olarak beliren, yerinden oynamalarda kanatların yer değiştirdiği yüzey. [*Osm.* İnşikak sathı, sath-ı inşikak; *İng.* Fault surface; *Fr.* Surface de faille].

kırılmak, nsz. f. § ❶ Kırmak eylemine konu olmak; Bir veya birçok parçaya ayrılmak. Parçalanmak: *Bardak kırıldı.* [*Osm.* Münkesir olmak; *İng.* To be broken; *Fr.* Se casser, se briser]; § ❷ (-e) Birine karsı kırgın hale gelmek, darılmak. gücenmek: *Bayramda gidemediğim için bana kırılmış.* [*İng.* To be hurt, to be offended by someone; *Fr.* Se blesser, se fâcher, s'offenser]; § ❸ nsz. *opt.* Bir saydam ortamdan baska bir saydam ortama *(örneğin, havadan cama)* geçen bir ısın doğrultusunu değiştirmek. [*Osm.* İnkisar ettirmek; *İng.* To refract; *Fr.* Se réfracter]; § ❹ *(Savaş, bulaşıcı hastalık v.b. den)* Çok sayıda insan ölmek, telef olmak, mahvolmak: *Koleradan birçok insan kırılmış.* [*İng.* To perish; *Fr.* être détruit, périr]; § ❺ Bükülerek kat yeri meydana gelmek: *Gömleğin yakası kırılmış;* § ❻ *(Geniş anlamda) (Soğuk, rüzgâr v.b. hk.)* Eski şiddeti kalmamak, azalmak, yatışmak. [*İng.* To calm down; *Fr.* Se pacifier, baisser]; § ❼ Kırıklık duymak: *Bütün vücudum kırılıyor;* § ❽ Azalmak, sona ermek, yok olmak: *Cesareti kırılmak. Ümidi kırılmak;* § ❾ *balıkç. (balık hk.)* Sıcak veya soğuk sebebiyle suyun yüzeyine baygın ve ters dönmüs olarak yatmak. *(Bu durum tatlı sularda oksijen azlığından, denizde ise, kışın suyun anî olarak soğumasından meydana gelir);* § ❿ *den. (Dalgalar hk.)* Bir sığlığa veya kıyıya rastlayarak alt kısımlarındaki hızın azalmasıyle meydana gelen tökezlenme etkisi altında, üst kısımları yıkılarak köpürüp dağılmak. [*Fr.* Se briser]; § ⓫ *esk.* İnkisar etmek; ◉ **kırılıp dökülmek**, *dey.* § ❶ Kırıtarak diller dökmek, kibar görünmeye çalışmak. [*İng. (of a woman)* To be coquettish; *Fr.* Faire des coquetteries]; § ❷ Çok eskimek. [*İng.* To be constantly broken]; ◉ **beli ~**, Çok yorulmak, ümidini, cesaretini yitirmek. [*İng.* To be exhausted, to be discouraged; *Fr.* être fatigué, être découragé]; ◉ **çıt kırıldım**, ◘ **Çıtkırıldım**; ◉ **gülmekten ~**, *dey.* Çok gülmek, katılarak

gülmek: *Onun haline hepimiz gülmekten* kırıldık. [*Ing.* To have one's sides ache with laughter, to die of laughter; *Fr.* Mourir, pouffer de rire]; ⊙ **kalbi** ~, *dey.* Duyguları incinmek, gücenmek; ⊙ **kolu, kanadı** ~, *dey.* ◘ **Kol.**

Kırım, öz. i. *coğr.* S.S.C.B.'de *(Ukranya)* Bölge, Karadeniz'e uzanan ve bu denizi Azak denizinden ayıran büyük bir yarımada Yüz ölçümü 25.700 km². [*Ing.* Crimea; *Fr.* Crimée]

~ **eyeri,** ◘ **Eyer.**

~ **kertenkelesi,** *zool.* ◘ **Kertenkele.**

kırımª, < *kırmak.* § ❶ Savunmasız halkın veya tutsakların toplu olarak öldürülmesi. [*Osm.* Katliam; *Ing.* Massacre, slaughter, carnage; *Fr.* Massacre]; § ❷ Hıristiyanların perhiz bozmaları, et kırımı. [*Ing.* Slaughtering; *Fr.* Abattage]; § ❸ Kıvrılan, kırılan yer: *Elbisenin kırımı.* [*Ing.* Fold, pleat; *Fr.* Plissé]; § ❹ Hayvanların hastalık, soğuk v.b. sebeplerden toplu olarak ölmesi: *İnek kırımı;* § ❺ *h. d.* İndirim, tenzilât: *Hiç kırımı yok mu bunun?* [*Ing.* Discount; *Fr.* Remise, rabais]; ⊙ **ırk** ~**ı,** *huk.* Bireylerini yok ederek bir ırk topluluğunu ortadan kaldırma. [*Ing.* Genocide; *Fr.* Genocide].

kırım kırım, z. *(Yalnız kırım kırım kırıtmak deyiminde geçer).*

kırım kırım kırıtmak, *dey.* Çok naz etmek, fazla kırıtarak yürümek. [*Ing.* To make excessively coquettish gestures; *Fr.* Exprime de se mouvoir coquettement et continuellement].

kırımlı, i. ve s. § ❶ Kırım halkından veya bu halkın soyundan olan kimse; Kırım'da doğmuş kimse. [*Ing.* Crimean; *Fr.* Crimée,-enne]; § ❷ Kırım'da doğmuş kimse, [*Ing.* Crimean; *Fr.* Crimée,-enne].

kırın, i. *mah.* Tekirdağ dolaylarında «*dans*» anlamında kullanılan kelime.

kırınımª, i. < *kırınmak. fiz.* Pek küçücük bir delikten geçen ışığın, sanki bu delik bir ışık kaynağı imiş gibi demet halinde yayılması olayı. Optik, akustik ve radyoelektrikte gözlemlenen, ışık, ses ve radyoelektrik dalgalarının karşılaştığı bazı engelleri dolanarak geçmesi olayı. *(Bu durumda, enerji doğru çizgiler boyunca yayılmaz).* ☆ *Eşanl.* **difraksiyon.** [*Osm.* İnkisâr, tekâsür; *Ing.* ve *Fr.* diffraction]; ⊙ **atmosferik** ~, *rad.* ◘ **Atmosferik;** ⊙ **billûrlarda, X ışınları, elektron veya nötronlarla** ~, *kim.* ve *met.* Katı bir maddede, özellikle billûrlarda, atom veya moleküllerin yerleşme şeklinin incelenmesi; bu inceleme X ışınları, elektronlar veya nötronların incelenen maddeden geçerken *(geçiş diyagram)* veya burada yansırken *(yansıma diyagramı)* uğradığı kırınma yardımıyla yapılır. [*Ing.* Cristallographic diffraction; *Fr.* Diffraction cristallographique par rayons X, électrons ou neutrons].

kırınma, i. ◘ **Kırınım.**

kırınmak, nsz. f. § ❶ Yürürken salınmak. [*Ing.* To behave in a coquettish manner; *Fr.* Se balancer en marchant]; § ❷ *fiz.* Kırınıma uğramak: *Işık ışınlarının kırılması.* [*Ing.* To diffract; *Fr.* Diffracter]; § ❸ *folk.* Dansetmek. [*Ing.* To dance; *Fr.* Danser].

kırıntı, i. < *kırınmak.* § ❶ Bir şeyden, ayrılan ufak parça: *Ekmek kırıntısı.* [*Ing.* Fragment, crumb; *Fr.* Fragments]; § ❷ Bir şeyden arta kalan parça. Küçük kalıntı: *Eski zenginliğin kırıntıları. Eski servetinin kırıntılarıyle yaşıyor.* [*Osm.* Bakiye; *Ing.* Remains; *Fr.* Reste, solde]; § ❸ *arg.* Küçük esrar parçası: *Kaç gündür harmanız, bize de bir iki kırıntı uçlan.* [*Ing.* Small pieces of hashish]; ⊙ **maden** ~ **sı,** *met.* Küçük taneler şeklindeki maden: *Dökme demir kırıntısı. Kurşun kırıntısı;* ⊙ **yaprak tütün** ~ **sı,** *tütünc.* Tütün işleme ve bakımevlerinde kuru tütün yapraklarının işlenmesi sırasında meydana gelen ve tekrar kullanılabilen döküntü, bunlar imalâta yeniden katılmak üzere toplanır.

~ **külte,** *jeol.* Kırıntılardan oluşmuş külte. [*Osm.* Bakiyevî sahra; *Ing.* Detrical rock deposit; *Fr.* Roche détritique].

☆ *Eşanl.* **kırıntı taş.**

~ **taşları,** *coğr.* Türlü dış güçlerle kayalardan koparılmış taşlar. [*Osm.* Sünûr-u meksûre; *Ing.* Clastic sediments; *Fr.* Sediments clastiques].

~ **tortul,** *jeol.* Kendinden daha eski kayaçların parçalarından oluşmuş tortul kayaç. [*Osm.* Revâsıb-i bakiyeviye; *Ing.* Clastic sediments; *Fr.* Sédiments clastique, sédiments détritiques].

kırıntılı, s. § ❶ Kırıntısı olan, kırıntılardan meydana gelen. [*Ing.* Crumby, crumbled; *Fr.* Qui S'émiette trop, qui a beaucoup de mie]; § ❷ *jeol.* Kayaların mekanik ufalanması sonucunda meydana gelen tortul olusuk için kullanılır. [*Ing.* Detrital; *Fr.* Détritique].

~ **kaya,** *jeol.* Mineral veya başka başka kaya döküntülerinden oluşmuş kaya. *(Örnek: kumtaşı, kum, elmaslı baca dolgusu).*

kırışak,-ğı, i. *paraz.* ◘ **Kene.**

kırışık, s. < *kırışmak.* § ❶ Kırışmış, katlanmış, buruşmuş olan: *Kırışık yüz.* [*Ing.* Wrinkled; *Fr.* Chiffonné,-ée, fripé,-ée]; § ❷ i. Kırışmış yer, buruşuk, küçük çizgi: *Yüzünde hiç kırışık yok. Yüzündeki kırışıklıklar yaşının hayli ileri olduğunu gösterir.* [*Ing.* Wrinkle; *Fr.* Ride]; § ❸ *anat.* Deride kalınlığın yer yer değişmesinden ve esnekliğin kaybolmasından meydana gelen kıvrım; § ❹ *jeof.* Süreleri boyunca sismogramlarda oldukça sık görülen ince girinti çıkıntı veya kıvrım; § ❺ *kâğıtç.* Çok küçük kıvrım. *(Kırışıklıklar genellikle kâğıt yapraklarının ortasında görülür).* [*Ing.* Wrinkle; *Fr.* Ride]; § ❻ *met.* Dövülmüs maden levhalar üzerine bulunan küçük katlar; § ❼ *meyve.* (a) Bazı yaprakların yüzeyinde bulunan kıvrım; (b) Tomurcuğun koruyucu pulları döküldükten sonra sapın üzerinde kalan halka şeklinde iz. [*Ing.* Wrinkle; *Fr.* Ride]; § ❽ *terz.* Elbise yakalarının kıvrılmasıyle meydana gelen yakalık. *(Özellikle dikişten sonra elbisenin yakasına basılan ütü ile istenilen şekil verilir).*

kırışıklı, s. Kırışığı olan, düzgünlüğü bozulmuş *(şey),* [*Ing.* Wrinkled, wrinkly; *Fr.* Ridé,-ée].

kırışıklık,-ğı, i. § ❶ Kırışık olma hali; § ❷ Pürüzleri olan bir yüzeyin durumu; § ❸ Dokunma ile duyulan set çıkıntı; § ❹ *hava.* Yüzeyi tamamiyle düz olmayan bir kaplamanın niteliği.

kırışıksız, s. Kırışığı olmayan. [*Ing.* Unwrinkled; *Fr.* Sans plis, sans rides].

kırışmak, f. § ❶ İnce ince katlanmak, küçük katlanışlar meydana gelerek bir şeyin düzgünlüğü bozulmak: *Çarşaf kırışmış.* [*Ing.* To become wrinkled; *Fr.* Se froisser, être ridé]; ☆ *Eşanl.* **buruşmak, sinmek, pusmak;** § ❷ nsz. (-le) Birbirini kırmak, karşılıklı kırmak: *Yumurta kırışmak.* [*Ing.* To break mutually; *Fr.* Briser, rompre mutuellement, réciproquement]; § ❸ Alacağı vereceği hesap edip denklestirmek. § ❹ (-le) Bahse tutuşmak. [*Ing.* To bet, to wager; *Fr.* Parier]. § ❺ Cilveleşmek. [*Ing.* To flirt; *Fr.* Flirter]; § ❻ Pazarlık etmek, karşılıklı fiyat kırmak. [*Ing.* To bargain; *Fr.* Marchander]; § ❼ *den. (Deniz yüzeyi hk.)* Hafif rüzgâr etkisiyle buruşmak; kırışık bir hal almak; § ❽ *oyun.* Satrançta aynı değerde birçok taşı veya piyonu karşılıklı yiyerek oyun dışı etmek.

kırışmaz, i *den.* Üzerlerine çekiçle vurularak saç levhaları delmekte kullanılan bir çeşit zımba.

kırıştırmak, f. ❶ Kırışmasına yolaçmak; § ❷ Karşı cinsten biriyle gezmek, flört etmek. [*Ing.* A woman to carry-on with a man, to wrinkle; *Fr.* Rider, froisser].

kırıta kırıta, z. Cilvelenerek, hoppa bir şekilde.

kırıtkan, i. < *kırıtmak.* Her zaman kırıtan, kırıtma alışkanlığı olan. [*Ing.* Coquettish, flighty; *Fr.* Empressé à plaire, coquette].

☆ *Eşanl.* **oynak, fingirdek, cilveli, işvebaz, yosma, civelek.**

☆ *Karş.* **ağır başlı, ciddî.**

kırıtkanlık,-ğı, i. Kırıtkan olma hali. [*Ing.* Coquetry; *Fr.* Coquetterie].

kırıtmak, f. Cilve yapmak, cilvelenmek, işveli hareketler yapmak. [*Ing.* To act coquettishly; *Fr.* Faire coquetterie].

kıristal, i. *arg.* Kokain: *Bizim kristaller kalk gidelim olmuş be kardeşim.*

☆ *Eşanl.* **koku.**

kırk, i. *esk. T.* § ❶ Dört kere on, otuzdokuzdan bir artık. [*Ing.* Forty; *Fr.* Quarante]; § ❷ Otuzdokuzdan sonra gelen sayının adı, 40, XL. [*Ing.* Forty; *Fr.* Quarante]; § ❸ *mec.* Pek çok: *Ona kırk defa söyledim.* [*Ing.* Many times; *Fr.* Plusieur fois]; § ❹ Kırk sayısını gösteren rakam: *Kırk dördün sağına bir sıfır konmasıyle yazılır.* [*Ing.* Forty; *Fr.* Quarante]; § ❺ *oyun.* (a) Çeşitli kâğıt oyunlarında bazı birleşimlerin değeri. [*Ing.* Forty; *Fr.* Quarante]; (b) Bezikte maça damı ile karo valesinin veya dört valenin değeri. [*Ing.* Forty; *Fr.* Quarante]; § ❻ *sp.* Teniste, bir takım veya oyuncunun kaydettiği üçüncü sayı. [*Ing.* Forty; *Fr.* Quarante]; ⊙ ~ **ı çıkmak** *(Doğum yapmış kadınlar, yeni doğan çocuklar ve ölü hk.), dey.* Doğumdan veya ölümden sonra kırk gün geçmek: *Haftaya kırkı çıkacak.* [*Ing.* To have completed forty days after childbirth *(woman);* ⊙ ~ **ından sonra azanı teneşir paklar** *(azana çare bulunmaz), at.* Yaşlılıklarında ahlâkları bozulanlar, doğru yola getirilemezler; ölünceye kadar o yolda giderler; ⊙ ~ **ından sonra azanı teneşir paklar** *(-a çare bulunmaz), at.* Yaşlıların ihtirasları ölümlerine kadar sürer; ⊙ ~ **ından sonra azmak,** *dey.* Yaşına başına uymayan davranışlarda bulunmak, hoppalık veya züppelik yapmak; ⊙ ~ **ından sonra saz çalmak,** *at.* İleri yaşta, uzun ve güç bir işe baslamak veya girişmek. [*Ing.* To take up something rather late in life; *Fr.* Avoir un nouveau caprice dans l'âge mûr]; ⊙ ~ **ından sonra saza başlayan kıyamette çalar,** *at.* Yaslandıktan sonra bir şey öğrenmeye, yeni bir iş yapmaya başlayan kimsenin bunu başarmaya ömrü yetmez; ⊙ ~ **ını görmek,** *dey. (Çocuk, lohusa veya ölü hk.)* Kırklamak, kırk gün geçmek. *(Kor. ku atlatan kimse hk.)* Hayatta kalmak, yasamak; ⊙ ~ **ları karışmak,** *dey.* Aynı kırk günlük süre içinde doğmuş, doğurmuş veya ölmüs olmak; ⊙ **artık** ~ **a gelmiş,** *dey. «Akıllanacak çağıdır»* anlamında kullanılır; ⊙ **bir iplik çeksen** ~ **yama düşer,** *at.* Çok eski ve yamalı *(elbise).*

~ **anahtar sahibi** *(kırk anahtarlı), dey.* Pek çok mal ve mülk sahibi zengin kimse. [*Ing.* Owner of many estates, very rich man].

~ **bir buçuk maşallah,** *dey. (ciddi veya alaylı)* Nazar değmesin.

~ **bir kere,** *dey.* Pek çok, binlerce kere: *Kırk bir kere maşallah.*

~ **budak,** *tasav.* Bektaşî tekkelerinde kırklar meydanında bulunan ve yalnız muharremayının onuncu ve nevruz günleri yakılan kırk kollu şamdan. [*Ing.* Large candelabra used in the ceremonies of the Bektashi orders].

~ **dereden su getirmek,** *dey.* Birçok bahaneler öne sürmek. [*Fr.* Trouver mille prétextes futiles].

~ **evin kedisi,** *dey.* Her yere girip çıkan, gününü başkalarının evlerinde geçiren kimse. [*Ing.* One who is always in and out of other people's houses, at home everywhere].

~ **gün taban eti, bir gün av eti,** *at.* Avcılar bir av avlayabilmek için dağ, taş demez, günlerce taban teperler.

~ **hamamı,** *folk.* Çocuğun doğumunun kırkıncı günü annenin hamama, götürülmesi törenine verilen ad.

~ **haramiler,** Efsaneleşmiş masal kahramanı haydutlar çetesi.

~ **helva,** *folk.* ◘ **Helva.**

~ **hırsız bir çıplağı soyamamış,** *at.* Sömürücüler ne kadar usta olurlarsa olsun-

lar, sömürülecek bir şeyi olmayandan yararlanamazlar.

~ **ikindi**, Anadolu'nun bazı yerlerine ikindi zamanı yağan sürekli yağmur. [*Ing.* Afternoon rains *(which continue about forty days in certain regions of Anatolia)*].

~ **kapının ipini çekmek**, *dey.* Pek çok yer veya kimseye uğramak, bir iş için başvurmak. [*ing.* To apply to many places].

~ **makam**, *tasav.* Erenler meydanının dört kapısından her birinde on makam vardır; toplamı kırk makam eder.

~ **merdiven**, *dey.* Dik yokuş. [*ing.* Very steep ascent].

~ **para** *(eskiden bir kuruş)*, *dey.* Çok az para: *Kırk parasız kalmak.*

~ **sual**, *dey.* Insanı yoran ve usandıran uzun uzadıya sorulan sorular.

~ **yalan**, *dey.* Çok yalan söyleyen *(kimse).*

~ **yıl bir gün**, *dey.* Günün birinde, en sonunda.

~ **yıl kıran olmuş, eceli gelen** ölmüş, *dey.* Eceli gelmedikçe ölünmeyeceği inancını anlatır.

~ **yılda bir**, *dey.* Pek seyrek olarak. [*ing.* Very seldom, on very rare occasions; *Fr.* Peu frequent].

~ **yılda bir ölen olur, eceli gelen** ölür, *(Kırk yıl kıran olmuş, eceli gelen ölmüş)*, *at.* Tanrı'nın verdiği ömrü hiç bir şey değiştiremez. Salgın ve öldürücü hastalık da olsa eceli gelmeyen ölmez. Böyle zamanlarda çok kişinin ölmesi, ecellerinin o zamana rastlamasındandır.

~ **yılın başı (kırk yılda bir)**, *dey.* Pek ender, çok seyrek vesilelerle. [*Ing.* Very seldom, on very rare occasions; *Fr.* Peu fréquent].

☆ *Eşanl.* **devede kulak**.

~ **yıllık**, *dey.* Eski ve köklü.

~ **yıllık Kâni, olur mu Yani?** *at.* Yaşlanıncaya kadar iyi insan olarak yaşamış olan kişi, artık kötü olmaz *(değişmez)*. Eskimiş bir alışkanlığın değişemeyeceğini anlatır. [*Ing.* People don't change easily].

kırk.ambar, b. i. § ❶ Içinde türlü şeyler bulunan kap veya yer. [*Ing.* Magasin de menue mercerie]; § ❷ *mec.* Bir çok şeyler bilen kimse, geniş ansiklopedik bilgisi olan kimse; ayaklı kütüphane. [*Ing.* Person of encyclopedic knowledge]; § ❸ *den.* Bir geminin çeşitli eşya ile yüklü bulunması. [*Ing.* Mixed cargo]; § ❹ *arg.* Izmaritlerden elde edilen tütün; § ❺ *h. d.* Her türlü eşya satan kimse, çerçi. [*ing.* General dealer] § ❻ *dok.* Çeşitli kumaş kırpıntı ve döküntülerinin yığıldığı ambar; § ❼ *zool.* Bir balık çeşidi, büyük vatoz. [*Lat. Raia batis; Ing.* Skatefish].

~ **sözleşmesi**, *huk.* Taşıyanın yükü, navlun denilen bir ücret karşılığı denizyolu ile bir yerden diğer bir yere taşımayı borçlandığı sözleşme.

kırkar, s. Kırk sıfatının üleştirme şekli, her birine kırk, her defasında kırkı bir arada olan. [*ing.* Forty each, forty at a time; *Fr.* Quarante par ou pour chaque].

kırk.ayak,-ğı, b. i. *zool.* § ❶ Eklembacaklı hayvanlardan Çokbacaklılar *(Myriapoda)* sınıfının *Julidae* familyasına giren bir tür. Vücudu yuvarlak ve uzundur. Bölütü çoktur. Taşların altında yaşar. [*Lat. Julus terrestris; Ing.* Common wire-worm, julus; *Fr.* Iule, iulus]; § ❷ Özellikle çiyanlar grupundan olan çokbacaklılara günlük dilde verilen ad. . [*ing.* Centipede, millepede; *Fr.* Mille-pattes, mille-pieds]; § ❸ ◘ **Kasık biti**; ◉ **kör ~**, *zool.* Çokbacaklılar *(Myriapoda)* takımının, *julidae* familyasından, duyargaları topuzlu, sırtı kalkanlı, yalnız yan taraflarında uzunlamasına çizgiler bulunan bir böcek. **Benekli kör kırkayak** ancak 2 sm. uzunluğundadır; bahçelerde çeşitli zararlara sebep olur; sebzelerin köklerini yer. [*Lat., ing Blaniulus; Fr.* Blaniule].

kırk.ayaklar, ç. b. i. *zool.* Vücut halkaları birer çift ayaklı, olup zehirli türlerine de rastlanan, pek çevik ve etçil çokayaklılar topluluğu. [*Lat.* ve *Ing. Chilopoda; Fr.* Chilopodes]. ◘ *ŞEKİL: 18.*— **HAYVANLAR ALEMi**.

kırk.baş, b. i. *bot.* Iki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kadıntuzluğugiller *(Berberidaceae)* familyasından. Asya'da ve Güney Avrupa'da Akdeniz bölgesinde çok yetişen, Trakya'da, Batı ve Güney Anadolu'da tarlalarda rastlanan, kökü büyük bir yumru şeklinde, çok yıllık bir bitki. Yaprakları gövde üzerinde ve bileşik, çiçekleri gevşek salkım durumunda toplu olur. Yumruları sar'aya karşı kullanılmıştır. Bitki saponin bakımından zengindir. Yakındoğuda çamaşırları kirden arıtmak için kullanılır. [*Lat. Leontice leontopetalum; ing.* Lion's-leaf; *Fr.* Pied-de-lion].

☆ *Eşanl.* patlangaç, patpatı.

kırk.bayır, b. i. *zool.* Geviş getiren memelilerin 4 gözlü olan midelerinin üçüncü bölümü. [*Lat. Omasum; Ing.* Omasum; *Fr.* Feuillet].

kırk.geçit,-di, b. i. Yolun üstünde olup üzerinde birçok defalar geçilmesi gereken veya birçok geçidi bulunan dolambaçlı akarsu. [*Ing.* Very winding river].

kırkı, i. < *kırkmak*. Davarların yün veya kıllarını kırkmaya yarayan makasa benzer âlet. *(Maşaların kolları gibi iki koldan meydana gelen ve bu kollar birbirine sürtülerek kesen kırkı, makasın eski şeklidir).* [*ing.* Scissors; *Fr.* Grands ciseaux employés dans la tonte des moutons, tondeuse].

kırkıcı, i. < *kırkmak*. § ❶ ◘ Kırkımcı. § ❷ *deric.* Kırkma atelyelerinde, şapkacılıkta veya keçecilikte kullanılmak üzere deri kıllarını kesen işçi.

kırkıl, s. Kır sakallı. [*Ing.* Grey-bearded; *Fr.* A barbe grise].

kırkılmak, nsz. f. Kırkmak işine uğramak. [*Ing.* To be shorn or clipped *(as sheep, etc.)*].

kırkım, i. < *kırkmak*. § ❶ Davarların kırkıldığı mevsim. § ❷ Davarların kırkılma işi. [*ing.* Shearing; *Fr.* Tondage, tonte]. § ❸ Kürk veya keçe yapımında derilerin kıllarını kesme işlemi. *(Bu terim özellikle şapka keçesi yapımına yarayan tavşan kıllarının kesiminde kullanılır).*

~ **makinesi**, Yün veya yapağı kırkılmasında kullanılan özel makas. [*Ing.* Shearing-machine; *Fr.* Tondeuse].

kırkımcı, i. § ❶ Yün veya yapağı kırkan kimse. kırkıcı. [*Ing.* Sheep shearer, clipper of goats, camels etc.; *Fr.* Tondeur]. § ❷ Gül ağaçlarında bulunan bir çeşit böcek, hanım böceği.

kırkıncı, s. Kırk sayısının sıra sıfatı; sırada otuzdokuzuncudan sonra gelen. [*Ing.* Fortieth; *Fr.* Quarantième].

kırkıntı, i. < *kırkmak* > *kırkınmak*. § ❶ Bir şeyin kenar ve uçlarından kırkılmış veya kesilmiş kısımlar, kırpıntı. [*Ing.* Clipping, clippings; *Fr.* Morceaux que l'on détache en coupant par les coins, les bouts, rognures]. § ❷ Kırpılan saç, yapağı, sakal v.b. den düşen kıl veya yapağı. [*Ing.* Shearings; *Fr.* Tontes].

kırklamak, nsz. f. § ❶ Kırk günün önemli sayıldığı olgularda *(yeni doğum yapmış kadın veya yeni doğmuş çocuk hk.)* kırk günü doldurmak: *Loğusa kırkladı. Loğusa kırklamayınca dışarı çıkarılmaz.* § ❷ (-i) Bir şeyi kırk defa yapmak ve özellikle kırk defa sudan geçirmek. § ❸ *(geniş anlamda)* Defalarca yıkamak.

kırklar[1], i. Ortadan kaybolanlar, uzun zaman görüşmeyenler hakkında kullanılan **kırklara karışmak** deyiminde geçen ve kırk kişilik bir evliya zümresine verilen bir ad. ◉

~ **a karışmak**, *dey.* Kayıplara karışmak, erenler arasına girmiş gibi görünmez olmak, sırra kadem basmak, ortadan kaybolmak. [*Ing.* To disappear, to make oneself scarce, to be lost, to die; *Fr.* Se perdre, être invisible].

kırklar[2], ç. i. *tasav.* Evreni yöneten, başlarında Kutb veya Kutb-ül-aktab *(kutuplar kutbu)* bulunan kırk ermiş kişi.

~ **meclisi**, *tasav.* Alevî-bektaşîlerde muhabbet meclisi, âyinicem.

~ **meydanı**, *tasav.* Iki parmaklıkla çevrili büyük tören yeri. *(Sağdaki parmaklık boyunca birçok şamdan sıralanırdı).*

~ **şerbeti**, *tasav.* Bektaşîlerin nasip alma gecesi içtikleri şerbet.

Kırklareli, öz. i. Marmara bölgesinde *(Trakya bölümü)* Bulgaristan sınırında il merkezi şehir.

kırklı, s. § ❶ Kırk gününü doldurmuş. [*Ing.* Being born within forty days of someone else; *Fr.* Les enfants nés dans les même quarant jours]. § ❷ Biri kırklamadan öbürü doğan 2 çocuğun her biri: *Komşunun çocuğu ile bizimki kırklıdır.* § ❸ *h.d.* Doğumdan sonra kırk gün geçmemiş, kırk günü doldurmamış *(Kadın veya çocuk): Kırklı çocukla sokağa çıkılmaz.*

kırklık, s. < *kırkmak*. § ❶ *(Yaş ve ölçü birimleri hk.)* Içinde veya niteliğinde kırk sayısı bulunan. [*Ing.* Consisting of forty; *Fr.* Forces]. § ❷ *(eskiden)* Kırk para. [*ing.* Coin for forty paras]' § ❸ i. *h.d.* Doğacak çocuk için hazırlanan bez ve giysi. [*Ing.* Clothes for a newborn child, layette]. § ❹ *h.d.* Davar kırkılan makas. [*Ing.* Shearing clippers; *Fr.* Ciseaux à tondre].

~ **adam**, *dey.* Kırk yaşlarında adam.

~ **paket**, Içinde kırk parça bulunan veya kırk kuruşa satılan paket.

kırkma, i. § ❶ Kırkmak eylemi. [*Ing.* Clipping; *Fr.* Action de couper]. § ❷ Ucu kesilip alın üstüne bırakılan saç, kâkül. § ❸ Bir hayvanın tüylerini kesme: *Koyun kırkma.* [*Ing.* Shearing; *Fr.* Tondage].

☆ *Eşanl.* **kırkım**.

~ **makinesi**, Kırkmak için kullanılan büyük makas. [*Ing.* Shearclipper; *Fr.* Tondeuse].

kırkmak, f. *esk. T.* § ❶ Bir şeyin kenar veya uçlarını kesmek. [*Ing.* To clip; *Fr.* Couper]. ☆ *Eşanl.* **kırpmak**. § ❶ *trm. (Davar hk.)* Tüyünü kesmek. § ❷ *(saç, sakal, tüy v.b.)* Kesmek. [*Ing.* To shear; *Fr.* Tondre].

kırk.merdiven, b.i. § ❶ Dik yokuş. [*Ing.* Very steep ascent; *Fr.* Pente escarpée]. § ❷ Ağız kısmı kertikli ve düğüm düğüm olmuş kılıç. [*Ing.* Variety of Damascus steel in sword blades, sword with a many-notched back].

kırk.sekizyüzlü, b. i. Kübik sistemden bazı billûrlarda görülen ve kırksekiz yüzü olan, küp simetrisinde çokyüzlü.

kır.kum.kınkanatlısı, b. i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının kumkın.kanatlıgiller *(Cicindelidae)* familyasından bir böcek türü. Uzunluğu 12-15 mm. [*Lat. Cicindela campestris; Fr.* Cicindèle champêtre].

kır.kurdu, b. i. *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının Köpekgiller *(Canidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 94, kuyruğu 40 sm. Sırtı külrengimsi, karnı daha açıktır. Kafası uzun ve ince, burnu ince olur. Kuzey ve Orta Amerika'da yaşar. [*Lat. Canis latrans; Ing.* Coyote, prairie wolf; *Fr.* Coyote, loup des prairies].

kırlağan, i. § ❶ Salgın ve ölümlü hastalık. § ❷ Veba. [*Ing.* Plague, evil man; *Fr.* Peste].

kırlangıç,-cı, i. *esk. T. Kargılaç veya karlıgaç.* § ❶ *zool.* Kırlangıçgiller *(Hirundiinidae)* familyasına giren türlere verilen ad olup başlıca *Hirundo, Riparia, Delichon* cinslerine aittirler. *(Kırlangıç oldukça ufak /15-20 sm. uzunluğunda/ ötücü bir kuştur. Tüyleri genellikle parlak siyah ve beyaz, bazen esmer olur. Gagası kısa ve derin yarık, kanatları uzun ve sivri, bacakları, sağanların aksine, normal olarak tünemeğe elverişli derecede kısadır. Durmadan uçarken avladığı sineklerle beslenir. Madagaskar hariç, dünyanın her tarafında birçok kırlangıç türü vardır. Soğuk ve ılıman bölgelerde yaşayanlar göç eder, çoğu evlere alışkındır).* [*Lat. Hirundo; Ing.* Swallow; *Fr.* Hirondelle]. § ❷ *h. d.* Köyleri dolaşarak göz hastalıklarını ve özellikle akbasmayı iyi ettiğini öne süren düzme hekim. § ❸ *tar.* Eski devirlerde Osmanlı donanmasında yer alan yelkenli, küçük ve kıpırdak bir çeşit gemi. § ❹ *den. esk.* Buharlı geminin icadından önce savaş gemisi olarak kullanılan gemi. *(Karamürsel çekdirmelerinin en küçüğü idi. Donanmada keşif, muhabere ve karakol hizmeti görürdü).* ◉ **kırlangıcın zararını bi-**

berciden sor, *at.* Kırlangıç * zararsız bir kuş gibi görünür. Ama bibere pek düşkün olduğundan, ne kadar zararlı bir yaratık olduğunu ancak biberci bilir. Durumları buna benzeyen çok kişiler vardır. ◉ **ak alınlı deniz kırlangıcı**, *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Denizkırlangıcıgiller *(Sternidae)* familyasından, 24 sm. uzunluğunda, bacakları turuncu, sarı; gagasının ucu kara olan bir kuş türü. Avrupa, Batı ve Güney Asya ve Avustralya su kenarlarında yaşar. [*Lat. Sterna albifrons; ing.* Little tern; *Fr.* Sterne naine]. ◉ **ak bıyıklı deniz kırlangıcı**, *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Denizkırlangıcıgiller *(Sternidae)* familyasından, göçücü bir kuş türü. Gagası ve ayakları kan kırmızısıdır. Akdeniz ülkelerinde batak ve sulak çayırlarda yaşar. [*Lat. Chlidonias hybrida; ing.* Whiskered tern; *Fr.* Guifette moustac]. ◉ **ak kanatlı deniz kırlangıcı**, *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Denizkırlangıcıgiller *(Sternidae)* familyasından, 25 sm. uzunluğunda bir kuş türü. Gagası kara, ayakları kırmızıdır. Güney Avrupa ve Kuzey Afrika'da durgun su ve bataklıklarda yaşar. Göçücüdür. [*Lat. Chlidonias leucoptera*; *Ing.* White-winged black tern; *Fr.* Guifette leucoptère]. ◉ **bataklık kırlangıcı**, *zool.* Yağmurkuşları *(charadriiformes)* takımının, Bataklık-kırlangıcıgiller *(glareolidae)* familyasından 26 sm. uzunluğunda, göçücü bir kuş türü. Rengi açık esmer, göğsü pas rengi, gerdanı beyaz, gagası kısa, bacakları oldukça yüksek, kanatları uzun ve çatallıdır. Eski Dünya'nın sıcak ve ılıman bölgelerinde, bataklıklarda nemi çayırlarda ve çorak alanlarda yaşar. Uçucu ve böcekleri yakalayışıyle kırlangıcı andırdığı için bu kuşlara bataklık kırlangıcı adı verilmiştir. [*Lat. Glareola pratincola; Ing.* Pratincole; *Fr.* Glareole, hirondelle de marais]. ◉ **büyük kuyruklu deniz kırlangıcı**, *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Deniz-kırlangıcıgiller *(Sternidae)* familyasından bir kuş türü. Kara, ak, külrengi karışık renkli olup, gagası kırmızıdır. Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika'da su kenarlarında yaşar. Göçücüdür. [*Lat. Sterna macrura*]. ◉ **deniz kırlangıcı**, *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Deniz-kırlangıcıgiller *(Sternidae)* familyasından bir kuş türü. Tüyleri kara, ak, külrengi karışıktır. Gaga ve ayakları kırmızıdır. Palearktik bölge ve Kuzey Amerika'da göl, ırmak ve deniz kıyılarında yaşar. Irmakların denize döküldüğü yerlerde, bataklık alanlarda sürüler halinde yuvalanır. Büyük ölçüde böcekçildir. Göçeder. [*Lat. Sterna hirundo; ing.* Sea swallow; *Fr.* Sterne pierregarin]. ☆ *Eşanl.* **balıkçın**. ◉ **fırtına kırlangıcı**, *zool.* ◘ **Fırtınakırlangıcı**. ◉ **ırmak kırlangıcı**, *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, deniz-kırlangıcıgiller *(Sternidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 40 sm. Avrupa ve Asya'da göl ve ırmak kenarlarında yaşar. [*Lat. Sterna fluviatilis*]. ◉ **kara deniz kırlangıcı**, *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının Deniz-kırlangıcıgiller *(Sternidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 25 sm. Tüyleri külrengi kara karışıktır. Avrupa, Batı Asya ve Kuzey Amerika'da göl ve bataklıklarda yaşar. [*Lat. Chlidonias nigra; ing.* Black tern; *Fr.* Guifette noire, épouvantail]. ◉ **kaya kırlangıcı**, *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Kırlangıçgiller *(Hirundinidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 15 sm. sırtı kül-kahverengi, karnı daha açık renktir. Kuzey Afrika, Ön ve Örta Asya'da sarp kayalık yerlerde yaşar. [*Lat. Riparia rupestris; ing.* Crag martin; *Fr.* Hirondelle des rochers]. ◉ **kırkırlangıcı**, *zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Kırlangıçgiller *(Hirudinidae)* familyasından kırlangıç türü. Uzunluğu 18 sm. sırtı madensel mavi, gerdanı ve alnı kırmızı-kahverengi. Kuyruğu çok çatallıdır. Palearktik bölgede evlerin yakınında yaşar. Özellikle ahırlarda yuva yapar. [*Lat. Hirundo rustica; ing.* Barn swallow; *Fr.* Hirondelle de cheminee, hirondelle rustique]. ◉ **kıyı kırlangıcı**, *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Deniz-kırlangıcıgiller *(Sternidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 40 sm. Kutuplarda yasar. Kuzey kutbundan Güney kutbuna göceder. [*Lat. Sterna paradisaea; ing.* Arctic tern; *Fr.* Sterne paradis]. ◉ **kızıl —**, *zool.* Ötücü-kuslar *(passeriformes)* takımının kırlangıçgiller *(Hirundinidae)* familyasından bir kırlangıç türü. Uzunluğu 18 sm. Sırtı mavi-kara, karnı ak ve yeryer kırmızı lekelidir. Kuzey Afrika, Balkanlar ve Asya'da evlerin yakınında yaşar. [*Lat. Hirundo daurica; ing.* Redrumped swallow; *Fr.* Hirondelle rousseline]. ◉ **kum.kırlangıcı**, *zool.* Ötücü-kuslar *(Passeriformes)* takımının Kırlangıçgiller *(Hirundinidae)* familyasından bir kus türü. Uzunluğu 13 sm. Sırtı kül-rengi, karnı daha açık renk olur. Palearktik bölge, Kuzey Amerika ve Güney Asya'da kumlu ırmak ve göl kenarlarında yasar. [*Lat. Riparia riparia; ing.* Bank martin, bank swallow; *Fr.* Hirondelle de rivage, hirondelle grise]. ◉ **pencere kırlangıcı**, *zool.* Ötücü-kuslar *(Passeriformes)* takımının, Kırlangıçgiller *(Hirundinidae)* familyasından bir kus türü. Uzunluğu 14 sm. Sırtı parlak mavi-kara, karnı beyaz olup hafif çatal kuyrukludur. Saçakların altına yuva yapar. Palearktik bölgede evlerin yakınlarında yasar. [*Lat. Delichon urbica* = ***Chelidon urbica***; *ing.* Martin, house martin; *Fr.* Hirondelle de fenêtre, hirondelle i -baine].

~ **dönümü**, ◘ **Kırlangıçdönümü**.

~ **fırtınası**, ◘ **Kırlangıçfırtınası**.

~ **güvercini**, *zoot.* Tepeli güvercinler grupundan, deniz kırlangıcına benzer bir güvercin türü. *(Süs güvercini olarak çeşitli ırkları vardır; tepeli kırlangıç güvercini, nürenberg kırlangıç güvercini; saksonya kırlangıç güvercini).* [*Ing.* Swallow-pigeon; *Fr.* Pigeon-hirondelle].

~ **kuyruğu**, ❶ *zool.* Koyunda üç buçuk dört yaşına doğru ortadaki ön dislerde görülen ve aşınmadan ileri gelen isaret. [*Fr.* Queue d'hirondelle]. § ❷ *tekn.* Iki tası veya yapı kafesinin iki parçasını birlestirmeye yarayan kırlangıç kuyruğu biçiminde krampon. [*Ing.* Carpentry dovetail, fantail].

~ **kuyruğu birleştirme**, *doğr.* ve *mar.* Kasa, kutu, çekmece v.b. kenarlarında olduğu gibi parçaları gönyede birleştirirken kullanılan, dişi ve erkek zıvanalı, kırlangıç kuyruğuna benzeyen birleştirme.

~ **kuyruğu geçme**, *tekn.* ◘ **Geçme**.

~ **kuyruklu kelebek**, *zool.* ◘ **Kırlangıç kuyruklu kelebek**.

~ **otu**, *bot.* ◘ **Kırlangıçotu**.

~ **örtüğü**, Kirisleri birbiri üzerine çaprazlama olarak kat kat koymak suretiyle kırlangıç yuvası gibi yapılan tavan ve kubbe.

~ **piresi**, *zool.* ◘ **Pire**.

~ **reisleri**, Asakiri Mansure teşkilâtından sonra Bostancı ocağı için yapılan yeni nizama göre çavuşlardan yedi tanesine verilen ad. *(Kethüdaya başreis, yedi çavuşlara kırlangıç reisleri denirdi. Açılan başreislik makamına en eski kırlangıç reisi getirilirdi).*

kırlangıç.balığı, b.i. *zool.* (a) Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Uskumrumsugiller *(Scombresocidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 30-40 sm. Göğüs yüzgeçleri kanat biçimini almıştır. Atlantik Okyanusunda ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat. Exonautes ex siliens*]; (b) Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Kırlangıçbalığıgiller *(Triglidae)* familyasından bütün denizlerde yaygın olan, ◘*LEVHA: 18.* — **BALIKLAR**. Piramidimsi iri başlı, oldukça büyük boylu, pullu bir balık cinsi. Eti beyaz ve makbuldur. Bellibaşlı türleri. 1. Türkiye sularında yaşayan **asıl kırlangıçbalığı** *(Trigla hirundo* = *Trigla lucerna)* nın uzunluğu 37-75 sm. olup kırmızı renklidir. Sudan çıkınca inilti gibi bir ses çıkarır. Atlantik Okyanusu, Akdeniz ve Marmara denizinde derinlerde yaşar. 2. *Trigla pini (25-30 sm.; gövde kırmızı, karın pembe).* Mans denizinde çok bulunur. 3. **Mazak** *(Trigla lineata) (25-35 sm./ parlak koyu kırmızı genellikle siyah benekli); bütün denizlerde rastlanır.* 4. *Trigla cuculus (20-27 sm; sırt kırmızımsı; karın beyazımsı).* 5. **Benekli kırlangıçbalığı** *(Trigla gurnadus) 32-60 sm. gövde grimsi, karın beyazca) olup üzeri beneklidir. Akdeniz ve Atlantik Okyanusunda yaşar.* 6. *Trigla milvus (öncekine benzer. Akdeniz'de yaşar);* 7. **Öküzbalığı**, *(T. lyra),* Akdeniz'de yaşar; 8. *Trigla corax (uzunluğu yaklş. 1 m.);* 9. *Trigla aspera (12 sm.'den küçük),* Akdeniz'de yasar. *(Kırlangıç balıklarının ortak özellikleri; göğüs yüzgeçleri gayet geniş ve üç serbest kılçıklıdır; deniz dibinde sürünürken ayak ödevi görür. Hepsi de solunurken homurtuya benzer bir ses çıkarır. Karşıdan veya yandan bakıldığında gövdesinin üçgenimsi olduğu görülür). Kırlangıç balığından çorba, haşlama ve papaz yahnisi yapılır).* [*Lat. Trigla; ing.* Gurnard; *Fr.* Trigle, grondin].

kırlangıç.balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Piscus)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımın, Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren, kırlangıç balıkları ve benzeri türleri kapsayan bir familyası, Göğüs yüzgeçleri çok büyük ve ilk ısını ayrılmış ve duyarga haline gelmiştir. Kemikten pullarla kaplı iri bir başları vardır. Uçar gibi yüzerler. **Kırlangıç balığı**, *(Trigla hirundo),* **benekli kırlangıç balığı**, *(Trigla gurnardus),* **mazark** *(Trigla lineata),* **öksüz balığı** *(Trigla lyra),* uçar-balık *(Cephalacanthus volitans)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Triglidae*· *Fr.* Triglidés].

kırlangıç.dönümü, b. i *takvim.* Ekim ayının bası, ilk günleri. [*Ing.* Swallows'migration time, early October; *Fr.* Commencement de l'Octobre].

kırlangıç.fırtınası, b. i. *takvim.* Nisanın ilk günlerinde görülen sayılı fırtına adı. [*Ing.* Storms occuring about the end of March; *Fr.* Tempête survenant à la fin de mars et au commencement d'octobre].

kırlangıçgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Özötücüler *(Oscines)* üst familyasından bir familya. Gagaları kısa ve ucu yassıdır. Kanatları çok uzun, kuyruğu çatallıdır. 100 kadar türü vardır. Kızıl kırlangıç *(Hirundo daurica),* kır kırlangıcı *(Hirundo rustica),* pencere kırlangıcı *(Delichon urbica),* kum kırlangıcı *(Riparia riparia),* kaya bırlangıcı *(Riparia rupestris)* iyi bilinenleridir. Göcücüdürler. [*Lat.* ve *Ing.* Hirundinidae; *Fr.* Hirundinides].

kırlangıç.kuyruklu.kelebek, b. i. *zool.* Çatal. kuyruklu.kelebekgiller *(Papilionidae)* familyasından pul kanatlı bir böcek türü. Eni 65-85 mm. olur. Kanatları sarı ve siyahtır. [*Lat. Papilio machaon; Fr.* Swallow tail butterfly; *Fr.* Machaon].

kırlangıç.otu, b.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledonea)* sınıfının, Gelincikgiller *(Papaveraceae)* familyasından, Nisan-Mayıs ayları arasında, sarı renkli çiçekler açan 30-70 sm. yüksekliğinde, Kuzey Anadolu bölgesinde rastlanan, sarı sütlü, çok yıllık, otsu bir bitki. Yaprakları almasık dizilişli, saplı ve stipulasız, 3-5 veya 7 loplu ve kenarları dişlidir. Çiçekler dalların uçlarında umbella durumlar yapar. Meyva 2 valv ile açılan bir kapsüldür. Bütün bitki *(Herba Chelidonii)* ve özellikle yapraklarda alkaloitler *(chelidonin, homochelidonin'ler, sanguinarin, berberin, spartein v.b.)* bulunmuştur. Ayrıca sarı renkli bir boya maddesi *(chelidoxanthin)* ve bir uçucu yağ taşır. Halk arasında sütü siğil, nasır ve bazı göz hastalıklarına karşı kullanılır. Bu bitkiyi yiyen hayvanlar zehirlenerek ölürler. Bu bitkinin çiçek açması kırlangıçların gelmesine rastlar. [*Osm.* Haşîset-ül-hattâf, hilâliye; *Lat. Chelidonium majus; ing.* Celandine, swallowwort; *Fr.*

Chélidoine, éclaire, herbe aux verrued].

kırlant, kırlanta, i. *It. ghirlanda,* Çiçek veya yaprak işlemeli süs. *(Yastıklarda kullanılır).*

kırlaşmak, nsz. *f.* Rengi kır olmak. [*Ing.* To become grey; *Fr.* Grisailler].

kırlık[1]**,-ğı,** i. Kır renkte olan, kırlaşmış saç, tüy, v.b.

kırlık[2]**,-ğı,** i. § ❶ Çoğu kır olan yer; şehir dışında bulunan açık yer. [*Ing.* Countryside; *Fr.* Lande]; § ❷ Kadınların kırlarda başlarına örttükleri ince tülbendden baş örtüsü.

kırma, i. < *kırmak.* § ❶ Kırmak eylemi. [*Ing.* Breaking; *Fr.* Brisement, cassure]; § ❷ Kumaşı katlayarak yapılan süs, pli: *Elbisenin kırmaları.* [*Ing.* Pleat; *Fr.* Plissage, pli]; § ❸ Kaba un: *Buğday kırması.* [*Ing.* Chrushed flour; *Fr.* Blé écrasé]; § ❹ *ciltc.* ve *matb.* Basılı kâğıtları forma haline getirmek için, belli yerlerinden bükme ve katlama işlemi. ☆ *Eşanl.* **kırma, katlama;** § ❺ *değirmencilik.* Az kepekli veya iri taneli beyaz buğdaydan çok ince taneli bulgur elde etmek için yapılan işlem; § ❻ *sil.* Namlusu kırılarak doldurulan çifte veya tekli tüfeklerin genel adı; § ❼ *tekn.* Sert maddeleri, taneleri v.b. kırmak işi; § ❽ *trm.* Kırılmış veya dövülmüş tahıl: *Buğday, yulaf kırması;* § ❾ s. Ortasından kırılır gibi açılıp kapanan, katlanabilen: *Kırma tabanca, kırma tüfek, kırma sandalye.* [*Ing.* Folding, collapsible; *Fr.* Pliable]; § ❿ Soyu karışık: *Arap kırması bir at.* [*Ing.* Half-breed, hybrid, mongrel; *Fr.* Métis]; § ⓫ *zoot.* (a) Farklı veya karşıt iki türün karışmasından doğan; (b) Irkî karakteri kesin şekilde belli olmayan veya soyu bilinmeyen hayvan; ⓬ **dam ~ sı,** Damların kenar duvarla binen kısımlarında damın eğiminden daha az bir eğimde yapılan kısım. [*Ing.* Furrings; *Fr.* Coyau]; ⓭ **etek ~ sı,** ◘ **Etek;** ⓮ **hunili ~,** *matb.* ◘ **Huni;** ⓯ **kesek ~,** *trm.* Sabanın çevirdiği kesekleri kırma; ⓰ **köşe ~ sı,** Birbirine dikey iki duvarın birleştiği yerde meydana gelen köşenin başka bir düşey yüzeyle kesilmesinden meydana gelen pah kısmı. [*Fr.* Encoignure]. ☆ *Eşanl.* **köşe çalığı, çalık köşe;** ⓱ **taş ~ makinesi,** *tekn.* Taşları ufak parçalar haline getirmeye yarayan makine.

~ alınlık, *mim.* İki eğik çizgi üzerinde yatay bir kısmı taşıyan şekilde alınlık olup bunun düz kısmı üstüne de çoğunlukla bir imâme veya tepelik konur. [*Fr.* Fronton à pan].

~ baca, *den.* Bir deniz taşıtının alçak köprülerin altından geçebilmesi için yatırılır biçimde, menteşeli olarak yapılmış bacası.

~ biti, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kırmabiti.**

~ çatı, *inş.* ◘ **Çatı.**

~ çifte, Çift namlusu bulunan, mermerleri dipçikle namlunun birleştiği yerden kırılmak suretiyle konabilen tüfek.

~ çubuk bezeme, *mim.* ◘ **Bezeme.**

~ deneyi, *met.* Sert darbeyle veya gitgide artan bir kuvvet uygulayarak incelenecek parçayı kırmak. *(İncelenecek parça genellikle silindir biçiminde alınır ve kuvvetle bağıntılı olarak silindir boyunun kısalması ölçülür).*

~ direk, *den.* Gerektiğinde yatırılabilmesi için bir dayanağa bağlı mil üzerinde döndürülebilen direk.

~ etek, *mim.* Mansard'ların duvar vazifesini gören bölümü. [*Ing.* Break; *Fr.* Brisis].

~ kat, *matb.* Uzun oyuk, yiv ve kâğıtlar katlanınca, kırılınca hâsıl olan kenar, kitapların sırtı yuvarlanıp prese konunca yanlarda kapakların oturmasına yarayan pervaz. [*Ing.* Fold; *Fr.* Pli, onglet, faussegarde].

~ katlama makinesi, *ciltç.* ve *matb.* İstenen forma durumuna getirmek için kâğıdı katlayan makine. [*Ing.* Pleating and folding machine]. ◘ *ŞEKİL: 307.*— **KIRMA KATLAMA MAKİNESİ.**

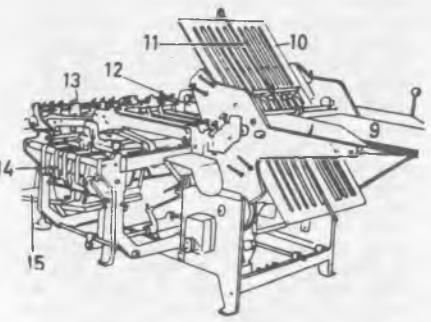

ŞEKİL: 307. — **KIRMA** *(KATLAMA)* **MAKİNESİ: 9. Kâğıt** *(tabaka)* **verme tezgâhı. 10. Katlama levhaları. 11. Gösterge. 12. Çapraz katlama bıçakları. 13. Paralel katlanmış işi verme ağzı. 14. Üçüncü kırım takımı. 15. Çıkış tahtası işi.**

~ köpek, *zoot.* Başka cinsten iki köpeğin birleşmesinden doğmuş köpek.

~ makinesi, ❶ *matb.* Bir veya birçok silindir tertibatı ile bir o kadar kırma bıçağından oluşmuş, özellikle büyük matbaa ve cilt atelyelerinde elle, istaka ile yapılan kırmaların yerlerini almaktadır. [*Ing.* Folding machine; *Fr.* Machine à plier]; § ❷ *dok.* Gövde lifleri alınacak keten, kendir, jüt v.b. bitkisel maddelerin, çürütülüp kurutulduktan sonra üstlerindeki odun kısımlarını kırarak elyafı meydana çıkaran makine. Aşırı apreleme sebebiyle sertleşmiş kumaşları yumuşatmaya yarayan makine. *(Bu makine birkaç çift silindirden meydana gelir; alt silindirler düz, üsttekiler kanatlıdır; kanatların çarpmasıyle kumaş eski yumuşaklığını kazanır).*

~ mercan, *zool.* ◘ **Kırmamercan.**

~ peyke, Bir menteşe ile açılıp kapanır, oturmaya mahsus tahta veya sandalye olup çoğunlukla tiyatrolarda veya araba ve otomobiller içine yapılır ve ihtiyaç oldukça açılıp üzerlerine oturulur. [*Ing.* Folding seat; *Fr.* Strapontin].

~ saçak, Dam yönünden kırılarak yapılan saçak.

~ sıyırma makinesi, *dok.* Keten ve kendir gibi gövde lifleri kullanılan bitkisel ham maddelerin çürütülüp kurutulduktan sonra odun kısımlarını kırarak lifleri sıyıran makine.

~ sopası, *dok.* Bu maddeleri üstlerine elle vurarak kırmaya yarayan uzun sopa.

~ taş, *bayınd.* Kırılmış bir kayanın boyları 5 ile 25 mm. arasında olan elek ürünü. *(Kırma taş, yol aşınmalarını kaplamak için veya betonlarda agrega olarak kullanılır. Demiryolu traverslerinin aralarını döşemekte de kullanılır.* [*Ing.* Broken stones *(for road making); Fr.* Balast, pierre concassée].

~ taş kalıbı, *bayınd.* Yol kenarlarına konan kırma taş yığınlarını ölçmeye yarayan, ortasında sapı olan eşkenar yamuk biçimi verilmiş kıvrık maden çubuk.

~ taş serme makinesi, *bayınd.* Büyük miktarda taş dökmekte kullanılan makine. *4 ile 5 tonluk dört kamyonla sürekli olarak taşınan, kırmataşı dökebilen kırmataş serme makineleri vardır).*

~ tertibatı, *matb.* Özellikle rotatif baskı makinelerine ilâve edilen bir parça. *(Bunun yardımıyle tabaka halinde rule kâğıttan basılıp kesilmiş olan gazete veya kitaplar otomatik olarak katlanır).* [*Ing.* Folding apparatus; *Fr.* Installation de concassage].

~ usulü, Bir kuyu çevresinin geçirimliliğini arttırmak amacıyle, üretici petrol tabakasında sunî olarak yeni kırıklar geliştirecek şekilde yapılan uyarma usulü.

~ yaka, *kıyf.* Hafif bir kumaştan *(müslin, ipek v.b.)* yapılan ve kırma şeklinde pililerle süslenen yakalık. *(Bugün modası geçmiştir).*

~ yaymak, *zoot.* Ağırlığı kadar su ile ıslatılmış olan kepeği birbirine ters yönde ve değişik hızla dönen iki silindir arasından geçirmek. *(Bu işlem, ıslatıldığı için şişmiş olan hücre çeperlerini çatlatır ve içlerindeki besleyici maddeleri hayvanların sindirim özsularının kolayca etkileyeyici niteliklerini arttırmak amacıyle /arpa posası, kaba yonca unu v.b./ başka besinlere de uygulanabilir).*

~ yazı, *hat.* Talik ve nesih yazı üslûbunun özel bir çeşidi.

kırma.biti, b. i. *zool.* ve *paraz.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının,*Tenebrionidae* familyasından kırık tanelerden başka, un, makarna, bisküvi çeşidinden yiyeceklere de üşüşebilen, kırmızımsı kahverengi ve 3-4 mm. boyunda ambar böceği. [*Lat. Tribolium confusum; ing.* Confused flour beetle, bran bug; *Fr.* Tribolium].

kırmacı, i. § ❶ Kırma yapan, plici. [*Ing.* Pleater; *Fr.* Plieur]; § ❷ *h. d.* Tahıl ezme veya dövme değirmeni; § ❸ Değirmen işleten kimse, değirmenci. [*Ing.* Miller of groats, owner of a cracking mill]; § ❹ Kırılmış tahıl satıcısı. [*Ing.* Seller of groats or cracked grain]; § ❺ *matb.* Basılmış kitap formalarını katlayan işçi. [*Ing.* Folder; *Fr.* Plieur,-euse].

kırmak (-i), *f. esk. T.* § ❶ *(Sert şeyler hk.)* Güçlü bir basınç veya vuruş etkisiyle parçalamak: *Taş kırmak. Bardağı kırmak. Camı kırmak.* [*Osm.* Kesretmek; *ing.* To break, to split; *Fr.* Casser]; § ❷ *(tahıllar hk.)* Kabaca öğütmek: *Arpa kırmak. Arpayı bulguru kırmak.* [*Ing.* To crush, to roughgrind, to bruise; *Fr.* Ecraser]; § ❸ Belirli bir biçimde katlamak, bükmek: *Forma kırmak.* [*Ing.* To fold; *Fr.* Plier]; § ❹ Yok etmek: *Direncini kırmak.* [*Osm.* Mahvetmek; *Ing.* To extirpate; *Fr.* Faire périr, anéantir]; § ❺ *(savaş, bulaşıcı hastalık v.b. hk.);* Öldürmek: *Bu yıl soğuk, hayvan kırdı;* § ❻ Azaltmak, eksiltmek, indirmek: *Fiyat kırmak. Şeref kırmak. Lodos soğuğu kırdı.* [*Osm.* Tenzil etmek; *Ing.* To degrade; *Fr.* Degrader]; § ❼ *tic. (Bankalar hk.)* Ticarî senetleri değerinden aşağı iskonto ile almak: *Bono kırmak. Maaş kırmak.* [*Ing.* To discount; *Fr.* Escompter]; § ❽ Dileğini kabul etmeyerek veya beklenmeyen bir muamele karşısında bırakarak gücendirmek, incitmek: *Ben kimseyi kırmak istemem. O beni kırmak istemez.* [*Ing.* To offend, to injure, to break; *Fr.* Fâcher]; § ❾ *(Tava oyununda pul)* Vurmak; § ❿ Çok para kazanmak: *Bu işten milyon kırdı.* [*Ing.* To make a good, deal; *Fr.* Gagner en abondance]; § ⓫ *(Geniş anlamda)* Yatıştırmak, bir şeyin şiddetini kesmek: *Güneş soğuğu kırdı.* [*Ing.* To mitigate, to abate, to break; *Fr.* Adoucir]; § ⓬ Yok etmek: *Heves kırmak;* § ⓭ Hareket halindeki bir taşıtın yönünü değiştirmek: *Direksiyonu kırmak. Dümeni kırmak;* § ⓮ *(kıramamak, şeklinde olumsuz ve yeterlik, fiili olarak)* Rededememek; *Sizi kıramayacağım için daveti kabul ettim;* § ⓯ nsz. *arg.* Kaçmak, savuşmak, uzaklaşmak; ☆ *Eşanl.* **açmak, ançizlemek, cızdam etmek, cızdamı çekmek, cızlamı çekmek, cicozlamak, çözülmek, dümeni kırmak, ferlemek, fertiği çekmek, fertiklemek, iplni kesmek, kırmak, kirişi kırmak, nokta olmak, palamarı koparmak, payandaları çözmek, tırlamak, tüymek, voltasını almak, yaylanmak, yelkenlemek, zamkinos etmek, zıplamak;** § ⓰ *opt.* Farklı indisi olan bir ortama giren bir ışık ışınının doğrultusunu değiştirmek; § ⓱ *oyun.* Tavlada pul vurmak; § ⓲ *dok.* (a) Strayhgarn yün iplikçiliğinde, harmanı parçalayıcı bir makineden geçirerek içinde kalan uzun lifleri parçalamak ve uygun uzunluğa getirmek. (b) Kumaşları aşırı dinkleyerek, kırma halinde eziklikler meydana getirmek. *(Dink kırığı sonradan hiç bir şekilde düzeltilemez);* § ⓳ *trm.* Bir tarlanın kesek-

lerini ufalamak; ◉ **kır dümenil,** *arg.* «*Defol*» anlamında kullanılır. [*Ing.* Go away, be off with you!]; ◉ **kırarak içeri girme noktası,** *hava.* Kazaya uğramış bir hava gemisine kurtarma amacıyla kırarak girilen nokta. [*Ing.* Break-in point; *Fr.* Point de pénétration par effraction]; ◉ **kırdığı ceviz bini aşmak,** Arka arkaya bir çok münasebetsizlikler yapmış olmak; ◉ **kırdığı koz kırkı (bini) aşmak,** *dey.* Arka arkaya yakışıksız davranışlarda bulunmak. [*Ing.* To make many gross blunders; *Fr.* Faire beaucoup des fautes]; ◉ **kırıp dökmek,** *dey.* Harap etmek, bozmak. [*Ing.* destroy]; ◉ **kırıp geçirmek,** § ❶ Yıkarak veya öldürerek topluca yok etmek. [*Ing.* To destroy; to tyrannize; *Fr.* Détruire, annihiler *(qch)*]. § ❷ Pek sert davranarak darıltmak. ◉ **(gülmekten) kırıp geçirmek,** *dey.* Çok güldürmek; ◉ **Ali kıran, baş kesen,** *dey.* «*Çor zorbası* anlamında bir söz; ◉ **belini kırmak,** *dey.* ◘ **Bel**; ◉ **(birinin) burnunu ~,** *dey.* ◘ **Burun**; ◉ **cesaretini ~ (cesareti kırılmak),** *dey.* ◘ **Cesaret**; ◉ **dümen ~,** *den.* ◘ **Dümen**; ◉ **gönül ~,** *dey.* ◘ **Gönül**; ◉ **hatır (hatırını) ~,** *dey.* Gönül veya gönlünü kırmak: *Hadi gel! Hatırımı kırma;* ◉ **gururunu ~** *(birinin), dey.* Onurunu incitmek, aşağılamak; ◉ **kemiklerini ~,** *dey.* ◘ **Kemik**; ◉ **kirişi ~,** *dey.* ◘ **Kiriş**; ◉ **kulunç ~,** *dey.* ◘ **Kulunç** ☞ **neşesini ~ (kaçırmak),** *dey.* ◘ **Kaçırmak**; ◉ **para ~,** *dey.* Çok kazanç elde etmek, para kazanmak. [*Ing.* To coin money *(grow rich)*]; ◉ **pot ~,** *dey.* ◘ **Pot**; ◉ **renk ~,** Bir rengin içine başka bir renk katarak şiddetini azaltmak. [*Fr.* Abattre]; ◉ **şeytanın ayağını ~,** *dey.* ◘ **Şeytan.**

kırmalamak, f. § ❶ Ufalamak, doğramak. [*Ing.* To cut into slices or pieces, to carve; *Fr.* Mettre en menus morceaux]; § ❷ Elbise, örtü, perde gibi şeylere kırmalar yapmak. [*Ing.* To pleat, to fold, to kilt; *Fr.* Plisser].

kırmalı, s. Üstünde kırmaları bulunan *(giysi): Kırmalı etek.* [*Ing.* Pleated, kilted, folded; *Fr.* A plis, plissé,-ée].

~ **kenar,** *ciltç.* Bir kitabın basma, oyma ve yaldızlama yoluyle süslenmiş kenarı.

kırmalık,-ğı, i. *coğr.* Denizin sığ kısımlarında ufak taşlarla kaplı bölge.

kırma.mercan, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Izmaritgiller *(Sparidae)* familyasından bir balık türü. Karadeniz'de yaşar. [*Lat. Pagrus erythrinus; Fr.* Pagre].

kırmız, i. *kim.* Kırmız böceğinden çıkarılan boyarmaddeyi meydana getiren glükozid. *Kırmız,* hidrolizle bölünerek bir şeker ve *karmen kırmızısı* verir; oksidlenerek iki asidfenol meydana getirir: *Kırmızı asidi* CH_3-$C_6H(OH)$ $(CO_2H)_3$ *ve koksinik asid* CH_3-$C_5H_2(OH)$ $(CO_2H)_2$. [*Ing.* Carmine, carminic acid; *Fr.* Cochenilline, carmine, coccine, acide carminique].

☆ *Eşanl.* **karmin, koksin, karminik asid.**

~ **macunu,** Kırmızdan yapılan ve hekimlikte kullanılan bir macun. [*Ing.* Kermes paste or elixir].

~ **madeni (maden kırmız),** Al renkli bir antimon bileşiği. [*Ing.* Mineral kermes, trisulphude of antimony; *Fr.* Kermès minéral].

kırmız.böceği, b.i. *zool.* ve *paraz.* Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımının, *Coccidae* familyasından, anayurdu Meksika olan, kaynanadili üzerinde gelişen küçük bir böcek. Hindistan, Kanarya adaları ve İspanya iklimine alıştırılan bu böcekten karmen adı verilen kırmızı bir boya elde edilir. Bu boya, çeşitli boyama işlerinde, şekerleme, likör yapımında kullanılır. [*Osm.* Dûdet-üs-sabbag; *Lat. Coccus ilicis, coccus cacti; Ing.* Cochineal insect; *Fr.* Cochenille de Nopal].

kırmızı, s. *Osm*<*Ar. kirmiz* >*kırmızı.* § ❶ Kan renginde olan. [*Osm.* Ahmer, hamra; *Lat. Ruber; Ing.* Red; *Fr.* Rouge]. ☆ *Eşanl.* **kızıl, al;** § ❷ s. Kırmızı renk veren: *Kırmızı kalem.* [*Ing.* Red, crimson; *Fr.* Rouge]; § ❸ i. Bu rengin adı. [*Ing.* Red; *Fr.* Rouge]; § ❹ i. Kızıl boya, yüz boyası. *(Kırmızı renk için inorganik ve organik maddeler, madenî, hayvanî ve nebatî cevherler ve anilin (eter) boyalar kullanılır).* [*Ing.* Red; *Fr.* Rouge]; ◉ ~ **ya kayma,** *astr.* Gökcisimlerinin tayfındaki salma ve soğurma çizgilerinin kırmızı tayf bölgesine *(uzun dalgaboyu)* doğru kayması. [*Ing.* Red-shift; *Fr.* Déplacement des raies vers le rouge]; ◉ **ateş ~ sı,** ◘ **Ateş**; ◉ **bayrak ~ sı,** Türk bayrağının rengi, al renk; ◉ **Çin ~ sı,** *res.* ◘ **Çin**[3]; ◉ **demir ~ sı,** *kim.* ◘ **Demir**; ◉ **kan ~ (kan kırmızısı),** ◘ **Kan**; ◉ **Kongo ~ sı,** *patol.* Benzidin'den türeme boya, böbrek amilozunun teşhisine yarar. [*Ing.* Congo red; *Fr.* Rouge Congo]; ◉ **nötr ~,** *biy.* Hafif eriyik halinde kullanıldığı zaman zarar vermeksizin bitkisel hücrelerin içine işleyen hayatî boya. *(Ayrıca kofulları da boyamaya yarar).* [*Ing.* Neuter red; *Fr.* Rouge neutre]; ◉ **parlatma (Prusya) ~ sı,** *tekn.* Madenleri, cam, sert taşları parlatmaya yarayan demir peroksid. [*Ing.* Prussian red colcothar, red peroxide of iron; *Fr.* Rouge à polir, rouge de Prusse, colcotar]; ◉ **saray ~ sı,** İçine bir miktar mor boya karıştırılıp parlaklılığı ve canlılığı giderilerek daha soylu bir kıvama getirilen al. *(Osmanlı sarayının en geçerli renklerinden biriydi).*

~ **ağaçkurdu,** *zool.* ◘ **Ağaçkurdu.**

~ **akçaağaç,** *bot.* ◘ **Akçaağaç.**

~ **algler,** *bot.* ◘ **Kırmızısuyosunları.**

~ **Amerikan meşesi,** *bot.* ◘ **Meşe.**

~ **amiral kelebeği,** *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Fırça-ayaklıgiller *(Nyphalidae)* familyasından bir böcek türü. Kanat açıklığı 5.72 sm. olup larvaları bitki ile beslenir. [*Lat. Vanessa atalanta; ing.* Red admiral; *Fr.* Vulcain].

~ **ayaklı kerkenez,** *zool.* ◘ **Kerkenez.**

~ **ayaklı sümsük kuşu,** *zool.* ◘ **Sümsükkuşu.**

~ **bakır,** *met.* ◘ **Bakır.**

~ **balık,** *zool.* ◘ **Havuzbalığı.**

~ **balmumu,** ◘ **Balmumu.**

~ **bantlı yaprakbüken,** *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının Tortrisidgiller *(Tortricidae)* familyasından bir böcek türü. Meyva bahçeleri için çok zararlıdır. [*Lat. Argyrotaeina velutinana; ing.* Red-banded leaf roller].

~ **baş harf,** *matb.* Eski kitaplarda kırmızı boya ile yazılmış baş harf ve süslü insiyaller. Böyle başlıklarla başlayan konu ve kitapara da denir. [*Ing.* Rubric; *Fr.* Rubrique en rouge].

~ **baş lahana,** *bot.* ◘ **Lahana.**

~ **başlı mangabey,** *zool.* Maymunlar *(Primates)* takımının, Uzun-kuyruklu-maymungiller *(Cercopithecida)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 55, kuyruğu 60 sm. Kılları sarıesmer olup başı kırmızıdır. Ak yakalık tüyleri vardır. Afrika'da yaşar. [*Lat. Cercocebus torquatus; Ing.* Mangabey; *Fr.* Mangabey].

~ **bayrak,** *ask. tar.* ◘ **Sipahi bölüğü.**

~ **biber,** *bot.* ◘ **Biber.** *(◘ ŞEKİL: 477.— SEBZELER).*

~ **boyunlu dalgıç,** *zool.* ◘ **Dalgıç**[1].

~ **buldok yarasası,** *zool.* ◘ **Buldok yarasası.**

~ **burunlu komedyen,** *tiy.* İkinci sınıf, kaba oyunlu pantomin sanatçısı. Daha çok, gece kulüplerinde ve eğlence yerlerinde bulunur. [*Ing.* Red-nosed comedian].

~ **cennet kuşu,** *zool.* ◘ **Cennet kuşu.**

~ **çaylak,** *zool.* ◘ **Kızıl çaylak.**

~ **çeltik,** *bot.* Kılçıkları açık kırmızı renkte verimi az, hastalıklara dayanıksız bir pirinç çeşidi.

~ **çiçekli at kestanesi,** *bot.* ◘ **At kestanesi.**

~ **çiçekli yüksük otu,** *bot.* ◘ **Yüksük otu.**

~ **çivit,** *kim.* ◘ **Çivit.**

~ **çöl toprağı,** *trm.* Ilık, ılımlı ve sıcak kurak iklimlerde seyrek çöl bitkileri altında oluşan açık kırmızımsı kahverengi yüzey toprağına, kahverengimsi kırmızı veya kırmızı alt toprağa ve müteakiben kalkerli materyale sahip sonal topraklar.

~ **damar,** *bot.* ◘ **Damar.**

~ **darı,** *bot.* ◘ **Darı.**

~ **derin deniz kili,** *jeol.* Özellikle, yanardağ kırıntılarının demirli kil durumunda ayrışma ürünlerinden bileşik derin deniz tortulu. [*Ing.* Red clay; *Fr.* Argile rouge abyssale].

~ **dipli mumla davet etmek,** *dey.* Bir yere gelmesi için birine çok yalvarmak, ısrar etmek. [*Ing.* To invite especially].

~ **doğan,** *zool.* ◘ **Kızıldoğan.**

~ **don,** *trm.* Sığırlarda vücudu örten kılların kırmızı renkte olması hali.

~ **dut,** *bot.* ◘ **Dut.**

~ **ekran,** *bot.* ◘ **Ekran.**

~ **enfarktüs,** *patol.* ◘ **Enfarktüs.**

~ **fener,** *arg.* Genel ev: *Papelleri uçlanınca soluğu kırmızı fenerde alıyor.* [*Ing.* Brothel, public house, stew, bawdy-house; *Fr.* Bordel, maison publique, maison de prostitution, maison à gros numéro, maison tolérée, maison de tolérance, maison close].

☆ *Eşanl.* **banka, mektep, üniversite.**

~ **fosfor,** ◘ **Fosfor.**

~ **frenküzümü,** *bot.* ◘ **Frenküzümü.**

~ **gagalı dağ kargası,** *zool.* ◘ **Karga.**

~ **gagalı tropik kuşu,** *zool.* ◘ **Tropikkuşu.**

~ **gömlek,** *dey.* Saklamaya ne kadar çalışılırsa çalışılsın er geç meydana çıkan şey. [*Ing.* Thing that can never be hidden].

~ **göz,** *bot.* ve *bahç.* ◘ **Göz.**

~ **göz patatesi,** *trm.* ◘ **Patates.**

~ **günler, kırmızı faizler, kırmızı sayılar,** *muh.* Sermayelerden çıkarılması gerekeni mümkün olduğu kadar hatasız belirtmek amacıyla cari hesaplar hesabının yazılı olduğu defterlere konan kırmızı işaretlere verilen ad. [*Ing.* Red days, red interests, red numbers; *Fr.* Jours rouges, intérêts rouges, nombres rouges].

~ **havuz balığı,** *zool.* ◘ **Havuzbalığı.**

~ **kalkan böceği,** *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kırmızıkalkanböceği.**

~ **kantaron,** *bot.* ◘ **Kırmızıkantaron.**

~ **keklik,** *zool.* ◘ **Keklik.**

~ **kemikiliği,** *zool.* ◘ **Kemikiliği.**

~ **kil,** *denizb.* ◘ **Kil.**

~ **kilim,** Osmanlılarda kapı kulu süvarilerinin ceza görecek olanlarına dayak atmak için yere sererek üstüne yatırdıkları kilim.

~ **kopya,** *sin.* ◘ **Kopya.**

~ **koşnil,** *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kırmızıkoşnil.**

~ **körlüğü,** *hava.* Kırmızı rengi görme yetenekleri normalden farklı olanların hastalığı. [*Ing.* Red blindness; *Fr.* Cécité de rouge].

~ **kuyruklu şakrak kuşu,** *zool.* ◘ **Şakrakkuşu.**

~ **kuyruklu tropik kuşu,** *zool.* ◘ **Tropikkuşu.**

~ **lâdin,** *bot.* ◘ **Lâdin.**

~ **mide solucanı,** *zool.* ve *paraz.* ◘ **Solucan.**

~ **orman karıncası,** *zool.* ◘ **Karınca.**

~ **örümcekgiller,** *zool.* ◘ **Kırmızıörümcekgiller.**

~ **pancar,** *bot.* ◘ **Pancar.**

~ **patlıcan,** *bot. h. d.* Domates. [*Ing.* Tomato; *Fr.* Tomate].

~ **plaka,** Cumhurbaşkanlığı, Başbakan, meclis başkanı, yardımcıları ve bakanların resmî makam otomobillerine takılan plaka.

~ **podzolik toprak,** *trm.* Ilık, ılımlı iklimlerde sadece yapraklarını döken veya iğne yapraklı orman örtüsü karışımı altında oluşan, yüzeyde bir organik ve organik mineral horizonuna, bunun altında sarımsı kahverengi yıkanmış horizona, müteakiben bir birikmiş kırmızı horizonlu zonal bir toprak grupu.

~ **sırtlı örümcek kuşu,** *zool.* ◘ **Örümcekkuşu.**

~ **suyosunları,** *bot.* ◘ **Kırmızısuyosunları.**

~ **şebboy,** *bot.* ◘ **Şebboy.**

~ **tebeşir,** *matb.* Bir çeşit kırmızı ve kes-

kin bir boya olup, rötüş ve kapama, kopya işlerinde kullanılır. [*Ing.* Ruddle, reddle; *Fr.* Craie rouge, ocre rouge].

~ **enli toprak,** *trm.* Çoğunlukla yıkanmış koyu kırmızı, ufalanabilir ve silisçe fakir tropikal toprak. [*Ing.* Red loam; *Fr.* Terreau rouge, lehm rouge].

~ **tilki,** *zool.* ◘ Tilki.

~ **tomurcuk tırtılı,** *zool.* Kelebeklerinin kanat açıklığı 12-16 mm, kanatları beyaz, vücudu kirli kırmızı renkte, kanatlarında mavi ve siyah lekeler bulunan, meyva ağaçlarında taze yaprak ve çiçek tomurcuklarını kemirerek zarar yapan, *tortricidae* familyasından bir böcek. [*Lat. Tmetocera ocellana*].

~ **toprak,** *trm.* Türlü şekillerde oluşmuş bulunan kırmızımsı renkteki toprak. *(Bunlardan bir Akdeniz ülkelerinin, bu arada Türkiye'nin kireçtaşı yapısındaki bölgelerinde görülür.* [*Ing.* Red earth; *Fr.* Terre rouge].

~ **turp,** *bot.* ◘ Turp.

~ **üçgül,** *bot.* ◘ Kırmızıüçgül.

~ **yaban mersini,** *bot.* Kırmızı renkli mersin. [*Lat. Vaccinium vitis idaea; Ing.* Cow berry].

~ **yumak,** *bot.* ◘ Kırmızıyumak.

~ **yüksükotu,** *bot.* ◘ Yüksükotu.

~ **zambak,** *bot.* ◘ Zambak.

kırmızı.amiral.kelebeği, b. i. *zool.* ◘ Kırmızı.

kırmızı.ayaklı.kerkenez, b. i. *zool.* ◘ Kerkenez.

kırmızı.ayaklı.sümsük.kuşu, b. i. *zool.* ◘ Sümsükkuşu.

kırmızı..balık, b. i. *zool.* ◘ Havuzbalığı.

kırmızı.bantlı.yaprakbüken, b. i. *zool.* ◘ Kırmızı.

kırmızı.başlı.mangabey, b. i. *zool.* ◘ Kırmızı.

kırmızı.kalkan.böceği, b. i. *zool.* ve *paraz.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Chrysomelidae* familyasından bitkiyle beslenen bir böcek. Gövdesinin çevresi göğüs halkalarıyle elitraların genişlemesinden meydana gelen enli bir şeritle çevrilidir. Bu geniş kısım hayvanın başını ve bacaklarını sakladığından böceğe küçük bir kaplumbağa görünüşü verir. Rengi güzel madeni parlaklıktadır. Kurtçuğu enginar ve şeker pancarı yaprağıyle beslenerek zarar verir. [*Lat. Cassida seraphina; Fr.* Casside].

kırmızı.kantaron, b. i. *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Centiyangiller *(Gentianaceae)* familyasından, Avrupa ve Kuzey Asya'da yetişen, Türkiye'de de sık rastlanan, 20-50 sm. yüksekliğinde, bir yıllık otsu bir bitki türü. Yaprakları karşılıklı, sapsız, oval ve tüysüzdür. Pembe renkli çiçekleri üst yaprakların koltuğunda, saplı, dikazyum durumlar halinde toplanmıştır. Meyva, silindir biçimli septisid bir kapsüldür. Çiçekli bitki *(Herba Centaurii),* şeker, reçine ve zamktan başka, *erytaurin* ve *erythrocentaurin* adlı 2 acı madde bulunur. Kuvvet verici, iştah açıcı ve ateş düşürücü olarak kullanılır. [*Lat. Erythr(a)ea centaurium; Fr.* Petite centaurée].

kırmızı.koşnil, b. i. *zool.* ve *paraz.* Turunçgiller, zeytin, üzüm gibi tarım bitkilerinde yaprak ve filizle birlikte meyveyi de baştan başa kaplayarak büyük yıkımlara yol açan bitki biti. [*Lat. Aonidiella auranti; Ing.* California red scale; *Fr.* Cochenille rouge].

kırmızılanmak, kırmızılaşmak, f. Kırmızı bir renk almak. [*Ing.* To grow red, to redden; *Fr.* Devenir rouge, rougir, rougeoyer].

kırmızılatmak,(-i), f. Kırmızı renk almasını sağlamak, kırmızı renk vermek. [*Ing.* To make red, to redden; *Fr.* Rendre *(qch.)* rouge, rougir].

kırmızılı, s. Kısmen kırmızı renkte olan, bazı yerleri veya parçaları kırmızı olan: *Kırmızılı kumaş.* [*Ing.* Partially red, which has red parts].

kırmızılık,-ğı, s. Kırmızı renkte olma hali. [*Ing.* Redness, ruddiness; *Fr.* Rougeur].

kırmızımsı, s. Kırmızıyı andıran, kırmızımtrak. [*Ing.* Reddish, somewhat red; *Fr.* Rougeâtre].

~ **kahverengi laterik topraklar,** *trm.* Tropikal hümid-ıslak iklimlerde, tropikal yağış ormanlarıyle savan sınırları arasında oluşan, üstte kırmızımsı kahverengi veya koyu kırmızı kahverengi ufalanabilir ve süzek kil bulunan zonal bir toprak grupu.

~ **kahverengi toprak,** *trm.* Ilık ılımlı ve sıcak, yarı-kurak iklimlerde çöl bitkileri altında oluşan kırmızımsı kahverengi bir toprak.

~ **preri toprak,** *trm.* Ilık ılımlı yarı hümid iklimlerde uzun ve kısa ot karışmaları altında oluşan, üstte koyu kahverengi, veya kırmızımsı kahverengi, müteakiben daha ağır kırmızımsı kahverengi alt toprak ve sonunda 60-150 sm. de ana materyale sahip zonal bir toprak grupu.

kırmızımtrak, s. Kırmızıya çalan. [*Ing.* Reddish, somewhat red; *Fr.* Rougeâtre].

kırmızı.örümcekgiller, ç. b. i. *zool.* Gözle zor görülür ufaklıkta olup, sebze, meyve yapraklarını emerek sarartan, ayrıca insanlarla hayvanlara da üşüşebilen, kızıl renkli akarlar familyası. [*Lat.* ve *Ing. Tetranychidae*].

kırmızı.suyosunları, ç. b. i. *bot.* Genellikle rengi kırmızıya çalan suyosunları grupu; bunlarda klorofil maddesi, fikoeritrin denilen bir boya ile kaplıdır. Genellikle, jelatinimsi, kireçle kaplı olan kırmızı-suyosunlarında, hücrelerin içinde nişastalı bir madde bulunur; bu madde üstün yapılı bitkilerdeki nişastadan çok, hayvanların bünyesindeki glikojene yakındır. Bu yosunların, çoğalmasında hiç bir zaman kirpikli hücre görülmez; yumurta hücreleri bitkiden ayrılmaz, yosunun üzerinde çimlenir, gonimoblast denen asalak bir sporkesesi meydana getirir. Bunların içinde de karposporlar oluşur. Karposporlardan asıl sporlar, onlardan da yeni kırmızı suyosunları meydana gelir. Kırmızı suyosunları iki grupa ayrılır. Birinci grup *Bangiales* takımından ibarettir; **kızıl suyosunları** denen diğer grupta ise, karposporların durumuna, tabiatına ve kaynağına göre birbirinden ayrılan altı takım bulunur: *Nemalionales; gelidiales, gigartinales, rhodymeniales, ceramiales ve cryptonemiales. (Kırmızı suyosunlarının tatlı sularda yetişen birçok türü vardır. Bunlardaki kırmızı boya maddesi en kısa dalga boylu ışık ışınlarını emdiği gibi, bu yosunların, yalnız en kısa dalga boylu ışınların erişebildiği çok derin sularda /200 m'ye kadar/ yaşamasına da imkân sağlar.* [*Lat.* ve *Ing. Rhodophyceae; Fr.* Rhodophycées, algues rouges, floridées].

kırmızı.üçgül, b. i. *bot.* Iki-çeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, kazık köklü, 30-60 sm. boyunda, tüylü saplı, üçlü yapraklı, oval veya yumurta şeklinde tohumları olan, kışlık ve bir yıllık bir yer bitkisi. [*Lat.* Trifolium incarnatum; *ing.* Crimson clover; Fr. Trèfle incarnat].

kırmızı.yumak, b. i. *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, 40-60 sm. boyunda, yumak meydana getiren, rizomlu ,çok yıllık bir soğuk mevsim çayır mer'a bitkisi. [*Lat. Festuca, rubra; Fr.* Fétuque].

kırnak.-ğı, i. *esk. T.* § ● Kız veya kadın kul, hizmetkâr, halayık, cariye. [*Osm.* Halayık, cariye; *Ing.* Slave girl, slave woman; *Fr.* Esclave blanche ou negro]. § ❷ *h.d.* Güzel kız, güzel kadın. [*Ing.* Pretty, nice, beautiful woman].

kırpık, s. < *kırpmak.* § ● Kırpılmış, kesilmiş olan: *Kırpık bıyık. Kırpık saçlı. Kırpık koyun.* [*ing.* Clipped, shorn, cut down; *Fr.* Dont les bouts sont coupees, coupé,-ée, tondu,-ue]. § ❷ Bölük, pörçük: *Kırpık cümleler.* [*ing.* In bits; *Fr.* En morceaux].

kırpılmak, nsz. f. Kırpmak işine konu olmak. [*ing.* To be clipped or docked, to be cut down; *Fr.* être tondu].

kırpım, i. *müz.* Çıkarma, kesinti. Uzunluğu kısaltmak üzere bir eserin icra edilmeyen, icrasından vazgeçilen fıkraları. *(Özellikle tiyatro bestelerinin kırpıldığı çok olur. Kırpmacılık çoğu zaman gerçek bir zarar ve tahripkârlık halini almaktadır).* [*Ing.* Cut, excision; Fr. Coupure].

kırpıntı, i. < *kırpmak.* § ● Kırpılan, kesilen şeyden çıkan parçacıklar: *Kâğıt kırpıntısı, Kumaş kırpıntısı.* [*Ing.* Clippings; *Fr.* Coupures, tondailles]. § ❷ *terz.* Bir kumaşı, bir deriyi v.b. işlerken çıkarılan parça veya kısım. § ❸ Tütün işlenirken tütün yapraklarının kenarlarından arta kalan parçalar; § ❹ s. Kırpıntı şeklinde olan: *Kırpıntı elmas.*

~ **filim,** *sin.* Bir kurgu sonunda geriye kalan, asıl filimde kullanılmayacak filim parçacıkları. Bunlar filim fotoğrafı elde etmek, kılavuz yapmak gibi çeşitli işlerde kullanılır. [*Ing.* Waste film; *Fr.* Chutes *(de films)*]

kırpışma, i. § ● Kırpışmak eylemi; § ❷ *akust.* Kesintili duyma, duyumun süreksiz olarak işitilmesi, yeteri kadar yavaş bir ritimle sürekli gibi görünmesi için yeteri kadar hızlı ritim arasındaki orta bir ritimde kesintili bir ses tarafından meydana getirilen duyma duygusu. § ❸ *telvz.* Işıklı görüntülerde birbirini takip eden görüntülerin, zaman aralığından doğan kesiklik, duygusu.

kırpışmak, nsz. f. § ● *(Göz hk.)* Fazla ışıktan sık sık kırpılmak; § ❷ *(ışık v.b. hk.)* Yanıp söner gibi olmak, titremek.

kırpıştırmak(-i), f. Gözleri sık sık açıp kapamak, kırpmak. [*Ing.* Blink the eyes].

kırpmak(-i), f. *esk. T.* § ● Kırkmak, ötesini berisini kesmek, koyunun yapağısını kırpmak, bir şeyi eksiltmek. [*Ing.* To clip, to shear, to trim; *Fr.* Tondre]. § ❷ *(masraf v.b. hk.)* Kesinti yapmak. [*Ing.* To cut down slightly; *Fr.* Réduire]. § ❸ *(Göz hk.)* Açıp kapamak, kırpmak. [*Ing.* To wink; *Fr.* Cligner les yeux, clignoter]. § ❹ *kâğıtç.* Kâğıt hamuru yapmak için paçavraları küçük parçalara bölmek. § ❺ *nüm.* Değerli madenlerden yapılmış paralardan çok küçük parçalar çalmak amacıyle bu paraların bir kenarını eğelemek. *(Kaygan, oluklu, üzerinde yazı veya kenarında işaretler bulunan para basımı madenî paraların kırpılmasını önlemek içindir.).* [*Ing.* To clip; *Fr.* Rogner, cisailler]. § ❻ *radyotekn.* Bir elektrik titreşiminin tepe noktalarını, yalnız belirli genlikteki alt kısımların geçebileceği şekilde kesmek: *Frekans modülasyonunda yayınlanan işaretler alınırken ,parazitlerin bozucu etkilerini hafifletecek tarzda kırpılır.*

kırptırmak(-i,-e), f. Kırpmak işini başkasına yaptırmak. [*Ing.* To let clip or shear, to let cut off, to let be shorn; *Fr.* Faire rafraîchir les cheveux, faire couper, les coins].

kırsal°, s. Kır ile ilgili: *Kırsal bölge.* [*Ing.* Rural; *Fr.* Rural,-aux].

kır.sıçanımsıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Kırsıçanımsılar *(Hyracoidea)* takımına giren bir familyası. Küçük boylu, kulakları ve bacakları kısa olan hayvanlardır. Sırtlarında bir bez vardır. Otçuldurlar. Afrika, Batı Asya'da kayalık yerlerde yaşarlar. **Suriye damanı** *(Procavia ayriaca),* **Güney Afrika damanı** *(Procavia capensis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Procaviidae; Fr.* Procaviidés].

kır.sıçanımsılar, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etenliler *(Placentalia)* alt sınıfının Toynaklılar *(Ungulata)* üst takımına giren bir takımı. Ön ayakları 4, arka ayakları 3 parmaklıdır. Parmakları geniş tırnaklarla örtülüdür, tabanlarıyle yürürler. Kesici dişleri kemirici hayvanlarınki gibidir. Kuyrukları körelmiştir. Kırsıçanımsıgiller *(Procaviidae)* olmak üzere bir familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing.* Hyracoidea; *Fr.* Hyracoïdes].

Kırşehir, öz. i. Iç Anadolu'daki illerden biri ve merkezi olan şehir.

kırtas /kırtâs/, i. *Osm.* < *Ar.* < *Yun. khartes. esk. kâğıtç.* Papirüsten elde edilen saz kâğıdına islâm ülkelerinde verilen ad. [*Ing.* Writing paper; *Fr.* Papier à écrire].

kırtasî /kırtasî/, s. *esk.* Kâğıda ait, kâğıt ile ilgili. [*Ing.* Pertaining to writing paper or stationery; *Fr.* De, en papier].

~ **işler,** *esk.* Kâğıtla yapılan veya büroya ait işler. [*Ing.* Desk work].

~ **muamele,** *esk.* Kâğıt veya büro işlemleri [*Ing.* Bureaucratic formalities]

kırtasiye /kırtâsiye/, i. *Osm.* < *Ar. kırtâsiyye.* § ● Defter, kâğıt, kalem, mürekkep gi-

bi yazı araçlarının topu. [*ing.* Stationery; writing materials; *Fr.* (Article de) papeterie]. § ❷ Resmî dairelerin yazı işlerine ayrılan masraf; [*ing.* Office expenses; *Fr.* Somme destinee aux frais de bureau].

Kırtasiyeci, i. § ❶ Kırtasiye satan kimse. [*ing.* Stationer, seller of writing materials *Fr.* Papetier]. § ❷ *mec.* Dairelerde işleri gereksiz yere ve aşırı derecede çoğaltıp uzatma huyunda olan görevli. [*ing.* Bureaucrat *Fr.* Bureaucratique]. ☆ *Eşanl.* **bürokrat**

kırtasiyecilik,-ği, /kırtasiyecilik/, i. § ❶ Kırtasiye ticareti. [*ing.* Red-tape; *Fr.* Papeterie]. § ❷ *mec.* Devlet dairelerinde işlerin gereği olmadığı halde çoğaltılıp, işlerin uzatılması. [*ing.* Bureaucracy; *Fr.* (Abus de la) Bureaucratie].

kırtipil, s. *arg.* Değersiz, bayağı, yarım yamalak, pejmurde, dağınık, perişan, dermeçatma: *Kırtipilin biridir, sepetleyiver. İki kırtipil pırtısı var, kendini sarayda imiş gibi görüyor.* [*ing.* Shabby, wretched, miserable, insignificant; *Fr.* Pauvre, pitoyable, misérable].

☆ *Eşanl.* **kıtıpiyos ,külüstür, tapon.**

kır.tırtıllı, b.i. *zool.* Kelebeğinin dişisi açık krem, erkeği koyu kahverenginde, lârvaları uzun tüylü, sırtlarında mavi ve kırmızı iki sıra tümörler bulunan, birçok bitkilerde özellikle orman ağaçlarında zarar yapan polifak bir böcek. [*Lat. Lymantria dispar. porthetria dispar*].

kısa, i. *esk. T. kısga.* § ❶ Başkasına göre boyu az olan: *Kısa etek: Kısa adam. Kısa pantolon.* [*Osm.* Kasîr; *Lat. Brevis; ing.* Short; *Fr.* Court]. § ❷ Az süren, az bir zamanı kaplayan: *Kısa söz. Kısa yol.* [*Osm.* Muhtasar, mücmel; *ing.* Brief; *Fr.* Bref]. § ❸ Kısa olan şey: *Uzun lâfın kısası.* § ❹ Tafsilâtlı olmayan, ayrıntısız: *Kısa cevap, Kısa bilgi;* [*Ing.* Brief, concise; *Fr.* Court concis]. § ❺ z. Kısaca, kısaltarak: *Kısa yazmak;* Briefly, concisely; *Fr.* Brièvement, avec concision]. § ❻ *fonet.* Telâffuz süresi kısa olan ünlü veya hece. *(Türkçe'de ı ünlüsü genel olarak kısa ünlü kabul edilir);* § ❼ *fot.* Nispeten kısa olduğunda, fonemin telâffuz süresi. *(Telâffuz süresinin belirlenmesi, mutlak bir biçimde ortaya çıkmaz ve ancak aynı türden, ama farklı süreli iki fonemin karşılaştırılmasıyle belirlenebilir).* ⊙ **aşırı ~ kafalı,** *antr.* Kafasının kısalığı en belirgin olan *(Kafa indeksi 90)* kısakafalılara denir: *Urga bölgesinde yaşayan moğollar aşırı kısakafalıdır.* [*Ing.* Ultrabrachycephalic; *Fr.* Brachystocéphale].

~ antenli çekirgegiller, ◘ **Kırçekirgesigiller.**

~ ayak, *mad. oc.* ◘ **Stossbad.**

~ başlı kurbağagiller, *zool.* ◘ **Kısabaşlıkurbağagiller .**

~ boylu, Boyu kısa olan. [*ing.* Small - sized, of short height, short of stature].

~ boynuzlu çekirgegiller, *zool.* ◘ **Kırçekirgesigiller.**

~ çenelilik, *antr.* Bazı büyük brakisefal kimselerin altçene kollarının kısa oluşu,. [*ing.* Brachygnathia; *Fr.* Brachygnathie, brachygnathisme].

~ dalga, *fiz.* ◘ **Kısadalga.**

~ damarlar, *anat.* Dalak atardamarının mideye giden dalları. [*ing* Short vessels; *Fr.* Vaisseaux courts].

~ devre, *fiz.* ◘ **Devre.**

~ don, ◘ **Don[1].**

~ dönem, *ikt.* Üretim döneminin, arzın talepte meydana gelen değişmelere hemen uydurulmasına imkân bırakmayacak kısalıkta olması. [*Ing.* Short run; *Fr.* Courte-terme].

~ dörtnal, *binic.* ◘ **Dörtnal.**

~ duyargalı, *zool.* Duyargaları çok kısa olan böceklere denir. *(Büvelekler ve sinekler kısa duyargalı böceklerdir).* [*ing.* Brachycerous; *Fr.* Brachycere].

~ duyargalılar, *zool.* ◘ **Kısaduyargalılar.**

~ düdük, *den.* Denizde çarpışmayı önlemek için,, gemi düdüğü ile verilen bir saniyelik ses işareti.

~ elden teslim, *huk.* Özel bir sebebe dayanarak bir şeyi fer'î zilyet veya zilyet yardımcısı sıfatıyle elinde bulunduran kimseye, aslî zilyetliğin geçirilmesi.

~ filim, *sin.* Uzunluğu bir ile üç makara arasında *(300-1000 m.)* arasında değişen filim. *(Belge filimleri, reklâm filimleri, canlı resimler genellikle kısa filimlerdir).* [*ing.* Short film; short, shortie; *Fr.* Court metrage *(film de)*].

~ geçmek (kesmek), *dey.* Ayrıntısız olarak anlatmak, az sözle bitirmek. [*ing.* To refer briefly *(to a subject)*].

~ görünüş, Bir cisme yandan, yukarıdan veya aşağı taraftan bakıldığı vakit hatların ve şekillerin gerçek boyuttan daha küçük ve kısa görülmesi dolayısıyle resimdeki çizgilerin daha kısa, bodur ve basık bir şekilde görülmesi niteliği. *(Mimaride kısa görünüşlerin büyük önemi vardır).* [*Osm.* Mukassar; *Fr.* Raccourcie].

~ görüşlü, *dey.* Dar görüşlü. [*Ing.* Narrowminded, short-sigted; *Fr.* Borné,-ée à l'ésprit étroit, à l'esprit rétreci].

~ gün bitkileri, *bot.* ◘ **Bitki.**

~ günün kârı (kazancı) az olur, *at.* Kısa süre çalışılarak yapılan işten elde edilecek kazanç az olur. Geç kalkarak işe başlayan az kâr eder, az is yapar«*Bu kadarı da hiç olmamasından daha iyidir*» anlamında alay yollu kullanılır. [*Ing.* It is better than nothing].

~ haberler, *gazetecilik.* ◘ **Haber.**

~ hapis, *ask ,huk.* Askerî ceza hukukunda askerlerin disiplin suçları hakkında uygulanan hürriyeti kısıtlayan ceza türü. [*ing.* Confinement on bread and water].

~ harfler, *matb.* Yalnız gövdesi olup, alt ve üst çıkmaları olmayan a, o, c, e, v gibi harfler. [*Ing.* Short letter; *Fr.* Lettre courte].

~ harmani, ◘ **Harmani.**

~ iğne yapraklı çam, *bot.* ◘ **Çam.**

~ kafalı, *biy.* ve *anat.* Kafatasının ön art ekseni yan eksenine göre kısa olan *(kimse).* [*Osm.* Müsta'raz-ür-re's; *Lat. Brachycephalus; ing.* Short-headed, brachycephalic; *Fr.* Brachycéphale].

☆ *Eşanl.* **brakisefal.**

~ kafalılık, *anat.* ve *biy.* Kısa kafalı olma hali. [*ing.* Brachycephalism; *Fr.* Brachycephalie].

☆ *Eşanl.* **brakisefali.**

~ kafatası, *antr.* Kısa kafalının kafatası.

~ kanatlı böcekgiller, *zool.* ◘ **Kısakanatlıböcekgiller.**

~ kanatlı küfböceğigiller, *zool.* ◘ **Kısakanatlıküfböceğigiller.**

~ kaslar, *anat.* Yollarının kısa olması sebebiyle bazı kaslara verilen ad: *Kısa ekstensor, kısa fleksor, kısa fibula, kısa supinatör v.b.)*

~ kemer, *jeol.* Kısa eksenli ve iki ucunun kapanısında, yatımları eksen üzerinde bir noktadan her yöne doğru olan kemer. [*Ing.* Brachyanticline; *Fr.* Brachianticlinal, couple ellipsoidale].

~ kemikler, *anat.* El ve ayak parmak kemikleri gibi kısa boylu olan ve süngerimsi bir dokuyu kaplayan tıkız doku sarmasından meydana gelen kemikler. [*Osm.* Uzâm-ı kuseyre; *Ing.* Short bones; *Fr.* Os courts].

~ kesik top, *sp. (futbol'da)* Gidiş yönüne ters yönde kendi çevresinde dönen top [*ing.* Sliced or chopped ball; *Fr.* Balle couple].

~ kesmek, *dey.* Az sözle bitirmek, uzatmamak. [*Ing.* To cut short *(a matter); Fr.* Être bref].

~ kılıç, *teşk tar.* Yeniçerilerin bellerine taktıkları küçük kılıca benzeyen kesici silâh.

☆ *Eşanl.* **gaddare.**

~ kuyruklu maymun, *zool.* ◘ **Maymun.**

~ mahmut, *bot.* ◘ **Kısamahmut.**

~ menzilli arama uçağı, *hava.* 150 deniz mili uçtuktan sonra yarım saat arama kabiliyeti olan bir arama uçağı. [*Ing.* Short range search aircraft; *Fr.* Aéronef de recherches à court rayon d'action].

~ mesafe uçuşu, *hava.* Bir hava gemisinin hiç bir yerde ara iniş yapmadan 500 kilometreden az mesafe aldığı uçuş. [*Ing.* Short - distance flight, short - haul; *Fr.* Vol courte distance].

~ metrajlı filim, *sin.* ◘ **Kısa filim.**

~ nöbet, *den.* Öksüz nöbet denen vardiya.

~ ömürlü, *dey.* Ömrü az olan, Uzun zaman devam etmeyen. [*Ing.* Short-lived, ephemeral; *Fr.* Éphémère,, de courte durée, qui vit peu courte].

~ pantolon, *sp. (boks'ta),* oyuncuların giydikleri, beli geniş lâstikli, kemerli, boyu kalça kemiği ile diz kapağı ortasından daha kısa olmayan pantolon, [*ing.* Shorts; *Fr.* Culotte de sport, de course, etc.].

~ parmaklı, *antr.* Parmakları kısa olan. [*Ing.* Brachydactylous, short - fingered; *Fr.* Brachydactile, brachydactyle].

~ parmaklı tarlakuşu, *zool.* ◘ **Tarlakuşu.**

~ parmaklılık, *antr.* Parmakların doğuştan kusurlu olması veya doğumdan sonra gelişimin durması yüzünden kısa olması hali. [*ing.* Brachydactylia; *Fr.* Brachydactilie, brachydactylie].

~ sefer, *den.* Kısa sefer bölgesi içinde yapılan sefer.

~ sefer bölgesi, *den.* Gemi adamlarının yeterli ve sayısı hakkında tüzüğe göre Karadeniz'deki bütün limanlar ile Akdeniz-de Matapan burnundan, Girit'in güneybatısında Krio burnuna, oradan da Hayfa'ya çekilen hattın içinde kalan bölge.

~ sesli, ◘ **Sesli.**

~ sıra kemerler, *mim.* ◘ **Kemer.**

~ soluklu, *vet.* Genellikle akciğer amfizemine bağlı solunum güçlüğüne tutulmuş at. [*Ing.* Short breathed; *Fr.* Court d'haleine]

~ solukluluk, *tip.* Anormal derecede kısa soluklu olma hali. [*ing.* Bradypnea; *Fr.* Bradypné].

~ sürgün, *bot.* ◘ **Sürgün.**

~ tekne, *jeol.* Kısa eksenli ve iki ucunun kapanışında, yatımları eksen üzerinde bir noktadan her yöne doğru olan tekne. [*Ing.* Brachysyncline; *Fr.* Brachysynclinal].

~ tutmak, Gereği kadar uzunluk vermemek: *Gömleğin kollarını kısa tutmuşlar.* [*Ing.* To cut chort *(matter)*].

~ uçara, *sp. (futbol'da)* Karşıdan gelen topu ,atanın yetisip karşılayamayacağı biçimde geri çevirmek ve ağın dibine düşürmek için yapılan yumuşak vuruş. [*Ing.* Drop - volley; *Fr.* Drop - volle].

~ uzantı, *zool.* Sinir hücresinin gövdesinden uzanan kısa çıkıntılar. [*ing.* Dendrit; *Fr.* Dendrite].

☆ *Eşanl.* **dendrit.**

~ vadeli, *dey.* Yapılması için kısa süre tanınmış olan. [*ing.* In a short time; *Fr.* A. court terme].

~ vâdeli istikraz, *huk.* ve *ikt.* ◘ **istikraz.**

~ vadeli ticarî senet. *ikt.* Emre yazılı senet.

~ vadeli yatırım, *ikt.* Paranın muvakkaten kâr etmesi için yapılan yatırım. [*Ing.* Current investment; *Fr.* Placement à court terme].

~ ve uzun şimşekli fener, *den.* 0.4 saniyesüren kısa bir şimşek ışığının peşinden busürenin dört katına eşit uzun bir şimşek ışığı gösteren deniz feneri.

~ vuruş, *sp. (boks'ta)* Bileğin hareketi ile çok kısa vurulan yumruk. [*Ing.* Jolt; *Fr.* Coup].

~ yoldan, *dey.* Fazla uzatmadan ve kesinlikle. [*Ing.* Short-cut].

kısa.başlı.kurbağagiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının Kurbağalar *(Anura)* takımının Obruk-önlüler *(Procoela)* alt takımına giren bir familyası. Iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing.. Brachycephalidae; Fr.* Brachycéphallidés].

kısa.boynuzlu.çekirgegiller ,ç.b. i. *zool.* ◘ **Kırçekirgesigiller.**

kısa.boynuzlular, ç. b. i. *zool.* ◘ **Kısaduyargalılar.**

kısaca /kısa:ca/, i. § ❶ Oldukça kısa, kısa sayılabilir: *Kısaca boylu.* [*Ing.* Rather short *Fr.* Très court]; § ❷ z. Kısa olarak, özetle, az süren: *Kısa söz, kısa yol.* [*Ing.* Shortly, briefly; *Fr.* Brièvement, en résumé].

kısacası /kısa:cası/, z. Kısaca söylemek gerekirse ,sözün kısası. [*Ing.* In a word, briefly].

kısacık /kısa:cık/, s. Çok kısa: *Kısacık bir e-*

teklik giymiş. [*Ing.* Very short; *Fr.* très court].

kısaç,-cı, i. < *kısmak.* § ❶ Kıskaç, kızgın demiri tutmak için demircilerin kullandıkları maşa ve kerpeten gibi büyük âlet. [*Ing.* Pincer; *Fr.* Tenaille]. § ❷ Istakoz veya yengeç gibi bazı hayvanların tutup kısmaya yarayan organları. [*Ing.* Claw; *Fr.* Griffe, serre, pince].

kısa dalga, b. i. *fiz.* Dalga boyları bir metreden küçük olan elektromagnetik dalgalar. [*Ing.* Short wave; *Fr.* Onde courte].

kısa devre, b. i. *elek.* Aralarında bir potansiyel farkı bulunan iki nokta, direnci çok küçük olan bir iletkenle birleştirildiği zaman meydana gelen elektrik olayı. [*Ing.* Short circuit; *Fr.* Court circuit]. ◉ **bir makineyi ~ ye almak,** *elek.* Makineyi, direnci çok küçük olan bir elektrik devresiyle çalıştırmak. [*Fr.* Mettre une machine en court - circuit]; ◉ **bir transformatörün ~ gerilimi,** *elek.* Daha önce kısadevreye alınmış sekonder sargıdan nominal akım geçmesi için, bir transformatör primer sargısına uygulanmaması gereken gerilim. *(Bu gerilim nominal primer gerilimin genellikle yüzde bir kesri cinsinden bağıl değerlerle belirtilir).* [*Ing.* Short circuit tension of a transformer; *Fr.* Tension de court - circuit d'un transformateur].

kısa duyargalılar, ç. b. i. *zool.* Dik dokunaçlı ve kısa duyargalı, geniş kanatlı ve oldukça gelişkin sinek türlerini içine alan iki kanatlı böcekler alttakımı. *(Kısa duyargalı nemfler ortoraf veya sikloraf olabilir).* [*Osm.* Kasir-ül-kurun: *Lat.* ve *Ing. Brachycera; Fr.* Brachycères].

kısa elitralı, b. s. *zool.* ◘ **Kısakanatlı.**

kısa elitralılar, ç. b. i. *zool.* ◘ **Kısakanatlı-böcekgiller.**

kıskaçlamak, f. § ❶ Kıskaçla tutmak, [*Ing.* To tear; *Fr.* Tenailler]; § ❷ Eski zamanlarda işkenceye mahkûm edilenlerin etlerini sıkıştırmak: *Esirleri kısaçlayarak söyletmişler.* [*Ing.* To torture;*Fr.* Torturer].

kısa kanatlı böcekgiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımına giren bir familya. Üst kanatları kısa, ve uzunca vücutlu böceklerdir. [*Lat.* ve *Ing. Staphylinidae; Fr.* Staphylinidés].

☆ *Eşanl.* **kısaelitralılar** .

kısa kanatlı küf böceğigiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kanatlılar *(Coleoptera)* takımının bir familyası. Küçük sarımsı, kahverengimsi böcekler olup, taşların altında yosunların arasında yaşarlar. Elitraları kısa olur. [*Lat.* ve *Ing. Pselaphidae; Fr.* Psélaphidés].

kısa kısa, z. ve s. Uzun olmayan, kopuk kopuk: *Kısa kısa birçok hikâye yazmıştır.*

kısalık,-ğı, i. § ❶ Kısa olma hali. [*Ing.* Shortness, brevity; *Fr.* Brièveté]. § ❷ *fonet.* (a) Kısa ünlü veya hecenin niteliği; (b) Bir fonemin veya fonemler grupunun telâffuzuna ayrılan nispeten kısa süre.

kısalmak, nsz. f. § ❶ Kısa hale gelmek, kısa olmak, boyu azalmak: *Yıkanınca kumaş kısaldı.* [*Ing.* To shrink; *Fr.* Se raccourcir]. § ❷ Süresi azalmak.

kısaltı, i. < *kısaltmak.* Bir kelimenin bazı harflerini kaldırıp baştaki bazı harfleri bırakmak suretiyle vücuda getirilen işaret ve alâmetler. [*Osm.* Ihtisar; *Ing.* Abbrevlation; *Fr.* Abréviation, sigle].

~ **başlık,** *matb.* Kitabın ilk sahifesinde yazılan kısaltılmış kitabın adı. [*Ing.* Drop down title; *Fr.* Titre de départ].

~ **kitap adı,** *matb.* Bir cildin arka kapağına yazılan ve sığması için kısaltılan adı. [*Ing.* Half-title; *Fr.* Faux - titre].

kısaltılmak, ösz. f. Kısa hale getirilmek.

kısaltım, i. < *kısaltmak. san.* Perspektif sebebiyle bazı boyutları daha küçük görünen nesneleri bu görünüşe uygun bir biçimde çizmek yöntemi.

kısaltma, i. < *kısaltmak.* § ❶ Kısaltmak eylemi. [*Ing.* Abbreviation; *Fr.* Raccourcissement]. § ❷ Bir şeyin kısaltılmış hali; § ❸ Fazla uzun görünen bir kelimenin kısaltılmış şekli: *Kilo kelimesi kilogramın kısaltmasıdır.* [*Ing.* Abbreviation; *Fr.* Abréviation]. § ❶ Bir kelimeler dizisinde yer alan unsurların ilk harfleriyle belirtilmesi: *T. C. Türkiye Cumhuriyeti'nin kısaltmasıdır. (Kısaltılmış kelimeye kısaltmalı kelime denir);* § ❷ *fonet.* Fonemin telâffuz süresinin azaltılması. *(Meselâ ünlülerde, uzun denen süreden kısa denen süreye geçiş);* § ❸ *müz.* Özellikle bazı notaların, nota gruplarının veya eş ölçülerin tekrarlanmasını önleyerek, müzik yazısını ve okunmasını basitleştirmek amacıyla kararlaştırılmış işaret ve harf.

~ **bağı,** *tekn.* Makaraya sarılmayan bir halatı kısaltmak için atılan düğüm.

kısaltmak(-i), f. § ❶ Kısa hale getirmek, [*Ing.* To shorten, to abridge,, to abbreviate *Fr.* Raccourcir, abréger]. § ❷ Kısa göstermek.

kısa mahmut,-du, i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, Haziran Eylül ayları arasında pembe *(seyrek olarak beyaz)* renkli çiçekler açan, 10-30 sm. boyunda çok yıllık, otsu bir bitki. Yaprakları karşılıklı, tüylü, kenarları dişli ve küçük bir meşe yaprağı şeklindedir. Çiçekler üst yaprakların koltuğunda gruplar oluşturur. Korolla morumsu - pembe renkli ve tüp biçimindedir. Meyva küçük bir nukstur. Çiçekli bitki *(Herba Chamaedrys)* bir uçucu yağ, acı maddeler, tanen, glikozit ve saponozitler taşır. Midevî, uyarıcı, kuvvet verici ve ateş düşürücü olarak kullanılır. [*Lat. Teucrium chamaedrys; Ing.* Wall germander; *Fr.* Germandrée]. ☆ *Eşanl.* **yer meşesi; dalakotu.** ◉ **tüylü ~,** *bot.* ◘ **Mayasılotu** .

kısarma, i. Bir şeyin daha küçük oran ve ölçüde yapılmışı. [*Ing.* Reduction; *Fr.* Réduction]..

kısas, ç. i. *Osm.* < *Ar. kıssa. esk.* **Kıssa'nın** çoğulu.

kısas /kısâs/ i. *Osm.* < *Ar. kass. esk. huk.* ve *sosy.* Misilleme yoluyle cezalandırma; sataşma ve saldırmada uğranılan bir zararın eşdeğeri bir karşı zarar vermek üzere öc almadan ibaret olan âdet. [*Lat. Lex talionis; Ing.* Talion, retaliation; *Fr.* Talion]. ◉ ~ **a ~,** *dey.* «*Göze göz, dişe diş*» anlamındadır. Yapılan kötülüğün, karşılığını aynıyle vermek isteme. [*Osm.* Misli ile mukabele; *Ing.* An eye for an eye, tit for tat, a tooth for a tooth; *Fr.* Oeil pour œil, dent pour dent].

~ **yasası,** *huk.* Suçu aynı derece ve nitelikte bir ceza ile karşılamayı öngören yasa. [*Lat. Lex talionis; Ing.* Law of retaliation; *Fr.* Loi du talion].

kısasen, z. *Osm.* < *Ar.* Kısas yoluyle, öldüreni öldürerek, yaralayanı yaralayarak. [*Ing.* In retaliation; *Fr.* Par la loi du talion].

kısa uzantı, b. i. *dokb.* Sinir hücrelerinin gövde kısmında, uzunuzantı'nın karşısındaki bölgeden çıkan protoplazma uzantısı.

kısıcı, i. *sin.* Gösterimcinin göstericilerden hoparlöre verilen sesin şiddetini düzenlemekte kullandığı düğme. [*Ing.* Fader; *Fr.* Potentiomètre, fader].

kısık,-ğı, s. < *kısmak.* § ❶ Kısılmış olan: *Kısık lamba.* [*Ing.* Turned down; *Fr.* Baissé,-ée]. § ❷ *h.d.* Boğuk çıkan *(ses)* güçlükle duyulabilen, hırıltılı. [*Ing.* Choked, Hoarse; *Fr.* Étranglé,-ée, enrouée]. § ❸ Yumulu, hafifçe kapanmış, yumulmuş olan, yumuk. [*Ing.* Narrowed; *Fr.* Mi-close]. § ❹ i. *esk.* Çok dar geçit, yer. [*Ing.* Narrow pass; *Fr.* Défilé étroit]. § ❺ *esk.* Kasık.

~ **çokterimli,** *mat.* Benzer terimleri üzerine toplama ve çıkarma yapılarak birbirine benzer terimi bırakılmayan çokterimli. [*Ing.* Irreducible polynomial; *Fr.* Polynôme irréductible].

~ **kesir,** *mat.* Pay ve paydası aralarında asal olan bir kesir. [*Osm.* Gayr-ı kabil-î ihtisâr; *Ing.* Irreducible fraction; *Fr.* Fraction irréductible].

kısıklı, i. Suyu az akan pınar, kayadan hafif akan su. [*Ing.* Flowing in a mere trickle; *Fr.* Eau qui coule goutte d'un rocher].

kısıklık,-ğı, i. Kısık olma hali: *Ses kısıklığı.* [*Ing.* Chokedness, hoarseness; *Fr.* État d'une voix rauque].

kısılma, i. § ❶ Kısılmak eylemi. § ❷ *biy.* Kalbin içindeki kanı damarlara vermek için açılıp kapanması. [*Osm.* Takabbuz; *Ing.* ve *Fr.* Systole].

kısılmak, nsz. f. § ❶ Hacmi, miktarı, kuvveti azalmak: *Musluğun suyu kısıldı.* [*Ing.* To be lowered to be reduced; *Fr.* Être reduit, diminuer]. § ❷ Kaçıp kurtulma yolu kalmamak: *Kapana kısıldı.* [*Ing.* To be squeezed, to be betightened, to be pinched; *Fr.* Être serré, comprimé, pincé]. § ❸ Kendi hacmini azaltmak: *Kalb durmaksızın kısılıp gevşeyerek kanın dolaşmasını sağlar.* [*Osm.* Takabbuz etmek, takallus etmek; *Ing.* To contract; *Fr.* Se contracter]. § ❹ *(ses hk.)* Tutulmak, serbest işlemek, zorla ve hırıltı ile çıkmak: *Nezleden, rakıdan, çok bağırmadan sesi kısılmış.* [*Ing.* To become hoarse; *Fr.* Devenir rauque, enroue]. § ❺ Yavaşlamak, alçalmak. § ❻ *(Göz hk.)* Hafifçe kapanmak. [*Ing.* To be narrowed; *Fr.* Être mi-close]. § ❼ *(lamba hk.)* Işığı azalmak. [*Ing.* To be turned down; *Fr.* Se baisser]. ◉ **kapana ~,** *dey.* ◘ **Kapan.**

kısılmış, s. *patol.* Dar bir boşluk içinde anormal olarak sıkışıp kalmış organlara denir: *Kısılmış bağırsak kıvrımı.*

kısım,-smı, i. *Osm.* < *Ar. kısm.* § ❶ Parçalara ayrılmış bir şeyin her bölümü: *Yurdun bir kısmı. Kadın kısmı. Çocuk kısmı. Eşyanın bir kısmı. Kazancın bir kısmı. Ülkenin bir kısmı.* [*Ing.* Part, portion; *Fr.* Partie, part, portion]. ☆ *Eşanl.* **bölük, parça, cüzü, kesim, takım.** § ❷ Çeşit, cins, takım: *Kadın kısmı böyledir.* [*Osm.* Kabîl; *Ing.* Kind, sort; *Fr.* Sorte, genre, espèce]. § ❸ Parçaları ayrılmış ve bölünmüş şeylerin her biri. [*Ing.* Piece; *Fr.* Morceau, portion]. § ❹ Kategori, sınıf: *Bu tuğlaların bir kısmı sağlam bir kısmı çürüktür. Bu taşın bir kısmı damarlıdır.* [*Ing.* Class, category; *Fr.* Partie, catégorie]. § ❺ Bölmelerle ayrılmış yerler: *Bu dolabın içi kısımlara, yani gözlere ayrılmıştır.* [*Ing.* ve *Fr.* Section, division]. § ❻ *esk.* Askerî bir karargâhın şubelerinden herhangi birinin ikinci derecedeki bölümü. [*Ing.* ve *Fr.* Section]. § ❼ *bot.* Bir organın parçalarından her birine, ancak dipte birleştikleri zaman gerek yapı ve bakım işleri yönünden bir kısım şefinin yönetimine ve buyruğuna verilmiş çeşitli kuruluşları kapsayan, değişken uzunlukta yol boyu. ◉ **ayrık ~,** *mim.* ◘ **Ayrık[1].** ◉ **düz ~,** *tekn.* ◘ **Düz[1].** ◉ **gevşek ~,** *deric.* ◘ **Gevşek.**

~ **şefi,** Denetimi altındaki yol ve çeşitli yapıların bakım ve gözetiminden başka, bu işlerde çalışan personelin yönetiminden de sorumlu olan görevli. [*Ing.* Head of a section; *Fr.* Chef de section *(voie)*].

kısım kısım, z. Bölük bölük, ayrı ayrı: *Malları cinslerine göre kısım kısım ayırdılar.* [*Ing.* In parts or divisions, in several portions].

~ ~ **öğrenme,** *eğt.* Öğrenilecek şeyi kısımlara bölerek her bir kısmı ayrı ayrı öğrenme eylemi.

kısımlamak(-i), f. *h.d.* Tek elle avuçlamak.

kısınmak(-e), f. *esk. T.* Kendi gereksinmelerini karşılamada tutumlu davranmak. [*Osm.* Imsak etmek; *Ing.* To refrain; *Fr.* S'abstenir].

kısıntı, i. < *kısmak.* Kısınmak eylemi: *Savaş, insanları birçok kısıntılara katlanmak zorunda bıraktı.* [*Ing.* ve *Fr.* Abstinence].

kısır, s. *esk. T.* § ❶ *(Insan veya hayvan hk.)* Döl veya ürün vermeyen: *Kısır inek. Kısır kadın.* [*Osm.* Akîm; *Ing.* Sterile; *Fr.* Stérile]. § ❷ *mec.* Verimsiz, sonuç vermeyen: *Kısır çalışma.* [*Ing.* Unfruitful, fruitless; *Fr.* Stérile]. § ❸ *(Geniş anlamda), (toprak hk.)* Ürün vermeyen, verimsiz. [*Ing.* Barren, unproductive; *Fr.* Improductif,-ive, stérile]. § ❹ *astr.* Kısırlık olayını kapsayan burçlar kuşağı işaretleri için kullanılır. *Bunlar ikizler ve Başak'tır. Koç, Boğa, Aslan, Terazi, Yay, Oğlak, Kova yarım kısır sayılır.)* [*Ing.* Sterile; *Fr.* Stérile]. §

● *biy.* İçinde hiç bir üreme olayı geçmeyen canlı, hücre, çekirdek v.b. için kullanılır. [*Ing.* Sterile; *Fr.* Stérile].

~ **başçık,** *bot.* İçinde çiçektozu bulunmayan başçık. [*Ing.* Sterile anther; *Fr.* Anthère stérile].

~ **çalışma,** Verimsiz çalışma.

~ **çiçek,** *bot.* Döllenmeyen çiçek. [*Ing.* Sterile flower; *Fr.* Fleur stérile].

~ **toprak,** Verimsiz toprak. [*Ing.* Barren land].

kısır.döngü*, b. i. *mant.* (a) Ispatlanması gereken varsayım veya iddiayı kanıt olarak ileri süren kusurlu ve yanlış akıl yürütme biçimi; (b) *(Geniş anlamda)* düşünülen çeşitli çözümlerin ancak bu çözümlerin elde edilebileceği içinden çıkılmaz durum, çıkmaz. [*Osm.* Devr-i batıl daire-i faside; *Ing.* Vicious circle; *Fr.* Cercle vicieux].

kısırganmak(-ı, -e), f. *esk. T.* Esirgeyip vermemek. [*Ing.* To be chary of giving, to grudge (someone something), to spare; *Fr.* Être avare, lésiner].

kısırlaşmak, nsz. f. Kışır hale gelmek veya ürün vermez olmak. [*Ing.* To become sterile, barren, unproductive; *Fr.* Devenir stérile, infertile].

kısırlaştırma, i. Kısırlaştırmak eylemi; Çocuk yapmak yeteneğini ortadan kaldıran tıp işlemi. [*Ing.* Sterilization; *Fr.* Stérilisation].

kısırlaştırmak(-ı), f. *cerr.* ve *jinekoloji.* Erkek veya kadını ameliyatla kısır hale getirmek. *(Bunun için iğdiş etmeye ihtiyaç yoktur. Kısırlaştırmak için kadında dölyolu borularını, erkekte sperma kanalının bir parçasını kesmek yeterlidir.)* [*Ing.* To render sterile *(to remove sex organs)*; *Fr.* Stériliser].

kısırlık,-ğı, i. § ● Kısır olma hali, doğuramama. [*Osm.* Akamet; *Ing.* Barrenness, sterility; *Fr.* Infertilité, stérilité]. § ● *mec.* Verimsiz olma. [*Osm.* Akamet; *Ing.* Unproductiveness; *Fr.* Improductivité, stérilité]. § ● *biy.* Hangi sebeple olursa olsun, üreme imkânsızlığı. [*Ing.* Sterility; *Fr.* Stérilité]. § ● *patol.* Çocuk sahibi olamama durumu, bunda cinsel temasın imkânsızlığı şart değildir. *Kısırlığı, güçsüzlükten, iktidarsızlıktan ayıran nokta da budur. İktidarsızlıkta cinsel salgıları normal kaldığı halde cinsel temas olamaz).* [*Ing.* Sterility; *Fr.* Stérilité]. ◎ **gen kısırlığı,** *biy.* İndirgeme anından hemen önce, döl yaratma geninin kaybolmasından ileri gelen kısırlık. *(Örnek: Bazı melez kuşlarda ve sirkesineğinde olduğu gibi).* [*Ing.* Genic sterility; *Fr.* Stérilité génique]. ◎ **genetik** ~, *biy.* Ana babadan gelen genlere bağlı kısırlık. [*Ing.* Genetic sterility; *Fr.* Stérilité génétique]. ◎ **kromozomlara bağlı** ~, *biy.* Buna her türün çekirdeklerinde bulunan genom sayısının kromozomlarda meydana getirdiği farklılıktan ileri gelen kısırlık. [*Ing.* Chromosomic sterility; *Fr.* Stérilité d'origine chromosomique]. ◎ **türlerarası** ~, *biy.* İki türün çiftleşme imkânsızlığı. *(Bu kısırlık ruhsal /cinsel cazibe yokluğu/, ırksal /üreme dönemlerinin farklılığı/ veya mekanik /çiftleşme organlarının uyarsızlığı veya boy farkı/ sebeplere bağlıdır).* [*Ing.* Interspecific sterility; *Fr.* Stérilité interspécifique].

kısıt*,-tı, i. < *kısmak.* § ● Hacir. § ● *ikt.* Bir kimsenin medenî hakları kullanma yetkisinin mahkeme tarafından kaldırılması. *(Kısıtlık sebepleri şunlardır. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, israf, aşırı sarhoşluk, malları fena idare, çirkin yaşama, ihtiyarlık. Malûl veya tecrübesiz olduğu için işlerini gereği gibi göremeyen erginin talebi ile kısıtlığa ihtiyarî hacir-isteğe bağlı kısıtlık denir).*

kısıtlama*, i. < *kısıtlamak.* Kısıtlamak eylemi. [*Osm.* Hacir; *Ing.* ve *Fr.* Interdiction]. ◎ **ahlâkî** ~, *sosy. Malthus*'a göre, genç evlilerin, gelişigüzel çocuk yapmalarını ve bundan ötürü nüfusun çoğalmasını önlemek amacıyla göz önünde tutmaları gereken ahlâkî kural. [*Ing.* Moral interdiction; *Fr.* Interdiction morale]. ◎ **bir uygulamanın** ~ **sı,** *mat.* Bir *E* cümlesinin bir *F* cümlesindeki *f* uygulamada, *E'* cümlesindeki bir *E'* alt-cümlesi elemanlarının *E'* cümlesinde uygulaması. *(Görüntüler E' alt-cümlesinin f uygulamasındaki görüntüsü diye adlandırılan, F cümlesinin bir alt-cümlesini meydana getirir. Bir kısıtlama işlemi yapılmasının ancak tek bir yolu vardır.)* ◎ **tüketimi** ~, *ikt.* İhtiyarî veya cebrî bir istikraz, bir vergi tarhı, bankalardaki hesapların bir kısmının bloke edilmesi, kısmî blokaj yoluyle banknotların cebrî olarak değiştirilmesi v.b. yoluyle, tüketime sunulabilecek mal ve hizmetler kitlesi değerinden fazla olan özel kişi gelirlerinin tümünü veya bir kısmını geri alma. [*Ing.* Consumptional interdiction].

kısıtlamak*, f. Önceden verilmiş olan hak ve hürriyetlerin sınırlarını daraltmak, bunları kısıt altına almak. [*Osm.* Hacretmek; *Ing.* To restrict, to restrain; *Fr.* Restreindre].

kısıtlayıcı, s. < *kısıtlamak.* § ● Kısıtlayan, kısıt altına alan. § ● *mat.* Değişken iki sınır arasında alındığı zaman bire eşit olan, değişkenin aynı sınırlar arasında alınmayan bütün değerleri için ise sıfır olan her fonksiyona *Cauchy* tarafından verilen ad.

kısıtlı*, s. Kısıt altına alınmış. [*Osm.* Mahcur; *Ing.* Under interdiction; *Fr.* Interdit].

kıskaç,-cı, i. *esk. T.* § ● Bir şeyi tutup sıkıştırmaya yarayan her türlü âlet. [*Ing.* Pincers, pliers, nippers; *Fr.* Tenaille]. ◘ *ŞEKİL: 481.* — **SIHHÎ TESİSAT ALET VE TAKIMLARI;** ◘ *ŞEKİL: 35.* — **AYAKKABICI;** *ŞEKİL: 134.* — **ÇILINGİR ALETLERİ;** *ŞEKİL: 151.* — **DEMİRCİ.** § ● Açılıp kapanan eğreti merdiven. [*Ing.* Folding ladder; *Fr.* Échelle brisée, echelle pliante]. § ● *entom.* Böceklerin besi maddelerini parçalamaya ve kendilerini savunmaya yarayan organı. [*Ing.* Tenticle; *Fr.* Pince]. § ● *camc.* Cam dökümünde kullanılan âlet. [*Ing.* Pincers; *Fr.* Tenaille]. § ● *cerr.* Ağızları keskin bir çeşit pens. *(Operatör bundan, kıkırdakları ve çok sert olmayan, kemik parçalarını kesmek için yararlanır).* [*Ing.* Forceps; *Fr.* Tenaille]. § ● *ciltç.* Bir cildin sırtındaki kordon kabartmalarını belirtmek için kullanılan âlet. [*Ing.* Band grip; *Fr.* Pince à nerfs]. § ● *met.* Hadde tezgâhında maden çubuğunu tutmaya yarayan kerpeten. § ● *zool.* Bazı hayvanların kendilerini savunmaya, avlarını yakalayıp parçalamaya yarayan organ: *İstakozun kıskaçları.* [*Ing.* Claw, nipper; *Fr.* Pince]. § ● *zoot.* Erkek hayvanları iğdiş etmekte kullanılan ve aynı zamanda erbezi kirişini kopararak damarları ezen kerpetenimsi âlet. § ● s. Kıskaç biçiminde olan. ◎ **açma kıskacı,** *deric.* Çanta kilitlerini açmaya yarayan ve mafsallı iki kolu bulunan âlet. [*Ing.* Opening pliers; *Fr.* Pince à ouvrir]. ◎ **boru kıskacı,** *tekn.* ◘ Boru³. ◎ **burun kıskacı,** ◘ Burun. ◎ **demir kıskacı,** *sny.* ◘ Demir. ◎ **dikiş kıskacı,** *deric.* Semercinin el dikişi yaparken işi tutmak için bacakları arasına yerleştirdiği ahşap mengene. [*Ing.* Sewing pincers, sewing pliers; *Fr.* Pince à coudre]. ◎ **doğramacı kıskacı,** *inş.* ◘ Doğramacı. ◎ **kolan kıskacı,** *deric.* Bir sıkıştırma halkasıyle donatılmış, kolanları germeye yarayan dişli ve geniş çeneli kıskaç. [*Ing.* Girthing pliers; *Fr.* Pince à sangler]. ◎ **sıkma kıskacı,** *deric.* Çanta kilitlerini, halkaları takmak ve boru perçinleri ezmek için kullanılan kıskaç. [*Ing.* Tightening pliers; *Fr.* Pince à serrer]. ◎ **şahmerdan kıskacı,** *deric.* İri demir parçalarını şahmerdan tablasına *(örsüne)* götürmek ve tabla üzerine istenen şekilde yerleştirmek için kullanılan büyük kıskaç. *(İnşaatlarda da, bu tür kıskaçla ağır yükler bir yerden bir yere taşınır).*

~ **(kelebek) gözlük,** ◘ Gözlük.

~ **merdiven (katlanır merdiven),** Açılıp kapanır eğreti merdiven. [*Ing.* Folding ladder; *Fr.* Échelle pliante].

~ **yay,** *tekn.* Biçimi maşaya benzeyen araba yayı.

kıskaçlamak(-ı), f. Kıskaçla kıstırmak. [*Ing.* To pinch, to nip; *Fr.* Pincer]. ◎ **deriyi** ~, *saraçl.* Dikimi kolaylaştırmak için iki deri parçasının kenarlarını bir kıskaçla yaklaştırmak. [*Ing.* To pinch the leather; *Fr.* Pincer le cuir].

kıskaçlı, s. Kıskacı olan.

~ **saraç dikişi,** *saraç.* ◘ Dikiş.

kıskanç, s. < *kıskanmak.* § ● Kıskanan, sadakatsizliğe uğramaktan sürekli olarak korkan: *Bu kadın, son derece kıskançtı. Pek kıskanç bir adam.* [*Ing.* Envious, jealous; *Fr.* Jaloux,-ouse, envieux,-euse]. § ● Haset eden, başkasının iyiliğini istemeyen, çekemeyen. [*Ing.* Covetous; *Fr.* Avide].

kıskançlık,-ğı, i. § ● *psik.* ve *sosy.* Kıskanç olma hali veya kıskanç olana yakışır davranış; (a) Sevilen bir kimsenin dikkatini veya sevgisini başka bir kimseye yöneltmesinden veya böyle sanılmasından dolayı meydana gelen kırgınlık ve güceniklik duygusu; (b) Şüpheye dayanan tetikte durma hali, başkalarına karşı, çekememe duygusunu da kapsayan, güvensizlik durumu. [*Osm.* Hasudî; *Ing.* Jealousy; *Fr.* Jalousie]. § ● Haset etme, çekememe.

kıskandırmak(-ı), f. Kıskanmasına yol açmak. [*Ing.* To arouse someone's jealousy, to make jealous; *Fr.* Exciter la jalousie *(de qn)*, inspirer de la jalousie]

kıskanılmak(-den), nsz. f. § ● Kıskanmak işine konu olmak. [*Ing.* To be the object of envy or jealousy to be envied; *Fr.* Être l'objet d'une jalousie, être envié]. § ● İmrenilmek. [*Ing.* To be desired, to be longed for; *Fr.* Être convoité, désiré].

kıskanmak (-ı, -den), f. < *kısganmak.* § ● Sevilmekte veya kendisiyle ilişkili şeylerde ortaklığa dayanamamak: *Bu çocuk, annesini kardeşinden kıskanıyor.* [*Ing.* To be jealous; *Fr.* Être jaloux, envier]. § ● Çok görmek, esirgemek: *Benden bu lûtfu kıskandı. Bu kitabı sizden kıskanacak değilim.* [*Osm.* Dirîğ etmek; *Ing.* To refuse, to withhold *(from)*, to grudge; *Fr.* Donner, accorder *(qch. à qn)* à contrecoeur à regret]. ☆ *Eşanl.* **kısmak, feda etmaktan çekinmek, iktisat etmek, tasarruf etmak.** § ● (-i) Bir şeye, en küçük saygısızlık dahi gösterilmesine dayanamamak: *Her Türk, yurdunu anası gibi kıskanır.* § ● (-i), Sevdikleriyle veya yakınlarıyle, karşı cinslikten olanların konuşmasını veya onlara bakmasını çekememek: *Bu adam karısını çok kıskanıyor.* § ● (-i) Herhangi bir bakımdan kendinden üstün gördüğü birinin bu üstünlüğünden acı duymak, günülemek; çekememek, haset etmek: *İyi insanlar kimsenin mutluluğunu kıskanmazlar.* [*Osm.* Haset etmek]. § ● İmrenmek, yerinde olmayı istemek. [*Ing.* To long for, to feel an appetite *(for)*, to desire; *Fr.* Désirer qch. fortement, ardemment].

☆ *Karş.* **bolca vermek, feda etmek, harcamak, bonkör davranmak, cömert davranmak.**

kıskı*, i. < *kıskanmak.* § ● Türlü maksatlarla iki şeyin arasına sokuşturulan, kıstırılan parça, kama, takoz. [*Ing.* Buffer; *Fr.* Cheville]. § ● *ask.* Geri tepmesini önlemek için bir topun tekerlekleri altına konulan tahta parçası.

kıs kıs, z. *yans.* Kıs kıs gülmek deyiminde gülmenin sessizce ve alay ederek yapıldığını anlatır: *Karşısına geçmiş, kıs kıs gülüyordu.* [*Ing.* Imitates the sound of suppressed laughter; *Fr.* Adverbe pour exprimer de rire à demi et avec une affectation moqueuse].

~ **gülmek,** *dey.* Sessizce ve alay ederek gülmek. [*Ing.* To laugh under one's breath to snicker; *Fr.* Rire sous cape, dans se barbe].

kıskıvrak /kıs:kıvrak/, z. Sımsıkı çözülemeyecek veya kurtulamıyacak şekilde: *Kıskıvrak bağladılar. Kıskıvrak yakalandı.* [Ing. Tightly bound or squeezed, tightly coiled up; *Fr.* Étroitement].

kısım, i. ◘ Kısım.

kısma, i. *sin.* Kısıcıyı kullanarak sesin şiddetini azaltma. [*Ing.* Fading; *Fr.* Atténuation, fading].

kısmak(-ı), f. *esk. T.* § ● *(ip. vb. şeyler hk.)* Çekip gererek kısaltmak: *Köpeğin tasma* kayışını kısmak; § ● *(göz hk.)* Hafif kapamak: *Telâşından utandı, gözlerini kısarak bir zaman dışarı baktı;* § ● *(ses hk.)* Azaltmak, alçaltmak: *Radyonun sesini kıs.* [*Ing.* To lower; *Fr.* Baisser]. § ● *(lâmba hk.)* Işığını azaltmak. [*Ing.* To lower, to turn down; *Fr.* Baisser]; § ● *mec. (masraf, para v.b. hk.)* Miktarını azaltmak, kesmek: *Bu ay masrafları biraz kısmam gerekiyor.* [*Ing.* To reduce, to cut; *Fr.* Diminuer, réduire]; § ● Verilen hak ve hürriyetlerin sınırını daraltmak: *Hürriyetleri kısmak.* § ● Sıkıp tutmak. [*Ing.* To Squeeze, to tighten, to pinch; *Fr.* Serrer, pincer]; ◉ **buhar ~,** *demir.* Buharın geçiş yolu üzerindeki bir regülâtörün ağzını küçültmek. *(Buhar giriş deliğini küçültmek, buhar akımını azaltarak basınç ve gücün düşmesine sebep olur. Hız düşürmede buhar kısmaya başvurma yasaktır);* ◉ **kuyruğunu ~,** *dey.* Sinmek, korkup gizlenmek veya susmak.

kısmen /kıs:men/, z. *Osm. < Ar. kısm.* Tamam değil, bir kısım olarak, bir parçası bütün olmayan: *Eşyayı kısmen gönderdim. Kısmen haklısınız, Kitap kısmen bitmiştir.* [*Ing.* Partially, partly; *Fr.* Partiellement].

~ alt durumlu ovaryum, *bot.* ◘ Ovaryum.

~ tamir, Bir binanın bazı kısımlarını yenilemek, leremet etmek. Kısmî tamir de denir. [*Ing.* Partial reparation; *Fr.* Réparation partielle].

kısmet,-ti, i. *Osm. < Ar.* § ● Kazanç talihi, talih, nasip kade: *Bu çocuğun kısmeti açık olacak. Kısmetinde olanın kaşığında çıkar.* [*Ing.* Chance, destiny, luck, godsend, lot; *Fr.* Sort, chance, fortune, destinée]. ☆ *Eşanl* baht, şans, alın yazısı, mukadderat; § ❷ *(kız veya kadın hk.)* Evlenme talihi: *Kısmet beklemek. Kısmeti çıkmak. Kısmeti bağlanmak.* [*Ing.* Chance of marriage for a woman]; § ● ünl. «*Şimdiden belli değil, ya olur ya olmaz*» anlamında, hele bakalım, talih nasıl istemişse: — *Yarın gelecek misiniz? — Kısmeti Buradan ayrılacak mısın? — Kısmetl;* § ❸ *esk.* Bölme, pay etme, hisselere ayırma. [*Ing.* ve *Fr.* Division, distribution]. ☆ *Eşanl.* **bölüştürme;** ◉ **~ ı açık,** *dey.* Talihli. Talihi iyi olan. [*Ing.* Favored by fortune, fortunate, lucky; *Fr.* Heureux,-euse, fortuné,-é];§ ● *din.* Olayların kötü sonuçlarına tevekkülle kabul eden fiilî kadercilik; § ● *ed.* Iran ve Türk şiirinde, insanın başına gelen kaçınılmaz ve akla uymaz etkinin ifadesi. ◉ **~ i açılmak,** *dey.* § ● Talihi iyiye doğru gitmek. [*Ing.* To be in luck, to have luck or success *(in),* to have the good luck *(to)];* § ● *(Bir kimse hk.)* Kendisiyle evlenmek isteyen namzetler çıkmak. [*Ing.* To have many suitors, to be sought after *(girl in marriage);* ◉ **~ i açılmak,** *dey.* Talih yüzüne gülmek; ◉ **~ i ayağına gelmek,** *dey.* Beklenmedik bir anda çok elverişli bir durumla karşılaşmak. [*Ing.* To have unexpected luck or success]; ◉ **~ i bağlanmak,** *dey.* İstediği halde evlenememek; ◉ **~ i çıkmak,** *dey. (evlenme konusunda)* Kendini isteyen olmak: Talibi çıkmak. [*Ing.* To be asker for in marriage]; ◉ **~ i kıt,** *dey.* Kısmetsiz. [*Ing.* Short in luck or success]. ◉ **~ inde ne varsa, kaşığında o çıkar,** *at.* Insan kısmetinden fazlasını elde edemez. Bir şey elde etmeğe çalışan kimseye Tanrı neyi kısmet etmişse onu verir. [*Ing.* You can't avoid your destiny]; ◉ **~ ine mâni olmak,** *dey.* Bir kimsenin kazancına veya evlenmesine engel olmak; ◉ **~ siz köpek, sabaha kadar uyuyakalır,** *at.* Tanrı kendisine kısmet vermemiş olan yaratık, yararlanılacak şeyi elde etmek kolaylaştığı zaman, başka bir işle uğraştığı için bundan yoksun kalır; ◉ **kime niyet, kime ~,** *(bir şey hk.)* «*Kime verilmek istendi, kim aldı*» anlamında kullanılır.

~ aramak, *dey.* Kazanç aramak. [*Fr.* Chercher à gagner sa vie].

~ beklemek, *dey. (Evlenecek kız veya kadın hk.)* Koca beklemek. [*Ing.* To wait for an husband; *Fr.* Attendre un mari].

~ gökten zembille inmez, *at.* Kısmet, durup dururken kişinin ayağına gelmez, çalışmakla elde edilir. Çalışmayanın kısmeti olmaz.

~ ise gelir Hint'ten, Yemen'den, kısmet değilse ne gelir elden? *at.* Tanrı bir şeyi size kısmet etmişse, Hint'ten, Yemen'den gelir, sizi bulur. Kısmet etmemişse ne yapsanız onu elde edemezsiniz.

~ olmak, Talih yardım etmek, nasip olmak: *Kısmet olursa, gene görüşürüz.*

kısmetli, s. Kısmeti *(iyi)* olan, mutlu, *talihli: Kısmetli kadın.* [*Ing.* Lucky, fortunate; *Fr.* Fortuné,-ée, heureux,-euse].

kısmetsiz, s. Kısmeti olmayan, talihsiz. [*Ing.* Unfortunate, unlucky; *Fr.* Malheureux,-euse, infortuné,-ee].

kısmî /kısmî/, s. *Osm. < Ar. kısm.* § ❶ Bir şeyin yalnız bir kısmını içine alan, bir parçaya, bir bölüğe ait: *Kısmî seçim.* [*Ing.* Partial; *Fr.* Partiel,-elle]; § ❷ *bot.* Kendisi tam olmakla beraber, kendine benzeyen diğer organlarda birlikte bir bütün meydana getiren organlara verilen sıfat: *Kısmî şemsiyeler, kısmî yaprak sapı, Kısmî bölme.* [*Ing.* Partial; *Fr.* Partiel,-elle].

~ anketler, Yığın olayının bütün birimlerini değil de yalnız seçilen birimlerin *(örneklerin)* gözleme tabi tutulması. Buna kısmî releve de denir. Anket zamanımızda gayet yaygın bir araştırma usulüdür. Fiat, ücret, satış, işsizlik istatistikleri hep kısmî anketler *(releveler)* ile elde olunmaktadır.

~ bölünen, *mat.* Bir bölme yapılırken elde edilen ardışık kalanlardan biri. [*Ing.* Partial dividend; *Fr.* Dividende partiel].

~ çarpım, *mat.* Çarpılanın çarpanın harflerinden biri ile çarpımı. [*Ing.* Partial product; *Fr.* Produit partiel].

~ devletler hukuku, *huk.* Yalnız iki veya bir kaç devlet arasında yürürlükte olan devletler hukuku kuralları. [*Ing.* Particular international law].

~ doldurma, *mad. oc.* ◘ Doldurma.

~ fark, *mat.* Iki veya üç değişkenli bir fonksiyonun, bu değişkenlerden sadece birine göre artması için hesaplanmış fark. [*Ing.* Partial difference; *Fr.* Différence]. partielle].

~ girişli hâfıza, *bilgi-işlem.* ◘ Hâfıza.

~ imkânsızlık, *huk.* ◘ İmkânsızlık.

~ intihap, Ara seçimi.

~ işsizlik, *ikt.* ◘ İşsizlik.

~ itim, *psik.* ◘ itim.

~ örtme, *astr. esk.* Güneş veya Ay'ın kısmen tutulması. [*Ing.* Partial eclipse; *Fr.* Éclipse partielle].

~ sayaç, *tekn.* Dağıtım ana sayacından sonra yerleştirilmiş ve toplam tüketimin ancak bir parçasını kaydeden sayaç.

~ seçim, *siy.* Genel seçimler dışında yapılan seçim. *(Ölüm, istifa, görev yapamayacak şekilde sakat kalma v.b. dolayısıyle yapılır).* [*Ing.* Bye-election; *Fr.* Élection partielle]. ◘ Seçim.

~ ses, *akust.* Titreşen bir cisim tarafından yayınlanan ses. [*Ing.* Partial sound; *Fr.* Partiel].

~ sigorta, *huk.* ◘ Sigorta.

~ taksim, *huk.* ◘ Taksim.

~ tediye, *huk.* Bir borcun yalnız bir kısmının ödenmesi. [*Ing.* Partial payment; *Fr.* Payment partiel].

~ türev, *mat.* Iki veya daha çok değişkenli bir fonksiyonun, bu değişkenlerden sadece birine göre türevi: *Kısmî türev denklemi.* [*Ing.* Partial derivative; *Fr.* Dérivée partielle].

☆ *Eşanl.* **parçalı türev.**

~ türevi denklemler, *mat.* ◘ Denklem.

Kısrak, öz. i. *astr.* Andromeda takımının x yıldızı. [*Osm., Ing.* ve *Fr.* Sirrah].

kısrak,-ğı, i. *esk. T.* Atın dişisi: *Arap kısrağı, İngiliz kısrağı.* [*Ing.* Mare; *Fr.* Jument]; ◉ **damızlık ~,** *zool.* ◘ Damızlık.

kısırık, s. Tutuk, beceriksiz, sünepe. [*Ing.* Naturally timid, shamefaced, awkward; *Fr.* Timide, inapte, gauche].

kıssa, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Hikâye, fıkra. [*Osm.* Rivayet; *Ing.* Story, fable, tale; *Fr.* Conte recit, narration, histoire]; § ● *ed.* Baştan geçmiş olay. Kendisinden bir ahlâk dersi çıkarılan kısa hikâye, fıkra, masal, menkıbe. [*Ing.* Anecdote, legend; *Fr.* Anecdote, légende]; § ● Konu, bahis. [*Ing.* Subject, subject matter; *Fr.* Sujet]; ◉ **~ dan hisse,** *dey.* Bir masal, hikâye veya olaydan alınacak ders, ibret. [*Ing.* From tale to moral; *Fr.* Moralité d'un conte, d'une histoire]. ◉ **~ dan hisse almak,** Anlatılan bir hikâyeden veya olmuş bir şeyden ders almak. ◉ **hisseli ~,** Ders alınacak nitelikte olan hikâye.

kıssahan, i. *tiy.* Islâm ülkelerinde hikâye anlatıcı. [*Ing.* Teller of stories, narrator, moralist; *Fr.* Narrateur de contes].

kıst,-tı, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Tartı, ölçü ve bölüşmelerde doğruluk, âdil olma. [*Ing.* An executing justice, acting with justice, justice, share, lot, portion, proportionate part]; § ❷ Hisse, pay, nasip; § ● **Taksit,** parça parça ödenen bir borcun her defada verilen kısmı.

kıstak,-ğı, i. *< kısmak, coğr.* § ❶ Iki karayı birleştiren, iki yanı su, dar kara parçası. [*Osm.* Berzah; *Ing.* Isthmus; *Fr.* Isthme]; § ● *anat.* Bir vücut bölgesindeki veya bir organdaki kısımlara verilen ad: *Tümbeyin kıstağı, Yutak kıstağı, Dölyatağı kıstağı.*

kıstas /kıstas/, i. *Osm. < Ar.* § ● Ölçü: *Edebî eserler için tam bir kıstas bulmak imkânsızdır.* [*Osm.* Mizan; *Ing.* Criterion, yardstick; *Fr.* Critérium, balance]; § ● *esk.* Büyük terazi.

kıstelyevm, b. i. *Osm. < Ar.* Görev başına gelinmediği veya geç gelindiği için aylık veya gündelik para kesilmesi. [*Ing.* Deduction from salary or wages as a penalty for unjustified absence; *Fr.* Retenue sur les appointements comptée d'après les jours d'absence].

kıstı, i. Parça parça gümüş veya kuyum işlerinin zincir ve kopçalarla birbirine bağlanması suretiyle yapılan gerdanlık ve köstek gibi işler. Birbirine zincirle bağlanan parçalardan ibaret kuyumcu işleri. [*Ing.* Ornamental articles of gold or silver on a necklace].

kıstırılmak(-ı, -e), nsz. f. Kıstırmak işine konu olmak.

kıstırmak, f. § ● Kısmak işini yaptırmak, bir şeye tutturup sıkıştırmak, kaptırmak: *Elini kapıya kıstırmış.* [*Ing.* To let squeezed, tightened, pinched; *Fr.* Faire serrer]. § ● Kaçamayacak bir yere düşürmek, dar bir yere getirip tutmak: *Hırsızı çatı katına kıstırdılar.* [*Ing.* To catch; *Fr.* Attraper]. ☆ *Eşanl.* **yakalamak, kapmak, pençelemek, kavramak, kapsamak, şamil olmak, enselemek, ele geçirmek, pençesine geçirmek;** ☆ *Karş.* **bırakmak, koyvermek.**

kıstlı, s. ve i. *esk.* § ❶ Borçlu veya vergili olan; § ❷ Asker.

kış[1], i. *esk. T.* § ❶ Yılın Aralık ayının yirmi ikisinde başlayıp Martın yirmi birine kadar süren dördüncü ve soğuk mevsimi: *Kış geceleri uzun olur.* [*Osm.* Şitâ; *Ing.* Winter; *Fr.* Hiver]; § ❷ Soğuk, soğuk hava: *Sıcak ülkelerde kış olmaz.* [*Ing.* Cold; *Fr.* Hiver, saison froide]; ◉ **~ ı çıkarmak,** *dey.* Kış mevsiminin sonuna kadar bir yerde kalmak. [*Ing.* To spend the whole winter]; ◉ **~ ı etmek,** *dey.* Kış mevsimi gelinceye kadar bir yerde kalmak, kışa ulaşmak. [*Ing.* To stay somewhere till winter comes, to reach the winter]; ◉ **~ ı geçirmek,** *dey.* Kış mevsimini bir yerde geçirmek, kışlamak. [*Ing.* To pass or spend the winter, to winter; *Fr.* Passer l'hiver]; ◉ **~ ın en civcivli zamanı,** *dey.* Kışın en şiddetli zamanı; ◉ **astronomik ~,** *meteor.* Kış dönencesinden ilkbahar ılımına kadar süren dönem. *(Kuzey yarıkürede 22 Aralık-21 Mart arası, Güney yarıkürede 22 Haziran - 22 Eylül arası).* [*Ing.* Astronomic winter; *Fr.* Hiver astronomique];

◉ ~ **ta kıyamette,** *dey.* Çok soğuk havalarda. [*Ing.* In the depths of winter].
◉ **kara ~,** ◘ Kara.
~ **at kuyruğu,** *bot.* ◘ **At kuyruğu.**
~ **baba,** *dey.* Şiddetli soğuklara verilen ad. [*Ing.* Jack Frost; *Fr.* Le bonhomme Hiver, la gelée].
~ **bağırtlak ördeği,** *zool.* ◘ **Bağırtlakördek.**
~ **bahçesi,** İçinde ağaçlar ve çiçekler bulunan üstü ve etrafı camekânlı büyük limonluklar olup içinde kışın oturulabilir. [*Ing.* Winter garden; *Fr.* Jardin d'hiver].
~ **boynuzotu,** *bot.* ◘ **Kışboynuzotu.**
~ **dinlenmesi,** *bot.* ◘ **Dinlenme.**
~ **dönencesi,** *astr.* Görünür yıllık hareketi sırasında Güneş'in güneyden Kuzeye dönüş yaptığı, −23°27′ yükselimindeki güney yarı küre çemberi. [*Osm.* İnkılâb-ı şitâ; [*Ing.* Winter solstice; *Fr.* Solstice d'hiver].
~ **ekimi,** Kışın yapılan tahıl ekimi. [*Ing.* Sowing of winter grain].
~ **evi,** Kışın oturmaya yarayan derli toplu ve muhafazalı ev. [*Ing.* Winter house; *Fr.* Maison d'hiver].
☆ *Eşanl.* **Kışlık.**
~ **görmek,** *dey.* Kış mevsiminde çok soğuk havalar geçirmek. [*Ing.* To experience winter or severe wintery weather].
~ **günü,** § ❶ *dey.* Kışın: *Kış günü denize* girdi. [*Ing.* Winter; *Fr.* L'hiver, pendant l'hiver, en hiver]. § ❷ *coğr.* Sıcaklığın 0° veya bu derecenin altına düştüğü gün. Kış günü sıcaklık, 0° üstüne çıkmaz. [*Osm.* Yevm-i şitâ; *Ing.* Winter day; *Fr.* Jour d'hiver].
~ **kışlığını, kuş kuşluğunu gösterir (yapar),** *at.* Doğa kanunları değişmez. Her olay, her varlık özelliğini belli eder.
~ **kıyamet,** *dey.* Çok şiddetli kış. [*Ing.* Severe winter; *Fr.* Hiver rigoureux].
~ **limanı,** Kışın sığınacak yer. [*Ing.* Winter harborage].
~ **mesaisi,** Kış günlerine göre ayarlanan günlük çalışma süresi. [*Ing.* Winter work].
~ **mevsimi,** Yılın dört mevsiminden biri, kış. [*Ing.* Winter season, winter time; *Fr.* Saison d'hiver, l'hiver].
~ **meyvesi,** Ancak kışın olgunlaşan veya saklanıp yenilebilen meyveler. [*Ing.* Winter fruit; *Fr.* Fruit d'hiver].
~ **ordugâhı,** *ask.* Askerin kışın kaldığı kışla. [*Ing.* Winter quarters; *Fr.* Quartier d'hiver, hivernage].
~ **seferi,** *ask.* Kış mevsiminde yapılan sefer. [*Ing.* Winter campaign].
~ **sporları,** *sp.* Kar, buz üzerinde özellikle kışın yapılan kayak ve patinaj gibi sporlar. [*Ing.* Winter sports; *Fr.* Sports d'hiver].
~ **sulaması,** *trm.* Bitkiler tarafından ileride Kullanılmak üzere toprakta suyu depo etmek için, arazilerin çimlenme mevsimleri arasında sulanması.
~ **tomurcukları,** *bot.* ◘ **Tomurcuk.**
~ **uykusu,** § ❶ *biy.* Soğuk ve kurak mevsimlere karşı bünyesinde meydana gelen olayların tümü. Memeli hayvanların bir çoğunda ve bir iki çeşit kuşta görülen kış dinlenmesi. Bu dinlenme, bir çeşit uyuşukluk olarak geçer. [*Osm.* Hader-i şitâî; *Ing.* Winter sleep, hibernation; *Fr.* Hibernation, sommeil hibernal]. § ❷ *bot.* Ilıman ve soğuk bölgelerde, özellikle yapraklarını döken ağaçlarda ham ve ongun besisuyu dolaşımının tamamen veya tama yakın derecede duraklaması. *(Bu durumda bütün fonksiyonlar durakladığı için buna dinlenme dè denebilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Hibernation].
~ **uykusuna yatmak,** *biy.* Kışı uyuşukluk içinde geçirmek. *(Kış uykusuna yatan hayvanlar için söylenir): Cırlak sıçan kış uykusuna yatar.* [*Ing.* To hibernate; *Fr.* Hiberner].
~ **uyuşukluğu,** *biy.* ◘ **Kış uykusu.**
~ **üstü,** Kışa yakın olan zaman. [*Ing.* Towards winter; *Fr.* Vers l'hiver].
~ **yapmak,** *(havalar hk.)* Soğuk, yağmurlu, karlı geçmek veya olmak. [*Ing.* To become wintery or cold; *Fr.* Être exposé au froid de l'hiver].
~ **yeli,** Kışın doğudan esen soğuk rüzgâr. [*Ing.* East wind *(in southeast Anatolia)*].

kış², ünl. *yans.* Kuşları ürkütmek, kaçırmak için kullanılır. [*Ing.* Shoo! *(noise made to scare away birds etc.); Fr.* Ch-ch!].
~ ~ **etmek,** Kuşları korkutarak kovalamak. [*Ing.* To shoo *(away, off)* the chickens, to call out «Shoo!»; *Fr.* Chasser, faire enfuir les poules].

kış.boynuz.otu, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *Dicotyledoneae)* sınıfının, Düğünçiçeğigiller *(Ranunculaceae)* familyasından, çok güzel çiçekleri olan yumrulu bir süs bitkisi cinsi. *E. Hyemalis* en tanınan türüdür. **Adana boynuzotu** *(E. cilicica)* Adana bölgesinde yetişir. [*Lat.* ve *ing. Eranthis; Fr.* Éranthis].

kışçı, i. *arg.* Hafif bir suç işleyerek kışı geçirmek için hapise giren kimse. *Ulan kışçı mısın, yoksa birini mi yürüttün?* [*Ing.* Person who lets himself be imprisoned to pass the winter inside].

kışın /kış:ın/, z. Kış mevsiminde, kış süresince. [*Ing.* In winter, during winter; *Fr.* En hiver, pendant l'hiver, l'hiver].

kışır,-şırı, i. *Osm.* < *Ar. kışr. esk.* § ❶ Kabuk, tane veya meyva derisi. [*Ing.* Bark, peel, crust, rind; *Fr.* Ecorce, coque, croûte]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Yeryüzü; § ❸ *tasav.* Bu dünya ve bu dünyaya ait zahirî varlıklar bilimi; ◉ **kışrında kalmak,** *dey.* Bir şeyin gerçeğini anlayamamak, yüzeyinde kalmak.
~ **bağlamak,** Kabuklanmak, kabuk tutmak. [*Ing.* To form a crust, to crust].
~ **içmek,** Kahvenin kabuk kısmını haşlayıp içmek.

kısırlanma, i. Bir heykel veya oyma eserin zamanla ve hava etkisiyle kabuk kabuk olup dökülmesi. *(Bir yağlı boya tabloda bazı kısımlardaki boyaların dökülmesi ve muşambasının meydana çıkması).* ☆ *Eşanl.* **soyulma.**

kışkırtan, i. *tiy.* Seyircinin duyguları üstünde kışkırtıcı nitelikte etki yapan an. [*Ing.* Inciting moment].

kışkırtı*, i. < *kışkırtmak.* Kışkırtmak işi, kötülüğe yöneltme. [*Osm.* Tahrikât; *ing.* ve *Fr.* Provocation].

kışkırtıcı, s. Kışkırtmak işini yapan, kışkırtan. [*Osm.* Muharrik; *Ing.* Provocator; *Fr.* Provocateur].
☆ *Eşanl.* **özendirici, isteklendirici, ayartıcı, tahrikçi, körükleyici, tâhrikatçı, tahrikâmiz, teşvikçi.**
☆ *Karş.* **yatıştırıcı, sakinleştirici.**

kışkırtılmak, nsz. f. Kışkırtmak işine konu olmak. [*Ing.* To get irritated, to be *(made)* excited; *Fr.* Être effaroucher].

kışkırtma, i. Kışkırtmak eylemi. [*Ing.* ve *Fr.* Provocation].

kışkırtmak*, i. (-ı), f. *yans.* § ❶ *(Kuş veya kümes hayvanları hk.)* Ürkütüp kaçırmak. [*Ing.* To incite; *Fr.* Effaroucher]; § ❷ *mec.* Birini kötü bir işe yeltendirmek. [*Osm.* Tahrik etmek; *Ing.* To provoke, to excite; *Fr.* Provoquer]. ☆ *Eşanl.* **kulağına koymak, dürtmek, körüklemek, kızıştırmak, teşvik etmek, telkin etmek, tahrik etmek, fitlemek, fit sokmak.** ☆ *Karş.* **soğutmak, uzaklaştırmak.**

kışla/kış:la/, i. *esk. T.* kışlag.§ ❶ Askerlerin toplu halde barınması için kurulmuş büyük yapı *(silâh altındaki asker, sefer dışındaki zamanda bu binada yaşar ve askerî eğitim alır).* [*Ing.* Barracks; *Fr.* Caserne]; § ❷ *esk.* ◘ **Kışlak.**
~ **gemisi,** *ask. den.* Bahriyede hizmetten çıkarıldıktan sonra askerlerin ikametine ayrılan yüzer gemi. [*Ing.* Receiving ship; *Fr.* Caserne flottante; ponton-caserne].
~ **hastahanesi,** Kışla içinde bulunan revir. [*Ing.* Military hospital; *Fr.* Hôpital militaire].
~ **kumandanı,** *ask.* Kışlanın yöneticisi olan subay. [*ing.* Barracks master]
~ **subayı,** *ask.* Kışlanın bakım, onarım, demirbaş eşya, arazi, topu v.b. hizmetleriyle uğraşan subay.

kışlak,-ğı, i. *esk. T.* § ❷ *coğr.* Çobanlıkla geçinen oymakların kışı geçirmek üzere yayladan inip kondukları yer. [*Osm.* Meştâya girme; *Ing.* Winter quarters; *Fr.* Quartier d'hiver]. ☆ *karş.* **yaylak;** § ❷ *ask.* Eskiden kışın savaş olmadığı zaman orduların soğuk mevsimi geçirdikleri, otundan ve suyundan yararlandıkları yer: *Kasımdan sonra Orduyu Humayun Belgrad kışlağına çekilmişti.* [*Ing.* Winter quarters; *Fr.* Quartier d'hiver]. ☆ *Karş.* **yaylak;** ◉ **kışlaya çekilmek,** *ask. tar.* Savaş halinde orduların kış mevsimini geçirmek üzere kasaba ve şehirlerin çevrelerine yerleşmesi.

kışlama¹, i. § ❶ Kışlamak eylemi, kışı geçirme. [*Ing.* Wintering; *Fr.* Hivernage]; § ❷ *den.* Yağmur, buz veya kasırgalar mevsiminde gemilerin sefer yapmayarak limanlarda kalması; § ❸ *ipekböcekçiliği,* İpekböceği yumurtalarının, embriyonları ileride gelişebilecek durumda tutmak amacıyle soğuk yerde saklanması. *(Kışlama süresi yaklaşık olarak üç aydır, en uygun sıcaklık 4°-8° C arasıdır, sona erme zamanı üretim mevsimine göre değişir);* § ❹ *klimatoloji.* Tropikal bölgelerde fırtına veya yağmur mevsimi. *(Kışlama terimi burada soğuk mevsimi değil, sıcak ve nemli yağmur mevsimini /örnek. Senegal'de temmuz, ağustos ve eylül/ ifade eder. Kurak mevsim ise /en serin aylar/ tersine sağlığa en elverişli mevsimdir /ekim, haziran arası/);* § ❺ *trm.* (a) Sığır, koyun ve at gibi sürü ve yılkı halinde yazın yaylalarda yayılan hayvanların soğuk mevsimi kışlıkta geçirmesi; (b) Arıların, kışı kovanda kapalı kalarak geçirmesi; § ❻ *ask.* Kışlamak³ eylemi. [*Ing.* Wintering; *Fr.* Hivernage].

kışlama², i. ◘ **Kışlak.**

kışlamak, nsz. f. § ❶ Kış yapmak, kış olmak, hava soğuk olarak kış hükmünü sürmek: *Bu yıl erken kışladı.* [*Ing.* To become wintery or cold; *Fr.* Être exposé au froid de l'hiver]; § ❷ Kışı *(bir yerde)* geçirmek; *Asker siperlerde kışladı. Bu yıl şehre inemiyeceğiz, köşkte kışlayacağız.* [*Ing.* To winter; *Fr.* Passer l'hiver]; § ❸ *ask. tar.* Asıl merkezinden uzaktaki silâhlı kuvvetler kış mevsimini geçirmek üzere harekât sahasına yakın kasaba veya şehirlerin çevresine çekilmek. *(Silâhlı kuvvetlerin kışlamak üzere çekildikleri bölgeye meşta /kışlak/ denirdi).* [*Ing.* To winter; to go into winter quarters; *Fr.* Passer l'hiver]; ◉ **başında ~,** *(birinin), dey.* İstenmediği bir yerde, bir kimsenin yanında uzun süre kalmak, birine musallat olmak.

kışlatmak (-ı), f. Kışı *(bir yerde)* geçirtmek, kışlamasını sağlamak. [*Ing.* To let pass the winter, to winter; *Fr.* Faire passer l'hiver dans quelques endroit, hiverner].

kışlık, s. § ❶ Kışa ait, kışla ilgili. [*Ing.* Hibernal, wintery; *Fr.* Hivernal]; § ❷ Kışa göre: *Kışlık giysi.* [*Ing.* Suitable for the winter; *Fr.* Propre à l'hiver]; § ❸ Kışın kullanılan. § ❹ i. Kışın oturulan mesken: *Kışlığa geçtiniz mi?* [*ing.* Winter residence, winter house; *Fr.* Résidence hivernale, residence d'hiver]; ☆ *Karş.* **yazlık.**
~ **karnabahar,** *trm.* Beyaz renkte, sıkı yapılı ve makbûl bir karnabahar çeşidi.
~ **mürdümük,** *bot.* ◘ **Mürdümük.**

kışır, i. ◘ **Kışır.**

kışrınca, z. *esk.* Yüzeysel olarak, dış kısmından, basitçe, sathî olarak. [*Ing.* Superficial; *Fr.* Superficiel,-elle].

kışrî/kışrî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kabuğa ait, kabukla ilgili veya kabuklu olan: *Hayvanatı kışriye.* [*Ing.* Cortical, crustaceous; *Fr.* Crustacé,-ée].

kış.zerreni, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledonea)* sınıfının, *Monimiceae* familyasından anayurdu Japonya olan, 1-2 m. boyunda, güzel kokulu ağaççık. Çok sayıda ve oldukça büyük olan morumsu kırmızı renkli çiçekleri fulya çiçeği gibi hoş kokuludur. *(1766'da Avrupa'ya getirilen kış zerreninden süs bahçelerinde çok aranan büyük çiçekli bir çeşit üretildi).* [*Lat. Chimonant-*

hus frograns; Ing. Japan allspice, japanese; allspice; *Fr.* Chimonanthe odorant].

kıt,-tı, s. *Osm.* < *Ar. kaht* > *kıht*. § ❶ İhtiyaca yetmeyecek kadar az, eksik, nadir: *Bu yıl ürün kıt. Onun aklı kıt.* [*Ing.* Few, scarce, little; *Fr.* Peu, rare]; ☆ *Eşanl.* **azcık, azıcık, biraz, azbuçuk, yarı buçuk, eksik, noksan, nadir, ender, seyrek, tek tük, kalil, kem, endek, yesir.** ☆ *Karş.* **bol, çok, çokça, epey, epeyce, fazla, fazlaca,** artık. § ❷ *(duygular, kavramlar hk.)* Az. [*Ing.* Few]; § ❸ i. *h. d.* ◘ Kıtlık; ⊙ ~ **a gitmek**, *folk.* Ölü çıkan veya muhtaç bir aileye yemek vermek. [*Ing.* To bring food to a bereaved family]; ⊙ ~ **ı kıtına**, *dey.* Ucu ucuna, ancak; ⊙ ~ **ı kıtına hesaplamak**, *dey.* En küçük ayrıntılarına veya miktarlarına kadar inceden inceye hesaplamak. [*Ing.* To cut it fine, to allow no margin]; ⊙ ~ **ı kıtına idare etmek**, *dey.* Ancak ihtiyacını karşılayacak kadar az şeyle işini görmek. [*Ing.* Just to be able to make both ends meet]. ⊙ ~ **ı kıtına yetişmek**, *dey.* Ancak ve hiç artmadan yeterli olmak. [*Ing.* To be barely sufficient].

~ **ekmeği**, *folk.* Ölü evine komşular tarafından gönderilen yemek. [*Ing.* Food sent by the neighbors to a house somebody has died].

~ **imanı**, *h. d.* İmansız, dinsiz.

~ **kanaat**, *dey.* Yoksulluk içinde, güçlükle: *Kıt kanaat geçiniyor.* [*Ing.* Hardly enough, scantily; *Fr.* Avec une grande difficulté, modestement].

~ **kanaat geçinmek**, *dey.* Zorlukla geçinmek. [*Ing.* To live modestly or thriftily, to live in poor circumstances; *Fr.* Joindre difficilement les deux bouts].

kıt'a, i. ç. kıtaât. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *coğr.* Yeryüzünde büyük toprak parçası; anakara, kara: *Avrupa kıtası.* [*Ing.* ve *Fr.* Continent]. § ❷ Silâhlı veya silâhsız erlerin bir komutanın emrinde olarak bir araya gelmesinden meydana gelen topluluk. [*Ing.* Detachment, troop; *Fr.* Détachement]; § ❸ En az dört, en çok on dizelik koşuk parçası. [*Ing.* ve *Fr.* Strophe]; § ❹ *(Eskiden)* Parça, tane, adet: *İki kıta mektup.* [*Ing.* Piece; *Fr.* Pièce]; § ❺ Boy: *Kıtası* büyük kitap. [*Ing.* Size, format; *Fr.* Grandeur, dimension, mesure]; § ❻ Ülke, memleket; § ❼ *ed.* Dört veya daha çok beyitten kurulmuş matlasız gazel biçimindeki nazım türü; § ❽ *jeol.* Kara oluşukları, denizsel olmayan tortullar. *(Bu tortullar rüzgâr, ırmaklar, buzullar veya göllerde çökelir veya yüzeyde meydana gelen bozuşma sayesinde oluşur);* § ❾ *mat. esk.* (a) Herhangi bir geometrik şeklin elips veya parabol biçiminde kesilmiş parçası; (b) Bir dairenin kirişle kesilmiş kısmı, dairenin iki yarıçapı ve bu iki yarıçapı arasında bulunan daire dilimi ile sınırlı parçası. [*Osm.* Kıt'a-i daire; *Ing.* ve *Fr.* Segment]; § ❿ Tramvay ve otobüslerin işlediği yollarda uzunluk taksimatı. [*Ing.* ve *Fr.* Section]; § ⓫ Hüsn-ü hatla yazılmış küçük levhalar; ⊙ ~ **lar arası uçuş**, *hava.* Sefer sırasında iniş yapılan hava meydanlarının birden fazla kıt'ada bulunduğu uçuş. [*Ing.* Intercontinental flight; *Fr.* Vol intercontinental]; ⊙ **askerî** ~, *ask.* ◘ **Askerî**; ⊙ **emniyet** ~ **sı**, *ask.* ◘ **Emniyet**; ⊙ **gözetleme** ~ **sı**, *ask.* ◘ **Gözetleme**; ⊙ **güney** ~ **sı**, *esk. coğr.* ◘ **Güney**; ⊙ **hazır** ~, *ask.* ◘ **Hazır**; ⊙ **hedef** ~ **sı**, *ask.* ◘ **Hedef**; ⊙ **keşif** ~ **sı**, *ask.* ◘ **Keşif**; ⊙ **tonoz** ~ **sı**, Bir tonoz veya kub'benin bir kısmı. [*Ing.* Segment of vault; *Fr.* Segment d'une voûte].

~ **bloku**, *jeol.* ◘ **Blok.**

~ **kumandanı**, *ask.* Sürekli ve geçici olarak emrindeki çeşitli sınıflardan kurulu birliklere kumanda eden asker.

~ **radyo yayını**, *hava.* Bütün bir kıtayı birden ilgilendiren meteorolojik olayları bildirmek için yapılan bütün istasyonların aynı kıt'a dahilinde olduğu yayın. [*Ing.* Continental broadcast; *Fr.* Emission continentale].

~ **sahanlığı**, *ikt.* Bilginlere göre deniz sahilden açıklara doğru uzanırken, belli bir derinliğe indikten sonra, birden bir keskin yamaç halini alarak büyük derinliklere inmektedir. İşte sahil ile bu yamacın başladığı kenar arasında kalan kısma kıt'a sahanlığı veya kıt'a eşiği denir.

~ **tropik havası**, *hava.* Ekvatör civarı kıt'alarında kutuplara doğru hareket eden yüksek sıcaklık ve düşük nemli hava kütleleri. [*Ing.* Tropical continental air; *Fr.* Air tropical continental].

~ **yaylası**, *denizbil.* Kıtaları çevreleyen ve denizlerin en sığ yerlerinden kara bayırına kadar yayılan deniz bölgesi.

☆ *Eşanl.* **kara platformu.**

kıta,-ı /kıtâ'/, i. *Osm.* < *Ar. Kesme.*

kıtaat,-tı /kıtâat/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **kıt'a**'nın çoğulu.

kıtal,-li /kıtâl/, i. *Osm.* < *Ar. katl. esk.* § ❶ *sosy.* (a) Silâhsız kimselerin ayaklanmaları ve baskı yapan siyasal güce karşı ümitsiz direnmeleri üzerine onların silâhlı kuvvetlerle yok edilmesi; (b) Bir kabile, zümre veya mezhebin sistemli olarak yok edilmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Massacre]. ☆ *Eşanl.* **katliam**; § ❷ Birbirini öldürme. ☆ *Eşanl.* **öldürüşme, boğazlaşma, vuruşma.**

kıtık,-ğı, i. *yans.* < *kıt* > *kıtmak*, § ❶ Minder, yastık gibi şeyleri doldurmak için kullanılan ve kimi vakit sıvanın içine katılan keten ve kendir lifleri. [*Ing.* Tow, refuse, stuffing *(of a mattress, etc.); Fr.* Étoupe]; § ❷ *bot.* Birleşik salkım durumu; salkım biçiminde çiçek. [*Lat. Panicula; ing.* Panicle; *Fr.* Panicule]. ☆ *Eşanl.* **panikül**; § ❸ *anat.* Derialtı yağ dokusu tabakası. [*Lat.* ve *Ing. Panniculus; Fr.* Panicule]; ☆ *Eşanl.* **panikül**; ⊙ ~ **la sıkıştırmak**, *sil.* Sandığa yığılan mermilerin oynamaması için aralarına kıtık doldurmak. [*Ing.* To put tow in; *Fr.* Étouper]; ⊙ ~ **lı harç**, Bağdadî üstüne vurulan sıvaların düşmemesi ve birbirine bağlanması için kireç ve kumdan yapılan harçların içine kıtık karıştırılmak suretiyle yapılan harç. [*Ing.* Mortar mixed with tow].

~ **bizi**, *saraç.* Hamut veya panoların içindeki kaba lifleri veya kıtığı çıkarmaya yarayan, bir ucu çengel biçiminde, öbür ucu kıvrık âlet.

kıtıklamak, (-l), f. Hayvan tüyü, yün, kuyruk veya yele kılı ile, doldurmak, beslemek. [*Ing.* To tow; *Fr.* Étouper].

kıtıpiyos, s. < *kıtı* + *Yun. piyos*, hangi, *kim. arg.* Değersiz, bayağı, kötü, işe yaramaz, sünepe: *Kıtıpiyos bir hayvana binmiş sürüyordu.* [*ing.* Ordinary, trif-ling, unimportant *(fellow); Fr.* Pauvre, pitoyable, misérable, laméntable].

kıtır, i. *Osm.* < *Ar. hetir. yans.* § ❶ *tkz.* Alevde patlatılmış mısır taneleri. [*ing.* Popcorn; *Fr.* Maïs grille et éclaté]; § ❷ *h. d.* Uydurma, asılsız, yalan söz veya haber, palavra. [*Ing.* Lie, invention; *Fr.* Mensonge]; ☆ *Eşanl.* **atmasyon, bom, dolma, dubara, eftamintokofti, kıtırbom, kofti, masal, palavra, polim, şorolop**; § ❸ *yans.* İnce, kuru ve gevrek bir ses: *Gevreği kıtır kıtır yiyor. Kıtır kıtır mısır buğdayı.* [*Ing.* Crackling sound, crisp; *Fr.* Imite le bruit léger et agréable qui se produit en croquant sous la dent].

~ **atmak (yuvarlamak)**, *arg.* Yalan söylemek, yalan uydurmak, yutturmak, palavra atmak: *Amma da kıtır atarmışsın hal* [*Ing.* To tell lies, to invent; *Fr.* Mentir]. ☆ *Eşanl.* **mantar atmak, martaval atmak, martaval okumak, maval okumak.**

kıtır kıtır, z. *yans.* § ❶ Çok kızartılmaktan kuru ve gevrek bir hal almış: *Börek pek kıtır kıtır olmuş.* § ❷ z. **Yemek, kesmek,** doğramak gibi fiillerle kullanılıp işin gevrekçe ses çıkararak yapıldığını anlatır: *Kurt, kuzuyu kıtır kıtır yemiş.*

~ ~ **kesmek** *(birini), dey.* Bir kimseyi acımadan ve zevkle öldürmek: *Eline fırsat düşse, onu kıtır kıtır keserdi.* [*Ing.* To kill or massacre ruthlessly, to kill in cold blood].

~ ~ **yemek**, *dey.* Kıtırdatarak yemek. [*Ing.* To eat with a crackling noise; *Fr.* Croquer, manger des choses qui font du bruit sous la dent].

kıtırbom, i. *arg.* ◘ **Kıtır²**.

kıtırcı, s. *arg.* Çok kıtır atan, yalan söyleyen *(kimse);* Yalancı: *Kıtırlarla işimiz yok.* [*Ing.* Liar, inventor; *Fr.* Menteur].

☆ *Eşanl.* **bomcu, dubaracı, madikçi.**

kıtırdamak, f. «*Kıtır*» diye kuru ve gevrek ses çıkarmak. [*Ing.* To make a crunching or crackling sound; *Fr.* Croquer, faire du bruit sous la dent].

kıtırtı, i. Kıtırdama sesi. [*Ing.* Crunch, crack *(sound); Fr.* Bruit semblable à celui de la sucrerie quand on la casse avec les dents].

kıtlama, z. *yans.* Çayı, şekerini içinde eritmeyip ağızda tutarak *(içmek): Çayı kıtlama içiyor.* [*Ing.* Drinking tea holding a piece of sugar in the mouth].

kıtlaşmak, nsz. f. Kıt hale gelmek, kıt olmak; ihtiyacı karşılayamamak: *Piyasada kahve kıtlaştı, Şeker ara sıra kıtlaşıyor.* [*Osm.* Nadirleşmek; *Ing.* To become scarce; *Fr.* Devenir rare].

kıtlık,-ğı, i. § ❶ Kıt olma hali, ihtiyaca yetmeyecek derecede azlık, eksiklik, ihtiyaçtan az oluş: *Kâğıdın kıtlığı yok yal. Piyasada biraz kâğıt kıtlığı var.* [*Osm.* Fıkdan, zaruret, ihtiyaç; *Ing.* Scarcity, dearth, lack, shortage; *Fr.* Pénurie, rareté]. § ❷ Yiyecek azlığından doğan ve açlığa kadar gidebilen sıkıntı: *O yıl kıtlık vardı. Hindistan'da kıtlık yüzünden bazı yıllar binlerce adam ölür.* [*Ing.* ve *Fr.* Famine]. ☆ *Eşanl.* **darlık, yoksulluk; açlık.** ☆ *Karş.* **bolluk, varlık.** § ❸ Kuraklık, savaş v.b. sebeplerden dolayı ürünün yetişmemesi ve bunun sonucu doğan açlık. § ❹ *(Duygular ve kavramlar hk.)* Azlık, yetersiz oluş. ⊙ **kıtlığına kıran girmek** *(bir şeyin), dey.* Ortadan çekilip bulunmaz olmak. [*Fr.* Être très rare et introuvable]. ⊙ ~ **tan çıkmış gibi**, *dey.* Oburca ve aç gözlülükle. ⊙ **laf lakırdı) kıtlığında asmalar budayım**, *dey.* ◘ **Asma.** ⊙ **döviz kıtlığı**, *ikt.* ◘ **Döviz.**

~ **yılı** *(senesi),* Ürünün veya bir ihtiyaç maddesinin az, ihtiyaca yetmeyecek kadar az olduğu yıl. [*Ing.* Year of dearth and famine].

kıtmir, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *din.* Ashabı kehfin yanlarında bulunan köpeğin adı. *(İbnî Abbas'ın rivayet ettiği bir hadiste anılmıştır).* § ❷ *(Geniş anlamda)* Köpek. [*Ing.* Dog; *Fr.* Chien].

kıvam /kıvâm/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *(sıvılar hk.)* Koyuluk, sulu bir şeyin koyuluk derecesi: *Bal kıvamında.* [*Ing.* Proper degree of consistency or density]. ☆ *Karş.* **akışkanlık.** § ❷ *mec.* Bir şeyin en uygun derecesi, çağ, gerekli şartların var olması, tav, olgunluk: *Eğlence tam kıvamını bulmuşken. Meyvalar kıvama geliyor. Cümbüş tam kıvamını bulmuş.* [*Ing.* Right moment *(to do something),* propitious point or state, right quantity or dose; *Fr.* Consistance, etat ou quantité convenable d'une chose]. § ❸ *trm.* Toprak materyalinin birbirlerini karşılıklı olarak çekmeleri veya başka şeylere yapışmaları hassası, veya şekillerinin bozulmalarına ve kopmaya karşı gösterdikleri direnç. § ❹ *esk.* Durma, duruş, durma biçimi. § ❺ Dayanak, temel, unsur, direk. § ❻ Betonun donmaya başlamazdan önceki sıkılığı. ☆ *Karş.* **akışkanlık.** § ❼ Bir yağlıboyanın, bir verniğin v.b. akmaya karşı gösterdiği direnç. ⊙ ~ **ını bulmak (kıvama gelmek, kıvama ermek)**, *dey. (bir şey)* Tam olgunluğa erişmek, gerekli şartlar yerine gelmek, tavında olmak. [*Ing.* To come to the right consistency, density or degree, to be at the best possible moment]. ⊙ **tam** ~ **da**, *dey.* Tavında, en olgun döneminde, en uygun anında.

kıvamlandırmak(-i), f. Kıvamlı hale getirmek.

kıvamlanmak, nsz. f. § ❶ Kıvama gelmek, koyulaşmak. [*Ing.* To acquire a proper degree of consistency or maturity, to come to the right point; *Fr.* Venir à point, se lier *(sucre fondu etc),* s'agglutiner]. §

● *mec.* Olgunlaşmak en uygun hale gelmek.

kıvamlaştırıcı, i. Bir sıvıda çözünmüş halde bulunan bir katı maddenin bu sıvı içinde yoğunlaştırılmasına yarayan cihaz.

kıvamlı, s. § ❶ Kıvamında olan, gerekli derece de koyu: *Kıvamlı şerbet.* [*Ing.* Having reached the proper degree of consistency or maturity; *Fr.* Qui a de la consistance sirupeuse]. § ● *mec.* Tavında olan, en uygun anında olan.

kıvam-ölçer, b. i. *tekn.* Yağ, boya ve verniklerin kıvamını ölçmeye yarayan âlet.

kıvamsız, s. Kıvamlı, kıvamında olmayan. [*Ing.* Not at the proper degree of consistency or maturity; *Fr.* Inconstant,-ante, inconvenant,-ante].

kıvanç*, i. < *kıvanmak.* Sevinç, hoşlanma, övünme, haz, memnunluk. [*Osm.* Haz; *Ing.* Pleasure, joy; *Fr.* Plaisir, joie, contentement].

~ **duymak**, ◘ Kıvanmak.

kıvandırmak(-ı), f. Bir kimsenin övünmesini sağlamak. Memnun etmek, sevindirmek. [*Ing.* Please; *Fr.* Plaire, faire plaisir à *(qn.)*, contenter].

kıvanmak*,(-ıe), f. § ● Bir kimse kendi değerini yükselten bir olaydan haz duymak, övünmek. [*Osm.* Iftihar etmek; *Ing.* To be legitimately proud, be puffed up; *Fr.* Se venter, se fier]. § ● *fiz.* Sevinmek, hoşlanmak, memnunluk duymak. [*Osm.* Memnun olmak; *Ing.* To be delighted, to be pleased; *Fr.* Être enchanté, ravi, de qn. de qch.].

☆ *Eşanl.* **sevinmek, hoşlanmak, iftihar etmek, fahretmek.**

kıvılcım, i. § ● Yanmakta olan elektriklenmiş bir maddeden kopup sıçrayan küçük ateş parçası. § ❷ *fiz.* Demir ve taş gibi maddelerin güçlü sürtünme veya çarpışmasında sıçrayan, ateş halindeki zerre. [*Osm.* Şerâre; *Ing.* Spark; *Fr.* Étincelle]. § ● *mec.* Harekete geçirici etken. [*Ing.* Spark; *Fr.* Étincelle]. ◉ **gözleri** ~ **saçmak**, *dey.* Çok öfkelenmek, gözleri çakmak çakmak olmak. ◉ **elektrik** ~**ı**, *elek.* Potansiyelleri farklı iki iletken arasında patlama ile meydana gelen, şimşekle aynı nitelikte ve ona benzeyen canlı ışık. [*Ing.* Electric spark; *Fr.* Étincelle électrique]. ◉ **evvel** ~, *otom.* ◘ Evvel. ◉ **kesilme** ~ **ı**, *elek.* Bir devrenin kesilmesinden doğan dış akımın meydana getirdiği elektrik arkı. [*Ing.* Spark at break; *Fr.* Étincelle de rupture].

~ **bujisi**, *otom.* Patlamalı motorlarda, hava yakıt karışımının tutuşmasını sağlayan eleman. [*Ing.* Spark-plug, sparking-plug; *Fr.* Bougie *(d'allumage)*].

~ **kafesi**, *demir.* Bacadan yükselen kızgın ince kok parçalarını toplamak için bir lokomotifin veya bir kazanın bacası üzerine yerleştirilen tel kafes. [*Ing.* Spark-arrester, spark-catcher; *Fr.* Pare-étincelles].

~ **siperi**, § ❶ *demir.* Frenleme sırasında fışkıran kıvılcımlardan korunmak için, vagonların ve demiryolu taşıtlarının döşemeleri altında tekerleklerin sağına yerleştirilen saç koruyucusu. [*Ing.* Spark-arrester plate; *Fr.* Tôle pare-étincelles]. § ❷ *tekn. (gözlüğü)*, Kaynakçıların kıvılcımdan korunmak için gözlerine taktıkları gözlük. [*Ing.* Fire-guard; *Fr.* Pare-étincelles].

kıvılcımlama, i. § ● *cerr.* Elektrik kıvılcımı ile bazı dokuları harap etme yöntemi: *Sidik torbasını kıvılcımlama.* [*Ing.* Sparkling; *Fr.* Étincelage]. § ❷ *mek.* Bir kondansatörün boşalmasıyla oluşan yüksek frekanslı elektrik kıvılcımlarının aşındırıcı etkisine dayanan işleme yöntemi. [*Ing.* Sparkling; *Fr.* Étincelage]. § ● *tıp.* Elektrik kıvılcımlarını veya yüksek frekanslı akımları teşhis veya tedavi amacıyla kullanma yöntemi. *(Oudin, Macintyre ve Doumer elektrotlarıyla ağrı dindirici, antispazmodik, kaşıntı giderici ve iltihap önleyici etkiler sağlanabilir. Keating-Hart kuvvetli bir kıvılcım kullanarak bazı urlar arasında ayırım yapmayı denedi. Kıvılcımlama şimdi özellikle elektrik cerrahisinde kıvılcımın sıcaklık etkisinden yararlanmak amacıyla kullanılır. /pıhtılaştırma/)* [*Ing.* Sparkling; *Fr.* Étincelage].

kıvılcımlanmak,nsz. f. Kıvılcım saçarak yanmak, ateşlenmek tutuşmak. [*Ing.* To sparkle; *Fr.* Étinceler].

kıvılcımlı, s. Kıvılcımı olan, kıvılcım meydana getiren. [*Ing.* Sparking].

kıvırcık[1], s. Kıvır kıvır olmuş, fazla kıvrıntılı, ufak ufak kıvrılmış bir biçimde olan: *Kıvırcık saç. Kıvırcık tüylü post.* [*Ing.* Curly, crisp; *Fr.* Crêpu, frisé]. ◉ ~ **lık hastalığı**, *trm.* Tütünlerde bodurlaşma, yaprakların kıvırcıklaşması, aşağı doğru bükülmesi ve üzerinde ölü dokudan ibaret kahve veya kül rengi çizgilerin meydana gelmesi halinde görülen virusî bir hastalık.

~ **başlahana**, *bot.* ◘ Lahana.

~ **ırklar**, *kuşç.* Tüyleri dik ve kıvırcık, güvercin ve tavuk ırkları.

~ **lahana**, § ❶ *bot.* Yaprakları ufak ufak kıvrılan bir cins lahana. [*Ing.* Broccoli, curly kale; *Fr.* Chou frisé]; § ● *mim.* Şulevî gotik üslûbunda kullanılan ve oyma olarak yapılan kıvırcık lâhana yaprağına benzer bir süsleme *(motifi)*. [*Ing.* Borecole, kale; *Fr.* Chou frisé].

~ **salata**,Marulun küçük boyda ve yaprakları kıvırcık olup salatası yenilen bir çeşidi. [*Ing.* Cabbage lettuce; *Fr.* Laitue frisée].

~ **solungaç balığı**, *zool.* ◘ Kıvırcıksolungaçbalığı.

~ **yapraklı nane**, *trm.* Adi naneye göre yaprakları daha yuvarlak ve kıvırcık olan bir nane çeşidi.

~ **yapraklı sığır kuyruğu**, *bot.* ◘ Sığırkuyruğu.

kıvırcık[2], i. § ❶ Trakya'da yetişen beyaz yünlü, *ince uzun kuyruklu koyun ırkı.* [*Ing.* A kind of small tailed, curly-haired sheep or its mutton; *Fr.* Mouton frisé à courte queue]. § ❷ Bu koyunun eti. [*Fr.* Viande de ce mouton].

~ **yapağısı**, Kıvırcık koyunlarından elde edilen yapağı tipi.

☆ *Eşanl.* **Trakya yapağısı.**

kıvırcık.solungaç.balığı, b.i. *zool.* Köpek balık ları *(Selachii)* takımının, Kıvırcıksolungaçlıgiller *(Chlamydoselachidae)* familyasından bir balık türü. Yaşayan tek türdür. Uzunluğu 1.5 m. Atlantik ve Pasifik Okyanuslarının derinlerinde yaşar. [*Lat. Chlamydoselachus angulneus; Ing.* Frilled shark, frill shark; *Fr.* Requin frangé].

kıvırcık.solungaçlıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalıhayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının, Çift-omurlular *(Diplospondyli)* alt takımına giren bir familyası. Solungaç yarıkları saçakılıdır. Yaşayan tek türü vardır: Kıvırcıksolungaçbalığı *(Chlamydoselachus anguineus)*. [*Lat.* ve *Ing. Chlamydoselachidae; Fr.* Chlamydosélachidés].

kıvır kıvır, s. *yans.* § ● Kıvrım kıvrım, bükülüm büklüm: *Kıvır kıvır saç.* [*Ing.* In curls; *Fr.* Bouclé frisé]. § ❷ z. Kıvrıla kıvrıla: *Kıvır kıvır dans ediyor.*

kıvırma, i. § ● Kıvırmak eylemi, eğriltip bükme, kıvrık hale getirme. [*Ing.* Curling, coiling, twisting; *Fr.* Ondulaton, action de plisser, de friser]. § ❷ *ciltç.* Bir kitap kapağının yüzeyini kamburlaştırmak işlemi. § ● *mek.* Madenî levhaların bir kısmını başka bir saça oranla belli bir açı altında bükme işlemi. *(Kıvırma çekiçle veya kıvırma makineleriyle yapılır).* [*Ing.* Folding; *Fr.* Pliage]. § ● *mim.* Dam deresinin yuvarlak kıvrılmış kenarı. § ❺ *tekn.* Boru, çubuk, saç levha gibi madenî parçaları kenarları düz bir açı meydana getirecek biçimde bir eğrilik yarıçapı üzerinden mekanik olarak bükme. § ● Bir bezin kenarını kıvırarak fitil gibi dikmekten hâsıl olan kenar. [*Ing.* Folded and whipped seam; *Fr.* Bourrelet].

~ **makinesi**, Saçları düzenli bir şekilde bükmek için kullanılan takım tezgâhı. [*Ing.* Hair-waver; *Fr.* Ondulateur].

kıvırmaç,-cı, i. Sarmal ve kıvrımlı dal. [*Ing.* Spiral, helix; *Fr.* Spirale, rinceau]. ◉ **dam kenarı kıvırmacı**, *inş.* ◘ Dam.

kıvırmak, f. *yans.* § ● Eğrilterek bükmek: *Boyunu kıvırmak.* [*Ing.* To curl, to coil, to bend; *Fr.* Plisser, friser]. § ❷ Bir nesneye, bir şeyin etrafına sarılı imiş gibi biçim vermek, kıvrık hale sokmak, büklüm büklüm yapmak: *Saçlarını kıvırmak.* [*Ing.* To twist; *Fr.* Friser]. § ● Bir şeyin kenarlarını parmak uçlarıyle kıvrık hale getirmek, katlamak, kırmak: *Şu bezi dört tarafından kıvırmalı, Kumaşı kenarından kıvırmak.* [*Ing.* To fold, to hem; *Fr.* Plisser]. § ● Dalga kımıldanışı vermek: *Her tarafını kıvıra kıvıra oynadı.* [*Ing.* To undulate; *Fr.* Ourler, onduler]. § ● *mec.* ve *h.d.* Becermek, bir işin üstesinden, hakkından gelmek, başa çıkmak: *Bakalım bu işi kıvırabilecek mi? Bu işi onun kadar kimse kıvıramaz. Bir oturuşta bir tencere yemeği kıvırdı.* [*Ing.* To manage; *Fr.* Conduire]. § ● Uydurup söylemek: *Gene yalanları kıvırmaya başladı.* [*Ing.* To lie, to invent a story; *Fr.* Mentir]. § ● *(-e)* Sapmak: *Araba birdenbire sağa kıvırıldı.* [*Ing.* To turn; *Fr.* Tourner]. § ● Kalçaları iki yana sallayarak oynamak: *Aman ne hoş kıvırıyor.* § ❿ *terz.* Bir kumaşın kenarını kıvırarak tersinden dikmek. ◉ **bir ayak üstünde kırk yalan** ~, *dey.* Çok kısa anda üst üste yalan uydurmak. ◉ **içe** ~, *ciltç.* ◘ iç.

kıvırtmak(-i, -e), f. § ❶ Kıvırmak işini yaptırmak. [*Ing.* To let curl or twist; *Fr.* Faire plier, onduler etc]. § ❷ Kıvırmak.

kıvır zıvır, b. s. *yans.* § ❶ Önemsiz, değersiz, derme çatma: *Bu pek öyle kıvır zıvır bir sergi değil. Bu kitabı kıvır zıvırla doldurmuşlar.* [*Ing.* Trifling, odds and ends, nothing substantial, insignificant; *Fr.* Peu important, insignifiant, futile]. § ● i. Önemsiz ayrıntı.

kıvracık/kıv:racık/, s. < *kıvrak* > *kıvrakcık. h.d.* Derli toplu ve işi kolay: *Kıvracık bir ev.*

kıvrak, s < *kıvırmak* > *kıvırak.* § ❶ Canlı ve becerikli, hareketli, atik: *Kıvrak delikanlı. Kıvrak bir hizmetçi.* [*Ing.* Brisk, alert, swift, agile; *Fr.* Tordu,-e, vif, actif, alerte, animé, plein d'entrain]. § ● *mec.* Derli toplu ve takıntısız, zarif, akıcı: *Kıvrak bir kıyafet. Kıvrak bir anlatı. Kıvrak bir ifade.* [*Ing.* Dexterous, tidy; *Fr.* Adroit, arrangé]. § ❸ i. *kıyf.* Anadolu'da üste giyilen üç eteğe benzer bir entari. [*Ing.* Woman's outdoor mantle].

~ **buğday**, *bot.* Ilkbaharda hasat edilen buğday. [*Ing.* Spring wheat; *Fr.* Blé de mars].

~ **edalı**, Duruşu canlı ve atik olan. Tatlı vücut hareketleri yaparak yürüyen. [*Ing.* Coquettish; *Fr.* Coquette].

~ **iplik**, *bot.* ◘ iplik.

kıvraklık,-ğı, i. Kıvrak olma hali. [*Ing.* Briskness, alertness, swiftness, agility, elegance; *Fr.* Vivacité, activité, animation, entrain, prestesse, vigilance, promptitude].

kıvramak, nsz. f. Buruşup toplanmak kıvırcık hale gelmek. Fazla bükülerek buruşmak, bir yerde top olmak: *Iplik kıvradı. Ipler kıvradı.*

kıvrandırmak(-i), f. § ● Birinin kıvranmasına sebep olmak: *Ayağına taş atarak onu kıvrandırdığım eski günü hıncımdan, zevkimden titreyerek hatırladım.* § ❷ *mec.* Üzmek.

kıvranmak, nsz. § ● Zorlu bir acının etkisi altında, durduğu yerde vücudunu büküp durmak: *Zavallı sesini çıkarmıyor, ama kıvranıp duruyor. Mide ağrısından kıvranıyor. Pişman olmuş, şimdi yatağında kıvranıyor.* [*Ing.* To writhe *(with pain, etc.)*; *Fr.* Se tordre, se tortiller]. § ❷ *mec.* Acı çekmek: *Yoksulluk içinde kıvranmak.* [*Ing.* To suffer greatly *(from)*, to have great trouble, to be in distress, to be agitated; *Fr.* Se tordre]. § ● Bir şeye şiddetle gereksinme duymak: *Adamcağız esrar diye kıvrandı.*

kıvratma, i. Kıvrılmış iplikden el tezgâhında dokunan kıvırcık bez. Ipliği ıslatarak dokunan bürümcük gibi pamuk bez.

kıvratmak(-i), f. Iyice kıvırmak.

kıvrık, s. < *kıvırmak.* § ● Kıvrılmış, yuvar-

lakça şekil verilmiş veya bu şekilde olan, helezoni: *Kıvrık bıyık, İri kemikli parmaklarının tırnakları kısa, yassı ve öne doğru kıvrıktı.* [*Ing.* Curled, twisted, coiled, plaited; *Fr.* Frisé]. § ● Katlanmış, bükülmüş: *Kenarları kıvrık bir elbise.* [*ing.* Hemmed, folded; *Fr.* Plié,-ée, brisé,-ée]. § ● *anat.* Yıllarının eğri büğrülüğüne dayanılarak bazı atardamar ve sinirlere verilen sıfat. § ● *bot.* (a) Yukarıdan aşağıya kendi üstüne kıvrılarak sarılmış organlara verilen sıfat. *(Örnek: Eğreltiotunun genç yaprakları);* (b) Ucu tepeden başka yöne doğru eğrilen kökçüklere verilen sıfat. [*Ing.* Curled; *Fr.* Crépu, vrillé]. § ● *tab. ter.* Normal doğrultusuna aykırı yönde kıvrılmış organlara denir: *Kıvrık yaprakayası.*

~ **alınlık,** *mim.* İki tarafındaki eğik kornişleri konsol gibi kıvrılan alınlık. [*Fr.* Fronton en enroulement].

~ **dal,** *mim.* ve *süsl. san.* Uçları bezeme kıvrımı şeklinde bükülmüş bitkilerin küçük dalcıkları örnek alınarak yapılan, heykelcilikte ve resimde çok kullanılan süsleme unsuru. *(Bu girişik yaprak bezemeleri genellikle süs kuşaklarında ve gömme duvar ayaklarının süslemesinde kullanılır).* [*Ing.* Foliage, foliated scroll; *Fr.* Rinceau].

~ **keski,** *san.* ◘ Keski.

~ **mide solucanı,** *zool.* ve *paraz.* ◘ Solucan.

~ **paça,** *kıyf.* Dubleli pantolon paçası.

kıvrıklık,-ğı, i. Kıvrık olma hali. [*ing.* Curliness; *Fr.* Frisure].

kıvrık.solucan, b. i. *zool.* ve *paraz.* ◘ Manas.

kıvrıla.bilmek, nsz. f. *tekn. (Dar kesitli ve uzun bir parça hk.)* Kıvrılmaya, bükülmeye ve burulmaya yatkın olmak.

kıvrılış, i. *jeol.* Bir kırığın yakınında, katman uçlarının aşağı yukarı doğru kıvrık olması. [*Ing.* Drag; *Fr.* Retroussement, rebroussement].

kıvrılma, i. § ● Kıvrılmak eylemi, bükülme. [*Ing.* Twisting; *Fr.* Tortillement]. § ❷ *jeol.* Önce yatay durumda olan katmanların, yandan gelen basınçlarla dalgalı bir biçim almaları olayı. [*Osm.* Teşekkül-ü-il-tivâ; *Ing.* Folding, fold, crumpling; *Fr.* Plissement]; § ● Kıvırcıklaşma; § ● Kangal biçimi alma; § ● Sapına dönme; § ● Kıvrılarak uzatma.

~ **kuşağı,** *coğr.* Kıvrılmalara uğramış geniş ölçülü bölgeleri içine alan kuşaklar biçiminde uzanan yerler. [*Osm.* Nevâhi-i mülteviye; *Ing.* Folding zone; *Fr.* Zone plissements].

kıvrılmak, nsz. f. § ● Eğrilip bükülmek. [*Ing.* Curling up, coiling up, twisting about, to be twisted; *Fr.* Se tortiller]; § ● Kıvırcık hale gelmek, büklüm büklüm olmak. [*ing.* To become curly; *Fr.* être frisé]; § ❸ Yuvarlakça bir biçime girmek, çöreklenmek, kangal olmak. [*Ing.* To be winded; *Fr.* être tordu]; § ❹ *(Dar bir yere)* Büzülerek yatmak. [*Ing.* To be squeezed into a tight place; *Fr.* Se tordre]; § ❺ Dönmek, sapmak. [*Ing.* To turn; *Fr.* Tourner]; § ● ösz. Kıvırmak eylemine konu olmak.

kıvrım, i. < *kıvırmak* > *kıvırım.* § ● Bir şeyin kıvrılmış yeri, büklüm: *Saçın kıvrımı, Kumaşın, yolun kıvrımı.* [*Ing.* Curl; *Fr.* Pli, boucle]; § ● *anat.* (a) Organların bütün kemerli bölümlerine verilen ad: *Bağırsak kıvrımı, Atardamar kıvrımı.* [*Fr.* Anse]; (b) Beyin ve beyincik yüzeylerinin yılankavi bükülüşleri. [*Osm.* Telfif; *Lat. Gyrus; Ing.* Convolution; *Fr.* Circonvolution]; § ● Tablo veya heykellerde giyeceklerin yumuşak çizgilerle meydana getirdiği kat kat kıvrımlara verilen ad; § ● *jeol.* Başlangıçta yatay olan bir tabaka yüzeyinin eğriler kazanması sonucunda yerkabuğunun şeklinin bozulması. *(Bu kıvrımlar çoğunlukla iç içe sıralanmış elipsler çizer).* [*Osm.* Kat, iltivâ; *Ing.* Fold; *Fr.* Pli]; § ● *müz.* Kemanın, yandan sarmal bir biçimde kıvrık görünen ucu; § ● *tekn.* Bir zımba veya matris üzerinde saçın kesilmesini güçleştiren dalgalanma; § ● *dok.* Özellikle, çok büküm verilmiş ipliklerde görülen ve ipliğin 5 ilâ 10 sm. kadar uzunluktaki bir kısmının bükülerek bir kıvrım meydana getirmesi şeklinde açığa çıkan kusur; ◉ **bakışımsız** ~, *jeol.* ◘ Bakışımsız; ◉ **başlık** ~ ı, *mim.* ◘ Başlık; ◉ **bezeme** ~ ı, *mim.* ◘ Bezeme; ◉ **devrik** ~, *jeol.* Bir kanadı devrilmiş ve eğik eksen düzlemli kıvrım. *(Tabaka eğimi 30° den fazladır).* [*ing.* Overfold; *Fr.* Pli déversé]; ◉ **dönük** ~, *jeol.* Yataydan öteye aşmış kıvrım. *(Eksen düzleminin eğim açısı 90° den büyüktür).* [*Ing.* Turned fold; *Fr.* Pli retourné]; ◉ **eğik** ~, *jeol.* Eksen düzlemi eğik olan kıvrım. *(Bu kıvrımın iki kanadı eşitsiz, fakat her ikisi de 90° den daha az eğimlidir).* [*Ing.* Asymmetric, fold; *Fr.* Pli déjeté]; ◉ **eklem** ~ ları, *anat.* Derinin eklemler hizasında meydana getirdiği çizikler. *(Bunların en belirgini kalça eklemine uyan kasık kıvrımıdır).* [*Ing.* Articular wrinkle; *Fr.* Plis articulaires]; ◉ **filiz** ~ ı, *süsl.* ◘ Filiz; ◉ **götürücü** ~, *cerr.* ◘ Götürücü; ◉ **helezon** ~, *mim.* ◘ Helezon. ◉ **izoklinal** ~, *jeol.* ◘ izoklinal; ◉ **kaledoniyen** ~, *jeol.* ◘ Kaledoniyen; ◉ **kamu** ~ ı, *huk.* ◘ Kamu; ◉ **karın** ~ ı, *zool.* Örümceklerin karnı altında, vücudun ilk yarısında, üreme deliğiyle hava delikleri hizasındaki enine kıvrım. [*Lat. Plica umbilicalis lateralis; Ing.* Epigastric fold; *Fr.* Pli épigastrique]; ◉ **kenar** ~ ı, Teneke ve çinkoların kenarına yapılan kaytan şeklinde yuvarlak kısım. [*Ing.* Flange; *Fr.* Membrure]; ◉ **paça** ~ ı, *terz.* Pantolon paçalarının kıvrılması için bırakılan kumaş fazlalığı; ◉ **sünmeli** ~, *jeol.* En az bir kanadı sünmeye uğramış olan ve tabakaları, öteki kanatta görülan tam istiflenmeye sahip olmayan kıvrım *(Ters kanat en fazla sünen kanattır. Sünme çok fazla olunca fay kıvrımı meydana gelir).* [*Fr.* Pli étiré]; ◉ **yatık** ~, *jeol.* Eksen düzlemi yataya çok yakın olan kıvrım. *(Yatık kıvrımlar çoğunlukla üst üste istiflidir, ters yanları sünmüştür ve sık sık sürüklenim örtüleri haline dönüştüğü görülür).* [*Ing.* Recumbent fold; *Fr.* Pli couché].

~ **dağları,** *coğr.* Ana çizgileri kıvrılmalarla belirmis tek veya birbirl yanı sıra uzanan kıvrımların doğurduğu dağ sıraları. Bu türlü dağlar, yeryüzünün en uzun, en yüce dağlarıdır. [*Osm.* Cibâl-ı mülteviye; mültevi cibal; *Ing.* Folded mountains; *Fr.* Chaînes des plissements].

~ **dal,** *süsl.* ◘ Kıvrımdal.

~ **fay,** *jeol.* Ters kanattan yoksun kıvrım. *(Kıvrım fay, uzama işlemi geçirmiş bir kıvrımdır, bu işlem fay kanadının kopmasıyle sonuçlanır).* [*Ing.* Flexure fault; *Fr.* Pli-faille].

~ **gözü,** *inş.* ve *mim.* ◘ Göz.

~ **kanatları,** *jeol.* Bir kıvrımın aşırı bükülmüş bölümlerini uygun bir şekilde birleştiren iki kenarı. *(Bakışımsız kıvrımlarda bir doğru, kanatta en eski katmanlar altta, ters kanatta ise üsttedir. Çoğunlukla ters kanat sünmüş ve bu kesimdeki katmanlar incelmiştir).* [*Osm.* Iltiva cenahı; *ing.* Flanks of a fold; *Fr.* Flancs d'un pli].

~ **kuşağı,** *mim.* Iyonik başlık kıvrımlarının meydana getirdiği yastık gibi kısımların etrafındaki silme. [*Ing.* Cincture of volute; *Fr.* Ceinture de volute].

~ **mahmuzu,** *mim.* Iyonik sütun başlıklarının kıvrımlarında kulak gibi çıkıntılı ve kıvrılmış bir boynuza benzeyen parça.

~ **menteşesi,** *jeol.* Kıvrım kanatlarının birbirine bağlandığı yer. [*Ing.* Bend; *Fr.* Charnière].

~ **sapı,** *mim.* Korinther yapraklarının arasından çıkan ve korinthos düzenindeki sütunların başlık ve tablasının altına bezeme kıvrımı biçiminde dolanan sap.

~ **süs,** *mim.* Değişik biçimlerde iç içe girmiş çubuk ve çizgilerden oluşan süs.

☆ *Eşanl.* **sapak.**

~ **yanağı,** *mim.* Iyon düzeninde başlık kıvrımının yan kısmı.

~ **yanları,** *jeol.* ◘ Kıvrım kanatları.

~ **yapısı,** *coğr.* Yapı biçimleri bakımından kıvrımların önemli yer tutmuş bulunduğu yapı. [*Osm.* Mültevî bünye; *Ing.* Folded structure; *Fr.* Structure plissée].

~ **yontuğu,** *coğr.* Kıvrılmalar yüzünden kemerli, tekneli bir biçim almış bulunan tabakaların bulunduğu bölgelerde uzun süren aşınmalar yontulmalarla belirmiş, yarı düz, yarı dalgalı yöre.

kıvrım.bağırsak,-ğı, b. i. *anat.* İnce bağırsağın son bölümü. [*Osm.* Mea-i dikakî; *Lat.* ve *Ing. Ileum; Fr.* Iléon].

☆ *Eşanl.* **ileum.**

kıvrım.dal, b. i. *süsl.* Helezon biçiminde kıvrılmış dal ve yapraklardan meydana getirilmiş bezemelerin birbirinin içine dönen yuvarlak kısımları. [*Ing.* Volute scroll; *Fr.* Enroulement].

kıvrım.kılsılar, b. ç. i. *zool.* ve *paraz.* Sınıflamadaki yerleri kesinlikle belirlenmeyen, kandan başka vücudun hemen bütün dokularına yerleşerek frengi, piyan, tepkili humma, çamur humması gibi önemli hastalıkların ortaya çıkmasına yol açan ve ince uzun bir burguyu andıran minik canlılar takımı. [*Lat. ve Ing. Spirochaetales; Fr.* Spirochétales].

kıvrım kıvrım, z. < *kıvırmak.* § ● Dalgalanmış bir yüzey veya dalgalı bir çizgi biçiminde olan: *Sütlacın kaymağı kıvrım kıvrım Saçları kıvrım kıvrım. Kıvrım kıvrım sırmalar.* [*Ing.* In curls, full of twists and turns; *Fr.* Bouclé,-ée, frisé,-ée]; § ❷ Çok kıvırcık, kıvır kıvır, buruşuk; § ● Çok dönemeçli, büküle büküle devam eden: *Kıvrım kıvrım yol;* § ❸ z. Kıvrılarak.

~ ~ **kıvranmak,** *dey.* Çok acı çekerek kıvranmak. [*Ing.* To be doubled up with pain; *Fr.* Se tordre par suite d'une douleur des entrailles].

kıvrımlanmak, kıvrımlaşmak, nsz. f. Kıvrımlı hale gelmek, kıvrım kıvrım olmak. [*Ing.* To form itself into a curl or curls].

kıvrımlı, s. Kıvrımı olan, kıvrılmış: *İnce kıvrımlı bir etek.* [*Osm.* Mültevî; *Ing.* Pleated; *Fr.* Plissé,-ée].

~ **bölge,** *coğr.* Ana yapısı kıvrımlı olan bölge. Güney Anadolu kıvrımlı bir bölgedir. [*Osm.* Mıntıka-ı mülteviye; *Ing.* Folded region; *Fr.* Région plissée].

~ **dağlar,** *jeol.* Az çok şekil değiştirmiş tortul tabakalardan meydana gelen kütle. [*Ing.* Folded chains; *Fr.* Chaîne plissée].

~ **örtü,** *heyk.* Bir boy heykelinde, sanki ıslakmış gibi vücudun biçimini belli eden örtü.

kıvrımsılaşma, i. *jeom.* Kriyotübasyon sonucunda toprak tabakalarının birkaç santimetrelik küçük kıvrımlar halinde şekil değiştirmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Plication].

kıvrıntı, i. < *kıvırmak* > *kıvrıntı.* § ● Kumaşın fitili gibi bükülerek dikilmiş kısmı, kıvrım. [*Ing.* Fold; *Fr.* Ourlet]; § ● Kıvrılan yer, dönemeç: *Yolun kıvrıntısında.* [*Ing.* Turning point; *Fr.* Tournant].

kıya°, i. Adam öldürme veya o derece ağır sayılan suç. [*Osm.* Cinayet; *Fr.* Crime, murder; *Fr.* Crime, assassinat, meurtre].

kıyacı, i. Kıya işlemis kimse. [*Ing.* Murderer; *Fr.* Meurtrier, assassin].

kıyadet,-tl, i. *Osm.* < *Ar. kıyâdet> esk.* Kumandanlık, kumandanın yaptığı iş. [*Ing.* Leading, guidance].

kıyafet,-ti/kıyâfet/, i. *Osm.*<*Ar.*§ ● Bir ülkeye, bir çağa, bir mesleğe v.b. özgü giyinme tarzı, kılık, dış görünüş, elbise ve giyiniş: *İşçi kıyafetinde biri. Ev kıyafeti. Sokak kıyafeti.* [*Ing.* Dress, attire, costume, general appearance, and dress; *Fr.* Costume, tenue]. *ŞEKİL: 308, 309, 310 ve 311* ◘ KIYAFETLER I, II, III, IV.; ☆ *Eşanl.* **giyim;** § ❷ Bir elbisenin çeşitli kısımlarının tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Costume].§ ● Resmî giyim: *Kıyafet mecburîdir.* [*Ing.* Uniform; dress-suit; *Fr.* Uniforme; habit, complet de soirée]. § ● Bir şeyin dış görüntüsü, genel görünüşü, biçim, şekil, suret. [*Ing.* Exterior, outside, physiognomy, aspect; *Fr.* Extérieur, apparence]. § ● *esk.* ◘ Oniforma. ◉ **askerî** ~, *esk.* ◘ Askerî. ◉ **kılık** ~, *dey.* ◘ Kılık, ◉ **kılık** ~ **köpeklere ziyafet,** *kaba. dey.* Giyinişi veya görünüşü çok kötü olan kimseler için söylenir. ◉

kılık ~ (kılığı kıyafeti) yerinde, *dey.* Dış görünüşü, giyinişi iyi. ◎ **tebdili ~ etmek,** *dey.* ◘ **Kıyafet değiştirmek.**

~ balosu, Alışılmış ve günlük elbiselerin dışında, her çeşit özel kıyafetin giyildiği balo. [*Ing.* Costume ball, fancy dress ball; *Fr.* Bal costumé].

~ değiştirmek, § ● Elbise değiştirmek. [*Ing.* To change dress or costume, to change form or appearance]. § ❷ Tanınmayacak kılığa girmek. [*Ing.* To be disguised, to disguise oneself; *Fr.* Se déguiser]. § ● *(Toplum hk.)* Özel veya millî kıyafeti olan bir giyiniş tarzını değiştirmek.

~ düşkünü, *dey.* Kıyafeti kötü olan kimse. [*Ing.* Poorly dressed, ill-dressed, shabby; *Fr.* Difforme, d'un extérieur laid].

~ ilmi, Yüze ve dış görünüşe bakarak insanın iç dünyasını okuma ilmi. [*Osm.* Ilm-ül-kıyâfe; *Ing.* Physiognomy; *Fr.* Physiognomie].

kıyafetli /kıyafetli/, s. Şu veya bu kıyafette olan, kılıklı: *Asker kıyafetl.* [*Ing.* In some particular costume or shape; *Fr.* De telle telle forme *(costume)*]. ◎ **kalıplı ~,** *dey.* Iyi giyimli, kerli ferli kimse.

kıyafet.name /kıyâfetnâme/, b. i. *Osm.* < *Ar.* kıyâfet + *Fars. nâme.* § ❶ *esk. ed.* Bir ülkenin veya bir devrin türlü giyimlerini anlatan kitap. [*Ing.* Book on costume; *Fr.* Livre des costumes]. § ❷ Yüze veya dış görünüşe bakılarak ruhî durumu anlama bilgisinden söz eden kitap. [*Ing.* Treatise on physiognomy, written description of a person; *Fr.* Livre de physiognomie].

kıyafetsiz /kıyâfetsiz/, s. Giyinişi veya görünüşü düzgün olmayan, kılıksız. [*Ing.* Ill-dressed, untidy, shabby; *Fr.* Difforme, d'un extérieur laid].

kıyak, s. *arg.* § ● Benzerlerinden üstün olan, yaman, mükemmel: *Kıyak bir vuruş. Kıyak bir koşu atı. Kıyak bir söz.* [*Ing.* Nice, pretty, smart, elegant; *Fr.* Joli, charmant, -ante, gentil,-ille, bon,-nne]. § ❷ Hoş, güzel, âlâ: *Kıyak bir delikanlı.*

kıyakçı, i. *arg.* § ● Gözü pek oyuncu, cesur, kumarbaz altı yedi oyunda kazandığı parayı birden bir kâğıda koyan ve bu paralara bir zar atan adam: *Kıyakçıdır, üstüne varsa domino.* [*Ing.* Reckless gambler]. § ❷ Esrarkeş, esrar içen kimse. [*ing.* Hashish addict; *Fr.* Fumeur de hachich].

kıyaklaşmak, nsz. f. *h. d.* Kıyak olmak.

kıyaklık,-ğı, i. Kıyak olma hali veya kıyakça davranış [*Fr.* état d'être joli, force, exagération].

kıyam /kıyâm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Ayağa kalkma: *Yaşça büyük olanlara kıyam, küçüklerin terbiyesini gösterir.* [*Ing.* Rising, standing up, becoming erect; *Fr.* Action de se lever, de rester de bout]. § ❷ Başkaldırma, ayaklanma, karşı durma, isyan: *Gemide kıyam varmış.* [*Ing.* Revolt, rebellion, mutiny; *Fr.* Soulèvement, émeute]. § ❸ *din. esk.* (a) Namaz, ibadet; (b) Namazın ayakta kılınan kısmı veya namaz kılarken ayakta durma; (c) Islâm inancına göre ölümden sonra yeniden dirilip ayağa kalkma. § ❹ Bir işe kalkışma, girişme; teşebbüs etme, girişim, davranma: *Müdüre pek kızdığı için vazifesinden istifaya kıyam etti.* [*Ing.* ve *Fr.* Enterprise].

~ flaması, *den. esk.* Gemilerin bir limandan kalkarken çektiği kare biçimli ve etrafı mavi, ortası beyaz bayrak, flama. [*Ing.* Blue peter; *Fr.* Pavillon de partance, de depart].

kıyamet,-ti /kıyâmet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ● *din.* Tek tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman. [*Ing.* Resurrection of the dead, last judgement,doomsday; *Fr.* Résurrection, jugement, dernier, fin du monde]. ☆ *Eşanl.* **hesap günü, hüküm günü, din günü.** § ● *mec.* Çok gürültülü karışıklık: *Bayram olduğu için sokaklar kıyamet. Bir gürültü, bir kıyamet ki sormal.* [*Ing.* Tumult, disturbance; *Fr.* Tumulte, confusion]. ☆ *Eşanl.* **hercümerc.** § ❷ Sıkıntı, belâ, felâket. [*Ing.* Great disaster; *Fr.* Grand malheur, évènement fâcheux et extraordinaire]. ◎ **~ e kadar,** Dünya durdukça, var oldukça, sonsuz bir zamana kadar, çok uzun süre: *Onu kıyamete kadar unutmam.* [*Ing.* Till kingdom come; *Fr.* Jusqu'à l'infinit]. ◎ **~ e kalmak,** *dey.* Bir meselenin halledilme imkânı olmamak. ◎ **~ ı (-leri) koparmak,** *dey.* Kendisine yapılan bir haksızlıktan veya gördüğü bir yolsuzluktan sinirlenerek aşırı derecede bağırıp çağırmak, ortalığı velveleye vermek. [*Ing.* To make a great fuss, to shout and scold terribly; *Fr.* Faire beaucoup de tapage, se fâcher rouge, se mettre en colère]. ◎ **kış ~,** *dey.* ◘ Kış.

~ alâmeti, *dey.* Kıyametin kopacağını önceden belirten işaretler, içinde bulunulan zamanı beğenmeyenlerin kullandıkları söz. [*Ing.* How dreadfull.].

~ gibi (kıyamet kadar), *dey.* Çok, pek çok: *Benim kıyamet kadar işim var.* [*Ing.* Lots of; *Fr.* En très grand nombre].

~ günü. § ● Dünyanın yokolacağı, ölülerin dirileceğine inanılan gün. § ❷ *esk.* Ruz-ı mahşer. [*Ing.* Day of the last judgment, doomsday; *Fr.* Jour du jugement dernier].

~ kopmak, § ● Kıyamet günü çatmak, kıyamet günü gelip dünya yok olmak. § ❷ Çok gürültü olmak.

~ köprüsü, *h.d.* Sırat köprüsü.

~ kuramı, *biy.* Yeryüzündeki ani bir değişme ile bütün canlıların mahvolacağını söyleyen kuram. [*Ing.* Catastrophism; *Fr.* Théorie de la catastrophe].

~ mi kopar, *dey.* «Ne olur? Ne çıkar? Ne önemi var» anlamında kullanılır. [*Ing.* Why all the fuss? Is it really important? *Fr.* Quel mal y a-t-il à cela].

kıyas /kıyâs/, i. **kıyâsât.** *Osm.* < *Ar.* § ● Bir tutma, denk sayma: *Bu adamı başkalarına kıyas edemeyiz.* [*Ing.* Concluding by analogy; *Fr.* Jugement, raisonnement par analogie]. § ● Karşılaştırma; oranlama: *Geçen yıllara kıyas edilince bu yıl havalar iyi geçti, denebilir.* [*Osm.* Mukayese; *Ing.* Comparison; *Fr.* Comparaison]. § ● *(kelime hk.)* Benzetme yoluyle, bir kelimenin

ŞEKİL: 308. — **KIYAFETLER** I. *(ESKİ TÜRK ERKEK KIYAFETLERİ):* **1.** Şaman. **2.** Başkır. **3.** Kalmuk kadını, **4.** Kuryak. **5.** Yakut. **6.** Yakut. **7.** Başkır. **8.** Tunguz. **9.** Taşkentli Türk. **10.** Sadrı âzam. **11.** Kızlar ağası. **12.** Konur alp. **13.** Silâhdar ağa. **14.** Rumeli kadı askerl. **15.** İç ağası. **16.** Silâhdar. **17.** Yeniçeri zabiti. **18.** Salma neferi. **19.** Çubuk ağası. **20.** Kumbaracı. **21.** Gemici. **22.** Kulluk neferi. **23.** Usta *(Karakullukçu zabiti).* **24.** Karakullukçu, **26.** Tersane başçavuşu. **26.** Çıplak *(gemici).* **27.** Nizamı cedid askeri. **28.** Kepçeci.

şekilce ve anlamca benzerlerine örnek tutularak türetilmesi: *Birçok kelime şekilleri kıyasla yapılmıştır.* [*Ing.* Analogy; *Fr.* Analogie]. ☆ *Eşanl.* **örnekseme, analoji.** § ❶ Genel kurala uyma. § ❷ *esk. huk.* Bir konu hakkında açık ve kesin hüküm bildiren ayet ve hadis olmaması halinde, hakkında ayet ve hadis olan benzeri konulardan yararlanılarak çıkarılan hüküm. § ❸ *mant.* Doğru iki hükümden üçüncü bir hüküm çıkarma. [*Ing.* Syllogism, argument; *Fr.* Syllogisme]. ☆ *Eşanl.* **tasım.** ◉ **~ a muhalefet,** *ed. esk.* Bir kelimenin anlam ve telâffuzca özel bir biçimde kullanılması.

~ etmek, Kıyaslamak, karşılaştırmak. [*Ing.* To Compare, to condude by analogy; *Fr.* Comparer, juger, raisonner par analogie]. **~ kabul etmez,** *dey.* İki şey arasındaki farkın çok fazla olduğunu belirtmek için söylenir. [*Osm.* Gayrı kabil-i kıyas; *Ing.* Incomparable; *Fr.* Incomparable, sans pareil, unique].

kıyasât,-tı, ç. i. *esk.* Kıyas'ın çoğulu.

kıyasen, z. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kıyas edilerek, kıyas yoluyle: *Kaideye kıyasen hareket etmek.* [*Ing.* By analogy *(with)*; *Fr.* Par analogie]. § ❷ Oranla. [*Ing.* By comparison; *Fr.* Par comparaison].

~ çatma, *huk.* ◘ **Çatma.**

kıyasıya, z. < *kıymak.* § ❶ Canına kıyarcasına; öldürmek veya canını yakmak amacıyle: *Kıyasıya vurdu. Bir ana çocuğunu kıyasıya dövmez.* [*Ing.* Mercilessly, murderously, ruthlessly; *Fr.* Impitoyablement]. § ❷ Müthiş, şiddetli.

~ dövüşmek, öldüresiye dövüşmek.

kıyasî /kıyasî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *gram.* Kurala göre yapılmış, kurallı, kaideli: *Kıyasî fiiller.* [*Ing.* Regular; *Fr.* Régulier,-ère] § ❷ Uygulama veya benzetme ile elde edilen veya meydana gelen. [*Ing.* Regular, in accordance with rule]. § ❸ *mant. esk.* Bilinen iki önermeden hareketle elde edilen *(sonuç, yargı).* [*Ing.* Analogical, analogous; *Fr.* Analogique]. ☆ *Eşanl.* **analojik.**

kıyasiyât, ç. i. *esk.* Benzetme veya uygulama ile olanlar, kıyasîler.

kıyaslama, i. *ikt.* Örnekseme, Nispet, orantı. [*Ing.* Comparison, reasoning, analogizing].

kıyaslamak, f. §❶ Karşılaştırmak. [*Osm.* Mukayese etmek; *Ing.* To compare; *Fr.* Comparer]. § ❷ Benzetmek, bir tutmak: *Sen kendini onunla kıyaslamaya kalkma.* [*Ing.* To conclude by analogy, to analogize; *Fr.* Comparer].

kıyaslanmak, nsz. f. Kıyaslamak işine konu olmak. [*Ing.* To be compared or analogized, to be judged].

kıyat, i. Birmanya'nın 100 ypas değerindeki para birimi. [*Ing.* ve *Fr.* Kyat].

kıydırmak, f. § ❶ Kıymak işini yaptırmak. [*Ing.* To let cut, mince or chop up; *Fr.* Faire couper *(en morceaux,* faire hacher]. § ❷ *(Tütün, et v.b. şeyler hk.)* İnce ince doğratmak, ince ve küçük parçalar haline getirmek: *Tütün kıydırmak. Et kıydırmak.* ◉ **nikâh ~,** *dey.* Nikâh işlemini yaptırmak. [*Ing.* To make to perform the ceremony of marriage].

kıyem, ç. i. *Osm.* < *Ar. kıymet. esk.* Kıymetler, değerler.

kıyemî /kıyemî/, *esk.* Az bulunan, kıymetli ve pahalı şey.

kıyemiyât, ç. i. *esk.* Az bulunan değerli ve pahalı şeyler, kıymetli eserler.

kıygı, i. Haksızlığa uğratma. [*Osm.* Gadir; *Ing.* Wrong, injustice, tyranny; *Fr.* Cruauté. barbarie, férocité, atrocité, injustice].

kıygın, i. < *kıymak. h.d.* Haksızlığa uğramış. [*Osm.* Mağdur; *Ing.* Wronged, unjustly treated, sufferer; *Fr.* Qui a subi une injustice, lésé injustement].

kıygınlık,-ğı, i. Haksızlığa uğramış olma hali. [*Osm.* Mağduriyet; *Ing.* Being unjustly treated; *Fr.* Privation, Injustice].

kıyı, i. *esk. T. kıdığ.* § ❶ Deniz, göl, akarsu gibi her türlü doğal su kütlesini çevreleyen toprak çeşidi: *Gölün kıyısı.* [*Ing.* Shore, coast, bank; *Fr.* Rive, rivage]. § ❷ Denizin en alçak çizgisi ile kara arasındaki temas bölgesi. *(Dibin durumuna göre kıyıya sarp, düz, yumuşak, eğintili v.b. denir); Karadeniz kıyılarından.* ☆ *Eşanl.* sahil. [*Ing.* Coast, shore; *Fr.* Côte]. § ❸ Sınırlı iki alanı birbirinden ayıran çit, set, duvar v.b. nın bulunduğu yer, kenar. [*Ing.* Edge, side, border; *Fr.* Bord]. § ❹ *mec.* Tenha, ücra yer: *Bir kıyıda unutulup gitmişti.* ◉ **~ da bucakta (kıyıda köşede),** *dey.* Ötede beride, kenarda, köşede, göze çarpmayan, dikkati çekmeyen yerlerde: *Kıyıda bucakta neleri varsa topladılar.* [*Ing.* In out of the way places, in holes and corners; *Fr.* Dans les coins, Ça et là]. ◉ **~ dan gitmek,** *den. (Gemi)* Kıyı veya nehrin karaya yakın kısmından gitmek. [*Ing.* To go along a coast, to coast, to follow the river bank; *Fr.* Côtoyer]; ◉ **~ dan ~ dan,** *dey.* § ❶ Kıyı boyunca, kıyı boyunu izleyerek. [*Ing.* Coast-wise, Along the shore; alongshore; *Fr.* Suivant le long de la côte]. § ❷ Çok dikkatlice, temkinli olarak. [*Ing.* Very cautiously; *Fr.* Précautionneusement, prudemment]; ◉ **~ ya çıkmak,** *den.* Karaya çıkmak, gemiden karaya inmek. [*Ing.* To go on shore, to land, to disembark; *Fr.* Aller à terre, débarquer]. **~ ya düşmek (oturmak),** *dey.* Kıyıya vurmak, kıyının önünde karaya oturmak. [*Ing.* To run aground, to be stranded, to be beached; *Fr.* S'échouer]. ◉ **~ ya inmek,** *den.* ◘ **Kıyıya çıkmak.** ◉ **~ ya oturmak,** *den.* ◘ **Kıyıya düşmek.** ◉ **~ yı dövmek,** *den. (dalgalar hk.)* Açıklardan kıyıya doğru dik olarak gelmek. ◉ **akarsu ~ sı,** *coğr.* ◘ **Akarsu.** ◉ **barınak ~ ları,** *coğr.* ◘ **Barınak.** ◉ **batık ~,** *coğr.* ◘ **Batık.** ◉ **bir ~ da,** *dey.* Dikkati çekmeyecek, göze çarpmayacak bir yerde. ◉ **bir ~ nın rüzgârı altında bulunmak,** *den.* Kıyıdan esen rüzgârı almak. [*Fr.* Être sous le vent d'une

ŞEKİL: 309. — **KIYAFETLER II.** *(ESKİ TÜRK ERKEK KIYAFETLERİ):* **29.** Başçuhadar. **30.** Tezkireci efendi. **31.** Yeniçeri zabiti. **32.** Derviş. **33.** Kadı. **34.** Esnaf. **35.** Sedefsanlı. **36.** Mevlevî. **37.** Tüccar. **38.** Nizamı cedid askeri. */19. Yüzyıl kıyafetleri/.* **39.** Satıcı. **40.** Simitçi. **41.** Bozacı. **42.** Cığerci. **43.** Saka. **44.** Bekçi. **45.** Mahallebici. **46.** Salepçi. **47.** Karadenizli. **48.** Köşklü.

côte]. ◎ **bir ~ nın rüzgârı üstünde bulunmak,** *denizbil.* Bir kıyıyı dolaşarak açık deniz rüzgârı alır durumda olmak. [*Fr.* être au vent d'une côte]. ◎ **bir ~ ya atılmak,** *dey.* Önemini kaybederek unutulmak. ◎ **bir ~ ya çekilmek,** *dey.* İnzivaya çekilmek. (◘ **İNZİVA**). ◎ **birikinti ~ sı,** *jeol.* ◘ **Birikinti.** ◎ **boyuna ~ lar,** *coğr.* ◘ **Boyuna.** ◎ **çöküntü ~ sı,** *coğr.* ◘ **Çöküntü.** ◎ **deniz ~ sı,** *coğr.* ◘ **Deniz.** ◎ **dik (sarp) ~,** *den.* Yüksek ve denize düşen kıyı. [*Ing.* Sheer abrupt, perpendicular) coast; *Fr.* Côte accore]. ◎ **dişli ~,** *coğr.* ◘ **Dişli.** ◎ **düz ~,** *coğr.* ◘ **Düz**[1]. ◎ **düzleşme ~ sı,** *coğr.* ◘ **Düzleşme.** ◎ **enine ~,** *coğr.* ◘ **Enine.** ◎ **gömülme ~ sı,** *oky. bilim.* ◘ **Gömülme.** ◎ **konjonktiva ~ sı,** *anat.* Gözde saydam tabakayı çevreleyen konjonktiva pahı.

~ akıntısı, *coğr.* Kıyı boyunca uzanan, burada yer yer taşıma ve biriktirmeye yol açan deniz akıntısı. Hızı günde 12 deniz milini aşmayan yavaş akıntı. [*Osm.* Sâhil cereyanı; *Ing.* Littoral current; *Fr.* Courant littoral, dérive littoral].

~ aşınma ovası, *coğr.* Kıyı çizgisinin yer değiştirmesiyle ilgili olarak, kıyı boyunda aşınmalarla düzleşmiş olan yerler. [*Osm.* Sâhil İtikâl sahrası; *Ing.* Plain of marine erosion; *Fr.* Plaine d'abrasion].

~ balıkçılığı, *den.* Küçük teknelerle ve kıyılarda yapılan balıkçılık. [*Ing.* Coast(al) or inshore fishery; *Fr.* Pêche côtière, petite pêche].

~ bölgesi, *jeol.* Kıyı boyunun hemen gerisinde uzanan, türlü yönlerden denizin etkisi altında bulunan yerler. [*Ing.* Coast region; *Fr.* Région littorale].

ŞEKİL: 310. — **KIYAFETLER III.** *(ESKİ TÜRK KADIN KIYAFETLERİ):* **1-2-3.** Saray kıyafeti. **4.** Kâhya kadın. **5.** Genç kız *(Ev kıyafeti).* **6.** Rum kadını. **7.** Halayık. **8.** Çengi **9. Gelin kıyafeti. 10.** Sokak kıyafeti. **11.** Ev kıyafeti. **12.** Kalfa. **13-14-15-16-17-18.** Anadolu kadın ev kıyafetleri. */19. Yüzyıl kadın kıyafetleri/:* **19.** Ev kıyafeti. ***20.*** Sokak kıyafeti *(Çarşaflı)* **21.** Sokak kıyafeti *(çarşaflı).* **22.** Sokak kıyafeti *(çarşaflı).* **23.** Sokak kıyafeti*(Ferace ve yaşmaklı).* **24.** Maşlahlı kadın.

~ çizgisi, *coğr.* Açık deniz boyunca uzanan kıyı çizgisi. [*Osm.* Sâhil hattı; *Ing.* Shoreline; *Fr.* Ligne du rivage].

~ çulluğu, *zool.* ◘ **Çulluk.**

~ dalyanı, *balıkç.* ◘ **Dalyan.**

~ değişmesi, *coğr.* Kumsallı kıyılarda eski kumsalların kıyı şekileri, kum-çakıl yığıntıları halinde şimdiki deniz yüzünden yüksekte kalmış olarak görülmeleri veya deniz dibinde yer almış olmaları. [*Osm.* Sâhil hattının tebdil-i mevki etmesi. [*Ing.* Displacement of shore; *Fr.* Déplacement du rivage].

~ dili, *jeom.* Kıyı sapmasının meydana getirdiği döküntü birikintisi; Deniz kumlarından, çakıllarından bir yapısı olan, kıyı girintileri önünde bir dil gibi uzanan, alçak, yassı bir yer biçimi. [*Osm.* Sâhil kordonu; *Ing.* Spit; sand bar; *Fr.* Cordon littoral, flèche littorale].

~ düzenlemesi, *coğr.* Taşkınları önlemek, akan suyun kemirici işini azaltmak için akarsu kıyılarında yapılan işler.

~ düzlüğü, *coğr.* Karanın kıyı boyunca uzanan düz, engebesiz bölümü. [*Ing.* Coastal plain; *Fr.* Plan côtière].

~ emişmesi, *trm.* Akarsu veya göl kıyılarından emişme suretiyle toprak içersine depolanan ve bunların içersindeki su düzeyi düştükçe geriye boşalan su.

~ erozyonu, *trm.* Deredeki su akımından dolayı kıyılar boyunca toprağın ve alttaki aluvyon tabakasının alıp götürülmesi.

~ gölü, *coğr.* Doğal veya sunî durgun su birikintisi; Kumsallı kıyılarda kıyı dili gerisinde kalmış göl. [*Ing.* Lagoon; *Fr.* Lagune, étang].

~ görünüşü, *den.* Kıyının kıvrım ve engebelerini şema biçiminde gösteren desen. [*Fr.* Vue de côte].

~ ini, *jeol.* Dalganın oymasıyle yalıyar içinde oluşan in. [*Ing.* Sea cave; *Fr.* Grotte].

~ kaldırımı, *trm.* Kıyı kaplamasının şevlerin dışına uzanan kısmı. [*Ing.* Bank paving].

~ kaplaması, *trm.* Erozyondan dolayı nehir kıyılarının karaya doğru oyulmasını önlemek için nehir veya sedde şevlerinin kaplanması. [*Ing.* Bank revetment; *Fr.* Revetement de côte].

~ kaptanı, *den.* Kıyıkaptanlığı yeterlik belgesine sahip, kıyı sefer bölgesi için de 500 gros tona kadar olan gemilerde kaptanlık yapabilen kimse.

~ kırlangıcı, *zool.* ◘ **Kırlangıç.**

~ kordonu, *jeom.* ◘ **Kıyı dili.**

~ koşarı, *zool.* ◘ **Kıyıkoşarı.**

~ kumulu, *jeom.* ◘ **Kumul.**

~ muhafazası, *trm.* Nehir kıyılarını veya nehir boyunca uzanan sedde şevlerini akıntıdan ileri gelen erozyondan korumak amacıyle alınan tedbir.

~ oluğu, *jeom.* ve *deniz. bil.* Bir kumsalda iki kumlu *(veya ender olarak taşlı)* sırtı ayıran, kıyıya paralel veya eğik çöküntü: *Kıyı oluğunun boyutları yaklaşık olarak bir hektometredir.*

~ ortamı, *jeol.* Gelgit suları arasında kalan deniz kıyısı ortamı. [*Ing.* Littoral environment; *Fr.* Milieu littoral].

~ ovası, *coğr.* Deniz ile gerideki dağlar arasında uzanan, buralardan koparılarak taşınmış taş parçacıklarından doğmuş ova. [*Ing.* Strandplain, beach plain; *Fr.* Plaine littorale (côtière)].

~ platformu, *deniz. bil.* ◘ **Kara platformu, Deniz düzlüğü.**

~ resifleri, *coğr.* ◘ **Resif.**

~ rüzgârları, *coğr.* Gece vakti karalardan esen rüzgâr. ◘ **Rüzgâr.**

~ seyri, *den.* Genel olarak limanlardan ve daha çabuk soğumasıyle, karadan denize gemilerin demirlemesine elverişli sulardan çıkmayan her tonajda geml ile bağlı bulunduğu limandan 100 milden fazla uzaklaşmayan, en çok 300 net tonluk gemilerin yedekte çektiği şalupa çeşidinden teknelerin seyri. [*Ing.* Limited coastal navigation, home-trade navigation; *Fr.* Bornage].

~ **sıra**, *den.* ◘ Kıyıdan kıyıdan.

~ **sisi**, *coğr.* Karadan denize esen soğuk rüzgârların, sıcak ve buharla doygun hava ile deniz üstünde karşılaşmasından doğan sis. [*Ing.* Sea fog; *Fr.* Brumes].

~ **suları**, § ● *coğr.* Denizin karaya yakın olan ve kara boyunca uzanan deniz şeridi. [*Ing.* Shallow waters near the shore, the shallows]. § ● *den. huk.* Büyük denizlere dökülen nehirlerin ağızlarından itibaren içeriye doğru büyük gemilerle nakliyata elverişli olan kısımları. [*Ing.* Coastal waters].

~ **sürüntüleri**, *coğr.* Türlü şekillerde parçalanmış taşların sürüklenerek kıyı boyundaki başka yerlerde biriktirilmiş durumu. [*Fr.* Migration des matériaux].

~ **tahkimatı**, *trm.* Su oymasına mâni olmak için dere kenarlarının çalı veya bir birlerine bağlanmış kazıklarla örtülmesi.

~ **ticareti**, *den. huk.* Memleket limanları arasındaki ticaret. [*Ing.* Coasting trade; *Fr.* Commerce caboteur, cabotage].

~ **topçusu**, *ask.* Kıyıların savunmasına ve deniz müstahkem mevkilerine ayrılmış çeşitli çap ve cinste ağır ve çakılı topçu birlikleri.

kıyıcı[1], i. < *kıymak.* § ● Kıymak işini yapan kimse: *Tütün kıyıcısı.* [*Ing.* Cutter, chopper, mincer *(of tobacco etc.)*; *Fr.* Ouvrier qui hache le tabac]. § ● s. Acıma duygusu olmayan başkalarına kıyasıya kötülük eden, merhametsiz ,zalim, insafsız. [*Osm.* Gaddar; *Ing.* Pitiless or cruel person; *Fr.* Impitoyable, cruel,-elle].

kıyıcı[2], i. *esk.* § ● Kıyı balıkçısı. [*Ing.* Shore fisherman]. § ● Kıyıya vuran gemi enkazını devletten aldığı izinle toplayan kimse. [*Ing.* Gatherer of flotsam and jetsam]. § ● Sık sık kıyı gezintisi yapan kimse veya gemi. [*Ing.* Frequenter of the shore]. § ● Kıyı muhafızı. [*Ing.* Coast guard].

kıyıcılık,-ğı, i. Gaddarlık, zulüm. [*Ing.* Cruelty; *Fr.* Cruauté].

~ **tiyatrosu**, *tiy.* Arthur Antoine'ın ileri sürmüş olduğu bir tiyatro türü. [*Ing.* Cruelty theater; *Fr.* Théâtre de cruauté].

kıyı.çulluğu, b. i. *zool.* ◘ Çulluk.

kıyık, s. < *kıymak.* İnce ince, küçük küçük doğranmış, kıyılmış olan: Kıyık tütün. [*Ing.* Ground, chopped up; *Fr.* Haché,-ée].

~ **kıymak**, Çok küçük parçalara ayırmak, çok ince doğramak. [*Ing.* To chop (up); *Fr.* Hacher].

kıyı.kırlangıcı, b. i. *zool.* ◘ Kırlangıç.

kıyı kıyı, z. ◘ Kıyıdan kıyıdan.

~ **gitmek**, *dey.* Bir deniz aracı ile su derinliğinin elverdiği oranda kıyı çizgisini takip ederek seyretmek.

kıyı.kordonu, b. i. ◘ Kıyı dili.

kıyı.koşarı, b. i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Yağmurkuşgiller *(Charadriidae)* familyasından bir kuş türü. Su kenarlarında rastlanır. Vücudu ak, kuyruğu külrengidir. Güney Avrupa, Kuzey Afrika, Güney Asya'da yaşar. Göçücüdür. [*Lat. Himantopus himantopus; Ing.* Black - winged stilt; *Fr.* échasse blanche].

kıyı.kumulu, b. i. ◘ Kumul.

kıyılmak, nsz. f. § ● Kıymak işine konu olmak: *Tütün kıyıldı.* [*Ing.* To be chopped up fine, to be cut or minced; *Fr.* être haché, être morcelé]; § ● özs. Herhangi biri kıymak: *Paraya kıyılamadı, Zavallıya nasıl kıyıldı;* § ● *mec.* Ezilir, kıyılır gibi olmak: *Yorgunluktan her tarafım kırılıyor;* § ● *mec.* İçi ezilmek, açlık, yorgunluk v.b. sebeplerle baygınlık hissetmek: *Açlıktan içim kıyıldı;* § ● özs. f. *(öznesiz olarak)* Kötülük edilmek, kötülüğe ve zulme uğramak: *Bu kadar güzel çiçeğe nasıl kıyılır?*; § ● Feda edilmek, acınmayıp verilmek: *Paraya kıyılmayınca bu işin biteceği yok.* [*Ing.* Not to be spared, to be spent, to be made a sacrifice *(of)*].

kıyım[*], i. < *kıymak.* § ● Kıymak eylemi veya tarzı. [*Ing.* Act or manner of cutting or chopping up; *Fr.* Action ou manière de hacher]; § ● Haksızlığa uğratma, haksızlık yapma. [*Osm.* Gadir]; § ● Kıyılma tarzı: *İnce kıyım. Kaba kıyım;* § ● Haksızlık yapma, gadir; § ● Kendini savunamayacak durumda olan kimselerin topluca öldürülmesi. [*Osm.* Katliam; *Ing.* Massacre, slaughter, manslaughter; *Fr.* Massacre]; ◉ iri ~, *dey.* İri-yarı, cüsseli kimseler için kullanılır. [*Ing.* Coarse grained, clumsy, huge fellow, heavilybuilt; *Fr.* Rustre, grossier].

kıyım kıyım, z. İnce ince: *Kıyım kıyım kıymak.*

kıyımlı, s. Kıyımı olan, herhangi bir şekilde kıyılmış olan: *İnce kıyımlı. Kaba kıyımlı.* [*Ing.* Cut, chopped up; *Fr.* Haché de telle ou telle manière].

kıyımlık, s. Bir defada kıyılacak miktarda olan: *İki kıyımlık tütün.*

kıyın, i. Erkli bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı acıklı durum. [*Osm.* Zulüm].

kıyınmak, nsz. f. Eziklik ve kırıklık hissetmek: *Midem kıyındı. Vücudum kıyındı.* [*Ing.* To have a sensation of aching and debility *(organ of body)*; *Fr.* Faire mal

ŞEKİL: 311. — **YABANCI KIYAFETLERİ.** (1) Yunanlı kadın. 2. Atkı *(Peplos).* (3) Yunanlı erkek. 4. Tesalya şapkası. 5. Çiton. 6. Himatyon. (7) Romalı kadın. 8. Alın perukası. 9. Stola. 10. Renkli şal *(palla)* (11) Romalı erkek. 12. Gömlek *(tünik).* 13. Toga. 14. Erguvanî bordür. (15) Bizanslı İmparatoriçe. 16. İnci taç. 17. Süs askı. 18. Erguvanî üstlük. 19. Etek (20) Alman prensesi *(XIII. yüzyıl).* 21. Taç. 22. Yüz atkısı. 23. Püskül. 24. Üstlük bağı. 25. Kuşaklı cüppe. 26. Üstlük. (27) Ispanyol tipi kıyafetli bir Alman *(1575 sıralarında).* 28. Başlık *(kep).* 29. Kısa pelerin. 30. Vatkalı yelek. 31. Vatkalı şalvar. (32) Ladeknecht *(1530 sıralarında).* 33. Yırtmaçlı yelek. 34. Torba pantolon. (35) Basle'li kadın *(1525 sıralarında).* 36. Fistan. 37. Eteklik *(iç etekliği).* (38) Nuremberg'li kadın. 39. Geniş yaka. (40) Burgonyalı *(XV. yüzyıl).* 41. Kısa yelek. 42. Krakolar. 43. Pulenler. (44) Genç soylu *(1400 sıralarında)* 45. Kısa ceket. 46. Tarak kolları. 47. Yarım renkli çorap. (48) Augsburg'lu soylu kadın. 49. Kabarık kolluk. 50. Kolsuz fistan. (51) Fransız hanımefendisi *(1600 sıralarında).* 52. Ruf yaka. 53. Korseli bel. (54) Soylu erkek *(1650 sıralarında).* 55. İsveç şapkası. *(kavalye şapkası).* 56. Düşen yaka. 57. Beyaz keten astarı. 58. Kova çizmeler. (59) Soylu kadın *(1650 sıralarında).* 60. Kabarık kollar. (61) Soylu erkek (1700 sıralarında). 62. Üç köşeli şapka. 63. Kıyafet kılıcı. (64) soylu kadın *(1700 sıralarında).* 65. Dantelâ başlık. 66. Dantelâ kenarlı üstlük. 67. Gümüş işleme. (68) Soylu kadın *(1875 sıralarında).* 69. Arka etek yastığı. (70) Soylu kadın *(1858 sıralarında).* 71. Başlık. 72. Krinolin (73) Biedermeier erkeği *(1845 sıralarında).* 74. Kalkık yaka. 75. İşlemeli yelek. 76. Redingot. (77) Bağlı peruka. 78. Peruka bağı. (79) Saraylı hanımlar *(1780 sıralarında).* 80. Uzun etek. 81. Yüksek serpuş. 82. Saç süsleri. 83. Kafesli etek.

(estomac etc), être abattu *(membres du corps)*].

kıyıntı, i. < *kıymak*. § ● Açlık sebebiyle midede duyulan eziklik, kırıklık, iç bayğınlığı: *Midemde bir kıyıntı var.* [*Ing.* Stomach pains; *Fr.* Douleur de l'estomac]; § ● İnce ince doğranmış işe yaramaz şey: *Tahta kıyıntısı. Et kıyıntısı.* [*Ing.* Anything chopped up; *Fr.* Chose hachée]; § ● Kırıklık, vücut kırıklığı. [*Ing.* Languor; *Fr.* Langueur].

kıyısal, s. Kıyı ile ilgili. [*Osm.* Sâhilî; *Ing.* Littoral, coastal; *Fr.* Littoral,-ale].

kıyışmak, *ortakl.* f. § ● Anlaşmak, uyuşmak, anlaşarak sözleşme yapmak. [*Ing.* To come to a final agreement; *Fr.* S'arranger définitivement]; § ● Boy ölçüşmek, yarışmaya kalkmak; § ● *esk. (İki veya daha fazla şey hk.)* Kesişmek; § ● Cesaret etmek, göze almak.

kıyma, i. § ● Kıymak eylemi ve hareketi. [*Ing.* Chopping, mincing; *Fr.* Mise en hachis]; § ● i. Kıyılmış et: *Kıymalı makarna.* [*Ing.* Chopped meat, ground meat; *Fr.* Hachis]; § ● s. *esk.* Kıyılmış gibi olan, ince, süzgün. [*Ing.* Finely chopped].

~ **bıçağı**, Eti kıyılmış duruma getirmek için kullanılan bıçak. [*Ing.* Chopping knife, chopper; *Fr.* Hachoir].

~ **göz**, *h. d.* Koyu renkli göz.

~ **kütüğü**, Üzerinde et kıymaya yarayan kütük parçası. [*Ing.* Chopping log, butcher's block; *Fr.* Billot].

~ **makinesi**, Huni biçimindeki ağzından içeri atılan et parçalarını, burgu biçimindeki döner bir kolla bıçaklara doğru ittikten sonra küçük deliklerden meydana gelen çıkış yerinden kıyılmış et olarak dışarı çıkaran âlet. *(Elle veya elektrikle işletilebilir).* [*Ing.* Chopping or mincing machine; *Fr.* Hachoir, hache-viande].

~ **tahtası**, Üzerinde bazı besin maddelerini kıymak için yapılmış, genellikle gürgenden tahta. [*Ing.* Chopping board; *Fr.* Hachoir].

kıymak (-i), f. *esk. T.* § ● Pek ince ve küçük parçalar halinde doğramak: *Et kıymak. Tütün kıymak.* [*Ing.* To mince, chop up fine; *Fr.* Hacher]; § ● (-e), *mec.* Feda etmek, gözden çıkarmak, esirgememek, acımayarak vermek: *Paraya kıyarsan bulursun. Paraya kıyamıyor.* [*Ing.* Not to spare, to spend, to make a sacrifice *(of)*; *Fr.* Se passer de quelqun, de quelquechose]; § ● (-e) *(Geniş anlamda)* Acımayıp öldürmek veya büyük bir kötülük etmek, gaddarlık etmek: *Zavallıya nasıl kıydılar. Bu kuzuyu kesmeye insan kıyamaz.* [*Ing.* To chop off, to slaughter, to massacre; *Fr.* Faire du mal, tuer]; § ● Nikâh kelimesini tümleç olarak aldığı vakit yardımcı fiil değerinde olur: *Nikâhlarını o kıymiştl;* § ● *(Genellikle olumsuz olarak)* Duyulan hayranlık, sevgi v. b. sebeplerden dolayı sakınmak, çekinmek; ◉ **cana (canına)** ~, *dey.* öldürmek. [*Ing.* Not to spare lives, to kill pitilessly; *Fr.* Assassiner, tuer, mettre à mort]; ◉ **nikâh** ~, *dey.* Evlenme işlemini yapmak. [*Ing.* To perform the marriage ceremony; *Fr.* Conclure un mariage, dresser le contrat de mariage].

kıymalı, s. İçinde kıyma bulunan *(yiyecek)*, kıyılmış etle, kıyma ile birlikte pişirilmiş olan: *Kıymalı börek. Kıymalı yumurta. Kıymalı makarna.* [*Ing.* Prepared or filled with ground meat; *Fr.* Fait avec du hachis, rempli de hachis].

kıymalık,-ğı, i. Kıyma yapmaya elverişli: *Kıymalık et.*

kıymet, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Bir şey için tesbit edilen karşılık. [*Ing.* Value, worth, esteem; *Fr.* Valeur]; ☆ *Eşanl.* **değer**; § ● Bir kimsenin üstün niteliği: *Yüksek kıymette bir insan.* [*Ing.* Value; *Fr.* Valeur]; § ● Yüksek değeri olan kimse: *Sanat âlemi bir kıymetini daha kaybetti.* [*Ing.* Value; *Fr.* Valeur]; § ● Değerli şey: *Yüzyıllar boyunca Türkiye'den Avrupa'ya aktarılan tarihî kıymetler;* § ● Ahlâkî, estetik bir ilkeye uygun olarak verilen önem. [*Ing.* Value; *Fr.* Valeur]; § ● Manevî süs; ◉ ~ **i inip çıkan para**, *ikt.* Kâğıt para. [*Ing.* Softy money]; ◉ ~ **i adediye**, *mat.* Sayı değeri; ◉ ~ **i ittihadiye**, *kim. esk.* Hidrojen atomuna oranla diğer atomların birleşme değeri; ◉ ~ **i takribiye**, *mat.* Yaklaşık değer; ◉ ~ **i vasatiye**, *fiz. esk.* Ortalama değer; ◉ ~ **i kalmamak**, *dey.* Değerini kaybetmek; ◉ ~ **i yok**, *dey.* § ● *«İş işten geçmiş olur»* anlamında kullanılır; § ● Önemi yok, değersiz, önemli değil; ◉ ~ **ini bilmek**, *dey.* Değerini anlamak ve ona göre davranmak. [*Ing.* To value or appreciate properly, to realize the worth *(of)*; *Fr.* Apprécier]; ◉ ~ **ini kaybetmek**, *dey.* Önemini yitirmek, önemli ve değerli bir şey herhangi bir olaydan sonra değerini yitirmek; ◉ ~ **ten düşme**, *muh.* Gayrımenkulleştirmelerin, teknik gelişmelere bağlanması mümkün olan değer azalışları. [*Ing.* Depreciation; *Fr.* Dépreciation, dévalorisation]; ◉ ~ **ten kaybetme**, *ikt.* Bir sabit tesisin kullanma kıymetini kaybetmesi. [*Ing.* Loss usefulness]; ◉ ~ **ten düşmek**, *dey. (Değerli bir şey hk.)* Değerini kaybetmek. [*Ing.* To depreciate, to fall in value; *Fr.* Perdre de sa valeur, se déprécier, se dévaluer]; ◉ **aşırı** ~, *ikt.* Kıymetin fazla ve aşırı olması: *Paraların aşırı kıymette oluşu, ortadan kalkmalarına yolaçar.* [*Ing.* Overvalue; *Fr.* Survaleur]; ◉ **kaimen** ~, *ikt.* Bina ve ağaçların bulundukları yerde, toprağın kıymetinden ayrı olarak taşıdıkları kıymet. *(Bunu bulmak için, araziye bir kere çıplak olarak değer biçilir, bir kere de ağaç ve binalarla beraber değer biçilir. Bu iki kıymet arasındaki fark, kaimen kıymeti verir).* [*Ing.* Standing value *(of a building)*]. ◉ **meblyyen** ~, *huk.* Bina ve ağaç gibi gayrimenkul malların yıkıldıktan veya kesilerek taşınır hale geldikten sonraki yıkıntı veya kereste değerleri.

~ **artışı**, *ikt.* Bir malın değerindeki artış, piyasa fiyatının değişmesi dolayısıyle kıymetin devamlı olarak artışı. [*Ing.* Appreciation; *Fr.* Appréciation].

~ **biçmek**, *dey.* Bir şeyin değerini takdir etmek. [*Ing.* To estimate the value *(of)*, to evaluate; *Fr.* Évaluer, estimer].

~ **(değer) eksilmesi**, *ikt.* İki ayrı zamanda değeri biçilen bir nesnenin veya bir verginin değerinde görülen azalış. Bütçeye ilişkin ödentilerin değer eksilişi.

~ **farkı**, Resimde her renk aynı açıklıkda ve aynı ışıklılıkda bulunmaz. Kıymet farkı renklerin kara kalemle ifade edildiğinde koyuluklarını gösteren derecedir. Renk farklarına ise ton ayrılığı veya ton farkı denir. [*Fr.* Différence de valeur].

~ **hesapları**, *ikt.* Gayrî şahsî hesaplar, emtia hesabı, kasa hesabı, sabit kıymetler, senedat, faiz, iskonto hesapları. [*Ing.* Impersonal accounts; *Fr.* Comptes de valeur].

~ **kesri**, *bank.* ve *bors.* Menkul bir kıymetin bir bölümü, parçası. *(Tahvil hamilinin elinde, bir araya getirilmesi gereken ve yeni tahvillerin tam sayılı bir miktarına tekabül etmeyen tahvil bulunduğu veya bedelsiz verilen hisse senetleri dağıtımında, hamilin elinde, tam sayı meydana getiren tahvillere tekabül etmeyen «hakları» bulunduğu zaman, kıymet kesri meydana çıkar).*

~ **koymak**, *dey.* Bir şeyin değerini tespit etmek. [*Ing.* To value, appraise, tax; *Fr.* Évaluer, apprécier].

~ **takdiri**, *huk.* Belirli bir eşyanın iki uzman tahminci tarafından değerinin takdiri. [*Ing.* Appraisal, appraisement, valuation; *Fr.* Évaluation, estimation, appréciation].

~ **vermek**, *dey.* Önem vermek, değer vermek, saygı duymak. [*Ing.* To attach importance *(to)*, to set value *(on)*, to esteem; *Fr.* Attacher de la valueur].

kıymet.dar, b. s. ◘ Kıymettar.

kıymetlendirmek (-i), f. Kıymetlenmesine yolaçmak. [*Ing.* To raise the value *(of)*, to utilize, to make profitable use *(of)*, to estimate].

kıymetlenmek, nsz. f. § ● Değeri artmak, değer kazanmak, değerlenmek. [*Ing.* To increase in value, to become valuable]; § ● Önem kazanmak.

kıymetli, s. § ● Maddî ve manevî kıymeti olan, kadri ve itibarı olan. [*Ing.* Valuable, worthy; *Fr.* Précieux,-euse]. ☆ *Eşanl.* **değerli, zîkıymet.** ☆ *Karş.* **kıymetsiz, değersiz, paçavra**; § ● Sevilen, seçilen, tercih edilen: *Çocuklarının en kıymetlisidir.* [*Ing.* Choicest; *Fr.* Favori, -ite, chéri, -le]; § ● Önemli, etkileyici; § ● Yüksek kıymeti olan: *Kıymetli gençler;* § ● Kıymeti yüksek nesneleri içine alan: *Kıymetli kütüphanesinde bu bahse ait bir çok kitap mevcuttu;* § ● Onurlu, şerefli: *Benim için her biriniz aynı derecede kıymetli azizsiniz.* ☆ *Eşanl.* **değerli**; § ● Kıymetli olmayan bir şeye çok değer veren birine söylenir: *Kitabın amma da kıymetliymişl*

~ **evrak**, *huk.* Kapsadığı hak, senede bağlı olan, senetsiz ileri sürülebilmesine imkân bulunmayan evrak. [*Ing.* Commercial papers, securities; *Fr.* Titre, valeur].

~ **evrak baskısı**, *matb.* Kıymetli kâğıtların baskısı deyince, kâğıt paraların, tahvil, hisse senedi, pul, çek gibi kıymeti olan mevzuların baskısı anlaşılır. *(Bunların baskısında esas, güç ve karışık teknikler kullanılmak suretiyle taklit edilmelerin önüne geçmektir).* [*Ing.* Security printing; *Fr.* Impression de valeurs].

~ **madenler karşılığı avans**, *ikt.* Kıymetli madenlerin terhin ve tevdii karşılığında elde edilen kredi veya para. [*Ing.* Advance on preciousness; *Fr.* Avance sur métal précieux].

~ **taş**, Yüksek değeri olan taş. [*Osm.* Hacer-i zîkıymet; *Ing.* Precious stone; *Fr.* Pierre précieuse].

kıymetlilik,-ği, i. Kıymetli olma hali. [*Ing.* Worthiness; *Fr.* Mérite].

kıymetsiz, s. Maddî ve manevî değeri olmayan: *Kıymetsiz bir yüzük.* [*Ing.* Worthless useless, of no use, valueless; *Fr.* Sans valeur].

☆ *Eşanl.* **değersiz.**

~ **numune**, *ikt.* Ucuz gitmesi için numune peteklerinin üzerlerine yazılan yazı.

kıymetsizlik,-ği, i. Kıymetsiz olma hali, değersizlik, önemsizlik. [*Ing.* Worthlessness, uselessness, valuelessness; *Fr.* Manque de valeur].

kıymet.şinas, b. s. Değer bilen, her şeyin değerini anlayıp takdir eden. [*Ing.* Appreciative, who knows the value *(of a thing or person)*, grateful; *Fr.* Qui sait estimer des personnes].

kıymettar/kıymettâr/, s. *Osm.* < *Ar. kıymet* + *Fars. dâr. esk.* Değerli, kıymetli. [*Ing.* Valuable, precious; *Fr.* Précieux,-euse].

kıymık,-ğı, i. < *kıyım* > *kıyımık.* Pek küçük ve ucu sivri tahta veya kemik parçası: *Elime kıymık battı.* [*Ing.* Splinter; *Fr.* Écharde]. ◉ **kemik kıymığı**, *patol.* Kırık bir kemiğin küçük bir parçası.

kıymıklanmak, nsz. f. Kıymıklı hale gelmek. [*Ing.* To splinter, to get splinters].

kıymıklı, s. İçinde veya üzerinde kıymık bulunan. [*Ing.* Full of splinters].

kıyrak, s. Yakın, komşu.

☆ *Karş.* **ırak.**

kıyrat,-tı, i. Elmas, pırlanta ve inci gibi kıymetli taşları tartmak için kullanılan tartı ölçüsü olup eski dirhemin on altıda biridir.

kıyye, i. *Osm.* < *Ar. kıyye, esk.* Okka; 1300 gramlık ölçü birimi. [*Ing.* Okka *(about 1300 gram)*].

Kız, öz. i. *astr.* Kuzey yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Osm.* Bâkire; *Lat. Virgo (=Vir); Ing.* Virgin; *Fr.* Vierge]. ☆ *Eşanl.* **sümbüle.**

kız, i. *esk. T.* § ● Ana ve babasıyle ilintisi bakımından dişi cinsten kimse; Dişi çocuk: *Üç kızı var.* [*Osm.* Bint; *Ing.* Girl, daughter; *Fr.* Fille]. § ● Genç veya yaşlı hiç evlenmemiş dişi insan. [*Ing.* Spinster, old maid; *Fr.* Fille]. § ● Erden, kız oğlan kız: *Bu gençlerden biri dul, öteki kızdır.* [*Ing.* Virgin, maiden; *Fr.* Vierge]. § ● İskambil kâğıtlarında kız resimli kâğıt: *Kupa kızı, maça kızı.* [*Ing.* Queen; *Fr.* Dame]. § ● s. Dişi: *Kız kar-*

deş. Kız evlât. [*Ing.* Female; *Fr.* Du sexe féminin, femelle]. § ● *ünl.* Dişi cinsten bir kimseye daha yaşlı biri tarafından hitap ederken kullanılır: *Kızım, bey burada mı?* [*Ing.* Girl; *Fr.* Fille]. ◉ ~ **ı gönlüne bırakırsan** ya davulcuya varır *(kaçar)* **ya zurnacıya,** *at.* Evlenme çağındaki kız eğlenceye düşkün olur. Büyükleri onu uyarmazlarsa, hoşlandığı uygun olmayan birisiyle evlenir. ◉ ~ **ı kısrağı** *(birinin), tkz.* Birinin ailesindeki kızlar ve kadınlar. [*Ing.* His womenfolk]. ◉ ~ **ını dövmeyen dizini döver,** *at.* Kızını iyi yetiştirmeyen anne, kızı el kapılarında beceriksizliği yüzünden sıkıntı çektiği zaman dövünür durur. [*Ing.* Keep your daughter in order or you will regret it later]. ◉ ~ **ını vermek** *(birine), dey.* Birini kendine damat yapmak. ◉ ~ **lar ağası,** Saray hareminde baş harem ağası. [*Ing.* Chief black eunuch of the imperial harem; *Fr.* Le chef des eunuques de Serail]. ◉ ~ **lar anası,** *dey. esk.* Başrahibe. [*Ing.* Abbess of a convent]. ◉ ~ **ların eğitimi,** *psik.* ve *eğt.* Bedenî, ruhî ve zihnî gelişmelerine imkân hazırlamak için kızların tâbi tutulduğu eğitim. 19'uncu yüzyılın sonlarına doğru bazı Avrupa memleketlerine kızların eğitim ve öğretimi için okulların açılmasına başlanmıştı. ◉ **deniz** ~ **ı,** *mit.* ◘ **Deniz.** ◉ **genç** ~, Henüz evlenmemiş ve yaşı ilerlememiş kız. [*Ing.* Young girl; *Fr.* Jeune fille]. ◉ **peri** ~, *dey.* § ● Çok güzel olduğuna inanılan masal kızı. § ❷ Çok güzel kız için söylenen beğenme sözü: *Zeynep omuzlarına dökülen saçları, pırıl pırıl gözleriyle sanki bir peri kızıydı.* ~ **alıp vermek,** *dey.* İki aile arasında gelin almak veya vermek yoluyle hısımlık kurmak. [*Ing.* To intermarry; *Fr.* Se marier entre parents, contracter parenté par alliance].

~ **almak,** *dey.* § ❶ Bir aileden gelin alarak hısım olmak: *Biz onlardan kız almıştık.* § ❷ *(Erkek hk.)* Evlenmek. [*Ing.* To marry a girl; *Fr.* Se marier avec une fille].

~ **beşikte (kundakta), çeyiz sandıkta, (Kız kucakta, çeyiz bucakta)** *at.* Kız daha beşikte iken çeyiz hazırlıklarına başlamak gerektir.

~ **bitli,** *dey.* Kızlardan ayrılmayan *(erkek).*

~ **böceği,** *zool.* ◘ **Kızböceği.**

~ **böcekleri,** *zool.* ◘ **Kızböcekleri.**

~ **çamı,** *bot.* ◘ **Çam.**

~ **çıkarmak,** *h. d.* Kız gelin etmek.

~ **çıkmak,** *dey.* Yapılan muayene sonucu bâkire olduğu anlaşılmak.

~ **enstitüleri,** Amacı, kızları aile hayatında bilgili ve becerikli birer ev kadını olarak hazırlamak ve kadın sanatlarında bir kazanç yolu tutabilmelerine yarayacak nitelikler ve ustalıklarla yetiştirmek olan meslek eğitimi kurumlarına verilen ad. *(Türkiye'de kurulmuş ilk kız enstitüsü 1928 yılındadır).*

~ **evi naz evi,** *at.* Kız evi nazlı olur. İsteklinin rica, minnet etmesini ister, kızını ağır satar.

~ **gibi,** *dey.* § ❶ Kıza benzeyen; § ❷ *arg.* Çok güzel ve yeni: *Kız gibi araba.* [*Ing.* New, untouched, beautiful]; § ❸ Utangaç, sıkılgan, terbiyeli erkekler için söylenir.

~ **istemek,** *dey.* Bir kızı evlendirmek için ana-babasından veya yakınlarından istemek.

~ **kaçırma,** *huk.* Şehvet duygusu veya evlenmek amacıyle bir kızın kaçırılması. *(Umumî âdap aleyhine işlenmiş suçlardan sayılır).* [*Ing.* Abduction of a girl; *Fr.* Rapt, enlèvement d'une fille par violence ou par séduction].

☆ *Eşanl.* **kadın kaldırma.**

~ **kaçırmak,** *huk.* Bir kızı kendinin veya ailesinin rızası olmadan alıp götürmek. [*Ing.* To kidnap a girl, to elope with a girl].

~ **kardeş,** ◘ **Kızkardeş.**

~ **kızan,** *dey.* ◘ **Kızan.**

~ **kilimi,** *folk.* Göçebe kızlarının dokuduve evlenirken beraberinde götürdükleri çeyizlik kilimi.

~ **kucakta, çeyiz bucakta,** *at.* ◘ **Kız beşikte, çeyiz sandıkta.**

~ **kurusu,** *dey.* Hiç evlenmemiş yaşlı kız. [*Ing.* Spinster, old maid; *Fr.* Fille].

~ **kuşu,** *zool.* ◘ **Kızkuşu.**

~ **oğlan kız,** *dey.* Bâkire. [*Ing.* Virgin, young, and fresh; *Fr.* Vierge].

☆ *Eşanl.* **erden.**

~ **okulu (mektebi),** Yalnız kızların devam ettiği okul: *Bu memlekette ne kadar da çok kız mektebi varmış.* [*Ing.* School for girls].

~ **sanat enstitüleri,** *eğt.* ◘ **Sanat enstitüleri.**

~ **tarafı,** Evlenme yoluyle akraba olmuş taraflardan kızın ailesi. [*Ing.* The bride's relatives].

~ **teknik öğretim,** *eğt.* ◘ **Teknik öğretim.**

~ **ticareti,** Beyaz kadın ticareti. [*Ing.* White slave traffic].

~ **vermek,** *dey. (kız hk.)* Evlendirmek. [*Ing.* To give a girl in marriage *(to),* to marry; *Fr.* Marier].

~ **yaşmağı,** *folk.* Oyaları, işlemeleri kadınlarınkinden farklı olan ve kaçgöç zamanında kızların kadınlardan ayırt edilmesini sağlayan yaşmak. [*Ing.* Loose open veil worn over the head by girls].

kızak,-ğı, i. § ❶ Kar veya buz üzerinde kaydırılan tekerleksiz taşıt. *(Altına tekerlek yerine, kayarak hareket etmesini sağlayan patenler konur).* [*Ing.* Sledge, sled, sleigh; *Fr.* Traîneau]; § ❷ Ağır yüklerin taşınmasında kullanılan bir çeşit tekerleksiz araba. [*Ing.* Sledge, sleigh; *Fr.* Traîneau]; § ● *den.* (a) Üzerinde deniz veya nehir tekneleri yapılan veya onarılan tersanelerde gemilerin suya indirilmesini veya sudan çekilmesini sağlayan tertibat *(ızgara);* (b) Gemilerin altı kuru olarak çekilmesini sağlayan tertibat; (c) Gemilerin altı kuru olarak çekildiği eğik alan; (d) Havuzlanacak olan bir gemiyi kıyıya paralel olarak çekmek için teknesinin altına kaydırılan tekerlekli sürgü. [*Ing.* Ways, slipway, sliding ways, shipway; *Fr.* Couettes, cale]; § ❹ *mek.* Dairesel, helisel v.b. genellikle de doğrusal bir hareketi yöneltmek için kullanılan prizma kesitli madenî parça; *Kızakların kullanılması çok önemlidir, çünkü mekanizmanın düzgün çalışması kızağın duyarlılığına bağlıdır;* § ❺ *trm.* (a) Sabanı bir yerden bir yere götürürken yere dokunmasın diye altına konan çapraz odun parçaları. [*Fr.* Traîneau]; § (b) Pulluk veya tırpan gibi âletlerin yere sürtünmesini önlemek amacıyle altına konan madenî araba. [*Ing.* Bush-harrow, brush-harrow; *Fr.* Traineau, traînoir]. ◉ **kızağa çekmek,** *den.* § ❶ Gemiyi onarmak için kızak üstüne almak. [*Ing.* To lay on the stocks *(a ship)];* § ❷ *mec. dey.* Kullanılmaktan uzaklaştırmak. [*Ing.* To fire, dismiss *(person);* ◉ ~ **tan inmek,** *den. (gemi hk.)* Yapım veya onarımı biterek denize inmek. [*Ing.* To be launched *(ship)*]; ◉ **araçlı** ~, ◘ **Araçlı,** ◉ **fıçı kızağı,** *mek.* ◘ **Fıçı.** ◉ **filika mataforası kızağı,** *den.* Geminin bir tarafa yatması halinde borda tarafındaki cankurtaran sandalının denize indirilmesini kolaylaştırmak amacıyle sandal teknesinin borda kıvrımına uygun olarak yapılmış olan ve üzerinden sandalın kaydırılmasına yarayan yuvarlak kızak; ◉ **kayık kızağı,** *den.* ◘ **Kayık[1].**

~ **başı,** *den.* Bir tekne inşa kızağının su seviyesinin altında kalan kısmı.

~ **boyunduruğu,** *den.* Dayakları alındığı zaman, gemiyi tutmak için, kızaktaki gemilerin baş ve kıç taraflarına yapılan kenetler.

~ **eğimi,** Kızak üzerinde yapılan gemilerin, kolayca denize indirilmesi için, kızaklara verilmesi gereken eğim.

~ **ızgarası,** *den.* Kızak yapılacak yer hazırlandıktan sonra, toprağı kuvvetlendirmek için, sahile paralel olarak döşenen çam kütükleri.

~ **iskele sehpası,** *den.* Bir geminin yapımı sırasında kurulan iskeleleri tutması için gemi tezgâhının çevresine dikey olarak yerleştirilen kafes biçiminde madenî sehpa.

~ **oluğu,** Bir gemi kızak beşiğinden değil de kızak yatağı üzerinden kaydırılarak denize indirildiği zaman, geminin omurgasının oturtulduğu yatağın kaydırılarak geçirildiği yanları sağlam oluk. *(Bu oluğun bir ucu, kızağın sonundaki bir duvara bağlanır ve gemi ile oluğun kızak dayak yatağının üzerinden kayarak kızaktan denize inmesi için bu bağı kesmek yeter).*

~ **omurgası,** *den.* Bir gemi ile oluğun kızak dayak yatağının üzerinden kayarak kızaktan denize inmesi için uzunlamasına konmuş büyük ağaç parçası.

~ **siyilleri,** *den.* Kızaktaki iskemlelerin altlarını ihtiyaca göre yükseltmek veya alçatmak için vurulan siyiller.

~ **yapmak,** *dey.* Fren tuttuğu halde taşıt durmayıp kaymak. [*Ing.* To slide, to glide; *Fr.* Glisser].

~ **yolu,** § ❶ *mad. oc.* Düşey kuyularda ve bürlerde, inip çıkan kafeslerin veya skiplerin doğrultusunu ayarlayan düşey parçaların tümü; § ❷ *mek.* Ötelenme halindeki hareketli bir makine elemanın belli bir doğrultu boyunca yer değiştirmesini sağlamak için mekanik bir düzende kullanılan tertibatların tümü.

kızaklık,-ğı, i. Döşeme tahtalarının altına çaprazlama konulan uzun ve yassı direkler. [*Ing.* Joist; *Fr.* Poutre].

kızalak,-ğı, *i. bot.* Gelincik çiçeği. [*Lat. Papaver rhoeas; Ing.* Wild red poppy; *Fr.* Coquelicot].

kızamık,-ğı, i. *esk. T. kızlamuk. patol.* Daha çok küçük yaşlarda görülen, kuluçka devri iki hafta süren, bulaşıcı, ateşli ve deride ufak çapta kızıl lekeler belirmesiyle kendini gösteren az tehlikeli ve beş atı gün süren hastalık. [*Ing.* Measles, rubeola; *Fr.* Rougeole, fievre morbilleuse].

~ **çıkarmak,** Kızamık hastalığına tutulmak. [*Ing.* To have the measles; *Fr.* Avoir la rougeole].

kızamıkçık,-ğı, i. *tıp.* Kızamığa benzeyen ve hafif geçen bir hastalık. [*Ing.* Rubella, german measles; *Fr.* Rubéole, rougeole bénigne].

kızamıklı, Kızamığa yakalanmış: *Kızamıklı çocuk.* [*Ing.* Suffering from the measles; *Fr.* Rougeoleux,-euse].

kızamıksı, s. Kızamıktan ileri gelmemekle birlikte, kızamığa benzeyen döküntülere denir. [*Ing.* Rubeoliform; *Fr.* Rubéoliforme].

kızan[1], i. § ❶ Erkek çocuk, genç erkek, delikanlı. [*Ing.* Child, lad, youth]; § ● Silâhı ve cesur köy delikanlısı. [*Fr.* Jeune villageois, robuste et armé]; § ● Çoluk, çocuk. [*Ing.* Children, pack of children]; ◉ **karı (kız)** ~, *dey.* Bir evin bütün kişileri. [*Fr.* Hommes et femmes].

kızan[2], i. < *kızamık h. d. (hayvanlar hk.)* Zamanı gelip çiftleşmek isteyen, çiftleşme ihtiyacı duyan. [*Ing.* Rut, sexual excitement *(of an animal);* *Fr.* Rut]; ◉ ~ **a gelmek** *(kızan olmak), dey. (Hayvan hk.)* Çiftleşme zamanı gelmek. [*Ing.* To rut, to be affected with rut; *Fr.* Être en rut].

kızanlanmak, kızansamak, nsz. f. *h.d.* Kızana gelmek. [*Ing.* To rut, to be affected, with rut; *Fr.* Être en rut]

kızarma, i. < *kızarmak.* § ● Kızarmak eylemi: *Domateslerin kızarması.* [*Ing.* Becoming red, flushing, blushing; *Fr.* Devenir rouge]; § ❷ *bağc.* Yaprakların kendini gösteren çeşitli bağ hastalıklarının adı; ◉ **kan** ~ **sı,** *kanb.* ◘ **Kan.**

kızarmak, nsz. f. < *kızılgarmak.* § ● Kızıl veya ona yakın bir renk almak; Kırmızılaşmak: *Domatesler kızarmaya başladı.* [*Ing.* To become or turn red; *Fr.* Rougir]; § ❷ Utanıp yüzü pembeleşmek: *Bu sözü işitince kızardı.* [*Ing.* To blush; *Fr.* Rougir de honte, avoir honte]; § ● *(Et, balık, sebze gibi yiyecekler)* Tavada kızgın yağ içinde veya ateş karşısında pişmek: *Bu patlıcan daha kızarmak ister.* [*Ing.* To be roasted, to be toasted, to be fried; *Fr.* Frire, rôtir]; ● *(Olgunlaşınca kırmızı*

renkli olan meyve ve sebzeler hk.) Olgunlaşmaya yüztutmak veya olgunlaşmak: *Erikler büyüyor, kirazlar kızarıyordu. Domatesler kızardı.* [*Ing.* To begin ripening; *Fr.* Commencer à mûrir]; § ● *(kömür hk.)* İyice yanarak kor haline gelmek; § ● *tıp.* Kan hücumuyle kırmızı bir renk almak: *Gözleri kızarmak;* ◉ kızarıp bozarmak (kızarıp morarmak), *dey.* Kızgınlık, utanma, suçluluk gibi sebeplerden yüzü renktan renge girmek. [*Ing.* To blush deeply *(in great embarrassment or rage); Fr.* Devenir pourpre et livide, éprouver une violente émotion]; ◉ gözünün akı (akına kadar) ~, *dey.* Çok utanmak, çok kızmak.

kızartı, i. < kızarmak. § ● Kızarmış yer, nokta: *Bütün sırtını küçücük kızartılar kaplamıştı.* [*Ing.* Red spot, red patch, blotch; *Fr.* Rougeur]; § ● *tıp.* İltihaplı kırmızı leke. [*Ing.* Blotch; *Fr.* Rougeur]; § ● Bir heyecan sonucunda yüzde beliren geçici kırmızılık. [*Ing.* Blotch; *Fr.* Rougeur]; § ● *vet.* Hayvanların dokularında veya kıçlarının kenarlarında ter, toz ve devamlı sürtünme dolayısıyla meydana gelen kızartılı iltihaplanma. *(Kızarık derinin ölmesini önlemek için yara, büzüştürücü ilâçlarla yıkanır).*

~ yapan ilâçlar, *ted.* Deri üzerine uygulandığında bir süre için yoğun bir kan hücumuna yol açan *(hardal tozu gibi)* ilâçlar. [*Ing.* Rubefacient medicines; *Fr.* Médicaments rubéfiants].

kızartıcı, s. Kızarmaya sebep olan; ◉ yüz kızartıcı, *dey.* Çok utanç verici, utandırıcı.

kızartma, i. § ● Kızartmak işi veya eylemi. [*Ing.* Roasting; *Fr.* Rôtissage, action de rôtir]; § ● Kızartılarak hazırlanmış yemek: *Kabak kızartması. Patlıcan kızartması.* [*Ing.* Roast meat; *Fr.* Friture]; § ● s. Kızartılarak pişirilmiş: *Kızartma et.* [*Ing.* Roasted; *Fr.* Rôti]; ◉ çulluk ~ sı, *mutf.* ◘ Çulluk.

kızartmak, f. < *kızarmak.* § ● Et, sebze, balık gibi yiyecekleri kızgın yağda veya ateşte pişirmek: *Patates kızartmak. Balık kızartmak;* § ● *(Meyve ve sebze hk.)* Kızarmasını sağlamak: *Güneş domatesleri kızarttı;* yüzünü ~, *(birinin), dey.* Bir kimsenin utanmasına sebep olmak. [*Ing.* To overcome one's natural reluctance in asking a favour etc.]; ◉ yüzünü ~, *dey.* Utanarak istemek, onurunu ve gururunu düşünmeden istemek: *Bu isteği kabul etmeyeceğini bile bile yüzümüzü kızartıp söyledik.*

kız.böceği, b. i. *zool.* Kızböcekleri *(Odonata)* takımının Kızböceğigiller *(Libellulidae)* familyasından, uzun kanatları ve uzun gövdesiyle dikkati çeken bir su böceği. Yuvarlak başı, basit gözleri, uzun, silindirimsi ve basık gövdesi vardır; dinlenme halinde kanatları yatay ve yana açık vaziyette durur. Etçil olan bu böcek başka böceklerle beslenir. Kurtçukları suda yaşar ve etçildir. Başının alt kısmındaki esnek ve hareketli ağız parçası yüzünü maske gibi örter. Kurtçuk bununla avını yakalar. *L. depressa* en yaygın türüdür. [*Lat. Libellula; Ing.* Dragonfly, libellula, skimmer; *Fr.* Libellule, demoiselle]. ☆ *Eşanl.* yusufçuk, iğnecik. ◘ *LEVHA: 34.*— BÖCEKLER.

kız.böceğigiller, ç. b. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan (böcekler *(Insecta)* sınıfının Kızböcekleri *(Odonata)* takımından bir familya. İnce, uzun gövdeli, çok hareketli, gündüzün suların yakınında uçuşan böcekleri kapsar. Kurtçukları etçil olup daima suda yaşar ve solungaçlarla solunur. Başında kaşık şeklinde bir çukur maske bulunan bu kurtçuklar, ağır gövdelidir; dip çamurunun veya su altındaki bitkilerin üzerinde ağır ağır yürür; fakat av bulduğu zaman, anus açıklığından dışarı aniden su fışkırtarak hızla ileri atılır. Yetişkin kızböcekleri suya yumurtlar, ama su altındaki bitkilerin sapına asla yumurta bırakmaz. Bu böcekler, büyük sürüler halinde ve hepsi bir yönde yer değiştirir, ama bunlarınki çekirge sürüsüyle kıyaslanamaz. Kızböceği *(Libellula)* örnek cinsidir. [*Ing.* ve *Lat. Libellulidae; Fr.* Libellulidés].

kız.böcekleri, ç. b. i. Eklembacaklı hayvanlardan Gerçek eklembacaklılar *(Euarthropoda)* alt dalının Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kanatlılar *(Pterygota)* alt sınıfına giren bir takımı. Uzun vücutlu, büyük, ağız parçaları çiğneyici tipde, gözleri iri, duyargaları iplik gibi ince, kanatları eşit büyüklükte, çok damarlı ve cam gibi olan böcekleri içine alır. İleriye uzanık duran zayıf bacaklar, yürümeye değil, av yakalamaya yarar. Yarı başkalaşma gösterirler. Devamlı ve hızlı uçarlar. Kurtçukları daima etçildir; kurtçuğun başında bir maske ve göden kısmında solungaç vardır. Çeşitli türleri, kimi yapraksolucanların arakonakçısıdır. Kızböcekleri iki alttakıma ayrılır: *zygoptera ve anisoptera.* [*Osm.* Su bâkireleri; *Lat.* ve *Ing. Odonata; Fr.* Odonates, odonatoptères].

kızdırılmak, nsz. f. Kızdırmak işine konu olmak. [*Ing.* To be made hot, angry, excited or furious; *Fr.* être excité, irrité].

kızdırma, i. < *kızdırmak.* § ● Kızdırmak[1] eylemi. [*Ing.* To make angry, to irritate, to excite; *Fr.* Faire irriter, exciter]; § ❷ *patol. h. d.* Hastalık ateşi. [*Ing.* Fever; *Fr.* Fièvre]; ◉ yeniden ~, *term.* Kızgın bir buharın sıcaklığını, bir türbinin yüksek basınç kademesinden geçtikten sonra ve alçakbasınç kademesine girmeden önce yükselterek, buharın termodinamik devir verimini arttırmayı amaç edinen işlem. ~ kabı, *kuymc.* Altın haddecisinin, altın kaplanacak parçaları ısıtmak için kullandığı pota.

kızdırmak, f. § ● Kızmasına sebep olmak, kızmasını sağlamak. [*Ing.* To irritate, tease; *Fr.* Irriter]; § ● Kırgın hale getirmek, ısıtmak. [*Ing.* To heat, to make hot, or warm; *Fr.* Chauffer, échauffer].

kızgın, s. < *kızmak.* § ● Kızdırılmış, çok ısınmış veya ısıtılmış olan, sıcak: *Kızgın yağ. Kızgın demir.* [*Ing.* Hot, red hot; *Fr.* Très chaud]; § ❷ *mec.* Çok kızmış olan, öfkeli, hiddetli: *Kızgın kızgın bakıyor. Kızgın adam.* [*Ing.* Angry, enraged; *Fr.* Irrité,-ée]; § ● *(hayvanlar hk.)* Azgın, eş arayan: *Kızgın bir boğa.* [*Ing.* In heat, in rut; *Fr.* En rut, en chaleur]; § ❸ Şiddetli, kızışık.

~ bulut, *jeol.* ve *coğr.* Henüz yanmakta olan yanardağların doruğunun üstünde fıstık çamı ağacının bir şemsiye gibi açılmış dallarını andırırcasına uzanan, türlü gazlarla küllerden bir bileşimi bulunan, son derece sıcak, kavurucu, boğucu bulutlar. [*Ing.* Glowing cloud; *Fr.* Nuée ardente].

~ dam, *h. d.* Anadolu'nun bazı yerlerinde hamama verilen ad. [*Ing.* Turkish bath; *Fr.* Bain].

~ gülle, *ask. esk.* Bir yeri yakmak için atılan yangın güllesi. [*Ing.* Red hot cannon ball]. ◘ Gülle.

kızgınlık,-ğı, i. § ● Kızmış, çok ısınmış olma hali. [*Ing.* Great heat; *Fr.* Chaleur]; § ● *mec.* Öfkeli oma hai, öfkelilik. [*Ing.* Anger, excitement, rage; *Fr.* Excitation, irritation, colere]. ☆ *Eşanl.* hiddet, hırs, gazap; § ● *vet.* Dişi hayvanların, özellikle memeli dişilerin çiftleşme isteği, [*Osm.* Taleb; *Ing.* Rut (ting); *Fr.* Rut, chaleur].

~ devresi, *vet.* Hayvanların çiftleşme isteği duyduğu dönem. [*Ing.* ve *Fr.* Rut].

kızıl[1], s. *esk. T.* ● Çok kırmızı, kan renginde veya ona yakın bir renkte olan. [*Ing.* Red; *Fr.* Rouge] § ● Aşırı derecede olan, çok: *Kızıl deli.* [*Ing.* Raving; *Fr.* Rougi]; § ● *mec.* Komünist. [*Ing.* Red; *Fr.* Rouge]; § ❹ Ateşte kırmızı olacak derecede ısınmış: *Kızıl demir.* [*Ing.* Red-hot; *Fr.* Chauffé à rouge]; § ● i. Kızıl renk; § ● *h. d.* Altın para; § ● *fitopatol. Lophodermium pinastri* adlı mantarın sebep olduğu çam hastalığı. *(Kızaran yapraklar dökülür).* [*Ing.* Red; *Fr.* Rouge]; olmak, ◉ ~a çalmak, *dey.* Kızıl renge yakın olmak. [*Ing.* To verge on red]; ◉ işçi ve köylü ~ ordusu, *ask.* ◘ Ordu; ◉ koyu ~, canlı ~ (kiraz kızılı), beyaz ~, *fiz.* Isıtılan ürün için yaklaşık olarak 520,620 ve 1.050°C sıcaklıklara karşılık düşen ve fizik laboratuvarlarıyle metalürjide kullanılan deyimler. [*Ing.* Dark red; *Fr.* Rouge sombre, rouge vif (ou rouge cerise), rouge blanc].

~ akbaba, *zool.* ◘ Kızılakbaba.

~ akçe, *num. esk.* Mehmet IV *(1648-1687)* zamanında tedavüle çıkarılan ve içinde gümüşten çok bakır bulunan ayarı düşük *(mağşuş)* akçeler.

~ altı, *fiz.* ◘ Kızılaltı.

~ altın, *num. esk.* Darphane tarafından yeni basılmış ve tedavüle çıkarılmış çil altın.

~ aşı boyası (kızıl boya), ◘ Kızılkök.

~ ayak, ◘ Kızılayak.

~ baş, *dind.* ◘ Kızılbaş.

~ baş ördek, *zool.* ◘ Ördek.

~ başlı örümcek kuşu, *zool.* ◘ Örümcekkuşu.

~ boya, Nebatî lâl boya. Halı yünlerini boyamak için kullanılır. [*Ing.* Madder root (root of Rubia tinctorum, used as a red dye); *Fr.* Garance].

~ cahil, *dey.* Çok cahil, hiç bir şey bilmeyen. [*Ing.* Utterly ignorant].

~ çam, *bot.* ◘ Çam.

~ çaylak, *zool.* ◘ Çaylak.

~ deli, *dey.* Azgın, çılgın. [*Ing.* Raving madman; *Fr.* Fou, folle au dernier degré].

~ derililer *(kızıl ırk), etn.* ◘ Kızılderililer.

~ dil, *zool.* ◘ Kızıldil.

~ doğan, *zool.* ◘ Kızıldoğan.

~ erik fırtınası, Temmuzun son haftasında esen şiddetli rüzgârlar. [*Ing.* Storm occurring in the last week of july].

~ gerdan, *zool.* ◘ Narbülbülü.

~ gerdanlı incir kuşu, *zool.* ◘ Kızılgerdanlıincirkuşu.

~ geyik, *zool.* ◘ Kızılgeyik.

~ kanat, *zool.* § ● Kanatları yeni tüylenen kuş yavrusu; § ● *zool.* ◘ Kızılkanat.

~ karaman, *zool.* Karaman koyununun bir türü. [*Ing.* A kind of fat tailed sheep of poorer quality than the common Karaman].

~ karınca, *zool.* ◘ Kırmızı orman karıncası.

~ kır, Kırmızı ile kır arası, pekmez köpüğünü andıran bir at rengi.

~ kömür, *pirotekn.* Az ısı derecesiyle meydana getirilen odun kömürü. *(Bu tür kömür 1880'e doğru kahverengî barutların yapımında kullanıldı).* [*Ing.* Red charcoal; *Fr.* Charbon rouge].

~ kurt, *zool.* ◘ Kızılkurt.

~ kuruş, *num. esk.* Venedik dukasının veya Macar altının vezin ve ayarında kesilen bir çeşit altın. [*Ing.* Red cent].

~ kuyruk, *zool.* ◘ Kızılkuyruk.

~ külâh, *tar.* Fransa'da cumhuriyetçilerin simgesi olan kırmızı renkli, frigya tipi başlık. [*Ing.* Red cap; *Fr.* Bonnet rouge].

~ mangır, *h. d.* Bakır para. [*Ing.* Copper coin].

~ mor, *fot.* ◘ Kızılmor.

~ oluk (pul), *h. d.* Elbise süslemede kullanılan küçük pul. Küçük bakır para. [*Ing.* Gullet, esophagus; *Fr.* Oesophage].

~ orkinos, *zool.* ◘ Kızılorkinos.

~ sakallı karınca, *zool.* ◘ Kızılsakallıkarınca.

~ solucan, *zool.* ◘ Kızılsolucan.

~ su tavuğu, *zool.* ◘ Kızılsutavuğu.

~ suyosunları, *bot.* ◘ Kırmızı suyosunları.

~ sücl, *esk.* Kırmızı şarap. [*Ing.* Red wine].

~ şahin, *zool.* ◘ Şahin.

~ yakut, *kuymc.* Ortaçağda, yakut veya kızıl grena *(süleymantaşı veya kızıltaş)* anlamında kullanılırdı. Bugün bu ad yalnız kırmızı renkli süleymantaşına verilmektedir. *(Eskiden bu taşın, göz hastalıklarından ve vebadan koruyucu hassalar taşıdığına inanılırdı. Ortaçağlara ait en değerli eşyanın anlatımında önemli bir deyim yerindedir).* [*Osm.* Yakut-i ahmer; *Ing.* Red gem; *Fr.* Rubis rouge].

~ **yılan**, *zool.* ◘ **Yılan.**
~ **yıldız**, *astr.* Mars gezegeni. [*Ing.* ve *Fr.* Mars].
~ **yumurta**, Paskalya yumurtası. [*Ing.* Red egg, easter egg; *Fr.* Oeuf rouge, œuf de pâques].

kızıl[2], i. *tıp.* Salgınlara yolaçan bulaşıcı hastalık. *(Deride kızıl renkli genel bir döküntü ve ağızla yutakta döküntülerle kendini gösterir; özellikle el ve ayaklarda geniş parçalar halinde bir pullanma olur. Bildirilmesi zorunlu olan hastalıklardandır).* [*Ing.* Scarlet fever, scarlatina; *Fr.* Scarlatine]; ◉ **domuz** ~ ı, *vet.* Deride kırmızı parçalar ve genel nitelikteki bazı belirtilerle birlikte bazı akciğer ve bağırsak bozukluklarıyle kendini gösterir. *(Bu bozukluklar hayvanın ölümüne yol açabilecek kadar önemlidir /domuz kızılı, domuz pastönelozu, domuz vebası ve salmoneloz/. Deride kırmızı parçalarla kendini gösteren daha başka hastalıklar da /domuz çiçeği, yılancık/ vardır).* [*Ing.* Red fever, dengue; *Fr.* Maladie rouge].
~ **basili**, *vet.* Domuzda, hastalığa yol açan basil. [*Ing.* Swine-fever bacillus; *Fr.* Bacille du rouget].
~ **hastalığı (krizi)**, *vet.* Hindiler, tavus kuşları, beç tavukları, sülünler v.b. erişkin çağa geldiğinde bir krize yol açan hastalık. [*Ing.* Scarlet fever, red fever; *Fr.* Maladie rouge, crise du rouge].

kızıl.ağaç.-cı, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Huşağacıgiller *(Betulaceae)* familyasından, nemli ormanlarda ve su kenarlarında yetişen 30 kadar türü bulunan, kışın yaprak döken ağaç veya ağaççık halinde bitki cinsi. Yaprakları almaşık, yuvarlak ve kabartılıdır. Sonbaharda oluşan çiçekleri yeşilimsi veya kırmızımsıdır. Erkek çiçek dikazyumunun her üç çiçeği de gelişmiştir. Bu dikazyumlarda bir çoğu uzun bir eksen üzerinde aşağıya sarkan kedicik halinde bir araya toplanmıştır. Dişi çiçek dikazyumunun orta çiçeği yoktur, daima iki yan çiçek vardır. Olgunlukta odunlaşan bir kozalak halindedir. Brakteler odunlaşmıştır ve eksen üzerinde kalıcıdır. Meyva kanatlı veya kanatsız bir nukstur. Hafif, hava ile temasta kırmızıya yakın bir renk alan odunları özellikle kontrplâk yapımında çok kullanılır. Kızılağaçlar fakir topraklar üzerinde de yetişir ve köklerinde havanın serbest azotunu bağlayan bakteriler ile yumrular meydana getirirler. Bu özelliklerinden dolayı takır kum topraklarda öncü ağaç olarak dikilirler. Toprak azotça zenginleştikten sonra diğer ağaçlara yer verilir. Kıymetli orman ağaçlarıdır. Parkçılık bakımından fazla değer taşımazlar. **Beyaz kızılağaç** *(A. incana)* ve **yeşil kızılağaç** *(A. viridis)* özellikle Avrupa, Asya ve Amerika'da yetişen türleridir. **Adi kızılağaç** *(A. glutinosa)*, **sakallı kızılağaç** *(A. barbata)*, **Doğu kızılağacı** *(A. orientalis)* Türkiye'de de yetişen türleridir. [*Lat. Alnus; Ing.* Alder; *Fr.* Aulne, aune, verne]; ◉ **adi** ~, *bot.* Avrupa, Kuzey Afrika, Küçük Asya, Kafkasya, Iran, Sibirya, Japonya ve Türkiye'de Trakya, Batı Anadolu ve Karadeniz sahil ormanlarında yetişen çoğunlukla 20-30 m. ye ulaşan düzgün gövdeli ağaç, bazen de çalı halinde bulunan bir kızılağaç türü. Narin ve uzun gövdenin önceleri yeşilimsi esmer, düzgün ve parlak bir kabuğu vardır. Ileri yaşlarda parçalanır, yerini koyu ve kalın bir kabuk alır. Sürgünleri önceleri tüysüz veya çok seyrek tüylü ve yapışkandır. Taze iken yapışkan olan yaprakları büyük ve yuvarlak-ters yumurta biçiminde olup kenarları basit veya çift dişlidir. Terminal durumlu erkek çiçek toplulukları sonbahar ve kışın violet kahverengi olup ilkbaharda yapraklanmadan önce açılır ve esmer bir renk alır. Çoğunlukla 3-5 tanesi bir arada bulunur. Dişi çiçek topluluğu 1-2 sm. boyunda yuvarlakça bir kozalak halindedir. Meyva dar kanatlı küçük bir nukstur. Yumuşak ve kırmızımsı olan odunu kolay cilâlanır, zamanla siyah bir renk alır. Fazla dayanıklı değildir, kolay yarılır. Ince marangozluğa elverişlidir. En fazla kontrplâk yapımında kullanılır. Puro sigaraları için kutu imal edilir. Su içinde uzun zaman bozulmadan kalır, bu sebeple kuyu kenarlarının kaplanmasında, temel kazıkları ve nalın yapımında ve doğramacılıkta kullanılır. Karadeniz sahillerinde ambalâj tahtası olarak da faydalanılır. [*Lat. (A. glutinosa* = **A. vulgaris** = **A. communis**; *Ing.* Black alder; *Fr.* Aulne glutineux]. ☆ *Eşanl.* **yapışkan kızılağaç**; ◉ **Doğu kızılağacı**, *bot.* Akdeniz çevresinde Lübnan, Suriye, Kıbrıs adası ve Türkiye'de Batı ve Güney Anadolu ile Hatay'da yetişen, kalın dallı, kısa gövdeli, yuvarlak tepeli bir ağaç veya ağaççık halinde bulunan bir kızılağaç türü. Yaprak boyutu ve formu değişiktir. Çoğunluğu uzunca, yumurta biçiminde, dip tarafı yuvarlak veya yürek gibi, kenarları düzensiz dişli, ender olarak da çift dişlidir. Çiçeklenme yapraklanma ile aynı zamanda veya ondan biraz sonra olur. Dişi çiçek kozalakçıklarında 3-5 tanesi adetâ üzüm salkımı gibi bir arada görülür. Meyvesi kanatsız bir nukstur. Diğer türler gibi ekonomik bir değeri yoktur. [*Lat. A. orientalis*]; ◉ **sakallı** ~, *bot.* Anayurdu Kafkasya ve Kuzeydoğu Anadolu olan çoğunlukla boylu ağaç, bazen de ağaççık ve çalı halinde bulunan bir kızılağaç türü. Adi kızılağaca benzerse de ondan bazı özellikleri ile ayrılır. Geniş yumurta veya elips biçimindeki yaprakları taze iken yapışkan değildir. Kenarları basit veya çift dişlidir. Damarların birleşik noktalarında açık sarı-kırmızı tüy demetleri bulunduğundan dolayı bu adı taşır. Meyva yuvarlakça, çok dar kanatlı bir nukstur. [*Lat. A. barbata* = *A. glutinosa* var. barbata]; ◉ **yapışkan** ~, *bot.* ◘ **Adi kızılağaç.** ◘ *ŞEKİL: 4.*— **AĞAÇLAR.**
~ **böceği**, *zool.* ◘ **Kızılağaçyaprakböceği.**
~ **yaprak böceği**, *zool.* ◘ **Kızılağaçyaprakböceği.**
~ **yapraklı huş**, *bot.* ◘ **Huş.**

kızılağaç.yaprak.böceği, b. i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Yaprak.böcekgiller *(Chrysomelidae)* familyasına giren bir böcek türü. Hem kurtçuk evresinde hem de ergin evrede kızılağaçların yapraklarını yiyerek kızılağaç ormanlarına zarar verir. [*Lat. Agelastica alni; Fr.* Agélastique, chrysomèle de l'aulne].

kızıl.akbaba, b. i. *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Akbabagiller *(Vulturidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 112 sm. Boynu uzun ve akdır. Ak yaka tüyleri vardır. Kahverengi, kırmızı, sarı karışık renklidir. Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Asya'da kayalık yerlerde yaşar. [*Lat. Gyps fulvus; Ing.* Griffon vulture; *Fr.* Vautour, fauve, griffon].

kızıl.altı, b. i. *fiz.* Işık tayfında, kırmızıdan daha az kırılan karanlık ışınımların adı. [*Ing.* Infra-red; *Fr.* Infrarouge, infrarouge].
☆ *Eşanl.* **kızılötesi, enfraruj.**
~ **fotoğrafı**, *matb.* Enfraruj ışınlarla yapılan fotoğraf usulü. Bu ışınlar kırmızı renkten daha uzun dalgalı olduklarından göze görünmezler, soba sıcaklığı böyle bir ışındır.
~ **ışınları**, Görülen tayftaki kırmızı rengin altında kalan ışınlar. Bunların dalga uzunlukları 7.700-500.000 angströmdür. [*Ing.* Infra-red rays; *Fr.* Rayons infrarouges].
~ **ışınlarla pişirme, ısıtma**, *mutf.* Bir ızgaranın veya elektrikli bir radyatörün iş görmesini sağlayan herhangi bir direnç *(rezistans)* yerine, kızılaltı ışınlar yayan bir aygıt kullanılarak pişirme veya ısıtma.

kızıl.ay, b. i. Yurt içinde ve dışında, savaş, deprem, hastalık salgını, yangın ve su taşkını gibi hallerden zarar görenlere ilâç, yiyecek, giyecek, çadır sağlayan ve bağışlarla yaşayan iyilikçi bir kurum. [*Osm.* Hilâl-i ahmer; *Ing.* Red crescent; *Fr.* Croissant rouge].

kızıl.ayak.-ğı, b. i. *tiy.* Anadolu'da *(Antalya dolaylarında)* seyirlik köylü oyunlarını düzenleyene verilen ad.

kızıl.baş, b. i. § ● Şiî mezhebinin bir kolundan olanlara verilen ad. [*Ing.* Religious sect related to the Alevis; *Fr.* Sectateur d'une secte musulman, chiites]. § ● Nadir Şahın istilâsından *(XVIII. yüzyıl)* sonra, Afganistan'a yerleşmiş bir türkmen boyu.

kızılbaşan, ç. i. *esk.* Kızılbaşlar Safevî hanedanı dönemindeki Iran halkına verilen ad: *Katl-i amm-i kızılbaşān kasdiye.*

kızıl.başlı.örümcek.kuşu, b. i. *zool.* ◘ **Örümcekkuşu.**

kızıl.baş.ördek.-ği, b. i. *zool.* ◘ **Ördek.**

kızılca, s. § ● Az kırmızı, kızıla çalan. [*Ing.* Reddish, ruddy; *Fr.* Rougeâtre]; § ● i. *h. d.* Kadınların yanaklarını pembeleştirmek için sürdükleri boya, allık. [*Ing.* ve *Fr.* Rouge]. § ● Altın para, altın. [*Ing.* Gold; *Fr.* Or].
~ **ikindi**, Ikindiyle, akşam arası.
~ **karga**, *zool.* ◘ **Kızıl karga.**
~ **kıyamet**, *dey.* Büyük gürültü, velvele. [*Ing.* Terrible quarrel, noise or clamor; *Fr.* Tumulte, grand bruit].
~ **kıyamet kopmak**, *dey.* Birden çok gürültü olmak. [*Ing.* For a fearful uproar to take place].
~ **müsellemleri**, *ask. esk.* Osmanlı askerî teşkilâtında, top ve cephane çekmek, seferlerde yol temizlemek ve açmak, tersane, maden hizmetleri, yiyecek nakletme, kale ve köprü tamiri gibi işleri yapan sınıfı. *(Anadolu ve Rumeli müsellemleri diye ikiye ayrılırdı. Kızılca müsellemleri. Rumeli'ye aitti. Sayıları XVI. yüzyılda 1019 kadardı. XVI. yüzyılın sonunda tamamen kaldırıldı).*
~ **üveyik**, *zool.* Dişi tavusa benzer iri cins kuş.
~ **yel**, Lodos. [*Ing.* Southwest wind; *Fr.* Vent du sud].

kızılcık.-ğı, i. § ● *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kızılcıkgiller *(Cornaceae)* familyasından, çoğunluğu çalı veya ağaç halinde odunsu, bir kaçı da otsu karakterde, kışın yaprak döken veya herdem yeşil bitki cinsi. Sürgünler karşılıklı, ender olarak da almaşık dizilmiştir. Yaprakları sade, uzun veya kısa saplı, tam kenarlı veya hafif dişli ve genellikle çatallı tüylüdür. Erdişi çiçekleri, salkım, şemsiye veya başçık durumunda kurullar oluştururlar. Yumurtalık üst durumlu, iki gözlüdür. Meyva eliptik bir drupadır. Kuzey yarıküresinin ılıman bölgelerinde yetişen 40 kadar türü vardır. Bunlardan ikisi hariç diğerleri odunsudur. Çoğu süs bitkisi olarak, bir kaçı da yenen meyveleri için yetiştirilmektedir. Önemli türleri: **sarı çiçekli kızılcık** *(C. mas)*, **kırmızı yapraklı kızılcık** *(C. sanguinea)*, **beyaz çiçekli kızılcık** *(C. Australis)*, **Florida kızılcığı** *(C. Florida)* ve *C. capitata.* [*Lat. Cornus; Ing.* Cornel (-tree); *Fr.* Cornouiller]; § ❷ Kızılcık ağacının meyvesi. [*Lat. Fructus corni; Ing.* Cornel; *Fr.* Cornouille]; ◉ **Avrupa kızılcığı**, *bot.* ◘ **Kırmızı yapraklı kızılcık**; ◉ **beyaz çiçekli** ~, *bot.* Batı Asya'da, Türkiye, Kafkasya ve Hazar sahillerinde yetişen, birçok özellikleri kırmızı yapraklı kızılcığa çok benzediğinden bazı botanikçiler tarafından onun bir varyetesi olarak kabul edilen bir kızılcık türü. Genç sürgünler tüylü, sonra çıplak, koyu kırmızımsı ve yeşilimsidir. Yaprakları çok kısa saplı, geniş yumurta veya eliptik-yumurtamsı olup taze iken her iki yüzü yatık tüylerle örtülmüştür. Daha sonra bu tüyler seyrekleşir Beyaz renkli çiçekleri yapraklardan sonra meydana gelir. Çiçekler yalancı şemsiye durumundadır. Meyva yuvarlak bir drupadır. *C. a.* var. *koenigii* adlı varyetesi süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat. C. australis*]; ◉ **Florida kızılcığı**, *bot.* Anayurdu Kuzey Amerika'nın doğu ve kuzeydoğu bölgeleri olan, çoğunlukla boylu çalı veya 5-6 m. boyunda bir kızılcık türü. Geniş eliptik veya yumurta biçimindeki yaprakların uçları sivri, boyları 7-15 sm. dir. Üst yüzü donuk yeşil ve çıplak, alt yüzü

mavimsi, genellikle yalnız damarlar boyunca tüylüdür. Sonbaharda dökülmeden evvel gayet güzel kırmızı bir renk alır. Çiçekler yeşilimsi beyaz veya sarımsıdır. Meyva olgunlaşınca parlak kırmızı bir renk alır. Süs bitkisi olarak yetiştirilen bu türe Türkiye'de raslanmaz. [*Lat. C. florida; ing.* Flowering dogwood, flowering cornel]; ◉ **kan kusup** ~ **şerbeti içtim demek,** *dey.* ◘ **Kan** ◉ **kırmızı yapraklı** ~, *bot.* İskandinavya hariç, hemen bütün Avrupa'da yetişen, Türkiye'de çok az rastlanan, 3-4 m. ye kadar boylanabilen bir kızılcık türü. Genç sürgünleri parlak koyu kırmızı, ender olarak yeşilimsidir. Kısa saplı, geniş eliptik-yumurta biçimindeki yaprakları karşılıklı dizilmiştir. Sonbaharda dökülmeden önce gayet güzel kan kırmızısı bir renk alır. Donuk beyaz renkli çiçekler şemsiye durumunda kurullar oluşturur. Çiçekler yapraklardan sonra açar. Meyva küremsi, siyah mavi ve üzeri beyaz beneklidir. Odununun diri kısmı beyaz, öz odunu kırmızımsıdır. Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bu kızılcık türünün makbul formları vardır. [*Lat. C. sanguinea; ing.* Red dogwood; *Fr.* Cornouiller sanguine]. ☆ *Eşanl.* **Avrupa kızılcığı;** ◉ **sarı çiçekli** ~, *bot.* Orta ve Güney Avrupa, Batı Asya ve Türkiye'de yetişen meyvelerinden dolayı kültüre alınan, kışın yaprak döken, çalı veya 7-8 m. ye kadar boylanabilen bir ağaç halinde bulunan kızılcık türü. Genç sürgünler tüylüdür. Yaprakları saplı, oval-akuminat biçimli olup karşılıklı dizilmiştir. Yapraklardan önce açan, küçük, sarı renki çiçekleri basit şemsiye durumundadır. 1-1,5 sm. boyundaki eliptik meyvaları sonbaharda olgunlaşınca güzel, parlak kırmızı renklidir. Buruk lezzetli olup yenir veya şurubu yapılır. Diri odunu kırmızı beyaz, öz odunu kırmızı esmer renktedir. Ağır, güç yarılır. Tornacılıkta çok kullanılır. Meyvalarda şekerler, müsilaj ve organik asitler, kabuklarında ise reçineli maddeler, tanen ve müsilaj tesbit edilmiştir. Meyvaları *(Fructus corni)* peklik verici, kabukları *(Cortex Corni)* ise ateş düşürücü olarak kullanılır. Ana türden başka parkçılıkta makbul olan formları vardır. [*Lat. C. mas; ing.* Cornelian cherry; *Fr.* Cornouiller mâle]. ◘ *ŞEKİL: 93.*— **SÜS BİTKİLERİ I.**

~ **peltesi,** *mutf.* Çok olgun kızılcıktan yapılan ezme.

~ **reçeli,** *mutf.* Kızılcığın meyvesinden yapılan ve genellikle ishale karşı ev ilâcı olarak kullanılan reçel.

~ **sopası,** *mec. dey.* Dayak. [*Ing.* Bastinado, birching; *Fr.* Bastonnade].

~ **şurubu (şerbeti),** *mutf.* Kızılcık meyvesini sıkarak, su ve şekerle yapılan şurup. [*Ing.* Cornel syrup or sherbet].

kızılcıkgiller, ç. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Umbelliflorae* takımından, tropikal ve ılıman bölgelerde yetişen ağaç veya çalı halinde, çokyıllık bitkileri kapsayan bir familya. Aktinomorf, erdişi, basit şemsiye veya şemsiyeye benzeyen durumlar halinde bulunur. Yapraklar basit, karşılıklı veya almaşıktır. Meyva drupa bazen bakkadır. Yaklaşık olarak 10 cinsi ve 90 türü vardır. Türkiye'de 1 cinsi ve 3 türü yetişir. [*Osm.* Koranyaniye; *Lat.* ve *ing. Cornaceae; Fr.* Cornacees].

cekkuşu.

kızıl.çam, b. i. *bot.* ◘ **Çam.**

kızıl.çaylak, b. i. *zool.* ◘ **Çaylak.**

Kızıldeniz, öz. i. *coğr.* Afrika ile Arap yarımadası arasında, Süveyş körfezinden Babülmendep boğazına kadar 2.200 km. uzunluğunda, bir çöküntünün su ile dolmasından meydana gelmiş bir iç deniz, 1869 da Süveyş Kanalı'nın açılmasıyle dünyanın en önemli deniz yollarından biri olmuştur.

kızıl.derililer, ç. b. i. Amerika'nın yerli halkına verilen ad. Derileri kızıla çaldığı için bu ad verilmiştir. 16 milyona yakındırlar. [*Ing.* Red Indians, American Indians, copper Indians, redskins; *Fr.* Peaux-Rouges, indiens, amerindiens].

kızıl.dil, b. .i *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Yan-yüzergiller *(Pleuronectidae)* familyasından bir balık türü. [*Lat. Pleuronectes microcephalus; ing.* Flounder, plaice; *Fr.* Plie].

kızıl.doğan, b. i. *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir kuş türü. Tüyleri kahvekülrengi karışıktır. Palearktik ve Etiyopik bölgelerde ve Avustralya'da yaşar. [*Lat.* Circus aeruginosus; *ing.* Marsh harrier; *Fr.* Busard harpaye].

kızıl.elma, b. i. § ● Nerede olduğu veya olacağı belirtilmeyerek, yeryüzündeki bütün Türklerin birleşip kuracakları ideal ülke veya bütün Türklerin bir araya toplanması ülküsü; § ❷ *esk.* Roma ve Moskova şehirlerine verilen ad. [*ing.* The city of Rome].

kızıl.gerdan, b. i. *zool.* ◘ **Nar bülbülü.**

kızıl.gerdanlı.incir.kuşu, b. i. *zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Kuyruksallayangiller *(Motacillidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 17 sm. Sırtı çizgili, gerdanı pas rengidir. Avrupa ve Asya'da bataklıklarda yaşar. [*Lat. Anthus cervinus; ing.* Red-throated pipit; *Fr.* Pipit à gorge rousse].

kızıl.geyik,-ği, b. i. *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Geyikgiller *(Cervidae)* familyasından bir memeli türü. Rengi kırmızımsıdır. Uzunluğu 2 m. kadar, ağırlığı ortalama 150 kg. dır. Çiftleşme devresi dışında genellikle yalnız yaşar. Çiftleşme devresinde bir erkeğin yanında on kadar dişi geyik bulunur. Erkekde mevcut olan boynuzlar çok çatallıdır. Avrupa ve Asya'nın ılık bölgelerinde ağaçlık yerlerde yaşar. [*Lat. Cervus elaphus; ing.* Red deer; *Fr.* Cerf commun].

☆ *Eşanl.* **adî geyik.**

kızıl.göz,-ü, b. i. *zool.* ◘ **Çamçak.**

kızıl.haç,-cı, öz. i. *(Hıristiyan uluslarında Kızılay kurumu karşılığı)* Savaştan zarar görenlere yardım etmek üzere kurulmuş uluslararası dernek. [*Osm.* Salibi ahmer; *ing.* Red-cross; *Fr.* Croix rouge].

Kızılırmak, öz. i. *(eski adı Halys) coğr.* Türkiye'deki akarsuların en büyüğü. Zara kasabasının doğusunda Kızıldağ'dan doğar. Bafra'dan sonra geniş bir deltayla Karadeniz'e dökülür. Uzunluğu 1.182 km. dir.

kızıl.ırmak,-ğı, b. i. *arg.* Salhane.

kızılısı*, b. i. Temmuzun ikinci yarısına rastlayan, yılın en sıcak günleri. [*Osm. Eyyamıbahur; ing.* Dog days; *Fr.* Canicule, jours caniculaires].

kızıl.kanat,-dı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından kılçıklı tatlı su balığı. Uzunluğu 25-30 sm. Gözleri tatlı kırmızıdır. Gövdesi mavimsi veya yeşilimsi, karnı gümüşî, böğürleri daha açık renkli, yüzgeçleri kırmızı veya pembedir. Birçok asalak solucanın arakonakçılığını yapar. Avrupa ve Anadolu tatlı sularında yaşar. [*Lat. Scardinius erythrophthalmus; ing.* Rudd, red-eye; *Fr.* Rotengle].

kızıl.kantarongiller, ç. b. i. *bot.* ◘ **Centiyangiller.**

kızıl.karınca, b. i. *zool.* ◘ **Kırmızı orman karıncası.**

kızıl.keklik,-ği, b. i. ◘ **Kınalı keklik.**

kızıl.kırlangıç,-cı, b. i. *zool.* ◘ **Kırlangıç.**

kızılkum, öz. i. *coğr. (S.S.C.B.)* Kazakistan ve Özbekistan arasındaki büyük çöl.

kızıl.kurt,-du, b. i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Keçigüvesigiller *(Cossidae)* familyasından bir böcek türü. Uzunluğu 75-85 mm. Tırtılları kırmızı olur. [*Lat. Cossus cossus; ing.* ve *Fr.* Cossus].

kızıl.kök,-kü, b. i. § ● *bot.* Kökboyasıgillerden, çalı görünüşünde bitki. [*Ing.* Madder root; *Fr.* Alizari, garance]. ◘ **Kök boyası;** § ● *kim.* Kızılkök bitkisinin köklerinden elde edilen kırmızımsı boya. [*Ing.* Madder dye; *Fr.* Alizarine]. ☆ *Eşanl.* **alizarin.**

kızıl.kuyruk,-ğu, b. i. *zool.* Karatavukgiller *(Turdidae)* familyasından küçük (15 sm.) ötücü kuş. Erkeğin tüyleri külrengi-siyah, kızıl ve beyaz, dişininki düz esmer, yavrularınki benekli, fakat hepsinin kuyruğu kızıldır. Sadece böcekle beslenir, deliklerde yuva yapar. Eski Dünya'nın kuzey bölgelerinde pek çok türü vardır. [*Lat. Phoenicurus; ing.* Bedstart, redtail; *Fr.* Rouge-queue]. ☆ *Eşanl.* **duvar bülbülü.** ◉ **bahçe kızılkuyruğu,** *zool.* Uzunluğu 14 sm. olan gerdanı siyah, göğsü kızıl renkli bir kızılkuyruk türü. Avrupa, Orta ve Ön Asya'da bahçe ve ormanlarda yaşar. [*Lat. Phoenicurus phoenicurus; Ing.* Redstart; *Fr.* Rougequeue à front blanc, rouge-queue de murailles]; ◉ **ev kızılkuyruğu,** *zool.* Uzunluğu 15-16 sm., sırtı külrengi, karnı açık renkli bir kızılkuyruk türü. Erkeğin başı karadır. Avrupa'da, Orta ve Ön Asya'da ova ve dağlarda yaşar. [*Lat. Phoenicurus ochruros = P. titys; ing.* Black redstart; *Fr.* Rouge-queue noire].

Kızıllar, ç. öz. i. *etn.* S.S.C.B.'ndeki Hakas Muhtar eyaletinde yaşayan Atakan Türklerinden *(Hakas'lar)* bir boyun adı.

kızıllaşma, i. Atmosfer suyunun siyah karamika billûrlarının bozuşarak altın sarısı rengini alması.

~ **çizgisi,** Bir kara bulutsunun *(genellikle soğurucu bir ortamın)* arkasında bulunan bir yıldız topluluğuna ilişkin ortalama: *E (U-B)* ile *E (B-V)* renk artıkları arasındaki bağlılığı veren çizgi. [*Ing.* Redding line; *Fr.* Ligne de rougissement].

kızıllaşmak, nsz. f. § ● Kızıl hale gelmek: *Okmeydanı sırtları kızıllaşır.* § ❷ *mec.* Aşırı solcu, komünist hale gelmek.

kızıllaşmış yıldız, *astr.* Bir bulutun, bir soğurucu ortamın arkasında duran, bu yüzden rengi olduğundan daha kırmızı görünen yıldız. [*Ing.* Reddened star; *Fr.* Étoile rougie].

kızıllık,-ğı, i. § ● Kızıl olma hali, kızıl renk. [*Ing.* Redness, ruddiness; *Fr.* Rougeur, coloration du teint]; § ● Güneş doğmadan önce veya battıktan sonra gökte pembe rengin göründüğü süre: *Akşam kızıllığı.*

~ **otu,** *bot.* ◘ **Karakafesotu.**

kızılmak, özs. f. Herhangi biri kızmak: *Böyle şeylere kızılır mı?*

kızıl.mor, b. i. *fot.* Renkli fotoğraf yöntemlerinin uygulanmasından yeşili tamamlayan renk.

kızıl.orkinos, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Uskumrugiller *(Scombridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 1-1.5 m. Kuzey denizlerinde, Karadeniz ve Akdeniz'de sürüler halinde yaşar. [*Lat. Orchynus thynnus, thynnus thynnus; ing.* Tunny *(-fish); Fr.* Thon *(-commun)*].

kızıl.ötesi*, b. i. *fiz.* ◘ **Kızılaltı.**

kızıl.sakallı.karınca, b. i. *zool.* ve *paraz.* Kumkelebeğinin ikinci arakonakçılarından, küçük, zarkanatlı böcek. [*Lat. Formica rufibarbis*].

kızıl.sap, b. s. ve i. Açık eflatun *(renk).*

kızılsı, s. Kızılımsı, kızıla çalan. [*Ing.* Reddish; *Fr.* Rougeâtre].

kızıl.solucan, b. i. *zool.* ve *paraz. Strongylidae* familyasından, erginleri, at, eşek ve katırların kalınbağırsaklarında, kurtçukları yine bu konakçıların kan damarlarında asalaklanarak, kızılsolucan sancısına yol açan, en çok 25 mm. uzunluğunda ipliksolucan. [*Lat. Strongylus vulgaris; ing.* Red worm, palisade worm; *Fr.* Strongle].

~ **sancısı,** *paraz.* Atlarda, genç kızılsolucanların, bağırsak besleyici kan damarlarını tıkamasından ileri gelen öldürücü hastalık. [*Osm.* Ümmüddem-i dûdi; *Lat. Aneurysma verminosa; Ing.* Verminous aneurysm; *Fr.* Anévrisme vermineux].

kızıl.su.tavuğu, b. i. *zool.* Bataklık-kuşları *(Grallae)* takımının, Sutavuğugiller *(Rallidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 29 sm. Ekin tarlalarında yaşar. Et çok lezzetlidir. [*Lat. Crex crex; ing.* Corn crake, land rail; *Fr.* Râle de genêts].

kızıl.şahin, b. i. *zool.* ◘ **Şahin.**

kızıltı, i. Hafif kırmızılık, solgun kızıl, bi yere akseden kızıllık: *Pencerenin önünd*

ayakta duruyor, akşamın denizdeki son kızıltılarını seyrediyordu. [*ing.* Redness, red spot; *Fr.* Rougeur].

kızıl.toprak,-ğı, b. i. *jeol.* Genellikle Akdeniz ülkelerinde rastlanılan çeşitli doğal oluşuklara verilen ad. *(Genellikle killi, çoğunlukla kuvarslı unsurlara karşılık halde bulunan yarıklarını doldurduğu sert kireçtaşı üzerinde yer alan kırmızı bir topraktır. Kızıl toprakların bugünkünden farklı iklim şartlarında kireçtaşının ayrışmasıyle oluştuğu sanılır. Çoğunlukla gerçek kahverengi toprakların ana kayasıdır).* [*ing.* Red earth; *Fr.* Sol rouge].

kızıl.yaprak,-ğı, b. i. *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, orman kenarlarında, biten, sarı çiçek açan bir bitki. [*Lat. Agrimonia eupatoria; Ing.* Agrimonia; *Fr.* Aigremoine]. ☆ *Eşanl.* koyunotu.

kızıl.yara, b. i. ◘ Şirpençe.

kızıl.yılan, b. i. *zool.* ◘ Yılan.

kızıl.yürük,-ğü, b. i. *h. d.* ◘ Yılancık.

kızışık, s. < *kızışmak.* Kızışmış olan, şiddetli: *Kavganın en kızışık anı.*

kızışma, i. § ❶ Kızışmak eylemi ve işi; kızışmış hale gelme; § ❷ *deric.* Ham derinin çürümeye başlayarak bozulması: *Kızışma derinin iyi korunmamasından ileri gelir ve kılların gevşemesine yolaçar.*

kızışmak, nsz. f. § ❶ Çok ısınmak: *Güneş kızıştı.* [*Ing.* To become heated; *Fr.* S'échauffer]; § ❷ *mec.* Yüksek bir dereceyi bulmak, şiddetlenmek: *Kavga kızıştı, Tartışma kızıştı.* [*ing.* To increase in fury or violence; *Fr.* S'exciter]; § ❸ Coşup gayrete gelmek, hızlanmak, hareketlenmek: *Güreşçiler kızıştı. Futbolcular kızıştı.* [*ing.* To become animated, cheerful, excited, lively; *Fr.* S'animer]; § ❹ Islaklığın yardımıyle mikropların etkisi altında çürürken ısınmak: *Ot demetleri kızıştı.* [*ing.* To become more acute; *Fr.* S'aviver]; § ❺ *(hayvan hk.)* Kösnümek, cinsel isteği azgınlık halini almak: *Aygır kızıştı.* [*ing.* To be in heat; *Fr.* Entrer en chaleur, entrer en rut].

kızıştırmak(-i), f. § ❶ Kızışmasını sağlamak. [*Ing.* To heat; *Fr.* échauffer]; § ❷ *mec.* Gayrete getirmek, isteklendirmek. [*ing.* To excite; *Fr.* Exciter].

kız.kalbi, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Şahteregiller *(Fumariaceae)* familyasından, anayurdu Çin ve Japon olan, kalb şeklinde olan çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak, bahçelerde yetiştirilen makbul bir bitki. [*Lat. Dicentra spectabilis; Ing.* Bleeding heart, lyre flower; *Fr.* Cœur de Jeannette, cœur de Marie, dicentra].

kız.kardeş, b. i. Bir kimsenin, kendi anababasından doğan ve kendinden küçük veya kendisiyle yaşıt olan kadın veya kız olan kardeşi. [*Osm.* Hemşire; *Ing.* Sister; *Fr.* Sœur].

~ **ailesi,** *etn.* Bir kızkardeşler grupunun, çocuklarıyle birlikte ağabeylerinin yetkisi altına verildiği aile. *(Bu aile tipi bazı malavi kavimlerinde yaygındır).*

kız.kuşu, b. i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının Yağmurkuşugiller *(Charadriidae)* familyasından, 34 sm. uzunluğunda, madenî parıltılı, koyu yeşilimsi esmer kuş. Göğsü ve başının yan tarafları beyaz, kanatları siyah-beyaz ve çok geniştir; başında dik ve uzun bir tepelik bulunur. Avrupa'da ve Asya'nın büyük bir kısmında bulunur. Küçük topluluklar halinde yuva yapar; çayırlarda, bataklıklarda, fundalıklarda ve tarlalarda dolaşır; kışın büyük sürüler meydana getirir. Yenir. Hollanda gibi bazı ülkelerde yumurtaları çok tutulur. Bu yüzden oralarda bunların toplanması sıkı şekilde yasaklanmıştır. Kızkuşu kendi cinsinin tek türüdür. Böceklerle beslenir, kısın Akdeniz ülkelerine ve Güney Asya'ya göç eder. [*Lat. Vanellus vanellus = Vanellus cristatus; Ing.* Lapwing; *Fr.* Vanneau].

kızlar.ağası, b. i. *teşk. tar.* Osmanlı devletinde sarayın haremi hümayun denilen kadınlar kısmının ve bütün enderun ağalarının en büyüğü. ◘ **DARÜSSAADE ağası.** [*ing.* Formerly chief black eunuch in the Sultan's palace; *Fr.* Le chef des eunuques du Sérail]. ◘ *ŞEKİL: 308.*— **KIYAFETLER I.**

kızlık,-ğı, i. § ❶ Cinsel birleşmede bulunmamış kızın durumu; Evlenmeden önce kızların korunmasına çok dikkat ettikleri dokunulmamışlık, kız olma hali. *(Bir çok toplumlarda kızlık namusun en önemli öğesi sayılır. Bazı toplumlarda ise evlenmeden önce cinsel temasların önemi olmadığı halde, evlendikten sonra kocaya sadık olma, aile namusunun temel niteliğidir).* [*Osm. Bekâret; Ing.* Girlhood, maidenhood, virginity; *Fr.* Virginité]. ☆ *Eşanl.* **erdenlik;** § ❷ s. Bir kadının evlenmeden önceki çağına ait: *Kızlık odası. Kızlık soyadı.* [*ing.* Maiden; *Fr.* De jeune fille, virginal].

~ **adı,** Bir kadının evlenmeden önce taşıdığı soyadı. [*Ing.* Maiden name; *Fr.* Nom de jeune fille].

~ **(kızlığını) bozma,** *dey.* Kirletme, ırzına geçme. [*Osm.* Izale-i bikir; *ing.* Defloration, violation; *Fr.* Defloration, violation].

~ **(kızlığını) bozmak,** *huk.* Kirletmek. [*ing.* To deflorate, violate; *Fr.* Deflorer, violer].

~ **zarı,** *anat.* Erden kızlarda döl yolu ağzını daraltan zar. *(Şekli ve kalınlığı çok değişik olan kızlık zarı çoğunlukla yarımay şeklindedir, döl ağzının kenarına yapışır. İlk cinsel temasta bu zar yırtılır. «Kızlık zarı lopçukları» denilen parçalara ayrılır. Doğumda bu yarıklar daha da derinleşerek kızlık zarı lopçuklarının yerini kızlık zarı artıkları alır. Bazı kadınlarda kızlık zarı doğuştan hemen hemen yok gibidir, bazılarında ise, ileri derecede esnek olur ve yırtılmadan cinsel temasların devamını mümkün kılar. Demek oluyor ki, kızlık zarı erdenlik için tam bir ispat aracı değildir; yokluğu erdenliğin kaybolduğuna işaret sayılmazsa da kızlık zarı lopçuklarının varlığı erdenliğin ortadan kalktığına, kızlık zarı artıkları ise kadının bir doğum yapmış olduğuna çok sağlam bir tanıktır.* [*Osm.* Gışâ-yı bekâret; *Lat., ing.* ve *Fr. Hymen*].

kızma, i. § ❶ Kızmak eylemi. [*ing.* Getting angry, cross, ill-tempered; *Fr.* Action de s'irriter]. § ❷ Isıtılan maddenin çok ısınması. [*ing.* Getting hot; *Fr.* Action de s'echauffer]; § ❸ *mec.* Sinirlenme, öfkelenme: *Bize kızması, evine konuk gitmediğimizden besbelli;* § ❹ *h. d. (Dişi kuş hk.)* Kuluçka isteme; § ❺ *(Dişi hayvan hk.)* Çiftleşmek isteme. [*ing.* Being in heat, getting sexually excited; *Fr.* Action d'être en chaleur, d'être en rut]; § ❻ *mek.* Soğutma veya yağlama eksikliği yüzünden aşırı derecede ısınan bir sürtünme veya rulman parçasının *(mafsal, dingil yatağı v.b.)* durumu. ◘ **Sarma;** ⊙ **ani** ~, *psik.* ◘ **Anî.**

kızmak, nsz. f. § ❶ *(Katı şeyler hk.)* El değdiremeyecek kadar sıcaklığı artmak; çok ısınmak: *Tavanın sapı kızdı. Cezvenin sapı kızdı.* [*ing.* To become hot; *Fr.* Se chauffer]. § ❷ *(Yağ hk.)* En yüksek sıcaklık derecesini bulmak. *Öteberi kızartmak için yağın kızmış olması lâzım. Zeytinyağ iyice kızdı.* [*Ing.* To become hot; *Fr.* S'échauffer]; § ❸ *mec.* Öfkelenmek, sinirlenmek: *Adam çok kızdı.* [*ing.* To get angry, to be irritated; *Fr.* Se mettre en colère, s'irriter]; § ❹ *(Dişi hayvan hk.)* Eş, erkek isteme, kösnümek: *Boğa kızdı.* [*Ing.* To be in heat, to get sexually excited; *Fr.* être en chaleur, être en rut]; § ❺ *(Dişi kuşlar hk.)* Zamanı gelip yumurtaya yatma isteği göstermek; ⊙ **gözü** ~ *(dönmek), dey.* ◘ **Göz.**

kız.memesi, b. i. ◘ **Greypfrut.**

kız.oğlan.kız, b. i. Erden. [*Osm.* Bakire; *Ing.* Virgin; *Fr.* Vierge]

-ki, e. *Fars.* Kelimelerin sonuna eklenen -ki ekinden ayrı olan bu edat bir ismi veya cümleyi arkadan gelen bir cümleye türlü ilgilerle bağlamak için kullanıldığı gibi, kimi zaman bir takım duygular anlatmaya yarar. § ❶ Bir ismi veya zamiri bir cümleye bağladığı vakit cümle ismin sıfatı durumunda olur: *Bir adam ki söz dinlemez... (-Söz dinlemeyen bir adam). O yerden ki herkes kaçar, sen de kaç... (-herkesin kaçtığı yerden).* [*Ing.* Who, which, that; *Fr.* Qui, que, lequel, laquelle]; § ❷ Bilmek, anlamak gibi bir halin açığa çıkışını veya görmek, işitmek gibi bir duyuşu bildiren fiillerle kurulan bir cümleyi başka bir cümleye bağladığı zaman ikincisi birincisinin öznesi veya nesnesi hükmüne geçer: *Herkes bilir ki dünya yuvarlaktır. (-Dünyanın yuvarlak olduğunu). Anlaşıldı ki bu işi yapan odur (Bu işi yapanın o olduğu...).* [*Ing.* That; *Fr.* Que]; § ❸ Birinci cümlede fiile *«öyle», «o kadar»* gibi belirsizlik gösteren bir zarf, tümlece veya özneye sayı veya belirsizlik gösteren bir sıfat geldiğinde ikinci cümle birinci cümlenin sonucunu gösterir veya o fiil, tümleci veya özneyi vasıflandırmış olur: *Öyle bir tökezledi ki yere yuvarlandı: (-Hızla tökezlediği için yere yuvarlandı). Öyle koşar ki arkasından kurşun yetişemez. (-Arkasından kurşun yetişemeyecek kadar koşar). Öyle büyük iki sığınak yaptılar ki bütün halkı alabilir. (-Bütün halkı alabilen iki sığınak yaptılar). Bir su çıktı ki ortalığa canlılık verecek. (-Ortalığa canlılık verecek bir su çıktı).* [*ing.* So... that; *Fr.* Si... que...]; § ❹ Ikinci cümledeki hükmün birincideki işin yapılışı sırasında görülerek şaşıldığını belirtmeye yarar: *Geldim ki kimseler yok! Kapağı kaldırmış ki sandık bomboş. Bir de ağzıma aldım ki şeker gibi!* § ❺ Iki eksiksiz cümleyi bağladığı zaman ikincisi birincideki hükme bir kanıt olur: *Ahmet çalışıyor ki siz onu seviyorsunuz. Çocuklar derse girmiş olmalılar ki ortada kimseler yok;* § ❻ Ikinci cümle istek kipinde veya üçüncü kişi buyruk kipinde olduğu zaman bu cümle birincisinin ereğini gösterir: *Oturdum ki biraz dinleneyim. Herkes çalışır ki durumunu düzeltsin.* [*Ing.* In order to; *Fr.* Afin de, pour à l'effet de, à dessein de, en vue de]; § ❼ Birinci cümle olumsuz olup ikincisi yukarıdaki şekilde bulunursa, bu sonuncusu olamayacak bir sonuç bildirir: *«Sakalım yok ki sözüm dinlensin», «Çiğ yemedim ki karnım ağrısın». «Alemin ağzı torba değil ki büzesin»;* § ❽ Soru cümlelerini *«bilmem»* fiiline bağlayarak duraksama veya çaresizlik anlatmaya yarar: *Bilmem ki öyle şeyler olur mu, nasıl söylemeli? Bilmem ki ne yapsam?* § ❾ Şikâyet veya kınama gibi duygular anlatmak için bir cümlenin sonuna getirilir: *O beni sevmez kil Sana gücenilmez kil* § ❿ O kadar, öyle, kör gibi belirsiz zarflarla başlayan sözlerin sonuna getirildiği zaman fiile çokluk anlamı katar: *O kadar eğlendik kil Öyle çalışkan kil Bir vurdu kil* § ⓫ Aynı belirsiz zarflar sıfat gibi kullanıldığı vakit beğenme veya şaşma duygusu anlatır: *Bana öyle bir kitap verdi kil Bize bir parça çaldı kil O kadar para harcadı kil* § ⓬ Bir soru cümlesinin sonuna getirildiği vakit şüphe veya endişe anlatır: *Acaba gelmez ki? Bunu bana bırakırlar mı ki? Acaba ecza verirler mi ki?* § ⓭ Bazı kelimelerin sonuna, en çoğu bir ek gibi eklenerek bir takım zarflar, yeni edatlar meydana getirir. Belki, çünkü, halbuki, mademki, öyleki, sanki, şöyleki gibi.

-kî, -kü, ek. Isimden isim yapma eki. Asıl görevi zamir ve sıfat olarak kullanılan isimler yapmaktır: *beri-ki; demin-ki; dün-kü; karşı-ki v.b.* Bağlandığı isimlere, bulunma, bağlılık, aitlik v.b anlamlar verir. [*ing.* Belonging to; *Fr.* Celui, celle qui est, celle de]. ◘ **Aitlik eki.**

kibar /kibâr/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. kibr.* § ❶ Duyguları ve düşünceleri veya yaşayış ve davranışı ince olan *(kimse),* çelebi, ruhça ve halce seçkin: *O pek kibardır, öyle sözler söylemez.* [*ing.* Distinguished, select; *Fr.* Distingué,-ée]. ☆ *Eşanl.* **zarif.** § ❷ Böylelerine yaraşan: *Kibar bir giyim.* [*Ing.* Elegant; *Fr.* élégant,-ante]. § ❸ Cemiyetin yüksek tabakasından, zengin, soylu. [*Ing.*

Belonging to the upper class, noble, rich; *Fr.* D'un rang élevé, appartenant à la haute société, riche]. ◉ ~ **lar âlemi**, Toplumun üst tabakası, yüksek sosyete. [*Ing.* The polite world, world of fashion, high society, upper class world]. ◉ **cumartesi** ~ **ı**, Cumartesi günü iyi ve temiz giyinen yahudi fakirleri için kullanılır.

~ **düşkünü**, *dey.* Refahını, zenginliğini, itibarını yitirmiş.

~ **hırsız**, *dey.* Şık ve iyi giyinerek başkalarının güvenini kazanan dolandırıcı. [*Ing.* Well-dressed swindler].

~ **illetine (hastalığına) uğramak**, *dey.* Kendini gereksiz ve aşırı kibar görünmeye zorlamak.

~ **lokması**, *dey.* Büyük, görkemli, tantanalı şey. [*Ing.* Grand, magnificient *(thing)*].

kibara, i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Monimiaceae* familyasından, yaprakların koltuğunda veya dal ucunda, talkım halinde bulunan ağaç. *Indonezya'da yetişen on iki türü bilinir.* [*Lat.* ve *Ing. Kibara*].

kibarâne, z. *esk.* ◘ **Kibarca.**

kibarca, z. Zarif veya kibar adamlara yakışır biçimde. [*Ing.* Nobly, gently, gentlemanly; *Fr.* Noblement d'une manière noble, d'un geste noble].

☆ *Eşanl.* **nazikçe, incelikle.**

kibarlaşmak, nsz. f. § ❶ Kibar hale gelmek, kibarlık kazanmak. [*Ing.* To become more refined in one's manners; *Fr.* Devenir fier et dédaigneux]. § ❷ Kibarlara karışarak eski ahbapları küçümser bir hal almak. [*Ing.* To assume an air of superiority; *Fr.* Entrer dans la haute société].

kibarlık,-ğı, i. § ❶ Kibar olma hali. [*Ing.* Gentle birth, nobility; *Fr.* Distinction noblesse]. ☆ *Eşanl.* **incelik, zarafet.** § ❷ Kibarca davranış. [*Ing.* Refined manners, gentility; *Fr.* Gentillesse, manieres distinguées]. ◉ **kibarlığı tutmak**, *dey.* Kibar tavrı takınmak. [*Ing.* To become pretentious or disdainful, to assume a gentlemanly manner]. ◉ **üstünden (paçalarından)** ~ **akmak**, *dey.* Aşırı derecede kibar davranmak.

~ **budalası**, *dey.* Kibar görünmek isterken gülünç duruma düşen kimse.

~ **düşkünü**, *dey.* Kibarlığa, inceliğe aşırı derecede önem veren.

~ **taslamak**, *dey.* Kibar olmadığı halde kibar gibi görünmeye çalışmak. [*Ing.* To play the fine gentleman, to put on fine airs; *Fr.* Se poser en homme distingué].

kibarzâde /kibârzâde/, b. i. *esk.* Kibar çocuğu, soylu aileden kimse.

kibar, i. *Osm.* < *Ar. kibr. esk.* § ❶ Büyüklük, büyük olma hali. § ❷ Yaşlılık, ihtiyarlık. [*Ing.* Great old age, being full of years]. § ❸ Kibirlilik, büyüklenme, gururluluk. ☆ *Karş.* **sıgar**

kibernetik, i. ◘ **Sibernetik.**

kibir,-bri, i. *Osm.* < *Ar. kibr.* § ❶ Kendini herkesten üstün tutma, başkalarına yüksekten bakma huyu, büyüklenme, büyüklük, ululuk. [*Osm.* Azamet; *Ing.* Arrogance, conceit, haughtiness; *Fr.* Arrogance, vanité, hauteur, fierté, morgue]. ☆ *Eşanl.* **kendini beğenmişlik, kurumluluk, tekebbür, nahvet.** ☆ *Karş.* **alçak gönüllülük, tevazu.** § ❷ Gurur, onur. [*Ing.* Pride; *Fr.* Orgueil]. ◉ ~ **ine dokunmak**, *dey.* Gururunu zedelemek. [*Ing.* To affect one's pride, to be humiliated]. ◉ ~ **ine yedirememek**, *dey* Gururuyle, onuruyle bağdaştıramamak. [*Ing.* To esteem beneath one's dignity].

kibirlenmek, nsz. f. Kibirli olmak, büyüklenmek. [*Ing.* To become haughty, proud, to overestimate oneself; *Fr.* Faire le fier, se prélasser].

kibirli, s. § ❶ Büyüklenen, başkalarını hor gören, kendini üstün sayan, burnu büyük. [*Ing.* Haughty, Self - conceited; *Fr.* Plein de morgue, hautain]. ☆ *Eşanl.* **başı havada, burnu havada, gururlu, mağrur, onurlu, kendini beğenmiş, kurumlu, mütekebbir.** ☆ *Karş.* **alçak gönüllü, mütevazi.** § ❷ **Gururlu, kıvançlı.** [*Ing.* Proud; *Fr.* Orgueilleux]

kibitka, i. *T. kibit*, kapalı yer < *Rus* Üzeri örtülü kızak. *(Orta Asya'da /özellikle Buhara'da/ göçebe halkların kullandığı keçe çadırı / bu çadıra çoğunlukla yurt denir/).*

kibr, i. ◘ **Kibir.**

kibrevlye, i. ◘ **Kübreviye.**

kibrit,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Çok defa kutuların kenarlarındaki eczalı kısma sürtülerek ateş alan başı eczalı çöp parçası veya mumla kaplı küçük fitil. [*Ing.* Match; *Fr.* Allumettes]. § ❷ *(eskiden)* Kükürt, kimyada kükürte verilen ad. [*Ing.* Sulphur; *Fr.* Soufre]. § ❸ İçinde kibrit çöplerinin yer aldığı kutu. [*Ing.* Match box; *Fr.* Boîte d'allümettes]. § ❹ *tasav.* Mürşit, doğru yolu gösteren. § ❺ *(Geniş anlamda)* Kırmızı, al ten; ◉ **köküne** ~ **suyu dökmek**, *arg.* Kökten, tamamen yok etmek. [*Ing.* To exterminate; *Fr.* Exterminer radicalement, totalement].

~ **çakmak**, Kibriti yakmak üzere bir yere sürtmek. [*Ing.* To light or strike a match; *Fr.* Frotter une allumette].

kibritçi, i. § ❶ Kibrit v.b. şeyler satan kimse. [*Ing.* Match-seller; *Fr.* Celui qui vend des allumettes]. § ❷ *mec.* Cimri, pinti; tutumlu olmayı pintilik derecesine vardıran kimse. Giyinişine dikkat etmeyen, pejmürde giyinişli kimse. [*Ing.* Stingy person; *Fr.* Avare, mesquin].

kibritî/kibritî/, s. *Osm.*< *Ar. esk.* § ❶ Kükürt renginde, açık sarı renkte olan: *Kibritî kumaş.* [*Ing.* Bright yellow; *Fr.* Vitriole]. § ❷ *kim. esk.* Kükürtle ilgili olan. [*Ing.* Sulphurous; *Fr.* Sulfurique].

kibritiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. kibritiyyet. esk. kim.* Bileşiminde kükürt niteliğinde element bulunan karışım veya bileşim. [*Ing.* Sulphate; Fr. Sulfate].

kibritlik,-ği, i. Kibrit konulan yer. [*Ing.* Match stand].

kibritotları, ç. b. i. *bot.* Borulu kriptogamlar (Peridoptha) bölümünün bir takımı. Sap art arda iki eşit kola ayrılarak dallanan bitkilerdir. Çok küçük ve çok sık olan yaprakları paralel damarlıdır ve asla aynı halka üzerinde çepçevre bulunmaz. Türüne göre bir veya iki çeşit sporu, fakat daima iki çeşit biçimi vardır. Karbon devrinde, büyük bir gelişme göstererek büyük ormanlar meydana getiren bu takımın yalnız üç önemli cinsi kalmıştır: *kibritotu (Lycopodium), isoetes* ve *selaginella;* bunların her biri ayrı bir familyanın örnek tipidir. [*Lat.* ve *Fr.* Lycopodiales].

kibrit,otu, b. i. *bot.* Borulu kriptogamlar *(Pteridophyta)* bölümünün Kibritotugiller *(Lycopodiaceae)* familyasından, dik veya sürüngen dallı bitki cinsi. Tropiklerde yetişen türleri daha çok epifittir. Ilıman ve soğuk bölgelerde yetişenler ise kara bitkileridir. Her sporofil bir sporangiyum taşır. Sporangiyumlar genç sürgünlerin yapraklarının koltuğunda veya yükselici dalların ucundaki başak pullarının üst yüzlerindedir. Türkiye'de, Kuzey-doğu Anadolu bölgesinde 4 türü yetişmektedir. *C. clavatum* adlı türü Avrupa, Asya, Kuzey Amerika ve Kuzey-doğu Anadolu bölgesinin dağlık yerlerinde, alçak irtifalarda rastlanan, 20- sm. boyunda, sürünücü, dikotom dallı çok yıllık ve daima yeşil bir bitkidir. Yaprakları sapsız, çok sık ve spiral dizilişli, linear-lanseolat şekilli olup uçları bir kıl ile nihayetlenir. Kenarları tam veya düzensiz dişlidir. Başaklar saplı ve dalların tepesinde genellikle 2 (bazen 1-3) tane bir aradadır. Sporofiller geniş ovat, tepede uzun sivridir. Üst yüzünde, tabanda böbrek biçiminde bir sporangiyum taşır. Sporlar eşit şekil ve eşit büyüklükte, tetraedr şeklinde ve yüzeyi ağımsıdır. Sporları yağ, mum, müsilaj, albüminli maddeler taşır ve *Lycopodium* adı verilen drogu teşkil eder. Bu drog eczanelerde hapların birbirine yapışmasını önlemek amacıyle kullanılır. İyi bir pişik tozudur. Maytap hazırlanmasında ve böbrek tozu olarak da kullanılmıştır. Bitkinin toprak üstü kısımları *(Herba Lycopodii)* likopodin, klavatin ve klavatoksin adı verilen 3 alkaloid taşır. Dekoksiyon halinde idrar söktürücü, spazm giderici ve romatizma ağrılarını geçirici olarak kullanılır. *L. chamaecyparissus* Doğu Karadeniz bölgesinde dağlık yerlerin alçak irtifalarında yetişen ve yüksek dalları ucunda 2-6 tane saplı başak taşıyan bir türdür. *L. alpinum* aynı bölgede fakat daha yükseklerde, alpin ve subalpin kademelerde yetişen, dal ucundaki başağı tek ve sapsız olan bir türdür. *L. selago, L. alpinum* gibi aynı bölgede ve aynı yüksekliklerde yetişen, 10-30 sm. boyunda bir türdür. Diğer 3 türden farkı başak taşımaması, sporangiyumun genç sürgünlerin yapraklarının koltuğunda bulunuşudur. Bu türden *selagin* adında bir alkaloid karışımı elde edilmiştir. Sporları *L. Clavatum*'un sporları gibi kullanılır. Birçok kibritotu türleri, ecnebi ülkelerde dekoratif maksatlar için, özellikle yılbaşı günlerinde çok kullanılır. [*Lat. Lycopodium;* *Ing.* Lycopod, club moss; *Fr.* Lycopode].

☆ *Eşanl.* **kurt pençesi.**

kibrit.otugiller, ç. b. i. *bot.* Borulu kriptogamlar *(Pteridophta)* bölümünün, Kibritotları *(Lycopodiales)* takımından, tropikal ve subtropikal bölgelerin ormanlarında yetişen çokyıllık, yaprak dökmeyen kara bitkilerini veya epifit bitkileri kapsayan bir familya. Gövde uzun, genellikle sürünücü, sık yapraklı ve dikotom dallanmıştır. Kökler ince ve dikotom dallıdır. Yapraklar küçük, sık, imbrikat, spiral biçiminde veya 4 sıra üzerine dizilmiş veya ender olarak hepsi tabandadır. Spor tek tiptedir. Sporangiyum gövde üzerindeki yaprakların koltuğunda veya dal uçlarındaki spikalarda, sporofillerin üst yüzlerinde bulunur ve tektir. Spikalar saplı veya sapsız, tek veya 2-6 tanesi bir aradadır. Sporlar küçük, çok adette, yüzeyleri değişir şekillerde ağımsıdır. 3 cins ve 100 kadar türü vardır. Bu cinslerden kibritotu, 100 kadar türü ile en geniş cins olup Türkiye'de 4 türü yetişir. [*Lat.* ve *ing. Lycopodiaceae; Fr.* Lycopodiacées].

kibutz, i. *İbr.* İsrail'de tarım üretim kooperatifi.

kiçe, i. *dilb.* ◘ **Kişe.**

Kiçua, i. ◘ **Keçua.**

Kiçua'lar, ç. öz. i. ◘ **Keçualar.**

kidek, i. Damları toprak olan köy evlerinde damın sularını cörtenlere sevk için kenarlara konulan toprak yığıntısı.

kidız, i. Keçe anlamında Kırgızıarca kullanılan bir deyim.

☆ *Eşanl.* **kıgız, kiyiz.**

kierbök fenomeni, *tıp.* Piyotoraksta hastalık bulunan tarafta diyafragma normalin aksine olarak nefes almada yükselip nefes vermede alçalır.

kieserit,-ti, i. *Fr. kiesérite (Alman bilgini Kieser'in adından) min.* Formülü $MgSO_4.H_2O$ olan hidratlı doğal magnezyum sülfat; Strassfurt tuz yataklarında bulunur. [*Ing.* Kieserite].

Kiev, öz. i. *coğr.* S.S.C.B.'de şehir, Federal Ukrayna cumhuriyetinin başkenti. [*Ing.* ve *Fr.* Kiev].

kif, i. Kuzey Afrika ve Cezayir'de, hint keneviri yapraklarından elde edilen ve tütüne karıştırılarak esrar gibi içilen sarhoşuk verici toz. [*Ing.* Kef, kif; *Fr.* Kif, kiff].

kifaf /kifâf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yaşayacak kadar az yiyeceke yetinme. [*Ing.* Sufficiency of means of subsistence].

kifaf² /kifâf/, ç. i. *Osm.* < *Ar. keffe. esk.* **Kefe**nin çoğulu

kifafınefs, b. i. ◘ **Kefaf.**

kifaflanmak(-le), f. *esk.* Elde ne varsa, onunla karın doyurmak, ölmeyecek kadar az şeyle yetinmek. [*Ing.* To be contented *(with frugal food); Fr.* Se mourir de].

kifayet,-tl /kifâyet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Yeterli olma, yeterlilik, yetişme. [*Ing.* Sufficiency; *Fr.* Suffisance]. ☆ *Karş.* **yetersizlik, ademi kifayet.** § ❷ Bir işe tamamiyle yetişir ve oluş ve başkasına ihtiyaç göstermeyiş: *Onun kifayeti vardır.* [*Osm.* Liyakat; *Ing.* Competence, ability, capacity, efficiency; *Fr.* Compétence, qualité, aptitude]. ☆ *Eşanl.* **yetenek, dirayet, ehliyet,**

ustalık, yetki, uzmanlık, iktidar. ☆ *Karş.* **adem-i iktidar, acemilik.**
~ derecesi, Yeter miktar.
~ etmek, Yetmek, yeterli olmak, kâfi gelmek. [*Ing.* To be sufficient, to suffice; *Fr.* Suffire, se suffire].

kifayetli /kifâyetli/, s. ◘ **Yeterli.**

kifayetsiz /kifâyetsiz/, s. ◘ **Yetersiz.**

kifâyetsizlik,-ği, i. ◘ **Yetersizlik.**

kifoyit, i. *Fr. cyphoïte. min.* Hidratlı doğal magnezyum silikat. *(Bir serpantinit çeşididir).* [*Ing.* Cyphoite].

kifoz, i. *Fr. cyphose. tıp.* Omurganın arkaya doğru eğilmesi şeklindeki kamburluk. Omurgalardaki bir kemik hastalığı. *(Tüberküloz, romatizma, seyrek olarak çocuklarda kemik gelişmesi aksaklıkları).* [*Ing.* Kyphosis].

kihalet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sürme yapma veya sürmeyi göze sürme işi, sürmecilik. § ❷ *tıp. esk.* Göz hastalıklarını ve bozukluklarını kendine konu edinen bilim dalı. [*Ing.* Art of the eye-salve maker or oculist].

kiit,-ti, i. *trm.* Kurumakta olan tütün yapraklarında kirli, mat renkte lekeler halinde görünen bir hastalık.

kik,-ki, i. *Ing. gig.* Iskarmozları küpeşte dışında, çok dar ve uzun bir yarış kayığı. [*Fr.* Guigue].

kikirik, s. ve i. *yans.* § ❶ Uzun boylu, zayıf *(kimse).* § ❷ Yerfıstığının halk arasındaki bir adı. ◉ **con ~,** *(Alay sözü)* İngiliz veya ingiliz askeri. [*Ing.* ve *Fr.* John Bull].

kikla /kik:la/, i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Lapinagiller *(Labridae)* famiyasından bir balık türü. Uzunluğu 50 sm. Güzel renklidir. Marmarada çoktur. [*Lat. Labrus bergylta; ing.* Ballan, ballan wrasse; *Fr.* Vieille commune].

kiklon, i. ◘ **Siklon.**

kiklotron, i. ◘ **Siklotron.**

kiklop'lar, ç. i. *Yun. Kyklos,* daire + *ops,* göz. *Yun. mit.* Alınlarının ortasında tek gözleri bulunan, insanüstü kuvvete sahip devlere verilen ad. [*Ing.* Cyclops; *Fr.* Cyclopes].

Kikuyu'lar, ç. öz. i. *etn.* Kenya'da bantu kabileleri. Sayıları bir milyon kadardır. Kikuyu'lar, Nairobi'nin kuzeyinde, yüzyıl kadar önce yerleştikleri bir bölgede yaşarlar. Güneye doğru yayıldıkları sırada Missai'ler tarafından durdurulmuşlardı. Orman yakarak tarla açmaya çalıştılar, bu yüzden ağaçları yok ettiler. Özellikle darı ve mısır ürettiler. Verimli topraklarını avrupalı sömürgecilere kaptırdıkları için, nüfus artışı sosyal ve siyasi planda bazı meselelere yol açar. Mau-Maular'ın ayaklanması *(1954-1956)* bu huzursuzluğun en kuvvetli belirtilerindendir. Kikuyular'ın dili, bantu lehçesi olan Kikuyuca'dır. [*Ing.* Kikuyus; *Fr.* Kikouyous, kikuyus].

kil, i. *Fars. gil.* § ❶ Özellikle heykeltraşların kullandığı, ıslandığı zaman çeşitli şekillere girebilen, esası alüminyum silikatı olan geçirimsiz yumuşak, yağlı bir toprak. [*Osm.* Gil-zâr; *Ing.* Clay, fuller's earth; *Fr.* Argile]. § ❷ Feldispatların kimyasal ayrışması sonucunda oluşan sulu alüminyum silikat bileşimli bir kayaç. ◉ **~ li yapraktaşı,** *jeol.* Taneleri katman yüzeylerine koşut, henüz sertleşmemiş killi veya milli tortul kayaç. [*Ing.* Shale, argilite; *Fr.* Argile schisteuse, argilite]. ◉ **ateş ~ i,** Ateşe dayanan kil. [*Ing.* Fire clay, flint clay; *Fr.* Argile réfractaire]. ◉ **çömlekçi ~ i,** Çanak çömlek yapmaya yarayan kil. [*Ing.* Plastic clay; *Fr.* Argile plastique]. ◉ **demirli ~,** *jeol.* İçinde demir oksidi bulunan kil. [*Ing.* Ferruginous clay; *Fr.* Argile ferrugineux]. ◉ **Ermeni ~ i (şark ~ i, sinop ~ i),** *min.* Pekleştirici özellikleri sebebiyle Yakındoğu ve Ortadoğu'da ilâç olarak kullanılan killi topraklar. *(Ciltçiler tarafından yaldızlı boyalarda da kullanılır).* [*Ing.* Bole Armeniac; *Fr.* Bol d'Armenie]. ◉ **kırmızı ~,** *deniz. bil.* Denizlerin çok derin yerlerindeki kil çökeltileri. [*Ing.* Red clay; *Fr.* Argile rouge]. ◉ **kireci giderilmiş ~,** *jeol.* ◘ **Kireç.** ◉ **kocataşlı ~,** *jeol.* Buzul dibindeki eski buzultaştan meydana gelen kum, çakıl ve kocataş karışımı kil. *(Dördüncü zamanda büyük buzullar Kuzey Avrupa'da ve Amerika'da kocataşlı killer bıraktı. Kireçtaşı biloklarının yüzeyi çoğunlukla çizik çiziktir).* [*Ing.* Boulder clay; *Fr.* Argile a blocaux]. ◉ **pişmiş ~,** Fırında pişirilmiş kil. [*Ing.* Terra cotta, earthenware; *Fr.* Argile cuite]. ◉ **sileksli ~,** *jeol.* Sileksli kireçtaşlarının yerinde erimesi sonucu ortaya çıkan katı sileks yumrulu kahverengi kil. *(Sileksli kil çeşitli devirlerde oluştu. Bazı yaylalarda, özellikle tebeşirli olanlarda büyük yüzeyler kaplar).* [*Ing.* Silex clay; *Fr.* Argile à silex]. ◉ **tebeşirli ~,** *jeol.* Sileksli kile benzeye ama jura kireçtaşları üstünde yer alan kil. [*Ing.* Flint clay; *Fr.* Argile à chailles].
~ cetvel, *metrol.* ◘ **Cetvel.**
~ giderme, *mad. oc.* Bir cevherin içindeki kil ve çamurları temizleme: *Kil giderme, cevheri su ile çalkalayarak yapılır.*
~ mineralleri, *jeol.* Killi tortulların bileşimine giren, 0.002 mm. çapında alüminyum silirtuzu hidratları grupu. [*Ing.* Clay minerals; *Fr.* Mineraux d'argile].
~ tablet, *m. t.b.* Eski devirlerde yazı yazmak için kullanılan yassı ve dörtgen, yuvarlak şeklindeki kil çamurundan yapılan, yaş iken üzerine bir çubukla yazı yazılan veya mührle basılan, sonra kurutulan ve pişirilen, kiremit haline gelen levhalar, yazı tabletleri. [*Ing.* Clay tablet; *Fr.* Tablette d'argile].
~ taşı, *jeol.* ◘ **Kiltaşı.**
~ yatağı, *jeol.* Kil çıkartılan yer. [*Ing.* Clay field, clay-pit; *Fr.* Argilière].

kil, i. *esk.* Söz, laf. ☆ *Eşanl.* **kelâm.** ◉ **kîl ü kal,** ◘ **KİLÛKAL.**

kilâb /kilâb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kelb. esk.* Köpekler.

Kilâb, öz. i. Orta Arabistan'da arap kabilelerinden biri. Amir bin Sasa'a kabileler topluluğunun bir kolu olan Kilâb'lar, Hime Zerriye'de büyük çoğunluğu meydana getiriyorlardı. Islâmlıktan önce Suriye sınırlarında oturdular. Hicretin ilk yıllarında Medine ve Şam'dan gönderilen valilere bağlandılar. Zaman zaman da eski bedevî hayatlarına dönerek yağmalarda bulundular. Şair Lebid bu kabiledendir.

kilagit,-ti, i. *Fr. chillagite. min.* Kurşunun Pb (Mo, W)O_4 formülündeki molibdatlı tungstat'ı; kuvadratik sistemde billürlaşır. [*Ing.* Chillagite].

kilbrickenit,-ti, i. *Fr. kilbrickénite. min.* Doğal kurşun antimonyosülfür. Irlanda'da, *Kilbricken*'de bulunur; bir geokronit çeşididir. [*Ing.* Kilbrickenite].

kildrenit,-ti, i. *Fr. childrénite. min.* Hidratlı doğal manganez, demir ve alüminyum fosfat. [*Ing.* Childrenite].

kile, i. *Osm.* < *Ar. keyl.* § ❶ Tahıl ölçmede kullanılan belirli hacimdeki kap, ölçek: *Iki kile buğday. (Çeşitli biçimde olanları vardır. Istanbul kilesi, Israil kilesi gibi).* [*Ing.* Bushel (36 1/2 kilos); *Fr.* Mesure pour les denrées dont la capacité diffère selon les localités (40-45 kilogrammes)]. § ❷ *den. esk.* Yelkenli gemi çağında, «*gemi ölçeği*» anlamına gelen kelime. *(Bugünkü anlamıyle geminin tonilatosu; otuz altı kile bir tonilato eder).*

kilem, ç. i. *Osm.* < *Ar. kelime, esk.* Kelimeler, sözler. ☆ *Eşanl.* **kelimât;** ◉ **mevsuk-ül-kilem,** *esk.* Sözünde durur, sözüne güvenilir kimse.

kilenit,-ti, i. *Fr. chilénite. min.* Yüzey kısımlarından sararan iri taneli, bizmutlu gümüş; Copiapo'da bulunur. [*Ing.* Chilenite].

kiler, i. *Osm.* < *Fars. kilâr.* < *Yun. kellari.* § ❶ Yiyecek, içecek v.b. erzağın saklandığı oda veya büyükçe dolap; ambar. [*Ing.* Pantry, larder, storeroom; *Fr.* Chambre aux provisions]. § ❷ *mec.* Çok erzak, daha çok, hububat ihraç eden ülke veya bölge: *Türkiye'nin buğday kileri Konya'dır;* ◉ **~ i âmire,** *teşk. tar.* Saray kileri, *(Padişah ve diğer saray mensuplarının yiyip içmesi için alınan maddelerin kullanılıncaya kadar korunduğu yer. Yiyecek maddeleri kilercibaşı tarafından defterlere kaydettirilirdi. Kileri âmire 1908'den sonra önemini kaybetti. Halifelikle beraber kaldırıldı);* ◉ **~ i âmire gılmanı,** *teşk. tar.* Kiler koğuşundaki genç görevli. *(Sonradan çaşnigir olurdu).*
~ ağası, *teşk. tar.* Valide Sultanın şeker, şerbet v.b. yiyecek maddelerine bakan görevli. *(Kıyafeti has oda ağalarının aynı idi, yalnız başındaki takkenin işlemeleri daha azdı, belinde acemikârî kemer bulunurdu).* [*Ing.* Head butler].
~ evi, *tasav.* Kırşehir'de Hacıbektaş Veli tekkesindeki *(Meydan evi)* evlerden biri. *(Kiler evinin bir de babası vardı. Meydan evi babalığı kaldırılınca tekke reisliği kiler evi babasına geçti. Tekkenin son reisi Salih Baba idi).*
~ hademeleri, *teşk. tar.* Hassa kilercilerin birinci bölüğünde 11, ikincisinde 13, üçüncüsünde 8, dördüncüsünde 6, beşinci ve yedinci bölüklerinde de dörder kişiden meydana gelen cemaate *(Cemât-ı hademe-i kilariyanı hassa)* verilen ad.
~ hizmatkârları, *teşk. tar.* Şehzade alayına katılan görevliler.
~ iç oğlanları, *teşk. tar.* Kiler koğuşu mensuplarından bir kısmı.
☆ *Eşanl.* **kiler gılmanı.**
~ kethüdaları, *teşk. tar.* Enderun'un kiler kethüdası *(Görevlileri teftiş eder, mahiyetinde baltacılar bulunurdu).* [*Ing.* Chief clerk of the palace pantry].
~ koğuşu, *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında kiler işlerini yöneten kurum. *(Başkanı kilercibaşıdır. Ayrıca kethüdalar, kâtipler, gılmanlar, iç oğlanları ve sayıları yüzleri bulan görevlileriyle geniş bir kadrosu vardı).*
~ odası, Eskiden saraylarda yemeklerin tablalara dizilerek hazırlandığı ve kilercilerin oturdukları oda ve daireye denirdi. [*Ing.* Office of the palace pantry].

kilerci, s. *teşk. tar.* Eskiden saraylarda, büyük konaklarda kiler işlerini yöneten kimse. [*Ing.* Butler; *Ing.* Sommelier].

kilerci.başı, b. i. *teşk. tar.* Eskiden padişah sarayında kiler memurlarının başı. [*Ing.* Head butler in the palace; *Fr.* Le chef des celleriers].
☆ *Eşanl.* **serkilârî.**
~ baltacısı, *teşk. tar.* Silâhtar ağanın maiyetinde bulunan, genellikle Zülüflü Baltacılar ocağının dördüncü âmiri.

kil.ermeni, b. i. *kil* + *Ermeni* > *Fars. kilermeni. esk.* Eczacılıkta kullanılan kırmızı renkli bir kil çeşidi. [*Ing.* Bole Armeniac; *Fr.* Bol d'Armenie].

kilifer, s. *Fr. chylifère. anat.* (a) Kil oluşturan; (b) Kil taşıyan. [*Osm.* Hâmilikeylus; *Lat. Chyliferus; Ing.* Chyliferous].

kilim, i. *Osm.* < *Fars. gilim.* § ❶ Döşeme, sedir, divan v.b. yerlere serilen, halı gibi kullanılan, genellikle çeşitli renk ve çizgilerle süslü, havasız, kalın kil veya yün dokuma. [*Ing.* Woven matting, rug without a pile, kilim; *Fr.* Tapis ras]. § ❷ *esk.* Yoksulların veya dervişlerin giydiği kaba üstlük hırka. ◉ **~ kebeyi sermek,** *h.d.* Bir yere yerleşmek. [*Ing.* To settle in a place].

Kilimancaro, Kilimanjaro, öz. i. *coğr.* Afrika'nın yüksek doruğu, Tanzaniya'nın kuzeyinde; büyük bir sönmüş yanardağdır. 90 km. çapında ve 4.200 m. yüksekliğinde koni biçiminde bir taban üzerinde iki doruk yükselir; kayalık Mavensi doruğu *(5.355 m.)* ve karla örtülü Kibo kubbesi *(5.963 m.).* [*Fr.* Kiliman(d)jaro].

kilimci, i. Kilim dokuyan veya satan kimse. [*Ing.* Seller or maker of kilims].
~ ile kör hacı, *dey. h. d.* Herhangi bir kimse. [*Ing.* Anybody, anyone; *Fr.* Quelqu'un].

kilimcilik,-ği, i. Kilim örme veya satma işi. Kilim dokuma sanatı. [*Ing.* Selling or making of kilims].

kilindar, i. (?), *balıkç.* Dalyanlarda hazne bölmesinin deniz kısmına gelen ağ bölümü.
~ kazıkları, Bu kısımdaki son kazıklar.

kilindir, kilendir, i. *Yun.kilindros. esk.* Silin-

dir biçiminde şarap kadehi. [*ing.* Nipped pitcher].

kilindiro, i. § ❶ Eski tarihlerde rastlanan şarap ölçmeye yarayan bir ölçme adı. § ❷ Üstüvane silindir.

kilis, i. *zool.* Bir çeşit su keleri. [*ing. Tinca tinca; ing.* Tench; *Fr.* Espèce de lezard aquatique].

kilise /kili:se/, i. *Yun. ekklesia.* § ❶ Hıristiyan tapınağı. [*ing.* Church; *Fr.* Église]; ◘ *ŞEKİL: 312.* — **KİLİSE.** § ❷ Hıristiyanlıkta temel mezheplerden her biri: *Ortodoks kilisesi, Anglikan kilisesi, Katolik kilisesi, Protestan kilisesi.* [*ing.* Church; *Fr.* Église]; § ❸ Hıristiyanlara ait dinî teşkilât. [*ing.* Church; *Fr.* Église]; § ❹ Hıristiyan doktrininin öğretilmesi, çeşitli dinî işlerin yönetimiyle görevli piskoposlar topluluğu: *Kilisenin otoritesi.* [*ing.* Church; *Fr.* Église]; ◉ **Alman protestan ~ si,** *din. tar.* Almanya'da luther'ci kiliselerle calvin'ci kiliseler arasında meydana getirilen kısmî birleşmenin sonucunda ortaya çıkmış kilise. [*ing.* Evangelical church, protestant church; *Fr.* Église évangélique]; ◉ **Anglikan ~ si,** *din. tar.* Ingiliz protestan kilisesi. [*ing.* Church of England; *Fr.* Église anglicane]: ◘ **Anglikanlık**; ◉ **birleşik rum ~ si,** *din. tar.* Katoliklerin, Roma'ya bağlı olmakla birlikte âyinlerini Rumca yapmaya devam eden hıristiyanlara verdikleri ad. [*ing.* United Greek church; *Fr.* Église Grecque-unie]. ◉ **çöl ~ leri,** 1685'ten sonra üyeleri ibadet için Seven dağlarının ıssız yerlerini seçmiş olan kimselerin tapındığı protestan kiliselerine verilen ad. [*ing.* Desert churches; *Fr.* Églises du désert]; ◉ **ev ~ si,** ◘ Ev; ◉ **geçgotik ~ si,** *mim.* ◘ **Geçgotik**; ◉ **hür Fransız ~ si,** *din. tar.* Eskiden millî imtiyazlarını muhafaza etmekte olan kilise. [*ing.* Gallican church; *Fr.* Église gallicane]; ◉ **ilkel ~,** *din. tar.* ◘ **ilkel**; ◉ **presbiteryen ~,** *din.* tar. Iskoç protestan kilisesi. [*ing.* Presbyterian church; *Fr.* Église presbytérienne]; ◉ **Roma ~ si,** *din. tar.* Papanın dinî önderliğini kabul etmiş hıristiyanların bağlı olduğu din topluluğu. [*ing.* Roman church; *Fr.* Église romaine]. ◉ **sapkın rum ~ si,** *din. tar.* Katoliklerin, Mikhael Kerularios'tan beri Roma'dan ayrılmış olan hıristiyanlara verdikleri ad. *(Bu kimseler kiliselerine ORTODOKS KİLİSESİ adını verirler).* [*ing.* Schismatic Greek church; *Fr.* Église grecque schismatique].

~ babaları, *fels.* Hıristiyan felsefesinin büyük düşünürleri olup, Isa'nın saf düşüncesini antik çağ Yunan felsefesiyle temellendirmeye çalışmışlardır. Bunların geliştirdikleri din felsefesine **patristik felsefe** denir. [*Lat. Patres ecclesiae; ing.* Ecclesiastical fathers; *Fr.* Pères ecclesiastique].

~ dili, *din.* ◘ **Dil.**

~ direği gibi, *şak. dey. (Ense hk.)* Çok kalın.

~ evrensel kurulu, ◘ **Evrensel.**

~ hukuku, *huk.* ◘ **Hukuk.**

~ müziği, *müz.* Kiliselerde tören sırasında çalınan ve söylenen müzik. [*ing.* Church music; *Fr.* Musique religieuse].

~ tiyatrosu, *tiy.* Ortaçağın ilk yarısında *(XI. - XII. yüzyıllar)* bu yana sürüp gelen bir tiyatro geleneğidir. Dinsel günlerde *(Noel ve Paskalya)* kiliseye gelenlere ra-

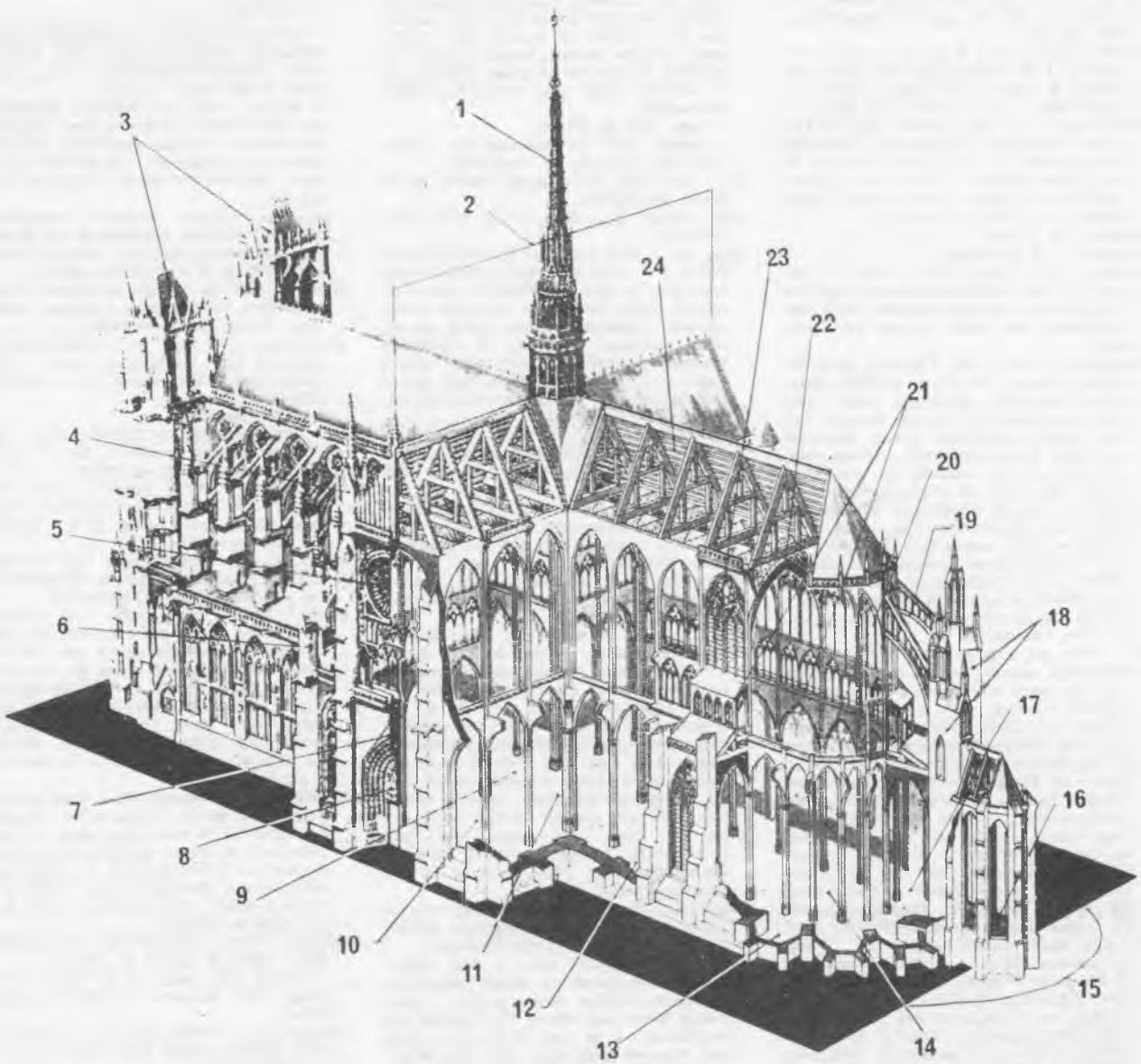

ŞEKİL: 312. — **KİLİSE** [*Bir Fransız Gotik kilisesi*]. 1. Külâh. 2. Transept. 3. Çan kulesi. 4. Küçük çan kulesi. 5. Büyük gül pencere. 6. Kule. 7. Sivri tepelik. 8. Kapı sundurması *(revak).* 9. Kubbe altı *(sahın).* 10. Kesişme yeri. 11. Transept çaprazı. 12. Yan. 13. Absidyol. 14. Koro bölümü. 15. Absid. 16. Meryem şapeli. 17. Yürüyüş yeri. 18. Kemer ayağı. 19. Iki açıklıklı destek kemer. 20. Sıra kemerler. 21. Iç galeri. 22. Kubbe kemeri. 23. Yüksek pencere. 24. Çatı katı.

hiplerin oynadıkları dinsel oyunlar. [*ing.* Churc theatre].

kilisl /kilisi/, i. Kireç kapsayan, kireçli. [*Ing.* Calcareous; *Fr.* Calcaire].

kilit,-di, i. *Yun. kleidi.* > *Kilid.* § ❶ Genellikle takılıp çıkarılabilen bir parça *(anahtar, düğme, tokmak v.b.)* yardımıyle elle veya uzaktan herhangi bir teknik düzenekle kumanda edilen kapatma cihazı. *(Kilidin kapanması, sabit köprüler içine giren bir veya birkaç dilin hareketiyle sağlanır). Kilit açmak.* ◘ *ŞEKİL: 134.* — **ÇILINGİR ALETLERİ** *ŞEKİL: 313.*— **KILIT.** [*Ing.* Lock, latch, padlock; *Fr.* Serrure]. § ❷ Tekerleğin dingil çivisi. § ❸ Atın çenesinde ve dudağının üzerinde bulunan beyaz leke. [*Ing.* White patch on a horse's muzzle and lip]. § ❹ *den.* (a) Bir çelik çubuğu *U* biçiminde bükerek yapılan ve iki ucuna karşılıklı olarak açılmış deliklerden harbi denilen düz bir çubuğu geçirerek ağız kısmı kapatılan bağlaç. *(Gemilerde, zincirleri ve çeşitli donanımları birbirine kolayca eklemek için kullanılır);* (b) Bir boy demir zincirini meydana getiren eşit uzunluktaki zincir parçalarından biri. [*Ing.* Shackle of a chain cable]; ⊙ **~ ten fora etmek,** *den.* Bir zinciri, bağlı olduğu çapadan ayırmak; ⊙ **ağzı ~ gibi,** *dey.* Sır saklayan kimseler için kullanılır; ⊙ **ağzına ~ vurmak,** *dey.* Hiç konuşmamak; ⊙ **anele kilidi,** *den.* Zincirin çapaya bağlanan ucunu, aneleye *(demirin tepesindeki halka)* tutturan özel kilit; ⊙ **asma ~,** *tekn.* Kilitlenecek yerin üzerine takılmış halkaya geçirilerek kapanacak şekilde yapılmış kilit. [*Ing.* Padlock; *Fr.* Cadenas]; ⊙ **cilt kilidi,** *ciltç.* Ciltli bir kitabın kapağında ön kenara tutturulan ve cildi kapalı tutmaya yarayan kopçaların tümü. [*Ing.* Locking clasp; *Fr.* Fermoir, fermail]. **çift dilli ~,** *tekn.* Bir tokmakla döndürülen yarım devirli bir dili ve anahtarla döndürülen sabit dili olan kilit. [*Ing.* Double-bolt lock; *Fr.* Serrure à deux pênes]; ⊙ **çift yanlı ~,** *tekn.* Hiç bir değişiklik yapmadan hem sağa ve hem sola doğru kilitleme yapabilen kilit. [*Fr.* Serrure sans main]; ⊙ **çok dilli ~,** *tekn.* ◘ **Kademeli kilit;** ⊙ **dişli ~ dili,** *tekn.* Çok devirli ve bir dişliyle hareket eden kilit dili. [*Fr.* Pêne à pignon]; ⊙ **döner ~ dili,** *tekn.* Düzlemi içinde dairesel bir hareketle köprüye giren eğik ve sabit kilit dili. [*Fr.* Pêne tournant]. ⊙ **dümen anası kilidi,** *den.* ◘ **Dümen.** ⊙ **emniyet kilidi,** § ❶ *tekn.* Çok boğumlu sabit bir dili bulunan kilit. [*Ing.* Safety lock; *Fr.* Serrure de sûreté]; § ❷ *kuymc.* ◘ **Emniyet.** ⊙ **gömme ~,** *tekn.* Yalnız alnı görünecek şekilde, kapı kanadının kalınlığınca açılmış bir yuvaya yerleştirilen kilit. [*Ing.* Mortise-lock; *Fr.* Serrure a entailler, serrure encastree]. ⊙ **harfli ~,** Köprüsünün iki uçları kısa bir demir mile bağlı olup bu mil üzerinde döner bir kaç halkası bulunan ve bu halkalar üzerine sıra kazılmış harflerin evvelce düzenlenmiş bir şekilde yanyana gelmesi suretiyle açılan anahtarsız asma kilit. *(Bunların kasalara konulan sabit çeşitleri de vardır).* [*Fr.* Serrure à lettres]; ⊙ **hava ~ i,** *otom.* ◘ **Hava;** ⊙ **kademeli (çok dilli) ~,** *tekn.* Hepsi aynı kumanda âletiyle *(anahtar, kol v.b.)* aynı anda hareket eden birçok sabit dili olan kilit. [*Ing.* Multiple-bolt lock; *Fr.* Serrure à pênes multiples]; ⊙ **kanatlı ~ dili,** *tekn.* Düzlemi içinde açısal bir hareket yaparak kapanma konumuna gelen düz ve sabit kilit dili. [*Fr.* Pêne battant]; ⊙ **kemer ~ i,** *mim.* ◘ **Kemer.** ⊙ **kenar ~ dili,** *tekn.* Kilit kenarı boyunca geçen ve kasaların kilitlenmesinde kullanılan kilit dili. [*Fr.* Pêne en bord]; ⊙ **milli ~,** *tekn.* Dili yalnız dişi anahtarla döndürülebilen kilit. [*Fr.* Serrure à broche]; ⊙ **otomatik ~ köprüsü,** *tekn.* Basınçlı hava veya elektrik akımıyle hareketli bir parça üzerine etki ederek kilit dilini serbest bırakan, uzaktan kumandalı kilit köprüsü. [*Fr.* Gâche automatique]. ⊙ **sabit dilli ~,** *tekn.* Yalnız sabit bir dili olan kilit. [*Ing.* Deadlock, stock-lock; *Fr.* Serrure à pêne dormant]; ⊙ **sabit ~ dili,** *tekn.* Bir anahtarın, bazen bir düğmenin etkisiyle hareket eden ve bir sürgü yardımıyle hareketsiz hale getirilebilen, genellikle dikdörtgen biçiminde kilit dili. *(Sabit kilit dili manevra organının bir veya art arda iki dönüşüyle hareket eder, yani bir veya iki devirle kapanır).* [*Ing.* Dead-bolt; *Fr.* Pêne dormant]; ⊙ **yarım devirli ~,** *tekn.* Dışarıdan bir anahtarla, içeriden de başka bir manevra organıyle kumanda edilen yarım devirli bir tek dili olan kilit. [*Fr.* Serrure demi-tour]; ⊙ **yarım devirli ~ dili,** *tekn.* Başlık üzerinde bir çıkıntı yapan kısmı bir yayın etkisiyle kilit, sandığına çekilerek otomatik olarak köprüye giren kilit dili. *(Açmak için, bir düğme, kapı tokmağı veya bir anahtarla dil geri çekilir ve hareketsiz hale getirilir).* [*Fr.* Pêne demi-tour, demi-tour]; ⊙ **sırlı ~, saklı ~,** Açmak için gizli tertibatı olan ve sırrını bilmek lâzımgelen kilit. [*Ing.* Combination lock; *Fr.* Serrure secret].

~ ağızlığı (deliği), *tekn.* Kilit üzerinde anahtarın girdiği delik. [*Ing.* Keyhole; *Fr.* Entrée de serrure].

~ altında, *dey.* Kilitli, iyice kapanmış. [*Ing.* Under lock and key; *Fr.* Sous les verrous].

~ başı, *den.* Serenin ortasını kuvvetlendirmek için konulan astar kaplamalarının seren cundası tarafında kalan uçları. [*Ing.* Quarter irons].

~ burnu, ◘ **Kırlangıç burnu.**

~ dili, *tekn.* Kilidin anahtarla sürülen parçası. Açılan kanadını hareketsizleştirmek için yer değiştirerek köprüye giren parça. [*Ing.* Bolt of a lock; *Fr.* Pêne].

~ gibi, *dey.* Çok sıkı *(ağız).* [*Ing.* Very discreet person].

~ gibi olmak, *dey.* Birbirine çok bağlı, sıkı fıkı dost olmak. [*Ing.* To be loyally locked together, to be loyal in solidarity, to be close-knit].

~ işareti, *den.* Demir atma veya demiri vira etme sırasında, deniz içindeki zincirin uzunluğunu, daha doğrusu kilit sayısını takip edebilmek için her zincir kilidine konulan sayı işareti. *(Bu işaret, zincirin demire bağlı ucundan başlayarak geriye doğru her ara kilidin ilersindeki ve gerisindeki baklaların kilit sayısı kadarını boyamak veya kilit sayısını veren baklanın lokması üzerine bakır tel sarmakla düzenlenir).*

~ konsol, *mim.* Konsol şeklinde kilit taşı.

~ köprüsü (karşılığı), *tekn.* Bir kilitte, içine kilit dili veya dillerinin girdiği düz, köşeli veya kutu biçimindeki yassı parça: *Kilit köprüsü kapının açılmayan tarafına, kilidin karşısına yerleştirilir.* [*Ing.* Hasp of a lock; *Fr.* Gâche].

~ kutusu, mahfazası, Kilitlerin zemberek, sürme ve dil gibi aksamı taşıyan demir küçük kutu. [*Ing.* Lockbox; *Fr.* Boîte de la serrure].

~ kürek olmak, *dey.* Bir yeri korumak, o yerin emniyetli adamı olmak.

~ menteşesi, *tekn.* Sandık ve çekmecelere asma kilit takmak için, kapağın kenarına konulan ortası yarık bir menteşe olup altındaki kısma konan bir köprü, bu delikten girer ve bu köprüye kilit takılır. [*Ing.* Hasp, clasp; *Fr.* Moraillon].

~ noktası, *dey.* Bütün işlerin bağlı olduğu önemli nokta, önemli yer. [*Ing.* Key position].

☆ *Eşanl.* **kaplama başı.**

~ sandığı, *tekn.* Kilidin mekanizmasını örten kutu şeklinde demir mahfaza. [*Ing.* Lockbox; *Fr.* Palastre].

~ tablası, *tekn.* ◘ **Kilit sandığı.**

~ taşı, § ❶ *mim.* Kemer, kubbe ve tonozların tepe noktalarına konan üzerine yukarıdan ve yanlardan binen ağırlığı yastık taşlarına aktaran taş. [*Ing.* Keystone (of an arch); *Fr.* Clef, clausoir]. ◘ *ŞEKİL: 195.* — **EV.** § ❷ Gotik yapılarda, tonozların tepesine konan gülbezek.

~ vurmak, *tekn.* Kilitle kapamak. [*Ing.* To lock *(prisoner, etc.),* To lock *(up or in); Fr.* Poser une serrure, former avec une serrure].

~ yeri, *mec.* ◘ **Kilit noktası.**

~ zinciri, *den.* Bir çapa *(demir)* zincirinin iki zincir kilidi arasında, 30 m. uzunluktaki kısmı.

kilitçi, i. *tekn.* Kilitler, demir sürgüler yapan ve tamir eden kimse. [*Ing.* Locksmith; *Fr.* Serrurier].

kilitçik,-ği, i. *den.* Kayıkta küreklerin geçirildiği kısım. [*Ing.* Thole pin, double thole].

kilitleme, i. § ❶ Kilitlemek eylemi, kilitle kapama. [*Ing.* Locking]; § ❷ *demir.* Bir organı, bir işareti veya bir makası, belirli bir konumla hareketsiz tutma. ☆ *Eşanl.* **sürgüleme.**

~ tertibatı, *tekn.* Bazı şartlarda bir cihazın çalışmasına engel olan mekanik, elektrik veya başka türden düzenek.

kilitlemek, (-i), f. § ❶ Anahtarı çevirip kilidi kapamak. [*Ing.* To lock, to latch; *Fr.* Fermer à clef]; § ❷ Bir nesne veya bir kimseyi kilitli bir yere kapamak: *Yiyecekleri dolaba kilitlemişler.* § ❸ *(Girinti ve çıkıntıları olan şeyler hk.)* Birbirinin içine sıkıca geçirmek, kenetlemek. [*Ing.* To clench; *Fr.* Serrer]. § ❹ *den.* İki zincirin uçlarından bir kilit kullanarak birlestirmek; ⊙ **ağzını ~,** *dey.* Susmak, cevap vermemek.

kilitlenme, i. § ❶ Kilitli hale gelme. § ❷ *tıp.* Doğum sırasında dölyatağının düzensiz kasılması sonucunda etenenin bir parçasının genellikle dölyatağı boynuzlarından birinin içinde kalarak çıkamaması.

kilitlenmek, nsz. f. § ❶ Kilitlemek işine ko-

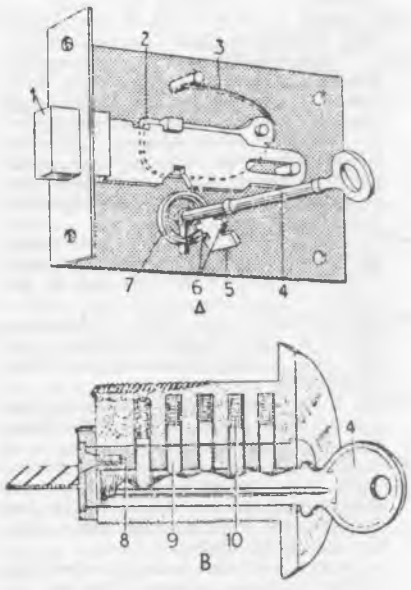

ŞEKİL: 318. — **KİLİT: A.** Zıvana içine yerleştirilen kilit. **B.** Silindir kilit. **A. 1.** Sürgü. **2.** Mandal. **3.** Mandal yayı. **4.** Anahtar. **5.** Anahtar sakalı. *(havya başı)* **6.** Anahtar sakalları. **7.** Anahtar deliği sakalları. **B. 8.** Silindir.. **9.** Fişe. **10.** Fişe yayı.

KİLİT DİLİ

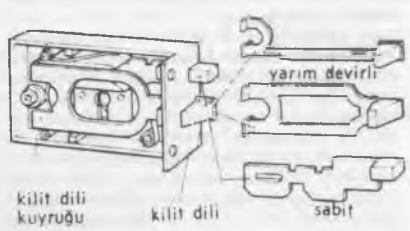

nu olmak. [*İng.* To be or become locked, to be possible to lock; *Fr.* Se fermer, être fermé à clef, être serré l'un contre l'autre *(machoires)*]; § ❷ Kilitli bir yere kapatılmak; § ❸ Birbirinin içine geçerek sıkıca bağlanmak. [*İng.* To be clenched; *Fr.* Se serrer].

kilitletmek (-i, -e), f. Kilitlemek işini yaptırmak, kilit ve anahtarla kapattırmak. [*İng.* To make lock; *Fr.* Faire fermer].

kilitli, s. § ❶ Kilidi olan; § ❷ Kilitlenmiş olan kilitle kapanmış olan. [*İng.* Locked; *Fr.* Fermé à clef, serré]. § ❸ Birbirine geçmiş veya geçmiş gibi sıkışık olan: *Kilitli kapı. Parmakları, dişleri kilitli.* [*İng.* Locked; clamped together; *Fr.* Barré,-ée, serré l'un contre l'autre]. ⊙ **ağzı** ~, *dey.* ◘ Ağız.

~ **bulucu**, *tekn.* ◘ Bulucu.

~ **düz atkı**, *mim.* ◘ Atkı.

kiliz, i. *bot.* Saz, kamış. [*İng.* Rush, reed].

~ **balığı**, *zool.* Bir sazan türüne verilen *ad.* [*Lat. Tinca tinca; İng.* Tench; *Fr.* Tanche].

kilizman, kilizmen, i. Sazlık, kamışlık yer. [*İng.* Reed plot].

kilk, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kamış kalem. [*İng.* Reed pen]

killeme, i. *tekn.* Eski şeker rafinerilerinde, şekeri beyazlatmak için üzerine kaynatılmış beyaz killi su dökmeye dayanan işlem; kütle arasında ağır ağır süzülen su, kristallere yapışmış surubu eritir.

killemek, (-i), f. § ❶ Kirli çamaşırları killi toprakla tokaçlayarak yıkamak; § ❷ *dok. esk.* Ham kumaş topu üzerindeki yağ ve kirleri, killi toprağa bulayarak temizlemek. *(Bu işlem eskiden kumaşın yıkanmasında uygulanırdı, bugün yerini kimyasal maddelere bırakmıştır).*

killer, i. *ing.* Üretildikleri kültür ortamında hemen hemen bütün öteki terliksi hayvan türleri için zehirli bir madde salan terliksi hayvanlara verilen ad. [*Fr.* Killer].

killi, s. İçinde kil bulunan: *Killi kültе. Killi şist. Killi toprak.* [*İng.* Clayed, argillaceous; *Fr.* Argileux,-euse].

~ **flaks**, *met.* Gang kısmı kalker *(kireçtaşı)* olduğu zaman, demir cevheri veya metalürji kokuna yüksek fırında karıştırılan killi eritici.

killinit, i. *Fr. killinite. min.* Trifan'ın ayrışmasıyle meydana gelen mineral. [*İng.* Killinite].

kilo- /ki:lo/, önek. *(I ince okunur). Fr.* < *Yun. khilioi*, bin. § ❶ Önüne yerleştirildiği birimi binle çarpan önek *(sembolü k.) Kilometre, Kilogram.* [*İng.* ve *Fr.* Kilo]. § ❷ i. Kilogramın kısaltması: *On beş kilo patates.* [*İng.* ve *Fr.* Kilo].

~ **almak**, *dey.* Beslenerek vücudun ağırlığı artmak, şişmanlamak. [*İng.* To put on weight; *Fr.* Grossir].

~ **vermek (kaybetmek)**, *dey.* Zayıflamak. [*İng.* To lose weight, to grow thin; *Fr.* Maigrir].

kilo.amper, b. i. *Fr. kiloampère. elek.* Değeri 1000 amper olan akım şiddeti birimi *(sembolü kA.).*

kiloampermetre, b. i. *Fr. kiloampèremètre. metrol.* On binlerce amper şiddetindeki doğru akımları ölçen ve doğrudan doğruya okunmasını sağlayan cihaz. *(Bir kiloampermetre, baryum ferritten bir mıknatısı olan magnetik bir teraziden meydana gelir içinden çok şiddetli akım geçen iletkenlerin çevresinde, büyük ölçüde magnetik alanlar meydana gelir; bu magnetik alanlar yardımıyle akımlar ölçülür).* [*İng.* Kiloampermeter].

kilo.gram, b. i. *Fr. kilogramme.* Milletlerarası S. I. sisteminde temel ağırlık birimi. *(sembolü: kg.)* [*İng.* Kilogram *(2.2046 pounds)*].

~ **ağırlık**, *metrol.* Kilogramlık bir kütlenin Yer tarafından çekilmesini sağlayan kuvvete eşit olan kuvvet birimi. *(Yerçekim ivmesi için 9.80665 m/sn² lik normal değeri alınmazsa, bulunulan yerin ivmesine göre bu birimin değeri de değişebilir. Bu şartlar altında kilogram ağırlık 9.8 newton kadardır).* [*İng.* Kilogramme force; *Fr.* Kilogramme-poids, kilogramme-force].

☆ *Eşanl.* **kilogram kuvvet**.

~ **kuvvet**, *metrol.* ◘ Kilogram ağırlık.

~ **metreküp**, Bir karışım içindeki belli bir maddenin derişme birimi; 1 metreküplük toplam hacminde bu maddenin 1 kilogram bulunan homojen bir örneğin derişikliğine eşittir. *(sembolü kg/m³).*

kilo.grammetre, b. i. *Fr. kilogrammètre.* Değeri 1 kilogram ağırlık olan bir kuvvetin, uygulandığı maddesel bir noktayı kuvvet doğrultusunda 1 metre sürüklemesiyle yapılan işe eşit enerji veya iş birimi *(sembolü kgm). /1 kilogrammetre yaklaşık olarak 9.8 joule'dür/.* [*İng.* Kilogrammeter].

kilo.hertz, b. i. Hertz'in bin katı olan frekans birimi *(sembolü kHz).* [*İng.* ve *Fr.* Kilohertz].

kilojoule, i. *Fr. kilo-joule.* Değeri 1000 joule olan enerji veya iş birimi. *(sembolü kj). / 1 kilojoule 10^{10} erg veya 102 kilogrammetredir/.* [*İng.* Kilojoule].

kilo.kalori, b. i. *Fr. kilo-calorie.* Değeri 1 000 kalori olan ısı miktarı *(sembolü kkal.).* [*İng.* Kilocalory].

☆ *Eşanl.* **büyük kalori, militerni**.

kilolitre, i. *Fr. kilolitre.* Değeri 1 000 m. olan uzunluk ölçüsü. [*İng.* Kilolitre].

kilo.metre, b. i. *Fr. kilomètre.* Değeri 1 000 m. olan pratik uzunluk birimi *(sembolü km): Kilometre 1093,6 yarda veya 0.6214 mile eşittir.* [*İng.* Kilometer *(0.621 miles)*]. ⊙ ~ **lik fersah**, *metrol.* ◘ Fersah.

~ **açmak**, *arg.* Şoför, hasılatı yemek: *Hergün kilometre açarsan sepetlenmen yakındır.*

~ **birimi**, *demir.* Demiryolu istatistik hesaplarında kilometreye indirgenerek elde edilen birim. *(Kilometre-yolcu, kilometre-ton, bir kilometre uzaklığa taşınan 1 yolcu veya 1 ton yükü gösterir).* [*İng.* Kilometric(al) unit; *Fr.* Unité kilométrique].

~ **doldurmak**, *arg.* Vakit geçirmek: *Ne yapalım, kilometre doldurmak için bu usulü bulduk.* [*İng.* To spend time; *Fr.* Employer du temps].

~ **kare**, Kenarı 1 kilometre olan bir karenin alanına eşit, veya 1 milyon m^2 değerindeki yüzey birimi *(sembolü km^2): Kilometrekare 100 hektara eşittir).* [*İng.* Square kilometer; *Fr.* Kilomètre carre].

~ **küp**, Kenarı 1 km olan bir küpün hacmine eşit veya 1 milyar metreküp değerindeki hacim birimi *(sembolü km^3).* [*İng.* Cubic kilometre; *Fr.* Kilomètre cube].

~ **levhası**, *bayınd.* Yol üzerinde kilometreleri gösteren işaret levhası. [*İng.* Kilometre post; *Fr.* Poteau kilométrique].

~ **noktası**, *demir.* Plan üzerinde göz önüne alınan yerin, hattın başlangıç noktasına uzaklığını gösteren işaret. [*İng.* Kilometric(al) point; *Fr.* Point kilométrique].

~ **taşı**, *bayınd.* Şehirlerarası yolların kenarlarında, mesafeleri kilometre olarak gösteren taşlardan her biri. [*İng.* Kilometer stone; *Fr.* Borne kilométrique].

kilometre.yolcu, b. i. Hem taşınan yolcu sayısını, hem de yolcuların gittikleri mesafeleri veren ve hava ulaşımında kullanılan ölçü birimi. *Kilometre-yolcu sayısı, ayrı ayrı her yolcunun yaptığı kilometrelerin sayısını toplayarak bulunur. Yükler için de benzer bir briim kullanılır: tonkilometre).* [*İng.* Kilometre-passenger; *Fr.* Kilomètre passager].

kilo.mol, b. i. *Fr. kilomole. kim.* Kilogram cinsinden ağırlığı, gram cinsinden molün ağırlığına eşit olan 1 000 mollük saf bir maddenin miktarı.

kilosaykl, kilosikl, i. *Fr. kilocycle. fiz.* Saniyede bin periyodluk elektrik akımının frekansını ölçmek için kullanılan birim. *(Bugün bu terimin yerini kilohertz almıştır).* [*İng.* Kilocycle].

kiloton, i. *Fr. kilotonne.* (a) Değeri 1 000 ton olan kütle birimi *(sembolü kt);* (b) Bir nükleer bomba veya merminin gücünü, bu bomba veya merminin patlamasıyle meydana gelen enerjiyi 1 000 ton trinitrotolüen'in *(T. N. T.)* patlamasıyle meydana gelen enerjiyle karşılaştırarak değerlendirmeye yarayan birim. [*İng.* Kiloton].

kilo.var, b. i. *Fr. elek.* 1 000 var değerindeki tepki güç birimi *(sembolü kvar).* [*İng.* ve *Fr.* Kilovar].

kilovar.saat, b. i. *elek.* 1 Kilovar'lık tepkin gücün bir saatte verdiği tepkin enerji birimi *(sembolü kvar/saat).* [*İng.* Kilovar-hour; *Fr.* Kilovar heure].

kilovat, i. ◘ Kilowatt.

kiiovolt,-tu, b. i. *Fr.* Volt'un bin katına eşit olan elektrik gerilimi veya potansiyel farkı birimi *(sembolü kV).* [*İng.* Kilovolt].

kilovoltamper, b. i. *Fr. kilovoltampère.* Alternatif akımda değeri 1 000 volt amper'e eşit olan zahirî elektrik gücü birimi *(sembolü kVA).* [*İng.* Kilovoltampere].

kilovoltampersaat, b. i. Değeri 1 kilovoltamper olan zahirî bir gücün 1 saatte verdiği zahirî elektrik enerjisi birimi. *(Sembolü kVA/saat).* [*İng.* Kilovoltamperehour; *Fr.* Kilovoltampèreheure].

kilowatt, b. i. *(kilo + özel ad Watt).* Değeri 1 000 watt olan güç birimi. *(sembolü kW). /Kilowatt yaklaşık olarak 1.36 beygirgücüne veya saniyede 102 kilogrammetreye eşittir. Alternatif akım için kilowatt, etken güç birimi olarak kullanılır).* [*İng.* ve *Fr.* Kilowatt].

~ **saat**, Gücü 1 kilowatt olan bir makinenin bir saat süreyle yaptığı işe eşit enerji veya iş birimi *(sembolü kW/saat). (Kilowattsaat 3.6 megajoule'e veya 367 200 kilogrammetreye veya 860 kilokaloriye eşittir).* [*İng.* Kilowatt-hour; *Fr.* Kilowatt-heure].

kils, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kireç taşı. [*İng.* Limestone; *Fr.* Calcaire].

kilsî /kilsî/, s. *Osm.* < *Ar.* < *Yun.* Kireçli. [*İng.* Calcareous, chalky; *Fr.* Calcaire].

kilt, i. İskoçya dağlılarının iskoç kumaşından yapılan kısa eteklığı. [*İng.* ve *Fr.* Kilt].

kil.taşı, b. i. *mad. oc.* Kömürlü arazilerde görülen, beyaz renkli, yağlı, yanardağ küllerinin tabakalaşmasıyle oluşmuş kil çeşidi. *(Maden kömürünün oluştuğu çağda, birçok kömür çanağında kiltaşı birikintileri meydana gelmiştir).* [*İng.* Schist; *Fr.* Schiste].

☆ *Eşanl.* **şist**.

kilte, i. *Osm.* < *Ar. kilte.* § ❶ *esk.* Demet, deste; yığın, küme. [*İng.* Bunch, faggot, handful, armful]. § ❷ *anat. esk.* ◘ Yumacık.

kilükal /kilükāl'/, b. i. *Osm.* < *Ar. kil* + *kāl. (k'lar kalın okunur).* Dedikodu, söylenti. [*İng.* Gossip, tittle-tattle; *Fr.* Cancan, commérage].

kilüri, i. *Fr. chylurie* < *Yun. khylos*, özsu + *uron, sidik. patol.* Idrarda kilüs bulunması hali. [*İng.* Chyluria].

kilüs, i. *Osm.* < *Ar. keylüs* < *Yun. khylos. fizyol.* İnce bağırsakta kilüs borusu *(veya damarının)* içindeki süt beyazında olan lenf olup nötr yağ emülsiyonudur. [*Osm.* Keylüs; *ing.* ve *Fr.* Chyle].

~ **borusu**, *anat.* İnce bağırsakta tümürlerin *(villüs)* ortasında bulunan kılcal lenf damarlarından oluşan yapı. [*Osm.* Verîd-i keylûsî; *ing.* Lacteal, lacteal vessel, chyliferous vessel; *Fr.* Veine chylifere, conduit chylifère].

~ **damarları**, *anat.* Kilüsü ince bağırsaktan göğüs lenfa kanalına götüren damarlar. [*İng.* Chyliferous vessels; *Fr.* Vaisseaux chylifères].

~ **taşıyıcı**, *anat.* ◘ Kilifer.

kilye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Böbrek. [*İng.* Kidney; *Fr.* Rein].

kilyevî /kilyevî/, s. § ❶ *anat. esk.* Böbreğe ait, böbrekle ilgili. [*İng.* Renal, nephritic; *Fr.* Rénal, néphrétique]. § ❷ Böbrek şeklinde olan. [*İng.* Reniform; *Fr.* Réniforme].

kimatolit,-ti, i. *Fr. cymatolite. min.* Doğal albit ve muskovit karışımı. *(Spodümen'in tam başkalaşmamış bir çeşididir).*

Kimber'ler, ç. öz. i. *Lat. Cimbri.* Elbe ırmağının kıyısında, ağıza yakın bölgede yerleşmiş germen halkı. [*İng.* Cimbri; Cimbrians; *Fr.* Cimbres].

kimberlit,-ti, i. *Fr. kimberlite. jeol.* Olivin, biyotit, süleyman taşı, elmas v.b.ni kapsayan, Orta ve Güney Afrika'daki elmas bacalarını dolduran kırıntıkaya biçimli kayaç. *(Bileşimleri peridotitlere benzer; magnezyum bakımından zengin bir derinlik taşı'dır. Kimberlitlerin çok küçük parçalara ayrılmış olanları, meydana gelen çeşitli patlamalara bağlanabilir; oluşum şekli henüz kesinlikle bilinmemektedir).* [*ing.* Kimberlite].

kimera, i. *Yun. chimaira. tıp.* Bir insanın kendi vücudunda başka bir insana ait maddeleri barındırması. [*ing.* Chimera].

kimesne, i. *kim.* + *ise* + *ne esk.* «*Kimse*» kelimesinin eski şekli. *(Kimesne kelimesi manzum eserlerde vezin icabı kimsene şeklinde de okunur).* [*ing.* Someone, somebody, anyone; *Fr.* Quelqu'un, personne].

kimi, kimisi, z. Bazı, bazısı, bir kısmı: *Kimi gelir, kimi gelmez. Bu evlerin kimisi küçük, kimisi büyük.* [*ing.* Some; *Fr.* Quelconque, un certain]. ◉ ~ **ne hay hay,** ~ **ne vay vay,** *at.* § ❶ Bu dünyada her olay kimi kişiler için sevindirici, kimi kişiler için üzücüdür. § ❷ Kimi kişiler istedikleri her şeye kavuşurlar; kimi kişiler diledikleri hiç bir şeyi elde edemezler. ◉ ~ **n ki bağı var, yüreğinde dağı var.** ◘ **Dağda bağın var, yüreğinde dağın var.**

~ **nin devesi (parası), kiminin duası,** *at.* Varlıklı olanların parası, yoksul olanların da duası alınarak işler yürütülür.

~ **köprü bulamaz geçmeye, kimi su bulamaz içmeye,** *at.* Kimi kişiler bir şeyin bolluğundan yakınır, ondan kurtulmanın yollarını ararlar. Kimi kişiler aynı şeyden yoksun olmanın sıkıntısını çekerler.

kimişke, i. Türkistan'da Kaşgar'da yapılan bir çeşit nakışlı keçe.

kimlik*,-ği, i. § ❶ Birinin belli bir kimse olmasını sağlayan çeşitli şartların tümü: *Kimliği bilinmeyen bir kadın.* [*Osm.* Hüviyet; *ing.* Identity; *Fr.* Identité]. § ❷ *kim.* olduğunu tanıtlayan belge.

~ **belgesi,** (a) Birinin kim olduğunu belirten belge, nüfus kâğıdı; (b) *post.* Posta servislerinde kimlik ispat belgesi olarak kullanılmak üzere posta servislerince verilen belge. [*Osm.* Hüviyet cüzdanı, hüviyet varakası; *ing.* Identity card; *Fr.* Carte d'identité].

~ **kâğıdı,** ◘ **Hüviyet cüzdanı, nüfus kâğıdı.**

~ **kartı,** *huk.* ◘ **Kimlik belgesi.**

kimmericiyen, s. ve i. *(Kimmeridge /Ingiltere Dorsetshire/ koyu'ndan). jeol.* Lazitaniyen ile portlandiyen arasında kalan malm katına denir. *(Bu katın örnek tipi Exogyra virgula'lı kildir/ Kimmeridge clay/);* Çoğunlukla kireçtaşı banklarıyla karışık olan *exogyralı kil bütün Orta Avrupa ve İngiliz-Paris havzası kimmericiyen*'in de bulunur. *Rus* platformunda kimmericiyenin, *virgatites, cylindroteuthis, aucella*'nın varlığıyla nitelenen bir fasiyesi vardır. Buna karşılık Jüra'da kimmericiyen tabakalar mercan yapılarının istilâsına uğramıştır. *(Valfin mercan kayaları, Saint-Claude yakını).* Eskiden *kimmericiyen, pteroçeriyen (altta)* ve *virgüliyen (üstte)* bölümlerine ayrılırdı. [*ing.* Kimmeridgian; *Fr.* Kimmeridgien].

Kimmerler, ç. öz. i. *etn.* Karadeniz'in kuzeyindeki ülkelerin eski halkı. *(Kimmerlerden ilk söz eden Homeros /Odysseia XI. 13-19/ Kimmerlerin «ıssız dünyanın sisli ve karanlık bir ülkesinde» yaşadıklarını yazar. Bu devirden kalan kaynaklara göre, Kafkasya'nın ve Azak denizinin kuzeyinde oturuyorlardı. Asıl yurtlarının yerini belirten arkeolojik bir delil yoktur. Ancak Herodotos, onların Kuzey Pontus bölgesinden geldiklerini söyler. Strabon da Kimmerleri, Trakyalı Trerler ile aynı sayar. Asur kaynaklarında adları Gemerrai olarak geçer ve genellikle iskitler ile karıştırılır).* [*ing.* Cimmerians; *Fr.* Cimmériens].

Ki-Mo, i. Frengi ve pian'a benzeyen bulaşıcı hastalık; Laos yerlilerinde görülür. [*ing.* ve *Fr.* Ki-Mo].

kimofan, i. *Fr. cymophane. min.* Formülü $BeAl_2O_4$ olan doğal berilyum alüminat. [*ing.* Cymophane].

☆ *Eşanl.* **krizoberil.**

kimograf, i. *Fr. kymographe.* Fizyolojik olayları grafik halinde yazan âlet. *(Grafik düz. gün dönen bir silindirin üzerine hareketli bir iğne ile çizilir. İğnenin hareketini ya doğrudan doğruya söz konusu olan ya da hava basıncıyle (Marey kasnağı) veya elektrikle çalışan bir transmisyon düzeni sağlar).* [*ing.* Kymograph].

kimografi, i. *Fr. kymographie.* § ❶ *fizyol.* Kimografya grafik çizme. § ❷ *radyol* Çizim sırasında yer değiştiren bir ızgaradan faydalanma esasına dayanan *radyografi usulü;* ızgara yer değiştirdikçe canlı bir organın hareketlerini *(yürek kasılması, akciğer solunumu v.b.)* art arda evreler halinde filme almak mümkün olur. [*ing.* Kymography].

kimolit,-ti, i. *Fr. cimolite* < *Yun. kimolia, (Kyklades takımadalarından Kimolos'taki, kırmızı veya beyaz toprak'tan). min.* Hidratlı doğal alüminyum silikat; profilit grupundandır. [*ing.* Cimolite].

kimono /kimo:no/, i. *Jap.* § ❶ Japonya'da kadın, erkek herkesin giydiği uzun kollu ve uzun etekli ulusal giysinin adı *(önden çapraz olarak kavuşur ve geniş bir kemerle tutturulur.)* [*ing.* ve *Fr.* Kimono]. § ❷ Kolları geniş sabahlık.

kimosfer, i. *Fr. chimosphère.* Foto-kimya tepkimelerinin *(morötesi ışınımların etkisi altında, gece ve gündüz boyunca molekül ayrışması ve birleşmesi)* meydana geldiği atmosfer bölgesine verilen ad. *(Kimosfer, stratosfer ile mezosfer'in üst kısmını, termosferin de alt kısmını kuşatır).* [*ing.* Chemosphere].

kimoskop,-pu, i. *Fr. kymoscope.* Elektrik direklerine yıldırım düştüğünü işaretle bildirerek yıldırımdan zarar görmüş direkleri tespite yarayan cihaz. [*ing.* Kymoscope].

kimotripsin, i. *zool.* Pankreasdan gelen bir enzim olup alkali ortamda, tripsin veya tripsinle bir arada olmak üzere enterokinazla faal hale getirilerek peptid zincirini parçalar. [*ing.* Chymotrypsin; *Fr.* Chymotrypsine].

kimse /kim:se/, i. *kim.* + *ise* > *kimise.* § ❶ Kim olduğu bilinmeyen veya belirtilmeyen kişi: *İçeride oturan kimseler. İçerdeki kimseler.* [*ing.* Someone, somebody, anyone, anybody; *Fr.* Quelqu'un, personne]. § ❷ z. *(olumsuz cümlelerde)* Hiçbir kişi: *Bugün kimse gelmedi* [*ing.* Nobody, no one; *Fr.* Personne]. ◉ ~ **nin ahı** ~ **de kalmaz,** *at.* Zulüm görenin ahı, zulmedene hayretmez. ☆ *Eşanl.* **mazlumun ahı indirir şahı.** ◉ ~ **si olmamak,** *dey.* Yakını veya arkadaşı bulunmamak.

~ **den** ~ **ye hayır yok,** *at.* Insan, yapacağı işte yalnız kendi gücüne güvenmelidir. Başkasının yardımını bekler ve buna güvenirse hayal kırıklığına uğrar.

☆ *Eşanl.* **tırnağın varsa başını kaşı.**

~ **ayranım (yoğurdum) ekşi demez, (yoğurdum /ayranım/ ekşidir diyen olmaz),** *at.* Herkes satacağı malı över. Kendi tutumunu ve tuttuğu kimseleri savunur. Başkaları elestirseler de bunlara toz kondurmaz.

~ **kendi memleketinde peygamber olmaz (olmamış),** *at.* Kişinin değeri, doğup büyüdüğü yerde gereği gibi bilinmez. Daha önce ad kazanmış kimseler vardır. Aile rekabetleri vardır. Küçüklüğünde yaptığı çocukça davranışları bilenler vardır... Bütün bunlar, onun yüksek bir kişi olarak kabul edilmesini engeller.

~ **kimsenin çukurunu doldurmaz,** *at.* Yaşlı bir kişi, çok sevdiği bir genç ölünce *«keşke onun yerine ben ölseydim»* der. Kimi zaman da biz *«o değerli adam öleceğine şu işe yaramaz adam ölmeliydi»* deriz. Boş sözler: Kimse kimsenin yerine ölemez.

~ **kimsenin kısmetini (rızkını) yemez,** *at.* Kimi zaman bir kimsenin eli altındaki yiyecek türlü nedenlerle yenilmez, kalır. Bu sırada dışarıdan biri gelir, yemeye alıkonulur. Hazır bulunan yiyecek ona ikram edilir. *«Demek ki bu yiyecek onun kısmeti imiş, asıl sahibinin kısmeti değilmiş»* denilir. Bu durum, *«kimse kimsenin kısmetini yemez»* gerçeğini kanıtlar. Yan yana aynı malı satan iki esnaf da böyle düşünür: Gelen müşteri, her iki malı görür, ama ancak birini satın alır. Satıcılar *«kısmet satanınmış»* inancında birleşirler.

kimsecik,-ği /kimse:cik/, i. *(olumsuz cümlelerde)* Hiç kimse, hiç bir kişi: *Kimsecik gelmedi.* [*ing.* Not a single soul; *Fr.* Personne du tout].

kimsecikler, ç. i. Hiç kimse: *Kimsecikler yok, kimsecikler kalmadı.*

kimsesiz /kim:sesiz/, s. § ❶ Yakını, arkadaşı, yardımcısı veya koruyucusu olmayan, tek başına, bikes: *Kimsesiz kadın. Zavallı kocası da ölünce büsbütün kimsesiz kaldı.* [*ing.* Without relations or friends, without support or protection; *Fr.* Seul, sans appui, sans famille]. § ❷ Hiç kimse bulunmayan, inansız, boş: *Kimsesiz yollar.* [*ing.* Isolated; *Fr.* Isolé,-ee].

kimsesizlik,-ği /kim:sesizlik/, i. Kimsesiz olma hali, yalnızlık. [*ing.* Having nobody to look after one, destitution; *Fr.* Etat de celui qui n'a personne au monde].

kimüs /ki:müs/, i. *Lat. chymus* < *Yun. khymos. fizyol.* Yemeklerin mide özsuyu ile karıştıktan sonra aldığı hal. [*Osm.* Keymüs; *ing.* ve *Fr.* Chyme].

kimya /kimyâ/, i. *Osm.* < *Ar.* < *Yun. khimeia.* § ❶ Basit cisimlerin özelliklerini, bu cisimlerin molekülce birbiri üzerindeki etkilerini ve bu etkilerden ileri gelen bileşimleri inceleyen bilim. [*ing.* Chemistry; *Fr.* Chimie]. § ❷ *mec.* Yüksek özellikler taşıyan, az bulunan çok değerli şey: *Bu kimya değil ya, olmazsa da olur.* [*ing.* Rare and precious thing]. ◉ **analitik** ~, *kim.* ◘ **Analitik;** ◉ **biyolojik** ~, *kim.* ◘ **Biyokimya;** ◉ **canlılar** ~ **sı,** *kim.* ◘ **Canlı²,** ◉ **çekirdek** ~ **sı,** *kim.* ◘ **Çekirdek;** ◉ **hücre** ~ **sı,** *hücre bil.* Hücre elemanlarının kimyasal bileşimini inceleyen hücrebilim dalı. ◉ ~ **inorganik (anorganik)** ~, Kimyanın, mineralleri yani inorganik maddeleri inceleyen dalı. *(Canlı varlıklarda bulunan bileşikleri ve daha genel olarek bütün karbon bileşiklerini inceleyen organik kimya bunun karşıtıdır).* [*ing.* Inorganic chemistry; *Fr.* Chimie inorganique]. ☆ *Eşanl. (kullanılmayan)* **mineral kimyası.** ◉ **mide** ~ **sı,** *fizyol.* Mide suyunun bileşiminin salgısını etki altında tutan uyarıcıların niteliğine göre durumu. [*ing.* Stomachal chemism, gastric chemism; *Fr.* Chimisme stomacal]. ◉ **organik** ~, ◘ **Organik.** ◉ **solunum** ~ **sı,** *fizyol.* Belirli bir zaman içinde belli bir vücut yüzeyi ve kilogram olarak alınmış bir vücut ağırlığı için çekilmiş olan toplam oksijenle çıkarılmış olan karbonik asid arasındaki oran. *(Akciğerin saltık havalandırma değişimlerini göz önünde tutması bakımından solunum bölümünden farklıdır).* [*ing.* Respiratory chemism; *Fr.* Chimisme respiratoire]. ◉ **foto** ~, ◘ **Fotokimya.**

~ **birlikleri,** *ask.* Kimya savaş araçlarını kullanmak üzere kurulmuş özel birlikler.

~ **doğrulumu,** *bot.* Kimyasal maddelerin etkisi ile bitkilerde görülen, maddeye doğru veya ters yöne yönelme hali, şimiyotropizm. [*ing.* Chemotropism; *Fr.* Chimiotropisme].

☆ *Eşanl.* **şimiotropizm, kemotropizm.**

~ **göçümü,** *biy.* ◘ **Kimyagöçümü.**

~ **harbi,** *ask.* Zehirli kimyasal maddelerin, tümen ve daha büyük birlik kumandanlarının emrindeki birliklerde bulunan top, roket, havan ve kara mayınları gibi araçlarla atılması. [*ing.* Chemical warfare; *Fr.* Guerre chimique].

~ **sınıfı,** *ask.* Kimya harbi silâh ve vasıtalarını kullanan ve savunmada, bunlardan korunmaya teknik rehberlik eden sınıf. *(Savaşta, askerî harekâtın desteklenmesi için, kimya, biyoloji, radyoloji /K. B. R./ silâhları ve bunlara ait vasıtalar, bu sınıfa*

verilir. Kullanılması, yetkili kumandanın iznine bağlıdır).

~ **taşı,** Değersiz madenleri altın veya gümüşe çevirme özelliği olduğu sanılan taş. ☆ *Eşanl.* **filozof taşı.**

~ **tedavisi,** *ted.* Hastalıkları, özellikle mikroplu hastalıkları tedavi metodu; bazı cisimlerin canlı maddelerle birleşmesini sağlayan kimyasal niteliklerden yararlanma esasına dayanır. [*ing.* Chemiotherapy; *Fr.* Chimiothérapie].

kimyaca, z. Kimya yoluyle, kimya bakımından. [*Osm.* B- il -kimya; *Ing.* Chemically; *Fr.* Chimiquement].

~ **saf,** *kim.* Kimya bakımından katışıksız durumda bulunan şey. [*Ing.* Chemically pure; *Fr.* Chimiquement pur].

~ **soyut,** *kim.* Kimya bakımından soyut ve yalın olan şey. [*ing.* Chemically abstract; *Fr.* Abstrait chimiquement].

kimyacı /kimyācı/, i. Kimya ile uğraşan, kimya bilen kimse. [*Osm.* Kimyager; *ing.* Chemist; *Fr.* Chimiste].

☆ *Eşanl.* **kimya uzmanı.**

kimyacılık,-ğı /kimyācılık/, i. Kimyacı olma hali veya mesleği. [*Ing.* Chemist's profession; *Fr.* Profession du chimiste].

kimyager /kimyāger/, i. *Osm.* < *Ar. kimya* + *Fars. ger.* ◘ **Kimyacı.** ◉ **gümrük** ~ i, *huk.* ◘ **Gümrük.**

kimyagerlik,-ği /kimyāgerlik/, i. ◘ **Kimyacılık.**

kimya.göçümü°, b. i. *biy.* Hareket edebilen çeşitli hücrelerin, bulunduğu ortamdaki maddelerin etkisiyle yer değiştirmeye yönelmesi *(Madde hücreyi çekerse kimya göçümü «pozitif», iterse «negatif»tir).* [*ing.* Chemotaxis, chemotaxy; *Fr.* Chimiotactisme].

☆ *Eşanl.* **kimyotaktizm.**

kimyasal°, s. Kimya ile ilgili. [*Osm.* Kimyevî; *Ing.* Chemical; *Fr.* Chimique]. ◉ **foto** ~, ◘ **Fotokimyasal.**

~ **aktivite,** *kim.* ◘ **Kimyasal etkinlik.**

~ **analiz,** ◘ **Kimyasal çözümleme.**

~ **aşınma,** *jeol.* Suyun veya çözeltilerin, kimyasal etkisiyle taşların aşınması. [*Osm.* Kimyevî itikâl; *Ing.* ve *Fr.* Corrosion].

~ **aşındırma** ,*jeol.* ◘ **Kimyasal aşınma.**

~ **bağ,** *biy.* Kimyasal bir maddede iki iyon arasındaki kuvvetli bağ. [*ing.* Chemical bond; *Fr.* Liaison chimique].

☆ *Eşanl.* **kovalent bağ.**

~ **bağlantı,** *kim.* ◘ **Bağlantı.**

~ **çözümleme,** *kim.* İlâçtan, taş ve topraklara kadar, akla gelebilen hemen hemen her maddenin nelerden meydana geldiğini bulmak için yapılan önemli işleme kimyasal çözümleme adı verilir. [*Osm.* Kimyevî tahlil; *ing.* Chemical analysis; *Fr.* Analyse chimique].

~ **denge,** *kim.* Tersinir bir reaksiyondur. Mesela iod ile Hidrojenin birleşmesi böyledir. Ortamda her an belirli oranlarda iod, hidrojen ve iodur vardır. [*ing.* Chemical equilibrium; *Fr.* Équilibre chimique].

~ **denklem,** *kim.* Kimyasal reaksiyonların yürüyüşünü ve reaksiyona giren molekül veya atom miktarlarını gösteren denklem. [*Osm.* Muadele-i kimyeviye; *Ing.* Chemical equation; *Fr.* Équation chimique].

~ **element,** *kim.* ◘ **Element.**

~ **enerji,** *fiz.* ve *kim.* Potansiyel enerjisinin, kimyasal bileşik halindeki durumu. [*Osm.* Kudret-i kimyeviye; *Ing.* Chemical energy; *Fr.* Énergie chimique].

~ **etkinlik,** *kim.* Bu terim genellikle bazı madde veya sistemlere bağlı değişmelerin hızını veya değişme büyüklüğünü ifade eder. Örneğin: Magnezyum metali bakırdan daha etkindir. Çünkü magnezyum bir çok maddelerle daha çabuk birleşir ve bir çok bakır bileşimlerinde bakırın yerini alarak bakırı açığa çıkarır.

☆ *Eşanl.* **kimyasal aktivite.**

~ **gazışı,** *kim.* Bazı kimyasal tepkimelere, özellikle redoks olaylarına bağlı olarak meydana gelen soğuk ışık yayımı veya gazışı olayı. [*Ing.* Chemiluminescence; *Fr.* Chimioluminescence, chimiluminescence].

~ **harekât,** *ask.* Savaşta çeşitli kimyasal harb maddelerinin taktik maksatlara göre kullanılmasına verilen ad.

~ **işaretleme,** *kim.* ◘ **İşaretleme.**

~ **işleme,** § ❶ *dok.* ◘ **İşleme.** § ❷ *tekn.* Sıvı ortamda, madenî bir parçanın belirli noktalarında kontrollu bir ergime meydana getirerek yapılan işleme usulü. [*Ing.* Chemical process].

~ **kararma,** *sin.* Kararmanın lâboratuvarda kimyasal işlemle elde edileni. [*Ing.* Laboratory fade; *Fr.* Fondu chimique].

~ **reaksiyon°,** *kim.* Bir veya daha fazla maddenin kimyasal bir değişiklik meydana getirmek uzere birlikte reaksiyona girmeleri. [*Osm.* Kimyevi aks-ül-amel; *ing.* Chemical reaction; *Fr.* Réaction chimique].

~ **sentez,** *biy. kim.* Bazı bakterilerin, ihtiyaçları olan organik maddeleri doğrudan doğruya sentez yapması. *(Kimyasal sentez, bitkilerin klorofil sayesinde yaptıkları fotosentez'in karşıtıdır).* [*ing.* Chemosynthesis; *Fr.* Chimiosynthèse].

☆ *Eşanl.* **kemosentez.**

~ **soğurma,** *kim.* Mekanizması kimyasal olaylarla açıklanabilen yüze soğurma olayı. [*ing.* Chemical absorption; *Fr.* Absorption chimique].

~ **ufalanma,** *coğr.* Suların eriticiliği yüzünden taşların çözülmesi, dağılması, erimesi olayı. [*Osm.* Kimyevî tahallül; *Ing. (Chemical)* decomposition; *Fr.* Décomposition chimique].

~ **zayiat,** *ask.* Kimyasal harekâtta, bu maddelerin etkisi ile ölen veya savaş dışı kalan şahıs ve canlılar hakkında kullanılan deyim.

kimya.yönelim°, b. i. *biy.* Gelişmekte olan bir organizma veya bir organın kimyasal maddelerin etkisiyle yönelimi. *(Madde çekiciyse kimyasal yönelim pozitif, iticisiyse negatiftir).* [*Ing.* Chemotropism; *Fr.* Chimiotropisme].

☆ *Eşanl.* **kimyotropizm.**

kimyevî /kimyevī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Kimyasal.**

kimyon, i. *Yun. kyminon* < *Ibr.* § ❶ *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, Mayıs-Haziran aylarında, beyaz veya pembemsi renkli çiçekler açan 15-60 sm. boyunda, anayurdu Mısır olan, tohumları baharat olarak kullanılan, bir yıllık otsu bir bitki. Yaprakları dar ince şeritler halinde parçalıdır. Çiçekleri 3-5 saplı şemsiye durumundadır. Meyva oval şekilli, 4-6 mm. boyunda olup merikarplar genellikle birbirinden ayrılmaz. Meyvaları *(Fructus Cumini)* sabit ve uçucu yağ *(karvon),* tanen ve reçine taşır. Uçucu yağda *(Kuminal, pinenler* ve *fellandren* vardır. Tohumları, keskin, hoş kokulu ve aromatik olup midevî bağırsak gazlarını önleyici, sinirleri uyarıcı ve baharat olarak kullanılır. Kimyon likörü yapımına da yarar. Kuzey milletleri *(ingilizler, Almanlar vb.)* ekmek ve kurabiye gibi besinlere kimyon koyarlar. Hollandalılar peynire koku vermek için faydalanırlar.Norveç'te kimyonlu ançüez hazırlanır; bazı çorba, turşu ve et yemeklerine karıştırılır. Türk mutfağında kimyon, bazı et yemeklerinde *(kimyonlu köfte, biftek v.b.)* ve salatalarda koku verdirmek için kullanılır. [*Lat. Cuminum cyminum; ing.* Cum(m)in; *Fr.* Cumin]. § ❷ Bu bitkinin tohumu. [*ing.* Cum(m)inseed; *Fr.* Cumin]. ◉ **dağ (çayır)** ~ **u,** ◘ **Karaman kimyonu.** ◉ **frenk** ~ **u,** *bot.* ◘ **Karaman-kimyonu.** ◉ **yabani** ~, *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Zygophyllaceae* familyasından, Orta ve Doğu Anadoluda yetişen, kalın ve karşıt yapraklı çok yıllık otsu bir bitkidir. Çiçeklerinin dibi turuncu, ucu beyaz olur. Bu kimyonun kokusu keskin, tadı buruk ve acıdır; peklik verici, solucan düşürücü, yara iyileştirici nitelikler taşır. [*Lat. Zygophyllum fabago; ing.* Bean caper; *Fr.* Cumin sauvage, cumin bâtard].

~ **güvesi,** *zool.* ◘ **Kimyongüvesi.**

kimyonasti, i. *Fr. chimionastie, bot.* Böcekçil

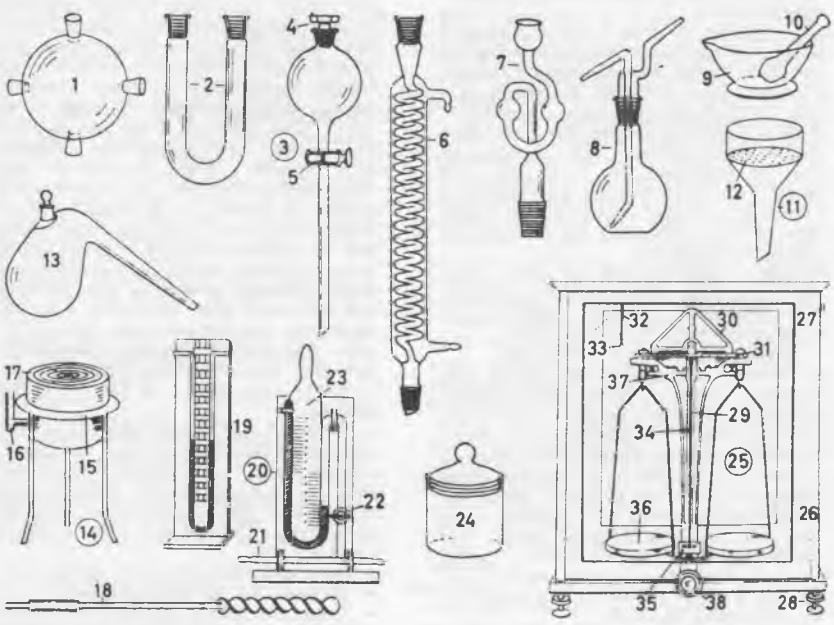

ŞEKİL: 314. — **KİMYA ALETLERİ** 1. Scheidt küresi. 2. U-borusu. 3. Ayırma hunisi. 4. Sekiz köşeli yontulmuş cam tıpa. 5. Musluk. 6. Sarmal soğutucu. 7. Emniyet borusu. 8. Gaz yıkama balonu. 9. Havan. 10. Havan eli. 11. Vakum süzgeci. 12. Delikli levha. 13. Kornü *(Damıtma şişesi).* (14) Su banyosu. 15. Sacayağı. 16. Su ölçeği. 17. Halka. 18. Karıştırıcı. 19. Manometre. 20. Vakum ölçeği *(vakkumetre)* 21. Emme borusu. 22. Musluk. 23. Taksimatlı levha. 24. Tartı kabı. 25. Analiz terazisi. 26. Terazi mahfazası. 27. Terazi ön kapısı. 28. Terazi üç ayağı. 29. Terazi direği. 30. Terazi kolu. 31. Kızak rayı. 32. Kızak tutucusu. 33. Kızak. 34. Terazi göstergesi. 35. Taksimatlı ıskala. 36. Terazi kefesi. 37. Tesbit edici. 38. Ayar düğmesi.

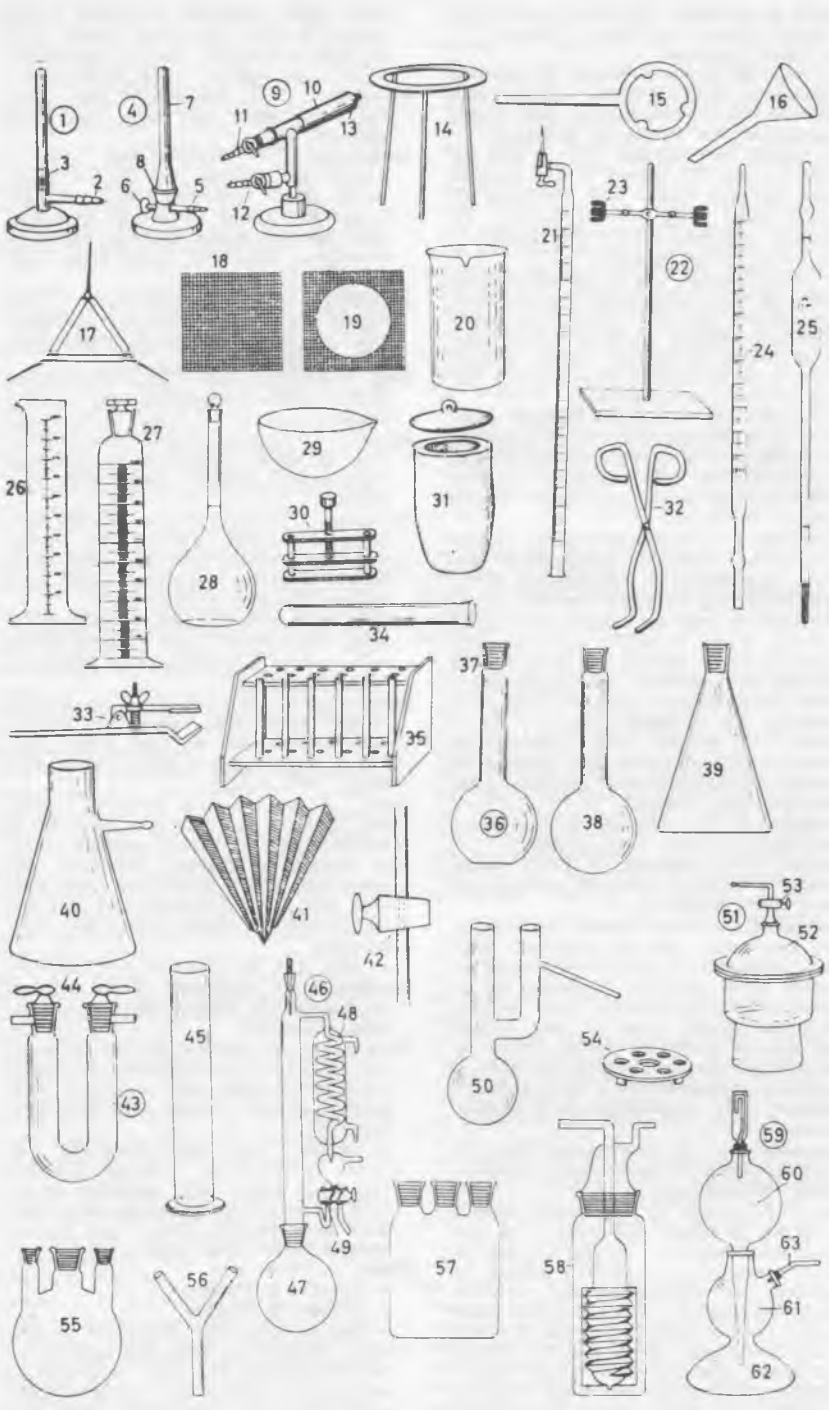

ŞEKİL: 315. — **KİMYA ALETLERİ II. 1.** Beki. **2.** Gaz giriş borusu. **3.** Hava ayarlayıcısı. **4.** Tekli beki. **5.** Boru rakoru. **6.** Gaz ayarlayıcısı. **7.** Tüp. **8.** Hava ayarlayıcısı. **9.** Hamlaç. **10.** Hamlaç zarfı. **11.** Oksijen girişi. **12.** Gaz girişi. **13.** Gaz memesi. **14.** Sacayağı. **15.** Halka. **16.** Huni. **17.** Üçgen. **18.** Tel kafes. **19.** Amyant. **20.** Beher. **21.** Büret. **22.** Süpor (statif). **23.** Büret pensi. **24.** Dereceli *(taksimatlı)* pipet. **25.** Pipet. **26.** Dereceli *(taksimatlı)* cam ölçek *(mezür)*. **27.** Tıpalı dereceli *(taksimatlı)* cam ölçek. **28.** Balon joje (ayarlı *balon)*. **29.** Porselen kapsül. **30.** Moh pensi. **31.** Kapaklı kroze. **32.** Pota maşası. **33.** Büret pensi. **34.** Deney tüpü. **35.** Tüp stativi *(tüp dayayacağı)*. **36.** Altı düz balon. **37.** Tıraşlı cam kapağı. **38.** Uzun boyunlu yuvarlak balon. **39.** Erlenmeyer. **40** Vakum erlenmeyeri. **41.** Katmerli *(kırma)* süzgeç kâğıdı. **42.** Bir yönlü musluk. **43.** Kalsiyum klorür tüpü. **44.** Rodajlı tıpa. **45.** Taksimatsız silindir kap. **46.** Damıtma cihazı. **47.** Damıtma balonu. **48.** Kondansör *(yoğunlaştırıcı)*. **49.** Geri akıtma musluğu. **50.** Damıtma şişesi *(Claisen balonu)*. **51.** Desikatör *(Kurutma cihazı)*. **52.** Desikatör kapağı. **53.** Hava boşaltma musluğu. **54.** Desikatör porseleni. **55.** Dibi yuvarlak volf şişesi. **56.** Y - borusu. **57.** Volf şişesi. **58.** Gaz yıkama şişesi. 59. Kipp cihazı. **60.** Kipp cihazı üst balonu. **61.** Kipp cihazı madde konulan balonu. **62.** Kipp cihazının balonu. **63.** Gaz çıkış deliği.

bitkilerin kimyasal maddelere karşı gösterdikleri nastik hareketler. [*ing* Chemionasty].

kimyon.güvesi, b. i. *zool.* ve *paraz. Microlepidoptera* bölümünün, *gelechiidae* familyasından, kanatlarını sırtında düz tutan, sebze bahçelerine zarar veren küçük bir güve. Tırtılları anason ve kimyonların çiçek, genç tohum, hatta sapını kemirir. [*Lat. Depressaria nervosa; Fr.* Teigne du cumin].

☆ *Eşanl.* **anason güvesi, kabya.**

kimyoni /kimyonî/, s. *Osm.* Açık zeytin renginde olan. [*ing.* Sage green; *Fr.* De couleur cumin, vert olivâtre].

kimyonlu, s. İçinde kimyon bulunan: *Kimyonlu köfte.* [*ing.* Containing cumin, flavored with cumin].

kimyosentez, i. *Fr. chimiosynthèse. bot.* Bazı bakteriler klorofilsiz ve ışıksız olarak kendibeslek yaşama yeteneğindedirler, yani bunlar da yeşil bitkiler gibi CO_2 asimilâsyonu yapabilirler. Böyle organizmalar, asimilasyon olayı için gerekli enerjiyi, bir takım kimyasal reaksiyonlardan elde ederler. Bu şekilde kimyasal enerjinin kullanıldığı CO_2 asimilasyonuna verilen ad. [*ing.* Chemiosynthesis].

☆ *Eşanl.* **kemosentez.**

kimyotaksi, i. *Fr. chimiotaxie. bot.* Bakterilerin sulu bir ortamda oksijene veya besin maddelerine gitmesi gibi hareketler. [*ing.* Chemotaxy, chemotaxis].

kimyotaktizm, i. *Fr. chimiotactisme. biy.* ◘ **Kimyagöçümü.**

kimyotrof, s. *Fr. chimiotrophe. biy.* Kimyasal sentez yoluyle organik besinleri sağlayan *(bakteriler hk.)*. [*ing.* Chemotrophic].

☆ *Karş.* **fototrof.**

kimyotropizm, i. *Fr. chimiotropisme. biy.* ◘ **Kimyayönelim.**

kin /kîn/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan ve öç almayı amaçlayan gizli düşmanlık, zorlu hınç: *Kin bağlamak. Kin beslemek. Kin gütmek. Kin tutmak.* [*Osm.* Garaz, buğz; *ing.* Hatred, grudge, malice; *Fr.* Haine, rancune]; § ❷ *trm.* Değeri 1.32 libre olan ve Japonya'da kullanılan ağırlık ölçüsü.

— **bağlamak,** *dey.* Öç almak amacıyle birine karşı gizli düşmanlık duymak. [*ing.* To hold a grudge *(against); Fr.* Garder racune].

— **beslemek (gütmek veya tutmak),** *dey.* Düşmanlık duymak. [*ing.* To bear a grudge; *Fr.* Avoir, prendre qn en haine, avoir, ressentir de l'animosité contre qn, avoir une dent contre qn].

~ **saklamak,** *dey.* Geçmiş bir olayın düşmanlığını sürdürmek.

~ **tutmaz,** *dey.* Düşmanlık duymayan, hoşgörü sahibi olan. [*ing.* Not vindictive, without rancor].

kin, i. Yaklaşık olarak 601 gr. değerindeki Japon ağırlık ölçüsü birimi. [*ing.* ve *Fr.* Kin].

kinaldik, s. *Fr. quinaldique. kim.* Formülü $CO_2H\text{-}C_9N_6N.2H_2O$ olan 8-kinolein-a-karboksilik asid için kullanılır; 156°C' ta erir, kinaldin'in yükseltgenmesiyle elde edilir. [*ing.* Quinaldic].

kinaldin, i. *Fr. quinaldine. kim.* Formülü $CH_3\text{-}C_9H_6N$ olan a- metil-kinolein; taşkömürü katranında bulunur. 247° C'ta kaynar. *(Kinaldin, iki mol asetaldehit'in sülfürik asid nitrobenzen eşliğinde bir mol anilin ile yoğunlaşmasından elde edilir; ftalik anhidritle yoğunlaşarak sarı renkli bir boyarmadde olan kinottalon verir; bu madde sülfonlanarak, ipek boyamasında kullanılan ve kinolein sarısı denilen bir maddeye geçilir).* [*ing.* Quinaldine].

kinalizarin, i. *Fr. quinalizarine. kim.* Formülü $(C_{14}H_4O_2)\ (OH)_4$-1-2-5-8 olan ve tetra hidroksiantrakinondan meydana gelen boyarmadde. Alizarinin dumanlı sülfürik asidle yükseltgenmesinden elde edilir. [*ing.* Quinalizarine; *Fr.* Bordeaux d'alizarine].

☆ *Eşanl.* **alizarin bordosu.**

kinayat, ç. i. *esk.* **Kinaye'**nin çoğulu.

kinaye /kinâye/, i. ç. **kinâyât.** *Osm.* < *Ar.*

§ ● Düşünüleni, dolaylı olarak anlatan söz, bir kelime veya cümle ile onun hatırlatabileceği başka bir fikri anlatış: *Kinaye yoluyle söylemek.* [*Ing.* Allusion, hint, indirect remark; *Fr.* Allusion]; § ❷ Üstü kapalı ve sitemli, dokunaklı söz: *Bu kinayeler bana mı? O kinayelerle, geçen günkü hatayı anlatmak istiyor.* [*Osm.* Tariz; *Ing.* Innuendo; *Fr.* Insinuation]; § ❸ *ed. esk.* Hem gerçek, hem mecaz anlamıyle kullanılmış söz: *(Örneğin: yüzü kızardı)* sözünde birinin hem yüzünün gerçekten kızardığı, hem de utandığı anlatıldığı için bu sözde kinaye vardır. [*Ing.* Metaphor; *Fr.* Métaphore]; § ● *gram. esk.* Edat. [*Ing.* ve *Fr.* Particle].

~ **ile (kinaye suretiyle veya kinaye yoluyle) söylemek,** *dey.* Maksadı dolayısıyle söylemek. [*Ing.* To use hints, allusions or innuendoes].

~ **olmak,** Bir şeyi dolayısıyle anlatmaya vesile olmak: *Kul tabiri, Resûl-i Ekrem'in zatından kinaye olup bu vechile âlem-i ukbaya irtihal edeceğini iş'ar eyledi.*

kinayeli /kinâyeli/, s. İçinde kinaye bulunan *(söz).* [*Osm.* Târizli; *Ing.* Allusive; *Fr.* Allusif,-ive].

kinaz, *Fr. kinase* < *Yun. kinesis,* hareket. *biyokim.* Başka bir enzimi etkin kılma özelliği olan enzim: *Pankreas özsuyu tripsini, onikiparmak bağırsağı, özsuyu ensülini etkiler.* [*Ing.* Kinase, coenzyme; *Fr.* Cinelysis].

☆ *Eşanl.* **koenzim.**

kinci, s. Kin tutan, kin güden, hınç duyan. [*Ing.* Vindictive; *Fr.* Vindicatif,-ive].

kincilik,-ği, i. Kin gütme. [*Ing.* Vindictiveness; *Fr.* Caractère vindicatif].

kindar /kindâr/, s. **kindârân.** *Osm.* < *Fars.* ◘ **Kinci.**

kindarane, z. *esk.* Kin tutana yakışır şekilde kinci olarak. [*Ing.* Vindictively; *Fr.* Vindicativement].

kineliz, i. *Fr. cinélyse. sit.* Damıtık su ile alyuvarların hemoliz hızını ölçme. [*Ing.* Cinelysis].

kinematik, s. *Fr. cinématique*] < *Yun. mek.* Cisimlerin devimlerini yörünge, hız ve ivme gibi konular bakımından inceleyen mekanik dalı. *(Hareketleri, sebepleri bir yana bırakarak zamana göre inceler).* [*Osm.* Harekiyât; *Ing.* Kinematics].

☆ *Eşanl.* **sinematik.**

~ **geometri,** ◘ **Geometri.**

kineskop,-pu, i. *Fr. kinescope. tlvz.* (a) Televizyon alıcılarında görüntülerin meydana gelmesini sağlayan katod ışınlı tüp: *Bir radyo alıcısında hoparlörün gördüğü görevi, televizyon alıcısından kineskop yapar;* (b) Televizyon programlarını filim üzerine kaydetmek için kullanılan yöntem; (c) Bu yöntemi uygulayan cihaz. [*Ing.* Kinescope].

kinestezi, i. *Fr. kinesthésie. fizyol.* Kinestezik duyumların, yani kas duyumlarının tümü. [*Ing.* Kinesthesia]

kinestezik, s. *Fr. kinesthésique. fizyol.* Vücuttaki çeşitli kısımların hareketlerine ilişkin. [*Ing.* Kinesthethic]

~ **duyumlar,** *fizyol.* Vücuttaki çeşitli kısımların birbirine bağlı olarak hareket edişini ve vücudunun bütün hareketlerini bilinçli olarak algılamayı sağlayan duyumların tümü. [*Ing.* Kinesthetic senses; *Fr.* Sens kinesthésique].

~ **yöntem,** *psik.* ve *eğt.* Çocuğa yazı kavramını kazandırmada, yazılı kelime şekillerini okumada veya yazmada gördüğü, okuduğu veya yazdığı sayı, harf, hece ve kelimeyi parmağı ile işaretlerken aynı zamanda seslendirmeye önem veren bir öğretim yöntemi.

kinesteziyometre, i. *Fr. kinesthésiomètre. fizyol.* En hafif ağırlık duyumunu veya bunda meydana gelen azalma ve çoğalmayı ölçmek için Grasset'in bulduğu âlet. [*Ing.* Kinesthesiometer].

kinesyoloji, i. *Fr. cinésiologie.* ◘ **Kineziyoloji.**

kinetik[1]**,** s. *Fr. cinétique* < *Yun. kinetos. fiz.* Hareketle ilgili, hareket dolayısıyle meydana gelen temeli veya ilkesi hareket olan. [*Osm.* Harekî; *Ing.* Kinetic, motive].

☆ *Eşanl.* **devimsel.**

~ **algı,** Bir kelimeyi hareket ve dokunma duyusunun eşliğiyle kopya ederek veya yazarak hatırlama ve anlama. [*Ing.* Kinetic perception; *Fr.* Perception cinétique].

~ **enerji,** *fiz.* Hareket halinde olan cismin enerjisi; Bir cismin hareket etmesini sağlayan veya hareket eden cisimlerde bulunan enerji [*Ing.* Kinetic energy; *Fr.* Énergie cinétique, énergie mouvement].

☆ *Eşanl.* **hareket enerjisi.**

~ **geriye dönüş,** § ● Bir kelimenin okunmasında incelenecek sırayı şaşırma durumu. *«Eski»* kelimenin *«aksi»* veya *«eksi»* kelimenin *«eski»* şeklinde okumak gibi; § ❷ Zihinde bir kelimeyi değişik düzende fakat aynı harflerden meydana gelmiş başka bir kelimeyle karıştırmak.

~ **sanat,** *san.* Bir estetik heyecan yaratmak amacıyle, biçimleri, sunî ışığın göz aldatmacaları ve parıltılarıyle karıştırarak hareketlendiren yarı otomatik eserlere 1957'den beri verilen ad. [*Ing.* Kinetic art; *Fr.* Art cinétique].

kinetik[2]**,-ği,** i. *Fr. cinétique.* § ● *fiz.* Olayları, yalnız maddesel parçacıkların gözlenen veya düşünülen hareketleriyle açıklayan kuram. [*Ing.* Kinetics]; § ❷ kim. *Kimyasal tepkime hızlarının incelenmesi.* [*Ing.* Kinetics]; ◉ **saf ~,** Hirn'in ortaya koyduğu evren kuramı. *(Bu kurama göre, fizikten biyoloji ve psikolojiye kadar bütün mümkün olaylar harekete bağlanır).* [*Ing.* Pure kinetics; *Fr.* Cinétique pure].

kinetin, i. *Fr. kinétine* veya *cinétine. kim.* Bitkilerde hücre bölünmesini sağlayan ve deoksiribonükleik asidden meydana gelen hormon. [*Ing.* Kinetin].

kinetist,-ti, i. *Fr. cinétiste. fiz.* Kinetik kuramlarının taraftarı. [*Ing.* Kinetist].

kinetizm, i. *Fr. cinétisme. fiz.* Bütün fiziksel olayların kaynağını harekete bağlayan sistem. [*Ing.* Kinetism].

kinetogenez, i. *Fr. cinétogenèse. biy.* Devamlı bir çalışmanın etkisiyle organların gelişmesi. *(Lamarck, ilk defa olarak büyüme sürecini doldurmamış bir hayvanda, bir organı sık sık kullanmanın onu geliştirip kuvvetlendirdiğini gösterdi. Buna karşılık bir organın sürekli bir şekilde kullanılmayışı da onu zayıflatır, küçültür ve hattâ yok olmasına yolaçabilir).* [*Ing.* Kinetogenesis].

kinetokor, i. *Fr. cinétochore. dokb.* ◘ **Sentromer.**

kinetoskop,-pu, i- *Fr. kinétoscope.* Edison'un 1894'te yaptığı ilk canlı fotoğraf makinesi. [*Ing.* Kinetoscope].

kinez, i. *Fr, cinèse.* < *Yun. kinesis.* hareket. § ● *biy.* ◘ **Hücre bölünmesi;** § ❷ *hayvan psik.* Hayvanda görülen ve belli bir yön taşımayan yer değiştirme tepkisi; bu tepkide, yer değiştirmenin hızı, uyarımın şiddetine bağlıdır; ayrıca, bedenin eksenînin, uyartıya ilişkili olarak belli bir doğrultu alması söz konusu değildir. *(İki çeşit kinez'i birbirinden ayırt etmek gerekir: klinokinez ve ortokinez).* [*Ing.* Kinesis].

kinezialji, i. *Fr. cinésialgie* < *Yun. kinesis,* hareket + *algos,* ağrı. Büyük ve kalın bir kasın derinliğinde bulunan kas tellerinin kopmasından ileri gelen ağrı. *(Gubler bu terimi kramp anlamında kullanır).* [*Ing.* Kinesalgia].

kinezimetre, i. *Fr. kinésimètre. psik.* Bir hareketin genişliğinin algılanmasını incelemek amacıyle *Michotte* tarafından hazırlanan cihaz. *(Cihazda santimetreye göre düzenlenmiş bir cetvel, bir kayan düğme ve iki de dayanak vardır. Bu dayanakların biri başlangıç noktasıdır; ikincisi ise, deneyi yapan tarafından hareket ettirilebilir. Gözleri bağlı olan denek, kayan düğmeyi elleriyle tutar ve iki dayanak arasında gezdirir. Daha sonra, aynı düğmeyi başlangıç noktasına getirir. O zaman, denekten, kayan düğmeye, aynı genişlikte bir hareketi yeniden yaptırması istenir; ama bu arada, hareket ettirilebilen dayanak yerinden kaldırılmıştır. Bu cihaz, gözü kapalı olan deneğin yaptığı hareketin genişliğini, kolunu hareket ettirirken uyguladığı kuvveti hesaba katarak öznel bir şekilde değerlendirdiğini ispat etmiştir).* [*Ing.* Kinesimeter].

kinezimetri, i. *Fr. kinésimétrie. mek.* Hareketi ölçme sanatı veya şekli. [*Ing.* Kinesimeter].

kineziterapi, i. *Fr. kinésithérapie* veya *-nésithérapie.* Gövde veya kol ve bacaklardaki çeşitli kısımlara zorla yaptırılan hareketlerle destek ve hareket aygıtlarındaki *(kemikler, bağlar, eklemler, kaslar, sinirler)* bazı hastalıkları tedavi etme. [*Ing.* Kinesitherapy].

kineziyoloji, b. i. *Fr. cinésiologie* < *Yun. kinesis.* Hareketlerden insanların ihtiyaçları için yararlanma yollarının incelenmesi. [*Ing.* Kinesiology].

king, i. Çinlilerin eski Çin edebiyatında *«kilise yasakları»* kitaplarına veya *«klasik»* kitaplara verdikleri ad. [*Ing.* ve *Fr.* King].

kingena, i. *Terebratucidae* familyasından. Jura ve tebeşir tabakalarında rastlanılan kolsu ayaklı hayvan. [*Ing.* ve *Fr.* Kingena].

kinhidron, i. *Fr. quinhydrone. kim.* Bir mol kinon ile bir mol hidrokinonun birleşmesinden meydana gelen sarı yeşil renkte bileşik. *(Kinhidronlu elektrod, redoks gerilimlerini ölçmekte kullanılır).*

kinidin, i. *Fr. quinidine. ecz.* Kınakınada bulunan alkaloidlerden biri. *(Kinidin sülfat, kalb atışlarını düzenleyici olarak kullanılır).* [*Ing.* Quinidine].

kinik, i. ve s. *Fr. cynique* < *Lat. cynicus* < *Yun. kyon, kynos,* köpek. *ahl.* Kiniklerin doktrinlerine ait veya ilişkin olan; Kinizm felsefe çığırına bağlı *(kimse veya kanı).* [*Ing.* Cynic].

kinin, i. *Fr. quinine.*< *Isp. quinquina* >*quina. ecz.* Kınakına kabuklarından çıkarılan ve sıtmanın ilâcı olan beyaz alkaloid, 1820'de *Pelletier* ve *Caventou* tarafından tek olarak elde edildi. *(Kinin, yüz yıldan daha uzun süre, sıtma hastalığının tek ilâcı olarak kullanılırdı).* [*Osm.* Sulfato; *Ing.* ve *Fr.* Quinine].

~ **gibi,** Çok acı nesneler için kullanılır.

kininizm, i. *Fr. quininisme.* Kinin tuzlarıyle zehirlenmelerde görülen belirtilerin tümü. [*Ing.* Quininism].

kiniş, i. *mar.* Bir tahtanın oyularak yuva haline getirilmiş kısmına girmesi için başka bir tahtada meydana getirilen çıkıntı. [*Ing.* Groove, channel, furrow, slot, rabbet; *Fr.* Rainure].

~ **rendesi,** *mar.* İnce marangozlar tarafından kullanılan ve değişken yükseklik lere tespit edilen farklı genişlikte demirlerin art arda kullanılışı sayesinde gittikçe daha geniş ve daha derin oyuk açmaya elverişli rende. [*Ing.* Hollow plane].

kinişli, s. Kinişi olan.

~ **döşeme,** ◘ **Döşeme.**

~ **ekleme,** ◘ **Ekleme.**

~ **geçme,** *tekn.* Odun sanayiinde bu geçmeler, kalınlığı az fakat çok uzun tahtaları birleştirmek için kiniş rendesiyle ve elle yapılır; fakat gittikçe bu işlem makinede yapılmaya başlanmıştır. Özel freze bıçaklarıyle donatılmış el freze makinelerinden faydalanılmaktadır.

kinit,-ti, i. *Fr. quinite. kim.* Formülü $C_6H_{10}(OH)_2$ -1-4 olan sikloheksan türevi dialkoli hidrakinon'un katalitik hidrojenlenmesiyle elde edilir ve iki geometrik izomer halinde bulunur; 120° C'ta eriyen kinit *sis* ve 132° C.ta eriyen kinit *trans.* [*Ing.* Quinite].

☆ *Eşanl.* **sikloheksandiol-1-4.**

kinizarin, i. *Fr. quinizarine. kim.* Formülü $(C_{14}H_6O_2)(OH)_2$ -1-4 olan dihidroksiantrakinon; alizarin'in izomeridir ve aynı renkte boya verir; ftalik anhidrit'in hidrokinon ile yoğunlaşmasından elde edilir. [*Ing.* Quinizarin].

kinizm, i. *Fr. cynisme* < *Yun. kynismos* > *Lat. cynismus.* § ● *fels.* (a) Tüm gereksinmelerden sıyrılarak içsel özgürlüğü savunan doktrin. Sokrates'ten esinlenerek Antisthenes *(yaklaşık olarak M. Ö. 544 yılı),* Diyojen ve Krates gibi eski Yunan filozofla-

rınca da benimsenen ve bununla ilgili problemleri zevke, toplum törelerine, aile bağlarına karşı ilgisiz kalmak esasına dayanan bir okul kurmuştur; (b) Daha yaygın anlamda insan motiflerine karşı genel bir şüphe duyma ve bu motifleri kusur bulucu bir şekilde eleştirme. [*Osm.* Kelbiye; *Ing.* Cynism; *Fr.* Cynisme]. § ❷ *psik.* Topluluk hayatının sınırlamalarını, göz önünde tutmaksızın, kendini içgüdülerine ve isteklerine bırakma eğilimi. [*Ing.* Cynism].

kinkaju, i. *Fr. kinkajou. zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının Küçük-ayıgiller *(procyonidae)* familyasından uzun gövdeli, sarılgan kuyruklu bir memeli türü. Uzunluğu 35, kuyruğu 48 sm. Sırtı sarı, karnı esmer ve çizgili olur. Orta ve Güney Amerika'da su kenarlarında yaşar. Kuyruğu sarılgandır. Gece ortaya çıkar. Ağaçlarda yaşar. Meyve ve böceklerle beslenir. [*Lat. Potos flavus; Ing.* Kinkajou, honey-bear].

kinkeliba, i. *Fr. kinkéliba. ecz. Combretum micranthum (combretaceae)* bitkisinin yaprakları. *(Bunlardan çıkartılan etkin madde veya bunun alkollü eriyiği safra taşlarına karşı kullanılır).* [*Ing.* Kinkeliba].

kinli, s. Kini olan, kin besleyen, intikam almak isteyen. [*Ing.* Vindictive; *Fr.* Vindicatif,-ive].

kinnara, i. *Sansk kimnara.* Yarı insan, yarı hayvan efsanevî yaratıklar için kullanılan pali dilinde kelime. *(Gandharva'lardan olan tanrı Kubera'nın kulları kinnara'lar, Hint ikonografyasında genellikle, bazen yarı at, bazen yarı kuş biçiminde gösterilir. Çoğu zaman, bir müzik âleti çalarlar).* [*Ing.* ve *Fr.* Kinnara].

kinneret, i. ◘ **Genesaret.**

kino, i. *ecz.* Perokateşik taneler bakımından zengin olan bazı baklagillerden, özellikle *lake ağacı*'ndan *(butea)* elde edilen kurutulmuş usare; ishale karşı kullanılır. [*Ing.* ve *Fr.* Kino].

kino-glaz, b. i. ◘ **Göz-sinema.**

kinoksalinler, ç. i. *Fr. quinoxalines. kim.* Ortofenilendiaminlerin, glikoksal veya *a* diketonlar üzerine etkimesiyle meydana gelen heterosiklik bileşikler. [*Ing.* Quinoxalines].

kinol, i. *Fr. quinol. kim.* Tersiyer glikollerin genel adı. *(Bir alkil magnezyum halojenürün bir kinon üzerinde etkimesiyle meydana gelir).* [*Ing.* Quinol].

kinoleik, s. *Fr. quinoléique. kim.* (a) Kinolein grupundan azotlu bazlar sınıfı için kullanılır. *(Başlıcaları C_9H_7N kinolein, $C_{10}H_9N$ lepidin'dir);* (b) Kinolein'in yükseltgenmesinden türeyen $C_5H_3N(CO_2H)_3$ formülündeki piridin dikarboksilik asidi için de kullanılır. [*Ing.* Quinoleic].

kinolein, i. *Fr. quinoléine. kim.* Formülü $C_{10}H_7N$ olan heterosiklik baz. [*Ing.* Quinoline, chinoline; *Fr.* Benzopyridine].
☆ *Eşanl.* **benzopiridin.**

kinolin, i. ◘ **Kinolein.**

kinometan, i. *Fr. quinométhane, kim.* Formülü $CH_2{=}C_6H_4{=}O$ olan kinon yapısında sanal bileşik: trifenil metan boyarmaddeleri bu maddeden türemiştir. *(Bazı homologları tek olarak elde edilebilmiştir).* [*Ing.* Quinomethane, methylene-quinone; *Fr.* Méthylène-quinone].
☆ *Eşanl.* **metilenkinon.**

kinon, i. *Fr. quinone* < *quinine*, kinin *kim.* Halkalı ve iki etilen bağı bulunan *a* veya *y* diketonlara verilen genel ad; orta veya para difenollerin oksitlenmesinden meydana gelir. [*Ing.* Quinone].

kinsiz, s. Kin taşımayan.

kinüklidin, i. *Fr. quinuclidine.* Cilt halkalı tersiyer baz; 140° C'ta kaynar, çekirdek yapısı, kinin ve sinkoninde de bulunur. [*Ing.* Quinuclidine].

kionit,-ti, i. *Fr. cionite* < *Yun. kion*, küçükdil *patol.* Küçükdil iltihabı. [*Ing.* Cionitis].

kionotom, i. *Fr. Cionotome* < *kion*, Küçükdil. + *tome*, ayırmak, kesmek. *cerr.* Küçük dil kesmeye yarayan âlet *(makas).* [*Ing.* Cionotome].

kip,-pi, i. *esk. T.* § ❶ Örnek, kalıp, model. [*Ing.* Model; *Fr.* Modèle]. § ❷ *fels.* Değişebilen öğreti ve geçici nitelik: *Bir maddenin şekli bir kiptir, ağırlığı ise sanlarından biridir.* [*Osm.* Hal, tavır; *Ing.* Mood; *Fr.* Mode]. ☆ *Karş.* **san.** § ❸ *gram.* Fiillerin bildirme, dilek-şart, istek, gereklik veya emir bildirdiklerine göre girdikleri şekil: *Gitmeli gereklik kipinde, gitsin emir kipinde birer fiildir,* bildirme, dilek-şart, emir, gereklik, istek kipi. [*Osm.* Sıyga; *Ing.* Mood; *Fr.* Mode]. § ❹ *mant.* (a) Önermelerin nicelik ve niteliğiyle belirlenen tasım biçimi. *(Kip, kimi zaman bir önermenin ileri sürülüş özelliğini /imkân, zorunluk v.b./ belirtir);* (b) Genel felsefede, bir konunun her çeşit belirlenimi. *(Spigoza'da kip, cevherin özünü meydana getiren yükleme karşıttır).* [*Ing.* Mood; *Fr.* Mode]. ◉ **dilek ~ leri**, *gram.* ◘ **Dilek.** ◉ **dilek şart ~ i**, *gram.* ◘ **Dilek.** ◉ **emir ~ i**, *gram.* ◘ **Emir.** ◉ **gereklik ~ i**, *gram.* ◘ **Gereklik.** ◉ **haber ~ i**, *gram.* ◘ **Haber.** ◉ **istek ~ i**, *gram.* ◘ **İstek[1].** ◉ **isteme ~ leri**, *gram.* ◘ **İsteme.**

kipe, i. *cimn.* Hızla bükülen kalçanın sert ve birden gerilişiyle vücudun yatıştan ayaküstü duruşa veya asılmadan dayanmaya geçmesi. [*Ing.* Overswing to standing; *Fr.* Coup de reins *(choquement)*]. ◉ **ayaktan ~**, *cimn.* ◘ **Ayaktan.** ◉ **baş ~ i**, *cimn.* ◘ **Baş.**

kipeki, i. *(Köpek'in adından), nüm.* Türkistan parası.

kiplik,-ği, i. *fels.* Önermelerin yalın, belkili veya zorunlu olmak nitelikleri: *Ruhun ölümsüz olması ihtimali vardır,* önermesinin kipliği belkilidir. [*Osm.* Cihet, keyfiyet; *Ing.* Modality; *Fr.* Modalité].

kir, i. *esk.T.* § ❶ Vücudun, elbise ve çamaşırın, kullanılan herşeyin üzerinde biriken iğnelendirici nesne; pislik tabakası: *Gömleğin kiri. Hamamda kese ile oğarak kir çıkarırlar.* [*Ing.* Dirt, filth; *Fr.* Saleté]. § ❷ *mec.* Utanılacak hal, leke. [*Ing.* Dishonesty; *Fr.* Malhonnêteté]. ◉ **~ i kabarmak**, *dey. (kir hk.)* Nem, ısı v.b. sebeplerle yumuşayarak yapıştığı yüzeyden ayrılabilir duruma gelmek. [*Ing.* To come loose *(dead skin)*].
~ fitili, Kirleri kabaran bir yüzey ovulunca ortaya çıkan kir taneleri. [*Ing.* Roll of dead skin rubbed from the body in a bath].
~ götürmek (kir kaldırmak), *dey.* Kirini belli etmemek: *Açık renkler kir götürmez.* [*Ing.* Not to show the dirt; *Fr.* Supporter et cacher la crasse].
~ götürmek *(bir şeyi)*, *dey.* Pislik ve kir içinde olmak.
~ tutmak, *dey.* Kirini hemen belli etmek, kirlenebilir olmak. [*Ing.* To show dirt (material); *Fr.* être facilement crasseux].

kir /kīr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Insanlarda veya hayvanlarda erkeklik organı. [*Ing.* Penis; *Fr.* Pénis, verge].

kira /kirâ/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Bir evin, bir konutun veya herhangi bir mülkün, taşıt veya binek hayvanının sahibi tarafından belli bir bedel karşılığında bir süre için başkasına verilmesi: *Kira sözleşmesi. Kira ile bir kitap veya makine almak.* [*Osm.* Icar, isticar; *Ing.* Rent, hire, hiring; *Fr.* Louage, location]. § ❷ Bu şekilde verilen veya alınan bir şey için ödenen karşılık: *Ev sahibi kira almaya gelecek. Ev kirası. At kirası.* [*Osm.* Icar bedeli, icare; *Fr.* Rent, rental, hire; *Fr.* Loyer]. ◉ **~ da olmak**, *dey.* § ❶ Kira karşılığında verilmiş olmak. § ❷ Kira ile tutulmuş bir yerde oturmak. [*Ing.* To live in rented quarters; *Fr.* être loué]. ◉ **~ ların tahdidi**, *ikt.* Hükümet tarafından kiraların kontrolü. [*Ing.* Rent control]. ◉ **~ ya vermek (kira ile vermek)**, *dey. (bir şeyi)* birine kiralamak. [*Ing.* To let out on hire or on lease, to let, to rent; *Fr.* Louer, donner en location, à bail]. ◉ **ağzına ~ istemek**, *dey.* Bir seyi söylemek ve konuşmak için nazlanmak. ◉ **ev ~ sı**, Kiralanan bir ev için ödenen ücret. ◉ **gedik mülkün ~ sı**, *huk.* ◘ **Gedik.** ◉ **gemi ~ sı**, *huk.* ◘ **Gemi.** ◉ **kulağını ~ ya mı verdin?** *dey.* Söylenen bir şeyi dikkatle dinlemeyen kimseler hakkında söylenir.
~ arabası, Kira ile tutulan araba. [*Ing.* Hired vehicle, taxi, cab].
~ bedeli, *huk.* ◘ **Kira[2].**
~ evi, Kiralanmak üzere yapılmış ev. [*Ing.* A rentable house; *Fr.* Appartement loué, en location].
~ ile (kirada) oturmak, *dey.* Bir yerde kira ödeyerek oturmak. [*Ing.* To live in rented quarters].
~ ile tutmak, *dey.* Herhangi bir seyi kiralamak. [*Ing.* To rent, to hire, to take on hire; *Fr.* Louer, prendre à bail, en location].
~ vermek, Bir şeyin kira ücretini ödemek.

kiracı /kirâcı/, s. § ❶ Bir şeyi kira ile tutan kimse: *Biz bu evde kiracıyız. Evde kiracı var.* [*Osm.* Müstecir; *Ing.* Tenant, renter, lodger, leaseholder, lessee; *Fr.* Locataire]. § ❷ *h.d.* Katırcı, arabacı gibi, kira ile binek veya yük hayvanı veren kimse. § ❸ *huk.* Kira sözleşmesinin taraflarından olan ve bir şeyin kullanılmasını, belli bir ücret karşılığında kiralayan kimse. ◉ **~ nın kiralaması**, *huk.* Kiralanmış olan bir gayrimenkulün kiracı tarafından kısmen veya tamamen bir diğerine kiralanması, müstecirin icarı. ◉ **gemi ~ sı**, *huk.* ◘ **Gemi.**

kiracılık,-ğı, i. § ❷ Kiracı olma hali, kira evinde oturma. [*Ing.* Tenantry; *Fr.* État de celui qui habite une maison ou un appartement loué, location]. § ❷ *h.d.* Ücretle hayvan kiralayarak çalıştırma işi.

kirah, i. Arşının on altıda biri.

kiralama, i. § ❶ Bir toprağı, veya herhangi bir yeri sahibinden bir ücret karşılığı olarak kiralamak işi. [*Osm.* Isticar; *Ing.* Leasing, letting out; *Fr.* Louage]. § ❷ *sin.* Bir filmin belirli bir süre işletilmesi için oynatımcıya verilmesi. [*Ing.* Booking; *Fr.* Location]. § ❸ Kiraya verme. ◉ **görmeden ~**, *sin.* ◘ **Görme.**
~ sözleşmesi, *sin.* Kiralamanın şartlarını belirten sözleşme. [*Ing.* Booking contract; *Fr.* Contrat de location].

kiralamak(-i, -e), f. § ❶ Bir şeyi birine kiraya *(kira ile)* vermek: *Evi ona kiraladım.* [*Osm.* Icar etmek; *Ing.* To lease, to let, to rent, to hire, to let out on hire or on lease; *Fr.* Louer]. § ❷ *(-i, -den)* Bir şeyi kira ile tutmak: *Evi ondan kiraladım.* [*Osm.* Isticar etmek; *Ing.* To rent, to hire, to take on hire or on lease; *Fr.* Louer].

kiralanan, i. *huk.* Kira sözleşmesine konu olan, taşınır veya taşınmaz mal. [*Osm.* Mecur; *Ing.* Property hired, leased; *Fr.* Chose louée].

kiralanmak, nsz. f. Kiraya verilmek: *Bina dün kiralandı.* [*Ing.* To be let; *Fr.* être loué]. § ❷ Kira ile tutulmak.

kiralayan, i. *huk.* (a) Kira sözleşmesinin taraflarından olan ve malını kiraya veren kimse. [*Osm.* Mucir; *Ing.* Lessee, lessor, hirer, letter; *Fr.* Loueur,-euse]; (b) Deniz nakliyatında, kiralayan, navlun sözleşmesinin taraflarından biri olup, bir bedel karşılığında ve kendi adına bir deniz aracıyle belli bir yere kadar mal taşımayı taahhüt eden kimse. [*Osm.* Mucir; *Ing.* Charterer; *Fr.* (Af)fréteur, nolis(at)eur].
☆ *Eşanl.* **armatör.**

kiralı, s. Kiralanmış olan. [*Ing.* Hired, rented; *Fr.* Loué,-ée].
~ ve hususi uçuşlar *(ücretli), hava.* Tarifeli uçuşlar haricinde, bedel mukabili yapılan uçuşlar ve bunlarla alâkalı boş uçuşlar. [*Ing.* Charter and special flights *(revenue); Fr.* Vols d'affrètements et vols speciaux *(payant)*].
~ ve hususi uçuşlar, *(ücretsiz, hava* Karşılığında bedel alınmayan kira uçuşları ve hususi uçuşlar. [*Ing.* Charter and special flights *(non-revenue); Fr.* Vols d'affrètement et vols speciaux *(non payant)*].

kiralık, s. § ❶ Kiraya verilecek olan: *Kiralık birçok yer var ama pahalı.* [*Ing.* For rent, forhire, to let; *Fr.* À louer]; § ❷ Kiraya verilmek için yapılmış olan.
~ kasa, *ikt.* Anahtarlarından biri bankada, biri de müşteride bulunup, birlikte açılıp kapatılan ve kıymetli eşyaların saklandığı

özel kasa. [*ing.* Safe-deposit box; *Fr.* Petit coffre fort].

~ **katil**, Birisi tarafından bir kimseyi öldürmek üzere para ile tutulmuş kimse.

kiralji, i. *Fr. chiralgie. tıp.* Elin, sıkıldığı zaman acı duyma hassasiyeti

kirâm /kiram/, ç. *s. Osm.* < *Ar. kerem* > *kerim. esk.* Şerefli, cömert olanlar, büyükler, soylu kimseler.

kiramünkatibin, ç. i. *Osm.* < *Ar. kirâmün kâtibin. din.* İnsanların isledikleri iyi ve kötü hareketleri yazmakla görevlendirilen meleklere verilen ad. *(Kur'an'da bu meleklerin insanları her zaman denetledikleri bildirilir: «Halbuki sizin üstünüzde gerçekbekçiler, çok şerefli yazıcılar vardır ki, onlar ne yapıyorsunuz bilirler / İnfitar, 10-12/).* [*ing.* Recording angels].

kiraz, i. *Yun. kerasi. bot.* § ❶ İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından anayurdu Küçük Asya olan, düz kabuklu, ağaç veya ağaççık halinde bir meyve ağacı. Genellikle yapraklanmadan önce çiçek açar. Meyvesi, etli ve tek çekirdekli bir drupadır. Kiraz saplarının suda kaynatılmasından elde edilen eriyik, idrar söktürücü olarak kullanılır. Serin ve süzek toprak ister. Aşılı olarak dikilir. Meyve bahçelerinde yetiştirilen yüzlerce çeşidi vardır Bazılarının odunu pipo yapımında ve ince marangozlukta kullanılır. Meyvesi C vitamini bakımından zengindir; çiğ olarak yenir, pastacılıkta ve şekerlemecilikte de kullanılır. Türkiye'de yetişen başlıca kiraz çeşitleri: **yakacık** *(meyvesi orta irilikte, kırmızı-siyah, tatlı ve suludur);* **dalbastı** *(meyvesi sarı üzerine parlak kırmızı, iri, eti sertçe, verimli ve nakliyata elverişlidir);* **kara** *(meyvesi iri, siyaha çalar koyu kırmızıdır);* **altıparmak** *(meyvesi ufak, koyu kırmızı, sulu ve verimlidir).* [*ing. Prunus avium; ing.* Cherry-tree; *Fr.* Cerisier]; § ❷ Kiraz ağacının fındıktan büyükçe, derisi ince, kırmızı renkte, eti sulu ve tatlı, tek ve sert çekirdekli meyvası. [*ing.* Cherry; *Fr.* Cerise]; § ❸ s. Kiraz seklinde olan. [*Fr.* En cerise]. ◉ **boynu** ~ **çöpüne dönmek,** *dey.* Çok zayıflamak. ◉ **dalbastı** ~ ı, ◘ **Kiraz**[1]; ◉ **ekşi** ~, Vişne; ◉ **gürcü** ~ ı, *bot.* ◘ **Taflan**; ◉ **Hint** ~ ı, Sıcak ülkelerde yetişen, zeytine benzeyen meyveleri yenen, büyük gövdeli ağaç. [*ing.* Mango (-tree); *Fr.* Manguier]; ◉ **kokulu** ~, Kerestesi güzel ve meyvesi hoş kokan bir çesit kiraz, idrisağacı; ◉ **kuş** ~ ı, *bot.* Ormanlarda yetişen, meyvesi küçük siyahımtrak, yumuşak etli ve tatlı bir kiraz çesidi. Meyvesinden damıtma ile kiraz rakısı elde edilir. [*Lat. P. cerasun avium; ing.* Wild cherry (-tree), gean (-tree), merry (-tree); *Fr.* Merisier, cerisier des bois, cerisier des oiseaux]. ☆ *Eşanl.* **yabanî kiraz.**

~ **ağızlık (çubuk)**, Kiraz ağacından yapılan ve makbul sayılan sigara ağızlığı. [*ing.* Cherry wood cigarette holder].

~ **ayı**, Mayıs. [*ing.* May; *Fr.* Mai].

~ **biberi**, *h. d.* Süs biberi. [*Ing.* Inedible decorative pepper].

~ **dudak**, *dey.* Küçük ve kırmızı dudak. [*ing.* Cherry lipped; *Fr.* Bouche en cerise].

~ **dudaklı**, *dey.* Dudakları toplu ve kırmızı. [*Ing.* Cherry-lipped].

~ **elması**, *bot.* Kırmızı veya soluk renkli, parlak kabuklu küçük ve sert bir elma çesidi. [*Ing.* Very small kind of apple; *Fr.* Espèce de pomme très petit].

~ **eriği**, Tadı eksi bir cins kiraz. [*ing.* Sour cherry].

~ **gibi**, *dey.* Çok kırmızı, koyu kırmızı. [*Fr.* Cerise, couleur de la cerise].

~ **gözkurdu**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kirazgözkurdu.**

~ **güvesi**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kiraz güvesi.**

~ **kuşu**, *zool.* ◘ **Kirazkuşu.**

~ **meltemi**, Haziran ayında esen meltem. [*ing.* June breeze].

~ **rakısı**, Mayalandırılan kiraz veya kuş kirazından damıtılarak elde edilen rakı. [*ing.* Cherry wine; *Fr.* Vin de cerise].

~ **sineği**, *zool.* ◘ **Sinek.**

~ **sülüğü**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kirazsülüğü.**

~ **yaprak biti**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kirazyaprakbiti.**

~ **yaprak böceği**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kirazyaprakböceği.**

kiraz.gözkurdu, b. i. *Zool.* ve *paraz.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Curculionidae* familyasından, kirazlarda çiçek tomurcuklarını yiyerek meyve verimine engel olan kınkanatlı böcek kurtçuğu. [*Lat. Anthonomus druparum; Fr.* Anthonome, charançon des drupes].

kiraz.güvesi, b. i. *zool.* ve *paraz.* Kiraz, şeftali, kayısı gibi ağaçlarda, çiçek ve oluşum çağındaki meyveleri kemirerek büyüyen küçük pulkanatlı. [*Lat. Argyresthia ephippella*].

kiraz.kuşu, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, izpinozgiller *(Fringillidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 17 sm. Sırtı pas kırmızısı, karnı sarı, başı kara olur. Avrupa ve Ön Asya'da tepe ve ormanlarda yaşar. [*Lat. Emberiza melanocephala; ing.* Black-headed bunting; *Fr.* Bruant à tête noire].

kirazlık,-ğı, i. Kiraz bahçesi. Kiraz ağaçları çok olan yer. [*ing.* Cherry-orchard, cherry-garden; *Fr.* Cerisaie]

kiraz.sülüğü, b. i. *zool.* ve *paraz.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, *Tenthredinidae* familyasından, kurtçuk çağında, kiraz, armut, elma, ayva, erik, kayısı yeşil dokularıyle beslenerek yaprak dökülmelerine yol açan, küçük, esmer zarkanatlı. [*Lat. Caliroa limacina; ing.* Pear slug; *Fr.* Eriocampe limacine].

kiraz.yaprak.biti, b. i. *zool.* ve *paraz.* Yaprakbitigiller *(Aphidae)* familyasından, kiraz yaprak ve sürgünlerine yapışarak onları kıvıran, küçük, koyu esmer hortumlu böcek. [*Lat. Myzus cerasi; ing.* Cherry aphid; *Fr.* Puceron des cerisiers].

kiraz.yaprak.böceği, b. i. *zool.* ve *paraz.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Chrysomelidae* familyasından, ilkbaharda oburca kiraz, vişne, armut, kavak, fındık, pamuk ve üzüm yaprağı yiyerek sürgünleri kurutan, bir santimetre boyunda kınkanatlı böcek. *(Türkiye'de yaygındır).* [*Lat. Labidostomis propincua; Fr.* Labidostome].

kirdar, i. ve s. ◘ **Girdâr.**

kirde, i. *h. d.* Mısır ununden yapılan ve tandırda pişirilen bir çeşit ekmek veya pide. [*ing.* Thin, crustless cake of corn bread, kind of corn bread; *Fr.* Pain rond].

kirdebil, i. Kolsuz büyük odun bıçkısı.

kirdigâr, b. i. ◘ **Girdigâr.**

kirdi'ler, ç. öz. i. Kuzey Kamerun'daki halk topluluklarına verilen ad. Pöller tarafından dağlara *(Soli ve Alantika dağı, Mandara Masifi)* sürüldüler. Çeşitli ırklardan gelen bu zenciler hâlâ ruhlara taparlar; ayrıca çok iyi çeftçidirler En çok bilinenleri Kapsiki'ler ve Mokolo yakınlarında yaşayan Matakam'lardır. [*ing.* ve *Fr.* Kirdis].

kireç, i. *Fars. gereç.* § ❶ *kim.* Mermer, tebeşir, kireç taşı, alçı taşı v.b. gibi birçok taşın temel maddesini meydana getiren kalsiyum oksid CaO; *Kireç, özel fırınlarda, kireç taşının kavrulmasıyle elde edilir).* [*Osm.* Kils; *ing.* Lime; *Fr.* Chaux]; § ❷ Kalsiyum hidroksid $Ca(OH)_2$. [*Ing.* Lime; *Fr.* Chaux]; § ❸ *ev işleri.* **Kireçkaymağı.** § ❹ *term.* Buhar kazanlarının içinde biriken kalkerli kabuk; ◉ **arsenyatlı** ~, *min.* ◘ **Farmakolit**; ◉ **azotlu** ~, ◘ **Kireçli siyanamide**; ◉ **boratlı** ~, *min.* ◘ **Rodozit**; ◉ **çalı kireci**, Odun veya çalı yakılarak üretilen kireç olup sıvalarda kullanılır; ◉ **dolomit kireci**, *inş.* İçinde magnezyum oksid oranı yüzde 10 dan fazla olan kireç. *(Bağlayıcı özelliği taşıdığı için inşaatta kullanılır).* [*ing.* Dolomite lime; *Fr.* Chaux de dolomite]; ◉ **granüle** ~, *tekn.* Taneleri 10 mm. den küçük hale getirilmiş kireç. [*ing.* Granulated lime; *Fr.* Chaux granulée]; ◉ **flüorlu** ~, *min.* ◘ **Flüorin**; ◉ **hava** ~ **i**, *inş.* Havanın karbon dioksidini alarak katılaşan söndürülmüş kireç. *(Normal söndürülmüş kireçler, hava kirecidir).* [*ing.* Air-slaked lime; *Fr.* Chaux fusée; *Fr.* Chaux aérienne]; ◉ **hidrolik** ~, *inş.* ◘ **Hidrolik**; ◉ **ince** ~, *inş.* Saf olmayan kireç taşından hazırlanan sönmüş kireç. [*ing.* Quiet lime; *Fr.* Chaux maigre]; ◉ **kömür kireci**, Taşların maden kömürü ile yakılmasından meydana gelen kirec; ◉ **mermer** ~ **i**, ◘ **Mermer**; ◉ **sanayi kireci**, *sny.* İnşaat kirecinden daha ince olan ve hızla tepkimeye giren söndürülmüş veya söndürülmemiş kireç. [*ing.* Industrial lime; *Fr.* Chaux industrielle]; ◉ **silisli boratlı** ~, *min.* ◘ **Datolit**; ◉ **söndürülmüş toz** ~, *tekn.* Kirecin özel bir teknikle kuru olarak

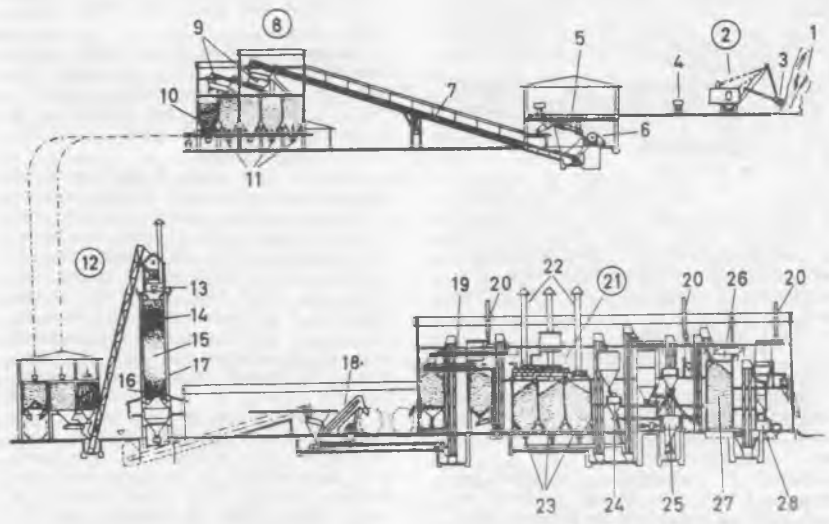

ŞEKİL: 316. — **KİREÇ FABRİKASI**: **1.** Taş ocağı. **(2)** Ekskavatör. **3.** Ekskavatör kepçesi. **4.** Vagon. **5.** Çubuklu kalbur. **6.** Ilk kırıcı. **7.** Kayışlı taşıyıcı **(8)** Kalburlama tesisatı. **9.** Sarsıntılı kalbur. **10.** Kırılmış kireçtaşı. **11.** Kireçtaşı mıcırları. **(12)** Kireç ocağı. **13.** Ocak yükleyicisi. **14.** Ocak doldurma *(Kireçtaşı ve kok karışımı).* **15.** Yanma bölgesi. **16.** Sönmemiş kireç. **17.** Ocak örtüsü. **18.** Kireç kırıcısı ve yükleyicisi. **19.** Öğütme ve kalburlama düzeni. **20.** Toz toplayıcısı. **(21)** Kireç söndürme düzeni *(hidratör).* **22.** Buhar kanalları. **23.** Söndürülmüş kireç silosu. **24.** Hava ayırıcısı *(kalbur makinesi)* **25.** Öğütücü. **26.** Söndürülmüş kireç silosu. **27.** Söndürülmüş kireç. **28.** Paketleme düzeni.

söndürülmesinden elde edilen ve taneleri 9° mikrondan küçük oan toz kireç; ◉ **sönmemiş** ~, *inş.* Yakıcı niteliği olan ve ocaktan çıkarıldığı halde bulunan kireç. [*Ing.* Quicklime, caustic lime; *Fr.* Chaux vive]. ◉ **sönmüş** ~, *inş.* Su ile söndürülerek toz veya bulamaç haline getirilmiş kireç. [*ing.* Slaked lime, slack(ed) lime; *Fr.* Chaux éteinte]; ◉ **su kireci**, *inş.* Su içinde çabucak katılaşan toz kireç. *(İçinde yüzde 5-30 alüminyum silikat bulunan kireç taşlarının yakılmasından elde edilir; meydana gelen alüminyum oksid ve kalsiyum silikat su ilâvesiyle kalsiyum hidroksid haine gelerek su altında donma yeteneği kazanır).* [*ing.* Hydraulic lime; *Fr.* Chaux hydraulique]; ◉ **sülfatlı** ~, ◘ **Jips**; ◉ **süzme** ~, Kirecin su ile karıştırılarak şerbet haline getirildikten sonra bir kuyuya doldurulup bırakılarak suyu buharlaştırılmak suretiyle hamur halinde hazırlanan kireçlere verilen ad. *(Bunlar ince işlerde ve sıvalarda kullanılır);* ◉ **tarım kireci**, *trm.* Tarım işlerinde kullanılan çok ince, sulu kireç. [*ing.* Agricultural lime; *Fr.* Chaux agricole]; ◉ **yağlı** ~, *inş.* Saf kalkerden hazırlanan sönmüş kireç. *(İnşaat harcında kayganlık yarattığı için kullanılır).* [*ing.* Fat lime; *Fr.* Chaux grasse].

~ **badanası**, *inş.* Su içinde asılı halde sönmüş kireç.

~ **çiçeği**, *kim.* ◘ **Çiçek.**

~ **fırını (ocağı)**, *inş.* Kireç taşlarını yakarak kireç elde edilen bir çeşit ocak. [*ing.* Lime-kiln; *Fr.* Four à chaux, chaufour].

~ **gibi olmak (kireç kesilmek)**, *dey.* Yüzünde hiç renk kalmamak, rengi solmak.

~ **giderimi**, *jeol.* Kirecin karbon dioksitli sular tarafından sürüklenmesi sonucunda bir yer tabakasının kireçsiz kalması. *(Kireç gidermesi, kayalarda, toprakta, minerallerde ve fosillerde meydana gelir).* [*Ing.* Decalcification; *Fr.* Décalcification].

☆ *Eşanl.* **dikalsifikasyon.**

~ **giderimli kil**, *jeol.* Kireç tasının kimyasal bozuşmasıyle ortaya çıkan oldukça killi oluşuk. [*ing.* Decalcification clay; *Fr.* Argile de décalcification].

~ **harcı**, *inş.* Kum ve kireci karıştırarak yapılan harç. [*ing.* Lime mortar].

~ **hastalığı**, *zool. Beauveria bassiana* mantarının sebep olduğu öldürücü bir ipekböceği hastalığı. [*ing.* ve *Fr.* Muscardine].

~ **ihtiyacı**, *trm.* Bir dekar toprağın 15 sm. derinliğindeki kısmının asidliğini belirli bir derece azaltmak için gerekli öğütülmüş kireçtaşı ihtiyacı. [*ing.* Lime requirement].

~ **kaymağı**, ◘ **Kireçkaymağı.**

~ **kuyusu**, *inş.* İçinde kirecin söndürüldüğü geniş çukur. [*ing.* Lime pit; *Fr.* Cavite où l'on éteint la chaux].

~ **merhemi**, *ecz.* Eşit miktarda zeytinyağı ve kireç suyu karışımı. *(Yanık tedavisinde kullanılan kalsiyum sabunlarının yağ içindeki emülsiyonunu meydana getirir).*

~ **ocağı**, *inş.* Kireç yapmak için taşların yakıldığı fırın. *(Silindir şeklinde içi boş ve etrafı ateş tuğlası veya taşlarla örülmüş ve aşağı tarafına da hava almak ve odun atmak için bir delik bırakılmış olan ocaklardır. Bunların içine doldurulan taşlar alttan yakılan ateşle yakılarak kireç yapılır).* [*ing.* Limestone quarry; *Fr.* Chaufour].

~ **sıvası**, *inş.* Kirecin bağlayıcı özelliğinden yararlanılarak yapılan sıva. [*ing.* Lime cast, lime plaster; *Fr.* Crépi].

~ **sökme**, *deric.* Kireçlemede deriye uygulanan kireç ve başka alkali maddeleri giderme. *(Kireç sökme zayıf asidleri kapsayan banyolarda /laktik asid, asetik asid, bütrik asid v.b./ ya sodyum bisülfit veya amonyu klorür bileşimli banyolarda yapılır).*

~ **söndürmek**, *inş.* Kireç kuyusu veya geniş bir kap içinde kirecin üzerine su dökerek kalsiyum hidroksid haline getirmek. [*ing.* To slake lime; *Fr.* Eteindre la chaux].

~ **suyu**, *ecz.* İçinde erimiş halde kireç *(yüzde 2)* bulunan su. *(Çocuk hekimliğinde, ishal kesici ve sütün sindirilmesini kolaylaştırıcı olarak, günde 30 ile 60 gr.'lık dozlarda kullanılır).* [*Osm.* Mâ-i kils; *Ing.* Lime-water; *Fr.* Eau de chaux].

~ **sütü**, *inş.* Badana yapmakta kullanılan sulandırılmış kireç. [*Osm.* Leben-i kils; *ing.* Limewash, whitewash; *Fr.* Lait de chaux].

~ **taşı**, *jeom.* ◘ **Kireçtaşı.**

~ **tavası**, *inş.* İçinde magnezyum oksid oranı yüzde 104 den katıldığı geniş tekne. [*ing.* Large wooden trough in which lime is slaked].

~ **yeren**, *bot.* ◘ **Kireçyeren.**

~ **yozlaşması**, *patol.* Bazı kürlere veya hücre sümüksel zarı temel maddesine karbonat tuzlarının sızması.

kireççi, i. Kireç taşından kireç elde eden veya kireç satan kimse. [*ing.* Lime-burner, a seller of lime; *Fr.* Marchand de chaux].

kireççil, s. Kireçli topraktan hoslanan: *Yonca kireççil bitkilerdendir).* [*Osm.* Mûhibül-kils; *ing.* Calcicole; *Fr.* Calciphile, calcicole].

kireç.kaymağı, b. i. *kim.* Kireç klorüründen ibaret sarımsı beyaz renkte ve klor kokusunda bir toz veya sulandırılmış madde olup bazı eşya ve yerleri mikroplardan arıtmakta ve çamaşır temizlemekte kullanılır. [*ing.* Chloride of lime, cream of lime, spaked lime, lime putty; *Fr.* Chlorure de chaux].

kireçleme, i. § ❶ *trm.* (a) Toprağa kireç verme. [*ing.* Liming; *Fr.* Chaulage, chaudage]; (b) Tohumları ekmeden önce kirece batırmak. [*ing.* Liming; *Fr.* Chaulage, chaudage]; (b) Zararlı böcekleri ve bitkileri yoketmek için toprağa kireç suyu serpmek. [*ing.* Liming; *Fr.* Chaulage, chaudage]; (c) Duvar ve ağaçları badalanalamak v.b. [*ing.* Liming; *Fr.* Chaulage, chaudage]; § ❷ *şekerc.* Koloidal maddelerin ve billûrlaşmayı engelleyecek bazı asidlerin çökelmesini sağlamak için pancar şerbetine bir miktar kireç katma işlemi; § ❸ *şeker sny.* Şekerli suya kireç katma eylemi. [*ing.* Liming; *Fr.* Chaulage, chaudage]; § ❹ *dok.* Pamuklu kadifelerde, kadife havını meydana getirecek atkı ipliklerini sertleştirmek amacıyle kesme makinesine verilmeden önce ham kuması kireç kaymağına batırma işlemi.

kireçlemek, (-i), f. § ❶ Bir şeyin içine kirec katmak veya üzerine kireç sürmek: *Derileri kireçlemişler.* [*ing.* To put in lime, to add lime *(to)*, limewash; *Fr.* Chauler]; (b) Badana yapmak, badanalamak: *Bahçe duvarlarını daha yeni kireçlemiştir.* [*ing.* To whitewash; *Fr.* Badigeonner en blanc, peindre à la chaux, blanchir à la chaux]; § ❷ *kim.* Manganez tuzlarını çökertmek için, tuzlu su havuzlarına veya fırınlarına kireç sütü katmak. [*ing.* To lime; *Fr.* Chauler]; § ❸ *met.* Asidle pas giderme işleminden kalsiyum gliserofosfat v.b. gibi inorganik teli, haddeleme işlemi sırasında kaynar kireç banyosundan geçirmek. [*ing.* To lime; *Fr.* Chauler]; § ❹ *trm.* Bir toprağı kireçle ıslah etmek için tahılları kireçli bir eriyik içine batırmak. [*ing.* To sprinkle; *Fr.* Chauler]; ◉ **bir ağacı** ~, Ağacın gövdesine erimiş kireç sürmek. [*ing.* To limewash a tree; *Fr.* Chauler un arbre].

kireçlendirme, i. *ted.* Kandaki kalsiyum oranını ve kalsiyumun dokulara yerleşmesini arttırma eylemi. *(Kireçlendirme amacıyle eskiden kalsiyum gliserofosfat v.b. gibi inorganik kalsiyum tuzları kullanılırdı; fakat bunların emilmesi düzenli olmadığından her zaman istenilen sonuç elde edilmezdi. Bugün bu tuzlara yardımcı olarak opoterapik müstahzarlardan, D ve C vitaminlerinden ve morötesi ışınımlardan yararlanılmaktadır).* [*Ing.* Defecation, calcination; *Fr.* Défécation, calcination].

kireçlenme, i. ◘ **Kireçleşme.**

kireçlenmek, nsz. f. § ❶ Kireç dökülmek veya bulaşmak; § ❷ Kireç sürülmek.

kireçleşme, kireçlenme, i. § ❶ Kireçleşmek eylemi. [*ing.* ve *Fr.* Calcification]; § ❷ *anat.* Organik dokuların içine çöken kireç birikimi. [*Osm.* Tekellüs, teklîs; *Ing.* ve *Fr.* Calcification]; § ❸ *bot.* Bitkilerin hücre zarlarında kalsiyum tuzlarının toplanması. [*Osm.* Tekellüs, teklîs; *Ing.* ve *Fr.* Calcification]; § ❹ *diş. cerr.* Dişin, embriyondaki diş taslağından başlayan oluşum süresi. [*Ing.* ve *Fr.* Calcification]. § ❺ *fizyol.* ve *patol.* (a) Kıkırdaklarda, kemiklerin oluşumuna imkân veren kalsiyum tuzlarının *(özellikle fosfatlar)* depo edilmesi: *Kireçlenme kemikleşmenin bir evresidir.* [*Ing.* ve *Fr.* Calcification]; (b) Kalsiyum tuzlarının kemiklerden başka dokularda depo edilmesi. *(Genellikle kronik bir iltihap /tüberküloz/ veya bir doku soysuzlaşması sonucu /arterioskleroz/ meydana gelir).* [*Ing.* ve *Fr.* Calcification].

☆ *Eşanl.* **kalkerleşme, kalsifikasyon.**

kireçleşmek, nsz. f. § ❶ Kireç haline gelmek. [*ing.* To calcify, become calcareous; *Fr.* Se calciner]; § ❷ *bot.* ve *biy.* Dokularda veya bitkilerin hücre zarlarında kalsiyum karbonatı veya kalsiyum oksalatı gibi kalsiyum tuzları toplanmak.

kireçli, s. § ❶ Bileşiminde kireç bulunan veya kireci çok olan: *Kireçli su. Kireçli toprak.* [*ing.* Calcareous, chalky, limy, mixed with lime; *Fr.* Calcaire, mêlé à la chaux]; § ❷ Badana edilmiş, kireçlenmiş. [*ing.* Limewashed; *Fr.* Badigeonné,-ée en blanc]; § ❸ Kirece sürünmüş, kireç bulaşmış; üzerinde kireç olan: *Kireçli el.* [*ing.* Limy; *Fr.* Calcique, calcaire]; § ❹ İçine kireç katılarak hazırlanmış: *Kireçli harç.* [*Ing.* Calcined; *Fr.* Calciné,-ée].

~ **granülom**, *patol.* ◘ **Granülom.**

~ **toprak**, İçinde kilis olan toprak. [*ing.* Calcareous earth; *Fr.* Terre calcaireuse].

~ **tüf**, *jeol.* Yumuşak, çoğunlukla karbonatlı *(bazen kumlu)*, çekiçle üzerine vurulduğunda boğuk ve tok bir ses veren taş.

kireçlik,-ği, i. § ❶ Kireç konan yer. § ❷ s. Kireci olan: *Kireçlik yer.* § ❸ *deric.* (a) Kılların dökülmesini sağlamak için, derilerin yatırıldığı kireç ve sodyum sülfür *(zırnık)* eriyiği banyosu *(kireçlik, kıl yolma işleminden başka, derilerin kabarması ve deri liflerinin sepilenmesini kolaylaştıran değişimi de sağlar);* (b) Bu işlemin yapıldığı tekne.

~ **işlemek**, *deric.* ◘ **işlemek.**

~ **işlemesi**, *deric.* ◘ **işleme.**

kireçlileşme, kireçleşme, i. Bir maddenin kireç haline gelmesi. [*Osm.* Tekellüs; *ing.* Calcification; *Fr.* Calcination].

kireçlilik,-ği, i. Bir sıvıdaki *(ve özellikle sudaki)*, karbonat tuzları oranı. *Karbon dioksid bakımından zengin bazı sular, dağıtım borularından geçerken kireçlilikleri yavaş yavaş artar. Bu yüzden betonarme borular vaktinden önce ufalanır).* [*Fr.* Calcicité].

kireç.sever, b. s. Kireçli topraklarda yaşayabilen veya daha çok kireçli toprakları seven *(bitki).* [*ing.* Calcicole; *Fr.* Calciphile, calcicole].

kireç.sevmez, b. s. ◘ **Kireçyeren.**

kireçsileme, i. ◘ **Kireçlenme.**

kireçsilemek", f. § ❶ *kim.* Isı etkisiyle kireçe çevirme. [*ing.* To calcine, convert into calx by heat; *Fr.* Calciner]. § ❷ Yüksek ısıda kurutmak.

kireçsileşme, i. ◘ **Kireçlenme.**

kireçsiz, s. § ❶ Kireci olmayan: *Kireçsiz, bitek toprak.* § ❷ *(Su hk.)* Bileşiminde karbon tuzlarının oranı düşük, sertlik derecesi az olan.

kireçsizlendirici, s. *tıp.* Kireçsizlenmeye sebep olan: *Kireçsizlendirici rejim.* [*ing.* Decalcifying; *Fr.* Decalcifiant,-ante].

kireçsizlenme, *jeol.* Kayaçların içinde bulunan kalsiyum karbon tuzunun, sularla eritilerek alınması. [*ing.* Decalcification; *Fr.* Decalcification].

kireç.taşı, b. i. ve s. *jeom.* Temel maddesi kalsiyum karbonat olan kaya. [*Osm.* Kils; *Ing.* Lime stone; *Fr.* Calcaire]. ☆ *Eşanl.* **kalker.** ◉ **dolomitli** ~, ◘ **Dolomitli.**

~ **kabuğu**, *jeol.* Kalsiyum karbonik asit tu-

zuyla çimentolanarak sertleşmiş kabuk. [*Ing.* Caliche; *Fr.* Croûte calcaire].
~ **tüfü**, *coğr.* Kaynaklar yanında meydana gelmiş ve içinde erimiş olarak kireç taşının bulunduğu kaynak sularının sıyrışmasından doğmuş süngerimsi taşlar. [*Ing.* Calc tufa; *Fr.* Tuff calcaire].
~ **yüzey şekli**, *jeom.* ◘ **Karst yüzey şekli.**

kireç.yeren*, b. s. *bot.* Kireçli topraklardan hoşlanmayan bitkiler için kullanılır. [*Ing.* Calcififous; *Fr.* Calciphobe, calcifuge].
☆ *Eşanl.* **kireçsevmez.**
☆ *Karş.* **kireçsever, kireççil.**

kiremidi /kiremidi/, s. Kiremit renginde olan. [*Ing.* Brick-red; *Fr.* Rouge brique].

kiremit,-di, i. *Yun. keramos.* Yan yana dizilerek yapıların çatılarını örtmekte kullanılan, birbirinin kenarına binip suyu aşağıya geçirmeden akıtacak biçimde yapılmış, kızıl toprak renginde, pişmiş balçık. [*Ing.* Tile; *Fr.* Tuile]. ◘ *ŞEKİL: 317.* — **KİREMİTLER.** ◉ **alt** ~ **(taban kiremidi)**, Damlarda alt tabakayı oluşturan ve üstüne kapak kiremitler gelen oluklu kiremit [*Fr.* Tuile femelle]. ☆ *Eşanl.* **dişi kiremit.** ◉ **çift yuvalı** ~, Kenarlarında çift yuva olan kiremit. [*Fr.* Tuile à coulisse double]. ◉ **dere kiremidi**, Kiremitlerden gelen suların oluklara akması için konulan ve bir dere oluşturan iki kenarı genişçe kıvrık kiremit. [*Fr.* Tuile corniere]. ◉ **dişi** ~, ◘ **Alt kiremit.** ◉ **frenk kiremidi**, Büyücek dört köşe levhalar ve üstü birçok oluklu şekilde yapılmış kiremit. [*Fr.* Tuile de Marseille]. ☆ *Eşanl.* **Marsilya kiremiti, alafranga kiremit.** ◉ **mahya kiremidi**, *inş.* Evin mahya kirişlerini örtmeğe yarayan kiremit. [*Ing.* Ridge-tile, crest tile; *Fr.* Tuile faîtière]. ◉ **oluklu** ~, *inş.* Enine dışbükey kiremit. [*Ing.* Pantile, spanish tile; *Fr.* Tuile gambardiere]. ◉ **tırnaklı** ~, Kenarlarında birbirine geçmek için tırnakları olan kiremit. [*Ing.* Plain tile; *Fr.* Tuile à crochet].
~ **ağızlığı**, *mim.* ◘ **Antefiks.**
~ **(dam, çatı) aktarma.** ◘ **Aktarma.**
~ **altı iskarası**, Çatıların üstüne alafranga veya oluklu kiremit kaplamak için kadronlarla yapılan iskara olup kiremitler bu kadronlara tellerle bağlanır. *(Osmanlı kiremitiyle örtülen çatılarda böyle kadronlarla iskara yapılmayıp padavra tahtası veya kiremit altı tahtası denilen ince tahtalar kaplanarak kiremitleri bunun üzerine konur).* [*Ing.* Battens; *Fr.* Lattis].
~ **düzeni**, *bot.* Çiçek çevresindeki kısımların birbirini tamamen veya kısmen örtecek şekilde yer alması.
~ **fabrikası**, *sny.* Kiremitlerin yapıldığı fabrika. [*Ing.* Tile factory; *Fr.* Tuilerie].
~ **harmanı**, *sny.* Kiremit yapılan ve pişirilen yer. [*Ing.* Tilery, tile works; *Fr.* Tuilerie].
~ **kaplamak (örtmek)**, *inş.* Kiremitleri, yağmuru içeri sızdırmayacak şekilde, yanyana, getirerek çatıyı örtmek. [*Ing.* To cover with roof tiles, to tile; *Fr.* Couvrir de tuiles, en tuiles].
~ **kebabı**, *mutf.* Iki kiremit arasında pişirilen bir et yemeği.
~ **kenarlığı**, Kiremit örtülü bir damın kenarına konan pişmiş topraktan sırlı veya sırsız pervaz. [*Ing.* Rive de toiture].
~ **ocağı**, *sny.* Kiremidin pişirildiği fırın. [*Ing.* Tile-kiln, tilery; *Fr.* Tuilerie].
~ **toprağı**, *jeol.* Genel olarak demirpası ile kahverengini almış kumlu, milli, killi toprak. [*Ing.* Loam; *Fr.* Limon].
~ **tozu**, *inş.* Tuğla tozu ve kireçten yapılan harç, horasan. [*Ing.* Mortar made of brick-dust and lime; *Fr.* Mortier].

kiremitçi, s. Kiremit yapan, satan veya döşeyen kimse. [*Ing.* Tile maker, tile seller, tile layer; *Fr.* Tuilier].

kiremitçilik,-ği, i. Kiremitçinin yaptığı iş. [*Ing.* Tile making, tile selling; *Fr.* Tuilerie].

kiremit.hane, b. i. § ❶ ◘ **Kiremit fabrikası;** § ❷ Kiremit satılan dükkân.

kiremitli, s. Kiremitle kaplı olan. [*Ing.* Roofed with tiles, tiled; *Fr.* De, en tuiles].

kiremitlik,-ği, i. Yapının kiremitle örtülen çatısı.

kiremitli.kaplumbağa, b. i. *zool.* ◘ **Kaplumbağa.**

kiremitsi, s. *tab, tar.* Kiremit tarzında dizili organ veya eklentiler: *Kiremitsi sürgüler. Kiremitsi pullar.*

kirenaizm, i. *fels.* ◘ **Kirene okulu.**

kirene okulu, *fels.* En üstün iyi'nin hâz olduğunu ileri süren Aristippos'un hazcılık okulu. [*Osm.* Kayrevaniye; *Ing.* Cyrenaism; *Fr.* Cyrénaisme].

kirengeşoma, i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Taşkırangiller *(Saxifragaceae)* familyasından, sonbaharda güzel çiçek açan Japon bitkisi.

kiril alfabesi, öz. i. *dilb.* Yunan büyük harfi tipindeki islav alfabe ve yazısı. Bütün doğu islavları tarafından kullanılan *kiril alfabesi*'nin kaynağı tartışma konusudur. Bir söylentiye göre glagolitik alfabenin plânından örnek alınarak tasarlanan bu alfabeyi Aziz Kliment hazırlamıştır. 1708'de Büyük Petro zamanında basitleştirilerek, Rusya'da halkın kullandığı alfabe *(grajdans-ki şrift)* haline geldi. Oysa slavon alfabesi yalnız dinî metinlerde kulanılıyordu. Kiril alfabesi Ekim 1917 devriminden sonra tekrar değişikliğe uğradı, bazı harfler atıldı. Bu alfabe, birkaç yeni harf ilâvesiyle Bulgarlar ve Sırplar tarafından da kullanıldı, Rumenler XIX. yüzyılın ortasına kadar kiril alfabesini kullandılarsa da, daha sonra latin alfabesini kabul ettiler. [*Ing.* Cyrillic alphabet; *Fr.* Alphabet cyrillique].

kiriş, i. *esk. T.* § ❶ *müz.* Hayvan bağırsaklarından yapılan keman v.b. çalgı teli. [*Ing.* Catgut, bowstring; *Fr.* Corde,corde de boyau]; § ❷ Ot atılan yayın iki ucu arasındaki ip. [*Ing.* Bow string; *Fr.* Corde d'arc]; § ❸ *inş.* Üzerine döşeme tahtalarını mıhlamak üzere kılıçlama yerleştirilen uzun, dört köşe kalın kerestedeп, I profili demirden veya betonarmeden yapılmış yassıca yatay direk parçası. [*Ing.* Joist, plank, balk, baulk, bearer, binding beam, cross beam; *Fr.* Poutrelle]; § ❹ *mat.* Bir eğrinin iki noktasını birleştiren doğru parçası. [*Osm.* Veter; *ing.* Chord of an arc; *Fr.* Corde d'un arc]. § ❺ *anat.* ve *zool.* Kasların kemiklere yapışmasını sağlayan yapılardan her biri; bir kasın hareket edebilen yapılarla bağlanmasını sağlayan beyaz, parlak, telleri sık ve muntazam dizilmiş olan bağ dokusu bandlarıdır. [*Osm.* Veter; *Lat. Tendo; ing.* Tendon, sinew; *Fr.* Tendon]. ☆ *Eşanl.* **kas teli;** § ❻ *demir.* Demiryolu arabaları ve vagonlarda şasilerin ana kayıtı; § ❼ *metrol.* (a) Tabanının kenarı yarım ayak, yüksekliği 12 ayak olan bir kare prizmanın hacmine, yani 102,8 dm^3 e eşit eski odun hacmi ölçme birimi. [*Fr.* Solive]; (b) *(Geniş anl.)* Ayak cinsinden eski odun hacim ölçme birimi. *(Tip örnek 5X7 parmak kesitinde bir parçaydı. Hacmi 0.051 m^3, yani 1.5 ayak küpü).* [*Fr.* Solive]; § ❽ *saatç.* Eski kol saatlerinde, büyük zembereği geçmeye yarayan ince bağırsak tel. [*Fr.* Corde de montre]; § ❾ *vet.* Kasların bir yana bağlanmasına yarayan kısım. [*ing.* ve *Fr.* Tendon]; ◉ ~ **i kırmak**, *dey. arg.* Kaçıp gitmek, uzaklaşmak, sıvışmak, gözden kaybolmak. [*ing.* To take to one's heels, to run away; *Fr.* Se sauver, fuir, prendre la clef des champs]. ☆ *Eşanl.* **açmak.** ◉ ~ **ler dörtgeni**, *mat.* Köşelerinden bir çember geçirilebilen düzlem dörtgen. *(Çemberin içine çizilebilir dörtgen);* ◉ **Achille** ~ **i**, *anat.* ◘ **Aşil**[2], ◉ **ana** ~ **(esas** ~**)**, Kirişlemelerde diğer kirişlerin bindiği ve döşemenin sıkletini taşıyan kiriş. [*ing.* Main girder; *Fr.* Poutre principale]; ◉ **bileşik dolu** ~, Üst ve alt kısmından köşebentlerle, başlık denen kalın, yatay ve daha geniş saçlara perçinlenen, kalın saçtan yapılmış madenî kiriş. [*Fr.* Poutre composée pleine]; ◉ **bindirme** ~, Kuvvetli bir kiriş yapmak için birbiri üzerine bindirilmiş kiriş. [*Fr.* Poutre superposée]; ◉ **bir profilin** ~ **i**, *hava.* Profil kesitini tarife yarayan ve genellikle profilin kesitinin iki noktasını birleştiren en uzun veter olan bir doğru *(ICAN).* [*ing.* Chord *(of an aerofoil section); Fr.* Corde *(d'un profil);* ◉ **bitevi** ~, Iki duvar arasında boydan boya devam eden kiriş. [*Fr.* Poutre continue]; ◉ **boylama** ~ **i**, § ❶ Boydan boya atılan kirişler. [*Ing.* Joist, beam, balk, rafter. [*Fr.* Solive]; § ❷ *demir.* Rayların altına uzunlamasına yerleştirilen ve raylara binen yükü alt yapıya ileten kirişler; ◉ **bitişik** ~, *anat.* Eğik karın kası ile enine karın kasından gelen ve kasık kanalının yapısında önemli bir yer tutan kiriş. *(Kasık fıtıklarının tedavisinde bundan faydalanılır.* [*Ing.* Conjoined tendon; *Fr.* Tendon conjoint]; ◉ **böğür** ~ **i**, *vet.* Atın böğründe kalça-karın ince bağırsağın *(illioabdominal)* meydana getirdiği çıkıntı. [*ing.* Flank tendon; *Fr.* Corde du flanc]; ◉ **bütünler** ~ **ler**, *mat.* Bir konikte, eğrinin eş bir noktasından çıkarak uçlarında sonlanan kirişler. *(Bu kirişler bir eşlenik çaplar sistemine paraleldir).* [*ing.* Supplementary chords; *Fr.* Cordes supplémentaires]; ◉ **çatı** ~ **i**, *inş.* ◘ **Çatı;** ◉ **bel kalça** ~ **i**, *anat.* ◘ **Bel**[4]; ◉ **beton** ~, *inş.* ◘ **Beton;** ◉ **bırakma** ~ **i**, *inş.* ◘ **Bırakma;** ◉ **bırakma, bindirme** ~ **i**, *inş.* ◘ **Bindirme;** ◉ **değme** ~ **i**, *mat.* Bir koniğe dışındaki bir noktadan çizilen iki teğetin değme noktalarını birleştiren kiriş. *(Değme kirişi, bu noktanın gözönüne alınan koniğe göre kutup doğrusudur).* [*ing.* Contact chords; *Fr.* Cordes des contacts]; ◉ **delici** ~ **ler**, ◘ **Delici;** ◉ **demir** ~, *mim.* ◘ **Demir;** ◉ **dirsek** ~ **i**, *vet.* Atın arka iki ayağının dirseğinde meydana gelen çıkıntı. [*Ing.* Hamstring; *Fr.* Corde du jarret]; ◉ **döner** ~, Bir palanganın bağlandığı arabayı taşıyan ve paralel iki ray üzerinde hareket eden madenî kiriş. *(Döner kirişi kurmak kolaydır; uzman el emeği olmaksızın kolayca kullanılabilir. Küçük boyutlu ve hafif yükler taşır; bunun için atelye ve antrepolarda kısa mesafeli*

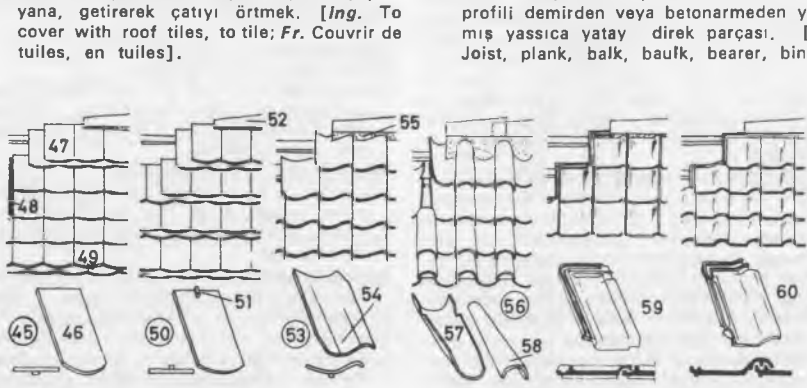

ŞEKİL: 317.— **KİREMİTLER: 45.** Yarık kiremitli çatı. **46.** Düz kiremit *(yassı kiremit).* **47.** Çatı sırtı kiremitleri. **48.** Tahta kiremit. **49.** Saçak kiremitleri. **50.** Yüksek çatı. **51.** Uç. **52.** Catı sırtı kiremidi. **53.** Oluklu kiremit. **54.** Oluk. **55.** Sivriltme. **56.** Yarım yuvarlak kiremitli çatı. *(Dışbükey ve içbükey kiremitli çatı).* **57.** Içbükey kiremit. **58.** Dışbükey kiremit. **59.** Kanallı kiremit. **60.** Kanatlı oluklu kiremit.

taşımalarda faydalanılır); ◉ **döşeme ~** i, *inş.* ◘ **Döşeme;** ◉ **döşeme kasnağı ~** i, Kasnak boyunduruğunun bağlandığı kiriş; ◉ **eş ~,** *mat.* ◘ **Eşaçılı;** ◉ **Hippokrates ~** i, *anat.* ◘ **Aşil² kirişi;** ◉ **I profilli ~,** *inş.* I biçiminde, tek parça demir kiriş. [*ing.* Small beam of girder, balk, joist; *Fr.* Poutrelle]; ◉ **iskele ~** i, *inş.* ve *sin.* ◘ **iskele;** ◉ **kafes ~** i, *inş.* Taşıma gücünü arttırmak için birbirine bağlanmış ahşap veya madenî parçalardan meydana gelen kiriş. [*ing.* Flitch girder, laced beam, lattice truss; *Fr.* Poutre en treillis]; ◉ ◉ **kafesli bileşik ~,** *inş.* Gövdesi 60° ve 45° lik açılar altında bir kafes biçiminde birleştirilmiş demir lama veya çubuklarla yapılan bileşik dolu kiriş. [*ing.* Compound lattice gland; *Fr.* Poutre composée en treillis]; ◉ **kasnak ~** i, *inş.* Döşemelerde bir baca veya merdiven geçecek boşlukların etrafına bir çerçeve gibi konulan kiriş. [*Fr.* Solive d'enchevêtrure]; ☆ *Eşanl.* **boyunduruk kirişi;** ◉ **kenar ~** i, *bayınd.* ◘ **Kenar;** ◉ **kulağı ~ te olmak,** *dey.* ◘ **Kulak;** ◉ **mahya ~** i, Çatıların en yüksek sırtını teşkil eden ve suları iki tarafa ayıran yere konan kiriş. [*ing.* Roofing tree, top beam; *Fr.* Panne faîtiere]; **~ sıraca ~** i, *vet.* Derialtı lenf damarlarının tıkanması. [*Ing.* Farcy tendon; *Fr.* Corde de farcin].

~ açıklığı, *inş.* İki ana kiriş arasındaki açıklık.

~ aralığı, *inş.* Bir döşemede iki kiriş arasında kalan boşluk. [*Ing.* Case-bay; *Fr.* Entrevous].

☆ *Eşanl.* **kirişleme aralığı.**

~ ayak, *metrol.* Yarım ayak küp değerindeki eski hacim ölçüsü. [*Fr.* Solive].

~ çeliklemesi, *inş.* Kirişleri berkitmek için aralarındaki boşluklara, o kirişlere dikey olarak mıhlanan küçük kiriş parçalarından ibaret çelikler. [*Ing.* Bracing of the beams; *Fr.* Entretoisement des poutres].

~ deliği, *inş.* Kirişlerin uçlarını sokmak için duvarlarda bırakılan delik. [*Fr.* Boulin, logement des poutres].

~ gömmesi, Ağaç ve demir kirişlerin duvar içine giren uçları. [*Fr.* Scellement des poutres].

~ olmak *(birine), dey. arg.* Bir kimsenin yanından ayrılmayıp onu rahatsız etmek.

~ otu, *bot.* ◘ **Kirişotu.**

~ parmak, *metrol.* Kiriş ayağın on ikide birine eşit eski hacim ölçüsü. [*Fr.* Pouce de solive].

~ solucanı, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Solucan.**

~ teğet açısı, *mat.* Kösesi çemberin çevresi üzerinde olup, bir kenarı kiriş, bir kenarı teğet konumunda bulunan açı.

~ yuvası, *inş.* Duvarlarda kirişlerin ucu oturtmak için bırakılmış yuva. [*ing.* Putlog; *Fr.* Logement de poutre].

kirişçi, i. § ❶ Kiriş yapan veya satan kimse. [*ing.* Maker or seller of catgut]; § ❷ *esk.* Cellât. [*ing.* Executioner *(using a catgut bowstring to strangle a criminal); Fr.* Bourreau].

kiriş.hane, b. i. *kiriş + Fars.-hâne.* Kiriş olarak yapılarda kullanılan kerestenin hazırlandığı atelye. [*ing.* Catgut factory].

kirişleme, i. § ❶ Kirişemek eylemi. [*ing.* Joisting, joist, girderage; *Fr.* Action de tendre]; § ❷ Döşeme ve tavan tahtaları üzerine mıhlanmak üzere kılıcına yerleştirilmis kereste. [*ing.* Board set on edge, *Fr.* L'arc, en une position qui lasse le côte tranchant par dessus]; § ❸ z. Eni dik gelmek üzere, kılıcına, kılıçlama: *Tahtayı kirişleme çakmak.*

~ aralığı, *inş.* Döşemelerde iki döseme kirişi arasındaki mesafe. Kiriş aralığı da denir. [*Ing.* Case-bay; *Fr.* Entrevous].

~ dolgusu, *inş.* Döşeme kirişlerinin arasında ses ve sıcaklığı geçirmemek veya sıçanların gezmesine mani olmak için bazı maddelerle doldurulan kısım. [*Ing.* Roughcasting; nogging, pugging hollow brickwork; *Fr.* Hourdis].

~ tabanı, *inş.* Üzerine kirişler oturtulan zemin yüzeyi veya alttaki tavanın üst yüzeyi. [*ing.* Binder, cross-beam; *Fr.* Sommier].

kirişlemek, (-i), f. § ❶ *(yay hk.)* Kirisini çekip germek: *Yayını kirişledi.* [*ing.* To string *(a bow)*]; § ❷ Kiris olarak kullanılan keresteyi döşemek. [*ing.* To joist, put in rafters; *Fr.* Tendre l'arc].

kirişli, s. § ❶ Kirişi olan. [*ing.* Joisted]; § ❷ *anat.* Kiriş yapısında olan, kirişe ilişkin olan: *Kirişli tel. Kirişli bağlantı.* [*ing.* Tendinous; *Fr.* Tendineux,-euse]; ◉ **yarı ~ kas,** *anat.* Budun arka yüzünde bulunan ve iskiyondan kaval kemiğinin üst ucuna ulaşan kas. *(Bu kas baldırın buda doğru çekilmesini sağlard).* [*Fr.* Muscle demi-tendineux].

kiriş.otu, b. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, anayurdu Asya olan bir süs bitkisi. Beyaz pembe, veya sarı çiçekleri bir sapın ucunda sıkı bir basak seklindedir. Birçok türleri bahçelerde ve saksılarda süs bitkisi olarak yetiştirilir. Başlıca türleri: *E. Bungei, E. Himalaicus, E. spectabilis.* [*Lat. Eremurus; Ing.* Eremurus, desert candle, foxtail lily; *Fr.* Eremurus].

kirizme, kirizma /kiriz:me, kiriz:ma/, i. *Yun. koilisma.* Toprağı derince kazarak altını üstüne getirme. [*ing.* Trenching of land *(by spade); Fr.* Creusement].

~ etmek (yapmak), *trm.* Toprağı altı üstüne gelecek şekilde sürmek. [*ing.* To Double-trench].

~ pulluğu, *trm.* Toprağı derine sürmekte veya kirizme etmekte kullanılan çok büyük pulluk. [*Ing.* Subsoiler; *Fr.* Fouilleuse, sous-soleuse].

kirkit,-ti, i. *h.d.* Halı dokunurken düğümleri ve atkıları sıkıştırmak için kullanılan bir çeşit el tarağı.

kirlemek (-i), f. Kirletmek. [*ing.* To soil, to make dirty, to dirty; *Fr.* Salir].

kirlenme, i. § ❶ Kirli hale gelme. [*ing.* Becoming dirty or soiled]; § ❷ *mec.* Şerefi lekelenme. [*ing.* Becoming morally soiled, defamed or blemished; § ❸ *(kadın hk.)* Namusuna zarar gelme. [*ing.* Losing one's virginity]; § ❹ *(kadın hk.)* Aybaşı görme. [*ing.* Having one's monthly period]; § ❺ *patol.* Istemsiz olarak sperma çıkarma; ◉ **atmosfer ~ si,** Havada her biri sağlığa zararlı olan duman, gaz, zehirli gazlar, buhar, sis, toz, mikrop v.b. bulunması.

kirlenmek, nsz. f. § ❷ Kirli hale gelmek: *Hava kirlendi. Mendil kirlendi.* [*Ing.* To become dirty or soiled; *Fr.* Se salir]; ☆ *Eşanl.* **pislenmek;** § ❷ Şerefi lekelenmek veya namusu bozulmak: *O meseleden kirlenmiştir.* [*Ing.* To become morally soiled, defamed or blemished; *Fr.* être

KİRİL ALFABESİ

rus (kiril) alfabesi

BÜYÜK HARF	KÜÇÜK HARF	DEĞERİ	BÜYÜK HARF	KÜÇÜK HARF	DEĞERİ
А	а	a	С	с	s
Б	б	b	Т	т	t
В	в	v	У	у	u
Г	г	g	Ф	ф	f
Д	д	d	Х	х	h
Е	е	ye,e	Ц	ц	ts
Ж	ж	j	Ч	ч	c
З	з	z	Ш	ш	ş
И	и	ı	Щ	щ	şç
Й	й	y	Ъ	ъ	hafif ı
І	і		Ы	ы	ıy
К	к	k	Ь	ь	(eskiden) yumuşatıcı işaret
Л	л	l	Ѣ	ѣ	eski ye, e
М	м	m	Э	э	e
Н	н	n	Ю	ю	yu
О	о	o	Я	я	ya
П	п	p	Ѳ	ѳ	eski: f
Р	р	r	Ѵ	ѵ	i

sırp ve bulgar alfabelerindeki özel harfler

BÜYÜK HARF	KÜÇÜK HARF	DEĞERİ
	BULGAR	
Ѫ	ѫ	eski a (genizsi)
	SIRP	
Ђ	ђ	c
Љ	љ	ıy
Њ	њ	ny
Ћ	ћ	c
Џ	џ	(dj)

dégradé]; § ❸ *(kadın hk.)* Aybaşı görmek, hayız görmek. [*ing.* To menstruate, to have one's monthly period *(woman)*; *Fr.* Avoir ses menstrues]; § ❶ *(kadın hk.)* İffeti bozulmak, lekelenmek, ırzına geçilmek, namusuna zarar gelmek. [*ing.* To lose one's virginity *(girl)*].

kirletmek (-i), f. § ❶ Kirli kılmak, kirlenmemesine sebep olmak: *Çamur paçamı kirletti. Ter yakamı kirletti.* [*Osm.* Telvis etmek; *ing.* To soil, to make dirty, to dirty; *Fr.* Salir]; § ❷ ☆ *Eşanl.* **pisletmek**; § ❸ Şerefini kırmak: *Böyle bir şüphe insanı kirletir. Sevmediklerini kirletmek için onlar için dedikodu uydurur.* [*ing.* To soil, to besmirch, to defile; *Fr.* Deshonorer]; § ❸ Irzına geçmek: *Kızcağızı kirletmişler.* [*ing.* To violate, ravish, rape, pollute; *Fr.* Violer]; § ❹ Küçük veya büyük abdestini kaçırmak, pislemek: *Çocuk altını kirletmiş;* § ❸ *mec.* Şerefine, namusuna zarar vermek.

kirli, s. § ❶ Leke, toz, yağ v.b. ile kaplı, kiri olan, kirlenmiş: *Kirli havlu. Üstü başı pek kirli.* [*Osm.* Mülevves; *ing.* Dirty, soiled, filthy; *Fr.* Sale]. ☆ *Eşanl.* **pis**; § ❷ *(kadın hk.)* Aybaşı halinde bulunan. [*ing.* Menstruated; *Fr.* Menstruée]; § ❶ i. Kirlenmiş, çamaşır: *Epey kirli birikti.* [*ing.* Laundry; *Fr.* Lessive]; § ❹ *(ışık hk.)* Berrak olmayan, bulanık; § ❺ *mec.* Toplumun değer yargılarına, ahlâk kurallarına uymayan. [*ing.* Blemished, disreputable]; § ❻ *din.* Din yönünden temizlenmesi gereken. [*ing.* Canonically unclean]; ☆ *Eşanl.* **cenabet**; ⊙ **~ ye atmak**, *dey.* Yıkanmak üzere bir yere konmak. [*ing.* To put aside for washing; *Fr.* Mettre parmi les lignes sales].

~ çamaşır, *dey.* Ahlâkî suç, kabahat. [*ing.* Dirty linen, a person's misdeeds].

~ çamaşırlarını ortaya çıkarmak (dökmek), *(birinin)*, *dey.* Bir kimsenin ayıp ve kusurlarını dile vermek, açıklamak. [*ing.* To show up someone's misdeeds; *Fr.* Laver le linge sale de quelqu'un devant tout le monde].

~ çıkı (çıkın), *dey.* Zengin fakat cimri kimseleri nitelemek için kullanılır. [*ing.* Person who does not shows his wealth].

~ hanım peyniri, *mutf.* Yalnız İstanbul'da yapılan tuzsuz, yumuşak peynir. [*ing.* A kind of cream cheese].

~ kan, *anat.* Toplardamarların kalbe götürdüğü kan. [*Osm.* Dem-i veridî; *ing.* Venous blood; *Fr.* Sang veineux].

☆ *Eşanl.* **karakan**.

~ kokoş, *dey.*, *h.d.* Savruk, pejmürde, pasaklı, tertipsiz çocuk. [*ing.* Untidy child].

~ kukla, dey. *h.d.* Pasaklı kız veya kadın. [*ing.* Untidy girl or women].

~ renk, Sâf olmayan ve içine başka bir renk karıştırılarak parlaklık ve tazeliği kaybedilmiş olan renk. [*ing.* Dirty colour; *Fr.* Couleur sale].

~ sarı, *dey.* Koyu ve donuk sarı renkte olan. [*ing.* Dirty yellow].

~ sepeti, Kirli çamaşırların konulduğu sepet. [*ing.* Laundry basket; *Fr.* Corbeille à linge].

~ su, Bulanık veya mikroplu su. [*ing.* Slops].

~ yün, *dok.* Ham yün; koyunun sırtından kırkıldıktan sonra herhangi bir yıkama ve temizleme işlemi görmemiş yün.

kirlilik,-ği, i. Kirli olma hali: *Şu bardağın kirliliğine bakınız.* [*ing.* Dirtiness; *Fr.* Saleté].

☆ *Eşanl.* **pislik**.

kirloz, s. *h.d.* Üstübası pis, kirli ve pasaklı: *Şu kirlozu daktiloya neden almışlar, kâğıtları yazmadan berbat eder.*

kirm, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kurt, böcek. [*ing.* Worm; *Fr.* Ver].

kirman, i. *esk.* Hisar, kale, germen. [*ing.* Fortress; *Fr.* Forteresse].

kirmen, kirman, i. *h.d.* Yün eğirmeye yarayan, ağaçtan yapılmış iğ. *(Anadolunun bazı bölgelerinde öreke de denir).* [*Ing.* Wooden spindle; *Fr.* Quenouille, pour filer de la laine]; ⊙ **~ i alıvermek**, *dey.* Dolap çevirmek, hile ile iş görmek.

kirnas, i. *Yakutça = karnas.* Anadolu ve Orta Asya'da dışarıya doğru balkon gibi çıkan ve altı boş olan abdesthanelere verilen ad.

kirografi, i. *Fr. chirographie.* El ayası ve parmaklarda bulunan çizgi ve işaretlerin incelenmesi. [*ing.* Chirography].

kiroloji, i. *Fr. chirologie.* ◘ **El falı**.

kiromani, i. *Fr. chiromanie. tıp.* ◘ **Onanizm**.

kiromansi, i. *Fr. chiromancie.* ◘ **El falı**.

kiromegali, i. *Fr. chiromégalie, patol.* Ellerin ve ayakların aşırı büyümesi; akromegalidekine çok benzer, fakat kiringomiyeli denen bir omurilik hastalığından ileri gelir. [*ing.* Chiromegaly].

kiromorfi, i. *Fr. chiromorphie.* El ayalarının, parmakların ve parmak boğumlarının karşılaştırılmalı olarak ve kısım kısım muayenesi; elin genel ve özel şekillerinin incelenmesi. [*ing.* Chiromorphia].

kiropodi, i. *Fr. chiropodie* < *Yun. kheir*, el+*podos*, ayak. Ortopedik ayakkabıların ve ayakkabı tabanlarının yapımı ve kullanılması. [*ing.* Chiropody, podiatry].

kiropraksi, i. *Fr. chiropractie veya chiropraxie.* Omurgaya masaj veya doğrudan doğruya veya dolaylı olarak şok yapmayı öngören tedavi yöntemi. [*Ing.* Chiropraxis].

kiropraktik, i. *Fr. chiropractique ted.* Kiropraksinin aslı ve anglosakson dilindeki adı. [*ing.* Chiropractic].

kiropraktör,-rü, i. *Fr. chiropracteur, tıp.* Kiropraksi yapan hekim. [*Ing.* Chiropractor].

kiropterofili, i. *bot.* Yarasalar aracılığıyle tozlaşma.

kiropterogam, s. *Fr. chiroptérogame. bot.* Döllenmesi, balözü toplayan yarasalarca sağlanan çiçeklere verilen sıfat. [*ing.* Chiropterogamous].

kiroskopi, i. *Fr. chiroscopie* < *Yun. kheir*, el+*skopein*, incelemek. Bir kimsenin bilinçli ve bilinç dışı yetileriyle biyolojik verilerinin elinin biçimine ve özelliklerine bakarak tayin edilebileceğini öne süren bilim. [*Ing.* Chiroscopy].

kirozit,-ti, i. *Fr. cyrosite* veya *kyrosite. min.* Markazit çeşidi; içinde bir miktar arsenik ve bakır bulunur. [*ing.* Cyrosite, kyrosite].

kirpas, i. *Osm.* < *Fars. kirbâs* veya *kirpâs. dok. esk.* Osmanlılarda ham bez, pamuk bezi ve ketenbezine verilen ad. *(Astar olarak kulanılırdı. Cinsine göre kirpası pembe, kirpasi keten denilirdi. Yapıldığı yeri belirtmek için de kirpasi tuzla olarak söylenirdi).* [*Ing.* Linen cloth].

~ keten, *dok. esk.* Ketenbezi. *(Yeniçerilere gömlek ve elbiselik olarak verilirdi. Tırhala'da dokunur. Osmanlı hükûmeti tarafından satın alınırdı).*

~ pembe, *dok. esk.* Pamukbezi. *(Astar olarak kullanılırdı. Kızılca, Tuzla, Edremit ve Bergama'da dokunurdu. Bârâni denilen kaputlara ve mirahuri denilen çuhaların içine konurdu).*

~ tuzla, *dok. esk.* Tuzla'da dokunan pamuk bezi. *(Astar olarak kullanılırdı, Bârânî denilen kaputlara konulur; kirpası pembe de denirdi).*

kirpi, i. *esk. T.* § ● *zool.* Böcekçiller *(insectivora)* takımının, Kirpigiller *(Erinaceidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 25-30, kuyruğu 4,5 sm. Kahverengi olup sırtını örten dikenlerin uçları sarı-akdır. Tehlike halinde top gibi yuvarlanır ve dikenleriyle kendini savunur. Geceleyin ortaya çıkar pek çok zararlı hayvanı *(fare, salyangoz, mayısböceği)* yok eder. Gündüzu yuvasında geçirir. Gebelik süresi 48 gündür. Kışın sıcaklık 150 C'ın altına düşer düşmez kış uykusuna yatar. Bulunduğu yerlerdeki yılanların zehirine karşı doğal bağışıklığı vardır. Avrupa ve Asya'da yaşar. [*Lat. Erinaceus europaeus; ing.* Common hedgehog; *Fr.* Hérisson commun]; ◘ *ŞEKİL: 379.*— **MEMELİ HAYVANLAR**. § ❷ *ask.* Bir gedik, bir geçit v.b.'yi kapamak üzere kullanılan tarla sürgüsü biçiminde ayak oltası. Üzeri sivri uçlu demir çubuklarla kaplı bir kirişle yapılan ve yardımcı olarak kullanılan eski bir engel türü. [*ing.* Hedgehog; *Fr.* Hérisson]; ⊙ **duvar ~ si**, Duvarların bir tarafından öbür tarafına geçmeye mâni olmak için üzerlerine veya uç kısımlarına konulan kirpi dikenleri gibi sivri demirlerden mürekkep parmaklık ve hail. Kirpi parmaklık da denir. [*ing.* Row of spikes; *Fr.* Hérisson]; ⊙ •**Malaya kirpisi**, *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* takımının, kirpikgiller *(Erinaceidae)* familyasından bir memeli türü. Dikenleri yoktur. Hindistan, Borneo ve Sumatra'da yaşar. [*Lat. Gymnura gymnura; ing.* ve *Fr.* Gymnure]; ⊙ **oklu ~ si**, *zool.* ◘ **Oklukirpi**; ⊙ **parmaklık ~ si**, *mim.* XV. yüzyılda sütun başlıklarını süslemek için sık sık kullanılan bezek; ⊙ **yıldırım ~ si**, *ask.* Savunmaların hücum edenler üzerine attıkları sivri uçları bulunan bomba. [Fr. Hérisson foudroyant].

~ dikeni, *bot.* ◘ **Kirpidikeni**.

~ dolap, *deric.* ◘ **Dolap**.

~ düzeninde savunma, *ask.* Önceleri süvari hücumlarına karşı kargıları veya süngüleriyle direnmek üzere piyadeler tarafından kullanılan taktik şekli. *(Bu deyim İkinci Dünya savaşı sırasında, özellikle Rus cephesinde kendisini her yöne karşı savunabilen ve mukavemetiyle zırhlı birliklerin derinlik içindeki etkisini frenleyen münferit istihat noktasını belirtmek üzere Almanlar tarafından yeniden kullanıldı).* [*ing.* Hedgehog defence; *Fr.* Défense en herisson].

~ gibi buzülmek, *dey.* Korkudan bir kenara sinmek.

~ helvası, *mutf.* Bir çeşit kudret helvası.

~ örgü, Romalılarda *opus opicatum* denilen bir bitkinin duvar yüzündeki bitişgeleri balık kılçığı veya fujer denilen bitkinin yaprakları gibi olur. [*Fr.* Appareil en épi ou en arêtes de poisson].

~ saçak, *mim.* Deresi ve çörteni olmayan kâgir yapıların damlarında, kiremitleri tutmak için, kiremit altlarına yapılan çıkıntı. *(Bu tür damlarda, yağmur suları, uçları dışarıya taşan kiremitlerden akar. Bu kiremitleri tutmak için gereken kirpi saçak, tuğlaları birbiri üzerine ve taşkın bir biçimde koyarak yapılır. Bu çeşit, testere dişi gibi, sivri köşeli saçaklara, kirpi dikenine benzetilerek kirpi saçak denir).* [*Fr.* Corniche en zigzag].

~ tüyü, Kirpinin diken gibi olan tüyleri olup eskiden hattatlar mürekkep bozulmamak için hokkaların içindeki mürekkebi bununla karıştırırlardı.

kirpi.balığı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Kirpi.balığıgiller *(Diodontidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 30-70 sm, üzeri, istediği zaman dikleştirebildiği dikenlerle kaplıdır. Ağzı, altlı üstlü tek parçadan ibarettir. Yumuşakçalarla ve mercanlarla beslenir. Eti yenmez, çoğunlukla zehirlidir. Hava yutarak şişip su yüzeyinde yaşar. Atlantik ve Hint Okyanuslarında bulunur. [*Lat. Diodon hystrix; Ing.* Porcupine fish; *Fr.* Porc-épic de mer, diodon].

kirpi.balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının kemikli-balıklar *(Teleostei)* takiminin Çengelçeneliler *(Plectognathi)* alt takımına giren bir familyası. Vücutları üzerinde hareket edebilen dikenler vardır. Etleri zehirlidir. Tropik denizlerde yaşarlar. Kirpi balığı *(Diodon hystrix)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Diodontidae*].

kirpi.baş, b. i. *paraz.* ◘ **Ekinokok kesesi**.

kirpi.dikeni, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, işlenmemiş topraklarda biten, dikenli ve tüylü bitki cinsi. Soluk mavi renkte çiçekleri, 0.50-1,20 m. boyunda bir sorgucu vardır. [*Lat., ing.* ve *Fr. Echinops*].

kirpik,-ği, i. *esk. T.* § ❶ Göz kapağının kenarındaki kılların topu veya her biri. [*Osm.* Hedeb, hüdüb; *Lat.* Cilium; *ing.* Eyelash; *Fr.* Cil]; § ❷ *bot.* ve *zool.* Hayvan

KUŞLAR

BEYAZ PELİKAN

KIRMIZI AYAKLI SÜMSÜK

PELİKANLAR VE FIRTINA KUŞLARI

LAYSAN ALBATROSLARI

FREGAT KUŞU

SÜMSÜK KUŞLARI

BRITANNICA'dan

GÜNEY ASYA BOYALI LEYLEĞİ

FLAMİNGOLAR

GÜNEY-AMERİKA KIZIL IBİSİ

BALABAN KUŞU

YAĞMURKUŞLARI : LEYLEKSİLER

İBRİK GAGALI BALIKÇIL

TEPELI TURAKO. [*Sahra'nın güneyinde bulunur*].

AVRUPA GÜLRENGİ GUGUK KUŞU.

GUGUKSULAR, BAYKUŞUMSULAR, ÇOBANALDATANLAR VE KARINLARI-YÜZGEÇİMSİLER

ALACA KURBAĞA-AĞIZLI KUŞ [*Böcekçil, tembel, gececi bir kuş*].

BOYNUZLU BAYKUŞ

GENİŞ KUYRUKLU KOLİBRİ [*A. B. D.'nin güneydoğusunda bulunur*]

BRITANNICA'dan

KUŞLAR

TARLA SERCESİ

TARLA KUŞU

TÜNEYEN KUŞLAR : OTUCUKUŞLAR

AMERİKAN NAR BÜLBÜLÜ

KENTUCKY OTEGENİ

SEDİR İPEKKUYRUK KUŞU

BÜYÜK CENNET KUŞU *(Yeni Gine'de bulunur)*

ERGUVANİ İSPİNOZ

KAP DOKUMACI KUŞLARININ YILANLARDAN VE MAYMUNLARDAN KORUNMAK İÇİN ÖRDÜKLERİ YUVALAR

BATI İSPİNOZU [*Kanada'dan Brezilya'ya kadar yaygındır*].

BALONLU PİTTA, MÜCEVHERLİ ARDIÇKUŞU [*Dolgun vücutlu bir eski dünya kuşudur*].

BRITANNICA'dan

KÜESAL [Bir Orta Amerika Kemirgengagalıdır].

MAVİ TAÇLI MOTMOT *(Meksika'nın kuzeyinden, Şili ve Güney Arjantin'e kadar yaygındır]*.

GÖK-KUZGUNUMSULAR,
SAKSAĞANIMSILAR,
KEMİRGEN-GAGALIMSILAR
VE FAREKUŞUMSULAR

FAREKUŞU

TUKAN [*Anayurdu Güney Amerikadır*].

YEŞİL BARBET

KIRMIZI BAŞLI AĞAÇKAKAN. [*Anayurdu Doğu ve orta A. B. D. dir*]

BRITANNICA'dan

KÜMES HAYVANLARI

AUSTRALORP HOROZU

AUSTRALORP TAVUĞU

ESKİ İNGİLİZ KARA GÖĞÜSLÜ DÖVÜŞ HOROZU

ÇIZGILI PLYMOUTH ROCK TAVUĞU

ÇIZGİLİ PLYMOUTH ROCK HOROZU

HAFİF SUSSEX HOROZU

HAFIF SUSSEX TAVUĞU

KÜMES HAYVANLARI

YENİ HAMPSHİRE HOROZU

YENİ HAMPSHİRE TAVUĞU

SARI ORPİNGTON HOROZU

GÜMÜŞİ WYANDOTTE HOROZU

GÜMÜŞİ WYANDOTTE TAVUĞU

SARI ORPİNGTON TAVUĞU

BENEKLİ SUSSEX HOROZU

BENEKLİ SUSSEX TAVUĞU

SAF KAN KÜMES HAYVANLARINDAN ÖRNEKLER

ve bitki anatomisinde bazı küçük ve ince uzantılar. [*Lat. Cilia; ing.* Cilium, hair, filament; *Fr.* Cil]. ☆ *Eşanl.* **sil**. ⊙ **kirpiği kurumamak**, *dey.* Gözünün yaşı dinmemek. ⊙ **kirpiği kirpiğine değmemek**, *dey.* Hiç uyumamak, gözünü kırpmamak. ⊙ **~ le harman sürmek**, *dey.* Gerçekleşmesi imkânsız bir işi yapmaya kalkmak. ⊙ **takma ~**, Kadınların kirpiklerini daha uzun ve gür göstermek için göz kapaklarına taktıkları ek kirpik. *(Hafif bir şerit üzerine saç yapıştırılarak ve uygun renge boyanıp kozmetiklenerek yapılır).* [*ing.* False eyelash; *Fr.* Faux cils].

~ bezleri, Kirpiklerin dibinde bulunan basit küçük yağ bezleri. [*ing.* Ciliary glands; *Fr.* Glandes ciliaires, glandes de ZEISS]. ☆ *Eşanl.* **ZEISS bezleri**.

~ çatmak, *esk.* Gözleri kapamak. [*Ing.* To close the eyes, to sleep; *Fr.* Fermer les yeux, dormir].

kirpikgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Böcekçiller *(Insectivora)* takımının bir familyası. Sırtları dikenlidir. Bazıları tostoparlak olarak kendilerini korurlar. Etçil ve otçuldurlar. Kirpi *(Erinaceaus europaeus)*, Malatya kirpisi *(Gymnura gymnura)* türleri iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Erinaceidae; Fr.* Érinacéidés].

kirpik.kanatlılar, ç. b. i. paraz. *Bitki* asalağı olarak önem taşıyan ve kıyıları saçaklı iki çift kanadı bulunan, kimi türleri kanatsız, emici böcekler topluluğu. [*Lat.* ve *ing. Thysanoptera; Fr.* Thysanoptères].

☆ *Eşanl.* **tripsler**.

kirpikli, s. § ❶ *zool.* Üzerinde düzgün dizili kirpik veya ince tüycükler bulunan: *Kirpikli kanat, Kirpikli zar, Kirpikli ayak.* [*ing.* Ciliferous; *Fr.* Cilié,-ée]. § ❷ *bot.* Kenarlarında kirpik gibi uzantılar bulunan yapraklara veya diğer bitki kısımlarına verilen sıfat. [*ing.* Ciliated; *Fr.* Cilié,-ée].

~ daire, *tıp.* ◘ **Daire**.

~ epitel, *zool.* ◘ **Epitel**.

~ haşlamlılar, *zool.* ◘ **Kirpikliler**.

~ hücre, *biy.* ◘ **Hücre**.

kirpikliler*, ç. i. *zool.* Serbest veya asalak yaşayan, kavuşma yoluyle eşeyli üreyebilen bir hücreliler *(Protozoa)* alt âleminin bir sınıfı. Yapı bakımından en çok gelişmiş olan bir hücreli hayvanlardır. Bazıları gözle görülebilecek kadar büyük olurlar. Vücutları söbe, küre, silindir, vazo biçiminde olan, kabuk veya iskeletlere sahip olmayan mikroorganizmaların *(bakteriler, birhücreli hayvanlar hk.)* büyük bir kısmında, hareket ve beslenmelerinde önemli bir rol oynayan kirpikler bulunur. Kirpikleri vücudun her tarafında eşit şekilde dizili olanlara *tümkirpikliler*, sarmal şekilde dizili olanlara *çemberkirpikliler*, kuşak şeklinde dizili olanlara *çevre kirpikliler* denir. Biri büyük, biri küçük olmak üzere iki çekirdekleri vardır. Büyük çekirdek büyümeyi, küçük çekirdek ise eşeyli eşeysiz çoğalma olaylarını yönetir. Tatlı sularda ve denizlerde yaşarlar. Özkirpikliler *(Euciliata)* ve süktorlar *(Suctoria)* olmak üzere iki alt sınıfı vardır. [*Osm.* Nakliiye-i müheddebe; *Lat.* ve *ing. Ciliata; Osm.* Zül-ehdap; *Fr.* Ciliés, ciliates]. ◘ *TABLO: 18.*– **HAYVANLAR ÂLEMİ**.

kirpiksi, s. *biy.* ve *anat.* Kirpiğe benzer veya kirpiğe ilişkin. [*Osm.* Hedebî; *Lat. Ciliaris; ing.* Ciliary; *Fr.* Ciliaire].

~ cisim, *anat.* Gözde damar tabakanın ön dış kısmı; üzerinde pek çok sayıda uzantı yer alır. [*Lat. Corpus ciliaris; ing.* Ciliary body; *Fr.* Corps ou proces ciliaires].

~ kas, *anat.* Kirpiksi cismin kenarlarında bulunan damar tabaka. [*Lat. Musculus ciliaris; ing.* Ciliary muscle; *Fr.* Muscle ciliaire].

~ sinir ağı, *anat.* Kirpiksi kasların çalışmasını sağlayan ve göz içindeki basıncı ayarlayan sempatik ve parasempatik sinir tellerinin tümü. [*Lat. Plexus ciliaris; ing.* Ciliary plexus; *Fr.* Plexus ciliaire].

~ yaprak, *bot.* ◘ **Yaprak**.

kirpiksiz.haşlamlılar, ç. b. i. *paraz.* Karın bölgesindeki kalın tüycükler dışında hemen hiç kirpik taşımayan ve yalnız deniz omurgasızlarında asalaklanan haslamlılar takımı. [*Osm.* Zül-ehdâb-ı tahtânî; *Lat.* ve *ing. Hypotricha; Fr.* Hypotriches].

kirş, i. *Alm. kirsch.* Kirazdan çıkarılmış bir çeşit içki. [*ing.* Paunch, rumen; *Fr.* Kirsch].

kirtik,-ği, i. Halıların kenarına örülen birçok sıralı su, pervaz.

kirtil, i. (*?*), *balıkç.* Sorgun ağacından veya madeni kafesten av sepeti; istakoz, langüst v.b. gibi büyük kabuklu hayvanları avlamakta kullanılır. *(Kiminin biçimi kubbemsidir, üst tarafından bir delik bulunur; kimi huni biçimindedir, her iki ucunda da delik vardır).* [*ing.* Fishing basket; *Fr.* Panier de pêche].

kirtil, I. Balık avlamada kullanılan, ince dallardan örülmüş kapan, çöten.

kis, i. § ❶ Eski binaların sağlam kalan kireçli harçları. § ❷ ◘ **Kise**.

kirundu, i. Ticarette kullanılan ve iki çeşit antiaris ağacından üretilen afrika menseli odun: *Antiaris Africana ve Antiaris Welwitschii. (Beyaz, sarı veya gri olan bu odunun işlenmesi kolaysa da, az dayanıklı olan kerestesinden ancak kaplama ve kontrplak yapılır).* [*ing.* Kirundu; *Fr.* Kirundu, andoum, ako, akede, oro].

☆ *Eşanl.* **andum** *(Gabon)*, **ako, akede** *(fildişi sahili)*, **oro**.

kirve, kivre, i. § ❶ *h.d.* Çocuk sünnet edilirken onun masraflarını üzerine alan ve sünnetçi önünde tutan kimse. § ❷ *(Geniş anlamda)* Erkekler arasında yakın dost.

kisâ /kisâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yün elbise. [*ing.* Woolen cloth]. § ❷ Kilim, halı. [*ing.* Rug, carpet; *Fr.* Tapis, carpette].

kisbî /kisbî/, s. *Osm.* < *Ar. kesb. esk.* Sonradan edinilen, edinsel, doğuştan olmayan. [*ing.* Who earns].

kise, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kese. § ❷ *bot.* Tohumu çevreleyen zar, kılıf § ❸ *tıp. esk.* Kist.

kisebür, i. *esk.* Yankesici. [*ing.* Pickpocket, cutpurse; *Fr.* Voleur,-euse, pickpocket].

kisedar, i. *Osm.* < *Fars. esk* § ❶ Esnafa ait geliri toplayan ve koruyan kimse. ☆ *Eşanl.* **kesedar**. § ❷ *teşk. tar.* Osmanlı devletinde resmî dairelerde evrak işlerine bakan memur. *(Eski tutanaklarda kised efendi olarak geçer).* § ❸ Osmanlı devletinde saraylıların para hesaplarına bakan kalfa. [*ing.* Purse bearer or treasurer of a great office].

kisedûz, i. *esk.* Kese yapan. [*ing.* Purse maker].

kiserit,-ti, i. ◘ **Kieserit**.

Kisinga'lar, ç. öz. i. *etn.* Rodezya'da zenci halk Benagvelo gölünün kuzeyinde yaşar. [*ing.* Kissingas; *Fr.* Kissingas, ouakissingas].

kispet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. sp.* Yağlı güreş yapan pehlivanların giydikleri dar paçalı meşin pantalon. [*ing.* Leather pants, tights of a Turkish wrestler].

☆ *Eşanl.* **kısvet**.

~ çıkarılması, *sp.* Yağlı güreste kispetin hasım tarafından çıkarılması veya boydan boya yırtılması olup yenilmenin en kötüsü sayılır.

kisra /kisrâ/, i. *Osm.* < *Fars.* Eskiden İran hükümdarlarına verilen ad. [*ing.* Chosroes; *Fr.* Titre donné aux derniers des rois persans avant la période moderne].

Kissi'ler, ç. öz. i. *etn.* Gine'li zenci halk. Sudanın savanaları ile atlantik ormanlarının sınırlarında bulunurlar Ormanda yaşamalarına rağmen büyük pirinç ekicisidirler. Nüfusları 140 000 kisi kadardır. Bölgelerindeki eski mezarlarda ölüleri temsil eden yumuşak taştan heykelciklere rastlanır. [*Ing.* ve *Fr.* Kissis].

kist,-ti, i. *Fr. kyste* < *Yun. kystis.* § ❶ *patol.* İçinde koloid veya yağ gibi sıvı veya yarı sıvı bir madde bulunan bir çesit patolojik torba. [*ing.* Cyst; *Fr.* Kyste]. § ❷ *biy.* torba. [*ing.* Cyst; *Fr.* Kyste]. § ❷ *biy.* Bir hücrelilerin veya çok hücreli küçük hayvanların uygun olmayan şartlar altında veya çoğalma sırasında çevrelerine saldıkları ve kendilerini korumaya yarayan dayanıklı kapsül. [*ing.* Cyst; *Fr.* Sac, vésicule]. § ❸ *bot.* Genellikle çesitli sporlu bitkilerde özellikle de mantarlarda veya su yosunlarında görülen bir veya birkaç hücreden meydana gelmiş organ. *(Dışında, onu soğuğa ve kuraklığa karşı koruyan bir çeper vardır. Uygun ortamda, bir çeşit çimlenmeyle gelişerek yeni bir sürgün verebilir).* [*ing.* Cyst; *Fr.* Kyste]. ◘ **Diyaspor**. ⊙ **çok yuvalı çene ~ i**, *tıp.* Altçenenin yavas gelişen, yayılma istidadı olmamakla beraber pek fazla büyüyebilen kistli epitelyoması. [*ing.* Adamantinoma polycysticum]; ⊙ **deri ~ i**, *patol.* ◘ **Deri**.

kistektomi, i. *Fr. kystectomie. cerr.* Bir kistin çıkarılması. *(Bu terim özellikle hidatik bir kistin çıkarılmasını ifade eder).* [*ing.* Cystectomy].

kistik, s. *Fr. kystique. tıp.* Kiste ait, safra kesesine veya kesaneye ait. [*ing.* Cystic].

kistitom, i. *Fr. kystitome. gözbil.* Katarakt ameliyatı sırasında, gözbillûru kapsülünün ön kısmını veya billûrsu kısmını ayırmaya yarayan keskin çengel şeklindeki küçük âlet. [*ing.* Cystitome, cystotome].

kistitomi, i. *Fr. kystitomie. gözbil.* Katarakt ameliyatında gözün billûrsu ön kısmının kesilmesi. [*ing.* Cystitomy].

kistleşme, i.*biy.* ❶ Bazı küçük organizmaların elverissiz ortam şartlarından korunmak amacıyle buründüğü dirençli şekil. *(Bu organizmalar, salgıladığı hemen hemen su geçirmez bir maddeye sarınarak canlı uyku sukluk halinde kalabilir).* § ❷ *patol.* Yabancı bir maddenin veya patolojik bir ürün etrafında bir katılgan doku tabakasının oluşması. *(Az veya çok kalın, ama her zaman yoğun olan bu tabaka organizmanın yabancı maddeye karşı bir savunma tepkisidır. Zira, böylece, çevresinden ayırdığı bu yabancı maddeyi kendisi için zararsız duruma getirmiş olur).*

kistleşmek, nsz. *patol.* Katılgan dokudan bir kabukla sarılmak. *(Yanlış olarak kist adıyle anılır).*

kistleşmiş, s. Kist haline gelmiş.

~ madde, *patol.* Organizmanın içinde hareketsiz duran ve herhangi bir iltihap olayına sebep olmayan yabancı madde.

kisve, i. *Osm.* < *Ar. kisvet.* § ❶ Kılık, elbise, giyecek, kıyafet: *Hoca kisvesi Asker kisvesi.* [*ing.* Garment, costume; *Fr.* Costume official]. § ❷ ◘ **Kispet**. § ❷ Hacıların Kâbe'yi ziyaret ederken giydikleri beyaz üstlük. [*ing.* Cloth covering of the kaaba at Macca]. § ❹ *mec.* Bir seyin veya kimsenin dış görünüşü. zahiri görünüş. § ❺ Bir sınıf veya mesleğe özgü kıyafet. [*ing.* Special costume of a class]. ⊙ **~ sini kendi dikmek (ilmek)**, *dey.* Kendi işini kendi görmek. [*ing.* He is dependent on no one]. ⊙ **her ~ ye bürünmek**, *dey.* Her kılığa girmek.

kiş, i. *Osm.* < *Fars. kîş. esk.* Din, mezhep, inanış. [*ing.* Religious faith] § ❷ Adet, huy, töre. [*ing.* One's habits or practice].

kiş*, i. *Osm.* < *Fars. kîş. esk.* § ❶ İçine ok konulan mahfaza, sadak. § ❷ Ketenden yapılan bir kumas çeşidi. § ❸ Şimsirden yapılmış şey. § ❹ Derisinden kürk yapılan bir hayvan, samur. § ❺ *coğr.* Umman denizinde bir ada.

kiş!, ünl. *oyun. esk.* § ❶ Satranç oyununda sahı harekete geçirmek için söylenen tesvik sözü. § ❷ Hayvanları, genellikle kusları ürkütmek veya bir kimseyi asağısayarak kovalamak için söylenir.

kişe, i. *dilb.* Guatemala'da *(Orta Amerika)* 400 000 kisi tarafından konuşulur, kise dilinin lehçelerinden biri olan *keşikel* dili de Guatemala'da 350 000 kişi tarafından konusulmaktadır. [*ing.* Quiche; *Fr.* Quiché]. ◘ **KİŞE'LER**.

Kişe'ler, ç. öz. i. *etn.* Guatemala'nın kızılderili halkı. Yucatan'lı Mayalarla akraba olan Kişe'ler Kolomböncesi devirde Yucatan'da ve Guatemala'nın Büyük Okyanus kıyısına kadar olan sınır kesiminde yerlestiler. Ma-

ya-Kişe *(Orta Ameriya)* ailesinin en önemli grupunu meydana getiren Kişeler, İspanyolların ülkeye gelmesinden önce komşu bölgelere tastılar ve merkezî *Utatlan* olan bir krallık kurdular. Bu krallık sağlam disiplinli bir rejime dayanan soylular tarafından yönetiliyordu. Kişe'lerin soyundan gelenler bugün çiftçilikle uğraşır ve yoksul bir hayat sürerler. [*Ing.* Quiches; *Fr.* Quichés].

kişi*, i. *esk. T.* § ❶ Basına bir sayı sıfatı getirilerek miktarı gösterilen insanı anlatır; kimse, şahıs: *Sizi iki kişi aradı. Bu yemek üç kişiye yetmez. Beş kişi geldi, üç kişi gidiyor.* [*Osm.* Şahıs, fert; *Ing.* Person, individual, human being; *Fr.* Personne]. ☆ *Eşanl.* **birey.** § ● *esk.* İnsan, erkek: *«Kişi noksanını bilmek gibi irfan olamaz». Er kişi. Hatun kişi.* [*Ing.* Man, one; *Fr.* Homme]. § ❸ Sahip. § ● *ed.* Tiyatro, roman, hikâye ve filmin olayında yer alan kahraman. [*Ing.* Character; *Fr.* Personnage]. § ● *san.* Bir kompozisyonda bulunan insan şekillerinin her biri. [*Ing.* Character; *Fr.* Personnage]. § ● *huk.* Hak ehliyetine sahip hukukî varlık. [*Fr.* Personne]. ◉ **~ nin kendine ettiğini kimse (âlem bir yere gelse) edemez,** *at.* Bir kimse kimi zaman tedbirsizliği yüzünden öyle yanlış is yapar, başını öyle derde sokar ki böyle bir kötülüğü başkaları ona yapamaz. ◉ **~ yi (herkesi nasıl bilirsin, kendin gibi,** *at.* ◘ **Herkesi nasıl bilirsin kalbin (kendin) gibi, ~ yi vezir eden de karısı, rezil eden de,** *at.* Karı akıllı olursa kocasının toplum içindeki yeri her bakımdan yüceltir. Akılsız, tutumsuz, ahlâksız,.. olursa kocasını perişan eder. ◉ **er ~,** Erkek adam. [*Ing.* (dead) Man]. ◉ **hatun ~,** Kadın. [*Ing.* (dead) Woman]. ◉ **tüzel ~,** *huk.* Belirli bir amaç etrafında toplanmış insan topluluğu veya belirli bir amaca ayrılmış mal topluluğu. [*Osm.* Hükmî şahıs; *Ing.* Artificial person, legal person; *Fr.* Personne morale, personne juridique]. ◉ **yardımcı ~,** *huk.* İş sahibinin meslek ve sanatının icrasında veya özel işlerinde görevlendirdiği kimse. ◉ **ikinci ~,** *gram.* ◘ **ikinci.**

~ arkadaşından bellidir (Adam ahbabından bellidir), *at.* Herkes anlaşabileceği kimse ile arkadaşlık eder. Bindan dolayıdır ki bir kimsenin nasıl bir kişi olduğunu öğrenmek isteyen arkadaşının kişiliğine bakmalıdır.

~ dokunulmazlığı* (güvenliği), *huk.* Kişinin yakalanmaması, tutuklanmaması ve bu suretle serbestçe hareket edebilme imkânı. Herkesin, yaşama, maddî ve manevî varlığını geliştirme haklarına, kişi özgürlüğüne sahip olması. [*Osm.* Masuniyet-i şahsiye; *Ing.* Personal inviolability; *Fr.* Inviolabilité personnel].

~ (herkes) ektiğini biçer, *at.* ◘ **Ne ekersen onu biçersin.**

~ güvenliği, *huk.* ◘ **Kişi dokunulmazlığı.**

~ ne yaparsa kendine yapar, *at.* İyilik yapan iyilik, kötülük yapan kötülük bulur.

~ refikinden azar, *at.* Kötü arkadaş, kişiyi kötü yola sürükler.

☆ *Eşanl.* **adam adamın şeytanı, itle yatan bitle kalkar. isin yanına varan is olur. Topalla gezen sakat olur. Körle yatan şaşı kalkar. Üzüm üzüme baka baka kararır.**

kişicilik,-ği, i. (a) *fels.* Hür ve yaratıcı kişilerin varlığını kabul eden gerçekte, bunların önemli bir yeri olduğunu ileri süren öğretiler; (b) Kişisel bir Tanrı'nın varlığına inanma; (c) *Renouvier*'in, kişiliği en yüce kategori olarak gören ve ahlâkın amacını kişilerin eksiksiz gelişmesinde bulan sistemi; (d) *Emmanuel Mounier*'nin ortaya attığı ve 1932'den sonra *Esprit (Ruh)* dergisinde geliştirdiği öğreti. *(Mounier, kişinin yüce bir nitelik taşıdığı konusundaki geleneksel görüşü yeniden ele alır, fakat bu kişinin tabiat içine yerleştirilmesi ısrarla durur).* [*Osm.* Şahsiye; *Ing.* Personalism; *Fr.* Personnalisme].

kişiler.arası, b. s. Bütün insanlar için göz önüne alınan. [*Ing.* Interindividual; *Fr.* Interindividuel,-elle].

~ psikoloji, *sosy.* Bir kalabalığı meydana getiren çeşitli bireyler arasındaki psikolojik etkileşmelerin incelenmesi. [*Ing.* Interindividual psychology; *Fr.* Interpsychologie, psychologie interindividuelle].

kişileştirme, i. *psik. Sinopsi* olayının özelliklerinden biri. *(Bu terim, T. Flournoy tarafından ortaya atılmıştır).* [*Ing.* To individualize; *Fr.* Individualiser].

kişilik*,-ği, i. § ● Bir kimsenin kendine göre bir ayrılığı olması hali, bir kimseye özgü belirgin özellik, bilinçli bireylik. [*Osm.* Şahsiyet; *Ing.* Personality; *Fr.* Personnalité]. § ● İnsanca davranış. [*Osm.* İnsaniyet; *Ing.* Humanity; *Fr.* Humanité]. § ● s... kişiye yetecek kadar: *Iki kişilik yer. Bir kişilik yemek.* § ● Bayram gibi önemli günlerde veya misafir yanına çıkarken giyilen yeni elbise. § ● *fels.* ve *sosy.* (a) *Bir toplum içinde fertlerin o toplumu meydana getiren kurumlarından her birine intibak etmesinden doğan sosyal hüviyetleri;* (b) Kendine, gücüne dayanarak davranabilen insanın niteliği. [*Osm.* Şahsiyet; *Ing.* Personality; *Fr.* Personnalité]. ◉ **kişiliği inceleme yöntemleri,** *psik.* Kişilik özelliklerini incelemekte kullanılan yöntemlerin başlıcaları şunlardır. Olay tarihçesi, değerlendirme ölçeği, kâğıt kalem testi, mülâkat serbest çağrışım ve projektif yöntemler. ◉ **temel ~,** *etn.* Kardiner'in antropoloji okuluna göre, karakter çizgilerinin ve tipik davranışların bütünü. [*Ing.* Basic personality; *Fr.* Personnalité de base].

~ bozukluğu, *psik.* Özelliklerin, ihtiyaçların, veya alışkanlıkların organizasyonunda bir şahsî uyumsuzluğu sürükleyen düzensizlik. [*Ing.* Personality disorder; *Fr.* Désordre de personnalité].

~ bütünlüğü, *psik.* Bir kimsenin belli başlı etki ve değerini düzenleyen ve bunları destekleyip güçlendiren gelişimsel oluşum. [*Ing.* Personality integrity].

~ dışı, *psik.* ◘ **Kişilikdışı.**

~ envanteri, *psik.* Bireyin kişisel özelliklerinin içe mi, yoksa dışa mı dönük olduğunu tayin için kullanılan bir ölçme aracı.

~ hakları, *huk.* ◘ **Şahsiyet hakları.**

~ ikileşmesi, *psik.* Sıra ile birbirinden ayrı iki değişik hayat yaşamak şeklinde kendini gösteren bir zihin bozukluğu hali. Kişilik ikileşmesi sebebiyle iki hayatı yaşayan kimse hiç bir zaman bu farklı hayatın tam anlamıyle farkında değildir.

~ pedagojisi, *psik.* Bireysel pedagojinin bir kolu gelişme halinde olan çocuk kişiliğini incelemeyi ve bununla ilgili problemleri araştırmayı amaç edinen bir kolu. [*Ing.* Personality pedagogy; *Fr.* Pédagogie de personnalité].

~ problemi, *psik.* Kişisel etkinliği ve başkalarıyle birlikte çalışma verimini azaltan, fakat ciddî bir anormalliğe sebep olacak kadar ağır olmayan herhangi bir güçlük. [*Ing.* Personality problem; *Fr.* Probleme de personnalité].

~ testi, *farklar. psik.* ◘ **Test.**

~ uyması, *psik.* Bir kimsenin, çevresinin veya başkaları ile arkadaşlarının isteklerini göz önünde tutarak kişiliğinde bir uyarma ulaşması eylemi veya oluşumu.

~ yapısı, *psik.* Belli bir şahsın davranışlarında düzenlilik ve öteleyicilik sağlamaya yarayan davranımsal özelliklerin hemen hemen bir devamlılık gösteren çatısı. [*Ing.* Personality structure].

kişilikçilik,-ği, i. *fels.* ◘ **Kişicilik.**

kişilik.dışı*, b. s. Kişisel olmayan, kişilik dışında kalan. [*Osm.* Gayri şahsî; *Ing.* Impersonal; *Fr.* Impersonnel,-elle].

kişilikli*, s. § ● Kişiliği olan, kişiliği öbürlerinden ayrı ve belli olan, şahsiyet sahibi. § ● Her zaman insanca davranan, insaniyetli.

kişiliksiz*, s. Kişiliği olmayan, şahsiyetsiz. [*Ing.* Without individuality; *Fr.* Qui n'a pas la personnalité].

kişi.oğlu, b.i. § ● İnsanoğlu: *Öyledir kişioğlu. Kendisi için ille bir takım ayrıcalıklar ister.* § ❷ Soyu kimse. [*Ing.* Of gentle birth, noble; *Fr.* Noble, de bonne famille].

kişisel*, s. Kişinin kendisiyle ilgili, özlük, kişiye ilişkin, kişinin kendi malı. [*Osm.* Şahsî; *Ing.* Personal; *Fr.* Personnel,-elle].

~ belge, Bir kimsenin özel hayatına ışık tutmaya yarayan günlük, mektup veya benzeri kayıt ve belgelere verilen ad.

~ birlik, *dev. huk.* ◘ **Birlik.**

~ dava, *huk.* ◘ **Dava.**

~ değişmez, *psik.* ◘ **Değişmez.**

~ denklem, § ● *astr.* Bir olayın başladığı gerçek an ile gözlemcinin, bir kronometrenin vuruşlarını dinleyerek veya bir kronografı çalıştırarak bu olayı kaydettiği an arasındaki farkı veren denklem. [*Ing.* Personel equation; *Fr.* Équation personnelle]. § ● *mat.* ◘ **Denklem.**

~ denklilik, *psik.* Gözlemciler arasındaki değişiklik sebebiyle bilimsel araştırmada meydana gelen farklılıklar. [*Ing.* Personal equilibrium].

~ hükûmet, *huk.* ◘ **Hükûmet.**

~ istem, *ikt.* ◘ **Şahsî talep.**

~ kusur, *ikt.* ◘ **Şahsî kusur.**

~ mülâkat, *psik.* Bir danışman *(rehberlik uzmanı)* ile bir kişi arasında yapılan görüşmeye verilen ad.

~ rehberlik, *psik.* Kişisel alışkanlıklar, tavırlar ve pek gizli kişisel problemler bakımından bir kimseye yardımı amaç edinen rehberlik alanı.

~ sapkı, *sp. (basketbol'da),* Bir oyuncunun, karşı takım oyuncusuna değmesi ile olan sapkı. Kural gereğince, bir oyuncu, karşı takım oyuncusunu tutamaz, itemez, yüklenemez, çelmeleyemez. [*Ing.* Personal faul].

~ tenkit, *ed.* Eserin kusurlarını ortaya koymaktan çok yazarının hayatını, eylemlerini, karakterini kınayan tenkit. [*Ing.* Personal criticism; *Fr.* Critique personnelle].

~ yanılgı, *astr.* Gözlemci veya hesapçının, dalgınlıkla yaptığı yanılgı. [*Ing.* Individual error, personal error; *Fr.* Erreur personnelle].

kişi.zade /kişizâde/, s. *T. kişi* + *Fars. zâde.* Soyca asil olan. Soylu. [*Osm.* Asil; *Ing.* Of gentle birth, noble, of a good family; *Fr.* De bonne famille, de bonne naissance, de noble caractère, gentilhomme].

kişizadelik,-ği, b. i., Soylu olma hali, soyluluk. [*Ing.* Nobility; *Fr.* État d'une personne de bonne naissance, gentilhommerie].

kişmiş, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ufak taneli, çekirdeksiz siyah üzüm. [*Ing.* Kind of small seedless raisin *(smaller than sultana); Fr.* Sorte de raisin sec à petits grains sans pépins].

kişneme, i. *(At hk.)* Ses çıkarma. [*Ing.* Neigh, whinny; *Fr.* Hennissement].

kişnemek, nsz. f. *esk. T. (At ve kısrak hk.)* Bağırmak, ses çıkarmak: *Sizin atınız pek sık kişniyor.* [*Ing.* To neigh, to whinny; *Fr.* Hennir].

kişniş, i. *Osm.* < *Fars. kişniç.* § ● *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Maydanozgiller *(Umbelliforae)* familyasından, Haziran Ağustos ayları arasında, pembe beyaz renkli çiçekler açan, 30-50 sm. yüksekliğinde, oldukça fena kokulu, genellikle nemli çayır ve sırtlarında rastlanan, bir yıllık otsu bir bitki. Yaprakları açık yeşil renkli ve tüylüdür. Alt yapraklar uzun saplı, tam, 3 parçalı veya basit pennattır. Gövde üzerindeki yapraklar tam veya tripennat, parçalar ince ve dardır. Çiçekleri dalların uçlarında şemsiye durumlar halinde toplanmıştır. Şemsiye uzun saplı, 3-8 kollu olup çevresinde çiçekler zigomorftur. İnvolukrum. Tek bir brakteden ibarettir veya hiç yoktur. Meyva şizokarptır. Meyvaları *(Fructus Coriandri)* nişasta, tanen, şekerler, sabit ve uçucu yağ taşır. Uçucu yağda önemli miktarda *Coriandrol* ve az miktarda *geraniol, borneol, pinenler, phelladren* ve *asetik asid* vardır. İştah açıcı, yatıştırıcı ve bağırsak gazlarını giderici olarak kullanılır. Tohumları pastacılıkta, şekere bulanarak kişniş şekeri yapımında, likör ve

çesitli eczaların hazırlanmasında, cörekçi likte ve yemeklere çesni vermek için kullanılır. Akdeniz bögesinde kültürü yapılır. [*Lat. Coriandrum sativum; ing.* Coriander; *Fr.* Coriandre]. § ❷ Bu bitkinin meyvesi veya tohumu.

~ şekeri, İçinde bir kişniş tanesi bulunan ufacık şeker. [*ing.* Coriander candy].

kişt,-ti, i. *Osm. <Fars. kişter. esk.* § ❶ Ekin. [*ing.* Seed, sown seed]. § ❷ Ekin tarlası. [*ing.* Sown field].

~ etmek, *esk.* Toprağa tohum serpmek. [*ing.* To sow; *Fr.* Semer].

kitabe /kitâbe/, i. *Osm. < Ar.* § ❶ Bir bina, bir kapı veya bir mezar tası üzerindeki oyma veya kabartma yazı. [*ing.* ve *Fr.* Inscription]. ☞ *Eşanl.* **yazıt.** § ❷ (a) Etrafı silmeler, kordonlar veya çitalarla çevrilerek levhalar halinde ayrılmış olan boş yüzeyler; (b) Kapı kanatlarının çatmaları arasındaki boşluğu kapatan düz tahtalar. [*ing.* Panel; *Fr.* Panneau]. § ❸ Eski topların yapıldıkları tarihi göstermek üzere arka tarafta falya delikleri yanına kabartmalı olarak dökülen yazı ve süsleme. [*ing.* ve *Fr.* Inscription]. § ❹ Bir levhanın etrafına yapılan kabartma çiçek, nakış v.b. gibi süs. § ❺ Bir kitabın basına yazılan isim veya ünvan. [*ing.* Title; *Fr.* Titre]. § ❻ *tar.* Taş, tahta veya madene kazılan yazı. ⊙ **~ i sengi mezar**, *din.* Mezar tası yazıtı. *(Ölümle ilgili din, inançlarını dile getirir; ölünün adını, öüm tarihini ve ölüye rahmet dileğini taşır. Manzum olanları da vardır.* [*Ing.* Epitaph; *Fr.* Épitaphe]. ⊙ **~ ler bilgisi**, Tunç, mermer, taş veya tahta üzerine kazılmış yazıtları *(kitâbeleri)* okumak ve mânalarını tefsir etmek ilmî. Bu çeşit kitabelere şimdi yazıt denilmektedir. Bu ilim yalnız tunç, mermer ve taş üstüne çelik kalemle oyulmuş veya kazılmış kitâbeleri ihtiva eder. ⊙ **başlık ~ sı**, ◘ **Başlık**.

~ levhası, Bazı yapıların kemerlerine, kapı üzerlerine, sebillerin cephelerine konulan yazılı levha. [*ing.* Panel for an inscription; *Fr.* Table d'attente].

kitâben /kitâben/, z. *Osm. < Ar. kitâb. esk.* Yazılı olarak. [*Ing.* In writing; *Fr.* Par ecrit].

kitabet,-ti /kitâbet/, i. *Osm. < Ar. kitâbet.* § ❶ *esk.* Bir konuyu düzgün ve kurallara uygun bir şekilde yazma. [*ing.* Literary composition, correct writing, literary style; *Fr.* Art d'ecriture]. § ❷ Yazı. [*ing.* Writing lesson, essay writing]. § ❸ Kâtiplik, yazmanlık. [*ing.* Office and functions of a scribe or secretary]. § ❹ Kâtiplerin oturduğu büro veya daire.

~ dili, Yazı dili. [*ing.* Book language].

kitab.evi /kitâbevi/, b. i. *Ar. kitâb* + *T.* ev. Kitap satılan yer; Kitapçı dükkânı. [*Osm.* Kitaphane; *ing.* Bookstore, bookshop, booksoller's; *Fr.* Librairie].

kitab.hane, i. ◘ **Kitaphane**.

kitabî /kitabî/, s. *Osm. < Ar.* § ❶ Kur'an, İncil, Tevrat gibi kutsal kitaplardan birine inanan, Tanrı birliğine inanan. [*ing.* Believer in a book of sacred scripture]. § ❷ Kitaba ve bilime uygun, kitapta yeri olan: *Söylediği fikir kitabîdir.* [*ing.* Bookish; *Fr.* Livresque]. § ❸ *teşk. tar.* Eskiden saray kütüphanesi görevlilerine verilen ad. [*ing.* Librarian *(of the sultan)*]. § ❹ İslâm dinine göre Kur'ana bağlananlar, onun koyduğu kurallara uyanlar. § ❺ *esk.* Kitapla ilgili olan. [*ing.* Pertaining to books]. § ❻ Pratik düşünceden yoksun, kitaba fazlasıyle bağlı *(kimse)*. [*ing.* Pedantic; *Fr.* Pedantesque, livresque]. § ❼ Düzgün ve dilbilgisi kurallarına uygun *(ifade)*. § ❽ i. Hindistan ve Şam'da yapılan nakışlı, renki bir çesit kumaş.

~ bilgi, Okuma yoluyle elde edilen yaşantı şekli.

~ konuşmak, *dey.* Kitap gibi, düzgün ve hitabet kurallarına uyarak konuşmak. [*Ing.* To speak in a bookish or stilted language].

kitabiyat,-tı /kitâbiyât/, i. *Osm. < Ar. kitâbiyyât. esk.* Belli bir konuda yazılan kitapları ve bunların yayımlarını inceleyen bilim dalı. [*ing.* Bibliography; *Fr.* Bibliographie].

☞ *Eşanl.* **bibliyografi, ahvali kütüp, kitabbilim**.

kitabiye, i. *Osm. < Ar. kitâbiyye. esk.* Kâğıt yapmaya yarayan ve ağaçların iç kısmından elde edilen madde. [*ing.* Bast tissue, phloem; *Fr.* Liber, phloeme].

kitab.ullah, b. i. *Osm. < Ar. kitâb* + *Allah* > *kitâb-ul-lah*, Allah'ın kitabı. *din.* Kuran. ◘ **Kur'an**.

kitakse, kitaksi, ünl. *Yun. kuitakse. arg.* Anladın mı? Bak hele!; *Hacıağaya kitakse.* [*ing.* Look at!].

~ etmek, *arg.* Seyretmek, bakmak, gözetlemek. [*ing.* To look *(at)*].

☞ *Eşanl.* **dikizlemek, iskandil etmek**.

kitap,-bı, i. ç: **kütüb**. *Osm. < Ar. kitâb.* § ❶ Yazılmış veya basılmış yaprakların bir araya getirilmesiyle meydana gelen ciltli veya ciltsiz kâğıt yaprakları bütünü: *Kitap okumak. Kitap yazmak. Kitap basmak. Hesap kitabı. Tarih kitabı.* [*ing.* Book; *Fr.* Livre]. § ❷ Manzum veya mensur eser: *Hukuk kitabı. Tıp kitabı.* [*Fr.* Livre]. § ❸ *din.* Allah'ın peygamberleri aracılığıyle insanlara gönderdiği vahiyleri içine alan eser. ⊙ **~ a el basmak**, *dey.* Kur'an üzerine el koyarak yemin etmek. [*ing.* To swear on a sacred book; *Fr.* Jurer]. ⊙ **kitaba (kitabına) uydurmak**, *dey. (Yolsuz bir isi)* Yolunda imiş gibi gösterecek bir çare bulmak. [*ing.* To do something dishonest in an apparently honest way, to get around a law or agreement]. ⊙ **~ a uygun**, Yasalara uygun. ⊙ **kitabı hak**, *din. («Tanrının kitabı»)*, Kur'an. ⊙ **~ ı hâkim**, *din.* Kur'an. ⊙ **kitab ullah**, *din.* ◘ **Kitabullah**. ⊙ **kitabül âmâl**, *din.* İnsanın işlediği günah ve sevapların yazıldığına inanılan kitap. ⊙ **kitabül mübin**, Kur'an ⊙ **~ ta yeri olmak** Kanun veya din kitaplarında bulunmak bahsi geçmek. ⊙ **altın ~**, *tar.* En ünlü ailelerin adlarının kayıtlı bulunduğu resmi kütüklere İtalya'nın birçok ilinde verilen ad. *(Bir çesit soylu kişiler almanağı olan bu defter sayesinde meseleler resmî olarak düzene sokuldu. En ünlüleri, Venedik'in /1506'dan itibaren/, Cenova'nın /1528 den itibaren/ altın kitaplarıdır).* [*ing.*

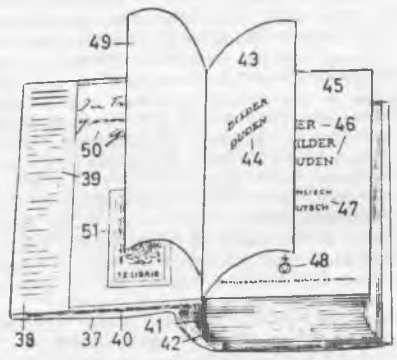

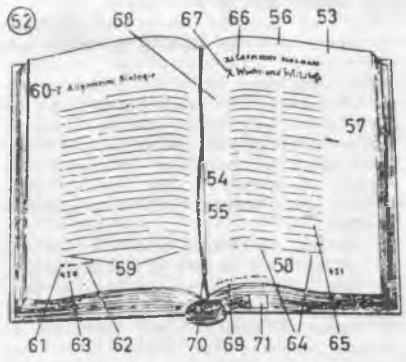

ŞEKİL: 318. — **KİTAP: 37**. Şömiz *(gömlek)*. **38**. Sömiz kulağı *(şomız kanadı)*. **39**. Editörün kitabı tanıtma yazısı *(naşirin ilânı)*. [**40-42** *cilt*]. **40**. Kapak. **41**. Sırt. **42**. Şiraze. [**43-47** *baş sayfalar*]: **43**. Yarım bas sayfa. **44**. Yarım baslık. **45**. Baslık sayfası. **46** Başlık. **47**. İkinci derecede yazı baslığı *(alt başlık)*. **48**. Amblem. **49**. Yan kâğıdı. **50** Elyazılı sunu. **51**. Kitap sahibinin adını tasıyan levha. **52**. Acık kitap. **53**. Basılı *(basılmış)* sayfa. **54**. Katlanma *(kırma)* yeri. [**55-58** *kenarlar*]: **55**. İçkenar. **56**. Üstkenar. **57**. Dıskenar. **58**. Altkenar. **59**. Yazı bölgesi. **60**. Bölüm baslığı. **61**. Yıldız isareti **62**. Dip notu *(haşiye)*. **63**. Sayfa numarası. **64**. Çift kolon yazı bölgesi. **65**. Sütün *(kolon)*. **66**. Sütun başlığı. **67**. Altbaslık. **68**. Kenar notu. **69**. Forma numarası. **70**. Sayfa isaret seridi *(kordelalı)*. **72**. Mim. *(Sayfa işaret kartı)*.

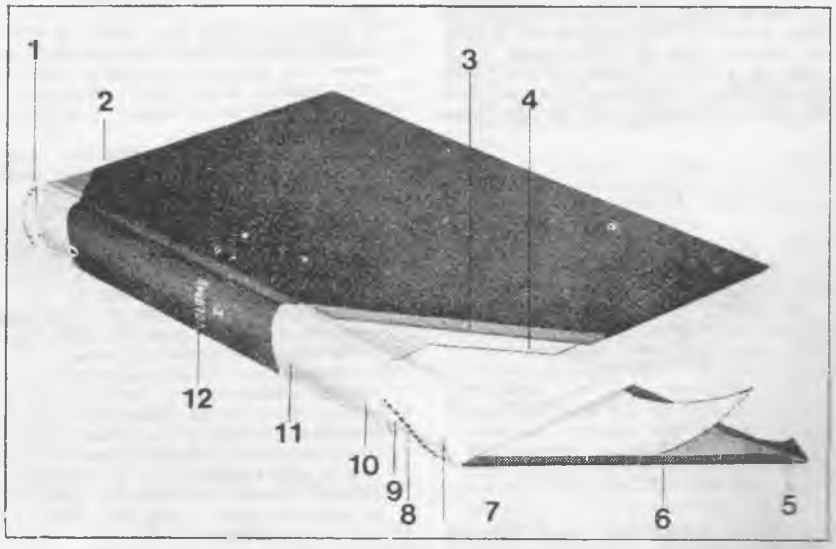

ŞEKİL: **BİR KİTAP CİLDİ VE ÇEŞİTLİ BÖLÜMLERİ**. 1. Şiraze. 2. Kanal. 3. [illegible] 4. Yan kâğıdı. 5. Cilt bezi. 6. Yan kâğıdı. 7. Şiraze. 8. Forma sırasını belirten [illegible] 9. Kitap formaları. 10. Dikiş sırt telası. 11. Sırt kartonu. 12. Sırt yazısı.

Golden book; *Fr.* Livre d'or]. ◉ **beyaz ~**, *siy.* Günün konuları ile ilgili bütün belgeleri objektif bir şekilde ve topluca sunan derleme. [*ing.* White book; *Fr.* Livre blanc]. ◉ **beyaz ~**, ◘ **Beyaz.** ◉ **ders kitabı**, *eğt.* ◘ **Ders.** ◉ **dilbilgisi kitabı**, *gram.* ◘ **Dilbilgisi.** ◉ **din kitabı ~**, ◘ **Din**; ◉ **dört ~**, din. Tek Tanrı'yı kabul eden dört dinin Kutsal kitapları olan *Kur'an, İncil, Tevrat, Zebur.* ◉ **dua ~ları**, *din.* Kilisede duaların okunması için hazırlanmış kitaplar. [*ing.* Praving book; *Fr.* Livres de prieres]. ◉ **ehli ~**, *din.* Tek Tanrı'yı kabul eden dinlerden herhangi birine mensup olanlar. ◉ **el kitabı**, *matb.* ◘ **El**[1]. ◉ **filim ~ları**, *matb.* ◘ **Filim.** ◉ **hesap ~ etmek**, *dey.* Uzun uzadıya düşünmek. ◉ **hikmet ~ları**, *din.* ◘ **Hikmet.** ◉ **hurma yaprağı ~**, *matb.* ◘ **Hurma.** ◉ **işaret kitabı**, *den.* Gemilerin kullanılabileceği ve verebileceği bütün işaretlerin yazılı olduğu kitap. *(Çeşitli deniz* kuvvetlerine ait özel işaretlerden ayrı olarak bir de milletlerarası kitabı vardır). [*ing.* Signal book; *Fr.* Livre de signaux]. ◉ **kara kaplı ~**, *h.d.* Kanun kitabı. ◉ **karışık ~**, *psikopedagoji.* ◘ **Karışık.** ◉ **kılavuz kitabı**, *den.* ◘ **Kılavuz.** ◉ **küçük kızıl ~**, *siy.* Mao-Çe-Tung'a ait matinleri kapsayan ve Kültür devrimi sırasında çok geniş çapta yayımlanmış olan derlemeye verilen ad. [*ing.* Small red book; *Fr.* Petit Livre rouge]. ◉ **ölüler kitabı**, *tar.* Eski Mısır'da, ölülerin sandukalarına yerleştirilen ve içinde cenaze duaları bulunan kitap. [*ing.* Book of the dead; *Fr.* Livre des morts]. ◉ **ümmül ~**, *din.* Kur'an'ın buyrukları, yasak belirten hükümlerle ilgili olan ayetleri.

~ **ad fişi**, İlk unsuru kitap adı olan fiş.

~ **akciğeri**, *biy.* ve *zool.* ◘ **Akciğer.**

~ **baskı**, *matb.* Gutenberg'in icadına, yani tek tek harflerin yan yana dizilmesiyle baskı kalıbı ve kitap sayfalar hazırlama esasına dayanan baskı usulü. *(Daha önce yazılar tahtalara oyulur ve blok halinde böyle basılırdı. Burada önemli olan teker teker, çeşitli puntoda harf kalıplarının hazırlanması ve bunlardan istenilen miktarda döküm yapılmasıdır. Bu meseleler ve iyi bir baskı elde etme tekniği daha Gutenberg zamanında çok mükemmel hallledilmişti).* [*ing.* Art of printing; *Fr.* Art de l'impression du livre].

~ **baskı kâğıdı**, *matb.* Türlü kitapların ve bilimsel eserlerin baskısında kullanılan odunlu, odunsuz, satine ve düz, ince ve kalın, üstü cilâlı *(kuşe)* matbaa kâğıtları. [*ing.* Antique wove; *Fr.* Papier à labeurs].

~ **baskısı**, *matb.* Kitapçılar tarafından satılan kitapların, özellikle bilimsel kitapların baskısı. *(Her ne kadar gazete, dergi, ticarî ve endüstri, reklâm işlerinin baskıları yanında bu kitapların baskıları küçük bir yekûn tutarsa da kıymet ve önem bakımından çok üstündürler. Kitap ve sanat kitapları baskısı matbaacılık ağırlık noktasıdır, özüdür).* [*ing.* Work pint; *Fr.* Impression de labeur].

~ **başlığı**, *ciltç.* ◘ **Başlık.**

~ **biti**, *zool.* ◘ **Kitapbiti.**

~ **bitleri**, *zool.* ◘ **Bit.**

~ **boyası**, *matb.* Resimsiz ve ucuz kitapları basmak için kullanılan ucuz fakat iyi siyah olan bir boya cinsi. Bu boyaların içinde keten yağı verniği yerine daha âdi yağlar katılmıştır. [*ing.* Work-ink; *Fr.* Encre à labeur].

~ **damgası**, Bir kitabın kime veya hangi kütüphaneye ait olduğunu göstermek üzere o kitabın kapağı içine yapıştırılan ve o kimsenin veya müessesenin adını taşıyan küçük kâğıt. [*ing.* Book-plate, -ex-libris; *Fr.* Ex-libris].

~ **deposu**, Kütüphanede bulunan kitapların bir kısmının veya tümünün yerleştirildiği yer, saklandığı depo. [*ing.* Bookstore; *Fr.* Magasin de livres].

~ **desteği**, Kitabı rahatça okunabilecek durumda tutan ağaçtan veya madenden mobilya. [*ing.* Book-rest; *Fr.* Pupitre, appuilivre (s), liseuse, porte-livres].

~ **donatımı**, *matb.* Bir kimsenin güzel ve maksada uygun bir biçim ve şekil alması için, kâğıt, yazı illüstrasyon dizgi baskı ve ciltleme konularında gösterilen özen ve sanatın tümüne verilen ad. *(Kitapların, eskidenberi değer ve önemine göre, hem sanat ve süs ve şekil bakımını hem de kâğıt, yazı, boya ve cilt gibi malzeme bakımından iyi ve güzel olmasına dikkat edilmiştir).* [*ing.* Book decoration; *Fr.* Decoration du livre].

~ **ehli**, Tevrat veya incil dolayısıyle Yahudilerle Hıristiyanlara denir. [*ing.* Believer in the books of revelation *(as distinguished from pagans); Fr.* Ceux qui suivent une religion basée sur les livres sacrés *(par opposition aux paiens)*].

~ **falı**, *falc.* Kur'an, İncil, Ilyada, Hafız Divanı gibi bir kitabı rastgele açarak karşılaşılan bölümü yorumlamaya dayanan kehanet. [*ing.* Bibliomancy; *Fr.* Bibliomancie].

~ **gibi (karı)**, *arg.* Çok güzel *(kadın): Kitap gibi karı, sahife sahife oku.* [*ing.* Very beautiful *(woman); Fr.* Tres jolie *(femme)*].

~ **güvesi**, *zool.* ◘ **Gümüşçün.**

~ **işareti**, *ciltç.* Kitabın üst kenarından sırtına tutturulmuş olan ince kurdela parçası, veya üzerine bir şey basılmış olan karton şerit. *(Kitap okunurken bırakılan yeri kolayca bulmaya yarayan bir işaret vazifesi görürler.* [*ing.* Book mark; *Fr.* Signet].

~ **kabı**, *ciltç.* Ciltli veya ciltsiz bir kitabı muhafaza etmek için o kitabı koymaya yarayan kutu şeklinde mukavvadan veya deriden yapılmış çanta. *(Bunun kumaştan olanlarına kitap kesesi denir).* [*ing.* Book-box; *Fr.* Étui de livre].

~ **kesme makinesi**, *ciltç.* Kitapların kenarlarını kesmeye yarayan bıçak makinesi. [*ing.* Book cutting machine].

~ **kilidi**, *matb.* Özellikle eski ağır ve değerli kitaplarda bir tokayla birlikte takılan ve kitabı iyice kapayıp, yabancılar tarafından açılmasını engelleyen küçük kilitler. [*ing.* Clasp; *Fr.* Fermoir serrure]. ?

~ **koleksiyonu**, *küt.* Belli bir plâna göre biribirini tamamlar şekilde bir araya getirilmiş kitap topluluğuna verilen ad.

~ **komitesi**, *küt.* Kütüphaneye yeni gelmiş kitaplar hakkında raporlar hazırlayan ve öğrencileri günü gününe kütüphane faaliyetinden haberdar etmek için bütün yeni yayımın teksir edilmiş bir listesinin hazırlanmasına yardım eden komitenin adı. *(Bu komite hazırladığı listeleri öğrenciler ile öğretmenler arasında dağıtır.)* [*ing.* Book worm; *Fr.* Ver de bibliothèque].

~ **kurdu**, § ❶ *zool.* Kitap, kâğıt, karton veya cilt derisi kemiren ve kitapçılarda tahribat yapan bazı böceklerin kurtçuğu. [*ing.* Bookworm; *Fr.* Anobion ptine]. § ❷ *dey.* Çok kitap okuyan, devamlı kitaplarla uğraşan kimse. [*ing.* One much given to reading, bookworm); *Fr.* Dévoreur,--euse de livres, bouquineur, liseur acharné rat de bibliothèque].

~ **mahfazası**, *ciltç.* ◘ **Kitap kabı.**

~ **resimlemeciliği**, *matb.* Kitapların baskıdan önce, konularına, baskı tekniğine göre sanatkâr tarafından resim, süs, levha ve yazılarla resimlenmesi. *(Resimlerin sayfa ve metin içine dağılmış, köşe veya kenarlarda veya tam sayfa veya ilâve /yapıştırma/ levhalar halinde olabilir).* [*ing.* Book illustration; *Fr.* Illustration de livre].

~ **sanatı**, *matb.* Bir kitabın malzeme, biçim, harf, baskı, süs, resim, cilt bakımından grafik sanatı esaslarına uygun olarak plânlanıp güzel ve zevkli şekilde yapılması sanatı. *(Bu işi baştan planlayan ve tasarlayan kitap sanatkârlarına kitap mimarı da denir).* [*ing.* Book design; *Fr.* Art du livre].

~ **sanatkârı**, *matb.* Kitap veya dergilere şekil veren, onların tüm olarak şekil, resim, yazı, tertip, baskı teknikleri, kâğıdın cinsi ve v.b.ini belirten ve düzenleyen sanatkâr. [*ing.* Book designer; *Fr.* Artiste du livre].

~ **saray**, ◘ **Kitapsaray.**

~ **sergisi**, *küt.* Belli bir konudaki veya çeşitteki veya her konudaki kitapların okuyuculara tanıtılması amacı ile bir yerde toplu halde teşhir edilmesi. [*ing.* Bookstall; *Fr.* Exposition de livres, présentation de livres].

~ **sırtı**, *ciltç.* Bir kitabın katlanmış ve dikilmiş formalarının kabın içinde bağlı veya yapışık olduğu taraf. *(Kitabın sırtı düz veya yuvarlak olur. Düz sırtlı kitapların açılması iyi değildir; yuvarlak sırtlılar daha kolay açılır ve rahatça açık durur. Kitabın sırtı, kitap kaba geçirilmeden önce elle veya makinede yuvarlaklaştırılır).* [*ing.* Book-back; *Fr.* Dos de livre].

~ **sırtı etiketi**, *matb.* Bazı bez veya deri ciltlerde ayrı bir parçadan yapılıp sırta yapıştırılan etiket. Bu etikette kitabın adı ve yazarı bulunur. [*ing.* Lettering panel; *Fr.* Plaque de dos].

~ **sırtı yuvarlatma makinesi**, *ciltç.* Kitap sırtlarını yuvarlatmaya yarayan nispeten basit bir makine. *(Çoğunlukla halk kitapları ciltleri için kulanılır ve kapak takılmadan*

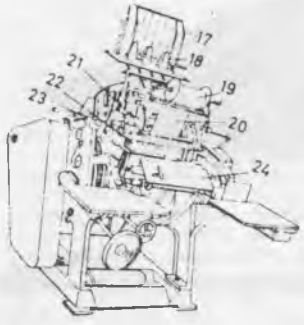

ŞEKİL: 319. — **KİTAP İPLİK DİKİŞ MAKİNESİ: 17.** Masura taşıyıcı. **18.** İplik bobini. **19.** Sırt şeridi makarası. **20.** Sırt şeridi. **21.** Dikiş iğnesi bloku. **22.** Dikilmiş kitap. **23.** Kitap tablası. **24.** Hareketli dikiş tablası.

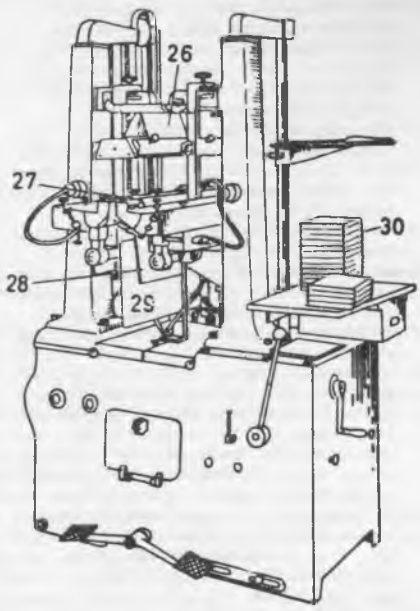

ŞEKİL: 320. — **KİTAP KAPAK GEÇİRME MAKİNESİ: 26.** Kitap kabı. **27.** Tutkal silindirleri. **28.** Kapsız *(kapaksız)* kitap. **29.** Kitap ağzı. **30.** Kapak takılmış *(kaplı)* kitaplar.

önce kitapların sırtına gerekli olan yarım daire yuvarlaklığını verir). [*ing.* Book-back rounding machine; *Fr.* Machine à arrondir les dos des livres].

~ **sipariş fişi**, *küt.* Herhangi bir eseri bir kitapçıdan istemeye yarayan formüller.

~ **süsleme**, *matb.* Kitap süsleme ve dekorasyonu. [*ing.* Book decoration and illustration; *Fr.* Décoration et illustration de livres].

~ **süsleri**, *matb.* Mürettibin hazır metal malzemeyle kitap kapak veya sayfalarında yaptığı başlık, çerçeve, yıldızlı ve çiçekli köşeler, başlangıç harfleri *(inzial)*, bitirme çizgileri v.b. [*ing.* Book decoration; *Fr.* Décoration de livre].

~ **şekillendirme**, *matb.* Bir kitabın sanat bakımından iç ve dış şekillenmesi. Boy, ölçü, yazı resim, baskı, kâğıt, kapak ve cildin tâyini, maksat ve isteğe göre işlenmesi ve bitirilmesi. [*ing.* Book design; *Fr.* Garniture].

~ **tanıtması**, *küt.* Bir kitabın yazarı, kitabın ana fikri, bu ana fikrin işleniş tarzı, yazarın üslûbu hakkında yapılan incelenmenin bir dinleyici grupuna bir plân dahilince anlatılması. *Fr.* Rendre compte d'un ouvrage].

~ **tekniği**, Kitapların basımını, ciltlenmesini, eser seçimini v.b. kapsayan kitap bilimi. [*ing.* Bibliopegy, bibliotechnics; *Fr.* Bibliotechnie].

~ **yazısı**, *matb.* § ❶ Kitapları dizmek için kullanılan orta büyüklükteki düz, beyaz ve sade yazılar. *(Genellikle Lâtin-antik çeşididir).* [*ing.* Book letter; *Fr.* Caractères de texte]. § ❷ Matbaacılığın icadından önce kitap yazmacılığında kullanılan el yazıları. [*ing.* Book hand, text hand; *Fr.* écriture de livres].

kitap.bilim*, b. i. ◘ **Bibliyoloji**.

kitap-bilimsel*, b. s. ◘ **Bibliyolojik**.

kitap.biti, b. i. *zool* ve *paraz. Corrodentia* takımının, *Atropidae* familyasından un değirmenleri, ekin ürünleri ve eski kitaplardan başka, böcek koleksiyonlarına da üşüşerek oldukça önemli zararlara yol açan iri başlı böcek. [*Lat. Liposcelis divinatorius; ing.* Book louse; *Fr.* Pou des livres].

kitapçı, s. Kitap bastırıp satan veya sadece satan kimse. [*ing.* Bookseller; *Fr.* Libraire].

~ **dükkânı**, ◘ **Kitabevi**.

kitapçılık,-ğı, i. § ❶ Kitap bastırma veya satma işi. [*ing.* Book-trade; *Fr.* Librairie]. § ❷ Kitapların ihtiyaca göre basılmaları, yayımları ve satışlarıyle uğraşan meslek. *(Bu meslek yayımcı kitapçı ve tüccar kitapçı olmak üzere ikiye ayrılır. Yayımcı kitapçı, kitapları müelliften alıp veya kendisi hazırlayıp basan kimsedir, ilk eldir. Tüccar kitapçı ikinci eldir).* [*ing.* Book-selling, book-trade; *Fr.* Libralrie].

kitap.hane /kitaphâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. kitâb* + *Fars hâne esk.* § ❶ ◘ **Kitabevi**. § ❷ *mim.* Bir camide kütüphane olarak ayrılmış bölüm.

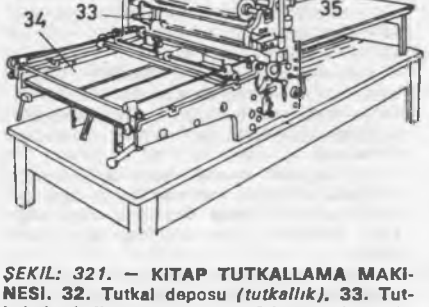

ŞEKİL: 321. — **KİTAP TUTKALLAMA MAKİNESİ. 32.** Tutkal deposu *(tutkallık).* **33.** Tutkal *(tutkallama)* silindiri. **34.** Verici tezgâh *(verici tabla).* **35.** Kâğıt çıkışı.

kitaplık,-ğı, i. § ❶ Kitap rafı, kitap dolabı, kitap odası veya dairesi. [*ing.* Bookcase, book-shelves; *Fr.* Etagere ou armoire des livres]. § ❷ Okumak için bir yere konmus baskı veya el yazması kitapların tümü. § ❸ Kütüphane: *Seminer kitaplığı.* [*ing.* Library; *Fr.* Bibliothèque]. § ❹ Kitap olabilecek kadar *(yazı).* [*Fr.* Bon pour faire le livre].

kitap.saray, b. i. *Osm.* < *Ar. kitâb* + *Fars. sarây.* Genel kütüphane, herkesin yararlanması için açılmış büyük kütüphane. [*ing.* Public library; *Fr.* Bibliothèque].

kitap.sever, b. i. Değerli ve az bulunan kitapları arayıp toplayan kimse. [*ing.* ve *Fr.* Bibliophile].

kitapsı.akciğer, b. i. Akreplerin karın tarafında bulunan ve kat kat kıvrımlı kitinden oluşan solunum organı *(ayrı dört kese halindedir).*

kitapsız, s. § ❶ Kitabı olmayan: *Kitapsız ev.* [*ing.* Not possessing a book; *Fr.* Sans livre]. § ❷ *mec.* Dört kitaptan *(kur'an, incil, zebur, tevrat)* Hiç birine inanmayan dinsiz. [*ing.* Not believing in a sacred book, pagan; *Fr.* Sans Dieu, impie].

kitara /kita:ra/, i. *Isp.* ◘ **Gitar**.

kitare, i. *Lat. cithara.* < *Yun. kithara. müz.* Eski Arap musikisinde kullanılan ve İspanyol gitarı gibi ses veren yassı sandukalı ses. *(VIII. yüzyıl arap resimlerinde ve İran minyatürlerinde görülür. Ses veren sandukası altı köşelidir. Tek tellidir, uzun bir sapı vardır. X. yüzyıldan itibaren Müslüman İspanya'da yayıldı).*

kitfeyn, i. *Osm.* < *Ar. kıtf. esk.* Iki. Kürek kemiği.

kitin, i. *Fr. chitine* < *Yun. khiton*, örtü. *zool.* ve *kim.* Eklembacaklı hayvanların derisi üzerindeki kutikula içinde bulunan özel azotlu bir polisakarit. Hayvansal bir madde olup, kimyasal bakımdan selülozu andıran submikroskopik yapıda, uzun asetilglikozamin makromoleküllerinden meydana gelmiştir. Mantarlar *(Mycophyta)* ın çoğunda hücre çeperinin yapısında bulunur. [*ing.* Chitin].

kitinoforlar, ç. i. Kitinden halkalı hayvanları kapsayan geniş dal. *(Hayvanlar âleminin evriminde kitin ilk olarak ipsi solucanlarla kancalıbaşlılarda belirdi. Sonra onikiforlarda ve çok geniş bir şube olan eklembacaklılarda bilinen türlerin yüzde 80'inde değişmez bir hale geldi. Titrek tüyler kesinlikle ortadan kalkarken az geçirgen kitinleşmiş bir dericik oluşarak bir dış iskelet meydana geldi; kasların tutunduğu bu eklemli dış iskelet büyümeyi engellediğinden deri değiştirme zorunluğu ortaya çıktı. Kabuktaki nispî su geçirmezlik, halkalı hayvanların sudan çıkmasına imkân verdi. Böylece kitiniforlar karada yaşayan favnanın en önemli kısmını meydana getirdi).* [*ing.* ve *Fr.* Chitinophores].

kitle, i. *Osm.* < *Ar.* Iri parça, yığın, öbek. [*Lat. Massa; ing.* Mass; *Fr.* Masse]. ◘ **Kütle**.

~ **oyunu**, *tiy.* Tek tek kişiler yerine bir topluluğu veya kitleyi oyunun ekseni yapan yapıt.

~ **spektografi**, *tekn.* Çeşitli atomları bir birinden ayırmakta kullanılan alet. Ayrılan iyonlarla pozitif olarak yüklenir. Bu İyonlar birkaç elektronun kaybetmiş atomlarıdır.

kitlemek(-i), f. *h.d.* ◘ **Kilitlemek**.

kitli, s. *h.d.* ◘ **Kilitli**.

kitman /kitmān/, I. *Osm.* < *Ar. ketm. esk.* Bildiği gerçeği söylememe, saklama. [*ing.* Concealing, keeping in, concealment].
☆ *Karş.* **izhar**.

kiton, i. *zool.* Çokhücrelilerden *Polyplacophora* takımının, ilkel-yumuşakçalar *(Amphineura)* sınıfının *Chitonidae* familyasından bir yumuşakça cinsi. Yassı ve söbe biciminde olan vücudunun sırt bölgesinde sekiz geniş plâktan yapılmış bir kabuk bulunur. Manto kenarında pullar vardır. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Chiton*]. ◘ *TABLO: 18.* — **HAYVANLAR ALEMİ**.

kitre, i. Geven'den çıkarılan zamk. Beyaz olup soğuk suda şişer ve pelte kıvamını alır. Eczacılıkta tablet, pastil ve yumuşatıcı ilâçların hazırlanmasında, pastacılıkta kremaların imalinde kullanılır; sulu boyaların bileşimine girer, kumaş ve kâğıt sanayiinde yapıştırıcı ve apre verici olarak kullanılır. [*Ing.* Gum tragacanth, gum dragon; *Fr.* Gomme adragante].

~ **ağacı**, *bot.* ◘ **Geven**.

~ **zamkı**, ◘ **Kitre**.

kitul, i. *Fr. kitool, kituul* veya *kitul.* Assam, Bengal, Malabar çengellerinden ve buralara yakın bögelerde rastlanan *Caryota urens* adındaki palmiye türünün yapraklarından elde edilen tekstil maddesi. *(C. Urens'in ağacı ince marangozluk ve gömme süs işlerinde kullanılır).* [*ing.* Kitool, kittul].

kiva, i. *(hopi dilinden), etn.* Amerikan kızılderililerinde, yeraltında açılmış tapınak, atelye ve erkekler için yatakhane vazifesi gören geniş oda. [*Ing.* ve *Fr.* Kiva].

kivi, i. § ❶ *(Avustralya'daki bir yerli dilinden). zool.* Kiviler *(Apteryges)* takımının, Kivigiller *(Apterygidae)* familyasından kuvvetli kısa bacaklı, uzun gagalı gececi bir kuş türü. Burun delikleri gagasının ucundadır. Tavuk büyüklüğündedir. Esmer renklidir. Kanatları küttür. Yeni Zelanda'da yasar. Yuvasını yeraltına yapar. Yavruların büyütülmesiyle yalnız erkeği ilgilenir. [*Lat. Apteryx; ing.* ve *Fr.* Kiwi]. § ❷ *sp.* Yeni Zelanda'da ünlü ragbi oyuncularına verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Kiwi].

kivigiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Kiviler *(Apterygetes)* takımına giren bir familyası. Kanatları küttür. Bacakları kuvvetli olur. Hepsi Yeni Zelanda'da yaşarlar. **Kivi** *(Apteryx)* cinsi iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Apterygidae; Fr.* Apterygidés].

kiviler, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Karinasızlar *(Ratitae)* bölümünün bir takımı. Yeni Zelanda'da yaşayan küt kanatlı kuşlardır. Soyları tükenmektedir. Kivigiller *(Apterygidae)* olmak üzere tek familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing. Apteryges* = *Apterygiformes*]. ◘ *TABLO: 23.* — **KUŞ TAKIMLARI**.

kiviyatit,-ti, i. *Fr. chiviatite. min.* Içinde kurşun ve bakır bulunan doğal bizmut sülfür. [*Ing.* Chiviatite].

kiyah, i. ◘ **Giyah**.

kiyan, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yıldız. [*Ing.* Star; *Fr.* étoile]. § ❷ Merkez. [*Ing.* Central point, center; *Fr.* Centre].

kiyanî, i. ◘ **Evrendoğum**.

kiyanit,-ti, i. *jeol.* ◘ **Disten**.

kiyaniyat, i. *Osm.* < *Fars. kiyaniyyat esk.* Evrenin yaratılışı, doğuşu üstüne yazılanlar veya ileri sürülen görüşler. [*ing.* Cosmogony; *Fr.* Cosmogonie].
☆ *Eşanl.* **kozmogoni**.

kiyanoferit, i. ◘ **Siyanoferrit**.

kiyanokalsit, i. ◘ **Siyanokalsit**.

kiyanokroit, i. ◘ **Siyanokroit**.

kiyanos, i. ◘ **Siyanos**.

kiyanotrikit, i. ◘ **Siyanotrikit**.

kiyanti, i. *bot.* Chianti'de yapılan kırmızı çok ünlü italyan şarabı olup, çeşitli üzümleri karıştırarak yapılır. [*Ing.* ve *Fr.* Chianti].

kiyaset,-tî /kiyaset/, i. *Osm.* < *Ar.* Akıllıca davranış, akıllılık. [*Osm.* Zeyreklik; *Ing.* Shrewdness, sagacity; *Fr.* Intelligence, sagacité].

kıyâsetli, s. *esk.* Akıllı, anlayışlı. [*Ing.* ve *Fr.* Intelligent].

kiyâsetsiz, s. *esk.* Akılsız, anlayışsız, budala. [*Ing.* Dull, stupid; *Fr.* Stupide].

kiyastolit,-ti, i. *Fr. chiastolite* < *Yun. khiastos*, çapraz + *lithos*, taş. *min.* Formülü Al_2SiO_5 olan alüminyum silikat. [*Ing.* Chiastolite].

kiyazma, i.. *Lat. chiasma.* § ❶ *sit.* Meyoz bölünme sırasında eşleşerek ikiye ayrılan kromozomların kromatidleri arasında meydana gelen karşılıklı bağlantı yerleri; kromatit çiftleri arasında kromatit parçaları alışverişi sırasında meydana gelen çapraz biçiminde görünüşler veya köprüler; krosing-over olayının sitolojik görünüşü.

[*Osm.* Tesalüp; *Yun.* Khisma; *İng.* Chiasma; *Fr.* Chiasme]. ☆ *Eşanl.* çapraz. § ❷ *anat.* Görme yollarının X şeklindeki çaprazlanması. [*İng.* ve *Fr.* Chiasma].

kiyetizm, i. *Fr. quiétisme. fels.* Dindarlık ve ahlâk mükemmelliğini dinsel eylemlerden ayrı düşünen ve bu mükemmelliği kendisinden geçme halinde gören bir felsefe, doktrini. [*Osm.* Sekinet; *İng.* Quietism]. ☆ *Eşanl.* sekincilik.

kiyodot,-tu, i. *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Kanatayaklıgiller *(Pteropodidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 10, kanat açıklığı 30 sm. Hindistan'dan Avustralya'ya kadar yayılmıştır. [*Lat. Macroglossus minimus; Fr.* Macroglosse].

kiyogen, i. *ed.* Japonya'da, perde aralarında oynanan bir perdelik, hafif ve gülünç oyuna verilen ad. *(Bunlar genellikle no oyunlarıyle aynı sahnede ve daha ciddî piyeslerin perde aralarında oynanırdı. Bu oyunlardan, yazarları bilinmeyen iki yüz seksen kadarı günümüze kaldı).* [*İng.* ve *Fr.* Kyogen].

kiyojenik, i. *Fr. kiyogénique. tıp.* Gebe bırakan, gebeliğe sebep olan. [*İng.* Kyogenic].

kiyolit,-ti, i. *Fr. chiolite. min.* Formülü $3NAlF_4, 2NaF$ olan doğal sodyum ve alüminyum flüorür; kuvadratik prizmalar halinde bulunur. [*İng.* Chiolite].

kiyotomi, i. *Fr. ciotomie. cer.* Vulva'nın ameliyatla çıkarılması. [*İng.* Ciotomy].

kiysaniye, i. *Osm.* < *Ar. kiysâniyye.* § ❶ *tasav.* Hazreti Ali tarafından Kiysanî başkanlığında kurdukları tarikatlardan birinin adı. § ❷ Şîanın dört kolundan biri.

kizbi /kizbî/, s. *esk.* Yalan, hatalı, esassız. [*İng.* False, lying].

kizbiyat, ç. i. *esk.* Kizip'in çoğulu.

kizip,-zbi, i. *Osm.* < *Ar. kizb.* Yalan. [*İng.* Speaking falsely, falsehood, lie; *Fr.* Mensonge].

kizir, i. *h.d.* Köy muhtarı yardımcısı, muhtarın yamağı hükmünde olan köy kâhyası.

klabure, i. Eski Romalılarda bir çeşit araba olup yan tarafları ve sandığı kalbur gibi kafesli idi. *(Bunarda insan ve zahire taşınırdı).*

kladnit,-ti, i. *Fr. chladnite. (özel ad. Chladni'den). min.* G.Rose'un akontritik göktaşları na verdiği ad; en önemlisi enstatit'tir. [*İng.* Chladnite].

kladod, i. *Fr. cladode. bot.* Asimilatif gövdelerde, metamorfoze olan, uzun sürgün *(her yıl ucundan büyümesine devam eden)* yandal. (örnek: *Frenk inciri).* [*İng.* Cladode].

kladosporiyoz, i. *Fr. cladosporiose.* Bitkilerde görülen sporlu hastalıkların genel adı. [*İng.* Cladosporiosis].

klaft, i. *(eski Mısır dilinde «sarmak, kapılamak» anlamındaki Kerefet'den geldiği sanılır)* ölü hükümdar tasvirlerinde firavunun perukasını örten çizgili kumaş. *(Sfenksler de, mısırlıların «nemset» dediği bu örtüyü taşır).* [*İng.* ve *Fr.* Klaft].

klak, i. *ing. clack.* Yükselir ve yassılır bir çeşit silindir şapka. [*Fr.* Clack].

klaket[1],-ti, i. *Fr. claquette.* Ayakkabı altındaki ek parça ile ses çıkararak yapılan dans, [*İng.* Steps].

klaket[2], i. *Fr. claquette.* § ❶ *dok.* Özellikle el dokuma tezgâhlarında tefe arkasına yerleştirilen ve bir geçit tampon vazifesi gören, ağaçtan yapılmış ince lama. § ❷ *sin.* Çekim tahtası üzerine yerleştirilmiş ve uçlarından menteşe ile tutturulmuş iki tahta parçasından meydana gelen âlet. *(Her çekimin başında, sesle görüntünün aynı anda kaydedilmesini sağlayarak eşlemeyi kolaylaştırır).* [*İng.* Clapper, slates].

klakör,-rü, i. *Fr. claqueur. tiy.* Şakşakçı, tiyatrolarda oyunu alkışlamak için parayla tutulmuş kimse. [*İng.* Hired clapper, chirruper].

klakson /klak:son/, i. *İng. klaxon.* Motorlu taşıtlarda uyartıcı ses çıkarmak için kullanılan cihazın firma adı. [*Fr.* Klaxon].

klaktoniyen, s. ve i. *Fr. clactonien,-enne.* Eski ve aşağı paleolitik çağ sanayii için kullanılır. Başlıcaları vurma düzlemleri geniş ve düz, en basit yapılışta çakmaktaşı yongalarından meydana gelir.

Klamat'lar, ç. öz. i. *etn.* Oregon'un kuzeyinde yaşayan yerliler; bugün soyları tükenmiştir. [*İng.* ve *Fr.* Klamaths].

klamidospor, i. *Fr. chlamydospore. bot.* Bir kiste benzeyen, kalın çeperli mantarların miselyumlarında oluşan spor tipi. [*İng.* Chamydospore].

klamp, i. *Fr. clamp.* ❶ *cer.* Ameliyat sırasında büyük damarları ve sindirim borusunun bazı kısımlarını tıkamak için kullanılan uzun ağızlı, baskılı kıskaç. [*İng.* Clamp]. § ❷ *vet.* Ağızları birbirine yaklaştırımak suretiyle dokuları ezmekte kullanılan tahtadan veya madenden kıskaç.

~ **yapmak**, *cer.* Bir damarı, bağırsağın bir kısmını klampla sıkıştırarak tıkamak. [*İng.* To clamp; *Fr.* Clamper].

klan, i. *Fr. clan* < *Irlanda dilinde* = *clann, soy.* § ❶ Bir kabile teşkilâtının bölümlerinden birini meydana getiren aile birimleri grupu. [*Osm.* Semiye; *İng.* Clan]. ☆ *Eşanl.* sop. § ❷ Birkaç aileden meydana gelen iskoç veya irlanda toplumsal grupu.

klangor, i. *Lat. clangor,* keskin *çığlık.* İkinci kalb sesinde değişiklik şeklinde beliren ve inleme sırasında madeni bir çatlama şeklinde işitilen ses. [*İng.* ve *Fr.* Clangor].

klapa /kla:pa/, i. *Alm. klappe. terz.* Alt yakanın göğüse doğru inen kısmı. [*İng.* Lapel; *Fr.* Revers].

~ **işçisi**, Ceket yakalarını vatkaya ve telaya ince ince tutturarak, yakanın dökümlü ve dik durmasını sağlayan terzi çırağı.

klape, i. *Fr. clapet. mek.* Bir pompada, bir körükte, bir motorda ve bazı müzik âletlerinde, bir akışkanın geçmesini sağlamak veya engellemek üzere açılıp kapanan supap. ◉ **geri tepme** ~ **si**, *mek.* Bir boru tesisatında, borulardan geçen sıvının geri dönmesini önleyen klape. [*İng.* Non return valve; *Fr.* Clapet de retenue].

klaprothin, i. *Fr. klaprothine* < *özel ad M. H. Klaproth'un adından. min.* ◘ Lazülit.

klaprothit, i. *Fr. klaprothite.* < *Özel ad M. H. Klaproth'un adından). min.* Doğal bakır ve bizmut sülfür. [*İng.* Klaprothite].

klaren, i. *Fr. claraîn.* Taşkömürünün bileşimindeki büyük moleküllü maddelerden biri. *(Birbiri ardınca sıralanmış ince vitren ve düren gruplarından meydana gelir).*

klarkeit, i. *Fr. clarkeite* < *F. W. Clarke'ın adından. min.* Hidratlı doğal sodyum, kurşun ve uranyum oksid; koyu kahverengi bir mineraldir; uraninit'in ayrışmasından meydana gelir. [*İng.* Clarkeite].

klarnet,-ti, i. *Fr. clarinette.* Tahtadan, maden perdeli, orkestrada önemli yeri olan bir üfleme müzik âleti. *(Silindir biçimindeki borusunun ucuna takılı bulunan basit dil, çalgıcının soluğunu titreşim haline getirir).*

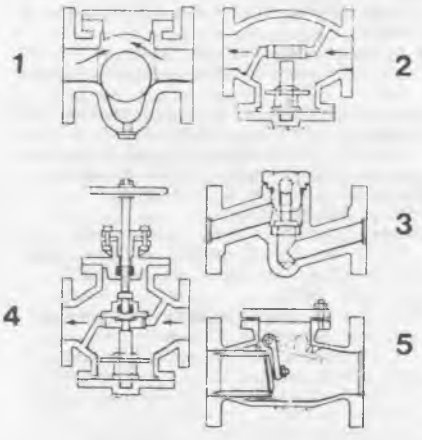

ŞEKİL: **KLAPELER. 1.** Otomatik buhar kısma. **2.** Otomatik buhar kısma *(basit, kılavuzlanmış).* **3.** Klavuzlanmış klape. **4.** Valf musluklu buhar tepme klapesi. **5.** Eklemli klape.

[*İng.* Clarinet]. ◘ *ŞEKİL: 406.*— **MÜZİK ALETLERİ II.**

klarnetçi, i. *müz. ve müz.* Klarnet çalan müzikçi. [*İng.* Clarinettist; *Fr.* Clarinettiste].

klas, i. *Fr. classe.* § ❶ Aynı sosyal tabakadan olan kisilerin meydana getirdiği topluluk, sınıf. § ❷ s. Usta, as, birinci derecede olan: *Klas oyuncu.* § ❸ *den.* Belirli standartlara uygunluğu oranında bir gemiye, klaslama kurumlarınca yapılan teknik değerlendirme. *(Bu değerlendirme o kurumlara özgü bazı harf ve sayılardan kurulu işaretlerle belirtilir. Meselâ 100 a-1 Lloyd's Register of Shipping, İngiliz klas kurumunun en yüksek klasını gösteren işarettir).* ◉ **gemi** ~ **ı**, *huk.* ◘ Gemi.

klasifikasyon, i. *Fr. classification.* ◘ Sınıflandırma.

klasik, i. *Fr. classique* < *Lat. classicus.* § ❶ Üzerinden çok zaman geçtiği halde değerinden kaybetmeyen *(eser veya sanatçı.)* [*İng.* Classic]. § ❷ s. Sanatta kuralcı. [*İng.* Classical; *Fr.* Classique]. § ❸ s. Alışılmış belli şartlarda oluşan; Eskiden kalma olup gelenek halini almış: *Klasik usuller.* [*İng.* Classical]. § ❹ Eski Yunan-Latin devrine veya XVII. yüzyıl büyük fransız yazarlarına, eserlerine ait: *Klasik diller. Klasik edebiyat.* [*İng.* Classical]. § ❺ Türünde model olarak kabul edilen: *Vehbi Dede'nin en klasik, en mistik gazeli.* § ❻ Kurallara, ideale uygun olan: Tane ta*ne arapça kelimeler en klasik güzellik.* § ❼ *dilb.* Dilin okullarda öğretime temel olan biçimi: *Klasik Latince. Klasik Arapça. (Klasik terimi birinci örnekte baş, ikinci örnekte ise ağız terimleriyle karşıtlaşır).* § ❽ i. Eski Yunan-Latin devri veya romantiklere karşıt olarak XVII. yüzyıl fransız yazarı. § ❾ Klasik doktrin taraftarı kimse: *Klasikler romantiklere karşıdır.* § ❿ Okullarda okutulan eser veya yazar: *Türk klasikleri.* § ⓫ *eğt.* Latincenin önemli bir yer tuttuğu öğretimin adı. *(Karşıtı modern öğretimdir, latince dersleri okutulmaz).* ◉ **çocuk** ~ **leri**, ◘ Çocuk.

~ **basım**, *matb.* Klâsik eserlerin basım ve yayınları. [*İng.* Classical edition; *Fr.* Édition cassique].

~ **diller**, Lâtince ve Yunanca gibi eski ve geleneksel diller. [*İng.* Classical languages; *Fr.* Langues cassiques].

~ **dram**, *tiy.* Latin oyun yazarı. *Seneca'*nın öne sürdüğü dram türü. [*İng.* Cassical drama; *Fr.* Drame classique].

~ **edebiyat**, Zaman boyunca gücünü yitirmeyen ve sanat değeri bakımından üstün nitelikler taşıdığında fikir birliğine varılan edebiyat. Bazen bu terim Yunan, Italyan ve doğu edebiyatları gibi eski edebiyatları anlatmak için kullanılır. [*İng.* Classical literature; *Fr.* Littérature classique].

~ **felsefe devri**, Sokrat'tan Aristo'nun ölümüne kadar *(M. Ö. 420-322)* süren felsefe dönemi. Bu devir eski felsefenin en parlak çağıdır. Metafizik düşünceler bu dönemde başlamıştır.

~ **grev toprakları**, *trm.* Ca CO_3 taşıyan veya $CaCO_3$'ün varlığından dolayı reaksiyonu alkalik olan topraklar.

~ **hümanizm**, *fels.* Aristoya dayanan iskolastizmden ayrılıp hümaniter edebî eserleri, özellikleri Yunan ve Lâtin klasiklerini bağımsız olarak incelemeye doğru yönelen bir ortaçağ düşünce hareketine verilen ad. [*İng.* Classical humanism; *Fr.* Humanisme classique].

~ **komedi**, *tiy.* Fransa'da Molière *(XVIII. (yüzyıl), Almanya'da Lessing (XVIII. yüzyıl)* ile en ünlü temsilcilerini bulan komedi türü. [*İng.* Classical comedy; *Fr.* Comédie classique].

~ **(iki değerli) mantık**, *mant.* Üçüncü şıkkın imkânsızlığı ve çelişmezlik gibi bazı ilkeleri zorunlu olarak kapsayan mantık. [*İng.* Classical logics; *Fr.* Logique classique].

~ **müzik**, § ❶ Popüler ve halk müziği dışında, daha çok sanat değeri taşıyan müzik eserlerine verilen genel ad. § ❷ Romantik müzik karşıtı olarak bir çeşit mü-

zik üslûbu için kullanılan terim. § ❸ Haydın, Mozart, Beethoven gibi romantik dönem den önce yaşamış sanatçıların yarattıkları müzik. [*ing.* Classical music; *Fr.* Musique classique].

~ **okul,** *eğt.* (a) Genel anlamda programında el işlerine ve pratik çalışmalara hiç yer vermeyen, veya bu türlü çalışmaların zihnî gelişmeye bir etkide bulunmadığına inanan okul; (b) Anglosakson ülkelerinde, Lâtince, Yunanca ve diğer geleneksel dersleri programına alan ve bunlara önem veren orta dereceli okul; (c) Öğretim kadrosu, yönetim ve şekli, programı ve yöntemleri ile yeni ve ileri eğitim ilkelerini benimseme durumunda olmayan herhangi bir okul; (d) Eserleri asağı yukarı 1776 ile 1850 arasında yayımlanan ve iktisadî bir bilim mertebesine yükselmiş olarak tanınan ingiliz ve fransız iktisat bilginleri grupu. [*ing.* Classical school; *Fr.* École classique].

~ **olmayan mantıklar,** *modern. mant.* Tipsel, çokdeğerli ve eksiltmeli mantıkları kapsar. [*ing.* Non-classical logics; *Fr.* Logiques non classiques].

~ **olmayan tip uçak,** *hava.* Şekil itibariyle normal tiplere benzemeyen alışılmamış bir uçak tipi. [*ing.* Unconventional aeroplane; *Fr.* Avion non classique].

~ **öğretim programı,** § ❶ Mezuniyet için eskiden beri şart olan geleneksel derslerin veya konuların sistematik bir şekilde gruplaştırılması veya arka arkaya sıralanması. § ❷ Batı ülkelerinde Yunanca veya lâtinceyi, ya da her ikisini içine alan okul programı. § ❸ Genel anlamda, modern eğitim görüşmelerini yansıtmaktan uzak ve fonksiyonel olmayan herhangi bir öğretim programı.

~ **realizm,** *fels.* Plâto'nun ve Aristo'nun görüşlerinin modern bir şekilde açıklanması. *(Bu doktrine göre evren, kendi kendilier için de mevcut bulunan ve kendi aralarında gerçek (real) maddî varlıklardan ibarettir. Bu varlıkların niteliği kısmen de olsa gerçekteki durumlarla belirebilir).* [*ing.* Classical realism; *Fr.* Réalisme classique].

~ **şark çıbanı,** *paraz.* ◘ **Halepçıbanı.**

~ **türk musikisi,** *mus.* ◘ **Musiki.**

klasikleşmek, nsz. f. § ❶ Klasik hale gelmek, klasik niteliğini kazanmak. § ❷ Basmakalıp hale gelmek.

klasikleşmiş, s. *tiy.* Yeni akımlar ve yeni düşünceler karşısında, zaman aşımına uğramayan yeniliğini, tazeliğini koruyabilmiş yapıt. [*ing.* Classics; *Fr.* Classique].

klasiklik,-ği, i. Klasik olma hali.

klasisizm, i. *Fr. classicisme.* (a) Ölçülü olma yönelişiyle bileşimlerde dengeli ve sağlam kalma zevkiyle, biçimlerde uyuma önem verişle, anlatımda adap dışına çıkmama isteğiyle belirgin olan sanat eğilimi; (b) Fransa'da XVII. yüzyılda edebiyatta görülen klasik edebiyat görüşü. [*ing.* Classicism].

☆ *Karş.* **romantizm.**

klasman, i. *Fr. classement.* Sınıflama, sınıflandırma: *Klasmanda dördüncü oldular.* [*Osm.* Tasnif; *ing.* Classing, rating, sorting].

klasmatosit,-ti, i. *Fr. clasmatocyte.* < *Yun. klasma,* kısım + *kytos,* hücre. *dokb.* Tanecikli büyük uzantıları ve çok sayıda tanecikleri olan katılgan doku hücresi veya sabit akyuvar. [*ing.* Clasmatocyte].

klasör,-rü, i. *Fr. classeur.* § ● Göz göz ayrılmış, evrak, kâğıt sınıflamasına yarayan cüzdan, dosya veya dolap. [*ing.* File]. ☆ *Eş anl.* **sıralaç.** § ● *bilgi işlem.* Iki besleme kafası, iki okuma pisti ve dört kart kasasından, meydana gelen delikli kart makinesi. *(Daha önce aynı sıra içinde sınıflandırılmış iki kart grupunu birleştirmek, bir veya iki fiş dolabındaki sınıflamayı denetlemek, iki fiş dolabı arasında uygunluğu sağlamak, her iki dolapta birbirine uyan veya uymayan kartları seçip ayırmak imkânı verir).* § ● *kâğıtç.* Sellülozu veya kâğıt hamurunu cinsine göre ayırmaya yarayan makine.

klastik kayaç, *jeol.* ◘ **Kırıntı tortul.**

klastomani, i. *Fr. clastomanie. psiky.* Tahrip etmeye iten marazi eğilim. *(Akıl zayıflığı olan bazı kimselerle psikozlularda görülür. İçgüdüsel kötülükseverliğe sıkı sıkıya bağlıdır. Hedefsiz kalabilir ama kişi yeterince zekiyse, tahrip eylemlerinin tasarlanması ve bu eylemlerin gerçekleştirilmesinde gösterdiği ustalık, hastayı çok tehlikeli bir kimse haline getirebilir).* [*ing.* Clastomania].

klava, i. *tıp. Medulla oblangata'*nın arka yüzünün alt bölümünde, küçük bir şişkinlik. [*ing.* Clava].

klaviger, i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Karınca.seven.böcekgiller *(Clavigeridae)* familyasına giren, 2 mm. uzunluğunda, kısa gövdeli, kısa elitralı, sarı veya kızılımsı renkte böcek Gözleri ve ağız parçaları körelmiş olan *klaviger*'ler *lasius* cinsi karıncalarla bir arada yaşar ve karıncalar tarafından bakılıp beslenir. Karıncalar onların ağzına şekerli bir sıvı akıtır, buna karşılık onların kanatlarındaki ve vücudunun sırt tarafındaki bazı kıl demetlerinin salgıladığı bir maddeyi yalayarak emer. [*Lat.* ve *Ing. Claviger; Fr.* Clavigère].

klavikord, i. *Fr. clavicorde.* Fortepiano'nun atası sayılan müzik âleti. [*ing.* Clavicord]. ◘ *ŞEKİL: 405.* — **MÜZİK ALETLERİ I.**

klavikula, i. *Lat. clavicula* ◘ **Köprücük kemik.**

klaviman, s. *Fr. clavimane* < *Lat. clava,* topuz + *manus,* el. *antr.* Eli şişkin, iri ve kısa olan.

klavsen, i. *Fr. clavecin* Piyanodan önce kullanılmış olan epinet sınıfından telli ve klavyeli ve maden sesli bir çalgı. *(1650 1750 arası en gözde olduğu devirdir).* [*Ing.* Harpsichord].

klavsenci, i. Klavsen çalan kimse. [*Ing.* Player on the harpsichord; *Fr.* Claveciniste].

☆ *Eşanl.* **klavsenist.**

klavus, i. *Lat. clavus,* çubuk. § ● Heteroptera takımından böceklerde elitranın bir kısmı. [*ing.* ve *Fr.* Clavus. § ❷ *tıp.* Boynuzsu bir cilt tüberkülü, nasır.

klavye, i. *Fr. clavier* < *Lat. clavis,* anahtar. Parmaklarla hareket ettirilen tuşların itisiyle sabit eksen çevresinde inip kalkabilen ve istenilen işe göre düzenlenmiş bazı mekanizmaları çeliştiran kaldıraç kollarının tümü: *Bir yazı makinesinin klavyesi.* [*ing.* Keyboard]. § ❷ *müz.* Tuşları dizi halinde birleştirilerek meydana getirilen nesne; önceleri adına *«anahtar»* denilen bu tuşlar, org, klavik, armonium, çan çalgısı *(corillon),* çelesta, klavsen, piyano, viel, akordeon gibi *«klavyeliler»* sınıfına giren bazı çalgılardan, el veya ayak tazyikiyle ses elde etmeye yarardı. [*ing.* Keyboard]. ◉ **eko ~ si,** ◘ **Eko.** ◉ **standard türk ~ si,** *büro.* On parmakla ve bakmadan yazı yazabilmek için Türkçenin yapısına uygun olarak düzenlenen daktilo klavyesi. [*Ing.* Standard Turkish keyboard].

kle, i. *Fr. clef, clé.* § ❶ *müz.* Toplanmayı gösteren nota işareti, anahtar. § ● *sp.* Güreşte bir oyun. *(Kolu, rakibin koltuğu altından geçirdikten sonra elle enseye dayanılması ve diğer elin da yardımıyle başın mindere doğru eğilmesi hareketidir. Tek elle yapılanına tek kle, iki elle yapılanına da çift kle adı verilir).* [*Ing.* Lock].

kleidektomi, i. *Fr. cléidectomie* < *Yun. kleidion,* köprücük kemiği + *ektome,* çıkarmak. Köprücük kemiğinin cerrahî yolla çıkarılması. [*Ing.* Cleidectomy].

kleidoreksi, i. *Fr. cléidorrhexie. cerr.* ve *doğum.* Doğum sırasında bazen makatla gelişte yanlış manevra yüzünden köprücük kemiklerinin kırılması. [*Ing.* Cleidorrhexis].

kleidotomi, i. *Fr. cléidotomie.* Havsalanın enine çapı doğuma engel olduğu zaman omuzların geçmesini sağlamak amacıyle ölü dölütünün köprücük kemiklerini kesme şeklinde embriyotomi çeşidi. [*ing.* Cleidotomy].

kleist (o)-, *Yun. kleistos,* kapalı'dan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Cleist (o)-].

kleistogam, s. *cléistogame.* Daima kapalı duran ve hiç açılmadan kendi kendine dönebilen çiçeklere verilen sıfat. [*ing.* Cleistogamous].

kleistokarp, kleistokarpik, s. *Fr. cléistocarpe* veya *cléistocarpique. bot.* Kapsülleri kapaksız olan ve çeperi yırtılarak açılan karayosunlarına verilen sıfat. [*ing.* Cleistocarpic, cleistocarpous].

☆ *Karş.* **stegokarp.**

kleksografi, *i. Fr. klecksographie* (Alman sairi *Justinus Kerner* tarafından türetilen kelime; *Alm. Klecks,* katı mürekkep + *Yun. graphe,* yazmak) Katı mürekkeple resim veya karalama vapma sanatı.

kleps, i. *ing. to clap,* çarpmak; *Alm. klaps;* hafif darbe. *oyun.* Bilârdoda, oyunculardan birinin topunun diğer toplardan birine değdikten sonra geri dönmesini sağlayacak şekilde yapılan vuruş. [*ing.* Claps; *Fr.* Claps]; ◉ **bantlı ~,** *oyun.* (a) Bilârdoda vuruş yapılan topu rakibin topuna vurduktan sonra bir veya birçok banta değip vuruşun yapıldığı yere dönmesi; (b) Bu vuruşa verilen ad.

~ **çekmek,** *oyun.* Bu şekilde vuruş yapmak.

kleptobiyoz, i. *Fr. cleptobiose* < *Yun. kleptein,* çalmak + *bios,* hayat. *zool.* Başka türlerin terkettiği yuvaları işgal eden veya başka türlerin sırtından geçinmek amacıyle onların yuvaları etrafına yerleşen hayvan türlerinden *(kuşlar, böcekler v.b.)* yaşama tarzı. [*ing.* Cleptobiosis].

kleptoman, i. *Fr. kleptomane, cleptomane, psiky.* Hırsızlık hastası. [*ing.* Kleptomaniac].

kleptomani, i. *Fr. kleptomanie* < *Yun. kleptein,* çalmak + *mania,* saplantı. *psiky.* § ❶ Bazı kimselerin, kendilerine ait olmayan eşyayı gizlice ele geçirmek konusunda duydukları dayanılmaz ruhsal itki. *(Çok kez alışkanlık haline gelen ve önlenmesi mümkün olmayan bu içtepi, bir zihin bozukluğunun belirtisidir).* [*ing.* Kleptomania]. ☆ **hırsızlık hastalığı.** § ❷ *(psikoanalizde)* Kadınlar söz konusu olduğu takdirde, bilinçsiz penis düşmanlığı duygusunun, motive ettiği patolojik çalmaya verilen ad. [*ing.* Kleptomania].

kleptoparazitizm, i. *Fr. cleptoparasitisme. biy.* Bir konağa bir parazit yumurta ve larvalarını bıraktıktan sonra aynı konağa gelerek birincinin yumurta ve larvalarını tahrip edip konaktan beslenen ikinci parazit. [*ing.* Cleptoparasite].

kleptoparazitizm, i. *Fr. cleptoparasitisme. biy.* Bir çeşit çok-parazitlilik hali olup konağın ikinci parazit türü tarafından felce uğratılmasından önce diğer bir parazit tarafından felce uğratılması şeklinde görülür. *(Ikinci parazit kleptoparazittir. Kleptoparazit birinci parazitin yumurta veya larvalarını tahrip ettikten sonra konak üzerinde beslenir).* [*ing.* Cleptoparasitism].

klerikal, s. *clérical,-ale.* Genel ve özel yaşayışta kilise adamlarının işe karışmalarına taraflı fikirde olan. [*Ing.* Clerical].

klerikalizm, i. *Fr. cléricalisme.* Kilise insanlarının özel ve genel hayata karışmaları taraflısı kimselerin fikirlerinin bütünü. [*ing.* Clericalism].

kleveit,-ti, i. *Fr. clévéite (özel ad P. T. Cleve'den) min.* Peşblende benzeyen mineral; bileşiminde uranyumla birlikte itriyum, erbiyum, seryum ve toryum bulunur. [*Ing.* Cleveite].

kleymor, i. *Fr. claymore* < *kelt dilinde* = *claid - heam - mor, büyük kılıç.* § ● İskoçya'da XIV. - XVI. yüzyıllar arasında kullanılmış olan iki elle tutulur büyük kılıç. *(Bu kelime eski İskoçya halkı arasında savaş barışı olarak kullanılırdı).* [*ing.* Claymore]; § ❷ *(geniş anl.)* XVII. ve XVIII. yüzyılda İngiliz süvarilerinin kullandığı si-

peri silindir biçiminde ve iki ağzı keskin geniş namlulu kılıç. [*İng.* Claymore].

klidestal, i. *zoot.* Bir at ırkı. İngiltere ve İskoçya'dan yayılmıştır. *Clyd* nehrinin kenarlarında gayet güzel surette yetiştirildiği için kendisine bu isim verilmiştir. Kuvvetli, güzel bir koşum hayvanıdır. Büyük başlı, iri kafalı, geniş mafsallı, uzun boyunlu, çifte sağrılı, çıkık sırtlı, omuzları etli bir hayvandır. Etraf, diz ve hanepler uzun kıllara maliktir. Doru veya esmerdir. Nâdiren kır renklidir. Bir kaç sekisi veya akıtması bulunur. İtaatli bir hayvan olduğu için tarım işlerine elverişlidir. Muntazam şekilde çalışır Hâlen Amerika'da dahi mevcut olup değerli sayılmaktadır. [*İng.* ve *Fr.* Clydesdale].

klidonograf, i. *Fr. klydonographe. elek.* Hafif ışıklı veya demet seklindeki elektrik boşalmalarının fotoğrafları yardımıyla, aşırı gerilimlerin varlığını, niteliğini, yön ve büyüklüğünü belirleyen âlet. [*İng.* Klydonograph].

klik, i. *Fr. clique.* § ❶ Gelişmiş bir toplumda, çıkar ve fayda tasasıyle başkalarına karşı birleşen ve bir çesit *«meşrû* çete haline gelen saldırıcı kuruluşlara verilen ad. Entrika çevirmek, başkalarına zarar vermek için bir araya gelmiş kimseler topluluğu: *Hiçbir klikin etkisi altında kalmamak gerekir.* [*İng.* Gang, set]; § ❷ Ortak bilgilerin bir araya getirdiği kimselerden meydana gelen dar çevre. *(Çocukluktan yaşlılığa kadar insanlar yaş, cinsiyet, meslek bilgisi genel faktörlerin altında çeşitli kliklere mensup olurlar).* § ❸ *sosy.* Bir toplumun veya bu toplumun çözülmesi sonunda ortaya çıkmış olan alt grupun içinde bulunan aslî grup. *(Klik'in üyeleri karşılıklı yükümlülüklerle bağlı olduklarına inanırlar).*

klikleşme, i. Ortak ilgi ve çıkarları bulunan kimselerin küçük gruplara ayrılmaları veya sosyal ilişkilerini dar arkadaşlık çevrelerinde geliştirmeleri. Kliklerin ve klikleşmelerin özelliklerini inceleyip açıklamak sosyometri'nin konuları içindedir.

klima (cihazı), i. *Fr. climat,* iklim. *tekn.* bir ticaret veya sanayi yerinin mevsime göre ısı ayarlamasını sağlayan cihaz. *(*[*İng.* Air-conditioner; *Fr.* Climatiseur].

klimaks, i. *(«basamak, derece» anlamında Yun. k.)* Bitki oluşumu aşamalarının en son gelişim evresi. *(Bu evre topraktan biyolojik faydalanmanın en yüksek derecesini gösteren kararlı ve değişmez son aşamadır. Güneybatı Avrupa'nın Akdeniz bölgesinde garrugue ve makilerin mantar meşesi ormanlarına doğru gelişim göstermesi, bir klimaks olarak düşünülebilir).* [*İng.* ve *Fr.* Climax].

~ vejetasyon, *trm.* Bölgenin iklim ve kısmen de toprak şartları ile muvazene haline gelmiş bulunan vejetasyon.

klimakteryum, i. *tıp.* Âdetten kesilme, kadınların jenital hayatlarının söndüğü dönem. [*İng.* ve *Fr.* Climacterium] .

klimatizasyon, i. *Fr. climatisation. tekn.* Kapalı bir yerdeki havanın sıcaklığı, bağıl nemi, hızı ve temizliği için belirli şartlar yaratma ve sürdürme işlemlerinin tümü. [*İng.* Climatization].

☆ *Eşanl.* **iklimleme.**

klimatografi, i. *Fr climatographie.* Bir bölgenin iklim bileşkenlerinin grafik tablo ve haritalar aracılığıyle sayı olarak tanımlanması. *(Klimatografi, tasvir) klimakolojinin eşanlamlısı, iklim şartlarının sebeplerini araştıran ve açıklamaya çalışan fizikî klimatoloji'nin de karşıtıdır].* [*İng.* Climatography].

klimatoloji, i. *Fr. climatologie.* ◘ **İklimbilim.**

klimatolojik, s. *Fr. climatologique.* ◘ **iklimbilimsel.**

klimatopatoloji, i. *Fr. climatopathologie.* İklimlerin organizma üstündeki kötü etkilerini inceleyen patoloji bölümü. *(Klimatopatolojinin içine meteoropatoloji, kosmopatoloji, telüropatoloji v.b. girer).* [*İng.* Climatopathology].

klimatoterapi, i. *Fr. climatothérapie. tıp.* ◘ **iklim tedavisi.**

klimogram, i. *climogramme.* Bir bölgede yıllık sıcaklıkların ve ortalama yağışların, tek bir koordinat sistemi üzerinde ilerlemesini gösteren grafik. [*İng.* Climogramme].

klin, i. *Fr. cline. biy.* Boy, renk ve yaşama alanı bakımından birbirinden pek az farklı olan alttürlerin aşamalı, dereceli dizisi.

klinamen, i. *Lat. clinamen.* Epikuros sisteminde, atomların sapma gücü.

klinik, i. *Fr. clinique < Yun. klinikos.* § ❶ Hastaların tedavi gördüğü veya hastalara bakılan yer. [*İng.* Clinic]; § ❷ *h.d.* Hekim adaylarının hasta başında ders gördükleri hasta koğuşu. [*Osm.* Serriyat; *İng.* Clinic]; § ❸ s. Vücut muayenesinde görülen *(hastalık belirtisi): Klinik belirtiler çok defa bir hastalığın tanımı için yet meyebilir).* [*İng.* Clinical].

~ yöntem, § ❶ Okumayla ilgili güçlükleri tahlil etme yöntemi. Bu yöntem, belli ihtiyaçları ortaya çıkarmak için teknik araçlar kullanmayı ve her olayı bireysel olarak incelemeyi gerektirir. [*İng.* Clinical method]. § ❷ *psik.* Deneyci tarafından bilinen durumlar karşısında bırakılan denek'in doğrudan doğruya gözlemden geçirilmesi. [*İng.* Clinical method; *Fr.* Méthode clinique].

~ psikologu, *psik.* Klinik psikoloji alanında doktora öğrenimi yapmış olan ve heyecansal bozukluklardan muztarip kimseleri tedavi eden uzman psikolog. [*İng.* Clinical psychologist].

~ psikolojisi, *psik.* Ölçme, çözümleme ve gözlem yöntemleriyle bir kimsenin davranım güçlerini ve kisilik özelliklerini tanımlayıp açıklamaya çalışan ve elde ettiği bulgulara dayanarak tavsiyelerde bulunan veya eğitsel rehberlik ve psikoterapi ile ilgili usullerden faydalanarak bireysel teşhis ve düzeltici programlar için ilkeler geliştiren tatbikî bir psikoloji dalı. [*İng.* Clinical psychology; *Fr.* Psychology clinique].

~ tahmini, *psik.* Bir mülâkat sonucu elde edilen verilere, öznel hükümlere ve nesnel test verilerinden çıkarılan istatistiksel anlamlara dayanarak bireyin akademik başarısı üzerinde yapılan tahmin.

~ tip, *psik.* Bazı fizikî özellikleriyle hemen tanınan birçok geri zekâlı tiplerden herhangi biri. *«Patolojik tip»* ile eşanlamlı olarak kullanılır. [*İng.* Clinical type; *Fr.* Type clinique].

klinker, i. § ❶ *İng. clinker,* maden köpüğü. *seram.* Genellikle döşemeler için kullanılan camlaşmış kiremit; § ❷ Çimento yapımında, fırından ezilmeden çıkan pişirme ürünü: *Klinker çok sert taneler halinde elde edilir.* [*Fr.* Clinker]; ⊙ **asfalt ~ i,** içinde maden artıklarının köpük veya kül halinde bulunduğu asfalt ırışım. [*İng.* Asphalt çlinker; *Fr.* Clinker asphalt].

klinod, i. *Fr. clinode. bot.* Bazide benzeyen, fakat çok küçük hücrelerden meydana gelen, uzun, basit veya dallı cisimler. *(Her klinoid az veya çok iplik biçimindedir; mantarın üreme organındaki özek dokuyu teşkil eden hücrelerden oluşur ve her birinin ucunda çıplak bir spor bulunur).* [*İng.* Clinode].

klinodaktili, i. *Fr. clinodactylie. cerr.* Ayak parmaklarının eğrilmesi. [*İng.* Clinodactilia].

klinoedrik, s. *clinoédrique. billûrbil.* Ilkel prizma düzlemleri birbirlerine oranla eğik olan billûr biçimleri için kullanılır. [*İng.* Clinoedric].

klinoedrit,-tl, i. *Fr. clinoédrite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve çinko silikat. [*İng.* Clinoedrite].

klinoenstatit,-ti, i. *Fr. clinoenstatite. min.* Kimyasal yönden enstatite benzeyen ve monoklinik sistemde billûrlaşan mineral; göktaşlarında ve sentetik minerallerde oldukça sık görülür. [*İng.* Clinoenstatite].

klinohûmit,-ti, *Fr. clinohumite. min.* Doğal magnezyum ve demir silikat; bileşiminde az miktarda flüor da bulunur. [*İng.* Clinohumite].

klinoid, s. *Fr. Clinoïde. anat.* (a) Sedirimsi, sedirsi. [*Osm.* Sedirî; *Lat. Clinoides; İng.* Clinoid]; (b) Temel kemiğinin, kafa içi yüzeyindeki iki ön, iki orta ve iki arka çıkıntısı.

klinoklaz, klinoklazit, i. *Fr. clinoclase* veya *clinoclasite. min.* Hidratlı doğal bakır arsenyat. [*İng.* Chlinoclase, clinoclasite].

klinoklor, i. *Fr. clinochlore. min.* Hidratlı doğal magnezyum ve alüminyum silikat; klorit grupundandır. [*İng.* Clinochlore].

klinomani, i. *Fr. clinomanie. psiky.* Her zaman yatar durumda bulunmayı istemek saplantısı. *(Klinomani, özellikle merak hastalığına tutulmuş kimselerde görülür).* [*İng.* Clinomania].

klinometre, i. *Fr. clinomètre.* ◘ **Eğimölçer.**

klinomikrobarograf, i. *Fr. clinomicrobarographe. fiz.* Birbirinden birkaç yüz metre uzakta bulunan noktalar arasındaki atmosfer basıncı farklarını ölçen âlet. [*İng.* Clinomïcrobarograph].

klinorombik, s. *Fr. clinorhombique. billûrbil.* Eşkenar tabanlı eğik bir prizma için kullanılır. [*İng.* Clinorhombic].

klinosefali, i. *Fr. clinocéphalie. teratol.* Yassılaşmış veya eyer gibi çukurlaşmış kafatası kubbesinin şekil bozukluğu. [*İng.* Clinocephaly].

klinostat,-tı, i. *Fr. clinostat.* Yatay bir eksenin ucuna düşey olarak yerleştirilmiş döner bir tabladan meydana gelen ve incelenecek bir bitkiyi yerçekiminin etkisinden kurtarmaya yarayan cihaz. *(Klinostat üzerine yerleştirilen bitki hiç bükülmeden kaldığı için yerçekim kuvveti ortadan kalkmış gibi gelir; gerçekte ise bu kuvvet dengelenmiştir).* [*İng.* Clinostat].

klinostatizm, i. *Fr. clinostatisme. fizyol.* Yatar durumda olmanın yol açtığı fizyolojik değişiklikler. [*İng.* Clinostatism].

klinozoyist,-tl, i. *Fr. clinozoïste. min.* Doğal kalsiyum ve alüminyum silikat; monoklinik sistemde billûrlaşan bir zoyisittir. [*İng.* Clinozoist].

klintonit,-ti, i. *Fr. clintonite. (özel ad. Witt Clinton'dan.* Kalsiyumlu mikalar türünden mineral. [*İng.* Clintonite].

klip, i. *Alm. klippe,* su seviyesinde bulunan kaya. Daha yumuşak bir kaya üzerinde, aşınım sayesinde çevresine oranla yüksekte kalmış sert kaya örtüsü bölümü. *(Alpler, Karpatlar).* [*İng.* ve *Fr.* Klippe].

kliper, i. *İng. clipper. den.* Büyük tonajda yelken gemisi.

klipeus, i. *Fr. clypeus.* Bazı asklı mantarların periteka boyuncuğunu kalkan gibi saran keçemsi oluşum. [*İng.* Clypeus].

klips, i. *İng. clip.* Yayla tutturulan taşlı iğne, küpe ve benzerleri. [*Fr.* Clip].

klirens, i. *İng. clearance,* temizleme. *fizyol.* Böbreğin arınma katsayısı. *(Böbreğin bir dakikada belirli bir maddeden tamamen arındırdığı kan plazmasının santimetre küp miktarıyle ifade edilir: Üre klirensi.* [*Fr.* Clearance]..

klıring, i. *İng. clearing. tic.* Dış ticarette iki ülke arasında yapılan alışverişin karşılıklı olarak malla ödenmesi. [*Osm.* Takas; *Fr.* Clearing].

~ anlaşması, Sıkı bir mübadele denetiminin yürürlükte olduğu iki ülke veya böyle bir ülke ile serbest mübadeleyi veya esnek bir mübadele denetimini benimsemiş bir başka ülke arasındaki borçları, altın veya döviz transferine başvurmadan düzene koyma amacıyle yapılan iki yanlı sözleşme. [*İng.* Clearing agreement; *Fr.* Accord de clearing].

klistron, i. *Fr. klystron. < Yun. klyzein, radyotekn.* Hız modülasyon lâmbası; boyları 10 sm. veya daha kısa olan dalgalara tekabül eden yüksek frekanslı akımlar meydana getirmeye veya bu akımları yükseltmeye yarar: *Klistron özellikle radar vericilerinde ve alıcılarında kullanılır.* [*İng.* Klystron].

klişe, i. *Fr. cliché.* § ❶ Kâğıda basılmak üzere üstüne kabartma halinde yazı veya re-

sim yapılmış bulunan levha. [*İng.* Plate. block; *Fr.* Cliché]; § ❷ s. ve i. *mec.* Basmakalıp *(söz): Bu sözler derin bir düşünce eseri değil, klişeden ibarettir.* [*İng.* Cliché, stock phrase]. § ❸ Aslında, stereo-tipi, galvano usulüyle bir resim kalıbından *(tahta veya bakır oyma, tire veya ototipi)* alınan kopya çoğaltmalara verilen ad. *(Sonraları çinkografi tekniğinde hazırlanan metal kalıplara mahsus olmuştur).* [*İng.* Plate, stereotype; *Fr.* Cliché]; § ❹ *fot.* Fotoğraf basmaya yarayan ve kontakt baskılarla agrandismanlarda kullanılan negatif: *Kontrast klişe.* [*İng.* Negative]; § ❺ *grav.* Istampa basmak için kullanılan maden, tahta veya taş kalıp; ◉ dişi ~, Basılacak yazı veya resmin oyuk kalıbını taşıyan klişe. ◉ **filim** ~, *matb.* ◘ **Filim.** ◉ **grenli** ~, *matb.* ◘ **Gren;** ◉ **ışığa duyarlı** ~, Yüzeyi ışığa duyarlı bir plastik veya bir koloid olan ve kabartması resmin kopyasından sonra yıkama-soyma ile elde edilen baskı klişesi. [*İng.* Photosensible block; *Fr.* Cliché photosensible]; ◉ **monte edilmiş** ~, Tahta veya maden bir blok üzerine yapıştırılarak, sıkıştırılarak veya çivilenerek tutturulan klişe. [*İng.* Mounted block; *Fr.* Cliché monté]; ◉ **kaba tramlı** ~, *matb.* ◘ Kaba; ◉ **tip (örnek)** ~, Kalıba çekmekle elde edilen eş kopyalar veya galvanoların tersine, fotogravür klişesi. *(Daha geniş anlamda, mekanik fotoğrafçılık usullerindeki gelişmeye uyularak, fotogravür biçimindeki fotoğraf negatiflerine veya pozitiflerine klişe adı verilir. Fotogravür ve klişecilikte ise, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak baskı için hazırlanmış her türlü gravüre denir; simili klişe, tire klişe, kauçuk klişe, plastik klişe v.b.)* [*İng.* Type block; *Fr.* Cliché type].

~ **altlığı,** *matb.* Baskıda klişeleri *(stereotipi veya galvano kalıpları)* harf yüksekliğine getirmek maksadıyle altlarına konan tahtadan kesilmiş parçalar, demir veya alüminyum altlıklar. [*İng.* Socle, base, bottom; *Fr.* Socle, support].

~ **atelyesi,** *matb.* Fotomekanik ve şimik *asidlere yedirme yoluyla çinko veya pirinç üzerine tire veya ototipi baskı kalıbı (klişe)* yapan atelyeler. [*İng.* Stereotyping-workshop; *Fr.* Atelier de photogravure].

klişeci, i. *graf. sanî* Tire veya simili gravürleri kesen, döndürme, pahlama, delik açma ve klişe montajı işlerini yapan tipo işçisi. [*İng.* Stereotyper, electrotyper, dockmaker; *Fr.* Clicheur,-euse].

klişecilik,-ği, i. *graf. sanl.* Klişe yapma işlemi ve sanatı. [*İng.* Stereotype-foundry, zincography, photo engraving, stereotype plate making; *Fr.* Photogravure industrielle, zincographie, zincogravure].

klişe.hane, b.i. *klişe+Fars.hāne. graf. sant.* Kalıp çıkarma ve özellikle dizi halinde kalıp alma işinin görüldüğü atelye. [*İng.* Stereotyping and electrotyping shop or foundry; *Fr.* Clicherie].

klişograf, i. *matb.* Elektronik bir klişe oyma makinesi olup, Kiel'de Dr. Hell tarafından imal edilmiştir. [*İng.* Klischograph; *Fr.* Clischograph].

klitoridektomi, i. *Fr. clitoridectomie* < *Yun. kleitoris,* bızır + *ektome,* kesme. *cerr.* Bızırın cerrahî yolla çıkarılması. [*İng.* Clitoridectomy].

klitoris, i. *Fr. clitoris. anat.* ◘ Bızır.

klitorizm, i. *Fr. clitorisme. Kadın hastalıkları.* Bızırın, erkekteki priyapizme benzer şekilde, sertleşip dikleşmesi hastalığı. [*İng.* Clitorism].

klitoromani, i. *Fr. clitoromanie. psikopatol.* Kadınlarda, onanizm, yani kendi kendini tatmin olayı; fazlası hastalık sayılır. [*İng.* Clitoromania].

klitosibin, i. *Fr. clitocybine.* 1945'te profesör Hollande tarafından çıkarılmış olan antibiyotik madde. [*İng.* Clitocybine].

kllvya, *i. bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, güzelhatunçiçeğigiller *(Amaryllidaceae)* familyasından, anayurdu Kap olan, kuru havaya ve suhunet değişikliklerine dayanıklı bir süs bitkisi. Rozet biçiminde şeritli yaprakları, şemsiye durumunda kırmızı-turuncu çiçekleri vardır. [*Lat.* ve *İng. Clivia;* Fr.Clivie, clivia].

klizimetre. i. *Fr. clisimètre* < *Yun. klisis.* eğim + *metron,* ölçü. *topogr.* Arazinin eğimlerini değerlendirmeye yarayan küçük âlet. [*İng.* Clisimeter].

kloak, i. *zool.* ◘ **Dışkılık.**

kloantit,-ti, i. *Fr. chloantite. min.* Formülü $NiAs_2$ olan doğal nikel arsenyür. [*İng.* Chloantite].

klodetit,-ti, i. *Fr. claudetite. min.* Formülü As_2O_3 olan ve rombik sistemde billûrlaşan arsenolit çeşidi. [*İng.* Claudetite].

klodikasyon, i. *tıp.* ◘ **Topallık.**

klon, i. *Fr. clone* < *Yun. klon,* genç sürgün. Eşeysiz üreme yoluyle bir tek bireyden gelen bireylerin tümü. [*İng.* Clone].

klonik, s. *Fr. clonique* < *Yun. klonos,* çırpınma. *tıp.* Kol ve bacak kaslarının art arda düzgün bir şekilde kasılıp gevşemesinden ileri gelen ve gittikçe yaygınlaşabilen çırpınma haline denir. [*İng.* Clonic]. ~ **kramplar,** *tıp.* ◘ Kramp.

klonizm, i. *Fr. clonisme* < *Yun. klonos.* çırpınma. Klonik çırpınmalarla ortaya çıkan hastalık durumu. [*İng.* Clonism].

klonus, i. *Fr. clonus. tıp.* Kasların birbirini kovalayan kasılma ve gevşeme devreleri gösteren spazmı. [*İng.* ve *Fr.* Clonus].

klor, i. *Fr. chlore* < *Yun. khloros. kım.* Cl sembolüyle bilinen, A. n. 17 ve A. a 35,457 olan kimyasal element; bayağı sıcaklıkta gaz halinde bulunan, yeşilimtrak sarı renkte, kokusu boğucu, basit bir cisim; halojenler grupundan, gaz halindeki ametal. *(Yakıcı olduğu için, klor, tedavide ancak gaz halinde kullanılır; fakat hipoklorit şeklindeki uygulamaları önemlidir).* [*İng.* Chlore]; ◉ **sıcak** ~ **la çapak temizleme,** *mek.* Bir parçanın işlenmesinden doğan çapaklar, klor eşliğinde ışıma ile ısıtarak temizleme yöntemi. *Kolay etkilenebilen çapaklar uçucu klorürler oluştur.*

~ **asidi,** *kim.* ◘ **Hidroklorik asid.**

~ **oranı,** *denizb.* Bir kilogram deniz suyundaki klor miktarı. [*İng.* Chlorinity; *Fr.* Chlorinité].

klor-, klora-, *kim.* Bir molekülde klor olduğunu belirten önek. *(Genellikle bu önek monokloro ile eşanlamlıdır ve molekülde bir tek klor atomunun bulunduğunu gösterir. Çok klorlu türevlerde atom sayısı örneklerle belirtilir: diklora /2/, trikloro /3/ v.b.)* [*İng.* ve *Fr.* Chlor-, chloro-].

kloral, i. *Fr. chloral. kim.* Formülü CCl_3-CHO olan trikloraldehitin ticarî adı; uyku ilâcı olarak kullanılır. [*İng.* Chloral].

kloralamonyak,-kı, i. *Fr. chloralammoniaque. kim.* Amonyağın, kloroformda çözülmüş kloral üzerine etkimesiyle elde edilen madde; 62° C'ta kaynar. [*İng.* Chloralammoniac].

kloralid, i. *Fr. chloralide. kim.* Formülü $C_8H_9Cl_6O_3$ olan bileşik; dumanlı sülfürik asidin kloral üzerine etkimesiyle meydana gelir. **Kloralit,** 272° C4'ta kaynayan, 114° C'ta eriyen, suda çözünmeyen, alkolde az, eterde tamamen çözünen, beyaz renkli bir katıdır. Kloralit, 150° C'ta alkol etkisiyle ikiye ayrışarak kloral ve triklorolaktik asid verir. [*İng.* Chloralide].

kloralimin, i. *Fr. chloralimine. kim.* Formülü $(CCl_3\text{-}CH{=}NH)_3$ olan bileşik; iki değişik stereoizomer *(sis ve trans)* halinde bilinir; izomerleri, susuz kloralin kloralamonyak üzerine etkimesiyle elde edilir ve sırasiyle 150° C ve 105° C'ta erir. *(Ağrı dindirici özellikler taşır).* [*İng.* Chloralimine].

kloraloz, i. *Fr. chloralose.* Kloral ile glikozun birleşmesinden meydana gelen glikokloral anhidrit'e verilen genel ad. [*İng.* Chloralose].

kloralüminit,-ti, i. *Fr. chloraluminite. min.* Formülü $AlCl_3$, $6H_2O$ olan hidratlı doğal alüminyum klorür. [*İng.* Chloraluminite].

kloramfenikol, i. *Fr. chloramphénicol. ecz.* Bir antibiyotiğin genel adı; 1947'de, Burkholder ve Gottlieb tarafından, *Streptomyces Venezuelae*'nın *(mantarlar)* metabolizma ürünlerinde bulundu. [*İng.* Chloramphenicol; *Fr.* Chloromycetine].

☆ *Eşanl.* **kloromisetin.**

kloramin, i. *Fr. chloramine.* § ❶ *kim.* Azot yerinde klorlanmış amin. Soluk, sarımtrak, billurî bir toz olup, müessir antibiyotiktir. *($C_7H_7ClNNaO_2S.3H_2O$).* [*İng.* Chloramine]. § ❷ *ecz.* **Kloramin T,** monoklar tolüenparasülfamit asidin sodyum tuzu. *(Hipokloritler gibi, su karşısında klor açığa çıkaran bir maddedir. Bu yüzden antiseptiktir ve özellikle içilecek suların sterillenmesinde kullanılır).* [*İng.* Chloramine].

kloranil, i. *Fr. chloranile. kim.* Formülü $C_6Cl_4O_2$ olan tetraklorokinon'u meydana getiren madde; 1843'te Erdman tarafından indigo türevlerinin klorlanmasıyle elde edildi. *Kloranil,* çok sayıdaki aromatik türevlerin *(anilin, fenol, salisilik asid v.b.)* hidroklorik asid ve potasyum kloratla işlenmesinden elde edilir. Billûrlaşmış, sarı renkli bir maddedir. Süblimleşebilir; suda çözünmez, alkolde az, eterde çok çözünür. Laboratuvarlarda oksitleyici olarak kullanılır. [*İng.* Chloranil].

kloranilin, i. *Fr. chloraniline. kim.* Monoklar anilin'in üç izomerinden herhangi biri. *Orto-kloranilin,* 207° C'ta kaynar ve ortokloronitrobenze'in indirgenmesiyle elde edilir; *meta-kloranilin 230° C'ta kaynar, meta*kloronitrobenzen'den elde edilir. 69° C'ta eriyen *para-kloranilin,* anilinin doğrudan doğruya klorlanmasıyle meydana gelir. [*İng.* Chloranilina].

kloranti, i. *Fr. chloranthie. bot.* Yeşil gülde olduğu gibi, çiçek kısımlarının yaprağa dönüşmesi şeklinde beliren bitkisel anomali. [*İng.* Chloranthy].

klorarjirit,-ti, i. *Fr. chlorargyrite. min.* Doğal gümüş klorür. [*İng.* Chlorargyrite; *Fr.* Cérargyrite].

☆ *Eşanl.* **kerarjirit.**

klorarsenyan, i. *Fr. chlorarséniane. min.* Doğal manganez arsenyat. [*İng.* Chlorarsenian].

klorarsin, i. *Fr. chlorarsine. kim.* Klorlu arsin türevi. [*İng.* Chlorarsen].

klorasetal, i. *Fr. chloracétal. kim.* Monoklorlu asetal türevi; klorun alkol üzerine etkimesiyle meydana gelir. [*İng.* Chloracetal].

klorasetaldehid, i. *Fr. chloracétaldéhyde. kim.* Formülü $CH_2Cl\text{-}CHO$ olan tek klorlu asetaldehit türevi. Kuru oksalit asid ile klorasetal'in bir karbon dioksit takımı içinde ısıtılmasından elde edilir. [*İng.* Chloraldehyde; *Fr.* Chloraldéhyde].

☆ *Eşanl.* **kloraldehit.**

klorasetik, s. *Fr. chloracétique. kim.* Formülü $CH_2Cl\text{-}CO_2H$ olan bir asid için kullanılır; asetik asiddeki bir hidrojen atomu yerine bir klor atomunun geçmesiyle meydana gelir. *(Klorasetik asid sanayide klorun, kaynayan asetik asid üzerine kükürt eşliğinde doğrudan doğruya etkimesiyle elde edilir. Meydana gelen klorasetik asid damıtılarak ayrılır. Bir başka sanayi sentezi de, asetilen'in klorürlenmesinden elde edilen trikloretilen'in sönmüş kireç yardımıyle hidratlanmasına dayanır. Klorasetik asid, 63°C'ta eriyen ve suda çözünen billûrlar meydana getirir. Keskin bir asetik asid kokusundadır, yakıcıdır. Damıtılabilir ve 186° C'ta kaynar. Su ile ısıtıldığında glikolik asid haline dönüşür, indigo (çivit boyası) sentezinde kullanılır).* [*İng.* Chloracetic; *Fr.* Monochloracétique, chloréthanoïque].

☆ *Eşanl.* **monoklorasetik, kloretanoik.**

klorasetil, i. *Fr. chloracétyle. Kim.* Formülü $CH_2Cl\text{-}CO\text{-}$ olan tek değerli kök; klorasetik asidden hidroksil kökünün giderilmesiyle türer. *(klorasetil klorür, formülü $CH_2Cl\text{-}COCl$ olan ve 105° C'ta kaynayan bir sıvıdır. Fosfor triklorür'ün klorasetik asid üzerine etkimesiyle elde edilir).*

klorasetilen, i. *Fr. chloracétylène. kim.* Asetilen'in CH = CCl formülündeki klorlu ornatma türevi; anîden patlayan bir gazdır. *(Baryum hidroksidin /barit/, B diklorakrilik* aside etkimesiyle elde edilir. [*İng.* Chloracetylene].

kloraseton, i. *Fr. chloracétone. kim.* Formülü CH_2Cl-CO-CH_3 olan, monoklorlu aseton türevi; 117° C'ta kaynar, göz yaşartıcı bir sıvıdır. [*ing.* Chloracetone].

klorat,-tı, i. *Fr. chlorate. kim.* Klorik asidden türeyen tuz. [*ing.* Chlorate]. ◘ **Klor.**

kloratlı, s. *kim.* Bileşiminde klorat bulunan. *Zararlı otları öldüren kloratlı patlayıcı madde. Kloratlı ilâç.* [*ing.* Chlorated; *Fr.* Chloraté,-ée].

klorbütol, i. *Fr. chlorbutol. kim.* Tarsiyer trik. lorobütil alkolün genel adı. *(Lokal uyuşturucu ve az zehirli olan uyku verici bir maddedir).* [*ing.* Chlorbutol].

klordan, i. *Fr. chlordane.* İlk defa A.B.D.'de hazırlanan kuvvetli bir böcek zehiri. [*ing.* Chlordane].

kloremi, i. *Fr. chlorémie. tıp.* Kandaki klor miktarı. [*ing.* Chloremia; *Fr.* Chlorurémie]. ☆ *Eşanl.* **klorüremi.**

kloretan, i. *Fr. chloréthane. kim.* ◘ **Etil klorür.**

kloretilen, i. *Fr. chloréthylène.* Etilen'in $CH_2 = CHCl$ formülündeki ornatma türevi; -18° C'ta sıvılaştırılabilen bir gazdır. [*ing.* Chloretylene; *Fr.* Ethylène chloré, chlorure de vinyle].
Eşanl. **klorlu etilen, vinli klorür.**

klorhidrat,-tı, i. *Fr. chlorhydrate. kim.* Azotlu organik bir baz ile hidroklorik asidden türeyen tuz. [*ing.* Chlorhydrate].
☆ *Eşanl.* **hidroklorür, hidrojen klorür.**

klorhidri, *i. Fr. chlorhydrie. biyokim.* Bir deneme yemeğinden sonra mide özsuyunda bulunan serbest hidroklorik asid ve organik maddelerle birleşmis klor miktarlarının toplamı. [*ing.* Chlorhydria].

klorhidrin, i. *Fr. chlorhydrine. biyokim.* Önceleri gliserin'in klorhidrik eterlerine, sonradan polialkollerin bütün klorhidrik eterlerine verilen ad. [*ing.* Chlorhydrin, chlorohydrin]; ◉ **sülfürik klorhidrin,** ◘ **Klorosülfürik.**

klorik, s. *Fr. chlorique. kim.* Formülü $HClO_3$ olan bir asid için kullanılır. [*ing.* Chloric]. ◘ **Klor.**

kloril, i. *Fr. chloryle. kim.* Katyon rolü oynayabilen ClO_2 köküne verilen ad. [*ing.* Chloryl].

klorit,-ti, i. *Fr. chlorite.* § ❶ *kim.* Kloröz asidden türeyen tuz. [*ing.* Chlorite]. ◘ **Klor;** § ❷ *min.* Hidratlı magnezyum alüminosilikatlar grupu; başkalaşımla meydana gelen yeşil renkli pullar seklindedir ve mikalar gibi tam bir dilinim gösterir, bu dilinimler, mikadaki gibi esnek değil, bükülgen yapraklar halindedir. *(Bu mineral grupunun çeşitlerini birbirinden ayırmak güçtür. En önemlileri, penin, klinoklar. proklorit v.b.'dır).* [*ing.* Chlorite]. ◉ **civa ~,** *kim.* ◘ **Civa klorür.**

kloritleşme, i. *min.* Minerallerin klorite dönüsmesi. [*ing.* Chloritization; *Fr.* Chloritisation].

kloritli, s. *min.* Bileşiminde klorit bulunan: *Kloritli kum.* [*ing.* Chloritic; *Fr.* Chlorité,-ée].
~ şist, *jeol.* Büyük kısmı klorit pul ve seritlerinden oluşan, genellikle yeşil renkli, başkalaşmış kaya. *(Kloritli şistlerin bazıları volkan kayalarının, başkalaşmasıyle oluşur).* [*ing.* Chloritic schist; *Fr.* Chloritoschiste].
~ tebeşir, *min.* Eskiden içindeki yeşil renkli tanelerin kloritten ileri geldiği sanılarak glokonilli tebeşire verilen ad. [*ing.* Cloritic chalk; *Fr.* Craie chloritee].

kloritoid, i. *Fr. chloritoïde. min.* Doğal alüminyum ve demir silikat; billürlu şistlerde ve bazı kireçtaşlarında yeşil yapraklar halinde bulunur. [*ing.* Chloritoid; *Fr.* Ottrelite].
☆ *Eşanl.* **otrelit.**

kloritoşist,-ti, i. *Fr. chloritoschiste. jeol.* ◘ **Kloritli şist.**

klorlama, i. § ❶ Suyu çok, düşük ornda klor katarak temizleme. [*ing.* ve *Fr.* Chloration]. § ❷ *kim.* Organik bir molekülde bir klor atomunun bir hidrojen atomu yerine geçmesi. [*ing.* ve *Fr.* Chloration]. § ❸ *dok.* Herhangi bir dokuma maddesi veya kumaşı, gaz halinde klor, sıvı bri klor çözeltisi *(klorlu su)* veya bir pozitif klor bileşiğinin *(kalsiyum klorür, javel suyu, hipoklorit v.b. etkisine bırakma).* [*ing.* Chloring, chlorinating; *Fr.* Chlorage].

klorlamak(-i), f. § ❶ *kim.* Suya düsük oranda klor ilâve etmek. [*ing.* To chlore; *Fr.* Chlorer]. § ❷ *dok.* Özellikle yün elyaf veya kumaşlarını, parlaklık vermek için klor gazına tutmak. [*ing.* To chlore, to chlorinate; *Fr.* Chlorer].

klorlu, s. *kim.* Bileşiminde klor bulunan: *Klorlu türev.* [*ing.* Chlorinated, chlorous, chloring; *Fr.* Chloré,-ée]. ◉ **aşırı ~,** *kim.* ◘ **Aşırı.** ◉ **çok ~,** *kim.* ◘ **Çok.**

kloroalüminat,-tı, i. *Fr. chloroaluminate. kim.* ◘ **Alüminoklorür.**

kloroantimonit,-ti, i. *Fr. chloroantimonite. kim.* Bir klorür ile antimonit'ten meydana gelen karma bileşik. [*ing.* Chloroantimonite].

kloroantimonyat,-tı, i. *Fr. chlor(o)antimoniate. kim.* Karmaşık tuz; antimon klorürün, bir madan klorürüyle birleşmesinden türer. [*ing.* Chloroantimoniate; *Fr.* Stibochlorure].
☆ *Eşanl.* **klorantimonyat, stibioklorür.**

klorobenzen, i. *Fr. chlorobenzene. kim.* Formülü C_6H_5Cl olan tek klorlu benzen türevi. *(Klorobenzen sanayide, klorun bir katalizör eşliğinde (demir) benzen üzerine dolaysız olarak etkimesiyle elde edilir. Benzen'in yarısı tepkimeye girince, az miktarda poliklorlu türevler elde etmek için tepkime durdurulur. Sonra daha düşük basınçta devam edilir. Klorobenzen 131° C'ta kaynayan, eter kokusunda bir sıvıdır; eritici olarak kullanılır, ayrıca fenol, anilin, pikrik asid ve tanınmış bir böcek ilâcı olan paradiklobenzen $C_6H_4C_2$ yapımında yararlanılır).* [*ing.* Chlorobenzene; *Fr.* Chlorure de phényle].
☆ *Eşanl.* **fenil klorür.**

klorobenzidin, i. *Fr. chlorobenzidine. kim.* Formülü $NH_2(Cl)C_6H_3-C_6H_3(Cl3NH_2$ olan ortod.klorobenzidin'in kısa adı; boyarmadde ler sanayiinde kullanılır ve klorun asetilebenzedin üzerine etkimesiyle veya ortoklоronitrobenzen'in indirgenmesi ve yer değiştirmesiyle elde edilir. [*ing.* Chlorobenzidine].

klorobromür, i. *Fr. chlorobromure. kim.* Bir klorür ile bir bromürün birleşmesinden meydana gelen madde. [*ing.* Chlorobromide]; ◉ **etilen ~,** *kim.* ◘ **Etilen.**

klorofan, i. *Fr. chlorophane. min.* Mor renkli flüorin CaF_2 çesidi; ısı etkisiyle yeşil renkli bir ışık yayar. [*ing.* Chlorophane].

klorofazit,-ti, i. *Fr. chlorophazite. min.* ◘ **Klorofeit.**

klorofeit,-ti, i. *Fr. chlorophaeite. min.* Hidratlı doğal demir silikat; bilesiminde az miktarda magnezyum da bulunur. [*ing.* Chlorophaenite; *Fr.* Chlorophaenérite chlorophazite].
☆ *Eşanl.* **klorofenerit, klorofazit.**

klorofenol, i. *Fr. chlorophénol. kim.* Formülü Cl_6H_4-OH olan monoklorlu üç fenol türevinden herhangi biri. *(Keskin kokulu orto, meta ve para izomerleri sırasiyle 70°C. 28°C, 41°C'ta erir ve 176°C, 212°C, 217°C'ta kaynar).* [*ing.* Chlorophenol].

klorofil, i. *Fr. chlorophylle < Yun. khloros,* yesil + *phyllon,* yaprak. (a) *bot.* Bitkilerin körpe saplarında ve yapraklarında bulunan özümleyici boya maddesi; (b) *zool.* Bazı bir hücreli kamçılılarda bulunan yeşil renk maddesi. *(Klorofil, kansızlığı giderici, yaraları iyileştirici ve koku giderici özellikler taşır. Vücut ve nefes kokularını yoketmek için diş macunu, merhem ve hap v.b. halinde kullanılır).* [*Osm.* Madde-i hadra; *ing.* Chlorophyll].

klorofilaz, i. *Fr. chlorophyllase. biyokim.* Klorofili, fitol adı verilen bir alkol açığa çıkarak kısmen parçalayan diyastaz. [*ing.* Chlorophyllase].

klorofilit,-ti, i. *Fr. chlorophyllite. min.* Hidratlı magnezyum ve alüminyum silikat; kordiyeritin ayrışmasıyle meydana gelir. [*ing.* Chlorophyllite].

kloroflüorür, i. *Fr. chlorofluorure. biyokim.* Bir flüorür ile bir klorürün birleşmesinden meydana gelen madde. [*ing.* Chlorofluoride].

kloroform, i. *Fr. chloroforme. < chlor- + formique acide kim.* Formülü $CHCl_3$ olan halojenli organik bileşik olup genel anestezide kullanılır. *(Kloroform, 1831'de Liebig, Soubeiran ve Guthrie tarafından aynı zamanda bulunmuştur. Anestezik özellikleri Flourens tarafından hayvanlara uygulanması sonucu ortaya çıkmıştır; renksiz, kendine göre bir kokusu olan, yatıştırıcı ve uyuşturucu bir sıvıdır. Renksiz, tatlı, hoş kokulu bir sıvıdır, buharları tahriş edici değildir. 61°C'ta kaynar, 70°C'ta katılaşır. Gaz halinde iken havaya göre bağıl yoğunluğu 4,12 dir. Suda 111'de bir oranında çözünür. Suya göre bağıl yoğunluğu 1,485'tir).* [*Osm.* Klor-i nemel; *ing.* Chloroform].
☆ *Eşanl.* **tirklormetan.**
~ vermek, (a) Kloroform katmak, koklatmak; (b) Kloroformla genel anestezi yapmak; (c) Suç işlemek için *(insan kaçırma, hırsızlık v.b.)* kloroformla uyutma. [*ing.* To chloroform, to anaestheize with chloroform; *Fr.* Chloroformer].

kloroformat,-tı, i. *Fr. chloroformate. kim.* Kloroformik asidin esteri veya tuzu. *(Metil kloroformiyat $ClCO_2$ CH_3, 71°C'ta kaynar. Mono ve triklorlü türevleri, $ClCO_2CH_2Cl$ ve $ClCO_2CCl_3$, palit ve sürpalit adını alır. Birinci Dünya Savaşında zehirli gaz olarak kullanılmıştır. Etil-kloroformiyat 92° C'ta kaynar).* [*ing.* Chloroformate].
☆ *Eşanl.* **klorokarbonat.**

kloroformik, i. *Fr. chloroformique. kim.* Formülü Cl-CO_2H olan ve serbest halde bulunmayan bir asid için kullanılır; formik asidden türediği kabul edilir ve karbonik asidin monoklorür'ünü meydana getirir. [*ing.* Chloroformic].

kloroformizasyon, i. *Fr. chloroformisation. tıp.* Hava ile karışık kloroform buharı teneffüs ettirilerek anestezi yapmak usulü.
☆ *Eşanl.* **kloroformasyon.**

kloroformo-basilin, b. i. *Fr. chloroformo bacilline. bakt.* Koch basillerinin kloroformlu özü. *(İçinde sertleştirici bir toksin vardır).* [*ing.* Chloroformobacilline].

kloroiridat,-tı, i. *Fr. chloro-iridate.* Genel formülü M_3Ir Cl_3 olan karmaşık tuz; *M* tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Chloroiridate].

kloroiyodür,-rü, i. *Fr. chloro-iodure. kim.* Bir klorür ve bir iyodürden oluşan bileşik. [*ing.* Chloroiodide].

klorokalsit,-ti, i. *Fr. chlorocalcite. min.* Doğal kalsiyum klorür *($CaCl_2$);* bileşiminde sodyum ve potasyum da vardır; Vezuv'de bulunmuştur. [*ing.* Chlorocalcite].

klorokarbonik, s. *Fr. chlorocarbonique. kim.* Kloroformik asidin doğru olmayan eşanlamlısı. [*ing.* Chlorocarbonic].

klorokromik, s. *Fr. chlorochromique. kim.* Formülü $HCrO_2Cl$ olan bir asid için kullanılır. [*ing.* Chlorochromic].

klorokrüorin, i. *Fr. chlorocruorine.* Bazı deniz solucanlarının kanına yeşil renk veren boya maddesi; omurgalıların kanındaki kırmızı boya veya hemoglobin ile aynı rolü oynar. [*ing.* Chlorocruorine].

kloroksisfit,-ti, i. *Fr. chloroxiphite. min.* Doğal kurşun ve bakır oksiklorür. [*ing.* Chloroxiphite].

kloroküprat,-tı, i. *Fr. chlorocuprate.* Genel formülü $MCuCl_2$ olan karmaşık tuz; M tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Chlorocuprate, cuprochloride; *Fr.* Cuprochlorure].
☆ *Eşanl.* **küproklorür.**

klorolösit,-ti, i. *Fr. chloroleucite. biy.* ◘ **Kloroplast.**

klorom, kloroma, i. *Fr. chlorome* veya *chlorom. patol.* Periost altı ve yeşilimtrak tümörlere verilen ad. *(Evegen bir akyuvar hastalığı ile beraber görünür).* [*ing.* Chloroma].

kloromagnezit,-ti, i. *Fr. chloromagnésite. min.* Doğal magnezyum ve demir klorür. [*ing.* Chloromagnesite].

kloromelanit,-ti, i. *Fr. chloromélanite. min.* Doğal sodyum ve alüminyum silikat olan jadeit çeşidi; bileşiminde bir miktar demir, kalsiyum ve magnezyum da bulunur. *(Koyu yeşil renktedir).* [*Ing.* Chloromelanite]. e

kloromerkürat,-tı, i. *Fr. chloromercurate.* Genel formülü M_2HgCl_4 olan karmaşık tuz; M tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Chloromercurate, mercurichloride; *Fr.* Mercurichlorure].

☆ *Eşanl.* **merküriklorür.**

klorometan, i. *Fr. chlorométhane. kim.* ◘ **Metil klorür.**

klorometri, i. *Fr. chlorométrie. kim.* ◘ **Klorölçer.**

kloromisetin, i. *Fr. chloromycétine. biyokim. Streptomyces Venezuelae* adında bir mantardan çıkarılan antibiyotik. 1947'de, önce Venezuela'da, sonra Illinois'te, *Burkholder, Ehrlich* ve *Gottlieb* tarafından bulundu. [*Ing.* Chloromycetin; *Fr.* Chloramphénicol].

☆ *Eşanl.* **kloramfenikol.**

kloronaftalen, i. *Fr. chloronaphtalène. kim.* Formülü $C_{10}H_7Cl$ olan bir klorlu naftalen türevi. *(Kloronaftalen, klorun doğrudan doğruya naftalen üzerine etkimesiyle elde edilir. 268°C'ta kaynar. 56°C'ta eriyen, 265° C'ta kaynayan türevi, sodyum ß-naftalen sülfonat'ın fosfor pentaklorür üzerine etkimesiyle hazırlanır).* [*Ing.* Chloronaphtalene].

kloronitrobenzen, i. *Fr. chloronitrobenzène. kim.* Nitrobenzen'in O_2N-C_6H_4-Cl formülündeki klorlu üç türevinden herhangi biri *(Orto, meta, para izomerleri sırasıyla 32° C' 48°C ve 83°C'ta erir).* [*Ing.* Chloronitrobenzene].

klorooarat,-tı, i. *Fr. chloroaurate. kim.* ◘ **Klororat.**

kloropal, i. *Fr. chloropale. min.* Doğal montronit ve opal karışımı. [*Ing.* Chloropal].

kloropeni, i. *Fr. chloropénie. patol.* Organik sıvılarda, özellikle kan serumunda ve beyin omurilik sıvısında klorürlerin azalması. [*Ing.* Choropenia].

kloropikrin, i. *Fr. chloropicrine.kim.* Formülü CCl_3NO_2 olan triklornitrometana verilen ad. *Kloropikrin, pikrik asidin kalsiyum klorür üzerine etkimesiyle elde edilir. Yağ kıvamında, renksiz, yoğunluğu 1.69 olan ve 110° C'ta kaynayan bir sıvıdır. Kuvvetli bir göz yaşartıcı ve boğucu özellik taşır. Birinci Dünya Savaşında zehirli gaz olarak kullanıldı; ayrıca Gabriel Bertrand'*ın düşüncesinden hareket edilerek ipekböceklerini koza içindeyken boğmak ve tarıma zararlı haşaratı öldürmek için kullanılır). [*Ing.* Chloropicrin; *Fr.* Nitrochloroforme].

☆ *Eşanl.* **nitrokloroform.**

kloroplast,-tı, i. *Fr. chloroplaste* < *Yun. chloros,* yeşil + *Yun. plastos,* şekillenmiş. *bot.* Yeşil bitkilerde, hücrelerin içinde bulunan, klorofil moleküllerinden meydana gelen fotosentezi sağlayan karmaşık yapılı organit. [*Ing.* Chloroplast; *Fr.* Chloroleucite, grain de chlorophylle].

☆ *Eşanl.* **klorolösit, klorofil taneciği.**

kloroplastid, i. *Fr. chloroplastide. bot.* ◘ **Kloroplast.**

kloroplatinat,-tı, i. *Fr. chloroplatinate. kim.* Kloroplatinik asidin tuzu. [*Ing.* Chloroplatinate; *Fr.* Platichlorure].

☆ *Eşanl.* **platiklorür.**

kloroplatinik, s. *Fr. chloroplatinique. kim.* Formülü H_2PtCl_6 olan bir asid için kullanılır; platin IV klorür ile hidrokorik asidin katılma bileşiğidir. [*Ing.* Chloroplatinic].

kloroplatinit,-ti, i. *Fr. chloroplatinite. kim.* Genel formülü M_2PtCl_4 olan karmaşık tuz; M tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Chloroplatinite; *Fr.* Platochlorure].

☆ *Eşanl.* **platinoklorür.**

kloroplombat,-tı, i. *Fr. chloroplombate. kim.* Genel formülü M_2PbCl_4 olan karmaşık tuz; M tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Chloroplombate; *Fr.* Plombichlorure].

☆ *Eşanl.* **plombiklorür.**

kloropren, i. *Fr. chloroprène. kim.* Klorlu bütadien türevi CH_2=CCl-CH=CH_2 polimerleşmesiyle sentetik bir kauçuk elde edilir: *neopren veya düpren.* [*Ing.* Chloroprene].

kloropropiyonik, s. *Fr. chloropropionique. kim.* Klor katılmış propiyonik asid; iki izomeri vardır: ß-propiyonik asid CH_2-CHCl -CO_2H, 41° C'ta erir, 186° C'ta kaynar; ß *-kloropropiyonik asid* CH_3Cl-CH_2-CO_2H 41° C'ta erir, 203° C'ta kaynar. [*Ing.* Chloropropionic].

klororat, kloroorat,-tı, i. *Fr. chloraurate* veya *chloroaurate.* ◘ **Oriklorür.**

klorosafir, i. *Fr. chlorosaphir. min.* Yeşil renkli korindon çeşidi. [*Ing.* Chlorosapphire].

klorosilikat,-tı, i. *Fr. chlorosilicate. kim.* Bir klorür ve bir silikatın birleşme ürünü. [*Ing.* Chlorosilicate].

klorosiyanür,-rü, i. *Fr. chlorocyanure. kim.* Bir klorür ile bir siyanürün birleşme ürünü. [*Ing.* Chlorocyanide].

klorospinel, i. *Fr. chlorospinelle. min.* Çayır yeşili renginde spinel çeşidi. [*Ing.* Chlorospinel].

klorostanat,-tı, i. *Fr. chlorostannate. kim.* Genel formülü M_4SnCl_6 olan karmaşık tuz; M tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Chlorostannate; *Fr.* Stannichlorure].

☆ *Eşanl.* **staniklorür.**

klorostanit,-ti, i. *Fr. chlorostannite. kim.* Genel formülü M_4SnCl_6 olan karmaşık tuz; M tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Chlorostannite; *Fr.* Stannochlorure].

☆ *Eşanl.* **stanoklorür.**

klorosülfat,-tı, i. *Fr. chlorosulfate. kim.* Klorosülfürik asidin tuzu veya esteri. *(Boğucu bir sıvı olan metil klorosülfat $ClSO_2OCH_3$Birinci Dünya Savaşında Almanlar tarafından kullanıldı).* [*Ing.* Chlorosulphate].

klorosülfonlama, i. *kim.* Sülfürik klorür'ün *(SO_2Cl_2)* bir hidrokarbon *(RH)* üzerine etkisi; RSO_2Cl formülünde bir bileşik elde edilir, bu maddenin hidrolizi RSH_3H formülünde sülfonlanmış bir türev verir. [*Ing.* ve *Fr.* Chlorosulfonation].

klorosülfür,-rü, i. *Fr. chlorosulfure. kim.* Bir klorür ile bir sülfürün bileşme ürünü. [*Ing.* Chlorosulfide].

klorosülfürik, s. *Fr. chlorosulfurique. kim.* Formülü HSO_3Cl olan bir asid için kullanılır; 158° C'ta kaynar, kükürt trioksid ile kuru klorlu hidrojenin birleşmesinden meydana gelir. *(Bu madde, sülfürik asidin SÜLFÜRİK KLORHİDRİN de denen, monoklorürüdür).* [*Ing.* Chlorosulphuric].

klorotimol, i. *kim.* Mantar menşeli deri hastalıklarında kullanılan billûri toz. ($C_{10}H_{13}$ ClO). [*Ing.* Chlorothymol].

klorotitanat,-tı, i. *Fr. chlorotitanate. kim.* Genel formülü M_4TiCl_6 olan karmaşık tuz; M tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Chlorotitannate, titanachloride; *Fr.* Titanochlorure].

☆ *Eşanl.* **titanoklorür.**

klorotiyazid, i. *Fr. chlorothiazide, ecz.* Farmakoloji, 6-kloro-7 sülfamil-1-2-4 benzotiyodiazin 1-1-dioksit'in kısa adı; kuvvetli bir sidik söktürücüdür; ağız yolu ile etki eder. *(Klorotiyazid ,civalı sidik söktürücülerdan daha etkilidir; önemli belirtilere ve yüksek tansiyonlara kullanılır; çok az zehirlidir).* [*Ing.* Chlorothiazide].

klorotolüen, i. *Fr. chlorotoluene. kim.* Formülü Cl-C_6H_4-CO_3 olan klorlanmış herhangi bir tolüen türevi. [*Ing.* Chlorotoluene].

klorotrianizen, i. *Fr. chorotrianisène. ecz.* Tri-para- -ansil-kloretilen'in kısa adı. *(Bilinen sentetik östrojenlerden daha uzun etkili ve daha iyi tahammül edilir sentetik bir östrojendir).*

kloroz, i. *Fr. chlorose.* § ● *sit.* Genç kızlarda görülen ilkel hipokrom kansızlık; §● *fitopatol.* Yaprakların sarımtırak bir renk aldığı bitki hastalığı.

klorozil, i. *Fr. chlorosyle. kim.* Katyon rolü oynayabilen ClO köküne verilen ad.

klor.ölçer, i. *kim.* Bir sıvının içinde erimiş halde bulunan klor miktarını ölçmeye yarar âlet. [*Osm.* Mikyas-ı klor; *Ing.* Chlorometer; *Fr.* Chlorométre].

klor.ölçümü, b. i. Renk giderici klorürün bileşimindeki etkin klor miktarının belirlenmesi. *(Belli miktarda klorür veya javel suyuna eşit olan serbest klorun dozu, asid arsenik haline dönüşen arsenik asidin yükseltgenmesiyle tayin edilir; tepkimenin bittiğini anlamak için, çözeltiye, hipokloritlerin etkisiyle rengini kaybeden indigo katılır).* [*Ing.* Chlorometry; *Fr.* Chlorométrie].

kloröz, s. *Fr. chloreux. kim.* Formülü Cl_2O_3 olan anhidrit ve $HClO_2$ asidi için kullanılır. [*Ing.* Chlorous]. ◘ **KLOR.**

klorpromazin, i. *Fr. chlorpromazine. ecz.* Kloro-3 *(dimetilamino-3'-propil-10)* fenotiazin'in kısa adı. *(Yaşatkan sinir sistemi üzerinde gangliyon ve sinir uyuşturucu etki yapar; bu yüzden pek çok patolojik halde kullanılır ve rahatsızlıkları ortadan kaldırır).* [*Ing.* Chlorpromazine].

klorpropiyonamid, i. *Fr. chlorpropionamide. ecz.* Beyinde elektrik oluşumunu ayarlayıcı ilâç; özellikle sara hastalığına karşı kullanılır. [*Ing.* Chlorpropionamide].

klortetrasiklin, i. *Fr. chlortetracycline. ecz.* ◘ **Aureomisin.**

klorür,-rü, i. *Fr. chlorure. kim.* Klorun oksijen ve hidrojen *(flüor)* dışındaki element veya bileşiklerle yaptığı bileşiklere verilen genel ad. [*Ing.* Chloride]. ◉ **etilen** *~, petrokim.* ◘ **Etilen.** ◉ **gümüş** *~, matb.* ◘ **Gümüş.** ◉ **kakodil** *~.* ◘ **Kakodil.** ◉ **renk giderici** *~* **ler,** *kim.* Javel suyu ve kireçkaymağı gibi klorür ve hipoklorit karışımından meydana gelen renk giderici ve mikrop öldürücü olarak kullanılan klorürlerin genel adı. [*Ing.* Bleaching chlorides; *Fr.* Chlorures décolorants].

~ **yüzdesi,** *trm.* Yekûn klorür anyonlarının veya klorür ve nitrat anyonları toplamının toplam anyonlara olan oranı.

klorüri, i. *Fr. chlorurie.* Idrardaki klor oranı. *(Normal olarak idrarda, sodyum klorür ve toprak alkali klorürü halinde klor bulunur. Sodyum klorür cinsinden belirtilen klorüri, yaklaşık olarak 24 saatte 10 gr. kadardır; bu oran, alınan klor miktarına göre değişir, fakat vücuttaki klor dengesini bilmek yararlıdır).* [*Ing.* Chloruria].

klorürlendirmek, geçl. f. *(klorür > klorürlenmek'ten klorürlen--dir-mek). kim.* Klorla birleştirmek; korüre dönüştürmek. [*Ing.* To Chlorurer].

chlorinize, to chlorinate, to chloridize; *Fr.*

klorürleştirme, i. *kim.* Bir organik molekülde, hidroksil OH grupu yerine klorür Cl getirme işlemi. [*Ing.* Chlorination, chlorinating; *Fr.* Cholrurage, chloruration].

klorürsüzleştirme, *ted.* Organizmayı içinde fazla bulunan ve ödemlere sebep olan sodyumdan temizleme metodu. *(Onun için klorsüzleştirme yerine sodyumsuzlaştırma demek daha doğru olurdu, çünkü suyun vücutta tutulmasından sorumlu olan klor değil sodyumdur).* [*Ing.* Dechlorination; *Fr.* Déchloruration].

klostalit,-ti, i. *Fr. clausthalite. min.* Formülü PbSe olan doğal kurşun selenyür. [*Ing.* Clausthalite].

klostridium (klostridion), i. *Fr. clostridium* veya *clostridion. bot.* Sporlanarak çoğalan, çomak şeklinde havasız yaşar bakteri. Başlıca özelliği, ortasında bir spor bulunması ve bu yüzden sporlu çomaklara iğ görünüşü vermesidir. Sanayi alanında, *C. butyricum* butirik mayalanmasına, *C' acetonobutylicum* bütilik alkol elde edilmesine, bir kısım klostridiumlar suya bastırılan lif bitkilerinin liflerini çözmeğe yarar. Yeteri kadar sterilize edilmemiş konservelerde rastlanan *C. botulinum* botülizme sebep olur. Nihayet bazı klostridiumlar tetanoz, kangıran ve ödem olaylarında görülür. [*Lat.* ve *Ing.* Clostridium].

klostrodiumlar ,ç. b. i. *bot.* Sporlu ve havasız yaşar bakteri takımı; örnek tipi *clostridium* cinsidir. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Clostridiales*].

klostrofobi, i. *Fr. claustrophobie. tıp.* Asansör, elbise dolabı gibi küçük kapalı yerlerde bulunmak veya kalmaktan duyulan

asırı korku veya sıkıntı. [*ing.* Claustrophobia].
☆ *Eşanl.* **kapalı yer korkusu.**

klostromani, i. *Fr. claustromanie. psikopatol.* Bazı akıl hastalarının bir yere isteyerek kapanmaları. *(Klostromani, birçok hastalıkta görülen ciddî bir ruh bozukluğu belirtisidir ve çoğunlukla, gizli kalmış bir hezeyanı dile getirir. Kendilerine eziyet edileceğine inanmış paranoyakların, düşmanlarından kaçmak için kendilerini bir yere kapamaları veya benliklerine kapanmak eğiliminde olan şizofrenlerin aynı tür davranışları klostromani'nin örnekleridir).* [*ing.* Claustromania].

kloş, i. *Fr. cloche. terz.* Alt tarafı çan şeklinde genişleyen eteklik. [*ing.* Bell-shaped *(skirt, garment etc.)*].

klotoyid, i. *Fr. clothoïde. tekn.* Düz bir çizgi ile bir daire parçası arasında gittikçe yükselen birleştirme eğrisi; *(klotoyid üzerinde sabit bir hızla hareket eden bir taşıt tekerleklerinin dönme açısı, düzgün olarak büyür).* [*ing.* Clothoid].

klovn, klavun, i. *Ing. clown. tiy.* Sirk komiği palyaçosu. [*Fr.* Clown].

klüp, i. ◘ **Kulüp.**

klüz, i. *Fr. cluse. coğr.* ◘ **Dar boğaz.**

km., Uzunluk birimi olan *kilometre*'nin sembolü. [*ing.* Symbol of kilometer; *Fr.* Symbole du kilometre, unite de longueur].

km², Yüzey birimi olan *kilometrekare* nin sembolü. [*ing.* Symbol of square kilometer; *Fr.* Symbole du kilometre carre, unite de surface].

km³, Hacim birimi olan *kilometreküp*'ün sembolü. [*ing.* Symbol of cube kilometer; *Fr.* Symbole du kilometre cube unite de volume].

km/saat, Hız birimi olan *saatte kilometre*'nin sembolü. [*ing.* Symbol of kilometer hour; *Fr.* Km/h, symbole du kilometre a l'heure, unite de vitesse].

knebelit,-tî, i. *Fr. knebelite. min.* Doğal demir ve manganez silikat; peridot grupundandır. [*ing.* Knebelite].

knemis, i. *Yun. kneme,* bacak. *esk.* Yunan askerlerinin taktığı baldır zırhı. [*ing.* Greave; *Fr.* Cnemide].

knidliler, ç. i. *zool.* Çokgözeli hayvanlardan Sölentereler *(Coelenterata)* alt bölümünün bir filumu. 4'lü veya 6'lı eksensel bakışımlı, Sölomsuz hayvanlardır. Bunlarda iki deri vardır; dışderi *(epiderm)* üzerinde kendine özgü yakıcı kapsüller bulunur *(nematosist);* içderi *(endoderm)* hücresiz bir ara tabaka ile bundan ayrılmış, anussuz bir sindirim torbası biçimindedir. Art arda bir eşeyli serbest döl *(medüz),* eşeysiz sabit döl *(polip)* verirler. Polipler bazen çok büyük topluluklar meydana getirerek büyük miktarda kireç birikimine yolaçarlar. Etçildirler. Dokunaçları ve ağız sapı üzerinde bulunan ve knidosist denen özel hücrelerden fırlatılan yakıcı ipliklerle avlarını uyusturur ve yutarlar. Hemen hepsi denizde yaşar. **Hidralar** *(Hydrozoa)* **Gerçekmedüzler** *(Scyphozoa)* ve **Mercanlar** *(Anthozoa)* olmak üzere 3 sınıfı vardır. [*Lat.* ve *Ing. Cnidaira; Fr.* Cnidaires].

knidoblast,-tı, i. *Fr. cnidoblaste.*<*Yun. knide.* ısırgan + *blastos, tomurcuk. zool.* ◘ **Yakıcı hücre.**

knidosil, i. *Fr. cnidocil* < *Yun. knide,* deniz *ısırganı* + *Lat. cilium,* kirpik. *sit.* Knidillerde yakıcı hücrenin özgür yüzeyinde bulunan bir uzantı olup yabancı bir maddeye değince yakıcı kapsülün patlamasını sağlar. [*ing.* Cnidocil].

knidosist,-ti, i. *Yun. knide,* ısırgan + *kystis,* kese. *zool.* ◘ **Yakıcı kapsül.**

knoksvilit,-ti, i. *Fr. knoxvillite. min.* Doğal krom, demir ve alüminyum sülfat. [*ing.* Knoxvillite].

knopit,-ti, i. *Fr. knopite (Alman mineraloji bilgini A. Knop'un adından).* Doğal titan, seryum ve kalsiyum oksid; perovskit ile izomorftur. [*ing.* Knopite].

knot¹, i. *Fr. knotes. min.* Bazı maden yataklarında çeşitli kurşun sülfürlerin kumtaşlarıyle yaptığı güzel karışım. [*ing.* Knot].

knot², i. *ing. telekom.* Denizaltı telgraf kablosunun, bir deniz mili veya 1 852 m. uzunluğundaki parçası. [*Fr.* Knot].

knödel, i. *Alm. mutf.* Et ve balıktan yapılan yumurtaya bulanmış bir çeşit köfte.

knut,-tu, i. *Isl. knout.* Rus çarlığı zamanında, kırbaçlama cezası, bunun yapıldığı kırbaç. [*ing.* ve *Fr.* Knout].

koa, i. Hawaiide yetişen *(Acacia Koa*'dan elde edilen kereste. *(Rengi ve grenlerinin inceliği bakımından akajuya benzer; aynı yerlerde kullanılır).* [*ing.* ve *Fr.* Koa].

koaglütinasyon, i. *Fr. coaglutination. biy.* Bazı hastalıkların serumunda bulunan ve yalnız o hastalığın mikroplarını değil, onlara yakın çeşitli başka mikropları da aglütine edebilen güç. *(Bu özellik birbirine yakın cins veya türdeki bakterileri etkileyen bir antijen'den ileri gelir).* [*ing.* Coagglutination].

koagülan, i. ◘ **Pıhtılaştırıcı.**

koagülasyon, i. *Fr. coagulation. tıp.* ◘ **Pıhtılaşma.**

koala, i. ◘ **Keseli ayı.**

koalisyon, i. *Fr. coalition* < *Lat. coalescere.* Birine karşı topluca hareket etmek için birleşen veya partilerin meydana getirdiği birlik. [*ing.* Coalition].
~ **kabinesi,** *huk.* Parlamentoda herhangi bir siyasî parti veya grupun tek başına hükûmet kurabilecek çoğunluğu sağlayamaması durumunda ,değişik parti ve grupların ortaklaşa kurduğu ve bunların desteğiyle görev yapan hükûmet. [*ing.* A coalition cabinet or government].

koana, i. *Yun. khoane,* huni. *anat.* Burun boşluklarının arka delikleri: *Koanalar çifttir ve burun boşluklarını yutağın üst kısmıyle birleştirir.* [*ing.* Choana; *Fr.* Choane].

koanosit,-ti, i. *Yun. khoane,* huni + *kytos,* boşluk. *zool.* ◘ **Yakalı-kamçılı hücre.**

koanoyid, s. *Fr. choanoïde.*
~ **kas,** *zool.* Gevişgetiren hayvanlarda arka düz kası. *(Gözün yön değiştirmeden göz çukurunun içeri çekilmesini sağlar).* [*ing.* Choanoid muscle; *Fr.* Muscle choanoïde].

koaptör,-rü, i. *Fr. coapteur. cerr.* Kırılmış kemiğin parçaları yerli yerine konduktan sonra bunların aynı durumda kalmasını sağlayan âlet.

koarktasyon, i. *Lat. coarctation. patol.* Daralma: *Siyek kanadının koarktasyonu.* ◉ **aort ~ u,** *patol.* Sol köprücükaltı atardamarının başlangıç noktasının aşağısında aort kemeri bölgesinde doğuştan olan darlık. Bu hastalık uyluk damarlarında *(kalb atışının duyulmaması şeklinde kendini gösterir).* [*ing.* Coarctation of the aorta; *Fr.* Coarctation de l'aorte].

koaservat,-tı, i. *Fr. coacervat. biy.* Üst üste değişik koyulukta koloidal eriyik tabakalarından meydana gelen çok fazla sıvı sistemi. *(Canlı hücre protoplazmasının büyük moleküllü maddelerden ibaret bir koaservat olduğu kabul edilir).* [*ing.* Coacervate].

koati, i. *(Brezilya yerli dilinden). zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının Küçük ayıgiller *(Procyonidae)* familyasından, burnu ve kuyruğu uzun, tırmancı bir memeli türü. Uzunluğu 50, kuyruğu 47 sm. Postu kalın ve kızılımsıdır. Hayvansal ve bitkisel besinlerle beslenir. Kümeslerde çok yetiştirilir. Eti ve postu için avlanır. Amerika'da, ormanlarda toplu halde yaşar. [*Lat. Nasua rufa; Ing.* ve *Fr.* Coati].

kob, i. *zool.* Tıknaz gövdeli, büyük boylu Afrika antilopu. **Hilâl boynuzlu kob** *(Kobus ellipsiprymnus);* Boor'lerin «**su tekesi**» dedikleri antiloptur; Güney Afrika'da yaygın olan bu hayvan bataklık ormanlarda yaşar ve yarı yarıya sucul bir hayat sürer. [*Ing.* Kob, waterbuck; *Fr.* Kob, cob].

kobalak,-ğı, i. *trm.* Haşhaş tanelerinin içinde bulunduğu kelle.

kobalt,-tı, i. *Fr. cobalt* < *(Maden ocaklarıyle ilgili alman efsanelerindeki Kobalt adlı şeytanın adından). kim.* Sembolü Co, A.n. 24 ve A.a. 58,94, olan, nikel ve demire benzeyen beyaz bir maden. Oksidi XVI yüzyıldan beri boyarmadde olarak kullanılmış, madeni ise ancak 1735'te İsveçli *Brandt* tarafından tek olarak elde edilebilmiştir. Gümüş beyazlığında dövülgen olup özgül ağırlığı 8,8'dir; 1490° C'a doğru erir. Normal sıcaklıkta ferromagnetiktir, bu özelliğini 1150° C'a doğru kaybeder. Soğuk havadan etkilenmez. 300° C'a doğru oksitlenir, klor ve kükürtle birleşir ve kuvvetli asitlerde çözünür. [*Lat. Cobaltum; ing.* Cobalt]. ◉ **arsenikli ~ lar,** *min.* ◘ **Eritrin, smaltin.** ◉ **gri ~,** *min.* ◘ **Kobaltin.** ◉ **heksamin ~ tuzları,** *kim.* Genel formülü Co $(NH_3)_6X_3$ olan sarı renkli kobalt türevleri için kullanılır; *X,* tek değerli bir asid köküdür. ◉ **siyah oksidli ~,** *min.* Asbolan çeşidi; bileşiminde çok miktarda kobalt oksid vardır. [*Ing.* Black oxydized cobalt; *Fr.* Cobalt oxyde noir]. ◉ **trikote ~,** *min.* Smaltin çeşidi.
~ **bombası,** § ❶ *ask.* Kobalttan veya dolaysız olarak radyoaktiflenebilen bir maden den meydana gelen termonükleer bomba. [*Ing.* Cobalt bomb; *Fr.* Bombe au cobalt]. § ❷ *radyol.* Kobalt tedavisinde *(kobaltoterapi)* kullanılan radyoaktif Co ^{60} kobaltını taşıyan kap. *(Kobalt bombasının kalın, bir kurşun çeperi, ışın demetini sınırlamaya ve ayarlamaya elverişli, ayarlanabilen bir çıkış deliği vardır. Ayar duyarlığı öyledir ki, 1 m. uzaklıkta 5 sm. kenarlı bir ışın alanı elde edilir, yani radyoterapide elde edilen duyarlıktan daha üstündür).* [*ing.* Cobalt bomb; *Fr.* Bombe au cobalt].
~ **çiçeği,** *min.* ◘ **Çiçek.**
~ **kaplama,** *met.* Bir madeni, oksidlenmeden korumak için ince bir kobalt tabakası kaplama. [*ing.* Cobaltizing; *Fr.* Cobaltage, cobaltisage].
~ **mavisi,** § ❶ Kobalt oksidden yapılan bir boya. [*Ing.* Cobalt blue; *Fr.* Bleu de cobalt]. § ❷ s. Resimde bozulmayan diğer renklerle karışması iyi sonuç veren gök mavisi bir renk. [*ing.* Cobalt; *Fr.* Cobalt].
~ **tedavisi,** *radyol.* Radyoaktif kobalt ışınının *(kobalt bombası)* tedavide kullanılması. *(Burada kullanılan maden, siklotron veya betatron kullanılmasıyle sunî olarak elde edilmiş radyoaktif bir izotop olan radyokobalt 60'tır. Radyoaktiflik süresi beş yıl üç aydır. Kobalt tedavisi en çok, bazı habis urların (kanser) tedavisinde kullanılır).* [*ing.* Cobaltotherapy; *Fr.* Cobaltothérapie, cobaltherapie].

kobaltiamin, i. *Fr. cobaltiammine.* Üç değerli kobalt'ın amonyaklı karmaşık türevlerine verilen genel ad. [*ing.* Cobaltammine].

kobaltik, s.*Fr. cobaltique.* İçinde üç değerli kobalt bulunan bileşikler için kullanılır. [*ing.* Cobaltic].

kobaltikarbonat,-tı, i. *Fr. cobalticarbonate.* Genel formülü $M_3Co(CO_3)_3$ olan karmaşık tuz; Me, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Cobalticarbonnate].

kobaltin, i. *Fr. cobaltine. jeol.* Formülü Co AsS olan doğal karbonat arsenyosülfür; özellikle İsveç ve Norveç'te bol bulunan bir kobalt cevheridir. [*ing.* Cobaltin].

kobaltinitrit,-ti, i. *Fr. cobaltinitrite.* Genel formülü $M_3Co(NO_2)_6$ olan karmaşık tuz ;*M,* tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Cobaltinitrite].

kobaltisiyanür, i. *Fr. cobalticyanure.* Genel formülü $M_3C.(CN)_6$ olan karmaşık tuz. M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Cobalticyanide].

kobaltit,-ti, i.. *Fr. cobaltite.* Genel formülü $M_2 CoO_3$ olan tuz; *M,* tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Cobaltite].

kobaltitler, ç. i. Kobalt ve bileşiklerini kapsayan mineral grupu. [*ing.* Cobaltites].

kobaltkarbonil, b.i. *Fr. cobalt-carbonyle. kim.* Formülleri $Co(CO)_3$ ve $Co(CO)_4$ olan iki kobalt ve karbon monoksid bileşiğinin adı. [*Ing.* Cobalt-carbonyl].

kobaltoamin, i. *Fr. cobaltoammine.* İki değerli kobaltın amonyaklı karmaşık türevlerine verilen genel ad. [*ing.* Cobaltoamin].

kobaltokr, i. *Fr. cobaltocre. min.* ◘ **Eritrin.**

kobaltomenit,-ti, i. *Fr. cobaltomenite. min.* Doğal kobalt selenit. [*ing.* Cobaltomenite].

kobaltosiyanür, i. *Fr. cobaltocyanure. kim.*

Genel formülü $M_4Co(CN)_6$ olan karmaşık tuz; M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Cobaltocyanide].

kobar, i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Kefalgiller *(Mugilidae)* familyasından bir balık türü. Üst çenesinin ön kenarı, yeni ay biçiminde, solungaç kapakları sarı beneklidir. Uzunluğu 50 sm. kadar olabilir. Akdeniz ve Karadeniz'de yaşar. [*Lat. Mugil saliens; ing.* Grey mullet; *Fr.* Muge].

kobay, i. *Fr. cobay. (Amerika yerlilerinin dilinden = cabiai.)* § ● *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Kobaygiller *(Caviidae)* familyasından kısa bacaklı, tıknaz, küçük kemirgen. Ön ayaklarında dört, arka ayaklarında üçer parmak bulunur. Güney Amerika'dan dünyaya yayılmıştır. En iyi bilinen türü. *Hint domuzu* da denen **evcil kobay**'dır. *(cabia cobaya)* Bu tür, çok eski zamanlardan beri Peru'da evcilleştirilmiş, XVI. yüzyılın ortalarına doğru Avrupa'ya getirilerek buraya alıştırılmıştır. Bu kobayın yabanî soyu kesinlikle belli değildir. **Apera** *(C. aperea)* Brezilya, Bolivya, Paraguay v.b. de orman kenarlarında toplu halde yaşar. Uzunluğu 90 sm'dir. *C. porcelius*'un uzunluğu 30 sm. olup kara-ak renklidir. Tüyleri uzun veya kısa olan çeşitleri vardır. Kuyruğu yok gibidir. Kulakları kısadır. **Yaban kobayı** *(C. cutleri)* kobayın atasıdır. Çok renkli olup kuyruğu yoktur. Peru'da yaşar. Mikroplara ve ilâçlara karşı tepkisi, insanlarınkine oldukça benzediği için kobaylar biyoloji lâboratuvarlarında mikrop ve ilâç incelemeleri için deney hayvanı olarak kullanılır. Bir ilâcın, bir aşının güvenilir olup olmadığını anlamak için bu türlü deneyler çok gereklidir. [*Lat. Cavia; ing.* Cavy; *Fr.* Cobaye]; § ❷ *mec.* Deney konusu. [*ing.* ve *Fr.* Cobaye]. ◉ **su ~ı,** *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Kobaygiller *(Caviidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 120 sm. olup en büyük kemiricidir. Kuyruğu yoktur. Tüyleri kabadır. Eti yenir. Güney Amerika'da göl ve ırmak kenarlarında toplu halde yaşar. [*Lat. Hydrochoerus capybara; ing.* Capybara; *Fr.* Cabiai].

kobaygiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Kemiriciler *(Rodentia)* takımının Yalındisliler *(Simplicidentata)* alt takımının Oklu-kirpimsiler *(Mystricomorpha)* bölümüne giren bir familyası. Tabanları çıplak, kuyrukları çok kısadır. **Kobay** *(Cavia),* **Yaban kobayı** *(Cavia cutleri),* **Aperea** *(Cavia aperea).* **Su kobayı** *(Hydrochoerus capybara),* **Mara** *(Dolichotis patagonica)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Caviidae; Fr.* Caviidés].

kobellit, i. *Fr. kobellite (özel ad. F. von Kobell'den) min.* Doğal kurşun ve bizmut antimonyosülfür; İsveç'te bazı kobalt madenlerinde bulunur. [*Ing.* Kobellite].

kobez, i. *Fr. zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconide)* familyasından kırmızı ayaklı, küçük doğan. Erkeği arduvaz grisi dişisi esmer olur. *Doğu Avrupa'da ve Asya'da yaşar. Göçmen olarak Güney ve Batı Avrupa'da görülür.* [*Lat. Falco vespertinus; ing.* Red-footed falcon, red-legged falcon; *Fr.* Kobez].

kobil, i. *den.* Salmon balığı avcılarının kullandıkları dört köşe kıçlı, altları düz ve alçak yapılı filika. *(Bunlara kuzeyde ve Radremut sahillerinde rastlanır).*

kobiyaz, i. *Fr. cobiose < Fr. coile, + Yun. bios,* hayat. Elverişli ekolojik şartlarda çeşitli hayvan veya bitki topluluklarının zamandaş yaşamasını düzenleyen kanunlar ifade eden çağdaş kavram.

koblensiyen, s. ve i. *Fr. coblentzien, coblencien jeol.* Eodevonyen'in üst katına denir. *(Jediniyen ile Cyfeliyen arasından yer alır. Coblençe yakınında bu kat şistler ve grauwacke'ler halinde uzanır).* [*ing.* Coblenzian].

kobolt,-tu, i. *Fr. cobolt. kim.* Hava karşısında hemen oksidlenmeye başlayan toz halinde maden arsenik.

kobra, i. *Fr. cobra < Port. zool.* Pullu sürüngenler *(squamata)* takımının, Kobragiller *(Elapidae)* familyasından, Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, zehirli yılan türlerine verilen genel ad. *Kobra*'lar en korkunç zehirli yılanlardandır. Isırması öldürücüdür. Özellikle Hindistan'da her yıl binlerce insanın ölümüne sebep olur. Eskiden kobraya tapınılırdı. Eski Mısır ve Hint anıtlarında bu yılanın resimlerine çok rastlanır. Kobralar bazen hayli büyük olur *(bazıları 4 m'yi geçer);* rengi çok değişiktir, fakat kızıl, esmer ve sarı renkler baskındır. Boyun bölgesi kaburgalarını şişirerek boyun derisini kürek gibi yayvanlaştırabilir. Geceleyin ve alacakaranlıkta avlanan çevik ve gözüpek bir hayvandır; özellikle küçük memeliler, kurbağalar ve balıklarla beslenir. İnsana asla saldırmaz, fakat insandan da kaçmaz. Sıçan bulabileceği evlerde yaşar, sazlı damlarda pek çok bulunur. *«Gözlüklü yılan»* da denen **Hint kobrası** *(Naja naja)* dehşet uyandıran çok zehirli bir yılandır. Gövdesinin ön kısmıyle dikelerek ve boynunu şişirerek başını ısırmaya uygun bir duruma getirince düşmanına meydan okur, saldıracağı anı ve mesafeyi iyi kestirir. Şişkin boyun derisinde gözlük biçiminde sarı bir bezek bulunur; boyu daima 2 m'den kısadır. Tropik Asya'da yaşar. İnsana, hattâ file saldırmaktan çekinmeyen **şah kobra** veya *hamadriyad (N. hannah)* ise bundan çok daha uzundur. Bu iki yılan türü *(özellikle birincisi)* bütün Hindistan'da kutsal sayılır; yılan oynatıcıları bunları müzikten çok jestleriyle büyülerler. Afrikada bir çok kobra türü vardır: **Mısır kobrası** *(N. haje);* **karaboyunlu kobra** *(N. nigricollis)* v.b. Mısır kobrasının uzunluğu 225 sm. olup sırtı sarıdır. Çok zehirlidir. On dakikada öldürür Eski Mısırlı hokkabazların oynattıkları bu yılanın şekli firavunların başlıklarında süs olarak yer alırdı. Bu kobralar Asya kobralarından daha küçük ve daha az tehlikelidir. [*Lat. Naja; ing.* Cobra; *Fr.* Cobra].

kobragiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Yılanlar *(Ophidia)* alt takımının Su yılanları *(Colubriformia)* bölümünün, Önde oyuklular *(Proteroglypha)* grupuna giren bir familyası. Sıcak bölgelerde yaşayan çok zehirli yılanlardır. **Hint kobrası** *(Naja naja),* **Mısır kobrası,** *(Naja haje),* **pama** *(Bungarus fasciatus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Elapidae).*

kobra.halat, b. i. *den.* Lif fitil etrafında, üçü tel, üçü lif olmak üzere altı koldan bükülmüş altı haladın kalın bir lif etrafında yeniden bükülmesi ile yapılan halat. *(Yumuşak, ele gelir, kullanılması rahat bir halat çeşididir. Gemilerde yalnızca palamar işlerinde kullanılır).*

koca[1], i. Bir kadının evli bulunduğu erkek. [*Osm.* Zevc; *Ing.* Husband; *Fr.* Mari]; ◉ **~ na göre bağla başını, harcına göre pişir aşını,** at. Kişi, tutumunu çevresindekilerin durumuna göre düzenlemeli ve kendi varlığına uygun bir yaşayış sürmeli, gücünün üstünde işler yapmaya kalkışmamalıdır; ◉ **~ kaçmak,** *dey.(kız. hk.)* Ailesinin izni olmadan ve nikâhlanmadan bir erkekle kaçmak; ◉ **~ ya varmak,** *dey. h.d. (Kız veya kadın hk.)* Evlenmek. [*Ing.* To marry *(woman); Fr.* Se marier (femme)]; ◉ **~ ya vermek,** *dey. (Kız veya kadın hk.)* Evlendirmek. [*ing.* To give in marriage *(woman); Fr.* Marier *(fille)*].

koca[2], s. *esk. T.* § ● Bir şeyin büyüklüğü, ilgi ve önemle anlatılmak istendiği zaman kullanılır: *Kardeşiniz koca bir delikanlı olmuş. Koca bir bahçemiz var. Bu koca işi ben nasıl başarayım? Koca yurtta bir tek eşkiya kalmadı. Koca Sinan, Koca Ragıp Paşa. Koca bir bina. Koca gemi.* [*ing.* Great; *Fr.* Grand,- grande]; § ● Bu sıfat kimi vakit *«kocaman»* anlamıyle kullanılır: *Koca kafa.* [*Ing.* Large, huge, enormous; *Fr.* Grand, -grande]; § ● Ihtiyar: *Koca karı. Öyle genç değil, koca adam.* [*Ing.* Old; *Fr.* Vieux,-vieille]; § ● s. Akıllı, tedbirli, yiğit: *Koca adam bu işi de başarır.* [*ing.* Big].

~ **al.bacak,** *zool.* ◘ **Kocaalbacak.**

~ **baş,** *zool.* ◘ **Kocabaş.**

~ **bebek,** *dey.* Yaşına göre davranışları olgunlaşmamış çocuklar için şımartma sözü olarak kullanılır. [*ing.* Big baby].

~ **herif olmak,** *dey.* Bir çocuğun artık büyümüş olduğunu kabaca anlatır: *Koca herif oldu, hâlâ akıllanmadı!*

~ **oğlan,** *dey. (Alay yollu)* Ayı.

~ **yemişi,** *bot.* ◘ **Kocayemiş.**

koca.al.bacak,-ğı, b. i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Yağmurkuşugiller *(Charadriidae)* familyasından, 30 sm. uzunluğunda, külrenginde, ince uzun bacaklı, hafif kalkık uzun gagalı kıyı kuşu. *Genellikle kuzey ülkelerinde yaşar, ancak göç sırasında güneye doğru iner. Bazen Türkiye'de de görülür.* [*Lat. Tringa totanus; ing.* Redshank, redleg, red-legged snipe; *Fr.* Chevalier gambette, chevalier pieds-rouges].

koca.baş, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 18 sm. olup çok iri sivri bir gagası ve kısa kuyruğu vardır. Sırtı kahverengi, karnı pembedir. Palearktik bölgede, Avrupa ve Asya'nın her tarafında ağaçlık yerlerde yaşar. Sert kabuklu tanelerin veya çekirdeklerin içiyle beslenir. [*Lat. Coccothraustes coccothraustes; Ing.* Hawfinch; *Fr.* Gros-bec commun, casse-noyaux].

koca.başı, b. i. *h. d.* § ● Köy işlerine bakmak üzere seçilmiş kimse. ☆ *Eşanl.* **muhtar;** § ❷ *teşk. tar.* Rumeli'de hıristiyan köylerinin ihtiyar heyeti başkanlarına verilen ad. *(Müslüman köylerindeki muhtar karşılığı. Tanzimattan sonra kocabaşı kaldırılarak muhtar ünvanı kullanıldı. Kocabaşılar, devletin emirlerini halka iletmek, halkın hükümete olan ilişkilerini düzenlemek ve vergi almakla yükümlüydüler).* [*ing.* Alderman, village headman; *Fr.* Alderman, magistrat].

Kocaeli, öz. i. *coğr.* Anadolu'nun kuzey batısında Marmara bölgesinde bir il. Merkezi *İzmit* şehridir.

koca.kafa, b. s. § ● K fası kocaman olan. [*Ing.* Big-headed; *Fr.* D'une tête grosse]. § ❷ *mec.* Anlayışsız, mankafa. [*ing.* Blockhead; *Fr.* Lourdaud].

koca.karı, b. i. § ● *kab.* Yaşlı, ihtiyar kadın. [*ing.* Old woman; *Fr.* Vieille femme]; ❷ *arg.* Anne. [*Ing.* mother, mummy; *Fr.* Mere, maman].

~ **ilâcı,** *dey.* Hekim olmayanlarca yapılan ve tavsiye edilen sözde ilâç. [*ing.* Homemade medicament, quack-medicine; *Fr.* Remede de bonne femme].

~ **lâkırdısı,** *(masalı, lafı), dey.* Saçma, boş laf. [*ing.* Old wives tale, nonsense; *Fr.* Non-sens].

~ **soğuğu,** *dey.* Ilkbaharda belli günlere rastlayan soğuk havalar. [*Osm.* Berd; *ing.* Cold spell about the middle of March].

kocalak,-ğı, i. *zool.* Yırtıcılar takımından, sıcak bölgelerde yaşayan bir cins çaylak. [*Ing.* A very large species of kite, Arabian kite; *Fr.* Espèce de milan].

kocalamak, kocalaşmak, nsz. f. ◘ **Kocamak.**

kocalı, s. *(kadın hk.)* Kocası olan, evli. [*ing.* Married; *Fr.* Marié].

kocalık, s. § ● Yaşı ilerlemiş olma hali. [*ing.* Old age; *Fr.* Vieillesse]; § ❷ Bir kadına koca olma hali. [*Osm.* Zevclik; *ing.* State of being a husband; *Fr.* Etat de mari, situation d'époux].

kocalmak, nsz. f. *biy., psik.* ve *sosy.* Kocamak, yaşlanmak. [*Ing.* Ageing, growing Ad; *Fr.* Vieillissement].

kocaltmak (-i), f. Kocamasına yol açmak, ihtiyarlatmak, yaşlandırmak. [*ing.* To cause to grow old; *Fr.* Rendre vieux, faire vieillir].

kocama, i. *ikt.* Ihtiyarlama, ihtiyarlık. [*ing.* Senility, old age; *Fr.* Senilité].

kocamak, nsz. f. *esk. T.* Yaşı ilerlemek, ihti-

yarlamak, yaşlanmak. [*ing.* To grow old; *Fr.* Vieillir].

kocaman, s. Çok iri, koskoca: *Kocaman bir ayakkabı. Kocaman bir böcek.* [*ing.* Rather big; *Fr.* Grand, énorme].
☆ *Kars.* **minimini.**

kocamanca, s. Biraz kocaman, irice.

kocamışlık,-ğı, i. Beslenme bozukluklarından, özellikle içsalgı aksaklıklarından ötürü bazı kişilerde zamansız olarak beliren, ihtiyar insan görünüsü.

koca.reis, b. i. *den.* Büyük yelkenlilerde ikinci kaptan. *(Yelken gemicileri arasında kullanılır).*

kocasız, s. *(kadın hk.)* Kocası olmayan. [*ing.* Unmarried *(woman)*, widow; *Fr.* Sans mari, veuve].

kocasızlık,-ğı, i. Kocasız olma hali. [*ing.* Want of a husband, being unmarried or a widow; *Fr.* État d'être sans mari].

kocaltmak (-i), f. Kocaltmak, ihtiyarlatmak. [*ing.* To cause to grow old; *Fr.* Rendre vieux, faire vieillir].

koca.yemiş, b. i. *bot.* § ❶ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Fundagiller *(Ericaceae)* familyasından, Batı, Güneybatı, Kuzey ve Orta Amerika ile Akdeniz bölgesinde yetişen, kışın yaprak dökmeyen, herdem yeşil boylu çalı veya ufak ağaç halinde bitki cinsi. Yaprakları ovat, derimsi, tam kenarlı veya dişli, uzun veya kısa saplı olup almaşık olarak dizilmiştir. Beyaz veya pembe renkli çiçekleri salkım durumunda ve pentamerdir. Stamen 10 tane, anterler iki boynuzludur. Yumurtacık 5, ender olarak da 4 gözlüdür. Meyva kırmızı, turuncu renkli, üzeri pürüzlü bir bakkadır. Tanen bakımından zengin bir bitki olup yaprakları sepicilikte kullanılır. Meyvesi idrar söktürücü ve sindirimi kolaylaştırıcı nitelikler taşır. Avrupa'da şarap ve likör yapımında da kullanılır. 12 türü vardır. Türkiye'de bunlardan **adi kocayemiş** *(A. unedo)* ve **sandalağacı** *(A. andrachne)* doğal olarak bulunur. [*Osm.* Ineb-üd-düb; *Lat. Arbutus; Ing.* Arbute, arbutus; *Fr.* Arbousier]; ⊛ **adi** ~, *bot.* Akdeniz kıyılarında, makiler arasında bol miktarda yetişen, Türkiye'nin hemen her tarafındaki kıyı arazisinde rastlanan, çoğunlukla çalı, bazen de 7-8 m. boyunda ufak bir ağaç halini alan, en yaygın kocayemiş türü. Genç sürgünler bezeli tüylüdür. Yaprakları uzun-eliptik, sivri uçlu, kısa saplı, tüysüz olup kenarları keskin dişlidir. Çiçekleri beyaz-açık pembe renkli olup bileşik salkım durumundadır. Sonbaharda olgunlaşan meyvaları güzel kırmızı bir renk alır; yenir. Sert, ağır bir odunu vardır. Daha çok yakacak odunu olarak kullanılır ve kömür yapılır. Yaprakları *(Folium Arbuti)* sakkaroz, tanen, arbutin, metilarbutin ve urson *(=ursolik asid)* taşır. Meyvalarında *(Fructus Arbuti)* şeker (% 14) ve yüksek miktarda (% 150-280 mgr.) vitamin C bulunmaktadır. Kökleri tanen bakımından zengindir. Yapraklardan hazırlanan dekoksiyonlar kabız ve idrar yolları antiseptiği olarak kullanılmaktadır. Ayrıca süs bitkisi olarak da yetiştirilir. [*Lat. A.* unedo; *Ing.* Strawberry tree, irish strawberry, madrona; *Fr.* Arbousier commun].
☆ *Eşanl.* **çilek ağacı**; § ❷ Bu ağacın meyvesi. [*Ing.* Arbutus-berry; *Fr.* Arbouse].

KOCH, Robert, öz. i. (1843-1910) Alman hekimi.
~ **basili**, *mikrobiyol.* Verem mikrobuna verilen ad. *(1882 yılında Robert Koch tarafından bulunduğu için bu adı taşır).* [*Ing.* Koch bacillus; *Fr.* Bacille de Koch].

KOCHER, Theodor Emil, öz. i. (1841 ay. y. 1917) Isviçreli cerrah.
~ **belirtisi**, *tıp.* ◘ **Belirti.**
~ **pensi**, *tıp.* Makas biçiminde bir pens olup daha çok açılmış olan kan damarını kapamakta kullanılır. [*ing.* Kocher's forceps; *Fr.* Pince de Kocher].

kocmak, f. ◘ **Koçmak.**

kocuk, i. ◘ **Gocuk.**

kocunmak (-den), nsz. f. ◘ **Gocunmak.**

kocuşmak (-le), nsz. f. Kucaklaşmak. [*Ing.* To embrace one another; *Fr.* S'étreindre, s'embrasser d'un l'autre].

koç.-çu, i. *esk. T.* § ❶ Damızlık erkek koyun. [*ing.* Ram; *Fr.* Bélier]; § ❷ *mec.* Gürbüz, iri yarı ve cesur genç erkek: *Koç yiğit;* ⊛ ~ **a (öküze) boynuzu yük değil (almaz)**, *at.* Kişiye kendi işi ve yakınlarının sorumluluğu ağır gelmez. ☆ *Eşanl.* **hamala semeri yük olmaz;** ⊛ **ekmeğine** ~, *dey. h. d.* Misafirine saygı göstermekten ve ikram etmekten hoşlanan ikram edici. [*Ing.* Hospitable; *Fr.* Hospitalier].
~ **aşması**, *zoot.* Koçun koyunla çiftleşmesi. *(Koç aşması iki türlü olur; serbestçe ve insan yardımıyle aşma. Serbestçe aşmada koç sürünün içine kırk gün kadar bırakılır. Insan yardımıyle aşma'da ise, kızışmış olduğu çoban tarafından görülerek seçilen koyunlar koçun karşısına teker teker getirilir; bunun dışında koç sürüden ayrı tutulur).*
~ **başı**, ◘ Koçbaşı.
~ **boynuzu**, *den.* ◘ **Koçboynuzu.**
~ **burunlu**, *dey.* Burnu alnıyle aynı doğrultuda ve kemerli olan. [*ing.* Roman nosed, hook nosed; *Fr.* Qui a un nez aquilin].
~ **darbesi**, *mek.* Bir musluğun veya bir vananın birden açılması veya kapanmasıyle, bir su borusunda meydana gelen basınç dalgası. [*ing. (Water-)* hammering; *Fr.* Coup de bélier].
~ **katımı fırtınası**, *takvim.* Koç katımı üzere koyunların arasına bırakılması. Bu işin yapıldığı mevsim, güz. [*Ing.* Ramming season; *Fr.* Arrière-automne].
~ **yapağısı**, *dok.* Kırkım yoluyle koçlardan alınan uzun uçlu, kaba ve sert yapağı. *(Bu tip yapağılar, sanayide pek tutulmaz. Anadolu köylüsü, çorap ve kaba şayak yapımı için makbul sayar).*
~ **yiğit**, *dey.* Yakışıklı, genç ve gürbüz delikanlı. [*Ing.* Handsome and brave young man].
~ **yumurtası**, ◘ **Koçyumurtası.**
~ **yünü**, *dok.* Koçların güz kırkımlarından elde edilen kısa ve kaba yün. *(Ekseriya sırtta yalanmış olduğundan oldukça yüksek randımanlıdır. Yıkama randımanı yüzde 80).*

Koç, öz. i. *astr.* Kuzey yarımkürede burçlar kuşağı takımyıldızı. Andromeda ve Üçgen takımyıldızlarının güneyindeki birkaç yıldızın sıralanmasından meydana gelir. En parlak yıldızı *Hamel* 2,2 kadirdendir. [*Osm.* Burc-ı Hamel; *Lat. Aries (= Ari); Ing.* Ram; *Fr.* Bélier]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR II.**
~ **burcu**. *astr.* ◘ **Koç.**
~ **noktası**, *astr.* Güneşin görünen yıllık devinmesinde 21 Mart tarihinde gelmiş olduğu nokta. [*ing.* Vernal point; *Fr.* Point vernal].

koçaç, i. Arabacı.

koçak, s. § ❶ *(Erkek hk.)* Güçlü, kuvvetli ve cesaret sahibi, yiğit, kahraman. [*Ing.* Brave *(man)*; *Fr.* Hardi, intrépide]; § ❷ Eli açık, cömert. [*Ing.* Generous; *Fr.* Genereux,-euse]; § ❸ i. *esk.* Koç.

koçaklama, i. *ed.* Türk halk edebiyatında epik şiir. *(Konusu savaş, kahramanlık v.b. coşkundur. Dörtlükler halinde yazılır ve en az iki kıta olur. Biçim olarak genellikle koşmaya benzer, kafiyeleri abcb/dddb/ eeeb düzenindedir. Türk edebiyatında koçaklama türünün en başarılı iki şairi Köroğlu ve Dadaloğlu'dur).* [*Ing.* A name given to heroic songs in Turkish folk music].

koçam, i. Iki el yanyana getirilerek meydana gelen bir çift avuç: *Bir koçam fındık.*

koçan, i. *Erm. gotun.* § ❶ *bot.* Marul, lahana gibi yaprak veya mısır gibi tane şeklindeki bitkilerin yapışık oldukları dip kısmı: *Lahana koçanı, Mısır koçanı.* [*Ing.* Corncob; *Fr.* Épi, trognon]; § ❷ Defter şeklinde makbuz ve biletlerin zımbalı kısmı koparıldıktan sonra cilde bağlı kalan parçası: *Makbuz koçanı.* [*Ing.* Stump; *Fr.* Souche]; § ❸ s. Dik, sert ve olgunlaşmamış: *Elleri soğuktan koçan olmuş;* ⊛ **dip** ~ ı, *bank. bors.* ve *tic.* ◘ **Dip;** ⊛ **harmanlı** ~, *matb.* ◘ **Harman.**

koç.başı, b. i. Kuşatılan bir şehrin veya kalenin sur veya kapılarını yıkmaya yarayan savaş aracı. *(Koçbaşı, ucunda demirden bir koçbaşı bulunan ve üzerindeki bir çatıya asılmış olan kuvvetli bir kirişten meydana gelirdi. XV. yüzyılda da koçbaşı bütün milletlerce kullandı. Bu tarihten sonra koçbaşının yerini top aldı).* [*ing.* Battering ram; *Fr.* Bélier].

koç.boynuzu, b. i. *den.* Gemilerde donanım halatlarının volta edilmesi için kullanılan ağaç veya madenden yapılmış boynuz biçiminde çıkıntı. [*Ing.* Bitt, bollard; *Fr.* Bitte]; ⊛ ~ **na vurmak**, *den.* Çekilen bir ipin *(halat, tirenti, selviçe)* elde tutulan kısmını, bir koçboynuzuna birkaç kere volta etmek.

koçinçin, i. ◘ **Koşinşin.**

koçkar, i. *esk. T.* Döğüş için yetiştirilmiş iri boynuzlu koç. [*ing.* Very large powerful ram used for fighting; *Fr.* Grand bélier lutteur].

koçlanmak, nsz. f. § ❶ Gelişerek koç halini almak. [*ing.* To become a ram; *Fr.* Se dresser comme un bélier]. § ❷ *mec.* Yiğit, bir genç haline gelmek, yüreklenmek. § ❸ Azmak. [*ing.* To act violently or bravely; *Fr.* Montrer du courage].

koçmak(-i), f. *Esk. T. kuçmak.* § ❶ Kucaklamak, sarılmak. [*ing.* To embrace; *Fr.* Embrasser]. § ❷ *(Erkek hayvan hk.)* Çiftleşmek.

koçu, i. § ❶ Eskiden kullanılan bir çeşit gezme arabası. [*Ing.* Coach; *Fr.* Coche]. ☆ *Eşanl.* **koşi.** § ❷ Direkler üzerine, yüksekte kurulmuş zahire arabası]. § ❸ Tahıl koymaya yarayan altı boş araba şeklinde anbar. § ❹ Gelin götürmek için bazı yerlerde kullanılan omuzda taşınır mahfe.
~ **arabası**, ◘ **Araba.**

koçuşmak, ortaklş. f. Kucaklaşmak, sarılmak. [*Ing.* To embrace one another; *Fr.* S'étreindre, s'embrasser l'un l'autre].

koç.yumurtası, b. i. Koçların erkeklik bezi. [*ing.* Ram's testicles, sweetbreads; *Fr.* Testicule de bélier].
~ **ızgarası**, *mutf.* Hafifçe unlanarak ızgarada pişirilen ve üzerine tereyağlı limon dökülerek yenen bir et yemeği.
~ **yumurtası tavası**, *mutf.* Koçyumurtasının tavada pişirilmişi, içine tuz, limon suyu, defne yaprağı konarak, suda haşlandıktan sonra galeta unu veya una bulanarak kızartılır.

kod, i. *Fr. code.* § ❶ Bir bilgiyi temsil eden semboller sistemi. [*Ing.* Code]. § ❷ Bir semboller sistemiyle gösterilen bir bilgiyi başka bir kodlamada kullanılan bir veya birkaç eşanlam listesini bir arada toplayan belge veya el kitabı. § ❸ *dilb.* (a) *A. Martinet* ve *R. Jacobson*'a göre dil veya dil sistemi. *(Martinet'nin terimlerine göre, bildiri /söz eylemi/ düzenlemeye yarayan ve anlam çıkarmak için bildirideki her unsuru karşılaştırmak gereken sistem);* (b) Bir kelime hazinesindeki veya belli bir alfabedeki semboller dizisini, belli kurallar aracılığıyle başka bir kelime hazinesinin semboller dizisine çeviren sistem; § ❹ *mat.* Bir noktanın, esas olarak alınan düzlemden uzaklığı ve bu uzaklığı gösteren rakam. [*Osm.* Râkım; *Ing.* ve *Fr.* Code]; ⊛ **havadan hareket ve intikal kodu**, *mil.* Havadan hareket ve intikallerde, bir gönderme makamı **(issuing agency)** tarafından, tanıtma ve öncelik maksadıyle verilen, hedefterlerle numaralardan ibaret bir kod grupu. [*Ing.* Air movement designator]; ⊛ **hava-yer irtibat kodu**, *mil.* Hava ve yer kuvvetleri arasındaki irtibat ve haberleşmede kullanılan mahdut sayıda kelime, cümle ve ibareleri taşıyan kod.Bu kodlar; telsiz telefon pırıldak veya hava ve yer irtibat bezi (air-ground liaison panel) adı verilen işaret bezleri ile verilebilir. [*Ing.* Air - ground liaison code]; ⊛ **iki değerli** ~, *telekom.* Çift akım modülasyonuna göre sınıflandırılmış *çalışma işaretleri* ile *durma işaretleri*'nin birleşmesinden meydana gelen kod; (a) Pozitif *(durma)* ve ne-

gatif *(çalışma)* akım; (b) Belli bir kutuplanma yayımıyle *(çalışma)* ve hattan akım geçmemesiyle *(durma)* düzenlenen tek akımlı modülasyon; (c) Ses frekanslı alternatif akım yayımı, kabul edilen sisteme göre yayım durma veya çalışma işareti olabilir: *Morse-Wheatstone kodu ve beş durumlu kodlar (Baudot, telemprimör) iki değerlidir.* [*Ing.* Bivalent code; *Fr.* Code bivalent]. ◉ **işaret ～ u,** *den.* Özel işaret bayraklarıyle düzenlenen ve gemilerin aralarında veya semaforlarla işaretleşmelerinde yardımcı olan işaret kataloğu. [*Ing.* Signal code; *Fr.* Code de signaux, code international]. ☆ *Eşanl.* **milletlerarası kod;** ◉ **milletlerarası ～,** *den.* ◘ **işaret kodu.** ◉ **Morse ～ u,** telekom. Noktaların, çizgilerin veya her ikisinin birleşmesinden meydana gelen kod; her harf, her rakam ve her noktalama işareti değişik sayıda nokta veya çizgilerle gösterilir. [*Ing.* Morse code; *Fr.* Code Morse]. ◉ **Q ～ u,** *hava.* Morse telgrafiyle haberleşmede, milletlerarası havacılık kodu. [*Ing.* Q code; *Fr.* Code Q]. ◉ **telgraf ～ u,** *telekom.* Telgraf haberleşmelerinde kullanılan ve gerek elektrik niteliklerine, gerek zaman içinde birbirlerini izledikleri sıraya göre sınıflandırılan işaretlerin tümü. [*Ing.* Telegraphic code; *Fr.* Code télégraphique]. ◉ **üç değerli ～,** *telekom.* Aynı zamanda hem pozitif, hem negatif akımları hem de akımsız çalışma durumunu kullanan kod: *Morse-Recorder kodu üç değerlidir.* [*Ing.* Trivalent code; *Fr.* Code trivalent].

～ açma, *telekom.* Kodlanmış veya «*şifrelenmiş*» bilgileri yeniden açık dile çevirme. [*Ing.* Decoding; *Fr.* Décodage].

～ bikını, *hava.* Pilotun mevki tayînine yardım maksadıyle devamlı olarak aynı işaretleri veren bir fener veya projektör. [*Ing.* Code beacon; *Fr.* Phare de code].

koda, i. *Lat. cauda,* kuyruk > *It. coda. müz.* § ● (a) Bir kanonun sonunda yer alan bağımsız parça [*Ing.* ve *Fr.* Coda]; (b) Füg'de konu biter bitmez cevap antresini yapmadığı zaman konuyu uzatan parça. *(Koda bazen, özellikle J. S. Bach'ın füglerinde önemli bir rol oynar).* [*Ing.* ve *Fr.* Coda]; (c) *(Geniş anl.)* Bir senfoni, sonat v.b. bölümünde sonuçlandırıcı kısma verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Coda]. § ● *dans.* Klasik *pas de deux*'da çeşitlemeden sonraki üçüncü bölüm. *(Erkek ve kadın dansçılar karşılıklı olarak tek tek dans ederler, fakat danslarını beraber bitirirler).* [*Ing.* ve *Fr.* Coda]. § ● Klasik bir balenin finali; bu finalde belli başlı icracılar tek tek veya esleriyle halkın önüne çıkar ve dans ederler. [*Ing.* ve *Fr.* Coda.

kodak, i. Bir fotoğraf makinesinin markası. *(Kodak firmasının kurucusu amerikalı G. Eastman tarafından konuldu).* [*Ing.* ve *Fr.* Kodak].

kodaman, s. ve i. *Osm.* < *Ar. kudemâ.* /?/. İlerigelen, servet veya mevki sahibi kimseler hakkında alay yollu söylenir: *O, mahallenin üç kodamanından biridir.* [*Ing.* Great, notable, influential, magnate; *Fr.* Énorme, notable, influent,-ente].

kodamanlar, ç. i. İleri gelen kimseler, büyükler. [*Ing.* Notables, important people].

kodamanlık,-ğı, i. Kodaman olma hali, büyüklük. [*Ing.* Notability, notableness; *Fr.* Notabilité].

kodein, i. *Fr. codéine* < *Yun. kodeia,* haşhaş. Afyonda bulunan, morfine benzer alkaloit *Kodein,* afyonda yüzde 0.3 ile yüzde 3 oranında bulunur ve afyondan üretilebilir; fakat genellikle morfinin metillendirilmesiyle elde edilir *(kısmî sentez).* Billûrlu bir bazdır, alkolde erir. Ağız yoluyle veya makattan, 24 saatte 0.02 ile 0.06 gr'lık dozlarda, öksürük kesici olarak verilir. Çözünür tuzları *(bromür, fosfat)* bazen aynı amaçlarla şırınga edilerek kullanılır. Kodein zehirlidir, fakat morfin gibi alışkanlık yaratmaz. [*Ing.* Codeine].
☆ *Eşanl.* **metilmorfin.**

kodeinomani, i. *Fr. codéinomanie. toksikol.* Afyonun bir alkaloidi olan kodein'e karşı duyulan marazî alışkanlık. [*Ing.* Codeinomania].

kodeks, i. *Lat. codex.* İçinde, eczanelerde bulundurulması gerekli kimyasal maddelerin, drogların ve preparatların adları, özellikleri, hazırlanmaları, muayene usulleri bulunan resmî kitap; ◉ **tarih ～** i. ◘ **Tarih.**

kodes, i. *Yun. kottetsi. arg.* Hapishane, karakol: *Kodesten dün çıktı.* [*Ing.* Prison; *Fr.* Prison]; ◉ **～ i boylamak,** *arg.* Hapishaneye girmek.

kodifikasyon, i. *Fr. codification. huk.* Aynı hukukî alanda yürürlükte bulunan kanun v.b. hukuk kuralları, örf ve âdetler veya mahkeme içtihatlarının tedvini. [*Ing.* Codification].

kodikoloji, i. *Fr. codicologie* < *Lat. codex,* kitap + *Yun. logos,* bilim. El yazmalarını inceleyen ve paleografiden türeme bilim dalı. *(Kodikoloji, el yazmalarını birer metin olarak değil de birer nesne olarak ele alır ve koleksiyonların tarihçesini, elyazmalarının bulunduğu yerleri, suretlerini, ciltlerini v.b. araştırır).* [*Ing.* Codicology].

kodlama, i. Kararlaştırılmış değer gereğince, bir metnin, bir işaretler dizisi halinde *(harfler, rakamlar v.b.)* veya elektrik empülsiyonlarıyle elde edilen işaretlerle yazılması; bütün bu işaretlerin tümü şifreyi veya kodu meydana getirir. [*Ing.* Coding; *Fr* Codage]. ◘ **Şifreleme.**

kodon, i. *Fr. codon* < *Fr. code génétique.* genetik şifre. *biy.* Kromozomlardaki dezoksiribonükleik asid zincirleri üzerinde belirli bir düzende yer alan birbirine yakın üç nükleotit grupu; bunlar bazı aminoasitlerin sentezini sağlar. *(Canlılar dünyasında 20 amino asid vardır. Bir çok kodon birden, aynı aminoasidin sentezini sağlamakla beraber, gene de bu bribirinden farklı 20*

MİLLETLERARASI KOD BAYRAKLARI VE FLAMALARI

aminoaside karşılık en az 20 kodonun varlığı kabul edilebilir; denebilir ki, yetişkin bir insanın, en son şeklini alıncaya kadar geçireceği evreler, bu nükleotitlerde «şifrelenmiş» olarak yazılıdır).

kodoş, i. *Erm. godoş*, boynuz. *h.d.* § ● Yolsuz birleşmelerde aracılık eden kimse, pezevenk. [*ing.* Pimp, pander of his wife; *Fr.* Cocu, cornu]. § ❷ Bu anlamda kullanılan sövgü sözü: *Şu sıtkı kodoşu.*

kodoşluk,-ğu, i. Kodoşun yaptığı iş veya kodoş olma hali.

koechlinit,-ti, i. *(Alman tabiat bilimcisi R. Koechlin'in adından). min.* Doğal bizmut molibdat. [ing. Koechlinite].

koedükasyon, i. *Fr. coeducation.* Karma eğitim.

koefisiyan, i. *Fr. coefficient.* ◘ Katsayı.

koen, i. *Fr. coën < Ibr. khn, rahip.* Aziz Martinius'un kurduğu *Seçkin Koenler* adlı mason tarikatı üyelerinin ünvanı.

KOENiG, Karl Rudolf, öz. i. (1832 - 1901). Alman asıllı Fransız fizikçisi.

~ **belirtisi**, *patol.* ◘ Belirti.

koenzim, i. *Fr. coenzyme. biyokim.* Herhangi bir organik diyalizlenir, sıcağa dayanıklı proteinsiz bileşik olup bir apoenzim bileşimiyle enzimin aktif bölümünü oluşturur.

~ **A**, i. *biyokim.* B_3 vitamini ve kokarboksilaz kümeleriyle magnezyumdan meydana gelen enzim yapısında karmaşık madde. *(Koenzim A, lipidlerin katabolizmasında ve asidoz ayarında rol oynar). Eczacılıkta, heparin ile birlikte veya başlı başına arterit akrisyanoz, yarım başağrısı, Raynaud hastalığı gibi birtakım hastalıkların tedavisinde kullanılır).* [*ing.* Coenzyme A; *Fr.* Coenzyme A].

kof[1], s. § ● İçi dolu olması gerekirken boş olan: *Kof ceviz. Kof ağaç.* [*ing.* Hollow; *Fr.* Creux]; § ❷ Bilgi ve görgüden yoksun, boş, değersiz: *Kof beyinli. Kof kafalı. Kof adam.* [*Osm.* Ecvef; *ing.* Ignorant and stupid; *Fr.* Ignorant,-ante et stupide]. ☆ *Eşanl.* **cahil**; § ● *mec.* Göründüğü gibi sağlam, güçlü olmayan: *İri ama koftur. Kof pehlivan.* [*ing.* Weak; *Fr.* Insolide].

~ **beyinli (kafalı)**, *dey.* Bilgisiz, kafası çalışmayan, ahmak.

~ **söz (lakırdı)**, *dey.* Anlamsız söz, boş lakırdı.

kof[2], i. *Fr. koff.* Yalnız gabya yelkenleri taşıyan büyük bir mizana direkli Hollanda gemisi.

kofa, i. *bot.* ◘ Hasırotu.

kofaktör,-rü, i. *fr. cofacteur < «birlikte» anlamında Fr. önek co + facteur*, etken *mat.* Bir satırın veya bir sütunun elemanlarına göre ve bu elemanlardan biri için açılmış bir determinantta, bu elemana ayrılan çarpan; ◉ **bir determinantın** *aij* **elemanının** ~**ü**, *mat. i*'nci satır ve *j*'nci sütunun atılmasıyle elde edilen ve $(-1)^{i+j}$ ile çarpılan *Aij*. minörü. [*Fr.* Cofacteur de l element *aij* d'un déterminant].

kofana /kofa:na/, i. *Yun. guofouna.* Lüferin 30 sm'den uzun olan ve kilodan fazla gelen en iri cinsine verilen ad. *(Kofanalar bazı yıllarda Boğazda görülür. Karadeniz'den Marmara'ya veya Marmara'dan Karadeniz'e geçen küçük balıkları, özellikle uskumruları yer).* [*ing.* Large lüfer *(bluefish)*].

koferdam, i. *Ing. cofferdam. den.* Bordadan bordaya uzayan, su sızdırmaz bölme; Klas şirketleri tarafından tesbit edilmiş kurallara uygun olarak yapılmış birbirinden ayrı perdelerden meydana gelir ve bir petrol gemisinde yük sarnıçlarını geminin öteki kısımlarından ayırır. [*Fr.* Cofferdam].

kofinit,-ti, i. *Fr. coffinite. min.* Hidratlı doğal uranyum silikat; çoğu zaman peşblend ile birlikte bulunur. A.B.D.'de işletilen bir cevherdir. [*ing.* Coffinite].

koflaşmak, f. § ● Kof hale gelmek, içi boşalmak: *Fındıklar koflaşmış.* [*ing.* To become hollow inside; *Fr.* être creux]; § ❷ *mec.* Zindeliğini, gücünü kaybetmek; § ● Bilgi veya zekâsı azalmak.

kofluk,-ğu, i. § ● Kof olma hali; § ● İçi boş yer. [*ing.* Hollowness, emptiness, *Fr.* Creux]; § ● *mec.* Ahmaklık, bilgisizlik. [*ing.* ve *Fr.* Ignorance].

kofre, i. *Fr. coffret.* § ● Küçük kutu; § ❷ *.ekn.* Elektrik kablolarının eklerini korumaya yarayan kutu.

kofti, i. *arg.* Asılsız, uydurma, yalan *(söz). Koftiye karnımız toktur.* [*ing.* Lie, trick; *Fr.* Mensonge].

☆ *Eşanl.* **atmasyon, bom, dolma, dubara, eftamintokofti, kantin, kaşkariko, katakofti, kıtır, kıtırbom, madik, mantar, martaval, masal, palavra, polim, şorolop.**

koful°, i. § ● *bot.* Bitki hücreleri yaslandıkça plazmalarında meydana gelen ve içi hücre suyu, hava veya sindirilmiş besin ile dolu bulunan boşluk. [*Osm.* Halâ; *ing.* ve *Fr.* Vacuole]; § ❷ *petr.* Sağlam kaya içindeki boşluk. *(Koful, lavlarda gaz kabarcığı, bazı travertenlerde de çökelme eşitsizliği yüzünden meydana gelir).* [*ing.* ve *Fr.* Vacuole]. ◉ **besin** ~ u, *biy.* ◘ Besin. ☆ *Eşanl.* **vakûol.**

~ **nazariyesi**, *biy. Kunstler'e* ait eski nazariye; buna göre hücre plazması birçok küçük kofuldan meydana gelmiştir. [*ing.* Vacuolar theory; *Fr.* Théorie vacuolaire].

kofullu, s. İçinde koful veya boşluk bulunan *(şey).* [*ing.* Vacuolar; *Fr.* Vacuolaire].

~ **kaya**, *taşbil.* İçinde kofullar bulunan sağlam kaya. *(Kovuklu kumtaşı, süngertaşı, volkan curufları, birçok lav, kofullu kayalardır).* [*ing.* Vacuolar rock; *Fr.* Roche vacuolaire].

kogo, i. Japonların itriyat kutusu. [*ing.* ve *Fr.* Kogo].

koğ, i. ◘ Kov.

koğalamak, (-i), f. ◘ Kovalamak.

koğcu, s. ◘ Kovcu.

koğdurmak, (-i), f. ◘ Kovdurmak.

koğmak (-i), f. ◘ Kovmak.

koğulmak, nsz. f. ◘ Kovulmak.

koğuş, i. Okul, kışla hastahane, hapishane gibi yerlerde, içinde birçok kimselerin yattığı veya barındığı büyük oda. [*ing.* Dormitory, ward; *Fr.* Dortoir]; ◉ **doğancı** ~ u, *tar.* ◘ Doğancı; ◉ **kiler** ~ u, *teşk. tar.* ◘ Kiler.

~ **ağacı**, § ● Koğuş döşemelerinde kullanılan kirişlik kereste. [*ing.* Baulk of timber beam, joist; *Fr.* Solive]; § ❷ Okları perdah etmek için kullanılan huş veya huş ağacından yapılmış âlet.

~ **meydancısı**, Hapishane koğuşunun temizlik işlerine bakan kimse.

koğuşturma, i. ◘ Kovuşturma.

koğuşturmak, f. ◘ Kovuşturmak.

kohenit,-ti, i. *Fr. cohénite. min.* Göktaşlarında bulunan demir, nikel ve kobalt karbür. [*ing.* Cohenite].

koherör, i. *Fr. cohéreur.* Birbirine iyice değmeyen bazı iletken cisimler arasındaki direncin elektromagnetik dalgaların etkisi altında değişmesine dayanılarak yapılan bulucu. [*ing.* Coherer].

kohezyon, i. *Fr. cohésion < Lat. cohaesio.* § ● Cisimlerin moleküllerini kendi aralarında bağlayan kuvvet: *Suya batırılan hidrolik çimentonun kohezyonu artar;* [*ing.* Cohesion]. § ● Bir yağ tabakasının *(üzerine uygulanan basınç etkisiyle)* ezilmeye karşı gösterdiği direnç. [*ing.* Cohesion].

~ **gücü**, Bir maddenin, iç kuvvetler etkisiyle kararlılığını koruma özelliği. [*ing.* Cohesiveness; Fr. Cohesivité].

kohezyon.ölçer, b. i. Kohezyon kuvvetini ölçmeye yarayan cihaz. [*ing.* Cohesiometer; *Fr.* Cohésimètre].

köhler hastalığı, *patol.* ◘ Hastalık.

koigü, i. *Fr. coigue. Nothofagus Dombeyi* adlı ağaçtan elde edilen Amerikan menşeli kereste. *(Kayın ağacı yerine kullanılır).*

koilonişi, i. *Fr. koilonychie tıp.* Tırnağın konveksliğinin kaybolup çukurlaşması. [*ing.* Koilonychia].

koit,-ti, i. *Fr. coïte.* Cinsel ilişki, cinsel temas. [*Lat.* ve *ing.* Coitus].

kojito, i. *fels.* Kuşkucu Descartes'in kuşkulanılamayacak ilk gerçek olarak ileri sürdüğü, **Düşünüyorum öyleyse varım** önerisinin Latincesi *Cogito ergo sum*'un kısaltılmışı.

kok, i. *Ing. coke.* Maden kömürünün damıtılmasıyle elde edilen ve bileşiminde bu kömürden çok daha az oranda uçucu madde bulunan katı yakıt. [*Fr.* Coke]; ◉ **metalürji** ~ u, iyi cins maden kömüründen elde edilen, büyük parçalar halinde ve özellikle basınca dayanıklı kok; metalürji fırınlarında kullanılır: *Metalürji kok'u, kok fırınlarından külçe veya büyük parçalar halinde çıkar.* [*ing.* Metallurgic coke; *Fr.* Coke metallurgique]; ◉ **petrol** ~ u, Karbon oranı çok yüksek katı madde; ortalama yoğunluğu 1,2'dir, rengi koyu kahverengiden gri-siyaha kadar değişir; yapısı hücreli veya tanelidir. *(Benzinin cracking metoduyla elde edilmesi sırasında yan ürün olarak ortaya çıkar. Elektrotların, sunî grafit'in yapımında, ayrıca pigment, perdah maddesi ve yakıt olarak kullanılır).* [*ing.* Petroleum coke; *Fr.* Coke de pétrole].

~ **arabası**, Kok fırınlarında kullanılan, özel şekilde yapılmış vagon. [*ing.* ve *Fr.* Coke-car].

~ **fabrikası**, Sanayi ve özellikle yüksek fırınlar için basınca dayanıklı kok üreten ve büyük odalı fırınlardan meydana gelen fabrika. [*ing.* Coking plant; *Fr.* Cokerie].

~ **harmanı**, *gaz. sny.* ◘ Harman.

~ **kılavuzu**, Yatay bir damıtma odasının bir çeperi veya çeperleri uzantısına yerleştirilen ve kok kömürünün çıkışını düzenleyen hareketli cihaz. [*ing.* ve *Fr.* Guide-coke].

~ **kırıcı**, Kok ve gaz fabrikalarında, iri kok parçalarını kırmak için kullanılan cihaz. [*ing.* Coke-breaker; *Fr.* Casse-coke].

~ **kömürü**, *jeol.* ◘ Kok[1].

~ **tozu**, Ocaklardan *(özellikle lokomotif ocaklarından)* saçılan, tamamen yanmamış kok parçacıkları. [*ing.* Coke duff, coke powder, coking duff].

koka /ko:ka/, i. *Isp. coca. (Peru dilinden).* § ● *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kokaağacıgiller *(Erythroxylaceae)* familyasından, Peru, Bolivya ve Kolombiya'da yetişen ve Cava, Seylan gibi tropikal bölgelerde de yetiştirilen, 2-4 m. yüksekliğinde küçük bir ağaç, yaprakları almaşık, tam, ovat-lanseolat veya eliptiktir. Orta damarın her iki yanında birer paralel çizgi taşır. Çiçekleri küçük ve sarımtıraktır. Meyvesi tek çekirdekli, kırmızı bir drupadır. Yaprakları *(Folia cocae)* kokain ve başka alkaloidler taşır. Kokain merkezî sinir sistemi üzerinde uyuşturucu etki yapar. Yaprakları uyarıcı ve kuvvet verici olarak kullanılır. Yerliler, eksik beslenmenin etkilerini hafifletmek için koka yapraklarını çiğnerler. [*Lat. Erythroxylon coca; ing.* Coca, Bolivian coca, Huanuco coca; *Fr.* Coca]. ☆ *Eşanl.* **koka ağacı**; ◉ § ❷ Bu bitkinin yapraklarından elde edilen madde. [*ing.* ve *Fr.* Coca].

~ **ağacı**, *bot.* ◘ Koka[1].

~ **süpürgesi**, Eskiden, koka denilen baş kısvesi üzerine takılan yelpaze şeklinde tuğ. [*Fr.* Panache].

koka.ağacı, b. i. *bot.* ◘ Koka[1].

koka.ağacıgiller, b ç. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Geraniales* takımından, çoğunluğu Amerika'nın sıcak bölgelerinde yetişen küçük ağaçları kapsayan bir familya. Yaprakları basit, almaşık veya karşılıklıdır. Çiçekleri aktinomorf ve küçüktür. Kaliks çan biçiminde ve 5 sepallidir. Korolla tekerlek biçiminde ve 5 şer best petallidir. Stamen 10 tanedir. Yumurtalık 3 karpellidir. Meyva bakka veya drupadır. 3 cinsi ve 200 den fazla türü vardır. [*Lat.* ve *ing. Erythroxylaceae; Fr.* Érythroxylacees].

kokaflavin, i. *Fr. cocaflavine. kim.* Hindistancevizi yapraklarında bulunan heterosit; *kokaflavetin* glikoz ve galaktoz halinde ayrışır. [*ing.* Cocaflavine].

kokain, i. *Fr. Cocaïne.* Koka yapraklarından elde edilen alkaloid. *Kokain (metilbenzoilekgonin)* çeşitli koka alkaloitlerinden elde edilen ekgonin'den kısmî sentez yoluyla yapılır. Uygulandığı bölgelerin duyarlığını yok eder; gözbebeğini büyütür, adrenalin

gibi damarları büzer; yüksek dozda verilirse tansiyonu yükseltir. Baz kokain, göz cerrahîsinde, yağlı çözelti halinde, buna karşılık sulu çözeltileri *(kokain klorhidrat)* özellikle kulak, burun-boğaz cerrahîsinde lokal anestezik olarak kullanılır. Ama zehirli etkisi ve alışkanlık meydana getirmesi yüzünden, kimyasal yapısı kokaine benzeyen fakat tehlikesi daha az olan prokain tipi sentetik maddeler kokaine tercih edilmektedir. [*Ing.* Cocaine].

kokainoman, i. *Fr. cocaïnomane. toksikol.* Kokainomaniye tutulmuş kimse. [*Ing.* Cocainist].

kokainomani, i. *Fr. cocaïnomanie.* Sonu zehirlenmeye varan kokain tiryakiliği. *Kokainomani*, uyuşturucu maddelere düşkünlüğünün en tehlikelilerinden ve bazı çevrelerde en yaygın olanlarından biridir. Sinirlerin kısa süren tatlı bir uyarımından sonra sağlıkta önemli düzensizlikler meydana gelir; uykusuzluk, yürek çarpıntısı, iştahsızlık, sancılar, sayıklama, çıldırma, ahlâk duygusunu yitirme, bütün bunlardan başka da bu zehir düşkünlerini tutkularının esiri kılan sürekli «*istek hali*», Kokainoman hem kendisine, hem de başkalarına karşı tehlikelidir. *(Intihar ve cinayet fikirleri).* Iyileştirmenin tek yolu hastanın tedricî ve kokainden zorla kesilmesidir. Kokainomanlar beyaz zehir ihtiyaçlarını burundan klorhidrat çekmek, pek seyrek olarak da deri altına sırınga yapmak suretiyle giderirler. [*Ing.* Cocainism].

kokak, s. *h. d.* < *kokmak.* Fena kokan, kötü kokan: *Murdar kokağın biri.* [*Ing.* Stinky; *Fr.* Fétide].

koka.kola, b. i. *Ing. cocacola.* Gazoz çeşidinden bir içecek adı. [*Fr.* Coca-cola].

kokana, i. ◘ Kokona.

kokar.ağaç, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Simaroubaceae* familyasından, anayurdu Çin olan fakat Kuzey yarı küresinin ılıman bölgelerinde sunî olarak yetiştirilen, Türkiye'de yol kenarlarına dikilen veya yabanîleşmiş olarak yetişen, 20-30 m. ye kadar boylanan geniş tepeli, fena kokulu, ikievcikli bir ağaç. Yaprakları imparipennat olup 15-41 yaprakçıktan ibarettir. Yeşilimsi renkli çiçekleri terminal durumlu bileşik salkım vaziyetindedir. Meyva, önce yeşil, sonra kırmızımtırak renkli olup 5 samaradan ibaret bir topluluktur. Hızlı büyüyen fakat kısa ömürlü (40-50 sene) bir ağaçtır. Güzel cilâ kabul eden bir odunu vardır. Çin'de yapı işlerinde ve mobilyacılıkta kullanılır. Yaprakları ile bir çeşit yabanî ipekböceği *(Attacus cynthia)* beslenir. Bu böcekten bir yıl içerisinde iki defa koza elde edilir. Fakat bu böceğin ipeği dut ağacınınki kadar iyi değildir. Yaprakları tanen, reçine ve vitamin C, gövde kabuğu tanen, sabit yağ ve *ailantin* adında bir acı madde taşır. Ishal ve dizanteride, infuzyon veya dekoksiyon halinde kabız olarak kullanılır. Yaprak ve çiçeklerinin nahoş kokusuna rağmen süs bitkisi ve alle ağacı olarak yetiştirilir. Ayrıca verimsiz yerlerin ağaçlandırılmasında, demiryolu güzergâhlarındaki dik yamaçların, benzeri toprak kayması söz konusu olan yerlerin korunmasında kullanılır. [*Lat. Ailanthus glandulosa; A. altissima; ing.* Tree of heaven, tree of the gods; Ailante glanduleux].

kokar.ardıç, b. i. *bot.* ◘ Ardıç.

kokarboksilaz, i. *Fr. cocarboxylase. biyokim.* Pirüvik asidin dekarboksilozunu sağlayan karboksilaz koenzimî; bir anörin'in *(B vitamini)* pirofosforik esteridir. Glüsidlerin metabolizmasında önemli bir rol oynayarak glikojenin karaciğerde yeniden meydana gelmesinde ve glüsitlerin bozularak lipid'e dönüşmesinde etkili olur. *(Özellikleri dolayısıyle glüsit metabolizmasındaki bozukluğun yol açtığı beslenme hastalıklarında /şeker hastalığı, şeker hastalığı koması, asidoz, asetonemi, havale/ kullanılır.* [*Ing.* Cocarboxylase].

kokar.böcek,-ği, b. i. *zool.* Kokarböcekgiller *(Pentatomidae)* familyasından böceklere verilen genel bir ad. [*Ing.* Stink bug; *Fr.* Pentatome]; ◉ **yeşil** ~, *zool.* Kokarböcekgiller *(Pentatomidae)* familyasından yarım kanatlı bir böcek türü. Uzunluğu 12-16 mm. olan yeşil renkli bir böcektir. Ekin, sebze ve pamuk tarlalarına zararlıdır. [*Lat. Nezara viridula; ing.* Southern green stink bug; *Fr.* Punaise vert].

kokar.böcekgiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Yarımkanatlılar *(Hemiptera)* takımına giren bir familyası. Vücutları kalkan şeklinde veya oval olur. Çoğu bitkilerle geçinen bu böcekler çok fena kokarlar. Antenleri uzun olur. Süne *(Eurygaster integriceps)* ve kımıl *(Aelia rostrata)* memleketimizde ekine çok zarar veren iki böcektir. [*Lat. Pentatomidae; Ing.* Stink bugs; *Fr.* Pentatomidés, punaises à boucliер].

kokarca /kokar:ca/, i. < *kokmak. zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından, ipek gibi yumuşak tüylü, geniş, kabarık kuyruklu, alaca esmer, fena kokulu, çevik bir memeli türü. Anus çevresindeki salgı bezlerinden pis kokulu bir sıvı çıkarak bir kaç metre ileriye püskürtebilir ve bu sayede kendini en güçlü hayvanlara karşı savunur. Amerika'nın kuzeyinde ve ortasında yaşayan beş türü vardır. *Mephitis mephitis* adlı türünün uzunluğu 30 sm. yi bulur. Kuyruğu 24 sm'dir. Rengi kara olup sırtında 3 ak çizgi vardır. Kokusu giderilen postundan skunks denilen kürkler yapılır. Orta ve Kuzey Amerika'da yaşar. [*Lat. Mephitis; Ing.* Skunk; *Fr.* Mouf(f)ette].

kokar.çalı, b. i. *bot.* Iki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosaceae)* familyasının, *Prunoideae* alt-familyasından, Akdeniz bölgesinde yetişen, 2-3 m. boyunda, dik duran sık dallı bir çalı. Yaprakları gri yeşil renkli ve tüylü olup, sarı renkli çiçeklerden 5-20 tanesi bir arada bulunur. Yaprakları müshil olarak kullanıldığı gibi tohumlarında *Anagyrin* alkaloidi bulunduğundan kusturucudur. [*Lat. Anagyris foetida; Fr.* Bois puant].

kokard, i. *Fr. cocarde.* Asker şapkalarına takılan her millete ve sınıflara göre rengi değişen işaret. [*Ing* Cocarde, cockade].

kok.ayağı, b. i. Vejetalin denilen bitkisel yağ. [*Ing.* Vegetaline; *Fr.* Végétaline].

koket,-ti, i. *Fr. coquette.* § ● Görünüşü ve giyimiyle hoşa gitmeye çalışan; § ❷ Çok süslü giyinen ve modaya düşkün olan *(kadın).* [*Ing.* Coquette, coquettish].

kokil, i. *Fr. coquille. met.* Bir kum kalıbına yerleştirilen, üzerinde madenin katılaştığı maden parçası; Dökümhanede kullanılan maden kalıp. [*Ing.* Chill].
~ **döküm**, *matb.* ◘ Döküm.
~ **gümüşü**, ◘ Gümüş.

kokimbit,-ti, i. *Fr. coquimbite. min.* Hidratlı doğal demir sülfat; Şili'de *Coquimbo*'da bulunur. [*Ing.* Coquimbite].

koklam, i. *biy.* Koku alma yeteneği, kokuları alan duyum. [*Osm.* Şemm, şemme; *Ing.* Sense of smell; *Fr.* Odorat].

koklama, i. § ● *biy.* Koklamak eylemi, koku alma. [*Osm.* Şemm, şemme; *Ing.* Olfaction; *Fr.* Olfaction, odorat]; § ● *tıp.* Homeopatik ilâçları alma usulü. *(Sıvı veya hap halindeki ilâç hekimin tavsiyesine göre günde birçok defa koklanarak özümsenir).* [*Ing.* ve *Fr.* Olfaction].
~ **duyusu**, Koku almayı sağlayan duyu.
~ **hücresi**, *anat.* Koklama organı hücresi. [*Ing.* Olfactory cell; *Fr.* Cellule olfactive].
~ **organı**, *anat.* Birincil duygu gözelerinden meydana gelen ve koku almaya yarayan anatomik unsurların veya dokuların tümü. [*Osm.* Uzv-u şem; *Ing.* Olfactory organ; *Fr.* Organe olfactif, appareil olfactif].
☆ *Eşanl.* **burun.**
~ **siniri**, *biy.* ◘ Sinir.

koklamak (-l), f. Bir şeyin kokusunu almak için onu burnuna yaklaşırıp havasını çekmek: *Gülü koklamak.* [*Ing.* To smell; *Fr.* Sentir, flairer]; ◉ **koklayanın burnu düşer**, *dey.* Çok pis kokan şeyler için kullanılır. [*Ing.* It is very unpleasant]; ◉ **gül üstüne gül** ~, *dey.* ◘ Gül; ◉ **havayı** ~, *dey.* Etrafta olup bitenleri anlamaya çalışmak, bilgi ve haber toplamak.

koklaşma, i. § ● Maden kömürünün kapalı kapta ve yüksek sıcaklıkta, ısı etkisiyle kok haline dönüşmesi. § ❷ Koklaşmak eylemi. ~ **ısısı**, Maden kömürünün kok haline dönüştüğü tepkime ısısı.

koklaşmak (-le), nsz. f. § ● Karşılıklı olarak birbirini koklamak. [*Ing.* To smell one another; *Fr.* Se flairer l'un l'autre *(animaux)*]; § ❷ *mec.* Anlaşmak, birbirini sevmek. [*Ing.* To caress and kiss one another; *Fr.* S'aimer, se caresser mutuellement].

koklatmak (-ı, -e), f. § ● Koklamak işini yaptırmak, koklamasını sağlamak. [*Ing.* To make smell; *Fr.* Faire flairer]; § ❷ *mec.* Pek az miktarda vermek, çok cimrice vermek. [*Ing.* To give just a whiff of, to give in very minute quantity; *Fr.* Donner parcimonieusement]; § ❸ *arg.* Para vermek: *Metelik koklatmıyor kimseye!*

koklatmamak, f. Hiç vermemek, bir şeyi kokusunu bile aldırmayacak şekilde esirgemek. *Kendisine o kadar yemiş geldi de kimseye koklatmadı. Bahçesinde meyveler çürür de kimseye koklatmaz.*

koklea, i. *Lat. cochlea* < *Yun. kokhlias*, salyangoz. *anat.* Içkulakta bulunan, salyangoz kabuğu gibi sarmal bir borudan oluşan organ; sarmal bir kemik levha ile iki büyük boşluğa ayrılır. [*Ing.* Cochlea].
☆ *Eşanl.* **salyangoz.**

kokmak, nsz. f. *esk. T.* § ● Koku çıkarmak, koku salmak: *Gül gibi kokuyor. Bu çiçek ağır kokuyor. Bu gül pek güzel kokuyor.* [*Ing.* To smell, to have a smell; *Fr.* Sentir, avoir une odeur]; § ❷ Çürüyüp bozularak kötü bir koku peyda etmek, kokuşmak: *Bu et kokmuş.* [*Osm.* Tefessüh etmek; *Ing.* To be putrefied, to go bad, to be spoiled, to stink; *Fr.* Être putréfié]; § ❸ *mec.* Olacağına dair belirtiler göstermek: *Ortalık savaş kokuyordu;* § ● *h. d.* Koklamak: *Kok da bak!* [*Ing.* To smell; *Fr.* Sentir, flairer].

kokmuş, s. § ● Çürüyüp bozulmuş, kötü kokulu hale gelmiş, kokuşuk: *Kokmuş peynir.* [*Ing.* Rotten, spoiled, putrid, putrefied; *Fr.* Pourri, putrefié,-ée, gâté,-ée]; ☆ *Eşanl.* **kokuşuk**; § ❷ *mec.* Yerinden kımıldamaya üşenir, tembel, miskin, üstü başı kirli: *Kokmuş adam.* [*Ing.* Very lazy, dirty man; *Fr.* Malpropre]; § ❸ «*Değersiz, kendini beğenmiş*» anlamında küçümseme sözü olarak kullanılır.

koko, i. *arg.* Kokain: *Bizim kokoları yürütmüşler.* [*Ing* ve *Fr.* Cocaine].
☆ *Eşanl.* **kristal.**

kokobasil, i. *Fr. coccobacille.* Yumurta biçiminde kısa, küçük basil. *(Tifo ve paratifo basilleriyle kolibasil birer kokobasildir).* [*Ing* Coccobacillus].

kokolit.-ti, i. *Fr. coccolite. min.* Demirli diopsit çeşidi; zeytin yeşili taneler halinde bulunur. [*Ing.* Coccolite].

kokolit'ler, ç. i. *denizb.* ve *jeol.* Çok küçük *(mm'nin 5-20'de biri)* deniz yosunlarıyle örtülen ve birikmesi bazı deniz tortularının oluşmasına yol açan kalker parçalarına verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Coccolites].

kokona, i. *Rom. coccona, cocoeonita* < *Yun. kokkona.* § ● Eskiden Hıristiyan kadınlarına verilen ad. [*Ing.* Elderly christian woman; *Fr.* Dame chrétienne]; § ❷ Süsüne düşkün kadın.
~ **gibi**, *dey.* Çok süslü yaşlı kadınlar için kullanılır.

kokoniça, i. *kokona.* Eflâk, Boğdan eyaletlerine tayin edilen Fener beylerinin «*beyzade*» denen erkek çocukları ile «*domniça*» denen kızlarından doğan kız çocukları. [*Ing.* Young girl; *Fr.* Jeune fille].
☆ *Eşanl.* **domna, domnika, domnica.**

kokoon, i. *Fr. cocoon.* Temeli vinil reçineleri olan ve korozyona karşı kullanılan plastik kaplama; su buharını geçirmez, malzemenin depolama ve taşıma sırasında korunmasını sağlar: *Kokoon soğukta tabanca ile püskürtülür.*

kokoreç, i. *Yun. kukuratsa.* Koyun ve kuzu bağırsağının şişe sarılarak kızartılması ile yapılan bir yemek. *(Temizlenmiş bağırsak, soğansuyu, tuz ve karabiberle oğularak bir kaç saat bekletilir. Sonra döndürülür ve arasına iç yağı sıkıştırılarak şişe sarılır. Kızartıldıktan sonra, dilimlere ayrılarak üzerine kekik ve toz biber serpilir).* [*ing.* Disk of sheep's lungs; *Fr.* Rôti d'agneau].

kokoroz, i. *Rom.* > *It. coccola.* § ❶ Mısır buğdayı. [*ing.* Ear of corn; *Fr.* Blé de Turquie, maïs]; § ❷ *mec.* Sivri ve çirkin şey: *Başına kokoroz gibi bir şapka koymuş.* [*ing.* Ugly; *Fr.* Laid].

kokorozlanmak, nsz. f. § ❶ Dikilip kurulmak. [*ing.* To be defiant or threatening; *Fr.* Se dresser fierement]; § ❷ *arg.* Tehdit etmek, meydan okumak, korkutmak, üste çıkmak istemek: *Şu kokorozlanan hanım evlâdına bak!*

kokorozlu, s. *arg.* Itinalı, giyimi gösterişli olan, süslü püslü: *Şuna bak, ne de kokorozlu aftos.* [*ing.* Dressed in a very showy way].

kokot,-tu, i. *Fr. cocotte.* Hafifmeşrep kadın; Aşifte. [*ing.* Light woman, prostitute; *Fr.* Prostituee].

kokoz, s. *esk. T. kokuz.* § ❶ *arg.* Kendisini paralı gibi gösterdiği halde parası olmayan, parasız muhtaç. [*ing.* Very poor, hard up; *Fr.* Sans ressources, en gêne]; § ❷ *esk.* İhtiyarlıktan ileri gelen bitkinlik. [*ing.* Senile, doting, decrepit].

kokozlamak, *nsz.* f. *arg.* Parasını tüketmek, parasız kalmak. [*ing.* To become penniless or poor; *Fr.* Être dans la deche, dans la gêne].

kokozluk,-ğu, i. *arg.* Parasız olma hali. [*ing.* Pennilessness, shortage of monev; *Fr.* Manque d'argent, deche].

kokrodua, i. *Afrormosia elata (Baklagiller)* adındaki Afrika ağacından elde edilen ve ticarî değeri olan tahta. *(Fildişi Kıyısı'nın koyu renkli ince tahtası asamela).* [*ing.* ve *Fr.* Kokrodua].

koksa, i. *zool.* Böcek ve örümceklerde bacak bölütlerinin ilk parçası. [*ing.* ve *Fr.* Coxa].

köksalji, i. *Fr. coxalgie. patol.* Kalçanın tüberküloz artriti. [*ing.* Coxalgia]; ◉ **histerik** ~, *patol.* Koksaljili uzvu taklit eden kalça adalelerinin histerik kasılması. [*ing.* Hysterie coxalgia; *Fr.* Coxalgie hysterique].

koksaplana, i. *Fr. coxaplana. patol.* Çocuklarda, uyluk kemiği üst başının düzlüğünden ileri gelen kalça-uyluk eklemi bozukluğu. *(Hafif topallamaya ve eklem ağrısına sebep olur).* [*ing.* Coxaplana].

koksartri, i. *Fr. coxarthrie. tıp.* İhtiyarlarda ve aşırı şişmanlarda aksaklığa ve ağrıya sebep olan kalça rahatsızlığı. [*ing.* Coxarthria, coxitis].

koksartroz, i. *Fr. coxarthrose patol.* Koksofemoral eklem de denen, kalça ekleminin artrozu. [*ing.* Coxarthrosis].

koksavalga, i. *Fr. coxavalga. patol.* Uyluk kemiği boynunun uyluk gövdesi ile yaptığı açının genişlemesi sonucu ortaya çıkan şekil bozukluğu. *(Bacak yana doğru açılarak dışa doğru, içe doğru hareketi sınırlı olur ve bacağın boyu uzar).* Gelişme çağında görülür.

koksavara, i. *Fr. coxavara. patol.* Uyluk kemiği boynunun, uyluk gövdesiyle yaptığı açının daralması sonucu ortaya çıkan şekil bozukluğu. [*ing.* Coxavara].

koksidiyoidomikoz, i. *Fr. coccidioidomycose.* İnsanda ve sığırlarda asalak yaşayan bir mantarın *(Coccidioides immitis)* sebep olduğu hastalık. *Koksidioydomikoz'a* sebep olan mantarlar, aynı mantarın asalak olduğu kemirgenlerin yaşadığı bazı yarı çöl bölgelerde görülür. Kuru havada, rüzgârla uzaklara sürüklenen bu mantarlar akciğer hastalıklarına ve daha başka birçok rahatsızlığa yolaçabilir. Bunların en yaygını olan *granuiomatozlu koksidiyodomikoz* öldürücüdür. Önceleri yalnız Kaliforniya'da görülen *koksidioydomikoz* zamanla bütün dünyaya yayıldı. Teşhisi balgamda veya cerahatta spor aranarak ve hastalığa özgü bir deri içi tepkisiyle sağlanır. Tedavi ya ilâçla *(iyodürler, bakır tuzları)* veya cerrahî yollarla mümkün olur. [*ing.* Coccidioidomycosis].

koksidiyoz, i. *Fr. coccidiose.* Coccidia'ların yolaçtığı karaciğer hastalığı. *Koksidiyoz'lar* çoğu zaman ölüme yolaçması ve bir hayvan grupunun içinde kolayca yayılabilmesi dolayısıyla çok tehlikeli hastalıklardır. Özellike geviş getirenlerde, domuzda, tavşanda ve kuşlarda görülür. Genç hayvanlarda daha sık rastlanır ve daha şiddetli olarak seyreder. En belirgin özelliği cıvık ve bazen kanlı *(sığırlar)* bir ishaldir. Ayrıca hayvanda sinirsel bozukluklar da görülür. Tavşanda, karın hacminin artması en bellibaşlı özelliğidir. Koksidiyozlardan korunmanın yolu hayvanları sağlığa uygun barındırmak ve beslemektir. Kimya tedavisi, uygun bir besleme rejimi ile yürütülürse iyi sonuç verir. İnsanda nadir olarak görülen koksidiyoz, bağırsak *(Eimeria perforans)* veya karaciğerde *(Eimeria stredai)* ortaya çıkabilir. Bazı bilginler bu iki türü bir sayarlar. [*ing.* Coccidiosis]. ☆ *Eşanl.* **kanlı sürgün**.

koksigodini, i. *Fr. coccygodynie.* Çoğunlukla gebelikte ve dölyatağı iltihaplanmalarında kuyrukkemiği bölgesinde görülen ağrı. *Koksigodini* ya doğum, darbe, kayaktan düşme gibi bir travmadan olur veya *Douglas çıkmazı iltihabı*, para-metrit gibi dölyatağı ve uzantılarının iltihaplanması sonucu ortaya çıkar.

koksiks, i. *anat.* ◘ **Kuyruksokumu kemiği**.

koksinin, i. *Fr. coccinine.* $C_{15}H_{14}O_6$ formülünde olan bileşik; karmen kırmızısının, ergimiş potasyum hidroksitle işlenmesinden elde edilir. [*ing.* Coccinine].

koksinit,-ti, i. *Fr. coccinite. min.* Kırmızı renkli civa iyodür minerali; Meksika'da bulunur. [*ing.* Coccinite].

kokşarovit,-ti, i. *Fr. kokscharowite.* < *rus mineraloğu N. I. Kokşarov'un /1818-1893/ adından). min.* Tremolit çeşidi. [*ing.* Kokscharowite].

kokteyl, i. *Ing. cocktail.* § ❶ Çeşitli içkilerin karıştırılmasıyle yapılan içki. *(Önce Birleşik Amerika'dan Avrupa'ya, sonra İtalya'dan Fransa'ya, Fransa'dan da tekrar Amerika'ya geçti): Tiyatrodan sonra delikanlı, kadınları, yarım saat kadar bir bara girip kokteyl içmeye razı etti.* [*Fr.* Cocktail]. § ❷ *(Geniş anl.)* Yeri ve zamanı önceden tespit edilmiş içkili toplantı. [*Fr.* Cocktail]. ◉ **litik** ~, Sunî hibernasyonlar ve bazı ağır cerrahî ameliyatlardan önce gerekli yaşatkan sinir sistemi bağlantılarının kesilmesini sağlayan ilâç karışımı. *(Labori ve Huguenard). (En çok kullanılanlar kloropromazin, prometazin ve prokain'dir).* [*ing.* Lytic cocktail; *Fr.* Cocktail lytique].

koku, i. < *kokmak.* § ❶ Cisimlerden yayılan küçücük zerrelerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı özel duyu: *Güzelkoku. Pis koku.* [*Osm.* Rayiha, nükhet; *ing.* Smell, scent, odor; *Fr.* Odeur]. § ❷ Güzel kokmak için vücuda veya giyeceklere sürülen esans. *Koku sürünmek.* [*ing.* Perfume; *Fr.* Parfum]. § ❸ En ufak parça: *Onda ciddiyetin kokusu bile yoktur.* § ❹ *mec.* Belirti, iz, eser: *Ortalıkta bir savaş kokusu var.* § ❺ *avc.* Hayvanlardan yayılan ve bunların varlığını, uzaklığını, yakınlığını veya geçtiği yeri belirten koku; § ❻ *tıp.* Doğal boşluklardan *(ağız, burun boşlukları)* veya bazı vücut kısımlarından *(koltukaltı, ayaklar)* çıkan fena kokular. *(Bu, ya ozenada görüldüğü gibi brom yayıcı mikropların varlığından veya pis kokulu salgıların üretilmesinden /bromidroz/ ileri gelir)* § ❼ Sigara, pipo, enfiye ve çiğneme tütünlerinin aracılığını ve yakıcılığını gidermek ve tütünü yumuşatmak amacıyle bunlara katılan sıvı halindeki çeşitli harçlara verilen ad. § ❽ *arg.* Kokain. [*ing.* ve *Fr.* Cocaine]. ◉ ~ **su çıkmak**, *mec.* Gizli tutulan bir iş ipucu vermek, anlaşılmak. [*ing.* To be divulged *(secret)*. to give signs of its approach; *Fr.* Etre dévoilé avoir transpiré]. ◉ ~ **sunu almak**, *mec.* Bir şeyin olduğunu veya olacağını sezmek. [*ing.* To get an inkling or, have a presentiment of something; *Fr.* Éventer la mèche, avoir vent de la chose]; ◉ **asetik** ~, ◘ **Asetik**; ◉ **elektriksel** ~ *elek.* Kıvılcımlar meydana getiren elektriklenmiş bir cisimden çıkan özel koku: *Elektriksel kokunun sebebi ozon oluşumudur.* [*ing.* Electric odor; *Fr.* Odeur électrique].

~ **alan**. Bir şeyin kokusunu alan. [*Osm.* Şemmî; *ing.* Olfactory; *Fr.* Olfactif,-ive].

~ **almak**, *dey.* § ❶ Bir şeyin kokusunu almak. [*ing.* To sniff; *Fr.* Flairer]. § ❷ *mec.* Gizli bir şeyi sezmek. [*ing.* To detect; *Fr.* Deviner, saisir].

~ **giderici**, § ❶ Koku gidermeye yarayan cihaz. *(Sürekli metotlarda bir akışkanın ter akıntıya karşı akma ilkesi ve kokulu maddeleri gidermek için kullanılan aşırı ısıtılmış buhar ile yağ arasındaki dokunma yüzeyinin maksimum genişleme ilkesi kullanılır).* [*ing.* Deodorizer; *Fr.* Désodoriseur]. § ❷ *kozmetik.* Büzüştürücü özellikleri olan ve ayak, koltuk gibi kısımların terlemesini azaltan, sıvı, krem, pudra ve stikler. *(Bu maddelerin, bileşiminde, şap, alüminyum asetat, formol ve türevleri gibi sepileyici ve büzüştürücü maddeler ile kokular bulunur).* [*ing.* Deodorant; *Fr.* Désodorisant].

~ **giderme**, Bir yağın özel tadını ve kokusunu gidermek için yapılan işlem. [*ing.* Deodorization; *Fr.* Deodorisation, desodorisation].

~ **gücü**, *gaz. sny.* Net bir koku duyumu sağlayabilmek için bir hacim gaza katılması gereken en büyük hava hacmi sayısı. [*Fr.* Pouvoir odorant].

~ **veren**, *gaz. sny.* Bir gazın içine kokulu bir sıvıyı sokmaya yarayan cihaz. *(Koku verenler ya doğrudan doğruya sıvı püskürtmeli ya emmeli ya da kokulu buhar ilâveli olur).* [*ing.* Odorizer; *Fr.* Odoriseur].

koku[2], i. *Jap. metrol.* Tahıl için kullanılan, 180 litre değerindeki japon ölçü birimi. *(Eskiden daimyo'ların gelirleri ve memurların aylıkları koku cinsinden pirinçle ölçülürdü).* [*ing.* Koku; *Fr.* Koku, kokou].

kokucu, i. Gezici olarak esans, lavanta, kolonya satan kimse.

kokulandırıcı, i. petr. Katıldığı gaza özel bir koku vererek, gazla çalışan cihazlardaki kaçakların anlaşılmasını kolaylaştıran madde. [*ing.* Odorant; *Fr.* Odorisant].

kokulandırma, i. *sny.* Koku veren bir madde katarak, herhangi bir ürüne özel bir koku kazandıran arıtma işlemi. [*ing.* Odorization; *Fr.* Odorisation].

kokulandırmak(-i), f. Özel bir koku kazandırmak.

kokulu, s. § ❶ Kokusu olan, koku veren. [*ing.* Having a smell, scenty; *Fr.* Odorant, -ante]. § ❷ Güzel, hoş kokan. [*ing.* Perfumed, sweet smelling; *Fr.* Parfume,-ee]. ◉ **hoş** ~ **maddeler**, Yayılıcı ve sinici koku salan bütün maddeler.

~ **çayır otu**, *bot.* ◘ **Kokulu çayır otu**.

~ **çöpleme**, *bot.* ◘ **Çöpleme**.

~ **filim**, *sin.* Perdedeki görüntülere ilişkin kokuları da çeşitli işlemlerle verebilen filim. [*ing.* Smellie; *Fr.* Film à l'odeur].

~ **gelincik**, *zool.* ◘ **Kokulugelincik**.

~ **kiraz**, *bot.* ◘ **idris**.

~ **menekşe**, *bot.* ◘ **Menekşe**.

~ **servi**, *bot.* ◘ **Servi**.

~ **yonca**, *bot.* ◘ **Yonca**.

kokulu.çayır otu, b. i. Birçeneklıler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, çayırlarda yetişen, hayvanlar için iyi bir yem olan ıtırlı bir bitki. [*Lat. Anthoxanthum odoratum; ing.* Sweet smelling meadow grass, odorant vernal grass; *Fr.* Flouve odorante].

kokulu.gelincik, b. i. *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 40 sm. kuyruğu 16 sm. olur. Tüyleri uzun ve

koyu kahve rengidir. Avrupa ormanlarında yaşar. [*Lat. Mustela putorius; Ing.* Polecat; *Fr.* Putois commun].

kokurdan, i. *coğr.* Bulunduğu yere göre derinlik gösteren ve dışarıya akıntısı olmayan küçük kapalı çanak. Başka bir deyişle küçük olan her türlü çanak veya kısaca kapalı küçük çanak. [*Ing.* Little closed depression; *Fr.* Dépression fermée de dimension modest].

kokusal, s. *biy.* Koku duygusuyla ilgili. [*Osm.* Şemmî; *ing.* Olfactive, olfactory; *Fr.* Olfactif,-ive].

~ ayırdetme, Kokusal uyaran teşkil eden kimyasal bir maddenin tipine, şiddetine veya diğer niteliklerine göre uyarımlarda beliren değişiklik.

kokusuz, s. Kokusu olmayan, etrafa koku vermeyen. [*Ing.* Without smell, odourless, scentless; *Fr.* Inodore, sans odeur].

kokuşma, i. *bot.* Anaerob organizmaların havasız solunumlarında azotlu maddelerin parçalanması. [*Osm.* Tefessüh; *Ing.* Putrefaction, decomposition, decay; *Fr.* Putréfaction].

kokuşmak, nsz. f. § ❶ Bozulup, kokmak: *Et kokuştu.* [*Osm.* Tefessüh etmek; *Ing.* To be putrefied, to decay; *Fr.* être putréfier]. **kokuşuk,** s. § ❶ ◘ **Kokmuş.** § ❷ *mec.* Tembel, üşengen.

kokutmak(-i), f. § ❶ Koku vermek, koku bırakmak: *Sigara elimi kokuttu. Ilâçlar odayı kokutmuş.* [*Ing.* To give out a smell, to cause to smell; *Fr.* Faire odorer]. § ❷ Bozulup kokmasına meydan vermek, kokuşturmak: *Eti kokutmak.* [*ing.* To smell; *Fr.* Répandre une odeur, infecter, laisser pourir]. § ● *h.d.* Uzatıp *(bir işin)* tadını kaçırmak, can sıkmak, sıkıntı vermek. [*Ing.* To sicken, to disgust].

koküs, *Lat. coccus, mikrobiyol. Micrococcales* takımından yuvarlak bakteri. [*Ing.* Coccus; *Fr.* Coccus, coques].

kokü̇sler, ç. i. *Lat. coccus,* küçük tanecik. Bakteri familyası; bir protoplazma kütlecigiyle hücre zarından oluşan, tek çekirdekli, yuvarlak, en basit bakterileri kapsar. *(Kokü̇sler ya tek tek ya da birkaçı biraradadır. Üzüm salkımı biçimindekilere stafilokok, zincir şeklindekilere streptokok, ikişer ikşier olanlara diplokok, dörtlüklere ise tetrakok veya tetrajen v.b. adı verilir).* [*Lat.* ve *Ing. Coccaceae; Fr.* Coccacées].

kol, i. *esk. T.* § ❶ *anat.* Insanın omuz başından parmakları ucuna kadar uzanan üyesi: *Kollarını açtı.* [*Osm.* Adût; *Lat. Brachium; Ing.* Arm; *Fr.* Bras]. § ❷ Elbisenin kolu saran kısmı, yan: *Bu ceketin kolları dar.* [*Ing.* Sleeve; *Fr. Manche*]. § ❸ *bot.* Ağaçlarda gövdeden ayrılan kalın dal: *Çınarın bir kolu bütün kahveyi gölgeliyor.* [*Osm.* Şube, gusun, guseyn; *Lat. Ramus, ramulus; Ing.* Branch; *Fr.* Branche]. § ❹ Makinelerde tutup çevirmeye veya çekmeye yarayan manivela. [*Ing.* Lever; *Fr.* Bras, manche]. § ❺ Çalgıların sol elle tutulan sapı. [*Ing.* Neck; *Fr.* Manche, collet]. § ❻ *den.* Bir halatı meydana getiren bükülmüş lif demetlerinden her biri. [*Ing.* Strand; *Fr.* Estran(d)]. § ❼ *(Geniş anlamda)* Bir şeyin ayrıldığı kısımlardan her biri: *Bu dağ üç kola, o ırmak iki kola ayrılır. Avcılar üç kola ayrıldılar.* [*Ing.* Subdivision, branch; *Fr.* Section]. ☆ *Eşanl.* **şube, kısım, dal.** § ❽ Muhafaza veya teftiş için gezdirilen asker, jandarma veya polis kıtası: *Kola çıkmak. Kol gezmek.* [*Ing.* Patrol, column *(of troops); Fr.* Patrouille]. § ❾ Iş takımı: *Orta oyunu kolu. Yol tamir kolu.* [*Ing.* Team; *Fr.* équipe]. § ● *esk. (eskiden)* Kanat: *Sağ kol. Sol kol. Sağ kol hücuma kalktı. Ileri kol sipere girmiş.* [*Ing.* Wing.; *Fr.* Aile]. § ❿ Bir şeyi kapamak veya bir şeye dayanmak üzere uzanan ağaç, demir v.b.: *Kapı kolu.* [*Ing* Bar; *Fr.* Barre]. § ⓫ Atın ön ayağı: *Koşuda kısrağın sağ kolu sakatlandı.* [*Ing.* Foreleg; *Fr.* Jambe antérieure]. § ● *ins.* Bir binanın merkezî kısmının iki tarafında birer kol gibi uzanan ve bu merkezî kısımdan daha alçak olan yan kısımlar. Bir ana caddeden çeşitli yönlere ayrılan yollar. [*Fr.* Embranchement]. § ⓬ Bir çeşit kunduracı âleti. § ⓭ *ark.* Genel olarak bir destek üzerinde duran dayanak. § ⓮ *ask.* (a) Teftiş veya koruma için devriye gezen asker grupu; (b) Askerlerin birbirlerinin ardı sıra durarak meydana getirdikleri düzen. *Birerli kol, ikili kol. Üçlü kol;* (c) Eskiden birliklerin birbirlerinin ardı sıra dizilerek meydana getirdiği savaş düzeni. § ⓯ *ask. den.* Deniz kuvvetlerinde filo ve konvoyların taktik düzeni. *Bu düzende gemiler kol halinde ve birbirine paralel saflar halinde dizilir).* § ⓰ *bot.* (a) Ağacın dalı. [*Ing.* Branch, twig; *Fr.* Branche]; (b) Bitkinin kök boynundan çıkan, ucunda yeni bir yaprak rozeti bulunan kök salabilen ve bir tomurcukla son bulan sürüngen sap. [*Ing.* ve *Fr.* Stolon]. § ⓱ *coğr.* Dere ve nehirlerin esasından ayrılan akar sular. Denize değil de, kavşak adı verilen bir noktada daha büyük bir akarsuya dökülen akar su. ☆ *Eşanl.* **bağımlı akarsu.** [*ing.* Affluent, tributary; *Fr.* Affluent, tributaire]. § ⓲ *den.* Bir halatı meydana getiren iplerin her biri; (b) Bir nesnenin birkaç noktasında etki yapması için kollara ayrıldıktan sonra birleşen halatların her biri. § ⓳ *tar.* Osmanlı imparatorluğunda stratejik ana yollara verilen ad. § ⓴ *tekn.* (a) Bir şeyi yutmak için kullanılan demir veya ağaç parça: *Kapının kolu. Makinenin kolu;* (b) Daha büyük bir boruya veya bir hazneye dolaysız olarak kaynatılmış küçük boru. § ㉑ Çengi, köçek, ortaoyunu gibi oyunculardan meydana gelen topluluk. § ㉒ *terz.* Elbisenin kolu örten parçası: *Kolları sırmalı cepken.* [*Fr.* Manche]. § ㉓ *zool.* Kafadanbacaklı yumuşakçaların dokunaçlı uzantıları. *(Kafadanbacaklı yumuşakçaların bacakları sekiz veya on kolludur; kalın kaşlı olan bu kolların her birinde bir veya iki sıra halinde çekmen veya çengeller bulunur, kolun içinden geçen ve dibinden ucuna kadar uzanan bir sinir kordonu ve bu kordon üzerinde her çekmen hizasında şişkin birer sinir düğümü yer alır).* [*Ing.* Arm; *Fr.* Bras]. § ㉔ *eğt.* Okullarda öğretmenlerin rehberliğinde kurularak çalışan öğrenci örgütlerine verilen ad. § ㉕ *hidr.* Öbür akarsulardan adalardan ayrılmış bir akarsuyun yanal bölümü. *(Debinin büyük bir kısmının aktığı ana kol ile yan kollardan meydana gelir).* [*Ing.* Arm, branch; *Fr.* Bras]. § ㉖ *inş.* Kapı, pancur v.b. açılmak veya kapatılmak istendiğinde elle tutulan parça. *(Bir takım kolları, platin üzerine eklemlidir; kullanılmadığı zaman kapı, pencere, kapak v.b. yüzeyine yatırılabilir).* ☆ *Eşanl.* **kulp, tokmak, tutamak, elcik.** [*ing.* Handle; *Fr.* Poignée, bouton]. § ㉗ Bir koyun veya dananın gövdesinin ön ayağında dizden kürek kemiğinin ortasına kadar kısım. § ㉘ Sığırda ön ayağın üst kısmı. § ㉙ *meyvc.* Espalye şeklindeki ağaçlarda ana dalların her iki yanında çıkan dallar. § ㉚ *mobl.* Bir koltukta, bir divanda kol dayamaya yarayan parça. [*Ing.* Arm-rest, elbow-rest; *Fr.* Bras, accotoir]. ☆ *Eşanl.* **kolçak.** § ㉛ *müz.* Bazı çalgıların elle tutulan sap bölümü. § ㉜ s. Kol gibi olan, Kola benzeyen. [*Ing.* Armlike]. ◉ **~ la asılmak,** *cimn.* Asılma araçlarında yalnız kollarla asılı kalmak. [*Ing.* Hanging by the arm; *Fr.* Suspension brachiale]. ◉ **~ larını açmak** *(birine), dey.* Bir kimseyi içten bir duygu ile karşılamak, kucaklamaya hazırlanmak. [*Ing.* To receive with open arms; *Fr.* Manifester une grande affection]. ◉ **~ u kanadı kırılmak,** *dey.* Çaresiz kalmak. [*Ing.* To be thoroughly broken and dismayed; *Fr.* Perdre tous ses moyens]. ◉ **~ u kanadı kırılmak,** *dey.* Bir şey yapamayacak hale getirmek. ◉ **~ u uzun,** *dey.* Muktedir olan, hükmü geçen. ◉ **~ u uzun,** *dey.* Gücü yetişir, sözü geçer. [*Ing.* One whose powar of influence is extensive, powerful and influential; *Fr.* Influent,--ente, puissant,-ante]. ◉ **~ una girmek** *(birinin), dey.* Kendi kolunu başkasının koluna dolamak. [*ing.* To take someone by the arm]. ◉ **~ una kuvvet,** *dey.* Iş yapan birini teşvik için söylenir. [*Ing.* Strength to his arm, Bravo]. ◉ **akımın ~ ları ayrılması,** *elek.* Bir kapalı devrenin iki noktası arasında, ikinci bir iletken yardımıyle bağlantı kurulması. *(Bu deyim özellikle, telgraf hatlarında bir iletkenin arızlı olarak yerleşebilmesini anlatmak için kullanılır).* ☆ *Eşanl.* **paralel bağlama.** ◉ **araba ~ u,** Arabanın ön tarafında bulunan birbirine paralel uzantılardan her biri.*(Ok da denir).* ◉ **aşağı (alt) ~,** *cogr.* Bir ırmağın suyunun bölünmesiyle oluşan kol. *(deltalarda ve birikinti konilerinde sık rastlanan aşağı kollar, geniş ölçüde yayılmış bir birikinti sürecinin sonucudur).* ◉ **ayaz paşa ~ geziyor,** *den.* ◘ **Ayaz.** ◉ **bir eğrinin ~ u,** *mat.* (a) Kapalı bir eğrinin sonlu parçası; (b) Kapalı olmayan bir eğrinin sonsuza uzanan parçası. *Bir parabolün, bir hiperbolün kolları.* [*ing.* Branch of a curve; *Fr.* Branche de courbe]. ◉ **bir palamar şamandırasının ~ ları,** Denizin dibinde çeşitli yönlere atılmış olan çapalara giden zincirler. ◉ **del gi ~ u,** *ağaç.* ◘ **Delgi.** ◉ **dengeleme ~ u,** *mek.* Bir pedal veya bir kumanda koluna uygulanan kuvvetin birçok hareket transmisyon kablosu *(veya çubuğuna)* düzgün şekilde yayılmasını sağlayan düzen. ◉ **deniz ~ u,** *denizb.* Bir denizin karalar arasına sokulmuş dar uzantısı. [*ing.* Arm of the sea; *Fr.* Bras de mer]. ◉ **dikiş ~ u,** *den.* ◘ **Dikiş.** ◉ **direksiyon gönye ~ u,** *sil.* ◘ **Direksiyon.** ◉ **dizgin ~ u,** *binic.* ◘ **Dizgin.** ◉ **düdük ~ u,** *den.* ◘ **Düdük.** ◉ **düşman ~ u,** *den.* ◘ **Düşman.** ◉ **elini ~ unu bağlamak,** *dey.* ◘ **El.** ◉ **elini ~ unu sallaya sallaya gelmek,** *dey.* ◘ **El-** ◉ **elini ~ unu sallaya sallaya gezmek,** *dey.* ◘ **El.** ◉ **~ ni veren ~ unu alamaz,** ◘ **El.** ◉ **gem ~ u,** *saraç.* Başlığın tokalanması için eski delikleri ve suluk zinciri çengelleri ile birlikte alt koldan meydana gelen donanım. ◉ **gergin ~,** *mek.* Bir kayışta, bir transmisyon kablosunda, hareket ettirici gücü ileten kol. ◉ **gevşek kayış ~ u,** *mek.* ◘ **Gevşek.** ◉ **gorcata ~ u,** ◘ **Gorcata.** ◉ **gözetleme ~ u,** *ask.* ◘ **Gözetleme.** ◉ **gurcata ~ u,** *den.* ◘ **Gurcata.** ◉ **hareket ~ u,** *demir.* Makas kumanda merkezinde, belirli bir yolun açılması veya kapanması için bütün makas ve işaretlere aynı anda kumanda eden kol. ◉ **hücum ~ u,** *ask.* Hücum için ayrılan asker grupu. [*Fr.* Colonne d'attaque, patrouille]. ◉ **ilk hareket ~ u,** *otom.* ◘ **ilk.** ◉ **ileri hareket ~ u,** *demir.* Walshaerts buhar dağıtma sisteminde bir yandan piston krosu, öte yandan kulis biyeli tarafından harekete geçirilen ve buhar çekmecesine kumanda eden kol. ◉ **kaldıraç ~ u,** *mek.* Bir kuvvetin dayanma noktasına, bu kuvvetin doğrultusuna dik olarak hesaplanan uzaklığı. [*Ing.* Lever-arm; *Fr.* Bras de levier]. ◉ **kaldırma ~ u,** ◘ **Kaldırma.** ◉ **kamçı ~ u,** ◘ **Kamçı.** ◉ **kantar ~ u,** ◘ **Kantar.** ◉ **karpuz ~,** *kıyf.* ◘ **Karpuz.** ◉ **kayış ~ u,** *mek.* ◘ **Kayış.** ◉ **keşif ~ u,** Keşfe çıkan asker topluluğu. [*Ing.* Reconnaissance column, patrol column; *Fr.* Patrouille]. ◉ **kılavuz ~,** *tekn.* ◘ **Kılavuz.** ◉ **makas ~ u,** *demir.* Demiryollarında makası hareket ettirmeye yarayan kol. ◉ **manivela ~ u,** *mek.* Manivelanın iki eklem eksenini ayıran uzaklık. [*Ing.* Crank-arm; *Fr.* Bras de manivelle]. ◉ **marş ~ u,** *otom.* Elektrikli marş çalışmadığı zaman motoru harekete geçirmek için kullanılan kol. *(Motorun krank mili ucuna yerleştirilir).* ◉ **ölü ~,** *hidr.* Bırakılmış kol, bir taşkın veya alüvyonlanma sonucu akarsuyun artık akamadığı, göl veya bataklık halini almış eski kol. [*Ing.* Dead branch; *Fr.* Bras mort, bras abandonné]. ◉ **pedal ~ u,** *(bisiklet)* Ayak lığın pedalı taşıyan kısmı. [*Ing.* Pedal plate, treadle lever; *Fr.* Levier de pédale]. ◉ **sahte ~,** *hidr.* Doldurma veya sızmalar sonucu ana kola ulaşamayarak bataklık bir bölgede kaybolan kol. ◉ **semafor ~u,** *demir.* Dikey bir düzlem üzerinde hareket

eden ve yatay konumdayken makinistlere duyurmayı veya yavaşlamayı emreden kol. [*Ing.* Semaphore arm; *Fr.* Bras]. ◉ **süngü kabza ~ u**, *sil.* Süngü kabzasının, süngünün namlusuna dikey olan ve bir ucunda süngüyü tüfeğe geçirmeye yarayan bir halka öbür yanında da kıvrık bir çubuk bulunan kısmı. ◉ **tepki ~ u**, *mek.* Bir transmisyon sisteminde mile monte edilmiş dişli çiftinin devrini düşürmekte kullanılan ve makinenin sabit bir kısmına dayanarak dişlileri örten kartere bağlı kol. *(Bu tür montaj, hareketi ileten ve alan iki mil arasında yer değiştirme gerektiğinde ve episikloit hareketli devir düşürme makalarında kullanılır).* ◉ **terazi ~ u**, *metrol.* Bir terazi gözünün dayanma noktasına uzaklığı. [*Ing.* Balance arm, balance beam, scale beam; *Fr.* Fléau, verge de balance]; ◉ **vitos ~ u**, *otom.* Vitesin değiştirilmesini sağlayan kol. *(Modern arabaların çoğunda bu kol, direksiyon simidinin altına veya kimi zaman araba döşemesi üzerine yerden vitesli yerleştirilebilir. Motosikletler de selektörlü bir kumanda tertibatı ayakla veya gidon üzerindeki bir kumanda tertibatı elle kullanılır).* [*Ing.* Change speed lever, shift bar, gearshift bar, gear shaft lever, shift lever, transmission gear shaft lever; *Fr.* Levier de(s) vitesse(s); ◉ **yağlı ~**, *sp.* Yağlı güreşte bir oyun. *(Dalıp paçadan veya bacaktan kapan rakibin aynı ayağını kapma hali. Böylece rakibin sağ veya sol kolu sıkışıp kalacağından, o kola yüklenmek suretiyle kalça üzerine oturtarak bacağını çekip yan tarafa aşırılır);* ◉ **yol ~ u**, *bayınd.* Anayol ile birleşen ikinci derecede önemli yol. [*Ing.* Branchroad; *Fr.* Embranchement]. ◉ **zuhuri ~ u**, Orta oyununa verilen diğer ad olup bu oyunu oynayan heyete denir. [*Fr.* Théâtre turc en plein air]; ◉ **~ açmak**, *tasav.* Sema yapılırken kolun iki yana açılmasına denilir. *(Sadece tennure ile sema yapılırken kol açılırdı).*

~ akımı, *fiz.* Bir elektrik devresinin ayrıldığı bir çok kolun her birinden geçen akım. Kol akımlarının toplamı, ana devreden geçen akıma eşittir. [*Osm.* Müştak cereyan; *ing.* Derived current; *Fr.* Courant dérivé].

~ alıştırmaları, *cimn.* Kolun işlekliğini ve gücünü geliştirmek amacıyla yapılan özel alıştırmalar. [*Ing.* Arm exercises; *Fr.* Exercices des bras].

~ aponevrozu, *anat.* Kolu saran aponevroz. [*Ing.* Brachial aponeurosis; *Fr.* Aponévrose brachiale].

~ arkası *(kasaplık)*, kolun üst ucunun arka kısmından çıkarılan parça.

~ askısı, *cerr.* Yaralı bir el veya kolu tutmak için bir omuzun üzerinden geçirilmiş sargı şekli.

~ atardamarı, *anat.* Büyük göğüs kası kirişi hizasında başlayan, koltukaltını takip ederek dirsek büklümünde ön kol kemikleri atardamarlarına ayrılarak son bulan atardamar. [*Lat. Arteria brachialis; Ing.* Brachial artery; *Fr.* Artère brachiale].

~ atmak, § ❶ *dey.* Etrafa yayılmak, uzanmak, ulaşmak. [*Ing.* To put forth branches, ramify, extend, develop, to branch out; *Fr.* Se diviser en branches, avoir des branches]; § ❷ *(halat kolu hk.)* Fazla zorlanma sonucu kopmak.

~ bacak felci, *patol.* ◘ **Felç.**

~ bağı, Kolun yukarı kısımlarına süs olarak geçirilen halka. Bilezik. [*Osm.* Bazûbend; *Ing.* ve *Fr.* Bracelet].

~ bastı, *sp.* Güreşte ayağı rakibi tarafından kapılan güreşçinin, rakibinin ayağını tutmasıyle meydana gelen hükümsüzlük hali.

~ bastı dikişi, *den.* İki haladı birbirine eklemekte kullanılan dikiş. *(Eklenecek halatların çımalarının kolları yeterli uzunlukta açılıp karşılıklı olarak birbirileri arasına yerleştirildikten sonra, her kolun karşısındaki haladın bedenindeki kolların bir altından, bir üstünden alınarak ilerletilmesi ile yapılır).*

~ bastırmak, Halatların kollarını birbirine dikmek.

~ baş ana atardamarı, *anat.* Aort kemerinden çıkan, boynun başlangıcında sağ ana şahdamarla sağ köprücükaltı atardamarına ayrılan ana atardamar. *(Solda bu iki damar doğrudan doğruya aorttan çıkar).* [*Lat. Truncus brachiocephalicus; ing.* Brachiocephalic artery; *Fr.* Tronc brachiocéphalique artériel].

~ baş ana toplardamarları, *anat.* Biri sağda, biri solda bulunan ve ağızlaşarak üst anatoplardamarı meydana getiren iki büyük damar. [*Lat. Vena brachiocephalica; ing.* Brachiocephalic vein; *Fr.* Troncs brachiocéphaliques veineux].

~ başı, § ❶ Herhangi bir kola başkanlık eden kimse. [*Ing.* Ganger; *Fr.* Chef d'équipe]; § ❷ İnşaat işlerinde toprak kazmak, malzeme taşımak veya harç yapmak gibi işlerle uğraşan işçi gruplarının başı olan adam. Ağır şeyleri kaldıran veya kazık çakmak için şahmerdan vuran rençberlerin birlikte iş görebilmeleri için her dört, sekiz veya on kişiye baş olmak üzere tayin edilen onbaşı. [*Ing.* Foreman; *Fr.* Chef d'équipe].

~ çevirmek, *cimn.* Kola, omuz çemberinin verdiği imkân oranında bileşik eksende dairelər çizdirmek. [*ing.* Arm-circling; *Fr.* Circumduction des bras].

~ demiri, *inş.* ◘ **Demir.**

~ deniz, *coğr.* Dünya deniz durumunda bulunan okyanuslardan az veya çok belirgin olarak ayrılmış deniz çanakları. [*Osm.* Tâli deniz; *Ing.* Epicontinental sea, bordering sea, marginal sea; *Fr.* Mer bordière].

~ derisi iç siniri, *anat.* ◘ **Sinir.**

~ devriği, *kıyf.* ◘ **Devrik.**

~ döndürmek, *cimn.* Kolu, türlü tutuşlarda ve yüzeylerde içe-dışa, yukarı-aşağı yöneltmek. [*Ing.* Arm turning; *Fr.* Rotation du bras].

~ düğmesi, *terz.* ◘ **Düğme.**

~ dürtüşü, *(eskrimde)* Delici ya da kesici kılıçla, karşı yarışmacının özellikle savut tutan koluna yapılan dürtüş. [*Fr.* Coup de point au bras].

~ düzeni, *ask.* Motorlu ve zırhlı birliklerdeki saf düzeninden irtibat elemanının ileri hareket etmesi ve birlik içerisinde daha sonra gelen diğer elemanların, bunu sıra ile takip etmesi ile meydana gelen derinliğine düzen.

~ evi, *terz.* ◘ **Koltukaltı.**

~ gezmek, *teşk. tar.* Şehir ve kasabaların güvenliğini korumak amacıyle (zabıta kuvvetleri) dolaşmak. *(Kola çıkmak da denirdi. Yeniçeri ocağının kaldırılışına kadar yeniçeriler, zaptiye teşkilâtının kurulmasından sonra zaptiyeler, daha sonra da jandarmalar kol gezmeye başladı. Tanzimat'tan önce sadrazamlar, yeniçeri ağaları, kaptanpaşalar da kola çıkarlardı. Tanzimat'tan sonra kol gezmek yerine devriye gezmek deyimi kullanıldı).* [*ing.* To go about as a patrol, to go the rounds; *Fr.* Faire la ronde].

~ hareketi, *dans.* Ortada iki ella ve ellerin hareketlerine gövdenin üst kısmının da katılmasıyle icra edilen hareketlerin genel adı. [*Fr.* Port de bras].

~ ırmak, *coğr.* Bir ana ırmağa yanlardan karışan birinci derecede büyüklükteki kol. [*Osm.* Tâbi nehir; *Ing.* Tributary, affluent; *Fr.* Affluent].

~ işaretleri, *den.* ◘ **işaret.**

~ kanat olmak, *dey.* Yardımcı olmak, himaye etmek. [*Ing.* To take someone under protection; *Fr.* Aider, protéger].

~ kapağı, *terz.* Elbise veya gömlek kolunun bileği örten kısmı. [*Ing.* Turned-back part of a sleeve, cuff; *Fr.* Revers de manche].

~ kayığı, Devriyeye çıkan kayık. [*Ing.* Patrol boat; *Fr.* (Bateau) Patrouilleur].

~ kemiği, *anat.* ◘ **Kemik.**

~ kemiği büyük kabartısı, *anat.* Kol kemiğinin üst ucunda bulunan ve üzerine dikenüstü, dikenaltı ve küçük yuvarlak kasların yapıştığı büyük çıkıntı.

~ kola, *dey.* Yan yana ve kollarını birbirine geçirerek. [*Ing.* Arm in arm; *Fr.* Bras-dessus bras dessous].

~ kola girmek, *dey.* Birbirinin koluna girmek.

~ ordu, ◘ **Kolordu.**

~ ön kası, *Anat.* Kol ikibaşlısının arkasında bulunan kas. [*Ing.* Anterior brachial muscle; *Fr.* Brachial anterieur].

~ saatı, *saatç.* ◘ **Saat.**

~ sarması, *mutf.* Koyun veya dana etinin kol tarafından, sarılarak yapılan bir rosto çeşidi. *(Kolun sarılmadan önce kemikleri çıkarılır; kalın tarafları dövülerek inceltilir ve tuz, karabiber serpilir; istenirse içine katı yumurta, havuç yerleştirilir, sıkıca yuvarlayarak sarılır ve iple bağlanarak pişirilir).*

~ kâğıdı, *matb.* Cilt işlerinde kapak kâğıdı veya yan kâğıdı olarak kullanılmak maksadıyle elle yapılan renkli kâğıtlar. Bunun için, buğday nişastası ile hazırlanan kolodan alınarak kullanılacak renklerle *(toz veya sulu boya)* bir fırça ile karıştırılarak kâğıda sürülür. [*ing.* Marbled paper; *Fr.* Papier marbré à la pâte].

~ sinir ağı, *anat.* Koltukaltında bulunan sinir ağı; son dört çiftin, boyun omurilik siniri ile birinci çift sırt sinirinin ön dallarından oluşur ve kola dağılır. [*Ing.* Brachial plexus; *Fr.* Plexus brachial].

~ tahtası, Bir destek üzerinde duran ve elbiselerin kollarıyla çocuk elbiselerinin ütülenmesinde kullanılan küçük tahta.

~ uzantı, *jeol.* Derinlerdeki büyük magma kütlelerinden ya da damardan yanlardaki kayaçların içine doğru kama gibi giren ve genel olarak bunlarla bağlantısı olan kol biçiminde uzantı. [*ing.* Apophysis; *Fr.* Apophyse].

~ vurmak, Dolaşmak. [*ing.* To patrol; *Fr.* Patrouiller, aller en patrouille].

~ vuruşu, *(eskrimde)* Kesici kılıçla, karşı yarışmacının savut tutan elinin özellikle eldivenli bölümüne yapılan vuruş. [*Fr.* Coup au bras «attaque à la manchette].

~ yoklamak, Sığırın besili olup olmadığını anlamak amacıyle omuzun arka kenarının üst kısmını elle yoklamak.

~ yormak, *dey.* Çok fazla çalışmak. [*Ing.* To work hard].

~ zırhı, Eskiden kolu kaplayan zırh parçasına verilen ad.

kola[1] /ko:la/, i. *It. colla.*§ ❶ Çamaşırların sert ve parlak olması için ütü sırasında kullanılan suda erir bir cins nişasta. [*ing.* Starch; *Fr.* Colle]; § ❷ büro (a) Üst üste konan iki şeyi sertleştikten sonra yapıştırmaya yarayan madde. (b) Bu maddeyi yapmak için kullanılan katı cisim. *(Kola yapmak için, sentetik reçineler, kauçuk türevleri, jelatin gibi hayvansal kaynaklı maddeler ve madensel maddeler, bu arada da özellikle sodyum silikat kullanılır).* [*ing.* Starch paste; *Fr.* Colle, colle-forte]; § ❸ *kâğıtç.* Arıtma sırasında kâğıt hamuruna katılan veya kâğıt tabakasının yüzeyinde biriken madde. [*ing.* Size; *Fr.* Colle]; ◉ **hamur ~ sı**, *büro.* Unu veya nişastayı sulandırdıktan sonra kaynayıncaya kadar ısıtarak yapılan kola. [*ing.* (Flour) paste; *Fr.* Colle de pâte].

kola[2], i. *bot.* § ❶ İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kolagiller *(Sterculiaceae)* familyasından, Batı Afrika'nın tropikal bölgelerinde ve Sudan'da yetişen ve diğer tropikal bölgelerde de yetiştirilen, 10-15 m. yüksekliğinde, Kola cevizi veren ağaç. Küçük bir ceviz iriliğinde beyaz veya kırmızı taneler verir. *(beyazlar yerlilerce daha makbuldür, kırmızılar ihraç edilir). C. acuminata* adlı türünün meyvaları yayık ve odunlaşmış 5 folikülden ibarettir. Her birinin içinde 5-6 tohum vardır. En makbul türü olan *C. nitida (C. vera),* tohumlarının 2 kotiledonlu olması ile birinci türden ayrılır. Kola cevizinde kafein ve teobromin ve alkaloidleri ile kolanın glikoziti bulunur; bu maddeler iştah açıcı, uyarıcı ve kuvvet verici nitelikler taşır. Kolayı zenciler sakız gibi çiğner; ayrıca

katı ve sıvı çeşitli müstahzarların bilesimine girer. [*Lat. Cola; ing.* Kola tree; *Fr.* Kolatier]; § ❷ Aynı ağacın cevizi. [*ing.* Kola nut, kola, cola nut; *Fr.* Cola].

kolaboratör,-rü, i. *Fr. collaborateur.* § ❶ Bir iş bir eser üzerinde beraber çalışanlardan her biri. [*ing.* Collaborator]; § ● II. Dünya Savaşında düşmanla çalışan işbirlikçi.

kolacı, i. Elbiselere kola ve ütü yaparak geçimini sağlayan kimse. [*ing.* Starcher; *Fr.* Empesseur].

kolacılık,-ğı /kola:cılık/, i. Kolacının işi veya mesleği. [*ing.* The profession of a starcher; *Fr.* Empessage].

kolaçan, i. *arg.* Herhangi bir maksatla etrafı dolaşıp pek belli etmeksizin gözden geçirme, çevreyi gözetleyerek dolaşma, araştırma. *Şuraları bir kolaçan edeyim.* [*ing.* Walking about *(especially with an eye to pilfering); Fr.* Promenade ayant pour but le vol, de pillage].

~ etmek, *dey.* Bir yeri dolaşıp gözden geçirmek, gözlemek. [*ing.* To sound out, spy out; *Fr.* Se promener pour voler, pour piller].

kolagiller, ç. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Malvales* takımından, çoğunluğu tropiklerde yetişen kola ve benzeri ağaçları kapsayan bir familya. Stamenler tüp biçiminde birleşmiş, dış halkadakiler staminodyum halindedir. Anterler iki tekalı, yumurtalık 4-5 karpelli, 4-5 gözlüdür. Meyva kapsül veya şizokarptır. Yaklaşık olarak 50 cinsi ve 750 türü vardır. [*Lat.* ve *ing. Sterculiaceae; Fr.* Sterculiacées].

kolagog, i. *Fr. cholagogue. tıp.* Safra söktürücü ilâç. [*ing.* Cholagogue].

kol.ağası, b. i. *teşk. tar.* Yüzbaşı ile binbaşı arasındaki subay.. *(Bugünkü kıdemli yüzbaşı karşılığıdır).* [*ing.* Adjutant major, lieutenant commander; *Fr.* Adjutantmajor].

kolaj, i. Boya dışında, tahta, kumaş, maden v.b. materyalle yapılan ve kâğıt veya karton üzerine yapıştırılan resim ve kompozisyon.

~ tel, *zool.* Her çeşit bağ dokusunda bulunan proteinden oluşmuş teller olup bağ dokusunun zemin maddesi içinde paralel veya her yönde uzanan renksiz bandlar veya şeritler halinde olurlar. [*Osm.* Hüzemat-ı lifiye; *Ing.* Collageneous fibre; *Fr.* Fibre collageneux].

kolajenaz, i. *Fr. Collagénase. biyokim.* Kolajenin sıvı haline gelmesini sağlayan enzim. [*Ing.* Collagenase].

kolajen, i. *Fr. collagène. biyokim.* Katılgan dokuda hücrelerarası maddenin esasını meydana getiren müko-polisakarik nitelikte ipliksi protein. *(Deriden, kirişlerden, kemiklerden ve hayvanların diğer kısımlarından elde edilen kolajen, kola yapımında kullanılır).* [*ing.* Collagen].

kolajenoz, i. *Fr. collagénose.patol.* Bağdokularında, eklemlerde, atardamarlarda v.b. anormal bir kolajen oluşması gösteren çeşitli hastalıkları içine alan terim. [*Ing.* Collagenosis].

kolalama, i. Kolalamak eylemi. [*Ing.* Starching; Fr. Empesage].

kolalamak (-i), f. Sert ve parlak olması için gömlek, örtü gibi şeyleri, içinde kola eritilmiş suya batırıp ütülemek. [*Ing.* To starch; *Fr.* Amidonner].

kolalanmak, nsz. f. Kolalamak işine konu olmak, kolalanmasını sağlamak. [*Ing.* To be starched; *Fr.* Être amidonné, empesé].

kolalatmak (-i, -e), f. Kolalamak işini yaptırmak. [*Ing.* To let be starched; *Fr.* Faire amidonner, faire empeser].

kolalemi, i. *Fr. cholalemie. patol.* Kanda safra tuzları bulunması. *(Insan kanında normal olarak hiç safra tuzunun bulunmaması gerekir. Kolalemi, safra yollarının tıkanmasından ileri gelen sarılıklarda hattâ sarılıksız sirozda bile görülür.* [*ing.* Cholalemia].

kolalı, s. § ● İçinde kola bulunan; § ● Kolalanmış: *Kolalı gömlek, Kolalı yaka.* [*Ing.* Starched; *Fr.* Empesé]; § ● Kolalanarak kullanılan.

kolalüri, i. *Fr. cholalurie.* Sidikte safra tuzları bulunması. [*ing.* Cholaluria].

kolan, i. *esk. T. kolang.* § ● Dokumadan deriden, hint kenevirinden v.b. yapılan çok dayanıklı, geniş ve yassı ve enlice bağ, enli örme kuşak, yassı ip. [*Ing.* Broad band or belt, girth; *Fr.* Sangle, ruban large et gros]. ◘ *ŞEKİL: 397.*— **KOŞUM;** § ❷ *atç.* Hayvanların eyerini *(veya semerini)* bağlamak için eyerin *(veya semerin)* ucundan geçirilip karna bağlanan bağ. [*Ing.* Girth; *Fr.* Sangle]; § ● Kimi şeylerin kenarına dikilen, enli ve kalın şerit veya yaylı oturacakların altına çekilen kuşak; § ● Salıncak ipi. [*Ing.* Rope; *Fr.* Corde]; § ● Arabaya koşulmuş bir atla, her ıki araba koluna bağlantılı olan ve atın karnının altından geçen kayış; § ● *kıyf.* (a) Belirli bir kısmın daha sağlam durmasını sağlamak amacıyle korseye içten veya dıştan takılan kumaş şerit; (b) Saçbağı olarak kullanılan ve belikleri bağlamaya yarayan örgü şerit; § ● *mobil.* Bazı eşyanın etrafına geçirilen veya yalı koltuk, kanape v.b. nin altına *(yayları tutmak üzere)* konulan kalın sağlam kuşak; **bağ ~ ı,** ◘ **Bağ**[1]; ◉ **eyer ~ ı,** ◘ **Eyer.**

~ kıskacı, *deric.* ◘ **Kıskaç.**

~ salıncağı, *oyun.* Bayram yerinde kurulan salıncak çeşitlerinden biri.

~ vurmak, *dey.* § ● Hayvana eyer veya semeri kolana bağlamak. [*Ing.* To girth a horse]; § ● Ip salıncakta hızlanmak için ayakta durarak vücudu büküp doğrultmak yolu ile ileriye atılırcasına devinmek. [*Ing.* To swing a standing swing; *Fr.* Lancer en avant la balançoire par les mouvement du corps].

~ yeri, *atç.* Beygirin koltuk arasını dirseklerin ardına kadar uzatan ve karınla belli belirsiz devam eden nahiyesi. *(Kolan yeri göğüs cidarlarının bir parçasıdır, beygirde eyer veya eyercik kolanını tutar. /Bu bölgedeki yaralar çok acılıdır, hayvanı kullanılmaz hale getirir ve bağdokusu iltihabı, nasır gibi ihtilâtlar yapabilir).* [*ing.* The part of a horse where the girth is bound; *Fr.* Milieu de la taille de cheval].

kolanjiyografi, i. *Fr. cholangiographie. tıp.* Karaciğer dışı öd yollarının, özellikle koledok kanalının radyografisi. *Filim, ameliyat sırasında öd yollarına X ışınlarını geçirmeyen bir madde şırınga edildikten veya damardan bir iğne yapıldıktan sonra çekilir.* [*Ing.* Cholangiography].

kolanjiyotomi, i. *cholangiotomie< Yun.khole,* safra, *aggeion,* damar + *tome,* kesme. Safra yollarından birinin cerrahi müdahaleyle açılması. [*Ing.* Cholangiotomy].

kolanjit,-ti, i. *tıp.* Safra yollarının iltihabı. [*Ing.* Cholangite; *Fr.* Cholangitis].

kolaps, i. *Fr. collapse. tıp.* (a) Dolasım veya hayat için önemli *(kalb v.b.)* başka bir organın iflâsı sonucu meydana gelen durum; periferik damarların genişleyip çevrede kanın toplanmasıyle meydana gelen ağır bir tablo; (b) Vücutta bütün kuvvetlerin birdenbire kesilmesi; (c) Dimağın kansız kalması. [*Lat. Collapsus; ing.* Collapse]. ☆ *Eşanl.* **çökme, birdenbire düşme;** ◉ **ciğer ~ ı,** Plevranın su toplaması sonucu veya bir urun etkisiyle yahut tedavi için pnömotoraks yoluyle akciğer özek dokusunun itilerek sıkışması. [*Ing.* Collapse of the lung; *Fr.* Collapsus pulmonaire]; ◉ **soğuk ~,** Nabız ve solunumun yavaşlaması, kalbin zayıflaması, kan basıncının düşmesi, çevrel soğuma ve bitkinlikle kendini gösteren hastalık belirtisi.

kolateral, s. ve i. *Fr. collatéral,-ale.* (a) Yan yana, bitişik; (b) *anat.* Arterlerin yan dalları. [*Osm.* Şube-i canbiye; *Lat. Collateralis; ing.* Collateral].

☆ *Eşanl.* yan kol.

~ demet, *bot.* ◘ **Demet.**

Kolar dili, *dilb.* ◘ **Munda.**

kolargol, i. *Fr. collargol.* Koloidal gümüs; gümüş nitratın, amonyak nitrat eşliğinde amonyaklı demir II sülfat etkisiyle çökeltilmesinden elde edilen kırmızı-kahverengi çökeltinin asid yardımıyle kurutulmasından elde edilir. [*Ing.* Collargol].

kolay, s. § ● Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılabilen, zahmetsiz yapılan, güç olmayan: *Yeni harflerin öğrenilmesi eskisinden* kolaydır. [*Ing.* Easy; *Fr.* Facile]. ☆ *Eşanl.* **basit, âsan, yeslr, sehl;** ☆ *Karş.* **zor, güç,** § ● z. Kolayca, sıkıntısız bir şekilde: *Evi kolay buldum.* [*Ing.* Easily; *Fr.* Facilement]; § ● i. Kolaylık, çare, tedbir: *Her işin bir kolayı vardır.* [*Ing.* Means; *Fr.* Moyens]; ◉ **~ ı olmak,** *dey.* Çaresi bulunmak; ◉ **~ ına bakmak** *(bir işin), dey.* O işi yapmak için kolay ve kestirme yolu seçmek. [*Ing.* To look for the easiest way of doing something]; ◉ **~ ı olmak,** *dey.* Çaresi olmak; ◉ **~ ına gelmek** *(öyle), dey.* Kolaylığı o yolda bulmak, bir işin *(şöyle veya böyle)* yapılmasını daha kolay bulmak; ◉ **~ ına kaçmak,** *dey.* Bir işi kolay tarafından, üstünkörü yapmak. ◉ **~ ını bulmak (bir işin),** *dey. (bir işe)* Çare, çözüm yolu veya yöntem bulmak. Kolaylıkla yapabilmeyi sağlamak. [*Ing.* To find an easy way; *Fr.* Trouver les moyens]; ◉ **dile ~,** *dey.* ◘ **Dil.**

~ gele (gelsinl), *dey.* Bir iş yapmakta olanlara söylenen iyi dilek sözü. [*Ing.* May it be easy *(said to someone at work); Fr.* Bonne succès *(voeu qu'on adresse à qn qu'on voit s'occuper de qch).*

~ gelmek, *den. (Rüzgâr hk.)* Geminin gittiği yönde esmek.

~ rüzgâr, *den.* Bir yelkenli teknenin kıç omuzluğundan esen rüzgâr.

~ seyir, *den.* Kolay rüzgârla yapılan seyir.

☆ *Eşanl.* **rüzgârı omuzluktan kullanmak.**

kolayca /kolay:ca/, s. § ● Oldukça kolay olan. [*Ing.* Fairly easy]; § ● Kolaylıkla, zahmetsizce. [*Ing.* Easily; *Fr.* Facilement].

kolaycacık /kolay:cacık/, z. Çok kolay bir şekilde, pek kolaylıkla. [*Ing.* Very easily; *Fr.* Tres facilement].

kolayda, z. Kolay yerde, el altında olan, bulunması zahmetsiz:*Şu kitap kolayda ise bana gösterir misiniz?* [*Ing.* Handy; *Fr.* A portee *(de la main),* sous la main].

kolay kolay, z. *(olumsuz cümlelerde)* Kolay bir yoldan, kolayca. [*Ing.* So easily, so simply or smoothly, not so very easily; *Fr.* Facilement].

kolaylamak (-i), f. Bir işin az bir kısmı kalmak, bir işi sonuca yaklaştırmak, bitirmek. [*Ing.* To facilitate, to have nearly finished, to approach completion; *Fr.* Avoir déjà fait le plus difficile, faciliter, rendre facile].

kolaylanmak, nsz. f. Bir işin sonuna yaklaşmak. [*Ing.* To become easy, to be nearly finished; *Fr.* Devenir facile, être facilité].

kolaylaşmak, nsz. f. § ● Kolay hale gelmek, *(yapılmakta olan bir iş)* sonuna yaklaşmak. [*Ing.* To become easy, to be nearly finished; *Fr.* Devenir facile, être facile]; § ● *(Zorluklar hk.)* Ortadan kalkmak.

kolaylaştırmak (-i), f. Kolay hale getirmek. güçlüklerini ortadan kaldırmak, sonuna yaklaştırmak. [*Ing.* To make easy, to facilitate, to assist to be helpful; *Fr.* Rendre facile, faciliter].

kolaylık,-ğı, i. § ● Kolay olma hali, zahmetsizlik. [*Ing.* Facility, easiness; *Fr.* Facilité]; § ● Işlerin kolayca yapılmasını sağlayan şey, rahatlık, konfor: *Telefon bir süs değil, bir kolaylıktır.* [*Ing.* Easy circumstances, comfort; *Fr.* Aise, aisance]; § ❷ Bir işi yapabilme durumu veya imkânı: *Kolaylığım olsaydı, ben bu parayı çoktan öderdim.* [*Osm.* Tedbir, vasıta; *Ing.* Means; *Fr.* Moyen]; § ❸ Çare: *Bir kolaylık düşünmeli.* [*Ing.* Way, means, device; *Fr.* Moyens]; ◉ **kasa kolaylığı,** *bank.* ◘ **Kasa.**

~ göstermek (yapmak), *dey. (Bir kimseye)* Bir işi, bir şeyi yapabilme imkânını sağlamak. [*Ing.* To help, to make things easy; *Fr.* Faciliter, préparer les moyens].

~ **haritası**, *hava.* Havacılık seyrüsefer tesislerinin mevki ve özelliklerini gösteren harita. [*Ing.* Facility chart; *Fr.* Carte d'installations et services].

kolaylıkla, z. Zahmetsizce, sıkıntı çekmeden, güçlüklere uğramadan. [*Ing.* Easily; *Fr.* Aisement].

kol.başı, b. i. *teşk. tar.* § ❶ Bir kola başkanlık eden kimse: *Akıncı kolbaşısı.* [*Ing.* Head of a troup, foreman; *Fr.* Chef d'une colonne, ou d'une section, d'une branche]; § ❷ *tiy.* Oyuncu kollarının başı ve yöneticisi. *(Kimi kollar kolbaşının adıyle adlandırılırdı: Hacı Bekçi kolu gibi).*

kolbaşılık,-ğı, b. i. Kolbaşının yaptığı iş.

kol.böreği, b. i. *mutf.* Bütün bir yufkadan kol gibi sarılarak yapılan bir börek çeşidi.

kolca kopuz, b. i. *müz.* XV. yüzyıldan itibaren batıda da uzunca zaman kullanılarak, Italyancada *Colacio* ve Fransızcada *Colachon* gibi türkçeden bozulma adını bile korumuştur. Kolca, uzun kolunu telmih eder.

kolcu, i. § ❶ Bir şeyi korumak için bekleyen veya kol gezen görevli: *Gümrük kolcusu.* [*Ing.* Patrol; *Fr.* Patrouilleur]; § ❷ Hizmetçilere iş bulan kimse: *Kolcuya hizmetçi ısmarladık;* ◉ **gümrük** ~ **su**, *huk.* ◘ **Gümrük.**

~ **sandalı**, *den.* Deniz kolcuları tarafından takipte kullanılan sandallardır.

kolcu, i. *teşk. tar.* Osmanlı imparatorluğunda gümrük, tekel ve orman işletmeleri gibi gelir getiren müesseselerde görevli memur. *(Bekçi anlamına gelir. Hırsız ve kaçakçı takibi için kol gezdiklerinden bu görevlilere kolcu adı verilmişti. Tanzimat döneminden önce, gümrük muhafaza memurlarına gözcü anlamında didebân da denirdi).* Bir yeri gözlemek için dolaşan muhafız; ◉ **gümrük** ~ **su**, *teşk. tar.* ◘ **Gümrük.**

~ **hakkı**, *mal. esk.* Osmanlı imparatorluğunda hıristiyan köylerini korumak amacıyla görevli kolcuların aylıklarını karşılamak için, bu köylerden toplanan vergi. *Tahsildariye, mübaşiriye, kefilleme gibi bu vergi de cizye ile birlikte alınırdı. 1830 yılında çıkarılan bir kararnameyle kaldırıldı).*

~ **kadın**, *esk.* Genelev kadınlarını teftiş etmekle görevli kadın. [*Ing.* Female police agent sent to investigate prostitutes].

~ **sandalı**, *den. esk.* Osmanlı imparatorluğunda deniz muhafaza memurlarının kullandıkları sandal.

kolcu.başı, b.i. Muhafızları denetleyen kimse.

kolculuk,-ğu, i. *sosy.* Toplumlar arasında veya toplum içindeki bütün ilişkilerde dirlik ve düzenliği sağlama. Kolcuların görevi yalnız düzeni korumak değil, hudut, orman tarım sahibi gibi yerlerde kurallara aykırı davranışları kontrol etmektir: *Gümrük kolcusu, kaçak tütün kolcusu, orman kolcusu.* [*Ing.* Occupation of a watchman; *Fr.* Charge, service de gardien, etc.]..

kolçak,-ğı, i. *esk.* § ❶ Parmaksız yün eldiven. [*Ing.* Mitten; *Fr.* Mitaine]; § ❷ Ceket veya gömlek kollarının kirlenmesine engel olmak için bilekten dirseğe kadar geçirilen eğreti kolluk. [*Ing.* Armlet; *Fr.* Manchette; § ❶ Kola geçirilen işaretli bağ. *Kızılay kolçağı.* [*Osm.* Pazubend; *Ing.* Armlet, cuff protector; *Fr.* Brassard]; § ❸ *ask. tar.* Savaşçı zırhlarının kola geçirilen parçası. *(Genellikle demir tellerden yapılırdı. Ayrıca altın çakmalıları da vardı).* [*Ing.* Piece of plate armour for the protection of either the upper arm or the forearm, gauntlet; *Fr.* Crispin, manchette].

koldaş, i. *esk. T. esk.* İş arkadaşı. [*Ing.* Associate, companion, mate; *Fr.* Compagnon].

koldaşlık,-ğı, i. *esk.* İş arkadaşlığı. [*Ing.* Companionship; *Fr.* Compagnie, camaraderie *(d'un travail)*].

kolebyaka, i. *Rus mutf.* Rus mutfağında, bir çeşit balıklı börek; özellikle som ve mersin balığı ile pişmiş katı yumurtadan yapılır. *(Kolebyaka tavuktan da yapılır; bunu yapmak için bir çeşit yağlı, yumurtalı fakat şekersiz bir hamur kullanılır; aslında Kolebyaka lahanadan yapılan bir çeşit börektir).*

koledografi, i. *Fr. cholédographie. tıp.* Koledok kanalında meydana gelen bir yara saydamsızlaştırıldıktan sonra filmini çekme. [*Ing.* Choledography].

koledok, i. ve s. *Fr. cholédoque* < *Yun. khole,* öd + *dokhos,* içine alan. Karaciğer kanalı ile öd kesesi kanalı birleştikten sonra devam eden öd kanalı. [*Osm.* Kanâlı koledok; *Lat. Ductus choledochus; Ing.* Choledoch duct, common bile duct; *Fr.* Canal cholédoque].

☆ *Eşanl.* öd kanalı.

~ **plastiği**, *cerr.* Öd, onikiparmak, bağırsağına serbestçe akabilsin diye yeniden koledok kanalı açmak için yapılan cerrahî müdahale. *(Bu müdahale ya koledok kanalında meydana gelen bir yara sebebiyle veya daha sık olarak koledok kanalı darlıklarında yapılır).* [*Ing.* Choledochoplasty; *Fr.* Cholédochoplastie].

koledokoduodenostomi, i. *Fr. cholédocheduodénostomie. cerr.* Koledok kanalı ile onikiparmak bağırsağının ilk kısmını ağızlaştırmak için yapılan cerrahî müdahale. *(Bu müdahale pankreas başı tümörlerinde veya koledok kanalının son kısmında taş bulunduğu zaman yapılır).*

koledokostomi, i. *Fr. choledochostomie. cerr.* Koledok kanalına konulan bir akaç yardımıyle safrayı akıtmak için yapılan ameliyat. *(Bu ameliyat aslında taş almak için yapılan karmaşık bir ameliyatın yalnız bir safhasıdır).* [*Ing.* Choledochostomy].

koledokotomi, i. *Fr. cholédochotomie.* Safra taşlarını çıkarmak amacıyle koledok kanalına yapılan cerrahî müdahale. [*Ing.* Choledochotomy].

koledosit,-ti, i. *Fr. cholédocite. patol.* Koledok kanalı iltihabı. [*Ing.* Choledochitis].

kolegyum, i. *Alm. kollegium.* § ❶ Çoğunlukla üniversite çevrelerinde bilimsel bir bildiri *(tebliğ)* veya tez üzerinde bilim adamları tarafından yapılan tartışma; § ❷ Yüksek okul veya üniversitelerde bilimsel araştırmalara rehberlik etmek veya yapılan araştırmaları değerlendirmek amacıyle organize edilen seminer tipi toplantı veya sınıf; § ❸ Bir konuda geniş bilgi ve tecrübesi olan bir uzmanın aynı alanda çalışan arkadaşlarının önünde, kendileriyle ilgili bir konu üzerinde görüş ve düşüncelerini açıklaması amacıyle düzenlenen toplantı olup öteki uzmanlar söz alıp bu konu etrafındaki görüşlerini belirtebilirler. ◉ **akkolehemi**, i. *Fr. cholehemie. tıp.* Kanda safra bulunması. [*Ing.* Cholehemia].

kolej, i. *Fr. collège* < *Lat. collegium.* Lise derecesinde özel okul: *Polis koleji.* [*Ing.* College; *Fr.* Collège].

kolejli, i. ve s. Kolej öğrencisi: *Kolejli kız.* [*Ing.* College student, an undergraduate; *Fr.* Étudiant,-ante de collège].

kolek, i. *den.* Indonezya ve Malezya'da çeşitli tiplerdeki deniz taşıtlarına verilen ad.

koleksiyon, i. *Fr. collection.* § ❶ Öğrenme, zevk veya yarar amacıyle biraraya getirilmiş ve sınıflandırılmış nesneler bütünü. [*Ing.* Collection]. § ❷ Modaevlerinin kadın giyimindeki yenilikleri tanıtmak için düzenlediği mevsimlik defilelerde gösterilen modellerin tümü. [*Ing.* Collection].

~ **merakı**, *psikopatol.* Az bulunan, değerli ve acayip nesneleri elde etme ve toplama düşkünlüğü. *(Tam anlamıyle marazî sayılmayacak olan bu merakın örneklerinden biri, kitap düşkünlüğü veya kitap merakıdır. Ne var ki, koleksiyonculuk ile koleksiyon merakını birbirinden ayırtetmek kimi zaman çok güçtür).* [*Ing.* Collectionomania; *Fr.* Collectionnomanie].

koleksiyoncu, i. Koleksiyon yapmaya meraklı kimse. [*Ing.* Collector; *Fr.* Collectionneur,-euse].

koleksiyonculuk,-ğu, i. § ❶ Koleksiyoncunun yaptığı iş veya koleksiyoncu olma hali. [*Ing.* Collecting; *Fr.* Collectionnement]. § ❷ *psiky.* Fayda görmeksizin, her çeşit eşya toplamaya karşı duyulan aşırı eğilim. [*Ing.* Collectionism; *Fr.* Collectionnisme].

kolektif, s. *Fr. collectif,-ive.* § ❶ Birçok kişi veya nesnenin bir araya gelmesi sonucu olan; birçok kişi veya nesneyi içine alan topluluk. [*Ing.* Collective]. § ❷ i. *mat.* İhtimaller kuramında sonsuz olarak tekrarlandığı düşünülen denemeler dizisine verilen ad. [*Ing.* Collective; *Fr.* Collectif]. § ❸ İş birlikli, ortaklaşa: *Kolektif şirket.* [*Ing.* Collective].

~ **anten**, *telvz.* ◘ **Anten.**

~ **bilinçsiz**, *psik. Jung'*ın ileri sürdüğü kuramına göre, davranışımının ırkî veya filojenetik bilinçsiz belirleyicilerine verilen ad. [*Ing.* Collective unconscious; *Fr.* Inconscient collective].

~ **davranım**, *psik.* (a) Aynı tehlikeyle karşı karşıya kalmak, aynı tavırları geliştirmek, aynı maksatlara sahip olmak veya aynı ruh hali içinde bulunmak gibi faktörlerin etkisi altında bir grup üyelerinin benimsediği ortaklaşa davranım; (b) Grup davranımı. [*Ing.* Collective behavior].

~ **emniyet**, *ikt.* ◘ **Kolektif güvenlik.**

~ **fikir**, Bir grup oluşturan kimselerin belli bir süre içinde tartışarak benimsedikleri ortaklaşa fikir, düşünce.

~ **güvenlik**, *ikt.* Bir memleketin güvenlik ve toprak bütünlüğünün birçok devletler tarafından garantiye alınmasını sağlayan politika sistemi. Devletlerarası barışın sağlanması yolunda düşünülen milletlerarası siyaset ve teşkilât sistemi. [*Ing.* Collective security; *Fr.* Securite collective].

~ **iş sözleşmesi**, *ikt.* Toplu iş sözleşmesi. [*Ing.* Collective agreement].

~ **monolog**, *psik.* Çocuğun daha çok kendi kendine konuştuğu bir konuşma gelişimi dönemi. Piage'nın açıkladığı gibi bu safhada bir düşünme oluşumu olarak henüz gerçek fikir alış-verişi yoktur.

~ **ortaklık**, *huk.* ◘ **Kolektif şirket.**

~ **psikoloji**, *psik.* ve *sosy.* Toplum olaylarının psikolojik görünüşlerini inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Collective psychology; *Fr.* Psychologie collective].

~ **psikoz**, *psik.* ve *sosy.* Hastalıklı bir bünye temeli üzerinde telkin yardımıyle toplum etkilerinin yayılmasından doğan bir olay. [*Ing.* Collective psychosis; *Fr.* Psychose collective].

~ **şirketi**, *huk.* ◘ **Şirket.**

~ **şuur**, *sosy.* ve *psik.* İnsanda fert olarak ruhî hayata ait olayları ayan ve zümrenin ortak düşünce, istek ve heyecanlarını temsil eden ortak şuur olup bütün kültür değerlerini, özel bir terimle bütün «*değer hükümleri*»ni içine alır. [*ing* Collective conscience; *Fr.* Conscience collective].

~ **tasavvurlar**, *psik.* Bir toplumun üyelerinde bulunan ortaklaşa fikirler, duyular ve inanışların tümü.

~ **taşma**, *psik.* ve *sosy.* Bir sosyal topluluğun üyeleri arasındaki karşılıklı ilişkilerde heyecanlılığın şiddetlenmesinden ibaret olan devreli tepki tarzı. [*Ing.* Collective excitation; *Fr.* Excitation collective].

~ **teftiş**, Müfettiş hâkimiyeti esasına dayanan bir teftiş yerine ilgililerin katılmasıyle meydana gelen kolektif plan ve programa göre yapılan teftiş.

kolektifleştirme, i. § ❶ Herhangi bir şeyi, toplum yararına kolektif hale getirmek eylemi: *Toprakların kolektifleştirilmesi.* [*Ing.* Collectivization; *Fr.* Collectivisation]. § ❷ Bu eylemin sonucu. [*Ing.* Collectivization; *Fr.* Collectivisation].

kolektifleştirmek (-i), f. Üretim ve mübadele araçlarını, kamulaştırma veya millileştirme yoluyle toplumun hizmetine vermek. [*Ing.* To collectivize; *Fr.* Collectiviser].

kolektivist, s. *Fr. collectiviste.* Kolektivizmle ilgili olan. [*Ing.* Collectivist, collectivistic]. ☆ *Eşanl.* **ortaklaşacı.**

kolektivizm, i. *Fr. colectivisme. ikt.* Üretim araçlarının mahallî, bölgesel, ulusal veya evrensel düzeyde ortaklaşa kullanılmasını amaç edinen iktisadî ve siyasî sistem. ☆ *Eşanl.* **ortaklaşacılık.**

kolektör,-rü, i. *Fr.collecteur.* ❶ *elek.*ve *otom.* Bir doğru akım makinesinde *(jeneratör veya motor),* bir sargının bobinlerine bağlı, üzerine fırçalar dayanan birbirinden yalıtılmış iletken levhacıkların tümü. [*Ing.* Collector, commutator]. ☆ *Eşanl.* **toplaç.** § ❷ *hava.* Bir rüzgâr tünelinin, hava akış yönünde olmak şartıyle deney odasından önce gelen kısmı. § ❸ *tekn.* (a) Küçük kesitli birçok borudan gelen bir akışkanın toplandığı boru; (b) Bir kaç boruya dağıtılacak bir akışkanın toplandığı ana boru. ◉ **dinamo ~ ü,** *fiz.* ◘ **Dinamo.** ◉ **egzos ~ ü,** *otom.* ◘ **Egzos.** ◉ **emme (egzos) ~ ü,** *otom.* Karbüratörden gelen hava-yakıt karışımını motor silindirlerinin emme subaplarına gönderen veya egzos çıkışındaki yanmış gazları egzos borusuna göndermek üzere toplayan boru tertibatı. [*Ing.* Intake pipe; *Fr.* Collecteur d'admission, collecteur d'échappement].
~ çubuğu, *elek.* ve *otom.* Akımı dağıtım şebekelerine dağıtmak için elektrik makinelerinin bağlandığı iletken maden çubuklardan her biri. [*Ing.* Collector bar, collector strip; *Fr.* Barre collectrice].
~ hatvesi, *elek.* ◘ **Hatve.**

kolelitvaz, i. *Fr. cholélithiase. tıp.* Öd kesesi içinde taş şeklinde çökelekler meydana gelmesi. Safra taşı olusması. [*Ing.* Cholelithiasis].

kolemanit,-ti, i. *Fr. colémanite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum borat. [*Ing.* Colemanite].

kolemi, i. *Fr. colémie. tıp.* Kan serumunda bilirübin *(öd veya öd maddelerinin)* bulunması. *(Kolemi normal olarak litrede 5 mgr. kadardır. Bu miktar her çeşit sarılıkta artar. Kolalemi ise buna paralel olarak artar veya artmaz. Ailevî kolemi, sarılığa ve karaciğer yetersizliğine doğuştan elverişli olma halidir).* [*Ing.* Cholemia].

kolenkima, i. *bot.* Büyümekte olan, canlılık gösteren kısımlarda meydana gelen, hücreleri canlı, çeperleri selüloz ve pektin ilâvesiyle kalınlasmış destek doku olup, gövde ve yaprak sapları, kök korteksi bir yıllık bitkilerin toprak üstü gövdeleri, içek sapları gibi kısımlarda yer alır. Kollenkima hücreleri iki tipe ayrılır: 1) **Köşe ~ sı,** *bot.* Hücre çeperlerinin köşelerinde meydana gelen kollenkima olup, bundaki kalınlaşma ince tabakalar halindedir; 2) **Levha ~ sı,** *bot.* Hücrelerin teğetsel *(çevreye paralel)* çeperlerine inhisar eden kollenkima olup, bundaki kalınlaşma yalnız bir yönde olmaktadır.

koleofor.böceği, b. i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Coleophoridae* familyasından, tırtılı özellikle elma ve armuda dadanan küçük güve. [*Lat. Coleophora hemerobiella; Fr.* Coléophore].

koleoptil, i. *Fr. coléoptile. bot.* Buğday, arpa gibi bir çenekli bitkilerin çimlenmesi sırasında gelişen ilk yaprağı örten kalın veya zar gibi ince kılıf; Uyartılara karşı hassas olan bu organ özellikle tropizma deneyleri için çok kullanılmış olması ve bol *auxin* tasımasıyle ünlü bir cisimdir. [*Ing.* Coleoptile, coleoptilum].

koleoriza, i. *Fr. coléorhize. bot.* Bazı tohumlu bitkilerde kökçüklerin dip tarafını sımsıkı saran kılıf. Kök kını. [*Ing.* Coleorhiza].

koleperituan, i. *Fr. choléperitoine. tıp.* Öd *(safra)* yollarının yırtılma ve çatlamasına bağlı olarak karın zarı boşluğuna öd sızması. [*Ing.* Choleperitoneum].

kolera /kole:ra/, i. *Fr. choléra* < *Yun. kholera* > *Lat. cholera. patol.* Şiddetli sürgün ve kusmalarla kendini gösteren bulaşıcı, salgın ve kırıcı hastalık. ◉ **Asya ~ sı,** *tıp.* Koch vibriyonu ile meydana gelen kolera. [*Ing.* Asiatic cholera; *Fr.* Choléra asiatique]. ◉ **kuş (tavuk) ~ sı,** *vet.* İntanî bulaşıcı salgın hayvan hastalığı; çoğu zaman hızlı septisemi şeklinde ilerleyen hastalık *Pasteurella multicida* adlı bakteriden ileri gelir; bununla beraber koleranın yavaş ilerleyen lokal *(bıyık ödemi ve absesi...)* yerlesmeler gösteren bir şekli de vardır. *(Koleraya çoğunlukla evcil tavuklarla perdeayaklılar yakalanır; güvercingillerle serçegiller bu hastalığa çok az tutulur. Koleradan aşı ile korunulur. En iyi sonuçlar özgün aşılarla elde edilir).* [*Ing.* Fowl cholera].

koleraji, i. *Fr. cholerrhagie. tıp.* Aşırı safra *(öd)* akıntısı. [*Ing.* Cholerrhagia].

koleralı, s. § ❶ Koleraya ilişkin; koleraya yakalanmış. [*Ing.* Choleraic; *Fr.* Cholérique]. § ❷ Kolera hastalığıyla bulaşık. [*Ing.* Affected or infected with cholera].

koleret,-ti, i. *Fr. collerette.* Ince kumaştan enli ve süslü takma yaka. [*Ing.* Collarette].

koleretik, s. ve i. *Fr. coléretique. ecz.* (a) Öd *(safra)* akıtıcı; (b) Karaciğer hücrelerinin öd *(safra)* yapma etkinliğini artırarak aşırı öd salgılamasını sağlayan madde ve ilâç. *(Başlıca koleretikler safra tuzları, oleik asid ve boldo'dur).*

kolerin, i. *Fr. cholérine. patol.* Koleraya benzeyen salgın halinde olmayan ve genellikle zararsız geçen hastalık. *(Asya kolerasından /asıl kolera/ başka koleralara denir).* [*Ing.* Cholerine].

kolesistatoni, i. *Fr. cholécystatonie. patol.* Öd kesesi atonisi. *(Öd kesesi aşırı bir biçimde gerilir ve ağrır. Hastalık karaciğerde sancı nöbetlerine yolaçabilir).* [*Ing.* Cholecystatony].

kolesistektazi, i. *Fr. cholécystectasie* < *Yun. khole,* öd *kystit,* kese + *ektasis,* genişleme. *patol.* Öd kesesinin genişlemesi ve şismesi. [*Ing.* Cholecystectasia].

kolesistektomi, i. *Fr. cholécystectomie.* Öd *(safra)* kesesinin çıkarılması. *(Çeşitli öd* kesesi hastalıklarında özellikle safra taşı bu*lunması hallerinde uygulanan bu ameliyat, değişik tekniklerle ve çok değişik yollardan öd kesesine ulaşılarak yapılabilir. Müdahaleye ancak ana öd yolunun geçit verdiği tespit edildikten sonra karar verilir).* [*Ing.* Cholecystectomy].

kolesistenterostomi, b. i. *Fr. cholécystentérostomie. cerr.* Koledok kanalının tıkanması halinde, öd kesesini ince bağırsağın bir parçasıyle ağızlaştırma ameliyatı. [*Ing.* Cholecystenterostomy]. ☆ *Eşanl.* **kolesisto-enterostomi.**

kolesistik, i. *Fr. cholecsystique. tıp.* Safra kesesine ait. [*Ing.* Cholecystic].

kolesistit,-ti, i. *Fr. cholécystite. patol.* Öd *(Safra)* kesesi iltihabı. [*Ing.* Cholecystitis].

kolesistoduodenostomi, i. *Fr. cholécystoduodénostomie. cerr.* Öd *(safra)* kesesiyle onikiparmak bağırsağını ağızlaştırma ameliyatı. [*Ing.* Cholecystoduodenostomy].

kolesistogastrostomi, i. *Fr. cholécystogastrostomie.* Öd kesesini mideyle ağızlaştırma ameliyatı. [*Ing.* Cholecystogastrostomy].

kolesistografi, i. *Fr. cholécystographie.* Öd *(safra)* kesesi radyografisi. *(Bunun için, ağız veya damar yoluyle yahut ponksiyon yapılarak öd kesesine kontrast madde verilip saydamsızlık sağlanır).* [*Ing.* Cholecystography].

kolesistokinetik, s. ve i. *Fr. cholécystocinétique ecz.* Öd *(safra)* kesesindeki ödün atılmasını kolaylaştıran (ilâç). [*Ing.* Cholecystokinetic].

kolesistostomi, i. *Fr. cholécystostomie. cerr.* Ödü dışarıya akıtmak veya öd kesesini boşaltmak için öd kesesinin deriye ağızlaştırılması ameliyatı. [*Ing.* Cholecystostomy].

kolesteatom, i. *Fr. cholestéatome. vet.* At beyninde karıncıklardaki damar ağında görülen kolestrolce zengin ur. [*Ing.* Cholesteatoma].

kolesten, i. *Fr. cholestène. kim.* Kolesterolden türeyen hidrokarbon. [*Ing.* Cholestene].

kolesteremi, i. *Fr. cholestérémie. patol.* Kanda aşırı kolesterol bulunması. [*Ing.* Cholesteremia, cholesterinemia].

kolesterik, s. *Fr. cholestérique.* Formülü $C_{12}H_{16}O_7$ olan bir asid için kullanılır; kolesterolün nitrik asidle yükseltgenmesinden elde edilir ve sülfokromik karışımın kolik asid üzerine etkimesiyle hazırlanır. [*Ing.* Cholesteric].

kolesterin, i. *Fr. cholestérine.* Kolestrol'a yanlış olarak verilen ad. [*Ing.* Cholesterin].

kolesterinemi, i. *Fr. cholestérinémie.* ◘ **Kolesteremi.**

kolesterol, i. *Fr. cholestérol* < *Yun. khole,* safra + *stereos,* katı. *biyokim.* Tamamen hayvansal kaynaklı olan ve bileşiminde bulunduğu petrol türünün organik, hatta hayvansal bir oluşum olduğunu gösteren alkol. *(Birçok vitamin ve hormonun kısmî sentezi kolesterol ile başlar).* [*Ing.* Cholesterol].
☆ *Eşanl.* **kolesterin** *(yanlış).*
~ düşürücü, *ted.* Kandaki kolesterol oranını düşüren madde. [*Ing.* Decholesterolizing; *Fr.* Cholestérolytique].

kolhoz, i. *(Rus. Kollektivnoye kozyaystvo* kelimelerinin kısaltması). S. S. C. B. nde tarım üretim kooperatifi *(Buna katılanlar, yaptıkları üretime göre armağan alırlar ve kendileri kullanmak üzere küçük bir mülk, bir avlu, bir inek v.b. almak hakkına sahiptirler).* [*Ing.* ve *Fr.* Kolkhoz, kolkoz, kolkhos].

koli, i. *Fr. colis* < *It. colli.* § ❶ İçinde çeşitli eşya bulunan posta paketi. [*Ing.* Parcel, packet, package]. § ❷ *tıp.* Öd, safra. § ❸ *demir.* Koli hazırlama biçimi ve boyutları bakımından indirip bindirmede güçlük çekilen kalas, boru, yuvarlak veya profile demir gibi malları kolayca yüklemek ve boşaltmak için koli haline getirme. ◉ **adi ~,** Kaybolması halinde tazminat isteme hakkı olmadan açık olarak ve ucuz tarifeden postalanan paket. ◉ **ivedi ~,** *post.* ◘ **ivedi.** ◉ **posta ~ si,** Bir demiryolu işletmesi tarafından posta idaresinin denetimi altında taşınan koli. [*Ing.* Postal packet; *Fr.* Colis postal].
~ basili, *biy.* ◘ **Kolibasil.**
~ makbuzu, Gönderilecek eşyanın cinsi, ağırlığı, boyutları, gönderenin ve alıcının adresleri v.b. formülleri kapsayan makbuz. [*Ing.* Parcel receipt].
~ memuru, Koli gönderme işlemiyle uğraşan kimse.
~ servisi, Posta merkezlerinde koli işiyle uğraşan servis. *(Merkezlere bağlı küçük şubelerde ise koli teslim ve kabul gişeleri vardır).* [*Ing.* Parcels division].

kolibasil, i. *Fr. colibacille bakt. Kokobasil* cinsinden, yuvarlak uçlu çomak şeklinde küçük bakteri.1884'te *Escherich* tarafından bulunan kolibasil *(Bacterium coli commune)* değişik şekilli, hareketli ve ikl ucu kamçılı bir mikroptur. Kolaylıkla boyanır fakat gram almaz. 20° C ile 37° C arasında, havalı yerde üretilir. Çok yaygındır ve pek çok çeşidi vardır. Çoğu zaman, insan bağırsağında çürükçül olarak yaşar fakat bazı etkenler altında insanlarda *kolibasiloz* adıyla bilinen çeşitli hastalıklara sebep olabilir. [*Lat. Colibacillus; Ing.* Bacillus coli].

kolibasiloz, i. *Fr. colibacillose.* Patojen kolibasilin sebep olduğu hastalık. [*Ing.* Colibacillosis].

kolibri, i. *Karaipçe. zool.* Gökkuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının Kolibrigiller *(Trochilidae)* familyasından sinekkuşlarına verilen genel ad. Genellikle tüyleri çok renkli küçük kuşlardır. Baskın renk esmer yeşildir; fakat özellikle boynunda bulunan pul görünüşündeki tüylerin ayaları, bazı ışıklarla karşılaşınca gayet canlı, türlü renk yansımaları meydana getirir. Gaga çok ince, değişik uzunlukta ve hemen daima düzdür. Bacaklar kısa ve çelimsizdir. Kanatlarında kol ve önkol kemikleri çok kısa olduğu için uçuşu bazı böceklerin *(ölübaş kelebek)* uçuşuna benzer, bu kanatlar sayesinde, her yönde, hatta geriye doğru uçabilir ve havada olduğu yerde uçarak durabilir. Kuyruk, genellikle çok güzel bezek ve süslerle doludur, Ayrıca bu kuşlarda tepelik,, yakalık, paçalık gibi süsler de çok görülür. Kolibriler, balözüyle ve küçük böceklerle beslenir. Erkek ve dişi her zaman ayrı yaşar; yuvayı yapan, yavruları büyüten dişidir. Amerika'ya özgü kuşlar olup Alaska'dan Patagonya'ya, And dağlarında bitki örtüsünün sı-

rına kadar değişik ortamlarda yaşarlar. Soğuk bölgelerde yaşayanlar göçmendir. **Arı kolibri** *(Mellisuga minima)* kolibrilerin en küçüğü olup yeşil-ak renklidir. Gagası düz ve kısa, kanatları uzun olur. Jamayika'da yaşar. **Dev kolibri** *(Patagona gigas)* en büyük kolibri olup uzunluğu 20 sm.'dir. Tüyleri yeşil, kırmızı, ak, kahverengi karışıktır. Güney Amerika'da yaşar. **Kral kolibri** *(Topaza pella)* Kuzey Brezilya'da yaşayan, sarı, yeşil, turuncu, mor karışık renkli bir kuştur. Iki ard kuyruk tüyü diğerlerinden uzundur. **Uzun-kuyruklu-kolibri** *(Aithurus polytmus)* Jamayika'da yaşar. Iki kuyruk tüyü çok uzundur. [*Lat. Mellisuga, Patagona, aithurus; Ing* ve *Fr* Colibri].

kolibrigiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Gökkuzgunumsular *(coraciiformes)* takımının Sağanlar *(Cypseli)* alt takımına giren bir familyası. Uçarken arı gibi vızıltılı bir ses çıkarırlar. kendileri çok küçük, gagaları çok ince ve çok uzundur. Çiçeklerden nektar emmeye yarar. Kuyruk türlerinden bazıları uzun olabilir. Fevkalâde güzel, parlak renkli kuşlardır. 400 kadar türü vardır Güney ve Orta Amerika'da yaşarlar. **Arıkolibri** *(Mellisuga minima)*, **Dev kolibri** *(Patagona gigas)*, **Uzun-kuyruklu kolibri** *(Aithurus polytmus)*, **Kral kolibri** *(Topaza polla)*, **Güney Amerika mongosu** *(Lampornis violicauda)*, **Meksika yıldızı** *(Calothorax lucifer)*, **Boymuzgaga** *(Prymnacantha popelairii)* en iyi bilinenleridir. [*Lat.* ve *Ing. Trochilidae; Fr.* Trochilidés].

kolidin, i. *Fr. collidine. kim.* Formülü $C_8H_{11}N$ olan bazı pridinlerin deneysel adlandırılması. *(Bunlar Dippel yağından, kemiğin damıtılmasından elde edilir. En yaygınları trimetilpiridin ve metiletilpiridindir).* [*Ing.* Collidine].

koligatif, s. *Fr. colligatif. kim.* Maddenin cinsine bağlı olmayan, ancak molekül yoğunluğuyle ilgili madde özellikleri için kullanılır: *Geçmişe basıncı, donma noktasının düşüşü, koligatif özellikleridir.* [*Ing.* Colligative].

kolik[1], s. *Fr. cholique. kim.* Formülü $C_{24}H_{40}O_5$ olan bir asid için kullanılır; safradan elde edilir. Safrada glikokol ve torin ile *kolik* asidin birleşmesinden esidleri bulunur. Kolik asid, safranın sodyum veya baryum hidroksit çözeltisiyle işlenerek, hidroklorik asidle açığa çıkarılmasından elde edilir. Kolik asid bir mol su alarak billûrlaşır, bu suyu 100° C'ta kaybeder, 194° C'ta susuz halde erir. Iyod etkisiyle mavi bir renk verir. [*Ing.* Cholic].

kolik[2], i. *Fr. colique.* § ● Kalınbağırsakta, genellikle karın boşluğunda nöbetle duyulan sancı. [*Ing.* Colic]. § ❷ Genel olarak içi boş bir organın kasılmasından doğan ve zaman zaman gelen her türlü karın ağrısı. [*Ing.* Colic]. ◉ **böbrek koliği**, Çoğu zaman sidik borusu içindeki taşlardan ileri gelen sidik borusu kasılmasının doğurduğu sancı. *(Nöbet nöbet gelen çok şiddetli bir sancıdır, bel çukurundan başlar, bacağa, uyluk köküne ve üreme organlarına doğru yayılır. Süresi hastalık sebebine göre değişir; bu sebebin daima, özellikle röntgen muayeneslyle araştırılması gerekir, çünkü sancı nöbetinin kesilmesi mutlaka engelin ortadan kalktığını göstermez.)* [*Ing.* Nephritic colic, renal colic; *Fr.* Colique néphrétique]. ◉ **dölyatağı koliği**, Aybaşı hallerinde veya doğum sırasında dölyatağının sancılı kasılmaları. [*Ing.* Uterine colic; *Fr.* Colique utérine]. ◉ **incebağırsak koliği**, Bağırsak tıkanmasından ileri gelen şiddetli sancı. [*Ing.* Iliac passion; *Fr.* Colique de miserére]. ◉ **karaciğer koliği**, Öd yollarında bir taşın yer değiştirmesine veya öd kesesinin basit fakat şiddetli kasılmasına bağlı kolik. *(Ansızın başlar, karnın sağ tarafında duyulur ve omuza doğru yayılır).* [*Ing.* Hepatic colic; *Fr.* Colique hépatique]. ◉ **öd kesesi koliği**, Öd kesesinin kasılmalarına bağlı olarak sağ böğürde duyulan sancı. *(Öd kesesi koliği, karaciğer koliğinin bir çeşididir).* [*Ing.* Biliary colic; *Fr.* Colique vésiculaire].

kolikuasyon, i. *tıp.* Hücrelerdeki protoplazmanın sulanma şeklindeki dejenerasyonu. [*Ing.* ve *Fr.* Colliquation].

kolilizin, i. *Fr. colilysine. biyokim. escherichia coli* tarafından yapılan bir lizin. [*Ing.* Colilysin].

kolimasyon, i. *Fr. collimation* < *Lat. collimare.* Bir dürbünü belirli bir doğrultuya yöneltmek, nişan almak işlemi. [*Ing.* Collimation].

~ **doğrusu**, *geod.* Nişan alınan doğrultu; bir dürbünün optik ekseni. [*Ing.* Collimation line; *Fr.* Ligne de collimation].

~ **hatası**, Teodolit dürbünün optik ekseni ile geometrik ekseninin paralel, olmamasından ileri gelen hata. [*Ing.* Collimation error; *Fr.* Erreur de collimation].

kolimatör,-rü, i. *Fr. collimateur.* § ● *opt.* Renksemez yakınsak bir mercek ile bu merceğin odak düzleminde bulunan aydınlatılmış bir aralıktan meydana gelen ve sonsuzda bir görüntü veren optik âlet. [*Ing.* Collimating lens, collimator]; § ❷ *nükl.* Ağır bir malzemeden *(demir, kurşun, beton)* yapılan ve bir tanecik demetini sınırlayan düzen; § ● *sil.* (a) Birbirine dik iki çizgisi bulunan ve bir top veya havanla nişan almaya yarayan mercekli nişan âleti; (b) Uçaksavar nişan dürbününün elemanı. [*Ing.* Gonio-sight]. § ❹ s. Nişan almaya yarayan bir optik âlet için kullanılır: *Kolimatör dürbün.*

kolimisin, kolistin, i. *Fr. colimycine* veya *colistine. ecz.* Japon Yasuo Koyama tarafından *aerobacillus colistinus* kültürlerinden elde edilmiş olan antibiyotik. *(Özellikle kolibasil ile piyosiyanik ve aerojen basillere karşı etkilidir).* [*Ing.* Colimycin].

kolimorf, s. *Fr. colimorphe. bakt.* Şekilleri ve boya alma yetenekleri kolibasile benzeyen bakterilere denir. *(Bunlar kolibasilden, ancak ayrı ortamda üretilerek ayırt edilebilir).* [*Ing.* Colimorphous].

kolin, i. *Fr. choline* < *Yun. khole, safra.* Tablatta bileşik veya serbest halde yaygın olarak bulunan amino alkol [*Ing.* Choline].

kolinerjik, s. *Fr. cholinergique.* Asetilkolin aracılığıyle harekete geçerek etki gösteren sinirler. *(Parasempatik sinirler ve sempatik sistemdeki düğüm öncesi sinir telleri).* [*Ing.* Cholinergic].

kolinesteraz, i. *Fr. cholinestérase. biyokim.* Asetil kolini asetik asid ve koline parçalayan enzim. [*Ing.* Cholinesterase].

kolinski, i. *zool* Parlak sarı tüylü bir çeşit Sibirya samuru. *(Kürkçülükte, samur rengine veya koyu kestaneye boyanır, manto yapımında kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Kolinski].

kolir, i. *Fr. collyre* < *Yun. kollyrion. ecz.* (a) Göz ve gözkapağı hastalıklarının tedavisinde kullanılan ve lokal etki gösteren ilâç; (b) Gözlere parlaklık vermek için kullanılan eriyik. [*Ing.* Collyrium].

kolirit,-ti, i. *Fr. collyrite. min.* Doğal alüminyum hidrosilikat; jelatin veya zamk görüntüsünde olduğu için böyle adlandırılmıştır. [*Ing.* Collyrite].

☆ *Eşanl.* **alofan**.

kolistin, i. *Fr. colistine.* Yerde yaşayan *Aerobacillus colistinus* adlı bir mikroorganizmanın kültüründen süzülerek elde edilen ve kolibasile karşı özellikle etkili olan polipeptit yapısında antibiyotik; kolistin özellikle *«gram negatif»* mikroplara *(salmonella, shigella, escherich/kolibasil/, klebsiella)* karşı ve mantar hastalıklarında *özellikle pamukçuk hastalığı)* bakteriyostatik ve bakterisit etki gösterir. [*Ing.* Colistin].

☆ *Eşanl.* **kolimisin**.

kolit,-ti, i. *Fr. colite. tıp.* Kalınbağırsak *(kolon)* iltihabı. [*Ing.* Colitis].

kolitoksin, i. *Fr. Colitoxine. biyokim. Escherichia coli*'den çıkarılan bir toksin. [*Ing.* Colitoxin].

koliva, i. *Yun. kollyvon.* Nar taneleri, kuru üzüm, kavrulmuş un veya ezilmiş beyaz leblebi ve pudra şekeriyle, haşlanmış buğdaydan ibaret ölüleri anmak üzere Ortodoksların yaptığı bir çeşit tatlı *(Kilisede dağıtılacaksa, bir tepsinin içine süslenerek konur ve ölüyü anma töreninden sonra orada bulunanlara, Allah'tan rahmet dileği ile dağıtılır).*

kolkotar, i. *Fr. colcotar.* § ● *kim.* Demir sülfatın kavrulmasıyle elde edilen demir II oksid: *Kolkotar optik camların parlatılmasında kullanılır.* [*Ing.* Colcothar].

☆ *Eşanl.* **İngiliz kırmızısı**; § ● *min.* Kırmızı renkte doğal demir oksid. [*Ing.* Colcothar]

kolkret,-ti, i. *Fr. colcrete.* Koloidal kolgrut harcı katılmış iri kum ve çakıldan meydana gelen beton.

kollajen, i. ◘ **Kolajen**.

kollajenaz, i. ◘ **Kolajenaz**.

kollamak (-i), f. § ● Olmasını, meydana gelmesini beklemek, gözetmek: *Fırsat kollamak. Uygun bir zaman kollamak.* [*Ing.* To seek; *Fr.* Guetter]; § ❷ *mec.* İhtimam göstermek, korumak: *O her zaman düşkünleri kollar.* [*Ing.* To protect; *Fr.* Protéger]. ☆ *Eşanl.* **esirgemek, tutmak, himaye etmek, kayırmak, arkalamak, elinden tutmak, gözetmek, vikaye etmek, sahabet etmek, müzaheret etmek, iltimas etmek, sıyanet etmek, şefaat etmek.** ☆ *Krş.* **yalnız bırakmak, çekinmek, ortada bırakmak, elinden tutmamak, yüz çevirmek.** § ● Gözetlemek, göz önünde tutmak, gözlemek, dikkate almak: *Sağını, solunu kollayarak konuşmak. Etrafı kollamak.* [*Ing.* To watch; *Fr.* Veiller].

kollanma, i. < *kollanmak. biy.* Çan hayvanı kolonilerinde ucunda çan hayvanı bulunmayan anormal sapların meydana gelmesi.

kollanmak, kollanılmak, nsz. f. Kollamak eylemine konu olmak. [*Ing.* To be followed or watched, to be observed; *Fr.* Être guette, être protégé].

kollaps, i. ◘ **Kolaps**.

kollateral, s. ◘ **Kolateral**.

kollegyum, i. ◘ **Kolegyum**.

kollektif, s. ◘ **Kolektif**.

kollemanit,-ti, i. ◘ **Kolemanit**.

kollenkima, i. ◘ **Kolenkima**.

kollodyum, *kim.* ◘ **Kolodyum**.

kolloid, i. ◘ **Koloid**.

kolloidal, s. ◘ **Koloidal**.

kolloidin, i. ◘ **Koloidin**.

kollu, s. § ● Kolu olan: *Kollu makine.* [*Ing.* Having arms, having sleeves; *Fr.* À manches]; § ● Kol geçirilmiş olan: *Kollu elbise.*

~ **alıcı**, *sin.* Mekanizması, elle döndürülür bir kolla harekete geçen eski yapı alıcı. [*Ing.* Crank hand drive camera; *Fr.* Caméra a manivelle].

~ **burgu**, ◘ **Burgu**.

~ **cetvel**, Birbirine koşut veya dikey çizgiler çizmek için küçük gönyeyi kenarına uygulayarak sürmek suretiyle dikey hatlar çizmeye yarayan ve *T* şeklinde dikey bir küçük kolu olan uzun ve yassı tahta cetvel. [*Ing.* Rule, ruler; *Fr.* Regle].

☆ *Eşanl.* **T cetveli**.

~ **entari**, Kolları olan entari. Kolu olmayanlara kolsuz entari denir. [*Fr.* Chemise avec manche].

~ **fener**, ◘ **Fener**.

~ **gönye**, Birbirine dikey iki koldan ibaret madenî gönye. [*Ing.* Square; *Fr.* Équerre].

~ **matkap**, Sapının ortası dışarıya doğru taşkın, yuvarlak bir kol şeklinde olup, elle çevirince ucundaki yivli keskin çelik kalemi döndürerek delik açmaya yarayan marangoz âleti. [*Fr.* Villebrequin].

~ **şamdan**, Bir ayak üzerinde, mum dikmeye yarayan birkaç kolu olan şamdan. [*Ing.* Candlestick, sconce, candelabra; *Fr.* Flambeaux].

kolluk[1],-ğu, i. § ● Asayişi sağlamakla görevli polis veya jandarma; § ● *esk. huk.* Zabıta. [*Ing.* ve *Fr.* Police].

kolluk[2],-ğu, i. § ● Gömlek veya uzun kollu elbisenin iliklerinin dar kısmı, manşet. [*Ing.* Cuff; *Fr.* Manchette];§ ● Elbisenin aşınma kirlenmesini önlemek için kolun bilek-

ten dirseğe kadar olan kısmına geçirilen uçları lâstikle boğulmuş kumaş parçası: *Çalışırken kolluk kullanıyor.* [*ing.* Anything worn on the arm].

kolodyum, i. *Fr. collodion < Yun. kollodes,* yapışan. § ❶ *kim.* Bir eter ve alkol karışımı içinde, tetra ve penta nitroselülozdan meydana gelen pamuk barut çözeltisi. [*Ing.* Collodium]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Selülozlu bir maddenin organik bir erlci içindeki çözeltisi. *(selüloz asetat kolodyumu).* [*Ing.* Collodion solution, collodium].

kolofan, i. *Fr. collophane < Kolopyon (Anadolu/şehrinin adından). min.* Çam sakızının damıtılmasıyle meydana gelen, saydam sarı renkli, katı reçine. Hidratlı doğal kalsiyum fosfat *(küçük billürlu bir yapı gösterir).* [*Ing.* Collophane].

kolofanit,-ti, i. *Fr. colophanite. min.* Doğal kalsiyum flüorofosfat. Deniz tortuları içinde amorf taneler halinde bulunur. [*Ing.* Colophanite].

kologaritma, i. *Fr. cologarithme. mat.* ◘ Logaritma.

koloid, s. ve i. *Fr. colloide < Yun. kolla,* zamk, pelte + *eidos,* biçim, gibi § ❶ s. Koloidal durum denilen dinamik bir denge sayesinde, çeşitli madde taneciklerinin bir sıvı içinde asılı halinde bulunduğu bir sistem için kullanılır. § ❷ *kim.* Hayvansal veya bitkisel bir zardan kolayca geçemeyen ve çok defa jelatin koyuluğunda bir madde *(örnek: albumin).* [*Ing.* Colloid]; ⊙ ~ **lerle tedavi,** *tıp.* Koloidal maddelerle bazı hastalıkların tedavisi. [*Ing.* Colloidotherapy; *Fr.* Colloidothérapie].

~ **soysuzlaşma,** *dokb.* Katılgan stromanın, müsine benzeyen, fakat asid ve alkalilere dayanıklı olan albüminimsi bir maddeye dönüşmesi. *(Bu madde çıplak gözle bakıldığında tutkal gibi görünür. Mikroskopla bakıldığında bunun mukus boyaları ile boyanabilen bağ dokusu maddesi olduğu anlaşılır; bu dokunun hücreleri birleştirici damarlardan yoksun olduğundan yavaş yavaş soysuzlaşır ve kangrenleşir. Bu görünüme bazı urlarda, özellikle epitelyomalara göre daha yavaş gelişen sindirim sistemi urlarında rastlanır).* [*Ing.* Colloid degeneration; *Fr.* Dégénérescence colloïde].

~ **reaksiyonu,** *tıp.* Serebrospinal sıvının bir cins muayene yöntemi. Serebrospinal sıvı içinde bulunan değişik albüminleri tespit için 10'dan çok deney tüpünde sulandırılarak üzerine bir hidrosol *(ekseriya goldsol)* eklenir, bununla karakteristik çöküntü ve bulanıklık verir.

koloidal, s. *Fr. colloïdal. kim.* Zamk, jelatin yapısında olan, koloid niteliğinde olan, koloidimsi: *Albümin koloidal eriyikler verir.* [*Osm.* Şibih koloidî; *Ing.* Colloidal]; ⊙ **killerin** ~ **çökelmesi,** *bayınd.* Suda asılı halinde bulunan koloidal killerin, hafif çamurlar halinde çökelmesiyle ortaya çıkan ve bir takım iyonların varlığından ileri gelen olay.

~ **barutlar,** *fişekç.* Nitroselülozun jelatinleşmesiyle elde edilen nitroselülozlu barutlar. *Katı tortu bırakmadan, yalnız renksiz gaz çıkararak yandığı için bu barutlara daha çok dumansız barutlar adı verilir].* [*Ing.* Colloidal powders; *Fr.* Poudres colloïdales].

~ **durum,** Jelatin zamkı görünüşündeki bir maddenin durumu. [*Ing.* Colloidal state; *Fr.* État colloïdal].

~ **kil,** *jeol.* Genellikle çapları 0.001 mm. veya 1 mikrondan büyük olmayan ve ekseri hallerde üst sınır 0.5 hattâ 0.2 mikron kabul edilen, kolloidal özelliklere sahip mineral parçaları.

~ **yıkanma,** *trm.* Toprak koloidlerinin süspansiyon halinde suyun akış yönünde toprak içersinde hareketi olup yağışın buharlaşmadan fazla olduğu yerlerde meydana gelen yıkanma.

koloidin, i. *Fr. colloidine kim.* Kolloid dejenerasyonda meydana gelen jelâtinsi cevher; Mikroskop çalışmalarında kullanılan bir kollodyon preparatı. [*Ing.* Colloidin].

koloidoklazi, i. *Fr. colloïdoclasie. biyokim.* Vurma, astım krizi, kaşıntı v.b. gibi patolojik olaylar süresinde kan koloidlerinde meydana gelen denge bozukluğu. *(Bu bozukluğun bazı plazma proteini parçacıklarının, özellikle yuvarcıkların azalma veya çoğalmasından ileri geldiği anlaşıldıktan sonra, çok genel bir anlamı olan koloido klazi terimi gitgide az kullanılır hale gelmiştir).* [*Ing.* Colloidoclasia].

koloidopeksi, i. *Fr. colloidopexie. sit.* Koloidal boya maddelerinin histiyositlerle tespiti. [*Ing.* Colloidopexy].

koloksilin, i. *Fr. colloxyline. kim.* Değişik oranlarda tetranitroselüloz ve pentanitroselüloz karışımı; ticarî kolodyum yapımında kullanılan patlayıcı maddedir. [*Ing.* Colloxylin].

kolokyum, i. *Lat. colloqium.* Bilimseli bir meseleyi incelemek veya siyasî iktisadî diplomatik v.b. meseleleri tartışmak için yapılan toplantı. [*Ing.* Colloquium].

Kololo'lar, ç. öz. i. Yukarı Zambezi'de yaşayan halk; günümüzde Nganya'lara karışarak ortadan kalkmışlardır. 1825'te Zambezi kıyısında önemli bir imparatorluk kurdular. [*Ing.* ve *Fr.* Kololos].

koloman, i. ◘ Kolman.

kolombin, i. *Fr. colombin.* § ❶ *seram.* Kazetleri sıvamaya veya torna kullanmadan çömlek yapmaya yarayan yumuşak hamur çubukları. [*Ing.* Colombine]; § ● *min.* Kurşun çıkarılan bir maden cevheri. [*Ing.* Lead ore].

~ **tirizi,** *den.* Ana kolombirlerini kuşatan demir çemberlerin ana arma kaslarını kesmemesi ve tel armaların direkleri zedelememesi için kolombire boylu boyuna vurulan ağaçtır.

kolombir, i. *It. colombiere. den.* Yelkenli gemilerde ana direk ve çubuklarının gorcata ile destamora arasında kalan kısımlarına verilen ad. Ana direğinkine *(Ana kolombir)* gabya çubuğununkine *(Gabya kolombiri)* babafingo çubuğununkine *(Babafingo kolombiri)* denir. [*Ing.* Poppet; *Fr.* Colombier].

kolombit, kolumbit,-ti, i. *Fr. colombite* veya *columbite. min.* Doğal demir ve manganez niyobotantalat; niyobyum *(veya kolombiyum)* cevheri olarak işletilir. [*Ing.* Columbite].

☆ *Eşanl.* **niyobit.**

Kolombiya, öz. i. *Isp. colombia. coğr.* Güney Amerika'nın kuzeybatı ucunda devlet; 1.138.355 km²; Başkenti: *Bogota*'dır.

kolombiyum /kolom:biyum/, i. *Yun. colombium.* ◘ Niyobiyum.

kolombo, i. *Fr. colombo. Chasmantera palmata*'nın *(menispermaceae)* sarımtrak ve acı köküne verilen ad. *(Peklik verici ve mideye yararlı olduğu için hekimlikte kullanılır).* [*Ing.* Colombo].

kolomborna, i. *It. /?/, sil. esk.* Bir çeşit ilkel top. *(Hem karada ve hem gemilerde kullanılırdı Bu topların demir mermilerinin ağırlıkları, genellikle beş okkadan /6.415 kg./ yedi okkaya /8'985 kg./ kadardı. Boyu da sekiz metreye kadar olabilirdi).* [*Ing.* Variety of gun].

kolomb.öncesi, b. s. Kristof Kolomb'un varışından önceki Amerika'yı, sanatını, medeniyetini v.b. anlatmak için kullanılır. [*Ing.* Pre-columbian; *Fr.* Precolombien, -enne]

kolon[1], i. *Yun. ç: kola (vezinli cümle veya müzik cümlesi). esk. vezin.* Tümüyle bağımsız bir bütün meydana getirmeyen, vezin unsurları; ayaklar veya syzygia'lar grupu. *(Bu yönüyle ritimli bir birim olan mısradan ayrılır).*

kolon[2], i. *Fr. colonne.* § ● *mim.* ◘ Sütun. § ❷ *matb.* ◘ Sütun; § ❸ *tekn.* ◘ Sütun; § ❹ *anat.* Kalın bağırsağın rektumdan önceki bölümü. [*Lat.* ve *Ing.* Colon; *Fr.* Côlon]; ⊙ **ana** ~ **lar.** *den.* ◘ Ana; ⊙ **Bertin** ~ **ları,** *anat.* Böbrekte kabuk bölgesinde piramitler arasına varan uzantılar. [*Lat. Columnae renales; Ing.* Column of Bertin; *Fr.* Colonnes de Bertin]. ⊙ **dölyolu** ~ **ı,** *anat.* Enine kıvrımların ulaştığı uzunlamasına ön ve arka kıvrımlar. [*Ing.* Column, of vagina; *Fr.* Colonnes du vagin]; ⊙ **havalık** ~ **u,** *döş.* ◘ Havalık; ⊙ ⊙ **kalb et** ~ **ları,** *anat.* Kalb karıncıkları içinde bulunan kas teli demetleri. [*Fr.* Colonnes charnues du cœur]; ⊙ **mineralleşmiş** ~, *mad. oc.* Bir damarda, cevherin birikerek meydana getirdiği düzensiz kolon. *(Kolonun yatay düzlemle yaptığı açıya kolon eğim açısı veya kolon düşme açısı denir. Bir damar ancak kolonlar içinde işletilebilecek şekilde mineralleşir, bunun dışı gang mineralleriyle doludur.* [*ing.* Mineralized column; *Fr.* Colonne minéralisee]; ⊙ **tesisat** ~ **u,** *inş.* Çok katlı bir apartımanda her aboneye su, havagazı, elektrik taşıyan kablo veya boruların birleştiği ana kanal. [*Fr.* Colonne montante];

~ **prova kâğıdı,** *matb.* Üzerine kolon provaları çıkarılan, tashih edilmek üzere yazara gönderilen tek yaprak halindeki oldukça kaba *(üçüncü hamur, kâğıtlar).* [*ing.* Slip; *Fr.* Placard].

~ **prova tezgâhı,** *matb.* Küçük ve düz demir plâka ile bunun üzerinde iki ray üzerinde serbest duran silindirden ibaret tezgâh. *(Silindirin üzeri yumuşak bir kâğıt veya bezle kaplıdır. İki tarafında iki sap vardır ve bunlar vasıtasiyle ileri geri sürülür ve plâkın üstüne konan kolonlardan bu suretle prova çıkarılır. Kâğıt önce hafif ıslatılır, boya el merdanesiyle verilir.* [*ing.* Column proof press; *Fr.* Presse a épreuves a colonnes].

~ **provası,** *matb.* Sayfa halinde bağlanmamış ve asıl sayfa boyundan daha uzun olan dizgi kalıbından tashih maksadıyle kullanılmak üzere çıkarılan el provaları. *(Bu prova baskılar tashih bitinceye kadar, bir, iki, üç defa tekrarlanabilirse de, doğru olan şekli iki defa kolon provası vermektir. İlmî ve teknik kitaplarda bu miktar daha çok olabilir ve kitabın maliyetine tesir eder. Kolon prova kâğıtlarının yanlarında oldukça geniş yerler bırakılır, buraya tashiher işaret edilir, müellif isterse yeni ilâveler yapar).* [*ing.* Slip proof; *Fr.* Epreuve a la brosse].

~ **sigmoid,** *tıp.* Sigmoid kolon.

~ **tashihi,** *matb.* Sayfa halinde bağlanmış olan dizgi kalıplarından uzun parça kâğıtlar üzerine yapılmış olan prova baskıları üzerine yapılan tashih ve düzeltmeler. *(Dizgi sırasında yapılan yanlışlar, eksikler, fazlalar veya yeniden ilâvesine lüzum görüen kelime ve cümleler bu ilk kolon tashihi sırasında yapılır).* [*Ing.* Calley proof; *Fr.* Epreuve en placard].

kolon[3], i. *Fr. colon < Lat. colonus.* § ❶ *tar.* Bir koloniye göç etmiş çiftçi; § ❷ *tar.* Roma imparatorluğunun son yüzyıllarında ve Ortaçağ'da hür ama veraset bakımından işlediği toprağa bağlı kişi: *Durum bakımından kolon selften daha üstündür.*

kolona, i. *It. colona. den.* Kıyılarda, rıhtımlarda gemilerin palamarlarını bağlamaya yarayan, taştan, ağaçtan veya demirden yapılmış büyük baba; ⊙ ~ **lı tamburata,** *den.* Babaların ön ve arkalarına tutturulmuş, kısa sütunlar üzerindeki tamburata. *(Gemiyi bağlamak için, kurtağzı ve halat lumbarlarından kıyıya verilen palamarların /vira etmek üzere, ırgat babalarına alınır en/ baba yüzeyine dikey bulunmaları gereklidir. Kolonalı tamburata, değişik yerlerdeki kurtağzı veya lumbarlardan, ırgata alınacak halatlara bu dikey yönü vermeyi sağlar).*

~ **bağı,** *den.* Halatın çımasını babanın etrafında iki kere dolaıdıktan sonra, bedeni üzerine pespeşe iki mezevolta alınarak yapılan bağ *(palamar bağlamakta kullanılır).*

~ **halinde,** *den.* Bir gemlnin, serenleri ve çubukları aşağı alınmış yalnız ana direklerile bırakılmış hali.

~ **nizamı,** *den.* Pespeşe sıralanmış gemi gruplarının, belirli aralıklarla yan yana seyretmesi.

~ **palangası,** *den.* Ağır eşya alıp vermekte kullanılmak üzere kolonlara takılan üst makarası kamçılı veya kancalı olarak iki dilli, alt makarası ise kancalı bir tornadan ibaret büyük bir palanga.

— **payı,** *den.* Yelkenli gemilerde ana direklerin serenler ile güverte arasında kalan kısmı.
☆ *Eşanl.* **yelken payı.**

koloni /kol'oni/, i. *Fr. colonie. sosy.* § ❶ Bir ülkenin sınırları dışında işgal ettiği ve yönettiği ülkeye sıkı bağlarla bağlı arazi [*Ing.* Colony]; ☆ *Eşanl.* **sömürge;** § ❷ Başka bir memlekete yerleşmeye giden göçmen topluluğu veya bu topluluğun yerleştiği yer; § ❸ Bir memlekette bulunan yabancılar topluluğu: *Ankara'daki Amerikan* kolonisi. [*ing.* Colony]; § ❹ *bot.* Yığınak; § ❺ *biy.* Sıkı bir birlik halinde yaşayan, aynı türden organizmaların meydana getirdiği topluluk. [*Ing.* Colony; *Fr.* Colonie]; § ❻ Birlikte yaşayan kimseler topluluğu; § ❼ *arıc.* Bir kovanda yaşayan, ana arı *(kraliçebey)* ve çok sayıda *(10.000 ile 60.000 arası)* işçi arıdan meydana gelen arılar topluluğu; § ❽ *bakt.* Bir tek mikroptan meydana gelen, dış görünüşü, dayanıklılığı ve renginden tanınan mikrop grupu. *(Koloni doğal ve sunî bir kültür sonucu olabilir).* [*ing.* Colony].

kolonileştirici, s. *biy.* Kolonileşmeyi sağlayan. [*Ing.* Colonizer; *Fr.* Colonisateur,--trice].
— **güç,** *biy.* Yeryüzünde bir canlı varlığın yayılmasını sağlayan tohum veya sporların aktif veya pasif yayılma eylemlerinin tümü. [*Ing.* Colonizing power; *Fr.* Pouvoir colonisateur].

koloniletirme, i. *sosy.* (a) Emperyalizmden farklı olarak bir ülkenin dış araçlarıyle başka ülkelere iktisadî tahakkümü; (b) Bu sistemi kabul eden ülkenin hali. [*Ing.* Colonization; *Fr.* Colonisation].

koloniyal, i. *Fr. colonial.* ◘ **Kolonyal.**

kolonjit,-ti, i. *Fr. collongite (özel ad. Descollonges'un adından).* Savaşta kullanılan karbon oksiklörür. [*Ing.* Collongite].

kolonya, i. *(Köln şehrinin İt. Colonia adından). san.* İçinde az miktarda koku bulunan tuvalet ispirtosu [*Ing.* Eau de cologne; *Fr.* Eau de cologne]
— **tutkalı,** *matb.* Tabakhane *(deri fabrikası)* artıklarından elde edilmekte olan temiz tutkal. Sarımsı renkte olup yapıştırma gücü çok faydalıdır. Ne asidliği ne de baz hassası yoktur. Cilt işlerinde kullanılır. [*Ing.* Cologne glue; *Fr.* Colle de cologne].

kolonyal, s. *Fr. colonial.* § ❶ *kıyf.* Sıcağı geçirmeyen mantarlı şapka için kullanılır. *(Kolonyal şapka söylenişi yaygındır);* § ❷ Sömürgede bulunan anavatan askeri.

kolonyalı, s. Kolonyalanmış.
— **mendil,** Makyaj tazelemek veya göz, v.b. serinletmek için satılan ve bir tuvalet suyu ile nemlendirilmiş küçük kâğıt.

kolonyalizm, i. *Fr.* ◘ **Sömürgecilik.**

kolop, i. *Rus.* Rusya'da IX. ve XII. yüzyıllarda köleliğe yakın bir bağ altında yaşayan halka verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Cholop, kholop]

kolopati, i. *Fr. colopathie. patol.* Kalınbağırsak iltihabı. [*ing.* Colopathy, colonopathy].

kolopeksi, i. *Fr. colopexie. cerr.* Kalınbağırsağın karın çeperine tespiti. [*Ing.* Colopexia].

kolorado, i. *Isp. colorado, renkli.* Eski İspanyol Amerikâ'sında bulunan ve gümüş bileşikleri, bazen de doğal gümüş kapsayan hidratlı demir cevheri. [*Ing.* ve *Fr.* Colorado].

koloradoyit,-ti, i. *Fr. coloradoïte. Isp. colorado. min.* Doğal civa tellürür. [*Ing.* Coloradoid].

kolorama, i. *Fr. colorama. fot.* Reklâm amacıyle veya büyük yerlerin (örnek: *garlar*) süslenmesi için kullanılan dev büyüklükte renkli fotoğraf; saydam bir süpor üzerine çekilmiş olan resim reflektörlerle iyice aydınlatılır. *(Resmin aslı küçük parçalara bölünür ve büyük bir titizlikle büyütülür/renkli negatif 24X30 sm. veya daha büyük olur/).* [*Ing.* Colorama].

koloratur, s. ve i. *Fr. coloratur* < *Lat. color,* renk. *müz.* Ustaca ağızlamalar *(vokaliz)* yapan opera şarkısı kadın virtüozlara denir. *(Koloratur terimi XIII. yüzyılda çalgı ile olsun, sesle olsun, melodi çizgisini süslemeyi anlatırdı. İtalya'da, XVI. yüzyıl sonlarından itibaren ses cambazlıkları yapan şarkıcılara ve yaptıkları cambazlıklara da koloratur adı verilirdi).* [*Ing.* Coloratura].

kol.ordu, b. i. *ask.* Üç tümen ile başka tamamlayıcı kıtalardan meydana gelen büyük birlik. [*Ing.* Army corps; *Fr.* Corps d'armée].
— **kumandanı,** *ask.* Kolorduyu idare etmekle görevli korgeneral rütbesinde subay. *(Kumanda zinciri bakımından ordu kumandanına bağlıdır. Bağımsız kolorduların kumandanları ise doğrudan doğruya Kara Kuvvetleri Kumandanına bağlıdır): Bu telgrafı /.../ Konya'daki 12'nci Kolordu Komutanı Fahrettin beye çekecektir.* [*Ing.* General commanding an army-corps; *Fr.* Général en chef].

kolorektit,-ti, i. *Fr. colorectite.* Kalınbağırsak veya gödenbağırsağı iltihabı. [*Ing.* Colorectite].

koloridye /kolorid:ye/, i. *Yun. zool.* Kolyozun küçüğü.

kolorimetre /kolorimet:re/, i. *Fr. colorimètre* < *Yun. metron,* ölçü + *Lat. color,* renk. ◘ **Renkölçer;** ◉ **foto** —, *fot.* ◘ **Fotokolorimetre.**

kolorimetri, b. i. *Fr. colorimétrie* < *Yun.* ◘ **Renkölçme.**

kolorist,-ti, i. *Fr. coloriste.* Renk ressamı, renkçi. [*Ing.* Colorist].

kolostatik, s. *Fr. cholostatique. tıp.* Öd akışının durmasıyle ilgili. [*Ing.* Cholostatic].

kolostaz, i. *Fr. cholostase* < *Yun. khole,* öd + *statis,* durma. *tıp.* Öd akışının durması. [*Ing.* Cholostasis].

kolostomi, i. *Fr. colostomie. cerr.* Yapma bir anus meydana getirmek amacıyle, kalınbağırsağın deriye ağızlaştırılması. *(Bu ağızlaştırma kalınbağırsağın çeşitli parçalarında olabilir: çekostomi, transversostomi, sigmoidostomi gibi; bu sonuncusu en sık tatbik edilenidir. Kolostomi ya kalıcı (örnek: gödenbağırsağının çıkarılmasından sonra /ya da geçici/ bazı bağırsak tıkanmalarında olduğu gibi/şekilde yapılır).* [*Ing.* Colostomy].

kolostrum, i. *Lat. colostrum.* Gebe kadının ve memeli hayvanların meme salgısı. [*Ing.* Colostrum]. ☆ *Eşanl.* **Ağız sütü.**
— **cisimcikleri,** *tıp.* Süt bezlerinin yağ dejenerasyonu gösteren epitel hücreleri.

kolotomi, i. *Fr. colotomie. cerr.* Kolon açma ameliyatı. [*Ing.* Colotomy].

kolpektomi, i. *Fr. colpectomie. tıp.* Dölyolu sümüksü zarının çıkarılması. *(Kolpektomi tam kısmî olabilir; genellikle propalsuzlarda başvurulan bir usüdür).* [*Ing.* Colpectomy].

kolpit,-ti, i. *Fr. colpite. tıp.* Dölyolu iltihabı. [*Ing.* Colpitis].

kolpo, i. *İt. colpo.* § ❶ *(bilardo oyununda)* vuruş, çarpma. § ❷ *arg. (oyunda)* En uygun zaman, fırsat: *Önümüze çıkan kolpoyu hemen havada yakalamalıyız.* [*Ing.* The right moment *(to do something)*, opportunity *(in games)*].

kolpodistrofi, i. *Fr. colpodystrophie. patol.* Döl yolunun beslenme bozukluğuna bağlı hastalığı. [*Ing.* Colpodystrophy].

kolpo-histerektomi, i. *Fr. colpo-hystérectomie. jinekol.* Dölyolu sümüksü zarıyla birlikte tüm dölyatağının çıkarılması. *(Kolpo-histerektomi, dölyolu üzerinden, karın yoluyle veya her iki yoldan birarada yapılabilir).* [*Ing.* Colpohysterectomy].

kolpokleizis, i. *Fr. colpocleisis. cerr.* Dölyolunu kapamaktan ibaret cerrahî müdahale. [*Ing.* Colpocleisis].

kolpoma, i. *tiy.* Yunan oyunlarında kral rolüne çıkan oyuncunun giysisi.

kolpoperineoplasti, i. *Fr. colpoperinéoplastie. cerr.* Dölyatağı sarkıklığını önlemek için ferci küçültme ameliyatı. [*Ing.* Colpoperineoplasty].

kolpoperineorafi, i. *Fr. colpopérinéorraphie. cerr.* Üretim organları düşüklüğünün tedavisinde apışarası yoldan cerrahî müdahale. [*Ing.* Colpoperineorrhaphy].

kolpoplasti, i. *Fr. colpoplastie. cerr.* Normal dölyolu bulunmadığı zaman sunî dölyolu yapma ameliyatı. [*Ing.* Colpoplasty].

kolpoptoz, i. *Fr. colpoptose. tıp.* Dölyolunun düşmesi *(sarkması).* [*Ing.* Colpoptosis].

kolporafi, i. *Fr. colporraphie* veya *colporaphie* < *Yun. kolpos,* dölyolu + *rafe,* dikiş, *cerr.* Fazla olan kısmı çıkarıldıktan sonra katlanan dölyolu mukozasının akzarlarıyle birlikte dikilmesi. [*ing.* Colporrhaphy].

kolporaji, i. *Fr. colporrhagie tıp.* Dölyolu kanaması. [*Ing.* Colporrhagia].

kolprinter, i. *tıp.* Uterus boynunu genişletmek için kullanılan âlet. [*Ing.* Colpeurynter; *Fr.* Colpeurynter].

kolposel, i. *Fr. colpocèle.* Her türlü dölyolu düşüklüğünün genel adı. [*Ing.* Colpocele].

kolposkopi, i. *Fr. colposcopie. tıp.* Dölyatağı yolu kanserini erken teshis etmek amacıyle, dölyatağı yolunun kuvvetli bir mercekle muayenesi. *(Kolposkopi özel mikroskoplarla da yapılabilir.* [*Ing.* Colposcopy].

kolpotomi, i. *Fr. colpotomie. jinekol.* Dölyolunun kesilerek yarılması. *Kolpotomi* genellikle, dölyolu çıkmazındaki bir cerahatlenmeyi temizlemek için yapılır. [*Ing.* Colpotomy].

kolsu.ayaklılar, ç.b.i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Birinci-ağızlılar *(Protostomia)* filumunun, Yumuşakçamsılar *(Molluscidae)* dalına giren bir sınıf. Vücutları 2 parçalı bir kabukla örtülüdür. Erginken uzun veya kısa bir sapla kendilerini bir yere bağlarlar ve karışık bir kas sistemiyle bu sapın çevresinde bazı hareketler yapabilirler. Sapları kabuklarının köşesindeki bir delikten geçer. Kireçli bir maddeden olan kabuklar bir çeşit eklemle birbirine bağlı olabildiği gibi, bazen de eklemsiz olarak bitişmiştir. Ağzın iki yanından, kenarında bir saçak yumağı bulunan iki büyük kol çıkar. Eklemli kolsuayaklıların bağırsağının sonu kapalıdır. Eklemsizlerde ise anus vardır ve boşaltım organları huni biçimindedir. Bir, bazen iki tane olan bu organlar, aynı zamanda yumurtaların da çıktığı yerdir. Ayrı eşeylidirler. Denizlerde yaşarlar. Küçük boyludurlar. Kambriyumdan beri taşıllarına raslanır. Tebeşir devrinde çok rastlanır. Bugün tükenmiş denecek kadar azalmışlardır. Ancak iki yüz kadar yaşayan türü bilinir. **Lingula** *(Lingula),* **terebratula** *(Terebratula),* **productus** *((Productus),* **rinkonella** *(Rhynchonella)* iyi bilinen cinsleridir. [*Lat.* ve *ing. Brachiopoda; Fr.* Brachiopodes].

kolsuz, s. Kolu olmayan, kol takılmamış: *Kolsuz adam. Kolsuz kapı. Kolsuz bluz.* [*ing.* Without arm, armless, sleeveless, without a handle].

kolsuzluk,-ğu, i. Kolsuz olma hali.

kolşikozit,-ti. i. *Fr. colchicoside. ecz.* Çiğdemde bulunan ve hidroliz sonucu glikoz ve kolşisin'e yakın bir alkaloid veren heterozit. *(Kolşisinden daha az zehirlidir ve ondan daha iyi dayanır).* [*Ing.* Colshicoside].

kolşiployid, .i *Fr. colchiploïde. biy.* Diploit bir bitkiye kolşisin verilerek elde edilen poliploit. Kolşisin akromatik iğlerin oluşumunu önler; bu müdahale ile kromozomlar uzunluğuna bölündükten sonra mitoz bölünme durur. Böylece kromozomlar sayıca ikimisline çıkar ama yeni bir hücre meydana getiremediği ve grup yerlerinde kaldığı için *kolşiployid* gerçekleşmiş olur. [*Ing.* Colchiploid].

kolşisin, i. *Fr. colchicine.* Çiğdem'den çıkartılan alkaloid. Çok zehirli olan *kolşisin* damla tedavisinde, iltihap önleyici ve ağrı dindirici oarak 24 saatte 1mgr. hesabıyle kullanılır. Kolşisin bölünen hücreye *(mitoz)* verilirse kromozomlarda sapınçlara veya kromozom sayısındaki değişikliğe yol açarak dev hücrelerin oluşumunu sağlar. Bitki kimyasındaki türlerin ıslahı için kolşisinin bu niteliğinden faydalanılır. *(Patlıcangiller).* Kolşisin hayvan-

sal hücrelerin gelişmesini ve çoğalmasını da kösteklediği için bazı lösemilerin ve habis urların tedavisinde de kullanılır.

koltuk,-ğu, i. *esk. T. koltık.* § ❶ *anat.* Omuz başının altında, kolun gövde ile birlestiği yer. [*Osm.* Ibıt; *Lat. Axilla; Ing.* Arm-pit; *Fr.* Aiselle]. § ❷ Sırt ve kol dayanacak yerleri olan geniş ve rahat sandalye: *Bir kanape, iki koltuk bu küçük odayı döşer.* [*Ing.* Armchair; *Fr.* Fauteuil]; § ❸ Eski düğünlerde, güveyle gelinin konuklar arasından kol kola geçmeleri töreni. [*ing.* Ceremony during a wedding when the bridegroom gives his arm to the bride]; § ❹ *mec.* Koltuklama veya koltuklanma; yaranmak için söylenen söz veya yapılan eylem. *O, koltuktan hoşlanmaz;* § ❺ *(geniş anl.)* Tenha ve kuytu yer: *Orası sapa ve koltuk bir* sokaktır. [*Ing.* Out-of-the way; *Fr.* Coin]; § ❻ Böyle yerlerde küçük dükkân: *Koltuk meyhane. Koltuk bakkal.* [*Ing.* Snackbar; *Fr.* Petit cabaret, buvette]; § ❼ *(yapıcılıkta)* Yan destek; § ❽ *mec.* Kayırma, destek; himaye: *Dayısının koltuğunda sırtı yere gelmez. Koltuğu sever. Koltuğa gelir.* [*Osm.* Tefahur, müdahene]; § ❾ Yüksek mevki, makam; § ❿ *arg.* Randevu evi. *Aynasızlar koltuğa girmişler.* [*Ing.* House where couples meet secretly]; § ⓫ *atç.* Atta ön ayakların göğüsle birleştiği bölge; § ⓬ *bot.* Bitkide sapın üst kısmı ile yaprağın meydana getirdiği açı. [*ing.* Axil(la); *Fr.* Aisselle]; § ⓭ *inş.* Ana desteği sağlamlaştırmak için kullanılan destek, yan destek; § ⓮ *süsl.* Sayfaların ve kıtaların köşelerine verilen ad. *(Süsler bu kısımlara yapılır);* § ⓯ *tic. esk.* Esnaf kuruluşuna bağlı dükkânlara verilen ad. *(Buralarda çalışanlara koltukçu denir. Gedik usulünün uygulandığı devirde, bu çeşit dükkân açmak yasaktı);* § ⓰ *tiy.* ve *sin.* Tiyatro ve sinema binalarının salon kısmında bulunan numaralı veya numarasız oturma yeri; § ⓱ s. *mec.* Tenha yerde bulunan; § ⓲ Yan tarafta bulunan! ◉ **koltuğa bindirmek,** *den.* Gemiye hareket verip koltuk haladı üzerine bilerek güç bindirmek suretiyle geminin başını veya kıçını rıhtıma savurmak; ◉ **koltuğa binmek,** *den.* Yanaşma ve kalkma manevralarında gemi üstündeki devinim gücünün, olduğu gibi koltuk haladına yüklenmesi; ◉ **koltuğa gelmek,** *dey.* Övülmekten hoşlanmak, yaranmak için söylenen sözlere inanır yaradılışta olmak; ◉ **koltuğa girmek,** *dey. esk.* Evlenmek. [*Ing.* To marry; *Fr.* Marier]; ◉ **koltuğa vermek,** *dey. esk.* Koltuk töreninde gelini damadın yanına getirmek. [*Ing.* To confide *(a bride)* to the female friends who will assist her to her chamber in her husband's house]; ◉ ~ **ları kabarmak,** *dey.* Herhangi bir durum veya övgüden dolayı sevinç duymak. [*Osm.* Tafahur etmek]; ◉ **koltuğuna girmek, (sığınmak),** *dey.* Birinin himayesine sığınmak. [*Ing.* To give one's arm someone, to put one's arm through another's; *Fr.* Prendre, soutenir par le bras]; ◉ **koltuğuna girmek,** *dey.* Saygı veya yardım amacıyle kolunu koltuğunun altına geçirip yürümek; ◉ ~ **ta olmak,** *dey.* «*Kendi herhangi bir ödemede bulunmayıp başkasının davetlisi olmak*» anlamında şaka yollu söylenir. [*Ing.* To be another's guest, to go to an entertainment at another's expense; *Fr.* Être l'invité de quelqu'un et ne rien dépensir]; ◉ **koltuğunda olmak** *(bir kimsenin), dey.* Birinin himayesinde olmak. Ondan yardım görmek. ◉ **ayarlı** ~, ◘ **Ayar;** ◉ **baş** ~, Baş taraftan verilen koltuk haladı; ◉ **berjer** ~, ◘ **Berjer;** ◉ **beşik** ~, Üzerine oturtularak sallanılan koltuklu veya koltuksuz sandalye; ◉ **bir koltuğa iki karpuz sığdırmak,** *dey.* ◘ **Bir;** ◉ **dişçi koltuğu,** *diş cerr.* Diş tedavisi için yapılmış özel koltuk. [*Ing.* Dental armchair; *Fr.* Fauteil dentaire]; ◉ **döner** ~ Oturacak yeri bir mil üzerinde istenilen tarafa dönebilecek surette yapılmış eski biçim koltuk olup, üstünde oturan, yerinden kalkmaksızın durumunu değiştirebileceğinden ocak başına ve yazı masaları önüne konurdu. [*Fr.* Caqutoire]; ◉ **fırlatılabilen** ~, ◘ **Fırlatılabilen;** ◉ **gondol** ~, ◘ **Gondol;** ◉ **hasta koltuğu,** *tıp.* Yürüyemeyen hastaları taşımaya yarayan tekerlekli koltuk. [*Ing.* Patient chair, invalid chair; *Fr.* Fauteuil de malades]; ◉ **ikili** ~, Köpük kauçuktan yapılmış, bazen bir motosiklet veya bir skuter'de kullanılan ve aynı zamanda hem sürücüyü, hem de yolcuyu taşıyan koltuk. ☆ *Eşanl.* **mikili sele;** ◉ **kapitone** ~, *mobily.* ◘ **Kapitone;** ◉ **kıç** ~, *den.* Kıç taraftan verilen koltuk haladı; ◉ **köşe koltuğu,** Köselere konan koltuk; ◉ **ocak başı koltuğu,** Ocak başlarına konulan bir çeşit geniş ve rahat koltuk. [*Fr.* Coin de feu]; ◉ **sallanır** ~, ◘ **Beşik sandalye;** ◉ **spekulom koltuğu,** *tıp.* Jinekologların kullandıkları bacakları yatar koltuk. [*Ing.* Speculum chair; *Fr.* Fauteuil à spéculum]. ◉ **uzun** ~, İki ve üç kişi yan yana oturacak kadar uzunca olan koltuklara denirse de bu deyim daha çok uzanıp yatmaya yarayan sezlonglara mahsus olup geniş koltuklara kanape denilmektedir.

~ **açısı,** *ask.* Koltuk hattıyle komşu perde hattı arasında meydana gelen açı. ◘ **Burç.**

~ **altı,** § ❶ *anat.* ◘ **Koltukaltı;** § ❷ *terz.* ◘ **Koltukaltı.**

~ **ambarı,** *dok.* Elaltında bulunması gereken yedek parça, işletme malzemesi veya avadanlığın konduğu küçük ambar.

~ **atardamar,** *anat.* ◘ **Koltukaltı atardamar.**

~ **bakkal,** *mec.* Büyük bir bakkalın şubesi. [*ing.* Small grocer *(branch of a larger establishment)*].

~ **cephesi,** *ask.* Tahkimli bir tesisin ayrı bir parçasından yan ateşi yapmak üzere faydalanan tesisin cephesi.

~ **değneği,** *tıp.* Ayak veya bacaklarında sakat olanların dayanarak yürüyebilmeleri için üzerinde bir koltuk yastığı bulunan baston. [*Ing.* Crutch; *Fr.* Béquille].

~ **değneği ile,** *dey.* Güçlükle ve başkalarının yardımı ve desteği ile. [*Ing.* With the help of others; *Fr.* Par sollicitation, par recommandation].

~ **değneği sendromu,** *cerr.* ◘ **Sendrom.**

~ **değneğiyle,** *mec.* Başkalarının yardımıyle.

~ **dersi,** *eğt. esk.* Medrese öğretimi sırasında, öğrencilere program dışı okutulan yardımcı dersler. *(Okulun tatil olduğu salı günleri okutulurdu. Salı tatillerinde öğrenciler yardımcı ders görür, ders çalışırlar, özel işleriyle uğraşırlar ve çamaşırlarını yıkarlardı).* [*ing.* Extracurricular lessons in a medresse].

~ **derzi,** *inş.* Kapı, pencere veya balkonun alt kısmındaki destek.

~ **dirsek,** Kapı, pencere veya balkonun alt kısmındaki destek. [*ing.* Console *(of a portal etc.); Fr.* Aileron].

~ **halatı,** *den.* Gemiyi rıhtıma bağlamak için bas ve kıç tarafından atılan palamar. [*Ing.* Mooring rope].

~ **hattı,** *ask.* Bir burcun cephesini perde hattında bağlayan parçası.

~ **kabartmak,** *dey.* Kurumlanmak. [*ing.* To swell with pride].

~ **kapı,** *mim.* Osmanlılarda saray kapısı nöbetçilerinin ve kapıcıların durdukları yer. *(Sarayın, konakların küçük kapılarına da koltuk kapı denir. Sarayın büyük kapısı akşam ezanlarından sonra kapanınca, saraya giriş çıkış koltuk kapılarından yapılırdı).* [*Fr.* Porte secondaire].

~ **kapısı,** Evlerde büyük kapıdan başka küçük hizmet kapısı. [*Ing.* Servant's entrance *(in a big house); Fr.* Porte de service].

~ **kapmak,** *dey.* Özellikle siyaset alanında yüksek mevkie ulaşmak.

~ **kaponyeri,** *ask.* Karşı astar şevinde inşa edilen ve hendeklerin yan atesi altına alınmasını sağlayan aktif siper.

~ **kavgası,** *dey.* Mevki mücadelesi.

~ **meyhanesi,** *dey.* Işlek semtlerde, yol üzerinde bulunan az mezeyle ayaküstü içki içilen ucuz meyhane. [*Ing.* Small wine shop in an out-of-the-way place]. ◘ **Meyhane.**

~ **odası,** *dey.* Büyük bir odadan geçilerek girilen, genellikle ayrı bir kapısı olmayan küçük oda.

~ **sarrafı,** Küçük sarraf. [*ing.* Petty money changer]

~ **taşı,** *mim.* Yapının kemerini meydana getiren kama biçimindeki taşlardan her biri. Kemerlerin en yüksekte olan kilid taşlarının sağ ve sol taraflarındaki kemer taşlarına verilen ad. [*Ing.* Voussoir; *Fr.* Contre-clef].

~ **tomurcuğu,** *trm.* Pamukta her bir yaprağın koltuğunda bulunan ve yalnız tenebbüt dallarını veren gerçek tomurcuk.

~ **üzerinde açmak,** *den.* Dümeni rıhtım yönüne alabanda edilmiş olduğu halde gemiye pek ağır yol vererek, baş koltuk haladına bindirmek suretiyle geminin kıçını rıhtım veya iskeleden uzaklaştırmak.

~ **vermek,** *dey.* Bir kimseye yaranmak için güzel sözler söylemek, övmek. [*ing.* To flatter; *Fr.* Flatter].

~ **yanaklığı,** XVIII. nci yüzyıl koltuklarının arkalıkları yukarısında ve iki tarafta yanak ve baş dayamak için kulak şeklinde yapılan yastıklı kısımlar. [*Fr.* Oreille].

~ **yastığı,** Rahat etmek için dirseğin altına alınan küçük yastık. [*ing.* Bolster on which the elbow can rest].

~ **zırhı,** *sil.* Bazı elbiselerde koltukaltına yerleştirilen halkalı örgü biçiminde veya çelik zırh parçası. *(Bunun daha gelişmiş bir şekli olan çelik ayça adı verilen parça, omuzluğun kanadı altına takılmış ve XVII. yüzyıla kadar taşınmıştır).*

Koltuk, öz. i. *astr.* Kuzey kutbu yakınlarında bulunan ve Kutup yıldızına göre Büyükayı'nın karşısına düşen takımyıldız. Şekil olarak Büyükayı'yı andıran, fakat ters konumda olan biçimiyle kolayca tanınır. Çıplak gözle açıkça görülebilen 30 kadar yıldızdan meydana gelir. En parlakları olan *a Koltuk* veya *Sedir*'in kadiri. 2.1. ile 2.6 arasında değişir. [*Osm.* Zât-ül-Kürsî; *Lat. Cassiopeia (= Cas); Ing.* Cassiopeia; *Fr.* Cassiopée].

koltuk.altı, b. i. § ❶ Kolun omuzla birleştiği yerin altındaki çukurluk. [*Ing.* Arm-pit; *Fr.* Aisselle]. ◘ *ŞEKİL: 16.*— **İNSAN ANATOMİSİ;** ◘ *ŞEKİL: 263.*— **İNSAN VÜCUDU II;** § ❷ *mec.* Kayırma, himaye; § ❸ *terz.* Bir elbisede sırt ve önün yukarı kısmında kolların takılması için açılan oyuk. ☆ *Eşanl.* **kolevi.**

~ **atardamarı,** *anat.* Köprücükaltı atardamarının devamı, koltukaltı çukurunu geçer ve komşu organlara bir çok dal verdikten sonra kol atardamarıyle devam eder. [*Ing.* Axillary artery; *Fr.* Artère axillaire].

~ **lenf düğümleri,** *anat.* Pek çoğu koltukaltında bulunan, kol ve meme lenfini toplayan lenf düğümleri. [*Ing.* Axillary ganglions; *Fr.* Ganglions axillaires].

~ **toplardamarı,** *anat.* ◘ **Toplardamar.**

~ **vuruşu,** *(eskrimde)* Kesici kılıçla, karşı yarışmacının koltukaltı kesimine yapılan vuruş. [*Fr.* Coup de flanc].

koltukçu, i. § ❶ Koltuk yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of armchairs]; § ❷ Eski eşyaları alıp satan kimse. [*Ing.* Old clothes man; *Fr.* Marchand de bric-à-brac]; § ❸ Kenar mahalle meyhanelerini işleten kimse, koltuk meyhanesi; § ❹ s. Yaranmak amacıyle birini övmeyi âdet edinmiş *(kimse).* [*Osm.* Müdahin].

koltukçuluk,-ğu, i. § ❶ Koltuk yapma veya satma işi; § ❷ Övme, methetme.

koltuklama, i. § ❶ Koltuk altına almak eylemi; § ❷ Kola girmek eylemi; § ❸ *mec.* Yaranmak amacıyle yapılan övgü.

koltuklamak (-i), § ● Koltuğu altına almak: *Bohçasını koltuklayıp evden kaçtı.* [*ing.* To take something under the arm; *Fr.* Prendre sous le bras]; § ❷ Koltuğuna girmek: *Karşıladılar, koltuklayıp içeri aldılar. İhtiyarı iki kişi koltuklayıp yukarı çektiler.* [*ing.* To support by the arm; *Fr.* Prendre par le bras]; § ● *mec.* Birine koltuklarını kabartacak sözler söylemek, bir kimsenin yüzüne karşı övgüde bulunmak.
☆ *Eşanl.* pohpohlamak, pohpohlemek, şımartmak, yüz vermek.

koltuklanmak, *öz. f.* Övücü sözlerle koltukları kabartılmak, pohpohlanmak.

koltuklu, s. Kol dayayacak yeri olan: *Koltuklu sandalye.* [*ing.* Having arm *(chair)*, armchair; *Fr.* A bras].
~ **sedir**, Arka dayayacak yeri düz olan ve tahta kısımları görülen kanape şeklinde koltuklu sedir. XVIII. inci asırda moda idi. [*Fr.* Paphos].

koltukluk,-ğu, i. *terz.* Terin elbiseye geçmemesi için elbisenin koltukaltına içten dikilen parça. [*Osm.* Subra; *ing.* Dress shield; *Fr.* Sous-bras]; § ❷ s. Koltuk kaplamaya elverişli *(döşemelik kumaş).* [*ing.* Gusset at the armpit of a garment].

kolumbarium, i. *Lat. columbarium.* Yakılmış ölü küllerini saklamaya yarayan duvarlarında oyuk bölmeler bulunan yeraltı evi. [*Fr.* Columbarium].

kolumbir, i. *It. colombiere. den.* Direk veya çubukların armalarının bağlandığı yer ile, üst ucundaki destemoralar arasında kalan kısmı. *(Ana direktekilere ana kolumbir, gabya çubuğundakine gabya kolumbiri denir).*

kolumbiye, ◘ Columbia.

kolumbiyum, i. *Fr. colombium, columbium, kim.* ◘ Niyobit.

kolümel, i. *Fr. columelle* < *It. columella. bly.* Uzun bir organın, her yanı boş veya dolu kovuklarla çevrili gerçek ekseni. *(Bu terim, özellikle şunları anlatır:* 1. *Küf mantarlarında spor kesesinin sap uzantısı;* 2. *Karayosunlarında sporlarla çevrili /bryales/ veya tepelikli /andreales/ kapsülün keser eksen dokusu;* 3. *Koloni yapıcı polip öbeklerinde kalker eksen;* 4. *Karındanbacaklılarda sarmal kabukların boş veya dolu ekseni).* [*ing.* Columella].

kolümnizasyon, i. *Fr. columnisation. tıp.* Rahim ve yumurtanın tedavisi amacıyle dölyolunu sıkıca tamponlama. [*ing.* Calumnization].

kolüri, i. *Fr. cholurie. tıp.* Idrarda öd elemanlarının özellikle öd boyalarının bulunması. *(Genellikle sarılıkta olur, fakat cildin sarılık hastalığına özgü renklerinin dışında da kolüri görülebilir).* [*ing.* Choluria].

kolüvyon, i. *Fr. colluvion. jeom.* Kısa bir mesafeli sürükleme ile oluşmuş çökelti. *(Kolüvyon, seyrek bitki örtüsü arasında akan yağmur suyu ile gelişir; su, balçık ve ince kumu beraberinde getirerek çukurlara ve yamaç eteklerine biriktirir).* [*ing.* Colluvium]. ◘ Kolüvyonlama.

kolüvyonlama, i. *jeom.* Kolüvyon oluşumu. [*Fr.* Colluvionnement].

kolye, i. *Fr. collier.* § ● Ipe dizilmiş küçük nesnelerden, birbirine geçirilmiş halkalardan meydana gelen ve boyuna takılan süs eşyası: *Zümrüt kolye. Boncuk* kolye. [*ing.* Necklace]. ☆ *Eşanl.* gerdanlık; §❷ *dok.* (a) Sabit vargellerde iğlere yatak vazifesi gören küçük madenî parça; (b) Jakar tezgâhlarının çengeline takılan jakar tipi halkası.

kolyeli, s. Kolyesi olan.
~ **ardıç kuşu**, *zool.* ◘ Ardıç.

kolyoz /kol:yoz/, i. *Yun. kolias* veya *kolios. zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımından Uskumrugiller *(Scombridae)* familyasından bir balık türü. Uskumruya çok benzer; bu yüzden uskumru ile karıştırıldığı bile olur. Fakat uskumrudan farklı olarak beyni dıştan görünür, gözleri de büyüktür. Uzunluğu 30-35 sm. Marmara, Akdeniz ve Karadeniz'de yaşar. Ağlarla tutulur. Yağlı olursa taze yenir; fakat genellikle tuzlanır. [*Lat. Scomber colias; Ing.* Spanish mackerel; *Fr.* Cavaluca, aourneau-bias, gros-yol, biar, bizet].

kolza /kolza/, i. *Fr. colza (Hollanda dilinde =coolzaad,* lahana tohumu) *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, şişkin kazık köklü, tohumları yağ bakımından zengin olan, hem yağ, hem de yem bitkisi olarak yetiştirilen bir yıllık bir bitki. Yan kökleri toprağın derinliklerine kadar uzar. En verimlisi kış çeşitleridir. Ağustosun ikinci yarısında veya eylül başlarında ekilir. Verimi ve ürün toplama zamanı bir çok iklim şartına bağlıdır. Tohumlarında % 29-34 sabit yağ vardır. yağı *(oleum Rapae)* linimentlerin hazırlanmasında, sabun sanayiinde ve özellikle sunî kauçuk yapımında kullanılır. Türkiye'de Trakya bölgesi, güney Marmara illerinde ekimi yapılır. [*Lat. Brassica napus* var. *Olifera; ing.* ve *Fr.* Colza]. ◘ *ŞEKİL: 92.*— SINAI BiTKiLER.
~ **yağı**, *kim.* Kuruyan yağlar grupundan olup kolza tohumlarından çıkarılan, açık veya koyu sarı renkte, hususî kokulu, aydınlatmada, çelikleri sertleştirmekte ve sunî kauçuk imalinde kullanılan bir yağ. [*Ing.* Colza oil; *Fr.* Huile de colza].
~ **yaprak piresi**, *zool.* ◘ Kolzatoprakpiresi.

kolza.yaprak.piresi. b. .i *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının *Chrysomelidae* familyasından, kolza, hardal ve şalgam yaprağı yiyen sıçrayıcı böcek. [*Lat. Psylliodes chrysocephala; Fr.* Psylliode].

koma[1], i. § ● Komak işi, koyma, yerleştirme, bırakma: *Kitabı aldığınız yere komanız gerek;* § ❷ *(eski türkçe'de)* Odalık, cariye.

koma[2], i. *Fr. coma. tıp.* Fizyolojik sebeplerle hastanın duyma, anlama ve hareket yetilerini kısmen veya tamamen yitirmesi ile meydana gelen derin bayginlık hali. [*Ing.* Coma]; ◉ ~ **dan kurtulmak**, *dey.* Baygın halden kurtularak kendine gelmek, ayılmak; ◉ ~ **ya girmek**, § ● *tıp.* Duyma, anlama ve hareket etme yetilerini kaybederek yarı ölü hale gelmek, kendinden geçmek. [*Ing.* To go into a coma]; § ❷ *arg.* Kendinden geçecek kadar sinirlenmek; ◉ ~ **ya sokmak** *(birini), arg. (Bir kimseyi)* Aşırı derecede dövmek; içinden çıkamayacak kadar güç bir duruma düşürmek; ◉ **diyabet** ~ **sı**, *tıp.* ◘ Diyabet.

koma[3], i. *Yun. komma,* kesinti. *müz.* Eski Yunanlılarda, eşit olmayan iki ses arasında kulakla seçilebilecek en küçük aralık. [*Ing.* ve *Fr.* Comma].
~ **bemolü**, *müz.* Türk musikisinde, bir sesi, bir koma, yani bir tam sesin dokuzda biri oranında alçaltan bemol çeşidi.
~ **diyezi**, *müz.* Türk musikisinde, bir sesi bir koma, yani bir tam sesin dokuzda biri oranında yükselten diyez çeşidi.

komak, i. ◘ Koymak.

komalık, s. Koma haline gelmiş.
~ **etmek**, *dey. arg.* Aşırı derecede sinirlenmesine yolaçmak; Döverek kıpırdamayacak hale getirmek.
~ **olmak**, *arg.* Çok yorulmak.

koman, i. Bir çeşit ibriğe verilen ad.

Komançi'ler, ç. öz. i. *etn.* Amerikalı yerli âşireti Bugünkü Wyoming topraklarında yaşarlardı. Sonra güneye sürüldüler, Oklahama'da kendilerine ayrılan bölgeye yerleştirildiler. Usta avcı ve iyi savaşçı olan Komançi'ler, koni biçiminde deri çadırlarda otururlardı. Elbiseleri de kalkanları gibi deriden ve püsküllerle süslüydü. Ucu taşlarla donatılmış oklar kullanırlardı. Cesur, zalim ve mükemmel savaşçılardı. Bugün sayıları 2.000'e düşmüştür. Bazı törenlerde kullandıkları mimiklerle dolu dilleri bugüne kadar kalmıştır. [*Ing.* ve *Fr.* Comanches].

komandit,-ti, i. *Fr. commandite* < *Lat. cum,* ile + *mandare;* eline teslim etmek. *ikt.* Ortaklarının bir kısmı yönetime karışmak hakkını taşımayan ve yalnız koydukları sermaye ölçüsünde sorumlu olan ticaret ortaklığı; ◉ **sermayesi paylara bölünmüş** ~ **şirket**, Bir ticaret ünvanı altında her türlü iktisadî konu ile uğraşmak üzere işlerinde en az bir komandite ve bir komanditer bulunmak üzere beş veya daha çok ortak tarafından kurulan sermayesi devredilebilen paylara bölünmüş, tüzel kişiliğe sahip ticaret ortaklığı.
~ **ortak**, *huk.* Komandit şirketin sınırsız sorumlu ortağı.
~ **şirket**, *tic. huk.* Bir ticarî işletmeyi müşterek ticaret ünvanı altında işletmek amacıyle kurulan, alacaklılara karşı, en az bir sınırlı, bir de sınırsız sorumlu ortağı bulunması gereken, tüzel kişiliğe sahip ticaret ortaklığı. [*Ing.* Commandite, commendam, limited or sleeping partnership; *Fr.* Societe en commandite].

komandite, s. *Fr. commandité. tic. huk.* Komandite ortak komandit şirketin sınırsız sorumlu ortağı.

komanditer, i. *Fr. commanditaire. tic. huk.* § ● Bir komandit şirkette ancak kendi koyduğu sermaye oranında borçlanan ortak; § ❷ Bir tesebbüsün veya bir topluluğun sermayesini kiralayan kimse. [*Ing.* Shareholder in a jointstock company].
~ **ortak**, *tic. huk.* Komandit şirketin sınırlı sorumlu ortağı. [*Ing.* Sleeping partner; *Fr.* Associe commanditaire].
~ **şirket**, *ikt.* Ortaklarından bir kısmının sorumluluğu sınırlanmamış diğer kısmının sorumluluğu ise koydukları sermaye ile sınırlanmış şirket.

komando, i. *Port commando.* § ● *ask.* Bağımsız olarak çalışan ve baskın, sabotaj v.b. gibi özel görevler yapan, az sayıda askerden kurulu birlik, çete, akıncı. [*Fr.* Commando]; § ❷ Komando birliğinde görevli asker; § ❸ *(geniş anl.)* Vurucu kuvvet.

komandör,-rü, i. *Fr. commandeur.* Şövalyelikte bir derece. [*Ing.* Commanden].

komanik, s. *Fr. comanique. kim.* Formülü $C_6H_4O_4$ olan pironkarboksilik asid için kullanılır; kelidonik asidin, havası boşaltılmış kapta ısıtılmasıyle elde edilir. [*Ing.* Comanic].

komar, i. *bot.* ◘ Ormangülü.

komatojen, s. *Fr. comatogène. tıp.* Komaya sebep olan hastalıklara veya ilâçlara denir: *Çok fazla ensülin enfeksiyonu, komantojendir.* [*Ing.* Comatogenous].

komatula, i. *Fr. comatule. zool.* Antedon'un yaygın adı. [*Lat.* ve *ing. Comatula; Fr.* Comatule].

komb, i. *Fr. combe. jeom.* Antiklinolin kubbesinde yumuşak tabakalar üstüne yığılmış sert tabakalardan meydana gelme içi boşalmış çöküntü. [*Ing.* Dale, dell, coomb, combe].

kombina /kombi:na/, i. *Fr. combinat.* § ● Birbirini tamamlayan kuruluşların topu: *Tarım kombinası;* § ❷ Aynı ekonomik bölgede, tek bir yönetim örgütüne bağlı olarak endüstri kurumlarının meydana getirdiği grup. [*Ing.* Combine; *Fr.* Entente industrielle]; § ❸ S.S.C.B.'de tek bir iktisadî bölge ve tek bir idarî teşkilât altında dayanışık faaliyet gösteren birçok sanayi tesisinin gruplaşması. *(Kombina düşey bir merkezileşmeyi gerçekleştirir; mesela Ural-Kuznetsk maden kömürünü birleştiriyordu; bugün yerini çok az masrafla Karaganda kömür havzasını Ural'a birleştiren bir kombina almıştır. Kombinalar, tröstlerin yanı sıra Sovyet sanayi teşkilâtının temel unsurlarıdır. Kombina kelimesi yakın bir anlamla S.S.C.B.'den başka ülkeler için de kullanılır).*

kombinatör, i. *Fr. combinateur elek.* Elektrik âletleri ve makineleri arasında çeşitli bağlantılar kurmaya yarayan âlet. *(Tamburlu kombinatör, kamlı kambinatör v.b.)* [*Ing.* Combiner, contriver]; § ❷ *telekom.* Creld telgraf âletinde, yazılmış kelime

gruplarını çözmekle görevli organ. *(Her biri belli bir sıradaki kod elemanına karşılık olan ve her birinin, bir çalışma ve bir dinlenme konumu bulunan beş çarktan meydana gelir).*

kombinatuvar, i. *Fr. combinatoire. psik.* Jean Piaget'ye göre, biçimsel düşüncenin temel yapılarından biri. *(Bu yapı, önermesel işlemlerin gösterdiği gibi, hem varsayım ve fikir alanında, hem de pratik problemler karşısında kalan yeniyetmelerin veya delikanlıların davranışlarında görülür).*

~ analizi, *mat.* Kimi işlemler veya işlemlerin kombinezonuyle elde edilmiş sonlu eleman grupları incelenen matematik alanı. [*Ing.* Combinatory analysis; *Fr.* Analyse combinatoire].

kombine, i. *Fr. combiné. i. sp.* Değişik özellikte yarışları kapsayan ve bunlardan elde edilen sonuçların toplanmasıyle derecelenmesi yapılan müsabaka: *Atletizmde kadınlararası pentatlon ve erkeklerarası dekatlon müsabakaları en ünlü kombinelerdir. (Dağ kombinesi, derecelenme kayakla iniş ve slalom yarışlarında elde edilen sonuçların toplanmasıyle yapılır. Kuzey Avrupa kombinesi, kayak sporunda derecelenme 15 km. yarışı ve atlama müsabakalarından elde edilen sonuçların toplanmasıyle yapılır).*

~ bilet, *sin., tiy.* ve *sp.* Bir dönemdeki gösteriler veya karşılaşmalar için toplu olarak satılan bilet.

~ harekât, *ask.* ◘ **Mürekkep harekât.**

~ uçak, *hava.* Uçak ile jiroplan arası hava taşıtı. [*Ing.* Combined plane; *Fr.* Combiné].

kombinezon, i. *Fr. combinaison.* § ❶ **Bir işin başarıya ulaşması için alınan tedbirler, yapılan hesaplar; Düzenleme, tertip:** *İşin devamı için bir kombinezon bulmak gerek.* [*Osm.* Tertip; *Ing.* Combination, arrangement, way]; § ❷ **Kadınların iç çamaşırı olarak giydikleri ince kumaştan yapılmış kısa, kolsuz ve yakasız gömlek, entari.** *(Bunlara biçimlerine göre külotlu kombinezon, uzun kombinezon veya prenses adları verilir).* [*Ing.* Slip]; § ❸ *mat.* **Verilmiş** *m* **nesneden biri veya öbürünün,** *n* **dizisini seçme şekillerinden her biri:** *Yalnız seçmelerin sırası değişirse kombinezon değişmez.* [*Ing.* Combination]; ◉ **~ lu kalıtım,** Ana ve babalardan çeşitli nitelikler alan bir ana-babanın bu çeşit niteliklerinden ayrı bir tipte çocuğun meydana gelmesi durumu. Bu tip çocuklar kısmen anayı, kısmen de babayı andırırlar; ◉ **akromat kombinezon,** *fiz.* Bir araya getirildiklerinde *(kombine edildiklerinde)* akromatik özellikler gösteren mercekler veya prizmalar sistemi. [*Fr.* Achromatic combination]; ◉ **n, m'den küçük olmak üzere n'er n'er alınmış m nesnenin basit ~ u,** *mat.* Bu nesnelerden *n* tanesini alarak kurulan ve ikisi, en az bir nesnenin yapısı sebebiyle birbirinden farklı olan düzenler. [*Fr.* Combinaisons simples de m objets pris n à n, n/étant inférieur à m]; ◉ **tam ~ veya n'er n'er alınmış m nesnenin tekrarlı ~ u,** *mat.* Bu nesneleri, her biri n kere alınmış olmak üzere *n* sayılı gruplar halinde birleştirerek elde edilen ve ikisi, bu nesnelerin yapıları değil de sıraları sebebiyle birbirinden farklı olan düzenler. [*Fr.* Combinaisons complètes ou combinaisons avec répétition, de m objets pris n à n].

kombu, i. *jap.* Suyosunlarından yapılan bir Japon yemeği. [*Ing.* ve *Fr.* Kombu].

kombüran, i. ve s. *Fr. comburant.* ◘ **Yakıcı..**

komedi, i. *Fr. comédie < Yun. komedia > Lat. commoedia > It. commedia.* § ❶ **Genellikle güldürmek amacını güden manzum veya mensur tiyatro oyunu; ya durumların ve kişilerin uyuşmazlığını belirtir veya çağdaş törelerin hicvedilmesini ya da insanlığın kusurlarını ve gülünç yönlerini gösterir.** [*Ing.* Comedy; *Fr.* Comédie]; § ❷ *mec.* Yalan ve yapmacık söz veya davranış; sahte davranış; § ❸ Bu türde yazılmış tiyatro eserlerinin tümü; Bu eserlerin meydana getirdiği edebi tür; § ❹ Gülmeye yolaçan, gülünç olay veya olaylar bütünü; ◉ **acıklı ~,** *ed.* Acıklı ve ağlatıcı yönleri gülünç taraflarından fazla olan komediler. [*Fr.* Comédie larmoyante, comédie dramatique]. ☆ *Eşanl.* **dramatik komedi;** ◉ **âdetler ~ si,** Bunlar toplumsal gelenek *(anane)* ve âdetleri gösteren komedilerdir. [*Fr.* Comédie de mœurs]; ◉ **Amerikan ~ si,** *sin.* ◘ **Amerikan;** ◉ **antik ~,** ◘ **Antik;** ◉ **aşk ~ si,** ◘ **Aşk;** ◉ **baleli ~,** *ed.* Müzik ve dans gibi unsurların katıldığı komedi. [*Fr.* Comédie-ballet]; ◉ **bulvar ~ si,** *tiy.* ◘ **Bulvar;** ◉ **bürlesk ~,** *tiy.* ◘ **Bürlesk;** ◉ **büyükler ~ si,** *ed.* Kıralları, prensleri, büyükleri gösterene denir; ◉ **çobansı ~,** *ed.* Çobanların veya kadın çobanların aşklarından bahseden komedi. [*Ing.* Pastoral comedy; *Fr.* Comédie pastorale]; ◉ **danslı ~,** ◘ **Dans;** ◉ **dolantılı ~,** *ed.* Olayların karışıklığıyle merak uyandırana denir. [*Ing.* Comedy of intrigues; *Fr.* Comédie d'intrigue]. ◉ **dor (sicilya) ~ si,** *ed.* ◘ **Dor.** ◉ **entrika ~ si,** *ed.* Olayların içiçeliği ve birbiriyle bağıntısına dayanan komedi. [*Ing.* Comedy of intrigues; *Fr.* Comédie d'intrigue]. ◉ **eski ~,** *ed.* Orta dönem komedisi. ◉ **eski klâsik ~,** *ed.* Yunan komedisinin I. Ö. 480 yılına doğru başlayan en eski, korolu komedisi. ◉ **fars ~ si,** Vakaları, çok mübalâğalı ve gayri tabiî hâdiselerle doldurarak güldürme ve satir tarzıyle arasındaki fark, mübalâğa ve gayri tabiîlikten ibaret olan komediler. [*Fr.* Farce]. ◉ **hafif ~,** *ed.* Basit ve hafif mevzulu, aşka ve hisse ait komediler. [*Ing.* Light comedy; *Fr.* Comédie légère]. ◉ **hicvi ~, hiciv ~ si,** *ed.* Zamanın toplumsal siyasî bütün olayların hiciv yoluyle eleştiren komediler. [*Ing.* Satiric(al) comedy; *Fr.* Comédie satirique]. ◉ **hissî (duygusal) ~,** *ed.* Aşk tema'sının ağır bastığı komedi. *(Diyaloglarda şiir niteliğini de taşır. Oyun süresince seyirci ne kahkahalarla gülebilir, ne de gözyaşı dökebilir. Bazı sahnelerde seyirci tam gözyaşı dökmek üzereyken bir kelime oyunu yahut küçük bir sürprizle gülümser. Örnek W. Shakespeare'in As You Like It'i /Size Nasıl Geliyorsa, öyledir/; Cevat Fehmi Başkut'un Paydos'u).* [*Ing.* Sentimental comedy; *Fr.* Comédie sentimentale]. ◉ **italyan ~ si,** *ed.* Sahneye geleneksel kişileri *(Arlequin, Pierrot)* çıkaran italyan asıllı kaba komedi. [*Ing.* Italian comedy; *Fr.* Comédie italienne]. ◉ **kahramanlık ~ si,** *ed.* Şanlı serüvenler yaşamış kralları, prensleri ve diğer önemli kişileri canlandıran komedi türü. [*Fr.* Comédie héroïque]. ◉ **karakter ~ si,** *ed.* Bir karakterin psikolojik tahlilini konu olarak alan komedi. [*Ing.* Character comedy; *Fr.* Comédie de caractère]. ◉ **klâsik ~** *tiy.* Fransa'da Molière (XVIII. yüzyıl). Almanya'da Lessing (XVIII. yüzyıl) ile en ünlü temsilcilerini bulan komedi türü. [*Ing.* Classical comedy; *Fr.* Comédie Classique]. ◉ **masal ~,** *ed.* Tabiatüstü olayları yansıtan ve bunları canlandırmak için tiyatroda makinelerden faydalanan komedi. [*Ing.* Fairy-play; *Fr.* Comédie-féerie, comédie à machines, féerie]. ◉ **müzikli ~,** *ed.* XIX. yüzyılların sonundan itibaren A.B.D. ve İngiltere'de yaygınlaşan müzik, şarkı, dans ve şiiri birleştiren gösteri. [*Ing.* Musical comedy; *Fr.* Comédie musicale]. ◉ **oluntulu ~,** *ed.* Sahneleri birbirine bağlı olmadan ve tutarlı bir konuya dayanmadan art arda sıralanan komedi. [*Ing.* Episodic(al) comedy; *Fr.* Comédie episodique, comédie à tiroirs]. ◉ **orta klâsik ~,** *ed.* Yunan komedisinin korosu kaldırılmış ve gelişmiş olanı. ◉ **parçalı ~,** *ed.* Sahneleri birbirine bağlı olmayan komedi. ◉ **safahatli ~,** *ed.* ◘ **Oluntulu komedi.** ◉ **sınıf ~ si,** *ed.* ◘ **Yergi komedisi.** ◉ **son klâsik ~,** *ed.* Yunan komedisinin İskender zamanına rastlayanı. ◉ **tarihî ~,** *ed.* Mevzuları tarihî olan komediler. [*Ing.* Historic(al) comedy; *Fr.* Comédie historique]. ◉ **töre ~ si,** *ed.* Bir devrin, bir toplumun, bir sınıfın törelerini yansıtan komedi. [*Ing.* Moral comedy; *Fr.* Comédie de mœurs]. ◉ **vodvil ~,** *ed.* Şarkı ile karışık komedi. [*Ing.* Light comedy, voudeville; *Fr.* Comédie-vaudeville]. ◉ **yergi ~ si,** *ed.* Bazı sınıfların gülünç yönlerini yansıtan komedi türü. [*Fr.* Comédie de genre]. ☆ *Eşanl.* **sınıf komedisi.** ◉ **yüce ~,** *ed.* Farslardaki kaba ve kolay güldürme yollarına başvurmadan karakterleri inceleyen ve törelerini yansıtan komedi. [*Ing.* High comedy; *Fr.* Haute comédie].

~ oynamak, *dey.* Bir kimsenin aslında hissetmediği duyguları varmış gibi gösterdiğini belirtmek için kullanılır. [*Ing.* To play comedy; *Fr.* Jouer la comédie].

komediyen, i. *Fr. comédien,-enne.* ◘ **Komedyen.**

komedon, i. *Fr. comédon < Lat. comedere,* yemek. Yağ bezlerinin deliklerini tıkayan ve havada kalarak yüzdeki kara lekeleri meydana getiren yağ tıkaç. *(Bezin boşaltma kanalı, parmak arasında sıkmakla veya bir komedon çekicisi yardımıyle çıkarılabilen bir yağ silindiri ile doludur. Komedon sebore'nin belirtilerinden biridir).* [*Ing.* Comedon].

☆ *Eşanl.* **yağ kurdu.**

komedya, i. ◘ **Komedi.**

komedyacı /komed:yacı/, s. Sözleri ve davranışları yalan ve yapmacık olan, yalan dolanla iş çeviren *(kimse).* [*Ing.* Comedian; *Fr.* Comédien,-enne].

komedyen, i. *Fr. comédien,-enne. tiy.* Komedi oynayan oyuncu: *Aynı sözü bir komedyen edasıyle tekrar etti.* [*Ing.* Comedian; *Fr.* Comedien,-enne].

☆ *Eşanl.* **komedyacı.**

komenik, s. *Fr. coménique.* Formülü $C_6H_4O_5$ olan hidroksikomanik asid için kullanılır; 150° C'a doğru mekanik asidin karbon dioksidini kaybederek ayrışmasından elde edilir. *(280° C'a doğru hidromekanik asid $C_5H_4O_5$ halinde ayrışır).* [*Ing.* Comenic].

komensalizm, i. *Fr. commensalisme.* ◘ **Ortakçılık.**

komet, i. *Fr. comète < Yun. kome,* saç > *kometes* > *Lat. cometa.* ◘ **Kuyrukluyıldız.**

komi, i. *Fr. commis.* § ❶ İşyeri müstahdemi; § ❷ Lokantalarda garson yardımcısı. [*Ing.* Commis, under waiter].

komik, s. *Fr. comique.* § ❶ Güldürücü, şakacı: *Komik kız. Komik bir arkadaş.* [*Ing.* Comic, comical]; § ❷ Gülünç, gülme duygusu uyandıran: *Özellikle Tevfik onu, kendi dilediği gibi yaptığı için çok komik tarafları var. Bu o kadar beklenmedik ve komik bir şeydi ki, neredeyse kahkahayı fırlatacaktı;* § ❸ i. *tiy.* Soytarı; ◉ **komiğe çıkmak,** *dey.* Komik rolü yapmak: *Cezayir entarisi ile Amerikan filminde komiğe çıkmak, pek de rüya bozucu bir şey;* ◉ **~ i şehir,** ◘ **Komikişehir.**

~ opera, *tiy.* ◘ **Gülünçlü opera.**

~ sahne, ◘ **Gülünç sahne.**

komikişehir, b. i. *komik + Ar. şehir,* meşhur, *tiy.* Tülûat tiyatrosunda üstünlüğünü çevresine kabul ettiren oyuncuya eski esnaf geleneklerine uyularak özel bir törenle verilen ünvan.

komiklik,-ği, i. Komedinin, çeşitli komedi türlerinin ayırt edici özelliği. [*Ing.* Buffoonery; *Fr.* État d'être comique]. ☆ *Eşanl.* **soytarılık, maskaralık.** ◉ **durum komikliği,** Kişilerin içinde bulundukları durumlardan doğan komiklik. [*Ing.* Buffoonery of situation; *Fr.* Comique de situation]. ◉ **hareket komikliği,** Kişilerin davranış veya tutumlarından ileri gelen komiklik. [*Ing.* Buffoonery of gestures; *Fr.* Comique de gestes]. ◉ **karakter komikliği,** Bir karakterin geliştirilmesinden meydana gelen komiklik. [*Ing.* Buffoonery of character; *Fr.* Comique de caractère]. ◉ **kelime komikliği,** § ❶ Kelimelerin beklenilmedik çakışmalarından, seçiminden, alışılmadık şekiller kullanımından doğan komiklik. [*Ing.* Buffoonery of

words; *Fr.* Comique de mots]. § ❷ *(geniş anl.)* Komik olma hali, güldürücü niteliği ol. ma. [*Ing.* Buffoonery of words; *Fr.* Comique de mots].

~ etmek, Güldürmek, komiğe yakışacak davranışlarda bulunmak. [*Ing.* To amuse people, to do funny things].

Kominform, öz. i. *Rus. Kom /munistçeskaya/ inform /atsiya/* kelimelerinin kısaltması. Komünist partileri tarafından 1947 eylülünde Varşova konferansıyla kurulan ve Nisan 1956'da lağvedilen haber alma bürosu. [*Ing.* ve *Fr.* Kominform].

Komintern, öz. i. *Rus. Kom/munistçeskiy/Intern /atsional/, Komünist Enternasyonal kelimelerinin kısaltması, Rus komünistlerinin* III. Enternasyonal'e verdikleri ad. 1943'te lâğvedilen, Komintern'in yerine 1947'de Kominform kuruldu. ◘ **Komünizm**. [*Ing.* ve *Fr.* Komintern].

komiser, i. *Fr. commissaire.* § ❶ Güvenlik örgütünde üçüncü aşamaya yükselmis polis görevlisi. [*Ing.* Superintendent of police; § ❷ Ortaklıkları ve toplantıları hükümet adına denetlemekle görevli kimse. [*Ing.* Auditor; *Fr.* Auditeur]. ◉ **borsa ~ i**, *ikt.* ◘ Borsa; ◉ **hükûmet ~ i**, *huk.* ◘ **Hükûmet**.

komiserlik,-ği, i. § ❶ Komiser olma hali: *Üç yıl komiserlik yaptıktan sonra istifa etti.* [*Ing.* Duty of a superintendent of police; *Fr.* Charge d'un commissaire]; § ❷ Komiserin makamı: *Komiserliğe giderek durumu anlattılar.* [*Ing.* Comissariat, police station; *Fr.* Commissariat].

komis'ler, *Fr. comices < Lat. comitia, cum,* ile + *ire* gitmek. *esk.* § ❶ *Rom.* Yasama gücü, adlî ve dinî alanlarda çesitli ayrıcalıkları, yüksek memurları seçme hakkı bulunan halk meclisleri. [*Ing.* Comitia]. § ❷ Örneklemeyle XIX. Yüzyılda siyasî meclisler üyelerini v.b. tayin etmek üzere birlesen seçiciler kurulu. [*Ing.* Electoral meeting]. § ❸ *(Geniş anlamda)* Ticarî, sınaî v.b. alanlarda aynı faaliyeti gösteren kişilerden meydana gelen ve bu faaliyetle ilgili meseleler üzerinde tartışan veya ödüller veren kurul; ◉ **tarım ~ i**, Yarışmalar düzenleyip ödüller dağıtarak tarımın geliştirilmesini sağlamak üzere toprak sahipleriyle çiftciler tarafından kurulmus özel dernekler. [*Ing.* Agricultural show; *Fr.* Comices agricoles].

komisürotomi, i. *Fr. commissurotomie. cerr.* Birbirlerine birleşme yerlerine yakın bir noktada yapışmış kalb kapakçıkların' ayırmaktan ibaret olan kalb ameliyatı. *(Bu müdahale kalb derinliklerindeki darlıkların giderilmesi amacını güder. Mitral komisürotomi uzun zamandan beri en çok uyguiananıdır. Genellikle sol kulakcıktan geçirilen parmak veya bir âlet sol kulakçığın içine sokulur).* [*Ing.* Commissurotomy].

komisyon, i. *Fr.* commission. § ❶ Bir tasarıyı, bir teklifi incelemek, bir konuda görüşünü bildirmek, bir hizmeti yerine getirmek için bir kurulun içinden seçilen üyelerden meydana gelen küçük topluluk. [*Osm.* Encümen; *Ing.* Board, committee]. ☆ *Eşanl.* yarıkurul; § ❷ *ikt.* Başkası hesabına yapılan veya aracılığı edilen bir alışverişten alınan yüzdelik. [*Osm.* Bey'iye; *Ing.* Commission] ◉ **asgarî ücret tesbit ~ u**, *iş. huk.* ◘ **Asgarî**; ◉ **Bakanlık inzibat ~ ları**, *huk.* ◘ **İnzibat**; ◉ **erzak muayene ~ u**, *den.* ◘ **Erzak**; ◉ **il İnzibat ~ ları**, *huk.* ◘ **inzibat**. ◉ **ilçe inzibat ~ ları**, *huk.* ◘ **İnzibat**; ◉ **karma ~**, *huk.* Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet senatosu üyelerinden bazılarının, Anayasa ve kanunların öngördüğü sekilde biraraya gelerek meydana getirdikleri kurul. [*Fr.* Commission mixte]. ◉ **muayene ~ u**, *den.* Deniz ticaret gemilerinin sefere çıkmak için iyi durumda bulunduğundan emin olmak için deniz ticaret dairesi memurlarından kurulu ve gemileri muayene ile yükümlü komisyon. [*Fr.* Commission de visite].

~ çavuşu, *teşk, tar.* Osmanlı İmparatorluğunda belediye zabıta işlerine bakan memur. *(İlk zamanlar bu işe bakmakla görevli olanlara kavas denirdi. Komisyon çavuşu özellikle üniformalı olurdu. Bu görevlilerin sivil gezenlerine tebdil, tebdillerin başına tebdil etkisi veya baştebdil denildi).*

☆ *Eşanl.* **belediye çavuşu.**

~ işi, Alıcılarla satıcılar arasında aracılık işi. [*Ing.* Commission business; *Fr.* Commerce *(affaire)* de commission].

komisyoncu, i. *ikt.* ve *sosy.* Alım-satım ve taşıt gibi ticarî işlerde alıcı ile satıcının birbirini bulmasını ve anlaşmalarını sağlayan ve buna karşılık belirli bir yüzde alan kimse. [*Ing.* Commissioner, commission agent, factor; *Fr.* Commissionnaire]. ◉ **borsa ~ su**, *ikt.* ◘ Borsa; ◉ **gümrük ~ su**, *huk.* ◘ **Gümrük**.

komisyonculuk,-ğu, i. Komisyoncunun yaptığı iş. [*Ing.* Factorage, commission; *Fr.* Courtage].

komisyoner, i. *Fr. commissionnaire.* ◘ **Komisyoncu**.

komita /komi:ta/, i. *Isl.* Siyasal bir amaca ulaşmak için silâh kullanan gizli topluluk, gizli ve ihtilâlci örgüt. [*Ing.* Revolutionary committee, secret society; *Fr.* Comité].

komitacı, i. Komita mensubu olan kimse, gizli bir ihtilâl örgütünden olan. [*Ing.* Member of a secret revolutionary society, comitadji; *Fr.* Comitadji, komitadzı, komitacı].

komitacılık,-ğı, i. § ❶ Komitacı olma hali; komitacı işi ve mesleği. [*Fr.* Affaire ou profession d'un comité secret]. § ❷ Komitacıya özgü davranış.

komite /komi:te/, i. *Fr.* comité. § ❶ Bir tasarıyı, bir teklifi incelemek üzere herhangi bir meclis veya merci tarafından görevlendirilen kimseler topluluğu [*Ing.* Council]. ☆ *Eşanl.* **encümen**; § ❷ Herhangi bir konu üzerinde düşünmek veya belli bir işi yapmak amacıyle görevlendirilmiş kimselerden meydana gelen ve üye sayısı sınırlı ufak bir çalışma grupu. Komite sözü yerine bazı «komisyon» sözü de kullanılmaktadır. [*Ing.* Committee, board]; ◉ **idare ~ si**, *huk.* ◘ **idare**; ◉ **işbirliği ~ si**, *küt.* ve *iş. huk.* ◘ **işbirliği**.

~ çalışması, Ortaklaşa ilgi ve amaçlara erişmek için iyi bir ortam yaratan bir çalışma şekli. *(Komite çalışmalarının ele alacağı konuyu, öğrencisinin ilgilisini tesbit eder. İşler tamamlanınca, komite, araştırma ve buluşlarından bütün sınıfın faydalanması amacıyle yapılanları sınıfta anlatır. Komite çalışmaları işbirliğini ve sorumluluk fikrini geliştirir, kişisel farkları azaltır ve öğrencilere yapıcı bir şekilde anlatma tecrübesi sağlar)*

komma, i. ◘ **Koma**[1].

kommensalizm, i. *zool.* ◘ **Ortakçılık**.

komod, i. *Fr. commode.* Küçük çekmeli çamaşır dolabı. [*Ing.* Chest of drawers].

☆ *Eşanl.* **. omodin.**

komodin, i. *It. comodine.* Karyolanın yanı başına konulan üstü masa biçimindeki çekmeceli küçük dolap. [*Ing.* Chest of drawers, commode].

komodor, i. *ing, commodore.* § ❶ *den.* Bir kuruluşa bağlı yolcu gemilerinin en kıdemli kaptanı. [*Ing.* Commodore]; § ❷ Yat kulübü başkanı; § ❸ Amiral yetkisi olan deniz subayı. [*Ing.* Commodore]; ◉ **filotilla ~ u**, *ask. den.* ◘ **Filotilla**.

~ forsu, *den.* Komodorların sancak gemisi olarak intihap ettiği gemilere çekilen sancak.

~ gemisi, *den.* Komodorun komuta ettiği filotilla içinde daimî surette bulunduğu gemi.

komoment, i. *Fr. comoment mat.* **kayan iki** $\overrightarrow{AB}$ **ve** $\overrightarrow{CD}$ **vektörünün ~ i**, *mat.* $\overrightarrow{CD}$ vektörü ile $\overrightarrow{AB}$ vektörünün C'ye göre momentinin skaler çarpımı. *(AB ve CD vektörü kendi etki çizgileri üzerinde kayarsa komoment değişmez; üstelik bu komoment değişlidir).* [*Fr.* Comoment de deux vecteurs glissants].

komos, i. *Yun. esk.* § ❶ M. Ö. V. Yüzyıldan öncesine ait dor eğlenceleri. Bunlara Dionysos şerefine yapılan erkeklik organı ile ilgili dans ve şarkılar da eklenirdi. [*Ing.* ve *Fr.* Comos]; § ❷ Bu eğlencelerde verilen şölen. [*Ing.* ve *Fr.* Comos]. § ❸ Şölen şarkısı. *(VI. Yüzyılın sonlarına doğru büyük Dionysos şenliklerinde yer alan ve yalnız koro ile söylenen komos, komedinin başlangıcıdır).* [*Ing.* ve *Fr.* Comos].

kompakt, s. *Fr. compact. mat.* ◘ **Sıkışık**.

kompansasyon, i. *Fr. compensation.* § ❶ Kiliring ve takas. [*Ing.* Compensation]. § ❷ *tıp.* Sistemler veya organlarda bir bölümün çalışması bozulduğu zaman diğer bir bölümün fazla çalışarak onun işini üzerine alması. [*Ing.* Compensation].

~ ekranı, *matb.* En çok kullanılan ve fena etki yapan kuvvetli renk ışıklarını hafifletmeye yarayan fotoğraf ekranına verilen ad. [*Ing.* Compensation strainer; *Fr.* Ecran compensateur].

komparatör,-rü, i. *Fr. comparateur.* § ❶ *metrol.* Bir parçanın boyutunu bir ölçeğin boyutuyle karşılaştırmaya yarayan âlet. [*Ing.* Comparator]. § ❷ *sibern.* Iki işareti karşılaştıran ve farklarını ölçen eleman. *(Genellikle karşılaştırılan iki işaret ve aralarındaki fark, fiziksel olarak, potansiyel farkı veya akım şiddeti gibi aynı nitelikteki büyüklükler biçiminde ortaya çıkar).* [*Ing.* Comparator, dial indicator]. ☆ *Eşanl.* **karşılaştırıcı**; ◉ **çevirici ~**, *sibern.* Bir işaretin fiziksel niteliğini değiştiren çevirici elemanın görevivle komparatörün görevini birlestiren eleman. [*Ing.* Translator comparator; *Fr.* Comparateur traducteur]; ◉ **pnömatik ~**, *tekn.* Açık ucu ölçülecek parçanın yakınında bulunan bir tübü besleyen havanın basınç değişimleri yardımıyle çok zayıf kalıntıları belirlemeye yarayan komparatör. [*Ing.* Pneumatic comparator; *Fr.* Comparateur traducteur].

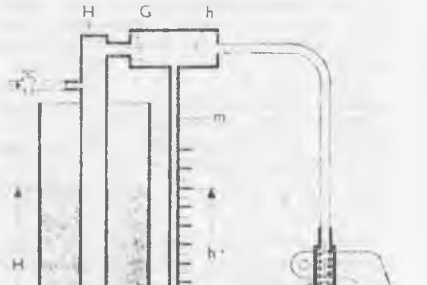

ŞEKİL: **KOMPARATÖR.** Supap (O) çubuğu (t) ölçülecek parça (p) üzerine oturur. Sabit basınç üretecinden (H) gelen ve çaplanmış delikten (G) geçen hava supapla (O) kendi yuvası arasında akar. Debi kaldırma göreviyle parça bayutlarının değişikliklerine bağlı olarak değişir. Basınçölçer (m) debi değişmelerinden doğan basınç farklarını (h) kaydeder.

---

kompartıman, i. *Fr. compartiment<Lat. compartiri*, pay etmek < *It. compartimento.* § ❶ *demir.* Yolcu trenlerinde vagonların bölmelerle ayrılmış kısımlarından her biri *(her kompartımanın ayrı kapısı ve yolcuların yerleşmesi için kanepeleri, fileleri v.b. vardır).* [*Ing.* Compartment of a railway carriage]. ◘ *ŞEKİL: 572.* ~ **TREN.** § ❷ *ask.* Arazi kompartımanı, orman, akarsu, tepe, sunî sis perdesi v.b. gibi doğal ve sunî engellerle kesin olarak sınırlanmış, bütün derinliği boyunca görüş imkânları sağlayan arazi bölgesi.

kompas, kumpas, i. *Fr. compas.* § ❶ *metrol* Genellikle küçük uzunlukları, çapları ve kalınlıkları ölçmeğe yarayan hassas âlet. [*Ing.* Compass]. § ❷ *den.* Gemici pusulası. [*Ing.* Compass]. § ❸ *telekom.* Telgraf tellerinin çapını ölçmeğe yarayan âlet. [*Ing.* Com-

pass]. ◉ **çap** *(veya kalınlık)* **~** ıı, *metrol.* Duruma göre, bir cismin dış çapını *(dış çap kompası)* veya bir borunun, bir silindirin, bir silâhın namlusunun iç çapını ölçmeğe yarayan kompas. [*ing.* Cal(l)ipers; *Fr.* Compas d'épaisseur, compas de calibre, compas sphérique]; ◉ **kaba ~**, *den.* ◘ **Kaba**; ◉ **sürmeli ~**, *metrol.* Kalınlıkları veya çapları ölçmek için atelyelerde çok kullanılan, bir cetvel üzerinde kayabilen bir sürgü kısmı olan hassas ölçü âleti. ◘ *ŞEKİL: 134.* — **ÇİLİNGİR ÂLETLERİ.**

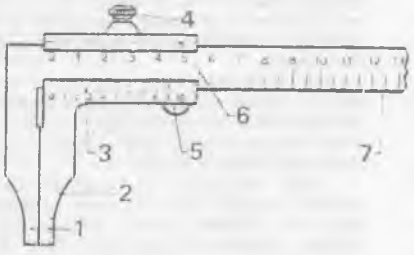

ŞEKİL: 323. — **KOMPAS.** 1. Sabitgaga. 2. Hareketli gaga. 3. Verniye. 4. Sıkma vidası. 5. Itecek. 6. Sürme. 7. Cetvel.

Kompas, öz. i. *astr.* ◘ **Pusula.**

kompaund, s. *ing. compound,* birleşik. *mek.* ◘ **Kompund.**

komper, i. *Fr. compere.* § ❶ Katoliklerde yeni doğan çocuğun isim babası. [*ing.* Godfather]. § ❷ Revü denilen müzikli ve danslı sahne eserlerinde sahne ve tabloları önceden halka takdim ederek tanımlayan ve eski Türk orta oyunlarındaki Peşekâr rolünü oynayan erkek artist olup bunun bir de kadın eşi olur ve ona da kommer denirdi. [*ing.* Announcer; *Fr.* Compere].

kompetan, i. *Fr. competent,-ente.* Uzman, bir işi iyi bilen, bir şey üzerine doğru yargı verebilen. [*ing.* Expert].

kompilatör,-rü, i. *Fr. compilateur, bilgi - işlem.* ◘ **Derleyici program.**

komple, s. *Fr. complet.* § ❶ Dolu, dolmuş: *Sinema komple;* § ❷ Eksiksiz, gerekli her şeyi tamam olan: *Komple pansiyon.* [*ing.* Complete, whole]. ☆ *Eşanl.* **mükemmel.** § ❸ Takım, aynı madde, kumaş v.b. den yapılmış olan: *Komple elbise. Komple sofra takımı.* [*ing.* Suit]. § ❹ *mec.* Aranan bütün nitelikleri kendisinde toplayan *(kimse): Komple adam.* [*ing.* All-round].
~ atlet, *sp.* ◘ **Atlet.**
~ hadde, *met.* Üst üste konmuş en az iki hadde silindirinden ve bunları harekete geçirmek için gerekli bütün âletlerden meydana gelen hadde.

kompleks, i. *Fr. complexe* < *Lat. complecti,* kucaklamak > *complexus.* § ❶ Karmaşık olan, birçok kısım veya birçok unsurdan meydana gelen *(kimse veya şey).* § ❷ *psik.* ve *psiky.* İçgüdüye dayanan cinsel ve saldırgan itimleri, sosyal kaynaklı yasaklarla karşı karşıya getiren bilinçdışı çatışma. [*ing.* Complex]. ◉ **aktif ~**, *kim.* Kimyasal reaksiyonlar sırasında, moleküllerin ne reaktif ve ne de ürün olarak kabul edebildikleri kısa ömürlü bir intikal hali. Aktif kompleks, reaksiyon grafiği üzerindeki maksimum enerji noktasıdır. [*ing.* Activated complex]. ◉ **aşağılık ~ i,** *psik.* ve *psiky.* Bir kimseyi, kendi değerini küçümsemeye sürekli olarak yönelten duygunluk, zekâ ve irade faktörlerinin tümü; kişinin kendini aşağı görmesi. [*ing.* Inferiority complex; *Fr.* Complexe d'inferiorite]. ◉ **Elektra ~ i,** *psik.* § ❶ Kız çocuğunun sevgisini aşırı bir şekilde babası üzerinde toplaması. § ❷ Psikoanalize göre, kız çocukların bilinçli veya bilinçsiz olarak babaları ile cinsel ilişkiler kurma arzusu. Bu arzuyu duyan kız çocuğu annesini rakip olarak görür ve ona karşı düşmanca duygular geliştirir. ☆ *Karş. (erkek çocuklarda görülen)* **Ödipüs kompleksi;** ◉ **hadımlık ~ i,** *psiky.* Özellikle erkeklerde cinsiyet organlarının kusurlu oluşundan ileri gelen veya böyle bir kusurluluk korkusundan doğan kompleks. [*ing.* Castration complex; *Fr.* Complexe de castration]. ◉ **iğdişlik ~ ı,** *psik.* Cinsiyet organlarını kaybetme korkusu. *(Psikoanalizciler bu durumu şöyle açıklarlar. Erkek çocuk, bütün insanların bir penise sahip olmadıklarının farkına vardığı an bu yokluğu bir kaybetme şeklinde yorumlar ve kendi cinsiyet organlarını da işleyeceği herhangi bir hata yüzünden kaybedebileceği korkusuna düşer. Kız çocukları da penise sahip olmamalarından dolayı annelerine karşı bir güceniklik duygusu geliştirirler. Bu karmakarışık duyguların sonucu olarak da penise karşı bir düşmanlık duyarlar).*
~ cevher, *mad. oc.* ◘ **Cevher.**
~ gidermek, *psik.* ve *psiky.* Bir kimsenin komplekslerini gidermek, kendi değeri hakkındaki şüphesini ve endişesini yok etmek. [*Fr.* Decomplexer].

kompleksan, i. *Fr. complexant. plast. mad.* Son ürünün saydamlığını artırmak veya ürünün kimyasal dengesini düzenleyecek bir karışımın *(örnek: polivinil klorür özelliklerini güçlendirmek için, bu dengeleyici karışıma katılan kimyasal etken).*

kompleksli, s. Kompleksleri olan, aşağılık duygusuna sahip *(kimse): Kompleksli bir genç.*

kompleksiz, s. Kompleksleri olmayan *(kimse)*

kompleman, i. *Fr. Complement. tıp.* Kan ve lenfada bulunan fermente benzer termolabil bir madde olup amboseptor ile birleşince bakterileri tahrip eder, kan cisimlerini ve başka hücreleri eritir. [*ing.* Complement].
~ bağlanması, *tıp.* Bir komplemanın antijen ve bu antijene ait spesifik antikorla birleşmesi.

komplemanter, i. *ikt.* Bir noksanı tamamlayan mütemmim, ilâve.

komplikasyon, i. *Fr. complication.* § ❶ Karmaşık, karışık hale gelme. [*ing.* Complication]. § ❷ *patol.* Bir hastalık sırasında, bu hastalığın meydana getirdiği normal belirtiler dışında işaretleri olan, aynı zamanda kendi hesabına da gelişebilen hastalık olayı. [*ing.* Complication, involvement].
☆ *Eşanl.* **İhtilât.**

komplike, s. *Fr. compliqué,-ée.* § ❶ Karışık, karışmış, birbirine girip dolaşmış, birçok parçalardan meydana gelmiş. [*ing.* Complicated, intricate]. § ❷ Meydana getiren unsurlarının veya gerekli işlemlerin sayısının çokluğu veya çeşitliliği yüzünden, anlaşılması veya yapılması güç olan *(şey).* [*ing.* Complicated].
☆ *Eşanl.* **karışık - dolaşık.**

kompliman, i. *Fr. compliment.* § ❶ Herhangi bir konuda bir kimseye yönetilen gönül okşayıcı söz, övme, tebrik, bir kimsenin meziyetini yüzüne karşı söyleme: *Kadınların çoğu komplimandan hoşlanır.* [*Osm.* İltifat; *ing.* Compliment]. § ❷ Koltuklama, pohpohlama. [*ing.* Flattery; *Fr.* Flagor-

komplo, i. *Fr. complot. (1 ince okunur).* § ❶ Bir kimseye veya kuruma karşı toplu olarak alınan gizli karar, kumpas. [*ing.* Plot, conspiracy]. § ❷ Topluca ve gizlice yürütülen herhangi bir plan.
~ yapmak, Kumpas kurmak, birine karşı gizli bir karar tertip etmek. [*ing.* To conspire, to plot; *Fr.* Comploter].

komposto /kompos:to/, i. *It. composta.* § ❶ *mutf.* Şeker şurubunda, bütün veya dilimler halinde kaynatılmış meyve: *Elma kompostosu, Ayva kompostosu.* [*ing.* Stewed fruit; *Fr.* Compote]. § ❷ *trm.* Organik artıklar, kireç veya kireçli maddelerle hazırlanan gübre. [*ing.* Compost]. ◉ **elma ~ su,** *mutf.* ◘ **Elma.**

kompostoluk,-ğu, i. § ❶ Komposto, meyve v.b. servisi için yüksek ayaklı tabak. *(Kompostoluk, XVIII Yüzyıldan beri masada servisin bir kısmını meydana getirir. O devirde gümüşten veya Çin ve Japon porselenlerinden yapılırdı);* § ❷ s. Komposto yapmaya elverişli *(meyve).*

kompozisyon, i. *Fr. composition.* § ❶ öğrencilere, düşüncelerini düzgün bir şekilde sıralama ve ifade etmeyi öğretmek için yaptırılan çalışma. [*ing.* Composition writing]. § ❷ Unsurların biraraya getirilme tarzı: *Renk kompozisyonu;* § ❸ *müz.* ◘ **Beste.** ◉ **açık ~**, *res.* ◘ **Açık.²**.

kompozit, s. *Fr. composite.* § ❶ *fot.* Görüntülerin çakışmasını sağlamak için uygun olarak işaretlenmiş birçok eş klişe kullanarak aynı kâğıt üzerine birkaç kere poz vermekle elde edilen ortalama fotoğraflar için kullanılır. *(Bu yöntemle hareketsiz bir konunun peş peşe on fotoğrafını çekerek görünürde gren olmaksızın 1 metrelik bir agrandisman yapılabilir).* [*ing.* Composite]. § ❷ *mim.* ◘ **Karma.**

kompozitör,-rü, i. *Fr. compositeur.* ◘ **Besteci**

komprador, i. *Isp. comprador* satın alan kimse. § ❶ Eskiden Lâtin Amerika'da, hükûmet taratından yabancılarla her türlü ilişkisi yasaklanmış halk ile sömürge şirketleri arasındaki ticarete aracılık eden yerli halktan kimse. [*ing.* ve *Fr.* Comprador]. § ❷ *(Geniş anl.)* Yabancılarla işbirliği yapan kimse, işbirlikçi. [*ing.* ve *Fr.* Comprador]. § ❸ *ikt.* ve *sosy.* (a) Bir kapitalistin ham madde ülkeleri veya kolonilere göndererek oradan müşteri veya ilkel madde sağlanması için görevlendirdiği kimse; (b) Kapitalist ile ham madde ülkesi arasındaki aracı. [*ing.* ve *Fr.* Comprador].

kompremeso, i. *it. compremesso.* Uyuşup hesaplaşma şeklindeki ticaret anlaşması ve bunun için yapılan sözleşme kâğıdı.

kompres, i. *Fr. compresse* < *Lat. compressus,* sıkıştırılmış, *cerr.* Ameliyat sırasında veya yaraların pansumanında kullanılan birkaç kat sarılmış bez.

kompresimetre, i. *Fr. compressimètre. bayındır.* **temelleri** taşıyacak olan toprakların direncini ölçmeye yarayan âlet *(Kompresimetre, bir iğne üzerine belirli yüksekliktен düşen bir ağırlıktan meydana gelir, Ağırlığın etkisiyle iğne toprağa batınca, bir karşılaştırma cetveliyle toprağın yüzeysel direnci anlaşılır.* [*ing.* Compressimeter].

kompresör,-rü, i. *Fr. compresseur.* § ❶ *mek.* Bir akışkanı, özellikle havayı istenilen basınçla sıkıştırmaya yarayan cihaz. [*ing.* Compressor]. ☆ *Eşanl.* **gaz sıkıştırma tulumbası.** § ❷ *sny.* Bir yüksek fırının *(yüksek fırın kompresörü)* veya bir konvertisörün *(çeliknane kompresörü)* Çalışması için gerekli havanın üflenmesinde kullanılan cihaz. ◘ *LEVHA:* **KOMPRESÖRLER.** ◉ **gazlı ~**, *sny.* Bir gaz motoruyle çalıştırılan düşük hızlı *(Dakikada 30 ile 80 devir)* kompresör. ☆ *Eşanl.* **pistonlu kompresör.** ◉ **hava ~ ü,** *tekn.* Atmosferik basınç altındaki havayı emerek, sıkıştırıp yüksek basınç altında veren bir makine. *(Pistonlu, santrifüj veya paletli tipten olabilir).* [*ing.* Air compressor; *Fr.* Compresseur à l'air]. ◉ **soğutma ~ ü,** *mek.* Bir soğutma tesisinin buharlaştırıcısından meydana gelen buharı emen ve kondansör sıcaklığında akışkanın sıvılaşabileceği cihaz. [*ing.* Refrigerating compressor; *Fr.* Compresseur frigorifique].

kompresyon, i. *Fr.* Compression. § ❶ *tıp.* Baskı, tazyik. [*ing.* Compression]. § ❷ *otom.* ◘ **Sıkıştırma.**
~ miyeliti, *tıp. Medulla spinalis* üzerine tazyik sonucu meydana gelen miyelit çoğunlukla POTT hastalığı sonucu olur. [*ing.* Compression myelitis].

komprime, i. *Fr. comprimé.* Toz iken sıkıştırılarak küçük bir tekerlek haline konmuş ilâç, sıkıt: *Kinin komprimesi. Et suyu komprimesi.* [*ing.* Compressed tablet].
~ barut, *fişekç.* Ekseni boyunca bir kanal bulunan fişekler halinde, preste sıkıştırılmış kara barut. [*ing.* Compressed powder; *Fr.* Poudre comprimée].

komptonit,-tı, i. *Fr. comptonite. min.* Doğal silikat; tromsonit çeşidi olan sodyumlu ve kalsiyumlu zeolit; birbirleriyle kaynaşmış küremsi veya kısa billûrlar halinde bulunur.

kompund, kompaund, s. *ing. compound.* Birleştirilmiş bazı organlar veya cihazlar için kullanılır. [*Fr.* Compound]. ☆ *Eşanl.* **bileşik.** ◉ **bir üretecin az ~ uyarılması,** *elek.* Makinenin kutupları arasındaki gerilim yükle birlikte azalacak şekilde seri sargısı ayarlanmış uyarma; ◉ **doğru ~ uyarma,** *elek.* ◘ **kaımalı karına uyarma.** ◉ **ters ~ uyarma,** *elek.* ◘ **Çıkarmalı karına uyarma.**

~ **akım transformatörü,** *tekn.* Primer ve sekonder akımlar arasındaki faz farkını azaltmaya yarayan ve ayrı olarak beslenen ek bir sargısı bulunan akım transformatörü. [*Ing.* Compound current transformer; *Fr.* Transformateur de courant compoundé].

~ **lokomotif (~ makine),** *mek.* Buharın, biri yüksek, öbürü alçak basınçlı iki silindir kademesinde birbiri ardınca genleştiği lokomotif veya buhar makinesi. [*Ing.* Locomotive, compound machine; *Fr.* Locomotive, machine compound].

~ **motor,** *hava.* Egzos gazı enerjisi, kısmen bir türbinin kanatları üzerinde toplanan, pistonlu klasik motor. [*Ing.* Compound motor; *Fr.* Moteur compound].

~ **sargı,** *elek.* ◘ **Karma sarım.**

~ **(bileşik) uyarma),** *elek.* ◘ **Karma uyarma.**

kompundlama, i. § ❶ Bir buhar makinesini, birkaç genleşme basamağı ile donatmak. [*Ing.* Compounding; *Fr.* Compoundage]. § ❷ Bu işlemin sonucu. [*Ing.* Compounding; *Fr.* Compoundage].

~ **servomotoru,** Bazı lokomotiflerde, alçak basınçlı silindirleri çalışma dışı bırakan cihaz. [*Ing.* Compounding servo-motor; *Fr.* Servo-moteur de compoundage].

kompüter,-rl, i. *Ing. computer.* Hafıza ünitesiyle donatılmış sayısal veya benzetmeli hesap makinesi. [*Fr.* Computer, ordinateur]. ☆ *Eşanl.* **ordinatör ,elektronik hesap makinesi, bilgi sayar.** ◘ *ŞEKİL: 324.* — **KOMPÜTER.** ◉ **asenkron ~,** ◘ **Asenkron.**

komsomol, i. *(/Vsesoyuznız Leninskiy Kommunistçeskiy Soyuz Molodyoji/, Komünist Leninist Gençlik Birliği kelimelerinin kısaltması).* Sovyet Komünist Gençlik Teşkilâtı. [*Ing.* ve *Fr.* Komsomol].

komşu, i. *esk. T. konşı.* § ❶ Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad. *Bizim komşunun çocuğu.* [*Ing.* Neighbour; *Fr.* Voisin]. § ❷ s. Bitişik veya pek yakında olan: *Komşu ülke.* [*Ing.* Neighbour; *Fr.* Voisin]. ◉ ~ **da pişer, bize de düşer,** *at.* İnsanların, çevredekilerin kazancından yararlanma umudunu anlatır. ◉ ~ **nun tavuğu ~ ya kaz görünür (karısı da kız görünür),** *at.* İnsan başkasında gördüğü şeyi gözünde büyüterek kıskanır; insanlar daima başkalarının elinde olanı kıskanırlar ve onu kusursuz veya daha değerli görürler; oysa aynı şey kendilerinde de vardır. ◉ ~ **nu iki inekli (öküzlü) iste ki kendin bir inekli (öküzlü) olasın,** *at.* Başkasının iyi durumda olmasını iste ki Tanrı seni de ondursun. ☆ *Eşanl.* **hayır dile komşuna (eşine), hayır gele başına, Ne dilersen eşine o gelir başına.** ◉ **kapı ~ su,** *dey.* Kapıları yan yana olan veya aynı dış kapıdan girip çıkan komşu, çok yakın komşu. [*Ing.* Next-door neighbour; *Fr.* Voisin]. ◉ **konu ~,** *dey.* ◘ **Konukomşu.**

~ **açı,** *mat.* ◘ **Açı.**

~ **boncuğunu çalan gece takınır,** *at.* Hırsızlık mal, sahibinin göremiyeceği yer ve zamanda kullanılır.

~ **bütünler açı,** *mat.* Toplamları 180° eden komşu iki açı. [*Ing.* Supplementary adjacent angle; *Fr.* Angle adjacent supplementaire].

~ **ekmeği komşuya borçtur,** *at.* Komşunuz size bir ikramda bulunur, bir şey armağan ederse, siz de ona ikramda bulunmalı, armağan vermelisiniz.

~ **hakkı, Tanrı hakkı (dır),** *at.* Komşular arasında yakın, kaçınılmaz ilişkiler vardır. Komşular birbirlerini incitmemeli, birbirlerinin hatırını saymalı birbirlerine yardım etmelidirler. Bu ödevleri yerine getirenler, Tanrı'ya karşı da ödevlerini yapmış olurlar.

~ **hatırı,** *dey.* Komşular arasında gözetilen saygı.

~ **hücre,** *bot.* ◘ **Hücre.**

~ **iki yüzlü açılar,** *mat.* Ara kesitleri ve birer yüzü ortak olan iki yüzlü iki açı. [*Ing.* Adjacent dihedral angles].

~ **iti komşuya ürümez,** *at.* Komşudaki uygunsuz kişi, başkalarını incitse de komşusunu rahatsız etmez.

~ **kanal,** *rad.* Yan bant. Tetkik edilmekte olan veya kullanılmakta olan kanalın hemen altındaki veya üstündeki kanal. [*Ing.* Adjacent channel].

~ **kanal enterferansı,** *rad.* Yan bant enterferansı. Komşu bir kanalda çalışan bir vericinin sebep olduğu enterferans. [*Ing.* Adjacent channel interference].

~ **kanal seçiciliği,** *rad.* Yan bant seçiciliği. Bir alıcının, arzu edilen istasyonun bulunduğu kanala komşu kanallardan gelen sinyalleri refüze edebilme yeteneği. [*Ing.* Adjacent channel selectivity].

~ **kapısı,** *dey.* Birbirine çok yakın olan yerler için kullanılır: *Bursa İstanbul'a komşu kapısıdır.* [*Ing.* Neighbouring; close by, near by; *Fr.* Avoisinant].

~ **kapısına çevirmek** *(bir yeri), dey.* Yakın olmadığı ve sık sık uğranılması gerekmediği halde bir yere ikide birde uğramak. [*Ing.* To frequent a place unnecessarily].

~ **kayaç,** *jeol.* ◘ **Yerli kayaç.**

~ **kenarlar,** *mat.* Bir çokgende aynı köşede birleşen iki kenar. [*Ing.* Adjacent sides].

~ **kızı almak, kalaylı kaptan (tastan) su içmek gibidir,** *at.* Komşu kızını almaya karar veren, ailenin ve kızın durumunu, gidişini iyi bildiğinden içi rahat olarak bu ilişkiyi kurar.

~ ~ **nun külüne (tütününe) muhtaçtır,** *at.* Komşular birbirlerine en küçük şey için bile muhtaçtırlar. Kimi zaman önemsiz bir şeyin eksikliği işimizi aksatır. O zaman komşu imdada yetişir.

~ **ses taşıyıcısı,** *tlvz.* Alıcının akort edilmiş olduğu kanalın hemen altındaki televizyon kanalına mahsus ses modülasyonunu taşıyan radyofrekans taşıyıcısı. [*Ing.* Adjective sound carrier].

~ **video taşıyıcısı,** *tiy.* Alıcının akort edilmiş olduğu kanalın hemen üstündeki televizyon kanalına mahsus modülâsyonunu taşıyan radyofrekans taşıyıcısı. [*Ing.* Adjective video carrier].

~ **yer,** *kim.* Halka yapılı bir organik bileşikte, halkadaki ard-ışık atomlara volans kuvveti ile bağlı iki veya daha fazla atomların veya köklerin yerleri. [*Ing.* Adjacent position].

~ **yüzler,** *mat.* Bir çokyüzlüde aynı ayrıta sahip iki yüz. [*Ing.* Adjacent faces].

komşuluk,-ğu, i. § ❶ Komşu olma hali. [*Ing.* Neighbourhood; *Fr.* Voisinage]. § ❷ *sosy.* Aynı yerde oturan insanlar arasındaki toplum ilişkileri. [*Ing.* Neighbourly intercourse; *Fr.* Voisinage]. § ❸ s. Halkı Birbirine sık sık gitmeye alışmış olan semt: *Bu mahalle o kadar komşuluk değil;* ◉ **ilgisiz ~** *sosy.* ◘ **Ilgisiz.**

~ **birimi,** ◘ **Birim.**

~ **etmek,** Komşular arasında ilişki kurmak, görüşmek: *İki senedir komşuluk ediyoruz,* bir kötülüğünü görmedim. [*Ing.* To be a neighbour *(of)*].

~ **hukuku,** *huk.* Komşu gayrimenkullerin malikleri arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının bütünü. [*Ing.* Vicinity rights].

komut*,-tu, i. § ❶ *ask.* Askere, herhangi bir davranış için verilen buyruk, emir. [*Osm.* Kumanda; *Ing.* Order; *Fr.* Ordre]. § ❷

BİR KOMPÜTER GRUPU

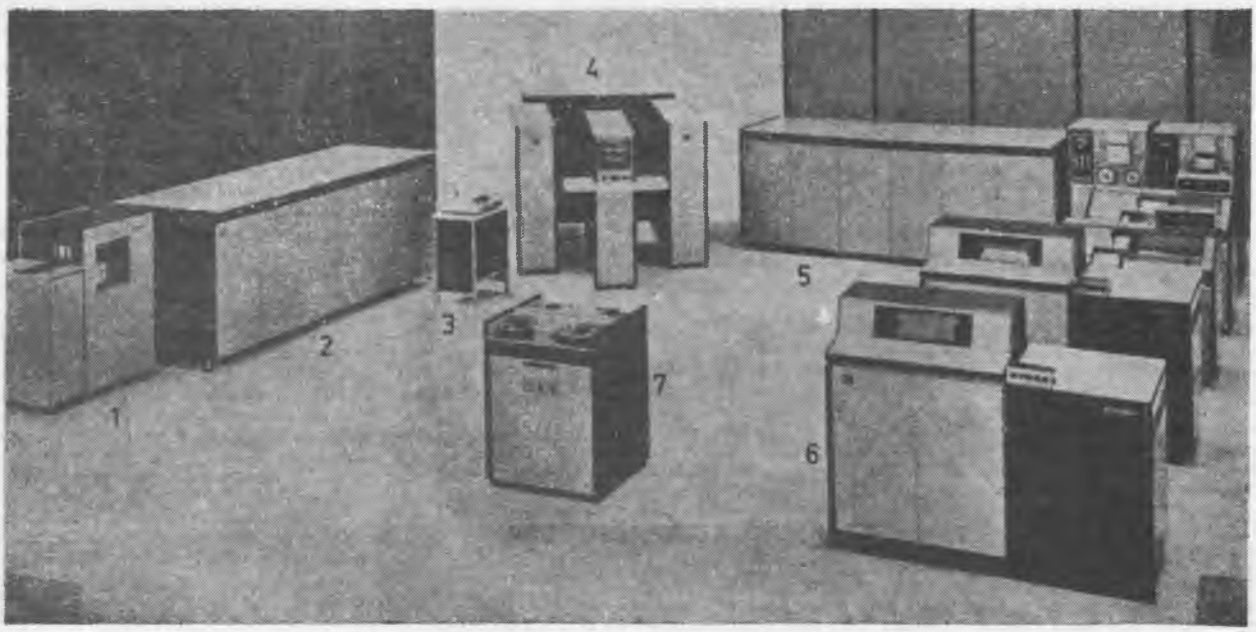

cimn. Cimnastikte, alıştırmaları yaptırmak için verilen kısa emir. [*ing.* Command; *Fr.* Commandement].

~ **vermek**, *ask.* Herhangi bir davranış için buyrukta bulunmak.

komuta* /komu:ta/, i. § ❶ *ask.* Askerlik işlerini ve davranışlarını yönetme görevi: *Bölükte komuta yüzbaşının elindedir.* [*Osm.* Kumanda; *ing.* Command; *Fr.* Commande] § ❷ *(Geniş anlamda)* İdare, yönetim. ⊙ **ileri** ~ **yeri**, *ask.* Normal komuta yerinin ilerisinde bulunan ve genel olarak, komutanın birliğini yakından sevk ve idaresini temin için kullanılan, bir komutan ve bir küçük erkân ile muharebe personelinden ibaret küçük tesis. [*ing.* Advance command post].

~ **etmek**, *ask.* Yönetmek, kumanda etmek.

komutan*, i. *ask.* Bir asker topluluğunun başı: *Takım komutanı, Tümen komutanı. Ordu komutanı.* [*Osm.* Kumandan; *ing.* Commander; *Fr.* Commandant]. ⊙ **bölge** ~ ı, *ask.* ◘ Bölge.

komutanlık,*-ğı, i. *ask.* § ❶ Komutanın görevi veya orunu. [*ing.* Commandership; *Fr.* Commandement en chef, qualité, position de chef]. § ❷ Kurmay heyeti ile beraber komuta makamı. ☆ *Eşanl.* **kumandanlık**; **garnizon komutanlığı**, *ask.* ◘ Garnizon. ⊙ **hava komutanlığı**, *ask.* Hava kuvvetlerinin ana ast bölümü. Normal olarak, iki veya daha çok hava kuvvetinden mürekkeptir. [*ing.* Air command].

komutmak(-i), i. § ❶ Gayrete getirmek; § ❷ Davrandırmak.

komün,-nü, i. *Fr. commune.* § ❶ *huk.* ve *sosy.* Fransa'da bir belediye başkanı ve bir belediye meclisi tarafından yönetilen bir yönetim çevresi *(mülkî idare).* [*Ing.* Commune]. § ❷ Çeşitli ülkelerde özellikle Belçika ve İtalya'da temel idarî taksimat; § ❸ *tar.* (a) Soylular sınıfının karşıtı olarak halk ve burjuvazi; (b) Aynı şehirde, aynı kasabada bir çeşit muhtariyet demek olan imtiyazlardan yararlanan burjuvalar topluluğu; ⊙ **halk** ~ **ü**, *ikt.* Tarımı düzeltmek, sanayii gelistirmek, topluma faydalı çalışmalara girişmek amacıyle Çin'de düzenlenmiş olan ve birçok köyü biraraya getiren teşkilât. [*Ing.* Popular commune; *Fr.* Commune populaire]; ⊙ **ilkel** ~, *sosy.* Üretim araçlarının *(toprak, konut, âletler)* kolektif mülkiyetine dayanan ve işbölümü ile sosyal sınıfların oluşmasından önce ortaya çıkan ilk sosyal gelişme aşaması; [*Ing.* Primitive commune; *Fr.* Commune primitive]. ⊙ ~ **ü**, *sosy.* İlkel komünün, aile birimlerinin ve özel mülkiyetin *(sadece toprak kolektif mülkiyet konusudur)* ortaya çıkmasıyle belirlenen son gelişme aşaması. [*Ing.* Agricultural commune; *Fr.* Commune agricole].

komünalizm, i. *Fr. communalisme. sosy.* Azınlık zümrelerine en çok özerklik sağlayan siyasal kuram. [*Ing.* Communalism].

komünikasyon, i. *Fr. communication.* Yüz ifadesi, ses tonu, jest, tavır, konuşma veya yazı, telefon, telgraf radyo televizyon gibi araçlarla düşünce veya duyguların bir kimseden başka bir kimseye geçişi. Haberleşme, anlaşma. [*ing.* Communication].

☆ *Eşanl.* **iletişim**.

komünist, s. *Fr. communiste.* § ❶ Komünizmle ilgili. [*ing.* Communistic). § ❷ i. Komünizmden yana olan kimse. [*Ing.* Communist].

komünistlik,-ği, i. ◘ **Komünizm**.

komünite, i. *Fr. communite. biy*, Çesitli türdeki bitki ve hayvan popülasyonlarından bir kısmının doğal olarak meydana getirdiği topluluk olup bu topluluğu teşkil eden çevrede yaşarlar. [*Ing.* Community].

komünizm, i. *Fr. communisme* < *Lat. communis*, *ikt., sosy.* ve *fels.* (a) Daha çok ekonomik değeri olan maddelerin ortaklaşa üretimi, kullanımı ve ihtiyaca göre toplum üyelerine dağıtımını öngören bir sosyoekonomik görüş, veya rejim; (b) Özel teşebbüse dayanan kapitalizm yerine ortaklaşa teşebbüsü gerçekleştirmeyi temel araçlardan biri sayan komünist partilerin programında ifadesini bulan sosyal, iktisadî ve siyasal düzen; (c) *Marx* ve *Engels* tarafından kurulan; ve eğitim kuramlarıyle siyasal faaliyetler hakkındaki düşünceleri de kapsayan felsefe okulu; (ç) Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğine özgü ilke, politika ve programlarının tümü. [*Osm.* Iştirakiye; *Ing.* Communism].

☆ *Eşanl.* **kamulculuk**.

komütasyon, i. *Fr. commutation.* § ❶ *telekom.* Telefonda iki aboneyi birbirine bağlamak için elle veya otomatik olarak yapılan gerekli işlemlerin tümü; § ❷ *elek.* (a) Bazı kontakları açarak veya kapayarak bir veya birçok devrenin durumunu değiştirme işlemi; (b) Döner elektrik makinelerinde, kısa devre süresince, kısa devre sargı veya sargılardaki akım yönünün fırçalar tarafından değiştirilmesiyle ilgili olayların tümü. ⊙ ~ **la işletme**, *telekom.* Elektronik düzenler aracılığıyle gerçekleştirilen otomatik komütasyon. [*Ing.* Electronic commutation; *Fr.* Commutation electronique].

~ **kutbu**, *elek.* Komütasyonu kusursuz hale sokan, sargılı veya sargısız yardımcı magnetik kutup. [*Ing.* Auxiliary pole, commutation pole; *Fr.* Pôle de commutation, pôle auxiliaire].

☆ *Eşanl.* **ek kutup**.

~ **sargısı**, *elek.* Kolektörlü bir makinede, komütasyon iletkenlerinde ortaya çıkan elektromotor kuvvetlerin nötrleştirilmesine yarayan sargı. [*Ing.* Winding of commutation; *Fr.* Enroulement de commutation].

komütatör,-tü, i. *Fr. commutateur.* § ❶ *elek.* Bir devre parçasının yerine bir başkasını koymaya veya birçok devrenin bağlantılarını sırayle değiştirmeye yarayan âlet. [*Ing.* Commutator]. ☆ *Eşanl.* çevirgen, § ❷ *telekom.* İki telgraf merkezi veya iki telefon abonesi arasında başlantının elle *(fişlerle)* veya otomatik olarak *(arayıcı, kaydedici, seçici ve bağlayıcı)* kurulmasını sağlayan düzen; ⊙ **anten** ~ **ü**, *rad.* Anten şalteri. Anteni devreye sokmak veya devreden çıkarmak için kullanılan şalter. [*Ing.* Aerial switch]. ⊙ **bağlama** ~ **ü**, *elek.* Alet veya makinelerle benzer alet veya makinelerin elemanları arasında çeşitli bağlantılar kuran komütatör. [*ing.* Coupling commutator; *Fr.* Commutateur de couplage]; ⊙ **bıçaklı** ~, *elek.* Hareketli kontakları bıçak biçiminde olan komütatör. [*Ing.* Knife - switch; *Fr.* Commutateur à couteaux]. ⊙ **bir grupun iki a ve b elemanı için sağ** *(veya sol)* ~, *mat.* Bu grupun $abx = ba$ bağıntısını sağlayan x elemanı *(yab = ab* bağlantısını sağlayan y elemanı). [*Fr.* Commutateur à droite *(à gauche)* pour deux éléments a et b d'un groupe]. ⊙ **direnç** ~ **ü**, *elek.* Direnç elemanlarını devreye sokan veya devreden çıkaran komütatör. [*ing.* Resistance commutatör, rheostatic commutator; *Fr.* Commutateur rhéostatique]. ⊙ **evirici** ~, *elek.* Bir devre parçasının uçlarını evirmeye yarayan komütatör; bir devre parçasını evirmeyen, fakat iki doğrultusu olan komütatör. [*Ing.* Reversing commutator; *Fr.* Commutateur inverseur]. ⊙ **fişli** ~, *elek.* Hareketli kontakları fişlerden meydana gelen komütatör. [*ing.* Plug commutator; *Fr.* Commutateur à fiches]. ⊙ **kademeli** ~, *elek.* Bir transformatörün bir sargısının sarım sayısını kademeli olarak değiştirerek çevirme oranını ayarlayan ve yüklü durumda *(kapalı devre)* çalışabilen komütatör. *(Bu şekildeki bir besleme devresinde, biri sıfır olabilen iki değer arasında kademeli olarak değişen bir gerilim elde edilir. Alternatif akımla çalışan lokomotiflerde ilk hareket dirençleri yerine kademeli komütatör kullanılarak gerilim değişimleri elde edilir).* ☆ *Eşanl.* **yüklü devre ayar komütatörü**; ⊙ **kesici** ~, *elek.* Açık konumda, çevre parçalarının ana devre ile bağlantısını, bir kesici kadar güvenlikle kesen komütatör. [*Ing* Knife - switch; *Fr.* Commutateur - sectionneur]. ⊙ **kumanda** ~ **ü**, *elek.* Kontakları yalnız tesisatın yardımcı devrelerini değiştiren komütatör. [*Ing.* Control commutator; *Fr.* Commutateur de commande]. ⊙ **şöntleme** ~ **ü**, *elek.* Bir çok devre elemanı *(direnç, empedans v.b.)* arasında paralel bağlama kurmaya yarayan komütatör. [*Ing.* Shunting commutator; *Fr.* Commutateur de shuntage].. ⊙ **tamburlu çevrimsel** ~, *elek.* Belli bir programa göre bir dizi işlemin sıra ile yapılmasını sağlayan kontaktörlü bir düzene bağlı âlet. [*Fr.* Commutateur cyclique à tambour] ⊙ **toplam akım** ~ **ü**, *elek.* Kontakları veya kontaklarından bir kısmı bir tesisin ana devrelerini değiştiren komutatör. [*Ing.* Total current commutator; *Fr.* Commutateur à courant total]. ⊙ **yıldız üçgen** ~ **ü**, *elek.* Üç fazlı bir sisteme ait üç devreyi yıldız veya üçgen biçiminde bağlamaya yarayan komütatör. [*Ing.* Star - triangle commutator; *Fr.* Commutateur etoile - triangle].

kon, i. İzmir ve Urfa taraflarında mesken ve eve verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Habitation].

konak,-ğı, i. < *konmak.* § ❶ Araba veya hayvanlarla yapılan, yolculukta geceyi geçirmek için inilen, konaklanacak yer, menzil, durak. [*Ing.* Halting-place, stage, inn; *Fr.* Place d'arrêt]. § ❷ *esk.* Araba veya hayvanlarla bir günde alınan yol: *Buradan orası beş konaktır, iki kasaba arasında üç konak mesafe var.* [*Ing.* Day's journey; *Fr.* Étape]. § ❸ Şehir içinde büyük ve görkemli ev. [*Ing.* Mansion; *Fr.* Demeur]. § ❹ Kucak çocuklarının tepelerinde peyda olan kepek tabakası. [*Ing.* Scurf; *Fr.* Pellicules de la tête]; § ❺ Hükûmet dairesi, hükûmet işlerinin görüldüğü bina: *Hükûmet konağı.* [*Ing.* Government house; *Fr.* Hôtel du gouvernement]; § ❻ *sosy.* (a) Ortaçağ sonunda büyük ailelerin şehirde yerleştikleri zaman kurdukları yapılara verilen ad; (b) Batıda asillerin büyük şehirlerde yerleşme yapılarına verilen ad. [*Ing.* Hotel; *Fr.* Hôtel]. § ❼ *paraz.* Bir asalağın hayatının tümünü veya bir kısmını içinde veya üzerinde geçirdiği ve böylece hem beslenmesini hem de korunmasını sağladığı organizma. [*Ing.* Host; *Fr.* Hôte]. § ❽ *esk.* Konuk, misafir: [*Ing.* Guest; *Fr.* Hôte]. § ❾ *ask.* Kıtaların geçici olarak barındırılması için kurulan çadır, kulübe veya başka kapalı yerler grupu. *(Kamplar, ordugâhlar daha süreklidir; geçici bir askerî mevkiye de konak denir; sürekli olarak barınılan bir askerî mevkiye ise garnizon adı verilir);* ⊙ **belediye konağı**, Şehirlerde belediye idaresinin bulunduğu bina. Avrupa belediye konakları ekseriya o şehrin en güzel binalarındandır. [*Osm.* Dairei belediye; Fr. Hôtel de ville]; ⊙ **durak konağı**. ◘ **Durak**; ⊙ **hükûmet konağı**, Bir şehirde en büyük idare âmirinin bulunduğu resmî daire; [*Ing.* Government house; *Fr.* Résidence de gouverneur]. ☆ *Eşanl.* **vilâyet konağı**. ⊙ **kırk pencereli konak**, *dey.* Yörüklerin deve tüyünden dokudukları çadırlara verdikleri ad. ⊙ **köprülü** ~ *mim.* ◘ Köprülü; ⊙ **paşa konağı**, Eskiden valilerin oturduğu resmî daire. ☆ *Eşanl.* **paşakapısı**. ⊙ **vali konağı**, Valinin oturduğu ev. [*ing.* Governor's house; *Fr.* Maison de gouverneur].

~ **bölgesi**, *ask.* Askerî birliklerin konakladığı saha.

~ **eşyası**, *ask.* Gerek kıtalara ve gerekse ihtiyaçlara göre dağılım yapan servislere ait çeşitli eşya *(tencereler, karavanalar, kovalar, çadırlar, beylik eşya, battaniyeler v. b.)*

~ **etmek**, Geceyi bir yerde geçirmek, Yolculuk sırasında bir yerde durmak. [*ing.* To make a stop on a journey].

~ **gibi**, *dey.* Konağa yakın büyük ve gösterişli *(ev): Güzel bir bahçeleri ve konak gibi evleri vardı.* [*Ing.* Grandlooking house].

~ **göstermek**, Yolcuya veya misafire yatacağı yeri bildirmek. [*ing.* To assign quarters to a traveler].

~ **halkı**, *dey.* Aynı konakta yaşayan aile üyeleri ve hizmet görevlilerinin tümü.

~ **kumandanı**, *ask.* Konak bölgesindeki bütün birliklerin yerleşmesi, disiplini, güvenliği v.s. sağlamakla görevli subay. *(Konak bölgesi terkedilince bu görev de sonà erer).*

~ **kurmak**, *ask.* Çadır, baraka veya barınak kurmak .

~ **vermek**, Bir yerde konaklamak. [*Ing.* To assign quarters to a traveler].

~ **yavrusu**, Konağa benzeyen büyük ev, küçük konak. [*Ing.* Small mansion].

~ **yeri**, Konaklamak üzere çadır, baraka veya geçici binaların kurulduğu yer: Kervan ve yolcuların dinlenmek veya geceyi geçirmek için konakladıkları yer. [*Osm.* Menzil].

konakçı, i. *esk.* § ❶ Toplu halde yapılan yolculuklarda gidilecek yere önceden varıp yolculara yer sağlamakla görevli kimse. [*Ing.* Billeting officer; *Fr.* Personne qui devance les voyageurs gour leur préparer des logements, étapier]. § ❷ *ask.* Bir askerî harekâtta birliklerin konacakları yerleri seçmekle görevlendirilen kimse; § ❸ *teşk. tar.* Sefere padişahların tuğları ve otağı savaşlarda hümayununu taşımak ve konaklayacakları yeri hazırlamakla görevli kimse; [*Osm.* Mihmandar]. § ❹ *paraz.* Asalağın erginini veya gelişim evrelerinden herhangi birini taşıyan canlı. [*Lat. Hostes; Ing.* Host; *Fr.* Hôte]. ◘ **Arakonakçı, son konakçı.**

~ **başı**, Konakçıları yöneten subay. [*Ing.* Head billeting officer].

~ **değiştirme**, *paraz.* Asalağın bir konakçıdan bir başka konakçıya geçmesi. Olay daha çok dış asalaklar için söz konusudur.

~ **takımı**, Barakalı konak ve ordugâh yerini keşfetmek ve hazırlamak üzere bir kıtadan önce yola çıkarılan müfreze.

konaklama, i. Konaklamak işi.

~ **hakkı**, *tar.* Metbuun, vassallarından, askerlik hizmeti dışında talep ettiği ve derebeylik şatosunda belirli süreyle konaklamaktan ibaret hak. *(Olağanüstü bir yüküm idi).*

~ **tesisleri**, *turizm.* Otel, hostel, motel, oberj ve pansiyonlarla, kaplıca, ılıca, içme, kür, hava değişimi, dinlenme yerleri ve bunlarla ilgili öteki işletme ve kısımları içine alan kuruluşların tümü.

konaklamak, nsz. f. § ❶ Yolculuk sırasında bir yerde kalıp geceyi geçirmek. [*ing.* To stay for the night *(when on a journey)*; *Fr.* Passer la nuit dans un lieu pendant un voyage]. § ❷ *ask. (Askerî birlikler hk.)* Meskûn bir yerde geçici olarak yerleşmek. [*Ing.* To be billeted].

Konakry, öz. i. *coğr.* Gine'nin başkenti.

konar.göçer, b. s. ve i. Göçebe hayat süren, devamlı olarak bir yere yerleşmeyen *(aşiret, oba v.b.)*.

konatif, s. *Fr. conatif,-ive. psik.* Bir kişinin şahsiyetinin, güdülenmeleri ve itimsel dinamizmi gibi yönleriyle ilgili olan ve duygunluk sisteminin temellerini meydana getiren süreçlere verilen ad. *(Şahsiyetin bu konatif yönleri, nitelik bakımından, yansıtıcı projektif testler vasıtasiyle değerlendirilir; konatif yönler, kişinin genellikle, nitelik bakımından, bilgi testleriyle ölçülebilen bilgi yönleriyle karşılaştırılır).* (◘ *BİLGİ testleri).*

konayᵃ, i. ◘ **Kamp.**

konca, i. ◘ **Gonca.**

koncolos, i. Çocukları korkutmak amacıyle söylenen karakoncolos sözünde geçer, cadı, karakoncoloz. [*Ing.* ve *Fr.* Vampire].

konç,-cu, i. § ❶ Ayağa giyilen şeylerin ayak bileğinden baldıra doğru çıkan kısmı: *Çorap koncu. Çizme koncu.* [*Ing.* Leg of a boot or stocking; Fr. Jambe de botte, haut de bas]. § ❷ Eskrimde eldivenlere takılan meşin kolluk.

konçertante, s. *It. concertante.* Ya birçok solo çalgıyı, ya birçok solocu ile orkestrayı ya da çeşitli çalgı gruplarını biraraya getiren ve parlak virtüözlük isteyen *(grosso ile konçertino arasındaki karşıtlık /konçertante duo, konçertante senfoni v.b./)*, sir üslûpla yazılmış besteler için kullanılır.

~ **senfoni**, Özellikle 1750 ile 1810 arasında yazılan birçok solo çalgı konçerto türüne verilen ad. *(Konçertante senfoninin özelliği, senfoninin bazı imkânlarını konçerto grosso'ya aktarmasıdır).* [*Ing.* Concerted symphony; *Fr.* Symphonie concertante].

konçertino, i. *It. concertino.* § ❶ Konçerto'nun küçültmesi; konçertodan daha kısa veya daha hafif bir üslûpla yazılan müzik eseri; § ❷ Orkestranın bir bölümü. (örnek: *concerto grosso'da solocular grupu).*

konçerto /konçer:to/, i. *It. concerto. müz.* Orkestra ile birlikte belirli bir solo çalgı ile çalınmak üzere hazırlanmış müzik bestesi: *Piyano konçertosu.* [*Ing.* ve *Fr.* Concerto].

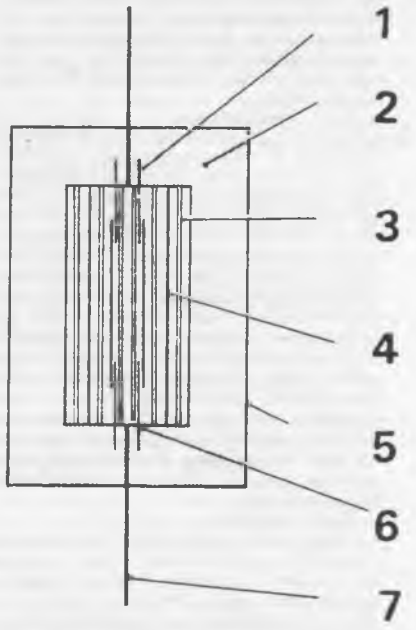

ŞEKİL: **ELEKTRİK KONDANSATÖRÜ.** 1. Kalaylanmış bakır. 2. Yalıtkan. 3. İki kat kâğıt. 4. Alüminyum. 5. Cam tüp. 6. Kaynak. 7. Çıkış teli.

~ **grosso**, *müz.* Büyük konçerto. 3 solo çalgı ve orkestra için yazılır. [*Ing.* ve *Fr.* Concerto grosso].

konçertocu, i. Konçerto solocusu. [*Ing.* Concert performer; *Fr.* Concertiste].

konçine, i. *It. concina.* Iskambilde 3 ile altı sayılı kâğıtlar olup oyunda kullanılmaz.

konçlu, s. Konçu olan veya koncu uzun olan: *Konçlu potin.* [*Ing.* Having long leg *(stockings, etc.)* *Fr.* À longues chausses].

konçsuz, s. Koncu olmayan veya koncu kısa olan. [*Ing.* Having short leg; *Fr.* À courtes chausses].

kondansasyon, i. *Fr. condensation fiz.* ve *kim.* ◘ **Yoğunlaşma.**

kondansatör,-rü, i. *Fr. condensateur.* § ❶ *elek.* Bütün yüzeyleri boyunca ince bir yalıtkan tabaka ile ayrılmış iki iletken levhadan meydana gelen sistem; sabit bir elektrik yükü biriktirmeye elverişli olan düzen. [*Osm.* Miksefe; *Ing.* Condenser]. ◘ *ŞEKİL: 454, 455.*— **RADYO.** § ❷ *opt.* ve *fot.* ◘ **Kondansör.** § ❸ *met.* ◘ **Kondansör.** ◉ **hava** ~ **ü**, *elektr.* ve *rad.* Havalı kondansatör. Dielektriği hemen hemen tamamiyle hava olan kondansatör. Radyolarda istasyan arama *(akort)* kondansatörü olarak kullanılan en yaygın şekil. [*Ing.* Air condenser].

~ **boşalması**, *elek.* ◘ **Boşalma.**

kondansör,-rü, i. *Fr. condenseur.* § ❶ *den.* Bu harlı gemilerde, ana ve yardımcı makinelerden, atılan çürük buharı yoğunlaştırarak su haline getiren ve böylece gemideki tatlı su stokunun daha sınırlı işlerde kullanılarak daha uzun süre dayanmasını sağlayan cihaz. *(Temel olarak kapalı bir kap ile bu kap içine yerleştirilmiş bir boru demetinden meydana gelir. Boruların içinde deniz suyu devrederken, dışında da egzos buharı geçirilir. Böylece ısısını deniz suyuna veren buhar* yoğunlaşarak suya dönüşür). [*Ing.* Condenser]. § ❷ *fot.* Genellikle düzlemdışbükey iki mercekten meydana gelen optik düzen. *(Dışbükey yanları, içe gelecek şekilde bir çerçeveyle birleştirilen merceklerin görevi, ışığı bir projeksiyon makinesinin veya bir agrandisörün objektifine doğru yoğunlaştırarak diyapozitif veya negatifin düzgün olarak aydınlatılmasını sağlamaktır).* [*Ing.* Condenser]. § ❸ *gaz sny.* Havagazı fabrikalarında, fıçıdan çıkan gazın içindeki kolay yoğunlaşan maddelerin, yani su ve katranın büyük bir kısmını gidermek amacıyle havagazını soğutmaya yarayan cihaz. *(Su, önemli miktarda amonyak gazı ve amonyak tuzlarını, katran ise yüzde 5 ile 10 benzol ve yüzde 90 ile 95 naftalini birlikte sürükler).* [*Ing.* Condenser]. § ❹ *met.* Çinko metalürjisinde kullanılan ve çinko oksidin indirgenmesi sırasında madenî tutarak yoğunlaştıran, pişmiş topraktan yapılmış sırlı kap. [*Ing.* Condenser]. § ❺ *opt.* Mikroskopta incelenecek saydam cismi aydınlatmaya yarayan ve ters çevrilmiş bir objektife benzeyen optik sistem. [*Ing.* Condenser] § ❻ *term.* Bir buharı yoğunlaştırmaya yarayan cihaz: *Buharlı ısı makinelerinde kondansör, silindir veya türbinden çıkan buharın yoğunlaştığı kısımdır.* [*Ing.* Condenser] ◘ *ŞEKİL: 315.* — **KİMYA ALETLERİ II;** ◉ **barometrik** ~, *term.* (a) Buharların bir soğuk su akımı altında yoğunlaşmasıyle, içinde çok kuvvetli bir basınç düşmesi *(vakum)* meydana gelen cihaz. [*ing.* Barometric condenser; *Fr.* Condenseur barometrique]. (b) Bir soğutma tesisinde, önceden sıkıştırılmış soğutucu, akışkanın, hava veya su gibi bir dış etkenin yardımıyle buhar halinden sıvı haline geçtiği cihaz. [*Ing.* Barometric condenser; *Fr.* Condenseur barométrique].

kondarmak, f. Üstüne inşa etmek. Üstüne ilâve etmek ve koymak. [*ing.* To build up, to construct, to heighten, to raise; *Fr.* Bâtir, construire, surelever].

kondil, i. *Fr. condyle. anat.* Elin eklem parmaklarının başı, kemiğin ucunda olan yumru. [*Lat. Condylus; Ing.* Condyle].

☆ *Eşanl.* **lokma.**

kondilektomi, i. *Fr. condylectomie. cerr.* Kondilin ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Condylectomy].

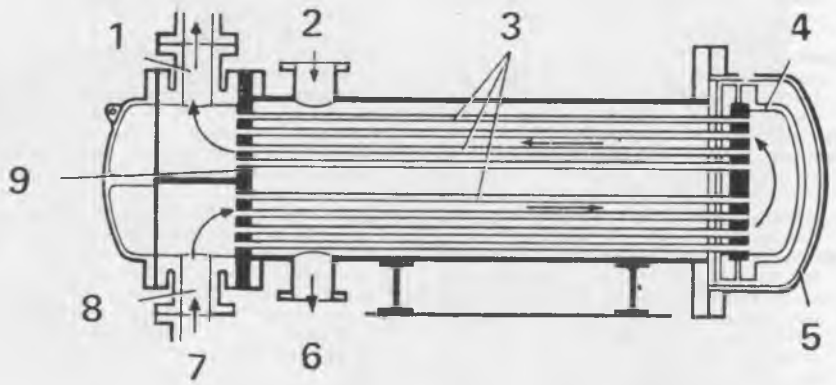

ŞEKİL: **KONDANSÖR.** 1. Soğutma suyunun çıkışı. 2. Buhar. 3. Pirinç borular. 4. Dökme demir. 5. Çelik. 6 - 7. Yoğunlaşmış su. 8. Soğutma suyunun gerisi. 9. Boru plâka.

kondiloid, i. *Fr. condyloïde. tıp.* Lokmamsı, lokmaya ait. [*Ing.* Condyloid].

kondilom, i. *Fr. condylome < Yun. kondyloma,* şişkinlik. Epitelyumlarda görülen toparlak ve üzeri hafifçe çıkıntılı tehlikesiz ur; Üreme organlarında veya komşu bölgelerde görülen etli, ağrılı ve bulaşıcı zührevî ur. [*Ing.* Condyloma].

kondisyon, i. *Fr. condition. «Şart, durum, vaziyet»* anlamlarında bazı terimlerde kullanılır; *kondisyonu* iyi terimi, oyuna yatkınlığı en yüksek gelişim düzeyine ulaşmış olan sporcular için kullanılır. *(Sporcu bu durumda hazırlandığı yarışmanın gerektirdiği çabayı ortaya koymaya yeterli demektir. Buna aynı zamanda FORMDA da denir).* ◉ **kondisyonu kötü = yeteri kadar hazırlanmamış.**

kondisyonman, i. *Fr. conditionnement.* Bir tekstil maddesinin nemlilik derecesini belirlemek ve bu maddenin satış ağırlığını hesaplamak için yapılan işlemler dizisi. *(Bu belirli nem, her cins hammaddeye veya bu hammaddelerden yapılmış ipliklere göre değişir ve her maddenin nem oranı milletlerarası normlarla belirlenmiştir).*

~ ağırlığı, Herhangi bir tekstil maddesi veya ipliğinin, milletlerarası olarak kabul edilen nem oranına göre hesaplanan satış kilosu.

kondoktor, ◘ **Kondüktör.**

kondom, i. *Fr. condom. (Condom'un adından)* Cinsî temaslarda koruyucu olarak kullanılan kauçuk kılıf.

kondominyum, i. *Lat.* Bir toprak üzerinde iki veya daha çok devletin uyguladığı egemenlik otoritesi. [*Ing.* ve *Fr.* Condominium].

kondor, i. *Isp.* ◘ **Tepeli akbaba.**

kondotiyere, i. *It. condotta,* taahhüt > *condottiere.* § ● Italya'da Ortaçağ ve Rönesans devrinde partizan veya ücretli askerlerin şeflerine verilen ad. [*Fr.* Condottiere]. § ● Genel anlamda, ücretli asker. [*Fr.* Condottiere].

kondra, i. *Fr. chondre. min.* ◘ **Gökkumu.**

kondrin, i. *Fr. chondrine. zool.* Kıkırdaklardan elde edilen kolojen maddenin eski adı; kükürtlü kondoritin, asidlerle jelatinden meydana gelen karışımıdır [*Osm.* Gudrifîn; *Ing.* Chondrin].

kondrit,-ti, *i. Fr. chondrite.* § ● *patol.* Özellikle had artritlerde görülen kıkırdak iltihabı. § ● *min.* İçinde gökkumu bulunan göktaşlarını belirtmek için kullanılan genel terim. [*Ing.* Chondrite]. ☆ *Eşanl.* **kumlu göktaşı.**

kondritler, ç. i. *Fr. chondrites. Kondrus.* gibi yosun tallarına ait olduğu sanılan izlerin genel adı. *(Silüryen çağından itibaren rastlanır; Tebeşir çağında ve üçüncü zamanda daha çoktur.* [*Ing.* Chondrites].

kondriyokinez, i. *Fr. chondriocinèse. sit.* Kondriyomların eşeyli bölünme sırasında ikiye ayrılması. *(yalnız bazı bilginler tarafından kabul edilir).* [*Ing.* Chondriocinesis].
☆ *Eşanl.* **karyokinez.**

kondriyokont,-tu, i. *Fr. chondrioconte. sit.* Küçük çubuk veya 3-6 mikron boyunda veya daha uzun iplik biçimindeki kondriyomlara verilen ad. [*Ing.* Chondriocont].

kondriyom, i. *Fr. chondriome. < Yun. khondros,* kıkırdak. *sit.* Hücre plâzmasının içinde bulunan ve ortak özellikleri olan taneciklerin adı; tek tek olanlara *mitokondri,* dizi halinde olanlara kondriyomi, çubuk veya iplik halinde olanlara *kondriyokont* denir. *(Kondriyomun rolü henüz tartışmalıdır; salgı yaptırma katalizörlük, indirgeme etkenliği).*

kondriyomit,-ti, i. *Fr. chondriomite. sit.* Kondriyomun tespih taneleri gibi düz biçiminde olan çeşidi.

kondriyozom, i. *Fr. chondriosome. sit.* KONDRIYOM'un eski adı. [*Ing.* Chondriosome]

kondroblast,-tı, i. *Fr. chondroblaste.* Kıkırdak hücresi. *(Kondroblastlar, kıkırdağın içinde* çok zaman küçük kümeler halinde dağılmış *durumdadır; kıkırdak içi kemikleşme sırasında erir ve yenlerini kemik dokusunu meydana getiren osteoblastlar'a bırakır).* [*Ing.* Chondroblast].

kondrodistrofi, i. *Fr. chondrodystrophie.* Kıkırdak yapımı veya kıkırdak içi kemikleşmedeki bir bozukluk dolayısiyle kollar ve bacaklarda biçim bozukluklarına yolaçan hastalık grupu. *(Akondroplazi, diskondroplazi, polisteokondrit ve kondromatoz bu grupta yer alır).* [*Ing.* Chondrodystrophia, chondrodystrophy].

kondrodit,-ti, i. *Fr. c(h)ondrodite. min.* Doğal magnezyum ve demir silikat minerali; hümit grupundandır ve içinde daima bir miktar flüor vardır. *(Sarı, kahverengi veya yeşil renklerde monoklinik prizmalar halinde billûrlaşır).* [*Ing.* Chondrodite].

kondrofit,-ti, i. *Fr. chondrophyte.* Anormal uzar'ılı ve düzgüsüz kıkırdak oluşumu. [*Ing.* Chondrogen].

kondroitin, i. *kim.* Kondroitik asid ayrışımında meydana gelen bileşik. ($C_{18}H_{27}NH_{14}$). [*Ing.* Chondroitin].

kondrojen, i. *Fr. chondrogene. dokb.* Kıkırdağa dönüşmekte olan temel madde. [*Ing.* Chondrogen].

kondrojenez, i. *Fr. chondrogenèse. biy.* Kıkırdakların oluşumu. [*Ing.* Chondrogenesis].

kondroloji, i. *Fr. Chondrologie.* ◘ **Kıkırdakbilim.**

kondrom, i. *Fr. chondrome. patol.* Kondroplastlardan ve telsel kıkırdaktan oluşmuş kıkırdak uru. *(Kondromlar normal bir kıkırdak üzerinde hiç bir zaman görülmez.* [*Ing.* Chondroma].

kondromatoz, i. *Fr. chondromathose.* Daha çok erkeklerde görülen genotipik kemik hastalığı. *(Kondromatozun belirgin özelliği kemikleşmenin gecikmesi ve kemik uçlarında iç ve dış kıkırdak urlarının oluşmasıdır).* [*Ing.* Chondromatose].

kondrometre, i. *Fr. chondrométre.* Tahıl tanelerinin ve unlarının ağırlığını ölçmek ve kontrol etmek için kullanılan özel baskül. [*Ing.* Chondrometer].

kondromikes, i. *Fr.chondromyces.<Yun.khondros,* kıkırdak + *mykes* veya *myketos,* mantar. Jelatinimsi iskeleti küçük bir ağaç gibi dallanmış olan miksobakteri tipi. *(Jelatinimsi iskeletin içinde, baklagillerdekine benzeyen Ş şeklinde bakterilerle sarı mikrokok denen başka tipte bakteriler ortak yaşar).* [*Ing.* Chondromyces].

kondromükoyid, i. *Fr. chondromucoïde.* Glükoproteidler grupundan olan kıkırdaklarda bulunan madde. *(Hidrolizle glüsitleri verir).* [*Ing.* Chondromucoid].

kondroplast,-tı, i. *Fr. Chondroplaste < Yun. khondros,* kıkırdak+*plastos,* meydana gelmiş. *zool.* Kıkırdak dokusunun hücre arası maddesinde bulunan bir takım boşluklar olup kıkırdak hücrelerini taşır. [*Ing* Chondroplast].

kondroproteidler, ç. i. *Fr. chondroprotéides. biy. kil.* Hidroliz yoluyle, asid özelliği gösteren bir eter ve indirgen maddeler veren azotlu maddeler grupu. [*Ing.* Chondroproteides].

kondrosarkom, i. *Fr. chondrosarcome. patol.* Kıkırdak dokusunda oluşan habis ur. [*Ing.* Chondrosarcome].

kondrostibian, i. *Fr. chondrostibiane. min.* Hidratlı doğal demir ve manganez arsenyoantimonyat. [*Ing.* Chondrostibian].

kondrotomi, i. *Fr. chondrotomie.* Kıkırdağın, genel olarak kaburga kıkırdağının ameliyatla kesilmesi. [*Ing.* Chondrotomy].

kondurma, i. § ● Kondurmak eylemi; § ❷ *kıyf.* Osmanlılarda fesin başa iliştirilmiş gibi durması hali. *(Fesin, perçem, kâkul, halka kıvırcık saç üzerinde duruşu, birbirinden çok farklıydı. Bu türden başka, geçme, kapatma v.b. fes giyme şekilleri vardı).* § ● Bireyin benimsenmeyecek nitelikte duygu, düşünce ve isteklerini bir savunma veya telâfi mekanizması olarak başkalarına yüklenmesi.

~ tekniği, Kişiliğin, başka türlü doğrudan doğruya anlaşılamayacak psikodinamik yönlerini ortaya çıkarmak amacıyle düzenlemeyi, yorum yapmayı veya kullanmayı gerektiren materyallerden faydalanma esasına dayanan bir test tekniği. *(Bu teknikte parmak boyasından ve çocuk oyuncaklarından da faydalanılır).*

kondurmak(-i,-e), f. § ● Konmak işini yaptırmak; § ❷ Gelişigüzel takmak, iliştirmek. *Başına çiçekler kondurmuş.* [*Ing.* To put or place on; *Fr.* Poser, faire reposer]. § ● *mec.* Üzerine yormak: *Hastalığı kendine kondurmuyor.* [*ing. To attribute to*]. § ● Yolcu ve konuğa konak ve yer bulmak: *Bizi köyde bir eve kondurdular.* [*Ing.* To find lodgings for someone; *Fr.* Faire cantonner, camper]. ◉ **cevabı ~, *dey.*** Hiç çekinmeden gerekli cevabı vermek; ◉ **toz kondurmamak**, *dey.* ◘ **Toz.**

kondüksiyon, i. *Fr. conduction fiz.* Iletim asının üç iletim yolundan biri. [*ing.* Conduction].

kondüktör,rü-, i. *Fr. conducteur.* § ● *demir.* Yolcu trenlerinde biletleri kontrol etmek ve vagonların işlerine bakmakla görevli kimse. [*Ing.* Conductor]. ◘ *ŞEKİL: 572.* — **TREN.** § ● *bayınd. esk.* Osmanlı devletinde fen memuru. *(Kondüktörler bayındırlık ve özellikle karayolları işlerinde görev alırlardı. Önceleri Nafıa nezareti tarafından kurulan Kondüktör mektebi mezunları bu göreve tayin edilmeye başlandı);* ◉ **bagaj ~ü**, *demir.* Yolcu ve yavaş yük trenlerinde yalnızca bagaj vagonundaki *(furgon)* yüklerle ilgilenen kondüktör. *(Bagaj kondüktörleri, yavaş yük trenlerinde bütün vagonlardaki eşyalardan da sorumludur).* ◉ **kapı ~ ü**, *demir.* Bazı banliyö istasyonlarında trenden inen yolcuların biletlerini kontrol ve toplamakla görevli kondüktör.

kondüktörlük,-ğü, i. Kondüktörün yaptığı iş veya mesleği.

kondüvit,-ti, i. *Fr. conduite. tiy.* Sahneye çıkma sırası gelen oyuncuları uyarmakla görevli kimse. [*Ing.* Call boy].

konektör,-rü, i. *Fr. connecteur. demir.* Fren kumanda kollarını dingilin üzerine bağlayan ve iki ucunda kumanda kolunun girmesine uygun deliği bulunan bir parça veya tertibat. [*Ing.* Connector].

konelit,-ti, i. *Fr. connellite. min.* Hidratlı doğal bazik bakır klorosülfat. [*Ing.* Connellite].

konesin, i. *Fr. conessine, kim.* Zakkumgillerden bazı bitkiler tarafından meydana getirilen alkaloid; bir hücreli hayvanlar üstünde özel bir etkisi vardır. *(Ambiaz'da ve lokal uygulamalar halinde ,trikomanas vaginitlerde kullanılır).*

konfabülasyon, i. *Fr. confabulation. psiky.* Bazı akıl ve ruh hastalıklarında *(bunamalar, frengiye bağlı beyin hastalıkları, şizofreniler grupuna giren klinik tablolar gibi)* o kimsenin bir yığın gerçek dışı olgu ve yaşantıyı, yerine göre gerçeklerine kendisi inanarak anlatması. *(Fabülasyon, J Delay'e göre, hal ile geçmiş, gerçek ile hayalî arasındaki farkı kaldıran bir hafıza sapıtmasıdır. Hasta, tamamiyle kendi yarattığı hayallerle, yaşanmış olaylar gözüyle bakar ve bunların gerçekliğine yürekten inanır).* [*Ing.* Confabulation].
☆ *Eşanl.* **uydurmacılık.**

konfederasyon, i. *Fr. confédération < Lat foedus,* ittifak. § ● Birlik, ortaklık: *Latin halkı latin şehirlerinin bir konfederasyonudur.* [*Ing.* Confederation]. § ● Kendi hükümetlerini muhafaza kaydıyle genel bir iktidarın yönetimini kabul eden devletlerin kurduğu birlik. *(Merkezî hükümet esas olarak hemen hemen bütün kararların üye devletlerin oybirliğiyle alındığı bir koordinasyon teşkilâtından meydana gelir. Bir millî devlet kurulurken konfederatif şekil kabul edilmişse, bütün müesseseler başta bir yönetim teşkilâtı bulunan ve bütün kararların çoğunlukla alındığı bir federatif biçim kazanır: meselâ konfederasyonluğu yalnız adında kalan İsviçre konfederasyonu böyledir).* [*Ing.* Confederation] § ● Çeşitli ortaklıkların *(bunlar genellikle sendikalardır)* kümeleşmesi; § ● *tar.* Eski Polonya hukukunda soylulardan seçilmiş şef *(marszalek)* ve memurlardan kurulu askerî ve siyasî birlik; ◉ **devletler — u**, *huk.* ◘ **Devlet;** ◉ **işçi — u**, *huk.* ◘ **işçi.**

konfederatif, s. *Fr. confédératif,-ive.* Konfederasyona ait olan veya konfederasyonla ilişkili olan *(Bugün Konfedere denir)* [*Ing.* Confederal, confederative].

konfedere, i. ve s. *Fr. confédéré.* § ● Ortak

düşmana karşı birleşmiş halklar, devletler topluluklar; *Konfedere ordu.* [*ing.* Confederate]. § ❶ A. B D. de Ayrılık savaşları sırasında Federal hükûmete karşı ittifak yapan eyalet. [*ing.* Confederate].

konfeksiyon, i. *Fr. confection* < *Lat. confectio, conficere, bitirmek.* § ❶ Normal ölçülere göre seri halinde yapılan ve alıcının ölçülerine göre satılan hazır giyim eşyası [*ing.* Ready-to-wear article of dress; reach - me-down]. § ❷ Seri halinde elbise diken sanayi kolu: *Konfeksiyon atelyesi.*

konfeksiyoncu, i. § ❶ Seri halde hazır giyim eşyası yapan veya satan kimse. [*ing.* Ready -made clothier or outfitter, slop-seller; *Fr.* Confectionneur,-euse]. § ❷ Genellikle evlerinde konfeksiyon eşyası diken kadın veya erkek işçi. [*ing.* Slop-maker; *Fr.* Confectionneur,-euse]

konferans, i. *Fr. conference.* § ❶ Dinleyicilere herhangi bir konu *(edebiyat, sanat, bilim v.b.)* hakkında bilgi vermek amacıyla yapılan konuşma. Böyle bir konu hakkında söz söyleme. [*ing.* Lecture] § ❷ Milletlerarası meseleleri inceleyen kimseler, özellikle de diplomatlar toplantısı: *İstanbul konferansı.* [*ing.* Conference, congress]. ☆ *Eşanl.* **kongre.** § ❸ Ortak inceleme ve araştırmalarını ilgilendiren meseleleri tartışan kimselerin yaptığı toplantı; § ❹ *dev. huk.* Devlet temsilcilerinin birleşimi; bu birleşimde temsilciler bir anlaşmayı görüşürler ve onu sonunda tarafların onayına sunarlar. *(«Konferans» terimi, tali, özel veya teknik bir meselenin ele alındığı diplomatik toplantılar için, «kongre» terimi, katılanların kimliğine /devlet başkanı, başbakan veya dışişleri bakanı/ veya görüşülen konuların veya temsilci sayısının büyüklüğüne göre önemli toplantılar için kullanılır. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşından beri «konferans» terimi, «kongre» teriminin yerini almaya başladı. /Yalta (1945), Potsdam (1945), Cenevre (1954) konferansları/).* [*ing.* Congress, conference]. ☆ *Eşanl.* **kongre.** § ❺ *den.* Belirli hatlar üzerinde yük veya yolcu taşıyan denizcilik şirketlerinin biraraya gelerek kurdukları teşkilât. *(Sefer programlarının navlun tarifelerinin, yük alıp verme usullerinin, karşılıklı çıkarlara dayanan işletmecilik konularının v.b. sonuçlara bağlanması için ilgili tarafları gerekti kçe toplantıya çağıran, birlikte hazırlanıp karşılıklı imzalanmış bir nezaket sözleşmesidir).* ⊙ **barış ~ı**, Barışın sağlanması için yapılan toplantı, kongre. [*ing.* Peace conference; *Fr.* Conference de la paix, du désarmement]. ⊙ **basın ~ı**, Basın toplantısı. [*ing.* Press conference; *Fr.* Conférence de presse]. ⊙ **başkanlık ~ı**, ◘ **Başkanlık**; ⊙ **seri ~lar**, Bir veya birden fazla kimsenin belli bir konuda verdikleri konferanslar dizisi.

~ çekmek, *dev.* Karşısındakine uzun uzadıya ve öğüt verir tarzda hitap etmek.

~ muharebesi, *hava.* Üç veya daha fazla mevki arasında sözlü görüşmenin aynı zamanda yapılabilmesini sağlayan muhabere araçları. [*ing.* Conference communications; *Fr.* Moyen de communication «omnibus»].

~ navlunu, *den.* Konferansın tespit ettiği yük veya yolcu ücreti.

~ salonu, Üniversite v.b. yerlerde konferans verilen oda. [*ing.* Lecture - room; *Fr.* Solle de conférences].

~ vermek, § ❶ Bir topluluk karşısında bir konu üzerinde konuşmak, incelemelerini ve düşündüklerini anlatmak. [*ing.* To lecture; *Fr.* Faire de conférence]. § ❷ *arg.* Kusmak. ☆ *Eşanl.* **böğürtlen çıkarmak, kart vizit bırakmak, ötmek, tavus kuyruğu çıkarmak.**

konferansçı, i. Konferans veren kimse. [*ing.* Lecturer; *Fr.* Conferencier,-ère]. ◘ *ŞEKİL 588* ◘ **ÜNİVERSİTE.**

konferansçılık,-ğı, i. Konferans vermek eylemi veya konferansçının yaptığı iş.

konfesyon, i. *Fr. confession.* Bir olayın söylenmesi, yapılanın açıkça anlatılması, gizlememek, inkâr etmemek.

konfesyonal, i. *Fr. confessionnal.* Katolik kiliselerinde papaza suçlarını söyleyecek kimselere yapılmış özel kulübemsi yer. Günah çıkarma yeri. [*ing.* Confessional].

konfeti /konfe:tİ/, i. *It. confetti.* Karnaval, düğün, balo v.b. şenliklere katılanların üstüne serpilmek üzere küçük yuvarlak pul biçiminde kesilmiş renk renk kâğıt parçaları. [*Ing* ve *Fr.* Confetti].

konfolenist,-ti, i. *Fr. confoleniste. min.* Kaolinit çeşidi. [*Ing.* Confoleniste].

konfor, i. *Fr. confort.* Yaşamayı zahmetsiz kılan şey, kolaylık, maddî rahatlık: *O kasabada elektrik, havagazı gibi konforların hiçbiri yok.* [*ing.* Comfort]. ⊙ **modern ~**, Bir meskeni daha konforlu hale getirmek için kullanılan elektrik, banyo, asansör v.b. donatım. [*ing.* Modern comfort; *Fr.* Confort moderne].

~ ivmesi, *fiz.* İçinde insan bulunan taşıtların veya asansör odasının ivmesinin en büyük değeri, sınır değeri.

konforlu, s. Konforu olan: *Konforlu bir otel.* [*ing.* Comfortable, fitted with modern accomodations; *Fr.* Confortable].

konformatör,-rü, i. *Fr. conformateur.* Bir eşyanın veya baş biçiminin tam kalıbını almaya yarayan oynak parçalı âlet. [*ing.* Conformator].

konformist,-ti, i. ve s. *Fr. conformiste.* Törelere ve geleneklere uyan *(kimse).* [*ing.* Conformist].

konformizm, i. *Fr. conformisme.* (a) Kontrol altına alınma imkânı bulunmayan sosyal bir çevreye tam anlamıyle uyma; (b) Gizli ve açık her türlü baskı ve etki karşısında boyun eğme; (c) Hüküm süren töreleri ve görgü kurallarını fazla incelemeden kabul etme; (d) Herkesin görüş ve düşüncesiyle bağdaşma yeteneği; (e) Tipik bir kimseyle genel olarak her konuda anlaşma halinde bulunma. [*ing.* Conformism].

Konfuçius'çu, s. ve i. § ❶ Konfuçiusçulukla ilgili olan. [*ing.* Confucianist; *Fr.* Confucianiste]. § ❷ Konfuçiusçuluktan yana olan. [*ing.* Confucianist; *Fr.* Confucianiste].

Konfuçius'çuluk,-ğu, i. < *Konfuçius.* Konfuçius ile okulunun felsefe ve ahlâk doktrini. [*Ing.* Confucianism; *Fr.* Confucianisme]. ☆ *Eşanl.* **konfüçyanizm, Çin felsefesi.**

kong, i. *Guttiferaceae familyasından Calophyllum* cinsinden bitki türlerinin, doğramacılıkta ve deniz tekneleri yapımında kullanılan tahtasına Çinhindi'de verilen ad. [*ing.* Cong; *Fr.* Công].

konga, i. *Fr. conga.* § ❶ 4/4 lük bir müzik eşliğinde yapılan Afrika-Küba dansı, danse. denler iki üç figür boyunca yürür, dördüncü figürde ayaklarını çapraz olarak ileri fırlatırlar. *(Sağa doğru bir dönüş, kayma ve üç küba tarzı adım, bu basit ve zarif dansı tamamlar).* § ❷ Bu dansın icrası için kübalı çalgıcının kullandığı boğuk sesli uzun davul.

konglomera, i. *Fr. conglomerat. jeol.* ◘ **Yığışım, yığışma.**

konglutine, s. *Fr. conglutine. tıp.* Birbirine yapışmış organlara denir. *(Özellikle, birbirine yapışarak bir kılcal damar yırtığını tıkayan kan için kullanılır).* [*ing.* Conglutine].

Kongo *(Bağımsız Devleti)*, öz. i. *coğr.* Ekvator Afrikası'nda eski devlet. Şahsî mülkü olduğu Belçika hükümdarı tarafından yönetiliyordu; yerini 1908'de Belçika Kongo'su, 1960'ta Kongo-Kinşasa cumhuriyeti aldı. [*ing.* Independent state of Congo; *Fr.* Etat independant du congo].

Kongo *(Fransız Kongosu)* veya **Batı Afrika Kongosu**, öz. i. *coğr.* Eski Fransız Ekvator Afrika'sının adı. (1897-1910) arasında Savorgnan de Brazza ile yardımcılarının keşfettikleri, teşkilâtlandırma ve değerlendirdikleri geniş toprakları kapsıyordu. [*ing.* French Congo, west African Congo; *Fr.* Congo Français ou ouest-Africain].

Kongo-Brazzaville, öz. i. *coğr.* ◘ **Kongo cumhuriyeti.**

Kongo cumhuriyeti veya **Brazzaville Kongosu**, öz. i. *coğr.* Ekvator Afrika'sında bir cumhuriyet. Eski Orta Kongo arazisini içine alır; güneydoğuda Kongo ırmağı ve Ubangi ırmağı, kuzeyde Orta Afrika cumhuriyeti ve Kamerun, batıda Gabon ve Atlas okyanusu, güneyde Kongo Federal Cumhuriyeti *(Kongo-Kinşasa)* ve Portekiz sömürgesi Cabinda ile sınırlıdır. Yüzölçümü 342 000 km², merkezi *Brazzaville*'dir. [*Ing.* Republic of Congo; *Fr.* Republique du Congo, Congo-Brazzaville].

Kongo Federal Cumhuriyeti *(veya Kongo-Kinşasa; Léopoldville Kongosu). esk. Belçika Kongosu*, öz. i. *coğr.* Ekvator Afrikasında devlet Kongo havzasının büyük kısmını içine alır. Yüzölçümü 2 344 000 km², başkenti *Kinşasa*'dır. [*Ing.* Republic of Congo, Belgian Congo; *Fr.* Republique du Congo, Congo-Léopoldville].

Kongo ırmağı, *coğr.* Ekvator Afrikası'nda ırmak; Atlas Okyanusuna dökülür, dünyanın en güçlü ırmaklarından biridir. 4374 km. uzunlukta olan Kongo, 3 700 000 km²'ye yakın bir havzayı akaçlar. [*ing.* ve *Fr.* Congo].

Kongo-Kinşasa, öz. i. *coğr.* ◘ **Kongo Federal Cumhuriyeti.**

Kongo'lar, ç. öz. i. ◘ **Bakongo'lar.**

Kongo-Léopoldville, öz. i. *coğr.* ◘ **Kongo Federal Cumhuriyeti.**

kon.gövde, b. i. *bot.* Dalları, gövde ve sapa ait parçaları bulunmayan, bu yüzden saptan ve gövdeden farklı olan, toprak üstündeki dik ve ana eksen. [*Osm.* Cizi'; *ing.* Stipe, stem; *Fr.* Stipe].

kongre/kong.re/, i. *Fr. congrès.* § ❶ Çeşitli memleketlerden yöneticilerin, elçilerin, delegelerin katılmasıyle yapılan toplantı: *Paris Kongresi 1856'da yapıldı;* § ❷ Ortak meselelerini araştırma ve incelemelerini v.b. görüşmek üzere bir araya gelen kimselerin yaptığı toplantı: *Parti kongresi.* ☆ *Eşanl.* **kurultay;** § ❸ A.B.D. de, Temsilciler Meclisi ve Senatonun bir arada iken aldıkları ad. Millet Meclisi. [*ing.* Congress].

kongregasyon, i. *Fr. congregation* < *Lat. congregatio*, § ❶ Bir azizin adı altında toplanan dindarların meydana getirdiği bir tür tarikat: *Meryemana kongregasyonu;* § ❷ Kongregasyonun toplandığı yer. [*Ing.* Congregation]; § ❸ Kilise adamları cemiyeti.

kongregasyonalist,-ti, s. ve i. *Fr. congrégationaliste.* § ❶ Kongregasyonla ilgili; § ❷ Bu sistemin taraftarı. *(XVII. yüzyılda İngiltere'de kongregasyonalistler genellikle «bağımsızlar» adıyle anılırdı).* [*ing.* Congregationalist].

kongregasyonculuk,-ğu, i. § ❶ Protestanlıkta mahallî kilisenin muhtar olmasını isteyen sistem, manevi kilisenin tek resmî şekli. [*ing.* Congregationalism; *Fr.* Congrégationalisme]; § ❷ Protestanlıkta, mahallî kilisenin yönetimini üyeler kuruluna *(kongregasyon)* veren sistem. [*ing.* Congregationalism; *Fr.* Congrégationalisme].

kongruizm, i. *Fr. congruisme.* İlahî gufran ve lûtfa nispetle insan hürriyetinin serbestçe işlemesini açıklamayı amaçlayan ilâhiyat sistemlerinden biri. [*Ing.* Congruism].

koni, i. *Fr. cône.* < *Yun. konos.* § ❶ *geom.* Sabit bir noktadan geçen ve kapalı bir eğriye dayanan hareketli bir doğrunun çizdiği yüzey. *(Sabit nokta koninin tepesi, hareketli doğru anadoğru, kapalı eğri de doğrultman'dır).* [*Osm.* Mahrût; *Lat. Conus; Ing.* Cone; *Fr.* Cône]; § ❷ Bu yüzeyle sınırlı katı cisim. [*Ing.* Cone; *Fr.* Cône]; § ❸ *dokb.* ◘ **koni hücre**; § ❹ s. Koni biçiminde olan. [*ing.* Conic; *Fr.* Cônique]; ⊙ **berrak su ~si**, *fot.* ◘ **Berrak**; ⊙ **~ lerin adlandırılması**, *mat.* Önce tabanının şekli, sonra koninin dik, eğik olup olmadığı ve en sonunda da koni kelimesi söylenir; ⊙ **~ nin anadoğrusu**, *mat.* Tabanın herhangi bir noktası ile tepeyi birleştiren doğru parçası; ⊙ **~ nin bütün alanı**, *mat.* Koninin yanal alanı iie taban alanı toplamı; ⊙ **~ nin dış piramidi**, *mat.* Bir koninin taban çemberinin dışına çizilen teğetler çokgenini taban ve koninin tepesini de tepe olarak kabul eden piramide bu koninin dış piramidi denir; ⊙ **~ nin ekseni**, *mat.* Bir

dairesel koninin tepesini, taban merkezine birleştiren doğru parçası; ◉ **~ nin iç piramidi,** *mat.* Bir koninin taban çemberinin içine çizilen çokgenî taban ve koninin tepesini de tepe olarak kabul eden piramide, bu koninin iç piramidi denir; ◉ **~ nin teğet düzlemi,** *mat.* Bir koninin yalnız bir ana doğrusundan *(değme doğrusu)* geçen düzlem; ◉ **~ nin tepesi,** *mat.* Koni yüzeyinin tepesi; ◉ **~ nin yanal yüzeyi,** *mat.* Taban çevresinin her noktasını tepeye birleştiren doğruların meydana getirdiği yüzey. Bu yüzey aynı zamanda koninin yanal alanıdır; ◉ **~ nin yüksekliği,** *mat.* Koni-de tepenin tabana olan uzaklığı; ◉ **birikinti ~ si,** *jeom.* ◘ **Birikinti**; ◉ **bitki ~ si,** ◘ **Bitkisel dirim konisi**; ◉ büyüme **~ si,** *bot.* Gövdede bölünmenin olduğu kısım. ☆ *Eşanl.* **vejetasyon konisi**; ◉ çığ **~ si,** *jeom.* Bir çığın bıraktığı döküntülerin meydana getirdiği birikinti. [*İng.* Avalanche cone; *Fr.* Cône d'avalanche]; ◉ **dik ~,** (a) Tabanı daire ve yüksekliği taban merkezinden geçen koni; (b) Bir dik üçgenin bir dik kenarı etrafında döndürülmesinden meydana gelen koni. [*Osm.* Mahrut-u kaim; *İng.* Right circular cone; *Fr.* Cône droit, cône de revolution]; ◉ **dirim ~ si,** *bot.* ◘ **Dirim**; ◉ **doğrultu ~ si,** *mat.* ◘ **Doğrultu**; ◉ **dönel kesik ~,** *mat.* Bir dönel koninin tabana paralel bir düzlemle kesilmesinden elde edilen kesik koni; ◉ **dönel kesik ~ nin anadoğrusu,** *mat.* Dönel koninin ana doğrusunun, paralel düzlemler arasında kalan parçası; ◉ **eğik ~,** *mat.* Ekseni tabanına dik olmayan koni. Tabanı daire olan ve tepe noktasını bu dairenin merkezine birleştiren doğru taban düzlemine eğik olan koni. [*İng.* Oblique cone; *Fr.* Cône oblique]; ◉ **gölge ~ si,** *astr.* Bir gezegenin Güneş'e dönük olmayan yüzünün arkasına düşen koni biçiminde gölge. [*İng.* Umbra; *Fr.* Cône d'ombre]; ◉ **görme ~ si,** *balıkç.* Su altındaki bir balığın, yansıma olaylarının sonucu olarak sıvı dışındaki görme alanını belirten hayalî koni. [*İng.* Vision cone; *Fr.* Cône de vision du poisson]; ◉ **götürü ~ ler,** *anat.* Erbezi üstünü erbezlerine birleştiren ince kanallar. [*İng.* Efferent cones; *Fr.* Cônes efférents]; ◉ **iç içe ~ yapısı,** *jeol.* Bazı kayalarda görülen bir santimetre büyüklüğünde iç içe konilerden oluşma yumrulu yapı. *(Çekilme etkisiyle oluştuğu sanılır)*; ◉ **ikizkenar ~,** ◘ **ikizkenar**; ◉ **işaret ~ si,** *den.* ◘ **işaret**; ◉ **kesik ~,** *mat.* ◘ **Kesik**; ◉ **kavuşma ~ si,** *sil.* Bir top namlusunun iç boşluğunun, barut haznesi ile yivli kısım arasında kalan parçası. *(Kesik koni biçiminde olan kavuşma konisi, mermi sevk çemberinin geçirilmesine yarar ve gerek doldurma tomarının yardımıyle, gerek kuyruk tarafından mermi dip tablasına yapılan basınçla, merminin dolduruş durumuna getirilmesini sağlar.* [*İng.* Junction cone; *Fr.* Cône de raccordement]; ◉ **kesik ~,** *mat.* Bir koninin tabanına paralel bir düzlemle kesilmesinden elde edilen cisim. [*İng.* Frustum of a cone, truncated cone; *Fr.* Tronc de cône]; ◉ **ölü ~,** *sil.* Uçaksavar toplarında, ekseni topun merkezinden geçen düşey, anadoğrusu da en büyük eğilimli doğru olan koni. *(Uçaksavar topları, yapıları bakımından, yatay üzerinde 80° den büyük açı ile atış yapamaz).* [*İng.* Dead cone; *Fr.* Cône mort]; ◉ **seger ~ si,** *san.* ◘ **Seger**; ◉ **sessizlik ~ si,** *hava.* ◘ **Sessizlik**; ◉ **sürtünme (kavrama) ~ si,** *tekn.* Birbiri içine geçebilen madeni iki koniden meydana gelen ve bir parçanın dönme hareketini başka bir parçaya aktarmaya yarayan kavrama düzeni. [*İng.* Friction cone, cone of friction; *Fr.* Cône de friction]; ◉ **uç ~ sendromu,** *tıp.* ◘ **Sendrom**; ◉ **volkan ~ si,** *coğr.* Bir volkanın meydana getirdiği engebe biçimi. [*İng.* Volcanic cone; *Fr.* Cône volcanique].

~ hücresi, *dokb.* Ağtabakada damartabakaya bitişik görme hücresi. *(Bu hücrenin tabanı görme sinir hücresinin ince uzantılarına tutunur. Sinir hücresinin gövde kısmı ağtabakanın birinci sinir katı içinde bulunur. Koni hücrede eritropsin yoktur; bununla beraber dalga uzunlukları çok büyük olan kırmızı ve turuncu ışınımlara karşı tepki gösterir).* [*İng.* Cone; *Fr.* Cône].

~ kabuklu salyangozu, *zool.* ◘ **Konikabuklu salyangozu.**

~ kesiti, *mat.* ◘ **Konik kesit.**

~ tabanı, *mat.* Koni yüzeyinin bütün doğrularını kesen düzlem. [*İng.* Conical bottom; *Fr.* Base conique].

konid, i. *bot.* ◘ **Konidiyum.**

konidiyofor, i. *Fr. conidiophore. bot.* Konidyumları taşıyan, farklılaşmış miselyum iplikleri. [*İng.* Conidiophore].

konidiyosporlu, s. Konidyumlarla üreyip çoğalan basit mantarlara verilen sıfat. [*İng.* Conidiosporous; *Fr.* Conidiosporé,-ée].

konidiyum, i. *Lat. conidium.* < *Yun. konis* + *-idos,* toz. *bot.* Olgunlaşınca konidiyofordan ayrılan ve başka bir üretici aygıtı olan türlerde, katkın bir sporifer aygıtın veya konidiyospor'un üzerinde doğan mantar sporu. *(Örnek: Asklı mantarların çoğunda, asklardan başka, konidiyumlar üreten bir konidiyum aygıtı da vardır. Penissillum'ların, fırça şeklindeki hif demetleri konidiyum zincirlerinden meydana gelmiştir).* [*İng.* Conidium; *Fr.* Conidie].

koniferilik, s. *Fr. coniférylique. kim.* Doymamış bir difenol alkol için kullanılır; koniferinin hidroliziyle elde edilir [*İng.* Coniferylic].

koniferin, i. *Fr. conifèrine. kim.* Formülü $C_{16}H_{20}O_8$, $2H_2O$ olan glikozid; kozalaklıların büyütken dokusunda bulunur. [*İng.* Coniferin].

konik[a], s. *Fr. conique* < *Yun.* § ❶ *mat.* (a) Koni biçiminde veya koni ile ilgili olan. [*Osm.* Mahrutî; *Lat.Conicus; İng.* Conical, conic]; (b) i. Tabanı daire biçiminde olan bir koninin bir düzlemle, şu veya bu yolda kesilmesinden elde edilen türlü kesit eğrilerine verilen ortak ad: *Çember, elips, hiperbol ve parabol birer koniktir).* [*İng.* Conic; *Fr.* Cônique]; § ❷ *müz.* Çapı bir ucundan ötekine doğru gittikçe genişleyen tübe denir. *(Borazan, klarnet, zurna v.b. konik deliklidir. Buna karşılık flüt silindirik deliklidir);* § ❸ *tekn.* Bir kesici takımın, kullanılacağı tezgâhın iş mili burnuna takılmasını sağlayan kesik koni biçimindeki kısmı.

~ birleştirmeli boru, ◘ **Boru**[1].

~ bitki, *bot.* ◘ **Üstbitken.**

~ çark, *mek.* ◘ **Çark.**

~ dişli çifti, *tekn.* Çift olarak birleştirilen ve motorun hareketini taşıta dik açıyle ileten transmisyon dişlilerinin ikisi. [*İng.* Bevel wheel, spur level wheel; *Fr.* Conique d'angle, roue conique, pignon conique].

~ kesit, *mat.* Bir dönel *(dairesel dik)* koninin bir düzlemle kesilmesinden ortaya çıkan arakesit çizgisi. [*Osm.* Makta-i mahrûtî; *İng.* Conic section; *Fr.* Section conique].

☆ *Eşanl.* **koni kesiti.**

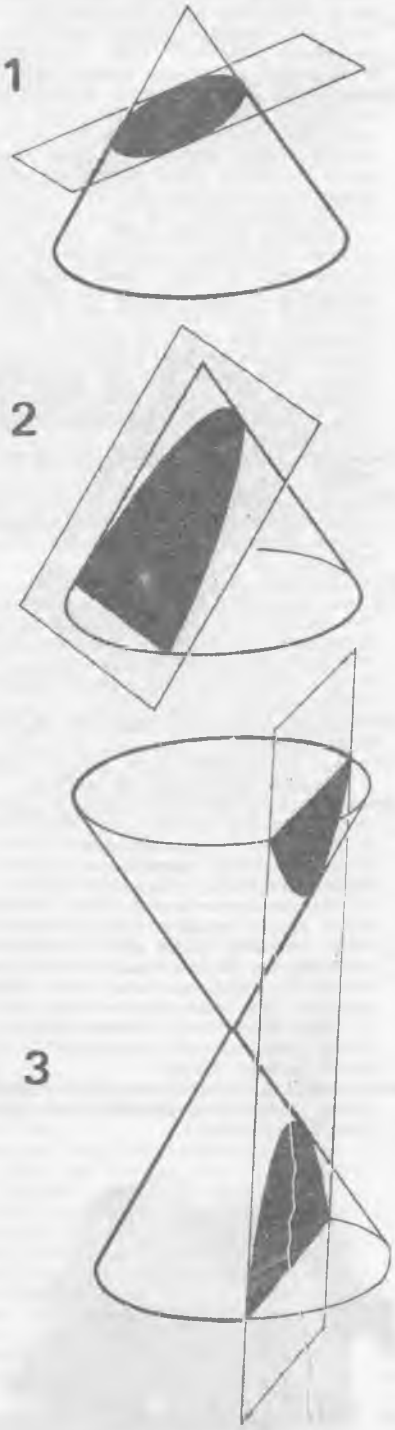

ŞEKİL: **BİR DÖNEL KONİNİN DÜZLEM KESİTLERİ:** 1. Elip. 2. Parabol. 3. Hiperbol.

~ **kırık**, *petr.* Koni şeklinde açılmış kırık. *(Bu kırık, gözeneksiz ve homogen bir taşın yüzeyine diklemesine yapılan bir vuruşla meydana gelir).* [*Ing.* Conic fracture; *Fr.* Cassure conique].

~ **sarkaç**, *mek.* ◘ **Sarkaç.**

koni.kabuklu.salyangozu, b. i. *zool.* Çok hücreli hayvanlardan Karından ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının Önden-solungaçlılar *(Prosobranchia)* takımının *Patellidae* familyasından bir yumuşakça. Ayakları çevresinde tam veya önden kesik daire biçiminde bir dizi kenar solungacı vardır. Kabuğu koni biçimi bir çanak gibidir. Operkulumu yoktur. Deniz kıyılarındaki kayalara tutunarak *(deniz serpintilerinden yararlanarak suyun dışında bile)* yaşar. Otçuldur. Eti yenir; balık avında yem olarak kullanılır. Bütün denizlerde yaşayan konikabuklu salyangozların fosilleri üçüncü zaman katmanlarında bulunmuştur. [*Lat. Patella; ing.* Patella, limpet; *Fr.* Patelle].

konikalsit,-ti, i. *Fr. conichalcite. min.* Hidratlı doğal bakır ve kalsiyum arsenyofosfat. [*ing.* Conichalcite].

koniklik, i. Koni biçiminde olan bir seklin niteliği. [*Ing.* Conicity; *Fr.* Conicité]; ◉ **bandajların konikliği**, *demir.* Bir demiryolu taşıtında, aynı dingil üzerine tutturulmuş tekerlek bandajlarına verilen kesik koni biçimindeki profil. *(Bu profil sayesinde, tekerlekler, taşıt hareket halindeyken dingili yol eksenine dik ve ortalama durumda tutabilir).* [*Ing.* Conicity of tyre; *Fr.* Conicité des bandages].

konima, i. *Fr. conima.* İngiliz Guyanası'nda yetişen bitkinin kokulu reçinesi. *Icica heptaphylla*'dan elde edilen *konima reçine*'sinde özellikle, 264° C'ta kaynayan *konimen* adında seskiterpenik bir karbür ($C_{15}H_{24}$) vardır; tütsü yapımında kullanılır. [*Ing.* Conima].

konimetre, i. *Fr. conimètre* < *Yun. konis*, toz + *metre.* Sağlığa zararlı görülen bir ortamdaki toz parçacıklarının sayısını ölçmeye yarayan cihaz. *(Konimetre, özellikle pnömokonyozun sebeplerini araştırmak için, ekspertizlerde, maden ocaklarında ve atelyelerde kullanılır).* [*Ing.* Conimeter].

koninkit,-ti, i. *Fr. koninckite. L. G. de Koninck'in adından)* Hidratlı doğal demir fosfat. [*ing.* Konickite].

konirin, i. *Fr. conyrine.* (C_5H_4N) - C_3H_7 formülünde olan propil -2 piridin; 167° C'ta kaynar, konisin'in çinko tozu üzerinde damıtılarak hidrojen kaybetmesiyle elde edilir. [*ing.* Conyrine].

konisiz, s. Koni biçiminde olmayan.

konişmento, i. ◘ **Konşimento.**

konit,-ti, i. *Fr. conite. min.* Doğal magnezyum karbonat; kalsiyumlu giobertit çeşididir. [*ing.* Conite].

koniyasiyen, i. ve s. *Fr. coniacien,-enne. jeol.* Senoniyen katın alt kısmına denir. [*Ing.* Coniacian].

koniyosist,-ti, i. *Fr. coniocyste* < *Yun. konis*, toz + *kystis*, sidik torbası. *bot.* Bazı sifonlu suyosunlarında bulunan üreme dağarcığı. [*Ing.* Coniocyst].

konjelasyon, i. *tıp.* Donma. [*Ing.* Congelation, freezing; *Fr.* Congélation].

konjelitürbasyon, i. *Fr. congéliturbation. jeom.* ◘ **Don oynaması.**

konjenital, i. *Fr. congénital. tıp.* ◘ **Doğuştan.**

konjestif, s. *Fr. congestif,-ive. patol.* § ❶ Bir hiperemi ile beliren marazî durum; § ❷ Konjestiyonla ilgili. [*Ing.* Congestive].

konjestiyon, i. *Fr. congestion. patol.* Bir organda veya vücudun bir bölgesinde anormal kan toplanması. [*Ing.* Congestion].

konjonksiyon, i. *Fr. conjonction.* § ❶ *mant.* İki önermenin «ve» ile birleştirilmesi. *(Konjonksiyon, genellikle ∧ ile belirtilir; mesela P ve Q önermelerinin ilintisini göstermek için P ∧ Q yazılır).* [*Ing.* Conjunction]; § ❷ *astr.* ◘ **Kavuşum.**

konjonktif doku, b. i. ◘ **Bağdokusu.**

konjonktiva, i. *anat.* Gözkapaklarının arka yüzünü kaplayan, kıvrılarak ve saydamlaşarak gözün önünden geçen ince sümüksel zar. [*Osm.* Munzamma; *Lat.* ve *Ing. Conjunctiva*; *Fr.* Conjonctive].

☆ *Eşanl.* **göz sümüksel zarı.**

~ **kıyısı**, *anat.* ◘ **Kıyı.**

konjonktivit,-ti, i. *Fr. conjonctivite. patol.* Konjonktiva iltihabı. [*Ing.* Conjunctivitis].

konjonktivom, i. *Fr. conjonctivome. patol.* Katılgan dokudan yapılmış, doğuştan olma ve az rastlanır ur. [*Ing.* Conjunctivoma].

konjonktör-disjonktör,-rü, i. *Fr. conjoncteur-disjoncteur. elek.* Bazı şartlar meydana gelince, özellikle elektrik gerilimi belli sınır değerlere ulaşınca otomatik bir rölenin etkisiye bir devreyi kapatan ve açan elektrik cihazı. *(Bu cihazlar özellikle bir aydınlatma devresini beslemesi söz konusu olduğu zaman gerilimi hemen sabit kalması gereken bir akümülatör bataryasının gerilimi değişken bir dinamoyle otomatik olarak yüklenmesinde kullanılır).* [*Ing.* Make-and-break, cut-out, self-closing circuit-breaker].

konjonktür,-rü, i. *Fr. conjoncture.* § ❶ Hal ve şartların bir araya gelmesinden doğan durum. [*Ing.* Conjuncture]; § ❷ *ikt.* (a) Bir ülkenin iktisadî, demografik, siyasî veya sosyal durumunun belirli bir devrede bağlı olduğu unsurların tümü; (b) Olguların toplanması, açıklamaların ve tahminlerin hazırlanmasında kullanılan teknik. [*Ing.* Conjuncture, contingency, combination of circumstances]. ☆ *Eşanl.* **toplu durum**; ◉ **demografik ~**, *ikt.* Mevcut bir durumun eğilimlerini ortaya çıkarmak amacı güden demografi analizi. *(Belli bir demografik durumu belirleyen evrimsel özelliklerin topluluğunu ifade etmek için de demografik konjoktörden söz edilir).* [*Ing.* Demographical conjuncture; *Fr.* Conjoncture démographique].

konjügezon, i. *Fr. conjugaison. zool.* ◘ **Birleşme[9].**

konka, i. *Fr. conque. anat.* Kulak yolunun dışkulağa açıldığı derin boşluk. Kulak kepçesi çukuru. [*Osm.* Kurayn; *Lat.* ve *Ing. Concha*].

konka.kemiği, b. i. ◘ **Boynuzcuk kemiği.**

konkani, öz. i. *dilb.* Marathi diline benzeyen Hint Arî dili; Goa *(Hindistan)* bölgesinde, yaklaşık olarak altı milyon kişi tarafından konuşulur. *(Kanara alfabesiyle yazılır, güneydeki değişik biçimine Gomantaki adı verilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Konkani].

konkasör,-rü, i. *Fr. concasseur. tekn.* ◘ **Taş kırma makinesi.**

konkav, s. *Fr. concave* < *Lat. cavus*, oyuk > *concavus. mat. ve opt.* ◘ **içbükey.**

konken, i. *It. conchino* veya *conchin. oyun.* Remi ve blum'a benzeyen, çift deste kâğıt ve 4 joker ile oynanan iskambil oyunu. *(en fazla 7 kişiyle oynanır. Her oyuncuya sağdan sola doğru 10'ar kâğıt dağıtılır. Her dağıtım sırasında dağıtıcının solunda oturan oyuncu, oyuna girmeye mecburdur. Diğer oyuncular oyuna girip girmemekte serbesttir; bu, sıra ile uygulanır. Oyun sırasında bir önceki oyuncunun attığı kâğıt alınabilir; aksi halde desteden kâğıt çekilir. Oyunu bitirebilmek için eldeki bütün kâğıtların / bir boş kâğıt yere atılabilir/ bir defada açılması gerekir).*

konkiliyoloji, i. *Fr. conchyliologie.* Yumuşakçaların kabuklarını inceleyen bilim dalı. [*ing.* Conchyliology].

ŞEKİL: 325. — **KONKASÖR** [*Çeneli tipi*].

konkistador'lar, ◘ **Conquistador'lar.**

konkit,-ti, i. *Fr. conchite. min.* Kavkılardaki lifli aragonit çeşidi. [*Ing.* Conchite].

konklav, i. *Fr. conclave.* Yeni bir papa seçmek için toplanmış kardinaller meclisi.

konkoid, i. *Fr. conchoïde. mat.* **sabit bir noktaya göre bir eğrinin ~ i**, *mat.* Bu noktadan çıkan kesenlerden her birinin eğriyi kestiği bir noktadan itibaren, kesen üzerinde her iki yönde sabit uzunluklar alınarak elde edilen noktaların geometrik yeri. [*Fr.* Conchoïde d'une courbe par rapport à un point fixe].

konkoidal, s. *Fr. conchoïdal. mat.* § ❶ Konkoidle ilgili. [*Ing.* Conchoidal]; § ❷ *min.* Üzerinde esmerkezli eğri çizgiler *(bazı böcek kabuklarında olduğu gibi)* bulunan içbükey veya dışbükey mineral kırıkları için kullanılır. [*Ing.* Conchoidal].

konkordans, i. *Fr. concordance. ikt.* Müteaddit şubeleri olan bankaların birbirleri hesabına kaydettikleri borç ve alacak kayıtlarının ya bir merkezde ya da bir çok mutabakat merkezlerinde karşılaştırılıp tasfiye maksadıyle takibi.

konkordato /konkorda:to/, i. *It. concordato* < *Lat. concordatum. huk.* Alacaklıların kanunla öngörülmüş belirli orandaki çoğunluğunun kararı ve mahkemenin onayı ile tamamlanan ve kanunca aranan nitelikleri taşıyan borçlunun, borçlarının belirli bir kısmından kurtulmasını veya bunların ödeme şartlarının değiştirilmesini sağlayan bir cebrî icra yolu. [*Ing.* Composition with creditors, bankrupt's certificate, legal settlement; *Fr.* Concordat].

~ **komiseri**, Konkordato süresinin verilmesiyle birlikte yetkili tetkik mercii tarafından kanunda yazılı görevleri yerine getirmek üzere tayin olunan, gerekli bilgi ve tecrübeyi taşıyan Türk vatandaşı kişi.

konkordatum, i. *Lat. concordatum. tar.* Papalık ile Katolik devletler arasında kilise disiplini ve teşkilâtlanması konusunda yapılan antlaşma. [*Ing.* ve *Fr.* Concordat].

konkordizm, i. *Fr. concordisme. fels.* ◘ **Uyguncuk.**

konkotomi, i. *Fr. conchotomie. cerr.* Burun hunilerinin kesilerek çıkarılması. [*Ing.* Conchotomy].

konkre, i. *Fr. concrét. fels.* ◘ **Somut.**

konkur, i. *Fr. concours.* Yarışma. [*ing.* Contest, event, medal play].

konkurhipik, i. *Fr. concours hippique. sp.* At yarışı, değişik yükseklikte, genişlikte ve tipte çeşitli engellerden atını atlatarak belirli mesafeyi en kısa sürede ve en hatasız alma esasına dayanan binicilik sporu. [*Ing.* Horse show].

☆ *Eşanl.* **atlı spor.**

konma, i. *esk.* Birliklerin, açıkta veya çatı altında istirahate geçmesi. [*Ing.* Alighting, settling; *Fr.* Action de descendre, cantonnement].

konmak (-e), f. *esk. T.* § ● Yolculukta geceyi geçirmek veya dinlenmek için bir yere inmek, bir yere konuk olmak; konaklamak: *Yolcuların çoğu bu hana konar.* [*Ing.* To settle to perch; *Fr.* Se mettre, se placer]; § ● Kısa bir süre için çadır kurup yerleşmek, bir yeri yurt edinmek: *Yürükler yazın bu dağa konarlar.* [*Ing.* To camp; *Fr.* Camper]; § ● *(Kuş, uçak, toz, tüy v.b. uçucu şeyler hk.)* Bir yere inmek: *Kelebek çiçeğin üzerine kondu. Masaya tuz konmuş. Bıldırcın ağaca konmaz.* [*Ing.* To land; *Fr.* Se poser]; § ❹ *mec.* Bir şeyi emeksiz edinmek. *Hazıra konmak. Mirasa konmak. Lüpe konmak.* [*Ing.* To get free; *Fr.* Obtenir gratis]; § ❺ Koymak işine konu olmak, konulmak: *Bu yemeğe tuz konur.* [*Osm.* Vazedilmek; *Ing.* To be put; *Fr.* Se mettre]; § ● *arg.* (a) Elle vurmak: *Bir tane konarsam sustalı maymuna dönersin;* (b) Hazır bulmak, bedavadan kazanmak. *Gene kondun;* § ● Yerleştirilmek; § ● Terkedilmek, bırakılmak: *Çocuk cami kapısına konmuş;* ◉ **konar göçer**, ◘ **Konargöçer**; ◉ ◉ **konup göçmek**, *dey.* Bir yerde yerleşmeyerek göçebe hayatı yaşamak. [*Ing.* To lead a nomadic life; *Fr.* Mener la vie des

nomades]; ◉ **yerine** ~, (...), *dey.* Sayılmak, kabul edilmek.

konmuş, s. ve i. < *Konmak. avc.* Tünemiş *(kuş)*: *Kaçak avcılar konmuşa nişan alır.* [*ing.* Perched; *Fr.* Perche].

~ **kaya,** *jeol.* Bir örtünün bir parçası iken, aşınmalarla yadırgı bir taban üstünde ana örtüden ayrı kalmış bir kaya kanadı. [*ing.* Outlier; *Fr.* Lambeau de recouvrement].

konnektif, i. *Fr. connectif. bot.* Anterin iki tekasını birleştiren doku. *(Çoğunlukla dar bir bölge işgal eder, bazense kalınlaşmış veya tepesi bir apendiks şeklinde gelişmiştir. Bu uzantı değişik şekillerde olabilir; yassı bir üçgen şeklinde, bir iplik şeklinde, petaloit bir şekilde v.b. Bazen konnektifin, anteri hareketli kılmak ve polenin çiçeğe gelen böcek üzerine dökülmesini sağlamak üzere özel bir şekil aldığı da görülür).* [*ing.* Connective].

konsa, i. *esk. T.* Kuşların *taşlık* veya *katı* denen ikinci midesi. Tanelerle birlikte yutulan taş kum v.b. erimeyen maddeler burada birikir, tanelerin sindirilmesini kolaylaştırır. [*ing.* Bird's gizzard; *Fr.* Gésier].

konsantrasyon, i. *Fr. concentration. kim.* ◘ **Derişme;** ◉ **akustik** ~, *fiz.* Ses yayınlayan bir kaynaktan verilen bir uzaklıkta, direkt olarak yayınlanan ses şiddetinin ortalarına küresel şiddete oranı. [*ing.* Acoustic concentration].

konsantrik, s. *Fr. concentrique.* ◘ **Eşmerkezli.**

~ **demet,** *bot.* ◘ **Demet.**

~ **teknik,** *psik. Jean Piager* ile arkadaşlarının, görsel-geometrik yanılsamaların incelenmesinde kullandıkları teknik. *(Bu teknik, bazı değişken şekiller serisini, «Ö. E. N. veya öznel eşitleştirme noktası» na göre sırasıyle daha küçük veya daha büyük seçerek deneğe sunmaktan ibarettir.)* ◘ **Eşitleştirme**/; *Şekiller bu noktaya yaklaştırılarak seçilir. Demek ki burada değişkenleri konsantrik bir düzen içinde göstermek söz konusudur).* [*ing.* Technical concentric;; *Fr.* Technique concentrique].

konsekans, i. *Fr.* Görüş, anlayış, telâkki.

konsepsiyon, i. ◘ **Kavram.**

konsept,-ti. i. *Fr. concept.* Bir nesne hakkında taşınan genel fikir, kavram. [*ing.* Concept].

konseptüalizm, i. *Fr. conceptualisme. fels.* ◘ **Kavramcılık.**

konser, i. *Fr. concert. müz.* § ❶ Genel veya özel bir toplantıda, herhangi bir müzik türünde ve herhangi bir çalgıyle veya sesle yapılan müzik icrası. *(Bir solistin verdiği konsere daha çok resital denir).* [*ing.* Concert]; § ❷ *mec.* Bir anda ve topluca çıkarılan sürekli gürültü:*Hafif hafif iç çekmeler, tek hıçkırıklar, konser halinde ağlayışlar;* § ❸ *(Kuşlar hk.)* Düzenli ses çıkarma, hep birlikte ötme: *Kuşların konseri.* [*ing.* Concert].

~ **saz semaisi,** *müz.* Saz semaisi'ne Arel tarafından verilmiş, geliştirilmiş özel şekil.

~ **vermek,** *müz.* Dinleyicilere müzik eserleri çalmak veya çalıp söylemek. [*ing.* To give a concert; *Fr.* Donner un concert].

konsertist,-ti, i. *Fr. conçertiste.* Bir konserde icracı olan, müzik çalan kimse. [*ing.* Concert performer].

konserto, ◘ **Konçerto.**

konservatizm, i. *Fr. conservatisme. fels.* ◘ **Sağcılık.**

konservatör, s. *Fr. conservateur.* Tutucu, koruyucu, politikada eski kanun ve gidişlerde pek yenilik taraflısı olmayan. [*Osm.* Muhafazakâr; *ing.* Guardian, conservative, preserving].

konservatuvar, i. *Fr. conservatoire.* Müzik öğretiminin yapıldığı okul: *İstanbul konservatuvarı.* [*ing.* Conservatory]; ◉ **devlet** ~ **ı,** *müz.* ◘ **Devlet.**

konserve /konser:ve/, i. *Fr. conserver* > *conserve.* § ❶ Herhangi bir şekilde, bozulmayacak bir hale konmuş yiyecek: *Meyva konservesi. Balık konservesi. Sebze konservesi.* [*ing.* Conserving, preserving. canning; *Fr.* Conserve]; § ❷ s. Isı ile sterilize edilerek kutuda muhafaza edilen: *Konserve balık;* ◉ ~ **leme maddeleri,** *matb.* Kolayca bozulan maddelerin bozulmasını önlemeye yarayan ve bu maddelere katılan maddeler. [*ing.* Means of preservation; *Fr.* Substance â conserver].

konservecilik,-ği, i. Konserve yapma işi. [*ing.* Canning industry; *Fr.* Conserverie].

konsey, i. *Fr. conseil.* § ❶ Bir takım sorunları konuşup tartışan kimseler topluluğu, meclisi: *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.* [*ing.* Council]; § ❷ Bu tür bir toplantının yapıldığı yer; § ❸ Yönetim görevi yüklenmiş kişilerin topluluğu.

konsil, i. *Fr. concile* < *Lat. concilium,* meclis. Doktrin ve kilise disiplini konularında karar veren piskopos ve ilâhiyatçılar kurulu. [*ing.* Council, synod]; ◉ **genel (olağanüstü, evrensel)** ~, Bütün piskoposların çağırıldığı dinî kurul; ◉ **milli** ~, Bir devletin piskoposlarını bir araya getiren kurul. [*ing.* National council; *Fr.* Concile national].

konsinyasyon, i. *Fr. consignation. ikt.* Başkasına ait malları kendi mağaza, dükkân ve depolarında emanet olarak bulundurup mal sahibi nam ve hesabına satan müesseselerin yaptıkları muamelelere denir. [*ing.* Consignment].

konsinyater, i. *Fr. consignataire. ikt.* Kendisine, ya emanet olarak deposunda saklamak, ya da parasını o malı sattıktan sonra ödemek üzere mal gönderilen tüccar. [*ing.* Consignee].

konsistans, i. *tıp.* Kıvam. [*ing.* ve *Fr.* Consistance].

konsol, i. *Fr. console.* § ❶ Duvar kenarına yerleştirilen, üstüne ayna veya başka süs eşyası konan, çekmeceli, yüksekçe dolap. [*ing.* Chest of drawers]; § ❷ Balkon, havagazı sayacı gibi şeyleri alttan veya üstten tutmaya yarayan parça: *Konsol kiriş;* § ❸ *bayınd.* Bir kemer-barajda, yapı hesabı için kullanılan saymaca düşey eleman. *(Kemer-barajların çeşitli hesap usullerinde, hemen her zaman, kemerler, yani yatay elemanlar ve duvarlar veya konsollar, yani düşey elemanlar olarak bir ayırma yapılır. Hesap, konsollar ve kemerler arasındaki su yükü dağılımını aynı noktadaki yatay ve düşey elemanların biçim/düğüm/değiştirmesi eşit olacak şekilde belirtmekten ibarettir. Hesabın gittikçe derinleşmesi daha büyük sayıda düğümü hesaba katmayı sağlar);* § ❹ *bilgi-işlem.* Bir ordinatörün, diğer üniteleriyle bağ kurmayı sağlayan, üzerinde göstergeler ve enterüptörler bulunan kumanda tablası; § ❺ *inş.* ◘ **Destek;** § ❻ *müz.* (a) Arpın S harfi veya kuğu boynu biçiminde kıvrık olan ve kulaklık görevi yapan üst kısmı; (b) Orgun alt eteğinden ayrı veya ona bitişik olan tahta kısım. *(Çalgının klavyeler, ayakçaklık, düzen katgaçları, işletme düğümleri v.b. gibi kumanda araçları bu kısmın üzerinde toplanmıştır).* ◘ *ŞEKİL: 195.*— EV I.

~ **istasyonu,** *hava.* Alınan işaretlerin ses karakteristikleri vasıtasıyle bir seyyar istasyonun radyo bıkın istasyonuna göre yönünü bulmasını sağlayacak yayın yapan bir çeşit uzun mesafe radyo bıkın istasyonu. [*ing.* Consol station; *Fr.* Station consol].

~ **işaret direği,** *demir.* Üzerine işaret levhaları yerleştirilen konsol biçiminde madenî direk.

~ **kıvrımı,** *mim.* Bina konsollarının bir kâğıt tomarı gibi kıvrılan kısmı. [*ing.* Roll; *Fr.* Rouleau].

☆ *Eşanl.* **konsol tomarı.**

konsolidasyon, i. *Fr. consolidation.* § ❶ *Ticaret* şirketlerinin tamamiyle dağılarak yeni bir şirket meydana getirmeleri. [*ing.* Consolidation]; § ❷ *mal.* Orta veya uzun vadeli bir borcu kısa vadeli bir borca çevirme. [*ing.* Consolidation].

konsolide, s. *Fr. consolidé.* Uzun vadeliye çevrilen *(borçlanma).* [*ing.* Consolidated; *Fr.* Consolidé,-ée].

~ **bilânço,** *ikt.* Iki veya daha çok müessesenin durumlarının bir bilânço ve kâr zarar cetvelinde mütalâa edilmesi. [*ing.* Consolidated financial statement].

~ **borçlar,** *mal.* Kısa vadeli ödenmesi planlanan ve kararlaştırılan orta veya uzun vadeli borç. */Bunlara tahkim edilmiş borçlar da denir/.* [*ing.* Consolidated funds].

konsolit,-ti, i. *Fr.* § ❶ *esk.* Ana akçenin ödeme tarihi belli olmayan ve yalnız faizi ödenen devlet tahvili. *(Osmanlı devleti tarafından çıkarıldı).* [*ing.* Funded debt, consolides]. § ❷ Bir çeşit iskambil oyunu.

~ **hanı,** *mal. esk.* Galata borsası. *(Devlet tarafından çıkarılan konsolit denilen faizli tahviller burada satıldığından bu ad verilirdi).*

~ **mali durum,** *ikt.* ◘ **Konsolide bilânço.**

~ **tahvil,** *ikt.* Konsolide borçlar için çıkarılan tahvil, birden çok borçları bir borç haline sokan tahvil. [*ing.* Consolidated *(consol)* bond].

konsolitçi, i. Tahvil ve esham gibi değer kâğıtları alıp satan kimse.

konsolos, i. *It. console* < *Lat.* § ❶ Yabancı ülkelerde, orada bulunan yurttaşların haklarını korumak ve hükümetine siyaset ve ticaretle ilgili bilgileri vermek gibi işlerle görevli memur. [*ing.* ve *Fr.* Consul]. § ❷ *dev. huk.* Dış ülkelerde, kendi memleketinin uyruklarını ve bunların çıkarlarını korumakla görevli memur. [*ing.* ve *Fr.* Consul]. § ❸ *huk.* Bir devletin başka bir devletin şehirlerinde ve özellikle limanlarında bulundurduğu iktisadî, idarî, kültürel ve bazen de diplomatik faaliyetlerde bulunan, kendilerini tayin eden devletin ve vatandaşlarının menfaatlerini korumakla görevli olan resmî memur. [*ing.* ve *Fr.* Consul]. ◉ **baş** ~, *huk.* Çeşitli yerlerde kurulmuş konsolosluk bölgelerinin başı olarak veya büyük ve önemli tek bir konsolosluğun başına tayin edilen kimse. *(Konsolos küçük bir havzaya tayin edilen memurdur).* [*ing.* Consul-general; *Fr.* Consul general]. ◉ **fahrî** ~, *huk.* Konsolosluk görevi bakımından hizmetinde bulunduğu devletin memuru statüsünde olmayan görevli. [*ing.* Honorary consul; *Fr.* Consul honoraire]. ☆ *Eşanl.* **tüccar konsolos.** ◉ **muavin** ~, *huk.* Başkonsolos veya konsolosların yanına tayin edilen ve onlara yardımcı olmakla görevlendirilen, gerektiği zaman onlara vekâlet eden kimse. [*ing.* Vice-consul; *Fr.* Vice-consul].

~ **beratı,** *ikt.* Oturacağı memleket tarafından konsolosa verilen belge. [*ing.* ve *Fr.* Exequatur].

~ **mahkemeleri,** *ikt.* Osmanlı imparatorluğu devrinde kapitülâsyonlara dayanarak kaza hakkını kullanan konsolosların kurdukları mahkemeler.

konsolos.hane, b. i. *(konsolos* + *Fars. hâne esk.* Yabancı bir ülkedeki yurttaşların hak ve görevleriyle ilgilenen memurun oturduğu ve bu hak ve görevlerle ilgili işlemlerin yapıldığı daire. [*ing.* Consulate; *Fr.* Consulat].

konsolosluk,-ğu, i. (a) Konsolos olma hali ve. ya konsolosun yaptığı iş. [*ing.* Functions or rank of a consul; *Fr.* Charge de consulat]; (b) Bu işin görüldüğü daire. konsolosun makamı veya binası. [*ing.* Consulate; *Fr.* Consulat].

~ **ajanı,** *huk.* Hükümetin tasvibiyle, başkonsolos veya konsolos tarafından tayin edilen ve doğrudan doğruya kendini tayin edenlere bağlı olmak üzere, konsolosluk bölgesine giren bazı şehir veya kısımlarda, belirli konsolosluk hizmetleri yapan kimse.

~ **faturası,** *ikt.* Malları ithal eden memleketin yabancı memleketteki ihraç limanında bulunan konsolosu tarafından onaylanan fatura. [*ing.* Consular invoice].

~ **harcı,** *ikt.* Konsolosun evrakı tasdik ettiği zaman aldığı harç. [*ing.* Consulage; *Fr.* Droits consulaires].

~ **havzası,** *huk.* Bir konsolosun görev sınırlarını içine alan bölge.

konsolto, konsulto, i. *It. consulto.* ◘ **Konsültasyon.**

konsomasyon, i. *Fr. consommation.* § ❶ Gazino, bar v.b. yerlerde yenilip içilen şeyler; *Sarhoş, meyhanede yaptığı konsomasyonu ödemek istememiş.* [*ing.* Con-

summation]. § ❷ Böyle şeyleri yiyip içme: *Konsomasyon mecburî değildir.*

konsomatris, i. *Fr. consommatrice.* Bar, pavyon, gece kulübü v.b. yerlerde müşteri ile birlikte yiyip içerek çalıştığı yere kazanç sağlayan kadın. [*Ing.* Customer].

konsome, i. *Fr. consommé. mutf.* Uzun süre ağır ateşte tutularak etin özünü çekmiş olan su. *(Konsome, tavuk, sığır veya av etlerinin koyu suyudur. Bu suya istenirse kıyma da eklenebilir).* [*Ing.* Clear soup].

konson, i. *Fr. consonne.* ◘ Ünsüz.

konsonans, i. *Fr. consonance. müz.* Seslerin kulağa hoş gelecek şekilde akordu. [*Ing.* Consonance].

konsor, i. ve s. *Ing. consort.* İngiliz anayasa hukukunda, hükümdarın, kendisiyle aynı siyasî yetkilere ve krallık imtiyazlarına sahip eşi. *(Başka ülkelerde bir kraliçenin taç giymemiş eşi için konsor prens deyimi kullanılmıştır).* [*Fr.* Consort].

konsorsiyum /konsor:siyum/, i. *Lat. consortium).* (a) *ikt.* Büyük kurullar arasında belirli bir iş için kurulan birlik ve ortaklık: *Bakanlar konsorsiyumu;* (b) *fels.* Anamalcı tekelciliğin en gelişmiş biçimi. [*Ing.* ve *Fr.* Consortium].

konspirasyon, i. *Fr. conspiration.* Kötü bir iş için gizlice birleşme. [*Ing.* Conspiration].

konstantan, i. *Fr. constantan.* Bakır ve nikel alaşımı; yüzde 55 bakır, yüzde 45 nikel. *(Elektrik iletkenliği az olduğu için direnç tellerinin yapımında kullanılır. Tel halinde konstantan termoelektrik çiftlerinde de işe yarar /bakır-konstantan veya demir-konstantan/)*

konstipasyon, i. *Fr. constipation. tıp.* Kabızlık. [*Ing.* Constipation].

konstitüsyon, i. *Fr. constitution.* § ❶ ◘ **Anayasa.** § ❷ *fiz.* Organik bir cismin atomlarının uzaydaki diziliş şekli. [*Ing.* Constitution].

konstitüsyonel, s. *Fr. constitutionnel,-elle.* Yazılı bir anayasaya bağlı olan. [*Ing.* Constitutional].
☆ *Eşanl.* **anayasal.**

konstrüksiyon, i. *Fr. construction.* Yapma, yapım. [*Ing.* Construction].

konstrüktif, s. *Fr. constructif,-ive.* Yapıcı, kurucu.
~ **tiyatro**, *tiy.* Oyuncuların özel nitelikleri söner. Her biri, makinanın parçaları gibi yalnızca iş görür. Hareketleri çok akrobatiktir. Sahnenin kendisi ise bir fabrikaya benzer. İçinde vinçler, tekerlekler, asansörler bulunur. Matineler de ancak gereç olarak kullanılır.

konstrüktivite, i. *Fr. constructivité. esk. tıp.* Gall sisteminde, insanları ve hayvanları, inşa etmeye iten duygu yetisi. [*Ing.* Constructivity].

konstrüktivizm, i. *Fr. constructivisme. tiy.* Modern resim sanatından gelen bir kavram-konuyu teknik bir temel üzerine biçimlendirme. Heykelci *Antoine Pevsner* ve kardeşi *Naum Gabo*'nun, 1920de Moskova'da yayımladıkları konstrüktivizm manifestosu ile ortaya attıkları sanat akımı. *(Bu anlayışa göre heykel sanatında «kitle» estetiği, yerini, boşluğu çevreleyen çizgiler ve planlar estetiğine bırakacaktır).* [*Ing.* Constructivism].

konsulto /konsul:to/, i. ◘ **Konsültasyon.**

konsül,-lü, i. *Lat. consul.* § ❶ Eski Roma'da, her yıl seçilen iki devlet başkanından her biri. [*Ing.* ve *Fr.* Consul]. § ❷ *(1799'dan 1804'e kadar Fransa'da)* üç devlet başkanından her biri. [*Ing.* ve *Fr.* Consul]. § ❸ ◘ Konsüllük.

konsüllük,-ğü, i. § ❶ Konsül olma hali. [*Ing.* Consulship; *Fr.* Consulat]. § ❷ Konsülün makamı. [*Ing.* Consulate; *Fr.* Consulat, residence d'un consul]. § ❸ Konsülün görevi. [*Ing.* Consular office; *Fr.* Consulat, charge de consul]. § ❹ Bu görevin süresi. [*Ing.* Consulate; *Fr.* Consulat].
~ **ili**, Ancak bir konsül veya konsüllük yetkisinde bir vali tarafından yönetilmesi gereken il. [*Ing.* Consular province; *Fr.* Province consulaire].
~ **yaşı**, Eski Roma'da konsüllüğe adaylığını koymak için varılması gerekli yaş. [*Ing.* Consular age; *Fr.* Age consulaire].
~ **yılı**, Eski Roma'da iki konsülün göreve başladığı tarihle, görevi onlardan devralan iki kişinin işe başladığı tarih arasında geçen zaman. [*Ing.* Consular year; *Fr.* Année consulaire].
~ **yıllıkları**, Roma'da bulunmuş bazı mermer levhalara verilen ad. *(Bu levhaların üstünde, 754, roma yılına kadar konsül olmuş kimselerin ve yine aynı yıla kadar bu görevlerde bulunmuş olan konsül yetkisine sahip tribunus'ların diktatörlerin, censorlar'ın ve atlı birlikler kumandanlarının adları vardır).* [*Ing.* Consular fasti; *Fr.* Fastes consulaires].

konsültan, i. *Fr. consultant. tıp.* Müşavir doktor, hekim. [*Ing.* Consultant].

konsültasyon, i. *Fr. consultation. tıp.* (a) Hekimin muayenehanesinde bir hastalığın teşhisi ve tedavisi amacıyle yaptığı muayene; (b) Ağır bir hastalığın başında toplanan bir kaç hekimin birlikte verdikleri gerekçeli karar. [*Ing.* (Medical) advice].

konşimento, i. *It. conscimento. den. tic. huk.* Yükletenin isteği üzerine, taşıyana, kaptana veya taşıyanın bir temsilcisine, deniz yoluyla taşınmak için teslim olunan mal üstüne düzenlenen kıymetli evrak. [*Ing.* Bill of lading; *Fr.* Connaissement]. ◉ **tahmil (yükleme)** ~, *huk.* Mallar gemiye yükletildikten sonra verilen konşimento. [*Ing.* Shipped bill of lading; *Fr.* Connaissement de chargement]. ◉ **teselllüm** ~ **su**, *huk.* Malların yükletilmek üzere alınmış fakat henüz gemiye yükletilmemiş olması halinde verilir. [*Ing.* Received for shipment; *Fr.* Connaissement reçu pour être charge].
~ **formülü**, *den. tic. huk.* Donatan veya taşıyanların, taşıma işlerinde kullandıkları basık tip konsimentolara verilen ad.
~ **nüshası**, *den. tic. huk.* Konşimentonun, taşıyanın isteği üzerine birden çok sayıda düzenlenmesi halinde, her birine verilen ad.

kont,-tu, i. *Fr. comte* < *Lat. comes* + *-itis*, yoldaş. § ❶ Roma imparatorluğunun çevresindeki önemli kimselerden danışman olarak seçtiği kişi. § ❷ Doğu Roma imparatorluğunda devlet adamı. § ❸ Ortaçağın ilk devirlerinde barbar hükümdarlar tarafından yönetim ve savunma işleriyle görevlendirilen kimseler. § ❹ Derebeylik sisteminde derebeyi. § ❺ Frenklerde dördüncü derecede bir soyluluk ünvanı. *(Marki ile baron arasındadır).* [*Ing.* Count].
~ **gibi**, *dey.* Şık giyinmiş, yakışıklı *(adam).* [*Ing.* Lordly, very comfortable, carefree].
~ **gibi yaşamak**, *dey.* Bolluk ve rahat içinde yaşamak.

kontak,-kı, i. *Fr. contact. elek.* § ❶ Karşıt elektrik taşıyan iki telin, maddenin birbirine dokunması. [*Ing.* Short circuit, contact; *Fr.* Contact court-circuit]. § ❷ s. *arg.* Akılca sapık, aklî dengesi yerinde olmayan *(kimse).* [*Ing.* A bit touched in the head]. ◉ **kontağı açmak, kontağı kapamak**, *otom.* Bir taşıtın motorunu çalıştırmak veya durdurmak amacıyle kontak anahtarını çevirerek elektrik devresini açmak veya kapamak. [*Ing.* To turn on the engine, to turn off the engine; *Fr.* Mettre le contact]. ◉ **kafadan** ~, *arg.* ◘ **Kafa.**
~ **anahtarı**, *otom.* Bir taşıtın elektrik devresini açıp kapamaya yarayan anahtar. [*Ing.* Car key; *Fr.* Clé de contact, interrupteur d'allumage]. ◘ *ŞEKİL: 401.*— **MOTOSİKLET;** *ŞEKİL: 425.* — **OTOMOBİL PANOSU.**
~ **bağlama noktası**, *elek.* ◘ **Bağlama.**
~ **fotoğrafı**, *matb.* Fotoğraf makinesi kullanılmadan, yalnız filim ve hassas kâğıt veya hassas metaller üzerine, üst üste koyup ışığa göstermek *(kopya)* suretiyle yapılan çalışmalar. [*Ing.* Contact photography; *Fr.* Reproduction photographique directe].
~ **ışınım tedavisi**, *tıp.* Deri ile ışın kaynağı arasındaki mesafe çok az olacak şekilde özel imâl edilmiş rontgen tüpleri ile yapılan ışınım tedavisi. [*Ing.* Contract radiation therapy; *Fr.* Radiothérapie superficielle].
~ **kopya**, *matb.* Bir saydam kâğıt veya filmdeki resmi hassasslaştırmafohkiyihrgıkıüko daki resmi hassasslaştırılmış bir levha veya film üzerine yüzyüze gelmek ve değmek üzere yapıştırarak bir yerden ışık vermek suretiyle kopyasını çıkarmak, fotoğrafçı usulü basmak, tabetmek. [*Ing.* Contact copy; *Fr.* Copie par contact].
~ **kopya âleti**, *mat.* Kontak kopyalarını yapmaya çalışan çerçeveli şasiler. *(Bunların esası üzerine film ve kalıpların konduğu düz bir tabanı ille üzerlerine konan kalın bir cam ve çerçevelerden ibarettir. Sıkıştırma ya mekanik mandallar ve yaylarla olur, ya da el pompası veya motorlu bir pompa ile çamın altındaki havanın boşaltılması (vakum) ile sağlanır).* [*Ing.* Vacuum printing frame; *Fr.* Châssis presse, châssis pneumatique].
~ **metamorfizması**, *jeol.* ◘ **Değme başkalaşımı.**
~ **tram**, *matb.* Kontak veya şasisi içinde bir kalıbı veya filmin üzerinde tram noktaları elde etmek amacıyle kullanılan, filmden yapılmış tram levhaları. *(En altta hassaslaştırılmış çinko kalıp veya film bunun üzerine tram levhası, daha üste yarı ton film gelir. Kontak kopya tramlarında çizgiler cam tramlardaki gibi keskin değildir, yani kopyadan sonra hâsıl olan noktaların ortası çok siyah, etrafı açıklasan gridir).* [*Ing.* Contact screen; *Fr.* Trame au contact].

kontaktör,-rü, i. *Fr. contacteur.* ● Çeşitli elektrik devreleri veya âletleri arasında bağlantı kurmaya yarayan ve bir elektromıknatıs ile uzaktan kumanda edilen, kontakları hareketli, otomatik devre kesici. *(Meselâ, mekanik usuller kullanmanın elverişli olmadığı büyük güçte motorlar böyle bir bağlantı ile çalıştırılır).* [*Ing.* Contactor]. § ❷ *telekom.* Güçlü bir vericinin uzaktan kumanda âletleri arasında bulunan elektromıknatıs. *(Bunun sabit levhası gövdeye bağlıdır; hareketli levhası ise, üzerinde kutupların hareketli kontakları bulunan bir mile tutturulmuştur).* [*Ing.* Electric controls, contactor] ◉ **basınçlı hava kumandalı** ~, *elek.* Mekanizması üzerine basınçlı hava düzenin etkimesiyle devreyi kapayan âlet. [*Fr.* Contacteur à commande par air comprimé]; ◉ **elektrik kumandalı** ~, *elek.* Mekanizması üzerine bir elektromıknatısın etkimesiyle devreyi kapayan âlet. *(Elektro*

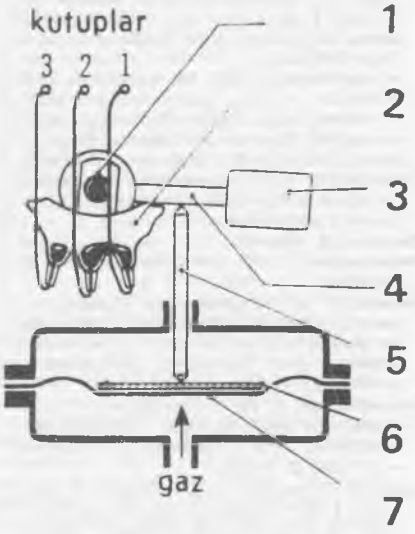

ŞEKİL: **KONTAKTÖR.** 1. Dönme ekseni. 2. Civalı çeviricidor kontaktör. 3. Karşı ağırlık. 4. Kol. 5. İtici. 6. Rondela. 7. Zar.

mıknatıs ayrı bir anahtar veya bir röle ile beslenir). [*Fr.* Contacteur à commande électrique]; ◉ **hızlandırma ~ü**, *elek.* Elektrik motoru kumanda paneli üzerinde bulunan ve ilk hareket direncini devreden çıkararak motorü hızlandıran kontaktör. [*Ing.* Accelerated contactor]; ◉ **mekanik kumandalı ~**, *elek.* Üzerindeki kuvvetin kalkmasıyle otomatik olarak denge konumuna gelen âlet. [*Fr.* Contacteur à commande mécanique].

kontenjan, i. *Fr. contingent.* § ❶ Bir yükümlülük veya yararlanma işinde, o işin kapsamına girenlerin meydana getirdiği topluluk, kadro: *Kontenjanımız yeni memurlar almaya elverişli değil.* [*Ing.* Quota]; § ❷ Herhangi bir malın alım, satım ve dağıtımında düşen pay oranı, kota. [*Ing.* Quota]; § ❸ Herhangi bir öğretim kurumuna alınacak öğrenci miktarı: *Kontenjan dolduğu için üniversiteye giremedi.* [*Ing.* Quota]; ◉ **~a bağlamak**, Sınırlamak: *İthalâtı kontenjana bağlamak;* ◉ **ithal ~ı**, *ikt.* ◘ **ithal ~ senatörü**, *huk.* Cumhurbaşkanı tarafından Cumhuriyet senatosu üyeliğine seçilen kimse.

~ usulü, *ikt.* Yurda girecek yabancı malların şekil, nicelik ve niteliğinin sınırlandırılması. [*Ing.* Quota; *Fr.* Contingent].

kontenjans, i. *Fr. contingence.* Olağanlık.

~ açısı, *mat.* Bir eğrinin sonsuz yakın iki teğetinin yaptığı açı. [*Ing.* Angle of contingence; *Fr.* Angle de contingence].

kontes, i. *Fr. comptesse.* § ❶ Kocası kont olan kadının ünvanı, karısı. [*Ing.* Countess]; § ❷ *bot.* ◘ **Çingülü**.

konteş, i. Tatar hanları ve beylerinin giydikleri yüzü hariç işlemeli üstlük biçiminde ve dar yanlı bir nevi kapançına.

konteyner, i. *Ing. container,* § ❶ *ask.* hava. Bombardıman uçaklarında bomba yuvalarına yerleştirilen ve kuşatılmış kıtalara, kara yoluyle ikmali imkânsız olan veya düşman kontrolü altındaki arazide harekâtta bulunan dost birliklere atılacak yardım malzemesini yerleştirmeye yarayan silindir biçiminde madenî fırça. [*Fr.* Container]; § ❷ *den.* Ticaret eşyalarını taşımak için, milletlerarası standartlara göre çelik veya alüminyumdan yapılmış su sızdırmaz büyük sandık. [*Fr.* Container]; § ❸ Düzensiz yığın halindeki malzemenin veya parça eşyaların ambalâjlanmasını kolaylaştırarak depolamak veya taşımak için kullanılan, değişik biçim ve büyüklükte kap. [*Fr.* Container]; ◉ **gaz ~i**, Propan, amonyak v.b. taşımakta kullanılan 500 ile 1.000 litrelik basınçlı madenî hazne. [*Ing.* Gas container; *Fr.* Container à gaz].

kontluk,-ğu, i. Kont ünvanına hak kazandıran malikâne. [*Ing.* County *(in Britain); Fr.* Comte, dignité de comte].

kontoş, i. *Tatarca. kıyf. Osmanlı* imparatorluğunda büyük devlet adamlarının giydikleri üstlük. *(Kontoz veya kontayşıta da denirdi. Kontoş'un çuhaya dikilmiş parça samur, kubur samur, sırt samur, sincap, kakum gibi türleri vardır).* [*Ing.* Richly embroidered gala-robe of the ancient Tatar princess of the Crimea].

kontör,-rü, i. *Fr. compteur.* Sayaç, elektrik, su harcamalarını kaydeden âlet.

kontr, i. *Fr. contre.* § ❶ *oyun.* Briçte, bir ekibin, karşı ekibin taahhüt ettiği el *(löve)* miktarını alamıyacağını belirtmesi; § ❷ *sp.* Boksta boksörün rakibinin bir yumruğunu kollarla önleyerek etkisiz duruma sokması.

kontra, kontro /kont:ra, kont:ro/, z. *It. contra.* § ❶ *«Birine karşın davranmak»* anlamında kullanılan kontra gitmek deyiminde geçer. [*Ing.* Against; *Fr.* Contre]; § ❷ i. Kontrplak; § ❸ *den.* Ana yelkenlerin rüzgârüstü uskuta yakasını kontra mataforaya bağlayan halat; ◉ **~lar sancakta**, *den.* Seyirde olan yelkenli gemide rüzgârın sancaktan veya iskeleden alınması. ☆ *Eşanl.* **kontralar iskelede**.

~ baston, *den.* ◘ **Civadıra**.

~ çarmık, *den.* Büyük bir yük altındaki bir çarmığın yükünü bir süre için azaltmak amacıyle takılan yardımcı çarmık.

~ çubuğu, *den.* Yelkenli gemilerde babafingo çubuğu üzerine rastlayan çubuk.

~ filok, *den.* Pruva direği kapelelerine alınan larmolar üzerine açılan üç köşe yelkenlerden dışta bulunanı. [*Ing.* Flying jib; *Fr.* Clinfoc].

~ gitmek, *dey, h.d.* Karşıt hareket etmek, aksine, inadına gitmek. [*Ing.* To oppose; *Fr.* Contrarier].

~ grandi, *den.* ◘ **Grandi**.

~ iskota, *den.* Gabya, babafingo ve kontra yelkenlerinin toplanması sırasında iskota yakasını serene doğru çekip kaldıran donanım. Eski yelkenli gemilerde pruva direğine açılan yan yelkenin iskotasına yedek olarak takılan iskota. [*Ing.* Clew garnet *(of a sail); Fr.* Largue-point].

~ mizana babafingo yelkeni, *den.* Kıç direğinin babafingo çubuğuna açılan düşey ve dört köşe seren yelkeni. ◘ **Dikrek**.

~ omurga, *den.* Omurganın zedelenmemesi için ağaç teknelerin altına eklenen ikinci kat omurga. *(Tekne karaya oturduğu zaman veya kızağa çekilirken ana omurgayı korur).* ◘ *ŞEKİL: 101.*— **BOT**.

~ payı, *den.* Babafingo çubuğunda kontra yelkeninin çekildiği kısım. [*Ing.* Royal mast].

~ yelkeni, *den.* Dört köşe, hafif ve küçük boy yelken, gabya serenlerinin üstündeki serenlere *(ancak çok hafif rüzgârlı havada)* açılır. *(Büyük kontra, grandi direğine, küçük kontra, pruva direğine, mizana kontra ise mizana direğine açılır).* [*Ing.* Royal sail; *Fr.* Cacatois]. ◘ **Seren, yelken**.

kontrababafingo, i. *It. contrapappafingo. den.* Yelkenli gemilerde direğin ortasındaki yelken. [*Ing.* Royal sail; *Fr.* Cacatois].

kontraendikasyon, i. *Fr. contre-indication. tıp.* Belirli bir tedavinin münasip olmadığını ifade eden hal. [*Ing.* Contraindication].

kontra-ensülin, i. *Fr. contra-insuline. biyokim.* Ensülin'in etkisini gideren pankreas hormonu. [*Ing.* Contraensulin].

kontrafagot,-tu, i. Ağaçtan yapılmış ağız çalgıları ailesinden nefesli çalgı. *(Fagota yakın bir çalgı olan kontrafagot, fagottan bir oktav aşağıda ses vermesine rağmen ses perdeleri nazarî olarak fagotunkinin aynıdır ve fagot için olduğu gibi notalanır. Kontrafagotun pes sesi iyidir; ama pesle tiz arasındaki sesleri ve tiz sesi çok iyi değildir. Onun için de orkestralarda kontrafagotun yerine çok zaman sarüsofon kullanılır).*

kontraksiyon, i. *Fr. contraction. anat. ve zool.* ◘ **Kasılma**.

kontraktil koful, *biy.* ve *zool.* Boşaltım veya hidrostatik görevi olan ve tatlı sularda yaşayan bir hücreli hayvanların sitoplâzmalarında bulunan küçük yuvarlak boşluk. [*Ing.* Contractile vacuole; *Fr.* Vacuole contractile].

kontraktür,-rü, i. *tıp.* Etrafın hareketinin azalması veya tamamen sertlesmesi. Adale, sinir, kemik ve oynak hastalıkları sonucu görülebilir. [*Ing.* ve *Fr.* Contracture].

kontralite, i. *Fr. contre alité.* Esas hol.

kontralto /kontral:to/, i. *It. contralto. müz.* § ❶ En kalın kadın sesi. [*Ing.* ve *Fr.* Contralto]. ☆ *Eşanl.* **alto**. § ❷ *(geniş anl.)* Kontralto rollerine çıkan kadın şarkıcı; [*Ing.* Contralto]. ☆ *Eşanl.* **alto**; § ❸ 1855'te Ö. B. Vuillaume tarafından yapılan, viyolaya benzer, geniş boyutlu ve kalın ötümlü müzik âleti; § ❹ Bazı müzik âletlerinin ses genişliğini belirtmek için âletlerin adıyle birlikte kullanılan terim: *Kontralto saksofon.*

~ anahtarı, *müz.* Üçüncü çizgi üstündeki do. anahtarı.

kontramiral, i. *Fr. contra-amiral. den.* Deniz generali.

kontrandü, i. *Fr. compte-rendu.* Bir konu üzerinde ilgililere bilgi verme.

kontrapoze, s. *Fr. contrapose. jeom.*

~ kıyı, *jeom.* Gelişimine belli bir yapı içinde başladıktan sonra gerileme sonucunda farklı bir yapıyle temas haline gelen kıyı. *(Bir yapıdan öbürüne geçiş kıyının biçimlenme şartlarını değiştirir. Kontrapoze bir kıyının evrimi uyumsuz bir yapının yüzeyden çentilmesine benzer).* [*Ing.* Contraposed shoreline; *Fr.* Côte contra posée].

kontrapunto, i. *It. contrappunto. müz.* Birçok melodi çizgisinin üst üste getirilmesine dayanan beste tekniği. [*Ing.* Counterpoint; *Fr.* Contrepoint]; ◉ **eşit ~**, *müz.* ◘ **Eşit**; ◉ **figürlü ~**, *müz.* ◘ **Figürlü**; ◉ **ısrarlı ~**, *müz.* ◘ **Israrlı**.

kontrapuntocu, i. Kontrapunto kurallarını bilen veya uygulayan besteci. [*Ing.* Contrapuntist; *Fr.* Contrapuntiste, contrapontiste, contrepointiste].

kontrapuntolamak (-i), f. *müz.* Müzik yazısında kontrapunto yöntemlerini kullanmak. [*Ing.* To quilt; *Fr.* Contrepointer].

kontrast, s. *Fr. contraste* < *It. contrasto,* mücadele. § ❶ ◘ **Karşıt**; § ❷ i. İki şeyin birbirine göre karşıt olma hali. [*Ing.* Contrast]. ☆ *Eşanl.* **karşıtlık**; § ❸ *telvz.* Bir televizyon ekranında görüntünün en aydınlık ve en karanlık kısımları arasındaki parlaklık oranı; ◉ **bir emülsiyonun ~ı**, *fot.* Saydamlığın *(optik yoğunluk)* kologaritmasını, aydınlanma logaritmasına bağlı olarak gösteren eğrinin eğimi. [*Ing.* Contrast of an emulsion; *Fr.* Contraste d'une émulsion].

~ ekran, *matb.* Bir rengi diğer bir renge karşılık daha çok meydana çıkaran ekranlara denir. [*Ing.* Contrast filter; *Fr.* Écran contraste].

~ madde, *ecz.* ve *radyol.* Bazı organları veya dokuları X ışınlarını geçirmez hale getirmek için kullanılan ilâç. (Örnek: *Ağız yoluyla veya tenkiye şeklinde, 200-400 gr. lık bir dozla alınan baryum sülfat, radyolojide sindirim borusunun incelenmesi için kullanılır; damara şırınga edilen bazı iyotlu bileşikler, sidikle dışarı atılırken sidik yollarının radyolojik incelenmesini mümkün kılar, öd ile dışarı atılan bazı ftalein türevleri radyoloji de öd kesesinin görülmesini sağlar v.b.).* [*Ing.* Contrast substance; *Fr.* Substance de contraste].

kontrat,-tı, i. *Fr. contrat* < *It. contrato* < *Lat. contractus.* § ● Bir veya bir kaç kişiye bir şeyi yapmak, yapmamak veya vermek için bağlandıkları sözleşme, anlaşma: *Kontrat şartlarını tespit etmek.* [*Ing.* Contract]; § ❷ Bu bağlantının yazısı, ifadesi, sözleşme kâğıdı: *Kontratı imzalamak.* [*Ing.* Contract]; § ❸ *huk.* Akit, sözleşme. [*Ing.* Contract]. ☆ *Eşanl.* **mukavele**; ◉ **kira ~ı**, Kiracı ile mal sahibi arasında yapılan kontrat. [*Ing.* Lease, rental contract; *Fr.* Contrat de location].

kontratabla, i. *Fr. contre-table. mar.* Ağacın çalışmasını önlemek için, körağaç denilen ağaç levhanın her iki yüzüne, kontra gelecek şekilde ince levhalar yapıştırılarak hazırlanan tabla. *(Üç, beş veya yedi katı olabilir).* [*Ing.* Countertable].

kontrband, i. *Fr. contrebande.* Gümrük kaçağı, gümrük kaçakçılığı. [*Ing.* Contraband].

kontrbas, i. *Fr. Contrebasse. müz.* § ● Keman ailesinden olan çalgıların en irisi ve en kalın seslisi; partisyonu fa anahtarı ile yazılır. [*Ing.* Double-bass, contrabass]. ◘ *ŞEKİL: 298.*— **KEMANLAR**; ◘ *ŞEKİL: 406.*— **MÜZİK ALETLERİ II.**; § ❷ Kontrbas çalan kimse. [*Ing.* Double-bass, contrabassist; *Fr.* Contrebasse, contrebassier, contrebassiste].

kontrabasçı, i. Kontrbas çalan sanatçı. [*Ing.* Double-bass, contrabassist; *Fr.* Contrebassiste, contrebasse].

kontrdans, i. *Fr. contredanse. müzik.* Birçok kişinin vizavi yaptıkları yanlı ve hafif bir dans, kadril. [*Ing.* Quadrille].

kontrendikasyon, i. *Fr. contre-indication. tıp.* Tıbbî veya cerrahî bir tedavinin uygulanmasına engel olan özel durum. [*Ing.* Contraindication].

kontrendike, i. *Fr. contre-indique. tıp.* Bir ilâcın kullanılmayacağı halleri işaret etmek. [*Ing.* Contraindicated].

kontrespiyona, i. *Fr. contre-espionnage.* Karşı casusluk, koruyucu casusluk. [*Ing.* Inspection; *Fr.* Counter-espionage].

kontrfason, i. *Fr. contrefaçon.* Bir eser veya nesneyi yazarının veya yapmaya yetkilinin

izni olmadan yapma, kaçakçılık. [*ing.* Counterfeiting, counterfeit].

kontrfile, i. *Fr. contre-filet.* Kasaplıkta sığırın böbrek bölgesinden çıkarılan et parçası. *(Kontrfile, filetonun üst tarafında antrkot ile bonfile arasında bulunur ve bel omurlarının enine çıkıntılarıyle filetodan ayrılır).*

kontrgaranti, i. *ikt.* Mukabil garanti, karşı garanti mukabil teminat. [*ing.* Countergarantee].

kontrmarş, i. *Fr. contremarche.* Bir manevraya karşıt olan manevra. [*ing.* Countermarch].

~ **freni,** *demir.* Lokomotiflerde, pistonların hareketini önleyecek şekilde buharı silindirlere göndermeye dayanan ve eskiden kullanılan bir frenleme şekli.

~ **yapma,** *demir.* Fren yapmak için, silindirlere, pistonların hareketini ters yönde buhar gönderme. *(Eskiden çok tutulan ve buhar dağıtım sistemini tersine çalıştırmaya dayanan bu sistem, duman odasındaki gazların silindirlere girmesi ve kazana püskürtülmesi gibi büyük sakıncalar gösterdiğinden artık zorunlu olmadıkça kullanılmamaktadır).*

kontrmetr, i. *Fr. contremaître.* Ustabaşı.

kontro, z. ◘ **Kontra.**

kontrol, i. *Fr. contrôle.* § ❶ Bir işin doğru ve düzenli yapılıp yapılmadığını inceleme veya denetleme. [*Osm.* Murakabe; *ing.* Checking, supervision, inspection]. § ❷ Bir şeyin gerçeğe veya aslına uygunluğuna bakma, gözden geçirme: *Kimlik kartlarının kontrolü.* [*ing.* Control]; § ❸ Yoklama, arama: *Gümrük kontrolu.* [*ing.* Inspection; *Fr.* Inspection]. § ❹ Denetleyen, denetçi: *Konuşurum ya; Ağ zımın kontrolu değilsin yal Kontrol geliyor.* [*ing.* Supervisor, auditor]; § ❺ *büro.* Ilk fişlikteki delikli kartlar ile ikinci fişlikteki delikli kartların bibirine uygunluğunu mekanik yolla denetlemeye dayanan işlem; § ❻ *işletm.* Parçaların şekillerinin, hacimlerinin, bileşimlerinin veya diğer bütün karakteristiklerinin normal ölçülere uymaması halinde bunları ayıklamaya yarayan işlem. [*ing.* Auditor]; ◉ **alıştırma** ~ u, *tekn.* Istenilen biçim ve boyutta olup olmadığını anlamak için, bir parçayı yerleştirileceği yere takmak: *Zıvana dilini zıvanasında alıştırma kontrolu yapmak*; ◉ **bütçe** ~ u, *işletm.* Işletme yönetimi tarafından yapılan tahmin ve seçmeyi, bunların her bir kesimi için doğrulamaya yarayan ve gerçekleşme ile tahmin arasında görülen farkları yorumlamaya imkân veren işletme hesap metodu. [*ing.* Budgetary control; *Fr.* Contrôle budgétaire]; ◉ ~ **lü atmosfer,** *mad.* ◘ **Atmosfer**; ◉ **aerod rom** ~ u, *hava.* ◘ **Aerodrom**; ◉ **asenkron** ~ *(kumanda),* ◘ **Asenkron**; ◉ **biyolojik** ~, *zool.* ◘ **Biyolojik**; ◉ **dikkat** ~ **cihazı,** *demir.* Lokomotifteki hız göstergesine bağlı olan ve makinistin tam anında işaretlere uyup uymadığını kontrol eden tertibat; ◉ **doğum** ~ u, *istat.* ◘ **Doğum**; ◉ **fiyat** ~ u, *ikt.* ◘ **Fiyat**; ◉ **geçiş** ~ u, *demir.* ◘ **Geçiş**; ◉ **hareket** ~ u, *ask.* ◘ **Hareket**; ◉ **hasar** ~ u, ◘ **Hasar**; ◉ **havadan** ~, *nükl.* Yeryüzündeki radyoaktifliğin, radyasyon deteksiyon cihazları taşıyan ve alçaktan uçan uçaklar vasıtasıyle kontrolü. [*ing.* Aerial monitoring]. ◉ **hava trafik** ~ u, *hava.* ◘ **Hava**; ◉ **heyecansal** ~, *psik.* ◘ **Heyecansal**; ◉ **ısıtma** ~ u, *fiz.* ◘ **Isıtma**; ◉ **ışıklı** ~ **tablosu,** *demir.* Bir garın, hattâ bütün bir hattın yollarını, makaslarını ve işaretlerini gösteren tablo. *(Tablonun üzerindeki ışıklı işaretler, her an hangi yoldan tren geçtiğini, makasların ve işaretlerin durumunu gösterir);* ◉ **içsel** ~, *psik.* ◘ **içsel**; ◉ **intişarın** ~, *hava.* ◘ **intişar**; ◉ **işletme** ~ u, *hava.* ◘ **işletme**; ◉ **kalite** ~ u, *işletm.* Makinelerin veya işletmecilerin seri halindeki üretimini; özellikle seri halinde küçük mekanik parçalar imal eden otomatik makinelerin üretimini, örnek üzerinden kontrol etmeye imkân veren istatistik metodlarının tümü. [*ing.* Quality control; *Fr.* Contrôle de qualite]. ◉ **kambiyonun** ~u, **fiyatların** ~ u, *siy. ikt.* ◘ **Kambiyo. Fiyat**; ◉ **kasa** ~ **fişi,** *muh.* ◘ **Kasa**; ◉ **makas** ~ **cihazı,** *demir.* Makas dilleri yaslanma raylarına yapışmadığı sürece işaretlerin çalışmasına engel olan elektrik kontrol tertibatı. [*ing.* Imperative control of a tongue-rail; *Fr.* Contrôle impératif d'aiguille]; ◉ **otomatik** ~ **âleti,** *tekn.* (a) Işlenmiş parçaları kontrol etmeye yarayan âlet; (b) Debi, yüzey, basınç veya sıcaklığın otomatik olarak ayarlanmasına yarayan kontrol cihazı. [*ing.* Controller, regulator; *Fr.* Contrôleur, régulateur]. ☆ *Eşanl.* **regülatör.**

~ **âleti,** *demir.* Bir makas'ın veya bir işaretin durumu hakkında otomatik olarak bilgi veren cihaz. *(Bu cihazın ikazları ışıklı veya sesli olabilir).* [*ing.* Control; *Fr.* Contrôle].

~ **altına alma,** *ask.* Bir arazi parçasını, bir şehrin bir bölümünü, bir kasabayı v.b. burada hücum arama-tarama, tahrip v.b. gibi ikinci bir harekâta girişmek amacıyle tecrit etmeye dayanan asker veya polis harekâtı.

~ **altına almak,** önlemek, *(bir şey üzerinde)* baskısını hissettirmek: *Yangını kontrol altına almak güçleşti.*

~ **altında üretim,** *işletm.* Oldukça istikrarlı ve iyi olan seri halinde bir üretimin, üretilmiş bir parçanın şüpheli değişiminin boyutunu, karakteristiğini *(kota veya kalite)* toplayabilmek için değişimine değer biçmek, küçük örnek için güven sınıfının hesabı ve böylece kontrol kartı üzerine kritik bölgelerin çizilmesi. [*ing.* Subcontrol production; *Fr.* Production sous contrôle].

~ **askısı,** *dok.* Yerden aşağı yukarı iki metre yüksekliğe yerleştirilen, işlenmiş veya işlenmemiş kumaşları üzerinden geçirerek kontrol etmeye yarayan yuvarlak tahta travers. *(Böylece kumaş topu tüm genişliğince göz kontrolünden geçirilir ve üzerindeki ufak tefek yapım hatalarını gidermek için işaretlenir).*

~ **bölgesi,** *hava.* § ❶ Hava trafik emniyetinin sağlanması için kontrol sahası dahi. lindeki uçuş kurallarına ek kuralların kullanıldığı belirli boyutta bir hava ülkesi. § ❷ Dünyanın yüzeyinden yukarı doğru uzanan bir kontrol edilen hava ülkesi. [*ing.* Control zone; *Fr.* Zone de contrôle].

~ **cihazı,** *tekn.* Işınımları değişik fiziksel şartlar altında detekte etmekte kullanılan portatif deteksiyon cihazı. [*ing.* Survey instrument; *Fr.* Instrument de contrôle].

~ **çubuğu,** *nükl.* ◘ **Çubuk.**

~ **dairesi,** *sny.* Bir fabrikada, bir rafineride, bir santralda kaydedici âletler ile kumanda cihazlarının bulunduğu yapı. [*ing.* Control room; *Fr.* Salle de commande, salle de contrôle].

~ **deliği,** *sny.* ◘ **Delik.**

~ **devresi,** *demir.* ◘ **Devre**[1].

~ **dinlenmesi,** *hava.* Bir vericinin çalışıp çalışmadığını kontrol amacıyle dinlenilmesi. [*ing.* Monitoring; *Fr.* Contrôle].

~ **dinleyicisi,** *hava.* Herhangi bir verici istasyonunun veya radyo kolaylığının çalışıp çalışmadığını kontrol maksadıyle kullanılan alıcı. [*ing.* Monitor; *Fr.* Dispositif de contrôle].

~ **edilen hava yolu,** *hava.* Yol boyunca hava meydanları, bikınlar, radyo yön bulucu tesisleri gibi hava seyrüsefer kolaylıkları bulundurulan bir hava yolu. [*ing.* Airway; *Fr.* Voie aérienne, route aérienne- contrôlée].

~ **edilmiş** *(hava gemisi), hava.* Hava trafik standardları veya denizde çarpışmaları önlemek için konmuş zamlarının istediği manevraları yapabilecek durumda olan bir hava gemisi. [*ing.* Under control (aircraft); *Fr.* Maître de sa manoeuvre (aéronef)].

~ **etmek,** Idarî bakımdan gözden geçirmek. Doğruluğunu araştırmak amacıyle incelemeden geçirmek. Denetlemek, yoklamak. [*Osm.* Murakabe etmek; *ing.* To control; *Fr.* Contrôler].

~ **grupu,** § ❶ Araştırmaya konu olan deneme grupunun veya grupların karşılaştırıldığı grup; § ❷ Deneysel değişkenin etkisi altında bulunmayan grup.

~ **grupu yöntemi,** *psik.* Deneye tabi tutulan denekleri birbirinin aynı olan *(veya farkları bilinen)* iki grupta toplamaktan ibaret olan yöntem. [*ing.* Control group method; *Fr.* Méthode du groupe de contrôle].

~ **kalemi,** *elek.* Herhangi bir elektrik devresinin açık veya kapalı olduğunu, içine yerleştirilmiş küçük bir lâmbanın yanıp sönmesiyle gösteren, ucu tornavidalı, kalem biçiminde âlet.

~ **kapağı,** *hava.* Muayene kapağı. Uçak gövdesi üzerinde, içerdeki parçaların veya teçhizatın kolayca kontroluna elveren kapak. [*ing.* Access door].

~ **kartı (denetçi kart üretimi),** *işletm.* Istatistikî kalite kontrolıına tabi tutulan bir işlemciye veya bri makineye ayrılmış grafik. *(Bu kartın üzerine arızalı parçaların miktarı, küçük örneğin ortalaması ve «sırası» yazılır).* [*ing.* Control card; *Fr.* Carte de contrôle, carte contrôleuse].

~ **kulesi,** *hava.* Bir aerodromda hava trafik kontrolu işlerinin idare edildiği ve nispeten yüksekte ve etrafı kolayca göre- *bir kontrol listesi okurlar.* [*ing.* Check list; *Fr.* Liste de contrôle, aide-mémoire, check-list].

~ **listesi,** § ❶ *hava.* Bir uçak mürettebatının kalkış veya iniş sırasında yapması gereken işlerin listesi; § ❷ *işletm.* Bir eylemi iyice yöneltebilmek için görülmesi gereken noktaların listesi: *Her uçuştan önce uçak pilotları, unutma riski olmadan uçağın bütün organlarının iyi çalışma halinde olduğunu doğrulamak amacıyle bir kontrol listesi okurlar.* [*ing.* Check list; *Fr.* Liste de contrôle, aide-mémoire, check-list].

~ **markası,** *doğr.* Dülgerlerin, montaj sırasında yararlanmak amacıyle tahta parçaların üzerine çizdikleri işaret veya çizgiler. *(Marangozlukta bunlar işaret adını alır).* [*ing.* *Fr.* Marque].

~ **muayenesi,** *ikt.* Sürekli iş göremezlik geliri veya malullük aylığı verilen hallerde, sigortalının veya Sosyal Sigortalar Kurumunun isteği üzerine son durumun saptanması amacıyle yapılan sağlık muayenesi.

~ **noktası,** § ❶ *hava.* Bir hava gemisinin durumunu sıhhatle tâyin etmeye yarayan, nehir, şose, köprü gibi coğrafî mevki veya yapılar. Aletle uçuşta yukarıda söylenilen görülen noktalar yerine çeşitli radyo bikınları kullanılır. [*ing.* Check point; *Fr.* Point de contrôle]; § ❷ *sp.* Koşular veya bisiklet, otomobil yarışmalarında yarışmacılardan her birinin geçiş saatini ve sırasını yazmak için kurulmuş kayıt yerlerine verilen ad. [*ing.* Control; *Fr.* Contrôle].

~ **saati,** *büro.* Bir bekçinin belirli yerlerden geçiş zamanlarını kaydetmeğe yarayan cihaz. [*ing.* Control watch; *Fr.* Contrôleur de ronde].

~ **sahası,** *hava.* (a) Hava trafik kontrolunun icra edildiği belirli boyutta bir hava ülkesi; (b) Dünya yüzeyinden belirtilen bir yükseklikten itibaren yukarı doğru uzanan ve kontrol edilen hava ülkesi. [*ing.* Control area; *Fr.* Région de contrôle].

~ **tesisleri,** *trm.* Sulama şebekelerinde suyun akış ve miktarını kontrol için yapılan tesisler. [*ing.* Control structures].

kontrolcu, i. Kontrol işi yapan kimse, denetçi. [*ing.* Controller, inspecter, auditor]; ◉ **ayak** ~ su, *dok.* ◘ **Ayak.**

kontrollu, s. Kontrol edilmiş, denetlenmiş olan. [*ing.* Controlled, inspected audited; *Fr.* Contrôlé].

~ **aerodrom,** *hava.* Aerodrom trafiği için, hava trafik kontrol servisi sağlanan bir

aerodrom. [*ing.* Controlled aerodrome; *Fr.* Aérodrome contrôlé].

~ **çağrışım**, *fels.* ve *psik.* § ● Denek'in esanlamlı, karşıt anlamlı kelimeler gibi bir dizi uyaran kelimelere karşı belli tarzda tepkide bulunması istenilen bir teknik, bağımsız çağrışımın karşıtı; § ❷ Sosyolojide bazı dış güçler tarafından yönetilen fonksiyonel ilişkiler.

~ **hava ülkesi**, *hava.* IFR uçuşları için içerisinde hava trafik kontrolu sağlanan belirli boyuttaki hava ülkesi. [*Ing.* Controlled airspace; *Fr.*Espace aérien contrôlé].

~ **hipotansiyon**, *tıp.* ◘ **Hipotansiyon.**

~ **kanatçık pancuru**, *hava.* Uçuş esnasında kontrol edilebilen kanatçık pancuru. [*Ing.* Controlled tab; *Fr.* Colet contrôle].

kontrolör,-rü, i. *Fr. contrôleur.* § ● Herhangi bir kontrolü yapmakla görevli kimse. [*Ing.* Controller, auditor, examiner, supervisor]; § ● Tren, tramvay, tiyatro, sinema, v.b. biletlerini kontrol etmekle görevli memur. [*ing.* Check taker, inspector]. § ● *ask.* Büyük askerî birliklerin maliye hizmetlerini denetleyip kontrol ederek, eldeki kaynakların iktisadî biçimde kullanılmasını sağlayacak tertip ve tedbirleri kumandana teklif eden görevli. *(Kumandanın malî, idarî ve iktisadî konularda, yardımcısıdır. Başlıca görevleri: malî plânlama, hazırlama ve bütçenin uygulanmasına nezaret etmek; maliye, muhasebe ve iç kontrol, gelişme ve istatistikî raporları hazırlamak; yönetim faaliyetlerinin geliştirilmesiyle ilgili programlara nezaret etmektir);* § ● *bayınd.* Kullanılan malzemenin niteliğini ve yapılan işlerin şartnameye uygunluğunu denetleyen memur; § ● *tiy.* Biletleri alan ve gişede satılırken numaralanmamışsa, üzerlerine numara koyan görevli; ◉ **bağlantı (kilitleme)** ~ **ü**, *demir.* Bağlantıları veya makas kabininde bulunan ve trenin seyir veya manevra güvenliğini sağlayan çeşitli âletleri denetlemek ve gözetmekle görevli memur. [*Ing.* Interlocking, inspector; *Fr.* Contrôleur d'enclenchement]. ◉ **gözetleme** ~ **ü**, *hava.* ◘ **Gözetleme.** ◉ **hava trafik** ~ **ü**, *hava.* ◘ **Hava** ◉ **önleme** ~ **ü**, *ask. «Önleme yönetim merkezleri»* diye adlandırılan hava ordusu subayı veya uzman assubay. *(Önleme yönetim merkezlerinin rolü, hava saldırışı halinde, av birliklerini savunma bölgeleri veya sektör tarafından belirtilen hedeflere yöneltmektir).* [*Ing.* Interception comptroller; *Fr.* Contrôleur d'interception]. ◉ **uçak** ~ **ü**, *ask.* ve *hava.* Radyo muhaberatı veya elektronik araçlarla, güdümlü füzeler dahil, uçakların hareketini kontroldan sorumlu kimse. [*Ing.* Air controller].

kontrpiye, b. i. *Fr. contre-pied. sp.* Futbol v.b. oyunlarda, oyuncunun yanıltıcı hareketi; ◉ *(rakip oyuncuyu)* ~ **de bırakmak**, *sp.* Tenis gibi top oyunlarında topu rakibin yönelmiş olduğu tarafın tersi yöne göndermek; futbol, rugbi gibi takım oyunlarında rakip takımın savunma oyuncusunu anî bir yön değişikliğiyle yanıltarak onun yönelmiş olduğu yanın tersi yönde koşabilmek imkânını sağlamak. [*Ing.* To make one's opponent turn back on his steps; *Fr.* Prendre son adversaire à contre-pied].

kontrplak, i. *Fr. contre-plaque. mar.* Tellerinin doğrultusu birbirine dikey gelmek üzere üst üste yapıştırılan incecik tahtalardan meydana gelen ince, fakat esnek dayanıklı tahta plaka. [*Ing.* Plywood].

kontrpuvan, b. i. *Fr. contrepoint. müz.* ◘ **Kontrapunto.**

kontuar, i. *Fr. ikt.* Bir memleketin, yabancı bir memleketteki ticaret acentesi.

kontur, i. *Fr. contour.* § ● Çevreyi belirleyen çizgi, çevre çizgisi; § ● Sınır, uç, son: *Ormanın sınırı;* § ● Kıvrıntı, dolambaç: *Nehrin kıvrıntısı;* § ● *mat.* Çevre çizgisi: *Silindirsi cisimlerin çevresi.* [*Ing.* ve *Fr.* Contour]; § ● *matb.* Saydam kâğıt üzerine lito mürekkebi ve çelik resim ucu ile çıkarılan kopyalar. Kontur, bir resimdeki bütün renklerin sınırlarını gösterir. Bu kontur bir lito taşı üzerine geçirilir ve bundan renklerin işleneceği diğer taşlar üzerine transportlar yapılır. [*Ing.* ve *Fr.* Contour].

~ **alize**, *trm.* Atmosferin yüksek kısımlarında ekvatordan dönencelere doğru alizelere ters yönde esen rüzgârlar.

~ **çıkarma**, *matb.* Bir resmin konturlarını tozboya vasıtasıyle bir taş veya çinko plâk üzerine geçirmek *(kopya etmek).* Bu kopya konturlar, birkaç renk basılacak olan bir resim çeşitli renklerin kalıplarını çalışmayı kolaylaştırır. [*Ing.* Trace; *Fr.* Décalque].

~ **karık usulü**, *trm.* Toprak kaybını önlemek ve suyun toprağa nüfuzunu arttırmak için, eğimli arazilerde düzleme eğrilerine paralel açılmış karıklarla sulama.

~ **şeritvari ekim**, *trm.* Düzleme eğrilerine paralel olarak yerleştirilmiş şeritvarî ekim.

~ **tarım**, *trm.* Düzleme eğrilerine paralel olarak arazî hazırlama, ekim ve işleme.

~ **tava**, *trm.* Kontur yönünde açılan ince uzun tava.

~ **toprak işlemesi**, *trm.* Yüzey akışı vasıtasile erozyonu kontrol etmek için düzleme eğrilerine paralel olarak yapılan toprak işlemesi.

konu*, i. < *konmak.* § ● Üzerinde söz söylenen, yazı yazılan veya eser meydana getirilen düşünce, olay veya durum: *Bir kitabın konusu. Bir tablonun konusu.* [*Osm.* Mevzu; *ing.* Subject, subject matter; *Fr.* Sujet]. § ● Herhangi bir işleme uğrayan şey. [*ing.* Object]. § ● Komşu, misafir *(bu kelime her zaman «komşu» ile kullanılır): Konukomşu arasında iyi geçinmek gereklidir.* § ● *müz.* Füg'ün, tema olarak da kabul edilebilecek olan ana unsuru. *(Bir ses konuyu ortaya koyar, sonra da seslerin her biri bu konuyu aslına uygun olarak veya «karşılık» şeklinde değişmiş olarak tekrarlar. Genellikle konuya bir karşı-konu eşlik eder, karşı -konu çevrimlenebilir bir kontrapunto tarzında da yazılabilir).* [*Ing.* Subject; *Fr.* Sujet]. § ● *sin.* Öykülü bir filmin en kısa biçimde anlatılabilecek olgusu. [*Ing.* Action theme]. ◉ **ana** ~, *sin.* ◘ **Ana.** ◉ **çalışma** ~ **su**, *iş huk.* ◘ **Çalışma.** ◉ **karşı** ~, *müz.* ◘ **Karşı.** ◉ **eylem veya** ~ **birliği**, *ed.* ◘ **Birlik.**

~ **başlığı**, *küt.* Eserlerî konularına göre tertiplemeye ve bulmaya yarayan başlık. [*Ing.* Subject title; *Fr.* Titre de sujet].

~ **başlıkları indeksi**, *küt.* Bir konunun sadece bir yerde gösterildiği indeks şekli.

~ **fişi**, *küt.* Ilk unsuru kitabın konusu olan fiş. [*Ing.* Subject card; *Fr.* Fiche de sujet].

~ **kataloğu**, *küt.* Kitapların bibliyografik künye kaydını taşıyan fişlerin konularına göre sıralanması ve sınıflandırılmasından meydana gelen katalog. [*Ing.* Subject catalogue; *Fr.* Catalogue de sujet].

konuk*,-ğu, i. < *konmak.* § ● Bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak üzere gelen kimse. [*Osm.* Misafir; *Ing.* Guest; *Fr.* Hôte]. § ● *bot.* Başka bir bitkinin desteğinde yaşayan fakan ondan hiç bir besin almayan bir bitkiye verilen ad. § ● *parаz.* konakçıya göre asalak. [*Osm.* Misafir]. ◉ **tanrı konuğu (misafir)**, *dey.* ◘ **Misafir.**

~ **etmek** *(birini)*, *dey.* Bir kimseyi misafir etmek, ağırlamak. [*Ing.* To have as a guest;

~ **odası**, Köylerde yoldan gelerek geceyi geçirmek üzere konaklayan ve misafir olan yolcuların yatmasına mahsus köy odası. *(Köyün her evi nöbetleşe olarak bu odalara gelen konukların yemek vesaire ihtiyaçlarını parasız sağlardı. Bu eski âdet önemli bir sosyal yardım niteliğinde idi).* [*Ing.* Living room, guest room; *Fr.* Petit salon, salle familiale, chambre d'ami(s)].

~ **olmak**, Bir yerde misafir olmak, ağırlanmak. [*Ing.* To be a guest, to stay as a guest].

~ **oyuncu**, *tiy.* Bir tiyatronun kadrosu içindeki oyuncu olmayıp bir veya birkaç oynanış için dışardan katılan sanatçı. [*Ing.* Guest actor (actress)].

konuk.bitki, b. i. *bot.* Ağaçlara gövdesi üzerinde yetişen bitki.

konukçu*, i. § ● Yabancı konukların yanına verilen klavuz veya arkadaş, misafiri gezdiren kimse. [*Osm.* Mihmandar; *Fr.* Fonctionnaire chargé de la reception des hôtes des étrangères]. § ● *parаz.* ◘ **Konak.**

konuk.evi*, b. i. § ● Köyde konukların ağırlandığı yer. § ● Yolculara para ile yatacak ve yiyecek sağlanan ev. [*Osm.* Misafirhane; *Ing.* Guest-house; *Fr.* Hôtel, auberge].

konuklamak*(-i), f. *h. d.* Konuk olarak alıkoymak misafir etmek. [*Ing.* To receive, entertain, to put up *(a guest)*].

konu.komşu, b. i. Bütün komşular ve birbirine yakın yerlerde oturan kimseler: *Konukomşunun yardımıyle ateşi söndürdüler.* [*Ing.* The neighbors, all the neighborhood; *Fr.* Voisins et passants].

konuk.sever*, b. s. Konuklarını iyi ağırlayan ve kendisine konuk gelmesinden hoşlanan. [*Osm.* Misafirperver; *Ing.* Hospitable; *Fr.* Hospitalier,-ière].

konuk.severlik,-ği, b. i. *sosy.* Konuksever olma hali ve konukseverce davranış; Yabancılara karşı gösterilen ağırlama ve iyi karşılama olup, ilkellerde o kavimlerin dinî inançlarıyle ilgii oarak pek karışık şekiller gösterir. [*Osm.* Misafirperverik; *Ing.* Hospitality; *Fr.* Hospitalité].

konulmak¹, ösz. (-e), f. *h.d.* Yolculukta geceyi geçirmek üzere bir yere inmek: *Yolculukta arasıra berbat yerlere konulmak zorunda kalınır.*

konulmak²(-e), f. Koymak işine konu olmak: *Yemeğe tuz konulmadı.* [*Ing.* To be put, placed, set; *Fr.* Être mis, posé, placé.

konum*, i. < *konmak.* § ● *mat.* Bir şeyin, madde bakımından durumu. [*Osm.* Vaziyet; *Ing.* ve *Fr.* Position, stuation]. § ● *coğr.* (a) Dar anlamı ile yeryüzünde bir yerin enlem ve boylamların yardımıyle bulunan yeri; (b) Geniş anlamı ile: coğrafya şartlarının topluluğu içinde bir yer. [*Osm.* Mevki; *Ing.* Location; *Fr.* Site]. § ● Bir şeyin konulduğu belirli yer: *Bir şehrin, bir köşkün, bir ordunun konumu.* [*Ing.* ve *Fr.* Position]. § ● *astr.* Yermerkezli enlemleri aralarında 180° lik açı yapan iki gökcisminin durumu. ☆ *Eşanl.* **karşı konum.** ◉ **coğrafî** ~, *coğr.* ◘ **Coğrafî.** ◉ **yanlış** ~ **kuralı**, *mat.* Bir cebir denkleminin kökünü doğru olmayan değerlerden hareketle yaklaşık olarak bulmaya yarayan kural. [*ing.* Wrong position rule; *Fr.* Règle de fausse position].

~ **açısı**, *mat.* ◘ **Açı.**

~ **aritmetiği**, *mat.* ◘ **Aritmetik.**

~ **çemberi**, *ask.* Bir ekvatoral aracında, dürbünün göz merceğinin kenarına yerleştirilen dereceli çember. *(Dürbünün mikrometresine bağlanan bir gösterge dereceler üzerinde yer değiştirir; uzunlamasına olan mikrometre telinin düşey konumuna sıfır denir. Böylece telin doğrultusu belirlenir ve mikrometre telinin aynı anda ortaladığı iki gökcisminin doğrultusu buradan hesaplanır).* [*Ing.* Circle of position; *Fr.* Cercle de position].

~ **geometrisi**, *mat.* ◘ **izdüşüm geometrisi.**

konumluk,-ğu, i. Konulacak yer. [*Osm.* Mevzi; *ing.* ve *Fr.* Location].

konur, s. *esk. T.* § ● Boz renkli, açık kestane renginde olan. [*Ing.* Brown or iron gray *(horse)*; *Fr.* Gris mat, couleur de boue]. § ● *mec.* Kahraman, yiğit. [*Ing.* Proud *(in a good sense)*, brave; *Fr.* Brave]. § ● i. Erkek adı.

konural, s. ◘ **Kumral.**

konuş, i. < *konmak.* § ● Konma tarzı, duruş, vaziyet. [*Ing.* Site, place, situation; *Fr.* Position]. § ● *coğr.* ◘ **Konum.** § ● *ask.* Bütün saldırı ihtimalleri göz önünde tutularak kara, hava ve deniz birliklerinin yerleştirilmesi şekli.

konuşkan, s. < *konuşmak.* Çok konuşan, konuşmayı, lakırdıyı seven. [*Ing.* Talkative,

loquacious; *Fr.* Causeur,-euse, jaseur,-euse bavard,-arde, babillard,-arde, loquace].

☆ *Eşanl.* **lakırdıcı, dilli, çeneli, dilbaz, cerbezeli, natıkalı, natuk, natı, calçene, çenebaz, çenesi düşük, geveze, lâfazan, zevzek, ağzı kalabalık, lâf ebesi, çaçaron, farfara, tıraşçı, şarlatan, boşboğaz, ağzında bakla ıslanmaz.**

☆ *Karş.* **az konuşur, sessiz, ketum.**

konuşkanlık,-ğ-, i. Konuşkan olma hali. [*Ing.* Talkativeness; *Fr.* Loquacite].

konuşma*, i. § ❶ Konuşmak eylemi. [*Ing.* ve *Fr.* Conversation]. § ❷ Dinleyicilere karşı, bir kimsenin belli bir konu üzerinde söylediği sözler. [*Osm.* Konferans; *Ing.* Conference; *Fr.* Conférence]. § ❸ Görüşme: *Bununla bir konuşma daha yapmak gerekiyor.* [*Osm.* Mükâleme; *ing.* Conversation; *Fr.* Conversation, entretien, colloque]. § ❹ Bir konu hakkında bir kimsenin açıklama ve bilgi niteliğinde dinleyicilere söylediği sözler: *Bugün profesörün bir konuşması var.* [*Ing.* Conference; *Fr.* Conférence]. ☆ *Eşanl.* **konferans.** § ❺ *ed.* ve *sin.* ◘ **Diyalog.** § ❻ *gram.* Konuşma diline özgü bir kelime veya kullanıma verilen ad. § ❼ *mant.* Düşünceyi açıklamaya yarayan mantıksal dil. *(Konuşma, kelimelerden, hükümlerden, birbirine bağlı önermelerden kuruludur).* ◉ **ayna ~ sı**, *patol.* ◘ **Ayna.** ◉ **burundan ~**, *patol.* Burun geçirgenliğinin asırılığından ileri gelen ses değişikliği. *(Geçirgenliğin artması damak veya damak eteğinin delinmesinden veya felcinden ileri gelir; burun rezonansı artar, seslerin /ünlüler ve ünsüzler/ şekli ve niteliği değişir).* [*Fr.* Nasonnement]. ◉ **iç ~ sı**, *sin.* ve *tiy.* ◘ **iç.** ◉ **içten ~**, *psik.* ◘ **icten.**

~ arızası olan çocuk, Sağırlıkla ilişkisi olmadan organik veya fonksiyonel sebeplerle, sözlü ifadede hımhımlık, kekemelik, pepemelik gibi sürekli yetersizlikler gösteren çocuk.

~ bozukluğu, *psik.* Konuşmada semantik yapının bozulması. *(Bu hastalıkta, özellikle kelime şekillerinin bozulması ve bir kelimenin yerine başka bir kelimenin kullanılması söz konusudur. Konuşma bozukluğu Wernicke afazisinde görülür).*

~ borusu, *inş.* Binalarda bir kattan diğer kata ve bir odadan diğer odaya veya hizmetçiye seslenmek ve konuşmak için yapılan boru tesisatı. [*Ing.* Speaking funnel, speaking tube; *Fr.* Porte-voix].

~ dili, *dilb.* Konuşurken kullanılan ve yazı dilinden farklı olan dil. [*Ing.* Colloquial language; *Fr.* Langage de la conversation].

~ dünyası, *mant.* Bir hüküm veya bir akıl yürütme yoluyle ilgili konuların tümünü belirtmek için modern mantığın kullandığı deyim.

~ düzeni, *tiy.* Oyun kisilerinin, oyunun gelişimine yardım edecek yolda birbirleriyle konuşması.

~ eğitimi, Sağır bir kimseye, yasama ve cinsiyetine uyan, anlasması mümkün ve hoşa giden bir konuşma tarzı geliştirmesi amacıyle sözlü olarak nasıl konuşulacağını öğretme.

~ güçlükleri, Konuşamamak, kekemelik, sağırlık, dilsizlik, telâffuz kusuru ve afazi gibi çeşitli şekillerde kendini gösteren ve doğal bir komünikasyon ifadesine engel olan arızalar. *(Duygu ve düşünceler daha çok sözle anlatıldığına göre konuşma zorluğu çeken bir çocuğun birçok ruhsal ve toplumsal problemler karşısında kalması tabiidir).*

~ hatası, Herkesçe benimsenmiş doğal konuşma tarzından herhangi bir şekilde uzaklaşma. Bu hata, konuşmanın nefes alma, seslendirme, kelime kelime söyleme safhalarıyle ilgili olabilir.

~ koltuğu, Iki kişi yanyana otararak konuşmaya elverişli küçük kanapelere ve birinin yüzü diğerinin yüzüne gelecek biçimde otararak samimi konuşabilmeye mahsus S şeklindeki çift koltuk. *(Eskiden bu çeşit koltuklar Avrupa'da çok moda olmuştu. Şimdi artık müze eşyası meyanına girmektedir).* [*Ing.* Small sofa or settee for two people; *Fr.* Causeuse].

~ kuralları, *tiy.* Tonlama, durak, vurgu. Oyuncunun, doğru yorumu getirebilmesi için konuşmasındaki tonlamayı saptaması. Durakların ve vurguların nerelerde olması gerektiğini özenle incelemesi.

~ mahareti, Sözlü dili kullanma ustalığı.

~ merkezi, Beyin korteksinin, konuşma fonksiyonunun kontrol ettiği sanılan kısmı. sağ elini kullanan kimselerde beynin sol yanında bulunan bu bölgeye *«Broca'nın hareki konuşma alanı»* adı da verilir.

~ odası, *tiy.* Sanatçıların dinlenme odası. [*Ing.* Green room; *Fr.* Foyer des artistes].

~ organları, Konuşmayı sağlayan dudaklar, dişler, diş etleri sert damak, yumuşak damak, dil ve ses telleri gibi organlar.

~ öncesi, *psik.* Çocuğun konuşmaya başlamadan önceki safhada, kendiliğinden ve kisisel olarak yarattığı ifade tarzı. *(Bu konuşma öncesinin nitelikleri, fonemlerde değilde eritim ve melodide belirir).*

~ paralojisi, *tıp.* Konuşma bozukluklarının sebepleri, belirtileri tasnif ve tedavisi ile uğraşan bilim dalı. [*Ing.* Paralogia of speech; *Fr.* Paralogie de parole].

~ perdeleri, Konuşurken en çok faydalanılan ses perdeleri. Bunlar saniyede 256 ile 4096 çift titreşim arasında değişir.

~ sesi, *tiy.* Düşünce, duygu ve istekleri anlatmak için kullanılan ses. [*Fr.* Voix parlee].

~ yazarı, *sin.* Bir filmin konuşmalarını yazan kimse. [*Ing.* Dialogue writer; *Fr.* Dialoguiste].

~ yeri, ◘ **Konuşma odası.**

~ yetersizliği, *tıp.* ve *psik.* Pepelemek, kekelemek, yanlış telâffuz gibi aşırı konuşma güçlüklerini de kapsamak şartıyle kelimeleri cümleleri ve kelimelerin bölümlerini seslendirmede yetersizliği. [*Ing.* Insufficiency of speech; *Fr.* Insuffisance de parole].

konuşmacı*, i. Bir topluluğa hitaben belli bir konuda konuşan kimse: *Dinleyiciler konuşmacıyı dikkatle dinlediler.* [*Osm.* Hatip; *ing.* Lecturer; *Fr.* Conférencier,-ere].

☆ *Eşanl.* **konferansçı.**

konuşmak, nsz. f. *esk. T. kongşu.* § ❶ Düşüncesini sözle anlatmak, kelimeleri telâffuz etmek: *Çocuk daha konuşamıyor.* [*Ing.* To talk; *Fr.* Parler]. § ❷ Düşüncesini herhangi bir araç kullanarak anlatmak: *Dilsizlerin çoğu yalnız el işaretleriyle konuşurlar.* [*Ing.* To speak; *Fr.* Parler]. § ❸ *nsz.* Karşılıklı olarak sunu bunu anlatmak, sohbet etmek, yarenlik etmek: *Iki arkadaş konuşa konuşa yürüdüler.* [*Ing.* To converse, to chat; *Fr.* Converser, parler]. § ❹ (-i, -le), Karar vermek üzere bir sorun üzerindeki düşüncelerini birbirine anlatmak: *Arkadaşımla dün akşam görüştük ama, sizin işi konuşmadık.* [*Ing.* To talk about, have a talk with someone; *Fr.* S'entretenir]. § ❺ Ilişki kurmak veya ilişkiyi sürdürmek: *Üst kattaki kiracılarla konuşuyor musunuz?* [*Ing.* To carry on the relations; *Fr.* Parler, entretenir des relations]. § ❻ *(olumsuz şekliyle)* Dargın olmak: *Onunla iki yıldır konuşmuyorum.* [*Ing.* To be cross or angry with; *Fr.* Être fâché avec qn]. § ❼ *mec.* Geçerli olmak: *Kanun yerine silâhlar konuştu.* § ❽ *tkz.* Çok güzel olmak, *Kravatınız konuşuyor.* § ❾ Boş sözler söylemek: *Konuşuyor işte!* [*Ing.* To chatter, to blab; *Fr.* Bavarder]. § ❿ Flört etmek: *Fatma Ahmet'le iki yıldır konuştuktan sonra evlendi.* [*Ing.* To flirt; *Fr.* Flirter]. § ⓫ Söylemek: *Elindeki kâğıda bakarak birşeyler konuştu.* § ⓬ Konuşma dili olarak kullanmak: *Türkçeyi çok iyi konuşur.* [*Ing.* To speak; *Fr.* Parler]. ◉ **bülbül gibi ~**, *dey.* ◘ **Bülbül.** ◉ **kitap gibi ~**, *dey.* Alimane konuşmak.

konuşmalar, ç. i. *sin.* Bir filimde yer alan bütün sözler. [*Ing.* ve *Fr.* Dialogue].

konuşmamak, b. f. Dargın bulunmak: *Ben, onunla konuşmuyorum.* [*Ing* Not to talk, to have no more to do *(with a person)* not to be on speaking terms with; *Fr.* Être fache].

konuşturmak(-i, -le), f. § ❼ Konuşmasını sağlamak. [*Ing.* To introduce *(someone to another); Fr.* Faire parler, faire discourir, faire converser deux ou plusieurs personnes, provoquer une explication directe, réconcilier]. § ❽ Birden fazla kişiyi tartışmaları için biraraya getirmek. § ❾ Itiraf ettirmek: *Polis sanığı konuşturdu.* § ❿ Müzik âletlerini güzel çalmak: *Kemanı konuşturuyor.*

konuşuk,-ğu, i. Konusulmuş olan şey, konusularak üzerinde anlaşmaya varılmış şekil: *Konuştuğumuz böyle değildi, konuşukta o şart yoktu.* [*Osm.* Mukavele; *Ing.* Covenant;; *Fr.* Convention].

konuşulmak(-le) nsz. f. § ❶ Konuşmak eylemine konu olmak: *Bir sorun konuşuluyor. Bu iş kiminle konuşulacak?* § ❷ ösz. Bahsedilmek, hakkında konusma yapılmak. § ❸ Konuşma işi yapılmak: *Sizinle kavga etmekten konuşulmaz.* § ❹ *(Herhangi bir kimse hk.)* Konuşmak: *Tiyatro seyrederken konuşulmaz.* [*Ing.* To be talked over, to be spoken *(about)*, to be discussed; *Fr.* Faire l'objet d'un entretien ou d'une discussion, se parler *(langue)*].

konut*,-tu, i. < *konmak.* § ❶ Bir insanın yatıp kalktığı, iş zamanı dışında eğleştiği veya tüzel kişiliği olan bir kuruluşun bulunduğu ev, apartman gibi bir yer, eğlek. [*Osm.* Mesken, ikametgâh; *ing.* Residence, house; *Fr.* Habitation]. § ❷ *mant. fels.* ve *mat.* Bir bilimin kuruluşunda temel görevi görmekle birlikte belit'den daha az olan ve tanımlanmayan ilkel gerçek: *Eukleides'in «Bir noktadan bir doğruya ancak bir koşut çizilebilir» yolundaki konutu gibi* [*Osm.* Mevzua; *Ing.* Postulate, assumption; *Fr.* Postulat]. ☆ *Eşanl.* **postula.** ◉ **~ a girme**, *huk.* Gece veya gündüz vakti konut dokunulmazlığını ihlâl etme. [*Osm.* Meskene tecavüz; *Ing.* House breaking; *Fr.* Violation de domicile]. ◉ **~ ta teslim**, *post.* Normal veya ek ücret ödenmek suretiyle posta maddelerinin alıcının gösterilen adresine götürülerek teslim edilmesi. [*Osm.* Ikametgâhında teslim; *Ing.* Delivery to place of address; *Fr.* Livraison à domicile]. ◉ **gölsel ~**, ◘ **Gölsel.**

~ dokunulmazlığı, *huk.* Belli şartların gerçekleşmesi hali dışında, kişilere ait konutlara girilmemesi, arama yapılmaması ve bu radaki eşyaya elkonulmaması. [*Osm.* Mesken masuniyeti; *Ing.* Dwelling immunity; *Fr.* Immunité de domicile].

konvalatoksozit,-ti, i. *Fr. convallatoxoside. ecz.* Kalb kuvvetlendirici glikozit; inci çiçeğinde bulunur. [*Ing.* Convallatoxoside].

konvalesans, i. *Fr. convalescence. tıp.* Nekahat, iyileşme. [*Ing.* Convalescence].

konvansiyon, i. *Fr. convention.* § ❶ Anlaşma. § ❷ Bir anayasa yapmak veya bir anayasayı değiştirmek üzere toplanan olağanüstü meclis. [*Ing.* Convention]. § ❸ *dev. huk.* (a) Devletler arasında veya devletlerle fertler veya yabancı şirketler arasında yapılan anlaşma; (b) Milletlerarası bir teşkiât tarafından hazırlanan buyrultuların tümü; *(günümüzdeki devletler hukukunda bu buyrultulara, ancak anlaşmaya katılan devletler uymakla zorunludur).* [*Ing.* Covenant, agreement, compact]. § ❹ *tar.* Büyük Fransız devriminde cumhuriyeti ilân eden, XVI. Louis'in ölümüne hüküm veren, kralcıları ezen ve Fransa'ya karsı birleşen Avrupa'yı yenen devrimci meclis. ◉ **askerî ~**, *ask.* Hasım komutanlıklar arasında, harekât zamanında yapılan mahallî anlaşma; çarpışmalara belirli bir süre ara verme, ölüleri gömme *(Kırım 1856)*, yaralıları kaldırma *(Çanakkale, 1915)* için yapılır. *(Kabul edilen şartlara uyma, sözleşenlerin sadece karşılıklı iyiniyetine dayanır).*

konvansiyonel, s. *Fr. conventionnel,-elle.* Geleneksel. [*Ing.* Conventional].

konveks, s. *Fr. convexe. opt.* ◘ **Dışbükey.**

~ mercek, *matb.* Kenarları ince, ortası kabarık olan toplayıcı, büyütücü merceklere verilen ad. [*Ing.* Convex-lens; *Fr.* Lentille convexe].

konveksiyon, i. *Fr. convection* veya *con-*

vexion. < *Lat. cum,* ile + *vectus,* taşınan. § ❶ *fiz.* (a) Hareket halindeki cisimlerle bir miktar ısının taşınması; (b) Sıcak bir cisim bir sıvı veya gaza batırıldığı zaman, sıcak cisimle temastan doğan ısınma sebebiyle akışkanda bir takım akımların *(konveksiyon akımları)* meydana gelmesi. [*ing.* Convection]; § ❷ *meteor.* Havanın yatay hareketlerini belirten *adveksiyon'a* karşılık, havanın düşey hareketi. [*ing.* Convection]. ☆ *Eşanl.* **düşey hareket**; ◉ **~ la ısıtma**, *term.* ◘ **Isıtma**; ◉ **elektrik ~ u**, *elek.* Bazı şartlar altında yalıtkan maddelerin içinden elektrik geçmesi. [*ing.* Electrical convection; *Fr.* Convection électrique]; ◉ **ısı ~ u**, *meteor.* Havanın ısı gradyanları tarafından meydana getirilen düşey hareketlerin tümü. [*ing.* ve *Fr.* Thermoconvection].

~ akımı, *elek.* Yalıtkan bir ortamda elektriğin maddesel kütlelerle taşınmasından doğan akım. [*ing.* Convection current; *Fr.* Courant de convection].

~ bölgesi, *term.* Bir rafineri fırınında, bacaya varmadan önce dumanlardaki konveksiyon ısısının değerlendirildiği kısım. [*ing.* Convection section; *Fr.* Section de convection].

~ akımı, *trm.* Karaların ısınmasıyle ısınarak hafifleyen havanın yükselmesi olayı. [*ing.* Convection current; *Fr.* Courant de convection].

~ yağmurları, *trm.* ◘ **Başucu yağmurları**.

konvektör,-rü, i. *Fr. convecteur. inş.* Bir akışkanda ısıyı her tarafa eşit olarak yaymaya yarayan, bir veya birkaç sıra halinde yatay olarak yerleştirilmiş ve kanatçıklarla birbirine bağlanmış pirinç veya bakır borular sistemi. [*ing.* Convector].

konvergens, i. *zool.* Çeşitli gruplara ait organizmalarda benzer karakterlerin gelişmesi hali. [*ing.* ve *Fr.* Convergence].

konvertibilite, konversibilite, i. *Fr. convertibilité.* Avrupa paralarının diğer dövizlerle serbestçe değiştirilmesi fikri. [*ing.* Convertibility].

konvertibl, s. *Fr. convertible.* Başka değerlerle değiştirilebilen. [*ing.* Convertible].

~ uçak, *hava.* Dikey doğrultuda kalkıp inebilen çok süratli hava gemisi. *(Çok büyük kanatlı pervanelerle donatılmış, itici motor veya motor grupunun konum değiştirmesiyle, pervaneler rotor görevi yapar ve uçak bir jiroplan gibi dikey doğrultuda inip kalkabilir; ayrıca /pervaneler 90° öne döndüğü zaman, uçağın havada tutunmasını değil de çekişi sağladığı için/ çok hızlı uçabilir).* [*ing.* Convertible plane; *Fr.* Avion convertible, convertible].

konvertisör,-rü, i. *Fr. convertisseur. elek.* § ❶ Bir türden akımı başka bir türden bir akıma çeviren makine; Dalgalı gerilimi doğru gerilime veya doğru gerilimi dalgalı gerilime çeviren elektrik makinelerinin genel adı. [ing. Convertor]; § ❷ *mek.* ◘ **Değiştirgeç**; § ❸ *met.* Madenleri oksidlemek için kullanılan cihaz. [*ing.* Converter]. ☆ *Eşanl.* **değiştirgeç**; ◉ **civa buharlı ~**, *elek.* Civa buharlı supaplarla donatılmış statik konvertisör. [*Fr.* Convertisseur à vapeur de mercure]; ◉ **dişli ~ ü**, *otom.* ◘ **Dişli**; ◉ **döner endüvili ~**, *elek.* Döner endüvisi üzerinde bir kolektör ve bilezikler bulunan, doğru akımı alternatif akıma veya alternatif akımı doğru akıma çevirmeye yarayan, indükleyicisi sabit ve tek sargılı elektrik makinesi; ◉ **faz ~ ü**, *elek.* Bir alternatif akım sistemini, aynı frekansta fakat faz sayısı farklı alternatif akımlara çevirmeye yarayan konvertisör. [*ing.* Phase converter; *Fr.* Convertisseur de phase]; ◉ **frekans ~ ü**, *elek.* Belirli frekansta alternatif akımları, farklı frekansta alternatif akımlara çevirmeye yarayan makine veya makine grupu. [*ing.* Frequency converter; *Fr.* Convertisseur de fréquence]; ◉ **görüntü ~ ü**, *elek.* Duyarlı katodu saydam bir tabakadan, anodu ise bir televizyon alıcısının lâmbasındaki gibi elektron bombardımanı altında görünür bir ışık veren flüorışıl bir ekrandan meydana gelen fotosel. [*ing.* Image converter; *Fr.* Convertisseur d'image]; ◉ **kaskadlı ~**, *elek.* ◘ **Kaskadlı**; ◉ **katlı ~** *(komütatör grupları paralel bağlı)*, *elek.* Iki veya daha çok komütatör grupu, doğru akım şiddetleri toplanacak, fakat komütasyonları çakışmayacak biçimde bağlanan konvertisör. [*ing.* Multiple converter; *Fr.* Convertisseur multiple (à groupes commutants en parallele]; ◉ **kolektörlü frekans ~ ü**, *elek.* Rotorunda, bir yandan halkalara, öbür yandan bir kolektöre bağlı bir veya iki sargısı bulunan ve belirli frekansta bir gerilimle bir yandan beslendiği zaman öbür yandan değişik frekansta bir gerilim elde edilebilen çok fazla makine. [*ing.* Collector frequency converter; *Fr.* Convertisseur de frequence à collecteur]; ◉ **seri ~**, *elek.* Aynı mil üzerindeki bir indükleme motoru ile bir komütatörden meydana gelen makine; motorun rotorunda indüklenen akım, komütatörün endüvisini doğrudan doğruya besler: *Bir seri konvertisörde komütatör gruplar, doğru gerilimleri toplanacak fakat komütasyonları çalışmayacak biçimde bağlanır.* [*ing.* Cascade converter; *Fr.* Convertisseur en cascade].

~ grupu, *elek.* Birbirine mekanik olarak bağlanmış bir jeneratör ile bir elektrik motorundan meydana gelen grup. [*ing.* Converter group; *Fr.* Groupe convertisseur].

konveyör,-rü, i. *Fr. convoyeur,* refakat eden. Yüksek yük ve malzeme taşımaya yarayan, kapalı devre halinde sürekli taşıma aracı. *Konveyörler, fabrika, antrepo ve açık hava şantiyelerinde çok kullanılır.* [*ing.* Conveyor]; ◉ **zırhlı ~**, Maden ocaklarında kömür taşımaya yarayan ağır yük konveyörü. [*ing.* Armoured conveyor].

konvolvülin, i. *Fr. convolvuline.* Calap'nın kökünde bulunan iç sürdürücü glikozid. [*ing.* Conlvolvulin].

konvoy, i. *Fr. convoi.* § ❶ Aynı yere giden taşıt araçları topluluğu: *Otobüs konvoyu.* [*ing.* Convoy]; § ❷ Aynı yere nakledilen insan grupu: *Esir konvoyu;* § ❸ *ask.* Askerlerin malzeme, cephane v.b. nin nakline ayrılan taşıt araçları topluluğu. [*ing.* (Protecting) Escort]; § ❹ *ask. den.* (a) Savaş gemilerinden kurulu bir refakat kuv. veti himayesinde seyreden ticaret gemileri kafilesi: *Konvoy halinde seyir. (Konvoy terimi bazen kafilenin tümü için, bazen de yalnız ticaret gemileri için kullanılır);* (b) Buzlu bölgelerdeki limanlara girip çıkmak için bir buzkıran gemisi pesinde sıralanmış gemi kafilesi. [*ing.* Escorting vessels].

~ yapmak, *ask. den.* Konvoy halinde seyretmek. [*ing.* To sail under convoy; *Fr.* Naviger en convoi].

konvülsiyon, i. *Fr. convulsion. tıp.* Iskelet kaslarının istek dışında olan şiddetli ve seri halinde tekallüsleri. [*ing.* Convulsion].

Konya, öz. i. Iç Anadolu ve Akdeniz bölgesinde toprakları en geniş il ve merkezi olan şehir. [*Osm.* Dârülmülk].

konyak, i. *Fr. cognac (Cognac kasabasının adından)* Ispirto derecesi yüksek, özel kokulu, sarımtrak renkte bir çeşit içkinin patent adı. [*ing.* Cognac].

konyotomi, i. *tıp.* Glositin altında hava alma yollarının açılması. [*ing.* Coniotomy].

konyoz, i. *Fr. coniose* < *Yun. konis, toz. tıp.* Tozların yutulmasından ileri gelen hastalık. *(Bu hastalığın en tanınmış şekli olan pnömokonyoz içinde küçük sert parçacıkların /kömür, kum, demir/ bulunduğu havanın teneffüs edilmesi ve bu maddelerin akciğere yapışması sonucunda meydana gelir).*

konzern, i. *Alm. ikt.* Malî iştiraklerle birbirine bağlanmış teşebbüsler kümesi. [*Fr.* Konzern].

konzertmeister, i. *Alm. («konser başı» anlamında) müz.* § ❶ Almanya'da gerektiğinde konseri yöneten solo kemancının adı. [*ing.* ve *Fr.* Konzertmeister]; § ❷ *(geniş anl.)* Bir orkestrayı yöneten kimse. [*ing.* ve *Fr.* Konzertmeister].

konzertstück, b. i. *Alm. («konser parçası» anlamında) müz.* Içinde tempo ve ölçü değişiklikleri olan tek parçalı bir çeşit konçerto. *(Bu tür, Schumann, Weber gibi Romantikler tarafından işlenmiştir).*

kooperasyon, i. *Fr. coopération.* Birlikte işleme veya çalışma hareketi. [*ing.* Cooperation]

kooperatif, i. *Fr. coopérative.* § ❶ Işbirliğini gerçekleştirmek amacıyle kurulan iktisadî ortaklık. [*ing.* Cooperative *(organization)*]; § ❷ *huk.* Tüzel kişiliği olan ve ortaklarının belirli iktisadî menfaatlerini *(özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını)* karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlamak ve korumak amacıyle, gerçek ve kamu tüzel kişileri ve dernekler tarafından meydana getirilen değişir ortaklı ve değişir sermayeli kuruluş; § ❸ *ikt.* ◘ **Kooperatifçilik**; ◉ **tüketim ~ i**, *ikt.* Aracı tüccarları ortadan kaldırarak ihtiyaçlarını bizzat üreticilerden veya üreticiye en yakın kaynaklardan sağlamaya çalışan tüketiciler arasında kurulan kooperatif. [*ing.* Consumer co-operative; *Fr.* Coopérative de consommation]; ◉ **üretim ~ i**, *ikt.* Üreticilerin mallarını aracılara muhtaç olmadan tüketicilere satmaları ve kazançları paylaşmaları amacıyle kurdukları kooperatif. [*ing.* Producer co-coperatif; *Fr.* Société coopérative de production]; ◉ **kredi ~ leri**, *huk.* Aracı faizcileri ortadan kaldırarak ortaklarının muhtaç oldukları krediyi doğrudan doğruya büyük bankalardan sağlanmasına çalışan kooperatifler. [*ing.* Co-operative credit institutions; *Fr.* Sociétés coopératives de crédit].

~ birlikleri, *ikt.* Konuları aynı veya bir biriyle ilgili nitelikte olan, 7 veya daha çok kooperatifin ana sözleşmelerinde bu yolda hüküm bulunmak şartıyle, birlikte kurabileceği kooperatif. Gerek tüketicileri, gerek üreticileri bir araya getiren ve her ikisini büyük anamalın baskısından kurtarma amacını güden iktisadî kuruluslar. [*ing.* Cooperative associations; *Fr.* Associations coopératives].

~ merkez birlikleri, *huk.* Kooperatif birliklerinin birleşmesiyle meydana gelen, yine kooperatif şeklinde teşkilâtlanmış üst kuruluş.

~ şeklinde banka, *ikt.* Tüketim kooperatifi şeklinde kurulan banka. *(A.B.D.).* [*ing.* Co-operative bank].

~ şirket, *ikt.* Ortaklarının iktisadî menfaatlerini, meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve kefalet sayesinde sağlamak üzere kurulan şirket. [*ing.* Cooperative society *(company)*].

kooperatifçi, i. § ❶ Kooperatif üyesi. [*ing.* A member of a co-operative society]; § ❷ Kooperatif yöneticisi.

kooperatifçilik,-ği, i. *sosy.* (a) Kooperatif kurma ve işletme işi; (b) Kooperatif birliklerinin kurulması ve yayılması için gereken fikirlerin bütünü olup, ilkesini dayanışmacılıktan alır. [*ing.* Cooperatism; *Fr.* Coopératisme].

kooperatifleşmek, nsz. f. Ekonomiyi kooperatiflere dayamak.

kooperit,-ti, i. *Fr. coopérite. min.* Formülü PtS olan doğal platin sülfür. [*ing.* Cooperite].

koordinans, i. *Fr. coordinance,* birleşme. *kim.* § ❶ Görünüşte doymus olan birçok molekülün karmaşık bir bileşik halinde bağlanmasını açıklayan özel birleşme değeri; § ❷ Bir karmaşık iyonun merkez element çevresinde toplanan iyon veya moleküllerin toplam sayısı: *Kobaltın karmaşık bileşiklerinin koordinansı altıdır.*

koordinasyon, i. *Fr. coordination.* § ❶ Düzene koyma, düzen sağlama. [*ing.* Coordination]; § ❷ *ask.* Yapılacak savaş harekâtının üst, ast. komşu birliklerle ateş, destek birlikleri, hava kuvvetleri *(varsa deniz kuvvetleri)* ile ahenkli olarak en etkili bir şekilde desteklenecek biçimde planlanması. *(Koordinasyon saysinde emir ve kumanda birliğinin sağlanması, harekâtın etkili şekilde yürütülmesi mümkün olur).* [*ing.* Coordination]; § ❸ *biy.* Bir organizmadaki kısımların, o organizmanın ya-

sayabilmesini sağlayacak tarzda düzenlenmesi. [*İng.* Coordination]; § ❶ *ikt.* Düzensiz rekabetin zararlı etkilerinden korunmak için, kara yolu nakliyat işletmeleri ve demiryolu işletmesi arasında trafiğin, rasyonel bir şekilde bölüştürülerek teşkilâtlandırılması. [*İng.* Coordination]; § ❷ *sosy.* Ne üstbağlılığın, ne de bazı fertlerde, üstünlüğün bulunduğu bütün toplum etkileşmesi şekillerine bazı sosyologların verdiği özel ad. [*İng.* Coordination]; ◉ **hareketi ~**, *psik.* ◘ **Hareketi.**

~ alıştırmaları, *cimn.* Kas, sinir ve duyu organlarının işbirliğiyle sağlanan ve bunu geliştiren alıştırmalar. [*İng.* Coordination exercises; *Fr.* Exercices de coordination]. ☆ *Eşanl.* **uyum alıştırmaları.**

~ heyeti, *ikt.* Millî Korunma Kanunu hükümlerine göre Bakanlar Kuruluna ittihaz edilecek kararları hazırlamak ve bu işle alâkalı Bakanlıklar arasında işbirliği temin etmek üzere teşkil olunan heyet. Millî Korunma Kanunu ile beraber bu heyet de kaldırılmıştır.

koordinat,-tı, i. *Fr. coordinat. kim.* Belikli bir molekül içinde özel bir konuma *(genellikle merkezî)* sahip bir atoma bağlı olan atom veya atom grupu. [*İng.* Coordinate].

~ eksenleri, *mat.* ◘ **Eksen.**

~ kavramları, *mant.* Aynı cinsin iki türü olan kavramlar. [*İng.* Coordinate concepts; *Fr.* Concepts coordonnés].

koordinatlar, ç. i. *Alm. koordinat. mat.* Bir yüzey üzerinde veya uzayda bir noktanın yerini belirlemeye yarayan elemanlar: *Doğrusal koordinatlar, küresel koordinatlar.* [*Osm.* Kemmiyât-ı vaz'iyeler; *İng.* Coordinates; *Fr.* Coordonnées]; ◉ **astronomi ~**, *mat.* Gökküre üzerinde bir gök cisminin yerini belirtmeye yarayan koordinatlar. [*İng.* Astronomic coordinates; *Fr.* Coordonnés astronomiques]; ◉ **coğrafya ~**, *mat.* Enlem ve başlangıç meridyenine göre boylamı bilinen bir noktanın yer üzerinde konumunu belirtmeye yarayan koordinatlar. [*İng.* Geographic coordinates; *Fr.* Coordonnées géographiques]; ◉ **çift kutuplu ~**, *mat.* ◘ **Çift;** ◉ **dörtlü ~**, *mat.* ◘ **Dörtlü** ◉ **gök ~**, *astr.* ◘ **Gök²;** ◉ **homojen ~**, *mat.* ◘ **Homojen;** ◉ **izdüşümsel ~**, *mat.* ◘ **izdüşümsel;** ◉ **kartezyen ~**, *mat.* ◘ **Kartezyen.**

koordinatograf, i. *Fr. coordinatographe.* Haritacılıkta kullanılan koordinatların otomatik olarak haritaya geçirilmesini sağlayan cihaz. [*İng.* Coordinographer].

koordine, i. *Fr. coordiné,-ée.* § ❶ Aralarında düzen sağlanmış, düzenle işleyen. [*İng.* Coordinated]; § ❷ *kim.* Karmaşık bir bileşikteki merkezî atoma bir veya birkaç koordinans değeriyle bağlanmış atom veya kök için kullanılır.

~ etmek, *ikt.* Düzenlemek, işbirliği haline getirmek. [*İng.* To coordinate; *Fr.* Coordonner].

kop, i. *metrol.* Hollanda'da litrenin eski adı. [*İng.* ve *Fr.* Kop].

kopahen, kopaen, i. *Fr. copahène* veya *copaène. kim.* Seskiterpen türünden bir hidrokarbon; kopahu reçinesinin büyük bir kısmını meydana getirir. [*İng.* Copaene].

kopahu, i. *(Guarani dilinde = Cupaiba).* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından *Copaifera* cinsinin çeşitli türlerinden elde edilen yağlı reçine. *(Bu reçine eskiden* belsoğukluğu tedavisinde kullanılırdı*).* [*İng.* Copaiba; *Fr.* Copahu].

kopal, i. *(Meksika dilinde = Copalli).* § ❶ Tropik bölgelerde yetişen çeşitli erguvangillerden çıkarılan ve cilâ yapmaya yarayan reçine. *Kopal*'ın birçok çeşidi vardır. (a) *Doğu Afrika kopalları, Trachylobium verrucosum*'un *(baklagiller)* değişik çeşitlerinden elde edilir. Piyasada üç çeşidine rastlanır: fosil kopal yarı fosil kopal ve yeşil kopal. Yarı fosil kopal reçineyi çıkaran ağaçların diplerine açılan çukurlarda bulunur; yeşil kopal ağaçların gövdelerinden toplanır ve pek makbul sayılmaz; (b) *Batı Afrika kopalları.* Bunlardan en önemlisi Kongo kopali olup en önemlisi tümü yarı yeşil halinde olanıdır ve *Copaifera Demeusii* ağacından ürer:; Sierra Leone kopali'nın tümü birden toplama reçinedir, *Copallina* veya *Guibourtia copallifera* ağaçlarından üretilir; (c) *Güney Amerika, Pasifik Okyanusu kopalları* veya Brezilya canlı reçinesi: *Hymenoea courbaril*'den elde edilir; (d) Demerara kopalı, iyi kalitelidir, Britanya Guyanası'nda üretilir. [*İng.* ve *Fr.* Copal]; § ❷ *Burseraceae* familyasından, Amerika'da yetişen çeşitli Protium türlerinden elde edilen oduna verilen ad. [*İng.* Copal tree; *Fr.* Copalier].

~ ağacı, *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasının, *caesalpiniacea* alt familyasından, kopal elde edilen çeşitli ağaçlara verilen ortak ad. Bunlar genellikle reçineli bir özle dolu badıç meyveli, dik gövdeli iri ağaçlardır. Kopal elde edilen başlıca ağaçlar: *Hymenoca verrucosa, copaifera, courbaril, trachylobium.* Bunların ya gövdesi ve iri dalları çizilerek reçinesi sızdırılır. *(yeşil kopal)* ya da ağacın dibi delinerek kendiliğinden burada birikip yarı-katı hale gelen reçinesi toplanır. *(katı kopal ve kopalin).* [*İng.* Copal tree; *Fr.* Copalier].

kopalin, kopalit, i. *Fr. copaline.* § ❶ *kim.* Kopal reçinesinin temel maddesi; reçine asidleri bakımından zengin, renksiz, katı bir maddedir; § ❷ *min.* Londra yakınlarında Highgate'de mavi killer içinde bulunan fosil reçine. *Rengi sarı-kahverengidir; kolayca kırılır ve reçine kokusunda bir sıvı vererek kolayca erir).* [*İng.* Copaline, copalite]. ☆ *Eşanl.* **Highgate reçinesi.**

kopanaki /kopana:ki/, i. *Yun. kopanon,* havan tokmağı + *-aki,* küçültme eki. *işl.* § ❶ El ile bir çeşit dantel örmek için kullanılan ve üzerinde iplik sarılı iğ. § ❷ Bu iğlerle dantelin örüldüğü cihaz. § ❸ Bu iğlerle yapılan dantel.

koparılmak, nsz. f. Koparmak işine konu olmak. [*İng.* To be torn off, to be broken away, to be plucked, *(noise)* to be set; *Fr.* Être arraché, etc.].

koparma, § ❶ Koparmak eylemi. [*İng.* Plucking, detatching, breaking *(tearing)* off]. ❷ *sp.* Halteri çömelerek alıp ayakları oynatmadan göğüs hizasına kaldırdıktan sonra ayakları çaprazlama açarak kol yüksekliğine kaldırma.

~ takvimi, *matb.* Ekseriya reklâm ve propaganda için hazırlanıp hediye dağıtılan ve satılan duvar takvimleri. Tek veya çok renkli her baskı tekniğinde hazırlanabilir. [*İng.* Tear-off calender; *Fr.* Calendrier].

koparmak(-i) f. § ❶ Kopmasını sağlamak, kopmasına yolaçmak: *Teli koparmak. Fidanı koparmak.* [*İng.* To pluck, to break off; *Fr.* Couper, detacher, arracher]. § ❷ Ağaçtan, daldan alıp toplamak: *Çiçek koparmak. Yemiş koparmak.* [*İng.* To pick,

UZAYDA KOORDİNATLAR

COĞRAFİ KOORDİNATLAR

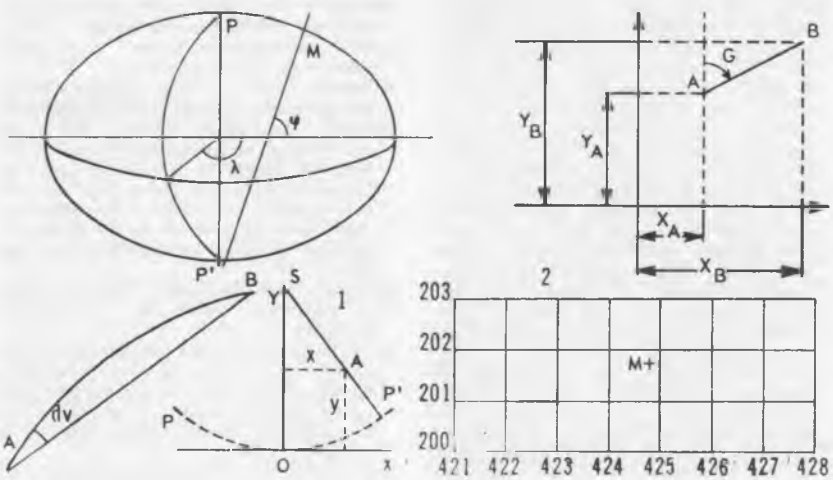

to gather; *Fr.* Cueillir]. § ❽ (-den, -i), *mec.* Güçlükle elde etmek: *Ondan bu kitabı koparmak kolay olmadı. Ondan para koparmak meseledir.* [*ing.* To get something out of someone; *Fr.* Obtenir difficilement]. § ❾ Keserek ayırmak: *Başını koparmak.* [*ing.* To break off, to tear off; *Fr.* Deraciner]. § ❿ *(geniş anlamda)* Zor kullanarak almak, çekip ayırmak: *Onu küçük yaşta anasından kopardılar.* [*ing.* To take by force, to obtain by violence, strategem etc.] § ⓫ Birden ve olanca şiddetiyle başlamak, başlatmak: *Kavga koparmak. Velveleyi koparmak.* [*ing.* To set up *(outcry)*]. § ⓬ esk. Yaratmak, dünyaya getirmek. ⊙ **bağını ~,** *dey.* Hür, serbest kalmak. ⊙ **bir bardak suda fırtına ~,** *dey.* ◘ Bardak. ⊙ **çıbanın başını ~,** *dey.* ◘ Çıban. ⊙ **ipini (iplerini) ~,** *dey.* Yoldan çıkmak azmak. [*ing.* To make off]. ⊙ **kıyameti (kıyametleri) ~,** *dey.* ◘ Kıyamet. ⊙ **toz ~,** *dey.* Yerden toz kaldırmak, çok hızlı gitmek: *At toz koparark geliyordu.* [*ing.* To raise a great dust, to kick up dust]. ⊙ **zinciri ~,** *dey.* Delirmek, aklını yitirmek. [*ing.* To become furious, to go raving mad; *Fr.* Devenir tout à fait fou, enrager].

kopartmak(-i), f. § ❽ Koparmak işini yapmak. § ❾ Koparmak işini yaptırmak. [*ing.* To let pluck; *Fr.* Faire couper, arracher].

kopazolin, i. *Fr. copazoline.* Formülü $C_3H_5N_3$ olan heterosiklik bileşik; naftalindeki iki benzen çekirdeği gibi birleşmiş bir piridin ile bir pirimidin çekirdeğinden meydana gelir. [*ing.* Copazoline].

kopça, i. *Yun. kombitsa.* /?/, § ❶ Elbise, çamaşır v.b. de kumaşın karşılıklı iki yanını birleştirmede kullanılan, bir küçük halka ve çengelden meydana gelmiş tutturmalık: *Darlıktan eteğin kopçası koptu.* [*ing.* Hook and eye, clasp; *Fr.* Agrafe]. § ❷ *kuşç.* Yırtıcı avcı kuşların arka parmaklarının ucundaki kıvrık tırnak. ⊙ **delik ~sı,** *tekn.* ◘ Delik. ⊙ **dişi ~,** Kopçanın halka biçiminde olan parçası. [*ing.* Eye; *Fr.* Porte de l'agrafe]. ⊙ **erkek ~,** Kopçanın çengel biçiminde olan parçası. [*ing.* Hook; *Fr.* Crochet de l'agrafe].

~ halkası, Erkek kopçaların takıldığı halka.

~ zımbalamak, *saraç.* Kopça zımbası ile veya bir tokmakla vurarak, bir deri eşya üzerine, delik kopçasını veya bir fermuarı tespit etmek.

kopçalamak(-i), f. Elbise, çamaşır v.b. de kumaşın karşılıklı iki yanını kopça ile iliklemek: *Etekliği kopçalamak.* [*ing.*To clasp, to fasten; *Fr.* Agrafer].

kopçalanma, i. *biy.* Çıtçıt gibi veya sapının içine kapanan bir bıçak gibi birbirine uyan iki bağımsız parçadan meydana gelen organların birleşme durumu.

kopçalanmak, nsz. f. Kopça ile iliklenmek, kopça ile kapatılmak. [*ing.* To be fastened; *Fr.* S'agrafer, être agrafé].

kopçalı, s. Kopçası olan, kopça ile iliklenen, kopça ile dikilmiş olan: *Kopçalı yelek.* [*ing.* Having hooks and eyes, fastened with hooks and eyes; *Fr.* Garni d'agrafes].

kopek, i. *Rus. kopye,* mızrak > *kopeyka.* § ❶ Rublenin yüzde 1'i değerinde S.S.C.B. para birimi. [*ing.* Copeck, Kopec(k); *Fr.* Kopeck]. § ❷ Eskiden Rusya'da başlıca para birimi. [*ing.* Copeck(k); *Fr.* Kopeck].

kopepodlar, ç. i. *Yun. kope,* kürek + *podus,* ayak. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Gerçek eklembacaklılar *(Euarthropoda)* alt dalının Kabuklular *(Crustacea)* sınıfına giren bir takım. Özgür veya asalak yaşayan ve çok değişik biçimlerde olan hayvanlardır. Serbest yaşayanlarında belirgin dokuz bölüt vardır. Son dördünde eklenti yoktur. Genellikle iyi gelişmiş olan iki çift duyarga hem hareket, hem yakalama işi görür. Siklops *(Cyclops)* iyi bilinen cinsidir. [*Lat.* ve *ing. Copepoda; Fr.* Copepodes].

koper, *coğr.* ◘ Kopar.

koperasin, i. *Fr. copperasine* < *Ing. copperas,* demir sülfat. *min.* Hidratlı doğal bakır ve demir sülfat; kalkopirit'in bozunmasıyle meydana gelir.

kopid, i. *Fr. copide.* Makedonyalılar ve eski Doğu milletlerince kullanılan bir cins pala.

kopil, i. *Rom. copil.* § ❶ Arsız erkek çocuk. *Bu kopillerin gürültüsü çekilmiyor.* [*ing.* Street boy; *Fr.* Gamin]. § ❷ *arg.* Piç: *Ulan şu kopile bak, fasulye gibi nimetten sanıyor kendini.*

☆ *Eşanl.* **fırlama, şıkırdım, şopar, şorulu, velet.**

kopist,-ti, i. *Fr. copiste.* ◘ Kopyacı.

kopit,-ti, i. *Fr. coppite. min.* Antimonlu, gri renkli, bakır veya panabaz çeşidi. [*ing.* Coppite].

kopiyapit,-ti, i. *Fr. copiapite (şehir adı Copiapo'dan) min.* Hidratlı doğal demir ve magnezyum sülfat. [*ing.* Copiapite].

kopje, i. *(Afrikaanca.) jeom.* Küçük boyutlu inselberg. [*ing.* ve *Fr.* Kopje].

KOPLICK, Henry, öz. i. (1858-1927) Amerika'lı çocuk hekimi.

~ belirtisi, *tıp.* Kızamık belirtisi. Hastalığın başlangıcında, döküntüden önce görülen bu belirti, ağız mukozasında ve özellikle yanakların iç tarafında meydana gelen beyazımtrak, çevreleri kırmızı bir hale ile çevrili küçük lekelerdir. [*ing.* Koplick's sign; *Fr.* Signe de Koplick].

kopma, i. § ❶ Kopmak eylemi. [*ing.* Breaking or snapping *(off)*, being torn *(away)*; *Fr.* Déchirement, laceration]. § ❷ *sin.* Filmin herhangi bir sebepten ötürü ikiye ayrılması. [*ing.* Tear, film tearing; *Fr.* Cassure *(du film)*]. ⊙ **bir çokterimlinin ~cismi,** *mat.* Gerçek sayıların R cismin üzerinde *n* dereceli bir *P (x)* çokterimlisi için, bu çokterimliyi birinci dereceden *n* çarpanın çarpımı haline getirmek imkânı veren karmaşık sayıların *C* cismi. *(R cismi üstünde durulursa, bir takım çarpanlar birinci dereceden, ötekiler ise ikinci dereceden olur).* [*ing.* Rupture body of polynome; *Fr.* Corps de rupture d'un polynôme].

~ kuvveti, *den.* Bir halat veya zincirin kopmasına yolaçan en küçük kuvvet. *Özellikle tel halat ve zincirler satın alınırken, yetkili kurullarca verilen ve kopma kuvvetini gösteren belge istenir).*

~ noktası, *mek.* Bir parçanın kopmasına yolaçan en küçük değerdeki kuvvet. [*ing.* Rupture point; *Fr.* Point de rupture].

~ yuvası, *jeom.* Bir kısmı gerecin göçmesiyle bir keskin yamaç veya dirsek kayada kalan oyuk. *(Genellikle toprak kayması veya göçüntüden meydana gelir; kurtulması yuvası ise özellikle toprak kaymasından oluşur. Bu iki biçime daha çok dik kıyılarda rastlanır).*

kopmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ *(Kolay bükülen şeyler hk.)* Bir yerinden ikiye ayrılmak: *Tel koptu. Ip koptu. Düğme koptu.* [*ing.* To break in two, to break off; *Fr.* Se couper, être coupé]. § ❷ *(zayıf veya bükülgen bağlarla bağlı bulunan şeyler hk.)* Bağlantısı kesilmek, yerinden oynamak: *Cezvenin sapı kopmuş. Düğme koptu.* § ❸ *mec. (Gürültülü veya tehlikeli olaylar hk.) Başlamak, birdenbire ortaya çıkmak, anî* olarak başlamak: *Harb koptu. Fırtına kopacak. Bir vaveylâdır koptu.* [*ing.* To break out, to begin; to burst; *Fr.* Se lever, eclater]. § ❹ *mec.* Pek fazla ağrımak; siddetle sancımak: *Belim kopuyor. Bağırsaklarım kopuyor. Midem kopuyor.* [*ing.* To ache violently]. § ❺ *h.d. (Bazı bölgelerde)* Koşmak: *Ne duruyorsun çabuk kop da gel.* [*ing.* To run; *Fr.* Courir]. § ❻ *den.* Vira edilmekte olan demirin ka'rı bahirden kalkması, gömülü veya yatık vaziyetten kurtulup zincir gromina üzerine asılıp tartılması hali. § ❼ Gövdeden ayrılmak: *Ağacın birkaç dalı kopmuş. Savaşta bir kolu koptu.* [*ing.* To be detatched; *Fr.* Se detacher]. § ❽ Bütün ilişkileri kesilip tamamen ayrılmak. § ❾ *(Manevi bağlar hk.)* Ortadan kalkmak, yok olmak: *Aramızdaki dostluk bağları koptu.* § ❿ *esk.* Ortaya çıkmak, zuhur etmek. § ⓫ Kıyamet günü dirilmek, haşrolmak. § ⓬ Harekete geçmek, davranmak. [*ing.* To set out, to start off]. ⊙ **kopmuş menderes,** *coğr.* Menderesler çizerek akan ırmaklar boyunda iyice gelişmiş Menderes çemberinin zamanla ana akarsu çığırından ayrılmış biçimi. [*ing.* Cut-off meander; *Fr.* Meandre recoupé]. ⊙ **kopup gelmek,** *dey.* Uzak bir yerden ayrılıp gelmek; ilişkiyi keserek, terkederek ayrılmak. ⊙ **kopmuş seri,** Istatistiksel anlamda bölüm kabul etmeyen seri 1,2,3,... insan gibi. ⊙ **gönülden ~,** *dey.* ◘ Gönül. ⊙ **kafası kopacısa!** «*Allah cezasını versin!*» anlamında kullanılan beddua sözü. ⊙ **kıyamet ~,** *dey.* ◘ Kıyamet. ⊙ **ödü ~,** *dey.* ◘ Öd. ⊙ **yerinden ~,** *esk.* ◘ Ayağa kalkmak.

kopolikondansasyon, i. *Fr. copolycondensation. kim.* Değişik kategoriden birçok bileşiğin lineer veya lineer olmayan moleküller meydana getirmesi: *(bu bileşikler aynı kimyasal grupu kapsayan değişik moleküllerden meydana gelmiştir ve ortamda bulunan tortu giderilince başka kategoriden bileşiklere etki eder).* [*ing.* Copolycondensation].

kopolimer, i. *Fr. copolymere. kim.* Kopolimerleşme ile elde edilen madde: *En çok kullanılan sunî kauçuklardan biri, stirolen ile bütadien kopolimeridir (Bir kopolimerin yapısı oldukça düzensizdir ve zincir şekilleri, yoğunlaşmış moleküllerden birine veya öbürüne benzer).* [*ing.* Copolymer].

kopolimerleşme, i. Doymamış bileşikler karışımının büyük moleküller vererek polimerleşmesi. [*ing.* Copolymerization; *Fr.* Copolymérisation].

kopoy, i. *Mac.* Orta boylu, düşük kulaklı, tüyleri kısa bir cins av köpeği. [*ing.* Sporting dog, hound; *Fr.* Chien de chasse tres agile].

Koppit,-ti, *Fr. koppite* < *(özel ad Kopp'*dan) *min.* Kalsiyum, seryum, sodyum, potasyum v.b. doğal niyobat'ı. *(Bir piroklor çeşididir).* [*ing.* Koppite].

kopra, i. *Fr. coprah* veya *copra* < *Malaya dili = koppara* < *Hintç. khoprā. bot.* Hindistan cevizi *(C. nucifera)* ağacı tohumunun endospermasına verilen ad. Olduğu gibi yenir. Ayrıca basınç suretiyle **hindistan cevizi yağı** elde edilir. [*ing.* Copra].

koprin, i. *Fr. coprine. kim.* Formülü $CH_3-CO-CH_2N(CH_3)_3OH$ olan baz; klorür, trimetilamin'in kloraseton ile yoğunlaşmasından elde edilir. [*ing.* Coprine].

kopro-, *Yun. kopras,* gübre'den alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Copro-].

koprodüksiyon, i. *Fr. coproduction.* ◘ Ortak yapım.

koprofaj, i. *Fr. coprophage. psikopatol.* Dışkı yiyen. [*ing.* Coprophagous].

koprofaji, i. *Fr. coprophagie* < *Yun. kopros,* pislik + *phagein,* yemek. *psikopatol.* Dışkı yemek. *(Koprofaji bunama hallerinde görülür ve bazı nevrozlularda saplantı -içtepi manzarası alabilir. Koprofaji çoğu zaman kopromani ile birlikte görülür).* [*ing.* Coprophagy].

koprofili, i. *Fr. coprophilie.* < *Yun. kopros,* pislik + *philia,* dostluk, aşk. *psikopatol.* Kendisinin veya başkalarının makat bölgesinden sehevî haz duyma sonucu olarak kişinin dışkıdan hoşlanması şeklinde sapıklık. *(Bu sapıklık çocukluktaki anal evreye doğru bir gerileyiştir. Koprofili, saplantılı nevrozda içten gelen bir içtepi şeklinde belirebilir).* [*ing.* Coprophilia].

koprolali, i. *Fr. coprolalie* < *Yun. kopros,* dışkı + *lale,* gevezelik. *psiky.* Çirkin küfürler savurma şeklinde beliren marazî eğilim. [*ing.* Coprolalia].

koprolit,-ti, i. *Fr. coprolithe.* § ❶ *paleont.* Fosil hayvanların dışkı parçalarına verilen ad. § ❷ *tıp.* Dışkıların içinde taş hissini veren sertleşmiş dışkı parçalarına verilen ad. [*ing.* Coprolith].

koproloji, i. *Fr. coprologie.* Hastalıkların teshisi amacıyle dışkı maddelerini inceleyen tıp dalı. [*ing.* Coprology].

kopromani, i. *Fr. copromanie* < *Yun. kopros,* pislik + *mania,* merak, saplantı. *psiko-*

patol. Vücuttan çıkan dışkıları ellemekten duyulan zevk. *(Bu bozukluk, bunama hallerinde /şizofreni/ ve ciddî zekâ gerilikleri-nde görülür. Küçük çocuklarda bunun patolojik bir anlamı yoktur, ancak psikanaliz kuramına göre, anal safhanın normal bir belirtisinden ibarettir).* [*İng.* Copromania].

koproporfirin, i. *Fr. coproporphyrine. biyokim.* Hemoglobinden türeyen kromoproteit: İnsan dışkısında ve bazı hastalıklar süresince bulunur. [*İng.* Coproporphyrin].

koprostaz, i. *Fr. coprostase. patol.* Bağırsakta biriken dışkıların boşaltılmamasından ileri gelen kabızlık. [*İng.* Coprostasis].

koprosterol, i. *Fr. coprostérol. biyokim.* Dışkılarda bulunan sterol; öd asidlerinin kolesterol üzerine etkimesiyle meydana gelir. [*İng.* Coprosterol].

kopsa, i. Kalafat tokmağının ağzına geçirilen çember. [*İng.* Ring of a caulking iron].

kopsa, i. Kalafat tokmağının ağzına geçirilen çember. [*İng.* Ring of a caulking iron].

kopsi kefali, b. i. *arg.* Kafasını, başını kesme: *Bizim horozu kopsi kefali ettim.* [*İng.* Cutting off the head, massacre; *Fr.* Massacre].

kopt, i. *Fr. copte.* ◘ **Kıptî.**

kopuk,-ğu, s. ve i. < *kopmak.* § ● Kopmuş olan: *Kopuk düğme.* [*İng.* Broken off, torn; *Fr.* Détaché,-ée]. § ❷ *mec.* Parasız ve serseri *(kimse): Bu kopuğa mal emniyet edilir mi? Kapıcılığa yaramaz, kopuğun biridir.* [*İng.* Penniless, vagabond; *Fr.* Vagabond]. ◉ ~ **lu baştaban,** *mim.* ◘ **Baştaban.** ◉ **it** ~, *dey.* Serseri.

~ **alayı (takımı),** *dey.* Serserilerin meydana getirdiği topluluk, serseri grupu. [*İng.* Band of rascals].

~ **filim gibi,** *dey.* Kesintili aralıklarla devam eden.

~ **otomatı,** *dok.* Bobin veya çözgü ve atkı makinelerine takılan ve iplik koptuğu zaman makineyi durduran düzen.

kopukluk,-ğu, i. § ● Kopuk olma hali. § ❷ *mec.* Halsizlik: *Vücutta bir kopukluk hissetmek.* § ● Işsiz, güçsüz ve serseri olma hali veya ona yakışır davranış.

kopuntu, i. < *kopmak.* Kopmuş parça.

kopuz, I. *esk. T. esk. müz.* Oğuz türklerinde ozanların çaldığı telli türk sazı. [*İng.* One of the oldest Turkish musical instruments, similar to the **bağlama**; *Fr.* Sorte de guitare en forme de poire à une seule corde].

kopuzcu, i. Kopuz çalan kimse. [*İng.* Player of lute, lutist; *Fr.* Personne qui joue la guitare dite «kopouz»].

kopülasyon, i. *Fr. copulation. biy.* ◘ **Çiftleşme.**

kopya, kopye /kop:ya, kop:ye/, i. *It. copia* < *Lat. copiare.* § ● Bir yazının aslından çıkarılan sureti veya bir sanat eserinin aynen taklidi; bir yazı, resim, filim veya heykelin sureti: *Bir mektubun kopyası. Bir tablonun kopyası.* [*İng.* Copy; *Fr.* Copie]; § ❷ Suret çıkarma işi; § ● Yazılı sınavda bir arkadasın yazdığına, kitaba veya hazırlanmış kâğıtlara gizlice bakarak ona göre yazma hilesi: *Kopya yapmak çirkin bir davranıştır.* [*İng.* Cheating; *Fr.* Tricherie]; § ● *sin.* Sinemacılıkta, negatif kusaktan pozitif filim kusağı elde edilmesi işlemi veya bu işlem sonunda elde edilen kuşak veya kuşaklar. [*İng.* Print; *Fr.* Copie]; § ● *elektroakust.* Bir plakta kayıtlı sesleri bos bir plak veya magnetik bir şerit üzerine yeniden kayıt yaparak aktarma; § ● *muh.* Günlük hesapları veya muhasebe defterini tek bir baskı ile sağlayan mekanografi usulü. *Kopya yolu ile muhasebe;* § ❼ Yazısı ve kapsadığı kısaltmalardan ötürü okunması güç eski bir metni anlaşılır bir dille yazma; § ● *dok.* Dokuma sırasında, herhangi bir desenin bütünüyle veya kısmen jakar kartonuna geçirilmesi; ◉ **ana** ~, *sin.* ◘ **Ana;** ◉ **bileşik** ~, *sin.* ◘ **Bileşik;** ◉ **çoğaltım** ~ **sı,** *sin.* ◘ **Çoğaltım;** ◉ **çok parlak** ~, *matb.* ◘ **Çok;** ◉ **dar** ~, *sin.* ◘ **Dar;** ◉ **değmeli** ~, *sin.* ◘ **Değme;** ◉ **deneme** ~, *sin.* ◘ **Deneme;** ◉ **görüntü** ~ **sı,** *sin.* ◘ **Görüntü;** ◉ **görüntü iç** ~ **sı,** *sin.* ◘ **Gösterim;** ◉ **iş** ~ **sı,** *sin.* ◘ **iş;** ◉ **işleme** ~ **sı,** *sin.* ◘ **işleme;** ◉ **kırmızı** ~, *sin.* Basımda kullanılmak üzere, çıkarılan ve kırmızıya çalan yumuşak siyah renkte ilk pozitif kopya. [*İng.* Fine-grain print *(for duping)*, red master; *Fr.* Copie marron, marron, film marron].

~ **başına hak,** *sin.* Kopya sayısı üzerinden yapılan anlaşmayla elde edilen haklar. [*İng.* Rights per print; *Fr.* Droits à la copie].

~ **boyaları,** *matb.* Kopya işlerine uygun olarak, verniksiz olan, suda eriyen anilin boyalar. [*İng.* Copying ink; *Fr.* Encre à copier, encre de transport].

~ **çekmek (yapmak),** Yazılı sınavda soruların cevaplarını yazmak için gizlice bir kaynağa bakmak. [*İng.* To crib; *Fr.* Copier].

~ **çıkarma,** § ● *graf. san.* Bir resmi, bir yerden başka bir yere geçirme; § ● *mek.* Bir takım tezgâhında, gabari kullanarak bir parçanın benzerlerini otomatik olarak hazırlama. [*İng.* Copying, duplication; *Fr.* Copiage].

~ **çıkarmak,** *matb.* Bir resmi aynen kopya etmek veya ince kâğıttan kalıba geçirmek. [*İng.* To trace; *Fr.* Calquer].

~ **defteri,** Mektup kopyalarının çıkarıldığı ince yapraklı defter. [*İng.* Copybook; *Fr.* Livre de copie].

~ **düzeni,** *tekn.* Bir parçanın yapımı sırasında, modeli çıkarılmış belirli bir biçimin kopyalarını hazırlamaya yarayan düzen. [*İng.* Copying device; *Fr.* Dispositif à copier].

~ **etmek,** *matb.* Bir resmin saydam kâğıt veya bez kullanmak suretiyle üstünden aynını çizmek, tekrarlamak. [*İng.* To calk; *Fr.* Calquer].

~ **etmek (yapmak, kopyasını çıkarmak),** Asıldan aynını, benzerini meydana getirmek. [*İng.* To copy; *Fr.* Copier].

~ **kâğıdı,** Bir çırpıda birkaç kopya çıkarmak için beyaz kâğıtların arasına konulan mürekkepli kâğıt. [*İng.* Carbon paper; *Fr.* Papier huilé].

~ **kalemi,** Yazısı, üst üste konmuş birkaç kâğıda birden çıkan mor renkli özel kalem.

~ **kalıbı,** *matb.* ◘ **Kalıp.**

~ **lâkı,** *matb.* Klişecilik ve ofset kalıplarının hazırlanmasında kullanılan ışığa hassas olup kopya işleri için kullanılan lâklar. [*İng.* Copylac; *Fr.* émail à froid].

~ **lâmbaları,** *matb.* Bütün kopya işlerinde ve kopya usullerinde kullanılan beyaz güneş ışığı veren elektrikli lâmbalar. *(Bunların bir kısmı kömürle yanan ark lâmbaları, daha yeni modeller ise, civa buharlı veya floresans lâmbaları ile çalışmaktadır).* [*İng.* Copying arc lamp; *Fr.* Lampe à copier].

~ **makinesi,** *matb.* Bir örnekten, bir motiften birçok kopya yapmaya yarayan makine. *(Bu makinelerle büyük bir film veya hassaslaştırılmış çinko üzerine, meselâ bir pul veya etiketin negatifinden, aynı boy ve koyulukta, aynı aralıklarla yüzlerce ve süratle, otomatik şekilde çoğaltarak kopya etmek mümkündür).* [*İng.* Step machine; *Fr.* Machine à copier].

~ **mürekkebi,** Yazısı, üzerine konan kâğıda ancak ıslatılınca çıkan mürekkep.

~ **pozitif,** *sin.* Bir renkli pozitif çoğaltım kopyası. *(Gösterim kopyaları elde etmekte kullanılır).* [*İng.* Intermediate positive; *Fr.* Positif intermédiaire].

~ **şaslsi,** *matb.* Fotoğraf ve reprodüksiyon işlerinde kontak kopyalarını yapmaya yarayan âlet. [*İng.* Printing frame; *Fr.* Châssis à copier, chassis presse].

kopyacı, kopyeci /kop:yacı, kop:yeci/, i. § ● Özgün *(orijinal)* eser meydana getiremeyip başkalarının eserlerini kopya eden kimse. [*İng.* Who copies; *Fr.* Copiste]; § ● Yazılı veya sözlü sınavlarda kopya yapan öğrenci. [*İng.* Who cribs *(at examinations)*].

kopyacılık,-ğı, I. Kopya yapma işi. [*İng.* Copyism; *Fr.* Copisme].

kopye, I. ◘ **Kopya.**

kor, i. § ● Her yanı iyice yanıp içine kadar ateş haline gelmiş kömür veya odun parçası. [*Osm.* Cemre; *İng.* Glowing coal of a fire; ember; redhot cinder; *Fr.* Brasier]; § ● *ask.* «*Kolordu*» kelimesinin kısaltması: *Kor komutanı;* § ● s. *(Geniş anlamda)* Kırmızı: *Kor dudaklı.* [*İng.* Red; *Fr.* Rouge]; ◉ **ak** ~, ◘ **Akkor.**

~ **dökmek,** *dey.* Yanınca dayanıklı kor haline gelmek *(ateş).* [*İng.* To burn a long time *(charcoal)*].

~ **gibi,** *dey.* Kıpkırmızı, ateş gibi, çok yakıcı.

~ **kayaç,** *jeol.* Magmanın katılaşmasıyla oluşmuş kayaç. [*Osm.* Sahre-i indifâiye; *İng.* Igneous rock; *Fr.* Rocheignée].

kora /ko:ra/, i. *Yun. khoreia. esk.* § ● Koro halinde dans. [*İng.* Trochee, choree; *Fr.* Chorée]; § ❷ Kiliselerde papazlara mahsus olan ve dua okunan kısım. *(Fransız katolik kiliselerinde transept ile absid kısmı arasında olur. İspanyol katedrallerinde sahının içine kadar girer ve etrafı parmaklıkla çevrilerek absid etrafında köprü gibi bir kısım bulunur ve kilise içinde diğer bir kilise teşkil eder).* [*İng.* Choir, chancel; *Fr.* Chœur]. § ● *esk. Yun.* Üzerinde Athena'nın başı olan ve kore *(kız)* adını taşıyan bazı Atina paralarının halk dilinde söylenişi. [*İng.* ve *Fr.* Cora].

~ **bölmesi,** *mim.* Korayı kora dehlizinden ayıran duvar veya müşebbek parmaklık. [*Fr.* Clôture de chœur].

~ **dehlizi,** *mim.* Koranın etrafını fırdolayı dolaşan dehliz. [*İng.* Ambulatory; *Fr.* Déambulatoire].

~ **parmaklığı, şebekesi,** Korayı sahından ayıran şebekeli maksure. [*Fr.* Trunsenna].

koragya, koragyum, i. Eski Yunanistan veya Roma'da sahneye konulacak piyeslere lâzım olan mobilya, dekor ve kostüm gibi şeyleri koymaya yarayan geniş yer olup artistler ve koro heyeti de orada giyinir ve provalar yaparlardı.

korak, i. *Fr. koraques. dok.* Hindistan'ın Surat bölgesinde dokunan kaba pamuklu bez.

korakoid, s. ve i. *Fr. coracoïde. anat.* ◘ **Kargamsı çıkıntı.**

korakor, i. *Fr. corps à corps. sp.* § ● Boksta iki boksörün göğüs göğüse gelerek, çok yakın mesafeden dövüşmeleri: *Korakordan kaçınmak.* [*İng.* In-fighting]; § ● z. Göğüs göğüse, yakından: *Korakor dövüşmek. Korakor gelmek.* [*İng.* Hand-to-hand].

koraks, i. *Yun. koraks,* karga. *esk. çağ.* Mithra sırlarına erenlere verilen rütbelerden birinin adı. [*İng.* ve *Fr.* Corax].

koral,-li, i. *Fr. choral* < *Lat. chorus.* Din şarkısı veya kaynağı din şarkısı olan orkestra parçası. [*İng.* Choral].

koralakat,-tı, i. *Fr. corallachate. min.* Mercan renginde akik çeşidi; altın parlaklığında küçük serpme noktalarla süslüdür [*İng.* Corallachate].

koralin, i. *Fr. coralline. min.* Mercan renginde bir akik çeşidi. [*İng.* Coralline].

koram°, i. *sosy.* ◘ **Hiyerarşi.**

kor.amiral°, b. i. *ask. den.* Deniz kuvvetlerinde, tümamiral ile oramiral arasındaki amiral rütbesi. *(Rütbe bakımından korgenerale eşittir).* [*İng.* Vice admiral; *Fr.* Vice-amiral].

koramirallik,-ği, b. i. Koramiralin görevi.

koramius, i. *Fr. koramius.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Papilionidae* familyasından, siyah ve kırmızı benekli beyaz kelebek; Batı Avrupa'daki dağ kelebeklerine benzer; Keşmir'in *(Koramius Atkinsoni)* ve Yarkent'in *(K. Stoliczkanus)* yüksek tepelerinde yaşar. [*Lat., ing.* ve *Fr. Koramius*].

Korana'lar, ç. öz. i. *etn.* Güney Afrika'da halk, hotanto halkının bir grupu. Yağma akınları sırasında hemen hemen tamamiyle yokedildi. [*İng.* ve *Fr.* Koranas].

kor.angle, b. i. *Fr. cor anglais. müz.* Obua'dan bir başlı daha pes olan ve *fa*'ya göre kurulan alto obua. [*İng.* English horn]. ☆ *Eşanl.* **ingiliz kornosu.**

KUŞLAR

HEERMANN MARTILARI [*Vancouver adasından Meksika'ya kadar yaygındır*].

YAĞMURKUŞLARI VE GÜVERCİNLER

KILIÇGAGALI

URIA

MEKSİKA AK YÜZLÜ BILDIRCIN GÜVERCİNİ

KRALİÇE VİCTORİA TAÇLI GÜVERCİNİ [*Anayurdu Yeni Gine'dir*].

AVUSTRALYA MİĞFERLİ KAKADULARI

SENEGAL PAPAĞANI

PAPAĞANLAR VE MUHABBET KUŞLARI

DERBY MUHABBET KUŞU

AYMARA MUHABBET KUŞLARI.

MAVİLİ SARILI İRİ PAPAĞAN. [*Anayurdu Orta ve Güney Amerika ormanlarıdır*].

DEVEKUŞU *(Struthioniformes takımından* [*Afrika'da yaşar*].

KİVİ *(Apterygiformes takımından)*. [*Yeni Zelanda'da yaşar*].

BÜYÜK KANATSIZ KUŞLAR

KOŞUCU DEVEKUŞU *(Casuariiformes takımından)*. [*Avustralya'da yaşar*].

GÜNEY AMERİKA ÜÇ PARMAKLI DEVEKUŞU *(Rheiformes takımından)*.

BRITANNICA'dan

GÜNEY BUZ DENİZİ KANATSIZ BÜYÜK PENGUENLERİ *(Aptenodytes fosteri)*.

KÜÇÜK MAGELLAN PENGUENLERİ [*Şili'de, Tierra del Fuego'da ve Falkland adalarında bulunurlar ve Magellan Boğazında yüzerler*].

TINAMULAR; SU KUŞLARI

BOYNUZLU DALGIÇKUŞU

'Gavia'' CİNSİNDEN BİR DALGIÇ KUŞU

TİNAMU. [*Yeni Dünyanın üç parmaklı kuşu*]

KÜMES HAYVANLARI

BEYAZ PLYMOUTH ROCK HOROZU

SEKİZ HAFTALIK YEMEKLİK ERKEK PİLİÇ

BEYAZ PLYMOUTH ROCK TAVUĞU

SİYAH CORNİSH HOROZU

TİCARİ YEMEKLİKLER VE YUMURTLAYANLAR

SİYAH CORNİSH TAVUĞU

TİCARİ YUMURTLAYAN
BEYAZ LEGHORN TAVUĞU

BEYAZ LEGHORN TAVUĞU

BEYAZ LEGHORN HOROZU

KÜMES HAYVANLARI

KHAKİ - CAMPBELL *(erkek)* ÖRDEĞİ

AYLESBURY ÖRDEĞİ

MUSCOVY *(erkek)* ÖRDEĞİ

ÖRDEKLER VE HİNDİLER

HİNT *(erkek)* ÖRDEĞİ

PEKİN *(erkek)* ÖRDEĞİ

GENİŞ GÖĞÜSLÜ BRONZE *(erkek)* HİNDİSİ

BELTSVILLE BEYAZ *(erkek)* HİNDİSİ

KUŞLAR

KUZEY AMERİKA ÖRDEKLERİ *(Aix Sponsa)*

KUĞU

BOYNUZLUKUŞ

SUKUŞLARI; AVCI KUŞLARI

ÇAYIR DOĞANI

YIRTICI YILAN - AKBABASI

KUŞLAR

TAÇLI TURNA

TAVUS KUŞU

BÜYÜK TOY KUŞU

TAVUKSULAR VE BATAKLIK-KUŞLARI

DÖVÜŞKEN ORMANTAVUĞU

ALTIN SÜLÜN [*Asya dağlık bölgelerinde bulunur*].

koray, i. *Fr. corail.* Mercan rengi. [*Ing.* Coral]

korayış, i. İçi kürklü küçük kalpak.

korçak,-ğı, i. *mah.* § ● Özellikle Doğu Anadolu'da *«bebek, kukla»* anlamında kullanılır; § ● *tiy.* Anadolu'da ilkel kukla oyununa verilen ad.

kord, i. *Fr. corde*, ip, tel. *dok.* (a) Halı ve jakar dokuma sanayiinde çözgü teli; (b) Normal dokumada, bir kaçı bir araya gelerek kumaş üzerinde kabartma bir çizgi meydana getiren çözgü telleri; (c) Desen kartonu üzerinde uzun atlaklar halinde gösterilmiş çözgü veya atkı parçaları. [*ing.* Thread].

korda, i. *Fr. corda.* § ● *dok.* Dimi dokunmuş ve havlandırılmış kaba, yünlü kumaş; § ● Kaba ambalâj bezi; § ● *zool.* ◘ **Sırt ipliği.**

kordalılar, ç. i. *zool.* Çokgözeli hayvanların İkincil-ağızlılar *(Deuterostomia)* filumuna giren bir filumu. İki-yanlı bakışımlıdırlar. Sölomları iyi gelişmiştir. Hayatları boyunca veya hayatlarının bir evresi boyunca bir korda *(sırt ipliği)*, bir sırt sinir borusu ve solungaç yarıkları bulunur. Bakışım düzlemi, arkadan öne veya sırttan karına doğru uzayan uzun beş eksenlidir. Bunlar sırasıyla şöyledir ve değişmez bir düzen gösterir: **1.** *Sinir sistemi* (sinireksen), omurilik oluğunun alt ucundan başlar, önde beyin şeklinde genişler; **2.** *sırtipi*, esnek, oldukça katı ve eklemsizdir. Bireyin gelişmesi sırasında, sırtipinin yerini omur denilen bir dizi kemik parçası olabilir. *(yalnız omurgalılarda)*; **3.** *aort* içinde oksijenli kan önden arkaya doğru akar; **4.** *sindirim borusu:* Yutak kısmında solunum organlarından *(solungaç ve akciğerler)* ayrılır; 5. *karın damarı*, genellikle bir yüreğe bağlıdır ve içindeki kirli kan arkadan öne doğru akar. Gömlekliler *(Tunicata)*, Kafatassızlar *(Acrania)* ve Omurgalılar *(Vertebrata)* dallarını içine alır. Bazı sınıflandırmalara göre ise ilkel kordalılar *(Prochordata)* ve Omurgalılar *(Vertebrata)* gruplarına ayrılır. [*Lat.* ve *Ing. Chordata; Fr.* Chordés]; ◉ **yarım** ~, *zool.* ◘ **Yarımkordalılar.**

kordat, s. *Lat. cordatus, bot.* Laminası yüreksi *(Kalb biçiminde)* olan *(basit yapraklar hk.)* [*ing.* Cordate; *Fr.* Cordiforme].

kordaks, i. *Yun.* § ● Lydia'da yapılan müstehcen dans. [*Ing.* Cordax, kordax; *Fr.* Cordace]; § ❷ s. *Yun. mit.* Elis'te Artemis'in lâkabı. *(Denildiğine göre, Pelops'un arkadaşları kazandıkları zaferi kutlamak için onun tapınağında kordaks yaparak eğlenmişlerdi).* [*ing.* Cordax, kordax; *Fr.* Cordace].

kordayit,-ti, i. *den.* Çubuk şeklinde yapılmış bir çeşit dumansız baruttur.

kordele /korde:le/, i. *It.* ◘ **Kurdele.**

kordelena, i. *It. /?/, den.* Randa yelkenlinin gizini kaldırıp indirmek için, giz ile direğin kolombir payı üzerine aralıklı olarak tutturulan tek dilli makaralarla donatılmış palanga.

~ **boğatası**, *den.* Omurgası halattan yapılmış tentelleri asmak için, çımaları omurga haladı üzerine sıra ile tutturulmuş kazayaklarını dengelleyen, üzerinde kazayakları sayısında delik bulunan dar ve uzun ağaç parçası.

kordeliçin, i. *It. /?/, den.* Babafingo sereninin cundasına açılan cunda yelken.

~ **bastonu**, *den.* Kondeliçin yelkeninin dıştaki iskotasını bağlamak için gabya serenlerinin uçlarından dışarıya uzatılan çubuk.

kordelisa, i. *It. /?/, den.* Gabya sereninin cundasından açılan cunda yelkeni. ◘ **YELKEN.**

~ **bastonu**, *den.* Kordelisa yelkenin dıştaki iskotasını bağlamak için, ana serenlerin uçlarından dışarıya uzatılan çubuk.

kordilit,-ti, i. *Fr. cordylite. min.* Doğal baryum ve nadir topraklar flüorokarbonatı. [*Ing.* Cordylite].

kordiplomatik /kor:diplomatik/, b. i. *Fr. corps diplomatique.* Bir yerde bulunan elçi ve elçilik görevlilerinin topluluğu, diplomat topluluğu, diplomatlar takımı. [*Ing.* Diplomatic corps].

kordit,-ti, i. *Fr. cordite pirotekn.* Iki *(bazen üç)* temel maddeden meydana gelen itici barut; ilk örneği *F. Abel* ve *J. Dewar* tarafından İngiltere'de hazırlandı ve 1889'dan itibaren *Waltham Abbey*'de yapımına başlandı. *(Yüzde 37 nitrosellüloz, yüzde 58 nitrogliserin ve yüzde 5 vazelin'den hazırlanan bu ilk karışım ip şeklinde olduğu için, kordit adı verildi. Bu günkü korditler ise boru şeklinde veya çok kanallıdır).*

kordiyerit,-ti, i. *Fr. cordiérite (özel ad Cordier'den) min.* Doğal alüminyum, magnezyum ve demir silikat. *Kordiyerit*, ortorombik sistemde prizmalar halinde billûrlaşır ve belirgin bir çokrenklilik gösterir; bu yüzden bu minerale *dikroit* de denir. Kordiyerit'in birçok çeşidi vardır; pelyom veya iyolit, su sefiri, sert fahlunit. [*Ing.* Cordierite].

kordom, i. *Fr. chordome. patol.* Sırtipi artıkların gelişmesine bağlı, genellikle habis tabiatlı, fakat son derece yavaş gelişen daha çok kuyruksokumu bölgesinde yerlesen bir tümör. [*Ing.* Chordoma].

kordon, i. *Fr. cordon* < *It. cordone.* § ● Çoğu ipekten yapılmış kalın ip, kaytan: *Kanapenin kenarlarındaki kordon, çıngırağın kordonu, yaver kordonu.* [*Ing.* Cord]; § ● Saat veya madalyon gibi şeyler takmaya veya asmaya yarayan ince zincir veya kaytan şerit: *Saat kordonu.* [*Ing.* Watchchain, *Fr.* Chaîne]; § ● Kordon biçiminde ince elektrik kablosu. [*Ing.* Cable; *Fr.* Câble]; § ● Ip gibi uzun, oymalı çıkıntı biçiminde duvar veya mobilya süsü. [*Ing.* Cordon; *Fr.* Bordure]; § ❺ Bir yere girip çıkmanın önüne geçmek için çevresine dikilmiş nöbetçi dizisi: *Kordon koymak. Kordon altına almak. Kordonu kaldırmak.* [*Ing.* ve *Fr.* Cordon]; § ● *coğr.* Kabaran denizin kumsalda bıraktığı döküntü katmanı. [*Ing.* Stringer; *Fr.* Cordon]; § ● *anat.* (a) Silindir eksen veya aksonu omuriliğin beyaz kordonlarına ait olan nevronlara denir; (b) Şekilleri ve durusları gözönüne alınarak bazı organlara verilen ad. [*Osm.* Habil; *Lat.* ve *Ing. Funiculus; Fr.* Cordon, funicule]. ☆ *Eşanl.* **fünikül**; § ● *bot.* Bir ağacın sürgünü, dal veya sapını istenilen yönde tutmak amacıyla bir çardağa, tele veya desteğe bağlama işlemi. Asmayı kordon şeklinde budama eylemi. *(Sağlam bir kordon kış budamasıyle yapılırsa buna kuru kordon, baharda filizler geliştikten sonra yapılırsa yeşil kordon denir).* [*Ing.* Funicle; *Fr.* Cordon]; § ● *ciltç.* Üzerinden, bir cildin yapraklarını dikmeye yarayan ipliğin geçirildiği sicimlerin her biri; § ● *döşemecilik.* Sırmalı veya sade bükümlü yuvarlak ip; ucunda halka veya püskül bulunabilir. *(Kordonlar yün, pamuk veya ipekten yapılır ve döşemelerde kenar süsü olarak kullanılır);* § ● *elek.* Ince tellerden örülen ve özellikle evde kullanılan cihazları beslemeye yarayan esnek elektrik iletkeni. [*Ing.* Conducting cord; *Fr.* Conducteur]; § ● *mar.* Ağaç parça üzerinde değişik profillerde açılmış girinti ve çıkıntılar. [*Ing.* Cornice; *Fr.* Corniche]. ☆ *Eşanl.* **korniş**; § ● *masonluk.* Renkleri ve işlemeleri, masonlukta dereceleri ayırt etmeye yarayan mavi, kırmızı siyah veya muareden geniş kurdela. [*Fr.* Cordon]; § ● *dok.* (a) Birçok ipliğin bir arada özel biçimde bükülmesiyle elde edilen bir cins kaytan; (b) Bazı çapraz örgülerin kumaş üzerinde meydana getirdiği eğik kalın çizgi *(riga)*; (c) Mekanik tezgâhlarda ayak kaçığından ileri gelen birleşmiş iplik atlakları; (d) Makine hatasından dolayı kimi zaman çözgü veya atkı ipliklerinin desene göre hareket etmeyerek, bir kaçının bir araya toplanmasıyle kumaş yüzeyinde uzunlamasına veya enlemesine kalın çizgiler oluşmasına yol açan dokuma hatası. [*Fr.* Cordon]; ◉ **bağ** ~ u, Kundura, korse v.b. gibi şeylerin deliklerinden geçirilerek sıkıp bağlamaya yarayan madenî uçlu şerit ve kaytan. [*Ing.* Lace; *Fr.* Lacet]; ◉ **boğumlu ip** ~, *mim.* ◘ **Boğumlu**; ◉ **boncuklu** ~, *süsl.* ◘ **Boncuk**; ◉ **boşaltım üreme** ~ **u**, *anat.* Embriyonda *Wolf* ve *Müller* kanallarının meydana getirdiği bütün. [*Ing.* Urogenital cord; *Fr.* Cordon uro-génital]; ◉ **çekme** ~ u, *tekn.* Belirli bir yüksekliktеki bir kapatma tertibatını harekete geçirmek için kullanılan maden tel veya kordon *(perde veya vasıtası)*; ◉ **çift** ~, *telekom.* Telefon santrallarında, çağıran abone ile çağrılan abone veya başka bir abone arasında bağlantı kurmaya yarayan iki fişli kordon. [*Ing.* Twin cord]; ◉ **döşeme** ~ u, ◘ **Döşeme**; ◉ **göbek** ~ u, *tıp.* ◘ **Göbek**; ◉ **inci** ~ u, *san.* ◘ **inci**; ◉ **kapak** ~ u, *ciltç.* Kapağı sağlamlaştıran yarayan iç kordon; ◉ **karantina** ~u, ◘ **karantina**; ◉ **kısırlaştırmada** ~ **iltihabı**, *patol.* ve *vet.* Erbezi kordonunun aşağı uç kısmının iltihabı. *(Kısırlaştırma ameliyatı yarasının intanından ileri gelir).* [*Fr.* Funiculite de castration champignon]. ◉ **kıyı** ~ u, *jeol.* ◘ **Kıyı**. ◉ **kutsal** ~, *din.* (Sanskritçede = *Yaknopavita).* Hindistan'da üç yüksek kastın sembolü. *(Sol omuzda taşınır, sağ kol altından çaprazlama geçer. Brahmanlarınki pamuktan, kşaüriya'larınki ketenden, vaisya'larınki yündendir. Kordon kuşanma (upanayana) hindu için kast'a giriş törenidir; brahmanlar, sekiz, kşatriya'lar on bir, vaisya'lar on iki yaşında kutsal kordonu kuşanır).* [*Ing.* Sacred cord; *Fr.* Cordon sacré]. ◉ **sağlık** ~ u, *sağ. bil.* Bir salgın hastalık bölgesini tecrit etmek amacıyle kurulmuş kontrol noktalarının meydana getirdiği kordon. *(Bu bölgeden gelen insan, hayvan ve mallar bazı ihtiyat tedbirlerine uymadan bu kordonu aşamaz).* [*Ing.* Sanitary cordon; *Fr.* Cordon sanitaire]. ◉ **sempatik** ~, *anat.* Sempatik sinir sistemi. *(Birbirlerine bir dizi düğümden meydana gelir).* [*Ing.* Sympathetic cord; *Fr.* Cordon sympathique]. ◉ **sırt** ~ u, *ciltç.* Sırt testerelenmediği zaman, deri altından geçen dikiş kordonlarının, parşömen şeritlerin veya sicimlerin, cilt üzerinde meydana getirdiği kabarıklık. *(Sırt kordonları, yüksekliği 27 eşit parçaya bölünen sırtın 5., 9., 13., 21., bölümlerine yerleştirilir).* ◉ **sperma** ~ u, *anat.* Erbeziüstü ile erbezini askıda tutan bağ. [*Ing.* Spermatic cord; *Fr.* Cordon spermatique]. ◉ **tespih** ~ u, Sıra ile dizilmiş tesbih tanelerini andıran şekilde kordon silme. [*Fr.* Cordon de perle]. ◉ **yalancı** ~, *ciltç.* Gerçek kordon görünüşü vermek, deriyle kaplanmasından sonra cilt üzerinde kabartmalar meydana getirmek için sırt kordonu üzerine yapıştırılan deri veya karton şerit.

~ **altına almak**, *dey.* Bir giriş ve çıkışı önlemek için nöbetçilerle korumak. [*Ing.* To cordon off, to isolate *(by a sanitary measure); Fr.* Fermer, bloquer].

~ **çekme**, *tekn.* Bir ağaç eşya veya bir saç levha üzerine profil vermek için uygulanan sanayi işlemi.

~ **çekmek**, *mek.* Biçimi değiştirilmek istenen madenî malzemeyi, dönen sert ve küçük galetlerle basınç altında tutarak ilk şeklini vermek veya işlemek.

~ **iltihabı**, *patol.* Atmık kordonunda meydana gelen iltihap. [*Ing.* Funiculitis; *Fr.* Funiculite].

~ **rendesi**, *mar.* Kordon açmakta kullanılan, bıçak ve tabanı çeşitli profilde biçimlendirilmiş el âleti.

☆ *Eşanl.* **korniş rendesi.**

~ **şekli**, *meyvc.* Dikine, yatay veya eğri duran bir tek ana daldan ibaret bütün küçük meyve ağaçlarının durumu.

kordone, i. *Fr. cordonnet. dok.* (a) Sim, gümüş veya ipek ipliklerin bükülmesiyle hazırlanan ve el işlemelerinde kullanılan ince kordon; (b) Üç katlı bükülmüş ipek ipliği. [*Ing.* Braid, cord, twist]. ◉ **koton** ~, *dok.* ◘ **Koton.**

kordotomi, i. *Fr. cordotomie* < *Yun. khorde*, kordon + *tome*, kesme, çıkarma. *tıp.* İnat-

çı ağrıları gidermek için yapılan cerrahî müdahale, ameliyat. *(Kordotomi'de omuriliğin yankordonları kesilir).* [*Ing.* Cordotomy].

kordotonal, s. *Fr. chordotonal,-ale,-aux.* < *Yun. Khordotonos,* bir çalgının tellerini geren. [*Ing.* Cordotonal].

~ **organlar**, Böceklerin duyumsal alıcıları; genellikle ayaklarda ve göğüs boşluğunun iki yanında bulunan bu alıcılar, sesli veya ses ötesi frekanslı esnek titreşimlere karşı duyarlıdır. *(Cırcırböceği, çekirge, ağustosböceği gibi ötücü böceklerde bu organlar kendi türlerinden gelen mesajları alabilecek özelliktedir; bu bakımdan da, çok daha karmaşık bir yapıları vardır).* [*Ing.* Cordotonal organs; *Fr.* Organes chordotonaux].

kore, i. *patol.* Başlıca belirtisi, istemsiz hareketler olan hastalık. *(Bu hareketler kısa çabuk değişken güçte ve hiç beklenmedik bir zamanda kendiliğinden ortaya çıkıveren ani hareketlerdir).* [*Ing.* Chorea; *Fr.* Chorée]. ◉ **DUBiNi ~ si**, *tıp.* ◘ **DUBiNi**.

Kore, öz. i. Kore dilinde = *Çosen («sakin sabah ülkesi»), coğr.* Doğu Asya'da yarımada; Sarıdeniz ile Japon denizi arasında bulunur; kuzeyde Çin ve S.S.C.B. ile sınırlıdır. 1945'ten beri iki devlete ayrılmıştır: Kuzeyde *Kore demokratik Halk cumhuriyeti (yüzölçümü 121 248 km².* Başkenti: *Pyong-yang;* güneyde *Kore Demokratik cumhuriyeti (yüzölçümü 89 591 km².* Başkenti: *Seul.* [*Ing.* Korea; *Fr.* Corée].

~ **çamı**, *bot.* ◘ **Çam**.

~ **kâğıt dutu**, *bot.* ◘ **Dut**.

~ **mazısı**, *bot.* ◘ **Mazı**.

koredram, i. *Fr. choredrame* < *Yun. khoreia.* dans + *drama,* hareket. Italyan koreograf *S. Vigano* tarafından ortaya atılan bale türü. XIX. yüzyıl başında koredram, müziğe uyularak ve dansçı grupu eşliğinde yapılan bir pantomim, Koredram bazı modern koreograflar tarafından yeniden ele alındı. Serge Lifar, *Gezgin Şövalye*'siyle *(1950)* bunlardan biridir.

☆ *Eşanl.* **dansl ı dram**.

koreit,-ti, i. *Fr. koreite. min.* ◘ **Agalmatolit**.

korektopi, i. *Fr. corectopie* < *Yun. kore,* gözbebeği + *ektopos,* yer değiştirmiş. *tıp.* Gözbebeğinin durumunda görülen ve doğuştan olan anormallik; gözbebeği, iris merkezi ile gözün ön-arka ekseninin dışında bulunur. [*Ing.* Corectopy].

KORE YAZISI

korelasyon, i. *Fr. correlatin* < *Lat. correlatia,* ilişki. § ❶ *biy.* Canlıların farklı organlarındaki gelişme imkânlarının karşılıklı etki altında duzenlenme hali. § ❷ *mat.* Birbiriyle eleştirilmiş iki grup ölçü sonuçları veya aynı şeylere ait iki gözlem dizisi arasındaki ilişki. Bu ilişkinin sayısal ifadesi. Korelasyon (*r*) harfiyle gösterilir. + 100 tam bir ilişkiyi belirtir. § ❸ *bot.* Bir bitkinin çeşitli organlarının birbirinin gelişmesi üzerine, olan karşılıklı etkisi. *(Organların belli yerlerde meydana gelmesi, daima belli şekil göstermesi, bu düzenin etkisiyle olur. Korelasyonun fiziksel ve kimyasal etkilerle bozulması halinde, organların gelişmesinde anormal şekiller görülebilir).* § ❹ Mantıkî olarak birbirine bağlı olan nesneler, terimler bağlantısı. ☆ *Eşanl.* **bağıntı**.

~ **kanunu**, *pirotekn.* Nitroselüloz barutunun kararlılığı üstüne Vicille'in ortaya koyduğu kural: *Bir barut'un 110° C'a bir saat dayanması, bir gün 75° C'a ve bir ay 40° C'a dayanmasına tekabül eder.* [*Ing.* Law of correlation; *Fr.* Loi de correlation].

korelogram, i. *Fr. correlogramme.* Bir değişkenin kendisiyle olan korelasyonunu zaman içinde veren grafik. [*Ing.* Correlogramme].

koremb, i. *bot.* ◘ **Yalancı şemsiye**.

koremiyum, i. *Fr. coremium.* Sporlar taşıyan lif demeti küme'si. *(Koremiyum aslında, spor üreten bir organdır).* [*Ing.* Coremium].

koreograf, i. § ❶ Baleyi meydana getiren adımları ve figürleri *(sololar, «pas de deux»ler, girişler, toplu hareketler)* bulan *ve düzenleyen sanatçı.* [*Ing.* Choreographer; *Fr.* Chorégraphe]. § ❷ Koreografi eserleri yazarı. [*Ing.* Choreographer; *Fr.* Chorégraphe].

koreografi, i. *Yun. khoros,* koro + *graphein,* yazmak. § ❶ Dansın *(tek tek veya toplu figürler, yer değiştirmeler ve ifadeler)* saymaca bir stenografi sistemiyle yazılması. [*Ing.* Choreography; *Fr.* Chorégraphie]. § ❷ Bale veya dans yaratma sanatı. [*Ing.* Choreography; *Fr.* Choregraphie]. § ❸ Bir baleyi meydana getiren adım, figür ve ifadelerin tümü. [*Ing.* Choreography; *Fr.* Chorégraphie].

koret, i. *tiy.* Koro dansçısı.

korfa, i. Bazı yerlerde köy evlerinin yer odalarına verilen ad.

kor.general°, b. i. *ask.* Kara ve hava kuvvetlerinde, tümgeneral ile orgeneral arasındaki general rütbesi. *(Esas görevi kolordu kumandanlığıdır. Ayrıca kadrolarda gösterilen yerlerde karargâh ve kurumlarda da görevlendirilir).* [*Ing.* Lieutenant general, corps commander; *Fr.* Général de corps armée].

kor.generallik,-ği, b. i. Korgeneralin görevi.

korhane, i. Ateşlik anlamında Türkistan'da cephanelik ve tophaneye verilen ad.

koriçe, kurica, i. *It. /?/. den. (Yalnız veya kurica sapanı sözünde geçer).*

~ **(kurica) sapanı**, *den.* Eski yelkenli gemilerde, mistaço filadoronun civadıra altına rastlayan boğatasını civadıraya bağlayan sapan.

koridalis, i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Şahteregiller *(Fumariaceae)* familyasından toprak altında bir yumrusu olan, çok yıllık otsu bitki cinsi. Çiçekleri sarı, pembe veya beyaz renkte ve salkım durumundadır. Boyu 0,40 1 m. arasındadır. 10-20 sm. boyunda bodur türleri de vardır. Meyva çok tohumlu, 2 valv ile açılan bir kapsüldür. Türkiye'de yüksek bölgelerde rastlanır. *C. Cava* Karadeniz bölgesinde yetişir. [*Lat., ing.* ve *Fr. Corydalis*].

koridin, i. *Fr. coridine. kim.* Formülü $C_{10}H_{15}N$ olan ornatılmış piridin; taskömürü katranında bulunur. [*ing.* Coridine].

koridor, i. *Fr. corridor.* § ❶ Bir katın çeşitli odalarını birleştiren veya bir eve girmeyi sağlayan genellikle dar geçit. [*Osm.* Dehliz, divanhane; *Ing.* Corridor, passage]. ☆ *Eşanl.* **geçenek**. § ❷ Geçmeye yarayan dar ve uzun aralık, dehliz. § ❸ Iki devlet arasında sıkışmış dar toprak parçası. *Eski Danzig koridoru.* § ❹ *ask.* Bir şehrin surları arkasında, gidip gelmeyi ve gözetlemeyi sağlamak için bırakılmış dar geçit. § ❺ *den.* Gemi boyunca uzayan geçit. § ❻ *tiy.* Sahne üzerinde sağ ve solda, değişik yüksekliklerde bulunan tahtadan asma balkonlar: *Aynı kayın koridorları, köprüler vasıtasıyle birbirine bağlıdır.* § ❼ *arg.* Oyunda çok gol yiyen kaleci: *Kulübe elyafı düzgün bir kaleci gelmedi gitti, hepsi koridor.* ◉ **atış ~ u**, *ask.* ◘ **Atış**. ◉ **hava ~ u**, *hava.* ◘ **Hava**.

~ **hastalığı**, *paraz.* ◘ **Manda hastalığı**.

~ **pası**, *sp.* Futbolda bir oyuncunun, rakip takım oyuncularının bulunduğu bir yerden, bir aralık bularak verdiği pas.

korife, i' Eski Yunan tiyatrolarında koro heyetine başkanlık eden korobaşı. [*Fr.* Chef choriste].

korifodon, i. *jeol.* Üçüncü zamana ait bir memeli hayvan fosili.

korimbus, i. *bot.* ◘ **Yalancı şemsiye**.

korindon, i. *Fr. corindon* < *Hintç.* Doğal alümin; *jeol.* Sertlikte elmastan sonra gelen, cam parlaklığında, saydam ve türlü renklerde bir taş: Al_2O_3 *(Sunî olarak da elde edilir ve zımpara taşı olarak kullanılır).* 3.93 ile 4.08 arasıdır. Genellikle saydam veya yarı saydam, cam parlaklığında bir maddedir. Korindon çeşitleri kuyumculukta değerli taş olarak kullanılır. *Camsı korindon*'un başlıca renkli çeşitleri şunlardır: pembe korindon *(veya doğu yakutu);* sarı korindon *(veya safir);* mor korindon *(veya doğu ametisti);* yeşil korindon *(veya doğu zümrütü);* renksiz korindon *(veya beyaz safir). Ser ve parlak korindon*'un renkli çeşitleri daha azdır; en yaygın renkler, kırmızı ve pembedir. *Demirli korindon* veya zımparanın ince tenli bir yapısı vardır ve içinde bol miktarda demir oksit bulunur; rengi kahverengi-kırmızı ve mavi arasında değişir. Camsı korindonlar Seylan adasında, Pegu'da, Fransa'da bulunur. Sert ve parlak korindonlara Karanatik ve Malabar'da rastlanır. Ayrıca Italya *(Mozzo),* Ural dağları *(Minsk),* Isveç *(Gellovaro),* Isviçre *(Saint-Gothard ve Brünnen)* ve Amerika Birleşik devletlerinin çeşitli yerlerinde korindondan çıkarılır. Korindonun bir özelliği de, içinde gaz veya sıvı inklüzyonların bulunmasıdır. Bazı çeşitlerinde sıvı halde karbon dioksit görülmüştür. Romboedrik sistemde billûrlaşır. Örtak bir eksen taşıyan billûrların çiftkırıcılık değerleri düşüktür. *Sunî korindon* elektrik fırınlarında boksit ve kok kömürünün ısıtılmasıyle elde edilir. Sonra öğütülür, yıkanır ve kimyasal bir işlemden geçirilerek yüzde 99 oranında saf alümin elde edilir. Toprak korindon, madenleri işlemek ve bazı âletleri bilemekte işe yarayan sunî bileyi taşlarının yapımında kullanılır. [*Ing.* Corundum, corindon; *Fr.* Corindon].

korinebakterium, i. *Fr. corynebacterium. bakt.* Mikrobakteriumlara yakın bakteri grupu. *(Bu grupun içinde difteri ve yalancı difteri basilleri, morva ve Vincent'in «iğimsi basili»i vardır. Bütün bu mikropların özellikleri, uçlarının topuz şeklinde şişkin olması ve eski kültürlerde miselyum şeklinde dallı şekiller almasıdır).* [*Ing.* Corynebacterium].

korinit, i. *Fr. korynite. min.* Doğal nikel antimonyür ve sülfoarsenyür; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Korynite].

koripetal, s. *Fr. bot.* Korollayı oluşturan petalleri ayrı, serbest olan *(çiçekler hk.)* [*Ing.* Choripetalous].

koripetali, i. *bot.* Korollayı oluşturan petallerin ayrı *(serbest)* bulunduğu çiçek durumu. [*Ing.* Choripetaly].

korisepal, s. *bot.* Çanağı oluşturan sepalleri ayrı, serbest olan *(çiçekler hk.).* [*Ing.* Chorisepalous].

korisepali, i. *bot.* Çanağı oluşturan sepallerin ayrı *(serbest)* bulunduğu çiçek durumu. [*Ing.* Chorisepaly].

koriyoid, i. ◘ **Koroyid**.

koriyon, i. *Fr. chorion.* § ❶ *anat.* Dölütü saran en dış zar tabakası. [*Osm.* Mahfaza-i

haricî cenin; *Lat. Chorium; İng.* Chorion]. § ❷ *zool.* Böcek yumurtasının dış kabuğu- ☆ *Eşanl.* **koryum.**

koriyonin, i. *Fr. chorionine. kim.* Koriyonu meydana getiren kimyasal madde. [*İng.* Chorionin].

koriyonit,-ti, i. *Fr. chorionite. tıp.* Yaşlılarda derinin katılaşması. [*İng.* Chorionitis, scleroderma].

☆ *Eşanl.* **skleroderm.**

koriyo-retinit,-ti, i. *Fr. chorio-rétinite. tıp.* Koroidit ile karmaşmış retinit. [*İng.* Chorioretinitis].

koriza, i. *tıp.* Nezle. [*İng.* ve *Fr.* Coryza].

korkak, s. < *korkmak.* Olmayacak şeylerden korkan, çok çabuk korkuya kapılan, cesaretsiz. [*İng.* Timid, cowardly, coward; *Fr.* Peureux,-euse, poltron, craintif,-ive, lâche]. ☆ *Eşanl.* **tabansız, ödlek, yüreksiz, muhannes, hâif, ceban, cebin.**

☆ *Karş.* **cesur, atak, korkmaz, yiğit, yürekli, erkişi.**

~ bezirgân (tüccar) ne kâr eder ne ziyan (zarar), *at.* İş yapmaya korkan tüccar, kendisini zarardan korumuş olur ama, Kazanç da sağlayamaz.

~ karga, *dey.* Çabuk korkuya kapılan, sinirli *(kimse).* [*İng.* Easily frightened, jumpy, nervous].

~ yahudi, *dey.* «*Çok korkak*» anlamında kullanılan söz. *(İstanbul Yahudileri için, onların her konuda gösterdikleri sakıngan veya çekimser davranışlarından dolayı Türkler tarafından kullanılmış olan yerinde olmayan bir söz).*

korkaklık,-ğı, i. § ❶ Korkak olma hali, korkak adamın hali. [*Osm.* Havf, cebanet; *İng.* Cowardice, timidity; *Fr.* Timidité, poltronnerie]. ☆ *Eşanl.* **ödleklik.** ☆ *Karş.* **cesurluk, yiğitlik, erlik, cesaret.** § ❷ Korkakça davranış.

~ etmek, Korkakça davranmak, yüreksizlik etmek. [*İng.* To act cowardly].

korkit,-ti, i. *Fr. corkite. min.* Kursun ve demirin doğal sülfat ve fosfatı. [*İng.* Corkite].

korkma, i. Korkmak eylemi.

korkmak (-den), f. *esk. T.* § ❶ Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak: *Karanlıktan, silâhtan korkmak. Gölgesinden korkmak. Gökgürültüsünden korkmak.* [*Osm.* Havf etmek; *İng.* To be afraid, to fear; *Fr.* Avoir peur, craindre]. § ❷ Endişe etmek, kaygı duymak: *Hasta olmaktan korkmak. Korkarım gelmeyecek. «Korkma sönmez bu safaklarda yüzen al sancak».* § ❸ (-e) Herhangi bir kuruntuya kapılarak çekinmek, sakınmak: *Sokağa çıkmaya korkuyor.* [*İng.* To fear; *Fr.* Redouter]. § ❹ Cesaret edememek, yapamamak. ☆ *Eşanl.* **ürkmek, irkilmek, gözü korkmak, yılmak, çekinmek, sakınmak, yadırgamak, tevahhuş etmek, istinabetmek, infiraz etmek.** ☆ *Karş.* **gözü pek olmak, cesur olmak.** ⊙ **kork Allah'tan korkmayandan,** *dey.* «*Allah'tan korkmayandan her türlü fenalık gelir*» anlamında kullanılır. ⊙ **kork aprilin beşinden, öküzü ayırır,** *at.* Aprilin beşinde *(şimdiki 18 nisanda)* çift süren iki öküzü birbirinden ayıracak kadar şiddetli sağanak olur; kasırga ve fırtına kopar. ⊙ **korktuğu başına gelmek (korktuğuna uğramak),** *dey.* Düşündüğü kötü durum gerçekleşmek. [*İng.* To encounter the very thing one was afraid of]. ⊙ **Allah'tan korkı** «*İnsaf et*» anlamında kullanılır. ⊙ **Allah'tan korkmaz,** *dey.* «*İnsafsız, acıması olmayan*» anlamında beddua sözü olarak kullanılır. ⊙ **başından ~** *(kendi), dey.* Bir sorumluluktan çekinmek. ⊙ **gölgesinden ~,** *dey.* ◘ **Gölge.**

korku, i. < *korkmak.* § ❶ Bir tehlike karşısında veya bir tehlikeyi düşünürken duyulan kaygı: *Hastalık korkusu. Hırsız korkusu.* [*İng.* Fear, fright, dread, horror, terror]. ☆ *Eşanl.* **ürküntü, sakınganlık, yılgınlık, ürkü, yılgı, ürperiş, korkma, sakınganlık, tevahhuş, dehşet, içtinap, ihtiraz, tevakki, panik, haşyet.** § ❷ Kaygı, endişe hoşa gitmeyen ihtimal, üzüntü *Yanlış bir şey söylemek korkusuyla sustum.* [*İng.* Worry, alarm, anxiety, care, *Fr.* Souci, anxiété]. § ❸ Kötülük gelme olabilirliği: *Yollarda tehlike kalmadı.* [*Osm.* Tehlike, muhatara; *İng.* Danger, peril; *Fr.* Danger]. ⊙ **~ nun ecele faydası yoktur,** *at. Kişi* korkmakla kendisine gelecek zararı önleyemez. Olacak olur. Bunun için boş yere korkup üzüntü çekmemelidir. ⊙ **boşluk ~ su,** ◘ **Boşluk;** ⊙ **gece ~ ları,** *psik.* Çocuklarda, bir kâbustan sonra geceleri sık sık görülen korkular. *(Gece korkusuna kapılan çocuk, çığlıklar atarak yatağından doğrulup oturur. Genellikle, annenin yanına gelmesi, onu yatıştırmaya yeter; böylelikle bu korkular anneyi yanında tutmak için bir bahane haline gelir);* ⊙ **hayvan ~ su,** *patol.* ◘ **Hayvan;** ⊙ **ışık ~ su,** *vet.* ◘ **Işık;** ⊙ **kapalı yer ~ su,** *tıp.* ◘ **Klostrofobi.** ⊙ **meydan ~ su,** *tıp.* ◘ **Agorafobi.** ⊙ **rüzgâr ~ u,** *psik.* Hava cereyanları ve rüzgâr karşısında duyulan marazî ürküntü. [*İng.* Anemophobia]; ⊙ **topluluk ~ u,** *psik.* Topluluk veya genellikle insana karşı gösterilen marazî ürküntü. [*Osm.* Merdümgirizlik; *İng.* Anthropophobia].

~ basmak, *folk.* Korkudan ileri geldiğine inanılan hastalıkları tedavi etmek.

~ dağları bekler, *dey.* Korkulacak veya endişe duyulacak bir durumun varlığını belirterek, bir kimsenin tehlikeli bir işi yapmaktan çekindiği zaman söylenir. [*İng.* Of course one is afraid].

~ dağları bekletir (aşırır), *at.* § ❶ Bir çok insanlar, zulüm ya da ceza görmekten korkup dağlara çıkar, orada çekilmez koşullar altında yaşarlar; § ❷ Kötü, sert bir durumla karşılaşacağından korkan kişi, yapmak istediği şeyden istemeye istemeye vazgeçer.

~ filmi, *sin.* Seyircide belirli heyecanlar yaratmak üzere tasarlanmış filim. *(Korku filimlerinde konu genellikle hırsız polis çatışmaları veya olağanüstü olaylardır).* [*İng.* Horror film; *Fr.* Film d'horreur].

~ oyunu, *tiy.* Korkunç olayların yer aldığı oyun türü. Genellikle 1 veya 2 perdelik olur]. [*İng.* Horror play; *Fr.* Piece d'horreur].

Korku, öz. i. *dilb.* Madhya Pradeş *(Hindistan)* eyaletinin batısında konuşulan Munda dili. [*İng.* Korku; *Fr.* Korkou, korku].

korkulmak (-den), özş. f. § ❶ *(Herhangi bir kimse hk.)* Korkmak: *Böyle şeylerden korkulur mu?* [*İng.* To be feared; *Fr.* Avoir peure, craindre]. § ❷ Kaygı duyulmak, endişe edilmek: *Fırtına çıkacağından korkuluyor.* [*İng.* Anxiety to be felt; *Fr.* Être craint, être redouté].

korkulu, s. § ❶ Korku veren, korkutan; ürkütücü: *Korkulu rüya.* [*İng.* Frightening dreadful, terrible, terrifying; *Fr.* Effrayant, ante]; § ❷ Kendisinden kötülük gelebilen: *Bu korkulu işe girişmeyin.* [*Osm.* Tehlikeli; *İng.* Dangerous, perilous; *Fr.* Dangereux,-euse].

~ rüya (düş) görmektense uyanık yatmak yeğdir (hayırlıdır), *at.* Tehlikeli bir işe girişmektense o işin sağlayacağı kazançtan yoksun kalmak iyidir; insanlar sonradan sıkıntılı durumlara düşmektense, önce tedbirli olmaya çalışmalıdırlar. [*İng.* It is better to remain awake than to have a nightmare, better to take precautions that to suffer].

~ rüya (düş) görmektense, uyanık yatmak hayırlıdır, *at* Tehlikesi de bulunan çekici bir işe girişmektense o işten vazgeçip tehlikesi olmayan durumda kalmak daha hayırlıdır.

☆ *Eşanl.* **ne karanlıkta yat, ne kara düş gör.**

korkuluk,-ğu, i. § ❶ Tarlalara kuşların zarar vermesini önlemek için konulan insana benzeyen kukla: *Bostan korkuluğu.* [*İng.* Scarecrow; *Fr.* Épouvantail]. § ❷ Düşme tehlikesi olan yerlere çekilen duvar veya parmaklık: *Merdiven, korkuluğu.* [*İng.* Banister, balustrade, parapet; *Fr.* Parapet, balustrade]. § ❸ *mec.* Kendisine verilen işi yapmayan veya ancak yer doldurmaya yarayan kimse; § ❹ *arabacılık.* Yükleri tutmak için bir arabanın her iki kenarına yerleştirilen hafif parmaklık; § ❺ *bayınd.* (a) Düşme tehlikesine karşı bir rıhtımın, dik bir yer v.b. nın kenarına yerleştirilen parmaklık veya tırabzan. ☆ *Eşanl.* **parmaklık.** [*İng.* Parapet, balustrade; *Fr.* Garde-corps, garde-fou, parapet]; (b) Bir uçurum kenarına yol boyunca konulan bir çeşit toprak şev; (c) Bir tahta köprünün parmaklık çubuklarından her biri. [*İng.* Railing, side-rail, guard-rail, hand-rail; *Fr.* Garde-corps, garde-feu]. § ❻ *den.* Gemilerde güverte kenarlarını çevreleyen parmaklık. *(Bu parmaklığın düşey çubuklarına vardavele denir).* § ❼ *mim.* (a) Küpesteyle birbirine tutturulmuş parmaklık dizisi; (b) *(Geniş anlamda)* Bir galeri veya teras boyunca konulmuş, dayanılacak yükseklikte parmaklıklı bölme. [*İng* ve *Fr.* Balustrade]; § ❽ *dok.* (a) Mekanik dokuma tezgâhlarında, tarağın iki yanında bulunan ve onu tutan madenî parçalar; (b) Kurdele tezgâhlarında, tefe üzerindeki tarağı tutan kâğıt şerit. ◘ *ŞEKİL: 195* ve *196.* — **EV I ve II.** ⊙ **bostan korkuluğu,** ◘ **Bostan;** ⊙ **bostan korkuluğu (gibi),** *dey.* Elinden iş gelmeyen, boş yere ortalıkta dolaşan kimseler için kullanılır. [*İng.* Scarecrow; *Fr.* Épouvantail]; ⊙ **dam korkuluğu,** *inş.* Damların kenarına bir metre kadar yükseklikte yapılan kısa duvar. Anadolu'da bunlara çelen denir. [*İng.* Attic; *Fr.* Attique]; ⊙ **merdiven korkuluğu,** *inş.* Bir bina merdiveninin kovası kenarına elle tutulacak irtifada yapılan kısa duvar veya parmaklık ki merdivenden çıkanların düşmemesine hizmet eder. *(Bunların üstünde elle tutulmaya mahsus olarak konulan ve merdiven yönünde devam eden çubuk veya tahtalara merdiven küpeştesi veya korkuluk küpeşteleri denir).* [*İng* Banisters, hand-rail; *Fr.* Rampe].

~ duvar, ◘ **Duvar.**

~ tirizi, *den.* Korkulukların en üstteki vardavelesi yerine konulan enli çıta.

korkunç, s. < *korkmak.* § ❶ Pek korkulu, çok korku veren; dehşete düşüren: *Korkunç bir manzara.* [*Osm.* Mahuf, müthiş; *İng.* Terribie, horrifying, terrifying, fearsome, fearful, dreadful; *Fr.* Effrayant,-ante, terribie, epouvantable]. § ❷ Çok aşırı, şiddetli: *Korkunç bir sıcak;* § ❸ Çok rahatsız eden, yoran: *Korkunç bir geveze.*

~ ayı, *zool.* ◘ **Ayı.**

~ böğürtü, Acı acı bağırma.

~ gürültü, Etrafa korku veren şiddetli gürültü.

~ piyes, ◘ **Korku oyunu.**

~ tavırlar takınmak, Başkalarını korkutacak davranışlarda bulunmak.

korkunç.ayı, b. i. *zool.* ◘ **Ayı.**

korkunçluk,-ğu, i. Korkunç olma hali. [*İng.* Fearsomeness, fearfulness; *Fr.* Caractère épouvantable, terrifiant, terribie].

korkusuz, s. § ❶ Korkmayan, korkak olmayan, korkusu olmayan, pervasız. [*İng.* Fearless, dountless, intrepid; *Fr.* Sans peur, (réserve, crainte) hardi, intrepide]; § ❷ Endise vermeyen, tehlikesi olmayan. [*İng.* Safe, undisturbed; *Fr.* Sans peril, sûr].

korkusuzluk,-ğu, i. Korkusuz olma hali, korkmama. [*İng.* Fearlessness, safety; *Fr.* Manque de peur, absence de danger, sûrete, intrepidité, courage].

korkut, s. Korkunç, yavuz. [*Osm.* Heybetli; *İng.* Frightful; *Fr.* Effrayant,-ante].

korkutma, i. § ❶ Korkmasına yol açma. [*İng.* Intimidation, frightening, threatening, menace]; § ❷ *huk.* ◘ **ikrah, tehdit.**

korkutmak (-i), f. § ❶ Korkmasına yol açmak, korkuya düşürmek; Yüreğine korku salmak; § ❷ Kaygıya düşürmek; kaygılandırmak. [*İng.* To cause to be anxious; *Fr.* Faire soucier]. § ❸ Gözdağı vermek, tehdit etmek. [*İng.* To threaten, to menace; *Fr.* Menacer]. *(Birinin)* **Gözünü korkutmak,** *dey.* ◘ **Göz.**

korlanmak, nsz. f. Kor haline gelmek.

korluk,-ğu, i. § ❶ *h.d.* Mangal. [*İng.* Fire of red hot embers, brazier; *Fr.* Brassier]. § ❷ Kor olma hali.

kormofit'ler, ç. i. *Fr. cormophytes < Yun. kormos,* gövde + *phyton,* bitki. *bot.* Bütün saplı bitkileri kapsayan botanik grupu; *tallı* veya sapsız bitkiler *(suyosunları, mantarlar v.b.)* karşıtı olarak, yosunlar, eğrelti otları, çiçekli bitkiler.

kormus, i. *bot.* ◘ **Gövde yumrusu.**

korna /kor:na/, i. *It corna.* § ❶ Gelen geçeni uyarmak için kullanılan ve lâstik kısmın sıkılmasıyle içindeki havanın huni biçiminde bir borudan geçişi sırasında ses çıkaran cihaz. [*Ing.* Trump, horn; *Fr.* Trompe]; § ❷ Bisiklet ve motorlu taşıt araçlarında sesli işaret vermek için kullanılan ve içinden hava geçirilen çalınan boru. [*Ing.* Car horn; *Fr.* Avertisseur]; § ❸ Kornadan çıkan ses; ◉ **sis ~ sı,** *den.* Ses veren, boynuz biçiminde âlet. *(Siste seyir eden bir yelkenli gemi, belirli aralıklarla korna çalmak zorundadır).* [*Ing.* Fog-horn; *Fr.* Cornet de brume].

kornea, i. *Lat. cornea.* (al) *zool.* Mürekkep bir gözün, bir bütün olarak, dış yüzü; (b) *anat.* Gözün dış tabakasının ön kısmı. [*Osm.* Karniye tabakası; *Ing.* Cornea; *Fr.* Cornée].

☆ *Eşanl.* **saydam tabaka.**

kornelian, i. *Fr. corneliane < ing. cornelian,* akik çeşidi. *min.* Rengi açık kırmızı ile gri kırmızı arasında değişen akik çeşidi.

kornelit,-ti, i. *Fr. kornelite. min.* Hidratlı doğal demir sülfat. [*Ing.* Kornelite].

korner, i. *ing. corner, köşe.* § ❶ *ikt.* Spekülatörler arasında, bir malın kullanılabilir stokunu yapmak ve rekabet imkânları tekrar ortaya çıkmadan stok edilmiş malları tek bir fiyata satarak fahiş kârlar sağlamaya imkân verecek bir sunî fiyat yükselmesi yaratmak amacıyle yapılan anlaşma. *(1882'den 1898'e kadar Chicago'da buğday, Liverpool'da pamuk ve Viyana'da mısır kornerleri başarıya ulaşmıştı. Buna karşılık, 1890 bakır ve 1898 buğday kornerleri, üretim, spekülâtörlerin öngördükleri miktarı aştığı için başarısızlığa uğradı.* [*Fr.* Corner]; § ❷ *sp.* Futbolda topun bir oyuncu tarafından kendi kale çizgisinin dışına çıkarılmasıyle diğer takımın kazandığı serbest vuruş hakkı. *Korner atışında top, taç çizgisi ile avut çizgisinin keşiştikleri noktaya dikilir. Bir oyuncu ayak vuruşuyle takım arkadaşlarının gol atmalarını sağlamak için kale sahasına doğru atışı yapar. Korner vuruşu doğrudan doğruya kaleye de atılabilir, fakat gol atmak için topa iyi falso vermek gerekir).* [*Fr.* Corner].

kornerupin, i. *Fr. kornérupine < Danimarkalı jeoloğ A. N. Kornerup'un adından). min.* Doğal alüminyum ve mağnezyum borosilikat.

kornet, i. *Fr. cornet < It. cornetto. müz.* Çeşitli çalgılara verilen ad; günümüzde özellikle pistonlu kornet için kullanılmaktadır. *(Kornetler, içinde kornetino, kornetto ve kornene bulunan eksiksiz bir çalgı ailesiydi. Gluck zamanına kadar süregelen bu çalgıların kimi eğriydi; XII. yüzyıla kadar çok kullanılan ince kornetler ise, Venedik okulunda, Schütz v.b. de görüleceği gibi, trombonlara tizden eşlik ederdi).* [*Ing.* Cornet] ◘ *ŞEKİL: 406* ◘ **MÜZİK ÂLETLERİ II.**; ◉ **pistonlu** ~, *müz.* (a) Üç pistonu bulunan borazan. *(Kısa borulu, bayağı bir tınısı olan bu bakır, çalgıdan, sesin çok kolaylıkla çıkması bu âletin tutulup yayılmasına sebep oldu. Ses genişliği iki buçuk oktavdır. En yaygını si bemol kornet ise de, de kornetleri, doğal si kornetleri ve la kornetleri de yapılmaktadır.);* (b) Org'da süslemeli bir melodiyi soprano veya tenor perdesinde duyuran bileşik ses değişim *(mütasyon)* takım boruları, temel ses ve iki üst oktavdan *(8, 4, 2)* başka, bir beşli *(2 2/3)* ve bir üçlüde *(1 3/5)* duyulan sesler arasında yer alır. *(Boruları oldukça geniştir).* [*Ing.* Cornet; *Fr.* Cornet à pistons].

kornetçi, i. *müz.* Kornet, pistonlu kornet çalan. [*Ing.* Cornet (-player), cornetist; *Fr.* Cornet, cornettiste].

kornetit,-ti, i. *Fr. cornetite. min.* Mavi renkli doğal bakır fosfat. *(baz özelliği gösterir).* [*Ing.* Cornetite].

korniş, i. *Fr. corniche.* § ❶ Perde asmaya yarayan tahta veya maden, süslü, eğreti pervaz. [*Ing.* Cornice]; § ❷ Çerçeve biçiminde oymalı çıkıntı. [*Ing.* Cornice]; § ❸ *jeom.* Sarp kayalık çıkıntı; yükseltisi genellikle değişmez; daha yumuşak bir eğinti üzerinde ileri doğru çıkıntı yapar. [*Ing.* Ledge]. ☆ *Eşanl.* **kaş;** § ❹ *mar.* ◘ **Kordor** ▮ § ❺ *mim.* Bir yapının saçak kenarlarına yapılan, kimi zaman süslü, kabartma çıkıntıların tümü. [*Ing.* Cornice]. ◘ *ŞEKİL: 195.*— **EV;** ◘ *ŞEKİL. 326.*— **KORNİŞLER;** ◉ **abanık** ~, ◘ **Rampa korniş;** ◉ **aralıklı** ~, *mim.* Bir cephe veya duvar üzerinde devam ederken bir gömme ayağa veya süsleme suretiyle kısımlara raslamak parçalara ayrılarak kesilen korniş. [*Fr.* Corniche coupé]; ◉ **baştaban** ~ i, *mim.* Efrizi bulunmayan saçaklıklarda doğrudan doğruya bastaban üzerine binen korniş. [*Ing.* Architraved cornice; *Fr.* Corniche architravée]; ◉ **bitevi** ~, *mim.* Bir binanın cephesinde hiçbir sekte ve fâsılaya uğramaksızın boydan boya ve arası kesilmeksizin devam eden korniş. [*Ing.* Continued cornice; *Fr.* Corniche continue]. ☆ *Eşanl.* **devamlı korniş;** ◉ **çalıklı** ~, ◘ **Pahlı korniş;** ◉ **kemerli** ~, ◘ **Kemerli;** ◉ **kemerli** ~, *mim.* Müdevver şeklindeki alınlıkların kornişi. [*Fr.* Corniche cintrée]; ☆ *Eşanl.* **kavisli korniş;** ◉ **kesik** ~, *mim.* Dik bir yüzeyle kesilerek, yani silmeleri şekline göre bir kesitte görülen korniş. [*Fr.* Corniche mutilée]; ◉ **pahlı** ~, *mim.* Silmesi olmayan ve yalnız bir kısmı çalınarak pah teşkil eden korniş. [*Ing.* Chamfered cornice; *Fr.* Corniche en chanfrein]; ◉ **perde** ~ **i,** *mim.* Pencere perdelerinin üst kısmına konan korniş. [*ing.* Curtain rail]; ◉ **rampa (abanık)** ~, *mim.* Müsellesi bir alınlığın başına doğru iki taraftan yükselerek abanan ve eğik bir durumda bulunan korniş. [*Fr.* Corniche rampante]; ◉ **som** ~, *mim.* Tek parça tahtadan yapılmış korniş. [*Ing.* Massive cornice; *Fr.* Corniche massive]; ◉ **tepe** ~ **i,** *mim.* Kornişlerin taç niteliğinde olan silme. [*Ing.* Cyma, ogee moulding, dado; *Fr.* Cymaise, cimaise].

~ **çivisi,** *tekn.* ◘ **Çivi.**

~ **demiri,** Kornişleri tutan demir. [*Ing.* Thyrsus; *Fr.* Thyrse].

~ **şevi,** *mim.* Yağmur sularını akıtmak için bir kornişin üst ucundaki silmeye verilen eğim. [*Ing.* Cornice ramp; *Fr.* Glacis de corniche].

~ **tabanı,** Kornişlerin damlalıklar altına gelen kısmı. [*Ing.* Soffit; *Fr.* Soffite].

~ **yol,** *bayınd.* Uçurum veya bayırların çevrelediği yol. [*Ing.* Coast road; *Fr.* Route en corniche].

korno /kor:no/, i. *It. corno < Lat. cornu.* § ❶ *müz.* Tekerlek biçiminde ve üst üste bükülmüş, perdeli orkestra borusu. [*Ing.* Horn; *Fr.* Cornet]. ◘ *ŞEKİL: 406.*— **MÜZİK ÂLETLERİ II.**; § ❷ Bir müzik parçasının boru ile çalınacağını gösteren kelime. § ❸ Boynuzdan yapılan boru veya yağdanlık. [*ing.* Oilcan; *Fr.* Bidon ou broc à huile]; § ❹ Eski Venedik ve Ceneviz dukalarının başlarına giydikleri koni biçiminde külâh. [*ing.* ve *Fr.* Corno]; § ❺ Bütün ilkel milletlerin özellikle savaşlarda çağrı âleti olarak kullandıkları boynuz veya fildişi boru. [*Ing.* Horn; *Fr.* Corne].

kornvalit,-ti, i. *Fr. cornwallite. min.* Hidratlı doğal bakır arsenyat. İngiltere'de Cornwall'de çıkarılır. [*Ing.* Cornwallite].

koro /ko:ro/, i. *It. coro < Yun. khoros > Lat. chorus.* § ❶ *müz.* Gerek tek sesli, gerekse çok sesli olarak yazılmış bir müzik eserini icra etmek üzere bir araya gelen icracılar topluluğu. [*Ing.* Chorus; *Fr.* Chœur]; § ❷ Sahnede kalabalık tarafından söylenen şarkı veya söz. [*Ing.* Choir; *Fr.* Chœur]; § ❸ *tiy. esk.* Eskiçağda bazı törenlerde metodlu dansları icra eden ve düzenli adımlarla yürüyenlerin meydana getirdiği topluluk. Antik trajedilerde, sesleriyle birbirlerini tamamlayan, dramatik olayın kahramanı karşısında olayları yorumlayan, değerlendiren, bazan da olaya karışan topluluk. [*ing.* Chorus, choir; *Fr.* Chœur]; § ❹ *din.* (a) Dinî vazifeyle şarkı söyleyen ses topluluğu. [*Ing.* Choir; *Fr.* Chœur]; (b) Bir manastırda, görevi koroda söylemek olan rahip veya rahibeler topluluğu. [*ing.* Choir; *Fr.* Chœur]; § ❺ *mim.* Kilisede mihrap etrafında merasimin yapıldığı ve rahibin bulunduğu kısım. [*Ing.* Choir, chancel; *Fr.* Chœur]; § ❻ *tiy.* Bazı eserlerde, özellikle trajedi-

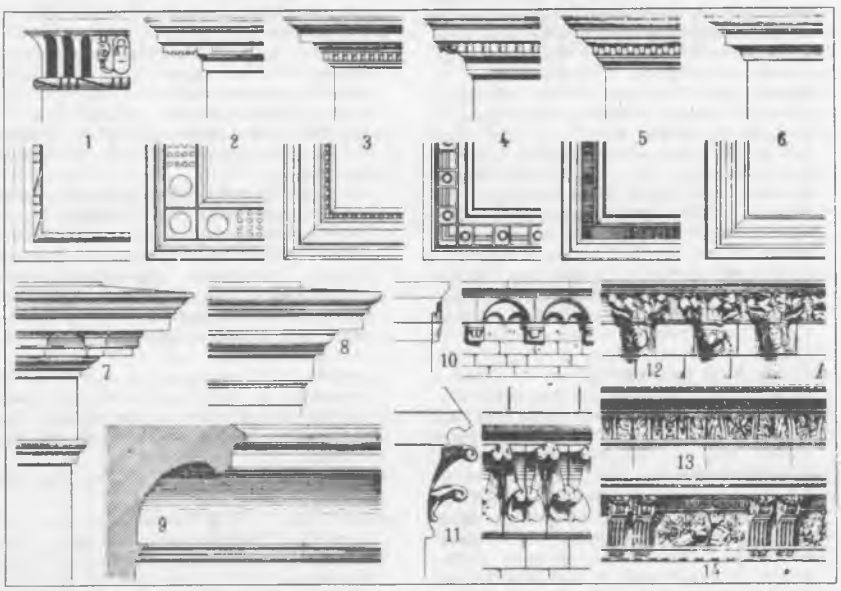

ŞEKİL: 326. — **KORNİŞLER. 1.** Mısır. **2.** Dorik. **3.** Iyonik. **4.** Korintiyen. **5.** Kompozit. **6.** Toskan. **7.** Modiyon *(destekçe),* efriz ve baştabandan ibaret tam bir korniş. **8.** Baştabanlı korniş. **9.** Oyuk boyunlu korniş. **10.**, , **11.** ve **12.** Romen tarzında korniş. **13.** ve **14.** Rönesans tarzında korniş.

lerde araya giren ve özel bir ritim üzerinde şarkı, psalmodi veya şiir halinde okunan lirik veya şairane bölüm. [*ing.* Chorus; *Fr.* Chœur]; ◉ **alt** ~, *din.* Koro elbisesi giyen laik kimseleri gerçek ruhanilerden ayırt ettiren ad. [*Fr.* Baschœur]. ◉ **çift** ~, *müz.* ◘ **Çift**; ◉ **döner** ~, *tiy.* ◘ **Döner**; ◉ **eşit sesli** ~, *müz.* ◘ **Eşit**; ◉ **karma** ~, *müz.* ◘ **Karma**.

~ **başı,** *tiy.* Trajedilerde koro topluluğunun yürüyüş ve hareketlerinde en önde bulunan, bu hareketlere öncülük eden ve koroya ton veren oyuncu.

~ **çocuğu,** *din.* Katolik kilisesinin çeşitli merasimlerde rahibin emrinde kullanılan çocuk. [*Ing.* Altar-boy; *Fr.* Enfant de chœur].

~ **ezgileri,** *tiy.* Koro ile topluca söylemek üzere yazılan, üslûp, biçim, ölçü, öz bakımından bireyci duygular yerine ortak duyguları belirten türküler.

~ **halinde,** *dey.* Bir arada, hep birlikte yapılan. [*Ing.* All together; *Fr.* En chœur].

~ **kılığı,** *din.* İbadet ve merasim sırasında koronun giydiği kilise kılığı. [*Ing.* Choir dress; *Fr.* Habit de chœur].

~ **üstadı (ustası),** *din.* İbadet müziğini yöneten ruhanî veya müzisyen. [*Ing.* Choir master; *Fr.* Maître de chœur].

Koroado'lar, Bororo'lar, ç. öz. i. Brezilya Kızılderilileri: Mato Grosso'da Yukarı Paraguay ve Araquaia'nın vâdilerinde yaşar, avcılık ve çiftçilikle geçinirler. [*ing.* ve *Fr.* Coroados, Bororos].

korocu, i. Bir konser, tiyatro veya kilise korosunda, koro partilerinden birini söyleyen erkek veya kadın şarkıcı. [*ing.* Cherister, chorus singer; *Fr.* Choriste].

korodyo, s. *arg.* ◘ **Abeci**.

korografya, i. *Fr. chorographie* < *Yun. khora* ülke + *graphe,* yazı. Bir ülkenin genel betimlenmesi. [*Ing.* Chorography].

koroid, i. ◘ **Koroyid**.

koroidit,-tl. *tıp.* ◘ **Koroyidit**.

korolla, i. *bot.* ◘ **Taç**.

koron, i. *anat.* Taç. [*Osm.* İklîl; *Lat. Corona; Ing.* Coron; *Fr.* Couronne].

koronadit,-ti, i. *Fr. coronadite. min.* Hidratlı doğal manganez ve kurşun oksid. [*Ing.* Coronadite].

koronal, i. *tıp.* Kafatasının kenarına ait, taça ait. [*Ing.* ve *Fr.* Coronal].

koronarit,-ti, i. *Fr. coronarite.* Kalb atardamarlarının iltihabı. [*Ing.* Coronaritis].

koronel, i. *Fr. coronelle. dok.* Özellikle ipek büküm makinelerinde bükümün eşit dağılımını sağlamak için iğ üstüne yerleştirilen küçük madenî parça. [*Ing.* Coronel].

koroner, s. *Fr. coronaire. anat.* Taçsı. [*Osm.* İklîlî; *Lat. Coronaria, coronarius; Ing.* Coronary].

~ **çanak,** *bot.* ◘ **Çanak**.

~ **damarlar,** *anat. tıp.* Kalbi besleyen damarlar. *(Bunların daralmasıyle steno-kardit meydana gelir).*

koronograf, i. *Fr. coronographe* < *Lat. corona,* taç + *Yun. graphein,* yazmak. *astr.* 1931'e doğru Bernard Lyot tarafından icat edilen optik âlet; güneş atmosferinin *(kromosfer ve taç)* her zaman tam ışıkta incelenebilmesini sağlar. [*Ing.* Coronograph].

koronografi, i. *Fr. coronographie.* Valsava sinüsüne *(aortun başlangıcı)* X ışınlarını iyi geçirmeyen ve kana karışabilen bir maddenin şırınga edilerek iki krononer atardamarla bunların dallarını X ışınlarında görünür duruma getirmeyi sağlayan radyoloji yöntemi. [*Ing.* Coronography].

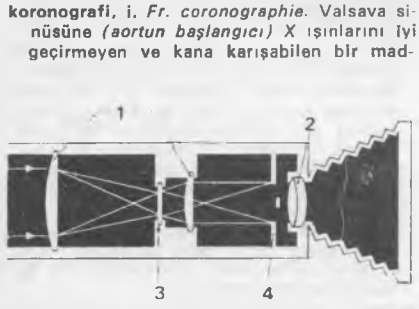

ŞEKİL: **KORONOGRAF**. 1. Mercekler; 2. Fotograf objektifi. 3. Gizleyici disk. 4. Diyagram.

koronoid, s. *Fr. coronoïde. anat.* ◘ **Gagamsı**.

koronyum, i. *Fr. coronium. kim.* Tayf analizi sırasında, Güneş'in taç tabakasında bulunduğu sanılan, fakat sonradan iyice iyonlaşmış bilinen atomlardan meydana geldiği anlaşılan gaz halinde element. [*Ing.* Coronium].

koroplast,-tı, i. Heykel çamurundan küçük heykelcikler yapan sanatçı. [*Ing.* Coroplast].

koroplastein, i. *Yun. kore,* genç kız + *plastein,* biçim yaratmak. *Boiotia*'da Tanagra'da bulunanlara benzer kilden küçük heykeller yapan sanatçı.

koroyid, i. *Fr. Choroïde.* Gözün damar tabakasının arka parçası. [*Osm.* Tabaka-i mesimmiye; *Lat. Choroidea; Ing.* Choroid].

koroyidit, i. *Fr. choroïdite. oft.* Gözün damar tabakasının iltihabı. [*Ing.* Coroiditis].

korozo, i. Adına *bitkisel fildişi* de denen gayet sert beyaz madde; Amerika'da yetisen bazı meyvelerin *(özellikle fildişi ağacı meyvesinin* tohumlarının besi dokusundan çıkarılır; bu maddeden, tornada düğme ve çeşitli eşya yapılır. [*Ing.* Corozo; *Fr.* Corozo, ivoire végétal].

korozyon, i. *Fr. corrosion.* § ❶ *tekn.* Teknik alanda ve günlük hayatta madenlerin elektriksel, kimyasal veya mekanik nedenlerle aşınması. § ❷ *jeom.* Kayaların çeşitli dış etkilerle mekanik olarak aşınması olayı. [*Ing.* Corrosion].

~ **önleyici,** *met.* Bir maden üzerindeki zararlı etkisini azaltmak veya önlemek için, aşındırıcı bir eriyiğe az miktarda katılan organik veya inorganik kimyasal madde. *(Alkali kromatlar ve sodyum bikarbonat, inorganik korozyon önleyicilerdir; jelatin ve kinolein bileşikleri gibi koloid niteliğinde organik önleyiciler ise, çeliğin pas giderme işleminde asidin etkisini sınırlandırmak için asid banyosuna katılır).*

~ **şekli,** *kim.* Uygun bir ayıracın etkisinde kaldığı zaman, bir billûr yüzeyinin aldığı görünüş. *(Bu şekil, billûrun anizotropisini ve simetrilerini gösterir).* [*ing.* Corrosion figure; *Fr.* Figure de corrosion].

korporalizm, i. *Fr. corporalisme. fels. esk.* ◘ **Cisimcilik, madencilik**.

korporasyon, i. *Fr. corporation.* En alt kademeden en yukarıya kadar, bir mesleğin bütün üyelerini bir araya getiren sosyal teşkilât. *(Başlıca orta sınıfların teşkilâtlanması suretiyle işçi-patron gerginliğinden doğan modern ekonomik krizlerin önleneceği kanaatinden doğmuştur. Bu fikir Mussolini tarafından faşizm adıyle organlaştırılmıştır. Modern korporasyon iktisadî merkezleşmeyi siyasal kuvvetle yapmakta ve meslek teşkilâtlarını kendi sahalarında özerkli bırakmaktadır. Bu bakımdan totaliter rejime girmeksizin korporasyon, yeni iktisadî devletin önemli bir potansiyeli sayılabilir).* [*Ing.* Corporation].

☆ *Eşanl.* **lonca, esnaf, birlikleri**.

korporatif, s. *Fr. corporatif,-ive.* Korporasyon ile ilgili. [*Ing.* Corporate, corporative].

~ **devlet,** *ikt.* Toplumdaki bir takım ticarî ve meslekî birliklere dayanan devlet sistemi. *(Bu birlikler korporasyonlar ekonomik hayatın çeşitli sektörlerinde çalışan işçi ve işverenleri temsil ederler. Parlâmento bu birlikler tarafından seçilir. Bu sistem kısmen Portekiz'de ve Faşist İtalya'da uygulanmıştır).* [*Ing.* Corporate state; *Fr.* État corporative].

korporatizm, i. *Fr. corporatisme.* Temel ilkelerinden biri, korporatif meslek teşkilâtları olan iktisadî ve sosyal doktrin. [*Ing.* Corporatism, corporativism]. ◉ **dernek** ~ I, Meslekî teşkilâtlanmayı, çeşitli meslek ve meslek sahiplerinin dernek kurma hakkını serbestçe kullanmasının sonucu olarak gören doktrin. [*Fr.* Corporatisme d'association]; ◉ **devlet** ~ I, Meslekî teşkilâtlanmanın, resmî makamlarca kurulmasını denetlenmesini ve yönetilmesini öngören korporatizm. [*Ing.* State corporatism; *Fr.* Corporatisme d'État].

korpus, i. *bot.* Tunikan'ın altında kalan bir çok tabakada oluşmuş doku. Korpus tabakası hücreleri hem periklin *(yüzeye paralel),* hem antiklin *(yüzeye dik)* olarak bölünürler. Bu tabakanın gelişmesiyle öz ve öze yakın iletim denetleri meydana gelir. [*Ing.* ve *Fr.* Corpus].

korpüskül, i. *Fr. corpuscule.* ◘ **Cisimcik**.

korrida, i. *Isp. corrida.* Boğa yarışı.

korrigan, i. Bröton efsanelerinde erkek ve dişi cüce. [*Ing.* ve *Fr.* Korrigan].

korsa, i. ◘ **Korse**.

korsaj, i. *Fr. corsage. kıyf.* Eskiden üzerine bluz giyilen ve gövdeyi sıkıca saran astar. *(Bugün kadın elbisesinin üst kısmına korsaj denir. Etekle giyilen ayrı korsaj genellikle eteğinkinden ayrı bir kumaştan yapılır ve biçimine göre, bluz, şömizye gibi adlar alır).* [*Ing.* Bodice].

korsak,-ğı, i. *zool.* ◘ **Karsak**.

korsan, i. *It. corsaro.* § ❶ Deniz haydudu. [*Ing.* Pirate, corsair; *Fr.* Pirate]. § ❷ *mec.* Başkalarının hakkını zor kullanarak viyen kimse. [*Ing.* Plagiarist; *Fr.* Pirate]. § ❸ s. Bir hakkı izinsiz olarak kullanan: *Korsan plakçı. Korsan radyo.* § ❹ *huk.* Korsanlık suçunu veya buna benzer bir suçu işleyen kimse. [*Ing.* ve *Fr.* Pirate].

~ **gemisi,** *den.* Deniz hırsızlığı ve korsanlık yapan gemiler. *(Düşman gemilerini basarak mallarını alan bir devletin donanma gemilerine de aynı ad verilirdi).* [*Ing.* Pirate-ship, privateer, raider; *Fr.* Corsaire].

~ **radyo,** *radyotekn.* Kendine vergi olmayan bir dalga uzunluğunda izinsiz yayın yapan verici posta; Sahillerin acığında, karasuları hududunda demirleyen bir gemi üzerine kurulmuş, özel tesebbüse ait bir radyo yayını istasyonu. *(Britanya sahillerinin açığında çok sayıda korsan radyoları çalışmıştır; fakat 1967'de kendilerine yayımlanmak üzere reklâmlarını veren britanya kuruluşlarına karşı alınan müeyyidelerin, bu korsan radyolarından çoğunun yayına son vermesine sebep olduğu sanılmaktadır).* [*Ing.* Pirate transmitter; *Fr.* Émetteur pirate].

korsanlık,-ğı, i. § ❶ (a) Korsanların gördüğü iş; (b) Korsan olma hali, korsanca davranış. [*Ing.* Piracy; *Fr.* Piraterie, flibusterie]. § ❷ *huk.* Savaş zamanında bağlı bulunduğu devletin izniyle denizlerde savaş fiillerinde bulunan bir şeminin durumu. ◉ **hava korsanlığı,** *huk.* ◘ **Uçak kaçırma**.

korse, korsa /kor:se, kor:sa/, i. *Fr. corset. kıyf.* § ❶ Karnı içeri çekmek, bell ve kalça kısımlarını inceltmek gibi sağlık veya güzellik erekleriyle kullanılan balinalı veya lâstikli vücudu saran iç giysisi. [*Ing.* Corset, bodice; *Fr.* Corset]; § ❷ *sil.* Göğüs ve sırtı koruyan bel ve bacakları açıkta bırakan zırh. ◘ **Zırh**; ◉ **gebelik** ~ **sı,** Gebe kadınlarda karnı tutmaya yarayan korse; ◉ **ortopedik** ~, *sağ. bil.* Bazı duruş bozukluklarını düzeltmeye yarayan korsa. *(Ortopedik korsa, belkemiği eğriliklerini /kamburluk/, Pott hastalığından ileri gelen bozuklukları düzeltmek, omur eklemleri /lumbago/ ağrılarını hafifletmekte kullanılır; duruma göre alçı, korsa veya metal korsa da kullanılır).* [*Ing.* Orthopedic corset; *Fr.* Corset orthopédique].

korseci, i. Korsa yapan veya satan kimse. [*Ing.* Corset maker or seller, stay-maker or seller; *Fr.* Corsetier,-ère].

korsecilik,-ği, i. Korse yapma veya satma işi. [*Ing.* Corset making or selling].

korsek, i. *Fr. corsèque* veya *corsesque. (İlk yapıldığı yer olması gereken Korsika'nın fransızca adı Corse'dan)* XVI yüzyılda piyadelerin tören silâhı olarak kullanılan kılıca benzer bir çeşit mızrak. *(Namlusunun kabzaya yakın olan kısmında sivri uçlar vardır).*

Korsika (adası), öz. i. *coğr.* Akdeniz'de İtalya'nın güneyinde, Fransa'ya ait bir ada.

Yüzölçümü 8 722 km², idare merkezi *Ajaccio* şehridir. [*Ing.* ve *Fr.* Corsica].
~ **kara çamı**, *bot.* ◘ **Çam.**

korsikalı, öz. s. ve i. Korsika halkından olan, veya Korsika'da yaşayan (kimse). [*Ing.* Corsican; *Fr.* Corsicain].

korsit,-ti, i. *Fr. corsite. jeol.* Korsika'daki gözlü diyorite verilen ad. [*Ing.* Corsite].
☆ *Eşanl.* **napoleonit.**

kort,-tu, i. *Ing. court,* duvarla çevrili alan, yer. Tenis oynanan saha. Uzunluğu 23.77 m. genişliği de 8.23 m. olan bir dörtgendir. *(İkili maçlarda genişlik kulvarlarla birlikte 10.97 m. yi bulur).* Bu dörtgenin sınırlarını yere çizilmiş olan ve adına *..enar çizgisi* denen iki uzun çizgiye *dip çizgisi* adı verilen ve iki kenar çizgilerine dikey olan daha kısa iki çizgi belirler; alan, iki direğe tutturulmuş bir fileyle ortasından enlemesine ikiye bölünmüştür. filenin yüksekliği ortada 0.915 m. yanlarda da 1.06 m.'dir. Kortun zemini çim, çimento, bastırılmış toprak veya kiremit tozundan üzeri kapalı kortlarda ise tahtadan olabilir. [*Ing.* ve *Fr.* Court].

korte /kor:te/, i. *It.* Pek ciddiye alınmayan aşk; âşıkdaşlık, flört, kur. [*Ing.* Dating; *Fr.* Flirt, flirtage].
~ **etmek (yapmak),** Aşıktaşlık etmek, flört etmek, kur yapmak. [*Ing.* To date, to flirt; *Fr.* Flirter].

kortej, i. *Fr. cortège.* § ❶ Bir devlet büyüğünün maiyet alayı. [*Ing.* Procession]. § ❷ Cenaze, bayram v.b. gibi törenlerde saf halinde giden insan topluluğu. [*Ing.* Procession].

korteks, i. *Lat. cortex.* § ❶ *anat.* ◘ **Kabuk.** § ❷ Epiderma'dan sonra gelen ve oldukça geniş bir yer kaplayan bölüm. *(Aralarında geniş hücrelerarası boşluklar bulunan parankimatik hücrelerden meydana gelmiştir).* [*Ing.* ve *Fr.* Cortex]. ☆ *Eşanl.* **kabuk.** ◘ *ŞEKİL: 505.* — **SÜRGÜN** *II (sekonder kalınlaşma yapan bitkilerin sürgün uçlarının yapıları).* ⊙ **beyin** ~ **i,** ◘ **Beyin kabuğu.**

korteksin, i. *Fr. cortexine.* Embriyonda eşeylik bezi kabuğunun salgıladığı hormon. *(gonositlerin dişi tipe doğru gelişim göstermesine sebep olur).*

kortik (O)-, latince *«kabuk»* anlamına gelen *cortex, corticis*'ten alınan ve bazı kelimelerin türetilmesine yarayan unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Cortic(o)].

kortikal, s *.Fr. cortical. anat.* ve *bot.* ◘ **Kabuksal.**

kortikektomi, i. *Fr. corticectomie. cerr.* Akmaddeye dokunulmadan beyin kabuğunun bir kısmının kesilip çıkarılması. [*Ing.* Corticecotomy].
☆ *Eşanl.* **topektomi.**

kortikosteroyid, I. *Fr. corticostéroide. biyokim.* ve *ecz.* Böbreküstü bezi kabuğunda rastlanan steroyit. *(Ondan fazla kortikosteroyit çeşidi elde edilmiştir).*

kortikostimülin, i. *Fr. corticostimuline. içsalgı bil.* Hipofiz tarafından salgılanan ve böbreküstü bezinin kabuğunu uyaran hormon. [*Ing.* Corticostimulin; *Fr.* A.C.T.H., corticotrophine].
☆ *Eşanl.* **kortikotrofin.**

kortikosürrenalom, i. *Fr. corticosurrénalome.* Özellikle kadınlarda böbreküstü bezi kabuğunda görülen ur. *(Bu urun belirtileri, şişmanlık, aşırı kullanma, deride yarık ve çatlaklar ve erkekleşme eğilimidir).* Tehlikesiz veya habis *kortikosürrenalom*'lar böbreküstü bezi kabuğunu büyütür, ama çoğu zaman bu durum cerrahî müdahale ile düzeltilebilir. Bu klinik özelliklerin yanı sıra **kortikosürrenalomlar,** sidikle fazla miktar hormon atılmasına da sebep olur. [*Ing.* Corticosuprarenaloma].

kortikoterapi, i. *Fr. corticothérapie.* Tedavi maksadıyle böbreküstü bezi kabuğu hormonlarının veya türevlerinin kullanılması. [*Ing.* Corticotherapy].

kortikotrofin, i. *Fr. corticotrophine. içsalgıbil.* Böbreküstü bezi kabuğunu uyaran hipofiz hormonu. Hipofiz kortikotrofinin kullanılması tedavide kortikosteroyitlerin verilmesi lüzumunu ortadan kaldırır ve böylelikle böbreküstü bezinin yeniden normal olarak görev yapmasını sağlar. Kortikotrofin ayrıca teşhis için Thora testinde de kullanılır. [*Ing.* Corticotrophin; *Fr.* A.C.T.H., corticostimuline].
☆ *Eşanl.* **kortikostimülin.**

kortikotrop,-pu, i. *Fr. corticotrope. içsalgı bil.* Böbreküstü bezi kabuğu ile ilişkisi olan *kortikotrop hormon,* kortikotrofin. [*Ing.* Corticotrope].

kortikotropin, i. *Fr. corticotropine.* ◘ **Kortikotrofin.**

kortikoyid, i. *Fr. corticoïde. biyokim.* Böbreküstü bezlerinin kabuğundan salgılanan veya bu organın salgısını artıran madde *Kortikosteroyitler, A.C.T.H. gibi hormonlar birer kortikoyittir.* [*Ing.* Corticoid].

kortin, i. *Fr. cortine içsalgı bil.* Amerikalı fizyolog *Kendal* tarafından 1935'te kesfedilen hormonların tümü. *(Kortip böbreküstü bezinin kabuğundan elde edilir. Bugün yerini sentetik olarak elde edilen kortizon ve türevlerine bırakmıştır).* [*Ing.* Cortin].

kortizol, i. *Fr. cortisol. İçsalgı bil.* Böbreküstü bezi kabuğunun salgıladığı başlıca hormon; kabuğun yalnız iki iç tabakasından çıkar. *(Kortizol 21 karbon atomlu bir steroyittir; 4 ve 5'inci Karbonlarla çift oksijen bağlantısı kurularak pregnan'dan türer).* [*Ing.* Cortisol hydrocortisone; *Fr.* Hydrocortisone, composé F. de Kendall].
☆ *Eşanl.* **hidrokortizon,** *F. De Kendall Bileşiği.*

kortizon, i. *Fr. cortisone. içsalgı bil.* Böbreküstü bezi kabuğunun salgıladığı hormonlardan biri *(1929'dan beri amerikalı bir bilgin grupu tarafından aranan bu hormon, 1943'te sentez yoluyle elde edilmiştir. Önemli bir iltihap önleyici etkisi vardır).* [*Ing.* Cortison].
☆ *Eşanl.* **glüko-kortikosteroit hormon.**

koru, i. *esk. T. korıg.* Bakımlı ve muhafazalı küçük orman: *Bazı köşklerin güzel koruları olur.* [*Ing.* Woods; *Fr.* Forêt].
~ **ağası,** *teşk. tar.* Saraya ait çayır ve koruların muhafazasıyle görevli olanların âmiri.
~ **bekçisi,** ◘ **Bekçi.**
~ **eğreltisi,** *bot. Cyatheaceae* familyasından, ağaç görünüşlü eğreltiotu cinsi. Sıcak bölgelerde yüzden fazla türü vardır. En tanınan türü *A. australis*'tir. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Alsophila].

korucu, i. § ❷ Orman veya kır bekçisi. [*Ing.* Rural guard, forest watchman; *Fr.* Garde champêtre (garde) forestier]. ◘ *ŞEKİL: 416.* — **ORMANCILIK** I. § ❷ *huk.* Köy sınırları içinde, can ve mal güvenliğini korumakla görevli silâhlı memur. *(Korucular, köy ihtiyar heyetince iyi halli olanlar arasından seçilerek kaymakamın emriyle göreve başlar ve muhtarın emri altında çalışır).*

koruculuk,-ğu, i. Korucunun işi. [*Ing.* Forest keeping; *Fr.* Charge de garde champêtre].

korugan, i. < *korumak.* § ❶ Ağaç gövdeleriyle yapılmış ve çevresinde kazılı çukuru bulunan, korunmaya elverişli kare biçimindeki ev. [*Ing.* Blockhouse; *Fr.* Blockhaus]. ☆ *Eşanl.* **blokhavz.** § ❷ İstihkâm.

koruk,-ğu, i. Henüz olgunlaşmamış, ekşi, ham üzüm, yeşil eksi olanı: *Koruk şerbeti.* [*Ing.* Sour grape; *Fr.* Raisin vert]. ⊙ **dedesi** ~ **yemiş, torunun dişi kamaşmış,** *dey.* Yapılmış bir hatanın, çok sonra onu yapanın torunları üzerinde etkisi olabileceğini belirtmek için kullanılır.
~ **lüferi,** *h.d. zool.* Ağustosta avlanan turfanda lüfer. [*Ing.* Medium sized lüfer caught in August].
~ **suyu,** *mutf.* Koruğun ezilmesiyle elde edilen ekşi üzüm suyu su. [*Ing.* Verjuice; *Fr.* Verjus].
~ **şerbeti,** *mutf.* Sulu ve iri cins koruktan yapılan bir şerbet.

koruluk,-ğu, i. Koruya benzeyen, sık ağaçlı yer. [*Ing.* Small wood, grove, coppice; *Fr.* Bocage, futaie, bosquet; taillis, halier, gaulis].

korum, i. *Lat. corum.* Toplu halde akın: *Balık korumu.* [*Ing.* Foray, stream of fishes; *Fr.* Incursion, passage en masse des poissons].

koruma, i. § ❶ Korumak eylemi. [*Osm.* Himaye, vikaye, sıyanet; *ing.* ve *Fr.* Protection, patronage]. § ❷ *met.* (a) Bir yüzeyi oksidlenme, asınma, eskime gibi dış etkilerden korumak amacıyle maden veya maden olmayan bir maddeyle kaplama. [*Ing.* ve *Fr.* Protection]. (b) Semantasyon sırasında bir parçayı korumak için bir bakır veya özel bir boya tabakasıyle kaplama. [*Ing.* Protection; *Fr.* Protection, reserve de cémentation]. ⊙ **ağaç** ~, *ağ. iş.* ◘ **Ağaç.** ⊙ **seçmeli** ~ **düzeneği,** *elek.* Yalnız bozukluğun meydana geldiği kısmı devreden ayıran koruma düzeneği *(koruma düzeneği yalnız koruduğu kısımdaki bozuklukları gideriyorsa bağımsız seçmeli'dir. Tesisatın çeşitli kısımlarına bağlı koruma düzeneklerinin zaman içinde, ayar değerlerine v.b. göre kademeli zalışması ön görülüyorsa bağımlı seçme'lidir).* [*Ing.* Selective protection; *Fr.* Protection sélective].
~ **adımı,** *sp.* Boksörün sağa, sola, ileri, geri ayak hareketleri ile yumruktan kaçması. [*Ing.* Side-step; *Fr.* Pas de côté].
~ **belgesi,** *ikt.* Koruma, harbte, bir muharip, komutanının bazı düşman kişilerine veya binalarına tanıdığı dokunulmazlık. *(Bu, verilen bir belge ile sağlanır. Belge veren komutan tarafından, mensup olduğu askerî kuvvetlerin diğer komutanlarına yazılır).*
~ **dairesi,** *falc.* ◘ **Daire.**
~ **düzeneği,** *elekt.* Bir iletim şebekesinde veya bir elektrik tesisatında olabilecek anî bozuklukların çabuk ve güvenli bir şekilde bulunmasını ve giderilmesini sağlayan düzenek. [*ing.* ve *Fr.* Protection].
~ **yastığı,** *tekn.* Bir darbeden korumak ve bir deliği tıkamak için kullanılan silindir biçiminde yastık.
~ **yığını,** *mad. oc.* Çok önemli yerüstü tesislerinin hasara uğramaması için maden yatağında işletilmeden bırakılan kısım. *Koruma yığınının şekli belirlenirken, bölgedeki çökme kuşaklarının genişlikleri göz önüne alınmalı, özellikle yığının derine doğru genişlemesine dikkat etmelidir).*
~ **yolları,** *ikt.* Muhafaza tedbirleri.

korumak(-i), f. *esk. T. korımak.* § ❶ Tehlike *ve dış etkilere karşı muhafaza etmek. Duvarı yağmurdan korumak için iyice boyadılar.* [*Osm.* Himaye etmek; *Ing.* To protect, to guard against; *Fr.* Proteger]. § ❷ karşılamak, denk gelmek: *Bu işin geliri masrafını korumaz.* [*Osm.* Tekabül etmek]. § ❸ (-i, -den) Bir kimseyi veya bir şeyi tehlikeden veya zor bir durumdan uzak tutmak: *Halkı sıtmadan korumak.* [*Osm.* Vikaye etmek, sıyanet etmek, sefaat etmek; *Ing.* To protect against; *Fr.* Protéger]. § ❹ Bekleyip saklamak: *Köyün ormanını, merasını korumak.* [*Osm.* Muhafaza etmek; *Ing.* To guard, preserve; *Fr.* Gardér, préserver]. § ❺ Savunmak. [*Osm.* Mudafaa etmek; *Ing.* To defend; *Fr.* Défendre]. § ❻ Yardım ve himaye etmek, gözetmek, kayırmak: *Fikir işçilerini korumak devletin başlıca görevlerinden olmalıdır.* [*Osm.* Müzahir olmak, müzaheret etmek; *ing.* To aid, to help, to assist; *Fr.* Assister, aider]. ☆ *Eşanl.* **kayırmak, arkalamak, kollamak, elinden tutmak.** Karş. yalnız bırakmak, **elinden tutmak.** ☆ *Karş.* **yalnız bırakmak, çekilmek, ortada bırakmak, yüz çevirmek.** ⊙ **allah korusun!,** *dey.* ◘ **Allah.** ⊙ **canı (gözü) gibi** ~, *dey.* Dikkatle ve özenle bakmak gözetmek; üstünde titremek. [*Ing.* To look after like the apple of one's eye].

korumalık,-ğı, i. Yeni dikilmiş veya yetiştirilmekte bulunan ağaçları korumak için gövdelerini kavrayacak surette etraflarına yapılan demir veya tahta parmaklık. [*Ing.* Prop, support, stake; *Fr.* Tuteur]. ⊙ **duvar korumalığı,** ◘ **Duvar.**

korun", i. *anat.* Üstderinin en dış tabakası: *Korun tabakası deriyi koruyan bir oluşumdur.* [*Ing.* Horny layer; *Fr.* Couche cornée.].
☆ *Eşanl.* **boynuzsu tabaka.**

~ **dokusu**, *anat.* ve *zool.* Korun tabakasını ve bundan çıkan tırnak, boynuz gibi oluşumları meydana getiren doku. [*Ing.* Horny tissue; *Fr.* Tissu cornée].
~ **tabakası**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Korun.**

koruna, i. Çekoslovakya'da para birimi *(sembolü KCS)*, 100 haleri değerinde; ikl koruna'ya *koruni*, ikiden fazla olursa *korun* denir. [*Ing.* ve *Fr.* Koruna].

korunak,-ğı, i. < *korunmak. h.d.* Korunmak için sığınılan yer. [*Ing.* Shelter refuge; *Fr.* Abri, asile lieu de refuge].
☆ *Eşanl.* **sığınak.**

koruncak*,-ğı, i. < *korunmak.* İçinde bir şey saklamak, iyi bir halde tutmak maksadıyle kullanılan koyucak. [*Osm.* Mahfaza].

korundofilit,-ti, i. *Fr. corundophyllite. min.* Hidratlı doğal alüminyum ve magnezyum silikat; klorit grupundandır. *Klinoklar çeşidi).* [*Ing.* Corundophyllite].

korundum, i. *Lat. corundum. kim.* Dişçilikte kullanılan alüminyum oksit. [*Ing.* Corundum].

korunga, i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, derin köklü, bileşik yapraklı, yuvarlak gövdeli, çok yıllık otsu bir yem bitkisi. Çiçekleri yaprakların koltuğundan çıkar ve uzun bir sapın ucunda salkım halinde yer alır. Tacı güzel gül pembesi rengindedir. Çiçek açtığı zaman ot için biçilir. Tohum elde etmek için de yetiştirilir. Yem değeri yüksek bir bitkidir. Türkiye'de hayvan yemi olarak yetiştirilir. [*Lat. Onobrychis viciae folia, O. sativa; Ing.* Sainfoin; *Fr.* Sainfoin]. ☆ *Eşanl.* **aziz otu, evliya otu, eşek otu.**

korungalık,-ğı, i. Korunga çayırı.

korunma, i. § ❶ Korunmak eylemi veya işi, sığınma, sakınma. [*Osm.* Tahaffuz; *ing.* ve *Fr.* Conservation]. § ❷ Himaye edilme. § ❸ *sağ. bil.* Hastalıklara karşı korunmayı ve hastalıkların bir topluluğun içinde yayılmasını engelleyebilen araçların tümü. [*Ing.* Prophylaxis; *Fr.* Prophylaxie]. ◉ ~ **ya muhtaç çocuklar**, Beden, ruh ve ahlâk gelişmeleri tehlikede, olup ana ve babasız ana ve babası tarafından terkedilen, ana ve babası tarafından ihmal edilip fuhşa, dilenciliğe, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya ve serseriliğe sürüklenmek durumunda bulunan çocuklara verilen genel ad. ◉ **enerjinin ~ sı**, *fiz.* ve *kim.* ◘ **Enerji.** ◉ **hava ~ sı**, *ask.* ◘ Hava. ◉ **havadan ~**, *ask.* ◘ **Havadan.** ◉ **pasif ~**, *ask.* Düşman saldırılarına doğal âfetlere ve büyük yangınlara karşı halkın mal ve can kaybının en asağıya indirilmesi, önemli kamu kuruluşları ve özel kuruluşların korunması ve çalışmaların sürdürülmesi için, silâhsız koruyucu ve kurtarıcı tedbir ve çalışmaların tümüne verilen ad. [*Ing.* Civil defense; *Fr.* Defense passive]; ◉ **toprak ~ sı**, *trm.* Toprakların aşınmasına karşı koymak için alınan tedbirlerin tümü. [*Ing.* Soil conservation; *Fr.* Conservation des sols].
~ **filmi**, *tekn.* Işınımlara veya radyoaktif maddelerle çalışan personelin aldığı ışın dozunu ölçmek için bir madeni çerçeve içinde göğüse takılan bir dış röntgen filmi olup kararması ile alınan ışın dozu ölçülür. [*Ing.* Film badge; *Fr.* Film].
~ **galerisi**, *mad. oc.* Bir patlayıcı madde deposunun çevresinde bırakılan boş alan.
~ **halkası**, *elek.* ◘ **Halka.**
~ **hattı**, *den.* Rotaları deniz üzerinde bank gibi tehlike teşkil eden engeller civarına rastlayan gemilerin, bu engeller üzerine düşmemesi için kale alınması gereken kerteriz noktalarını *(harita üzerinde)* gösteren hatlar.
~ **içgüdüsü**, *psik.* Bir insanı, canını korumaya zorlayan etkenlerin tümü. *(Bütün hayvanlarda bu içgüdü, savunma veya açlığı gidermek için saldırganlık, dirlenme ve çiftleşme ihtiyacı halinde kendini gösterir. Insanda bu içgüdü, sosyal şartlara bağlıdır).*
~ **yolları**, *fizyol.* Organizmalarda fizikokimyasal veya biyolojik saldırılara karşı korunma imkânları.

korunmak, nsz. f. § ❶ Kendini korumak; § ❷ Korumak işine konu olmak. [*Ing.* To guard or defend oneself, to take shelter, to seek protections, to avoid, to avert; *Fr.* Être protegé, se ménager]; ◉ ❸ *den.* Hareket halinde bulunan gemilerin, birbirlerine çaparız vermemeleri ve bir kazaya yol açmamaları için birbirlerine karsı men'i müsademe tüzüğü uyarınca yapmaları gereken harekâta girişme.

korunmuş, s. < *korunmak.* Korunan, korunmak işine uğramış olan. [*Ing.* Protected, sheltered, refuged, guarded, defended, conserved; *Fr.* Protégé,-ée].
~ **geçit**, *trafik.* ◘ **Geçit.**
~ **yarı iletken**, *elektr.* Yüzeyinde koruyucu bir tabaka meydana getiren özel bir işlemden geçirilmis yarı iletken. [*Ing.* Protected semiconductor].

korunum*, i. < *korunmak.* § ❶ Korunmak hareketi. [*Ing.* ve *Fr.* Protection]; § ❷ *fiz.* ◘ **Sakınım.**
~ **kanunu**[1], § ❶ *fiz.* Ölçülebilen bir büyüklüğün fiziksel bir gelişim boyunca değişmeden kaldığını ifade eden kanun. [*Ing.* Conservation law; *Fr.* Loi de conservation]; § ❷ *astr.* Erke, kütle gibi niceliklerin kapalı bir dizge içinde toplam olarak aynı değerde kalması. [*Ing.* Conservation law; *Fr.* Loi de conservation].

korus, i. *It. chorus.* Bir caz temasının ana bölümü. *(Irticalen çalışta, çalgıcı korus'u tema olarak alır ve bu temaya dayanan 12 veya 32 ölçülük bir çeşitleme çalar).* [*Ing.* ve *Fr.* Chorus].

korut,-tu, i. § ❶ Etrafı kale ve istihkâmla korunan şehir. [*Ing.* Borough; *Fr.* Bourg]; § ❷ Istihkâm ve kalelerin duvarlarını yan taraftan korumak için yapılan çıkıntılı kısımların yan duvarları. [*Ing.* Curtain; *Fr.* Courtine].

koruyan, s. ◘ **Koruyucu.**

koruyucu, s. < *korumak.* § ❶ Korumak işini yapan, koruyan. [*Osm.* Himayekâr; *Ing.* Protector; *Fr.* Protecteur, -trice]. ☆ *Eşanl.* **gözetici**; § ❷ i. Muhafız, muhafaza eden kimse. [*Ing.* Hami, vâki]; § ❸ *mek.* Bir takım makinelerin organlarını *(kayışlar, dişliler, makaralar, marangoz makineleri v.b.)* bu organların yol açabileceği kazalardan işçileri korumak için, saran karter veya zarf. [*Ing.* Protector, shield, guard; *Fr.* Protecteur]. § ❹ *tekn.* Sabit lamayı tutan küçük fatura; § ❺ *paraz.* Asalağı dış ortamda yok eden ya da onun konakcıya ulasmasına engel olan ilâç veya işlem. [*Osm.* Vâkî; *Lat. Prophylactica; Ing.* Prophylactic; *Fr.* Prophylactique].
~ **doku**, *bot.* ◘ **Doku.**
~ **eklatör**, *elek.* ◘ **Eklatör.**
~ **haklar (~ sistem)**, *ikt.* Yasaklamalar veya sınırlamalar yahut yabancı mallar üstüne konulan giriş resimleri ile millî sanayiyi koruyan haklar ve sistem. [*Ing.* Protective rights, protective system; *Fr.* Droits protecteurs, système protecteur].
~ **kaplama**, *met.* ◘ **Kaplama.**
~ **katod**, *tekn.* ◘ **Katod.**
~ **maddeler**, *fiz.* Tortulasmasını önlemek veya yavaslatmak için asıltı halinde bir maddeye katılan koloidal maddeler.
~ **ruh**, *sosy.* Belirli bir ferdi koruyan doğaüstü varlık. [*Ing.* Guardian spirit; *Fr.* Esprit gardien].
~ **sistem**, *sosy.* ve *ikt.* Iktisatta özel teşebbüslerin Devletçe korunması suretiyle geliştirilmesi esasına dayanan sistem. [*Ing.* Protectionism; *Fr.* Protectionnisme].
~ **tabaka**, *boyacılık.* Bileşiminde aşınmayı önleyici veya geciktirici maddeler bulunan ve özellikle madenlerle alaşımların kaplanmasında kullanılan boya tabakalarının tümü. [*Ing.* Cell lining].

korvet,-ti, i. *Fr. corvette. (Hollandalıların takip gemisi Korver).* § ❶ Yelken devrinin, firkateynden daha küçük, fakat aynı biçimde ve aynı yelken donanımına sahip savaş gemisi; § ❷ Günümüzde denizaltılara karşı özel olarak silâhlandırılan ve konvoylara eşlik için kullanılan küçük, hafif gemi. [*Ing.* Corvette]; ◉ **yük ~ i**, Yelken devrinde, deniz kuvvetlerinde kullanılan yük gemisi. ☆ *Eşanl.* **gabar.** [*Ing.* Transport-vessel, store-ship; *Fr.* Corvette de charge, gabare].
~ **kaptanı**, Bazı deniz kuvvetlerinde kullanılan bu terim, kara ordusundaki «**binbaşı**» karşılığıdır ve kolunda dört şerit vardır. *(Türk deniz kuvvetlerinde de, eski rütbe ve ünvanları kaldıran 2590 Sayılı kanun ve 1934'te yürürlüğe girene kadar, binbaşıya korvet kaptanı, yarbaya firkateyn kaptanı ve albaya kalyon kaptanı denirdi).* [*Ing.* Commander; *Fr.* Capitaine de corvette].

korvüzit,-ti, I. *Fr. corvusite. min.* Doğal vanadyum oksid *(vanadil vanadat).*

Koryak'lar, ç. öz. i. *etn.* Kamçatka'nın kuzeyinde ve civar bölgelerde yaşayan kuzeydoğu Sibirya halkı, Koryak'lar, Çukçi'lerle birlikte Doğu Sibirya'nın en savaşçı topluluklarındandı. Kuzey Moğol ırkı tipinden olan Koryak'lar eski Sibirya dili grupundan bir dil konuşurlar. Halkın bir kısmı Büyük Okyanus kıyılarında oturur ve balıkçılıkla uğraşırdı. [*Ing.* ve *Fr.* Koriaks, Koryaks].

korykos'lular, ç. öz. i. *Yun. korykiai nymphai. Yun. mit.* Parnas *(Fokis)* tepesinde *Korykos mağarası (bugün Sarandavli veya Kırk oda)* denilen mağarada yaşayan su perileri. Mağaranın sarkıtlı koridorları civar halkına defalarca sığınak olmuştur.

korynephoros, i. Dor öncesi ırktan, yarı köle köylüler; Sikyonia'da sopa ile *(koryne)* silâhlanmışlardı ve üç kabilenin dor soyluları hesabına çalışıyorlardı. *(Bu sınıf, M. Ö. VI. yüzyıla kadar varlığını sürdürdü, koyun postu giyen melezler sınıfı katonakophoros'lardan üstündü).* [*Ing.* Corynephores; *Fr.* Corynéphores].

koryon, i. *Yun. khorion, embry.* Gelişen zigotun veya döllenmiş yumurtanın en dış zarı olup koruyucu ve besleyici örtü görevini yapar. Dış ektoderm veya trofoderm ve iç mezoderm olmak üzere iki tabakadan ibarettir. [*Ing.* ve *Fr.* Chorion]. ◉ **yumurta ~ u**, *embry.* Döllenmiş yumurtanın en dıştaki zarı. *(Yumurta koryonu iki kısımdır: 1. Yumurtanın yapıştığı bölgeye pütürlü koryon denir; bu kısım ileride eteneyi meydana getirir; 2. Bu bölgenin dışında kalan zar koryon; bunun iç tarafında amnios, dış tarafında son bulunur).* [*Ing.* Ovular chorion; *Fr.* Chorion ovulaire].

koryoepitelyom, i. *Fr. chorio-épithéliome. tıp.* Etenede olan habis ur; yumurtacık koryonunun epitelyumuna zarar vererek gelişir ve bütün organizmaya yayılır. [*Ing.* Chorlocepithelioma].

koryum, i. *anat.* ve *bot.* ◘ **Koriyon.**

korza /kor:za/, i. *It. croce. den.* Denizin içinde iki zincirin birbirine dolaşması, takılması hali. [*Ing.* Fouling *(of two cables or chains); Fr.* Engagement].

kosallt,-ti, i. *Fr. cosslite* < yer adı *Cosala. min.* Formülü $Bi_2Pb_2S_5$ olan doğal bizmut ve kurşun sülfür. [*Ing.* Cosalite].

kosbiyol, i. *Fr. cosbiol.* Köpekbalığının karaciğer yağından elde edilen yağımsı, renksiz madde; çok üstün kozmetik özellikler taşır. *(Kimyasal bakımdan bu madde, M. Sabetay tarafından bulunan perhisroskalen'dir).* [*Ing.* Cosbiol].

kosekant,-tı, i. *Fr. cosécante. mat.* Trigonometrik çember eksenlerine taşındığına göre *y*'ler ekseniyle yayın ucundaki teğetin kesim noktasının ordinatı */sembolü: cosec/.* [*Ing.* Cosecant].

kosinüs /kosi:nüs/, i. *Fr. cosinus* < *Yun. mat.* En çok kullanılan 4 trigonometrik fonksiyonundan biri. Tümler açısının sinüsü *Sembolü: Cos).* [*Osm.* Tamam-ı ceyb; *Ing.* Cosine; *Fr.* Cosinus]; ◉ **doğrultu ~ ü**, *mat.* ◘ **Doğrultu.** ◉ **hiperbolik ~.**

mat. Kosinüs, x değişkenin fonksiyonu olan

$$\frac{e^{x} + e^{-x}}{2}$$ ifadesi.

kosipo, i. Tespihağacıgillerden *Entandrophragma Condollei*'den elde edilen kereste. *(Bu keresteye Kamerun'da atomasi, Angola'da lifüko denir. Marangozlukta, ince marangozlukta, kaplama işlerinde kullanılan damarlı, kaba görünüşlü esmer kırmızı bir odundur).* [*Ing.* ve *Fr.* Kosipo].

kosirit,-ti, i. *Fr. cossyrite.* Demirli amfibol çesidi. [*Ing.* Cossyrite; *Fr.* Aenigmatite]. ☆ *Eşanl.* **aenigmatit**.

kosjuskin, i. Japonya'nın altın parası; 2 tael değerindedir ve kobang'ın kesridir. [*ing* ve *Fr.* Kosjuskin].

koskoca /kos:koca/, s. Bir şeyin aşırı derecede büyüklüğünü ilgi ve önemle anlatmaya yarar: *Koskoca şehirde boş ev bulunmuyor! Koskoca delikanlı oldu! Koskoca adam oldu, hâlâ çocukluk yapıyor.* [*Ing.* Enormous, very eminent; *Fr.* Énorme].

koskocaman /kos:kocaman/ s. Çok büyük, pek kocaman. [*Ing.* Huge, very big; *Fr.* Tres grand, énorme].

koskoslanmak, f. ◘ **Böbürlenmek.**

kosmodise, i. *Fr. cosmodicée. fels.* Dünyanın ve kanunlarının, mantık ve ahlâk yönünden incelenmesi.

kosmoklor, i. *Fr. cosmochlore.min.* Doğal krom silikat. [*Ing.* Cosmochlore].

kosmonomi, i. *Fr. cosmonomie.* Evreni yöneten kanunların tümü. [*Ing.* Cosmonomy].

kosmopatoloji, i. *Fr. cosmopathologie.* Kozmik çevrenin organizmadaki etkilerini inceleyen iklimbilim kolu. [*Ing.* Cosmopathology].

kosmorama, i. *Fr. cosmorama.* Dünyanın en tanınmış yerlerini ve anıtlarını gösteren panorama. [*Ing.* Cosmorama].

kosmos, i. *Yun.* § ❶ Evren ve kanunları veya daha genel olarak, gerçekten var olan veya insan hayal veya düşüncesinden doğan herhangi bir evren: *Pythagoras'ın kosmosu.* [*Ing.* ve *Fr.* Cosmos]; § ❷ *(geniş anlamda)* Yıldızlararası boşluk, uzay: *Füze kosmosta kayboldu.* [*Ing.* ve *Fr.* Cosmos].
~ **müziği**, *fels.* Pythagoras felsefesinde, bütün tabiatta yaygın halde bulunan ahenkler.

kosta, i. *Lat. costa.* § ❶ *anat.* ◘ **Kaburga**; § ❷ *zool. (Böceklerde)* Kanadın ön kenarı. *(Bu damar daima dalsızdır).*

kostak, s. *h.d.* Zarif, kibar, güzel giyinmiş.

kostaklanmak, nsz. f. *h.d.* Kibar, zarif görünmeye çalışmak.

Kostantiniye, öz. i. Istanbul'un arap dilindeki adı. [*Ing.* ve *Fr.* Constantinople].

Kosta Rika, öz. i. *coğr.* Orta Amerika'da cumhuriyet, kuzeybatıda Nikaragua ve güneybatıda Panama Cumhuriyeti arasında; 51.011 km²; 1.338.000 nüf. Baskenti San Jose. [*Ing.* ve *Fr.* Costa Rica].

kostektomi, i. *Fr. costectomie. cerr.* Kaburganın ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Costectomy].

koster, i. *Ing.coster. den.* Kıyı limanları arasında seferler yapmak üzere inşa edilmiş ve donatılmış küçük tonajda yük gemisi.

kostik, s. *Fr. caustique* < *Yun. kaustikos; kaiein, yakmak* > *Lat. causticus.* § ❶ Hayvan ve bitki dokularını yakan, aşındıran: *Kostik sıvı.* [*Ing.* Caustic]. ◘ **Yakıcı.** § ❷ i. *opt.* Nesne-uzay'da aynı noktadan çıkan bir demetin ışık ışınlarına teğet düşen yüzey. ◉ **sud** ~, *kim.* Sodyum hidroksid Na OH.
~ **soda**, *kim.* Kalın yağ, lekelerini ve ağartılması güç kirleri çıkarmakta kullanılan bir cins soda.

kostiyaz, i. *Fr. costiase. vet.* Alabalık yavrularının solungaçlarına ve derisine yerleşen bir asalaktan ileri gelen ve bu hayvanlar arasında kırıma yolaçan bulaşıc hastalık. [*Ing.* Costiasis].

kostotom, i. *Fr. costotome. cerr.* Kaburga kemiklerini kesmeye yarayan bir çeşit makas. [*Ing.* Costotome].

kostotomi, i. *Fr. costotomie. cerr.* Kaburgaları kesme ameliyatı. [*Ing.* Costotomy].

kostotransversektomi, i. *Fr. costo-transversectomie. cerr.* Omurilikte ön taraf sert zarının dış aralığına ulaşabilmek için kaburga başlarıyle omurlardaki enine kemik çıkıntılarını kesme ameliyatı. *(Pott hastalığında uygulanır).* [*Ing.* Costotransversectomy].

kostüm,-mü, i. *Fr. costume.* § ❶ Ceket ve pantolondan *(bazen de yelek)* meydana gelen erkek takım elbisesi. [*Ing.* Costume]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Genellikle sokakta giyilmek üzere dikilmiş kadın elbisesi. [*Ing.* Costume, dress]; ◉ **akademik** ~, *eğt.* ◘ **Akademik.**

kostümlük, s. ve i. Kostüm yapmaya elverişli: *Kostümlük kumaş.* [*Ing.* Material (for making costumes); *Fr.* Étoffe pour faire un costume].

koşa*, s. *ask. T.* § ❶ Aynı zamanda olan, es zamanlı; § ❷ Paralel koşut. ☆ *Eşanl.* **muvazi**; § ❸ *fels.* Temel olarak alınan bir şeyle birlikte olan *(başka birşey).* [*Osm.* Müterafik; *Ing.* Concomitant; *Fr.* Concomitant,-ante].

Koşab, öz. i. *astr. ß* **Küçükayı** veya *ß Ursae Minoris* yıldızına verilen ad. Kadiri 2,2. Tayf örneği *K. 5* (◘ *Yıldız*). Koşab, *Küçük Araba*'nın *Kutup yıldızı*'na karşıt tarafında ve takımyıldızın kuyruk uzantısında bulunan yıldızdır.

koşaç*,-cı, i. § ❶ *gram.* Cümlecikte özneyi yükleme bağlayan kelime. *«Ev yenidir» sözünde «dir» bir koşaçtır.* [*Osm.* Rabıta; *ing.* Copula; *Fr.* Copule]; § ❷ *mant.* Bir önermenin öznesini yüklemine bağlayan unsur.

koşalık*,-ğı, i. *fels.* Koşa olma hali, aynı zamanda oluş. [*Osm.* Terafuk; *Ing.* ve *Fr.* Concomitance].

koşaltı, i. *h.d.* Bir çift hayvanı birlikte koşma veya bağlama.

koşar.adım, b. i. *cimn.* Toplu cimnastikle yapılan hafif tempolu koşu. [*Fr.* Pas de course]

koşargiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuslar *(Aves)* sınıfının Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının Çamurkoşarları *(Limicolae)* alt takımına giren bir familyası. Gagaları yay biçimindedir. Kuzey Afrika ve Batı Asya'da çöllerde yaşarlar. Çöl koşarı *(Cursorius cursor)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Cursoriidae; Fr.* Cursoriidés].

koşar.kınkanatlı, b. i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Koşar.kınkanatlıgiller *(Carabidae)* familyasından bir böcek türü. Uzunluğu 18-21 mm. [*Lat. Carabus granulatus; Ing.* Carabus; *Fr.* Carabe].

koşar.kınkanatlıgiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının bir familyası. Yer yüzüne yaygın on beş bin kadar türü vardır. [*Lat.* ve *Ing. Carabidae; Fr.* Carabiques, carabidés].

koşarmak(-i, -e), f. *h.d.* Yavrusu ölen bir hayvanı, anası ölmüş bir yavruyu alıştırıp beslemek.

Koşinşin, öz. i. *coğr. Fr. Cochinchine,* Vietnam cumhuriyetinin güneyinde bölge *(Güney Vietnam),* Kamboç'un doğusunda, Siyam körfeziyle, Güney Çin denizi kıyısında *(64 100 km²).* Başlıca şehirleri: *Saygon, Cho Lon.* [*Ing.* Cochin-china].
~ **(koşin) tavuğu**, *zootekn.* Çin asıllı tavuk cinsi: Türkiye'de *nemse tavuğu* adıyle de bilinir. *(Bol tüylü iri yapılı bir kümes hayvanıdır; çok iyi kuluçkaya yatar, fakat civcivleriyle pek uğraşmaz, tüyleri bakımından bir çok çeşidi bulunan bu cinsin ancak çaprazlamada gerçek değeri vardır; şekillerinin çok değişik olması sebebiyle melezi makbuldür).* [*Ing.* Cochin-china fowl; *Fr.* Poule cochinchinoise].

koşma, i. < *koşmak.* § ❶ Koşmak eylemi, seğirtme. [*Ing.* Running; *Fr.* Action de courir]. § ❷ *ed.* Sazla okunmak üzere hece ölçüsü ile yazılmış, ilk parçasının birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri birbiriyle, kalan dizeler de kendi aralarında uyaklı bir halk koşuğu. *(Anadolu Folklor'unda halk şiirinin en yaygın olduğu şekildir).* [*Ing.* Musical composition played and sung in free form; *Fr.* Motif de la musique orientale]. § ❸ *den.* Bir halatı veya ağacı pekiştirmek için yanına konulan halat veya ağaç. § ❹ Iki katlı kilimlere verilen ad.

koşmaca, i. Koşup kovalayarak oynanan bir çocuk oyunu. [*Ing.* Tag *(children's game); Fr.* Jeu de course des enfants].

koşmak(-i, -e), f. *esk. T.* § ❶ Birlikte iş görmesi için bir şeyi başka birinin yanına katmak. [*Osm.* Terfik etmek, ilâve etmek; *Ing.* To give as escort or companion, to add; *Fr.* Ajouter, faire accompagner, donner comme escorte]. § ❷ Hayvanı çekeceği şeye bağlamak: *Atları arabaya koşmak.* [*Ing.* To harness; *Fr.* Harnacher]. § ❸ (-i), *(Çekilecek şeyi)* Hayvan bağlayarak hazırlamak: *Arabayı koştular.* § ❹ Sürmek. *Şart koşmak. Birini işe koşmak.* [*Ing.* To lay down *(condition),* to condition; *Fr.* Conditionner]. ❹ Her adımda atlayarak hızlı yürümek; acele acele ilerlemek, acele etmek: *Çocuk koşarken düştü.* [*Ing.* To run, to go in haste; *Fr.* Courir, courir à toute vitesse]. § ❺ Koşu yapmak, koşuya çıkmak: *Doru at bugün koşmayacak.* [*Ing.* To race about; *Fr.* Courir]. § ❻ *(Ardından veya peşinden zarflarıyle)* Kovalamak, üstüne düşmek: *Iki yıldır bu işin peşinden koşuyorum.* [*Ing.* To pursue; *Fr.* Poursuivre]. § ❼ (-e) Eşmek: *Birinin yardımına koşmak.* [*Osm.* Şitap etmek]. § ❽ Akın: *Tiyatroya koştu.* § ❾ Başvurmak: *Derdi olan bana koşuyor.* ◉ **koşar adım marş (ileri)**, *bed. eğt.* **«Koşarak yürül» komutu.** ◉ **koşar adımla**, ◘ **Koşarak.** ◉ **ölüme** ~, *dey.* Ölümü göze alarak tehlikeye atılmak. ◉ **peşinden (ardından)** ~ *(birinin veya bir işin), dey.* Arkasından ayrılmamak, peşini bırakmamak: *Bir kadının peşinden koşmak.* [*Ing.* To hang after *(a woman); Fr.* Courir après, derrière, poursuivre]. ◉ **şark** ~, *dey.* Bir şeyi şart olarak ileri sürmek, ayak diremek.

koşnil, i. *Fr. cochenille.* Kırmızböceğinin güzel lâl boya çıkarılan türü. [*Lat. Coccus cacti*]. ◉ **armut** ~ **i**, *zool.* Armut, elma, şeftali, erik, kiraz ve zeytine dadanan bir böcek türü. [*Lat. Epidiaspis*]. ◉ **dut** ~ **i**, *zool.* Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımının *Coccidae* familyasından, kabukları kirli beyaz ve 1.5-2.4 mm. büyüklüğünde, dişileri açık sarı renkte, kanatsız, yumurtaları pembemsi sarı lârvaları pembemsi krem renginde dut, şeftali ve kayısı ağaçlarında özsuyu emerek geçinen bir böcek. Akdeniz bölgesinde ağaç ve ağaççıklara büyük zarar verir. [*Lat. Diaspis pentagona; Ing.* ve *Fr.* Diaspis].

koşturmak(-i, -e), f. § ❶ Koşmak eylemini yaptırmak: *Atı hızla koşturdu.* [*Ing.* To make run; *Fr.* Faire courir]. § ❷ Çabucak götürmek. § ❸ Acele göndermek. [*Ing.* To despatch, dispatch; *Fr.* Expédier]. § ❹ nsz. Koşmak: *Bütün gün sağa sola koşturup durdu.* [*Ing.* To run about and tire oneself *(in doing something); Fr.* Courir].

koşu, i. < *Koşmak.* § ❶ *sp.* Insanların, düz veya engelli nizamî bir pistte veya önceden mesafesi belirlenmiş doğal bir arazide koşarak yaptıkları spor yarışmalarına verilen genel ad. [*Ing.* Race, racing; *Fr.* Course]. § ❷ **«Çabucak»** demek olan bir koşu deyiminde koşu kelimesi çabukluk ve kolaylık anlatır: *Ben bir koşu eve gider, istediğinizi getiririm.* § ❸ *cimn.* Adım sırasında, kısa bir süre iki ayağın birden yerden kesilmesiyle oluşan hızlı yer değiştirme. [*Ing.* Running; *Fr.* Course]. ☆ *Eşanl.* **koşma**. § ❹ *binic.* Iki veya daha çok atlının, önceden belirlenmiş bir uzaklıkta yarışmaları. *(Son yıllarda bu tür koşulara at, koşusu veya at yarışları adı verilmektedir).* [*Ing.* Horse-racing; *Fr.* Hippisme]. ◘ **At yarışı veya koşusu.** § ❺ *okç. esk.* Ok atma ya-

rışının özellikle yeniçeriler arasındaki adı. ◉ **amok ~ su**, *tıp.* ◘ **Amok**. ◉ **aşağı ~**, ◘ **Aşağı**. ◉ **bayrak ~ ları** *(yarışları)*, ◘ **Bayrak**. ◉ **bir ~ (birkoşuda)**, *dey.* Çabucak, aceleyle: *Bir koşu dükkâna gidip geliver.* ◉ **dizkapağı ~ su**, *ark.* ◘ **Dizkapağı**. ◉ **engelli (manialı) ~ lar**, *sp.* 80 m.-3 000 m. arasında yapılan koşular; ya ferdi *(80 m. engelli /bayanlar/, 110 m. 3 000 m.)* veya takım halinde *(4X100 m., 4X400 m.)* yapılır. ◉ **etaplı ~ lar**, *sp.* Birkaç mesafe arasında yapılan takım halindeki koşular. *(19 Mayıs'ta Samsun-Ankara arasında yapılan koşu v.b.)* ◉ **ısınma ~ su**, *cimn.* ◘ **Isınma**. ◉ **kır ~ su**, *sp.* ◘ **Kır²**. ◉ **klasik ~ lar**, *sp.* 100 m., 200 m. 800 m, 1 500 m, 5 000 m, 10 000 m, 80 m. engelli, *(yalnız bayanlar için)* 400 m. engelli, 3 000 m. engelli, 4X100 m. bayrak, 4X400 m. bayrak. ◉ **maraton ~ su**, *sp.* 42,195 km.'lik mesafede yapılan bir koşu. [*Fr.* Marathon]. ◉ **mukavemet ~ ları**, *sp.* 3-15 km. arasındaki koşular. ◉ **pist ~ ları**, *sp.* Nizamî pistte koşular. ◉ **pist ~ ları**, *sp.* Nizamî pistte yapılan koşular. ◉ **salâ ~ su**, ◘ **Aşağı koşu**. ◉ **sürat ~ ları**, *sp.* 80-800 m. arasındaki koşular. ◉ **uzun mukavemet ~ ları**, *sp.* 15 km'den fazla mukavemet koşuları. ◉ **yarı (orta) mukavemet ~ ları**, *sp.* 800-3 000 m. arasındaki koşular.

~ **arabası**, *sp.* Yarışlarda kullanılan iki veya dört tekerlekli hafif araba. Koçu arabası ile karıştırılmamalıdır. [*Ing.* Stage-coach; *Fr.* Voiture de course, coche].

~ **atı**, Koşu için yetiştirilmiş at. [*Ing.* Race horse; *Fr.* Cheval de course].

~ **duruşu**, *cimn.* Birbirine bir el genişliğinde koşut ayaklarla ayakta duruş. [*Ing.* Toe forward; *Fr.* Station de bout pieds parallèles].

~ **koparmak**, *dey.* Fırlayıp kosmak. [*Ing.* To run off all together *(as though in a race)*].

~ **pisti (alanı)**, *binic.* Koşularda atların yarıştığı yer. [*Ing.* Bridle path, riding track].

~ **yeri**, At yarışları yapmaya yarayan, ortası çimenli geniş alan. [*Ing.* Racecourse; *Fr.* Champs de course].

~ **yolu**, At koşturulan yol. [*Ing.* Race course, track; *Fr.* Piste].

koşucu, i. Koşuya katılan ve yarışan kimse. [*Ing.* Runner; *Fr.* Coureur qui participe à une course].

~ **deve kuşu**, *zool.* ◘ **Devekuşu**.

koşucu.deve.kuşu, b. i. *zool.* ◘ **Devekuşu**.

koşucu.devekuşugiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Tepeli-devekuşları *(Casuarii)* takımının bir familyası. Büyük boyludurlar. Hızlı kosarlar. Tüyleri ince olup aşağı doğru sarkar. **Koşucudevekuşu** *(Dromaeus novae-hollandiae)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Dromaeidae; Fr.* Dromaeidés].

koşucu.kuşlar, ç. b. i. *zool.* ◘ **Karinasızlar**.

koşucular, ç. i. *zool.* Arka bacaklarıyle yürüyen düz kanatlı böceklere verilen ad. *(sıçrayıcı böceklerde ise, aynı bacaklar sıçramaya yarar).* § ● Eskiden koşucu kuşların alttakımına verilen ad.

koşuk*, **-ğu**, i. *esk. T. koşmak.* § ● *ed.* (a) Beyit; (b) Manzum eser, nazım, manzume.

koşul*, i. < *koşmak.* § ● Bir işin olabilmesi için eldeki imkânlara koşulması ileri sürülen gereklilik. [*Osm.* Şart; *Ing.* Condition; *Fr.* Condition]. § ● İnsanların veya nesnelerin bağlı bulunduğu dış olgu: *Başarının koşulları.* § ● Temel gerekli olan husus: *Tarih, vasiyetnamenin koşullarındandır.* § ● Hüküm, sınırlama v.b.: *Bir anlaşmanın koşulları.* § ● *huk.* ◘ **Şart**.

koşulmak(-a), nsz. f. § ● Koşmak işine konu olmak: *Araba koşuldu Birçok şartlar koşuldu. Öküzler arabaya koşuldu. Yanımıza adam koşuldu.* § ● ösz. (-e) Herhangi biri koşmak: *Koşulsaydı yetişilirdi. Bu işin arkasından çok koşuldu. Bu çağrıya her taraftan koşuldu.* § ● Acele edilmek: *O kadar koşulmak da lâzım değildi.* [*Osm.* Şitap olunmak; *Ing.* To be in a rush; *Fr.* Se précipiter]. § ● Yanına katılmak, birlikte gönderilmek. [*Ing.* To be given an escort; *Fr.* Se donner comme escorte].

koşulu, s. < *koşulmak.* Koşulmuş olan. [*Ing.* Harnessed, put to *(carriage)*].

~ **batarya**, *ask.* Atlarla çekilen topçu bataryası. *(Bunların numara erleri topların ve cephane arabalarının topatlaklarında otururlardı).*

koşum, i. < *koşmak.* § ● Bir taşıta *(araba, kızak, v.b.)* veya herhangi bir araca *(pul. luk, saban v.b.)* koşulan hayvanların kayış takımı. [*Ing.* Harness; *Fr.* Harnais, attelage]. *ŞEKİL: 327.*— ◘ **KOŞUM**; § ● Hayvanın arabaya koşulması; § ● *demir.* Bir lokomotifin trene veya iki vagonun birbirine bağlanması. [*Ing.* Coupling; *Fr.* Attelage].

~ **atı**, Arabaya koşulan at veya hayvan. [*Ing.* Draught-horse, carriage-horse; *Fr.* Cheval de harnais].

~ **çubuğu**, *demir.* ◘ **Çubuk**.

~ **hayvanı**, Arabaya koşulan ve bu iş için yetiştirilmiş olan at, katır, eşek v.b. [*Ing.* Carriage horse, draft horse; *Fr.* Cheval de harnais].

~ **hilâli**, *saraç.* Biri dişi, öbürü erkek iki madenî parça; hamudun tahta kısmına tutturulur ve gerdanlığın kapanmasını sağlar.

~ **kayışı**, *saraç.* Koşulmuş atların oklarını üstte tutan, ikiye katlı kayış. [*Ing.* Trace *(of a harness); Fr.* Trace]. ◘ *ŞEKİL: 327.*— **KOŞUM**.

~ **takımı**, *demir.* Taşıtları birbirine bağlayan düzen. [*ing.* Coupling equipment].

~ **vurma**, Koşumlamak işi.

koşumlu, s. Koşum takımı geçirilmiş, koşulmuş *(hayvan).* [*ing.* Harnessed, with harness on].

koşun, i. < *koşmak. esk.* § ● Asker; asker dizisi. [*ing.* Troops, military forces]; § ● Yan yana durmuş insan dizisi. [*Osm.* Saf; *Ing.* Line, row *(of people)*]; § ● *h. d.* Koşu, yarış. [*Ing.* Race; *Fr.* Course].

~ **bağlamak**, Koşun haline girmek. [*Osm.* Saf tutmak; *Ing.* To stand in line].

~ **koşmak**, Dizi meydana getirmek.

koşundaş, i. *h.d.* Askerlik arkadaşı.

koşun koşun, s. ve z. Dizi dizi, sıralar halinde.

koşuntu, i. < koşmak. *h.d.* § ● Bir adamın yanında bulunanlar, arkadaşlar, kafadarlar. [*Osm.* Maiyet; *Ing.* Followers, rabble; *Fr.* Suite, partisans, complices]. § ● Dirinti, yardakçılar. [*Osm.* Avene, gayretkeşler, tayfa; *Ing.* Accomplices; *Fr.* Complices].

koşuşmak (-le) nsz. f. § ● Hep birlikte ve birden koşmak; § ● nsz. Şuraya buraya koşup durmak. [*Ing.* To run together, to crowd in, to make a concerted rush; *Fr.* Accourir en foule, affluer]; ◉ **boşuna (beyhude) ~**, *dey.* Boş yere çabalamak, sonuç alamamak.

koşut*, s. < *koşmak.* Yan yana ve birbiriyle kesişmeden uzayıp giden, koşa. [*Osm.* Muvazi; *Ing.* Parallel; *Fr.* Paralleles].

☆ *Eşanl.* **paralel**.

~ **ağaç**, *cimn.* Araçlı cimnastikle kullanılan temel dayanma ve asılma aracı. [*Ing.* Paralel bars; *Fr.* Barres parallèles].

☆ *Eşanl.* **paralel bar**.

~ **gelişme**, *sin.* Birbiriyle yalnızca anlam bakımından ilişkisi olan ayrı olayları gösteren parçaların sıra ile verilmesinden meydana gelen anlatım çeşidi. Böylelikle bu parçaların birbirini izlemesinden belirli bir düşünce doğar. [*Ing.* Parallel development, parallel actions; *Fr.* Actions paralleles].

~ **kavrama**, *cimn.* Asılma aracını birbirine dönük avuçlarla kavrama.

~ **kurgu**, *sin.* Çekimleri koşut gelişme sağlayacak yolda birleştirme. [*ing.* Parallel editing; *Fr.* Montage parallèle].

~ **refleks**, *fizyol.* Çift organlarda bunlardan sadece bir tanesinin uyarılmasıyle meydana gelen refleks. *(Meselâ, sağ gözü bir ışık etkilerse, sol göz ışıktan korunduğu /yani karanlıkta kaldığı/ halde gözbebeği refleksi, hafif olsa bile, sol göz-*

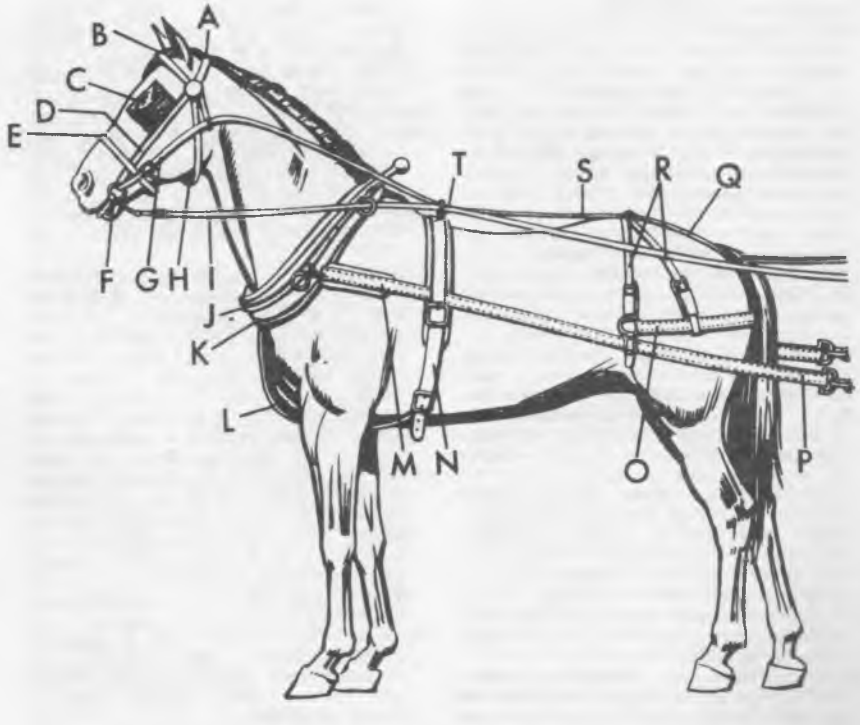

ŞEKİL: 327. — **KOŞUM. A.** Baş bağı *(başlık parçası).* **B.** Alın. **C.** Meşin gözlük. **D.** Yanak kayışı *(Yanak siperi).* **E.** Burun kayışı. **F.** Gem. **G.** Yanak yan kayışı. **H.** Boğaz kayışı. **I.** Dizgin. **J.** Hamut. **K.** Yaka. **L.** Martingal kayışı. **M.** Hamut kayışı. **N.** Kolan *(kuşak).* **O.** Yedek kolan. **P.** Hamut kayışı. **Q.** Kuskun. **R.** Kuskun kayışları. **S.** Kuskun. **T.** Dizgin halkası.

de de meydana gelir). [*ing.* Parallel reflex; *Fr.* Reflexe parallele].

koşutçuluk,-ğu, i. *fels.* Ruhsal ve bedensel olayların birbirlerini karşıladıkları ileri süren doktrinlerin genel adı. [*Osm.* Muvazat; *ing.* Parallelism; *Fr.* Parallelisme]. ☆ *Eşanl.* **paralelizm.**

koşutluk°,-ğu, i. § ❶ *fels.* Iki olaydaki gelişmelerde eşzamanlık ve andırış *(benzerlik)* bulunması; § ❷ *mat.* Iki çizginin koşut olması. [*Osm.* Muvazaat; *ing.* Parallelism; *Fr.* Parallélisme]; § ❸ *psik.* Sinirsel veya fizik olgularla psikolojik olguların birbirine «*koşut*» iki olgu dizisi meydana getirdiğini öne süren nazariye; bu nazariyeye göre bu iki dizinin birbiri üstünde hiç bir etkisi yoktur. *(Bu maddecilikle idealizm arasında yer alan bir çeşit felsefî ikiciliktir /düalizm/).* [*ing.* Parallelism; *Fr.* Parallélisme]; ☆ *Eşanl.* **paralellik;** ⊙ **ruhi ~,** *psik.* Telepati izlenimi veren ve birbiri yanında olan veya birbirine yakınlık duyan iki kişinin aynı anda aynı şeyleri düşünmeleri, duymaları ve dile getirmelerinden ibaret olgu. *(Bu olgu, birlikte yaşayan iki insanda çok sık görülür).* [*ing.* Psychic(al) parallelism; *Fr.* Parallelisme psychique].

kot,-tu, i. *Fr. cote.* § ❶ Bir dosya veya bir envanterdeki belgeleri bir hukuk veya ticaret kütüğünün sayfaları, bir kitaplıktaki kitapları v.b. sınıflandırmaya yarayan harf veya sayı; § ❷ *den.* Bir klas şirketi tarafından bir gemiye verilen ve bu geminin durumunu gösteren ilk sınıflandırma sembolü; § ❸ *tekn.* Bir desen üzerinde bir boyut gösteren sayı. ☆ *Eşanl.* **yükselti;** ⊙ **nominal ~,** *tekn.* Yapılacak bir parça için, inceleme bürosu tarafından daha önce belirtilen boyut. [*Fr.* Cote nominale].

Kot, öz. i. *dilb.* Yenisey'de konuşulan Sibirya dili. ◘ **Yeniseyce.**

kota, i. *It. Quota* < *Lat.* § ❶ *tic.* Ayrılan bir para ile alınacak malın çeşidini ve her çeşidin oranını gösteren liste. [*Ing.* Quota; *Fr.* Quote-part; quotite]; § ❷ Eski Türklerin kutsal saydıkları hörgüçlü bir cins öküz olup kuyruğundan tuğ yapılırdı. [*ing.* ve *Fr.* Byzon, bizon]; § ❸ *sin.* Bazı ülkelerde, sinemaların belirli bir süre için oynatmaları zorunlu yerli filim sayısının yabancı filimlere oranı. [*ing.* Quota; *Fr.* Taux de contingentement]; § ❹ Yüzdelik, pay listesi, kontenjan: *İthalât kotası.* [*ing.* ve *Fr.* Quota]; ⊙ **at yarışlarında ~ komisyoncusu,** *atç.* Hipodromlarda resmen görevli memur. *(Atların menşeleri, başlangıçtan itibaren geçirdiği safhalarıyle aldığı sonuçlar ve formları tespit etmekle görevlidir).* ⊙ **satış ~ sı,** *tic.* Bir temsilcinin, bir acentenin, bir satış servisinin, bir bölgede veya belirli br müşteri topluluğunda gerçekleştirilmesi gereken işlem hacmi. [*Ing.* Sale quota; *Fr.* Quota de vente].

~ yoluyle sondaj, *psik.* Sorguya çekilecek kişilerin örneklenmesinin, rastlantısal bir metoda göre değil de incelenen tüm grupun rasyonel bir indirgenmesinden başlanarak gerçekleştirildiği sondaj. *(Bu sondajı gerçekleştirmek için şu şekilde hareket edilir: sorguya çekilecek grupun bir istatistik dökümü yapılır, mevcut istatistiklerden veya daha önce yapılmış anketlerden yararlanılarak çeşitli dağılımlar, meselâ erkek ve kadınların yüzdesi, yaşların yüzdesi, sosyal-meslekî ve coğrafî dağılımların yüzdesi hakkında bilgi edinilir. Böylece incelenecek topluluğun küçük bir görüntüsü elde edilmiş olur).* [*Fr.* Sondage par quota].

Kota'lar, ç. öz. i. *etn.* Güney Hindistan'da halk. Dravid dinine bağlıdır. **Nilgiri'ler** de yaşarlar. Tarımla uğraşır ve toprağın sahibi saydıkları Toda'lara ürünlerinden pay verirler. Giyecek olarak içine büründükleri uzun bir kumaş parçası kullanırlar. [*ing.* ve *Fr.* Kotas].

kotanjant,-tı, i. *Fr. cotangente.* § ❶ *ikt.* Bir malın, alım-satım veya dağıtım içinde ilgililerin her birine düşen pay ölçüsü.

KOTANJANT

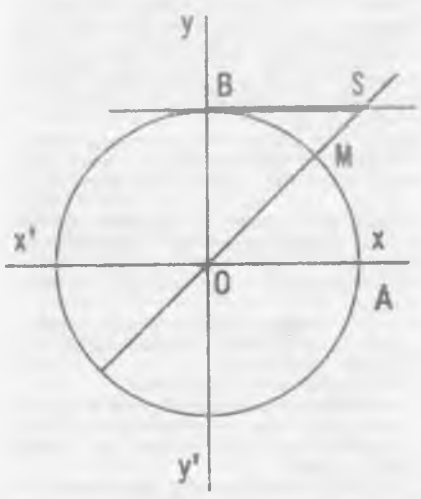

[*Osm.* Tamâm-ı mümâs; *Ing.* Cotangent]; § ❷ *mat.* Tümler açısının tanjantı; trigonometrik çemberin *B* noktasındaki teğetiyle *AM* yayının ucundan geçen çapın kesişme noktasının *BS* apsisiyle gösterilir. *(Kotanjant /sembolü cotg/ tanjantın tersidir).* [*ing.* Cotangent].

kotarmak (-i), f. *h.d.* § ❶ Bosaltmak; § ❷ Yemeği pisirdikten sonra kaplara bölüştürmek: *Yemeği pişirip kotardı.* [*ing.* To dish up *(food),* to serve out; *Fr.* Distribuer, répartir]; § ❷ *mec.* Bir işi tamamlanmış hale getirmek; bitirmek, halletmek: *Bir işi kotarmadan başkasına girişmemeli;* ⊙ **pişirip ~,** *dey.* Işi tamamlayarak ortaya çıkarmak, her şeyi hazırlamak.

kotas, kotaz, i. *esk. T. kutas. esk.* § ❶ Bir sığır cinsi olan yak'ın tüyü. *(Atları süslemek için kullanılır).* [*ing.* Plume of yak's hair]; § ❷ Kadınların süs olarak kullandıkları bir çeşit başlık. [*ing.* Woman's turban]; § ❸ Bazı kuşakların baslarında bulunan ibik. § ❹ *zool. esk.* Tibet yöresinde yetişen uzun tüylü bir cins sığır. [ing. Yak]. ◘ **Yak.**

kotaz, i. ◘ **Kotas.**

kotec, i. (a) Ingiltere'de köşk ve villâ gibi kır evlerine verilen ad. (b) Birkaç odalı ve etrafı bahçe olan küçük sayfiye. [*ing.* ve *Fr.* Cottage].

koterit,-ti, i. *Fr. cotterite. min.* Sedefli bir kuvars çesidine verilen ad. [*ing.* Cotterite].

koterizasyon, i. *Fr. cautérisation.* ◘ **Dağlama.**

kotiledon, i. *Fr. cotyledon. bot.* § ❶ ◘ **Çenek**[1]; § ❷ *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Damkoruğugiller *(Crassulaceae)* familyasından etli bir bitki. Yaprakları karşılıklı veya ters durumda, yumurta seklinde veya hemen hemen silindirik veya köşelidir. Uç kimozları halinde bulunan çiçekleri yeşilimtrak, sarı veya kırmızıdır. Taç yaprakları embubî ve çanaktan çok uzundur. Bir Afrika ve Akdeniz bitkisidir. Seralar'da ve taş bahçelerinde kendisine yer verilir. [*Lat. Cotyledon umbilicus; Ing.* Navelwort, pennywort; *Fr.* Cotylédon]; § ❸ *anat.* Plasentanın döl yatağı yüzeyinin herhangi bir alt bölümü. [*Osm.* Fulka; *Lat. ve ing. Cotyledon; Fr,* Cotylédon].

kotiloid, s. *Fr. cotyloïde. anat.* ve *zool.* Hokka gibi, hokkamsı. [*ing.* Cotyloid].

~ çukur, *anat.* Hokka şeklinde kalçakemiği çukuru. [*Ing.* Cotyloid cavity; *Fr.* Cavite cotyloïde].

kotilozor'lar, ç. i. *Fr. cotylosauriens* < *Yun. kotyle,* oyun nesne + *saura,* kertenkele. *jeol.* Permiyen tabakalarda fosil halinde bulunan ve bazı özellikleriyle *(döşeli, kemik damlı, şakak çukursuz kafatası; içinde daimî sırtipi bulunan omurlar; kısa bodur bacaklar)* zırhbaşlı kurbağaları andıran iri başlı ilkel sürüngenler takımı. *(Başlıca cinsleri: seymouria, pareiasaurus, elginia, diadectes).* [*Lat.* ve *ing. Cotylosauria; Fr.* Lotylosauriens].

kotin, i. *ing. coating. dok.* Çözgü ve atkısı karde yün ipliği olan ve ilk defa Ingiltere'de dokunan bir cins flanel kumaş. [*Fr.* Coating].

kotinga, i. *zool.* Kontingagiller *(Cotingidae)* familyasından, Ardıç kuşu büyüklüğünde kuş cinsi. Türüne göre gözalıcı renkleri vardır; çoğu zaman parlak mavi, morumsu veya kırmızı olur; Amerika'nın tropikal bölgelerinde yaşar. [*Lat., ing.* ve *Fr. Cotinga*].

kotingagiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Bağırgangiller *(Clamatores)* üst familyasına giren bir familyası. Tüyleri yumusak ve güzel renklidir. Gagaları büyük ve ucu kancalıdır. Kanatları uzun ve sivri olur. Amerika'nın tropikal bölgelerinde yasarlar. 105 kadar türü vardır. Şarap rengi **kotinga** *(Xipholena pompadora),* nar çiçeği kotinga *(Rupicola rupicola),* iyi bilinirler. [*Lat.* ve *ing. Cotingidae; Fr.* Cotingides].

kotip, i. *Fr. cotype. biy.* Bir türün örnek tipinin bulunduğu yerde devşirilmis bireyleri belirten terim.

kotiyon, i. *Fr. cotillon.* § ❶ Kâğıttan yapılmış şapka, konfeti serpantin gibi balolarda neşelenmek veya eğlenmek için kullanılan çeşitli araçların genel adı. [*ing.* Souvenir*(given away at public dance)*]; § ❷ *müz.* Dans ederken, dört veya sekiz kişi tarafından halka olarak yapılan figür. [*ing.* Cotill(i)on].

kotlama, i. Kotlamak. [*ing.* Quotation, quoting; *Fr.* Cotation]; ⊙ **fonksiyonel ~,** *tekn.* Çizilen parçanın işleyişi bakımından önemli kotları belirtmeye yarayan bir resmin kotlarını tespit etme usulü. [*ing.* Functional quotation; *Fr.* Cotation fonctionnelle]. ☆ *Eşanl.* **ölçülendirme.**

kotlamak (-i), f. § ❶ Bir harita veya taslaktaki noktaların kotlarını koymak. [*Osm.* Rakımlamak; *ing.* To put down references on (maps); *Fr.* Coter]. ☆ *Eşanl.* **yükseltisini ölçmek;** § ❷ *res.* Bir plan, bir kesit v.b. üzerinde, bu plân veya kesitin çeşitli elemanlarının verilen bir kıyaslama düzeyine oranlanan boyutlarını rakamlarla göstermek. *(Üzerinde bu işaretler bulunan mimarî plânlara kotlu plân denilir).* [*ing.* To mark the dimensions on; *Fr.* Corter].

kotle, s. *Fr. côtelé,-ée. (kumaş hk.)* Dilimli.

kotlet,-ti, i. *Fr. côtelette.* ◘ **Pirzola.**

kotlet-pane, b. i. *Fr. côtelette-pané, mutf.* Galeta ununa bulanarak kızartılan pirzola veya bifteğe verilen ad.

kotlin, i. *Fr. côteline. dok.* Birbirine yaklaşık dik rigalarla dokunmus pamuklu kumas.

koto, i. *müz.* 673'te imparator Tommu zamanında Çin'den Japonya'ya sokulan çalgı. [*ing.* ve *Fr.* Koto].

koton, i. *Ar. kutu* < *Fr. coton, cotonne.* § ❶ Pamuk. [*ing.* Cotton]; § ❷ Yünlü kumas. [*ing.* Woolen cloth; *Fr.* étoffe de laine].

~ idrofil, *tıp.* Eczalı pamuk.

~ kordone, *dok.* Genellikle dikiş veya nakış ipliği olarak kullanılan, tek kat bükümlerinin ters yönünde bükülmüş pamuk ipliği.

koton-perle /kotonper:le/, b i. *Fr. coton perlé.* Ibrişim gibi parlak ve kalınca bir cins pamuk ipliği.

kotra /kot:ra/, i. *Ing. cut* > *cutter.* § ❶ *den.* Çoğu bir direkli, rondalı ince ve hafif spor yelkenlisi. *(Bir ana yelken, bir flok ve bir trinketten ibarettir).* [*ing.* Cutter; *Fr.* Cotre]; § ❷ *hayvanc.* Istanbul'daki Karaağaç mezbahasının kurulmasından önce, Uzunçayır *(Anadolu yakası),* Okmeydanı *(Rumeli yakası)* ve Sinanpaşa ağıllarına kasaplar ve celepler tarafından verilen ad. *(Satış zamanlarında kasaplar kotradan hayvan satın alırlardı. Buradaki alışverişler net at ağırlığı üstünden yapılırdı. Kasaplar satın aldıkları hayvanları dükkânlarının arkasındaki özel kesim yer-*

lerinde keserlerdi); ⊙ **barmoda armalı** ~, *den.* ◘ **Barmoda.**

koturn, i. *tiy.* Antik oyunlarda uzaktan da görülebilmek için oyuncuların ayaklarına giydikleri yüksek tabanlı nalın veya ayakkabı.

kotünit,-ti, i. *Fr. cotunnite (Cotugno'nun adından) min.* Formülü Pb Cl_2 olan doğal kurşun klorür. [*ing.* Cotunnite].

kotyle, i. *Yun. metrol.* Sıvıları ve katıları ölçmekte kullanılan 0.273 litre değerindeki eski Yunan sığa ölçüsü. *Kotyle, ksestes'in yarısı değerindedir).* [*ing.* ve *Fr.* Cotyle].

kov, koğ, i. *esk. T. h. d.* Yerip çekiştirme. [*ing.* Tittle-tattle, scandal, gossip].

~ **etmek,** Çekiştirmek. [*ing.* To criticise maliciously, to backbite; *Fr.* Médire de *(qn),* débiner *(qn)*].

Kova, öz. i. *astr.* Zodyakta Oğlak ile Balık burçları arasında bulunan bir burç. Çok parlak yıldızı olmayan ve belli bir şekil göstermeyen burçlar kuşağı takımyıldızlarından birinin adı; sembolik şekilli eski gök haritalarında iki uzun kulplu bir testiden *(amfora)* akan su ile gösteriliyordu. *(Bu takımyıldızın eski latince adı Amphora'dır).* - Hipparkhos zamanında aynı adlı takımyıldızın burçlar kuşağındaki on birinci işareti. Bugün, ilim noktalarının gerilemesi sonucu, bu burcun yerinde Oğlak takımyıldızı bulunur. Güneş Kova burcunu 20 Ocak'tan 20 Şubat'a kadar geçer ve sonra Balıklar burcuna girer. [*Osm.* Burc-ı delv; *Lat.* ve *İng. Aquarius; waterbearer; Fr.* Verseau].

~ **burcu,** *astr.* ◘ **Kova.**

kova, i. *esk. T.* § ❶ Daha çok suyu veya sulu şeyleri içine koyup taşımaya veya kuyudan su çekmeye yarayan, üstünden kulplu kap. [*ing.* Bucket; *Fr.* Seau]. ◘ *ŞEKİL: 328* – **KOVALAR**; § ❷ *arg.* Beşlik, beş², ibnetor; § ❸ *atç.* Türk gemilerinde atların burnu üstüne gelen kayış; § ❹ *bayınd.* Kum v.b. nin içeri düşmesini engellemek üzere birtakım lâğım ağızlarına *(bacalarına v.b.)* yerleştirilen, gereğinde çıkartılabilir sepet; § ❺ *mad. oc.* Kuyu kazısı sırasında taşların yukarıya alınması ve işçilerin kuyu dibine indirilmesi için kullanılan, fıçıya benzer, çelikten yapılmış çok sağlam araç; halata asılı olarak kullanılır. § ❻ *saatç.* Silindirli esapmanda, her salınımda silindir çarkını bir diş atlatan kepçeyi taşıyan parça; § ❼ s. Bir kovanın alacağı miktar kadar. ⊙ **bahçe** ~ **sı,** *bahç.* ◘ **Bahçe;** ⊙ **baruthane** ~ **sı,** *pirotekn.* (a) Kara barut veya gühercile fabrikalarında kullanılan gerdel; (b) *(Geniş anlamda)* Baruthanelerde yapım sırasında maddelerin taşınmasına yarayan üstü açık kap; ⊙ **branda** ~, *den.* ◘ **Branda;** ⊙ **merdiven** ~ **sı,** *inş.* Bir merdiven yuvasının ortasında insa olunan ve üstüne basamakların uçları oturtulan duvarlara basamak duvarı denir. Eğer merdiven döner şekilde olursa bu duvar da onun şekline göre yapılır. [*ing.* Newel; *Fr.* Noyau].

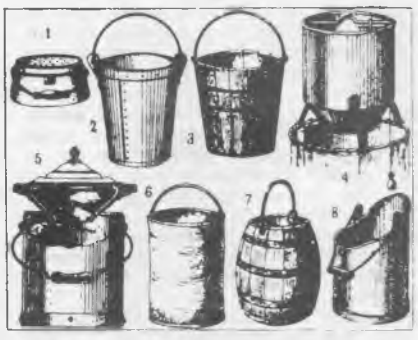

ŞEKİL: 328.– **KOVALAR.** 1. Balıkçı kovası; 2. Sac kova; 3. Tahta kova; 4. Duş kovası; 5. Hijyenik kova oturak; 6. Bez kova; 7. Kuyu kovası; 8. Kömür kovası.

kovalama, i. § ❶ Kaçan bir kimseyi veya uzaklaşan bir nesneyi yakalamağa uğraşma. [*ing.* Pursuing running after, chasing; *Fr.* Action de poursuivre]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Takip. [*ing.* Chase; *Fr.* Poursuite]; § ❸ Biribirini izleme; § ❹ *sin.* Hareketli filimlerin, özellikle serüven, kovboy ve komedi filmlerinin sık sık başvurduğu bir yol. Bir kimsenin ele geçirilmesi için izlenmesine dayanır. [*ing.* Chase; *Fr.* Poursuite].

~ **sahnesi,** *sin.* Kovalamanın büyük bir yer tuttuğu kovalama üzerine kurulan sahne. [*ing.* Chase scene; *Fr.* Scene de poursuite].

kovalamaca, i. *oyun.* Ebenin, yanına gizlice sokulup koluna vuranı kovalayıp yakalaması temeline dayanan bir çocuk oyunu. [*ing.* Game of tag; *Fr.* Poursuite].

kovalamak, (-i), f. § ❶ Kaçanın arkasından koşmak. [*ing.* To pursue, to run after, to chase; *Fr.* Poursuivre]; § ❷ Arkasına düşüp elde etmeye veya bir sonuca bağlamaya çalışmak; takip etmek, izlemek. [*ing.* To endeavor to obtain; *Fr.* Mettre à la porte]; ⊙ **birbirini** ~, *dey.* Birbiri ardından gelmek.

kovalanmak, nsz. f. Kovalamak eylemine konu olmak.

kovalans, i. *Fr. covalence. kim.* Kimyasal moleküllerin elektrovalansla ilgili görülmeyen kohezyonunu açıklamaya yarayan özel birleşme değeri. [*ing.* Covalence].

kovalent bağ, *kim.* ◘ **Kimyasal bağ.**

kovan, i. § ❶ *trm.* Arıların yuva edinmeleri için yapılan türlü şekildeki tahta veya sepet, sandık. [*ing.* Hive, beehive; *Fr.* Ruche]; § ❷ Fişeğin kapsol, barut ve kurşun taşıyan yuva kısmı. [*ing.* Cartridge case; shell case; *Fr.* Étui, douille]. § ❸ *tekn.* Bir âlete sap geçirilen delik, sap deliği. [*ing.* Socket]; § ❹ *arg.* ◘ **Beşlik beş²,** ibnetor. § ❺ *den.* Çubukların aşağı alınmış vaziyetlerinde armalarıyle birlikte yapacakları tazyikin kapeleyi zedelememesi için kuntura babafingo ve gabya kapelelerine kaplanmış bakır takviye levhaları; § ❻ *mek.* Bir tulumbada, içinde pistonun hareket ettiği parça. [*ing.* Sleeve, boss]; § ❼ *met.* Presten geçirilecek madenî parçaların yerleştirildiği silindir; § ❽ *sil.* (a) İçinde bir ateşli silâh mermisinin sevk barutu bulunan madenî kılıf. [*ing.* Case; *Fr.* Douille]; (b) Bazı süngülerin kabzasında bulunan ve süngüyü tüfek namlusuna takmaya yarayan yuvarlak oluk. [*ing.* Socket; *Fr.* Douille]; § ❾ *h.d.* Yayık olarak kullanılan içi oyulmuş, dip tarafı kapalı ağaç kütüğü; ⊙ **anahtar** ~ **ı,** *inş.* ◘ **Anahtar;** ⊙ **anasız** ~, Ana arıdan yoksun kalmış kovan'ın durumu; ⊙ **arı** ~ **ı,** *trm., bot.* ve *astr.* ◘ **Arı.** ⊙ **arı** ~ **(gibi),** *dey.* Çok kalabalık yer. Birçok kimsenin girip çıktığı işyeri v.b. ⊙ **arka köprü** ~ **ı,** *otom.* Arka köprünün, diferansiyelin her iki yanında yer alan ve tekerlek millerini kapatan geniş kısımlarından her biri. ⊙ **boru** ~ **ı,** *döş.* ◘ **Boru¹.** ⊙ **fenni** ~ İçine suni petek konan tahtadan yapılmış arı kovanı. ⊙ **fişek** ~ **ı,** *sil.* ◘ **Fişek.** ⊙ **göğüs** ~ **ı,** *patol.* Akciğer anfizemi'nde görülen göğüs kafesi şişkinliği. ⊙ **ışık** ~ **ı,** *inş.* ◘ **Işık.** ⊙ **kalb önü** ~ **ı,** *patol.* Bazı kalb genişlemelerinde kalb önü bölgesinde görülen şişkinlik. ⊙ **kemer** ~ **ı,** *mar.* ve *inş.* ◘ **Kemer.** ⊙ **torpil** ~ **ı,** *ask. den.* Bir torpil ile aynı çapta olan ve torpilin seçilen yöne atılmasına yarayan, madenden yapılmış kovan.

~ **çiçeği,** *bot.* Yüksükotunun çiçeği. [*ing.* Foxglove; *Fr.* Digitale].

~ **otu,** *bot.* ◘ **Yüksükotu.**

~ **resmi,** *tesk. tar.* Arıcılardan arı kovanları için alınan vergi. [*ing.* Tax on beehives].

~ **tırnağı,** *sil.* Ateş edildikten sonra fırlamayan bir kovanı mermi yatağından çekip almaya yarayan âlet.

~ **tonoz,** *mim.* Bir ucu ötekinden daha büyük olan beşik tonoz.

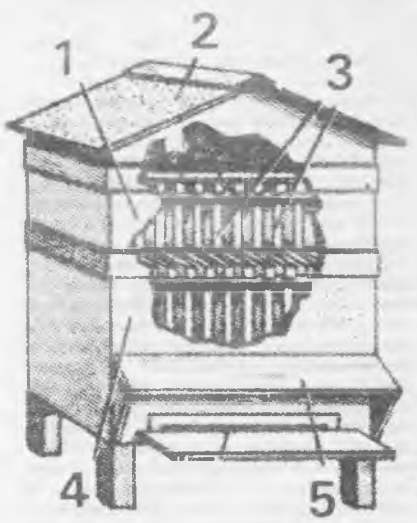

ŞEKİL: **KOVAN**: 1. Yükselme, kasnağı; 2. Çatı. 3. Çerçeveler. 4. Kovan gövdesi. 5. Giriş saçağı.

kovana, i. *anat.* Burun arka boşluğu. [*Osm.* Kam'ı; *Lat.* ve *ing. Choana; Fr.* Choane].

kovanlık,-ğı, i. Kovanların toplu olarak bulunduğu yer. ⊙ **arı kovanlığı,** *arıc.* Kovanların raflar üzerinde yan yana sıralandığı yer, sundurma.

kovaryans, i. *Fr. covariance. mat.* Vektör ve tansör hesabında bir vektörel uzayın taban değişmesi sırasında ortaya çıkan, aynı matrisle tanımlanmış bazı dönüşümlerin niteliği. [*ing.* Covariance].

☆ *Karş.* **kontrvaryans.**

kovaryant,-tı, i. *Fr. covariant. mant.* ⊙ **ikinci dereceden bir formun** ~ **ı,** *mat.* Çizgisel bir dönüşümde değişmeyen bu formun katsayılarıyle değişkenlerinin fonksiyonu. [*ing.* Covariant of a quadratic form; *Fr.* Covariant d'une forme quadratique].

kovboy, i. *ing. cowboy.* Amerika'da sığır çobanlarına verilen ad. [*Fr.* Cow-boy].

~ **filmi,** *sin.* Konusu A.B.D.'nin uzak batı *(Far-West)* bölgesinde geçen, çoğu kez at sırtında kovalamalarla dolu film. *(Serüven filimlerinin en tanınmış çeşitlerinden biri olan kowboy filmi, adı geçen bölgenin tarih olaylarından, folklorundan ve bu ikisine dayanılarak meydana getirilmiş edebiyat ürünlerinden yararlanır).* [*ing.* Western picture, western, horseopera; *Fr.* Film de cowboy, western].

~ **şarkısı (müziği),** *müz.* Kovboyların çalıp söyledikleri amerikan halk şarkılarına verilen ad.

kovcu, i. *esk. T. koğ.* veya *kov. h.d.* Yerip çekiştiren, dedikoducu. [*ing.* Informer, slanderer; *Fr.* Denonciateur,-euse, mouchard,-ardes, calomniateur,-trice].

kovculuk,-ğu, i. *h.d.* Dedikodu yapma, çekiştirme.

kovdurmak(-i), f. *esk. T. h.d.* Yerip çekiştirmek, kötülemek. [*ing.* To let be driven away or expelled to let dismiss or discharge; *Fr.* Faire chasser].

kovela, ◘ **Kovala.**

kovelin, kovelit, i. *Fr. covelline veya covellite. (Özel ad Covelli'den) min.* Doğal bakır sülfür CuS; çivit mavisi renginde billûrsu yapraklar halinde bulunur. [*ing.* Covelline, covellite].

kovelit,-ti, i. ◘ **Kovelin.**

koverkot,-tu, i. *ing. cover-coat.* Binicilikte ve avcılıkta giyilecek paltoluk kumas çeşidi. [*Fr.* Cover-coat].

kovit,-ti, i. *Fr. covite. (Arkansas'ta yer adı Magnet Cove'dan)* Nefetenli siyanit çeşidi. [*ing.* Covite].

kovlamak(-i), f. *esk. T. h.d.* Yerip çekiştirmek, kötülemek. [*ing.* To calumniate, to

denounce, to backbite; *Fr.* Calomnier, médire de *(qn)*].

kovma, i. Kovmak eylemi. [*Osm.* Tard; *Ing.* Expelling, expulsion; *Fr.* Action de chasser].

kovmak(-i), f. *esk. T.* § ❶ Sert veya küçük düşürücü sözlerle savmak: *Kapıdan kovsak, bacadan girer.* [*Osm.* Defetmek, tardetmek; *Ing.* To expel; *Fr.* Chasser]. § ❷ Bir yerden sürüp çıkarmak. [*Ing.* To drive away]. § ❸ *mec.* Işine son vermek, görevinden atmak, uzaklaştırmak: *Zihninizden kötü ihtimalleri kovunuz.* § ❹ Ortadan kaldırmak, varlığına son vermek. § ❺ *esk.* Arkasına düşmek, izlemek: *Işin arkasını kovalamak.*

kovucuk,-ğu, i. *bot.* Sekonder kalınlaşma yapan bitkilerde mantar tabakası üzerinde sürgendokunun kalınlaşmadığı yerlerde meydana gelen ve bitkinin solunumuna yardım eden küçük gözcüklere verilen ad. [*Ing.* Hollow, cavity; *Fr.* Creux]. ◘ *ŞEKİL: 505.* — **SÜRGÜN II.**

☆ *Eşanl.* **lentisel.**

kovucuklu, s. Kovucukları olan. [*Ing.* Cavernous, caverned; *Fr.* Caverneux,-euse]. ⊙ **bızırın ~ cisimleri**, *anat.* Bızırı meydana getiren iki dikilgen organ. [*Ing.* Cavernous body of clitoris; *Fr.* Corps caverneux du clitoris]. ⊙ **kamışın ~ cisimleri**, *anat.* Çatı dibinden başlayarak başçığın ucuna kadar kamışın içinde yer alan iki dikilgen organ. *(Kamışın büyük bir kısmı bunlardan ibarettir).* [*Ing.* Cavernous body of penis; *Fr.* Corps coverneux de la verge]. **~ sinüs**, *anat.* Kafatasının içinde yer alan ve türk eyerinin iki yanında bulunan toplardamar sinüsü. *(Iç şahdamarla birlikte birçok kafa siniri buradan geçer).* [*Ing.* Cavernous sinus; *Fr.* Sinus caverneux].

kovuk,-ğu, i. *esk. T.* § ❶ *biy.* ve *zool.* Bir şeyin som olmak gerekirken oyuk halde bulunan iç kısmı: *Ağaç kovuğu. Diş kovuğu.* [*Osm.* Cevf; *Ing.* Cavity, hollow; *Fr.* Creux, cavité]. ☆ *Eşanl.* **boşluk.** § ❷ *anat.* ◘ **Antrum.** § ❸ *balıkç.* Su kenarlarında akıntı ve dalgalarla meydana gelen ve iri balıkların sığınmasına elverişli olan oyuk. § ❹ *bot.* Bitkisel dokularda görülen doğal veya patolojik oyuk. [*Ing* Cavity; *Fr.* Caverne]. § ❺ *jeol.* Bir kayada minerallerle döşeli boşluk. § ❻ *patol.* (a) Bir organdaki yaralı küçük oyuk; (b) Bir organın, özellikle akciğerlerin içinde, bozulan ve boşalan madde kaybından dolayı meydana gelen boşluk. *(Akciğer kovuğu verem yarası şeklindeki apselerin deşilerek boşalması sonucu meydana gelir).* [*Osm.* Kehif; *Lat.* ve *Ing.* Caverna; *Fr.* Caverne]. § ❼ s.*bot.* Içinde boşluk bulunan *(bitki kısımları ve meyveler).* § ❽ s. Oyuğu olan: *Kovuk diş.*

kovuklu, s. Kovuğu olan, içi bos. [*Ing.* Having a hollow].

kovulma, i. *sosy.* Bir toplumun kendi kurallarına aykırı davranan yabancı kimseleri toplum dışına çıkarması. [*Ing.* ve *Fr.* Expulsion].

kovulmak, nsz. f. Kovmak işine konu olmak, kaba sözlerle uzaklaştırılmak, atılmak. [*Ing.* To be expelled; *Fr.* Etre chassé].

kovumsamak(-i), f. Birini dolaylı bir biçimde kovar gibi yapmak.

kovuntu, i. Kovulmus kimse. [*Osm.* Matrut; *Ing.* Chased; *Fr.* Chasé,-ée].

kovuş[1], i. < *kovmak.* § ❶ Kovmak eylemi veya tarzı. [*Ing.* Act of dismissing; *Fr.* Action de chasser]. § ❷ *den.* Genellikle dört köşe yontulmuş uzun seren.

kovuş[2], i. ◘ **Koğuş.**

kovuşturma*, i. § ❶ Kovuşturmak eylemi. [*Osm* Takibat‡ *ing.* Persecution; *Fr.* Poursuite]. § ❷ Suçu bildirilen biri hakkında yapılan soruşturma ve araştırma. [*Osm.* Tahkikat; *Ing.* Legal proceedings; *Fr.* Diligence]. § ❸ *huk.* Iddia makamının, şüphesinin kuvvetlenmesi ve belli bir kimseye isnat yapabilecek duruma gelmesiyle başlayan, bu şüphenin yenilmesi ve yerini belliliğe terketmesine kadar süren faaliyet. [*Ing.* Legal proceedings, prosecution; *Fr.* Poursuites judiciaire].

kovuşturmak*(-i), f. Arkasına düşmek, kovalamak. [*Osm.* Takip etmek; *ing.* To prosecute; *Fr.* Poursuivre].

koy, i. *esk. T.* Küçük ve az kapalı körfez, karanın içine girmiş, ufak deniz parçası. [*Ing.* Small bay or inlet; *Fr.* Baie, anse]. ⊙ **~ lu kıyı**, *coğr.* Küçük küçük girinti çıkıntıları bulunan kıyılar. [*Osm.* Muavvec sâhil; *ing.* Embayed coast; *Fr.* Côte à baies]. ⊙ **açık ~**, *den.* ◘ **Açık**[2].

~ çıbanı, *paraz.* Koy çıbanı kamçılısından ileri gelen, deriye yerleşip, sırasında süregenleşerek, çirkin yumrular ve yaralarla tanınan sıcak ülkeler hastalığı; sakızcı çıbanı. [*Lat. Leishmaniosis tropica; Ing.* Oriental sore; *Fr.* Leishmaniose cutanée, bouton d'Alep, bouton d'orient, clou de Biskra].

~ çıbanı kamçılısı, *paraz. Trypanosomatidae* familyasından Amerika'nın sıcak, ormanlık ve yağışlı kesimlerinde, başkonakçı olarak çeşitli yaban hayvanlarını seçen, ayrıca insanlarla köpeklere de yerleşebilen bir hücreli hayvan. [*Lat. Leishmania tropica mexicana*].

koyacak,-ğı, i. < *koymak.* Içine şunu bunu koymaya yarayan şey: *Dolap, sandık, sepet, tabak, bardak, kafes, kutu birer koyacaktır.*

koyak*,-ğı, i. *h.d. jeol.* Karalarda, akarsu aşındırmasıyle biçiminl almış bir yöne doğru eğilimli uzunluğuna çukurluk. [*Osm.* Vadi; *Ing.* Valley; *Fr.* Vallée].

~ aklanı, *jeol.* ◘ **Koyak yamacı.**

~ buzulu, *jeol.* Koyak boyunca devinen buzul. [*Osm.* Vadi cümûdiyesi; *Ing.* Valley glacier; *Fr.* Glacier de vallée].

~ kaynağı, *jeol.* Koyak aklanlarında, su tablasının yüzeye çöktüğü yerde bulunan kaynak. [*Osm.* Vadi menbaı; *Ing.* Valley spring; *Fr.* Source de vallée].

~ tabanı, *jeol.* Koyak yamaçları arasındaki lığ ovası. [*Ing.* Valley floor; *Fr.* Plaine alluviale d'une rivière].

~ yamacı, *jeol.* Koyağın iki yakasındaki eğik tepeler. [*Ing.* Valley wall; *Fr.* Versant d'une vallée].

koyar, i. *h.d.* Iki akarsuyun birbirine karıştığı, birleştiği yer. [*Osm.* Mülteka; *Ing.* Confluence of two streams; *Fr.* Jonction de deux rivières].

Koybal'lar, ç. öz. i. *etn.* Türk boylarından biri. Ute ve Abakan ırmakları boylarında yasarlar. Yenisey Ostyak'ları ile karışmış durumdadırlar; 2 000 nüf. Ağızları, sagay ve kaç ağızı grupuna girer.

☆ *Eşanl.* **Tuba'lar.**

Koyeri'ler, ç. öz. i. *etn.* Fildişi Kıyısı'nda, kru halkları grupundan zenci halk. [*ing.* ve *Fr.* Koyeris].

koymak, **komak**(-i, -e), f. *esk. T. kodmak.* § ❶ Bir şeyi darca veya yanları kapalı bir yere iletip bırakmak: *Kâğıdı cebine koydu. Çamaşırları sandığa mı koydunuz?* [*Ing.* To put, to place, to set; *Fr.* Mettre, poser]. § ❷ Bir kimseye bir yerde iş vermek: *Her yana nöbetçi komuşlar. Bu işe kimi koyacağız?.* [*Ing.* To place; *Fr.* Placer]. § ❸ Yerleştirmek. *Şuraya sedir koymalı. Şu köşeye bir masa koyalım.* [*Ing.* To establish; *Fr.* Établir]. § ❹ Bırakmak: *Içeri kimseyi koymayın. Kitabı bütün gün elinden komadı. Beni aç kodular.* [*Ing.* To allow, to permit; *Fr.* Permettre]. § ❺ Katmak; eklemek: *Yemeğe biber koy. Yemeğe tuz koymak.* [*Ing.* To add; *Fr.* Ajouter]. § ❻ *(imza, tarih, adres)* Yazmak: *Mektuba tarih koydun mu?.* [*Ing.* To put; *Fr.* Consigner]. § ❼ *mec.* Derinden etkilemek, dokunmak: *Bu söz ona çok koymuş.* [*ing.* To touch, to affect, to afflict, to impress; *Fr.* Toucher]. § ❽ Terketmek: *Seni komam ellere..* [*Ing.* To let go, to leave, to abandon; *Fr.* Laisser, abandonner]. § ❾ Bir yiyeceği pişmek üzere hazırlamak: *Yemeği ateşe koydu.* § ❿ Feda etmek, vermek. § ⓫ *mat.* (a) Bir değeri tespit etmek, bir rastlantıyı seçmek; (b) Varsaymak, önermek: Meselâ, *x=5koyalım.* § ⓬ *matb.* Bir şeyi başka bir şeyin arasına koymak: *Bir metnin arasına bir cümle, bir hesaba bir madde, bir listenin icine bir ad koymak.* ⊙ **koduğum yerde otluyor**, *tkz.* Uzun zamandan beri hiç bir ilerleyiş göstermeyenler hakkında söylenir. ⊙ **kodunsa bul**, *dey.* Arandığı halde bulunamayan şeyler ve ustalıkla bir yerden kaçan kimseler için söylenir. ⊙ **koy avucuma, koyayım avucuna**, *at.* Bize yardımda bulunan, yarar sağlayan kisiye biz de yardımda bulunur, yarar sağlarız. ⊙ **koyma akıl, akıl olmaz (cepten düşer), sokma akıl sekiz adım gider)**, *at.* Aklı olmayan kişi, başkasının verdiği akıl ile iş göremez. Önce bir şeyler yapmaya başlasa da arkasını getiremez. ⊙ **ad ~**, *dey.* Isim vermek. [*Ing.* To name; *Fr.* Nommer]. ⊙ **baş ~**, *dey.* ◘ **Baş.** ⊙ **boş ~**, *den.* ◘ **Boş.** ⊙ **karşı ~**, *dey.* ◘ **Karşı.** ⊙ **meydana ~**, *dey.* Ortaya çıkarmak, açıklamak. ⊙ **yerine ~**, *dey.* Kabul etmek, bir tutmak, saymak. ⊙ **yoluna ~**, *dey.* Halletmek, düzeltmek. [*Ing.* To put right, to set a business going; *Fr.* Arranger, mettre en bonne ordre].

koyote, i. *Fr. coyote. dok.* (a) Filipin adalarında yetişen tarçın renginde pamuk. *(Bilinen renkli pamuk türleri arasında en koyu renkli olanı, Beyazlatması ayrı bir özen gerektirir; bu yüzden, dokumacılıkta, olduğu gibi kullanılması istenir).* [*Ing.* Coyote]; (b) Bu pamuklu dokunmuş kumaş. *(Bu kumaş, düz dokulu, çapraz, çerkez kumaşına benzeyen, sık ve yelken bezi kadar sağlam bir kumaştır).* [*Ing.* Coyote].

koyu, s. *esk. T.* § ❶ Akışkanlığı az olan: *Koyu pekmez. Koyu süt.* [*Osm.* Kesif, galiz; *Ing.* Thick, dense; *Fr.* visqueux,-euse, épais, filant,-ante]. ☆ *Karş.* **sulu.** § ❷ Karanlığa kaçan *(renk): Koyu kırmızı. Koyu yeşil.* [*Ing.* Deep, dark; *Fr.* Foncé]. § ❸ *mec. (Kimi nitelikler hk.)* Aşırı, müfrit: *Koyu sofu. Koyu inkılâpçı. Koyu devrimci. Koyu gerici.* [*Ing.* Forvent, extreme; *Fr.* Extrême]. § ❹ Derin hararetli: *Koyu muhabbet. Koyu münakaşa.* § ❺ Gerçek, hakikî, katıksız, saf: *Koyu Müslüman.* [*Ing.* True, genuine; *Fr.* Orthodoxe, strict]. § ❻ i. Daha yoğun olan şey: *Kumaşların koyusu açığı bir arada.* § ❼ *mec.* Aşırı hareketli kimse veya şey: *Kavganın koyusunu seyrettik.* ⊙ **açık ~**, *res.* ◘ **Açık**[2].

~ piton, *zool.* ◘ **Piton.**

~ renk, Işıklı ve açık olmayan karanlık ve yoğun renk. [*Ing.* Dark (deep) colour; *Fr.* Couleur foncé, sombre].

koyu koyu, z. § ❶ Çok koyu, iyice koyulaşmış. § ❷ *mec.* Çok aşırı derecede.

~ ~ (kara kara) düşünmek, *dey.* ◘ **Kara** *(kara kara).*

koyulaşmak, nsz. f. § ❶ *(renk hk.)* Koyu hale gelmek: *Çocuk büyüdükçe saçları koyulaşıyor.* [*Ing.* To become dark; *Fr.* Devenir foncé, brunir]. § ❷ *(sıvı hk.)* Suyu azalmak, daha kalın, yoğun hale gelmek: *Mürekkep koyulaştı.* [*Ing.* To become thick; *Fr.* S'épaisser]. § ❸ *mec.* Derinleşmek: *Sohbet gitgide koyulaştı.*

koyulaştırıcı, i. § ❶ Yapışkanlığı arttırmak ve koyulaştırmak için boya veya vernikle karıştırılan madde. [*ing.* Intensifier, thickener; *Fr.* Renforçateur]. § ❷ *dok.* Kumaşlara resim, desen basma işlerinde karışım veya katı halde kullanılan ve boyanın kumaşa intibakını kolaylaştıran koloidal madde: *Başlıca koyulaştırıcılar kitreyle hazırlanır.*

koyulaştırma, i. § ❶ Koyulaştırmak eylemi. [*Ing.* Thickening, deepening; *Fr.* Action de rendre épais ou foncé]. § ❷ *sin.* Iyi bir görüntü veremeyecek kadar zayıf olan bir filim parçasının kimyasal işlemlerle kuvvetlendirilmesi işi.

koyulaştırmak(-i), f. Koyu hale sokmak. [*Ing.* To thicken, to deepen, to make darker or thicker; *Fr.* Rendre épais, rendre plus foncé].

koyulatmak, koyultmak, geçl. f. § ❶ *(sıvı hk.)* Sululuğunu azaltmak. [*Ing.* To thicken, to make thick]. § ❷ *(renk hk.)* Yoğun hale getirmek: *Rengi koyulatmak.* [*Ing.* To make deep *(color)*, to deepen in color].

koyulmak(-e), f. § ● Koymak işine konu olmak. § ❷ Girişmek, başlamak, teşebbüs etmek. [*Ing.*To start, set out; *Fr.* Commencer, entreprendre]. ☆ *Karş.* **pasif kalmak, gayri faal olmak.** § ❸ nsz. Koyulaşmak. [*Ing.* To become dense; *Fr.* Devenir dense]. ◉ **yola ~ (çıkmak)**, *dey.* Gitmeye hazırlanmak veya gitmek.

koyultmaç,-cı, i. Koyulaştırılmış sıvı, sütü koyulaştırarak yapılan bir çeşit tatlı.

koyuluk,-ğu, i. Koyu olma hali: *Pekmezin koyuluğu. Kırmızının koyuluğu.* [*Osm.* Kesafet. [*Ing.* Thickness, density *(of a fluid)*, depth *(of color)*, extremity; *Fr.* état plus ou moins épais d'un liquide, densite, etat d'une couleur foncée].

koyum, s. ve i. Bir tezle ilgili olan.
~ **yargısı**, Filozof *Fichte*'ye göre, bir nesneyi kendi varlığı içinde, diğer nesnelere bağlamaksızın ortaya koyan yargıdır. (Örnek: *genişlemiş anlamıyle «ben varım» yargısı böyledir. Koyum yargısı, aslında düşüncenin mutlak tutumuna karşılıktır).*

koyun[1], i. *esk.T.*§ ● *zool.* Boynuzlugiller*(Bovidae)* familyasına giren bir cins. Gevişgetiren küçükbaş hayvanların en önemlisidir. Başı gövdesine göre ufak, bacakları ince, postu sık ve uzun tüylüdür. Boynu ve kuyruk şekli türlere göre çok değişiktir. En yaygın türü **evcil koyun**'dur. Eti, sütü, derisi ve yapağısı için yetiştirilir. Türkiye'de yetiştirilen başlıca koyun ırkları **karaman, dağlıç, kıvırcık** ve **merinos**'tur. Bunlardan başka mahallî bazı ırklar daha vardır: **sakız karakaya, tuj, çandır, karagül, ivesi, imroz.** Erkeğine koç, yaşlı dişisine **marya**, yavrusuna **kuzu**, bir yaşındakine **toklu**, iki yaşındakine **şişek** denir. [*Osm.* Ganem; *Lat. Ovis; Ing.* Sheep; *Fr.* Mouton]. ◘ *ŞEKİL: 380* ◘ **MEMELİ HAYVANLAR II**; *ŞEKİL: 329* ve *330* ◘ **KOYUN IRKLARI**. § ● *mec.* Çok yumuşak huylu ve bön adam; kendisini idareden âciz kimse. [*Ing.* Mutton; *Fr.* Mouton]. § ● *cimn.* Atlama aracı olarak kullanılan beygirin küçültülmüş biçimi. [*Ing* Buck (leapfrog); *Fr.* Mouton]. ◉ ~ **un bulunmadığı yerde, keçiye abdurrahman çelebi derler**, *at.* Bir şeyin çok değerlisi ele geçmezse az değerlisi itibar kazanır. ◉ ~ **un bulunmadığı yerde, keçiye Abdurrahman Çelebi derler**, *at.* Bir şeyin iyisi yoksa kötüsü itibarda olur. ◉ ~ **nun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler**, İstenilen nitelikte şey bulunamayınca onun daha düşük nitelikte olanına da razı olunur. [*Ing.* If the best is not at hand, the second-best will do; *Fr.* Au rayaume des aveugles, les borgnes sont rois]. ◉ ~ **u yüze yetir, el onu bine yetirir.** *at.* El bir olayı abartarak söyler, Yüz kazanan bin diye anlatır. ◉ **Bask** ~ **u**, *zool.* Aşağı Pirene'lerde sütü için yetiştirilen dayanıklı koyun ırkı olup, sütünden *Roque fort (Roktor)* peyniri yapılır. [*Ing.* Basque sheep; *Fr.* Rare basquaise]. ◉ **bozkır** ~ **u**, *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir memeli türü. Tibet'ten Asya'ya yayılmıştır. [*Lat. Ovis vignei; Ing.* Red sheep; *Fr.* Urial]. ◉ **Danimarka** ~ **u**, *zool.* 0.75-0.80 sm. boyunda, kuvvetli, uzun bacaklı, ince tüylü, iyi yavru yapan bir koyun ırkı. [*Ing.* Danish sheep; *Fr.* Mouton Danois]. ◉ **evcil** ~, *zool.* Çift parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının Boynuzluguiller *(Bovidae)* familyasından birmemeli türü. Tıknaz, sağlam yapılı, çevik olmayan bir hayvan olup, eti, derisi ve tüyü için yetiştirilir. Çok çeşitleri vardır. Bütün dünyaya yayılmıştır. [*Osm.* Ehlî koyun; *Lat. Ovis aries; Ing.* Domestic sheep; *Fr.* Mouton domestique]. ◉ **Hampshire** ~ **u**, ◘ **Hampshire**. ◉ **Kanada** ~ **u**, *zool.* Çiftparmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından argaliye benzeyen yabanî koyun. Yüksekliği 80 sm. Boynuzludur. Orta ve Kuzey Amerika'da Arizona ile İngiliz kolombiyası arasında ve Kuzey Asya'da dağlık yerlerde yaşar. [*Lat. Ovis canadensis; ing.* Bighorn (sheep); *Fr.* Mouflon du Canada, bighorn]. ◉ **tanrıdağ** ~ **u**, *zool.* Çift parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 200, yüksekliği 120 sm. Boynuzları çok uzundur. Sırtı kırçıl esmer, karnı beyaz olur. Orta ve ön Asya'da dağlarda yaşar. [*Lat. Ovis ammon poli; Ing.* Marco Polo's sheep; *Fr.* Mouflon de Marco Polo]. ◉ **yeleli** ~, *zool.* ◘ **Yelelikoyun**.
~ **akciğer kılkurdu**, *paraz.* ◘ **Akciğer iplikkurdu**.
~ **atlaması**, *binic.* ◘ **Atlama**.
~ **ayak biti**, *zool.* ve *paraz. Hematopinidae* familyasından koyunların yapağısız yerlerinde, özellikle bacak ve ayak bölgesinde yaşayan sokucu bit. *(Bandırma merinos koyunlarında rastlanmıştır).* [*Lat. Linognathus pedalis; Ing.* Sheep foot louse].
~ **bakışlı**, *dey.* Budalaca, şaşkın, bön bakışlı. [*Ing.* Silly, simpleton *(in look)*].
~ **can derdinde, kasap yağ derdinde**, *at.* ◘ **Keçiye can kaygısı...**
~ **başlı (beyinli)**, *dey.* Aptal, budala, aklı ermez. [*Ing.* Stupid; *Fr.* Stupide].
~ **biti**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Koyunbiti**.
~ **burun sineği**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Sinek**.
~ **cüce ipliksolucanı**, *paraz.* En çok 6 mm. boyunda olup, kalınlığı 60 mikronu geçmeyen ve başta koyun olmak üzere, keçi, sığır, domuz, tavşan, tilki incebağırsağında asalaklanan minik solucan. *(Türkiye'de yaygındır).* [*Lat. Strongyloides papillosus*].
~ **çiçeği**, *vet.* ◘ **Çalık**.
~ **dede**, *dey.* Aptal, alık. [*Ing.* Fool; *Fr.* Imbecile, idiot].
~ **derisi**, *matb.* Çiftçilikte çok kullanılan, çok iyi olmamakla beraber ucuz olan bir nevi deridir. [*Fr.* Peau de mouton].
~ **emini**, *teşk. tar.* Koyun vergilerini toplamakla görevli kimse. [*Ing.* Receiver general of the sheep tax].
~ **gibi**, *dey.* Bön, budala. [*Ing.* Stupid, simpleton; *Fr.* Stupide, nigaud,-aude].
~ **gözü**, *bot.* ◘ **Koyungözü**.
~ **kancalı solucan**, *paraz.* Koyunların ve gevişgetiren başka hayvanların bağırsaklarında asalaklanan kırmızımsı açık sarı solucan. [*Lat. Bunostomum trigonocephalum*].
~ **kaval dinler gibi dinlemek**, *dey.* Bakışlarını konuşandan ayırmayarak, fakat hiç bir şey anlamadan dinlemek. [*Ing.* Listening without understanding; *Fr.* Écouter sans rien comprendre].
~ **kenesi**, *zool.* ◘ **Kene**.
~ **kırbaçsolucanı**, *paraz.* Yuvarlaksolucanlar *(Aschelminthes)* sınıfının, İpliksolucanları *(Nematodes)* takımının, Kırbaçsolucanıgiller *(Trichuridae)* familyasından olup, gevişgetirenlerin kör ve kalın bağırsaklarında yaşayan, gelişmesi arakonakçısız solucan. [*Lat. Trichuris ovis*].
~ **larva sineği**, *zool.* ◘ **Sinek**.
~ **sıçrayışı**, *atç.* Atın sırtını kamburlaştırarak ve dört ayağını birbirlerine mümkün olduğu kadar yaklaştırarak yaptığı sert sıçramalar. *(Genellikle binicisini düşürmek için yapar. Amerika'da atın karnının altına konan bazı kayışlarla bu sıçramalar sunî olarak yaptırılır).*
~ **sırtı kaya**, *jeom.* Buzul rendelemesi sonucunda yıpranan ve cilâlanan dışbükeysel kaya. [*Fr.* Roche moutonnee].
~ **sinekbiti**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Koyunkenesi**.
~ **şeridi**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Koyunşeridi**.
~ **şeridi hastalığı**, *paraz.* ◘ **Koyunşeridi**.
~ **yatırma**, *zoot.* Toprağı koyun dışkısıyle gübreleme yöntemi. [*Ing.* Folding; *Fr.* Parcage].
~ **yılı**, *takvim. esk.* Türklerin on ikili hayvan takviminde sekizinci yıla verilen ad. [*Ing.* The year of the sheep, the eight year in the old Turkish cycle of years].

koyun[2],-**ynu**, i. *esk. T.* § ● Vücutta, göğüsle giysi arası: *Kesesini koynunda taşır.* [*Ing.* Bosom, breast; *Fr.* Sein]. ◘ *ŞEKİL: 16.—* **İNSAN ANATOMİSİ**; § ● *(Yatmakta iken)* Kollar arası veya yatak, kucak: *Annesi çocuğunu koynuna aldı, ayrı yatak yaptırmadı;* § ● *mec.* Koruyucu ve şefkatli çevre: *Hepimiz bu yurdun koynunda yetiştik. Meğer koynumuzda yılan besliyormuşuz;* ◉ **koynuna girmek** *(birinin), mec.* Biriyle yatıp sevişmek. [*Ing.* To go to bed with someone]; ◉ **koynunda yılan beslemek**, *dey.* Bir yakınından ihanet görmek; ◉ ~ **dan atlama**, *cimn.* Bu adı taşıyan araç üzerinden hız alarak türlü biçimlerde aşma. [*Ing.* Jump over the buck; *Fr.* Saut du mouton]; ◉ **yüzü** ~, *dey.* ◘ **Yüzükoyun**.
~ **koyuna**, *dey.* Birbirine sarılmış olarak. [*Ing.* In each other's arms].

koyun.biti, *zool.* ve *paraz. Hematopinidae* familyasından, koyun vücudunda yaşayan ve Türkiye koyunlarında sıkça görülen sokucu bit. [*Lat. Linognathus ovillus; Ing.* Sheep lousde; *Fr.* Pou des moutons].

koyunculuk,-ğu, i. Koyun yetiştirme veya alıp satma işi.

koyungözü, b. i. *bot.* (a) Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından iri ve beyaz bir papatya türü. [*Lat. Matricaria parthenium*]; (b) Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, İstanbul, Marmara bölgesi, Karadeniz bölgesi ve Ege bölgesinde yetişen bir bitki. [*Lat. Bellis perennis; Ing.* Daisy, English; *Fr.* Pâquerette vivace].

koyun.keçi, b. i. Koçla keçinin veya teke ile koyunun çiftleştirilmesiyle elde edilen kısır melez.

koyun.kenesi, b. i. *zool.* Ikikanatlılar *(Diptera)* takımının, Atsineğigiller *(Hippoboscidae)* familyasından, koyunlarda asalak yaşayan, kısa yassı gövdeli, meşin gibi sert derili, kıllı ve kuvvetli bacaklı, kırmızımsı sarı renkte ve 0.5 sm. boyunda, kanatsız bir böcek. Dişi kene doğrudan doğruya kurtçuk doğurur. Koyun kenesi kanını emdiği koyunun yününe tutunarak yaşar, hayvanın kanını emer; bu keneler sığırcıklara yem olur; sığırcıklar koyunların sırtına kadar inerek bunları avlar. [*Lat. Melophagus ovinus; Ing.* Sheep

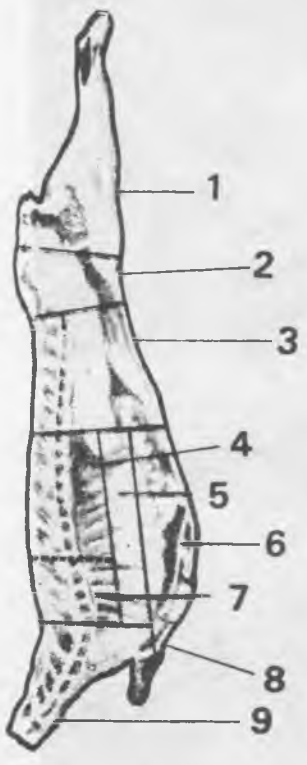

KOYUN BUDU KESİDİ

1. But. **2.** But eteği. **3.** Böğür. **4.** Pirzola. **5.** Kaburga. **6.** Döş. **7.** Kolaltı. **8.** Kol. **9.** Gerdan.

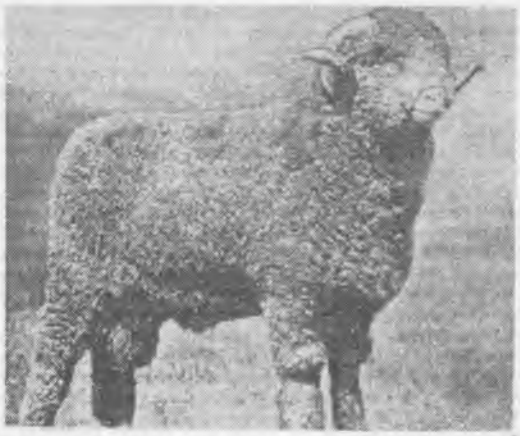

1

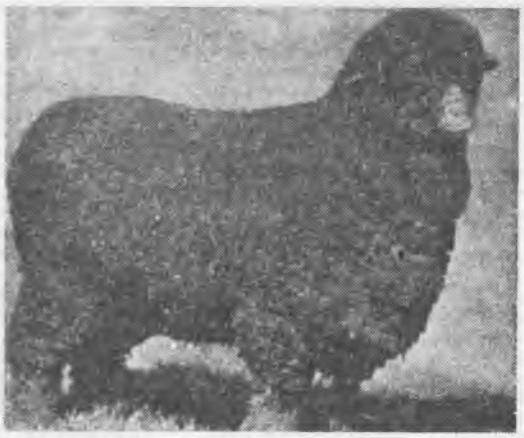

2

3

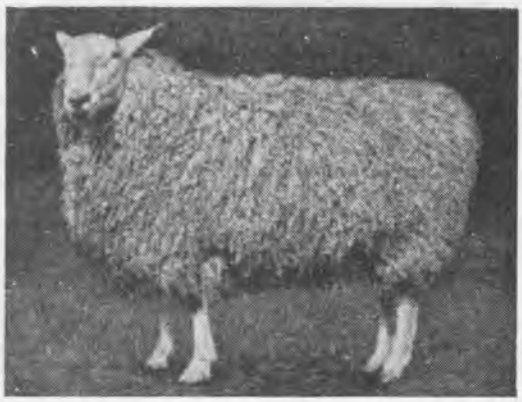

4

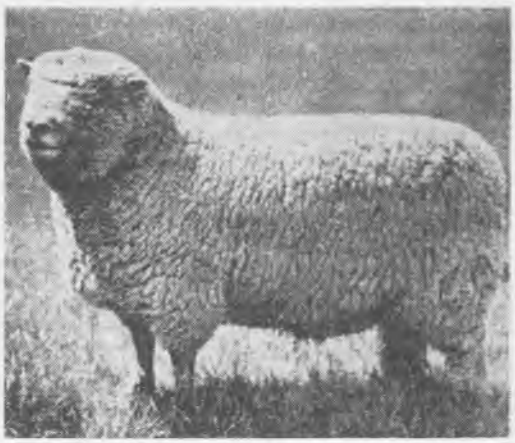

5

6

7

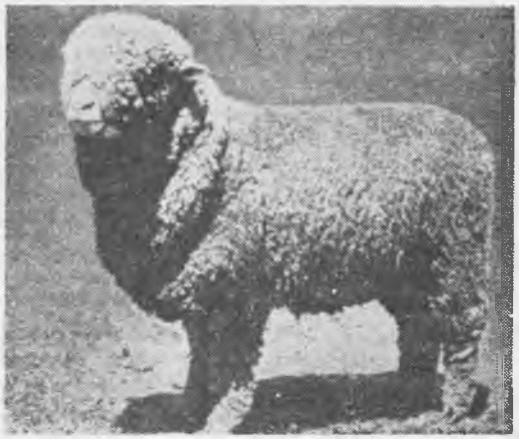

8

ŞEKİL: 329. — **KOYUN IRKLARI.** 1. Merinos koçu. 2. Merinos maryası. 3. Targi koçu. 4. Sınır Leicester maryası. 5. Southdown koçu. 6. Southdown maryası. 7. Rambouillet koçu. 8. Rambouillet maryası.

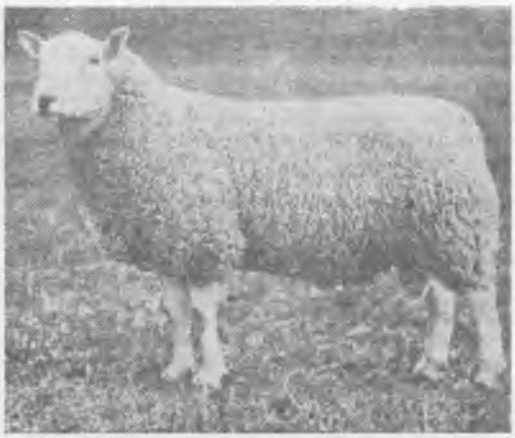
1

2

3

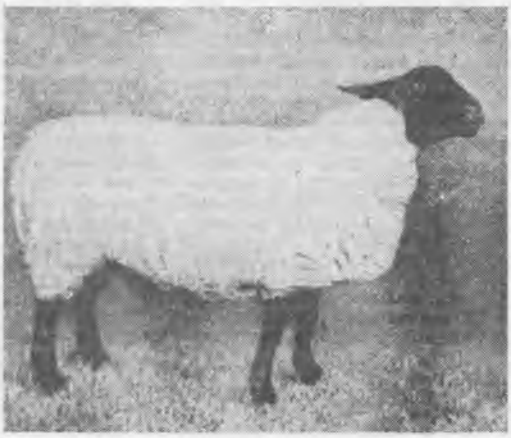
4

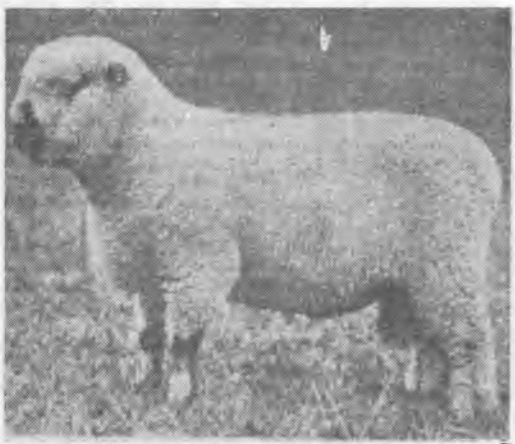
5

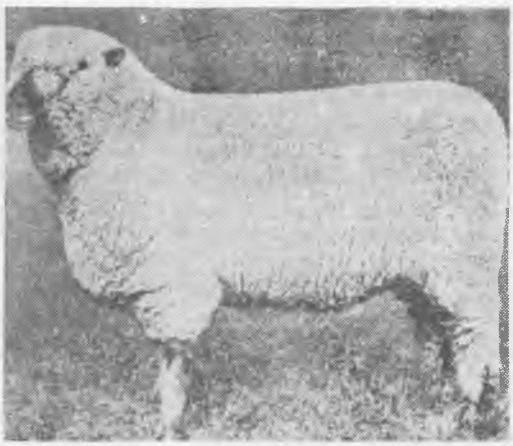
6

7

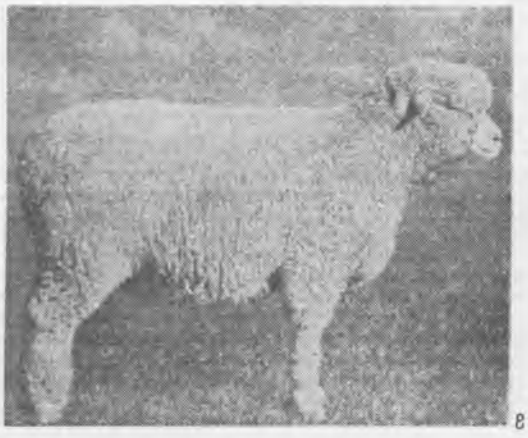
8

ŞEKİL: 330. — **KOYUN IRKLARI.** 1. Cheviot koçu. 2. Cheviot maryası. 3. Suffolk koçu. 4. Suffolk maryası. 5. Shropshire koçu 6. Shropshire maryası. 7.. Corriedale koçu. 8. Corriedale maryası.

ked, sheep tick; *Fr.* Mélophage du mouton, pou du mouton].

koyun.kıran, b. i. *bot.* ◘ Kılıç otu.

koyunlar, ç. i. *zool.* Boynuzgiller *(Bovidae)* familyasından Keçiler *(Caprinae)* familyasına giren *Ovis* cinsi olup tıknaz yapıları, çevik olmayışları, boynuzlarının yassı ve yana doğru kıvrık oluşu ve erkekte sakal bulunmayışı ile keçilerden ayrılırlar. Kanada koyunu *(Ovis canadensis)*, Tanrıdağı koyunu *(Ovis ammon poli)*, bozkır koyunu *(Ovis vignei)*, Evcil koyun *(Ovis aries)*, Argali *(Ovis ammon)*, muflon *(Ovis musimon)* ve yeleli koyun *(Ammotragus lervia)* türleri iyi bilinirler. [*Osm.* Ağnâm; *Ing.* Sheeps; *Fr.* Moutons].

☆ *Eşanl.* **koyun sinekbiti.**

koyun.şeridi, b. i. *paraz. Anoplocephalidae* familyasından, boyu bir metre ile altı metre arasında değişen ve koyunlardan başka, keçilerle sığırlarda da görülebilen, incebağırsak asalağı. *(Türkiye koyunlarında çok yaygındır).* [*Ing.* Moniezia expansa; *Ing.* Sheep tapeworm; *Fr.* Moniezia].

~ **hastalığı**, *paraz.* Koyunlarda görülen ve koyun şeridi *(Moniezia expansa)* adlı bir şeritten ileri gelen hastalık. [*Ing.* Moniezziosis; *Fr.* Moniéziose, téniasis du mouton].

koyvermek, koyuvermek, (-i), f. § ● Serbest bırakmak, salıvermek: *Suyu koyuvermek. Köpeği koyuvermek.* [*Ing.* To release, to let go; *Fr.* Lâcher, libérer]; § ● İzin vermek: *Gelecekti ama, babası koyuvermiyor.* [*Osm.* Müsaade etmek; *Ing.* To permit, to allow; *Fr.* Permettre]; § ● Tutmayıp serbest bırakmak, bir duygu veya eğilimi zaptetmek: *Kahkahayı koyuvermek. Yaygarayı koyuvermek.* [*Ing.* To pour out; *Fr.* Épancher]; ◉ **su** ~, *dey.* Yersiz, teklifsizce hareketler yapmak; ◉ **yakasını** ~, *dey.* Bir kimseyi veya işi takip etmekten vazgeçmek.

koz, i. *esk. T.* § ● Ceviz: *Koz helvası. Koz oyunu.* [*Ing.* Walnut; *Fr.* Noix]; § ● İskambil oyunlarından ötekilere üstün tutulan grupun işaretini taşıyan kâğıt. [*Ing.* Trump; *Fr.* Atout]; § ● *mec.* Saldırış veya savunma fırsatı: *Hasmın elinde hiç bir koz bırakmamalı. Kozunu elinden almak. Koz gibi kullanmak;* § ● *(geniş anlamda)* Başarı şansı olan, elverişli durum: *Elinde çok kozu var;* ◉ ~ **unu paylaşmak** *(biriyle), dey.* Aralarındaki anlaşmazlığı zor yoluyle sona erdirmek. [*Ing.* Settle accounts, to share expenses, to come to an agreement; *Fr.* S'arranger; ◉ ~ **unu kaybetmek**, *dey.* Davadan veya tutuşulan tartışmadan yenilerek çıkmak. [*Ing.* To lose one's case *(at law or in an argument)*; *Fr.* Perdre dans une discussion]; ◉ ~ **unu kaybetmek**, *dey.* Dâvayı veya elindeki imkânı yitirmek; ◉ **son** ~ **unu oynamak**, *dey.* Elindeki son imkânı kullanmak. [*Ing.* To play one's last tr?umpcard, to make a last effort; *Fr.* Jouer ses derniers atouts abattre sa dernière carte].

~ **gölgesi: kız gölgesi, söğüt gölgesi: yiğit gölgesi, dut gölgesi: it gölgesi**, *at.* Ceviz ağacının gölgesi koyu, güzeldir. Insana kızların yanında bulunma keyfi verir. Ancak orada karınca çok olur; gölgede oturan insanın keyfini kaçırır. Kızların yanında oturan kişi de hem mutluluk duyar, hem de çevredeki asalaklardan rahatsız olur. Söğüt, boylu boslu, bir ağaçtır. Koruyu yiğide benzer. Gölgesi altında safa ve rahatlıkla vakit geçirilir. Dut gölgesi, alaca bir gölgedir, zevksizdir; rahatsızdır. Çünkü ağacın meyvası, altına dökülür. Hem insanın üstünü kirletir, hem de sineklerin üşüşmesine yol açar. Bundan başka, itler de dut yemeğe gelir, orasını kirletirler. Gölgede de yatarlar.

~ **helva**, *mutf.* ◘ Helva.

~ **kabuğuna girmek**, *dey.* Kendini korumak için bir yere saklanmak. [*Ing.* To creep into any hole in order to hide oneself; *Fr.* Se cacher rigoureusement].

~ **kırmak**, § ● Oyunda elindeki kozlardan birini kullanmak. [*Ing.* To play a trump]; § ● *h.d.* Yakışıksız iş işlemek. [*Ing.* To commit an indiscretion, to make a faux pas; *Fr.* Mettre un atout].

koza, i. § ● *zool.* Kelebek tırtıllarının ördüğü ve içinde son deri değişimini geçirdiği ipek veya ipeksi koruncak. *(Özellikle ipekböceğinin korunacağına denir).* [*Ing.* Cocoon; *Fr.* Cocon]; § ● Kaytan örmeli saçaklarda ve tezyinatta süs olarak ceviz şeklinde yapılan püskül; § ● *bot.* Pamuğun olgun meyvesi; § ● *dok.* Iri bir kozaya benzeyen, hiç bir masura veya makara gerektirmeksizin ipliğin kendi üzerine sarılmasıyla medyana gelen iplik kukaları. [*Ing.* Cocoon; *Fr.* Cocon]; ◉ **bozuk** ~, ◘ **Bozuk**[1].

~ **pamuğu**, *dok.* Kozalar toplandıktan sonra, çalılar üzerinde yapışık kalan ilk bağlantı lifleri. *(Bunlar toplanarak, çok değerli bir tekstil maddesi elde edilir).*

~ **toplamak**, *dok.* Ipekböceğinin ördüğü kozaları, bulunduğu dal veya çalılardan elde koparıp almak.

kozacı, i. *trm.* Pamuk alım-satımında çiftçi ile tüccar arasında aracılık yapan kimseler. [*Ing.* Cocoon dealer; *Fr.* Coconnier, marchand de cocons].

kozacılık,-ğı, i. Koza işleme veya satma işi. [*Ing.* Cocoon production, cocoon - trade].

koza.hane, b. i. Ipek kozalarının bulunduğu yer. [*Ing.* Cocoonery; *Fr.* Coconnière].

kozak,-ğı, i. § ● ◘ Koza; § ● *tar.* Osmanlı devletinde padişah mektuplarının, yabancı devletlerle yapılan antlaşma metinlerinin ve önemli emirlerin konulduğu kutu. *(Altın, gümüş, kemik v.b. maddelerden yapılırdı. Yazılı metin dürülerek kordonla bağlanır, içine konurdu. Kordonun iki ucuna kırmızı balmumundan mühür basılır, imza atılırdı. Kozalaklar, sırkâtipleri tarafından hazırlattırılırdı. Çok önemli belge ve emirnamelerin içine konulduğu altın kozak'ları ise padişahın kuyumcubaşısı yapardı).* ◉ **gümüş** ~, *tar.* ◘ **Gümüş.**

kozalak,-ğı, i. § ● *bot.* Kozalaklılar takımının meyvesi olup, çoğu dibi yuvarlak, tepesi koni biçiminde ve dokusu odunsu olur. [*Osm.* Sanayber; *Lat.* Strobulus; *Ing.* Cypress cone, cone; *Fr.* Cône, strobile]. ☆ *Eşanl.* **strobil**; § ● Eskiden balmumuna basılmış mührün bozulmaması için üzerine kapattıkları küçük fildişi koruncağa verilen ad. [*Ing.* A small disc placed over soft wax seales for their protection]; § ● İçinde bir tohum veya krizalit barındıran mahfaza. koza; § ● *bot.* Bir eksen boyunca dizili bulunan ve genel görünüşü bazen koniyi andıran organların tümü. *(Kozalaklılarda erkek ve dişi olmak üzere iki çeşit kozalak vardır. Bazı ağaçlarda /serviler/ kozalak yuvarlak olur. Daha başka bazı bitkilerin /şerbetçiotu, kızılağaç/ toplu çiçeklerine de kozalak adı verilir).* [*Ing.* Cone; *Fr.* Cône]; ☆ *Eşanl.* **strobulus, strobil.** § ● *min.* Bir ion kornişinde kozalak şeklinde köşe süsü; § ● s. Kendi türünden olanlara oranla küçük ve cılız kalmış olan: *Kozalak karpuz, Kozalak kavun.* [*Ing.* Small, stunted]; ◉ **Mısır mezar kozalağı**, *ark.* Kaba pişmiş topraktan kozalak şeklinde eşya; tabanında, ölünün ismi ve ünvanını bildiren bir yazı bulunur. *(Kozalaklar çift sıra halinde mezar dairesine açılan kapının üzerinde tavana sokulur, böylece de yalnız tabandaki yazı görülebilirdi. Bilinen en eski mezar kozalağı XI. sülâleye aittir; bunların kullanımı ancak Yeni imparatorluk devrinden itibaren yaygınlaştı).* [*Ing.* Egyptian funerary cone; *Fr.* Cône funéraire égyptiene]; ◉ **mühür kozalağı**, Balmumu üzerine basılmış mühürlerin sürtünerek bozulmaması için üzerlerine kapatılan kapakçık.

~ **gibi**, *dey.* Kara kuru nesneleri niteleyerken kullanılır.

~ **pulu**, *bot. (dişi kozalak için)* Tohum tomurcuklarını taşıyan başkalaşmış yaprak.

kozalaklılar, ç. i. *bot.* Açıktohumlular *(Gymnospermae)* alt bölümünün yaprakları iğnemsi ve yemişleri kozalak biçiminde bulunan ve porsukgiller, arokaryagiller, servigilleri ve çamgilleri içine alan bir bitki takımı. *Kozalaklılar* genellikle ağaç halindedir; bu ağaçların odunu nokta şeklinde boşluklu trakeitlerden oluşur; yaprakları genellikle ince uzun *(iğne yaprak)* ve süreklidir *(yeşilağaçlar);* bütün organları çokça reçinelidir; reçine, salgı kanalcıklarında birikir. Çiçekleri bireşeyli ve çoğunlukla bir eviciklidir. Erkek çiçek, bir eksene sarmal dizili pulcuklardan meydana gelir, her pulcuğun arka tarafında bir miktar çiçektozu kesesi yer alır. Açık olan meyve yaprakları, kozalaktaki her sürgünün koltuğundan ikişer ikişer çıkar. Her meyve yaprağı, arka yüzünde genellikle içinde birçok cisimcik bulunan bir veya birçok yumurtacık taşır. Döllenmeden sonra, dişi pulcuklar odunlaşır; daha sonra tohum haline dönüşecek ve kabukların açılmasıyle dağılacak olan yumurtacıkları içinde taşıyan kozalağı meydana getirecek şekilde kapanır. Çalımsı bitki örtüsü sınırına kadar bütün dünyada yaygın olan kozalaklılar özellikle ılıman iklime uygundur; tropik bölgelerde bulunanları da özellikle yüksek dağlarda yetişir. [*Osm.* Sanav-beriye; *Lat.* ve *Ing. Coniferae; Fr.* Conifères]. ◘ *ŞEKİL: 331.*— **KOZALAKLILAR.**

kozalaksı, s. Kozalak biçiminde veya görünüşünde olan. [*Ing.* Pineal; *Fr.* Pinéal, -ale,-aux].

~ **bez**, *anat.* Iri bir mercimek büyüklüğünde ve bir çam kozalağının şeklini hatırlatan bir iç salgı bezi. Ara beyin yapısına aittir. [*Osm.* Gudde-i sanevberiye; *Lat. Epiphysis cerebri, corpus pineale; Ing.* Pineal gland; *Fr.* Glande pinéale, corps pinéal, épiphyse].

☆ *Eşanl.* **epifiz, kozalaksı cisim.**

~ **bez ameliyatı**, *cerr.* Tedavi amacıyle *(beyin kozalaksı bezi tümöründe)* kozalaksı bezin çıkarılması.

~ **göz**, *zool.* Fosil omurgalılarda kafatasının tepesinde bulunan, kozalaksı beze *(epifiz)* bir sapla bağlı olan, ilkel ve tek görme organı. *(Bu organ, şimdi Yeni Zelanda'da yaşayan kamadis'te hâlâ işe yarar, bütün kertenkelelerde vardır, fakat üzeri bir pulla örtülü olduğu için gördüğü şüphelidir; örtü pulu sadece bazı iguanalarda saydamdır. Birinci zamana ait saçak yüzgeçlilerde, zırhbaşlılarda ve sürüngenlerin çoğunda bu organa rastlanır. Memelilerin atalarında görülmez).*

kozalite, i. *Fr. causalité. fels.* ◘ **Nedensellik.**

kozalizm, i. *Fr. causalisme. fels.* ◘ **Nedenselcilik.**

kozmetik,-ği, i. *Fr. cosmétique* < *Yun. kosmetikos.* § ● Cildi ve saçları yumuşatıp taze tutmaya yarayan her türlü kokulu madde. [*Ing.* Cosmetic]; § ● *etn.* Insan vücuduna doğrudan doğruya uygulanan süse verilen ad.

kozmik, s. *Fr. cosmique* < *Yun. kosmos. astr., coğr.* ve *jeol.* Evrenle ve onun genel düzeniyle ilgili. Güneşin doğması veya batması ile aynı zamana rastlayan *(yıldız doğması veya batması).* [*Osm.* Kevnî; *Ing.* Cosmic(al)].

☆ *Eşanl.* **acunsal.**

~ **ışın sağnağı**, *fiz.* ve *astr.* Kozmik ışın partiküllerinin atmosfer içinde gruplaşması. [*Ing.* Air shower].

~ **ışınlar**, *fiz.* Evrenden gelip yer havayuvalarına giren yüksek erkeli parçacık ışınımına ilişkin ışın. *(Yıldızlararası uzaylardan gelerek atmosfere giren ve kaynakları kesinlikle bilinmeyen ışınlardır).* [*Osm.* Kâinat şuaları; *Ing.* Cosmic ray; *Fr.* Rayonnement cosmique, rayons cosmiques].

~ **madde**, Evreni meydana getiren madde. [*Ing.* Cosmic matter; *Fr.* Matière cosmique].

~ **su**, *trm.* Boşluktan meteorlar vasıta-

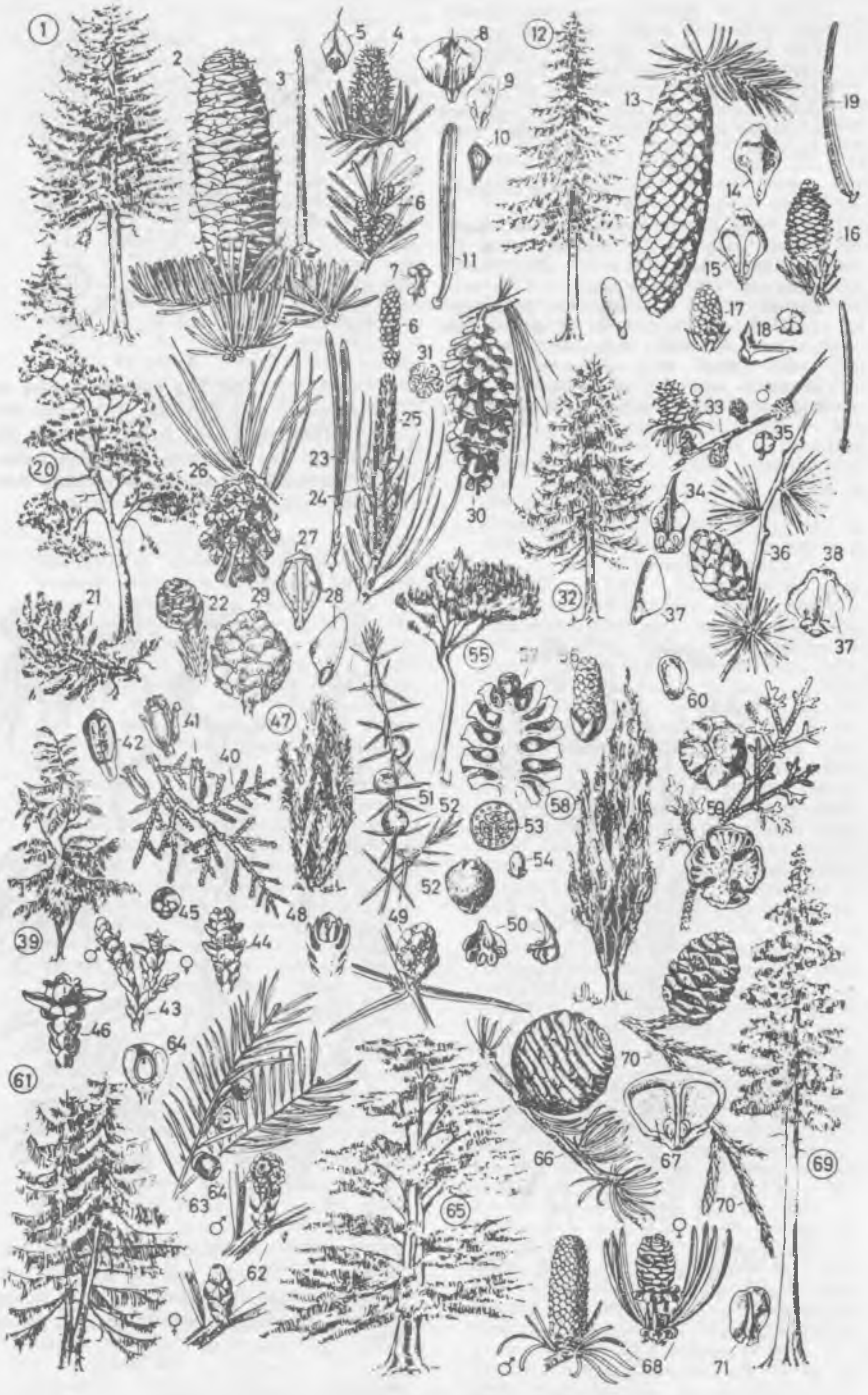

ŞEKİL: 331. — **KOZALAKLILAR.** (1) Göknar. 2. Göknar dişi kozalağı. 3. Eksen 4. Dişi çiçek kozalağı. 5. Brakte. 6. Erkek çiçekli sürgün. 7. Ercik *(stamen, etamin)*. 8. Kozalak pulu. 9. Kanatlı tohum. 10. Tohum *(Boyuna kesiti)*. 11. Göknar iğne yaprağı. (12) Lâdin. 13. Dişi kozalak. 14. Kozalak pulu. 15. Tohum. 16. Dişi çiçek kozalağı. 17. Erkek çiçek durumu *(kurulu)*. 18. Ercik *(stamen, etamin)*. 19. Lâdin iğne yaprağı. (20) Çam ağacı. 21. Bodur çam. 22. Dişi çiçek kozalağı. 23. Kısa sürgün üzerinde iki iğne yaprak. 24. Erkek çiçek durumu. 25. Genç uzun sürgün. 26. Dişi kozalak. 27. Kozalak pulu. 28. Tohum. 29. İsviçre fıstık çamının genç kozalağı. 30. Ağlayan *(Weymouth)* çamın kozalağı. 31. Beşli iğne yaprak demetinin enine kesiti. (32) Melez *(larix)* ağacı. 33. Çiçekli sürgün. 34. Dişi kozalak pulu. 35. Anter *(ercik başı)*. 36. Kozalaklı melez *(larix)* sürgünü. 37. Tohum. 38. Kozalak pulu. (39) Mazı. 40. Meyvalı sürgün. 41. Meyva kozalağı. 42. Pul. 43. Erkek ve dişi çiçekli sürgün. 44. Erkek çiçekli sürgün. 45. Ercik. 46. Dişi çiçekli sürgün. (47) Ardıç. 48. Dişi çiçekli sürgün *(Boyuna kesiti)*. 49. Erkek çiçekli sürgün. 50. Ercik. 51. Dişi kozalaklı sürgün. 52. Ardıç kozalağı. 53. Dişi kozalak *(enine kesiti)*. 54. Tohum. (55) Fıstık çamı. 56. Erkek çiçek topluluğu. 57. Tohumlu kozalak *(boyuna kesiti)*. (58) Servi. 59. Dişi kozalaklı sürgün. 60. Tohum. (61) Porsuk ağacı. 62. Dişi çiçekli sürgün. 63. Olgun tohumlu sürgün. 64. Tohum *(Boyuna kesiti)*. (65) Lübnan sediri. 66. Dişi kozalaklı sürgün. 67. Tohum pulu. 68. Erkek ve dişi kozalaklar. (69) Mamut ağacı. 70. Dişi kozalaklı 71. Tohum.

sıyle gelen juvenil su. [*ing.* Cosmic water].

kozmobiyoloji, i. *Fr. cosmobiologie.* Yeryüzünde kozmik ısınların ve güneş lekelerinin hayata yapabileceği etkileri inceleyen biyoloji dalı.

kozmodrom, i. *Fr. cosmodrome.* ◘ Uzay üssü.

kozmogeni, i. *Fr. cosmogénie.* Evrenin oluşumu.

kozmogoni, i. *Fr. cosmogonie. astr.* ◘ Evrendoğum.

kozmogonik, i. *Fr. cosmogonique. astr.* ◘ Evrendoğumsal.

kozmografya /kozmografːya/, i. *Yun. kosmos*, evren + *graphein*, yazmak. *astr.* Matematik ve fiziğin yalnız temel kavramlarından yararlanarak, evrenin *(bütün olarak veya çeşitli elemanlarının)* basit bir tanımını veren astronomi dalı. [*ing.* Cosmography; *Fr.* Cosmographie].

kozmoloji, i. *Fr. cosmologie* < *Yun. kosmos*, evren + *logos*, bilim. *fels.* ◘ Evrenbilim.

kozmonot,-tu, i. *Fr. cosmonaute.* ◘ Astronot.

kozmopolit,-ti, s. *Fr. cosmopolite* < *Yun. kosmos*, evren + *polites*, sehirli. § ❶ Ulusal ve yerli bir rengi olmayıp işine gelen kalıba giren *(kimse): Kozmopolitler yurt için tehlikeli insanlardır.* [*ing.* Cosmopolitan]; § ❷ Birçok ulustan olan insanları içine alan: *Kozmopolit bir şehir.* [*ing.* Cosmopolitan]; § ❸ *bot.* Dünyanın her tarafında görülen bitki türlerine denir. *(Bitkilerde, kozmopolitlik, çoğunlukla bir bitkiyi anayurdundan uzaklara götürerek orada yetiştiren insanların eseridir);* § ❹ i. Kendini dünya vatandaşı sayan, durmadan memleket değiştiren, alışkanlıkları ve töreleri renkten renge girebilen kimse.

kozmopolitçilik,-ği, i. *ahl.* Kendilerini bazen *«dünya yurttaşları»* sayan stoacıların ahlâk doktrini. [*ing.* Cosmopolitism; *Fr.* Cosmopolitisme].

kozmopolitizm, i. *Fr. cosmopolitisme. fels.* ◘ Kozmopolitçilik.

kozmos /kozːmos/, i. *Fr. cosmos* < *Yun. fels.* ◘ Evren, acun.

kozöz,-zü, i. İki kişinin yan yana çeşitli durumlarda oturarak samimî konuşmaları için birbirine bitişik ve çoğunlukla *S* şeklinde olarak yapılan koltuk, sandalye. [*Fr.* Causeuse].

☆ *Eşanl.* konfidan, hasbihal koltuğu, konuşmalık.

köbürge, i. Büyük davul.

köçek,-ği, i. *Fars. küçek.* § ❶ Yavru ve özellikle deve yavrusu, köşek. [*ing.* Camel foal; *Fr.* Chamelon]; § ❷ Eskiden kadın kılığına girip oynayan erkeklere verilen ad. [*ing.* Man dancer, boy dancer; *Fr.* Jeune danseur], ☆ *Karş.* çengi; § ❸ *mec.* Hoppa, ağırbaşlı olmayan kimse; § ❹ *ask. esk.* Ocağa yeni girmiş yeniçeri; § ❺ *tasav.* Mevlevilikte şeyhin, aşçı dedenin veya kıdemli ve yaşlı dedelerin hizmetinde bulunan kıdemsiz derviş; § ❻ *müz.* Bitisi saba makamına benzer bir makam; ◉ **Hacı Bektaş ~ leri**, *ask. esk.* Yeniçerilerin kendilerine verdikleri ad.

~ havası, *tiy.* ve *sin.* Eski Türk sahne oyunlarında kadın kılığına girerek dans eden oğlan. Günlük konuşmada oyuncu kız.

~ takımı, Köçeklerden meydana gelen raks topluluğu.

köçekçe, i. *müz.* Çoğu karcığar veya ağırlama makamında, kıvrak ve şen oyun havası. [*ing.* Tune or music used while a man is dancing; *Fr.* Un air de la danse].

köçeklemek, nsz. f. *h.d. (deve hk.)* Yavrulamak. [*ing.* To give birth to a foal; *Fr.* Mettre bas *(chamelle)*].

köçeklik,-ği, i. § ❶ Köçek olma işi; § ❷ *mec.* Köçek gibi hoppaca davranma hali.

köfte, i. *Osm.* < *Fars. küfte.* Kıyılmış et veya bulgur, patates gibi şeylerin içine

soğan maydanoz, biber ve daha başka baharlar da koyup yuğurarak ve toparlakça veya uzun biçim verilerek pişirilen yemek. [*ing.* Meat balls; *Fr.* Boulettes]: ◉ **balık ~ si,** *mutf.* ◘ **Balık; ◉ çiğ ~,** *mutf.* ◘ **Çiğ**[1]; ◉ **çiğ ~,** Bulgur ve dövülmüş etten yapılıp pişirilmeden yenen bir çeşit köfte; ◉ **dalyan ~ si,** *mutf.* ◘ **Dalyan; ◉ ekşili ~,** *mutf.* ◘ **Ekşili; ◉ içli ~,** *mutf.* ◘ **içli.**

köfteci, i. Yalnız köfte yapan veya satan kimse. [*ing.* Maker and seller of meat balls; *Fr.* Marchand des boulettes de viande].

köftecilik,-ği, i. Köfte pişirme veya satma işi.

köftehor, s. *Osm.* < *Fars. küfte* + *hôr.* «*Köfte yiyici*» demek ise de dilimizde, çirkin bir kelime kullanmış olmamak için, bir takılma veya paylama sözü gibi söylenir: *Seni köftehor seni, böyle işler de becerirmişsin ha!* [*ing.* Cunning rogue *(said half affectionately; lucky dog!; Fr.* Vantard, hâbleur, vaurien].

köfter, i. *Fars. küfter.* Üzüm şırasıyle nişasta kaynatılarak ve tepsilere dökülüp kesildikten sonra kurutularak yapılan bir çeşit pestil. [*ing.* Kind of a grape sweet *(made by boiling down grape juice and drying it in thin cakes); Fr.* Tarte epaisse dans laquelle il entre du moût de raisin et des pruneaux].

köfteruz, köpteroz, i. *den.* Kalafatçıların armuz sökmekte, kesmekte, açmakta kullandıkları âlet. Borda kaplama tahtaları arasındaki suğra ve armuzları açılarak üstüpü sıkıştırmak için kullanılan kalafatçı âleti. [*ing.* Calking iron].

köftün, i. *Fars. küften.* Sığırlara yedirilen pamuk veya susam tohumlarının posası, küspe. [*ing.* Oil cake (food for cattle); *Fr.* Marc de graines de lin et de sésame qu'on donne à manger aux vaches, aux boeufs].

köhne, s. *Osm.* < *Fars. kühen.* § ❶ Eskiyip yıpranmış: *Köhne bir ev. Köhne döşemeler.* [*ing.* Old, worn out; *Fr.* Vieux, vieille, usé,-ée];§ ❷ Zamanı geçip aykırılaşmış; modası geçmiş: *Köhne bir düşünce. Köhne fikir. Köhne itikat.* [*Ing.* Antiquated; *Fr.* Demodé, ancien]; § ❸ Bakımsız, eski. [*ing.* Neglected, unkept, disorderly].

köhneleşmek, nsz. f. § ❶ Eskimek, yıpranmak; § ❷ *mec.* Modası geçmek, zamana aykırı duruma gelmek, geçersiz hale gelmek. [*ing.* To become old, worn and dilapidated].

köhnelik,-ği, i. § ❶ Eskiyip yıpranma hali. [*ing.* The condition of being old and worn out]; § ❷ *mec.* Modası geçme, zamana aykırı duruma gelme hali.

kök,-kü, i. *esk. T.* § ❶ *bot.* Bitkiyi toprağa bağlayan ve onun, topraktaki besi maddelerini *(su ve suda çözülmüş tuzlar)* emmesine yarayan klorofilsiz toprakaltı organı. [*Osm.* Cezr; *Lat. Radix; ing.* Root; *Fr.* Racine]. ◘ *ŞEKİL: 89.*— **BİTKİ;** ◘ *ŞEKİL: 332.*— **KÖK** *(Bir havucun boyuna ve enine kesiti).* ◘ *ŞEKİL: 333.* — **KÖKLER.** § ❷ *biy. (Organ hk.) Köke* benzeyen, dip kısım: *Diş kökü. Nasırın kökü.* [*Osm.* Cezr; *Lat. Radix; ing.* Radix root; *Fr.* Racine]; § ❸ *bot. (bitkilerde)* Tane: *Üç kök maydanoz.* [*Ing.* Root; *Fr.* Racine]; § ❹ *mec.* Temel: *İşi kökünden temizlemeli.* [*Osm.* Esas; *ing.* Root]; § ❺ *gram.* Kelimelerin, her türlü ekler çıkarıldıktan sonra kalan kısmı: *Yaptırmak kelimesinde kök yap-kısmıdır.* [*ing.* ve *Fr.* Base]; § ❻ *kim.* Bileşimlerde basit cisim gibi iş gören bileşik madde. [*ing.* Root; *Fr.* Racine]; § ❼ *mat.* (a) Bir denklemdeki bilinmeyenin yerine konulduğunda o denklemi çözen niceliğe **denklem kökü** denir; (b) Falan kuvvete, üçüncü kuvvete diyelim, yükseltildiği vakit meselâ «*8 sayısını veren 2 sayısı 8'in üçüncü kuvvetten kökü dür*» denir; böylece $\sqrt[3]{8}$ gibi bir ifade 8'in dördüncü kuvvetten kökünü, yani 3 sayısını anlatır. Bir a sayısı verildiği vakit $a = b^2$ eşitliğini sağlayan b sayısına «*a'nın kare kökü*» veya «*ikinci kuvvetten kökü*» bu eşitlik $a = b^3$ şeklinde olursa «*al'nın küp kökü*» veya «*üçüncü kuvvetten kökü*» denir ve bunlar şöyle gösterilir:

$\sqrt[2]{a}$ $\sqrt[3]{a}$ bu ifadelerde kullanılan kırık çizgi biçimindeki işarete **kök işareti** denir. [*ing.* ve *Fr.* Radical]; § ❽ *fiz.* Elektrikle yüklü elementler grupu *(sulfat, amonyum v.b. kökler gibi);* § ❾ *mec.* Kaynak. köken: *O ailenin kökü belli değil.* [*Ing.* Origin; *Fr.* Origine]; § ❿ *h.d.* Bazı bitkilerin ilâç olarak kullanılan yumru şeklindeki kökleri. *Mısırçarşısında kök satan dükkânlar vardır;* § ⓫ Bir şeyin geçmişe bağlandığı nokta: *Ailemizin kökü üç yüz yıla dayanır;* [*ing.* Background; *Fr.* Fond]; § ⓬ *anat.* ve *patol.* Bir sinirin veya lenfa damarının kollara ayrılmadan önceki esas kısmı. [*ing.* Root; *Fr.* Racine]; § ⓭ *cerr.* Bazı tümörlerin derinlemesine uzantısı. [*ing.* Root; *Fr.* Racine]; § ⓮ *huk.* Bir zümre içinde yer alan bir mirasçının füruu ile birlikte meydana getirdiği topluluk; § ⓯ *kim.* Bir tepkime sırasında, bağlı olduğu bileşikten daha farklı bir tutum gösterdiği için, bu bileşikte var olduğu düşünülen atom grupu; § ⓰ *dilb.* Kelime çözümlemesi sonucunda ortaya çıkan, bütün oluşturucu unsurların ve gramer belirteçlerinin atılmasından sonra kelimenin kapsadığı asıl **kavramı** belirten, bölünmesi imkânsız **unsur.** [*ing.* Root; *Fr.* Racine]; ◉ ~ **ler bölgesi,** *jeol.* Örtülerin arkasında, yerin içine gömülür gibi oldukları bölge. [*ing.*

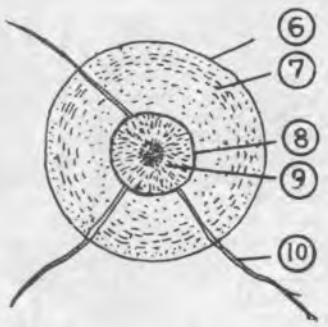

ŞEKİL: 332. — **KÖK** [*Bir havucun boyuna ve enine kesiti*]: **(1)** Periderm. **(2)** Ikinci floem. **(3)**Kambiyum. **(4)** Ikinci ksilem. **(5)** Ikinci kök. **(6)** Periderm. **(7)** Ikinci floem. **(8)** Kambiyum. **(9)** Ikinci ksilem. **(10)** Ikinci kök.

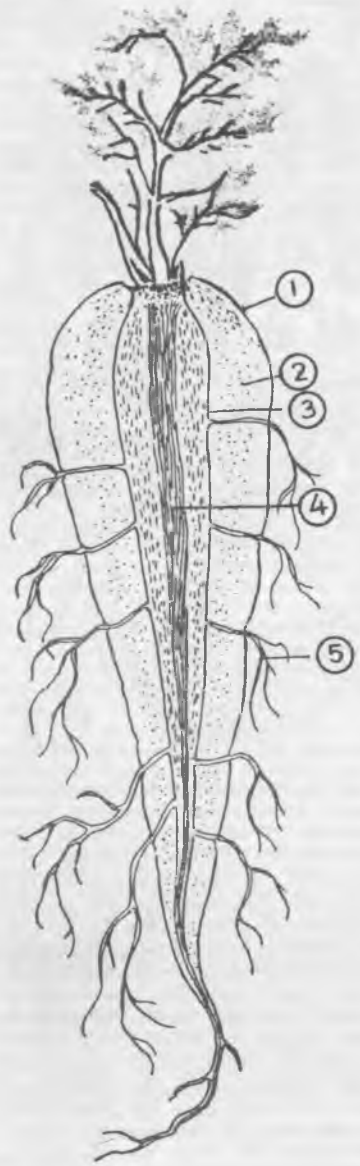

ŞEKİL: 333. — **KÖKLER. 1.** Kazık kök. **2.** Turpsu kök. **3.** Iğsi kök. **4.** Lifli kök. **5.** Tespihimsi kök. **6.** Düğümlü kök. **7.** Yumru kök. **8.** Ek kök. **9.** Destek kök. **10.** Havaî kök.

Root zone; *Fr.* Zone des racines]; ◉ **~ leri bulmak,** *mat.* ◘ **Bulmak;** ◉ **~ ten sürme,** Atalarından baslamak üzere: *Kökten sürme sanatçı.* [*ing.* By descent]; ◉ **~ küne kibrit suyul,** *«Allah kahretsin, yerin dibine batsın!»* anlamında kullanılır. [*ing.* Damn the whole mess!; *Fr.* Exterminer radicalement, tatelement]; ◉ **~ ü kazınmak,** *dey.* Kökünden yok edilmek. [*ing.* To be extirpated, utterly destroyed]; ◉ **~ ünden kesip atmak,** *dey. (meseleyi)* Esasından halletmek. [*ing.* To reject or settle a matter once and for all]; ◉ **~ üne kibrit suyu dökmek,** ◘ **Kibrit;** ◉ **~ ünü kazımak,** Yok etmek, hiç iz bırakmamak üzere temizlemek. [*ing.* To extirpate, eradicate]; ◉ **~ ünü kurutmak,** *mec.* Bir daha meydana çıkmayacak yolda ezip yok etmek. [*ing.* To exterminate; *Fr.* Exterminer radicalement, totalement]; ◉ **adam ~ ü,** *bot.* ◘ **Adamotu;** ◉ **adventif ~,** *bot.* ◘ **Ekkök;** ◉ **alkil ~ leri,** *kim.* Alkil kökleri. Özellikle parafin serisi hidrokarbonlardan türetilmiş, C H_2 +I genel formülüne sahip tek değerli hidrokarbon kökleri. [*ing.* Alkyl radicals]; ◉ **amonyum ~ ü,** *kim.* NH_4— Serbest olarak elde edilemeyen fakat bileşikler içerisinde alkali metaller gibi bir davranış göstererek amonyum tuzları teşkil eden tek değerli bir kök. [*ing.* Ammonium radical]; ◉ **asid ~ leri,** *kim.* Asidik hidrojenleri noksan olan asid molekülleri; meselâ **sülfürik** asid (H_2SO_4) ın kökü olan iki değerli sülfat kökü (SO_4) bütün sülfatlarda mevcuttur. [*ing.* Acid radicals]; ◉ **asimilasyon ~ leri,** *bot.* Asimilasyon yapma kabiliyetinde olan kökler. *(Örnek: epifit olarak yaşayan orkidelerin klorofil ihtiva eden havakökleri).* ◉ **aşma örtüsünün ~ ü,** *coğr.* ◘ **Aşma;** ◉ **beş ~,** *ecz.* Eşit oranlarda rezene, tavşan memesi, su kerevizi, kuşkonmaz ve maydanoz köklerinin karışımı; iştah açıcı ve idrar söktürücü şurup halinde veya haşlanarak verilir. [*ing.* Five roots; *Fr.* Cinq racines]; ◉ **beyin ~ ü,** *anat.* ◘ **Beyin;** ◉ **bir «a» sayısının kare (küp) ~ ü,** *mat.* Karesi *(kübü) a*'ya esit olan $\sqrt{a}$ ($\sqrt[3]{a}$) seklinde yazılan *b* sayısı. [*ing.* Square root; *Fr.* Racine carrée *(cubique)* d'un nombre «a»]; ◉ **bir «a» sayısının n'inci kuvvetten ~ ü,** *mat. n'*inci kuvveti *a*'ya çeşit olan ve $b = \sqrt{a}$ şeklinde yazılan *b* sayısı. [*Fr.* Racine «n[eme» d'un nombre «a»]; ◉ **bir damarın ~ ü,** *mad. oc.* Bu damarın, daha derinlerde kaybolan alt ucu. [*Fr.* Racine d'un filon]; ◉ **bir denklemin ~ ü,** *mat.* Bu denklemi sağlayan gerçek veya karmaşık sayı. [*ing.* Root of an equation; *Fr.* Racine d'un equation]; ◉ **birincil ~,** *bot.* ◘ **Primer kök;** ◉ **burun ~ ü,** *anat.* ◘ **Burun;** ◉ **çekme ~ leri,** *bot.* Kök gelişiminin belirli bir devresinde kısalıp kalınlaşma göstererek toprakaltı gövdesinin derinlere inmesini ayarlayan kökler. *(Örnek: safran);* ◉ **depo ~ ler,** *bot.* Içinde besin maddeleri toplayarak yumru halini almış kökler. Şekilleri değişiktir: silendrik, konik, toparlak, yumurtamsı, yer yer şiskin ve tespih dizisi şeklinde. Şişkin köklere yumru *(tuber)* adı verilir. *(Örnek: Pancar, havuç, yıldız, salep);* ◉ **destek ~ ler,** *bot.* Tropik memeleketlerin bataklıklarında yaşayan bitkilerin gövdelerinde meydana gelen ve bitkileri yumuşak ve sulu ortamda kolayca tespit etmeye yarayan ekkökler. Mangroe adını alan sahil bataklıklarında yaşayan *Rhizophora*'nın ayakkökler, *Brahman inciri* ile *Devatabanı*'nın havakökleri birer destek köktür; ◉ **dış ~ lü,** *bot.* ◘ **Dış;** ◉ **diken ~ ler,** *bot.* Diken şeklinde metamorfoze olmuş kökler. Monokotil bitkilerden bazı palmiyelerde *(Acanthorrhiza),* ikiçenekli bitkilerde ise yalnız epifit bir bitki olan *Myrmecodia*'da görülür; ◉ **~ diş ~ ü,** *anat.* Dişin boyun çizgisiyle diş tacından ayrılan ve normal halde çene kemiğinin diş yuvası içinde bulunan kısmı. [*ing.* Dental root; *Fr.* Racine dentaire]; ◉ **ek ~,** *bot.* Birçenekli bitkilerde gövdenin alt kısmından meydana gelen ve kısa ömürlü olup ortadan kalkan anakökün *(primer kök)* yerini alan kök. Ek kökler bazen gövdenin tırmanmasını sağlar. *(Hedera)* bazen gövdeye destek teşkil eder *(Ficus religiosa),* bazen asimilasyon yapar *(epifit orkideler),* bazense solunuma yardım eder *(Jussieua).* [*Osm.* Cezr-i arızî; *Ing.* Adventitious root; *Fr.* Racine adventive]. ☆ *Eşanl.* **adventif kök, sakçıl kök;** ◘ *ŞEKİL: 89.*— **BiTKi;** ◉ **ek ense ~ ü,** *dey.* Ensenin kafaya yakın olan üst kısmı. [*ing.* Nape of the neck; *Fr.* Nuque]; ◉ **fiil ~ ü,** *gram.* ◘ **Fiil;** ◉ **gerçek ~,** *mat.* ◘ **Gerçek;** ◉ **güvercin ~ ü,** ◘ **Güvercin;** ◉ **hava ~,** *bot.* Konuk bitkilerde havadaki su buharını soğuran, gevşek bir özek doku ile kaplı kök. [*Fr.* Racine-voile]; ◉ **iki ~,** *mat.* ◘ **iki;** ◉ **iki kat ~,** *mat.* ◘ **iki;** ◉ **ikili ~,** *gram.* ◘ **ikili;** ◉ **ipeka ~ ü,** *bot.* ◘ **ipeka;** ◉ **isim ~ ü,** *gram.* ◘ **isi:** ▮ ◉ **kare ~,** *mat.* ◘ **Karekök;** ◘ *ŞEKİL: 3.J.*— **KÖKLER;** ☆ *Karş.* **saçak kök;** ◉ **kazık ~,** *bot.* Havuç kökünde olduğu gibi topraga dikine giren uzun ve koni biçiminde kök. *(Yan dallar taşıyan bir anakökten yapılmış olan primer kök sistemi olup, dikotil bitkiler için karakteristiktir).* [*Osm.* Cezr-i vetedî; *Ing.* Pivotal root, taproot; *Fr.* Racine pivotante]; ◉ **kıl ~ ü,** ◘ **Kıl;** ◉ **menekşe ~ ü,** *bot.* Süsen *(Iris)* türlerinin, kalın ve ikiye çatallanarak dallanmış olan rizomlarının dış kısımları soyulup kurutulduktan sonra kullanılan drog. Rizom kuruduktan sonra, menekse kokusunu tasıyan ionon maddesi oluşur. Balgam söktürücü olarak *Species pectorales*'in bileşimine girer. [*Lat. Rhizoma Iridis*]; ◉ **ön ~,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Önkök;** ◉ **primer ~,** *bot.* Embriyodan başlayarak bölünme özelliğini koruyan primer meristemin verdiği dokulardan meydana gelen kök. *(Bu kök, ana kök halinde toprak içinde dikey olarak gelişir ve yan dallar vererek toprak içinde dallanmış bir sistem meydana getirir).* [*Osm.* Cezri asli; *ing.* Primary root; *Fr.* Racine primaire]; ◉ **saçak ~,** *bot.* Monokotil bitkilerde *(bugday)* çimlenmenin genç safhasında *(asıl)* kök oluştuktan hemen sonra, gövdenin tabanından meydana gelen demet *(saçak)* seklinde birçok adventif köklere verilen ad. [*ing.* Fasciculate root; *Fr.* Racine fasiculee]; ◉ **sert-zar dışı ~ anestezisi,** *anat.* ve *patol.* Omurilik sinirlerinin sert-zar'dan çıktığı yerde yapılan anestezi; ◉ **solunum ~ leri,** *bot.* Oksijeni az topraklarda, bataklıklarda yaşayan bitkilerin suyun ve toprağın üstüne çıkardıkları kökler. *(Örnek: Jussieua* ve sonneretia); ◉ **sömürme ~ leri,** *bot.* Parazit bitkilerin üzerinde yaşadıkları ve besin maddelerinden faydalandıkları bitkinin dokusu içine doğru meydana getirdikleri kökler. *(Örnek: ökseotu, cuscuta (küsküt, cinsaçı), canavarotu).* ☆ *Eşanl.* **haustor;** ◉ **tam ~,** *mat.* Bir denklemin bir tamsayıya eşit olan kökü; ◉ **tırnak ~ ü,** *anat.* ve *patol.* Içinde *Malpighi* hücreleri bulunan ve tırnağın yenilenmesini sağlayan tırnak oluğunun arka kısmı]; ◉ **tutunma ~ leri,** *bot.* Sarılıcı bitkilerin gövdelerinde meydana gelen ve bitkinin duvar veya diğer bitkiler üzerinde tırmanma veya tutunmasına yarayan kökler. *(Örnek: Duvarsarmaşığı);* ◉ **yumru ~,** *bot.* Patateste olduğu gibi, besin toplayarak yumrular halinde gelişen kazık kök. [*ing.* Tuberous rot; *Fr.* Racine à tubercule]; ◉ **yatık kıvrımın ~ ü, devrik kıvrımın ~ ü, sürüklenim örtüsünün ~ ü,** *jeol.* Katmanların toprak altına dalan kısmı. [*Fr.* Racine d'un pli couché d'un pli déversé, d'une nappe de charriage].

~ aile, *sosy.* ◘ **Aile.**

~ almak, *mat.* Bir sayının kökünü hesaplamak. [*Fr.* Extaire une racine].

~ ampütasyonu, *dişç.* Freze yardımı ile hasta bir dişin «apikal» kısmının kesilmesi. [*ing.* Root amputation].

~ anestezisi, *anat.* ve *patol.* Sinir köklerinde yapılan lokal anestezi.

~ ayaklılar, *paraz.* ◘ **Kökayaklılar.**

~ bacaklılar, *zool.* ◘ **Kökayaklılar.**

~ basıncı, *bot.* Bitkilerde topraktan alınan suyu köklerden gövdeye doğru sevkeden itici kuvvet.

~ başı, *huk.* Kökü meydana getiren kişilerin ortak atası.

~ boğazı ve sap çürüklüğü, *fitopatol.* Çeltiklere ârız olarak siyah çürüklük yapmak suretiyle bitkinin kökboğazından devrilmesine veya yatmasına ve cılız dane olusumuna sebebiyet veren, *Pleosporaceae* familyasından, *Leptospharia salvinii* adlı mantarın yaptığı bir hastalık.

~ boğum solucanı, *paraz.* Hemen her çesit bitkide, kök bölgesine yerleşerek urlar meydana getiren, yurdumuza ve bütün yeryüzüne yayılmış minik solucan. [*Lat. Heterodera marioni; Ing.* Root knot nematode; *Fr.* Hétérodere].

~ boyaları, *bot.* ◘ **Kökboyaları.**

~ boyası, *bot.* ◘ **Kökboyası.**

~ boyasıgiller, *bot.* ◘ **Kökboyasıgiller.**

~ budamak, *trm.* Fazla gelişmis köklerin ucunu zaman zaman kesmek. *(Bu işlem yan köklerin çoğalmasını sağlar).*

~ çürümesi, *bot.* Köklerde meydana gelen, ağaç veya ağaççıkların bozularak ölmesine yolaçan hastalık.

~ doğrama makinesi, *trm.* Hayvan yemi olarak veya başka maksatla kullanılacak kök veya yumruları *(pancar, havuç, yerlahanası v.b.)* doğramaya yarayan makine.

~ erimesi, *diş cerr.* Bir diş kökünün fizyolojik ve patolojik tahribi.

~ hastalığı, *fitopatol.* Buğdaygillerin kök hastalığı. Kökboyunun bozulmasıyle kendini gösterir. *(Bundan sonraki belirtilerse hastalık sebeplerinin çokluğu dolayısıyle birbirinden değişiktir).*

~ işareti*, *mat.* Bir kök alma islemini gösteren isaret: *kare kök için* $\sqrt{}$ *n = 3'ten sonra n'inci kuvvetten kök için»* V *kullanılır.* [*ing.* Radical; *Fr.* Radical].

~ kerestesi, ◘ **Kereste.**

~ saat ücreti, *huk.* Parçabaşı üzerine ücret ödenen işyerlerinde, daha evvel saptanmış normal verim üzerinden, işçiye bir saati için verilecek normal ücrettir.

~ salma sahası, *trm.* Normal şartlar altında bitki köklerinin istilâsına uğramış toprak kısmı. [*ing.* Root zone].

~ salmak (atmak), *dey.* Iyice tutunmak, sağlamlasmak. [*ing.* To send out roots, to be deeply rooted; *Fr.* S'enraciner, s'affermir].

~ sökmek, *dey.* Çok çetin iş görmek. [*ing.* To do a very difficult job].

~ söktürmek, *dey.* Zorluk çıkarmak, çok uğrastırmak. [*ing.* To force someone *(to do something)*].

~ tepkimesi, *kim.* Serbest köklerin meydana geldiği kimyasal tepkime.

~ uru, *fitopatol.* Şeker pancarının tepe kısmında veya bu kısma yakın yerlerde yumru seklinde gözüken, *Rhizobiaceae* familyasına bağlı *Agrobacterium tumefaciens* adlı bakterinin yaptığı bir hastalık.

~ ve koçan çürüklüğü, *trm.* Mısırlarda kök boğazının altına isabet eden sap boğumu ve kök kabuğunda çürüklük, koçanın tepesinden kaidesine doğru kırmızımtrak çürüklüklere sebebiyet veren, *Hypocreaceae* familyasına bağlı *Gibberella zeae* adındaki mantarın yaptığı bir hastalık.

~ yumrucuğu, *bot.* ◘ **Nodül.**

kök*, i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Sazı kurmaya yarayan kurgu kulak. [*ing.* Tuning peg of a stringed instrument].

~ sap, *bot.* ◘ **Köksap.**

~ **sürgünü**, *bot.* Ağaçların kökünden çıkan sürgün.
~ **taslağı**, *bot.* Gelişerek bitki kökü şeklini alan embriyon ekseninin alt kısmı.
kök.aile, b. i. ◘ **Aile**.
kök.ayaklılar, ç. b. i. *zool.* Hayvanların Birhücreliler *(Protozoa)* alt âlemine giren bir sınıfı. Kök biçiminde olan, yalancı ayak denen ve harekete yarayan protoplâzma çıkıntılarıyle tanınırlar. Tek veya birçok çekirdekli, çoğunlukla, çıplak, seyrek olarak kabuk taşıyan hayvanlardır. Tatlısu ve denizlerde yaşarlar. Bazısı asalaktır. *(Foraminifera)*, Güneş-hayvancıkları ler *(Foraminifera)*, Güneş - hayvancıkları *(Heliozoa)* ve Işınlılar *(Radiolaria)* olmak üzere 4 takımı vardır. [*Osm.* Zat-ül-ercül üc-cezriye; *Lat. ve ing. Rhizopoda; Fr.* Rhizopodes].
☆ *Eşanl.* **kökbacaklılar**.
kök.bacaklı.kamçılılar, ç. b. i. *zool.* Kökbacaklılarla kamçılıları içine alan birhücreliler şubesi. [*Fr.* Rhizoflagelles].
kök.bacaklılar, ç. b. i. *zool.* ◘ **Kökayaklılar**.
kök.başl.kabuklular, ç. b. i. *zool.* Diğer kabuklularda özellikle Onayaklılarda asalak yaşayan *cirripedia*'ları içine alan kabuklular takımı veya üsttakımı. *(Örnek: saccculina).* [*Lat.* ve *ing. Rhizocephala; Fr.* Rhizocéphales].
kök.boya, b. i. § ❶ *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kökboyasıgiller *(Rubiaceae)* familyasından, Akdeniz bölgesinde ve Batı, Güney ve Orta Anadolu'da yaygın olan Haziran-Ağustos ayları arasında, küçük ve sarı renkli çiçekler açan, kanca biçimindeki tüyleri vasıtasıyle yanındaki bitkilere tırmanan, 30-150 sm. yüksekliğinde, çokyıllık, otsu bir bitki. Yaprakları kısa saplı, stipulaları yaprak biçiminde gelişmiş olup bir nodus *(düğüm)* üzerinde daire şeklinde dizilmiş 4-6 yaprak bulunur. Lamina elips veya yumurta biçiminde, sivri uçlu olup kenarları dişlidir. Çiçekler gövde ve dalların ucunda seyrek durumlarda toplanmıştır. Meyva esmer kırmızı renkli yalancı bir bakkadır. Kökü *(Radix Rubiae)* hidroliz sonunda boya maddeleri veren 3 glikozit *roksantin)* ve **purpurin** *(1, 2,4 trioksi-an-* Bu glikozitler hidroliz sonunda sırasıyla birer boya maddesi olan **alizarin** *(1,2 dioksi-antrakinon)*, **rubiadin** *(metilpurpuroksantin)* ve purpurin *(1, 2,4 trioksi-antrakinon)* verirler' Kökler bir zamanlar idrar söktürücü, doğumu kolaylaştırıcı ve antiskorbütik olarak kullanılmıştır. Ortaçağda çok önemli bir boya maddesi idi. Bugün boya sanayiinde önemini kaybetmiştir. Fakat Anadolu'nun birçok yerlerinde hâlen yün boyası olarak kullanılmaktadır. Bu boya uzun zaman Avrupa piyasasında *«Edirne kırmızısı»* veya *«Türk kırmızısı»* adıyle tanınmıştır. [*Lat. Rubia trictorum; Ing.* Madder; *Fr.* Garance des teinturiers]. ☆ *Eşanl.* kızıl kök, kızıl boya, boyacı (veya boyacılar) kökü; § ❷ *boyacılık.* Aynı adı taşıyan bitkinin kurutulmuş kökünden elde edilen kırmızı, sarı renkte boya. [*ing.* Alizarin; *Fr.* Alizarine]. ☆ *Eşanl.* **alizarin, Edirne kırmızısı, Türk kırmızısı, boyacı kırmızısı**.
kök.boyaları, ç. b. i. *bot.* Çanak çiçekli, bitişik taçyapraklı, alt yumurtalıklı çiçekli bitkiler takımı. *(Kökboyasıgiller /kökboyası, kahve, kınakına, yoğurtotu/, hanımeligiller /mürver, hanımeli/ ve adoxaceae familyalarına bağlı 5200 kadar türü kapsar).* [*Lat.,ing.* ve *Fr. Rubiales*].
kök.boyası, b. i. *bot.* ◘ **Kökboya**.
kök.boyasıgiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kökboyaları *(Rubiales)* takımından, tropikal ve subtropikal bölgelerde yetişen, genellikle odunsu, az bir kısmı otsu olan bitkileri kapsayan bir familya. Yaprakları basit, karşılıklı veya çevrel, düz kenarlı ve stipulalıdır. Çiçekleri aktinomorf olup dikasyum durumardadır. Yumurtalık alt durumlu, iki veya daha fazla karpelli; her göz bir veya çok ovüllüdür. Meyva lokulisit veya septisit bir kapsül veya 2 nuksa ayrılan bir şizokarp veya bakkadır. Yaklaşık olarak 400 cins ve 5000'e yakın türü vardır. Başlıca cinsleri: *Kınakına, kahve ağacı, kökboya, yoğurtotu, ipeka* v.b. [*Osm.* Feviyeler; *Lat.* ve *Ing. Rubiaceae; Fr.* Rubiacees].
kök.boynu, b. i. § ❶ *bot.* Damarlı bitkilerde, ana kök ile sap arasındaki sınır. [*ing.* Neck, collar; *Fr.* Collet]; § ❷ *zool.* Memelilerde, bir dişin kökü ile tacı arasındaki sınır.
kökçer, i. *fitopatol.* Daneleri bozan yağmur hastalığı.
kök.çiçekli, b. s. *bot.* Çiçekleri köksaptan veya köke yakın yerlerden çıkan bitkilere denir. [*Fr.* Radiciflore].
kökçü, i. Eskiden, ilâç yapmakta kullanılan türlü kök, kabuk, çiçek, yaprak gibi şeyleri satan kimse. [*ing.* Herbalist; *Fr.* Herboriste].
kökçük,-ğü, i. *bot.* Ana kökün dallanmasıyle meydana gelen ikincil kök. *(Kökçük, kökün merkez silindirinden doğar ve kabuğun hücrelerini sindirdikten sonra kabuğu delerek çıkar; içverili adıyle anılması bundan dolayıdır. Böylece de bir ek kökle eksojen olan dal arasındaki fark belirtilmiş olur.* [*ing.* Radicle, rootlet; *Fr.* Radicelle].
~ **kılıfı**, *bot.* Bazı tohumlu bitkilerin, köktaslaklarını, başlangıçlarından sıkıca saran bir çeşit kın.
kökçül, s. Bitkilerin köklerini yiyen *(hayvanlar hk.)* [*ing.* Root-eating, rhizophagous; *Fr.* Radicivore].
kökdeş, i. Bir kökden ve aynı menşeden gelen şeyler. [*ing.* By the same origin; *Fr.* De même origine].
köke, i. Eski harb gemilerinin bir çeşidi. [*ing.* An obsolete kind of ship high in the freeboard; *Fr.* Sorte d'ancien navire].
kökel*, i. Cezrî, kökten.
köken*, i. *h.d.* § ❶ Kavun karpuz gibi yere yatan bitkilerin teki veya dalı: *Beş köken kavun. Bu kökende üç karpuz var.* [*Ing.* Stem of a melon or squash plant]; § ❷ Bir şeyin geçmişe doğru dayandığı son hal, biçim neden veya yer: *Yazının kökeni resimdir.* [*Osm.* Menşe; *Ing.* One's native place; *Fr.* Place d'origine, lieu de naissance]; § ❸ *gram.* Kök görevi gördüğü halde daha yalın bir unsura, yani gerçek köke doğru sadeleştirilebilen kelime bölümü. [*ing.* Radical, root; *Fr.* Radical]; § ❹ *biy.* Kromozomun içindeki koromonema halindeki iplikçiği çevreleyen ve fazla boya almayan kılıf; § ❺ Bir organın çıkış noktası, organın başladığı yer: *Parmakların kökeni.* [*Ing.* Root; *Fr.* Racine].
kökertmek (-i), f. Ağaç veya bağ çubuklarını toprağa daldırarak yetiştirmek.
kök.kerevizi, b. i. *bot.* ◘ **Kereviz** *(bahçe kerevizi)*.
kok.kurdu, b. i. *paraz.* ◘ **Danaburnu, telkurdu**.
kökleme, i. *bahç.* Bir bitkiyi ve özellikle de bir ağacı topraktan köküyle birlikte çıkarmak eylemi. [*ing.* Uprooting, uprootal; *Fr.* Deracinement, extirpation].
~ **pulluğu**, *trm.* Otları kökleriyle çıkarmak ve toprağı sığ sürmek için kullanılan pulluk.
☆ *Eşanl.* **anızbozan**.
köklemek (-i), f. § ❶ Bir bitkiyi kökü ile birlikte topraktan çıkarmak. [*Ing.* To uproot; *Fr.* Deraciner, extirper, arracher]; § ❷ Toprakta kalan bitki köklerini ayıklamak. [*ing.* To clear roots from the ground]; § ❸ Içiriği oynamasın diye, minder, şilte gibi şeylerin ilk yüzünü yer yer dikişlerle tutturmak. [*ing.* To secure with stitches through the thickness *(mattress)*; § ❹ Ince saç örgülerinden bir kaçını yeniden bir arada örmek; § ❺ *(Telli musikî âletleri hk.)* Kurmak; § ❻ *arg.* Motorlu aracın hızını arttırmak için, kuvvetle gaza basmak. [*Ing.* To step on the accelerator].
köklendirme, i. *bahç.* Aşılı bir ağacı aşı yerinin üzerinden toprağa gömerek aşının kök salmasını sağlamak işlemi.
köklendirmek, (-i), f. *bahç.* Bir ağacın aşı yerini, aşı filizinin kök salması için toprağa gömmek.
köklenme, i. *trm.* Kök tutmak veya kök salmak eylemi.
köklenmek, nsz. f. ◘ **Kökleşmek**.
kökleşmek, köklenmek, nsz. f. § ❶ *(bitkiler hk.)* Kök tutmak, kök salmak. [*Ing.* To send out roots, to be deeply rooted; *Fr.* Prendre racine, enraciner]; § ❷ *mec.* Köklü, esaslı bir şekilde yerleşmek. [*ing.* To take root, to become firmly established; *Fr.* Donner des racines].
kökleştirmek (-i), f. Kökleşmesini sağlamak.
köklü, s. § ❶ Kökü olan: *Köklü bitki.* [*ing.* Having roots, rooted; *Fr.* Qui a des racines]; § ❷ *mec.* Kökleşmiş, iyice yerleşmiş, temelli. [*Osm.* Esaslı; *Ing.* Rooted; *Fr.* Enracine,-ee]; § ❸ Soylu, iyi tanınan: *Köklü bir aileden geliyor.* [*ing.* Of a good family, noble; *Fr.* Noble].
~ **aile**, Yüzyıllardanberi bilinen ve iyi tanınan aile.
~ **ifade**, *mat.* Içinde bir kök işareti bulunan ifade:

$$y = \sqrt[3]{x^2} + 1 \text{ bir köklü ifadedir.}$$

[*ing.* ve *Fr.* Radical].
kök.mantar, b. i. *bot.* Meşe, çam ve fındık gibi kimi ağaçların köklerinde yerleşen, iplik görünüşünde bir mantar olup, ağaca zarar vermek şöyle dursun patates gibi bazı yumru köklerin irileşmesini kolaylaştırdığı bile kabul edilir. *(Bu mantarlara, emecin durumuna göre, içbeslek kökmantar veya dışbeslek kökmantar denir. En çok rastlanan çeşitli, orman ağaçlarının kökmantarlarıdır).*
kök.maydanoz, b. i. *bot.* Iri ve etli kökleri yemeklerde kullanılan bir maydanoz çeşidi.
köknar, i. *bot.* ◘ **Göknar**.
kök.sakız, b. i. *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, kauçuk elde etmek için özellikle Rusya'da yetiştirilen bir *Taraxacum* türü. [*Lat. Taraxacum koksaghyz; ing.* Kok-saghyz, kok-sagyz, Russian dandelion].
kök.sap, b. i. *bot.* Her yıl kök süren ve yer üstüne sap çıkaran klorofilsiz çokyıllık yeraltı gövdesi. *(Köksapın üzerinde, geçmiş yıllara ait çiçekli sapların izlerini bulmak mümkündür).* [*Osm.* Sâk-ı cezrî; *ing.* ve *Fr.* Rhizome]; ☆ *Eşanl.* rizom; ◉ **dallı ~**, *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, çok sayıda çiçekli sap demetleri veren çok parçalı köksap. [*ing.* Cespitose rhizome; *Fr.* Rhizome cespiteux].
köksel, s. *kim., anat.* ve *patol.* Bir kök ile özellikle de bir sinir veya lenfa damarı köküyle ilgili. [*Osm.* Cezrî; *ing.* Radical; *Fr.* Radical,-ale,-aux].
kök.söker, b. i. Kazıkköklü *(pancar)*, yumrulu *(patates, yerelması)*, taneli *(yerfıstığı)* ve saplı *(keten)* bitkileri sökmeye veya bunların yer altındaki kısımlarını topraktan çıkarmaya yarayan makine. *(Köksökerlerin alt kısmında, yere göre ve çekme yönünde eğri duran, lam veya çatal şeklinde bir sökme organı bulunur. Daha karmaşık yapılı bazı makinelerde bir takım ek işleri yapacak aygıtlar yer alır; bir bıçak veya kesici bir disk, köke bitişik yeşil kısımları keser; ayıklayıcı bir aygıt kesilen bu kısımları kenara fırlatır /temizleyici köksöker/; bir ızgara veya döner kasnak kökleri temizler, gerekirse bir araya yığar /toplayıcı köksöker/ veya başka bir araca yükler /yükleyici köksöker/. Bazı makinelerde ise temizleme ve yükleme kısımları birarada yer alır. Yumruları çıkartmakta kullanılan köksökerlerin altında tek veya çift düz demirli bir aygıt bulunur; bu kısım içinde yumru bulunan top rak parçasını böylece yukarıya kaldırır,*

sonra ufalar /**kaldırıcı köksöker**/. *Modern makinelerde genellikle bir temizleme-toplama aygıtı bulunur; döner dişli, çatal, türbin v.b. şeklindeki bu aygıt, yumruları ayırarak kenara veya bir döner kasnağın üzerine atar; döner kasnak bunları arkaya veya yana döker veya tek yahut çift kanatlı bir ızgaraya geçirir; ızgara da makinenin arkasına kurulur. Bazı makinelerde ise yükleme ve çuvala doldurma tertibatı vardır.* /**Yükleyici köksöker** *ve* **doldurucu köksöker**/.

köksü, i. *bot.* (a) Mantarlarda paralel yönlü, dışa doğru kalın çeperli, sık miselyum tellerinden meydana gelen ve kökü andıran uzun uzantı. [*ing.* Rhizomorphous; *Fr.* Rhizomorphe]; (b) Kara ve su yosunlarında, çiçeksiz damarlı bitkilerle bazı konuk bitkilerde bulunan emici kıl şeklindeki uzun hücre. [*Osm.* Şibih cezrî; *Ing.* Rhizoid; *Fr.* Rhizoïde]. ☆ *Eşanl.* rizoid.

köksüz, s. § ❶ Kökü olmayan. [*Ing.* Rootless, without root]. § ❷ *mec.* Sağlam ve temelli, dayanağı veya gerçekliği olmayan.

kök.taş, b. i. *taşç.* Bir taş ocağının son tabakası altından çıkartılan ve boyutları, kesme taşın boyutlarından daha küçük taş.

kökten*, s. § ❶ Yüzeyde kalmayan, derine inen, **köklü:** *Kökten yenilikler.* § ❷ z. Esaslı bir şekilde; köke kadar dayanan ayrıntılarda kalmayarak asıl konuyu da içine alan: *Kökten bir değişiklik.* [*Osm.* Cezrî; *Ing.* Radical; *Fr.* Radical,-ale, aux].
~ **bozuk,** *dey.* Mayası, esası kötü.
~ **sürme,** Niteliğini soydan almış. [*Ing.* By descent].

köktenci*, i. Köktencilikten yana olan kimse. [*Ing.* Radicalist; *Fr.* Radicaliste].
☆ *Eşanl.* **radikalist.**

köktencilik*,-ği, i. § ❶ Bilimde, dinde, siyasette kökten yenilikler yapma eğilimi. § ❷ *fels.* Devletin kökten bir değişiklikle yeniden kurulması gerektiğini ileri süren doktrin. Birtakım İngiliz filozof ve yazarlarının **özgürcülük, bireycilik, akla inan, törel yararcılık** gibi temellere dayanan tutum ve siyaset çığırı. [*Osm* Cezriye; *ing.* Radicalism; *Fr.* Radicalisme]. .
☆ *Eşanl.* **radikalizm.**

köktеş*, s. *gram.* Aynı kökten gelen çeşitli yapı ve görevdeki kelimelere denir: *alım-alın-tı; üzüntü-üzgün; başlangıç-başlık v.b.*

köktürk yazıtları, ◘ **Orhan ve Yenisey yazıtları.**

köktürkler, ç. öz. i. ◘ **Göktürkler.**

kölçer, i. *h.d. fitopatol.* Buğday tanelerinin biçimini ve ununu bozan hastalık.

köle, i. § ❶ Eski çağlarda yabancı ülkelerden zorla kaçırılıp özgürlükten yoksun edilen, alınıp satılabilen erkek. [*Osm.* Abd. gulâm, bende, çaker; *ing.* Male slave; *Fr.* Esclave mâle]. § ❷ *teşk. tar.* Zorba bir gücün hâkimiyeti altında bulunan kimse. § ❸ *mec.* Herhangi bir şeye aşırı derecede bağlı olan kimse. § ❹ *huk.* Mülkiyet veya mülkiyetle ilgili bazı haklara konu olabilen kişi. ◘ **Kölelik.** § ❺ *tar.* Savaşta ele geçen veya para ile satın alınan erkek. Her türlü bağımsızlık ve medenî haktan yoksun bırakılmış, başkalarının iradesine bağlı kimse. ☆ *Eşanl.* **kul.** ⊙ ~ **n olayım,** *dey. h.d.* Yakarış, yalvarış anlatır. [*Ing.* Please, I beg you]. ⊙ **kulu** ~ **si olmak** *(birinin), dey. h.d.* ◘ **Kul.**

kölecilik,-ği, i. § ❶ Köleliğe dayandırılmış olan toplum sistemi. § ❷ Köle ele geçirmek için başka türlerin yuvalarını yağma eden bazı karınca toplumlarının durumu. ◘ **Polyerg.**

köleleşmek, nsz. f. Köle haline gelmek.

köleleştirmek(-i), f. Birini köle haline getirmek, köle imiş gibi her türlü özgürlükten yoksun etmek. [*Ing.* To reduce to slavery].

kölelik,-ği, i. *huk., fels.* ve *sosy.* Köle olmak hali; özelge insan düzeni; ilkçağ toplumunun temelli kurumu ve toplum dışı sayılan bir tabaka. [*Osm.* Memlûkiyet; *Ing.* Slavery, bondage thraldom, serfage, serfdom; *Fr.* Esclavage].
☆ *Eşanl.* **kulluk.**

kölemen, i. *teşk. tar.* Eskiden, kölelerden meydana getirilen bir asker sınıfı; Bir ara, Mısır ve Trablusgarp'ta çerkes kölelerinden ve bunların neslinden yetiştirilmiş asker: *Mısır kölemenleri.* [*ing.* Circassian slave brought up as a warrior, Mameluk *(in (Egypt),* corps of military slaves;*Fr.* Ancienne armee turque composee d'esclaves, Mamelouk d'Egypte].

Kölemenler, ç. öz. i. *tar.* Mısır'da kurulmuş bir Türk-İslâm Devleti'nin ve bu devleti kuran soyun adı.

köleniz, köleleri, i. § ❶ Eskiden söz söyleyen erkek tarafından söz söylenen kişiye aşırı bir saygı gösterilmiş olmak için «*ben*» zamiri yerine kullanılırdı. § ❷ Gene saygı ereğiyle, biri yakınlarından söz ederken onları anlatan kelimelere de bu sözü katardı: *Oğlum köleniz.* [*Ing.* Your very humble servant].
~ **olayın,** *h.d.* Yalvarış anlatır. [*Ing.* Please, I beg you].

kömeç,-ci, i. *bot.* Papatya ve ayçiçeğinde olduğu gibi, sapın yassılaşmış ve genişlemiş ucu üzerinde çiçeklerin yan yana toplanması şeklindeki çiçek durumu. [*Osm.* Kume; *Lat. Capitulum; ing.* Flower-head; *Fr.* Capitule].
☆ *Eşanl.* **kapitulum,** baş.

kömeçli, s. Kömeç biçiminde olan *(çiçek durumu hk.)* [*ing.* Capitular, capitate; *Fr.* Capitulé,-ee].

kömür, i. *esk. T.* § ❶ Karbonlu maddelerin ya kapalı ve havasız yerlerde için için yanmasından ya da binlerce yıl derin toprak katmanları altında kalıp uzun bir takım kimyasal değişmelere uğramasından meydana gelen ve çoğu yakıt olarak kullanılan siyah katı madde. *Odun kömürü. Maden kömürü.* [*Osm.* Fahm; *ing.* Coal; *Fr.* Charbon]. § ❷ s. Bu kelime koyu siyahlığı anlatmak için de kullanılır: *Kömür gözlü. Kömür saçlı.* [*Ing.* Very dark; *Fr.* Très noir]. § ❸ *elek.* (a) Bazı pillerde pozitif kutup olarak kullanılan ve pişirilmiş kömür tozundan yapılan silindir veya prizma biçiminde elektrod. [*Ing.* Carbon; *Fr.* Charbon]; (b) Döner bir elektrik makinesinde fırçaların yapıldığı madde. *(Az iletken sert fırçalarda amorf kömür, orta derecede iletken yarı sert fırçalarda sunî grafit /elektrik fırınında grafit haline getirilen amorf kömür/, iyi iletken yumuşak fırçalarda doğal grafit veya grafitli kurşun, çok iletken olan grafitli pirinç fırçalarda doğal grafit, bakır ve çeşitli madenler kullanılır).* [*Ing.* Carbon; *Fr.* Charbon]. ⊙ **ağaç** ~ **ü,** *kim.* ◘ **Ağaç.** ⊙ **ak** ~, *sny.* Doğal çağlayanlarda veya barajlarda suyun düşme gücüne dayanan ve hidroelektrik fabrikalarını besleyen enerji. [*Fr.* Houille blanche]. ⊙ **aktif** ~, *kim.* ◘ **Etkin kömür.** ⊙ **antrasit** ~ **ler,** *kim.* Yavaş yanan, çok az kül, nem ve uçucu maddeler veren, kalorifik değeri yüksek, kapalı sobalarda yakılan kömürler. [*Ing.* Anthracite coals]; ⊙ **bataklık** ~ **ü,** *min.* ◘ **Turba.** ⊙ **beyaz** ~, *fiz.* ◘ **Ak kömür.** ⊙ **bitki** ~ **ü,** *kim.* ◘ **Bitkisel kömür.** ⊙ **bitkisel** ~, *bot.* ◘ **Bitkisel.** ⊙ **bitümlü** ~, ◘ **Bitümlü.** ⊙ **esmer** ~, *coğr.* ◘ **Esmer.** ⊙ **etkin (etkinleştirilmiş)** ~, *tekn.* Gazın soğurma özelliğini artırmak için özel işlemden geçirilmiş odun veya turba. [*Ing.*. Activated charcoal; *Fr.* Charbon actif, charbon activé]. ☆ *Eşanl.* **aktif kömür.** ⊙ **fındık** ~ **ü,** *mad. oc.* ◘ **Fındık;** ⊙ **fitilli** ~, *elek.* Ortasında ark lâmbasının arkını kararlı kılan özel bir madde ve kömür karışımıyle dolu bir kanal bulunan kömür. [*Ing.* Cored carbon; *Fr.* Charbon à mèche]. ⊙ **havöz** ~ **ü,** *mad. oc.* ◘ **Havöz.** ⊙ **hayvansal** ~, *kim.* ve *ecz.* Kemikleri ve diğer hayvansal maddeleri yakmak suretiyle elde edilen ve %10 karbon ile % 90 anorganik madde, özellikle kalsiyum fosfat taşıyan madde. Renk giderme maddesi olarak kullanılır. [*Ing.* Animal charcoal; *Fr.* Charbon animal, noir animal]. ⊙ **homojen** ~, *elek.* Ark lambasında kullanılan homojen yapılı kömür. [*Ing.* Homogenous carbon; *Fr.* Charbon homogene]. ⊙ **jelozlu** ~ **ler,** *jeol.* ◘ **Jelozlu,** ⊙ **karni** ~ **ü,** *kim.* Damıtma gazlarının kömürleştirilmesiyle meydana gelen ve karninin çeperlerinde biriken kok. *(Bu hemen hemen saf karbondur).* [*Ing.* Gas carbon; *Fr.* Charbon de cornue]. ⊙ **kerpiç** ~, *den.* ◘ **kerpiç.** ⊙ **kızıl** ~, (a) *tekn.* Odunun 200° C ile 250° C'ta tamamiyle kömürleşmemesinden elde edilen katı yakıt: *Kızıl kömür kolay tutuşur.* [*Ing.* Red charcoal; *Fr.* Charbon roux]; (b) *pirotekn.* ◘ **Kızıl.** ⊙ **kok** ~ **ü,** *jeol.* ◘ **Kok.** ⊙ **maden** ~ **ü,** *tekn.* İnorganik katı *(antrasit, linyit)* yakıtlara verilen ad. [*Ing.* Coal, mineral coal; *Fr.* Charbon de terre, charbon minéral]. ☆ *Eşanl.* **taşkömür.** ⊙ **maden** ~ **ü,** ◘ **Maden.** ⊙ **madenli** ~, *elek.* Ark ışığını daha etkili kılmak için, maden tuzları ve kömür karışımından meydana gelen ve bazen bir fitili bulunan elektrod. [*Ing.* Mineralized coal; *Fr.* Charbon minéralisé]. ⊙ **odun** ~ **ü,** *tekn.* Odunun kömürleştirilmesinden elde edilen katı yakıt. [*Ing.* Charcoal; *Fr.* Charbon de bois]. ⊙ **taş** ~ **ü,** ◘ **Taşkömür.**
~ **almak,** *den.* İhtiyaca göre kömür tedarik etmek ve noksanını tamamlamaktır.
~ **bakracı,** *den.* Bir gemiden bir gemiye veya bir geminin kömürlük bölmelerinin birinden diğerine kömür nakletmekte kullanılan bakraçlar.
~ **başa vurmak,** ◘ **Kömür çarpmak.**
~ **çarpmak (başa vurmak),** *dey.* Kömürün iyice yanmamasından dolayı çıkan karbon dioksid gazıyle zehirlenmekten baş ağrısı duymak. [*Ing. To overcome (charcoal fumes)*].
~ **çubuklu lâmba,** *tiy.* Sahnede kullanılan, çok ışık veren bir çeşit tiyatro lâmbası. [*Ing.* Arc lamp; *Fr.* Projecteur à arc].
~ **damarı,** *jeol.* İnce kömür katmanı. [*Ing.* Coal seam, coal measure; *Fr.* Couche, gisement]. ◘ *ŞEKİL: 361.* — **MADEN II.**
~ **gemisi,** *den.* ◘ **Gemi.**
~ **gibi,** *dey.* Simsiyah. [*ing.* As black as coal; *Fr.* Noir comme (du) jais, comme de suie, tout à fait noir]. ☆ *Eşanl.* **kapkara.**
~ **istiralyası,** *den.* İki adet kamçılı demir *tornadan donatılmış bir tel halat olup iki ucu radansalıdır. Üzerine üç köşeli ve köşeleri delikli demir levha bağlanır. Bunlara kömür palangasının kornosu takılır).*
~ **kalem,** *san.* Fresk kartonlarının çizilmesinde kullanılan füzen kalem. [*Ing.* Charcoal pencil; *Fr.* Charbon].
~ **kesesi,** ◘ **Kese¹.**
~ **kireci,** ◘ **Kireç.**
~ **kovası,** Kömürü ocak veya sobanın yakınında bulundurmak için kullanılan kova. [*Ing.* Coal-scuttle, coal-box; *Fr.* Charbonniere].
~ **kulesi,** *sny.* ◘ **kule.**
~ **palangası,** *den.* Demir bir tornodan donatılmış yumuşak çelik tel halattan ibaret bir donanım. *(Telin bir çımasına radansa dikilerek buna fırdöndülü bir kanca kilitlenir. Çekilirken bir yere takılmaması için kancanın sırtını da armoda bağlanmak üzere bir mapa vardır).*
~ **postası,** *den.* Kömürünün bir mahalden bir mahalle elden ele nakledilişidir.
~ **sınıfı,** *jeol.* Bitkilerin kömürleşme derecesi. [*Ing.* Rank of coal; *Fr.* Rang du charbon].
~ **toplama,** *demir.* Ocak külleri ve curuflar arasında bulunan yanmamış kömür parçalarını ayıklama.
~ **tozu kesesi,** Yazı veya resim silkmek, yeni bir orijinalden diğer bir kâğıda nakletmek için kullanılan içi kömür tozu dolu olan küçük kese. [*ing.* Pounce; *Fr.* Poncette].
☆ *Eşanl.* **silkme kesesi.**
~ **üretimi,** *coğr.* ◘ **Taşkömür.**
~ **yapım fırını,** *Orm.* ◘ **Fırın.**
~ **yıkama yeri,** *mad. oc.* Kömürün yıkandığı atelye.

kömürcü, i. § ❶ Kömür yapan veya satan kimse. [*Ing.* Coal dealer, carcoal burner; *Fr.* Charbonnier,-ère]. § ❷ Vapurda, fabrika-

da ve benzerlerinde ocağa kömür taşıyan kimse. [*Ing.* Stoker; *Fr.* Chargeur].

~ **çırağına dönmek**, *dey.* Yüzü, üstü başı siyah lekeler içinde kalmak kirlenmek. [*Ing.* To get black all over].

kömürcülük,-ğü, i. Kömür satım işi. [*Ing.* Coal dealing; *Fr.* Metier de charbonnier].

kömür.kalem, b. i. ◘ **Kömür.**

~ **ressamı**, Kömürkalemle resim yapan ressam. [*Ing.* Fusinist; *Fr.* Fusainiste].

kömürleşme, i. § ❶ *jeol.* Kömürleşmek eylemi, kömür halini alma. Sular içinde, tabakalar altında havasız kalan, basınç altında bulunan bitkilerin yavaş yavaş kömür durumuna gelmesi olayı. [*Osm* Tefahhum; *ing.* Carbonization; *Fr.* Carbonisation]. § ❷ *patol.* Yanığın en son derecesi; yanan yerler şeklini kaybeder, kurur, kömür gibi siyahlaşır. [*Ing.* Carbonization; *Fr.* Carbonisation].

kömürleşmek, nsz. f. Kömür halini almak. [*Ing.* To be carbonised; *Fr.* Se carboniser].

kömürleştirici, i. Kömürleştirmeye, özellikle odunun kömürleştirilmesine yarayan cihaz. [*Ing.* Carbonizing; *Fr.* Carbonisateur].

kömürleştirme, f. Kömürleştirmek eylemi. [*Osm.* Tefhim; *Ing.* Carbonization, charring; *Fr.* Carbonisation].

kömürleştirmek(-i), f. Kömür haline getirmek. [*Ing.* To carbonize, to char; *Fr.* Carboniser].

kömürlük,-ğü, i. § ❶ Kömür konulan yer, kömür ambarı. [*ing.* Coal hole, coal cellar; *Fr.* Cave au charbon]. § ❷ *den.* Gemilerin ihtiyacı olan kömürlerini koymaları için yapılmış bölmeler. *(Bunlar genellikle kazan ve makine bölmelerinin her iki taraflarında alabandalarda bulunur. Harb gemilerinde bir miktar fazla kömür alabilmek için esas kömürlüklerden maada yapılmış kömürlüklere de ihtiyat kömürlük denir).* [*Ing.* Bunker; *Fr.* Soute].

~ **ağzı**, *den.* Kömürlüklere kömür akıtmak için güverteler üzerine açılmış menfezlerdir.

~ **kapağı**, *den.* Kömürlük ağızlarını kapamak için yapılmış uskurlu kapaklar.

~ **kapağı ızgarası**, *den.* ◘ Izgara

~ **manikası**, *den.* Kömürlükleri bir iki kat güverte altında bulunan gemilerin üst güvertesindeki kömürlük ağızlarından doğrudan doğruya kömürlüklere akıtmak için koyulan saç manikalar.

kön, i. Dabağlanmış ve işlemeye hazırlanmış olan hayvan derisi. [*Ing.* Leather, hide; *Fr.* Cuir].

☆ *Eşanl.* sırım, gön.

könek,-ği, i. Su koymaya yarayan, ağaçtan yapılmış kova, matra, ibrik v.b. gibi su kabı.

könü, i. Hak ve tüzeye uygun olan veya uygun davranan.

köpeç, küpeç, i. Pişmiş topraktan yapılmış, içine 15 okka kadar su veya pekmez konabilen iki saplı testi.

köpeğimsiler, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Etçiller *(Carnivora)* takımının, Yarıkayaklılar *(Fissipedia)* alt takımına giren bir üst familyası. **Köpekgiller** *(Canidae)*, **Ayıgiller** *(Ursidea)*, **Küçükayıgiller** *(Procyonidae)*, **Sansargiller** *(Mustelidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Arctoidea*].

köpek,-ği, i. § ❶ *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının Köpekgiller *(Canidae)* familyasından boy ve şekil bakımından pek çok cinsleri olan, bekçilik, avcılık gibi işler için beslenen anlayışlı ve sadık memeli hayvan. *(Aslında etçil olan köpek, insanın yanında yaşaya yaşaya hepçil olmuştur. Dişi köpeğin on memesi vardır; bir batında doğurduğu yavruların sayısı 6 ile 10 arasındadır. Gebeliği dokuz hafta sürer. Bugün dünyada 500 milyon köpek bulunduğu sanılmaktadır).* [*Osm.* Kelb; *Lat. Canis familiaris; Ing.* Dog, hound; *Fr.* Chien domestique]. ◘ *ŞEKİL: 334.* — **KÖPEK** *(İç ve dış yapısı; ŞEKİL: 334.* — **KÖPEK** *(Dış görünüş, İskelet, İç organlar); ŞEKİL: 335.* — **BAŞLICA KÖPEK CİNSLERİ.** § ❷ *mec.* Aşağılık niyetlerle yaltaklanan veya kendisine karşı kötü davranılan kimse anlamında nefret ve sövgü sözü olarak kullanılır: *O köpeğin suratına nasıl bakabiliyorsun? O köpekle nasıl arkadaşlık ediyorsun?* [*Ing.* Rascal scoundrel; *Fr.* Chien,

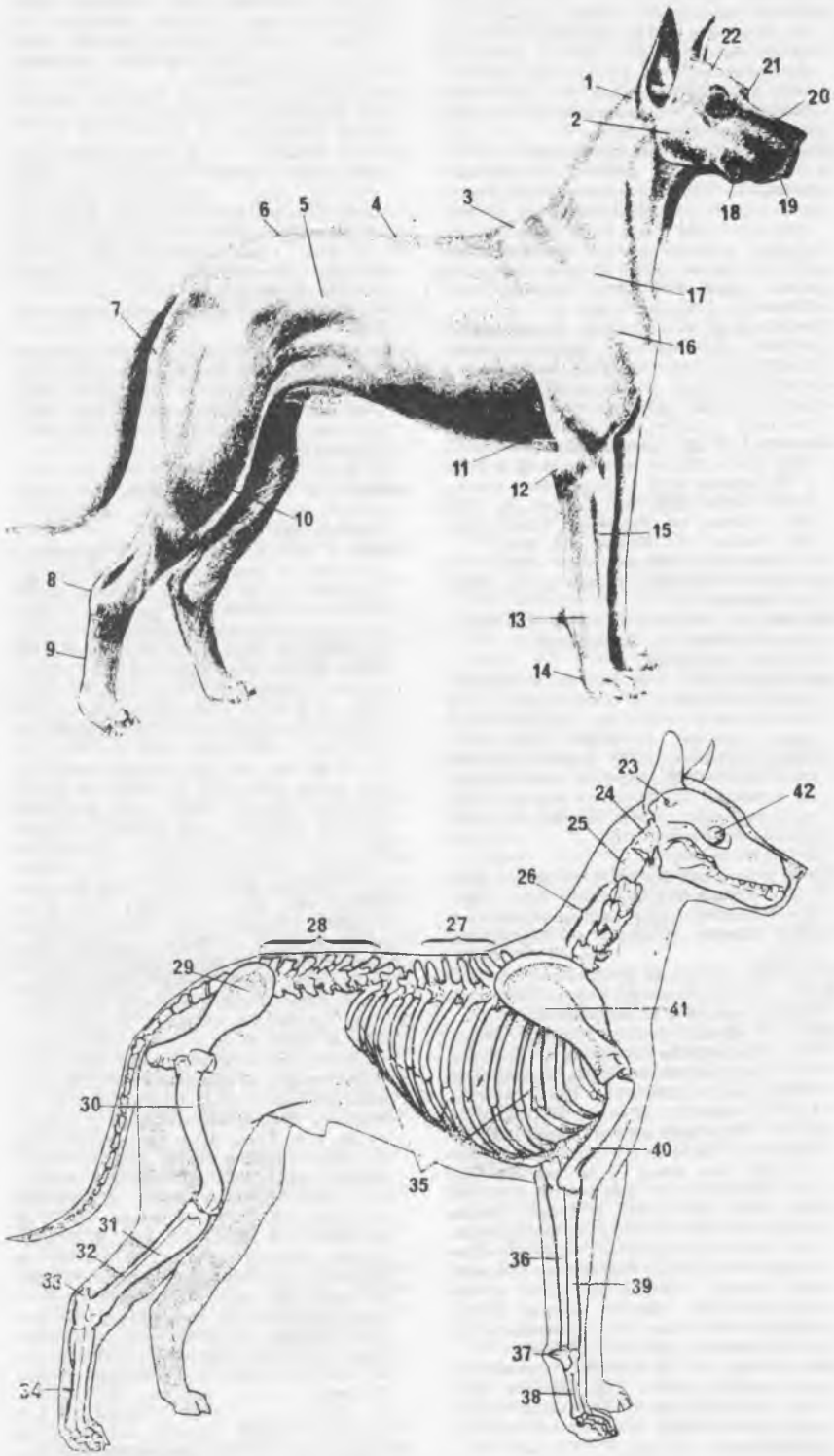

ŞEKİL: 334. — **KÖPEK** [*iç ve dış yapısı*]. **1.** Tepe. **2.** Yanak. **3.** Ense. **4.** Eyer *(Sırt)*, **5.** Bel. **6.** Sağrı. **7.** Kıç. **8.** Arka diz *(Tarsus)*; **9.** Bukağılık *(metatarsus*. **10.** Incik kemiği ile but kemiği arasındaki eklem. **11.** Döş. **12.** Dirsek. **13.** El bileği *(Carpus)*. **14.** Bukağılık *(Metacarpus)*. **15.** Önkol. **16.** Omuz başı. **17.** Omuz. **18.** Üst dudak. **19.** Dudak. **20.** Burun. **21.** Alın. **22.** Kafa. **23.** Artkafa. **24.** Birinci omur *(Atlas)*. **25.** Eksen kemik. **26.** Boyun omurları. **27.** Göğüs omurları. **28.** Bel omurları. **29.** Leğen. **30.** Uyluk *(femur)*. **31.** Kaval kemik *(tibya)*. **32.** Kamış kemik *(fibula)*. **33.** Ayakbileği *(tarsus)*. **34.** Ayak tarağı *(Metatarsus)*. **35.** Kaburgalar *(Eğe kemikleri)*. **36.** Dirsek kemiği*(ulna)*. **37.** Bilek kemiği *(carpus)*. **38.** El tarağı *(metacarpus)*. **39.** Döner kemik *(Radyus)*. **40.** Kol kemiği *(humerus)*. **41.** Kürekkemiği. **42.** Göz çukuru.

FİNOLAR

MALTA KÖPEĞİ

UZUN VE KIVIRCIK TÜYLÜ FİNO

KELEBEK KÖPEĞİ

KÖPEK CİNSLERİ

AV KÖPEKLERİ

avın yerini bulup gösteren köpekler

ALMAN BULDOĞU

Cinsi	*memleketi*	*ağırlığı (kg)*	*boyu (sm)*
barbet	Fransa	25	51
belçika puanteri	Belçika	26	63
bourbon puanteri	Fransa	27	56
braco navarro	Ispanya	»	58
breton epanyölü	Fransa	23	48
britanya spanyeli	A.B.D.	16	»
drentse partridge k.	Hollanda	31	58
dupuy puanteri	Fransa	»	66
ingiliz puanteri	Ingiltere	»	58
ingiliz seteri	»	»	63
fousek puanteri	Çekoslovakya	27	58
fransız puanteri *(büyük)*	Fransa	28	»
fransız puanteri *(küçük)*	»	21	51
fransız epanyölü	»	27	56

TAZI OLMAYANLAR

FRANSIZ BULDOĞU

LHASA APSO

TERİYERLER

TİLKİ TERİYERİ

SINIR TERİYERİ

BEDLINGTON TERİYERİ

AV KÖPEKLERİ

Cinsi	*memleketi*	*ağırlığı (kg.)*	*boyu (sm)*
alman grifonu	Almanya	»	»
uzun tüylü alman puanteri	»	28	61
kızıl tüylü alman puanteri	»	»	»
kısa tüylü alman puanteri	»	27	58
düz tüylü alman puanteri	»	»	»
gordon seteri	İskoçya	32	64
grifon *(uzun tüylü)*	Fransa	26	53
grifon *(kırmızı)*	»	»	»
grifon *(düz tüylü)*	»	»	»
ırlanda seteri	İrlanda	32	64
istriya puanteri	Yugoslavya	21	48
italyan brakosu	İtalya	32	64
münsterlander *(büyük)*	Almanya	28	58
münsterlander *(küçük)*	»	27	53
pachon de vitoria	İspanya	»	»
perdiguero burgales	»	»	»
picard epanyölü *(normal)*	Fransa	28	56
picard epanyölü *(mavi)*	»	»	»
pont audemer epanyölü	»	27	»
poodle puanteri	Almanya	28	58
portekiz perdigeiro	Portekiz	27	61

Cinsi	*memleketi*	*ağırlığı (kg.)*	*boyu (sm)*
st. germen puanteri	Fransa	»	56
spinone	İtalya	»	61
staby	Hollanda	28	48
vizsla *(tüylü)*	Macaristan	27	58
berner av k.	İsviçre	17	43
billy	Fransa	26	56
siyah ve esmer coodhound	A.B.D.	31	64
bloodhound	İngiltere	47	»
bluetick av k.	A.B.D.	31	»
brezilya av k.	Brezilya	30	»
kırmızı vandée k.	Fransa	25	53
catahoula stockdog	A.B.D.	26	55
chambray	Fransa	»	»
artois av k.	»	27	»
fransız k. *(beyaz ve siyah)*	»	45	66
st. hubert k.	Belçika	46	»
çin av k.	Çin	27	56
etna crnego'su	İtalya	11	46
dakshund *(normal)*	Almanya	61	38
dakshund *(küçük)*	»	8	28
dalmaçya k.	Yugoslavya	27	56
dogo argentino	Arjantin	»	58
drever *(isveç)* k.	İsveç	10	23
dünker	Norveç	25	51

GAL TERİYERİ

DANDIE DINMONT

BATI HIGHLAND BEYAZ TERİYERİ

TAZILAR

YARIŞ TAZISI

BASE

OTTER

KOVALAYICI AV KÖPEKLERİ

Cinsi	*memleketi*	*ağırlığı (kg.)*	*boyu (sm)*
felemenk brakı *(küçük)*	Hollanda	8	38
elinikos ikhnilatis	Yunanistan	19	51
ingiliz av k.	Ingiltere	26	53
estonya av k.	Estonya	17	48
fila brasileiro	Brezilya	48	68
fin av k.	Finlandiya	26	56
alman brakı	Almanya	8	38
büyük mavi gaskonya k.	Fransa	27	58
büyük gaskonya	»	26	56
nivern grifonu	»	27	60
büyük vandee k.	»	26	56
halden av k.	Norveç	»	»
hamilton av k.	Isveç	»	»
hannover tazısı	Almanya	27	51
harrier	Ingiltere	26	»
yukarı poitoy k.	Fransa	»	56
macar av k. *(büyük)*	Macaristan	»	53
macar av k. *(küçük)*	»	11	41
hygen av k.	Norveç	26	28
illyrian av k.	Yugoslavya	18	50
istria av k.	»	21	»
jüra av k.	Isviçre	17	43
walker av k.	A.B.D.	27	58
gal av k.	Galler ülkesi	34	»
westphalen daksbrakı	Almanya	7	34
afgan av k.	Afganistan	25	33
avustralya av k.	Avustralya	27	71
baganda av k.	Uganda	12	51
banjara av k.	Hindistan	26	69
borzoi av k.	S.S.C.B.	41	71
sika *(büyük)*	Çin	23	61
sika *(küçük)*	»	21	51
sipiparay	Hindistan	30	74
sortay	S.S.C.B.	24	64
galgo ispanyol	Ispanya	41	76
yunan tazısı	Yunanistan	27	64
tazı	Ingiltere	30	74
guanchen av k.	Ispanya	13	51
ibizan av k.	Balear *(ispanya)*	23	61
irlanda kurt k.	Irlanda	55	79
karabas av k.	Turkiye	40	61
khampas av k.	Hindistan	11	56
kombai av k.	»	23	51
lurcher	Ingiltere *(Gypsy)*	»	64
magyar agar	Macaristan	»	66
mudhol av k.	Hindistan	13	58
rampur av k.	»	27	71
rus sürek avı k.	S.S.C.B.	41	»
rus step k.	»	24	64

AFGAN TAZISI

RODEZYA TAZISI

BORZOY TAZISI

İŞ KÖPEKLERİ

BRIARD

DOBERMAN KINŞERI

Cinsi	*memleketi*	*ağırlığı (kg.)*	*boyu (sm)*
saluki	İran	27	»
iskoç geyik avı k.	iskoçya	42	74
sakiyi	Tibet	13	53
siyam tazısı	Tayland	18	»
slugi	S.S.C.B.	24	66
vaghari av k.	Hindistan	13	58
whippet	Ingiltere	10	48

TERİYERLER

afrika k. *(tüysüz)*	Kuzey Afrika	6	56
airedale teriyeri	Ingiltere	28	58
alunk	Hindistan	6	30
avustralya teriyeri	Avustralya	»	25
avusturya teriyeri	Avusturya	15	41
bedlington teriyeri	Ingiltere	10	38
border teriyeri	iskoçya	6	25
alman mastifi	Almanya	66	76
kuosi	Hindistan	32	61
laidser	Ingiltere	63	71
leonberger	Almanya	68	74
mastif	Ingiltere	»	»
napoli mastinosu	Italya	64	69
moskova mastifi	S.S.C.B.	53	»

Cinsi	*memleketi*	*ağırlığı (kg.)*	*boyu (sm)*
moskova bekçi k.	»	55	64
newfoundland	Ingiltere	63	69
rajapalagam	Hindistan	64	74
st. bernar k.	İsviçre	»	»
sindh mastifi	Hindistan	»	»
ispanya mastifi	Ispanya	61	66
tibet mastifi	Tibet Hindistan	75	64
tosa-inu	Japonya	33	58

ÇOBAN KÖPEKLERİ

alentejo av. k.	Portekiz	36	66
amerikan coban k.	A.B.D.	23	48
appenzeller çoban k.	İsviçre	22	51
armant	Mısır	21	46
atlas coban k.	Fas	22	36
avustralya sığır k.	Avustralya	»	51
avustralya coban k.	»	21	»
beardet coban k.	Iskoçya	22	56
beauceron	Fransa	36	64
bergamasko coban k.	Italya	24	58
berner coban k.	İsviçre	»	63
histen	Hindistan	73	69
border çoban k.	İskoçya	21	46

GAL KORGISI
(Pembrok)

SİBİRYA ESKİMO KÖPEĞİ
(Kızak Köpeği)

ÇEŞİTLİ IRKLAR

ISKOÇYA - INGILTERE SINIR KOLISI

BUĞDAY TERİYERİ

İPEKLİ TERİYER

Cinsi	*memleketi*	*ağırlığı (kg.)*	*boyu (sm)*
bothia	Hindistan	33	56
ardennes çoban k.	Belçika	27	58
flanderes çoban k.	»	28	43
briard	Fransa	26	61
kenan köpeği *(cooly'ye benzer)*	Israil	22	56
kenan köpeği *(dingoya benzer)*	»	»	»
castro laboreiro	»	27	»
catalant	Ispanya	18	46
kafkas ovçarkası	S.S.C.B.	36	64
çoban köpeği	Iskoçya	22	56
hırvat çoban k.	Yugoslavya	24	»
illyria çoban k.	»	27	»
cumberland çoban k.	Ingiltere	23	56
daangari çoban k.	Hindistan	12	48
dingo	Avustralya	22	56
felemenk çoban k.	Hollanda	»	51
vizsla *(kısa tüylü)*	Macaristan	27	58
weimaraner	Almanya	28	61
gal seteri	Galler ülkesi	32	64
Vurulan avı bulup getiren köpekler			
amerikan su spanyeli	A.B.D.	15	43
chesapeake bay av k.	»	27	58
kıvırcık tüylü av k.	Ingiltere	32	61
düz tüylü av k.	»	30	58
sarı tüylü av k.	»	»	56
irlanda su spanyeli	Irlanda	27	»
labrador av k.	Ingiltere	»	»
nova scotia ördek avı k.	Kanada	18	51
portekiz su k.	Portekiz	21	53

ÇIN TEPELİ KÖPEĞİ

SHIH TZU TIBET KÖPEĞİ

IBIZAN

(Balear adaları ve Ispanya'da bulunur).

Cinsi	memleketi	ağırlığı (kg.)	boyu (sm)
Av kaldıran köpekler			
amerikan spanyeli	A.B.D.	12	36
boykin spanyeli	»	16	41
clumber spanyeli	Ingiltere	25	43
ingiliz spanyeli	»	»	»
ingiliz atlayıcı spanyeli	»	15	41
felemenk su spanyeli	Hollanda	23	51
kır spanyeli	Ingiltere	19	46
alman spanyeli *(wachtellung)*	Almanya	17	48
susex spanyeli	Ingiltere	19	41
gal spanyeli	Galler ülkesi	18	»
İZ SÜREN AV KÖPEKLERI			
alano	Ispanya	27	56
amerikan av k.	A.B.D.	»	»
ariège av k.	Fransa	»	»
artesien-normand k.	»	»	»
avusturya brakı	Avusturya	23	48
avusturya daksbrakı	»	23	38
balkan av k.	Yugoslavya	26	51
basenji	Orta Afrika (Kongo)	24	41
artesien- normand basesi	Fransa	22	28
mavi gaskonya basesi	»	23	36
artois basesi	»	»	28
britanya basesi	»	»	41
vandée grifon basesi	»	»	23
ingiliz basesi	Ingiltere	»	»
bavyera dağ k.	Almanya	10	43
beagle	Ingiltere	23	36
kaikadi	Hindistan	18	43
kangaroo av k.	Avusturya	32	71
kerry av k.	Irlanda	8	38
levesque	Fransa	26	55
lucerne av k.	Isviçre	17	48
mhasi savat	Tayland	»	56
niam niam	Sudan	11	43
otter av k.	Ingiltere	31	63
küçük mavi gaskonya k.	Fransa	26	51
küçük mavi gaskonya grifonu	»	25	45
küçük kızıl-sarı bretogne grifonu	»	»	48
niver grifonu	»	»	51
firavun köpeği	Ispanya	28	64
plott av k.	A.B.D.	27	56
ispanyol podenko	Ispanya	28	61
Ibicenco podenko	»	»	»
portekiz podenko *(büyük)*	Portekiz	29	66
portekiz podenko *(küçük)*	»	18	61
portekiz podenko *(cüce)*	»	9	56
poitevin-normand	Fransa	27	28
polski ogar	Polonya	26	61
porselen	Fransa	»	53
posavski av k.	Yugoslavya	18	51
redbone av k.	A.B.D.	27	61
rodezya av k.	Güney Afrika	32	64
rus av k. *(açık sarı)*	S.S.C.B.	27	58
rus av k. *(kızıl)*	»	»	»
sabueso	Ispanya	26	51
schiller av k.	Isveç	27	56
Isviçre av k.	Isviçre	17	44
Isviçre niederlauf av. k.	»	13	36
seggio	Italya	26	53
slovakya av k.	Çekoslovakya	17	46
smaland av k.	Isveç	19	48
staghound av k.	Ingiltere	33	58
strian dağ brakı	Avusturya	22	46
treeing walker brakı	A.B.D.	27	61
trigg brakı	»	»	»
tirol brakı *(büyük)*	Avusturya	21	43
tirol brakı *(küçük)*	»	18	36
veadeiro catorinense	Brezilya	28	61
boston teriyeri	A.B.D.	6	36
bulteriyer *(normal)*	Ingiltere	15	41
bulteriyer *(küçük)*	»	10	36
kernteriyer	Iskoçya	6	25
cesky teriyeri	Çekoslovakya	16	30
çin köpeği	Çin	6	»
dandie dinmont teriyeri	Iskoçya	8	25
doberman pinşer	Almanya	4	66
foksteriyer (tüysüz)	Ingiltere	8	36
foksteriyer *(tüylü)*	»	»	»

Cinsi	memleketi	ağırlığı (kg.)	boyu (sm)
iri şinavzer	Almanya	32	66
imaal glen teriyeri	Irlanda	12	46
harlequin pinşeri	Almanya	7	23
irlanda teriyeri	Irlanda	12	46
krohmofohrlander k.	Almanya	8	41
lakeland teriyeri	Ingiltere	7	36
manchester teriyeri	»	8	»
meksika k. (tüysüz)	Meksika	5	28
nihon teriyeri	Japonya	8	36
norfolk teriyeri	Ingiltere	5	25
norwich teriyeri	»	»	»
pinşer	»	7	23
siyah rus teriyeri	Almanya	18	46
snavzer (normal)	S.S.C.B.	83	66
skoç teriyeri	Almanya	24	48
sealydale teriyeri	Iskoçya	10	25
sealyham teriyeri	Güney Afrika	9	28
ipek tüylü teriyer	Galler ülkesi	»	»
çök teriyeri	Avustralya	5	23
smoushand	Iskoçya	»	25
yumuşak tüylü teriyer	Isviçre	14	38
staffordshire teriyeri	Irlanda	18	41
(pit bulteriyer)	ingiltere	»	46
staffordshire bulteriyer	»	14	41
gal teriyeri	Galler ülkesi	9	38
MASTİFLER			
alangu	Hindistan	52	71
bangara mastifi	»	37	58
bordeaux mastifi	Fransa	50	64
bokser	Almanya	29	58
bulmastif	Ingiltere	52	66
ingiliz buldoğu	»	24	46
fila terceira	Portekiz	41	61
felemenk çoban k.	Hollanda	24	61
ingiliz çoban k.	A.B.D.	23	51
entlebucher çoban k.	Isviçre	20	46
alman çoban k.	Almanya	25	61
isviçre çoban k .	Isviçre	»	»
yunan çoban k.	Yunanistan	27	56
groenendael çoban k.	Belçika	24	58
hovaworth	Almanya	32	64
kanavar	Hindistan	70	»
kelpi	Avustralya	21	41
komandar	Macaristan	27	58
kuvazs	»	24	56
lacke	Belçika	»	58
languedoc çoban k.	Fransa	21	43
laponya çoban k.	Finlandiya	22	46
malinois	Belçika	24	58
maremonder çoban k.	Italya	36	66
matin belge	Belçika	47	74
orta asya ovçarkası	S.S.C.B.	36	64
mudi	Macaristan	11	43
nepal çoban k.	Hindistan	53	64
ingiliz çoban k.	Ingiltere	23	53
parya	Asya	22	58
patti çoban k.	Hindistan	28	56
picardy çoban k.	Fransa	25	58
polonya çoban k.	Polonya	20	41
polonya tatra çoban k.	»	35	64
iri fino *(normal)*	Fransa	21	41
puli	Macaristan	23	»
pumi	»	22	46
pirene çoban k.	Ispanya	45	74
pirene çoban k.	Fransa	21	46
rotweiler	Almanya	26	58
romanya çoban k.	Romanya	»	61
savoy çoban k.	Fransa	23	48
serra da estrela çoban k.	Portekiz	36	64
serra de aires çoban k.	»	15	43
şakiyi	Tibet	27	53
shetland çoban k.	Iskoçya	22	36
güney rusya ovçarkası	S.S.C.B.	35	61
tervueren	Belçika	24	58
tibet teriyeri	Tibet-Hint	23	38
vikha çoban k.	Hindistan	18	46
gal corgi *(cardigan)*	Galler ülkesi	11	30
gal corgi *(pembroke)*	» »	10	27
gal çoban k.	» »	18	46
yugoslav çoban k.	Yugoslavya	32	64

chienne, méchant,-ante, lâche]; ◉ **köpeğe atsan yemez,** *dey.* Çok kötü yiyecekler için kullanılır. ◉ **köpeğe dalanmaktan çalıyı dolanmak yeğdir,** *at.* ◘ **itle dalaşmaktan...** ◉ **köpeğe gem vurma kendisini at sanır,** *at.* Kendisine karşı değeri varmış gibi davranılan değersiz kişi, gerçekten değeri bulunduğunu sanır. ◉ **köpeği bağlasan durmaz,** *dey. tkz.* Çok kötü ve yaşamaya elverişsiz yerler için kullanılır. ◉ **köpeği dövmeli ama, sahibinden utanmalı,** *at.* Sana satışan kişiyi hırpalarken onu benimsemekte ve korumakta olan saydığın kimseyi gücendirmemeye de dikkat etmelisin. ◉ **köpeği öldürene sürütürler,** *at.* ◘ **iti öldürene...** ◉ **köpeğin ağzına kemik atmak,** *h.d. kab.* Karşı gelerek bağırıp çağıran birini susturmak için ona bir çıkar sağlamak. ◉ **köpeğin** *(itin)* **ahmağı baklavadan pay umar,** *at.* ◘ **itin ahmağı...** ◉ **köpeğin duası kabul (makbul) olsaydı, gökten kemik yağardı,** *at.* Tanrı kötü insanların duasını kabul etmez. ◉ **köpeğin (itin), duası kabul (makbul) olsa (-ydı), gökten kemik yağar (dı),** *at.* ◘ **itin duası...** ◉ **le (itle) dalaşmaktan çalıyı dolaşmak yeğdir,** *at.* Kötü insanlarla münakaşaya tutuşmamak için çareler aranmalıdır, sıkıntıya katlanmalıdır. ◉ ~ **le (itle) dalaşmaktan çalıyı dolaşmak yeğdir,** *at.* ◘ **itle dalaşmaktan...** ◉ ~ **ler güler buna,** *dey.* Çok saçma, mantıksız veya yersiz düşünceler, durumlar için kullanılır. [*ing.* Too funny for anything]; ◉ **köpeklerin çift delikli şeridi,** *paraz.* Etiyenlerin incebağırsaklarında, raslansal olarak insanlarda yaşayan ve boyu 15-40 mm., eni 2-3 mm. olan bir şerit. Başında, üzeri çengelli taçlarla kaplı gagamsı bir mahmuz bulunur. Her halkada birbiriyle bakışımlı iki üreme organı vardır. Olgunlaşan halkalar kırmızı renkte olur ve hıyar tohumunu andırır. Hareketli olan bu halkalar kendiliğinden anustan dışarı çıkar. Köpek bitleri bunları yer, köpekler de bitleri yiyince yeniden yumurtalar köpeğe girer. [*Lat. Dipylidium caninum; ing.* Double-pored tapeworm, dog tapeworm; *Fr.* Ténia du chien]; ◉ ~ **siz sürüye (köye) kurt girer (iner),** *at.* Koruyucusuz halka, bekçisiz ülkeye düşman saldırır; ◉ **siz sürüye (köye) kurt girer (iner, üşer),** *at.* Koruyucusu olmayana, kötü niyetliler fenalık yapmaktan çekinmezler; ◉ **av köpeği,** zool. ◘ **Av;** ◉ **Cezayir köpeği,** *zool.* Afrika çoban köpeği ırkı. İşitme ve koklama duygusu keskindir. Arap obalarını ev koyun sürülerini beklemek için iyi bir köpektir; ◉ **çoban köpeği,** *zool.* Sürüyü korumak için kullanılan iri köpek cinsi. [*Ing.* Sheep dog, shepherd-dog; *Fr.* (Chien de) berger]; ◉ **Dalmaçya köpeği,** *zool.* Postu, bütün vücut yüzeyine yaygın, 24 sm. çapında, siyah veya koyu kahverengi küçük beneklerle dolu beyaz renkte olan bir süs köpeği ırkı. Boyu 0.50 m. Ağırlığı 22 kg. kadardır. Çok zeki olduğu için marifetli köpekler arasında çoğu zaman baş yeri tutar. [*Ing.* Dalmatian dog; *Fr.* Chien de Dalmatie]; ◉ **Grönland köpeği,** *zool.* Grönland'da kızağa koşulan kutup bölgesi köpeği. *(Orta boyda, 40-45 kg. ağırlığında, genellikle beyaz benekli siyah kızıl-esmer veya sarı-gri renkte, tıknaz bir köpektir).* [*Ing.* Greenlandic dog; *Fr.* Chien groenlandais];◉ **haber köpeği,** *ask.* ◘ **Haber;** ◉ **Havana köpeği,** *zool.* Uzun kıvırcık kıllı, genellikle beyaz veya bej renkli çok küçük köpek; kulaklarında ve böğründe daha gür olan kılları bej veya koyu külrengi beneklerle kaplıdır. [*Ing.* Havanese dog; *Fr.* Chien Havanais]; ◉ **Japon köpeği,** *zoot.* Japonya asıllı köpek ırkı. *(Yüksek boylu olan bu köpeğin rengi kızıl veya siyah olur, üzerinde az miktarda benek bulunur; eski bir boydan gelir ve genellikle av köpeği olarak kullanılır.* [*Ing.* Japanese dog; *Fr.* Chien Japonais]; ◉ **kedi ile köpek gibi,** *dey. kab.* ◘ **Kedi;** ◉ **köpoğlu** ~, *dey.* ◘ **Köpoğlu;** ◉ **kurt köpeği,** *zool.* Köpeğin Avrupa köklü olan bir soyu. Genel olarak yaban çoban köpeği olarak sınıflandırılır. [*Ing.* Wolf-dog; *Fr.* Chien-loup]; ◉ **kuş köpeği,** *avc.* Bıldırcın, çulluk, keklik v.b. kuş avları için özel olarak yetiştirilen ve sadece bu çeşit avlarda kullanılan av köpeği; ◉ **labrador köpeği,** *zoot.* Retriver grupundan av köpeği. *(Siyah veya kızılsarı renkte kısa, düz tüylü büyük bir köpektir, gövdesi tıkız, böğrü geniş, sağrısı güçlüdür; yakaladığı avı sahibine getirmekte ustadır).* ◉ **Leonberg köpeği,** *zoot.* İri yapılı Alman köpek ırkı. *(Württemberg'de Leonberg adında bir köpek yetiştiricisinin ternöv, senbernar ve çoban köpeklerini çaprazlama yoluyle bu ırkı elde ettiği sanılmaktadır. Sadık, akıllı bir köpektir; bekçi köpeği olarak kullanılabileceği gibi çeki ve yük taşıma işlerine de yarar.)* ◉ **tavşan köpeği,** *avc.* Tavşan avı için özel olarak yetiştirilmiş sadece tavşan avında kullanılan köpek.

~ **ayası,** *bot.* ◘ **Ballota.**

~ **bağırsaksolucanı,** *paraz.* En çok 18 sm. uzunluğunda olup, köpek, tilki ve başka etçillerin, az oranda insanların ince bağırsağına yerleşen yuvarlak solucan. [*Lat. Toxacara canis; Ing.* Dog large roundworm].

~ **bile bal yediği kaba pislemez (sıçmaz),** *at.* Köpek bile yem yediği kaba karşı saygılı davranırken, insan nasıl olur da geçimini sağladığı yere, kendisine bu geçimi hazırlamış olan kimseye kötülük eder?

~ **biti,** *paraz.* ve *zool.* ◘ **Köpekbiti.**

~ **dili,** *zool.* ve *bot.* ◘ **Köpekdili.**

~ **dişi çukuru,** *anat.* ◘ **Çukur.**

~ **ekmek veren (yediği) kapıyı tanır,** *at.* Köpek bile kendisini besleyen yeri bilir, davranışlarıyle duygularını belli eder. İnsanlar bundan ders almalı, gördükleri iyiliği unutmamalıdırlar.

~ **elması,** *bot.* ◘ **Adamotu.**

~ **(köpekler) gibi,** *dey.* Çok yaltaklananlar için söylenir: *Köpek gibi yalvardı.* [*Ing.* Doglike, cringing; *Fr.* Craintif,-ive].

~ **gülü,** *bot.* ◘ **Yabani gülü.**

~ **histerisi,** *vet.* ◘ **Histeri.**

~ **ile yatan pire ile kalkar,** *dey.* Uygunsuz kimselerle işe girişmenin doğal olan kötü sonucunu hatırlatır.

~ **kancalı solucanı,** *paraz.* ve *zool.* Yirmi milimetreye yakın boyda olup, köpek kedi, kurt, tilki gibi etçillerin, çok seyrek olarak da insanların incebağırsağında yaşayan ipliksi solucan. [*Lat. Ancylostoma caninum; Ing.* Dog hookworm].

~ **kancalı solucan hastalığı,** *paraz.* Köpeklerde kancalı kurtlardan ileri gelen ve kansızlık, burun kanaması, kanlı sürgün gibi ağır belirtiler gösteren öldürücü hastalık. [*Osm.* Dâ-i ankilostom-i kelbî; *Lat.* Ancylostomiasis caninum; *Ing.* Canine hookworm disease; *Fr.* Ankylostomiase canine].

~ **kenesi,** *paraz.* ◘ **Kene.**

~ **kırbaçkurdu,** *paraz.* Yuvarlak solucanlar *(Aschelminthes)* sınıfının, ipliksolucanları *(Nematodes)* kırbaçsolucanıgiller, *(Trichuridae)* familyasından olup, başta köpek olmak üzere kimi etçillerin kalın ve körbağırsağında yaşayan incecik solucan. [*Lat. Trichuris vulpis; Ing.* Dog whipworm; *Fr.* Trichocéphale du chien].

~ **kuyruğu,** sp. Yağlı güreşte sarmadan dönen güreşciye uygulanan oyun. *(Sarma takılan rakip alttan dönerken, o taraftaki elle gırtlağından, çeneşinden veya alnından karyılanarak sırtüstü bastırılır).*

~ **memesi,** *patol.* ve *bot.* ◘ **köpekmemesi.**

~ **otu,** *bot.* **Köpekotu.**

~ **papatyası,** *bot.* ◘ **Köpekpapatyası.**

~ **piresi,** *zool.* ◘ **Pire.**

~ **sahibini ısırmaz,** *at.* Kişi ne kadar aşağılık olursa olsun, kendini benimseyip koruyana kötülük etmez.

~ **suya düşmeyince yüzmeyi öğrenmez,** *at.* Kişi, bir tehlike karşısında her yerden umudu kesilip kendine güvenmekten başka çare kalmadığını anlamadıkça kurtuluş yolunu bulamaz.

~ **sürünmekle etek kesilmez,** *at.* Terbiyesiz kimsenin satışmasıyle temiz kişi lekelenmiş olmaz.

☆ *Eşanl.* **İt değmekle deniz, kalaylı bakır.**

~ **tenyası,** *zool.* ◘ **Köpektenyası.**

~ **üzümü,** *bot.* ◘ **itüzümü.**

~ **yayını,** *zool.* ◘ **Köpekyayını.**

~ **yese kudurur,** *tkz.* Çok ağır ve onur kırıcı sözler için kullanılır: *Öyle bir lâf etti ki köpek yese kudurur..*

~ **yüz keratozu,** *vet.* ◘ **Keratoz.**

~ **zehiri,** *bot.* ◘ **Köpekzehiri.**

köpek[1] *(BÜYÜK),* öz. i. *astr.* Samanyolu'nun kenarında, Oriyon'un solunda ve altında yer alan güney küre takımyıldızı: *Oriyon kalkanı*'nın uzantısında *a* yıldızı veya *Sirius,* gökyüzünün en parlak yıldızıdır. Bu takımyıldız, birçok parlak yıldızdan meydana gelir; ayrıca birçok çiftyıldız, Sirius sistemi ve çıplak gözle görülebilen bazı yıldız kümeleri bulunur. [*Osm.* Kelb-î ekber; [*Lat. Canis major; Ing.* Major dog; *Fr.* Grand chien]; ◉ **büyük** ~, *astr.* ◘ **Büyükköpek.**

köpek[2] *(KÜÇÜK),* öz. i. *astr.* Ekvator yakınında, İkizler'in altında ve Samanyolu'nun kenarında yeralan kuzey küre takımyıldızı. En parlak yıldızı *a,* kadiri 0.5 olan *Öncü*'dür; *B* yıldızının kadiri ise 3.1'dir; diğer yıldızlar az parlaktır. [*Osm.* Kelb-i asgar; *Lat. Canis minor; Ing.* Minor dog; *Fr.* Petit chien].

köpek.ayası, b. i. ◘ **Ballota.**

köpek.balığı, b. i. *zool.* Köpekbalıkları *(Selachii)* takımından gövdesi mekik biçiminde, burun kısmı sivri, solungaç yarıkları boynun iki yanında bulunan kıkırdaklı yırtıcı balıkların genel adı. *Köpekbalığı*'nın iskeleti ve kafatası kıkırdaksızdır; çenekemiklerinin iki parçası birbirine kaynamamıştır; çenelerinin üzerinde değişik biçimde korkunç dişler bulunur. Ağzı karın tarafında, başının altında olduğundan, avını yakalamak için ters dönmek zorundadır. Köpekbalıkları tam anlamıyle yırtıcıdır; midesinin salgıladığı sindirim özsuyu son derece kuvvetlidir. Midesinde sindiremediklerini, ağız yoluyle tekrar geri çıkarır. Kuyruk lopları eşit değildir. Cinsine göre, yumurtlayıcı, ovovivipar veya doğurgandır. Bu balıkardan yediyarıklıbalık *(Heptenchus cinerus) /3 m*

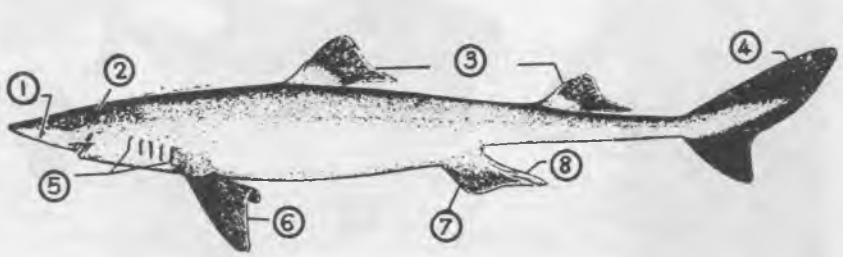

ŞEKİL: 336. — **KÖPEKBALIĞI I.** [*Bir dikenli köpek balığının dış görünüşü*]: **(1)** Burun deliği. **(2)** Solunum deliği. **(3)** Sırt yüzgeçleri. **(4)** Kuyruk yüzgeci. **(5)** Solungaç yarıkları. **(6)** Göğüs yüzgeci. **(7)** Leğen yüzgeci. **(8)** Dişiyi tutma organı.

boyunda) ve Altıyarıklıbalık *(Xexenchus griseus) (6 m)*, esas itibariyle balık hayvanlardır. Camgözler *(büyüğü 1 m. küçüğü 0.80m)* yenobilir. Köpekbalıklarının en büyüklerinden biri 7-8 m. boyundaki pamukbalığı *(carcharhinus glaucus)*, genellikle gemileri takip eder ve bulduğu artıklarla beslenir; insana saldırabilir. Çekiçbalığı, 4-5 m kadar olur ve kafasının özel biçimiyle tanınır. **Harharyas** *(Charcharodon carcarias)* 10 m.'ye yakın boydadır ve 2 ton gelir. Köpekbalıklarının en tehlikelisi budur ve «*canavar*» sıfatiyle anılması aşırı bir niteleme sayılmaz. **Güneşleyen köpekbalığı** *(Cetorhinus maximus)* daha çok okyanuslarda dolaşır ve balıkçı ağlarına yakalanacak kadar kıyılara yaklaşır. Boyu 15 m.'dir; fakat nispoten tehlikesizdir. Köpekbalıklarının iri bir ava nasıl saldırdığı suyun altında camdan bir kafeste barınan operatörlerce filme alınmıştır. İlk saldıran avını öldürmeye değil, ondan büyükçe bir parça *(hayvanın ağırlığının yüzde 10'u kadar)* koparmaya çalışır sonra diğerleri de gittikçe artan bir şiddetle saldırıya geçer. Başın büyük ve geniş olması, çekiçbalığına sağda ve solda bulunan suları koklayarak kıyaslamak ve böylece avına yönelmek imkânı verir. Gerçekten de burun deliğinin her biri «çekiç» in bir ucunda bulunur. Solungaçlılar doğrudan doğruya dışarıya açılan solungaç yarıklarında bulunur. Kuyruk heteroserktir; omurga üst parçanın içinde devam eder. Kanlarında üre oranı fazladır. *Asıl köpekbalıkları* ve *vatozlar* diye iki kısma ayrılır. *Beyaz köpekbalığı, carcharodon* cinsinden bir tür; *Çizgili (halı) köpekbalığı, orectolobus* cinsinden bir tür; *Kum köpekbalığı, odontaspes* cinsinden bir tür; *Tokalı köpekbalığı, echinorhinus* cinsinden bir tür. [*ing.* Shark, dogfish; *Fr.* Réquin, roussette]. ◘ *ŞEKİL: 337.*— **KÖPEKBALIĞI** *(İç yapısı)* ◘ *ŞEKİL: 336.*— **KÖPEKBALIĞI** *(Dış görünüşü);* ◘ *ŞEKİL: 338.*— **KÖPEKBALIKLARI**; ◉ **adi** —, *zool.* Köpekbalıkları *(Selachii)* takımının, Harhariyasgiller *(Carchariidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 1-2 m. Eti yenir. Doğurur. Tropik sularda, Kuzey denizlerinde ve Akdeniz'de derinlerde yaşar. [*Lat. Mustelus laevis; Ing.* Spotted gully shark; *Fr.* Émissole lisse]; ◉ **güneşleyen** —, *zool.* Balina köpekbalığıgiller *(Cetorhinidae)* familyasına giren bir köpek balığı türü. 400 kilo kadar ağır olup çok iridir. Boyu 14 m. kadar olmakla beraber zararsızdır. Denizin yüzeyine yatıp ısınmaya çalıştığı için bu ad verilmiştir. Bütün kuzey denizlerinde bulunur ve kıyılara yaklaşarak balıkçı ağlarına takılır. [*Lat. Cetorhinus maximus; Ing.* Basking shark; *Fr.* Pèlerin]; ◉ **öz** —, *zool.* Köpek balıkları *(Selachii)* takımının, Harhariyasgiller *(Carchariidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 1 m. Atlantik Okyanusu ve Akdeniz'de derinlerde yaşar. [*Lat. Mustelus mustelus; Ing.* Smooth hound, smooth dogfish; *Fr.* émissole commune].

köpekbalıkları, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Keski solungaçlılar *(Elasmobranchii)* alt sınıfına giren bir takımı. Kedi ve köpek balıklarını içine alır. Modern sınıflandırmada *Elasmobranchii (Keskisolungaçlılar)* adı dar anlamda bu grup balıkları da kapsamak üzere kullanılır. Vücutları mekik biçiminde veya yassıdır. Solungaç yarıkları yandadır. Çift-omurlular *(Diplospondyli)*, Yıldız omurlular *(Asterospondyli)*,

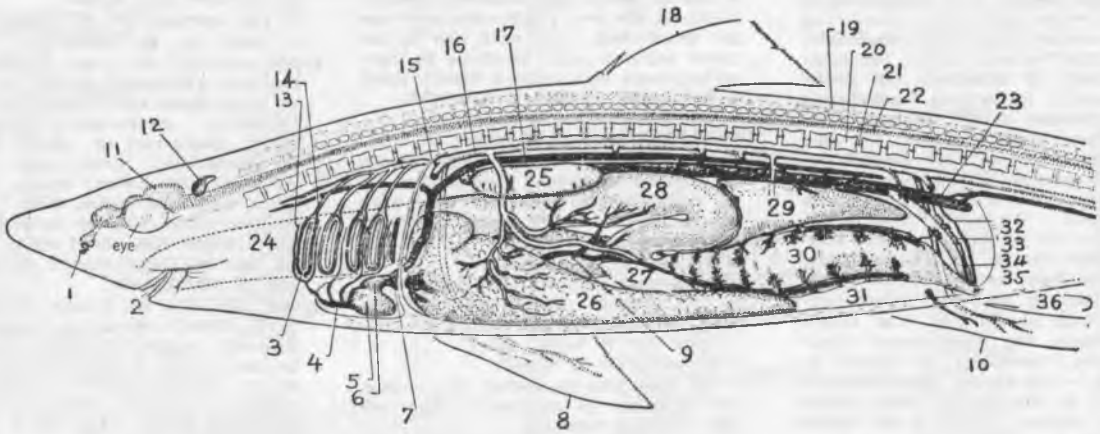

ŞEKİL: 337. — **KÖPEKBALIĞI II.** [*İç yapısı*]: **1.** Burun deliği. **2.** Ağız. **3.** Solungaç yarığı. **5.** Karıncık. **6.** Kulakçık. **7.** Kalb toplardamar sinüsü. **8.** Göğüs yüzgeci. **9.** Karaciğer kapı toplardamarı. **10.** Anal yüzgeç. **11.** Beyin. **12.** Burun delikleri. **13.** ve **14.** Solungaçlara kan getiren ve götüren damarlar. **15.** Arka ana toplardamarı. **16.** Sırt aortu. **17.** Septum. **18.** Sırt yüzgeci. **19.** Kaslar. **20.** Omurlar. **21.** Sırt ipliği. **22.** Omurilik. **23.** Böbrek. **24.** Yutak. **25.** Erkek eşeylik organı *(Testis)*. **26.** Karaciğer. **27.** Pankreas. **28.** Mide. **29.** Dalak. **30.** Bağırsak. **31.** Sölom. **32.** ve **33.** Sidik boruları *(Üreter)*. **35.** Anüs. **36.** Dişiyi tutma organı.

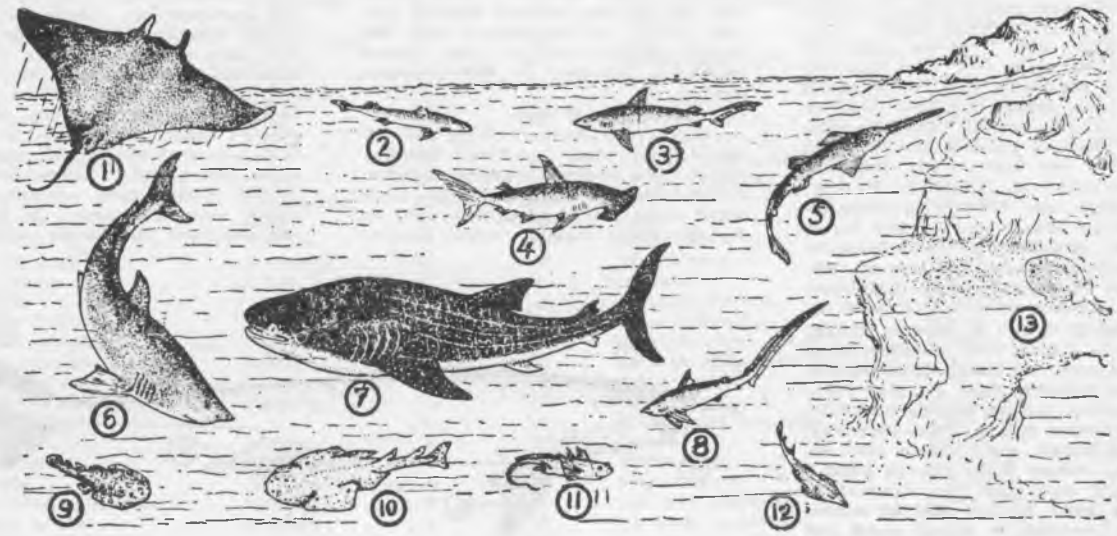

ŞEKİL: 338. — **KÖPEKBALIKLARI. (1)** Manta. **(2)** Dikenli köpek balığı. **(3)** Harhariyas *(kurşunî köpek balığı)*. **(4)** Çekiç balığı. **5.** Testere balığı. **(6)** Beyaz köpekbalığı. **(7)** Balina köpek balığı. **(8)** Sapan balığı. **(9)** Torpil balığı *(elektrik balığı)*. **(10)** Melek köpekbalığı. **(11) Sıçan balığı. (12)** Kitara balığı. **(13)** Diken kuyruklu yassı balık.

Yuvarlak omurlular *(Cyclospondyli)* ve Örtülü omurlular *(Tectospondyli)* alt takımlarını içine alır. [*Osm.* Zul efvâh-ı cenbiye fasîlesi; *Lat.* ve *Ing. Selachii; Fr.* Sélaciens]. ◘ *TABLO:* HAYVANLAR ÂLEMİ.

köpek.başlımaymun, b. i. *zool.* ◘ Maymun.

köpek.biti,b. i. *zool.* ve *paraz. Trichodectidae* familyasından, köpek kılları arasında yaşayan, açık sarı renkte, 1.5 mm. uzunluğunda ısırıcı bit. [*Lat. Trichodectes canis; Ing.* Dog louse; *Fr.* Pou du chien].

köpek.dili, i. § ❶ *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının Yan-yüzergiller *(Pleuronectidae)* familyasından bir balık türü. Denizde yaşar. [*Lat. Pleuronectes cynoglossus; Ing.* Flounder; *Fr.* Plie]; § ❷ *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Sığırdilgiller *(Boraginaceae)* familyasından, Mayıs-Haziran ayları arasında kırmızı veya morumsu-kırmızı renkli çiçekler açan 25-80 sm. boyunda bir yıllık, otsu ve özel kokulu bir bitki. Yaprakları almaşık dizilişli, sapsız ve stipulasız, tam ve lanseolat olup alttakiler rozet biçimindedir. Çiçekleri saplı ve sinsinus durumundadır. Meyva olgunlaştığı zaman oval şekilli ve üzeri dikenli 4 nuksa ayrılır. Bitki tanen, reçine, zamk ve uçucu yağ taşımaktadır. Kökleri *(Radix cynoglossi)* bir alkaloit *(cynoglossin)*, bir glikoalkaloit *(consolidin)*, inulin ve sakkaroz taşımaktadır. Haricen yara iyi edici, dahilen ise göğüs yumuşatıcı ve yatıştırıcı olarak tavsiye edilmektedir. [*Lat. Cynoglossum officinale; Ing.* Hound's-tongue; *Fr.* Cynoglosse].

köpek.dişi, b. i. § ❶ Çene kemiğinin her iki yarısında, kesici dişlerle küçük azı dişleri arasında yer alan dişlerin adı. *(Bu diş özellikle köpek cinsinde ötekilerden uzundur. Köpekdişi adıyle anılmasının sebebi de budur).* [*Ing.* Canine tooth; *Fr.* Canine]; § ❷ *g. sant.* Yarık uçlu heykeltraş makası; § ❸ Küçük çiçeklilerin çıkardıkları köpek dişlerine benzer file; § ❹ *bot.* ◘ Domuz ayrığı.

köpekgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etçiller *(Carnivora)* takımının Köpeğimsiler *(Arctoidae)* üst familyasına giren bir familya. Bacakları avın arkasından koşmaya, ağızları avı yakalamaya elverişlidir. Kanca tırnakları geri çekilmez. Anlaklı ve kedilere göre daha sosyal hayvanlardır. Köpek *(Canis familiaris)*, Kurt *(Canis lupus)*, Çakal *(Canis aureus)*, Dingo *(Canis dingo)*, Kır kurdu *(Canis latrans)*, Tanuki *(Canis procyonoides)*, Çöl tilkisi *(Canis zerda)*, Tilki *(Vulpes vulpes)*, Kutup tilkisi *(Vulpes lagopus)*, Korsak *(Vulpes corsak)* en iyi bilinen türleridir. Bazıları toprakta in acarlar. [*Osm.* Kelbiye; *Lat.* ve *Ing.* Canidae; *Fr.* Canidés].

köpeklemek, köpeklenmek, nsz. f. Yalvarıp alçalarak yaltaklanmak. [*Ing.* To cringe like a beaten dog, to yield in humiliation; *Fr.* Tomber en défaillance comme un chien affarouché].

köpeklik,-ği, i. *mec.* Köpekçe davranış, köpek gibi yaltaklanma. [*Ing.* Quality of a dog, low-down behavior, baseness; *Fr.* Chiennerie].

~ **etmek**, Yaltaklanmak.

köpek.memesi, b. i. § ❶ Koltuk altında çıkan iltihaplı çıban. [*Ing.* Tumor or bubo under the armpit; *Fr.* Sorte de tumeur qui se produit sous l'aisselle, bubon]; § ❷ *bot.* ◘ itüzümü.

köpek.otu, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından küçük beyaz çiçekli, tüylü bitki. Yaprakları kırışıklı ve dalgalıdır. Çiçekleri yaprakların koltuklarından küçük demetler halinde çıkar. Anadolu'da yetişen bu bitkinin külü sızılar için kullanılır. [*Lat. Ballota nigra; Ing.* Black horehound, black archangel,, fetid horehound, stinking horehound; *Fr.* Ballota].

☆ *Eşanl.* karayerpırasası.

köpek papatyası, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından zararlı bir bitki. [*Lat. Arthemis dotula*].

köpek.piresi, b. i. *zool.* ◘ Pire.

köpeksiler, ç. i. *zool.* Etoburların alt takımı. Köpekgiller gelincikler, küçük ayıgiller, ayılar bu alt takımın 4 familyasıdır.

köpek.tenyası, b. i. *zool.* Yassı solucanlar *(Plathelminthes)* sınıfının Şeritler *(Cestodes)* takımına giren bir ilkel solucan türü. Uzunluğu 4-5 mm. olup üzerinde bir çok çengel bulunan 3 veya 4 halkadan meydana gelir. Kurtçuğu kistleşmiş olarak insanda yaşar ve karaciğer, akciğer, deri, böbrekler de v.b. yerleşen sulu kistler meydana getirir. Bu kistler delme yoluyle yok edilir veya cerrahî müdahaleyle çıkarılır. Ergin evresi köpek, kedi ve kurtta yaşar. [*Lat. Taenia echinococcus; Ing.* Dog tapeworm; *Fr.* Tenia échinocoque].

köpek.üzümü, b. i. *bot.* ◘ itüzümü.

köpek.yayını, b. i. *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının Yayıngiller *(Siluridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 50 sm. Yumurtlarlar ve yavrulara erkek bakar. Kuzey Amerika sularında yaşar. [*Lat. Amiurus nebolosus; Ing.* Catfish, bullhead; *Fr.* Loup marin].

köpek.zehiri, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Zakkumgiller *(Apocynaceae)* familyasından, kokulu çiçekleri olan, 30-60 sm. boyunda bir bitki. Böcekleri yakalama özelliği vardır. Böcek ölüleri çiçeğe asılı kalır. İstanbul, Ege, Doğu Anadolu ve güney bölgelerinde rastlanır. [*Lat. Apocynum venetum; ing.* Apocynum, dog's-bane, dogbane; *Fr.* Apocynum].

köpen, i. Yünden veya kıldan yapılmış uzun tüylü çul.

köpoğlu,-nu /köpoğ'lu/, b. i. *kab.* § ❶ Sövmek için kullanılan bir deyim; § ❷ *şak.* Kimi vakit kurnaz, işini bilir veya düzenci kimseler için da kullanılır: *Ne köpoğludur, bilmezsiniz.* [*Ing.* Scoundrel, rat; *Fr.* Rusé, canaille, habile mais méchant]. ~ **köpek**, *dey.* «*Köpoğlu*» sözünü kuvvetlendirmek için söylenir. [*Ing.* Dog, son of a dog, great scoundrel *(term of violent abuse)*; *Fr.* Cochon, saligaud].

köpoğluluk,-ğu /köpoğ'luluk/, b. i. *mec.* Kurnazlık, düzencilik, işbilirlilik, zekilik. [*Ing.* Dirty trick, meanness; *Fr.* Ruse, canaillerie, habileté d'un méchant].

köprü, i. < *kövrüg* > *köprüg*. § ❶ Aralarında su çukur arazi veya demiryolu gibi engeller bulunan iki yakayı birbirine bağlayarak yolu bir yandan öte yana eriştirmek için yapılan veya bir trafik akımını kesmeden üstten geçmesini sağlayan, ahşap, kâgir veya demir yapı: *Betonarme köprü. Asma köprü.* [*Osm.* Cesir, kantara; *Ing.* Bridge; *Fr.* Pont]; § ❷ *den.* Geminin önünü iyice görecek bir yükseklikte sancaktan iskeleye kadar kurulan kumanda yeri; § ❸ İki ucu birer noktaya ilişik olup ortası serbest bırakılan şey. *Diş köprüsü. Kilit köprüsü. Toka köprüsü.* [*Ing.* Hasp; *Fr.* Ponton]; § ❹ *sp.* Güreşte pehlivanın sırtının yere gelmesini önlemek için başına ve ayaklarına dayanarak aldığı durum. Vücudun, sırt yere dönük olarak el-taban, baş-taban veya el-diz, baş-diz dayanak yüzeyleri arasında yay biçimi dayalı bulunduğu durum. [*Ing.* Archstanding *(back-bend)*; *Fr.* Pont]; § ❺ *anat.* Bir bağlama yapısı veya organı *(özellikle* Varol köprüsü *için kullanılır).* [*Osm.* Hadbe-i halkaviyye; *Lat.* ve *Ing.* Pons; *Fr.* Pont]. ☆ *Eşanl.* pons; § ● *(Geniş anlamda)* Bir şeyin iki yakasını birleştiren bağ; § ❼ *diş cerr.* Olmayan dişlerin yerini tutmak veya takma dişleri mevcut dişlere sağlam tutundurmak amacıyle yapılan, genellikle sabit, diş protezi. *(Asıl köprü, olmayan dişlerin yerine yapılan takma dişleri sabit dişlere bağlayan ve iki ucu bir veya çok aralıklı desteklere dayanan diş köprüsüdür.* [*Ing.* ve *Fr.* Bridge]; § ❽ *elek.* Dört kolunda dört devre elemanı. *(Direnç, indüktans, sığa v.b.)* ve köşegenlerinden birinde akım kaynağı, diğerinde bir ölçü âleti bulunan dörtgen biçiminde devre düzeni. *(Meselâ, dirençleri karşılaştırmak için Wheatstone köprüsü, indüktansları karşılaştırmak için Maxwell ve Wien köprüleri kullanılır).* [*Ing.* Bridge; *Fr.* Pont]; § ❾ *maden. oc.* Bir maden ocağının tavanına tutturulmuş demir halkalara zincirlerle asılan tahta geçit; § ❿ *müz.* Bir sonat alegro'sundaki iki temayı birbirine bağlayan geçit. *(Köprü genellikle eksen-değişimli /modülasyonlu/ olur.* [*Ing.* Bridge; *Fr.* Pont]; § ⓫ *cimn.* Atletizmde yapılan gevşeme, yumuşama hareketleri. [*Ing.* Bridge; *Fr.* Pont]; § ⓬ *tekn.* (a)Herhangi bir eşyanın üzerinde onu meydana getiren parçaları birleştirmek amacıyle sıkılan yarım halka veya halka şeklindeki demir bağ; (b) İki boruyu birbiriyle veya bir boruyu bir başka parça ile birleştirmeye yarayan genellikle daire biçiminde madenî parça; § ⓭ *tekn.* (a) Bir taşıtın yay yapraklarını sıkmaya yarayan ve bunları dingil rulmanının kutusuna bağlayan U biçiminde madenî parça; (b) Kurdelecilikte tezgâh tamburunun üst kısmında, sehpalar üzerine

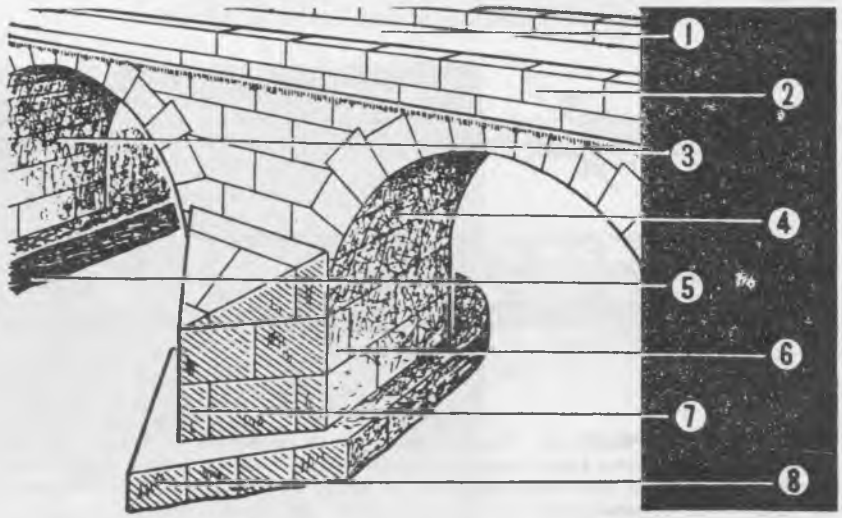

ŞEKİL: KÖPRÜ. [*Taş köprü*]. 1. Döşeme. 2. Korkuluk. 3. Kemer ayağı. 4. Kemer. 5. Temel. 6. Kemer ayağı. 7. Mahmuz. 8. Ön mahmuz.

yerleştirilmiş ve lamaların süspansiyon makaralarını taşıyan demir çubuklara destek olan sağlam ağaç çerçeve; § ⓫ *dok.* Dokuma tezgâhlarının önünde bulunan ve işlenmemiş kumaşın levende sarılmak üzere üzerinden kaydığı ağaç göğüslük. Dokuma tezgâhının yan parçalarını üst kısmına bağlayan ve lamaların kumanda ayak ekzantriği galelerini taşıyan dökme demir kiriş; § ⓬ *terz.* Kemer veya bel kayışlarının kaymaması için konulan ufak parça; § ⓭ *tiy.* Kerevet üzerine uzun tahtalar dayayarak yapılmış tertibat. *(Bazı dekorların arkasına oyuncuların üzerine çıkması için konulur).* [*İng.* Bridge; *Fr.* Pont]; § ⓮ *den.* Gemi güvertesine ve kaptan köşküne verilen ad. [*İng.* Deck; *Fr.* Pont]. ◘ *ŞEKİL: 166.*— **DİNGİ**; ◉ **~ den geçinceye kadar ayıya dayı demek,** *dey.* İşini gördürünceye kadar hoşa gitmeyen veya zorluk çıkaracak olan birine güler yüz gösterip onu övmek, pohpohlamak. [*İng.* They call the bear «uncle» until they have crossed the bridge. You have to play up to a person who can do you harm until you have gotten what you want]; ◉ **~ yü geçinceye kadar ayıya dayı derler,** *at.* Kişi, kendisinden yardım beklediği aşağılık kimseye işi bitinceye kadar *«soylusun, boylusun»* diye dil döker; ◉ **açılır ~,** Gemiler geçmek için istenildiği zaman açılan ve kapanan köprü. [*İng.* Draw bridge, drop bridge, swing bridge]; ◉ **açılmış ~,** *otom.* Konik dişli çiftiyle diferansiyelin şasiye bağlandığı özel arka köprü düzeni. *(Bu tip bir düzen önden çekişli taşıtlarda kullanılır).* [*İng.* Suspension bridge; *Fr.* Pont suspendu]; ◉ **ahşap ~,** Ağaç kazıklar üstüne kereste ile yapılan köprü. [*İng.* Timber bridge, wooden bridge; *Fr.* Pont en bois]; ◉ **akustik ~,** *fiz.* Akustik empedansın ölçülmesi için kullanılan ve Robinson tarafından geliştirilen bir tertibat. Elektrikteki Wheatstone köprüsü ile analogdur. [*İng.* Acoustic bridge; *Fr.* Pont acoustique]; ◉ **ana ~,** *bayınd.* Bir köprünün en büyük gözü; ◉ **ANDERSON ~ sü,** *elek.* Endüktansın ölçülmesi için kullanılan bir köprü yöntemi. Bu yöntem de denge sadece rezistans değişmesiyle elde edilir. [*İng.* Anderson's bridge]; ◉ **arka ~,** *otom.* Motorun hareketini tekerleklere ileten bazı transmisyon elemanlarıyle arka dingilin tümü. [*İng.* Rear-axle; *Fr.* Pont arrière]; ◉ **asma ~,** *bayınd.* İki uçtaki ayaklarından başka hiç bir yere dayanmayan ve çelik kablolarla ayaklara bağlanan köprü. [*İng.* Suspension bridge; *Fr.* Pont suspendu]; ◉ **basarnalı ~,** *bayınd.* Döşemesi yatay bir dönme ekseninin çevresinde hareket eden köprü. [*İng.* Bascule bridge, weigh bridge; *Fr.* Pont à bascule]; ◉ **baş diz ~ sü,** *cimn.* ◘ **Baş**; ◉ **baş kıç ~ sü,** *den.* ◘ **Baş**; ◉ **beton dolgusu putrel ~,** *bayınd.* Aralıkları betonla doldurulmuş, birbirine çok yakın çelik putrellerden yapılan yol veya demiryolu köprüsü. [*Fr.* Pont à poutrelles enrobees]; ◉ **bir gözlü ~,** *mim.* ◘ **Bir**; ◉ **boru ~ ayağı,** *bayınd.* Sağlam zeminin çok derinde bulunduğu su vataklarına, bir köprüyü taşımak için kurulan, oyuk olan içine beton dökülmüş madenî kasnak; ◉ **borulu ~,** *mim.* ◘ **Boru**[1]; ◉ **çabuk ~,** *ask.* ◘ **Çabuk**; ◉ **çalışma ~ sü,** *tiy.* ◘ **Çalışma**; ◉ **delikli ~ ayağı,** *bayınd.* Suyun geçmesi için bir açıklığı bulunan ayak; ◉ **demir ~,** Demirden yapılan köprü. [*İng.* Iron bridge, steel bridge; *Fr.* Pont en fer]; ◉ **döner ~,** § ❶ *bayınd.* Çevresinde, döşemeye daha büyük bir taban vermek için konik galelerle donatılmış dairesel bir şaryo bulunan, bir orta ayağın taşıdığı köprü. [*İng.* Turning bridge; swing bridge, swivel bridge; *Fr.* Pont tournant, pont pivotant]. § ❷ *demir.* ◘ **Döner**; ◉ **düz ~,** *bayınd.* Aşılacak engele dik olarak kurulan köprü. [*İng.* Straight bridge; *Fr.* Pont droit]. ◉ **elips ~ gözü,** *bayınd.* Profili yarım elips meydana getiren köprü gözü. ◉ **geçit ~,** Bir taraf-

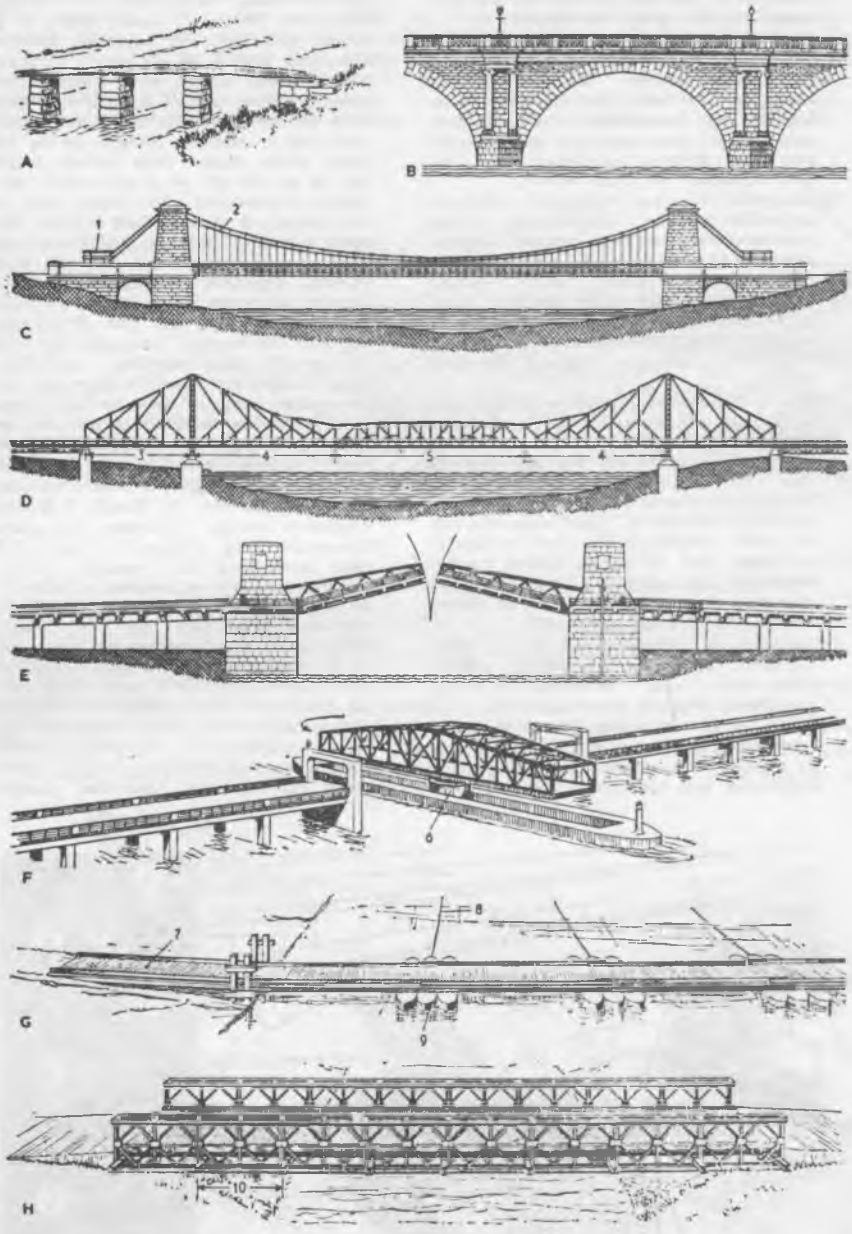

ŞEKİL: 339. — **KÖPRÜLER. A.** Clapper bridge. **B.** Kemerli taş köprü. **C.** Asma köprü. **D.** Konsol köprü *(Çıkma köprü, sundurma köprü).* **E.** Döner köprü. **F.** Yana döner *(Açılır)* köprü. **G.** Tombaz köprü *(Duba köprüsü).* **H.** Bailey köprüsü. **1.** Demir bağlama yeri. **2.** Zincirler. **3.** Bağlama plakası *(Levhası).* **4.** Konsol kolu *(Çıkma kol).* **5.** Asma açıklığı. **6.** Döner tabla. **7.** Rampa. **8.** Akıntıya karşı bağlama. **9.** Duba. **10.** 10 Ayaklık normal profil.

KÖPRÜ (tekn)

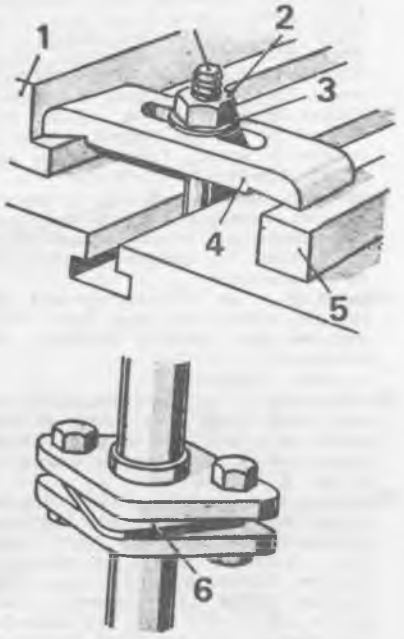

1. Sıkılacak parça. **2.** Somun. **3.** Rondela. **4.** Köprü. **5.** Destek. **6.** Yağlanmış köseleden rondela.

BEYAZ MANKS KEDİSİ

HABEŞ KEDİSİ

ÇİZGİLİ EVCİL KEDİ

MAVİ ACEM KEDİSİ

EVCİL KEDİLER

BRITANNICA'dan

KEDİLER

SİYAM KEDİSİ

ÇİLLİ EVCİL KEDİ

BEYAZ ACEM KEDİSİ

EVCİL KEDİLER

KARA ACEM KEDİSİ

KEDİLER

KISA TÜYLÜ EVCİL KEDİ

ANKARA KEDİSİ

MAVİ BENEKLİ SİYAM KEDİSİ

TURUNCU İRAN KEDİSİ

BENEKLİ SİYAM KEDİSİ

BURMA KEDİSİ

KIRMIZI ACEM TEKİR KEDİSİ

GÜNEY AFRİKA KEDİSİ *(kafir)*.

KEDİLER

EVCİL KEDİLER

FELIX LIBYCA, Evcil kedilerin atası.

ÇİZGİLİ MANKS KEDİSİ

KIRMIZI TEKİR KEDİ

TEKİR KEDİ

BRITANNICA'dan

KEDİLER

ASLAN [*Afrika ve Hindistan'da bulunur*].

BAZI YABANİ KEDİLER

KAPLAN

PARS

KEDİLER

YENİ DÜNYA ASLANI, Dağ Aslanı [*Kuzey ve Güney Amerika'da bulunur*].

ÇİTA [*Afrika ve Hindistan'da açık arazilerde bulunur*].

BÜYÜK YABANİ KEDİLER

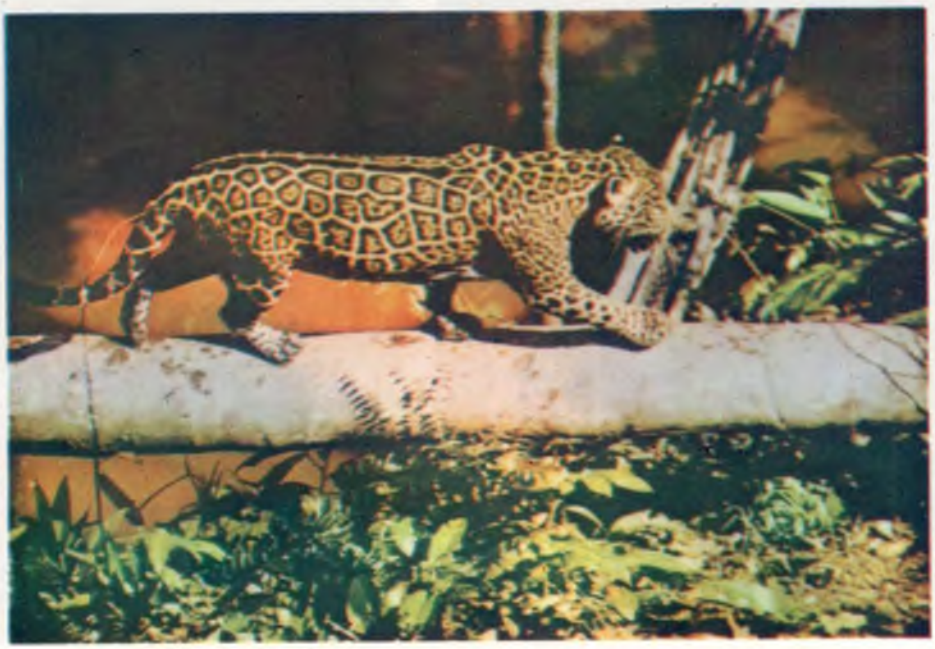

JAGUAR (Jagar) [*Taksas'tan Güney Amerika'ya kadar yaygındır*].

KERTENKELELER

TOKAY *(Gekko gecko)*. [*Hint - Malaya'da bulunur*].

AVUSTRALYA SAKALLI KERTENKELESİ *(Amphibolurus barbatus)*

BİR BATAKLIK VEYA DUVAR GEKOSUNUN ALTI.

MELLER BUKALEMUNU *(Chamaeleo melleri)*. [*Afrika'da pek çok türü bulunur*].

GÜNEY AFRİKA BUKALEMUNU *(Chamaeleo pumila)*.

AGAMALAR, GEKOLAR VE GERÇEK BUKALEMUNLAR

BRITANNICA'dan

GÜNEY KIR KERTENKELESİ *(Sceloporus undulatus consobrinus)*. [*Teksas ve kuzey Meksika'da bulunur*].

TEKSAS BOYNUZLU KERTENKELESİ *(Phrynosoma cornutum)*. [*A B D 'nin güneybatısında bulunur*].

BATI YAKALI KERTENKELESİ *(Cotaphytus collarisbailey)*. [*A B D nin batısında bulunur*].

YEŞİL İGUANA *(Iguana Iguana)*. [*Orta ve Güney Tropik Amerika'da bulunur*]

KUZEY ERKEK ÇİT KERTENKELESİ *(Sceloporus undulatus)* nın başı.

İGUANALAR

YEŞİL ANOL, AMERİKA BUKALEMUNU, *(Anolis carolinensis)* [*A. B. D.'de bulunur*].

DOĞU YAKALI KERTENKELESİ *(Crotaphytus collaris collaris)* nin başı. [*A.B.D.'nin Orta-Güney kesiminde bulunur*].

KÜBA YER İGUANASI *(Cyclura macleayi)*. [*Doğu ve Batı Hint adalarında ve Karayipler bölgesinde bulunur*].

DENİZ İGUANASI *(Amblyrhynchus cristatus venustissimus)*. [*Hood adasının kayalık kıyılarında bulunur*].

ÇÖL İGUANASI, KUM İGUANASI *(Dipsosaurus dorsalis)*. [*A.B.D.'nin güneybatısında ölçül türleri bulunur*].

GERGEDAN İGUANA *(Cyclura cornuta)*. [*Hint adalarının bazılarında görülür*].

İGUANALAR

KERTENKELELER

KULAKSIZ KUZEY KERTENKELESİ *(Holbrookia maculata maculata)*. [*Güney Dakota'dan Kuzey Teksas'a kadar yaygındır*]

YANLARI CİLLİ KERTENKELE *(Uta stansburiana)*. [*A B D 'nin güneybatısında bulunur*].

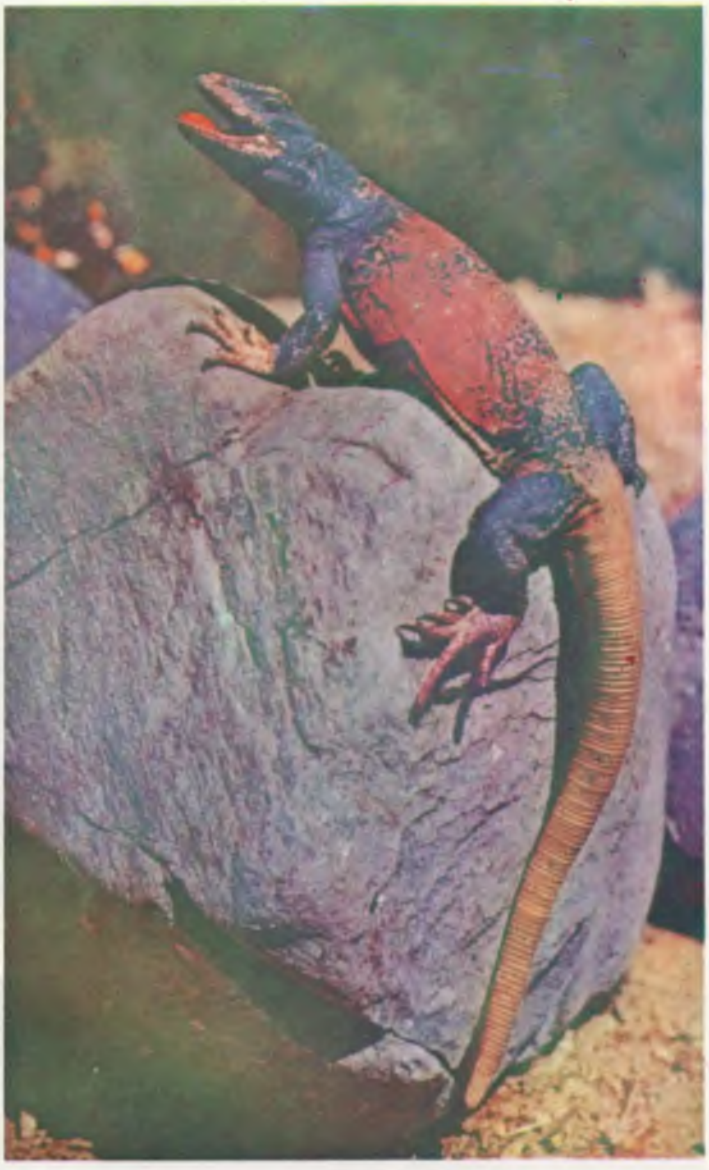

ÇAKVALA *(Sauromalus obesus)*. [*A B D 'nin güneybatısında ve Kuzey Meksika'da kayalık ve kurak bölgelerde bulunur*].

YEŞİL IGUANA *(iguana iguana)* nın başı.

IGUANALAR

KERTENKELELER

MAVİ DİLLİ SKİNK *(Tiliqua scincoides)*. [*Avustralya'da bulunur*]

BATI SKİNKİ *(Eumeces skiltonianus)*. [*Kanada'dan Kaliforniya'ya kadar olan bölgede yaygındır*].

TACHYSAURUS RUGOSA [*Avustralya'da bulunur*].

GENİŞ BAŞLI SKİNK *(Eumeces laticeps)*. [*A.B.D.'nin güney orta ve güneydoğu bölgelerinde bulunur*].

AFRİKA SKİNKİ *(Mabuya perrotetü)*

SKİNKLER

BRITANNICA'dan

KIRMIZI SOLUCANSI KERTENKELE *(Amphisbaena alba)*. [*Güney Amerika'da bulunur*].

CAM KERTENKELE *(Ophisaurus apodus)*. [*Güneydoğu Avrupa ve Güneybatı Asya'da bulunur*].

ALTI ÇİZGİLİ KOŞUCU KERTENKELE *(Cnemidophorus sexlineatus)* [*A.B.D.'nin Güneydoğusunda bulunur*].

CNEMIDOPHORUS LEMNISCATUS [*Güney Amerika'da bulunur*].

ALTIN TEGU *(Tupinambis nigropunctatus)*. [*Güney Amerika'da bulunur*].

SOLUCANSI KERTENKELELER VE TEYULAR

BRITANNICA'dan

BONCUKLU KERTENKELE *(Heloderma suspectum)*. [*A.B.D.'nin Güneybatısında ve Meksika'da bulunur*].

BİR MÜCEVHERLİ KERTENKELE *(Lacerta lepida)* nın başı.

HİNT YEŞİL VARANI *(Varanus flavescens)*. [*Afrika, Ortadoğu, Güney Asya ve Avustralya'da yaygındır*].

AFRİKA DÖKÜNTÜLÜ VARANI *(Varanus exanthematicus)*.

KINKANATLILAR

BATI BENEKLİ HIYAR BÖCEĞİ *(Diabrotica undecimpunctata)*.

BEYAZ LARVA

KOLORADO PATATES BÖCEĞİ *(Leptinotarsa decemlineata)*.

ÇIRPICI GÜL BÖCEĞİ *(Pantomorus godmani)*

YUVARLAK BAŞLI ELMA BÖCEĞİ *(Saperda candida)* [*Carambycidae familyasından*].

PAMUK BÖCEĞİ *(Plectrodera scalator)*. [*Cerambycidae familyasından*].

KAPLUMBAĞA BÖCEĞİ

İKİ RENKLİ BİR YER BÖCEĞİ *(Galerita bicolor)*. [*Carabidae familyasından*].

—*RITANNICA'dan*

KINKANATLILAR

FİLDİŞİ BÖCEĞİ *(Eburea quadrigeminata)*. [*Cerambycidae familyasından*].

ALTI BENEKLİ KAPLAN BÖCEĞİ *(Cicindela sexguttata)*

BÖKBÖCEĞİ *(Canthon laevis)*

GÖZLÜ ELATER *(Alaus oculatus)*. [*Elateridae familyasından*].

...GEYİK BÖCEĞİ *(Pseudolucanus capreolus)*.

ÇİZGİLİ DOMATES BÖÇEĞİ *(Epicauta vittata)*.

BRITANNICA'dan

KÖPRÜ (tekn)

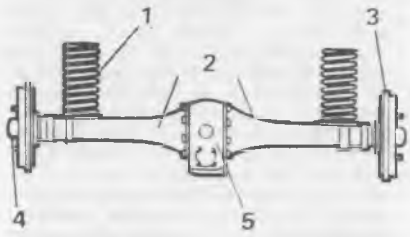

1. Süspansiyon yayı. 2. Arka dingil borusu. 3. Fren tertibatı. 4. Göbek. 5. Diferansiyel ve konik dişli çifti.

tan öbür tarafa geçmek için atılan sırık ve ağaçlardan ibaret köprü. [*İng.* Foot-bridge; *Fr.* Passerelle]. ☆ *Eşanl.* **atma köprü.** ◉ **gezer** ~, Çalışma alanı paralelyüz biçiminde olan kaldırma cihazı. [*İng.* Travelling bridge, gantry; *Fr.* Pont roulant]. ◉ **gömme ayaklı** ~, *bayınd.* Ayakları yamaçlarda gömülü kalan ve kemerleri toprakla birleşen köprü. ◉ **güreşçi** ~ **sü,** *cimn.* ◘ **Güreşçi.** ◉ **hareketli** ~, *otom.* Özellikle kamyonlarda, millerin yalnız tekerlekleri harekete geçirecek şekilde yerleştirildiği düzenek. [*İng.* Floating bridge; *Fr.* Pont flottant]. ◉ **hava** ~ **sü,** *ask. hava.* Deniz ve karayoluyle bağlantı kurulamayan veya ulaşımı çok güç olan iki yer arasında nakliye uçaklarıyle yapılan yoğun hava trafiği. [*İng.* Aerial bridge; *Fr.* Pont aérien]. ◉ **hipoid** ~, *otom.* Pinyon eksenin aynı dişli merkezinin altına yerleştirildiği düzenleme. [*İng.* Hypoid bridge; *Fr.* Pont hypoïde]. ◉ **hücrelerarası** ~ **ler,** *hist.* Komşu hücrelerin zarlarından geçerek birbirleriyle birleşen protoplazma uzantıları. *(Üst deridеki Malpighi cisimciklerinin belirgin özelliği, hücreleri arasında bu çeşit köprülerin veya dikenlerin /dikenli hücreler/ bulunmasıdır).* [*İng.* Intercellular bridges; *Fr.* Ponts d'union intercelulaires]. ◉ **ışıklama** ~ **sü,** *tiy.* ◘ **Işıklama.** ◉ **iz** ~ **sü,** *ask.* Piyadenin bir akarsuyu çabucak geçmesine yarayan hafif köprü. ◉ **kaldırma** ~, **(ırgantı** ~**)** *tar.* Kale kapıları önünde açılmış olan hendekleri geçmek için istenildiği zaman kale içinden çevrilen dolaplara bağlı zincirlerle kaldırılıp indirilebilen köprüler. *(Bunlar köprü vazifesini gören bir tahta döşeminin iki uçlarına bağlı olan zincirlerin iç taraftan tahriki suretiyle inip kalkar. Orta çağ kalelerinde bu çeşit köprüler çok kullanılırdı).* *Fr.* Pontlevis]. ◉ **kalkar** ~, *bayınd.* Gözleri yatay durumda kalmak şartıyle düşey doğrultuda yer değiştiren hareketli köprü. [*İng.* Rising bridge; *Fr.* Pont levant]. ◉ **kantilevir** ~, *bayınd.* ◘ **Kantilevir.** ◉ **kaptan** ~ **sü,** ◘ **Kaptan.** ◉ **kara** ~ **sü,** *inş.* Su üstünden geçmeyip bir vâdi veya bir yol üstünden geçen veya şimendifer geçmesi için kemerler ve ayaklar üstüne kârgir veya demirden yapılmış olan köprü. [*İng.* Viaduct; *Fr.* Viaduc]. ◉ **kedi** ~ **sü,** *den.* ◘ **Kedi.** ◉ **keman** ~ **sü,** *müz.* Keman gövdesinin ortasında üzerinden tellerin geçtiği kısım. *(Köprü, gövdenin baştan 15-16 sm. ötesine, tam orta kısma isabet edecek şekilde yerleştirilir. Buradan geçen teller 4, 5.5 sm. uzaklıktaki siyah abanoz kısma bağlanır. Keman köprüsünün boyu 4.2 ve yüksekliği 3.8 sm'dir. Kaidesi 0.5 üst kısmı ise 1 mm. enindedir).* [*İng.* Bridge; *Fr.* Pont]. ☆ *Eşanl.* **keman eşiği.** ◉ **kemer sırtlı** ~ **gözü,** *bayınd.* Taşlarının hepsi aynı uzunlukta olan köprü gözü. ◉ **kılıç kabza** ~ **sü,** *sil.* Bir kılıcın gerek siperi altına, gerekse kın süsünün üstüne bağlanan ve silâh kabzasının iyice kapanmasını sağlayan düzenek. ◉ **kilit** ~ **sü,** *tekn.* ◘ **Kilit.** ◉ **oy** ~ **leri,** *esk. Rom.* Halk meclisleri devrinde Mars alanında kalaslardan kurulan geçitler. *(Yurtdaşlar oy pusulalarını almak için bu geçitlerden sıra ile geçerlerdi).* [*Fr.* Ponts aux suffrages]. ◉ **sal (duba)** ~, *bayınd.* Bir su yatağını geçmeye yarayan ve bir kablo ile manevra yaptırılan bir çeşit hareketli sal veya duba. [*İng.* Flying-bridge; *Fr.* Pont volant]. ◉ **sepet** ~, içi taş ve toprak dolu sepetleri suya bastırmak suretiyle yapılan köprü. [*İng.* Gabion bridge; *Fr.* Pont de gabion]. ◉ **servis** ~ **sü,** *tiy.* Sahnenin tepesinde, kemerlerin alt tarafına yerleştirilen hafif keresteler. *(Makinistlerin işini kolaylaştırmaya yarar).* [*İng.* Service bridge; *Fr.* Pont de service]. ◉ **sırat** ~ **sü,** *din.* ◘ **Sırat.** ◉ **sırat** ~ **sünden geçmek,** *dey.* Çok güç bir işi başarmak veya zor bir durumdan kurtulmak. ◉ **sürme** ~, *bayınd.* Bir hendeği asmaya yarayan ve kızak üzerinde kaydırılarak geri çekilebilen küçük köprü. [*İng.* Sliding bridge; *Fr.* Pont à coulisse]. ◉ **taş** ~, Taştan yapılan köprü. [*İng.* Stone bridge; *Fr.* Pont en pierre]. ☆ *Eşanl.* **kârgir köprü.** ◉ **Varol** ~ **sü,** *anat.* Beyin sapının ön yüzünde bulunan halka şeklindeki kabarıklık. [*Lat.* ve *İng.* Pons varolii; *Fr.* Pont de varole, protuberance]. ◉ **verev** ~, *bayınd.* Aşılacak engele eğik doğrultuda kurulan köprü. [*İng.* Skew(ed) bridge; *Fr.* Pont biais]. ◉ **yaya köprüsü,** *bayınd.* Yayaların geçişine yarayan dar köprü. [*İng.* Foot-bridge; *Fr.* Passerelle]. ◉ **yük kaldırma** ~ **sü.** Ağır yükleri kaldırmak ve başka yere nakletmek için vinç makamında kullanılan müteharrik iskele.

~ **alanı,** *bayınd.* Köprünün geçişe yarayan üst kısmı.

~ **altı çocuğu,** *dey.* Kimsesi ve gideceği yeri olmayan kimseler için söylenir.

~ **ana ayağı,** *bayınd.* Normal ayaklardan daha enli uç ayaklar olup köprülerin iki başlarında sahile yapılır. [*İng.* Land abutment of a bridge, shore bay; *Fr.* Culée].

~ **ayağı,** *inş.* Köprü kemerlerinin bindiği ayaklar. [*İng.* Bridge pier; *Fr.* Pile].

oturan bir çeşit

~ **başı,** ◘ **Köprübaşı.**

~ **desteği,** *bayınd.* Kaya blokları veya birbirine bağlanmış kazıklar üzerine oturan bir çeşit köprü ayağı. [*İng.* Bridge strut].

~ **döşemesi,** Bir köprünün üzerinden onun zeminini, yani üstünde yürünen kısmını teşkil eden düzlük. [*İng.* Bridge floor, floor way; *Fr.* Tablier].

~ **dubası,** Sabit köprü kurmak için konulan duba veya kayıklar. [*İng.* Bridge pile; *Fr.* Ponton].

~ **gözü,** *bayınd.* Köprünün, birbirini takip eden iki ayağı arasındaki açıklık. [*İng.* Bridge arch, arched span, pier arch; *Fr.* Arche].

☆ *Eşanl.* **kantara.**

~ **karalar,** *coğr.* Türlü jeoloji çağlarında o zamanki karaları birbirine bağlamış olduğu düşünülen ve sanılan kara bölümleri.

KÖPRÜ AYAĞI

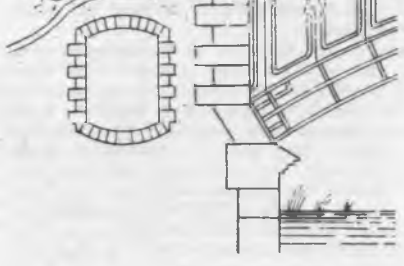

~ **kurmak,** *sp.* § ❶ ◘ **Kurmak.** § ❷ Yer akrobasisinde çok yapılan bir hareket. *(Ayaklar yerdeyken vücut arkaya doğru bükülür ve eller yere değdirilir).* § ❸ *bayınd.* Köprü yapmak, köprü inşa etmek. [*İng.* To bridge; *Fr.* Construire, jeter un pont].

~ **mahmuzu,** *bayınd.* Köprü ayaklarının su akıntısıyle yıkılmaması için ayakların su akımı gelen tarafı köşeli ve sivri olarak taştan yapılan çıkıntılı kısım. [*İng.* Fender of a bridge; *Fr.* Éperon].

~ **sahanlığı,** Köprülerin orta kısımlarında her iki tarafa çıkıntılı olarak balkon gibi yapılan ve icabında yayaların araba ve hayvanlardan korunm. . için sığınılacak bir yer teşkil eden kısımlar.

~ **sırtı,** Bir köprünün ayakları arasındaki düz kısım. [*İng.* Terreplein; *Fr.* Terre-plein (plaine)].

~ **üstü,** *den.* Köprü güvertesinin üst yüzü. [*İng.* Captain's bridge].

~ **üstü kampanası,** *den.* ◘ **Kampana.**

~ **yöntemi,** *telekom.* Iki telgraf istasyonu arasında aynı anda karşılıklı muhabere kurmaya yarayan sistem. *(Bu yöntemi 1872' de Maron düşündü. Fakat armonik telgrafın ortaya çıkışından sonra önemini kaybetti).* [*İng.* Bridge method; *Fr.* Méthode du pont].

köprü.başı, b. i. § ❶ Köprünün başlangıç veya bitiş noktası. [*İng.* Square giving access to a bridge, bridgehead; *Fr.* Tête de pont]. § ❷ *ask.* Ilerlemek için çıkılan elverişli kıyı veya tutulan önemli nokta, mevki. § ❸ *mec.* Önemsiz görünmekle birlikte ileride yapılacak geniş işler için bir dayanak olabilecek küçük bir başarı. ◉ ~ **nı tutmak,** *dey.* Çok önemli bir mevki ele geçirmek.

köprücü, i. § ❶ Köprü yapan kimse. [*İng.* Bridge-builder; *Fr.* Constructeur de pont]. § ❷ *ask.* Tombazlarla köprü kuran *(Istihkâm birliği).* [*İng.* Pontoneer, pontonier; *Fr.* Pontonnier].

KÖPRÜCÜK KEMİĞİ

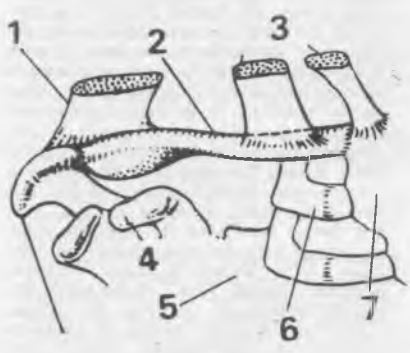

1. Yamuk kas. 2. Köprücük kemiği. 3. Köprücük-göğüs meme kası. 4. Kargaburun çıkıntısı. 5. Kürek kemiği. 6. Akromiyon birinci kaburga. 7. Göğüs kemiği.

köprücük,-ğü, i. § ❶ *anat.* Omuz başıyle göğüs kemiğinin üst ucu arasında bulunan ve derinin altında belli olan uzunca kemik. [*İng.* Collar bone, clavicula; *Fr.* Clavicule]. ☆ *Eşanl.* **köprücük kemiği.** § ❷ *tekn.* (a) Bir bavul veya çantanın kapağına bir menteşeyle tutturulan ve *mandal* denilen demir lamanın serbest ucuna tespit edilmiş küçük çengel. *(Mandal indirildiği zaman, köprücük kilidin içine girer ve köprücük yatağına açılmış bir yarığın içine yerleşerek kilit dili tarafından sabitleştirilir);* (b) Üzerine kilit dilinin yerleseceği bir kertik veya yuva açılmış, genellikle silindir biçiminde küçük kenet.

~ **altı,** *anat.* Köprücük kemiğinin altında bulunan *(kısım).* [*İng.* Subclavian; *Fr.* Sous-claviculaire].

~ **kemiği,** *anat.* ◘ **Kemik.**
~ **üst çukuru,** *anat.* Köprücük kemiğinin arkasında bulunan boynun alt ve yan kısımları.
~ **üstü,** *anat.* Köprücük kemiğinin üstünde bulunan *(kısım).* [*ing.* Supraclavicular; *Fr.* Super claviculaire].
~ **yatağı,** *tekn.* Bir bavulun, bir sandığın önüne çakılan ve köprücüğü içine alan demir plaka.

köprücük.kemik,-ği, *anat.* ◘ **Köprücük kemiği.**

köprücülük,-ğü, i. § ❶ Köprü yapma işi. [*ing.* Bridge construction, bridge-building; *Fr.* Pontage]. § ❷ *ask.* Askerî köprülerin yapım ve bakımlariyle ilgili istihkâm hizmeti. *(Özellikle taktik harekâtta kullanılan çeşitli tipteki sabit ve yüzücü ayaklı köprülerin hesap, yapım ve onarımları, istihkâm sınıfına aittir).*

köprülü, i. Köprüsü olan. [*ing.* Having a bridge, bridged over].
~ **konak,** *mim.* Harem ve selâmlık daireleri üst katlarında kapalı bir kısımla birleştirilmiş konaklara verilen ad. *(Örnek: Abdülaziz'in başmabeyincisi Mehmet Beyin İhsaniye'de /Üsküdar, İstanbul/ yaptırdığı konak).*

köprü.üstü, b. i. *den.* Köprülerin gezinilen kısımlarına verilen ad. [*Ing.* Captain's bridge].
~ **kamarası,** *den.* Köprü üzerlerine yapılmış ön tarafları dümen, arka tarafları harita kamarası olarak ikiye ayrılmış kamaralar. *(Bunlar. halen ticaret gemilerinin bazılarında mevcuttur. Harb gemilerinde yoktur).*

köpük,-ğü, i. § ❶ Çalkalanan yukarıdan dökülen veya kaynatılan mayalanan sıvıların yüzeyinde meydana gelen hava kabarcıkları yığını: *Deniz köpüğü. Kahve köpüğü. Sabun köpüğü.* [*Osm.* Kef; *ing.* Foam; *Fr.* Écume]. § ❷ Deniz yüzeyinde, dalgaların çalkalanması veya akıntıların çatışmasından meydana gelen hava kabarcıkları yığını. [*ing.* Foom; *Fr.* écume]. § ❸ Bazı hayvanların, bazen de insanın ağzında görülen salyamsı kabarcıklar. [*ing.* Foam; *Fr.* écume, bave]; § ❹ *fizikokim.* Bir çözelti içinde dağılmış bir gazdan çıkan kabarcıkların üst üste yığışmasıyle meydana gelen, ince sıvı tabakalarıyle ayrılmış gaz halinde hücreler yığını. [*ing.* ve *Fr.* Mousse]. § ❺ *tekn.* Ergimiş madenlerin üzerinde yüzen curuf kütlesi. [*ing.* Dross, scum; *Fr.* écume]. ⊙ **köpüğünü almak,** Kaynayıp köpüren bir sıvının üzerindeki köpük tabakasını almak. [*Fr.* Enlever l'ecume]. ⊙ **bahar köpüğü,** *zool.* Çok zaman ilkbaharda bazı bitkilerin *(yonca, yabanî gül)* üzerinde görülen ve *(cercopis adlı* bir böceğin kurtçuğu tarafından çıkarılan köpük. [*ing.* Cuckoo-spit; *Fr.* Écume printanière, crachat de coucou, crachat de crapaud, crachat de grenouille ecc.]. ⊙ **cam köpüğü,** *camc.* Ergimiş cam yüzeyinde çok sayıda hava kabarcığının toplanmasıyle meydana gelen süngerimsi cam kütlesinin yüzeyinde toplanan curuf. [*Ing.* Foam; *Fr.* Écume]. ⊙ **sabun köpüğü gibi sönmek,** *dey.* ◘ **Sabun.** ⊙ **deniz köpüğü** *(renk hk.)* Açık mavi. [*Ing.* Light blue; *Fr.* Bleu ciel].
~ **alıcı,** *camc.* Camcıların ergime halindeki cam yüzeyini temizlemek için kullandıkları âlet. [*Ing.* Skimming tool; *Fr.* Écumoire].
~ **almak,** *camc.* Kaynama sonucu ergimiş cam yüzeyine çıkan curufları toplamak. [*ing.* To skim; *Fr.* Écumer].
~ **banyosu,** ◘ **Banyo.**
~ **camı,** *camc.* ◘ **Cam¹.**
~ **gibi,** *dey.* Beyaz, hafif ve köpük görünüşünde olan şeyler için kullanılır. [*ing.* Foamy, frothy, scummy; *Fr.* Écumeux, mousseux].
~ **kauçuk,** ◘ **Kauçuk.**
~ **kurabiyesi,** *mutf.* Yumurta akı ile şekeri çarparak yapılan bir cins şekerleme. ☆ *Eşanl.* **beze.**
~ **önleyici,** *kim.* Gereksiz köpükleri azaltarak veya yok ederek bazı vernik ve boyaların yapımını kolaylaştıran bir madde için kullanılır: *Silikon reçinelerinin bazı türevleri genellikle köpük önleyici madde olarak kullanılır.* [*ing.* Defoamer, antifoaming agent, foam breaker].
~ **taşı,** *jeol.* Lüle taşı.

köpülemek (-i), f. *h.d. (Şilte, yastık, yorgan gibi şeylerin)* Dolgusunu yer yer dikişle bastırmak.

köpüklenme, i. § ❶ Köpük meydana getirme, köpürme. [*ing.* Foaming; *Fr.* Écumage, moussage]. § ❷ *petr.* Su ile hidrokarbonların köpük yapması, petrolün tasfiyesini güçlestiren köpüklenme, her depodaki suyu temizleyerek önlenmeye çalışılır. ⊙ **kazan ~ si,** *den.* ◘ **Kazan.**

köpüklenmek, nsz. f. Bir şeyin üstü köpük bağlamak: *Reçel kaynarken köpüklenir.* [*ing.* To foam; *Fr.* Écumer].

köpüklü, s. § ❶ Köpüğü olan. § ❷ Köpüklenen: *Köpüklü şarap.* [*ing.* Frothy, foamy, foaming; *Fr.* Écumeux,-euse].
~ **akik,** *mim.* Köpük biçimi dallı budaklı şekilleri olan bir akik çeşidi. *(Bu şekiller manganez oksitlerden ileri gelir).* [*ing.* Mossy agate; *Fr.* Agate mousseuse].
~ **beton,** ◘ **Beton.**
~ **krema,** *mutf.* Özel bir âlet veya çatalla çalkalanarak köpük haline getirilmiş süt kreması.

köpüre köpüre, z. Köpürerek.

köpürge, i. § ❶ Tonoz. [*ing.* Vault, arch; *Fr.* Voûte, arche]. § ❷ *dok.* Dokuma tezgâhlarında çözgü tellerinin *(arışların)* sarıldığı yuvarlak sırık. [*ing.* Beam, roller; *Fr.* Ensouple].
☆ *Eşanl.* **levend.**

köpürme, i. *kim.* Bir sıvının içinden geçerek yüzeyde patlayan kabarcıklar halinde hızlı bir gaz yayılmasından ileri gelen gürültülü kaynama. [*ing.* ve *Fr.* Effervescence].

köpürmek, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Köpük çıkararak kabarmak: *Sabun köpürdü. Kahve köpürdü.* [*Ing.* To foam, to froth; *Fr.* Écumer, pétiller]. § ❷ *mec.* Birdenbire öfkelenip taşmak, çok kızmak, hiddetlenmek: *Bu sözü duyunca öyle bir köpürdü ki.* [*ing.* To become furious, enraged; *Fr.* Écumer de rage]. § ❸ *(sabun v.b. şeyler hk.)* Suda eriyerek köpük yapmak. [*ing.* To lather, to make suds; *Fr.* Mousser]. § ❹ *mutf.* Kaynayarak *(reçeller gibi)* veya ekşiyerek *(meyva suları gibi)* yahut telle çarpılarak *(yumurta akı gibi),* köpük çıkarmak, kabarmak.

köpürtme, i. § ❶ Köpürtmek eylemi, köpürmesine yolaçma. § ❷ *san.* Şehir suyundaki yağlı maddeler oranı günde 10 gramı aşınca, yağlı maddelerin fazlasını temizlemek için yapılan işlem.

köpürtmek(-i), f. § ❶ Köpürmesini sağlamak. [*Ing.* To lather; *Fr.* Faire ecumer, laver avec du savon]. § ❷ *mec.* Öfkelenmesine sebep olmak. § ❸ *petr.* Yarı sıvı, yarı buhar halinde su ile, hidrokarbon köpüğü meydana getirmek.

köpürtücü, i. § ❶ Köpürtme özelliği taşıyan. [*ing.* Foaming; *Fr.* Écumant,-ante]. § ❷ *min.* Yüzdürme işleminde suyun kararlı bir köpük vermesini sağlamak amacıyle kullanılan ayıraç: *Çam yağı klasik bir köpürtücüdür).*

köpütme, i. Hırka ve yorgan gibi seylerin pamuklarını kabarık köpükler seklinde dikmek. Bu kelimenin türkçede bulunmadığından **kapitone** deyimi kullanılmaktadır. [*ing.* Upholstering, quilting; *Fr.* Capitonnage].

kör, s. *esk. T. kür.* § ❶ Görme yetisi olmayan, gözü görmeyen: *Kör göz. Kör adam. Kör hayvan. Kör dilenci.* [*Osm.* Ama; *ing.* Blind; *Fr.* Aveugle]. § ❷ Keskinlik niteliği azalmış veya kaybolmuş: *Kör bıçak. Kör makas.* [*ing.* Blunt; *Fr.* Mousse]. § ❸ Zayıf ışıklı, az ışık veren: *Kör ışık. Kör kandil. Kör lâmba.* [*ing.* Dark; *Fr.* Obscure]. § ❹ Sonu tıkalı olan, işlek olmayan, sapa: *Kör hat. Kör sokak. Kör yer. Kör bostan. Kör kuyu. Kör hat.* § ❺ *mec.* Dikkat ve anlayışı olmayan: *O, kör değil, her şeyi anlıyor.* [*ing.* ve *Fr.* Imprudent]. § ❻ Bu kelime bazı deyimlerde kötüleyici bir sıfat gibi kullanılır: *Kör talih, Kör şeytan.* § ❼ Çözülmez, karışık, çetrefil *(mesele).* [*ing.* Fine-meshed]. § ❽ *(iğne hk.)* Iplik geçirilecek deliği olmayan. [*ing.* Eyeless; *Fr.* Sans yeux]. § ❾ Gafil, gerçekleri göremeyen. § ❿ Duyarlığını kaybetmiş, duygusuzlaşmış: *Vicdanı kör.* § ⓫ i. Gözleri görmeyen kimse. § ⓬ *h.d.* Mezar, kabir. § ⓭ *tekn.* Bir sustalı bıçak sapının iç donanımını meydana getiren madenî lamalardan her biri. ⊙ ~ **e elvandan (renkten) bahsolunmaz,** *at.* Bir şeyin niteliği üzerine hiç bilgisi bulunmayan kişiye o şeyin sözü edilmez; öğretilmesine çalışılmaz. ⊙ ~ **le yatan şaşı kalkar (itle yatan bitle kalkar),** *at.* Kötü kimseyle düşüp kalkana az çok kötü huy bulaşır. ☆ *Eşanl.* **kişi refikinden azar, üzüm üzüme baka baka kararır.** ⊙ ~ **ler kütüphanesi,** *eğt.* Körlerin okuyabileceği şekilde *(körlere özgü)* alfabe, ile hazırlanmış kitap, dergi, gazete ve körlerin faydalanacağı şekilde hazırlanmış diğer materyalin toplu olarak sunulduğu özel kütüphane. [*Fr.* Bibliothèque pour aveugles]. ⊙ ~ **ler memleketinde şaşılar padişah (baş) olur,** *at.* Hepsi bilgisiz olan bir çevrede azıcık bilgisi bulunan basa geçer. ☆ *Eşanl.* **koyunun bulunmadığı yerde keçi Abdurrahman Çelebidir.** ⊙ ~ **ler memleketinde tekgözlü kraldır,** *at.* Kötüler içinde, daha az kötü olan makbul sayılır; insanların değeri çevresindekilere göre ölçülür. [*Fr.* Au royaume des aveugles les borgnes sont rois]. ⊙ ~ **ler pedagojisi,** *eğt.* Dokunma ve işitme duygularını geliştirerek körlerin yaradılıştan gelme yeteneklerini özel yöntemler yardımıyle ve yine kişilerin özel durumlarına göre geliştirmeyi ve bazı faydalı maharetler öğretmeyi amaç edinen bir pedagoji alanı. *(Nitekim körler sepetçilik, saraçlık, iskemlecilik, müzik âletleri tamirciliği, gibi zanaatlerde kendilerini yetiştirebilir ve topluma faydalı bir unsur haline gelebilirler).* ⊙ ~ **ler sofrasında ışıkla kaşık aramak** *(körler mahallesinde ayna satmak), dey.* Boş ve gereksiz işlerle uğraşmak. ⊙ ~ **ü körüne,** En ufak bir dikkat göstermeksizin ve düşünüp tasınmadan. [*ing.* Blindly, carelessly, at random; *Fr.* A l'aveuglette, aveuglement]. ⊙ ~ **ün is-**

KÖRLER ALFABESİ

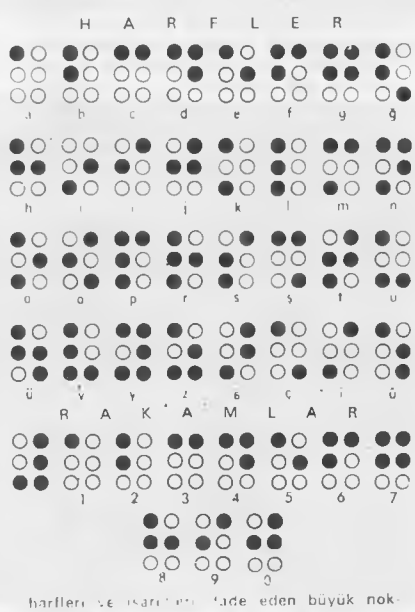

harfleri ve işaretleri oluşturan büyük noktalar kabartma, boş noktalar ise büyük noktanın grupaki yerini ve durumunu belirlemek bakımından ise yarar.

tediği bir göz, Allah verdi iki göz, *dey.* Bir meselede istenilenden çok verim veya çıkar elde edildiğini belirtir. [*ing.* Blind man prayed for an eye, God has granted him two / said when someone receives much more than what he expected]. ⊙ **~ ün istediği iki göz, biri elâ biri boz,** *at.* Öyle insanlar vardır ki kendilerine yapılmasını istedikleri iyiliği gördükleri halde bununla yetinmezler, ayrıntılarının su bu biçimde olmasını da isteyecek kadar yüssüzlük ve aç gözlülük ederler. ⊙ **~ ün istediği iki göz biri elâ biri boz,** *at.* Birinin kendi değerinin üstünde asırı isteklerde bulunduğunu belirtir. [*ing.* The blind man wished he had two eyes, one brown, the other gray *(said when someone wishes to have something above his worth)*]. ⊙ **~ ün taşı,** *dey.* Rastlantı sonucu bir kimseye zarar veren ve hesapta olmayan is. ⊙ **~ ün taşı, kelin başı,** *at.* Kaçamak, bastan savma bir cevap verilmesi gerektiği zaman kullanılır. [*ing.* The blind man's stone, the bald headed man's head *(said when an evasive answer is necessary)*]. ⊙ **~ ün taşına benzememek,** *dey.* Bir isin rastgele değil, bir amaç güdülerek yapıldığını belirtir: *Bu iş körün taşına pek benzemiyor sanıyorum ki bilerek yaptılar.* ⊙ **~ ünü kırmak,** *dey. h.d.* Hevesini almak. [*ing.* To humble the pride (of)]. ⊙ **~ ünü öldürmek,** *dey. h.d.* § ❶ Gururunu kırıp acizliğini itiraf etmek. § ❷ Söyle böyle hevesini almak. [*ing.* To have control over one's temper]. ⊙ **anadan (anadan doğma) ~,** *dey.* Doğustan kör olan kimseleri niteler. [*Fr.* Aveugle de naissance]. ⊙ **bakar ~,** *dey.* § ❶ Göz kapakları açık olduğu halde görme yetisi olmayan. § ❷ Gözü gördüğü halde dikkatsizlik, dalgınlık v.b. gibi sebeplerden baktığı seyi veya yeri görmeyen. ⊙ **bir ~ dövüşüdür gidiyor,** *dey.* «*Kimsenin kimseden ve ne yaptığından haberi yok*» anlamında kullanılır. ⊙ **dokuz ~ ün bir değneği,** *dey.* Kalabalık bir ailenin biricik dayanağı. ⊙ **elinin ~ ü,** *dey.* ◘ **El.** ⊙ **iki gözüm ~ olsun,** *dey.* ◘ **iki.**

~ Allah'a nasıl bakarsa, Allah da köre öyle bakar, *at.* Kisi efendisine karşı nankörlük ederse efendisi de onu korumaz.

~ azabı, *dey. h.d.* Kabir azabı, büyük acı, ıstırap.

~ bağırsak, *anat.* ve *zool.* ◘ **Körbağırsak.**

~ (kör gibi) bakmak, *dey.* Bir yere baktığı halde görememek. bakıp görmemek! «*Kör olmak*» anlamında ant deyimleri yapar: *Nah şu nimete kör bakayım ki bir şey yapamadım.*

~ baskı, *matb.* Yazı ve resimlerin, süslerini renksiz, yüksek olarak veya çukur basmaları. Ekseriyetle, sıcak çalısan ciltçi presleri, pirinç kalıplara, kâğıt deri, keten bezi malzeme üzerine yapılır. [*ing.* Blind stamping-blocking; *Fr.* Estampage, impression en blanc].

~ baston, *den.* Cıvadranın bastona bağlandığı yerin altına dikey olarak tespit edilmis çubuk ucundaki makara dillerinden köstek. ◘ **Cıvadıra.**

~ baston ventosu, *den.* Kösteğe binen baskıları eşitleştirmeye ve desteklemeye yarayan sabit halat.

~ bıçak, *dey.* Keskinliği az olan bıçak. [*ing.* Blunt knife; *Fr.* Lame mousse].

~ (kesmez) bıçak ele (yavuz), iş bilmeyen avrat dile (yavuz), *at.* Kör bıçak ise yaramaz ama insanın elini keser, iş bilmeyen kadın da çok konuşmaktan başka bir şey yapmaz.

~ bile düştüğü çukura bir daha düşmez, *at.* Insan bir defa hata yapınca aynı yanlışı tekrarlamaz.

~ boğaz, *dey.* Ardı arası kesilmeden yenildiğini hatırlatmak üzere «*yemek gerekliği*» anlamında kullanılır. Pisboğaz, obur kimseleri niteler. [*ing.* Glottonous; *Fr.* Insatiable, glouton].

~ ceviz, *trm.* Kalın kabuklu bir yerli ceviz çeşidi.

~ çapa, *trm.* Toprak topaklarını dağıtmak. ta kullanılan ucu küt çapa. [*ing.* Mattock, grubbing-hoe; *Fr.* Hoyau].

~ çetik, *h.d.* Kör sıçan, köstebek.

~ çocuk, Bütün düzeltmelere rağmen iki gözündeki görme gücü normal görme gücünün en fazla 1/20 sine varan çocuk; normal bir kimsenin 20 m. den ayırt ettiği eşyayı en fazla 1 m. den fark edebilme gücü; eğitim ve öğretimde görme gücünden faydalanmasına imkân olmayan çocuk.

~ değneğini beller gibi, *dey.* Hep o aynı tarzda davranıp hiç bir yenilik veya değişiklik yapmayı hatırlarına getirmeyenlerin tutumunu niteler.

~ delik, § ❶ *tekn.* Bir parçayı tamamiyle geçmeyen delik. § ❷ *anat.* Alın kemiğinin kafatası yüzü içinde bulunan çok kısa ve bir çıkmazla kapalı kanal.

~ döğüşü, *dey.* Kimsenin ne yaptığını bilmediği, herkesin yalnızca birbirini engellediği kısır bir düşmeyi veya herhangi bir işi belirtir: *Bir kör döğüşüdür gidiyor.* [*ing.* Confusion, muddle; *Fr.* Désordre, manque d'ordre, de tactique, tout ce qui est fait à l'aveuglette].

~ duman, ◘ **Pus.**

~ duvar, *inş.* ◘ **Duvar.**

~ düğüm, *inş.* ◘ **Kördüğüm.**

~ ebe, ◘ **Körebe.**

~ etmek, *h.d.* Kör olmasına sebep olmak, Köreltmek.

~ fare, *zool.* ◘ **Körfare.**

~ fistül, *tıp.* Bir deliği olan ve bir çıkmazla sonuçlanan fistül.

~ flanş, *tekn.* Özellikle bir cihazın sökülmesi sırasında boru tesisatındaki gaz veya sıvı geçişine engel olmak için iki köpru arasına yerleştirilen ve sonra sıkıstırılan geçici kaplama plakası. [*ing.* Blank flange, blind flange, dummy flange].

~ Eşanl. vana.

~ flanş çıkarma, *sny.* Kör flans denen geçici tıkacı kaldırarak bir boru tesisatındaki dolasımı serbest bırakmak.

~ flanşla kapama, *tekn.* Bir boru tesisatını kör flanş yardımıyle geçici olarak tıkamak.

~ gördü, sağır duydu, *dey.* Herkesin haberi olduğu «*Kim haber verdi? diyor.. Sormaya var mı lüzum? Yediği herzeyi kör gördü sağır duydu kuzum.*

~ görmez, sezer, *at.* Kör görmediği seyi nasıl sezerse bir konu uzerinde bilgisi olmayan kişinin de o konu ile ilgili sezişleri olur.

~ gözlü, *dey.* Nankör, yapılan iyiliği, yardımı anlayıp takdir etmeyen. [*ing.* Ungrateful].

~ haşhaş, *trm.* Taneleri dökülmeyen fakat

~ hat, *demir.* Demiryollarında arkası kesik hat.

~ havaleta bıçağı, *deric.* Islenmemiş koyun derilerine demir vurmak için kullanılan madenî araç.

~ ışık, *dey.* Zayıf ısık. [*ing.* Outspoken, downright; *Fr.* Personne trop franche].

~ kadıya körsün demek, *dey.* Birinin kusurunu yüzüne söylemekten çekinmemek. [*ing.* To call a spade].

~ kandil, ◘ **Körkandil.**

~ kapak, ❶ *den.* Lumbuzlar üzerinde bulunan ihtiyat kapaklar. Bunlar su kesimine yakın lumbuzların camları herhangi bir sarsıntı ile kırıldığı zaman, içeri su girmesini önlemek veya lüzumunda lumbuzlardan dısarı ışık sızdırmamak maksadıyle yapılmıstır. § ❷ *demir.* Lumbuzları örtmek veya cam kırıldığı zaman körletmek için kullanılan demir kapak.

~ karık, *trm.* Tarlanın nihayetine kadar diğer bir sıraya paralel gideceği yerde ondan ayrılarak tarlanın ortasında bir yerde sona eren sıra.

~ kaya, ◘ **Körkaya.**

~ kese, *biy.* ◘ **Kese'.**

~ kırkayak, *zool.* ◘ **Kırkayak.**

~ ~ parmağım gözüne, *dey.* Apaçık, göze batacak sekilde, aşikâr. [*ing.* As plain as a pikestaff; *Fr.* C'est clair comme deux font quatre].

~ kurşun, *dey.* Serseri kurşun, baskasına veya amaçsız atıldığı halde bir kimsenin yaralanmasına veya ölmesine sebep olan mermi.

~ kurttan bile vazgeçmemek, *dey.* En küçük bir varlığı bile hor görmeyerek korumak.

~ kuşun yuvasını Allah yapar, *at.* ◘ **Garip kuşun yuvasını Allah yapar.**

~ kuyu, ◘ **Körkuyu.**

~ kütük, ◘ **Körkütük.**

~ mağara balığı, *zool.* ◘ **Körmağarabalığı.**

~ methal, *trm.* Yüzey sularını kapalı drenaj vasıtasıyle tahliye için künk hatlarına yapılan methaller. [*ing.* Blind inlet].

~ nişancı, *dey.* Hedefi nişan alarak değil, rastlantı sonucu vuran. Amaca bilerek değil, rastlantı ve sans yardımı ile ulaşan. [*ing.* Shooter at random].

~ nişancılık, *dey.* Hedefi tesadüfen vurma. [*ing.* Shooting at random / *without a target)*].

~ nokta, *anat.* Gözün ağ kaftının *(retina)* ard duvarında görme sinirlerinin girdiği ve çomak ve koni gözlerinin bulunduğu nokta. [*Lat. Punctum cecum; ing.* Blind spot; *Fr.* Tache aveugle].

~ ocak, ◘ **Körocak.**

~ oğlu, Ünlü bir halk kahramanının adı olup halk dilinde *(evde sözü geçtiğinden ötürü)* karısına koca tarafından verilen ad. *Evde iki kişiyiz, bir köroğlu bir ayvaz* [*ing.* A hero of popular Turkish legend. one's wife].

~ olası, (kör olasıca, kör olsun, iki gözü kör olasıca), *dey.* Beddua sözü olarak kullanılır: *Hayır /.../Şu kör olasının düğmesi düşmüş.* [*ing.* Damn!; *Fr.* Une forme de malediction].

~ olmak, *dey.* Sonradan gözleri görmez olmak. [*ing.* To become blind; *Fr.* Devenir aveugle].

~ ölür badem gözlü olur, kel ölür sırma saçlı olur, *dey.* Ortaran kalktıktan sonra bir seyin fazla övülmesi halinde söylenir. *ing.* When the blind man dies, they say he had almost eyes, when a baldheaded one dies they say he had golden hair *(exaggerated praise of the dead or the past); Fr.* On dit quand on exagère la valeur d'une personne morte on d'une chose perdue].

~ ölür badem gözlü olur, kel ölür sırma saçlı olur, *at.* **Kel ölür sırma saçlı olur, kör ölür badem gözlü olur.**

~ parmağım gözüne, *dey.* Pek belli, göze batacak derecede meydanda. [*ing.* As plain as pikestaff].

~ pazara varmasın, pazar körsüz kalmasın, *at.* Bir sey satın almasını bilmeyen kimseler alısverise çıkmamalılar ama çıkarlar. Esnaf da bu gibilerden hoslanır.

~ pencere, *inş.* Içi duvar veya tahta ile örülerek kapatılmıs ve körlestirilmis pencere. [*ing.* Blind window; *Fr.* Fenêtre aveugle].

~ sağır, *mim.* (a) Günes ısığını doğrudan almayan, yanlardan aydınlanan nefflere denir; (b) Isık almayan, örülmüs pencere ve kemerlere verilen ad. [*ing.* Blind; *Fr.* Aveugle].

~ sargı, *elek.* Elektrik makinelerinde devreye ait olmayan ve kullanılmayan bir boşluğu doldurmak için yapılan sargı.

~ satıcının, kör alıcısı, *dey.* «*Herkes dengiyle (iş yapar)*» anlamında kullanılır.

~ sıra kemer, *mim.* ◘ **Kemer.**

~ şeytan, *dey.* Kötü kader. [*ing.* Bad luck].

~ şeytandan bulmak, *dey.* Beddua sözü olarak kullanılır.

~ talih, *dey.* Kötü talih, kötü kader. [*ing.* Bad luck, evil destiny].

~ tane, *trm.* Içi dolup gelişmemis tahıl tanesi. [*Ing.* Bunted grain, smut-ball].

~ tapa, *den.* Torpitolarda doldurma valfının üzerine vira edilen ufak somun.

~ **tarafına rastgelmek**, *dey.* Kötü, aksi zamanına rastlamak.

~ **tıramola**, *den.* (a) Yelkenli tekne ile orsa alabanda tıramola yaparken teknenin herhangi bir sebeple rüzgâr üstüne doğru dönüşünü tamamlayamadığından rüzgâra baş vererek yelkenlerinin işlemez duruma gelmesi; (b) *(yatçılıkta)* Bir yelkenlinin tramola ederken aksi yöne salması, yeniden yürütüp yollandırılarak tram olayı tekrarlamak durumuna düşüşü.

~ **tırnak**, *h.d.* Herhangi bir kaza veya hastalık sebebiyle büyümeyen tırnak. [*Ing.* Injured and deformed fingernail].

~ **topal**, *dey.* Idare edecek kadar veya derecede. Yarım yamalak, iyi kötü. [*Ing.* Incompletely, somehow, so do].

~ **uçuş**, *hava.* ◘ **Köruçuş.**

~ **(uçsuz) vâdi**, *jeom.* Önüne bir yamacın çıkmasıyle, birdenbire biten bir vâdiden meydana gelen engebe biçimi: *Kör vâdinin ucunda suları toplayan bir obruk bulunur.* [*Ing.* Blind valley; *Fr.* Vallée aveugle].

☆ *Eşanl.* **çıkmaz vadi.**

~ **yılan**, *zool.* ◘ **Yılan.**

kör[4], i. *paraz.* ◘ **Sürme.**

kör.ağaç, b. i. *mar.* Kontratablanın orta katını meydana getiren ve yumuşak ağaçlardan hazırlanan bölüm; ◉ **çıtalı** ~, *mar.* Kare kesitli çıtaları yan yana getirerek hazırlanan körağaç; ◉ **çürütmeli** ~, *mar.* Masif olarak hazırlanmış tabanın her iki yanına açılan kinişlerle ağırlığı ve çalışması azaltılan körağaç tabla; ◉ **ızgaralı** ~, *mar.* Hazırlanan çerçeve içine bir boş, bir dolu gelecek şekilde ızgaralar yerleştirilerek yapılan körağaç.

kör.bağırsak,-ğı, b. i. (a) *anat.* Kalınbağırsağın proksimal *(ilk)* parçası; (b) *zool.* İnce bağırsakla kalınbağırsak arasında bulunan küçük bir çıkıntı; sindirim kanalından uzanan kör kese ve çıkıntılar. [*Osm.* Aver; *Lat. Intestinum caecum; Ing.* Caecum; *Fr.* Caecum].

☆ *Eşanl.* **çekum.**

kör.düğüm, b. i. § ❶ Çözülmeyen, ilmiksiz düğüm. [*Ing.* Knot that cannot be untied. snarl, tangle; *Fr.* Noeud gordien]. § ❷ *mec.* Çözülmesi hemen hemen imkânsız veya çok güç olan, çetrefil mesele. [*Ing.* Unsolvable question; *Fr.* Probleme insoluble].

kör.ebe, b. i. Gözü bağlanan birinin, diğerlerini tutmaya çalıştığı bir çocuk oyunu. [*Ing.* Blindman's buff; the blindfolded player; *Fr.* Colin-maillard].

körelme, i. *biy.* Körelmek durumu. [*Osm.* Dumûr; *Ing.* Atrophy; *Fr.* Atrophie]. ☆ *Eşanl.* **atrofi.** ◉ **karaciğer** ~ **si**, ◘ **Karaciğer.**

körelmek, nsz. f. § ❶ *(Ateş)* sönmeye veya *(kaynak)* kurumaya yüz tutmak; § ❷ *biy.* Görevi kalmadığı için veya başka nedenlerden dolayı bir organ beslemeyerek küçülmek. [*Osm.* Dumura uğramak; *Ing.* To become blind; *Fr.* Perdre sa vivacité, son activité]; § ❸ Körleşmek: *Bıçak köreldi.* [*Ing.* To become blunt; *Fr.* Devenir mousse]; § ❹ *(Kaynak, kuyu v.b. hk.)* Kurumaya yüz tutmak; § ❺ *mec.* Değer ve yeteneklerini kaybetmek: *Zekâsı körelmek*; § ❻ Eski coşkunluğunu ve neşesini kaybetmek.

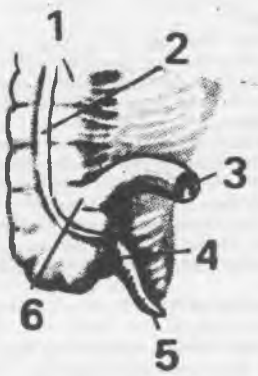

KÖRBAĞIRSAK

1. Kalınbağırsak. **2.** Uzunlamasına şeritçik. **3.** İnce bağırsak. **4.** Körbağırsak. **5.** Apandis. **6.** Bauhin kapağı.

köreltmek, f. Sivri ve keskin bir şeyin keskinliğini bozup küt ve kör bir hale getirmek.

köreşe, i. *h.d.* Yerde yatan karın yüzünde buz tutmuş olan tabaka. [*Ing.* Frozen crust on snow; *Fr.* Verglas].

körez, görez, i. Bolu'da güzel anlamında kullanılan bir kelime.

kör.fare, b. i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Körfaregiller *(Spalacidea)* familyasından silindirimsi kalın gövdeli, kuyruksuz, kısa kulaklı bir memeli türü. Uzunluğu 22 sm. olup gözleri deri altında gizli, tüyleri kadife gibi sık ve kalındır. Toprak altında yuva yapar, Güney Avrupa ve Batı Asya'da yaşar. [*Lat. Spalax typhlus, (spalax zemmi); Ing.* Lesser mole rat; *Fr.* Rat-taupe].

kör.faregiller, b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Yalındişliler *(Simplicidentata)* alt takımının Sıçanımsılar *(Myomorpha)* bölümüne giren bir familyası. Köstebeğe benzerler. Gözleri küçük bir deri ile örtülüdür. Kuyrukları yoktur. Kör fare *(Spalax typhlus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Spalacidae; Fr.* Spalacidés].

körfez, i. *Yun. kolpos.* § ❶ *coğr.* Karanın içine sokulmuş deniz parçası. Genellikle kıyı, geniş bir kıvrım yaparak körfez meydana getirir. *(Örnek: Antalya, İskenderun, Lion, Cenova, Tonkin körfezleri);* bazen de denize açıldığı kısım çok sınırlı olur ve körfez karaların içine daha derin bir şekilde sokulur. *(Örnek: İzmit körfezi).* [*Ing.* Gulf bay, inlet; *Fr.* Golfe]. § ❷ *mec.* Kuytu, işlek olmayan: *Orası pek körfez bir yer.*

körfezli, s. Körfezleri olan; körfez biçiminde olan.

kör.inanç,-cı, b. i. İnsanı din, düşünce, parti uğrunda aşırılıklara sürükleyen kör tutku: *Sonunda hoşgörü körinancı yenecektir.* [*Osm.* Taassup; *Ing.* Fanatism; *Fr.* Fanatisme].

☆ *Eşanl.* **fanatizm, fanatiklik.**

kör.inanççılık,-ğı, b. i. *fels.* Körinanç güdülmesi. [*Ing.* Fanatism; *Fr.* Fanatisme]. ☆ *Eşanl.* **fanatizm.**

kör.kandil, b. s. § ❶ Işığı çok az kandil; § ❷ b. i. *mec.* Aşırı derecede sarhoş: *Adam körkandil sarhoştu.* [*Ing.* Dead drunk; *Fr.* Ivre].

kör.kaya, b. i. *coğr.* Denizi sığ kısımlarında görünmeyen ve bu yüzden tehlikeli olan, taş, kaya. [*Ing.* Submerged reef; *Fr.* Écueil sous-marin].

kör.kuyu, b. i. Susuz kuyu, su çıkmayan veya suyu kurumuş kuyu: *Yolda bir kör kuyu var imiş.* [*Ing.* A dry well; *Fr.* Puits perdu].

kör.kütük, b. s. *mec.* Aşırı derecede, kendini kontrol edemeyecek kadar *(sarhoş).* [*Ing.* Dead drunk; *Fr.* Ivre mort].

körlemeden, z. § ❶ Gözü kapalı imişçesine, hiç dikkat etmeden. [*Ing.* Blindly, at random; *Fr.* Sans connaissance par ignorance]; § ❷ Nişan almadan; rastgele: *Körlemeden attı ve vurdu;* § ❸ Bilmeden, bilmeksizin, anlamadan, tahminen, görmeksizin.

körlemek, f. Bir kapı veya pencere açıtını duvar örerek kapatmak. Seddetmek. Bir deliği tıkamak. [*Ing.* To blind, to blunt, to damp, discourage, to bring to nought; *Fr.* Aveugler, rendre aveugle].

körlenmek, körleşmek, nsz. f. § ❶ Keskinlik niteliği azalmak veya kaybolmak: *Bıçak körlenmiş.* [*Ing.* To become blunt or dull, to be blunted, to be wasted; *Fr.* S'émousser, devenir moins tranchant *(couteau, etc.),* perdre son activité, se rouiller]; § ❷ *mec.* İşlemez hale gelmek, dumura uğramak; § ❸ Verimsiz hale gelmek; § ❹ Değer, itibar veya yeteneklerini kaybetmek: *Bu dağ köyünde körlenip gidiyordu;* § ❺ *(Çıban, yara v.b. hk.)* Kapanmak, iyileşmeye yüztutmak.

körleştirme, i. *psik.* Kişinin, kendi bilinç alanından üzüntü verici, acı bir olayı veya bir hatırayı yok etmesini sağlayan ruhsal mekanizma.

körleştirmek (-i), f. Körleşmesine yol açmak: *Makası körleştirdi.* [*Ing.* To blind, to make blind or blunt, to waste; *Fr.* Rendre aveugle, aveugler].

körletmek (-i), f. § ❶ Keskinliğini gidermek, körlenmesine yolaçmak, canlılığını kaybetmesine sebep olmak: *Çocuğun istidadını körletmemeli. Çocuğun yeteneğini körletmemeli.* [*Ing.* To blind, to discourage, to damp; *Fr.* Aveugler, rendre inactif]; § ❷ *mec.* Değer, itibar veya yeteneklerini kaybetmesine sebep olmak; [*Ing.* To bring to nought]; § ❸ Geçerliğini veya işlekliğini kaybettirmek; § ❹ Azaltmak, kaybettirmek; § ❺ *ask.* Düşmanın ateşini zayıflatmak veya susturmak.

körlük,-ğü, i. § ❶ Kör olma hali, görme yetisini kaybetmiş kimsenin durumu. [*Osm.* Amâ, kûrî; *Ing.* Blindness; *Fr.* Cécité]. § ❷ *mec.* Körce davranış, dikkatsizce ve budalaca iş, dikkatsizlik, beceriksizlik. [*Ing.* Bluntness, blundering; *Fr.* Négligence]; § ❸ Gerçeği görememe hali, gafillik. [*Ing.* Lack of foresight]; ◉ **gündüz körlüğü**, *tıp.* ◘ **Gündüz;** ◉ **kabuksal** ~, *tıp.* İki taraflı artkafa lezyonlarından ileri gelen körlük. *(Gözde herhangi bir arıza olmaz).* [*Ing.* Cortical blindness; *Fr.* Cécité corticale]; ◉ **kar körlüğü**, *oft.* ◘ **Kar;** ◉ **kedi gözü körlüğü**, *tıp.* Gözbebeğinin, hayvanlarınkine «*tapetum lucidum*» u gibi beyaz sarımtrak bir görünüş alması. [*Ing.* Cat's eye amaurosis]; ◉ **kırmızı körlüğü;** ◘ Kırmızı; ◉ **renk körlüğü**, *tıp.* Renklerin tanınıp farkedilmesinde tüm olarak veya kısmen olan yeteneksizlik. [*Ing.* Color blindness; *Fr.* Achromatopsie]. ☆ *Eşanl.* **akromatopsi;** ◉ **ruhsal** ~, *tıp.* Beyin yarımküresinde meydana gelen bir hastalık sebebiyle cisimleri, yüzleri, renkleri veya grafik simgelerini görüp tanıyamama durumu. [*Ing.* Psychic(al) blindness, visual agnosia; *Fr.* Cécité psychique, agnosie visuelle].

~ **etmek (vermek)**, *h.d.* Nispet etmek, inadına yapmak.

kör.mağara.balığı, b.i. *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Dişli sazangiller *(Cyprinodontidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 12-14 sm. Doğurur. Kördür. Kuzey Amerika'nın yeraltı sularında *(Mamut mağarası)* yaşar. [*Lat. Amblyopsis spelaeus; Ing.* Blind cave fish; *Fr.* Amblyopsis].

kör.ocak, b. i. Çocuksuz aile. [*Ing.* Childless family; *Fr.* Famille sans enfant].

kör.oğlu, b. i. § ❶ Ünlü halk kahramanı Köroğlunun sözünü herkese geçirmesine telmihen: kocanın karısına verdiği ad: *Bizim köroğlu bugün biraz rahatsız da;* § ❷ *mec. h.d.* Eş, karı. [*Osm.* Zevce; *Ing.* Wife; *Fr.* Femme]; ◉ **bir** ~ **bir ayvaz**, *dey.* ◘ **Ayvaz.**

körpe, s. *esk.* T. § ❶ Henüz yetişmiş, çok taze *(bitki)* veya daha büyümemiş *(hayvan):* [*Ing.* Tender, fresh; *Fr.* Frais, tendre]. § ❷ Yeni koparılmış meyve *(meyve, sebze v.b.): Körpe hıyar. Körpe domates;* § ❸ *(insan hk.)* Genç, taze, yeni yetişmekte olan. [*Ing.* Young, very young, and fresh; *Fr.* Jeune].

☆ *Karş.* **kart.**

körpecik, s. Çok taze, çok genç.

körpelik,-ği, i. Körpe olma hali. [*Ing.* Freshness, tenderness, crisp succulence, tender youth; *Fr.* Fraîcheur, frais, tendresse, âge tendre].

kör.sıçan, b. i. ◘ **Körfare.**

körsümek, nsz. f. Kuvvetini yitirmek, sönmeye yüz tutmak.

körtüm, i. Bir çeşit büyük semer.

kör.uçuş, b. i. *hava.* Sis, bulut, toz, karanlık, doğal veya sunî herhangi bir sebepten dolayı araziyi görmek imkânı ol-

madığı takdirde radyo ve âletlerle yapılan uçuş. *(Lucien Rougerie'nin buluşudur).* [*Ing.* Blind flying; *Fr.* Vol sans visibilité].

körük,-ğü, i. § ❶ Ateşi canlandırmak için kullanılan ve açılıp kapandıkça içindeki havayı üfleyen cihaz. [*Ing.* Bellows; *Fr.* Soufflet]; § ❷ Bir şeyin üstüste katlanmış olup açılıp kapanmaya elverişli bulunan kısmı: *Fotoğraf makinesi körüğü. Payton körüğü.* [*ing.* Folding roof cover; *Fr.* Capote]; § ❸ Armonik, akordeon gibi hava ile çalınan müzik âletlerinde hareket ettirildikçe havayı veren kısım; § ❹ İçine toz halinde ilâç konulan ve hava akımıyle ilâcı püskürtmeye yarayan âlet: *Bağ körüğü;* § ❺ Bazı âletlerin açılıp kapanmaya elverişli üst üste katlanmış kısmı; § ❻ *arabacılık.* İstenildiği zaman indirilip kaldırılabilen, iki yanı da bezle *(kauçuklu)* veya deriyle kaplı eklemli demir ve tahta çerçeve: *Körükler, «yaylı» denen arabalarda kullanılır.* [*ing.* Hood; *Fr.* Capote]; § ❼ *arıc.* Arıları dumanlamaya, tütsülemeye yarayan âlet; § ❽ *fot.* Fotoğraf makinelerinde karanlık odayı meydana getiren sağlam bez veya derinden yapılmış, akordeon biçiminde yumusak parça. [*ing.* Bellows; *Fr.* Soufflet]; § ❾ *sny.* Bir metalürji fabrikasının çalışması veya bir maden ocağının havalandırılması için gerekli havayı sağlayarak üflemeye yarayan makine veya makinelerin tümü. [*ing.* Blast-engine, wind supply; *Fr.* Soufflerie]; § ❿ *tekn.* Hava üflemeye yarayan âlet: *Demirci körüğü.* [*ing.* Blowing machine; *Fr.* Soufflet]. ◘ *ŞEKİL: 206.*— **FOTOĞRAFÇILIK;** ⊙ **demirci körüğü,** *sny.* ◘ **Demirci** ⊙ **demirci körüğü gibi,** *dey.* ◘ **Demirci.** ⊙ **emme basma körüğü,** *tekn.* Sürekli hava verecek şekilde bir yandan hava emerken öte yandan üfleyen körük. [*Fr.* Soufflet à deux vents, à double vent, soufflet à deux âmes]. ⊙ **göğsü (burnu) körük gibi işlemek,** *dey.* Yorgunluk, kızgınlık, korku gibi sebeplerden çok ve sık solumak; ⊙ **hava körüğü,** *term.* ve *den.* ◘ **Hava;** ⊙ **kalaycı körüğü,** ◘ **Kalaycı;** ⊙ **laf körüğü, (patlak körük),** *dey.* Çok geveze gereksiz yere konuşan kimseleri nitelemek için söylenir; ⊙ **yangına ~ le gitmek (koşmak),** *dey.* Anlasmazlık veya kavgayı siddetlendirmeye çalışmak, kışkırtmak. [*Fr.* Jeter de l'huile sur le feu]; ⊙ **yolcu arabası körüğü,** *demir.* İki yolcu arabası arasında yumuşak malzemeden yapılan bağlantı geçidi. [*ing.* Concertina vestibule; *Fr.* Soufflet].

~ **damarı,** *mek.* ◘ **Damar.**

~ **sesi,** *patol.* Bright hastalığında duyulan ve bir körüğün çekis sesini andıran kalb sesi. *(Bu anorganik bir sistol sesiyle bir dörtnal sesinin birlikte olmasından ileri gelir).* [*ing.* Blowing murmur; *Fr.* Bruit de soufflet].

körükçü, i. § ❶ Körük yapan veya satan kimse. [*Ing.* Bellows maker or seller]; § ❷ Körük kullanan kimse. [*ing.* Bellows-blower; *Fr.* Souffleur]; § ❸ Demirci dükkânlarında körük çeken kimse; § ❹ *mec.* Kışkırtıcı, kavga veya anlasmazlığı siddetlendiren kimse. [*ing.* One who fans the flame, instigator, agitator; *Fr.* Instigateur,-trice, agitateur].

körükçülük,-ğü, i. Körükçünün yaptığı iş. [*ing.* Bellows-blowing; *Fr.* Soufflerie].

körükleme, i. Körüklemek eylemi; ⊙ **bitümlerin körüklenmesi,** *petrol.* Ürünün yaklaşık olarak 200° C'lık bir sıcaklıkta tutulduğu bir depo veya kuleye basınçla hava göndererek bir bitümün kısmî olarak yükseltgenmesi. *(Böylece, bitümün yumuşama noktası yükseltilerek kalitesi düzeltilir).*

körüklemek (-il), f. § ❶ Körükle üflemek: *Sobayı körüklemek. Ateşi körüklemek.* [*ing.* To fan a flame with bellows; *Fr.* Souffler]; § ❷ *mec.* Kışkırtmak, siddetlendirmek, kızıştırmak: *Kavgayı körüklemek. Öfkesini körüklemek.* [*Osm.* Teşvik etmek; *ing.* To incite, to encourage; *Fr.* Inciter, encourager].

körüklenmek, nsz. f. § ❶ Körüklemek işine konu olmak; § ❷ *mec.* Kızıştırılmak, kışkırtılmak.

körüklenmiş, s. *petrol.* Basınçlı hava akımı ile elde edilmiş *(herhangi bir ürün): Körüklenmiş bitüm.*

körüklü, s. Körüğü olan: *Körüklü payton. Körüklü fotoğraf makinesi.* [*Ing.* Having bellows, having a folding hood *(carriage): Fr.* Qui a un capote, à soufflet].

körü körüne, z. İyiyi, kötüyü yararı zararı anlamadan, dikkat etmeden, düşünüp tasınmadan: *Bunlara körü körüne inanıyoruz.*

kör.vadi, b. i. *coğr.* ◘ **Kör.**

kör.yılan, b. i. *zool.* Pullu sürüngenler *(Squamata)* takımının Kör-yılangiller *(Thyphlopidae)* familyasından, kızıl renkli solucanla beslenen kazıcı bir yılan türü. Uzunluğu 75 sm. Yunanistan ve Batı Asya'da yasar. [*Lat. Typhlops vermicularis; ing.* Blind snake; *Fr.* Typhlops].

kör.yılangiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının Pullu sürüngenler *(Squamata)* takımının Yılanlar *(Ophidia)* alt takımının Solucanyılanları *(Opoterodonta)* bölümüne giren ve kaygan pullu, basit gözlü, küçük boylu *(en çok 1 m.)* kazıcı yılanları kapsayan sürüngenler familyası. Alt. çenelerinde diş bulunmaz. Üst sikloyid pullarla örtülüdür. Oyuklar açarlar. Küçüktürler, 130 kadar türü vardır. Bunlara bütün sıcak bölgelerde rastlanır. Tamamen zararsız yılanlardır. Kör yılan *(Typhlops vermicularis),* Hint kör yılanı *(Typhlops lumbricalis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Typhlopidae; Fr.* Typhlopidés].

kör.yılansıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının Kertenkeleler *(Lacertilia)* alt takımına giren bir familyası. Dil uzun ve çatallıdır; ileriye doğru fırlatılabilir. Gövde uzama, bacaklar körelme eğilimi gösterir. Familyadaki bazı cinsler *(gerrhonotus, diploglossus)* kertenkeleye benzerse de çoğunda bacaklar ya çok basittir *(sauresia);* ya sadece arka bacakların çotukları bulunur *(ophisaurus);* ya da bacaklar büsbütün deri altında saklıdır *(babaköş)* yılana benzerler. Zararsızdırlar. Köryılansıgillerin Güney Avrupa, Kuzey Afrika, Güney Asya, Orta ve Güney Amerika'da yaygın 50 kadar türü vardır. Kahverengi kör yılansı *(Anguis fragilis),* külrengi kör yılansı *(Ophiosaurus apus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Anguidae; Fr.* Anguidés].

KÖS

kös, i. *Osm.* < *Fars. kūs. esk.* § ❶ Eskiden işaret vermekte kullanılan bir çeşit kocaman davul. [*Ing.* Big drum used in Mehter music; *Fr.* Gros tambour]; § ❷ *müz.* Türk musikisinde davula benzeyen vuruşlu bir çalgı.

~ **dinlemiş,** *dey. tkz.* Olur olmaz şeylere aldırış etmeyecek kadar görmüş geçirmis olan. [*Ing.* Too sophisticated to be impressed, callous, insensitive; *Fr.* Mûr. qui a acquis de l'expérience].

köse, s. *Osm.* < *Fars. küse.* § ❶ Bıyığı sakalı çıkmayan veya çok seyrek olan *(adam).* [*ing.* With little or no beard; *Fr.* Qui a la barbe et les moustaches clairsemees ou qui n'en a point]; § ❷ *tiy.* Anadolu'da halk tiyatrosu oyunlarını düzenleyen kişiye verilen ad; ⊙ ~ **eyle alay edenin, top sakalı kara gerek,** *at.* Baskasının eksikleri ile eğlenen kişinin kendisi kusursuz olmalıdır.

~ **lahanası,** *trm.* Başı ufak, turşuculukta kullanılan bir lâhana çeşidi.

~ **sakal,** *dey.* Çok seyrek sakal. [*Ing.* Very sparse beard; *Fr.* Barbe rare].

köseği, i. *h.d.* Ocağı karıştırmaya yarayan odun veya demir sopa. [*Ing.* Piece of wood burnt at the end].

kösele, i. *Osm.* < *Fars. gāvsāle* > *gūsāle* > *gosale.* § ❶ Ayakkabıların tabanlarını, bavul, çanta gibi kalın ve dayanıklı seyleri yapmakta kullanılan, büyükbaş hayvanların islenmiş derisi. [*ing.* Stout leather; *Fr* Cuir]; § ❷ s. Köseleden yapılmış veya kösele gibi: *Kösele ayakkabı.* [*Ing.* Made of stout leather; *Fr.* De cuir, encuir]; ⊙ **sırt ~ si,** *deric.* Hayvanın sırt ve sağrı kısmını kapsayan, öküz veya inek derisinin bir parçası. *(Köselenin en değerli parçasıdır).* [*Ing.* Butt leather] ⊙ **sunî ~,** *deric.* Sunî kauçuk ve aktif dolgu gibi malzemeden *(kauçuk, silis oksit, alüminyum, silikat, karbonblak)* yapılan madde. *(Kauçuktan daha az esnektir, fakat daha kolay şekil alır. Dayanıklıdır ve kolay yapıştırılır. Ayakkabı tabanlarında kösele yerine kullanılır. Türkiye'de günde 5-6 ton sunî kösele üretilmektedir.* [*ing.* Artificial sole leather].

~ **çivisi,** *den.* Kösele kaplamakta kullanılan başları yassı, kısa bakır çiviler.

~ **gibi,** *(Aslında yumuşak olan seyler, özellikle et hk.)* Pek sert ve koparılamaz veya çiğnenmesi güç olan. [*ing.* Very tough].

~ **suratlı,** *tkz.* Sıkılması olmayan, pek saygısız, küstah utanmaz. [*Ing.* Shameless; *Fr.* Très impudent].

~ **taşı,** § ❶ *den.* Avadanlıkların yağ bilyesine tutulmazdan evvel ağızlarındaki pürüzleri düzeltmek ve ağızlarını inceltmek için kullanılan bir cins tas. § ❷ Mermerleri parlatmak için kullanılan küfekki tası. [*ing.* Sandstone; *Fr.* Pierre à aiguiser]. § ❸ Kunduracıların üstünde kösele dövdükleri tas. [*ing.* Lapstone; *Fr.* Bouisse, buisse].

köselik,-ği, i. Köse olma hali. [*Ing.* Being beardless or scant of beard; *Fr.* État de celui qui a la barbe clairsemee].

kösem, i. ◘ **Kösemen.**

kösemen, i. *h.d.* § ❶ Sürünün önünden giderek ona kılavuzluk eden koç veya teke; § ❷ Döğüşken iri koç veya teke. [*Ing.* Ram or goat that leads the flock, bellwether, ram trained to fight, daredevil; *Fr.* Bélier ou bouc qui marche en tête du troupeau].

kösemenlik,-ği, i. *«Kılavuzluk etmek»* anlamında kullanılan **kösemenlik etmek** deyiminde geçer. [*ing.* Leadership, to act the leader].

kös.kös, b. s. < *küsmek.* Başı önde, sağa sola bakmadan, neşesiz ve düşünceli bir halde: *Kös kös yürüdü gitti.*

köskötürüm /kös:kötürüm/, i. Büsbütün kötürüm. [*ing.* Completely paralyzed; *Fr.* Tout à fait paralytique].

kösnü*, i. *h.d. (Hayvanlar hk.)* Çiftleşme isteği. [*Osm.* Şehvet; *Ing.* Lust; *Fr.* Rut].

kösnük*, s. *h.d.* Eş isteme zamanı gelmis

(hayvan). [*Ing.* In heat *(female beast); Fr.* Femelle entrée en chaleur].

kösnül, kösnülük*, s. *h.d.* Kösnü ile ilgili. [*Osm.* Şehvanî; *Ing.* Lustful, on heat, sensual; *Fr.* Voluptueux,-euse, sensuel (le)].

kösnümek*, nsz. f. *h.d. (hayvan hk.)* Es isteme zamanı gelmek. [*Ing.* To be in heat *(female beast); Fr.* Entrer en chaleur, entrer en rut *(se dit des femelles)*].

köstebek,-ği, i. § ❶ *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* takımının, Köstebekgiller *(Talpidae)* familyasından, gözleri hemen hiç görmeyen, toprağı oyarak yerleşme huyunda olan böcekçil memeli hayvan. Ince uzun vücutlu, ön ayakları kuvvetli, toprak kazıcı küçük bir hayvandır. Gözleri çok ilkel durumdadır. Kalın olan gözkapaklarının ortasında eğik bir pencerecik halini alan bir delik vardır. Bütün ömrünü toprak altında geçirir ve derin galeriler açar. Doymak bilmeyen köstebek böcekleri özellikle bütün yer solucanlarını yok eder, fakat bitki köklerini kestiğinden zarara yol açar. Avrupa ve Asya'da yaşar. *T. europaea* uzunluğu 15-17 sm. olup tüyleri koyu lâciverd kadife gibidir. Ön ayakları eselemeye yarayacak biçimde kanca tırnaklıdır. Kürkü çok değerli sayılır. [*Lat. Talpa; ing.* Mole; *Fr.* Taupe]. ◘ *ŞEKİL: 379.*— **MEMELİ HAYVANLAR I**; § ❷ *tıp.* ◘ **Sıraca hastalığı**; ⊙ **altın ~**, *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* takımının, Altın köstebekgiller *(Chrysichloridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 12 sm. Kürkü parlak altın renklidir. Afrika'da yaşar. [*Lat. Chrysochloris aurea; ing.* Cape golden mole; *Fr.* Taupe dorée du Cap]; ⊙ **keseli ~**, *zool.* ◘ **Keseliköstebek**; ⊙ **su köstebeği**, *zool.* ◘ **Sukösteheği**; ⊙ **tepeli ~**, *zool.* ◘ **Tepeliköstebek**.

~ dren, *trm.* Toprakaltı drenajı, temin etmek amaciyle bir traktöre bağlanan torpido şekilli bir donatımla arzu edilen derinlikte açılan 10-15 sm. çapında silindirik bir boşluk.

~ illeti, *vet.* Boygirin ensesinde meydana gelen hücre dokusu iltihabı hastalık. [*ing.* Kind of scrofula *(which a mole was supposed to cure); Fr.* Mal de taupe, mal de nuque].

☆ *Eşanl.* **boyun flegmonu**.

~ kapanı, Köstebek yakalamak için kullanılan araç. *(Yaylı bir kapakla oyuk bir ağaç parçasından meydana gelir, fare kapanı gibi kurularak kullanılır).* ◘ *ŞEKİL: 43.*— **BAHÇE ALETLERİ**.

~ yuvası, § ❶ (a) Köstebeğin yuvasını kazdığı sırada meydana getirdiği toprak yığını; (b) Bir köstebek yuvasını meydana getiren dehlizlerin tümü. [*ing.* Molehill; Fr. Taupinière]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Küçük tepecik. [*Ing.* Mole-hill, molecast; *Fr.* Taupinière, petite colline].

köstebekgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Böcekçiller *(Insectivora)* takımının, böcekçil bir familyası. Gözleri çok küçük bir deri ile örtülüdür, görevini yapamaz. Kulakları, tüyler arasında gizlidir. Ön ayakları kazmaya elverişlidir. **Köstebek** *(Talpa)*, **Desman** *(Desmana mochata)*, **Tepeli köstebek** *(Condylura cristata)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Talpidae; Fr.* Talpidés].

köstek,-ği, i. § ❶ Hayvanın geniş adım atarak kaçmasını önlemek için iki ayağını birbirine bağlayan kısa ip veya zincir. [*Ing.* Fetter, hobble; *Fr.* Entrave]. § ❷ Koşulan beygirlerin tepmesini önlemek için kuskun kayışına eklenen kayış. *(Kösteği nalbantlar, nallayacakları hayvanı köstreklemek, binicüer ise ayakta dururken, binek hayvanını kendi çevresinde döndürerek çalıştırmak için kullanırlar).* § ❸ Saat, kılıç, anahtar v.b. gibi şeylere süs için takılan, gümüş, altın veya taklit zincir, kordon: *Saat kösteği.* [*Ing.* Watch; chain; *Fr.* Chaîne de montre]; § ❹ *mec.* Engel. § ❺ *avc.* Çığırtkan olarak kullanılan kuşun bacağına takılan kösele halka; § ❻ balıkç. (a) Bir oltada ucuna iğne bağlanan misina parçası; (b) Bazı ağları tutmaya yarayan tahta parçası; (c) Bazı yemleri takmak için kullanılan düzenek; § ❼ *den.* Cıvadıra bastonları altından bordalara bağlanan sabit halat. ◘ **Cıvadıra**, § ❺ *sp.* Yağlı güreş oyunu *(yerde iken, iki kolla, rakibin bir veya iki ayağını birden sarma vaziyetine denir. Bir elle köstekleyenin başına basılırken, teker teker ayakları kurtarmak suretiyle köstekten kaçılır. Buna köstekten sıyrılma denir);* ⊙ **kösteği kırmak**, *dey.* Kaçmak. [*Ing.* To run away; *Fr.* Décamper, prendre la chef des champs]; ⊙ **baston kösteği**, *den.* ◘ **Baston**; ⊙ **boyun kösteği**, Boyuna takılan uzun altın veya gümüş zincir; ⊙ **büyük baston kösteği**, *den.* ◘ **Büyük**; ⊙ **cıvadra seren kösteği**, *den.* ◘ **Cıvadra**; ⊙ **çift ~**, *balıkç.* ◘ **Çift**; ⊙ **estek ~ etmek**, *dey.* ◘ **Estek**.

~ mili, *saatç.* Bir saat kordonunu iliğe tutturmaya yarayan küçük madeni çubuk olup ortasından kösteğe bağlıdır. [*ing.* Axle; *Fr.* Barrette].

~ olmak, *dey.* Engel olmak, ayak bağı olmak.

~ vurmak, § ❶ Hayvanın ayağına köstek bağlamak. [*ing.* To tether, to fetter, to hobble *(horse); Fr.* Entraver]; § ❷ Güreste hasmın bir veya iki ayağını sımsıkı yakalamak.

köstekleme, i. § ❶ Engelleme; § ❷ *zool.* Bir olay veya çalışmanın kontrolü veya durdurulması. [*Osm.* Menetme; *ing.* ve *Fr.* Inhibition].

kösteklemek (-i), f. § ❶ *(hayvanın)* ayağına köstek vurmak. [*ing.* To tether or fetter; *Fr.* Entraver]; § ❷ *mec. (Bir isi)* Yürümez hale getirmek. [*Ing.* To obstruct, to tie up, to prevent; *Fr.* Entraver].

köstek|enmek, nsz. f. § ❶ *(Hayvan hk.)* Ayağına köstek vurulmak. [*ing.* To be tethered or fettered, to stumble and fall down; *Fr.* Être entravé, être empêché]. § ❷ Ayağına engel takılmak; § ❸ *mec. (Bir iş)* Yürümez hale sokulmak. [*ing.* To be obstructed; *Fr.* Être entravé].

köstekli, s. § ❶ Kösteği olan; köstek takılmış: *Köstekli saat.* [*ing.* Furnished or secured with a chain; *Fr.* Qui à une chaîne]; § ❷ Kösteklenmiş olan, köstek vurulmuş: *Ayağı köstekli at.* [*ing.* Tethered, fettered; *Fr.* Entravé].

köstere, i. *tekn.* Bileyicinin küçük tası. [*ing.* Wood betony].

kösü, i. Kapıları kilitlemek için arkasına konan ve açıldığı vakit duvar içine giren uzun ağaç.

köşe, i. *Osm.* < *Fars. güşe.* § ❶ Doğrultuları ayrı iki çizgi veya yüzeyin kavuştukları nokta veya çizgi ve bunların dolayı, bucak: *Mendilin köşesi. Dört köşeli bir direk. Kutunun sivri köşesi.* [*Osm.* Zaviye; *ing.* Corner, angle; *Fr.* Angle]; § ❷ Iki duvar arasında böylece meydana gelen girinti veya *(dışarıdan bakılınca)* çıkıntı: *Köşede oturmak. Köşeyi dönmek;* § ❸ Kuytu, tenha veya ucra yer. *Bir köşede kalıp unutulmak. Bir köşeye çekilmiş.* [*Osm.* Uzlet, inziva yeri; *ing.* Nook, retreat; *Fr.* Coin, recoin]; § ❹ Parça, kısım, yer, taraf: *Yurdun her bir köşesi.* [*Ing.* Corner; *Fr.* Coin]; § ❺ Iki sokağın kesiştiği yer, dönemeç. [*Ing.* Angle, corner; *Fr.* Coin, angle]; § ❻ *ask.* Yan savunucuları korumak üzere bir burcun bir cephesiyle bir yanı arasındaki köşeye konan yuvarlak biçimli duvar işlemeli kütle; § ❼ *ciltç.* Bir cilt kapağının açılan kenarlarının meydana getirdiği açı. *(Bazen bu köşe, köşe makinesinde bastırılarak yuvarlaklaştırılır).* [*Ing.* Corner; *Fr.* Coin]; § ❽ *esk. ciltç.* Şemseli ciltlerin dört köşesine yapılan motif; § ❾ *kuymc.* Değerli bir taşta, özellikle pırlantada, façetaların kenarda kesiştiği kısım; § ❿ *mim.* (a) Bir taşın, bir ahşap parçasının v.b. birlesen iki yüzünün meydana getirdiği bölüm; (b) Bir yapının taşan parçası ile yapının öbür parçasının meydana getirdiği açı. [*Ing.* Quoin; *Fr.* Angle]; § ⓫ *sp.* Boks ringinde boksörlerin molada dinlenmek için çekildikleri bölüm. [*Ing.* Corner; *Fr.* Coin]. § ⓬ *süsl.* Levhaların kenar uçlarına yapılan süs. § ⓭ s. Köşesi olan, köşe biçiminde olan. ⊙ **~ sine çekilmek**, *dey.* Hiç bir ise karışmayarak yaşamak. [*ing.* To withdraw into ones corner, to go into retirement, to withdraw from public life]. ⊙ **~ ye oturmak**, *dey. (Kız hk.)* Gelin olmak, evlenmek. [*ing.* To get married *(girl); Fr.* Être nouvelle mariée]. ⊙ **~ ye sıkıştırmak**, *sp.* Dövmek. ⊙ **aya biçimi ~ geçme**, *mar.* Dik *(kare aya)* veya eğik *(kalın aya)* köse geçmelere uygulanan geçme. ⊙ **baş ~**, Bir yerdeki en önemli mevki. ⊙ **beş ~**, ◘ **Beş**!. ⊙ **bir ~ ye (köşesine) çekilmek**, *dey.* Toplum hayatından mümkün olduğu kadar uzaklasarak sâkin bir hayat sürmek. [*ing.* To retire from life, to go into private life, to go into retirement, to withdraw from public life; *Fr.* Se retirer dans un coin, vivre solitaire]. ⊙ **çokyüzlünün ~ leri**, *mat.* ◘ **Çokyüzlü**. ⊙ **dış ~**, Cerçeve ve cetvel kenar sularının dış tarafa gelen sivri ve çıkıntılı kösesi. [*ing.* Exterior corner; *Fr.* Coin extérieur, arête]. ⊙ **eğik ~ geçme**, *mar.* 45° lik geçme hariç, her cesit çapraz geçmeye verilen ad. ⊙ **dört ~ olmak**, *tkz.* ◘ **Dört**. ⊙ **elipsin ~ leri**, *mat.* ◘ **Elips**. ⊙ **gönye ~ li**, *mim.* Köseleri dikey açı seklinde 90 derecelik gönye ⊙ **gönyeli ~**, *mim.* Dik acılı köse. ⊙ **iç ~**, Çerçeve ve cetvel sularının iç tarafa gelen ve girinti teskil eden kösesi. [*ing.* Interior corner; *Fr.* Coin intérieur]. ⊙ **kare ~ geçme**, *mar.* Dik açılı köse geçme. ⊙ **keskin ~**, *mim.* Düz çizgi seklindeki köse. [*ing.* Sharp edge, sharp corner]. ⊙ **ocak ~ si**, Ocakların yanında, çekilip oturmaya mahsus, köse teskil eden yer. ⊙ **tabla (faya) ~ si**, *kuymc.* Bir değerli tasın, üstten ve alttan haç biçiminde yontulmasıyle meydana gelen dört facetadan her biri. [*Fr.* Coin de table, coin de culasse]. ⊙ **tırnak ~ geçme**, *mar.* 45° lık köse geçme. ⊙ **tonoz ~ si**, *mim.* Tonozun bir duvar veya baska bir tonozla meydana getirdiği köse.

~ (duvar) ayağı, *mim.* Kapı ayaklarının her bir tarafına ve yan kısımlara yerlestirilen kare kesitli tas veya tuğla örtüsü sütun. [*ing.* Wall footing, leg].

~ bağı, *inş.* § ❶ Çatı kulesinin yan duvarını tasıyan yatay parça]. § ❷ Modern ahsap insaatta, bağlantı kusağı veya tahta yanak veya flans.

☆ *Eşanl.* **köşe desteği**.

~ basamağı, *ins.* ve *mim.* ◘ **Basamak**.

~ başı, § ❶ Sokağın dönemeç yeri. [*ing.* Street corner; *Fr.* Coin d'un rue]. § ❷ *(Dükkânlar hk.)* Mahalle arası: *Köşe başı bakkalı.* § ❸ *tesk. tar.* Osmanlı imparatorluğunda ak ağaların bes tanesine verilen unvan. *(Koğuşun baş köşesinde oturmaya hak kazandıkları için bu adı alırlardı. Orta dereceli bir ağalıktı. Kapı ağası, hasodabası, hazinedarbası, saray ağası ve saray kethüdasından daha küçük, baseski ve iki nefer özengi ağasından daha büyüktü).*

~ başlığı, ◘ **Başlık**.

~ bingisi, § ❶ *inş.* Kemerli bir kapı veya pencerede, yelpaze seklinde yerlestirilmis küçük tahta parcalarının birlestiği göbek noktası. § ❷ *mim.* Kare biçimli yan duvarlar üzerine yuvarlak kubbe oturtmak için, kubbenin oturduğu kasnak ile duvar köşesi arasını kapatan üçgen biçimli kubbe parçası.

~ bucak, *dey.* Göze çarpmayan, iyi bilinmeyen yer. *Köşeyi bucağı aradım, ama bulamadım.* [*ing.* Every hole and corner; *Fr.* Dans les coins et recoins, partout].

~ çalığı (~ pahı), *inş.* Bir duvar veya kerestenin sivri köşesini tras ederek orada meydana getirilen düzlük. [*Fr.* Pan coupé].

~ çiçeği, *süsl.* ve *mim.* Halılar ve tavan-

larda köşelere yapılan süsleme. [*ing.* Spandrel; *Fr.* écoinçon].

☆ *Eşanl.* **köşe bèzemesi, köşe.**

~ **çubuğu,** Birbirine bitişerek köşe meydana getiren yüzeylerin sivriliklerini gidermek için o kısma kordon şeklinde konulan silme çubuklar. *(Gotik mimaride bunlara köşe kaburgası veya köşe arabası da denir).* [*Fr.* Baguette d'angle].

~ **demiri,** Sandık, kutu ve çekmece gibi şeylerin köselerini sağlamlamak ve tahtaların birbirinden ayrılmamasını sağlamak için köşelere mıhlanan dik açı şeklinde demir parçalar. [*Osm.* Kösebent; *ing.* (Bed-) valance; Metal corner-piece; *Fr.* Cantonnière].

~ **desteği,** *inş.* ◘ **Destek.**

~ **dikmesi,** *inş.* Ahşap binalarda köselere gelen direk. ☆ *Eşanl.* **köşe direği.** [*ing.* Valley; *Fr.* Cornier].

~ **direği,** *inş.* ◘ **Direk**[1].

~ **dolabı,** *esk.* Oda köselerine konulan dolap. *(Köşeye uyacak şekilde yapılırdı. İki kenarı köşe duvarlarına değer, köşede üçgen bir durum meydana getirirdi. Nakışlı, oymalı ve süslü dolap türleri bulunurdu. Açık olanlara köşe hücresi denirdi).* [*ing.* Corner closet].

~ **döleği,** *coğr.* Bir akarsuyun iki kolu arasında uzanan sağrı biçimli sırt üzerinde basamak biçiminde küçük düzlük.

~ **etajeri,** *esk.* Evlerde köseleri süsleyen mobilya ve özellikle küçük üçgen dolap.

~ **geçme,** *mar.* Birlestirilecek ağaç parçalara göre yerlesme sekli.

~ **gözü,** *mim.* ve *inş.* ◘ **Göz.**

~ **hücresi,** *mim.* Türk evlerinde kullanılan bir çesit dolap. *(Oda köşelerine üçgen şeklinde, süsleme niteliginde konurdu. Özellikle medrese odalarında bulunan köşe hücrelerinin kapak seklinde olanlarına köse dolabı denirdi).* [*ing.* Corner nook; *Fr.* Niche dencoignure].

~ **kadısı,** *dey.* Bir köseye çekilmis, rahatına düskün kimse. [*ing.* Stay-at-home; *Fr.* Casanier, ière].

~ **kapmaca,** *oyun.* Çocukların köşeleri tutup bunları birbirlerine kaptırmamaya çalışarak oynadıkları oyun. [*ing.* Puss in the corner; *Fr.* Les quatre coins *(jeu d'enfants)*].

~ **kavalı,** Bazı kapı kenarlarındaki duvar köselerinin geçilirken sürtünmekten asınmaması için konulan çubuk seklinde silme. ler olup aynı zamanda bir sus vazifesi görurler. Bunların incelerine **köşe çubuğu** ve sütun gibi kalınlarına **köşe sütunu** denir. [*Fr.* Baguette d'angle].

~ **kesmesi,** Enlice olan köse pahı. [*ing.* Corner cutter].

~ **kırmak,** § ❶ Kumas, kâğıt veya madenî levhaların kösesini ikiye katlamak. [*ing.* To break, to chip, the corner(s) off; *Fr.* écorner]. § ❷ *inş.* Duvarda çıkıntı yapan tasları çıkarmak.

~ **kırması,** ◘ **Kırma.**

~ **kıvrımı,** *mim.* Sütun baslıklarının dört kösesinden dışarıya doğru taşkın ve kıvrık olarak yapılan devirli kısımlar. [*ing.* Angular volute; *Fr.* Volute angulaire].

~ **kolenkiması,** *bot.* ◘ **Kollenkima.**

~ **konsolu,** Köselere konulan konsol. [*ing.* Corner cupboard; *Fr.* Encoignure].

~ **kopuntusu,** Yontulmuş bir tası yerine koyarken bir yere çarpmak veya tası yontarken kalemi yanlış vurmak suretiyle bir kösenin koparılmasından meydana gelen bere. [*ing.* Spall; *Fr.* Épaufrure].

~ **kulağı,** *mim.* ve *süsl.* Bir açıt pervazının köselerinde, dılıları birbirine dikey bir dört **köseli** şekil oluşturan ve pervazın hizasından dışarıya doğru taşan kulak biçiminde süsleme şekli. [*ing.* ve *Fr.* Crossette].

~ **minderi,** Bir odanın kösesine konulan minder ve sedir.

~ **müftüsü,** *dey.* Ötekinin berikinin işine ve davasına karışarak dalavere çeviren. [*ing.* Pettifogging hatcher of quasilegal rascality; *Fr.* Intrigant, imposteur].

~ **örümceği,** *zool.* ◘ **Örümcek.**

~ **penceresi,** *mim.* Türk evlerinde bulunan bir pencere. *(Cumbanın yan tarafında köşede bulunur, sokağı boydan boya görürdü).* [*ing.* A corner-window].

~ **rafı,** *esk.* Türk evlerinde odaların köselerine yapılan raf. *(Bu rafların alt tahtaları rubu-daire şeklinde olur. Bunların asma veya ayaklı olanları da vardır. Ayaklı olanlar tıpkı önü açık bir dolap şeklinde olup yere oturur ve köşeye girer. İçleri birkaç raflıdır ve her rafın önünde süslü bir çerçeve olup bunlar raflara bir hücre şekli verir. Eski Türk evlerinde bu çeşit raflardan çok vardı. Bunların tahtadan oymalı ve nakışlı olanları vardı).* [*ing.* Corner rack; *Fr.* Etagere d'encoignure].

~ **sandalyesi,** Köselere konan arkalığı köseli sandalye. [*ing.* Corner chair; *Fr.* Coin de feu].

~ **sarrafı,** Sokak veya dükkân köselerinde para bozmak veya değiştirmek gibi isler yapan küçük sarraf. [*ing.* Petty moneychanger; *Fr.* Changeur qui tient une petite boutique dans le coin de rue].

~ **sıkma işkencesi,** *mar.* ◘ **işkence.**

~ **sütunu,** *mim.* Köselerin keskinliğini gidermek ve onlara bir yuvarlaklık vermek için konulan sütunlar. *(Örnek: Cami kapılarının iki tarafındaki köşelere konulan kum saati şeklindeki sütunlar).* [*ing.* Column; *Fr.* Colonne d'encoignure].

~ **taşı,** *inş.* Bir yapının dış açısını meydadana getiren tas. Duvarlar insa olunurken köselere konulan muntazam kesilmiş ve yontulmus taslar. [*ing.* Cornerstone, corner-piece; *Fr.* Pierre angulaire, écoinçon].

~ **taşı ~ de yakışır (yaraşır),** *at.* Önemli kisiliği bulunan kimseye önemli bir iş basında bulunmak yakısır.

~ **vuruşu,** *sp.* Futbolda bir ceza atısı. [*ing.* Corner (-kick); *Fr.* Corner]. ◘ **Korner.**

köşe.başı, b. i. ◘ **Köşe.**

~ **tiyatrosu,** *tiy.* Köse baslarında yalın, kaba çizgili oyunlar oynayan birkaç kisilik topluluk.

~ **ustaları,** *tiy.* İkinci derecede Karagöz ustaları. Bunlar kahvehanelerde, kapalı yerlerde Karagöz oynatırlardı.

köşe.bent,-di, b. i. *Osm.* < *Fars. güşe + bend > küşebend.* § ❶ *Köşe bağı.* [*ing.* Angle-iron; *Fr.* équerre de fer, cornière]; § ❷ Birlesen iki kereste v.b. yi gönyesinde tuttırmaya yarayan, dik açı seklinde kıvrılmıs demir; § ❸ Bir yere fotoğraf v.b. tuttırmaya yarayan üçgen biçiminde zamklı, küçük kâğıt; § ❹ *den.* Güverte kemerlerini alabandalara veya biribirine, dik veya aykırı iki levhayı yekdiğerine bağlamakta kullanılan ve kullanıldıkları yerlere göre çesitli şekillerde yapılan kenetler. ☆ *Eşanl.* **piraçol;** § ❺ *çiltç.* Cilt kapağının açılan kenarlarındaki köseleri sağlamlastırmak için, köseye geçirilen deri veya bez üçgen; § ❻ Perçinle birlestirilmiş iki kanattan meydana gelen ve eklemelerde kullanılan madenî *(genellikle bakır)* parça; § ❼ *tekn.* Kesidi genellikle bir dik acı olan, kanat denen iki kollu profil verilmis madenî parça: *Köşebenter genellikle madenî inşaatlarda kullanılır.* ◘ *ŞEKİL: 480.*— **SIHHİ TESİSAT;** ◉ **kaygan ~,** *den.* Güverte üstü yapıları yüksek olan yolcu vapurlarında, büyük dalgalı denizlerde geminin bel vermesi veya bası ve kıçı üzerine binerek orta kısmının yukarıya doğru kemerlesmesi halinde bu üst yapıların çökmesini önlemek için uygulanan köşebent düzeni.

~ **tirizi,** *den.* Köşebent kenarlarına köşebentlerin biribirine bağladıkları levhaları veya lâmaları kuvvetendirmek için konan tirizlere verilen ad.

köşedar, s. *Fars. güşe + dâr, tutan > güşe-dâr, esk.* Köseli.

~ **şal,** Kaşmirden yapılan, köseleri islemeli boyun atkısı.

köşegen, i. § ❶ *mat.* (a) Bir çokgende komşu olmayan veya bir çokyüzlüde aynı düzlem üzerinde bulunmayan iki köşeyi birbirine birleştiren doğru parçası. [*Osm.* Kutr-ı zu kesîr-ül-adlâ; *ing.*. Diagonal; *Fr.* Diagonale]; (b) Çakışmış iki cümlenin çarpımında, birbirinin esdeğeri olan elemanlardan meydana gelmis çiftlerin cümlesi. [*ing.* Diagonal; *Fr.* Diagonal]; (c) Bir kare matriste veya bir determinantta aynı sıralı bir sütun ve bir satıra ait a_{ii} elemanlarının cümlesi. *(Buna ba-*

zen, n'inci basamaktan bir kare matrisin, i+j=n+1 gibi aij elemanlarından meydana gelmiş ikinci köşegen'inden ayırt etmek için esas kösegen denir). [*ing.* Diagonal; *Fr.* Diagonal]; § ❷ s. Kösegen biçiminde olan. [*ing.* Diagonal; *Fr.* Diagonal,-ale,-aux]; ◉ **çokyüzlünün (cisim)** ~, i. *mat.* ◘ **Çokyüzlü;** ◉ **esas ~,** *mat.* Bir matrisin, üst sol köseden başlayan ve a_{ii} seklindeki elemanlardan meydana gelen köşegeni. [*ing.* Pirincipal diagonal; *Fr.* Diagonale principale].

~ **fay,** *jeol.* Yönü uzunlamasına ve enine fay arasında yer alan fay tipi. [*ing.* Diagonal fault; *Fr.* Faille diagonale].

~ **yapıştırma,** i. *sin.* Filmin kenara dikey olmayacak sekilde yapıştırılması. [*ing. Diagonal join; Fr.* Collure diagonale].

köşegenel, s. *mat.* Bir çokgenin komşu olmayan iki kösesini birlestiren bir doğru için kullanılır. [*ing.* Diagonal; *Fr.* Diagonal,-ale,-aux].

~ **matris,** *mat.* Esas kösegen dısındaki elemanlarının hepsi sıfır olan kare matris. *(i≠j ise aij = 0)* ifadesi elde edilir. skaler matrisler bunun özel halidir. [*ing.* Diagonal matrix; *Fr.* Matrice diagonale].

köşegenelleştirme, i. *mat.* Bir vektörel uzayın çizgisel dönüşümünün operatörü gibi düşünülen *n*'inci basamaktan bir kare matris için, dönüşüm matrisi kösegenel bir matris haline gelecek sekilde bir taban aranması. *(Bu tabanın doğrultu vektörleri dönüşümde değişmez; bu doğrultulara «matrisin öz doğrultuları» denir).* [*ing.* Diagonalization; *Fr.* Diagonalisation].

köşek,-ği, i. *esk. T. h.d. Deve yavrusu, köçek.* [*ing.* Camel colt *(of less than a year)*; *Fr.* Petit de chameau].

köşeklemek (-i), f. *(Deve hk.)* Doğurmak, yavrulamak. [*ing.* To give birth to a foal; *Fr.* Mettre bas *(en parlant de chamelle)*].

köşeleme, z. Köse biçiminde, köşeye çapraz gelecek sekilde: *Kanapeyi köseleme koymak.* [*ing.* Angular; *Fr.* Angulaire].

~ **çevrinme,** *sin.* Yatay düzlemle 45° lik açı yapacak biçimdeki eğik çevrinme. [*ing.* Oblique pan; *Fr.* Panoramique oblique].

köşeli, s. Kösesi veya köseleri olan: *Üç köseli, Beş köseli.* [*ing.* Angled; *Fr.* Anguleux,-euse]; ◉ **gönye ~,** ◘ **Gönye.**

~ **başlık,** ◘ **Başlık.**

~ **çakıl (taş),** *jeol.* Doğal çimento ile kaynasmış kırıntılardan meydana gelen tortul külte. Çok kurak bölgelerde, veya genis kıyı kumsallarında yer süpürmesi yüzünden sivri köseli tas parçalarının, küt köseli, yassılmış kenarları olan çakıllar biçimine girmis durumu. *(Bunlar, akarsular boyundaki yuvarlak çakıllar gibi iyice toprâklaşmış olmayıp köseli çakıllardır).* [*ing.* Windshaped, wind-cut, facetted pebbles; *Fr.* Cailloux à trois facettes, cailloux taillés à facettes].

☆ *Eşanl.* **faceta.**

~ **çakıl,** *jeom.* ◘ **Façeta.**

~ **dolap,** *deric.* Kapağı sıkıca kapanan ve karşılıklı iki kösesinden geçen bir eksen etrafından dönen dolap. *(Şaplı sepicilikte derilerin şaplanmasında kullanılır).*

~ **gömme ayak,** *mim.* ◘ **Gömme.**

~ **irtibat yolu,** *ask.* Art arda gelen ve iç ve dış açıları kapsayan ve sahra tahkimatında gömme irtibatlar için kullanılan güzergâh.

~ **kalkan,** *sil. esk.* Ortaçağda asi erlerin kullandıkları bir çesit kalkan.

~ **kazık,** *ask.* İstihkâmcılıkta kullanılan eni 22 sm., uzunluğu yaklaşık olarak 2.5

mm. olan, sivri köşesi ileride olmak üzere kazık duvarlar, köprüler v.b. yapmak için yere çakılan üçgen biçiminde sivriltilmiş kazık.

~ **kemer**, *mim.* ◘ **Kemer**.

~ **parantez**, *matb.* (a) Köseleri dik olan parantez, üst ve altı köşeli olan parantez. [*Osm.* Köseli mu'tarıza; *ing.* Square brackets; *Fr.* Crochet]; (b) Birçok satırı veya sütunu birleştirmeye yarayan baş işareti.

~ **şemse**, *ciltç.* Kitap ciltlerine yapılan semselerden köşeli olanlara verilen ad. Dört köşesi semseli kitap.

~ **yazı**, *dilb.* Ön ibranî yazısının yerini alan aramî el yazısından türeme yazı.

~ **yığışım**, *jeol.* Köseleri yuvarlaklasmamış iri parçalardan bileşik bir tortul kayaç. [*Ing.* Breccia; *Fr.* Brèche].

köşelik,-ği, i. § ❶ *inş.* Aralarındaki açıyı doldurmak üzere, iki duvarın kesiştiği yere uygulanan ahşap veya kâgir işçiliği; § ❷ Kapı veya pencere aralığının köşesini meydana getiren taş. [*Ing.* Cornerstone; *Fr.* Écoinçon]; § ❸ *mim.* Düz bir silmeyle üstten birleştirilen iki teğet kemer arasında kalan, iki kenarı eğri, üçüncü kenarı düz, üçgen biçimli yüzey. [*Ing.* Cornerstone, cornerpiece; *Fr.* Écoinçon]; ⊙ **devirli** ~, Dört köşe bir çerçeve içine resmedilmis bir dairenin dört kösesinde meydana gelen sekil olup iki dıl'ı müstakim ve bir dıl'ı kavisli olan üçgen seklinde kısımlardır. *(Minberler ve kürsülerin kemerleri köşelerinde de böyle süslü köşecikler bulunur).*

köşk[1],-kü, i. § ❶ Açıklık yerde, bahçe içinde yapılmıs büyükçe süslü ev; sehir dısında *(banliyöde)* bahçe içinde kurulmus zengin evi. [*Ing.* Villa; *Fr.* Pavillon]. ◘ **Tepe köşkü**. § ❷ Köylerde zeminden yüksekçe olarak yapılan gölgelik yer. [*Ing.* Shelter; *Fr.* Abri]; § ❸ Bahçe içinde oturmak için üstü örtülü ve etrafı camlı veya açık oda ve çardak seklindeki binacık. [*Ing.* Kiosk; *Fr.* Kiosque]; § ❹ den. (a) Personeli dalga serpintilerine ve rüzgâra karsı korumak için bîr geminin güvertesine, köprü üstüne yerlestirilmis camlı mahfuz yer; (b) Bir denizaltıda kaptan köprüsü isi gören güverte üstündeki mahfuz yer. [*Ing.* Afterdeck cabin; *Fr.* Cabine d'arrière-pont]; ⊙ **baş ve kıç** ~, *den.* Kürek devrinde *«nef»* denilen gemilerin baş ve kıs uçlarında ve güverte düzeyi üzerindeki yapıların tümü. *(Sonraları bunlara baş ve kıç kasara, kıç üstü denildi);* ⊙ **bahçe** ~ **ü**, *mim.* ◘ **Bahçe**; ⊙ **camlı** ~, Etrafı ve üstü camla örtülmüs taraça olup kıs bahçesi olarak da kullanılır. [*Ing.* Glass-house, Veranda(h)]; *Fr.* Pavillon vitré, véranda]; ⊙ **dam** ~ **ü**, *inş.* ◘ Dam; ⊙ **dümen** ~ **ü**, *den.* ◘ Dümen; ⊙ **ilân** ~ **ü**, Sokaklarda üzerine ilânlar yapıstırılan ve içinde gazete satılan zarif sekllde kulübe; ⊙ **kaptan** ~ **ü**, ◘ Kaptan; ⊙ **kıç** ~ **ü**, *den.* ◘ Kıç; ⊙ **merkezî** ~, *den.* Modern ticaret gemilerinde geminin orta kısmındaki güverte üstü yapılar. *(Bir bordadan öteki bordaya kadar uzanan merkezî köşk, gemi personelinin veya yolcuların yatıp oturmasına ayrılmıştır).* [*Ing.* Middle deck; *Fr.* Gaillard central]. ☆ *Eşanl.* **orta kasara**; ⊙ **mızıka** ~ **ü**, Umumî bahçeler ve parklarda halka müzik dinletmek için çalgıcılara mahsus yüksekçe yapılmıs, üstü örtülü, etrafı açık, süslü ve zarif kameriye şeklinde bina. [*Ing.* Kiosk of music; *Fr.* Kiosque de musique]; ⊙ **tepe** ~ **ü**. Binaların tepesine yapılan güzel manzaralı küçük köskler. [*Osm.* Cihannüma; *ing.* Belvedere, gazebo; *Fr.* Belvédère]; ⊙ **yangın** ~ **ü**, Yangın kuleleri üstünde etrafı kollamak ve sehrin en uzak kısımlarındaki yangını görerek haber vermek için yapılan, etrafı pencereli kısım. [*Ing.* Fire tower; *Fr.* Tour de feu]; ⊙ ~ **bekçisi**, ◘ **Bekçi**.

köşk[2],-kü, i. < *köşik.* Örtü, perde, gölgelik.

köşklü, i. Eskiden yangın kuleleri v.b. gibi yerlerde gözcülük eden ve yangınları haber vermekle görevli kimse. [*Ing.* Fire lookout; *Fr.* Anciennement crieur public pour avertir l'incendie].

kötek,-ği, i. *esk. T.* Değnekle atılan dayak. [*Ing.* Beating; *Fr.* Rossée].

~ **atmak (çekmek)**, *dey.* Dövmek, dayak atmak. [*Ing.* To give a beating; *Fr.* Battre, rossar, donner une bastonnade].

~ **yemek**, *dey.* Dövülmek. [*Ing.* To get a beating; *Fr.* Être battu, recevoir une volée].

kötek-balığı, b. i. *zool.* Kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının, Gölgebalığıgiller *(Sciaenidae)* familyasından, Akdeniz, Atlas ve Hint Okyanuslarında yasayan balık. Alt çenesinde bir bıyık vardır; gövde ise basık ve uzuncadır; sırt yüzgeçlerinin dip tarafı birbirine bitisiktir. *Gölgebalığı* veya denen türü *(Umbrina cirrhosa)* Akdeniz'de ve Atlas Okyanusunda pek yaygındır. Eti çok beğenilir. Levrek gibi pisirilir. [*Lat. Umbrina; Ing.* Umbrina, croaker; *Fr.* Ombrine].

kötrüm, ◘ **Kötürüm**.

köttigit,-ti, i. *Fr. köttigite. min.* Hidratlı doğal çinko arsenyat. *(Bileşiminde kobalt oksit de bulunur).* [*Ing.* Köttigite].

kötü, s. § ❶ *(nesneler hk.)* Iyi nitelikte olmayan, hoşa gitmeyen, ~ ise yaramayan. Amaca uygun olmayan, kusurlu: *Kötü adam. Kötü bir işçilik. Kötü bir kalem.* [*Osm.* Fena, bed, habîs, kem, mezmum; *ing.* Bad, wicked, evil; *Fr.* Mauvais,-aise]; § ❷ Az gelir sağlayan, yetersiz: *Kötü ürün. Kötü çalışma.* [*Ing.* Bad, insufficient; *Fr.* Mauvais,-aise]; § ❸ Iyi yapılmamıs: *Kötü resim.* [*Ing.* Bad, failed; *Fr.* Mauvais,-aise]; § ❹ Korku ve endişe verici, meşum. [*Ing.* Inauspicious, ill-omened, sinister; *Fr.* Mauvais,-aise, fâcheux,-euse, funeste]; § ❺ Zararlı, tehlikeli: *Kötü hava. Kötü deniz.* [*Ing.* Bad, *Fr.* Mauvais,-aise, nuisible, dangereux, -euse]; § ❻ Zararlı etkide bulunan. [*Ing.* Harmful; *Fr.* Nuisible]; § ❼ Hosa gitmeyen rahatsız eden: *Kötü koku. Kötü ısık.* [*Ing.* Offensive; *Fr.* Mauvais,-aise, desagreable]; § ❽ Kaba saba, yakısıksız. *Benim sana bir kötü lâf ettiğim var mı?* [*Ing.* Coarse, rough, common, vulgar; *Fr.* Mauvais,-aise, grossier,-ere]; § ❾ Insan veya toplum üstüne olumsuz etkileri bulunan: *Kötü alışkanlıklar. Kötü davranış.* [*Ing.* Ill; *Fr.* Mauvais,-aise]; § ❿ *(kişiler hk.)* Gerekli niteliklere sahip olmayan. [*Ing.* Bad; *Fr.* Mauvais,-aise]; § ⓫ Fenalığa eğilimli. [*Ing.* Bad; *Fr.* Mauvais,-aise, qui est enclin au mal]; § ⓬ Kötülük yapan veya yapmayı seven: *O herkese karşı kötüdür. Kötü ruhlu adam.* [*Ing.* Bad, evil; *Fr.* Mauvais,-aise, qui fait ou aime à faire du mal]; § ⓭ z. Kötülükle, kötü bir sekilde. [*Ing.* Badly; *Fr.* Mal]; § ⓮ z. Çok fazla, asırı derecede *Oğlan kıza kötü tutulmuş. Iş çok kötü bir sonuca bağlandı.* [*Ing.* Exceedingly, extreemely, badly, terribly; *Fr.* Mal]; § ⓯ i. Kötü davranısları olan kimse. [*Ing.* Bad man, evil-doer; *Fr.* Mauvais,-aise, personne mechante]; ⊙ ~ **ye boğmak**, *dey. arg.* Aldatmak; ⊙ ~ **ye çekmek**, *dey.* Bir seye kötü anlam vermek; ⊙ ~ **ye boğmak**, *arg.* Aldatmak: *Oğlum seni bal gibi kötüye* boğmuşlar; ⊙ ~ **ye doğru gitmek**, *dey.* Kötüleşmek; ⊙ ~ **ye kullanma**, *dey.* Kötüye kullanmak eylemi. [*Osm.* Suiistimal; *ing.* Abuse; *Fr.* Abus]; ⊙ ~ **ye kullanmak**, *dey.* Bir seyi kötü niyetle kendi çıkarına uygun olarak kullanmak: *Yetkisini kötüye kullandı.* [*Osm.* Suiistimal etmek; *ing.* To abuse; *Fr.* Abuser de *(quelconque)*, se servir abusivement de *(quelconque)*, abuser de la naivete de *(quelqu'un)*]; ⊙ ~ **ye yorma**, *psik.* ve *sosy.* Bazı kimselerin olmakta olan seylerin mutlaka kötü sonuçlar doğuracağı seklinde yormaları. [*Ing.* Ominousness; *Fr.* Mauvaise augure]; ⊙ **hakkın** ~ **ye kullanılması**, *huk.* Bir hakkın kullanılmasında dürüstlük kuralına aykırı hareket etme; ⊙ **iyi** ~, *dey.* *«Şöyle böyle, işe az çok yarayan»* anlamında kullanılır. [*Ing.* Somehow, in some way or other; *Fr.* De façon ou d'autre].

☆ *Eşanl.* **fena**.

☆ *Karş.* **iyi, güzel, nefis, zarif**.

~ **adam**, *sin.* ve *tiy.* Sinema filimleriyle tiyatro oyunlarında çokluk asıl kahramanla çekişen, sonunda da yenik düşen sevimsiz hain tip *(kişi).* [*Ing.* Bad man; *Fr.* Villain].

~ **anastomoz**, *cerr.* Iki ucu birbirine denkleşmeyen anastomoz.

~ **beslenme**, *biy.* Bireyin beslenmesinin o bireyin yaşama şartlarına iyi uymaması.

~ **etmek**, *(birini), dey.* Bir kimse üstünde olumsuz etkide bulunmak. Kötü, olumsuz bir davranış yapmak: *Bu işi yapmakla kötü ettin.*

~ **filim**, *sin.* Hiçbir sanat değeri taşımayan, düşük nitelikte filim. Başarısız filim. [*Ing.* Bad film, turkey, flop; *Fr.* Mauvais film, navet].

~ **gözle bakmak**, *dey.* Fena düşünceyle bakmak.

~ **gün**, *dey.* Üzüntülü, mutsuz gün.

~ **haber tez duyulur**, *at.* ◘ **Kara haber tez duyulur**.

~ **huy**, *vet.* Bazı evcil hayvanlarda, *(tektırnaklılar, sığırlar, köpekler, kediler v.b.)* görülen, insana veya hayvanlara saldırma alıskanlığı.

~ **huylu**, *dey.* Kötülük yapmaya eğilimli olan bir kimsenin niteliği. [*Ing.* Ill-natured; *Fr.* D'un mauvais caractere, méchant, -ante].

~ **iletken cisim**, *elek.* ◘ **iletken**.

~ **iş**, *huk.* Gerek müteahhidin hilesi ve gerek işçilerin ihmal ve dikkatsizliği yüzünden tam yapılmayan ve kusurlu olan işler olup mukaveleyi bozmaya sebep teskil eder. *(Çok yaş veya kötü ağaçtan yapılan, marangozluk işleri, lekeli ve damarlı camlar yapılan işlere kötü iş denir).* [*Ing.* Bad work(manship); *Fr.* Malfaçon].

~ **kadın**, § ❶ Yolsuz kadın. Yasayısı toplumun ahlâk yasalarına uymayan kadın, orospu. [*Ing.* Prostitute; *Fr.* Prostituée]; § ❷ *sin.* ve *tiy.* Sinema filimleriyle tiyatro oyunlarında cinsel veya baska nedenlerle çevresindeki erkek veya kadınlara uğursuzluk getiren dişi kahraman tipi. [*Ing.* Vamp; *Fr.* Femme fatale].

~ **kalbli (kalbi bozuk)**, *dey.* ◘ **Kalb**.

~ **kişi olmak**, *(biriyle), dey.* Bir kimseyle bozusmak. Birinin düsmanlığını kazanmak. [*Ing.* To become a bad person in the eyes of someone; *Fr.* Être deteste par quelqu'un].

~ **komşu insanı (adamı) hacet sahibi eder**, *at.* Kötü komşu, kendisinden emanet olarak istenen seyi vermez. Emanet isteyen de gidip o seyden satın alır; Boylece bu komsu, o kisiyi esya sahibi etmis olur.

~ **kötü düşünmek**, *dey.* Üzüntülü düşüncelere dalmak. [*Ing.* To be worried and brooding; *Fr.* Songer plein d'inquietude].

~ **nazar**, *dey.* ◘ **Kem göz**.

~ **olmak**, *dey.* § ❶ Fena, olumsuz bir hal almak; § ❷ Takdir edilmemek.

~ **söyleme eşine, ağı katar aşına**, *at.* Iliskide bulunduğun kimseleri sözlerinle incitme, kötüleme ki onlar da sana daha büyük kötülük yapmasınlar.

~ **söylemek** *(Biri hk.), dey.* Fena sözler söylemek. Bir takım kötülüklerini söylemek, aleyhinde bulunmak. [*Ing.* To talk evil *(of)*, to use harsh words; *Fr.* Médire].

~ **söz insanı dininden çıkarır (tatlı söz yılanı ininden çıkarır)**, *at.* ◘ **Acı söz insanı dininden çıkarır**.

~ **uyumlu**, *jeom.* Vâdisinin boyutlarına göre suları çok az olan akarsuyun niteliği. *(Bu olay özellikle, kapma yüzünden kaynak kesimini kaybetmiş akarsularda görülür).*

~ **yola düşmek (sapmak)**, *dey. (Kadın hk.)* Içinde bulunulan toplumun ahlâk yasalarına aykırı bir yasayısa sürüklenmek. [*Ing.* To become a prostitute; *Fr.* Devenir prostituee].

kötücü°, s. Gittikçe kötüleşen, kötü bir hal alan, kötüye dönen, sonu kötü olan. [*Osm.* Habis; *İng.* Malignant; *Fr.* Malın, maligne].

kötücül°, s. § ● Başkalarının kötülüğünü isteyen. [*Osm.* Bedhah; *İng.* Malevolent, malicious; *Fr.* Malveillant,-ante]; § ❷ Kötülük eden, zarar veren. [*İng.* Vicious; *Fr.* Méchant,-ante].

kötü kötü, z. § ❶ Kötü bir niyetle: *Adam kötü kötü bakıyor;* § ❷ Üzüntülü bir sekilde, kaygıyla: *Gözlerini bir noktaya dikmiş, kötü kötü düşünüyor.*

kötülemek, nsz. f. § ❶ *(insan hk.)* Zayıflayıp sağlığı bozulmak: *Çocuk son günlerde ne kadar kötülemiş. Zavallı hastalıktan sonra pek kötülemiş.* [*İng.* To become a wreck; *Fr.* Maigrir]; § ❷ (-i) Birinin ardından kötü söylemek: *Şunu bunu kötülemek doğru değildir.* [*Osm.* Zemmetmek; *İng.* To talk evil(of); to backbite; *Fr.* Médire]; § ❸ *(Nesneler hk.)* Kalitesi düşmek.

kötülenmek, nsz. f. Hakkında kötü söylenmek, kötülemek işine konu olmak. [*Osm.* Zemmedilmek; *İng.* To be the subject of evil talk; *Fr.* Être blâmé, être accusé].

kötüleşmek, nsz. f. § ● Kötü hale gelmek, bozulmak: *Havalar kötüleşti. İş kötüleşmişti, düzeldi.* [*İng.* To deteriorate, to become bad; *Fr.* Devenir mauvais]; § ❷ *(kadın hk.)* Kötü yola sapmak, orospuluğa başlamak.

kötüleştirmek (-i), f. Kötü hale sokmak. [*İng.* To make bad or worse, to aggravate; *Fr.* Rendre mauvais, rendre pire, empirer].

kötületmek (-i), f. *h.d.* Kötü bir hal almasına yolaçmak.

kötülük,-ğü, i. § ❶ Kötü olma hali: *Havaların kötülüğü. Kumaşın kötülüğü.* [*İng.* Badness; *Fr.* Malveillance]; § ❷ Zarar verecek iş: *O, kimseye kötülük etmez.* [*İng.* Bad act, wrong, harm; *Fr.* Méchancete]; § ❸ *(Kadın hk.)* Orospuluk; § ● *fels.* Genellikle «*hoşlanılmayan*» ve «*istenmeyen şey*» anlamındadır. [*Osm.* Şer; *İng.* Evil; *Fr* Mal]; § ❺ Kötü nitelik, taraf. [*İng.* Wickedness; *Fr.* Méchancete].

☆ *Karş.* **iyilik.**

~ **etmek (yapmak)**. Zarar vermek, kötü davranışta bulunmak. [*İng.* To do harm or evil].

~ **her kişinin kârı, iyilik er kişinin kârı**, *at.* Kötülüğü herkes yapabilir, iyilik yapmak ise ancak iyi ve yüksek insanlara vergidir.

kötülükçü°, i. Her türlü kötülüğü yapacak ahlâkta olan. [*Osm.* Şerîr; *İng.* Harm doer, evil maker; *Fr.* Perfide, malveillant, -ante].

kötümsemek°, f. Kötü görmek, gözü tutmamak, bir şeyi yalnız olumsuz yönleriyle ele almak veya düşünmek, kötü görmek. [*İng.* To think ill(of); *Fr.* Prendre une chose du mauvais côte].

kötümser°, s. < *kötümsemek. fels.* Her işin veya belli bir işin sonunu kötü gören; Her seyi olumsuz yönüyle ele alan: *Kötümser adamlar bâzı defa ruh hastalarıdır.* [*Osm.* Bedbin; *İng.* Pessimistic; *Fr.* Pessimiste].

☆ *Eşanl.* **pesimist.**

☆ *Karş.* **iyimser.**

kötümserlik,-ği, i. § ❶ Bir kimsenin yaradılışı gereği veya bir düsünce eyleminden sonra, her şeyi kötü görmesi. [*İng.* Pessimism; *Fr.* Pessimisme]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Karakterleri veya düsünme tarzları dolayısıyle, her seyi kötüye yormaya eğilimli olan kişilerin özelliği; § ❸ *fels.* Genellikle her düşünce ve eylemi kötü yanından almak eğilimi; Özel olarak Alman düşünürü *Schopenhauer*'in doktrini. Toplumda işlerin hep kötüye gittiği ve geleceğin hep karanlık olduğu seklinde yorumlayan görüş. [*Osm.* Bedbinlik; *İng.* Pessimism; *Fr.* Pessimisme].

☆ *Eşanl.* **karamsarlık, pesimizm.**

kötü.niyet, -ti, b. i. *huk.* ◘ **Niyet.**

kötü.niyetli, s. Kötüniyet sahibi olan, kötüniyet taşıyan *(besleyen).* [*İng.* Mala fide, Ill-disposed; *Fr.* De mauvaise foi, mal intentionné].

kötürüm, s. *esk. T. köturum.* § ● Bacaklarındaki herhangi bir sakatlıktan dolayı kalkıp yürüyemeyen: *Adamcağız kötürüm oldu. Yaşlanınca kötürüm oldu.* [*Osm.* Meflûç; *İng.* Paralyzed; *Fr.* Paralysé,-ée]; § ❶ *(Bacak hk.)* Kullanılamayacak derecede sakat: *Adamın sağ bacağı kötürüm.* [*İng.* Crippled; *Fr.* Estropié]. ☆ *Eşanl.* **felçli**; § ❷ *mec.* İşleyemez, iş çıkaramaz, iş yapamayan, işlemeyen. [*Osm.* Meflûç; *İng.* Paralytic; *Fr.* Paralytique]; ◉ ~ **den aksak, hiç yoktan torlak yeğdir**, *at.* Bir seyin . *kusurlu da olsa* - elde bulunması, hiç bulunmamasından daha iyidir.

kötürümlük,-ğü, i. Kötürüm olma hali. [*Osm.* Felç; *İng.* Paralysis; *Fr.* Paralysie].

köy, i. ç. *Kura. Fars. küy.* § ❶ En çoğu, oturanları çiftçilerden ibaret olan, kasabadan küçük, ev topluluğu. [*Osm.* Kariye; *İng.* Village, country; *Fr.* Village]; § ❷ *sosy.* İlkel göçebe toplumların, toprağa yerlestikleri zaman kurulan en küçük toplum hali; köy halkı: *Bu haberi bütün köy sevinçle karşıladı;* § ❸ *huk.* Belediye teşkilâtına sahip olmayan, nüfusu iki bini aşmayan, halkının mahalli ihtiyaçlarını karsılamakla görevli, ortak veya özel malları bulunan ve genel karar organları halk tarafından seçilen mahallî idare niteliğinde bir kamu tüzel kisisi; ◉ ~ **den göçme**, *coğr.* Köyde çiftcilik ederek geçinirken isini değistirmek üzere şehire olan göçme; ◉ ~ **ler birleşmesi**, *sosy.* Bir panayır yeri cekim merkezi olmak üzere bazı köyler birbirine yaklasır ve birlesmeye doğru giderler: *Sarıköy gibi.* Bu birlesme panayırın üstün etkisiyle sonunda şehirlesmeye kadar gider: *Adapazarı gibi.* [*İng.* Village union; *Fr.* Union of villages]; ◉ **bahçeci** ~, ◘ **Bahçe**; ◉ **balık** ~ **ü**, *coğr.* ◘ **Balık**; ◉ **dağınık** ~, coğr. ◘ **Dağınık**; ◉ **eski** ~ **yeni âdet çıkarmak**, *dey.* Yadırganan bir yenilik yapmaya kalkısmak; ◉ **göçmen** ~ **ü**, *coğr.* ◘ **Göçmen**; ◉ **senden (ondan) ne** ~ **olur, ne kasaba**, *dey.* «*Hiç bir ise yaramaz*» anlamında kullanılır. [*İng.* Good-for nothing; *Fr.* Bon à rien]; ◉ **tatil** ~ **ü**, Dinlenmek için özel olarak yapılmış, veya evvelce mevcut bir köy gelistirilerek her türlü konforu sağlanmış sayfiye yeri.

~ **adamı**, ◘ **Köylü**[1].

~ **ağası** Köyde yönetici durumda olan nüfuzlu kimse. [*İng.* Village headman].

~ **başı**, § ◘ Köyün girisi. [*İng.* Entrance to a village]; § ◘ Köydeki en nüfuzlu kimse. [*İng.* Village headman].

~ **demirciliği, marangozluğu gezici kursları**, *eğt.* Sehir ve kasabalara uzak bulunan köylerde, köylüye kendi üretim ve tamima araclarını ve ev esvasını tamir edebilecek derecede demircilik ve marangozluk öğretme amacıyla düzenlenmis kurslar.

~ **derneği**, *huk.* Köy halkının seçim ehliyetine sahip olanlarından meydana gelen topluluk. *(Muhtarı, ihtiyar meclisi üyelerini, köy imamını seçmek ve ihtiyarî islerden mecburî olması istenenleri belirtmekle görevlidir).*

~ **düğünü**, Köyde iki kisi evlenirken yapılan ve o vörenin geleneksel özelliklerini tasıyan düğün.

~ **ekonomisi**, *ikt.* Özellikle, tarım, ormancılık, balıkçılık ve avcılık ürünlerinin üretim ve dağıtımıyle, köylüklerdeki üreticilerin tüketimini ele alan iktisat bilimi dalı. [*İng.* Rural economy; *Fr.* Économie rurale].

~ **enstitüleri**, *eğt.* 3803 sayılı kanunla köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetistirmek üzere tarım islerine elverişli arazisi bulunan yerlerde kurulmus olan eğitim kurumları. *(Enstitülerin sonradan program ve adları değişmiş, hepsi birer ilk öğretmen okulu haline getirilmiştir. Enstitülere tam devreli köy ilk okullarını bitirmiş köylü çocukları seçilerek alınırlardı).*

~ **hukuku**, *ikt.* Köyün teşkilâtını, vazife ve yetkilerini, içinde yaşayanların aralarındaki ilişkileri gösteren hukuk sahası. [*İng.* Rural law; *Fr.* Droit rurale].

~ **ihtiyar meclisi**, *huk.* Köy ve köylüye ait islerde kararlar alan, kamulaştırma yapabilen karar organı. *(Köyün öğretmeniyle imamı bu meclisin doğal üyeleridir).*

~ **ilk öğretim kurulu**, *eğt.* Muhtar, köy okulu müdürü, köy ihtiyar heyetinin kendi aralarından seçecekleri bir üye öğrenci velilerinin kendi aralarından veya köy halkından seçecekleri iki temsilciden meydana gelen ve kendi bölgelerindeki ilköğretim sorunlarıyle uğraşan kurul.

~ **imamı**, ◘ **imam.**

~ **kadınları gezici kursları**, *eğt.* Sürekli sekilde bir meslek okulu kurulamayan köylerde, küçük kasabalarda genç kızlara ev ve kadın isleri üzerinde faydalı bilgiler ve beceriklilikler vermek üzere düzenlenen kurslar.

~ **kahvesi**, ◘ **Kahve.**

~ **kâhyası**, *teşk. tar.* Eskiden köyün her işine karışan kimse.

~ **kethüdası**, *ida. esk.* ◘ **Kethüda.**

~ **korucusu**, *huk.* ◘ **Korucu.**

~ **muhtarı**, ◘ **Muhtar.**

~ **odası**, *sosy.* Köylünün konukları ağırladığı ve ileri gelenlerin toplandığı oda. Köyün toplum isleri muhtar ve ileri gelenlerle bu odada veya köy kahvesinde konuşulur. [*İng.* Village social room; *Fr.* Siège du villages].

~ **okulu**, *sosy.* Köyde en önemli kurum. Cami dersleri ile okul dersleri çatısmadığı zaman gelisme geleneğe uygun şekil alır. [*İng.* Village school; *Fr.* École du village].

~ **ordugâhı**, *esk.* Istirahate geçen birliklerin bir bölümünün, mevcut binalardan yararlanması arta kalan bölümlerin de çadırlarda kalması.

~ **oyunu**, *tiy.* Köylerde oynanan ve kaynağı çok tanrılı dinlerin tapınma törenlerine kadar uzanan ilkel bir tiyatro türü. [*İng.* Rural play; *Fr.* Piece rurale].

~ **plâncılığı**, *coğr.* Köy ile çevresi, köy ile şehir arasındaki durumun düzenlenmesi, daha iyi bir verime doğru gidilmesi için yapılması gereken isler. [*İng.* Village planning; *Fr.* Aménagement des villages, aménagement rural].

~ **sosyolojisi**, *sosy.* Köy denen ve insan toplumlarının en büyük kısmını meydana getiren bünyenin incelenmesi isini üzerine alan sosyoloji dalı. [*İng.* Rural *(country)* sociology; *Fr.* Sociologie rurale].

~ **testi**, *psik.* ◘ **Test.**

~ **tipleri**, *sosy.* (a) Yerlesme bakımından: *yerli köyü. yürük köyü. göçmen köyü;* (b) Coğrafi sart bakımından: *Dağ köyü. ova* köyü; (c) Gecim bakımından: *çiftçi köyü. coban köyü. balıkçı köyü;* (ç) Kurulus bakımından: *Bir sokak üzerinde, meydan cevresinde, sıkışık veya dağınık evli;* (d) Ulastırma bakımından: *Şehre bağlı, yalnız;* (e) Bünye bakımından: *sünnî, alevî, etnik zümre köyü* v.b. olabilir. [*İng.* Types of villages; *Fr.* Types de village].

köycü, s. ve i. Köy sorunlarını kendine iş edinen, köylerin ve köylülerin yararına çalısan *(kimse).* [*İng.* Ruralist; *Fr.* Ruraliste].

köycülük,-ğü, i. Köy sorunları ile ilgilenme ve köyü kalkındırma anlayışı. [*İng.* Ruralism; *Fr.* Ruralisme].

köydeş°, i. Aynı köyde oturan kimselerin birbirine göre her biri, aynı köyden olan kimse: *Mehmetle ahmet köydeştirler..* [*İng.* Fellow villager; *Fr.* Habitant du même village].

☆ *Eşanl.* **köylü.**

köyleşme, i. *sosy.* Köyden şehire akın, çiftyasayıslar ve gecekondular denen yeni toplum olayları yeni endüstrileşen ülkelerde sehirlerin köylesmesi denebilecek ciddî bir olay meydana çıkarmıştır. Yerleşen köylüler şehirlesmedikleri gibi şehir yaşayış seviye.

sini de sarsarak köyleşmektedirler. [*ing.* Ruralization; *Fr.* Ruralisation].

köylü, s. § ❶ Köy halkından olan; Köyde yaşayan veya köyde doğmuş olan kimse. [*Ing.* Villager, peasant; *Fr.* Villageois, villageoise]. § ❷ i. Köyde yaşayan insanlar, köy halkı. [*Ing.* Villager; *Fr.* Villageois,-oise]. § ❸ i. ◘ **Köydeş**; ⊙ **~'nün kahve cezvesi karaca amma sürece**, *at.* Köylünün kahve cezvesi gösterişsizdir. Ama eksik olmayan konukları ağırlamak için sürekli olarak kaynar.

~ **ağzı**, *sosy.* Her dilde, şehir konuşması ile türlü söyleyişler şeklini alan köy ağızları birbirinden ayrılır. Yazı dili *(edebiyat ve düşünce dili)* ile bu köy ağızlarını ayırmalıdır. Oradan folklor malzemesi çıkarsa da doğrudan doğruya onu düsünce dili ile karıştırmak yanlış olur. [*ing.* ve *Fr.* Patois].

~ **gözü**, *mim.* ve *inş.* ◘ **Göz.**

~ **misafir kabul etmeyiz demez, konacak konak yoktur der**, *at.* Kişi bir işi yapmak istemezse doğrudan doğruya yapmam demez de, bir takım gerekçeler ileri sürerek bunu gerçekleştirmenin olanağı bulunmadığını söyler.

köylük,-ğü, i. Köy bulunan yer.

köylülük,-ğü, i. Köylü olma, köyde yaşama hali. [*Ing.* Being born in a village, ruralism; *Fr.* Etat et condition de villageois, de campagnard, ruralisme].

köymek, f. ◘ **Göymek.**

köymen, i. Araba üstüne yapılan örtü.

köynük, s. < *köyünmek. h.d.* ◘ **Göynük.**

köyper, i. *(Şehir adı Keuper'den). jeol.* Keuper evaleti triyas sisteminin en üst katı. [*Ing.* ve *Fr.* Keuper].

köz, i. *esk. T.* İçinde sönmeye yüztutmus küçük küçük kor parçaları bulunan sıcak kül: *Mangaldaki köze patates gömmüş, pişiriyor.* [*Ing.* Embers; *Fr.* Braise].

köze, i. Mezar taşı. Sintas. [*Ing.* Stele; *Fr.* Stèle].

közleme, i. Kömür atesi üzerinde pisirilen külbastı, hamur isi gibi seyler.

közlemek(-i), f. § ❶ Kömür atesi üzerinde pirzola pişirmek. § ❷ Çiğ sebzeyi kömür ateşinde pişirmek.

közlük,-ğü, i. § ❶ *tekn.* Su geçirmez, kapalı maden kap. *(İçinde köz söndürülür ve korunur).* § ❷ *(Geniş anlamda)* Kolay tütuşabilen maddeleri hava temasından korumaya yarayan su geçirmez kab.

Kr. *kim.* Kripton elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of krypon; *Fr.* Symbole chimique du krypton].

krab, i. *Fr. crabe. sil.* Amerikan Weasel M 29 C tırtıllı aracına verilen ad. *(Ikinci Dünya savaşı sırasında, kar ve bataklı arazi için Amerika'da düşünülmüş olan krab'ın 0.140 kg/1 sm.'lik zayıf basınç birimi, piyadenin girdiği her yere gitmesine imkân vermektedir. Zırhsız olan bu araç, 1946'dan 1954'e kadar Çinhindi'nde Fransız ordusu tarafından geniş ölçüde kullanıldı).* [*Ing.* Caterpillar-tracked vehicle].

kraft, i. *Alm.* Ambalâjda kullanılan koyu renk sağlam bir kâğıt cinsi. [*Ing.* ve *Fr.* Kraft].

kral, kıral, i. *esk. Isl. krali.* § ❶ Genellikle ömrünün sonuna kadar en yüksek devlet otoritesini, bütün devlet baskanı yetkilerini seçim veya veraset yoluyle elinde bulundurma yetkisine sahip kimse: *Bir kralın taç giyme töreni. Ingiliz kralı.* [*Ing.* King; *Fr.* Roi]. § ❷ *(Geniş anlamda).* En zengin üretici: *Petrol kralı.* [*Ing.* King, the richest producer; *Fr.* Roi, le plus riche producteur]; § ❸ Herhangi bir konuda baskalarından üstün olan kimse: *Futbol kralı. Bezik kralı.* [*Ing.* King; *Fr.* Roi]; § ❹ s. *arg.* Üstün, mükemmel: *Ne kral araba!* ⊙ ~ **dan çok** ~ **cı**, *dey.* Bir kimsenin çıkarlarına, o kimseden daha fazla sahip çıkanlar için kullanılır. [*Ing.* To be more royalist than a king; *Fr.* Être plus royaliste que le roi]. ⊙ ~ **dan çok kralcı olmak**, Birinin davasını ondan çok savunur olmak, ⊙ ~ **lar** ~ **ı**, *tar.* Parthların ve Perslerin kralarının unvanı. [*Ing.* King of Kings; *Fr.* Roi des rois]; ⊙ ~ **lara layık**, *dey.* Çok üstün nitelikte seyleri belirtmek için kullanılır. ⊙ **büyük** ~, *tar.* Yunan yazarlarınca Pers kralı. [*Ing.* The great king; *Fr.* Grand Roi]. ⊙ **cehennem** ~ **ı**, *rom. mit.* Plüton. [*Fr.* Roi des enfers, pluton]. ⊙ **denizler** ~ **ı**, *rom. mit.* Neptün. [*Ing.* Neptune; *Fr.* Le roi des mess, Neptune]. ⊙ **hıristiyan** ~, *tar.* Fransa kralının XVII ve XVIII. yüzyıllarda resmî unvanı. [*Fr.* Roi tres chrétien]. ⊙ **katolik** ~ **lar**, *tar.* Aragon'lu Fernando II ve Castilla'lı Isabel. [*Ing.* Catholic kings; *Fr.* Les Rois catholiques]. ⊙ **meşruti** ~, *tar.* Yetkileri bir anayasa ile tanımlanmış ve sınırlandırılmış olan kral. [*Ing.* Constitutional king; *Fr.* Roi constitutionnel]. ⊙ **Roma** ~ **ı**, *tar.* Napolyon I tarafından taht vârisi oğluna verilen unvan. [*Ing.* King of Rome; *Fr.* Roi de Rome]. ⊙ **Romalılar** ~ **ı**, *tar.* Almanya imparatorluğunun, Heinrich IV'ten itibaren muntazaman tasıdığı resmî unvan. *(Roma'da taç giyme veya taç giyme niyetini ima ediyordu. Roma'da taç giyilmesini kaldıran Altın emirname'den sonra kullanılmaz olmuştur).* [*Ing.* Roman king; *Fr.* Roi des Romains]. ⊙ **Tanrıların** ~ **ı**, *Rom. mit.* Jüpiter. [*Ing.* Jupiter, king of gods; *Fr.* Roi des dieux, jupiter]. ⊙ **şölen** ~ **ı**, *esk. rom.* Bir sölen sırasında sofraya baskanlık eden ve herkesin içeceği kadeh sayısını tayin eden konuk. [*Ing.* King of feast; *Fr.* Roi du festin]. ⊙ **üç** ~ **lar**, *astr.* Orion kusağını gösteren üç yıldız. [*Ing.* The three king; *Fr.* Les Trois Rois]. ⊙ **hayvanlar** ~ **ı**, *dey.* Arslan. [*Ing.* ve *Fr.* Lion].

~ **cennet kuşu**, *zool.* ◘ **Cennet kuşu.**

~ **eğreltisi**, *bot.* ◘ **Eğreltiotu.**

~ **adına**, *tar.* XIV. yüzyıldan itibaren, Fransa krallarının verdikleri kararların başına konan formül. [*Fr.* De par le roi].

~ **kelebeği**, *zool.* ◘ **Kelebek.**

~ **kolibri**, *zool.* ◘ **Kolibri.**

~ **kuş**, *zool.* ◘ **Kralkuş.**

~ **öldü, yaşasın kral!**, *tar.* Münadinin, halka kralın ölümünü ve halifenin tahta çıkısını haber vermekte kullandığı sözler. *(Eski görevlinin artık hükmünün kalmadığını belirtmek için kullanılır).*

~ **penguen**, *zool.* ◘ **Penguen.**

~ **şamdanı**, *bot.* ◘ **Sığırkuyruğu** *(Kıvırcık yapraklı sığırkuyruğu).*

☆ *Eşanl.* **kıvırcık yapraklı sığır kuyruğu.**

kralcı, s. ve i. Kraldan yana olan, krallık rejimi taraftarı olan *(kimse).* [*Ing.* Royalist; *Fr.* Royaliste]; ⊙ ~ **dan çok** ~, *dey.* ◘ **Kral.**

kralcılık,-ğı, i. Krallığı savunma, isteme. [*Ing.* Royalism; *Fr.* Royalisme].

kraliçe /kraliçe/, i. *Isl. kralitsa.* § ❶ Kral karısı veya krallık eden kadın; *Hollanda kraliçesi.* [*Ing.* Queen; *Fr.* Reine]. § ❷ *mec.* Kızlar kadınlar arasında herhangi bir erdemi veya ustalığı dolayısıyle birinci sayılan: *Güzellik kraliçesi. Dans kraliçesi.* [*Ing.* Queen; *Fr.* Reine]; § ❸ *zool.* ◘ **Anaarı**; § ❹ *bot.* Anayurdu Orta Amerika olan makbul bir süs bitkisi. [*Lat. Cereus nyticalus*]; ⊙ **ana** ~, Kralın annesi. [*Ing.* Mother queen; *Fr.* Mere de reine]. ⊙ **güzellik** ~ **si**, ◘ **Güzellik.**

~ **arı**, *zool.* ◘ **Kraliçe**[1].

~ **gibi**, *dey.* Güzel giyinmiş ve gösterisli *(kadın).*

~ **kelebeği**, *zool.* ◘ **Kelebek.**

kraliçelik,-ği, i. Kraliçe olma hali. [*Ing.* Queenhood; *Fr.* Qualite ou dignite de reine].

kraliyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Krallık.**

kraliyetçilik,-ği, i. ◘ **Kralcılık.**

kral.kuş, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının Bağırganlar *(Clamatores)* üst familyasının Tirangiller *(Tyrannidae)* familyasından, orta veya küçük boyda *(20 sm. kadar uzunluğunda)* bir kuş türü. Tüyleri koyu külrengi olup kanatları ve kuyruğu kara akdır. Başında kırmızı süsü vardır. *(Gagası oldukça güçlü, düzgün ve yassı, gaga ucu biraz eğri, bacakları zayıf, kanatları uzundur. Kral kuş, böcekle beslenir, avlarını özellikle uçarken yakalar. Çok hareketli ve cesurdur; bazıları yanlarından geçen iri kuşlara bile saldırmaktan çekinmez. Amerika'da çok değişik çevrelerde yaşar. Soğuk bölgelerde yaşayan türleri göçmendir).* [*Lat. Tyrannus tyrannus; ing.* Kingbird; *Fr.* Tyran].

krallık,-ğı, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kral olma hali veya görevi. [*Ing.* Kingship; *Fr.* Royaute]; § ❷ Kral tarafından yönetilen devlet ve bu devletin toprağı. [*Osm.* Kraliyet; *ing.* Kingdom; *Fr.* Royaume].

~ **imtiyazları**, Büyük Britanya'da kralın yararlandığı, yetkiler, imtiyazlar ve dokunulmazlıklar. *(Ingiliz hukuku, bu konuda hiçbir açıklık olmamakla beraber, monarkın doğal yeteneğindeki kişisel imtiyazlarıyle «taç» ın siyasî yeteneğindeki ve bu yetenek geregi kendisini temsil eden hükümeti de kapşayan imtiyazları arasında ayırımı tanır. Kralın siyasî imtiyazları hakkındaki birbirinden farklı yorumların yarattığı 1642-1649 ihtilâli, bu imtiyazları ciddî bir şekilde azalttı, bununla birlikte monark, XVIII. yüzyıl sonuna kadar yürütme kuvvetinin de çok zaman güçlü ve fiilî başkanı olarak kaldı. O tarihten beri yürütme kuvveti, esas olarak, parlâmento karşısında sorumlu Bakanlar Kuruluna geçti).*

kral.penguen, b. i. *zool.* ◘ **Penguen.**

kral.şamdanı, b. i. *bot.* ◘ **Sığırkuyruğu** *(Kıvırcık yapraklı sığırkuyruğu).*

kramp,-pı, i. *Alm. krampf. tıp.* Bir veya birkaç kasın istemsiz, ağrılı, anî ve geçici kasılması: *Denizde yüzenlerin birine kramp gelmiş.* [*ing.* Cramp; *Fr.* Crampe]; ⊙ **klonik** ~ **lar**, *tıp.* Birbiri pesi sıra gelen kramplar; ⊙ **mide** ~ **ı**, Mide kaslarının karın tarafındaki ağrılı kasılması. *(Mide krampı bir açlık belirtisi veya bir mide hastalığının işareti olabilir.* [*ing.* Stomachal cramp; *Fr.* Crampe d'estomac]; ⊙ **yazarların, piyanocuların, telgrafçıların** ~ **ları**, Belirli bir hareketle ilgili olarak ve bu harekete uymayan kasınmalarla kendini gösteren mesleki kramplar. [*Fr.* Crampes des écrivains, des pianistes, des telégraphistes].

krampon, i. *Fr. crampon.* § ❶ Sıkıca bağlamaya ve tutmaya yarayan, bükülmüs maden parçası; § ❷ Iki parçayı aralarında sıkmaya yarayan maden parçaları. *(Kramponlar uçlu, kancalı veya tek kenetlemede tespit edilmis olur);* § ❸ *demir.* Bir travers üzerine bir demiryolu rayının patenini bağlamaya yarayan kancalı civi. [*ing.* (Dog-) spike]; § ❹ Tuğla bacaların etrafını çeviren düz demir bant. *(Bacayı kuvvetlendirmek için kullanılır);* § ❺ *dagc.* Dağcıların ayakkabıları altına taktıkları ince uzun çivilerle donatılmıs madeni plâka. *(Kar ve buz üzerinde rahat hareket saglamak için bu plaka, bir kayısla ayakkabı altına bağlanır).* [*ing.* Climbing iron, stud]; § ❻ *saraç.* Bir arabanın kolu üzerine tespit edilmis, geri basma kayısını tasıyan, köprü biçiminde maden kısım; § ❼ *sp.* Futbol ve rugbi oyuncularının ayakkabılarının alt kısmındaki çimende rahat hareket etmeyi kolaylastıran deriden yapılmıs konik mantar seklinde küçük halka.*(Genellikle her ayakkabıda altı tane kramponlu, yumuşak sahalarda uzun kramponlu ayakkabı giyilir).*

krank,-kı, i. *ing. crank. mek.* İçten yanmalı motorlarda krank kolunun *(piston kolunun bağlandığı mil bölümü)* mil muylularına veya bir mil muylusu ile yayındaki krank kouna bağlayan kollarla krank kolunun kendinden meydana gelen kısım. [*ing.* Crank; *Fr.* Coude de manivelle].

☆ *Eşanl.* **dirsek.**

~ **kolu**, *tekn.* İçten yanmalı motorlarda mil muylusu ile krank kolunu birbirine bağlayan kısım. [*Ing.* Crank web; *Fr.* Flasque d'arbre manivelle].

☆ *Eşanl.* **çıkrık kolu.**

~ **mili**, *tekn.* İçten yanmalı motor. Biyellerinin alternatif hareketini dairesel ha-

rekete çeviren mil. [*ing.* Crankshaft; *Fr.* Vilebrequin].
~ **muylusu**, *tekn.* İçten yanmalı motorlarda piston kolunun bağlandığı mil kısmı. [*ing.* Crank; *Fr.* Bouton de manivelle].
~ **yarıçapı**, *tekn.* Dirsekli millerde mil muylusu ile çıkrık muylusu eksenleri arasındaki uzaklık. [*ing.* Crank radius; *Fr.* Rayon de manivelle].

kranoj, i. *Fr. crannoge. ark.* Eskiden Irlanda'da adalarda inşa edilen bir çeşit korugan. [*ing.* Crannog].

kranyektomi, i. *Fr. crâniectomie. cerr.* Kafatası kemiklerinden bir parçanın kesilerek çıkarılması. *Kryanyektomi*, kemiklerin birbirine erken kaynamış halinde, tümbeyinin gelişmesindeki duraklamayı ve bunun sonuçlarını önlemek amacıyla yapılır. [*ing.* Craniectomy].

kranyofaringiyom, b. i. *Fr. cranio-pharyngiome. tıp.* Embriyonda gırtlağı hipofize bağlayan kanalın kalıntısından oluşan ur. *Kranyofaringiyom*, çoğu zaman çocukta veya yetiskinde görülür; optik kiyazma ve hipotalamus-hipofiz bölgesindeki basınçla ilgili görme ve içsalgı bezi bozuklukları seklinde ortaya çıkar. [*ing.* Craniopharyngoma].

kranyofor, kranyostat, i. *Fr. craniophore* veya *craniostate. antr.* Kafatasının belli bir duruş ve düzleme göre yerlestirilerek incelendiği destek. *(Bu destek olmaksızın yapılan karşılaştırmalı incelemenin bilimsel bir değeri yoktur).* [*ing.* Craniophore].

kranyograf, i. *Fr. craniographe. tıp.* Kafanın radyodiyagnostikte kullanılan yollarla radyografisini çekmeye yarayan âlet. [*ing.* Craniograph].

kranyoklast,-tı, i. *Fr. cranioclaste. tıp. (Kadın-doğum)* Kafatası kemiklerini kuvvetlice tutmaya, ezmeye ve ölü dölütün çıkarılmasını sağlamaya yarayan âlet. [*ing.* Cranioclast].

kranyoklazi, i. *Fr. cranioclasie. tıp.* Ölü dölüt basının kranyoklastla ezilerek çıkarılması. [*ing.* Cranioclasia].

kranyoloji, i. *Fr. craniologie* < *Yun. kranion*, kafatası + *logos*, bahis. Kafatasının içgüdü ve yeteneklerle olan ilgisini inceleyen bilim kolu. Şimdiki veya fosil insan ırklarının kafatası sekillerini karsılastırmalı olarak inceleyen antropoloji dalı. [*ing.* Craniology].

kranyom, i. tıp. Kafa. [*ing.* Skull; *Fr.* Crâne].

kranyomalasi, i. *Fr. craniomalacie. patol.* Bazı rasitiklerde, genellikle yankafa ve artkafa kemiklerinde yumusayarak çökme seklinde beliren kemik bozukluğu. [*ing.* Craniomalacia].
☆ *Eşanl.* **kranyotabes**.

kranyometre, i. *Fr. craniomètre. antr.* Kafatasının çesitli çaplarını ölçmeye yarayan kalınlık pergeli. *(P. Borca tarafından düşünülmüş ve Alman antropoloji bilgini Rudolph Martin tarafından geliştirilmiştir).* [*ing.* Craniometer].

kranyometri, i. *Fr. craniométrie. antr.* Kafatası ve yüz kemiklerinin bilimsel olarak ölçülmesi. [*ing.* Craniometry].

kranyopati, i. *patol.* Kafatası hastalıkları. [*ing.* Craniopathy].

kranyoplasti, i. *Fr. cranioplastie. cerr.* Kafatasındaki bir kusuru veya kırığı onarma ameliyatı. [*ing.* Cranioplasty].

kranyoskopi, i. *Fr. cranioscopie.* Kafatasının biçimine bakarak zihnî ve ahlâkî nitelikleri ortaya çıkarmak amacını güden bilim. [*ing.* Cranioscopy].

kranyosponjiyoz, i. *Fr. cranio-spongiose. patol.* Muhtemelen frengiden ileri gelen ve radyografide kafatasının diploe kısmında birçok çukur seklinde beliren, ağrılı kemik hastalığı. [*ing.* Craniospongiosis].

kranyostat, i. *Fr. craniostat.* ◘ **Kranyofor**.

kranyotabes, i. *tıp.* Rasidiste kafa kemiğinde görülen yumuşama. [*ing.* ve *Fr.* Craniotabes].

kranyotom, i. *Fr. craniotome. (kadın-doğum)* Kranyotomide kullanılan âleti [*ing.* Craniotome].

kranyotomi, i. *Fr. craniotomie. cerr.* Doğma güçlüğü *(rahim hidrosefali)* sebebiyle fetusun başının ufak parçalar halinde kesilmesi veya delinmesi. [*ing.* Craniotomy].

kranyum, i. *Lat. cranium. tıp.* Kafatası, kafa *(kemiği)*. [*ing.* Cranium; *Fr.* Crâne].

krapo, i. *Fr. crapaud.* § ❶ *demir.* Ray tabanını istenen yerde tutmak için bağlama civatası ile travers arasına yerleştirilen madeni parça. [*ing.* Sleeper clip]; § ❷ *sil.* 1760'ta yapılan düz ve tekerleksiz, ahsap veya bronzdan havan topu kundağı. *(Krapo, özellikle, 1786'da kabul edilen ve atım yatağı kesik koni biçiminde olan havanlarda kullanıldı).* [*ing.* Jumping cracker].

kraps, i. *Fr. kraps* veya *kreps.* Zar oyunu, genellikle *PASANGLEZ* adıyle bilinir.

krasis, i. § ❶ *dilb.* Yunanca'da, bir kelimenin sonundaki ünlü'nün veya diftong'un kendisinden sonraki kelimenin ünlüsü veya diftongu ile kaynasması *(örnek: ta alla yerine talla).* Yunanca'da bu kaynasma «*koronis*» denilen bir isaretle belirtilir; § ❷ *tıp.* Eski hekimlikte Calinus'un bahsettiği dört suyuğun *(kan, sümük, karaöd, öd)* karışımı; Calinus'a göre bunların birbirine oranı bir kimsenin mizacını tayin eder.

kraşır, i. *ing. crusher.* Dövülebilir bir madenden *(genellikle bakırdan)* yapılan, silindir biçiminde küçük deney cubuğu. *(Bu çubuğun büyük bir kuvvet altında ve kısa sürede ezilme miktar ölçülerek kuvvetin şiddeti değerlendirilir).*

krater, i. *Yun.* § ❶ *coğr.* Bir yanardağ yapısının genellikle tepesinde *(orta krater)* bulunan çukur; bu çukur kenarlarda veya yanardağ konisinin eteğinde de bulunabilir *(yan krater veya asalak krater).* [*Osm.* Müşkeri; *ing.* Crater; *Fr.* Cratère]. ☆ *Eşanl.* **yanardağ ağzı**; § ❷ *ask.* Yerüstünde veya yeraltındaki nükleer bir patlamada, arazi üzerinde meydana gelen çukura verilen ad. *(Kraterin çapı ve derinliği, patlatılan nükleer bombanın cins ve gücüne göre değişik olur);* § ❸ *elek.* Bir doğru akım elektrik arkında pozitif kömürün ucunda meydana gelen çukur. [*ing.* Crater; *Fr.* Cratere]; § ❶ *esk. çağ.* Su ile şarabın karıştırıldığı genis ağızlı büyük kap. [*ing.* Mixing-bowl; *Fr.* Cratère]; ◘ *ŞEKİL: 487.*— ◘ **SİNEMA II**; ⊙ ⊙ **ay** ~ **leri**, *astr.* Ay yüzeyindeki çöküntüler. [*ing.* Lunar crater; *Fr.* Cratères lunaires]; ⊙ **meteor** ~ **i**, *jeom.* Büyük boyutlu bir meteorit'in yeryüzünde açtığı çukurdan meydana gelen krater biçiminde kapalı çöküntü. *(Meteor krateri dibinde, kısmen döküntüler altında kalmış meteor demirine rastlanır. Volkan kaynaklı olmayan bazı çöküntüler /sahra, A.B.D.'nin güneydoğusu/ şüphesiz bu olayın sonucudur.* [*ing.* Meteoric crater; *Fr.* Cratere meteorique]; ⊙ **yan** ~, *jeol.* Büyük bir volkan konisinin yan tarafına *(sağrısına)* açılmış krater. [*ing.* Adventive crater]; ⊙ **yarık** ~, *jeol.* Patlamalar yüzünden çeperlerinden birinde bir yarık açılan krater. *(Bu yarıktan lavlar akar).*
~ **gölü**, *coğr.* ve *jeol.* Yanıkçukur içinde suların birikmesinden doğmus göl. Sönmüş volkanın krateri içinde olusmus göl. [*ing.* Crater-lake; *Fr.* Lac de cratère].

kratojen, i. *coğr.* L. Kober'in ortaya atmış bulunduğu bir terim olup, yer kabuğunun artık kıvrılmayan kırılabilen sert ve en eski bölümlerini belirtir. [*ing.* Rigid segment; *Fr.* Aire stable, socle].

kraurosis, i. *Yun. krauros. patol.* Bir organın kuruması. [*ing.* ve *Fr.* Kraurosis]; ⊙ **ferç** ~ **i**, *tıp.* Kadın dış cinsel organlarının büzüserek körelmesi, çok zaman siddetli kaşıntı ile birlikte görülür. *(Bu hastalığa kısırlaştırılmış kadınlarda sık rastlanır).* [*ing.* Vulvar klaurosis; *Fr.* Kraurosis de la vulve].

krausit,-ti, i. *Fr. krausite. (Amerikalı mineralog E. H. Kraus'un adından). min.* Hidratlı doğal potasyum ve demir sülfat.

kravat,-tı, i. *Fr. cravate.* § ❶ Boyunbağı. [*ing.* Necktie; *Fr.* Cravate]; § ❷ *h.d. (Tüccarlar arasında)* Fatura. [*ing.* Invoice; *Fr.* Facture]; ⊙ **kelebek** ~, *kıyf.* ◘ **Kelebek**.
~ **takma**, *sp.* (a) Tehlikeli ve yasaklanmış bir güreş oyunu. *(Kolu rakibin boynuna sararak, boynu koltuk altına kıstırmak);* (b) *(Catch güreşinde)* Kolun alt kısmı ile vurma.

kravatlı, s. § ❶ Kravatı olan veya kravat takmış *(kimse).* [*ing.* Wearing a tie]; § ❷ *zool.* Boynunda serit seklinde renkli bir çizgi bulunan *(çeşitli kuşlar hk.)*
~ **güvercin**, *zoot.* Göğsünde dik, bazen kıvırcık tüylerden kravat gibi bir demet bulunan süs güvercini. *(Bunlar, yuvarlak başlı, çok küçük gagalı küçük güvercinlerdir. Pek çok çeşidi bulunur; Alman, ingiliz, belçika, çin, fransız, italyan, doğu kravatlı güvercinlerdir.* [*ing.* Ruff; *Fr.* Pigeon à cravate].
~ **kaz**, *zool.* Boynu hilâlli kanada kazı.

kravl, i. *ing. crawl, sp.* Su üstünde, sürünürcesine, dizleri bükmeksizin yüz üstü süratli yüzme sekli. [*Fr.* Crawl].

kraz, i. *Fr. crase.* Eski hekimlikte Galenos'un bahsettiği dört suyuğun *(kan, sümük, karaöd, öd)* karışımı; Galenos'a göre bunların birbirine oranı bir kimsenin mizacını tayin eder. *(Bugün sadece kan krazı deyiminde geçer ve kanın hemastazla /kanama ve pıhtılaşma zamanı/ ilgili niteliklerini ifade eder).* [*ing.* Crasis].

kreasyon, i. *Fr. création.* § ❶ Yokluktan *(hiçlikten)* çıkarma eylemi, yaratma, kurulus, yaratılış. [*ing.* Creation]; § ❷ *terz.* Bir terzinin veya bir modaevinin yarattığı her türlü yeni model. [*ing.* Creation].

kreasyonizm, i. *Fr. créationisme. fels.* ◘ **Yaratımcılık**.

kreatin, i. *Fr. créatine. kim.* Kas önünde bulunan guanidin türevi. [*ing.* Creatine].
☆ *Eşanl.* **metilguanidin asetik asid, metilglikosiyamin**.
~ **fosfat**, *biyokim.* Kasta bulunan ve enerji kaynağı olan bir madde; kasın esas enerji kaynağı olan glikojene ek olarak enerji sağlar. [*ing.* Creatine phosphate; *Fr.* Phosphate créatine].

KRAMPONLAR

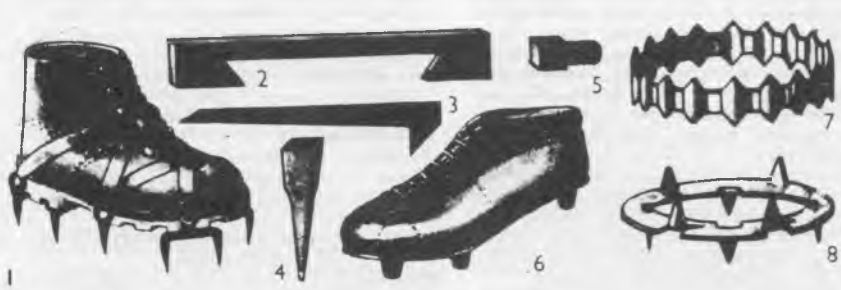

1. Buz (dağc.). 2. Kenet vurma. 3. Demiry olu rayı. 4, 5. At nalı. 6. Futbol ayakkabısı. 7. 8. Birleştirme.

kreatinin, i. *Fr. créatinine. kim.* İnsan sidiğinde ve bazı hayvanların etinde bulunan kreatin laktamı. Formülü $C_4H_7N_3O$ olan *kreatinin,* litrede 1 gr. oranında bulunduğunda, sidikten elde edilebilir. Suda çok çözünen prizmalar meydana getirir. Baziktir ve billûrlaşmış tuzlar verir. Kaynar haldeki Fehling ayracını indirger. Kapalı bir cam tüp içinde barit suyu ile ısıtıldığında amonyak ve *metilhidantoyin* verir; potasyum permanganat ile *metilguanidin* ve *oksalik asid halinde oksidlenir.* [*ing.* Creatinine].

kreatininemi, i. *Fr. créatininémie. tıp.* Kanda kreatinin bulunması. *(Normal miktar, litrede 10-20 mgr.'dır. 50 mgr.'ın üstüne çıkarsa azotemini'nin unsurlarından biri olur).* [*ing.* Creatininemia].

kreatör,-rü, i. *Fr. créateur.* Icadeden, meydana getiren. [*ing.* Creator].

kreç, i. Orta Afrika Cumhuriyetinin doğu bölümünde konuşulan orta sudan dili. [*ing.* ve *Fr.* Kredj].

kredi, i. *Fr. crédit.* § ❶ Saygınlık, nüfuz: *Yalanı meydana çıkınca kredisi düştü.* [*Osm.* Itibar; *ing.* ve *Fr.* Prestige];. § ❷ Borcunu ödeme yeteneği: *Kredisi, bankaca varlığına göre ölçülür.* [*Ing.* Solvency]; § ❸ Ödeme vadesi, mühlet: *İki ay kredisi var.* [*ing.* Maturity; *Fr.* Crédit, délai accordé pour un paiement]; § ❶ *ikt.* Bankaların yaptıkları ödünç verme işlemleri. [*ing.* Credit]; § ❺ Ödünç alınan *(verilen)* para veya pesin para vermeden alınan *(verilen)* mal: § ❻ *bank.* Bankaların, likit *(akışkan)* imkânları çeşitli alanlarda kullanması veya daha doğrusu, borç para olarak vermesi; (b) Bankanın müşterisine verdiği akreditif. [*ing.* Credit]; ⊙ **~ ler servisi,** *ikt.* Krediler müdürlüğü bir bankanın bütün kredi muamelâtını düzenleyen servis. [*ing.* Credit department]; ⊙ **~ li satış,** *ikt.* Semenin belirli veya belirsiz bir vade sonunda verilmesi şartıyle yapılan satış. [*ing.* Sale on credit]; ⊙ **~ nin genişlemesi,** *ikt.* Bir banka tarafından verilen kredinin ikinci bankada mevduata inkilâp etmesi ve üçüncü bir banka için borca karşılık bulunması; ⊙ **~ si dolmak,** *dey.* Artık alacak kredisi kalmamak; ⊙ **~ si düşmek,** *dey.* Itibarını, saygınlığını kaybetmek; ⊙ **~ yi çözmek,** *mal.* Dondurulmuş, bloke edilmiş kredileri serbest bırakmak; ⊙ **açık ~,** *ikt.* Kredi veya ödünç alanın ticarî itibarından, baska bir deyimle imzasından baska bir teminata bağlı olmayarak açılan kredi. [*ing.* Open credit; *Fr.* Crédit à découvert]; ⊙ **banka ~ si,** *ikt.* ◘ **Banka;** ⊙ **bankalararası ~,** *bank.* Bankaların birbirine açtığı kredi; ⊙ **cari hesap ~ si,** *ikt.* ◘ **Cari;** ⊙ **difere ~,** *ikt.* Belirli sayıda kimselerin bir mesken sahibi olmak için yeterli parayı biriktirinceye kadar aralarında kurdukları bir yardımlaşma sandığına yıllık ödemeler yaparak, toplam tutarı bir ev bedelini bulunca bu meskeni ortaklardan birine vermelerini sağlayan işlem. *(Bu sistem, XVIII. yüzyıl sonunda Ingiltere'de uygulanmaya başlandı ve Building society'ler, mesken şirketleri tasarruf sandığı rolü de oynayarak büyük bir gelişme sağladı).* [*ing.* Differed credit; *Fr.* Crédit différé, crédit à terme différé]; ⊙ **donmuş ~,** *mal.* ◘ **Donmuş;** ⊙ **ihracat ~ si,** *ikt.* ◘ **ihracat;** ⊙ **ipotek ~ si (ipotek karşılığı kredi),** *ikt.* Gayrimenkul teminatına dayanan kredi. [*ing.* Mortgage credit]; ⊙ **istihlâk ~ si,** *ikt.* ◘ **istihlâk;** ⊙ **ithalât ~ si,** *ikt.* ◘ **ithalât;** ⊙ **kabul ~ si,** *ikt.* Satıcının düzenlediği poliçelerin kabulünü teminen banka tarafından açılan bir çeşit kredi; ⊙ **kasa ~ si,** *bank.* Bankacının kabul edilen bir miktarı belirli veya belirsiz bir zaman için lehdara bırakması; ⊙ **kurye ~ si,** *ikt.* Ancak bir sonraki kurye ile gelecek olan, para karsılığı ele geçmesi beklenmeden, telgraf ve telefonla bildirildiği ödeme emirleri hesabından düşülmek üzere gerçekleştirilen ve bir muhabire *(genellikle yabancı muhabir)* tanınmış olan çok kısa vadeli ve karşılıksız kredi. [*ing.* Courrier's credit; *Fr.* Crédit de courrier]; ⊙ **küçük esnaf ~ leri,** *ikt.* Küçük esnafa açılan krediler; ⊙ **rehinli ~,** Menkul bir malın teminat olduğu kredi; ⊙ **revolving ~,** *ikt.* Kendi kendine yenilenen kredi; ⊙ **sanayi ~ leri,** *ikt.* Özellikle sanayi kesimine açılan kredi; [*ing.* Industrial credits; *Fr.* Crédits industriels]; ⊙ **şahsî ~,** *ikt.* Ferdlerin dostlarından veya malî müesseselerden istikrazda bulunmaları veya perakendeci tacirlerden veresiye mal almaları. [*ing.* Personal credits; *Fr.* Crédits personnels]; ⊙ **tarımsal ~,** *ikt.* Tarım üretiminde veya tarım tesisat ve âletlerinin temin, ikmal ve ıslâhında kullanılmak üzere para ikrazı. [*ing.* Agricultural credit; *Fr.* Crédit agricole]; ⊙ **teminatlı (teminat karşılığı) ~,** *ikt.* Bir teminata bağlanmış olan kredi; ⊙ **ticarî ~,** *ikt.* Ticarî islerde harcanmak üzere yapılan istikrazlar veya açılan kredi. [*ing.* Commercial credit; *Fr.* Crédit commercial]; ⊙ **tüketim ~ si,** *ikt.* Tüketim veya hizmet karşılıklarının ödenmesi için özel kisilere açılan kısa veya orta vadeli kredi *(belirli tarihlerde /hafta sonu, ay sonu, üç ay sonu/ art arda teslimat veya ödeme olabilir veya tek teslimata karşılık, çeşitli vadelere dağıtılmış peş peşe kısmî ödemeler düşünülebilir; bu takdirde, taksitle satış söz konusudur).* [*ing.* Consummation credit; *Fr.* Crédit de consommation]; ⊙ **ücret (maaş) ~ si,** *bank.* Bazı bankacılık kuruluslarınca gelirleri ücretlerinden ibaret olan kişilere açılan kredi. [*ing.* Wage credit; *Fr.* Credit salarial]; ⊙ **ülke dışı ~ ler,** *ikt.* Yabancı ülkelerden sağlanan kredi. [*ing.* Foreign credits]; ⊙ **ülke içi ~ ler,** *ikt.* Ülke içindeki banka kuruluslarınca aynı ülke içindeki bir tüzel veya gerçek kisiye verilen borçlar. [*ing.* Domestic credits]; ⊙ **üretim ~ si,** *ikt.* Üretimde kullanılmak üzere verilen krediler. [*ing.* Production credit; *Fr.* Crédit de production]; ⊙ **vergi ~ si,** *mal.* Verginin hemen tahsil edilmek için istenmediği, ancak birçok yıla bölünerek alındığı ve birçok ülkede uygulanan malî sistem. [*ing.* Tax credit; *Fr.* Crédit d'impôt]; ⊙ **vesikalı ~,** *ikt.* Yola çıkarılmış mallara ait vesikaların *(genellikle konişmento ve sigorta poliçesi)* rehin verilmesi karsılığında açılan kredi. *(Buna, ithalât üzerine kredi de denir. Zira ihracatçı tarafından yola çıkarılan belgelerin karşılığında ithalâtçıya açılır).* [*ing.* Documentary credit; *Fr.* Crédit documentaire].

~ açmak *(birine), dey.* Birine, pesin para istemeden belirli bir ölçüye kadar mal veya ödünç para vermek. [*ing.* To establish a credit *(for),* to open a credit account; *Fr.* Accréditer, ouvrir un crédit].

~ çıkışı, *ikt.* ◘ **Çıkış.**

~ dağılımının denetimi, *ikt.* Kredi tutarı toplamının etkin bir şekilde kredi alanlar arasında bölüstürülmesinin denetlenmesi.

~ değerlik, *ikt.* Kredi değerliğinin tayini; esham ve tahvilâtın nisbî değerlerini tâyin etme. [*ing.* Rating; *Fr.* Estimation, évaluation].

~ denetimi, *ikt.* Bir ülkede bulunan kredi kaynaklarının kullanılışı hakkında hükümet tarafından alınan tedbirlerin tümü. [*ing.* Credit control; *Fr.* Contrôle sur le crédit].

~ dosyası, *ikt.* Müsterilerin kredi talebi, kredi istihbaratı ve banka tarafından tahsis edilen kredi miktarını ve bu muamelelere ait kayıtları taşıyan özel dosya. [*ing.* Credit file].

~ fonsiye, *ikt.* Fransa'da emlâk üzerine uzun vadeli kredi veren banka. [*ing.* Loan bank, land bank; *Fr.* Crédit foncier].

~ hacminin denetimi, *ikt.* Kredi toplam tutarının ekonomiye yararlı olacak bir biçimde sınırlandırılmasının denetimi.

~ haddi, *ikt.* Bankanın verebileceği kredi miktarı, limiti. [*ing.* Credit line; *Fr.* Limite de crédit].

~ ile satış, *ikt.* ◘ **Kredili satış.**

~ kartı, Günlük satın almalarda, nakit para ve çok kullanılmasını azaltmayı amaç edinen ödeme şekli. [*ing.* Credit card; *Fr.* Carte de crédit].

~ kiralama, *mal.* Bir kurumun *(veya hattâ inşaatın)* ihtiyaç duyduğu malzemeyi satın alarak bunları ona normal amortisman süresince kiralayan bir finansman teşkilâtının yaptığı orta *(bazen uzun)* vâdeli finansman işlemi. *(Leasing /icar/ adıyle de tanımlanan bu yöntem, alelâde hizmet kiralaması olan renting'den farklıdır).* [*ing.* Credit-bail; *Fr.* Crédit-bail].

~ kontrolu, *ikt.* Bir memlekette müesses kredi menabiinin sureti istimali hakkında hükümet tarafından alınan tedbirlerin hepsi. [*ing.* Credit control; *Fr.* Contrôle de crédit].

~ kooperatifleri, *ikt.* ◘ **Kooperatif.**

~ limiti, *ikt.* ◘ **Kredi haddi.**

~ muhtırası, *ikt.* Satıcının alıcıya gönderdiği ve tenzilât yapıldığını bildiren mektup. [*ing.* Credit memorandum].

~ piyasası, *işletm.* Kredi sağlayan piyasa; eğer bu piyasa kısa vadeli olursa *para piyasası* adını alır. ◘ **Para piyasası;** orta ve uzun vadeli kredi sağlayan piyasaya ise *sermaye piyasası* denir. ◘ **SERMAYE piyasası.** [*ing.* Credit market;*Fr.* Marché de crédit].

~ siyaseti, *mal.* Ekonomiyi kredinin sistematik olarak yaratılmasına dayandıran sistem. [*ing.* Credit policy; *Fr.* Potitique de credit].

~ üzerine çekilen poliçe, *ikt.* Borçlu tarafından sağlanan kredi miktarı üzerine çekilen poliçe. [*ing.* Credit bill; *Fr.* Effet de crédit].

~ vesaiki, *ikt.* Paradan gayri krediyi temsil eden senet ve kâğıtlar. [*ing.* Credit instruments].

krednerit, i. *Fr. crednérite. min.* Formülü $CuMn_2O_4$ olan doğal manganez ve bakır oksid. [*ing.* Crednerite].

kredül, i. *Fr. crédule.* Bön, çabuk inanır.

kreqmontit,-ti, i. *Fr. craigmontite* < Yer adı *Craigmon'*dan */Ontario/ min.* Nefelinli siyenit'in lökokrat türü; nefelin miktarı oligoklaz'dan fazladır. [*ing.* Craigmontite].

kregtonit,-ti, i. *Fr. craigtonite. min.* Saf olmayan doğal demir, alüminyum ve manganez oksitler karışımı. [*ing.* Craigtonite].

kreitonit,-ti, i. *Fr. creittonite. min.* Gahnit'e benzeyen doğal alüminat. *(DEMİRLİ GAHNIT de denilir).* [*ing.* Creittonite].

krem, i. *Fr. crème.* § ❶ *ecz.* ve *kozmetik.* Cilde yumusaklık vermek veya güneş, yağmur v.b. dış etkenlerden cildi korumak için sürülen merhem kıvamında müstahzar: *Güneş kremi.* [*ing.* Face cream, hand cream; *Fr.* Crème]. § ❷ s. Uçuk bej rengi, açık saman rengi: *Krem rengi çorap.* [*ing.* Cream-coloured].

~ rengi, ◘ **Krem².**

krema /kre:ma/, i. *It. crema.* § ❶ *gıda sny.* Sütü santrifüj makinesinden geçirerek elde edilen ve icinde çok miktarda *(yüzde 20 ilâ 50)* yağlı madde bulunan ürün. [*ing.* Cream; *Fr.* Crème]. § ❷ *mutf.* Genellikle süt, yumurta ve şekerle yapılan tatlı: *Vanilyalı krema.* [*ing.* Cream *(of milk etc); Fr.* Crème]. § ❸ Kevgirden geçmis, krema veya sütle koyulastırılmış püre halinde çorba: *Yulaf, kuşkonmaz, kereviz, tavuk kreması.* [*ing.* Cream soup; *Fr.* Crème].⊙ **bademli ~,** *mutf.* ◘ **Bademli.**

~ makinesi, *sny.* Sütün bileşimindeki yağlı maddeleri kaymak halinde yoğunlastıran cihaz. [*ing.* (Cream) separator, creamer; *Fr.* Ecrémeuse].

☆ *Eşanl.* **kaymak makinesi.**

kremaj, i. *Fr. crémage. dok.* Dokumadan önce ipliklere uygulanan beyazlatma işlemi. [*ing.* Creaming].

kremalı, s. Kreması olan: *Kremalı pasta.* [*ing.* Creamy; *Fr.* Crémeux,-euse].

kremaster, i. *Yun. anat.* Erbezi torbalarına ait kas. *(Erkekte kremaster, kalça kemeri çatı kemiği çıkıntısı ve kasık kirişinden doğarak erbezlerini saran telsel kılıf tabakasında son*

bulur. Kasılması erbezinin karın boşluğuna girip çıkmasını sağlar). [*Osm.* Adale-i muallika-i husye; *Lat. Musculus cremaster; ing.* Creamaster; *Fr.* Cremaster].

~ **refleks,** *tıp.* Uyluğun iç yüzündeki derinin uyarılması ile testislerin yukarıya çekilmesi.

kremastik, s. *Fr. chrémastique* < *Yun. khrema,-atos,* zenginlik. § ❶ Zenginliklerin üretimine ilişkin olan. [*ing.* Cremastic].§ ❷ i. XIX. yüzyılın bazı yazarları tarafından malların ve zenginliklerin üretimini inceleyen bir dal olarak ele alınan iktisada verilen ad. [*ing.* Cremastic].

krematoryum /krematɔ:yum/, i. *L. crematorium.* Ölülerin yakıldığı yer. [*ing.* Crematorium; *Fr.* Crématorium].

kremayer, i. *Fr. crémaillère* < *Lat. cramaculus* > *Yun. kremaster,* çengel. *demir.* Bazı demiryollarında, hattı meydana getiren iki rayın ortasına yerleştirilen ve lokomotifteki pinyon dişlinin kavradığı dişleri bulunan ek ray. [*ing.* Rack]. ◘ *ŞEKİL: 170.*— **DİŞLİLER.**

~ **dişlisi,** § ❶ *mek.* Bir dönme hareketini veya dişli çarkla kavranan düz dişli elemanı. [*ing.* Toothed rack or arc; rack-bar; *Fr.* Crémaillere]. § ❷ *saatç.* Bir çalar saat mekanizmasında bulunan bir çeşit dişli çark. [*ing.* Rack-gearing; *Fr.* Crémaillère].

kremersit,-ti, i. *Fr. krémersite. (Alm. kimyacısı P. Kremers'in adından). min.* Hidratlı doğal amonyum potasyum ve demir klorür. *(Kremersit, Vezüv yanardağının lavlarında, kırmızı renkli, düzgün sekizgen billürlar halinde bulunur.* [*ing.* Kremersite].

kremlemek(-i), f. Krem sürmek, kremle kaplamak.

kremnitz, i. Macaristan'ın altın dukası. [*ing.* ve *Fr.* Kremnitz].

krenat, s. *Lat. crenatus. bot.* ◘ **Oymalı**

krennerit,-ti, i. *Fr. krennérite. (Macar mineraloğu Jozsef Krenner'in /1839-1920/ adından). min.* Doğal altın ve gümüş tellürür. *(Bu mineral, prizma biçimi yivli billürlar halinde Transilvanya'da bulunur).* [*ing.* Krennerite].

krenobiyoloji, i. *Fr. crénobiologie.* Canlı organizmaların kaynaklarda bilimsel olarak incelenmesi. [*ing.* Crenobiology].

kreodont'lar, ç. i. *Fr. créodontes.* Alt Tersiyer'de pek yaygın olan ve arkaik karakterli etçil memeliler alttakımını anlatmak için amerikalı paleontoloji bilgini *Cope* tarafından uydurulmuş ad. *(Bunlarda diş düzeni henüz pek az özelleşmiştir, bu yüzden kreodont'lar tam etçil sayılamaz. Çok sayıdaki cinsleri arasında en iyi bilinenleri şunlardır: arctocy on, hyaenodon, pterodon, proviverra, andrewsarchus v.b. Hepsi eyosen ve oligosen tabakalarında bulunur).* [*ing.* Creodontes].

kreogenez, i. *Fr. créogénie* veya *creogenese. biy.* Kas telinin oluşumunu sağlayan şartların tümü. [*ing.* Creogenesis].

kreol, i. ve s. *Fr. créole* < *Isp. criollo.* § ❶ En eski avrupa sömürgelerinde *(Antiller, Reunion, Bourbon adası vb.)* doğma, beyaz ırka mensup insan. *(Ayrıca, Antiller'de doğma zenci ile Afrika'dan gelme zenciyi ayırt etmek için de kullanıldı).* [*ing.* Creole]. § ❷ *dilb.* Picin tipinde bir ağızdan türeyen ve bir topluluğun tek dili haline gelen dil. [*ing.* Creole]. § ❸ *(Özel olarak)* Antiller, Guyana, Louisiana ve Maskarene'lerde *Maurice, Reunion)* konuşulan yerli dilleri bütünü. [*ing.* Creole].

kreozol, i. *Fr. créosol. kim.* Homopirokates'in in $CH_3—C_6H_3(OH)(OCH_3)$ formülündeki metli oksid eteri; 221° C'ta kaynar ve gürgen kreozotu'ndan çıkarılır. [*ing.* Creosol].

kreozot,-tu, i. *Fr. créosote* < *Yun. kreas,* et + *sozein, koruma.* Kayın ağacı katranından çıkarılan renksiz, sert kokulu ve dağlayıcı bir sıvı olup hekimlikte kullanılır. [*ing.* Creosote].

kreozotlama, i. Odun ve keresteleri, çürümemesi için kreozot banyosuna yatırma veya içlerine şırınga ile kreozot verme. [*ing.* Creosoting; *Fr.* Créosotage].

kreozotiamak, f. Çürümesini önlemek için odunların içine şırınga ile kreozot vermek. [*ing.* To Creosote; *Fr.* Créosoter].

krep, i. *Fr. crêpe.* § ❶ *dok.* «*Krep ipliği*» denilen çok bükümlü, iplikle dokunan ve kendine özgü kıvrımlı bir görünüşü olan kumaş. [*ing.* Crepe; *Fr.* Crêpe, crêpage]. § ❷ Kumaşa kıvrımlar veren bir çeşit apre. § ❸ *kauçuk.* Sarımsı beyaz renkte ham kauçuk; lateks pıhtısının sıcak havada kurutulmasından elde edilir. *(Aşınmaya çok dayanıklı ayakkabı tabanlarının yapımında veya saydam, beyaz kauçuk eşyaların imalinde kullanılan kükürtlü kauçuk karışımlarının hazırlanmasında işe yarar).* ◉ **marmelatlı** ~, *mutf.* Üzerine ve aralarına marmelat konan krep. ◉ **pudra şekeri** ~, *mutf.* Turta kalıbında, fırında pişirilen vişneli hamur tatlısı.

~ **döşin,** *dok.* Çin krepi. [*Fr.* Crêpe de Chine].

~ **ipliği,** *dok.* Tek veya çift kat halinde normalden daha fazla büküm verilmiş iplik. *(Büküm sayısı metrede 4 000'e kadar çıkabilir. Krep ipliği, özellikle krep kumaşların dokunmasında kullanılır).* [*Fr.* Fils crêpe].

~ **kâğıdı,** ◘ **Kâğıt.**

krepe, i. *Fr. crêpe.* Ucu kıvrılmış ve bükülmüş saçlar. [*ing.* Switch of hair].

~ **ya yapmak,** Saçları, kabarık durmasını sağlayacak biçimde tersine taramak veya fırçalamak. [*ing.* To frizz, to crimp, to crape; *Fr.* Crêper].

krepis, i. *Yun.* > *Lat. crepida.* § ❶ Eski Yunanlıların millî ayakkabısı. [*ing.* Crepis; *Fr.* Crépide]. § ❷ *ark.* ve *mim.* Yunan tapınaklarının üzerinde yükseldiği kaide kısmına verilen ad. *(Bazı tümülüsleri çevreleyen taştan kaide kısmına da aynı ad verilir).* [*ing.* Crepida].

krepitasyon, i. *tıp.* İki sert yüzün birbirine sürtünmesinden çıkan ses, akciğerlerde taş rallerde veya derialtı amfizeminde basmakla duyulan ses. [*ing.* Crepitation; *Fr.* Crepitation].

kreplemek(-i), f. § ❶ *dok.* Kumaşları, özel baskı silindirlerinden geçirerek, bürümcük haline sokmak. [*ing.* To crisp, to crimp; *Fr.* Crêper, donner le crêpe]. § ❷ Kıvrımlaştırmak. [*ing.* To frizz, to crimp, to crape; *Fr.* Crêper, onduler]. § ❸ Kaba kılları suda kaynatarak kıvırmak.

kreplin, i. *Fr. crêpeline.* Çok ince ve hafif ipek kumaş. *(Kadın şapka ve elbisesi süslemelerinde kullanılır).*

krepon, i. *Fr. crépon.* § ❶ *dok.* Özel makinelerde gofrelenen, çözgü yönünde düzensiz dalgalanmaları olan yün, pamuk veya ipek kumaş. [*ing.* Crépon]. § ❷ Kadınların saç altına koydukları küçük, yapma saç paketi. [*ing.* Hair-pad, hair-frame].

~ **kâğıdı,** ◘ **Kâğıt.**

krestmoreit,-ti, i. *Fr. crestmoréite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum silikat. [*ing.* Crestmoreite].

krestomati, i. *Fr. chrestomathie.* Öğretimle ilgili nesir veya manzum seçme parçalar derlemesi. [*ing.* Chrestomathy].

kreş, i. *Fr. creche.* § ❶ *eğt.* Kucak çocuklarının gündüzleri bakılmak üzere götürülüp bırakıldıkları çocuk yuvası. [*ing.* Public nursery of infants, daynursery]. ☆ *Eşanl.* **çocuk bakım yurdu.** § ❷ *bayınd.* Su içinde atılan temel veya kurulan yapıları sızıntılara karşı korumak üzere temel altından daha aşağı düzeye inen iki sıra temel sereni arasındaki duvar örgüsü.

kreşendo, i. *It. müz.* Ses perdesini arttırarak: *Horultu yavaş yavaş bir kreşendo ile o kadar büyüdü ki.* [*ing.* ve *Fr.* Crescendo].

kreten, i.ve s. *Fr. crétin,-ine, tıp.* ve *psik.* Doğuştan tiroidin az çalışmasından ileri gelen fizik ve dimağî gerilik hali. Başı kocaman, yüzü ablak, boynu kısa ve kalın, vücudu rasitizmalı, duyguları sönük olan bir hasta tipi. [*ing.* Cretin].

kretenizm, i. *Fr. crétinisme. petol.* ve *psik.* Toriyod bezinin çıkarılması veya kana yeteri kadar iyod vermemesi sonucu meydana gelen bir hastalık durumu. Bazı hallerde doğuştan olan bir hastalık olup erken yaşlarda ortaya çıkar ve öldürücüdür. Zekânın ve duygulanma yetisinin hemen hiç bulunmaması *(aşırı geri zekâlılık),* vücut gelişmesinde özellikle cinsel organların gelişmesinde duraklama *(cücelik),* kılsızlık *(baş hariç),* deride buruşukluk ve ihtiyarlık hali şeklinde belirir. [*ing.* Cretinism; *Fr.* Crétinisme].

kretinoyid, s. *Fr. crétinoïde.* Kretenliğe yakın, beden ve zihin çöküntüsü az belirgin olan ve kretenliğe benzeyen bir duruma denir. [*ing.* Cretinoid].

kreton, i. *Fr. crétonne (Normandiya'da Creton şehrinin adından).* Bir çeşit beyaz keten patiska veya basma. [*ing.* Creton].

krezil, i. *Fr. crésyl. kim.* Formülü $CH_3—C_6H_4—$ olan tek değerli kök; krezol'den hidroksil giderilmesiyle elde edilir. *(Üç izomer kökü vardır; orta, meta, para).* [*ing.* Cresyl].

~ **ile muamele,** Suda eritilmiş bir krezil eriyiği ile yaraların tedavi edilmesi veya ahır, ağıl, tavla, tavukhane, boranhane v.b. gibi yerleri, aynı eriyiklerin *(% de 3-5 oranında)* püskürülmesine denir. [*ing.* Disinfecting with cresyl; *Fr.* Crésylage].

krezilat,-tı, i. *Fr. crésylate.* Trinitrometakrezol tuzlarına verilen ad. [*ing.* Cresylate].

krezilen, i. *Fr. crésylène. kim.* Formülü $CH_3-C_6H_3$ olan iki değerli kök. Formülü $CH_3-C_6H_3(NH_2)_2$ 1-2-4 olan *diamin-metakrezilen,* dinitrotoluen'in demir ve hidroklorik asidle indirgenmesinden türer. 99° C'ta eriyen, 280° C'ta kaynayan bir bazdır, birçok boyar maddenin hazırlanmasında kullanılır. [*ing.* Cresylene].

☆ *Eşanl.* **diamin tolüilen.**

krezilit,-ti, i. *Fr. crésylite.* Patlayıcı madde olarak kullanıldığında trinitromatakrezol'a verilen ad. [*ing.* Cresylite].

krezol, i. *Fr. crésol kim.* Tolüenden türeyen üç fenol izomerinden herhangi biri. [*ing.* Cresol].

☆ *Eşanl.* **krezilol, metilfenol.**

krezorselik, s. *Fr. crésorcellique. kim.* Iki sülfonlu ortotolüik asid türevinin yakıcı potasyum hidroksidle eritilmesinden elde edilen bir asid için kullanılır. [*ing.* Cresorcellic].

☆ *Eşanl.* **karboksilik krezorsin.**

krezorsin, i. *Fr.crésorcine. kim.* Formülü $CH_3-C_6H_3(OH)_2$ olan difenol, orsin'in izomeridir; 104° C'ta erir. 269° C'ta kaynar. [*ing.* Cresorcine].

☆ *Eşanl.* **dihidroksitoluen, 1-2-4.**

krible, i. *Fr. criblé. Elekten geçirilmiş* maden kömürü. [*ing.* Screened].

kriegspiel, i. *Alm. krieg,* savaş+*psiel,* oyun. *ask.* Taktik veya stratejik bir göreve göre ve birlikleri temsilî işaretlerle gösterere harita ve kum sandığı üzerinde yapılan etüt veya eğitim. [*ing.* ve *Fr.* Kriegspiel].

kriket,-ti, i. *Ing. cricket.* On birer kişilik iki takım arasında, küçük ve ağır bir topu sopalarla çelerek kaleye sokmak amacıyle oynanan bir İngiliz spor oyunu. [*Fr.* Cricket]. ◘ *ŞEKİL: 562.*— ◘ **TOP OYUNLARI II.**

krik.krak, i. *Fr. cric crac.* Uzun çubuk şeklinde yapılmış gevrek bir peksimet çeşidi.

kriko /kri:ko/, i. *It. crioco.* Ağır bir şeyi *(tekerleği değiştirilecek bir otomobili)* biraz kaldırmak için kolu işletilerek kullanılan âlet. [*ing.* Jack, lifting jack; *Fr.* Cric]. ◘ *ŞEKİL: 423.*— ◘ **OTOMOBİL KAROSERİNİN YAPISI;** ◘ *ŞEKİL: 427.*— ◘ **OTOMOBİL TAMİR ALET VE TAKIMLARI;** ◉ **tekerlekli** ~, Garajlarda taşıtlara manevra yaptırmak için kullanılan ve tekerlekleri olan kriko; ◉ **yivli** ~, Vida dişi gibi yivleri olan ve bir kutu içine yerleştirilmiş bulunan uzun bir çubuğun bir sapla çevrilerek yukarı kaldırılması suretiyle ağır şeyleri kaldıran diğer bir çeşit kriko. [*ing.* Jack; *Fr.* Verin].

krikoid, s. ve i. *Fr. cricoïde.* § ❶ Halka gibi, halkamsı *(kıkırdak).* [*Osm.* Halkavi *ing.* Cricoid]; § ❷ *anat.* Halkamsı kı-

kırdak. [*Osm.* Gudruf-u halkavî; *Lat. Cartilago cricoidea; ing.* Cricoid (cartilage); *Fr.* Cricoïde].
☆ *Eşanl.* **yüzük (halka) kıkırdak.**

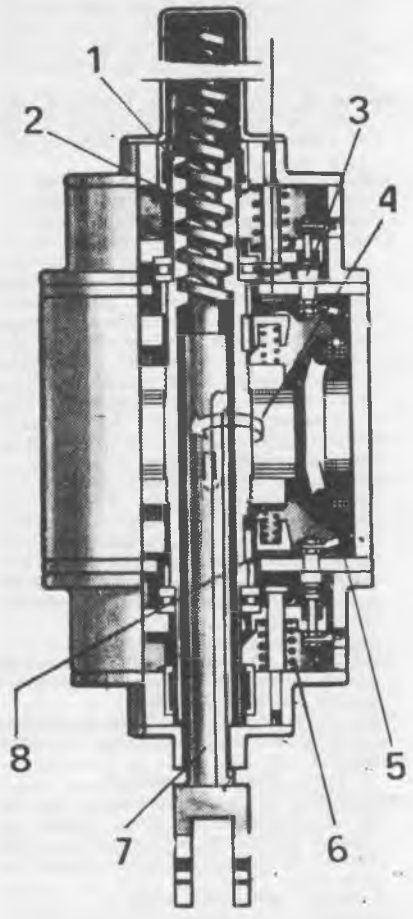

ŞEKİL: **ELEKTRİKLİ KRİKO. 1.** Endüviyle bağlantılı somun. **2.** Vida. **3.** Geri dönüşe engel olan fren *(arka)* mesafe kontağı. **4.** Endüvi. **5.** İndükleyici. **6.** Güç sınırlayıcı yaylar. **7.** Kanallı çubuk. **8.** Geri dönüşe engel olan fren *(ön).*

kriktonit,-ti, i. *Fr. crichtonite. min.* Titanyumlu doğal demir; romboedrik iğneler şeklinde billûrlaşan bir ilmenit çeşidi. [*ing.* Crichtonite].

kriminal, i. *Fr. criminel,-elle.* Ağır suç *(cinayet)* la ilgili. [*Osm.* Cinaî; *Lat. Criminalis; ing.* Criminal].
~ **pedagoji,** *psik.* ve *eğt.* Suçlu çocuk ve gençlerin eğitim veya rehabilitasyonu ile ilgili sorunları sistematik bir şekilde inceleyen br pedagoji kolu kriminal pedagoji geniş ölçüde, kriminal psikoloji ve kriminal sosyolojiye dayanır.

kriminalist,-ti, i. *Fr. criminaliste. huk.* Cinayetleri inceleyen, cinayetler üzerine yazı yazan kimse, cinayet âlimi. [*ing.* Criminalist].
☆ *Eşanl.* **kıya bilgini.**

kriminalistik, i. *Fr. criminalistique.* Ceza hukukuna eklenen ve amacı, kanunun suçu önleme organizmaları tarafından uygulanmasına imkân sağlamak veya kolaylaştırmak olan tekniklerin tümü. *(antropometri, adlî tıp, adalet psikolojisi, bilimsel zabıta v.b.).* [*ing.* Criminalistic].

kriminolog, i. *Fr. criminologue.* Kriminoloji bilimi ile uğraşan kimse. [*ing.* Criminologist].

kriminoloji, i. *Fr. criminologie. Yun. krima,* ağır suç, kıya + *logos,* bilim. *huk.* ve *sosy.* Cinayetlerin nedenini araştıran bilim. Deneysel yöntem ve suçlunun kişiliğini, inceleme, yorumlama ile suç olayının doğal ve işleyişini, sosyolojik ve biyolojik faktörlerini araştıran bilim. [*ing.* Criminology].
☆ *Eşanl.* **kıyabilim, suçlar bilgisi.**

kriminolojik, s. *Fr. criminologique.* Kriminolojiyle ilgili olan. [*ing.* Criminological].
☆ *Eşanl.* **kıyabilimsel.**

krinit,-ti, i. Tungstenli hızlı takım çeliği; ergitme yoluyle bir kesici âletin keskin kısmına kaplanır. [*ing.* ve *Fr.* Crinite]. ◘ **Krinitleme.**

krinitleme, i. Adi çelikten bir kesici takımın üzerine, hızlı takım çeliğiyle kaplama. *(Kesici takımın bütününü hızlı takım çeliğinden yapmak pahalı olacağı için, «krinit» alaşımı, oksiasetilen hamlacı veya elektrik arkıyle eritilerek kesici kenarın üzerine kaplanabilir.* [*ing.* Criniting; *Fr.* Crinitage].

krinolin, i. *Fr. crinoline.* § ❶ Özellikle kadın elbiselerinde kullanılan perçem kumaş. [*ing.* Crinoline]; § ❷ Ortaçağda, çelik lamalarla veya balinalarla yapılmış bir çerçeve üzerinde dikilen bol ve geniş kadın eteklığı. [*ing.* Crinoline].

kript, i. *Fr. crypte. anat.* Çukurcuk veya folikül. [*ing.* Crypt].

kriptestezi, i. *Fr. cryptesthésie. tıp.* Mahiyeti iyice bilinmeyen bir duyarlık. *(Bazı kişilerin /medyumları/, bilinen duyu yollarından başka yollarla, dış âlemi sezme yeteneğini ifade etmek üzere Charles Richet tarafından öne sürülen terim).* [*Ing.* Cryptesthesia]. ◘ **Metapsişik.**

kriptidin, i. *Fr. cryptidine. kim.* Formülü $C_{11}H_{11}N$ olan kinolein homoloğu; kömür katranından çıkarılır. [*ing.* Cryptidine].

kriptik, i. *Fr. cryptique. anat.* Kripte ait. [*Ing.* Cryptic].

kripto, i. *Yun. kryptos,* saklı. *siy.* (a) Siyasî inancını gizleyen kimse; (b) Komünist olduğunu saklayarak siyasî faaliyette bulunan kimse. [*ing.* ve *Fr.* Crypto].
~ **açmak,** *ask.* Haberin kalıptan çıkarılışında kullanılan rakam veya özel isaret bilinmeksizin gizli yazı ile yazılmış bir sifrenin açık anlamını bulmak. *(Usulün bilinmesi sayesinde haberin kalıptan çıkarılması suretiyle yapılan işleme şifre açmak denir ve bu kripto açmaktan farklıdır).*
~ **calvinci,** *din.* Calvincilikle suçlanan Luther'ci ilâhiyatcılara verilen ad. [*ing.* Cryptocalvinist; *Fr.* Cryptocalviniste].

kriptoftalmi, i. *Fr. cryptophtalmie. Teratoloji* ve *oftalmoloji.* Gözkapaklarının deliksiz basit birer kese halinde oluşması. *(Bu kusur doğustandır).* [*ing.* Cryptophthalmia].

kriptogam, i. *Fr. cryptogame* < *Yun. kryptos,* gizli + *gamos,* evlenme. *biy.* Çiçeksiz *bitki.* [*ing.* Cryptogamous].

kriptogamlar, ç. i. bot. Üreme organları gizli olan bitkiler sınıfı. Bununla beraber bu sınıflandırmanın fazla bir önemi yoktur. Mantarlar, yosunlar, Kebediyeler ve Eğreltiler Kriptogamlar grupuna dahildirler. Bunları *Tallophyta-Bryophyta ve Pteridophyta* diye üç kola ayırıyorlar. *Tallophyta*'lara Küçük algılar, mantarlar, büyük alglar ve adi yosunlar; *Bryophyta*'lara *Hepatica* ve *Musci*'ler; *Pteridophyta*'lara da Eğreltiotları, Atkuyrukları ve Kibritgiller dahil bulunmaktadırlar. [*Lat.* ve *ing. Cryptogamae; Fr* Cryptogames]; ☆ *Eşanl.* **Çiçeksiz bitkiler;** ◉ **borulu** ~, *bot.* Bu bölümdeki bitkilerde, kök ve gövde ve bu organlarda floem ve ksilemden yapılmış olan ve belli bir sekilde dizilmis bulunan iletim demetleri vardır. Genellikle nemli ve gölgeli yerlerde yetisirler. Başlıca tropik ve subtropik bölgelerde yer almışlardır. [*Lat. ve Ing.* Pteridophyta; *Fr.* Pteridophytes].

kriptogenetik, s. *Fr. cryptogénétique. tıp.* Tabiatı ve sebebi bilinmeyen hastalıklara verilen sıfat. [*ing.* Cryptogenetics].

kriptograf, i. *Fr. cryptographe.* § ❶ Kriptografi ile uğraşan kisi. [*ing.* Cryptographer].
☆ *Eşanl.* **Kriptolog;** § ❷ Şifreleyen ve şifre çözen makine tiplerinden biri. [*Ing.* Cryptograph].

kriptografi, i. *Fr. cryptographie.* § ❶ Şifreleme veya sifre çözmeye yarayan teknikler bütünü. [*Ing.* Cryptography]; § ❷ Bu teknikleri uygulama sanatı. [*ing.* Cryptography].

kriptogram, i. *Fr. cryptogramme.* Şifreli yazıyle yazılmış metin: *Bir kriptogramı çözmek.* [*ing.* Cryptogram].

kriptohalit,-ti, i. *Fr. cryptohalite.* Doğal amonyum flüorosilikat. [*ing.* Cryptohalite].

kriptokok, i. *Fr. cryptocoque. vet. Blastomycetes* takımından çesitli mantarlara verilen ad; bunlardan biri olan *Rivolta Kriptokoku* veteriner hekimlikte büyük önem tasır, çünkü at ve katırda salgın lenfanjite sebep olur. [*ing.* Cryptococcus].

kriptolamak (-i) f. Açık seçik bir metni kriptografi kurallarına göre değiştirmek. [*ing.* To Cryptograph; *Fr.* Cryptographier].

kriptolit,-ti, i. *Fr. cryptolite. min.* Bazı apatitlerde mikroskopik iğnecikler halinde bulunan monazit. [*Ing.* Cryptolite].

kriptolog, i. *Fr. cryptologue.* Kriptoloji uzmanı. [*ing.* Cryptologist].
Eşanl. **kriptograf.**

kriptoloji, i. *Fr. cryptologie.* Gizli yazılar, sifreli belgeler bilimi veya incelemesi. [*Ing.* Cryptology].

kriptolösemi, i. *Fr. cryptoleucemie. Kanb.* Kan formülü normal olduğu halde, miyelogramla, lenf düğümü veya dalak ponksiyonu ile ortaya çıkarılan gizli lösemi. [*ing.* Cryptoleucemia].

kriptomenore ☆ i. *Fr. cryptomenorrhée. tıp. (kadın-doğum)* Gizli aybası kanaması; kan dışarıya akmadığı için kanama yok sanılır. [*ing.* Cryptomenorrhea].

kriptometalin, s. *Fr. cryptometallin,-ine.* Dış tan hiç belirti olmadığı halde bilesiminde maden bulunan. [*ing.* Cryptometalline].

kriptomnezi, i. *Fr. cryptomnesie. tıp* ve *psik.* Görülmüs veya işitilmis olan bir seyin, saklı veya örtük şekilde zihinde kalması; bu saklı kalan husus ancak histeri veya derin uyku gibi bazı anormal haller sırasında yeniden meydana çıkar. *(Vaktiyle kehanete veya telepatiye atfedilen bir çok durum, kriptomnezi olaylarına bağlıdır).* [*ing.* Cryptomnesia].

kripton, i. *Fr. krypton* < *Yun. kryptos,* gizli. Atmosferde bulunan som gaz; 1898'de Ramsay ve Travers tarafından bulunmustur. [*ing.* Krypton].

kriptoportik, i. *Fr. cryptoportique. min.* (a) Romalılarda, kötü havalar için gezi yeri, yaya geçidi veya çoğu zaman forumla bağlantılı dükkânlar olarak kullanılan kemerli galeri. Dehlizden farklı olarak, gün ışığını iki yanından veya vitraylı tavanından alan kriptoportiklerin Bavay ve Arles'da çok güzel örnekleri vardır: (b) Mağara veya nymphaion'un girişi; (c) Bir kiliseye açılan yanları kapalı dış dehliz. [*ing.* Cryptoportic].

kriptorkid, i. *Fr. cryptorchide. tıp.* Erbezleri erbezi torbasına inmemiş olan birey. [*ing.* Cryptorchid]. ◘ **Ektopi.**

kriptorkidi, i. *Fr. cryptorchidie. tıp.* Erbezleri gizli olan bireyin patolojik durumu; Testislerin torbalara kadar inemeyip yolda takılıp kalması. *(Tek parmaklılarda, domuzda ve koyunda nispeten sık görülen kriptorkidi, yani erbezi ektopisi, özellikle atta çok önemlidir. Erbezi, karında veya kasık kanalında bulunabilir. Erbezi torbasında bir tek erbezi varsa basit kriptorkidi (monorkidi), her ikisi iniş yolunun içindeyse asıl kriptorkidi adı verilir. Her iki erbezi birden torbaya inmemiş olan atlar kısırdır. Kriptorkit (veya monorkit) atlar huysuzdur, güç zaptedilir; bunlarda döl verme içgüdüsü çok gelişmiştir; diğer at veya kısraklarda bir arada sürülmeleri tehlikelidir; çoğu zaman bir kaza yapar. Kriptorkit bir atı iğdiş etmek nazik bir işlemdir; çünkü erbezlerini kasık yollarında*

arayıp bulmak gerekir). [*ing.* Cryptorchism].

kriptos, kryptos, i. Kutsal hatıraların saklanması için koro yerinin altında kurulan yeraltı kilisesi. [*ing.* Crypt; *Fr.* Crypte].

kriptozig, s. *Fr. cryptozyge, antr.* Çok çıkıntılı olan elmacık kemerine, daha genel anlamda bu özelliği gösteren insana denir. *(Kavaklarda durum böyledir).* [*ing.* Cryptozygous].

krismatin, i. *Fr. chrismatine* < *Yun. khrisma,* merhem. *min.* Kırmızımsı kumtaşları içinde küçük kümeler halinde bulunan fosil mum; Prisya Saksonyası'nda Halle çevresinde rastlanır. [*ing.* Chrismatine].

krisografi, i. *Fr. chrysographie. matb.* Yaldızlı harflerle yazılan yazı. Bu yazı Eskiçağ ve Ortaçağ lüks kitapların yazılmasında kullanıldı. En güzel örneklerine bizans ve karolenj el yazmalarında rastlanır. *(Charlemagne için Godescalcus'un yazdığı âyin kitabı, Kel Charles'in mezmurları).* İtalya, Almanya ve İngiltere'de X. ve XI. yüzyılda yazılmış altın yaldızlı belgelere rastlanır. [*ing.* Chrysography].

krispit,-ti, i. *Fr. crispite* < *Lat. crispus,* kıvrımlı. *min.* Rütil çesidi. [*ing.* Crispite; *Fr.* Sagenite].

Eşanl. **sagenit.**

krista, i. *Lat. crista, anat.* ◘ İbik.

kristal,-li, i. *Fr. cristal* < *Yun. krystallos; Lat. crystallus.* § ❶ Üç kısım silis, iki kısım kursun oksid ve bir kısım potasyum hidroksidden meydana gelen cam, *(Saydamlığı ve parlaklığı sebebiyle değerli oyma ve yontma cam eşya yapımında kullanılır).* [*ing.* Crystal]. § ❷ Kristal görünümünde olan şey. § ❸ *balıkç.* Tatlı suda balık avlamak için kullanılan özel biçimli olta iğnesi. § ❹ *min.* Yapı elemanları *(atomlar, iyonlar, moleküller),* belli bir kurala bağlı olarak, çevrimsel sıralanmış olan katı madde. *(Bu çevrimsellik sonucu, yüzeyler büyük kristallerde gözle görünür durumdadır. Ancak doğal kristallerin çoğu, ideal koşullardaki ortamlarda büyüyemediklerinden mikroskopik büyüklükte kalırlar ve üstelik birbirlerine engel olarak sonuç yüzeyleri tam oluşamazlar).* [*ing.* Crystal; *Fr.* Cristal]. § ❺ *arg.* Kokain. [*ing.* Cocaine]. § ❻ s. Kristalden yapılmış olan: kristal bardak. [*ing.* Made of crystal; *Fr.* Cristal]. ◉ **bohemya ~** i. Potasyum hidroksid, kireç ve silisten oluşan kristal: *Bohemya kristali kupacılıkta kullanılır (Bohemya camı da denir).* [*ing.* Bohemian crystal; *Fr.* Cristal de Bohême, verre de Bohême]. ◉ **kesikli ~,** *min.* Köselerinin her biri bir façetayle sona eren billûr.

~ değişmezleri, *jeol.* Başlangıç noktası ile kristal eksenlerinin, kristal yüzeylerini kestiği nokta arasındaki eksen-parçaları. [*ing.* Parameter; *Fr.* Parametre].

Eşanl. **parametre.**

~ değişmezleri oranı, Belli bir kristalin yüzeyinin kristal eksenleri ile kristal değişmezleri arasındaki oranı. [*ing.* Axial ration, parameter ration; *Fr.* Proportion de parametre].

~ dilinimi, *jeol.* Bir kristalin, belli doğrultularda atomların durumlarıyle ilgili içyapısal nedenlerden ötürü kolay düzlemler boyunca ayrılabilmesi. [*Osm.* Teflik; *ing.* Cleavage; *Fr.* Clivage].

~ diyot, *radyotekn.* ◘ **Diyod.**

~ dizgeleri, *jeol.* Dış bakışım görünümlerinden ortaya çıkarılan 32 bakışım sınıfı. *(Ortak özellikleri toplanarak eksenlerinin durumlarına göre, alt dizgeye ayrılmışlardır: 1. Kübik dizge; 2. Kare prizma dizgesi; 3. Altıgen dizge; 4. Eşkenar dörtgen dizgesi; 5. Bir eğimli dizge; 6. Üç eğimli dizge.* [*Osm.* Mecâmi-i billûriye; *Ing.* Crystal system; *Fr.* Systemes cristallins].

~ eksenleri, *jeol.* Kristal içinde bulunduğu düşünülen, üç boyutlu bir eşlek konsayılar dizgesinin, en ilkel kristal yüzeyleri ile kesilen bölümleri. *(a, b, c, ya da X, Y, Z simgeleriyle gösterilirler).* [*Osm.* Billûr mihverleri; *ing.* Crystal axes; *Fr.* Axes de cristal].

~ elemanları, *jeol.* Kristal eksenleri *(a, b, c)* ve bunlar arasındaki açılar. *(bc: alfa, ac: beta, ab: gamma)* özdes olan mineralin bütün kristalleri için değişmez geometrik sayıları. [*Osm.* Anâsir-i billûriye; *ing.* Crystal elements; *Fr.* Elements de cristal].

~ kâğıdı, ◘ **Kâğıt.**

~ kenarları, *jeol.* Bir kristalin üstündeki iki yüzeyin kesismesiyle olusan kenarlar. [*Osm.* Adlâ-ı mücesseme; *ing.* Edges of crystal; *Fr.* Arêtes de cristal].

~ köşeleri, *jeol.* Bir kristal üstündeki en az üç kenarın kesismesiyle oluşan köseler. [*Osm.* Zevayâ-yı mücesseme; *ing.* Corners of crystal; *Fr.* Sommets de cristal].

~ sınıfları, *jeol.* Kristal dizgelerinin, kristal bakısım derecesine göre ayrılan biçimleri. *(Bütün kristal dizgelerinde 32 noktasal bakışım sınıfı olabilir).* [*ing.* Cyrstal classes; *Fr.* Classes de cristal].

~ suyu, *kim.* Kristallesme sırasında kristallerin yapısına giren su. [*ing.* Crystal water; *Fr.* Eau de cristallisation].

~ şeker, ◘ **Koz şeker.**

~ yüzeyleri, *jeol.* Bir kristalin üzerinde bulunan ve kristali sınırlayan yüzeyler. [*Osm.* Billûr vecheleri; *ing.* Crystal faces; *Fr.* Faces de cristal].

kristalit, i. *Fr. cristalite. plast. mad.* Temel maddesi üreformol olan ve levhalar halinde bulunan plastik madde. [*ing.* Cristalite].

kristalize, s. *Fr. cristallisé,-ée.* § ❶ Kristalleşmiş. [*ing.* Crystallized]. § ❷ Sabitleşmiş.

kristalleşme, i. § ❷ Kristal haline gelme. [*ing.* Crystallization, crystallizing; *Fr.* Cristallisation]. *Eşanl.* **billûrlaşma.** § ❷ *şekerc.* surupta erimiş şekeri, kristal ve yabancı maddelerden arınmış halde elde etmek için yapılan islem. [*ing.* Crystallization; *Fr.* Cristallisation]. ◉ **yeniden ~,** *met.* Belirli oranda sekil değiştirmis ürünlerin ısıtılmasıyle, katı hale gelen maden ve alaşımların yeniden billûrlaşması. [*ing.* Recrystallization; *Fr.* Recristallisation].

~ düzeni, *plast. mad.* Molekül zincirlerinin kendi aralarında, meselâ birbirlerine paralel, olarak ve belirli uzaklıklarda yerlesmesi. [*ing.* Crystallinity; *Fr.* Cristallinité].

~ ile ayrılım, *jeol.* Kristalleşme ya da çekimle bir magmadan, ortak soylu, silikatlı kayaç örneklerinin ve kimi magma maden yataklarının ayrılması olayı. [*ing.* Crystallization differentiation par cristallisation, cristallisation fractionnée].

~ ve çekimle karışık ayrılım, *jeol.* Kristalleşme, çekim, çembersel akıntıların ve gazların ortak etkileriyle ortaya çıkan magmasal ayrılma. [*ing.* Complex gravitational, crystallization differentiation; *Fr.* Differentiation complexe par cristallisation fractionné et gravité].

kristalleşmiş, s, *jeol.* § ❶ Mineral biliminde: Kristal biçiminde bulunan. § ❷ Kayaç, biliminde: Büsbütün veya büyük çoğunluğu oluşmus kristallerden yapılı olan. [*Osm.* Billûrî; *ing.* Crystalline; *Fr.* Cristalin].

~ ak mikalı yaprak kayaç, *jeol.* Şist, mika-kuars oranına ve içinde baska minerallere göre adlandırılan kuarslı ve mikalı kristal. *(Mika çok ise muskovitsist, biotit şist, her ikisi bulunursa, iki mikalı şist,*

KRISTAL SEKILLERI

(Apatit - Beril)

(M e l i n o z)

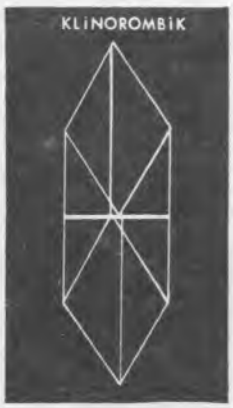

(Krokoyit)

(Grena - Flüorit)

(T o p a z)

(Smithsonit)

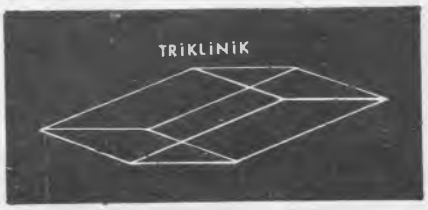

(R o d o n i t)

kuars, büyük çoğunluktaysa, kuarsit şist, granitli muskovitşist, distenli biotitşist gibi). [*ing.* Mica-schist; *Fr.* Micaschiste].

kristalli, s. Kristali olan, içinde kristal bulunan.

~ **bulucu,** ◘ **Detektör.**

~ **detektör,** *radyotekn.* ◘ **Detektör.**

~ **kovuk,** *jeol.* Kayaçların içinde, mineral kristalleriyle doldurulmuş kovuk. [*Osm.* Cevf; *ing.* Geode; *Fr.* Géode].

kristallit,-ti, i. *Fr. cristallite. min.* Püskürük kayalar içinde bulunan mikroskopik madde. *Kristallitler,* cam yapısındaki bir ortamda, billûrlaşma başlangıcında ortaya çıkar. Volkanik kayalar içinde küçük yumrular, inci taneleri veya değnekçikler halinde bulunur. [*ing.* Crystallite].

kristallitli, s. Bileşimindeki kristallit oranı yüksek, camsı kayalar için kullanılır. [*ing.* Chrystallitic; *Fr.* Cristallitique].

kristalofiliyen, s. *Fr. cristallophyllien,-enne.* Mineralleri kat kat sıralanan başkalaşmış kayalara denir: *Gnayslarla mikaşistler kristalofiliyen kayalardır.* [*ing.* Crystallophyllian].

~ **arazi,** *jeol.* Mineralleri tabakalar halinde sıralanmasa bile bu arazinin içinde kalan gnayslar, mikaşistler ve kayalar bütünü. *(Kristalofiliyen arazilerin çoğu yaşlıdır /Prekambriyen/; ama daha genç olanları da vardır).* [*ing.* Crystalophyllian ground; *Fr.* Terrain cristallophyllien, cristallophyllien].

kristalografi, i. *Fr. cristallographie. min.* ◘ **Billûrbilim.**

kristaloid, i. *Fr. cristalloïde. Yun. krystallos,* buz + *eidos,* biçim. *biy.* § ❶ Bir çözelti içinde hayvansal veya bitkisel bir zardan kolayca geçen bir madde. [*Osm.* Şibik billûri; *ing.* Crystalloid]. § ❷ s. ◘ **Billûrsu.**

kristalojeni, i. *Fr. cristallogénie.* Billûr olusumunu inceleyen bilim dalı. [*ing.* Crystallogeny].

kristalometri, i. *Fr. cristallométrie.* Billûrların geometrik şekillerini inceleyen bilim. [*ing.* Crystallometry].

kristalonomi, i. *Fr. cristallonomie.* Billûrların oluşum kanunlarını inceleyen bilim. [*ing.* Crystallonomy].

kristalüri, i. *Fr. cristallurie. patol.* Idrarda kristal bulunması. [*ing.* Crystalluria].

kristiyanit,-ti, i. *Fr. christianite. min.* Zeolit türü. *Kristiyanit bir potasyum ve kalsiyum alüminosilikattır; ortorombik sistemde billûrlaşır ve bazen haç şeklinde iç içe girmiş ikiz billûrlar meydana getirir).* [*ing.* Christianite].

kristobalit,-ti, i. *Fr. cristobalite. (San Crestobal, yer adından) min.* Billûrlaşmış silis SiO_2 türü. Kuvadratik sistemde billûrlaşır. Yoğunluğu 2.34, kırılma indisi 1,49'dur. Billûrları zayıf bir negatif çiftkırılma gösterir. 235° C'ta ısıtıldığı zaman, kuvadratik billûrlar kübik billûrlara dönüşür. Kuvars, 870° C'ın altında kararlı olan bir kristobalit türüdür. Bu sıcaklıkta, tersinir olarak *tiridimit'e* dönüşür; tridimit ise 1 470° C'ta kristobalit haline geldikten sonra 1 710° C'ta erir. Kristobalit, kuvarsın bir eritici katmadan ve bir katalizör kullanmadan ısıtıldığı zaman dönüştüğü maddedir. [*ing.* Cristobalite].

kristofit,-ti, i. *Fr. christophite. min.* Demirli blend çeşidi; Bohemya'da, Breitenbrunn'de bulunur. [*ing.* Christophite].

krişna, i. Hintlilerin bir ilâhı. [*ing.* ve *Fr.* Krichna].

kriter, i. *Fr. critère* < *Yun. kriterion fels.* ◘ **Ölçüt.**

kriteryum, i. *Lat. criterium* < *Yun. kriterion, krinein,* yargılamak. Doğruyu yanlıştan ayırmak, yargılamak, değerlendirmek için başvurulan ilke. [*ing.* Criterion; *Fr.* Critérium]. ☆ *Eşanl.* **ölçü, ölçüt.** ◉ **hizmet ~ u,** *den.* Yolcu vapurlarının kompartımanlarına ayrılmasında uygulanan hesap elemanlarından biri. [*ing.* Service criterion; *Fr.* Critérium de service].

kritik[3], s. *Fr. critique* < *Yun. kritikos.* § ● Sıkışık, sıkıntılı, bunalımlı; birinin kaderini tayin edecek veya önemli bir değişime yolaçacak olan: *Kritik günler yaşıyoruz.* [*ing.* Critical]. § ● *fiz.* Bir olayın gelişmesindeki veya bir cismin özelliğindeki değişimleri belirleyen şartlar için kullanılır. [*ing.* Critical]. § ● *patol.* Bir bunalımla gelmiş olan; bir hastalığın olumlu veya olumsuz biçimde sonuçlanmasına yolaçan. [*ing.* Critical].

~ **altitüd,** *hava.* Standart atmosferde hız tazyikine ihtiyaç göstermeden, belirli bir dönme hızında belirli bir gücün veya belirli bir emme basıncının temin edildiği maksimum yükseklik. [*ing.* Critical altitude; *Fr.* Altitude de rétablissement].

~ **basınç,** *fiz.* ◘ **Basınç.**

~ **devre,** *huk.* Doğumdan geriye doğru 300 gün ile 180 gün arasındaki 121 günlük süre. [*ing.* Emergency period].

~ **günler,** patol. Bir hastalığın seyrinde önemli değişikliklerle kendini gösteren günler. [*ing.* Critical days; *Fr.* Jours critiques].

~ **hızı,** § ● *trm.* (a) Akışın şekil ve etkisinde bazı ana değişiklikler meydana getiren hız; (b) Akan bir sıvı enerjisinin mümkün olan en az değeri kazandığı hız. [*ing.* Critical velocity; *Fr.* Vitesse critique]. § ❷ *hava.* Bir uçağın havada kendini taşıması ve kontrol altında bulundurulabilmesi için sahip olabileceği minimum ileri hız. [*ing.* Critical speed; *Fr.* Vitesse critique]. § ● *mek.* ◘ **Hız.**

~ **hücum açısı,** *hava.* Bir profilin etrafındaki hava akışının anî olarak değiştiği ve buna paralel olarak kaldırma kuvveti ve sürüklemenin aniden değiştiği bir hücum açısı. [*ing.* Critical angle of attack; *Fr.* Angle d'incidence critique].

~ **kaynaşma frekansı,** *psik.* ◘ **Frekans.**

~ **kuplaj,** *radyotekn.* ◘ **Kuplaj.**

~ **kütle,** *fiz.* Atom fisyonunun zincirleme bir reaksiyon şeklinde devam edebilmesi için gerekli olan minimum fizyonabl madde kütlesi. [*ing.* Critical mass; *Fr.* Masse critique].

~ **motorlar,** *hava.* Göz önüne alınan halde, durması uçağın karakteristiklerine en fena etkiyi yapan motorlar. [*ing.* Critical engines; *Fr.* Moteurs les plus defavorables].

~ **nokta,** *hava.* Müracaat sahibi tarafından seçilen ve hızlanıp durma mesafesi ve kalkış yörüngesinin tâyininde kritik motorun durduğu kabul edilen nokta. [*ing.* Critical point; *Fr.* Point critique].

~ **noktalar,** *mat.* Karmaşık değişkeli fonksiyonlar kuramında, yakınındaki bir fonksiyonun tek değerli olmadığı noktalar. *(Kritik noktalar iki türlüdür: cebirsel kritik noktalar ve logaritmik kritik noktalar).* [*ing.* Critical points; *Fr.* Points critiques].

~ **periyod,** *trm.* Mer'a amenajmanında, büyüme başlangıcı ile ihtiyaç fazlası gıda maddelerinin yeniden depolanması başlangıcı arasındaki zaman. [*ing.* Critical period; *Fr.* Période critique].

~ **torna,** *den.* ◘ **Torna.**

~ **üstü,** § ● *fiz.* Sıcaklık ve basıncı, kritik değerlerden daha yüksek olan bir akışkan için kullanılır. [*ing.* Supercritical]. § ● *nükl.* Kritik kütlenin üstünde olan ve fisyona uğrayacak madde kütlesi için kullanılır. [*ing.* Supercritical; *Fr.* Suicritique].

~ **yaş,** *patol.* ◘ **Menopoz.**

~ **yüzeysel akış oranı,** *trm.* Drenaj şebekesindeki kanallarda ekonomik olarak kontrol sağlanabilecek birim zamanındaki azamî yüzeysel akış oranı.

~ **yükseklik,** *hava.* Sonuçlandırılmayan bir yaklaşma veya normal bir yaklaşma sırasında gerekli düşey mânia üstü mesafenin temelinin daha düşük bir irtifada kabil olmayan aerodrom seviyesine göre irtifa. [*ing.* Critical height; *Fr.* Hauteur critique].

kritik[2], i. *Fr. critique.* § ● Edebiyat veya sanat eserini her yönüyle inceleme. ☆ *Eşanl.* **tenkit, eleştiri°.** § ● Münekkit. ☆ *Eşanl.* **eleştirici.** § ● s. Tenkitle ilgili, eleştirmeli: *Edisyon kritik.*

kritisizm, i. *Fr. criticisme.* ◘ **Eleştirimcilik.**

kriviçi, kriviç'ler, ç. öz. i. Doğu'lu islav kabilesi. Toprakları Polotsk ile Smolensk çevresindeydi. Dvina Lost ve Dnieper arasında yerleşmiş bulunan bu kabile, Rusya içlerindeki iskandinav kolonileşme hareketinin başlıca merkezlerinden biri haline geldi. IX. yüzyılın ortalarına doğru Kriviçi'ler Bizans üstüne yürümekte olan Vareg Oleg'e boyun eğdiler. [*ing.* ve *Fr.* Krivitchi, Krivitches].

kriyo-, *Yun. kryos,* soğuk'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Kryo-].

kriyofizik, i. *Fr. cryophysique.* Çok düşük sıcaklıkların incelenmesi ve ölçülmesi. [*ing.* Cryophysical].

kriyofor, i. *Fr. cryophore. fiz.* Suyun kendi buharıyle donmasını sağlayan âlet. [*ing.* Cryophore].

kriyoglobülin, i. *Fr. cryoglobuline.* Soğuğa duyarlık, Raynaud belirtisi, kanama, kangren gibi çeşitli rahatsızlıklara sebep olan ve soğukla çökelen globülin. [*ing.* Cryoglobuline].

kriyohidrat,-tı, i. *Fr. cryohydrate. kim.* Bir tuz çözeltisinin su içinde dondurulmasıyle elde edilen hidrat. [*ing.* Cryohydrate].

kriyojeni, i. *Fr. cryogénie. fiz.* (a) Düşük sıcaklıklar meydana getirme; (b) Maddelerin düşük sıcaklıkta üretilmesi ve kullanılması tekniği; (c) Malzemelerin düşük sıcaklıklardaki özelliklerini inceleme. [*ing.* Cryogenics].

kriyokonit,-ti, i. *Fr. cryoconite. jeol.* Rüzgârın buzul yüzeyine ve özellikle içbuzul üzerine savurduğu ince toz. [*ing.* Cryoconite].

kriyokoter, i. *Fr. cryocautère. tıp.* Kriyoterapi âleti; karbonik karla yapılan kriyoterapide kullanılır. [*ing.* Cryocauter].

kriyolit,-ti, i. *Fr. cryolite. min.* Formülü Na_3AlF_6 olan doğal sodyum ve alüminyum çift flüorürü. *(Grönland adasında kar beyazı kütleler halinde bulunur ve alüminyum metalürjisinde kullanılır).* [*ing.* Cryolite].

kriyolitiyonit,-ti, i. *Fr. cryolithionite. min.* Doğal lityum, sodyum ve alüminyum flüorür; kübik sistemde billûrlasır. [*ing.* Cryolithionite].

kriyolüminesans, i. *Fr. cryoluminescence. fiz.* Bazı maddelerin *(alkol, karbon sülfür),* sıvı hava sıcaklığına kadar soğutulduğu zaman yaydığı gaz ışı. [*ing.* Cryoluminescence].

kriyomagnetizma, i. *Fr. cryomagnétisme. fiz.* Çok düşük sıcaklıklarda görülen magnetik özelliklerin tümü. [*ing.* Cryomagnetism].

kriyometre, i. *Fr. cryomètre. fiz.* Bir eriyiğin donmaya başladığı sıcaklığı ölçen âlet. [*ing.* Cryometer].

kriyometri, i. *Fr. cryométrie. fiz.* Donma sıcaklıklarının ölçümü. [*ing.* Cryometry; *Fr.* Cryoscopie].

☆ *Eşanl.* **kriyoskopi.**

kriyopedoloji, i. *Fr. cryopédologie.* Don etkisiyle oluşmuş toprak şekillerinin incelenmesi. *(Buzul çevresi morfoklimatoloji sisteminin çok küçük şekillerini inceler).* [*ing.* Cryopedology]. ◘ **Don oynaması.**

kriyopedometre, i. *Fr. cryopédomètre.* Thellier ve Cailloux'nun buldukları cihaz; belirli bir yerde donmuş toprağın derinliğini *(veya kalınlığını) ölçmede kullanılır.* [*ing.* Cryopedometer].

kriyoskop,-pu, i. *Fr. cryoscope.* ◘ **Kriyometre.**

kriyoskopi, i. *Fr. cryoscopie* < *Yun. kruos,* soğuk + *skopia,* gözlem. *kim.* Tuzlu eriyiklerin donma kanunlarını inceleyen fizik dalı. [*ing.* Cryoscopy].

kriyostat,-tı, i. *Fr. cryostat. fiz.* Sıvı halde ki bir gaz yardımıyle sürekli olarak sabit ve düşük sıcaklıklar elde etmeye yarayan âlet. [*ing.* Cryostat].

kriyostatik, s. cryostatique. *fiz.* Sıvı halde bir gaz kullanarak elde edilen ısısal etkiyle veya kriyostatla ilgili olan. [*ing.* Cryostatical].

kriyoterapi, i. *Fr. cryothérapie. ted.* Aşırı soğukla tedavi. *(Tedavide soguktan her za-*

man faydalanılmakla beraber /soğuk banyolar, buz uygulama vb./, kriyoterapi terimi daha çok aşırı soğukla, meselâ karbonik asid karı ile (-80° C) yapılan tedaviyi ifade eder. Kriyoterapi et benlerinin, anjiomların, yüzeysel deri kanserlerinin, yara izlerinin iyileşmesinde v.b. başarıyla kullanılmaktadır). [*Ing.* Cryotherapy].

kriyotransformatör,-rü, i. *Fr. cryotransformateur. elek.* İletkenleri sıvı hidrojen veya azot gibi maddelerle düşük sıcaklıkta tutulan çok sağlam madenlerden yapılan transformatör. [*Ing.* Cryotransformer].

kriyotron, i. *Fr. cryotron. elektr.* Aşırı iletkenlik özelliğine dayanan ve bir triyot veya transistör gibi çalışan elektronik tertibat. [*Ing.* Cryotron].

KRİYOTRON

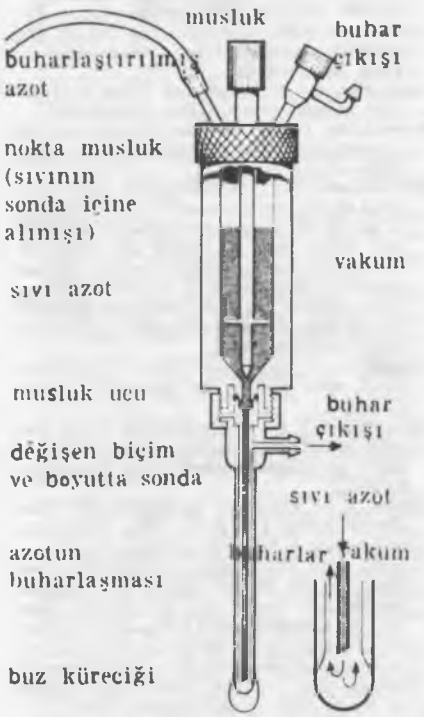

kriyotürbasyon, i. *Fr. cryoturbation. jeom.* ◘ Don oynaması.

kriz, i. *Fr. crise* < *Yun. krisis.* § ❶ Birdenbire beliren tehlikeli hastalık nöbeti. § ❷ Ruhsal dengesizlik: *Sinir krizi.* ☆ *Eşanl.* bunalım. § ❸ Olayların değişik yönde gelişmesiyle meydana gelen karışık durum: *Mali kriz. Siyasî kriz.* § ❹ *(bir şey hk.)* Azalma, bulunmama hali, eksiklik: *Para krizi.* [*Osm.* Buhran; *Ing.* Crisis]. ☆ *Eşanl.* bunluk. ◉ **göz döndüren ~,** *patol.* ◘ Göz. ◉ **kızıl ~** i, *vet.* ◘ Kızıl hastalığı. § ❺ *fels.* ◘ Diyalektik sıçrama. ◉ **âdetlerarası ~,** *jinekol.* Şiddetli bir karınleğen ağrısı ve bazen âdetle ilgili olmayan küçük bir dölyolu kanamasıyla görülen ve aybaşının 15 inci günü ortaya çıkan belirti. [*Ing.* Intermenstrual crisis; *Fr.* Crise intermenstruelle]. ◉ **homoklazik ~,** *patol.* ◘ Hemoklazi.

krizalid, i. *Fr. chrysalide* < *Lat. chrysallis, idis* < *Yun. khrusos,* altın. *biy.* Kelebek olmadan önce bir böceğin koza veya kozasız olarak geçirdiği başkalaşma hali. [*Ing.* Chrysalis, pupa].

krizalidleşmek, nsz. f. Başkalaşma ile krizalit haline geçmek. [*Fr.* Se chrysalider].

krizamin, i. *Fr. chrysamine. kim.* Benzidin veya tolidin'in diazolanmasıyla türeyen, sarı renkli çeşitli boyarmaddelere verilen ad. [*Ing.* Chrysamine].

krizanilin, i. *Fr. chrysaniline. kim.* Ticarî fosfin'in temel bileşeni olan akridinik boyarmadde. Diaminofenilakridin alkol içinde, $C_{19}H_{15}N_3,2H_2O$ formülünde sarı iğneler halinde billûrlaşır; 265° C'ta ısıtıldığı zaman *krizofenol*'e $C_{19}H_{14}N_2O,2H_2O$ dönüşür ve amonyak açığa çıkar. [*Ing.* Chrysaniline].

krizantem, i. *Fr. chrysantheme* < *Yun. khrusos,* altın + *anthemon,* çiçek > *chrysanthemon. bot.* ◘ Kasımpatı.

krizanten, i. *Fr. chryanthin. dok.* Kamçı başı iplik yapmaya yarayan, Hindistan ve İran kaynaklı doğal ipek elyafı. *(Sürekli olmayan bu elyaftan, normal usullerle iplik yapılabilir).* [*Ing.* Chrysanthin].

krizarobin, i. *Fr. chrysarobine.* Krizofanik asidin $C_{15}H_{12}O_3$ formülündeki indirgenme ürünü; Brezilya'da yetişen ağaçların salgıladığı *goa* tozunda bulunur. *(Tedavide, deriyi kabartıcı ilâç olarak kullanılır).* [*Ing.* Chrysarobine].

krizazin, i. *Fr. chrysazine. kim.* Alizarin izomeri dihidroksiantrakinoz 1-8; antrakinon disülfonik -1-8 asidin kireç kaymağı ile işlenmesinden elde edilir.

krizelefantin, s. *Fr. chryséléphantin,-ine. Yun. khrusos,* altın + *elephas-antos,* fildişi. Altın ve fildişini birlikte kullanan bir kakmacılık tekniği ile ilgili.

krizen, i. *Fr. chrysène. kim. Formülü* $C_{18}H_{12}$ olan hidrokarbon; maden kömürü katranının damıtılması sırasında büyük miktarda açığa çıkar. [*Ing.* Chrysene].

krizin, krizol, i. *Fr. chrysine* veya *chrysol.* Dioksiflavon grupundan, açık sarı renkte boyarmadde; kavak tomurcuklarında bulunur. 275° C'ta erir. [*Ing.* Chrysine, chrysol].

krizit,-ti, i. *Fr. chrysite. min.* Bileşiminde altın tanecikleri bulunan maddelerin genel adı. [*Ing.* Chrysite].

krizoberil, i. *Fr. chrysobéryl. min.* Doğal berilyum alüminat. [*Ing.* Chrysoberyl; *Fr.* Cymophane]. ◘ *LEVHA:* **DEĞERLİ TAŞLAR.**

krizobül, i. *Fr. chrysobulle* < *Yun. khrsobullon.* § ❶ Altınlı mühür *(bullas);* § ❷ Bir Bizans imparatorunun altınla mühürlenmiş emirnamesi. [*Ing.* Chrysobull].

krizofanik, s. *Fr. chrysophanique.* Yanlış olarak *krizofanik asid* denilen dihidroksimetilantrakinon için kullanılır; portakal kırmızısı bir renk verir. *(Ravent ve sinamekinin etkin maddesidir; kuvvetli bir iç sürdürücüdür, deri hastalıklarında daha çok merhem halinde kullanılan bir tozdur).* [*Ing.* Chrysophanic].

krizofenol, i. *Fr. chrysophénol. kim.* ◘ Krizanilin.

krizograf, i. *Fr. chrysographe.* § ❶ El yazması kitapları altın harflerle yazan kopyacı; § ❷ Altın ve gümüş tellerle işleme ve nakış yapan işçi. [*Ing.* Chrysograph].

krizohedonizm, i. *Fr. chrysohédonisme* < *Yun. khrus* + *hedonisma.* Yakın geçmişte yeniden taraftar kazanan ve bir ülkenin zenginliğini onun altın stoku ile orantılı sayan doktrin. [*Ing.* Chrysohedonism].

krizoidin, i. *Fr. chrysoïdine. kim.* Anilin veya ortolulidin'in diazo türevlerinin, metafenilen veya metatoluen dinamin üzerine etkimesiyle elde edilen boyarmaddelere verilen ad. [*Ing.* Chrysoidine].

krizokal, i. *Fr. chrysocal(e)* < *Yun. khrysos,* altın + *khalkos,* bakır. Bileşiminde yüzde 8'den az kalay *(bazen az miktarda çinko)* bulunan bronz; rengi altına benzer, tel ve çubuk haline getirilebilir: *krizokal telleri kuyumculukta kullanılır.* [*Ing.* Chrysocal].

krizokol, i. *Fr. chrysocolle* < *Yun. khrysos,* altın + *kolla,* zamk. *min.* Formülü $CuSi_2O_5NH_2O$ olan hidratlı doğal amorf bakır silikat; rengi mavi-yeşildir. [*Ing.* Chrysocolla].

krizol, i. *Fr. chrysol.* ◘ Krizin.

krizolit,-ti, i. *Fr. chrysolite. min.* Doğal magnezyum ve demir silikat; peridot gruplarındandır. *(Rengi sarı-yeşildir ve cam parlaklığındadır. Billûrları bazen değerli taş olarak kullanılır).* [*Osm.* Zebercet; *ing.* Chrysolite]; ◉ **adî ~,** *min.* ◘ Apatit; ◉ **kap ~** i, *min.* ◘ Prehnit.

krizopraz, i. *Fr. chrysoprase* < *Yun. khrysos,* altın + *prason,* pırasa. *min.* Formülü SiO_2 olan, kadıköytaşı türünden bir silis çeşidi. *(İçindeki nikel yüzünden rengi elma yeşilidir).* [*Ing.* Chrysoprase]. ◉ **doğu ~,** *min.* Sarı - yeşil renkte bir topaz çeşidi. [*Ing.* Oriental chrysoprase; *Fr.* Chrysoprase d'orient].

krizoterapi, i. *Fr. chrysothérapie* < *Yun. khrysos,* altın + *therapein,* tedavi etmek. ◘ Altın tedavisi.

krizotil, i. *Fr. chrysotile. min.* Hidratlı doğal magnezyum silikat; ipliksi bir serpantin çeşididir. [*Ing.* Chrysotile].

krokalit,-ti, i. *Fr. crocalite. min.* Sodyumlu zeolit. *(Kırmızıya yakın sarı renkte bir mezotip türüdür).* [*Ing.* Crocalite].

kroket[1],-ti, i. *Ing. croquet.* Belli bir yol izlenerek ve bazı kurallara uyarak tahta, plastik veya sert lastik topları bir tokmakla küçük kalelerden geçirmeye yarayan oyun. [*Fr.* Croquet]. ◘ *ŞEKİL: 562.* — **TOP OYUNLARI II.**

kroket[2],-ti, i. *Fr. croquette.* § ❶ Galeta ununa, sonra yumurtaya bulanarak kızartılan, ve hamur, kıyma v.b. malzemeden yapılan köfte; § ❷ Çikolata tableti.

kroki, i. *Fr. croquis, coğr.* Modelin başlıca özelliklerini yansıtacak şekilde birkaç çizgi veya fırça darbesiyle meydana getirilen taslak, kabataslak resim. [*Ing.* Plan, draft, scheme, outline, sketch]. ◉ **~ sini çizmek,** Bir insan, bir nesne veya bir manzaranın resmini kroki suretinde alelâcele birkaç çizgi ile yapmak. [*Ing.* To sketch; *Fr.* Croquer]; ◉ **askerî ~,** *ask.* Bir bölgenin, özellikle taktik bir amaçla ve bazen arazî üzerinde hazırlanan basit harita; ◉ **çabuk ~,** Gayet çabuk ve birkaç hatla yapılan karalama nevinden krokiler. [*Ing.* Scribbling, rough sketch; *Fr.* Griffonnage]. ◉ **durum ~ si,** *ask.* ◘ Durum; ◉ **hava seyir ~ si,** *ask.* Gemilerde, değerlendirmeyi yapan gemiye göre havadaki bir cismin bulunduğu noktaları ve hareketlerini gösteren bir kroki. [*Ing.* Air plot].

krokidolit,-ti, i. *jeol.* ◘ Amfibol.

krokodil, i. *Fr. crocodile.* § ❶ *deric.* İşlenmiş timsah derisi. [*Ing.* Crocodile]. § ❷ *demir.* Demiryolunun ekseni üzerine ve dur işaretinin önüne, bu işareti makiniste bildirmek için yerleştirilen cihaz. [*Ing.* Alarm contact, automatic contact]. § ❸ s. Timsah derisinden yapılmış olan: *Krokodil çanta. Krokodil kemer.* [*Ing.* Crocodilian; *Fr.* Crocodilien].

krokoiz, krokoit, i. *Fr. crocoise veya crocoite* < *Yun. krokoeis,* safran sarısı. *min.* Formülü $PbCrO_4$ olan doğal kurşun kromat. *(Kırmızı renkli monoklinik billûrlar halinde, özellikle Sibirya'da bulunur).* [*Ing.* Crocoite].

krokonik, s. *Fr. croconique. kim.* Özellikle heksahidroksibenzen'in tetrahidroksikinon'un veya rodizonik asidin yükseltgenmesiyle elde edilen bir asid için kullanılır. Formülü $C_5O_5H_2.3H_2O$'dur. Karboksil grupu olmayan sarı renkte bir katıdır. Peşpeşe üç karbonil grupu olan beşgen zincirden meydana gelir, diğer iki karbonda enediol —COH=COH grupu bulunur. Bu fonksiyonel grup, zayıf bazlarda bile tuzlar verdiği için, «*asid*» deyimi doğrulanmış olur. [*Ing.* Croconic].

krom, i, *Fr. chrome* < *Yun. khroma,* renk *kim.* Sembolü **Cr,** A. n. 24 ve A. a. 52,01 olan kimyasal bir element; 1514 derecede eriyen, 6.92 yoğunluğunda demire ve manganeze benzeyen beyaz bir madendir. [*Ing.* Chromium]. ◉ **termik ~ kaplama,** *met.* Parçanın, krom bakımından zengin bir semantasyon ortamında, katı veya gaz fazında ısıtılmasıyla elde edilen krom kaplama. [*Ing.* Thermic chromium plating; *Fr.* Chromage thermique]. ◘ **Kromlama. ~ giderme,** *met.* (a) Bir yüzeylndeki krom tabakasını elektroliz yoluyle eritme. [*Fr.* Déchromage]

~ kaplama, *met.* § ❶ Madenî bir yüzey üzerine, elektroliz yoluyle bir krom tabakası çökeltme. [*Ing.* Chromium plating; *Fr.* Chromage]. § ❷ Bu işlemin sonucu. [*Ing.* Chromium plating; *Fr.* Chromage]. § ❸

matb. Çukurbaskı, stereo veya diğer çinko ve bakır silindir kalıplarının baskıya daha çok dayanmaları maksadıyle, galvano yolu ile krom kaplanması. [*Ing.* Chromium plating; *Fr.* Chromage].

~ **kırmızısı**, *matb.* Kurşun kromat cinsi Pb Er O_4 — Pb $(OH)_2$ ateş kırmızısı renkte olup Zinnobere benzer, kristalli bir yapış olduğundan baskıya gelmez, baskı boyalarında az kullanılır. [*ing.* Chromic red; *Fr.* Rouge de chrome].

~ **oksidi yeşili**, *matb.* Cr_2O_3, Sodyum bikromatın kükürtle birlikte kızdırılmasından elde edilir. Renk tonu çok kuvvetli değildir; fakat renk asidlere, kalevilere, ışık ve harareteye karşı dayanıklıdır. Hususi baskı boyaları için kullanılır. [*Ing.* Oxide of chronium *Fr.* Vert de chrome].

~ **renkleri**, *kim.* Krom sarısı, krom turuncusu, krom yeşilinin genel adı. Krom oksidinden yapılır.

~ **sarısı**, *matb.* ve *kim.* § ● Kurşun kromat $PbCrO_4$. Potasium bikromattan kurşun asetatan çıkarılır. Işığa karşı pek dayanıklı değildir; alkolilere dayanamaz. Çok güzel kapatıcıdır, baskıya iyi gelir. kükürtlü boyalara karıştırılırsa bozulabilir. Ultramarin müstesnadır. Zehirlidir. [*Ing.* Chrome yellow; *Fr.* Chromate de plombe, jaune de chrome]. § ❷ *res.* Boya resimde kullanılan sarı renkli bir boya. Açık ve koyu renklisi vardır. Fakat b uboya sonradan kararadığı için makbul değildir. Birçok ressamlar bunu kullanmazlar.

krom(a)-, kromat(o)-, *Yun. khroma, renk*'ten gelen ve birçok kelimenin bileşimine giren unsur.

kromafin, s. *Fr. chromaffine. sit.* Krom tuzları ile esmer renge boyanan ve bu tuzlara karşı seçkin bir eğilim gösteren hücrelere denir. *(Böbreküstü bezi özbölgesi, kromafin veya feokrom hücrelerden oluşmuştur. Bu hücrelerin kromafin tepkimesi, yine bu hücrelerin yaptığı ve salgıladığı hormonun ilk şekline tekabül eden ince taneciklerden ileri gelir).*

kroma], i. *Fr. chromage.* ◘ **Krom Kaplama.**

~ **lı kolloid teknikleri**, Organik maddelerden Kolloidlerin bikromatlarla birleşmesiyle ışığa karşı hassasiyet elde etmeleri özelliği ve buna dayanan kalıp boya teknikleri. *(Bu kopya teknikleri en çok foto mekanik kalıp hazırlama usullerinde olmak üzere klişecilik, ofset ve çukurbaskıda, elek baskısında kullanılırlar).* [*Ing.* Chromate colloid procedure; *Fr.* Procédé de colloide chromatique].

kromaltit,-tl, i. *Fr. cromaltite. (İskoçya'da yer adı Cromalt Hills'ten).* Bileşiminde melanit, biyotit ve aejirinli agit bulunan arkalı piroksenolit. [*Ing.* Cromaltite].

kromamin, i. *Fr. chromammine. kim.* Amonyaklı krom bileşiklerine verilen ad. *(Fremy tarafından keşfedilen bu bileşikler iki çeşittir. Krom iki değeri olduğu kromoamminler ve üç değerli olduğu kromiamminler).* [*Ing.* Chromammine].

kromanyon, i. ◘ **Cro-magnon.**

~ **insanı**, *zool.* ◘ **İnsan.**

kromat,-tl, i. *Fr. chromate. kim.* Kromik asid. den türeyen tuz. ◘ **Krom.** [*ing.* Chromate].

kromatid, I. *Fr. chromatide sit.* Meyozda meydana gelen dörtlü kromozom destesinin *(tetrad)* herbiri, mitozda erken profaz ve metafaz evrelerindeki kromozomun yarısı. [*Ing.* Chromatid; *Fr.* Chromatide].

kromatik, s. *Fr. chromatique.* § ● *fiz.* Renklerle ilgili olan. [*Osm.* Levnî; *ing.* Chromatic]. § ● *müz.* Yarım tonlardan geçerek giden ses serisi; § ● *opt.* ◘ **Renkser.**

~ **aralık**, *müz.* Ton ıskalasının aynı derecesinde bulunan birbirinden sadece diyezli veya bemollü olmak bakımından ayrılan iki komşu sesin meydana getirdiği aralık. *(Aynı adı taşıyan fakat biri bemolleştirilmiş veya diyezleştirilmiş olan iki nota arasındaki yarım kromatik ton'un karşılı yarım diatonik tondur).* [*Ing.* Chromatic interval; *Fr.* Intervalle chromatique].

~ **çalgılar**, *müz.* Ayarlı (yedirimli) sistemin bir oktavı içindeki on iki yarım sesi çıkarabilen çalgılar. [*Ing.* Chromatic instrument; *Fr.* Instrument chromatique].

~ **dizi**, *müz.* Daima yarımtonlar sırasiyle çıkan veya inen dizi.

~ **duyarlaştırıcı**, *fot.* ◘ **Duyarlaştırıcı.**

~ **gam**, *müz.* Diatonik ve kromatik yarım ses dizisinden meydana gelen gam. *(Bu, her sesi, iki yarım sese bölünen diatonik bir gamdır).* [*Ing.* Chromatic scale; *Fr.* Gamme chromatique].

~ **iplik**, *bot.* Karyokinez sırasında kromatin maddesinin bir takım iplik saplarını aldığı zamanki hali. [*Osm.* Hayt-i mülevven; *Ing.* Chromatic filament; *Fr.* Filament chromatique].

~ **kangallar**, *sit.* ◘ **Kangal.**

~ **musiki**, *müz.* İçinde kromalı cins hâkim olan ve sesleri yarımtonlarla, değişimli notalarla hareket eden musiki.

~ **sistem**, *müz.* Oktav'ın on iki eşit aralığa bölünmesi üzerine kurulmuş sistem. *(Dizisel on iki ses sistemine varan A. Schönberg'in araştırmaları kromatik sistemin bir sonuçudur).* [*Ing.* Chromatic system; *Fr.* Système chromatique].

~ **tür**, *müz.* Çağdaş bestecilerde, kromatik aralıkların sistemli bir şekilde kullanılmasına dayanan ve diatonik türün karşıtı olan müzik türü. [*Ing.* Chromatic piece; *Fr.* Genre chromatique].

~ **yarımton**, *müz.* Adları andırışlı iki nota arasındaki yarımton *(Do-do diyez, la-la bemol gibi).*

kromatin, i. *Fr. chromatine* < *Yun. bot.* Bazı boyalarla hemen boyanabilen madde; hücre çekirdeği içinde küçük tanecikler, düzensiz kitleler veya ağ şeklinde bulunur. Yan nükleik asidler ve proteinlerden yapılmıştır. [*Ing.* Chromatin]. ◉ ~ **yi cinsiyet**, *biy.* ◘ **Cinsiyet.**

kromatisite, i. *hava.* CIE *(Commission Internationale de l'Aiclairage)* Milletlerarası Aydınlatma Komisyonunun kabul ettiği standard müşahit ve koordinat sistemine göre ifade edilen renk değeri.. [*Ing.* Chromaticity; *Fr.* Quantité colorimétrique].

kromatlama, i. Boyanmış kumaşları mordanlamak veya bazı renklerin solmasını önlemek için, kumaşı krom tuzu *(kromat)* banyosuna batırma. [*Fr.* Chromatage].

kromatofor ,kromofor, i. *Fr. chromatophore* < *Yun. khroma*, renk + *pherein*, taşımak. *sit.* Altderide bulunan bol sigmentli ve çok saçaklı hücre; çeşitli hayvanlarda *(yumuşakçalar, kabuklular, balıklar, kurbağalar, sürüngenler)* rastlanır.

kromatograf, i. *Fr. chromatographe* < *Yun. kroma*, renk + *graphein*, yazmak. *kim.* Kromatografiyle analiz yapmaya yarayan cihaz. [*Ing.* Chromatograph].

kromatografi, i. *Fr. chromatographie. kim.* Çeşitli boyarmaddeleri ,toz halindeki katıların yüze soğurma özelliğine dayanarak ayırma yöntemi. [*Ing.* Chromatography].

kromatogram, i. *Fr. chromatogramme.* < *Yun. kroma* renk + *grama*, yazı. *kim.* Kromatografiyle elde edilen diyagram. [*Ing.* Chromatogram].

kromatometre, i. *Fr. chromatomètre.* Örnek renklerle karıştırılarak renklerin şiddetini ölçmeye yarayan cihaz. [*Ing.* Chromometer, colorimeter; *Fr.* Chromomètre, colorimètre].

☆ *Eşanl.* **kromometre ve kolorimetre.**

kromatoplazma, i. *Fr. chromatoplasme. bot.* Mavi - Yeşil suyosunlarında asimilasyon pigmentlerinin hücrenin çevresinde toplandığı kısım. [*Ing.* Chromatoplasm].

kromatopsi, i. *Fr. chromatopsie.* Renkleri algılama. Bu olay, normal bir fizyolojik olaydır. Bu yeteneğin azalmasına *hipokromatopsi*, renklerin karıştırılmasına yolaçan patolojik bozukluğa da *daltonizm* denir. [*Ing.* Chromatopsia].

kromatosit,-tl, i. *Fr. chromatocyte. sit.* İçinde bir veya birçok pigment bulunan hücre. [*Ing.* Chromatocyte].

kromatoskopi, i. *r. chromatoscopia.* Renkleri görme. [*ing.* Chromatoscopy].

kromdiopsid, i. *Fr. chromdiopside, min.* Kromlu piroksen türü. [*Ing.* **Chromdiopside**].

krome, s. *Fr. chromé-ée.* **Kromlanmış, kromla kaplanmış.** [*Ing.* Chromium - plated].

~ **kâğıt**, *matb.* Bir veya iki tarafı tebeşirli madde ile cilâlanmış, kapak ve ambalaj işlerinde kullanılan, oldukça düşük kalitede bir karton ve kâğıt cinsi. [*Ing.* Chromo paper; *Fr.* Papier chrome].

kromel, i. *Fr. chromel.* Bileşiminde yüzde 10 ilâ 20 krom bulunan bir nikel alaşımının ticarî adı; alumel alaşımıyle birlikte tel haline getirilerek sıcaklıkları ölçmeye yarayan termoelektrik çiftlerinin yapımında kullanılır.

kromhidroz, kromiidroz, i. *Fr. chromhidrose* veya *chromidrose.* < *Yun. khroma*, renk + *idros*, ter. *tıp.* Sarı, kırmızı siyah, veya mavi renkte fazlaca ter dökme. *(Bazı kimselerde, derinin sınırlı bir bölgesinde istisnai olarak görülür).* [*Ing.* Chromhidrose].

kromiamin, i. *Fr. chromiammine. kim.* ◘ **Kromamin.**

kromidi, i. *Fr. chromidie. bakt.* Bakterilerde görülen ve boya alma özelliği taşıyan küçük tanecikler. *(Bunların, dağılmış bir çekirdeğin parçaları olduğu sanılmaktadır).* [*ing.* Chromidium].

kromidler, ç. i. *Fr. chromides.* Örnek tipi krom olan mineral grupu. [*Ing.* Chromides].

kromidyum, i. *zool.* Çekirdek dışında bulunan kromatin tanecikleri, mikrozom. [*Ing.* Chromidium].

kromiflüorür, i. *Fr. chromifluorure.* Genel formülü M_3CrF_6 olan karmaşık tuza verilen eski ad; *M* tek değerli bir madenin sembolüdür. *(Bugün eski üç değerli olan CrF_3—III karmaşık iyona heksaflüoro kromat III adı verilir ve karmaşık tuz, M sembolüyle gösterilen madenin adı başa getirilerek adlandırılır: Sodyumheksaflüoro kromat III Na_3CrF_6)* [*Ing.* Chromifluoride].

kromik, s. *Fr. chromique.* Krom III oksido tekabül eden asidler için kullanılır. [*Ing.* Chromic].

kromiklorür, i. *Fr. chromichlorure.* Genel formülü M_3CrCl_6 olan karmaşık tuz; M, tek değerli bir madeni gösterir. [*Ing.* Chromichloride].

kromil, i. *Fr. chromyle.* Iki değerli kök CrO_2: *Kromil klorür Cr. O_2Cl_2.* [*Ing.* Chromyl].

kromisiyanür, i. *Fr. chromicyanure.* Genel formülü $M_3Cr(CN)_6$ olan karmaşık tuza verilen eski ad; M, tek değerli bir madenin sembolüdür; bugün eski üç değerli olan $Cr(CN)_6$ karmaşık iyona heksasiyona kromat III adı verilir ve karmaşık tuz, M sembolüyle gösterilen maddenin adını başa getirerek adlandırılır: *sodyum heksasiyona kromat III $Na_3Cr(CN)_6$.* [*Ing.* Chromicyanide].

kromit[1]**,-ti**, i. *Fr. chromite.* Krom III oksidden Cr_2O_3 türeyen tuz. [*Ing.* Chromite]. ◘ **Krom**

kromit[2], i. *Fr. chromite, min.* Formülü $FeCr_2O_4$ olan mineral; krom cevheri olarak işletilir. *Kromit (kromoferrit veya kromlu demir),* spinel grupundan bir mineraldir; yoğunluğu 4,32 ile 4,56 arasında değişir, sertliği 5,5 tir; kübik sistemde billûrlaşır. Türkiyo'da Güney Afrika'da, Yeni Kaledonya'da v.b. rastlanır. Serpantinitler içinde bulunur. Bileşiminde yüzde 44 ilâ 64 krom oksit, yüzde 0 ile 18 magnezyum oksit ve yüzde 19 ile 38 demir oksit bulunur. En önemli krom cevheridir. Güç eriyen, ateşe dayanıklı madde olarak da kullanılır. [*Ing.* Chromite].

kromizm, i. *Fr. chromisme.* Renksiz bir yabanî bitkinin, özel yetiştirme usulleri kullanılarak renklendirilmesi. [*Ing.* Chromism].

kromklorit, kromoklorit, i. *Fr. chromchlorite* veya *chromochlorite, min.* Kromca zengin klorit. [*Ing.* Chromchlorite; *Fr.* Kämmerérite].

☆ *Eşanl.* **kammererit.**

kromlama, i. *met.* Kromla yapılan semantasyon işlemi. [*Ing.* Chromization; *Fr.* Chromisation ,chromage thermique]. .

☆ *Eşanl.* **termik krom kaplama.**

kromlek, i. *Fr. cromlech* < *bretonca crok*, yuvarlak + *lech*, taş. *ark.* Çember biçiminde sıralanmış dikilitaş veya menhir grupu. *(Avrupa'daki en ünlü kromlek İngiltere'de Stonehenge'dedir. Morbihan körfezindeki Er - Lanic kromleki iç içe iki çemberden meydana gelir; dış çemberdeki kayalar, deniz seviyesinin hafif yükselmesi yüzünden su al-*

tında kalmıştır. [*İng.* Circle of standing stones].

kromlu, s. *min.* Bileşiminde krom bulunan. [*İng.* Chromium plated; *Fr.* Chromé,-ée].

krom(o)-, -krom, *Yun. khroma,* renk'ten alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren ek: *KROMO litografi, KROMOzom KROMOjen, monoKROM, poliKROM v.b.).* [*İng.* ve *Fr.* Chrom(o)].

kromofaj, s. *Fr. chromophage. sit.* Boya maddelerini tahrip eden hücrelere denir. [*İng.* Chromophagous].

kromoferrit,-ti, i. *Fr. chromoferrite. min.* ◘ **Kromit.**

kromofil, s. ve i. *Fr. chromophile. sit.* Boyalı maddelere karşı aşırı yakınlık gösteren bazı organizma veya hücrelere *(normal veya patolojik)* denir. [*İng.* Chromophilous].

~ madde, ◘ **Nissl cisimciği.**

kromofob, s. *Fr. chromophobe. sit.* Boya maddeleriyle kötü boyanan veya hiç boyanmayan doku veya hücrelere denir: *Kromofob adenom.* [*İng.* Chromophobe].

kromofor, s. ve i. *Fr. chromophore. kim.* (a) **organik** bir bileşiği renklendiren doymamış bir fonksiyon grupuna verilen ad; (b) Genel olarak, morötesinde bir soğurma bandıyla nitelenen doymamış bir fonksiyon grupuna verilen ad.

kromofotogravür,-rü, i. *Fr. chromophotogravure.* Çok renkli fotogravür. [*İng.* Chromophotoengravnig].

kromoiyodat,-tı, i. *Fr. chromoiodate.* Genel formülü $MCrIO_6$ olan karmaşık tuz; M, tek değerli bir maddenin sembolüdür. [*İng.* Chromoiodate; *Fr.* Chromatoiodate].

kromojen, s. *chromogène. biyokim.* Renkli madde üreten. Bu sıfat, (a) Kendisi renksiz olduğu halde, bazı ayıraçların etkisi altında renkli ürünlerin oluşmasını sağlayan maddeler. [*İng.* Chromogenous, coûlour producing]. (b) Bünyesinde yer aldıkları kolonileri boyayan maddeler salgılayan bakterilere verilir: Kolonileri turuncu olan yaldızlı stafilokoklar ve mavi olan piyosiyanik basil kromojendir. [*İng.* Chromogenous].

~ izah banyosu, *fot. Emülsiyonda veya iz-*

~ izhar banyosu, *fot.* Emülsiyonda veya izhar banyosunda kenetleyici bir maddenin bulunduğu ,organik developatör *(aminofenollü veya fenilendiamin temel maddesi)* kullanarak resimler elde etmeyi sağlayan developman banyosu. [*İng.* Chromogenous developer; *Fr.* Révélateur chromogène].

~ pekiştirici ve renk değiştirici, *fot.* Bir fototipi pekiştirmeyi veya görüntüyü meydana getiren indirgenmiş gümüş renkli resim haline dönüştürmeyi sağlayan, temel maddesi madenî tuzlar olan *(kobalt, bakır, uranyum v.b.)* ürünlere verilen ad. [*İng.* Chromogenous intensifier; *Fr.* Renforçateur et virage chromogènes].

☆ *Eşanl.* **kromatoiyodat.**

kromoklorit,-ti, i. *Fr. chromochlorite. min* ◘ **Kromklorit.**

kromokr, i. *Fr. chromocre. min.* Doğal krom oksit; bileşiminde az veya çok alüminyum silikat bulunur. Kromit yataklarının üzerinde toprakla karışmış haldedir. [*İng.* Chromocre].

kromolitografi, i. *Fr. chromolithographie.* Renkli taş basma sistemi. [*İng.* Chromolithography].

kromomer, i. *Fr. chromomère* < *Yun. khroma,* renk + *meros,* parça > *khromomeros, sit.* Bir kromozom üzerinde boncuk biçiminde dizilmiş olan ve gene karşılık olduğu düşünülen kromatin maddesi. Kromonema'nın kromozom içindeki şişkin yeri. [*İng.* Chromomer].

kromomikoz, i. *Fr. chromomycose. paraz* ve *patol.* Asalak mantarlar tarafından meydana getirilen ve yavaş yavaş geliren deri hastalığı. [*İng.* Chromomycosis].

kromon, i. *Fr. chromone. biyokim.* İçinde O ve C = O kökleri bulunan heterosiklik bir bileşiğin katılmasiyle benzenden türeyen maddelere verilen ad; düz kaslardaki kasılmayı giderici özellik taşır. *(En çok kullanılan iki kromon, kellin ile metil -3- kromon'dur).* [*İng.* chromone].

kromonema, i. *Fr. chromonéma* < *Yun. khroma,* renk + *nema,* iplik, *sit.* Mitoz bölünmesinin profaz evresinde meydana gelen yay biçimindeki iplik; kromozomun ortasında bulunan ve üzerinde kromomerlerin dizili olduğu iplik. [*İng.* Chromonema].

kromopikotit,-ti, i. *Fr. chromopicotite. min.* Bir kromit türü; bileşiminde yüzde 56,5 kom oksid ve yüzde 12 alümin bulunur. [*İng.* Chromopicotite].

kromoplast,-tı, i. *Fr. chromoplaste* < *Yun. chroma,* renk, *plaster,* yapıcı. *biy.* Bitki hücrelerinde ve bazı bir hücreli kamçılı hayvanlarda bulunan turuncu, kırmızı veya sarı renkte plastidler. *(Pigmentler ksantofil, karoten veya likopen olabilir; kromoplastlar çok zaman kloroplastlardan türer).* [*Osm.* Hubeybât-ı mülevvene; *İng.* Chromoplast; *Fr.* Chromoleucite].

☆ *Eşanl.* **kromolösit .**

kromoproteid, i. *Fr. chromoproteide. biyokim.* Prostetik bileşiminde genellikle madenî bir element bulunan renkli proteit. Kromoproteit'lerin biyolojide büyük önemi vardır; bunların büyük bir kısmında oksijeni tespit etme özelliği bulunur. *(Solunum özelliği);* Kromoproteitler iki türlüdür; hemoglobinler *omurgalılarda)* ve krüoriner *(omurgasızlarda)* gibi tekrapirollü *(veya porfirimli çekirdekli) kromoproteidler ve hemosiyanin (yumuşakçaların ve kabukluların bakırlı solunum pigmenti)* ve karotenler v.b. gibi *porfirinli olmayan kromoproteidler.* [*İng.* Chromoproteid].

kromoprotein, i. *Yun. khroma,* renk + *protos,* birinci. *zool.* Bir protein ve bir renk maddesinin birleşmesiyle meydana gelen madde, hemoglobin, hemosiyanin v.b. [*İng.* Chromoprotein; Chromoprotéine].

kromoptometri, i. *Fr. chromoptométrie.* Renkleri görme yeteneğinin ölçülmesi. [*İng.* Chromoptometry].

kromoradyometre, i. *Fr. chromoradiomètre.* X ışınlarını nitelik bakımından değerlendiren âlet. [*İng.* Chromoradiometer;; *Fr.* Radiochromomètre].

☆ *Eşanl.* **radyokromometre.**

kromosentrum, i. *Yun. khroma,* renk + *kentron* merkez. *zool.* Sentromerler çevresinde kromatin toplanmasıyle meydana gelen bölge. [*İng. ve Fr.* Chromocentrum].

kromosfer, i. *Fr. chromosphère.* < *Yun kroma,* renk + *sphaira,* küre. *astr.* Bir gök cisminin, ışıkküreyle sınırlanan ve görünür çevresi olarak kabul edilen dış kısmına verilen ad. [*Osm.* Kürei levniye; *İng.* Chromatosphere; *Fr.* Chromosphère].

kromosistoskopi, i. *Fr. chromocystoscopie.* Böbrek yoluyle dışarıya atılacak bir maddenin şırınga edilmesinden sonra, sistoskopi yardımıyle her bir sidik borusunun sidik fışkırtmasını inceleme. [*İng.* Chromocystoscopy].

kromosit,-ti, i. *Fr. chromocyte.* ◘ **Kromatosit.**

kromosiyanür, i. *Fr. chromocyanure.* Genel formülü $M_4Cr(CN)_6$ olan karmaşık tuza verilen eski ad; M, tek değerli bir maddenin sembolüdür; bugün eksi iki değerli $Cr(CN)_6$ karmaşık iyona, heksasiyano, kromat II adı verilir ve karmaşık tuz, M sembolüyle gösterilen madenin adını başa getirerek adlandırılır: *sodyum heksasiyano kromat II,* $Na_4Cr(CN)_6$. [*İng.* Chromocyanide].

kromospinel, i. *Fr. chromospinelle. min.* Doğal magnezyum ve krom alüminat; siyah renkli bir spinel çeşididir. [*İng.* Chromospinel].

☆ *Eşanl.* **pikotit.**

kromoterapi, i. *Fr. chromothérapie. patol.* (a) Bazı hastalıkları renkli ışıklarla tedavi etme; (b) Enfeksiyonları, renkli maddelerle *(boya)* tedavi etme. [*İng.* Chromotherapy].

kromotipografi, i. *Fr. chromotypographie.matb.* Renkli yazı basma sistemi. [*İng.* Chromotypography].

kromotropik, s. *Fr. chromotropique. ecz.* Dihidroksinaftalen -1-8 türevi olan sülfonik asid için kullanılır; **a.** naftoltrisülfonik asidin alkali ortamda erimesiyle elde edilir. *(Boyarmadde sanayiinde çok önemlidir).* [*İng.* Chromotropic].

kromotropizm, i. *Fr. chromotropisme.* Canlı bir varlığın belli renkte bir nesneye doğru yönelme hareketi. [*İng.* Chromotropism].

kromozom, i. *Fr. chromosome* < *Yun. khromo,* renk + *soma,* gövde, *sit.* Canlı organizmaların hücrelerinin çekirdeklerinde bulunan ve hücrenin bölünmesi sırasında belirli hale geçen, kromatin ipliklerinin parçalara ayrılmasıyle oluşan, sayı ve biçimi her tür için sabit kıvrık çubuk şeklinde olan yapılar. Kimyasal yapısı başlıca deoksiribonükleioproteinden yapılmıştır. Gayet iyi boya tutan bu cisimler alyuvarlardan başka bütün hücrelerde bulunur. [*İng.* Chromosome]; ◉ **~ lara bağlı kısırlık,** *biy.* ◘ **Kısırlık;** ◉ **dev ~ lar,** *zool.* Bazı lârvalarının bölünmeyen hücreleri içerisinde *(tükrük bezleri, özofagus, bağırsak, Malpighi kanalcığı)* bölünen hücrelerin profaz evresindeki gibi görünen çok büyük kromozomlar. Bunlar homolog kromozom çiftlerinin birleşmesinden meydana gelir. [*İng.* Giant chromosomes; *Fr.* Chromosomes géantes]; ◉ **disentrik ~,** *biy.* İki sentromeri olan kromozom. [*İng.* Dicentric chromosome; *Fr.* Chromosome dicentrique]; ◉ **eşey ~ u,** *biy.* ve *zool.* ◘ **Eşey;** ◉ **homolog ~ lar,** *biy.* Yapıları bakımından bribirine eşit ve biri anadan, diğeri babadan gelmiş olan çift kromozomlar. [*İng.* Homologous chromosomes; *Fr.* Chromosomes homologues]; ◉ **X ~ u,** *biy.* Homogametik eşeylerde çift halde bulunan eşey kromozomu. [*İng.* X-chromosome; *Fr.* Chromosome X]; ◉ **vücut ~ u,** *anat.* ve *zool.* Her iki eşeyde de benzer olan ve çift halde bulunan adi kromozomlardan her biri. [*İng.* ve *Fr.* Autosome]. ☆ *Eşanl.* **otozom;** ◉ **Y ~ u,** *biy.* Heterogametik olan eşeylerde X kromozomu ile çift meydana getiren eşey kromozomu. [*İng.* Y-chromosome; *Fr.* Chromosome Y].

~ aberasyonu, *biy.* ◘ **Aberasyon.**

~ birleşmesi, *biy.* ◘ **Birleşme.**

~ garnitürü, *biy.* Geno, n sayıdaki bir seri kromozom. [*İng.* Set of chromosome; *Fr.* Garniture chromosomique].

~ haritası, *biy.* Üzerinde birçok gen'in yeri gösterilen kromozom şeması. Iki kromozomun krosingover yapma frekansını ölçerek genlerin kromozom üzerinde nasıl bir sıra takip ettiklerini gösteren haritalar. [*İng.* Chromosome map; *Fr.* Carte chromosomique].

~ mütasyonu, *zool.* ve *bot.* Kromozom sayı v.b. yapısında, kopma, dönme, eklenme v.b. ile ortaya çıkan değişmelerin sebep olduğu kalıtsal değişiklikler. [*İng.* Chromosome mutation; *Fr.* Mutation de chromosome].

~ sayısı, *biy.* Bir canlının çekirdeklerinde bulunan ve o canlıya özgü olan kromozom adedi; 2 *n* kromozom sayısı. [*İng.* Chromosome number; *Fr.* Nombre de chromosome].

kromseylonit,-ti, i. *Fr. chromceylonite. min.* Siyah renkli doğal magnezyum alüminat. [*İng.* Chromceylonite].

kron, i. *Fr. couronne.* § ❶ Padişahların başlarına giydikleri taç. [*İng.* Crown]; § ❷ *tıp.* Diş üzerine geçirilen maden kapak. [*İng.* Crown]. ◘ *ŞEKİL: 169.*— **DİŞ HEKİMLİĞİ ALETLERİ;** § ❸ Bazı memleketlerde para birimi. [*İng.* Crown, koroner (coin)].

kronaksi, i. *Fr. chronaxie* < *Yun. khronos,* zaman + *aksia,* değer. *biy., psik.* ve *fels.* Bir elektrik akımının uyarım meydana getirebilmesi için gereken kısa süre. [*İng.* Chronax].

kronem, i. *Fr. chronème. fonet.* Bir ünlü ve onu izleyen bir ünsüzden meydana gelen grupun telaffuzu için gerekli zaman birimi. [*İng.* Chronema].

KRONECKER teoremi, ◘ Teorem.

kronik, i. *Fr. chronique* < *Yun. khronos, zaman.* > *Lat. chronicus.* § ❶ Olayların, birbiri ardınca sıra ile yazıldığı tarih.

[*İng.* Chronology]; § ❷ Soylu bir ailenin tarihi ve şeceresi. [*İng.* Chronic]; § ❸ *(geniş anlamda)* özel bir düzendeki olayların hikâyesi. [*İng.* Chronology]; § ❹ Bir gazetenin, derginin v.b. haber veya başka şeylerin özel bir düzenine ayrılmış bölümü. [*İng.* Chronicle]; § ❺ s. *patol.* Had hastalıklara karşıt olarak, uzun süreli hastalıklara denir. [*Osm.* Müzmin; *İng.* Chronic]. ☆ *Eşanl.* **süreğen**; § ❻ *mec.* Eski ve sürekli bir kötülüğe ilişkin: *Kronik işsizlik.* [*İng.* Chronic].

~ **halsizlik**, *patol.* Beslenme yetersizliği, bir hastalık veya erinlik çağındaki biyolojik gelişme sebebiyle sık sık tekerrür eden halsizlik durumu.

~ **heyecan**, *patol.* Mide ülseri ve kabız gibi birçok gastroentestinal rahatsızlıklara ve bazı psikomatik acı ve sızılara da sebep olan devamlı heyecan.

~ **ışınlandırma**, *tekn.* Ufak ışın dozları ile uzun süreli ışınlandırma. [*İng.* Chronic exposure; *Fr.* Irradiation chronique].

kronofotografi, i. *Fr. chronophotographie.* Hareketi fotoğraflarla inceleme yöntemi. [*İng.* Chronophotography].

kronograf, i. *Fr. chronographe.* § ❶ Normal çalışma mekanizmasından başka, dakika, saniye ve saniyenin bölümleri cinsinden zaman aralıklarını ölçmeye yarayan bir ek mekanizması olan saat. [*İng.* Chronograph]; § ❷ Bir olayın başlayışı ile bitişi arasındaki süreyi grafiklere kaydetmeye yarayan âlet. [*İng.* Chronograph]. § ❸ *astr.* Radyotelgrafla verilen bazı saat sinyallerinin alındığı veya bazı astronomi gözlemlerinin yapıldığı saatleri kaydeden âlet: *Kronograf astronomide bütün konum gözlemleri için kullanılması gereken yardımcı bir âlettir.* [*İng.* Chronograph]; § ❹ *balistik.* Mermi yolunun, düz bir çizgi meydana getirecek kadar birbirine yakın iki noktası arasında, merminin ortalama hızını ölçmeye yarayan âlet. [*İng.* Chronograph].

kronografi, i. *Fr. chronographie.* ◘ **Kronoloji.**

kronogram, i. *Fr. chronogramme* < *Yun. khronos*, zaman + *gramma*, harf. § ❶ Bir mısra veya cümlenin sayı harfleriyle *(Roma rakamları)* meydana getirilen tarih. [*Örnek: franCor VM tVrbIs sICVLVs fert fVnera Vesper* şeklinde yapılan latince mısrada, sayı harfleri toplanır, *1282 verir. Bu, Sicilya Vespri'lerinin tarihidir. Kronogram, XI. yüzyıldan XVII. yüzyıla kadar özellikle Almanya, Hollanda ve Beçika'da çok, Fransa'da pek az kullanıldı).* [*İng.* Chronogram]; § ❷ *istat.* Apsislerin ekseni zaman bölümlerine *(gün, hafta, ay v.b.)* ayrılan grafik; bu ayrılma ordinatlara uygulanan olgulardaki değişmeler, ortaya çıkış sıralarına göre izlenebilecek şekilde yapılır). [*İng.* Chronogram].

kronoloji, i. *Fr. chronologie* < *Yun. khronos*, zaman + *logos*, bilim. § ❶ *tar.* Bir şeyin meydana geldiği tarihi gösterme işi, olayları, tarihlerini göstererek, sıralama işi: *Yirminci yüzyılın kronolojisi.* [*İng.* Chronology]; § ❷ Tarihî olayların sırası ve tarihi. [*İng.* Chronology]; § ❸ *astr.* Bir füzenin fırlatılmasından önceki ve sonraki çeşitli işlemlerin bir zaman içinde art arda gelişi. [*İng.* Chronology].

kronolojik, i. *Fr. chronologique.* Kronolojiyle ilgili, tarih sırasına dikkat ederek. [*İng.* Chronologic(al)].

~ **eğri**, *istat.* ◘ **Eğri²**.

~ **sıra**, Zaman bakımından ilkten sona, en eskiden veya en uzaktan en yeni ve yakına doğru kurulan düzen.

~ **yaş**, Bireyin doğumundan beri geçen zamanın tümü. Doğum yaşı, hayat yaşı, takvim yaşı.

kronometraj, i. *Fr. chronométrage. sp.* Kronometreyle ölçme; bu işlem sonucu. [*İng.* Time-keeping, timing].

kronometre, i. *Fr. chronomètre* < *Yun. khronos*, zaman + *metron*, ölçü. § ● *saatç.* Vakti hiç şaşmadan gösteren saat. Farklı konularda ve değişik sıcaklıklarda ayarlanmış, çalışması resmî bir belgeye uygun olan hassas saat. [*İng.* Chronometer; *Fr.* Chronomètre]; § ❷ *den.* Denizlerde yer tayin etmede kullanılan ve her yarım saniyede vuran, bir çeşit saat. [*İng.* Chronometer].

kronometreci, i. § ❶ Kronometre ile zaman ölçen teknisyen. [*İng.* Time-clerk; *Fr.* Chronométreur]; § ❷ *sp.* Bir yarış veya maçın süresini ölçmekle yükümlü kişi. (◘ *saat hakemi*). [*İng.* Timekeeper; *Fr.* Chronométreur].

kronometri, i. *Fr. chronométrie.* Zaman ölçümüyle uğraşan mekanik dalı. [*İng.* Chronometry, time measurement].

kronometrör,-rü, i. *Fr. chronométreur. sp.* ◘ **Kronometreci.**

kronopatoloji, i. *Fr. chronopathologie. psikopatol.* Yaşanmış zamanı tahmin ve değerlendirmede ortaya çıkan bozuklukların tümü. *(Bu bozukluklar birçok akıl hastalığından, özellikle melankolide ve Korsakov belirtisinde açıkça görülür; melankolide, maddî yönelme hatası olmadığı halde, zaman sürekliliğini kaybetmiş, donmuş ve parçalanmış gibidir; Korsakov belirtisinde ise maddî dayanak noktalarında karışıklık olur).* [*İng.* Chronopathology].

kronoprinz, i. *Alm. krone*, taç + *prinz*, prens. (a) Alman imparatorunun tahta geçecek olan oğlunun ünvanı; (b) Özellikle Wilhelm II'nin oğlu Friedrich-Wilhelm'in unvanı. [*İng.* ve *Fr.* Kronoprinz].

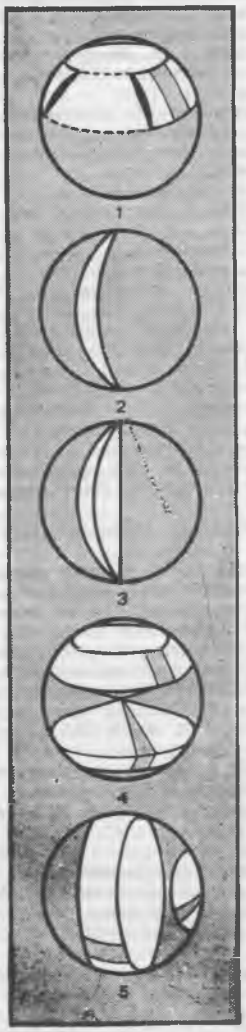

ŞEKİL: **KORONOGRAF. 1.** Mercekler. **2.** Fotoğraf objektifi. **3.** Gizleyici disk. **4.** Diyafram.

kronorama, i. *Fr. chronorama.* Kronolojik tarih çizelgesi. [*İng.* Chronorama].

kronoskop,-pu, i. *Fr. chronoscope.* § ❶ *balistik.* İngiltere'de ortaya konmuş ve elektrik akımlarının kesilmesine dayanan ve bir kronograf kadranı aracılığıyle bir topun mücefinde *(namlu iç boşluğu merminin yer değiştirmesini inceleyen cihaz).* [*İng.* Chronoscope]; § ❷ *psik.* Tepki zamanını ölçen deneylerde kullanılan cihaz. *(Kronoskop, tepki zamanlarının son derecede dakik olarak ölçülmesi gereken deneylerde kullanılır).* [*İng.* Chronoscope]; ◉ **elektronik** ~, *elek.* Doğrudan doğruya milisaniye bölmeli bir galvanometre üzerinde, elektrik, optik, mekanik, akustik v.b. olayların süresini okumaya yarayan elektrik düzen. [*İng.* Electronic chronoscope; *Fr.* Chronoscope électronique].

kronostat,-tı, i. *Fr. chronostat.* Tablası, transistörle elektronik olarak kurulan kronometre. [*İng.* Chronostat].

kronotakimetre, i. *Fr. chronotachymètre.* Bir taşıtın *(otomobil, lokomotif v.b.)* saattaki hızını ölçen cihaz. [*İng.* Chronotachymeter].

kronotron, i. *Fr. chronotron. fiz.* Mikrosaniyeye kadar zaman aralıklarını ölçmeye yarayan cihaz. [*İng.* Chronotron].

kronotrop,-pu, i. *Fr. chronotrope. fizyol.* Bir ritmin düzeniyle ilgili veya ayarlayan. *(Kalbin ritmini ayarlayan fonksiyon, kronotrop bir fonksiyondur).* [*İng.* Chronotrope].

kronstedtit,-ti, i. *Fr. cronstedtite. (İsveçli kimyacı A. F. Cronstedt'in adından) Kim.* Kaolinit grupundan, hidratlı doğal demir silikat.

kropi, i. *It.* Düğüm.

~ **bağı**, *den.* Halatta kaymayı önleyen bir düğüm biçimi. *(Halatta kroz yaptıktan sonra, çımasını bedeninin altından dolaştırıp krozun içinden geri alarak yapılan 8 biçiminde bir bağdır. Sıkıştırılınca ortaya çıkan yumru, haladın geçirildiği delikten sıyrılıp çıkmasına engel olur).*

kros, i. *İng. cross.* § ❶ *sp.* Kırlarda ve ormanlarda, hendeklerden, yükseltilerden, çukurlardan ve akarsulardan geçerek yayan yapılan koşu. [*İng.* Cross-country; *Fr.* Cross-country]; ☆ *Eşanl.* **kır koşusu**; § ❷ Bir muhasebe makinesinin yatay sayacı. [*İng.* ve *Fr.* Cross]; ◉ **piston sapı** ~ **u**, *mek.* Bir yandan biyelin küçük başının eklemlemesinin, öte yandan piston sapını doğrusal hareketinde kılavuzlayan piston sapının uç kısmı. [*Fr.* Crosse de tige de piston].

~ **eki**, *mek.* ve *demir.* ◘ **Ek.**

krosbar, i. ve s. *İng. crossbar. telekom.* Otomatik telefonda kullanılan, çapraz çubuklu komütasyon sistemi. [*Fr.* Crossbar].

kroseik, s. *Fr. crocéque. kim.* Formülü HO—$C_{10}H_6$—SO_3H olan hidroksinaftalen sülfonik asid kullanılır; bazı boyarmaddeleri elde edilmesine yarar. [*İng.* Croceic].

krosein, i. *Fr. crocéine. kim.* Sarı ve kırmızı renkli, çeşitli poliazoik boyarmaddelerin genel adı; anilin veya taluidin'den türer, yün veya ipeğin dolaysız olarak boyanmasında kullanılır. [*İng.* Croceinle].

krosin, i. *Fr. crocine. kim.* Safranın ve gardenia bitkisinin sarı renkli meyvesinin boyarmaddesini meydana getiren glikozid. [*İng.* Crocin].

krosing-over, b. i. *İng. crossing-over. biy.* ◘ **Sarılma.**

krosit,-ti, i. *Fr. crossite. min.* Anfibol grupundan mineral; glokofan'a benzer. [*İng.* Crossite].

kros-leg, i. *İng. cross-leg. cerr.* Bir bacaktaki madde kaybını, öteki bacaktan alınan bir deri parçasıyle gidermeye yarayan otoplasti tekniği. Deri aşısı tamamlanıncaya kadar bacaklar çapraz tutulur. [*Fr.* Cross-leg].

kros-rol, i. *İng. cross-roll. dok.* Pamuk tarama fırçasının uç tarafında bulunan tarağı kaldırmak amacıyle yapılmış makine düzeni. [*Fr.* Cross-roll].

kroş, i. *Fr. croche. müz.* Bir karanın yarısı değerinde olan nota. [*Ing.* Quaver].

kroşe, i. *Fr. croche. sp.* Boksta bir yumruk çeşidi. *(Kroşe vurulurken sol ayak biraz ileri atılır; sağ veya sol kol, dirsekten 45 derece eğimle kırılarak, kalça ve omuzdan kuvvet alınır. Vurulan yumruğa göre, sağ veya sol kroşe adını alır. Çene yumruk atılan kolun omuzuna gömülerek rakibe karşı tedbir alınır. Bu yumruk sırasında vücudun düz olması gerekir. Karşı yumruktan korunmak için, öbür elle çene hizasında parad alınır. Kroşede parmaklar yere dönük olur. Arka arkaya atılan kroşelere, çift kroşe denir).* [*Ing.* Hook].

krotal, i. *Yun. krotalon. müz.* Ilkçağ vurma çalgılarında uçlarında 5 ilâ 6 sm. çapında zilcikle bulunan iki dallı bir çataldan meydana gelir. [*Ing.* Crotalum; *Fr.* Crotale].

krotilik, s. *Fr. crotylique. kim.* Formülü $CH_3-CH=CH-CH_2OH$ olan bir alkol için kullanılır. *Krotonik aldehid*'in alüminyum izopropilat eşliğinde izopropilik alkolle indirgenmesinden türer; oksidlenerek asetona dönüşür. *(Bütandiol -1-3'ün su kaybetmesiyle ve büten-1 o1-3'ün izomerleşmesiyle de meydana gelir. Bu üç üretim şekli, 121° C'ta kaynayan aynı izomerin yani trans şeklinin oluşmasıyla sonuçlanır. Sis izomeri, buna tekabül eden asetilenik alkolün hafifçe hidrojenlenmesi sırasında meydana gelir. Her iki alkol kolayca su kaybederek bütadain -1-3'e dönüşür).* [*Ing.* Crotylic].

kroton, i. *Yun. bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sütleğengiller *(Euphorbiaceae)* familyasından, sıcak ülkelerde yetişen binden fazla türü bulunan, ağaç, ağaççık, çalı veya otsu, bireşeyli bitki cinsi. Meyvesi üçer kabuklu ve tek tohumludur. Afrika ve tropikal Asya'da yetişen *C.tiglium* adlı türünün tohumları hintyağı tohumlarına benzer fakat daha küçüktür. Tohumlarından elde edilen yağ *(Oleum Crotonis)* çok tahriş edici kuvvetli bir iç sürdürücüdür..Anayurdu Amerika olan bazı kroton türlerinin *(C.cascarilla, C.eleutheria)* kabukları *(Cortex cascarillae)* acı madde, uçucu yağ ve reçine taşır. Kabız, tonik, iştah açıcı ve ateş kesicidir. Hindistan, Siyam ve Annam'da, *Coccus laccae* adlı bir koşnil soktuğu yere *C. lacciferum* denen gomalakı akıtır. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Croton*]. **~ yağı**, *ecz. C. tiglium* adlı kroton türünün tohumlarından elde edilen yağ. Çok kuvvetli bir iç sürdürücü olup yarım damlası bile etkilidir. Ancak, deriyi kabartıcı özelliği yüzünden hekimlikte kullanılması güçleşmektedir. [*Lat. Oleum crotonis; Ing.* Croton oil; *Fr.* Huile de croton].

krotonik, s. *Fr. crotonique. kim.* Olefin sınıfından dört karbonlu bir asid ve bir ve bir aldehid için kullanılır. [*Ing.* Crotonic]. **~ aldehid**, *kim.* $CH_3-CH=CH-CHO$ formülündedir; 15 kısım suda çözünen, 1.033 yoğunluğunda ve 104° C'ta kaynayan keskin kokulu bir sıvıdır. Aldol'ün su kaybetmesiyle meydana gelir. [*Ing.* Crotonic aldehyde; *Fr.* Aldéhyde crotonique, butényl -2].

☆ *Eşanl.* **bütenal -2.**

krotonlaştırma, i. *kim.* Aldehid'lerin kendi aralarında yoğunlaşmasıyla elde edilen aldollerin suyunu giderme işlemi. [*Ing.* Crotonization; *Fr.* Crotonisation].

Krov'lar, ç. öz. i. *etn.* Amerika'da kızılderili halk; önceleri yerleşik olan Krov'lar sonraları kuzey amerika ovalarında avcılık yapmaya başladılar. Bu sonradan gelenler, Montana'da kendilerine ayrılan bir bölgede yaşarlar. [*Ing.* Crows; *Fr.* Crows, gens des corbeaux].

krõhnkit,-ti, I. *min.* Hidratlı doğal sodyum ve bakır sülfat. [*Ing.* ve *Fr.* Kroehnkite, Krõhnkite].

krujit,-ti, i. *Fr. krugite. min.* Polihalit türü. [*Ing.* Krugite].

KRUKENBERG, Hermann, (1863 - ?), Alman cerrahı.

~ ampütasyonu, *cerr. önkol.* Ampütasyonu. Bir çeşit kıskaç meydana getirmek üzere döner kemikle dirsek kemiği birbirinden ayrılır. [*Fr.* Amputation de Krukenberg].

~ urları, *cerr.* Yumurtalıklarda beliren metastazlı urlar. Özellikle sindirim yolları kanserlerinde, en çok da mide kanserlerinde görülür. [*Fr.* Tumeurs de Krukenberg].

krukezit,-ti, i. *Fr. crookésite. (Özel ad sir William Crookes'ten) min.* Doğal bakır ve talyum selenyür; bileşiminde bazen gümüş de vardır; Arjantin'de kübik billûrlar halinde bol miktarda bulunur.

Kru'lar, ç. öz. i. *etn.* Bandama'nın *(Fildişi Kıyısı)* batısında ve Liberia'da yaşayan zenci halk. *(Denizciler bunlara Kruman da derler).* Fildişi Kıyısı'nda sayıları 375.000 kadar olan bu halk çoğunlukla rıhtım işlerinde çalışır. [*Ing.* Krus; *Fr.* Krous].

Krumir'ler,ç. öz. i. *den.* Cezayir-Tunus sınırında, Krumiri'de yaşayan halk topluluğu. Boş alanları eken, büyük meşe ormanlarını isleten toprağa yerleşmiş çobanlardır. [*Ing.* Krumirs; *Fr.* Kroumirs].

krummhorn, i. *Alm. müz.* Üfleme çalgılardan meydana gelen çift dilli, alt ucu yukarıya doğru kıvrık calgı ailesi. [*Ing.* ve *Fr.* Krummhorn, krumhorn].

krup[1], *Alm. kruppe.* 1886 tarihinden başlayarak Osmanlı ordusunda kullanılmaya başlayan top çeşidi.

krup[2], i. *Ing. croup. patol.* Ölüme sebep olabilen difterimsi boğaz iltihabı; *(Tedavisi difteri tedavisinin aynıdır; ama hastanın boğulmaması için nefes borusunun cerrahî müdahaleyle açılması veya girtlağa sonda sokulması gerekebilir. Krup daha cok cocuklarda görülür).* [*Fr.* Croup]. ◉ **dana ~ u**, *vet.* Yalancı zarlar oluşumuyle birlikte görülen anjin; daha cok, danalarda ve hayvanın memesinde görülür. *(Düvede. hattâ inekte bile rastlanabilir). (Hastalık genellikle, doku kangrenine sebep olan basilden gelir. Hasta hayvan üç ilâ dört gün içinde boğularak ölür. Buna karsılık, erişkin havvanlarda sülfamid ve antibiyotiklerin kullanılması sayesinde hiç bir komplikasyon ortaya çıkmazsa, sekiz ile on beş gün icinde iyileşme beklenebilir).* [*Ing.* Calf croup; *Fr.* Croup des veaux]. ◉ **sığır ve keçilerin yaz ~ u**, *vet.* Otlaktaki sığır ve kecilerde yazın görülen ve kısa zamanda boğulma ile sonuçlanabilen yalancı zarlı anjin. *(Sebebi bulunamamıştır; alerjik olduğu sanılır).* [*Ing.* Summer croup of cattles and goats; *Fr.* Croup d'été des bovins et des caprins]. ◉ **yalancı ~**, *patol.* Kaşınmalı ve nezleli boğaz iltihabı; genellikle tehlikesizdir. [*Ing.* False croup, child crowing; *Fr.* Faux croup, laryngite striduleuse, laryngite catarrhale spasmodique].

krupiye, krupye, i. *Fr. croupier.* Bir kumarhanede veya oyun oynanan bir yerde, kâğıt dağıtmak,rulet döndürmek, kazanan numaraları yüksek sesle bildirmek, oyunda kazananların fislerini vermek veya kaybedenlerinkileri toplamak ve oyunu idare etmekle görevli kimse. [*Ing.* Croupier].

KRUPP, öz. i. Alman sanayi ailesi.

~ hastalığı, *sny.* Tavlamadan sonra, 300° C civarında menevişleme işleminden geçirilmiş nikel-krom alaşımlı çeliklerin anormal kırılganlığı. *(Krupp çelikhanelerinde karşılanan ve uzun zaman açıklanmayan bu olay, alaşım içinde meydana gelen ve ancak elektronik mikroskopla görülebilen karmaşık karbon çökeltisinden ileri gelir. Çeliğe yüzde 0.3 oranında molibden katılarak bu kırılganlık önlenir).* [*Ing.* Krupp's disease; *Fr.* Maladie de Krupp].

kruvaze, s. *Fr. croisé. terz. (Ceket, yelek v.b. hk.)* Ön parçaları birbiri üzerine binecek şekilde kesilmiş: *Kruvaze ceket.* [*Ing.* Double-breasted].

~ armür, *dok.* Birer çözgü telinin kaymasıyla ikişer ikişer atlayarak birbirine bağlanan kare biçiminde armür. [*Ing.* Twill; *Fr.* Croisé].

kruvazman, I. *Fr. croissement.* Haçvarî kesişme. [*Ing.* Crossing, meeting].

~ geçidi, *demir.* Iki demiryolunun birbirini kestiği nokta. [*Ing.* Cross-over].

kruvazör,-rü, i. *Fr. croiseur. ask. den.* Açık denizde kol gezmek, bir filoya veya konvoya keşif yapmak, uçak ve hat gemilerini düşman uçaklarının veya hafif gemilerinin saldırılarına karşı korumakla görevli, daha çok toplarla donatılmış hızlı savaş gemisi. [*Ing.* Cruiser]. ◉ **helikopter ~ ü**, *ask. den.* ◘ **Helikopter gemisi.**

kruz, i. *den.* ◘ **Kuruz.**

krüdamonyak, i. *Ing. crude ammoniac, kim.* Kokhane gazının temizlenmesiyle elde edilen ürün; amonyum sülfat, serbest kükürt, demir ve amonyum demir II siyanür ve sülfosiyanür karışımından meydana gelir.

krüsilit,-ti, i. *Fr. crucilite. min.* Hidratlı doğal alüminyum silikat, storotit'in bozunmasıyle meydana gelir. [*Ing.* Crucillite].

krüsit,-tl, i. *Fr. crucite. min.* Doğal demir III oksid'; başkalaşmış mispikel türüdür. *(ANDALUZIT'in eşanlamlısı olarak da kullanılır).* [*Ing.* Crucite].

ksantelazma, i. *Fr. xanthelasma. derm.* Gözkapaklarının üzerinde elli yaşa doğru kolesterol toplanması sonucu beliren saman sarısı lekelere verilen ad. [*Ing.* Xanthelasma].

ksantemi, i. *Fr. xanthemie. patol.* Kanda sarı boyalı maddenin bulunması hali; kanın sararması hastalığı. [*Ing.* Xanthemia].

ksanten, i. *Fr. xanthene.* Formülü $C_{13}H_{10}O$ olan heterosiklik bileşik; *ksanton*'un indirgenmesiyle elde edilir; 99° C'ta erir ve 312° C'ta kaynar. [*Ing.* Xanthene].

☆ *Eşanl.* **metilen-difenilen oksid.**

ksanthidrol, i. *Fr. xandthydrol. kim.* Formülü $C_9H_8N_2S_3$ olan bir asid için kullanılır; suda az erir, sülfosiyanik asidin ayrışmasıyle meydana gelir. [*Ing.* Xanthydric].

☆ *Eşanl.* **pertiyosiyanik.**

ksanthidrol, i. *Fr. xanthydrol. kim.* Formülü $C_{13}H_{10}O_2$ olan bileşik; ksanton'un yavaş indirgenmesinden elde edilir; 200° C'ta eriyen $(C_{13}H_9O_2)_2O$ eter-oksidi halinde kolayca su kaybedebilir. *(Bu bileşik üreyle, suda çok az eriyen diksantilüre verir ve ürenin doz tayininde kullanılır).* [*Ing.* Xanthydrol].

ksantik, s. *Fr. xanthique. kim.* ◘ **Ksantojenik.**

ksantin, i. *Fr. xanthine. kim.* Formülü $C_5H_4N_4O_2$ olan pürik baz; hayvanî sıvıların çoğunda *(kan, idrar, ödsuyu)* bulunur; teobromin'in *(dimetil-1-3-ksantin)*, teofilin'in *(dimetil-3-7-ksantin)*, kafein, veya tein'in *(trimetilksantin)* bileşenlerinden biridir. [*Ing.* Xanthine].

☆ *Eşanl.* **dihidroksipürin -2-6.**

~ bazları, *biyokim.* Ksantin, hipoksantin, adenin, guanin gibi nükleinlerin yakılması ile beliren azotlu maddeler. [*Ing.* Alloxur bases].

ksantit,-ti, i. *Fr. xanthite. min.* Sarı renkli bir idokraz çeşidi. [*Ing.* Xanthite].

ksantiyon, i. *Fr. xanthione. kim.* Formülü $C_{13}H_8OS$ olan bileşik; 156° C'ta erir, fosfor persülfür'ün etkisiyle ksantondaki bir oksijen atomunun yerine bir kükürt atomunun geçmesiyle türer. [*Ing.* Xanthione].

kisantiyosit,-tl, i. *Fr. xanthiosite. min.* Doğal nikel arsenyat. [*Ing.* Xanthiosite].

ksantoarsenlt,-ti, i. *Fr. xanthoarsenite. min.* Hidratlı doğal manganez arsenyat; bir sarkinit çeşididir. [*Ing.* Xanthoarsenite].

ksantoderm, s. *Fr. xanthoderme. antr.* Derisi sarı olan, sarı ırktan olan. [*Ing.* Xanthoderm].

~ ırk, Sarı ırk.

ksantodermi, i. *Fr. xanthodermie. patol.* Derinin sarı renk alması; derinin sararması şeklinde beliren hastalık. [*Ing.* Xanthoderma, xanthodermia].

ksantofil, i. *Fr. xanthophylle.* (a) *bot.* Sarı klorofil. Karotidin dioksid; Kromoplastların sarı rengini veren boyamaddesi olup, klorofille karışık olarak da bulunmaktadır; (b) *zool.* Böcek kanındaki renk maddelerinden birisi. [*Ing.* Xanthophyll].

ksantofilit,-tl, i. *Fr. xanthophyllite. min.* Kalsiyumlu mikalar grupundan yaprakşı silikat. [*Ing.* Xanthophyllite].

ksantojen, i. *Fr. xanthogène. kim.* Karbon sülfürün eski adı. [*Ing.* Xanthogen].

ksantojenamid, i. *Fr. xanthogénamide.* Tiyokarbonik asidin $NH_2-CS-O-C_2H_5$ formülündeki etil esteri; 38° C'ta erir; alkollü amonyağın etil etilksantojenat üzerine etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Xanthogenamide].

ksantojenik, s. *Fr. xanthogénique. kim.* Alkalilerin alkol eşliğinde karbon sülfür üzerine etkimesiyle elde edilen kararsız asidler için kullanılır. *Ksantojenik asidler*'in genel formülü: $S=C-(OR)\ SH$'dir; burada R, karbonlu bir kökü gösterir. Bunlar, serbest halde elde edilemeyen ditiyokarbonik asidin eterleridir $S=C(OH)\ SH$. Sunî tekstil elyafının yapımında kullanılan viskoz, bir selüloz ksantojenattır. [*Ing.* Xanthogenic].

ksantokonit,-ti, i. *Fr. xanthoconite. min.* Doğal gümüş arsenyosülfür. [*Ing.* Xanthoconite].

ksantokromi, i. *Fr. xanthochromie. derm.* Derinin sarı yeşil bir renk alması şeklinde beliren hastalık. [*Ing.* Xanthochromia].

ksantoksilin, i. *Fr. xanthoxyline. kim.* Formülü $C_{10}H_{12}O_4$ olan bileşik; 80° C'ta erir, kantaridin'in izomeridir; Japon biberinde bulunur). [*Ing.* Xanthoxyline].

ksantom, ksantoma, i. *Fr. xanthome* veya *xanthoma. patol.* Altın sarısı renginde küçük ur. *(Özellikle dirseklerde, dizkapaklarında, saçlı deride ve kirişlerde görülür).* Yağlı maddelerle *(kolesterol)* dolu makrofaj hücrelerden meydana gelen *ksantom*, tek ve kolesterol metabolizması bozukluğuna bağlı olabildiği gibi, çok zaman ailevî bir metabolizma hastalığı olan *ksantomatoz* ile birlikte de görülebilir. Ksantomatoz'un belirtisi, gözkapaklarında kükürt sarısı renkli ve ksantom *(ksantelazma)* adıyle anılan lekeler, bunun yanı sıra da kandaki kolesterolün artmasıdır. [*Ing.* Xanthoma].

ksantomatoz, i. *Fr. xanthomatose. patol.* Ksantomlar oluşuma yolaçan distrofi olayı. [*Ing.* Xanthomatose].

ksanton, i. *Fr. xanthone. kim.* Formülü $C_{13}H_8O_2$ olan heterosiklik bileşik; salisilik asidin asetik anhidritle ısıtılmasından elde edilir. *(173° C'ta erir. 350° C'ta kaynar ve alkali ortamda, salisilik asid ile fenol vererek ikiye ayrışır).* [*Ing.* Xanthone].
☆ *Eşanl.* **dibenzopiron, difenilenketon oksit.**

ksantoproteik, s. *Fr. xanthoprotéique. kim.* Organik maddelerin nitrik asidle bozunmasından türeyen, billûrlaşmamış, sarı renkli bir asid için kullanılır. [*Ing.* Xanthoproteic].

ksantopsi, i. *Fr. xanthopsie. patol.* Sarılığın sebep olduğu görme bozukluğu; hastaya bütün cisimler sarı görünür. *(Zehirlenmeye yolaçacak miktarda alınan santonin de aynı etkiyi yapar).* [*Ing.* Xanthopsia].

ksantopsin, i. *Fr. xanthopsine. zool.* Gece uçan böceklerin gözlerinde bulunan bir renk maddesi. [*Ing.* Xanthopsine].

ksantosarkom, i. *Fr. xanthosarcome. tıp.* Kiriş kılıflarında görülen dev hücreli sarkom. [*Ing.* Xanthosarcoma].

ksantosiyanopsi, i. *Fr. xanthocyanopsie. tıp.* Sarı ve mavi renkleri görememe hali. [*Ing.* Xanthocyanopsia].

ksantüri, i. *Fr. xanthurie. patol.* Idrarda ksantin miktarının çoğalması. [*Ing.* Xanthuria].

ksen(o)-, *Yun. ksenos*, yabancı'dan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Xeno].

ksenodiyagnostik, i. *Fr. xénodiagnostic. paraz.* Gizli kalmış asalakları aramak niteliklerini ortaya çıkarmak için aracı bir konak kullanmaya dayanan teşhis yöntemi. *(Ksenodiyagnostik,1914'te, tripanozomiasis' e tutulduklarından şüphe edilen hastaları sağlam ve triatoma'lara sokturduktan sonra asalakları bu böceklerin kanında aramış olan E. Brumpt tarafından geliştirilmiştir).* [*Ing.* Xenodiagnosis].
☆ *Eşanl.* **ksantik.**

ksenofobi, i. *Fr. xénophobie. psiko. patol.* Yabancılara karşı duyulan ve hastalık halinde beliren düşmanlık ve korku. [*Ing.* Xenophobia].

ksenofoni, i. *Fr. xénophonie. tıp.* Kişide ses tonunun değişmesi. [*Ing.* Xenophonia].

ksenoftalmi, i. *Fr. xénophtalmie. tıp.* Göze yabancı cisim kaçmasından meydana gelen iltihap. [*Ing.* Xenophthalmia].

ksenogami, i. *Fr. xénogamie. biy.* Çapraz dölleme. [*Ing.* Xenogamy].

kseno-indükleme, i. *Fr. xéno-induction. biy.* Ksenoplastik doku aşılarıyle gerçekleştirilen iltihap. [*Ing.* Xenophthalmial].
üzerindeki genetik kontrolunu incelemeye imkân verir. [*Ing.* Xenoinduction].

ksenojenez, i. *Fr. xénogénese. tıp.* (a) Cinsizdan doğma, (b) Soyundan tamamen farklı doğma; (c) Ana-babaya benzeyen yavru meydana getirme. [*Ing.* Xenogenesis].
☆ *Eşanl.* **heterojenez.**

ksenojen, s. *Fr. xénogène. tıp.* Organizma dışından menşe alan veya yabancı cisimden meydana gelen. [*Ing.* Xenogenous].

ksenolit,-ti, i. *Fr. xénolite. min.* Silimanit çeşidi. [*Ing.* Xenolite].

ksenoloji, i. *Fr. xénologie. paraz.* Asalaklarla konakların ilişkilerini inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Xenology].

ksenomeni, i. *Fr. xénomenie. tıp.* Zamansız âdet görme; kadında reglin düzensiz veya alışılagelen zaman dışında olması. [*Ing.* Xenomenia].

ksenomorf, s. *Fr. xénomorphe. min.* Normal biçiminden başka şekilde billûrlaşmış bir mineral için kullanılır. [*Ing.* Xenomorphous].
☆ *Eşanl.* **alotriomorf.**

ksenon /kse:non/, i. *Fr. xénon < Yun. kim.* Xe sembolüyle gösterilen A.n. 54 ve A.a. 131, 3 olan ender gazlar grupundan kimyasal bir element; Havada yirmi milyonda bir oranında bulunan bir gaz. [*Ing.* Xenon].
~ **testi**, *tekn. Tayfı* Güneş'inkine yaklaşan bir ksenon lambası işinlarına tutulmasıyle gerçekleşen bileşim malzemelerinin hızlı eskime denemesi. *(Doğal eskime denemeleriyle uygunluk ancak belli bir süre sınırına kadar iyidir).* [*Ing.* Xenone test].

ksenoparazit,-tl, i. *Fr. xénoparasite. paraz.* Üzerinde bulunduğu konak hayvan zayıfladığı zaman parazit niteliğini alan canlı. [*Ing.* Xenoparasite].

ksenoplastik, s. *Fr. xénoplastique. biy.* ◘ **Heteroplastik.**
~ **aşı (ksenoplastik doku aşısı)**, *biy.* Iki değişik konak arasında yapılmış aşı. [*Ing.* Xenoplastic vaccination].

ksenotim, i. *Fr. xénotime. min.* Doğal itriyum fosfat. *(Reçine parlaklığında, kahverengi bir maddedir; kuvadratik sistemde billûrlaşır, zirkonla birlikte bulunur).* [*Ing.* Xenotime].

ksenotropizma, i. *Fr. xénotropisme. paraz.* Bir asalağı belirli bir yaratık, organ veya hücreye doğru çeken olay. *(Bir asalağın ksenotropizması, o asalağın erişkin, larva veya embriyon halinde olmasına göre değişir).* [*Ing.* Xenotropism].

kserodermi, i. *Fr. xérodermie < Yun. kseros*, sert + *derma.* deri. *patol.* Kuru ve kepekli derinin durumu. *(Iktiyoz'un birinci derecesi olan kserodermi, özellikle A vitamini noksanlığında görülür).* [*Ing.* Xeroderm(i)a].

kserofaji, i. *Fr. xérophagie. tıp.* Kuru yemek yeme Kuru yemeklerden hoşlanma. [*Ing.* Xerophagy, xerophagia].

kserofil, s. *Fr. xérophile. bot.* Kurak yerlerde yaşayan *(bitki).* [*Ing.* Xerophilous].

kserofit,-ti, i. *Fr. xérophyte. bot.* Bünyesi itibarlyle *(morfolojik ve anatomik özel yapılarıyle)* kurak yerlerde yaşamaya uygun bir bitki. (Örnek: *Defne, mersin).* [*Ing.* Xerophyte].

kseroftalmi, i. *Fr. xérophtalmie. tıp.* Göz yuvarının aşırı kurumasına ve kayganlığının kaybetmesine sebep olan atrofi ile beraber görülen konjonktivit. *(A vitamini noksanlığından ileri gelir).* [*Ing.* Xerophthalmia].

kserografi, i. *Fr. xérographie. matb.* Değmeksizin basım usulü. [*Ing.* Xerography].

kserokimenik, s. *Fr. xérochiménique.* Kışların kurak geçtiği iklimler için kullanılır. [*Ing.* Xerochimenic].

kserokopi, i. *Fr. xérocopie. graf. san.* Mürekkep yerine kullanılan bir toz ile baskı, altlığı arasındaki elektrik çekimiyle baskı yapmaya dayanan kserografi yöntemi. [*Ing.* Xerocopy].

kserom, i. *Fr. xerome. tıp.* Konjonktivanın anormal kuruluğu. [Xeroma].

kseromeni, i. *Fr. xéromenie. tıp.* Kan akmadan kadında diğer âdet belirtilerinin görülmesi. [*Ing.* Xeromenia].

kseromikteri, i. *Fr. xeromycterie. tıp.* Burun mukozasının kuruluğu. [*Ing.* Xeromycteria]

kserofobi, i. *Fr. xérophobie. tıp.* Korku veya hiddetten ileri gelen tükürük azalması. [*Ing.* Xerophobia].

kserostomi, i. *Fr. xérostomie. patol. Yun. kseros*, Kuru, sert + *stoma*, ağız. Ağız kuruluğu. [*Ing.* Xerostomia].

kseroterik, s. *Fr. xerothérique.* Yazların kurak geçtiği mevsimler için kullanılır. [*Ing:* Xerotheric].

kserozis, i. *Yun. kserosis.* § ❶ *oft.* Göz sümükselzarının keratinleşmesi *(Kseroftalmi'nin başlangıcıdır).* [*Ing.* Xerosis]. § ❷ *derm.* Derinin ve gözün anormal kuruluğu. [*Ing.* Xerosis; *Fr.* Xérose].

Kshosa'lar, ç. öz. i. *etn.* Güney Afrika zenci halkı, Ngoni'ler grupundan olan Kshosalar, Kap bölgesinde otur ve bantu dili konuşurlar. [*Ing.* ve *Fr.* Kshosas].

ksif(o)-, *Yun. ksifhos*, kılıç'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Xipho-].

ksifodim, s. *Fr. xiphodyme. terat.* Vücudun üst kısmı göğüs kemiğinin hançersi çıkıntısına kadar çift olan iki bacaklı ucube. [*Ing.* Xiphodymus].

ksifodini, i. *Fr. xiphodinie. tıp.* Hançersi (ksifoid) kıkırdak ağrısı. [*Ing.*Xiphodynia].

ksifoid, s. *Fr. xiphoïde. tıp.* (a) Kılıç şeklinde, kaması, hançersi; (b) Sternumun en alt bölümü. [*Ing.* Xiphoid].

ksifoidit,-ti, i. *Fr. xiphoidite. tıp.* Hançersi (ksifoid) çıkıntı iltihabı. [*Ing.* Xiphoiditis].

ksifopagotomi, i. *Fr.xiphopagotomie. tıp.*Sternumları ile birleşmiş ikizlerin cerrahî olarak ayrılması. [*Ing.* Xiphopagotomy].

ksifopaj, s. *Fr. xiphopage. terat.* Hançersi çıkıntıdan göbeğe kadar birbirine yapışık iki bireyden oluşma bir ucube için kullanılır. [*Ing.* Xiphopagus].

ksilan, i. *Fr. xylane. bot.* Bütün kapalıtohumluların odunlaşma dokuları arasında bulunan yarı selüloz madde. *(Hidroliz yoluyle pentozlara ayrışır).* [*Ing.* Xylan].

ksilem, i. *Fr. Xylème. bot.* Topraktan suyu ve suda erimiş inorganik *(mineral) madd*eleri alarak bunların aşağıdan yukarıya doğru bitkinin en uzak bölgelerine, toprak üstü organlarına iletilmesini sağlayan doku. [*Ing.* Xylem]. ◘ *ŞEKİL. 505.* — **SÜRGÜN II.** ◉ **ilkel** ~, *bot.* ◘ *ŞEKİL. 3.* — **BİR AĞAÇ GÖVDESİNİN KESİTİ.** ◉ **ikinci** ~, ◘ **ikinci.**
~ **parankiması**, *bot.* ◘ **Parankima.**

ksilen, i. *Fr. xylène.* § ❶ *kim.* Formülü $C_3H_4(CH_3)_2$ oan aromatik hidrokarbon, toluenden bir fazla CH_2 grupu taşır. ☆ *Eşanl.* **dimetilbenzen.** [*Ing.* Xylene]. § ❷ *petrokim. Ksilen'ler* petrokimyada, doymuş hidrokarbon parçalanmalarının katalitik reformanginden *(dimetilsikloheksan'ın, C_8H_{16} aromatizasyonu)* çıkarılan benzinden elde edilir. *Ortoksilen*, ftal anhidritin, boyaların, böcek zehirlerinin yapımında kullanılır. *Paraksilen*, Tergal polyesterinin hammaddelerinden biridir. [*Ing.* Xylene].

ksilenol, i. *Fr. xylénol. kim.* Ksilenlerden türeyen $(CH_3)_2C_6H_3OH$ formülündeki 6 izomer fenole verilen ad. [*Ing.* Xylenol].

ksilidin, i. *Fr. xylidine. kim.* Formülü $(CH_3)_2$ $C_6H_3NH_2$ olan altı izomer arilamin'e verilen ad; ksilenlerden türer. *(Bu bazlar 212° C ile 223°C arasında kaynar; ticarî ksilidin,*

dimetilanilin'in yer değiştirmesiyle elde edilir ve kırmızı renkli boyarmaddelerinin yapımında kullanılır). [*ing.* Xylidine].

ksilit,-ti, i. *Fr. xylite.* Patlayıcı madde olarak kullanılan trinitrometaksilen. *(Ticarî ksilen'in nitrolanmasıyle elde edilir);* Formülü $CH_3OH-(CHOH)_3-CH_2OH$ olan pentitol; ksiloz'un indirgenmesinden meydana gelir. [*ing.* Xylite].

☆ *Eşanl.* **ksilitol.**

ksil(o)-, *Yun. ksylon,* odun'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Xylo-].

ksilofon, i. *Fr. Yun. ksylon,* tahta + *phone,* ses. *(1 ince okunur).* Boy boy akortlu tahta veya madenî çubukların gam sırasiyle dizilmesinden meydana gelen, iki değnekle vurularak çalınan bir çalgı. *(Güney Asya' dan çıktığı sanılan ksilofon XVI.yüzyıl başlarında Avrupa'da görüldü. Zenci esirler tarafından Antiller ve Güney Amerika'ya yayıldı. Saint-Saens (ölüm dansı) ve danimarkalı besteci H. Chr. Lumbye'in eserleriyle çağdaş orkestraya girdi).* [*Ing.* ve *Fr.* Xylophone]. ◘ *ŞEKİL: 407.* — **MÜZİK ALETLERİ III.**

ksiloglifi, i. *Fr. xyloglyphie.* Tahta üzerine harf oyma sanatı. [*Ing.* Xyloglyphy].

☆ *Eşanl.* **ksilogliptik.**

ksilograf, i. *Fr. xylographe. tekn.* Tahta üzerine gravür yapan kişi. [*Ing.* Wood engraver].

ksilografi, i *Fr. xylographie.* < *Yun. xylon,* tahta + *graphein,* yazmak. § ❶ Yazı ve resimlerin kazılı olduğu tahta şekiller veya küçük tahta levhalarla yapılmış baskı; § ❷ Minyatürü taklit etmek amacıyle kimi zaman el ile boyanmış tahta üzerine yapılan ilkel gravür. [*Ing.* Xylography, wood engraving].

ksilografya, i. (a) Üzerine kabartılı olarak kazılmış ağaç takozlardan kâğıda basılan resimler. (b) Bu suretle resim basma sanatı. [*ing.* Xylography; *Fr.* Xylographie].

ksiloklor, i. *Fr. xylochlore. mni.* Yeşil renkli apofilit çeşidi. [*ing.* Xylochlore].

ksilol, i. *Fr. xylol. kim.* Ksilen'in yanlış eşanlamlısı. [*Ing.* Xylol].

ksiloltri, i. *Fr. xyloltrie.* Ağaçtan yapılmış putlara tapma. [*ing.* Xylolatry].

ksilolin, i. *Fr. xyloline. dok.* Kâğıt odunundan elde edilen dokumalık iplik; ağaçlar dan uzun şeritler halinde kesilerek ayrılır, makinede bükülerek çirişlendikten sonra kullanılır. [*Ing.* Xyloline].

ksilolit,-ti, i. *Fr. xylolite.* Kısmen odun elyafından meydana gelen magnezyumlu betonun ticarî adı; döşeme taşları yapımında kullanılır. [*Ing.* Xylolite].

ksiloloji, i. *Fr. xylologie.* Odunun yapısını, fiziksel, mekanik ve kimyasal niteliklerini inceleyen bilim. [*Ing.* Xylology].

☆ *Eşanl.* **odunbilim.**

ksilonik, s. *Fr. xylonique. kim.* Dört alkol grupu bulunan $CH_2OH\ (CHOH)_3CO_2H$ formülündeki bir asid için kullanılır. *(Ksiloz'un bromlu su ile yükseltgenmesinden elde edilir).* [*Ing.* Xylonic].

ksilosüri, i. *Fr. xylosurie. tıp.* İdrarda ksilöz bulunması. [*Ing.* Xylosuria].

ksiloterapi, i. *Fr. xylothérapie. tıp.* Vücuda bazı tahta parçalarını uygulayarak yapılan tedavi. [*Ing.* Xylotherapy].

ksilotil, i. *Fr. xylotile. min.* Serpantin çeşidi. [*Ing.* Xylotile].

ksiloz, i. *Fr. xylose.* kim. Formülü $CH_2OH-(CHOH)_3\ CHO$ olan aldehid yapısında monosakkarit *(pentoz).* Dekstrojir olduğu halde *e-ksiloz (veya odun şekeri)* adı verilen *ksiloz,* mürver ağacı özünün, odun zamkının kaynar seyreltik asidlerle hidrolizinden elde edilir. 144° C'ta eriyen, suda çözünen beyaz bir katıdır; bromlu su etkisiyle ksilonik asid halinde yükseltgenir ve indirgenerek etkisiz ksilit elde edilir. Rasemik ksiloz, ksilitin yükseltgenmesiyle elde edilir; ikiye ayrışarak *d-ksiloz* verir. [*Ing.* Xylose].

ksonotlit,-ti, i. *Fr. xonotlite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum silikat. [*Ing.* Xonotlite].

kşatriya, i. *sansk.* Hindistan'da soylu ve savaşçı kast üyesi. En yetkin *kşatriya,* klan veya kabile başkanı kral veya imparatordu. Durumuna uygun bir öğretim görür, *Veda'*ları inceler, kendi adına kurban keser ve adak sunardı. Yay ve kılıç kullanmayı öğrenirdi. Kşartiya ne ders verebilir, ne başkaları için kurban kesebilir, ne de bağış alabilirdi. Kşatriya kastı yönetici sınıf olmakla birlikte üstünlüğünü kabul ederdi.

ktenidyum, i. *Yun. oteis,* tarak + *idion,* küçültme eki. *zool.* (a) Yumuşakçaların tarak biçiminde bir görünüşü olan özel solunum organı; (b) Bazı böceklerde bulunan tarak biçiminde bir sıra diken. [*Lat.* ve *Ing. Ctenidium; Fr.* Ctenidie].

ktenoforlar, ç. i. *Yun. kteno,* tarak + *pherein,* taşımak. *zool.* Çok hücreli hayvanlardan Sölentereler *(Coelenterata)* bölümüne giren küçük bir filum. Hem iki yanlı, hem ışınsal bakışımlı az çok elips biçiminde, saydam, denizlerde yaşayan ve çok yaygın olan güzel hayvanlardır. Meridyonal dizilmiş 8 tane, tarak biçimlndeki safihalar aracıyle hareket ederler. Erdişidirler. Venüs kemeri *(Cestum veneris),* Hıyar medüzü *(Beroe ovata)* iyi bilinen türleridir. [*Lat. Ctenophora; Ing.* Comb-jellies; *Fr.* Ctenaires]. ◘ *TABLO: 18.*— **HAYVANLAR ÂLEMİ.**

ktenoyid, s. *Fr. cténoïde* < *Yun. kteis, ktenos,* tarak + *eidos,* biçim *zool.* Sazan gibi bazı kemikli balıkların pullarına denir. *(Bu pulların serbest kısmı yani başka pullarla örtülü olmayan kısmı dikenlidir.* [*ing.* Ctenoid].

☆ *Karş.* **sikloid.**

ktipeit,-ti, i. *Fr. ktypéite. min.* Pizolit halindeki arafonit çeşidi; *Karlovy Vary'*de bulunur. [*Ing.* Ktypeite].

kua, i. *zool.* Asalak olmayan guguk kuşu, yeşil, gri-mavi, pembe renkli, uzun kuyruklu, saksağan kadar bir kuştur; Madagaskarda yaşar. [*Ing.* ve *Fr.* Kua].

Kuadia'lar, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'da kara derili halk. Fildişi Kıyısın'da yaşarlar. Kuadia'lar, kru halklarındandır.

kuadrat,-tı, i. Biyolojik etüd için alınan belirli saha *(ekseriya 1 metrekare).* [*Ing.* ve *Fr.* Quadrate].

kuadriga, kadriga, l. *L. quadri,* dört + *agere,* sürmek, yürütmek. § ❶ Yanyana dört at koşularak sevkedilen iki tekerlekli cenk arabasına verilen ad. [*Ing.* Quadriga; *Fr.* Quadrige]; § ❷ Dört sıra kürekli eski gemilere verilen ad. [*Ing.* Quadriga; *Fr.* Quadrige].

kuadripleji, i. *Fr. quadriplégie. tıp.* Kol ve bacakların toptan felci. [*ing.* Quadriplegia].

kuadrivektör,-rü, i. *Fr. quadrivecteur. fiz.* Dört boyutlu uzayda *x, y, z, t* bileşenleriyle belirtilen ve klasik uzayın üç boyutlu vektörüne tekabül eden matematik kavram. [*Ing.* Quadrivector].

kuaker, i. *Ing. quaker,* Ingiltere ve Amerika Birleşik Devletlerinde yaygınca olan bir mezhep. [*Fr.* Quaker].

kuandu, i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının Oklu-ağaç-kirpisigiller *(Coendidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 35, kuyruğu 12 sm. Dikenleri kahverengi kırçıldır. Eti yenir. Brezilya'da ağaçlarda yaşar. [*Lat. Cöendu prehensilis*].

Kuantum kuramı, i. ◘ **Kuram.**

kuark, i. [*James Joyce'un Three Quarks for Mr. Mark adlı romanından alınmıştır). nükl.* Kesirli yük taşıyan üç ayrı halde parçacık. [*Ing.* ve *Fr.* Quark].

kuars, i. ◘ **Kuvars**

kuarsit,-ti, i. ◘ **Kuvarsit.**

kuartana, i. *tıp.* ◘ **Dörtlü humma.**

kuartet,-ti, i. *Fr. quartette* < *Ing. Quartete. müz.* Dört kişilik müzik takımı ve bunun çaldığı veya söylediği parça, dörtlü: *Ses kuarteti. Yaylı sazlar kuarteti.*

kuarto, i. *It. quarta.* Iskambilde dört dereceli kâğıt.

kuaterner, i. *Fr. quaternaire* < *Lat. quaternarius.* § ❶ *jeol.* ◘ **Dördüncü zaman.** § ❷ *kim.* ◘ **Dörtlü bileşik.**

kuaterniyon, i. *Fr. quaternion. mat.* Belirli bir sıra içinde alınan ve bir takım kanunlara göre birleşen, *s, a, b, c* gibi dört bayağı sayı *(«gerçek sayı» veya «skaler» de denir)* takımdan meydana gelen üstünkarmaşık sayı. [*Ing.* Quaternion].

Kuaykuru, öz. i. *dilb.* Paraguay kıyılarında, Parana'da, Chaco'da konuşulan dil ailesi. [*ing.* ve *Fr.* Cuaykuru].

Kubadoğulları, ç. öz. i. Samsun yöresinde Canki bey ailesi. Kubadoğullarından Cüneyd, Yıldırım Bayezid'in Karadeniz seferinde, beyliğin merkezi olan müslüman Samsun'u Osmanlılara bıraktı *(1398).* Elinde yalnız Ladik ve bazı kaleler kaldı. Cüneyd Timur ile yapılan Ankara savaşı sonunda Samsun'u tekrar aldı; fakat Taceddinoğlu Hasan Bey tarafından öldürüldü ve Kubadoğulları ailesi sona erdi.

kubâi, s. *tıp. esk.* Tuzlu balgam hastalığı ile ilgili.

kubaşmak, nsz. *h.d.* Ortaklaşa bir iş görmek. [*ing.* To share in doing something, to be partners in any work].

kubat, s. *Erm. gobid.* § ❶ Kaba, hantal, biçimsiz: *Oranın şivesi pek kubattır.* [*Ing.* Vulgar, ugly; *Fr.* Grossier, difforme]. § ❷ Davranışları veya konuşması kaba olan.

kubatlık,-ğı, i. Kabalık, biçimsizlik, hantal olma hali. [*Ing.* Vulgarity, ugliness; *Fr.* Vulgarité].

kubbe, i. *Osm. Ar.* § ❶ Yarım küre şeklinde olan ve bir yapıyı örten dam: *Camî kubbesi. Kilise kubbesi. Hamam kubbesi.* [*Ing.* Dome, cupola; *Fr.* Dôme, coupole]. ◘ *ŞEKİL: 340.* — **KUBBE.** § ❷ *mec.* Gökyüzü. [*ing.* Vault, canopy; *Fr.* Dôme, voûte céleste]; § ❸ *din.* Kubbe ie örülü dinî binalara ve özellikle türbelere bazı İslâm ülkelerinde verilen ad; § ❹ *term.* Döner alevli izabe fırının üst kısmı. [*Ing.* Vault; *Fr.* Voûte]; § ❺ *mutf.* Bulgurun un haline getirilerek et kıymasıyle ve baharla yoğurulduktan sonra içine gene kıyma ve fıstık, kuşüzümü konup topaklar halinde pişirilmesiyle yapılan iri bir köfte yemeği § ❻ *anat.* Kulak salyangozu *(koklea)* kanalı ucundaki kubbe biçiminde yapı. [*Lat.*

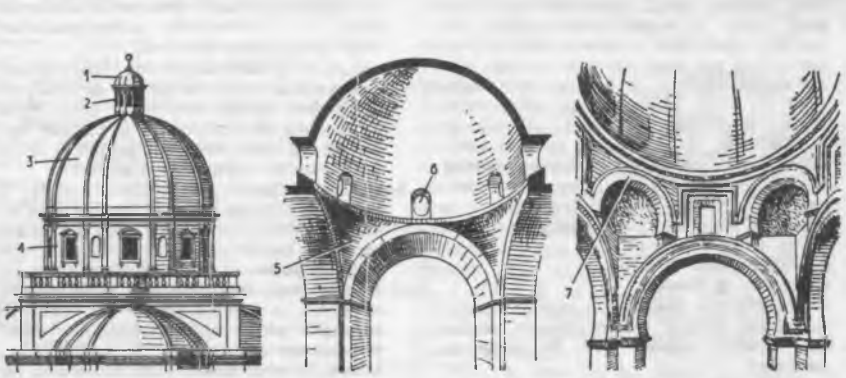

ŞEKİL: 340. — **KUBBE: 1. Kubbecik. 2. Kubbe feneri. 3. Kubbe. 4. Tambur. 5. Pandantif. 6. Işıklık, 7. Yarı kemer.**

Copula; Ing. Cupola;*Fr.* Dôme]. § ❼ s. Kubbe şeklinde olan. ◉ **~ leri çınlatmak** *dey.* Sesiyle çınlatmak. Sesini aşırı derecede yükseltmek. [*Ing.* To make the welkin ring]. ◉ **ahşap ~,** *mim.* ◘ **Ahşap.** ◉ **ana ~, merkezi ~,** *mim.* Binaların orta kısmına ve merkezî sahnı örten kubbe ki diğer tâlî kubbeler bunun etrafında inşa olunur. [*Fr.* Coupole centrale]; ◉ **asma ~ veya pandantif ~,** Tabanı kemerler arasındaki boşluklara yerleştirilmiş bingiler üzerine oturan kubbe; ◉ **çelik ~,** *masonluk.* Resmî merasim sırasında belirli derecede kardeşlerin merasimin yapıldığı locaya alındıkları sırada görevlilerin karşılıklı iki sıra halinde dizilip başları üzerinde kılıç çatarak meydana getirdikleri kemer. [*Fr.* Voûte d'acier]; ◉ **dış ~,** *mim.* ◘ **Dışkubbe;** ◉ **dış ~,** Çift kubbelerde üst ve dışa gelen kubbe. [*Fr.* Coupole extérieure dôme]. ◉ **diyafram ~ leri,** *anat.* ◘ **Diyafram;** ◉ **dölyatağı ~ sı,** *(kadın-doğum)* Doğum ertesinde, dölyatağının iyice büzüldükten sonra çatı kemiği üzerinde meydana getirdiği çıkıntı. *(İyi büzülmüş rahim, doğum sonrası kanamalarını önlediği için buna emniyet kubbesi adı da verilir).* ◉ **dört** tonozlu **~,** *mim.* Dört adet tonoz parçasından oluşan dairevî veya sivri kemerli tonozdan ibaret kubbe ki birbirini amuden kesen iki beşik tonozdan veya sivri tonozdan meydana gelir.Buna kesme tonoz veya manastır tonozu denir. [*Ing.* ve *Fr* Quadripartite]; ◉ **fırın ~ si,** *mim.* Kürenin dörtte biri veya yarısı şeklinde tonoz. Romen üslubundaki kiliselerin absidleri ekseriya böyle fırın kubbesi şeklinde olur. Bazı duvar hücrelerinin üst taraflarına veya kubbeleri taşımak için köşelere bingi olarak yapılan köşe topuzlarına da denir.[*Fr.* Cul de four]. ◉ **gök ~ si,** *astr.* ◘ **Gök²** ◉ **habbeyi ~ yapmak,** *dey.* ◘ **Habbe;** ◉ **kafatası ~ si,** *anat.* Kafatasının tepe kısmı. [*Fr.* Voûte du crâne]; ◉ **karyola ~ si,** *mim.* Karyolanın dört tarafındaki direkler üstüne oturtulan kubbe şeklinde çerçeveli cibinlik veya sayvan. [*Fr.* Impériale]; ◉ **kesik ~,** *mim.* Yarım kubbe şeklinde, deniz taragının kabuğu içine benzeyen, kubbelerdir ki, hücrelerin tepesine inşa olunur. Bunlar oyuk hücre duvarlarını iki taraftaki duvar veya kemere bağlar. [*Ing.* Conch; *Fr.* Conque]; ◉ **sidik torbası ~ si,** *patol.* Idrar tutukluğu sebebiyle idrar torbasının gerilemesi ve bir kubbe biçimini alması. *(Bu gerilme bazen ele gelebildiği gibi bazen karın derisi altında gözle de görülebilir);* ◉ **sivri ~,** *mim.* Kesiti sivri kemer olan kubbe. [*Ing.* Ogee arch, pointed arch; *Fr.* Voûte en ogive ou en arc aigu]; ◉ **şişme ~ si,** *jeom.* Bir lakolitin yerleşmesiyle yüzeysel tabakaların kubbe şeklinde yükselmesi *(tabaka eğimleri)* zayıf olduğundan şişme kubbeleri genellikle ilik haline gelir; ◉ **tuz ~ si,** *petrol.* Petrol aramada uygulanan jeofizik usullerle kubbe şekindeki tuz yatağı kolayca bulunabilir. *(Tuz kubbesi petrol veya doğal gaz için, çoğu zaman bir kapan vazifesi görür. Erime veya işletmeyle meydana getirilen boşluk, petrol v.b. sunî depolama yerleri olarak kullanılabilir);* ◉ **üç veya dört dayanıklı ~,** *anat.* Beyin üçgeni. [*Fr.* Voûte à trois piliers ou à quatre piliers]; ◉ **~ altı,** *teşk. tar.* Eskiden, sarayda padişahın huzurunda vezirlerin toplanıp devlet işlerini konuştukları yer. [*Ing.* The apartments in Topkapı Saray Palace where councils of state and public receptions used to be held; *Fr.* Divan].
~ ayağı, *mim.* ◘ **Ayak.**
~ başlık, ◘ **Başlık.**
~ bileziği (~ kasnağı), *mim.* Üzerine kubbelerin kaidesi oturan silindir şekilde kısa duvarlı kısım. [*Fr.* Tholobate ou tambour].
~ destar, *kıyf. esk.* Sarık sarma türlerinden biri *(sarık başlığın üzerine kubbe şeklinde sarıldığı için bu adı alıyordu).* [*Ing.* A dome shaped turban].
~ feneri, *mim.* Bir kubbenin tepesine yerleştirilen ve bir merdiveni olan küçük fener.
~ kasnağı, *mim.* Kubbelerin, çember biçimindeki alt kısmının oturduğu silindir duvar. *(Kubbe kasnakları, kubbenin yüksekliğini arttırmadan binanın tavanını yükseltmeye yarar. Üzerine açılan pencereler binanın içini daha aydınlık yapar. Yuvarlak veya çok köşeli olur, Osmanlı devri mimarisinde genellikle kubbeler kasnaklıdır. /Kubbe bileziği de denir/).* [*Ing.* Tholoback].
~ kemerleri, *mim.* Bir tonozun, bir kapının, bir pencerenin kemerli kısmı. *(Yay şeklinde inşa edilir).* [*Ing.* Spherical vaults].
~ lâmbası, Morötesi ışıkları üretici olarak kullanılan kuvarstan yapılmış cıva buharlı lâmba.
~ levha (kubbeli levha), *süsl.* Kitap başlıklarının kubbe şeklinde yazılanları. *(Kubbesiz olan kitap başlıklarına düz levha denir).*
~ prizma, *astr.* Kuvarsdan yapılmış prizma. Geçirgenliği ve niteliği yüksek olduğundan gökbilim araçlarında, tayfyazarlarda çok kullanılır. [*Ing.* Quartz prism; *Fr.* Prisme de quartz].
~ saati, *astr.* Kuvarz moleküllerinin titreşimlerine göre çalışan zaman saati. [*Ing.* Quartz clock; *Fr.* Horloge à qaurtz].
~ (kubbealtı) veziri, *teşk. tar.* Kubbe altında yapılan toplantıya katılma hakkına sahip vezirlere verilen ad.
☆ *Eşanl.* **kubbenişin.**

kubbe.altı, b. i. *teşk. tar.* Osmanlı vezirlerinin Topkapı Sarayında devlet işlerini görüşmek üzere toplandıkları yer. [*Ing.* The apartments in Topkapı Saray Palace where councils of state and public receptions used to be held; *Fr.* Divan].

kubbelenmek, f. Bir şeyin kubbe gibi şişkin ve dışbükey bir şekil alması. [*Ing.* To become dome shaped, convex].

kubbeleşme, i. *coğr.* Geniş ölçülü yer kabuğu oynamaları ve yaylanmalarıyle ilgili olarak bir bölgenin kubbeyi andırırcasına kabarması. [*Ing.* Updoming; *Fr.* Soulèvement en dôme].

kubbeli, s. § ❶ Kubbesi olan: *Kubbeli hamam.* [*Ing.* Domed; *Fr.* Qui a une voûte, une coupole]. § ❷ Kubbe biçiminde olan: *Kubbeli tavan.* [*Ing.* Dome shaped, convex; *Fr.* Voûté,-ée].
~ cibinlik, ◘ **cibinlik.**

kubeba, i. *Osm.* < *Ar. kebâbe.* ◘ Kübabe.
~ kâfuru, ◘ **Kâfur.**

kubh, kubuh, i. *Osm.* < *Ar. kubh. esk.* § ❶ Çirkinlik; ☆ *Karş.* **hüsn;** § ❷ Kötülük, fenalık.

kubhiyat, ç. i. *esk.* Kötü işler ve davranışlar.

kubuh,-bhu, i. *Osm.* < *Ar.* Kabahat, çirkin hareket, çirkinlik; ◉ **hüsün ve ~,** Güzellik ve çirkinlik. ◘ Kübabe.

Kubu'lar, ç. öz. i. Sumatra'nın indonezyalı halkı. Kubu'lar eskiden bataklıklı ormanlarda çok ilkel bir hayat yaşarlardı. Şimdi ya çiftçilik yapmakta veya tarım işletmelerinde ve madenlerde çalışmaktadırlar. [*Ing.* Kubus; *Fr.* Koubous].

kubur, i. § ❶ Boru biçiminde uzunca kap: *kalem kuburu. Eyer kuburu.* § ❷ Ayakyolu deliğinden lâğıma inen boru. [*Ing.* Pipe; *Fr.* Lunette de latrines]; § ❸ Eskiden kullanılan bir çeşit tabanca, piştov; § ❹ s. Boru gibi dar olan: *Kubur pantolon.*

kubur, ç. i. *Osm.* < *Ar.* Kabir'in çoğulu. ◉ **fırça ~ u,** İçine resim fırçaları konan silindir şeklinde tenekeden veya kartondan yapılmış kapalı kutu. [*Fr.* Etuit à pinceaux]. ◉ **kalem ~ u,** Türklerde eskiden yazı kalemlerini koyup taşımak veya muhafaza etmek için kullanılan silindir şeklinde boru gibi pirinç veya mukavvadan yapılmış kapaklı uzunca kutu. Bu mukavva kutuların, üzerleri gayet güzel nakışlarla bezenmiş olanları vardı. [*Fr.* Étui à plumes]; ◉ **ok ~ u,** Okları koymaya mahsus olarak boyuna asılan kutu. ☆ *Eşanl.* **Tirkeş.**

kuburluk,-ğu, i. § ❶ Barut kabı; § ❷ Tabanca kılıfı; § ❸ Abdesthane künklerini yerleştirmek için duvar içinde bırakılan, boru gibi uzun ve içi boş duvar kısmı. [*Ing.* Quiver; *Fr.* Carquois].

kûb /kûb/, s. *Osm.* < *kûften, esk.* § ❶ *«Vuran, döven»* anlamlarında bileşik sıfatlar yapar: *Leked-kûb,* tekme vuran, tekme atan: *pây-kûb,* ayakla vuran; *zemin-kûb,* yere vuran; § ❷ i. *esk.* Vuruş, vurma; § ❸ Vurma sonucu duyulan acı.

kûba, i. *Osm.* < *Ar. kûbâ, tıp. esk.* Deri hastalıklarının genel adı ◘ **Tuzlubalgam.**

kucak,-ğı, i. *esk. T. kuçmak.* § ❶ Vücudun açık kollarla göğüs arasında kalan bölümü. *Kucağına almak. Kucağında gezdirmek.* [*Osm.* Ağuş; *Ing.* Breast, bosom; *Fr.* Etreinte, sein]; § ❷ Açık kollarla göğüs arasına sığılabilen miktar: *Bir kucak çiçek. Bir kucak odun.* [*Ing.* Armful; *Fr.* Faisceau, gerbe]; § ❸ *mec.* Herhangi bir durumun veya şeyin sınırlarının arası, iç: *Baharın kucağında, ıstırabın kucağında;* § ❹ s. Kollarla sarılarak göğüs üzerinde taşınabilecek miktarda olan; ◉ **kucağına almak,** *dey.* Sarılmak, bağrına basmak, kucaklamak. [*Ing.* To embrace, to take on one's lap] ◉ **kucağına düşmek,** *(tehlike, felâket gibi kötü şeylerle)* Karşı karşıya gelmek. [*Ing.* To fall into the midst of (danger, trouble, etc.); *Fr.* Tomber dans les bras]; ◉ **kucağına oturmak** *(birinin), dey.* Bir kimsenin dizlerinin üstüne oturmak. [*Ing.* To sit on somebody's lap]. ◉ **kucaktan kucağa dolaşmak (gezmek),** *dey. (kadın hk.)* Pek çok kimsenin sevgilisi olmak, onlarla yatıp kalkmak.
~ çocuğu, *dey.* Henüz yürüyemeyen, küçük çocuk. [*Ing.* Childs in arms, small baby].
~ açmak *(birine), dey.* Bir kimseye barınacak yer vermek. [*Ing.* To receive with open arms; *Fr.* Donner le refuge].

kucak kucağa, z. Yüz yüze ve birbirine sarılmış olarak: *Kucak kucağa yatmak.* [*Ing.* In one another's arms, very close together; *Fr.* Corps à corps, à bras-le-corps].
~ gelmek, z. Çok yaklaşmak: *Ba'dehû Berîr'in üzerine Ridâ ibni Münkad-i Abdî hücum etmekle kucak kucağa geldiler.*

kucak kucak, z. § ❶ Bol bol: *Kucak kucak vermek.* § ❷ s. Kucak dolusu, kucaklanabilecek miktarda olan: *Kucak kucak hediyelerle geldi.* [*Ing.* Armfuls of, by armfuls; *Fr.* Largement].

kucaklamak (-i), f. *esk. T.* § ❶ *(bir kimseyi)* Kollarla sararak göğüs üzerine bastırmak, sarılmak: *Kollarını, kapıdan gelecek birini kucaklamak ister gibi, ileri uzatmıştı.* [*Ing.* To embrace, to take in one's arms; *Fr.* Embrasser]; § ❷ *(bir şeyi)* Kucağına almak, kucağında taşımak: *Sıkıldığı zaman camiin avlusunda kimbilir hangi tamir zamanından kalmış kocaman bir taşı kucaklar;* § ❸ *mec.* İçine almak veya çepeçevre sarmak: *Ovayı kucaklayan yüksek dağlar.* [*Osm.* Ihata etmek; *Ing.* To surround; *Fr.* Entourer].

kucaklaşmak (-le), ortaklş. f. Karşılıklı olarak birbirini kucaklamak, kucak kucağa sarılmak: *İstasyonda kucaklaşıp ayrıldılar.* [*Ing.* To embrace one another; *Fr.* S'embrasser].

kuça, i. § ❶ Çin'de *(Doğu Türkistan)* vaha. Yakınında bakır yatakları. [*Ing.* Kutcha; *Fr.* Koutcha]; § ❷ *Tar.* Kuça, *«ipek yolu»* nun kuzey kolu üzerinde eski bir kervan konağıdır. Bölgede M. S. IV-IX. yüzyıl arasında önemli buddha'cı manastır merkezleri kuruldu. İnşa edilmiş veya kayalara oyulmuş olan bu manastırları, birçok dinî misyon ziyaret etti. Bulunan eserler *(freskler, yalancı mermerden oymalar),* farkedilen bazı etkilere *(yunan; roma; iran; hint; sonra çin)* rağmen kesinlikle Orta Asya'ya özgü özellikler taşır.
~ dili, *dilb.* Toharca B'nin öbür ismi; Kuça *(sin-kiang)* bölgesinde konuşulan eski bir hint-avrupa dilidir. *(Bu dilin hangi tarihte ortadan kalktığı bilinmemektedir).* [*Fr.* Koutchéen, tokharien B].

küçe /küçe/, i. *Osm.* < *Fars. küçe. esk.* § ❶

Dar sokak. [*Ing.* Narrow street]; § ● Kasabanın tenha köşesi. [*Ing.* Small region of a town]. § ● Küçük köy. ◎ ~ **i bazar.** *esk.* Pazar yeri. [*Ing.* The byways and market places]; ◎ ~ **i serbest,** *esk.* Çıkmaz sokak. [*Ing.* Blind alley].

kuçek,-ği, i. *T. köçek > Fars. müz.* Türk musikisinin en eski bileşik makamlarından biri.

Kuçin'ler, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Amerika yerlileri, Eskimoların güneyinde, Mackenzie'nin Porcupine nehrinin, Peel nehrinin aşağı çığırlarında ve Yukon havzasında yaşarlar. Atabaska'lar dil ailesindendirler. Avcılık ve balıkçılıkla geçinirler. Eskimolar ve Beyazlarla mal değişimi yaparlar. Soyları tükenmek üzeredir. [*Ing.* Kutchins; *Fr.* Kutchins, loucheux].

kuçukuçu, i. § ● *yans. (çocuk dilinde)* Köpek. [*Ing.* Dog, bow-wow; *Fr.* Chien]. § ● *ünl.* Köpekleri çağırmak için kullanılır. [*Ing.* Call to a dog; *Fr.* Laquelle on appelle les chiens].

kudas /kudâs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İsa peygamberin havarileriyle birlikte yediği son yemeği anmak üzere Hristiyanların kilisede bir kap içinde ekmek ve şarabı kutsayarak yaptıkları tören. [*Ing.* Christian Holly Communion, Mass; *Fr.* Messe].

~ **dolabı,** Birkaç mihrabı olan kiliselerde kutsal ekmekle şarabın saklandığı dolap; sunağın orta yerine tespit edilirdi. Kudas dolabının XVI. yüzyıldan daha eski olmadığı sanılır; eskiden kutsal eşyalar ciborium'da saklanırdı. *(Aslında kudas dolabının ahşap olması gerekirse de mermerden, taştan, hattâ madenden olmasına göz yumulmaktadır. İç kısmı yaldızlı olmalı, cidarları beyaz ipekle kaplanmış bulunmalıdır. Dış kısmında ise canopée denen bir çeşit tak'tan başka bir süsleme bulunması doğru değildir).*

kudat, ç. i. ◘ **Kuzat.**

kuddise, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «*Kutlu olsun, kutlu eylesin*» anlamında ermişler için söylenen dua. [*Ing.* May he or it be blessed].

kuddus /kuddûs/, s. *Osm.* < *Ar. kuds. esk.* § ◑ Pek kutsal ve kutlu olan, çok aziz ve mübarek. [*Ing.* Most holy, all holy *(God)*]; § ◕ Çok temiz; § ◕ i. Hiç bir eksik ve hatalı taraf olmayan, Tanrı.

kuddusî /kuddûsî/, s. *esk.* Kutsal niteliklerine ulaşmış olan *(kimse).* [*Ing.* Pertaining to the all-holy God].

kûdegî /kûdegi/, i. *esk.* § ◑ Çocukluk; § ◕ Çocukça davranış.

kûdek /kûdek/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çocuk. [*Ing.* Boy, lad, infant; *Fr.* Enfant].

kudemâ /kudemâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. kadim. esk.* § ◑ Eskiler, bizden öncekiler. [*Ing.* The ancients; *Fr.* Anciens]; § ◕ Bir işte eskimiş, değer kazanmış olanlar. [*Ing.* Eminent people, elders; *Fr.* Chefs, personnes prépondérantes, éminentes].

kudret,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ◑ Güç, erk, erke, takat, kuvvet: *Bugünlerde yataktan kalkacak kudreti yok.* [*Ing.* Power, night, authority, force, strength, capacity; *Fr.* Pouvoir, capacité]; § ● *esk.* Tanrının her şeye kadir olması, varlığı kaplamış olan özel kuvvet. [*Ing.* The omnipotence of God; *Fr.* Omnipotence]; § ● Varlık, parası olma: *Kudreti var ki yeni bir apartmana başladı.* [*Ing.* Wealth; *Fr.* Richesse, opulence]; § ● Bir amaca ulaşmayı sağlayan özellik: *Sarışın başın gururu, çilli yüzdeki soğuk, mavi gözlerin kudreti hoşuma gitti;* § ● Yetenek, kabiliyet: *Bu duygu, bu çeşit yarını görme, yarını düşünme kudretiyle birleşerek onları alelâde hayvanlığın üstüne çıkarıyor;* § ● Malî bakımdan güç, varlık, zenginlik; § ● Yaradılış. [*Ing.* ve *Fr.* Naturel]; § ● *folk.* Bazı bitkilerin özsularını karıştırıp kurutarak elde edilen macun; ◎ **âmme** ~ **i,** *huk.* ◘ **Kamu erki, kamu gücü;** ◎ **görme** ~ **i,** *tıp.* ◘ **Görme;** ◎ **ispat** ~ **i,** *huk.* ◘ **İspat.**

~ **hamamı,** Yerden doğal olarak çıkan sıcak suyun kullanıldığı hamam, ılıca, kaplıca. [*Ing.* Thermal spring; *Fr.* Source thermale].

~ **helvası,** *din.* Tanrı'nın ibranîlere gökten indirdiğine inanılan yiyecek. [*Ing.* Manna; *Fr.* Nourriture miraculeuse, que Yahveh envoya du ciel aux israélites dans le desert, manne, suc concret qu'on récolte sur une espèce de frêne].

~ **topu,** *dey.* Gök gürültüsü. [*Ing.* Thunder].

~ **narı,** *bot.* ◘ **Nar.**

kudretli, s. *esk.* § ● Gücü olan, güçlü, gücü yüksek, işinin eri: *Kudretli bir yazar.* [*Ing.* Powerful; *Fr.* Puissant,-ante]; § ● Zengin, varlıklı. [*Ing.* Rich, wealthy; *Fr.* Riche].

kudretsiz, s. Argın, takatsiz, güçsüz. [*Ing.* Feeble, powerless, weak; *Fr.* Impuissant, -ante].

kudretsizlik,-ği, i. Kudretsiz olma hali, argınlık, takatsizlik. [*Ing.* Feebleness, weakness; *Fr.* Impuissance, faiblesse, incapacité].

kudretten, z. İnsan eli karışmaksızın meydana gelen: *Kudretten insan biçiminde bir kaya. Kudretten kıpkırmızı dudaklar.* [*Ing.* Miraculously, by nature; *Fr.* Naturel, qui n'est pas fait par l'homme].

kudsî, s. ◘ **Kutsî.**

kudsiyan, ç. i. *Osm.* < *Ar. kudsî* + *Fars. çoğl. eki -ân* > *kudsiyân. esk.* Melekler [*Ing.* Inhabitants of paradise, angels].

kudsiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kutsallık, mukaddeslik: *Kudsiyeti gösteren bu şeyler; Ulviyetine delâlet eyler;* § ● Temizlik, arınmışlık. [*Ing.* Purity; *Fr.* Pureté].

kudu[1], i. *Tamulca.* At nalı biçiminde açıklık, *(kapı, pencere ve çatı penceresi). /En eski çağlardan beri hint mimarlığında kullanılan kudu, önceleri bir doğrama işiydi; zamanla gelişerek bir süsleme unsuru halini aldı/.* [*Ing.* ve *Fr.* Kudu].

kudu[2], i. *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından, ensesinde kısa bir yelesi olan, burgu gibi kıvrık uzun boynuzlu büyük antilop. Afrika kudularının iki türü bilinmektedir. **Büyük kudu** *(Strepsiceros kudu)* 1,30 m. yüksekliğinde olup gerdanı bol tüylü ve gelişkindir. Bu özellik küçük kudu'larda *(S. imberbis)* görülmez. Somali ülkesinde yaşar ve Kilimancaro'ya kadar iner. Büyük kudu ise, Zambezi, Bengal ve Afrika'nın güneyine kadar uzanan yerlerde yaşar. [*Lat. Strepsiceros; Ing.* Koodoo, *Fr.* Coudou].

kudüm, i. *Osm.* < *Ar. kudüm. müz. Mehter* takımlarında ve genellikle mevlevî tekkelerinde kullanılan, madenî kâseli küçük iki davuldan meydana gelen usul vurma âleti. [*Ing.* Small double drum used for rhythm in Mevlevi music, it is played with special small sticks].

kudüm /kudüm/, i. *Ar. kadem. esk.* Uzak bir yoldan gelme, bir yere ayak basma. [*Ing.* A coming, arriving, arrival; *Fr.* Arrivée, approchement].

kudûmî /kudûmî/, s. *esk.* Bir yere gelme ile ilgili. [*Ing.* Pertaining to an arrival].

kudümî /kudümî/, i. *esk.* Kudüm çalan kimse.

kudûmiye, i. *Osm.* < *Ar. kudûmiyye.* § ◑ *teşk. tar.* Büyük sayılan birinin bir yerden veya seferden dönüşünde kendisine verilmesi âdet olan armağan, peşkeş; § ● *ed. esk.* Osmanlı imparatorluğu zamanında padişah ve devlet büyüklerinin bir yere gelmeleri veya gittikleri yerlerden dönmeleri dolayısıyle yazılan şiirlerin adı. *(Özellikle padişahların ve devlet ileri gelenlerinin göreve başlamaları, savaşları ve kahramanlıkları hakkında yazılırdı. Bu şiirlere yanlış olarak istikbaliye de denirdi. İstikbaliyeler ramazan, bayram ve cülus dolayısıyle caize koparmak için yazılırdı).*

kudumzen, b. i. *Osm.* < *Ar. kudüm* + *Fars. -zen,* vuran > *kudüm-zen, müz.* ve *tasav.* Kudüm çalan kimse. [*Ing.* Player of the kudüm].

~ **başı,** *müz.* ve *tasav.* Mevlevî tekkelerindeki mutriphanede yapılan sema sırasında mutribi yöneten sanatçı.

kudurgan, s. < *kudurmak.* § ● *mec.* Azgın, mütecaviz: *Firdevs hanımda âdeta kudurgan bir cinnet başlamış.* [*Ing.* Aggressive; *Fr.* Aggressif,-ive]; § ● Çabuk öfkelenen, başkalarına saldırmak için bahane arayan. [*Ing.* Easily enraged].

kudurganlık,-ğı, i. Azgınlık.

kudurmak, nsz. f. *esk. T.* § ● Kuduz olmak, kuduz hastalığına tutulmak. [*Ing.* To be infected with rabies, to catch hydrophobia; *Fr.* Avoir la rage, s'enrager]; § ● *mec.* Aşırı zor kullanmak veya azgınlık göstermek; köpürmek, hiddetlenmek: *Öfkesinden kudurdu. Deniz kudurdu. Yaramaz çocuklar yine kudurdu.* [*Ing.* To become as rabid as a mad dog, to be infuriated; *Fr.* Enrager, être furieux]; § ● Azmak, yaramazlaşmak; § ● Şiddetini arttırmak, tehlikeli bir hal almak: *Deniz kudurdu.*

kudurtmak (-ı), f. Kudurmasına yol açmak; çok öfkelendirmek, azdırmak. [*Ing.* To make mad or extremely furious, to enrage, to infuriate; *Fr.* Faire enrager, exciter].

kuduruk, s. < *kudurmak.* § ◑ Kuduz hastalığına tutulmuş, kudurmuş *(insan veya hayvan);* § ● *mec.* Kudurgan, azgın, saldırgan. [*Ing.* Gone mad, furious; *Fr.* Furieux, -euse]; § ● Yaramaz: *Kuduruk çocuk.* -euse]; § ● Yaramaz: *Kuduruk çocuk.*

kuduz, i. *esk. T.* § ● *patol.* Kudurmuş bir hayvanın ısırmasından veya salyasının, vücutta bulunan bir sıyrık yoluyle kana geçmesinden 2 ile 8 *(kimi vakit daha çok)* hafta arasında meydana çıkan öldürücü bir hastalık olup henüz başlamadan aşı yapılırsa önlenebilir, hele ısırıldıktan sonra vakit kaybedilmezse aşıların etkisi kesin olur. [*Ing.* Hydrophobia; *Fr.* Rage]; § ● s. Kuduz hastalığına yakalanmış olan, kudurmuş *(hayvan): Kuduz köpek. Kuduz kedi. Kuduz kurt).* [*Ing.* Suffering from hydrophobia; *Fr.* Enragé,-ée]; § ● *mec.* Azgın. [*Ing.* Ferocious, mad; *Fr.* Agité, emporté].

kuduz böceği, b. i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Kuduzböceğigiller *(Cantharidae)* familyasından, hekimlikte yakı yapmak için kullanılan bir böcek. Akdeniz bölgesinde çok bulunur. [*Lat. Cantharis; Ing.* Cantharis, spanish fly; *Fr.* Cantharis].

☆ *Eşanl.* **kunduzböceği, İspanya sineği, yakı sineği.**

kuduz böceğigiller, ç. b. i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımından, ateşböceklerine benzemekle birlikte, onlar gibi ışık vermeyen ve kuduzböceği türlerini içine alan bir familya. [*Lat.* ve *Ing. Cantharidae; Fr.* Cantharididés, téléphoridés].

kuduz otu, b. i. *bot.* ◘ **Dişotu, deliotu.**

Kudüs, öz. i. Üç büyük dinin de kutsal saydığı, dünyanın en eski şehirlerinden biri. [*Ing.* Jerusalem; *Fr.* Jérusalem].

~ **çekirgesi,** *zool.* Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımının, *Stenopelmatidae* familyasından, 18 sm. uzunluğunda, hantal görünüşlü, taşlar altında ve gevşek topraklar içinde yaşayan, böcekler ve ölü bitkiler üzerinde beslenen bir böcek. [*Lat. Stenopelmatus fuscus*].

kuesta, i. *Isp. jeom.* ◘ **Tabaka basamağı.**

kuetzal, i. *zool.* Parlak yaldızlı yeşil renkte, kırmızı karınlı kuş; kuyruğundaki örtü telekleri çok uzun ve yumuşaktır. *(Meksika ve Guatemala'da dağlık ormanlarda yaşar; bu bölgedeki eski yerli medeniyetlerin sembol olarak seçtiği bu kurşun tüyleri elbiselere takılırdı). [Lat.Pharomacrus antisianus; Ing.* ve *Fr.* Quetzal].

kûf /kûf/, i. *Osm.* < *Fars. zool. esk.* Baykuş. [*Ing.* Large owl].

kufe, i. *Osm.* < *Ar. kûfe. den.* İçi ve dısı ziftle kaplı yuvarlak sepetten yapılmış bir çeşit sandal. Bu sandala sadece Fırat nehrinde rastlanır.

kûfî /kûfî/, s. *Osm.* < *Ar. (Şehir adı kûfe'den). esk.* § ● Kûfe şehri ile ilgili; § ● Arap yazısının düz ve köşeli çizgilerden meydana gelen eski bir şekli.

kûfiyun, i. *(şehir adı kûfe'den) Ar. kûfî* > *kûfiyyûn, esk.* Arap gramercilerinin ayrıldığı

iki büyük koldan Kûfe şehrine mensup olanı. *(Öbür bol basîriyun'dur).*

kufl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kilit. [*Ing.* Lock, bolt].

kûfte /kufte/, s. *Fars. esk.* § ❶ Ezilmiş, dövülmüş; § ❷ i. Küfte. ◘ **Köfte.** [*Ing.* Beaten, pounded, bruised, fatigued, beaten up, struck by calamity, distressed, meat ball].

kuğu, i. *zool.* Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından, beyaz veya siyah-beyaz tüylü büyük su kuşu. Boynu uzun olup eğilip bükülebilir. Örnek tipi, süs kuşu olarak yetiştirilen, anayurdu Doğu Avrupa olan, **sessiz kuğu**'dur. *(Cygnus olor).* Bu kuğu, dibinde siyah bir kabarcık bulunan turuncu gagasıyle öteki türlerden ayrılır. Boyu 2 m.'yi, kanat açıklığı 3 m.'yi bulur. Kavgacı, hattâ çocuklara sataşan bir kuştur. Tüyleri beyaz, ayakları karadır. Eti yenmez. Kuzey Avrupa ve Kuzey Asya'da yaşar. **Ötücü kuğu** *(C. cygnus)* Palearktik bölgenin kuzeyinde yaşar. Uzunluğu 155 *cm.* tüyleri beyaz, ayakları karadır. Gagası siyah ve sarıdır. **Bewick kuğusu** *(C. Bewickii)* Ötücü kuğuya benzer fakat ondan daha küçüktür. Avrupa ve Asya'nın kuzeyinde yaşar, bazen kışın güneye iner. Kuzey Amerika'da da bunlara yakın türler bulunur. **Kara kuğu** *(C. atratus)* Güney Avustralya ve Tasmanya'da yaşar. Tüyleri ve ayakları kara, gagası pembedir. **Karaboyunlu kuğu** *(C.melanocoryphus)* Güney Amerika'da yaşar. Gagası üzerinde kırmızı bir kabarcık, boynunda siyah tüyler bulunur. Beyaz renkli olup kara kuğudan daha küçüktür. Yabanî kuğular tatlı sularda yaşar, bitkilerle ve küçük su hayvanlariyle beslenir karaya yumurtlar. Uçuşu güçlüdür ama havalanabilmek için suda uzun süre hız almak zorundadır. [*Lat.* Cygnus; *Ing.* Swan; *Fr.* Cygne]. ◘ *ŞEKİL: 352.*— **KUŞLAR II.**

~ **boynu,** *mobl.* Ampir ve Restorasyon devri mobilyasında sık görülen süsleyici unsur.

~ **boynu presi,** *mek.* Gövdesi bir kuğu boynu biçiminde olan, küçük ve orta güçlü kesme veya derin çekme presi. [*Fr.* Presse à col de cygne].

~ **fırtınası,** *meteor.* Nisan ayının beşinde sürekli ve hızlı olarak esen yaz fırtınasının adı. [*Ing.* Storm occuring about the middle of April; *Fr.* Tempête du commencement d'avril].

~ **gibi,** *dey. (Boy veya boyun hk.)* İnce, uzun narin ve beyaz.

Kuğu, öz. i. *astr.* Kuzey yarıküre takımyıldızı; başlıca yıldızları Samanyolu içinde büyük bir haç çizer. Bu takımyıldız, çıplak gözle görülebilen elli kadar yıldızdan meydana gelir; en parlağı olan *a* yıldızına *Deneb, B* yıdızına da *Albiro* adı verilmiştir. Ayrıca bu takımyıldızda, oldukça çok sayıda çiftyıldız ve yıldız toplulukları bulunur. Bunlardan biri olan *Kuğu 61,* Yer'e uzaklığı ölçülen ilk yıldızdır; bu uzaklık 11 ışık yılıdır. Bu takımyıldız, kanatlarını açmış bir kuş şekline benzetilebilir. Samanyolu, Kuğu takımyıldızının yüksekliği boyunca, oldukça kesif yıldızlararası bir madde bulutunun uzantısıyle iki ayrı kola bölünür. [*Osm.* Dücâce; *Lat. Cygnus (=Cyg); Ing.* Swan; *Fr.* Cygne]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR II.**

kuğurmak, nsz. f. *(Güvercin)* atmak. [*Ing.* To coo].

kuh, i. *Osm.* < *Fars. Dağ.* [*Ing.* Mountain, hill].

kûhân/kûhân/, i. *Osm.*< *Fars.esk.* § ❶ Kambur. [*Ing.* Hump]; § ❷ i. Eyer, semer. [*Ing.* Saddle]; § ❸ Bazı hayvanların sırtındaki hörgüç. [*Ing.* Hump, hunch].

kûhe /kûhe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Dağ; § ❷ Eyer, semer; § ❸ Dağın tepesi gibi sivri ve kubbe biçiminde olan şey, hörgüç; § ❹ Saldırma, hücum etme. [*Ing.* Mound, hump, wave, billow, saddle, pommel].

kûhistan, i. *esk.* Dağlık yer, dağlık bölge. [*Ing.* Hilly, mountainous region, highlands].

kûh.kûb, b s. *Osm.* < *Fars. kûh,* dağ + *kûb,* vuran, döven > *kûh-kûb), esk.* § ❶ Dağı delen. [*Ing.* That tramples the mountains, powerful horse or mule]; § ❷ i. Kuvvetli at veya katır; § ❸ Kale döven top; § ❹ *teşm. yol.* Şirin'in sevgilisi Ferhat'ın lakabı. [*Ing.* Name of Ferhad].

kuhl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kadınların kaşlarına ve kirpik diplerine sürdükleri siyah boya, sürme.

kuhli, s. *esk.* Sürme gibi siyah olan.

Kui, öz. i. *dilb.* Kanara dilini andıran dravid dili; Orissa *(Hindistan)* eyaletinin batısında yaklaşık olarak 700.000 kişi tarafından konuşulur. [*Ing.* Kui; *Fr.* Koui, kandhi, khond. kui].

☆ *Eşanl.* **kandhî, Hond.**

kuintet,-ti, i. *Fr. quintette* < *It. müz.* Beş kişilik müzik takımı ve bunun çaldığı veya söylediği parça: *Ses kuinteti. Yaylı sazlar kuinteti.*

☆ *Eşanl.* **beşli.**

kuka[1] /ku:ka/, i. *Yun. koka.* § ❶ Halka biçiminde, karton üzerine özel şekilde sarılmış dantel veya nakış ipliği yumağı. [*Ing.* Ball *(of wool etc.); Fr.* Cocotier]; § ❷ *den.* (a) Danyal mavnalarında manevra yapmakta kullanılan ağaçtan yapılmış kanca; (b) *esk.* Osmanlı donanmasındaki gemilerden biri. *(Alt bölümü mavna, üst bölümü kalyon biçimindeydi);* § ❸ *kıyf. esk.* Osmanı devleti zamanında kullanılan dört börk türünden biri; öbür üçü, *yünlüklü keçe, yüklüksüz keçe* ve *üsküf*'tü. *(Kuka, bababaşı keçesine benzerdi. Üsküfü ve süpürge sorgucu yoktu. Tüylüğüne turna teli takılırdı);* § ❹ *oyun.* Bir çocuk oyunu. *(Ebe ortaya konulan boş bir konserve kutusunun önünde bekler, saklanacak oyuncular, kutuyu elle veya taşla uzağa fırlatırlar. Ebe, kutuyu eski yerine koyarken oyuncular saklanır. Ebelikten kurtulabilmek için, saklananların tekmeyle kutuyu yerinden uzaklaştırmalarını önlemek, saklananları tek tek bulup çıkarmak gerekir).*

kuka[2], i. *Yun. kuki.*§ ❶ Tespih, ağızlık gibi şeyleri yapmakta kullanılan hindistan cevizi ağacı kökü; § ❷ s. Bu kökten yapılmış olan: *Kuka tespih;* § ❸ *el sant. esk.* Narcıl kökünden yapılan bir madde. *(Tespih, zarf, fincan, kâse yapımında kullanılırdı. Kuka tespih, çok değerli sayılırdı).*

Kuka'lar, ç. öz. i. *etn.* Çat'ta yaşayan kara derili müslüman halk. [*Ing.* ve *Fr.* Koukas].

kukeit,-ti, i. *Fr. cookéite.* Lityum bakımından zengin klorit grupundan mineral türu. [*Ing.* Cookeite].

kukla /kuk:la/, i. *Yun.* § ❶ Sanatçının, parmak uçlarına takıp, arkasına sakladığı perdenin üst kenarı üzerinde oynattığı türlü kılıktaki bebeklere verilen ad: *Kukla oynatmak.* [*Ing.* Doll, puppet; *Fr.* Marionnette]; § ❷ *mec.* Kendi istek ve kararıyle iş görmeyip başkasının elinde âlet olan kimse. [*Ing.* Puppet; *Fr.* Marionnette]; § ❸ Kız çocuklarının oynadıkları bebek. [*Ing.* Doll; *Fr.* Poupée]; § ❹ Pek ufak tefek adam. [*Ing.* Very smallman]; § ❺ Kukla denilen bebeklerin oynatıldığı oyun; ⊙ **araba ~ sı,** Osmanlı şenliklerinde gösterilen bir kukla türü; ⊙ **dev ~ lar,** Osmanlı şenliklerinde sokaklarda, meydanlarda insan boyundan yüksek, genellikle iki başlı, içine giren bir insan tarafından oynatılan kuklalar. *(Eski Türk minyatürlerinde bunların çeşitleri gösterilmektedir);* ⊙ **el ~ sı,** Elle oynatılan kukla. *(Kuklacı aşağıya gizlenerek kolunu kuklanın içine sokar, üç parmağıyle kuklanın başını ve ellerini oynatır);* ⊙ **ipli ~,** Iplerle yukarıdan oynatılan kukla türü. *(Eskiden beri bilinen ipli kukla Avrupa etkisiyle geliştirildi. Ahmed III devrinde Paris'e giden Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin yanındakilerden birinin bu kuklayı getirdiği söylenir. Ilk defa Damat Ibrahim Paşa'nın eğlentilerinde gösterildi. Bugün kuklacılar arasında ipli kuklaya holden kuklaları denilmektedir);* ⊙ **iskemle ~ sı,** Daha çok çingenelerin oynattığı kukla türü. *(ipleri çekilerek oynatılır /çoğunlukla dans ettirilir/, hareket imkânları sınırlıdır);* ⊙ **kirli ~,** *dey. Pis* kadın; ⊙ **resim ~ sı,** Mukavvadan veya ince tahtadan kesilmiş boyalı insan suretleridir ki karagöz eşhası gibi el ve ayakları ayrı olarak rabtedilmiş olup bunlara bağlı olan iplikler aşağı taraftan çekilerek hareket verilen bir çocuk oyuncağıdır.

~ **filml,** *sin.* Sinemacılıkta kuklalardan yararlanarak onları oynatmak suretiyle özel işlemlerle yapılan filim türü. [*Ing.* Puppet film; *Fr.* Film de marionnettes].

~ **gibi,** *dey.* § ❶ Ruhsuz ve iradesiz olan: *Ne garipti, hepimiz Halit Ayarcı'nın elinde bir kukla gibiydik. Bizi istediği noktaya getiriyor ve bırakıyordu;* § ❷ *Ufak,* tefek, çelimsiz.

~ **gibi oynatmak** *(birini), dey.* (a) Birine her istediğini yaptırmak; (b) Birinin işini yapar görünerek onu oyalamak. [*Ing.* To use one like a puppet, to deceive one by pretending to be doing real work].

~ **hükümet,** *dey.* Yabancı bir devlet tarafından kendi ereklerini yerine getirmek üzere bir ülkede kurulmuş sözde hükümet.

~ **mı oynuyor?** *dey.* «*Çok gülünç bir şey mi var?*» anlamında kullanılır.

~ **oyunu,** *tiy.* (a) Oyuncakları küçük bebekler *(kukla)* olan eğlenceli, güldürücü oyun; (b) Kuklalar tarafından oynanmak üzere yazılmış tiyatro eseri. [*Ing.* Puppet play; *Fr.* Marionnette].

~ **tiyatrosu,** *tiy.* Kuklaların oynatıldığı tiyatro. [*Ing.* Puppet theater, puppetshow; *Fr.* Marionnettes].

kuklacı, i. Kukla yapan veya oynatan kimse. [*Ing.* Marionnetist; *Fr.* Marionnettiste].

kuklacılık,-ğı, i. Kukla oynatma veya yapıp satma işi.

kukri, i. Tibet ve Nepal'de silâh olarak kullanılan bir çeşit ağır pala. [*Fr.* Koukri].

kuku, i. *Fr. coucou.* Guguk kuşu. [*Ing.* Cuckoo].

kukuç,-cu, i. *Yun. kukkutsi* veya *It. cucuzza. h.d.* Şeftali, kayısı gibi meyvelerin sert çekirdek kabuğu. [*Ing.* The pit of a peach, apricot etc.].

Kuku'lar, ç. öz. I. Nilot zencilerinden gelme kabile; Uganda'da yaşar. [*Ing.* Kukus; *Fr.* Koukous kukus].

kukulat, s. *Lat. cucullatus. bot.* Lamina tepesi kukulete biçiminde olan *(yapraklar hk.)* [*Ing.* Cucilliform; *Fr.* Cuculliforme].

kukuleta, kukulete, i. *It. cocaletta.* § ❶ Soğuk, yağmur v.b. dış etkenlerden başı korumak için yağmurluğa dikili başlık veya tanınmamak için omuzlara kadar başa geçirilen külâh: *Cellât kukuletası.* [*Ing.* Hood, cowl]; § ❷ Bazı manastır papazlarının giydikleri, sivri tepeli başlık.

kukuletalı, kukuleteli, s. § ❶ Kukuletası olan: *Kukuletalı yağmurluk.* [*Ing.* Hooded, having a cowl; *Fr.* A capuchon]. § ❷ Kukuleta takmış olan: *Kukuleteli, şallı, atkılı, şemsiyeli yolcular, işçiler fasılalı fasılalı geçiyorlar.*

kukulla, i. Kolsuz ve kukuleta gibi başlıklı rahip mantosu. Yüzü tamamen örten ve yalnız gözler için iki deliği olan kukuleta olup bunu kendine azâb eden bir rahip sınıfı giyerler. Ispanya'da engizisyon rahipleri de muhakeme sırasında yüzlerini örterlerdi. [*Ing.* Cowl; *Fr.* Cagoule].

kukulya, I. *Yun. kukkuli.* Ipekböceği kozası. [*Ing.* Silkworm cocoon; *Fr.* Cocon]

kukulyacı, i. § ❶ Koza yetiştirip satan kimse. [*Ing.* Dealer in cocoons]; § ❷ *mec.* Falcı kadın. [*Ing.* Gypsy fortuneteller]. ~ **kıyafetli,** *mec.* Falcılar gibi giyinmiş, çingene kıyafetli *(kadın).* [*Ing.* Dressed like a Gypsy *(woman)*].

kukumav, i. *Yun. kukkubagia.* § ❶ *zool.* (a) Gök-kuzgunumsular, *(Coraciiformes)* takımının Baykuşgiller *(Strigidae)* familyasın-

dan bir kuş türü. Uzunluğu 22 sm. Sırt tüyleri kahverengidir. Kuzey Asya, Avrupa ve Kuzey Afrika'da bahçelerde yaşar. Yuvasını harabe duvarlarına ve ağaç kovuklarına yapar. Küçük kemirgenlerle ve böceklerle beslendiğinden tarıma çok faydalı bir kuştur. [*Lat. Athene noctua; Ing.* Little owl; *Fr.* Chouette chevêche; § ❷ *núm.* Ilk çağda üzerinde kukumav şekli bulunan atına sikkesi. [*Ing.* Owl; *Fr.* Chouette]; ◉ **balıkçıl** ~, *zool.* Afrika'da yaşayan, balıkla beslenen çeşitli kukumavlara verilen ad. [*Ing.* Piscivorous owl; *Fr.* Chouette pêcheuse]; ◉ **in** ~ **ı**, *zool.* Amerika'nın çeşitli bölgelerinde, özellikle çayır köpekleriyle, *(cynomys)* beraber inlerde yaşayan *speotyto* cinsinden esmer tüylü, uzun bacaklı kuşların yaygın adı. [*Ing.* Lair owl; *Fr.* Chouette des terriers]; ◉ **peçeli** ~, *zool.* ◘ **Peçeli baykuş.**

~ **gibi**, *dey.* Tek başına kimsesiz, yapayalnız. [*Ing.* Alone, lonely, sitting apart by himself; *Fr.* Seul, isolé].

~ **gibi düşünüp durmak**, *dey.* Pek üzüntülü bir halde düşünmek, ne yapacağını bilmez halde kara kara düşünmek. [*Ing.* To look worried and thoughtful].

kukumella, i. Italya'da *Volci* bölgesindeki ünlü Etrüsk mezarına verilen ad. Büyük taşlardan dairevî şekilde inşa edilmiş olan bu mezarın üstünde kabaca oyulmuş acayip hayvan heykelleri ve *(montre)* suretleri vardır. Bu mezarın giriş yeri henüz bulunamamıştır. [*Ing.* ve *Fr.* Cucumella].

Kukura'lar, ç. öz. i. *etn.* Brezilya'da kızılderili halk; bugün birkaç yüz kişi kadar kalan Kukura'lar, Mato Grosso dağlarında yaşar, avcılık ve balıkçılıkla geçinirler.

kukuyo, i. *(Güney Amerika yerli dilinden). zool.* Orta ve Güney Amerika'da *pyrophorus* cinsinden ateşböceğine verilen ad.

kul, i. *esk. T.* § ❶ Köle veya karavaş, esir, tutsak, satın alınmış veya o hükümde bulunan insan: *Eskiden büyüklerin kapılarında yüzlerce kul bulunurdu.* [*Ing.* Slave; *Fr.* Esclave]; § ❸ Tanrı'ya göre insan: *Kul ile Tanrının arasına girilmez.* [*Osm.* Abid; *Ing.* Creature; *Fr.* Créature]; § ❶ *esk. huk.* ◘ **Köle**; § ❸ *tar.* Osmanlı imparatorluğunda devşirme yoluyle toplanan gençler, esir ve kölelerden meydana gelen askerlerin her biri; ◉ **kantar** ~ **u**, *teşk. tar.* ◘ **Kantar**; ◉ **kapı** ~ **u**, *ask. tar.* ◘ **Kapıkulu.**

~ **ağası**, *ask. tar.* ◘ **Yeniçeri ağası.**

~ **akçesi**, *ask. tar.* Devşirmelerin alındığı yerden merkeze kadar getirilmeleri ve elbiseleri için harcanan para. *(Bu para önceleri 90-100 akçe idi. Sonradan 200-300, XVII. yüzyılın başlarında ise 600 akçeye kadar arttırıldı).*

~ **azmayınca hak yazmaz**, *at.* Kusur etmeden, Tanrı günah yazmaz; kişinin başına azgınlığı yüzünden felâket gelir.

~ **cinsi**, *tar.* Osmanlılarda cariyelikten yetişme kadınlara verilen ad. *(II. Meşrutiyetten /1908/ önce büyük devlet adamları ve zenginler, çocuğu olan odalıklarını nikâhla alırlardı. Bunlara cariyelikten yetiştikleri için «kul cinsi» denir ve hanım yerine kadın unvanı verilirdi).* [*Fr.* Les descendants des esclaves].

~ **çavuşu**, *ask. tar.* Yeniçeri ocağının küçük rütbeli zabitlerinden biri.

~ **hakkı**, *dey.* Insanların birbiri üzerindeki hakları, birbirlerine geçen emekleri. [*Ing.* One's duty to one's neighbor]

~ **hatasız olmaz**, *at.* ◘ **Kul kusursuz olmaz.**

~ **kâhyası**, ◘ **Kethüda.**

~ **kardeşi**, *esk. tar.* XVI. yüzyılın sonlarına doğru Acemi ocağının dışından yeniçeriliğe alınan askerlere verilen ad. *(Bunlar kale ve hudutlarda belli bir süre hizmet gördükten sonra Yeniçeri Ocağına alınırlardı. Murad III /1574-1594/ zamanında İran ve Avusturya ile yapılan savaşların uzun sürmesi sebebiyle ocağa her sınıftan asker alındı. Bu da zamanla Yeniçeri ocağının düzenini bozdu).*

~ **kethüdası**, *tar.* Yeniçeri ocağında yetişip yeniçeri ağasından sonra gelen en yüksek komutan. [*Ing.* Title of the general of the Buluk Janissaries].

~ **köle (kurban) olmak** *(birine), dey.* Bir kimseye büyük bir içtenlikle bağlanmak birinin bütün isteklerini yerine getirmek. [*Ing.* To be greatly devoted to; *Fr.* Se dévouer, se mettre à l'entier service de quelqu'un].

~ **kullanan, bir gözünü kör, bir kulağını sağır etmeli**, *at.* Işçi çalıştıran kimse, işçinin yaptığı her yanlışı görmemeli, söylediği her uygunsuz sözü işitmemeli ki onu darıltmasın, iş aksamasın.

~ **kurban olmak** *(birine), dey.* Tam bir doğruluk ve özveri ile bağlanmak. [*Ing.* To be greatly devoted to; *Fr.* Se dévouer à qn, se mettre à l'entier service de qn].

~ **kusursuz (hatasız) olmaz**, *at.* Insan yanılmamak için ne kadar dikkat ederse etsin yine yanılır. Hiç yanlış iş yapmamış kişi yoktur.

☆ *Eşanl.* **insan beşer, kuldur şaşar, Hatasız kul olmaz.**

~ **oğlu**, *tar.* Eskiden köle çocuklarından meydana getirilen bir sınıf asker. [*Ing.* Janissary who is the son of a janissary; *Fr.* Les descendants des esclaves qui formaient une sorte de milice].

~ **oğlu**, *ask. tar.* Yeniçeriler asker olarak yetiştirilen çocuklarına verilen ad.

~ **olmak** *(birine), dey.* Bir kimseye aşırı derecede bağlanmak. [*Ing.* To be the slave of somebody, to do everything asked of one].

~ **sıkılmayınca (bunalmayınca), Hızır yetişmez**, *at.* Insan, başı dara düşmedikçe bütün gücüyle çalışıp sıkıntısına çare bulmaz.

~ **sıkılmayınca (bunalmadıkça), hızır yetişmez**, *at.* Insan sıkılmadıkça, sıkıntıdan kurtulacak çarelerle karşılaşmaz. Sıkıntıda kalıp da ne yapacağını şaşıranları avundurmak ve yüreklendirmek için söylenir.

~ **tarifesi**, *ask. tar.* Yeniçeri ocağı mensuplarına verilen ad. *(Ocak mensupları padişahın kulu sayıldığı için yeniçerilere bu ad verilirdi).* [*Ing.* Janissaries].

~ **taksimi**, Bir şeyi eşit olarak paylaştırma.

~ **yapısı**, Insanlar tarafından yapılmış olan, dayanıksız. [*Ing.* Man-made, perishable].

kula[1] /ku:la/, s. *esk. T.* § ◉ Kızıl ile boz arası: *Kula at.* [*Ing.* Dun, russet; *Fr.* Roux, rousse, aubère]. § ❷ *zool.* Atlarda bedeni örten kılların sarı ve kırmızımtrak, bacakların nihayetleriyle yele ve kuyruğun siyah; eşeklerde beden kıllarının sarı veya kirli sarı renkte olmaları hali.

kula[2], i. *bot.* Zeytingiller *(Oleaceae)* familyasından, tohumları yenen, odunu maden ocaklarında, demiryollarında ve tersanelerde kullanılan afrika menşeli ağaç. [*Ing.* ve *Fr.* Coula].

kula[3], i. *sosy.* Melinowski'nin başlıca Trobriand'lılar ve hemen bütün Melanezya'da gördüğü bir mistik değişim sistemi. Burada değiştirilen eşyanın pratik faydası söz konusu değildir. Yalnız itibarların, yani manevî değerlerin değişimi söz konusudur. Kula, Potlaç'ın özel bir tipidir.

☆ *Eşanl.* **mistik değişim.**

kulacık,-ğı, i. ◘ **Kulakçık.**

kulaç,-cı, i. *esk. T.* § ❶ Insan kollarını açtığı vakit birinin ucundan ötekinin ucuna kadar olan uzaklığı karşılayan bir ölçü olup derinlikleri ve ip gibi ince uzun şeyleri ölçmek için kullanılır: *Burada deniz üç kulaçtır. Üç kulaçta su çıktı. Iki kulaç ip.* [*Ing.* Fathom; *Fr.* Brasse]. § ❸ *metrol. esk.* (a) Fransa'da yaklaşık olarak 1.624 m. veya 5 ayak değerindeki uzunluk ölçüsü; (b) Eski denizcilerin kullandığı 1.66 m. değerinde ölçü. *(Ingiliz denizcileri hâlâ 6 ayak veya 1.83 m'lik kulacı yahut fathom'u kullanmaktadır).* [*Ing.* Fathom; *Fr.* Brasse]. § ◉ *sp.* Yüzerken kolların sırayle üstten ileriye uzatma ve alttan suyu geriye itme hareketi. *(Kulaç atmak veya kulaçlama da denir).* [*Ing.* Fathom; *Fr.* Brasse]. ◉ **kelebek kulacı**, *sp.* ◘ **Kelebek.**

~ **açmak**, Kolları yana doğru açmak. [*Ing.* To extend the two arms to the full].

~ **atmak**, Yüzerken kolları nöbetleşe havadan ileriye doğru atıp suyu arkaya doğru çekmek. [*Ing.* To take soundings, to swim with an overarm stroke; *Fr.* Nager à la brasse].

~ **hattı**, *den.* Deniz haritalarında eşit derinlikleri birleştiren çizgi. *(Bu çizgiler ilk bakışta anlaşılması için derinliklere göre noktalar hatlar veya nokta ve hatlar halinde işaretlenir).*

kulaç kulaç, z. *mec.* Bol bol, ferah ferah. [*Ing.* In full measure, freely; *Fr.* Amplement, l'argement].

kulaçlamak, f. § ❶ Bir şeyin uzunluğunu veya derinliğini ölçmek: *Kuyuyu kulaçlamak.* [*Ing.* To fathom, to measure with the extended arms; *Fr.* Mesurer avec la brasse]. § ◉ nsz. Kulaç atmak, yüzmek. [*Ing.* To swim with an overarm stroke; *Fr.* Nager à la brasse]. § ◉ Pek geniş adımlarla yürümek: *Sokakları kulaçlayıp duruyor.* [*Ing.* To walk swiftly].

kulağa.kaçan, b. i. *zool.* Kulağakaçanlar *(Dermaptera)* takımının, Kulağakaçangiller *(Forficulidae)* familyasından bir böcek türü. Vücudu ince, uzun, ön kanatları kısa, ard kanatları büyük olup enine ve boyuna katlanarak ön kanatların altına yerleşmiştir. Çok yaygın olan 10-15 mm. kadar kahverengidir. Evlere girer, tarlalara, süs bitkilerine zarar verir. Sonbaharda, bahçelerde, portakal ve meyve bahçeleri v.b. de çok görülür. Kulağakaçanlar hepçil beslenen böceklerdir; geceleyin ortaya çıkar, gayet iyi uçabilir ve koşar; sebzelere, meyvelere *(özellikle şeftali),* körpe bitkilere, kısa saplı çiçeklerin *(sardunya, şebboy karanfil)* yumuşak kısımlarına saldırır, bunların taçyapraklarını ve erkek organlarını kemirir. [*Lat. Forficula auricularia; Ing.* European earwing; *Fr.* Perce-oreille, forficule]. ◘ *LEVHA. 6.*— **BÖCEKLER SINIFI.**

kulağa.kaçangiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kulağakaçanlar *(Dernaptera)* takımının bir familyası. [*Lat.* ve *Ing. Forficulidae; Fr.* Forficulidés].

kulağa.kaçanlar, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kanatlılar *(Pterygota)* altsınıfının bir takımı. Bazı eski sınıflandırmalara göre Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımına dahil edilirdi. Yarıbaşkalaşım gösteren, ince vücutlu ve arka taraflarında kıskaç şeklinde serkleri olan hayvanlar. Genellikle gece hayvanlarıdır. Etçil olmakla beraber otçul olanları da vardır. Insanlara tamamen zararsız olan bu hayvanların eskiden kulağa kaçtığı düşünülerek bu ad verilmiştir. Kulağakaçangiller *(Forficulidae)* familyası iyi bilinir. [*Osm.* Zül cenah-ı mücellid; *Lat.* ve *Ing. Dermaptera; Dermaptères*].

kulak,-ğı, i. *esk. T.* § ❶ *anat.* Işitme organı: *Kulak nezlesi. Kulak akıntısı. Kulağına böcek kaçmak. Kulağı çınlamak.* [*Osm.* Üzün; *Lat. Auris; Ing.* Ear; *Fr.* Oreille]. ◘ *ŞEKİL: 341.* — **KULAK.** § ◉ Bu organın, sesleri içeriye, almaya yarayan ve kaşık biçiminde olan dış kısmı: *Kulakları küçük. Kulakları yelken gibi. Kulağını çekmek.* [*Ing.* Ear, flap; *Fr.* Oreille]. § ❸ *zool.* Balıklarda başın iki yanında bulunan yarıklardan her biri olup hayvanın ağzından alıp solungaçlardan geçirdiği suyu dışarıya vermeye yarar. [*Osm.* Üzn; *Ing.* Gills; *Fr.* Ouïle]. § ◉ *müz.* (a) Telli çalgılarda tel germeye yarayan kurgu. [*Ing.* Peg; *Fr.* Cheville]; (b) Ses perdelerini seçebilme yeteneği; seslerin duyulmasında işitme doğruluğu, seslerin işitme doğruluğu seslerin uygunluğunu değerlendirme ve duyma yetisi. [*Ing.* Hearing; *Fr.* Ouïe]. § ❸ *res.* Kömür kalemle resim yapılırken kömürün karaladığı kâğıt üzerine yaymak için istomp hizmetini görmek üzere kullanılan bükülmüş sünger kâğıdı parçası. [*Ing.* Twist; *Fr.* Tortillon]. § ◉ *inş.* Bir kapının çatması üzerine tesbit olunan ve sürme dilinin veya kilit sürmesinin girmesine mahsus olan demir parça. [*Ing.* Guard; *Fr.*

Garde]. § ● *döş.* Ana **lâğıma** dökülen ikinci derecede lâğımlar. [*Fr.* Embranchement]. § ● Tutmak, kavramak, sallamak, taşımak için bir dengin **her** köşesinde düğümlenmiş bez kıvrımı. § ● Bir şeyin ucuna bağlanan ve bağlı **olduğu** şeyin değerini, fiyatını veya başka **konuları** bildiren kâğıt. [*Ing.* Slip of paper]. § ● *teşk. tar.* Osmanlılarda resmî **mektupların** alındı makbuzu. *(Dar ve uzun olan kulak, bükülerek zarfın üst kısmına sokulurdu. Mektup sahibine teslim edilirken bu kâğıt alıcı tarafından imzalanır ve mektubu gönderene iade edilirdi.Daha sonra deftere imza atma usulü kondu).* § ● *mek.* Döküm bir gövdenin elemanında bulunan ve yardımcı bir organın bağlanmasına veya civatanın girmesine yarayan yuvarlak çıkıntı. § ⓫ *mim.* (a) Yandaki taşlar üzerine kaymasını önlemek için, bazı kemer veya kilit taşlarına yapılan çıkma; (b) Duvar yüzeylinde bir çıkıntı bırakacak şekilde açıt yanağına girebilmesi için, bir eşiğin veya bir kasa bindirmeliğin ucuna açılan kertik. [*Ing.* Ear; *Fr.* Oreille]. § ● *mobl.* Bir koltuk arkalığının her iki yanında bulunan çıkıntılı kısım. [*Ing.* Ear; *Fr.* Oreille. § ● *sil. esk.* Yatağan, kılıç, bıçak v.b. gibi kesici âletlerin daha iyi tutulmasına ve elden kaymamasına yarayan çatallı çıkıntı. § ● *tekn.* (a) Bir yapım parçasında, civata yerleştirmek için bırakılan çıkıntı. [*Ing.* Ear; *Fr.* Oreille]; (b) Bir makine parçasına daha büyük adım vermek veya başka bir parça üzerine dayanmasını sağlamak için bırakılan çıkıntı. [*Ing.* Lug, attachment, flange; *Fr.* Oreille]; (c) Bir piston kolunun kızak yolundaki galeleri karşılayan küçük çıkıntı. [*Ing.* Ear; *Fr.* Oreille]; (b) Bir kilidin parçaları üzerinde işaret olarak bırakılan çıkıntı. [*Ing.* Ear; *Fr.* Oreille]. § ● *trm.* Pulluğun okuna bağlı olan ve pulluk uç demiriyle keskinin kopardığı toprak şeridini deviren içbükey kısım. [*Ing.* Moldboard; *Fr.* Oreille]. ◉ **kulağa çan çalmak,** *dey.* Bıktırıcı bir şekilde ayni şeyleri tekrarlayıp durmak. [*Ing.* To talk to a person in a loud voice; *Fr.* Casser les oreilles à quelqu'un]. ◉ **kulağa davul çalınmak,** *dey.* Söylenen sözü dinlememek, boş vermek, anlamak istememek. [*Ing.* To pay no attention to what is said]. ◉ **kulağı ağır işitmek,** *dey.* Kulağı iyi işitmemek. [*Ing.* To be hard of hearing; *Fr.* Être dur d'oreille]. ◉ **kulağı çınlamak,** *dey.* Iyi bir haberi duyar gibi olmak, bir çınlama duymak. [*Ing.* To have a ringing in the ears; *Fr.* Sentir un tintement à l'oreille ou avoir le sentiment d'une bonne nouvelle]. ◉ **kulağı (kulakları) çınlasın,** *dey.* Konuşulan yerde bulunmayan biri anılırken adından önce söylenir ve onun sevildiğini anlatır: *Kulağı çınlasın, bizim arkadaş öyle derdi.* [*Ing.* I hope his ears are ringing» said when making a kind reference to one who is absent]. ◉ **kulağı delik,** *dey.* Söylenilen sözleri, olup bitenleri çabuk haber alan. [*Ing.* Who is very quick in hearing news; *Fr.* Averti, eveillé, attentif]. ◉ **kulağı enseden göstermek,** *dey.* Bir işi kısa yoldan çözümlemeyip uzatmak. [*Ing.* To do something in a clumsy way] ◉ **kulağı kirişte,** *dey.* Ne söyleyeceğini işitmek için dikkatli. [*Ing.* He is all ears; *Fr.* Aux aguets]. ◉ **kulağı kirişte olmak,** *dey.* Bir şeyi duymak için dikkatle dinlemek, bütün dikkatini işitmeye yöneltmek. [*Fr.* Être aux écoutes, être, se tenir aux aguets]. ◉ **kulağı (bir şeyde) olmak,** *dey. (Bir şeyi)* Dikkatle dinlemek için kulağını dinlenilen şeyden ayırmamak. [*Ing.* To lend one's ear to something]. ◉ **kulağı (kulakları) tırmalamak,** *dey. (ses hk.)* Rahatsız edici olmak, hoş olmamak. [*Fr.* Écorcher l'oreille *(les oreilles)*]. ◉ **kulağına çalınmak, (gelmek, erişmek),** *dey.* Başkasına söylenirken şöyle böyle duymak, *(bir haber)* üstünkörü duyulmak. [*Ing.* To hear; *Fr.* Entendre par hasard]. ◉ **kulağına gelmek,** *dey. (biri tarafından)* Duyulmak. [*Fr.* Venir aux oreilles]. ◉ **kulağına girmek,** *dey.* Söylenilen sözlere önem vermemek, söylenen sözü anlamak. [*Ing.* To understand, to be persuaded; *Fr.* Ecouter et comprendre bien]. ◉ **kulağına kar suyu kaçmak,** *dey.* Sıkışık bir duruma düşmek, bir işten veya meseleden rahatsız olacak şekilde etkilenmek. [*Ing.* To be in trouble, to feel suspicious *(about something)*; *Fr.* Mettre la puce à l'oreille de qn]. ◉ **kulağına koymak (sokmak),** *dey.* Bir hale veya söze hazırlamak için önceden o söz veya durum hakkında kısaca anlatmak, düşünce aşılamak. [*Osm.* Telkin etmek; *Ing.* To prime someone, to drop him a hint; *Fr.* Inculquer]. ◉ **kulağına küpe olmak,** *dey.* Zarar görülen bir işten ders almak. ◉ **kulağına pire kaçmak,** *dey.* Bir işten şüphe etmek. [*Ing.* To become suspicious]. ◉ **kulağına söylemek (fısıldamak),** *dey.* Başkalarının duymaması için *(birinin)* kulağına eğilerek yavaş sesle söylemek. [*Ing.* To whisper in one's ear; *Fr.* Dire à l'oreille de qn.]. ◉ **kulağını açmak,** *dey.* Dinlerken dikkat etmek. [*Ing.* To open one's ears, to listen to advice, to listen carefully; *Fr.* Ouvrir (dresser, tendre) l'oreille, ecouter du toutes ses oreilles, être attentif]. ◉ **kulağını bükmek,** *dey.* Bir sorun karşısında bir kimseyi gizlice uyarmak. [*Ing.* To tip someone off about something]. ◉ **kulağını çekmek,** *dey.* § ❶ Ceza olarak kulağını tutup bükerek çekmek. [*Ing.* To box one's ears]. § ❷ Ders olsun diye hafif bir ceza vermek. [*Ing.* To give a slight punishment; *Fr.* Tirer l'oreille à qn, avertir ou punir]. ◉ **kulağını doldurmak (birinin),** *dey.* Uyanık davranması için birine bir sorunu iyice anlatmak. ◉ **kulağını uzatmak,** *dey.* Bir gürültü ve, bir konuşmaya dikkatini vermek. [*Fr.* Tendre l'oreille]. ◉ **kulağının pasını gidermek,** *dey.* Çoktan beri iyi müzik dinlemeyen biri müzik dinlemek. ◉ **kulakları dolmak,** Aynı şeyi dinlemekten usanç getirmek. [*Ing.* To get tired of hearing the same thing over and over again]. ◉ **kulakları paslanmak,** *dey.* Bir kimsenin çoktan beri iyi müzik dinlememiş olduğunu belirtmek için kullanılır.◉ **kulağa kaçan (~ biti),** *zool.* ◘ Kulağa kaçan.◉ **~larına kadar kızarmak,** *dey.* Bütün yüzü kızarmak, çok utanmak. ◉ **~ larını çekmek,** *(birinin), dey.* Bir kimsenin kulağını bükmek veya hafif bir ceza vermek. [*Ing.* To box one's ears, to give a slight punishment; *Fr.* Tirer les oreilles à quelqu'un]. ◉ **~ larını dikmek,** *dey. (hayvan)* Dikkat kesilmek. [*Ing.* To prick up the ears]. ◉ **~ larını kırmak,** *dey.* Indirmek, yatırmak. ◉ **~ larını tıkamak,** *dey.* Bir şeyi duyduğu halde duymamış gibi davranmak, söylenilen sözlerden etkilenmemek. [*Ing.* To shut one's ears; *Fr.* Faire la sourde oreille, se boucher les oreilles]. ◉ **~ larını tıkamak,** *(bir şeye), dey.* Dinlemek istememek. ◉ **~ larının pasını gidermek,** *dey.* Çoktanberi dinlememişken müzik dinlemek. ◉ **~ ta** *(bir şey)* **çınlamak,** *dey.* Geçmiş bir konuşma, söz, şiir, ses v.b. yi yeniden duyar gibi hatırlamak. ◉ **~ ta küpe,** *dey.* Dikkatle dinlenilerek, ders çıkarılan söz veya ders almayı gerektirecek, her zaman hatırlanan davranış. ◉ **~ tan burun yakın, kardeşten karın yakın,** *at.* ◘ **Kardeşten karın yakın, kulaktan burun yakın.** ◉ **~ tan dolma,** *dey.* Şurada burada işitilerek edinilen, başkalarından işiterek öğrenmeye dayanan, üstünkörü *(bilgi).* [*Ing.* Acquired through hearing only (learning), hearsay; *Fr.* Acquis superficiellement]. ◉ **~ tan kulağa,** *dey.* Ondan ona gizlice söylenerek yayılan *(söz, haber, dedikodu v.b.).* [*Ing.* Secretly passed on (news, etc.); *Fr.* Eh chuchonant]. ◉ **~ tan pamuk atmak (~ tan pamuğu çıkarmak, ~ ovmak),** *dey.* Söylenen sözleri ve verilen öğütleri dinleyip kabul etmek, laftan anlamak. ◉ **ağzı kulağında olmak (ağzı ~ larına varmak),** *dey.* ◘ **Ağız;** ◉ **ağzından çıkanı kulağı işitmemek,** *dey.* ◘ **Ağız.** ◉ **ayı kulağı,** *bot.* ◘ **Ayıkulağı.** ◉ **balık kulağı,** *zool.* Balığın kulağa benzeyen solungaç kapağı. ◉ **bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak,** *dey.* Söylenen sözden hiç etkilenmemek, söylenen söze hiç aldırmamak. [*Fr.* Entrer par une oreille et sortir par l'autre]. ◉ **can kulağı ile dinlemek,** *dey.* ◘ **Can.** ◉ **çıkrıkçı kulağı,** *dey.* Çıkrıkçıların kullandıkları bir çeşit demir kalem. ◉ **çizme kulağı,** *dey.* Çizmeyi ayağa geçirmek için iki tarafından tutup çekmeye mahsus parmak girecek kadar bir halka şeklinde çizmenin koncu yukarsına iki taraflı olarak

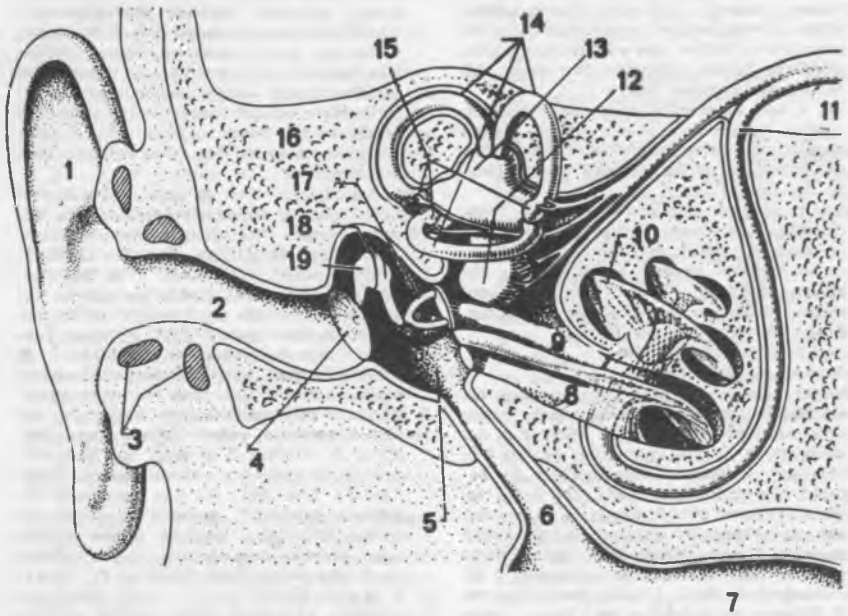

ŞEKİL: 341. — **KULAK. 1.** Kulak. **2.** Dışkulak yolu *(kanalı).* **3.** Kıkırdaklar. **4.** Kulak davulu *(timpan).* **5.** Ortakulak boşluğu. **6.** Östaki borusu. **7.** Yutak *(farenks).* **8.** Yuvarlak zar. **9.** Oval zar. **10.** Kulak salyangozu *(koklea).* **11.** VIII. sinir. **12.** Kesecik, **13.** Kırbacık *(ütrikül).* **14.** Yarım dairesel kanatlar. **15.** Kabarcıklar *(ampullae).* **16.** Kemik. **17.** Üzengi kemik. **18.** Örs. **19.** Çekiç kemik.

dikilen bez veya deri şerit. [*Fr.* Tirant de botte]. ◉ **dev kulağı**, *zool.* ◘ Dev. ◉ **deve ~**, *dey.* ◘ Deve. ◉ **dış ~**, *zool.* ◘ **Dışkulak.** ◉ **dış ~ toplardamarı**, *anat.* Şakak toplarıyle boyun dış toplardamarına dökülen toplardamarlar. ◉ **eli kulağında**, *dey.* ◘ El.◉ **eski kulağı kesiklerden**, *dey.* Çok görmüş geçirmiş kimseler için kullanılır: *Bereket versin, eski kulağı kesiklerdendir, keçesini sudan belki çıkarır.* ◉ **eşek kulağı**, *bot.* Karakafes bitkisi. ◉ **göz ~ elmak**, *dey.* ■ Göz. ◉ **iç ~**, *anat.* ve *zool.*

KULAĞIN DIŞ VE İÇ YAPILARI

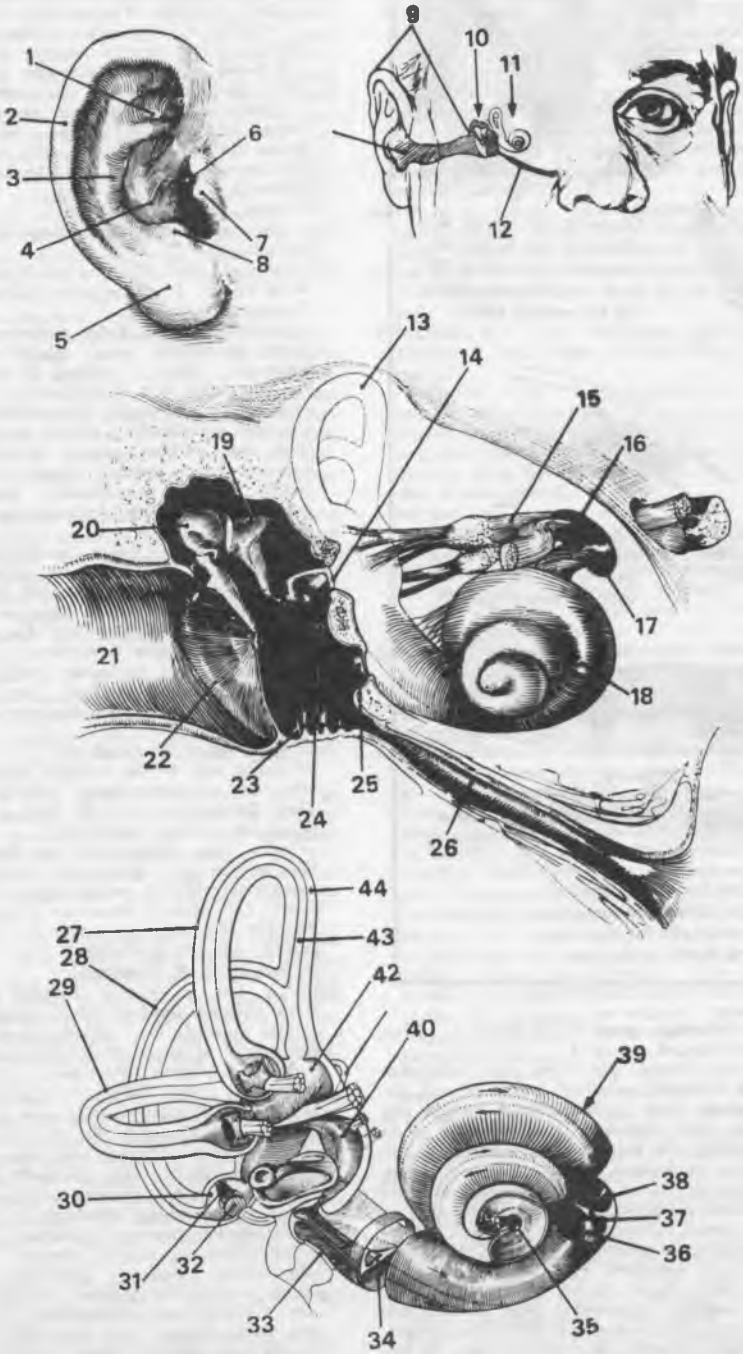

1. Üçgen çukur. **2.** Dış kulak kenarı *(helezon, helis).* **3.** Dış kulak kenarı *(Antelis, anteliks).* **4.** Kulak kepçesi çukuru *(konka).* **5.** Kulak memesi *(Lobül).* **6.** Dış akustik mea. **7.** Tragus. **8.** Antitragus. **9.** Dış kulak. **10.** Orta kulak. **11.** İç kulak. **12. Kulak** borusu *(Eustachi borusu).* **13.** Yarıdairesel kanal. **14.** Üzengi kemik. **15.** Vestibül siniri. **16.** Yüz siniri. **17.** Koklea siniri. **18.** Kulak salyangozu *(koklea).* **19.** Örs (kemik). **20.** Çekiç kemik. **21.** Dış akustik mea. **22.** Timpan zarı *(kulak davulu).* **23.** Orta kulak boşluğu. **24.** Çıkıntı. **25.** Yuvarlak pencere. **26.** Kulak borusu *(Eustachi borusu).* **27.** Yarımdairesel kanallar. **28.** Ön. **29.** Arka. **30.** Kabarcık. **31.** Kubbe. **32.** İbik *(Kristal).* **33.** Yuvarlak pencere. **34.** Kulak salyangozu kanalında helisel organ. **35. Helikotrem.a** **36.** *Scala vestibuli.* **37.** Kulak salyangozu kanalı. **38.** *Scala tympani.* **39.** Kulak salyangozu *(Koklea).* **40.** Kesecik. **41.** İç lenfa kanalı. **42.** Kırbacık.**43.** Zarsı labirent. **44. Kemiksi** labirent.

◘ **İçkulak.** ◉ **kalem ~**, *zool.* Atların kalem biçiminde dikilen kulakları. ◉ **kelle ~**, *dey.* Kılık, kıyafet, çalım. ◉ **kelle ~ yerinde**, *dey.* Çalımı, kılık kıyafeti güzel, biçimli. ● **kepçe ~**, *dey.* Kulakları büyük, yana doğru dik olan kimse. ◉ **koltuk kulağı, Koltukların arkalarında baş dayamak için yukarı kısımlarının iki tarafına yapılan yastık şeklinde iki küçük parça. [*Fr.* Oreille]. ◉ **köşe kulağı**, Çerçevelerin köşelerinde bırakılan gönye şeklinde taşkın kısım. [*Fr.* Crossette]. ◉ **kuzu kulağı**, *bot.* ◘ **Kuzukulağı.** ◉ **keçi kulağı**, *bot.* ◘**Keçi.** ◉ **orta ~**, *anat.* ve *zool.* ◉ **Ortakulak. şeytan kulağına kurşun**, *dey.* İyi bir durumdan söz edilirken, «*nazar değmesin, bu durumu şeytan duymasın*» anlamında kullanılır. ◉ **yerin kulağı var**, *dey.* Gizli konuşulan bir şeyin, umulmadık ve ihtimal dışı bir yoldan başkalarının kulağına gidebileceğini anlatmak için kullanılır.

~ ağacı, *bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasına bağlı, 4 türü bulunan bitki cinsi. [*Lat. Clycotome*].

~ ağırlığı, işitme zayıflığı. [*Ing.* Hardness of hearing; *Fr.* L'oreille dure].

~ akıntısı, *patol.* ◘ Otore.

~ altı, *anat.* ◘ **Kulakaltı.**

~ asmal, *dey.* «*Boşver, aldırmal*» anlamında kullanılır. [*Ing.* Don't listen (to him; *Fr.* Cela ne fait rien!].

~ asmak, *dey.* Dikkatle dinlemek, söyleneni kabul etmek. [*Ing.* To lend an ear, to pay attention; *Fr.* Prêter l'oreille à, écouter attentivement].

~ asmamak, *dey.* Önem vermemek, söylenen sözü dikkate almamak. [*Ing.* To turn a deaf ear to; *Fr.* Faire la sourde oreille].

~ atardamarları, *anat.* Kulak kepçesi ve dışkulak yolu atardamarları. [*Ing.* Auricular arteries; *Fr.* Arteres auriculaires].

~ belâsı, *dey.* Gürültü. [*Ing.* Noise; *Fr.* Bruit].

~ beyazı, *anat.* Kulağın arkasında bulunan ufak, kemik çıkıntısı. [*Ing.* Prominence of the mastoid process behind the ear].

~ boğaz-burun hastalıkları, *patol.* Kulak, burun ve boğazda meydana gelen, patolojik bakımdan birbiriyle ilgisi bulunan ve tedavisi aynı hekimlik dalı tarafından yapılan hastalık grupu. [*Ing.* Otorhinolaryngology; *Fr.* Otorhinolaryngologie].

~ burmak, *dey.* ◘ **Kulak bükmek.**

~ bükmek, Tavsiye ve ihtar etmek. [*Ing.* To pull one's ears; *Fr.* Avertir].

~ çınlaması, *patol.* Gerçekte bir çınlama olmadığı halde, kulak damarlarından birinin daralmasıyle kanın dar kısımdan geçerken ses çıkarması sonucu veya yorgunluk v.b. başka sebeplerden duyulan çınlama sesi. [*Ing.* Ringing in the ears; *Fr.* Tintement d'oreilles, bourdonnement].

~ çorbası, *mutf.* Bir çeşit kıymalı hamur çorbası. *(Tatar böreği hamuru gibi hazırlanan hamur kesilir. Ortasına hafifçe kavrulmuş kıyma ve soğan konur. Külâh gibi sarılarak kapatılır ve kaynayan et suyuna atılır. Pişince üzerine nane ve kırmızı biberli yağ dökülür).*

~ çukuru, *anat.* Kulak kepçesinin kulak yoluna giden derin kısmı.

~ davulu, § ● *anat.* İçinde kemikçikler bulunan, şakak kemiğinin kaya parçasındaki boşluk. [*Osm.* Sanduka-i tabıl; *Lat. Tympanum, cavum tympani; Ing.* Tympanum; *Fr.* Tympan]. ☆ *Eşanl.* **timpan boşluğu.** § ❷ *zool.* ◘ **Kulak zarı.** ◘ *ŞEKİL: 341* ◘ **KULAK.**

~ dolmek, *dey.* § ● Gürültü yapmak. § ● *arg.* Aptal bir oyuncunun boğulduğunu kendisine haber vermek: *Hırtın kulağını deliyorum da, hiç tınmıyor.* [*Ing.* To pierce an earlobe *(for earings)*, to make an ear-splitting clatter].

~ demiri, *trm.* Pulluklarda uç demirinin kaldırdığı toprağı ters çeviren demir. [*Ing.* Moldboard of a plow].

~ dikmek, *dey.* Dikkat kesilmek, bir şeyi dikkatle dinlemeye hazır olmak. [*Fr.* Dresser (ouvrir, tendre) l'oreille].

~ doldurmek, *dey.* Dinlemek.

~ **dolgunluğu**, *dey.* İşitmekle elde edilen, **yetersiz**, üstünkörü bilgi. [*İng.* Knowledge acquired by listening to others].

~ **erimi**, *dey.* **Sesin** işitilebileceği uzaklık, **sesin** kulağa erişebileceği, en uzak nokta. [*Osm.* Kulak menzili; *Fr.* Earshot].

~ **iltihabı**, *patol.* ◘ **Otit.**

~ **kabartmak**, *dey.* Bir konuşmayı belli etmeden dikkatle dinlemek. [*İng.* To prick up one's ears; *Fr.* Dresser, tendre l'oreille, les oreilles].

~ **kanaması**, *patol.* ◘ **Otoraji.**

~ **karıştıracağı**, Hilâl biçiminde ve kulak karıştırmaya yarar âlet. [*İng.* Earpick].

~ **kemikçikleri**, *zool.* ◘ **Kemikçik.**

~ **kemikçiklerinin hareket kasları**, *anat.* ve *fizyol.* ◘ **Kas.**

~ **kepçesi**, *anat.* Kulağın dış bölümünü meydana getiren ve sesi toplayarak orta kulağa göndermeye yarayan, yarım daire şeklindeki kısım. [*Osm.* Sayvan-ül-üzni Auricula; *İng.* Earlap; *Fr.* Pavillon].

~ **kesilmek**, *dey.* Büyük bir dikkatle dinlemek, bütün dikkatini dinlemeye vermek. [*İng.* To be all ears, to listen attentively].

~ **keskisi**, *zootekn.* Köpeklerin kulaklarını kesmeye yarayan vidalı makas.

~ **kesme**, *tar.* Mahkûmun kulaklarının kesilmesini öngören eski bir ceza.

~ **kıkırdağı**, *anat.* Kulak kepçesi. [*İng.* Cartilage of the ear].

~ **kiri**, *fizyol.* Dış kulak yolu derisinden yağ bezlerinin salgıladığı koyu kıvamlı, sarımtrak, yağlı madde. *(Kulak kirinde stearin, olein, sabunlar, maden tuzları ve su bulunur; dış kulak yolunu ıslatarak yağlamaya ve tozlarla küçük cisimleri tutmaya yarar. Kulak kiri dış kulak yolunda toplandığı zaman, uğultulara ve bir dereceye kadar sağırlığa sebep olur; ılık su şırıngaları ile çıkarılır).* [*Osm.* Simlâh; *İng.* Earwax, cerumen; *Fr.* Cérumen].

☆ *Eşanl.* **kulak mumu, kulak yağı.**

~ **memesi (yumuşağı)**, *anat.* Dış kulağın alt ucundaki yumuşak ve kıkırdaksız kısmı. [*Osm.* Fuseys; *Lat. Lobulus; İng.* ve *Fr.* Lobule].

~ **misafiri**, *dey.* Başkalarının konuşmalarını belli etmeden dinleyen kimse.

~ **misafiri olmak**, *dey.* Başkalarının konuşmalarını belli etmeden dinlemek. [*İng.* One who overhears; *Fr.* Qui écoute une conversation sans en avoir l'air].

~ **mumu**, *fizyol.* ◘ **Kulak kiri.**

~ **paralaksı**, *psik.* İki kulağın, tam ortadan geçen bir düzleme göre, sesi farklı şekilde algılaması.

~ **otu**, *bot.* ◘ **Dam koruğu.**

~ **sesi**, *akust.* Kulağın içindeki ses iletim organlarının çalışmasından doğan ve bir dış uyartıya bağlı olan ek ses.

~ **sinir düğümü**, *anat.* Temel kemiğinin oval deliği altında bulunan sinir düğümü. [*İng.* Arnold's ganglion, otic ganglion; *Fr.* Ganglion otique, ganglion d'Arnold].

☆ *Eşanl.* **Arnold gangliyonu.**

~ **solaklığı**, *tıp.* Sol kulağın diğerine göre daha gelişmiş olması hali. *(Genellikle insanların sağ kulağı daha iyi duyar. Aşırı kuak solaklığı ufak arızalar yapabilir).*

~ **temizleyici**, *ted.* Kemik, fildişi v.b. den yapılmış küçük âlet; kulakların içini tıkayan kulak kirini temizlemede kullanılır. [*İng.* Auriscalpium; *Fr.* Auriscalpe].

~ **tıkacı**, *ask.* Çok şiddetli sesleri hafifletmek için, kulağın üzerine veya içine konan âlet: *Kulak tıkacı, ağır topçu bataryalarında çalışan topçular tarafından kullanılır.*

~ **tozu**, *anat.* ◘ **Kulaktozu.**

~ **tozuna vurmak**, Tam kulağının üstüne vurmak.

~ **tüyleri**, *zool.* Kuşların kulaklarını süsleyen tüyler. [*İng.* Auricular feathers; *Fr.* Plumes auriculaires].

~ **uğultusu**, *patol.* Kulak çınlamasını doğuran durumlarda sesin uğultu şeklinde belirmesi. [*İng.* A ringing in the ears; *Fr.* Bourdonnement d'oreilles].

~ **uyuz böceği**, *paraz. Sarcoptidae* familyasından erkeklerinin bütün ayaklarında birer saplı çekmen bulunan ve etçil hayvanlarda kulak uyuzu yapan 250-530 mikron boyunda eklembacaklı. [*Lat. Otodectes cynotes; İng.* Auricular mite; *Fr.* Chorioptes].

~ **uyuzu**, *paraz.* Kulak uyuzböceğinden ileri gelen ve etçillerde ağır sinirsel belirtilerden başka, sağırlığa, hattâ ölümlere yol açabilen uyuz çeşidi. *(Ankara av köpeklerinde yaygındır).* [*İng.* Ear mange; *Fr.* Otacariose, gale auriculaire].

~ **vermek**, *dey.* Dinlemek. Merak edip dinlemek işitmeye çalışmak. [*İng.* To listen, to pay attention; *Fr.* Écouter avec attention].

~ **yağı**, *fizyol.* ◘ **Kulak kiri.**

~ **yırtıcı ses**, Kulağı rahatsız edecek şekilde acı acı bağırılarak çıkarılan ses. [*İng.* Ear-piercing cry; *Fr.* Cri qui vous perce les oreilles, déchirant].

~ **yolu**, *anat.* Bazılarınca dış kulak yoluna verilen ad. İç ve dış olmak üzere kulağın iki bölümlü geçidi. [*Osm.* Mecrâ-i sem'i; *Lat. Meatus acusticus, meatus auditorius; İng.* Auditory canal; *Fr.* Conduit auditif, conduit auriculaire].

~ **zarı**, *anat.* ◘ **Kulakzarı.**

kulak[2], i. *Rus.* < *Tatarca.* Önceleri *«başkasının emeğini sömüren köylü»* anlamında, çağdaş anlamda ise, sıkıntı içinde yaşayan yoksul ve küçük üretici topluluğundan ayrı olarak, toprak sahibi zengin çiftçilere verilen ad. [*İng.* Kulak; *Fr.* Koulak].

kulak.altı, b. s. Kulağın yakınında bulunan *(olan).* [*İng.* Parotid; *Fr.* Parotide].

~ **bezi**, *anat.* Kulak yakınında bulunan büyük tükürük bezi. *(Tükürük bezlerinin en büyüğüdür. Altçene kemiğinin yukarıya çıkan kolunun arkasında, kulak yolunun altında, mememsi çıkıntının ön tarafında bulunur. «Stenon kanalı» denen salgı kanalı, bezin ön kenarından çıkar, yanağı enlemesine geçerek ağızda sona erer. Kulakaltı bezi rahatsızlığı, adını kulağa yakınlığından alan kabakulak hastalığında çok görülür.* [*Osm.* Guddə-i nekfiye; *Lat. Parotis; İng.* Parotid gland; *Fr.* (Glande-) parotide].

~ **bezi iltihabı**, *patol.* ◘ **Parotidit.**

kulak.bilim, b. i. ◘ **Otoloji.**

kulak.bilimsel, b. s. ◘ **Otolojik.**

kulakçı, i. Kulak, burun, boğaz uzmanı hekim. [*İng.* Ear specialist; *Fr.* Auriculiste, auriste].

kulakçık.-ğı, i. § ❶ *biy.* ve *zool.* Yüreğin taban kısmında bulunan ve biri *(sağdaki)* ana toplardamarlardan, öbürü *(soldaki)* akciğer toplardamarlarından kanı alıp karıncıklara veren iki boşluğun adı. [*Osm.*

Uzeyn; *İng.* Auricle; *Fr.* Oreillette]. ☆ *Eşanl.* **atriyum**; ◘ *ŞEKİL: 273.— ve 274.—* **KALB I ve II**; § ❶ *bot.* Bir yaprak sapının dibine yapışık küçük bir yaprak. İkiçenekli bitkilerin bir kısmında yaprak tabanının iki yanında serbest veya sapa bitişik olarak, bazen küçük, bazen yaprağın büyüklüğüne erişen yapraksı oluşumlar. Yaprak tabanının iki yanında bulunan ekler olup, otsu, zarımsı, pulsu, dikensi, sülüksü olabilir veya yapraktan tamamen farksızdır. (Örnek: *Gül'de rastlanır).* [*İng.* ve *Fr.* Stipule]; § ❷ *mim.* Söve pervazı köşesi. [*İng.* ve *Fr* Oreillette]; § ❸ *zool.* Bazı denizkestanelerinin çene kemerindeki beş sivri çıkıntıdan her biri. *(Hayvanın ağzındaki çekici kaslar bu çıkıntıların üzerinde yer alır).* [*İng.* Auricula; *Fr.* Auricule]; ⊙ **sağ** ~, *anat.* ve *zool.* Yüreğin ön 2 odasından sağda bulunanı. [*Osm.* Üzeyn-i eysel; *İng.* Right auricle; *Fr.* Auricle droite]; ⊙ **sol** ~, *anat.* ve *zool.* Yüreğin iki ön odasından solda bulunanı. [*Osm.* Üzeyn-i eymen; *İng.* Left auricle; *Fr.* Auricule gauche].

~ **fibrilasyonu**, *tıp.* ◘ **Fibrilasyon**.

~ **karıncık uyumsuzluğu**, *patol.* Nabzın daimi olarak yavaş atması ve elektrodiyogramda kulakçık dalgalarıyle ve karıncık kasılmaları arasında ilinti bulunmaması şeklinde beliren bozukluk. *(Kulakçıklar normal olarak bir sinüs ritmiyle, karıncıklar ise kendi içlerindeki bir uyartı merkezinin idaresinde çok daha yavaş bir ritimle kasılır).*

~ **karıncık delikleri**, *anat.* Kulakçıklarla karıncıklar arasında bulunan iki delik; sağ kulakçıkla sağ karıncık arasındaki deliği üçlü kapacık *(triküspid)*, sol kulakçıkla sol karıncık arasındakini ikili kapakcık *(mitral)* kapatır. [*İng.* Auriculoventricular apertura; *Fr.* Orifices auriculo-ventriculaires].

kulakçıklı, s. § ❶ Kulakçıkları olan. [*İng.* Eared, auricled; *Fr.* Auriculé,-ee]; § ❷ *bot.* Dibinde iki top veya kulakçık bulunan yapraklara veya yaprak saplarına denir. [*İng.* Auricular, auricled, eared; *Fr.* Auricule,-ée].

kulakçın, b. i. *(kulak* + *Fars. -çin,* toplayan > *kulak-çin, kıyf. esk.* Takke ve külâhlar da, kulakları örtmek için yan taraflarda bulunan devrik kısımlara verilen ad. *(İstendiğinde kıvrılarak külâh üzerinden iki ucu bağlanırdı).* [*İng.* Earflap; *Fr.* Oreillette].

kulaklı, s. § ❶ Kulağı (...) olan: *Küçük kulaklı. Uzun kulaklı. Kesik kulaklı;* § ❷ Kulağa benzer çıkıntısı olan. *Kulaklı tencere;* § ❸ Kulplu; § ❹ i. Sapının ucunda kulak biçiminde iki geniş çatalı bulunan bir çeşit yatağan; § ❺ Iki saplı sığ tencere; § ❻ *arg.* Büyük ve iki tarafı keskin bıçak; ⊙ **uzun** ~, ◘ **Eşek**.

~ **anterlin**, *matb.* Yazı dizerken kolaylık ve emniyet temin eder, iki tarafında tutmaya yarayan kulakları olan «*Dizgi anterlini*». *(Kurşun anterlinin kumpasta kullanılması iyi değildir; satır dolunca tutup çıkarmak zordur, yapışır. Dizgi anterlinleri bronzdur. Iyi kayar ve yapışmaz, çıkarması ve üstünde dizgi yapmak kolaydır).* [*İng.* Setting rule; *Fr.* Leve-ligne].

~ **dalgıç**, *zool.* ◘ **Dalgıç**[1].

~ **iğne**, Dikiş iğnesi. [*İng.* Needle; *Fr.* Aiguille].

~ **kemer taşı**, *mim.* Çıkıntılı kulağı olan kemer taşı. [*Fr.* Voussure à crosette].

~ **tarla kuşu**, *zool.* ◘ **Tarlakuşu**.

~ **tezkere**, *esk.* Osmanlılarda devlet dairelerinde alındı makbuzu ilo birlikte gönderilen tezkerelere verilen ad. *(Tezkereyi alan, makbuzu imzalayarak iade ederdi. «Kulak» denilen bu makbuz, tezkerenin gönderildiği zarfın dışında kalacak şekilde katlanırdı).*

kulaklı.folya, b. i. *zool.* Akdeniz'de yaşayan bir çeşit kedibalığının adı. ◘ **Mobula**.

kulaklık.-ğı, i. § ❶ Soğuktan ve rüzgârdan korumak için kulak kepçelerini tamamen örtecek şekilde yapılmış kumaştan kılıf. [*İng.* Ear-flap; *Fr.* Oreillette]; ☆ *Eşanl.* **kulakçın**; § ❷ *elektroakust.* Radyo, telefon veya telsizde kulağa tutulan kısım. Kulak ile verici arasında ses bağlantısı kurmağa yarayan alıcı. [*Osm.* Ahize, misma'; *İng.* Receiver; *Fr.* écouteur]. ◘ *ŞEKİL: 454.—* **RADYO**; ⊙ **iç** ~, *elektroakust.* Kulak yolunun iç kısmına yerleştirilen küçük kulaklık. [*İng.* Internal receiver; *Fr.* écouteur interne]; ⊙ **telefon kulaklığı**, *radyotekn.* Başı kavrayan çember biçimindeki bir desteğin üzerine seri veya paralel olarak yerleştirilmiş iki telefon dinleyicisinden meydana gelen ve radyo-elektrik yayımlarının, telefon konuşmalarının, magnetik bantlar üzerindeki kayıtlar v.b.'nın dinlenmesinde kullanılan alıcı. [*İng.* Earpiece, telephone headphone, telephone receiver, telephone earpiece; *Fr.* écouteur, pavillon].

kulaksız, s. Kulağı, kulak kepçesi olmayan, kulağı kesik *(hayvan).* [*İng.* Without ears, earless; *Fr.* Sans oreilles].

kulak.tozu, b. i. § ❶ *anat.* Kulak arkasındaki tümsekçe kısım; § ❷ *biy.* ◘ **Denge taşı**.

kulak.yağı, b. i. *hist.* Kulakyağı bezlerinin salgıladığı yağ. [*İng.* Cerumen; *Fr* Cerumen].

~ **bezleri**, *hist.* Kulak yolunda bulunan yağ bezleri. *(Bunların salgıladığı yağlı madde o çevredeki ter bezlerinden çıkan salgılarla karışarak kulak kirini meydana getirir).* [*İng.* Ceruminous glands; *Fr.* Glandes cérumineuses].

kulak.zarı, b. i. *anat.* Kulak yolu ile orta kulağı birbirinden ayıran gergin zar biçimindeki yapı. [*Osm.* Gışâ-yı tabıl; *Lat. Membrana tympani; İng.* Drum membrane; *Fr.* Membrane du tympan, tympan].

☆ *Eşanl.* **timpan, timpan zarı**.

~ **siniri**, *anat.* ◘ **Sinir**.

kulampara, .i *Osm.* < *Fars. gulām,* oğlan + *pare* > *gulāmpāre. kaba.* Erkeklerle cinsî ilişki kuran homoseksüel aktif erkek. Oğlancı. [*İng.* Sodomite, pederast; *Fr.* Pédéraste].

kulamparalık.-ğı, i. *(erkek hk.)* Cinsel isteğin aynı cinsten kişilerle tatmini. *(Cinsel bir sapıklıktır; çeşitli sebeplerden /kadınlara karşı çekingenlik, özdeşleşme ihtiyacı, cinsî temas konusunda aykırı düşünce taşıma/ ileri gelir. Birçok ülkede suç sayılır).* [*İng.* Pederasty; *Fr.* Pédérastie].

kulan, i. *Kırgızca. zool.* Tek-parmaklılar *(Perissodactyla)* takımının Atgiller *(Equidae)* sınıfının bir memeli türü. At ile eşek arası görünüşte bir hayvandır. Omuz başına kadar 1,30 m. yüksekliktedir. Tüy rengi kuladır; omurgası boyunca siyah bir çizgi vardır. Eti ve postu için avlanır. Yabandır. Anayurdu Asya'dır. Moğolistan, Sibirya, Kuzeybatı Çin ve Iran'da yaşar. [*Lat. Equus hemionus; İng.* Hemiono, kulan, asiatic wild ass; *Fr.* Hémione].

Kulango'lar, ç. öz. i. Batı Afrika'nın zenci halkı. Bonduku *(Fildişi kıyısı)* bölgesinde yaşarlar. [*İng.* Kulangos; *Fr.* Koulangos].

kulas, i. *Fr. culasse. otom.* Silindirin üst kısmını kapatan kapak. [*İng.* Cylinder head].

☆ *Eşanl.* **kafa, silindir başlığı**.

kule, i. *Osm.* < *Ar. kulle.* § ❶ Kare, yuvarlak, yüksek ve çoğu silindir biçimi yapı: *Saat kulesi. Yangın kulesi.* [*İng.* Tower, turret; *Fr.* Tour]; § ❷ Eski zamanlarda derebeylerinin barındıkları köşk. [*İng.* Castle; *Fr.* Château]; § ❸ Bazı ev veya köşklerin üst kısmında bulunan camlı ve her tarafı gören çıkıntılı kısım. *(Osmanlılarda cihannüma);* § ❹ *esk.(dağ hk.)* En üst nokta, tepe; § ❺ *ask. esk.* Tahkimatın bir unsuru; § ❻ *den.* Harb gemilerinin, çeşitli katlarında köprü üstleri, gözetleme yerleri, ateş idare merkezleri v.b.' nın bulunduğu madenî yuvarlak veya dört köşe yüksek kısma verilen ad; § ❼ *inş.* En kesitinin dış çevresi kare, daire veya çokgen olan yüksek ve narin yapı; § ❽ *sny.* Düşey yerleştirilmiş bir silindir biçimindeki kataliz odası, reaktör, tablalı damıtma veya soğurma sütunu. [*İng.* Tower; *Fr.* Tour]; ⊙ **ağırlık** ~ **leri**, *mim.* ◘ **Ağırlık**. ⊙ **ateş** ~ **si**, *tar.* ◘ **Ateş**; ⊙ **atlama** ~ **si**, *sp.* Yüzücülerin dalış yapmaları için hazırlanmış bir çeşit atlama kulesi veya iskelesi; ⊙ **ayırma** ~ **si**, *sny.* Bir karışımda bulunan çeşitli maddeleri ayırmak için kullanılan genellikle silindir biçiminde cihaz. [*Fr.* Tour de fractionnement]; ⊙ **bek** ~ **si**, *mim.* ◘ **Bek**[2]; ⊙ **buz** ~ **si**, Frigorifik vagonların üzerine açılmış bir delikten vagona buz yükleyen, buz yapım tesisi; ⊙ **çan** ~ **si**, *mim.* Kiliselerde çanların bulunduğu kule. [*İng.* Belfry, bell tower, steeple; *Fr.* Clocher; campanile]. ⊙ **çardak** ~, Çardak şeklinde kule; ⊙ **çıkarma** ~ **si**, *mad. oc.* Üst kısmına, tam kuyu ağzının üzerine gelecek şekilde çıkarma makinesinin yerleştirildiği madenî veya beton iskele: *(Büyük bir kule görünüşündeki bu iskele, 40-70 m. yüksekliğindedir; daha geniş olan üst kısmında çıkarma makineleri, Koepe makaraları, bazen de bobinler bulunur.* [*İng.* Extraction tower; *Fr.* Tour d'extraction]; ⊙ **çıkma** ~, *mim.* Bir kale, bir şato veya bir binanın duvarı hizasından dışarıya taşkın olarak cumba gibi asılı ve alt zemine kadar inmeyen bindirme yuvarlak veya köşeli küçük kule. *Türk kalelerindeki kuleler genellikle zeminden başlar ve cumba şeklinde olmazlar).* [*İng.* Turret; *Fr.* Tourelle]; ⊙ **dayanma** ~ **si**, *mim.* ◘ **Dayanma**; ⊙ **fener** ~ **si**, *den.* Gemilere gece yol göstermek için deniz kenarlarında yapılan ve bekçisinin oturmasına mahsus odaları olan kule. Bunların deniz ortasında bir kayaya yapılmış olanları da vardır. [*İng.* Lighting tower, light house; *Fr.* Tour lanterne, phare]; ⊙ **Gay-Lussac** ~ **si**, *sny.* Sülfürik asid fabrikalarında, nitroz asid buharlarını toplamaya yarayan cihaz. [*İng.* Gay-lussac tower; *Fr.*Tour de Gay-Lussac]; ⊙ **genleşme** ~ **si**, *petr.* Yarı buharlaşmış bir petrol ürününün, basıncını aniden düşüren ve böylece sıvılarla buharın ayrılmasını kolaylaştıran rafineri cihazı; ⊙ **Glover** ~ **si**, *sny.* Sülfürik asid fabrikalarında, asidi derişti rmek ve azot oksitlerini tepkimeye katmak için kullanılan cihaz. [*İng.* Glover tower; *Fr.* Tour de glover]; ⊙ **gözcü** ~ **si**, *ask. esk.* Örme duvar şeklinde nöbetçi kulübesi. *(Yuvarlak ve çatısı koni biçimindedir. Civarı göz altında bulundurmak üzere bir kalenin köşesindeki sepetlikte inşa edilirdi.* [*İng.* Watch tower; *Fr.* échauguette]; ⊙ **fildişi** ~, *dey.* ◘ **Fildişi**; ⊙ **haber** ~ **si**, Avrupa'nın eski şehirlerinde halkı toplanmaya davet etmek veya bir yangını haber vermek için inşa edilmiş olan büyük kule. *(Bu kulelerin içinde büyük bir çan bulunur ve icabında bu çan çalınarak halka haber verilirdi. Orada bekleyen nöbetçiler yangın ve tehlike anında çanı çalarlardı).* [*Fr.* Beffroit]; ⊙ **haberleşme** ~ **si**, Eski Yunanlılarda telgrafın icadından evvel bir memleketin uzaktaki şehirler ile başşehir arasında çabuk haberleşmeyi sağlamak için birbirini gören yüksek tepe ve mevkilere yapılmış kuleler; ⊙ **hücre** ~ **si**, *mim.* ◘ **Hücre**; ⊙ **hücum** ~ **si**, Kaleleri kuşatmak ve surları yıkmak için *Demetrius Poliarcète* tarafından icad olunan bir savaş kulesi olup tekerlekler üzerinde hareket eden ve içinde dokuz katı olan dört köşe yüksek bir ahşap kule şeklinde idi. Buna Türkler kerkeç derler. [*Fr.* Hélépole]. ⊙ **insandan** ~, Cambazların birbiri üzerine çıkarak meydana getirdikleri denge figürü; ⊙ **kale gözetleme** ~ **si**, *ask. tar.* ◘ **Kale**; ⊙ **kapı** ~ **si**, ◘ **Kapı**; ⊙ **karıştırma** ~ **si**, *pirotekn.* Tane barut karışımının yapıldığı yüksek kule biçiminde tesis. [*İng.* Mixing towers; *Fr.* Tour de mélange]; ⊙ **kömür** ~ **si**, *sny.* Hazır kömürün, damıtma fırınına sevkedilmeden önce geçtiği, genellikle betonarme inşaat. [*İng.* Coal tower; *Fr.* Tour à charbon]. ⊙ **kumanda** ~ **sı**, *hava.* ◘ **Kumanda**. ⊙ **kurtarım** ~ **si**, *petrol.* ◘

Kurtarım. ◉ **kuyu açma ~ si,** *petrol.* Kuyu açma düzeneklerinin bütününe destek vazifesi gören, madenî çatılı iskele. *(Kuyu açma kulelerinin yüksekliği 10 m. yi aşar).* [*ing.* Sinking tower, drilling tower; *Fr.* Tour de forage]; ◉ **maximilien ~ si,** *ask. esk.* Kazamatları içinde topçusu bulunan birkaç katlı kule. *(Bu çeşit kule XIX. yüzyılda Avusturya arşidükü ve daha sonra Meksika imparatoru olan Maximilien tarafından, tahkimli mevzilerde büyük topçu kitlesi kullanmak amacıyla inşa ettirilmiştir).* [*Ing.* Maximilian tower; *Fr.* Tour maximilienne]; ◉ **oyuk ~ ,** *inş.* Bir bacanın iç köşelerinde yerleştirilen dökme yarı-silindir. [*ing.* Hollow tower; *Fr.* Tour creuse]; ◉ **saat ~ si,** *esk.* Yangınları gözlemek ve haber vermek için yapılmış kule. [*Ing.* Clock tower; *Fr.* Tour d'horloge]. ◉ **seyyar uçuş kontrol ~ si,** *hava.* Lapalı kamyon üzerine monte edilmiş trafik kontrol kulesi. [*ing.* Aerodrome control van]. ◉ **su ~ si,** *bayınd.* Suyu tazyikli olarak dağıtmak için depo görevini gören yüksek yapı. [*ing.* Water tower; *Fr.* Tour d'eau]; ◉ **tahta ~,** *ask. tar.* Tahkimatın bir unsuru. [*ing.* Wooden tower; *Fr.* Tour de bois]; ◉ **uçuş ~ si,** *hava.* Meydan trafik kontrol kulesi. Meydan trafiğine mahsus trafik kontrol servisi sağlamak üzere tesis edilmiş ünite veya birlik. [*Ing.* Aerodrome control tower]; ◉ **yangın ~ si,** *esk.* Yangınları gözlemek ve haber vermek için yapılmış kule. [*ing.* Fire tower; *Fr.* Tour de feu, tour d'incendie]; ◉ **yavru ~,** *mim.* Kale duvarlarına bitişik olarak temelden itibaren yükselen veya duvarın üst kısmından dışarıya doğru cumba gibi taşkın ve altı boş olarak yapılan küçük kulecikler. [*Ing.* Turret; *Fr.* Tourelle]; ◉ **yıkama ~ si,** *sny.* Yüksekliği çapından çok daha büyük, düşey doğrultuda yerleştirilmiş, silindir biçiminde yıkama tertibatı. [*Ing.* Washing tower; *Fr.* Tour de lavage, colonne de lavage].

☆ *Eşanl.* **yıkama sütunu.**

~ çatı, *mim.* ◘ **Çatı.**

~ fistanı, *den.* Denizaltı gemilerinin kulelerini dıştan kaplayan saçtan yapılmış zarflar.

~ gibi, *dey.* Alanı dar ve çok yüksek yapılar için kullanılır: *Kule gibi bir apartman.*

~ salyangozu, *zool.* ◘ **Kulesalyangozu.**

~ teleskopu, *astr.* Ayna ve mercekleri, yeryüzündeki sıcaklık değişimlerinden ve hava akımlarından kurtarmak, böylece daha iyi gözlem koşulları sağlamak amacıyla, yüksek bir kule üstünden ışığı alıp kule içindeki alıcıya gönderen gözlem düzeni. [*Ing.* Tower telescope; *Fr.* Tour solaire].

kule.salyangozu, b. i. *zool.* Karından-ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, önden-solungaçlılar *(Prosobranchia)* takımına giren bir yumuşakça türü. Kabuğu kule biçiminde uzun ve sivri olur. Bütün denizlerde görülür. [*Lat.* ve *Ing. Turritella; Fr.* Turritelle].

~ silo, Ağaç, geçirimsiz tuğla, taş, çimento veya çelik v.b. den yapılan ve kule biçiminde bulunan, içerisinde yeşil ve yaş yemleri saklamaya yarayan toprak üstü silo grupundan bir silo yapılır. [*Ing.* Tower silo; *Fr.* Silo-tour].

kulel, ç. i. *Osm.* < *Ar. kulle. esk.* § ● Kuleler; § ❷ Tepeler, en yüksek noktalar.

kulgardit,-ti, i. *Fr. coolgardite.* Altın, gümüş ve civa tellürür'ün doğal karışımı. [*Ing.* Coolgardite].

kuli, i. *Ing. coolie (Hindustanî dilinden)* § ● Eskiden bir sömürgede çalışmak için ücretle tutulan hintli, çinli ve öteki asyalılara verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Coolie]; § ● Çinhindi'nde ordunun malzeme ve ağırlıklarını taşımak ve ağır işleri yapmakla görevlendirilen yerli. [*Ing.* ve *Fr.* Coolie].

kulis, i. *Fr. coulisse.* § ● Tiyatroda sahnenin gerisinde ve yanlarında bulunan kısım. [*Ing.* Back stage, flat]; ◘ *ŞEKİL: 557.*— **TIYATRO I.**; § ● Sahne sanatçıları âlemi; § ❸ Borsa dışında alışveriş yeri. [*Ing.* The outside market]; § ❹ *(Geniş anlamda)* İşlerin çoğunluktan saklanan, yalnız belli kişilerce bilinen yanı, bir faaliyetin iç yüzü bilinmeyen yönleri: *Politika kulisi;* § ❺ *mek. Stephenson* tarafından hareket yönünü ve genleşmeyi değiştirmek için yapılan ve deniz makinelerinde de kullanılan lokomotif organı: *Stephenson kulisi, Allah kulisi, Gooch kulisi, Walzchaert kulisi, Marshal kulisi. (Dağıtım mekanizmasını yöneten mafsal, bir kaldırma kolu yardımıyle makinist tarafından kulis içinde hareket ettirilebilir ve konumu hareketin yönüne bağlıdır).*

~ faaliyeti, Toplantı yerlerinde oturum dışında çeşitli grupların yaptığı gizli çalışma.

~ yapmak, Kulis faaliyeti göstermek.

kulisye, i. *Fr. coulissier. bank.* ve *bors.* Borsa dışı iş gören sarraf borsanın resmî kotalarına kaydedilmemiş değerleri alıp satan aracı. [*Ing.* Courtier, coulissier].

kulkul, s. *Osm.* < *Ar. kulkul. esk.* § ● Neşeli, güler yüzlü, çevik. [*Ing.* Cheerful, ready to help]. § ❷ i. Su v.b. nın çıkardığı ses. [*Ing.* Noise *(made by water etc.)*].

☆ *Eşanl.* **gulgule.**

kullandırmak(-i,-e), f. Kullanmak işini yaptırmak. [*Ing.* To let be used or driven; *Fr.* Faire employer, user].

kullanılış, i. Kullanılmak tarzı veya eylemi.

~ şekli, *tıp.* Hekim tarafından yazılan bir ilâcın alınma şeklini gösterir tarife.

kullanılmak, nsz. Kullanmak işine konu olmak. [*ing.* To be used, to be serviceable; *Fr.* être employé, être usé].

kullanılmazlık,-ğı, i. Kullanılmama özelliği.

kullanılmış, s. Yeni olmayan; Az veya çok bir zaman için başkasının işine yaramış bulunan: Bu makine kullanılmışa hiç benzemiyor. [*Osm.* Müstamel; *Ing.* Second-hand, used; *Fr.* Usé].

☆ *Eşanl.* **elden düşme**

☆ *Karş.* **yepyeni, müceddet.**

kullanım°, i. < *kullanmak.* § ● Kendinin olsun veya olmasın bir şeyi kullanma, ondan yararlanma işi. [*Osm.* Tasarruf; *Ing.* Disposal, possession; *Fr.* Possession]. ● *fels.* Örf ve âdet. [*Osm.* Teamül; *Ing.* ve *Fr.* Usage].

kullanış, i. < *kullanmak.* § ● Kullanma tarzı veya biçimi: *Eşyanın dayanması kullanışa göre değişir.* [*Osm.* Teamül; *Ing.* ve *Fr.* Usage]. § ❷ Kullanmaya elverişlilik, rahatlık: *Elbisenin görünüşü güzel ama kullanışı iyi değil.* [*Ing.* Handyness, serviceableness; *Fr.* Serviabilité, maniabilité].

~ faktörü, *hava.* Bir hava yolu şirketinin uçak filosunun belirli bir süre içinde toplam uçtuğu saat miktarının uçabilecek vaziyette olduğu sürece nispetinin saat ve dakika olarak ifadesi. [*Ing.* Utilization factor; *Fr.* Temps d'utilisation *(du matériel volant)*].

kullanışlı, s. Kullanmaya elverişli, rahatça kullanılabilen: *Kullanışlı bir ev. Kullanışlı bir makine.* [*ing.* Handy, serviceable; *Fr.* Maniable, serviable].

kullanışsız, s. Kullanılması güç olan, rahatça kullanılamayan, pratik olmayan: *Kullanışsız ev.* [*Ing.* Not useful, not practical; unhandy, unserviceable; *Fr.* Lourd, peu maniable, incommode, peu pratique, inutilisable].

kullanma, i. Kullanmak eylemi, işletme, çalıştırma. [*Ing.* Using, handling, treatment; *Fr.* Emploi, utilisation, application].

~ çarpanı, *elek.* ◘ **Çarpan.**

~ değeri, *ikt.* ◘ **Değer.**

~ suyu, Evlerde, iş yerlerinde kullanmaya yarayan su. Bu sular da içme suyu gibi arı, kokusuz duru olmalıdır. [*Osm.* Kabil-i istimâl su; *ing.* Useable water; *Fr.* Eau utilisable].

~ hırsızlığı, *huk.* ◘ **Hırsızlık.**

~ yardımcısı, *huk.* Borçlunun hakkını kullanmasına izin verdiği kimse. *(Kullanma yardımcısının, borçlunun hakkını kullanırken karşı tarafa verdiği zarardan borçlu sorumlu olur. /Borçlar kn. mad. 100/. Yani kullanma yardımcısı ile aynı hükümlere tabi tutulur).*

kullanmak(-i), f. § ● Bir şeyi, yararlı olduğu işe sürmek: *Gözlük kullanmak. Aşçı kullanmak. Parasını ticarette kullanmak. Otomobil kullanmak.* [*Osm.* İstimal etmek; *ing.* To use; *Fr.* User]. § ● Bir kimseyi bir hizmete almak, hizmette bulundurmak, çalıştırmak. *Kapıcı kullanmak. Onu bir görevde kullanmalı.* [*Osm.* İstihdam etmek; *Ing.* To employ; *Fr.* Employer]. § ● Giymek: *Bu ebiseyi hiç kullanmadım.* [*Ing.* To use; *Fr.* User]. § ❸ Bir şeyi yemeyi veya içmeyi alışkanlık haline getirmiş olmak: *İç ki kullanmak. Tütün kullanmak.* [*Ing.* To take habitually; *Fr.* Faire usage de]. § ❹ *(iş v.b. hk.)* Çevirmek, idare etmek, işletmek, işe yaramasını sağlamak: *Adam kullanmak.* [*Ing.* To direct, to manage; *Fr.* Diriger, mener]. § ❺ Huyuna suyuna göre hareket ederek faydalanmak, icabına göre hareket etmek, suyundan giderek birinden yararlanmak: *O, adam kullanmasını bilir. Titizdir, kullanmak lâzım.* [*Osm.* Müdara etmek; *Ing.* To treat, manage; *Fr.* Traiter, menager]. § ❼ Cinsel ilişkide bulunmak, metres edinmek: *O kadını kullanmış diyorlar.* § ● *(makine veya âlet hk.)* Başına geçip işletmek, yönetmek: *Otomobil kullanmak. Dümen kullanmak.* [*Ing.* To drive; *Fr.* Conduire]. § ● Bir şeyin yapımına sokmak: *Terzi iyi harç kullanmış. Yazısında ağır kelimeler kullanmaktan çekinmiş.* § ● *(kelime, söz v.b. hk.)* Yazmak, söylemek. § ❷ Harcamak sarfetmek. § ❸ *(Birini veya bir şeyi)* Amacına âlet etmek. ◉ **adam ~,** *dey.* Emrinde insan bulundurmak. Bir kimsenin huyuna göre davranarak onu amacına âlet etmek. ◉ **ağız ~,** *dey.* Yerine, şartlara göre söz söylemek: *Satıcı, adamına göre ağız kullanıyordu.* ◉ **bol ~,** *dey.* Esirgememek, israf etmek. ◉ **hor ~,** *dey.* Hoyratça kullanmak. ◉ **tepe tepe ~,** *dey. (Sağlamlığına güvenilen şeyler hk.)* Uzun süre ve özen göstermeden yararlanmak.

kullap,-bı, i. *Osm.* < *Ar. kullâb.* § ● İplik üzerine sırma sarmaya yarayan bir çeşit eğirme dolabı. [*Ing.* Machine by which gold thread is wound on silk, etc.]. § ● Bir çeşit menteşe. § ❸ Ucu eğri demir çengel, kanca. § ❹ *tıp. esk.* Ameliyat sırasında birbirinden ayrılan kısımları tutmaya yarayan, çengel biçiminde âlet.

kulle, i. *Osm.* < *Ar. kulle. esk.* § ● Dağ tepesi, zirve. [*Ing.* Top, summit, peak]. § ❷ Kule. [*Ing.* Tower; *Fr.* Tour]. § ❸ Taç. [*Ing.* Crown; *Fr.* Couronne]. § ❹ Metal kabartma. [*Ing.* Metal boss]. § ❺ Büyük küp. [*Ing.* Large jar]. § ❻ *den.* Harb gemilerinin güvertelerindeki ağır top.

kulluk,-ğu, i. § ● Kul olma hali, kölelik. [*Osm.* Ubudiyet, bendegi; *Ing.* Slavery, servitude; *Fr.* Servitude]. § ❷ Kulun yaptığı iş. § ❸ *(Eskiden)* Karakol, güvenliği korumaya memur askerin bulunduğu yer. [*Ing.* Guard house, police station; *Fr.* Corps-de-garde, poste de police]. § ❹ Tanrıya karşı ödenmesi gereken görev, ibadet: *İnşa.., Hâlik'a karşı kulluğunu yapmalı.* [*Osm.* Taat; *Ing.* Worship, piety; *Fr.* Adoration]. § ❺ *teşk. tar.* Bulunduğu bölge veya semtin, taşrada ise kasabanın güvenliğini sağlayan daire..

~ etmek *(birine), teşk. tar.* Bir kimsenin, hizmetinde bulunmak, onun istediklerini yapmak. [*Ing.* To serve, to be a devoted servant *(of)*, to worship God].

~ hakkı, *mal. esk.* Osmanlı Devletinde, tımarlı ve sipahilere verilen yerlerde oturanlardan, ektikleri arazi oranında alınan vergi. *(En iyi yerin iki, orta yerin üç, kötü yerin beş dönümünden bir akçe alınırdı. Tımarlar ile birlikte kaldırıldı).*

~ kâtibi, *teşk. tar.* Yeniçeri zabitlerinden kul kethüdasının, kulluk verme işlerine bakan memur. *(Kul kethüdasının kulluk verdiği kişilerden aldığı 85 akçenin, İstan-*

bul'da 5, taşrada 15 akçesi, kulluk kâtibinin hakkı idi).

~ neferi, *teşk. tar.* Acemi oğlanlarından kapıya çıkarak Yeniçeri ocağına kaydedilenlere verilen ad. ◘ *ŞEKİL: 308* ◘ **KIYAFETLER I.**

kullukçu, i. § ❶ Bir kimsenin maiyetinde çalışan, hizmetinde bulunan kimse. § ❷ Bekçi, nöbetçi. § ❸ Memur. § ❹ *ask. tar.* Osmanlı devletinde kulluklarda görevli yeniçerilere verilen ad. [*ing.* Janissary stationed at a guardhouse, subaltern in the Janissary corps; *Fr.* Officier du corps de garde]. § ❺ *teşk. tar.* Silâhtarağa ve sarayda ileri gelen ağaların hizmetine bakan oğlanlar için kullanılan terim.

kulm, i. *Fr. culm. jeol.* Alt karbon çağının *(dinansiyen)* kara fasiyesi.

kulomb, ◘ **Kulon.**

kulon, i. *Fr. coulomb. fiz.* Bir amperlik bir akımın bir saniyede taşıdığı elektrik miktarına eşit olan elektrik birimi. Sembolü: C. [*ing.* Coulomb].

kulonmetre, i. *Fr. coulombmètre.* Bir elektrik şebekesinden geçen elektrik miktarını ölçen âlet. [*ing.* Coulombmeter; *Fr.* Ampèreheuremètre, compteur de quantité].

☆ *Eşanl.* **ampersaatmetre, elektrik saati.**

kulonmetri, i. *Fr. coulombmètrie. kim.* Titre edilecek maddenin miktarını bir elektrik miktarını ölçerek belirlemeye dayanan kimyasal doz tayini yöntemi. [*ing.* Coulombmetry].

kulp,-pu, i. *Yun. kolbas.* § ❶ Kapların, sap gibi düz değil de, az çok halka biçiminde olan tutacak yeri: *Fincanın kulpu. Çaydanlığın kulpu.* [*ing* Handle; *Fr.* Anse]; § ❷ *mec.* Bahane, uydurma sebep: *Borcunu galiba gene ödemeyecek, bakalım bu sefer ne kulp bulacak.* [*Osm.* Vesile; *Ing.* Pretext; *Fr.* Prétexte]. § ❸ *ark.* XIV. ve XV. yüzyıllarda bir vazonun bağlantı yeri, kabarcık biçiminde süslerle gizlenmiş olan sapı; § ❹ *camc.* Bir elektrik ampulünün havasını boşaltmak ve sonra içine belirli bir gazla doldurmak için, ampule eklenen boru biçiminde çıkıntı. *(Bu çıkıntı sonradan hamlaç aleviyle eritilerek kapatılır);* ◉ **~ u kulağı yok,** *dey.* Tutulacak yeri yok. Anlaşılması için ipucu verilmemiş. [*ing.* I do not know what to do]; ◉ **~ unu bulamamak,** *dey.* Bir kolayını, çözüm yolunu bulamamak. [*ing.* To be confused, not to know what to do]; ◉ **~ unu bulmak,** *dey.* Bahane bulmak. [*ing.* To find a way of settling a matter]; ◉ **~ unu kaybetmek,** *dey.* Işin tutacak tarafını bulamamak, nasıl hareket edeceğini bilememek. [*ing.* To be at a loss to know how to handle it; *Fr.* Perdre le bout du fil, ne pas savoir par ou commencer]; ◉ **ağızlaşma ~ u,** *bot.* Bazı mantarlarda ikincil miselyumu meydana getiren telciklerden oluşmuş yan konumlu ur. *(Bir dikaryon ikiye bölünürken, erkek çekirdeklerden biri telcik eksenini izler, öteki ağızlaşma kulpundan yararlanır; böylece çift çekirdeği. ikincil miselyumun bütün hücrelerine uzanmak imkânı sağlanmış olur.* [*ing.* Handle of anastomosis; *Fr.* Anse d'anastomose]; ◉ **bir ~ una getirmek,** *dey.* Fırsat ele geçirmek; ◉ **epididimo-deferansiyel ~,** *cerr.* ◘ **Epididimo-deferansiyel;** ◉ **sepet ~ u,** *mat.* Tek sayıda çember yaylarından meydana gelen eğri. *(Bir sepet kulpunu meydana getiren yayların sayıları ne olursa olsun toplamları daima 180° dir. Buna sepet eğrisi da denir).* [*ing.* Basket-handle; *Fr.* Anse de panier]; ◉ **sepet ~ u kemer,** *mim.* Kalkıntısı veya oku açıklığının yarısından küçük olan basık bir kemer eğrisi. [*ing.* Basket-handle; *Fr.* Voûte en anse de panier]; ◉ **yumurtaya ~ takmak,** *dey.* Olmayacak bahaneler uydurmak. [*ing.* To give the most, absurd pretext, to invent unscrupulously, to find a most absurd pretext, to tell lies; *Fr.* Chercher de vains prétextes].

~ takıcı (takan), *dey.* Her şeyi ve her kesi kusurlu bulan.

~ takmak, *dey.* Kusur yüklemek, bir şeyi kusurlu, bir kimseyi kabahatli çıkarmak için sebepler bulmak: *O her şeye bir kulp takar.* [*ing.* To find a pretext, to fasten on someone *(blame or ridicule);* *Fr.* Inventer des moyens pour accuser].

~ takmak (kulp bulup takmak), *dey.* Bir şeyi veya bir kimseyi kabahatli çıkarmak için bahane bulmak.

kulplu, i. Kulpu olan: *Kulplu bardak.* Tutacak yeri ve halkası olan şeylere denir. kolları eşit olup uçları *T* şeklinde bükülmüş haçlara denir. Bu şeki'deki haçlar eski Mısırlılarda bâsü-badel-mevt'in, yani öldükten sonra dirilmenin bir sembolü idi. [*ing.* Having a handle; *Fr.* Anse,-ée].

~ beygir, *cimn.* Gövdesinin ortasında gereğinde sökülüp takılabilen yarım halka biçiminde aralıklı iki tutamağı bulunan cimnastik beygiri. [*ing.* Gym-horse with handles *(horse with pommels);* *Fr.* Cheval avec arçons].

☆ *Eşanl.* **saplı beygir.**

~ kâse, ◘ **Kâse.**

~ tencere, *mutf.* Dökme demir veya dayanıklı camdan yapılan, sapsız, iki kulplu, kapaklı tencere.

KULLUK ZABİTİ — KULLUKÇU ÇAVUŞU

KULLUK NEFERLERİ

KULLUKÇUBAŞI

kultusministeryum, i. Almanya'da bir eyalet hükümetinin eğitim, müzeler tiyatrolar ve kütürel hayatın diğer yönleri ile uğraşan yetkili bir dairesi, Kültür Bakanlığı.

kultusministerkonferenz, i. Almanya'da genel eğitim sorunlarını ve okul sistemiyle ilgili önemli idarî problemleri konuşmak için toplanan Eğitim Bakanlarının daimi kurulu.

kulûb /kulûb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Kalb**'in çoğulu.

kuluçka /kuluç:ka/, i. *Isl. kluçka.* § ❶ Yumurtaya yatmak üzere kızmış, yumurtaya yatmış veya civciv çıkarmış dişi kuş veya kümes hayvanı: *Bu tavuk kuluçka olmuş.* [*ing.* Broody hen; *Fr.* Couveuse]; § ❷ *mec.* Yerinden kımıldamaya üşenen, tembel adam. [*ing.* Utterly indolent, lazy; *Fr.* Paresseux, -euse, lent, -ente]; § ❸ *biy.* Döllenmeden sonra canlı bir organizma oluşuncaya kadar geçen zaman. [*ing.* ve *Fr.* Incubation]; § ❹ *patol.* Bir intanın belirsiz kaldığı dönem. *(Bulaşma dönemiyle başlar ve ilk belirtilerin ortaya çıkmasıyle son bulur).* [*ing.* ve *Fr.* Incubation]; ⊙ ~ **ya koymak**, *zoot.* Kuluçkaya yatırılacak olan yumurtaları suni kuluçkalığa koymak; ⊙ ~ **ya oturmak (yatmak)**, § ❶ *(dişi kuş veya dişi kümes hayvanı)* Civciv çıkarmak üzere yumurtaların üzerine yatmak; § ❷ *mec.* Sürekli olarak bir yerde oturmak, hiçbir şeyle uğraşmamak. Kımıldamadan durmak.

~ **ana makinesi**, *zoot.* Kuluçka makinesinden çıkan civcivleri bir süre besleyip büyütmek amacıyle kullanılan civciv ısıtma makinesi. [*ing.* Incubator; *Fr.* Incubateur].

~ **devresi**, § ❶ *(ipekböcekçiliği)* İpekböceği kelebeğinin yumurtlamasıyle tohumların kış uykusuna girmesi arasında kalan embriyon devresi. *(Kuluçka devresi 15 ile 25° C arası ısıyle sunî olarak uzatılabilir).* [*ing.* Incubation period; *Fr.* Période d'incubation]. § ❷ *bot.* Çiçek açma öncesi dönem. [*ing.* Incubation period; *Fr.* Période d'incubation]; § ❸ *balıkç.* Belli bir ısı derecesinde tutulan balık yumurtalarının açılması için gerekli gün sayısı; § ❸ *biy.* Civciv, palaz çıkarmak için her cins dişi kuşun, yumurtaları üzerine yatması gereken süre. [*Osm.* Devr-i tefrih; *ing.* Incubation period; *Fr.* Période d'incubation]. § ❹ *patol.* Bir mikrobun vücuda girmesiyle hastalığın belirmesi arasında geçen süre olup her hastalığa göre değişir. [*ing.* Incubation period; *Fr.* Période d'incubation]; § ❺ *zool.* Asalak organizmaların meydana getirdiği hastalık belirtilerinin bulaşma ve meydana çıkması sırasında geçen zaman, doğal veya yapma sıcaklık ile yumurtaların açılmasına kadar geçen süre. [*Osm.* Devr-i tefrik; *ing.* Incubation, period; *Fr.* Période d'incubation]. ☆ *Eşanl.* **inkubasyon süresi.**

~ **dolabı**, *ipekböcekçiliği.* İpekböceği, yumurtalarının çatlaması için konduğu dolap. *(Tenekeden, çift çeperli bir araçtır, çeperler arasına su doldurularak ısıtılır. Bugün artık bunun yerine elektrikle ısıtılan kuluçka makineleri kullanılmaktadır).*

~ **makinesi**, *zoot.* Kuluçka tavuğu olmadan civciv çıkarmaya yarayan aygıt. Gereken sıcaklığı sağlayacak düzeni bulunan ve içine yumurta konularak civciv çıkarılan sandık *(araç).* [*ing.* Incubator; *Fr.* Couveuse artificielle, incubateur].

☆ *Eşanl.* **civciv çıkarıcı.**

~ **olmak (dişi kuş veya dişi kümes hayvanı)**, Yumurtaya yatma zamanı gelip kızmak. [*ing.* To be ready for brooding *(hen)*; *Fr.* Avoir envie de couver].

~ **yastığı**, *zool.* Bazı yumurtlayıcı kabukluların dişilerinde, bacakların dibinde bulunan ve kuluçka oyuğunu sınırlayan levhalar. *(Kuluçka yastıkları hayvanın ikincil ve geçici bir cinsel niteliğidir). Kuluçka levhaları* da denir.

kulukamba şempanzesi, *zool.* ◘ **Şempanze.**

kulun, i. *esk. T.* At ve eşeğin yeni doğmuş olanı. [*ing.* Newborn foal; *Fr.* Anon, poulain nouveau né].

~ **atmak**, *(at ve eşek hk.)* Yavru düşürmek. [*ing.* To abort *(mare)*; *Fr.* Avorter].

~ **dişleri**, *(at ve eşek hk.)* Süt dişleri. [*ing.* Milk teeth of a camel, horse, etc.].

kulunç,-cu, i. *Osm.* < *Ar. kulunc. patol.* (a) Şiddetli ağrı ve özellikle kalın bağırsak ağrısı. [*ing.* Colic, cramp; *Fr.* Colique]; (b) Boyun ağrısı, boyun tutulması. [*ing.* Stiff neck; *Fr.* Cou raide]; (c) Bel ağrısı. [*ing.* ve *Fr.* Lumbago]; ⊙ **bağırsak kuluncu**, *patol.* Özellikle kalın bağırsak kaslarının kasılmasından ileri gelen şiddetli sancı. [*ing.* Intestinal colic; *Fr.* Colique intestinale]; ⊙ **dölyatağı kuluncu**, *patol.* Özellikle çok doğum yapmış kadınlarda doğumdan sonra meydana çıkan ve üç dört gün devam edebilen, çocuğun her meme emişinde yeniden hissedilen şiddetli dölyatağı sancısı. [*ing.* Uterine colic; *Fr.* Colique uterine].

~ **kırmak**, *dey.* Ağrıyan yeri mıncıklayarak ovmak. [*ing.* To cure lumbago by massage; *Fr.* Frotter, masser].

kulunlamak (-i), nsz. f. *(At veya eşek hk.)* Yavrulamak, doğurmak. [*ing.* To foal; *Fr.* Mettre bas *(jument, ânesse)*].

kulunluk,-ğu, i. Hayvanlarda dölyatağı.

kulunuz, kulları, z. *«Ben»* zamiri yerine eskiden kullanılan ve alçakgönüllülük belirten söz.

☆ *Eşan.* **bendeniz, bendeleri.**

kulübe, i. *Yun. kalybe* veya *fars. külbe.* § ❶ Kerpiç, saman gibi malzemeyle veya ağaçtan yapılmış küçük boyutlu, ilkel ev. [*ing.* Hut, shed, booth; *Fr.* Cabane, cahute, chaumière, hutte]; § ❷ Bir yeri beklemekle görevli kimsenin içine girdiği küçük barınak: *Nöbetçi kulübesi.* [*ing.* Sentry box; *Fr.* Guérite]. § ❸ *(Geniş anlamda)* Fakir konut. [*ing.* Shanty; *Fr.* Cabane, habitation miserable]; § ❹ Hayvanlara mahsus küçük barınak: *Köpek kulübesi.* [*ing.* Covered stall; *Fr.* Cabane]; ⊙ **bekleme ~ si**, ◘ **Bekleme**; ⊙ **cankurtaran ~ si**, ◘ **Cankurtaran.** ⊙ **makas ~ si**, *demir.* Demiryolu makasları ile işaretlerini kumanda ve kontrol etmeye yarayan âletlerin bulunduğu ve bunları kullanan personelin barındığı küçük yapı. [*Fr.* Cabine d'aiguillage]; ⊙ **telefon ~ si**, *telekom.* Telefon konuşmalarının yapıldığı küçük kabine. [*ing.* Telephone box, call box; *Fr.* Cabine téléphonique].

~ **dipleri**, *prehist.* Kemik artıklarının bolluğu ve organik maddelerin karışması sonucunda siyahlaşan toprağı ile tanınan tarihöncesi yerleşme yeri. [*Fr.* Fonds de cabane].

kulüp,-bü, i. *Ing. club.* § ❶ Görüşmek, konuşmak, okumak, spor yapmak gibi ereklerle, aynı amacı güden ve yalnız üye olan kişilerin girebildikleri toplantı yeri. [*Fr.* Club]; § ❷ Spor derneği. [*Fr.* Club]. § ❸ Siyasî faaliyet, politik toplantılar yapılan yer, siyasî dernek. [*Fr.* Club]. § ❹ Herkese açık müzikli, ickili eğlence yeri: *Gece kulübü.* [*ing.* Club].

kulvar, i. *Fr. couloir.* § ❶ Dar geçit, koridor, dehliz. [*ing.* Corridor, passage (-way)]; § ❷ *dağc.* Az veya çok geniş, derin ve dik dağ yolu; § ❸ *sp.* (a) Bir atletizm pistinde, her atletin koşacağı şerit; (b) Yüzülecek sahada yüzücülerin her birine ayrılmış bölüm. § ❹ *trafik.* Yolun, her bir araca ayrılmış olan seyir şeridi.

kulzüm, i. *Osm.* < *Ar. kulzüm. esk.* § ❶ Deniz. [*ing.* Sea; *Fr.* Mer]; § ❷ Kızıldeniz. [*ing.* Red sea; *Fr.* Mer rouge].

kum, i. *esk. T.* § ❶ *jeol.* Bazı kültelerin ve en çok silisli kültelerin ufalanmasından meydana gelen ve deniz kıyısı, çay yatağı gibi yerlerde pek bol bulunan, ufak ve sert tanecikler. [*ing.* Sand; *Fr.* Sable]; § ❷ *bot.* Armut, ayva gibi kimi yemişlerin eti içinde bulunan sert tanecikler; § ❸ *biy.* Vücuttaki bezlerin ve en çok böbreğin, boşaltım yollarında meydana gelen ince ve katı tanecikler: § ❹ *dok.* Bazı dokumalarda pek ufak ve sık benekler: *Kumlu kumaş.* [*ing.* Spot; *Fr.* Mouchature]. § ❺ *bayınd.* Kaynak suyunda asılı halinde bulunan ve durulma havuzlarında giderilmesi gereken ağır ve nispeten iri maddeler. [*ing.* Sands; *Fr.* Sables]; § ❻ *mad. oc.* Küçük cevher veya gang parçaları *(slim'den büyük, tane'den küçüktür).* [*Fr.* Sables]; § ❼ *tıp.* Vücuttaki bazı bezlerin ve özellikle böbreğin boşaltım yollarında meydana gelen ince ve katı cisimler: *Böbrek kumu.* [*ing.* Sand; *Fr.* Sable]; § ❽ *jeol.* Çimentolanmamış, çapı en çok 1 mm. olan taş parçacıkları veya mineral taneleri. [*Osm.* Reml; *ing.* Sand; *Fr.* Sable]. § ❾ Kum gibi veya kum görünüşünde olan [*ing.* Sandy; *Fr.* Sableux,-euse]; § ❿ Kumdan yapılmış olan. [*ing.* Sandy; *Fr.* Sableux,-euse]. ⊙ ~ **a çıkmak**, *den. (Gemi hk.)* Baş tarafı olduğu gibi suyun dışına çıkacak biçimde bir kumsala bastankara oturmak. Su altındaki bir kum bankına oturmak. ⊙ ~ **a dökmek**, *camc.* Erimiş malzemeyi kum kalıba akıtmak. [*Fr.* Jeter en sable]; ⊙ ~ **a oturmak**, den. *(Gemi hk.)* Kumluk bir dibe oturmak. [*ing.* To run aground on a sandbank *(ship)*; *Fr.* S'échouer, s'ensabler]; ⊙ ~ **da oynamak**, *dey.* Bir fırsatı kaçırarak, umulanı ele geçirememek. [*ing.* To remain empty-handed]. ☆ *Eşanl.* **avucunu yalamak**; ⊙ ~ **u çatlatmak**, *camc.* ◘ **Çatlatmak**; ⊙ **deniz ~ u**, Denizden çıkarılan kum. [*ing.* Sea sand; *Fr.* Sable marine]; ⊙ **denizde kum, onda para**, *dey.* ◘ **Deniz**; ⊙ **dere ~ u**, Derelerden çıkarılanlara dere kumu denir. [*Fr.* Sable de rivière]; ⊙ **dolomitli ~**, ◘ **Dolomitli**; ⊙ **gök ~ u**, *astr.* ◘ **Gökkumu**; ⊙ **ince ~**, *jeol.* ◘ **ince**; ⊙ **iri ~**, Daneleri büyük olan kumlara denir. ⊙ **kaba ~**, *inş.* ◘ **Kaba**; ⊙ **kalın ~**, *jeol.* Taneleri 1-2 mm. çapında olan kum. [*ing.* Thick sand; *Fr.* Gros sable]; ⊙ **kalıp ~ u**, ◘ **Kalıp**; ⊙ **kaynak ~ u**, *met.* Demircilerin kalıp yapmakta kullandıkları siyah ve ince kum; ⊙ **kayrak ~**, Daneleri birbiri üstünden kayarak rüzgârla daima yığın şekillerini değiştiren kum. [*Fr.* Sable mouvant]; ⊙ **kavkılı ~**, *jeol.* ◘ **Kavkı**; ⊙ **kayrak ~**, ◘ **Kayrak**; ⊙ **maden ~ u**, Madenlerin ufalanmasından meydana gelen ince toz halindeki kumlara verilen ad. [*ing.* Mine sand; *Fr.* Sable de mine].

~ **bağırtlağı**, *zool.* ◘ **Bağırtlak.**

~ **balığı**, *zool.* ◘ **Kumyılanbalığı.**

~ **balığıgiller**, *zool.* ◘ **Kumbalığıgiller.**

~ **bankı**, *den.* Nehir yataklarında veya deniz diplerinde meydana gelen kum yığıntısı.

~ **banyosu**, *ter.* Vücudun veya bazı kısımlarının, doğrudan doğruya deri üzerinde etki sağlamak veya terlemek amacıyle güneş ışınlarıyle kızmış kuma gömülmesi. *(Kum banyosunun, hiçbir sakınca /gizli enfeksiyon, verem, dermatoz v.b./ yoksa uygulanması gerekir. İlk günlerde banyo kısa sürmeli, alışık olmayanlarda bu süre hiçbir zaman yarım saati aşmamalıdır. Kum banyosu sonucunda, aşırı ter bosanacağından üşütmemek için gerekli tedbir alınmalıdır).* [*ing.* Sand bath; *Fr.* Bain de sable].

~ **başı**, *dey.* Kumluk yer, kumsal.

~ **çamı**, *bot.* ◘ **Çam.**

~ **çıkarmak**, *den. (Gemi pervanesi hk.)* Sığ yerlerde dipteki kumları kaldırarak suyu bulandırmak.

~ **çölü**, *jeol.* Kurak bölgelerde kumların toplandığı geniş alanlar. [*Osm.* Bâdiye; *ing.* Sandy desert; *Fr.* Désert de sable].

~ **dalgacığı**, *jeom.* ve *denizbil.* Kumsallarda, ırmak diplerinde ve kumullarda oluşan, çoğunlukla bakışımsız olan dalgalanma. Hava ile ince kum, hava ile toz kar, su ile ince kum gibi yerlerin sınır yüzlerinde görülen ve birbiri ardınca sı-

ralanmış bulunan dalgacıklar dizisi. [*İng.* Ripple mark; *Fr.* Ride de plage].
~ **dökmek**, *demir.* Tekerleklerin patinaj yapmasını önlemek amacıyla, kumluktaki kumları rayların üzerine serpmek. [*İng.* To sand, to gravel; *Fr.* Sabler].
~ **döküm**, *met.* ◘ Döküm.
~ **döngüsü**, *coğr.* Kumluk bölgelerde, yel savurması yüzünden kumların dönercesine yükselmesi. [*İng.* Dunst whirl; *Fr.* Trombe].
~ **döşek**, *inş.* Karo döşemek için bir alan üzerine serilen kum tabakası. [*İng.* Bed; *Fr.* Forme].
~ **duvarı**, *meteor.* Çöllerde *(Büyük Sahra)* rüzgârlar tarafından yerden kaldırılan ve çok etkin soğuk alanların önünde ilerleyen sıkışık görünüşlü kum kütlesi. [*İng.* Sand wall; *Fr.* Mur de sable].
~ **fırtınası**, *meteor.* Kumun şiddetli bir rüzgârla taşınması. *(Bu deyim daha çok toz fırtınaları için kullanılır; gerçekten de rüzgâr kumları devamlı olarak sürükleyemez ve kum taneleri hiç bir zaman toprağın yüzeyinden 3 m'den daha yükseğe çıkamaz. Yalnız tozlar çok yükseklere kadar çıkarak gökyüzünü kararlır).* [*İng.* Sandstorm; *Fr.* Tempête de sable].
~ **gibi**, *dey.* Çok fazla, pek çok. [*İng.* Great many].
~ **gibi kaynamak**, *dey.* Çok kalabalık ve kıpırdak olmak. [*İng.* To swarm in countless numbers; *Fr.* Fourmiller].
~ **gözlüğü**, ◘ Gözlük.
~ **gülü**, *min.* ◘ Gül.
~ **havuzu**, § ❶ *camc.* Yıkanmış kumları depolamak için, frit fırını üzerine inşa edilen kısım. § ❷ *sp.* Atlayış yapan atletin bir yerini incitmemesi için düştüğü yere kazılan içi kum dolu çukur, [*İng.* Sandbox; *Fr.* Sablier].
~ **inci**, *kuymc.* Çok ufak taneli inci. [*İng.* Seed pearl; *Fr.* Semence de perles].
~ **işi**, *işl.* Serpiştirilmiş kum taneleri görünüşünde bir işleme türü. [*Fr.* Sablé].
~ **kalıp**, ◘ Kalıp.
~ **kapanı**, *trm.* Su ile taşınan ağır parçacıkları kumu ve silti tutmak için bir hendek veya su kanalı içersinde yapılan bir tuzak.
~ **karınca**, *zool.* Büyük topluluklar halinde yaşayan çok küçük bir çeşit karınca. [*İng.* Any very small variety of ants swarming in multitudes].
~ **kırlangıcı**, *zool.* ◘ Kırlangıç.
~ **küreği**, *met.* Kalıpçıların döküm kumunu doldurmak için kullandıkları kürek.
~ **masası**, *eğt.* Üstünde kum tabakası bulunan yüksek ayaklı masa. *(Öğrenciler bu kum masası üzerinde okuma, yazma, hayat bilgisi ve coğrafya dersleriyle ilgili uygulamalar yaparlar).*
~ **mide**, *tıp.* Mide dokusunun bozulma sebebiyle ortadan büzülmesi ve röntgende iki tarafı şişkin ortası dar bir manzara alması. [*İng.* Hour-glass stomach; *Fr.* Estomac en sablier].
~ **otu**, *bot.* ◘ Kumotu.
~ **oyunu**, *eğt.* ve *psik.* (a) Anaokullarında ve ilkokullarda çocukların kum havuzunda veya kum masasında oynadıkları oyun; (b) Çocuk davranımını kontrollü bir durumda gözlemeye yarayan teknik. Bir çocuğa bu gözlem sırasında kum, taş, ve su gibi şeyler verilir ve bunlarla ne isterse yapmasına müsaade edilir.
~ **perdahı**, Bir mermer taşın veya heykelin yüzeyinde testere veya kalem vurmaktan meydana gelen pürüzleri gidererek düzeltmek ve perdah etmek için o yüzeye ıslatılmış kum sürterek yapılan perdah. *(Cevahirciler elmasları tıraş etmeden evvel taşların yüzünü düzeltmek için bir çarkta kum perdahı yaparlar).* [*İng.* Grinding; *Fr.* Égrisage].
~ **saati**, *saatç.* Dar bir boğazla birbirine bağlanmış iki cam kaptan meydana gelen ve yukarıdaki kapta bulunan kumun aşağıya akması yoluyle zamanı ölçmeye yarayan âlet. [*İng.* Hourglass; *Fr.* Sablier].
~ **sancısı**, *vet.* Tekparmaklılarda kum yutma sonucu görülen sindirim bozukluğu. [*İng.* Sand colic; *Fr.* Coliques de sable].
~ **sandığı**, § ❶ *ask.* Kötü havalarda küçük birliklerin eğitimini sağlamak için üzerine çevredeki arazinin bir benzerini yapmak amacıyle önceden hazırlanmış içi kum dolu sandık. [*İng.* Sand box; *Fr.* Boîte à sable]. § ❷ *den.* Gemilerde yangına karşı kullanmak üzere bulundurulan kumun saklandığı sandık. [*İng.* Sand box; *Fr.* Boîte à sable].
~ **sepeti**, *ask.* Yere saplanmış kazıklar çevresinde birbirine geçme dallarla örülen, silindir biçimli, dipsiz sepet. [*İng.* Sandbasket; *Fr.* Panier de sable].
~ **sıyırması**, *coğr.* Yel üfürmesi yüzünden savrulan kumların kayalara çarpması, taşları sıyırması, çizmesi olayı. [*Osm.* İtikâl-i riyahî; *İng.* ve *Fr.* Corrosion].
~ **kutusu**, *demir.* ◘ Kutu.
~ **sinirliotu**, *bot.* ◘ Sinirliot.
~ **taşı**, *jeol.* ◘ Kumtaşı.
~ **torbası**, § ❶ *den.* İsinatlı tüfek atışlarında atış masası veya sehpası üzerine tüfeğin iyice yerleştirilebilmesi ve tevsiye edilebilmesi için kullanılan çerler kumla doldurulmuş torbalardır. [*İng.* Sandsack; *Fr.* Sac de sable]. § ❷ *ty.* Sahnede dekor parçalarına ağırlık vermek için kullanılan kumla dou torba. [*İng.* Sandsack; *Fr.* Sac de sable].
~ **yastığı**, *demir.* Demiryolu platformunda, kil, balçık ve çamurun balast yüzeyine kadar yükselip ona bulaşmasını, geçirimsiz hale getirmesini önlemek ve yağmur sularının akmasını sağlamak amacıyle dökülen ince kum, curuf v.b. tabakası.
~ **yengeci**, *zool.* ◘ Kumyengeci.
~ **yığıntısı**, *jeol.* Taşkın v.b. sebeplerle akarsu yatağında beliren geçici ve tesadüfi kum birikintisi.
~ **yılanbalığı**, *zool.* ◘ Kumyılanbalığı.
~ **yılanı**, *zool.* ◘ Yılan.
~ **zambağı**, *bot.* ◘ Kumzambağı.

kuma , § ❶ Eskiden aynı erkeğe varan kadınların birbirine göre olan adı. ❷ Eskiden erkeklerin birinci eşleri dışında aldıkları odalıkların her biri. cariye. [*İng.* Second wife *(of two)*; *Fr.* Une des femmes du poligame].
~ **(ortak) gemisi yürümüş, elti gemisi yürümemiş**, *at.* ◘ Ortak gemisi yürümüş.

kuma² /kumâ/, i. *Osm.* < *Ar. kıyam. ad.* Eski arap edebiyatında bulunmayan, sonradan düzenlenmiş şiir şekillerinden biri.

kumalik, s. *Fr. coumalique. kim.* $C_6H_4O_4$ olan kumalin karboksilik asidi için kullanılır; malik asidin sülfürik asidle ısıtılmasından elde edilir. [*Fr.* a-pyrone 5-carboxylique]. ☆ *Eşanl.* a-piron 5-karboksilik.

kumalin, i. *Fr. coumaline. kim.* Formülü $C_8H_4O_2$ olan dietilen laktonu; kumalik asidin ayrışmasından elde edilir. [*Fr.* a-pyrone].

Kuman, öz. i. *etn.* ◘ Kıpçaklar.

Kumanca, öz. i. *dilb.* ◘ Kıpçakça.

kumanda, **komut**, I. *It. commenda* + *T. komut.* § ❶ *ask.* Askerlere, izcilere, veya tören sırasında öğrencilere herhangi bir duruma geçmeleri için verilen emir. [*İng.* Military command *(order)*; *Fr.* Commandement, ordre]. § ❷ *mec.* Emir verme yetkisi. Sevk ve idare, görev. [*İng.* Command; *Fr.* Commande]. § ❸ *mek.* Bazı mekanizmaları çalıştırma usulü. *Sıkıştırılmış hava, frenlerin kumandasında kullanılır.* [*İng.* Command; *Fr.* Commande]. ◉ ~ **ya uyma kabiliyeti**, *hava.* Bir hava gemisinin vaziyetini kolayca ve pilot tarafından az bir kuvvet sarfıyle değiştirebilme vasfı. [*İng.* Controllability; *Fr.* Maniabilité, facilite de commande]. ◉ ~ **yı (ele) almak**, Yönetime el koymak. ◉ **birleşik** ~, *hava.* Uçağın tam istenilen yöne dönüş yapabilmesi için, hem direksiyon hem levye üzerine eşit etki eden kumanda. ◉ **çapraz** ~ **kolları**, *hava.* Uçağı, birbirine ters iki yöne dönmeye zorlayan kumanda kollarının konumu. *(Levye sağda olduğu ve sol ayak direksiyona bastığı zaman veya bunun aksi halde kumandalar çaprazlaşır ve uçak virile girme veya kontroldan çıkma tehlikesi gösterir).* [*İng.* Crosswise control; *Fr.* Commandes croisees]. ◉ **dolaysız** ~, *sibern.* Karar elemanı ile cihaz arasında hiç bir aracı elemanın bulunmadığı kumanda şekli. [*İng.* Direct control; *Fr.* Commande directe]. ◉ **dümen** ~ **sı**, ◘ Dümen. ◉ **esas**~ **lar**, *hava.* ◘ Esas. ◉ **irtifa karışım** ~ **sı**, *hava.* Farklı irtifalarda hava-yakıt oranını ağırlık bakımından sabit tutmak için karbüratöre takılan otomatik bir cihaz. [*İng.* Altitude mixture control]. ◉ **irtifa** ~ **kolu (yön kolu)**, *hava.* Bir uçağın irtifa veya yön dümenlerinin manevra organı. [*İng.* Direction control; *Fr.* Commande de profondeur, de direction]. ◉ **kronometreli** ~, *sibern.* Zamana bağlı olarak çalışan kumanda usulü. [*İng.* Chronometric control; *Fr.* Commande chronometrique]. ◉ **otomatik** ~, *sibern.* Bütün hallerde çalışabilen zincirleme bağlantılarla sağlanan kumanda. [*İng.* Automatic control; *Fr.* Commande automatique]. ◉ **programlı** ~, *sibern.* Verilen bir programın yerine getirilmesi için, ayar değeri zamana veya herhangi bir parametreye göre otomatik olarak değişen kumanda. [*İng.* Programmed control; *Fr.* Commande à programme]. ◉ **uzaktan** ~, *sibern.* Bir cihaza tamamiyle mekanik olarak uzaktan kumanda edilmesi; *Uzaktan kumanda, elektrik akımı veya elektromagnetik dalgalarla sağlanır.* [*İng.* Distance control, distant control, remote drive, remote control; *Fr.* Commande à distance].
~ **cihazı**, *demir.* (a) Belirli bir demiryolu güzergâhındaki makas ve işaretleri uzaktan kumanda etmek için gerekli işlemleri mekanik olarak yapan düzenek; (b) Motor devrelerini düzenleyerek, elektrikli taşıtların hareketini ayarlamaya yarayan manipülatör.
~ **düğmesi**, *saatç.* Kronograflarda, ibreleri harekete geçirmeye ve durdurmaya yarayan parça. [*İng.* Control button, control knob].
~ **etmek**, Emir vermek, yönetimi elinde bulundurmak. [*İng.* To command, to give a command; *Fr.* Avoir, exercer le commandement].
~ **gerilimi**, *elek.* ◘ Gerilim.
~ **ızgarası**, *elek.* ◘ Izgara.
~ **kolu**, *hava.* Kanat ve kuyruk kanatçıklarını çalıştıran levye. [*İng.* Control column; *Fr.* Levier de commande, manche à balai].
~ **köprüsü**, *den.* ◘ Kaptan köşkü.
~ **kulesi**, *hava.* Hava alanlarında uçakların inis ve kalkışları için gerekli emirleri verecek görevlilerin ve haberleşme araçlarının bulunduğu, yüksek camlı yapı. [*İng.* Control tower; *Fr.* Tour de commande].
~ **odası**, *tekn.* Bir tesisin, bir fabrikanın çalışmasına yön veren cihazların ve yöneticilerin bulunduğu kısım. [*İng.* Control cabin; *Fr.* Cabine, cabine de manoeuvre].
~ **tablosu**, *sny.* Bir makinenin, bir makine grupunun veya bütün bir tesisin işletilmesine yarayan ölçü, kontrol ve otomatik ayar cihazlarını bir araya toplayan tablo. [*İng.* Power switchboard].
~ **tertibatı**, *mek.* Bir makinenin hareket ileten elemanlarının tümü. [*İng.* Timing gear; *Fr.* Commande d'un mouvement].
~ **vermek**, Emretmek. [*İng.* To command; *Fr.* Commander, donner l'ordre de].
~ **yeri**, *ask.* Kumandanın ve karargâhın çalıştığı, sevk ve idare, araç ve tesislerinin bulunduğu yer. [*Fr.* Poste de commandement].
~ **yetkisi**, *ask.* Emrindeki askerî kuvvetleri sevk, idare ve kontrol etmek üzere kumandana verilen yetki.
~ **yüzeyi**, *hava.* Hava gemisinin hareketlerini yöneten ve uçuşta ayarlanabilen yüzeyler. [*İng.* Control surface; *Fr.* Gouverne].
~ **zincirl**, *ask.* Silâhlı kuvvetlerde emir ve kumanda faaliyetlerinde makam ve rütbelerin yukarıdan aşağıya doğru sıralanması zorunluluğunu belirten deyim.

kumandalı, s. Kumandası olan, kumanda ile yönetilen. ◉ **çift** ~, *hava.* Uçuşun aynı an-

da hem öğrenci hem de uçuş öğretmeni tarafından idare edilebilmesi için bütün yön ve denge elemanları çift olan eğitim uçağı. *(Nakliye uçakları da, uzun bir yolculuk sırasında pilot ile ikinci pilotun nöbet değiştirmesini sağlamak için kumandalı hale getirilmiştir).* [*ing.* Double control plane; *Fr.* Avion à doubles commandes].

~ **kanatçık pancuru**, *hava* Doğrudan doğruya pilot tarafından yönetilip esas kontrol yüzeyini hareket ettiren kanatçık pancuru. [*ing.* Servo; *Fr.* Volet utilisé comme servo-commande].

kumandan, i. *Fr. commandant. ask.* Bir askerî birliğin sevk ve idaresini elinde bulunduran kimse. [*ing.* Military commander]. ◉ **filo** ~ ı, *ask. den.* ◘ Filo. ◉ **harekât alanı deniz kuvvetleri** ~ ı, *ask.* ◘ **harekât alanı**; ◉ **harb alanı kara kuvvetleri**, *ask.* ◘ Harb. ◉ **karakol** ~ ı, ◘ **Karakol**. ◉ **kışla**, ~ ı, *ask.* ◘ **Kışla**. ◉ **kıta** ~ ı, *ask.* ◘ **Kıta**. ◉ **Kolordu** ~ ı ◘ **Kolordu**.

~ **borusu**, *den.* Kumanda köprüsünden veya mevkiinden kabine dairesine veya herhangi bir yere verilecek kumandaları seslenerek vermek gerektiği zaman kullanmak üzere donatılmış borular.

☆ *Eşanl.* **muhabere borusu**.

~ **gemisi**, *den.* Kumandanın komuta ettiği donanma veya filo içinde daimî surette bulunduğu gemi.

☆ *Eşanl.* **sancak gemisi**.

~ **merheml**, *tıp. esk.* Permes kumandanı tarafından bulunmuş olduğu öne sürülen ilâç *(Buharlaşırken, aselbentli ve tolu'lu anti'septik bir tabaka bırakır).*

kumandanlık,-ğı, i. § ❶ *ask.* Disipline, askerî hiyerarşiye ve özel kurallara göre emir ve kumanda etmek kudreti veya eylemi. [*ing.* Commandership; *Fr.* Commandement]. § ❷ *(Geniş anl.)* Ordu yüksek makamlarında emir ve kumanda edenlerin *(generallerin)* tümü: *Kumandanlık sorumluluğu askerlik sanatının bütün alanlarını kapsar. Kumandanlıktan direktif almak.* § ❸ Kumandanın bulunduğu askerî daire, makam. [*Ing.* Commandership; *Fr.* Poste de commandant]. ◉ **baş** ~, ◘ **Başkumandanlık**. ◉ **deniz bölge kumandanlığı**, *ask.* ◘ **Deniz**. ◉ **yüksek** ~, Ancak siyasî iktidardan emir veya talimat alan en yüksek kumanda makamı.

kumandarya /kumandar:ya/, i. *It. komandoria.* Kıbrıs'ta yapılan bir şarap çeşidi. [*ing.* The commanderia wing of Cyprus; *Fr.* Vin de chypre d'une qualité très estimée].

Kumandı'lar, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Altaylar'da Altay Türkleri topluluğuna bağlı türk boyu. Kendilerine *yıskiji («orman halkı»)* adını verdiler. Ruslar Kumandı'ları, Biya, Katunya ırmaklarıyle Teles gölü arasındaki bölgede yaşadıkları için *Çernyoviye Tatarıy* adıyle anarlar. Rus turkoloğu Radlov bu adı *Karaorman Tatarları* olarak çevirmiştir.

kumando, i. *It. commando* veya *comando. den.* Beş veya on kat katransız telin hep birden sola bükülüşü. *(Kalçete yapmakta ve palet örmekte kullanılır).*

Kumanlar, ç. öz. i. *etn.* ◘ **Kıpçaklar**.

kumanya /kumanːya/, i. *It. comania.* § ❶ **Yolculukta yenilmek için hazırlanan yiyecekler, azık.** [*ing.* Provision; *Fr.* Provisions]. § ❷ Sefer halindeki askerler için hazırlanan yiyecek. § ❸ *den.* Gemi zahiresi. ◉ **gemi** ~ **si**, *den.* ◘ Gemi.

~ **çizelgesi**, *den.* Mürettebata verilen günlük yiyeceğin nelerden ibaret olduğunu gösteren çizelge.

~ **dolabı**, ◘ **Dolap**.

kumanyacı, i. *den.* Günlük yiyecek ve içeceği miktarınca ayırıp çıkarmak ve kumanyayı zaman zaman havalandırıp bozulmadan korumak ve kumanyalığın temizliğine bakmakla görevli tayfa. [*Ing.* Caterer; *Fr.* Approvisionneur,-euse].

kumanyalık,-ğı, i. *den.* Gemilerde kumanyanın istif edilerek saklandığı yer.

kumaoni, i. *dilb.* Pahari orta lehçesi; Uttar Pradeş *(Hindistan)* eyaletinin kuzeyinde yaklaşık olarak, 500 000 kişi tarafından konuşulur. *(Devanagari harfleriyle yazılır).* [*ing.* ve *Fr.* Koumaoni].

kumar, i. *Osm.* < *Ar. kımâr.* Para üzerine oynanan talih oyunu. Kazanç amacıyla oynanan oyun olup, bütün kâğıt oyunları buraya girdiği gibi, rulet şeklinde oyunlar, hatta at koşuları da girer. [*ing.* Gambling; *Fr.* Le jeu].

~ **kâğıdı**, Kumar oynamaya yarayan kâğıt, iskambil kâğıdı. [*ing.* Playing cards; *Fr.* Carte de jeu].

~ **oku**, *esk.* Arapların kullandığı başı, temreni olmayan ve kumar oynamaya yarar ok. [*ing.* Arrow used in gambling *(by Arabs)* headless, featherless arrowshaft].

~ **oynamak**, § ❶ Para üzerine talih oyunu oynamak. [*ing.* To gamble; *Fr.* Jouer]. § ❷ *mec.* Olumlu sonuç vermesi şüpheli bir işe bile bile girişmek. [*ing.* To risk blindly, to squander; *Fr.* S'adonner aux jeux de hasard].

kumarbaz, i. *Osm.* < *Ar. kımâr* + *Fars. bâz.* Kumara düşkün, devamlı kumar oynayan kimse:*Kumarbazlık insanı her türlü kötülüğe sürükleyebilir.* [*Ing.* Gambler; *Fr.* Joueur].

☆ *Eşanl.* **kumarcı**.

kumar.bazî, b. i. *esk.* ◘ **Kumarbazlık**.

kumar.bazlık,-ğı, i. Kumara düşkünlük, kumarbaz oma hali. [*ing.* Gambing; *Fr.* Vice de jeu].

☆ *Eşanl.* **kumarbazî**.

kumarcı, i. ◘ **Kumarbaz**.

kumarcılık,-ğı, i. ◘ **Kumarbazlık**.

kumar.hane /kumarhâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. kımâr* + *Fars.hâne.* Kumar oynanan yer. [*ing.* Gambling-den, gambling house; *Fr.* Banque, brelan, tripot, maison de jeu].

kumar.haneci, b. i. Kumarhane işleten ve burada kumar oynayanlardan belirli bir para alan kimse. [*Ing.* Keeper of a gambling den; *Fr.* Tenancier d'un -tripot, tripotier].

kum.arısıgiller, ç. b. i. *zool.* Zarkanatlılar *Hymenoptera)* takımından birçok türü çeçe sineklerinin ve tarımsal bitki zararlısı kelebek tırtıllarının düşmanı olarak değer taşıyan ağılı böcekler familyası. [*Lat. Sphegidae = Sphecidae; Fr.* Sphegides].

kumari, s. *Osm.* < *Ar. kumârî. bot.* Güney Hindistan'daki Comerin burcunda elde edilen güzel bir koku ve bu kokunun çıkarıldığı ağaç. [*ing.* Of or from the Comorin district of india, aloes wood *(from Comorin)*].

kumarik, s. *Fr. coumarique. kim.* Formülü HO-C_6H_4—CH=CH-CO_2H olan etilenik fenol asid yani ortohidroksi trans-sinnamik asid için kullanılır. *Kumarik* asid, ortoaminosinnamik asidin drazolanmasıyle veya kumarin'in hidratlanmasıyle elde edilir. Sarı yoncada, madagaskar ve tonka baklasında bulunur. 207° C'ta eriyen, soğuk suda az çözünen uzun iğneler şeklinde billûrlaşır Hidrobromik asid etkisiyle soğukta su kaybederek kumarin verir; kumarik asid ara ürün olarak, kumarinik asid olan sis-izomerine dönüşür. [*ing.* Coumaric].

kumarin, i. *Fr. coumarine. kim.* Kumarinik asid laktonu; tonka baklasında, kokulu yapışkan otunda v.b. bulunur ve parfümeride kullanılır. Formülü $C_9H_6O_2$ olan *kumarin,* tonka baklasından çıkarılabilir; fakat sentetik olarak salisilik aldehit'in sodyum asetat ve asetik anhidrit üzerine etkimesiyle elde edilir. Suda az alkolde çok çözünen. 67° C'ta eriyen billûrlar meydana getirir. 299° C'ta kaynar, güzel kokusundan parfümeride faydalanılır. Alkollü potasyum hidroksitle hidratlanarak *kumarik* asid verir: Kumarin türevleri, özellikle etildikumarol, tromboz hastalığında kan pıhtılasmasını giderici olarak, hap olarak, hap şeklinde kullanılır. Protrombin oranını düşürerek, kanın pıhtılaşma özelliğini azaltır. [*ing.* Coumarin, cumarin].

kumarinik, s. *Fr. coumarinique.* Formülü $C_9H_6O_3$ olan ortohidroksisis-sinnamik asid için kullanılır, laktonu *kumarin*'dir. *(Bu asidin yalnız tuzları bilinir).* [*ing.* Coumarinic].

kumaron, i.*Fr.coumarone, kim.*Formülü C_8H_6O olan ürün; taşkömür katranından çıkarılır; 172° C'ta kaynayan çok kararlı bir sıvıdır. *Kumaron,* sülfürik asid ve alüminyum klorür temasıyle polimerleşerek, asid ve bazlara karşı dayanıklı, sarı renkli, termoplastik bir sunî reçine verir. [*ing.* Coumarone, cumaron; *Fr.* Benzofurfuranne].

☆ *Eşanl.* **benzofürfüran**.

kumaş, i. *Ar. kumâş.* § ❶ *dok.* Elbise yapımında veya döşemecilikte kullanılan, ipek, yün, pamuk v.b. dokumaların genel adı; elyaf veya ipliklerin düzgün bir şekilde birleşmesinden meydana getirilen yüzey. *(Bu yüzey, ilmikler /triko, tül, dantel/ birbirine geçirilerek meydana getirilebildiği gibi, birbirine belirli şekilde bağlanan bir seri dikey ve yatay ipliklerle de elde edilebilir). Türk kumaşlarında genellikle lâle, karanfil, gül, sümbül, papatya gibi çiçeklerle, ay, çintamani, dümi, rokoko, fırıldak, çam kozalağı, nar, yaprak ve geometrik desenler kullanılmıştır).* [*ing.* Tissue, fabric, material, cloth, texture; *Fr.* Étoffe, tissu]; § ❷ Giyeceklerin yapıldığı dokumanın cinsi: *Elbisenin kumaşı iyi değil ama, iyi bir terzi elinden çıktığı belli.* [*ing.* Quality; *Fr.* Tissu]; § ❸ *mec.* Bir kimsenin niteliklerinin yeteneklerinin kişiliğinin tümü: *O ne kumaştır. Bilemezsiniz.* [*ing.* Stuff; *Fr.* Étoffe]; § ❹ s. Kumaştan yapılmış olan: *Kumaş perde.* [*Ing.* Made of cloth; *Fr.* D'étoffe]; ◉ **boncuk işlemeli** ~, *kıyf.* ◘ **Boncuk**; ◉ **çift katlı** ~, *dok.* ◘ **Çift**; ◉ **dolgulu** ~, *dok.* ◘ **Dolgulu**; ◉ **gevşek** ~, *dok.* ◘ **Gevşek**; ◉ **havlu** ~, *dok.* ◘ **Havlu**; ◉ **hint** ~ ı, *dok.* ◘ **Hint**; ◉ **bu lunmaz Hint** ~ ı, *dey.* ◘ **Hint** ◉ **ipekli** ~, İpekten dokunmuş olan kumaşlar için ipekli kumaş denir. [*ing.* Silk stuff; *Fr.* Étoffe en soie]; ◉ **kabarcıklı** ~, *dok.* ◘ **Kabarcıklı**; ◉ **kabartma nakışlı** ~, ◘ **Kabartma**; ◉ **kaplamalık** ~, ◘ **Kaplamalık**; **karışık** ~, *dok.* ◘ **Karışık**; ◉ **kumlu** ~, *dok.* Dokumasında, yüzeye mümkün olduğu kadar düzensiz şekilde dağılmış çok sayıda küçük atkı ve çözgü düğümleri görülen kumaş; ◉ **pamuk** ~, *dok.* Pamuktan dokunan kumaş. [*Ing.* Cotton fabric; Fr. Cotonnade]; ◉ **telli** ~, *dok.* Sırma tellerle dokunmuş kumaş. [*ing.* Lamé cloth; Fr. Lamé]; ◉ **yün** ~, *dok.* Yünden dokunmuş kumaş. [*Ing.* Woollen cloth; *Fr.* Drap].

~ **analizi**, Herhangi bir kumaşın tüm olarak çözümlenmesi.

~ **baskısı**, *matb.* Çeşitli ham madde ve elyaftan dokunmuş olan pamuklu, yünlü kumaşlar üzerine boyalarla çeşitli örnek ve süsler yapma tekniği olup, kâğıt üzerine yapılan baskı tekniklerine çok benzer, yalnız boyaları başkadır. *(Kumaş baskısında da en eski teknik tahtadan elle oyulan kalıplarla elle yapılan blok veya model baskılardır).* [*ing.* Printing stuff; *Fr.* Impression sur etoffes].

~ **giydirmek**, *san.* Bir büst veya heykeli kumaşla örtmek veya elbise giymiş bir şekle sokmak.

~ **kaplamak**, Bir minder, bir yastık, bir yorgan veya bir koltuk veya herhangi bir eşya üzerine kumaş dikmek ve ona kumaş geçirmek. [*ing.* To cover over with cloth; *Fr.* Étoffer].

~ **kaplı tahta**, Materyalin tutucu veya yapışıcı özelliğinden faydalanarak hazırlanan ve zemini kontro-plâk, düralit veya kalın mukavva olup üzeri genellikle pazen veya çuha ile kaplı levha. Çuha tahta, pazen kaplı tahta, ilân tahtası.

~ **kopyası**, *matb.* Fotoğraf vasıtasıyle keten veya pamuklu kumaş üzerine resim kopyası. Kopya için bir negatif kullanılır ve devolopman sudkostik ile yapılır. [*Fr.* Copie sur étoffes].

~ **levendi**, *dok.* Dokunan kumaşın üzerine sarıldığı ön silindir.

~ **sargı levendi**, *dok.* Ham kumaş topu. *(Dokuma tezgâhlarında dokunan ham kumaşın üzerine sarıldığı silindir).*

~ **silindiri**, *dok.* Dokuma tezgâhlarında dokunmuş ham kumaşın üzerine sarıldığı tornadan tam yuvarlak halde çıkarılmış özel tahta silindir. *(Bu silindirin üzerine, ham kumaşın gerilerek sarılması ve kaymaması için taneli zımpara şeridi veya üzeri rende gibi delikli teneke şeritler /valyant şeritler/ sarılır).*

~ **süzgeç**, *tekn.* Likör, pelte ve şurupları, süzmeye yarayan, huni biçiminde yumusak yünden yapılan bir çeşit kepçe. *(Eskiden eczanelerde bu süzgeç, Hypokrates çorabı diye adlandırılırdı).*

kumaşmak, ◘ **Kubaşmak.**

kum.bağırtlağı, b. i. *zool.* ◘ **Bağırtlak.**

kum.balığı, b. i. *zool.* ◘ **Kumyılanbalığı.**

kum.balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Kemikli-Balıklar *(Teleostei)* takımının Kefaller *(Percesoces)* alt takımına giren bir familyalsı. Uzun olan vücutları çok küçük pullarla kaplıdır. Dişleri ve karın yüzgeçleri yoktur. Kuzey yarım küresinde yaşarlar. Küçük kum yılan balığı *(Ammodytes tobianus)*, Büyük kum yılan balığı *(Ammodytes anceolatus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Ammodytidae; Fr.* Ammodytidés].

kumbara /kumba:ra/, i. *Yun. kumparos* veya *Fars. humbara.* § ❶ Para biriktirmek için kullanılan ve yalnız paranın girmesine elverişli bir deliği olup sonunda ya kırılarak veya bankaya götürüp oradaki anahtarla açılarak boşaltılabilen kutu. [*ing.* Moneybox; *Fr.* Tirelire]; § ❷ Eskiden havan topu ile atılan yuvarlak bir çeşit mermi. [*ing.* Bomb shell; *Fr.* Bombe].

kumbaracı /kumba:racı/, i. *tar.* Eskiden, kumbara atan topu kullanan asker. [*ing.* ve *Fr.* Bombardier] ◘ *ŞEKİL: 308.*— **KIYAFETLER I.**

kumbara.hane, i. *Osm.* < *Fars. Eskiden* kumbaranın yapıldığı yer veya kumbaracıların kışlası. [*ing.* Barracks on the Golden Horn for the two corps, bombardiers and sappers and miners].

kumbipisin, i. Hindistan'da çıkan bir çeşit reçine.

kumcu, i. Yapılar için kum getiren veya getirterek satan kimse. [*ing.* Dealer in sand *(for building, etc.); Fr.* Celui qui vend des sables].

KUMBARACI

KUMAŞ

(YELPAZELİ) XVII. YÜZYIL. TOPKAPI SARAYI-İSTANBUL

TELLİ KEMHA, XVI. YÜZYIL TOPKAPI SARAYI-İSTANBUL

BURSA ÇATMA KADİFE SULTAN MEHMET II'NİN KAFTANI XV. YÜZYIL. TOPKAPI SARAYI-İST.

ÇATMA (GÜL)

kumcul*, s. Kumların arasında veya kumlu topraklarda yaşayıp gelişen canlı varlıklara *(bitki veya hayvan)* verilen sıfat. [*ing.* Arenicolous; *Fr.* Arénicole].

☆ *Eşanl.* **kumsever.**

~ **bitkiler**, *cogr.* Kum yığınları üzerinde çöllerde kumullar üstünde yetişen bitkiler. [*ing.* ve *Fr.* Psammophytes].

Kumık'lar, ç. öz, i. *etn.* Kuzeydoğu Kafkasya ile Hazar denizinin batı kıyısı boyunda *(Dağıstan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti)* yaşayan Türk boyu; sayıları 200.000 e yaklaşır. [*Ing.*ve *Fr.* Koumiks, Koumyks].

kumkat.-tı, i. *Fr. kumquat. bot.* Sedefotugiller *(Rutaceae)* familyasından, *Fortunella* cinsinden bitkilere verilen ad: *(Kumkatın özü ve kabuğu çiğ olarak yenir, fakat tatlı salatası yapılabileceği gibi reçeli de yapılabilir. Etli yemeklere garnitür olur; sirkeye bastırılarak turşusu da yapılır).*

kum.kazan, b. i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Toprak-kazangiller *(Bathyergidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 30. kuyruğu 5 sm. Tüyleri beyazımsıdır, Güney Afrika'da, köstebek gibi, toprak altında yaşar. [*Lat. Bathyergus* maritimus; *ing.* Cape mole rat, mole rat; *Fr.* Bathyergue].

kum.kelebeği, b. i. *zool.* ◘ **Küçük karaciğer kelebeği.**

kum.kınkanatlıgiller, ç. b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımına giren bir familyası. [*Lat.* ve *ing. Cicindelidae; Fr.* Cicindélidés].

kumkuma, i. *Osm.* < *Ar. kımkım.* § ❶ İçine mürekkep konan yuvarlak şişe. [*ing.* Large bodied, narrow necked vase or bottle, irık bottle; *Fr.* Petite bouteille ronde à goulot tres etroite dans laquelle on met de l'encre etc.]; § ❷ Küp, testi; § ❸ *mec.* Bir özelliği kendinde fazlasıyle toplayan olay, olgu, insan, yer v.b.: *Esrar kumkuması (olay), Fesat kumkuması (insan).*

kumla, i. *esk. T. kumlag.* § ❸ Kumla kaplı olan yer geniş kumluk, kumsal. [*ing.* Beach, shore; *Fr.* Plage]; § ❷ *jeom.* Deniz kenarında veya ırmak yatağında meydana gelen, oluşumu, yer değiştirmesi ve konumu suların hareketine bağlı olan kum ve çakıl yığını.

kumlama, i. ❶ *bayınd.* Kuraklık dönemlerinde, kaplamasız şoseler üzerine nem tutan bir malzeme dökme. [*ing.* Granulating, granulation; *Fr.* Grenaillement, grenetage, granulage]; § ❷ *san.* Bakır bir

tabaka üzerine baskıda koyuluk sağlamak için uygulanan işlem. *(Bunun için «beşik» diye adlandırılan bir araç, bakır tabakanın yüzeyinde gezdirilerek yüzey hafifçe kabartılır. Kumlaması iyi yapılmış bir tabakanın üzerine sürülen siyah mürekkep, baskıda kadife etkisi veren pürüzsüz bir koyuluk bağlar);* § ❸ *met.* Bir madeni parçanın yüzeyine basınçla ince kum püskürterek temizleme işlemi. [*Ing.* Sand - blasting; *Fr.* Sablage]; ⊙ **madenle ~,** *met.* Bir parçanın yüzeyine maden kırıntıları püskürterek temizleme işlemi.

~ **makinesi,** *tekn.* Sert maddeleri *(taş, cam, madenler v.b.)* buzlu hale getirmek *(cam)*, pasını almak veya temizlemek için üzerlerine büyük bir basınçla kum püskürtmeye yarayan makine. [*Ing.* Sand - blast, sand-jet; *Fr.* Sableuse].

kumlamak (-ı), f. § ❶ *bayınd.* Kumla kaplamak veya kum dökmek. [*ing.* To sand, to gravel; *Fr.* Sabler]; § ❷ *mek.* Bir parçanın üzerine ince kum püskürterek yüzeyini temizlemek. [*ing.* To sand-blast; *Fr.* Sabler]; ⊙ ~ **demiri,** *met.* Kaynak yapacak sıcak demir üzerine ince kum serpmek. [*ing.* To sprinkle (iron) with welding sand; *Fr.* Sablonner du fer]; ⊙ **madenle ~,** *mek.* Mekanik bir parça üzerine, yüzeyini temizlemek *(pas kaldırmak)* veya yüzeysel olarak sertleştirilmiş parçanın yorulmaya karşı dayanıklılığını arttırarak gerilimler yaratmak için maden kırıntıları püskürtmek.

kumlu, s. § ❶ Bileşiminde kum bulunan: *Kumlu toprak.* [*ing.* Sandy; *Fr.* Sablonneux,-euse]; § ❷ Pek ufak ve sık benekli: *Kumlu kumaş.* [*ing.* Spotted; *Fr.* Tacheté]; § ❸ İçinde kuma benzeyen tanecikler bulunan: *Kumlu armut.* [*ing.* Gritty; *Fr.* Grêseux -euse]; § ❹ *met.* Cilâlanmaya elverişli olmayan, yüzeyi gözle görülmeyen küçük deliklerle kaplı çelik için kullanılır.

~ **göktaşı,** *astr.* Küresel tanecikli taşımsı göktaşı. [*ing.* ve *Fr.* Chondrite].

~ **hamur,** *seramik.* Plastik kil ile çakmak taşı veya kumdan meydana gelen fayans hamuru.

~ **kayalar,** *jeol.* 0.005 mm. kadar küçüklükte kum tanelerinden ibaret sedimanlar. Konglomeralar ve kumtaşları bu sınıfa girer. [*ing.* Arenaceous rocks].

~ **kil,** *trm.* % 35 veya daha faza kum ihtiva eden bir bünye sınıfı. [*ing.* Sandclay].

~ **killi tın,** *trm.* % 20 - 35 kil, 20 den daha az silt; % 45 den fazla kum ihtiva eden bir bünye sınıfı.

~ **kumaş,** *dok.* ◘ **Kumaş.**

~ **tın,** *trm.* % 50 kum, % 20 den az kil ihtiva eden bünye sınıfı.

~ **topraklar,** *trm.* % 70 den fazla kum, % 15 den az kil ihtiva eden topraklar. [*Ing.* Sand soils, sandy grounds].

kumluk, s. § ❶ Bileşiminde çok fazla kum olan: *Kumluk arazi.* [*Ing.* Sandy; *Fr.* Sableux,-euse]; § ❷ Kumu çok olan *(yer): Kumluk memleket.* [*Ing.* Sandy; *Fr.* Sablonneux,-euse]; § ❸ i. ◘ **Kumsal;** § ❹ *demir.* Rayların üzerine kum dökmek için lokomotif tekerlekleri üzerine yerleştirilen kum deposu. *(Bu depo buharlı lokomotiflerde kazanın üzerindedir; dökülen kum, kalkışta veya yokuşlarda tekerleklerin yarışma kuvvetini arttırır).* [*Ing.* Sand box; *Fr.* Sablière].

kumme, i. *trm.* Aslî mihver kısa, çiçekler sapsız çiçek durumu.

☆ *Eşanl.* **pireotu, kasımpatı.**

kum.otu, b. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Papirüsgiller *(Cyperaceae)* familyasından bir saz. [*Lat.* ve *Fr.* Carex; *ing.* Sedge].

kumpanya /kumpan:ya/, i. *It. compagna.* § ❶ Sınaî, ticarî kuruluş *(özellikle yabancı şirketler için kullanılırdı): Eskiden demiryollarımızın hemen hepsi kumpanyalar tarafından işletilirdi.* [*Ing.* Company; *Fr.* Compagnie, société]; § ❷ *mec.* Aynı görüşte olan kimseler topluluğu. Kafadarlar: *Onlar kumpanya olmuşlar.* [*Ing.* Company; *Fr.* Compagnie]; § ❸ *(Geniş anlamda)* Tiyatro topluluğu.

kumpas, i. *Fr. compas* < *It.* § ❶ *metrol.* ◘ **Kompas;** § ❷ *den.* Gemilerde, deniz haritaları üzerinde mesafe ölçmek için kullanılan kör pergel. [*Ing.* Cal(l)ipers, compass]; § ❸ *matb.* (a) Mürettiplerin satır dizerken üzerine harfleri yerleştirdikleri vizo ile açıklığı ayarlanabilen demir yuva. *(Kumpas dört parçadan meydana gelir; gövde, arka kısım, dik açılı bölüm ve vizo).* [*Ing.* Composing stick]; (b) Dizgi makinelerinde, matrislerin yerleştirildiği ölçülü kısım. [*Ing.* Cal(l)ipers; *Fr.* Composteur]; § ❹ Hile, fesat, gizli tertip. [*Ing.* Plot; *Fr.* Complot]; § ❺ *arg.* Bir iş hakkında bir kaç kişinin müzakeresi. *Kumpasdan önce tahtakozlara kitaksel.* [*Ing.* Consideration and calculation].

~ **kurmak,** *dey.* § ❶ Birisi aleyhine gizli bir iş hazırlamak. fesat düzenlemek. [*ing.* To plot; *Fr.* Comploter]; § ❷ *arg.* Müzakere etmek, tertibat almak: *Koltukta kumpas kurulmaz, alayımızı birden piyastos ederler.* [*ing.* To calculate, to consider].

~ **sallamak,** *arg.* Dalgın olmak, önem vermemek, itibar etmemek. [*ing.* To be distracted, not to pay attention].

☆ *Eşanl.* **boşlamak, boş vermek, dalga geçmek, haspi geçmek, ıska geçmek, haylamamak, keşlemek, tonel geçmek, yan çizmek, yan sallamak.**

Kumpas, öz. i. *astr.* Güney Yarıkürede küçük bir takımyıldızın adı; Oğlak dönencesi yakınında, Gemi takımyıldızının üstünde yer alır. En parlağı *a* Kumpas *(kadiri 3,7.)* olan on dört yıldızdan meydana gelir. [*Lat. Pyxis (=Pyx); Ing.* Pyxis; *Fr.* Boussola].

kum.piresi, b. i. *paraz.* ve *zool.* Asya, Afrika, özellikle Amerika'nın bir çok sıcak bölgesinde insan ve hayvanların dışasalağı olarak yaşarken, dişileri gebelik süresince konakçı derisi altına girip, türlü irilikte şişkinlikler yapan pire. [*Osm.* Bürgus-i sâkib; *Lat. Tunga penetrans; Ing.* Chigoe, chigoe flea; *Fr.* Chique].

☆ *Eşanl.* **Amerikan piresi, etkenesi**

kumpo, i. *h.d. tiy.* Seyirlik köy oyunlarını yönetenlere verilen ad. *(Erzurum dolayları).*

kumral, s. *esk. T. konur,* esmer + *al* > *konural.* § ❶ Saç, sakal veya bıyıkları açık kestane veya koyu sarı renkte olan: *Uzun boylu, güzel çehreli, kumral bir adam.* [*Ing.* Lightbrown; *Fr.* Châtain clair]; § ❷ i. Kumral renkte olan kimse veya şey; § ❸ *gram.* Bu kelimenin *kum* ve *kumru* köklerinden geldiğini ileri sürenler de vardır.

kumrallık,-ğı, i. Kumral olma durumu. [*Ing.* Duskiness *(of skin); Fr.* Teint brun, bistré].

kumru, i. *Osm.* <*Ar. kumrî. zool.* Kumrugiller *(Peristeridae)* familyasından, çeşitli ton, da gri, kahverengi ve kızıl renkte az çok karışık tüylü küçük güvercin. *(Boynunun yanlarında siyah ve beyaz benekler bulunur. Kuyruğu oldukça uzun, kuyruk ucu genellikle siyah ve beyazdır).* **Türk kumrusu,** *(S. decaocta)* adlı türünün uzunluğu 31 sm.'dir. Mavi-külrengi olup başı ve boynu şarap rengindedir. Balkan yarımadası ve bütün Asya steplerinde yaşar. Son zamanlarda Avrupa'da yaygınlaşmıştır. **Küçük kumru** *(S. senegalensis)* çok renkli olup 26 sm. uzunluğundadır. Afrika ve Anadolu'da parklarda yaşar. **Orman kumrusu** *(S. turtur)* Batı Avrupa'da pek yaygın olup kışı Afrika'da geçirir. **Gülen kumru** veya **evcil kumru** *(S. risoria)* beyaz renklidir ve genellikle güvercin diye bilinir. Anayurdu belli değildir. Kumrular eylül sonlarına doğru ılıman bölgeleri terkederek sıcak ülkelere gider. [*Lat. Streptopelia; ing.* Turtledove; *Fr.* Tourterelle]; ⊙ ~ **lar gibi sevişmek,** *dey.* İki sevgilinin birbirine gösterdiği derin muhabbeti anlatmak için kullanılır; ⊙ **çifte ~ lar,** *dey.* ◘ **Çifte.**

~ **göğsü,** *dey.* Bakıldığı tarafa göre türlü renk gösteren: *Kumru göğsü bir ipekli.* [*ing.* Shimmering, changeable color (like a dove's breast); *Fr.* Bariolé].

kumrugiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının Güvercinler *(Columbae)* alt takımına giren bir familyası. Burun deliklerini örten zar yarıksızdır. Çok türü vardır. Üveyk *(Turtur turtur),* Türk kumrusu *(Streptopelia decaocta),* Küçük kumru *(Streptopelia senegalensis),* Yemiş güvercini *(Carpophage anenea)* iyi bilinirler. [*Lat.* ve *Ing. Peristeridae; Fr.* Péristérides].

kum.saati, b. i. ◘ **Kum.**

kumsal, i. Kumlu(k) yer, üzeri kumla örtülü deniz veya nehir kıyısı. [*ing.* Sandy shore; *Fr.* Banc de sable, grève]. § ❷ Kum yalısı. [*Ing.* Beach, shore; *Fr.* Plage]. § ❸ *jeom.* (a) Don parçalanması sonucunda birkaç sm. çaplı, iyi kalibrelenmiş kaya parçalarından meydana gelen oluşuk. *(Kumlar çoğunlukla kireçtaşındandır, yamaçlardaki depolarda yer alan oluşuklar köşelidir /düzlemli kayşat, katmanlı katılaşmış gereç/; buzul çevresi alüvyon birikintilerinde yer alan oluşukların ise köşeleri hafifçe kütleşmiştir).* [*Ing.* Strand; *Fr.* Greve, grèze, groise]; (b) Ortalama deniz yüzeyi üstünde kalan kumlu kesim. *(Buraya deniz ancak büyük fırtınalarda erişebilir, fırtına sırasında deniz, kumsal gerisine kaba gereçler /kum ve yassı çakıl/ yığar, eğer kıyı alçalırsa bu birikintinin kara tarafındaki kenarı dik bir set meydana getirir).* [*Ing.* (Sea) shore, (Sea) Beach; *Fr.* Greve]. § ❹ s. *(Yer, arazi hk.)* Üzeri kumla örtülü olan. ⊙ ~ **da balık avı,** *balıkç.* Deniz kıyısındaki su birikintilerinde bulunan çeşitli kabuklu hayvanları, balıkları ve küçük kum yılanbalıklarını avlama.

~ **çatlağı,** *coğr.* Deniz dağalarının yatık, kumsal bir kıyıya çarpmalarıyle bu alçak düz yerlerde her dalga vuruşunda beliren yayılmalar olayı. [*Ing.* Surf; *Fr.* Déferlement].

kumsallık,-ğı, Kumluk yer. [*ing.* Sandy place, sand beach].

kum.sever, b. s. ◘ **Kumcul.**

kumsuz, s. Kumu olmayan.

~ **göktaşı,** *astr.* Taşımsı göktaşlarının bir türü olup, içinde küresel tanecikler yoktur. [*ing.* ve *Fr.* Achondrite].

☆ *Eşanl.* **akondrit.**

kum.taşı*, b. i. *jeol.* Kum taneciklerinin basınç altında kaynaşmasıyle meydana gelen taş kütlesi. [*Ing.* Sandstone; *Fr.* Grès]. § ❷ *seram.* Hamuru tok, su geçirmeyen, kısmen camlaşmış çömlek. [*Ing.* Stoneware; *Fr.* Grès cerame]. ⊙ **cilâlı ~,** *jeol.* ◘ **Cilâlı.** ⊙ **demirli ~,** *jeol.* ◘ **Demirli.** ⊙ **mikalı ~,** *jeol.* ◘ **Psammit.**

kumuç, i. *zool.* Yazın açıklık yerlerde kümeler halinde uçuşan, ekinlere zarar veren ve yolcuları rahatsız eden bir çeşit sinek.

Kumuk Türkleri, öz. i. ◘ **Kumık'lar.**

kumul*, i. *jeom.* Rüzgârların yığdığı kum tepesi. *(Kumulların yüksekliği birkaç desimetre ile 20 ilâ 30 metre arasında, uzunlukları ise birkaç metreden 20-30 kilometre /erglerdeki kumul sıralarında/ kadar değişir)* [*Osm.* Eksibe; *Ing.* ve *Fr.* Dune]. ⊙ **gezici ~,** *coğr.* ◘ **Gezici.** ⊙ **iç ~,** *jeol.* ◘ **Içkumul.** ⊙ **kara ~ u,** *jeol.* ◘ **Karakumulu.** ⊙ **kıyı ~ u,** *coğr.* Geniş kumsalların bulunduğu kıyılarda esen yellerin yığdığı kum tepeleri. [*Osm.* Sahil eksibesi; *ing.* Shore dune; *Fr.* Dune littorale]. ⊙ **parabolik ~,** *jeom.* Barkanların tersine, dışbükey yanı rüzgâra dönük olan karışık bütünler meydana getiren kumul tipi. [*Ing.* Parabolic dune; *Fr.* Dune parabolique].

~ **arası oluk,** *jeom.* Kordon biçimindeki kumullar arasında uzanan çukur. *(Bu görünüşe özellikle Afrika'daki tropikal kum çöllerinde sık rastlanır).* [*Ing.* ve *Fr.* Interdune].

~ **yöresi,** *jeom.* Kumul tepelerinin sıralandığı yere birinci derecede özellik verdi-

ği yöre. [*ing.* Dune fields; *Fr.* Champs de dunes].

kum.yengeci, b. i. *zool.* Onayaklılar *(Decapoda)* takımının, *Ocypodidae* familyasından, kumsallarda yaşayan, çok hızlı yürüyen ve göz sapları çok uzun olan kabuklu hayvan. [*Lat. Ocypode ceratophthalma; ing.* ve *Fr.* Ocypode].

kum.yılan.balığı, b. i. *zool.* Kumbalığıgiller *(Ammodytidae)* familyasından, yılan gibi uzun gövdeli kemikli balık; soğuk ve ılıman denizlerde kumların içine gömülü yaşar; dôs yüzgeci ve yüzme kesesi yoktur; ağzı büyüktür, uzayıp yayılabilir. **Büyük kum yılanbalığı** ve **küçük kum yılanbalığı** tanınmış türleridir. Bu balıklar, deniz çekilince kumlar özel bir sabanla veya kör bir orakla karıştırılarak yakalanır; etleri yenir; balık yemi olarak da kullanılır. [*Lat. Ammodytes; ing.* Sand launce, sand lance; *Fr.* Ammodyte, équille lançon, cicerelle]. ◉ **büyük** —, *zool.* Uzunluğu 30 sm. olan bir kum yılan balığı türü. Rengi yeşilimsi olup, ağzının üzerinde kara bir lekesi vardır. Kuzey yarım küresinde sürüler yaparak yaşar. [*Lat. Ammodytes lanceolatus*]. ◉ **küçük** —, *zool.* Uzunluğu 15-20 sm. olan bir kum yılan balığı türü. Sırtı mavi, karnı gümüssel beyaz olup, adaların yakınlarında yaşar. [*Lat. Ammodytes tobianus*].

kum.yılanı, b. i. *zool.* ◘ Yılan.

kumuş, i. *paraz.* ◘ Yaprakbiti.

kum.yılanıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının Yılanlar *(Ophidia)* alt takımının su yosunları *(Colubriformia)* bölümünün Geride-oyuklular *(Opisthoglyphia)* grupuna giren bir familyası. Kertenkele yılanı *(Malpolon monspessulana)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Psammophidae*].

kum.zambağı, b. i. *bot.* Birçeneklıler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, güzelhatunçiçeğigiller *(Amaryllidaceae)* familyasından, Akdeniz bölgesinin deniz kumluklarında, Batı ve Güney Anadolu sahillerinde, İstanbul'da Şile ve Kilyos'ta kumlar içinde yetişen büyük soğanlı bir bitki. Çiçekler beyaz, 15 sm. boyunda ve 2-15 i bir aradadır. Parakorolla büyük bir huni biçiminde ve 12 dislidir. Stamenler parakorollaya bağlıdır. Bitkinin tıbbî bir kullanılışı yoktur. Soğanları adasoğanı ile benzerlik gösterir, etkili değildir; büyük nişasta taneleri taşıması ile adasoğanından ayrılır. [*Lat. Pancratium maritimum; ing.* Sea daffodil; *Fr.* Pancratium].

kunama, i. *dilb. Habeşistan*'ın kuzeybatısında konuşulan zenci-afrika dili. [*ing.* Kunama; *Fr.* Kounama].

kunda, i. *zool.* Bir çeşit büyük ve zehirli örümcek.

kundak, s. ve i. *Yun. kontaki.* § ❶ Yeni doğmus bir çocuğun üşümemesini, gövdesinin ve kemiklerinin düz durmasını, debelenmemesini sağlamak amacıyle sıkıca sarıp sarmalandığı bezler: *Çocuk kundakta iken. Çocuğun kundağını açmak. Kundaktan çıkarmak. Kundaklı çocuk.* [*Ing.* Swaddling clothes; *Fr.* Maillot d'enfant]. § ❷ Yangın çıkarmak için bir yere sokulan tutuşmuş yağlı pacavra, bez v.b. [*Ing.* Bundle of oily rags for incendiary purposes; *Fr.* Brandon incendiaire]. § ❸ Yemeni, destar v.b. gibi bir sargı ile top halinde bağlanmış saç biçimi: *Baş kundağı.* [*ing.* Bun; *Fr.* Bandeau]. § ❹ *ask.* Ağır ve hafif silâhlarda ateş sırasında dayanaklık görevi yapan kısmı. [*ing.* Stock; *Fr.* Crosse de fusil]. § ❺ Sıkı bağlanmış ve top halıne getirilmiş bez paketi. [*Ing.* Bundle; *Fr.* Paquet]. § ❻ *mec.* Fesat, fit. § ❼ *huk.* ◘ Yangın. § ❽ *jeol.* Başka kayaların altında bulunan kubbemsi veya konik kaya kütlesi. § ❾ *sil.* Tüfek ve top gibi ateşli silâhlara ve bazı özitmeli mermilere desteklik etmeye, bunları çeşitli yönlere çevirmeye ve hedefe yönetmeye yarayan ağaç veya madenî çatı. [*Ing.* Gun carriage; *Fr.* Affût]. § ❿ *(geniş anlamda)* Destek: *Bir teleskopun kundağı.* [*Ing.* Stand, frame, rest, mounting; *Fr.* Affût, support]. § ⓫ *zool.* (a) Bütün tümbaşkalaşmalı böceklerde, kurtçuk ile imago arası hareketsizlik evresi. [*Ing.* Nympha pupa, chrysalis; *Fr.* Nymphe]. ☆ *Eşanl.* **nemf**; (b) Sineklerde nemf, özellikle içinden böceğin çıktığı kitinli zarf. [*Ing.* Chrysalis, pupa; *Fr.* Chrysalide]. ☆ *Eşanl.* **krizalit**. [*ing.* Chrysalis, pupa; *Fr.* Chrysalide]. ⓬ **kundağı çözülmemiş**, *dey.* Çok yeni, yeni çıkma, çiçeği burnunda. [*ing.* Quite young, quite new]. ⓭ **kundağı motorlu top**, *sil.* Zırhlı veya zırhsız, tırtıllı bir kundak üzerine oturtulmuş, kendi haraketini yine kendisi meydana getiren top. ⓮ — **tan çıkmak**, *dey.(Bebek hk.)* Büyüyerek kundaklanmaya gerek duymayacak hale gelmek. ⓯ **buz kundağı**, *jeom.* En büyük boyutları bir hektometreyi bulan, gerilemekte olan buzul tarafından bırakılmış ve kendisini kuşatan morenler tarafından belli bir süre erimekten korunan buz kütlesi. *(Erime meydana gelince, yüzeysel bir çökmeyle kapalı bir çöküntü alanı Thonon yakınlarındaki nehir-buzul taraçalarını kaplar).* ☆ *Eşanl.* **termokarst hunisi**. ⓰ **otomatik silâh kundağı**, ◘ Otomatik.

— **ağacı**, *sil.* Namlu kuyruğunu desteklemek için bir topun kundağı gerisine konan ağaç parça.

— **bezi**, ◘ Bez[1].

— **köprüsü**, *sil.* Bir araca bindirilerek çekilen bir top kundağının, toprağa dayanan, mahmuzu taşıyan ve topu çekme aracına bağlayan arka kısmı: *Kundak kuyruğu tek çatallı, iki çatallı ve üç çatallı olabilir.* [*Ing.* Trail; *Fr.* Flèche].

— **mahmuzu**, *sil.* Bir top kundağının toprağa saplanan sivri parçası. *(Bu parça, geri tepme sırasında kundağın hareket etmesini önler).* [*Ing.* Trail; *Fr.* Crosse d'affût].

— **sokmak (koymak)**, *dey.* Arabozacak, karışıklık çıkaracak isyana sebep olacak bir şey söylemek veya eylemde bulunmak. [*ing.* To sabotage, to make mischief between two peope; *Fr.* Troubler].

— **takozu**, *sil.* Muylular icat edilmeden önce kullanılan ve namlu kuyruğunun gerisinden geçip kundağa dayanarak, topların geri tepmesini önleyen kama sistemi.

kundakçı, i. § ❶ Tüfeğe kundak yapan veya takan usta. [*Ing.* Gunstock maker; *Fr.* Fabricant de bois de fusil]. § ❷ *huk.* Yangın çıkaran. [*Ing.* Arsonist, incendiary; *Fr.* Incendiaire]. § ❸ *mec.* Bozguncu, arabozucu; karışıklık çıkaran kimse.

kundakçılık,-ğı, i. İçinde oturulan veya oturulmayan bir binayı harmanları, gemileri, koruları, ormanları, kesilmiş odunları bilerek ve isteyerek ateşe vermek, yakma suçu. [*Ing.* Arson, incendiarism; *Fr* Crime (complot) incendie, incendie volontaire]. § ❷ *mec.* Ara bozuculuk, fitnecilik. [*Ing.* Wreck, sabotage; *Fr.* Sabotage]. § ❸ *huk.* ◘ Yangın.

kundaklamak(-i), f. § ❶ *(Çocuğu)* Kundağa sarmak. [*Ing.* To swaddle; *Fr.* Emmailloter]. § ❷ *(Tüfek namlusunu)* Kundağa *bağlamak.* [*Ing.* To do the hair up in a bun]. § ❸ *(Bir yeri) (kasten)* Yakmak. [*Ing.* To commit arson; *Fr.* Incendier]. § ❹ *(Saçları)* Yemeni, destar v.b. içine toplayarak sarmak. § ❺ *mec.* Fesat sokmak, karışıklık, isyan çıkaracak işler yapmak. [*Ing.* To wreck; *Fr.* Saboter].

kundaklanmak, ösz. f. Kundaklamak işine konu olmak: *Çocuk kundaklanınca uyumaya başladı.* [*Ing.* To be swaddled, to be set on fire].

kundaklı, s. Kundağı olan veya kundakla sarılmış. [*Ing.* Swaddled; *Fr.* Emmailloté]. — **filinta**, *sil. esk.* Bir tüfek çeşidi. *(Eşkinci neferlerinin silâhlarındandı. Osmanlı ordusunda kullanılan ilk tüfeklerden biri sayılır. Küçük boyda olan filintanın kundağı ağaçtan yapılırdı).* — **kaval**, *sil. esk.* Osmanlı ordusunda kullanılan tüfek türlerinden biri.

Kundu'lar, ç. öz. i. *etn.* Kongo'nun kara derili halkı. Leopold gölünün doğusunda yaşar ve birçok kabile topuuğunu kapsar. [*ing.* ve *Fr.* Kundus].

kundura /kundu:ra/, *i. Yun. kothornus* > *kothurne.* Kaba işenmiş, bağsız, konçsuz ayakkabı. [*ing.* Shoe; *Fr.* Soulier, chaussure].

— **bağı**, Ayakkabıyı sıkmak, ayaktan çıkmasını önlemek için takılan bağ. [*Ing.* Shoelace; *Fr.* Cordon de soulier].

— **boyası**, Ayakkabıyı parlatmak için sürülen boya. [*Ing.* Shoe polish; *Fr.* Pâte, crème à chaussures].

— **kalıbı**, ◘ Kalıp.

kunduracı /kundu:racı/, s. Ayakkabı yapan ve satan kimse. [*Ing.* Shoemaker; *Fr.* Cordonnier].

kunduracılık,-ğı, i. *tekn.* Kundura yapma ve satma işi. [*ing.* Shoemaking; *Fr.* Métier de cordonnier].

kunduz, i. *esk. T. zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Kunduzgiller *(Castoridae)* familyasından kemirgen memeli hayvan. Arka ayakları beş parmaklı ve perdeli, kuyruğu yukarıdan aşağıya doğru yassı ve pulludur, kuyruğunda yirmi dört omur bulunur. Akarsularda dallardan setler, yarısu suya gömülü yuvalar yapmakta çok ustadır. Belli başlı iki türü vardır: **Avrupa kunduzu** *(C. fiber)* ve **Kanada kunduzu** *(C. canadensis).* Kunduzlar, söğüt ve kavak ağaçlarına çok zarar verir, su bendi yapmak, yuva kurmak için bunları kesip gövdesini devirir. Amerika'da kunduzların bazı derelerin yolunu kestiği görülmüştür. İngiliz kolombiyası'nda dağardan inen bütün su yolları bu şekilde tıkanmıştır. Kunduzlar hiç et yemeyen hayvanlardır; titrek kavak, kayın, söğüt akdiken kızılağaç gibi ağaçların kabuklarını kemirir. Isırgan, kuzukulağı, *lobada, aruncus* gibi otsu bitkilerle süsenlerin köksaplarını da yer. Kunduz, postu için avlanır. Kızılımsı esmer renkte çok sık ve ince tüylü kunduz postunda ayrıca ince uzun parlak kıllar bulunur; uzun kıllar çıkarıldıktan ve traslandıktan sonra bu postan kürk elde edilir. [*Osm.* Bidester; *Lat. Castor; Ing.* Beaver; *Fr.* Castor]. ◘ *ŞEKİL: 379.* — **MEMELİ HAYVANLAR I.** ◉ **Avrupa** — **u**, *zool.* Uzunluğu 100, kuyruğu 38 sm. sırtı soluk sarı, karnı daha açık renkli olan bir kunduz türü. Postu çok ince ve sık tüylü, parlak uzun kıllıdır. Kuzey yarımkürede yaygın olmasına rağmen Avrupa'da hemen hemen yok gibidir. Yalnız Rhône'daki adacıklarda ve Almanya'nın bazı yerlerinde tek tük bulunur. Ağaçları kemirerek devirir ve üzerinde, çamur ile sıva yaparak, 2-3 m. yükseklikte yuvalar yapar. Rusya ve Sibirya'daki bataklıklarda oldukça yaygındır, sürüler halinde yaşar. [*Lat. Castor fiber; Ing.* Old world beaver; *Fr.* Castor européen]. ◉ **bataklık** — **u**, *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının Sekiz-dişligiller *(Octodontidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 45, kuyruğu 40 sm. Sırtı kestane rengi, karnı kırçıldır. Kesici dişlerinin minesi havuç rengindedir. Güney Amerika'da Brezilya'da Magellan boğazına kadar bataklıklarda yaşar. İyi yüzer. Kürkü çok değerli olduğu için özel olarak da yetiştirilir. [*Lat. Myocastor coypus; Ing.* Coypu, coypou; *Fr.* Myopotame, myocastor, ragondin]. ◉ **Kanada** — **u**, *zool.* Uzunluğu 90 kuyruğu 30 sm. olan bir kunduz türü. Tüyleri tarçın renginde olup postu çok beğenilir. Kuzey Amerika'da yaşar. Alınan koruyucu tedbirlere rağmen soyu gittikçe azalmaktadır. [*Lat. Castor canadensis; ing.* New world beaver; *Fr.* Castor du Canada].

— **böceği**, *zool.* ◘ Kunduzböceği.

— **hayası**, Kunduzun kuyruğu altındaki bir bezden çıkarılan bir madde. Hekimlikte kaşınmaya karşı kullanılır. [*Ing.* Castoreum; *Fr.* Castoréum].

— **otu**, *bot.* ◘ Kunduzotu.

kunduzgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, yalındişliler *(Simplicidentata)* alt takımının sincabımsılar *(Sciuromorpha)* bölümüne giren bir familyası. Kuyrukları geniş, yassı ve ucu pulludur. Ard ayak parmakları arası perdelidir. Büyük ve tıknazdırlar. Yuva kuruş bi-

çimleri çok ünlüdür. Toplu halde, su kenarlarına, kemirerek devirdikleri kütüklerden köy fırınına benzer yuvalar yaparlar. İyi yüzerler. Kastor adı ile tanınan postları, kürkçülükte çok aranır. Kunduz *(Castor fiber)*, Kanada kunduzu *(Castor canadensis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Castoridae; Fr.* Castorides].

kunduz.otu, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Disotuguller *(Plumbaginaceae)* familyasından bir bitki. [*Lat. Statice limonum*].

kuneat, s. *Lat. cuneatus. bot.* ◘ Baltamsı.

kuneus, i. *Lat. coneus. anat.* Beynin kanaması lobülü. [*Osm.* Fuss-u isfinî; *ing.* ve *Fr.* Cuneus].

kunsit, i. *jeol.* ◘ Augit.

kunt.-tu, s. *Osm.* < *Fars. künd. h.d.* Ağır, kalın ve dayanıklı olan, sivri ve ince olmayan: *Kunt yapı. Kunt ayakkabı.* [*Ing.* Strong solid; *Fr.* Fort, solide].
~ adam, Anayışsız, kaın kafalı kimse.

Kunta'lar, ç. öz. i. *etn.* Güney Sahra'da önemli bir berberî kabilesi. Mali'de ve Moritanya'da, Nijer'in sol kıyısında kendileri gibi berberî oan Güney Tuaregleri ve Horas'lar arasında yaşarlar. Kunta'lar tamamen araplaşmışlardır. [*ing.* Kuntas; *Fr.* Kountas].

kuntra, i. *den.* ◘ Kontra[1].

kunut[1], i. *Osm.* < *Ar. kunūt. esk.* Ümitsizlik, ümit kesme, yeise kapılma. [*Ing.* Despairing, despair].

kunut[2], i. *Osm.* < *Ar. kunūt. esk.* § ❶ Itaat etme. [*Ing.* Obedience; *Fr.* Obédience]. § ❷ Ibadet. [*Ing.* Serving and worshipping God humbly and obediently, devotion]. § ❸ Yatsı namazından sonra kılınan ve «*vitir*» denen üç rekâtlık namaz. § ❹ *din.* Namazda okunan belli bir dua.
~ etmek, *esk.* Itaat ve ibadet etmek. [*Ing* To worship; *Fr.* Culte, adoration].

kunzea, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Mersingiller *(Myrtaceae)* familyasından, almaşık yapraklı, tek veya bileşik çiçekli ağaççık. *(Avustralya'da yetişen yirmi kadar türü vardır; bunlardan bazıları Avrupa'da limonluklarda süs için yetiştirilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Kunzea].

kup, i. *Fr. coupe.* § ❶ Ağzı geniş bardak; § ❷ *terz.* Elbise kesimi, kesilirken verilen biçim. [*Ing.* Cutting out; *Fr.* Coupe].
~ papiye, Kitap açacağı, kâğıt keseceği. [*Ing.* Paper-knife; *Fr.* Coupe-papier].

kupa[1] /ku:pa/, *Lat. cuppa.* § ❶ Genellikle genişliği derinliğinden çok olan, ayaklı, altın, bronz, kristal v.b. den yapılmış kap. [*Ing.* Cup, goblet, wineglass; *Fr.* Coupe]; § ❷ *(Geniş anl.)* Ayaksız bardak. [*Ing.* Cup; *Fr.* Coupe]; § ❸ *sp.* Yarışma kazananlara verilen ödül. *(Eskiden bu ödül gümüş veya altın bir kupaydı. Bugün ise kupa yerine herhangi bir sanat eseri verilir).* [*Ing.* Cup; *Fr.* Coupe]; § ❹ Iskambil kâğıtlarının dört grupundan benekleri kırmızı yürek biçiminde olanı: *Kupanın kızı.* [*Ing.* Hearts; *Fr.* Cœur]; § ❺ *tıp.* Soğukalgınlığından sırta çekilen bardak. [*Ing.* Cupping-glass; *Fr.* Ventouse].
☆ *Eşanl.* vantuz, hacamat şişesi; § ❻ s.Bir kupanın alabileceği miktarda olan: *Bir kupa şarap.* [*Ing.* Cupful; *Fr.* Coupe].
~ çekmek, *tıp.* Havası boşaltılmış kupayı hastanın sırtına yapıştırarak tedavi etmek. [*Ing.* To cup; *Fr.* Ventouser *(qn)*].

kupa[2], i. *Fr. coupé. esk.* Dört tekerlekli, genellikle iki kişilik kapalı araba. [*Ing.* Brougham, coupe].

Kupa[1], öz. i. *astr.* Güney yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızının adı. [*Lat.* ve *Ing. Crater (=crt); Fr.* Coupe]. ◘ *ŞEKİL: 518.*— TAKIMYILDIZLARI I.

kupe, i. *Fr. coupé. dans.* Dans adımı; vücudun ağırlığını yüklenen bacak öteki bacakla yer değiştirir. *(Dans adımlarını birbirine bağlamakta, bir bacağı serbest bırakarak arkadan atılacak adımlara hazırlık sağlayan kupe'den yararlanılır).* [*Ing.* Coupé].

kupes /ku:pes/, i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Izmaritgiller *(Sparidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 35 sm. Karadeniz ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat. Boops boops; Ing.* Boops; *Fr.* Bogue commun].

KUPFFER, Karl Wilhelm *(1829-1902)*, Alman anatomi bilgini.
~ hücreleri, *dokb.* Birkılcal damarla karaciğer hücresi arasında bulunan dallı budaklı veya yıldızsı hücreler; retiküloendotel sistemin dokusuna girer. [*Ing.* Kupffer cells; *Fr.* Cellules de Kupffer].

kuphiyat.-tı, ç. i. *Osm.* < *Ar.* Çirkin ve kötü işler.

kupkuru, s. § ❶ Pek kuru. [*Ing.* Very dry; *Fr.* Tout sec]; § ❶ *(İnsan hk.)* Çok cılız. [*Ing.* Skinny; *Fr.* Décharné.-ée].

kuplaj, i. *Fr. couplage. demir.* Bir elektrikli lokomotifte, motorların seri, seriparalel veya paralel olarak bağlanması. [*Ing.* Coupling, connecting]; § ❶ *elek.* ◘ Bağlama; § ❷ *radyotekn.* Iki devre arasında, elektrik enerjileri birbirine geçecek şekilde kurulan bağlantı: *Kuplaj, elektromagnetik (karşılıklı indüklemeyle), elektrostatik (sığa ile) veya ortak empedanslı (diren, özindükleme, sığa veya akort edilmiş devre) olabilir;* gevşek ~, *radyotekn.* Katsayısı kritik kuplajınkinden küçük olan kuplaj. [*Ing.* Loose coupling; *Fr.* Couplage lâche]; ◉ kritik ~, *radyotekn.* Akort edilmiş iki devre arasındaki sınır kuplaj; bu bağlantının ötesinde rezonans eğrisi iki çatallı bir tepe noktası gösterir. [*Ing.* Critical coupling; *Fr.* Couplage critique]; ◉ otoray ~ ı, *demir.* Her biri ayrı bir makinist tarafından yönetilmek şartıyle otorayların bir karar meydana getirecek şekilde birbirine bağlanması. [*Ing.*Rail-car coupling; *Fr.* Couplage d'autorails]; ◉ reaktif (tepkin) ~, *radyotekn.* Ilerideki devrelerin enerjisinden bir kısmını daha önceki devrelere ileten kuplaj. [*Ing.* Reactive coupling; *Fr.* Couplage reactif, couplage rétroactif]; ◉ sert ~, *radyotekn.* Katsayısı kritik kuplajınkinden büyük olan kuplaj. [*Ing.* Couplage serré; *Fr.* Sharp coupling].

kuple, i. *Fr. couplet. müz.* Bir çeşit zarif şarkı. [*Ing.* Verse].

kuplör.-rü, i. *Fr. coupleur. demir.* Iki demiryolu taşıtının birbirine bağlanmasını sağlayan düzenek. *(Bu düzenek, bilinen koşum takımının cer kancası, tampon gibi çeşitli çekme ve çarpma parçalarından farklı olarak tek elemandan yapılmıştır).* Bir yolcu vagonunun ucunda bulunan ve komşu vagondan gelen elektrikli ısıtma kablosu fişinin takıldığı dişi parça. *(Elektrik çarpması gibi kazaları önlemek için, parçanın kilitlenebilen bir kapağı vardır).* [*Ing.* Make-and break].

kupol, i. *Fr. coupole. esk. Bir* istihkâm zırhının veya bir taretin yuvarlak üst parçası. *(Bir taretin, bir zırhlı kulenin üst kısmının yuvarlak oluşu, çarpan mermilerin sekmesini kolaylaştırır).* [*Ing.* Revolving gun-turret].
~ ocağı, *met.* Çeperleri ateşe dayanıklı bir maddeyle kaplanmış madenî eritme kazanı bulunan ve dökümcülükte bazen de çelik sanayiinde, sıvı halde dökme demir elde etmek için kullanılan fırın. [*Ing.* Cupola furnace].

kupon, i. *Fr. coupon.* § ❶ Değerli kâğıtların, para ile değiştirilmek üzere koparılıp verilen küçük parçası. [*Ing.* Coupon]; § ❷ i. ve s. Yalnız bir elbiselik olarak dokunmuş veya kesilmiş *(kumaş): İngiliz kuponu. Kupon kumaş.* [*Ing.* Sufficient cloth to make a suit]; § ❸ *bank* ve *bors.* Ibrazı halinde, senedi ihraç eden kuruluşun faizini, temettüsünü ve bakiyesini ödediği senetten koparılan kâğıt parçası [*Ing.* Coupon]; § ❹ *huk.* Bir kıymetli evraka bağlı olan ve vadesi geldiğinde koparılarak gösterilmek suretiyle karşılığı alınan, faiz ve temettü senedi. [*Ing.* Coupon]; § ◉ cevap pulu ~ u, *post.* Dış ülkelere gönderilen mektupların içine konan ve alıcının âdi mektup olarak yollayacağı cevaba yapıştıracağı pul ile değiştirilen kupon. [*Ing.*Reply coupon; *Fr.* Coupon-reponse].

kupren, i. *Fr. cuprène kim.* Formülü C_7H_8 olan kahverengi-sarı renkte katı hidrokarbon. *(200° C civarında ısıtılan madenî bakır üzerinden asetilen gazı geçirilerek elde edilir; büyük moleküllü çok ince ipliklerden meydana gelir. Uçucu olmayan, çözünmeyen ve kimyasal aşındırmaya çok dayanıklı olan bu madde, ısıdan yalıtma etkeni olarak kullanılır).* [*Ing.* Cuprene].

kuprimetre, i. *Fr. cuprimètre.* Tahta direklerin korunmasında kullanılan bakır sülfat eriyiğinin rengini, bir ayıraç *(amonyaklı siyanür eriyiği)* yardımıyle kontrol etmeye yarayan dereceli tüp. [*Ing.* Cuprimeter].

kuprisiyanür, i. *Fr. cupricyanure. kim.* Genel formülü $M_2Cu(CN)_4$ olan karmaşık tuzlara verilen ad; *M*, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Cupricyanide].

kuprit.-ti, i. *Fr. cuprite. min.* Formülü Cu_2O olan doğal bakır *I* oksid. Kübik sistemde çoğu zaman sekiz veya on iki yüzlü billûrlar hainde kristalleşir. Çoğu zaman, bozunmuş ve yüzeyleri yeşil renkli bir karbonat *(malakit)* tabakasıyle kaplanmış, kırmızı renki billûrlar halinde bulunur. Bu billûrlar elmas parlaklığındadır; kırılma indisleri çok yüksektir *(2.85).* Kuprit'in bir türü olan kalkotrikit, kuvaterner bir eksen boyunca uzanmış kılcal iplikler halinde bulunur. Kömürle indirgenince kuprit, madenî bir bakır tanesi verir. [*Ing.* Cuprite].

kupritetrahidrin, i. *Fr. cuprítétrahydrine. kim.* Formülü $Cu(H_2O)_4$ olan karmaşık iyona eskiden verilen ad. *(Bugün bu karmaşık iyona tetrahidrin bakır II iyonu adı verilir. Bileşimine girdiği bakır II tuzlarının çözeltilerine mavi renk verir).* [*Ing.* Cuprítetrahydrine].

kupritetrammin, i. *Fr. cuprítétrammine. kim.* Formülü $Cu(NH_3)_4$ olan karmaşık iyona eskiden verilen ad. *(Bugün bu karmaşık iyona tetrammin bakır II iyonu adı verilir. Bileşimine girdiği bakır II tuzlarının çözeltilerine koyu mavi bir renk verir).* [*Ing.* Cuprítetrammine].

kuprit'ler, ç. i. *Fr. cuprites.* Bileşiminde bakır ve bakır bileşikleri bulunan mineraller grupu. [*Ing.* Cuprites].

kupritunstit.-ti, i. *Fr. cuprítungstite. min.* Formülü $CuWO_4$ olan doğal bakır tungstat. [*Ing.* Cupritungstite].

kupro-, *kim.* Bir bileşikte veya bir alaşımda bakır bulunduğunu gösteren önek: Kupromanganez. [*Ing.* ve *Fr.* Cupro-].

kuproalüminyum, i. *Fr. cupro-aluminium.* Bileşiminde yüzde 6 ile 12 alüminyum bulunan altın sarısı renginde alaşım; yanlış olarak «*alüminyum bronzu*» da denilen bu alaşım, yüksek bir mekanik direnç ve asınmaya karşı mükemmel bir dayanıklık gösterir. [*Ing.* Cuproaluminium].

kuproamonyak, i. *cupro-ammoniaque. kim.* Bakır II oksidin amonyaklı çözeltisi; selülozu ayrıştırır. [*Ing.* Cuproammoniac].

kuproberilyum, i. *Fr. cuproberyllium.* Bakır ve berilyum alaşımı; bakır alaşımlarının en serti ve en esneği olan bu alaşıma yanlış olarak «*berilyum bronzu*» da denir. [*Ing.* Cuproberyllium].

kuprodeskloizit.-ti, i. *Fr. cuprodescloizite. min.* Doğal bakır ve çinko vanadat. [*Ing.* Cuprodescloizite].

kuproferrit.-ti, i. *Fr. cuproferrite. min.* Bakırlı doğal demir sülfat. [*Ing.* Cuproferrite; *Fr.* Pisanite].
☆ *Eşanl.* pisanit.

kuprofosfor, i. *Fr. cuprophosphore.* Bakır ve fosfor alasımı *(en yaygını, içinde yüzde 15 oranında fosfor bulunanıdır);* daha çok, sıvı haldeki bakır alaşımlarının oksitlerini gidermekte kullanılır. *(Yüzde 1 oranında katılması, oksitleri indirgeyerek banyoların temizlenmesi için yeterlidir; daha yüksek dozlarda, fosforlu bronzların niteliklerini düzeltir).* [*Ing.* Cuprophosphore].

kuproiyodarjirit,-ti, i. *Fr. cupro-iodargyrite. min.* Doğal bakır ve gümüş iyodür. [*ing.* Cupro-iodargyrite].

kuprokrom, i. *Fr. cuprochrome.* Bakır ve krom alaşımı: *Kuprokromlarda genellikle yüzde 0.6 ile 1 arasında krom bulunur.* [*ing.* Cuprochrome].

kupromagnezyum, i. *Fr. cupromagnesium.* İçinde yüzde 15 magnezyum bulunan bakır-magnezyum alaşımı; dökümcülükte, bakırlı alaşımların *(kuproalüminyum)* oksidlerini gidermekte kullanılır. [*ing.* Cupromagnesium].

kupromanganez, i. *Fr. cupromanganèse.* İçinde yüzde 30 manganez bulunan bakır ve manganez alaşımı. [*ing.* Cupromanganese].

kupronikel, i. *Fr. cupronickel.* Bakır ve nikel alaşımı. [*ing.* Cupronickel].

kuproplumbit,-ti, i. *Fr. cuproplumbite. min.* Kovelin'in ve galenin izomorfu olan doğal karışım. [*ing.* Cuprop'umbite].

kuprosilisyum, i. *Fr. cuprosilicium.* Bakır ve silisyum alaşımı. [*ing.* Cuprosilicium].

kuproşelit,-ti, i. *Fr. cuproscheelite. min.* Doğal kalsiyum ve bakır tungstat. [*ing.* Cuproscheelite].

kuproterapi, i. *Fr. cuprothérapie* < *Lat. cuprum,* bakır + *Yun. therapeuein,* tedavi etmek. Bakır veya bakır tuzlarının tedavi alanında kullanılması. *(Kuproterapi özellikle romatizmanın bazı şekillerinde kullanılır).* [*ing.* Cuprotherapy].

kuprotitan, i. *Fr. cuprotitane.* İçinde genellikle yüzde 10 titan bulunan bakır ve titan alaşımı; bakırlı alaşımların oksidlerini gidermekte ve tanelerini temizlemekte kullanılır. [*ing.* Cuprotitane].

kuprouranit,-ti, i. *Fr. cupro-uranite. min.* Hidratlı doğal uranyum ve bakır fosfat. [*ing.* Cupro-uranite, chalcolite, torbernite; *Fr.* Chalcolite, torbernite].

kuprovanadyum, i. *Fr. cuprovanadium.* Alüminotermiyle elde edilen bakır ve vanadyum alaşımı. [*ing.* Cuprovanadium].

kuproz, i. *Fr. couperose* < *Lat. cuprirosa.* § ❶ Çeşitli sülfat'arın genel adı. *yeşil kuproz, (demir, sülfat, zaç);* **mavi kuproz** *(bakır sülfat, göztaşı);* **beyaz kuproz** *(çinko sülfat, tutya tozu);* § ❷ *patol.* Damar genişlemesiyle birlikte yüzde kızartı şeklinde beliren deri hastalığı. [*ing.* Acne rosacea, blotchiness; *Fr.* Couperose, rosacée].

kupuvar, kopar, i. *Fr. coupoir. matb.* Enterlinleri, çizgileri, espasları v.b. ni istenen kadratta kesmeye yarayan matbaacı âleti. [*ing.* Cutter, cutting-out tool]; ⊙ **faset rendesi** ~, Çerçeve çizgilerini kesmeye ve klişe köse'erini acmaya yarayan âlet. [*Fr.* Coupoir-biseautier].

kupür,-rü, i. *Fr. coupure.* § ❶ Gazete, dergi v.b. den kesilmiş yazı parçası. [*ing. Cutting (of newspaper etc.).* ☆ *Eşanl.* **kesik**; § ❷ *bank.* ve *bors,* (a) Bir bütün meydana getiren fakat ayrı ayrı elde edilen bir tahvilin parçası; (b) Standard banknot değerinin altında değer taşıyan banknot.

kupula, i. *Lat. cupula.* Meyvayı kısmen veya tamamen örten brakte, braktecik veya çiçek tablasından gelişmiş muhafaza. [*ing.* Cupule, cupula; *Fr.* Cupule].
☆ *Eşanl.* **kadeh.**

kur[1], i. *Fr. cour. (Erkek veya kadından biri ötekine karşı duyduğu ilgiyi belirtecek şekilde davranmak»* ve mecaz olarak *(birinin duygularını okşayacak yolda davranmak)* anlamında kullanılan kur yapmak deyiminde geçer. [*ing.* Courtship, flirtation].
~ **yapmak,** İlgi göstererek, iltifat ederek bir kadının hoşuna gitmeye, gönlünü elde etmeye çalışmak. [*ing.* To make love, to court; *Fr.* Faire la cour].

kur[2], i. *Fr. cours.* Geçer fiyat: *Resmî kura göre Türk parasının değeri.* [*ing.* Rate of exchange]; ⊙ **dalgalı** ~, Kurun devlet müdahalesi olmadan, döviz piyasasındaki arz ve talebe göre oluşması. *(Bu oluşma ve Bretton Woods'un tespit ettiği sınırlar /yüzde 1/ arasında, ya da hükümetler ve piyasa şartlarınca belirlenir);* ☆ *Eşanl.* **esnek kur, oynak kur, değişken kur.** ⊙ **döviz (kambiyo)** ~ **u (Kambiyo rayici, haddi).** ◘ **Döviz;** ⊙ **değişken döviz** ~ **u,** ◘ **Döviz;** ⊙ **resmi** ~, Ülke içinde kanuna uygun olarak ihraç edilen kaydî ve nakdî paraların *«kurtarıcı güç»* e sahip olduğu para rejimi; başka bir deyişle, kamu kuruluşları bu paraları, cezaî müeyyidelerin himayesinde itibarî değerleri üstünden almak zorundadır. [*ing.* Legal rate of exchange; *Fr.* Cours légal]; ⊙ **zorunlu kur,** İhraç kuruluşlarının, resmî kurdaki nakdî veya kaydî paraları değerli madenle değiştirme zorunluğundan bağışık tutulduğu para rejimi. [*ing.* Obligatory rate of exchange; *Fr.* Cours forcé].

kûr/kür/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* ❶ Kör. [*ing.* Blind]; ❷ *mec.* Basiretsiz.

kur'a, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Sırf rastlantıya ve talihe bağlı bir ayırma yapmak için kapalı kâğıt çekmek, zar atmak gibi başvurulan her türlü araç: *İçimizden birinin gitmesi gerek, kur'a ile ayıralım.* [*ing.* Drawing of lots, lot cast or drawn; *Fr.* Lot, sort, ballotage]; § ❷ *esk.* Askerlikten muaf tutulacakları belirlemek için başvurulan ve tamamen tesadüfe bağlı olan usul. [*ing.* Military conscription]; § ❸ Kur'a yoluyle askere alınan erler. ⊙ ~ **sı çıkmak,** *esk.* Askere alınmak; ⊙ ~ **sı olmak** *'herhangi bir yılın), esk. (Herhangi bir yılda)* Askere alınmış veya alınacak erlerden olmak; ⊙ ~ **sı olmak** *(şu, bu yılın)* O yıl askerlik çağına girenlerden olmak; ⊙ **kaçın** ~ **sı,** *dey.* Çok görmüş geçirmiş, açıkgöz kimseler için kullanılır.
~ **çekmek,** *ask.* Askerlik çağına giren erkeklerden gereği kadarının muvazzaflık hizmeti için ayrı'masını sağlayan asker olma sistemi. [*ing.* To draw lots; *Fr.* Tirer au sort].
~ **efradı,** *ask. esk.* Askerlik çağına girenlerden, kura isabet eden asker adaylarına verilen ad.
~ **fermanı,** *ask. esk.* Kura usulüyle askere alma işleminde, hangi eyaletlerden ne sayıda asker, alınacağını bildiren padişah fermanı.
~ **Meclisi,** *ask. esk.* Askere alınacaklara kura çektiren meclis. *(Kura meclisine o yerin en büyük mülkî âmiri başkanlık ederdi. Vilâyet ve kazalarda bu meclisle, karı, askerlik şubesi başkanı, idare meclisi üyeleri, nüfus memuru ve, doktor bulunurdu).*

kura /kurâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. karye. esk.* § ❶ Köy'ün çoğulu; § ❷ *huk.* ◘ **Mülkiyet.**

Kura nehri, *(S.S.C.B.)* Kafkasya'nın güneyinde 1.515 m. uzunluğunda bir nehir.

kurabe /kürâbe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Türbe, kubbeli mezar .

kurabiye /kurâbiye/, i. *Osm. gurâbiye.* § ❶ Un, şeker, yağ veya badem fıstık gibi şeylerle yapılan ve çeşitli şekiller verilen tatlı çörek. [*ing.* Cake, made with almonds or nuts; *Fr.* Gâteaux]; § ❷ *arg.* Parlak, güzel çocuk: *Oğlan hem kurabiye, hem toy.* [*ing.* Beautiful child].
~ **gibi,** *dey.* Çok gevrek ve ağızda dağılıveren *(yiyecek).* [*ing.* Very crisp].
~ **karpuz,** Küçük ve iyi cins karpuz. [*Fr.* Pastèque très petit et de bonne qualité].
~ **saat,** Düz ve küçük kutulu saat. [*ing.* Small hunting watch].

kurabiyeci, i. Kurabiye yapan veya satan. [*ing.* Maker or seller of almond-cakes].

kur'acı, i. Eskiden, askere alınacak gençlerin belli olması için onlara kur'a çektiren subay. [*ing.* Officer charged with the drawing of lots for military service; *Fr.* Officier chargé des opérations de conscription].

kurada, s. *Osm.* < *Ar. h.d. esk.* Eski püskü veya harap ve bitkin, işe yaramaz: *Kurada eşya, Kurada beygir.* [*ing.* Dried up and shriveled, worn out, decrepit; *Fr.* Décrépit.-ite].

kurağ, i. Mimarî derecesi yüksek olan ve bir sanat kıymetini taşıyan büyük ve önemli bina.

kurak, s. *esk. T. kurgak.* § ❶ *(Hava, mevsim, yıl hk.)* Yağmursuz, kuru, nemsiz: *Havalar kurak gitti. Kurak hava. Kurak yıl. Kurak tarla.* [*Osm. Yâbis; Ing.* Arid, dry; *Fr.* Aride, sec,-sèche]; § ❷ *(Toprak hk.)* Nem tutmayan, kuru, nemsiz çabuk kuruyuveren: *Kurak tarla.* [*ing.* Arid; *Fr.* Aride]. ☆ *Eşanl.* **çorak**; § ❸ **i.** Kuraklık; yağmursuzluk: *Bu yıl kurak uzun sürdü.* [*Osm.* Yübuset; *Ing.* Aridity, drought; *Fr.* Aridité].
~ **bölge,** *coğr.* Yıl içinde yağışın buharlaşmadan az olduğu bölge. Yağışların çok az bulunduğu ve düzensiz olarak yağdığı geniş yerler. [*Osm.* Yâbis mıntaka, yâbis nevâhi; *Ing.* Dry region; *Fr.* Region aride].
~ **devirlilik,** *coğr.* Kurak bölgelerde yeryüzü biçimlerinin gelişme durumu. *(Böyle yerlerde, adatepeler, yeraltına sızan ırmaklar, uç gölleri, eğimli yerlerde de bulunan çanak biçimli yer biçimleri, bir yere doğru olan çevreli akış, bundan doğma içe akışlı tekneler, sürüklenmiş köşeli taş parçacıklarıyle dolu yerler her zaman görülen olaylardandır).* [*Osm.* Yâbis mıntaka dedevirlıliği; *Ing.* Arid geomorphic cycle; *Fr.* Cycle aride].
~ **dönem,** *paleobot.* Paleobotanikçiler için M.Ö. 6500 ile 2500 yılları arasını kapsayan sıcak ve kurak dönem; dördüncü zaman iklimi ile tarih başlangıcının Kuzey kutbu ve Atlantik dönemlerine rastlar. [*ing.* Xerophile period; *Fr.* Période xérophile].
~ **iklim,** *coğr.* Yağışın buharlaşmasından az olması yüzünden akarsuların cılız, düzensiz aktığı, denize değil, bir tekneye kadar akan derelerin, ırmakların buralara bol taş, çakıl, sürüklediği iklim tipi. [*Osm.* Yâbis iklim, iklim-i yâbis; *Ing.* Dry climate; *Fr.* Climat aride, climat désertique].
~ **kuşak,** *coğr.* ◘ **Kurak bölge.**
~ **mevsim,** *coğr.* Yılın iyice yağmursuz veya yağmurlu süresi. [*Osm.* Yâbis mevsim; *ing.* Drought «season»].

kurakçıl[*], s. § ❶ *coğr.* Kurak yerden hoşlanan *Kurakçıl bitkiler.* [*Ing.* Xerophilous; Fr. Xérophile]; § ❷ *bot.* Kurak iklim şartlarında *(çöl iklimi, yoğun asidlik veya alkalik sebebiyle kurak tabiatlı ortamlar)* yaşayabilen bitkilerin niteliği: *Kaktüs bir kurakçıl bitki örneğidir.* [*Osm.* Muhibb-ül-yübûse; *Ing* Xerophytic; *Fr.* Xérophyte]; ⊙ **orta** ~, *bot.* Gerçek kurakçıllardan daha az o'makla birlikte yine de bir dereceye kadar kuru bir iklimde yaşayan bitki için kullanılır.
~ **bitki,** *coğr.* Kuraklığa dayanabilmek için terlemeyi azaltacak, yerden su emmeyi arttıracak şekilde yapılarında değişme olmuş, kuraklığa uymuş, kuraklığı sevmiş olan bitkiler. [*Osm.* Muhibb-ül-yübûse nebât; *ing.* Xerophyte; *Fr.* Xérophyte].
~ **salyangoz,** *zool. ve paraz. Enidae* familyasından, küçük karaciğer kelebeğinin birinci arakonakçılığını yapan bir çeşit kara sümüklüsü. [*Lat. Zebrina detrita; Ing.* Zebrina; *Fr.* Zébrina].

kuraklık,-ğı, i. § ❶ Kurak olma hali, kurak hava, yağmursuzluk: *Kuraklıktan ekinler kurudu.* [*Osm.* Yübûset; *Ing.* Drought, aridity; *Fr.* Aridité]; § ❷ Yağmursuzluktan meydana gelen kıtlık: *Kuraklık korkusu içinde bazı köyler halkı yağmur duasına çıkmışlar.*
~ **indisi,** Irmak sularının akış şartlarını veya atmosferin nem durumunu belirtmek için kullanılan ampirik formül. [*ing.* Aridity index, drought index; *Fr.* Indice d'aridité].

kural[*], i. < *kurmak.* § ❶ (a) Davranışlarımıza yön veren ilke: *Ahlâk kuralları;* (b) Bir işlemin doğru bir sonuç vermesi için tutulacak veya bir oluşta tutulmuş belli yol; (c) Benimsenmesi, uyulması törelerce zorunlu kılınan yasa: *Nezaket kuralları;* (d) Bir sanata, bir bilime temel

olan, yön veren ilke. [*Osm.* Kaide; *ing.* Rule, norm; *Fr.* Règle]; § ❷ *ed.* Klasik Fransız edebiyatında, tenkidçilerin yazarları uymaya zorladıkları ilkelerin her biri. [*ing.* Rule; *Fr.* Regle]; § ❸ *gram.* (a) Gerçekte, günlük kullanımın basit bir gözlemi olan kuralcı dil bilgisinin öğütü; (b) Dil olayları arasındaki düzen. [*ing.* Rule; *Fr.* Règle]. § ❹ *mat.* Bazı problem çesitleri çözme yöntemi. [*ing.* Rule; *Fr.* Regle]. § ❺ *modern. mant.* Mantıklı düşünüste hangi deyimlerin geçerli *(oluşum kuralları)* ve hangi çıkarsamaların meşru olduğunu *(ispat kuralları)* belirleyen metalojik unsurlar. *(Mantıklı düşünme yasaları, metalojik kurallara aktarılabilir. Böylece, içerme niteliği taşıyan bir mantık yasasına, bir ispat yasası tekabül edebilir).* [*ing.* Rule; *Fr.* Règle]. ◉ **~ lar veya normlar hiyerarşisi,** *huk.* ◘ **Hiyerarşi.** ◉ **~ ları çiğneme,** *sp.* Oyun kurallarına aykırı davranış. ◉ **ahlâk ~ ı,** *fels.* ◘ **Ahlâk.** ◉ **Allen paradoks ~ ı,** kim. Normal şahıslarda, alınan şeker miktarı arttıkça organizmada yakılma hızı da arttığı halde diyabetiklerde bu olayın karşıt bir yön göstermesi. [*ing.* Allen's paradoxic law]; ◉ **altın ~,** *müz.* Ortaçağdan itibaren *(Elias de Salomon, Scientia Artis musicae /Müzik Sanatı bilimi/ 1274)* şarkıcılara kabul etti rilen temel kural. *(Bu kurala göre şarkıcıya, anlam bakımından birbirlerine bağlıysa bir heceden bir heceye, bir kelimeden bir sonrakine geçerken nefes almaması ve duraklamaması öğütlenirdi. (Gregoryen'ler tarafından benimsenen bu kural, kiliselerin polifonik müziğindeki «hıçkırık» hoquet usulünü hoş görmez).* [*ing.* Golden rule; *Fr.* Regle d'or]. ◉ **avantaj ~ ı,** *sp.* ◘ **Avantaj.** ◉ **direkt transit ~ ları,** *huk.* ◘ **Direkt.** ◉ **dönüşüm ~ ı,** *dilb.* ◘ **Dönüşüm.** ◉ **dört ~,** *mat.* Aritmetiğin dört temel işlemi: *toplama, çıkarma, çarpma, bölme.* [*ing.* The four rules; *Fr.* Les quatre règles]. ◉ **eğreti (yanlış) konum ~ ı,** *mat. («regula falsi»), mat.* ◘ **Konum.** ◉ **emredici hukuk ~ ları,** *huk.* Hukuk düzeni tarafından konulan ve fertlerce uyulması zorunlu olan, aksi kararlaştırılamayan kurallar. ◉ **görgü ~ ları,** *sosy.* ◘ **Görgü.** ◉ **işaret ~ ı,** *mat.* + veya − işaretli büyüklüklerin çarpmasında gözönünde tutulacak kural; bu kural şöyle ifade edilir: + ile + nın ve − ile −'nin çarpımı + yapar; + ile −'nin ve − ile + nın çarpımı − yapar. [*ing.* Rule of signs; *Fr.* Règle des signes]. ◉ **L'Hospital ~ ı,** *mat. f(x)* ve *g(x)* gibi iki fonksiyonun, *x* değişkeninin bir x_0 değeri

$$\frac{0}{0} \text{ veya } \frac{\infty}{\infty}$$

için $f(x)$ beirsiz biçimini alan $\frac{}{g(x)}$

oranın, $x = x_0$ için $\frac{f'(x)}{g'(x)}$ oranına eşit olduğunu ifade eden kural. *(Burada f'(x) ve g'(x), sırasıyle f(x) ve g(x)'in x'e göre birinci dereceden türevleridir).* ◉ **Maclaren ~ ı,** *jeol.* Birbirine paralel az eğimli katman istifinde, katman kalınlığı, eğiminde ne kadar 5° varsa mostra genişliğinin aynı sayıdaki 1/12'sine eşittir. *(Yani A derece eğimli bir katmanın gerçek kalınlığı [E] ile arazideki mostra genişliği [I] arasında şu bağlantı vardır:*

$$E = I \times A \times \frac{1,8}{100}.)$$

oktav ~, *müz.* XVII. yüzyıl sonlarına doğru, Paris operasından Maltot'nun bulusu olan ve eşlik edenlere eksik şifrelenmiş veya hiç şifrelenmemiş bas ları kolaylıkla gerçekleştirme imkânı sağlayan akort serisi. [*ing.* Rule of octave; *Fr.* Regle de l'octave]. ◉ **orantı ~ ı,** *mat.* Bazı işlemleri yapma biçimi. [*ing.* Rule of three; *Fr.* Regle de trois]. ◉ **oyunun ~ ları,** *dey.* Herhangi bir işte, tarafların, görüşmelerin düzenli olarak yürütülmesi amacıyle uymayı önceden kabul ettikleri kuralların tümü. [*ing.* Rules of the game; *Fr.* Regles du jeu]. ◉ **temel ~,** *psikanaliz.* Serbest çağrısım kuralı veya sadece kural hastaya hiç bir seyi seçmeden ve hiç bir seyi istemli olarak dışta tutmadan söylemesi için verilen emir. *(Her zaman bir seçme vardır, ama temel kural her çeşit istemli ayırımı yok etmek amacına dönüktür).* [*ing.* Fundamental rule; *Fr.* Règle fondamentale, regle de libre association, règle]. ◉ **yedek hukuk ~ ları,** *huk.* Fertler *tarafından kararlaştırılabilen hukuk kuralları. (Yedek hukuk kuralları, herhangi bir olayda taraflarca aksi kararlaştırılmış ise uygulama alanı bulur).* ◉ **yol verme ~ ları,** den. Özellikle yelkenli gemilerin birbiriyle çarpışmasını önlemek amacıyle kabul edilerek uygulanan milletlerarası ilkeler. [*ing.* Rules of route; *Fr.* Règles de route]. **~ dışı,** *gram.* Dil kurallarına aykırı düsen kelimeler varsa olayar hakkında kullanılan deyim. [*Osm.* Gayri kıyasî; *ing.* Irregular; *Fr.* Irregulier,-ere].

kurallı*, s. § ❶ Kuralı olan, kurala uygun olan, kurala bağlı olan. [*ing.* Regular; *Fr.* Regulier,-ère]. § ❷ *gram.* Belli bir kurala göre yapılmış. [*Osm.* Kıyasî; *ing.* Regular; *Fr.* Régulier,-ere].

~ bicimler, Temel olarak kabul edilen örneklere uyan biçimler.

~ oyunlar, Kuralları belli, disiplinli oyunlar. Çocuk, kendine güven duygusu geliştiği zaman, daha çok bu türlü oyunları sever.

kuralsız*, s. § ❶ Kuralı olmayan, kurala uygun veya bağlı olmayan. § ❷ *gram.* Belli bir kurala göre yapılmış olmayan. [*Osm.* Gayri kıyasî; *ing.* Irregular; *Fr.* Irregulier, -ere]. § ❸ *dilb.* (a) Çekimi temel ve normal olarak kabul edilen tipten ayrı olan kelimeler için kullanılır: *Kuralsız isimler.* Kuralsız fiiller. [*ing.* Irregular; *Fr.* Irregulier,-ere]; (b) Çağdaş kullanımdan farklı deyimleri niteler. [*ing.* Irregular; *Fr.* Irregulier,-ere].

~ oyunlar, Ilk yaşlara özgü ve daha çok taklide dayanan oyunlar. *(Bu tür oyunlara karşı ilgi, çocuklarda genellikle 7-8 yaşlarına kadar devam eder).*

kuralsız.obruklular, b. ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının, Kurbağalar *(Anura)* takımının bir alt takımı. Kuyruk omurlarının sentrum bölgelerinin ön ve ardının çöküklüğü bir kurala bağlı değildir. Çamursalkurbağagiiler *Pelobatidae)* familyasını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Anomocoela*].

kuram*, i. < *kurmak.* § ❶ Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi. [*Osm.* Nazariye; *ing.* Theory; *Fr.* Théorie]. ☆ *Eşanl.* **teori;** § ❷ Sistemli bir şekilde düzenlenmiş, bir çok olayı açıklayan ve bir bilime temel olan kurallar, yasalar bütünü. [*Osm.* Nazariye; *ing.* Theory; *Fr.* Theorie]. § ❸ *(Geniş anl.)* Belli bir konuda sistemli düşünceler görüşler bütünü: *Siyasî, edebî kuramlar. Dilbilim kuramları.* [*Osm.* Nazariye; *ing.* Theory; *Fr.* Theorie]. ☆ *Eşanl.* **teori.** ◉ **ADAMI ~ ı,** *biy.* **Weissmann'**ın biyoforik moleküller fikri ile bağışıklık üzerinde **Ehrlich** kuramını temel olarak alan ve irsiyet *(soyaçekim)i* de paralel bir görüsle *«yan zincirler hipotezi»* şeklinde tanımlayan kuram. Bu görüşe göre *«idioplasm»* yani hayatî protoplazma biyoforlardan meydana gelmiştir, bu kütle merkezde yan zincirleri ile gerekli bağlanmaları yapabilecek sekilde bir halka olusturur. Bütün nitelikler bu ilkel merkezin yapacağı yan bağlarla ilgilidir. [*ing.* Adami's Theory]. ◉ **ADLER ~ ı,** *psikopatol.* Nevrozların sosyal veya bedenî aşağılık duygularının etkisiyle meydana geldiğine inanan görüş. [*Ing.* Adler's theory]. ◉ **ALTMANN ~ ı,** *biy.* Protoplazmanın küme halinde toplanmış ve çeşitli maddelerle çevrelenmis granüllü partiküller *(bioblastlar)* den meydana geldiğini ileri süren hipotez. [*ing.* Alkmann's theory]. ◉ **ANDRADE ~ ı,** *fiz.* Yapışkanlığı moleküllerin çarpışması sırasında *«momentum»* intikali ile tanımlayan kuram. [*ing.* Andrade's theory]. ◉ **bağıllık ~ ı,** *fiz.* ◘ **Bağıllık.** ◉ **bağıntılık ~ ı,** *fels.* ◘ **Bağıntılık.** ◉ **bilgi ~ ı,** *fels.* ◘ **Bilgi.** ◉ **birimsel alanın ~ ı,** *fiz.* ◘ **Birimsel.** ◉ **burgu ~ ı,** ◘ **Burgu.** ◉ **buzul ~ ları,** *coğr.* ◘ **Buzul.** ◉ **büzülme ~ ı,** *coğr.* ◘ **Büzülme.** ◉ **çatışma ~ ı,** *ikt.* ◘ **Çatışma.** ◉ **dalgalanma ~ ı,** *fiz.* ◘ **Dalgalanma.** ◉ **değer ~ ı,** *fels.* ◘ **Değer.** ◉ **değişmezlik ~ ı,** *biy.* ◘ **Değişmezlik.** ◉ **döl ~ ı,** *biy.* ◘ **Döl.** ◉ **dönemlilik ~ ı,** *jeol.* ◘ **Dönem.** ◉ **evrim ~ ı,** *biy.* ◘ **Evrim.** ◉ **Faizin aciyo ~ ı,** *ikt.* Faizin elde edilmesi ancak gelecekte mümkün olan malların halihazırda elde edilebilmesi için ödenmesi gereken prim şeklinde tarif ve izah eden kuram. [*Osm.* Faizin imtina nazariyesi; *ing.* Agio theory of interest]. ◉ **gelişim ~ ı,** *psik.* ◘ **Gelişim.** ◉ **genişleme ~ ı,** *coğr.* ◘ **Genişleme.** ◉ **gerçek fiyat ~ ı,** *ikt.* ve *huk.* ◘ **Gerçek;** ◉ **hata ~ ı,** *mat.* ve *metrol* ve *istat.* ◘ **Hata;** ◉ **ırk ~ ı,** *sosy.* ◘ **Irk.** ◉ **ilişkinlik ~ ı,** *fels.* ◘ **ilişkinlik.** ◉ **Keynes'çi ~,** ◘ **Keynesçi.** ◉ **~ kuramı,** *tekn.* 1905'te *Max Planck'*ın fotoelektrik etkisinin *(ışığın metal yüzeylerinden elektronlar sıçratması)* inanılır bir açıklamasını yapabilmek için bulduğu kuram. *(Bu kurama göre ışık ve öbür elektromanyetik ışınımlar sürekli dalgalar olmayıp «foton» veya «kuanta» adı verilen küçük enerji demetlerinden ibarettir. Her «kuantum» un büyüklüğü, içinde bulunduruduğu ışığın frekansına (saniyedeki titreşim sayısı) göre değişir. Buna göre mavi ışığın bir kuantumda kırmızı ışıktakinden daha çok enerji gizlidir. Kuantum teorisinin başlıca kuralı, bir kuantumun hiç bir zaman parçalanamıyacağı kuralıdır. Bir elektron üzerine darbelerini indiren bir kuantum ya tamamen bu elektron tarafından emilir veya hiç emilmez).* [*ing.* Quantum]; ◉ **nefsaniyet ~ ı,** *fels.* Insanın bütün hareket ve fonksiyonlarının temelinde şehveti arayan görüş tarzı. [*Ing.* Animalism; *Fr.* Animalisme]; ◉ **tohumların iç içeliği ~ ı,** *biy.* ◘ **iç.**

Kurama, öz. i. *etn.* Türkistan'da bir türk boyu. Kuramaların, Özbekler ile Kırgızların karışmasından meydana geldiği ileri sürülür. Taşkent ile Hocend ve Angren *(Ahengeran)* ırmağı çevresinde yaşarlar. Rus kaynaklarına göre, XVI. yüzyıl başlarında kabile haline geldiler. Kuramlar özbek yaşayışını benimsemişlerdi, fakat Kazaklar gibi çadırlarda otururlardı. Kadınları da Kazaklar gibi peçe takmazlardı: Culayır; Telev, Tama, Cgalbaylı. Taraklı, Sayıları 1917'de 52 335 ve 1920'de 49 697 kadardı.

kurampa, i. Tatbikat planı ve resimleri. Bir binayı kurmak, yani inşa etmek için lâzım gelen resim, plân ve kesitler *(maktalar).* [*ing.* Finished design, plan; *Fr.* Epure].

kuramsal*, s. Kuramla ilgili, kuram halinde bulunan, kuram niteliğinde olan. [*Osm.* Nazarî; *Ing.* Theoretical; *Fr.* Théorique]. ☆ *Eşanl.* **teorik.**

~ bölünme, *istat.* ◘ **Bölünme.**

~ dilbilgisi, *gram.* ◘ **Dilbilgisi.**

Kur'an, öz. i. *Osm.* < *Ar.* Islâm dininin temel kitabı olup, Furkan, Kelâmıkadim, Mushaf gibi adlarla da anılır. [*Ing.* The Quran, koran; *Fr.* Coran].

kuran, i. Bir binanın veya heykelin esas çatmalarını ve içinin iskeletini teşkil eden ağaç demir veya ana duvarlar. [*Fr.* Armature, ossature, bâti].

☆ *Eşanl.* çatı.

kûran /kûran/, ç. i. *esk.* Körler.

kurander, i. *Fr. courant d'air.* Hava cereyanı genellikle açık iki pencere, iki kapı veya kapı pencere arasındaki cereyan için kullanılır. [*Ing.* Draft, breeze].

kûrâne /kürâne/ z. *esk.* Körcesine.

kuranglez, i. *Fr. cour,* avlu + *anglais (e),* Ingiliz > *couranglaise. inş.* Bodrum pencerelerinin içine açıldığı minik avlu. *(Londra'da çok rastlanan bir düzenek).*

kuran'han, b. i. ve s. *Ar, kur'ân* + *Fars. hân,* okuyan > *kur'ânhân. esk.* Kur'anı iyi

okuyan *(kimse);* Kur'an okumayı meslek edinmiş kimse. [*ing.* One who recites or studies the Quran, official dismissed to private life *(as having no occupation but to read the Quran)*].

Kuranko'lar, ç. öz. i. *Sierra Leone* ve *Gine*'nin zenci halkı. [*ing.* ve *Fr.* Kourankos].

kurantograf, i. *Fr.courantographe,* Deniz akıntılarının hızını ve yönünü kaydetmeye yarayan cihaz.

kurantometre, *Fr. courantometre.* ◘ **Akıntı ölçme âleti.**

kuratari, i. *bot. Lecythidaceae familyasından* Tropikal Amerika'da yetişen ağaç. *(Bu ağacın kerestesi, çatı doğraması olarak çok makbuldür) Kötü kokulu bir reçine çıkarır* ve çürümez. [*Lat. Couratari tauari; ing.* ve *Fr.* Kourankos].

kurâza /kurâza/, i. *Osm.* < *Ar. esk* § ❶ Parça, kısım, kesinti, kırpıntı, § ❷ s. Yakın; § ❸ *tasav.* Ruhlar dünyasında *(bezmi ezel)* Tanrı ile kul arasında geçen ahde bağlılık. § ❹ Tanrı'ya yakınlık.◉ ~ **üs sultan, ateşi sûzan,** *dey.* «*Padişaha yakın olan yakıcı ateş içindedir*» anlamındaki bu söz padişaha ve genellikle mutlak iktidar sahiplerine yakın olanların aynı zamanda tehlikelere de maruz bulunduğunu ifade eder.

kurbağa, i, *esk, T, kurbaka,* § ❶ *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımından, *Hyla Bufo, Rana,* v.b. cinsinden amfibyumlara verilen genel ad. Derisi çıplak, vücudu sıçramaya ve yüzmeye elverişlidir. Kendine özgü ötüşüyle tanınır. Hem suda, hem karada yaşar. Çeşitli solucanların arakonakçılığını yapabilir. Gözbebekleri yatay, dili derinlemesine yuvarlak oymalı ve çok hareketlidir; ileri doğru fırlatılıp geri çekilebilir. Dişler yalnız üst çenede bulunur ve saban kemiğine bağlıdır. Sıçramağa ve yüzmeye yarayan arka bacaklar uzun ve ayakları perdelidir. [*Osm.* Dıfda; *ing.* Frog, toad; *Fr.* Grenouille, crapaud, rainette], § ❷ *bayınd.* Toprağın tokmaklanması ve sıkıştırılması için kullanılan ve sıçramalarda yer değiştiren makine. *(Kurbağa bir sıçrayışta 10-15 sm. yer değiştirir ve dakikada 60-70 sıçrama yapar. Çalışma yüzeyi çok dar olduğundan, yol, demiryolu dolmaları gibi genişliği az işlerde kullanılmaya elverişlidir.* [*Fr.* Grenouille]. ◘ *ŞEKİL. 342* ◘ **KURBAĞA** *(iç yapısı);* ◘ *ŞEKİL: 344.*— **KURBAĞA** *(Kasları;* ◘ *ŞEKİL: 343.*— **KURBAĞA** *(iskeleti;* ◘ *ŞEKİL: 345.*— **BİR KURBAĞANIN GELİŞİM EVRESİ.** ◉ **adi kara ~ sı,** *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının Karakurbağasıgiller *(Bufonidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 7-12 sm. Derisi pürtüklüdür. Avrupa, Asya ve Kuzey ve Batı Afrika'da yaşar. [*Lat. Bufo vulgaris; ing.* Common toad; *Fr.* Crapaud commun, crapaud vulgaire]. ◉ **ağaç ~ sı,** *zool.* Kurbağalar takımının, Ağaç-kurbağasıgiller *(Hylidae)* familyasından bir amfibyum türü. Boyu 3-5 sm. dir. Ağaçlarda yaşar. Dik yüzeylere tutunabilir ve güzel yeşil rengi ile yaprakların arasına saklanarak ağaçlarda yaşar. İlk gelişmesini suda iribas halinde geçirir, yetişkin hale gelince ağaçlara tutunur; böceklerle beslenir ve boyundan umulmadık derecede kuvvetli vıraklar. Avrupa, Kuzey Afrika, Asya ve Türkiye'de yaşar. [*Lat. Hyla arborea; ing.* Tree toad; *Fr.* Rainette verte], ◉ **ağaç ~ sıgiller,** *zool.* ◘ **Ağaç.** ◉ **ağaççıl ~,** *zool.* ◘ **Ağaççık.**◉ **beşparmaklı kara ~ sı,** *zool.* Kurbağalar *(Anura).* takımının, Karakurbağasıgiller *(Bufonidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 20 sm. Güney Amerika'da yaşar. [*Lat. Leptodactylus pentadactylus; ing.* Robber frog; *Fr.* Leptodactyle]. ◉ **çayır ~ sı,** *zool.* kurbağalar *(Anura)* takımının, sukurbağasıgiller *(Ranidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 6-10 sm. Az veya çok kırmızımsı esmer renklidir; biri sakakta olmak üzere siyah lekelerle kaplıdır. Suya fazla düşkün değildir; isteyerek karada kalır. Kış sonlarına doğru 1.500-4000 yumurta yumurtlar. Avrupa ve Kuzey Asya'da yaşar. [*Lat. Rana temporaria; ing.* Grass frog; *Fr.* Grenouille rousse]. ◉ **çevik ~,** *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Su kurbağasıgiller *(Ranidae)* familyasından bir amfibyum türü. Orta ve güney Avrupa ve Anadolu'da yaşar. [*Lat. Rana agilis; ing.* Jumping frog; *Fr.* Grenouille agile]. ◉ **dev kara ~ sı,** *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Karakurbasıgiller *(Bufanidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 17 sm. Teksas ve Güney Amerika'da yaşar. [*Lat. Bufo marinus; ing.* Agua, agua toad, giant toad; *Fr.* Crapaud géant]. ◉ **gol ~ sı,** *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının Sukurbağasıgiller *(Ranidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 15 sm. Gözleri ve burun delikleri suyun dışında olduğu halde timsahlar gibi etrafı gözetler, biri vıraklayınca hepsi vıraklar. Güneydoğu Avrupa, Kuzey Afrika ve Batı Asya'da toplu olarak yaşar. [*Lat. Rana ridibunda; ing.* Lake frog; *Fr.* Grenouille de lac]. ◉ **haçlı kara ~ sı,** *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Karakurbağasıgiller *(Bufonidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 5-8 sm. Avrupa'da yaşar. [*Lat. Bufo calamita; ing.* Natterjack; *Fr.* Crapaud des joncs];◉ **kara ~ sı,** *zool.*Kurbağalar takımından karada yaşayan amfibyum. *Karakurbağa*'sının bellibaşlı üç türü vardır: **Adi kurbağa** *(Bufo bufo);* **Haçlı kurbağa** *(B. Calamita)* ve **yeşil kurbağa** *(B. viridis).* Bunların boyu hiç bir zaman 12 sm. yi geçmez. [*Lat. Bufo; ing,* Toad; *Fr.* Crapaud]. ◉ **keseli ~,** *zool.* ◘ **Keselikurbağa;** ◉ **öküz ~ sı,** *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Sukurbağasıgiller *(Ranidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 20 sm. Kuzey Amerika'da yaşar. [*Lat. Rana catesbyana; ing.* American bullfrog; *Fr.* Grenouille-taureau]

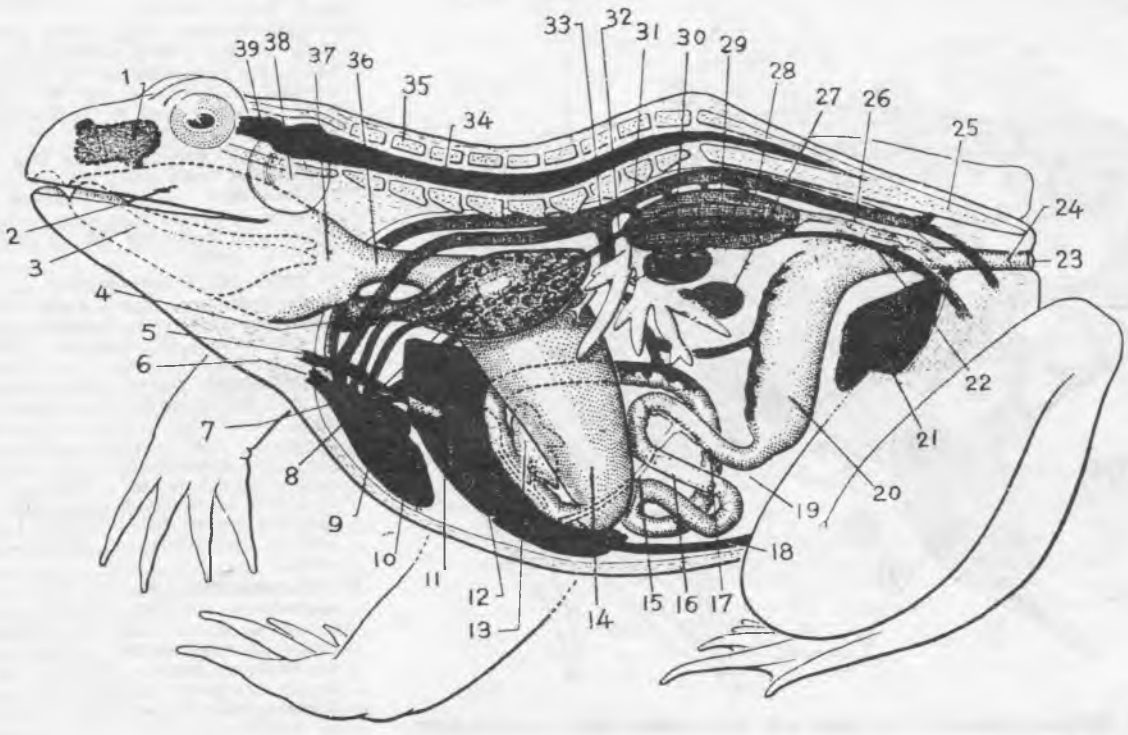

ŞEKİL: 342. — **KURBAĞA** [*iç yapısı*]: **1.** Burun boşluğu. **2.** Ağız boşluğu. **3.** Dil. **4.** Gırtlak. **5.** Boyun toplardamarı. **6.** Karotis atardamarı *(Şahdamar).* **7.** Akciğer atardamarı ve toplardamarı. **8.** Akciğer. **9.** Sol kulakçık. **10.** Karıncık. **11.** Karaciğer. **12.** Öd torbası. *(Safra kesesi).* **13.** Pankreas. **14.** Mide. **15.** Karaciğer kapı toplardamarı. **16.** ve **17.** İnce bağırsak. **18.** Karın toplardamarı. **19.** Sölom. **20.** Kalın bağırsak. **21.** Mesane *(sidik torbası).* **22.** Böbrek kapı toplardamarı. **23.** Makat. **24.** Dışkılık. **25.** Ürostil. **26.** Sidiksağan *(sidik borusu).* **27.** Dalak. **28.** Böbreküstü bezi. **29.** Böbrek. **30.** Erbezi *(Testis).* **31.** Sarı cisim, yağ cismi. **32.** Alt vena cava. **33.** Sırt aortu.

◉ **pençe -tırnaklı ~**, *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Petekli-kurbağagiller *(Pipidae)* familyasından bir amfibyum türü. Parmaklarında pençe biçiminde tırnaklar taşır. Batı ve Güney Afrika'da yaşar. [*Lat. Xenopus laevis; ing.* Clawed toad; *Fr.* Dactylèthre du cap, xenopus]; ◉ **petekli ~**, *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Peteklikurbağagiller, *(Pipidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 20 sm. Erkek yumurtaları, dişinin sırtındaki çukurlara tek tek yerlestirir. Lârva burada yaşar ve gelişir. Surinam ve Brezilya'da yaşar. [*Lat. Pipa americana = Pipa pipa; ing.* Surinam toad; *Fr.* Pipa americain pipa, crapaud du Surinam]. ◉ **sarmısak ~** sı, *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Çamursalkurbağagiller *(Pelebatidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 6 sm. Çamurlara gömülü olarak yaşar. [*Lat. Pelobates fuscus; ing.* Spade foot toad; *Fr.* Pelobate brune]. ◉ **uçar ~**, *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Paçavralıkurbağagiller *(Rhacophoridae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 7.5 sm. Ön ayaktan ard ayağa doğru bir sacak uzanır. Sunda adalarında yaşar. [*Lat. Rhacophorus polypedates reinwàrdti; ing.* Flying frog; *Fr.* Rhacophore]; ◉ **yazılı ~**, *zool.* ,Kurbağalar *(Anura)* takımının Teker dilli - kurbağagi'ler *(Discoglossidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 7.5 sm. Güneydoğu Avrupa, Kuzey Afrika ve Akdeniz adalarında yaşar. [*Lat. Discoglossus pictus; Fr.* Discoglosse]; ◉ **yeşil kara ~ sı**, *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının Karakurbağasıgiller *(Bufonidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 7-9 sm. Üzeri yeşil leke'idir. Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da yaşar. [*Lat. Bufo viridis; ing.* Green toad; *Fr.* Crapaud vert]; ◉ **yeşil su ~ sı**, *zool.* Kurbağalar *(Anura)* takımının, Sukurbağasıgiller *(Ranidae)* familyasından bir amfibyum türü. Parlak yesilden zeytin yeşiline kadar değişik renkte olur; üzeri siyah lekelerle kaplıdır. En çok suda yasayan tür budur; bütün hayatını durgun sularda geçirir. Mayıs ve Haziran'da 5000-10000 yumurta yapar. Uzunluğu 7-8 sm. Erkeğin başında ses balonları vardır. Eski dünyanın ılık ve tropik bölgelerinde yasar. [*Lat. Rana esculenta = R. viridis; ing.* Water frog; *Fr.* Grenouille verte].

~ **adam**, *esk. den.* Deniz kuvvetlerimizde «balıkadam» karsılığında kullanılan terim. [*ing.* Frogman; *Fr.* Hommegrenouille]. ◘ **Balıkadam.**

~ **balığı**, *zool.* ◘ **Kurbağabalığı.**

~ **balığıgiller**, *zool.* ◘ **Kurbağabalığıgiller.**

~ **gözü**, *fitopatol.* Olgun tütün yapraklarında iç kâğıt gibi beyaz kahverengi küçük lekeler halinde beliren, *Cercospora nicotianae* mantarının yaptığı bir hastalık. [*ing.* Projecting eyes; *Fr.* Yeux saillants].

~ **otu**, ◘ **Düğün çiçeği.**

~ **testi**, *tıp.* Kadınların gebe olup olmadığını erken teşhis etmek için yapılan test. *(Kadının idrarı, kurbağanın karnına şırınga edilir ve kısa bir süre sonra kurbağanın iç organları incelenerek kadının gebe olup olmadığı anlaşılır).*

~ **zehiri**, *bot.* ◘ **Kurbağazehiri.**

kurbağa.balığı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Kurbağabalığıgiller *(Uranoscopidae)* familyasından, 15-30 sm. uzunluğunda bir balık türü. Yanları gri, karnı beyazımtrak, kursuni- kahverengi üzerine açık kahverengi benekli, arkaya doğru daralan bir balıktır. Yukarıya doğru bakan gözleri *(bu sebeple kurbağaya benzetilmiştir),* basık kafasıyle acayip bir görünüsü vardır. Eti pek makbul değildir. Tropik deniz'erde ve Akdenizde yaşar. [*Lat. Uranoscopus scaber; ing.* Stargazer; *Fr.* Uranoscope, rascasse blanche, raspecon, tapecon].

kurbağa.balığıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Başları büyük ve geniştir. Tropik denizlerde ve Akdeniz'de yaşarlar. Kurbağa balığı *(Uranoscopus scaber)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing.* Uranoscopidae].

kurbağacık.-ğı, i. ❶ *zool.* Kurbağa yavrusu, küçük kurbağa. [*ing.* Little frog; *Fr.* Petit de grenouille]; § ❷ *tıp.* Ağzın tabanında çıkan bir cesit içi su dolu küçük ur, dilcik. [*ing.* Tumor on the tongue; *Fr.* Grenouillette, grenouillette séreuse]; § ❸ *tekn.* (a) Bir çeşit küçük İngiliz anahtarı; (b) Pencere çerçevesi gibi yukarıya sürülen

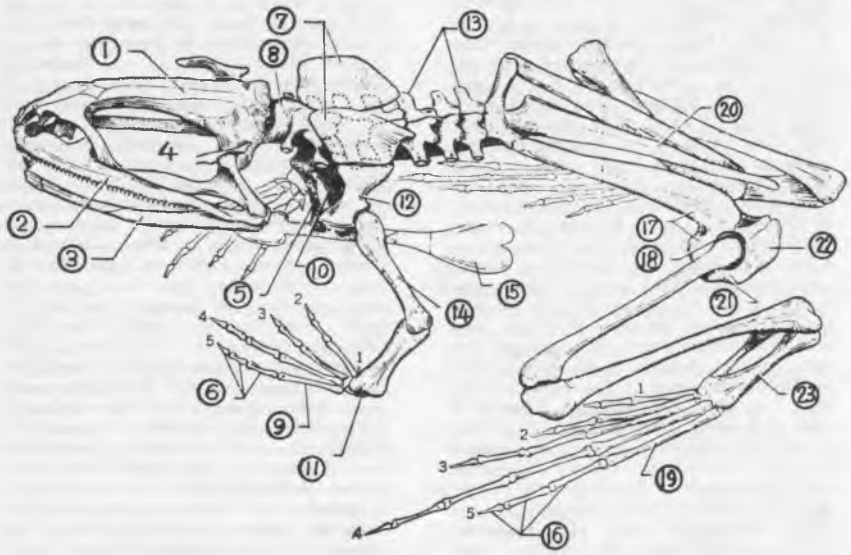

ŞEKİL: 343. — **KURBAĞA** [*İskeleti*]: **(1)** Kafatası. **(2)** Üstçene. **(3)** Altçene. **(4)** Göz çukuru. **(5)** Köprücük kemik. **(6)** Parmak kemikleri. **(7)** Kürek kemiği. **(8)** Atlas kemiği. **(9)** El tarağı. **(10)** Kargamsı *(Korakoid)* çıkıntı. **(11)** El bilek kemiği. **(12)** Köprücük kemiği. **(13)** Omurlar. **(14)** Kol kemiği. **(15)** Göğüs kemiği. **(16)** Parmak kemikleri. **(17)** Ilye *(Kabaet)* kemiği. **(18)** Hokka çukuru. **(19)** Ayak tarağı kemiği. **(20)** Urostyle. **(21)** Kasık kemiği. **(22)** Oturga kemiği. **(23)** Ayak tarağı kemiği. **(24)** Radyus-ulna kemiği.

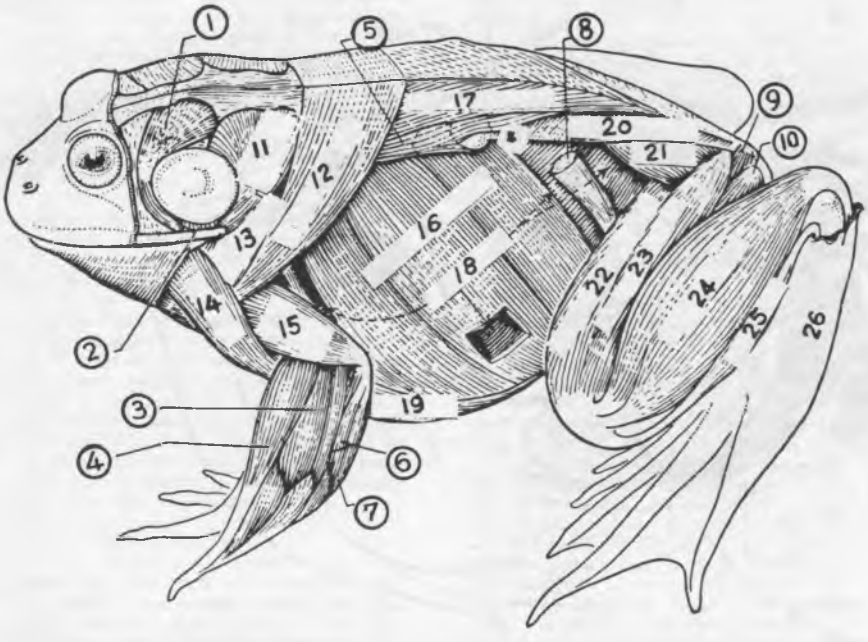

ŞEKİL: 344. **KURBAĞA** [*Kasları*]: **(1)** Şakak kası. **(2)** Çiğneme kası. **(3)** Kol bükücü kası. **(4)** El ve ayak açıcı *(uzatıcı)* kası. **(5)** Koksiks-sakrum kası. **(6)** Dirsek kası. **(7)** El ve ayak bükücü kası. **(8)** Karın deri kası. **(9)** Armutsu kas. **(10)** Yarı zarımsı kas. **(11)** Altçene aşağı çeken kas. **(12)** Sırt en geniş kası. **(13)** Sırt kürek kası. **(14)** Deltamsı kas. **(15)** Kol üçbaşlı kası. **(16)** Dış eğik *(Yamuk)* kası. **(17)** Sırt en uzun kası. **(18)** Enine kas. **(19)** Göğüs kası. **(20)** Koksiks-kalça kası. **(21)** Ilye *(Kabaet)* kası. **(22)** Uyluk rektus kası. **(23)** Dış geniş kası. **(24)** Baldır ikiz kası. **(25)** Kamış kemik kası. **(26)** Aşil kirişi.

şeylerin alt kenarlarına konan tutak. [*ing.* Handle of a window frame, wire cutters].

kurbağa.hoplar.ağustosböceğigiller, ç. b. i. *zool.* Hortumlu.böcekler *(Rhynchota)* takımının Eş.kanatlılar *(Homoptera)* alt.takımına giren bir familya. Dünyanın her yerinde, özellikle sıcak bölgelerde yaygın sıçrayıcı küçük ağustosböceklerini kapsar. Ekin bitkilerine zararlıdırlar. [*Lat.* ve *ing.* Cercopidae; *Fr.* Cercopidés].

kurbağalama, i. § ❶ *sp.* Bir yüzme şekli. [*ing.* Frog-style, the breast stroke in swimming; *Fr.* Nage à la brasse]; § ❷ *cimn.* Birbirine paralel iki tırmanma sırığına, baldırları ve ayak sırtlarını kenetleyerek veya dışardan diz altına sıkıştırarak tırmanma.

kurbağalar, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfına giren bir takım. Kuyrukları kaybolmuştur. Bacakları iyi gelişmiş ve ard bacaklar sıçramaya elverişli bir hale gelmiştir. Kara, su ve ağaçlarda yaşarlar. Obruk-ardlılar *(Opisthocoela)*, Obrukönüller *(Procoela)*, Kuralsız-obruklular *(Anomocoela)*, Çift-obruklular *(Diplaciocoela)* olmak üzere 4 alt takımı içine alır. [*Osm.* Bî-zeneb; *Lat.* ve *ing. Anura; Fr.* Anoures].

☆ *Eşanl.* **kuyruksuzlar.**

kurbağamsı, s. Kurbağaya benzer. [*ing.* Frog like, raniform; *Fr.* Raniforme].

~ atardamar, *anat.* Dil atardamarının son parçası. [*ing.* Ranine artery; *Fr.* Artere ranine].

~ toplardamarlar, *anat.* Dilin altında bulunan iki toplardamar. [*ing.* Ranine veins; *Fr.* Veines ranines].

kurbağa.otu, b. i. *bot.* Düğünçiçeğinin (*ranunculus*) bir çeşidine verilen ad.

kurbağa.zehiri, b. i. § ❶ *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının Kurbağazehirigiller *(Hydrocharitaceae)* familyasından, gölcük ve su birikintilerinde yetişen, beyaz çiçekli bir bitki. [*Lat. Hydrocharis morsus-ranae; ing.* Frogbit, frog's-bit; *Fr.* Hydrocharis, petit nenuphar]; § ❷ *zool.* Amerika'nın tropik bölge'erinde yaşayan *Dendrobates tinctorius* adlı kurbağanın derisindeki zehirli madde. *(Amerika yerlileri kurbağayı ateşe yaklaştırarak bütün deri bezlerinden salgılanan zehiri toplarlar. Kurbağa zehirini deri yoluyle alan hayvan çırpınarak ölür, fakat yutulan zehir zarar vermez).* Karakurbağasının derisinde de yüksükotunun özelliklerini taşıyan ve hem kan dindirici, hem uyuşturucu etki gösteren bir zehir vardır.

kurbağa.zehirigiller, ç. b. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, *Helobiae (Nayadales)* takımından, çoğu su üzerinde yüzen, yumurtalıkları çanağa yapışık olan çok yıllık tatlı su ve deniz bitkilerini toplayan bir familya. Çiçekler genellikle tek eseyli, tek veya birkaçı bir arada olup genç iken bir spata içindedir. 16 cinsi ve yaklaşık olarak 90 türü bulunur. Türkiye'de yetişen türleri kurbağazehiri *stratiotes aloides, vallisneria spiralis. Elodea canadensis* ise havuzlarda veya akvaryumlarda üretilir, yerli değildir. [*Osm.* Mücehheze-i mâiye; *Lat.* ve *ing. Hydrocharidaceae; Fr.* Hydrocharidacées].

kurban /kurbân/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Dinin bir buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan. [*ing.* ve *Fr.* Sacrifice]; § ❷ Müslümanların kurban bayramı: *Kurbanda gelecklermiş.* [*Osm.* Idi adha]; § ❸ *(Geniş anlamda)* Bir ülkü uğrunda feda edilen veya kendini feda eden kimse: *Hava kurbanları.* [*ing.* Victim; *Fr.* Victime]; § ❹ Bir kaza veya felâket sonunda ölen kimse: *Bu depremde çok kurban verildi;* § ❺ *h.d.* Bazı bölgelerde seslenme sözü olarak kullanılır: *Kurban, nerede kaldın?*; § ❻ *(Geniş anlamda)* Katoliklerde Hz. İsa'ya verilen ad; § ❼ *mec.* Bir kimse veya bir şey yüzünden kayba ve zarara uğrayan kimse; ⊙ **akika ~ ı,** Çocuğu doğan kimsenin Tanrı'ya şükretmek için kestiği kurbana verilen ad; ⊙ **insan ~ ı,** *sosy.* ◘ **İnsan.** ⊙ **~ ayı,** İslâmiyette arabi aylardan zilhicce ayı. [*ing.* The month of Zulhiija]. **~ bayramı,** Zilhicce ayının onunda başlayıp dört gün süren din bayramı. [*ing.* The Muslim Festival of Sacrifice; *Fr.* Fête des sacrifices chez les musulmans; Kourban-Ba ram].

~ etiyle (kemiğiyle) köpek tavlanmaz, *at.* § ❶ Kişinin iyi bir duruma kavuşması istediklerinin sürekli olarak eline geçmesine bağlıdır. Gereksediği seyler vaktinde eline geçmez ve sürekli olmazsa kişi iyi bir durum sağlayamaz; § ❷ Kimi şeyler, yararlı da olsa herkese verilemez.

~ etmek, § ❶ Din buyruğunu yerine getirmek için bir hayvanı kesmek. [*ing.* To sacrifice; *Fr.* Sacrifier]; § ❷ *mec.* Kendi çıkarı için bir şeyi veya bir kimseyi gözden çıkarmak, harcamak. [*Ing.* To sacrifice *(to); Fr.* Sacrifier, immoler].

~ gitmek, *dey.* Sucsuz yere ölmek veya zarara uğramak. [*ing.* To fall a victim to].

~ hakkı, Kurbanı kesene verilen para veya et.

~ kesmek, *dey.* Din buyruğundan olarak bir hayvanı kesip etini dağıtmak. *Yılda bir kurban keserler.* [*ing.* To kill as a sacrifice; *Fr.* Sacrifier, immoler].

~ (kurbanın) olayım, *dey.* Aşırı sevgi ve hayranlık anlatır: *Kurban olayım böyle memlekete;* Yakarma anlatır. [*ing.* Please; *Fr.* On dit pour chérir avec tendresse].

~ olayım, § ❶ Aşırı sevgi ve hayranlık anlatır: «*Kurban olayım, ne güzel memleket*»; § ❷ Yalvarmak için söylenir: «*Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl*».

~ olmak, *dey.* Başkasının çıkarı için kendini düşünmemek veya feda etmek. [*ing.* To sacrifice oneself *(for)*, to be a victim; *Fr.* Se Sacrifier, s'immoler pour].

~ payı, Kurbanda kesilen hayvanın yoksullara dağıtılan parçalarından her biri. [*ing.* Part of a sacrificed sheep given to the poor].

~ taşı, Kurban kesilen yer. [*Osm.* Kurbangâh; *ing.* Mug, dipper; *Fr.* Autel].

☆ *Eşanl.* **sunak.**

~ vermek, Aralarından kimisi kurban olmak. [*ing.* To lose as casualties].

~ yakma, Kurbanın ateste yakıldığı kurban töreni *(özellikle Yahudilerde vardır).*

kurbanlık,-ğı, i. § ❶ Kurban edilmek için ayrı'mış ve kurban edilmek üzere kesilmesi uygun olan *(hayvan): Kurbanlık koyun.* [*ing.* Animal destined for sacrifice; *Fr.* Propre à être immolé *(mouton etc.)*]; § ❷ *mec.* Ölüm tehlikesi karşısında bulunan insan; § ❸ *mec.* Pek sessiz ve halim adam. *Zavallı ne denirse sesini çıkarmaz, âdeta kurbanlıktır.* [*Fr.* Individu en

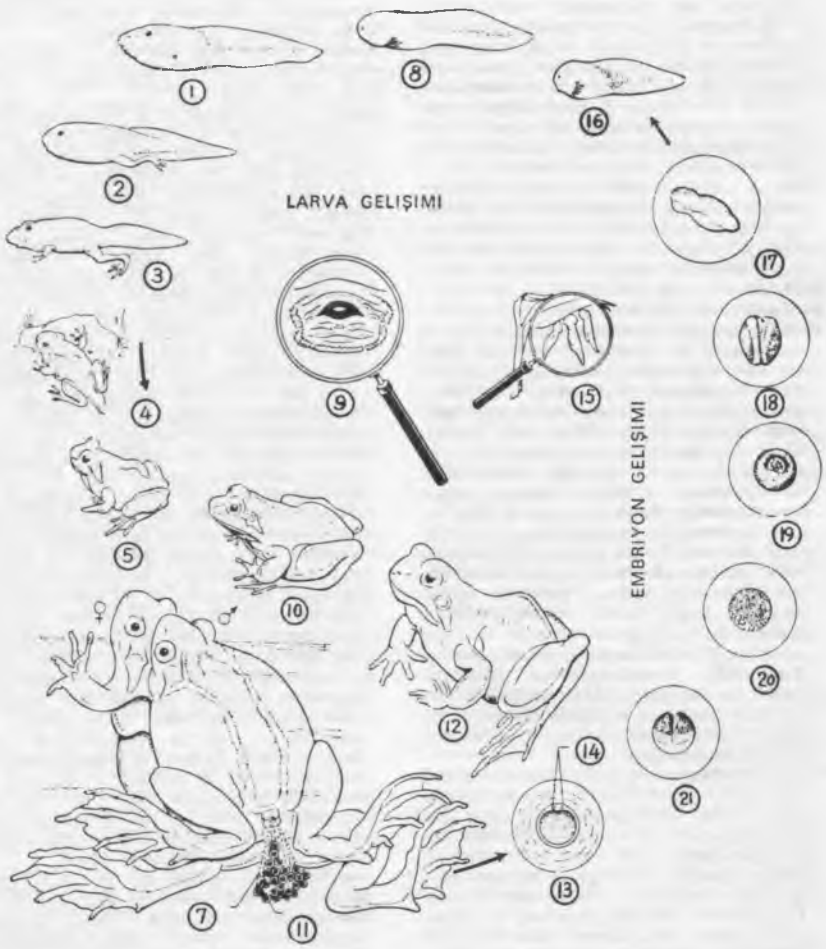

ŞEKİL: 345. — **BİR KURBAĞANIN GELİŞİM EVRESİ: 1.** Operkulum *(12. gün).* **2.** Art uzuvlar *(2,5 aylık).* **3** Ön uzuvlar *(2,5-3 aylık).* **4.** Başkalaşma, metamorfoz *(3 + aylık).* **5.** Bir yıllık. **6.** Erginler suda yumurtlarlar. **7.** Sperma. **8.** İç solungaçlar *(9 günlük).* **9.** Ağız parçaları. **10.** İki yıllık kurbağa. **11.** Yumurtalar. **12.** Üç yıllık kurbağa. **13.** Bir saatlik döllenmiş yumurta. **14.** Kutup cisimcikleri. **15.** Yumurtadan çıkan larvalar. **16.** Dış solungaçlar *(6 günlük).* **17.** Kuyruk oluşumu *(84 saatlik).* **18.** Sinir kıvrımları *(62 saatlik).* **19.** Gastrula *(34 saatlik).* **20.** Blastula *(18 saatlik).* **21.** Erken hücre bölünmesi.

danger d'être victime, d'un caractère doux, paisible].
~ **koyun (gibi)**, *dey.* Yumuşak ve sessiz kimse. Başına gelecek olan şeyden habersiz kimse. [*ing.* Not knowing that you are near your destined unpleasant end].

kurben, z. *esk.* Yakın olarak, yakından.

kurbet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yakınlık; § ❷ Hısım ve akrabalık. [*ing.* Near relationship]; § ❸ Tanrı'ya yakın olma. [*ing.* Intimacy, nearness to God].

kurbiyet,-ti, i. *esk.* Yakınlık. [*ing.* Nearness, proximity, intimacy; *Fr.* Voisinage].

kurbünde, z. *esk.* Yanında, yakınında.

kurca, i. *h.d.* Kurcalamak işi, karıştırma. [*ing.* Irritation, itching; *Fr.* Grattage, excitation, irritation].
~ **çıbanı**, Kaşıyıp kurcalamaktan azan çıban. [*ing.* Irritable ulcer; *Fr.* Sorte d'ulcere qui démange].

kurcalamak (-i), f. § ❶ Sivri bir âlet sokup karıştırarak zorlamak: *Kilidi kurcalamışlar.* [*ing.* To meddle with, to fiddle about with, to tamper with; [*Fr.* Tripoter, manipuler]; § ❷ Karıştırıp, tahriş ederek azdırmak: *Çıbanı kurcalamamalı.* [*Osm.* Tahriş etmek; *ing.* To scratch, to rub, to irritate; *Fr.* Exciter irriter]; § ❸ *mec. (Ele alınması hoş karşılanmayan bir konuyu)* Ele almak: *Meseleyi kurcalamayın;* § ❹ Ellemek, ötesine berisine dokunmak, karıştırarak bakmak: *Çekmeceyi kurcalamak. Çuvalı kurcalamak.* [*ing.* To touch, to handle; *Fr.* Toucher]; § ❺ *mec.* Bir işle uğraşmak, bir konudan söz etmek, açmak; § ❻ Meşgul ve rahatsız etmek: *içimi kurcalayan bir şüphe var;* § ❼ Araştırmak, üstünde durmak. [*ing.* To search thoroughly, to investigate]; ⊙ **kurcalama sivilceyi (sivilceyi ~) çıban edersin, (sivilce kurcalanınca çıban olur)**, *at.* Küçük bir sorunu çok kurcalar çok deşerseniz başınıza büyük dert açarsınız.

kurçi, i. *esk. T. kur* veya *kor*, silâh *tar.* Safevî şahlarını korumakla görevli kimse.
~ **başı**, *tar.* Kurçiların en büyüğüne verilen ad. *(Kurcılara nezaret eder ve seferlerde şahın yanında bulunurlardı).*

kurd.ağzı, b. i. ◘ **Kurtağzı.**

kurd.ayağı, b. i. ◘ **Kurtayağı**

kurdele, kurdela, kordela, kordele, i. *it. cordella.* § ❶ Giyecekleri süslemek veya bir şeyi bağlamakta kullanılan kumaş şerit. [*ing.* Ribbon; *Fr.* Ruban]; § ❷ *núm.* Madalyaların şerit kısmı; ⊙ ~ **sini kesmek**, *arg.* (a) Şoföre, zabıta ceza yazmak: *Gaze çok basma, gene kordeleni keserler* ha; (b) Fiyakasını bozmak, utandırmak, mahcûbetmek. ☆ *Eşanl.* **bozmak, bozum havası çalmak, façasını almak.** ⊙ **mavi ~**, *den.* İngiltere'deki *Bishop Rocks* ile A.B.D. deki *Ambrose* feneri arasını *(2.938 deniz mili)* en kısa zamanda geçerek Atlas Okyanusunu aşan yolcu gemisine verilen sembolik başarı işareti *(Grandi direğine çekilen bu uzun mavi kurdele ortalama süratleri 31 mili aşan Normandie ve Queen Mary yolcu gemilerine verilmişti. Şimdi bu kurdeleyi 1957'de 34 mil süratle seyretmiş olan United States yolcu gemisi çekmektedir).* [*ing.* Blue ribbon; *Fr.* Ruban bleu].

kurdele.balığı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Kurdele-balığıgiller *(Cepolidae)* familyasından çok uzun, basık vücutlu bir balık türü. Uzunluğu 30-50 sm. Rengi soluk pembedir. Sırt ve anus yüzgeçleri bütün gövde boyunca uzanır. Kuyruk yüzgeci iplik gibidir. Eti makbul değildir. Atlantik Okyanusu ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat. Cepola rubescens; ing.* Band-fish, ribbonfish; *Fr.* Cépole, ruban, fouet, rougeole, doumoizella].

kurdele.balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Dikenli-yüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Vücutları şerit biçimindedir. Üzerleri çok küçük ve yuvarlak pullarla kaplıdır. Kuzey Doğu Atlantik Okyanusu, Hint Okyanusu ve Akdeniz'de yaşar. Kurdele balığı *(Cepola rubescens)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing. Cepolidae; Fr.* Cepolides].

kurdeşen, i. *patol.* (a) Isırgan otu değdiği zaman insan vücudunda görülen kabartılara benzer kaşıntılı döküntü; (b) Atlarda görülen serpme kan çıbanı. [*ing.* Rash; *Fr.* Rougeole].

kurdurmak (-i, -e), f. Kurmak işini yaptırmak. [*ing.* To let to set up, to let to establish; *Fr.* Faire tendre, dresser, disposer].

kurena /kurenâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. karin. esk.* § ❶ Yakınlar, yakın olan kimseler; § ❷ Padişahın yakın adamları mabeynciler. ☆ **kurenâ-yı padişahî.** ◘ **Mabeyinci;** § ❸ *din.* İbadet sırasında, genellikle Fatiha suresinden sonra okunan sureler. [*ing.* Companions, associates, chamberlain of the Sultan, the verses of the Quran that are usually recited after the **Fatiha** in worship; *Fr.* Proches, entourage d'un monarque, chambellan].

kurevi /kurevi/, i. ve s. *Osm.* < *Ar.* **karye.** esk. Köylü. [*ing.* Pertaining to a town or city, urban, villager]

kureviye, s. *esk.* **Kurevî**'nin dişili.

kureyşî /kureyşî/, s. ve i. *esk.* Kureyş kabilesinden olan kimse. [*ing.* Of the tribe of Quraysh, Qurayshite].

kurgan, i. *esk. T.* § ❶ Kale. [*ing.* Fortification, castle, fortress]; § ❷ *ark.* Geniş kubbe biçimindeki mezar, höyük. [*ing.* Tomb, mound, tumulus; *Fr.* Kourgane].

kurganca, i. *Çağatayca.* Ufak kale, kalecik. [*ing.* Citadel; *Fr.* Citadelle].

kurgaz, s. Pek zayıf ve kuru. [*ing.* Very thin, mere skin and bone, dry, arid *(air); Fr.* Tres maigre].

kurgu*, i. < *kurmak.* § ❶ Bir şeyin zembereğini kurmak için kullanılan âlet, anahtar: *Saatin kurgusu.* [*ing.* Winding pin, winding key; *Fr.* Remontoir]; § ❷ Zembereğin kurulmuş hali: *Saatin kurgusu bitmiş.* [*ing.* Winding; *Fr.* Remontage]; § ❸ *esk.* Kuruntu, şüphe. [*Osm.* Vehim; *ing.* Fancy, fear, fantasy; *Fr.* Mélancolie]; § ❹ *fels.* (a) Bilmek ve tanımaktan başka amacı olmayan ve çıkar gözetmeyen bilgi; (b) *(Geniş anl.)* Soyut, keyfî ve doğrulanması imkânsız düşünce veya görüş. [*Osm.* Nazar; *ing.* Speculation; *Fr.* Spéculation]. ☆ *Eşanl.* **spekülâsyon;** § ❺ *sin.* Bir filmin değişik süre ve yerlerde çekilen parçalarının, bir anlam ve ritim bütünlüğüne vardırılarak asıl filmi ortaya çıkaracak biçimde birleştirilip, ardardına dizilmesi sanatı. [*ing.* Mounting; *Fr.* Montage]. ☆ *Eşanl.* **montaj;** § ❻ *saatç.* (a) Delikli sap kısmı bütün sarkaçlı saatlere uyan bir çeşit anahtar. *(Saat anahtarı veya kumaş anahtarı da denir);* (b) Kol saatlerinde, zembereği kurmaya yarayan mekanizma ve bu mekanizmanın, elle tutularak döndürülen parçası; (c) *Breguet* tarafından tasarlanan ve bir kol saatini, bir duvar saatini, bir sarkaçlı saati açmak zorunda kalmadan ve anahtar kullanmadan kurmaya yarayan âlet: *Kurgulu saat.* [*ing.* Clock key, watch stem]; ⊙ **bağıntılı ~**, *sin.* ◘ **Bağıntılı;** ⊙ **çarpıcı ~**, *sin.* ◘ **Çarpıcı;** ⊙ **görsel-işitsel ~**, *sin.* ◘ **Görsel;** ⊙ **görüntü ~ su**, *sin.* ◘ **Görüntü;** ⊙ **görüntü ses ~ su**, *sin.* ◘ **Görüntü;** ⊙ **hızlı ~**, *sin.* ◘ **Hızlı;** ⊙ **ince ~**, *sin.* ◘ **İnce;** ⊙ **kaba ~ şu**, *sin.* ◘ **Kaba;** ⊙ **koşut ~**, *sin.* ◘ **Koşut.**
~ **filmi**, *sin.* Belirli bir konuyu, daha önceden başka amaçlarla çevrilmiş filimlerden alınan parçaların birleştirilmesiyle işleyen filim çeşidi. [*ing.* Compilation film; *Fr.* Film de montage].
~ **kopyası**, *sin.* Kurgu işinde kullanılan kopya. [*ing.* Sample copy; *Fr.* Copie de montage].
~ **manivelası**, *den.* Kurgu tetiği denilen ve torpitoyu atıldığı mesafe nihayetinde hareket dişlilerinden aldığı hareketle hareket manivelâsını kapatmaya ve torpitoyu hareketten alıkoymaya aracı olan manivelâ.
~ **masası**, *sin.* Kurgu işinde kullanılan ve kurgu işini kolaylaştıracak cihazlarla donatılmış özel yapıda masa. [*ing.* Cutting table, editing table, cutting bench, editing bench; *Fr.* Table de montage].
~ **negatifi**, *sin.* Kurgu işinde kullanılan negatif filim. [*ing.* Cut negative; *Fr.* Negatif pour montage].
~ **odası**, *sin.* Stüdyoların kurgu işine ayrılan özel bölümü. [*ing.* Cutting room; editing room; *Fr.* Salle de montage].
~ **yayı**, *saatç.* Kurulduğu zaman bir saatin çalışmasını sağlayan yay, zemberek.

kurgucu, i. *sin.* Kurgu işini gerçekleştiren kimse. [*ing.* Mounter; *Fr.* Monteur,-euse].

kurgul*, s. *fels.* Kurgu niteliğinde olan; Uygulamaya yönelmeksizin, eşyanın kuramsal incelenmesini konu edinen: *Kurgul araştırma. Kurgul düşünce.* [*Osm.* Nazarî; *ing.* Speculative; *Fr.* Speculatif,-ive].

kurgulamak, f. *sin.* Kurgu eylemi. [*ing.* To mount; *Fr.* Monter].

kurgulu, s. *sin.* Kurgu işi gerçekleştirilmiş.
~ **alıcı**, *sin.* Motoru, yayın kurulmasıyle çalışan alıcı çeşidi. [*ing.* Spring drive camera; *Fr.* Caméra a moteur à ressort].

kurgusal*, s. Kurgu ile ilgili.

Kuri, öz.i.*dilb.* Kuzeydoğu kafkasya dili; Dağıstan'ın güneyinde ve Azarbaycan'ın kuzeyinde yaklaşık olarak 200 000 dağlı tarafından konuşulur; asıl Lezgilerin konuştuğu dildir. *(Ruslar «lezgi adını bütün dağıstan milletlerine mal ederler).* [*ing.* ve *Fr.* [*ing.* Kuri; *Fr.* Kuri, Kouri].

Kurikan'lar, ç. öz. i. *etn.* Orta Asya'da Baykal gölünün batısında yaşamış göçebe Türk boylarından biri. Bu boy hakkında Çin kaynaklarında bazı bilgiler vardır. Kurikan'lar, Altay ve Sayan dağlarından Yakut ülkesine kadar olan bölgedeki Türk kavimleri arasında çeşitli ilişkiler kurdular, bazı çekişmelere katıldılar. Göktürk devletinin yıkılışından sonra da Uygurlara, bağlandılar. *(VIII. yüzyıl)* Kurikanların yaşadıkları bölgede tespit edilen kaya resimleri, bu boyun yaşayış biçimleri konusunda bilgi verir niteliktedir. Besledikleri gösterişli atlarına bazen üç kişi birden binerdi. *(Ata birkaç kişinin birlikte binme geleneği diğeri Orta Asya Türk boylarında da oldukça yaygındır).* Iki tekerlekli olan arabalarının üzerleri keçeyle örtülüydü. Savaş araçları ok ve yaydı. Göçebe olan Kurikanlar için avcılık büyük önem taşıyordu. [*ing.* ve *Fr.* Kurikans].

Kuril'liler, ç.öz.i. Kuril adalarının eski halkı. Takımadanın kuzeyindeki Kuril'lilerin çok eski zamanlarda Kamçatka'lılar oldukları sanılır. Son yüzyıllar içinde adalar, hiç değilse geçici olarak, Aynu'lar tarafından işgal edildi. Birbiri ardı sıra Ruslar ve Japonlar tarafından yok edilen Kuril'lilerin soyu tükenmiştir. [*ing.* Kurilians; *Fr.* Kouriliens].

kuriye, i. *Fr. courrier.* Dışişleri Bakanlığının elçiliklerle olan gizli haberleşme belgelerini getirip götüren memur. [*ing.* Courier].

kurk,-ku, i. *yans. h.d.* Kuluçka. [*ing.* Broody hen].

kurkas, i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sütleğengiller *(Euphorbiaceae)* familyasından, tropik Amerika'da yetişen ağaçsı bitki veya ot. Sütsü bir özsuyu vardır. Yaprakları sarmaldır ve bazı hallerde, yakıcı bir suyuk salgılayan bezli kıllarla örtülüdür. Parlak renkli çiçekleri birevciklidir. Meyveleri az miktarda alınırsa iç sürdürücü, yüksek dozda zehirleyicidir. Meyvelerinde, yüzde 25-30 oranında renksiz veya açık sarı bir yağ vardır; bundan, sabunlaştırılarak, oleik asidine benzer *izosetik asid* elde edilir. Tohumları ancak cücüğü çıkarılarak yenebilir. [*Lat. Jatropha curcas; ing.* Physic nut; *Fr.* Médicinier cathartique, curcas, gros pignon d'Inde, ricin d'Amerique].

kurlağan, i. *patol.* ◘ **Etyaran.**

kurlak,-ğı, i. Kurulur âlet, tuzak. [*ing.* Trap; *Fr.* Piège].

kurlen, i. *Fr. courlain. Antil* adalarında kul-

lanılan ve ağaç kütüğü oyularak yapılmış, kürekli veya hem kürekli hem yelkenli az su çeker, küçük tekne.

kurma, i. Kurmak eylemi. [*ing.* Erecting, building, establishing, setting *(up)*, putting together, mounting, winding *(up) (a watch)*; *Fr.* Montage]; ⊙ **otomatik ~ çekici**, *saatç.* Otomatik kurgulu kol saatlerinde, salınım hareketiyle saat zembereğini otomatik olarak kuran parça; ⊙ **zihnî ~**, *psik.* Kişinin genellikle üzücü ve asap bozucu sabit fikir, zihninden silip atmaması ve sürekli olarak düşünmesi. **~ planı**, Bir makinenin veya bir cihazın çeşitli parçalarını yerli yerine takarak onu vücuda getirmeye rehberlik eden plân ve resim. [*ing.* Mounting plan; *Fr.* Plan de Montage].

~ sinyali, *ask.* Bir füzenin harb başlığını kurmak için verilen radyo sinyali. [*ing.* Arming signal].

kurmacılık,-ğı, i. ◘ **Konstrüktivizm.**

kurmak (-i), f. esk. T. § ❶ Bir şeyin meydana gelmesine yardım eden parçaları yolunca birleştirip bir tüm haline getirmek: *Karyolayı kurmak. Sahne kurmak. Perde kurmak.* [*ing.* To set up; *Fr.* Tendre, dresser]; § ❷ *(Yaylı, zemberekli âletler hk.)* Yayı veya zembereği gerip âleti işleyecek duruma getirmek: *Saati kurmak. Kapan kurmak.* [*ing.* To wind; *Fr.* Remonter]; § ❸ Gerekli şartları hazırlayıp oluşmaya bırakmak; Gereklerini katıp kendi kendine olmaya bırakmak: *Turşu kurmak. Reçel kurmak.* [*ing.* To make]; § ❹ *(Etkisi ve önemi geniş ve sürekli şeyler hk.)* Meydana getirmek: *Fabrika kurmak. Ortaklık kurmak. Hükümet kurmak.* [*Osm.* Tesis etmek, teskil etmek; *ing.* To establish, to found; *Fr.* établir, fonder, créer]; § ❺ Bir araya gelerek meydana getirmek: *Meclis kurmak. Divan kurmak.* [*Osm.* Akdetmek, teskil etmek; *ing.* To organize, form, convene; *Fr.* Convoquer]; § ❻ *(Gizli iş anlatan şeyler hk.)* Düzmek: *Hayal kurmak. Plan kurmak. Dolap kurmak. Düzen kurmak. Tuzak kurmak.* [*ing.* To set; *Fr.* Tendre]; § ❼ Akıına koymak; kesin karar vermek: *O, gitmeyi bir defa kurdu mu, artık durmaz. Başkan olmayı kurmuş.* [*ing.* To plan, to meditate, to resolve; *Fr.* Se proposer, méditer]; § ❽ Zihinde büyütmek; kötü seyler düşünmek: *Meseleyi kurdukça, kurdu, sonunda böyle davrandı.* [*ing.* To brood over something; *Fr.* Rêver noir]; § ❾ Bir kimseyi dedikodu veya telkinlerle başkasına karşı hırslandırmak, kışkırtmak: *Halinden onu iyice kurdukları belli;* § ❿ Dikmek, germek, dik durmasını sağlamak: *Çadır kurmak. Yapı iskeleti kurmak. Anıt kurmak.* [*ing.* To erect, to pitch; *Fr.* Dresser arborer, ériger, bâtir, élever, tendre, asseoir]; § ⓫ Hazırlamak: *Sofra kurmak.* [*ing.* To make, to set; *Fr.* Mettre]; § ⓬ *(silâh hk.)* Atışta hazır duruma getirmek. [*ing.* To cock; *Fr.* Armer]; § ⓭ *mec.* Gizlice hazırlamak, tasarlamak: *Komplo kurmak;* § ⓮ *(Biri)* Kendi ruhsal durumuna göre zihninde tasarlamak, hayal etmek, düşünmek; § ⓯ Ummak: *Hayal kurmak;* ⊙ **kurduğu tuzağa kendi düşmek**, *dey. (biri)* Başkası için hazırladığı tertipten kendi zarar görmek; ⊙ **bağdaş ~**, *dey.* ◘ **Bağdaş**; ⊙ **baraj ~**, *sp.* Futbolda, doğrudan doğruya kaleye yapılan vuruşları önlemek için, oyuncuların kale önünü kapatacak şekilde sıralanmaları; ⊙ **cümle ~**, *dilb.* Kelimeleri belli bir sıraya göre dizmek. [*ing.* To make a sentence]; ⊙ **dolap (düzen, kumpas) ~**, *dey.* Birine karşı komplo hazırlamak, hile ve tertip yapmak. [*ing.* To set a snare, to set a trap; *Fr.* Dresser, tendre un piege à qn]; ☆ *Esanl.* **dolap çevirmek**; ⊙ **hayal ~**, *dey.* ◘ **Hayal**; ⊙ **köprü ~**, *sp.* Elleri arkadan yere dayayıp ayak uçlarına basarak vücudu yay gibi germek. [*ing.* To bridge]; ⊙ **masa ~**, *dey.* Ziyafet çekmek ziyafet vermek; ⊙ **pusu ~**, *dey.* Saldırmak için gizlenip beklemek. [*ing.* To lay an ambush; *Fr.* Tendre, préparer une embuscade à qn]; ⊙ **takım ~**, *sp.* Spor oyunlarında yarışmaya katılacak oyuncuları bir araya getirmek; ⊙ **turşusunu kursun**, *dey. tkz.* Değersiz şeyleri elden çıkaramayan kimseler için söylenir. [*ing.* Let him pickle it!]; ⊙ **tuzak ~**, *dey.* Bir hayvanı yakalamak veya bir kimseyi güç ve tehlikeli duruma düşürmek için tertip hazırlamak. [*ing.* To lay a trap *(for somebody)*; *Fr.* Tendre un piege un filet *(à qn)*].

kurmay[*], i. < *kurmak. ask.* § ❶ Ordunun savaşa hazırlanmasında ve savaş sırasında birliklerin yönetim ve yürütümü işlerinde komutanlara yardımda bulunmak üzere yetişmiş, sınavla Harb Akademilerine girerek üç yıllık eğitimi başarı ile bitiren subaylara verilen ad. *(Bu subaylar, karargâhlarda çalışırlar. Kurmay başkanlığının görevini de yapabilirlerdi.* [*Osm.* Erkânıharb; *ing.* Staff; *Fr.* État-major; grand quartier general]; § ❷ s. Kurmaylık yetkisi ve niteliği olan: *Kurmay albay.* [*ing.* Staffed]. **~ gezisi**, *ask.* Ordu, kolordu, tümen ve benzeri büyük karargâhlarda kurmay subayların ve büyük rütbeli kumandanların yaptıkları geziler. *(Bu gezilerde arazi, askerî harekât plânları ve uygulama imkânları incelenir).*

~ heyeti, *ask.* Kuvvet kumandanlığı, ordu, kolordu, tümen ve benzeri birliklerin karargâhlarında, kadrolarında belirtilen, değişik rütbede general ve kurmay subaydan kurulan heyet. ◘ **Genelkurmay.**

kurmaylık,-ğı, i. Kurmay olma hali.

kurna /kur:na/, i. *Osm.* < *Ar. kurne.* § ❶ Hamamlarda, musluk altında, içinde su biriktirilen yuvarlak taş tekne: *Hamam kurnası. Çeşme kurnası.* [*ing.* Basin of a bath or fountain; *Fr.* Réceptacle d'eau, bassin de bain ou de fontaine, baignoire]; § ❷ *esk.* Çıkıntılı köşe. [*ing.* Projecting corner]; § ❸ *balıkç.* Üç katlı balık ağının en dışta kullanılan geniş gözlü katı; ⊙ **düğünde zurnaya, hamamda ~ ya koşmak**, *dey. h.d.* Her ise karışmak. [*ing.* To poke one's nose in everything; *Fr.* Mettre son nez partout]; ⊙ **ofis ~ sı**, Bardak, çatal ve bıçak gibi ufak parçaların yıkanması için kullanılan küçük yalak veya içi leğenli lavabo.

~ başı soygunu gibi, *dey.* Çırılçıplak, çok yoksul anlamında kullanılır. [*ing.* Stark naked, very poor; *Fr.* Tout nu].

~ hakkı, Hamamda yer kirası, hamam ücreti. [*ing.* Fee for the use of a basin in a public hot bath; *Fr.* Prix d'une place dans le bain turc].

kurnaz, s. *Osm.* < *Fars. kurnâs.* Kolayca kanmayıp başkalarını kandırmasını ve ufak tefek oyunlarla amacına erişmesini beceren: *Kurnaz adam bizi kendi sözünüzle bağladı. Kurnazlıkta hile de olur ama her kurnaz mutlaka hilekâr değildir.* [*ing.* Cunning, shrewd; *Fr.* Fin,-ine, ruse,-ée].

kurnazlık,-ğı, i. § ❶ Kurnaz olma hali. [*ing.* Cunningness, shrewdness; *Fr.* Ruse, subtilite, finesse, madrerie, adresse]; § ❷ Kurnazca davranış.

kurneteyn, i. *esk.* İçine girilip yıkanılan büyük tekne.

kuron, i. *Fr. couronne.* § ❶ Dişin sunî olarak yapılan taç kısmı. *(Kuronlar bütün veya yarım olabileceği gibi madenden, seramikten ve plastik maddeden de yapılabilir).* [*ing.* Crown]; § ❶ Dolgulu çürük diş üzerine geçirilen kaplama. [*ing.* Crown]; § ❷ Baş çelengi. [*ing.* Wreath, crown]; § ❸ *kuymc.* Bir pırlantanın tabanıyle yuvarlak kısmı arasında bulunan fasetlerin tümü; § ❹ *num.* (a) Bazı ülkelerde, özellikle Avrupa'nın kuzey ülkelerinde kullanılan para birimi; (b) Bazı ülkelerde kullanılan bir para cinsi: *Büyük Britanya'da eskiden 5 şilinlik paraya kuron (crown) denirdi.* [*ing.* Crown]; ⊙ **Alexander ~ u**, *diş.* Bir köprüde ayak hizmetini görecek şekilde bir dişe geçirilen metalik kuron. [*ing.* Alexander's crown].

kuroşivo, i. *coğr.* Kuzey Pasifikte, Güney Japon adalarının doğusundan geçen tuzlu, sıcak sulu bir deniz akıntısı. [*ing.* Kuroshiwo; *Fr.* Kuro-shio, kouro-shivo].

kurp,-bu, i. *Osm.* < *Ar. kurb. esk.* Yakınlık, yakında oluş.

kurra, i. *Osm.* < *Ar. Kur'an'ı* kurallarına *(usulüne)* uygun olarak okumayı bilen hâfız. [*ing.* Readers *of the Quran; Fr.* Lecteurs du Coran].

kurre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Soğuk; § ❷ Tazelik, parlaklık. [*ing.* Being cool and cheerful *(eye)*].

kurretiye, i. *Osm.* < *Ar. kurretiyye. esk.* Bâbi liderlerinden Kurretülayn adlı kadına bağlı olanlar. ◘ **Kurretülayn.**

kurs[1], i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Yuvarlak ve yassıca şey, ağırşak, çörek: *Kurs atmak.* [*ing.* Disc; *Fr.* Disque]; § ❷ *astr.* Bir yıldızın görülen yüzü. Gökcisimlerinin, Yer'deki bir gözlemciye düz ve daire biçiminde görünen yüzeyi: *Güneşin kursu. Ayın kursu.* [*ing.* Disc, disk; *Fr.* Disque]; § ❸ *esk.* Daire şeklinde olan şey: *Güneş kursu;* § ❹ Odanın havasını güzel kokutmak için yakılan öd ağacı parçası; § ❺ *mek.* Gidip gelme hareketi yapan bir organın yer değiştirme miktarı patlamak veya içten yanmalı motor, genellikle pistonların kursu ve silindirlerin iç çapı ile belirtilir: *Bir pompa içindeki pistonun kursu.* [*ing.* Disc, disk, plate]; § ❻ *dok.* (a) Jakar tezgâhlarında desenin tam olarak meydana çıkması için gerekli jakar kartonlarının sayısı; (b) Dokuma tezgâhlarında mekik fırlatma genişliği; ⊙ **~ lu nişangâh**, *den.* Menzil ve inhiraf taksimatı dairevî bir levha üzerinde bulunan tertibatı haiz nişangâhlardır; ⊙ **atkı ~ u**, *dok.* Armürün enine uzunluğu; ⊙ **çözgü ~ u**, *dok.* Armürün boyuna uzunluğu; ⊙ **bezeme ~**, *mim.* ◘ **Bezeme**; ⊙ **güneş ~ ü**, *ark.* Dört metre çapında porfirden yapılmış ve bir yüzme evrendoğum efsanelerinin özetiyle aztek takvimi oyulmuş çember. *((Çemberin ortasında, yıldız-tanrının yüzü bulunur; onun çevresinde, eşmerkezli çemberler arasında dünyanın geçmişini ve geleceğini anlatan hiyeroglifler kazılıdır. 1560'ta Büyük Ehram'dan aşağıya atılan ve gömülen kurs, 1790'da, Mexico katedralinin duvarlarından birine gömülü olarak bulundu ve 1885'te bu şehrin müzesine yerleştirildi).* [*ing.* Solar disc; *Fr.* Disque du soleil]; ⊙ **kanatlı ~**, *ark.* Mısır'da, hayat veren gök tanrısını temsil eden iki doğan kanadının arasında, iki engerek yılanıyle çevrelenmiş güneş. *(Kutmes IV /Yeni Krallık/ devrinde bazen bir tek kanatla gösterilirdi. Bazı dikme taşların kemerlerinde, kanatları yuvarlak şekilde görülür. Kanatlı kurs. Mısırlılardan Hititlere, Asurlulara ve Perslere geçti. Asurda, kurşun üzerinde genellikle tanrı Asurun bir figürü bulunur; Perslerde ise Ahuramazda'nın figürü işlenmiştir).* [*ing.* Winged disc; *Fr.* Disque ailé].

kurs[2], i. *Fr. cours.* § ❶ Sınırlı bir konuda yapılan kısa süreli öğretim; bu öğretimi meydana getiren dersler: *Şoför kursu. Terzilik kursu.* [*ing.* Course *(of lessons etc.)*]; § ❷ Sınai ve bilimsel gelişmelere uymalarını sağlamak amacıyle teknisyen kadrolarına verilen tamamlayıcı veya tümüyle yeni bilgiler; ⊙ **gezici ~ lar**, *eğt.* ◘ **Gezici.**

kursak,-ğı, i. *esk.T.* § ❶ *zool.* Kuşlarda birinci mide: *Kuşlar kursaklarında taşları bile eritirler.* [*Osm.* Kansa; *Ing.* Crop; *Fr.* Gésier, jabot]. ☆ *Eşanl.* **katı, taşlık**; § ❷ *mec.* İnsan midesi: *Kursağına lokma girmemiş.* [*ing.* Stomach; *Fr.* Estomac]; § ❸ Kuş kursağı şişirilip kurutularak yapılan veya ona benzetilen şişkin şey: *Düdüğün kursağı patladı.* [*ing.* Dried bladder; *Fr.* Baudruche]; § ❹ s. Kursak zarı ile yapılmış: *Kursak tef.* *ŞEKİL: 297.*— **KELEBEK**; ◘ *ŞEKİL: 347.*— **KUŞ II.** *(iç yapısı)*; ⊙ **kursağı boş**, *h.d.* Karnı aç, acıkmış. [*ing.* Whose maw is empty]; ⊙ **kursağından geçmemek**, *dey. h.d.* Sevilen bir kimsenin yokluğundan dolayı iştahla yemek yenilmediğini belirtir; ⊙ **kursağında kalmak**

(hevesi, isteği), dey. İstediğini yapamamak; ◉ **kursağından sakallı**, *dey. h.d.* Sadece çenenin altında sakalı olan. [*ing.* Bearded underd the chin only]; ◉ **bal kursağı**, *biy.* ◘ Bal; ◉ **yalancı ~**, *vet.* Yemek borusunun anormal şekilde genişlemesi *(genişleme bazen boyun kısmında, bazen göğüs kısmında olur.*

kursaklı, s. § ❶ Kursağı olan: *Kursaklı düdük.* [*ing.* Greedy, full of guts, goiterous person; *Fr.* A gésier]; § ❷ *h.d.* Gerdanında uru olan kimse.

kursav, i. *esk. T.* Çember. [*Fr.* Anneau, cerceau].

kursak,-ğı, i *esk. T. h.d.* Eski türklerde çadıra sarılan enlice şerit şeklinde ipe verilen ad, kusak

kurşun, i. § ❶ *kim.* Sembolü Pb, A. n. 82. A. a. 207.21 olan kimyasal element. Mavimtrak esmer renkte, 11. 3 yoğunluğunda yumuşakça ve bükülgen, 327,3 derecede eriyen, pek çok işlerde kullanılan bir madendir. [*Osm.* Rassâs; *ing.* Lead; *Fr.* Plomb]; § ❷ Tüfek, tabanca gibi hafif silâhlarda kullanılan mermi. [*ing.* Bullet; *Fr.* Balle de plomb, balle projectile]; § ❸ *balıkç.* Ağların veya oltaların suya batmasını veya suyun dibinde durmasını sağlayan, genellikle kurşundan yapılmış çeşitli ağırlıklara verilen ad. [*ing.* Sinker; *Fr.* Plomb]; ☆ *Eşanl.* **iskandil**; § ❹ *büro.* Kâğıt üzerinde silgi ile yok edilebilen kara iz bırakan grafit çubuk; § ❺ *san.* Vitray *(renkli cam)* sanatında camları birbirine tutturmak için kullanılan kurşun şeritler. [*ing.* Came, lead; *Fr.* Plomb]; § ❻ *inş.* Çekülle ağırlık vermeye yarayan ufak kurşun veya başka maden kütlesi. [*ing.* Lead; *Fr.* Plomb]; § ❼ *matb.* ◘ Maden; § ❽ *terz.* Elbiselerin eteklerin, kıvrılıp kalkmasını önlemek için dikilen pastil biçiminde yassı kurşun parçası. [*ing.* Lead; *Fr.* Plomb]; § ❾ *trm. Stereum purpureum* adlı bir mantarın meyve ağaçlarında meydana getirdiği çeşitli hastalıkların adı. *(Asalak, gövde veya dallardaki yaralardan içeri girer, damarlara yerleşir ve birçok toksin çıkarır, bunun sonucunda ağacın rengi koyulaşır, yaprakların üst deri hücreleri kaykar ve yaprakar kurşun rengini alır).* [*ing.* Lead; *Fr.* Plomb]; ◉ **~ a dizme**, *sosy.* (a) Suçlu asker olduğu zaman uygulanan idam cezası; (b) Bazı kütle halinde isyanlarda, isyancıları toptan kurşundan geçirme. [*ing.* Shooting; *Fr.* Fusillade]; ◉ **~ a dizmek** *(birini)*, Bir kimsenin aleyhindeki ölüm cezasını askeri bir kıtanın attığı kurşunlarla yerine getirmek. [*ing.* To shoot *(down)*, to execute by shooting; *Fr.* Fusiller]; ◉ **~ lu baston**, ◘ Baston; ◉ **antimuanlı kurşun**, *min.* Az miktarda antimuan taşıyan ve kübik sistemde kristalleşen yerli kurşun. [*ing.* Antimonial lead]; ◉ **arsenikli ~**, **arsenikli yeşil ~**, *min.* ◘ Mimetez; ◉ **dalgıç göğüs ~ u**, *den.* ◘ Dalgıç; ◉ **dip ~ u**, *balıkç.* Iğneyi dipte tutmak amacıyla, oltanın yerinden oynamaması için takılan ağırlık; ◉ **el ~ u**, *den.* El ile atılan iskandil salvolarının *(ipinin)* ucunda bulunan 4-8 kg. ağırlığındaki kurşun. [*ing.* Hand-lead; *Fr.* Plomb à main]; ◉ **fosfatlı ~**, *min.* ◘ Piromorfit; ◉ **iskandil ~** *(kurşunu)*, *den.* İskandil işinde kullanılan ince halatın ucuna bağlanan madeni ağırlık. [*ing.* Sounding lead, plummet; *Fr.* Plomb de sonde, plomb]; ◉ **iskandil ~ unu savurmak** *(atmak)*, *den.* ◘ İskandil atmak; ◉ **kancalı ~**, *balıkç.* Olta ile sürtme avında kullanılan ve bir oltadan ötekine kolayca ve çabucak getirilebilen kurşun. [*Fr.* Plombée massive, plombée brutale]; ◉ **kalem ~ u**, *büro.* Kalemin içindeki boşluğu dolduran ve kâğıt üzerinde iz bırakan bir maddeden yapılan ince çubuk. [*ing.* Pencil lead]; ◉ **karbonatlı ~**, *min.* ◘ Serüzit; ◉ **kıstırma ~**, *balıkç.* Daha fazla duyarlık sağlamak için yüzer oltaya aralıklı olarak takılan ağırlıklar. [*Fr.* Plombée divisée]; ◉ **kromlu ~**, **kırmızı ~**, *min.* ◘ Krokoiz; ◉ **kükürtlü ~**, *min.* ◘ Galen; ◉ **mahya ~ u**, *inş.* Arduvazdan yapılmış çatı mahya kiremidinin alt kısmında bulunan kurşun tabla. [*ing.* Roofing lead; *Fr.* Plomb d'arêtier]; ◉ **meteliğe ~ atmak**, *dey.* ◘ Metelik; ◉ **saçaklık ~ u**, *inş.* Çatıyı örten kurşun levha. [*ing.* Entablement lead; *Fr.* Plomb d'entablement]; ◉ **sert ~**, *ask.* Ana maddesi kurşun olan ve yüzde 17-18 antimon, yüzde 8-10 kalay kapsayan böylece dayanıklığı arttırılmış olan alaşım. *(Önceleri tüfek ve tabanca mermilerinin yapımında kullanılırdı. Kısa mesafelere atış için küre biçimindeki misketlerin yapımında da kullanıldı).* [*ing.* Hard lead; *Fr.* Plomb durci]; ◉ **sarı ~**, **molibdatlı ~**, *min.* ◘ Wulfenit; ◉ **sülfatlı ~**, ◘ Anglezit; ☆ *Eşanl.* **wulfenit**; ◉ **şeytan kulağına ~**, *dey.* ◘ Kulak; ◉ **simili ~**, Doğal kurşun sülfürü. [*ing.* Argentiferous lead; *Fr.* Galene]; ◉ **toz ~**, *kim.* İçinde gümüş bulunmayan ve alaşımları eritmede kullanılan madeni kurşun. [*ing.* Powder lead; *Fr.* Plomb poudre]; ◉ **yeşil ~**, *min.* Yeşil renkli piromorfit türü. [*ing.* Green lead; *Fr.* Plomb vert]. **~ arsenat**, *kim.* Mide yoluyle müessir, toz halinde, beyaz renkte, kokusuz, arsenikli bileşikler grupuna bağlı bir tarım savaş ilâcı.

~ atmak, § ❶ Silâha mermi atmak, nişan almak, silâh boşaltmak. [*ing.* To fire a spot; *Fr.* Plomber]; § ❷ *mec.* Düşmanlık etmek: *Birbirine kurşun atıyorlar.*

~ boku, Kurşun posası. [*ing.* Dross of lead].

~ boru, ◘ Boru[1].

~ cevheri, *min.* ◘ Plombajin.

~ cilâsı, *tekn.* Mermeri, bir kurşun tekerlekle sürterek parlatma işlemi.

~ çıkarıcı, *cerr.* Uzun saplı, ucunda sivri bir dişi olan ve derin yaraların içine saplanmış kurşunları çıkarmaya yarayan pens.

~ damgası, ◘ Damga.

~ dökmek, *folk.* Eritilmiş sıcak kurşunun içinde soğuk su bulunan bir kaba dökülmesiyle meydana gelen şekillerin yorumu ile, ruh hastalıklarını, nazar büyü v.b. dan ileri geldiğine inanılan hastalıkları tedavi etmek. [*ing.* To perform the custom of melting lead and pouring it into cold water over the head of a sick person; *Fr.* Incantation employee par les sorcieres pour conjurer la guigne].

~ dövmek, *met.* ◘ Dövmek.

~ erimi, Tüfek mermisinin en fazla ulaşabildiği uzaklık. [*ing.* Musket shot, range of a musket; *Fr.* Portée].

~ eşdeğeri, *tekn.* Belli şartlar altında bir materyalin ışın dozunda meydana getirdiği azalmayı temin edecek kurşun tabakasının kalınlığı.

~ fenil (tetrafenil), *kim.* Organometalik kurşun bileşiği $Pb(C_6H_5)_4$; 224° C'ta erir, kurşun bromürün fenilmagnezyum bromür üzerinde veya kurşun-sodyum bromobenzene etkimesiyle elde edilir. [*ing.* Lead-phenyl; *Fr.* Plomb-phényle, plomb-tétraphényle].

~ gibi, *dey.* «*Çok ağır*» anlamında, yerinden kaldırırken güçlük çekilen şeyler için kullanılır. [*ing.* Like lead, very heavy; *Fr.* Tres lourd, pesant.-ante].

~ haddesi, *tekn.* İnce levhalar halinde kurşun çekmek için kullanılan küçük hadde. [*ing.* Lead roller].

~ kâğıdı, Kurşundan yapılmış ince varak. [*ing.* Lead foil; *Fr.* Papier de plomb.].

~ kalem, ◘ Kurşunkalem.

~ kalıbı, Mermi kalıbı. [*Ing.* Bullet mold].

~ kaplama, *met.* Bir yüzeyi, saf kurşun tabakası veya kurşun bakımından zengin bir alaşımla kuramak veya kaplamak işi. *(Fıçı çeperlerinin kurşunla kaplanması, sülfürik asid ve kurşunu aşındırmayan bazı asidlerin depo edilmesine imkân verir).* [*ing.* Lead covering; *Fr.* Plombage].

~ kaplamak, *inş.* Bir çatı, bir minare külâhı veya bir kubbeyi kurşun levhalarla örtmek. [*Ing.* To cover with sheet-lead; *Fr.* Plomber]. ◘ Kaplamak.

~ kayıt, ◘ Kayıt[1].

~ klorür, *kim.* Genel formülü M_2PbCl_6 olan karmaşık tuz; *M*, tek değerli bir maddenin semboludür. [*ing.* Lead chloride; *Fr.* Plombichlorure].

☆ *Eşanl.* **plombiklorür.**

~ levha, *tekn.* Akümülâtörlerde ızgaralı ve gözlü olarak çeşitli şekillerde yapılan ve gözleri içinde müessir maddeler bulunan kurşun levhalar. [*ing.* Lead plate; *Fr.* Plaque de plomb].

~ matris, *matb.* Galvanoplastide bir ototipi klişenin kalıbı mum yerine kurşuna alınırsa kopya daha temiz ve doğru çıkar. Özellikle renkli baskıların klişeleri için tercih edilir. Kaza mumla veya selüloidle yapılan kalıplarda gerekli olan grafitlemeye kurşunda lüzum yoktur. [*ing.* Plumbic matrix; *Fr.* Matrice de plomb].

~ merhemi, *ted.* Bir çeşit civalı merhem. [*ing.* Ointment of subacetate of lead; *Fr.* Onguent de saturne].

~ mühür, PTT ve Gümrük idaresi tarafından, koli ve paketler bağlandıktan sonra bağlama yerine ufak bir kurşunla eklenip vurulan, üzerinde bağlama merkezinin adı yazılı mühür. *(PTT'de her çeşit bez torba, mukavva kutu, tahta kutu bu şekilde mühürlenir. Gümrük'te de bir yerden bir yere nakledilen eşya bağlanarak, kurşun mühür vurulur. Kurşun mühür, bazı içme suyu kap ve şişelerinin ağızlarında çeşitli sayaçlarda da kullanılır).*

~ otu, *bot.* ◘ Kurşunotu.

~ oyma, *matb.* Tipo baskıda kullanmak üzere kurşun plâklar üzerine, çelik kalemlerle oyularak istenilen resim veya yazı, tıpkı tahta oymada olduğu gibi oyularak hazırlanır. Boya, renk olacak yerler yüksek, beyaz kalacak yerler oyularak çukur bırakılır. [*ing.* Lead engraving; *Fr.* Gravure sur plomb].

~ safrası, *den.* Torpitonun muvazenesini temin için başlık kısmına konmuş kurşun parçasıdır.

~ sıkmak, *dey.* Tetiği çekerek mermi atmak.

~ tetraetil, *kim.* Formülü $Pb(C_2H_5)_4$ olan organometalik türev; kurşun tıyodürün etil magnezyum iyodüre etkimesiyle elde edilir; damıtma sırasında mutlaka ayrışır. [*ing.* Lead tetraethyl; *Fr.* Plomb tétraéthyle].

~ tetrametil, *petrol.* Yakıtların oktan derecesini arttırmak için kullanılan ve kurşun tetraetil'e benzeyen madde; kurşun tetrametil $Pb(CH_3)_4$, kurşun tetraetilden daha fazla uçucu olduğu için benzen tipi süper yakıtlara katılan değerli bir katkı maddesidir. [*Ing.* Lead tetramethyl; *Fr.* Plomb tétramethyle].

~ vurmak, *mal. esk.* Osmanlı devletinde herhangi bir kuruluş tarafından *(gümrük, zabıta gibi)* muayene edilen bir eşyanın mühürlenmesine verilen ad. *(Kurşunlamak da denirdi).* [*ing.* To bond; *Fr.* Plomber].

☆ *Eşanl.* **kurşunlamak.**

~ tuzu (şekeri), *min.* Billürlaşmış kurşun asetat. [*ing.* Subacetate of lead].

~ yağdırmak, *dey.* Çok sayıda kurşun atmak.

~ yağmuruna tutmak, *dey. (birine veya bir yere)* Devamlı ateş etmek, çok sayıda mermi atmak.

~ yemek, *dey.* Ateşli silâhla yaralanmak.

~ zehirlenmesi, *patol.* Mürettiplerde, dizgi makinelerinde, stereotipi ve harf dökümcülerinde kurşunla ilgili diğer işlerde görülen ve kurşun buharından ileri gelen kronik zehirlenme. *(Kurşun tozları mideye ve oradan kana karışır. Bağırsak rahatsızlığı, kolit, böbrek bozukluğu, önlenmezse kronik zehirlenme yapar).* [*ing.* Lead poisoning, plumbism; *Fr.* Saturnisme].

kurşuncu, s. *h.d.* ❶ Hastalara kurşun dökan kimse. [*Ing.* Maker or caster of lead as a cure for the evil eye]; § ❷ Kurşun

işleyen veya satan kimse. [*Ing.* Maker of or dealer in bullets; *Fr.* Plombier].
~ **kadın,** Kurşun döken kadın. [*Ing.* Woman who performs the ceremony of lead melting].

kurşunculuk,-ğu, i. § ❶ Kurşun işleme sanatı. [*Ing.* Lead-work; *Fr.* Plomberie]; § ❷ Kurşuncunun işi. [*Ing.* Plumbing; *Fr.* Plomberie].

kurşunî /kurşunî/, s. *Osm.* Koyu külrengi, sincabî. [*Ing.* Lead-coloured; *Fr.* Gris plomb].
~ **bakır,** *met.* ◘ Bakır.
~ **ıskala,** *matb.* Tipo ve ofset *(çukurbaskı)* reprodüksiyon işlerinde, renkli filim ve cam hazırlanırken, rötuşçu ve klişecilerin, renk tonlarının uygunluğunu kontrol için kullandıkları basit bir âlet. [*Ing.* Gamme de gris; *Fr.* Graus-kalla- (grau leiter)].
~ **kama,** *matb.* Saydam bir maddeden *(naylon)* yapılmış olup, üzerinde, fotoğraf filmlerinin hassaslık derecesini ölçmeye yarayan, tedrici şekilde açıklanarak biten renk tonları vardır. [*Ing.* Grey wedge; *Fr.* Coin gris].

kurşun.kalem, b. i. Dış kısmı tahta, içi grafitli kalem. [*Ing.* Pencil, lead pencil; *Fr.* Crayon].
~ **açacağı,** Kurşun kalemlerini yontmak için kullanılan içi bıçaklı küçük âlet. [*Ing.* Pencil-sharpener; *Fr.* Taille-crayons].
~ **resim,** Kurşun kalemle gerek çizgi halinde ve gerekse gölgeli olarak yapılan resim. [*Ing.* Pencil drawing; *Fr.* Dessin au crayon].

kurşunlama, i. *petrol.* Bir benzine, oktan indisini arttırmak amacıyle kurşun tetraetil katma. [*Ing.* Affixing leads, leading; *Fr.* Action de plomber, d'éthyler].
☆ *Eşanl.* **etilleme.**

kurşunlamak (-i), f. § ❶ Kurşunla kaplamak: *Kubbeyi kurşunlamak.* [*Ing.* To cover with lead; *Fr.* Couvrir de plomb, plomber]; § ❷ Kurşunla mühürlemek: *Damacanayı kurşunlamak.* [*Ing.* To seal; *Fr.* Plomber]; § ❸ Üzerine silâh sıkmak. [*Ing.* To shoot; *Fr.* Tirer].

kurşunlanma, i. *sil.* Mermilerdeki kurşun çemberler dolayısile top namlularındaki yivlerin dolarak tıkanması. ◘ Bakırlanma.

kurşunlu, s. § ❶ İçinde kurşun bulunan: *Kurşunlu antimon. Kurşunlu damga.* [*Ing.* Plumbous, plumbeous; *Fr.* Plombeux, -euse]; § ❷ Kurşunlanmış olan. [*Ing.* Leaded; *Fr.* Plombé,-ée]; § ❸ Kubbesi kurşunla örtülü: *Kurşunlu cami.* [*Ing.* Mixed, covered or lined with lead; *Fr.* Recouvert de plomb *(edifice etc.)*].
~ **bakır,** *met.* Antifriksiyon alaşımı olarak kullanılan bakır ve kurşun alaşımı. [*Ing.* Leaded copper].
~ **cam,** *min.* ◘ Cam.
~ **damla,** *patol.* Kurşun zehirlenmesinin yolaçtığı damla hastalığı. *(Hastalık hızla oluşan kumlu birikimlere ve eklem bozukluklarına yolaçar. Kurşun zehirlenmesi gibi tedavi edilir).* [*Ing.* Lead gout; *Fr.* Goutte saturnine].
~ **karın ağrısı,** *patol.* Kurşun zehirlenmesinin en sık görülen belirtilerinden biri. *(Göbek hizasında, böbreklere ve baldırlara yayılan şiddetli bir ağrıdır).* [*Ing.* Lead colic; *Fr.* Coliques de plomb].

kurşun.otu, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ispanakgiller *(Chenopodiaceae)* familyasından, denize yakın tuzlu topraklarda yetişen, biryıllık, etli, tuzcul bir bitki. [*Lat. Salicornia herbacea; Ing.* Glasswort; *Fr.* Salicorne].

kurt[1],-du, i. *esk. T. zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Köpekgiller *(Canidae)* familyasından köpeğe çok yakın, yırtıcı bir memeli türü. Uzunluğu 122, kuyruğu 45 sm. Kara, kül-kahverengi değişebilen bir renkleri vardır. Karnı daha açık renklidir. Boyu yüksek, gövdesi ince, böğürleri çökük, ayakları ince, kuyruğu tüylü ve sarkık, uzun ve sivri bir burunla son bulan kafası uzun, alnı yatık, gözleri eğik, kulakları diktir. Tüyü iklime ve yaşa göre değişir. Dişi kurdun boyu erkeğinden kısa, yüzü daha ince, kuyruğu daha az tüylüdür. Tenha yerlerde, sık ormanlarda, akarsu yarıklarında, bataklıklarda, bozkırlarda gezer. Gündüz saklanır, gece av aramak için dolaşır. Kışın sürü halinde gezer. Sığırlara, koyunlara, keçilere, av hayvanlarına, hattâ aç kaldığı zaman insanlara da saldırır. Genellikle yalnız yaşar; ocak ve şubat aylarında çiftleşir. Dişi kurt yetmiş günlük bir gebelikten sonra dört veya beş yavru yapar. Köpekle birleşerek melez yavrular verebilir. Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya'da yaşar. [*Lat. Canis lupus; Ing.* Gray wolf; *Fr. Loup* vulgaire]. ◘ *ŞEKİL: 380.*— **MEMELİ HAYVANLAR II.**; § ❷ *mec.* İşini iyi bilen, aldanmaz; kurnaz kimse: *O, bu işin kurdudur. Ne kurttur, o, ben bilirim. Eski deniz kurtlarından.* [*Ing.* Clever and grasping person]; § ❸ Kurda benzer; § ❹ *(genellikle çoğul şekilde)* Zor bir iş görülürken veya savaşta, çalışanları ve savaşçıları gayrete getirmek için, genellikle birinci şahsa hitap ederek söylenir, **kurda «neden boynun (ensen) kalın» demişler, «işimi kendim görürüm de ondan» demiş** *(«işimi kimseye 'inanmadığımdan» demiş), at.* İşini başkasına inanmayarak kendisi gören, üzülmez; rahat eder. ☆ *Eşanl.* **sana vereyim bir öğüt; kendi ununu kendin öğüt;** ◉ **kurda konuk (komşu) giden, köpeğini yanında götürür,** *at.* ◘ **Kurtla görüşürsen...** ◉ ~ **la görüşürsen köpeğini yanından ayırma (kurda konuk giden köpeğini yanında götürür),** at: Saldırgan birisiyle karşılaşacak olan kişi, kendisini koruyacak tedbiri almalıdır; ◉ ~ **la koyun kılıçla oyun olmaz,** *at.* Birbirine zararı dokunacak varlıkları bir araya getirmemek gerekir; ◉ ~ **la koyun bir yerde,** *dey.* Herkesin güvenliği sağlanmış anlamında kullanılır. [*Ing.* An old fox, willy old rogue, old ~ **la ortak olan tilkinin hissesi, ya tırnaktır, ya bağırsak,** *at.* Güçlü ile hileci ortak olsa güçlünün dediği olur. Hileci, ortağının kendisine vereceği, işe yaramaz paya razı olmak zorundadır. Yoksa parçalanmak tehlikesi vardır; ◉ **kurdun adı yaman çıkmış, tilki vardır (tilkicik var) baş keser,** *at.* Öyle sinsi ve kurnaz kimseler vardır ki adı zalime, haine ve kötüye çıkmış kimselerden daha tehlikelidirler; ◉ **aç ~ gibi saldırmak,** *dey.* Hırsla ve oburca yemek. Hırsla ve istekle atılmak, saldırmak. [*Ing.* Like a hungry wolf, gluttonous]; ◉ **deniz kurdu,** *dey.* Tecrübeli, usta denizci. [*Ing.* Sea wolf, an old salt; *Fr.* Loup de mer]; ◉ **eski ~,** *dey.* Kurnaz ve aldanmaz kimse. [*Ing.* An old fox, wily old rogue, old stager, old hand; *Fr.* Vieux loup]; ◉ **genç ~,** *avc.* İki yaşından yukarı kurt. *(İki yaşından küçük olanlara kurt eniği denir).* [*Ing.* Young wolf; *Fr.* Jeune loup]; ◉ **kır kurdu,** *zool.* ◘ Kırkurdu; ◉ **yaşlı ~,** *avc.* 8 yaşından büyük kurt. [*Ing.* Old wolf; *Fr.* Vieux loup]; ◉ **yeleli ~,** Sırtlan.
~ **ağzı,** § ❶ *balıkç.* ◘ Kurtağzı; § ❷ *den.* ◘ Kurtağzı.
~ **atlaması,** *cimn.* Araçta bir bacağı kolların arasından, ötekini dışından geçirerek yapılan karışık atlama. [*Ing.* Wolf vault].
~ **bacağı,** *inş.* Binanın bir noktasındaki ağırlığı iki taraftaki daha sağlam kısımlara bindirmek için karşılıklı konulan eğik payanda.
~ **dişi,** *san.* Roman ve gotik sanatında kurt dişine benzeyen süsleyici motif. [*Ing.* Gullet tooth; *Fr.* Dent de loup].
~ **dolabı,** *avc.* Tilki yakalamaya yarayan tuzak.
~ **dumanlı havayı sever,** *at.* Kötü niyetli kimseler ortalıktaki karışıklıklardan yararlanırlar. [*Ing.* The wolf loves foggy weather. A rogue works in the dark].
~ **geçinip, tilkilik etmek,** *dey.* Yiğitlik ve cesurluk taslayıp kaynaklık yapmak.
~ **gibi,** *dey.* Zeki, işbilir, girişken, kurnaz kimseleri nitelemek için söylenir: *Sen onun görünüşüne aldanma, kurt gibi* adamdır. [*Ing.* Clever and grasping].
~ **gidişi,** *dey.* Belli belirsiz zıplayarak koşma, tırıs yürüyüş. [*Ing.* Jog-trot; *Fr.* Petit trot].
~ **görmüş eşek gibi kulaklarını dikmek,** *dey. kab.* Dikkatle dinlemek.
~ **kapancası,** *tekn.* Bel'in kenarına tespit edilen ve âleti toprağa batırmak için üzerine ayak dayanan demir parça.
~ **kapanı,** § ❶ Kurdu yakalamak için üstü çalıçırpı ile örtülmüş çukur. [*Ing.* Pit for trapping wolves; *Fr.* Piège pour attraper le loup]; § ❷ *sp.* ◘ Kurtkapanı.
~ **kıyan,** *zool.* ◘ Kurtkıyan.
~ **kocayınca köpeğin maskarası olur,** *at.* Güçlü iken herkes kendisinden çekinen kişi, gücünü yitirdikten sonra, güçsüz ve aşağılık kimselerin oyuncağı olur. [*Ing.* When the wolf becomes old he becomes a laughing-stock to the dogs *(said when young people are disrespectful of their elders' opinions)*].
~ **komşusunu yemez,** *at.* Bir kişi ne kadar azgın ve kötü niyetli olursa olsun, yakınlarına dokunmaz.
~ **köpeği,** Bir kurt ile bir köpeğin birleşmesi sonunda doğan, kurt ve köpek kanı taşıyan hayvan. *(Genellikle alman veya belçika kaynaklı bir çoban köpeğidir).* [*Ing.* Wolf dog, wolfhound; *Fr.* Chien-loup].
~ **köyünü (tüyünü) değiştirir, huyunu değiştirmez,** *at.* Hain kimse, yer yurt, kılık kıyafet değiştirse de kötü huylarını değiştirmez.
~ **kula,** *at.* Kahverengi ile kırmızı arası at donu. [*Ing.* Sorrel and gray *(horse)*].
~ **kuş,** *dey.* «Bütün canlı yaratıkları» anlamında kullanılır.
~ **kuş yuvasına dönmek,** *dey.* Herkes evine gitmek.
~ **kuyusu,** § ❶ *avc.* Kurdu yakalamak için dibine sivri uçlu bir kazık çakılan koni biçimindeki çukur; § ❷ *ask.* Ayak oltasına benzer yardımcı engel. *(Bu engel, 1.20 m. derinliğinde, 2 m çapında ve içinde sivri uçlu bir kazığın gizli bulunduğu çukurdur).*
~ **mantarı,** *bot.* Kurusu kan dindirmede kullanılan bir çeşit mantar. [*Ing.* Puff-ball; *Fr.* Lycoperdon, vesse-de-loup].
~ **masalı,** *mec.* ◘ Kurtmasalı.
~ **oyunu,** *ask. tar.* Eski Türklerin kurtlardan örnek aldıkları, tarih boyunca savaşlarda uygulanan bir baskın usulü.
~ **pençesi,** *bot.* ◘ Kibritotu. *(◘ ŞEKİL: 31.*— **ORMAN, BATAKLIK ve KIR BİTKİLERİ).**
~ **tırnağı,** *bot.* ◘ Kurttırnağı.

kurt[2],-du, i. *esk.T.* § ❶ *zool.* ve *paraz.* En çok ufak boylu solucanlara ve böcek kurtçuklarına, seyrek olarak böceklere ya da başka eklembacaklılara verilen ortak ad. *(içinde ve dışında katı kısmı bulunmayan, uzun gövdeli, bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı bir hayvandır).* [*Osm.* Dûd; *Ing.* Worm, maggot; *Fr.* Ver]; § ❷ Odunları, yünleri kemiren güvey veya tırtıl. [*Ing.* Worm, maggot; *Fr.* Ver, chenille de mite ou de teigne]; § ❸ Meyvelerin içinde asalak yaşayan kurtçuk: *Elmada çoğu zaman kurt bulunur.* [*Ing.* Worm, maggot; *Fr.* Ver, larve qui parasite les fruits]; § ❹ *süsl. san.* Yazı ve levhaların kıyılarına yapıştırılan kâğıtların *(pervaz)* üstüne yapılan süsler. *(Bu süslemeler kurda benzediği için bu ad verilmiştir);* ◉ **kurdunu dökmek (kırmak),** *dey.* Hevesini almak, isteğini yerine getirmek. [*Ing.* To satisfy one's whims]; ◉ ~ **larını dökmek,** *dey.* Çoktan beri özlediği bir şeyi bol bol yapıp hevesini almak. [*Ing.* To achieve a long desired object]; ◉ **ağ ~ u,** *zool.* ◘ Ağ; ◉ **ağaç kurdu,** *zool.* ◘ Ağaç; ◉ **armut göz kurdu,** *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)*

takımının Hortumlu-böcekgiller *(Curculionidae)* familyasından bir böcek türü. Uzunluğu 6 mm. olur. Koyu renklidir. Yumurtalarını sonbaharda meyva tomurcuklarına bırakır. [*Lat. Anthonomus cinstus*; *ing.* Anthonomus; *Fr.* Anthonome]; ⊙ **badem iç kurdu,** *zool.* Öritomidgiller *(Eurytomidae)* familyasından bir zarkanatlı böcek türü. Bademleri yer. [*Lat. Eurytoma amygdali*; *ing.* Eurytoma; *Fr.* Eurytome]; ⊙ **bağ kurdu,** *zool.* ◘ **ino.** ⊙ **balçık kurdu,** *zool.* Su birikintilerinin ve gölcüklerin dibinde yaşayan tüylü *chironomus* kurtçuğu. [*ing.* Earthworm; *Fr.* Ver de v'ase]; ⊙ **beyaz ~,** *zool.* Mayıs böceğinin kurtçuğu. [*ing.* Grub; *Fr.* Ver blanc]; ⊙ **beyaz deniz kurdu,** *balıkç.* Denizde olta ile balık avlamakta kullanılan en elverişli yem. [*Lat.* ve *ing. Nereis*; *Fr.* Ver blanc marin]; ⊙ **burun kurdu,** *zool.* Koyun sineğinin *(oestrus)* kurtçuğu. [*Fr.* Ver du nez]; ⊙ **büyük deniz kurdu,** *balıkç.* Denizde balık avlamak için en çok kullanılan yemlerden biri. [*Lat. Arenicola*; *ing.* Ship - worm, teredo; *Fr.* Gros ver marin arenicole]; ⊙ **Cayor kurdu,** *zool.* Afrika'da insana saldıran bir sineğin kurtçuğu. [*ing.* Cayor worm; *Fr.* Ver du cayor, dermatobie]; ☆ *Eşanl.* **dermatobia;** ⊙ **ceviz kurdu,** *bot.* ◘ **Ceviz;** ⊙ **çocuk kurdu,** *zool.* Bağırsak solucanı, askarid. [*ing.* Ascaride; *Fr.* Ver des enfants]; ⊙ **demir kurdu,** *sny.* ◘ **Demir;** ⊙ **domates boynuzlu ~ u,** *zool.* ◘ **Domates;** ⊙ **elma kurdu,** *zool.* ◘ **Elma;** ⊙ **elma göz kurdu,** *zool.* ◘ **Elma;** ⊙ **elma içi kurdu,** *zool.* ◘ **Elma;** ⊙ **et kurdu,** *zool.* Ette gelişen sinek kurtçuğu. [*ing.* Meat worm, flesh worm; *Fr.* Ver de viande]; ⊙ **fare kuyruğu ~,** *zool. Eristalis*'in kurtçuğu. [*ing.* Rat - tailed larva, rat-tailed maggot; *Fr.* Ver à queue de rat, larve de l'eristale]; ⊙ **fındık kurdu,** § ❶ *zool.* Böcekgiller *(Insecta)* sınıfının, Örtükkanatlar *(Coleoptera)* takımının, Hortumluböcekgiller *(Curculionidae)* familyasından kın kanatlı bir böcek türü. 6-7 mm. boyundadır. Hortumu ile fındık kabuğunu delerek, onların içersine bir tek yumurta bırakır. Çıkan kurtlar, fındıkları yemeye başlar ve sonunda fındığı delerek dışarıya çıkarlar. [*Lat. Balaninus nucum*; *ing.* Nut weevil; *Fr.* Balanin des noisettes]; § ❷ *dey.* Ufak tefek hareketli kadınları nitelemek için söylenir; ⊙ **fıstık içi kurdu,** *zool.* Fıstık sineğinin larvaları olup taze fıstıklara zarar verir; ⊙ **Gine (Medine) kurdu,** zool. ◘ **Filarya.** [*Lat.* ve *ing. Filaria*; *Fr.* Ver de de Médine, filaire]; ⊙ **göz kurdu,** *zool.* Meyve ağaçlarında gözlere *(çiçek, dal tomurcukları)* bırakılan böcek yumurtalarından çıkan ve tomurcukların içini kemiren kurtçuklara verilen genel ad. (Tipik örneği **elma göz kurdu.** *(Anthonomus pomorum)* dur. ⊙ **halkalı ~,** *zool.* Yerden veya gübreliklerden toplanan yer solucanı. [*ing.* Ringed worm; *Fr.* Ver annelé, ver de fumier]. ☆ *Eşanl.* **gübre kurdu;** ⊙ **içinde (hiç) ~ yok,** *dey.* Bir işe hevesli olmayan veya çalışmayan, meraksız kimseler için söylenir; ⊙ **içine ~ düşmek,** *dey.* Bir durumdan kuskulanmak. [*ing.* To have a misgiving]; ⊙ **iplik kurdu,** *zool.* Asma kökçüklerinde delik açan kurt. [*ing.* Nematoid worm; *Fr.* Ver nematoïde]; ⊙ **kalb kurdu,** *zool.* Mamestra'nın kurtçuğu. [*ing.* Heart worm; *Fr.* Ver noïr, thrips des olives]; **kara ~,** *zool.* Zeytin kurdu. [*ing.* Black worm; *Fr.* Vernoïr, thrips des olives]; ⊙ **kara başlı ~,** *zool.* Büyük yer solucanı. [*ing.* Black-headed worm; *Fr.* Ver à tête noire]; ⊙ **kavun kurdu,** *zool.* ◘ **Kavunkurdu;** ⊙ **keseli ~,** ◘ **Keselikurt;** ⊙ **kızıl ~,** *zool.* Arı böceğinin *(trichodes)* gul kırmızısı rengindeki kurtçuğu. [*ing.* Gape-worm; *Fr.* Ver rouge]; ⊙ **kuyruklu ~,** *zool.* Ayakyolunda bulunan beyaz kurt. [*ing.* Tailed worm; *Fr.* Ver à queue] • **küçük camur ~ ları,** *balıkç.* Balık avında yem olarak kullanılan bir kurt cinsi; ⊙ **mazı kurdu,** *zool.* Mazı böceğinin kurdu. [*ing.* Gall worm; *Fr.* Ver des galles]; ⊙ **palmiye kurdu,** *zool.* Palmiyelere saldıran bitki bitlerinin kurtçuğu. *(Bu kurtçuklar yenir).* [*ing.* Palmgrub, palm-worm; *Fr.* Ver palmiste]; ⊙ **peynir kurdu,** *zool.* Eski peynirlerin içinde gelişen çeşitli sinek kurtçuklarının yaygın adı. [*ing.* Cheese worm; *Fr.* Ver du fromage]; ⊙ **sarı ~,** *i. zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının Keçi.güvesigiller *(Cossidae)* familyasından bir böcek türü. Uzunluğu 72-80 sm. Tırtılları sarı olur. [*Lat. Zeuzera pyrina*; *ing.* Leopard moth; *Fr.* Zeuzere du marronier]; ⊙ **su kurdu,** *zool.* Phrygane'nın kurtçuğu. [*ing.* Water worm; *Fr.* Ver d'eau]; ⊙ **turşu kurdu,** *zool.* Piralidgüvesigiller *(Pyralidae)* familyasından pul kanatlı bir böcek türü. Larvaları hıyar çiçeklerini tahrip eder. [*Lat. Diaphania nitidales*; *ing.* Pickle-worm]; ⊙ **un kurdu,** *zool.* Çeşitli un böceklerinin kurtçukları. [*ing.* Meal worm; *Fr.* Ver de farine]; ⊙ **yassı ~,** *zool.* ◘ **Yassı solucan;** ⊙ **yıldız kurdu,** *zool.* Ateşböceği; ⊙ **yuvarlak ~,** *zool.* ◘ **Yuvarlak solucan;** ⊙ **zeytin kurdu,** *zool* Zeytin sineğinin *(dacus)* kurtçuğu. [*ing.* Olive worm; *Fr.* Ver des olives].

~ ağzı, ◘ **Dudak-damak yarığı.**

~ dökmek, *dey.* Dışkısıyle birlikte kurt çıkarmak. [*ing.* To pass a worm].

~ eğreltisi, *bot.* ◘ **Erkek eğrelti otu.**

~ gibi kemirmek (yemek), *dey.* Tedirgin etmek, aşırı derecede şüphe ve endişeye düşürmek, içine işleye işleye harap etmek.

~ örümceği, *zool.* ◘ **Örümcek.**

~ vurmak, *den.* Kerestelere arız olan yesilimtrak bir nevi leke alâimi gösteren hastalık olup ekseriya mese kovuklarında fazla rütübete maruz kalmadan ve bırakılmadan hâsıl olur.

~ yeniği, § ❶ ◘ **Kurtyeniği;** § ❷ *mec.* Kusur veya şüphe verecek bir hal: *Bu işte bir kurt yeniği var.* [*ing.* Secret anxiety (dueto some wrong done)]; § ❸ *süsl. san.* Ahşapta kurt yeniklerini andırır kıvrak yivlerle yapılan süsleme. *(Eskiçağ ve Ortaçağ'da bilinmeyen kurt yeniği süsleme, Rönesansta kullanılmaya başlandı).*

Kurt, öz. i. *astr.* Güney gökkürede Akrep ile Erboğa arasında bulunan takımyıldız; en parlak yıldızı 2. kadirdendir. *(Bazı yazarlara göre bu takımyıldız adını Lyakon mitinde /mythos/ anlatılan ve insanları tanrıya kurban ettiği için kurt haline getirilen Arkadia kralından kalmıştır).* [*Lat. Lupus (= Lup)*; *ing.* Wolf; *Fr.* Loup].

kurt.ağzı, kurd ağzı, b. i. § ❶ *mar.* Çekmece sandık v.b. eşyaların tahtalarının birleşerek köşe teşkil ettiği yerde birbirine iyice geçmesi için yapılan girintili çıkıntılı doğrama; § ❷ *balıkç.* (a) Kanatları basit ağlardan yapılma ırmak dalyanı; (b) Birbirleriyle açı meydana getiren ve açık olan tarafı kıyıya bakan üç çubuğa bağlı, perde şeklinde ağ; § ❸ *den.* İçinde palamar halatları geçirilerek rıhtım veya iskele üzerindeki babalara yöneltilen dökme demirden âlet. [*ing.* Joinery dovetail, fairlead, slit palatine; *Fr.* Echancrure]; § ❹ *mad. oc.* Birbiri üzerine dikey olarak kopmuş direklerin kaymaması için dikey direkte dairesel olarak açılmış yuva, çentik; ⊙ **açık ~,** Üst kısmı içine halatın yerleştirileceği kadar açıklık bırakılmış kurtağzı; ⊙ **kapalı ~,** Üst kısmı kapalı, bilezik biçiminde kurtağzı; ⊙ **tamburalı ~,** Ağız kısmının iki yanında makaraları bulunan kurtağzı.

kur-tak, b. i. ◘ **Montaj.**

kurtaran, s. *den. huk.* Kurtarıcı; Batmakta *(tehlikede)* olan bir gemiyi kurtaran. [*Osm.* Tahlis edici; *ing.* Salvor, saviour; *Fr.* Sauveteur].

kurtarıcı, s. < *kurtarmak.* § ❶ Kurtaran, kurtulmayı sağlayan: *Kurtarıcı çare.* [*Osm.* Halâskâr; *Fr.* Sauveur]; § ❷ I. Kendi hayatını tehlikeye atarak bir kimseyi veya topluluğu yok olmaktan veya çok güç durumdan kurtaran kimse. *Büyük kurtarıcımız Atatürk*'tür. § ❸ *otom.* Yol üzerinde bozulan bir arabayı tamirhaneye götürmek için özel bir çekme sistemiyle donatılmış araba; § ❹ *(Geniş anlamda)* Arabayı bozulduğu yerde onarmak için gerekli âletlerle donatılmış özel araç.

kurtarılmak, nsz. f. Kurtarmak eylemine konu omak. [*ing.* To be saved, to be freed, or rescud, to be delivered, to be disentangled, to be salvaged; *Fr.* Être delivre, sauve].

kurtarım*, i. < *kurtarmak.* § ❶ ◘ **Kurtarma;** § ❷ *petrol.* (a) Petrol birikintisinde işletmeyle elde edilen toplam miktarların, birikintide kalmış olan miktarlara oranı. *(ikiye ayrılır: İlk kurtarım; ikincil kurtarım).* ◘ **Üretim;** (b) *petrol.* Bir as-üründen benzin elde etme usulü. *(Örnek: Bir gazla sürüklenen sıvı, ya düşük sıcaklıkta derecelendirme veya soğurma yoluyle kurtarılır. Bir rafinerinin kalıntı suları, durulma havuzlarına iletilir, sonra bu havuzlardan «kurtarım petrolü» veya «kalıntı petrol» derlenir);* (c) *petrol.* Bir petrol rafinerisi kurumunun donanımına giren denetim âletlerinin veya cihazlarının tümü.

~ kulesi, *petrol.* Hazne üzerinde, arıtım kulesi üzerinde v.b. yerlerde bulunan kimselerin bir tehlike anında çabucak kurtarılmasına yarayan bir direk veya boru.

kurtarma, i. § ❶ Kurtarmak eylemi. [*ing.* Rescuing, saving; *Fr.* Sauvetage, délivrance]; § ❷ *ask.* Göreve elverişli olmayan veya terkedilmiş araç ve gereçlerin toplanma ve taşınması; § ❸ *den.* Batmış veya karaya oturmuş gemileri yüzdürme, herhangi bir sebeple deniz ortasında hareket edemez duruma düşmüş gemileri yedekleyerek limana çekme hizmeti. [*Osm.* Tahlis; *ing.* Rescue, salvage; *Fr.* Sauvetage]; **deniz ~ sı,** *sp.* Dört yarışmadan meydana gelmiş spor müsabakası; manken kurtarma; kurtarma yüzmesi; şamandıra atmak; tekne kurtarma. *(Yarışmacıların bu yarışmaların hepsine katılmaları gerekir);* ⊙ **gemi ~,** *den.* ◘ **Gemi.**

~ birliği, *hava.* Arama ve kurtarma seferleri için uygun teçhizatla donatılmış eğitim görmüş personelden ibaret bir birlik. [*ing.* Rescue unit; *Fr.* Equipe de sauvetage].

~ brandası, *itfaiyecilik.* Geniş, yuvarlak kumaş. *(Çevresinde itfaiyecilerin tutmasına yarayan kulplar vardır. Yangınlarda, başka yerden, kaçamayacakları için pencereden atlayacak kimseleri tutmada kullanılır).*

~ gemisi, § ❶ *den.* Çekme gücü yüksek, içinde karaya oturmuş veya batmış gemileri yüzdürebilecek, deniz altında ve üstünde geçici tekne onarımları yapabilecek araçları bulunan, açık denizde romorkörlük yapabilen gemi; § ❷ *hava.* Menzili 100 deniz milinden fazla ve hızı 10 milden fazla olan bir açık deniz teknesi. [*ing.* Rescue vessel; *Fr.* Navire de sauvetage].

~ ikramiyesi, *den.* Gemiyi kurtarma hizmetinde bulunan başka bir ticaret gemisine ödül olarak verilen para. *(Büyük payı kaptanın olmak üzere bütün gemi adamlarına belirli oranlarda bölünen bu ödül, kurtarılan gemi boşsa geminin sigortacısı tarafından, yüklüyse büyük avarya giderlerinden ödenir).*

~ koordinasyon merkezi, *hava.* Müessir bir arama ve kurtarma teşkilâtı meydana getirmek için, belirli bir arama ve kurtarma bölgesinde tesis edilen bir merkez. [*ing.* Rescue coordination centre; *Fr.* Centre de coordination de sauvetage].

~ motoru, *hava.* Hızı 14 mil veya daha fazla olan ve menzili kısa olan bir sahil veya nehir teknesi. [*ing.* Rescue boat; *Fr.* Vedette de sauvetage].

~ mukavelesi, *den.* Şartların elverdiği durumlarda, kurtaran gemi ile kurtarılan gemi arasında yapılan sözleşme.

~ ve yardım, *huk.* Deniz tehlikesi içinde gemi veya içindeki şeylerin gemi adamlarının iradesinden çıktıktan sonra, üçüncü kişiler tarafından ele geçirilerek güvenlik altına alınması *(kurtarma)* veya deniz tehlikesi altında bulunan gemi içindeki şeylerin üçüncü kişilerin yardımıyla bu tehlikeden kurtarılması *(yardım).* [*ing.* Salvage; *Fr.* Sauvetage].

kurtarmak (i), f. *esk. T.* § ❶ Bir canlının, herhangi bir felâket veya tehlikeden kurtulmasını sağlamak: *Hekim hastayı kurtardı.* [*Osm.* Selâmete çıkarmak, tahlis etmek; *ing.* To save, rescue, deliver; *Fr.* Delivrer, sauver]; § ❷ *(alışverişte)* Önerilen fiyat elvermek; § ❸ Bir şeyin tahrip olmasını, ziyan olmasını, yok olmasını önlemek; § ❹ Kazandırmak, yeniden ele geçirmek: *Vatanı düşmanın elinden kurtarmak;* § ❺ Rehin veya emanet olarak bırakılmış bir şeyi geri almak: *Evini rehinden kurtardı.* [*ing.* To redeem; *Fr.* Racheter]; § ❻ Cezalandırılmasına engel olmak: *Onu hapisten iyi bir avukat kurtarabilir;* § ❼ *(olumsuz şekliyle)* Bir şeyin değerini karşılamak: *Beş liradan aşağısı kurtarmaz.* [*ing.* To recover; *Fr.* Recouvrer]; ◉ **bir kâğıdı ~,** *oyun.* Ondan büyük olan öbür bütün kâğıtları düşürerek, onu hâkim kılmak; ◉ **gemisini kurtaran kaptan,** *dey.* ◘ **Gemi;** ◉ **zevahiri (görünüşü) ~,** *dey.* Görünüşlerin kötü bir etki bırakmasını önlemek.

kurt.ayağı, kurd.ayağı, b. i. *bot.* Kibritotunun yaygın bir türü. *(Bunun sporlu başaklarından kurtayağı tozu denilen ve hekimlikte kullanılan sarı bir toz elde edilir).* [*Lat. Lycopodium clavatum; ing.* Club moss ground pine; *Fr.* Lycopode]. ◘ Kibritotu.

kurt.bacağı, b. i. *mim.* Bir binanın boşluklu kısımları üzerinde bulunan veya dayanıklı olmayan kısımlarının yüklerini azaltmak amacıyle bunları sağlam mesnetlere aktararak güçlendirmeye yarayan inşaat şekli.

kurt.bağrı, b. i. < *kurt* + *bahar* > *kurtbaharı* > *kurtbağrı. bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Zeytingiller *(Oleaceae)* familyasından, kışın yaprağını döken veya herdem yeşil çalı, ağaççık halinde odunsu bitki cinsi. Kısa saplı, tam kenarlı, sade yaprakları dar veya geniş şerit halinde olup karşılıklı dizilmişlerdir. Beyaz renkli, küçük, kokulu, erdişi çiçekleri terminal durumlu bileşik salkım vaziyetinde bulunur. Üzümsü meyve 1-4 tohumludur. 50 türü bulunur. Bunlardan yalnız **adi kurtbağrı** adlı türü Güney Avrupa ile Kuzey Afrika ve Batı Asya'da, yani Akdeniz çevresinde yayılmıştır. Çoğunluğu ise Doğu Asya, Malezya ve Avustralya'da bulunur. Bahçe ve parklarda süs bitkisi olarak yetistirilir, canlı çit yapılır. En önemlileri: **adi kurtbağrı** ve **Japon kurtbağrı** adlı türleridir. [*Lat. Ligustrum; ing.* Ligustrum, privet; *Fr.* Troène]; ◉ **adi ~,** *bot.* Kışın yaprağını döken veya herdem yeşil sık dallı, 4-5 m. boyunda bir çalı, ender olarak da ağaççık halinde bir kurtbağrı türü. Kısa saplı tüysüz yaprakları geniş şerit, ters yumurta biçiminde olup uçları sivri veya küt, kenarları düzdür. Beyaz renkli çiçekleri terminal durumlu piramit biçiminde, bileşik salkım vaziyetindedir. Parlak siyah renkli üzümsü meyveler yuvarlaktır. Avrupa, Kuzey Afrika, Batı Asya ve Türkiye'nin bütün orman bölgelerinde yetişir. Özellikle canlı çit olarak çok kullanılır. Ana türden başka sayısız bahçe formları vardır. [*Lat. L. vulgare; ing.* Privet, common privet; *Fr.* Troène vulgaire]; ◉ **japon ~,** *bot.* Anayurdu Japonya ve Kore olan, 1796 yılında Avrupa'ya getirilen boyu çoğunlukla 3-4 ender olarak da 5-6 m.'ye ulaşabilen herdem yeşil çalı veya ağaççık halinde bir kurtbağrı türü. Geniş yumurta biçimindeki yaprakları 4-10 sm. boyundadır. Bileşik salkım durumundaki çiçek kurulları piramit biçiminde ve 6-15 sm. uzunluğundadır. Ilıman iklimli yerlerde gayet güzel yetişen bu bitki Türkiye'de şehir parklarında sık görülür. Ana türden başka çeşitli formları vardır. Kırpılmak suretiyle istenilen şekil verilebildiğinden güzel çit yapılır. [*Lat L. japonicum; ing.* Japanese privet]. ◘ *ŞEKİL: 93.*— **SÜS BİTKİLERİ II.**

kurt.bilim, b. i. *paraz.* Solucanların yapılarını, yaşayışlarını ve yaptıkları hastalıklarla bu hastalıklara karşı savası anlatan asalakbilim dalı. [*Osm. İlm-i didan; Lat. Helminthologia; ing.* Helminthology; *Fr.* Helminthologie].

☆ *Eşanl.* **solucanbilim.**

kurt.bilimsel*, b. s. Kurtbilimle ilgili olan. [*ing.* Helminthological; *Fr.* Helmintholo. gique].

☆ *Eşanl.* **solucanbilimsel.**

kurt.boğan, b. i. *bot.* ◘ **Kaplanboğan.**

kurtçuk,-ğu, i. *zool.* ve *paraz.* Bazı hayvanların, özellikle böceklerin yumurtadan çıktıktan sonra krizalit oluncaya *(yetişkin hale gelinceye)* kadar geçirdikleri gelişim evresindeki biçimleri. [*Osm.* Sürfe; *Lat.* Larva; *ing.* Grub, caterpillar, larva; *Fr.* Larve]. ☆ *Eşanl.* **larva;** ◉ **~ larla mücadele,** Böcek, özellikle de sivrisinek kurtçuklarının yok edilmesi için resmî makamlarca alınan bütün tedbirler. *(Durgun sularla bataklıkların kurutulması, gazyağı veya böcek öldürücü toz püskürtülmesi v.b.).* **~ asalağı,** *paraz.* Kurtçukların, özellikle tırtılların vücudunda gelişen bir başka böcek ya da böcek kurtçuğu. [*Osm.* Sürfe tüfeyli; *ing.* Parasite larvicole]. **~ kavkısı,** ◘ **Kavkı.**

kurtçuk.kıran, b. i. *paraz.* Tırtılları, sinek ve solucan kurtçuklarını öldüren ilâç. [*ing.* Larvicide; *Fr.* Larvicide].

kurtçul, s. Kurtçuklarla beslenen. *(Kurtçul balıklar, özellikle sazanlar, sıtma mikrobunu taşıyan sivrisineklerin kurtçuklarını yiyerek sıtma savaşında önemli bir rol oynar).* [*ing.* Larvivorous; *Fr.* Larvivore].

kurt.döken, b. i. *ecz.* Solucanları öldürerek veya uyusturarak bulundukları organın doğal deyimleri ve salgıları yardımıyle vücuttan dışarı atabilme etkisi gösteren ilâç. [*Osm.* Dâfi-i dûd; *Lat. Anthelminthica; ing.* Anthelmintic, vermifuge; *Fr.* Vermifuge]. ☆ *Eşanl.* **solucan düşürücü.**

kurtiye, i. *Fr. courtier. bors.* ve *tic.* Ticarî işlemlerde aracılık yapan kimse, borsa tellâlı. [*ing.* Broker].

kurtizan, i. *Fr. courtisane.* Zekâ ve inceliği ile benzerlerinden ayrılmış hafif ahlâklı kadın. [*ing.* Courtezan, courtesan].

kurtize, i. *Fr. courtiser.* § ❶ Birine kur yapmak. [*ing.* To court, to woo, to make love to *(someone)*]; § ❷ Çıkar için iltifatlı görünmek, yaltaklanmak. [*ing.* To court, to pay court to *(someone)*].

kurt.kapanı, b. i. *sp.* Yağlı güreşte bir oyun. *(Oyuncu yerde dört ayak durumundaki rakibinin üzerine otururak iki ayağını boynun yanından geçirir. Ayaklar, kasıklar üzerinde birleştirildikten sonra ellerle rakibin bilekleri tutulup çekilir. Ayaklar gerilir. Böylece alttaki rakibin üzerine abanılır. Genellikle pes ettirmek amacıyle başvurulan bir oyundur).* [*ing.* Wrestling-trick; *Fr.* Une forme des jeux de lutte].

kurt.kıyan, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Sığırcıkgiller *(Sturnidae)* familyasından asalak böcekleri avlamak için sığırların ve büyük memelilerin üstüne konan bir kuş türü. *(Esmer tüylü, kısa gagalı, tırnakları güçlü, ötücü bir kuştur; uzunluğu 21 sm. Afrika'da sürüler halinde yaşar. Geviş getiren hayvanların çevresinde uçar durur.* [*Lat. Buphaga africana; ing.* Phinoveros bird; *Fr.* Buphage].

kurt.kulak,-ğı, b. i. *zool.* Postu kürk yapmakta kullanılan bir cins yırtıcı hayvan, vaşak, Anadolu vaşağı.

kurtlandırmak (-i), f. Kurtlanmasına yol açmak. [*ing.* To let become maggoty or worm-eaten; *Fr.* Vermouler, laisser moisir].

kurtlanma, i. § ❶ Kurtlanmak eylemi; § ❷ *biy.* Asalak kurtların bir organizmayı sarması.

kurtlanmak, nsz. f. § ❶ İçinde kurt üremek, kurt peyda etmek. [*ing.* To become maggoty; *Fr.* être vermoulu]; § ❷ *mec.* Bir yerde çok oturmaktan gezme ihtiyacı duyulunca söylenir: *Sabahtanberi burada kurtlandım, biraz çıkalım;* § ❸ Rahat oturmayıp telaş ve sabırsızlık göstermek. [*ing.* To become agitated or impatient].

kurtlu, s. § ❶ İçinde kurt bulunan. kurtlanmış: *Kurtlu peynir.* [*ing.* Maggoty, wormy; *Fr.* Vermoulu]; § ❷ *mec.* İçinde kurtlar kaynarmış gibi rahat duramayan *(çocuk).* [*ing.* Uneasy, suspicious, fidgety; *Fr.* Impatient, soupçonneux,-euse].

☆ *Eşanl.* **kurtlu peynir.**

~ anevrizma, *vet.* ◘ **Anevrizma.**

~ baklanın kör alıcısı olur, *et.* ◘ **Bitli baklanın kör alıcısı olur.**

kurtluca, i. *bot.* ◘ **Dalak otu.**

kurt.mantarı, b. i. *bot. Lycoperdaceae* familyasından içi boş bir cins bazitli mantar. *(Körpeyken yenir. Olgunlaştığı zaman, içi, basınca patlayan bir kese haline gelir. Bundan dolayı Tozlu-mantar da denir).* [*Lat. Lycoperdon; ing.* Puffball; *Fr.* Lycoperdon, vesse-de-loup, champignon-poussiere].

kurt.masalı, b. i. *mec.* Birini oyalamak veya kendini mazur göstermek için söylenen gereksiz, boş sözler: *Bana gene bir sürü kurtmasalı okudu.* [*ing.* Story told to explain away something; *Fr.* Fable frivole, raconter faux et trompeur].

kurt.örümceğigiller, ç. b. i. *zool.* Örümcekler *(Araneae)* takımına giren bir familya. Vücutları uzun ve oval olur. Üç sıra halinde dizilmiş sekiz gözleri vardır. Avlarını koşarak yakalarlar. Gündüzleri taşlar altına veya topraktaki deliklerine saklanırlar. Buraları ağ telleri ile döşerler. Dişiler yumurta keselerini taşır. [*Lat.* ve *ing. Lycosidae; Fr.* Lycosidés].

kurt.pençesi, b. i. *bot.* § ❶ İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, beşparmak otu adlı bitkinin salkım çiçekli, sapı ve kökü bol taneli, çokyıllık bir türü; ishali kesmekte kullanılır. [*Lat. Potentilla tormentilla; ing.* Cinque foil; *Fr.* Potentille]. ☆ *Eşanl.* **kurt tırnağı, tıbbî beş parmakotu;** § ❷ ◘ **Kibritotu.**

kurt.tırnağı, b. i. ◘ **Kurtpençesi.**

kurtulma, i. § ❶ Kurtulmak eylemi. [*ing.* Escape deliverance; *Fr.* Libération, délivrance, évasion, fuite]; § ❷ *elek.* Aşırı yükten dolayı senkron bir elektrik motorunun durması; § ❸ Elektriksel olarak birbirine bağlı iki alternatör arasındaki eşzamanlığın bozulması; § ❹ *jeol.* Bir uyumsuzlukla birbirinden ayrılan iki arazi istifinin yen tektonik kuvvetlerin etkisiyle ve uyumsuzluk yüzeyi boyunca, yer değiştirmesi; § ❺ *(kadın-doğum)* (a) Doğumu tamamlayan «*son*» un gelmesi, boşalması: *Kurtulma mekanizması dölütün çıkış mekanizmasının aynıdır;* (b) Doğumun kendisi: *Ağrılı bir kurtulma.* [*ing.* Deliverance; *Fr.* Délivrance].

~ alarm hizmeti, *ask.* Araştırma ve kurtarma yardımına muhtaç uçaklar konusunda ilgili teşkilâtı haberdar etmek ve icabında bu teşkilâta yardım etmek üzere kurulmuş hizmet. [*ing.* Alerting service].

~ hızı, *hava.* Hareketli bir cismin, atmosferden çıkışta yerçekim alanından kurtulması için ulaşması gereken küçük hız: *Yeryüzünden kurtulma hızı saniyede 11.3 km.'dir.* [*Fr.* Vitesse de libération].

~ kapağı, *sil.* Tank mürettebatının tehlike anında çıkabilmesi için tank döşemesine açılan delik.

kurtulmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Tehlike üzerinden kalkmak: *Hasta kurtuldu Hapisten kurtuldu.* [*Osm.* Halâs olmak, necat bulmak, selâmete çıkmak; *ing.* To be libera-

ted; *Fr.* Se sauver, être délivré]; § ❷ Doğurmak, doğum yapmak: *Kadın sabaha karşı kurtulmuş. Loğusa üç dört saat ağrıdan sonra kurtuldu.* [*Ing.* To give birth, to be delivered; *Fr.* Accoucher]; § ❶ Sonu alınmak: *Bu iş akşama kadar kurtulmaz;* § ❸ (-den), nsz. *(Bir şey)* İçinde bulunduğu yerden ayrılmak, çıkmak: *Bıçak elimden kurtuldu. Makinenin vidası kurtulmuş.* [*Ing.* To slip out, to escape, to get free; *Fr.* Échapper, s'évader]; § ❹ Bağını koparıp kaçmak: *At, kurtulmuş şimdi bir sakatlık yapacak;* § ❺ (-den) Zararlı bir şeyi kendinden uzaklaştırmak veya yoketmek: *Kötü arkadaştan kurtulmak. Meraktan kurtulmak. Hastalıktan kurtulmak;* ⊙ **dilinden ~**, *(kurtulamamak), dey.* Bir kimsenin dedikodu konusu olmamak *(olmak);* ⊙ **elinden ~**, *dey.* ◘ **El**; ⊙ **elinden (hiç bir şey) kurtulmamak**, *dey.* ◘ **El**.

kurtulmalıkᵃ,-ğı, i. Rehine veya tutsakları kurtarmak için verilen para. [*Osm.* Fidye; *Ing.* Ransom; *Fr.* Rançon].

kurtuluş, i. < *kurtulmak.* § ❶ Kurtulma veya kurtulmuş olma hali, kurtulmak eylemi. [*Osm.* Halâs, necat; *Ing.* Salvation; *Fr.* Action d'être délivré, delivrance, action d'échapper, évasion]; § ⊙ Kurtuluş günü: *İstanbul'un kurtuluşu.*

~ **nefesi**, Yorucu bir iş sona erince alınan derin nefes.

~ **savaşı**, 1919-1923 yılları arasında Atatürk'ün önderliğinde, Türkiye'nin egemenliğe kavuşmasını amaç edinerek düşmanlara karşı ulusça girişilen ölümkalım savaşı. [*Ing.* War of independence or *(liberation)*].

☆ *Eşanl.* **istiklâl savaşı**.

~ **yok**, *dey.* Kurtulma imkânı bulunmadığını belirtmek için kullanılır. [*Ing.* There is no way of escape].

kurt.yemez, b. i. *bot.* Bir cins süs ağacı, katalpa, karameşe. [*Ing.* Catalpa; *Fr.* Catalpa].

kurt.yeniği, b. i. § ❶ Kurt tarafından yenilen yer, tahta, peynir v.b. şeylerde kurtların açtığı delik, yuva. [*Ing.* Wormhole *(in wood); Fr.* Vermoulure]; § ❷ *mec.* ◘ **Bit yeniği**.

kuru, s. *esk.T.kurığ.* § ❶ Suyu, nemi olmayan: *Kuru yaprak. Kuru ağaç.* [*Osm.* Yâbis; *Ing.* Dry; *Fr.* Sec, seche]; ☆ *Karş.* **yaş**; § ❷ Ileride veya başka bir mevsimde kullanılmak üzere kurutulmuş olan *(meyva, sebze): Kuru yemiş. Kuru üzüm. Kuru balık. Kuru fasulye. Kuru bakla.* [*Ing.* Dried; *Fr.* Sec]; ☆ *Karş.* taze; § ❸ *(İnsan ve hayvan hk.)* Çok zayıf, etsiz, çelimsiz, arık, lağar: *Bu çocuk ne kadar kurul Kuru bir adam.* [*Ing.* Thin skinny, lean, weedy, lanky; *Fr.* Maigre]; § ❹ Salgısı olmayan: *Kuru öksürük. Kuru egzama;* § ❺ Döşenmemiş, çıplak, açık, boş: *Kuru tahtaya oturma. Kuru oda.* [*Ing.* Bare, naked; *Fr.* Vide]; § ❻ Etkisi ve sonucu olmayan; boş, gereksiz: *Kuru vaat. Kuru patırdı.* [*Ing.* ve *Fr.* Vain]; § ❼ *mec.* Heyecanı, süsü, tadı olmayan, renksiz, yeknesak: *Kuru bir ifade.* [*Ing.* Mere, simple; *Fr.* Simple]; § ❽ Yağmur yağmayan, susuz, üzerinde bitki olmayan, çorak: *Kuru arazi.* [*Ing.* Dry, arid, barren; *Fr.* Aride, sec, sèche]; § ❾ Yıkandıktan sonra kurutulmuş, kurumuş olan: *Kuru çamaşır.* [*Ing.* Dried; *Fr.* Sec, sèche]; § ❿ Yağışsız ve nemsiz: *Kuru hava. Kuru soğuk.* [*Ing.* Dry; *Fr.* Sec, sèche]; § ⓫ *(Geniş anlamda)* Sıvı salgılamayan, salgısız: *Kuru egzema.* [*Ing.* Dry; *Fr.* Sec, sèche]; § ⓬ Sade, katıksız, yanında başka çeşidi olmayan *(yiyecek): Kuru ekmek.* [*Ing.* Eaten with nothing else; *Fr.* Au pain sec]; § ⓭ Süsü, akıcılığı olmayan, soğuk, sevimsiz, duygudan yoksun: *Kuru cevap. Kuru bir anlatım;* § ⓮ Yalnız, tek başına: *Bir kuru başım var, nerede olsa geçinirim.* § ⓯ *g. sant.* Sert ve katı çevre çizgileri için kullanılır: *Kuru bir desen;* § ⓰ Yumuşak ve tatlı olmayan renkler için kullanılır: *Kuru tonlar;* § ⓱ i. Kuru olan şey: *Kurunun yanında yaş da yanar.* ☆ *Karş.* **yaş, nemli, taze, yeşil**; ⊙ ~ **da kalmak**, *den. (Gemi hk.)* Gelgit yüzeyleri arasında fazla değişim olan yerlerde suların çekilmesiyle karaya oturmak; ⊙ ~ **dan gitmek**, *arg.* Toz halindeki uyuşturucu madde içmek; ⊙ ~ **nun yanında yaş da yanar**, *at.* Suçlunun yanında suçlu olmayan da bazen ceza görür. [*Ing.* The innocent suffers with the quality]; ⊙ ~ **ya almak**, *den.* Su altı kesiminde temizlik veya onarım yapmak için bir gemiyi havuza almak veya kızağa çekmek; ⊙ **bir ~ ekmeğe kalmak**, *dey.* Çok yoksul düşmek veya büyük ihtiyaç içinde olmak; ⊙ **bir ~ kemik kalmak**, *dey.* § ❶ Çok zayıflamak, iskeleti çıkmak; § ❷ Çok yoksul düşmek veya büyük ihtiyaç içinde olmak; ⊙ **gül ~ su**, ◘ **Gülkurusu**; ⊙ **kız ~ su**, *dey.* Hiç evlenmemiş yaşlı kız; ⊙ **tuzu ~**, *dey.* İşi iyi, keyfi yerinde.

~ **adiyabatik azalma**, *hava.* Her 100 metre yükseklik için takriben 1° C hararet düşmesine tekabül eden sıcaklık değişimi. [*Ing.* Dry adiabatic lapse rate; *Fr.* Décroissance adiabatique sèche].

~ **ağırlık**, *dok.* Tekstil maddelerinin kondisyonmanında, nemi tamamiyle alınmış maddelerin ağırlığı. *(Kuru ağırlık, tekstil maddelerinin satış ağırlığını hesaplamakta, temel rol oynar).*

~ **ağrı**, *dey.* Üzüntü, tasa, sıkıntı. [*Ing.* Wasted, troubled, dull pain].

~ **başına**, *dey.* Tek başına, yalnız. [*Ing.* All alone; *Fr.* Seul, tout à fait isolé].

~ **başına kalmak**, *dey.* Yaşayışında veya yanında kimsesi kalmamak.

~ **benek**, *trm.* Tütün yapraklarının güneşte kurutulması sırasında üzerlerinde esas renkten farklı olarak koyu kahve renkte lekelerin görünmesi.

~ **beyinli**, *dey.* Akılsız, aptal, boş kafalı. [*Ing.* Ignorant and flighty].

~ **billûrlaşma**, *min.* Bir eritici olmaksızın, meydana gelen billûrlaşma. *(Örnek: ergimeyle billûrlaşma, süblimleşmeyle billûrlaşma).* [*Ing.* Dry crystallization; *Fr.* Cristallisation par voie sèche].

~ **boyama**,. ◘ **Boyama**.

~ **bölme**, ◘ **Bölme**.

~ **buhar**, *fiz.* Basıncı maksimum basınçtan düşük olan ve sıvı ile temas halinde bulunmayan buhar. [*Ing.* Dry steam; *Fr.* Vapeur sèche].

~ **buz**, *coğr.* Kuru buzun suyla hiç bir ilgisi yoktur. Kuru buz, basınç altında bulunan sıvı karbon dioksid üzerindeki basıncın birdenbire kaldırılmasıyle olusur, Kuru buz, yiyeceklerin bir yerden başka bir yere taşınmasında, onları bozulmaktan korumak için kullanılır. [*Ing.* Carbon dioxide snow].

~ **çaylarda boğulasıca**, *dey.* «*En olmayacak sebepten bile ölesice*» anlamında beddua sözü. [*Ing.* To toil without reward].

~ **çekmek**, *cerr.* ◘ **Çekmen**.

~ **çeşme**, Suyu kesilmiş çeşme.

~ **çeşmeden abdest almak**, *dey.* Gereksiz, yararsız işler yapmak.

~ **damıtma**, *kim.* Bir maddeyi hızla artan bir sıcaklığın etkisi altında bırakarak elde edilen kimyasal tepkime: *Taşkömürün kuru damıtılması.* [*Ing.* Dry distillation; *Fr.* Distillation sèche].

~ **dere**, *trm.* Kurak bir bölgede genellikle yüksek ve dik kenarlı, seyrek yağışlardan dolayı çoğu zaman kuru ve daimî tabansuyu düzeyine erişecek kadar kâfi derinlikte oyulmamış bulunan kanal veya oyuntu. [*Ing.* Watercourse, wadi; *Fr.* Oued].

~ **direk**, *den. (Yelkenlikta)* Yelkenlilerin yelken açmamış hallerine verilen ad. [*Ing.* Bare poles].

~ **direk gitmek**, *den.* Yelken kullanılmayacak kadar sert havalarda yelken açmadan ve rüzgârı geriden alarak seyir etmek. [*Ing.* To scud under bare poles].

~ **direk seyir**, *den.* ◘ **Direk**[1].

~ **doğrultmaç**, *elek.* Yarı - iletken bir madde, çok ince bir yalıtkan ve çok iletken bir maddeden meydana gelen üçlü tertibat. *(Yarı iletken selenyumdan veya bakır oksidden yapılabilir).* [*Ing.* Dry rectifier; *Fr.* Redresseur].

~ **duvar**, *inş.* Harç ve çimento kullanmadan, taşları üst üste koyarak örülen duvar. [*Ing.* Bare wall, wall put up without mortar; *Fr.* Muret, mur sans mortier].

~ **ekmek**, Katıksız ekmek. [*Ing.* Dry bread *(bread and nothing else); Fr.* Pain sec].

~ **et böceği**, *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının deri böceğigiller *(Dermestidae)* familyasından, 0.85 sm. boyunda, lârvası et ve diğer hayvanî maddeler üzerinde beslenen ergini çiçek kozalarına musallat olan bir böcek türürü. [*Ing.* Larder beetle; *Fr.* Dermeste].

~ **gayret, çarık eskitir**, *at.* Bir işi başarmak için rasgele çabalamak yetmez. Amaca doğru plânla yürümek ve işin çıkar yollarını bulmak gerekir. Böyle yapılmazsa bütün çabalar boşa gider; zarardan başka bir sonuca varılmaz.

~ **gösteriş**, *dey.* Gereksiz ve yapmacık çalım. [*Ing.* Mere show].

~ **gürültü (yaygara)**, *dey.* Gereksiz ve bir sonuç alınamayan davranış. Etkisiz söz. [*Ing.* Mere clamor, just rumor].

~ **gürültüye pabuç bırakmamak**, *dey.* Bir durum karşısında korkup telâş etmemek, korkusuz ve dileğince davranmak.

~ **hacamat**, *ted.* Kan çıkarmadan tatbik edilen haçamat; şişe çekme. [*Ing.* Drycup; *Fr.* Ventouse seche].

~ **hasır (tahta) üzerinde bırakmak** *(kalmak), dey.* Aç, parasız, yersiz yurtsuz bırakmak *(kalmak),* çok yoksul hale getirmek *(kalmak).*

~ **hastalık**, *h.d.* Verem. [*Ing.* Tuberculosis].

~ **hava**, *hava.* Rutubet miktarı işba noktasının altında olan hava. [*Ing.* Dry air; *Fr.* Air sec].

~ **havuz**, *den.* Gemileri kuruya almaya yarayan, kıyıya dik doğrultuda kazılmış, denize veya nehre açık, dar, uzun havuz. *(Bütün yüzeyi taş veya betonla su geçirmez şekilde yapılır. Denize açılan yanında bir kapak bulunur; bu kapağı kapatıp suyu tulumbalarla boşaltarak içindeki gemi kuruda bırakılır).* [*Ing.* Drydock, floating dock; *Fr.* Cale sèche, bassin de radoub, de carénage].

~ **iftira**, *dey.* Gerçekle hiç bir ilgisi olmayan, kasıtlı suç yükleme: *Allah kuru iftiradan saklasın.* [*Ing.* Meer calumny].

~ **incik**, *anat.* Bacağın diz kapağından topuğa kadar olan kısmındaki kemik. [*Ing.* The thin shinbone, fibula].

~ **incir**, İncirin kurutulmuşu. [*Ing.* Dried fig; *Fr.* Figue seche].

~ **işlem**, *kim.* Eritici bir sıvı kullanmadan yapılan işlem. [*Ing.* Dry process; *Fr.* Voie sèche].

~ **kadit (kafes)**, *dey.* Çok zayıf, iskeleti çıkmış kimse. [*Ing.* Mere skin and bones].

~ **kafa**, § ❶ Baş iskeleti. [*Ing.* Skull; *Fr.* Crâne], § ❷ *mec.* Akılsız kafa, boş kafalı akılsız, bayinsiz. [*Ing.* Unintelligent, stupid, headless; *Fr.* Stupide sot,-sotte, bête].

~ **kafes**, § ❶ İskelet; § ❷ Bina, yapı v.b. şeylerin temel çatısı; § ❸ *mec.* Çok zayıf, kara kuru kimse.

~ **kahve**, ◘ **Kurukahve**.

~ **kahveci**, i, ◘ **Kurukahveci**.

~ **kalabalık**, *dey.* Hiç bir işe yaramayan, gereksiz kalabalık. [*Ing.* Useless crowd; *Fr.* Encombrement tumultueux, bagarre].

~ **kalabalık etmek**, *dey.* Bir yerde hiç bir işe yaramadan durmak. [*Ing.* To hung around and nothing else].

~ **kalıp**, *dey.* Bir şeyin yalnız temel çatısı, iskelet. [*Ing.* Mere carcass, body and nothing].

~ **kaşeksi**, *vet.* ◘ **Kaşeksi**.

~ **kaşkaval**, *tkz.* Ahmak, budala, akılsız, kimseleri nitelemek için söylenir. [*Ing.*

Simpleton; *Fr.* Nigaud,-aude, niais,-aise, naïf,-ive].
~ **kaval**, *tkz. dey.* Geveze, gereksiz ve çok konuşan kimse. Boş vaat, yerine getirilemeyecek söz. [*ing.* Senseless chatterer].
~ **kaymak**, *mutf.* ◘ **Kaymak**[1].
~ **kemik**, *dey.* ◘ **Kuru kadit.**
~ **kısımlar**, *matb.* Kâğıt makinelerinde yaş kısımdan sonra gelen ve yaş kâğıt seritini sıcak silindirler vasıtasıyle tamamen kurutan kısımlar. [*ing.* Drying end; *Fr.* Cylindres à sècher].
~ **koyak**, *jeol.* ◘ **Kuru vâdi.**
~ **kumla**, *den.* Gelgit olayında su çekildiği zaman açığa çıkan kum ve çakıl yığını. [*ing.* Dry sands; *Fr.* Banc sec].
~ **kursak**, *san. esk.* El yazmalarında renkli sayfalar arasına ipek kâğıdı yerine konulan kuru zar. [*ing.* Dry membrane used like tissue paper between illuminated pages of a manuscript].
~ **kuruya**, *dey.* Boşu bosuna, yararsız ve gereksiz yere, bosuna. [*ing.* Without good reason, mere, uselessly, in vain; *Fr.* En vain, inutilement].
~ **laf (boş lakırdı) karın doyurmaz**, *at.* Boş sözlerle olumlu iş yapılamaz.
~ **lâf**, *dey.* Gerçekleştirilmeyen vaat, boş söz. [*ing.* Nonsense, impossible promises].
~ **merdane usulu**, *matb.* Tire klise yapmak için uygulanan bir yöntem. Özellikle kaba klişe işlerinde kullanılır. [*Fr.* Procédé de séchage à rouleaux].
~ **meyva**, *bot.* ◘ **Meyva.**
~ **mülkiyet**, *huk.* ◘ **Mülkiyet.**
~ **nehir yatağı**, *jeol.* Kurak bir ülkede yüksek ve dik kenarlı, seyrek yağışlardan dolayı çoğu zaman kuru ve daimî taban suyu seviyelerine erisecek kadar yeter derinlikte oyulmamış bulunan kanal veya oyuntu. [*ing.* Arroyo].
~ **ofset**, *matb.* Yıllardan beri kullanılmakta olan ofset ve tipo kalıplarından *(kromlanmış çinko klişe veya yuvarlatılmış Galvano)* önce bir lâstik silindire ve ondan da kâğıda yapılan baskı.
~ **ot**, Yeşilken biçilip kurutulan ve kışın hayvanlara verilen ot. [*ing.* Hay, dried herb; *Fr.* Foin].
~ **öksürük**, *patol.* Balgam çıkarmayan öksürük. [*ing.* Dry cough; *Fr.* Toux sèche].
~ **örü**, *inş.* Harç kullanılmadan yapılmış duvar. [*ing.* Dry masonry; *Fr.* Maçonnerie à sec, maçonnerie en pierres sèches].
~ **pil**, *elek.* Akıntı yapmaması için elektroliti soğurucu bir maddeyle tutulan pil. [*ing.* Dry battery; *Fr.* Pile sèche].
~ **plâklar**, *matb.* Fotoğrafçılıkta yaş usulde kullanılan yaş plâklara mukabil bir-kuru usulde kullanılan ve artık çok yayılmış olan kuru cam veya filmler. *(Bunların üzerindeki hassas tabakalar kuru olup çok hassastır. Yaş usul bugün artık çok hususi ve mahdut işlerde kullanılmakta olup, daha çok kuru plâklar tercih edilmektedir).* [*ing.* Dry plate; *Fr.* Plaque sèche].
~ **poğaça**, *mutf.* Küçük çörek biçiminde yapılan bir çeşit gevrek poğaça. [*ing.* Flaky pastry; *Fr.* Patê sec].
~ **pus**, *hava.* Su buharı ile doymuş olmayan havada toz duman veya higroskopik zerreciklerin bulunmasından doğan hafif karanlık. [*ing.* Haze; *Fr.* Brume sèche].
~ **rejim**, Suyu ve içkileri iyice kısıtlayan gıda rejimi.
~ **seren**, *den.* Üzerine yelken açılmayan seren. [*ing.* Dry yard; *Fr.* Vergue sèche].
~ **sıcaklık**, *patol.* Beraberinde ter veya nemlenme olmayan vücut sıcaklığı. [*Fr.* Chaleur sèche].
~ **sıkı**, § ❶ Mermisiz silâh atışı: *Selâm topları kuru sıkıdır.* [*ing.* Blank shot; *Fr.* Tir à blanc]; § ❷ *mec.* Başkalarını yıldırmak ve korkutmak için yapma öfke ile gerçekleşemeyecek olan tehdit: *Kuru sıkı, bazı diplomatların adetidir.* [*ing.* Empty threat].
~ **sis**, *hava.* Havada toz veya duman bulunmasından meydana gelen hava bulanıklığı. [*ing.* Dry fog; *Fr.* Brouillard sec].
~ **soğuk**, Hava nemli olmadığından pek üsütmeyen soğuk. [*ing.* Dry cold; *Fr.* Froid sec].
~ **şişe**, Kupa çekmeye yarayan cam âlet, vantuz. [*ing.* Cupping glass; *Fr.*Ventouse].
~ **tahtada kalmak**, Eşyası elinden gitmek. [*ing.* To lose one's furniture, to be destitude].
~ **tarım**, *trm.* Sulama yapmaksızın, tarladan ürün alınması yollarını gösteren bir ekincilik düzeni; Yıllık yağmur yüksekliği 500 mm.'den aşağı olan yerlerde uygulanıp, su kayıplarını önlemeye çalışan ve suların 1-15 m. den daha aşağılara kaçıp gitmesini sağlamaya dikkat eden bir tarım şeklidir. [*ing.* Dryfarming; *Fr.* Culture sèche].
~ **tekne**, Arması ve direkleri çıkarılmış tekne.
~ **temizleme**, Kimyasal ilâç ve maddelerle veya buharla elbise v.b. eşyayı temizleme, ütüleme. [*ing.* Dry cleaning; *Fr.* Nettoyage à sec, dégraissage].
~ **temizleyici**, Kimyasal usullerle elbise gibi eşyayı temizleyen, ütüleyen kimse. [*ing.* Dry cleaner; *Fr.* Nettoyeur à sec].
~ **ün (ünvan)**, *dey.* Boş şöhret. [*ing.* A mere name an empty sound].
~ **üzüm**, Taze iken haslanıp güneşte kurutulan ve glikoz değeri yüksek olan üzüm. [*ing.* Raisin; *Fr.* Raisin sec].
~ **vâdi**, *jeol.* Çok kurak bölgelerde veya kalkerli yerlerde içinde akarsuyu bulunmayan vâdi. [*ing.* Dry valley, dead valley; *Fr.* Valle seche, valle morte].
~ **yaş**, *h.d.* İyi kötü, değerli değersiz her şey.
~ **yem**, *balıkç.* Kenevir ekmeğinden veya diğer maddelerden yapılan ve çapraz iplerle olta iğnesine tutturulan yem. [*ing.* Dry fodder; *Fr.* Aliment sec].
~ **yemiş**, Kurutulup başka bir mevsime saklanan meyvelerin genel adı. [*ing.* Dried fruits; *Fr.* Fruit sec].
~ **yemişçi**, Kuru yemiş satan kimse.
~ **yük gemisi**, *den.* ◘ **Gemi.**
~ **ziraat**, *trm.* ◘ **Kuru tarım.**

kurucu, s. ve i. < *kurmak.* § ❶ Bir kurumun, bir işin kurulmasına, meydana gelmesine önayak olan *(kimse).* [*Osm.* Müessis, bâni; *ing.* Founder, promoter; *Fr.* Fondateur,-trice]; § ❷ *bot.* Hızla gelişmesi sayesinde, kendisinin de içinde bulunduğu bir bitki topluluğunun oluşmasını sağlayan bitki; § ❸ s. Kuran, hazırlayan.
~ **meclis**, *huk.* Bir ülkedeki anayasa veya rejim değişikliğini gerçekleştirmek için kurulan olağanüstü meclis. [*ing.* Constituent assembly; *Fr.* Assemblée constituante].
~ **ünsüzler**, *dilb.* İbranîcede köklerin sonuna eklenerek türevler meydana getirmeye yarayan ünsüzler.
~ **üye**, *huk.* Bir derneğin veya şirketin kurucularından biri. [*ing.* Charter member; *Fr.* Constituant,-ante].
~ **yöntemler ve teknikler**, *psik.* Yansıtmalı denen tekniklerin bir çeşidi. *(Bu teknikler uygulanınca, denek, belli büyüklük ve hacimdeki bir malzemeyi kullanır ve bununla bir takım geniş yapılar kurar. Bu kategoriye giren testler arasında, köy testini, M. A. P. S. testini ve oyun tekniklerini saymak mümkündür).* [*ing.* Constructive methods; *Fr.* Méthodes, techniques constructives].

kuru.kafa, b. i. *paraz.* Tırtılları patates yaprağı yiyen, alt kanatları sarı, üstü kahverengi kelebek; ölübaşlı kelebek, sfenks kelebeği. [*Lat. Acherontia atropos; Ing.* Death's-head; *Fr.* Tête de mort].

kuru.kahve, b. i. Kavrulup dövülmüş veya çekilmiş kahve, kahve tozu. [*ing.* Roasted coffee beans *(ground or not ground); Fr.* Café moulu, café en grains].

kuru.kahveci, b. i. ◘ **Kahveci.**

kurul*, i. < *kurmak.* Bir işi yönetmekle görevlendirilmiş kimseler topluluğu: *Bakanlar kurulu. Profesörler kurulu. (Osm.* **Heyet;** *Ing.* **Council, committee, board;** *Fr.* **Comité, commision];** ⊙ **akademik** ~, *eğt.* ◘ **Akademik;** ⊙ **Bakanlar** ~ **u,** ◘ **Bakan;** ⊙ **balotaj** ~ **u,** ◘ **Balotaj;** ⊙ **baro denetleme** ~ **u,** *huk.* ◘ **Baro;** ⊙ **baro disiplin** ~ **u,** *huk.* ◘ **Baro;** ⊙ **baro genel** ~ **u,** *huk.* ◘ **Baro;** ⊙ **baro yönetim** ~ **u,** *huk.* ◘ **Baro;** ⊙ **cemiyet denetleme** ~ **u,** *huk.* ◘ **Cemiyet;** ⊙ **cemiyet genel** ~ **u,** *huk.* ◘ **Cemiyet;** ⊙ **denetleme** ~ **u,** *sin.* ◘ **Denetleme;** ⊙ **disiplin** ~ **u,** *eğt.* ◘ **Disiplin;** ⊙ **gemi sürvey** ~ **u,** *huk.* ◘ **Gemi;** ⊙ **genel** ~, *huk.* ◘ **Genel.**

kurula kurula, z. Kurularak, öyünür gibi tavır takınarak, kasılarak: *Arabadan tek gözlüğünü tutarak kurula kurula indi.*

kurulamak (-ı), f. Bir şeyin üzerindeki yaslığı silerek gidermek: *Saçını kurulamak. Ellerini kurulamak. Yazıyı kurutmaçla kurutmak.* [*ing.* To dry; *Fr.* Sécher, essuyer].

kurulanmak, nsz. f. § ❶ Kurulamak işine konu olmak: *Tabaklar kurulandı;* § ❷ Kendi kendini kurulamak: *Kurulanmadan giyindi.* [*Ing.* To rub or wipe oneself; *Fr.* Se sécher, s'essuyer].

kurulmak, nsz. f. § ❶ Kurmak işine konu olmak: *Saat kuruldu. Meclis kuruldu. Sofra kuruldu. Bir hükûmet kurulmak;* § ❷ Övünür sekilde tavırlar takınmak: *Adam amma da kuruluyor.* [*Ing.* To pose, to swagger]; § ❸ (-e) Iyice rahat edecek bicimde oturup yerleşmek: *Koltuğa kuruldu. Baş köşeye kuruldu.* [*ing.* To settle oneself comfortably; *Fr.* Être disposé]; ⊙ **dünya kuruldu kurulalı,** *dey.* Baslangıçtan beri, çok eskiden beri.

kurultay*, i. < *kurulmak.* § ❶ Temel isleri konuşmak üzere bir kurumun belli zamanlarda veya gerektikçe yaptığı genel toplantı: *Üçüncü Dil Kurultayı.* [*Osm.* Umumî heyet; *Ing.* Council, assembly, congress; *Fr.* Assemblée générale, congrès].☆ *Eşanl.* **kongre;** § ❷ *tar. Eski* Türklerde ve Moğollarda büyük kararlar verileceği zaman boy beyleri ve basbuğların hakanın baskanlığında yaptıkları toplantıya verilen ad.

kuruluk,-ğu, i. Kuru olma hali. [*Osm.* Yübûset; *Ing.* Dryness, drought; *Fr.* Sécheresse]; ⊙ **ağız kuruluğu,** *tıp.* ◘**Ağız**[1]; ⊙ **deri kuruluğu,** *patol.* ◘ **Deri.**

kuruluş*, i. < *kurulmak.* § ❶ Kurulmak işi, yolu veya tarihi: *Cumhuriyetin kuruluşu 1923'tedir;* § ❷ Toplum yararına çalıstırılmak üzere kurulmus olan her şey: *Hastahaneler, okullar, bankalar, fabrikalar birer kuruluştur.* [*Osm.* Tesis; *Ing.* Foundation; *Fr.* Fondation]; § ❸ Yapı, yapılış: *Bu binanın kuruluşu sağlam değil.* [*Osm.* Bünye; *Ing.* ve *Fr.* Structure]; § ❹ *ask.* (a) Bir sefer kuvvetini meydana getiren birliklerin düzenlenmesi; (b) Herhangi bir birliğin ve kurulun hangi birliklerden kurulu olduğunu gösteren tablo. *(Barışta kurulmuş birlikleri gösteren kuruluşa barış kuruluşu, bunlarla birlikte seferde kurulacak birlikleri gösteren kuruluşa, sefer kuruluşu denir);* § ❺ *dilb.* (a) Karmaşık bir biçim elde etmek için birbirini izleyen iki veya birçok *kurucu* unsurun aralarındaki birleşme tarzını hesaba katan hiyerarşi düzeni. *(Bir cümleyi veya cümle bölümünü karşılayabilir. Sebzeci kelimesindeki sebze kelimesi ve -ci eki belli bir kuruluşa göre birleşir: Küçük çocuk bir kuruluşu karşılar: Otobüsle işe gittim cümlesinde ise iki ayrı kuruluş vardır).* [*Ing.* Syntagmatic construction; *Fr.* Construction, syntagme]; ☆ *Eşanl.* **sentagma;** (b) Yan cümlecik içinde kelimelerin ve cümle içinde cümleciklerin anlamı üslûp veya her dilin kullanımlarına göre sınırlanması ve düzenlenmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Construction]; ⊙ **devlet** ~ **ları,** *huk.* ◘ **Devlet;** ⊙ **devlet personel** ~ **ları,** *huk.* ◘ **Devlet;** ⊙ **dilbilgisi (sözdizimi)** ~ **u,** *dilb.* Bu tür kurulusta kelime sırası, kelimelerin dilbilgisi yönünden aldığı göreve göre belirlenir. [*Ing.* Grammatical construction, syntactical, construction; *Fr.* Constructlon grammaticale, construction syntaxique]; ⊙ **kuvvetlerin** ~ **u,** *mat.* **Aritmetik veya başka türden bir ifade veya**

bir ifade dizisi meydana getirmek için gözönüne alınan kanun.

kurum•[1], *i.* < *kurmak.* § ❶ Kuruluş: *Türk Tarih Kurumu.* [*Osm.* Müessese; *ing.* Establishment, foundation, institution; *Fr.* Association, société, établissement, institution]; § ❷ Kendini büyük ve önemli gösterme tavrı, büyüklenme, gururlanma. [*Osm.* Tekebbür azamet; *ing.* Pose, conceit; *Fr.* Airs d'importance]; § ❸ *esk.* Kurma, bina etme, koyma; § ❹ Yaratılış, hilkat; § ❺ Biçim, tertip. [*ing.* Composition, system; *Fr.* Composition, systeme]; § ❻ Ordugâh, otağ yeri; ⊙ ~ **lar vergisi,** *ikt.* Ticarî gayeli kuruluşların tabî oldukları özel vergi. [*Ing.* Corporation tax; *Fr.* Impôt de corporation]; ⊙ ~ **u bozulmak,** *dey.* Küçük düşmek. [*ing.* To be humiliated]; ⊙ ~ **undan geçilmiyor (geçilmez),** *dey.* Aşırı derecede büyüklenen veya gururlu görünenler hakkında kullanılır. [*ing.* His conceit is intolerable]; ⊙ ~ **unu bozmak** *(bir şeyin), dey.* Sistem veya düzeni değiştirmek, bozmak. [*ing.* To disarrange, to change the arrangement or system *(of)*]; ⊙ **eğitim** ~ **ları,** ◘ **Eğitim;** ⊙ **gaz** ~ **u,** *patol.* ◘ **Gaz**[2]; ⊙ **grafik sanatlar** ~ **u,** *matb.* ◘ **Grafik;** ⊙ **hayır** ~ **ları,** *huk.* ◘ **Hayır;** ⊙ **ilk** ~ **lar,** *sosy.* ◘ **ilk;** ⊙ **toplum** ~ **u,** *sosy.* Fikirler, davranış tipleri, insanlar arasındaki ilişiklik, tiplerinden ibaret bir bütün olup, çoğu kere maddî bir takım cihazlarla birliktedir ve toplumca kabul edilmiş bir ilgi merkezi etrafında organlaşmıştır. [*ing.* Social institution; *Fr.* Institution sociale].

~ **ayarlanması,** *sosy.* Fertler, zümreler, fertle zümre veya aynı kültürün unsurları arasında her türlü denge arastırılması. [*ing.* Institutional adjustment; *Fr.* Ajustement institutionnel].

~ **devresi,** *sosy.* Bir toplum kurumunun gelişme devresi. [*ing.* Institutional cycle; *Fr.* Cycle institutionnel].

~ **satmak,** *dey.* Büyüklenmek, gururlanmak. [*ing.* To give oneself airs; *Fr.* Faire important, faire le fier, faire parade].

kurum[2], *i.* Ocak bacalarında biriken veya çevreye savrulan kalın is. [*ing.* Soot; *Fr.* Suie].

~ **rengi,** *matb.* Pas rengi, koyu kızıl kahverengi. [*ing.* Bistre; *Fr.* Rouilleux].

kuruma, *i.* Yaşlığı kaybederek kuru hale gelme. [*Osm.* Teceffüf; *ing.* Drying *(up); Fr.* Dessèchement].

~ **çatlakları,** *jeol.* Çamurlu çökelleri, güneşte ve havada kuruyarak büzülmeler ile oluşan poligon biçimli çatlaklar. [*Osm.* Yübûset fürceleri; *Fr.* Fente de dessication].

kuru.madde, *b. i.* Sütün sudan başka maddelerin toplamı. [*Osm.* Kuru hülâsa, cevher, tıbbî unsurlar; *Ing.* Dry matter; *Fr.* Matiere sèche].

kurumak, *nsz. f. esk. T. kurımak.* § ❶ Yaşlığı kaybederek kuru hale gelmek: *Çamaşırlar kurudu.* [*ing.* To dry, to become dry; *Fr.* Se sécher]; § ❷ *(bitki hk.)* Suyu çekilip cansız hale gelmek: *Bu ağaçların hepsi kurumuş.* [*Ing.* To wither up, to dry up; *Fr.* Sécher]; § ❸ Cılızlaşmak, zayıflamak: *Zavallı çocuk bu hastalıktan sonra pek kurudu.* [*Ing.* To become thin; *Fr.* Amaigrir]; ⊙ **boğazı** ~, *dey.* ◘ **Boğaz;** ⊙ **göz yaşı kurumamak,** *dey.* Devamlı ağlamak; ⊙ **kan** ~, *dey.* ◘ **Kan;** ⊙ **kökü** ~, *dey.* Soyu sopu kalmamak, nesli tükenmek; *(eli, ayağı, veya dili hk.) (Birinin)* **Kurusun!** *dey.* Beddua sözü olarak kullanılır.

Kurumba'lar, *ç. öz. i.* Güney Hindistan'da kabile; biri Nilgiris tepelerinde, öbürü ovada yaşayan iki grupa bölünmüşlerdir. Yaşayışları oldukça ilkeldir. [*ing.* Kurumbas; *Fr.* Kouroumbas, kurumbas].

kuru.meyva, *b. i.* ◘ **Kuruyemiş.**

kurumlanmak[1], *nsz. f.* Gururlanıp kasılmak, büyüklük taslamak. [*Ing.* To be puffed up, to give oneself air; *Fr.* Se bouffer d'orgueil, faire l'important].

kurumlanmak[2], *(-e),* Kurum tutmak, islenip paslanmak.

kurumlaşma, *i. sosy.* Ferdin toplum hayatına girmesi, çocuğun eğitilmesi birer kurumlaşma sürecidir. Çocuk biyopsikolojik faaliyetlerini işlettikçe kurumlaşır. [*Ing.* ve *Fr.* Institutionalisation].

kurumlaştırma, *i.* Davranımsal veya kültürel özelliklerden meydana gelen bir geleneği devamlı bir hale veya bir kurum *(müessese)* durumuna getirmek üzere geliştirme.

kurumlu[1], *s.* Kurum takınan. [*Osm.* Mağrur; *ing.* Conceited, puffed up; *Fr.* D'un air imposant].

kurumlu[2], *s.* Kurum tutmuş olan. [*ing.* Sooty; *Fr.* Couvert de suie, noir de suie].

kurumsak, *s.* Pezevenk, deyyus, kaltaban. [*ing.* Pander for his own wife; *Fr.* Cocu, Cornu].

kurumsuz[1], *s.* Gösterişi sevmeyen, alçak gönüllü. [*Ing.* Without conceit, modest, *Fr.* Qui n'a pas l'air-imposant, modeste].

kurumsuz[2], *s.* Üzerinde kurum bulunmayan. [*ing.* Free from soot].

kurun, *ç. i. Osm.* < *Ar. karn. esk.* Dönemler, yüzyıllar çağlar. [*Osm.* Asırlar; *ing.* Ages; *Fr.* Période, âge].

kuruntu•, *i.* < *kurmak.* § ❶ Yanlış ve yersiz düşünce; § ❷ Bir konu hakkında kötü ihtimalleri akla getirerek tasalanma. [*ing.* Strange fancy, unfounded suspicion; *Fr.* Imagination]; ☆ *Eşanl.* **evham;** § ❸ Olması imkânsız olan bir seyi olacakmış gi. bi düsünme. [*ing.* Illusion, melancholy; *Fr.* Melancolie, vain espoir]. ☆ *Eşanl.* **vehim.** ⊙ ~ **ya kapılmak,** *dey.* Boşuna tasalanmak. evhamlanmak: *Binbası Burhanettin denilen pislik torbasını keyfince kırbaçlıyabileceği kuruntusuna kapılması maskaralık değil de nedir?* ⊙ **benzetme** ~ **su,** *psik.* ◘ **Benzetme;** ⊙ **hüsnü** ~, *dey.* ◘ **Hüsnükuruntu.** ~ **dünyası,** Üzüntüler dünyası.

kuruntucu, *s.* Hep kuruntuya kapılan *(kimse).*

kuruntulu, *s.* Kuruntusu olan *(kimse).* [*Osm.* Evhamlı; *ing.* Neurotic, melancholic, hypochondriac, afflicted with unfounded fears or suspicions; *Fr.* Qui devient inquiet par des soupçons imaginaires, pensif,-ive].

~ **iştahsızlık,** *patol.* Isteri tablosunda yer alan, genellikle kilo kaybı ve derin kuruntularla vasıflı iştahsızık hali. [*ing.* Anorexia nervosa].

kuru.ot,-tu, *b. i. trm.* Açıkta kurutulmuş çayır bitkileri olup, hayvan yetistirmede önemli bir besi maddesidir. [*ing.* Hay; *Fr.* Foin].

kurupita, *i. bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Lecythidaceae* familyasından, Guyana'da yetişen ağaç. Kocaman pembe çiçekleri pek hos bir koku yayar. Küçük bir kavun iriliğinde olan meyvesi yuvarlak ve odunsu kabukludur. [*Fr.* Couroupita].

kuruş, *i. Alm. groschen* veya *It. grossi.* § ❶ Liranın yüzde biri değerinde Türk para birimi [*ing.* ve *Fr.* Piastre]; § ❷ *züm.* Bir çok cinsi bulunan para birimi; ⊙ ~ **u** ~ **una,** *dey.* Hesabı tam olarak çıkartılarak: *Borcunu kuruşu kuruşuna ödedi.* [*Ing.* Just barely enough, to the penny]; ⊙ **çil** ~, *tar.* ◘ **Çil**[3]; ⊙ **kızıl** ~, *züm. esk.* ◘ **Kızıl.**

kuruşlandırmak *(-i),* f. Bir listede yer alan her maddenin fiyat tutarını hesap edip belirtmek.

kuruşluk, *s.* Şu veya bu kadar kuruşa karşılık olan: *Elli kuruşluk şeker.* [*Ing.* Piaster piece, piaster's worth].

kurut,-tu, *i.* < *kurutmak. h.d.* Kaynatılıp suyu alınmış sütten elde edilen yiyecek: *Yoğurt kurutu. Kaymak kurutu.* [*Ing.* Dried milk product; *Fr. S*orte de lait caillé].

kurutaç,-cı, *i.* < *kurutmak. tekn.* Suyu veya nemi giderilmek istenen şeylerin içine konduğu kutu gibi bir cam âlet olup, içinde nem çekici bir madde bulunur. [*Osm.* Âlet-i tecfif; *ing.* Desicator, dryer; *Fr.* Dessicateur].

kurutma, *i.* § ❶ Kurutmak eylemi. [*Ing.* Drying; *Fr.* Dessiccation séchage]; § ❷ Bir cismin içindeki suyu kısmen veya tamamen gidermek için yapılan işlem. [*ing.* Drying, dessication; *Fr.* Sechage, dessiccation]; § ❷ *(bitki hk.)* Canlılığını kaybettirme. [*ing.* Withering; *Fr.* Dessèchement]; § ❸ Zayıflatma. [*ing.* Enfeebling, enfeeblement; *Fr.* Affaiblissement]; § ❺ *mec.* Yiyecekleri bitirme; § ❻ Uğursuzluk getirme; § ❼ *bot.* (a) Bir bitkinin emerek aldığı suyu, analiz amacıyle çıkarma işlemi. [*ing.* ve *Fr.* Dessiccation]; (b) Bitkileri ot koleksiyonunda muhafaza etme usulü. [*ing.* ve *Fr.* Dessiccation]; § ❽ *boyacılık.* Bir boyanın uçucu maddelerini ayırma. [*ing.* Drying; *Fr.* Sechage]; § ❾ *mar.* Ağacın içinde bulunan nemin belirli ölçüye indirilmesi; § ❿ *tekn.* Sıvı ile doyurulmuş bir üründen, bir kuvvet alanının etkisiyle bu sıvıyı ayırma işlemi. [*ing.* Drying; *Fr.* Essorage]; § ⓫ *dok.* (a) Keten, kendir veya jüt gibi bitkisel elyafı elde etmek için, çürütme işlemlerinden sonra, sıyırma işlemlerinden önce, bitki gövdelerindeki suyun doğal *(özel sobalarla)* giderilmesi; (b) Yıkanan veya boyanan herhangi bir tekstil elyafının nemini alma işlemi; § ⓬ *trm.* (a) Sularını akıtmak suretiyle büyükçe bir su birikintisinin kurutulması. [*ing.* Drying up; *Fr.* Dessèchement]; (b) Yemlik taze otun kuru ot haline getirilmesi ve bunun için yapılan bütün işlemler; § ⓭ *sin.* Laboratuvar işlemlerinin sonunda ıslak filmin nemini gidermek için temiz, tozsuz, havadar veya ılık havalı yerde yapılan havalandırma. [*ing.* Drying; *Fr.* Sechage]; ⊙ ~ **lı beton,** ◘ **Beton;** ⊙ **ağaç** ~, *ag. iş.* ◘ **Ağaç;** ⊙ **ağaç** ~ **fırını,** *orm.* Kesilen ağaçların bir an önce işletme hizmetinde kullanabilmek üzere kurutulmasını sağlayan tesis. [*ing.* Wood drier; *Fr.* Séchoir à bois]; ⊙ **doğal** ~, *ağ. iş.* ◘ **Doğal;** ⊙ **suni** ~, *mar.* Modern tesislerde, suni ısı ve hava akımından faydalanarak yapılan kurutma. [*ing.* Artificial drying, dehydratation; *Fr.* Séchage artificiel, déshydratation]; ⊙ **tabii** ~, *mar.* Açık havada güneş ısısından faydalanarak kurutma. [*ing.* Natural drying; *Fr.* Séchage naturel].

~ **cihazı,** *sin.* Laboratuvarlarda kullanılan cihaz. [*ing.* Drier, dryer, drying machine; *Fr.* Séchoir].

~ **dolabı,** § ❷ Film kurutmaya yarayan, gaz veya elektrikle ısıtılabilen kapalı metal dolap. Hemen kuruması gereken negatif *(veya diapozitifler)* bu dolaba konur. [*ing.* Drying cupboard, drying chamber; *Fr.* Armoire à secher]; § ❷ *tekn.* ◘ **Otoklav.**

~ **fırını,** *tekn.* Sıcak hava ile kurutma yapılan tesis. *(Hava daha önce özel bir tesiste ısıtılarak kurutma odasına gönderilir).* [*Ing.* Drying house, drying oven, drying stove, drying kiln; *Fr.* Four à sécher].

~ **hendeği,** *bayınd.* Bataklıkları kurutmak için zemine kazılan hendek.

~ **kabı,** *tekn.* Bir hammadde veya son ürünün nemini gidermek için kullanılan cihaz. *(Kurutma kapları, genellikle işlem süresini kısaltarak mümkün olduğu kadar sıcaklıkta işlem yapabilmek için düşük basınçta çalıştırılır).* [*ing.* Dessicator; *Fr.* Dessicateur].

☆ *Eşanl.* **kurutaç.**

~ **kâğıdı,** Sıvıları emme özelliği olduğu için mürekkebi içerek kurutan gözenekli kâğıt. [*Ing.* Blotting paper; *Fr.* Papier buvard].

~ **kili,** *seram.* Seramikler kuvvetli ateşte pişirildiği vakit çamurun içindeki suyu tebahhur ettirmek özelliğini taşıyan bazı killere verilen ad. [*ing.* Cement; *Fr.* Cément].

~ **makinesi,** *tekn.* Çamaşır, kumaş, deri, yağlı talaşlar v.b. gibi çeşitli maddeleri kurutmak için kullanılan cihaz. [*ing.* Drying machine; *Fr.* Essoreuse, secheuse].

~ **odası,** *dok.* Eskiden, yıkanmış veya boyanmış çile halindeki ipliklerin veya kumaşların askılara asılarak kurumaya bırakıldığı özel oda. *(Bu işlem bugün içlerin-*

de vantilâtörlerle sıcak hava dolaştırılan özel kurutma sobalarında yapılır). [*ing.* Drying chamber, drying room; *Fr.* Séchoir, sécherie].

~ **presi,** *matb.* Stereotipide matris kâğıtlarını kurutmaya yarayan ısıtma tertibatlı pres. [*ing.* Drying press; *Fr.* Presse-séchoir].

~ **silindiri,** *matb.* Kâğıt makinelerinde, kurutma kısmındaki içinden sıcak buharla ısıtılan ve aralarından geçen kâğıtları kurutan çelik silindir. [*ing.* Drying cylinder; *Fr.* Cylindre à sécher].

~ **tahtası,** *zool.* Koleksiyon kutusuna iğnelenmeden evvel kelebeklerin birkaç gün serildiği tahta.

~ **yeri,** *sny.* Nemli maddelerin, barutların ve balıkların kurutulmak üzere depolandığı yer. [*ing.* Drying room, drying-ground, drying-yard, drying-floor; *Fr.* Sécherie].

kurutmaç[*],**-cı,** i. Mürekkebi kurutmak için kullanılan yumuşak, havlı kâğıt kurutma kâğıdı ve bunun takılı bulunduğu baskı. [*ing.* Blotter; *Fr.* Buvard].

kurutmak (-i), f. § ❶ Kuru hale getirmek: *Bataklık kurutmak. Kayısı kurutmak.* [*ing.* To cause to dry, to cause to shrivel; *Fr.* Secher, faire secher]; § ❷ *(bitkiler hk.)* Canlılığını kaybettirmek: *Rüzgâr bütün çiçekleri kuruttu;* § ❸ *mec.* Zayıflatmak, cılız hale getirmek: *Üzüntüler onu kuruttu;* § ❹ Yiyecek ve içecekleri yiyip bitirmek, silip süpürmek; § ❺ Uğursuzluk getirmek, yok etmek: *Nereye elini atarsa kurutur;* § ❻ *den.* Bir akaryakıt veya su tankının içindeki sıvıyı son damlasına kadar tulumba ile boşaltmak; § ❼ *tekn.* Yağ, benzin v.b. gibi bir sıvı ile ıslanmış maddelerin nemini gidermek. [*ing.* To dry; *Fr.* Essorer]; ⊛ **bir hamuru** ~, *seram.* Bu hamurdaki suyun bir kısmını gidermek; ⊛ **kanını** ~, *dey.* ◘ Kan; ⊛ **kökünü** ~, *dey.* Bitirmek, yok etmek, tamamen ortadan kaldırmak. [*ing.* To exterminate].

kurutucu, s. ve i. < *kurutmak.* § ❶ *(bir şeyin)* Suyunu alarak kurutabilen bir maddeye denir. [*ing.* Dessicative, drying; *Fr.* Dessiccatif,-ive, dessiccant,-ante]; § ❷ (a) Çamaşırların ev içinde doğal veya sunî yoldan kurutulması için kullanılan cihaz veya tertibat. [*ing.* Dryer, desiccator; *Fr.* Séchoir]; (b) Çamaşırhanelerde, bir buhar dolaşımıyle çamaşırları kurutmak için kullanılan makine. [*ing.* Steam dryer; *Fr.* Secheuse]; § ❸ *tavukçuluk.* Kuluçka makinesinde, yumurtadan yeni çıkmış civcivlerin kurutulduğu çıkıntılı kısım. [*Fr.* Secheuse]; § ❹ *tütüncülük.* Yaprak veya kıyılmış tütünü kurutmak için kullanılan cihaz. [*ing.* Dryer; *Fr.* Secheur]; § ❺ *trm.* Biçilmiş taze odun daha çabuk kuruması için üzerine serildiği kafesli koni; § ❻ Kurutmayı sağlayan *(âlet);* § ❼ *sin.* Kurutma cihazını yöneten kimse. [*ing.* Film drying machine operator; *Fr.* Sécheur, -euse]; ⊛ **buhar** ~ **su,** *döş.* ◘ Buhar.

~ **keçe,** *kâğıtç.* ◘ Keçe.

~ **maddeler,** *matb.* Kurutma olayını çabuklaştıran, yağ ve benzinde eriyici, kobal, kurşun, mangan, çinko veya kalsiyum madenlerinin organik asidlerle birleşmeleri. *(Örnek: Yağ, asidleri, reçineler, naften asidi).* [*ing.* Drying varnish; *Fr.* Matière sechante, siccatifs].

☆ *Eşanl.* **sikkatifler.**

~ **pat,** *matb.* Boyaların daha çabuk kurumalarını sağlamak için yapılmış olan pat halindeki kurutma maddesi. En çok kullanılan manganez boratlı patlardır. [*ing.* Paste dryer; *Fr.* Pâte siccative].

kurutulmak, nsz. f. Kurutmak işine konu olmak. [*ing.* To be dried *(up),* to be desiccated, to be rubbed or wiped *(away); Fr.* Être desséché].

kuru.yemiş, b. i. *bot.* Olgunlaşınca dış kabuğu kuruyan *(ceviz, fındık, gibi)* meyva. [*ing.* Dry fruit; *Fr.* Fruit sec].

kuruz, i. *den.* § ❶ Gemi teknesinin kıçta ve sudan aşağıda meydana getirdiği kavis; § ❷ Kuruz şeklinde olan, kavisli;

⊛ **kıç** ~ **u,** *den.* ◘ Kıç.

~ **lu sefain,** *den.* Karinası döşekli olmayan omurgaya doğru darlaşarak çıkıntı teşkil eden gemilere denir.

~ **kasa,** *den.* Bir halatın bedeninden kuruz kırılıp üzerine piyanbağı vurularak yapılmış bir çeşit kasa.

~ **piyanı,** *den.* Kuruz kasalar üzerine yapılan piyan.

kurye, i. *Fr. courrier.* § ❶ Elçilik postasını yerine ulaştırmakla görevli kimse. [*Ing.* Courier]; § ❷ *hava.* Uçakla gönderilen mektup, koli veya havale; § ❸ *(Geniş anlamda)* Düzenli bir ticarî servis yapan uçak. *(Başlangıçta, bu ad yalnız posta torbalarını taşıyan uçaklar için kullanılırdı. Uzun kurye ve orta kurye uçakları diye ikiye ayrılır);* ⊛ **hükûmet** ~ **si (diplomatik kurye, elçilik kuryesi),** Dışişleri Bakanlığının, elçilere resmî mektupları götürmekle görevli memuru.

~ **kredisi,** ◘ **Kredi.**

kuryelik,-ği, i. Kuryenin görevi.

kusare, i. § ❶ Özel olarak ayrılmış ve önü veya etrafı bir parmaklıkla çevrilmiş olan muhafazalı yer. [*Fr.* Maksourah]; § ❷ *den.* Eski gemilerde güverteden daha yüksek olarak kıç üstünde etrafı parmaklıklı ve köşkü bulunan ve gemi kumandanlarına mahsus olarak ayrılmış yer.

kusine, i. *Fr. coussinet. demir.* ◘ Yatak.

kuskun, i. Eyere bağlı olup hayvanın kuyruğu altından geçirilen kayış. [*ing.* Crupper strap *(of a horse harness),* stern cable *(of a ship); Fr.* Croupière]; ⊛ ~ **u düşük,** § ❶ Kuskun yeri sağrıdan aşağı olan *(at);* § ❷ *mec.* Gözden düşmüş *(kimse).* [*ing.* Drooping rumped, broken-down *(horse),* down and out, too wretched to bother about his dress; *Fr.* Cheval défectueux dont la croupe est tombée]; ⊛ ~ **u düşük,** *dey.* Değerini yitirmiş, itibarsız *(kimse);* ⊛ ~ **unu koparmak,** *arg.* Kaçmak. ☆ *Eşanl.* **açmak,ançizlemek, cızdam etmek, cızdamı çekmek, cicozlamak, cızlamı çekmek, çözülmek, dümeni kırmak, fertiği çekmek, çözülmek, dümeni kırmak, ferlemek, fertiklemek, ipini kesmek, kırmak, kirişi kırmak, palamarını koparmak veya çözmek, tırlamak. tüymek, voltasını almak, yaylanmak, yelkenlemek, zamkinos etmek, zıplamak.**

~ **halkası,** Eyerlenmiş veya koşulmuş at kuyruğunun üzerine oturduğu, kuskunun kıtıklanmış ve yuvarlaklaştırılmış olan kısmı.

~ **kayışı,** Beygirin sağrısı üzerinden geçen ve her iki yanda geri çekme halkalarına bağlanan kayış.

kuskus[1], i. *zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının Kuskusgiller *(Phalangeridae)* familyasından, Malezya'dan Tasmanya'ya kadar yaygın keseli memeli hayvan. Kalın gövdeli, yün gibi yumuşak, sık kıllı bir hayvandır. Postu, yalnız yakalayıcı ayakları ve sarılgan kuyruğunun ucunu açıkta bırakacak şekilde bütün vücudunu kaplar. Meyvecil ve gececil olup ağaçlarda yaşar. Ağır hareket etmesi dolayısile **Avustralya tembel hayvanı** da denir. [*Lat. Phalanger; ing.* Couscous,cuscus; *Fr.* Phalanger, paresseux de l'Australie, couscous]; ⊛ **benekli** ~, *zool.* Bir kuskus türü. Uzunluğu 40-50 sm.'dir. Uzun kırbaç gibi bir kuyruğu vardır. Timor ve dolaylarındaki adalarda ağaçlarda yaşar. Eti yenir. Kürkü kullanılır [*Lat. Phalanger orientalis; Ing.* cuscus; *Fr.* Phalanger orientale]; ⊛ **tilki** ~ **u,** *zool.* ◘ Tilkikuskusu.

kuskus[2], i. *Osm.* < *Ar. mutf.* Tahıldan yapılan, makarna cinsinden, ufak taneler halinde yiyecek maddesi *(Kuskus yapılırken hazırlanan süt ve su karışımı, azar azar irmiğin üzerine dökülür, arada un da serpilir. Meydana gelen topaklar elekten geçirilir, temiz örtüler üzerine serilerek kurutulur.* [*Ing.* Dough made into small pellets *(used in pilaf)* semolina; *Fr.* Pâte en grains, pour faire du pilaf].

~ **pilavı,** *mutf.* Pirinç yerine kuskustan yapılan pilav çeşidi. *(Bol tuzlu suda iyice haşlanan kuskus, süzgeçten geçirilerek soğuk su ile yıkanır, tencereye konularak eritilmiş tereyağ ile pişirilir).* [*ing.* Pilaff made of such ingredients; *Fr.* Couscous, couscoussou].

kuskusgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Keseliler *(Marsupialia)* takımının İki-öndişliler *(Diprotodontia)* alt takımına giren bir familyası. İnce yapılı ve uzun kuyrukludurlar. Ağaçlarda yaşarlar. Bazısı kış uykusuna yatar. 40 kadar türü vardır. Benekli kuskus *(Phalanger orientalis),* Tilki kuskusu *(Trichosurus vulpecula),* Kanatlı keseli *(Phascolarctus cinereus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Phalangeridae; Fr.* Phalangerides].

kusma, i. § ❶ *patol.* Kusmak eylemi, midedekini çıkarma. [*Osm.* İstifrağ; *ing.* Vomiting, throwing up; *Fr.* Vomissement]. ☆ *Eşanl.* **kay;** § ❷ **balıkç.** Balığın yuttuğu yem veya iğneyi çıkarması. [*ing.* To vomit; *Fr.* Vomir].

kusmak (-i), nsz. f. *esk. T.* § ❶ Midesinin içindekilerini elde olmayarak ağız yoluyle dışarı atmak: *Çocuk yediğini kustu.* [*Osm.* İstifrağ etmek; *ing.* To throw up, to vomit; *Fr.* Vomir]. ☆ *Eşanl.* **kayetmek;** § ❷ (-i) *(Boyanan ve temizlenen seyler hk.)* Tekrar meydana vurmak: *Kumaş lekeyi kustu.* [*ing. To show an old stain (of cloth after being dyed or cleaned)];* § ❸ *(Geniş anlamda)* Şiddetle dışarı atmak: Toplar ates kusuyordu. [*ing.* To vomit, to eject; *Fr.* Vomir, rejeter hors de soi, projeter violemment au-dehors]; § ❹ Yeniden yüzeye çıkarmak: *Duvar boyandı, ama çok geçmeden rutubet lekelerini kustu.* ⊛ **kan** ~, *dey.* ◘ Kan; ⊛ **kan kusup kızılcık şerbeti içtim demek,** *dey.* ◘ Kan.

kusmuk,-ğu, i. Kusulan, mide tarafından dışarı atılan madde: *Kusmuk lekesi.* [*Ing.* Vomit, vomited matter; *Fr.* Vomissure]. **kara** ~, *patol.* ◘ Kara.

kuso, i. *Fr. cousso. bot.* Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, Habesistan'da yetişen almasık yapraklı, katmerli çiçekli ve dişi organı genis tepecikli bir ağaç. Solucan düsürücü niteliği vardır. [*Lat. Brayera anthelminthica*].

KUSSMAUL Adolf (1822-1902), Alman hekimi.

~ **solunumu,** *tıp. Ronmal'e* göre derin ve hızlı bir solunum tipi olup asidoz komasında görülür. [*Ing.* Kussmaul respiration; *Fr.* Respiration de kussmaul].

kusturmak (-i, -e, -i) f. Kusmasına yol açmak. [*Ing.* To let vomit, to throw up; *Fr.* Faire vomir]; ⊛ **kan** ~, *dey.* ◘ Kan.

kusulmak, ösz. f. Herhangi biri kusmak. [*Ing.* To be vomited, to get vomited].

kusur /kusur/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Elverişsiz hal, hata, sakatlık özür: *Bu evin birçok kusuru var.* [*Ing.* Defect, fault; *Fr.* Défaut]; § ❷ Eksiklik, noksan: *Ben çalışmada kusur etmedim.* [*Ing. Lack,* want, deficiency, shortage imperfection; *Fr.* Manque, défaut, absence]; § ❸ Yapılışta pürüz: *Kumaşın ufak bir kusuru var.* [*Ing.* Defect, flaw, blemish, fault; *Fr.* Défaut]; § ❹ Suç, kabahat olumsuz, yersiz davranış: *Kusurum varsa bağışlayın.* [*ing.* ve *Fr.* Vice, défaut]; § ❺ *h.d.* Artan kısım, üst: *Paranın kusurunu vermedi.* [*Ing.* Remainder, rest; *Fr.* Reste]; § ❻ Bir şeyin kötüsü: *İnsan kusuru. Ev kusuru.* [*Ing.* Defect, imperfection; *Fr.* Défaut, imperfection]; § ❼ *huk.* Hukuka aykırı sonucu istemek veya bu sonucu istememekle birlikte, hukuka aykırı sonucu doğurmaktan kaçınmak için yeteri kadar iradeli davranmamak. [*Ing.* Default; *Fr.* Défaut]; § ❽ *inş.* İnşaat malzemelerinde görülen hatalar: *Taşlarda en çok görülen kusurlar damarlar ve sert taşlardaki yumuşak kısımlardır.* [*Ing.* Defect, flaw, blemish, fault; *Fr.* Défaut]; § ❾ *kuymc.* Elmasların parlaklığını azaltan, dolayısıyle değerini düşüren bozukluklar. [*Ing.* Defect; *Fr.* Défaut]; § ❿ *met.* İşlenmeleri

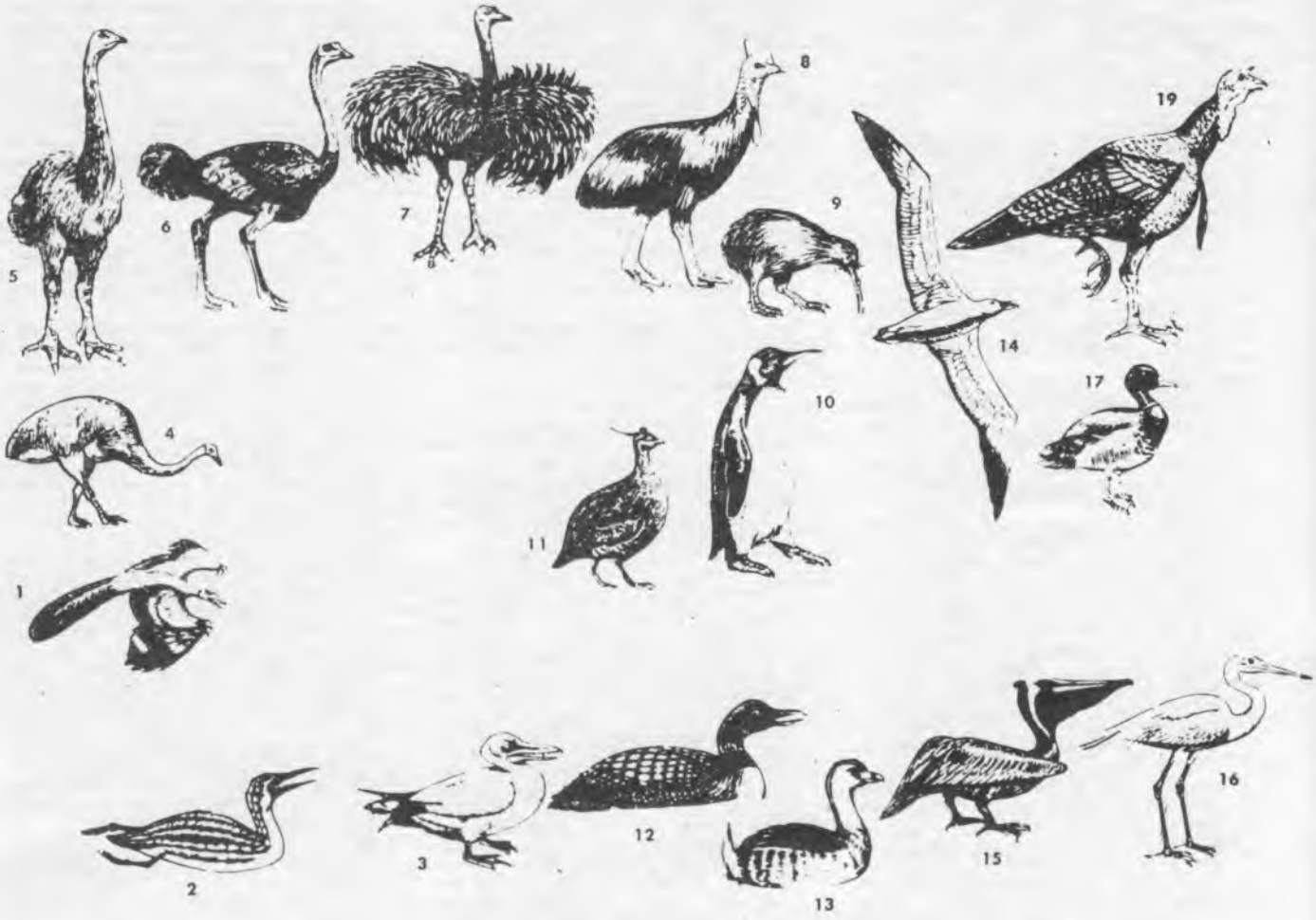

KUŞ TAKIMLARI. 1. Ilkel-kuslar. 2. Hesperornithiformes. 3. Ichthyornithiformes. 4. Boylu kuşlar. 5. Moalar. 13. Yumurta-piçleri. 14. Fırtına-kuşları. 15. Pelikansılar. 16. Leyleksiler. 17. Kazsılar. 18. Kartallar. 19. Tavuksular. 20. (Baykuşlar). 27. Çobanaldatanlar. 28. Karınlarıyüzgeçsizler. 29. Fare-kuşları. 30. Kemirgengagalımsılar. 31. Gök-kuzgunums (D) Tarla-kuşugiller.

veya mekanik dönüşümleri sırasında, madenî parçalarda meydana gelen iç veya dış bozukluk. [*ing.* Defect, flaw, blemish, fault; *Fr.* Défaut]; § ⓫ *patol.* Doğuştan veya sonradan olan eksiklik. *(Organizmanın fizyolojik fonksiyonlarında bozukluklara ve hastalıklara, direncinde yetersizliklere yol açar.* [*ing.* Defect; *Fr.* Défaut]; § ⓬ *zoot.* Bir hayvandan söz ederken, aksilik, huysuzluk gibi kötü niteliklerle, biçim bozukluğu ve düzensizliklerine verilen ad. *(Maddî kusurlara daha çok özür denir).* [*ing.* Defect; *Fr.* Défaut]; ⊛ **~ a bakmamak (kalmamak),** *dey. (Üzücü bir davranış veya sözü)* hoş karşılamak, hoş görmek. [*ing.* Overlook an offense, to forgive; *Fr.* Pardonner, excuser]; ⊛ **ağır ~,** *huk.* ◘ **Ağır**[1]; ⊛ **hizmet ~ u,** *huk.* ◘ **Hizmet;** ⊛ **ihmal ~ u kazası,** *den.* Deniz sigortacılığında fırtına yüzünden değil de gemi mürettebatının hatalı hareketinden doğan deniz kazası. [*ing.* Accident by inherent defect; *Fr.* Accident par vice propre]; ⊛ **müterafık ~,** *huk.* Zarara uğrayan kimsenin, zarar verici olayın yapılmasına veya meydana gelen zararın artmasına katılması; ⊛ **vergi hukukunda ~,** *huk.* Kaçakçılık sayılan haller dışında herhangi bir şekilde vergi kaybolması; ⊛ **yalıtma ~,** *elek.* Yalıtkanlık direncinin aşırı, olarak azalması. [*ing.* Faulty insulation; *Fr.* Défaut d'isolement]; ⊛ **zati ~,** *den.* Zarar ve ziyana yolaçan niteliksel kusur. [*ing.* Inherent defect; *Fr.* Vice propre].

~ etmek, Bir kabahat işlemek. [*ing.* To be at fault, to neglect, to fail; *Fr.* Manquer].

~ sigortası, *ikt.* Bir kimsenin üçüncü şahıslara yapacağı zararlar bakımından olacak talepleri karşılamak üzere yaptırdığı sigorta. [*ing.* Defect insurance].

kusurlu, s. § ❶ Bir yerinde kusuru olan; *Kusurlu bir insan. Kusurlu bir elbise.* [*ing.* Defective, vicious; *Fr.* Defectueux,-euse, vicieux,-euse]; § ❷ Kusur işlemiş; § ❸ *orm.* Sanayide önemli işlerde kullanılmaya elverişli olmayan ağaçlara denir.

~ çatma, *huk.* ◘ **Çatma.**

~ imkânsızlık, *huk.* ◘ **imkânsızlık.**

kusurluluk,-ğu, i. § ❶ Kusurlu olma hali. [*ing.* Culpability, defectiveness, faultiness, unsoundness; *Fr.* Défectuosité]; § ❷ *huk.* Suçun, maddî unsurunu gerçekleştirmiş olan irade ile hukuk düzeninin koymuş olduğu bir kural arasındaki aykırılık.

kusursuz, s. § ❶ Hiç bir yerinde kusuru olmayan: *Kusursuz bir yazı. Kusursuz güzel.* [*ing.* Without defect, perfect, complete; *Fr.* Sans défaut, parfait,-aite, correcte, irréprochable]. ☆ *Eşanl.* **mükemmel;** § ❷ Günahsız, suçsuz. [*ing.* Faultless, innocent; *Fr.* Sans péché, innocent, -ente].

~ çatma, *huk.* ◘ **Çatma.**

~ dost arayan dostsuz kalır, *at.* Kusursuz kişi bulunmaz. Bundan dolayıdır ki dost olmak için kusursuz birini arayan kimse, aradığını bulamaz, dostsuz kalır.

☆ *Eşanl.* **ayıpsız yâr isteyen yarsız kalır.**

~ güzel olmaz (Her güzelin bir kusuru vardır), *at.* Her iyi şeyin hoşa gitmeyen bir yönü, her güzelin kusurlu bir tarafı vardır. Kusuru bulunmayan iyi, güzel bir şey yoktur.

~ imkânsızlık, *huk.* ◘ **imkânsızlık.**

küsvâ /kusvā/, s. *Osm.* < *Ar. kasv. esk.* § ❶ Sonda, en uzakta bulunan. [*ing.* Very far, very distant, extreme, extreme limit, extremity; *Fr.* Extrême].

küs /küs/, i. *Osm.* < *Fars. küs. esk.* Araba veya yük hayvanı üzerinde taşınan büyük davul. ☆ *Eşanl.* **kös.**

kuş, i. *esk. T.* § ❶ *zool.* Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, çeneleri boynuzsu maddeden gaga biçiminde, art ayakları yürümeye yarayan, ön ayakları kanat biçimine girmiş uçucu hayvanların ortak adı. Kuşlarda vücut sıcaklığı yüksek (44,60 C'ta kadar) ve oldukça değişmezdir. Damarlarında daima sıcak kan dolaşır. Çoğalma yumurta ile olur. İskelet ve kas düzeni, hareketli bir yaşayışa uygun yapıdadır. Gövde, sırt bölgesindeki omurların çok az oynaklığı ve çok sayıdaki bel omurlarının birbiriyle ve leğen kemikleriyle kaynamış olması yüzünden, eğilip bükülmez bir bütün halindedir. İnce ve uzun olan leğen de birbiriyle kaynaşmış kemiklerden oluşur. Her kaburgada, bir sonraki kaburgaya dayanan arkaya doğru eğik bir çıkıntı *(çengelli uzantı)* bulunur. Di-

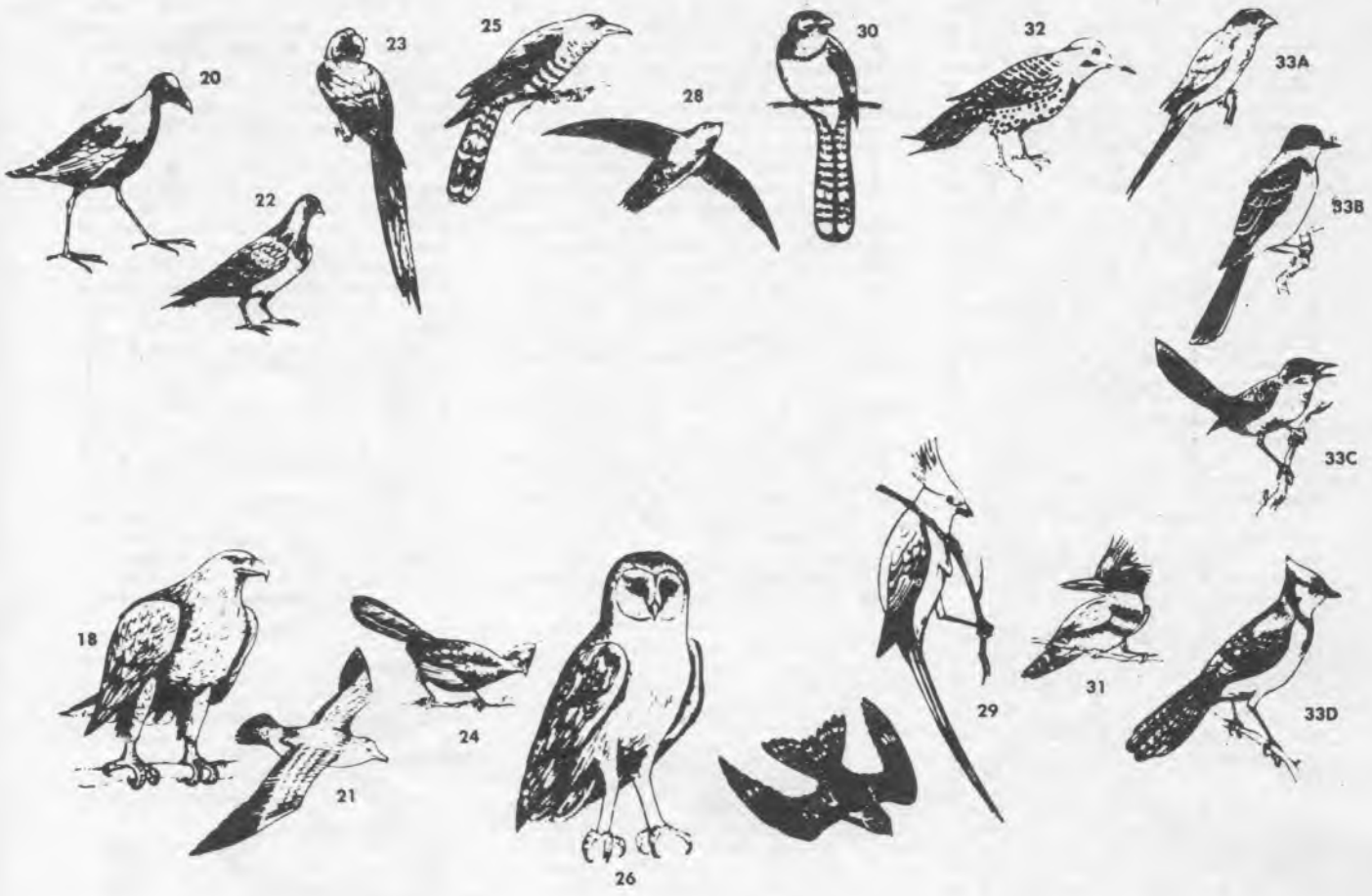

6. Öz-devekuşları. **7.** Amerika-devekusları. **8.** Tepeli-devekuşları. **9.** Kiviler. **10.** Penguenler, **11.** Tinamular. **12.** Gaviiformes, Bataklık-kusları. **21.** Yağmur-kusları. **22.** Dalgıç-kuşları. **23.** Papağanlar. **24.** Muzcullar. **25.** Guguksular. **26.** Gece-yırtıcıları ular. **32.** Ağaçkakanlar. **33.** Ötücü-kuşlar. **33** (A) Geniş-gagalıgiller. **33.** (B) Karınca-kuşugiller. **33.** (C) Lir-kuşugiller. **33.**

ğer omurgalılara göre daha önemli olan göğüs kemiği, ön alt tarafta büyük bir yer tutar. Ön üyeler, sürüngenlerde olduğu gibi üç kemikle gövdeye bağlanır. Kürek kemiği (karga kemiği); köprücük kemiği ve köprücük kemiklerinin birleserek meydana getirdiği lades kemiği. Kol iskeletinde önemli değişiklik, daha çok el kısmında görülür; basparmak iyice küçüktür; ikinci ve üçüncü parmakların bir kısmı isa birbirine kaynamıştır. Bacaklarda uyluk kemiği kısa, kamış kemiği küçük ve ayak bileğinin bir kısmıyle birlesmis olan kaval kemiğine kısmen kaynamıştır. Bileğin geri kalan kısmı tarak kemikleriyle birleşir, parmak kemikleri de buraya bağlanır. Kuşların çoğunda dört parmak bulunur, bunlardan biri *(basparmak)* arkaya doğrudur. Baştaki kemiklerin sayısı pek çoktur, fakat bunlardan bazıları doğrudan doğruya beyni sararak, ergin kusta birbiriyle kaynaşarak yuvarlak bir kutu meydana getirir. Yüz kemikleri gagayı meydana getirmek üzere değisikliğe uğrar ve kafatasına göre daima bir dereceye kadar hareketlilik gösterir. Kemiklerden bir çoğunun içi boştur; bu durum iskelete hafiflik verir. Kemiklerin içindeki boşluklarda hava keseleri bulunur. Dolaşım sistemi memelilerinkine benzer, yürek dört bölmelidir. Sinir sistemi karmaşık bir yapı gösterir; beyin sürüngenlerinkine göre çok daha iridir. Her iki beyin yarımyuvarı ve beyincik, çok iyi gelişmiştir. Sindirim sistemi ağızla başlar. Ağız gaga biçiminde ve dissizdir. Gaganın sekli kuş gruplarına göre çok değişiktir. Yemekborusu üzerinde kuşlara göre son derece değişik büyüklük ve biçimde bir kursak bulunur. Kursaktan sonra bezli mide *(ön mide)*, ondan sonra katı *(taşlık)* gelir. Katı'nın görevi çoğu zaman kuşun yuttuğu taş taneciklerinin de yardımıyle besinleri övütmektir. Katıdan sonra bağırsaklar gelir, bunun üzerinde çıkmaz şeklinde iki körbağırsak bulunur. Bağırsakları sidik ve üreme yolarının da açıldığı bir dışkılığa açılır. Kuşların beslenme rejimi çok çeşitlidir. Sırf bitkisel besinlerle beslenen türlerin sayısı pek azdır; kusların çoğu, bileşimi mevsime göre değişen karma bir rejimde beslenir. Hayvansal besinlerle beslenenler daha çoktur. Kuşların görüşü keskindir ve gözün özgül bir yapısı vardır. Bunların gözünde «tarak» denen bir kısım vardır ki bunun görevi pek belli değildir; ayrıca ağtabaka koni hücrelerinde çeşitli renkte yuvarlakçıklar bulunur. Kuşlarda üreme yumurta iledir. Yumurtalar genellikle bir yuvaya bırakılır ve sayısı türlere göre değişir *(1-20 ve daha fazla)*. Kuşlarda toplu yaşama, türlere göre çok değişiktir. Bazıları her zaman toplu yaşar, koloni halinde yuva kurar, diğer bir kısmı üreme zamanında topluluktan ayrılır *(ötücü kuşların çoğu)*; normal zamanda yalnız yaşayan bir kısım kuşlarsa yuva yapmak için bir araya gelir. *(Çeşitli deniz kuşları)*. [*Osm.* Tayr, mürg; *Ing.* Bird; *Fr.* Oiseau]. ◘ *ŞEKİL: 346, 347 ve 348.*— **KUŞ I, II ve III** ◘ *TABLO:* **KUŞ TAKIMLARI;** ◘ *ŞEKİL: 350.*— **KUŞ TÜYLERİ;** ◘ *ŞEKİL: 353.*— *(YIRTICI KUŞLAR)* **KUŞLAR III;** ◘ *ŞEKİL: 352.*— **KUŞLAR I** *(UÇAMAYAN KUŞLAR);* ◘ *ŞEKİL: 351.*— *(ÖTÜCÜ KUŞLAR)* **KUŞLAR I;** § ❷ *esk.* Atmaca veya doğan; § ❸ Kâğıttan yapılmış uçurtma; § ❹ *terz.* Gövdeye kol ve parçaların birlestirilmesinde hareket imkânı verecek sekilde eklenen, bir ucu sivri kumaş parçası; § ❺ *vet.* Yaşlı atların sağrısında kılsız leke halinde görülen hastalık; ⊙ **~ a benzemek (dönmek),** *dey.* Bir şey düzeltilmek istenirken, kesilip kırpılarak ufacık ve işe yaramaz hale gelmek. [*ing.* To look something like; *Fr.* Être diminué excéssivement]; ⊙ **~ a benzetmek (döndürmek),** *dey.* Düzeltmek isterken biçimsiz hale getirmek. [*ing.* To spoil in trying to improve; *Fr.* Diminuer ou gâter, causer de dommage]; ⊙ **~ a kafes lâzım, boruya nefes,** *at.* Bir şeyden yararlanmak için kullanılacak araç, onun niteliğine uygun olmalıdır; ⊙ **~ a süt nasip olsa anasından olurdu,** *at.* § ❶ Yaradılışı bir şeyden yararlanmasına elverişli olmayan kişi, ne kadar çabalasa o şeyden yararlanamaz; § ❷ Kişi en yakınından sağlayamadığı faydayı başkasından hiç sağlayamaz; ⊙ **~ u açılmış,** *tkz.* Tepesindeki saçlar dökülmeye başlamış.

[*ing.* The point of whose hip has become bare of hair *(horse)*] ; ⊙ ~ **u kuşla avlarlar**, *at.* Elde edilmek istenen kimse, daha önce elde edilmiş kimse aracılığıyla tuzağa düşürülür; ⊙ **ağaç incir ~ u,** ◘ **Ağaç;** ⊙ **ağaççıl tarla ~ u,** ◘ **Ağaççıl;** ⊙ **ağzıyla ~ tutsa,** ◘ **Ağız;** ⊙ **ak kanatlı tarla ~ u,** ◘ **Ak;** ⊙ **al renkli şakrak ~ u,** ◘ **Al;** ⊙ **alaycı ~,** ◘ **Alaycı;** ⊙ **Alp şarkıcı~ u,** ◘ **Alp;** ⊙ **Amazon çoban ~ u,** *zool.* ◘ **Çoban kuşu;** ⊙ **ardıç ~ u,** ◘ **Ardıç;** ⊙ **arı ~ u,** ◘ **Arı;** ⊙ **yeşil arı ~ u,** ◘ **Arı;** ⊙ **avcı ~ u,** ◘ **Avcı;** ⊙ **bağırtlak ~ u,** ◘ **Bağırtlak;** ⊙ **bahçıvan ~ u,** ◘ **Bahçıvan;** ⊙ **balaban ~ u,** ◘ **Balaban** ⊙ **Baltimor ~ u,** ◘ **Baltimor;** ⊙ **bataklık ~ u,** ◘ **Bataklık;** ⊙ **bayır ~ u,** ◘ **Bayır;** ⊙ **becet ~ u,** *zool.* ◘ **Becet;** ⊙ **beşik ~ u,** *zool.* ◘ **Beşik;** ⊙ **boğmaklı ~,** ◘ **Boğmaklı;** ⊙ **borazan ~ u,** ◘ **Borazan;** ⊙ **boynuzlu ~,** ◘ **Boynuzlu;** ⊙ **boynuzlu ~ lar,** ◘ **Boynuzlukuşlar;** ⊙ **büyük cennet ~ u,** ◘ **Cennet kuşu;** ⊙ **büyük örümcek ~ u,** ◘ **Örümcekkuşu;** ⊙ **büyük tırtılyiyen ~,** ◘ **Büyük;** ⊙ **büyük toy ~ u,** ◘ **Toy kuşu;** ⊙ **Cava tavus ~ u,** ◘ **Tavus kuşu;** ⊙ **cennet ~ u,** ◘ **Cennet** ⊙ **cennetlik ~,** Ölüm derecesinde hastalıklı çocuk; ⊙ **cüce sıvacı ~ u,** ◘ **Sıvacı kuşu;** ⊙ **çakır ~ u,** ◘ **Çakır;** ⊙ **çalı ~ u,** ◘ **Çalı;** ⊙ **çan ~ u,** *zool.* ◘ **Çan;** ⊙ **çavuş ~ u,** ◘ **Çavuş;** ⊙ **çayır incir ~ u,** ◘ **incir kuşu;** ⊙ **çıt ~ u,** ◘ **Çıt;** ⊙ **çizgili öteğen ~ u,** ◘ **Öteğenkuşu;** ⊙ **çoban ~ u,** ◘ **Çoban;** ⊙ **çömlekçi ~ u,** ◘ **Çömlekçi;** ⊙ **çulha ~ u,** ◘ **Çulha;** ⊙ **deniz ~ ları,** *zool.* Deniz üstünde veya deniz kıyısında yaşayan kuşlar. [*ing.* Seal bird; *Fr.* Oiseaux de mer]; ⊙ **dev boylu ~,** ◘ **Dev;** ⊙ **deve ~ ları,** ◘ **Deve;** ⊙ **devlet ~ u,** ◘ **Devlet;** ⊙ **döğüşken ~,** ◘ **Döğüşken;** ⊙ **duvar tırmaşık ~ u,** ◘ **Tırmaşık kuşu;** ⊙ **elmas ~ u,** ◘ **Elmas;** ⊙ **eski ~ lar,** ◘ **Eski** ⊙ **ev çıt ~ u,** *zool.* ◘ **Çıt kuşu;** ⊙ **fare ~ ları,** ◘ **Fare;** ⊙ **fırtına ~,** ◘ **Fırtınakuşu;** ⊙ **Filipin dokumacı ~ u,** ◘ **Dokumacı kuşu;** ⊙ **Filistin güneş ~ u,** ◘ **Filistin;** ⊙ **Flaman ~ u,** ◘ **Flaman;** ⊙ **fregat ~ u,** ◘ **Fregat;** ⊙ **gece kuşu,** § ❶ Yarasa. [*ing.* Night bird; *Fr.* Oiseau de nuit]; § ❷ Geceleri eğlence yerlerinde dolaşan, geceleri uyumayıp gezen kimse; ⊙ **geçit ~ ları,** *zool.* Yalnız göç sırasında bir bölgeden geçen kuslar. [*ing.* Birds of passage; *Fr.* Oiseaux de passage]; ⊙ **gelin ~ u,** ◘ **Gelin;** ⊙ **gezgin ~ lar,** ◘ **Gezgin;** ⊙ **göçmen ~ lar,** ◘ **Göçmen;** ⊙ **gök-bayraklı cennet ~ u,** ◘ **Gök-bayraklıcennetkuşu;** ⊙ **gölge ~ u,** ◘ **Gölge;** ⊙ **guguk ~ ları,** ◘ **Gugukkuşları;** ⊙ **guguk ~** ◘ **Guguk;** ⊙ **gümüş tavus ~ u,** *zool.* ◘ **Tavus kuşu;** ⊙ **gündüz yırtıcı ~ ları,** ◘ **Gündüz** ⊙ **iki boynuzlu ~,** ◘ **iki;** ⊙ **ilkel ~,** ◘ **ilkelkuş;** ⊙ **incir ~ u,** ◘ **incirkuşu;** ⊙ **ipek-kuyruk ~ u,** ◘ **ipek kuyrukkuş;** ⊙ **ipekli çardak ~ u,** ◘ **ipekliçardakkuşu;** ⊙ **junon'un ~ u,** *mit.* Tavus kuşu. [*ing.* Peacock; *Fr.* Oiseau de junon, paon]; ⊙ **jupiter'in ~ u,** *mit.* Kartal. [*ing.* Eagle; *Fr.* Oiseau de jupiter, aigle]; ⊙ **kalın bacaklı ~,** ◘ **Kalınbacaklıkuş;** ⊙ **kanut ~ u,** ◘ **Kanut;** ⊙ **Kap dokumacı ~ u,** ◘ **Dokumacı kuşu;** ⊙ **kar ~ u,** ◘ **Karkuşu;** ⊙ **kara tarla ~ u,** ◘ **Tarla kuşu;** ⊙ **kenevir ~ u,** ◘ **Kenevir;** ⊙ **keten ~ u,** ◘ **Ketenkuşu;** ⊙ **Kıbrıs ~ u,** *san.* Ortaçağda kokulu toz veya macunla doldurulan, nakışlı kumastan yapılan kus. [*ing.* Cyprus bird; *Fr.* Oiseaux ou oiselets de chypre]; ⊙ **kırmızı ayaklı sümsük ~ u,** ◘ **Sümsük kuşu;** ⊙ **kırmızı ayaklı tropik ~ u,** ◘ **Tropikkuşu;** ⊙ **kırmızı kuyruklu şakrak ~ u,** ◘ **Şakrak kuşu;** ⊙ **kırmızı kuyruklu tropik ~ u,** ◘ **Tropikkuşu;** ⊙ ⊙ **kırmızı şırtlı örümcek ~ u,** ◘ **Örümcekkuşu;** ⊙ **kısa parmaklı tarla ~ u,** ◘ **Tarlakuşu** ⊙ **kız ~ u,** ◘ **Kızkuşu;** ⊙ **kızıl başlı örümcek ~ u,** ◘ **Örümcekkuşu;** ⊙ **kiraz ~ u,** ◘ **Kiraz;** ⊙ **kral ~ u,** ◘ **Kral;** ⊙ **kulaklı tarla ~ u,** ◘ **Tarla kuşu;** ⊙ **küçük toy ~ u,** ◘ **Toykuşu;** ⊙ **lir ~ u,** ◘ **Lir;** ⊙ **maskeli örümcek ~ u,** **Örümcek kuşu;** ⊙ **maskeli öteğen ~ u,** ◘ **Öteğenkuşu;** ⊙ **Minerva'nın ~ u,** *mit.* Gece kusu. [*ing.* Minerva bird; *Fr.* Oiseau de Minerve, chouette]; ⊙ **muhabbet ~ u,** ◘ **Muhabbet;** ⊙ **nektar ~ u,** ◘ **Nektar;** ⊙ **okyanus fırtına ~ u,** ◘ **Fırtına kuşu;** ⊙ **ötücü kuğu ~ u,** ◘ **Kuğu kuşu;** ⊙ **ötücü ~ lar,** ◘ **Ötücü;** ⊙ **öz deve ~ ları,** ◘ **Özdevekuşları;** ⊙ **öz ~ lar,** ◘ **Özkuşlar;** ⊙ **pas rengi ardıç ~ u,** ◘ **Ardıç kuşu;** ⊙ **pas rengi dalgıç ~ u,** ◘ **Dalgıç kuşu:** ⊙ **pembe tepeli çalı ~ u,** ◘ **Çalı kuşu** ⊙ **pirinç ~ u,** ◘ **Pirinç;** ⊙ **puhu ~ u,** ◘ **Puhu;** ⊙ **saka ~ u,** ◘ **Saka;** ⊙ **sarı gagalı keten ~ u,** ◘ **Keten kuşu;** ⊙ **sarı gagalı tropik ~ u,** ◘ **Tropik kuşu;** ⊙ **sessiz kuğu ~ u,** ◘ **Kuğu kuşu;** ⊙ **sıvacı ~,** ◘ **Sıvacı;** ⊙ **su incir ~ u,** ◘ **incir kuşu;** ⊙ **su~ ları,** *zool.* Kısmen su üstünde yasayan kuslar. [*ing.* Aquatic birds; *Fr.* Oiseaux aquatiques]; ⊙ **sümsük ~ u,** ◘ **Sümsük;** ⊙ **sürmeli çalı ~ u,** ◘ **Çalı kuşu;** ⊙ **şakrak ~ u** ◘ **Şakrak;** ⊙ **taraklı ~,** *zool.* Leylekten daha büyük, kızıl renkli göçmen kus; ⊙ **tarla ~ u,** ◘ **Tarla;** ⊙ **tavus ~ u,** ◘ **Tavus;** ⊙ **tepeli deve ~ u,** ◘ **Deve kuşu;** ⊙ **tepeli tarla ~ u,** ◘ **Tarla kusu;** ⊙ **terzi ~ u,** ◘ **Terzi;** ⊙ **uçan ~ a borcu olmak,** ◘ **Uçmak;** ⊙ **uçan ~ tan medet ummak,** ◘ **Uçmak;** ⊙ **venüs, Kythere ~ u,** *mit.* Güvercin. Kythere'de ünlü bir tapınağı olan Venüs'e adanmış kus. [*ing.* Venus bird; *Fr.* Oiseau de venus, oiseau de cythère]; ⊙ **yağmur ~ ları,** ◘ **Kuşlar** ⊙ **yağmur ~ u,** ◘ **Yağmur;** ⊙ **yeşil arı ~ u,** ◘ **Arı kuşu;**

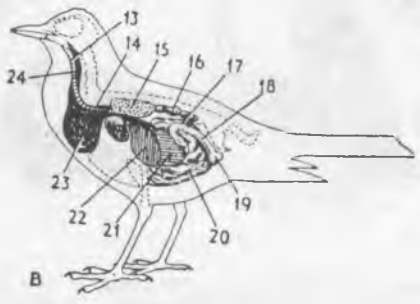

ŞEKİL: 347.— **KUŞ** [İç yapısı]: **13.** Soluk borusu. **14.** Bronşlar. **15.** Akciğer. **16.** Böbrek. **17.** Erbezleri. **18.** Göden bağırsak *(Rektum).* **19.** Dışkılık. **20.** Bağırsaklar. **21.** Taşlık *(Katı).* **22.** Karaciğer. **23.** Kursak. **24.** Yemek borusu.

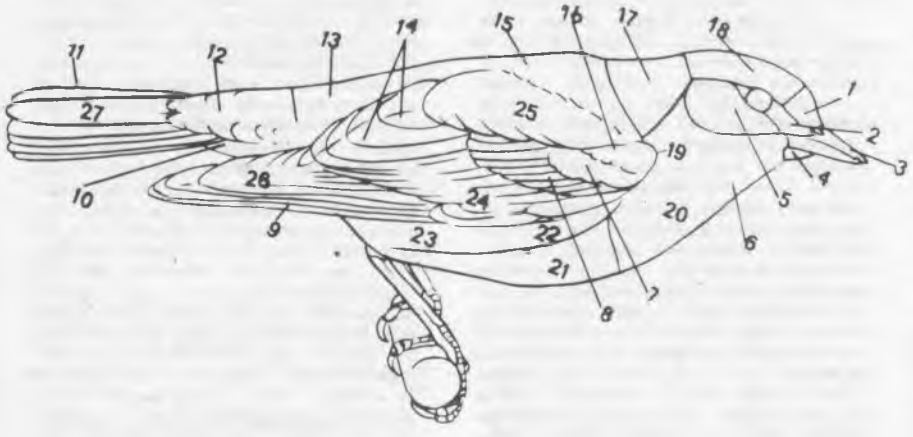

ŞEKİL: 346. — **KUŞ** [*dış yapısı*]. **1.** Alın. **2.** Gagadibi ile göz arasındaki bölge. **3.** Gaga. **4.** Çene. **5.** Yanak. **6.** Boyun. **7.** Orta tüyler. **8.** Büyük tüyler. **9.** İlk kalem tüyü. **10.** Kuyrukaltı tüyleri. **11.** Kuyruk dış tüyleri. **12.** Kuyruk üst tüyleri. **13.** Kıç. **14.** Üçüncü sıra tüyleri. **15.** Sırt. **16.** Ufak tüyler. **17.** Ense. **18.** Tepe. **19.** Kanat kıvrımı. **20.** Göğüs. **21.** Karın. **22.** Yanlar. **23.** Böğürler. **24.** Kol kanadını oluşturan kalem tüyleri. **25.** Omuz tüyleri. **26.** El kanadını oluşturan kalem tüyleri. **27.** Kuyruk tüyleri.

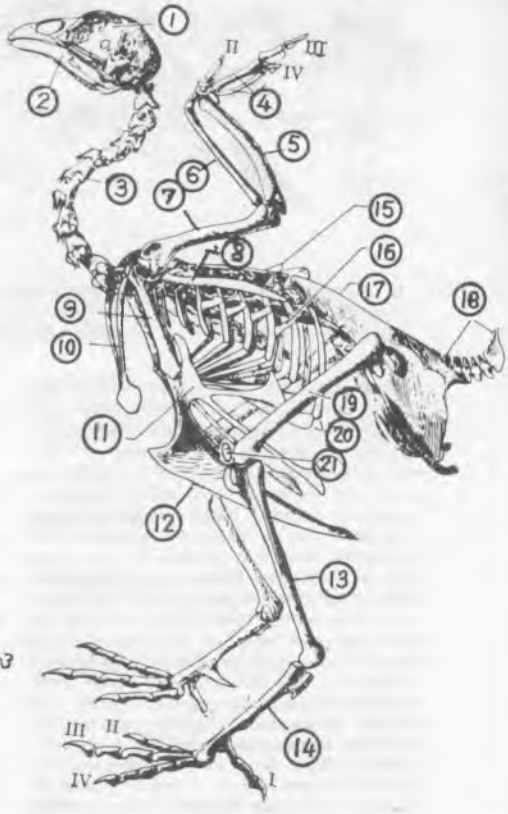

ŞEKİL: 348. — **KUŞ** [*İskelet*]: **(1)** Göz çukuru. **(2)** Altçene. **(3)** Boyun omurları. **(4)** El tarağı kemikleri. **(5)** Dirsek kemiği. **(6)** Döner kemik *(Dalkemik, önkol kemiği).* **(7)** Kol kemiği. **(8)** Kürek kemiği. **(9)** Kargaburun *(Coracoid)* çıkıntısı. **(10)** Köprücük kemik *(Lâdes kemiği).* **11.** Sternum, *(Göğüs kemiği).* **12.** Karina. **(13)** Kaval-ayak bileği kemiği. **(14)** Ayak bileği - ayaktarağı kemiği. **(15)** Göğüs omurları. **(16)** Çengelsi çıkıntı. **(17)** Leğen. **(18)** Kuyruk omurları. **(19)** Uyluk kemiği. **(20)** Kaburgalar. **(21)** Dizkapağı kemiği.

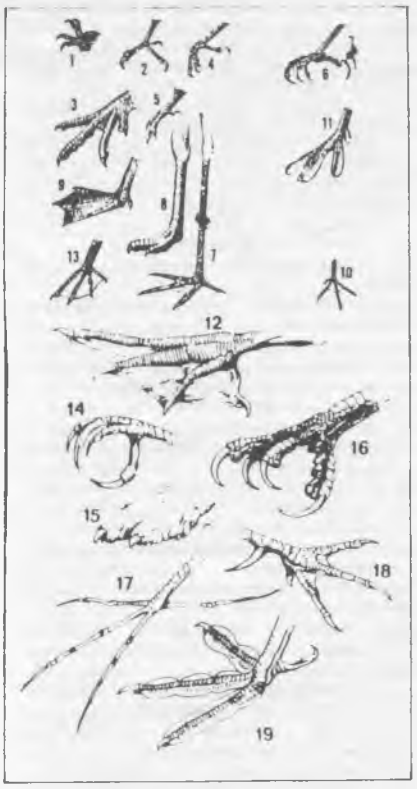

ŞEKİL: 349. — **KUŞ AYAKLARI. 1.** Sağan. **2.** Guguk kuşu. **3.** Tavuk. **4.** Ispinoz kuşu. **5.** Dere kuşu. **6.** Şahin. **7.** Leylek. **8.** Deve kuşu. **9.** Ördek *(Dalgıç kuşu).* **10.** Kum çulluğu. **11.** Yumurta piçi. **13.** Pelikan.

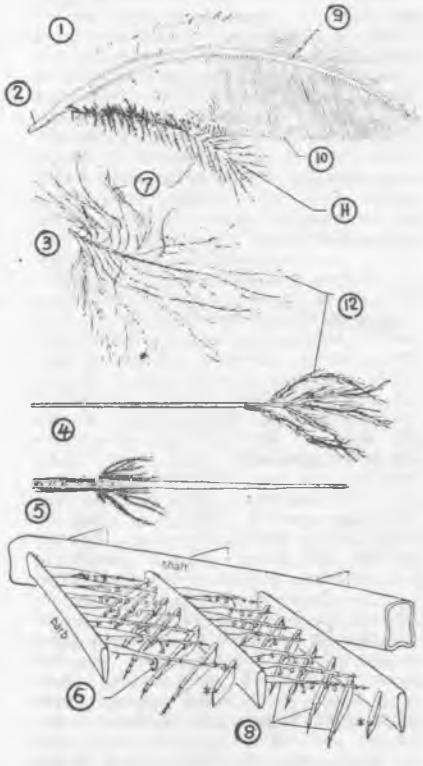

ŞEKİL: 350. — **KUŞ TÜYLERİ: (1)** Telek tüy. **(2)** Sap. **(3)** Hav tüyü. **(4)** Kıl tüyü. **(5)** Kıl. **(6)** Hooklets. **(7)** Ramuslar *(Sakallar).* **(8)** Tüycükler, radyuslar. **(9)** Eksen. **(10)** İç bayrak. **(11)** Son-eksen. **(12)** Ramuslar ve radyuslar. **(13)** Ramus. **(14)** Eksen.

◦ yılan — u, ◘ Yılan.
— bakışı, ◘ Kuşbakışı.
— başı, ◘ Kuşbaşı.
~ **beyinli**, *dey.* Akılsız, aptal, beyinsiz, düşüncesi pek yalınkat. [*ing.* Of limited intelligence, stupid, bird brained; *Fr.* Sot, sotte, stupide].
~ **bilimi**, *zool.* ◘ Kuşbilim.
~ **biti**, *paraz.* Kanatlı hayvanlar üzerinde yaşayan ısırıcı bit türlerinin genel adı. [*ing.* Bird louse].
~ **burnu**, ◘ Kuşburnu.
~ **çiçeği**, ◘ Çiçek.
~ **dili**, ◘ Kuşdili.
~ **ekmeği**, *bot.* ◘ Kuşekmeği.
~ **evi**, Kuşların barınması için eskiden binaların cephelerinde ve yukarı kısımlarında küçük bir bina gibi sütunlu, kemerli ve pencereli olarak yapılan kuş yuvaları.
~ **falı**, *falc.* Romalılarda kuşların ötüş ve uçuşlarından veya yiyiş tarzlarından çıkarılan çeşitli kehanetleri gösteren genel terim. [*ing.* Ornithomancy; *Fr.* Ornithomancie].
~ **geçimi fırtınası**, *meteor.* Kasım ayının ilk haftasında esen rüzgâra verilen ad. *(Göçmen kuşların göç zamanına rastladığı için bu ad verilmiştir).*
~ **gibi**, *dey.* Çok hafif. Eline ayağına çabuk, çok hızlı iş gören [*ing.* Very light, very agile and nimble; *Fr.* Tres léger; agile].
~ **gibi uçup gitmek**, *dey.* Kısa süren bir hastalıktan sonra ölmek. Birdenbire kaybedilmek. [*ing.* To die quickly after a very short illness].
~ **gibi yemek**, *dey.* Pek az yemek.
~ **göçü**, *coğr.* Kuşların toplu olarak çok uzak yerlere gitmeleri, her yıl yer değiştirmeleri olayı. [*Osm.* Muhaceret i tuyûr; *ing.* Migration of birds; *Fr.* Migration des oiseaux].
~ **gömü**. ◘ Kuşgömü.
~ **gözü**, § ❶ Yüzeyinde birbirine çok yakın ve çok budaklarla bezenmiş damarlar bulunan kaplama malzemesi; § ❷ *dok.* Baklava biçimi armürle dokunun bir çeşit desenli kumaş. *(Desen üzerindeki baklava şekillerinin büyüklük veya küçüklüklerine göre, bu tür kumaşlar, martı gözü, keklik gözü gibi değişik adlar alır. Yün kumaşlar üzerinde çok az kullanılan bu desen, daha çok pamuk, keten veya bunların karışımı pamuk çözgülü ve keten atkılı kumaşlarda uygulanır. Bu tür kumaşlar çamaşır konfeksiyonunda kullanılır).*
~ **iğdesi**, *bot.* ◘ **iğde.**
~ **kadar can var**, *dey.* Ufak tefek, çelimsiz, hastalıklı kimseler için kullanılır. [*ing.* Very frail, easily hurt].
~ **kafesi gibi**, *dey. (yapı hk.)* Ufak ve derli toplu, biçimli. [*ing.* Small and beautiful *(house)*; *Fr.* Comme un nid d'oiseau].
~ **kanadı**, *tıp.* Göz akı zarının gözbebeğine doğru bir ok ucu biçiminde yürümesi. [*ing.* A kind of eye sore].
~ **kanadına kira istemez**, *at.* Kişi, kendi işi için zaten harcayacağı çabadan dolayı başkasından karşılık beklemez.
~ **kanadı ile gitmek**, *dey.* Çok hızlı yol almak, acele olarak gitmek.
~ **kapanı**, ◘ Kapan.
~ **kışlamak**, *bot.* ◘ Kuş avlamak.
~ **kirazı**, *bot.* Kuşkirazı.
~ **kolerası**, *vet.* ◘ Kolera.
~ **kondurmak**, *dey.* Bir şeyi tam istenildiği gibi büyük bir dikkat ve ustalıkla yapmak, süslemek. [*ing.* To embellish greatly and try to make attractive].
~ **konmaz**, *bot.* ◘ Kuşkonmaz.
~ **köpeği**, *avc.* ◘ Köpek.
~ **köşkleri**, *mim.* Kuşların barınması için binaların cephelerine, küçük bir ev veya kösk seklinde yapılan kuşluklar. *(Bina cephelerinde aynı zamanda süs olarak da kullanılırdı. Osmanlı devri yapılarında örnekleri görülür. Ayrıca Ürgüp ve dolaylarında, güvercinler için yapılmış, Bizanslılardan kalma örnekler de bulunmaktadır).*
~ **lokumu**, *mutf.* Bir çeşit hamur tatlısı. *(Un, şeker, tereyağ ve yumurta sarısı, küllü su ve tuz ile dövülerek hamur haline getirilir. Macun, kıvamına gelince saç tepsiye ince bir tabaka halinde yayılır. Üzerine, parmakla dalgalı bir biçim verilir ve fırında gevrek olarak pişirilir).* [*ing.* Kind of sweet cake shaped in

ŞEKİL: 351. — **KUŞLAR I** */1-3 Kargagiller (Kargalar)/:* **1.** Kestane kargası. **2.** Ekin kargası. **3.** Saksağan. **4.** Sığırcık. **5.** Evcil serçe. */6-8 Ispinozgiller/:* **6** ve **7.** Yelvegiler. **6.** Sarı yelve *(Sarıçekiç).* **7.** Ortolan. **8.** Kara başlı iskete. **9.** Baştankara. **10.** Çalıkuşu, **11.** Sıvacı kuşu. **12.** Çıt kuşu. [**13-17** *Karatavukgiller*]. **13.** Karatavuk. **14.** Bülbül. **15.** Nar bülbülü. **16.** Ötücü ardıç *(kuşu).* **17.** Ardıç bülbülü. **18** ve**19.** Tarlakuşugiller. **18.** Ağaç tarla kuşu. **19.** Tepeli tarla kuşu. **20.** Baca kırlangıcı *(Çiftlik kırlangıcı).*

small balls; *Fr.* Patisserie fine de jaunes d'oeuf, de farine et de sucre].

~ **misali**, *dey.* Uçan kuşlar kadar rahat ve huzur dolu. Bir yerden uzak bir yere çok çabuk gidişi anlatır: *İnsan kuş misali, neredeydik nereye geldik.* [*ing.* Like a bird, with the quickness and ease of a bird's flight].

~ **palazı**, *patol.* ◘ **Difteri.**

~ **piresi**, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Kuşpiresi.**

~ **örümceği**, *zool.* ◘ **Kuşörümceği.**

~ **sütü**, ◘ **Kuşsütü.**

~ **tüyü**, ◘ **Kuştüyü.**

~ **uçmaz kervan geçmez**, *dey.* Kimsenin uğramadığı ıssız, tenha sapa *(yer).* [*Ing.* Disolate, deserted; *Fr.* Région desolée, trou perdu].

~ **uçurmamak**, *dey. (bir şeyin veya kimsenin)* Kaçmasına fırsat vermemek, giriş çıkışı kontrol altına almak. [*Ing.* Not to allow anyone or anything to go through; *Fr.* Ne laisser rien passer ou sortir, être trop intolérent].

~ **uçuşu**, *hava.* Kuşların uçuşunu taklit ederek, çarpan kanatlı bazı taşıtlarla yapılan ve bugüne kadar bütün denemeleri başarısız kalan uçuş şekli.

~ **(tavşan) uykusu**, *dey.* Kuşku içinde uyunan uyku. [*Ing.* Sleep from which one awakes at the slightest sound; *Fr.* Sommeil très léger].

~ **üvezi**, *bot.* ◘ **üvez.**

~ **üzümü**, *bot.* ◘ **Kuşüzümü.**

~ **üzümü gövde testere sineği**, *zool.* ◘ **Sinek.**

~ **var eti yenir, var eti yedirilir (her kuşun eti yenmez)**, *at.* Öyle kişiler vardır ki acımadan en ağır işte kullanılırız. Öyle kişiler vardır ki, iş gördürmek şöyle dursun biz ona hizmet ederiz.

~ **yemi**, *bot.* ◘ **Kuşyemi.**

~ **yuvası**, *zool.* **Yuva**[1].

~ **yuvası**, *kıyf. esk.* Fesin ön tarafındaki çukur kısma verilen ad. *(Buna yar tekmesi de denirdi. Özellikle, fes arkaya doğru atılarak giyilirken meydana gelirdi).*

~ **yürekli**, *dey.* Korkak, yüreksiz.

Kuşadası, öz, i. Aydın'ın ilçelerinden biri.

~ **patlıcanı**, *trm.* 35-40 sm. boy ve 4-5 sm. kalınlıkta, koyu mor renkte, verimli bir patlıcan çeşidi.

kuşak*, i. *esk. T. kursamak* > *kuşanmak* > *kuşak.* § ❶ Kadınlarca ve erkeklerce bele sarılan uzun ve enli kumaş: *Yün kuşak. Şal kuşak.* [*Osm.* Nitâk; *ing.* Girdle; *Fr.* Ceinture]; § ❷ Sağlamlığını arttırmak için, bir şeyin çevresine geçirilen ağaçtan veya madenden bağ; § ❸ *mec.* Aynı devirde yaşayan ve aşağı yukarı aynı yaşta olan kimselerin tümü: *Paşa onun beşinci kuşakta dedesi oluyor.* [*Osm.* Batın, nesil; *Fr.* Generation; *Fr.* Génération]. ☆ *Eşanl.* **göbek**; § ❹ *mat.* Bir küre yüzeyinin, paralel iki düzlemle kesildiği vakit iki kesitin arasında kalan kısmı. [*ing.* ve *Fr.* Zone]; § ❺ *coğr.* (a) Enlemler yönünde önemli ölçüde uzanan alan; (b) Yer yuvarlağının kutup ve tropikal daireleriyle ayrılmış bulunan beş geniş bölgesi: *Kuzey ve güney kutup kuşakları, kuzey ve güney orta kuşaklar ve bunların arasında ısı kuşak.* [*Osm.* Mıntaka; *ing.* ve *Fr.* Zone]; § ❻ *astr.* Gökyüzünün yer kusaklarına karşılık olan bölgelerinden her biri. [*ing.* ve *Fr.* Zone]; § ❼ *den.* (a) Seren yelkenlerini desteklemek için, abaşo yakasına yakın olarak gıradin yakaları arasına dikilen serit halinde yelken bezi; (b) Gemilerin bordalarına, en üst güverte düzeyiri izleyerek çizilen enli çizgi. ◘ *ŞEKİL: 101.*— **BOT**; § ❽ *inş.* Bir yapıda, yatay, düşey ve çapraz taşıyıcı elemanları bir veya iki yandan birbirine bağlayan ve yapıyı sağlamlaştırmaya yarayan kirişler. [*ing.* Girdle, cincture; *Fr.* Ceinture]; § ❾ *jeol.* (a) Dıştan görünen tabaka kalınlığının meydana getirdiği serit: *Oniks kuşağı.* (b) Kristalin üzerindeki bir kenara kosut bütün yüzeylerin tümü. [*ing.* ve *Fr.* Zone]; § ❿ *mar.* Sağlamlığını arttırmak için çatı, kapı v.b. yerlerde kullanılan ağaç veya madenî bağ; § ⓫ *mim.* Bir burma sütun başlığı silmesine, burmalı kısımla süslü kısmı ayırmak için konan taç biçiminde yaprak dizisi. [*ing.* Cincture; *Fr.* Ceinture]; § ⓬ *sp.* Cudo yapanların, aşağıdaki sıraya göre aldıkları derecelerden her biri: **beyaz kuşak** *(yeni başlayanlar için),* **sarı kuşak, turuncu kuşak, yeşil kuşak, mavi kuşak, kahverengi kuşak, siyah kuşak** *(bu son kuşak ancak cudo federasyonu üyelerinden kurulu bir jüri tarafından verilir).* [*Ing.* Hold round the waist; *Fr.* Ceinture]; § ⓭ *tıp.* Karın ve leğen arasındaki iç organları soğuktan korumak ve omurgaya desteklik sağlamak amacıyle bele sarılan uzun ve enli kumaş. *(Kuşak bel ve karın bölgesini koruduğundan, bazı bağırsak hastalıklarını önleyebilir, ama derisi çok duyarlı olan*

ŞEKİL: 352. — **KUŞLAR I.** [*1-4 Uçamayan kuşlar*]: **1.** Hint devekuşu. **2.** Devekuşu. **3.** Devekuşu yumurtaları. **4.** Kral pengueni. [*5-30. Uçabilen kuşlar*]: **(5)** Gül renkli pelikan. **6.** Kürek ayak. **7.** Parmak arası zarı. **8.** Keseli altçene. **9.** Ganet *(solan).* **10.** Karabatak (kuşu). [*11-14. Uzun kanatlı kuşlar*]: **11.** Deniz kırlangıcı. **12.** Fırtına kuşu. **13.** Kutup *(Şimal denizi)* karabatağı. **14.** Siyah başlı martı *(gülen martı, deniz martısı).* **15.** Büyük testere gagalı ördek. **16.** Kuğu. **17.** Gaga tepeciği. **18.** Külrengi balıkçıl. **19.** Bataklık yağmur kuşu. **20.** Su yelvesi *(su tavuğu).* **21.** Kız kuşu. **22.** Bıldırcın. **23.** Üveyk. **24.** Karasağan. **(25)** Çavuş kuşu. **26.** Dikilir ibik. **(27)** Büyük benekli alaca ağaçkakan. **28.** Yuvaya giriş. **29.** Yuva boşluğu. **30.** Külrengi guguk.

bazı kimselerde irkilme tepkileri uyandırabilir). [*İng.* Shingles; *Fr.* Ceinture]; § ⊛ *trm.* Ekili tarlaların çevresine yapılan *(rüzgâr siperi, kazık çit, tahta çit v.b.)* sunî korunak. [*İng.* Enclosure, circle, girdle; *Fr.* Ceinture]; ⊛ **kuşağı berk,** *dey.* İtikadı çok kuvvetli olan kimse. [*İng.* One whose faith is strong]; ⊛ **ağız kuşağı,** *den.* ◘ **Ağız**[1]; ⊛ **ağrı kuşağı,** *patol.* Bazı sinir hastalıklarında bütün gövdeyi kuşak gibi saran ağrıların tümü. [*İng.* Dolorogenic zone; *Fr.* Douleurs en ceinture]; ⊛ **anod kuşağı,** *elek.* Çok kıymetli bir magnetronda, esas itibariyle mod ayırımı amacıyle, seçilmiş anod kısımlarını *(segmanlarını)* birleştiren madenî bağlantı parçası. [*İng.* Anode strap]; ⊛ **ariyet ~ ları** ◘ **Ariyet;** ⊛ **bağ ~,** *inş.* ◘ **Bağ**[1]; ⊛ **bağ ~,** *ağ. iş.* ◘ **Bağkuşak;** ⊛ **bağlantı kuşağı,** *meteor.* ◘ **Bağlantı;** ⊛ **başkalaşma kuşağı,** *jeol.* Çevreleyen kayanın bir batolit çevresinde iç kaşa tarafından başkalaştırıldığı kuşak; ⊛ **bitki kuşağı,** *bot.* Su ile örülü alanlar çevresinde bir veya birçok türün geniş ölçüde baskın olduğu bölge: *Sazlar, su kabarmış topraklar üzerinde floranın dış kuşağını meydana getirir.* [*İng.* Vegetation zone; *Fr.* Ceinture de végétation]; ⊛ **boylam kemere ~,** *den.* ◘ **Boylam;** ⊛ **boş ses kuşağı,** *sin.* ◘ **Boş;** ⊛ **burçlar kuşağı,** *astr.* ◘ **Burç;** ⊛ **çapraz ~,** *mim.* Mıhlama kapıların ve parmakların tahtalarını bağlamak için üzerlerine çaprazlama olarak vurulmuş ensiz tahta. [*Fr.* Echarpe]; ⊛ **çift ~,** *sin.* ◘ **Çift;** ⊛ **çimentolanma kuşağı,** *jeol.* ◘ **Çimentolanma;** ⊛ **dağlık ~,** *coğr.* ◘ **Dağlık;** ⊛ **dönenceler arası ~,** *coğr.* ◘ **Dönence;** ⊛ **dümen kuşağı,** *den.* ◘ **Dümen.** ⊛ **etkiler kuşağı,** *sin.* ◘ **Etkiler;** ⊛ **gazete kuşağı,** ◘ **Gazete;** ⊛ **gök kuşağı,** *astr.* ◘ **Gökkuşağı;** ⊛ **görüntü kuşağı,** *sin.* ◘ **Görüntü;** ⊛ **gürültü kuşağı,** *sin.* ◘ **Gürültü;** ⊛ **halat ~,** ◘ **Halat;** ⊛ ⊛ **ılıman ~,** *coğr.* Her iki yarım kürede dönencelerle kutup çemberleri arasında kalan geniş bölgelere verilen ad. [*İng.* Temperate zone; *Fr.* Zone tempérée]; ⊛ **ışıma ~ ları,** *fiz.* Yer çevresinde, olağanüstü şiddette parçacık ışımalarının hüküm sürdüğü bölgeler. [*İng.* Radiation zones; *Fr.* Ceintures de radiations]; ⊛ **iç kuşağı,** *den.* ◘ **iç;** ⊛ **kemer kuşağı,** *mim.* ◘ **Kemer;** ⊛ **kemere kuşağı,** *den.* ◘ **Kemere;** ⊛ **kırık kuşağı,** *jeol.* ◘ **Kırık;** ⊛ **kıvrım ~,** *mim.* İyonik üslûbundaki sütunların başlıklarındaki kıvrımların çevresini kuşatan çıkıntılı pervaz kısmı. [*İng.* Volute cincture; *Fr.* Ceinture de volute]; ⊛ **kızıl ~,** *jeof.* Milletlerarası jeofizik yılında *(1957-1958),* Fransız astronomu Daniel Barbier *(1907-1965)* tarafından bulunan ve güneşin doğusunu andıran olay. *(Kızıl kuşaklar, magnetik ekvatorun kuzeyinde ve güneyinde az çok simetrik olarak daima görülebilir);* ⊛ **magnetik ~,** *den.* Bir geminin kendine özgü magnetik alanını yok etmek için, doğru akımla beslenen birçok elektrik devresinden yapılmış düzenek. *(Her devredeki akımın şiddeti ve yönü değiştirilebildiğinden bu devreler komütatörlerle çifter çifter bağlanabilir. Gemiyi, su içine yerleştirilen ve karadaki bir akıölçere bağlanan elektrik devresi üzerinden zaman zaman geçirerek magnetik kuşak ayarlanabilir. Ayarlama iyi yapılırsa, gemi magnetik bir mayın üstünden geçerken onun ateşleme düzenine etki etmez ve mayın patlamaz).* [*Fr.* Ceinture magnetique]; ⊛ **orta ~,** Vaktiyle devlet ricali ve büyüklerin giydikleri gayr-i resmî kıyafet; ⊛ **paleontoloji kuşağı,** *jeol.* Başka kuşaklarda bulunmayan bir veya birçok fosille nitelenen jeolojik kat bölümü: *Jüra ve Denizsel Tebeşir devrinin incelenmesinde ammonit kuşakları önemli bir rol oynar.* [*İng.* Paleontological zone; *Fr.* Zone paléontologique]; ⊛ **rüzgâr kuşağı,** *mim.* Çatı makaslarının devrilmesini ve şekil değiştirmesini önlemek amacıyla konan payandalar. *(Bu payandalar 45° lik bir açı ile mahya aşığı ve dikmeler arasına konur).* [*İng.* Wind belt]; ⊛ **ses kuşağı,** *sin.* Gösterilmeye hazır durumda olan bir filmin kenarında bulunan kısma, optik veya magnetik işlemle tekrar geçirilecek olan sesin kaydedildiği kuşak. [*İng.* Sound band; *Fr.* Bande sonore]; ⊛ **sevayi (sevai) ~,** *folk.* Anadolu'da, gelinlere yakın erkek akrabaları tarafından bağlanan kuşak. *(«Sevayi» denen bir çeşit ipekli kumaştan yapılır);* ⊛ **sıcak ~,** *coğr.* Ekvatorun iki yanında uzanan ve her iki dönence arasında bulunan, böylece yer yuvarlağını sürekli bir kuşak gibi saran yerlere denir. [*İng.* Torrid zone; *Fr.* Zone torride]; ⊛ **soğuk ~,** *coğr.* Her iki yarımkürede kutup çemberleri ile kutup noktaları arasında kalan geniş bölgelere denir. [*İng.* Arctic zone; *Fr.* Zone arctique]; ⊛ **sütun kuşağı,** *mim.* Bir sütun gövdesinin üzerinde veya altında sütuna bir içbükey çeyrek daire silme ile bağlanan kare silme. [*İng.* Girdle of a column; *Fr.* Ceinture d'une colonne, filet]. ☆ *Eşanl.* **sütunbent;** ⊛ **zırh ~,** *den.* Bir geminin bordasını su kesimine kadar kaplayan zırh. [*İng.* Armour belt; *Fr.* Ceinture cuirassée].

~ **belirtici,** *jeol.* Başlangıç noktası, kristalin içinde olduğu düşünülen kristal eksenlerine göre, kuşak ekseninin geometrik tanımı. [*İng.* Indice of zone; *Fr.* Indice de zone].

~ **çekmek,** *den.* Geminin bordasına kuşak çizmek veya eski kuşağı boyamak.

~ **çözmek,** *dey.* Aptes bozmak. [*İng.* To relieve nature, to ease oneself; *Fr.* Aller au cabinet].

~ **ekseni,** *jeol.* Bir kuşakta, kenarları bir-

ŞEKİL: 353. — **KUŞLAR III [YIRTICI KUŞLAR]:** */Gündüz yırtıcı kuşları/* **1-4.** Doğanlar. **1.** Amerikan doğanı. **(2)** Doğan. **3.** Pantolon, uyluk tüyleri. **4.** Ayak tarağı. */5-9: Kartallar/* **(5)** Beyaz-kuyruklu kartal*(Deniz kartalı).* **6.** Kancalı gaga. **7.** Pençe. **8.** Kuyruk. **9.** Şahin *(Fare şahini). /10-13. Yırtıcı kuşlar (Atmacalar)/.* **10.** Çakır kuşu. **11.** Çaylak. **12.** Serçe atmacası. **13.** Bataklık şahini. */14-19. Gece yırtıcı kuşları/.* **14.** Uzun kulaklı baykuş. **(15)** Büyük boynuzlu baykuş *(Kartal baykuşu).* **16.** Boynuz. **(17)** Peçeli baykuş. **18.** Disk *(Yüz diski).* **19.** Serçe baykuş.

ŞEKİL: **TIRMANICIKUŞLAR. 1.** Yeşil ağaçkakan. **2.** Guguk kuşu. **3.** Dişi papağan. **4.** Papagan. **5.** Tukan. **6.** Torkol.

YIRTICIKUŞLAR

1. Kartal. 2. Güney Amerika akbabası. 3. Tepeli doğan. 4. Pelerinli doğan. 5. Yılancıl kuşu. 6. Baykuş. 7. Çakır doğan. 8. Uşak kapan kusu. 9. Kartal başı. 10. Pençe.

UZUNBACAKLIKUŞLAR

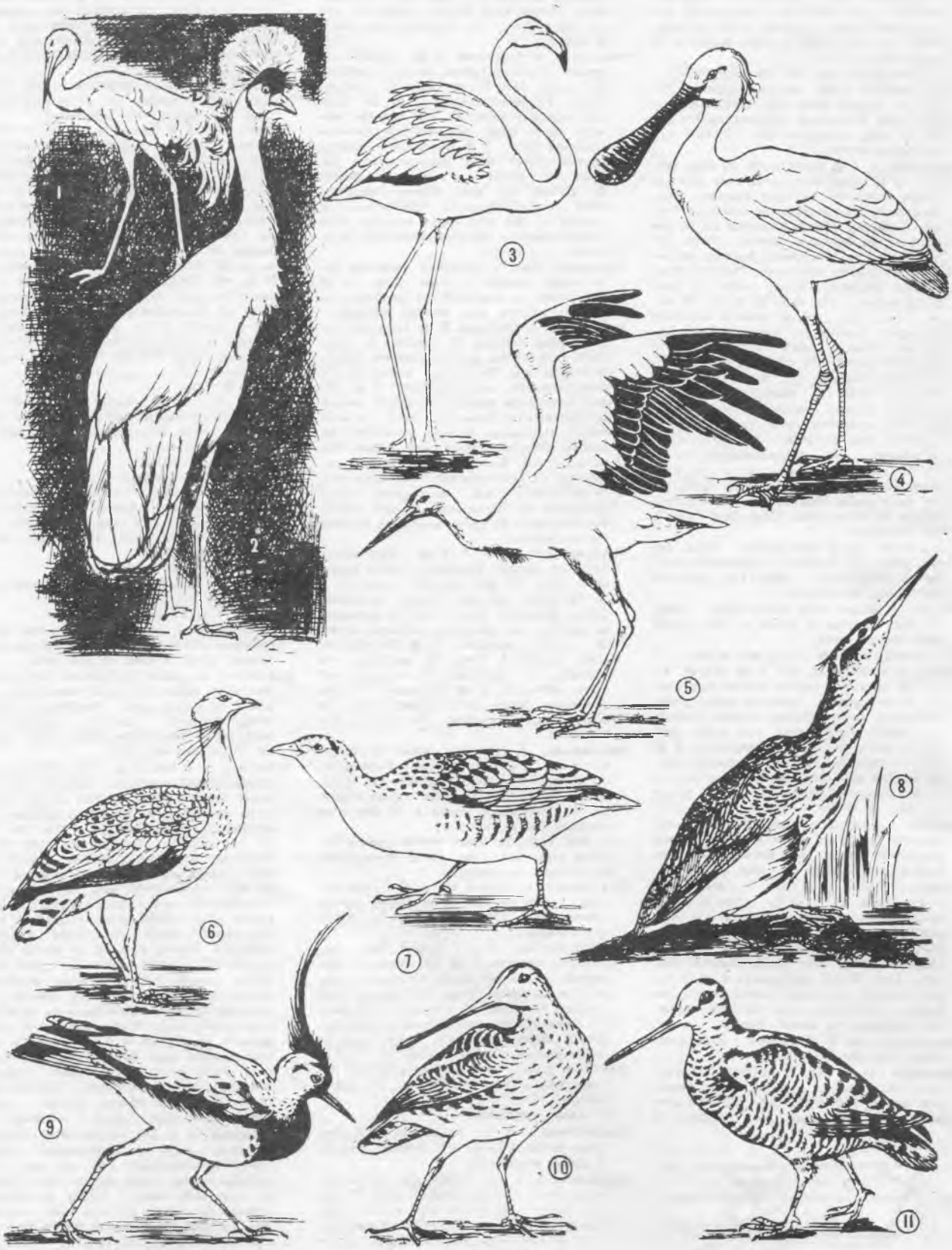

1. Kurşunî turna. 2. Tepeli turna. 3. Pembe telli turna. 4. Mısır turnası. 5. Leylek. 6. Toy kusu. 8. Balaban kuşu. 9. Kızkuşu. 10. Su çulluğu. 11. Çulluk.

birine koşut yüzeylerin ortak doğrultuları. [*Ing.* Zone axis; *Fr.* Axe de zone].
~ **kaya,** ◘ **Kuşakkaya.**
~ **koymak,** *den.* Herhangi bir yerin esnekliğini veya çatlaklığını pekiştirmek için o esneklik veya çatlaklığı aykırı bir çıta, lama, tiriz v.b. ensiz ve uzun malzeme ile beslemek.
~ **kuşanmak,** *mec.* Bir işe aday olmak.

kuşak.kaya, b. i. Bir dağ yamacının bir bölümünü boydan boya aşan yatay veya hafifçe eğik dirsekkaya. *(Kuşakkayaların geniş ve yatay olanlarına KAŞ TARAÇA v.b. gibi adlar verilir).*

kuşaklama, i. § ❶ Kuşaklamak işi veya şekli; § ❷ z. Kuşak durumunda olan. *Duvarın içinde kuşaklama bir ağaç koymalı.* [ing. Diagonally; *Fr.* Disposé en croix, en fretté]; § ❸ *inş.* Ahşap binalarda alt ve üst tabanlar ve bunların arasına dikçe konulan direk ve dikmelerle payanda ve çeliklerden oluşan çatmanın bütünü olup, binanın iskeletini vücuda getirir ve çevresini kuşatır. [*Fr.* Pan de bois]; ◉ **kapı** ~ **sı,** *inş.* Ahşap insaatta kapıların boşluğunu kuşatan ve yanlarda birer dikme ile bunların üstüne binen bir boyunduruktan ibaret olan çatma kısmı.
~ **aralığı boşluğu,** *inş.* Kuşaklamayı teşkil eden direk ve dikmelerin dış ve iç yüzlerine vurulan bağdadî yüzeyi ile dış kaplama arasındaki kalan boş kısım.
~ **çeliği,** *inş.* ◘ **Çelik.**
~ **dikmesi,** *inş.* Kuşaklamalarda alt ve üst tabanların arasına dikilen ve köse direklerinden daha zayıfça olan düşey direk veya latalar olup bazıları payandaların üstüne ve altına gelir. [*Ing.* Stud (-post); *Fr.* Tournisse].

kuşaklamak (-i), f. *(Bir duvarı)* Ağaç, demir, beton v.b. Kuşaklarla sağlamlaştırmak: *Duvarı kuşaklamalı.* [*ing.* To brace tie *(wall etc.); Fr.* Fretter].

kuşaklı, s. Boğazı kısa küpün ufağı. [*Ing.* Girdled, having a girdle or belt, fitted with ties or stays].
~ **ördek,** *zool.* ◘ **Al-kuşaklı ördek.**

kuşam, i. < *kuşamak. esk.* § ❶ «*Kuşak, kılıç gibi kuşanılan şeyler*» demek olup şimdi «*özenli giyim*» anlamına gelen giyim deyiminde geçer: *Giyimi kuşamı yerinde bir adam.* [*Ing.* Dress, and finery garments, attire; *Fr.* Habits, vetements]; § ❷ Pencere perdeleri ve duvar kumaşları üzerinde efriz gibi darca uzun veya kırmalı olarak kumaştan yapılan süsler; ◉ **giyim** ~**, *dey.*** ◘ **Giyim.**

kuşamlı, s. «*Temiz ve özenle giyinmiş*» anlamında kullanılan yalnız **giyimli kuşamlı** deyiminde geçer. [*Ing.* Dressed; *Fr.* Bien habillé]; ◉ **giyimli** ~**, *dey.*** ◘ **Giyimli.**

kuşane /kuşâne/, b. i. *Osm.* < *Fars. T. kuş* + *Fars.hâne,* ev. § ❶ Ev içinde süs kuşları beslenilen ve üretilen küçük oda veya büyük kafes. [*Ing.* Aviary for hawks; *Fr.* Voliere, petite casserole]; § ❷ *mutf.* Az miktarda yemek alan küçük yuvarlak tencere. [*Ing.* Small saucepan]; § ❸ *hava.* Açık havada ve serbest olarak yetiştirilen kuşları barındırmak için yapılmış, genellikle tahtadan ve kafesli barınak.

kuşanılmak, nsz. f. Kuşanmak işine konu olmak: *Kılıçlar kuşanıldı.*

kuşanmak (-i), f. *esk. T. koşmak* > *koşanmak.* Kendi beline *(kuşak, kılıç, kemer gibi şeyler)* bağlamak. [*Ing.* To gird oneself, to put on a sash; *Fr.* Ceindre]; ◉ **giyinip** ~**, *dey.*** Itina ile giyinmek, süslenmek. [*Ing.* To dress; *Fr.* S'endimancher, se présenter sous son plus brillant aspect]; ◉ **kılıç** ~**, *teşk. tar.*** Cülustan sonra törenle kılıç takmak. [*ing.* To gird on *(a sword); Fr.* Ceindre une epée].
◘ **Kılıç.**

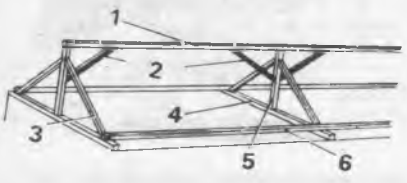

ŞEKİL. **KUŞAK. 1.** Mahya kirişi. **2.** Bağlantı. **3.** Makas. **4.** Gergi. **5.** Çatı babası. **6.** Oluk kirişi.

kuşantı, i. < *kuşanmak.* § ❶ «*Giyinilecek şeyler*» anlamına, giyinti kuşantı deyiminde geçer. [*Fr.* Dress, apparel, clothes, finery; *Fr.* Habillement]; § ❷ Bir binanın cephesini süslemek için konulan süslerin tümü olup süsleme ve donatım anlamına gelir; § ❸ Bir binanın etrafını çeviren duvar veya kuşaklamaların bütünü; ◉ **demir** ~**, *inş.*** ◘ **demir;** ◉ **giyinti** ~**, *dey.*** Giyilen eşyaların tümü. [*Ing.* Clothes; *Fr.* Habillement]; ◉ **madenî** ~, Bir çinî veya porselen vazo üzerine madenle yapılmış süsler. [*Fr.* Monture].

kuşatılmak, nsz. f. Kusatmak eylemine konu olmak, çevresi sarılmak. [*ing.* To be surrounded or encircled, to be enclosed; *Fr.* être entouré, être assiégé, bloqué].

kuşatma, i. < *kuşatmak.* § ❶ Kuşatmak eylemi. [*ing.* Girding; *Fr.* Action de ceindre]; § ❷ Sarma, etrafını çevirme. [*Osm.* Muhasara; *Ing.* Encircling, besieging; *Fr.* Investissement, enclerclement]; § ❸ *ask.* Asıl kuvvetlerle düşmanın çekilme yollarını keserek onun bulunduğu yerde yok edilmesini sağlayacak biçimde gerisindeki bir hedefe yönetilen taarruz türü. [*Osm.* Muhasara; *Ing.* Surrounding, besieging, encircling; *Fr.* Encerclement, investissement]. ◉ **iki taraflı** ~**, *ask.*** Iki kuşatma taarruz kuvvetiyle bir tali taarruz kuvveti tarafından düşmanın iki yanını kuşatacak biçimde yapılan taarruz.

kuşatmak (-i), f. *esk. T.* § ❶ *(Bele sarılıp bağlanan şeyleri)* Başkasının beline bağlamak. [*ing.* To gird on; *Fr.* Ceindre]; § ❷ Çevresini sarmak: *Şehri kuşattılar.* [*Osm.* Muhasara etmek; *ing.* To surround, to besiege; *Fr.* Encercler, entourer, investir *(ville),* assieger]; § ❸ Çevrelemek: *Çitle kuşatmak.* [*ing.* To surround, to encircle, to enclose; *Fr.* Entourer, enclore, clôturer]; § ❹ Kaplamak: *Fabrika dumanları bütün şehri kuşattı.* [*ing.* To cover over, to envelop; *Fr.* Couvrir, envelopper].

kuş.başı,-nı, b. i. Aşağı yukarı küçük bir kuşun başı büyüklüğünde olan: *Kuşbaşı et. Eti kuşbaşı doğramak. Kuşbaşı kar.* [*ing.* In small pieces, in big flakes *(snow, meat); Fr.* En morceaux égaux à la tête d'un moineau *(neige, viande)*].
~ **kar,** *coğr.* Iri taneli yumak yumak düserek yağan kar. [*ing.* Flake, snow flake; *Fr.* Flocon de neige].

kuş.bakışı,b. i. Yüksek bir yerden aşağıya doğru bütün genişliği içine alacak şekilde bakma. [*Ing.* Bird's-eye view; *Fr.* Vue à vol d'oiseau].

kuş.baz /kuşbâz/, b. i. *T. kuş.* + *Fars. -bâz,* oynayan, oynatan. § ❶ Süs kuşlarını besleyerek onlara bir şeyler öğretmeye çalışan kuş eğitimcisi. [*ing.* Bird fancier, bird catcher; *Fr.* Oiseleur, oiselier]; § ❷ *teşk. tar.* Osmanlılarda padişahın avlanırken kullandığı doğan, şahin v.b. kuşları yetiştirmekle görevli olanlara verilen ad.

kuş.bilim*, b. i. *zool.* Kuşları inceleyen zooloji dalı. [*Ing.* Ornithology; *Fr.* Ornithologie].
☆ *Eşanl.* **ornitoloji.**

kuş.bilimsel*, b. s. Kuşbilimle ilgili olan. [*ing.* Ornithological; *Fr.* Ornithologique].
☆ *Eşanl.* **ornitolojik.**

kuş.burnu, b. i. *bot.* Yaban gülü *(Rosa canina)* nün, şekerler, organik asid, **C** vitamini bakımından zengin olan ve idrar söktürücü ve kabız olarak kullanılan meyvası. [*Lat. Fructus rosa canina, fructus cynosbati; Ing.* Hip *(of the dognose); Fr.* Cynor (r)hodon, gratte-cul].

kuşçu, i. § ❶ Süs kuşlarını yetiştirip satan kimse. [*Ing.* Falconer, bird fancier; *Fr.* Oiseleur, oiselier]; § ❷ *teşk. tar.* Eskiden saraylarda şahin, doğan gibi avcı kuşların bakımıyle görevli olan kimse.
~ **kahvesi,** ◘ **Kahve.**

kuşçu.başı, b. i. *teşk. tar.* § ❶ Saray mutfağında padişah için pişirilen yemeklerden sorumlu olan görevli; § ❷ Haberleşme ve avcılıkta kullanılan kuşlara bakmakla görevli kimselerin başı. [*ing.* Sultan's head falconer].

kuşçuluk,-ğu, i. Kuş yetiştirme merakı veya kuş yetiştirip satma işi. [*ing.* Bird-breeding and selling; *Fr.* Oisellerie].

kuş.dili, b. i. § ❶ Genellikle çocukların kelimelerin şekillerini değiştirerek, kelimelerin başına veya hecelerin arasına başka heceler ekleyerek uydurdukları bir çeşit konuşma. [*ing.* Childish language *(with an* **f** *or other letter substituted for each initial consonnant or prefixed to each initial vowel); Fr.* Landgage particulier des enfants dans lequel on ajoute un syllabe ou un mot à la fin de chaque syllabe ou chaque mot)]; § ❷ *esk.* Esnafların kendi aralarında kullandıkları gizli dil; § ❸ *bot.* ◘ **Biberiye;** § ❹ *sil.* Okçulukta yaya konulan kemiğin pul biçiminde kalkan pürüzleri. *(Kuşdili, kemiğin yeterince temizlenmemesinden olur, bu çeşit yaylar kısa bir süre içinde bozulduğundan makbul sayılmazdı).*

küşe, i. ◘ **Güşe.**

kuşe, s. *Fr. couché.* «*Kalınca, cilâlı beyaz kâğıt*» anlamında kullanılan kuşe kâğıt deyiminde geçer. [*ing.* Heavily glazed paper; *Fr.* Papier couché].
~ **kâğıdı,** ◘ **Kâğıt.**
~ **karton,** ◘ **Karton.**

kuş.ekmeği, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, beyaz veya mor çiçekli, bir çok türü bulunan otsu bitki. [*Lat., ing.* ve *Fr.* Thlaspi].
☆ *Eşanl.* **çoban dağarcığı.**

kuşet, i. *Fr. couchette.* Gemi veya tren yatağı. [*ing.* Couchette, berth].

kuşhane, i. ◘ **Kuşane.**

kuş.kanadı, b. i. *tıp.* Göz akı zarının gözbebeğine doğru bir ok ucu biçiminde ilerlemesi. [*ing.* A kind of eye sore].

kuş.kenesi, b.i. *paraz.* Ağılkeneleri familyasından olup, çoğunlukla evcil kanatlılara yapışan ve onlara türlü hastalıklar bulaştıran, az oranda insanlarla sığırlara da saldırabilen obur kene. [*ing.* Fowl tick; *Fr.* Tique des oiseaux].

kuş.kirazı, b. i. *bot.* § ❶ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, bütün ılıman ülkelerde ve Türkiye'de Karadeniz sahillerinde yetişen çoğunlukla ağaççık, bazen de 10-15 m. boyunda bulunan bir bitki türü. Sürgünler taze iken tüylüdür. Tomurcuk pulları kirpiklidir. Sivri uçlu, yumurta veya elips biçimindeki, uzun ve ince saplı yapraklarının kenarı keskin dişlidir. Güzel kokulu beyaz renkli çiçekleri aşağıya sarkan seyrek salkım durumunda kurullar oluşturur. Meyva yuvarlak ve küçük olup olgunlaşınca parlak siyah bir renk alır. Esmer kırmızı renkteki ağacı kaplamacılıkta, tornacılıkta ve müzik âletleri yapımında kullanılır. Meyvalarından reçel ve likör yapılır. [*Lat. Prunus padus* = **P. vulgaris** = **P. avinum** = **P. racemosa** = **cerasus padus**; *Ing.* Wild cherry tree, gean tree, merry tree; *Fr.* Merisier, cerisier sauvage, cerisier des oiseaux, cerisier des bois]; § ❷ Aynı ağacın meyvesi. [*ing.* Wild cherry, gean, merry; *Fr.* Merise].

kuş.konmaz, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından çalı ve yarı çalı halinde odunsu, çoğu sarılıcı, bazı türleri da otsu olan, Asya, Afrika ve Akdeniz bölgesinde yetişen bir bitki cinsi. Yaprakları pul gibi ve almaşık dizilişlidir. Küçük yeşilimsi veya beyaz renkli olan çiçekleri poligam veya iki evciklidir. Yaprakların koltuğunda şemsiye veya salkım durumunda kurullar oluştururlar. Meyve üzümsüdür. 150 kadar türü vardır. Bunlardan **tıbbî kuşkonmaz** *(A. officinalis)*